

नमो नमो निम्नल दंसणस्त
पंचम गणघर श्री सुधर्मास्वामिने नमः

३४/१ निशीथ-छेदसूत्रम्

सटीकं

प्रथमं छेद सूत्रम्]

उद्देशकाः १.....६ - पर्यन्ताः

मूलम् + [निर्युक्तियुक्तेन] भाष्यम् + चूर्णिः]

पीठिका

- ॥ १ ॥ नमिळ्ळणऽरहंताणं, सिद्धाण य कम्मचक्रमुक्काणं ।
सयणसिनेहंवेमुक्काण, सब्बसाहूण भावेण ॥
- ॥ २ ॥ सविसेसायरजुत्तं, काउ पमाणं च अत्थदायिस्स ।
पञ्जुण्णखमासमणस्स, चरण-करणानुपालस्स ॥
- ॥ ३ ॥ एवं कयप्पनामो, पक्कप्पनामस्स विवरणं वप्पे ।
पुव्वारियकयं चिय, अहं पि तं चेय उ विसेसा ॥
- ॥ ४ ॥ भणिचा विमुत्तिचूला, अहुणावसरो निसीहचूलाए ।
को संबंधो तस्सा, भण्णइ इणमो निसामेहि ॥
- [भा. १] नवबंधधेरमइओ, अड्डारस-पद-सहस्सिओ वेदो ।
हवइ य सपंचचूलो, बहुबहुयरओ पयग्गेण ॥

घृ. “णद” इति संख्यावागयो सदो । “बंधं” च उच्चिहं नामादि । तस्य नामबंधं जीवादीणं जस्स बंध इति नामं कज्जति । ठवणाबंधं अक्खातिविन्नासो । अहवा जहा बंधणुप्पती आयारे भणिचा तहा भणियव्वा । गयाओ नाम-ठवणाओ । इयाणि दव्वबंधं । तं दुविहं । आगमओ नोआगमओ य । आगमओ जाणए, अनुवउत्ते । नोआगमओ जाव-वइरित्तं । अन्नाणीणं जो वत्थि-संजमो, जाओ य अकामिआओ रंडकुरंडाओ बंधं धरेति तं सब्बं दव्वबंधं । भावबंधं दुविहं आगमओ नोआगमओ य । आगमओ जाणए उवउत्ते । नोआगमओ साहूणं वत्थि-संजमो । वत्थि-संजमोत्ति मेहुणाओ विरती । सा य अड्डारसविहा भवति । सा इमा - ओरालियं च दिव्वं च जंतं ओरालियं तं न सेवति, न सेवायिति, सेवंतं पि अन्नं न समणुजानाति । एवं दिव्वं वित्तिन्नि विकप्पा । जंतं ओरालियं न सेवति तं मणेणं वायाए काएणं एवं कारावणानुमतीए वित्तिन्नि तिन्नि विकप्पा । एते णव । एवं दिव्वे वि नव य । एते दो नवगा अड्डारस हवन्ति । अहवा सत्तरसविहो संजमो भावबंधं भवति । गयं भावबंधं ।

इयाणि “चेरं” ति चरणं । तं छव्विहं । नामं १ ठवणा २ दविए ३ खेत्ते ४ काले ५ य भावचरणं ६ चिति । नाम ठवणाओ, गयाओ ।

वतिरित्तं दव्यचरणं तिविहं । गतिचरणं १ भक्खणाचरणं २ आचरणाचरणं च ३, तत्थ गतिचरणं रहेण चरति, पाएहिं चरति एवमाइ गतिचरणं भन्नति, भक्खणाचरणं नाम मोदए चरति देवदत्तो, तणाणि य गावो चरंति । आचरणाचरणं नाम चरगादीणं, अहवा तेसिं पि जो आहारादिनिमित्तं तवं चरति तंदव्यचरणं । लोउत्तरे वि उदाइमारग पभिऊणं दव्यचरणं । खेत्तचरणं जत्तियं खेत्तं चरतिगच्छति—इत्यर्थः अहवा सालिखेत्तं चरति गोणो । काले य जो जत्तिएण कालेण गच्छति भुंजति वा । भावे दुविहं । आगमतो नोआगमओ य । आगमओ जाणए उवउत्ते । नो—आगमओ तिविहं—गतिचरणं १ भक्खणाचरणं २ गुणचरणं ३ । तत्थ गतिभावचरणं जं इरियादि समिओ चरति गच्छति । भक्खणे जो बायालीसदोसपरिसुद्धं वीतंगालं विगयधूमं कारणे आहारेति एयं आहारभावचरणं । गुणचरणं दुविधं पसत्थं अप्सत्थं च । अप्सत्थं मिच्छत्तअन्नाणुवहयमतीता जं अन्नउत्थिवा धम्मं उवचरंति मोक्खत्थं पि । किं पुन नियाणोप-हत्ता । लोउत्तरे पि नियाणोवहया अप्सत्थं तवं उपचरंति । पसत्थं तु निज्जराहेउं । भणियं-चरणं । ब्रह्मचरणं च व्याख्यातं ।

अस्तद्योर्ब्रह्मचरणयोरुत्पत्तिनिमित्तं साधनार्थं वा शस्त्रपरीक्षादीनि उपधानश्रुतावसानानि नवाध्ययनान्यभिहितानि, जम्हा नव एतानि बंभचेराणि तम्हा “नवबंभचेरमतिओ” इमोत्ति, जह मिम्मओ घडो, तंतुमओ पडो, एवं नवबंभचेरमतिओ आयारो । सो य अज्झयणसंखाणेण नवज्झयणो पयपरिमाणेण “अट्टारसपयसहस्सिओ वेओ” । अइ य दस य अट्टारसत्ति संखा । पय इति पयं । तं च अत्थपरिच्छेयवायग पयं भवति । सहस्सं ति गणिताभिन्नाणेण चउत्थं ठाणं भवति जा संखं एगं दहं सयं सहस्सं ति । स एवायारो अट्टारसपयसहस्सिओ वेओ भवति । कहं ? विद् ज्ञाने, अस्य घातोः घञ् प्रत्ययान्तस्य वेद इति रूपं भवति, अतस्तं विदंति, तेन विदंति, तंमि वा विदंति इति वेदो भवति ।

—: पीठिका—द्वारे—१—“आचारः” :—

सीसो भणति—“किमेत्तियमायारो उत अन्नं पि से अत्थि किंचि ?” अतो भन्नति—

“हवइय सपंचचूलो” । “हवइत्ति” भवतित्ति भणितं होति । “च” सहो चूलाणुकरिसणे “सहे” ति युक्तः । “पंच” इति संखावायगो सहो । “चूला” इति चूल ति वा अगं ति वा सिहरं ति वा एगइं । सा य छब्बिहा—जहा दसवेयालिए भणिया तहा भाणियव्वा । ताओ य पुण आओ पंच—चूलाओपिंडेसणादिजाबोग्गहपडिमा ताव पढमा चूला, १ बितिया सत्तिक्कगा, २ तइया भावना, ३ चउत्था विमीत्ती, ४ पंचमी आयारपक्कणो । ५ एताहिं पंचहिं चूलाहिं सहिओ आयारो “बहु” भवति नवअज्झयणेहिं । “बहुतरो” भवति “पयग्गेणं” ति अट्टारसपयग्ग-सहस्सेहिंतो पंचचूलापएहिं सहितो पयग्गेणं बहुतरो भवतित्ति । अहवा नवज्झयण—पढमचूला-सहिता बहू भवंति । अट्टारसपयसहस्सा पढमचूलापदेहिं सहिता बहुतरा पयग्गेण भवंति । एवं क्रमवृद्ध्या नेयं—जाव—पंचमी चूला । अहवा सपंचचूलो सुत्तपयग्गेण मूलगंथाओ बहु भवति । अत्थपयग्गेण बहुतरो भवति अहवा “बहुबहुतर” पदेहिं सेसपदा सूतिता भवंति । ते य इमे बहुतम—बहुतरतम—बहुबहुतरतम इति । अओ भन्नति—नवबंभचेरमइओ आयारो अट्टारसपयसहस्सिओ पढमचूलज्झयणसुत्तत्थपदेहिं जुत्तो बहू भवति । पढमचूलासहितो मूलग्रंथो

दुइय-चूलज्झयण-सुत्तत्थपयेहिं जुत्तो बहुतरो भवति । एवं ततियचूलाए वि बहुतमो भवति । चउत्थीए वि बहुतरतमो भवति । पंचमीए वि बहुबहुतरतमो भवति । “पयग्गेणं” ति पदानाम्गं पदाग्रं पदाग्रेणेति पदपरिमाणेनेत्यर्थः । स एवं पयग्गेण बहुबहुतरो भवति । एवं संबंधगाहासूत्रे व्याख्याते,

नवबंभचेरमतिते आयारे वक्खाते आयारग्ग ननुजोगारंभकाले संबंधार्थ इदमेव गाथासूत्रं प्रागुपदिष्टं प्रथमचूडातश्च द्वितीयचूडाया अनेनैव गाथासूत्रेण संबंधः उक्तो भवति । एवं द्वितीयचूडातः तृतीयचूडायाः । तथा तृतीयचूडातः चतुर्थचूडातश्च पंचमचूडायाः संबंधः उक्त एव भवति ॥

एवं सति प्रागुक्तस्य संबंधगाहासूत्रस्येह पुनरुच्चारणम् किमर्थं ? आचार्य आह-

॥ १ ॥ पुब्बभणियं तु जं एत्थ, भन्नति तत्थ कारणं अत्थि ।

पडिसेहो अणुन्ना, कारणं विसेसोवलंभो वा ॥

सीसोपुच्छति-कस्स पडिसेहो ? कहं वा अणुन्ना ? किं वा कारणं ? को वा-विसेसोवलंभो आचार्य आह-

तत्र प्रतिषेधः चतुर्थचूडात्मके आचारे यत्प्रतिषिद्धं तं सेवतस्स पच्छितं भवतित्ति काउं, किं सेवमाणस्स ? भन्नति, ‘जे भिक्खू हत्थकम्मं करेति, करेतं वा सात्तिज्जति’ एवमादीणि सुत्ताणि, एस पडिसेहो । अत्थेण कारणं प्राप्य तमेव नुजानाति । तं जयणाए पडिसेवतो सुद्धो । अजयणाए स पायच्छिती । कारणमणुन्ना जुगवं गता । विसेसोवलंभो इमो । आइल्लाओ चत्तारिचूलाओ कमेणेव अहिज्झंति, पंचमी चूला आयारपकप्पो ति-वास-परियागस्स आरेण न विज्जति, ति-वास-परियागस्स वि अपरिनामगस्स अतिपरिनामगस्स वा न दिज्जति, आयारपकप्पो पुन परिनामगस्स दिज्जति । एतेण कारणेण संबंध-गाहा पुनरुच्चार्यते । अहवा बहु अतीत कालत्वात् प्रागुक्तसंबंधस्य विस्मृति स्यात् अतस्तस्य प्रागुक्तसंबंधस्य स्मरणार्थं प्रागुक्तमपि संबंधगाहासूत्रमिह पुनरुच्चार्यते ।” एस संबंधो भणिओ २

अनेन संबंधेनागतस्य पकप्पचूलज्झयणस्स चत्तारि अनुओगद्वाराणि भवन्ति । तं जहा-उवक्कमो १ निक्खेवो २ अणुगमो ३ नओ ४ । तत्थ उवक्कमो नामादि छव्विहो । नाम ठवणाओ गताओ ।

दव्वोवक्कमो सचित्ताइ तिविहो, सचित्तो दुपद-चतुष्पद-अपयाणं । एक्केक्को परिकम्मणे संवट्ठणे य । दुपयाण-मणुस्साणं परिकम्मणं कलादिग्राहणं, संवट्ठणं, मारणं । चउप्पयाणं अस्साईणं परिकम्मणं सिक्खावणं, तेसिं चेव मारणं संवट्ठणं । अपयाणं लोमसी आदीणं परिकम्मणं, तासिं चेव विनासणं संवट्ठणं ।

अचित्ते सुवरणो-कुण्डलाइकरणं परिकम्मणं तस्सेव विनासनं संवट्ठणं ।

मिस्से दुपयाणं अलंकिय-विप्पूसियाणं कलादि ग्राहणं परिकम्मणं तेसिं चेव मारणं संवट्ठणं, चउप्पयाणं अस्सादीणं वम्मिय गुडियाणं परिकम्मणं सिक्खावणं तेसिं चेव मारणं संवट्ठणं । खेतोवक्कमो हलकुलियादीहिं, कालोवक्कमो नालियादीहि । भावोवक्कमो दुविधो-पसत्थो १ अपसत्थो य २ । अपसत्थो “गणिगा-मरुगणि-अमच्चदिट्ठंतेहिं । पसत्थो भावोवक्कमो, आयरियस्स भावं उवलभति ।

॥ २ ॥

जो जेण पगारेणं, तुस्सति कारविनयानुवितीहिं ।

आराहणाए मग्गो, सो छिय अच्चाहओ तस्स ॥

अहवा नोआगमओ भावोवक्कमो छव्विहो—आणुपुव्वी १ नामं २ पमाणं ३ वत्तव्वया ४ अत्थाहिमाणी ५ इच्चेयं निसीहचूलज्झयणं उवक्कमिय आनुपुव्वीमाइएहिं दारेहिं जत्थ जत्थ समोयरति तत्थ तत्थ समोयारेयव्वं ।

से किं तं आनुपुव्वी ? आनुपुव्वी दसविहा पन्नत्ता । तं जहा नामाणुपुव्वी १ ठवणाणुपुव्वी २ दव्वाणुपुव्वी ३ खेत्ताणुपुव्वी ४ कालाणुपुव्वी ५ उक्कित्तणाणुपुव्वी ६ गणणाणुपुव्वी ७ संटाणाणुपुव्वी ८ सामायारियाणुपुव्वी ९ भावाणुपुव्वी १० एयं आणुपुव्विं दसविहं पि वण्णेऊणं इच्चेयं निसीहचूलज्झयणं गणणाणुपुव्वीए उक्कित्तणाणुपुव्वीए य समोयरति । गणणाणुपुव्वी तिविहा पुव्वाणुपुव्वी पच्छाणुपुव्वी अणाणुपुव्वी । पुव्वाणुपुव्वीए इच्चेयं निसीहचूलज्झयणं छव्वीसइमं, पच्छाणुपुव्वीए पढमं, अणाणुपुव्वीए एतेसिं चेव एगादीयाए एगुत्तरियाए छव्वीसगच्छगयाए सेढीए अन्नमन्नव्वासो दुस्सणूणो । उक्कित्तणाणुपुव्वीए अज्झयणं उक्कित्तेति सेतं आनुपुव्वी ।

नामं दसविहं पि वण्णेऊणं इच्चेयं निसीहचूलज्झयणं छव्वीसइमं समोयरति ! तत्थ छव्विहं भावं वण्णेऊणं सव्वं सुयं खओवसमियं ति काऊणं खओवसमिए भावे समोयरति । से तं नामं ।

पमाणं चउव्विहं । तं जहा दव्वप्पमाणं १ खेत्तप्पमाणं २ कालप्पमाणं ३ भावप्पमाणं ४ । इच्चेयं निसीहचूलज्झयणं भावप्पमाणे समोयरति । तं भावप्पमाणं तिविहं तं जहा गुणप्पमाणं १ णयप्पमाणं २ संखप्पमाणं ३ । गुणप्पमाणे समोयरति । गुणप्पमाणं दुविहं—जीव--गुणप्पमाणं १ अजीव--गुणप्पमाणं ३ । नाणगुणप्पमाणे समोयरति । तं चउव्विहं—पच्चक्खं १ अनुमानं २ उवम्मो ३ आगमो ४ । आगमे समोयरति । आगमो तिविहो—अत्तागमो १ अनंतरागमो २ परंपरागमो ३ । इच्चेयस्स—निसीहचूलज्झयणस्स तित्थगराणं अत्थस्स अत्तागमे । गणहराणं सुत्तस्स अत्तागमे । गणहराणं अत्थस्स अनंतरागमे । गणहरसिस्साणं सुत्तस्स अनंतरागमे, अत्थस्स परंपरागमे । तेण परं सेसाणं सुत्तस्स वि अत्थस्सवि नो अत्तागमे, नो अनंतरागमे, परंपरागमे । से तं आगमो । से तं गुणप्पमाणे । इयाणि नवप्पमाणे “गाथा”

॥ २ ॥

मूढनइअं सुयं कालियं तु, न नया समोयरंति इह ।

अपुहुत्ते समोयारो, नत्थि पुहुत्ते समोयारो ॥ से तं नयप्पमाणे ।

इयाणि संखप्पमाणं । सा य संखा अट्ठविहा, तं जहा—नाम—संखा १ ठवण २ दव्व ३ उवम्म ४ परिनाम ५ जाणणा ६ गणणासंखा भावसंखा ८ । एत्थ पुन परिमाणसंखाए अहिगारो सा दुविहा—कालिय—सुय—परिमाणसंखा १ दिट्ठिवाय—सुय परिमाणसंखा य २ । एत्थ कालिय—सुय—परिमाणसंखाए अहिगारो । तत्थ इच्चेयं निसीहचूलज्झयणं संखेज्जा पज्जाया संखेज्जा अक्खरा, संखेज्जा संवाया, संखेज्जा पदा एवं गाहा, सिलोगा, उद्देसा, संगहणीओ य । पज्जवसंखाए अनंता नाणपज्जवा, अनंता दंसणपज्जवा, अनंता चरित्तपज्जवा । से तं संखप्पमाणो ।

इदानिं वत्तव्वया । सा तिविहा ससमयवत्तव्वया १ परसमयवत्तव्वया २ उभयसमयवत्तव्वया । इह ससमयवत्तव्वयाते—अहिगारो । जम्हा भणियं—

“उस्सणं सव्व सुयं, ससमयवत्तव्वयं समोयरति” । से तं वत्तव्वया ।

अत्याहिगारो पच्छित्तेण मूलगुण-उत्तरगुणाण । इद्देयं निसीहचूलज्झयणं आनुपुब्बि-
माइएहिं दारेहिं जत्थ जत्थ समोयरति तत्थ तत्थ समोयारियं । गओ उवक्कमो ।

इयाणि निक्खेवो सो तिचिहो-ओहनिप्फण्णो १ नामनिप्फण्णो २ सुत्तालावगनिप्फण्णो
३ । अज्झयणं अज्झीणं आओ झवणा य एगद्धा । अज्झयणं नामादि चउव्विहं पन्नवेऊणं भावे
इणं भवति । “जह दीव्वा दीवसर्यं” गाहा ३ । आओ भवणासु वि नामादि ॥ ३ ॥ परुवितेसु
इमाओ गाहाओ भवन्ति । “नाणस्स दंसणस्स” य गाहा ॥ ४ ॥ “अट्ठविहं कम्मरयं” गाहा ।
गओ ओघ-निप्फण्णो ॥ १ ॥

इयाणि नाम-निप्फण्णो । सो य नामाओ भवतित्ति काउं भन्नति नाम-निप्फण्णो-
[भा. २] आयारपकप्पस्स उ, इमाइं गोण्णाइं नामधेज्जाइं ।

आयारमाइआइं, पायच्छित्तेणऽहीगारो ॥

चू, आयरणं “आयारो” । सोय पंचविहो । नाण १ दंसण २ चरित्त ३ तव ४ विरियायारो
५ व । तस्स पकरिसेणं कप्पणा “पकप्पणा” । सप्रभेदप्ररूपणेत्यर्थः । “इमाइं” ति वक्खमाणाति
“गोण” ग्रहणं पारिभासियवुदासत्थं । तं जहा सह मुद्धो समुद्धो, इदं गोवयतीति इंदगोवगो एवं
तस्स आयारपकप्पस्स नामं न भवति । गुणनिप्फण्णं भवति । गुणनिप्फण्णं गोण्णं । तं चेव
जहत्थमत्थवो विंति । तं पुण खवणो जलणो तवणो पवणो पदीवो य नामाणि अभिधेयाणि
“नामधेज्जाणि” ।

अहवा धरणीय णि य ऐऊत्ति “नामधेज्जाति” सार्थकावीत्यर्थः । “आयारो” आदि
जेसिं ताणि नामाणि आयारदीणि पंच, पायच्छित्तेणहीगारति । छट्ठं दारं ।

सीसो पुच्छति-ननु पायच्छित्तेणहीगार अत्याहिकारे एव भणिओ ? आयरियो भणति-
“सच्चं तत्थ भणिओ इह विशेष-ज्ञापनार्थं भन्नति । अन्नत्थ वि आयारसरूवपरूवणा कया इह
तु आयारसरूवं सपायच्छित्तं परुविज्झति ।” अहवा प्रायश्चित्ते प्रयत्न इत्यर्थः । अहवा इह
भणिओ तत्थ दट्ठव्वो । आयारमाइयतिं ति जं भणियं ताणि य इमाणि ।

[भा. ३] आयारो अगं चिय, पकप्प तह चूलिया निसीहं ति ।

नीसितं सुतत्थ तहा, तदुभए आनुपुब्बि अक्खातं ॥

चू, एसा दारगाहा वक्खमाणसरूवा ॥ आयारमाइयाणं इमा-सामएणनिक्खेवलक्खणा
गाहा-

[भा. ४] आयारे निक्खेवो, चउविधो दसविधो य अग्गमि ।

छक्को य पकप्पंमि, चूलियाए निसीधे य ॥

चू, जहासंखेण जं भणियं आयारेचउविहो निक्खेवो ।

[भा. ५] नामं ठवणायारो, दव्वायारो य भावमायारो ।

एसो खलु आयारे, निक्खेवो चउव्विहो होइ ॥

चू, नाम- ठवणाओ गयाओ । दव्वायारो दुविहो । आगमओ १ नोआगमओ य २ ।
आगमओ जाणए अनुवउत्ते । नोआगमओ जाणगसरीरं भवियसरीरं-जाणग-भविय-
सरीरवइरित्तो इमो-

[भा. ६] नामण-धोवण-वासण-सिक्खावण-सुकरणाविरोधीणि ।

दब्बाणि जाणि लोए, दब्बायारं वियाणाहि ॥

धू. नामनादिपएसु आचारो भण्णइ । तप्पसिद्धिमिच्छंतो य सूरि अनायारं पि पन्नवेति दीर्घस्वव्यपदेशवत् । “नामनं” पडुच्च आचारमंतो तिणिसो अनायारमंतो एरंडो । “धोवणं” पडुच्च कुसुंभरागो आचारमंतो, अनायारमंतो किमिरागो । “वासणा” ए कवेल्लुगादीणि आचारमंताणि, वइरं अणायारमंतं सुक-सालहियादि “सिक्खावणं” पडुच्च आचारमंताणि, वायस-गोत्थूभगादि अनायारमंताणि । “सुकरणे” सुवर्णं आचारमंतं घंटालोहमणायारमंतं । “अविरोहं” पडुच्च पयसक्कराणं आचारो, दहितेत्ता य विरोधे श्रणायारमंता । गुणपर्यायान्द्रवतीति “द्रव्यं” “जाणि” ति अनिदिट्ठसरूवाणि ।

अहवा एताणि चेव “जाणि” भणियणि । लोक्कयत्त इति “लोकः” - दृश्यते इत्यर्थः तस्मिन् लोके आधारभूते, “दब्बायारं वियाणाहि”, अभिहितानभिहितेषु द्रव्येषु द्रव्याचारो विज्ञातव्य इति ॥ गतो दब्बायारो । इयाणि भावायारो भण्णइ । सो य पंचविहो इमो-

[भा. ७] नाणे दंसण-चरणे, तवे य विरिये य भावमायारो ।

अट्ठ ङ्गं दुवालस, विरियमहानी तु जा तेसिं ॥

धू. नामनिद्वेसगं गहळं, पच्छद्धेन एएसिं चेव पभेया गहिया । नाणायारो अट्ठविहो, दंसणायारो अट्ठविहो, चरित्तायारो अट्ठविहो, तवायारो बारसविहो, वीरियायारो छत्तीसविहो । ते य छत्तीसइ भेया एए चेव नाणादिमेलिया भवति । वीरियमिति वीरियायारो गहिओ । “अहानी” असीयनं जं तेसिं नाणायाराईणं स एव वीरियायारो भवइ ॥ ७ ॥ जो य सो नाणायारो, सो अट्ठविहो इमो-

[भा. ८] काले विनये बहुमाने, उवधाने तहा अनिण्हवणे ।

वज्जणअत्थतदुभए, अट्ठविधो नानामायारो ॥

धू. कालेति दारं ॥ तस्स इमा वक्खा-

[भा. ९] जं जंमि होइ काले, आयरियव्वं स कालमायारो ।

वतिरित्तो तु अकालो, लहुगाउ अकालकारिस्स ॥

धू. जमिति अनिदिट्ठं सुयं धेप्पइ । जंमि काले आधारभूते होति भवतीत्यर्थः । आयरियव्वं, नाम पट्ठिअव्वं सोयव्वं वा जहा-सुत्तपोरिसीए सुत्तं कायव्वं, अत्थपोरुसीए अत्थो ।

अहवा कालियं काल एव न उग्घाड-पोरुसिए । उक्कालियं सव्वासु पोरुसीसु कालवेलं मोत्तुं । स इति निद्वेसे । अओ स एव कालो कलायारो भवति । वइरित्तो नाम जहाभिहियकालाओ अन्नो अकालो भवति, जहा सुत्तं बितियाए अत्थं पढमाए पोरुसिए वा सज्झाए वा असज्झायं वा । तु सहो कारणावेक्खी । कारणं पप्प विवच्चासो वि कज्जति । अतो तंमि अकाले दप्पेण पढंतस्स सुणेत्तस्स वा पच्छित्तं भवति ।

तं य इमं - लहुयाइ उ अकालकारिस्स सुत्ते अत्थे य । तु सहो केतिमतविसेसावेक्खी तं च उवरिं भणीहि ॥ इयाणि चोदगो भणति-

[भा. १०] को आउरस्स कालो, मइलंबरधोवणे व्व को कालो ।

जदि मोक्खहेउ नाणं, को कालो तस्सऽकालो वा ॥

चू. को कः । आतुरो रोगी । कलनं कालः, कलासमूहो वा कालः, तेण वा कारणभूतेन दव्यादिचउक्कयं कलिञ्जतीति कालः—ज्ञायत इत्यर्थः । “को” कारसदाभिहाणेण य न कोइ कालाका-लोभिवारिञ्जइ, यथान्यत्राप्यभिहितं—“को राजा यो न रक्षति” । मलो जस्स विञ्जति तं मइलं अंबरं वत्थं । तस्स य मइलंबरस्स घोवणं प्रति कालाकालो न विद्यते । भणिया दिहुंता । इयारिणि दिहुंतितो अत्थो भन्नति एवं जति जइत्ति अश्वुवगमे । सव्वकम्मावगमो मोक्खो भन्नति । तस्स य हेउ कारणं—निमित्तमिति पञ्चाया । ज्ञावे अननइते ज्ञानं ! यथेयमभ्युपगन्तं ज्ञानं कारणं भवति मोक्षस्यातो कालो तस्स अकालो वा कः कालः । तस्सेति तस्स नाणस्स अकालो वा मा भवतुत्ति वक्कसेसं ।

आयरियो भणति—सुणेहि चोदग ! समयपसिद्धेहिं, लोगपसिद्धेहिं य कारणेहिं पच्चाइज्जसि ।

[भा. ११] आहारविहारादिसु, मोक्खधिगारेसु काल अकाले ।

जह दिट्ठो तह सुत्ते, विज्जाणं साहणे चेव ॥

चू. आहारिञ्जतीति आहारो । सो य मोक्खकारणं भवति । जहा तस्स कालो अकालो य दिट्ठो, भणियं च—“अकाले चरसि भिक्खू”—सिलोगो] विहरणं विहारो । सो य उडुबद्धे, न वासासु । अहवा दिवा, न रातो । अहवा दिवसतो वि ततियाए, न सेसासु । सो य विहारो मोक्ख-कारणं भवति । मोक्खधिगारेसुत्ति मोक्खकारणेसु अहवा मोक्खत्थं आहार—विहाराइसु अहिगारे कीरति । जहा जेण पगारेण दिट्ठो—उवलद्धो, को सो कालो अकालो च, तहा तेण पगारेण; सुत्तेति सुयनाणे, तंमि वि कालाकालो भवतीति वक्कसेसं । किं च विज्जाणं साहणे चेव कालाकालो दिट्ठो । जहा काइ विज्जा कण्हचाउद्दसि—अट्ठमीसु साहिज्जति । अकाले पुण साहिज्जमाणी उवघायं जणयति । तहा नाणं पि काले अहिज्जमाणं निज्जराहेऊ भवति, अकाले पुण उवघायकरं कम्मबंधाय भवति । तम्हा काले पढियव्वं, अकाले पढंतं पडिणीया देवता छलेज्ज जहा—

[भा. १२] तक्ककुडेणाहरणं, दोहि य धमएहिं होति नायव्वं ।

अतिसिरिमिच्छंतीए, थेरीए विनासितो अप्पा ॥

चू. तक्क उदसी, कुडो घडो, आहारणं दिहुंतो । महराय नयरीए एगो साहु पाओसिअं कालं घेतुं अइकंताए पोरिसी कालियसुयमणुवओगेण पढति । तं सम्मदिट्ठी देवया पासति । ताए चिंतिअं “मा एयं साहुमं पंता देवया छलेहिइ” तओ णं पडिबोहेमि । ताए य आहीरि—रुवं काउं तक्ककुडं घेतुं तस्स पुरओ “तक्कं विक्कायइ” ति घोसंती गतागताणि करेति । तेण साहुणा चिरस्स सज्झायबाधा यं करेति भणिया— “को इमो तक्कविक्कयकालो” ? तया लवियं— “तुव्वं पुण को इमो कालियस्स सज्झायकालो ?” भणियं च—

॥ ६ ॥ सूतीपदप्पमाणाणि, परच्छिदाणि पाससि ।

अप्पणो बिच्छमेत्ताणि, पिच्छंतो वि न पाससि ॥

साहु उवाच—“नायं, मिच्छामिदुक्कडं ति” आउट्ठो, देवया भणति “मा अकाले पढमाणो पंतदेवयाए छलिज्जिहिसि ।” अहवा—इदं उदाहरणं दोहि य धमएहिं ।

॥ ७ ॥ धमे धमे नातिधमे, अतिधंतं न सोभति ।

जं अज्जियं धमंतेण, तं हरियं अतिधमंतेण ॥

एगो सामाइओ छेत्ते सुवंतो सुअराइ सावयतासणत्थं सिगं धमति । अन्नया तेणो गोसेणा

[न] चोरों गावीओ हरति । तेण समावर्त्ताए धंतं । चोरा कुढो आगओत्ति गावीओ छड्डहेत्तु गया । तेण पभाए दड्डु नीयाओ घरं । धिंतेइ अ धंतप्पभावेण मे पत्ताओ । अभिक्खं धमामि । अन्ना वि पाविसं । एवं छेत्तं गावीओ य रक्खंतो अच्छति । अन्नया तेण चेव अंतेण ते चोरा गावीओ हरति । तेण य सिंगयं धंतं । चोरहिं आणक्खेऊण हत्तो । गावीओ य नीयाओ । तम्हा काले चेव धमियव्वं ।

इदाणि बित्तिओ धम्मओ भन्नति । एगो राया दंडयत्ताह चलिओ । एकेण य संखधमेण समावर्त्तीए तंमि काले संखो पूरितो । तुड्डो राया । थक्के पूरितोत्ति वाहित्तो संखपूरओ । सयसहस्सं से दिन्नं । सो तेणं चेव हेवाएणं धम्मंतो अच्छति । अन्नया राया विरेयणपीडितो वच्चगिहमतीति तेण य संखो दिणो । परवलकोट्टं च वड्ढति । राया संतत्तो । वेगधारणं च से जायं । गिलाओ संवुत्तो । तओ उड्डिएण रन्ना सब्बस्सहरणो कओ । जम्हा एते दोसो अकालकारिण तम्हा काले चेव पद्धियव्वं नाकाले ।

“अहवाइमो दिट्ठंतो” । अतिसिरिमिच्छंती पच्छद्धं । आयरिओ भणइ— “हे चोदग अकाले तुमं पढंते” अतिसिरिमिच्छंती य विनारं पारिहिंसि । कत्तं—

॥ ८ ॥

“सिरीए मत्तिमं तुस्से अतिसिरं नाइपत्थए ।

अतिसिरिमिच्छंतीए, धेरीन् विनासिओ अप्पा ॥”

एगाए छाणहारिण—धेरीए वाणमंतरमाराहियं अच्छणं करंतीए । अन्नया छगणाणि पल्लत्थयंतीए रयणाणि जायाणि । इस्सरी भूया । चाउस्सालं घरं कारियं । अनेगधण रयणासयणासण—भरियं । सइज्झियधेरी य तं पेक्खति । पुच्छति य कुओ एयं दविणं ति । ताए य जहाभूयं कहियं । ताए वि उवेवण—धुवमादीहिं आराहितो वाणमंतरो । भणति य बूहि वरं । तया कलवित्तं—जं तीए तं मम दुगुणं भवउ । तं च तीए सब्बं दुगुणं जायं । ततो तुड्डा अच्छति । ताए पुरिमथेरीए तं सब्बं सुयं । ताए य अमरिसपुण्णाए चिंतियं—मम चाउस्सालं फिट्ठउ, तणकुडिया भवउ । बित्तियाए दो तिणकुडियाओ जायओ । पुणो तीए चिंतियं—मम एक्कं अच्छिए फुल्लयं भवउ । इयरीए दोवि फुल्लाइं । एवं हत्थो पायो एवं सडिआ विनासमुवगता । एसो असंतोसदोसो तम्हा अइरित्ते काले सज्झाओ न कायव्वो ॥ मा एवं विराहणा भविस्सति ति भणिओ काला-यारो । इयाणि विनए ति दारं—

[भा. १३]

नीयासणंजलीपग्गहादिविनयो तहिं तु हरिएसो ।

भत्तीओ होति सेवा, बहुमाणो भावपडिबंधो ॥

चू नीयं निम्नं । आसियत्ते जम्हि तमासणं नीयं आसणं नीयासणं । गुरुण नीचतरं उवव-सति । तं च पीढगादि आसणं भवति । दोत्रि हत्था मउल—कमल—संठिया अंजली भन्नति । पगरिसेण गहो पग्गहो । सो य नीयासणस्स वा अंजलिपग्गहो वा । अहवा निसेज्जदंडगादीण वा पग्गहो भवति । आदि—सद्दगहणेण—“निद्दा—विग्गहापरिवज्जिएहिं—” गाहा । एवं पढंतस्स सुणेतस्स वा विनओ भवति । इहरहा अविणओ । अविणीए व पच्छित्तं । तं च इमं—सुत्ते भासलहु, अत्थे मासगुरु । अहवा सुत्ते ॥ अत्थे ॥ तम्हा विणएण अधीयव्वं । विणओववेयस्स इहपरलोगे व विज्जाओ फलं पयच्छंति । तहिं तु अत्थे विणओवधारित्ते दिवस्स जहा विज्जाओ फलं पयच्छंति

तहा दिहुंतो भण्णति हरिएसो । :- 'रायगिहं' नयरं । 'सेणिओ' राया । सो य भज्जाए भण्णति—एगखंभं मे पासायं करेहि । तेण वहुइणो आणत्ता । गया कट्ठिछिदा । सलक्खणो महादुमो दिट्ठो । धूवो दिन्नो । इमं च तेहिं भणियं—जेण एस परिग्गहिओ भूतादिणा सो दरिसावं देउ, जाव न छिंदामो । एवं भणिऊण गता तद्धिणं । जेण य सो परिग्गहितो वाणमंतरेण तेण अभयस्स रातो दरिसाओ दिन्नो । इमं च तेण भणियं—अहं एगखंभं पासायं करेमि, खवोउय—पुष्पफलोववेएण वनसंडेण सपायार—परिक्खेवं च, 'नवरं' मा मज्झ णिलओ चिरट्ठिओ रुक्खो छिज्जउ । 'अभयेण' पडिस्सुयं । कओ य सो तेण । आरक्खियपुरिसेहि य अहोरायं रक्खिज्जइ । अन्नया एक्कीए मायंगीए अकाले अंबडोहलो । भत्तारं भणइ—आनेहि । सो भणति—अकालो अंबगाणं । तीए पलवियं ततो जाणप्पि ततो आनेहि । सो गओ रावारामं ! तस्स य दो विज्जातो अत्थि । ओणामणी १ उण्णामणी य-२ । ओणामित्ता गहियाणि पज्जत्तगाणि । उण्णामणीए—उण्णामिआ साहा । दिट्ठो य रन्नो अंबग्गहणपरित्थडो, चित्तिवं च—जस्स एस सत्ती सो अंतोउरं पि धरिसेहेति । अभयं भणति—सत्त रत्तस्स अब्भंतरे जति न चोरं लभसि ततो ते जीवियं नत्थि । गवेसेति । अभओ पेच्छइ य एगत्य लोगं मिलितं । न ताव गोओ आगच्छति । तत्थ आगंतु अभओ भणति जाव गोओ आढवेइ गेयं ताव अक्खाणयं सुणेह ।

एगमि दरिद्व—सेट्ठिकुले वहुकुमारी रुक्खवती । सा य एगत्य आरामे चोरियाए कुसुमाइं गेण्हइ । ताणि य घेतुं कामदेवं अच्चेति । सा य अन्नया आरामिएण गहिया । असुभभावो य सो कहिउमारद्धो । सा भणति—मा मे विनासेहि । तव वि भगिणी भागिणीआ वा अत्थि । सो—भणति किमेतेण, एक्कहा मुयामि, ज्या परिणीया तया जति पढमं मम समीवमागमिस्ससि तो ते मुयामि । तीए पडिस्सुयं विसज्जिया । परिणीया य । वासघरं पविट्ठा । भत्तारस्स सव्भावं कहियं । तेण विसज्जिया आरामं जाति । अंतरा चोरेहिं गहिया । सव्भावे कहिए तेहिं मुक्का पुणो गच्छति । अंतरा रक्खसो आहारत्थी छण्हमासामंणीति । तेण य गहिता । सव्भावे सिट्ठे मुक्का । गया आरामियस्स पासं । दिट्ठा, कतो सि । भणति । सो समयो । कहं मुक्का भत्तारेण ? सव्वं कहेति । अहो सच्चपइण्णा एसत्ति मुक्का कहमहं दुहामि । मुक्का य । पडिइंती सव्वेहिं वि मुक्का । भत्तारसगासमक्खत्ता गया । अभओ पुच्छति—एत्थ केण दुक्करं कयं ।

जे तत्थ इस्सालू ते भणति—भत्तारेण । छुहालू—रक्खसेणं । पारदारिया—मालिएणं । 'हरिएसो' भणति—चोरेहिं । 'अभयेण' गहितो । एस चोरोत्ति रन्नो उवणीओ । पुच्छीओ सव्भावो कहिओ । 'राया भणति—जइ विज्जाओ देसि तो जीवसि' । तेण पडिस्सुयं—देमिति । आसणत्थो पढियो वाहेति, न वहइ । 'अभओ' पुच्छिओ— किं न वहति । 'अभओ' भणति—अविनय गहिया, एस हरिकेसो भूमित्थो तुमं सीहासणत्थो । तओ तस्स अणं आसणं दिन्नं । राया णीततरो ठितो । सिद्धा । एवं नाणं पिं विणय—हियं फलं देति । अविणय—हियं णदेति । तम्हा विणएण गहियव्वं ।

विनएत्ति दारं गयं । इयाणि बहुमाणे त्ति दारं । बहुहा माणणं बहुमाणो । सो य बहुमाणो नाणाइसंजुत्ते कायव् । सो दुविहो भवति—भत्ती बहुमाणं च । को भत्तीबहुमाणाणं विसेसो । भन्नति गाहापच्छद्धं । अब्बुट्ठाणं डंडग्गह—पाय—पुच्छणासणप्पदाणग्गहणादीहिं सेवा जा सा

भत्ती भवति । नाण-दंसण- चरित्त-तव-भावणादिगुणरजियस्स जो रसो पीतिपडिबंधो सो बहुमाणो भवति । भण्णति-एत्थ चउभंगो कायव्वो । भत्ती नामेगस्स नो बहुमाणो । तत्थ पढमभंगे वासुदेव-पूसो पालगो । वित्थिय-भंगे सेदुओ संवो वा, तत्थिय-भंगे गोयमो । चउत्थे कविला कालसोकरिआइ । इयाणि भत्तिबहुमाणं अन्नोन्नारोवण कज्जति ॥ जओ भण्णति-

[भा. १४] बहुमानं भत्ति भइता, भत्तीए वि मानो अकरणे लहुया ।

गिरीनिज्जरसिवमरुओ, भत्तीए पुलिंदओ माने ॥

चू, जत्थ बहुमाणो तत्थ भत्ती भवे न वा । भत्तीए बहुमाणो भत्तिओ, बहुकारलोवं काऊण भन्नति मानो । भत्ति बहुमानं वा न करेति चउलहया । अहवा भत्ति न करेति ॥ बहुमाणं न करेति ॥ आणाइणो य दोसा भवति ।

भत्तिबहुमाणविसेसणत्थं उदाहरणं भन्नति :- गोरगरि नाम पव्वतो । तस्स-निज्जरे सिवो । तं च एगो बंभणो पुलिंदओ य अच्चेति । बंभणो उवलेवणादि काउं ण्हवणच्चणं करेति । पुलिंदो पुण उवचारवज्जियं गल्लोलपाणिणं हवेति । तं च सिवो संभासिउणं पडिच्छइ आलावं च करेइ । अत्रया बंभणेण आलावसदो सुओ । पडियरिकण जहाभूतं नातं । उवालखो य सो सिवो “तुमं एरिसो येव पाण सिवो” तेण सिद्धं “एस मे भावओ अनुरत्तो” । अन्नया अच्छि उक्खनिउण अच्छइ सिवो । बंभणो आगओ, रडिओ, उवसंतो । पुलिंदो आगओ । अच्छि नत्थि ति अप्पणो अच्छी मल्लीए उक्खणिकण सिवगस्स लाएति । बंभणो पतीतो । तस्स बंभणस्स भत्ती, पुलिंदस्स बहुमाणो । एवं नाणमंतैसु, भत्ती बहुमाणो कायव्वो । बहुमाणे ति दारं गयं ॥ इयाणि उवहाणे ति दारं-

तं दव्वे भावे य । दव्वे उवहाणमादि । भावे इमं ।

[भा. १५] दोग्गइ पडणुपधरणा, उवघाणं जत्थ जत्थ जं सुत्ते ।

आगाढमनागाढे, गुरुलहु आणादि-सगडपिता ॥

चू, दुड्डा गती, दुग्गा वा गती दुग्गती । दुक्खं वा जंसि विज्जति गतीए एसा गई दुग्गती । विषमेल्यर्थः । कुत्सिता वा गतिर्दुर्गति । अणभिलसियत्थे दुसदो जहा दुक्खगो । साय नरगगती तिरियगती वा । पत्तनं पातः । तीए दुग्गतीए पत्तनमप्पणं जेण घरेति तं उवहाणं भन्नति । तं च जत्थ जत्थ ति एस सुतवीप्सा, जत्थ उद्देसगे, जत्थ अज्झयणे, जत्थ सुक्खंधे, जत्थ अंगे, कालुक्कालियअंगानंगेसु नेया । जमिति जं उवहाणं निव्वीतितादि तं तत्थ तथ सुते श्रुते । कायव्वमिति वक्कसेसं भवति । आगाढानागाढेति जं च उद्देसगादी सुतं भणियं तं सव्वं समासओ दुविहं भण्णति-आगाढं अनागाढं वा । तं च आगाढसयं भगवतिमाइ अनागाढं आयारमाति । आगाढे आगाढं उवहाणं कायव्वं । अनागाढे अनागाढं । जो पुण विवच्चास करेत्ति तस्स पच्छित्तं भवति । आगाढे ॥ अनागाढे ॥ आणाणवत्थ-मिच्छत्त-विराहणा य भवति ।

एत्थ दिट्ठंतो असगडपिया । का सा असगड ? तीसे उप्पत्ती भण्णति- गंगातीरे एगो आयरिओ वायणापरिस्संतो सज्झाये वि असज्झायं घोसेति एवं नाणंतरायं काऊण देवलीगं गओ । तओ चुओ आभीरकुले पच्चायाओ भोगे भुंजति । घूया य से जाया । अतीव खववती । ते य पच्चतिया गोमारियाए हिंडति । तस्स य सगडं पुरतो वच्चति । साय य से धूया सगडस्स तुंडे

ठिता । तीसे य दरिसणत्थं तरुणेहिं सगडा पि उप्पहेण पेरियाणि । भग्गाणि य । तो से दारियाए लोणेण नामं कर्तं असगडा ।

असगडाए पिआ, असगडपिआ । तस्स तं चेव वेरगं जातं । दारियं दाउं पव्वइतो । पढिओ जाव चाउरंगिअं । असंखए उद्धिहे तन्नानावरणं उदिन्नं । पढंतस्स न ठाति । छट्ठेण अणुण्णवइत्ति भणिए—एयस्स को जोगो । आयरिया भणाति—जाव न ठाति ताव आयंबिलं । तहा पढति । बारस वित्ता । बारसहि वरिसेहिं आयंबिलं करेतेणं पढिया । तं च से नाणावरणं खीणं । एवं सम्मं आगाढजोगो अनागाढजोगो वा अणुपालेयव्वो त्ति । उवहाणे त्ति दारं गयं ॥ इयाणि अनिण्हवणे त्ति दारं—अनिण्हवणं अनवलावो, तप्पडिवक्खो अवलावो, जतो भण्णति—

[भा. १६] निण्हवणं अवलावो, कस्स सगासे अधितं अन्न चउगुरुगा ।

ण्हावित्थुरघरए, दाण तिडंगे निवे हिमवं ॥

चू. कोवि साहू विसुद्धक्खरपदबिंदुमत्तादेए पढंतो परुवेतो य अन्नेण साहुणा पुच्छिओ कस्स सगासे अहीयं । तगार—हिगाराणं संधिप्पओगेण अगारोलब्भति; ततो अहीतं भवति । तेण य जस्स सगासे सिबिखयं सो य न सुद्धतक्कसदसिद्धतेसु पवीणो जच्चादिसु वा हीनतरो । अतो तेण लज्जति । ‘अन्नत्ति’ अन्नं जुगप्पहणं कहयति । तगार—नगाराणं संधिप्पओगा अगारो लब्भति, तेण अन्नमिति भवति । एवं निण्हवणं भवति । इमं च से पिच्छत्तं ॥ अहव सुत्ते । ॥ अत्थे । ॥ वायणायरियं निण्हवेतस्स इहपरलोए य नत्थिकल्लाणं ।

एगस्स ण्हावियस्स छुरघरयं विज्जाए आगासे चिद्धति । तं च परिव्वाचगो बहूहिं उवासणेहिं लद्धुं विज्जं गंतुं तिदंडेण आगासगतेन लोए पूइअइ । रन्ना पुच्छिओ भगवं किं विज्जातिसतो तवाइसतो वा । सो भणति—विज्जातिसओ । कओ आगामिओत्ति—‘हिमवंते महरिसिसगासाओत्ति’ तिदंडं छडखडेंतं पडितं । एवं जो वि अप्पगासो आयरिओ सो वि न निण्हवेयव्वो । अनिण्हवणे त्ति दारं गयं ॥ इदाणि वंजणे त्ति दारं—व्यंजयतीति व्यंजनं । तं च अक्खरं । अक्खरेहिं सुत्तं निष्फज्जित्ति काउं सुत्तं वंजणं । तमण्णहा करेति । कहं ?

[भा. १७] सक्कयमत्ताविंदू, अन्नभिधाणेण वा वि तं अत्थं ।

वंजेति जेण अत्थं, वंजणमिति भण्णते सुत्तं ॥

चू. पाइतं सुत्तं सक्कएत्ति, जहा—धर्मो मंगलमुत्कृष्टं । अभूतं वा मत्तं देति फेडेति वा, जहासव्वं सावज्जं जोगं पच्चक्खामि एवं वत्तव्वे—सव्वे सावज्जे पंच वि साणुस्सारा नगारा वत्तव्व्या, सो पुण नमो अरहंताण भणति । अभिधीयते तेण—तमभिहाणं, जहा—घडो पडो वा । अन्नं अभिहाणं अन्नभिहाणं । ततो तेण अन्नेणं अभिहाणेण ‘तमिति’ तं चेव अत्थं अभिलवति, जहा—पुण्णं कल्लाणमुक्कोसं, दयासंवरनिज्जरा । अविसदो विकप्पत्थे पयत्थ—संभावमे वा । किं पुण पदत्थं संभावयति, सक्खरपएहिं वा हीनातिरित्तं करेति, अन्नहा वा सुत्तं करेति, एवं पयत्थं संभावेति—सुत्तं कम्हा वंजणं भन्ति ? उच्चते—वंजतित्ति व्यक्तं करोति, जहोदणरसो वंजणसंयोगा व्यक्तो भवति । एवं सुत्ता अत्थो वत्तो भवति । जेणं ति जम्हा कारणा वंजित्ति अत्थो । एवं वंजणसामत्थातो, वंजणमिति वुच्चते सुत्तं, निगमनवयणं । तं वंजणं सक्कयवयणादिभि कप्पयंतस्स पच्छित्तं भवति ॥

[भा. १८] लहुगो वंजणभेदे, आणादी अत्थभेअ चरणे य ।

चरणस्स य भेदेणं, अमोक्ख दिक्खा य अफला उ ॥

चू. सक्खयत्तादिदृअक्खरपयभेएस्स वड्ढमाणस्स मासलह । अन्नं सुत्तं करेति चउलहुं । आणाअणवत्तमिच्छत्तविराहणा य भवन्ति । एवं सुत्तभेओ । सुत्तभेया अत्थभेओ । अत्थभेया चरणभेओ । चरणभेया अमोक्खो । मोक्खाभावा दिक्खादयो किरियाभेदा अफला भवन्ति । तम्हा वंजणभेदो न कायव्वो । वंजणेत्ति दारं गयां ॥

इदानीं अत्थे त्ति दारं—

[भा. १९] वंजणमभिंदमाणो, अवन्तिमादण्ण अत्थे गुरुगो उ ।

जो अन्नो अणणुवादी, नामादिविराघणा नवरिं ॥

चू. वंजणं सुत्तं । अन्नहा करमं भेदो । न भिंदमाणो अभिंदमाणो अविणासंतोत्ति भणितं होति । तेसु चैव वंजमेसु अन्नं अत्थं विकप्पयति, कइं ? जहा अवन्तिमादण्णेत्ति, “अवन्ती केया वन्ती लोणंसि समणाध माहणाय विप्परामुत्तिस्ति,” अवन्ती नाम जणवओ, केयत्ति रज्जु, वन्ती नाम पडिया कूवे, लोयंसि नाया जहा कूवे केया पडिता, ततो धावन्ति समणा—भिव्वुगाइ, माहणा—धिज्जाइया, ते समण—माहणा कूवे ओयरिउं पाणियमज्जे विविहं परामुत्ति । आदिसद्दातो अन्नं पि सुत्तं एवं कप्पति अन्नंति अन्नहा अत्थं कप्पयति । एवं अत्थे अन्नहा कप्पिए सोही अत्थ गुरुगो उ । अत्थस्स अन्नाणि वंजणाणि करेत्तस्स मासगुरु, अह अन्नं अत्थं करेति तो चउ-गुरुगा । अन्नोत्ति भणितातो अभणितो अन्नो । सो य अनिदिद्धसरुवो । अणणुपात्तिस्ति अनुपततीत्यनुपाती घड्ढमाणो युज्यमान इत्यर्थः । न अनुपाती अननुपाती अघटमान इत्यर्थः । तमघड्ढमाणमत्थं सुत्ते जोजयंतो, नाणातिविराहणत्ति नाणं आदि जेसिं ताणिमाणि नाणादीणि, आदि सद्दातो दंसणचरित्ता, ते य विराहेत्ति । विराहणा खंडणा भंजणा य एगड्ढा । नवरिं ति इहपरलोगगुणपावणवुदासत्थे णवरि सद्दो पउत्तो, विराहणा एव केयलेत्यर्थः । अत्थे त्ति दारं गयां । इदानीं तदुभए त्ति दारं—

[भा. २०] दुमपुप्फिपढमसुत्तं—अहागडरीयन्ति रन्नो भत्तं च ।

उभयण्णकरणेणं—मीसगपच्छित्तुभयदोसा ॥

चू. दोसु माओ दुमो पुष्प विकसणे । दुमस्स पुष्फं दुमपुष्फं । तेण दुमपुष्फेण जत्थ उवमा कीरइ तमज्झयणं दुमपुष्फिया, आदाणपयेणं च से नामं धम्मो मंगलं । तत्थ पढमसुत्तं पढम—सिलोगो तत्थ उभयभेदो दरिसिज्जति । “धम्मो मंगलमुक्कड्डं” एवं सिलोगो पढियव्वो, सो पुण एवं पढति—

“धम्मो मंगलमुक्कड्डो, अहिंसा डुंगरमस्तके ।

देवावि तस्स नासन्ति, जस्स धमे सदा मसी ॥”

अहागडरीयन्ति ति अहाकडेसु रीयन्ति ति । एत्थ सिलोगो पढियव्वो । अत्थ उभयभेदो दरिसिज्जति ।

“अहाकडेहिं रंधन्ति, कड्डेहिं रहकारिया ।

लोहारसमावुड्ढा, जे भवन्ति अनीसरा ॥”

रन्नो भत्तं ति । तत्थ उभयभेदो दरिसिज्जति— “रयभत्ते सिणाणे य” सिलोगो कंठो ।

“रन्नो भत्तं सिणो जत्थ, गद्धो तत्थ खज्जति ।

सण्णज्जति गिही जत्थ, राया पिडं किमज्जती किमच्छती ।”

उभयं सुत्तत्थं । तमन्नहा कुणति । सुत्तमन्नहा पढति, अत्थमन्नहा वक्खाणेति । एवमन्नहा सुत्तत्थे कम्पयंतस्स मीसगपच्छित्तं । मीसं नाम वंजणभेदे अत्थभेदे य जे पच्छित्ता भणिता ते दोवीह दड्ढव्वा । ॥ ॥ उभयदोसा य व्यंजनभेदादर्थभेदः, अर्थभेदाच्च चरणभेदः, इह तु चरणभेद एव द्रष्टव्यः, यतः श्रुतार्थप्रधानं चरणं तम्हा उभयभेदो चरणभेदो दड्ढव्वो ॥ इदाणि कालानायारादिसु जेऽभिहिया पच्छित्ता ते केइ मतविसेसिया जह भवति न भवति य तहा मन्नति ।

[भा. २१] सुत्तंमि एते लहुगा, पच्छित्ता अत्थे गुरुगा कैसिंचि ।

तं पुण जुज्जति जम्हा, दोण्ह वि लहुआ अणज्जाए ॥

चू. जे एते पच्छित्ता भणिता ते सुत्ते लहु अत्थे गुरुगा । कैति मत्तेणेवं मन्नति । आयरिओ भणति—तदिदं कैति भत्तं न युज्जते, न घडए, नोववर्त्ति पडिच्छति ।

सीसो भणति । कम्हा ? आयरिओ भणति—जम्हा दोण्ह वि लहुगा अणज्जाए । अणज्जाए ति अकाले असज्जातिते वा सुत्तत्थाइं करेताणं सामण्णेण लहुगा भणिता, तम्हा न घडति ।

जे पुण केइ आयरिया लहुगुरु विसेस इच्छंति ते इमेण कारणेण भणंति—

[भा. २२] “अत्थधरो तु पमाणं, तित्थगरमुहुग्गतो तु सो जम्हा ।

पुव्वं च होति अत्थो, अत्थे गुरु जेसि तेसेवं ॥”

चू. सुत्तधरे नामेगे नो अत्थधरे, एवं चउमंगो कायव्वो । कलिदावराण भगाण सुत्तत्थप्पत्तेगठियाण गुरुलाघवं चित्तिज्जति । कुल—गण—संघसमितीसु समायारीपरव्वणेषु य सुत्तधराओ अत्थधरो पमाणं भवति । तहा—गणाणुण्णाकेल गुरु ततिय भंगिआऽसति बितियभंगे अत्थधरे गणाणुण्न करेति न सुत्तधरे । एवं अत्थधरो गुरुतरो पमाणं च । किं च तित्थगर—मुहुग्गतो सो त्यो जम्हा । सुत्तं पुण गणहरमुहुग्गतं । “अत्थं भासति अरहा”—गाहा—तम्हा गुरुतरो अत्थो । किं च पुव्वं च होति अत्थो पच्छा सुत्तं भवति । भणियं च—

“अरहा अत्थं भासति, तमेव सुत्तीकरेति गणधारी ।

अत्थेण विना सुत्तं, अनिस्सियं केरिसं होति ? ॥”

जेसित्ति जेसि आयरिआणं ते सेवंति—ज—गारुदिट्ठाणं त—गारेणं ति निदेसो कीरति, स—गारा एगारो पिहो कज्जति, एवं ततो भवति, एवं सद्देण य एवं कारणाणि धोसेति—भणंति “अत्थे गुरुणो सुत्ते लहुआ पच्छित्ता ।” इति भणितो अड्ढविहो नाणायारो ॥

इदाणि दंसणायारो भण्णति—दंसणस्स य आयारो दंसणायारो, सो य अड्ढविहो—

[भा. २३] निरसंक्रिय निक्कंखिय, निव्वित्तिगिच्छा अमूढदिट्ठिय ।

उववूह—थिरीकरणे, वच्छल्ल—पभावणे अड्ढ ॥

[भा. २४] संसयकरणं संका, कंखा अन्नोणदंसणगाहो ।

संतंमि वि चित्तिगिच्छा, सिज्जेअ न मे अयं अड्ढो ॥

चू. संसयणं संसयः । करणं क्रिया । संसयस्य करणं संसयकरणं । सिस्साह—जमिदं

संसयकरणं किमिदं विन्नाणत्थंतरभूतं उत्ताणत्थंतरमिति । गुरुराह—न इदमत्थंतरभूतं घडस्स दंडादयो जहा, इदं तु अनत्थंतरं, अंगुलिए य वक्रकरणवत् । जदिदं संसयकरणं, सा एव संका, संकणं संका, चिन्ता संकेत्यर्थः । सा दुविहा देसे सव्वे य देसे जहा—तुल्ले जीवत्ते कहमेगे भव्वा एगे श्रमव्वा, अहवेगेण परमाणुणा एगे आगासपदेसे पुण्णे अन्नो वि परमाणू तत्थेवागासपदेसे अवगाहति न य परमाणू परमाणुतो सुहुमतरो भवति, न य आयपमामे अन्नावगाहं पयच्छति, कहमेयं ति ? एवमादि देसे संका । सव्वसंकत्ति सव्वं दुवात्तसंगं गणिपिडगं पायगभासानिबद्धं माणु एतन कुसलकप्पियं होज्जा ।

संकिणो असंकिणो य दोसगुणदीवणत्थं उदाहरणं—जहा ते पेयापाया—दारगा—एगस्स गिहवतिणो पसवियपुत्ता भज्जा मत्ता । तेण य अन्ना घरिणी कत्ता । तीए वि पुत्तो जाओ । तो दोवि लेहसालाए पढंति । भोयणकाले आगताण दोण्ह वि गिहंतो णिविड्ढाण मासकणफोडिया पेया दिन्ना । तत्थ मुयमातिओ चिंतेइ—“मच्छेत्ता इमा” । संसंकिओ पियति । तस्स संकाए वगुलियावाही जातो, मतो य । बितिओ चिंतेति—“न ममं माता मच्छियाओ देति” । निस्संकितो पिवति, जीवितो य । तम्हा संका न कायव्वा, निस्संकितेण भवियव्वं । संके ति दारं गतं ।

इदाणिं कंखे ति दारं । कंखा अन्नोन्नदंसणग्गाहो ति बतितो पादो गाहाए । कंखणं कंखा अभिलाष इत्यर्थः । कंखा अभिलासो, अन्नं च अन्नं च अन्नोन्नं—नाणप्पगारेसु ति भणियं होइ, दिट्ठी दरिसणंमतमित्यर्थः, तेसु नाणप्पगारेसु दरिसणेसु गाहोग्गहणं ग्राह गृहीतिरित्यर्थः एरिसा कंखा । सा य दुविहा—देसे य सव्वे य । देसे जहा—विंवि एगं कुत्तिश्चित्तवत्तं कंखति, जहा—“एत्थ वि अहिंसा भणिता मोक्खो य, अत्थि सुकयदुक्कयाणं कम्माण फलवित्तिवेसेसो दिट्ठो” एवमादि देसे । सव्वकंखा भन्नति । सव्वाणि सक्काजीविग—कविल—बोडितोलूग—वेद—तावसादिमत्ताणि गेण्हति । सव्वेसु तेसु जहाभिहितकारणेसु रुइं उप्पायंतो सव्वकंखी भवति ।

अकंखिणो कंखिणो य गुणदोसदरिसणत्थं भन्नति उदाहरणं । राजा अस्सेण अवहरितो । कुमारोमच्चो य अडविं पविट्ठा । छुहा परज्झा वनफलाणि खायंति । पडिणियत्ताणं राया चिंतेति लडुग—पूडलगमादीणि सव्वाणि भक्खेमि ति आगया दो वि जणा । रायेण सूयारा भणिता । जं लोए पवरं ति तं सव्वं रंथेह ति । तेहिं रद्धं उवठवियं रन्नो । सो राया पेच्छणगदिट्ठंतं कप्पेति कण्डिया बलिएहिं घाडिज्जंति एवं मिट्ठस्स ओगासो होहिति ति काउं कठो मंडकौडगादीणि खतिताणि । तेहिं सूलेण मतो । अमच्चेण पुण वमण—विरेयणाणि कत्ताणि । सो आभागी भोगाणं जाओ । इयरो य मओ । तम्हा कंखा न कायव्वा । कंखेति दारं गतं ।

इदाणिं वित्तिगिच्छे ति दारं । “संतंमि वि वित्तिगिच्छ” गाहा—पच्छद्ध । संतंमि विज्जमाणंमि, अवि पयत्थ संभावणे, किं संभावयति ? “पच्चक्खे वि ताव अत्थे वित्तिगिच्छं करेति किमु परोक्खे” एतं संभावयति । वित्तिगिच्छा नाम मतिविप्लुति । जहा थाणुरत्थं पुरिसोऽयमिति । सिज्झेज्ज तिजहाऽऽभिलसितफलपावणं सिद्धी । नगारेण संदेहं जणयति । मे इति आत्मनिर्देशः । अयमिति ममाभिप्रेतः । अर्थः अर्थ्यते इत्यर्थः । एस पयत्थो भणिओ । उदाहरणसहिओ समुदायत्थो भन्नति । सा वित्तिगिच्छा दुविहादेसे सव्वे य । तत्थ देसे — “अहो मोय—सेय—मल—जल्ल—पंकदिद्धगत्ता अच्छामो, अत्थंगुव्वट्ठणादि न किंचि वि करेमो, न नज्जति

किं फलं भविस्सति न वा" एमाति देसे । सव्वे - "बंभचरण-केसुप्पाडण-जल्लधरण-भूमिसयण-परिसहोवसग्ग-विसहणाणि य एवमाईणि बहूणि करेमो, न नज्झइ-किमेतेसिं फलं होज्झ वा न वा" एवं वित्तिगिच्छति जे आदिजुगपुरिसा ते संघयण-धिते बलजुता जहाभिहितं मोक्खमग्गं आचरंता जहाभिलसियमत्थं साहेति, अम्हे पुण संघयणादिविहूणा फलं वि लहिज्झामो न वा न नज्झति । अहवा सव्वं साहूणं लड्डं दिड्डं जति नवरं जीवाकुलो लोगो न दिड्डो हुंतो तो सुंदरं होतं, देसवित्तिगिच्छा एसा । सव्ववित्तिगिच्छा जइ सव्वण्णूहिं तिकालदरिसीहिं सव्वं सुकरं दिड्डं होतं तो णं अम्हारिसा कापुरिसा सुहं करंता, एवं सुंदरं होतं ।

निवित्तिगिच्छि-विचिगिच्छिणो पसाहणत्थं उदाहरणं भण्णति- एगो सावगो "नंदीसरवरदीवं" गतो । दिव्वो य से गंधो जाओ दिव्वसंघसेणं । अन्नेण मित्तसावएण पुच्छितो कहणं ? विज्झाए दाणं । साहणं मसाणे । पितायं सिकगं हेट्ठा इंगाला, खायरो य सूलो, अड्डसयं वारे परिजवित्ता पावो छिज्झए, एवं वित्तिए तत्तिए छित्ते आगासेण वच्चति । तेण सा विज्झा गहिता कालचउट्टसिरत्तिं साहेति मसाणे । सव्वं उयचारं काउं न अज्झवसति । चोरो य नगरावखेण परब्भसमाणो तत्थेव अतिगतो । ते वेढिऊण ठिता, पभाए धेप्पिहिति । सो य चोरो भमंतो तं विज्झासाहगं पेच्छति । तेण पुच्छितो भण्णति विज्झं सोहेमि त्ति । केण दिन्ना, सावगेण । चोरेण भणियं-इमं दव्वं गिण्हाहि विज्झं देहि । सो सट्ठो वित्तिगिच्छति सिज्झिज्झा न वत्ति । तेण दिन्ना । चोरेण चित्तिं सममोवासओ कीडियाए वि पावं णेच्छति, संघमेयं । सो साहेउमारब्धो, सिद्धा । इयरो सट्ठो गहितो । तेण आगासगएणं लोगो भिसितो । ताहे सो सट्ठो मुक्को ! सट्ठा जाया । एवं निव्वित्तिगिच्छेण हंतियव्वं ॥ अहवा -

[भा. २५] विदु कुच्छति व भण्णति, सा पुण आहारमोयमसिणाइं ।

तीसु वि देसे गुरुगा, मूलं पुण सव्वहिं होति ॥

धू. विदु-साहू, कुच्छति-गरहति निंदतीत्यर्थः । व इति वित्तिय विकल्पदरिसणे भण्णइति भणियं होति । सा इति सा विदुगुच्छा । पुण सट्ठो विसेसणत्थे दड्डव्वो । पुव्वाभिहितवित्तिगंछतो इमं विदुगुच्छं विसेसयति । सा पुण विदुगुच्छा इमेसु संभवति । आहारे त्ति वल्लिकरेसु आहारेति, अहवा मंडली विहाणेण भुंजमाणा पाणा इव सव्वे एकलाला असुइणो एते । मोए त्ति काइयं वोसिरिउं दवं न गेण्हंति समाहीसु वा वोसिरिउं तारिसेसु चेव लंबणेसुं भायणाणि छिवंति । मसिणाणे त्ति अण्हाणा य एतें परसेयउल्लिय -मलज्झरंतगत्ता सयाकालमेव चिड्डंति । आदि सदातो सोवीरग-गहणं तेण व भिल्लेवणं मोयपडिमापडिवत्ती य एते वेप्पंति । जहा केण कया विदुगुच्छा तत्थुदाहरणं- सट्ठो पच्चंते वसति । तस्स धूया विवाहे किह वि साहुणो आगता । सा पिउणा भणिया पुत्ति पडिलाहेहि । सा मंडिय-पसाहिता पडिलाहेति । साहूणं जल्लगंधो तीए अग्घाओ । सा हियएण चित्तेति-अहो ! अणवज्जो धम्मो भगवता देसिओ, जइ जलेण फासुएण ण्हाएज्जा को दोसी होज्जा । सा तस्स ठाणस्स अनालोइय-पडिक्कंता देवलोगगमणं । चुता 'मगहारायगिहेगणिया धूया जाया । गब्भगता चेव अरत्तिं जणेति । गब्भसाइणेहि वि न पडति । जाता समाणी उज्झिया । सा गंधेण तं वनं वासेति । 'सेणिओ' य तेण ओगासेण निगच्छति सामि वंदिउं । सो खंधावारो तीए गंधं न सहते । उम्मग्गेण य पयाओ । रन्ना पुच्छियं किमेयं । तेहिं कहियं दारियाए

गंधो । गंतूणं दिट्ठा । भणति एसेव ममं पढम पुच्छा । भगवं पुव्वभवं कहेति । भणति एस कहिं पच्चणुभविस्सति सामी भणति—एति ए तं वेइतं इदाणि, सा तव चेव भज्जा भविस्सति, अग्गमहिंसी वारस संबच्छराणि सा कहं जाणियव्वा । जा तुमं रममाणस्स पट्टिए हंसोलीणं काहिति तं जाणि-
आसि । वंदित्ता गओ सा अवगयगंधा एगाए आहीरीए गहिता, संबद्धिया, जोवणत्था जाया । कोमुत्तिचारं माताए समं आगता । 'अभओ सेणिओ' य पच्छण्हं कोमुदीचारं पेच्छंति ।

तीसे दारियाते अंगफासेणं 'सेणिओ' अज्झोववण्णो । नाममुद्दीया य तीसे दसीयाए वंधति । 'अभयस्स' कहेति—नाममुद्दा हरिता, मग्गाहि । तेणं मणुस्सा पेसिता । तेहिं वारा बद्धा ते एक्केकं माणुसं नीणंति । सा दारिया दिट्ठा । चोरी गहिता । 'अभओ' चिंतेति—एतदर्थं से दसिआए वेढओ बद्धो । 'अभओ' गओ 'सेणियस्स' समीवं । भणति, गहिओ चोरो । कहिं सो ? मारिओ । 'सेणिओ' अद्धित्ति पगओ । 'अभओ' भणइ—मुक्का । सा पुण मयहर धुया वरेत्ता परिणीया । अन्नया बुक्कण्णएण रमंति । रणिआओ पोत्तं बहव्वेति, हत्थं वा डेंति । जाहे राया जिच्चह ताणे न तं बह्वेति । ईयरीए जीतो पोत्त वेढेत्ता विलग्गा । रन्ना सरियं । मुक्का, भणतिममं विसज्जेह । विसज्जिया, पव्वइया य । एवं विदुगुंच्छाए फलं । वित्तिगिच्छे ति दारं गतं । इदाणि एएसिं पच्छित्तं भन्नति । तीसु वि पच्छद्धं । तीसु वि संका कंखा वित्तिगिच्छा य एताइं तिन्नि । एतासु तीसु वि देसे पत्तेयं पत्तेयं गुणा । मूलमिति सव्वच्छेदो । पुण सद्दो सव्वसंकाति विसेसावधारणे दट्ठव्वो । सव्वहिं ति सव्वसंकाए सव्वकंखाए सव्ववित्तिगिच्छाए य । होति भवतीत्यर्थः । किं तत् मूलमिति अनुकरिसणवक्कं दट्ठव्वं ॥

इदाणिं अमूढदिट्ठित्ति दारं— मुह्यते स्म अस्मिन्निति मूढः । न मूढः अमूढः । अमूढ दिट्ठि यायातथ्यधट्ठिरित्यर्थः । जहा सा भवति तहा भण्णति—

[भा. २६] नेगविधा इट्ठीओ, पूयं परवादिणं च दट्ठुणं ।

जस्स न मुज्झइ दिट्ठी, अमूढदिट्ठिं तयं वेत्ति ॥

घू, नेगविहत्ति नानाप्पगारा, का ता ? इट्ठीओ । इट्ठित्ति इस्सरियं, तं पुण विज्झामत्तं तवोमत्तं वा, तिउव्वणागासगमणविभंगनाणादि एश्वर्यं । पूयत्ति—असन—पान—खातिम—सातिम—वत्थ—कंदलाती जस्स वा जं पाउग्गं तेण से पडिलाभं पूया । केसिं सा ? परवादिणं ति जइणसासणवइरत्ता परा ते य परिव्वायरत्तपडिमादी पासंडत्था, च सद्दाओ गिहत्था धीचारादि, अहवा च सद्दाओ ससासणे वि जे इमे पासत्था तेसिं पूयासक्कारादि दट्ठुं, च अनुकरिसणे पायपूरणे वा दट्ठव्वो । दट्ठुणं ति धट्ठा, जहा तेसिं परवादीणं पूयासक्कारिट्ठिविसेसादी संति णं तहा अहं, माणु एस चेव मोक्खमग्गो विसिद्धतरो भवेज्जा । अतो भण्णति—जस्स पुरिसस्स, न इति पडिसेहे, मोहो विन्नाण—विवज्जासो, दिट्ठी दरिसणं, स एवं गुणविसिद्धी अमूढदिट्ठी भन्नति । जस्सेतिपदस्य जगारुदिट्ठस्स एगारेण णिद्देसो कीरति तगं ति वेत्ति ब्रुवंति आचार्या कथयन्तीत्यर्थः ।

अमूढदिट्ठी ति दारं गयं । इदाणि उववूहण तिदारं— उववूहत्ति वा पसंसत्ति वा सद्धा जणणंति वा सलाघणंति वा एगद्धा ॥

[भा. २७] खमणे वेयावच्चे, विनयसज्झायमादिसंजुत्तं ।

जो तं पसंसए एस, होति उववूहणा विनओ ॥

घू. “खमणित्ति” चउत्थं छड्ढं अड्डमं दसमं दुवालसमं अद्धमासखमणं मास-दुमास-
तिमास-चउमास पंचमास-छम्मासा । सव्वं पि इत्तरं, आवकहियं वा । “वेयावद्येति” आवरिय-
वेयावद्ये दसमए । एसिं पुरिसाणं इमेणं वेयावच्चं करेति, असनादिया वत्थाइणा पीढ-फलग-
सेज्जा-संयारग-ओसह-भेसज्जेण य विस्सामणेण य । विनओत्ति नाण-विणओ, दंसण-विणओ,
चरित्त-विणओ, मण-विणओ, वड्ढ-विणओ, काय-विणओ उवचारिय-विणओ य, एस
विणओ सवित्थरो भाणियव्वो जहा दसवेयालिए । सज्झाएत्ति वायणा १ पुच्छणा २ परिवट्ठणा
३ अनुप्पेहा ४ धम्मकहा ५ य पंचविहो सज्झाओ, आदि सद्दाओ जे अन्ने तवभेया ओमोयरियाइ
ते धिप्पंति, तहा खमादओ य गुणा । जुत्तं त्ति एतेहिं जहाभिहिएहिं गुणेहिं उववेओ जुत्तो भन्नति
जोइते आनेदंइसरूवां साहू धंप्पइ । तं तद्वेण खमणादिगुणोववेयस्स गहणं । पसंसते म्हायतीत्यर्थः
एस त्ति पसंसाए णिद्वेसो । होइ भवति, किं ? उववूहणा विणओ, णिद्वेसवयणं, विनयणं
विणओ-कम्मावणयणद्वारमित्यर्थः । उववूहण त्ति दारं गयं ॥ इदाणिं थिरीकरण त्ति दारं-

[भा. २८] एतेसुं चिअ खमणादिएसु सीदंतचोयणा जा तु ।

बहुदोसे माणुस्से, मा सीद थिरीकरणमेयं ॥

घू. सीतंतो नाम जो थिरसंघयणो धितिसंपण्णो हड्डो य न उज्जमति खमणादिएसु एसा
सीयणा । चोयणा प्रेरणा नियेजनेत्यर्थः । तं पुण चोयणं करेति अवायं दंसेउं । जओ भण्णति-बहुदोसे
माणुस्से । दोसा अवाया तेय-“दंडक ससत्थ-” गाहा । अहवा जर-सास-कास-खयकुड्ढादओ
संपओगविप्पओगदोसेहि य जुत्तं । मा इति पडिसेहे । एवं वयण-किरियासहायत्तेण जं संजमे
थिरं करेतित्ति थिरीकरणं सेसं कंठं । थिरीकरणे त्ति दारं गयं ॥ इदाणिं वच्छल्ले त्ति दारं-

[भा. २९] साहम्मि य वच्छल्लं, आहारातीहिं होइ सव्वत्थ ।

आएसगुरुगिलाणे, तवस्सिवालादि सविसेसं ॥

समाणधम्मो साहमिओ तुल्लधम्मो । सो य साहू साहुणी वा । च सद्दातो खेत्तकालमासज्ज
सावगो वि धेप्पति । वच्छल्लभायो वच्छल्लं आदरेत्यर्थः । कहं केण वा, कस्स वा, कायव्वं । साहूण
साहुणा सव्वथामेण एवं कायव्वं । आहारदिना दव्वेण आहारो आदि जेसिं तानिमानि आहारादीनि,
आदि सद्दातोवत्थपत्त-भेसज्जोसह-पाद-सोयाब्भंगण-विस्सामणादिसु य । एवं ताव सव्वेसिं
साहंमियाणं वच्छल्लं कायव्वं । इमेसिं तु विसेसओ-आएसो-पाहुणओ, गुरु-सूरी, गिलाणो-
ज्वरादि गहितो तओ विमुक्को वा, तवस्सी विकिट्ठतवकारी, बालो, आदिसद्दातो बुद्धो सेहो महोदरो
यः । सेहो अभिनय-पव्वइतो, महोदरो जो बहुं भुंजति । “सविसेसं” त्ति एसिं आएसदिआणं
जहाभिहिताणं सह विसेसेण सविसेसं सादरं साहिगयरं सातिसयतरमिति ॥

जो एवं वच्छल्लं पववणे न करेति तस्स पच्छित्तं भन्नति । सामण्णेण साहम्मियवच्छल्लं न
करेति मासलहु विसेसओ भण्णति-

[भा. ३०] आवरिए य गिलाणे, गुरुगा लहुगा य खमगपाहुणए ।

गुरुगो य बाल-बुद्धे, सेहे य महोदरे लहुओ ॥

घू. आवरिय-गिलाणवच्छल्लं न करेति चउगुरुगा पत्तेयं । खमगस्स पाहुणगस्स य वच्छल्लं
न करेति चउलहुगा पत्तेयं । बालबुद्धाणं पत्तेयं मासगुरुगो । सेह-महोदराणं पत्तेयं मासलहुगो ।

वच्छलेति दारं गतं ॥ इदाणि पभावणे ति दारं— गुरुभणियवयणानंतरमेव चोदग आह—ननु जिण्ण पवयणं सभावसिद्धं न इयाणि सोहिअव्वं । गुरु भणइ—

[भा. ३१] कामं सभावसिद्धं, तु पवयणं दिप्पते सयं चेव ।

तहवि य जो जेणहिओ, सो तेण पभावते तं तु ॥

चू. काम सद्दोऽभिधारित्ये अनुमयत्ये वा, इह तु अनुमयत्ये दद्व्यो । सो भावो सभावो सहजभावः आदित्ये तेज्ज्वंत परकृत इत्यर्थः । तेन स्वभावेन सिद्धं प्रख्यातं प्रथितमित्यर्थः । तु पूरणे । प्र इत्ययमुपसर्ग, बुद्धति जं तं वयणं, पावयणं पवयणं, पहाणं वा वयणं पवयणं पगतं वा वयणं, पसत्थं वा वयणं । वयणं । दिप्पते भासते सोमतेति भणियं भवति । सयमिति अप्पाणेण च सद्दो अत्याणुकरिसणे । एव सद्दो अवहारणे । तह वि य ति जइ वि य सद्देणावधारियं पवयणं सयं पसिद्धं तहवि य पभावणा भन्नति । च सद्दो जहा संभवं योज्जो । जोगारेण अनिदिट्ठो पुरिसो जेणति अनिदिट्ठेण अतिसतेण । अधिको प्रबलो । जोगारुदिट्ठस्स सोगारो निदेसे । तेगारो वि जेगारस्स निदेसे । प्रख्यापयि तदिति प्रवचनं ॥ अमूढदिट्ठिउववूह—थिरीकरण—वच्छल्ल—पभावणाणं सरूवा—भणिता । इदाणि दिट्ठंता भण्णंति—

[भा. ३२] सुलसा अमूढदिट्ठि, सेणिय उववूह थिरीकरणसाढो ।

वच्छल्लमि य वइरो, पभावगा अट्ठ पुण होति ॥

चू. सुलसा साविगा अमूढदिट्ठिते उदाहरणं भन्नति । भगवं चंपाए नयरीए समोसरिओ भगवया य भवियं थिरीकरणत्थं अम्मडो परिव्वायगो रायगिहं गच्छंतो भणिओ—सुलसं मम वयणा पुच्छेअंसे । सा धितेति पुण्णभंतिवा सा, जं अरहा पुच्छति । तेण परिक्रवणा—निमित्तं भत्तं मग्गिता । अलभमाणेण बहूणि काऊण मग्गिता । न दिन्नं, भणति य—परं, अनुकंपाए देभि न ते पत्तबुद्धीए । तेण भणियं जति पत्तबुद्धीए देहि । सा भणति न देमि । पुणो पउमासणं विउब्बियं । सा भणति जइवि सि सक्खा बंभणो तहवि ते न देमि पत्तबुद्धीए । तओ तेण उवसंवारियं । सव्भावं च से कहियं । न दिट्ठी मोहो सुलसाए जाओ । एवं अमूढरिड्ठिणा होयव्वं ।

सेणिओ उववूहणाए दिज्जति । रायगिहे सेणिओ राया । तस्स देविंदो समत्तं पसंसति । एके देवो असद्वहंतो नगरवाहिं सेणियस्स पुरतो चेल्लगरूवेण अनिमिसे गेण्हति । तं निवारेलि । पुणो वाडहिवसंजतिवेसेण पुरओ ठिओ । तं अप्पसारियं णेउं उवचरए पेसिऊण धरिता तत्येव निक्खिविता । सयं सव्वपरिकम्माणि करेलि । मा उट्ठाहो भविस्सति । सो य गोमडय सरिसं गंधं विउब्बेलि । तहवि न विपरिणमिति । देवो तुट्ठो । दिव्वं देविट्ठिं दाएत्ता उववूहति । एवं उववूहियव्वा साहम्बिया । थिरीकरणे आसाढो उदाहरणं—

उज्जेनीए आसाढो आयरिओ । कलं करेलि साहू समाहीए निज्जवेति । अप्पाहेति य, जहा—ममं दरिसावं देज्जह । ते य न देति । सो उब्बेतं गतो पव्वज्जाते । ओहाविओ व सलंगेण । सिस्सेण य से ओही पउत्ता । दिट्ठो ओहावंतो । आगतो । अंतरा य गामविउब्बणं, नट्टियाकरणं, पेच्छणयं, सरयकालउवसंधारो, पधावणं । अंतरा य अन्नगाममव्भासतलाग—छ—दारगविउब्बणं, जलमज्जे खेलणं । आयरिओ पासित्ता ठितो । तेहिं समाणं थाणमंतरवसहिमुवगतो । पच्छा छकाइयाते एगमेगस्स आभरणाणि हरिउमारद्धो । पच्छा ते सं दिट्ठंता कहयंति । परिवाडीए पढमो भणति ।

जत्तो भिक्खं बलि देमि, जत्तो पासेमि नायगे ।

सा मे मही अक्कमति, जायं सरणतो भयं ॥

सो भणति अतिपंडिओ सि, मुंच आभरणाणि ।

बितिओ वि आरद्धो, सो भणति सुणेहि अक्खाणयं ।

जेण रोहंति बीयाइं, जेण जीवंति कासगा ।

तस्स मज्झे मरीहामि, जायं सरणतो भयं ॥

— ततिओ भणति—

जमहं दिया य राओ य, हुणामि महु—सप्पिसा ।

तेण मे उडओ दहो, जायं सरणतो भयं ॥

— अहवा—

वग्गस्स मए भीतेण, पावओ सरणं कतो ।

तेण अंगं महं दहं, जायं सरणओ भयं ॥

चउत्थो भणति ।

लंघण—पवण—समत्थो, पुब्बं होऊण किण्ण चाएसि ।

दंडलइयग्गहत्थो, वयंस ! किं नामओ वाही ॥

— अहवा—

जेट्ठामूलंमि मासंमि, मारुओ सुहसीयलो ।

तेण मे भज्जते अंगं, जायं सरणतो भयं ॥

पंचमो भणइ—

जाव वुत्थं सुहं वुत्तं, पायवे निरुवइवे ।

मूलाओ उड्डिया वल्ली, जायं सरणओ भयं ॥

छट्ठो भणति—

जत्थ राया सयं चोरो, पंडिओ य पुरोहिओ ।

दिसं भय णायरया, जायं सरणओ भयं ॥

—अहवा—

अब्भंतगा खुभिया, पेळ्ळंति बारा जणा ।

दिसं भयह मायंगा, जायं सरणतो भयं ॥

—अहवा—

अचिरुग्गए य सूरिये, चेइयथूभगए च वायसे ।

भित्तीगयए य आववे, सहि सुहित्ते जणे न बुज्झति ॥

सयमेव उ अंमए लवे, मा हु विमाणय जक्खमागयं ।

जक्खाहडए य तावए, अन्नंदाणि विमग्ग तातयं ॥

नवमासाकुच्छिघालिए, सयं मुत्तपुलीसगोलिए ।

धूलियाए मे हडे भत्ता, जायं सरणतो भयं ॥

एवं सञ्चाभरणाणि धत्तूण पयाओ । अंतरा य संजतो विउव्वणं । तं ददूण भणति,
कडते य ते कुंडलए य ते, अंजि अक्खि तिलए य ते कए ।
पवयणस्स उड्डाहकारि ते, दुड्डा सेहि कत्तो सि आगता ॥

सा य पडिभणति -

समणो य सि संजतो य सि, बंभयारी समलेड्डुकंचणो ।

वेहारू य वायओ य, ते जेड्डुअ किं ते पडिगाहते ॥

पुनरवि पयाओ । रागरूवखंवावारविउव्वणं । पडिबुद्धो य । जहा तेण देवेण तस्स
आसादभूतिस्स थिरीकरणं कतं एवं जहासत्तिओ थिरीकरणं कायव्वं । वच्छल्ले वइरो दिट्ठंतो ।
भगवं वइरसामी उत्तरावहं गओ । तत्थ य दुब्भिकखं जायं । पंथा वोच्छिन्ना । ताहे संघो उवागओ ।
नित्यारेहि ति । ताहे पडिविज्जा श्रावाहिता । संघो चडियो । उप्पतितो । सेज्जायगे य चारीए गतो ।
पासति । चिंतेइ य कोइ विणासो भविस्सति जेण संघो जाति । इलएण छिहल्लिं छिंदित्ता भणति ।
भगव साहंमिओ ति । ताहे भगवया वि लइतो, इमं सुत्तं सरंतेण-

“साहम्मिय वच्छल्लंमि, उज्जता य सज्जाते ।

घरण-करणंमि य तहा, तित्थस्स पभावणाए य ॥”

जहा वइरेण कयं एवं साहंमियवच्छल्लं कायव्वं । अहवा-नंदिसेणो, वच्छल्ले उदाहरणं ।
पभावगा अड्डिमै, पवयणस्स होति ॥

[भा. ३३] अइसेस इड्ढि-धम्मकहि-वादि-आयरिय-खमग-नेमिती ।

विज्जा-राया-गण-संमता य तित्थं पभावेंति ॥

यू. अतिसेसि ति अतिसयसंपण्णो । सो य अतिसओ मणीहि अइसयअज्झयणा य ।
इड्ढित्तिइड्ढिदिक्खता तयामच्चपुरोहिताति । धम्मकहि ति जे अक्खेवणि विक्खेवणि निव्वेयणि
संवेदणीए धम्मातिक्खंति । वादी आयलद्धि-संपण्णो अजेओ । आयरिओ स्वपरसिद्धं तपरुंबगो
खमगो-मासियादि । नेमिती अड्डंग-निमित्तसंपण्णो । विज्जासिद्धो जहा अज्जखउडो रायसंमतो
रायवल्लभइत्यर्थः । गणपुरचाउवेज्जादि तैसिं सम्मतो । एते अड्ड वि पुरिसा तित्थं पगासंति ।
परपक्खे ओभावेंति । भणिया दिट्ठता ॥ इयाणि पच्छित्ता भण्णंति-

[भा. ३४] दिट्ठीमोहे अपसंसणे य, थिरीयकरणे य लहुआओ ।

वच्छल्लपभावणाण य, अकरणे सट्ठाणपच्छित्तं ॥

यू. दिट्ठीमोहं करोति ॥ उववूहं न करोइ ॥ अनुववूहाते केति आयरिथा मासलहु
भणंति । सम्मत्तादीसु थिरीकरणं न करोति ॥ केति भएण वा मासलहु । वच्छल्ले सामण्णेण
विसेसेण, य भणियं तं चेव सट्ठाणं । जं इमाए गाहाए भणियं आयरिए य गिलाणे गुरुगा गाहा ॥

पभावणं अकरेंतस्स सामण्णेण चउगुरुगा । विसेसेण सट्ठाणपच्छित्तं । तं च इमं ।
अतिसेसितिइधम्मकहि-वादी-विज्ज-रायसम्मतो गणसंमतो अतीतणिमित्तेण य एते ससत्तीए
पवयणपभावणं न करेंति चउलहुगा । पडुपण्णणागतेण य पभाणं न करेति चउगुरुगा । उवज्झाथो
न करोति ॥ भिक्खू न करोति मासगुरू । थेरो न करोति मासलहु । खुड्डो न करोति भिन्नमासो ।
भणिओ दंसणायारो ॥ इयाणि चरित्तायारो भण्णंति-

[भा. ३५] पणिघाणजोगजुत्तो, पंचहिं समितीहिं तिहिं य गुत्तीहिं ।

एस चरितायारो, अडुविहो होति नायव्वो ॥

चू. पणिहाणं ति वा अज्झवसाणं ति वा चित्तं ति वा एगट्ठा । जोगा मण-वड-काया । पणिहाणजोगेहिं पसत्थेहिं जुत्तो पणिहाणजोगजुत्तो । तस्स य पणिहाणजोगजुत्तस्स पंचसमितीओ तिन्निगुत्तीओ भवन्ति । ता य समितिगुत्तीओ-इमा-इरिया-समिई, भासा-समिई, एसणा-समिई, आयाण-भंड-मत्त-निक्खेवणा-समिई, परट्ठावणिवा-समिई, मणगुत्ती, वयगुत्ती, कायगुत्ती । जीवसंरक्खणजुगमेत्तंतरदिट्ठिस्स अप्पमादिणो संजमोवकरणुप्पायणणिमित्तं जा ममणकिरिया सा इरियासमिती । कक्कस-निडुर-कडुय-फरुस-असंबद्ध बहुप्पलावदोसवज्जिताहियमणवज्ज-मितासंदेह-अणभिद्रोहधम्मा भासासमिती । सुत्तानुसारेण रयहरण-वत्थपादासण-पाण-निलय-ओसहण्णेसणं एसणासमिती । जं वत्थ-पाय-संधारग-फलग-पीढग-कारणट्ठं गहणनिक्खेवकरणं पडिलेहिय पमज्जिय सा आदाननिक्खेवणा समिती । जं मुत्त-मल-सिलेस-पुरिस-सुक्काण जं व विवेगारिहाणं संसत्ताण भत्तपाणादीण जंतुविरहिं थंडिले विहिणा विवेगकरणं सा परिघागसमिती ॥ कलुस-किलिडुमप्पसंतसावज्जमण-किरियसंकप्पणगोवणं भगुत्ती । चावल्ल-फरुस-पिडुण-सावज्जवत्सणिग्गहकरणं मोणेण गोवणं वडगुत्ती । गमनाग-मनपचलणादानण्णंसणप्फंदणादिकिरियाण गोवणं कायगुत्तो ॥

समिति-गुत्तीणं विसेसो भन्नति ।

॥ १ ॥ समितो नियमा गुत्तो, गुत्तो समियत्तणंमि भतियव्वो ।

कुसलवडमुदीरंतो, जं वडगुत्तो वि समिओ वि ॥

॥ २ ॥ तणुगतिकिरियसमिती, तणुकिरियागोवणं तु तणुगुत्ती ।

वागोवण वागुत्ती वा, समिति पयारो तस्सेव ॥

॥ ३ ॥ संकप्पकिरियगोवण, मणगुत्ती भवति समिति-सुपयारो ।

भणिता अडु वि माता, पवयणवणफलणतत्तातो ॥

[भा. ३६] समितीण य गुत्तीण य, एसो भेदो तु होइ नायव्वो ।

समिती पयारूवा, गुत्ती पुण उभयरूवा तु ॥

[भा. ३७] समितो नियमा गुत्तो, गुत्तो समियत्तणंमि भइयव्वो ।

कुसल वड उदीरंतो, जं वतिगुत्तो वि समिओ वि ॥

[भा. ३८] समिती पयारूवा, गुत्ती पुण होति उभयरूवा तु ।

कुसल वति उदीरंतो, तेणं गुत्तो वि समिओ वि ॥

[भा. ३९] गुत्तो पुण जो साधू, अप्पवियाराए नाम गुत्तीए ॥

सो न समिओति, बुच्चति तीसे तु वियारूवत्ता ॥

चू. अधिकृतार्थवष्टंभनगाथा । इदाणि चरित्तणायारे पच्छित्तं भण्णति ।

[भा. ४०] समितीसु य गुत्तीसु य, असमिते अगुत्ते सब्बहिं लहुगो ।

आणादिविराघणे तास, उदाहरणा जहा हेट्ठा ॥

चू. समितीसु असमियस्स गुत्तीसु य अगुत्तस्स मासलहु-सब्बहिं-सब्बसमितीसु सब्बगुत्तीसु

य असमितगुत्तस्स आणाभंगदोसो अणवत्थमिच्छत्त—आयसंजमविराहणादोसा य भवन्ति । एया य समिती गुत्ती, तो सतोदाहरणा वत्तव्वा । इह न भण्णन्ति, अतिदेसो कीरति, जहा हेट्ठा आवसगे, तहा दड्ढव्वा । अड्ढविहो चरित्तायारो गतो ॥ इयाणि तवायारो भण्णन्ति—

[भा. ४१] दुविध तवपरुवणया, सड्ढाणारोवणा तमकरेते ।

सव्वत्थ होति लपहुगो, लीणविणज्झायमोत्तूणं ॥

१. दुविह तवेत्ति, बाहिरो अब्भितरो य । बाहिरो छव्विहो—अणसणं, १ ओमोयरिया, २ भिक्खापरिसंखाणं, ३ रसपरिखाओ, ४ कायकिलेसो, ५ पडिसंलिणता य । ६ अब्भितरो छव्विहो—पायच्छित्तं, ७ विणओ, ८ वेयावच्चं ३ सज्झाओ, ४ विउसग्गो, ५ ज्झाणं ६ चेति । दुविहा तवस्स य परुवणा कायव्वा । परुवणा नाम पन्नवणा । सा य जहा दुमपुप्फियपदमसुत्ते तहा दड्ढव्वा । इह तु पच्छित्तेणहिकारो । तं भणति गं ठाणं सड्ढाणस्स आरोवणा सड्ढाणारोवणा । तमिति तवो संवज्झति । अकारो पडिसेहे, करेते—आचरेते इत्यर्थः । अकारेण य पडिसिद्धे अनाचारणं अनाचरेतस्स य सड्ढाणं तं च इमं । सव्वत्थ होइ लहुगो । सव्वत्थेति सव्वेसु पदेसु अणसणादिसु सति पुरिसकारपरक्कमे विज्झमाणे तवमकरेतस्स मासलहु । अइपस्सत्तं लक्खणमिति काउं उच्चारं करेइ । संलीणविनयसज्झायपया तिन्नि मोत्तूणं ।

पडिसंलीणया दुविहा दव्वपडिसंलीणया, भावपडिसंलीणया य । इत्थि—पसु—पंडग—पुमसंसत्ता होति दव्वमि । भावपडिसंलीणया दुविहा—इंदियपडिसंलीणया, नोइंदियपडिसंलीणया य । इंदियपडिसंलीणया पंचविहा सोइंदियपडिसंलीणयादि । नोइंदियपडिसंलीणया चउव्विहा—कोहादि । एतेसु पडिसंलीणेण भवियव्वं । जो न भवति तस्स पच्छित्तं भन्नति । इत्थिसंसत्ताए चउगुरु । तिरिगित्थिपुरिसेसु चरित्तायविराहणानिष्फण्णं चउगुरुगं, पुरिसेसु चउलहुगं धाणेदिय—रागेण गुरुगो, दोसेण लहुगो । कोहे माणे य इ । मायाए मासगुरुगो । लोहे इ । पडिसंलीणया गता ।

विणओ भन्नति । आयरियस्स विनयं न करेति चउगुरुयं । उवज्झायस्स इ । भिक्खुस्स मासगुरुं । खुड्ढगस्स मासलहु । विणओ गओ । सज्झाओ भन्नति — सुत्तपोरिसिं न करेति मासलहु । अत्यपोरिसिं न करेति मासगुरुं ॥

सीसो पुच्छति—तवस्स कंहं आयारो, कंहं वा अनायारो भवति ? आचरिओ भणति—

[भा. ४२] बारसविहंमि वि तवे, सब्भितर बाहिरे कुसलदिडे ।

अगिलाए अणाजीवी, नायव्वो सो तवायारो ॥

१. कुसलो दव्वे य भावे य । दव्वे दव्वलाभा भावेऽकम्पलाभा । भावकुसलेहिं दिड्ढतवे । अगिलाएति अगिलायमाणो गिलायमाणो मनोवाक्काएहिं अज्जुरमाणेत्यर्थः । अनाजीविति न आजीवी अनाजीवी अनासंसीत्यर्थः । आसंसणं इहपरलोएसु । इहलोगे वरं मेसिलाया भविस्सति लोगो य आउट्ठो वत्थ—पत्त—असणादिभेसज्जं दाहिति । परलोगे इंदसामाणिगादि रायादि वा भविस्सामि । सेसं कंठं । गतो तवायारो ॥ इदाणि वीरियायारो—

[भा. ४३] अनिगूहियबलविरिओ, परक्कमती जो जहुत्तमाउत्तो ।

जुंजइ य जहत्थामं, नायव्वो वीरियायारो ॥

चू. वीरियं ति वा बलं ति वा सामर्थ्यं ति वा परक्रमोक्ति वा धामोक्ति वा एगद्वा । सति बलपरक्रमे अकरणं गूहणं, न गूहणं बलं सारीरं संसंघयणोवचया । वीरियं नाम शक्तिः । सा हि वीर्यातिरायक्षयोपशमाद् भवति । अहवा बल एव वीरियं बलवीरियं । परक्रमते आचरतेत्यर्थः । जो इति साहू । यथा उक्तं यथोक्तं । अद्यत्वं जुतो आउत्तो व अप्रमत्त इत्यर्थः । जुंजइ य युजिर् योगे जोजयति च सहो समुद्यये । कहं जोजयति अहत्थामं नाम जहत्थामं । पाययलक्खणेण ज-गारस्स दंजये लुत्ते सरे णित्ते अहत्थामं भवति । एवं कर्त्तस्स नायव्वो वीरियायारो ॥

वीरियायारपमाणपसिद्धत्थ पच्छित्तपरूवणत्थं च भण्णइ-

[भा. ४४] नाणे दंसण-चरणे, तवे य छत्तीसती य भेदेसु ।

चिरियं न तु हावेज्जा, सट्ठाणारोवणा वेत्ते ॥

चू. अट्ठविहो नाणायारो, दंसणायार वि अट्ठिहो, चरित्तायारो वि अट्ठविहो, तवायारो वारसविहो, एते समुदिता छत्तीसं भवति । एतेसु छत्तीसईएभेदेसु वीरियं न हावेयव्वं । हावेत्तस्स य सट्ठामारेवणा भवति । सट्ठाणारोवणा नाम नाणायारं हावेत्तस्स जं नाणायारे पच्छित्तं तं चेव भवति । एवं सेसेसु वि पच्छित्तं सट्ठाणं । एसा चेव सट्ठाणारोवणा । गतो वीरियायारो ।

सीसो पुच्छति- एतेसिं नाण-दंसण-चरित्त-तव-वीरियायाराणं कयमेण अहिगारो? आयरिओ भणति-

[भा. ४५] नाणायारे पगतं, इयरे उच्चारियत्थसरिसा तु ।

अथवा तेहिं वि पगतं, तदट्ठ जम्हिस्सते नाणं ॥

चू. पगतं नाम अहिगारो प्रयोजनमित्यर्थः । इयरेत्ति दंसणाइआयारो । उच्चारितो अत्यो जेसिं ते उच्चारियत्था परूवियत्थत्ति भणियं भवति । उच्चारियत्थेण सरिसा प्ररूपणा मात्रमेव । तु सहो अवधारणे । नाणायारावधारणातिपसत्तलक्खणासंकितो सूरि भणति । अहवा तेहिं वि पगतं । अहवा सहो अनंतरे विकल्पवासी वा दट्ठव्वो । तेहिं विसिं दंसणाइ आयारेसु पगतं अहिगारो प्रयोजनमित्यर्थः ।

सीसो पुच्छति- भगवं नाणायारावहारमं काळं कहमियाणि एएहि वि पयोयणमिच्छसि सूरि भणति । तदट्ठ जम्हिस्सते नाणं । तदिति दंसणाइ आयारा तेसिं अट्ठो तदट्ठो तयद्वाय यस्मात् कारणात् इच्छिज्जति नाणं ॥

सीसो पुच्छति- तदट्ठोवलद्धिनिमित्तं कहं नाणं । आयरिओ भणति-

[भा. ४६] नाणोसुपरिच्छियत्थे, चरण-तव-वीरियं च तत्थेव ।

पंचविहं जत्ते चिरियं, तम्हा सव्वेसु अधियारो ॥

चू. नज्जति अनेनेति नाण । सुट्ठ परिच्छिया सुपरिच्छिया, के ते ? अत्था, ते य जीवाजीव-बंधपुण्ण-पावासव-संवर-निज्जरा-मोक्खो य । एते जया नाणेण सुट्ठ परिच्छिन्ना भवन्ति तदा चरणतवा पवत्तन्ति । अन्नाणोवचियस्स कम्मचयस्स रितीकरणं चारित्तं । तप संतापे, तप्पते अनेन पावं कम्ममिति तपो । उक्तं च-

रस-रुधिर-मास-मेदोऽस्थि-मज्ज-शुक्राण्यनेन तथ्यंते ।

कर्माणि चाशुभानीत्यतस्तपो नाम नैरुक्तम् ॥

वीरियं पि तदंतर्गतमेव भवति । च सद्वाओ दरिसणायारो य । जं चरणतवायारादिविरहितं
नाणं तं निच्छयणयंगीकरणेण अन्नाणमेव । जओ भणियं—

तं नेच्छइय—नयमए, अन्नाणी चेव सुमुणंतो वि ।

नाणफलाभावाओ, कुम्भोव निबुडुति भयोघे ॥

संतं पि तमन्नाणं, नाणफलाभावाओ सुबहुयंपि ।

सक्किरियापरिहीणं, अंधस्स पदीवकोडीव्व ॥

जम्हा एवं तम्हा सिद्धं वयणं । “तद्वड्ढ जंमिस्सते नाणं” जतोयं सिद्धं तम्हा पंचमु वि
अहिगारो । अहवा पंचविहं जतो वीरियं तम्हा पंचसु वि अहिकारो । पंच इति संखा । विधा भेदो
जो यतो यस्मात् कारणात् कथ्यते । किं ? वीरियं, वीयं पराक्रमः । तस्मात्कारणात् सब्वेसु
नाणाआयारादीसु अहिगारो अधिकारः प्रयोजनं— पंचविधं वीरियं कतमं किं सरुवं वा ? गुरु
भणति एवं—

[भा. ४७] भववीरियं १ गुणवीरियं २, चरित्तवीरियं ३ समाधिवीरियं च ४ ।

आयवीरियं पि य तहा, पंचविधं वीरियं अहवा ॥

धू. एवं पंचविहं वीरियसरुवं भन्नति । भववीरियं निरयभवादिषु । तत्थ निरयभववीरियं
इणं जंतासिक्कुंभिचक्ककंदुपयणबड्डसोल्लणसिंबलिसुलादीसु भिज्जमाणानं महंत वेदणोदये वि जं
न विलिज्जंति । एवं तेसिं भववीरियं । तिरियाण य वसभातीण महाभारुव्वहणसामत्थं, अस्साण
घायणं, तहा सीय—उण्हखुह—पिंवासादि—वेसहणत्तं च । मणुयाण सब्वचरणपडिवत्तिसामत्थं,
देवाण वि पंचविहपज्जत्तत्तपत्तंतंरमेव जहाभिलसियरुवविउव्वणसामत्थं, वज्जणिवाते वेयणोदीरणे
वि अविलयत्तं । एवं भववीरियं । गुणवीरियं जं ओसहीण तित्त—कडुय—कसाय—
अंबिल—महुरगुणत्ताए रोगावणयण सामत्थं । एतं गुणवीरियं । चरित्तवीरियं नाम असेसकम्भ-
विदारमणसामत्थं खीरादिलद्धुप्पादणसामत्थं च । समाहिवीरियं नाम मणादीणं एरिसं मणादिस-
माहाणमुप्पज्जति जेण केवलमुप्पाडेति सब्वदुसिद्धिदेवत्तं वा निव्वत्तेति, अप्ससत्थमणादिसमाहाणेणं
पुण अहे सत्तम—निरयाउयं णिव्वत्तेति । आयवीरियं दुविहं विओगायवीरियं च अविओगायवीरियं
च । विओगायवीरियं जहा संसारा—वत्थस्स जीवस्स मणमादिजोगा वियोगजा भवति । अविओगा-
यवीरियं पुण उवओगो, असंखेज्जायपएसत्तणं च । एवं पंचविहं वीरियं ॥ अहवा वीरियं इमं
पंचविहं—

[भा. ४८] बालं पंडित उभयं, करणं लद्धिवीरियं च पंचमगं ।

न हु वीरियपरिहीणो, पवत्तते नाणमादीसु ॥

धू. बालं असंजयस्स असंजमवीरियं । पंडितं संजतस्स संजमवीरियं । बालं—पंडियवीरियं
सावगस्स संजमासंजमवीरियं । करणवीरियं क्रियावीर्यं घटकरणक्रियावीर्यं पटकरणक्रियावीरियं
एवं जत्थ जत्थ उट्ठाणकम्भबलसत्ती भवति तत्थ तत्थ करणवीरियं अहवा—करणवीरियं
मनोवाक्कायकरणवीरियं । जो संसारीजीवो अप्पज्जत्तगो ठाणादिसत्तसंजुत्तो तस्स तं लद्धिवीरियं
भन्नति । तं च जहा भयवं तिसलाए एगदेसेण कुविखं चालियाइतो । च सहो समुच्चये । एवं
पंचविहवीरियवक्खाणेण सब्वाणुवादिवीरियं छावियं भवति । तम्हा एवं भन्नति “नहु

वीर्यपरिहीणो पवत्तते नाणमादीसु” ॥ जओ य एवं ततो सव्वेसुऽहीकारो । सेसं कंठं । आयारेत्ति मूलदारं गतं ॥

पीठिकायां-दारं-१-“आचार” समाप्तम्

—: द्वारं-२-“अग्रं” :-

इदार्णि अग्गे त्ति दारं दसभेदं भण्णति—

[भा. ४९] दव्वोग्गहणग आएस, काल-कम-गणण-संचए भावे ।

अग्रं भावो तु पहाण-बहुय-उपचारतो तिविधं ॥

चू. नाम-ठवणाओ गताओ । दव्वग्गं दुविहं आगमओ नोआगमओ य । आगमओ जाणए अनुवउत्ते, नोआगमओ जाणगसरीरं भव्वसरीरं जाणगभव्वसरीरवइरित्तं तिविहं । तं च इमं—

[भा. ५०] तिविहं पुण दव्वग्गं, सचित्तं मीसगं च अच्चित्तं ।

रुक्खग्गदेसअवचित्तउवचित्त तस्सेव कुंतग्गे ॥

चू. तिविहं ति तिभेयं । पुण सद्दो दव्वगावधारणत्थं । सचित्तं मीसगं च अचित्तं । पच्छद्धेण जहासंखं उदाहरणा । सचित्ते वृक्षाग्रं । मीसे देसोवचियं नाम देसो सचित्तो अवचियं नाम देसो अचित्तो, जहा सीयग्गी ईसिदइभित्तरुक्खग्गं वा । अचित्तं कुंताग्रं । दव्वग्गं गतं ॥

इदार्णि ओगाहणग्गं —

[भा. ५१] ओगाहणग्ग सासत्तणगाण, उस्सत्तचउत्थभाणो उ ।

मंदरविवज्जिताणं, जं वोगाढं तु जावतीतियं ॥

चू. अवगाहणमवगाह अधस्ताअवेश इत्यर्थः । तस्सग्गं अवगाहणग्गं । शश्वद्भवतीति शाश्वताः । नगा पव्वता । ते य जे जंबुद्दीवे वेयइणो ते धेप्पंति, न सेसदीवेसु । तेसिं उस्सयच-उत्थभाणो अवगाहो भवति । जहा वेयइस्स पणवीसजोवणाणुस्सओ तेसिं चउत्थभाणेण छजोयणाणि सपादा तस्स चेवावगाहो भवति । सो अवगाहो वेयइस्स भवति । एवं सेसाण वि नेयं मंदरो मेरु तं वज्जेऊण । एवं चउभागावगाहलक्खणं भणितं । तस्स उ सहस्समेवावगाहो । जं वा अनिदिइस्स वत्थुणो जावतियं ओगाढं । तस्स अग्ग ओगाहणग्गं दइव्वं । गयं ओगाहणग्गं ॥

[भा. ५२] अंजणग-दहिमुखाणं, कुंडल-रुयगं च मंदराणं च ।

ओगाहो उ सहस्सं, सेसा पादं समोगाढा ॥

— इदार्णि आएसग्गं —

[भा. ५३] आदेसग्गं पंचंगुलादि, जं पच्छिमं तु आदिसति ।

पुरिसाण व जो अंते, भोयण-कम्मादिकज्जेसु ॥

चू. आदिस्सते इति आदेशो निर्देश इत्यर्थः । तेण आदेसेण अग्गं आदेसग्गं । तत्थुदाहरणं पंचंगुलादि । पंचण्हं अंगुलीदव्वाण कम्मड्विताण जं पच्छिमं आदिस्सति तं आदेसेण अग्रं भवइ । जहा पुव्वं कण्णसं आदिस्सति पच्छा कणिद्वियं पच्छा नज्जिमं पच्छा पएसिणीं पच्छा-अंगुड्यं एवं आइइसु अंगुड्यओ अग्रं भवति । एवं आदि सद्दातो अन्नेसु वि नेयं । अहवा उदाहरणं ‘पुरिसाण’ वत्ति पुरिसाण कम्मड्वियाण जो अंते आदिस्सति तं आदेसग्गं भवति । आदेसकारणं

इमं । भोज्यकाले जहा सत्तद्वृण बहुभाग कमहित्ताण इमं बहुयं भोजयसुत्ति आदिसति । एवं कम्माइकज्जेसु वि नेयं । गयं आदेसगं ॥ कालगं-मग्गे एगगाहाते भणति-

[भा. ५४] कालगं सव्वद्धा, कमग्ग चतुद्धा तु दव्वमादीयं ।
खंधोगाह ठितीसु य, भावेसु य अंतिमा जे ते ॥

चू. कलनं कालः तस्स अग्रं कालाग्रं । सव्वद्धा कहं ? समयो, आवलिया, लवो, मुहुत्तो, पहरो, दिवसो, अहोरत्तं, पक्खो, मासो, उऊ, अयणं, संवच्छरो, जुगं, पलिओवमं, सागरोवमं, ओसप्पिणी, उसप्पिणी, पुग्गलपरिअट्ठो, तीत्तद्धमणागतद्धा, सव्वद्धा । एवं सव्वद्धा सव्वेसिं अगं भवति बृहत्त्वात् । कालगं गयं ।

इदाणि कमग्गं- कमो परिवाडी । परिवाडीए अगं कमग्गं । तं चउच्चिहं । दव्वकमग्गं, आदिसद्दातोखेत्त-कमग्गं, काल-कमग्गं, भाव-कमग्गं चेति पच्छद्धे न जहासंखेण उदाहरणा खंध इति दव्वग्गं । ओगाह इति खित्तग्गं ठितिसु य त्ति कालग्गं । भावेसु य त्ति भावग्गं । एतेसिं चउण्ह वि अंतिमा जे ते अगं भवंति । उदाहरणं-जहा दु-पएसिओ-ति-पएसिओ चउ-पंच-छ-सत्त-डु-नव-दस-पएसिओ एवं जावऽनंतानंतपएसितो खंधो ततो परं अन्नो बृहत्तरो न भवति सो खंधो दव्वग्गं । एवं एगपएसोगाद्धादि-जाव-असंखेयपदेसावगाद्धो सुहुमखंधो सव्वलोगे ततो परं अन्नो उक्कोसावगाहणतरो न भवति । स एव खेत्तग्गं । एवं एगसमयठितियं दव्वं दुसमयठितियं-जावअसंखेज्जसमयठितीयं जतो परं अन्नं उक्कोसतरठितीजुत्तं न भवति तं कालग्गं । 'च सद्दो जातिभेयग्गमवेक्खते ।

उदाहरणं- पुढविकाइयस्स अंतोमुहुत्तादारब्भ-जाव-बावीसवरिसहस्सठितीओ काल-जुत्तो भवति । एवं सेसेसु वि नेयं । अचित्तेसु परमाणुसु एगसमयादारब्भ जाव-असंख-कालठिती जाता परमाणुठिती तो परं अन्नो परमाणु-उक्कस्सतरठितिओ न भवति तं परमाणु जातीतो कालग्ग । एवं जीवाजीवेसु उवउज्ज णेयं । एवं च सद्दो अवक्खेति । भावग्गं एगगुण-कालगाति-जाव-अनंतगुणकालगाति भावजुत्तं तं भावग्गं भवति । ततो परं अन्नो उक्कोसतरो न भवति । एतं भावग्गं । गतं कमग्गं ॥

इदाणि गणणग्गं- एगादी जाव-सीसपहेलिया तो परं गणणा य पयट्ठति तेण गणणाते सीसपहेलिया अगं । गतं नणग्गं ।

उक्कोसं गणणग्गं, जा सीसपहेलिया ठिता गणिए ।

जुत्तपरित्ताणंतं, उक्कोसं तं पि नायव्वं ॥

संचय-भावग्गा दोवि भण्णंति -

[भा. ५५] तण-संचयमादीणं, जं उवरिं पहाणो खाइगो भावो ।

जीवादिछक्कए पुण, बहुयग्गं पज्जवा होति ॥

चू. तणाणि दव्वमादीणि । तेसिं चओ पिंडइत्यर्थः । तस्स चयस्स उवरिं जा पूलिया तं तनग्गं भण्णंति । आदि सद्दातो कट्ठपलालाती दट्ठव्वा । गयं संचयग्गं ।

इदाणि भावग्गं मूलदारगाहाए भणियं - "अगं भावो" ति । तं एवं वत्तव्वं - "भावो अगं", किमुक्तं भवति ? भाव एव अगं भावग्गं । बंधानुलोभ्यात् "अगं भावो उ" । तं भावग्गं दुविहं -आगमओ नोआगमओ य । आगमओ जाणए उवउत्ते । णोआगमओ इमं

तिविहं—पहाणभावगं बहुयभावगं उवचारभावगं एवं तिविहं । तु सद्दोऽर्थज्ञापनार्थं, ज्ञापयति जहा एतेण तिविहभावगणेण सहितो दसविहग्निकखेवो भवति । तत्थ पहाणभावगं उदइयादीण भावाण समीवाओ पहाणो खातितो भावो । पहाणेति गथं ।

इयाणि बहुयग भण्णति—जीवो आदि जस्स छक्कगस्स तं जीवाइछक्कगं । तं चइमं जीवा, पोग्गला, समया, दव्वा, पदेसा, पज्जया चेति । एयंमि छक्कगे सव्वथोवा जीवा, जीवेहिंतो पोग्गला अनंतगुणा, पोग्गलेहिंतो समया अनंतगुणा, समएहिंतो दव्वा विसेसाहिता, दव्वेहिंतो पदेसा अनंतगुणा, पदेसेहिंतो पज्जया अनंतगुणा । भणियं च—

[भा. ५६] जीवा पोग्गलसमया, दव्वपदेसा य पज्जया चेव ।

थोवाणंतानंता, विसेसमहिया दुवेनंता ॥

चू, जहासंखेण तेण भन्नति बहुयगं पज्जया होति । बहुत्तेण अगं बहुयगं बहुत्वेनाग्रं पयसा भवंतीति दसव्यक्षेयः । पुणसद्दो बहुतावधारणत्थे उद्व्यो । गतं बहुअगं ॥

इयाणि उवचारगं—उवचारणं उवचारो । उवचारो नाम ग्रहणं अधिगमेत्यर्थः । स च जीवाजीव—भावेषु संभवति । जीवभावेषु ओदयिकादिषु अजीवभावेषु वर्णादीसु । तत्थ जीवाजीवभावाणं पिड्डिमो जो धेप्पइ सो उवचारगं भावग्रं भवति । इह तु जीवसुतभावोवचारगं पडुच्च भण्णइ । तं च सुतभावोवचारगं—दुविहं—सगलसुत—भावोवचारगं देससुतभावोवचारगं च । तत्थ सगलसुतभावोवचारगं दिड्डिवातो, दिड्डिवाते चूला वा । देससुतभावोवचारगं पडुच्च भन्नति । तंचिमं चेव पक्कप्पज्जयणं । कहं ? जओ भन्नति —

[भा. ५७] पंचण्ह वि अग्गा णं, उवयारेणेदं पंचमं अगं ।

जं उवचरित्तु ताइ, तस्सुवयारो न इहरा तु ॥

चू, पंच इति संखा । अग्गा णं ति आचारग्गा णं । ते य पंच—चूलाओ । अवि सद्दो पंचग्गावहाणत्थे भन्नति । नगारो देसिवयणेण पायपूरणे, जहा समणे णं, रुक्खा णं, गच्छा णं ति । उपचारणं उपचारः । तेण—उवचारेण करणभूतेण इदमित्याचारप्रकल्पः । पंचमं अगं ति । पढमं अगं उपचारेणं अगं न भवति एवं बितिय ततिय चउरग्गा वि न भवंति पंचमचूलगं उवचारेण अगं भवति, तेण भन्नति पंचमं अगं ।

शिष्याह कथं ? आचार्याह — जं उवचरित्तु ताइ । जं यस्मात् कारणात्, उवचरिसु गृहीत्वा, ताइ ति चउरो अग्गाइ । तस्सेति आचारप्रकल्पस्य उपचारो ग्रहणं । न इति प्रतिषेधे । इतरहा तु तेष्वगृहीतेषु ॥

सीसो पुच्छति एत्थ दसविहवक्खाणे कयमेण अग्गेणाहिकारो ? भन्नति -

[भा. ५८] उपचारेण तु पगतं उवचरित्ताधीतगमित्तमेगद्धा ।

उवचारमेत्तमेयं, केसिं च न तं कमो जम्हा ॥

चू, उवचारो वक्खातो । पगतं अहिगारः प्रयोजनमित्यर्थः । तु शब्दो अवधारणे पायपूरणे वा । उवचार सद्दसंपद्यत्थं एगद्धिया भण्णति । उवचारोत्ति वा ग्रहीतं ति वा आगमियं ति वा गृहीतं ति वा एगद्धं । उवचारमेत्तमेयं ति जमेयं पंचमं अगं अग्गसेण उवचरिज्जति एतं उपचारमात्रम् । उवचारमेत्तं नाम कल्पनामात्रं । कहं ? जेण पढमचूलाएवि अग सद्दो पवत्तइ, एवं वि—तिय—चउसु वि अग सद्दो पवत्तति, तम्हा सव्वाणि अग्गाणि । सव्वगपसगे य एगगकप्पणा जा सा उपचारमात्रं

भवति ।

केषांचिदाचार्यानामेवमाद्यगुरुप्रणीतार्थानुसारी गुरुराह -- 'न तं कमो जम्हा ।' न इति पडिसेहे । तं ति केयीमयकप्पणा । न घडतीति वक्कसेसं । क्रमो नाम परिवाडी अनुक्रमेत्यर्थः जम्हा चउसु वि चूलासहीतासु परीक्ष्य पंचमी चूडा दिअति तम्हा कमोवचारा पंचमी चूडा अगगं भवति । उवचारेण अग्गाण वि अगगं वक्कसेसं वडुव्वमिति । गतं मूलगदारं ॥

पीठिकायां द्वारं-२-“अगं” समाप्तम्

—: द्वारं-३-प्रकल्पः :-

प्रकर्षेण कल्पः प्रकल्पः प्रसूनेत्यर्थः । प्रकर्षे कल्पो वा प्रकल्पः प्रधान इत्यर्थः । प्रकर्षेण वा कल्पनं प्रकल्पः छेदन इत्यर्थः । प्रकर्षाद्धा कल्पनं प्रकल्पः, नवमपूर्वात् तृतीयवस्तुनः आचारप्राभृतात् । एवं प्रशब्दार्थ बाहुल्याद्यथासंभवं योज्यं । तस्स निक्खेवो —

[भा. ५९] नामं ठवणाकप्पो, दव्वे खेत्ते य काल-भावे य ।

एसो तु पकप्पस्स, निक्खेवो छव्विहो होति ॥

धू. नामपकप्पो ठवणापकप्पो दव्वपकप्पो खेत्तपकप्पो खेत्तपकप्पो कालपकल्पो भावपकप्पो च सद्दो समुच्चये । एसो पकप्पस्स निक्खेवो छव्विहो भणिओ । तु सद्दो अवधारणार्थे । नाम ठवणाओ गतातो ॥ दव्व-पकप्पस्सिमेण विहिणा पकप्पणा कायव्वा—

[भा. ६०] सामित्त-करण-अधिकरण, तो य एगत्त तह पुहुत्ते य ।

दव्वपकप्पविभासा, खेत्ते कुलियादि किड्डं तु ॥

धू. सामित्तं नाम आत्मलाभः, यथाघटस्य घटत्वेन । कारणं नाम क्रिया येन वा क्रियते, यथा प्रचलचक्रादिभिर्घटः । अधिकरणं नाम आधारः, यथा चक्रमस्तके घटः । जे ते सामित्ताधिविभागास्त्रयः एते एगत्तपुहुत्तेहिं णेया । एगत्तं नाम एगं । पुहुत्तं नाम बहुत्तं । एतेहिं छहिं विभागेहिं दव्व-पकप्पस्स विभासा । गुणपर्यायान् द्रवतीति द्रव्यं । दुदु गतौ, दूयते वा द्रव्यं । द्रु सत्ता तस्या अवयवो वा द्रव्यं । उत्पन्नादिविकारैर्युक्तं वा द्रव्यं । गुणसंब्रावो वा द्रव्यं समूहेत्यर्थः । भावयोग्यं वा द्रव्यं । अतीतपर्यायव्यपदेशाद्वा द्रव्यं । पकप्पणं पकप्पो प्ररूपणेत्यर्थः । विविधमणोगणगारा भासा विभासा अर्थव्याख्या इत्यर्थः । दव्वस्स पकप्पो दव्वपकप्पो तस्स विभासा दव्वपकप्पविभासा सामित्ताइ विसेसेण कज्जते । इमो दव्वपकप्पो दुविहो जीवदव्व-पकप्पो अजीवदव्व-पकप्पो य । तत्थ जीवदव्वस्स, जहा देवदत्तस्स अगगकेसहत्थाण कप्पणं, अजीवदव्वस्स पडस्स वसाण कपाणं । एवं एगत्ते । पुहुत्ते, जहा देवदत्त-जण्णदत्त-विण्हुदत्ताण अगगकेसहत्थाण कप्पणं, अजीवदव्व्याण बहूण पडाण दसाण कप्पणं । गयं सामित्तं ॥

इदानीं करणे एगत्ते, जहा दात्रेण लुणति पिप्पलगेण वा दसाकप्पणं करेति, पुहुत्ते-दात्रैर्लुनंति परसूहिं वा रुक्खे कप्पंति । गयं करणेति । इदाणि अहिकरणे एगत्ते, जहा गंडी ठवेऊण तत्थ तणादीणं कप्पणा कज्जति फलगे वा दसाण कप्पणा, पुहुत्ते-तिगादिगंडीओ ठवेत्ता तेसिं तणाण वसाण वा कप्पणा कज्जति । एसा दव्वपकप्पविभासा गता ॥ इयाणि खेत्तपकप्पो । खेत्तंति इक्खू खेत्तादी । कुलितं नाम सुरडाविसते दुहत्थप्पमाणं कड्डं, तस्स अंते अयकीलगा, तेसु एगायओ

एगाहारो य लोहपट्टो अड्डिज्जति, सो जावतितं दोव्यादि तणं तं सव्वं छिंदतो गच्छति । एवं कुलियं । आदि सदातो हलदंताला घेप्पंति । किड्डं नाम बाहितं ॥ अहवा खेत्त-पकप्पो-

[भा. ६१] पन्नत्ति जंबुदीवे, दीव-समुदाण तह य पन्नत्ती ।

एसो खेत्त-पकप्पो, जत्थ व कहणा पकप्पस्स ॥

चू. पन्नवणं पन्नत्ती । पन्नवणं बहुते विसेसणं कज्जति, जंबुदीवपन्नत्ती, तस्स जं वक्खाणं सो खेत्तपकप्पो । दीवा जंबुदीव धाततिसंडातिणो । उदही समुदा, ते य लवणाइणो । तेसिं जेण अज्झयणेण पन्नत्ती कज्जति तमज्झयणं दीव-सागरपन्नत्ती । तहेवत्ति जहा जंबुदीवपन्नत्ती खेत्तकप्पो भवति तहा दीव-सागरपन्नत्ती वि । एसो खेत्तपकप्पो निद्वेसवयणं । अहवा जत्थत्ति खेत्ते, वगारो विकप्पदंसणं करेति, कहणा व्याख्या, पकप्पज्झयणस्सेति वक्कसेसं । खेत्त-पकप्पो गतो ॥ इयाणि काल-पकप्पो-

[भा. ६२] पन्नत्ति घंद-सूर, नालियमादिहं जंमि वा काले ।

मूलुत्तरा य भावे, परुवणा कप्पणेगद्धा ॥

चू. पन्नवणं पन्नत्ती । विसेसणं घंदपन्नत्ती सूरपन्नत्ती । पन्नत्ती सद्दो पत्तेयं । तेसिं जं वक्खाणं सो काल-पकप्पो । अहवा नालिगमादीहिं नालिगत्ति घडि, आदिमदातो छायालग्गेहिं जिनकप्पियादयो वा सुतजियकरणागतागतं कालं जाणंति । अहवा जम्मिकाले आयार-पकप्पो वक्खाणिज्जति, जहा बितियपोरिसी एसो काल-पकप्पो । गतो काल-पकप्पो ।

इयाणि भाव-पकप्पो-भावकप्पो दुविहो, आगमओ नोआगमओ य । आगमओ जाणए उवउत्ते, नोआगमओ इमं चेव आचारपकप्पज्झयणं जेणेत्य मूलुत्तरभावपकप्पणा कज्जति । मूलगुणा अहिंसादि महब्बया पंच । उत्तरगुणा इमे -

“पिंडस्स सा विसोही, समितीओ भावना तवो दुविहो ।

पडिमा अभिग्गहा वि य, उत्तर गुण भो वियाणाहि ॥”

एते चेव मूलुत्तरगुणा भावे समिति । परुवणत्ति वा कप्पणेत्ति वा एगद्धा पकप्पेति दारं गतं

पीठिकायां-द्वारं-३-समाप्तम्

—: द्वारं-४-चूला: :-

[भा. ६३] नामं ठवणा चूला, दव्वे खेत्ते य काल-भावे य ।

एसो खलु चूलाए, निक्खेवो छव्विहो होइ ॥

चू. निक्खेव-गाहा कंठा । नाम-ठवणाओ गयाओ । दव्वचूला दुविहा, आगमतो णोआगमतो य । आगमओ जाणए अणुवउत्ते, णोआगमतो जाणयभव्वसरीरवइरित्ता तिविधा

[भा. ६४] तिविधा य दव्वचूला, सचित्ता मीसिगा य अचित्ता ।

कुक्कुडसिह मोरसिहा, चूलामणि अगगकुंतादी ॥

चू. पुव्वद्धं कंठं । पढमो च सद्दोऽवधारणे, वित्तिओ समुच्चये । पच्छद्धे जहासंखं उदाहरणा सचित्तचूडा कुक्कुडचूला, सा मंसपेसी चेव केवला लोकप्रतीता । मीसा मोरसिहा, तस्स मंसपेसीए

रोमाणि भवन्ति । अचिता चूलामणी कुंतगं वा । आदिसद्वाओ सीहकण्ण-पासाद-धूम अग्गाणि दव्वचूला गता ॥ इदणि खेत्तचूला-सा तिविहा-

[भा. ६५] अह-तिरिय उह्लोगाण, चूलिया होंति ना उ खेत्तंमि ।
सीमंत-मंदरे वि य, ईसीपब्भारनामा य ॥

चू. अहइति अधोलोकः । तरिय इति तिरियलोकः । उह्ल इति उह्ललोकः । लोगसद्वा पत्तेण चूला इति सिहा होति भवति । इमा इति प्रत्यक्षो । तु शब्दो क्षेत्रावधारणे । अहोलोगादीण पच्छद्धेण जहासंखं उदाहरणा । सीमंतग इति सीमंतगो नरगो, रयणप्पभाए पुढवीए पढमो, सो अहलोगस्स चूला । मंदरो मेरु । सो तिरियलोगस्स चूला । तिरियलोगचूला तिरियलोगातिक्रान्तत्वात् अहवा तिरियलोगपतिद्वियस्स मेरोरुवरि चत्तालीसं जोयणा चूला, सो तिरियलोगचूला । च सद्वा समुच्चये पायपूरणे वा । ईसिसि अप्प-भावे, प इति प्रायोवृत्त्या, भार इति भारवकंतस्स पुरिसस्स गायं पायसो ईसि नयं भवति, जा य एवं ठिता सा पुढवी ईसिपब्भारा । नाम इति एतमभिहाणं तस्स । सा य सव्वडुसिद्धिविमाणाओ उवरिं बारसेहिं जोयणेहिं भवति । तेण सा उह्लोगाचूला भवति । गता खेत्तचूला ॥ इयाणि काल-भावचूलाओ दो वि एग्गाहाए भण्णति-

[भा. ६६] अहिमासओ उ काले, भावे चूला तु होइमा चेव ।
चूला विभूसणं ति य, सिहरं ति य होंति एगद्धा ॥

चू. बारस-मास-प्पमाण-वरिसाओ अहिओ मासो अहिमासओ अहिधद्वियवरिसे भवति सो य अधिकत्वात् कालचूला भवति । तु सद्वा ५ र्थप्पदरिसणाण केवलं अधिको कालो कालचूला भवति, अंते वि वट्टमानो कालो कालचूला एव भवति । एवं जहा ओसप्पिणीए अंते अतिदूसमा एसा ओसप्पिणी-कालस्स चूला भवति । काल-चूला गता । इयाण भाव-चूला । भवणं भावः पर्याय इत्यर्थः । तस्स चूला भाव-चूला । सा य दुविहा-आगमओ य नोअगमओ य, आगमओ जाणए उवउत्ते । नोआगमओ य इमा चेव तु सद्वा खओवसमभावविसेसणे दडुब्बो । इमा इति पकप्पज्झयणचूला । एव सद्वावधारणे । चूलेगद्धिता चूल ति वा विभूसणं ति वा सिहरं ति वा एते एगद्धा । चूल ति दारं गयं ॥

पीठिकायां द्वारं-४-समाप्तम्

-: द्वारं-५-'निसीहं' :-

[भा. ६७] नामं ठवण-निसीहं, दव्वे खेत्ते य काल-भावे य ।
एसो उ निसीहस्स, निक्खेवो छव्विहो होइ ॥

चू. कंठा । नाम-ठवणा गता ॥ दव्व-निसीहं दुविधं, आगमओ नोआगमओ य । आगमओ जाणए अनुवउत्ते । नोआगमतो जाणग-भव्व-सरीर-वइरि। चइमं ।

[भा. ६८] दव्व-निसीहं कतगादिएसु खेत्तं तु कणह-तमु-निरया ।
कालंमि होति रत्ती, भाव-निसीधं तिमं चेव ॥

चू. द्रवतीति द्रव्यं । निसीहमप्रकाशं । कतको नाम रुक्खो तस्स फलं । तं कलुसोदगे पक्खिप्पइ । तओ कलुसं हेड्डा टायति । तं दव्व-निसीहं । सच्छं उवरिं तं अनीसीहं । गयं

दव्व-निसीहं । खेत्त-निसीहं । खेत्तमागासं । तु पूरणे । कण्ह इति कण्हरातीओ । ता अनेन भगवईसुत्तानुसारेणनेय । “कति णं भंते कण्हराईओ पन्नत्ताओ ? गोयमा ! अट्ट कण्हराईओ पन्नत्ताओ । कहि णं भंते ताओ अट्ट कण्हरातीओ पन्नत्ताओ ? गोयमा ! उप्पिं सणकुमार-माहिंदाणं कप्पाणं, हेट्ठिं बंभलीगे कप्पे रिट्ठे विमाणे पत्थडे । एत्थ णं अक्खाडग-समधउरंस-संठाणसंठिओ अट्ट कण्हराईओ पन्नत्ताओ ।”

“तमुत्ति तमुक्काओ । सो य दव्वओ आउक्काओ । सो य ऽनेन भगवतिसुत्ताणुसारेण नेओ ।” तमुक्काए णं भंते ! कहिं समुट्ठिए कहिं निट्ठिए ? गोयमा ! जंबुदीवस्स दीवस्स बहिया तिरियमसंखेअदीवसमुद्धे वीतिवइत्ता अरुणवरस्स दीवस्स बाहिरिल्लाओ वेइयंताओ अरुणोदयं समुद्धं बायालीसं जोयणसहस्साइं ओगाहिता उवरिल्लाओ जलंताओ एगपदेसिआते सेट्ठीए, एत्थ तमुक्काए समुट्ठितं सत्तरस-एक्कवीसे जोयणसत्तं उट्ठं उप्पतित्ता ततो पच्छा वित्थरमाणे वित्थरमाणे सोहम्मीसाण-सणकुमार-माहिदे चत्तारि वि कप्पे आवरित्ता णं चिट्ठति, उट्ठं पि णं जाव बंभलोए कप्पे रिट्ठविमाणपत्थडे संपत्ते, एत्थ तमुक्काए णिट्ठिते । तमुक्काए णं भंते ! किं संठिते पन्नत्ते ? गोयमा ! अहं “मल्लग” संठिते, उप्पिं “कुक्कुडपंजर” संठाणसंठिते ।” निरया इति नरणा । तेय सीमंतगादिए । कण्ह-तमु-निरत्ता अप्पगासित्ता खेत्त-निसीहं भवति खेत्त-निसीहं गतं ।

इदानिं काल-निसीहं-काल-निसीहं-रात्रि । गतं कालं-निसीहं । इदाणिं भाव-निसीहं - भवमं भावः । निसीहमप्पगासं । भाव एव निसीहं भाव-निसीहं । तं दुविहं-आगमओ नोअगमओ य । आगमओ जाणए उवउत्ते । नोआगमतो इमं चेव पक्कप्पज्झयणं । जेण सुत्तत्थ-तदुभएहिं अप्पगासं । एव अवधारणे इति ॥

निशीथ इति कोऽर्थः । निशीथसद्-पट्टीकरणत्वं वा भवति । निशीथ इति -

[भा. ६९] जं होति अप्पगासं, तं तु निसीहं ति लोगसंसिद्धं ।

जं अप्पगासधम्मं, अन्नं पि तयं निसीधं ति ॥

धू. जमिति अनिदिट्ठं । होति भवति । अप्पगासमिति अंधकारं । जकारनिद्वेसे तुगारो होइ । सहस्सं अवहारणत्थे तुगारो । अप्पगासवयणस्स निण्णयत्थे निसीहं ति । लोगे वि सिद्धं निसीहं अप्पगासं । जहा कोइ पावासिओ पओसे आगओ, परेण वित्तिए दिणे पुच्छिओ “कल्ले कंवलमागओ सि ?” भणति “निसीहे” ति रात्रावित्थर्यः । न केवलं लोकसिद्धमप्पगासं निसीहं, जं अप्पगासधम्मं अन्नं पि तं निसीहं । अक्खरत्थो कंठो । उदाहरणं-जहा लोइया रहस्ससुत्ता विज्जा मंता जोगा य अपरिणयाणं न पगासिज्जंति ॥

अहया दव्व-खेत्त-काल-भाव-निसीहा अन्नहा दक्खाणिज्जंति । दव्व-निसीहं जाणग भव्व-सरीरातिरित्तं कतक-फलं, जम्हा तेण कलुसुदए पक्खित्तेण मलो निसीयति, उदगादवगच्छतीत्यर्थः, तम्हा तं चेव कतकफलं दव्व-निसीहं । खेत्त-निसीहं हिदीवसमुद्धादिलोगा य, जम्हा ते पप्पजिय-पुग्गलाणं तदभावो अवगच्छति । काल-निसीहं अहो, तं पप्प राती-तमस्स निसीयणं भवति । भाव निसीहं-

[भा. ७०] अट्ठविह कम्म-पंको, निसीयते जेण तं निसीधं ति ।

अविसेसे वि विसेसो, सुइं पि जं णेइ अन्नेसिं ॥

चू. अट्टत्ति संख्या । विहो भेओ । क्रियते इति कर्म । पंको दब्बे भावे य । दब्बे उदगचलणी भावे नाणावरणातीणि पंको । सो भाव-पंको निसीयते जेण । तस्स भाव-पंकस्स निसीयणा तिदिहा-खओ, उवसमो, खयोवसमो य । “जेण”ति करणभूतेण तं निसीहं भणंति । तंचिमं अज्झयणं । जम्हा जुहुत्तं आयरमाणस्स अट्टविह-कम्मगंठी वियारा-इति । तेणिमं निसीहं ।

चोदगाह-जइ कम्मक्खवणसामत्थाओ इमं निसीहं एवं सब्वज्झयणाणं निसीहत्तं भवतु? गुरु भणति-अणं, किं पुणं “अविसेसे वि” नि सब्वज्झयण कम्मक्खवणस्स सामत्ताविसेसा इह अज्झयणे विसेसो । विसेसो नाम भेओ । को पुणं विसेसो ? इमो सुत्तिं पि जं नेति अन्नेसिं सुत्तिं सवणं सोइंदिउवलल्ली जम्हा कारणा, न इति पडिसेहे एति आगच्छति प्रानोतीत्यर्थः, अन्नेसिं ति अगीत-अइपरिनामा-परिनामगाणं ति वक्कसेसं । किं पुणं कारणं तेसिमं सुइं नागच्छति ? सुण-इदमज्झयणं अववायबहुलं, ते य अगीयत्थादि दोसजुत्तत्ता विणसेज्ज तेण नागच्छति । “अवि” पदत्थसंभावणे । किं संभावयति ? जति अगीयाण अन्नसहु-परायवत्तयं-ताण वि सवणं पि न भवति कओ उद्देसवायणत्थ-सवणाणि, एवं सम्भावयति ।

अहवण्णहा गाहा समवतारिअति । अप्पगास-निसीह-सद्-सामण्णवक्खाणाओ सीसो पुच्छति-लोगुत्तर-लोगनिसीहाण को पडिविसेसो ? उच्यते ‘अट्टविह कम्म-पंको’ गाहा । अक्खरत्थो सो चेव । उवसंहारो इमो । जइ वि लोइगारण्णगामादीणि निसीहाणि तहवि कम्मक्खवणसामत्थाणि न भवन्तीति अविसेसेविसेसो भणितो । किं च ताणि गिहत्य-पासंडीण सुतिमागच्छंति इमं सुत्तिं पि जं न इति अन्नेसिं । अन्ने गिहत्य अन्नतिलिया अवि सपक्खागीय-पासंडीण वि । आयारादि-निक्खेव-दार-गाहागता वितिय-गाहाए य आयारमादियाइं ति गतं ॥

पीठिकायं द्वारं-५-समाप्तम्

-: द्वारं-६-“प्रायश्चित्त” :-

तं च पच्छित्तं एवं भवति-

[भा. ७१] आयारे चउसु य, चूलियासु उवएस वितहकारिस्स ।

पच्छित्तमिहज्झयणे, भणियं अन्नेसु य पदेसु ॥

चू. आयारे नव-बंभचेरमइओ । चउसु य आइल्ल-चूलासु पिंडेसणादि-विमोत्तावसाणासु । एएसु य जो उवदेसो । उवदिस्सइ ति उवदेसो क्रियेत्यर्थः । सो य पडिलेहणा-पप्फोडणाति । तं वितहं विवरीयं, करतस्स आयरेंतस्सेत्यर्थः । पावं चिंदतीति पच्छित्तं । इह पक्कज्झयणे । वुत्तं निर्दिष्टमित्यर्थः । किं इहज्झयमे केवले पच्छित्तं वुत्तं ? नेत्युच्यते, अन्नेसु य पदेसु अन्नपयाणि कप्पववहाराईणि तेसु वि वुत्तं ।

अहवा वितहकारिं ति अनायारो गहिओ । किं अनायारे एव केवले पच्छित्तं हवइ ? नेत्युच्यते, अन्नेसु य पएसु-अइक्कमो, वइक्कमो, अइयारो एएसु वि पच्छित्तं वुत्त । अहवा किमायार एव सचूले विहतहारिस्स केवलं पच्छित्तं वुत्तं ? नेत्युच्यते, अन्नेसु य पदेसु अन्नपदा सूयकडादओ पया तेसु वि वितहकारिस्स पच्छित्तं वुत्तं । “च” पूरणे ॥

सीसो पुच्छति - “एवं पुण पच्छित्तं किं पुण पडिसेविणो अपडिसेविणो ? जइ पडिसेविणो तो जुत्तं, अह अपडिसेविणो तो सव्वे साहू सपायच्छित्ता । सपायच्छित्तिणो य चरण असुद्धत्तं, चरणासुद्धीओ य अमोक्खो, दिक्खादि निरत्थत्ता ।” गुरु भणइ-

[भा. ७२] तं अइपसंग-दोसा, निसेवते होति न तु असेविस्स ।

पडिसेवए य सिद्धे, कत्तादिव सिज्झए तितयं ॥

चू. तदिति पूर्वप्रकृतापेक्षं । अति अत्यर्थः भावे, प्रसंगो नाम अवशस्यानिवृत्ताति । जस्स अपडिसेवत्तस्स पच्छित्तं तस्सेसो अतिपसंगदोसो भवति । वयं पुण निसेवतो इच्छामो नो अनिसेवओ अहवा, तं पच्छित्तं, अति अम्वत्थे, पसंगो पाणादिवायादिसु दूसिज्जति जेण स दोसो, अतिपसंग एव दोसो अतिपसंगदोसो । तेण अतिपसंगदोसेण दुद्धो । निसेवति त्ति आचरतीत्यर्थः । होति हवति । प्रायश्चित्तमिति वाक्यशेषः । न पडिसेहे । तु अवधारणे । असेविस्स अनाचरतः । तु सदाववारणा अपडिविणो न भवत्येव । पडिसेविणो वि निच्छियं भवति । जो य पडिसेवेति सो य पडिसेवगो । तंमि सिद्धे पडिसेवणा पडिसेवितव्वं च सिद्धं भवति । स्यान्मति “कहं पुण पडिसेवगसिद्धीओ पडिसेवणा पडिसेवियव्वाम सिद्धी ?” एत्थ दिहंतो भन्नति । “कत्तादिव सिज्झते तितयं” । जो करेति सो कत्ता आदी जेसिं ताणिमाणि कत्तादीणि, ताणि य करण कज्जाणि, जहा कर्तरि सिद्धे कत्ता-करण-कज्जाणि सिद्धाणि भवन्ति । कहं ? उच्यते, स कत्ता तत्करणेहिं पयत्तं कुर्वाणो तदत्थं कज्जमभिणिप्फायति । इव उवम्मे । एवं जहा पडिसेवणाए पडिसेवियव्वेण य पडिसेवगो भवति, तस्सिद्धीओ ताणि वि सिद्धाणि । एवं सिज्झते तितयं । तितयं नाम पडिसेवगादि ॥ तं च इमं -

[भा. ७३] पडिसेवतो तु पडिसेवणा य पडिसेवितव्वयं चेव ।

एतेसिं तिण्हं पि, पत्तेय परूवणं वोच्छं ॥

चू. पत्तेयमिति पुढो पुढो । पगरिसेण रूवणं परूवणं स्वरूपकथनमित्यर्थः । सेसं कंठं ॥ एत्थ कमुद्धिडाणं पुव्वं पडिसेवणा पदं भणामि ? किमुक्कमे कारणं ? भणति- पडिसेवनामंतरेण पडिसेवगो न भवति त्ति कारणं । अतो पडिसेवणा भण्णति-

[भा. ७४] पडिसेवणा तु भावो, सो पुण कुसलो व होज्ज अकुसलो वा ।

कुसलेण होति कप्पो, अकुसल-पडिसेवणा दप्पो ॥

चू. पडिसेवणं पडिसेवणा । चोदक आह “सा किं किरिया भावो” ? पन्नवग आह न किरिया भावो । तु सद्दो भावावधारणे । सो इति भावः । पुण विसेसणे । किं विसेसयति ? इमं-कुसलो व होज्ज अकुसलो व होज्ज । “कुसलो” नाम प्रधान कर्मक्षपणसमर्थ इत्यर्थः । “अकुसलो” नाम अप्रधानः बंधाय संसारायेत्यर्थः । वा समुद्धे पायपूरणे वा । कुसलाकुसलभाव-गुण-दोस-प्रख्यापनार्थं भन्नति । कुसलेण होति पच्छद्धं ।

सीसो पुच्छति - “कुसलाकुसलभावजुत्तस्स किं भवति” ? गुरु भणति - “कुसलेण” पच्छद्धं । कप्पो कत्तव्वं । दप्पो अकत्तव्वं । सेसं कंठं ॥

एवं पडिसेवण-सिद्धीओ पडिसेवग-पडिसेवियव्वाम वि सिद्धी । एवं तिसु वि सिद्धेसु चोदक आह “भगवं” ! जहा घडादि-वत्थूणुत्पत्ति काले कत्ता-करण-कज्जाणमच्चंत भिन्नता

दीसति किमिहं पडिसेवग-पडिसेवणा पडिसेवियव्याण भिण्णयत्ति” ॥ पन्नवग आह- सिया एगत्तं सियपन्नत्तं । कहं ? भण्णत्ति-

[भा. ७५] नाणी न विना नाणं नेयं पुण तेसऽन्नमन्नं वा ।

इय दोण्ह व अनाणत्तं, भइत्तं पुण सेवितव्वेणं ॥

घू. ज्ञानमस्यास्तीति ज्ञानी । न इति पडिसेहे । विना-ऋ ते अभावादित्यर्थः । ज्ञायते अनेनेति ज्ञानं । ज्ञानी ज्ञानमंतरेण न भवत्येवेत्यर्थः । ज्ञायते इति ज्ञेयं ज्ञान-विषय इत्यर्थः । पुण विसेसणे, किं विसेसयति ? इमं, “तेसऽन्नमन्नं वा” । तेषामिति ज्ञानि ज्ञानयोः, “अन्नं” अभिण्णं अपृथगित्यर्थः “अन्नं” भिण्णं पृथगित्यर्थः “वा” पूरणे समुच्चये वा ।

चोयगाह- “कहं” ? उच्यते जया नाणी नानेण नाणादियाण पज्जाए चित्तेति तदा तिण्ह वि एगत्तं धम्मादिपरपज्जाय-चित्तणे अणणत्तं । अहवा, भिण्णे अभिण्णे वा नेये उवउत्तस्स उवओगा अणणत्तं नेयं । अनुवउत्तस्स अन्नं । एष दृष्टान्तः । इवारिणि विनियोजना । इय एवं । दोण्ह ति पडिसेवग-पडिसेवणाणं । नाणाभावो नाणत्तं, न नाणत्तं अणाणत्तं, एगत्तमिति युत्तं भवति । भइयं भज्जं, सिए एगत्तं सिय अन्नत्तं ति युत्तं भवति । पुण ति भइणीय-सहावधारणत्थे । सेवियव्व नाम जं उवभुज्जति, तेण य सह पडिसेवग-पडिसेवणाण य एगत्तं भयणिज्जं । कहं ? उच्यते, यदा कर-कम्मं करेति तदा तिण्ह वि एगत्तं, जदा बाहिर-वत्थुं पलंवाति पडिसेवति तदा अन्नत्तं । अहवा, जं पडिसेवति तब्भावपरिणते एगत्तं, जं पुण नो सेवति तंमि अपरिणयत्ताओ अन्नत्तं ॥ समासतोऽभिहिय पडिसेवगादि-तय-सरूवस्स वित्थर-निमित्तं निक्खेवो वण्णासो कज्जति-

[भा. ७६] पडिसेवओ उ साधू, पडिसेवण मूल-उत्तरगुणे य ।

पडिसेवियव्वयं खलु दव्वादि चतुव्विधं होति ॥

घू. दार-गाहा, तत्थ पडिसेवगो ति दारं । पडिसेवणं पडिसेवयत्ती ति पडिसेवगो, सो य साहू । तु सहो साहु अवधारणे पूरणे वा । तस्स य पडिसेवगस्सिमे भेदा । पुरिसा नपुंसगा इत्थी । तत्थ पुरिसे ताव भणामि-

[भा. ७७] पुरिसा उक्कोस-भज्झिम, जहन्नया ते चउव्विधा होति ।

कप्पड्डिता परिणता कडयोगी चेव तरमाणा ॥

घू. एसा भइवाहुसामि-कता गाहा । पडिसेवग-पुरिसा तिविहा उक्कोस-भज्झिम जहन्ना एते वक्खमाणसरूवा । जे ते उक्कोसादि से चतुव्विहा होति । कहं ? उच्यते, भंग-विगप्पेण । स-य भंग-रथण-गाहा इमा-

[भा. ७८] संघयणे संपन्ना, धिति-संपन्ना य होति तरमाणा ।

सेसेसु होति भयणा, संघयण-धितीए इतरे य ॥

घू. संघयणे संपन्ना धिति-संपन्ना य होति, एस पढम-भंगो । तरमाणा ति सण्णासितं चिद्धउ । भणिताउ जमण्णं तं सेसं होति । पढमभंगो भणितो, सेसा तिन्नि भंगा । तेषु भयणा नाम सेवत्ये । किं पुण तं भज्जं ? संघयणं ति । वितियभंगं संघयणेण भय । धिति-वज्जियं कुरु । सो य इमो-संघयण-संपण्णो नो धिति-संपण्णो वितिय ति । ततिय भंगो धिईए भज्जो, नो संघयण-भज्जो । सो य इमो-नो संघयण-संपन्नो धिति-संपन्नो । इयरे ति इयरा नाम संघयण-धितिर-

हिता । सो चउत्थो भंगो । इमो-नो संघयण-संपण्णा नो धिति-संपण्णा । एवं एते भंगा रतिता ॥

चोदग आह- जति उक्कोसादिपुरिस-तिगं तो भंग-विगप्पिया चउरो न भवन्ति । अह चउरो तिगं न भवति । पन्नवग आह - जे इमे भंग-विगप्पिया चउरो एते चेव, ततो भण्णन्ति । कहं ? भन्नति -

[भा. ७९] पुरिसा तिविहा संघयण, धित्तिजुत्ता तत्थ होंति उक्कोसा ।

एगतरजुत्ता मज्झा, दोहिं विजुत्ता जहन्ना उ ॥

चू. पढम-भंगिल्ला उक्कोसा । सेसं पुव्वच्छस्स कंठं । एगतरजुत्ता नाम द्वितीय-तत्तिय-भंगा । ते दो वि मज्झा भवन्ति । दोहि वि विजुत्ता नाम संघयण-धित्तिहिं । एस चउत्थभंगो । एए जहन्ना भवन्ति । एवं चउरो वित भवन्ति । जे ते भंगविगप्पिया चउरो पुरिसा ते अनेन पच्छद्ध-भिहिण्ण चउविकप्पेण चित्तियव्वा ॥

कप्पड्डिता नाम जहाभिहिण्ण कप्पे ड्डिता कप्पड्डिता । ते य जिनकप्पिया तप्पडिवक्खा पकप्पड्डिता । पकप्पणा पकप्पो भेद इत्यर्थः । तंमि ड्डिता पकप्पड्डिता । अववादसहिते कप्पे ड्डिय त्ति भणियं भवति । परिणता नाम सुतेण वएण य घत्ता, तप्पडिवक्खा नाम अपरिणता । कडजोगी नाम चलत्तादि तवे कतजोगा, तप्पडिवक्खा अकडजोगी । तरमाणा नाम जे जं तवो कम्मं आढवेत्ति तं विनित्थरंति तप्पडिवक्खा अतरमाणा । पच्छद्ध-सरुवं वक्खायं ॥ इयाणि चउभंग-विगप्पिया पुरिसा कप्पड्डितादिसु चित्तिज्जंति- अतो भन्नति -

[भा. ८०] उक्कोसगा तु दुविहा, कप्प-पकप्पड्डिता व होज्जाहि ।

कप्पड्डिता तु नियमा, परिणत-कड-योगितरमाणा ॥

चू. दुविहा उक्कोसगा पढमभंगिल्ला । तु सद्दो दुगभेदावधारणे । सो इमो दुभेदो कप्प पकप्पा पुव्व-वक्खाया एव । इदाणि तरमाणा सण्णासियं पदं समोयरिज्जति । कप्पे पकप्पे वा ड्डिता पढम-भंगिल्ला नियमा, तरमाणा कयकिच्चं पदयं । इदाणि कप्प-पकप्पड्डिता पत्तेगसो चित्ति-ज्जंति । कप्पड्डिता जिनकप्पिया । तु सद्दो पत्तेय नियमावधारणे । परिणता सुतेणं वयसा य नियमा । कड-जोगिणो तवे । तरमाणगा ते नियमा । कप्पड्डिता गता ॥ पकप्पड्डिता भण्णन्ति । अओ भण्णन्ति-

[भा. ८१] जे पुण ठिता पकप्पे, परिणत-कड-योगि ताइ ते भइता ।

तरमाणा पुण नियमा, जेण उ उभएण ते बलिया ॥

चू. जे इति निद्देसे । पुण इति पादपूरणे । पकप्पे थेरकप्पे । परिणय-कड-जोगित्तेण भइया । भय सद्दो पत्तेयं । कहं भतिता ? जेण थेरकप्पिता गीता अगीता य संति वयसा सोलस-बासातो परतो य संति तम्हा ते भज्जा । तरमाणा पुण नियमा । कम्हा ? उच्चते, जेण उ उभयेण ते बलिया । उभयं नाम संघयण-धित्तिसामत्थाओ य जं तवोकम्म आढवेत्ति तं नित्थरंति गतो पढमभंगो ॥ ८१ ॥ इयाणि मज्झिमा पुरिसा वित्तिय-तत्तिय-भंगिल्ला भण्णन्ति-

[भा. ८२] मज्झा य वित्तिय-तत्तिया, नियम पकप्प-ड्डिता तु णायव्वा ।

वितिया परिणत-कड-योगिताए भइता तरे किंचि ॥

धू. मज्झा इति मज्झिमपुरिसा । वितिय त्ति वितियभंगो । ततिय त्ति ततियभंगो । नियमा इति अवस्सं । नियम-सद्वाओ जिनकप्प-बुद्धासो, पकप्पावधारणं । पकप्पो धेरकप्पो । नायव्वं बोधव्वमिति । तु अवधारणे, किमवधारयति ? इमं-दोण्ह वि मज्झिअभंगाण सामण्णमभिहितं, विसेसो भन्नति । वितिया इति वितियभंगिअ । परणयत्तेण कडजोगित्तेण य भइया पूर्ववत् । तरे किंचि त्ति तरति शक्नोति, किंचिदिति स्वल्पतरमिति ॥ कहमप्पतरमिति भण्णति-

[भा. ८३] संघयणेण तु जुत्तो, अदढ-धिति न खलु सव्वओ अतरओ ।

देहस्सेव तु स गुणो, न भज्जति जेण अप्पेण ॥

धू. संघयणेण य जुत्तो संपण्णो इत्यर्थः । अदढ-धिई धितिविरहितः । न इति पडिसेहे । खलु अवधारणे । सव्वसो सर्वप्रदारेण । अकरः अरार्थ, द्विप्रतिविधः प्रकृतिरूपप्रतिपक्षत्वेत्यर्थः । कहं धिति-विरहितो तरो ? भन्नति, देहस्सेव उ स गुणो 'देहं' सरीरं, 'गुणो' उवगारो । नगारो पडिसेहे । भज्जति विसायमुवगच्छति । जेण यस्मात्कारणात् । अप्पेणं स्तोकेनेत्यर्थः । गतो वितियभंगो ॥ इयानि ततिओ -

[भा. ८४] ततिओ धिति-संपन्नो, परिणय-कडयोगिता वि सो भइतो ।

एगे पुण तरमाणं, तमाहु मूलं धिती जम्हा ॥

धू. ततिओ त्ति ततिय-भंगो । धिति-संपण्णो धृति-संपण्णो धृति-युक्तः, संघयण-विरहितः । अविसद्वा किंचि तरति धिति-संपन्नत्वात् । पुव्वद्धस्स सेसं कंठं । एगेति एगे आयरिया । पुण विसेसणे । तरमाणं ति समत्थं । तदिति तइयभंगिअ । आहुरिति उक्तवतः । कम्हा कारणातरमाणं भण्णति ? भण्णति-तवस्स मूलं धिती जम्हा ॥ कहंपुण दुविह-संघयणुप्पत्ती भवति ? भण्णति-

[भा. ८५] नामुदया संघयणं, धिती तु मोहस्स उवसमे होति ।

तहवि सती संघयणे, जा होति धिती न साहीणे ॥

धू. नाम इति छट्ठी मूल-कम्म-पगडी । तस्स बायालीसुत्तरभेदेसु अद्धमो संघयणमेओ नाम । तस्स पुव्वखलुदया पुव्वखल-सरीरसंघयणं भवति । धितित्ति धिति-संघयणं । मोहो नाम चउत्था मूलकम्म-पगडी, तस्स खओवसमा धिती भवति । विसेसओ बरित्तमोहक्खओवसमा तत्थ विसेसओ नोकसायचरित्तमोहनीयखओवसमा । तत्थ विसेसओ अरतिखओवसमा । एवं दुविह-संघयणुप्पत्ती भवति ।

चोदक आह- "जति संघयण-धितीण भिण्णाणुप्पत्तीकारणाणि कम्हा तइयभंगो अतरमाणगो कज्जति ?" । पन्नवगाह-जइ विभिण्णाणुप्पत्तीकारणाणि तह वि सति संघयणे, "सति" त्ति विज्जमाणे संघयणे, जा इति जारिसी, होति धिती, न सा संघयण-हीणे भवति, तम्हा तइयभंगो अतरमाणगो । केतीमत्तेण पुण तरमाण एव । गओ ततियो भंगो ॥ इयानि चउत्थो-

[भा. ८६] चरिमो परिणत-कड, योगिताए भइओ न सव्वसो अतरो ।

राती-भक्त-विवर्जण, पोरिसमादीहिं जं तरति ॥

चू. चरिमो चउत्थभंगो । सेसं पुव्वद्धस्स कंठं । जो धिति-सारीर-संघयण-विहीणो कहं पुण सव्वसो अतरो न भवति ? उच्यते-राती-भक्तं, जं यस्मात् कारणात्, एवमादि प्रत्याख्यानं, तरति, तस्मा न सव्वसो अतरो । गओ चउत्थभंगो पुरिस-पडिसेवगो य ॥ इयाणि नपुंसगिस्थि-पडिसेवगा भण्णांति-

[भा. ८७] पुरिस-नपुंसा एमेव, होति एमेव हेति इत्थीओ ।

नवरं पुण कप्पड्डिता, इत्थीवगो न कातव्वा ॥

चू. नपुंसगा दुविहा-इत्थी-नपुंसगा य पुरिस-नपुंसगा य । इत्थी-नपुंसगा अपव्वावणिज्जा जे ते पुरिस-नपुंसगा अप्पडिसेविणो छज्जणा-वद्धिय १, चिप्पिय २, मंत ३, ओसहि उवहता, ४, ईसित्तो ५, देवसत्तो ६, एते जहा पुरिसा उक्कोस्सगादि-चउसु भंगेसु कप्पड्डियादि-विकप्पेहिं चिंतिता तहे ते वि चिंतेयव्वा । इत्थियाओ वि एवं चेव । नवरं जिनकप्पिया इत्थी न भवति । वर्गो नाम स्त्रीपक्षः । पडिसेवगो त्ति दारं गतं ॥

इदानीं पडिसेवणे त्ति दारं । तत्थ वयणं “पडिसेवण मूल-उत्तरगुणे य त्ति सा पडिसेवणा दुविहा-

[भा. ८८] दप्पे सकारणंमि य, दुविधा पडिसेवणा समासेण ।

एक्केक्का वि य दुविधा मूलगुणे उत्तरगुणे य ॥

चू. दप्प इति जो अनेगव्यायामजोग्ग-वग्गणादिकिरियं करेति निक्कारणे, सो दप्पो । सकारणंमि यत्ति नाण-दंसणाणि अहिकिच्च संजमादि-जोगेसु य असरमाणेसु पडिसेव त्ति, सा कप्पो । समासेण संखेवेण । एक्केक्का वि त्ति वीप्सा, दप्पिया दुविहा कप्पिया दुमेया । दप्पेणं जं पडिसेवति तं मूलगुणा वा उत्तरगुणा वा, कारणे वि जं पडिसेवति तं मूलगुणा वा उत्तरगुणा वा ॥

जं च पडिसेवति तं पडिसेवियव्वं । तं च इमं गाहापच्छद्धेण गहियं पडिसेवियव्वं तं खलु दव्वादिवतुव्विहं होति” । दव्वं आदी जेसिं ताणिमाणि दव्वादीणि । ताणिय दव्व-खेत्त-काल-भावा । दव्वेतो सचेयणमचेयणं वा । खेत्तओ गामे रन्ने वा । कालओ सुभिव्वे वा दुब्भिव्वे वा भावओ हड्डो वा अहड्डो वा पडिसेवणा पडिसेवियव्वाणि दोवि दाराणि जुगवं गच्छिस्संति । जओ पडिसेवियव्वमंतरेण पडिसेवणा न भवति । तत्थ जा सा मूलगुण-पडिसेवणा सा इमा-

[भा. ८९] मूलगुणे छट्ठाणा, पढमे ट्ठाणंमि नवविहो भेदो ।

सेसेसुक्कोस-मज्झिम-जहन्न दव्वादिया चउहा ॥

चू. मूला गुणा मूलगुणा आद्य-गुणा प्रधानगुणा इत्यर्थः । तेसु पडिसेवणा जा सा छट्ठाणा भवति, छसु ठाणेसु भवति त्ति भणियं होति । ताणिय इमाणि-पाणातिवाओ, १ मुसावाओ, २ अदत्तादाणं, ३ मेहुणं, ४ परिग्गहो, ५ रातीभोयणं च ६ । एत्थ पढमट्ठाणं पाणातिवातो । तत्थ नवविहो भेओ । सो य इमो-पुढविक्काओ आउक्काओ तेऊ-वाऊ-वणस्सइ-वेत्तिंदिय-तेइंदिय-तेइंदिय-चउरिंदिया पंचिंदिया । सेसेसु त्ति मुसावाओ-जाव-रातीभोयणं । एएसिं एक्केक्कं तिविहं त्ति य, इमे तिभेदा-उक्कोसो, मज्झिमो, जहन्नो । दव्वादिया चउहा

ति-उक्कोस-मुसावाओ चउव्विहो दव्वओ खेत्तओ कालओ भावओ । मज्झिमो वि चउव्विहो दव्वाति ॥ जहन्नओ वि चउव्विहो दव्वादि ॥ एवं अदत्तादानमवि दुवालसं भेदं । मेहुणं पि, परिग्रहो वि, रातीभोयणं पि दुवालसभेदं । उक्कोसं पुण दव्वं एवं भवति बहुत्ततो सारतो वा, मुल्लतो वा । एवं मज्झे वि तिन्नि भेदा, जहन्ने वि तिन्नि भेदा । उक्कोसदव्वावलावे उक्कोसो मुसावातो, मज्झिमे मज्झिमो, जहन्ने जहन्नो । एवं अदत्तादिसु वि जोयणिज्जं । खेत्तओ जं जत्थ खेत्ते अच्चियं मज्झिमं जहन्नं वा । कालतो जं जत्थ काले अच्चियं मज्झिमं जहन्नं वा । भावओ वि वण्णादि-गुणेहिं उक्कोस-मज्झिम-जहन्नं वा । एवं बुद्धीए आलोएउं जोयणा कायव्वा ।

अहवा सेसेसुक्कोस-मज्झिम-जहन्न ति, जेण मुसावाएण अभिहिएण पारंचियं भवति एस उक्कोसो मुसावाओ, जेण पुण दसरइंदियाति जाव अणवडुं एस मज्झिमो, जेण पंचराइंदियाणि एस जहन्नो । एवं अदत्तादाने वि-जाव-रातीभोयणे वि । अहवा दव्वादिया चउह ति, एवं पडिसेवितव्वं गहियं । अहवा एयं पदं एवं पडिज्जति, दप्पातिथा चउहा, जे ते मूलगुणे छट्ठाणा एए दप्पादि-चउह-पडिसेवणाए पाडेसेवेति ॥ सा य इमा -

[मू. ९०] दप्पे कप्प-पमत्ताणभोग आहच्चतो य चरिमा तु ।

पडिलोम-परुवणता, अत्थेणं होति अणुलोमा ॥

मू. दप्प-पडिसेवा कप्प-पडिसेवा पमाय-पडिसेवा अप्पमाय-पडिसेवा । जा सा ५अपमत्त-पडिसेवा सा दुविहा-अनाभोगा आहच्चओ य । चरिमा नाम अप्पमत्त-पडिसेवा । एतासिं कमोचणनत्थारणं अप्पमत्तादिपडिलोम-परुवणा कायव्वा । अत्थेणं पुन एसा चेव अनुलोम-परुवणया । एस अक्खरत्थो ॥

इदानीं वित्थरो भन्नति । चोदकाह - “जति पणातिपायादि छट्ठाणस्स दव्वादि चउहा पडिसेवा कता तो जा पुव्वं भणिया “दप्पे सकारणंमि य दुविहा” सा इयाणिं न घडए, जइ दुहा-चउहा न घडए, अह चउहा-तो दुहा न घडए, एवं पुव्वावरविरोहो । पन्नवगे आह-नो न घडए, घटत एव, कथं ? उच्यते-

[भा. ९१] एसेव चतुह पडिसेवणा तु, संखेवतो भवे दुविधा ।

दप्पो तु जो पमादो, कप्पो पुण अप्पमत्तस्स ॥

मू. एसेव ति जा पुव्वभणिता । चउहा चउरो भेया दप्पादिवा । तु पूरणे । संखेवो समासो, न वित्थरोति भणियं भवेज्ज । दुहा दुभेया । कहं ? दप्पाओ कप्पाओ, जो पमाओ सो दप्पो, तम्हा एगत्ता एगा दप्पा पडिसेवणा । कप्पो पुण अप्पमत्तस्स । अप्पमातो कप्पो भन्नति । तम्हा एगत्ता एगा कप्पियापडिसेवणा । एवं दो भण्णंति । अहवा कारणकज्जमवेक्खातो एगत्तं पुहुत्तं वा भवति । पमाया दप्पो भवति अप्पमाया कप्पो । एत्थं दिट्ठं तो भण्णति जहा तंतुओ पडो, तंतुकारणं पडो कज्जं, जम्हा कारणंतरमावण्णा तंतव एव पडो, तम्हा तंतुपडाणं एगत्तं । जम्हा पुण तंतूहिं पडकज्जं न कज्जति तम्हा अन्नत्तं । एवं पमाददप्पाणं एगत्तं पुहुत्तं वा, अप्पमाय-कप्पाण वि एगत्तं पुहुत्तं वा । जओ एवं तम्हा पडिसेवणा चउव्विहा वा, न एत्थ दोसो ॥

इयानिं सीसो पुच्छति - “कहं पमाओ दप्पो, अप्पमाओ वा कप्पो” ? गुरु भणति सुणसु जहा भवति -

[भा. ९२] न य सव्यो वि पमत्तो, आवज्जति तद्य वि सो भवे वहओ ।

जह अप्पमादसहि, आवण्णो वी अवहओ उ ॥

घू. अतिवातलक्खणो दप्पो । अनुपयोगलक्खणः प्रमादः । नाणातिकारणावेक्ख अकप्पसेवणा कप्पो । उवओगपुव्वकरणक्रिया लक्खणो अप्रमादः एवं सरुवठितेसु गाहत्यो अवयारिज्जति । न इति पडिसेहे । सव्य इति—अपरिसेसे । पमत्तो पमायभावे बट्टतो । आवज्जति पाणातिवाए । जति वि य सो पमादभावे बट्टमाणो पाणातिवायं णावज्जति तहा वि सो नियमा भवे वहओ ।

सीसो पुच्छति — “पाणाइवायं अणावण्णो कहं वहओ ?” । गुरुराह — एत्थ वि अन्नो विट्ठतो कज्जति । जह अप्पमायपच्छद्धं । “जहा” जेणप्पगारेण, “अप्पमायसहिओ” अप्पमाययुक्त-इत्यर्थः । आवण्णो वि पाणातिवायं अवहगो भवति । भणियं च “उच्चालियंमि पादे” — गाहा । “न य तस्स तन्निमित्तो” गाहा ॥ जहा स सति पाणातिवाए अप्पमत्तो अवहगो भवति एवं असति पाणातिवाए पमत्तताए वहगो भवति । जओ एवं तम्हा चउहा पडिसेवणा दुविहा भवति दप्पिया कप्पिया य ॥

दप्प—कप्पाणं कम्मोवणत्थाणं पुव्वं कप्पिमावक्खणं गच्छति । दोदक—तत्तियणएण “पडिलोमपरुवणता” कहं ? “दप्पिकायाः पूर्व निपातनं कृत्वा कल्पिकाया व्याख्या कहं पूर्व-मुच्यते ?” अत्रोच्यते — अत्येणं होइ अनुलोमा अर्थ प्रतीत्य कल्पिका एव पूर्व भवतीत्यर्थः । कहमत्येणं होति अनुलोमा ? । भन्ति —

[भा. ९३] अप्पतरमच्चियत्तरं, एगेसिं पुव्व जतण—पडिसेवा ।

तं दोण्ह चेव जुज्जति, बहूण पुण अच्चित्तं अंते ॥

घू. अप्पत्तरत्ति । अत्रेके आचार्या आहुर्यदल्पस्वरतरं तत्सर्वं द्वंद्वे हि पूर्व निपतति, यथा—प्लक्षन्त्यग्रोधौ । अर्चिततरं ति । अन्ने पुणराहुर्यदर्चितं तत्पूर्वं निपतति, यथा मातापितरो वासुदेवार्जुनौ इत्यादि । एताणि कारणाणि इच्छमाणा आयरिया पुव्वं जयणपडिसेवणं भणंति । वयं पुण ब्रूमः — तं दोण्ह चेव पच्छद्धं । “तदि” ति अल्पस्वरत्वं अर्चितत्वं वा, “द्वाभ्यां चे” ति पदाभ्यां, युज्जते घटते इत्यर्थः, न तु बहूनां ।

चोदक आह — “बहुआण कहं” ? उच्यते — बहूण पुण अच्चित्तं अंते । “बहूनां” पदानां “पुण” सहो अवधारणे, “अच्चियं” पदं “अंते” भवति, यथा भीमार्जुनवासुदेवा । उक्कमकारणाणि अभिहितानि ॥ इदानीं समवतारो —

[भा. ९४] दोण्हं वच्चं पुव्वचियं तु बहूयाण अच्चित्तं अंते ।

अप्पं च एत्थ वच्चं, जतणा तेणं तु पडिलोमं ॥

घू. जदा दीपयाणि कप्पिज्जंति दप्पिया कप्पिया य तदा दोण्हं वच्चं पुव्वचियं तु, कप्पियं अच्चियं पदे तं पुव्वं वत्तव्यमिति । दा बहू पया कप्पिज्जंति, दप्पो कप्पो पमाओ अप्पमातो, तदा बहुआणं अच्चियं अंते, अंतपदं अपपमातो, सो पुव्वं वत्तव्यो । अहवा अप्पं च एत्थ वच्चं, तेण वा पुव्वं भनामो । जयणा इति जयणपडिसेवणा । तेण इति कारणेण । पडिलोम इति पच्छाणुपुव्वी-त्यर्थः । निश्चयतः इदं कारणं वयमिच्छमाणा कप्पियायाः पूर्व निपातनं कृतवतः ।

[भा. ९५] न प्रमादो कातव्यो, जतण-पडिसेवणा अतो पढमं ।

सा तु अनाभोगेणं, सहसकारेण वा होज्जा ॥

सू. जम्हा पव्ववंतस्सेव पढमं अयंमुवदेसो दिज्जति “अप्रमादः करणीयः सदा प्रमादवर्जितेन भवितव्यं ।” अतो एतेण चर कारणेणं, जयणपडिसेवणाए पुव्वि निवायं इच्छामो, न तु अप्पसरमच्चिग्रं वा काउं । बंधानुलोमताए वा अंतो अप्पमत्तपडिसेवणा भणिता, अत्थतो पुण वक्खवाणंतेहि पढमं वक्खवाणिज्जति तेण अणुलोमा चेव एसा, अत्थओ न पडिलोमा, सिद्धं अणुलोमक्खवाणं । सा अप्पमायपडिसेवणा दुविहा – अनाभोगा, हव्वतो अ । “चरिमा तु” एयं चेव परं विपडुतरं विविखवति ! म्म उ अनाभोगेणं पच्छदं कंतं ॥

अनाभोगे सहसकारे य दो दारा । अनाभोगो नाम अत्यंतविस्मृतिः ।

अनाभोग पडिसेवणा सरूपं इमं :-

[भा. ९६] अन्नतरपमादेणं, असंपउत्तस्स नोवउत्तस्स ।

रीयादिसु भूतत्थेसु अवडुतो होतणाभोगो ॥

सू. पंचविहस्स पमायस्स इंदिय-कसाय-वियड-निद्दा-वियहा-सरूवस्स एएसि एगतरेणावि असंपउत्तस्स अयुक्तस्येत्यर्थः ‘नोवउत्तस्स रीयातिसु भूयत्थेसु’ “नो” इति पडिसेहे, उवउत्तो मनसा धिदिना वा, युगांतरपलोगी । रीय ति इरियासमिती गहिता, आदि सद्दातो अन्नसमितीतो य । एतासु समितीसु कदाचित् एसरिएणं उवउत्तत्तणं न कयं होज्जा अप्पकालं सरिते य मिच्छादुक्कडं देति । भूयत्थो नाम वआर-विहार-संधार-भिव्खादि संजमसाहिका किरिया भूतत्थो, घावणवग्गणादिको अभूतत्थो, अवडुओ पाणातिवाते । एवं गुणविसिद्धो होअणाभोगो

अहवा एवं वक्खवाणेज्जा, असंपउत्तस्स पाणातिवातेण ईरियादिसमितीण जो भूयत्थो तंमि अवडु तो होतणाभोगो ति । सेसं पूर्ववत् । इह अनाभोगेण जति पाणातिवायं नावण्णो का पडिसेवणा ? उच्यते, जं तं अनुवउत्तभावं पडिसेवति स एव पडिसेवणा इह नायव्वा । गतो अनाभोगो ॥ इदानिं सहसकारो ! तस्सिमं सरूवं-

[भा. ९७] पुव्वं अपासिकुणं, छूढे पादमि जं पुणो पासे ।

न य तरति नियत्तेउं पादं सहसाकरणमेतं ॥

सू. पुव्वमिति पढमं चक्खुणा थंडिले पाणी पडिलेहेयव्वा, जति दिट्ठा तो वज्जणं । अपासिकुणं ति जति न दिट्ठा तंमि थंडिले पाणी । छूढे पायमिति पुव्वणसियथंडिलाओ उक्खित्ते पादे, चक्खुपडिलेहिय थंडिलं असंपत्ते अंतरा वडुमाणे पादे । जं पुणो पासेत्ति “जमि” ति पुव्वमदिद्धं पाणिणं “पुणो” पच्छो “पस्सेज्ज” चक्खुणा । न तरति न सक्केति-नसणकिरियव्वावारपवियडं पायं नियत्तेउं । पच्छा दिट्ठ-पाणिणो उवरिं निसितो पाओ । तस्स य संघट्टणपरितावणाकिला-दणोद्वणादीया पीडा कता । एसा जा सहसकारपडिसेवा । सहसाकरणमेयं ति सहसाकरणं सहसकरणं जाणमाणस्स परायत्तस्सेत्यर्थः । “एतमि” ति एयं सरूवं सहसकारस्स ।

इदानिं सहसकारसरूढोवलद्धं पंचसु वि समितीसु नियोतिज्जति । तत्थ पढमा य इरियासमितो भण्णति-

[भा. ९८] दिट्ठे सहसकारे, कुलिंगादी जह असिमि विसमो वा ।

आउत्तो रीयाती, तडि—संकमण उवहि—संधारे ॥

चू. जतिणा असणाति—किरियापवत्तेण अप्पमत्त—ईरिओवत्तेण दिडो पाणी, कायजोगो य पुव्वपवत्तो, न सक्कइ नियतेउं एवं सहसक्कारेण वावादितो कुलिंगी । तडिसंकमणं वा आउत्तो करेति । तडी नाम छिण्णटंका । उवहिं संधारणं वा वा उप्पाएत्तो । सव्वत्थ आउत्तो जति वि कुलिंगं वावातेति तहवि अबंधको सो भणिओ ॥

चोदगाह — “किं वुत्तं कुलिंगी ? काणि वा लिंगाणि ? को वा लिंगी ? । पन्नवगाह—
[भा. ९९] कुच्छित्तलिंगकुलिंगी, जस्स पंचेदिया असंपुणा ।

लिंगिदायाइ अत्ता, लिंगी तो घेप्पते तेहिं ॥

चू. कु सहो अनिद्ववादी, कुस्सितेंद्रिय इत्यर्थः । सेसं कंठं । जस्सेति जस्स पाणिणो । पंचेदिया असंपुण्णं त्ति, अत्थि पंचेदिया, किं तर्हि, असंपुण्णा, जहा असण्णिणो परिफुडत्थपरिच्छेइणो” न भवंति त्ति भणियं चउरिंद्रिय इत्यर्थः । सो कुलिंगी । लिंगमिति जीवस्य लक्षणं, यथा अप्रत्यक्षोऽप्यग्निधूमेन लिङ्ग्यते ज्ञायते इत्यर्थः । एवं लिंगाणिन्द्रियाणि, अतो आत्मा लिंगमस्यास्तीति लिंगी । आत्मा लिंगी कहं घेप्पते ? तेहिं इदियैरित्यर्थः ॥ चोदगाहं — “कहं पुन सो अप्पमत्तो विरहेति ?” । पन्नवगाह — जह असिंमि विसमे वा । एयस्स वक्खवाणं

[भा. १००] असिं कंटकविसमादिषु, गच्छंतो सिक्खिओ वि जत्तेणं ।

चुक्कइ एमेव मुणी, छलिंज्जती अप्पमत्तो वि ॥

चू. असी खगं । जहा तस्स धाराए गच्छंतो सुसिक्खिओ वि आउत्तो वि लंछिज्जइ । कंटगाणिणो वा जो प्हो तेण गच्छंतस्स आउत्तस्स वि कंटओ लग्गति । विसमं निन्नोन्नतं । आति सहाओ नदीतरणाइसु जत्तेणं प्रयत्नेन । चुक्कति छलिंज्जति । एस दिडंतो । इणमत्थोवणओ एवमवधारणे । मुणी साहू । इरियासमिती गता ॥

इदाणि भासासमिती । कोति साहू सहमा सावज्ज भासं भासेज्ज । न य सक्किओ निग्घेतुं वाओगी । एवं भासा समितीए सहस्सकारो । सो भज्जत्थविसोहीए सुद्धो चेव । एत्थ भासासमितिसहस्सकारो भण्णति—

[भा. १०१] अस्संजतमत्तरंते, वट्ठइ ते पुच्छ होज्ज भासाए ।

वट्ठति असंजमो से, अनुमति केरिसं तम्हा ॥

चू. असंजतो गिहत्थो । अतरंगो गिलाणो तं साहू पुच्छेज्ज सहसक्कारेण — “वट्ठति त्ति” लट्ठति । तं च किं अस्संजमो असंजमजीवियं वा । एत्थ साहुणो सुहुमवायाजोगेहिं अनुमती लब्धति । एवं होज्ज भासाए त्ति भासासमितीए सहस्सकारो । वट्ठति असंजमो से गयत्थं । ना अनुमती भविस्सति, तम्हा एवं वत्तव्वं, केरिसं इह वयणे अत्थावत्तिपओगेण वि सुहुमो वि अनुमतिदोसो न लब्धति । गता भासासमिती ॥ इदाणि तिन्नि समितीओ जुगवं भण्णति—

[भा. १०२] दिट्ठमनेसियगहणे, गहनिकखेवे तहा निसग्गे वा ।

पुव्वाइडो जोगो, तिन्नो सहसा न निग्घेतुं ॥

चू. दिट्ठमनेसियगहणे त्ति एस एसणासमिती । गह—निकखेवे त्ति आयाण निकखेवसमिती । तहानिसग्गे त्ति एस परिठावणिया समिती । पच्छद्वेण । तिण्ह वि सरुवं कंठं । एसणासमितीए

उवउत्तो न दिङ्मणेसणिञ्जं पच्छा दिङ्गं न सक्किओ गहणजोगा नियत्तेउं । एवं सहसक्कारो एसणासमितीए भवति । एवं गहण-निक्खेवेसु वि । पुव्वाइट्ठो न सक्कितो जोगो निग्घेतुं । तहा निसग्गे वि भणिओ सहसकारो ॥

एवं अनाभोगेण वा सहसक्कारेण वा पडिसेविए वि बंधो न भवति । जतो भण्णइ -

[भा. १०३] पंचसमितस्स मुणिणो, आसज्ज विराहणा जदि हवेज्जा ।

रीयंतस्स गुणवओ, सुव्वत्तमबंधओ सो उ ॥

चू. पंचहिं समितीहिं समियस्स जयंतस्सेत्यर्थः । मुणिणो साधोः । आसज्जति एरिसमवत्थं पप्प पाणिविराहणा भवति । पंचंतस्स कायजोगे पत्तत्तस्स । गुणवत्तः गुणवत्तः । सुव्वत्तं परिरु-
फुटं । अबंधओ सो उ । “तु” सद्दो अवधारणे । गया अप्पमायपडिसेवणा ॥

इदाणि अवसेसाओ तिन्नि । एतासिं कतरा पुव्वं भासियव्वा ? उच्यते, अल्पतरत्वात् तृतीया वक्तव्या, पच्छा पढमा वित्तिया य एगद्धा भणिहिंति । सा य पमाय-पडिसेवणा पंचविहा

[भा. १०४] कसाय-विकहा-वियडे, इंदिय-निद्द-पमायपंचविहे ।

कलुसस्स य निक्खेवो, चउविधो कोधादि एक्कारो ॥

चू. कसायपमादो १, विगहापमादो २, विगडपमादो ३, इंदियपमादो ४, निद्दापमादो ५, कलुसस्स यति कसायपडिसेवणा गहिता । “य” सद्दाओ कसाया चउव्विहा-कीहो माणो माया लोभो । एतेसिं एक्केकस्स निक्खेवो चउव्विहो दव्वादी कायव्वो । सो य जहा आवस्सते तहा दट्ठव्वो । तत्थ कोहं ताव मणामि । कोहादि एक्कारेति । कोहुपत्ती जातं आदिं काउं एक्कारस भेदो भवति । ते य एक्कारसभेया -

[भा. १०५] अप्पत्तिए असंखड-निच्छुभणे उवधिमेव पंतावे ।

उद्दावण कालुस्से, असंपत्ती चेव संपत्ती ॥

चू. अप्पत्तियं पच्चमरिसकरणं । असंखडं वाचिगो कलहो । तमुवायं करेति जेण स गच्छातो निच्छुब्भति । उवकरणं वा बाहिं घत्त ति हारावे ति वा । पंतावणं लैअडादिभि । उद्दवणं मारणं कालुस्से कसा उप्पत्ती धेप्पति । अप्पत्तियादि-जाव-पंतावणा असंपत्ति-संपत्तीहिं गुणिया दस । आदिकसायउप्पत्तीए सहिता एते एक्कारस ॥ इमं पच्छित्तं -

[भा. १०६] लहुओ य दोसु दोसु अ, गुरुगो लहुगा य दोसु ठाणेसु ।

दो चतुगुरु दो छल्लहु, अणवट्ठेक्कारसपदासु ॥

चू. आदिसाउप्पत्तीए लहुओ । अप्पत्तीए असंपत्तीए लहुगो, संपत्तीए मासगुरुं । असंपत्तीए असंखडे मासगुरुं, संपत्तीए ३ । निच्छुभणे ३, संपत्तीए ३ । उवकरणस्स हारवणे असंपत्तीए ३, संपत्तीए फुं । पंतावणस्स असंपत्तीए फुं, संपत्तीए अणवट्ठप्पो । एवं उद्दवणवज्जा एक्कारस-पदा ॥ अहवा एक्कारसपदा आदिकसाउप्पत्तीकारणं वज्जेऊण उद्दावणसहिया एक्कारस । अहवा गाथा -

[भा. १०७] लहुगो गुरुगो गुरुगो, दो चउलहुगा य दो य चउगुरुगा ।

दो छल्लहुं अणवट्ठो, चरिमं एक्कारसपयाणि ॥

चू. (इमा रयणा) - अप्पत्तीए संपत्तीए मासलहुं, संपत्तीए मासगुरुं । असंखडे असंपत्तीए

मासगुरुं, संपत्तीए ॥ निच्छुभणे असंपत्तीए ॥ संपत्तीए ॥ उवकरणहारवणस्स असंपत्तीए ॥ संपत्तीए फुं । पंतावणस्स असंपत्तीए फु संपत्तीए अणवड्डप्पो । उद्दवणे पारंची । एवं वा एकारसपदा ॥ अहवण्णो आदेसो भन्नति -

[भा. १०८] लहुओ य दोसु य, गुरुओ लहुगा य दोसु ठाणेसु ।

दो चउगुरु दो छल्लहु, छगुरुआ छेद मूलदुगं ॥

सू. एए पन्नरसा पायच्छिता । एतेसिं ठाण्ठाणणियोयणा भन्नति । चोदगाह - अच्छतो ताव द्वाणणियोयणं, इदं ताव नाउमिच्छामि कहमप्पत्तियमुप्पण्णं । पन्नवगाह-

[भा. १०९] सहसा व पमादेणं, अप्पडिवंदे कसाइए लहुओ ।

अहमयि य न वंदिस्सं, असंप-संपत्ति लहुगुरुओ ॥

सू. एगेण साहुणा साहू अभिमुहो दिट्ठो । सो य तेण वंदिओ । तेण य अन्नकरियावा-बारोवउत्तेण अन्नतरपमायसहितेण वा "अप्पडिवंदे" ति तस्स साहुस्स वंदमाणस्स जंतं पडिवंदणं न पडिवंदणं अप्पडिवंदणं । अहमणेण न वंदित्तो ति कसातितो । एवं तमप्पत्तियमुप्पण्णं ।

इदणिं नियोयणा - तस्सेदं कसातियमेत्तस्स चेव लहुओ । तदुत्तरं कसातितो एवं धितेति-जया एसो वंदस्सति तथा अहमपि चेयं न पडिवंदिस्सं । तस्स असंपत्तीए मासलहुं । संपत्तीए मासगुरुं । अवखरत्तो कंठो ॥

[भा. ११०] एवमसंखडे वी, असंपगुरुगो तु लहुग संपत्ते ।

निच्छुमणमसंपत्ते, लहुच्चिय नीणिते गुरुगा ॥

सू. असंखडे असंपत्तीए मासगुरुं ॥ निच्छुभणे असंपत्तीए ॥ संपत्तीए ॥ नीणितो नाम निच्छूदो घाडितेत्यर्थः ॥

[भा. १११] उवेधी हरणे गुरुगा, असंप-संपत्तिओ य छल्लहुया ।

पंतावणसंकप्पे, छल्लहुया अचलमानस्स ॥

सू. उवहिं हरामि वा हारेमि वा असंपत्तीए ॥ संपत्तीए फुं । पंतावण संकप्पो नाम जड्ढि-मुड्ढि-कोप्पर-प्पहारेहि गहणामि ति चिंतयति । अचलमाणस्स ति तदवस्थस्सेव कायकिरियमयुं जंतस्स फुं ॥

[भा. ११२] पहरणमग्गणे छगुरु, छेदो दिट्ठमि अट्ठमं गहिते ।

उग्गिण्ण दिन्न अमए, नवमं उद्दावणे चरिमं ॥

सू. इतो इतो पहरणं लउडादि मग्गिउमारद्धो, तस्य से फुं । तेण य मग्गंतेण दिट्ठं, चक्खुणिवाए कयमेत्ते चेव छेदो । गंतूणं हत्थेण गहियं, एत्थ से अट्ठमं । मासलहुआतो गणिअंतं मूलं अट्ठमं भवति, जस्स रुसिओ तस्स उग्गिणं पहरणं नवमं भवति, दिण्णे पहारे जति न मत्तो तहा धि नवमं चेव, अणवड्डप्पं ति भणियं होति । पहारे दिण्णे मत्तो सिया चरिमं । चरिमं नाम पारंवी, चरिमावस्थितत्वात् । पढम-बितिय-ततिय आदेसाण सामण्णलक्खणागाहा ॥ विसेसओ पढमा एसस्सिमा -

[भा. ११३] अप्पत्तियादि पंच य, असंप-संपत्ति संगुणं दसओ ।

कोधुप्पादणमेव तु, पढमं एकारस पदानि ॥

सू. अणत्तिय पदं आदि काउं जाव पंतावणं तव पंचप्पदा । एते असंपत्ति-संपत्तिपदेहिं गुणिता दस भवन्ति । एयं दिण्ह वि आदेसाणं सामण्णं । इमं पढमादेसे दइसेसयं कोहउप्पायणमेव उ पढमं, एतेण सहिता एकारस पदा भवन्ति सेसं कंठं ॥ एवं कोवि अहिकरणं काउं -

[भा. ११४] तिब्बाणुबद्धोसो, अचयंतो धरेत्तु कुसलपडिसिद्धं ।

तिण्हं एगतराए, वड्ढंते अंत्या दोसा ॥

सू. तिब्बो अणुबद्धो गृहीत्वैत्यर्थः । तिब्बेण वा रोसेण अणुबद्धो अप्पा जस्स सो तिब्बाणुरोसबद्धो । अचयंतो असक्कंतो धरेत्तुमिति खमिउं । भावकुसला तित्थकरा, पडिसिद्धो निवारितो, कोह इति वयणं दइव्वं । एवं सो तेण तिब्बेण रोसेण अणुबद्धो । जेण से सह अहिकरणं समुप्पन्नं तं पासितुमसक्कंतो गणातोवद्धितुमारद्धो । तिण्हमेगतरापत्तिं वक्खमाणं । अंतरा इति मूलगणातो निगयस्स अन्नं अगणं अपावेतस्स अंतरं भवति । दोस इति विराहणा ॥ तिण्हमेगतराए त्ति पदस्स वक्ख्वा -

[भा. ११५] संजमआतविराहणा, उभयं वा तत्तियगं च पच्छित्तं ।

नाणादितिगं वा वि, अणवत्थादि तिगं वा वि ॥

सू. संजमो सत्तरसविहो, तस्स एगभेयस्स वा विराहणं करेति । आत इति अप्पा, तव्विराहणं वा वाल-क्खाणु-कंटादीहिं वा । उभयं नाम संजमो आया य । विराहणा सद्दो पत्तेगं । अहवा तिगं नाण-दंसण-संजमविराहणाणं तिगं, से पच्छित्तं भवति । अहवा तिगं नाणविराहणा सुतत्थे अणेण्हंतस्स विस्सरियं अपुच्छंतस्स, दंसणविराहणा अपरिणतो चरगादीहिं दुग्गाहिज्झति, चरित्तविराहणा एगागी इत्थिगम्मो भवति ।

अहवा तिगं, अणवत्थादी तिगं वा वि एवं सो गणाओ निग्गओ, अन्नोवि साहू चित्तेति अहं पि निग्गच्छामि, अणवत्थीभूतो गच्छधम्मो । न जहा वाइणो तहा कारिणो मिच्छत्तं जणेति अहिणवधम्माणं । विराहणा आयसंजमो ॥ आयविंराहणा खाणु-कंटगादीसु । संजमविराहणा इमा -

[भा. ११६] अहवा वातो तिविहो, एगिंदियमादी-जाव-पंचिंदी ।

पंचण्ह चउत्थाइं, अहा एक्कादि कल्लाणं ॥

सू. अहवत्ति विकप्पदरिसणे । अवादो दोसो । तिविहो त्ति एगिंदियवातो, विगिलिंदियावातो, पंचेदियावातो । अहवा “वातो तिविहो” त्ति पच्छित्तवातो तिविहो । सो य एगिंदियादि जाव पंचेदिएसु वातातिएसु भवति सो इमो । पंचण्ह त्ति एगिंदिया-जाव-पंचेदिया, चउत्थादि ति चउत्थं आदि काउं-जाव-बारसमं । एगिंदिए चउत्थं । बेइंदिए छइं । तेइंदिए अइमं । चउरिंदिए दसमं । पंचेदिए बारसमां । ण्को आएसो । अहवा एगिंदिए एगकल्लाणयं-जाव-पंचेदिए पंचकल्लाणयं । वित्तिओ आदेसो । एतेसु जो एगिंदिएसु पच्छित्तावाओ सो जहण्णो । विंगलिंदिएसु मज्झिमो । पंचेदिएसु उक्कोसो । एस तिविहो पाच्छित्तावाओ । एए दो आदेसा । दाणपच्छित्तं भणित्तं ॥ अहवा दो एए । इमो तत्तिओ आवत्ति पच्छित्तेण भण्णति-

[भा. ११७] छक्काय चउसु लहुगा, परित्त लहुगा य गुरुग साधारे ।

संघट्टन परितावण, लहुगुरु अतिवायणे मूलं ॥

चू. छक्काय त्ति पुढवादी-जाव-तसक्काइया । चउसु त्ति, एएसिं छण्हं जीवनिकायाणं चउसु पुढवादिवाउक्काइयंतेसु संघट्टणे लहुगो, परितावणे गुरुगो, उदवण चउलहुगा । परित्तवणस्सइकाइए वि एव चेव । साहारणवणस्सतिकाइए संघट्टणे मासगुरुं, परितावणे इ उदवणे इ । संघट्टण-परितावणे त्ति वयणा । सुत्तत्थोलहुगुरुगा इति चउलहुं चउगुरु च गहितं सेसा पच्छित्ता अत्थतो दट्टव्वा । पंचिंदिय संघट्टणे छगुरुगा, परितावेइ छेओ, उदवेति मूलं । दोसु अणवट्ठी, तिसु पारंची । एस अक्खरत्तो । इमो वित्थरओ अत्थो । पुढवि-आउ-तैउ-वाउ-परित्तवणस्सतिकाए च एतेसु संघट्टणे मासलइ, परितावणे मासगुरुं, उदवणे इ । अनंतवणस्सतिकाये संघट्टणे मासगुरुं, परितावणे इ, उदवणे इ ।

एवं बेइंदिएसु चउलहु आढत्तं छल्लहुएट्ठाति । तेइंदिएसु चउगुरु आढत्तं छगुरुए ट्ठाति, चरिदियाण छल्लहु आढत्तं छेए ट्ठाति पंचंदियाण छगुरुगाढत्तं मूले ट्ठाति, एस पढमा सेवणा । अतो परं अभिक्खासेवणाए हेट्ठा ट्ठाणं मुच्चति, उवरिक्कं वहिज्जति । पुढवाति-जाव-परित्तवणस्सइकाइयाण वित्थियवाराए मासगुरुगाति चउगुरुगे ट्ठाति, एवं-जाव-अड्डमवाराए चरिमं पावति, नवमवाराए परितावणे चेव चरिमं, दमवाराए संघट्टणे चेव चरिमं, एवं सेसाण वि सट्ठाणातो चरिमं पावेयव्वं । एस कोहो भणिओ । सेसकसाएसु वि यथा संभवं भाणियव्वं । कसाय त्ति दारं गयं ॥ इयणिं कह तति दारं -

[भा. ११८] इत्थिकहं भत्तकहं, देसकहं चेव तह य रायकहं ।

एता कहा कहंते, पच्छित्ते मग्गणा होति ॥

चू. पच्छद्धं कंठं । इत्थिकह त्ति दारं । इत्थीण कहा इत्थिकहा । सा चउज्विहा इमा -

[भा. ११९] जातीकहं कुलकहं, रूवकहं बहुविहं च सिंगारं ।

एता कहा कहिते, चतुजमला कालगा चतुरो ॥

चू. एता इति जातिमादियाओ । चउजमल त्ति चत्तारि "जमला" मासइविज्जंति । माससामण्णे किं गुरुगा लहुगा ? भन्ति, "कालगा" कालग त्ति गुरुगा मासा । तेहिं चउहिं मासेहिं चउगुरग त्ति भणियं भवति । एरिसगा चउगुरुगा चउरो भवंति । जाइकहाए चउगुरुं, कुलकहाए चउगुरु, रूवकहाए चउगुरुं, सिंगारकहाए चउगुरं । एवं चउरो । जातीए तवकालेहिं लहुगं, कुले कालगुरुं तवलहुगं, रूवे तवगुरुगं काललहुं, सिंगारे दोहिं वि गुरुं ।

अहवा चत्तारि जमला जातिमातिसु भवंति-के ते कालगा चउरो चउगुरुगं त्ति भणियं भवति ? तवकालविसेसो तहेव । अहवा चउरो त्ति संखा, जमलं दो, ते य तवकाला, तानि तवकाला जुयलाणि चउरत्ति भणियं भवति । कालगा इति बहुवयणा चउगुरु, ताणि चउगुरुगाणि चउरो । अग्गद्धस्स वक्खाणगाहा इमा -

[भा. १२०] माति-समुत्था जाती, पिति-वंस कुलं तु अहव उग्गादी ;

वण्णा SS कित्ति य रूवं, गति-पेहिति-भास सिंगारे ॥

चू. माउप्पसादा रूवं भवति, जहा सोमलेराण, एवं जा कहा सा जाइकहा । पिउपसादा

स्वम् भवति, जहा एगो सुवण्णगारो अच्चत्थं स्वस्सी गणिगाहिं भाडिं दाउं निज्जति रिउकाले, जा तेण सा स्वस्सिणी भवति, एवं कुल—कहा । सेसं कंठं ॥ इत्थिकहा दोसदरिसणत्थं —

[भा. १२१] आय—पर—मोहुदीरणा, उट्ठाहो सुत्तमादिपरिहाणी ।

बंभव्यते अगुत्ती, पसंगदोसा य गमणादी ॥

सू. इत्थिकहं करेत्तस्स अप्पणो मोहोदीरणं भवति, जस्स वा कहेति परस्स तस्स मोहुदीरणं भवति । इत्थिकहं करेत्तो सुओ लोएणं उट्ठाहो — ‘अहो ज्ञाणोवयुत्ता तवस्सिणो’ जाव इत्थिकहं करेत्ति तावता सुत्तपरिहाणी । आदिसद्दातो अत्थस्स, अन्नेसिं च संजमजोगाणं । बंभव्यए अगुत्ती भवति । भणियं च—

वसहि कह निसे जिंदि य, कुड्ढंतर पुव्वकीलिय पणात्त ।

अतिमायाहार विभूसणा य, नव बंभचेरगुत्तीओ ॥

एवं अगुत्ती भवति । पसंग एव दोसो पसंगदोसो कहापसंगाओ वा दोसा भवंति ते य गमणादी गमणं उन्निक्खमइ । “आदि” सद्दाओ वा कुलिंगी भवति, सलिंगङ्गितो वा अगारिं पडिसेवति संजतिं वा हत्थकम्मं वा करेति । इत्थिकहं ति दारं गतं ॥

इदानीं भत्तकहं ति दारं भत्तस्स कहा भत्तकहा । सा चउव्विहा इमा —

[भा. १२२] आवायं निव्वावं, आरंभं बहुविहं च निट्ठाणं ।

एता कथा कणित्ते, चउजमला सुक्खिला चउरो ॥

सू. चउजमला सुक्खिला चउरो, वक्खणां तहेव, तवकालविसेसियं, नवरं सुक्खिलत्ते आलायो सुक्खिला नाम लहुगा । अगच्छस्स वक्खणा—

[भा. १२३] सागयतादावावो, पक्कापक्को उ होइ निव्वावो ।

आरंभ तित्तिरादी, निट्ठाणं जा सतसहस्सी ॥

सू. सागो मूलगादि, सागो घयं वा एत्तियं गच्छति । पक्कं अपक्कं वा परस्स दिज्जति सो निव्वावो । आरंभो एत्तिया तित्तिरदि भरति । निट्ठाणं निष्फत्ती, जा लक्खेणं भवति ॥ आहारकहा—दोस—दरिसणत्थं गाहा—

[भा. १२४] आहारमंतरेणाति, गहितो जायई स इंगालं ।

अजिंतिंदिया ओयरिया, वातो व अणुण्णदोसा तु ॥

सू. अंतरं नाम आहाराभावो । आहाराभावे वि अच्चत्थं गिद्धस्स सतः जायते स इंगाल-दोसो । किं चान्यत्—लोके परिवातो भवति । अजिंइंदिया य एते, जेण भत्तकहाओ करेत्ता चिद्धंति । रसनिंदियजये य सेसिंदियजतो भवति । ओदरिया नाम जीविता हेउं पव्वइया, जेन आहारकहाए अच्छंति, न सज्झाए सज्झाणजोगेहिं । किं चान्यत्—अणुन्नादोसो य ति । गेहीओ सातिज्झणा, जहा अंतदुट्ठस्स भाव—पाणातिवातो, एवं एत्थं वि सातिज्झणा सातिज्झणाओ य छज्जीवकायवहाणणा भवति । “च” सद्दाओ भत्त कहा—पसंगदोसा, एसणं न सोहेति । आहारकहं ति दारं गतं ॥ इदानीं देसकहा —

[भा. १२५] छंदं विधी विकप्पं, नेवत्थं बहुविहं जनवयाणं ।

एता कथा कथिते, चतुजमला सुक्किला चउरो ॥

चू. पच्छद्धं तहेव । अग्गद्धस्स इमा वक्खा -

[भा. १२६] छंदो गम्मागंमं, विधी रयणा भुज्जते व जं पुब्बि ।

सारणीकूवदिकप्पो, नेवत्थं भोयडादीयं ॥

चू. छंदो आयारो । गंमा जहा लाडाणं माउलदुहिया, माउसस्स धूया अगंमा । विही नाम वित्थरो, रयणा नाम जहा कोसलावेसए जाहारभूमो हरितोवलित्ता कज्जति, पडभिणिपत्ताइएहिं भूमी अत्थरिज्जति, ततो पुप्फोवयारो कज्जति, ततो पत्ती ठविज्जति, ततो पासेहिं करोडगा कट्ठोरग मंकुया सिप्पीओ च इविज्जति । भुज्जते य जं पुब्बं जहा कांकणे पेय, उत्तरावहे सत्तुया, अन्नेसु वा जं विसएसु दाऊण पच्छ अणेगभक्खप्पगारा दिज्जति । सारणीकूवाईओ विकप्पो भन्नति । नेवत्थं भोयडादीयं भवति । “भोयडा” नाम जा लाडाणं कच्छा सा भरहद्वयाणं भोयडा भन्नति तं च बालप्पभित्तिं इत्थिया ताव बंधंति जाव परिणीया, जाव य आवण्णसत्ता जाया, ततो भोयणं कज्जति, सवणं मेलेऊण पडओ दिज्जति, तप्पभिइं फिट्ठइ भोयडा ॥

इदानिं देसकहा-दोस-वरिसणत्थं भण्णति-

[भा. १२७] राग-दोसुप्पत्ती, सपक्ख-परपक्खओ य अधिकरणं ।

बहुगुण इमो ति देसो, सोत्तुं गमणं च अन्नेसिं ॥

चू. देसकहाते जं देसं वण्णेति तत्थ रागो इयरे दोसो । राग-दोसओ य कम्मबंधो । किं च सपक्खेण वा परपक्खेण वा सह अहिकरणं भवति । क्वहं ? ? साधू एगं विसयं पसंसति अवरं निंदति, ततो सपक्खे परपक्खेण वा भण्णति तुमं किं जाणसि कूवमंडुको, तो उत्तरपद्युत्तरातो अधिकरणं भवति । किं चान्यत्, देसे वण्णिज्जमाणे अन्नो साहू चित्तेति “बहुगुणो इमो देसो वण्णिओ” सोउं तत्थ गच्छति । देसकह ति दारं ॥ इदानिं रायकहा -

राज्ञो कहा राजकहा सा चउव्विहा -

[भा. १२८] अइयाणं निज्जाणं, बलवाहणकोसमेव संठाणं कोठारं ।

एता कहा कहंते, चतुजमला कालगा चउरो ॥

चू. बलवाहणं ततिओ भेओ । कोसमेव कोट्टागारं चउत्थो भेओ । केपि एयं एवं पढंति-“कोसमेव सट्ठाणं” । तत्थ बल-वाहणकोसमेव सव्वं एक्कं । संठाणमिति चउत्थं । सेसं गाहाए कंठं ॥ पुरिमद्ध-वक्खाणं इमं-

[भा. १२९] अज्झ अतियाति नीति व, नितो एंतो व सोभए एवं ।

बल-कीसे य पमाणं, संट्ठाणं वण्ण नेवत्थं ॥

चू. अज इति अज्जदिनं । अतिजाति पविसति । नीति निग्गच्छति । जातस्स रन्नो नितनितस्स विभूती तं दड्ढूण अन्नेसिं पुरतो सिलाघयति । अहवा सो राया धवलतुरगादिरुढो कयसेहरो विलेवणोवलित्तगतो पुरओ पउजमाणजयसद्धो अनेग-गय-तुरग-रह-कयपरिवारो नितो अयंतो वा एवं सोभति । बलं सारीरं सेनाबलं वा । वाहणं । एत्तियं तेसु एत्तियं पमाणं । एयं कहं करेति । कोसो जहिं रयणादियं दव्वं । कोट्टागारो जत्थ सालिमाइ धण्णं । तंमि वा एत्तियं पमाणं । जे पुण संट्ठाणं पढंति तस्सिमं वक्खाणं “संट्ठाणं” ति वण्ण-नेवत्थं, संट्ठाणं रुव्वं, वण्णो सुद्धसामादि,

नेवत्थं परिहाणं ॥ रायकहा-दोस-दरिसणत्थं भण्णति-

[भा. १३०] चारिय चोराहिमरा-हितमारित-संक-कातु-कामा वा ।

भुत्ताभुत्तोहावण करेअ वा आसंसपयोगं ॥

चू. साहू निलयड्डिता रायकहं कहेमाणा अच्छंति । ते य सुत्ता रायपुरिसेहिं । ताण य रायपुरिसाण एवमुवड्डियं चित्तस्स-जइ परमत्थेणिमे साहू तो किमेएसि रायकहाए । नूनं एते चारिया भंडिया, चोरा वा वेस परिच्छत्रा ॥ अहिमरा नाम दहरचोरा । अस्सरयणं वाहियं केणइ रत्तो । एत्ते त रायणो केणइ अतिहेण मारितो । एनेसु संकिञ्जति ।

अहवा चारिया घोरेसु संका । अहिमरत्तं अस्सहरणं वा मारणं वा काउ कामा । वा विकप्पदरिसेणे । अहवा रायकहाए रायदिविखयस्स अणुसरणं, भुत्तभोगिणो सइकरणं, इतरेसु कोउयं । पुनः स्मरणकोउएणं ओहावणं करेअ, कारिअ वा आसंस-पओगे । आसंस पओगो नाम निदानकरणं । रायकह ति दारं गयं ॥ इदानीं वियडे ति दारं -

[भा. १३१] वियडं गिण्हइ वियरति, परिभाएति तहेव परिभुंजे ।

लहुगा चतु जमलपदा, मददोस अगुत्ति गेही य ॥

चू. वियडं मज्जं, तं सहघराओ आवणाओ वा गेण्हइ । केवलं एं वितियपदं । वितरइ ति केणइ सहुणा, आयरियाती कोइ पुच्छितो अहमासवं गेण्हामि, सो भणइ-एवं करेहि, एयं वितरणं । एतं पढमपयं । बंधाणुलोमा गेण्हण पदातो पच्छ कयं । परिभाएति ति देति परिवेसयतीत्यर्थः । एतं ततियपदं । परिभुंजति अभ्यवहरतीत्यर्थः । चउत्थं पदं । कमसो दुइतराणि । पच्छित्तं भन्ति । लहुगा इति चउलहुगा ते घउरो भवन्ति । कहं ? वितरमाणस्स चउलहुं, गेण्हमाणस्स वि चउलहुं, परिभाएमाणस्स वि चउलहुं, भुंजमाणस्स वि चउलहुं । जमलपदं नाम तवकाला । तेहिं विसेसिया कज्जंति । पढमपए दोहिं लहुं, वितियपदे कालगुरुं, ततियपदे तवगुरुं, चउत्थे दोहिं पि गुरुं, दोसदरिसणत्थं भण्णइ । मददोस अगुत्ति गेधी य । “मददोसो” नाम-

“मघं नाम प्रचुरकलहं, निर्गुणं नष्टधर्मं ।

निर्मर्यादं विनयहितं, नित्यदोषं तथैव ।

निस्साराणां हृदयदहनं, निर्मितं केन पुसां,

शीघ्रं पीत्वा ज्वलितकुलिशो, याति शक्रोऽपि नाशम् ॥

वैरूप्यं व्याधिपिंडः, स्वजनपरिभवः कार्यकालातिपातो,

विद्वेषो ज्ञाननाशः स्मृतिमतिहरणं विप्रयोगश्च सद्भिः ।

पारुष्यं नीचसेवा, कुलबलतुलना धर्मकामार्थहानि,

कष्टं मोः षोडशैते, निरुपचयकरा मघपानस्य दोषाः ॥

“अगुत्ती” नाम अनेगाणि विप्पलवति वायाए, काएण नद्यति, मनसा बहं चिंतागुलो भवति । “गेहो” नाम अत्यर्थः मासक्ति मघेन विना स्थातुं न शक्नोति । वियडेति दारं गयं ॥ इदानीं इंदिए ति दारं-

[भा. १३२] रागोतर गुरुलहुगा, सदे रूवे रसे य फासे य ।

गुरुगो लहुगो गंधे, जं वा आवज्जती जुत्तो ॥

चू. मायालोभेहिंतो रागी भवति । कोहमाणेहिं तो दोसो भवति । सदे रुवे रसे फासे य एतेसु चउसु इंदियत्थेसु रागं करेत्तस्स चउगुरुगा पत्तेयं । अह तेसुं दोसं करेति तो चउलहुयं पत्तेयं गंधे रागं करेति मासगुरुं, दोसं करेति मासलहुं । अह सच्चित्त-पइड्डित्तै गंधं जिग्घति मास गुरुं, अचित्त-पइड्डित्तै मासलहुं । जं वा आवज्जतित्ति जिग्घमाणो जं संघट्टणपरितावणं करेति तन्निष्फणं विज्जति । अहवा जं वत्ति अनिर्दिष्टस्वरूपं । आवज्जति पावति । किं च तं संवट्टन दीयं जुत्तोत्ति एगिंदियाणं-जाव-पंचेदियाणं एत्थ पच्छित्तं दायव्वं । “छक्काय चउसु लहुगा गाहा ॥ इंदिए ति दार गय ॥

इदानीं निंदति दारं-सा पंचविहा-निदा, निदानिदा, पयला, पयला पयला, धीणस्त्री-निदाति-चउक्क-सरुव-वक्खाण-गाहा-

[भा. १३३] सुहपडिबोहा निदा, दुहपडिबोहा य निद्वणिदा य ।

पयला होंति ठितस्स, पयलापयला य चंकमओ ॥

चू. ठितो नाम निसण्णो उब्भतो वा गतिपरिणओ न भवति तस्स जा निदा सा पयला भवति । जो जो पुण गतिपरिणओ जा निदा से भवति सा य पयलापयला भन्नति । सेसं कंठं । णिदादिचउक्कं पडिसिद्धकाले आयरमाणस्स पच्छित्तं भन्नति - ॥

[भा. १३४] दिवस निसि पढमचरिमे, चतुक्क आसेवणे लहूमासो ।

आणाणवत्थुड्डाहो, विराघणा निद्ववुड्डी य ॥

चू. “दिवसतो” चउसु वि जामेसु । “निसा” रात्री, ताए पढमजामे चरिमे वा जामे । चउक्कं नाम निदा, निदानिदा, पयला, पयलापयला । ‘ओसवणं’ नाम एतासु वट्ठति । तत्थ से पत्तेगं पत्तेगं चउसुं वि मासलहुं । निदाए दोण्ह विलहुं, अतिनिदाए कालगुरुं, पयलाए तवगुरुं, अतिपयलाए दोहिं वि गुरुं । सुवंताण य इमो दोसो भगवता पडिसिद्धे काले सुवओ आणाभंगो कओ भवति, आणाभंगेण य चरणभंगो, जतो भणियं - “आणाएच्चिय चरणं, तब्भंगे जाण किं न भगं तु ।” अणवत्थदोसो य एगो पडिसिद्धकाले सुवति, अन्नो वि तं दट्ठ सुवति; “एगेण कयमकज्जं करेति तप्पच्चया” गाहा । उड्डाहो य भवति - दिवसतो य सुवंतो दिट्ठो अस्संजएहिं, ते चित्तयंति - ‘जहा एस निक्खित्तसज्झायज्झाणजोगो सुवति तहेव लक्खिज्जति रातो रतिकिलंतो’, एव उड्डाहो भवति । अहवा भणंति - “न कंमं न धम्मो अहो सुव्वइत्तं” - विराहणा सुत्तो आलीवणगे डज्जेज्जा । निद्ववुड्डिय यत्त उक्तं -

“पञ्च वर्द्धन्ति कौन्तेय ! सेव्यमानानि नित्यशः ।

आलस्यं मैथुनं निद्रा, सुधाऽऽक्रोशश्च पञ्चमः ॥

इदानीं धीणस्त्री सउदाहरणा भन्नति - धीणस्त्री किमुक्तं भवति । ? भण्णइ, इद्धं चित्तं तं धीणं जस्स अद्यंत दरिसणावरणकम्मोदया सो धीणस्त्री भन्नति । तेण य धीणेण न सो किंचि उवलभति । जहा घते उदके वा धीणे न कंचिदुवलब्धति । एवं चित्ते वि । इमे उदाहरणा -

[भा. १३५] पोग्गल-मोयग-तंदे, फरुसग वडसाल-भंजणे चैव ।

निदप्पमादे एते, आहरणा एवमादीया ॥

चू. पोग्गलं मंसं । मोयगा मोदगा एव । दंता हत्थिदंता । फरुसगो कुंभकरो । वडसाला

डाली । एते पंचुवाहरणं श्रीगणेशाय नमः ॥

[भा. १३६] पिसियासि पुव्व महिसिं, विगिंचितं दड्ढ तत्थ निसि गंतुं ।

अन्नं हंतुं खइतं, उवस्सयं सेसयं नेति ॥

सू. जहा - एगंमि गामे एगो कुडुंबी । पक्कारिण य तलियाणि य तिमणेसु य अनेगसो मसप्पगारा भक्खयति । सो य तहारूवाण धेराण अंतिए धम्मं सोऊण पव्वतितो । विरति गामा-
इसु । तेन य एगत्थ गामे मंसत्थिएहि महिसो वकिच्चमाणो दिट्ठो । तस्स मांसअहिलासो जाओ ।
सो तेनाभिलासेण अव्वोच्छिन्नेनेव कत्ता । संज्झोवासणं पडिसिया य पोरिसी । तदभिलासो चेव
सुत्तो । सुत्तस्सेव थीणद्धी जाता । सो उड्ढितो गओ महिसमंडलं । अन्नं हंतुं भक्खियं सेसं आगंतुं
उवस्सगस्स उवरि ठवियं । पच्चूसे गुरूण आलोएति “एरिसो सुविणो दिट्ठो” ॥ साहूहिं दिसावलोयं
करेतेहिं दिट्ठं कुण्णिमं । जाणिमं जहा एस्स थीणद्धी । थीणद्धिस्स लिंगपारंघियं पच्छित्तं । तं से
दिन्नं ॥ इदानीं मोअगो ति -

[भा. १३७] मोयगभत्तमलद्धं, भेतु कवाडे धरस्स निसि खाति ।

भाणं च भरेत्तूणं, आगतो आवस्सए वियडे ॥

सू. एगो साहू भिक्खं हिडंतो मोयगं भत्तं पासति । सुचिरं उ इक्खियं । न लद्धं गओ जाव
तदज्जवसितो सुत्तो । उप्पञ्चा थीणिद्धी । रातो तं गिहं गंतूण भेतूण कवाडं मोदगे भक्खयति ।
सेसं पडिग्गहे घेतुमागओ । वियडणं चरिमाते, भायणाणि पडिलेहंतेण दिट्ठा । सेसं पोग्गलस-
रिसं ॥ फरुसगे ति -

[भा. १३८] अवरो फरुसगमुंडो, भट्ठियपिंडे व छिंदितुं सीसे ।

एगंते पाडेति, पासुत्ताणं वियडणा तु ॥

सू. एगत्थपतिवादगोदाहरणाणं कमो उक्कमो वा न विज्झतीति भन्नति फरुसगं । एगंमि
महंते गच्छे कुंभकारो पव्वतितो । तस्स रातो सुत्तस्स थीणिद्धी उदीण्णा । सो य भट्ठियच्छेदव्वासा
सभीवपासुत्ताण साधूण सिराणि छिंदिउमारद्धो । ताणि य सिराणि कलेवराणि य एगंते
पाडेति । सेसा ओसरिता । पुनरवि पासुत्तो । सुमिणमालोयणं पभाए । साहुसंहारणं नायं । दिन्नं
से लिंगपारंघियं ॥ दंते ति -

[भा. १३९] अवरो विघाडितो, मत्तहत्थिणा पुर-कवाड भेतूण ।

तस्सुक्खणेत्तु दंते, वसहीवाहिं वियडणा तु ॥

सू. एगो साहू गोयरनिग्गतो हत्थिणा पक्खित्तो कह वि पलाओ । रुसिओ चेव पासुत्तो ।
उदिण्णा थीणद्धी । उड्ढिओ गतो । पुरकवाडे भेतूण गतो वावातितो । दंतमूसले घेतूण समागओ
उवस्सयस्स बाहिं ठवेत्ता पुनरवि सुत्तो । पभाए उड्ढितो । संज्झोवासणे सुविणं आलोएति ।
साहूणं दिसावलोयणं । गयदंतदरिसणं । नायं, तहेव विसज्झितो ॥ वडसाल ति -

[भा. १४०] उब्बामग वडसाण, घट्टितो के वि पुव्व वनहत्थी ।

वडसालभजणाण, उवस्सयालोयण पभाते ॥

सू. उब्बामगं भिक्खायरिया । एगो साहू भिक्खायरियं गओ । तत्थ पंथे वडसाल-

रुक्खो । तस्स साला पहं निन्नेणं लंघेतुं गया । सो य साधू उण्हाभिहतगाओ भरियभायणो
तिसियमुक्खिओ इरिओऽवउत्तो वेगेण आणच्छमापो राओ साणयखंसीए णिणे किडितो । सुद्ध
परिताविओ । रुसिओ जाव पासुत्तो । थीणिद्धीतो उदिण्णा पउड्ढिओ राओ गंतूणं तं सालं
गहेऊण आगओ । उवस्सय-दुवारे ठवियता । वियडणे नायं थीणिद्धी । लिंग-पारंची कतो ।

केइ आयरिया भणंति - सो पुव्वभवे वनहत्थी आसी । ततो मणुय-भवभागयस्स पव्वइस्स
थीणिद्धी जाया । पुव्वाभासा गंतूण वडसाल-भंजणाणयणं । सेसं तहेव ॥ थीणिद्धी-बल-परुवणा
कअति -

[भा. १४१] केसव-अद्धबलं पन्नवेति, मुय लिंग नत्थि तुह चरणं ।

संधो व हरति लिंगं, न वि एगो मा गमे पदोसं ॥

इ. केसवो वासुदेवो । जं तस्स बलं तव्वलाओ अद्धबलं थीणिद्धिणो भवति । तं च
पदम-संधयणिणो, न इदाणिं पुण सामण्णबला दुगुणं तिगुणं छउगुणं वा भवति । सो अ एवं
बलजुत्तो मा गच्छं रुसिओ विनासेज्ज तम्हा सो लिंग-पारंची गायव्वो । सो य सानुनयं भण्णति - “मुय
लिंगं नत्थि तुह चरणं ।” जति एवं गुरुणा भणितो मुक्कं तो सोहणं । अह न मुयति तो समुदितो
संधो हरति, न एगो, मा एगस्स पओसं गमिस्सति । पदुद्धो य वावादिस्सति ॥

लिंगावहर-नियमनत्थं भण्णति-

[भा. १४२] अवि केवलमुप्पाडे, न य लिंगं देति अनतिसेसी से ।

देसवत्त दंसणं वा, गेण्ह अनिच्छे पलातंति ॥

इ. अवि संभावने । किं संभावयति ? इमं जति वि तेजेव भवग्गहणेण केवलमुप्पाडेति
तहवि सेलिंगं न दिअति । तस्स वा अन्नस्स वा । एस नियमो अणइसइणो । जो पुण अवहिनाणादि
सती सो जाणति न पुण एयस्स थीणिद्धिणिदोदयो भवति, देति से लिंगं, इतरहा न देति ।
लिंगावहारे पुण कअमाणे अयमुपदेसो । देसवओत्ति सावगो होहि, धूलग-पाणातिवायाइणियत्तो
पंच अणुव्वयधारी । तानि वा जइ न तरसि तया दंसणं गेण्ह, दंसण-सावगो भवाहि ति भणियं
भवति अह एवं पि अणुणिअमाणो नेच्छति लिंगं मोत्तुं ताहे राओ सुत्तं मोत्तुं पलायंति, देसांतरं
गच्छतीत्यर्थः । पमायपडिसेवणत्ति दारं गयं ॥ इदाणिं पच्छाणु-पुव्वक्कमेण पकप्पिया पडिसेवणा
पत्ता । सा पुण पत्ता वि न भन्नति । कम्हा ? उच्यते, मा सिस्सेवमवड्ढाहति “पुव्वमणुन्ना पच्छा
पडिसेहो” । अतो पुव्वं पडिसेहो पण्णति । पच्छा अणुण्णा भणिहिति ।

[भा. १४३] दप्पादी पडिसेवणा, नातव्वा होति आनुपुव्वीए ।

सट्ठाणे सट्ठाणे, दुविधा दुविधा य दुविधा य ॥

इ. दप्पिया पडिसेवणा भन्नति । आदि सट्ठातो कप्पिया वि । आणुपुव्वी-गहणातो पुव्वि
दप्पियं भणामि । पच्छा कप्पियं । केसु पुण ठाणेसु दप्पिया कप्पिया वा संभवति ? भण्णति-जंतं
हेट्ठा भणियं मूलगुण-उत्तरगुणेसु । मूलगुणे पाणातिवाइसु, उत्तरगुणे पिंडविसोहादिसु । तत्थ
मूलगुणेसु पदमे पाणातिवाते णवसु ड्ढाणेसु । सट्ठाणे सट्ठाणे वीप्सा, दुविहा दुविहा य दुविहा य
तिन्नि दुगा ॥ एएसिं तिण्ह वि दुगाणं इमा वक्खाण-गाहा-

[भा. १४४] दुविहा दप्पे कप्पे, दप्पे मूलुत्तरे पुणो दुविधा ।

कप्पमि वि दु-विकप्पा, जतणाजतणा य पडिसेवा ॥

चू. पढम-दुगे दप्पिया कप्पिया य । वितिय-दुगे एक्केका मूलुत्तरे पुणो दुविहा । ततिय-दुगे जा सा कप्पिया मूलुत्तरेसु सा पुणो दुविहा-जयणाजयणासु । जयणा नाम तिपरियट्ट काऊण अप्पणा पच्छा पणगादि पडिसेवणा पडिसेवति, एस जयणा । अहवा पुढवाइसु सट्ठाणे सट्ठाणे दुविहा-दप्पे कप्पे य । दुतीय दुगं वीप्सा-प्रदर्शनार्थं । ततियदुगं मूलुत्तरे पुणो दुविहा पडिसेवणा अहवा आणुपुब्बिगहणे पुढवाइकाया गहिता । तेसु य दुविहा पडिसेवणा मूलगुणे वा उत्तरगुणे वा । पढम-सट्ठाण-गहणेण मूलगुणा गहिता, दुतिय-सट्ठाण-गहणेण उत्तरगुणा । मूलगुणे दुविहा-दप्पिया कप्पिया य । उत्तरगुणे वि-दप्पिया कप्पिया य । मूलगुणे जा कप्पिया उत्तरगुणे य जा कप्पिया एताओ दो वि दुविहा । जयणाते अजयणाए य । एवेयं ततियदुगं ॥ जे सट्ठाणा पुढवादी अत्थतो अभिहिता ते दप्पओ पडिसेवमाणस्स उच्चरियं पायच्छित्तं दिञ्जइ ।

[भा. १४५] पुढवी आउक्काए, तेऊ बाऊ वणस्सती नेव ।

विद्य तिय चउरो, पंचिदिएसु सट्ठाण-पच्छित्तं ॥

चू. एतेसु सट्ठाण-पायच्छित्तं इमं-“छक्काय चउसु लहुगा-” गाहा । एसा गाहा जहा पुब्बं वण्णिया तहा दइव्वा ॥ पुढवाइसु संखेवओ पायच्छित्तमभिहितं ॥ इयानि पुढवाइसु एक्केके विसेस-पायच्छित्तं भन्नति - तत्थ पढमं पुढविकाओ । सो इमेसु दारेसु अनुगंतव्यो ।

[भा. १४६] ससरक्खाइहत्थ पंधे, निक्खित्ते सचित्त-मीस-पुढवीए ।

गमणाइ पप्पडंगुल, पमाण-गहणे य करणे य ॥

चू. दस दारा । एतेसिं दाराणं संखेवओ पायच्छित्तदानं इमं-

[भा. १४७] पंचादिहत्थ पंधे, निक्खित्ते लहुयमासियं मीसे ।

कट्ठोल्ल-करणे लहुगा, पप्पडए चेव तस पाणा ॥

चू. पंचादिति, ससरक्खादि सोरट्ठावसाणा एक्कारस पुढविकाइय अत्था, एतेसु जो आदि ससरक्खहत्थो तंमि पणगं, सेसे पुढविकाय-हत्थेसु पंधे य मासलहु । सचित्ते पुढविकाए अनंतरनिक्खित्ते लहुगा । जत्थ जत्थ मुसो पुढविकाओ तत्थ तत्थ मासलहुं । मीस-पुढविकाय दरिसणं इमं-“कट्ठोल्ल” कट्ठं नाम हलादिणा बाहियं, उल्लं नाम आउक्काएण, सो मीसो भवति । वाउल्लगमादिकरणे चउलहुगा । पप्पडए व चउलहुगा । “च” सट्ठाओ गमणं । अंगुलप्पमाणगहणे य चउलहुगा । पप्पडए राइविचरेसु तसा पविसंति, ते विराहिञ्जंति, तक्कायनिष्फण्णं तत्थ पायच्छित्तं ॥

इदानीं ससरक्खादि दस दारा पत्तेयं पत्तेयं सपायच्छित्ता विवरिञ्जंति- तत्थ पढमं दारं ससरक्खादि हत्थ ति । ससरक्खं आदिर्यस्य गणस्य सोयं ससरक्खादी गणो । कः पुनरसौ गणः उच्यते । १ पुरेकम्मे २ पच्छाकम्मे ३ दउल्ले ४ ससिणिन्दे ५ ससरक्खे ६ मट्ठि-आऊसे । ७ हरियाले ८ हिंगुलए ९ मणोसिला १० अंजणे ११ लोणे । १२ गेरुय १३ वण्णिय १४ सेडिय १५ सोरट्ठिय १६ पिट्ठ १७ कुकुस १८ उक्कुडे चेव । एते अट्ठारस कायनिष्फण्णा पिंडेसणाए भणिया हत्था । तत्थ जे पुढविकायहत्था तेहिं इह पओयणं, न जे जाऊ वणस्सतीकाय हत्था अतो पुढविकायहत्थाण सेसकायहत्थाण य विभागप्पदरिसणत्थं भण्णति-

[भा. १४८] ससणिद्ध दुहाकम्मे, रोड् कुड्डे य कुड् ए एते ।
मोत्तूणं संजोगे, सेसा सव्वे तु पत्थिव्वा ॥

धू. जत्थूदयविंदू न संविज्जति तं ससणिद्धं । दुहा कम्मंति पुरेकम्मं, पच्छा कम्मं । उदउल्लं एत्थेव दट्ठव्वं । एते आउक्कायहत्था । रोड्दो नाम लोड्दो, रलयोरेकत्वाल्लोड्दो भन्नति । उक्कुड्दो नाम सच्चित्तवणस्सतिपत्तंकुर-फलाणि वा उदूक्खले सुब्भंति, तेहिं हत्थो लिट्ठो, एस उक्कुड्द-हत्थो भन्नति । कुंडगं नाम सण्हत्तं दुज्जकणियाओ कुलुसं य कुंडगं भाणंति । एते लण्णएणि-काय-हत्था एते मोत्तूणं संजोगे एते आउ-वणस्सति-हत्थे मोत्तूण, संजोगो नाम जेहिं सह हत्थो जुज्जति स संजोगो भन्नति । अतो एते हत्थसंजोगे मोत्तूण सेसा सव्वे उ पत्थिव्वा पुढ्विकाय-हत्थ ति भणियं भवति । ते इमे-ससरक्खादि हत्था, आदिग्गहणातो मट्ठियादि-जाव सोरड्ठियत्ति एक्करस हत्था । एतेहिं इहाधिकारो । अतो भण्णाति-

[भा. १४९] कर-मत्ते संजोगो, ससरक्ख पण्णं तु मास लोणादी ।

अत्थंडिल-संकमणे, कण्हादपमज्जणे लहुगो ॥

धू. ससरक्खादिहत्थे ति दारं - करो ति हत्थो, मत्तो य भावणं । संजोगो नाम चउक्कभंगो कायव्वो । सो य इमो - ससरक्खे हत्थे ससरक्खे मत्ते १ ससरक्खे हत्थे नो मत्ते २ नो हत्थे मत्ते ३ नो हत्थे नो मत्ते ४ । आदि भंगे संजोगपायच्छित्तं दो पणगा । बितिय-ततितेसु एक्केवकं पण्णं चउत्थो भंगो सुद्धो । मास लोणादि ति ।

सीसो पुच्छति - कहं ससरक्खहत्थानंतरं मट्ठिया हत्थं मोत्तूण लोणादिग्गहणं कज्जति ? आयरिय आह-एयं सेसे हत्थाण मज्झग्गहणं कयं । अहवा बंधाणुलोमा कयं । इतरहा मट्ठियाइ हत्था भाणियव्वा । तेसु य एक्केक्के कर-मत्तेहिं चउभंगो कायव्वो । पढमभंगे दो मासलहुं, बितिय-ततिएसु एक्केक्कं मासलहुं, चरिमो सुद्धो । ससरक्खादि हत्थे ति दारं गयं ।

इयाणि पंथे ति दारं - पंथे ति दारं । पंथे वच्चंतो थंडिलाओ अथंडिलं संकमति, अच्चित्त-भूमीतो सच्चित्त-भूमीं संकमति, अच्चित्त-भूमीतो सच्चित्त-भूमीं संकमतित्ति भणियं भवति । कण्हभूमीओ वा नीलभूमीं संकमति । एत्थ अविहि-विहि-पदरिसणत्थं भंगा । ते इमेअपमज्जणे ति, न पडिलेहेति, न पमज्जति । न पडिलेहेइ, पमज्जइ । पडिलेहेति, न पमज्जति । चउत्थ-भंगे दो वि करेति ।

(नवरं) - दुप्पडि लेहियं दुप्पमज्जियं ४, दुप्पडिलेहियं सुप्पमज्जियं ५ ।

सुप्पडिलेहियं दुप्पमज्जियं ६, सुप्पडिलेहियं सुप्पमज्जियं ७ ।

आदिक्खेसु तिसु भंगेसु मासलहु । पढमे तवगुरूं काललहुं, बितिए तवलहुं कालगुरूओ, ततिए दोहि लहुओ । चउत्थ-पंचम-छट्ठेसु पंचराइंदिया, एवंचेव तवकालविसेसिता । चरिमो सुद्धो । पंथे ति दारं गयं ॥

इयाणि निक्खित्ते-ति दारं - निक्खित्तं दुविहं-सच्चित्त-पुढ्वि-निक्खित्तं, मीस-पुढ्वि-निक्खित्तं च । जं तं सच्चित्त-पुढ्वि-निक्खित्तं तं दुविहं-अनंतर-निक्खित्तं, परंपर-निक्खित्तं च । मीसे वि दुविहं-अनंतरे, परंपरे य । एतेसु सच्चित्त-मीसअनंतर-परंपर-निक्खित्तेसु पच्छित्तं भण्णाति-

[भा. १५०] सचित्त-नंतर-परंपरे य, लहुगा य होति लहुगो य ।

मीसानंतर लहुओ, पणमं तु परंपरपतिट्ठे ॥

धू. सचित्त-पुढविकाए अनंतर निक्खित्ते चउलहुगं, परंपर-निक्खित्ते मासलहुं । मीसे पुढविकाए अणंतर-निक्खित्ते मासलहुं, परंपर-निक्खित्ते पंचरातिंदिया । निक्खित्ते त्ति दारं गयं ॥ सा पुण मीसा पुढवी कहिं हवेज्जा ? भन्नति -

[भा. १५१] खीरदुम-हेट्ठ पंधे, अभिनव कड्ढोळ्ळ इंधणे मीसं ।

पोरिसि एग दुग तिगे, थोविंधण-मज्झ-बहुए य ॥

धू. खीरदुमा बड-उंबर-पिप्पला, एतेसिं महुररुक्खाण हेट्ठा मीसो । सा य कालतो एव चिरं थोविंधणसहिया एगपोरिसी मीसा परतो सचित्ता, मज्झिवणसहिया दो पोरुसीओ मीसा, पुरतो सचित्ता, बहुइंधणसहिता तिन्नि पोरुसीओ मीसा, परतो सचित्ता ।

एगे आयरियां एवं भणंति । अन्ने पुण भणंति जहा एग दु-तिन्नि पोरिसीओ मीसा होउं, परओ अचित्ता होति । एत्थ पुण इंधणविसेसा दोवि आदेसा घडावेयव्या । साहारनिंधणेण एग-दु-तिपोरिसीणं मीसा, परतो सचित्ता भवति । असाधारणेण पुण अचित्ताभवति । मीसे-कड्ढुउळ्ळं त्ति दारं गतं ॥

इदानीं गमणे त्ति दारं - आदि ग्रहणे णिसीयणं तुयट्ठणं च घेष्यति ।

[भा. १५२] गाउ य दुगुणा दुगुणं, बत्तीसं जोयणाइं चरमपदं ।

चत्तारि छच्च लहु गुरु, छेदो मूलं तह दुगं च ॥

धू. सचित्त-पुढविकाय-मज्झेण १ गाउयं गच्छति, २ गाउयं दुगुणं अट्ठजोयणं ३ अट्ठजोयणं दुगुणं जोयणं ४ जोयणं दुगुणं दोजोयणाइं ५ दोजोयणा दुगुणा चत्तारि जोयणाइं ६ चउरो दुगुणा अट्ठजोयणा ७ अट्ठ दुगुणा सोलसजोयणा ८ सोलसदुगुणा बत्तीसं जोयणा । चरिमपदग्गहणातो परं नेइयं दुगुणेण । गाउ आदि बत्तीस-जोयणावसाणेसु अट्ठसु ठाणेसु पायच्छित्तं भन्नति । चत्तारि छच्च लहु गुरु विसेसिया चउरो पायच्छित्ता भवंति-१ चउलहुअं, २ चउगुरुगं, ३ छलहुयं ४ छगुरुयं ति भणियं भवति । ५ छेदो ६ मूलं ७ दुगं-अणवट्ठप्प ८ पारं चियं । एते गाउयादिसु जहासंखं दायव्वा पायच्छित्ता ॥

[भा. १५३] एवं ता सचित्ते, मीसंमि सतेण अट्ठवीसेणं ।

हवति य अभिक्खगमणे, अट्ठहिं दसहिं च चरम-पदं ॥

धू. एवं ता सचित्ते पुढविकाए भणियं । मीस-पुढविकाए भन्नति । मीस-पुढविकाए पुण गच्छमाणस्स गाउयादि दुगुणा दुगुणेण-जाव अट्ठावीसुत्तरं सतं चरिमपदं दसट्ठाणा भवंति एत्थ पच्छित्तं पढमे मासलहुं-जाव-अट्ठावीसुत्तरसत पदे पारंचियं भवति । एतेसिं चेव अभिक्खसेवा भन्नति । अभिक्खसेवा नाम पुणो पुणो गमणं । तत्थ पायच्छित्तं त्रितियवाराए सचित्त-पुढवीए गच्छमाणस्स गाउयादि चउगुरुआ आढत्तं जावं-सोलसजोयणपदे पारंचियं, त्रितियवाराए छलहु आढत्तं अट्ठजोयणपदे पारंचियं । एवं-जाव-अट्ठवाराए गाउयं चेव गच्छमाणस्स पारंचियं एवं मीस-पुढविकाए वि अभिक्खगमणं । नवरं दसमवाराए गाउते पारंचियं पावति । गमणादि त्ति दारं गतं ॥ इदानीं पप्पडए त्ति दारं-

[भा. १५४] पप्पडए सच्चित्ते, लहुयादी अड्डहिं भवे सपदं ।

मास लहुगादि मीसे, दसहिं पदेहिं भवे सपदं ॥

सू. पप्पडगो नाम सरियाए उभयतडेसु पाणिएण जा रेल्लिया भूमी सा, तंमि पाणिए ओहट्टमाणे तरिया वद्धा होउं उण्हेण छित्ता पप्पडी भवति । तेण सच्चित्तेण जो गच्छति गाउयं तस्सा चउलहुयं । दोसु गाउएसु चउगुरुयं । एवं दुगुणा दुगुणेण—जाव—बत्तीसं जोयणे पारं-चियं । अभिक्खसेवा तेव जहा पुढविकाए । मीसे पप्पडए गाउय 'दुगुणा' दुगुणेण मासलहुगादि—जाव—अड्डावीसुत्तरजोयणसते पारंचियं । अभिक्खसेवा जहेव पुढविकाए । पप्पडिए ति दारं-गतं ॥ इदाणि आदि सद्दो वक्खणिअति, अंतिल्लदारस्स च सद्दो य ।

[भा. १५५] ठाण निसीय तुयट्टण, वाउल्लगमादि करणभेदे य ।

होति अभिक्खा सेवा, अड्डहिं दसहिं च सपदं तु ॥

सू. सच्चित्ते पुढविकाते पप्पडए य सच्चित्ते द्वाणं निसीयणं तुयट्टणं वा करेति । करेतस्स पत्तेयं चउलहुयं । "वाउल्लगमातिति" वाउल्लगं नाम पुरिस—पुत्तलगो, तं सच्चित् — पुढवीए करेति चउलहुयं, वाउल्लगं वा भंजेति तत्थवि ॥ "आदि" सद्दतो गय—वाउल्लगतिरुत्वं करेति भंजेति वा तत्थ वि पत्तेयं चउलहुयं । एतसिं चेव द्वाण—निसीयण—तुयट्टण—करणभेदाण पत्तेयं पत्तेयं । अभिक्खसेवाए अड्डमवाराए पारंचियं पावति । मीस—पुढविकाए वि द्वाणादि करेमाणस्स पत्तेयं पत्तेयं । अभिक्खसेवाए अड्डमवाराए पारंचियं पावति । मीस—पुढविकाए वि द्वाणादि करेमाणस्स पत्तेयं मासलहुयं । ठाणादिसु पत्तेयं अभिक्खसेवाए दसमवाराए सपदं पावति । सपयं नाम पारंचियं । आदि सद्दं तरलदारं गतं ॥ इदाणि अंगुले ति दारं—

[भा. १५६] चतुरंगुलप्पमाणा, चउर दो चेव जाव चतुवीसा ।

अंगुलमादी बुद्धी, पमाण करणे य अट्टे व ॥

सू. अंगुल—रयणा ताव भन्नति । चउरंगुलप्पमाणा चउरो ति अंगुलादारब्ध—जाव—चउरो अंगुला अहो खणति एस पढमो चउक्कगो । चउरंगुला परतो पंचंगुलादारब्ध—जाव अट्टंगुला, एस बितिओ चउक्कगो । एवं नवमअंगुलादारब्ध—जाव बारस, एस ततितो चउक्कगो । तेरसंगुलादारब्ध—जाव—सोलसमं, एस चउत्थो चउक्कगो । दो घेव—जाव—चउवीसा सोलसअंगुलापरतो दु—अंगुल—विद्धी कज्जति अट्टारस, वीसा, बावीसा, चउवीसा । अंगुलमादी बुद्धिसि अंगुलादारब्ध चउरंगुलया दुअंगुलिया एसा बुद्धी भणिया । आदि सद्दतो मीसे वि एवं ।

नवरं—तत्थ आदि ए छ चउक्कगा कज्जति, परतो चउरो दुगा, एवं बत्तीसं अंगुला भवन्ति । दसद्वाणा । एसा अंगुल—रयणा । एतेसिमं पच्छित्तं भन्नति । सच्चित्ते अंगुलादारब्ध—जाव—चउरो अंगुला खणति, एत्थ चउलहुयं । पंचमतो जाव अड्डमं, एत्थ चउगुरुयं । नवमाओ—जाव—बारसमं, एत्थ छल्लहुयं । तेरसमातो जाव—सोलसमं, एत्थ छगुरुयं । सत्तरस अट्टारमेसु छेयो । अउणवीस—वीसेसु मूलं । एकवीस बावीसेसु अणवट्टप्पो । तेवीस—चउवीसेसु पारंची । अभिक्खसेवा भन्नति । पमाण करणे य अट्टेव अभिवखण खणणं करेति तत्थ पमाणं अड्डमवाराए पारंचियं

अहवा पमाण—करणे य अट्टेव ति पमाणगहणेण पमाणदारं गहितं, करणग्रहणेण करणदारं गहियं, च सद्दाओ गहणदारं गहियं । अंगुलदारं पुण अहिगतं चेव । एतेसु चउसु वि अभिक्खसेव

करंतस्स अट्ठमवाराए पारंचियं भवति ।

इदाणि मीसगपुढविकायं खणंतस्स पायच्छित्तं भन्नति - मीसे पुढविकाए पढमं चउक्कं खणंतस्स मासलहुं, वितियचउक्के मासगुरु, ततियचउक्के चउलहुं, चउत्थचउक्के चउगुरुं, पंचमे चउक्के छलहुं, छट्ठे चउक्के छगुरुं, पणछव्वीसंगुलेसु छेओ, सत्तहवीसेसु मूलं, अउणतीस-तीससु अणवट्ठो, अतो परं पारंचियं । मीसाभिकखसेवाए दसमवाराए पारंचियं पावति । अन्ने पुण आयरिया-सच्चित्त-पुढविकाए खणणाभिकखासेवं एवं वण्णयंति-अभिकखणेणं अंगुलं एक्कसिं खणति ॥ वितिय वाराए ॥ ततिय वाराए फुं । चउत्थ वाराए फुं । एवं-जाव-चउवीसतिवाराए पारंचियं प्रावति । एवं मीसेवि बत्तीसतिवाराए पारंचियं पावति ॥ १५६ ॥ सीसो पुच्छति - कीस उवरि चउरंगुलिया बुट्ठी कता अहे दुयंगुलिया ? आचरिओ भणति -

[भा. १५७] उवरिं तु अप्पजीवा, पुढवी सीताऽऽतावऽनिलाऽभिहता ।

चउरंगुलपरिवुट्ठी, तेणुवरिं अहे दुअंगुलिया ॥

सू. कंठा । अंगुले त्ति दारं गतं ॥ इयाणि पमाणे त्ति दारं । तत्थ गाहा -

[भा. १५८] कलमत्तातो अट्ठमल चतुलहु दुगुणेण अट्ठहिं सपदं ।

मीसंमि दसहिं सपदं. होति पमाणंमि पत्थारो ॥

सू. “कलो” चणगो । तप्पमाणं सच्चित्त-पुढविकायं गेण्हति चउलहुयं । उवरिं कलमत्तातो-जावअट्ठमलगप्पमाणं एत्थ वि “चउलहुयं” चेव । दुगुणेणं त्ति अओ परं दुगुणा बुट्ठी पयट्ठति दो अट्ठमलगप्पमाणं सच्चित्त-पुढविकायं गेण्हति चउगुरुयं । चउ अट्ठमलगप्पमाणं पुढविकायं गेण्हति छलहुअं । अट्ठ अट्ठमलगप्पमाणं गेण्हति छगुरुं । सोलस अट्ठमलगप्पमाणं गेण्हति तस्स छेदो । बत्तीसादादमलगप्पमाणं गेण्हति मूलं । चउसट्ठि-अट्ठमलगप्पमाणं गेण्हति अणवट्ठपो । अट्ठीसुत्तरसयअट्ठमलगप्पमाणं गेण्हति पारंचियं । एवं अट्ठहिं वारेहिं सपयं पत्तो । मीसंमि दसहिं सपदं होति । पमाणंमि त्ति पमाणदारे । पत्थारो त्ति अट्ठमलगादि दुगुणा दुगुणेणं जाव-पंचसयबारसुत्तरा । एतेसु मासलहुगादी पारंचियावसाणा पच्छित्ता । एवं दसहिं सपदं ॥

एसेय अत्थो पुणो मन्नति अन्याचार्यरचित-गाहासूत्रेण-

[भा. १५९] कलमादट्ठमलगा, लहुगादी सपदमट्ठीउवीसएणं ।

पंचेववारसुत्तर, अभिकखट्ठहिं दसहिं सपदं तु ॥

सू. कंठा । नवरं - अभिकखट्ठहिं दसहिं सपदं तु । एसा अभिकखसेवा गहिता । सच्चित्त पुढविकाते अभिकखसेवाए अट्ठहिं सपदं, मीसेअभिकखसेवाए दसहिं सपदं । पमाणेत्ति दारं गयं ॥ इदाणि गहणे त्ति दारं । तं च इमं -

[भा. १६०] गहणे पक्खेवंमि य, एगमनेगेहिं होति चतुभंगो ।

जदि गहणा तति मासा एमेव य होति पक्खेवे ॥

सू. गहणं हत्थेण, पक्खेवो पुण मुहे भायणे वा । एतेसु य गहण-पक्खेवेसु चउभंगो । सो इमो, एगं गहणं एगो पक्खेवो, एग गहणं अनेगपक्खेवा, अनेगाणि गहणाणि एगो पक्खेवो, अनेगाणि गहणाणि अनेगे पक्खेवा । एवं चउभंगेषु पूर्ववत् स्थितेषु पढमभंगे दो मासलहु, सेसेहिं तिहिं भंगेहिं जत्तिय गहणा पक्खेवा तत्तिया मासलहु । एवं भायणपक्खेवे मासलहुं,

मुह-पक्खेवे पुण नियमा चउलहुं । गहणे ति दारं गयं ॥ इदाणिं करणे ति दारं-

[भा. १६१] वाउल्लगीकरणे तहुसा, तहुगे य होति अच्चित्ते ।

परितावणादिणेयं, अधिव विनासे य जं वण्णं ॥

चू. वाउल्लगो पुरिस-पुत्तलगो, आदिसद्दाओ गोणादिरुवं करेति । एगं करेति चउलहुअं, दो करेति चउगुरुगं, तिहिं छल्लहुअं, चउहिं छगुरुवं, पंचहिं छेदो, छहिं मूलं, सत्तहिं अणवड्ढो, अड्ढहिं चरिमं । मीसे वि एवं । नवरं-मासलहुगादि दसहिं चरिमं पावति । अच्चित्ते पुढविक्काते पुत्तलगादि करेति, एत्थ वि असामायरिनिष्फण्णं मासलहुं भवति । परितावणाति नेयं ति वाउल्लयं करेत्तस्स जा हत्थादि परितावणा अनागाढादि भवति एत्थ प्रच्छित्तं । अनागाढं परियाविज्जति ॥ गाढं परियाविज्जति ॥ परितावियस्स महादुक्खं भवति दि ल । महादुक्खातो मुच्छा उपपज्जति दी गु फुं । तीए मुच्छाए किच्छपाणो जातो छेदो । किच्छेण ऊससिउमारद्धो मूलं । मारणंतिय-समुग्घातेण समोहतो अणवड्ढो । कालगतो चरिमं ।

अहवा पुत्तलगं परविनासाय दप्पेण करेति, तं मंतेण अभिमंतेऊणं मम्मदेसे विंघेति, तस्स य परस्स परितावणादि दुक्खं भवति । पायच्छित्तं तहेव । 'अहिव-विनासे य जं वण्णं' ति अहिवो राया, तस्स विनासे य करेति, तंमि य विनासिते जुवरायमच्चादीहिं नाए 'जं' ते रुसिया तस्सण्णस्स वा संघस्स वा वह-बंध-मारणं, भत्त-पान-उवहि- निक्खमणं वा निवारिस्संति एतम 'ण्णं' ति भणियं भवति । गया पुढविक्कायस्स दप्पिया पडिसेवणा ॥

इदाणिं पुढविक्कायस्स चेव कप्पिया भण्णति- तत्थिमा दारगाहा-

[भा. १६२] अद्धाण कज्ज संभम, सागरिय पडिपडे य फिडिय य ।

दीहादीह गिलाणे, ओमे जतणा य जा तत्थ ॥

चू. नव दारा एते । नवसु दारेसु जा जत्थ जयणा घडति सा तत्थ कत्तव्वा । तत्थ अद्धाणे ति पढमं दारं । तंमि य अद्धाणदारे ससरक्खादि हत्थदारा दस अववदिज्जंति ॥

तत्थ पढमं ससरक्खादिहत्थे ति दारं-

[भा. १६३] जइउमलाभे गहणं, ससरक्खकएहिं हत्थ-मत्तेहिं ।

तति बितिय पढमभंगे, एमेव य मड्डिया लित्ते ॥

चू. यतित्वा अलाभे तत्थ पढमं ततियभंगेण, पच्छा बितिएण, ततो पढमभंगेण । एसेव अतिदिट्ठो 'एमेव य मड्डियालित्तेति' । हत्थेति दारं अववदियं ॥

इदानिं पंथेत्ति दारं अववतिज्जति-

[भा. १६४] सागारिय तुरियमणभोगतो य अपमज्जणे तहिं सुद्धो ।

मीसपरंपरमादी, निक्खित्तं जाव गेण्हंति ॥

थंडिल्लाओ अन्नथंडिलं संकमंते सागारिय ति काउं पादे न पमज्जेजा, तुरेतो वा तेहिं कारणेहिं गिलाणादिएहिं न पमज्जेजा, अनाभोगओ वा न पमज्जेजा । अपमज्जंतो सुद्धो 'सुद्धो' ति अप्पयच्छित्ती, तहिं ति अथंडिले असामायारिए वा । पंथे ति दारं गतं ।

इदानिं निक्खित्तं ति दारं अववदति - 'मीस परंपर' पश्चाद्ध । एत्थ जयणा पढमं मीस-पुढविक्काय-परंपर-निक्खित्तं गेण्हति, आदि सद्दातो असति मीसए नंतरेणं गेण्हति, असति

सच्चित्तपरंपरेण गेण्हति, असति सच्चित्तपुढविक्कायअणंतरनिक्खत्तं पि गेण्हइ । निक्खत्तं ति दारं गतं ॥ इदानीं गमने ति दारं अववत्तिज्जति – पुब्बमच्चित्तेण गंतव्वं, तस्सासतीते मीसतेणं गम्मति तत्थिमा जयणा –

[भा. १६५] गच्छंती तु दिवसतो, ततिया अवणेत्तु मग्गओ अभए ।

थंडिलासति खुण्णे, ठाणाति करेति कत्तिं वा ॥

चू. गमणं दुहा--सत्थेण एगागिणो वा । जति निक्खयं एगागिणो गच्छंति । दिवसतो “तलिया” उवाहणाओ ता अवणेत्ता अणुवाहणा गच्छंति । तस्स य सत्थस्त “मग्गतो” पिट्ठओ जति अभयं तो तलियाओ अवणेत्तु पिट्ठओ वच्चंति, सभए मज्जे वा पुरतो वा नुवाहणा गच्छंति जत्थ अथंडिले सत्थसन्निवेशो तत्थिमा जतणा--थंडिलस्स असती जं त्थामं सत्थिल्लज्जेण खुण्णं- मूद्दियं- चउप्पएहिं वा मद्दियं तत्थ ठाणं करेति, आदि सद्दाओ निसीयणं तुवट्ठणं भुज्जणं वा । कत्तिं ति-छंदडिया सादडी] जति सव्वहा थंडिलं नत्थि तो तं कत्तियं पत्थरेउ ठाणाइ करेति, कत्तिय अभावे वा वासकप्पादि पत्थरेउं ठाणादि करेति । सच्चित्ते वि पुढविक्काए गच्छंताणं एसेव जयणा भाणियव्वा । गमणे ति दारं गयं ॥

इदानीं पप्पडंगुलदारा दो वि एगगाहाए अववइज्जति

[भा. १६६] एमेव य पप्पडए, सभयाऽगासे व चिलिमिणिनिमित्तं ।

खण्णं अंगुलमादी, आहारद्वा व ऽहे बलिया ॥

चू. जहा पुढविक्काए गमणादीया जयणा तहा पप्पडए वि अचिसिद्दा जयणा नायव्वा । पप्पडए ति दारं गतं । इदानीं खण्णदारा अववज्जति- अरणादिसु जत्थ भयमत्थि तत्थ वाडीए कज्जमाणीए खणेज्जा वि ।

अहवा आगासे उण्हेण परिताविज्जमाणा मंडलिनिमित्तं दिवसओ चिलमिणी-निमित्तं खण्णं संभवति । तं च अंगुलमादी-जाव-चउव्वीसं वत्तीसं वा बहुतरगाणि वा । अहवा मूलपलंबनिमित्तं खणेज्जा । अहवा “आहारद्वा व” खण्णं संभवति, उक्तं च-“अपि कर्हं मपिंडानां, कुर्यात्कुक्षिं निरंतरम्” ।

सीसो भणति-“उवरिं अखया चेव संभवति, किं अहे खण्णति ?” आयरियाह-वातातव-मादीहिं असोसिया सरसा य अहे बलिया तेण अहे खण्णति । अंगुले ति दारं गयं ॥

इदानीं पमाण-गहण-करणदारा एगगाहाए अववइज्जति-

[भा. १६७] जावतिया उवउज्जति पमाण-गहणे व जाव पज्जत्तं ।

मंतेऊण व विंधइ पुत्तंलगमादि पडिणीए ॥

चू. जावतिया उवउज्जति तावतियं गेण्हति पमाणमिति पमाणदारं गहितं । पमाणे ति दारं गयं ।

इदानीं गहणदारं अववदिज्जति अस्स विभासा । गहणे जाव पज्जत्तं ताव गिण्हति, अनेगगहणं अनेगपक्खेवं पि कुज्जा अपज्जत्ते । गहणे ति दारं गयं ।

इदानीं वाउल्लकरणं अववदिज्जति “मंतेऊण” गाहा पश्चाद्धं । जो साहु संघ चेतित-पडिणीतो तस्स पडिमा भिम्मया नामकिता कज्जति, सा मंतेणाभिमतं ऊणं मंमदेसे विज्जति,

ततो तस्स वेयणा मवति मरति वा, एतेण कारणेण पुत्तलं पि पडिणीय- नदण- निमित्तं कज्जति, दंडिय- वशीकरण- निमित्तं वा कज्जति खरणे ति दारं गयं । एवं ताव अद्धाणदारे ससरक्खमादिया सब्बे दारा अववदिता । अद्धाणे ति दारं गयं ॥

इयानि कज्ज-संभमा दो वि दारा जुगवं वक्खाणिज्जंति - असिवादियं कज्जं भन्नति । अग्नि-उदग-चोर-बोधिगादियं संभमं भन्नति । एतेसु गाहा -

[भा. १६८] जह चेव य अद्धाणे, अलाभगहणं ससरक्खमादीहिं ।

तह कज्जसंभमंमि वि, बितियपदे जतन जा करणं ॥

बू. जहा अद्धाणदारे अलाभे सुद्धभत्त-पाणस्स असंथरंताण ससरक्खमादी दारा अववदिता तह कज्जसंभमदारेसु वि “बितियं पयं” अववायपयं-तं पतेण ससरक्खादिदारेहिं “जयणा” कायव्वा “जाव करणं” । करणं ति वाओउल्लगकरणं । कज्जसंभमे ति दारा गता । इदानि सागारिय पडिपह फिडिय दारा तिन्नि वि एगगाहाए वक्खाणिज्जंति-

[भा. १६९] पडिवत्तीइ अकुसलो, सागारिए वेत्तु तं परिठावे ।

दंडियमार्दि पडिपहे, उव्वत्तण मग्गफिडिता वा ॥

बू. कोइ साहू भिक्खाए अवइण्णो । तस्स य ससरक्खमइयालित्तेहिं हत्थेहिं भिक्खा निप्फेडिया । तओ स साहू चिंतयति- “एस तत्थ थिज्जाति, तो विदू चिड्ढति, एस इमं पुच्छिस्सति “कीस न गेण्हसि” ? अहं च पडिवत्तीए अकुसलो, “पडिवत्ती” प्रतिवचनं, जहा एतेण कारणेण न वड्ढति तहा अकुसलो उत्तरदानासमर्थ इत्यर्थः । ततो एवं सागारिए तमकप्पियं भिक्खं धेत्तुं पच्छा परिड्ढयेति । एवं करंतो सुद्धो चेव । सेसा पदा पायसो न संभवति । सागारिए ति दारं गयं

इदानि पडिपहे ति दारं - पडिपहेण दंडिओ इति, आस-रह-हत्थिमाइएहिं पडिणीओ वा पडिपहेण एति, ताहे उव्वतति पहाओ, न पमज्जाए वा पादे, एवं सच्चित्तं पुढवीए वघ्जेज्जा । पडिपहेति दारं गयं ।

इदानि फिडिए ति दारं - मग्गातो धिपण्हो सच्चित्तमीसाए “वा” पुढवीए गच्छेज्जा, पप्पडएण वा गच्छेज्जा । फिडिए ति दारं गयं ॥ इदानि दीहाति ति दारं तत्थ . . .

[भा. १७०] एकखाभूसणहेउं, भक्खणहेउं व मट्टिया गहणं ।

दीहादीहि व खइए, इमाए जतणाए नायव्वं ॥

बू. दीहादिणा खइए मंतेणाभिमतिकुण कडगबंधेण एकखा कज्जति, मट्टियं वा मुहे छोदुं डंको आद्युसिज्जति आलिप्पति वा विसाकरिसणणिमित्तं मट्टियं वा भक्खयति, सप्पडक्को मा रित्तकोड्डो विसेण भाविस्सति । दीहाइणा खइए एसा जयणा । जया पुण सा मट्टिया धेप्पइ तया इमाए जयणाए ॥ १७० ॥

[भा. १७१] दह्मे मुत्ते छगणे, रुक्खे सुसुणाणे वंमिए पंथे ।

हल्ल-खणण-कुड्डुमादी, अंगुल खित्तादि लोणे य ।

बू. पढमं ताव जो पएसो अग्निणा दह्मे तओ धेप्पति । तस्सासति गोमुत्ताति भावियातो वा । ततो जमि प्फेसे छगणछिप्पोली वरिसोवडावया ततो धेप्पति । पिचुमंद-करीर-बब्बूलादि तुवररुक्खहेडातो वा धेप्पति । अलसो ति वा, गडूलो ति वा, सुसुणागो ति वा एगडुं । तेणाहारेउं

नीहारिवा जा सा वा घेप्पति । तस्सासति वंमीए वम्मिंतो रप्फो, ततो वा घेप्पति । तस्सासति पंथे तत्थ वा जनपद-निग्घात-विद्धत्था घेप्पति । तओ^१ हलस्स चउयादिसु जा लग्गा सा वा घेप्पति खण्णं अत्तिस्सं तस्स वा जा अग्गे लग्गा सा वा घेप्पति । नवेसु वा यामागरादिनिवेसेसु घराण कुड्डेसु घेप्पति । अंगुलमादी अहो खणति । खित्तादिणिमित्तं गिलाणणिमित्तं लोणं घेप्पति, एते दो गिलाणदारा ॥ एतेसिं सत्थहताण असती य कतो घेतव्वा ? अतो भणति -

[भा. १७२] सत्थहताऽऽसति, उवरिं तु गेण्हति भूमि तस दयद्वाए ।

उवयारनिमित्तं वा, अह तं दूरं व खणित्ठणं ॥

घू. उद्भाति सत्थहताणं असती सच्चित्तपुद्बवीए उवरिल्लं गेण्हति अखणित्ता, खम्ममाणाए पुण भूमीए जे तसा मंडुक्कादि ते विराहिज्जति । अहवा भूमिद्धियाणं तसाणं च दयाणिमित्तं अहो न खण्णति, उवरिल्लं गेण्हति । उवयारणिमित्तं नाम जा अहवा अणुहता सती पुद्बवी, तीए कज्जं परिमंतेऊण किंचि कज्जं कायव्वं, अओ एतेण कारणेण अंगुलं वा दोवा तिन्नि वा खणिऊण गेण्हेज्जा । अंगुले ति गतं ॥ खित्तादिति-कोइ गच्छे खित्तचित्तो दित्तचित्तो जक्खाइड्डो उम्मायपत्तो वा होज्जा । सो रक्खिच्चय्थो इमेण विहिणा-

[भा. १७३] पुव्वखतोवर असती, खित्ता दद्वा खणिज्ज वा अगडं ।

अतरंतपरियरद्वा, हत्थादि जतंति जा करणं ॥

घू. पुव्वखओ जो भूधरोव्वरो तंमि सो द्विविज्जति । असति पुव्व-खयस्स भूधरोव्वरस्स । खित्तादीणं अद्वा, अद्वा निमित्तेण खणेज्जा वा अगडं- अगडो कूवो । एस आदि सद्दो वक्खाओ । हत्थादि ति गयं । अतरंतपरियरद्वा वा, अतरतो गिलाणो, तं परिचरंता, तस्सद्वा अप्पणद्वा वा संसरक्खहत्थादिदारेहिं जयंति, सव्वेहिं दारेहिं-जाव-करणदारं ॥ इदाणि गिलाणे ति दारं ।

[भा. १७४] लोणं व गिलाणद्वा, धिप्पति मंदग्णिणं व अद्वाए ।

दुल्लह लोणे देसे, जहिं व तं होति सच्चित्तं ॥

घू. गिलाणनिमित्तं वा लोणं घेप्पति । अगिलाणो वि जो मंदग्गी तस्सद्वा वा घेप्पति । तं पुण दुल्लभलोणे घेप्पति । तत्थ पुण दुल्लभलोणे देसे उक्खड्डिज्जमाणे लोणं न छुव्वति, उवरि लोणं दिज्जति । तेण तत्थ मंदग्गी गेण्हति । तं पुण गेण्हमाणो जत्थ सच्चित्तं भवति तत्थ न गेण्हति । तं सच्चित्तद्वाणं परिहरति ॥ इमा जयणा घेतव्वा -

[भा. १७५] सीतं पउरिंघणता, अचेलकनिरोध भत्त घरवासे ।

सुत्तत्थ जाणएणं, अप्पा बहुयं तु नायव्वं ॥

घू. जंमि देसे सीयं पउरं, जहा उत्तरावहे, तत्थ जे मंदपाउरणा ते पउरिंघणेहिं अग्गि करेति, तंमि उच्चरगे जं लोणं तं ताव घूमादिहिं फासुतीभूतं गेण्हति । गाहा पुव्वद्धऽत्थो सव्वो एत्थ भावेयव्वो । अहवा सीतेण जं घत्थं तं घेप्पति । घूममाइणा वा पउरिंघणेण जं मीसं तं घेप्पति । अचेलगनिरोहे पुव्ववक्खाणं । भत्तघरए वा जं द्वियं तं घेप्पि । एतेसिं असति अनिव्वणं पि घेप्पति सच्चित्तं । तं पुण सुत्त जाणएण । अप्पा-बहुयं नाऊण घेतव्वं । किं पुण अप्पा-बहुयं ? इमं, “जइत्तं तं लोणं न गेण्हति तो गेलण्णं भवति । गेलण्णे य बहुतरा संजमविराधना । इतरहा न भवति ।” गेलण्णे ति दारं गयं ॥ इदानि ओमे ति दारं -

[भा. १७६] ओमे वि गम्भमाणे, अद्धाणे तन होति सद्येव ।

अच्छंता न अलंभे, पुत्तल्लभिचारकाउंटा ।

सू. ओमोदरियाए अन्नविसयं गंतव्यं । जा जत्थ जयणा अद्धाणदारे भणिया सद्येव ओमोदरियाए गम्भमाणे जयणा असेसा दडुव्वा । अच्छंता गिलाणादिपडिबंधेण अन्नविसयं अगच्छमाणा अलाभे भत्तपाणस्स । पुत्तलस्सभिचारगाउंटा ति वाउल्लगेणं विप्लं साहित्ता किंचि इत्थिमतं आउंटवेति, सो भत्तपाणं दवाविज्जति गया पुढविक्कायस्स कप्पिया पडिसेवणा ॥

इदानीं आउक्कायस्स दप्पिया भन्नति - तत्थिमा दारगाहा -

[भा. १७७] ससिणिद्धमादि सिण्होदए य गमणे य धोव्वणे नावा ।

पमाणे य गहण-करणं, निक्खित्तं संयतो जं च ॥

सू. एते दस दारा । सिण्होदएसु गमणसद्यो पत्तेयं । सेवती जं चत्ति एतेसेव अंतभावि दसमं दारं ॥ तत्त ससिणिद्धे ति दारं- आदि सहाओ उदउल्लपुरच्छकम्मा गहिया सभेयस- निणिद्ध-दारस्स निक्खित्त-दारस्स य सेवती जं चत्ति एतेसि तिण्हवि जुगवं पच्छित्तं भण्णति-

[भा. १७८] पंचादी ससिणिद्धे, उदउल्ले लहुय मासियं मीसे ।

पुरकम्म-पच्छकंमे, लहुगा आवज्जती जं च ॥

सू. पंच ति पणं । तं ससिणिद्धे भवति । इमेण भंगविकप्पेण ससिणीद्धे हत्थे ससिणिद्धे मत्ते चउभंगो । पढमे दो पणगा, एक्केकं दोसु, चरिमो सुद्धो । "आदि" शब्दो सस्तिग्धे एव योज्यः, उदउल्लादीनामाद्यत्वात् । निक्खित्तं चउव्विहं-सच्चित्ते १ अनंतरपरंपरे २ मीसे ३ अनंतरपरंपरे ४ एते चउरो । एत्थ मीसपरंपरणिखित्ते पणं मीसानंतरे मासियं । मीसे ति गतं । सच्चित्त-परंपरे मासियं चेव सच्चित्तानंतरे चउलहुअं । उदउल्ले चउभंगो । पढमे भंगे दो मासलहु, दोसु एक्केकं, चरिमो सुद्धो । पुरकम्मपच्छकम्मे लहुगा, कंठं । आवज्जती जं चत्ति एक्केके दारे योज्जमिदं वाक्यम् । आवज्जति पावति, जं संघट्टणादिकं सेसकार तं दायव्वं । ह्य ॥

इदानीं सिण्ह ति दारं ठप्पं । दये ति दारं । तत्थ -

[भा. १७९] गाउय दुगुणादुगुणं, बत्तीसं जोयणाइं चरमपदं ।

चत्तारि छच्च लहुगुरु, छेदो मूलं तह दुगं च ॥

सू. सच्चित्तेण दगेण गाउयं गच्छति, दो गाउया, जोयणं, दो जोयणा, चउरो, अड्ड, सोलस, बत्तीसं जोयणा । पच्छद्धेण जहा संखं चउलहुगादी पच्छित्ता । दए ति दारं गयं ॥ इदानीं सिण्ह ति दारं भन्नति -

[भा. १८०] सिण्हा मीसग हेट्ठोवरिं च कोसाति अड्ढवीससतं ।

भूमुदयमंतलिक्खे, चतुलहुगादी तु बत्तीसा ॥

सू. सिण्ह ति वा ओस ति वा एगड्डं । सा हेट्ठतो उवरिं च । ताए दुविहाए मीसोदएण य गाउयं गच्छमाणस्स मासलहुं । दोसु गाउएसु मासगुरुयं, जोयणे चउलहु, दोसु झा, चउसु फु, अड्डसु फा, सोलसेसु छेदो, बत्तीसाए मूलं, चउसट्ठीए अणवट्ठो, अड्ढवीससते पारंवी । सिण्ह ति दारं गयं । अविस्मिदुमुदगदारं भणियं ।

तच्चिसेसम्पदरिसणत्थं पच्छद्धं भण्णति-भूमीए उदगं भूमुदगं नद्यादिषु अंतलिक्खे उदगंवासोदयेत्यर्थः । तेण गच्छमाणस्स “चउलहुगादी उ बत्तीस” गतार्थं ॥

इदानीं सचित्तुदग-सिण्ह-मीसोदगाणं अभिक्खसेवा भन्ति -

[भा. १८१] सचित्ते लहुमादी, अभिक्ख-गमणंमि अइहिं सपदं ।

सिण्हामीसेवुदए, मासादी दसहिं घरिमं तु ॥

सू. सचित्तोदगेण सइ गमणे चउलहुयं, बित्तिथवाराए चउगुरुं, एवं-जाव-अइमवाराए पारंघियंसिण्हामीसुदगे य पढमवाराए मास-लहुं, बित्तिथ-वाराए मासगुरुं एवं-जाव-दसमवाराए पारंघियं ॥ इदणिं धुवणे ति दारं-

[भा. १८२] सचित्तेण उ धुवणे, मुहनंतगमादिए च चतुलहुया ।

अधित्त घोवणंमि वि, अकारणे उवधिनिष्फण्णं ॥

सू. सचित्तेण उदगेण जइ वि मुहनंतगं घुवति तहा वि चउलहुयं । अह अचित्तेण उदगेण अकारणे घुवति तओ उवहिनिष्फण्णं भवति । जहन्नोवकरणे पणगं, मज्झिमे मासलहुं, उक्कोसे चलहुं । सचित्तेणाभिक्खघोवणे अइहिं सपदं, मीसोदएहिं सपदं, अचित्तेण वि निक्कारणे अभिक्खाघोवणे उवहिनिष्फण्णं, सङ्गाणा उवरिमं नायव्वं । घोवणे ति दारं गयं ॥

इदानीं नाव ति दारं-

[भा. १८३] नावातारिम घतुरो, एग समुद्धंमि तिन्नि य जलंमि ।

ओयाणे उज्जाणे, तिरिच्छसंपातिमे चेव ॥

सू. तारिणी नावातारिमे उदगे चउरो नावाप्पगारा भवति । तत्त एगा समुद्धे भवति, जहा तेयालग-पट्टणाओ बारवइ गम्भइ । तिन्नि य समुद्धातिरित्ते जले । ता य इमा-ओयाणे ति अनुओतोगामिनी पानीयानुगामिनीत्यर्थः, उज्जाणे ति प्रतिलोमगामिनीत्यर्थः, तिरिच्छ-संतारिणी नाम कूलाकूलं ऋजु गच्छतीत्यर्थः । एयंमि व चउव्विहे नावातारिमे इमं पायच्छित्तं-

[भा. १८४] तिरियोयाणुज्जाणे, समुद्धजाणी य चेव नावाए ।

चतुलहुगा अंतगुरु, जोयणअद्धद्ध जा सपदं ॥

सू. तिरिओयाणुज्जाणे समुद्ध-नावा य चउसु वि चउलहुगा । अंतगुरु ति समुद्ध-गामणीए दोहिं वि तव-कालेहिं गुरुगा, उज्जाणीए तवेण ओयाणीए कालेण, तिरियाणी दोहिं वि लहुं । “जोयणअद्धद्ध-जावसपदं ति” एतेसिं चउण्हं नावप्पगाराणं एगतमेणा वि अद्धजोयणं गच्छति चउलहुयं, गतो परं अद्धजोयणवुट्ठीए जोयणे चउगुरुयं, दिवहे फु, दोसु फा, अह्माइप्जेसु छेदो, तिसु मूलं, तिसु सद्धेसु अणवट्ठप्पो, चउसु पारंघी । अभिक्खसेवाए अइहिं “सपदं” पारंघियं ति वुत्तं भवइ ॥ नावोदगतारिमे पगते अन्ने वि उदगतरणप्पगारा भण्णति -

[भा. १८५] संघट्टे मासादी, लहुगा तु लेप लेव उवरिं च ।

कुंभे दतिए तुम्बे, उडुपे पन्नी य एमेव ॥

सू. निक्कारणे संघट्टेण गच्छति मासलहुयं, आदिसद्दातो अभिक्खसेवाए दसहिं सपदं । अह लेवेण गच्छति तो चउलहुयं, अभिक्खसेवातो अइहिं वाराहिं सपदं । अह लेवोवरिणा गच्छति इ, अइहिं सपयं । कुंभेति कुंभ एव ।

अहवा चउकट्टि काउं कोणे कोणे घडओ बज्झति, तत्त अवलंबिउं आरुभिउं वा संतरणं कज्झति । दत्तिए त्ति वायकुण्णो दसितो, तेण वा संतरणं कज्झति । तुंबे त्ति मच्छियजालसरिसं जालं काऊण अलाबुगाण परिज्झति, तंमि आरूढेहिं संतरणं कज्झति । उडुपे त्ति कोट्टिंबो, तेन वा संतरणं कज्झति । पन्नि त्ति पन्निमया महंता भारगा वज्झंति, ते जमला बंधेउ ते य अवलंबिउं संतरणं कज्झति । तमेव त्ति जहा दगलेवादीसु चउलहुयं अभिक्खजोवाए य अट्ठहिं सपदं एमेव कुंभादिसु वि दट्ठव्वं । नाव त्ति दारं गतं ॥ इदानिं पमाणे त्ति दारं -

[भा. १८६] कलमादहामलगा, करगादी सपदमट्ठवीसेणं ।

एमेव य दवउदए, विंदुमातं जली वट्ठी ॥

धू. “कमलो” चणगो भण्णंति, तप्पमाणादि-जाव-अहामलगप्पमाणं गेण्हति । एवं चउलहुयं । कहं पुण कट्ठिणोदगसंभवी भवति ? सपदमट्ठवीसेणं त्ति अहामलगादारब्धं दुगुणादगणेण जाव-अट्ठावीसं सतं भट्टामलगप्पमाणं । एत्त चउलहुगादी सपयं पावति । एमेव य दवउदगे द्रवोदक इत्यर्थः, कलमात्रस्थाने बिंदुद्रष्टव्यः, आद्रामलगस्थाने अंजलिद्रष्टव्यो, वट्टित्ति दुगुणा दगुणा वट्ठी-जाव-अट्ठावीसं सतं अंजलीणं, चउलहुगादी पच्छित्तं तहेव जहा कट्ठिणोदके । मीसोदकेऽप्येवमेव आद्रामलकांजलीप्रमाणम् ।

नवरं-दुगुणा दुगुणेण ताव नेयव्वं-जाव-पंचसतबारसुत्तरा । पच्छित्तं मासलहुगादि । अभिक्खसेवाए दसहिं सपदं । पमाणे त्ति दारं गतं ॥ इदानिं गहणे त्ति दारं -

[भा. १८७] जति गहणा तति मासा, पक्खेवे चेव होति चउभंगो ।

कुडुमगादिकरणा, लहुगा तस रायगहणाती ॥

धू. गहणपक्खेवेसु चउभंगो कायव्वो एक्को गहो एक्को पक्खेवो इ । जत्तिया गहण पक्खेवा पत्तेयं तत्तिया मासलहुगा भवंति । गहणे त्ति दारं गतं । इदानिं करणे त्ति दारं -

कुडुं भगादिकरणे त्ति कुडुंभगो-“जलमंडुओ” भन्नति, आदि सद्दाओ मुरवण्णतरं वा सद्दं करेति । कुडुं भगादि सचित्तोदके करंतस्स चउलहुयं अभिक्खसेवाय अट्ठहिं सपदं । मीसाउक्काए कुडुंभगादि करंतस्स मासलहुं । अभिक्खसेवाए दसहिं सपदं । कुडुं भगादि च करंतो पूयरगादि तसं विसहेज्जा, तत्थ तसकायणिप्पण्णं । रायगहणादित्ति सुंदरं कुडुंभगं करेसित्ति मंपि सिक्खावेहि त्ति गेण्हेज्जा । आदिगहणातो उन्निक्खमावेउं पासे धरेज्जा । करणे त्ति दारं गतं । गता आउक्कायस्स दप्पिया पडिसेवणा ॥ इदाणिं आउक्कायस्स कप्पिया सेवणा भण्णति-

[भा. १८८] अट्ठाण कज्झ संभम, सागारिय पडिपहे य फिडिते य ।

दीहादी य गिलाणे, ओमे जतणा य जा जत्थ ॥

धू. एते अट्ठाणादी नवाववायदारा - एतेसु ससणिद्धादी दस वि दारा जह संभवं अववदियव्वा ॥ एत्थ पुण अट्ठाणदारे इमे दारा पुढविसरिसा -

[भा. १८९] ससणिद्धे उदउल्लेएष पुरपच्छा माण-गहण-निक्खित्ते

गमणे य मही य जहा, तहेव आउंमि वित्तिपदं ॥

धू. गमणदारस्स जइ वि पुढवीए अतिदेसो कतो तहा वि विशेष प्रतिपादनार्थ उच्यते

[भा. १९०] उवरिमसिण्हा कप्पो, हेट्ठिल्लीए उ तल्लिचमवणेत्ता ।

एमेव दुविधमुदए, धुवणमगीएसु गुलियादी ॥

चू. उवरिमसिण्हाए पडंतीए वासाकणं सुपाउयं काउं गंतव्वं । अहो सिण्हाए पुण तलियाओ अवणेत्ता गंतव्वं । एस कारणे जयणा । जह सिण्हाए विही वुत्तो एमेव य दुविहे उदएवि भूमे अंतलिकखे य । गमणे—त्ति दारं गयं ।

इदणिं धोवणे त्ति दारं अववदिञ्जति — धुवणमगीएसु गुलियादी गुलाणादि—कारणे । जत्थ सचित्तोदगेण धुवणंकायव्वं तत्थिमा जयणा—“अगीयत्थं” त्ति, अपरिनामग अतिपरनामगा य, तेसिं पच्चवणिमित्तं अतिपसंगनिवारणत्थं च गुलियाओ धुविउमाणिज्जंति, दगंगुलिगा पुण वक्को भन्नति, उदस्सि भाविय पोत्ता वा । आदि सद्दाओ छगणादि घेतव्वा । धुवणे त्ति दारं गयं ॥

इदणिं नाव त्ति दारं — नावातारिमगहणा इमे वि जलसंतरणप्रकारा गृह्यंते—

[भा. १९१] जंघांतारिम कत्थइ, कत्थइ बाहाहि अप्प न तरेञ्जा ।

कुंभे दतिए तुंवे, नावा उडुवे य पण्णी य ॥

चू. समासतो जलसंतरणं दुविहं—थाहं अथाहं च । जं थाहं तं तिविहं संघट्टो लेवो लेवोवरियं च । एयं तिविहं पि जंघासंतारिमगहणेण गहियं । कत्थइ त्ति कचिन्नद्यादिषु ईदृशं भवतीत्यर्थः । वित्तियं कत्थइ त्ति कचिन्नद्यादिषु अत्थाहं भवतीत्यर्थः । एत्थ य बाहाहि अप्पणो नो तरेञ्जा, हस्तादि प्रक्षेपे बहुदगोपघातत्वात् । जलभाविएहिं इमेहिं संतरणं कायव्वं कुंभेण, तदभावा दतिएण, तदभावा तुंवेण, तदभावा उडुपेण, तदभावा पण्णीए, तदभावा नावाए बंधाणुलोभा मज्झे नावा गहणं कतं ॥

[भा. १९२] एत्तो एगतरेणं तरियव्वं कारणंमि जातंमि ।

एतेसिं विवद्यासे, चातुम्मासे भवे लहुया ॥

चू. कंठ्या । नवरं — विवद्यासे त्ति सति कुंभस्स दतिएण तरति घउलहुयं, एवं एक्केक्कस्स विवद्यासे घउलहुयं दडुव्वं । सव्वे ते कुंभाती इमाए जयणाए घेतव्वा ॥ नावं पुण अहिकिच्च भन्नति —

[भा. १९३] नवाणवे विभासा तु, भाविता भाविते ति या ।

तदप्पभाविए घेव, उल्लाणोल्ले य मग्गणा ॥

चू. सा नावा अहाकडेण य जाति, संजयद्वा वा । अहाकडाए गंतव्वं । असति अहाकडाए संजयद्वाए वि जा जाति ताए वि गंतव्वं । सा दुविहा—नवाणवे विभास त्ति नवा पुराणा वा, नवाए गंतव्वं न पुराणाए, सप्रत्यपायत्वात् । नवा दुविहा—भावियाभाविय त्ति उदगभाविता अभाविता य, जा उदके छूटपुव्वा सा उदगभाविया, इतरा अभाविया, भावियाए गंतव्वं न इतराए, उदगविराहणाभयाओ । उदगभाविया दुविहा—तदन्नभाविए त्ति तदुदयभाविया अन्नोदयभाविया च, तदुदयभावियाए गंतव्वं न इतराए, मा उदग शस्त्र मविष्यतीति कृत्वा । तदुदयभाविया दुविहा—उल्लाणोल्लति मग्गणा । उल्ला तिंता, अणील्ला सुक्का, उल्लाए गंतव्वं न इयरीए, दगाकर्षणम-यात् । मग्गणे त्ति एषा एव मार्गणा याभिहिता । एरिसनाव ए पुण गच्छति ॥ इमं जयणं अतिकंतो —

[भा. १९४] असती य परिरयस्स, दुविध तेण तु सावए दुविधे ।

संघट्टन लेवुवरिं, दु जोयणा हाणि जा नावा ॥

सू. जत्थ नावा तारिमं ततो पदेसाओ दोहिं जोयणेहिं गउं थलपहेण गउडइ । तं पुण थलपहं इमं—णतिकोप्परो वा, वरणो वा, संडेवगो वा, तेण दुजोयणिएण परिखेण गच्छउ, मा य नावोदएण । अह असइ परिखस्स सई वा इमेहिं दोसेहिं जुत्तो । परिओ दुविहा—तेण ति सरीरोवकरणतेणा, सावते दुविह ति सीहा बाला वा, तेण वा थलपहेण भिक्खं न लब्धति वसही वा, तो दिवहजोयणे संघट्टेण गच्छउ मा य नावाए । अह तत्थ वि एते चेव दोसा तो जोयणे लेवेण गच्छउ मा य नावाए । अह नत्थि लेवो सति वा दोस जुत्तो तो अद्धजोयणे लेवोवरिएण गच्छउ मा य नावाए । अह तं पि नत्थि, दोसलं वा तदा नावाए गच्छउ । एवं दुजोयणहाणीए नावं पत्तो ॥

संघट्टलेवउवरीण य वक्खाणं कञ्जति —

[भा. १९५] जंघद्धा संघट्टो, नाभी लेवो परेण लेवुवरिं ।

एगो जले थलेगो, निष्पगलण तीरमुस्सगो ॥

सू. पुव्वद्धं कंठं । संघट्टेगमण—जतणा भण्णति—एगं पायं जले काउं एगं थले । थलमिहागासं भन्नति सामइगसंण्णाए । एतेण विहाणेण वक्खमाणेण जयणमुत्तिण्णो जया भवति तदा निग्गलिते उदगे तीरे इरियावहियाए उस्सगं करेति । संघट्टजयणा भणिया ॥ इदाणिं लेव लेवोवरिं च भन्नति जयणा—

[भा. १९६] निब्भए गारत्थीणं तु, मग्गतो चोलपट्टमुस्सारे ।

सभए अत्थेग्घे वा, ओइण्णेसुं घणं पट्टं ॥

सू. निब्भयं जत्थ चोरभयं नत्थि तत्थ । गारत्थीणं मग्गतो । “गारत्था” गिहत्था । तेसु जलमवतिण्णेषु “मग्गतो” पच्छतो जलं ओयरइ ति भणियं होइ । पच्छतो य द्विताजहा जलमवतरंति तहा तहा उवरुवरिं चोलपट्टमुस्सारंति, मा बहु उग्घातो भविस्सति । जत्थ पुण सभयं चोराकुलेत्यर्थः, अत्थेग्घं जत्थ त्थग्घा नत्थि, तत्थ ओतिण्णेषु ति जलं अद्धेसु गिहत्थेसु अवतिण्णेषु, घणं आयणं, पट्टं चोलपट्टं बंधिउं, मध्ये अवतरतीत्यर्थः ॥ जत्थ संतरणे चोलपट्टो उदउल्लेख तत्थिमा जतणा —

[भा. १९७] दगतीरे ता चिट्ठे, निष्पगलो जाव चोलपट्टो तु ।

सभए पलंबमाणं, गच्छति काएण अफुसंतो ॥

सू. दगं पानीयं तीरं पर्यन्तं । तत्थ ताव चिट्ठे जाव निष्पगलो चोलपट्टो । तु सहो निर्भयावधारणे प्रह पुण सभयं तो हत्थेण गहेउं पलंबमाणं चोलपट्टयं गच्छति । डंडगे वा काउ गच्छति । न य तं पलंबमाणं डंडाग्रे वा व्यवस्थितं कायेन स्पृशतीत्यर्थः । एसा गिहि—सहियस्स दधुत्तरणे जयणा भणिया ॥ गिहि असती पुण इमा जयणा—

[भा. १९८] असति गिहि णालियाए, आणक्खेत्तुं पुणो वि परियरणं ।

एगाभोग पडिग्गह, केई सव्वाणि न य पुरतो ॥

सू. असति सत्थिल्लयगिहत्थाणं जतो पाडिवहिया उत्तरमाणा दीसंति तओ उत्तरियव्वं । असति वा तेसिं णालियाते आणक्खेउं पुणो पुणो पडियरणं । आयप्पमाणातो छउरंगुलाहिगो दंडो “नालिया” भन्नति । तीए “आणक्खेउं” उवधेत्तूण परतीरं गंतुं आरपारमागमणं “पडि-उत्तरणं” । नालियाए वा असति तरणं प्रतिकयकरणो जो सो तं आणक्खेउं जया आगतो भवति

तदा गंतव्यं । एवं जंघातारिमे विही भणिओ । इमा पुण अत्थाहे जयणा — तं पढमं नावाए भन्नति । एणाभोगपडिग्गहे ति “एगो भोगो” एगो य योगो भन्नति, एगड्ढबंधणे ति भणियं होति, तं च भत्तगोवकरणाणं एगड्ढं, पडिग्गहोति पडिग्गहो सिकगे अहोमुहं काउं पुढो कज्जति, नीभेदात्तरक्षणार्थं ।

“केय ति” केचिदाचार्या एवं वक्खाणयंति—सच्चाणि ति भाउगोपकरणं पडिग्गहो य पादोपकरणमैसेसं पडिलेहियं । एताभ्यामादेशद्वयाभ्यामन्यतमेनोपकरणं कृत्वा स—सीसोवरियं कायं पादे य पमज्जिऊणं नावारुहणं कायव्वं । तं च न य पुरओ ति पुरस्तादग्रतः, प्रवर्तनदोषभयान्नो अनवस्थानदोषभयान्न । पिड्डओ वि नारुहेणा, मा ताव विमुञ्जेण अतिविकृष्टजलाभ्यान् भयाद्वा । तस्मा मज्झेऽऽरुहेज्जा ॥ तं च इमेद्वाने मोत्तुं ।

[भा. १९९] ठाणतियं मोत्तूण उवउत्तो ठाति तत्थणावाहे ।

दति उडुपे तंबेसु य एस विही होति संतरणे ॥

चू. देवताङ्गाणं कूयङ्गाणं, निज्जामगङ्गाणं । अहवा पुरतो, मज्झे, पिड्डओ । पुरओ देवयङ्गाणं, मज्झे सिवङ्गाणं, पच्छा तोरणङ्गाणं । एते वज्जिय तत्थ णावाए अणावाहे ङ्गाणे ङ्गायति । उवउत्तो ति नमोक्कारपरायणो सागारपञ्चक्खाणं पञ्चक्खाउ य ङ्गाति । जया पुण पत्तो तीरं तदा नो पुरतो उत्तरेज्जा, मा महोदगे निंबुडेज्जा, न य पिड्डतो, मा सो अवसारेज्जेज्जा णावाए, तद्दोस—परिहरणत्थं मज्झे उयरियव्वं । तत्थ य उत्तिण्णेण इरियावहियाए उस्सग्गो कायव्वो, जति वि न संघट्ठति दगं दति—उडुप—तंबेसु वि एस विही होति संतरणे । नवरं ठाणं तियं मोत्तुं । नाव ति दारं गयं ॥

अधुना पमाणद्वारं — एत्थ पुण इमं जतणमतिक्रंतो सच्चित्तोदगगहणं करेति —

[भा. २००] कंजियआयामासति, संसङ्गसुणोदएसु वा असती ।

फासुगमुदगं तसज्जं तस्सासति तसेहिं जं रहितं ॥

चू. पुच्यं ताव कंजियं गेण्हति । “कंजियं” देसीभासाए आरनालं भन्नति । आयामं अवसामणं । एतेसिं असतीए संसङ्गसुणोदगं गेण्हति । गवंगरसभायणनिक्केयणं जं तं “संसङ्गसुणोदगं” भन्नति ।

अहवा कोसलविसयादिसु सल्लोयणो विणस्सणभया सीतोदगे छुब्भति तंतंमि य ओदणे भुत्ते तं अंबीभूतं जइ अतसागतो घेप्पति, एतं वा संसङ्गसुणोदं । एतेसिं असतीए जं वप्पादिसु फासुगमुदगं तं तसज्जं घेप्पति । तस्सासति ति फासुय अतसागस्स असति फासुगं सतसागं धम्मकरकादि परिपूयं घेप्पति । सब्बहा फासुगासति सच्चित्तं जं तसेहिं रहियं ति ॥

फासुयमुदगं ति जं बुत्तं, एयस्स इमा वक्खा —

[भा. २०१] तुवरे फले य पत्ते, रुक्खे सिला तुप्प महणादीसु ।

पासंदणे पवाए, आतवतत्ते वहे अवहे ॥

चू. तुवरसद्दो रुक्खसद्दे संवज्झति तुवरवृक्ष इत्यर्थः । सो य तुवररुक्खो समूलपत्तपुष्पफलो जंमि उदगे पडिओ तंमि तेण परिणामियं तं घेप्पति ।

अहवा तुवरफला हरीतक्यादयः, तुवरपत्ता पलासपत्तादयः “रुक्खेति” रुक्खकोटरे कदुफलपत्तातिपरिणामियं घेप्पति । “सिल ति” क्वचिच्छिलायां अन्नतररुक्खच्छली कुट्टिता तंमि जं संघट्ठियमुदगं तं परिणयं घेप्पति । जत्थ वा सिलाए तुप्पपरिणामियं उदगं तं घेप्पति ।

तुष्यो पुण मयय-क्लेवर-वसा भन्नति । मद्दणादीसु ति हस्त्यादिमर्दितं, “आदि” शब्दो हस्त्या-
दिक्रमप्रदर्शने । एएसिं तुवरादि-फासुगोदगाणं असतीते पच्छुद्धं । आयवतत्ते, अवह, वहे,
पासंदणे, पवाते, एष क्रमः । उक्कमस्तु बंधानुलोभ्यात् । पुव्वं आयवतत्तं अप्पोदगं अवहं
घेप्पति । असइ आयवतत्तं वहं विप्पइ । दोण्ह वि असती कुंड-तडागादीप्पसवणोदं घेप्पति,
अन्नोन्न- पुढविसंकमपरिणयत्ता अन्नसत्वाच्च । तस्सासति धारोदगं, धारापातविपन्नत्वात्
अन्नसत्वाच्च । ततः शेषोदगं ॥ मद्दनादिसु ति जं पयं, अस्य व्याख्या-

[भा. २०२] जइ खग्गे महिसे, गोणे गवए य सूरर भिगे य ।

उप्परवाडी गहणे, चातुम्मासा भवे लहुया ॥

चू. जडो हस्ती, खग्गे एगसिंगी अरण्णे भवति, महिसे गोणे प्रसिद्धे, गोणागिती गवओ,
सूरर- मृगी प्रसिद्धो । जड्हादियाण उक्कमगहणे छउमासा भवे लहुया । अहवा मद्दणाइयाणं वा
उक्कमगहणे भवे लहुया । एसा पमाणदारे जयणा भणिया । एत्थं पुण मीस सचित्तोदगाणं गहणे
पत्ते जावतियं उवउज्जति तत्तियमेत्तस्स पढमभंगे गहणं, असंथरणे-जाव-अनेगपक्खेवं पि
करेया । अद्धाणे ति दारं गतं ॥ इदाणिं सेसा कज्जादि दारा अववदिज्जंति-

[भा. २०३] जह चेव य पुढवीए कज्जे संभमसागारफिडिए य ।

ओमंमि वि तह चेव तु पडिणीयाउट्टणं काउं ॥

चू. जहा पुढवीए तहा इमे वि दारा कज्जे, संभमे, सागारिते, फिडिते य, च सद्दो पडिप्पहे
य । ओमंमि वि तह चेव उ “तु” सद्दो अविसेशावधारणार्थं, इमं पुण पडिणीयाउट्टणं काउं ति
अद्धाणाति जहा संभवं जोएज्जा, पडिणीयाउट्टणं कातु कामो करणं पि करेया । सत्त दारा गया ॥

इदानिं दीहादि गिलाणे ति दारा-

[भा. २०४] विसकुंभ सेय मंते अगदोसघ घंसणादि दीहादी ।

फासुगदगस्स असती गिलाणकज्जइ इतरं पि ॥

चू. विसकुंभो ति लूता भन्नति । तत्थ सेकनिमित्तं उदगं घेतव्वं । मंते ति आयमिउं मंतं
वाहेति, अगओसहाणं वा पीसण-णिमित्तं विसधायमूलियाणं वा घंसणहेउं, “आदि” सद्दातो
विषोपयुक्तेतरमुक्ते वा एवमेव । दीहादि ति दारं गतं-

इदाणिं गिलाणे ति - फासुगोदगस्स असती गिलाणकार्ये इतरं पि सच्चित्तेत्यर्थः ।
आउक्कायस्स कप्पिया पडिसेवणा गता ॥ इयाणिं तेउक्कायस्स दप्पिया पडिसेवणा भण्णइ-

[भा. २०५] सागणिए निक्खिते संघट्टनतावणा य निव्वावे ।

तत्तो इंधणे संकमे य करणं च जणणं च ॥

चू. सागणिए ति दारं - अस्य सिद्धसेनाचार्यो व्याख्यां करोति-

[भा. २०६] सव्वमसव्वरतणिओ जोती दीवो य होति एक्को ।

दीवमसव्वरतणिए लहुगो सेसेसु लहुगा उ ॥

चू. एक्कोति “जोती” उद्दितं, “दीवो” प्रदीपः । ज्योतिःसर्वरात्रंझियायणाणोसार्वरात्रिकः
इतरस्त्वसार्वरात्रिकः । प्रदीपोऽप्येवमेव द्रष्टव्यः । एतेसिं चउण्ह विकप्पाण अन्नतरेणावि जा
जुत्ता वसही तीए ठायमाणाणिमं पच्छित्तं । दीवे असव्वरयणिए लहुगो, सेसेसु ति सव्वरातीए
प्पदीवे दुविहजोईमि य चउलहुगा ॥ इमा पुण सागणिय-निक्खित्तदाराण दोण्ह वि “भद्दबाहु”

सामिकता प्रायश्चित्तव्याख्यान गाथा—

[भा. २०७] पंचादी निक्खित्ते, असव्वराति लहुमाहियं मीसे ।

लहुगु य सव्वरातिए, जं वा आवज्जती जत्थ ॥

बू. पंच ति पणंगं, तं आदि काउं जत्थ—जत्थ जं संभवति पायच्छित्तं तं तत्थ तत्थ दायव्वं, निक्खित्तेत्ति, सचित्तपरंपर—निक्खित्ते असव्व—राईए य प्पदीवे मासलहुगं । अहवा “पंचादीनिक्खित्ते” ति आदिनिक्खित्ते पणंगं, मिस्सगणिपरंपरनिक्खित्तेत्यर्थः । कथं पुनराद्यं ? द्वितीयपदे प्राप्ते “पूर्वतेन ग्रहणमिति करेज्जा” कृत्वा । मासियं मीसि ति मीसाणंतरगणि—निक्खित्ते मासलहुयं । लहुगा य सव्वराइए ति सव्वरातीए य पदीवे दुविह जोयंमि य चउलहुगा । च शब्दात्सचित्तानंतरनिक्खित्तं य । जं वा आवज्जती जत्थ ति एयं सव्वदाराणं सामण्णपयं, जं संघट्टणादिकं, आयविराहणायोज्यमिति वाक्यशेषः । “सागणिय—निक्खित्ते ति दारा गता ॥

इयाणिं संघट्टणे ति दारं—एयस्स इमा भद्दबाहुसामिकता—वक्खाण—गाहा—

[भा. २०८] उवकरणे पडिलेहा, पमज्जणाऽऽवास पोरिसि मणे य ।

निक्खमणे य पवेसे, आवडणे चेव पडणे य ॥

बू. उवकरणे पडिलेह ति पदं, एवं पमज्जणाऽऽवासग पोरिसि मणे य निक्खमणे य पवेसे आवडणे चेव पडणे य एतावंति पदाणि । अवांतरं नव द्वाराणि ॥

एतेषां सिद्धसेनाचार्यो व्याख्यां करोति—

[भा. २०९] पेह पमज्जण वासए, अग्गी ताणि अकुव्वतो जा परिहाणी ।

पोरिसि भंगमभंजणजोई होति मणे तु रतिव्व रति वा ॥

बू. पेह ति उवकरणे पडिलेहा गहिता, पमज्जणे ति वसहिपमज्जणा गहिता, वासए ति आवसगदारं गहितं, अग्गि ति एताणि पेहादीणि करेतस्स अग्गी विराहज्जति ति वक्खसेसं । संजोतियाए उवकरणं पडिलेहेति मासलहुअं, अह अगमीए छेदणगाणि बडंति तो चउलहुयं । अह अग्गिणिविराहणाभया पेहादीणि न करेति, तानि अकुव्वतो जा परिहाणि ति, तमावज्जते । उवकरणपडिलेहणपरिहाणीए असमायारिणिप्फणं मासलहुं उवहिणिप्फणं वा, वसहिं न पमज्जंति अइतर्णिता वा न पमज्जंति मासलहुं, अह पमज्जंति तहा वि मासलहुं, अह पमज्जिते छेदणगेहिं अग्गिकाओ विराहिज्जति तो चउलहुयं । पोरिसि ति दारं—“पोरिसिभंगमभंजणजोती” व्याख्यापदं, सुत्तपोरिसिं भंजति मासलहुं, अत्थपोरिसिं न करेति मासगुरुं, सुत्तं नासेति क्क, अत्थं नासेति क्का, अभंगे पुण जोती विराहिज्जति ।

इदानीं मणे ति दारं—“होइ मणे तु रतिव्व—रति वा” व्याख्यान पदं, स जोतिवसीए जति रती होज्ज सुहं अच्छिज्जति ति रागेत्यर्थः तो चउगुरुयं, अह अरतिं भन्नति—उज्जोते तो चउलहुयं ॥ आवस्सगपरिहाणी पुण इमा—

[भा. २१०] जइ उस्सग्गे न कुणइ, तति मासा सव्व अकरणे लहुगा ।

वंदण धुती अकरणे, मासो संडासगादिसु य ॥

बू. जति उस्सग्गे न करेति तइ मासा, कंठं । सव्वावसगस्स अकरणे चउलहुयं । अह करेति तो जतिया उस्सग्गा करेति तति चउलहुगा, सव्वंमि चउलहुयं चेव । जति न देति वंदनए

धुतीतो वा तत्तिया मासलहु भवति । अह करेति तं चेव य मासलहु । संडासगपमज्जणे अपमज्जणे विमासो ॥ निक्खमण-पवेसेत्ति दो दारा - इण्ण वयसज्जा -

[भा. २११] आवस्सिया निसीहिय, पमज्जासज्ज अकरणे इमं तु ।

पणगं पणगं लहु लहु, आवडणे लहुगं जं चण्णं ॥

धू. निक्खमंतो आवस्सियं न करेति, पविसंतो निसीहियं न करेति, नितानितो वा न पमज्जति, आसज्जं वा न करेति, एतेसिमं पायच्छित्तं आवासिगातिसु जहासंखेण पणगं, पणगं, मासलहु, मासलहु । अहावस्सिणीसीहिया न करेति तो पनगं चेव असमायारिनिष्फण्णं वा । पमज्जासज्जाणं पुण करणे अग्निनिष्फण्णं । निक्खमण-पवेसेत्ति दारा गया ।

आवडण-पडणे त्ति दारा । आवडणं पक्खलणं, तं पुण भूमिअसंपत्तो, संपत्तो वा जाणुक्कोप्परेहिं । पडिओ पुण सव्वगत्तेण भूमीए । एत्थ आवडणे लहुगं त्ति आवडणे पडणे वा चउलहुगं त्ति भणितं भवति । “जं चण्णं त्ति” आवडितो पडिओ वा छण्ह जीविणिकायाण विराहणं करिस्सती तं निष्फण्णं त्ति भणियं होति । अहवा आत्मविराहणानिष्फण्णं, अहवा अग्निनिष्फण्णं ॥ आवडण-पडणं त्ति दारा गता ॥ गतं च संघट्टन दारं । इयाणिं तावणे त्ति - दारं -

[भा. २१२] सेहस्स विसीदणता, उसक्कतिसक्कनऽन्नहिं नयनं ।

विज्जवित्तुण तुयट्टन, अहवा वि भवे पलीवणता ॥

[भा. २१३] सच्चित्तमीस अगणी निक्खित्ते संतणंतरे चेव ।

सोधी जह पुढवी तावणदारस्सिमा वक्खा ॥

धू. अगणिसहितोवस्सए द्वित्ताणं सीयतो सेहो अप्पाणं पि तावेज्जा, हत्थपादे वा । तावणे त्ति दारं गयं ।

उक्कमेणं इंधणे त्ति दारं वक्खाणे त्ति- इंधणं तमेवं दारुयं करेति । उसक्कतिसक्कनं त्ति लहुं विज्जाउत् जलमाणिंधणाणं उक्कट्टणा उसक्कणा भन्नति, जलउ त्ति तेसिं चेव समीरणा अतिसक्कणा भन्नति, अन्नं वा इंधणं पक्खिवइ । इंधणे त्ति दारंगयं ।

इदाणिं संक्रमणे त्ति दारं - अन्नहिं नयनंति स्थानात्स्थानान्तरं संक्रमेत्यर्थः । तत्पुनः शयनीयस्थानाभावात्करोति, प्रदीपनकभयाद्वा । संक्रमणे त्ति दारं गयं ।

इदाणिं संक्रमणे त्ति दारं - विज्जवित्तुण तुयट्टणे त्ति पलीवणगभया निव्वावेतुं छारधूलीहिं स्वपितीत्यर्थः । इह वक्खाणुक्कमकरणं ग्रंथलाघवार्थः । निव्वावणे त्ति दारं गतं ।

इदाणिं करणं च त्ति दारं - अलातचक्रादिकरणं करणेत्यर्थः । तत्रात्मविराधना अग्निविराधना वा । अहवा वि भवे पलीवणय त्ति तेनालातेन भ्राम्यमाणेन प्रदीपनं स्यात् ॥

तत्थ इमं पायच्छित्तं -

[भा. २१४] गाउय दुगुणा दुगुणं बत्तीसं जोयणाइं चरिमपदं ।

दहूण व वच्चंते तुसिणी य पओस उट्ठाहे ॥

धू. पुव्वद्धं कंठं । नवरं - चउलहुगादी पच्छित्तं । दहूण व वच्चंते तुसिणीए त्ति देवउलादिभिं प्रलिते आत्मोपकरणं गृहीत्वा आत्मापराधभयात्साधवः प्रवाताः, ते य वच्चंते तुसिणीए दहूणं गिहत्था पदोसं गच्छेज्जा उट्ठाहं वा करेज्जा । ते य पदुट्ठा भत्तोवकरणं वसहिं वा न देज्जा, पंतवणा

य करेज्जा, सेयवडेहिं ति दहमुद्दाहं करेज्जा । च सद्धो समुच्चये । करणे त्ति दारं गयं ॥

इदाणि संघट्टणादियाण करणंतप्प पच्छितं भण्णति—

[भा. २१५] संघट्टणादिएसुं जणणावज्जेसु चउलहुं हुंति ।

छप्पइकूदिविराधण इंधणे तसपाणमादीया ॥

धू. पुव्वद्धकंठं । तावणद्वारे इमं विसेसपच्छित्तं, छप्पतिआइविराहणं ति तावंतस्स छप्पतिदा विराहिज्जंति, तं निष्फण्णं पायच्छित्तं भवतीति वाक्यशेषः । “आदि” सद्वातो जइवारे हत्थादी परावत्तेउं तावेति तइ चउलहुगा । इंधणे त्ति इंधणद्वारे इमं विसेसं पायच्छित्तं, तसपाणमादीयं ति इंधणे परिकप्पमाण उद्देहिगमादि तसा विराहिज्जंति, “आदि” शब्दात् थावरा वि, तं निष्फण्णं पायच्छित्तं दायव्वमिति ॥ इदाणि जणणं ति दारं —

[भा. २१६] अहिणवजणणे मूलं, सट्ठाणणिसेवणे य चउलहुगा ।

संघट्टन परितावण, लहुगुरु अतिवायणे मूलं ॥

धू. उत्तराघरअरणिमहणप्पयोगे अहिणवमग्निं जणयति तत्थ से मूलं भवति । इदाणि च शब्दो व्याख्येयते “सट्ठाणणिसेवणे य” त्ति जत्थ गिहत्थेहिं पज्जालिया अगणी तत्थ द्वियं चेव आयपरप्पओगेण असंघट्टतो सेवति तत्थ चउलहुगं । सयं पज्जालिए पुण अगणिक्काए पुढवादीयाण तसकायपज्जंताण संघट्ट परितावण लहुगुरुग—तिवायणे मूलं, एवं कम्मनिष्फण्णं ॥

चोदगाह—

[भा. २१७] जति ते जणणे मूलं, हते वि नियमुप्पत्ती य तं चेव ।

इंधणपक्खेवंमि वि, तं चेव य लक्खणं जुत्तं ॥

धू. यदीत्यभ्युपगमे, ते भवत, उत्तराधरारनिष्पओगेण “जणिए”—उत्पादितेत्यर्थः, मूलं भवति, एवं ते “हते” विघातेत्यर्थः, नियमा अवस्सं अन्नो अग्गी उप्पाइज्जिस्सति, तम्हा हते वि तं चेव मूलं भवतु । किं चान्यत् — “इंधणपक्खेवंमिवि” अन्योऽग्नि उत्पाद्यते, अपि पदार्थसंभावेन, उस्सकणे अन्योग्निरुत्पाद्यते । तं चेव य लक्खणं ति तदेवाग्न्युत्पत्तिलक्षणं, “च” शब्दो लक्षणं अविशेषाभिधायी, जुत्तं योग्यं घटमाणेत्यर्थः । तम्हा एतेसु वि मूलं भवतु ॥

पुनरवि चोदक एवात्रोपपत्तिमाह ।

[भा. २१८] अवि य हु जुत्तो दंडो, उवघाते न तु अणुग्गहे जुज्जे ।

अनुकंपा पावतरी, निक्खिवता सुंदरी किह नु ॥

धू. अपि च, ममाभिप्रायात्, हु शब्दो दंडावधारणे, जुत्तो योग्यः, दंडणं दंडः, उवघातेति विनाशेत्यर्थः, न प्रतिषेधे, तु शब्दो प्रतिषेधावधारणे स्लोकप्रायश्चित्तप्रदानविशेषणे वा, अणुग्गहे ति अणुवघाते उज्जालनेत्यर्थः, जुज्जे युक्तः । अनुकंपणमनुकंपा दये त्ति भणियं होइ सा पावतरी कंह भवति ? स्यात्कथं ? बहुपच्छित्तप्पयाणातो, निक्खिवता निग्घिणिग्या, सा सुंदरा पहाणा कंह भवति ? स्यात् कथं ? अपपच्छित्तप्पदाणातो; कंह त्ति प्रश्नः, नु वितर्के ॥ आचार्याह—

[भा. २१९] उज्जालज्झंपगा णं, उज्जालो वंणिओ हु बहु कंमो ।

कम्मर इव पउत्तो, बहुदं सयरो न भंजंतो ॥

धू. उज्जालओ प्रज्वालकः, झंपको निव्वाचको, णं शब्दो वाक्यालंकारार्थः । एतेसिं दोण्हं

पुरिसाणं उज्जालो वणिणओ भगवतीए बहुकम्मो, तु शब्दो निक्षितार्थावधारणे । अस्यार्थस्य रसाधनार्थं आचार्यो दृष्टान्तमाह — कंभारे ति कम्मकरो लोहकारो इव उवमे, पउत्ता आयुधाणि निव्वत्तिता सो बहुदोसतरो भवति, न य ताणि आयुधाणि जो भंजतेत्यर्थः । तर शब्दो महादोषप्रदर्शने, यथा कृष्णः कृष्णतरः, एवं बहुदोसो बहुदोषतरो भवति, एष दृष्टान्तः तस्योपसंहारः एवं अग्निशस्त्रं पञ्चायतो पुरिसो बहुदोषतरो, न निर्वापयतेत्यर्थः ॥ तेउकायस्स दप्पिया पडिसेवणा गता । इयाणि तेउकायस्स कप्पिया पडिसेवणा भन्नति -

[भा. २२०] बित्तिपदमसति दीहे गिलाण अद्धाण सावते ओमे ।

सुत्तत्थ जाणएणं अप्पा बहुयं तु नायव्वं ॥

चू. बित्तिपदं अववायपदं, उस्सगं पदमंगीकृत्य द्वितीयं अववायपदं । तत्त्वमे दारा-असति, दीहे, गिलाणे, अद्धाणे, सावते, ओमे ॥ एए पंतीए ठावेऊण एतेसिं हेट्ठातो सागणियादी जणणपञ्जवसाणा नव दारा ठविज्जंति । तत्थ सागणियदारस्स हेट्ठातो दीवज्जोतीहिं असव्वसव्वेहिं चउरो दारा ठविज्जंति । संघट्टणदारस्स हेट्ठातो पेहातो पडण-पञ्जवसाणा नव दारा ठाविज्जंति । सेसा एक्कसरा । एते सागणियादी सभेया असति दारे अववदिज्जंति ।

तत्थ सागणिय ति दारं-

[भा. २२१] अद्धाणनिग्गयादी, असतीए जोतिरहियवसधीए ।

दीवमसव्वे सव्वे, असव्वसव्वे य जोतिं मि ॥

चू. अद्धाणं महंता अडवी, ताओ निग्गता वसहिमप्राप्तावित्यर्थः, “आदि” सद्दातो इमेसु ठाणसु वट्टमाणा-

“असिवे ओमोयरिए, रायभए खुहिय उत्तमट्टे य ।

फिडिय गिलाण तिसेसे, देवया चेव आयरीए ॥

ते य वियाले चेव पत्ता गामं । प्रसतीए जोतिरहियवसहीए सजोइवसहीए ठायंताणिमा जयणा । पढमं असव्वरातीए दीवे । असति, सव्वराइए दीवे । तस्सासति, असव्वराइए जोइए । असति, सव्वरातीए जोइए । मि इत्ययं निपातः । सागणिय ति दारं गयं ॥

निक्खल्ल-दाराववातो न संभवति । तो नाववइज्जति ।

संघट्टणं ति दारं भन्नति - संघट्टणभया पेहादिसु इमा जयणा कज्जति-

[भा. २२२] कडओ व चिलिमिली वा, असती सभए बहिं य जं अंतं ।

ठागासति समयंमि व, विज्झातगणिमि पेहंति ॥

चू. पदीवजोतीणं अंतरे वंसकडगादी दिज्जति । तस्सासति, पोत्तादि चिलिमिणी दिज्जति एवं काऊण पेहादी सव्वदारा करंति । असति कडगचिलिमिणीणं, वहि उवकरणं पेहेत्तु, वहि सभए, “जं अंतं” अंतमिति जुण्णं, अचोरहरणीयमित्यर्थः, तं बाहिं पडिलेहंति, सारुवकरणं अच्छति, “तं विज्झायगणिं मि पेहंति” । ठागासति ति अह बहि अंतुवकरणस्स वि ठाओ नत्थि, सति वा ठाते अंतुवकरणस्स वि सभयं, तो सव्वं चिय अंतसारुवहिं विज्झायगणिं मि पेहंति । पेह ति दारं गतं ॥

पमज्जणावास-पोरिसि-मणदारा चउरो वि एक्कागाहाए वक्खाणे ति-

[भा. २२३] निंता न पमजंती, मूगा संतु वंदणगहीणं ।

पोरिसि बाहि मणे न वा सेहाय य देति अणुसद्धिं ॥

पू. निंता निग्गच्छंता पविसंता वा वसहिं न पमजंति वुत्तं होइ । मूगा संति वायाए अणुच्चरणं, वंदणगहीणं वंदनं न ददतीत्यर्थः । सुत्तत्थ पोरिसीओ बाहिं करेति । मणे न व त्ति सजोतिवसहीए रागदोसं न गच्छंति । जे य सेहा होअ ताण य सेहाण देति अणुसद्धिं, सेहोऽगीतार्थ, च सद्वा गीताण य, “अनुसद्धी” उवदेसो ॥ मूगा वा संतु वंदणगहीणं अस्य व्याख्या—

[भा. २२४] आवास बाहिं असती, छित्त-वंदन-विगड-जतण-धुति-हीणं

सुत्तत्थ बाहिं अंतो, चिलिमिलि कातूण व झरंति ॥

पू. अनूनमतिरित्तं बाहिमावस्सगं करेति । बहिठागासति, छिये त्ति जो जत्थ ठितो सो तत्थ ठितो पडिक्कमति, वंदणग-धुहीहिं हीणं, हीण-सद्धो पत्तेयं, विगडणा आडोयणा, तं जयणाए करेति, वासकप्पपाउया णिविद्धा चैव टिता भणंति “संदिसह” त्ति । “पोरिसि बाहि त्ति” अस्य व्याख्या—सुत्तत्थ पोरिसीओ सति ठाए बाहिं करेति, असति बहिठागस्स अंतो चिलिमिलि काऊण झरंति । वा विकल्पे, चिलिमिणिमादीणं असती अणुपेहादी करेतीत्यर्थः ॥

अनुसद्धी त्ति अस्य व्याख्या—

[भा. २२५] नाणुजोया साहू, दब्बुजोतंमि मा हु सज्जित्था ।

जस्स वि न एति निद्धा, स पाउति निमिल्लिओ गिम्हे ॥

पू. अभ्युद्योतो द्रव्योद्योतः, भावे ज्ञानोद्योतः । सज्जित्था सक्तिः गिहीतीत्यर्थः । उज्जोते जस्स वि न एति निद्धा स पाउओ सुवति । अह गिम्हे पाउयस्स धम्मो भवेज्जा तो निमिल्लियलोयणो सुवति मउलावियलोयणो त्ति वुत्तं भवति । चउरो वि दारा गता ॥ इदाणि निक्खम-पवेस त्ति दार—

[भा. २२६] तुसिणी अईति निति व, उंमुग्गमादी कओइ अच्छिवंता ।

सेहा य जोति दूरे, जग्गंति य जा धरति जोति ॥

पू. तुसिणीया भोणे, अतिंति पविसंति, निति वा निग्गच्छंति वा, आवस्सग-निसीहियाओ नो कुव्वंति त्ति वुत्तं भवइ । निक्खम-पवेसा गता ।

इयाणि आवडण-पडणे त्ति दारा—उंमुगं अलायं, “आदि” शब्दादग्निशकटिका गृह्यते, आवडण-पडणभया क्वचित् अस्पृश्यमाना इत्यर्थः । गता दो दारा ।

इदाणि तावणे त्ति दारं—सेहा अगीतार्या, ते अग्गीए दूरे कीरंति, गीय वसभा य जग्गंति जाव धरति जोति, मा सेहा वि ताविस्संति । तावणे त्ति दारं गयं ॥

इदाणि इंधणे त्ति दारं—

[भा. २२७] अद्धाणादी अतिनिद्ध, पिछिओ गीतोसक्कियं सुयति ।

सावयभय उस्सिक्कन, तेणभए होति भयणा उ ॥

पू. अद्धाणातिपरिस्संतो, अतिनिद्धपिछिओ अतिनिद्राग्रस्तः, गीयत्यगहनं जहा अगीयत्था न पस्संति तहा, तं जयणाए ओस्सक्किउं सुवति, स एव गीयत्यो सीहसावयादि-भए जयणाए उंमुगाणि ओसक्कति, चोभते उसक्कति सक्कनाणं भयणा । कथं ? जति अतिक्रंति य तेणा तो

ओसकनं न कज्जति, मा अग्निं दद्दुमागमिस्संति, अह धिरा चोरा तो ओसक्किज्जति, तं जलमाणिं अग्निं दद्दु जागरंति ति नाभिद्वंति, एसा भयणा ॥ अपुब्बिधणपक्खेवं पि करेज्जा-

[भा. २२८] अद्धाणविवित्ता वा, परकड असती सयं तु जालेति ।

सूलादी व तावेउं, कते कज्जे छारयक्रमये ॥

सू. अद्धाणं पयो, विवित्ता मुसिया अद्धाणे विवित्ता परकडा परेण उज्जालिया, तस्स असती तत्त्वयमात्मनैव ज्वालयंति, एतदुक्तं भवति—शीतार्ता इंधनं प्रक्षिपंति । इंधणे ति दारं गयं ।

इदाणि निव्वावणे ति दारं भन्नति - परकएण वा सयमुज्जालिएण वा सूलाति तावेउं, आदिसद्दातो विसूतिता, कते कज्जे निष्ठितेत्यर्थः, पलीवण-भयाच्छारेणाक्रमति । निव्वावणे ति दारं गयं ॥ इदानि संक्रमणे ति दारं-

[भा. २२९] सावय-भय आणंति वा, सोतुमणा वा वि बाहिं नीणंति ।

बाहिं पलीवणभया, छारेतस्सासति निव्वावे ॥

सू. सावयभए अन्नस्थाणातो आणयंति, तत्थाणातो वा सोतुमणा बाहिं नीणयंति । अह बाहिं पलीवणभया न नीणयंति ताहे तत्थ द्वियं छारेण छादयंति । तस्सासति ति छारस्स असति अभावा निव्वावेति एगडं ॥ असति ति दारं गतं । दीहादीदारेसु सागणियादिदारा उवउज्ज जं जुज्जति तं जोएव्वं । इमं तु दीहादि दारस्सुवं । तत्थ दीहे ति दारं-

[भा. २३०] दीह छेयण डक्को, केण जग्ग किरियद्वता दीहे ।

आहार तवण हेउं, गिलाणकरणे इमा जतणा ॥

सू. दीहाति य डक्कं कयाति डंभेयव्वं, तं निमित्तं अगणी धेप्पति । छेदो वा कायव्वो तस्स देसस्स तो अंधकारे पदीवो जोति वा धरिज्जति । डक्को दष्टः, केणं ति सप्पेणणत्तरेण वा वात-पित्त-सिंभ-सभावेन साध्येनासाध्येन वा तत्परिज्ञाननिमित्तं जोति धेप्पति । जग्ग ति दद्दो अग्गाविज्जति, मा विसं न नज्जिहिति उल्ललियं न वा । एवं दीहदद्दस्स करियणिमित्तं जोई धेप्पति । दीहि ति दारं गयं । इदाणि गिलाणे ति दारं- पच्छद्धसमुदायत्थो आहारो गिलाणस्स तावेयव्वो, तत्थ पुण तावणकारणे इमे दव्वा तावेयव्वा ॥

[भा. २३१] खीरुण्होद विलेवी, उत्तरनिक्खित्ते पत्थकरणं तु ।

कायव्वं गिलाणद्धा, अकरणे गुरुगा य आणादी ॥

सू. खीरं वा कढेयव्वं, उण्होदगं वा विलेवी वा उवक्खडेयव्वा, इमाते जयणाते उत्तरेति उवचुल्लगो भन्नति, निक्खित्तं तत्त द्विवियं । सो पुण वउचुल्लो एवं तप्पति जं चुल्लीए इंधणं पक्खिप्पति तस्स जलियस्स जाला अवचुल्लगं गच्छति, एवं अहाकडं तप्पइ । उवचुल्लगस्सासती पुव्वपक्खित्त-इंधणजलियचुल्लीए ताविज्जति । असतिमंगालगेसु वि पुव्वकतेसु । पत्थकरणं तु एवं सव्वासतीए चुल्लीमंगालगा वा काडं अगणियमानीय इंधणं पक्खिवित्तु कायव्वमिति । तु सर्वप्रकारकरणविशेषणे ।

चोदग आह—“ननु अधिकरणं ?” आचार्याह—यद्यपि अधिकरणं तह वि कायव्वं गिलाणस्स, अकरणे गुरुगा य आणादी ॥ अह साहुणो सूलं विसूइया वा होज्ज तो तावणे इमा जयणा

[भा. २३२] गमनादि नंत-मुम्मुर-इंगाले इंधणे य निव्वावे ।

आगाढे उच्छणादी, जलणं करणं च संविग्ने ॥

चू. आइ ति आदावेव जत्थ अगणी अहाकडो झियायति तत्थ गंतुं सूलादि तावेयव्वं । अह जत्थ अगणी अहाकडो झियाति, तत्थिमे कारणा होञ्जा-

[भा. २३३] ठागासति अचियत्ते, गुज्झंगाणंपयावणे चेव ।

आतपरस्सा दोसा, आणणनिव्वावणे न तर्हि ॥

चू. ठागो तत्थ नत्थि, अचियत्तं वा गिहवइणो, अहवा गुज्झंगाणि प्पतावेयव्वाणि, ताणिय गिहत्थ पुरतो न सक्केति तावेउं तो न गम्मति । अह तरुणी तत्थित्थीओ, सो य साहू इंदियनिग्गहं काउमसमत्थो, तो आयसमुत्थदोसभया न गच्छति, परा गिहत्थीओ, ता वा तत्थुवसगांति, एवं पि तत्थ न गम्मइ ति, इस्सालुगा गिहत्था न खमंति । दोस ति एवं बहुआ तत्थ दोसा नाऊण अगणीते तत्थ आणयणा कायव्वा, कते कज्जे निव्वावणं कायव्वं । उज्झवणंति वुत्तं हवइ । न तर्हि दोसले गंतव्वं ॥

जं पुण आणयणं तं इमाए जयणाए । नंति ति खुड्डगा थेरा वा हयसंका नंतगा तावेउं आणयंति, तेन तं तावयंति । अह नंतगं अंतरा आणिअभाणं विज्झाति तो मुंमुरभाजयंति मुंमुरो अगणिकणियासहितो सोम्हो च्छारो । मुंमुरस्स असतीए तेण वा अप्पमाणे इंगाले आणयंति, अनिधणाणि ज्जाला इंगाला भण्णंति । ते पडिहारिए आणयंति । कते कज्जे तत्थेव ज्जावयंति । इंधणे ति इंगालासति तेहिं वा अप्पण्णप्पमाणे जया वा खद्धगि तया इंधणमवि पक्खिवंति । एवं कारणे गहणं । कडे य कज्जे निव्वावेयव्वो अगणी च्छारमादीहिं, मा पलीवणं भवे । आगाढगहणा इदं ज्ञापयति-जहा एस किरिया आगाढे, नो अणागाढे । अंछणंति ओसक्कणं, आदि शब्दादन्यत्र नयनं जलनं जालनं ओसक्कं ति एगट्ठं । करणं ति पडणीयाउट्टणनिमित्तं करणमपि कुर्यात् । च शब्दात् ग्लानादिकार्यवेक्ष्य जननमपि कार्यं । संविग्ने ति जो एताणि करेतो वि संविग्ग सो एवं करेति । गीतार्थ परिनामकेत्यर्थः । एस पुण पच्छद्धत्थो सव्वेसु गिलाणादिदारेसु जहासंभवं घडावेयव्वो ॥ गिलाणे ति दारं गयं । इदाणि अद्धाण-सावए-ओम-दारा तिन्नि वि एग्गाहाए वक्खाणेति-

[भा. २३४] अद्धाणंमि विवित्ता, सीतंमि पलंब-पागहेउं वा ।

परकड असती य सयं, अ जालेति व सावयभए वा ॥

चू. अद्धाणे विवित्ता मुषित्ता इत्यर्थः, सीतमिति, कप्पाणऽसती सीते पडंते परकडअगणीए हत्थपायसरीराण तावणं करेति । पलंबपागहेउं व ति पलंबा फला, पागो पचनं, हेतु करणं, वा विकप्पे, एण एव पलंबपचनविकल्पः । एस पलंबपागो । एस पलंबपागो परकडाए चेव अगणीए कायव्वो । परकडस्स असतीए सयं जालेति । स्वयं आत्मनैव, य उपप्रदर्शने, किं पुनस्तददर्शयति इमं, ओमद्वारेथ्येष एव प्रलंबार्थं । सावया सीहाई, तस्समुत्थे भए अग्गि पज्जालयंति ॥ गया तेउक्कायस्स कप्पिया पडिसेवणा ॥ इदाणि वाउक्कायस्स दप्पिया पडिसेवणा भण्णंति-

[भा. २३५] निग्गच्छति वाहरति छिडे पडिसेव करण फूमे य ।

दारुग्घाडकवाडे संधी वत्थेय छीयादी ॥

चू. धम्माभिभूतो निलयध्मंतराओ बाहिं निग्गच्छति, अनिलाभिधारणनिमित्तं वाहरति

ति शब्दयति—वह्निद्विओ भणति, एहि एहि इतो सीयलो वाऊ । छिहे पडिसेव ति छिहीते पुणो लोए चोप्पाला भण्णंति, तेसु पुव्वकतेसु वाउपडिसेवणं करेति । करणं ति अपुव्वाणि वा छिह्वाणि वायु—अभिधारणनिमित्तं करेति । फूमेति ति धम्मदितो अन्नतरमंगं फूमति, भत्तपाणमुण्हं वा । दार ति दुवारं भन्नति, तं पु वकयमिद्धगाहिं इइयमुग्घाडेति, अपुव्वं वा दारमुग्घाडेति ति वुत्तं भवति । उग्घाडसद्दो उभयवाची दारे, कवाडे य । उग्घाडेति वा कवाडं धम्मतो, अहवा दारमुग्घाडेति, उग्घाडं वा कवाडं धम्मतो, अहवा दारमुग्घाडेति, उग्घाडं वा उग्घाडेति उच्छाडेति वुत्तं भवति । उग्घाडसद्दो उभयवाची दारे, कवाडे य । उग्घाडेति, एवं तिन्नि पदा कज्जंति । “संधि ति” - धराणं अंतरा छिंडी वा तं सातिज्जति । वत्थयंति वत्थं चउरंस्सगं काउ पडवायं करेति । “छीतादि ति” छीतं छक्कियं, आदि सद्दतो कासियं ऊससिअं नीससिअं, एते छीयादी अविहीए करेति ति

[भा. २३६] सुप्पे य तालवेंटे, हत्थे मत्ते य चेलकण्णे य ।

आल्लफुमे पप्पे, गाल्लिहा सेव पत्ते य ॥

सू. सुप्पं गयकण्णाकारं भन्नति सव्वजणवयप्पसिद्धं तेण वा वातं करेति, जहा धण्णं पुणंतीओ । तालो रुक्खो, तस्स वेंटं तालवेंटं, तालपत्रशाखेत्यर्थः । सा य एरिसा छिज्जति । हत्थो सरीरेगदेसो, तेण वीयति । मत्तगो मात्रक एव, तेण वा वातं करेति । चेलं वस्त्र, तस्य कण्णो चेलकण्णो, तेण वा वीयति । अच्छिफूमइति । अच्छी अक्खी, तं कंदप्पापरस्स फूमति । फूमणसद्दो उभयवाची । पप्पे ए ति वंसो भन्नति, तस्स मज्झे पप्पं भवति, नालिय ति अपप्पा भवति, सा पुण लोए “मुरली” भन्नति, एए वायंति । पत्ते य ति पत्तं पच्चिनीपत्रादि तैरात्मानं भक्तं वा वीयति ॥

[भा. २३७] संखे सिंगे करतल, वत्थी दतिए अभिक्खपडिसेवी ।

पंचेव य छीयादी, लहुओ लहुया अय डेव ॥

सू. “संखो” जलचरप्राणिविशेषः “सिंगं” महिसीसिंगं, शंख शृंगं वा धमेइ । करो हस्तस्त स्य तलं तरतलं, हस्तसंखं पूरेति ति वुत्तं भवति । अन्नतरं वा करतलेन वाद्यं करोति । वत्थी धम्ममयो, सो य वेज्जसालासु भवति, तं वायुपुण्णं करेति । दतिओ दतिकः, जेण नदिमादिसु सतरणं कज्जति, तं वायुपुण्णं करोति । अभिक्खपडिसेवी ति एते निग्गच्छबाहिराती द्वाणा अभिक्खं पडिसेवंतो अप्पण्णो ठाणातो चरमं पावति । पंचेव य छीयादिसु पण्णं भवति । एत्थ वीसहिं वाराहिं सपयं पावति । लहु ति जेसु लहुमासो तेसु दसहिं वाराहिं सपयं पावति । लहुगा य अडेव ति जेसु चउलहुअं तेसु अड्ढहिं वाराहिं भवति ॥ विणओ पुच्छति — भगवं ! तुद्धे भणत जहा निग्गच्छदारादिआण अप्पण्णो पच्छित्तद्वाणातो सपयं पावति, तमहं सद्धानमेव न याणांमि, कहेह तं । गुरु भणति —

[भा. २३८] निग्गच्छ फूमे हत्थे, पत्ते य चेलकण्णे य ।

करतल साहा य लहु, सेसेसु य होति चउलहुगा ॥

सू. साहा “साहुली” वृक्षसालेत्यर्थः । अच्छिफुमणे वि, एतेसु सव्वेसु मासलहु भवति, सेसेसु ति जे न भणिआ तेसु चउलहुअं । साहा वयण च सद्दे साहा भंगेण वा पेहुणेण वा पेहुण—हत्थेण वा वीएइ ति वुत्तं भवति ॥ “सेसेसु होति लहुआओ” एतं अतिपसत्तं लक्खणं ॥

आयरिओ पञ्चद्वारं करेति ॥

[भा. २३९] जति छिद्वा तति मासा, जा तिन्नी चतु लहु तु तेण परं ।

एवं ता करणमी पुव्व कया सेवणे चेव ॥

धू. जति छिद्वाणि करेति तति मासलहु, जाव तिन्नि तेण परेणं चउलहु भवति एतं ताव पुव्वच्छिदुकरणे पच्छित्तं । पुव्वकतासेवणे चेव सि पुव्वकते एक्कंमि वातपडिसेवणं करेइ मासलहु, दोहिं दो मासलहु, तीहिं तिन्नि मासपहु, तेण परं चउलहु भवति ॥

[भा. २४०] कमढगमादी लहुगो, कासे य वियंभिण्ण पणगं तु ।

एक्केक्कपदादो पुम, पसज्जणा होतिऽभिवखणतो ॥

धू. कमढं साहुजणपसिद्धं, आदि शब्दातो कंसभायणादी, एतेसु मासलहु । कासिअं खासियं, वियंभियं जंभातितं, च सदाओ छित्त-उससिअ-नीससिएसु अविहीए पणगं । एक्केक्कपयाओ ति आत्मात्मीयपदात् अभीक्षणत उवरुवरिं पदं प्रसज्जति भवतीत्युक्तं भवति ॥ सिस्साभिप्पातो किमत्थं पच्छित्तं दिज्जति ? एत्थ भन्नति -

[भा. २४१] वास-सिसिरेसु वातो, बहिया सीतो गिहेसु य स उम्हो ।

विवरीओ पुण गिम्हे, दिय-राती सत्थमन्नोन्नं ॥

धू. वास ति वरिसाकालो, सिसिरो शीतकालो, एतेसु वास-सिसिरेसु वाओ बहिया गिहाण सीअलो भवति, गिहेसु तु गृहाभ्यंतरेषु सोम्हो सोष्म, एवं तावत्कालद्वये । तच्चिवरीतो पुण गिम्हे ति पुव्वाभिहितकालदुगाओ विवरीतो गिम्हे उम्हकाले गृहाभ्यंतरे सीतो वायुः बहिया उष्ण इति । दिय-राइ ति वास-सिसिरगन्धेसु एतं वाउलवखणं दिवसओ वि रातीए वि ।

अहवा दिवसओ वाऊ उण्हो भवति रातीए सीयलो भवति । सत्थं शस्त्रं, जं जस्स विनासकारणं तं तस्स सत्थं भन्नति, अन्योन्यशस्त्रं परस्परशस्त्रमित्यर्थः । वास-सिसिर-गिहभ्यंतरवाओ बहिवायस्स सत्थं, बहिवातो गिहवायस्स सत्थं । एवं गिम्हे वि । एवं दियवातो सच्चरि-वायसु, सच्चरि-वाओ य दिय-वायस्स ॥

जहेसिं वायाणं, अन्नोन्नसत्थकारणत्तं दिट्ठं-

[भा. २४२] एमेव देहवातो, बहिरवातस्स होति सत्थं तु ।

वियणादिसमुत्थो वि, य सउपत्ती सत्थमण्णस्स ॥

धू. एमेव अवधारणे, दिट्ठतोपसंहारपदरिसणत्थे वा । देहवाओ ति सरीरवातः सो य च्छीयादिसु संख-संगपूरणे वा दितियादीपूरणे वा भवति । सो य बहिरवायस्स होइ सत्थं तु एवं वियणादिसमुत्थो वि यत्ति, “आदि” शब्दः वियणग-विहाण-तालयंटादिप्पदरिसणत्थ । स इति स्वेन स्वेन विधानेनोत्पन्नः, अन्योन्यशस्त्र विज्ञेयमिति । अनेन कारणेन प्रायश्चित्तं दीयत इति ॥ इमे य आय-संजमविराधनादोसा भवंति-

[भा. २४३] संपातिमादिघातो, आउ-वधाओ य फूम वीयंते ।

दंडियमादी गहणं, खित्तादी बहिरकरणं वा ॥

धू. वियणादिणा वीयंतस्स मच्छियादी संपातिमादिघातो भवति, एसा संजमविराधना ।

आउ-वघातो य फूम वीयंतं, फूमंतस्स मुहं सुखति, वीयंतस्स य बाहा दुक्खति, एसो उवघातो सुंदरं संखं वा वंसं वा वाएति दंडिओ गेणहेज्जा, उप्पव्वावेइ त्ति वुत्तं भवइ । “आदि” सद्दातो रायवद्धभो वा । खित्तादित्ति सहसा संखपूरणे कोइ साहू गिहत्थो वा खित्तचित्तो भवेज्ज । “आदि” सद्दातो हरिणिओ वित्तचित्तो भवइ, सपत्तो वा जज्जइइहो हवेज्ज, उम्माओ वा से समुप्पजेज्ज । बहिरकरणं व त्ति पुणो पुणो संखं पूरयंतस्स बहिरत्तं भवति त्ति, च समुच्चये ॥ गता वाउक्कायस्स दप्पिया पडिसेवणा । इदानीं वाउक्कायस्स कप्पिया पडिसेवणा भन्नति --

[भा. २४४] वित्तियपदे सेहादी अद्धाण गिलाण ऽइक्कमे ओमे ।

सण्णा य उत्तमद्धो, अणधिया से य देसे य ॥

सेहाति त्ति दारं-

[भा. २४५] सव्वे वि पदे सेहो, करेज्ज अनाभोगतो असेहो वि ।

सत्थो वच्चति तुरियं, अत्थं व उवेति आदिच्चो ॥

यू. निग्गमणादी सव्वे पदा सेहो अयाणमाणो करेज्ज, “आदि” सद्दातो अनाभोगतो असेहो वि निग्गच्छणादी पदा करेज्ज । सेहादि त्ति गतं ।

अद्धाण त्ति दारं - अद्धाणपडिवण्णा साहू सत्थेण समाणं । सो य सत्थो तुरियं वच्चिउ कामो, अत्थं वा उवेति आदिच्चो, उप्पिणं च भत्तं तं णिव्ववेउं वीयणादीहिं तुरियं भोयव्वमिति । अद्धाणे त्ति गयं ॥ गिलाणादिक्कमे त्ति दारं ।

[भा. २४६] पढमालिअ करणे वेला, फिट्ठइ सूरत्थमेति वा ओमे ।

विधुणाति फूमणेण वा, सीतावण होति उभए वि ॥

यू. गिलावणवेयावच्चकरो पढमालिअं करेति, तं च उप्पिणं भत्तपाणं, जाव य तं सयमेव सीती भवति ताव गिलाणस्स वेयावच्चवेलातिक्कमो भवति, अतो तं विधुवणादीहिं तुरियं निव्वावेऊण भोत्तूण य गिलाणस्स य भत्तपाणमाणयति ओसहं वा । गिलाणे त्ति दारं गयं ॥

ओमे त्ति दारं - “पढमालियाकरणवेला फिट्ठइ” एस पढमपादो ओमे वि घडावेयव्वो । सूरत्थमेति ओमेति ओमं दुब्बिक्खं, तंमि य दुब्बिक्खे “अत्थमणवेलाए उप्पिणं भत्तपाणं लद्धं, जति तं सयं सीती होमाणं पडिच्छंति जाव ताव य सूरोऽत्थमेति, न य संथरंति, ताहे विहूवणादीहिं विधुवणाति त्ति विविधं घुणाति विधुवणाति, वीयति तति वुत्तं भवति । अहवा “विधुवणाति त्ति” विहुअणो वियणओ, तेण वीयति । फूमणेण व त्ति मुहेण फूमति । एतेहिं सीयावणं करेति सीतलीकरणमित्यर्थः । उभए वि त्ति भत्तं पानकं च, अहवा सरीरमाहारो य, अहवा ओदनं व्यंजनं च । ओमे त्ति गतं ॥ २४६ ॥ सण्णा त्ति दारं -

[भा. २४७] सण्णा सिंगगमादी, मिलणइविहे महल्लसत्थे वा ।

सेसेसु तु अभिधारण, कवाडमादीणि वुग्धाडे ॥

यू. सण्णाति सण्णा संगारेत्यर्थः सिंगगमादी धम्मंति संगारनिमित्तं । तस्स य एवं संभवो भवतिमिलणइविहति विहमद्धाणं तंमि परोप्परं फिट्ठिया मिलणइ सिंगगमादी धम्मति, महल्लसत्थे वा महतो सत्थो खंधवाराती, तंमि न नज्जति को कत्थ ठितो, ताहे सिंगगमादी पूरिज्जति, गुरुसमीवे ततो सव्वे आगच्छंति, एतेण कारणेण सिंगगमादीपूरणं करेज्जा । सण्णा त्ति दारं गयं ।

सेस ति उत्तमद्व-अणहियास-देस-दारा । तत्थ उत्तमद्वद्वियस्स धम्मो परिडाहो वा, से कज्जति । अणहियासो दम्मं न सहति । देसे वा, जहा उत्तरावहे अच्चत्थं धम्मो भवति । एतेसु तिसु वि दारेसु अभिधारणं करेति, कवाडमादीणि वा उग्घाडेति, “आदि” सद्दातो ऽपुव्वदारमुग्घाडेति छिद्वाणि वा करेति । गता तिन्नि वि दारा ॥ गता वा उक्कायस्स कांथेया पांडसंधणा । इयाणि वणस्सतिकायस्स दप्पिया पडिसेवणा भण्णति-

[भा. २४८] बीयादि सुहुम घट्टन निक्खित्त परित्तनंतकाए य ।

गमणादि करण छेयण दुरुह प्रमाण ग्रहणे य ॥

यू. बीया परित्तानंता य, “आदि” सद्दा दसविहो वणस्सतां । सुहुमं ति पुप्फा, घट्टणसद्दो सव्वेसु पत्तेयं । निक्खित्तं न्यस्तं, तं पुण परित्तवणस्सतिकाए अनंतवणस्सतिकाए वा । गमणादि ति परित्तेणानंतेण वा गमणं करेति, “आदि” सद्दाओ ठाण-निसीयण-तुयट्टन करणं प्रतिमारूपं करेति । छेदणं पत्तच्छेजं करेति । दुरुहणं आरुहणं । आद्रामलकादिप्रमाणं । ग्रहणं हत्थेण, च सद्दा पक्खेवो य । एस संखित्तो दारगाहत्थो विवरित्तो ॥

[भा. २४९] पचादी लहुगुराग, लहुगा गुरुगा परित्तनंताणं ।

गाउय जा बत्तीसा, चतुलहुगादी च चरिमपदं ॥

यू. पंच ति पनगं “आदि” ति बीयदारे, ‘लहुगुरुगं ति’ जति परित्तबीयसंघट्टणेण भत्तं गेण्हति तो लहुपणगं, अणंतबीयसंघट्टणेणं तो गुरुअं । ‘लहुगा गुरुगा परित्तनंताणंति पणगा संवज्जंति । परित्त-सुहुमे पादादिणा संघट्टेति लहुपणगं, अणंते गुरुपणगं । अहवा “लहुगा” गुरुगा परित्तनंताणंति निक्खित्तदारं गहियं, परित्तवणस्सतिकाए अनंतरनिक्खित्ते लहुगा, अनंते अनंतरनिक्खित्ते गुरुगा, परित्तानंतवणस्सतिकायपरंपरनिक्खित्ते लहुगुरुमासो, परित्तानंतवणस्सतिकाए भीसे अनंतरनिक्खित्ते लहुगुरुमासो, तेषु चेव परंपरे जहसंखेण लहुगुरुपणगं । गमणदारे गाउय जा बत्तीस ति गाउआओ आरब्ध दुगुणा दुगुणेण जाव बत्तीसं जोयणाणि गच्छति, एत्थ अड्डसु ठाणेषु चउलहुगादी चरिमपदंति गाउए चउलहुयं एवं-जाव बत्तीसाए पारंचियं । एवं परित्ते । अणंते गाउयाइ दुगुणेण जा सोलस चउगुरुगादी चरिमं पावति “च” सद्दो अवधारणे ॥

[भा. २५०] पनगं तु बीय घट्टे, उक्कुट्टे सुहुमघट्टणे मासो ।

सेसेसु पुढवीसरिसं, मोत्तूणं छेदणदुरुहे ॥

यू. पंचादी लहुगुरुग ति एतस्स चिरंतनगाहापायस्स सिद्धसेनाचार्यः स्पष्टेनाभिधानेनार्थमभिधत्ते । पणगं तु बीयघट्टे गतार्थं । सचेयणवणस्सती उदूहले छुण्णो पीसणीए वा पीडो सरसो उक्कुट्टो भण्णइ । सो पुण परित्तो अनंतो वा, तस्संसट्टेण हत्थमत्तेण भिक्खं गिण्हइ, परित्ते मासलहुं, अनंते मासगुरुं । सुहुमा फुल्ला, ते परित्तानंता वा, ते जिंधेतो घट्टेति । मासो ति परित्तेसु मासलहुं, अणंतेसु मासगुरुं । सेसेसु ति करण-छेदण-दुरुहण-प्रमाण-ग्रहणदारा, एतेसु पुढवीसरिसं, मोत्तूणं छेदणदुरुहे कट्ठ्यं ॥ छेदणदुरुहण वक्खाणं ।

[भा. २५१] छेदनपत्तच्छेजे, दुरुहण खेवा तु जत्तिया कुणति ।

पच्छित्ता तु अनंते, अ गुरुगा लहुगा परित्तेसु ॥

चू. फासुअं ति विद्धत्थं, जीवउत्पत्तिद्वानं जोणी भवति, परित्ता जोणी जस्स पलंबस्स तं भण्णति परित्तजोणी, परित्तं अनंतं न भवति । एगद्धित्ति एगबीयं जहा अंबगो । अबद्धो अद्धिङ्गो जस्स तं अबद्धद्धियं, अनिष्पन्नमित्यर्थः । भिन्नमिति द्रव्यतो, भावतो नियमा तदभिन्नं क्वं ? उच्यते, फासुगग्रहणात् । एस पढमभंगो व्याख्यातः । अभिण्णे य त्ति द्वितीयभंगग्रहणमेतत् । अबद्धद्धिपडिवक्खो घेप्पइ, बद्धद्धिइए वि एवं, बद्धद्धियग्रहणात् ततियचउत्थभंगा गहिया, एवं शब्दग्रहणात् जहा पढमवित्तियाण अंते भिण्णाभिण्णं एवं ततियचउत्थाण वि अंते भिण्णाभिण्णं कर्तव्यमिति । एगद्धियप्पडिवक्खो घेप्पति, एमेव य होति बहुबीए त्ति एवं बहुबीए वि चउरो भंगा अबद्धबद्धद्धिय भिण्णाभिण्णेहिं कायव्वा । एते अट्ठा । अन्ने पत्तेयवणस्सतिपडिवक्खसाहारणेण अट्ठ, एते सोलस । अन्ने फासुगपडिपक्खे अफासुगग्रहणे सोलस । एते सव्वे बत्तीसभंगा हेडुतो नायव्वा ॥

[भा. २५७] एमेव होति उवरिं एगद्धिय तह य होति बहुबीए ।

साधारणस्सऽभावा आदीए बहुगुणं जं च ॥

चू. उवरिं रुक्खस्स एमेव बत्तीसं भंगा कायव्वा । एगद्धिय तह य होति “बहुबीए त्ति” इमं पुण वयणं सेसाण फासुगजोणिपरित्तइयाण वयणाण सपडिवक्खाण सूयणत्थमभिहितं । तानि य इमानि फासुगजोणि परित्तो एगद्धिगा अबद्धभिण्ण सपडिवक्खा, एवं भंगा बत्तीसं, उवरिं साहारणस्स, ऽभावति अनेन अधोवरिबत्तीसभंगक्रमेण फासुगस्स साहारणसरीरस्स अभावा अलाभेत्यर्थः, सचित्तं गृण्हाति । तत्रेदं वाक्यं “आदीए बहुगुणं जं च”—आदीए बहु गुणंति सेसाण बहुगुणं जनयति करोतीत्यर्थः, “जं च त्ति” यद् द्रव्यं, सति सचित्ते जं द्रव्यं बहुगुणे करोति तं गेण्हति, परित्तं अनंतं वा । न तत्र क्रमं निरीक्षतीत्यर्थः । अहवा साहारणस्वभावात् यद् द्रव्यं बहुगुणतरं, तमादीचते गृण्हातीत्यर्थः ॥ वणस्सतिकायस्स कप्पिया पडिसेवणा गता । गओ य वणस्सतिकायो । इदानीं बेइंदियादितसकाए दप्पिया पडिसेवणा भण्णति—

[भा. २५८] संसत्तपंथ—भत्ते, सेज्जा उवधी य फलग—संधारे ।

संघट्टण परितावण, लहु गुरु अतिवातणे मूलं ॥

चू. बेइंदियादीहिं तसेहिं संसज्जति पंथो, संसज्जति भत्तं, संसज्जति सेज्जा, संसज्जति उवही, संसज्जति फलगयं, संसज्जति संधारो । जंमि य विसए बेइंदियादीहिं पंथ—भत्ताती संसज्जति तत्थ जइ दप्पेण परिगमणं करेति तत्थिमेण विकप्पेणिमं पायच्छित्तं ।

इदं पश्चान्द्वयं व्याख्यानं—संघट्टणपरितावणे त्ति बेइंदियाईणं संघट्टणं करेइ, परितावणं करेइ, उदवणं करेति । लहुगुरु त्ति बेइंदिया संघट्टेति चउलहुयं, परितावेति चउगुरुयं, उदवेति छल्लहुअं तेइंदियाणसंघट्टादिसु पदेसु चउगुरुगादि छगुरुगो द्वाति । चउरिंदियाण छल्लहुआदी छेदो द्वाति । पंचेइंदियाण—संघट्टणे छगुरुअं, परितावणे छेदो, उदवणेऽतिवातणे मूलं त्ति पंचेइंदियं व्यापादयमानस्य मूलेत्यर्थः ॥ एसो चेव गाहापच्छुओ अनेन गाथासूत्रेण स्पष्टतरोऽभिहि, जओ—

[भा. २५९] संकप्पे पदभिंदण पंथे पत्ते तहेव आवण्णे ।

चत्तारि छम लहुगुरु सट्ठाणं चेव आवण्णे ॥

चू. संकप्प इति गमणभिप्पायं करेति, पदभिंदणमिति गृहीतोपकरणो प्रयातः, पंथे त्ति

संसत्तविसयस्स जो पंथो तं, पत्तो ति संसत्तविसयं प्राप्तः । तहेव आवण्णो ति “तह” शब्दो पादपूरणे, “एव” शब्दो प्रायश्चित्तावधारणे, “आवण्णो” प्राप्तः, कं प्राप्त ? उच्यते, बेइंदियादिसु संघट्टणपरितावणउद्दवणमिति । चत्तारि छच्च लहु गुरु ति “लहुगुरु” शब्दः प्रत्येकं, चत्तारि लहुगुरुए छच्च लहुगुरुए ते चउरो पच्छित्ता संकप्पादिसु जहासंखेण जोएयव्वा । संकप्पे चउलहु, पदपेदे चउगुरु, पंथे छच्च, एते छगुरु । सङ्घातं चेय आवण्णे ति बेइंदियाईण संघट्टणविकप्पं आवण्णस्स सङ्घाणपच्छित्तं “च” पूरणे एवमवधारणे ॥

[भा. २६०] विय तिय चउरो, पंचिदिएहिं घट्टपरितावउद्दवणे ।

चतुलहुगादी मूलं, एगदुगे तीसु घरिमं तु ॥

चू. गतार्थाः । नवरं-एग-दु-तीएसु घरिमंति एगं पंचेदियं वावादेति मूलं, दोसु अणवट्ठो तिन्नि पंचेदिया वावादेति पारंचियं । “तु” शब्दो अभिक्खासेवनप्रदर्शनार्थं । एसदारगाहा समासार्येनाभिहिता ॥ इदानिं पंथे ति दारं व्याख्यायते-

[भा. २६१] मुइंग-उवयी-मक्कोडगा य संबुक्क-जलुग-संखणगा ।

एते उ उभयकालं, वासासण्णे य नेगविधा ॥

चू. पंथो इमेहिं संसत्तो मुइंगा पिपीलिया, उवइग समुदेहिकाउ, मक्कोडगा कृष्णवर्णाः प्रसिद्धाः, संबुक्का अण्डिया मंसपेसी, दीर्घा पृष्ठिप्रदेशे, आवर्तकडाहं भवति, क्वचिद्विषये पतितमात्रमेव ‘भूमौ जलं जलूकाभिः संसृजति, संखणगा श्लक्ष्णा संखागारा भवन्ति । एते मुइंगादी प्राणा बहुजले विसृज्य उभयकालं भवति, उड्वासासुति भणियं भवति । वासासण्णेय ति “वासा” वर्षाकालः, आसन्नमिति प्राप्तः वर्षाकाल एवेत्यर्थः, अहवा वर्षाकालो भवदवास य भासा तस्सासण्णे पाउसकालो, तंमिय पाउसकाले अहिणवबुद्धभूमीए नेगविहा प्राणिनो भवन्तीत्यर्थः, “च” पुरणए अकालवर्षबहुप्राणिसंमूच्छने वा । पंथे ति दारं गयं ॥ इदानिं भत्ते ति दारं-

[भा. २६२] दधितक्कंबिलमादी संसत्ता सत्तुगा तु जहियं तु ।

मूइंगमच्छियासु य, अमेह उड्वादि संसत्ते ॥

चू. “दहि” पसिद्धं, “तक्कं” उदसी, छासि ति एगट्ठं, अंबिलं पसिद्धं, “आदि” सद्वाओ ओदनमादी, एते जत्थ संसत्ता आगंतुगेहिं तदुत्थेहिं वा संसत्ता, सत्तुगा, तु शब्दो आगंतुक तदुप्राणिभेदप्रदर्शने । जहियं तु ति-“जहि” विसृज्य, “तु” शब्दो अवधारणे, किं अवहारयति उच्यते, नियमा तत्र संजमविराधनेत्यर्थः । नऊइंगा पिपीलिया, “मच्छिया” मक्षिका एव, मूइंगसंसत्ते अमेहा भवति, मेहोवधातो भवतीत्यर्थः मच्छियासु संसत्तेसु उड्वा भवति, वमनमित्यर्थः । एसा आयविराधना, “च” शब्दः संयमविराधना प्रदर्शने । भत्ते ति दारं गतं ॥

इदानिं सेज्ज ति दारं- जत्थ सेज्जा संसृजति तत्थिमाहिं चेड्वाहिं ते पाणिणो वहेति-

[भा. २६३] ठाण-निसीयण-तुअट्टण-निक्खमण-पवेस-हत्थ-निक्खेवो ।

उव्वत्तणमुल्लंघण, चिट्ठा सेज्जादि-सूववेति ॥

चू. ठाणं काउस्सगं, निसीयणं उव-विसणं, तुयट्टणं सयणं, निक्खमणं बहिया, पविसणं अंतो, हत्थो सरीरेगदेसो, तस्स निक्खेवो भूमीए, अहवा हत्थगो रयहरणं भण्णति, तं वा निक्खवइ भूमीए, न आत्मावग्राहादित्यर्थः । उव्वत्तणं नाम परावर्तन । एगसेजाए उवविट्ठस्स तुयट्ठस्स वा

चिरं आसमाणस्स जदा सरीरं दुक्खिउमारद्धं तदा परिवत्ति उमण्णहा इति त्ति वुत्तं होइ । उल्लंघणं एलुगस्स “आदि” सद्दाओ संधारगस्स भित्तिफलगाण वा । एवमादिसु चेद्वासु ते संसत्तवसहीए पाणिणो बहंति ॥

किंच जा एया ठाण-निर्सीयणादियाओ चेद्दाओ भणिया जाओ संजमकरीओ ता इच्छिअंति, न इयरतो । जओ भण्णति -

[भा. २६४] जा चिद्वा सा सव्वा, संजमहेउं ति होति समणाणं ।

संसत्तवस्सए पुण, पच्चक्खमसंजमकरी तु ॥

चू. जा इति अंगिधित्तसंख्या चेद्वा धेप्पति । अहवा “जा” इति कारणिककायक्रिया-प्रदर्शनित्यर्थः, कायक्रिया चेष्टा भण्णति । सव्वा असेसा । पावविणिवत्ती संजमो भण्णति । हेऊ कारणं । तु सद्दो अवधारणे । होइ भवति । समणाणं साहूणं ति वुत्तं भवति । इह पुण संसत्तुवस्सए पच्चक्खमसंजमकरी किरिया साहूणं भवतीत्यर्थः । तु सद्दो अवधारणे । वसति त्ति दारं गतं ।

इदानीं उवहि ति दारं-

[भा. २६५] छप्पति दोसा जग्गण, अजीर गेलण्ण तासिं परितावे ।

ओदणपडिते भुत्ते, उहं डउरातिया दोसा ॥

चू. छप्पति त्ति जूआ भण्णति, ताहिं जत्थ विसए उवहि संसज्जति तत्थ बहु दोसा भवंति ते इमे ताहिं खज्जमाणो जग्गति, जागर भाणस्स भत्तं न जीरति, अजीरमाणे य गेलण्णं भवति, एत्थ गिलाणारोवणा भणियव्वा ।

अहवा ताहिं खज्जमाणो कंडूयति, कंडूयमाणस्स खयं भवति, एवं वा गिलाणारोवणा । तासिं परितावो त्ति तासिं छप्पयाणं कंडूडयमाणो परितावणं करेति, संघट्टति, उहवेइ वा । एत्थ तन्निफण्णं पायच्छित्तं दड्ढवं । इह पुव्वद्धे आयसंजमविराहणा दो वि दरिसिया । इमा पुण आयविराहणा ओयणपडिते भुत्ते त्तिओदणो कूरो तत्थ पडिया छप्पतिता, सो य ओदणो भुत्तो, तंमि य भुत्ते उहं भवति, डउयरं वा भवति, “डउयरं” जयोयरं भण्णति । उवहि त्ति दारं गयं ॥

इयाणिं फलग-संधारे त्ति दारं-

[भा. २६६] संसत्तेऽपरिभोगो, परिभोगमंतरेण अधिकरणं ।

भत्तोवधि संधारे, पीढगमादीसु दोसाओ ॥

चू. संसत्ते त्ति फलगसंधारेसु संसत्तेसु अपरिभोगो त्ति अभुज्जमाणेसु, परिभोगमंतरेण परिभोगस्स अंतरं परिभोगमंतरं परिभोगाभावेत्यर्थः, अधिकरणं त्ति अपरिभुज्जमानं अधिकरणं भवति । कहं ? यतोऽभिधीयते ।

“जं जुज्जति उवकारे, उवकरणं तं से होइ उवकरणं ।

अतिरेगं अहिकरणं, अजओ य जयं परिहरंतो” ॥

भत्तोवहिसंधारे पीढगमादीसु दोसाओ एते जे अधिकरणं ते भणिया । तु शब्दः दोसावधारणे अहवा इमे दोसा -

[भा. २६७] संसत्तेसु तु भत्तादिएसु, सव्वेसिमे भवे दोसा ।

संघट्टादि पमज्जण, अपमज्जण सज्जघातो य ॥

चू. पुव्वद्धं कंटं । संघट्टादि त्ति संघट्टणं फरिसणं, “आदि” सद्दातो परितावणोद्भवणं

एते, भर्तादिषु सव्वेसु संभवन्ति । पमज्जण त्ति संसत्ता सेज्जादी जत्ति पमज्जति तो ते चेव संघट्टणादि दोसा भवन्ति, अपमज्जण त्ति जई ते सेज्जाती संसत्ते न पमज्जति तो सज्जाघातो य त्ति सज्जो सद्यो वर्तमान एव प्राणिनां घातो भवतीत्यर्थः । च सद्यो समुच्चये । फलण-संधारय त्ति दारं गयं ॥ इदानीं सव्वदारावसेसं भण्णति- एयं पुन जत्थ जत्थ दारे जुज्जइ तत्थ तत्थ घडावेयव्वं ।

[भा. २६८] वेँटियगयगहनिकखेवे, निच्छुभणे आतवातो छायं घ ।

संधारए निसेज्जाए, ठाणे य निसीयण तुयट्टे ॥

घू. वेँटिय त्ति उवकरणलोली भण्णइ, तीए गहणं करेति निक्खेवं वा, तत्थ इमे सत्त भंगा- न पडिलेहेति न पमज्जेति, न पडिलेहेति-पमज्जति पडिलेहेति न पमज्जति पडिलेहेति पमज्जति जं तं पडिलेहितं पमज्जितं तं दुप्पडिलेहियं दुप्पमज्जियं दुप्पडिलेहियं-सुप्पमज्जियं, सुप्पडिलेहितं दुप्पमज्जितं । एतेषु पच्छित्तं पूर्ववत् । सुप्पडिलेहियं करेमाणस्स वि संघट्टणादिनिष्फण्णं पूर्ववत्-

खेलनिच्छुभणे वि एवं चेव । आयवो उण्हं, आयववज्जा च्छाया, ततो आयवातो उवकरणं च्छायं संकामेति, एत्थ वि अपमज्जमाणस्स प्राणिविराधना । कहं ? उण्हजोणिया सत्ता च्छायाए विराहिज्जंति, छायाजोणिया वि उण्हे विराहिज्जंति । अतो अपमज्जमाणस्स प्राणिविराधना । एवं संधारणे वि पमज्जंतस्स संघट्टादिनिष्फण्णं, अकरेमाणस्स य सत्त भंगा ।

निसज्जंति सुत्तत्थाणं निमित्तं जत्थ भू-पदेसे निसिज्जा कज्जति तत्थ पमज्जंतस्स संघट्टणादीयं अकरेमाणस्स य सत्त भंगा । ठाणमिति काउस्सग्गट्ठाणं, तत्थ वि एवं चेव । निसीयणं उवविसणट्ठाणं, तुयट्टणं सुवणट्ठाणं, एतेषु वि एवं चेव । पुढविसम्मिस्सिएसु जीवेसु एस पायच्छित्तविही भणितो । इमो पुण उवकरणसम्मिस्सिय छप्पदिगादिसु विधी भण्णति-

[भा. २६९] परिट्ठावण-संकामण-पप्फोडण-घोव्व-तावणे अविधी ।

तसपाणंमि चउव्विहे, नायव्वं जं जहिं कमति ॥

घू. छप्पदिगाओ परिट्ठवेति, वत्थाओ वत्थे संकामेति, जहा रेणुगुंडियं पप्फोडिज्जति एवं पप्फोडेति, छप्पया सडंतु त्ति, साडण निमित्तं वा घोवणं करेति, उण्हे अगनीए वा तावेति । सव्वेसेतेसु पत्तेयं चउलहुअं । एवं ताव निक्कारणगताणं । कारणे वि अविहि त्ति कारणगताणं पुण अविहीए संकामंतस्स चउलहुयं, संघट्टणपरितावणउट्ठवणनिष्फण्णं च दट्ठव्वं । तसपाणंमि त्ति तसकायग्रहणं सो य तसक्कातो चउव्विहो इमो बेइंदिया, तेइंदिया, चउरिंदिया, पंचिंदिया । नायव्वं बोधव्वं, जं पायच्छित्तं, जहिं ति बेइंदियातिकाए, क्रमति घडति युज्यतेत्यर्थः । तं पुण परिट्ठावणादिदारेसु जहासंभवं जोएयव्वं । उदाहरणं मंकुण-पिसुकादयः ॥

विँटिय- ग्रहण-निक्खेवदाराणं इमा पच्छित्त गाहा-

[भा. २७०] अप्पडिलेहऽपमज्जण, सुद्धं सुद्धेण वेँटियादीसु ।

तिग मासिय तिग, पणए लहुगं कालतवोभए जं च ॥

घू. गतार्थाः । इमो अक्खरत्थो । अप्पडिलेह अप्पमज्जण त्ति सत्तभंगा गहिया, सुद्धं सुद्धेण त्ति जत्ति वि पाणे न विराहेति तहावि पायच्छित्तं, निक्कारणा असंजमविसयगमणातो । ते पुण सत्त भंगा वेँटियादीसु त्ति । आइल्लेसु तिसु भंगेसु मासलहुं, ततोऽनंतरेसु तिसु पनगं, चरिमो

सुद्धो कायनिष्कण्णं वा । लहुत्ति-लहुमासपण्णगविसेसणं । अहवा-लहुं कातेण य तलेण य उभएण य विसेसियव्वा मासा पण्णा य । जं च त्ति जं च तसकायणिष्कण्णं तं च दड्ढव्वं ॥

संकप्पादिपदेसु परिद्धावणादि पदेसु इमो विही दड्ढव्वो-

[भा. २७१] निक्कारणे अविधि, विधी य वा वि कज्जे अविधि ए न कप्पे ।

संकप्पादी तु पदा, कज्जंमि विधी ए कप्पंति ॥

चू. निक्कारणे अविहित्ति पढमभंगो, विधीय त्ति बितितभंगो गहितो, निक्कारणे विधीय त्ति वुत्तं भवति । कज्जे त्ति अविही ए न कप्पेति ततियभंगो गहितो । उवयुज्य यत्र युज्यते तत्र भंगा योज्या । गता दप्पिया पडिसेवणा ॥ इयाणि कप्पिया भण्णति - पच्छद्धं कंठं । नवरं-चउभंगो गृहीतेत्यर्थः ॥ किं कज्जं, का वा विही, जेण निद्दोसो भवति ? भण्णति -

[भा. २७२] पाणादिरहितदेसे, असिवोमादी तु कारणा होज्जा ।

अच्छित्तु बोलेतु मणा, व कुज्ज संसत्तसंकप्पं ॥

चू. पाणा वेइंदियादी, तेहिं रहिओ वर्जितेत्यर्थः, को सो देसो ? तंमि देसे असिवं होज्जा, ओमोयरिया वा होज्जा. अण्डिसदातो आगातरासड्डं वा होज्ज, तु सद्दो अवधारणे । एवमादी कारणा जाणिऊण संजमविसयं मोत्तूणं असंजमविसयं गंतुकामा । ते य तत्थ असंजमविसए अच्छिउकामा मज्झेण वा बोलेउमणा कुर्यात् वेइंदियादियाण संसत्तविसए गमणादिसंकप्पं ॥

तत्थ जे बोलेउमणा तेसिं पंथे गच्छंतानिमा जयणा-

[भा. २७३] जं वेलं संसज्जति, तं वेलं मोत्तु निब्भए जंति ।

सत्थे तु तलिय पिड्डतो, अक्कंत थिरातिसंजोगा ॥

चू. वेलंति यस्मिंकालेत्युक्तं भवति । पच्चूस वज्झण्ह-अवरण्हादीसु जं वेलं पंथो संसज्जति तं वेलं मोत्तुं असंसत्तवेलाए गच्छंति त्ति वुत्तं भवति, निब्भए एवं गच्छंति । “सत्थे” उ त्ति सभए सत्थेण गंतव्वं । “तलिय त्ति” उइयाहणातो अवणयंति, सत्थस्स य पिड्डतो वच्चंति । अवकंतथिरादि-संजोग त्ति अवकंत-जणवदेण, थिरा दढसंघयणा, “संजोग” त्ति सो य सत्थो अक्कंतपहेण गच्छेज्जा अणक्कंतेण वा, तत्थ जो अवकंतपहेण गच्छति तेन गंतव्वं, सो थिरसंघयणेसु वा अधिरसंघयणेसु वा गच्छेज्जा, जो थिरसंघयणेसु तेन गंतव्वं, सो सभए वा गच्छेज्जा निब्भएण वा, निब्भएण गंतव्वं, सो पुणो दिया वा गच्छेज्जा, राओ वा, जो दिवा तेन गंतव्वं । एसो चेव अत्थो सोलसभंगविगप्पेण वा दड्ढव्वो । ते य इमे सोलस-भंगा-

अक्कंतथिरनिब्भतदिवसतो एस पढमभंगो । अक्कंतथिरनिब्भयरातो एस बितिय भंगो एवं सोलसभंगा कायव्वा । एत्थ पढमभंगे अणुण्णा । सेसेसु पडिसेहो । एवं ता गच्छंताण जयणा भणिया- इमा पुण जत्थ सत्थो भत्तद्धातिरंघणनिमित्तं ठाति ।

[भा. २७४] ठाणनिसीय-तुयट्ठण, गहितेतर जग्ग जतण सुवणं वा ।

अब्भासथंडिले वा, उवकरणं सो व अन्नत्थ ॥

चू. ठाणं उस्सग्गो भण्णति, निसीयणं उवविसणं, तुयट्ठणं निवज्जणं । गहितेणंति उवकरणेणं, तसकायसंसत्तपुढवीए गहितोवकरणा सब्बराइ उस्सग्गेण ऽच्छंति । अह न तरंति तो गहितोवकरणा चेव निसण्णा सब्बराइ अच्छंति । अह तह वि न सक्कंति ताहे जयणाए गहितोवकरणा निवज्जंति ।

इयर त्ति उवकरणनिकखेयो, जग्गति गहिते निक्खित्ते वा सव्वरातिं जागरणा कायव्वा । अह न तरंति जागरिउं तो जयणा सोवणं वा । इमा जयणा—पडिलेहिअ पमज्झिअ उव्वत्तणा परावत्तणागुंचणपसारणा कायव्वा । सुवणं पुण निद्दावसगमनइत्यर्थः । अह सोवकरणस्स एगं थंडिलं न होअ तो अब्भासथंडिले वा उवकरणं “अब्भासं” पञ्चासण्णं, तत्थोवकरणं ठवयति, सो व अन्नत्थ—“सोवति” साहू संवसति, “जग्गत्थ” त्ति थंडिलं संवसति ॥

घोदग आह — “सोय य एवं पढियव्वे सो व किमर्थं पठ्यते” ? आचार्याह— “वा” विकल्पप्रदर्शने, जति पञ्चासण्णे थंडिलं नत्थि तो दूरे वि निव्वए करेति उवकरणं । एसेव अत्थो जम्हा पुव्वं पुढविक्काए गतो तम्हा अतिदेसेण भासति—

[भा. २७५] जह येव पुढविमादी, सुवणे जतणा तहेव तसेसु ।

नवरि पमज्झितु उवहिं, मोत्तूण करेति ठाणादि ॥

चू. जहा पुढविमादीसु सुवणे जयणा भणिया तहा तसेसु वि वत्तव्वा । नवरिं—विसेसो पुढवीए पमज्झणा नत्थि, सचित्तता पुढवीए, इहं पुण अञ्जिता पुढवी, नवरं—तससंसत्ता, ते तसे पमज्झिऊण तत्थ उवकरणं मोत्तूणं करेति ठाणादी । तं पुण उवकरणं केरिसे ठाणे मोत्तव्वं ? भण्णति—

[भा. २७६] जत्थ तु न वि लग्गति, उवइयमादी तहिं तु ठवयंति ।

संसप्पएसु भूतिं, पमज्झिउं छारठाणे वा ॥

चू. जत्थ त्ति भू—पदेसे, तु सद्दो घडिलावधारणे, न वि प्रतिषेधावधारणे लग्गति कंबल्यादिषु उवइग त्ति उहेहिया, सादि सद्दातो य घण्णकारिकर्मोटकादयः, तहिं तु तत्र प्रदेशे उवकरणं स्थापयंतीत्यर्थः । अह पुण अन्नद्वाणातो विलाओ वा आगंतूण, संसप्पगेसु त्ति संसप्पंती त्ति संसप्पगा उस्सरंति त्ति वुत्तं भवति, तेसु संसप्पगेसु भूमिं पमज्झिऊणं त्ति जे तत्थ थंडिले पुव्वा गत ते पमज्झिउ भूमिं दंदती त्ति वक्कसेसं, छारठाणं य त्ति अह समंततो उवयिगमादी संभवो होअ, ताहे छारट्ठाणं पडिलेहेउं तत्थ ठावयंतीत्यर्थः ॥ अक्कंतथिरातिसंजोग त्ति इह वयणे सामण्णेण अक्कंतथिरातिसंजोगा कता । तद्विशेषव्याख्याप्रतिपत्तिनिमित्तमुच्यते—

[भा. २७७] बिय तिय चउरो पंचिंदिएसु अक्कंत तह अणक्कंते ।

थिरनिब्भत्तेतरेसु य संजोगो दिवसरत्ति थ ॥

चू. बेइंदिया संखणगमादी, तेइंदिया पिपीलियादी, चउरिंदिया गोपादी, पंचेदिया मंडुक्कलियादी । एते जनपदेण अवकंता वा अणवकंता वा थिरा वा निब्भतो वा पदो होअ । इयरगहणा अथिर सव्वयगहणं । संजोगो दिवसरत्ति च पूर्ववत् । नवरं पुव्वं बेइंदिएसु अक्कंतथिरनिब्भयदिवसतो, ततो पच्छाअक्कंतअथिरनिब्भयदिवसओ, तओ पच्छा—अणक्कंतथिरनिब्भयदिवसतो, तओ पच्छा—अणक्कंतअथिरनिब्भयदिवसतो । एते चउरो भंगा । अन्ने एतेसु येव द्वाणेसुरत्तीए चउरो भंगा । एते अट्ठ । तओ पच्छा तेइंदिएसु एवं येव अट्ठ । ततो पच्छा—चउरिंदिएसु एवं येव अट्ठ । तओ पच्छा—पंचिंदिएसु वि एवं येव अट्ठ । एते चउरो अट्ठगा बत्तीसं भंगा निब्भएण भणिया । ततो पच्छा—बेइंदियादिसु सभएण पुव्वकमेणेव अन्ने बत्तीसं भंगा नेयव्वा एते सव्वे चउसट्ठिं । एस ताव कमो भणितो । इयरहा जत्थ जत्थ अप्पतरो दोसो तेन उक्कमेणावि

गंतव्यं । एसा पंथे सद्धाने य जयणा भणिया । पथे त्ति दारं गतं ॥

इदानीं भक्तदार-जयणा भण्णति -

[भा. २७८] पत्ताणमसंसत्तं, उसिणं पउरं तु उसिण असतीए ।

सीतं मत्तग पेहित, इतरत्थ सुभंत सागरिए ॥

धू. पत्ताणं जत्थ देसे भत्तपाणं संसज्जति, तं देसं पत्ताणं इमा जयणा-असंसत्तं ति असंसज्जिमदव्वं ओदणादि जति पत्तमुण्हं तो गेण्हंति । पउरं, तु शब्दो पादपूरणे चक्खमाणविहि प्रदर्शने वा । “उसिणं” उण्हं तस्स असति अभावादित्यर्थः, अओ उसिणाभावा असंथरमाणा य सीतं गेण्हति । जतो भण्णति-सीतं मत्तगपेहियं “सीतं” सीयलं, “मत्तगो” तुच्छ भायणं, तत्थ तं सीयलं गेण्हिय, “पेहित” प्रत्युपेक्षय, “इतरत्थ” त्ति पडिग्रहे, सुभंति प्रक्षिपंति, तं पुण सुब्भंति असागरिए गृहस्थेनाद्ध्यमानेत्यर्थः - । असागरियग्रहणाच्च इदं ज्ञापयति-कदाचित् कमढचित् कमढगेपि गृह्यते, तत्र च गृहीतं पडिग्रहे प्रक्षिप्यमानं सागारिकं भवति, अओ असागारिके प्रक्षेप्तव्यमिति ॥ अह मत्तगमादीहिं जं गहियं तं संतत्तं होज्जा, तस्सिमा परिद्धावणविही-

[भा. २७९] तिण वई झुसिरद्धाने, जीवजढे चक्खुपेहिए निसिरे ।

मा तस्संसियघतो, ओदनभक्खी तसासीसु वा ॥

धू. “तिणा” दब्भभाती, “वती” बाडी, झुसिरसद्दो एतेष्वेव प्रत्येकं । अहवा तिणकट्टसंकरो जत्थ तं झुसिरद्धानं भण्णति । एते य तिणाती जति जीव-जढा जीववर्जिता इत्यर्थः । तेसु तिणाइसु चक्खुपेहिएसु निसिरे परित्यजेत्यर्थः । सा पुण निसिरणा दुविहा-पुंजकडा प्रकिरणा वा बीजवत्, आगंतुगेषु पिपीलियादिसु पकिरणा संभवति, तदुत्थेषु किमिगादिसु पुंजकडा संभवति ।

चोदक आह-किमर्थं तिणवतिमादिसु परिद्धविज्जति ? उच्यते-मा तस्संसितघातो “मा” इत्ययं शब्दः प्रकृतार्थावधारणे अविधिपरित्याग-प्रतिषेधप्रदर्शने च, “तदि” त्यनेन भक्तं संबध्यते, “संसिता” आश्रिता “घातो” मरणं, तस्मिन्संसिता “तस्संसिता”, ताण घातो “तस्संसितघातो”

केण पुण तस्संसितघातो भवेज्ज ? उच्यते, ओदनभक्खी तसासीसु वति ओयणं जे भक्खयंति ते जोयणभक्खी सुणगादी, ते य ओदनं भक्खयंता जे तस्संसिया पिपीलिकादी ते वि भक्खयंति तिवुत्तं भवइ । पिपीलिकादी तसकाय असति भक्खयंति जे भक्खयंति जे ते तसासी, न ओदनभक्खी त्ति वुत्तं भवइ, अतो मा तेसु ओदनभक्खिसु तसासीसु वा घातिज्जति त्ति काउं वतिमातिसु परिद्धविज्जति । भत्तं पति एसा जतणा भणिता ॥

जत्थ पुण सत्तुगा संसज्जंति तत्थिमा जयणा-

[भा. २८०] तद्विवसकताण तु, सत्तुगाण गहिताण चक्खुपडिलेहा ।

तेन परं नव्वारे, असुद्धे निसिरे [इ] तरे भुंजे ॥

धू. तु सद्दो अवधारणे । तद्विवसकताणं एव जवा भुग्गा पासा नजंतगे दलिवा सहिणा सत्तुगा भण्णंति । तेसिं गहिताण आत्मीकृतानां चक्खुपडिलेहा भवतीत्यर्थः ।

चोदगाह - “ननु सद्दं छिय चक्खुपडिलेहणा, को अभिप्पाओ जेण चक्खुपडिलेहगहणं करेसि ?” उच्यते, पिंडविसोही पडुच्च नत्थण्णा चक्खुवतिरिसा पडिलेहा, इणो पुणो से अभिप्पाओ भाणत्थस्सेव चक्खुणा अवलोयणा चक्खुपडिलेहा, न रयत्ताण विगप्पणावस्थाप्येत्यर्थः । तेन परं

ति तदिव सकताण परओ दुविवसातिकयाणं ति वुत्तं भवति, नववारे ति उक्कोसं नववारा पडिलेहा कायव्वा, असुद्धे ति जति नवहिं वाराहिं पडिलेहिज्जमाणा स सुद्धा तो निसिरे परित्यजेन् । इयरे भुंजे ति इतरे जे सुद्धा नववाराए आरओ वा ते भोक्तव्या इति ॥

कहं पुन सत्तुगाणं पडिलेहा ? भण्णति—

[भा. २८१] रयत्ताणपत्तबंधे, पइरित्तुच्छल्लियं पुणो पेहे ।

ऊरणिआ आगरा, ऽसति कप्परथेवेसु भायाए ॥

चू. पत्तगबंधमइल्लोकरणमया रयत्ताणं पत्थरेऊण तस्सुवरिं पत्तगबंधं तंमि पत्तगबंधे, सत्तुगा पइरित्तु प्रकीर्य वाप्येत्यर्थः, उच्छल्लित्तं ति एकपाश्वरं नयित्वा जा तत्थ पत्तगबंधे ऊरणिआ लंगा ता उच्छरित्तु कप्परे कज्जंति, पुणो पेहंति, पुणो पतिरित्तुच्छल्लित्तु पुणो पेहिज्जंति ति वुत्तं भवति । एवं नववारा । एसा सत्तुगपडिलेहणविही भणिआ । ऊरणीया आगर ति जा ऊरणिआ पडिलेहमाणे कप्परादिसु कता ताओ—आगरादिसु परिद्धवेयव्वा । को पुण आगरो ? भण्णति, जत्थ घरङ्गादिसमीवेसु बहुं जव भुसुद्धं सो आगरो भण्णति । असति ति तस्सागरस्सासति, कप्पर थवेसु ति कप्परे येवा सत्तुगा छेद्धूणं तं कप्परं सीयले भू—पदेसे च्छायाए परिद्धविज्जति ॥

जत्त पानगं संसज्जति तत्थ आयामउसिणोदगं गेण्हंति । पूतरगादिसंसत्तं च धम्मकरगादिणा गालिज्जति । जत्थ गोरस—सोवीर—रसगादीहिं संसज्जंति तत्थ तेसिं अग्रहणं, सियग्गहियाणं वा परिद्धवणविही जा परिद्धावणा निज्जुत्तीए भणिआ सा दडुव्वा इति । भत्तपानदारजयणा गता । इदानीं वसहिदारयणा भण्णति—

[भा. २८२] दोन्नि उ पमज्जणाओ, उडुंमिवासासु ततिय मज्झण्हे ।

वसहि बहुसो पमज्ज व, अतिसंघट्टणहिं गच्छे ॥

चू. जत्थ वि वसही न संसज्जति तत्थ वि दो वारा उडुबद्धिएसु मासेसु वसही पमज्जिज्जति पम्हूसे प्रवरण्हे य, वासासु एताओ चेव दो पमज्जणाओ, ततित्ता मज्झण्हे भवति । संसत्ताए पुण वसहीए “बहुसो पमज्ज व” कंठं, नवरं वकारो विकप्पदरिसणे । को पुण विकप्पो ? इमो—जइ उडुवासासु संसत्ता वि वसही पुव्वाभिहियप्पमाणेणेव असंसत्ता भवति तो नाइरित्ता पमज्जणा, नो चेत् बहुसो पमज्जणे ति । अह बहुवारां पमज्जिज्जमाणे अतिसंघट्टी पाणिणं भवति, अतो अन्न वसहिं गच्छंतीत्यर्थः ॥

अहेगदेसे मुइङ्गादिणगरं हविज्ज अन्नतरपाणिसंतानगो वा तत्थिमा विही—

[भा. २८३] मुइंगमादि—नगरग कुडमुह छारेण वा वि लक्खेति ।

चोदेति य अन्नोन्नं, विसेसओ सेह अवगोले ॥

चू. मुइंगा पिपीलिका, आदि सदातो मक्कोडगादि नगरं घरं आश्रयेत्यर्थः । कुडमुहो कुड्यं द्वातं तत्थ डुवयंति छारेण वा परिहरंतो उवलक्खित्तं करंति । अमुवउत्ते गच्छंते चोदयंति य अन्नोन्नं, सेहो अभिनवपव्वातित्तो, अयगोलो पुण बालो निद्धंभो वा, एते विसेसओ चोदयंती-त्यर्थः । वसहि ति दारजयणा गता ॥ इयाणि उवहिदारजयणा भण्णति—

[भा. २८४] अइरेगोवधिगहणं, सततुवभोगेण मा हु संसज्जे ।

महुरोदगेण धुवणं, अभिक्ख मा छप्पदा मुच्छे ॥

चू. जत्थ विसए उवही संसज्जति तत्थ चोलपट्टादि उवहि अतिरित्ता धेप्पति । अह किमर्थ

अतिरित्तोवहिग्रहणं स्यात् ? उच्यते, सततोवभोगेण मा हु संसज्जं, एगपडोयारस्स
 “सयतुवभोगाओ” सततोवभोगादित्यर्थः, मा हु रित्ययं यस्मादर्थं द्रष्टव्यः, “संसज्जेति संसज्जति,
 तस्मात् अतिरित्तोवहिग्रहणं क्रियत इति । किं चान्यत्—मधुरोदगेण मधुरपाणएण उण्होदगादिणा
 घवणं । अभिक्खणं पुणो पुणो कज्जत त्ति वुत्तं भवति स्यात् । किमर्थं ? उच्यते, मा छप्पया गुच्छे,
 संमुच्छेत्यर्थः ॥ जं च वत्थं सोहेयव्वं तंसि जति छप्पया होज्ज ता इमेण विहिणा अण्णवत्थे
 संकामेयव्वा —

[भा. २८५] कायल्लीणं कातुं, तहिं संकामेतरं तु तस्सुवरिं ।

अहवा कोणं कोणं, मेलेतुं ईसिं घट्टेति ॥

चू. जं वत्थं न घुवेयव्वं कायल्लीणं काउं ति “कायो” शरीरं, लीणं काउं, अनंतरिउं
 पावरिउं तहिं संकामेति, किं हत्थेनोदधृत्य संकामेत् ? नेत्युच्यते । इतरं तु तस्सुवरिं “इयरं” जं
 धुवियव्वं, तु पूरणे “तस्स” ति पुव्वपाउदस्स, “उवरिं” पाउणे । अहवा अन्न संकामणविही
 भण्णति । कोणमिति कण्णं । घोव्वमाणस्स अघोव्वमाणस्स य वत्थस्स कण्णकण्णे मेलिकुणं
 ईसिं सणियं छप्पदा घट्टेउं संकामेति । उवहिजयणं त्ति दारं गयं ॥ इदानिं फलगजयणा भण्णति—

[भा. २८६] फलगादीण अभिक्खण, पमज्जणा हेड्डि उवरि कातव्वा ।

मा य हु संसज्जेजा, तेन अभिक्खं पतावेज्जा ॥

चू. फलगा चंपगपट्टादी, आदि सदातो संथारगभेसगमादी, एएसिं अभिक्खणं पुणो पुणो,
 पमज्जणा रयहरणेण हेड्डि उवरिं कातव्वा । मा प्रतिषेधे, च पूरणे, हु शब्दो यस्मादर्थं, जम्हा
 अपदाविज्जमाणा फलगादी पणगमादीहिं संसज्जंति तेणं ति तम्हा अभिक्खणं पुणो पुणो, उण्हे
 पयावेज्जा । फलह—संथाराण जयणा गया ॥ इदानिं उवहिमादीणं सामण्णा जयणा भण्णति—

[भा. २८७] वेट्ठियमाईएसुं, जतणाकारी तु सववहिं सुज्झे ।

अजयस्स सत्त मंगा, सट्ठाण चेव आवण्णे ॥

चू. वेट्ठिगादीउवकरणजाए गाहनिकखेवादिकिरियासु जयणाकारी तु सव्वहिं सुज्झे
 अप्रायश्चित्तीत्यर्थः । अजयणाकारिस्स पुव्वाभिहिता सत्तमंगा भवन्ति । पायच्छित्तं पूर्ववत् ।
 अजयणाए यवट्टमाणो जं वेड्ठिदियादीणं संघट्टण—परितादण उद्वयणादि आवण्णे सट्ठाण पायच्छित्तं
 दड्डव्वमिति ॥ अह कस्स त्ति वणभगंदलादि किमिया हवेज्जा तेसिमा नीहरण—परिद्ववणविही
 भण्णति—

[भा. २८८] पोग्गल असती समित्तं, भंगदले छोदुं निसिरति अणुण्हे ।

किमि कुट्टादिकिमी वा, पिउडादि छुभन्ति नीणेतुं ॥

चू. कस्सइ साहुस्स भगंदलं होज्ज, तस्स ततो भगंदलाओ किमिया उद्धरियव्वा । पोग्गलं
 मंसं, तं गहेऊण भगंदले पवेसिज्जति, ते किमिया तत्थ लग्गंति, असती पोग्गलस्स समिया
 धेप्पइ, समिता कणिका, सा महुघएहिं तुप्पेउं मदिउं च भगंदले च्छुमति, ते किमिया तत्थ लग्गंति
 जे य ते पोग्गलमसमियादीसु लग्गा किमिया ते “निहरंति” परित्यंति, अणुण्हे छायाए त्ति
 वुत्तं—होति, तत्थ वि अद्वकडेवरादीसु । किमि कुट्टादिकिमी वा आदि सदाओ वणकिमियादी
 अद्वकलेवरादिसु परिद्ववेति । आर्द्र कडेवरस्याभावात् पिउडादिसु छुभन्ति । “पिउडं” पुणं उज्झं

भण्णति नीणेउं भगंदलादिस्थानात् ॥

[भा. २८९] संसत्तपोग्गलादी, पिउडे पोमे तहेव चंमे य ।
आयरिते गच्छमी, बोहियतेणे य कोंकणए ॥

यू. 'साहूणा च भिक्खं हिडंतेण संसत्तं पोग्गलं लद्धं, आदि सद्दातो मच्छमत्तं वा संसत्तं लद्धं तं पि तहेव पुब्बाभिहिय कडेवरादिसु परिट्ठवेति । पिउडे वा पोमे वा, "पोमं" ति कूसुं भयं अन्ने पुण आयरिया पोमं पोममेव भण्णति, आर्द्रचम्मे वा महुघयतोप्पिते परित्यजेदित्यर्थः । एवं तसकायजयणा भणिया । भवे कारणं जेण तसकायविराहणं पि कुआ । किं पुण तं कारणं जेण तसकायविराहणं करेति ? भण्णति—आयरिएसि आयरियं, कोइ पडिणीओ विनासेउमिच्छति, सो जइ अन्नहा न ड्ढाति तो से ववरोवणं पि कुआ । एवं गच्छयाए वि । बोहियतेणे यत्ति जे मेच्छा, माणुसाणि हरंति ते बोहियतेणा भण्णति । अद्दया "बोहिया" पेच्छा. "तेणा" पुण हरेत्ते । एते आयरियस्स वा गच्छस्स वा वहाए उवड्ढिता । च सद्दातो कोति संजर्ति बला धेत्तुमिच्छति, चेतियाण वा चेतियदव्वस्स वा विनासमं करेइ । एवं ते सब्बे अणुसङ्कीए, अद्दयामाणा ववरोवेयव्वा । आयरियमादीणं नित्थारणं कायव्वं । एवं करंतो विसुद्धो ।

जहा से कोंकणे—एगो आयरिओ बहुसिस्सपरिवारो उ संज्झकालसमये बहुसावयं अडविं पवण्णो । तंमि य गच्छे एगो दढसंघयणी कोंकणगसाहू अत्थि । गुरुणा य भणियं—कहं अओ ! जं एत्थ दुड्ढसावयं किं दि गच्छं अभिभयति तं निवारेयव्वं, न उयेहा कायव्वा ।" ततो तेन कोंकणगसाहूणा भणियं—कहं ? विराहितेहिं अविराहितेहिं निवारेयव्वं ? गुरुणा भणियं—“जइ सक्कइ तो अचिराहितेहिं पच्छा विराहितेहिं वि न दोसो” । ततो तेन कोंकणगेण लवियं “सुवय वीसत्था, अहं भे रक्खिस्सासि” । तो साहवो सब्बे सुत्ता । सो एगागी जागरमाणो पासति सीहं आगच्छमाणं । तेन हडि ति जंपियं, न गतो, ततो पच्छा उद्धाइऊण सणियं लगुडेण आहतो, गओ परिताविओ । पुणो आगतं पेच्छति, तेन चित्तियं न सुद्ध परिताविओ, तेन पुणो आगओ, गता राती खेमेण पद्दुसे गच्छंता पेच्छंति सीहं अणुपंथं मयं, पुणो अदूरे पेच्छति बित्तियं, पुणो अदूरंते पेच्छंति बित्तियं, पुणो अदूरंते तत्तियं । जो सो दूरे सो पढमं सणियं आहओ, जो वि मज्झे सो बित्तिओ, जो नियडे सो घरिमो गाढं आहतो भतो । तेन कोंकणएण आत्तोइयमारियाणं, सुद्धो । एवं आयरियादीकारणेसु वावादितो सुद्धो । गता पाणाति वायस्स दप्पिया कप्पिया पडिसेवणा गतो पाणातिवातो ॥ इयाणि मुसावादपडिसेवणा दप्पकप्पेहिं भण्णति । तत्थ वि पुव्वं दप्पिया पडिसेवणा भण्णति—

[भा. २९०] दुविधो य मुसावातो, लोइय—लोउत्तरो समासेणं ।

दव्वे खेत्ते काले, भावंमि य होइ गोधादी ॥

यू. दुविहो दुभेदो, मुसा अनृतं, वदनं वादः, अलिअवयणमासणेत्यर्थः । लोइय ति असंजयमिच्छादिङ्गिलोगो धेप्पति, उत्तरग्रहणात्संजतसम्मदिङ्गिग्रहणं कञ्जति । समासो संखेवो पिंडार्येत्यर्थः । च सद्दो मूल भेदावधारणे । पुणो एक्केको चउभेदो—दव्वे, केत्ते, काले, भावंमि य । च सद्दो समुच्चये । कोहाति “आदि” सद्दातो माणमायालोभा ॥

एत्थ लोइतो ताव चउव्विहो भण्णति । तत्थवि दव्वे पुव्वं—

[भा. २९१] विवरीय दव्वकहणे, दव्वकहणे य दव्वहेतुं ना ।

खेत्तनिमित्तं जंमि व, खित्ते काले वि एमेव ॥

धू. दव्वस्स भणाराहणी जा भासा सा दव्वमुसावाओ भण्णति । कहं पुण दव्वअणाराहणं ? भण्णति, विवरीयदव्वकहणे “विवरीयं” विपर्यस्तं, कहणभाख्यानं, यथा गौररवं कथयति, जीवमजीवं ब्रवीति । दव्वभूतो नाम अनुवउत्तो, भावशून्येत्यर्थः । सो जं अलियं भासति सो दव्वमुसावाओ । वा विकप्पसमुच्चये । दव्वं हिरण्णादि हेऊ कारणं, दव्वकारणत्थी मुसं वदति त्ति बुत्तं भवति, जहा कोइ लंचं लभीहामि त्ति अलियं सक्खेज्जं वदति । वाकारो विकल्पसमुच्चये । गतो दव्वमुसावातो ।

इदानीं खेत्ते भण्णति— खेत्तं लभीहामि त्ति मुसावातं भासति, जस्स वा खेत्ते मुसावायं भासतिसो खेत्ते मुसावातो । वाकारो विकल्प दरिसणे । इमो विकप्पो विवरीयं वा खेत्तं कहेति, अनुवुत्तो वा खेत्तं परुवेति, एसो खेत्तमुसावातो ।

इदानीं काले भण्णति— काले वि एमेव त्ति, जहा खेत्ते तहा काले वि । नवरं—कालनिमित्तं त्ति न घडइ ॥

इदानीं भावमुसावातो भण्णति — भावमुसावातस्स भद्वाहुसामिकता वक्खाणगाहा—

[भा. २९२] कोहंमि पिता पुत्ता, धणं माणंमि माय उवधिंमि ।

लोभंमि कूडसक्खी, निक्खेवगमादिणो लोगे ॥

धू. कोहंमि पिता पुत्ता उदाहरणं, माणे धणं उदाहरणं, मायाए उवहिमुदाहरणं, लोभंमि उदाहरणं जे लोभाभिभूता दव्वं घेतूण कूड सक्खित्तं करेति, एस लोभे उ भावमुसावाओ ।

चोदग आह — ननु दव्वनिमित्तं दव्वे एस दव्वे भणितो ? । आचार्य आह — “सत्यं, तत्र तु महती द्रव्यमात्रा द्रष्टव्या, इह तु लोभाभिभूतत्वात् स्वल्पमात्रा एव मृषं ब्रवीति । किं घ जे वणिद्यादयो लोगे निक्खेवगं निक्खित्तं, लोगाभिभूता अवलवंति एस वि लोभतो भावमुसावातो दद्वव्वो । आदि सद्दाओ वीसंभसमप्पियमप्पगासं अवलवंति जे ॥

पश्चार्द्धं व्याख्यातमेव ॥ पुव्वद्वस्स पुण सिद्धसेणायरिओ वक्खाणं करेति —

[भा. २९३] कोहेण न एस पिया, मम त्ति पुत्तो न एस वा मज्झं ।

हत्थो कस्स बहुस्सती, पूएउघरा छुमति धण्णं ॥

धू. पुत्तो पिउणो रुद्धो भणति—न एस पिया ममं त्ति, अह पिया वा पुत्तस्स रुद्धो भणति—ण एस वा मज्झं पुत्तो त्ति । कोहंमि पितापुत्त त्ति गतं । “धणं माणंमि” अस्य व्याख्या । “हत्थो” पच्छब्दं । दुअग्गाणं कुडुंबीणं विवातो — हत्थो कस्स बहुस्सइ त्ति “हत्थो” हसत्यनेन मुखमावृत्य इति हस्तः, “कस्स” त्ति क्षेपे द्रष्टव्यं, ममं मोत्तुं कस्सण्णस्स बहुसती त्ती हत्थो भवेज्ज । इतरो वि एवमेव पच्चाह । अहवा कस्सति त्ति संसतवाती, तुज्झं मज्झं वा न नज्जति, “बहुसइ” त्ति बहुधण्णकारी, एवं तेषिं विवादे कुडुंबीणं मज्झत्यपुरिसधण्णमवणं सरिसं वावणं जातेसु लूतेसु पूतेसु परिपूता परिसोहिता सवमलापनीतानीतीत्यर्थः । घरा छुम्मति धण्ण त्ति तत्थेगो मानावष्टब्धो माहं जिग्गेइत्यभिप्रायेण गृहात् धान्यमानीय खलधान्ये प्रक्षिपति, मीयमानेषु तस्यातिरेत्वं संचृत्तं, मम बहुस्सती हत्थो त्ति, एस माणतो भावमुसावातो । धणं माणे त्ति दारं गति ॥

इदानीं मायउवहिम्नि ति । मायउवहि ति उवहिरिति उवकरणं, ताणि य वत्थाणि । तेहिं उवलक्खियं उदाहरणं भण्णति । अन्ने पुन आयरिया एवं भण्णंति—जहा माय ति वा उवहि ति वा एगद्धं । एत्थ उदाहरणं भण्णति—

[भा. २९४] सस—एलासाढ—मूलदेव—खंडा य जुण्णउज्जाणे ।

सामत्थणे को मत्तं, अक्खातं जो न सद्वहति ॥

[भा. २९५] चोरभया गावीओ, पोड्डलए बंधिऊण आणेमि ।

तिलअइरुद्धकुहाडे, वणगय मलणा य तेज्जोदा ॥

[भा. २९६] वणगयपाटण कुंडिय, छम्मासा हत्थिलगणं पुच्छे ।

रायरयग मो वादे जहिं पेच्छइ ते इमे वत्था ॥

धू. अवंती उज्जेनी नाम नगरी, तीसे उत्तरपासे जिण्णुज्जाणं नाम उज्जाणं । तत्थ वहवे धुत्ता समागया । ससगो, एलासाढो, मूलदेवो, खंडपाणा य इत्थिया । एक्केक्कस्स पंच पंच धुत्तसत्ता, धुत्तीणं पंचसयं खंडपाणाए । अह अन्नया पाउसकाले सत्ताहवदले भुक्खत्ताणं इमेरिसी कहा संवुत्ता । को अहं देज्ज भत्तं ति । मूलदेवो भणति—जं जेननुभूयं सुयं वा सो तं कहयतु, जो तं न पत्तियति तेन सब्बधुत्ताणं भत्तं दायव्वं, जो पुण भारह—रामायण—सुती—समुत्थाहिं उवणयउववत्तेहिं पत्तीहिति सो मा किंचि दलयतु । एवं मूलदेवेन भणिते सव्वेहिं वि भणियं साहु साहु ति । ततो मूलदेवेन भणियं को पुव्वं कहयति । एलासाढेण भणियं अहं मे कहयामि । ततो सो कहिउमारद्धो—

अहयं गावीओ गहाय अडविं गओ, पेच्छामि चोरे आगच्छमाणे, तो मे पावरणी—कंबली—पत्थरिऊणं तत्थ गावीओ धुभिऊणाहं पोड्डलयं बंधिऊण गाममागतो, पेच्छामि य गाममज्झयारे गोदहे रममाणे, ताहं गहिय गावो ते पेच्छउमारद्धो, खणमेत्तेण य ते चोरा कलयलं करेमाणा तत्थेव निवतिता, सो य गामो स—दुपद—व्यउप्पदो एक्कं वालुंकं पविट्ठो, ते य चोरा पडिगया तं पि वालुंकं एगाए अजियाए गसियं, सा वि अजिआ चरमाणा अयगलेण गसिया, सो वि अयगलो एक्काए ढंकाए गहितो, सा उट्ठिउं वडपायवे निलीणा तीसे य एगो पाओवलंबति, तस्स य वडपायवस्स अहे खंधावारो ट्ठिओ, तंमि य ढंकापाए गयवरो आगलितो, सा उट्ठिउं पयत्ता, आगासि उप्पाइओ, गयवरो कहिउमारद्धो, डोवेहिं कलयलो कओ, त्थ सद्वेहिणो गहियचावा पत्ता, तेहिं सा जमगसमगं सरेहिं पूरिता मत्ता, रण्णा तीए पोड्डं फाडावियं, अयगरो दिट्ठो, सो वि फाडाविओ, अजिया दिट्ठा, सा वि फाडाविआ, वालुंकंदिट्ठं, रमणिज्जं, एत्थंतरे ते गोदहा उपरता, “पतंगसेना इव मूबिलाओ” सो गामो वालुंकातो निगंतुमारद्धो, अहं पि गहिय गाओ निगंतो, सव्वो सो जणो सट्ठाणाणि गतो, अहं पि अवउज्झिय गाओ इहमागतो, तं भणइ कहं सच्चं । सेसगा भणंति सच्चं सच्चं ।

एलासाढो भणति—कहं गावीओ कंबलीए मायाओ, गामो वा वालुंके । सेसगा भणंति—भारह—सुतीए सुव्वति—जहा पुव्वं आसी एगण्णवं जगं सव्वं, तम्मि य जले अंडं आसी, तंम्मि य अंडगे ससेलवणकाणणं जगं सव्वं जति मायं, तो तुह कंबलीए गावो वालुंके वा गामो न माहिति ? जं भणसि जहा—“ठंक्कूदरे अयगलो तस्स य अतिआ तीए वालुंकं” एत्थ वि भण्णति उत्तरं—ससुरासुरं सनारकं ससेलवणकाणणं जगं सव्वं जइ विण्हुस्सुदरे मातं, सो वि य देवतीउदरे

मातो, सा वि य सयणिजे माता, जइ एयं सच्चं तो तुह वयण कहं असच्चं भविस्सति ?

ततो ससगो कहितुमारब्धो । अम्हे कुटुंबिपुता, कयाइं च करिसणातिं, अहं सरयकाले खेतं अहिगतो, तम्मि य छेत्ते तिलो वुत्तो, सो य एरिसो जातो जो परं कुहाडेहिं छेत्तव्यो, तं समंता परिभमामि पेच्छामि य आरण्णं गयवं, तेनहि उच्छित्तो पलातो, पेच्छामि य अइप्पमाणं तिलरुक्खं, तं मि विलगो, पत्तो य गवरो, सो मं अपावंतो कुलालचक्रं व तं तिलरुक्खं परिभमति, चालेति ततो तिलरुक्खं तेन य चालिते जलहरो विवि तिलो तिलवुट्ठिं मुं चति, तेन य भमंतेण चक्रतिलाविव ते तिला पिलिता, तओ तेछोदा नाम नदी बूढा, सो य गओ तत्थेव तिलचलणीए खुत्तो मओ य, मया वि से घम्मं गहिंयं दत्तितो कतो, तेत्थरसभरितो, अहं पि खुधितो खलभारं भक्खयामि, दस तेत्थघडा तिसितो पियामि, तं च तेत्थपडिपुण्णं दइयं धेतुं गायं पड्डिओ, गामबहिया रुक्खसालाए निक्खिविउं तं दइयं गिहमतिगतो, पुत्तो य मे दइयस्स पेसिओ, सो तं जाहे न पावइ ताहे रुक्खं पाडेउं गेणहेत्था, अहं पि गिहाओ उट्ठिओ परिभमंतो इहमागओ । एयं पुण मे अनुभूतं । जो न पत्तियति सो देउ भत्तं । सेसगा भण्णंति— अत्थि एसो य भावो भारह—रामायणे । सुतीसु नञ्जति—

“तेषां कटतटध्रष्टैर्गजानां मदबिन्दुभिः ।

प्रावर्त्तत नदीघोरा हस्त्यश्वरथ—वाहिनी ॥

जं भणसि “कहं ए महतो तिलरुक्खो भवति” एत्थ भण्णति—पाडलिपुत्ते किल मासपादवे भेरी निमविया, तो किह तिलरुक्खो एमहतो न होआहि ।

ततो मूलदेवो कहिउमारब्धो । सो भणति — तरुणत्तणे अहं इच्छिय—सुहाभिलासी धाराधरणट्टताए सामिगिहं पड्डितो छत्तकमंडलहत्थो, पेच्छामि य वण—गयं मम बहाए एअमाणं, ततो अहं भीतो अत्ताणो असरणो किंचि निलुक्कणट्टाणं अपस्समाणो दगच्छडुण्णालए नं कमंडलं अतिगओम्हि, सो वि य गयवरो मम बहाए तेणेवंतेण अतिगतो, ततो मे सो गयवरो छम्मासं अंतुकुंडीयाए वामोहिओ, तओहं छम्मासंते कुंडीयगीवाए निग्गतो, सो वि य गयवरो तेणेवंतेण निग्गतो, नवरं बालगं ते कुंडियगीवाते लग्गो, अहमवि पुरत्तो पेच्छामि अणोरपारं गंगं, ता मे गोपयमिव तिन्नि, गतोम्हि सामिगिहं, तत्थ मे तण्हासुहासमे अगणेमाणेण छम्मासा धारिया धारा, ततो पणमिऊणं महसेनं पयाओ संपत्तो उज्जेणिं, तुब्बं च इहं मिलिओ इति । तं जइ एयं सच्चं तो मे हेऊहिं पत्तियावेह अह मण्णह अलियं ति धुत्ताणं देह तो भत्तं । तेहिं भणियं सच्चं । मूलदेवं भणइ कहं सच्चं ? ते भणंति सुणेह —

जह पुव्वं बंभाणस्स मुहातो विप्पा निग्गया, बाहओ खत्तिया, ऊरुसु, वइस्सा, पदेसु सुहा, जइ इत्तिओ जणवओ तससुदरे माओ तो तुमं हत्थी य कुंडियाए न माहिह ? अन्नं च किल बंभाणो विण्हु य उट्ठाहं धावंता गता दिव्ववाससहरसं तहा वि लिंगस्संतो न पत्तो, तं जइ एमहतं लिंगं उमाए सरीरे मात तो तुहं हत्थी य कुंडीयाए न माहिह ? जं भणसि “बालगे हत्थी कहं लग्गो”, तं सुणसु—विण्हू जगस्स कत्ता, एगण्णवे तप्पति तवं जलसयणगतो, तस्स य नाभीओ बंभा पउमगब्भणिभो निग्गतो नवरं पंकयणाभीए लग्गो, एवं जइ तुमं हत्थी य विणिग्गता, हत्थी बालगे लग्गो को दोसो ? जं भणसि “गंगा कहं उत्तिण्णो,” रामेण किल सीताए पव्वित्तिहेउं सुग्गीओ आणत्तो, तेणावि हणुमंतो, सो बाहाहिं समुदं तरिउं लंकापुरिं पत्तो, दिट्ठा सीता, पडिनियत्तो

सीयाभक्तुणा पुच्छितो कहां समुद्रो तिनो ? भणति ।

तव प्रसादभर्तुश्च ते देव तव प्रसादाच्च ।

साधूनते येन पितुः प्रसादात्तीर्णो मया गोष्पदवत्समुद्रः ॥

जइ तेन तिरिएण समुद्रो बाहाहिं तिनो तुमं कहां गंगं न तरिस्ससि । जं भणसि “कहां छम्मासे धारा धरित्त,” एत्थ वि सुप्पसु-लो-वहित्त्वा सुरगणेहिं गंगा अब्भत्थिता अवतराहि मउयलोगं, तीए भणियं—कोमे धरेहिति निवडंतीं, पसुवतिणा भणियं—अहंते ऐग जडाए धारियामि, तेन सा दिव्वं वाससहस्सं धारिता । जइ तेन सा धरिता तुमं कहां छम्मासं न धरिस्ससि ?

अह एत्तो खंडपाणा कहितुमारद्धा । सा य भणइ — “ओलंविर्तंति अम्हेहिं जइ” अंजलिं करिय सीसे ओसप्पेह जति न ममं तो भत्तं देमि सव्वेसिं, तो ते भणंति—धुत्ती ! अम्हे सव्वं जगं तुलेमाणं किह एवं दीनवयणं तुब्भ सगासे भणिहामो । ततो ईसिं हसेऊण खंडपाणा कहयति अहगं रायरजकस्स धूया, अह अन्नया सह पित्रा वत्थाण महासगडं भरेऊण पुरिससहस्सेण समं नदिं सलिलपुण्णं पत्ता, धोयाति वत्थाइं, तो आयवदिण्णाणि उव्वायाणि, आगतो महावातो, तेन तानि सव्वाणि वत्थाणि अवहरित्ताणि, ततोहं रायभया गोहास्सवं काऊण रयणीए नगरुज्जाणं गता, तत्थाहं चूलया जाता, अन्नया य सुणेमि—जहा रयगा उम्भिइंतु, अभयोसिं, पडहसइं सोऊण पुण—नवसरीरा जाया, तस्स य सगडस्स नाडगवरत्ता जंबुएहिं छागेहिं भक्खित्ताओ, तओ मे पिउणा नाडगवरत्ताओ अण्णिस्समाणेण महिस—पुच्छ लद्धा, तत्थ नाडगवरत्ता बलिता । तं भणह किमेत्थ सच्चं ? ते भणंति—बंभकं सवा अंतं न गता लिंगस्स जति तं सच्चं तया तुह वयणं कहां असच्चं भविस्सइत्ति ।

रामायणे वि सुणिज्जति—जह हनुमंतस्स पुच्छ महंतं आसी, तं च किल अनेगेहिं वत्थसहस्सेहिं वेठिऊण तेल्लघडसहस्सेहिं सिंचिऊण पत्तीवियं, तेन किल लंकापुरी दट्ठा । एवं जति महिसस्स वि महंतपुच्छेण नाडगवरत्ताओ जायाओ को दोसो ? अन्नं च इम सुई सुव्वति, जहा गंधारो राया रत्ने कुडवत्तणं पत्तो, अवरो वि राया किमस्सो नाम महाबलपरक्कमो, तेन य सक्को देवराया समरे निज्जिओ, ततो तेन देवरायेण सावसत्तो रत्ने अयगलो जातो, अन्नया य पंडुसुआ रज्जभट्ठा रत्ने द्विता, अन्नया य एगागि नीगगतो भीमो, तेन य अयगरेण गसितो, धम्मसुतो, य अयगरस्स मूलं पत्तो, ततो सो अयगरो माणुसीए वायाए तं धम्मसुतं सत्तपुच्छातो पुच्छति तेन य कहित्तो सत्तपुच्छातो, ततो भीमं निग्गिलइ, तस्स सावस्स अंतो जातो, जातो पुणरवि राया । जइ एत्थं सच्चं तो तुमं पि सव्वभूतं गोहाभूय सभावं गंतूण पुणण्णवा जाता । तो खंडपाणा भण्णति—

एवं गते वि भज्ज पणामं करेह, जइ कहां जिप्पह तो काणा वि कवड्डिया तुब्भं मुल्लं न भवति । ते भणंति कोम्हे सत्तो निज्जिऊण । तो सा हसिऊण भणति—त्तेसिं वातहरियाण वत्थाण गवेसणाय निग्गया रायाणं पुच्छिऊणं, अन्नं च मम दासचेडा नट्ठा, ते य अण्णिस्सामि, ततोहं गामनगराणि अडमाणी इहं पत्ता, तं ते दासचेडा तुब्भे, ताणि वत्थाणिमाणि जाणि तुब्भं परिहियाणि, जइ सच्चं तो देह वत्था, अह अलियं तो देह भत्तं । असुण्णत्थं भणियमिणं । सेसं धुत्तक्खाणगानुसारेण नेयमिति । गतो लोइयो मुसावातो—

इदानिं लोउत्तरिओ दव्वादि चउव्विहो मुसावातो भण्णति । दव्वे ताव सच्चित्तं अचित्तं

भण्णति, धम्मदब्बं वा अधम्मदब्बत्तेण परूवयति, अधम्मदब्बं वा धम्मरूवेण, एवं सेसाणि वि वच्चाणि । खेत्तं लोगागासं अलोगासज्जवेहिं परूवयति, अलोगं वा लोगपज्जवेहिं, भरहखेत्तं वा हिमवयखेत्तपज्जवेहिं परूवयति, हेमवयं वा भरहपज्जवेहिं परूवइ, एवं सेसाणि वि खेताणि । काले उस्सपिणीं अवसप्पिणिपज्जवेहिं परूवयति, एवं सुसमादि कालविवद्धानं करेति । भावे जं कोहेण वा, माणेण वा, मायाए वा, लोभेण वा अभिभूतो वयणं भणति, एरिसो भावमुसावातो । अहवा लोउत्तरिओ भावमुसावातो दुविहो, जओ भण्णति—

[भा. २९७] सुहुमो य बादरो वा, दुविधो लोउत्तरो समासेण ।

सुहुमो लोउत्तरिओ, नायव्वो इमेहिं ठाणेहिं ॥

धू. सुहुमवायरसरूवं वक्खमाणं, समासो संखेवो, इमेहिं ति वक्खमाणेहिं पयलादीहिं, ठाणेहिं ति पदेहिंदारेहिं ति वुत्तं भवति ॥ ताणि य इमाणि ठाणाणि —

[भा. २९८] पयला उल्ले परुए, पच्चक्खाणे य गमण परियाए ।

समुद्देस संखडी, खुड्डए य परिहारी य मुहीओ ॥

[भा. २९९] अवस्सगमणं दिस्सासू, एगकुले चेव एगदब्बे य ।

पडियाइक्खिय गमणं, पडियाइक्खित्ता य भुंजणं ॥

चू. एतातो दोन्नि दारगाहातो । पयल ति दारं । अस्य व्याख्या—

[भा. ३००] पयलासि किं दिवा, न पयलामि लहु दोम निण्हवे गुरुओ ।

अन्नदाइत निण्हवे, लहुया गुरुगा बहुतराणं ॥

धू. कोइ साहुपयलाइ दिवा, अन्नेण साहुणा भण्णति—पयलासि किं दिवा ? तेन पडिभणियं न पयलामि । एवं अवलवंतस्स पढमवाराए मासलहुं । पुणो वि सो उंघेउं पवत्तो, पुणो वि तेन साहुणा भणियं—मा पयलाहिं ति, सो भणति—ण पयलामि ति । एवं बितिय वाराए” “दोच्च निण्हवे गुरुग ति” बितियवाराए निण्हवेंतस्स मासगुरुभवतीत्यर्थः । अन्नदाइत निण्हवे लहुग ति ततो पुणरवि सो पयलाइउं पवत्तो, तओ तेन साहुणा अन्नस्स साहुस्स दाइतो, दिक्खिओ ति वुत्तं भवति, तेन साहुणा भणितो—अज्जो ! किं पयलासि, सो पुणरवि निण्हवे न पयलामि ति, चउलहुगं भवति । गुरुगा बहुतराणं ति तेन साहुणा दुतिअगाणं दंसिओ, पुनरवि निण्हवेति, तेन से चउगुरुगा भवति ॥

[भा. ३०१] निण्हवणे निण्हवणे, पच्छितं वट्ठति तु जा सपदं ।

लहुगुरुमासो सुहुमो, लहुगादी बादरे होति ॥

धू. पुव्वद्ध कठं । नवरं समुदायत्थो भण्णति । पंचमवारा निण्हवेंतस्स छल्लहुअं, च्छट्ठीए गुरुअं, सत्तमवाराए च्छेदो, अट्ठमवाराए मूलं, नवमवाराए अणवट्ठो, दसमवाराए पारंघी ।

चोदक आह—“एस सव्वो सुहुममुसावातो । आयरियाह—लहुगुरुमासे सुहुमो ति जत्थ जत्थ मासलहुं मासगुरुं वा तत्त तत्थ सुहुमो मुसावातो भण्णति, चउलहुगादी बायरो मुसावातो भवतीत्यर्थः । पयले ति दारं गतं ॥ इदानीं उल्ले ति दारं । उल्लेमि ति वासं—

[भा. ३०२] किं वच्चसि वासंते, न गच्छे ननु वासबिंदवो एते ।

भुंजति नीह मरुगा, कहिं ति ननु सव्वगेहेहिं ॥

चू. कोइ साहू वासे पडमाणे अन्नतरपओयणेण पड्डिओ । अन्नेण साहुणा भण्णति—अओ किं वच्चसि वासंते ? किमि ति परिप्रश्ने वच्चसि व्रजसीत्यर्थः, वासंते वर्षते, तेन पड्डितेसाहुणा भण्णति—वासंते हं न गच्छे, एवं भणिऊण वासंते चेव पड्डिओ । तेन साहुणा भण्णति—ननु अलियं । इतरो पच्चाह—ण । कहं ? उच्यते, ननु वासबिंदवो एते “ननु” आसंकितावहारणे, “वासं” पाणीयं तस्स एए बिंदवो, बिंदुमिति थिबुक्कं ।

सीसो पुच्छहं “एए कतरो मुसावाओ ?” पुच्छह—जो भणति “नाहं वासंते गच्छे” एस मुसावातो, छलवादोपजीवित्वाच्च, जो पुण भणति “किं वच्चसि वासंते” एस मुसावातो न भवति । कहं ? उच्यते, “न करेअ वासे वासंते” इति वचनात् । उल्ले ति दारं गयं ।

इदानीं मरुए ति व्याख्या—“भुंजंति पच्छद्धं । कोइ साहू कारणविणिग्गतो उवस्सयमागंतूण साहू भणति—नीह निगच्छह, भुंजंति मरुआ, अम्हे वि तत्थ गच्छामो । ते साहू उग्गाहयभायणा भणंति कहिं ते मरुया भुंजंति । तेन भणियं ननु सव्वगेहेहिं ति । मरुए ति गयं ॥

पच्चक्खाणे य । अस्य व्याख्या—वितियदारगाहाते चरिमो पादो “पडियाइक्खित्ता य भुंजापि ति निषिद्धेत्यर्थः, पुनरपि भोगे मृषावादः ।

अस्यैवार्थस्य स्पष्टतरं व्याख्यानं सिद्धसेनाचार्य करोति—

[भा. ३०३] भुंजसु पच्चक्खातं, ममंति पभुंजितो पुट्ठो ।

किं च न मे पंचविद्या, पच्चक्खाता अविरतीओ ॥

कोइ साहू केन य साहुणा उक्कग्रह भोयणमंडलिवेलाकाले भणितो एहि भुंजसु । तेन भणियं—भुंजह तुब्भे, पच्चक्खाय ममं ति । एवं भणिऊण मंडलिवेलाए तक्खाणादेव भुंजितो । तेन साहुणा पुट्ठो—अओ ! तुमं भणसि मम पच्चक्खायं । सो भणति “किं च” पच्छद्धं, पाणातिपातादि पंचविहा अविरती, सा मम पच्चक्खाया इति । पच्चक्खाण ति दारं गयं ॥

इयाणिं गमने ति, अस्य व्याख्या । वितियदारगाहाए ततित पादो — “पडियाइक्खिय गमनं” ति पडियाइक्खित्ता न गच्छामि ति वुत्तं भवति । एवमभिधाय पुनरपि निग्गमणं, मुसावायोऽस्यैवार्थस्य सिद्धसेनाचार्यो व्याख्यानं करोति—

[भा. ३०४] वच्चसि नाहं वच्चे, तक्खणे वच्चंत—पुच्छिओ भणति ।

सिद्धंतं न वि जाणसि, ननु गंमति गंममाणं तु ॥

चू. केन ति साहुणा चेतियवंदणादिपयोयणे वच्चमाणेण अन्नो साहू भणितो—वच्चसि ? सो भणति—“नाहं वच्चे, वच्च तुमं । सो साहू पयातो । इतरो वि तस्स भग्गतो तक्खणादेव पयातो तेन पुण पुव्वपयायसाहुणा पुच्छतो “कहं न वच्चामी ति भणिऊण वच्चसि ?” सो भणति—“सिद्धंतं न वि जाणह” कहं ? उच्यते, “ननु गंमति गंममाणं तु” गमणं नागंममाणं जं मि य समए तुमे अहं पुट्ठो तंमि य समए न चेवाहं गच्छेत्यर्थः । गमने ति दारं गयं ॥

इदानीं परिताए ति—

[भा. ३०५] दस एतस्स य मज्झ य, पुच्छितो परियाग वेति तु छलेण ।

मज्झ नव ति य वंदिते, भणति वे पंचगा दस उ ॥

चू. कोइ साहू केणइ साहुणा वंदितकामेण पुच्छिओ कति वरिसाणि ते परिताओ । सो

एवं पुच्छतो भणति—एयस्स साहुस्स मज्झ य दस वरिसाणि परियाओ । एवं छलवायमंगीकृत्य ब्रवीति । सो पुच्छंतग साहू भणति—मम नव वरिसाणि परियाओ । एवं भणिउण पवदिओ, ताहे सो पुच्छियसाहू भणति—णिविसह भंते ! तुब्भे वंदणिञ्जा । सो साहू भणति—कहं ? मम नववरिसाणि तुब्भं दसवरिसाणि । सो छलवाइसाहू भणति—ननु वे पंचगा दम उ, मम पंच वरिसाणि परितातो एयस्स य साहुणो पंच वरिसाणि चंव, एवं वे पंचगा दस उ । परियाए त्ति गतं ॥

इदानीं समुद्देश ति :-

[भा. ३०६] वदति तु समुद्देशो, किं अच्छह कथ एह गयणमि ।

वदति संखडीओ, घरेसु ननु आउखंडणता ॥

धू. कोइ साहू कातिइ भोमादि विनिग्गतो आदिच्चं परिवेस परिचियं दड्डण ते साहवो सत्ये अच्छमाणा तुरियं भणति—वदति उ समुद्देशो, किं अच्छह, उद्वेह गच्छामो । ते साहू अलियं न भासति त्ति गहियभायणा उड्डिता पुच्छंति, कथ सो ? सो छलवादी भणति—णणु एस गगणमग्गमि आदिच्चपरिवेसं दर्शयतीत्यर्थः । समुद्देशे त्ति गयं ।

संखड त्ति पच्छच्छं—कोइ साहू पढमालिय पाणगादि निग्गतो पच्चागओ भणति । दहज्ज निवेसे पउराओ संखडीओ ते य साहतो मंतुत्तामा पुच्छंति—कथत्ताओ मंतुत्ताओ वदंति ? सो य छलवाइसाहू भणति—वदंति संखडीओ घरेसु अप्पणप्पणएसु त्ति वुत्तं भवति । साहवो भणति—कहं ता अपसिद्धा संखडीओ भण्णति । सो छलवाइसाहू भणति—णणु आउखंडणया “ननु” आसंकितायाविधारणे, जं एति जाइ य तमाउं भण्णति, जंमि वा द्वियस्स सब्बकम्माणि उवभोगमागच्छंति तमाउं भण्णति, जंमि वा द्वियस्स सब्बकम्माणि उवभोगमागच्छंति तमाउं भण्णति, तस्स खंडणा विनासः, सा ननु सर्वगृहेषु भवतीत्यर्थः । संखडित्ति गतं ॥ इदानीं खुड्डए त्ति—

[भा. ३०७] खुड्डग जननी ते मता, परुण्णे जियइ त्ति एव भणितमि ।

माइत्ता सब्बजिया, भविंसु तेणेस माता ते ॥

धू. कोइ साहू उवस्सयसमीवे दड्डण मयं सुणहिं खुड्डयं भणति—खुड्डग ! जननी ते मा । “खुड्डो” बालो, “जननी” माता, “मया” जीवपरित्ता । ताहे सो खुड्डो परुण्णो । तं रुवंतं दड्डणं सो साहू भणतिमा रुय जीयइ त्ति । एवं भणियंमि खुड्डो अन्ने य साहू भणति—किं खु तुमं भणसि जहा मया । सो मुसावाइसाहू भणति—एसा जा साणी मता एसा य तुब्भ माया भवति । खुड्डो य भणति—कहं एस मज्झ माता भवति । सो भणति “मादिता” पच्छच्छं, भविंसु अतीतकाले आसीदित्यर्थः ।

भणियं च भगवता—“एगमेगस्स नं भंते ! जीवस्स सब्बजिवा मात्तिताए पियत्ताए मात्तिताए मज्झत्ताए पुत्तत्ताए धूवत्ताए भुयपुब्बा ? हंता गोयमा ! एगमेगस्स जीवस्स एगमेगे जीवे मादिताए जाव भूय पुब्बत्ति” । तेन एस साणी माता भवतीत्यर्थः । खुड्डेत्ति गयं ॥

इदानीं परिहारिय त्ति—

[भा. ३०८] ओसण्णे दड्डणं दिट्ठा परिहारिय त्ति लहु कहणे ।

कत्थुज्जाणे गुरुओ, अदिट्ठदिट्ठे लहुगुरुगा ॥

धू. कोइ साहू उज्जाणादिसु ओसण्णे दड्डण आगंतूण भणति—मए दिट्ठा परिहारिय त्ति ।

सो छलेण कहयति । इतरे पुण साहु जाणंति—जहा परिहारतवाधम्भा अमेन दिट्ठा इति । तस्स छलाभिप्यायतो कहंतस्सेव मासलहुं पायच्छित्तं भवति । पुणो ते साहुणो परिहारिसाहु वरिसणोसुगा पुच्छंति—कथं ते दिट्ठा ? सो कहयति, उज्जाणे ति । एवं कहंतस्स मासगुरुं । अदिट्ठदिट्ठेसु त्ति परिहारियदंसणोसुगा चलिया जावन पासंति ताव तस्स कहंतस्स चउलहुगा, “दिट्ठेसु” ओसन्नेसु कहंतस्स चउगुरुगा ॥

[भा. ३०९] छलहुगा य नियत्ते, आलोएंतंमि छगुरु होंति ।
परिहरमाणा वि कहं, अपपरिहारी भवे छेदो ॥

चू, तेसु साहुसु नियत्तेसु कहंतस्स छलहुगा भवति । ते साहवो इरियावहियं पडिक्कमिउं गुरुणो गमणागमणं आलोएंति भणंति य “उप्पासिया अनेन साहुणा” एवं तेसु आलोयंतसु कहयंतस्स छगुरुगा भवति । सो उत्तरं दाउमारद्धो पच्छद्धं । परिहरंतीति परिहारगा, ते परिहरमाणा वि कहं अपरिहारेगा । एवं उत्तरप्पयाणे छेदो भवति ॥ ते साहवो भणंति—किं ते परिहरंति जेण परिहारगा भणंति ? उच्यते

[भा. ३१०] खाणुगमादी मूलं, सव्वे तुब्भेगोऽहं तु अणवट्ठो ।
सव्वे वि बाहिरा, पवयणस्स तुब्भे तु पारंघी ॥

चू, उट्ठयति इयं कट्ठं खाणुगं भण्णति, आदि सद्दातो कंटग—गट्ठादि परिहरंति । तेन ते परिहारगा भण्णंति । एवं उत्तरप्पयाणे मूलं भवति । ततो तेहिं सव्वेगयणेहिं साहुहिं भण्णति—धिट्ठोसि जो एवंगए वि उत्तरं पयच्छसि, ततो सो पडिभणति—सव्वे तुब्भे सहिता एगवयणा, एगो हं तु असहाओ जिच्चांमि, न पुण परिफगुवयणं मे जंपियं । एं भणंतो अणवट्ठो भवति । ज्ञानमदावलितो वा स्यात् एवं ब्रवीति “सव्वे वि” पच्छद्धं । “सव्वे” असेसा, “बाहिरा” आज्ञा, “पवयणं” दुक्कलसंगं गणिपिडगं, तुब्भे “त्ति” निट्ठेसे, “तु” सद्दो भावमात्रावधारणे । एवं सव्व्वाहिक्खेवाओ पारंघी भवति । परिहारि ए त्ति गयं ॥ इदानीं मुहीओ त्ति—

[भा. ३११] भणइ य दिट्ठ नियत्ते, आलोयामंते घोडगमुहीओ ।
किं मणुस्सा सव्वे, गो सव्वे बाहिं पवयणस्स ॥

चू, एगो साहु विचारभूमिं गओ । उज्जाणुदेसे वडवाओ चरमाणीओ पासति । सो य पच्चागओ साहुण विहियमुहो कहयति—सुणेह अज्जो ! जारिसयं म चोज्जं दिट्ठं । तेहिं भण्णति—किमपुच्चं तुमे दिट्ठं । सो भणति—घोडगमुहीओ मे इत्थिआओ दिट्ठाओ । ते उजुसभावा “अणलियवाइणो त्ति साहु” साहुणो पत्तिया ।

जहा परिहारे तहा इहावि असेसं दट्ठव्वं । नवरं अक्खरत्थो भण्णति । भणति घोडगमुहीओ दिट्ठा इति । साहुहिं पुच्छिओ, कथं ? “उज्जाणसमीवे” त्ति वितिय—वयणं । साहवो दट्ठव्वाभिप्याइ वयंति त्ति ततियवयणं । “दिट्ठंति वडवाओ” चउत्थं । “पडिणियत्ता” इति पंचमं । “गुरुण आलोएंति पवंचियामो” छट्ठं । सहोढा पच्चुत्तरपयाणं “आमंति घोडगमुहीओ जेण दीहं मुहं अहो मुहं च अश्वतुल्य एवेत्यर्थः ?” सत्तमं पदं । साहुहिं भण्णति “कहं ता इत्थिआओ” सो पडिभणति “किं खाइंति ? मणुस्सा” अट्ठमं पदं । “सव्वे तुब्भे अहं एगो” नवमं पदं । “सव्वे बाहिरा पवयणस्स” दसमं पदं ॥ एतेसु दससु जहासंखेणिमं पायच्छित्तं—

[भा. ३१२] मासो लहुओ गुरुओ, चउरो मासा हवति लहुगुरुगा ।

छम्मासा लहुगुरुगा, छेदो मूलं तह दुगं च ॥

चू, दुगं अणवट्टुपारंघियं । सेसं कंठं । घोडगमुहीओ त्ति गतं ॥

इदानीं अवस्सगमणं ति । अस्य व्याख्या—

[भा. ३१३] गच्छसि न ताव गच्छं, किं खु न वांसि त्ति पुच्छतो मण्णति ।

वेला न ताव जायति, परलोगं वा वि मोक्खं वा ॥

चू, गच्छसि न तावति । कोइ साहूकेणइ साहुणा पुच्छिओ—“अज्जो ! गच्छसि भिक्खायरियाए न ताव गच्छसि त्ति” एसा पुच्छा । गच्छं त्ति सो भणति—अवस्सं गच्छामि । तेन साहुणा गिहीतभावणोवकरणेण भण्णइ—अज्जो ! एहि वच्चाओ । सो पच्चाह—अवस्सं गंतव्वे न ताव गच्छामि, तेन साहुणा पुणो भण्णति—तुमे भणियं “अवस्सं गच्छामि” तो किं पुण जासि त्ति । एवं पुच्छिओ भणति—वेला न नाव पच्छद्धं । परलोगगमणवेला न नाव जायति, तो न ताव गच्छामि, मोक्खगमणवेला, वा “अपि” पदार्थसंभावने, किं पुण संभावयति ? अवस्सं परलोगं मोक्खं वा गमिष्यामीत्यर्थः, “वा” विकल्पे । गमणे त्ति गतं ॥

इदानीं दिस त्ति । अस्य व्याख्या—

[भा. ३१४] कतरं दिसं गमिस्ससि, पुव्वं अवरं गतो भणति पुट्ठो ।

किं वा न होइ पुव्वा, इमा दिसा अवस्मागस्स ॥

चू, एगो साधू एगेण साधुणा पुच्छितो—अज्जो ! कतरं दिसं भिक्खायरियाए गमिस्ससि । सो एवं पुच्छितो भणति—पुव्वं । सो पुच्छंतगसाहू उग्गाहेऊण य गतो अवरं दिसं । इयरो वि पुव्वदिसिगमणवादी अवरं गओ । “अज्जो ! तुमे भणियं अहं पुव्वं गमिस्सामि, कीस अवरं दिसिमागतो”, एवं पुट्ठो भणइ—“पुट्ठो” पुच्छिओ त्ति वुत्तं भवति “किं वा” पच्छद्धं । अन्नस्स अवरगामस्स इमा पुव्वदिसा किं पुण न भवति ? भवति चेव । दिस त्ति गतं ॥ एगकुले त्ति । अस्य व्याख्या—

[भा. ३१५] अहमेगकुलं गच्छं, वच्चाह बहुकुलपवेसणे पुट्ठो ।

भणति कहां दोन्नि कुले, एगसरीरेण पविसि ॥

चू, भिक्खाणिमित्तुद्धितेण साहुणा साहू भण्णति—प्रज्जो ! एहि वयामो भिक्खाए । सो भणति—अहं एगकुलं गच्छं, वच्चाह तुब्भे । “अहमि” ति आत्मनिर्देशे, “कुलं” इति गिहं, “गच्छं” पविसे, वच्चाह त्ति विसर्जनं । गता ते साथवो । सो वि य एवं भणित्तेण पच्छा बहुकुलाणि पविसति तेहिं साहुहिं भणितो—अज्जो ! तुमे भणियं एगकुले पविसिस्सं” । एवं बहुपवेसणे पुट्ठो भणति “कहं” केणप्पगारेण एगसरीरेण दोन्नि कुले पविसिस्सामि, एगं कुलं येव प्रविशेत्यर्थः । एगकुले त्ति गतं ॥ इदानीं एगदव्व त्ति । अस्य व्याख्या—

[भा. ३१६] वच्चाह एगं दव्वं, धेच्छं नेग्गाहपुच्छितो भणति ।

गहणं तु लक्खणं पुग्गलाण नन्नेसिं तेणेगं ॥

चू, भिक्खाणिमित्तुद्धितेण साहुसंघाडगेणेगो साहू भण्णति—वयामो भिक्खा । सो भणति—वच्चाह तुब्भे, अहमेगं दव्वं धेच्छं । ते गता । इतरो वि अडंतो ओदणदोच्चंगादी बहुदव्वे

गेण्हंतो तेहिं साहुहिं दिट्ठो पुच्छितो इमं भणति गहणं तु—पच्छब्दं । गतिलक्खणो धम्मत्थिकाओ, ठितिलक्खणो अधम्मत्थिकाओ, अवगाहलक्खणो आगासत्थिकाओ, उवओगलक्खणो एगो नन्नेसिं ति धम्मादियाण एयं गहणलक्खणं न विज्जेतेत्यर्थः । तेणेगं ति तम्हा अहमेगं दब्बं गेण्हामि ति वुत्तं भवति । सव्वेसेतेसु पयलातिसु भणंतस्सेव मासलहुं पायच्छित्तं । एतेसु चेव य पयलादिसु अभिनिवेसेण एक्केक्कस्स पदातो पसंगपायच्छित्तिं दट्ठव्वं जाव पारंचियं ॥

एत्थ सुहुमवायरमुसावातलक्खणं भण्णति—

[भा. ३१७] अनिकाचित्ते लहुसओ, निकाइए बायरो य वत्थादी ।

ववहार दिसा खेत्ते, कोहाति सेवती जं च ॥

चू, अनिकाचित्ते लहुसओ मुसावातो भवति, निकाचित्ते बायरो मुसावातो भवति । वत्थाइ तिअपिकाय—निकायणार्ण भेदो दरिसिज्जति, जहा केणति साहुणा कस्सति साहुस्स कंदप्पा वत्थं नूमियं, जस्स य तं वत्थं नूमियं सो सामण्णेण पुच्छति—अज्जो ! केण वि वत्थं नूमितं कहयह सव्वे भणति न व ति । एवं वत्थहारिणी अवलंबतस्स अनिकाचित्तियं वयणं भवति । जया पुण साहुस्स केण य कहितं जहा अमुगेण साहुणा गहियं, तेन सो पुट्ठो भणति — न व ति । एवं निकारणा भवति ।

अहवा जेण तं गहितं सो चेव पदमं पुट्ठो “अज्जो ! तुमे मे वत्थं ठवितं” सो भणति न व ति एवं “अनिकाइयवयणं । अतो परं जं पुच्छिज्जंतो न साहति सा निकयणा भवति । आदिशब्दादेवमेव पात्रादिष्वप्यायोजनीयं । अहवा इमे बादरभेदा ववहारं अन्नहा नेति, दिसावहारं वाकरेति, खेत्ते वा आहव्वं न देति, ममाभव्वं ति काउं । एए ववहारादी कोहादीहिं सेवति जत्ता तथा वादरो मुसावातो भवतीत्यर्थः । अहवा एते ववहारादिपदा न विना कोहेणं ति बादरो एव मुसावादो दट्ठव्वो । कोहा ति सेवती जं च ति अन्नत्थ वि कोहादी आविट्ठो मुसं भासति, सो सव्वो बादरो मुसावातो दट्ठव्वो इति ॥ “वत्थाइ” ति अस्य व्याख्या—

[भा. ३१८] कंदप्पा पदत्थं, नूमेउणं न साहती पुट्ठो ।

जं वा निग्गह पुट्ठो, भणिज्ज दुडंतारप्पा वा ॥

चू, पुव्वब्धं गतार्थं । ववहार—दिसा—खेत्तपदानं सामन्त्रत्यव्याख्या पच्छब्दं । “जं वा” वयणं संबज्जति, “निग्गहो” निश्चयः “पुट्ठो” पुच्छितो “भणेज्ज” भासेज्ज, “दुडं” कलुसियं, “अंतरप्पा” घेतो चित्तमिति एगडं, “वा” विकप्पे । एवं बादरो मुसावातो भवति । निश्चयकालेपि पृष्टो दुष्टंतरात्मा भूत्वा यद्वचनमभिधत्ते स बादरो मुसावादो भवतीत्यर्थः ॥

“कोहादी सेवती जं च” ति अस्य व्याख्या—

[भा. ३१९] कोहेण व माणेण व, माया लोभेण सेवियं जं तु ।

सुहुमं व बादरं वा, सव्वं तं बादरं जाण ॥

चू, “सेवितं जं तु” मुसावायवयणं संबज्जति, तं दुविहं—सुहुमं वा बादरं वा । तं कोहादीहिं भसियं सव्वं बादरं भवतीत्यर्थः ॥ “अणिकाइए ति” जा गाहा तीए गाहाए जे अवराहपदा तेसु पच्छित्तं भण्णति—

[भा. ३२०] लहुगो लहुगा गुरुगा, अणवड्ढप्पो व होइ आएसो ।

तिण्हं एगतराए, पत्थारपसज्जणं कुज्जा ॥

घू. लहुओ ति सुहुममुसावाते पच्छित्तं "लहुग" ति । बायरमुसावाते पच्छित्तं दिसावहारे चउगुरुगा पायच्छित्तं । साहंमिसेणेदि वउगुरुगा येव ! अहवा साहंमिसेणे अणवहो ! आदेसो नाम सुत्ताएसो, तेन अणवद्वण्णो भवति ।

तं चइमं सुत्तं— "तओ अणवद्वण्ण्या पन्नत्ता तं जहा— साहंमियाणं तेणं करेमाणे, अणहम्मियाणं तेणं करेमाणे, हत्थातालं दालं दलेमाणे ।

तिण्हंति तिविही मुसावातो—जहन्नो मज्झिमो उक्कोसो । जत्थ मासलहुं भवति स जहन्नो मुसावातो, जत्थ पारंचियं स उक्कोसो, सेसो मज्झिमो । एगतराए ति जति जहन्न मुसावातं पढमताए भासति, ततो पत्थारपसज्जणं कुञ्जा । अह उक्कोसं पढमता भासति, ततो वा पत्थारपसज्जणं कुञ्जा । "प्रस्तारो" विस्तारः "प्रसज्जनं" प्रसंगस्तदेकैकस्मिन्नारोपयेदित्यर्थः । अहवा "तिन्नं" ति दिसा खेत्तं, कोहाती सेसं पूर्ववत् ।

अहवा तिण्हं मासलहु, चउलहु, चउगुरुगं । एतेसि एगतरातो पत्थारपसज्जमं कुञ्जा । केति पढंति चउण्हं एगतराए ति चउण्ह कोहादीणं एगतरेणावि मुसं वयमाणस्स पत्थारदोसो भवतीत्यर्थः । एसा मुसावायदप्पिया पडिसेवणा गता ॥ इयाणि कप्पिया भण्णति ।

[भा. ३२१] उड्डाहरक्खण्डा, संजमहेउं व बोहिये तेणे ।
खेत्तंमि व पडिनीए, सेहे वा खेप्पलोए वा ॥

घू. उड्डाहरक्खण्डा मुसावातं भासति । संजमहेउं वा मुसावातं भासति । बोहियतेणेहिं वा गहितो मुसावातं भासति । पडिनीयखेत्ते वा मुसावातो भासियव्वो । सेहनिमित्तं मुसावातो भासिज्जति । सेहस्स वा लोयनिमित्तं मुसावातो भासिज्जति ॥

"उड्डाह-संजम-बोहिय-तेणा" एगगाहाए वक्खण्णेति—

[भा. ३२२] भुंजामो कमढगादिसु, मिगादि नवि पासे अहव तुसिणीए ।
बोहिगहणे दियाती, तेणेषु व एस सत्थो ति ॥

घू. जति धिज्जातियादयो पुच्छंति—तुब्बे कहं भुंजह ? ताहे वतव्वं, भुंजामो कमढगादिसु "कमढग" नाम करोडगागारं अङ्गेण कज्जति । आदि सदातो करोडगं चेव घेप्पति । एवं उड्डाहरक्खण्डा मुसावातो वत्तव्वो । "संजमहेउं" ति । जइ केइ लुद्धगादी पुच्छंति "कतो एत्थ भगवं ! दिड्डा मिगादी" ? "आदि" सदातो सुअराती, ताहे दिडेसु वि वत्तव्वं — "न वि पासे" ति न दिड्ड ति वुत्तं भवति ।

"अहवा तुसिणीओ अच्छति । भणति वा — न सुणेमि ति । एवं संजमहेउं मुसावातो । "बोहिय-पच्छद्धं । बोहिएसु वा गहितो भणाति "दियादि" ति अब्राह्मणोपि ब्राह्मणोऽहमिति ब्रवीति । तेणेषु वा गहितो भण्णति "एस सत्थो" ति ते चारे भणति नासह नासह ति घेप्पइ ति ।

"खेत्तंमि वि पडिनीते" प्रत्यनीकभावते क्षेत्रे इत्यर्थः । तं च खेत्तं—

[भा. ३२३] भिक्खुगमादि उवासग पुड्डो दाणस्स नत्थि नासो ति ।

एस समत्तो लोओ, सक्को य ऽमिधारते छत्तं ॥

घू. भिक्खुगारत्तपडा, "आदि" सदातो परिव्यायगादि । तेहिं भावियंजं खेत्तं तत्थ उवासगा

पुच्छंति सद्धताते परमत्येण वा “भगवं ! जम्हे मिच्छुगादीआण दानं दलयामो एयस्स फलं किं अत्थि न व त्थि ति । सो एवं पुट्ठो भणति—दानस्स नत्थि नासो ति, जति वि य तेसिं दाणं दिण्णं अफलं तहा चेव भणाति, मा ढे उद्धुरुट्ठा घाडेहंतीत्यर्थः । “सेहो” ति । सेहो पवज्जाभिमुहो आगतो पव्वतितो वा । तं च सण्णायगा से पुच्छंति । तत्थ जाणंता वि भणंति — “न जाणामो न वा दिट्ठो” ति । सेहस्स वा अनहियासस्स लोए कज्जमाणे बहुए वा अच्छमाणे एवं वत्तव्वं “एस समत्तो लोओ”, थोवं अच्छइ ति, अन्नं घ साहुस्स लोए कज्जमाणे तत्रस्थित एव शक्रो देवराजा छत्रमभिधारयते इत्यर्थः ॥ गता मुसावायस्स कप्पिया पडिसेवणा । गतो मुसावातो ॥

इयाणिं अदिन्नादानं भण्णति— तस्स दुविहा पडिसेवणा दप्पिया कप्पिया य । तत्थ दप्पिया ताव भण्णति -

[भा. ३२४] दुविधं च होइ तेण्णं, लोइय—लोउत्तरं समासेण ।

दव्वे खेत्ते काले, भावंमि य होति कोहादी ॥

१. दुविहं दुभेदं । च पादपूरणे । होति भवति । तेण्णं चोरियं । कतमं दुभेदं ? उच्यते, लोइय—लोउत्तरं समासेण व्याख्या पूर्ववत् । तत्थ लोइयं चउच्चिहं दव्वे पच्छद्धं ॥ एसा चिरंतन-गाहा । एयाए चिरंतनगाहाए इमा भइबाहुसामिकया चेव वक्खाणगाहा—

[भा. ३२५] महिसादि छेत्तजाते, जहियं वा जच्चिरं विवच्चां ।

मच्छरउभिमाणधण्णे, दगमाया लोभओ सव्वं ॥

१. दव्वअदिन्नादाने महिसादि उदाहरणं । खेत्तअदत्तादानस्स “छेत्तजाय” ति “छेत्तं” खेत्तं, “जाय” ति विकप्पा । कालअदिन्नादासस्स वक्खाणं “जहियं वा जच्चिरं विवच्चासं” ति, जंमि काले अवहरति, आवतियं वा कालं विवच्चासितं वत्थं भुंजति तं कालतेण्णं । “भावंमि य होति कोहादी” अस्य व्याख्या “मच्छर” पच्छद्धं । मच्छरे ति कोहो, अहिमाणो माणो, तत्थ धण्णोदाहरणं । दगं पानीयं, तं मायाए उदाहरणं । लोभओ सव्वं ति, जमेयं दव्वादि भणियं एयंमि सर्वत्र लोभो भवतीत्यर्थः ॥ जं तं लोइयं दव्वतेण्णं तं तिथिधं — सच्चित्तं अचित्तं मीसं । जतो भण्णति—

[भा. ३२६] दुपय—चउप्पयमादी, सच्चित्ताचित्त होति वत्थादी ।

मीसे सद्यामरादी, वत्थूमादी तु खेत्तम्मि ॥

१. दुपयं माणुस्सं, चउप्पदं महिसाति आदि सद्धातो अपदं, तं च अंबाडगादि । एवं जो अवहरति एयं सच्चित्तं दव्वतेण्णं भवति । अचित्तं होइ वत्थादी “आदि” सद्धातो हिरण्णादी । मीसगदव्वतेण्णं सद्यामरादि अस्सहरणं “आदि” सद्धातो जं वा अन्नं सभंडं दुपदादि अवहरिअति तं सव्वं मीसदव्वतेण्णं । छेत्तजाएति अस्य व्याख्या — वत्थूमादीओ खेत्तंमि “वत्थु” त्विहं—खातं, उसितं, खात—उसितं । खातं भूमिगिहं, उसियं पासादादि, खाओलियं हेट्ठा भूमिगिहं उवरिं पासाओ कओ, “आदि” सद्धातो सेउं केउं घेप्पति । एवमादियाण खेत्ताण जो अवहारं करेति, खेत्तंमि तेण्णं भवति ॥ “जहियं वा जच्चिरं विवच्चासं” ति अस्य व्याख्या—

[भा. ३२७] जाइतवत्था दमुए, काले दाहं न देति पुण्णे वि ।

एसो उ विवच्चासो, जं च परक्कप्पणो कुणति ॥

चू. जाइता पाडिहारिया वत्था गहिया, ते य गहणकाले एवं भासिया “अमुगे काले दाहं” ति अमुगकालं वसंतं परिभुंजिऊण गिम्हे पच्चप्पिणिस्सामि, “नदेति पुण्णे” वित्ति, पुण्णे वि अवहिं काउं न देति ताणि वस्त्रणीत्यर्थः । एसो उ विवच्चासो य त्ति जो भणियो, तु सद्दो अवधारणे, “विवच्चासो” त्ति, न जहा भासितं करेति त्ति वुत्तं भवति । एवं अवहिकालाओ जावतियं कालं उवरिं अदत्तं भुंजति तं कालओ अदत्तादानं भवति । जं व त्ति वत्थादिवतिरित्तस्स अनिदिट्ठसरुवस्स गहणं । “पर” आत्मव्यतिरिक्तः, न स्वकीयं, परकीयमित्यर्थः । तं पुच्चाभिहिण्ण कालविवच्चासेण “अप्पणो कुणति” आत्मीकरोतीत्यर्थः ।

अहवा “जं च परक्कप्पणो कुणति” ति सामण्णेण दब्बादिआण वक्खणं “जं च” ति दब्बखेत्तकाला संवज्जंति, तेसिं परसंतगाणं जं अप्पीकरणं त तेण्णं भवत्ते ति वुत्तं भवति । काही त्ति गयं ॥ मच्छरे त्ति अस्य व्याख्या—

[भा. ३२८] कोहा गोणादीणं, अवहारं कुणति बद्धवेरो तु ।

माणे कस्स बहुस्सति, परधण्णं सवत्थुपक्खेवो ॥

चू. पुच्चद्धं “कोहो” । कोवेण जं गोणादीणं अवहारं करेति, “आदि” सद्दाओ महिणाश्वादीनां, बद्धवेरोऽनुबद्धवैरत्वात्, “तु” शब्दो कोहतेण्णावधारणे ।

अहवा सीसो पुच्छति—“भगवं ! कहं क्रोधात्स्तैन्यं भवति” ? आचार्याह—गोणादीणं अवहारणं करेति बद्धवेरो, “तु” निर्णयः । एवं कोहातो भावतेण्णं भवति । “अहिमाणघण्णे” ति अस्य व्याख्या—“माणे” पच्छद्धं । जहा मुसावाए तहेहावि । नयरं—परधण्णं हरिऊण, सवत्थुपक्खेवो त्ति “स” इति स्वात्मीये, “वत्थु” रिति घण्णरासी, “पक्खेवो” पुनः छुभण भवति । “माहं जिच्चिस्सामी” ति पराययं घण्णं अवहरिऊण सवत्थुते पक्खित्ता भणति “पुच्चं मए भणितं मम बहु—सतीहत्यो इदानीं पच्छक्खं । एवं माणतो भावतेण्णं भवति ॥

“दगमायं” ति अस्य व्याख्या—

[भा. ३२९] वारगसारणि अण्णावएस पाएण निक्कं भेतूणं ।

लोहेण वणिगमादी सव्वेसु निवत्तती लोहो ॥

चू. “वारग” पुच्चद्धं । बहवे करिसगा वारगेण सारिणीए खेत्तादी पज्जेति वारगो परिवाडी, सारणी निक्का । तत्थेगो करिसगो अण्णस्स वारए अण्णावदेसा पादेम निक्कं भेतूणं अन्नावदेसो अदसियभागो द्वितो चेव “माहं निउडमाणो दिस्सिस्सामि” ति पाएण निक्कं भेतूणं फोडेऊण अप्पणो खेत्ते पाणियं छुभत । एवं भावओ मायातेण्णं भवति ।

“लोभतो सव्वं” ति अस्य व्याख्या । “लोभेण” पच्छद्धं । लोभेण तेण्णं, वणिगमादि त्ति जं वाणिगगा परस्स चक्खुं वंचेऊण मप्पकं करेति, कूडतुलकूडमाणेहिं वा अवहरंति तं सव्वं लोभतो तेण्णं । अहवा सव्वेसु कोहातिसु, निवडति लोभो त्ति, सव्वेसु कोहातिसु लोभोऽतर्भूत एवेत्यर्थः ॥ एवं भावतो लोभतेण्णं भवति । लोइयं तेण्णं गतं । इयाणि लोउत्तरियं तेण्णं भण्णति—

[भा. ३३०] सुहुमं च बादरं वा, दुविधं लोउत्तरं समासेणं ।

तण—डगल—छार—मल्लग—लेवित्तिरिए य अविदिन्ने ॥

चू. सुहुमं स्वल्पं, बादरं नाभ्यं बहुगं । पायच्छित्तं—विहाणगे वा सुहुमबादरविकप्पो भवति

जत्थ पणगं तं सुहुमं, सेसं खादरं । “च” शब्दो भेदसमुच्चये । दुविहं दुभेदं, “लोगो” जणवओ, तस्स “उत्तरं” पहाणं, तस्मिं द्विता जे ताण तेण्णं लोउत्तरं तेण्णं भवति । तं समासेण संखेवेण दुविहं ति वुत्तं भवति । तस्सिमे भेदा-तणाणि कुसादीणि, डगलगा उवलमादी, अगणि परिणामियमिंघणं छारो भण्णति, मल्लगं सरावं, लेवो भायणरंगणो, इत्तिरिये यत्ति पंथं वच्चंतो जत्थ विस्समिउ कामो तत्थोग्गहं नाणुण्णवेइ, “च” सद्दाओ कुडमुहादयो घेप्पंति, अविदिन्ने त्ति वयणं सव्वेसु तणादिसु सवज्जति ॥ किं चान्यत् :-

[भा. ३३१] अविदिन्न पाडिहारिय, सागारिय पढमगहणखेत्ते य ।

अधमि य अन्नसंघे, कुल-गण-संघे य तिविधं तु ।

यू. अविदिन्नमिति गुरुहिं पाडिहारियं न पच्चप्पिणति, सागारियसंतियं अदिन्नं भुंजति, पढमसमोसरणे वा उवहिं गेण्हति, परखेत्ते वा उवहिं गेण्हति, साहमियाण वा किंचि अवहरति, अन्नधम्मियाण वा अवहरति, कुलस्स वा अवहरति, एवं गणस्स वा, संघस्स वा । च सद्दो समुच्चये । तिविहं सच्चित्तादि दव्वं भण्णति ॥

एतेसिं तणाइयाण सामण्णतो ताव पच्छित्तं भणामि-

[भा. ३३२] तण-डगलग-छार- मल्लग, पणगं लेवित्तिरीसु लहुगो तु ।

दव्वादविदिण्णे पुण, जिणेहिं उवधी निष्फण्णं ॥

यू. तणेषु डगलगेसु छरेसु मल्लगे य अदिन्ने गहिये पणं पच्छित्तं भवति । लेवे अदिन्ने गहिते यत्तिरिय रुक्खहेट्ठादिसु अणुण्णिएसु लहुओ उ मासो भवति । “तु” शब्दात् कुडमुहादिसु य । दव्वादविदिन्ने पुणत्ति “दव्वे” पतिविसिट्ठे, “अदत्ते” गृहीते, “पुण” विसेसणे पुव्वाभिहिय-पच्छित्ताओ, जिणा तित्थगरा, तेहिं उवकरणाणिष्फण्णं भणियं । जहन्नोवहिम्मि पणगं, मज्झिमे मासो, उक्कोसेण घउमासो, एवं उवकरणाणिष्फण्णं ॥ अविदिन्ने त्ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३३३] लद्धं न निवेदेती, परिभुंजति वा निवेदितमदिन्नं ।

तत्थोवहिनिष्फण्णं-अणवट्ठो व आदेसा ॥

यू. कोइ साहू भिक्खादि विणिग्गतो उवकरणादिजातं “लद्धं न निवेदेति” त्ति “लद्धं” लभित्ता, “न” इति पडिसेहे, “निवेदन” भाख्यानं, तमायरियउवज्जायाणं न करेतीत्यर्थः । अहवा परिभुंजति वा अनिवेदितं चेव परिभुंजति । अहवा निवेदितं अदिन्नं भुंजति । एवं अदत्तादानं भवति । एत्थोवहिनिष्फण्णं दट्ठव्वं । सुत्तादेसेण वा अणवट्ठो भवति ॥

“पडिहारिय” त्ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३३४] पडिहारियं अदेत्ते, गिहीण उवधीकतं तु पच्छित्तं ।

सागारि संतियं वा, जं भुंजति असमणुण्णातं ॥

यू. गिहिसंतियं उवकरणं पडिहरणीयं पाडिहारितं, अदेत्ते अणप्पिणंते, तेसिं गिहीण, उवहीकयं तु उवहीणिष्फण्णं, पच्छित्तं भवतीत्यर्थः ।

“सागारि” त्ति अस्य व्याख्या । पच्छद्धं । सागारिओ सेज्जायरो, तस्स संतियं स्वकीयं, वा विकल्पे, जमिति उवकरणं, भुंजति परिभोगं करेति, असमणुण्णाय तस्स अदेत्तस्सेत्यर्थः । एत्थं पि तदेव उवहिनिष्फण्णं ॥ “पढमगहणे” त्ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३३५] गुरुगा उ समीसरणे, परिविखत्तेऽचित्तउवधिनिष्फण्णं ।

सचित्ते चउगुरुगा, मीसे संजोग पच्छित्तं ॥

चू. पढमसमोसरणं वरिसाकालो भण्णति । तत्थ य भगवया नाणुण्णागं उवहिग्रहणं । तम्मि अणुण्णाते गहणं करंतस्स अदत्तं भवति । एत्थ चउगुरुगा पायच्छित्तं भवति “खेत्ते” ति अस्य व्याख्या—तिन्नि पदा परा अन्नगच्छिअगा तेसिं जं खेत्तं तं परखेत्तं, तम्मि य परखेत्ते जति अचित्तं दव्वं गेण्हति तत्थ से उवहिनिष्फण्णं पायच्छित्तं भवति । सचित्ते चउगुरुग ति अह परखेत्ते सचित्तं गेण्हति तत्थ से चउगुरुगं पच्छित्तं भवति । मीसे ति मीसो सोवहितो सीसो वा तं च से संजोगपच्छित्तं भवति । तत्थ जं अचित्तं तत्थोवहिनिष्फण्णं, जं च सचित्तं तत्थ चउगुरुगं, एत्थ संजोगपच्छित्तं भण्णति ॥ “साहम्मिय” ति अस्य व्याख्या—

[भा. ३३६] साहम्मिया ए तिन्निअ तेसिं तेण्णं तु चित्तमचित्तं ।

खुड्ढादी सचित्ते, गुरुग उवधिनिष्फण्णमचित्ते ॥

चू. समाणधम्मिया साहम्मिया स्वप्रवचनं प्रतिपन्नेत्यर्थः, च शब्दो पादपूरणे, ते तिविहा लिंगसाहम्भिपवयणसाहम्भि चउभंगो, आदिअ तिन्निभंगा तिविह साहम्मिय ति वुत्तं भवति, चउत्थोभंगो असाहम्मिओ ति पडिसिद्धो । अहवा तिविहा साहम्मी—साहू, पासत्थादि, सावगा य । अहवा समणा समणी सावगा य । तेसिं ति साहम्मिया संबज्झंति । तण्ण अवहारो । तु शब्दो यच्छब्दे तच्छब्दे च द्रष्टव्यः । चित्तं सचेयमं । अचित्तं अचेयणं । तेसिं तेण्णं जं तं चित्तमचित्तेत्यर्थः किं पुण सचित्तं ? भण्णति—खुड्ढादी सचित्ते, “खुड्ढो” सिसू बालो ति वुत्तं भवति, “आदि” सद्दातो अखुड्ढो वि, तम्मि य सचित्ते अपहत्ते गुरुगा पच्छित्तं भवति, अचित्ते पुण उवहिनिष्फण्णं भवति ॥ इदानीं “कुल—गण—संघा” जुगवं भण्णंति—

[भा. ३३७] एतेच्चिय पच्छित्ता, कुलंमि दोहि गुरुया मुणेयव्वा ।

तवगुरुया तु गणंभी, कालगुरू होंति संघमि ॥

चू. एतेच्चिय जे साहम्मिय तेण्णे पच्छित्ता भणिता ते चिय पच्छित्ता कुलतेण्णे वि दड्ढव्वा । नवरदोहि गुरू मुमेयव्वा । दोहिं ति कालतवेहिं कुलपच्छित्ता गुरुगा कायव्वा इत्यर्थः । ते चिय पायच्छित्ता गणतेण्णे तवगुरुगा दड्ढव्वा काललहु । संघतेण्णे दड्ढव्वा तवलहुगा ॥

इदानीं गिहिसाहम्मिसु पच्छित्तं भण्णति—

[भा. ३३८] एते चेव गिहीणं, तवकालविसेसवज्झिया होंति ।

डगलादिखेत्तवज्झं, पुव्वुत्तं तं पि य गिहीसु ॥

चू. एतेच्चिय पच्छित्ता जे कुलादिमुदत्ता, तेच्चिय गिहिसाहम्मीण । नवरं—तवकालविसेसिता तवकाल एस विसेसो तवकालविसेसो, तेन तवकाल विसेसेण वज्झिया होंति, तवकालेहिं न विसेसिअंति ति वुत्तं भवति । अहवा “एते चेव” पुव्वुत्तं पयं “अन्नहम्मिएसु” वक्खणिअति—एते चिय पच्छित्ता जे साहम्मिएसु भणिता ते चेवण्णधम्मिएसु य गिहत्थेसु । नवरं—तवकालविसेसिया होंति । इमं खेत्तदारे आभव्यविचारे भण्णति “डगलादि” पच्छुत्तं । “डगला” पसिद्धा, “आदि” सद्दातो तणच्छरमद्वगपीढफलसंधारगा य घेप्पंति, खेत्तवज्झं ति परगच्छिअयाण खेत्तं तम्मि वज्झं खेत्तवज्झं, एत्थ अगारो लुत्तो दड्ढव्वो, सो जया आविर्भूतो भवति तदा एवं भवति “डगलादि”

“खेत्ते अवञ्जं” परखेत्ते डगलगादि गेण्हंतो वि अपच्छत्ति त्ति वुत्तं भवति ।

चोदगाह — “ननु पुव्वुत्तं “तणङ्गलछारमल्लय” पणगंपुव्वं पणगपच्छित्तं दाऊण इदानीं अपच्छित्ती भणसि ? । आयरियाह- सच्चं “पुव्वुत्तं तं पि य गिहीसु” तं पच्छित्तं जो गिहीसाहम्मिताओ अदत्तं गेण्हइ, तस्स तं भवइ, च सहो पादपूरणे । अहवा - आयरिएणाभिहियं—जहा परक्खेत्ते तणङ्गलाती गेण्हंतो वि अपच्छित्ती ।

सीसो भणति “डगलादिखेत्तवञ्जं पुव्वुत्तं” डगलगादओ व परखेत्ते वज्झियव्वा, एवं पुव्वं वक्खायं । आयरिओ भणति — सच्चं, तं पि य गिहीसु, तं पुण गिहीसु त्ति वुत्तं भवति, न खेत्तिएसु ॥ “तिविह” दारं अस्य व्याख्या—

[भा. ३३९] सच्चित्तादी तिविधं, अहवा उक्कोस मज्झिम जहन्नं ।

आहारोवधिसेज्जा, तिविहं वेदं दुपक्खे वि ॥

चू. “सच्चित्तं” सेहो सेही वा “अदि” सद्गतो अचिन्तं मीरां च, एवं तिविहं अवहरति । अहवा तिविधं “उक्कोसं” वासकप्पादि, “मज्झिमं” चोलपट्टादि, “जहन्नं” मुहपोत्तियादि । अवहरति । दुपक्खे वि “दुपक्खो” साधुपक्खो, साहुणीपक्खो य ॥

एवं जं भणियं तेण्णं एयं सव्वं पि दुहा सुहुमबादरभेदेण भिण्णं दट्ठव्वं । इमेण पुण विहिणा सुहुमं पि बादरं दट्ठव्वं । कहं ? , भणति —

[भा. ३४०] कोहेण व माणेण व, माया लोभेण सेवियं जं तु ।

सुहुमं व बादरं वा, सव्वं तं बादरं होति ॥

चू. क्रोधेनासेवनं क्रोधेनापहृतमित्यर्थः, एवं माणसेवितं, माया सेवितं, लोभसेवितं यदिति द्रव्यजातं संबज्झति । तं पुण कोहा दीहिं सुहुमं वा बायरं वा सेवितं जति वि हु सुहुमं तहावि तं सव्वं बायरं होति ॥ कोहातीहिं जं सेवितं तस्स पच्छित्तं भणति—

[भा. ३४१] पंचादी लहु लहुया, गुरु अणवट्ठो व होति आएसो ।

चउण्हं एगतराए, पत्थारपसज्जणं कुञ्जा ॥

चू. पंचादि त्ति आद्ये पंच, इदमुक्तं भवति, जहन्नेण पणगं भवति त्ति वुत्तं भवति । लहु त्ति मज्झिमे मासलहुं भवति । लहुगा इति उक्कोसे चउलहुगा भवंति । गुरुग त्ति सच्चित्ते चउगुरुगा भवंति । अहवा जहन्नमज्झिमउक्कोसे सच्चित्ते चउगुरुगा भवंति । अहवा जहन्नमज्झिमुक्कोसे सच्चित्ते वा एतेसु सव्वेसु अणवट्ठयो व होति, आदेशा न उवट्ठाविज्झत्ति त्ति “अणवट्ठो” “होति” भवति, “आदेशा” सूत्रादेशादित्यर्थः ।

तं पुण इमं सुत्तं, “तओ अणवट्ठप्पा पण्णत्ता, तं जहा— साहम्मियाणं तेण्णं करेमाणे हत्थादालं दलेमाणे, मेहुणं सेवमाणे” । किं चान्यत्, “चउण्हं” पच्छव्वं । “चउण्हं” पत्थारपसज्जणं कुञ्जा, के ? राजादय, तम्हा न कोहादीहि अन्नहा वा तेणियं कुञ्जा इति । अदत्तादामे दप्पिया पडिसेवणा गता ॥ इदानीं कप्पिया पडिसेवमा भणति—

[भा. ३४२] असिवे ओमोदरिए, रायदुड्डे भए व गेलण्णे ।

दव्वासति वोच्छेदे, असंविग्गे वा वि आगाडे ॥

चू. असिवं मारिअभिद्रुत्तं, “ओमोदरिता” दुब्भिकखं, “रायदुड्डे त्ति” राया दुड्डो रायदुड्डं,

सत्तभेदो भयं भण्णति, सो पुण सत्तभेदो बोहिग-तेणातिसु संभवति, गिलायतीति गिलाणो, दवयतीति दव्वं तस्स असतीते दव्वासई, “बोच्छेदो” व्यवच्छेदो नाशेत्यर्थः, स च सूत्रार्थयोः संवेगमावण्णो संविग्गो न संविग्गो असंविग्गो तम्मि असंविग्गे वा वि तेणियं कुञ्जा । एवमादिसु आगाढेसु पओयणेसु बितियपदेण तेणियं कुञ्जा ॥ ३४२ ॥ असिवे त्ति अस्य व्याख्या—

[भा. ३४३] असिवगहिता तणादी. अलभन्ता असंथरे सयं गेण्हे ।

एमेव चतु अदिन्ने, पडिहारिय-पढमखेत्ते य ॥

चू. असिवं मारी भण्णति, तीए गहिता असिवे गहिता, ते असिवगहिता होतूण तणादीणि जाइयाणि अलभन्ता, “आदि” सद्दातो डगलग-छार-मल्लगादी धेप्पंति । एरिसे कारणे अदिन्नाणि वि गेण्हंति तहा वि सुद्धा भवंति । असंथरे त्ति असिवगगहिते विसए असंथरमाणा असणादी सयं पि गेण्हेज्जा अदत्तेत्यर्थः । अहवा “असंथरं” दुब्बिक्खं, तत्थ अलहन्ता भत्तपाणं सयं पि गेण्हेज्जा । एवं अदिन्ने त्ति दारं असिवे अववदितं ।

“एमेव चउअदिन्ने” त्ति । एवं जहा असिवे अदिन्नं अववदितं तहा “चउ” त्ति पाडिहारियं, च सद्दातो-सागारियसंतियं, पढमगहणे, खेत्ते य । एते चउरो असिवगगहिता होऊण अदिन्ने वि गेण्हेज्जा । अहवा चउरो दव्वं खेत्तं कालो भावो य एते वा असिवगगहिता होऊण अदत्ते गेण्हेज्जा । अहवा चउरो जहन्नमज्झिमउल्लोसोवही सेहो य । अहवा चउरो साहम्मिवसंतियं, सिद्धउत्तसंतियं, सावगसंतियं, अण्णतित्थीण य । एयाणि वा असिवगगहिता होऊण अदत्ताणि गेण्हेज्जा । अहवा चउरो असणं पाणं खातिमं सातिमं । एयाणि वा अदिन्नाणि गेण्हेज्जा । एवं सामण्णं पडिहारियस्स ।

इया पत्तेयं विभासा भण्णति—

[भा. ३४४] असिवगहित त्ति काउं, न देति दुक्खं द्विता निच्छेदुं ।

अवि य भमत्तं, झिच्चति छेयगहितोवभुत्तेसुं ।

चू. पुब्बं सिवे वट्टमाणेहि तणाति उवकरणं च पाडिहारियं गहितं तम्मिय काले अपुण्णे अंतरा असिवं जायं । तेन य असिवेण ते साहवो गहिता । अतो असिवगगहिय त्ति काउं न देति तं पाडिहारियं गहितं, मा एते वि गिहत्था असिवेण धेप्पेज्जा इति । ते वि य गिहत्था तेसु पाडिहारिएसु तणफलगेसु कालपरिच्छेत्तासु वसेज्जा । सुदुक्खं द्विया य निच्छुद्धे त्ति न निच्छुब्भंति, अवि य तेसिं गिहत्थाणं तेसु तणादिसु पाडिहारिएसु भमत्तं छिज्जति, ममेदं ममेयमिति जो य ममीकारस्तं समत्तं, तेसु तणादिसु छिज्जति फिइइ त्ति वुत्तं भवति । कम्हा भमत्तं छिज्जति ? भण्णति— छेदगगहितोवभुक्त्तत्वात्, असिवं छेदगं भण्णति, तेणगहिता छेदगगहिता तेहिं जाणि उवभुत्ताणि तणफलगादीणि तेसु ताण गिहत्थाण भमत्तं छिज्जति । स्वल्पश्चादत्तादानदोषेत्यर्थः । अहवा — एसा गाहा एवं वक्खाणिज्जति—

साहू असिवगगहिता इति कृत्वा ते गिहत्था तेसिं साहूण तणफलगसेज्जाती न देति । अतो असिवकारणत्वात् अदत्ता वि धेप्पंति । तेसु अदत्तेसु गहितेसु ठितेसु वा दुक्खं द्विता य निच्छुहण त्ति न निच्छुब्भंति । तेसु चेव अदत्तगहितेसु “अवि य” पच्छद्धं पूर्ववत् ॥

“असंथरे त्ति अस्य व्याख्या—

[भा. ३४५] साहम्मियत्थलीसु, जाय अदत्ते भणावण गिहीसु ।

असती पगासगहणं, बलवतिदुट्टेसु छण्णं पि ॥

चू. असिवगहिते वि सति असिवगहिया वा साहू असंधरता असिवगहिता वि सउत्तिण्णा वा दुल्लहभत्ते पत्ते पत्ता असंधरता 'सहम्मिय' ति सत्ता गयत्ता साहम्मिया, 'थली' देवद्रोणी, 'जाय' ति जाचयंति—आरहत—पासत्थ—परिग्रहीयदेवद्रोणीसु पुब्बं याचयंतीत्यर्थः । 'अदत्ते' ति जता ते पासत्था नेच्छंति दाउं तदा गिहत्थेहिं 'मणाधिजंति' सब्बसामण्णाए देवद्रोणीए किं न देह ? 'असति' ति तह वि अदत्ताण, 'पहगासगहणं' पगासं प्रकटं स्वयमेव ग्रहणं क्रियते अहत्ते पासत्था बलवगा राजकुलपुरचातुर्विधाश्रिता इत्यर्थः, दुट्टेसु ति स्वयमेव वा दुट्ठा आसुकारिणः, तदा तासु चेव साहम्मियथलीसु छन्नमप्रकाशं गृह्यतेत्यर्थः ॥

[भा. ३४६] साहम्मियत्थलासति, सिद्धगए सावगऽन्नतित्थीसु ।

उक्कोस—मज्झिम—जहन्नगंमि जं अप्पदोसं तु ॥

चू. अह साहम्मियत्थलीण असती अभावो होजा, ताहे गिहत्थेसु घेत्तव्वं । तेसु वि पुब्बं सिद्धपुत्तेसु सभार्यको अभार्यको वा । सो नियमा सुक्कं बरधरो खुरमुंडो ससिही असिही वा नियमा अड्डंगो अपत्तगो य सिद्धपुत्तो भवति । सिद्धपुत्तासती सावगेसु ति, सावगा ते गिहीयाणुव्वता अगिहीयाणुव्वता वा, पच्छा तेसु वि घेप्पति । असति सावगाणं अन्नतित्थीसु ति अन्नतित्थिया रत्तपडादी, ताण थलीसु घेप्पइ । सब्बत्थ पुण गेण्हंतो पुब्बं जहन्नं गिण्हइ, पच्छा मज्झिमं, पच्छा उक्कोसं । अहवा — उक्कोसे मज्झिमे जहन्ने वा जत्थेव अप्पतरो दोसो तं चेव गेण्हाति ॥

[भा. ३४७] एमेव गिहत्थेसु वि, भद्दमादीसु पढमतो गिण्हे ।

अभियोगासति ताले, ओसोवण अंतधाणादी ॥

चू. एमेव ति जहा सिद्ध पुत्त सावगेसु अविदिण्णं गहियं एमेव भिच्छादिट्ठिगिहत्थेसु वि भद्दमादीसु पढमतो गेण्हंति । अन्नतित्थिय—समीवातो पुब्बं अहाभद्दगेसु अदिन्नं घेत्तव्वं, पच्छा अन्नतित्थिएसु वि । एतेसु पुण सब्बेसु पगासं पच्छण्णं वा गेण्हतस्स इमा जयणा—अभियोग ति अभियोगो वसीकरणं, तं पुण विज्जाचुण्णमंतादीहिं, तेन वसीकरेत्तुं गेण्हंति । असति ति वसीकरणस्स, ताहे तालुग्घाडणीए विज्जाए—तालगाणि विहाडेउण, ओसोवणिविज्जाए य ओसोवेउं गेण्हंति । जेणं जेणं जणविज्जादिणा अहिस्सो भवति तं अंतद्धामं भण्णति । 'आदि' सद्दातो अणपायं जाणिऊण पगासं तेण्णमवि कज्जति । असिवे'ति दारं गयं ॥

[भा. ३४८] एमेव य ओमंमि वि रायदुट्टे भाए व गेलण्णे ।

अगतोसहादिदव्वं कल्लाणग—हंसतेल्लादी ॥

चू. जहा असिवहारे अदिन्नपाडिहारियातिदारा भणिया, एवं ओम—रायदुट्ट—भयगेलण्णदारेसु वि अदिन्नपाडिहारिगादिदारा जहासंभवं उवउज्ज वक्तव्या । दव्वासति ति दारं अस्य व्याख्या 'भगदो' पच्छद्धं । कस्सति गिलाणस्स जेण दव्वेण तं गेलन्नं पउणति तस्स दव्वस्स 'असती' अभावेत्यर्थः, तं पुण अगतोसहादिदव्वं 'अगतं' नकुलाद्यादि, 'ओषधं' एलाद्यचूर्णगादि, कल्लाणगं वा धृतं, 'हंसतेल्लं' हंसो पक्खी भण्णति, सो फाडेऊण मुत्तपुरीसाणि नीहरिज्जंति, ताहे सो हंसो दव्वाण भरिज्जति, ताहे पुणरवि सो सीविज्जति, तेन तदावत्येण तेल्लं

पद्यति, तं हंसतेल्लं भण्णति । “आदि” सद्दातो सत्तपाग—सहस्सपागा य तेल्लं घेण्णति । एव्वादियाण दव्वाण अभिओग्गादी पूर्वक्रमेण ग्रहणं कर्तव्यमिति ॥ “वोच्छेये” ति अस्य व्याख्या—

[भा. ३४९] पत्तं वा उच्छेदे, गिहिखुङ्गमादिगं तु वुग्गाहे ।

निद्धंम खुङ्गमखुङ्गं वा जततु त्ति एमेव ॥

पू. पत्तं नाम सुत्तत्थदुभयस्स ग्रहणधारणाशक्तेत्यर्थः । उच्छेए ति उच्छेओ, सुत्तत्थाणं ववच्छेदो ति वुत्तं भवति । गिहासमे द्विता गिहत्था । खुङ्गो सिसु बालो ति वुत्तं भवति “आदि” सद्दातो अबालो वि । अहवा साहम्मियण्णधम्मियाण वा । “तु” सद्दो कारणवधारणे । विवरीयं गाहते वुग्गाहते — मा गिहवासे रम इति वुत्तं भवति । सिसुमितरं वा सूत्रार्थोभयच्छेदे दोन्यमिच्छमानमपहरतीत्यर्थः । वोच्छेय ति गयं ।

“असंविग्गे” ति दारं, अस्य व्याख्या—“निद्धंम” पच्छद्धं । निगतधम्मा पासत्था इति, तेसि संतियं खुङ्गयं अखुङ्गयं, एमेव जहा गिहत्थखुङ्गं तथा वुग्गाहे । केनावलंबणेण वुग्गाहे ति भण्णति “जयउ” नि संजमजोगेसु जयओ, घडउ उज्जमउ ति वुत्तं भवति । तेसि पासत्थाणमुपरितो जहा विप्परिणमति तथा कुर्यादित्यर्थः, अवहरति वा ॥

चोदगाह—जुत्तं सुत्तत्थोभयवोच्छेदे गिहसाहम्मियतरखुङ्गादि अवहरणं, जं पुण निद्धंम खुङ्गेतरं वा तत्थ ननु फुडं तेण्णं भवति ? आचार्याह—

[भा. ३५०] तेसु तमणुन्नातं अणुणुन्नातगहणे विसुद्धो तु ।

किं तेण्णं असंजमपंके खुत्तं तु कहंते ।

तेसु त्ति पासत्थेसु, तमिति खुङ्गो सेहो वा संवज्जति, अणुण्णायं दत्तं गेण्हति । पुव्वं पासत्थाणुण्णायं खुङ्गमितरं वा गेण्हतीत्यर्थः । जति वि तेहिं पासत्थेहिं अणुण्णायमदत्तेत्यर्थः, ग्रहणमुपादनां, विविहं सुद्धो विसुद्धो, सर्वप्रकारेणेत्यर्थः । तु सद्दो पूरणे । अहवा चोदकाह “तेसु तमणुण्णायग्गहणं जुत्तं, अणुण्णायग्गहणे विसुद्धो उ कहं ?

आचार्याह—अदत्ते किं तेण्णं पच्छद्धं, “क” कारो खेवे दड्ढव्यो, “जहा को राया जो न रक्खति”, “तेण्ण” अवहारो, असंजमो अणुवरती, “पंको” दव्वभावतो दगव्वओ चलणी, भावओ असंजम एव, अतो भण्णति, असंजम एव पंको, तंमि खुत्तं तु खुत्तो निसण्णो, तु सद्दो तस्मादर्थे द्रष्टव्यः, कढणं आगरिसणं उद्धरणमित्यर्थः । तस्मात् असंजमपंकादागसंतस्स किं तेण्णं भवतीत्यर्थः ॥ अपि च—

[भा. ३५१] सुहसीलतेणगहिते, भवपल्लि तेन जगडितमणाहे ।

जो कुणति क्वीयत्तं, सो वण्णं कुणति तित्थस्स ॥

चू. “सुं” अनावाहं, “सीलं” रुची, “तेणगो” अवहारी, “गहितः” आत्मीकृतो । “भवः” संसारः, बहुप्राण्युपमर्दो यत्र सा “पल्ली” । “तेन” तन्मुखः, “जगडितो” प्रेरितो लोके पुण भण्णति “उवट्ठितो”, अन्नाहो असरणेत्यर्थः । सुहे सीलं सुहसीलं सुहसील एव तेण्णो सुहसीतेण्णो, तेन गहितो सुहसीलतेणगहितो । भव एव पल्ली, भवपल्लि तेन जगडियमणाहे निज्जमाणे जीवे जो कुणति क्वीयत्तं “ज” इति अनिदिद्धो, “कुणति” करे, “क्वीया” कृडिया भण्णति । जो एवं करेति सो वण्णं करेति “सो” इति स निर्देशे, प्रभावना “वण्णो” भण्णति, तं करेति “तित्थस्स” तित्थं चाउवण्णो समणसंघो, दुबाल्लसंगं वा गणिपिडगं ॥

अदिन्नादानस्स कप्पिया पडिसेवणागता । गतं अदिन्नादाणं ॥

इदानीं मेहुणं भण्णाति - तस्स दुविहा पडिसेवणा-दप्पिया कप्पिया य । तस्य दप्पियं ताव भणामि

[भा. ३५२] मेहुणं पि य तिविधं दिव्वं माणुस्सयं तिरिच्छं च ।

दव्वे खेत्ते काले भावमि य होति कोहादी ॥

बू. मेहुणं जुम्मं, तस्स भावो मेहुणं, 'मिहुं' वा रहस्सं, तम्मि उप्पन्नं मेहुणं, अवि सद्दो एवकारार्थं च सद्दो पायपूरणे, मेहुणमवि च त्रिविधेत्यर्थः । तिविह तति तिविधभेदं भण्णाति, 'तिनि' ति संख्या तिनि भेदा तिविहं । के ते तिनि भेदा ? भण्णाति-दिव्वं माणुस्सं तेरिच्छं च । एक्केकं पुण चउभेदं 'दव्वे' पच्छब्दं । च सद्दो मसुच्चये । होति भवति । 'आदि' सद्दातो माणमायालोभा घेष्पति ॥ दव्वे ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३५३] रूवे रूवसहगते, दव्वे खेत्ते य जम्मि खेत्तमि ।

दुविधं छिन्नमछिन्नं, जहियं वा जच्चिरं कालं ॥

बू. अनाभरणा इत्थी रूवं भण्णाति । रूवसहियं पुण तदेवाभरणसहियं । अहवा अचेयणं इत्थीसरीरं रूवं भण्णाति, तदेव सच्चेयणं रूवसहगतं भण्णाति । दव्वे ति दव्वमेहुणे एतं वक्खाणं भण्णाति । खेत्ते य त्ति दारं गहितं । जम्मि खेत्तमि व्याख्या-जम्मि खेत्तमि मेहुणं सेविज्जति वणिज्जति वा तं खेत्तमेहुणं । कालेति अस्य व्याख्या । 'दुविधं' पच्छब्दं । कालो जं मेहुणं तं दुविहं-छिण्णं अछिण्णं च । छिण्णं दिवसवेलाहिं वाराहिं वा, अछिण्णं अपरिमित्तं । जम्मि वा काले मेहुणं सेविज्जति, जावतितं वा कालं मेहुणं सेविज्जति, जहियं वा वणिज्जति तं कालमेहुणं भण्णाति ॥ रूवे रूवसहगए ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३५४] जीवरहिओ उ देहो, पडिमाओ भूसणेहिं वा विजुत्ते ।

रूवमिह सहगतं पुण, जीवजुयं भूसणेहिं वा ॥

बू. भावम्मि य होइ कोहाइ ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३५५] कोहादी मच्छरता, अभिमान पदोसऽकिच्च पडिणीए ।

तच्चणिगि अमणुस्से, रूय घण उवसग्ग कप्पट्ठी ॥

बू. कोहादिगहणाओ भावदारं सूचितं । मच्छरति कोहेण मेहुणं सेवति । अभिमानो माणो भण्णाति, पदोसोति भाणेगट्ठितं, तेन पदोसेण, किच्चंति अकिच्चपडिसेवणं करेति, मायालोभा दट्ठव्वा । अहवा किच्चं करणीयं, रागकिच्चमिति यावत्, एस माया घेष्पति । पडिनीयगहणातो लोभो घेष्पति, मोक्षप्रत्यनीकत्वात् प्रत्यनीकः, सेज्जायरधूअपच्चणीगोवलक्खणाओ वा पच्चणीगी लोभो भण्णाति । तच्चणिगि रत्तपडा, सा कोवे उदाहरण भविस्सति । अमणुस्से ति नपुंसगं, एयं माने उदाहरणं भविस्सति । रूये ति रोगे, सा कोवे उदाहरण भविस्सति । अमणुस्से ति नपुंसगं, एयं माणे उदाहरणं भविस्सति । रूयेति रोगे, एयं मायाए उदाहरणं भविस्सति । घणेति घणविगईओ, उवसोगति उवसग्ग एव कप्पट्ठी सेज्जायरधूआ, खविलचेल्लगो लोभा सेज्जातरकप्पट्ठीए उवसग्गं करोतीत्यर्थः ॥ एसेवरथो किंचि विसेसिओ भण्णाति-

[भा. ३५६] कोहाति सम्भिभूओ, जो तु अबंभं निसेवति मणुस्सो ।

चउ अन्नतरा मूलुप्पत्ती तु सव्वत्थ पुण लोभो ॥

सू. “आदि” सद्दाओ मानमायालोभा समभिभूतो आर्त इत्यर्थः । “जो” अनिद्धिओ । अबंभं मेहुणं । निसेवति आचरतीत्यर्थः । मनोरपत्त्यं मनुष्यः, तस्य तदाख्यं भवतीत्यर्थः । चउ त्ति कोहादयो । तैसिं अन्नतराओ मूलुप्पत्तीओ आद्युत्पत्तिरित्यर्थः । तु शब्दोऽवधारणे । सव्वत्थ पुण लोभो ? उप्पन्ने मेहुणभावे लोभो भवति, एवं माणमायासु वि लोभो, पुण सद्दाणे भवति चेव ॥ “तच्चिणिग” त्ति अस्य व्याख्या—

[भा. ३५७] सेहुब्भामगभिच्छुणि, अंतर वयभंगो वियडणा कोवे ।

अड्डित्तोओभासमनिच्छे सएज्झि अपुमत्ति माणंमि ॥

सू. एगो सेहो उब्भामगं गतो, भिक्खायरियाए त्ति वुत्तं भवति । सो य गामंतरा अडवीए भिक्खुणी पासति । तस्स तं पासिऊण रोसो जाओ । एसा अरहंतपडिणीया इति किञ्चा “वयं से भंजामि” त्ति मेहुणं सेवति । पच्छ गंतुं गुरुसमीवं आलोएति—भगवं ! रोसेण मे वयभंगनिमित्तं मेहुणं सेवितमिति ।

“अमनुसे” त्ति अस्य व्याख्या—“अड्डिओ” पच्छद्धं । “अड्डिओ” पुणोपुणो, “ओभासति” याचयति, अनिच्छे अनभिलसते, सएज्झिआ, समोसितिया, अपुमत्ति नपुंसगः । काइ साहुपडिस्सगएण्णे दे इत्थी सुखं भित्तुं तज्जण अज्जोववण्णा मा, तं पुणो पुणो भणति “भगव मम पडिसेवसु” सो नेच्छति । जाहे सुबहुं वारा भणितो नेच्छति ताव तीए सो साहु भणति—तुमं नपुंसगो धुवं, जेण मे रुवजोव्वणे वड्डमाणीं न पडिसेवसि । तस्सेवं भणियस्स माणो जातो अहमेतीए अपुमं भणिआ, पडिसेवामि, तेन पडिसेविया । एवं माणतो मेहुणमिति ॥

“रुव” त्ति अस्य व्याख्या—

[भा. ३५८] विरहालंभे सूल, प्पतावणा एव सेवतो मायी ।

सेज्जातरकप्पट्ठी, गोउल दधि अंतरा खुड्डो ॥

सू. विरहो विजतं, तस्स अलंभे, सूलं रोगविकारो, पयावणा अग्गीए, एव त्ति एवं, सेवति विसओवभोगं करेइ । कोइ साहु समोसीयाए इत्थीए साइअति, साहुस्स बहुसाहुसमुदायातो विरहो नत्थि, अतो तेन साहुणा अलियमेवं भणति “मम सूलं कज्जति, अहमेतीए गिहे गंतुं तावयामि” । आयरिएण भणियं—गच्छ । सो गतो, तेन पडिसेविता एवं मायाए मेहुणं भवति ।

“घणउवसग्गकप्पट्ठि” त्ति अस्य व्याख्या—“सेज्जातर” पच्छद्धं । कंमिविनिओए आयरिया बहुसिस्सपरिवारा वसंति । तंमि य गच्छे कविलो नाम खुड्डगो अत्थि । सो सेज्जायरधूया अज्जोववण्णो । सो तं पत्थयति । सा नेच्छति । अन्नया सा कप्पट्ठी दहिनिमित्तेण गोउलं गता सो वि कविलगो तं चेव गोउलगं भिक्खायरियाए पड्डितो । सा तेन खुड्डगेण गाम—गोउलानंतरा दिट्ठा ॥

[भा. ३५९] उप्पात अनिच्छ प्पितु, परसु छेद जुण्ण—गणि—गिहे तत्तिओ ।

आदि पुमं ततो अपुमं, इत्थीवेए य छिड्डमि ॥

सू. सा तेणंतरा भारियाभावेणुप्पादिता । अनिच्छमाणीउ उप्पातितं रुहिरं, अनिच्छमाणीए योनिभेदेनेत्यर्थः । तीए रेणुगुडियगत्ताए मंतूण पिउणो अक्खायं । सो परमुं कुहाडं गहाय निग्गतो

दिहो यणेण, से वसणं पज्जणं छिन्नं. ततो सो उविकखंलो एगाए लुण्णागणिवाए संगहिओ । तस्स तत्थ ततिओ नमुं सगवेओ उविण्णो, तओ इत्थीवेदो । तस्मिं य वसणपदेसे अहोहो भगो जातो । तीए गणिवाए इत्थीवेसेण सो व्विओ, संबवहरितुमाढत्तो इति अस्य एकस्मिन् जन्मनि त्रयो वेदाः प्रतिपाद्यन्ते । ते अनेन च क्रमेण, आदौ पुमं, ततो अपुमं, छिद्धे जाते इत्थीवेदे उदिने तइयवेदेत्यर्थः । एवं तस्स कविलखुहुगस्स सेज्जातरकप्पट्टीए लोभा मेहुणमि ति । एवं मानुसगं भणितं ॥

एवं कोहातीहिं दिव्वतिरिएसु वि दड्ढव्वा । एवमुक्तमिति त्रिधा भिद्यते । किं कारणं ? उच्यते, पुव्वभणियं तु कारणगाहा । इह विसेसोवलंभनिमित्तं भण्णति—

[भा. ३६०] मेहुणं पि य तिविहं, दिव्वं माणुस्सयं तिरिच्छं च ।

पडिसेवण आरोवण, तिविहे दुविहे य जा भणिता ॥

यू. पुव्वखं कंठं । एवं दिव्वादियं जं भणियं एक्केकं तिविहं उक्कोसं, मज्झिमं, जहन्नं च । एते नव विकप्पा । दुविहे य त्ति पुणो एक्केके भेदो दुगभेदेण भिज्जति पडिमाजुय देहजुएणं ति वुत्तं भवति । एते अट्ठारस विकप्पा । जे भणिय त्ति एतेसिं अट्ठारसण्ह विकप्पाण एक्केके विकप्पे जा भणिता आरोवणा सा दड्ढव्वा । का य सा ? इमा, पडिसेवणा आरोपण त्ति पडिसेविए आरोवण पडिसेवणारोपणा, “पडिसेवणा पच्छित्तं” ति वुत्तं भवति, ठाणपायच्छित्तं च ॥

इणमेव अत्थो किं चि विसेसा भण्णति—

[भा. ३६१] दिव्वाइ तिगं उक्कोसगाइ एक्केकं तु तं विविधं ।

तिप्परिग्गहमेक्केकं, सममत्तं सममत्ततो दुविधं ॥

यू. दिव्वं माणुस्सयं तिरियं च एक्केकयं पुणो तिविहं-उक्कोस-मज्झिम-जहन्नयं च । पुणो एक्केकं तिपरिग्गहं तुडिय कोहुंबिय पायावच्चं च । पुणो एक्केकं दुविकप्पं सममत्तं अमत्तभेदेण एते चेयणे अचेयणे च भेया । इमे पुण पायसो अचेयणे भवंति ॥

[भा. ३६२] पडिमाजुत देहजुयं, पडिमा सन्निहित एतरा दुविधं ।

देहा तु दिव्ववज्झा, सचेतनमचेतणा हीति ॥

यू. पडिमाणं पडिमा, जुअं सह, प्रतिमयासेवनमित्यर्थः । जं पडिमा जुयं तं दुविहं-सण्णिहिपडिमा वा, असन्निहियपडिमा वा । दिव्ववज्झ त्ति मणुयतिरिपाण सचेयणा अचेयणा य भवंति । दिव्वा पुण सचेयणा एव, अचेयणा न भवंत । जम्हा पदीवजाला इव सहसा विद्धंसंति । एवं सप्पमेदं इहेवज्झयणे छट्ठदेसे भण्णिहिंति । गया दप्पिया मेहुण पडिसेवणा ॥

इयाणिं कप्पिया पडिसेवणा भण्णति—एवं सूरिणा भणिते चोदगाह-चिद्धउ ता कप्पिया पडिसेवणा, दप्पकप्पियाणं ताव विसेसं भणाहि, कहं वा दप्पिया कप्पिया पडिसेवणा भण्णति ?

गुरुराह-

[भा. ३६३] रागदोसानुगता तु, दप्पिया कप्पिया तु तदभावा ।

आराधतो तु कप्पे, विराधतो हीति दप्पेणं ॥

यू. पीतीलक्खणो रागो, अप्पीतीलक्खणो दोसो, अनुगता सहिया, निक्कारणलक्खणो दप्पं, रागदोसानुगता दप्पिया भवतीत्यर्थः । कारणपुव्वगो कप्पो, तदभावाद्वागदोसाभावात्,

कारणे रागदोषाभावात् च कप्पिया भवतीत्यर्थः ।

शिष्यः पुनरपि पृच्छेत्—दर्पकल्पाभ्यां सेविते किं भवति । उच्यते, आराहओ पच्छद्धं, कप्पेण ज्ञानार्दानामाराहको भवति, तेषां चेव दर्पात् विराधको भवति । विराधको विनाशकः ॥

पुनरप्याह चोदक—जति रागदोसपच्चयाओ दप्पिया पडिसेवणा भवति, मेहुणे कप्पियाए अभावो पावति । आयरियाह—

[भा. ३६४] कामं सव्वपदेसु विउस्सग्गवचातधम्मता जुत्ता ।

मोत्तु मेहुण—धम्मं, न विणा सो रागदोसेहि ॥

धू. अहवा- संबंध आचार्य एव आह—मेहुणे कप्पियाए अभावो । चोदगाह—ननु सव्वपदाण अपवाद—धम्मता जुत्ता ? । आचार्याह—“कामं” सव्वगाहा । काम शब्दः इच्छार्थे अनुमतार्थे, च, इह तु अनुमतार्थे द्रष्टव्यः । सव्वपदाणि मूलोत्तरपयाणि, अविसदो अवधारणे । तेषु उस्सग्गवचात धम्मया जुत्ता । “उस्सग्गो” पडिसेहो, “अवचातो” अणुण्णा “धम्मता” लक्खणता, जुज्जते घटतेत्यर्थः । सच्चं सव्वेसु मूलगुणउत्तरगुणपदेसु उस्सग्गवचातलक्खणं जुज्जति तहावि मोत्तुं परित्यज्य मेहुणं जुम्मं, तस्स भावो मेहुणभावो अवभभावेत्यर्थः । किमर्थं ? उच्यते, न विणा रागद्वेषाभ्यां सो मेहुणभावो भवतीत्यर्थः । रागद्वेषादिसंभवे सत्यपि संयमजीवितादि निमित्तं आसेवमानः स्वल्पप्रायश्चित्त इत्याह ॥

[भा. ३६५] संजमजीवियहेउं, कुसलेणालंबणेण वण्णेणं ।

भयमाणे उ अकिच्चं, हानी वही व पच्छित्ते ॥

धू. जीवितं दुविहं—संजमजीवितं असंजमजीवितं च । असंजमजीवियवुदासा संजमजीवियकारणाए त्ति वुत्तं भवति । चिरं कालं संजमजीविण जीविस्सामीत्यर्थः । कुसलं पहाणं, विसोहिकारकमिति वुत्तं भवति । आलंबिज्जति जं तमालंबणं, तं दुविहं—दव्वे वल्लिवियाणाइ, भावे नाणादि । अल्लमिति पुव्वभणितातो अन्नं एवमादीहि कारणेहिं भयमाणे उ अकिच्चं “भय” सेवाते, “तु” सद्दो अवधारणे, “अकिच्चं” मेहुणं, तं कारणे सेवियं तो हानी वा पच्छित्ते वुही वा पच्छित्ते भवतीति ॥ पुनरप्याह चोदकः—जति कुसलालंबणसेवण पच्छित्तं वुत्तं भवति, कम्हा मेहुणे कप्पिया इति भणिय ? उच्यते—

[भा. ३६६] गीयत्थो जतणाए, कडजोगी कारणंमि निदोसो ।

एगेसिं गीत कडो, अरत्तं उदुद्धो उ जतणाए ॥

धू. गीतो अत्थो जेण गीतत्थो गृहीतार्थः इत्यर्थः । जयणा—जं जं अप्पतरं अवराहट्ठाणं तं पडिसेवितं तो जयणा भण्णति । कडजोगी—जोगी किरिया सा कया जेण सो कडजोगी भण्णति सा य तवे विसुद्धट्ठाण्णेसणे वा । कारणं पुण नाणाति । एस पढमभंगो । एत्थ य निदोसो भवति गीयत्थो जयणाए कडजोगी निक्कारणे सद्दोसो एस वितिय भंगो । एवं सोलसभंगा कायव्वा । एत्थ पढमभंगेण पडिसेवियं तो कप्पिया भवतीत्यर्थः ।

एगेसिं पुनराचार्याणां इह द्वात्रिंशदभंगा भवन्ति । गीयत्थो कडजोगी अरत्तो अदुद्धो जयणाए, एस पढमो भंगो । गीयत्थो कडजोगी अरत्तो अदुद्धो अजयणाए, एस वितियभंगो । एवं बत्तीसं भंगा कायव्वा । एत्थ वा पढमभंगे पडिसेवयंतो कप्पिया भवति ॥ चोदगाह—“जइ पढमभंगे

कप्पिया ननु तथा निदोस एव" ? आचार्याह—

[भा. ३६७] जइ सव्वसो अभावो, रागादीणं हवेज्ज निदोसो ।
जतणाजुत्तेसु तेसु, अप्पतरं होति पच्छित्तं ॥

सू. यदीत्ययमभ्युपगमे । सव्वसो सर्वप्रकारेण, अभावो सर्वप्रकारानुपलब्धि, केसिं अभावो रागादीनां, "आदि" सद्भातो दोसो मोहो य धेप्पति । यद्येवं तो मेहुणे हवेज्ज निदोसो अप्रायश्चित्तीत्यर्थः न पुण सव्वसो रागादीणां मेहुणे अभावो अपायच्छित्ती वा, नवरं—जयणाजुत्तेसु "जयणा" यत्नः, ताए "जुता" उपेता इत्यर्थः, "तेसु" ति जयणाकारिसु पुरिसेसु, तु सद्दो अवधारणे यस्मादर्थे वा, अप्पतरं होइ पच्छित्तं, तस्मा जयणाए वड्डियव्वं ॥

उवदेसो "भयमाणे उ अकिञ्च" अस्य व्याख्या ।

[भा. ३६८] सामत्थ निव अपुत्ते, सचिव मुनी धम्मलक्ख वेसणता ।
अणह विय तरुणु, रोधो एगेसिं पडिमदायणता ॥

सू. एगो राया अपुत्तो सचिवो मंती तेन समाणं सामत्थणं—संप्रधारणं, अपुत्तस्स मे रज्जं दाइएहिं पारब्भेज्ज, किं कायव्वं ? सचिवाह—जहा परखेसे अन्नेण बीयं वावियं खेत्तिणो आहव्वं भवति, एवं तुह अंतेउरखेत्ते अन्नेन बीयं दिसाहं तुह खेव पुरो भवति" । पडिपुत्तं रन्ना, को पवेसेज्जति ? सचिवाह—पासंडिणो निरुद्धिदिया भवति, ते पवेसिज्जंतु । एत्थ राया अनुमए कोइ मुनी धम्मलक्खेण पवेसेज्ज, "मुणी" साहू, भगवं ! अंते उरे धम्मकहक्खाणं कायव्वं, "लक्खं" छं, तेन धम्मकहाख्यानछं न प्रवेशयंति । ते य जेतुरुणा अणहबीया ते पवेसिता, अविण्डुबीया इति वुत्तं भवति । अहवा "अणधा" निरोगा अणुवहयपंचेदियसरीरा, "बीया" इति सबीया । ते तरुणिथियाहिं समाणं ओरोहो अंतेपुरं तत्थ बला भोगे भुंजाविज्जंति । एत्थ कोइसाहू नेच्छइ भोतुं । उक्तं च—

"वरं प्रवेष्टुं ज्वलितं हुताशनं, नद्यापि भग्नं चिरसंचितं व्रतम् ।

वरं हि मृत्यु सुविशुद्धकर्मणो, न द्यापि शीलस्खलितस्य जीवितम् ॥"

तस्स एवं अनिच्छमाणस्स रायपुरिसेहिं सीस कड्डियं । एगेसिं पडिमादायणं ति अन्ने पुण आयरिया भणंति — जहा न सुद्ध प्रगासे लिप्पयपडिमं काउं लक्खारसभरियाए सीसं छिन्नं ततो पच्छा साहु भणंति जहा—एयस्स अनिच्छमाणस्स सीसं छिण्णं एवं जति नेच्छसि तुमं पि छिंदामो । एवं साभाविते कतके वा सिरच्छेदणे कए अभोगत्वेन व्यवसितानामिदमुच्यते—

[भा. ३६९] सुद्धलसिते भीते, पच्चक्खाणे पडिच्छ गच्छ थेर विदू ।

मूलं छेदो छगुरु, चउगुरु लहु मासगुरुलहुओ ।

सू. जस्स ताव सिरं छिण्णं स सुद्धो । "उल्लसिओ" एतेण वि ताव मिसेण इत्थीं पावामो हरिसितो । अवरो जति न सेवामि तो मे सिरं छिज्जति अतो भीतो सेवति । अवरो वि किमेवं अनालोऽपडिक्कंतो मरामि, सेवामि ताव पच्छालोइयपडिक्कंतो कतपच्चक्खाणो भराहीम ति आलंबणं काउं सेवति । अवरो इमं आलंबणं काउं सेवति, जीवंतो पडिच्छयाणं वायणं दाहं ति सेवति । अवरो गच्छं सारिक्खस्सामी ति सेवति । अवरो धितयति मया विणा थेरामं न कोति कितिकम्मं काहिति अहं जीवंतो थेराणं वेयावच्चं काहिति सेवति । अवरो विदू आयरिया, तेसिं

वेयावच्चं जीवंतो करिस्सामि त्ति सेवति ।

एतेसिं उल्लसितं मूलं, भीए छेदो, पच्चक्खाणे छगुरुअं, पडिच्छे चउगुरुगा, गच्छे चउलहुगा,
थेरे गासुरु, विदू मासलहुय त्ति ॥ “उल्लसित- भीत-पच्चक्खाणस्स” इभावक्खाणगाहा-

[भा. ३७०] निरुवहतजोगित्थीणं, विउव्वणं हरिसमुल्लसण मूलं ।

भय रोमंचे छेदो, परिण्णं कालं ति छगुरुगा ॥

सू. पंचपंचासण्हं वरिसाणं उवरि उवहयजोणी इत्थिया भवति, आरेइअ अनुवहयजोणी
गर्भं गृण्हातीत्यर्थः । विउव्विया मंडियपसाहिया दद्धं हरिसुद्धसितरोमस्स मूलं भवति । भयसा
पुण रोमंचे छेदो । परिण्णा पच्चक्खाणं । सेसं कंठं ॥ “पडिच्छगादी” एगगाहाए वक्खाणेति-

[भा. ३७१] मा सीएज्ज पडिच्छा, गच्छो फुट्टेज्ज थेर संपेच्छं ।

गुरुणं वेयावच्चं काहंति य सेवओ लहुओ ॥

सू. “भयमाणे उ अकिच्चं” जहा बुद्धी पच्छित्ते तथा भण्णति-

[भा. ३७२] लहुओ य होइ मासो, दुब्भिकख विसज्जणा य साहूणं ।

नेहणुरागरत्तो, खुड्डो वि ए नेच्छते गंतुं ॥

सू. असिवाइकारणेसु उप्पण्णेसु वा उप्पज्जिस्संति वा नाउं जइ य सयं गंतुमसमत्थो आयरिओ
जंघबलपरिक्खीणो साहू न विसज्जेइ । तो आयरियस्स असमाचीरीणिप्फण्णं मासलहुं पच्छित्तं ।
अविसज्जेतस्स य आणादी दोसा । तत्थ य असंजमरत्ता एसणं पेळेज्जा, भरणं वा हवेज्जा भत्ताभावओ,
जम्हा एते दोसा तम्हा गुरुणा विसज्जेयव्वो गच्छो । गुरुणा सब्बे गच्छो विसज्जितो । तत्थेगो खुड्डो
गुरुणं नेहानुरागरत्तो नेच्छति गंतुं ॥

[भा. ३७३] असती गच्छविसज्जण, देसखंधाओ खुड्डओसरणं ।

नीसा भिक्ख विभाओ पवसितपति दान सेवा य ॥

सू. असति भत्तपाणाओ सब्बो गच्छो गओ । खुड्डो वि अणिच्छओ पेसिओ । जत्ता गच्छो
देसखंधं गतो, देसंतेत्यर्थः, तदा सो खुड्डो नासिओ नियत्तो । गुरुणा भणियं-दुड्ड ते कयं जं
नियत्तो । जा तस्स आयरियस्स निसाहरे सो भिक्खा लब्धति तीए विभागं अहिततरं खुड्डस्स
देति । सो खुड्डो चिंतयति-एस वि मे आयरिओ किलेसितो ततो गुरुमापुच्छिउं वीसु पडिडिओ
गतो । एगागीए पवसितपतीत्थियाए बण्णति “अहं ते भत्तं दलयामि जति मे पडिसेवसि” तेन
पडिसुयं ॥ “पवसियपति दाण सेवा य” अस्य व्याख्या-

[भा. ३७४] भिक्खं पि य परिहायति, भोगेहिं निमंतणा य साहुस्स ।

गिण्हति एगंतरियं, लहुगा गुरुगा य चउमासा ॥

[भा. ३७५] पडिसेवतस्स तहिं, छम्मासा छेद होति मूलं य ।

अणवट्ठप्पो पारंघिओ, आपुच्छा य तिविधं मि ॥

सू. सो खुड्डो चिंतयति “जइ एयं पडिसेवियं नेच्छामि तो मरामि, अहं सेवामि तो
जीवंतो पच्छित्तं चरिहामि, सुत्तत्थाणि य धिच्छं, दीहं च कालं संजमं करिस्सामि” । एवं चिंतिऊण
जयणं करेति । एगंतरियं भत्तं गेण्हति पडिसेवति य, पढम दिवसे गेण्हतस्सेवंतस्स चउलहुगं,
वित्तिद्यदिवसे अभत्तद्धं करेति, तत्तिद्यदिवसे गेण्हतस्सेवंतस्स चउगुरुगं, एवं चोदसमे दिवसे

पारंचियं । अह निरंतरं पडिसेवाति ततो बितियदिने चेव मूलं भवति । एसा बुद्ध भणिता ॥

पुच्छा य तिविहंमि ति सीसो पुच्छति-दिव्व-माणुस-तिरिच्छेसु कहं मेहुणाभलासो उप्पज्जति । आचार्याह-

[भा. ३७६] वसहीए दोसेणं, दड्डं सारउ व पुव्वभुत्ताइं ।

तेगिच्छा सहमाती, असज्जणा तीसु चि जतणा ॥

बू. वसही सेज्जा, तीसे दोसेण मेहुणअभिलासो उप्पज्जति स्यादिसंसक्तेत्यर्थः । अहवा दिव्वादिस्थि दड्डं, पुव्वं गिहत्यकाले जाणि इत्थियाहिं समं पुत्ताणि वा हसियाणि वा ललियाणि वा ताणिय परिऊण मेहुणभावो भवति । एवं उप्पण्णे किं कायव्वं ? भण्णति-तिगिच्छा कायव्वा, सा तिगिच्छा निव्वीयाइ ति, तं अइकंतस्स सहमाई जत्थित्थीसइं सुणेत्ति रहस्सइं वा, “आदि” गगहणाओ आलिंगनोदहनचुं बनादयः तत्रासौ स्थविरसहितो स्थाप्यते, यद्येवं स्थापदुशमः । असंजण ति असंगो अहेगीत्यर्थः, न ताए अच्चियजणाए गेही कायव्वा इति । एवं तिसु दिव्वाइसु जयणा दड्डव्वा । गता मेहुणस्स कप्पिया पडिसेवणा ॥ गयं मेहुणं ॥

इदानीं परिग्गहो भण्णति - तस्स दुविहा पडिसेवणा -दप्पिया कप्पिया य । तत्थ दप्पियं ताव भणाति -

[भा. ३७७] दुविधो परिग्गहो पुण, लोइय-लोउत्तरो समासेण ।

दव्वे खेत्ते काले भावंमि य होति कोधादी ॥

बू. पुण सद्दो अवधारणे एउपूरणे वा । एक्कको पुण दव्वादि दड्डव्वो । सेसं कंठं ॥

-दव्व-खेत्त-कालाणं इमा वक्खा-

[भा. ३७८] सच्चित्तादी दव्वे, खेत्तंमि गिहादि जच्चिरं कालं ।

भावे तु क्रोधमादी, कोहे सव्वस्स हरणादी ॥

बू. सच्चित्तं दव्वं दुपयं चउपयं अपयं वा, “आदि” गगहणातो अच्चित्तमीसे, अचित्तं हिरण्यादि, मीसं निज्जोगसहियं आसादि । एताणि जो परिगेण्हति मुच्छित्तो स दव्वपरिग्गहो भण्णति । गिहाणि खाओसितोभयकेउमादियाणि खेत्ताणि परिगेण्हंतस्स खेत्तपरिग्गहो भवति । जंमि वा खेत्ते वण्णिज्जति स खेत्तपरिग्गहो भवति । एते चेव दव्वखेत्तपरिग्गहा जच्चिरं कालं परिगेण्हति जंमि वा वण्णिज्जति काले स कालपरिग्गहो भवति । भावंमि य होति कोहाति ति अस्य व्याख्या “भावे उ” पच्छब्दं । भावे उ परिग्गह, “तु” शब्दो परिग्गहवाचकः, कोहाती “आदि” सद्दातो मानमायालोभा धेप्पंति । तत्थ कोहपरिग्गहव्याख्या-कोहे सव्वस्स हरणादी । कोहेण य रायादी कस्सइ रुद्धो सव्वस्स हरिउं अप्पणो पडिग्गहे करेति, एस कोहेण भावपरिग्गहो “आदि” सद्दातो डंडेति, अवकारिणो वा अवहरंति कोहेण ॥ इदानीं माने -

[भा. ३७९] दोगच्च वइतो माने, धणिमं पूइज्जति ति अज्जिणति ।

माया निधाणमाती, सुवण्णा-दुवण्णकरणं वा ॥

बू. दोगच्चं दारिद्रं, सविसत्तातो गतो वतिओ भण्णति, माने ति एवं माणेण उवज्जिणइ, भणियं च “दोगच्चेण वइतो माणेण व निग्गतो घरा सो उ जइ वि न नंदति पुरिसो मुक्को परिभूय-वासाओ ।” अहवा धणिमं धणमंतो लोगो पूइज्जति ति अहं पि पूइज्जिस्सामि ति, दारिद्रं न

कश्चित्पूजयतीत्येवं माणओ पारेग्गहं उवञ्जिणति । माया निहाणमादी मायाए निहाणयं निहणंति,
“आदि” ग्रहणात् छन्दो न व्यवहरति । अहवा कण्णे हत्ये वा आभरणं किंचि, ‘मा मे कोति
हरिस्सइ’ त्ति सुवण्णं दुवण्णं करेति । एवं मायाए भावपरिग्गहो भवति ॥

“सव्वानुपातित्तलोभस्स” अतो लोभो नाभिहितो । जो वि एस कोहदि परिग्गहो भणितो
एसो वि लोभमंतरेण न भवतीति उक्त एव लोभः, जम्हा अतीव मुच्छितो उवञ्जिणति, सो वि
लोभे भावपरिग्गहो भवति त्ति भणितो लोइयपरिग्गहो । इदानीं लोउत्तरिओ भण्णति । सो
समासओ दुविहो-

[भा. ३८०] सुहुमो य बादरो य, दुविहो लोउत्तरो समासेण ।
कागादि साण गोणे, कण्णइग रक्खण ममत्ते ॥

सू. इसिं ममत्तभावो सुहुमो परिग्गहो भण्णति । तिव्वो य ममत्तभावो बायरो परिग्गहो
भण्णति । एसो दुविहो वि, पुणो वि चउहा वित्थारिज्जति-दव्व-खेत्त-काल-भावे । तत्थ दव्वे
“कागादि” पच्छद्धं । अप्पणो पाणगादिसु काकं अवरज्झंतं निवारति । “आदि” ग्रहणातो
साण-सिगालादि, साणं वा इसमाणं, गोणं वा वसहिमादिसु अवरज्झंतं, सेज्जायरादियाण वा
कण्णइगं अण्णावदेसेण रक्खइ, सयणादिसु वा ममत्तगं करेइ ॥

[भा. ३८१] सेहादी पडिकुड्डो, सच्चित्ते अनेसणादि अच्चित्ते ।
ओरालिए हिरण्णे, छक्काय परिग्गहे जं च ॥

सू. सेहा वा पडिकुड्डा पव्वावेतस्स परिग्गहो भवति । अण्णाभव्वं वा पव्वावणिज्झं सचित्तं
पव्वावेतस्स परिग्गहो भवति । “आदि” भेदवाचकः । अनेसणीयं वा अचित्तं भत्तादिगेण्हंतस्स
परिग्गहो भवइ । “आदि” सद्दो भेदवाचकः । आदिसद्दातो वा बत्थ-पाद-सेज्जा धेप्पंति ।
अचित्तग्रहणातो वा अतिरित्तोविग्रहणं करोति । स चानुपकारित्वात् परिग्गहो भवति । छक्कायसच्चित्ते
जीवनिकाए गेण्हंतस्स परिग्गहो भवति । जं च त्ति जं एतेसु कागादिसु पायच्छित्तं तं च दडुव्वमिति
एतेसिं कागाइयाणिमा चिरंतना पायच्छित्तगाहा-

[भा. ३८२] पंचादी लहुगुरुगा, एसणमादीसु जेसु ठाणेसु ।
गुरुगा हिरण्णमादी, छक्कायविराधणे जं च ॥

सू. पंचत्ति पण्णं, तं आइ काउं एसणादिसु जत्थ जत्थ संभवति जं पायच्छित्तं तं दायव्वमिति
लहुगा गुरुगा य त्ति पण्णा एवं संबज्झंति । अहवा पण्णमादी काउं जाव चउलहु चउगुरुगा जं
जेसु ठाणेसु पायच्छित्तं संभवति तं दायव्वमिति । “आदि” सद्दातो उप्पायण उग्गमा धेप्पंति ।
“हिरण्णं” गिण्हंतस्स चउगुरुगा । “आदि” सद्दातो ओरालिए वि चउगुरुगा । छक्कायविराधणे
“जं” पायच्छित्तं दडुव्वं तं चिमं “छक्काय चउसु लहुगा” ऽऽकारग गाहा ॥

इणमेवार्थं भाष्यकारो व्याख्यानयति-

[भा. ३८३] गिहिणोऽवरज्झमाणे, सुण-मज्झारादि अप्पणो वा वि ।
वारेऊण न कप्पति, जिणाण थेराण तु गिहीणं ॥

सू. गिहिणो गिहत्यस्स अवरज्झंति अवरहं करेति, साणो मज्झारो वा “आदि” सद्दातो
गोणगादओ धेप्पंति, अप्पणो वा एते भत्तादिसु अवरज्झंति, ते “अवरज्झमाणे” वि वारेऊण न

कप्पन्ति, जिणाण जिणकप्पियाण, थेरा गच्छवासिणो, तेसु गिहत्थाण अवरज्जमाणा वारेऊण न कप्पन्ति, अप्पणो य वारेऊण कप्पन्तीत्यर्थः ॥ एतेसु चेव “कागादिसु पच्छित्तं भण्णन्ति—

[भा. ३८४] काकणिवारणे लहुओ, जाव ममत्तं तु लहुअ सेसेसु ।

सज्जसवासादि ति, तेन लहू रागिणो गुरुगा ॥

चू. कागं निवारेति मासलहुं, सेसेसु ति साण—गोण चउलहुगा, सेज्जातरममत्तेण कप्पङ्गं रक्खति चउलहुगं चेव । मज्झसत्तासा एतं गामणिवासिणः (वज्जमा वा तेन सज्जादिभूतदिसु) ममत्तेण रक्खति तहावि चउलहुं । अह कप्पङ्गं रागेण रक्खति तो चउगुरुगं ॥ ३

सेहदिपडिकुड्डे ति अस्य व्याख्या—

[भा. ३८५] भेदअडयालसेहे, दुरुवहीणा तु ते भवे पिंडे ।

घडितेतरमोराळं, वत्थादिगतं न उ गणेंति ॥

चू. अडयालीसं भेदा सेहाण अपव्वावणिआ, ते य इमा - गाहा .

“अड्डारस पुरिसेसुं, वीसं इत्थीसु, दसं नपुंसेसुं ।—

पव्वावणा अणरिहा, भणिया भाणेण एते उ ॥”

तेसिं तु सरुवं पच्छित्तं च जहा अणलसुत्ते तहा दडुव्वमिति । इह पुण सामण्णओ चउगुरु पच्छित्तं । अनामव्वं सच्चित्तं गेण्हंतस्स चउगुरुगा चेव । “अणेसणे” इति अस्य व्याख्या—दुरुव्वहीणाओ ते भवे पिंडे पडिकुड्डभेदा ये अधिकृता ते दुरुव्वहीणा भेदा पिंडे भवन्तीत्यर्थः । अडयालीसभेदमज्झातो दो रुवा सोहिता जाता छायालीसं । कहां पुण छायालीसं भवंति ?

“सोलसमुग्गमदोसा, सोलसमुप्पायणाए दोसा उ ।

दस एसणाए दोसा, संजोयणमादि पंचेव ॥”

संजोयणा, अइप्पमाणं, इंगाले धूमं, निक्कारणे त एते सव्वे समुदिता सत्तयालीसं भवंति एत्थ मीसजायं अज्झोयर—सरिसं काऊण केडिज्जति अतो छायालीसं ।

अन्ने पुण आयरिया—सव्वाणुप्पाती संका इति काउं संकं अवणयंति । अन्ने पुण—संजोयणादि निक्कारणवज्जिया छायालीसं करेति । एतेसिं सरुवं जहा “पिंडनिखुतीए”, पच्छित्तं जहा “कप्पपेहे” तहा इहं पि दडुव्वमिति । अचित्ते जहन्न—मज्झिम—उक्कोसेसु तण्णिप्फणं दडुव्वमिति ।

“ओरालिए हिरण्णे” अस्य व्याख्या—घडितेतरमोरालियं घडियं आभरणादी ओरालं भण्णन्ति, इतरं पुण अधडियं तं हिरण्णं भण्णन्ति । एत्थ जहा कमणिहेसे हिरण्णसद्दो लुत्तो दडुव्वो अहवा—घडियं, “इतरं” अधडियं, सववं सामण्णेण ओरालियं भण्णन्ति । वत्थं वासाकप्पादि “आदि” सद्दतो पात्रादि धम्मोवकरणं सव्वं घेप्पति । गतशब्दो धर्मोपकरणभेदावधारणे द्रष्टव्यः अहवा—गगारो आदि सद्दे पविट्ठो “वत्थातिगं”, तगारेण वत्थादिगाणनिहेसो, नकारो प्रतिषेधे, तु सद्दो अपरिग्गहावधारणे ति । न गणेंति नमण्णंती ति वुत्तं भवति । वत्थातीतं धर्मोपकरणं न परिग्रहं मन्यंतेत्यर्थः । तान्येव महद्धनानिमुच्छाए वा परिभुजंतस्स परिग्गहो भवति । चउगुरुगं च से पच्छित्तं भवति । दव्वपरिग्गहो गतो ॥ इदानीं खेत्त परिग्गहो भण्णन्ति—

[भा. ३८६] ओगासे संथारो, उवस्सय—कुल—गाम—नगर—देस—रखे य ।

चत्तारि छच्च लहु, गुरु छेदो मूलं तह दुगं च ॥

५. ओगासो पडिस्सगस्सेगदेसो, तम्मि पचात्तादिकं रमणीयं ममत्तं करेति, संधारगो संधारभूमी, तीए ममत्तं करेइ । उवस्सओ वसही, तीए वा ममत्तं करेति । एवं कुले कुलं कुटुंब, गाम-नगरा पसिद्धा, देसो पुण जहा कच्छदेसो सिंधुदेसो सुरद्धादि, राणयभोत्ती रज्जं भण्णति । सापुण भोत्ती एगविसओ अनेगविसओ वा होअ । एतेसोगासादिसु पच्छित्तं जहासंखेण “चत्तारि छच्च” पच्छच्चं कठं । खेत परिग्गहो गतो ॥ इदानीं कालपरिग्गहो भण्णति—

[भा. ३८७] कालादीते काले, कालविवच्चास कालतो अकाले ।

लहुओ लहुया गुरुगा, सुद्धपदे सेवती जं चण्णं ॥

५. कालातीए ति कालतो अतीतं, उडुबद्धे मासातिरित्तं वसंतस्स, वासासु य अतिरित्तं वसंतस्स, काले ति कालपरिग्गहो भवति, नितिय वासदोसो य भवति, कालविवच्चासे ति कालस्स विवच्चासो तं करेति, कहं ? भण्णति, कालओ अकाले ति “कालओ” ति न उडुबद्धे काले विहरति, “अकाले” ति वासाकाले विहरइ । अहवा दिवा न विहरति, राओ विहरति, एस विपर्यास, इदं प्रायश्चित्तं उडुबद्धे अतिरित्ते मासलहुगो, वासातिरित्ति चउलहुगा, कालविवच्चासे चउगुरुगा, एते पच्छित्ता सुद्धपदे भवति “सुद्धपदं” नाम जइवि अवराहं न पत्तो तहा वि पच्छित्तं भवतीत्यर्थः सेवते जं चण्णं ति “जं चण्णं” संजम—पवयण आयविराहणं सेवति, तं निष्फण्णं च पायच्छित्तं दडुव्वमिति । कालपरिग्गहो गतो ॥ इदानीं भावपरिग्गहो भण्णति

[भा. ३८८] भावंमि रागदोसा, उवधीमादी ममत्त निक्खित्ते ।

पासत्थ ममत्त परिग्गहे य लहुगा गुरुगा य जे जत्थ ॥

५. भावंमि भावपरिग्गहो रागेण दोसेण य भवति, उवही ओहिओ “आदि” सद्दातो उवगहिओ घेप्पंति, तंमि दुविहे वि ममत्तं करेति । निक्खित्तं नाम गरलिगाबद्धं स्थापयति, घोरभएण निक्खिवति गोपयतीत्यर्थः । पासत्थादिसु वा ममत्तं करेति, ममीकारमात्रं, राएण वा परिगेण्हति आत्मपरिग्गहे स्थापयतीत्यर्थः । च सद्दातो अहाच्छंदेसु इत्थीसु य ममत्तं परिग्गहं वा करेति । लहुगा गुरुगा, जे जत्थ ति रागादयो संवज्जंति, ते तत्र दातव्या । पासत्थादिसु ममत्ते चउलहुगा, अह रागं करेति तो चउगुरुगा, दोसेण पासत्थादिसु लउलहुगा चेव । उवहिनिक्खित्तेसु चउलहुगा, सच्छंदहत्थीसु चउगुरुगा ॥ पासत्थादि आहच्छंदइत्थीसु इमा ममत्त व्याख्या—

[भा. ३८९] मम सीस कुलिच्च—गणिच्चओ व मम भाति भाइणिओति ।

एमेव ममत्तकारंते, पच्छित्ते मग्गणा होति ॥

५. तेसु पासत्थादिसु एवं ममत्तं करेति । सेसं कठं ॥

—इमा भाष्यकर्त्तरिका प्रायश्चित्त गाहा—

[भा. ३९०] उवधिममत्ते लहुगा, तेनमया निक्खवंति ते चेव ।

ओसन्नगिही लहुगा, सच्छंदित्थीसु चउगुरुगा ॥

५. ते चेव ति चउलहुगा, ओसण्ण गिहीण य ममत्ते चउलहुगा चेव सेसं गताथं । गतो भावपरिग्गहो । गता परिग्गहस्स दप्पिया पडिसेवणा ॥ इदानीं कप्पिया भण्णति—

[भा. ३९१] अनभोगे गेलण्णे अद्धाणे दुल्लभऽद्वाजाते य ।

सेहे गिन्नाणमादी मज्जाया ठावणुहाहो ॥

[भा. ३९२] अनभोगे गेलण्णे अद्धाणे दुल्लभुत्तिमड्डोमे ।

सेहे गिलाणमादी पडिक्कमे विज्ज-दुट्ठे य ॥

चू. एयाओ दोन्नि दारगाहाओ । एत्थ पढमदासगाहा-पुव्वद्धेण दव्वदाराववातो गहितो, पच्छद्धेण खेत्ताववाओ गहिओ । वितियदारगाहा-पुव्वद्धेण कालाववातो गहितो, पच्छद्धेण भावाववातो गहितो ॥ “अनाभोगे” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३९३] सव्वपदनाभोगा, गेलण्णोसघपदावणे वारे ।

काकादि अहिपडंते, दव्व ममत्तं च बालादी ।

चू. सव्वे पदा सव्वपदा, के ते सव्वपदा ? “कागादि साण-गोणा धक्कायपरिग्गहावसाणा, एते सव्वपदा । एते जहा पडिसिद्धा तहा अनाभोगेण कर्यादित्यर्थः । अनाभोगे ति गतं ।

“गिलाणे” ति अस्य व्याख्या- गेलण्णोसह गिलाणस्स ओसहाणि उण्हे कत्ताणि, तत्थ कागे अहिपडंते निवारेति । “आदि” सद्दातो साण-गोणा निवारेति । एवं गिलाणकारणेण निवारंतो सुद्धो । गिलाणकारणेण वा कप्पड्ढगरक्खणं ममत्तं वा कुज्जा, जओ भण्णति-दव्वममत्तं च बालादि ति “दव्वमि” ति दव्वदारद्दापनार्थं, दव्वं वा लभिस्सामि ति ममत्तं रक्खणं करेति, “ममत्तं” अन्नतरदव्वनिमित्तं बाले वा सुही मायापियरो से गिलाणस्स पडितप्पंति, “बाले” ति बालस्स रक्खणं कुज्जा गिलाणपडितप्पणत्थं, “आदि” सद्दातो अबाले वि ताव रक्खणं कुज्जा गिलाणद्दायमिति गेलण्णद्दा वा ॥ अड्यालसेहा पडिकुट्ठा पव्वावेज्जा, जतो भण्णति-

[भा. ३९४] अतरंत परियराण व. पडिकुट्ठा अधव विज्जस्स ।

तेसद्दायमणेसिं, विज्ज-हिरण्णं विसे कणगं ॥

चू. अतरंतो गिलाणो, पडियरगा गिलाणवावारवाहगा, वगारो समुच्चये, पडिकुट्ठा निवारिता अपव्वायणिज्जति वुत्तं भवति-तप्पेति ति वावारवहणत्थे वट्ठिसंतीत्यर्थः, गिलाणस्स वा पडिचरगाण वा वेयावच्चं करिष्थंतीत्यतः प्रव्राजयति । अहवा-वेज्जस्स करिष्थंती ति ततो वा प्रव्राजयति । तेसं गिलाणपडियरगविज्जाणद्दाय अणेसणं पि करेज्जा । गिलाणमंगीकृत्य वेज्जइता य हिरण्णं पि गेण्हेज्जा । ओरालस्यावदादः, विसे कणगं ति विषग्रस्तस्य सुवर्णं कनकं तं घेतुं घसिऊण विसनिग्घायणद्दा तस्स पाणं दिज्जति, अतो गिलाणद्दा ओरालियग्रहणं भवेज्ज ॥

गिलाणद्दा “छक्कायपरिग्गहे” ति अस्यापवाद-

[भा. ३९५] कायाण वि उवओगो, गलाणकज्जे व वेज्जकज्जे वा ।

एमेव य अद्धाणे सेज्जातरभत्तदाइसु वा ॥

चू. काया पुढवादी छ तेसिं पि उवओगो उवभोगो भवेज्ज, गिलाणकज्जे व गिलाणस्सेव अप्पणोवभोगा य लवणादि, वेज्जस्स वा उवभोगाय, तदपि ग्लाननिमित्तं । एवं गिलाणकारणेण कागादओ सव्वे अववतिता । गिलाणे ति गतं । इदानीं “अद्धाणे” ति अस्य व्याख्या-“एमेव य” पच्छद्धं “एव” मवधारणे, जहा गिलाणद्दा कागादिया दारा वुत्ता तहेव अद्धाणेवीत्यर्थः । अद्धाणपडिवण्णाण जो ज्ञातरो जो वा दाणाइसहो भत्तं वेत्ति । “व” कारो समुच्चये, एतेसिं किंचि वि सागारियं आयवे होजे, तत्थ काग-गोण-साणा अहिवडंता निवारेज्जा, पीतिं से उप्पज्जउ सुद्धतरं पडितप्पिसंतीति काउं कप्पड्ढगं पि रक्खेज्जा ममत्तं वा करेज्जा ॥ ओरालिए-हिरण्णे-सेहाति पडिकुट्ठा-एसण-छक्काया” एग गाहाए वक्खाणेति -

[भा. ३९६] दुःखं कप्पो वोढुं, तेन हिरण्णं कत्ताकत्तं गेण्हे ।
पडिकुट्टा वि य तप्पे, एसण काया असंथरणे ॥

चू. दीहद्धाणपडिवण्णेहिं दुःखं अद्धाणकप्पो बुद्धमिति, तेन कारणेण, हिरण्णं द्रविणं, कत्ताकत्तं घडियरूवं अघडियरूवं वा अद्धाणे घेप्पति । अद्धाणपडिवण्णाण चेव पडिकुट्टसेहा भत्तपानविस्सामणीवकरणवहणादीहिं तप्पिस्संती ति काउं दिक्खेज्जा । अद्धाणे वा असंथरंता एसणं पि पेत्तेज्जा—अनेसणीयं गेण्हंतीत्यर्थः । अद्धाणे वा असंथरणे कायाण वि उवओगं करेज्जा प्रलंबादेरित्यर्थः । अद्धाणे ति गयं ॥ इदानीं “दुल्लभे” ति दारं—

[भा. ३९७] दुल्लभदब्बं दाहिति, तेन निवारे ममत्तमादि वा ।
पडिकुट्टेसणघातं, ओराल कओ व काया वा ॥

चू. दुःखं लभति जं तं दल्लभं, तं च सयपाक—सहस्सपागादियं दब्बं तं दाहिति ति तेन कारणेण काग—सुणगादी निवारेति ममत्तं वा करेति, “आदि” सदाती कप्पट्टगादि रक्खति । पडिकुट्टे वा सेहेपव्वावेति, तेतं दुल्लभदब्बं लंभिउं समत्था भवंति । अहवा—कीपि गिही तेरासियपुत्तेण लज्झमाणो भणाति—जइ मम पुत्तं तेरासियं पव्वासेसि तो जं इमं दुल्लभं दब्बं तुमं अन्नेससि एयं चेव पयच्छामि । एवं दुल्लभदब्बद्वताए पडिकुट्टे पव्वावेज्जा । एसणं पिपेत्तेज्जा, अह उग्गमउप्पायणेसणादोसेहि जुत्तं दुल्लभं दब्बं गेण्हंतीत्यर्थः । दुल्लभदब्बद्वता वा ओरालहिरण्णे गेण्हेज्जा, तानि ओरालहिरण्णाणि घेत्तूण दुल्लभदब्बं किणिज्जा । काया व ति दुल्लभदब्बद्वया वा सच्चित्तकाया गेण्हेज्जा, कहं ? पवालादिणा सच्चित्तपुढविक्काएण तं दुल्लभदब्बं किणिज्जा । दुल्लभदब्बं ति गतं ॥ इदानीं अत्थजाए ति दारं भण्णाति—

[भा. ३९८] एमेव अट्टजातं, दाहितो वारणा ममत्तं वा ।
पडिकुट्टव्व तदट्टा, काया पुण जातरूवादी ॥

चू. एवावहारणे, जहा दुल्लभदब्बे एवं अट्टजाए वि दट्टव्वं । “जात” शब्दो भेदवाचकः अर्थभेदेत्यर्थः । एते सेज्जातराति अट्टजायं दाहिंतीति तेन तैसिं काग—गोण—साणे अवरज्जंते निवारेज्जा, कप्पट्टगं वा रक्खेज्जा, ममत्तं वा करेज्जा, चकारो समुच्चये, पडिकुट्टं वा सेहं पव्वावेज्जा तदट्टाय दब्बद्वयेति वुत्तं भवति, सो पडिकुट्टसेहो पव्वावितो दब्बजायं उप्पादियिष्यतीत्यर्थः । अट्टजायंपि उप्पादेतो एसणं पि पेत्तेज्जा, अहामद्वगकुलेसु वा अणेसणीयं पि भिक्खं गिण्हिज्जा, मा हु रुद्धो न दाहिति अट्टजायं, अट्टजायणिमित्तेण वा काए गेण्हेज्जा, कहं ? उच्चते, घातुपा-साणमट्टियादि गहेऊण जातरूवं सुवण्णं, तं उप्पाएज्जा ।

पुण सद्धोविसेसणेदट्टव्वो, “आदि” सदातो रूप—तंव—सीसग—तउगादी घाउवायप्पओगा उप्पायतीत्यर्थः । अहवा “जायरूवं”—जं च प्रवालगवत् जातं तं जातरूवं भण्णाति । दब्बपरिग्गहाववातो गतो ॥ इदानीं खेत्तीववातो भण्णाति—

[भा. ३९९] वुत्तं दब्बावातं, अधुणा खेत्ताववाततो वोच्छं ।
सेहे गिलाणमादी, मज्झाता ठावणुद्धाहे ॥

[भा. ४००] सेह ओवासादिसु सेहो, ममत्त पडिसेहणं कुज्जाहि ।
एमेव गिलाणे घी, नेह ममं तत्थ पउणिस्सं ॥

५. उवासो आदि जेसिं ताणि उवासादीणि, ताणि संधार-उवस्सय-कुल-गाम-नगर-देस-रज्जं च पदेसु सेहो अयाणमाणो ममत्तं वा करेज्जा । अहवा भणेज्जा-मम तत्थ देसे मा कोति अखियओ, एस पडिसेहो । सेहे ति गयं ।

इदानीं गिलाणे ति । “एवमेव” पच्छद्धं-एवं अवधारणे, जहा सेहो उवासादिसु ममत्तं करेज्जा एवं गिलाणो वि उवासादिसु ममत्तं करेज्जा । अहवा स गिलाणो एवं भणेज्जा - नेह ममत्तं गामं नगरं देसं रज्जं, तत्थाहं नीओ पडनिस्सामीत्यर्थः । “आदि” सद्दातो अगिलाणा वि सणायगो वग्गपत्तो भणेज्जा-“नेह ममत्तं गामं तत्थाहं नोवसग्गिज्जामि” ति । गिलाणे ति गतं ॥

इदानीं मज्जाय ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४०१] सागारिअदिन्नेसु थ, उवासादिं सु निवारए सेहे ।
ठवणाकुलेसु ठविएसु, वारए अलसनिद्धम्मे ॥

५. सागारिओ सेज्जातरो, तेन जे उवासा न दिन्ना, तेसु उवासेसु सेहे अमज्जादिछे आयरमाणे निवारेज्जा । “आदि” सद्दाओ उवस्सओ घेप्पति । मज्जाये ति गतं । इदानीं ठवणे ति अस्य व्याख्या-“ठवणा” पच्छद्धं । ठवणकुला अतिशयकुला भण्णति, यध्याचार्यादीनां भक्तमानीयते, तेसु ठविएसु अलसनिद्धम्मे पविसंते निवारतेत्यर्थः । ठवणे ति गतं ॥

गाम-नगर-देस-रज्जाणं अववातो भण्णति । उड्ढाहे ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४०२] उड्ढाहं व कुसीला, करेति जहियं ततो निवारंति ।
अत्थंतेसु वि तहियं, पवयणहीला य उच्छेदो ॥

५. जहियं ति गाम-नगर-देस-रज्जे कुसीला पासत्था अकिरियपडिसेवणा उड्ढाहं - करेज्जा । ततो ति गाम-नगरादियाओ निवारयेव्याणि, “वारणा” इह गामे अकिरियपडिसेवणा न कायव्वा । अच्छंतेसु वा तेसु पासत्थेसु, तहियं गामे पवयणं संधो, तस्स हीला निंदा भवति, भक्तपाणवसहि सेहादियाण वा वि उच्छेदो तेसु अच्छंतेसु, तम्हा ते ताओ पारंचिए वि करेज्जा । उड्ढाहे ति गयं ॥

चोदगाह - “ननु वारंतेस्स गामादिसु ममत्तं भवति” ? आचार्याह - न भवति, कहां ? उच्यते-

[भा. ४०३] जो तु अमज्जाइछे, निवारए तत्थ किं ममत्तं तु ।
होज्ज सिया ममकारो, जति तं ठाणं सयं सेवे ॥

५. य इत्यनुदिष्टस्य ग्रहणं, तु सद्दो निद्वेसे, “मज्जाया” सीमा वदत्था, न मज्जाया अमज्जाया, तीए जो वड्ढति सो अमज्जादिछो, तं जो ताओ अमज्जाताओ “निवारते तत्थ किं ममत्तं तु” तत्थ किमिति अमज्जायपवतीणिवारणे, “किमि” ति क्षेपे, “ममत्तं” ममीकारो, “तु” सद्दो अममत्तावध-आरणे “होज्ज” भवेज्ज, सिया आसंकाए अवधारणे वा ममीकारः, यदीत्यभ्युपगमे, तमिति अमज्जायद्वाणं संबज्झति, स्वयं इति आत्मना प्रत्यासेवतीत्यर्थः । खेत्ताववातो गतो ॥

इदानीं कालाववातो भण्णति । अनाभोगे ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४०४] अनाभोगा अतिरित्तं, वसेज्ज अतरंतो तप्पडियरा वा ।
अद्धाणंमि वि वरिसे, वाघाए दूरमग्गे वा ॥

चू. अनाभोगो अत्यंतविस्मृति, किं उडुमासकप्पो वासाकप्पो वा, पुण्णो न पुण्णो वा, एवं अनुवओगाओ अतिरित्तं पि वसिञ्जा । अनाभोगे त्ति गयं । गेलण्णे त्ति अस्य व्याख्या अंतरंतो तप्पडियरा वा “अंतरंतो” गिलाणो सो विहरिउमसमत्थो, उडुबद्धं वासियं वा अइरित्तं वसेञ्जा । गिलाणपडियरगा वा ग्लानप्रतिबद्धत्वात् अतिरित्तं वसेञ्जा । गिलाणे त्ति गतं ।

अद्धाणे त्ति अस्य व्याख्या — अद्धाणं पच्छद्धं । “अद्धाणं” पहपडिवत्ती, तं पडिवत्ता अंतरा य वापं पडेञ्जा ततो कालविवक्षासो वि हवेञ्जा । वाघातो त्ति “वाघातो” नाम विघ्नं, तं वसहिभत्तादियाण होञ्जा, अतो तंमि उप्पन्ने वासासु वि गच्छेञ्जा । अहवा — उडुबद्धियखेत्ताओ वासावासंखंत्तं गच्छंता । अतर वाघारेण इहेता वासिउमारद्धो, वाघातोवरमे अप्पयाया, एवं कालविवक्षासं करेञ्जा । दूरे वा तं वासकप्पजोगं खित्तं वाघाततो वा अवाघातओ वा गच्छंताणं वासं पडिउमारद्धं, एवं वा वि विवक्षासं कुञ्जा । दूरे वा तं वासकप्पखेत्तं अंतरा य बहू अवाघ्या अतो न गता, तत्थेव उडुवासिए खेत्ते वासकप्पं करेत्ति, एवं वा अतिरित्तं वसंति । अद्धाणे त्ति गयं ॥ दुल्लभे त्ति अस्य व्याख्या—

[भा. ४०५] धुवलंभो वा दब्बे, कइवय दिवसेहिं वसति अतिरित्तं ।

उडुअतिरेको वासो, वासविहारे विवक्षासो ॥

चू. दुल्लभदव्वद्धता अतिरित्तं पि कालं वसेञ्जा । कहं ? उच्यते, पुण्णे मासकप्पे वासकप्पे दुल्लभदव्वस्स धुवो अवस्सं लाभो भविस्सति तेन कति वि थोवदिवसे अतिरित्तं पि वसेञ्जा । उडुबद्धकाले अतिरेगो वासो एवं संभवति । दुल्लभदव्वद्धता वा वासासु विहरति । एवं कालविवक्षासं करेत्ति । दुल्लभे त्ति गतं ॥ इदानीं उत्तिमद्वे त्ति अस्य व्याख्या—

[भा. ४०६] सप्पडियरो परिण्णी, वास तदद्वा व गम्मते वासे ।

संधरमसंधरं वा, ओमे वि भवे विवक्षासो ॥

चू. परिण्णी अणसणोवदिट्ठो, तस्स जे वेयावच्चकारिणो ते पडियरगा, परिण्णी सह पडियरएहिं अतिरित्तं पि कालं वसेञ्जा । तदद्वा त्ति परिण्णी पडियरणद्वा वा गंमते वासासु वि । एस विवक्षासो । परिण्णि त्ति गतं । इदानीं ओमे इति अस्य व्याख्या—

“संधर” पच्छद्धं । जत्थ संधरं तत्थ मासकप्पो अतिरित्तो वि कज्जति, जत्थासंधरं तत्थ न गंमति । जत्थ पुण वासकप्पट्ठिताण ओमं हवेञ्जा ततो वासासु वि गंमति । एस विवक्षासो । अहवा वासकप्पट्ठिताण नज्जति जहा कत्तियमगसिराइसु मासेसु असंधरं भविस्सति, मग्गा य दुप्पगंमा भविस्संति, अतो वासासु येव संधरे वि विवक्षासो कज्जति, असंधरे पुण का वितक्का । ओमे त्ति गतं । गओ कालो ॥ इदानीं भावाववातो भण्णति । तत्थ सेह त्ति दारं । अस्य व्याख्या—

[भा. ४०७] सिञ्जादिएसु उभयं, करेञ्ज सेहोवर्धिमि व ममत्तं ।

अविकोविअत्तणेण, तु इयरगिहत्येसु वि ममत्तं ॥

चू. “सेहो” अगीयत्थो अभिनवदिक्खिओ वा, सो सेज्जाते उभयं करेञ्जा, “अभयं” नाम रागदोसा “आदि” सद्दातो उवासकुलगामणगरदेसरज्जादयो धेप्पंति । उवर्हिमि वा वासकप्पाइए ममत्तं कुञ्जा । अविकोवियत्तणामो चेव इतरगिहत्येसु वि ममत्तं कुञ्जा । तु सद्दो विकप्पदरिसणे गीयत्थो । वि कुञ्जा । “इतरे” पासत्थादयो ॥

चोदगाह – “अगीतो अगीयत्यत्तणातो पासत्थगादिसु ममत्तं करेज्जा, गीतो पुण जाणमाणो कहं कुज्जा” ? । आचार्याह-

[भा. ४०८] जो पुण तद्वाणाओ, निवत्तते तस्स कीरति ममत्तं ।

संविग्गपक्खिओ वा, कज्जंमि वा जातु पडितप्पे ॥

चू. जो इति पासत्थो । पुण सद्दो अवधारणे अवधारणे तद्वाणं पासत्थद्वाणं, तओ जो पासत्थो नियत्तति, तओ नियत्तमाणस्स कीरइ ममत्तं, न दोषेत्यर्थः । अणुज्जमंतो वि संविग्गपक्खितो जो तस्स वा कीरिज्ज ममत्तं । कज्जं नाणादिगं, तं गेण्हंतस्स जो पडितप्पति पासत्थो तस्स वा ममत्तं कज्जति । कुलगणादिगं वा कज्जं तं जो साहयिस्सति, पासत्थो तस्स वा ममत्तं कज्जति । एवं गीयत्थो पासत्थादिसु ममत्तं कुज्जा । सेहे त्ति गतं ॥

इदानीं गिलाणमादि त्ति दारं । अस्य व्याख्या –

[भा. ४०९] पासत्थादिममत्तं अतरंतो भेसतद्धता कुज्जा ।

अतरंताण करिस्सति माणसिविज्जइता वितरो ॥

चू. अतरंतो गिलाणो, सो पासत्थादिसु ममत्तं कुज्जा । किं कारणं ? उच्यते, भेसयद्धता “भेसहं” ओसहं, तं दाहिति मे तेन कुज्जा, अतरंताण वा एस करिस्सति त्ति तेन से ममत्तं कुज्जा । अतरंतपडियरगा वाजे ताण वा असंधरंताण वडिस्सति तेन वा ममत्तं कुज्जा, ममं वा गिलाणीभूयस्स वडिस्सति तेन वा कुज्जा । माणसिविज्जइता वा ममत्तं कुज्जा । “माणसिविज्जा” नाम मणसा चिंतिऊण जं जावं करेत्ति तं लभति । तमेस दाहिति त्ति ममत्तं कुज्जा । “आदि” सद्दाओ इतरो वि कुज्जा, “इतरो” नाम अगिलाणो, सो वि एवं कुज्जा । गिलाणे त्ति गतं ॥

इदानीं पडिक्कमे त्ति दारं अस्य व्याख्या –

[भा. ४१०] पगतीए संमतो साधुजोणिओ तं सि अह्म आसण्णो ।

सद्धावणण्णं मे वितरे विज्जइता तूभयं सेवे ॥

चू. कोइ पासत्थो पासत्थत्तणाओ पडिक्कमिउकामो, सो एवं सद्धाविज्जति, पगती सभावो, सभावतो तुमं मम प्रियेत्यर्थः, पगतीओ वा वणिय-लोह-कुंभकारादओ तेषिं जो सम्मओ तस्स ममत्तं कीरति । साधुजोणीओ नाम साधुपाक्षिकः आत्मनिंदकः उद्यतप्रशंसाकारी, सो भण्णति-“तुमं सदाकालमेव साधुजोणिओ इदानीं उज्जम, अन्नं व सो भण्णति-“तुमं अह्म सज्जेतिओ कुलिच्चो” य तेन ते सुद्ध भणामो “इतरो” पासत्थो, सो एवं अण्णवयणेहिं संबुज्जति, संबुद्धो अब्भुद्धेहि त्ति पडिक्कमे त्ति गतं ।

इदानीं विज्ज त्ति अस्य व्याख्या-विज्जइता उभयं सेवे त्ति, “उभयं” नाम पासत्था-गिहत्था, ते विज्जमतजोगादि निमित्तं सेवेत्यर्थः । केती पुण एवं पडंति – “विज्जइता उभयं सेवे” त्ति वेज्जो गिहत्थो पासत्थो वा हवेज्ज, तं ओलगेजेजा, सुहं एसो गिलाणे उप्पण्ण गिलाणकिरियं करिस्सतीत्यर्थः अहवा “उभयं वेज्जो विज्जणियल्लगा य, वेज्जस्स गिलाणकिरियं तस्स सेवं करेज्जा, वेज्जणियल्लाण वा सेवं करेज्जा, तानि तं वेज्जं किरियं कारयिष्थंतीत्यर्थः । विज्ज त्ति गतं ॥

इदानीं दुद्धे त्ति दारं । अस्य व्याख्या –

[भा. ४११] परिसं वा रायदुष्टे सयं च उवचरति तं तु रायाणं ।

अन्नो वा जो पदुडो सलद्धि नीए व तं एवं ॥

यू. दुष्टं राया पदुडो होजा, तंमि पदुडो जा तस्स परिसा सा उवचरियव्वा, ओलगा कायव्वा इति वुत्तं भवति । जो वा तं रायाणं एगपुरिसो उवसामेहि ति सो वा सेवियव्वो, उवसामणलद्धिसंपणो वा साहू स तमेव रायाणं उवचरति, “तं” तु प्रद्धिदराजनमित्यर्थः । अन्नो जो रायवतिरित्तो भड-भोइ आदि जइ पदुडो तं पि सलद्धिओ जो साहू सो पदुडवं नीए वासे सेवेज्ज । एवं पदुडनिमित्तं गिहत्थेसु वि ममत्तं कुजा । पदुडो ति गतं । गओ भावपरिग्गहो । गता परिग्गहस्स कप्पिया पडिसेवणा ॥ गतो परिग्गहो ॥ इदानीं रातीभोयणस्स दप्पिया पडिसेवणा भण्णति—

[भा. ४१२] राईभत्ते चउव्विहे, चउरो मासा भवंतनुग्घाया ।

आणादिणो य दोसा, आवज्जण संकणा जाव ॥

यू. चउव्विहे ति, रातीभत्ते चउव्विहे पन्नत्ते तं जहा । दियागहियं दिया भुत्तं — ३, राओ गहियं राओ भुत्तं — ४ । एवं — चउव्विहं राईभोयणं । एतेसु चउसु वि भंगेसु चउरो मासा भवंतनुग्घाया चउगुरुगा इत्यर्थः । एत्थ दोहिं वि कालतवेहिं लहुगा पढमभंगे, सेसेसु तीसु कालतवोभएसु गुरुगा । किंचान्यत्—राओ गहभोयणे तित्थयराणं आणादिक्कमो भवति, आणाभंगे य चउगुरुं पच्छिन्नं, “आदि” ग्रहणत्ते अणदत्थमिच्छने जयणति पच्छिन्नं च से चउलहुयं । आवज्जण ति रातो गहभोयणे अचक्खुविसएण पाणातिवायं आवज्जति जाव-परिग्गहं पि आवज्ज-ति । संकणा जाव ति राओ गहभोयणं करेमाणो असंजयेण पाणातिवातादिसु संकिज्जति, जह मण्णे एस पुरा धम्मदेसणातिसु राओ न भुंजामि ति भणिज्जण राओ भुंजति, एवं नूणं पाणातिवातमविकरेति, जाव परिग्गहं पि गेण्हइ” ॥

राईभोयणे आय-संजम-विराहणा-दोसदरिसणत्थं भण्णइ—

[भा. ४१३] गहण गवेसण भोयण, निसिरण सव्वत्थ उभयदोसा उ ।

उभयविरुद्धगहणं, संचयदोसा अर्चिता य ॥

यू. गहणे ति गहणेसणा, गवेसण ति गवेसणेसणा, भोयणे ति घासेसणा, निसिरण ति पारिड्ढावणिया, सव्वत्थ ति सव्वेसु तेसु गहणादिसु दारेसु उभयदोसा भवंति “उभयदोसा” नाम आय-संजमविराहणा दोसा ‘तु’ सद्दो अवधारणए । राओभयविरुद्धं वा करेज्ज “उभयं” नाम दव्वं सरीरं च, दव्वे ताव खीरे अंबिलं गेण्हेज्जा, सरीरस्स वा अकारगं गेण्हेज्जा । “संचयदोस” ति सव्वंमि वा भुत्तवसिद्धे वा परिवसमाणे जे संणिहीए दोसा ते भवंति, सुत्तत्थारणं अर्चिता य ॥

गहणे ति अस्य व्याख्या —

[भा. ४१४] रइमाइ मच्छि विच्छ य, पिवीलिगा रस य पुप्फ बीयादी ।

विसगरकंटगमादी, गरहितविगती य न पि देहे ॥

यू. रातो अंधकारे इमे दोसे न याणति, सच्चित्तरयसा गुंडियं गेण्हति, “आदि” सद्दाओ ससणिद्धमट्टियादिहत्थेहिं वा गेण्हेज्जा, मच्छियाहिं वा मिस्सं गेण्हेज्जा, विच्छिएण वा वतिमिस्सं गेण्हति, मक्कोडियादिहिं वा वतिमिस्सं गेण्हति, रसएहिं वा संसत्तं, पुप्फेहिं वा बलिमादि सच्चित्तं गेण्हेज्जा, बीएहिं सालिमादीहिं परिघासियं गेण्हेज्जा । विसगरेहिं वा जुत्तं गेण्हेज्जा, अनेगाणं

उवविसदव्याणं निगरो अकालघायगो “गरो” भण्णति, कंटगं वा न पस्सति, “आदि” सद्दाओ अहियसक्करा न पस्सति, गरहिय विगतीओ मज्झमंसादिआ य अनुकंपपडिणीयणाभोगेण दिज्झमाणा न देहति न पश्यतीत्यर्थः । गहणे ति दारं गतं ॥ इदानीं गवेसण ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४१५] साणादीभक्खणता, मक्कोडग-कंटविद्धसंकाए ।

उवग-विसमे पडगं, विगलंदिय आयघातो वा ॥

सू. राओ पिंडं गवेसमाणो साणादिणा भक्खिज्झति, “आदि” सद्दातो विरुयसि-यालाति-दीवियादीहिं, मक्कोडेण वा डक्को कंटगेण वा विद्धो सप्पं संकति, संकाविसं से उल्लसति अहवा दीहादिणा डक्को मक्कोड-कंटए संकति, किरियं न करेति । आयविराहणा से भवति उवगो खड्डा कुसारो वा, तत्थ पातो विराहिज्झति । विसमं निण्णोण्णतं तत्थ पडति, अंधकारे वा विगलंदिए वा घाए ति । साणादिसु आयघातो अभिहिय एव ॥ अहवा आयघातो इमो-

[भा. ४१६] गोणादी य अभिहणे, उग्गमदोसा य रत्ति न विसोधे ।

दव्वादी य न जाणे, एमादि गवेसणा दोसा ॥

सू. गोणो अंधकारे अदिस्समाणो अभिहणेज्ज । “आदि” सद्दातो महिसादि । राओ य अंधकारे उग्गमदोसा न सोहेति । अंधकारे य दव्वं न जाणति, किं ग्राह्यं अग्राह्यं, भक्ष्यं अभक्ष्यं, पेयं अपेयं, चेवं वंदणगादिखेत्तं न याणति । गोणाइयाणं वा निग्गम-पवेमं न याणति । कालतो देसकालं न याणति । भावओ चियत्ताचियत्तं न याणति, एवमादिया राओ गवेसणदोसा भवंति गवेसणे ति दारं गतं ॥ इदानीं भोयणे ति दारं-

[भा. ४१७] कंटहि मच्छि विच्छुग, विसगर कंदादि ए य भुंजतो ।

तमसंमि उ न वि जाणे, उभयस्स य निसिरणे दोसा ॥

सू. रातो अंधकारे कंटगं कवलेण सह भुंजति, तेन गले खिज्झति, अड्डगो वा लग्गति, एवं अट्ठि, मच्छिगाए वग्गुलीवाही भवति विच्छिगेण आयविराहणा संजमविराणा य विसगरादिसु आयविराहणा । कंद-पत्त-पुप्फ-बीयाणि वा अंधकारे अयाणंतो भुंजति । भुंजणे ति दारं गतं

निसिरणे ति दारं - अहवा - आहार निहारोऽभिहियते । उभयस्स य निसिरणे दोस ति “उभयं नाम काइयं सण्णा, निसिरणं वोसिरणं तत्थ आय-संजमदोसा भवति । अहवोभयं भत्तपाणं-अहवा-भत्तपाणनं च एक्कं काइये, सण्णा य एक्कं, एवं उभयं । निसिरणे ति गयं ॥

“उभयविरुद्धं गहणे” ति दारं भण्णति-

[भा. ४१८] संजमदेहविरुद्धं, न याणती ठवित संनिधी दोसा ।

दियरातो य अडंते, सुत्तत्थाणं तु परिहाणी ॥

सू. संजमो सत्तरसप्पगारो, तस्स विराहणं दव्वं अकल्पिकमित्यर्थः । देहं सरीरं, तस्स वा अकारणं न याणति, अंधकारे इति वाक्यशेषण् । उभयविरुद्धे ति गतं ।

संचयदोसे ति दारं भण्णति- ठविए संपिहि दोसो, रातो अडिऊण एयदोसपरिहरणत्थं दिवा भोक्ष्यामीति स्थापयति, भुक्त्वावशिष्टं वा तत्थ संनिहिदोसा भवंति । “संनिहिदोसा” लेवाडय परिवासपरिग्गहो य, पिपीलिकादीण य मरणं, ज्जरणे तक्कंतपरंपर उवघाओ, पलुट्टे छक्काओवघातो, अहिमातिणा वा जिघित्ते आतोवघातो, एवमादी । संनिहिदोसे ति गयं ।

आधितयेति दारं भण्णाति विररतोय पच्छद्धं । दिया राओ भत्तपाननिमित्तं अडमाणस्स
सूत्रार्थयोः परिहाणी, अमुण्णत्वात् । गया रातीभोयणस्स दप्पिया पडिसेवणा ॥

इदानीं कप्पिया भण्णाति -

[भा. ४१९] अनभोगे गेलण्णे, अद्धाणे दुल्लभुत्तिमडोमे ।

गच्छानुकंपयाए, सुत्तत्थविसारदायरिए ॥

घू. अनाभोगेण वा रातोभुत्तं भुंजेज्जा । गेलण्णकारणेण वा । अद्धाणपडिवण्णा वा ।
दुल्लभदव्वडुता वा । उत्तिमडुपडिवण्णो रातीभत्तं भुंजेज्जा । ओमकाले वा, गच्छानुकंपयाए वा
रातीभत्ताणुण्णा । सुत्तत्थ विसारतो वा रातीभत्ताणुण्णा । एस संखेवत्थो ॥

इदानीं एक्केकस्स दारस्स विस्तरेण व्याख्या क्रियते । तत्थ पढमं अनाभोगे ति दारं-

[भा. ४२०] लेवाडमणाभोगा, न धोत परिवासिमासए व कयं ।

धरति ति व उदितो ति व गहणादियणं व उभयंवा ॥

घू. पत्तगर्बधादीसु लेवाडयं अनाभोगा न धोतं हवेज्जा । एवं से रातीभोयण स्सतीचारी
होज्ज । अहवा पढमभोगेण हरीतक्यादि परिवासितं अनाभोगा आसए कतं होज्ज, असत्थनेनेति
उदितो ति व आदित्थ, एस ततियभंगो गहितो । गहणादिअनं व ति धरति ति व गहणं करेति,
दुतियभंगो, उदिउत्ति व आदियणं करेति, ततियभंगो । उभयं वा "उभयं" नाम गहणं आदियणं
च करेति रातो अनाभोगात् । एवं चउसु वि भंगेसु अणाभोगओ रात्रीभोजनं भवेत्थर्थः । अनाभोगे
ति दारं गतं ॥ गेलण्णे ति दारं अस्य व्याख्या -

[भा. ४२१] आगाढमनागाढे, गेलण्णादिसु चतुक्कभंगो उ ।

दुविहंमि वि गेलण्णे, गहणविसोधी इमा तेसु ॥

घू. गेलण्णं दुविहं-आगाढं अनागाढं च, "आदि" सहातो अगिलाणो वि पढमबितिय-
परिसहेहि अभिभूतो, एवमादि कज्जेसु चतुक्कभंगो "चउभंगो" नाम दिया गहियं दिया भुत्तं ॥
तु सद्दो अवधारणे । दुविहं मि वि आगाढानागाढगेलण्णे । गहणविसोधी इमा तेसु ति जहा
आगाढे वा गहणविसोही वक्ष्यामीत्यर्थः ॥ तत्थ पढमभंगं ताव भणामि-

[भा. ४२२] वोच्छिन्नमडंबे, दुल्लहे व जयणा तु पढमभंगेण ।

सूलाहिअग्गितण्हादिएसु बित्तिओ भवे भंगो ॥

घू. वोच्छिन्नमडंबं नाम जत्थ दुजोयणम्भंतरे गामघोसादी नत्थि, तत्थ तुरिते कज्जे न
लब्धमि, अतो तत्थ छिण्णमडंबे ओसहगणो परिवासिज्जति । एव एवमादिसु कज्जेसु जयणा
पढमभंगेण कज्जति । इयाणि बित्तियभंगो कहिज्जति-

कस्सति उक्कोउसं सुलं तं न नज्जति कं वेलं उदेज्ज, अतो सुलोवमणोसहं लद्धपच्चयं दिया
गहियं रातो दिज्जति, एवं अहिणा वि डक्के, अग्गिए वा बाहिमि उत्तिण्णे, तिण्हा तिसा ताए वा
रातो अनाहियासियाए उदिण्णाए, "आदि" सहातो अनाहियासियधुहाए वा भत्तं दिजेज्जा,
विस-विसूयग-सज्जक्खता वा धेप्पंति । एवमादिसु बित्तितो भवे भंगो ॥

इदानीं तत्तितो भण्णाति-

[भा. ४२३] एसेव य विवरीओ ततिय चरिमो तु दोन्नि वी रत्ति ।

आगाढमनागाढे पढमो सेसा तु आगाढे ॥

चू. एसेव वितिय भंगो विवरीतो ततिय भंगे भवति, कहं ? रातो गहियं दिवा भुत्तं, तं च खीरादि दिवसतो न लब्धति रत्तिं लब्धइ, अतो रातो घेतुं दिया जाए वेलाए कज्जं ताए वेलाए दिज्जति, अह विनस्सति ताहे कज्जिउं ठविज्जति, एस ततियभंगो । एतेसु चेव सूलादिसु संभवति चरिमो पच्छिमभंगो, दोन्नि वि ति गहणभोगा, तु शब्दो रात्री ग्रहणभोगावधारणे, एतेसु घेव सूलादिसु संभवति । एतेसिं पदसु भंगापणं पढइते आगाढगेलण्णे अनागाढगेलण्णे य संभवति, सेसा तिन्नि भंगा नियमा आगाढे भवतीत्यर्थः । गेलण्णे ति गतं ॥ इदानीं अद्धाणे ति

[भा. ४२४] पडिसिद्ध समुद्धारो गमणं चउरंग दवियजुत्तेणं ।

दानादिवाणिय समाउलेण दियभोगिसत्थेणं ॥

चू. पडिसिद्धि ति उद्दहरे सुभिक्षे संधरंताण असिवातियाण अभावे अद्धाणपव्वज्जणं पडिसिद्धं । समुद्धारो ति अणुण्णा, कहं असंधरंताण जोगपरिहाणी भवेज्ज ? असिवाइतकारणेसु वा समुप्पन्नेसु अद्धणपव्वज्जणं होज्ज, एस समुद्धारो । अद्धाणे पुण गमणं कारणे जता कज्जति तदा चउरंगं दविय जुत्तेणं सत्थेणं गंतव्वमिति, “चउरंगं” अश्वा गीः सगड पाइक्का, “जुत्त” गहणं चतुर्णामपि समवायप्रदर्शनार्थं, दवियजुत्तेण वा दविणं असनादि । अहवा – तंदुला नेहो गोरसो पत्थयणं ।

अहवा – गणिमं १ धरिमं २ मेज्जं ३ पारिच्छं ४ । गणिमं – जं दुगाइयाए गणणाए गणिज्जति, तं च हरीतकीमादि । धरिमं – जं तुलाए धरिज्जति, जहा मरिच-पिप्पली-सुंठि-मादि । मेज्जं – जं माणेणं पत्थगमातिणा मतिज्जति, तं च तंदुल-तेल्लधयमादि । पारिच्छं – जं परिच्छिज्जति, तं च रयणमादि ।

दानादि ति दासणसङ्गादिहिं समाउलेण सत्थेण गंतव्वं । “आदि” सद्दातो अविरचसम्महिद्धि गहियाणुव्वया व घेप्पति । सो य सत्थो जति दिया भुंजति तो गंतव्वं, न रात्री भोजनेत्यर्थः । एरिसेणं सत्थेणं वच्चंति ॥ उग्गमादिसुद्धं आहारंता वच्चंतु, इमेहिं वा कारणेहिं पज्जत्तं न लब्धति-

[भा. ४२५] पडिसेवे वाघाते, अतियत्तिवमादिएहि खइते वा ।

पडिसेहकोऽतियंतो करेज्ज देसे व सव्वे वा ॥

चू. पडिसेह ति कोति पडिनीतो सत्थे पभू अतियत्ती वा पडिसेहं करेज्ज, “पडिसेहो” निवारणा, “मा तैसिं समणाणं भत्तं पाणणं वा देह”, एगतरनिवारणं एसो, उभयनिवारणं सव्वनिसेहो । पच्छद्धं पडिसेहस्स वक्खाणं भणियं । वाघाए ति अंतरा वच्चंताण वरिसिउमारद्धं, सत्थनिवेसं च काउं ठितो सत्थो, ते एवं दीहकालेण निद्धितं संबलभत्तं अतियत्तिएहि वा बहुहि खइत्तं, “आदि” सद्दातो चोरेहि वा मुसितं, भिल्लपुलिंदादीहिं वा अद्धेस्सियं ॥ एवमादिएहिं कारणेहिं अलब्धभाणे इमा जयणा -

[भा. ४२६] ओमे तिभागमद्धे, तिभागमायंबिले अभत्तइ ।

छट्ठादेगुत्तरिया, छम्मासा संधरे जेणं ॥

चू. ओमे ति बत्तीसं कीर कवला पुरिसस्साहारो कुच्छिपूरओ भणिओ । सो य एगकवलेण

दोहिं तिहिं वा ऊणो लब्धति । तेणेवच्छउ, मा य अणेसियं भुंजउ । तिभागो ति आहारस्स तिभागो, सो य दसकवला दोयकवलस्स तिभागा, तेन तिभागेण ऊणो आहारो लब्धति, ते य एकवीसं कवला कवल त्रिभागश्चेत्यर्थः । तेणेवच्छउ, मा य अणेसियं गेण्हउ । तिभागे ति तिभागो चेव केवलो आहारस्स लब्धति, तेणेवच्छउ, मा य अनेसणीयं गेण्हउ । एस गभो वंजण-सहितोऽभिहितः । आचाम्लेऽप्येवमेव, उभयेऽप्येतमेव । जता पुण सो वि तिभागो ऊणो लब्धति न वा किंचि व लब्धति तदा अब्धतद्धं करेति ।

अने पुनराचार्या इदं पूर्वार्द्धमन्यथा व्याख्यानयन्ति - “ओमे” ति किंचोमोदरिया पमाणपत्तोमोयरिया य गहिता, एग-दु-ति-कवलेहि ऊण भोती किंचोमोदरियाभोती भण्णति, चउवीसं कवलाहारी पमाणपत्तोमोयरिया भोती भण्णति । “तिभागे” ति चउवीसाए अतिभागो अट्ठकवला, तेण-ऊणिया चउवीसा सेसा सोलसकवला, ते परंलद्धा, तेणेवच्छउ, मा य अनेसणीयं भुंजउ । “अद्धे” ति चउवीसाए अद्धं दुवालस, तेणेवच्छउ, मा य अनेसणीये भुंजउ । “तिभागे” ति चउवीसाए तिभागो अट्ठकवला, तेलद्धा, तेणेवच्छउ, मा य अनेसणीयं भुंजउ । एस वंजणसहिते कमो, “आर्यबिले” वि एसेव, मीसे वेसेव । सव्वहा अलब्धमाणे “चउत्थं” करेउ, मा य अनेसणीयं भुंजउ । चउत्थपारणदिवसे उग्गमादिदोससुद्धस्स बत्तीसं कवला भुंजउ । बत्तीसाए अलब्धमाणेसु एगूणे भुंजउ जाव एगं लंबणं भुंजिऊण अच्छउ, मा य अनेसणीयं भुंजउ । तंमि पारणदिवसे सव्वहा अलब्धमाणे छड्डं करेउ, मा य अनेसणीयं भुंजउ । एगुत्तरिय ति एवं छट्ठप रणए वि बत्तीसातो जाव सव्वहा अलब्धमाणे अट्ठमं करेउ । एवं एगूलरेणं ताव नेयं जाव छम्मासा अच्छउ उववासी, मा य अनेसणीयं भुंजउ । एसा संयरमाणस्स विही । असंथरे पुण जेण संथरति पुण जेण संथरति सच्चित्ताचित्तेण सुद्धासुद्धेण वा भुंजतीत्यर्थः ॥

एसेव गाहत्यो पुणो गाथाद्वयेन व्याख्यायतेत्यर्थः-

[भा. ४२७] बत्तीसादि जा लंबणो तु खमणं व न वि य से हाणी ।

आवासएसु अच्छउ, जा छम्मासा न य अनेसिं ॥

यू. बत्तीसंलंबणा आहारो कुक्षिपूरगो भणिओ । जति न लब्धति पडिपुण्णमाहारो तो एगूणे भुंजउ, एवं एगहाणीए-जाव-एगलंबणं भुंजउ, मा य अणेसियं भुंजउ । तंमि वि अलब्धमाणे खमणं करेउ । वा विकल्पदर्शने, कः पुनः विकल्प ? उच्यते, खमणं सिय करेति सिय नो करेति ति विकम्पो । जइ से आवस्सगजोगेसु परिहाणी तो न करेति खमणं, अहावस्सयपरिहाणि नत्थि तो अच्छउ जाव छम्मासा न य अनेसणियं भुंजउ ॥

[भा. ४२८] एस गमो वंजणमीसएण आर्यबिलेण एसेव ।

एसेव य उभएण वि, देसीपुरिसे समासज्ज ॥

यू. एसो ति जो बत्तीसंलंबणादिगो भणितो, गमो प्रकारो, एस वंजणमीसएण भणिओ, वंजणं उल्लणं दधिगादि, तेन उल्लियस्स, एवं स प्रकारोभिहितेत्यर्थः । आर्यबिलेण एसेव गमो असेसो दट्ठव्वो । एसेव य उभएण वि गमो दट्ठव्वो । उभयं नाम अद्ध-तिभागाति वंजणजुत्तस्स लब्धति सेसं आर्यबिलं, एवं उभएण वि कुक्षिपूरगो आहारो भवतीत्यर्थः । देसीपुरिसे समासज्जति - जति सैधवाति देसपुरिसो आर्यबिलेण न तरति तस्स वंजणीमीसं दिज्जति, जो पुण

कोंकणादि देसपुरिसो तस्स आयंघिलं दिज्जति । एसा पुरिसेसु भोयणकाले जथणा भणिता । एवमलब्धमाणे धितिसंघयणोभयजुत्तस्स अणेसियं परिहरंतस्स छम्मासा अंतरं दिट्ठं ॥

तस्स पारणे विही भण्णति-

[भा. ४२९] छम्मासियापारणए, पमाणमूणं व कुणति आहारं ।

अवनेत्ता वेक्खेक्कं, निरंतरं वच्च भुंजंतो ॥

धू. छम्मासियस्स पारणए सति लाभे भत्तस्स पमाणजुत्तं आहारं आहारेइ, ऊणं वा आहारं आहारेति । अह न लब्धति एसणिज्जो कुच्छिपुरतो आहारो तो एगकवलूणो अच्छउ छम्मासियापारणे । एवं जाव एगकवलेणा वि अच्छउ, मा य अनेसणियं भुंजउ । अवनेत्तावेक्खेक्कंति- अह एवं जाणति जहा असति भत्तलाभस्स सति वा भत्तलाभे छम्मासिगखमणेण मम आवस्सगपरिहाणी भवेज्ज तो छम्मासियखमणं मा करेतु । छम्मासा एगदिवसूणा खवयतु । जति तहवि परिहाणी तो दोहिं ऊणो खमउ, एवं एक्केक्कदिवसं अवनेत्ता जाव चउत्थं करेउ । जति तहवि से आवस्सगपरिहाणी नो निरंतरं वच्च भुंजंतो । तत्थ वि पुव्वं आयंघिलेण निरंतरं वच्च भुंजंतो । अह से देसीपुरिसे समासज्ज न खमति आयंघिलं तो जावतियं खमति तावतियं भुंजउ, सेसं वंजणसहियं भुंजउ । अह तं वि से न खमति तो सव्वं चिय वंजणसहितं निरंतरं वच्च भुंजंतो । एस विहो पुव्ववत्थातो ॥ एत्थ विदं गाहापुव्वद्धं मावेतव्वं

[भा. ४३०] आवासगपरिहाणी, पडुपन्ने अनागते व कालंमि ।

गच्छे व अप्पणो वा, दुक्खं जीतं परिच्चइउं ॥

धू. अहवेवं गाहा समोआरेयव्वा - जति से आवस्सगपरिहाणी नत्थि ओमेणेसणियं भुंजंतस्स तो मा अनेसणीयं गेणहतु । अतो भण्णति “आवस्सग” गाहा । अवस्सकरमीएसु जोएसु जति से परिहाणी नत्थि पडुपण्णणागते काले तो तेणेवेसनीएण जहा लाभं अच्छतु, मा य अनेसणीयं भुंजतु । अह पुण एवं हवेज्ज - गच्छस्स वा आवस्सगपरिहाणो होज्जा, आयरियस्स वा अप्पणो वा आवसगस्स परिहाणी हवेज्ज, दुक्खं वा बुभुक्षिएहिं जीवियचागो कज्जति अतो अनेसणीयं पि घेप्पति ॥ “गच्छे व अप्पणो” वा अस्थ व्याख्या-

[भा. ४३१] गच्छे अप्पाणंमि य, असंथरे संथरे य चतुभंगो ।

पणगादि असंथरणे, दुकोडि जा कम्म निसि भत्तं ॥

धू. आयरिओ अप्पणा न संथरति गच्छो वा न संथरति, एवं चउभंगो कायव्वो । एत्थ चरिमभंगे नत्थि । तिसु आदिमभंगेसु असंथरे इमो विही भण्णति-जावतियं सुद्धं लब्धति तावतियं घेतुं सेसं असुद्धं अज्झापूरयं गेणहतु । सव्वहा वा सुद्धालंभे सव्वमणेसियं गेणहतु । पुव्वं विसोहिकोडिए । जं तं असुद्धं अज्झापूरयं गेणहति । सव्वं वा असुद्धं तं काए जयणाए ? भण्णति - इमाए, “पणगादि” पच्छद्ध । सव्वहा असंथरणे पणगकरणं गेणहति, “आदि” सदातो दस-पन्नरस वीस-भिन्नमास-मास-वउम सेहिं य लहुगुरुगेहिं । एस कमो दरिसिओ ।

अहवा वितियकम्मपपरिसणत्थं भण्णति - “दुकोडि ति” विसोहिकोडी अविसोहिकोडी य । पुव्वपुव्वं विसोहिकोडीए धेतव्वं पच्छा अविसोहिकोडीए । एवं दोसु वि कोडीसु पुव्वं अप्पतरं पायच्छित्तद्वाणं भयंतेण ताव नेयव्वं जाव कम्मंति आधाकम्मकेत्यर्थः । जया पुण पि अहाकम्मं

पि न लब्धमिति तदा निरसिभर्तपिभुञ्जति अद्धानपकृष्योति वुत्तं भवति ॥

“पणगादि असंधरणे” ति अस्य व्याख्या—

[भा. ४३२] एसणमादी भिण्णो संजोगो रुद्ध परकडे दिवसं ।

जतणा मासियद्धाना आदेसे चतुलहू ठाणा ॥

ध. “एसणे” ति एसणा गहिता, “आदि” सद्दातो उप्पायणउग्गमा घेप्पति । भिण्णो ति मिण्णमासो गहितो । ‘संजोग’ ति पणगं दस जाव भिण्णमासो, एतेसि संजोगा गहिता । ‘रुद्धो’ ति रुद्धघरं महादेवायतनमित्यर्थः । परकडे ति ‘परा’ गिहत्था, “कडे” निद्वियं, तेसं गिहत्थाण कडे परकडे परस्योपसाधितमित्यर्थः । ‘दिवस’ ति रुद्धातिघरेसु दिवसणिवेदितं गृहीतव्यमित्यर्थः । तदुपरि जयणा मासियद्धानेसु सव्वेसु कायव्वा । जाहे मासद्धानं अतीतो भविष्यति तदा चतुलहुद्धानं पत्तस्स आदेशांतरेण ग्रहणं भविष्यतीत्यर्थः । एस संखेवेण भणितो गहत्यो ॥

इदानीं एतीए गाहाए वित्थरेणत्थो भण्णति “एसणे” ति अस्य व्याख्या

[भा. ४३३] ससणिद्ध—सुहुम—ससरक्ख—बीय—घट्टादि पणग संजोगा ।

जा तं भिण्णमतीतो, रुद्धादिणिकेयणे गेणहे ॥

ध. एसणाए आदि सद्दाओ उग्गमो उप्पायणा घेप्पति । एतेसु जत्थ जत्थ पणगं तेणं पुव्वं गेण्हति । ससणिद्धं ति हत्थो उदगेण ससणिद्धो । सुहुम ति सुहुमपाहुडीया । ससरक्ख ति सच्चित्तपुढविरण्ण दव्वं हत्थो मत्तो वा उग्गुंडितेत्यर्थः । बीजं सालिमादी तस्संघट्टेण पाहुडीया लद्धा, “आदि” सद्दातो परित्तकाए मीसे परंपरणिक्खित्ते इतरद्धविया य घेप्पति पणगं ति एतेसु सव्वेसु जहुद्धिद्वेसु पणगं भवतीत्यर्थः । संजोग ति जाहे पणगेण पज्जत्तं लब्धमिति ताहे जावतितं पणगेण लब्धमिति ताहे सव्वं दसरातिदियदोसेण दुद्धं गेण्हति । तं पि जया पज्जत्तं न लब्धमिति तथा पन्नरसराइदियदोसेण दुद्धं अज्झवपूरगं गेण्हति । जया दसराइदियदोसेण दुद्धं सव्वहा न लब्धमिति तथा सव्वं चेव पन्नरसराइदियदोसेण दुद्धं अज्झवपूरगं गेण्हति । जया दसराइदियदोसेण दुद्धं सव्वहा न लब्धमिति तथा सव्वं घेव पन्नरसराइदियदोसेण दुद्धं गेण्हति । जता तं पि पज्जत्तं न लब्धमिति तदा बीसरातिदियदोसेण दुद्धं अज्झवपूरयं गेण्हति । एवं हेट्ठिल्लपदं मुंचमाणे उवरिमपदेण अज्झवपूरयंतेण ताव नेयव्वं जाव सव्वहा भिण्णमासपत्तो ।

एवं गाहापुव्वद्धे वक्खाते सीसो पुच्छति — “ससणिद्धादिसु पणगसंभवो दिद्धो दसादिआण भिण्णमासपज्जवसाणाण न कुओ वि पिंडपत्थारे आवत्ति दिद्धा, कंहं पुण तद्दोसोवलित्ताए भिक्खाए ग्रहणं हवेज्ज ? । आयरियाह — संयोगात् ससणिद्धेण पणगं भवति । ससणिद्धेण ससरक्खेण य दसरात्तं भवति, ससणिद्धेण ससरक्खेण बीयसंघट्टेण य पन्नरसरातिदिया भवति । ससणिद्धेण ससरक्खेण बीयसंघट्टेण सुहुमपाहुडीयाए य बीसतिरातिदिया भवति, ससणिद्धेण ससरक्खेण बीयसंघट्टेण सुहुमपाहुडीयाए इतरद्धविण्ण य भिण्णमासो भवति । एवं दसादिआण संभवो भवतीत्यर्थः । “रुद्धे” ति अस्य व्याख्या रुद्धादि निकेयणे गेण्हइ, रुद्धघरे महादेवायतनेत्यर्थः ‘आदि’ सद्दातो मासिघरा दिव्वदुग्गादिएसु जाणि उवाचिआणि निवेदिताणि उवंसतिसु पुंजकडाणि उज्झियम्मियाणि तानि पुव्वं मासलहुं दोसेण दुद्धाणि गृण्हातीत्यर्थः ॥

“परकडे दिवसं” ति अस्य व्याख्या—

[भा. ४३४] ताहे पलंबभंगे, चरिमतिए परकडे दिया गिण्हं ।

ताहे मासियठाणातो आदेसा इमे होति ॥

पू. पुव्वद्धं ताहे ति जाहे रुद्धरादिसु न लब्धति ताहे पलंबभंगे, चरिमतिगे ति पलंबभंगा चउरो पलंबसुत्ते वक्खाणिता, ते य इमे - बावओ अभिण्णं दव्वतो अभिण्णं, भावओ अभिण्णं दव्वओ भिण्णं, भावतो भिण्णं दव्वओ अभिण्णं, भावओ भिण्णं दव्वतो भिण्णं—इ । एतेसिं चउण्हं अंगाणं पुव्वं चरिमभंगे गहणं करेति, पच्छा ततियभंगे । परकडे तति “परा” गृहस्था, “कडं” ति निठिता पक्वा इत्यर्थः, तेसिं गिहस्थाणं कडा परकडा, ते दिया गेण्हंति न रात्रावित्यर्थः तत्थ पुव्वं जं भत्तमीसोवक्खडं तं गेण्हंति, पच्छा अमीसोवक्खडं एतेसिं असतीए अनुवक्खडियं पि चरिमतइएसु भंगेसु गेण्हंति । एएसिं असतीते जयणा “मासियट्ठाणा य ति” —जाणि पिंडपत्थारे उद्दिसियादीणि मासलहुट्ठाणाणि तेसु सव्वेसु जहा लाभं जयइव्वं घडियव्वं गृहीतव्यमित्यर्थः । “दुकोडि” ति जं पुव्वमणियं तस्सेयाणि कमपत्तस्स अत्थफासणा कज्जति—जाहे मासलहुणा विसोहि कोडिए न लब्धति ताहे विसोहिकोडीए चेव मासगुरुणा गेण्हंति । जाहे तेन वि न लब्धति ताहे अविसोहिकोडीए मासगुरुणा गेण्हंति । एवं जया सव्वाणि मासगुरुट्ठाणाणि अतीतो भवति “ताहे मासि य” गाहा पच्छद्धं । ताहे मासियट्ठाणाओ परतो आदेसा इमे होति “आदेसा” विकप्पा इत्यर्थः ॥ “एसणमादि” ति अस्याप्यादि शब्दस्य भाष्यकारो व्याख्यां करोति—

[भा. ४३५] आदिग्गहणेण उंगमो य उप्पादणा य गहिताइं ।

संजोगजा तु वट्ठी, दुगमादी जाव भिण्णो उ ॥

पू. पुव्वद्धं कंठं । “संजोग” ति अस्य व्याख्या—संजोगजा उ गाहापच्छद्धं गतार्थं । विशेषो व्याख्यायते—वट्ठी दुगमादि ति पणगेण समानं दसमादी जाव भिण्णमासो ताव सव्वपदा चारेयव्वा । एवं जाव वीसाभिण्णमासो य चारेयव्वो । पच्छा एएसिं चेव तिगसंजोगो दट्ठवो, ततो पच्छा वउपंचसंजोगो वि कायव्वो ॥ “आदेसे चउलहुट्ठाणं” ति अस्य व्याख्या—

[भा. ४३६] ईदिय सलिंग नाते, भयणा कम्मेण पढमबितियाणं ।

भोयण कम्मे भयणा, विसोहि कोडीतरे दूरे ॥

पू. जाहे सव्वहा मासगुरुं अतीतो ताहे चउलहुयं अठाणं पत्तो । तत्थ जानि पिंडपत्थारे उद्दिसियकियगड—तीतनिमित्तं कोहादिसु य जाहे सव्वाणि चउलहुगाणि अतीतो ताहे इमे आदेसा भवन्ति ईदिए ति बेतिंदिया—जाव—पंचेदिया घेप्पंति । सलिंगे ति रयहरण—मुहपोत्तिया—पडिग्गहादि धारणं सलिंगं भण्णति । नाते ति कं पि य विसए नज्जति “समणा भगवंतो जहा मंसं न छायंति”, कम्हियि पुण “एसमंसभक्खाभक्खविचार एव नत्थि” । भयणंति सेवणा । कम्मे ति अहाकम्मेत्यर्थः पढमबितियाणं ति जे पुव्वं पलंबभंगा चउरो रइता तेसिं पढमवितियभंगाण इत्यर्थः । भोयणे ति अद्धाणकप्पो रात्रीभोजनमित्यर्थः । कम्मेण अहाकम्मेण, भयणा सेवणा, विसोहि ति अप्पं दुड्डं, कोडिरिति अंसः विसुद्धाण कोडी “विसोहीकोडी” अत्तरदोसदुथा इत्यर्थः । इतरं नाम अहाकम्मं, दूरे ति विप्रकृष्टाध्वानेत्यर्थः । एस गाहा अक्खरत्थो ॥

इदानीं एतासे गाहाए अत्थपदेहिं फुडतरो अत्थो भण्णति— “ईदिय—सलिंगणाए भयणा कम्मेण” अस्य व्याख्या—बेइंदियाणं पिसियग्गहणे चउलहु भवति, अहाकम्मे चउगुरु भवति ।

एत्य कतरेण गेण्हउ ? अतो भण्णति-

[भा. ४३७] लिंगेण पिसितगहणे, नाते कम्मं वरं न पिसितं तु ।

वरमन्नाते पिसितं, न तु कम्मं जीवघातो ति ॥

सू. नाए ति जत्थ नञ्जंति जहा -- “एते समणा मंसं न खायंति” तत्थ सलिंगेण पिसिते घेयमाणे उड्डाहो भवति, अतो वरं अहोकम्मं न पिसियं तु । “वरमण्णाए” पच्छद्धं, जत्थ पुण नञ्जंति जहा -- “एते मंसं न खायंति वा” तत्थ वरतरं पिसियं परिणिट्ठियं, न अहाकम्मं सञ्जो जीवोपध तत्त्वात् । एवं पिसियग्गहणं दिट्ठं पुब्बं बेइंदियापिसितं धत्तव्वं, तस्सासति देइंदियाण, एवं असतीते-जाव-पंचेदियाण पिसितं ताव नेयव्वं । उक्कमेण पुण गेण्हंतस्स चउलहुआ पच्छित्तं भवति, ते य तवकालविसेसिया ॥ “इंदिय सलिंग नाते भयणा । पडमबितियाणं” ति अस्य व्याख्या -- बेइंदियायि पिसिते चउलहुअं, परित्तवणस्सइकाइयस्स पडम-बितितेसु भंगेसु चउलहुयं येव । एत्य कतमेण गेण्हउ ? अतो भण्णति --

[भा. ४३८] एवं चिय पिसितेणं, पलंबभंगाण पडमबितियाणं ।

निसिभत्तेण वि एवं, नातानात भवे भयणा ॥

सू. एवं चेव अवशिष्टावधारणं कज्जति । जहा पिसियकम्माण गहणं दिट्ठं तहेव पिसियस्स पलंबभंगाण य पडमं-बितियाणं दट्ठव्वं । च सहो अवधारणाविसेसपपरिसणे । को विसेसो ? भण्णति, पलंबभंगेसु पुब्बं बितियभंगे गेण्हति पच्छा पडमभंगे, जाहे परित्तेण न लव्वति ताहे अनन्तेण, एवं चेवग्गहणं करेति ।

“इंदियसलिंगणाए भयणा -- भोयणे” ति अस्य व्याख्या -- बेइंदियाइपिसियग्गहणे चउलहुयं अट्ठाणकप्पभोयणे चउगुरुयं, एत्य कतरेण घेतव्वं ? अतो भण्णति -- निसिभत्तेण वि एवं पच्छद्धं । जहा पिसियकम्माण गहणं दिट्ठं एवं पिसिय-निसिभत्ताण वि दट्ठव्वमिति । नाताणाते भवे भयणा, गतार्थ एवायं पादस्तथाप्युच्यते -- जत्थ साहू नञ्जंति जहा “मंसं न खायंति” तत्थ वरं अट्ठाणकप्पो, न पिसियं, जत्थ पुणो न नञ्जति तत्थ वरं पिसितं, न निसिभत्तं मूलगुणोपघातत्वात् गुरुतरप्रायश्चित्तत्वात् च । “भयणा” सेवणा एवं कुर्यादित्यर्थः । “इंदिय” ति अर्थ-पदं व्याख्यातं ॥

इदानीं “भयणा कम्मेण पडमबितियाणं” अस्य व्याख्या -- कम्मस्स य पलंबभंगाण य पडम-बितियाण भयणा कज्जति । अतो भण्णति --

[भा. ४३९] एमेव थ कम्मेण वि, भयणा भंगाण पडमबितियाणं ।

एमेवादेसदुग्गं, भंगाणं रात्तिभत्तेणं ॥

सू. जहा पिसियकम्माइयाण नाताणातादेसदुगेण भयणा कया एवं कम्मपलंबभंगाण य आदेसदुएण भयणा कायव्वा । के पण ते दो आदेसा ? भण्णति -- मूलुत्तरगुणाणुपुब्बि पच्छित्ताणुपुब्बि य । उत्तरगुणोवघायमंगीकाऊण वरं अहाकम्मियं, न बितियपडमभंगेसु परित्ताणंतापलंबा, मूलगुणोपघातत्वात् । अह पच्छित्ताणुपुब्बिमंगीकरेऊण तो वरतरं परित्तवणस्सति बितिय-पडमभंगा चउलहुगापत्तित्वात्, न य कम्मं चउगुरुगापत्तित्वात् । अह परित्तव-नस्सतिलाभाभावे साधारणग्गहणे प्राप्ते किं कम्मं गेण्हउ ? किं साधारणवणस्सति बितिय-

पदमे-भंगेहिं गेण्हउ ? कम्मं गेण्हउ, उत्तरगुणोपघातित्वात् परोपघातित्वाच्च, न साधारणं-दावर-कलीसु भंगेसु मूलगुणोपघातित्वात् स्वयं सद्योघातित्वाच्च ।

इदानीं पदम-वितियाणं भंगणं भोयणस्स भयणा भण्णति - एमेवादेसदुगं पच्छद्धं । जहा कम्मपलंबाण आदेसदुगं, एवं पलंबरातीभोयणाण य आदेसदुगं कायव्वं । पलंबभंगेसु चउलहुयं रातीभोयणे चउगुरु, दोवि एते मूलगुणोपघायगा तहावि वरतरं अद्धाणकप्पो परोपघातित्वात्, न य लंबभंगा सज्जघातित्वात् ॥

“भोयण कम्मं भयणा” अस्य व्याख्या - अहाकम्मोए चउगुरुं, रातीभोयणे वि चउगुरु, एत्थं पण एगं उत्तरगुणोपघातित्यं एगं च मूलगुणोपघातित्यं, कयव्वं सेयतरं ? अतो भण्णति -

[भा. ४४०] कम्मस्स भोयणस्स य, कम्मं सेयं न भोयणं रातो ।

कम्मं व सज्जघातो, न तु भत्तं तो वरं भत्तं ॥

यू. ‘कम्मस्स’ति अहाकम्मियस्स, ‘भोयणस्स’ ति । रातीभोयणं अद्धाणकप्प ति वुत्तं भवति । दोण्ह वि कम्मभोयणाण विज्जमाणाणं कतरं भोयव्वं ? भण्णति-कम्मं सेयं, न भोयणं रातो मूलगुणोपघातित्वादित्यर्थः अहवात्येन प्रकारेणाभिधीयते - कम्मं पच्छद्धं । “कम्म” मिति अहाकम्मियं तं सद्यजीवोपघातित्वात्, अत्यंतदुष्टं, न उ भत्तं ति “न” इति प्रतिषेधे, “भत्तं” ति रात्रीभोजनं अद्धाणकप्पो, तु सद्यो अवधारणे, किमवधायति ? सज्जजीवोपघातकं न भवतीत्येतदवधारयति । तो इति तस्मात्कारणात् वरं प्रधानं रात्रीभोजनं नाधाकर्मिकेत्यर्थः ॥

“विसोहिकोडि”ति अस्य व्याख्या क्रियते - जइ अद्धाणकप्पो अहाकम्मियो तो वरं आधाकम्मियं, न भोयणं दु-दोषदुष्टत्वात् । अह अद्धाणकप्पो विसोहिकोडिपडुप्पणो तो वरं स एव, न कम्मं सज्जघातित्वात् । अहवा - अद्धाणकप्पो सकृतघातित्वात् वरतरो, न कम्मं तीक्ष्णघातित्वात् - अहवा - अद्धाणकप्पो चिरकालोपघातित्वात् वरतरः, न सज्जकालोपघातित्वात् कर्म “इतरं दूरे” ति अस्य व्याख्या -

[भा. ४४१] अह दूरं गंतव्वं, तो कम्मं वरतरं वरतरं न निसिभत्तं ।

अब्भासे निसिभत्तं, सुद्धमसुद्धं व न तु कम्मं ॥

यू. अहेत्ययमानंतर्प्ये विकल्पे वा द्रष्टव्यः । दूरमद्धाणं गंतव्वं तंमि दूरमद्धाणे वरतं आधाकम्मं न निसिभत्तं । कहं पुण आधाकम्मं वरतरं न निसिभत्तं ? अतो भण्णति-दीहद्धाणपडिवण्णयाण कोइ दाणसट्ठो भणेअ “अहं” भे दिणे दिणे भत्तं दलयामि तं भोयव्वं, न य वत्तव्वं जह “अकप्पं” ति । अद्धाणकप्पो अत्थि ति काउं पडिसिद्धं अकप्पियं च पइट्ठावितं । ततो पच्छ दीहअद्धाणे पडिवण्णया अद्धाणकप्पे निवृत्ते किं करेउ ? अतो भण्णति “दीहमद्धाणे घरं आहाकम्मं, न निसिभत्तं” । “अब्भासे पच्छद्धं अब्भासे अब्भासगमणे न दूरमध्वानेत्यर्थः, तत्थ वरं अद्धाणकप्पो सो पुण अद्धाणकप्पो सुद्धो असुद्धो वा, “सुद्धो” बातालीसदोसवज्जितो, “असुद्धो” अन्नतर-दोसजुत्तो, न य कम्मं सज्जजीवोपघातित्वात् ॥ एसेवत्थो गाहाए पइतरो कज्जति, जतो भण्णति-

[भा. ४४२] जति वि य विसोधिकोडी कम्मं वा तं हवेअ जिसिभत्तं ।

वरमब्भासं तं चिय न य कम्ममभिक्खजीवघातो ॥

यू. जइ वि य सो अद्धाणकप्पो विसोहिकोडीए वा गहितो-अचिसोहिकोडीए वा

अहाकम्पादि गहितो तदा वि अवभासगमणे वरं सो द्यिय न य अहाकम्पिय, अभिक्खजीवोप-
धातित्वात् ॥ “एसणमादी भिण्णे” ति जा एस गाहा वक्खाणिता एस भाज्यकारसत्का इयं तु
भद्रवाहुस्वामिकृता गतार्था एव द्रष्टव्या—

[भा. ४४३] एसणमादी रुद्धादि, विसोधी मूल इंदियविधाए ।

परकडोदेवसं लहुओ, ताव्विदरीए सयकरण ॥

चू. अहवा – पुव्वभणियं तु जं भण्णति तत्थ कारगगाहा । पुव्व भणिओ वि अत्थो
विसेसोवलंभणिभित्तं भण्णति “एसणमादी रुद्धाइ ति” गतार्थे । विसोहि ति विसोहिकोडी य
जहा घेप्पंति तहाभिहितमेव । मूले ति पलंबभंगा सूतिता जम्हा ते मूलगुणोवधाती । इंदियविधाते
ति “इंदिए” ति बेइंदियादी, “विधाए” ति विनासो मारणमित्यर्थः । बेइंदियादीणं विधाते मंसं
भवति । अहवा – “इंदियविभागे” ति पाढंतरं, बेइंदियमंसं—जाव पंचेदियमंसं—एस विभागो ।
एतेसिं पलंबपोग्गलाणं कतरं श्रेयतरं ? उत्तरं पूर्ववत् । परकडदिवसे पच्छद्धं, “परा” गृहस्था,
तेहिं रुद्धादिघरेसु “कडं” स्वाभिप्रायेण स्थापितं तं दिवसतो गेण्हमाणस्स मासलहुओ भवति ।
तव्विदरीयं नाम जदा परेहिं न कतं तदा सतं करणं, “सयकरणं” नाम कारावणमित्यर्थः । एवं
जत्थ अनुमत्तिकारणावणकरणाणि जुज्जंति तत्थ तत्थ योजयितव्याणीत्यर्थः ॥

इदानीं सुद्धासुद्धगहणे पलंबाहारविही भण्णति –

[भा. ४४४] अविमुद्ध पलंबं वा वीसुं गेण्हितरे लद्धे तं निसिरे ।

अन्नेहिं वा वि लद्धे अणुवट्ठाविताण वा दिंति ॥

चू. अविमुद्धपलंबा विमुद्धालंबा य दो वि जत्थ लब्धंति तत्थ “अविमुद्धा” वीसुं घेतव्या
“इतरे” नाम विमुद्धपलंबा तेसु पज्जतेसु लद्धेसु तं निसिरेति अविमुद्धपलंबा परित्यजंत्यर्थः ।
अन्नेहिं पच्छद्धं, अन्नएहिं साहुसंघाडएहिं उग्गमादिसुद्धा पज्जत्ता न लद्धा अन्नेहिं य साहुसंघाडएहिं
सुद्धा अप्पणो पज्जत्तिया लद्धा ततो जे उग्गमादिअसुद्धा लद्धा ते अणवट्ठावियसाहूण दिज्जंति,
इतरे सुद्धाणि भुंजंति ॥

इदानीं अविमुद्धगहणे जयणं पडुच्च लक्खणं भण्णति – पच्छित्ताणुपुव्वि वा पडुच्च
भण्णति, मूलुत्तरगुणाणं वा के पुव्वं पडिसेवियव्या ? अस्य ज्ञापनार्थमिदमुच्यते—

[भा. ४४५] बायालीसं दोसे हिययपडे सुतकरेण विरएत्ता ।

पणगादी गुरु अंते पुव्वप्पतरे भयसु दोसे ॥

चू. सोलस उग्गम दोसा, सोलस उप्पायणा दोसा, दस एसणा दोसा, एते सव्वे समुदिता
बायालीसं भवन्ति । एते सुयकरणे “सुय” श्रुतज्ञानं, “करो” हस्तः, तेन सुतमतेण करेण,
हिययपडे वियरइत्ता हृदय एव पटः “हृदयपटः” विरएत्ता पत्थारेत्ता, किं कायव्वं ? भण्णति—
जत्थ अप्पतरं पायच्छित्तं सो पुव्वं दोसो भतियव्वो सेवितव्वेत्यर्थः । तं च पच्छित्तं पिंडपत्थारे
भणितं “पणगादी चउगुरुगभन्ते” त्यर्थः ॥ जति पुण एताए जयणाए जयंतो दिवसतो भत्तपाण
न लभति तहे राओ वि जयणाए घेतव्वं । अजयणाए गेण्हंतस्स इमं पच्छित्तं भवति—

[भा. ४४६] लिंगेण कालियाए, मीसाणं कालियाए गुरु लिंगे ।

सुद्धाण दियाऽलिंगे, अलाभए दोसु वी तरणं ॥

६. 'लिंगेण'ति सलिंगे, 'कालियाते' रातीते, जइ गेणहंति चउगुरुं । 'मीसाणं' ति अगीयत्येहिं मीसा जता राती सलिंगेण वा परलिंगेण वा गेणहंति ततो चउगुरुं । सुद्धाणं ति "सुद्धा" गीयत्या एव केवला, जतिते दिया परलिंगेण गेणहति ततो चउगुरु । अलाभए ति सब्बहा अलब्धमाणे, दोसूवि ति फासु-अफासुयत्ते वा जहालाभेण अप्पणो गच्छस्स वा तरणं करेति, "तरणं" नाम नित्थारणं ॥ एसेव गाहत्थ व्याख्यायते-

[भा. ४४७] गिहिणात पिसीय लिंगे, अगीतणाता निसिं तदुभए वी ।

अगीतगिहिणाते, दिवसओ गुरुगा तु परलिंगे ॥

६. "लिंगेण कालियाए"ति अस्य व्याख्या - गिहिणादि ति जत्थ गिहत्था जाणंति जहा साहूणं न वट्टति राओ भुजिउं तत्थ जति राओ सलिंगेण गेणहंति चउगुरुं । पिसित्ते ति जत्थ गिहत्था जाणंति जहा साहूणं न वट्टति पिसियं घेतुं भुत्तुं च तत्थ जइ सलिंगेण गेणहति चउगुरुं

"मीसाणं कालियाए गुरु लिंगे" ति अस्य व्याख्या - अगीयणाया निसिं तदुभए वि "अगीता" मृगा, तेहिं नाता जहा "एतेहिं एयं भत्तपाणं रातो गहितं", तदुभएणं ति सलिंगेण वा परलिंगेण वा, तहा वि चउगुरुं । अगीयत्थ पच्छद्धं, अगीयत्थसाहूहिं न तं, गिहत्थेहिं वा नातं जहा एतेहिं परलिंगेण गिहितं, तत्थ वि चउगुरुं, दिवसतो वि, विमंग पुण रातो । अहवा "दिवसओ" ति सूद्धा गीयत्या जति दिवसओ सलिंगेण लब्धमाणे परलिंगेण गेणहंति तो चउगुरुअं ॥

जं एयं पच्छिद्धं भणितं एयं कज्जे अजयणाकारिस्स भणियं । जतो भण्णति-

[भा. ४४८] अजतणकारिस्सेवं कज्जे परदव्वलिंगकारिस्स ।

गुरुगा मूलमकज्जे, परलिंगं सेवमाणस्स ॥

६. अजयणं जो करेति सो भण्णति - "अजणकारी" तस्स अजयणकारिस्स अजयणाए परदव्वलिंगं करेत्तस्स चउगुरुगा पच्छित्तं भणियं । जो पुण अकारणे परदव्वलिंगं सेवति करोतीत्यर्थः तस्स मूलं पच्छित्तं भवति ॥

[भा. ४४९] एतेसिं असतीए ताए गहणं तप्पेस्सतीए तु ।

लिंगदुग नातनाते गीयमगीतेहिं भयणा तु ॥

[भा. ४५०] (दोस) फासुगपरित्तमूले, दिवसतो लिंगे विसोधिकोडी य ।

सप्पडिवक्खा एते, नेतव्वा आनुपुव्वीए ॥

६. फासुयं ववगयजीवियं, परित्तं संखेयासंखेय-जीवं, मुलेत्ति मूलगुणा मूलपलंबा वा, दिवसतो ति उदिते जाव अणत्थंते, लिंगे ति सलिंगेण, विसोहिकोडि ति अप्पतरदोसा । सपडिवक्खा य पच्छइ कंठं । एते ति फासुगादी पदा संबंज्जंति । फासुगेण वा अफासुगेण वा अप्पणो गच्छस्स वा तरणं करेति । एवं परित्तेण वा अनंतेण वा, मूलगुणावराह-पडिसेवणाए उत्तरगुणावराह-पडिसेवणाए वा । अहवा - मूलपलंबेसु वा अग्रपलंबेसु वा, दिवसतो वा रातीए वा, सलिंगेण वा परलिंगेण वा, विसोहिकोडीए वा अविसोहिकोडीए वा, जहा तरति तथा करोतीत्यर्थः । एस अद्धाणे असंथरणे गहणजयणा भणिया ॥ इदानिं असंथरणे चेव समगजोजणा कज्जति

[भा. ४५१] अद्धाणमसंथरणे, चउसु वि भंगेसु होइ जयणा तु ।

दोसु अगीते जतणा, दोसु तु सव्भावपरिकहणा ॥

६. अद्धाणपडिवक्खा असंथरमाणा चउसु वि रातीभोयणभंगेसु जयणं करेति । का पुण

जयणा ? भण्णति -- पुब्बं पढमभंगेण पच्छा ततियभंगे, ततो बीयभंगे, ततो चरिमे । दोसु त्ति पढमततिएसु भंगेसु अगीयत्थातो जयणा कज्जति, जहा अगीयत्थो न जाणति तहा धेतव्वं । दोसु त्ति बितियचरमेसु भंगेसु अगीयत्थाणं सव्वावो परिकहिज्जति । 'परिकहणा' नाम पन्नवणा, ते अगीता एवं पन्नविज्जंति, जहा "अप्पं संजमं चएउं बहुतरो संजमो गहेयव्वो, जहा वणिओ - अप्पं दविणं चइउं बहुतरं लाभं गेण्हति एवं तुमं पि करेहिं ।" भणियं च ।

"सव्यत्थं संजमं संजमाओ अप्पामेव रक्खंतो ।

भुज्जति अट्ठिआत्ताओ पुण्णे निरोद्धी न ताविरती" ॥

भण्णइ य जहा "तुमं जीवंतो एयं पच्छित्तेण विसोहेहिसि, अन्नं च संजमं काहि-
सि" । एवं च पन्नवेउं सो वि गेण्हाविज्जति । अद्धाणेत्ति दारं गतां ॥ इयानि "दुल्लभे" त्ति दारं-

[भा. ४५२] दुल्लभदव्वे पढमो, हवेज्ज भंगो परिण्णचउरो वि ।

ओमे वि असंथरणे, अध अद्धाणे तहा चउरो ॥

यू. दुल्लभदव्वं सतपाकसहस्सपागादि वा त्रिकदुकादि वा तं च पत्ते कारणे न लब्धिहिति त्ति काउं अनागयं च घेतुं सारक्खणा कायव्वा, पच्छा समुप्पण्णे कारणे तं दिया भुंजति । एस चेव प्रायसो पढमभंगो दुल्लभदव्वे संभवतीत्यर्थः । दुल्लभे त्ति गयं । इदानि "उत्तमट्ठे" त्ति दारं - परिण्णचउरोवित्ति "परिण्ण" अनसणं, तंमि अनसणे "चउरो" वि रातीभोयणभंगा समाहिहेउं घडावेयव्वा । उत्तमट्ठे त्ति दारं गयं ।

इदानि "ओमे" त्ति दारं - ओमे वि पद्यद्धं । "ओमं" दुभिक्खं, तंमि दुब्भिक्खे असंथरता जहा अद्धाण पडिवण्णा चउसु रातीभोयणभंगेसु गहणं करेति तहा ओमंमि वि । ओमे त्ति दारं गतं ॥

इदानि "गच्छानुकंपया" "सुत्तत्थविसारयायरिए" एते दो वि दारा जुगवं भण्णंति -

[भा. ४५३] गच्छानुकंपणद्धा, सुत्तत्थविसारए य आयरिए ।

तनुसाहारणहेउं, समाहिहेउं तु चउरो वि ॥

यू. गच्छो सबालवुद्धो, तस्स अणुकंपणहेउं, सुत्तं च अत्थो य "सुत्तत्थं" तंमि सुत्तत्थे "विसारतो" विनिश्चि जानकेत्यर्थः तस्स विसारयायरिस्स गच्छस्स वा तनुसाहारणहेउं, "तनू" सरीरं, "साहारणं" नाम बलावट्ठंभकरणं, "हेउं" कारणं, बलावट्ठंभारणायेत्यर्थः ।

गणस्स वा आयरियस्स वा असमाधाने समुत्पन्ने समाधिहउं, समाधिकारणाय, चउरो वि रातीभोयणभंगा सेव्वा इत्यर्थः ॥

कहं पुण गच्छस्स आयरियस्स वा अट्ठाय चउभंगसंभवो भवति ? भण्णति -

[भा. ४५४] संपिहिमादी पढमो, बितिओ अवरण्हसंखडीए उ ।

उस्सूरभिक्खहिंडण, भुंजंताणेव अत्थमितो ॥

यू. सन्निहाणं सन्निही, "सं" इत्ययमुपसर्ग "निही" ठाक्कणं, सन्निही, सा यउप्पण्णे कारणे "तं कारणं साधयिस्सती" त्ति ठाविज्जति । सा य घृतादिका, तं दिया धेतुं दिया य दायव्वं - एस पढमभंगो एवं संभवति । बितियभंगो अवरण्हसंखडीए, जत्थ वा संनिवेसे उस्सूरे भिक्खा य आहिंडिज्जइ तत्थ जाव भुंजति ताव अत्थंतं, एवं बितियभंगो - दिया गहियं रातो भुलं ॥

ततियचरिमभंगाणं पुण इमो संभवो -

[भा. ४५५] वइगति भिक्खु भावित, सल्लिगेण तु ततियओ भंगो ।

चरिमो तु निसि बलीए, दिव पेसण रत्ति भोयिसु वा ॥

चू. वतिता गोउलं, “आदि” गहणातो अन्नत्थ वा जत्थ अनुदिए आदिच्चे वेला भवति, सा वइया जइ भिक्खूहिं अरुणोदए भिक्खुगहणेण भाविता तो सल्लिगेण चेव गेण्हति, इतरहा परल्लिगेण वि, पच्छा उदिते आदिच्चे भुंजति । एस एतितो भंगो । चउत्थभंगो निसि राती, बलि असिवादिप्पसमणनिमित्तं कूरो कज्जति, सा बली जत्थ राओ कज्जति तत्थ रातो चेव धेत्तुं अण्हियासा विणस्सणभया वा रातो चेव भुंजति, “निसि बलीए” वा बला भुंजाविज्जंति रण्णा । एस चरिमभंगो अहवा – एस चरिमभंगो अन्नहा भण्णति – दिया पेसण त्ति आगाढकारणे आयरिएण कोति साहू पेसिओ, सो दिवसभुक्खितो रातो पच्चागओ, ताहे अण्हियासस्स जाणं रातोए भुंजति कुलाणि तेसु धेत्तुं रातो चेव दिज्जति । “वा” विकल्पे, दिवा भोजिकुलेष्वपि दीयते इत्यर्थः । अहवा रत्तिभोजिसु व त्ति जत्थ जणवतो राओ भुंजति, जहा उत्तरावहे, तत्थ साहवो कारणद्धिता चरिमभंगं सफलां करेति । गया रातीभोयणस्स कप्पिया पडिसेवणा, गया राइभोयण पडिसेवणा ॥ गता य मूलगुण-पडिसेवणा इति ॥

इदानि उत्तरगुणपडिसेवणा भण्णति – ते उत्तरगुणा पिंडविसोहादओ अनेगविहा । तत्थ पिंडे ताव दप्पियं च पडिसेवणं भण्णति । तत्थ दप्पिया इमेहिं दारेहिं अनुगंतव्वा –

[भा. ४५६] पिंडे उग्गम उप्पादणेसण संजोयणा पमाणे य ।

इंगाल धूम कारण, अड्डविहा पिंडनिज्जुत्ती ॥

चू. एतीए गाहाए वक्खाणातीदेसनिमित्तं भण्णति –

[भा. ४५७] पिंडस्स परूवणता पच्छित्तं चेव जत्थ जं होति ।

आहारेवधिसेज्जा, एक्केकेअड्ड ठाणाई ॥

चू. पिंडस्स परूवणा असेसा जंहा ‘पिंडनिज्जुत्तीए’ तहा कायव्वा । पच्छित्तं च जत्थ जत्थ अवरहे जं तं जहा कप्पपेठियाए वक्खमाणं तहा दड्डव्वं । आहारेत्ति एस आहारपिंडो एवं अड्डहिं दारेहं वक्खाणितो । एवं उवहीए सेज्जाते त एक्केके अड्ड उग्गमादिदारा दड्डव्वा ।

[उवहीए] – “उग्गम उप्पायण, एसणा य संजोयणा पमाणे य ।

इंगाल धूम कारण अड्डविहा उवहिनिज्जुत्ती ॥”

[सेज्जाए] – “उग्गम उप्पायण, एसणे य संजोयणा पमाणे य ।

इंगाल-धूम-कारण अड्डविहा सेज्जनिज्जुत्ती ॥”

एस दप्पिया पडिसेवणा गता ॥ इदानि कप्पिया भण्णति –

[भा. ४५८] असिवे ओमोदरिए, रायदुड्डे भये य गेलण्णे ।

अद्धाणरोघए वा, कप्पिया तीसु बी जतणा ॥

चू. असिवं उद्वाइयाए अभिददुत्तं दुओमं दुब्भिक्खं, राधा वा पदुड्डो, बोहिगादिभएण वा नद्धा, गिलाणस्स वा, अद्धाणपडिवण्णा वा, नगरादिउवरोहे वा द्विता । तीसुवि त्ति आहार-उवहि-सेज्जासु जयणा इति पनगहाणीए-जाव-चउगुरुएण वि गेण्हमाणणा कप्पिया पडिसेवणा भवतीत्यर्थः ॥

चोदगाह - “मूलगुणउत्तरगुणेषु पुत्र्यं पडिसेहो भणितो ततो पच्छा कारणे पडिसेहस्सेव अणुण्णा भणितो । तो जा सा अणुण्णा किमेगंतेण सेवणिज्जा उत ने ति” ? । आयरियाह -

[भा. ४५९] कारणपडिसेवा वि य, सावज्जा निच्छए अकरणिज्जा ।

बहुसो विचारइत्ता, आधारणिज्जेसु अत्थेसु ॥

चू. कारणं असिवादी तस्मि असिवादिकारणे पत्ते जा “कारणपडिसेवा” सा सावज्जा, “सावज्जा” नाम बंधात्मिका सा निच्छएण अकरणिज्जा, “निच्छओ” नाम परमार्थः, परमत्थओ अकरणीया सा, अविशब्दात् किमंग पुण अकारणपडिसेवा । एवं आयरिएमाभिहिं चोदगाह - “जइ सा अणुण्णा पडिसेवा निच्छएण अकरणिज्जा तो तीए अणुण्णं प्रति नैरर्यक्यं प्राप्नोति”

आचार्याह - न नैरर्यक्यं । कहां ? भणति - बहुसो पच्छद्धं । “बहुसो” अनेगसो, विचारइत्ता विचारैऊण अकर्तव्या येऽर्था ते अवधारणीया असिवादिकारणेषु उप्पन्नेसु जइ अन्नो नत्थि नाणातिसंघणोवाओ तो, विचारैऊण अप्पबहुत्तं आधारणिज्जेसु अत्थेसु प्रवर्तितव्यमित्यर्थः अहवा - धारिज्जंतीति धारणिज्जा । के ते ? भणंति, अथ अथा, ते य नाणदंसणचरित्ता, तेसु अवधारणिज्जेसु पत्तेसु अल्पबहुत्तं बहुसो विचारइत्ता प्रवर्तितव्यमित्यर्थः ॥

पुनरप्याह चोदक - “ननु कप्पिया पडिसेवं अणुण्णायं असेवंतस्स आणाभंगो भवति ?” आचार्याह -

[भा. ४६०] जति वि य समणुन्नाता, तह वि य दोसो न वज्जणे दिट्ठो ।

ददधम्मता हु एधं, आभिकखनिसेव-विद्वयता ॥

चू. जइ वि अकप्पियपडिसेवणा अणुण्णाता तहा वि वज्जणे आणाभंगदोसो न भवतीत्यर्थः अणुण्णायं पि अपडिसेवंतस्य अयं चान्यो गुणो “ददधम्मया” पच्छद्धं । न य अभिक्खनिसेवदोसा भवति, न य जीवेसु निद्वया भवति । तन्हा कप्पियपडिसेवा वि सहसादेव नो पडिसेवेज्जा ॥

सा पुण कतमेसु पडिसेवियत्थेसु कप्पिया पडिसेवणा भवति ? भणति -

[भा. ४६१] जे सुत्ते अवराहा, पडिकुट्ठा ओहओ य सुत्तत्थे ।

कप्पंति कप्पियपदे, मूलगुणे उत्तरगुणे य ॥

चू. “जे सुत्ते अवराहा पडिकुट्ठा” अस्य व्याख्या -

[भा. ४६२] हत्थादिवातणत्तं, सुत्तं ओहो तु पेढिया होति ।

विधिसुत्तं वा ओहो, जं वा ओहे समोत्तरति ॥

चू. “जे भिक्खु हत्थकम्मं करेति करेत्तं वा सातिज्जति”, एयं हत्थकम्मसुत्तं भणति । एयं सुत्तं आदिकाउं जाव एगूणवीसइमस्स अंते वायणासुत्तं । एतेसु सुत्तेसु जं पडिसिद्धं । “ओहो तु सुत्तत्थे” ति अस्य व्याख्या - ओहो तु पेढिया होति, ओहो निसीहपेढिया, तत्थ जे गाहासुत्तेण वा अत्थेण वा अत्था पडिसेवित्ता । अहवा - विहिसुत्तं वा सुत्तं भणति, तं च सामातियादिविधिसुत्तं भणति, तत्थ जे अत्था पडिसिद्धा । अहवा - जं वा ओहे समोत्तरइ ति सो ओहो भणति - उस्सगो ओहो ति वुत्तं भवति । तत्थ सव्वं कालियसुत्तं ओयरति । तं सव्वं ओहो भणति । एयं मि ओहे जे अत्था सुत्तेण वा अत्थेण वा “पडिकुट्ठा” निवारिया इत्यर्थः, ते “कप्पंति” कप्पियाए, ते अववायपदेत्यर्थः । जे ते कप्पंति अववायपदेण ते “मूलगुणा वा उत्तरगुणा वा” दप्प-कप्प

पडिसेवाणं समासओ वक्खाणं भणियं ॥ इदानीं समेया भण्णाति -

[भा. ४६३] दप्प-अकप्प-निरालंब-घियत्तो अप्पसत्थ-वीसत्थे ।

अपरिच्छ अकडयोगी अणाणुतावी य निस्संके ॥

यू. तत्थ दप्पो ताव भणामि एवं गाहा समोयारिज्झति - अहवा - अन्येन प्रकारेणाव-
तारः । दप्पिया कप्पिया पडिसेवणा भणिता । अहवा - अन्येन प्रकारेण दप्पकप्पपडिसेवाणं
विभागो भण्णाति - “दप्प अकप्प” दारगाहा, दस दारा । दप्पे ति अस्य व्याख्या -

[भा. ४६४] वायामवग्गणादी, निक्कारणधावणं तु दप्पो तु ।

कायापरिणयगहणं अकप्पो जं वा अगीतेणं ॥

यू. वायामो जहा लगुडिभमाडणं, उवल्लयकडुणं, वग्गणं मल्लवत् । “आदि” सद्वग्रहणा
बाहुजुल्लकरणं चीवरडेवणं वा धावणं खड्डयप्पवाणं । दप्पो गतो ।

अकप्पो ति दारं । “काया” पच्छद्धं, काय ति पुढवादी, तेसि अपरिणयाणं गहणं करेति,
तेहिं वा कायेहिं हत्थमत्तादी संसद्धा, तेहिं य हत्थमत्तेहिं अपरिणएहिं भिक्खं गेण्हति, जहा
“उदउल्ला, ससणिद्धा, ससरक्खे” त्यादि, एस अकप्पो भण्णाति । जं वा अगीयत्थेण
आहार-उवहि-सेज्जादी उप्पादियं तं परिभुजंतस्स अकप्पो भवति । अकप्पो गओ ॥

निरालंबणे ति अस्य व्याख्या - सालंबसेवापरिज्ञाने सति निरालंबसेवनावबोधो भवतीति
कृत्वा सालंबसेवा पूर्वं व्याख्यायते -

[भा. ४६५] संसारगड्डपडितो, नाणादवलंबितुं समारुहति ।

मोक्खतडं जघ पुरिसो, वल्लिविताणेण विसमा उ ॥

यू. संसारो चउगतिओष गड्ड खड्डा, दव्वे अगडादि, भावे संसार एव गड्डा संसारगड्डा,
ताए पडितो नाणाति अवलंबितुं समुत्तरति । “आदि” गहणातो दंसणचरित्ता । समारुहति तडं
उत्तरनीत्यर्थः । मोक्खो ति कृत्स्नकर्मक्षयात् मोक्षः । तडं तीरं । जहा जेणप्पगारेण, वल्लि ति
कौसंबवल्लिमादी, वियाणं नामं अनेगाणं संघातो । अहवा - वल्लिरेव वियाणं वितण्णत इति
वियाणं, तेन वल्लिविताणेण जहा पुरिसो विसमातो समुत्तरति तहा नाणादिया संसारगड्डातो
मोक्षतडं उत्तरतीत्यर्थः ॥

तानि नाणादीनि अवलंबितुं अकप्पियं पडिसेवति । जतो भण्णाति -

[भा. ४६६] नाणादी परिवुट्ठी न भविस्सति मे असेवते बितियं ।

तेसिं पसंघणद्धा सालंबनिसेवणा एसा ॥

नाणदंसणचरित्ताण “वुट्ठी” फाती न भविस्सति मे, तो तेसिं नाणादीण संघणद्धाते,
“संघणा” नाम ग्रहणं गुणनं अतोऽसेवनादित्यर्थः, “बितितं” अववात्तपदं, तं सेवति एसा
सालंबसेवना भवतीत्यर्थः ॥ इमा निरालंबण-

[भा. ४६७] निक्कारणपडिसेवा, अपसत्थालंबणा य जा सेवा ।

अमुगेण वि आयरियं, को दोसो वा निरालंबा ॥

यू. अकारणे चेव पडिसेवति, एसा निरालंबा । अप्पसत्थं वा आलंबणं काउं पडिसेवति,
एसा दिवि निरालंबा । किं पुण तं अप्पसत्थं आलंबनं ? भण्णाति - “अमुगेण वि आयरियं” अहं

आवरामि, को दोसो वा इति भणिऊण आसेवति, जहा गंडं पिलागं वा परिपेळ्ळिआ मुहुत्तगं, एवं विण्णवणित्थीसु दोसो तत्थ कतो सिया, एवमादिया निरालंबसेवादित्यर्थः । निरालंबणे ति गतं ॥ इदानीं चियत्ते ति दारं-

[भा. ४६८] अं सेवितं तु वित्तिव गेण्णयाइसु असंथरत्तेणं ।

हडो वि पुणो तं, चिय चियत्तकिच्चो निसेवंतो ॥

यू. जं वित्तिवपदेण अववायपदेण निसेवितं गिलाणादिकारणेण असंधरे वा, पुणो तं चेव हडो समत्थो वि होउं निसेवंतो चियत्तकिच्चो भवति । “किच्चं” करणिअं, त्यक्तं कृत्यं येन स भवति त्यक्तकृत्यः- त्यक्तचारित्रेत्यर्थः । चियत्ते ति गतं ॥

इदानीं अप्ससत्थे ति दारं - अप्ससत्थभावेण पडिसेवति ति वुत्तं भवति । जहा -

[भा. ४६९] बलवण्णरुवहेतुं फासुयभोई वि होइ अप्ससत्थो ।

किं पुण जो अविमुद्धं निसेवते वण्णमादडा ॥

यू. “बलं” मम भविस्सति ति मंसरसमादि आहारे ति, सरीस्स वा “वण्णो” भविस्सति ति घृतातिपाणं करेति, बलवण्णेहिं “रुवं” भवती ति एतान्येव आहारयति, “होउं” कारणं, “फासुगं” गयजीवियं, “अवि” अत्थसंभावणे, किं संभावयति? “एसो वि ताव फासुग-भोती अप्ससत्थपडिसेवी भवति, “किं पुण” पच्छद्धं? अविमुद्धं आहाकम्मादी, “वण्णो” “आदि” गगहणा रुवबला घेप्पंति । अप्ससत्थे ति गतं ॥ इदानीं वीसत्थे ति दारं -

[भा. ४७०] सेवंतो तु अकिच्चं लोए लोउत्तरंमि वि विरुद्धं ।

परपक्खे सपक्खे वा वीसत्था सेवगमलझे ॥

यू. सेवंतो प्रतिसेवंतो, अकिच्चं पाणादिवायादि । अहवा - अकिच्चं जं लोअलोउत्तरविरुद्धं, तं पडिसेवंतो सपक्खपरपक्खातो न लज्जति । सपक्खो” सावगादी, “परपक्खो” मिथ्यादृष्टयः एसा वीसत्था सेवणा इत्यर्थः । वीसत्थे ति गतं ॥ इदानीं अपरिच्छिय ति दारं -

[भा. ४७१] अपरिक्खिउभायवए निसेवमाणो तु होति अपरिच्छं ।

तिगुणं जोगमकासुं वित्तियासेवी अकडजोगी ॥

यू. “अपरिक्खिउ” पुव्वद्धं । अपरिक्खिउं अनालोच्य, “आयो” लाभः प्राप्तिरित्यर्थः, “व्ययो” लब्धस्य प्रनाशः, ते य आयव्यये अनालोचितं पडिसेवमाणस्स अपरिक्ख पडिसेवणा भवतीत्यर्थः । अपरिच्छ ति दारं गतं ।

अकडजोग ति दारं - “तिगुणं” पच्छद्धं । ति ति संखा, तिन्नि गुणीओ तिगुणं, असंधरातीसु तिन्निवारा एसणियं अन्नेसिउं जता तत्तिववाराए वि न लब्धति तदा चउत्थपरिवाडीए अनेसणियं घेतव्वं । एवं तिगुणं जोगमकाऊण, “जोगो” व्यापारः, वित्तियवाराए चेव अनेसणीयं गेण्हति जो सो अकडजोगी भण्णति । अकडजोगि ति गतं ॥ अनाणुतावि ति दारं -

[भा. ४७२] वित्तियपदे जो तु परं, तावेत्ता नाणुतप्पते पच्छ ।

सो होति अननुतावी, किं पुण दप्पेण सेवेत्ता ॥

यू. “वित्तियं” अववातपदं तेन अववातपदेण “जो” साहू “परा पुढविकाया ते जो संघट्टणपरितावणउद्दवणेण वा तावणं करेत्ता पच्छ नाणुतप्पति, जहा “हा दुडुकयं कारगगाहा”

सो होति अननुतावी अपच्छ तावीत्यर्थः । कारणे विनियोगेण तत्राणां पडिसेविऊण अपच्छताविणो अननुतावी पडिसेवा भवति किं पुण जो दप्पेण पडिसेविता नाणुतप्पतेत्यर्थः । अननुतावि ति गतं ॥

निस्संको ति दारं - संकणं संका, अनिरपेक्षाव्यवसायेत्यर्थः । निग्गयसंको निस्संको निरपेक्षेत्यर्थः । सा य निस्संका दुविहा-

[भा. ४७३] करणे भए य संका, करणे कुव्वं न संकइ कतो वि ।

इहलोगस्स न भायइ, परलोए वा भए एसा ॥

च. करणंक्रिया, तं करेतो निस्संको, भयं नाम अपाचोद्वेगित्वं, “संक” ति, इह छंदोभंगभया निगारलोवो द्रष्टव्यः । करणनिस्संकताए वक्खाणं करेति “करणे कुव्वं न संकति कुतो” ति कुतो वि न कस्यचिदाशंकेतेत्यर्थः । भयणिस्संकाए वक्खाणं करेति “इहलोगस्स” पच्छ । भए एस ति एसा भए निस्संकता इत्यर्थः । सेसं कंठं ॥

इदानीं एतासु दससु वि असुद्धपडिसेवणासु पच्छित्तं भण्णति-

[भा. ४७४] मूलं दससु असुद्धेसु जाण सोधिं च दससु सुद्धेसु ।

सुद्धमसुद्धवइकरे पण्णहुविदू तु अन्नतरे ॥

च. दससु असुद्धेसु ति दससु वि एतेसु दप्पादिएसु अमुद्वपदेसु मूलं भवतीत्यर्थः । अहवा - “मूलं दससु”, दससु दप्पादिसु मूलं दप्पादिसु मूलं भवतीत्यर्थः । “असुद्धेसु ति एतेसु दससु असुद्धपदेसु पडिसेविऊमाणेसु चारित्रसमुद्धं भवतीत्यर्थः । एतेसु चैव दससु दप्पादिसु सुद्धेसु चारित्रविशुद्धिं जानीहि । कहां पुणरेषां सुद्धासुद्धं भवति ? उच्यते - वर्तमानावर्तमानचोरित्यर्थः, “सुद्धसमुद्ध वतिकरे” ति किंचि सुद्धं किंचि समुद्धं, तेसिं सुद्धासुद्धाणं मेलओ “वतिकरो” भण्णति ॥ एत्थ वक्खाण गाहा -

[भा. ४७५] सालंबो सावज्जं, निसेवते नाणुतप्पते पच्छा ।

जं वा पमादसहिओ, एसा मीसा तु पडिसेवा ॥

च. नाणादियं आलंबणं अवलंबणाणो सालंबो भण्णति । तं पसत्थमालंबणं आलंबिऊण सावज्जं निसेविऊण नाणुतप्पति पच्छा, सालंबं पदं सुद्धं सालंबित्वात्, अनानुतावी पदं असुद्धं अपश्चात्तापत्वात् । एवं अन्नाण वि पदाणं सुद्धासुद्धेण मीसा पडिसेवा भवतीत्यर्थः । जं वा अन्नतरपमाणेण पडिसेवितं तं पच्छाणुतावजुत्तस्स असुद्धसुद्धं भवति एसा मीसा पडिसेवा भवतीत्यर्थः ॥

एताए मीसाए पडिसेवणाए का अरोवणा ? भण्णति - पण्णहुविऊ उ अन्नतरे “पण्ण ति” वा “पण्णवण” ति “परुवण” ति वा “विण्णवण” ति वा एग्हं, “अट्ठो” नाम मीसियाए पडिसेवणाए पच्छित्तं, “विदू” नाम ज्ञानी, “अन्नतरे” ति मीसपडिसेवणाविकप्पे मीसपडिसेव- नाए जे विदू ते पायच्छित्तं परुवयंतीत्यर्थः ॥ अथवा दसण्ह वि पदाण इमं पच्छित्तं-

[भा. ४७६] दप्पेण होति लहुया सेसा काहं ति परिणते लहुओ ।

तब्भावपरिणतो पुण जं सेवति तं सभावजे ॥

च. दप्पेण धावणादी करेमि ति परिणए चउलहुगा भवंति । सेसा अकप्पादिया घेप्पंति, ते करेमि ति परिणते मासलहु भवति । एतं परिणामनिष्फण्णं । जता पुण तब्भावपरिणओ

भवति, तस्य भावस्तदभावः दम्पादियाण अप्पण्णो स्वरूपे प्रवर्तनमित्यर्थः । “पुन” विशेषणे, पूर्वाभहितप्रार्याश्चित्तत्वात् अयं विशेषः । आयसंजमपवयणविराहणाणिष्फण्णं पच्छित्तं दङ्गव्वमिति ॥ अहवा मीसा पडिसेवणा इमा दसविहा भण्णति --

[भा. ४७७]

दम्पमादाणाभोगा आतुरे आवतीसु य ।

तित्तिणे सहस्सकारे भयप्पदोसा य वीमंसा ॥

[भा. ४७८]

दम्पमादाणाभोगा सहस्सकारो य पुव्व भणिता उ ।

सेसाणं छण्हं पी इमा विभास तु विण्णेया ॥

यू. दम्पो पमादो अनाभोगो सहस्सकारो य एते तहेव आदीए पुव्वं “वणििया” भणिया । तो सेसाणं विभासा अर्थकथनं ॥ आतुरे ति अस्य व्याख्या—

[भा. ४७९] पढम—वितियदुतो वा बाधितो वा जं सेवे आतुरा एसा ।

दव्वादिअलंभे पुण, चउविधा आवती होति ॥

यू. पुव्वद्धं । पढमो खुहापरिसहो वितिओ पिवासापरिसहो, बाधितो जर—सासादिणा । एत्थ जयणाए पडिसेवमाणस्स सुद्धा पडिसेवणा । अजयणाए तन्निष्फण्णं पच्छित्तं भवति ।

“आवतीसुय” अस्य व्याख्या “दव्वादि” पच्छद्धं । दव्वादि “आदि” सदातो खेत्तकाल-भावाधेय्यति । दव्वतो फासुगं दव्वं न लब्धति, खेत्तओ अद्धाण—पडिवण्णताण आवती, कालतो दुब्भिकखादिसु आवती, भावतो पुणो गिलाणस्स आवती । एत्थ जेण एयाए चउव्विहाए आवतीए पडिसेवति तेन एसा सुद्धा पडिसेवणा अजयणाए पुण तन्निष्फण्णं ति । “आवईसु” ति दारं गतं ॥ “तित्तिणे” ति अस्य व्याख्या—

[भा. ४८०]

दव्वे य भाव तित्तिण, भयमभियोगेण सीहमादी वा ।

कोहादी तु पदोसो, वीमंसा सेहमादीणं ॥

यू. पातो तित्तिणो दुविहो — दव्वे भाव य । दव्वे तैवरुयं दारुयं अग्निमाहियं तिडित्तिडे ति, भावे आहारातिसु अलब्धमाणेसु तिडित्तिडे ति, असरिसे वा दव्वे लद्धे तिडित्तिडे ति । तित्तिणियत्तं दप्पेण करेमाणस्स पच्छित्तं, कारणे वइयाइसु सुद्धो । तित्तिणे ति गतं ।

“भए” ति अस्य व्याख्या — भयमभियोगेण सीहमादी वा द्वितीयपादः । “अभियोगो” नाम केणइ रायादिणा अभिउत्तो पंथं दंसेहि, तदमथा दर्शयति । सीहमयाद्वा वृक्षमारूढ, एत्थ सुद्धो । अणाणुतापित्तेण पच्छित्तं भवति ।

“पदोसा” य ति अस्य व्याख्या — कोहादी उ पदोसो तृतीयः पादः । कोहादिएण कसाएण पदोसेण पडिसेवमाणस्स असुद्धो भवति । मूलं से पच्छित्तं कसायनिष्फण्णं वा । पदोसे ति गतं

“वीमंसे” ति अस्य व्याख्या — वीमंसा सेहमादीणं ति चतुर्थ पादः । वीमंसा परीक्षा । सेहं परिक्रमाणेण सच्चित्तगमणादिकिरिया कया होअ, किं सदहति न सदहति ति सुद्धो ॥

अहवा इमे मीसियपडिसेवणप्पगारा—

[भा. ४८१]

देसच्चाइ सव्वच्चाई, दुविधा पडिसेवणा मुणेयव्वा ।

अनुवीयि अननुवीती, सइं च दुक्खुत्त बहुसो वा ॥

यू. चारित्तस्स देसं चयति ति देसच्चाती, सव्वं चयति ति सव्वच्चाती एसा दुविहा पडिसेवणा

समासेण नायव्वा । अनुवीति चित्तेऊण गुणदोसं सेवति, अननुवीत्ति सहसादेव पडिसेवति । सति ति एगसि, दुक्खुत्तो दो वारा, बहुसो त्रिप्रभृतिबहुत्वं ॥

“देसच्चाइ” ति अस्य व्याख्या -

[भा. ४८२] जेण न पावति मूलं नाणादीणं व जहिं धरति किंचि ।

उत्तरगुणसेवा वा देसच्चाएतरा सव्वा ॥

चू. जेण अवराहेण पडिसेवितेण “मूलं” पच्छित्तं न पावति सा देसच्चागी पडिसेवणा । जेण वा अवराहेण पडिसेवितेण नाण-दंसण-चरित्ताण किंचि धरति सा वि देसच्चागी पडिसेवणा उत्तरगुणपडिसेवा वा देसच्चागी पडिसेवणा । इतरा सव्व ति “इतरा” नाम जाए मूलं पावति, नाणादीणं वा न किंचिं धरति, मूलगुणपडिसेवा वा, एसा सव्वच्चागी पडिसेवणा भवतीत्यर्थः ॥ अननुविय ति सस्य व्याख्या-

[भा. ४८३] जा तु अकारणसेवा सा सव्वा अननुवीयितो होति ।

अनुवीयी पुण नियमा अप्पज्जे कारणा सेवा ॥

चू. पुव्वद्धं । जा अकारणतो पडिसेवा गुणदोसे अर्धितेऊण सा अणुसोती पडिसेवा, प्पमाणतो एक्कसि दो तिन्नि वा परओ वा पडिसेवति । “अणुवीति” ति अस्य व्याख्या - अणुवीती पुण पच्छद्धं । असिवादी कारणे, आत्मवशः अपरायत्तेत्यर्थः, सो पुण गुणदोसे विचिंतितेऊण जं जयणाए पडिसेवति एसा से अणुवीतीपडिसेवणा भवतीत्यर्थः । भणिया गीरिस्स पडिसेवणा ॥

इदानिं कप्पिया पडिसेवणाए भेया भण्णति -

[भा. ४८४] दंसण-नाण-चरित्ते तव-पवयण-समिति-गुत्तिहेतुं वा ।

साधम्मियवच्छल्लेण वा वि कुलतो गणस्सेव ॥

[भा. ४८५] संघस्सायरियस्स य असहुस्स गिलाण-बाल-बुद्धस्स .

उदयग्गि-चोर-सावय-भय-कंतारावतीवसणे ॥

चू. दंसण-नाण-चरणा तिन्नि वि एगगाहाए वक्खाणेति -

[भा. ४८६] दंसणपभावगाणं सट्ठाणट्ठाए सेवती जं तु ।

नाणे सुत्तत्थाणं चरणेसणइत्थिदोसा वा ॥

चू. दंसणपभावगाणि सत्थाणि सिद्धिविणिच्छिय-सम्भत्तिमादिगेण्हंतो असंथरमाणो जं अकप्पियं उसेवति । जयणाए तत्थ सो सुद्धो अपायच्छित्ती भवतीत्यर्थः । नाणे ति नाणनिमित्तं सुत्तं अत्थं वा गेण्हमाणो तत्थ वि अकप्पियं असंथरे पडिसेवंतो सुद्धो । चरणे ति जत्थ खेत्ते एसणादोसा इत्थिदोसा वा ततो खेत्तातो चारित्रार्थिना निर्गतव्यं ततो निग्गच्छमाणो जं अकप्पियं पडिसेवति जयणाते तत्थ सुद्धो ॥ तव-पवयणे दो वि दारा एगगाहाए वक्खाणेति-

[भा. ४८७] नेहाति एवं काहं, कते विकिट्ठे व लायतरणादी ।

अभिवादणा वि पवयणे, विहुस्स विउव्वणा चेव ॥

चू. तवं काहामि ति घृतादि नेहं निवेज्जा । कते वा विकिट्ठतवे पारणाए लायतरणादी पिएज्ज “लाया” नाम वीहियातिमिउं भट्ठे भुज्जित्ता ताण तंदुलेंसु पेज्जा कज्जति, तं लायतरणं भण्णति, तं विकिट्ठतवपारणाए आहाकम्मियं पिएज्जा । अन्नेन दोसीण दव्वादिणा रोगो भवेज्ज

आदिगहणातो आमलगसर्करादयो गृह्यन्ते । जयणाए सुद्धो ।

पवयणे ति अस्य व्याख्या - “अभिवादण” पच्छद्धं । पवयणइताए किंचि पडिसेवंतो सुद्धो, जहा - कोति राया भण्णेअ - जहा “धिज्जातियाणं अभिवातणं करेह” “आदि” गहणातो “अतो वा मे विसयाओ नीह” । एत्थ पवयणहियइयाए पडिसेवंतो सुद्धो । जहा विण्हु अनगारो, तेन रुसिएण लक्खजोयणप्पमाणं विगुरुब्बियं रुवं, लवणो किल आलोडिओ चरणेण तेन ।

अहवा जहा एगेण रातिणा साधवो भणिता “धिज्जाइयाण पादेसु पडह” । सो य अनुसद्धिहिं न द्वाति । ताहे संघसमवातो कत्ते । तत्थ भणियं “जस्स कादि पवधगुप्पावणइत्ती अस्सि सो तं सावज्जं वा असावज्जं वा पउंजउ ।” तत्थ एगेण साहुणा भणियं - “अहं पयुंजामि” । गतो संघो रातिणो समीवं, भणिओ य राया “जेसिं धिज्जाइयाणं अहेहिं पाएसु पडियव्वं तेसिं समवातं देहि तेसिं सयरहं अहे पायेसु पडामो, नो य एगेगस्स” । तेन रन्ना तहा कयं । संघो एगपासे द्वितो सो य अतिसयसाहू कणवीरलयं गहेऊण अभिमंतेऊण य तेसिं धिज्जाइयाणं सुहासणत्थाणं तं कणवीरलयं चुडलयं व चुडलिवंदनागारेण भमाडेति । तक्खाणादेव तेसिं सब्बेसिं धिज्जातियाणं सिराणि निवडियाणि । ततो साहू रुद्धो रायाणं भणति “भो दुरात्मन् ! जति न द्वासि तो एवं ते सवलवाहणं चुण्णेमि” । सो राया भीतो संघस्स पाएसु पडितो उवसंतो य । अन्ने भणति - जहा सोवि राया तत्थेव चुण्णतो । एवं पवयणत्थे पडिसेवंतो विसुद्धो ॥

समिति ति अस्य व्याख्या -

[भा. ४८८] इरियं न सोधयिस्सं, चक्खुनिमित्त किरिया तु इरियाए ।

खित्ता वितिय ततिया, कप्पेण वऽणेसि संकाए ॥

चू. विकलचक्खू इरियं न सोहेस्सामीति काउं चक्खुनिमित्तं किरियं करेआ । “क्रि या” नाम वैद्योपदेशात् औषधपानमित्यर्थः । एस पडिसेवना इरियासमितिनिमित्तं । खित्तचित्तादिओ होउं वितियाए भासासमितिए असमितो तप्पसमइताए किंचि ओसहपाणं पडिसेवेअ । ततिय ति एसणसमितिताए अनेसणिअं पडिसेवेअ, अद्धाण-पडिवण्णो वा अद्धाणकप्पं वा पडिसेवेअ, एसणादोसेसु वा दससु संकादिएसु गेण्हेआ ॥

[भा. ४८९] आदाने चलहत्यो पंचमिए कादि वच्च भोमादी ।

विगडाइ मणअगुते वइ काए खित्तदित्तादी ॥

चू. आदाने ति आयाणनिक्खेवसमिती गहिता, ताए चलहत्यो होउं किंचि पडिसेवेअ । चलहत्यो नाम कंप्पणवाउणा गहितो । सो अण्णतो पमज्जति अन्नतो निक्खेवं करेति । एसा पडिसेवणा तप्पसमइता वा ओसहं करेअ । पंचमिए ति परिट्ठावणासमिती गहिता, ताए किंचि कातियाभूमीए वच्चमाणो विराहेअ, “आदि” गहणातो सण्णाभूमीए वा संठविज्जंतीए । “गुत्तिहेउं व” ति अस्य व्याख्या - विगडाइ पच्छद्धं । “विगडं” मज्जं, तं कारणे पडिसेवियं, तेन पडिसेविएण मणसा अगुतो भवेअ । वायाए वा अगुतो हवेअ । कायगुत्तिए वा अगुतो खित्तचित्तादिया हवेअ “साहम्मिवच्छाइआण बाल-बुद्धपज्जवसाणाण छण्हं दाराणं एगगाहाए वक्खाणं करेति ।

[भा. ४९०] वच्छल्ले असितमुंडो, अभिचारुनिमित्तमादि कज्जेसु ।

आयरियऽसहुगिलाणे, जेण समाधी जुयलए य ॥

चू. साहम्मियवच्छल्यं पडुच्च किंचि अकण्ठं पडिसेवेज्ज, जहा अज्जवइरसामिणा असियमुंडो नित्यारितो । तत्थ किं अकण्ठियं ? भण्णति - “तहेवासंजतं धीरो” सिलोगो कंठः । कज्जेसुत्ति कुल-गणसंघकज्जेसु समुप्पण्णेसु अभिचारकं कायव्वं, “अभिचारकं” नाम वसीकरणं उच्चाटणं वा रन्नो वसीकरणं मंतेण होमं कायव्वं, निमित्तमादीणि वा पउत्तव्वाणि, “आदि” गगणातो चुण्णजोगा । आयियस्स असहिण्णोर्गिलाणस्स य जेण समाधी तत्कर्त्तव्यमिति वाक्यशेषः । जुवलं नाम बालबुद्धा, ताण वि जेण समाधी तत्कर्त्तव्यमिति ॥

सीसो पुच्छति - “को असहू ! कीस वा जुवलं पडिसिद्धं दिक्खियं ? तेसिं वा जेण समाही तं काए जयणाए घेतुं दायव्वमिति” । आयरिओ भण्णति -

[भा. ४९१] निवदिक्खितादि असहू जुवलं पुण कज्जदिक्खितं होज्ज ।

पणगादी पुण जतणा पाउग्गहाए सव्वेसिं ॥

चू. निवो राया, “आदि” सद्दातो जुवराय-सेट्ठि-अमच्च-पुरोहिया य, एते असहूपुरिसा भण्णंति । ते कीस असहू ? भण्णइ - अंत-पंतादीहिं अभावितत्वात् । जुवलं बाल-बुद्धा, ते य कारणे दिक्खिया होज्जा, जहा वइरसामी, अज्जरक्खियपिया य । जेण तेसिं समाधी भवति तं पणगादियाए जयणाए घेतव्वं । “प्रायोम्यं” नाम समाधिकारकं द्रव्यं । “सव्वेसि” ति आयरिय-असहूगिलाण-बाल-बुद्धाणं ति भणियं भवति । जयणाए अलब्भमणे पच्छा-जाव-आहाकम्मेण वि समाधानं कर्त्तव्यमिति ॥ इदानीं उदगादीण वसणपज्जवसाणाणं अट्ठण्हं दाराणं एग्गाहाए वक्खवाणं करोति -

[भा. ४९२] उदग-ग्गि-तेन-सावयभएसु थंभणि वलाण रुक्खं वा ।

कंतारे पलंबादी वसणं पुण वाइ गीतादी ॥

चू. उदकवाहो पानीयप्लवेत्यर्थः । अग्निं ति दवान्निरागच्छतीत्यर्थः । चोरा दुविहा - उवकरणसरीराणं । सावतेण वा उच्छित्तो सीह-वग्धादिणा । भयं बोधिगाण समीवातो उप्पण्णं एतेसिं अन्नतरे कारणे उप्पन्ने इमं पडिसेवणं करेज्जा - थंभणि विज्जं मंतेऊण थंभेज्ज, विज्जाभावे वा पलायति रोडेन नश्यतीत्यर्थः, पलाउं वा असमत्थो श्रान्तो वा सच्चित्तरुक्खं दुरुहेज्जा-दित्यर्थः । चोर-सावय-बोहियाण वा उवरिं रोसं करेज्ज । तत्थ रोसेण अन्नतरं परितावणादिविगणं पडिसेवेज्ज तथाप्यदोष इत्यर्थः ।

“कंतारे” ति अस्य व्याख्या - कंतारे पलंबादी, “कंतार” नाम अध्वानं, जत्थ भत्तपाणं न लब्धति तत्थ जयणाए कयलगमादी पलंबा वा येण्हेज्जा, “आदि” सद्दाओ उदगादी वा । “आवती” चउव्विहा-दव्व-खेत्त-कालं-भावावती, चउरण्णतराए किंचि अकण्ठियं पडिसेवेज्ज, तत्थ विसुद्धो ।

“वसने” ति अस्य व्याख्या - वसणं पुण वाइगीतादी, “वसणं” नाम तंमि वसंतीति वसणं, तस्स वा वसे वट्ठीतीति वसणं, सुअब्भत्थो वा - अब्भासो वसणं भण्णति । “पुण” अवधारणे । वाइगं नाम मज्जं, तं कोति पुव्वभावितो घरेउं न सक्के ति तस्स तं जयणाए आणेउं दिज्जति । “गीताइ” ति कोई चारणादि दिक्खितो वसणतो गीउग्गारं करेज्जा, “आदि” सद्दातो पुव्वभावितो कोपि पक्कं तंबूलपत्तादि मुहे पक्खिवेज्जा ॥

[भा. ४९३] एतन्तरागाढे सदंसणो नाण-चरणसालंबो ।

पडिसेवितुं कडायी, होइ समत्थो पसत्थेसु ॥

धू. एतदिति यदेतद् व्याख्यातं - “दंसणादि-जाव-वसणे”ति एतेसिं अन्नतरे आगाढकारणे उप्पन्ने पडिसेवंतो वि सदंसणो भवति, सह दंसणेण सदंसणो, कहं ? यथोक्त-श्रद्धावत्वात् । अहवा - नाणचरणाणि सह दंसणेण आलंबणं काउं पडिसेवंती । कहं पडिसेवंतो उच्यते, कडाइ ति “कडाई” नाम कृतयोगी, तिक्खुत्तो कओ योगो, अलाभे पणगहाणी, तो गेण्हति । स एवं पणगहाणीए जयणाए पडिसेवेउं “होति” भवति, समत्थो ति पभु ति वुत्तं भवति, सो य पभू गीतार्थत्वात् भवति, केसु ? उच्यते, पसत्थेसु पसत्था तित्थकराणुण्णाया, जे कारणा प्रत्युपेक्षणादिका इत्यर्थः । अहवा - “होति समत्थो पसत्थेसु” गीतगीयत्थत्तणातो समत्थो भवति, अगीओ समत्थो न भवति, पसत्थेसु तित्थकराणुण्णातेष्वित्यर्थः ॥

[भा. ४९४] एसाउ दप्पिया-कप्पिया पडिसेवणा समासेणं !

कहिया सुत्तत्थो पेडियाए देओ न वा कस्स ॥

धू. एस दप्पिया कप्पिया य पडिसेवणा समासेणं संखेवेणं कहिता इत्यर्थः । “सुत्तत्थो पेडियाए देओ न वा कस्स” कस्स देओ कस्स वा न देओ इति । अहवा - कहितो सुत्तत्थो पेडियाए निसीहिंय-पेडियाए सुत्तत्थ व्याख्यातः, सो पुण निसीहपेडिकाए सुत्तत्थो कस्स देओ कस्स वा न देओ इति भण्णति ॥ जेसिं ताव न देओ ते ताव भणाभि-

[भा. ४९५] अबहुस्सुते च पुरिसे, भिण्णरहस्से पइण्णविज्जते ।

नीसाणपेहए वा, असंविग्गे दुब्बलचरित्ते ॥

धू. बहुस्सुयं जस्स सो बहुस्सुतो, सो तिविहो - जहन्नो मज्झिमो उक्कोसो । जहन्नो जेण पक्कपज्झयणं अधीतं, उक्कोसो चोइस्स-पुव्वधरो, तम्मज्झे मज्झिमो, एत्थ जहन्ने वि ताव न पडिसेहो । न बहुस्सुओ अबहुस्सुतो, येन प्रकल्पाध्ययनं नाधीतमित्यर्थः, तस्य निसीथपीठिका न देया । अहवा - अबहुस्सुय जेण हेठिल्लसुत्तं न सुत्तं सो अबहुस्सुतो भण्णति । पुरिसे ति पुरिसो तिविहो परिणामगो, अपरिणामगो, अतिपरिणामगो, तो एत्थ अपरिणामग अतिपरिणामगाणं पडिसेहो ।

“भिण्णं रहस्सं” जंमि पुरिसे सो भिण्ण-रहस्सो रहस्सं न धारयतीत्यर्थः । इह “रहस्सं” अववातो भण्णति । तं जो अगीताणं कहेति सो भिण्णरहस्सो । पइण्णविज्जत्तणं वा करेति जस्स वा तस्स वा कहयति आदी अदिद्वभावाण सावगाण वि जाव कहयति । निस्साणं नाम आलंबनं, तं पेहेति प्रार्थयति अववातपेहे ति वुत्तं भवति, तं अववायपदं निक्कारणे वि सेवतीत्यर्थः । न संविग्गो पासत्थादि ति वुत्तं भवति । दुब्बलो चरित्ते दुब्बलचरित्तो, विना-कारणेण मूलत्तरगुणपडिसेवणं करेतीत्यर्थः । एस पुण “पुरिस” सद्दो सव्वेसु अणुवद्वादेयव्वो । एतेसु पेडिगा-सुत्तत्थो न दायव्वो इति ॥

जो पुण पडिसिद्धे पुरिसे देति तस्स दोसप्पवरिसणत्थमिदं भण्णति-

[भा. ४९६] एतारिसंमि देंतो, पवयणघातं व दुल्लभवोहिं ।

जो दाहिति पाविहिं ता, तप्पडिपक्खे तु दातव्वो ॥

च. एतेसि दोसाणजो अन्नतरेण जुत्ती सज्जेहि दास्यं निहेसो ण्ठासिंणि पुरिसे पेढियसुत्तत्थं देतो पवयणघातं करेति । “पवयणं” दुवालसंगं, तस्सत्थो तेन घातितो भवति, उस्सुत्ताचरणाओ । अहवा – “पवयणं” संघो, सो वा तेन घातितो । कहं ? उच्यते, अयोग्यदान-त्वात्, अयोग्ये अववायपदाणि जाणिस्ता, सो अयोग्यो जत्थ वा तत्थ वा अववातपदं पडिसेवति, लोगो तं पासिउं भणेअ “निस्सारं पवयणं, मा कोइ एत्थ पव्वयउ”, अपव्वयंतं सुय पव्वयण-परिहाणीओ वोच्छिती । एवं वोच्छेदे कते प्रवचनघातेत्यर्थः । अहवा – सो अयोग्यो अववातपदेण किंचि रायविरुद्धं पडिसेवेअ, ततो राया दुड्ढो पत्थारं करेअ एळं प्रवचनघातेत्यर्थः । किं चान्यत्, दुल्लभं च बोहिं जो दाहिति सो पाविहितीत्यर्थः । तप्पडिवक्खो नाम अबहुस्सुतपडिवक्खो बहुस्सुतो, एवं सेसाण वि पडिवक्खा कायव्वा, तेसु पडिपक्खपुरिसेसु एस पेढियासुत्तत्थो देयो इति ॥

निर्वाच सूत्र पीठिका समाप्ता ।

मुनि दीपरत्नसागरेण संशोधिता सम्पादिता निर्वाचसूत्रस्य पीठिकायाः
[भद्रबाहु स्वामिना रचिता निर्युक्ति युक्ते] संघदास गणि कृतं भाष्यं
एवं जिनदासमहत्तररचिता चूर्णिः परिसमाप्ता ।

उद्देशकः-१

भणिओ नामनिष्फण्णो निक्खेवो -- इदानीं सुत्तालावगनिष्फण्णो निक्खेवो अवसरपत्तो वि सो न निक्खिप्पति । कम्हा ? लाघवत्थं । अत्थि इतो ततियं अनुओगदारं अनुगमो त्ति ।

सू. तहिं निक्खेत्ते इह निक्खत्तं, इह निक्खत्ते तहिं निक्खत्तं, तम्हा तहिं चेव निक्खि-
विस्सामि । तं च पत्तं ततियमनुओगदारं अनुगमोत्ति । सो यं अनुगमो दुविहो - सुत्ताणुगमो
निज्जुत्तिअनुगमो य । सत्ताणुगमे सुत्तं उच्चारयव्वं अक्खलियादि गुणोवेयं, निज्जुत्ति अनुगमे
तिविहो तं जहा - निक्खेव-निज्जुत्ती उवोग्घाय-निज्जुत्ती सुत्तफासिय-निज्जुत्ती य । निक्खेव-
निज्जुत्ती आदित्तो आरब्ध-जाव-सुत्तालावगनिष्फण्णो निक्खेवो एत्थंतरा जे च नामात्ति-निक्खेवा
कता ते सव्वे निक्खेव-निज्जुत्तीए, जे य वक्खाणा । गता निक्खेवनिज्जुत्ती ।

इदानीं उवोग्घायनिज्जुत्ती - सा जहा - सामाइयज्झयणे इमाहिं दोहिं गाहाहि अनुगता -
गाहाओ -

उद्देसे १ निद्देसे २ अ, निग्गमे ३ खेत ४ काल ५ पुरिसे य ६ ।

कारण ७ पच्चय ८ लक्खण ९, नये १० समोआरणा ११ ऽनुमए १२ ॥

किं १३ कतिविहं १४ कस्स १५, कहिं १६ केसु १७ कहं १८ किच्चिरं १९ हवइ कालं ।

कइ २० संतर २१ मविरहियं २२, भवा २३ गरिस २४ फासण २५ निरुत्ति २६ ॥

यथासंभवमिहाप्यनुगन्तव्या ।

इदानीं सुत्तफासिय-निज्जुत्ती - सुत्तं फुसतीति सुत्तफासिया । सा पुम सुत्ते उच्चारिए
भवति, अनुच्चारिए किं फुसइ, तम्हा सुत्ताणुगमो जो य सण्णासितो, सुत्तालावगो ठावितो,
सुत्तफासिया-निज्जुत्ती य तिन्नि वि समगं वुद्धंति । तत्थ सुत्ताणुगमे सुत्तं उच्चारयव्वं अक्खलिय
अमिलिएत्यादि-

संहिता य पदं चेव, पयत्थो पयवग्गहो ।

चालणा य पसिद्धी य, छव्विहं विद्धि लक्खणं ॥

तत्थ सुत्ताणुगमे संहितासूत्रम्-

मू. (१) जे भिक्खू हत्थकम्पं करेइ, करेतं वा साइज्जइ ॥

सू. इदानीं सुत्तालावगो भण्णति - "जे" ति पदं, "भिक्खु" पयं, "हत्थ" पदं, "कम्पं"
ति पदं, "करेत्ति" पदं, "करेतं" पदं, "वा" इति पदं, "सातिज्जति" ति पदं । इदानीं पदत्थो
भण्णति -

[भा. ४९७] जे ति य खलु निद्देसे, भिक्खू पुण भेदणे खुहस्स खलू ।

हत्थेण जं च करणं, कीरति तं हत्थकम्पं ति ॥

सू. "जे" इति निद्देसे, "खलु" विसेसणे, किं विशिनष्टि ? भिक्षोर्नान्यस्य, "भिदि"
विदारणे "क्षुध" इति कर्मण आख्यानं, ज्ञानावरणादिकर्मभिनत्तीति भिक्षु, भावभिक्षोर्विशेषणे
पुनः शब्दः, "हत्थे" ति हन्यतेऽनेनेति हस्तः, हसति वा मुखमावृत्येति हस्तः, आदाननिक्षेपादिसमर्थो
शरीरैकदेशो हस्तोऽतस्तेन यत् करणं व्यापारेत्यर्थः, स च व्यापारः क्रिया भवति, अतः सा
हस्तक्रिया क्रियमाणा कर्म भवतीत्यर्थः । "साइज्जति" साइज्जणा दुविहा-कारावणे अनुमोदने

एस पयत्थो गओ । इदानीं सुत्तफासिया--निष्पत्ती अत्थं वित्थारेति ।

[भा. ४९८] नामं ठवणा भिक्खू, दव्वं-भिक्खू य भाव-भिक्खू य ।

दव्वं सरीरभविओ, भावेण तु संजओ भिक्खू ॥

घू. नाम-स्थापने पूर्ववत् । दव्व-भिक्खू दुविहो-आगमओ नो आगमओ य । आगमतो भिक्खुशब्दार्थज्ञो । तत्रचानुपयुक्तः अनुपयोगो द्रव्यमिति कृत्वा । नो आगमतो अस्य व्याख्या-
दव्वपच्छद्धं । “दव्व” मिति नो आगमतो द्रव्य-भिक्षु प्रतिपाद्यते-सरीरग्रहणात् ज्ञशरीर-द्रव्यभिक्षु
भव्यशरीर-द्रव्यभिक्षुश्च भविउ त्ति ज्ञशरीर-भव्यशरीर-व्यतिरिक्तः एगभविओ बद्धाउओ
अभिमुहनामगोओ य । एगभविओ जो अनंतरं उव्वड्ढित्ता वित्ति ए भवे भिक्खू होहति । बद्धाउओ
जत्थ भिक्खुभावं वेदिस्सति तत्थ जेण आउनामगोयाति कम्मात्ति बद्धात्ति । अभिमुह-नाम-गोओ
पव्वज्जाभिमुहो संपड्ढितो । अहवा-ज्ञशरीर-भव्यशरीरव्यतिरिक्तो द्रव्यभिक्षु शाक्य-तापस-
परिव्राजकादि । च शब्दो-समुच्चये । इदानीं भावभिक्खू “भावेण तु” भावभिक्षु, तु शब्दो भेद
दर्शने, को भेद ? इमो- आगमतो नो आगमतो अ । आगमओ जाणए उवउत्ते भावभिक्खू
भवति । नो आगमतो संजतो, सं एगीभावेण जातो संयतः मूलुत्तरगुणेव्वित्थर्यः । इह भावभिक्खुणा
अधिकारः ॥ इदानीं हत्थो भण्णति -

[भा. ४९९] नामं ठवणा हत्थो, दव्वहत्थो य भावहत्थो य ।

मूलुत्तरो य दव्वे, भावम्मि य कम्मसंजुत्तो ॥

घू. नाम-स्थापने पूर्ववत् । द्रव्यस्तो तृतीयपादेन व्याख्यायते, स च पाद एवमवतीर्यते
आगमतो नो आगमतो य । आगमतो जाणए अनुवउत्तो, नो आगमतो हत्थसद्दजाणगस्स शरीरं,
तं हस्तशब्दं प्रति द्रव्यं भवति, भूतभावत्वात् । भव्यशरीरं हत्थसद्दं अहुणा न ताव जाणति किंतु
जाणिस्सति, तदपि हस्तशब्दं प्रति द्रव्यं भवति, भाविभावत्वात् । ज्ञशरीरव्यशरीरव्यतिरिक्तो
द्रव्यहस्तः मूलगुणनिव्वत्तितो उत्तरगुणनिव्वत्तिओ य । मूलगुणनिव्वत्तिओ मृताख्ये शरीरे, जो
पुण कट्ठलेप्पचित्तकम्मादि सो उत्तरगुणनिव्वत्तितो, द्रव्यमिति गतार्थ एव, च शब्दो समुच्चते ।
इदानीं भावहत्थो- आगमतो जाणए उवउत्ते, नो आगमओ “भावम्मि य कम्मसंजुत्तो” आदाननि-
क्षेपक्रियाकर्मणा च युक्तो भावहस्तो भवति, च शब्दाजीवप्रदेशाधिष्ठितश्च । भावहस्तेनाधिकारेत्यर्थः
इदानीं कम्म भण्णति -

[भा. ५००] कम्मचउक्कं दव्वे, संतं उक्खेव तुन्नगादी वा ।

भावुदओ अड्ढविहो, मोहुदएणं तु अधिकारी ॥

घू. कम्मसद्दो चउव्विहो - नामादिनिक्खेवो । नाम-ठवणाओ पूर्ववत् । सव्वं घोसेऊण
ज्ञशरीरभव्यशरीर-व्यतिरिक्तं । द्रव्यकम्मं दुविहं - दव्वकम्मं नो दव्वकम्मं च । दव्वकम्मं नाम
जे कम्मवग्गणाए नाणावरणादिजोग्गा पोग्गला कम्मत्तेण परियास्यन्ति न ताव गच्छंति । अहवा
- दव्वकम्मं “संतं” त्ति संतमिति ज्ञानावरणादिबद्धं न ताव उदयमागच्छति तं संतं दव्वकम्मं
भण्णति । नो दव्वकम्मं ति उल्लेपणमवक्षेपणमाकंचन-प्रसारण गमनं, “तुण्णगादि” तुण्णगमिति
वत्थच्छिंदे पुण नवकरणं तुण्णगमिति भण्णति, आदि सद्दातो कुंभकार-रहकार-तंतुगार-
लोहगारादि । गतं दव्वकम्मं ।

इदानीं भावकम् । तं दुविहं — आगमतो नो आगमतो य । आगमतो उवउत्तो नो आगमतो
अ भावकम् “भावुदओ उ अडुविहो” — नाणावरणादिआणं कम्माणं जो नाणावरणादितेण
भावुदओ अनुभावेत्यर्थः, तं भावकम् भण्णति । इह पुण कतमेण कम्मुदएण अधिकारो ?
भण्णति — मोहस्सुदएण अधिकारः प्रयोजनमित्यर्थः ॥ जं भावहत्थेण कम्मं करेति तं भण्णति
हत्थकम्मं । त पुण दुविहं हत्थकम्मं । जतो भण्णति —

[भा. ५०१] तं दुविहं नातव्वं, असंकिलिद्धं च संकिलिद्धं च ।

जं तं असंकिलिद्धं, तस्स विहाणा इमे होति ॥

धू. “तद्” इति हत्थकम्मं संबज्झति । “दुविह” मिति दुभेदं । “नायव्व” मिति बोधव्यं
के ते दो भेदा ? भण्णति — संकिलिद्धं असंकिलिद्धं च । अदुष्टात्मचित्तस्य यत् कर्म तत् असंकिलिद्धं,
तत्पति पक्षतो संकिलिद्धं । च शब्दौ भेदप्रदर्शकौ । जं तं पुव्वाभिहितं असंकिलिद्धं, जगारुदिट्ठस्स
तगारेण निदेसो, विहाणा इति भेदा, “इमे” इति वक्ष्यमाणा भवन्ति ॥

[भा. ५०२] छेदणे भेदणे चेव, घसणे पीसणे तहा ।

अभिघाते सिणेहं य, काये खारो दियावरे ॥

धू. वक्ष्यमाणस्वरूपा एषा गाहा । छेदणं झुसिरे अज्झुसिरे वा करेति, एवं भेदादि एषु वि
एकैकं पुणो अनंतरे परंपरे य ॥ एवं भेदेषु विवरितेष्विदं प्रायश्चित्तम् —

[भा. ५०३] अज्झुसिर—झुसिरे लहुओ, लहुया गुरुगो य हुंति गुरुगा य ।

संघट्टण परितावण, लहुगुरुऽतिवातणे मूलं ॥

धू. अज्झुसिरे अनंतरे लहुगो, झुसिरे अनंतरे लहुगा, अज्झुसिरे य परंपरे गुरुगो, झुसि य
परंपरे गुरुगा बहुतरदोषत्वात् गुरुतरं प्रायश्चित्तं, परम्परे शस्त्रग्रहणाच्च संकिलिष्टतरं चित्तं, अतो
परंपरे गुरुतरं प्रायश्चित्तं । एयं सुद्धपदे पच्छित्तं । असुद्धपदे पुण इणमण्णं “संघट्टण” पच्छद्धं ।

वेइंदियाणं संघट्टेइ लहुगा, परितावेइ चउगुरुं, (उपद्रवयति षट्पलघु । त्रीन्त्रीन् संघट्टयति
चतुगुरु, परितापयति षट्पलघु, अपद्रावयति षट्गुरु । चतुरिन्द्रियान् संघट्टयति षट्पलघु, परितापयति
षट्गुरु, अपद्रावयति छेदः । पंचेन्द्रियान् संघट्टयति षट्गुरु, परितापयति छेदः । पंचेदिय अइवाइ
इति मूलं, शेषं उपयुज्य वक्तव्यम् ॥ इदमेवार्थं सिद्धसेनाचार्यो वक्तुकाम इदमाह —

[भा. ५०४] एकैकं तं दुविहं अनंतरपरंपरं च नातव्वं ।

अट्ठाणट्ठा य पुणो, होति अणट्ठाव मासलहू ॥

धू. “एकैकमिति छेदादिया पदा संबज्झन्ति “तद्” इति छेयादि एवं संबज्झति “दुविहं”
दुभेयं अनंतरं—परंपरं, च सट्ठो समुच्चए, पुणो एकैकं दुविहं “अट्ठाणट्ठा” य । अर्थं प्रयोजनं,
अणट्ठो निप्रयोजनं अणट्ठाए छेदणादि करेतस्स असमाचारिनिष्फण्णं मासलहू ॥

[भा. ५०५] अज्झुसिरानंतरे लहु, गुरुगो तु परंपरे अज्झुसिरम्मि ।

झुसिरानंतरं लहुगा गुरुगा य परंपरे अहवा ॥

धू. एतीए गाहाए पिड्ढतो अहवा सट्ठो पउत्तो; अहवा सट्ठतो एतेसु चेव छेदणादिसु
अज्झुसिर—झुसिर—अनंतरे चउलहु, परंपरे चउगुरुं झुसिरे चेव ॥

कहं पुण छेदणं, अनंतरे परंपरे वा संभवति ?

[भा.५०६] नह-दंतादि अनन्तरं, पिप्पलगादि परंपरे आणा ।

छप्पङ्गादि संजमे, छेदे परितावणा ताए ॥

बू. नहेहिं दंतेहिं वा जं छिदति तं अनन्तरे छेयो भण्णति, आदिग्गहणातो पायेण, परंपरे छेदे पिप्पलगेण, आदिग्गहणातो पाइङ्गग घुरिय-कुहाडादीहिं च । “आण” ति अनन्तरपरंपरेण छिदमाणस्स तित्थगर-गणहराण आणाभंगो कतो भवति, आणाभगेय चउगुरुं, अणवत्थपसंगेण तं दड्ढण अन्ने वि करेति छेदादी, तत्थ वि चउलहुगा मिच्छत्तं च जणयति । एते अच्छंता छेदणादि सिद्धेहिं अच्छंति, न सज्झाते, एत्थ वि चउलहुआ (अ “इत्थपि”) वत्थे छिज्जंते छप्पङ्गादि छिज्जति । एस से संजमविराहणा । आदिसद्दातो अनन्तरपरंपरछेदना किरियासु छज्जीवनिकाया विराहिज्जंति । तत्थ से छक्काय पच्छितां अह छेदनादि किरियं करेत्तस्सहत्थपादादि छेज्जेज्ज, ततो आयविराधना, तत्थ से चउगुरु । अहवा “परितावणाए” ति परितावमहादुक्खेत्यादि गिलाणारो-वणा ॥ “छेयणे” ति गयं । इदानिं भेयणादि पदा भण्णंति-

[भा.५०७] एमेव सेसएसु वि, कर-पातादी अनन्तरे हीति ।

जं तु परंपरकरणं, तस्स विहाणा इमे हीति ॥

बू. “एमेव” जहा छेयणपदे, “सेसएसु” ति भेयणादिपदेसु तेसु अनन्तरं दरिसावयंति, “करपाया” पसिद्धा, आदिसद्दातो जाणुकोप्परजंधोरु घेप्पंति । एवं जहा संभवं भेदणादिपएसु अनन्तरकरणं जोएयव्वं । “जं तु परंपरकरणं” ति जं पुण भेयणादिपदेसु परंपरकरणं तस्स विहाणा भेदा इमे भवन्तीत्यर्थः ॥

[भा.५०८] कोणयमादी भेदो, घंसण मणिमादियाण कट्ठादि ।

पट्टे वरादिपीसण, गोफणधणुमादि अभिधाओ ॥

बू. कोणओ लगुडो भण्णति, आदिसद्दाओ उवललेट्ठुगादि, तेहिं घडगादिभेदं करेति । भेदे ति गतं । घंसणमिति घंसणदारं गहिंयं - तत्थ परंपरे मणिघारा साणीए घंसंति लगुडेण वेधं काउं । आदिसद्दातो मोत्तिया । कट्ठादि ति चंदनकट्ठाओ घरिसादुसु घृष्यन्ति । घंसणे ति गतं । पट्ट ति गंधपट्टातो तत्थ वरा प्रधाना गंधा पीसिज्जंति । पीसण ति गतं ।

गोफणा चम्मदवरगभया पसिद्धा, ताए लेट्ठुओ उवलओ वा घत्तिज्जंति, सो अभिघातो भण्णति, घणूण वा कंडे । अभिघाओ ति गयं ॥ अहवा अभिघाओ इसो होइ -

[भा.५०९] विघुवण नंत कुसादी, निसेह उदगादि आवरिसणंतु ।

काओ उ बिंवसत्थे, खारो तु कलिंघमादीहिं ॥

बू. विघुवणो वीतणगो, “नंतं” वत्थं, तेहिं वीयंतो अभिघातं करेति पाणिणं । कुसो दब्भो, तेन मज्झणातिसु अभिघातं करेति । अभिघाउ ति गयं । “सिणेह ति” सिणेहद्वारं, उदगं पाणीयं, तेन आवरिसणं करेति । आदिसद्दाता घय-तेल्लेण वा । सिणेह ति गतं । “काउ” ति काओ सरीरं, “बिंबि” ति बिंबयं तेन निल्लेवकादि कायं निव्वत्तेति, “सत्थे” ति-शस्त्रेण परंपरकरणभूतेण पत्रछेदादिषु कायं निवर्तयंति । काये ति गतं । अज्झुसिरे वा खारं छुमति, तं पुण परंपराहिकारे अनुत्तड्ढमाणे “कलिंघमादीहिं” ति कलिंघे-वंसकप्परी ताए छुमति । खारे ति गतं ॥

[भा. ५१०] एक्केक्का उ पदाओ, आणादीया य संजमे दोसा ।

एवं तु अण्हाए, कप्पति अण्हाए जतणाए ॥

घू. एक्केक्काओ छेदादिपदाओ आणाभंगो अणवत्थकरणं मिच्छत्तजणयं आयविराहणा संजमविराहणा य । एते दोसा अण्हाए करंतस्स भवन्ति । मूलदाग्गाहाए “अवरे” ति अन्यान्यपि एतज्जातीयानि गृह्यन्तेत्यर्थः । अहवा – उस्सग्गातो अवरो अववातो भण्णति, कप्पति जुज्जते कर्तुं, अर्थ प्रयोजनं, कारणे प्राप्ते, नो अयन्तेत्तेनेत्यर्थः ॥

[भा. ५११] असती अघाकडाणं, दसिगाधिकछेदणं व जतणाए ।

गुलमादि लाउणालो, कप्परभेदो वि एमेव ॥

घू. असति अभावो अहाकडा अपरिकम्मा दसिया छिदियव्वा, पमाणाहिकस्स वा वत्थस्स छेदणं जयणे ति, जहा – आयसंजमविराहणा न भवि, भेदणद्वारे गुलग्गहणं पिंडगस्स वा भेदो, “लाउणालो” – वींटी सा अहिकरणभया भिज्जति, संजती वा हत्यकम्मं करिस्सति । “कप्परं” कवालं, तं वा अहिकरणभया भिज्जति, एमेव ति जयणाए ॥ घंसणाववाओ –

[भा. ५१२] अक्खाणं चंदनस्स वा, घंसणं पीसणं तु अगतादि ।

वग्धादीणऽभिघातो, अगतादि य ताव सुणगादि ॥

घू. “अक्खा” पसिद्धा तेसिं विसमाण समीकरणं, चंदनस्स वा परिडाहे घंसणं, पीसणद्वारे पीसणं अगतस्स अन्नस्स वा कस्सति कारणेण, अभिघातो गोप्फण्णेण धणुएण वा वग्धादीणऽभिभवन्ति अभिघाओ कायव्वो । अगतस्स वा पताविज्जंतस्स सुणगादि वा अभिपडंता लेट्टणा घाडेयव्वा ॥ सिणेहे आववाओ –

[भा. ५१३] बितियदवुज्झणजतणा, दाहेणं देहभूमि संचणता ।

पडिणीयाऽसिवसमणी, पडिमा खारो तु सेल्लादी ॥

घू. “बितिय” अववायपदं, “दवं” पाणमं, तं उज्जति जयणाए आवरिसंतो । अहवा – बितिय ति तृषा डाहे वा सरीरस्स देहं सिंचति गिलाण परिणीए वा सीतलट्टया भूमिं सिंचति । “काए” ति कोइ गिहत्यो पडिणीतो तस्य प्रतिकृतिं कृत्वा मंत्रं जपेत्ता विद्यावद् भद्रीभूतः । असिवे वा असिवप्रशमनारथ प्रतिमा कर्तव्या । “खारो” ति बितियपदे अनंतरपरंपरे छुभिज्ज अज्झुसिरे वा झुसिरे वा, तस्य झुसिरे दरिसावयति “खारो तु सेल्लादि” ति । सेल्लं बालमयं झसिरं, तं खारे छुभति, किं खारो संजाओ न वि ति ॥ असंकिलिद्धं कम्मं भणियं । इदानि संकिलिद्धं भण्णति –

[भा. ५१४] जं तं तु संकिलिद्धं, तं सणिमित्तं च होज्जअनिमित्तं ।

जं तं सणिमित्तं पुण, तस्सुप्पत्ती तिधा होति ॥

घू. जं ति अनिदिद्धं, तं ति, पूर्वाभिहितं, तु शब्दो संकिलिद्धविसेसणे । तस्स संकिलिद्धस्स दुविहा अप्पत्तीसणिमित्ता अनिमित्ता य । निमित्तं हेऊ वक्खमाणस्सरूवो, अनिमित्तं निरहेतुकं जं तं सणिमित्तं तस्सुप्पत्ती बहिरवत्थुमवेक्ख भवति ॥ पुनरवधारणे चोदग आह – ननु कम्मं चेव तस्स निमित्तं, किण्णं दाहिरणिमित्तं घोसिज्जति ? आचार्याह –

[भा. ५१५] कामं कम्मनिमित्तं, उदयो नत्थि उदओ उ तव्वज्जो ।

तद्वि य बाहिरवत्तुं, होति निमित्तं तिमं तिविधं ॥

घू. कामं अनुमतार्थे, किमनुमन्यते ? कर्मणिमित्तो उदय इत्यर्थः । न इति प्रतिषेधे उदयः कर्मवज्ज्यो न भवतीत्यर्थः । तथापि कश्चिद् बाह्यवत्त्वपेक्षो कर्मोदयो भवतीत्यर्थः । तिविधं बाह्यनिमित्तमुच्यते ॥

[भा. ५१६]

सद्वं वा सौऊणं, दद्वं सरितुं व पुव्वभुत्ताइं ।

सणिमित्तं ऽणिमित्तं पुण, उदयाहारे सरीरे य ॥

घू. गीतादि विसयसद्वं सोडं, आलिंगणातिस्थीरुवं वा दद्वं, पुव्वकीलियाणि वा सरितुं, एतेहिं कारणेहिं सनिमित्तो हूदओ । अनिमित्तं पुण, पुणसद्वो अनिमित्तविसेसणे, कम्मुदओ आहारेणं सरीरोवचया, च सद्वो भेदप्रदर्शने ॥ “सद्वं वा सौऊणं” ति अस्य व्याख्या —

[भा. ५१७]

पडिबद्धा सेज्जाए, अतिरित्ताए व उप्पता सदे ।

बहियावनिग्गतस्सा, सुणणा विसउब्भवे सदे ॥

घू. द्रव्यभावपडिबद्धाए सेज्जाए विसओब्भवसद्वं सुणेज्ज, “अतिरित्ताए व” ति अतिरित्ता घंधसाला, बहिया वसहीओ वियारभूमादि निग्गतो वा विसउब्भवं सद्वं सुणेज्जा ॥

“पडिबद्धा सेज्जाए य” ति अस्य व्याख्या —

[भा. ५१८]

पडिबद्धा सेज्जा पुण, दव्वे भावे य होति दुविधा तु ।

दव्वम्पि पडिवंसो, भावम्पि चउव्विहो भेदो ॥

घू. प्रतिबद्धां युक्ता संश्लिष्टा इत्यर्थः । सेज्जा वसही । स संयोगो द्विविधो—द्रव्ये भावे च । द्रव्यप्रतिबद्धा पडिवंसो बलहरणं, तेन प्रतिबद्धा एगमोब्भा इत्यर्थः । भावप्रतिबंधे चउव्विहो भेदो ॥ इमो —

[भा. ५१९]

पासवणद्धाणसरूवे, सदे चेव य हवंति चत्तारि ।

दव्वेण य भावेण य, संजोगे चउक्क भयणाउ ॥

घू. पासवणं काइयभूमी, ठाणमिति इत्थीण अच्छणठाणं, रूवमिति जत्थ वसहीठिएहिं इत्थीरूवं दीसति, सा रूव—प्रतिबद्धा । “सदे ति” जत्थ वसहीए ठितेहिं भासा—भूसण—रहस्ससद्दा सुनिज्जंति, सा सद्वपडिबद्धा । एस चउव्विहो भावपडिबंधो भणितः । इदानीं दव्वपयस्स भावपदस्स य संयोगे चउक्कभयणा कायव्या । इमा भयणा — दव्वओ पडिबद्धा, भावओ पडिबद्धा । दव्वओ पडिबद्धा । दव्वओ पडिबद्धा, न भावओ । भावओ पडिबद्धा, न दव्वओ । न दव्वतो पडिबद्धा, न भावतो पडिबद्धा ॥ एवं चउभंगे विरचिते भण्णाति —

[भा. ५२०]

चउत्थपदं तु विदिन्नं, दव्वे लहु य दोस आणादी ।

संसदेण विबुद्धे, अधिकरणं सुत्तपरिहाणी ॥

घू. “चउत्थपदं” चउत्थो भंगो समनुज्ञातः, तत्र स्थातव्यमित्यर्थः । “दव्वे” ति दव्वतो, न भावतो द्वितीयभंगेत्यर्थः । तत्थ सुद्धपदे वि चउलहुगा । आणा—अणवत्थ—मिच्छतत्त विराहणा य भवंति । इमे य अण्मे दोसा “संसदेण” पच्छद्धं । साधुसदेण असंजया विबुद्धा अधिकरणाणि करेति । अह साहू अधिकरणभया निसंचारा तुण्हिक्का य अत्थंति तो सुत्तऽस्थाणं परिहाणी ॥ कालस्याग्रहणे स्वाध्यायस्य अकरणात् इमं से पच्छित्तं—

[भा. ५२१] सुत्तऽत्थावस्सणिसीधियासु वेलथुतिसुत्तणासेसु ।

लहुगुरु पण पण चउ लहुमासो लहुगा य गुरुगा य ॥

चू. एयस्स पुच्चद्वेण अवराहा । पच्चद्वेण यच्छित्ता जहसंखं । सुत्तपोरिसिं न करेति मासलहुं । अत्थपोरिसिं न करेति मासगुरुं । “आवस्सिणिसीहि” ताण अकरणे पणगं । “वेल” ति आवस्सगवेलाए आवस्सग न करेति चउलहु । अधिकरणभया अविधीए करेति । आवस्सगे कते थुतीओ न देति मासलहुं । सुत्तनासे चउलहुं । अत्थनासे चउगुरुं ॥

“संसददेण विबुद्धे अहिकरणं” ति अस्य व्याख्या -

[भा. ५२२] आउज्जोवणवणिए, अगणि कुटुंबी कुकम्म कुम्मरिए ।

तेणे मालागारे, उब्भामग पंथिए जंते ॥

चू. साधुसदेण विबुद्धा “आउ” ति पाणियस्स गच्छंति । “उज्जोवणं” ति गावीणं पसरणं सगडादीणं वा पयट्ठणं । “कच्छपुडियवाणिओ” वापारे गच्छति । लोहारादी उट्ठेउं अग्गीकम्मेसु लग्गंति । कुटुंबिया साधुसदेण विबुद्धा [विबुद्धा] खेत्ताणि गच्छंति । कुच्छियकम्मा कुकम्मा मच्छबंधगादयो मच्छगाण गच्छंति । जे कुमारेण मारंति ते कुमारिया, जहा “खट्टिका”, महिसं दामेउण लउडेहिं कुट्टंति ताव जाण सूणा सिंघमारगा वा । समणा जग्गंति ति तेणा आसरंति । मालाकारो करंडं धेतूणारामं गच्छति । उब्भामगो पारदारिको, सो उब्भामिगा समीवातो गच्छति पंथिया पंथं पयट्ठंति । जंते ति जंतिया जंते वाहंति ॥

अहिकरणभया तुण्हिका चेद्धा करेति, तो इमे दोसा -

[भा. ५२३] आसज्जनिसीहियावस्सियं च न करेति मा हु बुज्जेज्जा ।

तेणा संका लग्गण, संजम आया य भाणादी ॥

चू. आसज्जं निसीहियं आचस्सियं च न करेति, मा असंजया बुज्जिस्संति, तमेव तुण्हिकं अतितं निग्गच्छतं वा अन्नो साधू तं तेणगं संकमाणो जुद्धं लग्गेज्जा, तो जुज्झंतो संजमविराहणं आयविराहणं वा करेज्जा, भायणभेदं, आदिसद्दातो अन्नस्स साहुस्स हत्थं पादं विराहेज्जा, तम्हा एतद्दोसपरिहरणत्थं दव्वपडिबद्धाए न ठायव्वं ॥

इदानीं अस्थैव द्वितीयभंगस्स अववायं ब्रवीति -

[भा. ५२४] अद्धाण निग्गतादी, तिक्खुत्तो मग्गिऊण असतीए ।

गीतत्था जतणाए, वसंति तो दव्वपडिबद्धे ॥

चू. अद्धाण निग्गता एवं प्रतिपन्ना “आदि” सद्दातो असिवादिनिग्गता वा “तिक्खुत्तो” तिन्नि वारा दव्वभावे हि अपडिबद्धं मग्गिऊण असति ति अत्ताभे चतुर्यभंगस्येत्यर्थः । गीतत्था सुत्तथा जयणाए दोसपरिहरणं, “तो” ति कारणदीवणे कारणेण वसंति दव्वपडिबद्धे ति ॥ “गीतत्था जयणाए” ति अस्य व्याख्या -

[भा. ५२५] आपुच्छण आवस्सग, आसज्ज निसीहिया य जतणाए ।

वेरतिय आयासग, जो जाघे चिंधणडुगम्मि ॥

चू. आपुच्छणं जयणाए करेति साधू, कातियभूमिं निग्गच्छंतो अन्नं साहुं आपुच्छिउं निग्गच्छति, सो य छिक्कमेत्तो चेव उट्ठेउं डंडहियत्थो दुवारे चिद्धति, जाव सो आगतो एसा आपुच्छण-

जयणा । आवस्सगं आसज्जं निसीहीयं च हियएण करेज्ज जहा वा ते न सुणेति । “वेरत्तियं” ति वेरत्ति अकालवेलाए जो जाहे चेव सो ताहे कालभूमिं गच्छति, तुसिणीया आवस्सगं जयणाए करेति, जो वा जत्थ ठितो करेति ।

अहवा जाहे पभायं गिहत्था उड्डिता ताहे आवस्सयं धुतीओ वि जयणाए करेति ‘विघणदुग्गमि ति विघंति लक्खेति, सुत्तुदेसगादिसु “दुगं” सुत्तं अत्थो य, तत्थ जं वेरत्तियं करेताण संकितं तं दिवा पुच्छतीत्यर्थः ॥ जयणाहिगारे अनुवड्डमाणे इमं पि भण्णाति -

[भा.५२६] जनरहिते वुज्जाणे, जयणा सद्दे य किमु य पडिबद्धे ।

ढहरसरानुपेहा, न य संघाडेण वेरत्ती ॥

चू. जनरहिते उज्जाणे वसंता सद्दे जयणं करेति, माहुदुपद-घउप्पद-पक्खि-सरिस्सिवादि वुज्जेज्जा, जति जनरहिते एस जयणा दिहा किमंग पुण दव्वपडिबद्धाए, सो पुण साहु ढहरसद्दो सो वेरत्तियं करेत्तो अणप्पेहाए सज्जायं करेति, न य संघाडेण वेरत्तियं करेति ॥ गतो बित्तियमंगो साववातो । इदानीं तत्तियमंगो “भावओ पडिबद्धा नो दव्वओ” एस भण्णाति -

[भा.५२७] भावमि उ पडिबद्धे, चतुरो गुरुगा य दोस आणादी ।

ते वि य पुरिसा दुविहा, भुत्तभोगी अभुत्ता य ॥

चू. भावपडिबद्धाए द्वायमाणानं पच्छित्तं इमं - “चउरो” ति चित्तारि चउगुरुगा पासवणादिसु, आणादिणो य दोसा भवन्ति ! जे पुण ते भावपडिबद्धाए वसहीए ठायंति ते दुविहा पुरिसा - भुत्तभोगा अभुत्तभोगा य । जे इत्थेभंगं भुज्जेउ पव्वइया ते भुत्तभोगा, इतरे कुमारा ॥ भावपडिबद्धाए पासवणादिसु चउसवि पदेसु सोलसभंगा कायव्वा । जओ भण्णाति

[भा.५२८] भावमि उ पडिबद्धे, पन्नरसपदेसु चउगुरु होंति

एक्केक्काओ पदातो, दोसा आणादी सविसेसा ॥

चू. “भावमि उ पडिबद्धे” ति एत्थ वयणे सोलस भंगा दड्डव्वा । ते य इमे - पासवणपडिबद्धा ठाणपडिबद्धा रुवपडिबद्धा सद्दपडिबद्धा - १ एस पढमभंगो । एस पासवण-द्वाण रुव-पडिबद्धा नो सद्द पडिबद्धा एवं सोलस भंगा कायव्वा । एवं रचिएसु पच्छित्तं विज्जइ । आदि भंगाओ आरब्ध-जाव-पन्नरसमो ताव चउगुरु भवति । आदेसे वा पढमभंगे चउगुरुगा, एवं जत्थ भंगे जति पदाणि विरुद्धाणि तति चउगुरुगा, सोलसमपदं सुद्धं । एक्केक्काउ पदाउ” ति एक्केक्कभंगाउ ति वुत्तं भवति आणादिदोसा भवन्ति । “सविसेस” ति दव्वपडिबद्ध समीवाओ सविशेषतरा दोषा भवन्तीत्यर्थः ॥

इदानीं पासवणादिपदानं अन्योन्यारोपणं क्रियते -

[भा.५२९] ठाणे नियमा रुवं, भासा सद्दो उ भूसणे भइओ ।

काइय ठाणं नत्थी, सद्दे रुवे य भय सेसे ॥

चू. जत्थ ठाणं तत्थ रुवं भासासद्दो य नियमा भवन्ति, भूसणसद्दो भतितो, जेण रंडकुंडातो य अनाभरणियाओ भवन्ति । पासवणे पुण ठाणं नत्थि, जत्थ कात्तियभूमी पडिबद्धा तत्थ ठाणं नत्थि, भासासद्दो भूसणसद्दो रुवं च “भय” ति भयनिजं कयाइ भवन्ति कयाइ न भवन्ति । सेसे ति एतान्येव शब्दादीनि शेषाणीत्यर्थः ॥ जत्थ साहूणं असंजतीण य एगा काइयभूमी सा

पासवणपडिबद्धा तत्थ दोसा भवन्ति -

[भा. ५३०] आयपरोभयदोसो, काइयभूमीए इच्छऽनिच्छन्ते ।

संका एगमणेगे, वोच्छेदे पदो सतो जं च ॥

चू. “झाय”ति - साधुः अप्यणेण खुब्भति । “पर”ति इत्थिया साहुम्मि खुब्भति । “उभयं” ति साधू इत्थीए, इत्थीया साधुम्मि । एते आत्मपरोभयदोषाः काइयभूमौ भवन्तीत्यर्थः “इच्छऽनिच्छन्ते” ति जइ इत्थिया साहुम्मि खुब्भति तं जइ पडिसेवति तो वयभंगो । अह नेच्छति तो उड्डाहं करेति । एवं उभयथापि दोषः । अह साधू इत्थीए खुब्भति तो सा इत्थी इच्छेज्ज वा अनिच्छेज्ज वा । जति अनिच्छा तो उड्डाहं करेति - एस मे समणो वाहति । “संक”ति इत्थिया पविट्ठा काइयभूमीए पच्छा साहू पविट्ठतो तथा एगे संकति किं मण्णे एताणि तुरियाणि । अहवा - अनायारे एगे संकति अनेगा वा, एगमणेगे वा वोच्छेदं करेति वसहिमादीणं । पदुड्डो वा गेण्हणकङ्कणववहारादि करेज्ज ॥ जत्थ गिहत्थीणं संजयाण य एगं ठाणं तत्थिमे दोसा -

[भा. ५३१] दुग्गूढाणं छण्णंगदंसणे भुत्तभोगिसत्तिकरण ।

वेउब्बियमादीसु य, पडिबन्धुङ्चगा संका ॥

चू. “दुग्गढं” दुर्गोविद्यं दुन्नियत्थं दुपाउयं वा छण्णंगं उरुगादि तानि ददुं भुत्तभोगिणं स्मृतिकरणं भवति । “वेउब्बियमि” ति महत्प्रमाणं । अहवा - वेउब्बियं मरहट्टविसए सागारियं वज्झति, तत्थ वेण्टको कज्झति अंगुलिमुट्ठिगावत्, सा य अगारी तारिसेण पडिसेवियपुव्वा तस्स य साहुस्स सागारियं वेउब्बियं तत्थ पडिबन्धं जाति, “उङ्चगो वा” कुण्ठितं करेति, अगारी वा संकति - किं मण्णे एस साधू सागारियं दंसेति, प्राय सो मां प्रार्थयतीत्यर्थः । लोगो वा संकति न एते साधु ॥ किंचान्यत् -

[भा. ५३२] अगुत्ति य बंभचेरे, लज्जाणासो य पीतिपरिवट्ठी ।

साधु तवो वनवासो, निवारणं तित्थपरिहाणी ॥

चू. एगट्ठाणे बंभचेरस्स अगुत्ती भवति । परोप्परो य लज्जाणासो अभिक्खदंसणे वा पीतिपरिवट्ठी । लोको उभ्रसवचनेन ब्रवीति - साधु ! तवो वनवासो । रातादि निवारणं यथा - मा एतेसिं भज्जे कोति पच्चवउ, एवं तित्थवोच्छेदो भवतीत्यर्थः ।

रुवपडिबद्धाए इमे दोसा, साधू अगाराणं इमं पेक्खेति -

[भा. ५३३] चंकम्मियं ठियं जंपियं च विप्पेक्खित्तं च सविलासं ।

आगारे य बहुविधे, ददुं भुत्तेयरे दोसा ॥

चू. “चंकम्मितं” गतिविभ्रमं ठिता उब्भाकडित्थभगेण मितं गच्छति, हंसी वा जंपति महुरं, कोइला वा, विप्रेक्षितं निदीक्षितं तच्च भ्रूक्षेपसहितं, सविस्मितं मुखं प्रहसितं सविलासं, एवमादि स्त्रीणां बहुविधानाकारानलंकृ तान् दृष्ट्वा भुक्ताभोगिनां स्मृतिकरणं भवति । “इतरे” अभुत्तभोगी, तेषां कोतुकं भवति, न चेव अन्हेहिं माणुस्सगा कामभोग्यगुणा भुक्ता, एवं तेसिं पडिगमणादओ दोसा भवन्ति ॥

ताओ वा इत्थीओ ते साहुणी नाणादिसितो तत्थ ठितो ददूण एवं संकेज्जा -

[भा.५३४] जल्लमलपंकिताण वि, लावणसिरी तु जहासि देहाणं ।

सामण्णम्मि सुरुवा, सतगुणिया आसि गिहवासे ॥

चू. “जल्लो” कद्विमभूतो, “मलो” उव्वड्डितो फिड्ढति, पंकिता नाम तेन जल्लमलेन ग्राताः, “लावणं” सरीरसोभा, लावणमेव श्री लावणश्री, जहा – अस्य सादोदेहे शरीरे अनभ्यंगादिभावेन युक्तस्यापि समणस्स भावो सामण्णं तस्सिं सुरुपता लक्ष्यते यदा पुनर्गृहवासे अभ्यंगभावेन युक्तमासीत्तदा समीपतः शतगुणा सुरुपता आसीत् ॥ सहर्नडिबद्धाते दोसा –

[भा.५३५] गीताणि य पढिताणि अ, हसिताणि य मज्जुला य उल्लावा ।

भूसणसद्दे राहस्सिएण सोतूण जे दोसा ॥

चू. स्त्रीणां गीताणि, विदुषस्त्रीणां च पढितानि श्रुत्वा, सविकारहसिताणि च, मनं ज्वलयन्ति मनं क्षोभयन्ति ये उल्लावा ताँश्च श्रुत्वा, वलयनूपुरशब्दांश्च, रहसि भवा राहस्सिगा, पुरुषेण स्त्री भुज्यमानायां स्तनितादिशब्दान् करोति, ते रहस्यशब्दास्तान् श्रुत्वा ये भुक्ताभुक्तसमुत्था दोसा भवन्ति तानाचार्य प्राप्नोति । यस्य वा वसेन तत्र स्थिता । अहवा “ये दोस” ति – पावति तं निष्फण्णं पायच्छित्तं भवति ॥ इत्थियाओ वा साधूण सद्दे सुणंति –

[भा.५३६] गंभीरविसदफुडमधुरगाहओ सुरसरो सरो जहसिं ।

सज्झायस्स मनहरो, गीतस्स नु केरिसो आसी ॥

चू. “गंभीरो” सानुनादी, विसदो व्यक्तः, “फुडो” अभिधेयं प्रति स्पष्टः, “मधुरो सुखावहः, सुभगत्वादर्थऽऽग्राहणसमर्थो ग्राहकः, शोभनस्वरो यथा अस्य साधोः स्वाध्यायं प्रति मनं हरतीति मनोहरः । जया पुण वीसत्थो निहस्थकाले गेयं करोति उ ततो किन्नरो इव आसी ॥

[भा.५३७] पुरिसा य भुत्तभोगी, अभुत्तभोगी य ते भवे दुविधा ।

कोऊहण सितीकरनुब्बवेहिं दोसेहिमं कुञ्जा ॥

चू. ते पुण पुरिसा दुविहा – भुत्तभोगी अभुत्तभोगी य । स्मृतिकरणा कौतुकदोषा तेहिं दोसेहि उप्पन्नेहिं इमं कुञ्जा ॥

[भा.५३८] पडिगमण अन्नतित्थिय, सिद्ध संजति सल्लिगहत्थे य ।

अद्धाण वास सावय, तेणेषु य भावपडिबन्धो ॥

चू. “पडिगमणं” उन्निक्खमणं, अन्नउत्थिएसु वा जाति, “सिद्धपुत्ति” वा पडिसेवति, संजतीं वा सल्लिगे ठितो पडिसेवति, हत्थकम्मं वा करोति । तम्हा एयदोसपरिहरणत्थं न तत्थ ठाएज्जा । भवे कारणं जेण तत्थ ठाएज्जा “अद्धाण” पच्छद्धं । अद्धाणं पडिवज्जा वा, वासं वा पडति, वहिं वा गामस्स सावयभयं सरीरोवकरणतेणा वा एतेहिं कारणेहिं भावपडिबद्धे ठायंति ।

तं पुण इमाए जयणाए ठाएन्ति –

[भा.५३९] विहिनिग्गतो तु जतितुं, पडिबद्धे दव्वजोतिरुक्खाहे ।

ठायंति अह उ वासं, सावयतेणे य तो भावे ॥

चू. विहिणिग्गता सुद्धवसहि – अभावे दव्वपडिबद्धाए ठायंति । तस्स अभावे जोइपडिबद्धाए तस्स अभावे बहिया रुक्खहेट्ठे ठायंति । अहवा – वुड्डी संपडइ, सावयभयं वा, बाहिरे तेणगभयं वा तो भावपडिबद्धाए ठायंति ॥ तत्थ वि इमा जयणा –

[भा. ५४०] भावंभि ठायमाणो, पढमं ठायंति रुवपडिबद्धे ।

तांहेय कडगार्धालमिलो, तस्सऽसती ठांति पासवणे ॥

चू. भावपडिबद्धाए ठायमाणा पढमं ठायंति रुवपडिबद्धाए, पुव्व-भणिय-दोसपरिहरणत्थं अंतरे कडयचिलमिली वा अंतरं देति । “तस्सऽसति” ति रुवपडिबद्धाए, तस्स असतीए पासवणपडिबद्धाए । तत्थ वि पुव्वदोसपरिहरणत्थं मत्तए वोसिरिउं अन्नत्थ परिट्ठवें ॥

[भा. ५४१] असती य मत्तगस्सा, निसिरणभूमीए वापि असतीए ।

वंदेण वोळपविसण, तासिं वेलं च वझेज्ज ॥

चू. असति पासवणमत्तगस्स अन्नाए वा काइयभूमीए असति “वंदेण” वंदणवोलं रोळं करेता “विसंति” पविशंतीत्यर्थः । “तासिं” ति अगारीणं वा वोसिरणवेला तं वझेति ॥

पासवणपडिबद्धाए असतीए सद्वपडिबद्धाए ठायंति । सो य सदो तिविहो - भूसण-भासा रहस्ससदो य । तत्थ वि पढमं इमेसु -

[भा. ५४२] भूसणभासासद्वे, सज्झायज्झाण निच्चमुवयोगे ।

उवकरणेण सयं वा पेळ्ळण अन्नत्थ वा ठाणे ॥

चू. पढमं भूसणसद्वपडिबद्धाए, पच्छा भासासद्वे । तत्थ पुव्वभणिय-दोसपरिहरणत्थं इमा जयणा भण्णति-समुदिया महंतसद्वेण सज्झायं करेति, झाणलद्धि वा झायंति, एतेष्वेव नित्यमुपयोगं । भूसणभासासद्वपडिबद्धाए ससति, ठाण-पडिबद्धाए वा ठायंति । तत्थ वि पुव्वभणियदोसपरिहरणत्थं इमा जयणा “उवकरणे” पच्छद्धं । उवकरणं विप्पगिण्णं तहा ठाएति जहा तेसिं ठाणओ न भवति, सयं वा विप्पगिण्णा होउ पेळ्ळंति । अन्नत्थ वा ठाणे गंतुं दिवसतो अच्छंति ॥ ठाणपडिबद्धाए असति रहस्ससद्वपडिबद्धाए ठंति -

[भा. ५४३] परियारसंद्वजयणा, सद्वते तिविध-तिविध-तिविधेया ।

उद्दाण-पउत्थ-सहीणभत्ता जा जस्स वा गरुई ॥

चू. पुरिसेण इत्थी परियारिया पडिभुंजमाणि ति वुत्तं भवति, जं सा सद्वं करेति तत्थ जयणा कयव्वा । “सद्वए” ति सद्वतो तिविहा - उद्दाणभत्तारा पउत्थभत्तारा साहीणभत्तारा य । एवं पव्वियासु ठाइवद्धं इमाए जयणाए - पुव्वं उद्दाणं भत्ताराए थेरीए मंदसद्दाए । ततो एतेण चेव कमेण एतासु चेव थेरीसु मज्झिमसद्दासु । ततो एतेण चेव कमेण एतासु चेव थेरीसु तिव्वसद्दासु । ततो उद्दाणपउत्थपतियास । ततो एतासु चेव जहक्कमेण मज्झिमासु जाव तिव्वसद्दासु ततो एतासु चेव जहक्कमेण तिव्वसद्दासु । तओ साहीणभत्तरासु थेरीसु मंदसद्दासु जाव तिव्वसद्दासु [ततो सभोइयासु थेरी मज्झिमासु जहासंखं । तओ-सभोइयासु तरुणिस्सीसु मंदमज्झिमतिव्वसद्दासु जहसंखं ।]

अहवा - “जा जस्स वा गरुगीयं” ति - जा इत्थी जस्स साहुस्स भाउलहुदियादिया भव्वा सा गरुगी भण्णति । (सा) तं (तां) परिहरति । अहवा “गरुगि” ति जो जस्स सदो रुचति तिव्वादिगो तेन जुत्ता गरुगी भण्णति, सो तं तां परिहरति ॥ अहवा इणओ कमो अन्नो-

[भा. ५४४] उद्दाणपरिट्ठधिया, पउत्थ कण्णा सभोइया चेव ।

थेरीमज्झिमतरुणी, तिव्वकरी मंदसद्दा य ॥

सू. इह गाहाए “कण्णा” सद्दो बंधानुलोमाओ मज्झे कओ एस आदीए कायव्वो । “कण्णा” अपरिणीया, “उद्वाण-भत्तारा” भत्तारेण परिठयिता, पवासिय-भत्तारा, साहीण- भत्तारा सभोइया भण्णति । एयाओ जहासंखेण थेरी-मज्झिम-तरुणी । एवं पलवियासु इमो कमो – पुव्वं कण्णाए थेरीए । ततो कण्णाए कप्पड्डियाए । ततो मज्झिमकण्णाए । ततो उद्वाण-परिडवण-पउत्थ-थेरीसु जहासंखं । ततो एतासु चेव मज्झिमासु । ततो एतासु चेव तरुणीसु । तओ सभोतिअथेरीए सद्दो-मज्झिम-तिव्वसद्दो, जहासंखं । ततो मज्झिमाए सभोतियाए तिविहसद्दो जहासंखं । ततो तरुणित्थीए सभोइयाए तिविहसद्दो जहासंखं । एवं सामण्णजयणाए भणियं । विसेसेणं पुण जस्स जं अप्पदोसतरं तत्थ तेन ठायव्वं ॥ पासवणादिपडिबद्धासु “सिद्धसेनायरिण” जा जयणा भणिया त चेव संखेवओ “भद्दबाहू” भण्णति—

[भा. ५४५] पासवणमत्तएगं, ठाणे अन्नत्थ चिलिमिली रूवे ।

सज्झए झाणे वा, आवरणे सद्दकरणे य ॥

सू. पुव्वद्धं कंठं । इमा सद्दे जयणा “सज्झाए” ति । अस्य व्याख्या ॥

[भा. ५४६] वेरग्गकरं जं वा वि, परिजितं बाहिरं च इतरं वा ।

सो तं गुणेइ सुत्तं, झाणसलद्धी उ झाएझा ॥

सू. वेरग्गकरं जं सुत्तं तं पढति, जहा तं सद्दं न सुणेति । जं वा वि सुद्ध परिचियं अखलियं आगच्छति तं पुण अंगबाहिरं पन्नवण दि इतरं अंगपविद्धं आयारादि जस्स साहुस्स एतेसिं अन्नतरं आगच्छति सो तं गुणे ति सुत्तं । “झाणेव” ति अस्य व्याख्या झाणसलद्धी ज्ञायति ॥

“आवरणे सद्दकरणे य” ति—

[भा. ५४७] दोसु वि अलद्धि कण्णावरेंति तह वि सवणे करे सद्दं ।

जह लज्जियाण मोहो नसति जयणातकरणं वा ॥

सू. “दोसु वि” ति झाणे पाढे वा जो अलद्धि कण्णा आवरति आवरेंति ति वुत्तं भवति । तह वि जइ सद्दं सुणेति ताहे सद्दं करेति तहा जहा तेसिं लज्जियाण मोहो नासति — किमेयं भो ! विगुत्ता न पस्ससि अम्हे ! जइ तह न ठाति तो जयणा करेति । पेच्छ भो ! इंददत्ताइ सोमसम्मा इमो अम्ह पुरओ विगुत्तो अनायारं सेवति ॥ गतो ततियभंगो । इदानीं पढमो भंगो भण्णति—

[भा. ५४८] उभयो पडिबद्धाए, भयणा पन्नरसिगा तु कायव्वा ।

दव्वे पासवणम्मि य, ठाणे रूवे य सद्दे य ॥

सू. उभओ पडिबद्धा नाम दव्वेण य भावेण य, तत्थ पन्नरस भंगा कायव्वा, इमेण पच्छद्धकमेण दव्वत्तो पडिबद्धा, नो भावतो पासवणादिसु, एस न घडति उभयतो अप्रतिबद्धत्वात्, एवं अन्ने वि सोलस न घडंति, उभयतो अप्रतिबद्धत्वादेव ॥ जे पन्नरस उभयपडिबद्धा तेसु ठायमाणस्स इमे दोसा —

[भा. ५४९] उभयो पडिबद्धाए, ठायंते आणमादिणो दोसा ।

ते चेव होंति दोसा, तं चेव य होति वितियपदं ॥

सू. उभयतो दव्व-भावपडिबद्धाए ठायमाणस्स आणादिणो दोसा । जे व वितियततियभंगेसु दोसा समुदिता ते पढमभंगे दोसा भवति । जं तेसु वितियततियभंगेसु अववातपदं तं चेव पढमभंगे

भवति ॥ गओ पढमभंगो । सद्दं वा सोउणं “ति दारं गतं” “अइरित्ताए च उप्पता सद्दे” त्ति दारं प्राप्तं । अस्य व्याख्या—

[भा. ५५०] जुत्तप्पमाणा अतिरेग हीणमाणा य तिविध वसधी ।

अप्फुण्णमणप्फुण्णा, संवाधा चंय नायव्वा ॥

चू. वसही तिविधा — जुत्तप्पमाणा, अतिरित्तप्पमाणा, हीनप्पमाणा । जा साहूहि संधारगप्प गण्हमाणेहिं अप्फुण्णा वाविय त्ति वुत्तं भवति, सा जुत्तप्पमाणा । जा अणप्फुण्णा सा अतिरेगा, जत्थ संवाह ठाएँति सा हीणप्पमाणा नायव्वा ॥

[भा. ५५१] तीसु वि विज्जंतीसु, जुत्तप्पमाणाए कप्पती ठाउं ।

तस्स असती हीणाए, अतिरेगाए य तस्सऽसती ॥

चू. एतासु तीसु वि विज्जंतीसु पढमं जुत्तप्पमाणा ठायव्वं । तस्सासती हीणप्पमाणाए । तअसती अतिरेगप्पमाणाए ठायव्वं ॥ तत्थ जुत्तप्पमाणाए हीणप्पमाणाए य सद्दस्स असंभवो । अइरित्तप्पमाणाए सद्दसंभवो जतो भणति—

[भा. ५५२] अतिरित्ताए ठिताणं, इत्थी पुरिसो य विसयधम्मडी ।

उज्झुगमणुज्झुगा वा, एज्जाही तत्थिमो उज्झू ॥

चू. अइरित्तप्पमाणाए ठिताणं इत्थी पुरिसो य विसयधम्मडी तत्थागच्छेज्जा स्त्रीपरि-भोगार्थीत्यर्थः सो पुण पुरिसो दुविहो — उज्झू अनुज्झू वा आगच्छेज्जा, मावावी अमायावि त्ति वुत्तं भवति ॥

अतिरित्तवसहिठिताणं जइ इत्थी पुरिसो य आगच्छेज्ज, तो इमा सामायारी—

[भा. ५५३] पुरिसिन्धु आगमणे, अवारणे आणमादिणो दोसा ।

उप्पज्जंती जम्हा, तम्हा तु निवारए ते उ ॥

चू. अइरित्तवसहीए जइ इत्थी पुरिसो य आगच्छति तो वारेवव्वा । अह न वारेति तो चउगुरुं । आणादिणो य दोसा भवंति । तम्हा दोसपरिहरणत्थं ताणि वारेवव्वाणि ॥

“तत्थिमो उज्झू” त्ति अस्य व्याख्या—

[भा. ५५४] अम्हे मो आदेसा, रत्तिं वुच्छा पभाए गच्छामो ।

एसा व मज्झमज्जा पुट्ठो पुट्ठो व सा उज्झू ॥

चू. जो इत्थिसहितो पुरिसो आगओ सो एवं भणेज्जा — “अम्हे मो आदेसा” पाहुण त्ति वुत्तं भवति, इह वसहीए रत्तिं वसिउं पभाए गच्छिस्सामो, सा य इत्थिया मज्झं भज्जा भवति । एवं पुच्छितो वा अपुच्छितो वा कहेज्जा उज्झू ॥ अहवा इमो उज्झू—

[भा. ५५५] अन्नो वि होइ उज्झू, सब्भावे नेव तस्स सा भगिनी ।

तं पि हु भणंति चित्ते इत्थी वज्जा किमु सचेद्धा ॥

चू. “अन्नो” त्ति अनेन पगारेणं उज्झू भवति । सो वि य पुच्छिओ वा भणति एस मे इत्थिगा भगिनी भवति । सा य तस्स परमत्थेणेव भगिनो “सब्भावेणे” त्ति वुत्तं भवति । “तं पि हु” त्ति तदिति तं भगिनिवादिनं ब्रुवंति “अहं चित्तकम्मे वि लिहिया इत्थी वज्जनज्जा, किं पुण जा सचेयणा, तो तुमं इओ गच्छाहि” अपि पदार्थ संभावने, किं संभावयति ? यदिति भगिनिवादिनं

एवं ब्रुवन्ति किमुत भार्यावादिनं “हु” यस्मादर्थेत्यर्थः ॥

स भज्जावादी भणति “न वट्टए अहं सह गिहत्येहिं वसिउं” । किं च—

[भा.५५६] बंभवतीणं पुरतो, किह मोहिह पुत्तमादिसरिसाणं ।

न वि भइणी इ जुज्जति, रत्तिं विरहम्मि संवासो ॥

चू. बंभवत्तं घरेति जे “बंभवती” ताणपुरओ अग्गउत्तिवुत्तं भवति, “कहं” कंणप्पगारेण, “मोहिह” अनायारं पडिसेविस्सह, प्रायसो पिता पुत्रस्याग्रतो न अनाधारं सेवते । माउं या । अहवा “आदि” ति आदिसद्दाओ भाउं माउं पिउं वा । एवं तुमं पि पुत्तमादिसरिसाणं पुरतो कहं अनायारं पडिसेवसीत्यर्थः । जो भगिनिवादी सो एवं वण्णविज्जति “न वि” पच्छद्धं । भगिन्या सह रात्री “विरहिते” अप्पगासे वसिउं न युज्यतेत्यर्थः ॥

[भा.५५७] इअ अनुलोमण तेसिं, चउक्कभयणा अनिच्छमाणेहिं ।

निग्गमण पुव्वदिट्ठे ठाणं रुक्खस्स वा हेट्ठा ॥

चू. “इय” एवं, “अनुलोमणा” अनुन्नवणा पन्नवणं ति, तेसिं कीरइ । पन्नविज्जंता वि जति नेच्छंति निग्गंतुं, तदा “चउक्कभयणा” चउमंगो कज्जति—पुरिसो भइगो, इत्थी वि भइया । एवं चउमंगो । जं जत्थ भइतरं तं अनुलोमिज्जति । जइ निग्गच्छंति, तो रमनिज्जं । अह वितिय—ततिय—भंगेसु एगतरग्गाहतां अनिच्छंताणं, चउत्थे उमयओ अभद्रत्वात् । अनिग्गच्छंताणं निग्गमणं साहूणं “पुव्व दिट्ठे ति” जं पुव्वदिट्ठं सुन्नघरादि तत्थ ठायंति । सुन्नघरा अभावओ गामबहिया रुक्खहेट्ठा वि ठायंति, न य तत्थ इत्थसंसत्ताए चिट्ठंति ॥ अह बहिया इमे दोसा—

[भा.५५८] पुढवी ओस सजोती, हरित तसा तेन उवधि वासं वा ।

सावय सरीरतेणग, फरुसादी जाव ववहारो ॥

चू. बहिया गामस्स रुक्खहेट्ठाओ आगासे वा सचित्तपुढवी ओसा वा पडति, अन्ना वा सजोतिया वसही अत्थि, हरियकाओ वा, तसा वा पाणा, तहावि तेसु ठायंति, न य तेहिं सह वसंति । अहवा — बहिया उवतिहेमा, वासं वा पडति, सीहाति सावयभयं वा, सरीरतेणा वा अत्थि अन्ना य नत्थि वसही, ताहे न बहिया वसंति, तत्थेव ऽच्छंति । फरुसववणेहिं निड्डुरा बेत्ति, जाव ववहारो वि तेन समाणं कज्जति ॥ एवं वा वीहावेत्ति—

[भा.५५९] अन्हेदाणि विसेहिमो, इह्मिपुत्त बलवं असहमाणो ।

नीहि अनिते बंधण, उवट्ठिते सिरिघराहरणं ॥

चू. साहू भणंति—अन्हे खमासीला, इदानिं विविहं विशिष्टं वा सहेमो विसहिमो, जो तत्थ आगारवं साहू सो दाइज्जति, इमो साहू कुमारपव्वतितो, सहस्सजोही वा, मा ते पंतावेज्ज, इह्मिपुत्तो वा राजादीत्यर्थः, बलवं सहस्सजोही, असहमाणो रोसा बला नीनेहिति, ततो वरं सयं घेव निग्गतो जति निग्गतो तो लद्धं, अह न नीति सो सव्वे वा साहू एगो वा बलवं तं बंधति । इत्थी वि जइ तडफडेति तो सा वि वज्जति । “उवट्ठिए” ति गोसे, मुक्का राउले करणे उवट्ठिताणि तत्थ कारणियाण ववहारा दिज्जति, सिरिघराहरणदिट्ठंतेण । जइ रन्नो सिरिघररयणावहारं करंतो चोरो गहितो तो से तुब्बे कं दंडं पयच्छह ? ते भणंति—सिरं से घेप्पति, सूलाए वा भिज्जए । साहू भणंति—अन्ह वि एस रयणावहारी अव्यावातिओ मुहा मुक्को बंधणेण । ते भणंति—केतुब्ब रतणा?

साहू भणति—नाणादी, कहं तेसिं अवहारो ? अनायारपडिसेवणातो अप्पध्यानगमनेत्यर्थः ॥
गतो उज्झु । इदानीं अनुज्झु भणति—

[भा. ५६०] अम्हे मो आएसा, ममेस भगिनि ति वदति तु अनुज्झु ।

वसिया गच्छीहामो, रत्तिं आरद्ध निच्छुभणं ॥

चू. ताए घंघसालाए ठिताणं सइत्थी पुरिसो आगतो भणति — अम्हे मो “आदेसा” —
पाहुणा, एंषा स्त्री मे भगिनी, न भार्या, एवं ब्रवीति अरिजु, इह वसित्ता रत्तिं पभाए गमिस्सामो ।
एवं सो अनुकूलछम्मेण ठिओ । “रत्तिं आरद्धे” ति रत्तिं सो इत्थियं पडिसेवेउमारद्धो तो वारिज्जति
तह किं अट्ठायमाणे निच्छुभणं पूर्ववत् ॥ निच्छुभणंतो वा रुद्धो—

[भा. ५६१] आवरितो कम्मेहिं, सत्तू इव उवड्ढिओ थरथरितो ।

मुंचति अ भिडियाओ, एक्केक्कं भेऽतिवाएमि ॥

चू. “आवरितो” प्रच्छादितः, क्रियते इति कर्म ज्ञानवरणादि, अहितं करोति, कर्मणा
प्रच्छादित्वात् । कहं ? जेण साहूणं उवरिं सत्तू इव उवड्ढितो रोसेण थरथरितो कंपयंतो इत्यर्थः,
वातितजोगेण मुंचति भिडियाओ तानि उ पोक्काउ ति वुत्तं भवति, भे युष्माकं एकैकं व्यापादयामी-
त्यर्थः ॥ एवं तंमि विरुद्धे—

[भा. ५६२] निग्गमणं तह चेव उ, निदोसं सदोसऽनिग्गमे जतणा ।

सज्झाए उज्झाणे वा, आवरणे सद्धकरणे य ॥

चू. “निग्गमणं” ताओ बहीहो, तह चेव जहा पुब्बं भणियं, जति बहिया निदोसं । अह
सदोसं अतो अनिग्गमा तत्थेवऽच्छंता जयणाए अच्छंति । का जयणा ? “सज्झाए” पच्छंत्तं ।
पूर्ववत् कण्ठ्यं ॥

एवं पि जयंताणं कस्सति कामोदओ भवेज्जा, जोइण्णे य इमं कुज्जा

[भा. ५६३] कोउहलं च गमणं, सिंगारे कुड्ढिदकरणे व ।

दिट्ठे परिणयकरणे भिक्खुणो मूलं दुवे इतरे ॥

[भा. ५६४] लहु गुरु लहुया गुरुगा, छल्लहु छगुरुयमेव छेदो य ।

करकम्मस्स तु करणे, भिक्खुणो मूलं दुवे इतरे ॥

चू. दो वि गाहाओ जुगवं गच्छंति । कोउहलं से उप्पण्णं “कहमनायारं सेवन्ति ?” ति,
एत्थ मासलहुं । अह से अभिप्पाओ उप्पज्जति “आसण्णे गंतुं सुणेमि” ; अचलमाणस्स मासगुरुं,
“गमनं” ति पदभेदे कए चउलहुअं । सिंगारसद्दे कुड्ढकडंतरे सुणेमाणस्स चउगुरुं । “करणादि”
कुड्ढिदकरणे छल्लहुं; तेन छिद्दे न अनायारं सेवमाणा दिट्ठा छगुरुं । करकम्मं करेमि ति परिणते
छेदो । आढत्तो करकम्मं करेउं मूलं भिक्खुणो भवति । “दुवे” ति अभिसेगायरिया, तेसिं “इयरे” ति
अणवड्ढपारंघिया अंतपायच्छित्ता भवन्ति । हेट्ठा एक्केक्कं हुसति । अहवा—कोऊआदिसु सत्तसु
पदेसु मासगुरुविवज्जिता मासलहुगादि जहासंखं देया, सेसं तहेव कंठ्यं ॥

सीसो पुच्छति—कहं साहू जयमाणो एवं आवज्जति ? भणति—

[भा. ५६५] वडपादवउम्मूलण तिक्खमिव विजलम्मि वच्चंतो ।

सद्देहिं हीरमाणो, कम्मस्स समज्जणं कुणति ॥

चू. जहा बडपादओ अनेगमूलपडिबद्धो गिरिनतिसलिलवेगेण उम्भूलिअति एवं साहू विनतिपूरेण वा तिकखेण कयपयत्तो वि जहा हरिअति, विगतं जलं “विअलं” सिद्धिलकर्मैत्यर्थः, तत्थ कयपयत्तो वि वद्धंतो पडति, एवं साहू वि । सद्देहिं” पच्छद्धं – विसयसद्देहिं भावे हीरमाणे कम्मोवअणं करोतीत्युक्तम् ॥

“अतिरित्तवसहीए” ति दारं गतं – इदानीं बहिया निग्गतस्स दारं पत्तं-

[भा.५६६] वेयावच्चस्सडा, भिक्खावेयारातिनिग्गते संते ।

भूसणभासासद्दे, सुणेअ पडियारणाए वा ॥

चू. उवस्सयाओ बहिं निग्गमो इमेहिं कारणेहिं – गिलाणस्स ओसहपत्थभोयणादिनिमित्तं। एवमादि वेयावच्चद्धा । “निग्गओ”, भिक्खायरियं वा निग्गतो आदिसद्दातो वियार-उज्झायभूमिं वा निग्गतो समाणो भूसणसद्दं वा, भासासद्दं वा, परियारणासद्दं वा सुणेअ । पुरिसेण इत्थी परिभुअमाणा जं सद्दं करोति एस परियारणासद्दो स भण्णति ॥ तत्थ भुत्तऽभुत्ताणं संजमविराधनादोसपरिहरणत्थं इमं भण्णति-

[भा.५६७] भारो विलवियमेत्तं, सव्वे कामा दुहावधा ।

तिविहम्मि वि सद्धम्मी, तिविह जतणा भवे कमसो ॥

चू. वलयादिभूसणसद्दे भूसणसद्दं वा आभरणभारो सि भण्णति । मित-मघुर-गीतादिभासासद्दे विलविवन्ति भण्णति प्रवसित-मृतभर्तारिगुणानुकीर्तनारोदिनीस्त्रीवत् परियारसद्दे “सव्वे कामा दुहावहा” ति दुक्खं आवहन्तीति दुक्खावहा दुक्खोपार्जका इत्यर्थः । तिविह भूसणादिसद्दे एस जयणा भणिता जहाकमसो ॥ “सद्दं वा सोऊणं” ति दारं गतं इदानीं “दद्धं” ति दारं भण्णति -

[भा.५६८] आलिगणावतासण, चुंबन परितारणेत्तरं वा वि ।

सच्चित्तमचित्ताण च, दद्धं उप्पता मोहो ।

चू. पुरिसेणित्थी स्तनादिषु स्पृष्टा आलिगता, बाहाहिं अवतासिता, मुखेन चुंबिता, सागारियसेवणं “परियारणं” “इतरं” गुज्झप्पदेसो; एतानि रुवाणि सचित्ताणि वा अचित्ताणि वा चित्र-कर्मलेप्थादिषु दृष्टवा मोहोत्पत्तीत्यर्थः ॥ “दद्धं” ति दारं गतं । इदानीं “सरिउं” ति दारं भण्णति-

[भा.५६९] हासं दप्पं च रत्तिं, किद्धं सहभुत्त आसिताइं च ।

सरिऊण कस्स इ पुणो, होआही उप्पता मोहे ॥

चू. किंचि इत्थियाहिं समं हसितं आसी । इत्थीहिं सह हत्थो (रंडा रती) दप्पो अहवा-निद्धगादि भारियाए परिहासेण बला थणोरुघट्टणं दप्पो । रतीं ति वा कामो भुत्तो किद्धं पासगादिभिः, एगभायणे सहभुत्तं, आसियं एगासणे निसण्णाणि तुयट्ठाणि वा ठिताणि । एवमादियाणि पुच्चभुत्ताणि सरिऊण कस्स ति साहुस्स मोहोदओ होअ ॥

जत्थ दद्धं मोहो उप्पज्जति, तत्थिमा जतणा-

[भा.५७०] दिट्ठीपडिसंहारो, दिट्ठे सरणे विरग्गभावना भणिता ।

जतणा सनिमित्तम्मी होतऽनिमित्ते इमा जतणा ॥

चू. आलिङ्गनावतासणादिसु विद्वीपडिसंहारो कञ्जति । दिद्वेसु हासदप्परइमाइसु पुच्चभुत्तेसु सवणे वेरम्मादियासु भावणासु अप्पाणं भावेति । भणिथा जयणा सनिमित्तम्पि । सनिमित्तमोहोदओ गओ । इदानीं अनिमित्तं भण्णति । होइ अनिमित्ते इमा परूवणा जयणा य ॥ अनिमित्तस्स तिविहो उदओ – कम्मओ आहारओ सरीरओ य । तत्थ कम्मोदओ इमो—

[भा. ५७१] छायस्स पिवासस्स व, सहाव गेलण्णतो वि किसस्स ।

बाहिरनिमित्तवज्जो अनिमित्तुदओ हवति मोहे ॥

चू. “छाओ” भुक्खिओ, “पिवासितो” तिसितो, सहावतो किसो सरीरेण गेलण्णतो वा किसो, एरिसस्स जो मोहोदओ, बाहिरं सद्वादिगं निमित्तं, तेन वज्जितो अनिमित्तो एस मोहोदओ उत्ति गत्तं इदानीं आहारोदओ त्ति भण्णति—

[भा. ५७२] आहारउब्भवो पुण, पणीतमाहारभोयणा होति ।

चाईकरणाऽऽहरणं, कल्लाणपुरोध उज्जाणे ॥

चू. आहारपच्चओ मोहुब्भवो “पुण” विसेसणे, “पणीतं” गलंतणेहं, आहार्यते इति आहारः, एणित्ताहरमोज्जाद् मोहोऽभ्यवो भवतीत्यर्थः । कसं ? एच्यते “वातीकरण” ति । पणीयाहारभोयणाओ रसादि बुद्धी जाव सुक्कंति; सुक्कोवचया वायुप्रकोपः, वायुप्रकोपाच्च प्रजननस्य स्तब्धताकरणं, अथओ भण्णति चाईकरण । अहवा पणीयाहारो वाजीकरणं दप्पकारकेत्यर्थः ।

इहोदाहरणं “कल्लाणपुरोहउज्जाणे” ति कंप्पिहपुरं नगरं । ब्रह्मदत्तो राजा । तस्स कल्लाणं नाम आहारो । सो वरिसेण निफिज्जति । तं च इत्थिरयणं चक्की य भुंजति । तव्वइरित्तो अन्नो जइ भुंजति, तो उम्माओ भवति । पुरोहितो य तमाहारमभिलसति । पुणो पुणो रायाणं भणति — चिरस्स ते रज्जं लद्धं, अदिट्ठकल्लाणोसि, जेण सारीरियमाहारं न देसि कस्स ति । राइणा रूसिएण भणिओ—कल्लं नातित्थिवग्ग सहिओ निमंतिओ सि । राइणा उज्जाणे जेमाविओ । तेहिं मोहुदओ गोधम्मो समाचरित्तो । एवं पणीयाहारेण मोहुदओ भवति ति ॥

“आहारोदउ” ति गत्तं इदानीं “सरीरोदउ त्ति भणति—

[भा. ५७३] मंसोवचया भेदो, भेदाओ आइ—मिज—सुक्काणं ।

सुक्कोवचया उदओ, सरीरचयसंभवो मोहे ॥

चू. आहारातो रसोवचओ । रसोवचयाओ रुहिरोवचओ । रुहिरोवचया मंसोवचओ । मंसोवचया मेदावचओ । एवं कमेण “भेदो” वसा “अट्ठी” हट्ठं, मिजं मेज्जुल्लउ त्ति वुत्तं भवति, ततो सुक्कोवचओ, सुक्कोवचयाओ मोहोदओ भवति । एवं सरीरोवचयसंभवो मोहोदओ भवतीत्यर्थः गत्तं “सरीरोदए” ति दारं । एवं सनिमित्तस्स अनिमित्तस्स मोहुदयस्स उप्पन्नस्स ज्ञाणज्झयणादीहिं अहियासणा कायव्या । अट्ठायमाणे—

[भा. ५७४] निवित्तिगनिब्बले ओमे, तह उद्धट्ठाणमेव उब्भामे ।

वेयावच्चा हिंडण, मंडलि कप्पट्ठियाहरणं ॥

चू. निव्वीतिचमाहारं आहारेति । तह वि अट्ठायमाणे निव्वलाणि मंडगचणगादी आहारेति तह वि अट्ठायमाणे ओमोदरियं करेति । तह वि न ठाति चउत्थादि—जाव—छम्मासियं तवं करेति; पारणए निव्वलमाहारमाहारेति । जइ उवसमति तो सुंदरं । अह नोवसमति “ताहे” उद्धट्ठाणं

महंतं करेति कायोत्सर्गमित्यर्थः । तह वि अठायमाणे उब्भामे भिक्खायरिए गच्छति । अहवा – साहुण “वीसामणा” ति वेयावच्चं कराविज्जति । तह वि अठायमाणे देसहिंडगाणं सहाओ दिज्जति एत्थ हेद्धिपया उवरुवरि दड्ढवा, एवं अगीतत्थस्स । गीतत्थो पुण सुत्तत्थमंडलिं दाविज्जति ।

अहवा – गीतत्थस्स वि निव्वितिगादि विभासाए दड्ढवा । नोदक आह – जति तावागीयत्थस्स निव्वीयादि तवविसेसा उवसमो न भवति तो गीयत्थस्स कहं सीयच्छायादिठियस्स उवसमो भविस्सति ? आचार्याह – पैशाचिकमाख्यानं श्रुत्वा गोपायनं च कुलवध्वास्संयम योगैरुक्तं निःसृतं व्यापृतं कार्यम् ।

“कम्पठियाहरणं” ति – एगस्स कुडुंबिगस्स घूवा निक्कम्मवाचारा सुहासणत्था अच्छति तस्स य अब्भंगुव्वट्ठण-ण्हाण-विलेवणादिपरायणाए मोहुब्भवो । अम्मघातिं भणति । आनेहि मे पुरिसं । तीए अम्मघातीए माउए से कहियं । तीए वि पिउणो । पिउणा वाहिरत्ता भणिया । पुत्तिए ! एताओ दासीओ सब्बधणादि अवहरंति, तुमं कोठायारं पडिघरसु, तह त्ति पडिवन्नं, सा-जाव-अन्नस्स भत्तयं देति, अन्नस्स वित्तिं, अन्नस्स तंदुला, अन्नस्स आयं देक्खति, अन्नस्स वयं, एवमादिकिरियासु वावडाए दिवसो गतो । सा अतीव खिण्णा रथणीए निवण्णा अम्मघातीते भणिता – आनेमि ते पुरिसं ? सा भणेति – न मे पुरिसेण कञ्जं, निहं लहामि । एवं गीयत्थस्स वि सुत्तपोरिसिं देतस्स अतीव सुत्तत्थेसु वावहस्स कामसंकप्पो न जायइ । भणिवं च “काम ! जानामि ते मूलं” सिलोगो ॥

[भा. ५७५] एवं तु पयत्तमाणस्स उवसमे होति कस्सइ न होति ।

जस्स पुण सो न जायइ, तत्थ इमो होइ दिट्ठंतो ॥

धू. “एवं” निव्वीतियादिष्णारेण जयमाणस्स य साहुस्स उवसमो वि होति, कस्स वि न होति । जस्स पुन साहुस्स सो मोहावसमो न जायति; तत्थ अनुवसमे इमो दिट्ठंतो कज्जति ॥

[भा. ५७६] तिकखम्मि उदयवेगे, विसमम्मि वि विज्जलम्मि वच्चंतो ।

कुणमाणो वि पवत्तं, अवसो जघ पावती पडणं ॥

धू. गिरिनईए पुण्णाए कयपयत्तो वि पुरिसो तिकखेण उदयवेगेण हरिज्जति; एवं निम्नोन्नतं विसमं विगतजलं विज्जलं एतेसु कयपयत्तो वि पडणं पावति ॥

अस्य दृष्टान्तस्योपसंहारः क्रियते—

[भा. ५७७] तह समण सुविहियाणं, सब्बपयत्तेण वी जयंताणं ।

कम्मोदयपच्चइया, विराधणा कस्सइ हवेज्जा ॥

धू. “तह” तेन प्रकारेण, समो मणो समणो, सोमणं विहियं आचरणमित्यर्थः, सब्बपयत्तेण निव्वीतियाति वा घणाति जोगेण जयंताणं वि कर्महेतुकचारित्रविराधणा कस्यचित् साधोर्भवेदित्यर्थः । एवं सो उदिन्नमोहो अददधिती असमत्थो अहियासेउं ताहे हत्थकम्मं करेति ॥

[भा. ५७८] पढमाए पोरिसीए, वितिया ततिया तहा चउत्थीए ।

मूलं छेदो छम्मासमेव चत्तारिया गुरुगा ॥

धू. पढम-वितिय-ततिय-चउत्थीए पोरिसीए य जहक्कमेण हत्थकम्मं करेतस्स पच्छित्तं-मूलं छेदो छग्गरु चउगुरुगा य ॥ अस्या गाथायाः व्याख्या—

[भा. ५७९] निसिपढमपोरिसुब्बव, अदढविति सेवणे भवे मूलं ।

पोरिसि पोरिसि सहणे, एक्केच्चं ठाणं हसति ॥

चू. रातो पढमपोरिसीए मोहुब्बवो जाओ, तम्मि चेव पोरिसीए अदढधितिस्स हत्थकम्मं करेत्तस्स मूलं भवति । अह पढमपोरिसिं सहितं बितियपोरिसिए हत्थकम्मं करेति छेदो भवति । अह दो पोरिसिए सहितं ततिए पोरिसिए हत्थकम्मं करेति छगुरुणा । अह तिन्नि पोरिसिओ अहियासेउं चउत्थे पहेरे हत्थकम्मं करेति ज्ञा । एवं पोरिसिहानीए स्थानहासो भवतीत्यर्थः ॥

[भा. ५८०] बितियम्मी दिवसम्मि, पडिसेवंतस्स मासितं गुरुगं ।

छट्ठे पच्चक्खाणं सत्तमए होति तेगिच्छं ॥

चू. एवं रातीए चउरो पहेरे अहियासेउं बितियदिवसे पढमपोरिसीए मासगुरुं । एवं पंचमं पायच्छित्तद्धाणं । एवं पडिसेवित्ता अपडिसेवित्ता वा अन्नस्स साहुस्स कजे कहेज्जा । ते य कहिते इमेरिसमुवदिसेज्जा छट्ठे पच्चक्खाणं “पच्छद्धं” ॥

[भा. ५८१] पडिलाभणऽट्ठमम्मी, नवमे सट्ठी उवस्सए फासे ।

दसमम्मि पिता पुत्ता, एक्कारसम्मि आयरिया ॥

चू. “छट्ठे पच्चक्खाणं” एतप्पभितीण इमं पच्छित्तं—

[भा. ५८२] छट्ठो य रात्तमो या, अथसुद्धा तेस्स मासियं लहुगं ।

उदरिल्ले जं भणंति, बुद्धस्सऽवि मासियं गुरुगं ॥

चू. छट्ठसत्तमा अहासुद्धा नाम न दोषयुक्तं उपदेशं ददतीत्यर्थः । जे पुण न गुरुपदेशो सेच्छाए भण्णति तेन तेसिं मासलहुं पायच्छित्तं । उवरिल्लेति पडिलाभणादितिन्नि “जं भणंति” ति सदोषमुपदेशं ददति तेन तेसिं तिण्हवि मासगुरुं पच्छित्तं । पिता बुद्धो तस्स वि मेहुणपल्लिं नयंतस्स मासगुरुं “अवि” संभावणे, अन्नस्स वि ॥

“छट्ठे पच्चक्खाणं” ति अस्य व्याख्या—

[भा. ५८३] संघाडमादिकघणे, जं कतं तं कतमिदाणि पच्चक्खं ।

अविसुद्धो दुट्ठवणो, न सुज्झ किरिया से कातव्वा ॥

चू. संघाडइल्लासहुस्स अन्नस्स वा कहियं—जहा मे हत्थकम्मं कतं । सो भणति—जं कतं तं कतमेव, इदानिं भत्तं पच्चक्खाहि, किं ते भट्ठपइण्णस्स जीविणं ।

“सत्तमतो होइ तेगिच्छं” अस्य व्याख्या—“अविसुद्धो” पच्छद्धं । जहा अविसुद्धो दुट्ठवणो रप्फगादि, किरियाए विना न विसुज्झति न नप्पति, एवं तुभए जं कयं तं कतमेव इदानिं निब्बीतियातिकिरियं करेहि जेणोवसमो भवति ॥

“पडिलाभऽट्ठमे” अस्य व्याख्या—

[भा. ५८४] पडिलाभणा तु सट्ठी, कर सीसे वंद ऊरु दोच्चंगे ।

मूलादि उम्मज्जण, ओकहण सट्ठिमाणेमो ॥

चू. तथैवाख्याते इदमाह “सट्ठी” आविक्का, सा पडिलाभाविज्जति । तीए पडिलाभंतीए ऊरुए टिए पात्रे अहाभावेण अब्भुवेच्च वा चालिते ऊरुअं मज्जेण ओगलति दोच्चंगाती तओ सा सट्ठी करेण फुसति, सीसेण वंदमाणी रादे फुसेज्जा । इत्थीफासेण य वीएणिसग्गो हवेज्जा ततोवसमो

स्यात् ।

“नवमे सङ्गी उवस्सए” अस्य व्याख्या “मूलादि” पच्छद्धं । मूलं आदिग्गहणातो गंडं अन्नतरं वा तदणुरुवं रोगमुक्कडं कज्जति, ततो सङ्गी आनिज्जति उवस्सयं, तस्स वा घरे गम्मइ, ततो सा उम्मज्जतिस्पृशति उकट्ठणं गाढतरं, तेन इत्थिसंफासेण बीयणिसग्गो भवे ॥

दसमम्मि पितापुत्त”ति अस्य व्याख्या—

[भा.५८५] सण्णातपल्लि नेहिण, मेहुणि खुड्ढंताणेग्गमांवसमो ।

अविधित्तिगिच्छा एसा, आयरियकहणे विधिक्कारे ॥

चू. तथैवाख्याते दसमे ब्रवीति खंतं भणाति – तुब्भे दो वि पितापुत्ता सण्णायपल्लि गच्छह सण्णायगगाणं ति वुत्तं भवति, तत्थ “मेहुणिया” माउलदुहिया, “खुड्ढंत”ति उट्ठासवयणेहिं भिण्णकहाहि परोप्परं हत्थसंफरिसेण कीडंतस्स बीयणिसग्गो, ततोवसमो भवति । अविधित्तिगिच्छा एसा भणिया । “इक्कारसमंमि आयरिया” अस्या व्याख्या—“आयरियकहणे विधिक्कारो” । तह चेव अवखाते भणइ तुमं आयरियाणं कहेहि, जं ते भणंति तं करेहि एस एक्कारसमे विहीए उवएसो । तेन सो निहोसो ॥

अहवा कोति भणेज्जा – इमेहि हत्थकम्मं कारविज्जति—

[भा.५८६] सारुवि--सावग--गिहिगे, परित्थि--णपुंसए य सयणे य ।

चतुरो य होति लहुगा, पच्छाकम्ममि ते चेव ॥

चू. सारुविगेण, सारुविगोसिद्धपुत्तो, सावगेण वा, गिहिणामिच्छादिद्विणा वा, परित्थिएण वा, “नपुंसए सुयणेव” ति अन्ने एए चेव चउरो पुरिसनपुंसया, एतेहिं हत्थकम्मं कारविज्जति । एतेहिं कारवेमाणस्स पत्तेयं चउलहुया भवंति । विसेसिया अंतपदे दोहि वि गुरुगा । (एवं पुरिसनपुंसगेसु वि) । अह ते हत्थकम्मं करेडं उदगेण हत्था धोयंति एवं पच्छाकम्मं । एत्थ से चउलहुयं । ते चेव चउलहुगा ब्रुवतोऽपि भवन्तीत्यर्थः । अहवा – “नपुंसए”ति काळं छउगुरुअं एस अन्नो आदेसो ॥

अहवा – कोति भणिओ अभणित वा इत्थियाहिं हत्थकम्मं कारवेज्ज ।

[भा.५८७] एसेव कमो नियमा, इत्थीसु वि होति आनुपुब्बीए ।

चउरो य हुंति गुरुगा, पच्छाकम्ममि ते लहुगा ॥

चू. एसेव “कमो” प्रकारो जो पुरिसाण सारुवियादी भणितो “नियमा” अवस्सं सो चेव पगारो इत्थीसु वि भवति । नवरं – चउगुरुगा भवंति । तह चेव विसेसिता । पच्छकम्ममि ते चेव चउलहुया भवंति ॥

इदानीं जं सुत्ते भणियं “करेतं वा सातिज्जति”ति अस्य व्याख्या—

[भा.५८८] अनुमोदणकारावण, दुविधा साइज्जणा समासेणं ।

अनुमोदणे तु लहुओ, कारावणे गुरुतरो दोसो ।

चू. सातिज्जति स्वादयति, कर्मबन्धमास्वादयतीत्यर्थः, सा सातिज्जणा दुविधा – अनुमोयणे कारावणे च । “समासो” संक्षेपः ।

सीसो पुच्छति – एतेसिं कारावण अनुमतीणं कयरम्मि गुरुतरो दोसो भवति ? आचार्याह

— “अनु” पच्छद्धं । अनुमोदने लहुतरो दोसो, कारावणे गुरुत्तरो दोसेत्यर्थः ॥ कारावण अनुमतीणं किं सरुवं ? भण्णति—

[भा. ५८९] कारावणमभियोगो, परस्स इच्छस्स वा अनिच्छस्स ।

काउं सयं परिणते, अनिवारण अनुमती होइ ॥

बू. एवं भणति — तुमं अप्पणो य अन्नस्स वा हत्थकम्मं करेहि ति, आत्मव्यतिरिक्तस्य परस्यैवं इच्छस्स वा अनिच्छस्स वा बलाभिओगा हत्थकम्मं करावयतो कारावणा भणति ति । इमं अनुमतिसरुवं “काउं” पच्छद्धं जो सयं अप्पणो हत्थकम्मं काउं परिणतो तं अनिवारेतस्स अनुमती भवति ॥ भणितं साधूणं । इदानीं संजतीणं भण्णति —

[भा. ५९०] एसेव कमो नियमा, निग्गंधीणं पि होति कायब्बो ।

पुव्वे अवरे य पदे, जो य विसेसो स विण्णेओ ॥

बू. एसेव “कमो” पगारो, संजतीण वि “नियमा” अवश्यं निर्ग्रन्थीनां भवतीत्यर्थः । “पुव्वपदं”, उस्सग्गपदं, “अवरपदं” अववादपदं तेषु जो विसेसो सो विण्णेयो ॥

इमं पच्छित्तं —

[भा. ५९१] दोण्हं पि गुरु मासो, तवकालविसेसितस्स या लहुओ ।

अंगुलिपादसलत्था दिओ विसेसोत्थ पुरिसा य ॥

बू. “दोण्हं पि” ति — साहु साहुणीणं । अहवा — कारावणे अनुमतीते य मासगुरु पच्छित्तं । अहवा — कारावगस्स मासलहुं तवगुरुगं । अनुमतीते य मासगुरु कालगुरुं । इमो पुण संजतीणं हत्थकम्मकरणं विसेसो, अंगुलीए वा हत्थकम्मं करेइ, पादे वा पण्णिहयपदेसे, अन्नतरं दोद्धियणालादि बंधिउं करेति । अन्नस्स वा पायंगुड्ढगेण पलंबगेण वा अन्नतराए वा कट्टसलागाए, एस विसेसो । “पुरिसा य” जहा पुरिसाण इत्थीओ तहा ताण पुरिसा । गुरुगादित्यर्थः ॥

मू. (२) जे भिक्खू अंगादानं कट्टेण वा कलिंचेण वा अंगुलियाए वा सलागाए वा संचालेइ संचालेतं वा सातिज्जति ॥

बू. “अंगं” सरीरं सिरमादीनि वा अंगानि, तेषिं आदानं अंगादानं प्रभवो प्रसूतिरित्यर्थः तं पुण अंगादानं मेदू भणति । तं जो अन्नतरेण कट्टेण वा “कलिंचो” वंसकप्परी, “अंगुली” पसिद्धा, वेत्रमादि सलागा, एतेहिं जो संचालेति साइज्जति वा तस्स मासगुरुगं पच्छित्तं । इदानीं निज्जुत्तीए भणति—

[भा. ५९२] अंगाण उवंगाणं, अंगोवंगाण एयमादानं ।

एतेणंगातारणं, अनात्तणं वा भवे बित्थियं ॥

बू. अंगानि अङ्ग — सिरादी, “उवंगा” कण्णादी, अंगोवंगा नखपव्वादी, एतेसिं “एयं आदानं” कारणमिति । एतेन एयं अंगादानं भण्णति । अहवा — अनायतणं वा भवे बित्थियं नाम ॥ “अंगाणं” ति अस्य व्याख्या—

[भा. ५९३] सीसं उरो य उदरं, पट्ठी बाहा य दोन्नि ऊरूओ ।

एते अट्ठंगा खल्लु, अंगोवंगाणि सेसाणि ॥

बू. “सिरं” प्रसिद्धं, “उरो” स्तनप्रदेशः, “उदरं” पेटं, “पट्ठी” पसिद्धा, दोण्हि बाहातो,

दोण्हि ऊरुओ । एताणि अङ्गुलि । “खलु” अवधारणे भणितः । अवसेसा जे ते उवंगा अंगोवंगा य ॥ ते इमे य—

[भा. ५९४] होंति उवंगा कण्णा, नासऽच्छी जंघ हत्यपाया य ।

णह केस मंसु अंगुलि, तलोवतल अंगुवंगा तु ॥

चू. कण्णा, नासिगा, अच्छी, जंघा, हत्या, पादाय, य एवमादि सब्बे उवंगा भवन्ति । नहा वाला श्मश्रु अंगुली हस्ततलं, हत्यतलाओ समंता पासेसु उण्णया उवतलं भण्णति । एते नखादि सब्बे अंगेसंगा इत्यर्थः ॥ तस्स संचालणसंभवो इमो—

[भा. ५९५] संचालणा तु तस्सा, सनिमित्तऽनिमित्त एतरा वा वि ।

आत—पर—तदुभए वा, अनंतर परंपरे चेव ॥

चू. तस्ये ति मेदूस्य संचालणा सनिमित्ते मोहोदए अनिमित्ते वा । सनिमित्ते “सदं वा सोउणं, दड्ढं सरिउं पुव्वभुत्ताइं पूर्वसूत्रे यथा, तथा व्याख्यातव्यमिति । अनिमित्ते “उदयाहरे सरीरे य” इदमपि प्रथमसूत्र एव व्याख्यातव्यम् । “इतरा वा वि” ति सनिमित्ता निमित्तवज्जा । सामण्णेण सब्बावि चालणा तिविधा — अप्पाणेण परेण वा उभएण वा । एक्केक्का दुविधा — अनंतरा परंपरा वा । अनंतरेण हत्थेण, परंपरेण कट्ठादिणा ॥ “इतरा वा वि” ति अस्य व्याख्या—

[भा. ५९६] उट्ठ—निवेसुल्लंघण—गमणमादिए इतरा ।

न म घट्ठणवोसित्तुं, तिड्ढति ता निपण्णं जाव ॥

चू. उट्ठेतस्स, निसीएंतस्सवा, लंघणीयं वा उल्लंघेतस्स सुत्तस्स वा, उव्वत्तणादि करंतस्स गच्छंतस्स वा, आदिसद्धातो पडिलेहणादि किरियासु । एवमादि इतरा संचालणा । सण्णं काइयं वा वोसिरिउं न संचालेति । काइयपडिसाडणणिमित्तं ताव चिट्ठइ जाव सयं चेव निपण्णं । अनंतरपरंपरेण संचालेमाणस्स मासगुलं आणादिणो य दोसा भवन्ति ॥

मू. (३) जे भिक्खू अंगादानं संवाहेज्ज वा पलिमद्देज्ज वा, संवाहेतं वा पलिमद्देतं वा सातिज्जति

चू. “संवाहति” एकसि, “परिमद्दति” पुणो पुणो, सा संवाहणा सनिमित्ता वा अनिमित्ता वा पूर्ववत् । आणादिविराघणा सच्चेव ।

मू. (४) जे भिक्खू अंगादानं तेस्सेण वा घएण वा वसाए वा नवनीए वा अब्भंगेज्ज मक्खेज्ज वा अब्भंगितं वा मक्खेतं वा सातिज्जति ॥

चू. “तेल्लघृता” पसिद्धा, वसा अयगर—मच्छ—सूकराणं अब्भंगेत एकसि, “मक्ख ति पुणो पुणो । अहवा — थेवेण अब्भंगणं, बहुणा मक्खणं, उव्वट्ठणासूत्रे घोवणासूत्रे सनिमित्त अनिमित्ता य पूर्ववत् साइज्जणा तहेव, आणातिविराहणा पूर्ववत् ।

मू. (५) जे भिक्खू अंगादानं कक्केण वा लोद्धेण वा पउमचुण्णेण वा ण्हाणेण वा सिणाणेण वा चुण्णेहिं वा वण्णेहिं वा उव्वट्ठेइ परिवट्ठेइ वा, उव्वट्ठेतं वा परिवट्ठेतं वा सातिज्जति ॥

चू. “कक्कं” उव्वलणयं, द्रव्यसंयोगेण वा कक्कं क्रियते किंचिल्लोहं (लोद्रं) हट्टद्रव्यं, तेन वा उव्वट्ठेति, पद्मचूर्णे वा, “ण्हाणं” ण्हाणमेव । अहवा — उव्वण्हाणयं भण्णति, तं पुण माषचूर्णादि, सिनाणं—गंधियावणे अंगाघसणयं बुद्धति, वण्णओ जो सुगंधो चंदनादिचूर्णानि जहा बट्टमाणचुण्णो पडवासवासादि वा, सनिमित्तऽनिमित्ते तहेव उव्वट्ठे ति एकसि, परिवट्ठे ति पुणो पुणो ।

मू. (६) जे भिक्खू अंगादानं सीतोदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेअ वा पधोएअ वा, उच्छोलेतं वा पधोवेतं वा सातिज्जति ॥

चू. सीतमुदकं सीतोदकं, “वियडं” ववगयजीवियं, उसिणमुदकं उसिणोदकं, “वियडं” च ववगयजीवियं, “उच्छोले ति” सकृत्, “पधोवणा” पुनो पुनो ।

मू. (७) जे भिक्खू अंगादानं निच्छल्लेत्तं वा सातिज्जति ॥

चू. निच्छल्ले ति त्वचं अवणेति, महामणिं प्रकाशयतीत्यर्थः ।

मू. (८) जे भिक्खू अंगादानं जिघति जिघंतं वा सातिज्जति ॥

चू. जिघति नासिकया आघ्रातीत्यर्थः । हस्थेण वा मलेऊणं लंबणं च जिघति । एतेसि संचालनादीणं जिघणावसाणाणं सत्तण्हवि सुत्ताणं इमा सुत्तफासविभासा-

[भा. ५९७] संवाहणमब्भंगण, उव्वड्डण धोवणे य एस कम्मो ।

नायव्वो नियमा तु, निच्छलण-जिघणाए य ॥

चू. संवाहणा सूत्रे अब्भंगणासूत्रे उव्वड्डणासूत्रे धोवणासूत्रे एस गमोति-जो संचालणासूत्रे भणिओ सो चेव य प्पगारो नायव्वो “णियमा” अवश्यं निच्छलणजिघणासूत्रे च ॥ एतेसु चेव सत्तसु वि सुत्तेसु इमे दिट्ठंता जहक्कमेण-

[भा. ५९८] सीहाऽऽसीविस-अग्गी, भल्ली वग्घे य अयकर-नरिंदे ।

सत्तसु वि पदेसेते, आहरणा होति नायव्वो ॥

चू. संचालणासुत्ते दिट्ठंतो - सीहो सुत्तो संचालितो जहा जीवियंतकरो भवति । एवं अंगादानं संचालियं मोहुब्भवं जनयति । ततो चारित्तविराहणा । इमा आयविराहणा - सुक्खएण मरेअ । जेण वा कट्ठाइणा संचालेति तं सविसं उमुत्तिल्लयं वा खयं वा कट्ठेण हवेअ । संवाहणासुत्ते इमो दिट्ठंतो - जो आसीविसं सुहसुत्तं संबोहेति सो विबुद्धो तस्स जीवियंतकरो भवति । एवं अंगादानं पि परिमद्दमाणस्स मोहुब्भवो, ततो चारित्तजीवियविनासो भवति ।

अब्भंगणासुत्ते इमो दिट्ठंतो - इयरहा वि ताव अग्गी जलति किं पुण घृतादिणा सिद्धमाणी । एवं अंगादाने वि भक्खिज्जमाणे सुद्धतर मोहुब्भवो भवति । उव्वड्डणासुत्ते इमो दिट्ठंतो “भल्ली” शस्त्रविशेषः, सा सभावेण तिण्हा किमंग पुण निसिद्या एवं अंगादानसमुत्थो सभावेण मोहो दिप्पति, किमंग पुण उव्वड्डित्ते । उच्छोलणासुत्ते इमो दिट्ठंतो-एगो वग्घो, सो अच्छिरोगेण गहिओ, संबद्धा य अच्छी, तस्स य एगेण वेजेण वड्डियाए अक्खीणि अंजेऊण पउनीकत्ताणि, तेन सो चेव य खद्धो । एवं अंगादानं पि सो (सुद्ध) इतर चारित्रविनाशाय भवतीत्यर्थः ।

निच्छल्लणासुत्ते इमो दिट्ठंतो - जहा अयगरस्स सुहप्पसुत्तस्स मुहं वियडेति, त तस्स अप्पवहाय भवति । एवं अंगादानं पि निच्छल्लियं चारित्रविनाशाय भवति । जिघणासुत्ते इमो दिट्ठंतो - “नरिंदे” ति । एगो राया तस्स वेज्जपडिसिद्धे अंबए जिघमाणस्स अंबड्डी वाही उद्धाइतो, गंधप्रियेण वा कुमारेण गंधमग्घायमाणेण अप्पा जीवियाओ भंसिओ । एवं अंगादानं जिघमाणो संजमजीवियाओ चुओ अनाइयं च संसारं भमिस्सति ति । सत्तसु वि पदेसु एते आहरणा भवन्तीत्यर्थः ॥ भणिओ उरस्सग्गो । इदानीं अववातो भण्णति-

[भा. ५९९] वित्तिवपदमणप्पज्जे, अपदंसे मुत्तसक्कर-पमहे ।

सत्तसु वि पदेसेते वितिवपदा होति नायव्वा ॥

यू. “वितियपदं” अववायपदं अणप्पज्झो अनात्मवशः ग्रहगृहीत इत्यर्थः । सो संचालणादिपदे सब्बे करेज्जा । अपदमो- पित्तारुअं, मूनसक्कण पाषाणकः, एमेही रोगे सत्तं कायियं ज्झरंतं अच्छति । एतेसु पदेसु सत्तसु वि जहासंभवं भाणियव्वा ॥

भणियं संजयाण । इदानिं संजतीण-

[भा. ६००] एसेव गमो नियमा, संचालगवज्जितो उ अज्जाणं ।

संवाहणमादीसुं, उवरिल्लेसुं छसु पदेसुं ॥

यू. एसेव प्पगारो सब्बो नियमा संचालणासुत्तविवज्जिओ संवाहणादिसु उवरिल्लेसु छसु वि सुत्तेष्वित्यर्थः ॥

मू. (९) जे भिक्खू अंगादानं अन्नयरंसि अचित्तंसि सोयंसि अनुप्पवेसेत्ता सुक्कपोग्गले निग्धाएति निग्घायंतं वा सातिज्जति ॥

यू. अन्नयरं नाम बहुणं परूवियाणं अन्नतरे अचित्तं नाम जीव-विरहितं, सब्बतीति सोतं तत्र अंगादानं पवीसऊण सुक्कपोग्गले निग्धाएति । इदानिं निज्जुत्ती-

[भा. ६०१] अच्चित्तसोत तं पुण, देहे पडिमाजुत्तेतरं चेव ।

दुविधं तिविधमनेगे, एक्केक्के तं पुणं कमसो ॥

यू. “अच्चित्तं” जीवरहितं “सोतं” छिद्रं, पुणसद्धो भेदप्पदरिसणे, तं अचित्तसोतं तिविहं - देहजुयं पडिमाजुयं चेयरं च । एक्केक्कस्स पुणो इमे भेदा कमसो दड्ढव्वा - देहजुत्तं दुविहं, पडिमाजुत्तं तिविहं, इतरं अनेगहा ॥ तत्थ जं देहजुअं तं दुविहं इमं -

[भा. ६०२] तिरियमणुस्सित्थीणं, जे खलु देहा हवन्ति जीवजडा ।

अपरिग्गहेतरा वि य, तं देहजुत्तं तु नायव्वं ॥

यू. तिरियइत्थीणं मणुयइत्थीणं जे देहा जीवजडा भवन्ति, “खलु” अवधारणे, ते पुण सरीरा अपरिग्गहा “इतरा” सपरिग्गहा सचेतणं सपरिग्गहं अपरिग्गहं उवरि वक्खमाणं भविस्सति एयं देहजुत्तं भतीत्यर्थः ॥ इदानिं पडिमाजुत्तं तिविहं परूविज्जति-

[भा. ६०३] तिरियमणुयदेवीणं, जा य पडिमा - अओ सन्निहिओ ।

अपरिग्गहेतरा वि य, तं पडिमजुत्तं तु नायव्वं ॥

यू. तिरियपडिमा मणुयपडिमा देविपडिमा य असन्निहियाओ सन्निहियाओ । असण्णिहिया दुविहा अपरिग्गहा, “इतरा” सपरिग्गहा य । जं एयविहाठियं तं पडिमजुत्तं ति नातव्वं ॥

इदानिं इतरं अनेगविहं परूविज्जति-

[भा. ६०४] जुग-छिड्ड-नालिया-करग गीवेमाति सोतगं जं तु ।

देहच्चाविवरीत्तं, तु एतरं तं मुणेयव्वं ॥

यू. जुगं बलिद्दाण खंधे आरोविज्जति लोगपसिद्धं तस्स छिद्धं अन्नतरं वा, नालिया वंस-नलगादीणं छिद्धं, करगो पाणियभंडयं, तस्स गीवा छिद्धं वा एवमादि सोतगं । देहं सरीरं, अच्चयंति तामिति अच्चा प्रतिमा, तेसिं विवरीत्तं अन्नंति वुत्तं भवति । इह पुण असन्निहिय अपरिग्गहेसु अधिकारो । जं एरिसं तं इतरं मुणेयव्वमित्यर्थः ॥ एतेसिं सोआणं अन्नतरे जो सुक्कपोग्गले

निग्धाति तस्स पच्छित्तं भण्णति-

[भा. ६०५] मासगुरुगादि छल्लहु जहन्ने मज्झिमे य उक्कोसे ।

अपरिग्गहितऽच्चित्ते अदिट्ठदिट्ठे य देहजुते ॥

चू. देहजुए अपरिग्गहिते अच्चित्ते जहन्ने अदिट्ठे मासगुरुं । दिट्ठे चउलहु । अट्ठोवकतीए चारियव्वं । मज्झिमे अदिट्ठे चउलहुअं । दिट्ठे चउगुरुं । उक्कोसते अदिट्ठे चउगुरुं, दिट्ठे छल्लहुअं ॥ तिरियमणुयाण सामण्णेण देहजुअं अपरिग्गहियं भणियं । इदानीं तिविह-परिग्गहियं भण्णति-

[भा. ६०६] चउलहुगादी मूलं, जहन्नगादिमि होति अच्चित्ते ।

तिविहेहिं परिग्गहिते, अदिट्ठदिट्ठे य देहजुते ॥

चू. इमा वि अट्ठोवकती चारणिआ देहजुते अच्चित्ते पायावच्चपरिग्गहे जहन्ने अदिट्ठे चउलहुयं दिट्ठे चउगुरुयं । कोडंबिय परिग्गहे जहन्ने अदिट्ठे चउगुरुं, दिट्ठे छल्लहुं । दंडियपरिग्गहे जहन्ने अदिट्ठे छल्लहुयं, दिट्ठे छगुरुयं । एतेण चेव कमेण तिपरिग्गहे मज्झिमे चउगुरुगादि छेदे ठाति । एतेण चेव कमेण तिपरिग्गहे उक्कोसए छल्लहुआदि मूले ठाति ॥

भणियं देहजुअं । इदानीं पडिमाजुअं भण्णति-

[भा. ६०७] पडिमाजुते वि एवं, अपरिग्गहि एतरे असण्णिहिए ।

अचित्तसोयसुत्ते, एसा भणिता भवे सोधी ॥

चू. पडिमाजुयं पि एवं चेव भाणियव्वं । जहा देजुअं अचित्तं अपरिग्गहं तहा पडिमाजुअं असण्णिहियं अपरिग्गहियं । जहा देहजुअं अचित्तं सपरिग्गहं तह पडिमाजुअं असिण्णिहियं सपरिग्गहियं भाणियव्वं । इतरेसु पुण जुगच्छिहुणालियादिसु मासगुरुं । एत्थ सुत्तनिवातो एसा अचित्तसोयसुत्ते सोही भणिआ ॥

[भा. ६०८] एतासामण्णतरे, तु सोतए जे उदिन्नमोही उ ।

सनिमित्तऽनिमित्तं वा, कुञ्जा निग्धातणादीणि ॥

चू. एतेसिं अचित्ततसोआणं सनिमित्ते अनिमित्ते वा मोहुदए (एतेसिं) अन्तरे अचित्तसोतए सुक्कपोग्गले निग्धावेति, सो आणादि विराधनं पावइ ॥ इमा संजमविराधना

[भा. ६०९] रागग्गि संजमिधण, दाहो अह संजमे विराहणया ।

सुक्कक्खए य मरणं, अकिच्चकारि ति उव्वंधे ॥

चू. राग एव अग्नि रागाग्नि, संजम एव इंधणं संजमेधनं, अतस्तेन रागाग्निना संयमेन्धनस्य दाहो भवति विनाशेत्यर्थः । “अह” इति एष संयमविराधना । इमा आत्मविराधना पुणो पुणो निग्धायमाणस्स सुक्कक्खए मरणं भवति । ते वा सुक्कपोग्गले निग्धाएत्ता अकिच्चकारि ति काउं अप्पाणं “उव्वंधेति” उव्वंधेति ति वुत्तं भवति ॥ इयाणि अववातो भण्णति -

[भा. ६१०] बित्थियपदं तेगिच्छं, निव्वीतियमादियं अतिक्कंते ।

अट्ठाण--सद्वृत्त्यं, च पच्छा अचित्त जतणाए ॥

चू. “बित्थियपदं” अववायपयं, तेन कयाति सुत्तपडिसिद्धं करेज्ज । कहं ? निव्वीतियमादियं तेइच्छं जया अइक्कंतो तह वि अनुवसंतो । “अट्ठाण” पच्छद्वं ॥

“अट्ठाण” ति अस्य व्याख्या -

[भा. ६११] उवभुत्तभोगधेरेहिं सद्धिं वेसा दुवस्सए ठाणं ।
आलिङ्गनादि दद्धं, बीयविवेगो जदि हवेज्जा ॥

चू. उवभुत्तभोगी भुत्तभोगिणो विगतकौतुकाः निर्विकारा गीतार्था ते य धेरा, तेहिं सद्धिं समाणं वेसिताओ दुवक्खरियाओ वेसस्त्रिया, तेसिं समीवे उवस्सतो घेप्पति । “ठाणं” ति अन्नाओ वा जाओ तक्कम्माओ तत्थ ठातिज्जति, तत्थ ठियस्स आलिङ्गणा उरु—धणाति फुसमं ति, आदिसद्दातो उवगूहणं चुंढनं वा दद्धण, जति नाम बीयनिसग्गो भवे तो सुंदरं ॥ अह तह वि न उवसमति तो सद्दपडिबद्धाए ठातिज्जति । तत्थ परियारणादि सद्द सुणेऊण जति बीयणिसग्गो भवति तो सुंदरं । तह वि अनुवसंते “हत्थं च” अस्य व्याख्या—

[भा. ६१२] दूसपलासंतरिए, अपडिबद्धं समिल छिड्डमादिसु वा ।
निसिमादि असागरिए, निंदण कहणा य पच्छित्तं ॥

चू. “दूसं” वत्थं “पलासं” कोमलं बडादिपत्तं, तेन अंतरियं हत्थकम्मं करेति, अप्रतिबद्धं असंततमित्यर्थः । एक दो तिन्नि वा दिवसे ।

“पच्छाअचित्तं” ति अस्य व्याख्या—तह वि अठायमाणे समिलं जुगादिछिड्डे सु सुक्कपोग्गले निग्घातेति असागरिए, तत्थ वि तिन्निवारे । तत्थ वि अठायमाणे तिरियदेहे अचित्ते पडिमासु वा अपरिग्गहेसु । तह वि अठायमाणे एतेणेव कमेण एतेसु चेव सपरिग्गहेसु । मनुयदेहे अचित्ते पडिमासु वा अपरिग्गहासु । तह वि अठायमाणे एतेणेव क्रमेण एतेसु चेव सपरिग्गहेसु एक्केके तिन्निवारे । “जयणाएत्ति” । एयाए जयणाए काउं अण्णाणं “निंदति” गरिहति, पच्छा आयरियाणं कहेति, पावच्छित्तं च पडिवज्जति । शेषं उपरिष्ठाद्वक्ष्यमाणम् ॥

भणितं साधूणं । इदानिं साहुणीणं—

[भा. ६१३] एसेव गमो नियमा, निग्गंथीणं पि होइ नायव्वो ।
पुरिस—पडिमाओ तासिं, सविट्गपलंबमादितरं ॥

चू. पुव्वद्धं कंठं । पुरिससरीरं अचित्तं तस्स वाउप्पयोगेण सागारियं धद्धं । तत्थ अचित्तपोग्गले निग्घातेति । पुरिसपडिमाओ वा सागारिएण यद्धेण । “सर्वेटपलंबं” सर्वेट दोद्धियमादी । आदिसद्दातो कट्ठपासाणादिणा । इतरं नाम देहपडिमावज्जं ॥

सू. (१०) जे भिक्खू सचित्तपइद्धियं गंधं जिघति, जिघंतं वा सातिज्जति ॥

चू. सचित्ते दव्वे जो गंधो सो सचित्तपइद्धितो, सो य अइमुत्तगपुप्फातियं, जो जिघति तस्स मासगुरुं आणादिणो य दोसा । इदानिं निज्जुत्ती—

[भा. ६१४] जो गंधो जीवजुए, दव्वम्मी सो तु होति सच्चित्तो ।
संबद्धमसंबद्धा, व जिघणा तस्स दुविधा तु ॥

चू. जीवजुतं दव्वं सचेयणं, तम्मि जो गंधो सो सचित्तपतिद्धितो भण्णति । तं पुणो दव्वं पुप्फफलाति । तस्स जिघणा दुविहा—नासग्गे संबद्धा, असंत्था वा । नासाग्राऽसंस्पृष्टा दूरे कृत्वा जिघ्रतीत्यर्थः ॥ जिघतस्स इमे दोसा—

[भा. ६१५] जो तं संबद्धं वा, अधवाऽसंबद्ध जिघते भिक्खू ।
सो आणाअणवत्थं, मिच्छत्तविराधनं पावे ।

यू. जो साहू तं गंधं नासाए संबद्धं असंबद्धं वा जिघ्रति सो आणाभंगे, अणवत्थाए य वड्ढति, अन्नेसिं मिच्छत्तं जणयति, आयसंजमविराहणाए य वड्ढति ॥ इमा संजमविराहणा—

[भा. ६१६] नासा मुहनिस्सासा, पुष्पजियवधो तदस्सिताणं च ।

आयाए विसपुष्पं, तब्भावितमच्च दिहुंतो ॥

यू. नीससंतस्स नासामुहेसु जो वायू तेन पुष्पजीवस्स संघट्टणादी भवति । “तदस्सियाणं” ति तम्मि पुष्पे ये आश्रिता अलिकादयः तेषां च संघट्टणादि संभवति । इमा आयविराहणा “आयए” पच्छद्धं । आयविराहणा कयाइ विसपुष्पं भवति तेन मरति, “तब्भावियं” ति तेन विसेण भावितं तदभावितं प्रत्यनीकादिना “अमच्चो” चाणक्को, तदुवलक्खितो दिहुंतो, जहा—तेन चाणक्केण जोगविसभाविता गंधा कता सुबुद्धिमंत्रिवधाय । इदमावश्यके गतार्थम् । इदानीं अववातो—

[भा. ६१७] वितियपदमणप्पज्झे, अप्पज्झे वा पयागरादिसु ।

वाधी हवेज्ज कोयी, विज्जुवदेसा ततो कप्पे ॥

अणपज्झो जिघेज्जा, “अणपज्झो” अजाणमाणो जिघति, “अप्पज्झो” वा जाणमाणो “पयागरादिसु” ति रातो जग्गियव्वं तत्थ किं चि एरिसं पुष्पफलं जेण जिघिण्ण निद्दा न एति आदिसद्दातो वा निद्रालाभे वा निद्रालाभनिमित्तं जिघति । वाही था को ति जिघिण्ण उवसमाते तं विज्जुवदेसा जिघति ॥ इमेण विहिणा —

[भा. ६१८] अचित्तमसंबद्धं, पुब्बिं जिघे ततो य संबद्धं ।

अचित्तमसंबद्धं, सचित्तं चेव संबद्धं ॥

यू. अचित्तद्वे गंधं असंबद्धं नासिकाग्रे “पुब्बं” ति पदमं जिघति, ततो तं चेव अचित्तं संबद्धं, ततो सचित्तं असंबद्धं, ततो सचित्तं संबद्धं जिघति ॥

यू. (११) जे भिक्खू पदमग्गं वा संकमं वा अवलंबणं वा अन्नउत्थिएण वागारत्थिएण वा करेति, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

यू. पदं पदाणि, तेसिं मग्गो पदमग्गो सोपाणा संकमिज्जति जेण सो संकमो काष्ठचारेत्यर्थः अवलंबिज्जति ति जं तं अवलंबणं, सो पुण वेतिता मत्तालंबो वा, वागारो समुच्चयवाची, एते अन्नतिथिएण गिहत्थेण वा करावेति तस्स मासगुरुं आणादिणो य । इदानीं निज्जुत्ती—

[भा. ६१९] पदमग्गसंकमालंबणे य, वसधी संबद्धमेतरा चेव ।

विसमे कद्दम उदए, हरिते तसाणजातिसु वा ।

यू. पयमग्गो ति अस्य व्याख्या—

[भा. ६२०] पदमग्गो सोवाणा, ते तज्जाता व होज्ज इतरे वा ।

तज्जाता पुढवीए, इट्ठगमादी अतज्जाता ॥

यू. पदानां मार्ग पदमार्गः, सो पुण मग्गो सोवाणा, ते दुविहा—तज्जाया ‘इतरे’ अतज्जाया, तम्मि जाता तज्जाता पुढर्थे चेव खणिऊण कता, न तम्मि जाया अतज्जाया इट्ठपासाणादीहि कता । एक्केका वसहीए संबद्धा “इतरा” असंबद्धा । संबद्धा वसहीए लग्गा ठिता, असंबद्धा

अंगणए अग्नपदेसदारे वा, तं पुण विसमे कहमे वा उदए वा हरिएसु वा जातेसु तसपाणेसु वा घणसंसतेसु करेति ॥ इदानीं “संकमो” ति अस्य व्याख्या—

[भा. ६२१] दुविधो य संकमो खलु, अनंतरपतिङितो य वेहासे ।

दव्ये एगमणेगो, चलाचलो चेव नायव्यो ॥

चू. संकमिज्जति जेण सो संकमो, सो दुविहो — “खलु” अवधारणे, अनंतरपडिङितो जो भूमीए चेव पडिङितो, वेहासो जो खभेसु वा वेलीसु वा पतिङितो । एकेको दुविहो — एगंगिओ य, अनेगंगिओ य—एकानेकपट्टकृतेत्यर्थः । पुनरप्येकैको चलस्थिरविकल्पेन नेयः तदपि विषमकर्दमादिषु कुर्वन्तीत्यर्थः ॥ ‘आलंबनेति’ अस्य व्याख्या—

[भा. ६२२] आलंबनं तु दुविहं, भूमीए संकमे व नायव्वं ।

दुहतो व एगतो वा, वि वेदिया सा तु नायव्वा ॥

चू. एतस्स चेव संकमस्स अवलंबणं कज्जति । तं अवलंबणं दुविहं — भूमीए वा संकमे वा भवति । भूमीए विससे लण्णमिहितं कज्जति । संकमे वि लम्बगमिहितं संकज्जति । सो पुण दुहतो एगतो वा भवति । सा पुण “वेइय” ति भण्णति मत्तालंबो वा ॥

[भा. ६२३] एते सामण्णतरं, पदमग्गं जो तु कारए भिक्खू ।

गिहिअन्नतिल्लिएण व, सो पावति आणमादीणि ॥

चू. “एतेसिं” पयमग्गसंकमावलंबणाणमन्नयरं जो भिक्खू गिहत्येण वा अन्नतिल्लिएण वा कारवेति सो आणादीणि पावति ॥ इमे दोसा—

[भा. ६२४] खणमाणे कायवधा, अद्धिते वि य वणस्सतितसाणं ।

खणणेण तच्छणेण व, अहिददुरमाइआ घाए ॥

चू. तम्मि गिहत्ये अन्नतिल्लिए वा खणंते छण्हं जीवनि कायाणं विराधना भवति । जइ वि पुढवी अचित्ता भवति तहावि वणस्सतितसाणं विराहणा । अहवा — पुढवीखणणे अहिं ददुरं वा घाएज्जा । कइं वा तच्छित्तोऽब्भंतरे अहिं उंदरं वा घाएज्जा ॥

एसा संजमविराधना । आयाए हत्थं वा पादं वा लूसेज्जा । अहिमादिणा वा खजेज्जा । जम्हा एते दोसा तम्हा न तेहिं कारवेज्जा । अववाएण कारवेज्जा—

[भा. ६२५] वसही दुल्लभताए, वाघातजुताए अधव सुलभाए ।

एतेहिं कारणेहिं, कप्पति ताहे सयं करणं ॥

चू. दुल्लभा वसही मग्गंतेहिं वि न लब्धति । अहवा — सुलभा वसही किंतु वाघातजुता लब्धति । ते य दव्वपडिबद्धा भावपडिबद्धा जोतिपडिबद्धेत्यादि । पच्छद्धं कंठं ॥

सयं करणे ताव इमेरिसो साहू करेति—

[भा. ६२६] जिइंदियो धिणी दक्खो, पुव्वं तक्कम्मभावितो ।

उवउत्तो जती कुज्जा, गीयत्थो वा असागरे ॥

चू. इंदियजये वट्टमाण जिइंदिओ, जीवदयालू धिणी, अन्नोन्नकिरियाकरणे दक्खो, “पुव्व” मिति गिहत्यकाले, तक्कम्मभावितो नाम तत्कर्माभिज्ञ स च रहकारधरणिपुत्रेत्यादि, “यती” प्रव्रजितः, स च उपयुक्तः कुर्यात्, मा जीवोपघातो भविष्यति । एवं ताव तक्कम्मभावितो

गीयत्यो, तस्स अभावे अगीयत्यो तक्कम्मभावितो, तस्स अभावे तक्कमाऽभावितो गीयत्यो, तस्स अभावे अगीयत्यो अ, एते सव्वे वि असागरे करेति ॥

जया तेहि पदमग्गसंक-मालंबणहिं कज्जं समत्तं, तदा इमा समाचारी-

[भा. ६२७] कतकज्जे तु मा होज्जा, तओ जीवविराधना ।

मोत्तुं तज्जाय सोवाणे, सेसे वि करणं करे ॥

सू. “कते” परिसमते कज्जे मा जीवविराधना भवे, “ततो” तस्मात् साधुप्रयोगात् अतो तज्जाते सोवाणे मोत्तुं सेसे वि “करणं” विनासणं कुज्जा । तज्जाए न विनासे त्ति, मा पुढविक्खइयविराहणा भविस्सति ॥ अववायमुस्सग्गे पत्ते अववाओ भण्णति-

[भा. ६२८] वित्तिपदमनिउणे वा, निउणे वा केणइ भवे असहू ।

वाघाओ व सहुस्सा, परकरणं कप्पती ताहे ॥

सू. “वित्तिपदं” अववातो तेन सयं न करेति, गिहिणा कारवेति । कहं ? भण्णति - सयं अनिउणो, निउओ वा केणइ य रोगातंकेण असहू, सहुणो वा “वाघातो” विग्घं, तं च आयरियगिलाणादि पओअणं, “परो” गिहत्यो । जता अप्पणा पुव्वभिहियकारणातो असमत्यो ताहे तेन कारावेउं कप्पते ॥ तेहिं गिहत्थाप कप्पवणे इमो कम्म-

[भा. ६२९] पच्छकड साभिग्गह, निरभिग्गह भद्दए व असण्णी ।

गिहि अन्नत्तिथिए वा, गिहि पुव्वं एतरे पच्छा ॥

सू. “पच्छकडो” पुराणो, पढमं ता तेन कराविज्जति । तस्स अभावे साभिग्गहो गिहीयाणव्वती सावगो । ततो निरभिग्गहो दंसणसावगो । तओ अथाभद्दएण असण्णिगिहिणा मिध्यादृष्टिना । पच्छा कडादि परत्तिथियादि चउरो दट्ठव्वा । एतेसिं पुण पुव्वं गिहिणा कारवेयव्वं पच्छा परत्तिथिणा अप्पतरपच्छकम्मदोसातो ॥

सू. (१२) जे भिक्खू दगवीणियं अन्नउत्थिएहिं वा गारत्थिएहिं वा करेति करेत्तं वा सातिज्जति

सू. “दगं” पाणी तं “वीणिया” वाहो, दगस्स वीणिया दगवीणिया । विकोवणानिमित्तं निज्जुत्तिकारो भणति-

[भा. ६३०] वासासू दगवीणिय, वसधी संबद्ध एतरे चेव ।

वसतीसंबद्धा पुण, बहिया अंतोवरि तिविधा ॥

सू. वासासु दगवीणिया कज्जति । सा दुविहा - वसहीए संबद्धा, “इतरा” असंबद्धा । वसहीसंबद्धा तिविहा - बहिया अंतो उवरिं च ॥ इमं तिविहाए वि वक्खाणं -

[भा. ६३१] निच्चपरिगले बहिता, उम्मिज्जण अंतो व उदए वा ।

हम्मियतलमाले वा, पणालछिड्डं व उवरित्तु ॥

सू. यासा वसहीसंबद्धा बहिया सा निच्चपरिगलो । जा सा अंतो संबद्धा ता भूमी उम्मज्जति सिरा वा उप्पिलिंगा वा वासोदगं वा छिड्डेहिं पविट्ठं । जा सा उवरिसंबद्धा सा ‘हम्मियतले’ हम्मतले डायालोवरि मंडविगाछादितमाले वा वासोदगं पविट्ठं, डायाले वा पणालछिड्डं ॥

[भा. ६३२] वसधी य असंबद्धा, उदगागमठाणकहमे चेव ।

पढमा वसधिणिमित्तं, मग्गणिमित्तं दुवे इतरा ॥

सू. वसहिं असंबद्धा तिविहा — उदगस्स आगमो उदगागमो, वसहिं तेन आगच्छति पविसति त्ति । अंगणे वा जत्य साहुणो अच्छंति । तं “ठाणं” उदगं एति । निग्गमपहे वा उदगं एते तत्थ कद्दमो भवति । तत्थ पढमा जा वसहि, तेन पविसति तीए अन्नतो दगवाहो कज्जति, मा वसहिविनासो भविस्सति । इयरासु दुसु जा अंगणं एते जा य निग्गमपहे एता अन्नतो दगवीणिया कज्जति, मा उदगं ठाहि त्ति तं च संसज्जति । तत्थ अनंतनिताणं तसपाणविराहणा कद्दमो वा दोहि त्ति । मग्गनिमित्तं नाम मग्गो रुज्झिहि त्ति उदगेण कद्दमेण वा वसहिअसंबद्धासु वि दगवीणिया कज्जति ॥

[भा. ६३३] एते सामण्णतरं, दगवीणिय जो उ कारवे भिक्खू ।

गिहि—अन्नतित्थिएण व, अयगोलसमेण आणादी ॥

सू. “अयं” लोहं, तस्स “गोलो” पिंडो, सो ततो समंता डहति, एवं गिहि अन्नतित्थिओ वा समंततो जीवोवघाती, तम्हा एतेहिं न कारवे एगवीणिया ॥ एगद्धिया इमे —

[भा. ६३४] दगवीणिय दगवाहो, दगपरिगालो य होति एगद्धा ।

विनयति जम्हा उदगं, दगवीणिय भण्णते तम्हा ॥

सू. पुव्वद्धे एगद्धिया, पच्छद्धे एगवीणियणिरुत्तं ॥

गिहिअन्नतित्थिएहिं दगवीणियं कारवेंतस्स इमे दोसा—

[भा. ६३५] आया तु हत्थ पादं, इंदियजायं व पच्छकम्पं वा ।

फासुगमफासुदेसे सव्वसिणाणे य लहु लहुगा ॥

सू. “आय” इति आयविराहणा । तत्थ हत्थं पादं वा लूसेज्जा । इंदियाण अन्नतरं वा लूसेज्जा । फासुएणं देसे मासलहुं, सव्वे चउलहुं । अफासुएणं देसे सव्वे वा चउलहुं ॥ अप्पणो करेंतस्स एते चेव दोसा । कारणेण करेज्ज वि दगवीणियं । किं कारणं ? इमं—

वसही दुल्लभताए, वाघातजुताए अहव सुलभाए ।

एतेहिं कारणेहिं, कप्पति ताहे सयं करणं ॥

पूर्ववत् कंठा । दगवीणियाए अकरणे इमे दोसा—

[भा. ६३६] पणगाति हरितमुच्छण, संजम आता अजीरगेलण्णे ।

बहिता वि आयसंजम, उवधीनासो दुगंछा य ॥

सू. “पणगो” उल्ली संमुच्छइ, आदिग्गहणातो बेइंदियादि समुच्छंति, हरियक्काओ उट्टेति । एसा संजमविराहणा । आयविराहणा सीतलवसहीए भत्तं न जीरति, ततो गेलण्णं जायति । एते वसहिसंबद्धाए दगवीणियाए अकज्जमाणीए दोसा । वसहि असंबद्धाए बहिया इमे दोसा — उदगागमे ठाणे अग्गदारे चिलिच्चिले लूसति आयविराहणा, संजमे पणगा हरिता बेइंदिया वा उवहिविणासो, कद्दमेण मलिणवासा दुगुंछिज्जंति ॥ कारणे गिहिअन्नतित्थिएहिं वि कारविज्जति—

[भा. ६३७] बित्थियपदमनिउणे वा, निउणे वा केणती भवे असहू ।

वाघातो व सहुस्सा, परकरणं कप्पती ताहे ॥

[भा. ६३८] पच्छकड सामिग्गह, निरभिग्गह भद्दए य असण्णी ।

गिहि—अन्नतित्थिए वा, गिहि पुव्वं एतरे पच्छ ॥

चू. दो वि पूर्ववत् कंठाओ ।

मू. (१३) जे भिक्खू सिक्कं वा सिक्कनंतं वा अन्नउत्थिएण वागारत्थिएण वा कारेति, करेतं वा सातिअति ॥

चू. "सिक्कं" पसिद्धं, जारिसं वा परिव्वायगस्स । सिक्क गणतओ उ पोणओ उच्छाडणं भण्णति, जारिसं कावालिसस भोयगुग्गुलि एस सुत्तथो । इदानिं निज्जुत्ति वित्थरो -

[भा. ६३९] सिक्कनकरं दुविधं, तस-धावर-जीव-देह-निष्फणं ।

अंडग-वाल य कीडग, ण्हारु वज्झादिग तसेसु ॥

चू. तं सिक्कं गं दुविधं-तसथावरजीवदेहनिष्फणं । तत्थ तसनिष्फणं अनेगविहं "अडयं" हंसगब्भादि "वालयं" उण्णियं उट्ठियं च, "कीडगं" पइकोसिगारादि, "ण्हारु वज्झा" पसिद्धा ॥ इदानिं धावरनिष्फणं अनेगविहं-

[भा. ६४०] धावरनिष्फणं पुण, पोंडमयं वागयं पयडिमयं ।

मुंजमयं वच्चमयं, कुस-वेत्तमयं च वेलुमयं ।

चू. "पोंडयं" कप्पासो, "वाग" सणमादी "पयडी" नालिएरि चोदयं, "मुंजं" सरस्स छल्ली, "वच्चगो" दब्बागिती तणं, "कुसो" दब्बो, "वेत्तो" पाणियवसो, "वेणू" थलवंसो ॥

[भा. ६४१] एतेसामण्णतरं, तु सिक्कयं जो तु कारवे भिक्खू ।

गिहि-अन्नतिस्थितेण व, सो पावति आणमादीणि ॥

चू. पूर्ववत् कंठा । तन्हा सिक्क यं न कारवेज्जा, अनुवकरणमिति काउं ॥

बितियपदे कारवेज्ज वि- सिक्क गकरणे कारणानि-

[भा. ६४२] बितियपद-वूढ-ज्झामित, हरियऽद्धाणे तहेव गेलण्णे ।

असिवादि अन्नलिंगे, पुव्वकताऽसति सयं करणं ॥

चू. सच्चोवधी दगवाहेण वूढो । अहवा - सच्चो निब्बुडो उत्तरंतस्स अहवा - दहो । अहवा - सच्चो हरितो तेणएहिं । अहवा - अद्धाणे सिक्क यं धेप्पेज्जा, काएण वा पल्लिमादिभिक्खु-यरियाए गमेज्ज । अहवा - परिव्वायगादि परलिंगं करणओ करेज्ज, तत्थ सिक्कएण पयोजणं होज्जा, गिलाणस्स ओसहं निक्खवेज्ज, असिवगहितो वा परलिंगं करेज्ज, अतरंता वा वंतरं वा मोहणडुं वा ।

एतेहिं कारणेहिं दिट्ठं सिक्कयणग्गहणं । तं पुव्वकयं गेण्हियच्चं, असति पुव्वकतस्स ताहे सयं करेयच्चं ॥

[भा. ६४३] बितियपदमणिउणे वा निउणे वा केणती भवे असहू ।

वाघातो व सहुस्सा, परकरणं कप्पती ताहे ॥

[भा. ६४४] पच्छाकड सामिग्गह, निरभिग्गह भद्दए य असण्णी ।

गिहि-अन्नतिस्थिए वा, गिहि पुव्वं एतरे पच्छा ॥

चू. पूर्ववत् ॥

[भा. ६४५] अह सिक्कयंतयं पुण, सिक्कतओ पोणओ मुणेयच्चो ।

सो जंग-भंगिओ वा, सण-पोत्त-तिरीडपट्टमओ ॥

यू. सिक्कयंतयं नाम तस्सेव पिहणं, मा तत्थ संपतिमा पडिस्संति, सो तु “पूणउ” ति देसीभासाते वुच्चति । सो दुविहो—तस—थावरदेहनिष्फण्णो “जंगिओ” अंडगादी, “भंगिओ” अदसिमादी, “सणो” वागो, “पोत्तं” पसिद्धं, “तिरीडपट्टो” रुक्खतया ॥

[भा. ६४६] एते सामण्णतरं, उ पोणयं जो तु कारवे भिक्खू ।
गिहि—अन्नतित्थिएण य, कीरंते कीते व छक्काया ॥

यू. कंठा ॥ सिक्कंतो जे तसा उद्देवेति, अप्पाणं वा विंधेज्जा तत्थ गिलाणारोवणा—
[भा. ६४७] वित्थियपदवूढज्झमिय, हरियऽद्धाणे तहेव गेलण्णे ।
असिवादी परलिंगे, पुब्बकताऽसति सयं करणं ॥

यू. कंठा पूर्ववत् ॥

[भा. ६४८] वित्थियपदमनिउणे वा, निउणे वा केणती भवे असहू ।
वाधातो व सहुस्सा, परकरणं कप्पती ताहे ॥

[भा. ६४९] पच्छाकड सांभिग्गह, निरंभिग्गह भद्दए य असण्णी ।
गिहि—अन्नतित्थिए वा, गिहि पुब्बं एतरे पच्छा ॥

[भा. ६५०] वित्तिओ वि य आएसो, सिहनंतग—वत्थअंतकम्मं ति ।
तं दुल्लभवत्थम्मी देसम्मी कप्पती काउं ॥

यू. “आदेशः” प्रकारः, सिहणंतगस्स दसावत्थस्स अंतं कम्मं अंतकम्मं वत्थंतकम्मदसातो वुणत्ति ति वुत्तं भवति । अववादतो दुल्लभवत्थे देसे तं करेउं कप्पति ॥

यू. (१४) जे भिक्खू सोत्तियं वा रज्जुयं वा चिलिमिलिं वा अन्नउत्थिएण वागारत्थिएण वा कारेति, कारेतं वा सातिज्जति ॥

यू. सुत्ते भवा सोत्तिया वस्स्कम्बल्यादिका इत्यर्थः ।

रज्जुए भवा रज्जुआ दोरको ति वुत्तं भवति ।

[भा. ६५१] सुत्तमयी रज्जुमयी, वागमयी चेव दंड—कडगमयी ।
पंचविध चिलिमिली खलु, उवग्गहकरी भवे गच्छे ॥

यू. सुत्तेण कता “सुत्तमयी”, तं वत्थं कंबली वा । रज्जुणा कता रज्जुमती, सो पुण दोरो । वागोसु कता वागमयी, वागमयं वत्थं दोरो वा वक्कलं वा वत्थादि ॥ दंडो वंसाती । कडमती वंसकडगादि । एसा पंचविहा चिलिमिणी गच्छस्स उवग्गहकारिया धेप्पति ॥

सुत्तमचिलिमिणीए पमाणप्पमाणं गणणप्पमाणं च इम—

[भा. ६५२] हत्थ—पणगं तु दीहा, ति—हत्थ—रुंदो (ओ) णिया असती खोमा ।
एय पमाणं गणणे, —क्कमेक्कगच्छं च जा वेढे ॥

यू. पंचहत्थाणि “दीहा”, “रुंदो” विच्छिण्णातिनि हत्था, उस्सग्गेणं ताव एस उणियाए खोम्भियाए, ताए वि एवं चेव पमाणं । गणणप्पमाणेणं एक्केक्कस्स साहुस्स । पाडिहारिया वा जा गच्छं वेढिति सा एक्का चेव अणियतप्पमाणा ॥ इदानीं रज्जुमती—

[भा. ६५३] असतुण्णि—खोम—रज्जु, एगपमाणेण जा तु वेढेति ।
कडहू वागादीहि, तु पोत्तऽसति भए व वक्कमयी ॥

चू. तत्थ पुव्वं उण्णिओ दोरो । असति खोमिओ । सो दीहत्तणेण पंचहत्यो एक्केकस्स साहुस्स गणावच्छे तिय—हत्ये वा एक्को चेव जो गच्छं वेढेइ । कडभू रुक्खो, तस्स वक्कलं भवति, वागेहिं वा वुत्तं । खोमियाए असती वागमयी, तस्स विप्पमाणं पूर्ववत् ॥

इदानीं दंडमती—

[भा. ६५४] देहहिको गणणेक्को, दुवारगुत्ती भएउ दंडमयी ।

संचारिमा तु चतुरो, भयभाणे कडगऽसंधारी ॥

चू. ‘‘देहं’’ सरीरं, तप्पमाणाओ अधितो दंडतो, सो पुण समए नालिया भण्णति । एक्केकस्स साहुस्स सो एक्केक्को भवति । सावयादिभए दुवारगुत्तीकरणं तेहिं देहाहिदंडएहिं किडिया कज्जति । आदिमा चउरो वसहीओ वसहिं, खेत्ताओ वा खेत्तं संवरंति । कडगमती भाणे भयनिज्जा असंचारिमा य ॥ किं पुण कज्जं चिलिमिणीए ? इमं सुणसु—

[भा. ६५५] सागारिय—सज्झाएपाणदय—गिलाण—सावयभए वा ।

अद्धाण—मरण—वासासु चेव सा कप्पती गच्छे ॥

[भा. ६५६] पडिलेहोभयमंडलि, इत्थीसागारिएत्थ सागरिए ।

धाणा—लोगज्झाए, मच्छियडोलादिपाणद्धा ॥

चू. भए सारोवहिं चिलिमिणिं दाउं पडिलेहज्जति । सागारिए उद्धाहरक्खणत्थं भोयणमंडलीए चिलिमिली दिज्जति । इत्थीरुवपडिबद्धाए चिलिमिली दिज्जति । जओ रुधिर वच्चकार्तिं ततो चिलिमिलिं दाउं सज्झाओ कज्जति । जं दिसं मुत्तपुरिसाति धाणी आगच्छति तं दिसिं चिलिमिलिं काउं सज्झाओ कज्जति । जं दिसं मच्छिडोलादि पाणा आगच्छंति ततो चिलिमिली दिज्जति ॥

[भा. ६५७] उभयो—सह—कज्जे वा, देसी वीसत्थमादि गेलण्णे ।

अद्धाणे छण्णाऽसति, भत्तोवधि सावते तेणे ॥

चू. गिलाणो पच्छण्णे उभयं काइयसण्णा वोसिरंति । ओसहं वा दिज्जति । ‘‘देसि’’ ति जत्थ देसे डागिणीणमुवद्दवो तत्थ गिलाणो पच्छण्णे धरिज्जति । वीसत्थो वा गिलाणो अच्छइ पच्छण्णे अद्धाणः पडिवण्णमा य पच्छण्णस्स असति चिलिमिणिं दाउं भत्तइं करंति । सारोवहिं वा पडिलेहंति । सावयत्तेणाभए दंडमतीए दारं पिहंति ॥

[भा. ६५८] छण्ण—वह—नट्ट—मरणे, वासे उज्झंखणीए कडओ उ ।

उल्लुवहि विरल्लेंति, व अंतो वहि कसिण इतरं वा ॥

चू. जाव मतओ न परिद्वविज्जति ताव पच्छण्णे धरिज्जति । अद्धाणे वा जाव थंडिल न लब्धति तावऽच्छति तो मतो वुज्जति । जओ ‘‘उज्झंखणीए’’ ति ततो कडगचिलिमिली दिज्जति वासासु वा उल्लुवहिं विरल्लेंति दोरे जहासंखं अंत—बहि—कसिण—इतरं वा ॥

[भा. ६५९] पंचविधचिलिमिणीए, पुव्वकताए य कप्पती गहणं ।

असती पुव्वकताए, कप्पति ताहे सयं करणं ॥

[भा. ६६०] वितियपदमणिउणे वा, निउणे वा होज्ज केणई असहू ।

वाचातो व सहुस्सा, परकरणं कप्पती ताहे ॥

[भा. ६६१] पच्छाकड साभिग्गह, निरभिग्गह भए य असण्णी ।

गिहि अन्नतिथिए वा, गिहि पुव्वं एतरे पच्छा ॥

मू. (१५) जे भिक्खू सूतीए उत्तरकरणं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा कारेति, कारेति वा सातिज्जति ॥

मू. (१६) जे भिक्खू पिप्पलगस्स उत्तरकरणं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा कारेति, कारेति वा सातिज्जति ॥

मू. (१७) जे भिक्खू नहच्छेयगस्सुत्तरकरणं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा कारेति, कारेति वा सातिज्जति ॥

मू. (१८) जे भिक्खू कण्णसोहणगस्सुत्तरकरणं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा— कारेति, कारेति वा सातिज्जति ॥

[भा. ६६२] सूतीमादीयाणं, उत्तरकरणं तु जो तु कारेआ ।
गिही अन्नतिथिएण व, सो पावति आणमादीणि ॥

[भा. ६६३] उवगगहिता सूयादिया, तु एक्केक्क ते गुरुस्सेव ।
गच्छं व समासआ, नायसेक्केक्क सेसेसु ॥

चू. सूती पिप्पलओ नहच्छेयणं कण्णसोहणं उवगहितोवकरणं । एते य एक्केक्का गुरुस्स भवन्ति, सेसा तेहिं चेव कज्जं करेति । महज्जगच्छं व समासज्ज अणायसा अलोहमया थंससिगमयी वा सेससहूणं एक्केक्का भवति ॥ किं पुण उत्तरकरणं ? इमं—

[भा. ६६४] पासग—मड्ढिनीसीयण—पज्जण—रिउकरण उत्तरं करणं ।
सुहुमं पि जं तु कीरति, तदुत्तरं मूलनिव्वत्ते ॥

चू. “पासगं” बिलं वड्ढिज्जति, लण्हकरणं, “नड्ढिणिसियणं” निसाणे, “पज्जमं” लोहकारागारे, “रिजु” उज्जुकरणं । एयं सब्बं उत्तरकरणं । अहवा — मूलनिवत्ति उवरिं सुहुममवि जं कज्जति तं सब्बं उत्तरकरणं ॥

[भा. ६६५] सूतीमादीयाणं निप्पडिकम्माण कप्पती गहणं ।
असती निप्पडिकम्मे, कप्पति ताहे सयं करणं ॥

[भा. ६६६] बितियपदमणिउणे वा, निउणे वा सेवती भवे असहू ।
वाघातो व सहुस्सा, परकरणं कप्पती ताहे ॥

[भा. ६६७] पच्छाकड साभिग्गह, निरभिग्गह भइए य असण्णी ।
गिहि अन्नतिथिए वा, गिहि पुव्वं एतरे पच्छा ॥

मू. (१९) जे भिक्खू अन्नइए सूतिं जायति, जायंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२०) जे भिक्खू अन्नइए पिप्पलगं जायति, जायंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२१) जे भिक्खू अन्नइए कण्णसोहणं जायति, जायंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२२) जे भिक्खू अन्नइए नहच्छेयणं जायति, जायंतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ६६८] सूयिमणइए तु, जे भिक्खू पाडिहारियं जाते ।
सो आणाअणवत्थं, मिच्छत्तविराघणं पावे ॥

चू. “अणइए” निप्पओयणे, पडिहरनिज्जं “पाडिहारियं” ॥ इमे दोसा ..

[भा. ६६९] नद्वे हित विस्सरिते, तदन्न दव्यस्स होति वोच्छेदो ।

पच्छकम्मपवहणं, धुवावणं वा तदद्वस्स ॥

चू. हत्याओ चुत्ता नद्धा, तेणेहिं हिता, कहिं पि मुक्काण जाणए वोसरिता । तद्व्यन्नदव्यस्स वा तस्स वा अन्नस्स वा साहुस्स वोच्छेयं करोज्जा । पच्छकम्मं अन्नं घडावेति असुतिसमणेण वा छिक्का घोवति । अवहंतं वा अन्नं वा धोवावेति । धुवावणं दव्वावेति ॥

[भा. ६७०] आणाए वोच्छेदे, पवहण किण पच्छकम्म पच्छित्ता ।

गुरुगा गुरुगा लहुगा, लहुगा गुरुगा य जं चऽण्णं ॥

चू. आणादी पंचपदा एतेसु जहसंखं । पायच्छित्ता पच्छद्धेणं ॥

मू. (२३) जे भिक्खू अविहीए सूइं जायइ, जायंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२४) जे भिक्खू अविहीए पिप्पलयं जायइ, जायंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२५) जे भिक्खू अविहीए नहच्छेयणयं जायइ, जायंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२६) जे भिक्खू अविहीए कण्णसोहणयं जायइ, जायंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२७) जे भिक्खू अप्पणो एक्कस्स अद्वाए सूइं जाइत्ता— अन्नमन्नस्स अनुप्पदेति, अनुप्पदेतं वा सातिज्जति वा ॥

मू. (२८) जे भिक्खू अप्पणो एक्कस्स अद्वाए पिप्पलयं जाइत्ता— अन्नमन्नस्स अनुप्पदेति, अनुप्पदेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२९) जे भिक्खू अप्पणो एक्कस्स अद्वाए नहच्छेयणयं जाइत्ता— अन्नमन्नस्स अनुप्पदेति, अनुप्पदेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३०) जे भिक्खू अप्पणो एक्कस्स अद्वाए कण्णसोहणयं जाइत्ता— अन्नमन्नस्स अनुप्पदेति, अनुप्पदेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३१) जे भिक्खू पाडिहारियं सूइं जाइत्ता वत्थं सेव्विस्सामि त्ति पादं सिव्वति, सिव्वंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३२) जे भिक्खू पाडिहारियं पिप्पलयं जाइत्ता वत्थं छिंदिस्सामि त्ति पायं छिंदति, छिंदंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३३) जे भिक्खू पाडिहारियं नहच्छेयणयं जाइत्ता नखं छिंदामि त्ति सल्लुद्धरणं करेइ, करेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३४) जे भिक्खू पाडिहारियं कण्णसोहणयं जाइत्ता कण्णमलं नीहरिस्सामि त्ति दंतमलं वा नखमलं वा नीहरेति नीहरावेतं वा सातिज्जति ॥

चू. का अविधी ? इमा—

[भा. ६७१] वत्थं सिव्विस्साम, ति जाइउं पादसिव्वणं कुणति ।

अहवा वि पादसिव्वण, काहेंतो सिव्वती वत्थं ॥

[भा. ६७२] तं ददूण सयं वा, अहवा अन्नेसिं अंतियं सोच्चा ।

ओभावणमग्गहणं, कुज्जा दुविधं च वोच्छेदं ॥

चू. सूति—सामिणा अविहीए सिव्वंतो सयमेव दिडो अन्नस्स वा समीवे सुतं । “ओभावणा”

अन्नस्स पुरो खिसति, “अग्गहणं” साहुण अनायरं करेति ।

दुविहो वोच्छेदो – तद्व्यण्णदव्वाणं; तस्स वा अन्नस्स वा साहुस्स ॥

[भा. ६७३] अहणं सिव्वस्सामीति, जाइउं सो य देति अन्नेसिं ।

अन्नो वा सिव्विहिती, सो सिव्वणमप्पणा कुणति ॥

चू. अप्पणो अट्ठाए जाएउं अन्नस्स अलद्धियसाहुस्स देति । तानि वा कुलानि जस्स साहुस्स उवसमंति तस्स नामेण मग्गिउं अन्नो सिव्वेति ॥ को दोसो ? इमो—

[भा. ६७४] तं दट्ठण सयं वा, अहवा अन्नेसि अंतियं सोच्चा ।

ओभावणमग्गहणं, कुञ्जा दुविधं च वोच्छेदं ॥

मू. (३५) जे भिक्खू सूतिं अविहीए पच्चप्पिणति, पच्चप्पिणंतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ६७५] सूरियं अविधीए तू, जे भिक्खू पाडिहारियं अप्पे ।

तक्कजसंघणं वा, कुञ्जा छक्कायघातं वा ॥

चू. जं ताए सूतीए कज्जं तं “तक्कजं” कहणप्पणेण वा छक्कायघायं करेज्जइ ॥

इदानीं चउण्ह वि सुत्ताण विधी भण्णति—

[भा. ६७६] तह्मडा जाएज्जा, जं सिव्वे कस्स कारणा वा वि ।

एगतरमुभयतो वा, अनुण्णवेउ तधा भिक्खू ॥

चू. “अट्ठाए जाएज्जा”, जं वा वत्थादि सिव्वे तदट्ठाए जाएज्जा । जस्स साहुस्स कज्जं तन्नामेण जाएज्जा । अप्पणो परस्सुभयट्ठा वा जाएज्जा जहा काउकामो तहा अक्खिउं जातियव्वं एस परमत्थो ॥ अप्पणे विधी भण्णति—

[भा. ६७७] गहणंमि गिण्हिऊणं, हत्थे उत्ताणगम्मि वा काउं ।

भूमीए व ठवेतुं, एस विही होती अप्पिणणे ॥

चू. गहणं पासओ तम्मि सयं गेण्हिऊण अनिएण (अण्यग्रभागेन) गिहत्थस्स अप्पेति । एवं संजयपओगो न भवति । उत्ताणगम्मि वा हत्थे वित्तिरिच्छं अनिएण वा ठवेति । एवं भूमीए विटवेति ॥ एतेसिं चउण्ह वि सुत्ताणं इमे वित्तियपदा—

[भा. ६७८] लाभालाभपरिच्छा, दुल्लभ—अचियत्त—सहस अप्पिणणे ।

चउसु वि पदेसु एते, अवरपदा होति नायव्वा ॥

चू. साहू खेतपडिलेहगा गता किं सूती मग्गिता लब्धति न व ति अणट्ठाए मग्गेज्जा । पत्तसिव्वणट्ठाए दुल्लभाओ सूतीओ वत्थसिव्वणट्ठमवि नीयाए पत्तं सिव्विज्जति, तं पुण जयणाए सिव्वेति जहा न दीसति । कोइ सभावेण अचियत्तो साहू सो न लब्धति, तस्स वा नामेण न लब्धति, ताहे अप्पणो अट्ठाए जाइउं तस्स देज्जा “सहस” अनाभोएण वा अविहीए अप्पिणेज्जा ॥

मू. (३६) जे भिक्खू अविहीए पिप्पलगं पच्चप्पिणति, पच्चप्पिणंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३७) जे भिक्खू अविहीए नहच्छेयणगं पच्चप्पिणइ, पच्चप्पिणंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३८) जे भिक्कू अविहीए कण्णसोहयं पच्चप्पिणइ, पच्चप्पिणंतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ६७९] पिप्पलग नहच्छेदण, सोधणए चेव होति एवं तु ।

नवरं पुण नाणत्तं, परिभोगे होति नातव्वं ॥

सू. एवं पिप्पलग-नहच्छेदण-कण्णसोहणे य एक्केक्के चउरो सुत्ता । अत्थो पूर्ववत् ॥
परिभोगविसेसो इमो -

[भा. ६८०] वत्थं छिदिस्सामि त्ति जाइउं पादछिदणं कुणति ।
अहवा वि पादछिदण, काहिंतो छिदती वत्थं ॥

ताओ गाहाओ - सूचि सूत्रवत्

[भा. ६८१] नक्खे छिदिस्सामि त्ति, जाइउं कुणति सल्लमुद्धरणं ।
अहवा सल्लुद्धरणं, काहिंतो छिदती नक्खे ॥

सू. पिप्पलग-नक्खच्छेयणाणं अप्पणे इमा विही-

[भा. ६८२] मज्झेव गेण्हिऊण, इत्ते गत्ताण्यम्मि या का उं ।
भूमीए वा ठवेतुं, एस विधी होति अप्पिणणे ॥

सू. उभयतो धारणसंभवाओ मज्झे गिण्हिऊण अप्पेति । सेसं कंठं ॥

[भा. ६८३] कण्णं सोधिस्सामि त्ति जाइउं दंतसोधणं कुणति ।
अहवा वि दंतसोधण, काहेंतो सोहती कण्णे ॥

सू. ताओ चेव गाहाओ - (सूचि सूत्रवत्)

[भा. ६८४] लाभालाभपरिच्छा, दुल्लभ-अचियत्त-सहस-अप्पिणणे ।
वारससु वि सुत्तेसु अ, अवरपदा होति नायव्वा ॥

मू. [३९] जे भिक्खू लाउय-पादं वा दारु-पादं वा मट्टिया-पादं वा अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा परिघट्टावेइ वा संठवेति वा जमावेइ वा अलमप्पणो करणयाए सुहुममवि नो कप्पइ जाणमाणे सरमाणे अन्नमन्नस्स वियरइ, वियरंतं वा सातिज्जति ॥

सू. दोद्धियकं तुंबघटितं, मृन्मचं कपालकादि, परिघट्टणं निम्मोअणं, संठवणं मुहादीणं, जमावणं विसमाण समीकरणं । “अलं” पज्जतं सक्केति अप्पणो काउं ति वुत्तं भवति । “जाणइ” जहा न वट्टति अन्नउत्थियगारत्थिएहिं कारावेउं जाणाति वा, सुत्तं सरति एस अह उवएसो अहवा-गुरु पृष्ठः साधुभिर्यथागृहस्थान्यतीर्थिकैर्वा कारापयामः, ततः प्रयच्छते अनुज्ञां ददातीत्यर्थः । भणिओ सुत्तत्थो । इदानिं निज्जुत्तिवित्थरो भण्णति-

[भा. ६८५] लाउयदारुयपाते, मट्टियपादे य तिविधमेक्केक्के ।
बहुयप्पअपरिकम्मे, एक्केक्कं तं भवे कमसो ॥

एकैकं त्रिविधं - बहु-अप्प-अपरिकम्ममिति । पुनरप्येकैकं त्रिविधं जघन्यादि । अहवा - द्वितीयमेकैकवचनं निगमनवाक्यमाहुः ॥

[भा. ६८६] परिकम्मणमुक्कोसं, गुणेहि तु जहन्नतं पढमपातं ।
बित्थियं दोहि वि मज्झं, पढमेण विवज्जिओ तत्तिए ॥

सू. पढमं बहुपरिकम्मं, तं गुणेहि जहन्नं, आत्मसंयमोपघातबहुत्वात् । अप्परिकम्मं बित्थियं, तं गुणेहिं मज्झिमं, अल्पात्मसंयमोपघातत्वात् । अपरिकम्मं तत्तियं, तं गुणेहिं उक्कोसं, जतो पढमस्स विवज्जएवट्टति, आत्मनो संयमस्स चानुपघातित्वात् ॥

बहुअप्पअहाकडाणं किं सरूवं ? इमं—

[भा.६८७] अद्धंगुला परेणं, छिज्जंतं होति सपरिकम्पं तु ।
अद्धंगुलमेगं तू, छिज्जंतं अण्णपरिकम्पं ॥

चू. अद्धंगुलापरेण छिज्जंतं बहुपरिकम्पं भवति । जाव अद्धंगुलं ताव अण्णपरिकम्पं ॥
[भा.६८८] जं पुव्वकतमुहं वा, कतलेवं वा व लब्भए पादं ।

तं होति अहाकडयं, तेसि पमाणं इमं होति ॥

धू. अहाकडं जं पुव्वकयमुहं, कयलेवं तं कुत्तियावणे लब्भति, निण्हगो वा देति,
पडिमापडिणिचत्तो सम्मणोवासगो वा देति, तं पादं दुविहं — पडिग्गहो मत्तओ वा ॥

पडिग्गहो इमो —

[भा.६८९] तिन्नि विहत्थी चउरंगुलं च माणस्स मज्झिमपमाणं ।
एतो हीण जहन्नं, अतिरेगतं तु उक्कोसं ॥

[भा.६९०] उक्कोस—तिसा—मासे, दुगाउ अद्धाणमागतो साधू ।
चउरंगुलं तु वज्जे, मत्तपाणपज्जत्तियं हेट्ठा ॥

चू. जेड्डो आसाढो अ क्कोस—तिसा—मासा भवन्ति । उवरिं चउरंगुलं वज्जेतु हेट्ठा भारयं
पज्जत्तियं भवति ॥

[भा.६९१] एवं चेव पमाणं, सविसेसत अनुग्गहपवत्तं ।
कंतारे दुब्बिक्खे, रोहगमादीसु भइयव्वं ॥

चू. “सविसेसतरं” बृहतरं गच्छानुग्रहाय प्रवर्तते उदग्राह्यते इत्यर्थः । “कंतार” मडवी,
दुब्बिक्खे रोहगे वा अच्छंताण, “भजना” सेवना परिभोगमित्यर्थः ॥ इदानीं मत्तओ—

[भा.६९२] मत्तसस व पाणस्सव, एगतरागस्स जो भवे भरितो ।
पज्जो साहुस्स तु एतं किर मत्तअपमाणं ॥

चू. कंठा ॥ पडिग्गहो मत्तगो वा इमेहिं गुणेहिं जुत्तो —

[भा.६९३] वट्ठं समचउरंसं, होति थिरं थावरं च वण्णं च ।
हुंडं वाताइद्धं, भिण्णं च अधारनिज्जाइं ॥

चू. ज्ञागारेण “वट्ठं” उच्छायपृथुत्वेन समंतमेव भिज्जमाणं “समचउरंसं” भण्णति । “थिरं”
ठढं अविलियंति, अपाडिहारियं थावरं, वण्णं सलक्खणं धारिनिज्जमेयं । इमं अवारिनिज्जं —
उच्छाय पृथुत्वेन आसमं हुंडं, वाताइद्धं त्रोप्पडुयं अनिष्पन्नमित्यर्थः, भिन्नं च अधारणेज्जा
एते ।

सुत्तफासिया इमे —

[भा.६९४] परिघट्ठण निम्मोयण, तं पुण अंतो व होज्ज बाहिं वा ।
संठवणं मुहकरणं, जमणं विसमाण समकरणं ।

चू. बहि अंतो वा मोयफेडणं परिघट्ठणं, सेसं कंठं ॥

[भा.६९५] पढम—वित्तियाण करणं, सुहुममवी जो तु कारए भिक्खू ।
गिहि—अन्नतिथिएण व, सो पावति आणभादीनि ॥

चू. “पढमं” बहुपरिकम्भं, “बितियं” अप्परिकम्भं, सेसं कंठं ॥

जम्हा एते दोसा, तम्हा—

[भा. ६९६] घटित संठविते वा, पुण्णं जमिति वा होति गणनं तु ।

असती पुव्वकतस्स तु, कप्पति ताहे सयंकरणं ॥

[भा. ६९७] बितियपदमणिउणे वा, निउणे वा केणती भवे असहू ।

वाघातो व सहुस्सा, परकरणं कप्पती ताहे ॥

[भा. ६९८] पच्छाकड साभिग्गह, निरभिग्गह भद्दए य असण्णी ।

गिहि अन्नतिथिए वा, गिहि पुव्वं एतरे पच्छा ॥

मू. (४०) जे भिक्खू दंडयं वा लट्ठियं वा अवलेहणियं वा वेणुसूइयं वा अन्नउत्थिएण वा गरत्थिएण वा परिघट्टवेति वा संठवेति वा जमावेति वा अलमप्पमणो करणयाए सुहुममवि नो कप्पइ जाणमाणे सरमाणे अन्नमन्नस्स वियरति, वियरंतं वा सातिअति ॥

चू. “दंडो” बाहुप्पमाणो, “लट्ठी” आयप्पमाणा, “अवलेहणिया” वासासु कदमफेडिणी क्षुरिकावत्, “वेणू” वंसो, तप्पती सूती, परिघट्टणं अवलिहणं, संठवणं पासयादिकरणं, जमावेति उज्जगकरणं ।

[भा. ६९९] डडग बिडंडए वा, लट्ठि विलट्ठी य तिविध तिविधा तु ।

वेलुमय—वेत्त—दारुग, बहु—अप्प—अहाकडा चेव ॥

चू. एगेण तिविहसद्देण वेलुमयादी; बितियेण तिविहसद्देण बहुपरिकम्भादि ॥

[भा. ७००] तिन्नि उ हत्थे डंडो, दोन्नि उ हत्थे विदंडओ होति ।

लट्ठी आतपमाणा, विलट्ठि चतुरंगुलेणूणा ॥

[भा. ७०१] अद्धंगुला परेणं, छिज्जंता होति सपरिकम्भा उ ।

अद्धंगुलमेगं तु, छिज्जंता अप्पपरिकम्भा ॥

[भा. ७०२] जे पुव्ववट्ठिता वा, जमिता संठवित तच्छित्त वा वि ।

होति तु पमाणजुत्ता, ते नायव्वा अहाकडगा ॥

चू. पूर्ववत् । किं पुण लट्ठीए पओअणं ? इमं—

[भा. ७०३] दुपद—चतुष्पद—बहुपद, निवारणट्ठाय रक्खणाहेउं ।

अद्धाण—मरणभय—बुद्धवासवट्ठंभणा कप्पे ॥

चू. “दुपाय” मणुस्सादि, “चउप्पदा” गाविमादि, बहुपया गंडयगोम्हिमादि । अद्धाणे पलंबमादि वुज्झति, मतो वा वुज्झति, बोहिगादिभये वा पहरणं भवति, बट्टस्स वा अवट्ठंभणहेउं लट्ठी कप्पति घेतुं ॥

[भा. ७०४] पढमबितियाण करणं, सुहुममवी जो तु कारए भिक्खू ।

गिहि अन्नतिथिएण व, सो पावति आणमादीणि ॥

[भा. ७०५] घटितसंठविते वा, पुव्वं मिताए होति गहणं तु ।

असती पुव्वकयाए, कप्पति ताहे सयंकरणं ॥

[भा. ७०६] परिघट्टणं तु निहणं मूलग्गा—पव्वमादिसंठवणं ।

उज्झूकरणं जमणं, दंडगमादीण सव्वेसिं ॥

[भा.७०७] वितियपदमनिउणे वा, निउणे वा केणती भवे असहू ।

वाघातो व सहुस्सा, परकरणं कप्पी ताहे ॥

[भा.७०८] पच्छाकड साभिग्गह, निरभिग्गह भद्दय य असण्णी ।

गिहि अन्नतिस्थिएण व गिहि पुव्वं एतरे पच्छा ॥

[भा.७०९] उडुबद्धे रयहरणं, वासावासासु पादलेहणिया ।

वडउंबरे पिलक्खू, तेसि अलंभमि अंबिलिया ॥

चू, उडुबद्धे रयहरणेण पादप्पमज्झणं कज्जति, वासासु पायलेहणियाए कद्दमो अवनिज्जति; सा भवति वडमती उंबरमती पिप्पलो 'पिलक्खू' तं मई । एतेसिं अलंभे अंबिलियमती ॥

[भा.७१०] धारसअंगुलदीहा, अंगुलमेगं तु होति विच्छिन्ना ।

घणमसिणनिव्वणा वि य, पुरिसे पुरिसे य पत्तेयं ॥

चू, "घणा" अज्झुसिरा, "मसिणा" लण्हा, "निव्वणा" खयवज्जिया, पुरिसे पुरिसे य एक्केक्का भवति ॥

[भा.७११] एक्केक्का सा तिविधा, बहुपरिकम्मा य अप्पपरिकम्मा ।

अप्परिकम्मा य तथा, जलभाविता एतरा चेव ॥

चू, जलमज्झ उसिते कट्टे जा कज्जति सा जलभाविता । इतरा अभाविता ॥

[भा.७१२] अद्धंगुला परेणं, छिज्जंती होति सपरिकम्मा तु ।

अद्धंगुलमेगं तू, छिज्जंती अप्पपरिकम्मा ॥

[भा.७१३] जा पुव्ववट्ठिता वा, जमिता संठवित्त तच्छिता वा वि ।

लब्धमति पमाणजुत्ता, सा नातव्वा अधाकडया ॥

[भा.७१४] पढमवित्तियाण करणं, सुहुममवी जो तु कारए भिक्खू ।

गिहि अन्नतिस्थिएण व, सो पावति आणमादीणि ॥

[भा.७१५] घट्टितसंठविताए, पुव्वं जमिताए होति गहणं तु ।

असती पुव्वकडाए, कप्पति ताहे सयं करणं ॥

[भा.७१६] वितियपदमनिउणे वा, निउणेवा केणती भवे असहू ।

वाघातो व सहुस्सा, परकरणं कप्पती ताहे ॥

[भा.७१७] पच्छाकड साभिग्गह, निरभिग्गह भद्दय य असण्णी ।

गिहि अन्नतिस्थिएण व, गिहि पुव्वं एतरे पच्छा ॥

[भा.७१८] वेलुमवी लोहमयी, दुविधा सूयी समासओ होति ।

चउरंगुलप्पमाणा, सा सिव्वणसंघणट्ठाए ॥

चू, लोहमती सूती साहुणा न घेतव्वा परं आवरियस्स एक्का भवति, सेसाण वेलुमती सिंगमती वा गणणप्पमाणेण एक्केक्का भवति । पमाणप्पमाणेण चतुरंगुलं भवति । किं कारणं घेप्पति ? इमं — तुण्णणं उक्कइयकरणं वा सिव्वणं, दुग्गतिखंडाण संघणं ॥ कंठा ।

[भा.७१९] एक्केक्का सा तिविधा, बहुपरिकम्मा य अप्पपरिकम्मा ।

- अपरिकम्मा य तथा, नातव्वा आणुपुव्वीए ॥
 [भा. ७२०] अद्धंगुल परेणं, छिज्जंती होति सपरिकम्मा तु ।
 अद्धंगुलमेगं तु, छिज्जंती अप्पपरिकम्मा ॥
 [भा. ७२१] जा पुव्वपट्ठिता वा, पुव्वं संठवित तच्छिता वा वि ।
 लब्धति पमाणजुत्ता, सा नायव्वा अधाकडगा ॥
 [भा. ७२२] पढमवितियाणकरणं, सुहुममवी जो तु कारए भिक्खू ।
 गिहि अन्नतिस्थिएण व, सो पावति आणमादीणि ॥
 [भा. ७२३] घट्ठित संठविताए, पुव्वं जमिताइ होति गहणं तु ।
 असती पुव्वकडाए, कप्पति ताहे सयं करणं ॥
 [भा. ७२४] बितियपदमनिउणे वा, निउणे वा केणती भवे असहू ।
 वाघातो व सहुस्सा, परकरणं कप्पती ताहे ॥
 [भा. ७२५] पच्छाकडसाभिग्गह, निरभिग्गह भद्दए य असणी ।
 गिहि अन्नतिस्थिएण व, गिहि पुव्वं दूतरे पच्छा ॥

मू. (४१) जे भिक्खू पायस्स एकं तुंडियं तड्डेइ, तड्डेतं वा सातिज्जति ॥

चू. “तुंडियं” थिग्गलं, देसी भासाए सामयिगी वा एस पडिभासा, तड्डेति लाए ति वुत्तं भवति ।

- [भा. ७२६] लाउयदारुयपादे, मट्ठियपादे य तड्डणं दुविधं ।
 तज्जातमतज्जाते, तज्जा एगे दुवे इतरे ॥

चू. लाउ आदि एक्केक्कं दुविधं तड्डणं—तज्जातमतज्जातं । लाउस्स लाउयं तज्जातं, ससा-
 दारुमट्ठिया दो अतज्जाता । एवं सेसाण वि समाणं एक्केक्कं तज्जायं, असमाणा दो अतज्जाया ॥

- [भा. ७२७] एतेसामण्ययरं, एगतराएण जो उ तड्डेज्जा ।
 तिण्हं एगतराए, विज्जंताणादिरणे दोसा ॥

चू. एतेसिं पादाणं एगतरं विविज्जमाणे जो अन्नतरं पादं अन्नतरेणं तड्डेति तस्स आणादिणो
 दोसा, मासगुरुं च से पच्छित्तं ॥ कारणओ तड्डेज्जा वि । किं पुण कारणं ? इमं—

- [भा. ७२८] संतासंतऽसतीए, अथिर—अपज्जत्तऽलब्धमाणे वा ।
 पडिसेहऽनेसनिज्जे, असिवादी संततो असती ॥

चू. “संतं” विज्जमाणं, “असंतं” अविज्जमाणं, “असती” अभावो । इमा “संततो
 असती”—“अथिरं” दुब्बलं, जइ भिक्खागहणं कज्जति तो भज्जति, पाडिहारियं वा अथिरं, तं
 अथक्के उद्दालिज्जति, अत्थि पादं किं तु अप्पज्जतियं । एसा अप्पनिज्जे संतासती । इमा गारत्थिएसु
 अत्थि अगारत्थिएसु लाउआ, ते न लब्धंति, डंडिएण वा पडिसिद्धं, अनेसनिज्जाणि व लब्धाणि,
 जत्थ वा विसए अत्थि दोद्धिया तत्थंतरा वा असिवादिएहिं न गम्मति ॥

एसा संतासती भणिया । असिवादि वक्खाणं इमं—

- [भा. ७२९] असिये ओमोयरिए, रायडुट्टे भएण आगाढे ।
 सेहे चरित्त सावत भए व असिवादियं एतं ॥

चू. जत्थ भूमीए पादाणि अत्थि तत्थंतरा वा इमे दोसा—असिवं ओमोयरिया वा रायदुड्डे वा बोधियभयं वा । आगादसद्धो पत्तेयं संबज्झति । सेहाण व तत्थ उवस्सग्गो भवति, तत्थ व सेहा पडुप्पणा ततो न गंतव्वं, चरित्तं पडुच्च तत्थ इत्थि दोसा, एसणादोसा वा । सावयभयं वा । अन्नो य परिरयेण पंथो नत्थि ॥ एसा सव्वा संतासती भणिता । इमा असतासती ।

[भा.७३०] भिण्णे व ज्ञामिते वा, पडिणीए तेन सावयादीसु ।

एतेहिं कारणेहिं, नायव्वाऽसंततो असती ॥

चू. “ज्ञामिय” वड्डं पडिनीएण वा, हरित्तं, तेणेण वा, आदि सहातो भिक्खयरेण वा हरिए । पुव्वापादं एतेहिं कारणेहिं न हूअं, अन्नं च से नत्थि, पादभूमीए वि पादा नत्थि, अनिष्फणत्तणाउ ॥

[भा.७३१] संतासंतसतीए, कप्पति तज्जात तड्डणं काउं ।

तज्जातम्पि असंते, इतरेण वि तड्डणं कुज्जा ॥

चू. एसा संतासंतसतीए दुविहाए असतीए तड्डेज्जा । एव तं पुन तड्डणं तज्जा—एतर । पुव्वं दज्जाएण असतीते अतज्जाएण वि ॥

मू. (४२) जे भिक्खू पायस्स परं तिण्हं तुंडियाणं तड्डेत, तड्डंतं वा सातिज्जति ॥

चू. पर चतुर्थेन न तड्डए । अववाउस्सग्गियं सुत्तं ।

[भा.७३२] तिण्हं तु तड्डियाणं, परेण जे भिक्खु तड्डए पादं ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्तविराधणं पावे ॥

[भा.७३३] संतासंतसतीए, अथिर—अपज्जत्तऽलब्धमाणे वा ।

पडिसेधऽनेसनिज्जे, असिवादी संततो असती ॥

[भा.७३४] असिवे ओमोयरिए, रायदुड्डे भएण आगाढे ।

सेहे चरित्तं सावय, भए य असिवादियं एतं ॥

[भा.७३५] भिण्णे व ज्ञामिते वा, पडिणीए तेन सावयादीसु ।

एतेहिं कारणेहिं, नायव्वा संततो असती ॥

[भा.७३६] संतासंतसतीए, परेण तिण्हं न तड्डए पायं ।

एवंविहे असंते, परेण तिण्हं पि तड्डेज्जा ॥

मू. (४३) जे भिक्खू पायं अविहीए बंधइ, बंधंतं वा सातिज्जइ ॥

[भा.७३७] तिविधम्मि वि पादम्मी, दुविधो बंधो तु होति नातव्वो ।

अविधी विधी य बंधो, अविधीबंधो इमो तत्थ ॥

चू. नवरं—“एवंविधे असंते ति अच्छिड्डं लाउआदि तिविहं विहिबंधेण बंधिज्जइ ।

तत्थ इमो विधि—

[भा.७३८] सोत्थियबंधो दुविधो, अविकलितो तेन—बंधो चउरंसो ।

एसो तु अविधिबंधो, विहिबंधो मुद्धि—नावा य ॥

दुविहो सोत्थियबंधो वतिकलितो, इतरो अविकलितो समचउरंसो कोणेसु भिण्णो । वातकलितो एगतो दुहतो वा । एते सव्वे अविधिबंधा । विधिबंधो इमो प्रतीतः मुद्धिय संठितो ४, नावाबंधसंठितो ६ ॥

[भा. ७३९] एतो एगतरेण, जो पादं अविधिणा तु बंधेज्जा ।

तिण्हं एगतराणं, सो पावति आणमादीणि ॥

घू. कंठा सुत्ते अत्थावत्तितो अनुत्तायं । आयरियो अत्थतो पिडसेधयति-

[भा. ७४०] विहिबंदो वि न कप्पति, दोसा ते चेव आणमादीया ।

तं कप्पती न कप्पति, निरत्थयं कारणं किं तं ॥

घू. विधिबंदो वि न कप्पति, जतो तत्थ वि आयसंजमविराहणा दोससंभवो ।

चोयग आह - ननु सुत्ते अत्थावत्तिअऽभिहितं तं कप्पति ? आयरियो आह - न कप्पति

चोयग आह - ननु सुत्तं निरत्थयं । आयरियाह - सकारणं सुत्तं । चोयग आह - किं तं ॥

आवरियाह-

[भा. ७४१] संतासंतसतीए, अथिर अपजत्तऽलब्धमाणे वा ।

पडिसेहऽनेसनिज्जे, असिवादी संततो असती ॥

[भा. ७४२] संतासंतसतीए, कप्पति विहिणा तु बंधितुं पादं ।

दुब्बलदुल्लभपादे, अविधीए वि बंधणं कुज्जा ॥

मू. (४४) जे भिक्खू पायं एगेण बंधेण बंधइ, बंधंतं वा सातिज्जइ ॥

घू. उस्सग्गेण ताव अबंधणं पात्रं घेतव्वं । एगबंधणमपि करंतस्स ते चेव आणादिणो दोसा । शेषं सभाष्यं पूर्ववत् ।

[भा. ७४३] एगेण बंधेण, पादं खलु बंधए जे भिक्खू ।

विधिना व अविधिना वा, सो पावति आणमादीणि ॥

[भा. ७४४] संतासंतसतीए, परेण तिण्हं न बंधए पायं ।

एवंविहे असंते, परेण तिण्हं वि बंधेज्जा ॥

घू. अहवा - दुब्बल दुल्लभपादे, बंधेणेगेण बंधे वा ॥ शेषं पूर्ववत् ।

मू. (४५) जे भिक्खू पायं परं तिण्हबंधाणं बंधइ, बंधंतं वा सातिज्जति ॥

घू. अववाउस्सग्गिय सुत्तं, दोसा ते चेव, मासगुरुं च से पच्छित्तं ।

[भा. ७४५] तिण्हं तु बंधाणं, परेण जे भिक्खू बंधती पादं ।

विहिना वा अविधिना वा, सो पावती आणमादीणि ॥

[भा. ७४६] संतासंतसतीए, अथिर-अपजत्तऽलब्धमाणे वा ।

पडिसेधऽनेसनिज्जे, असिवादी संततो असती ॥

[भा. ७४७] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भएण आगाढे ।

सेसे चरित्तं सावय, भए व असिवादियं एतं ॥

[भा. ७४८] भिण्णे व ज्झामिते वा, पडिणीए तेन सावयादीसु ।

एतेहिं कारणेहिं, नायव्वा संततो असती ॥

[भा. ७४९] संतासंतसतीए, परेण तिण्हं न बंधियव्वं तु ।

एवंविधे असंते, परेण तिण्हं पि बंधिज्जा ॥

चू. एवं ताव दिष्टं अतिरेगबंधणं, त पुण क्वातय कालं अवलक्खण धरेय्वं ? भतो सुत्तमागयं जे भिक्खू अतिरेगं बंधणं पायं दिवद्वाओ मासाओ परेण धरेइ, धरंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४६) जे भिक्खू अतिरेगं बंधणं पायं दिवद्वाओ मासाओ परेण धरेइ, धरंतं वा सातिज्जति ।

चू. दिवद्दमासातो परं धरंतस्स आणादिणो दोसो, मासगुरुं च से पच्छित्तं । न केवल-मतिरेगबंधणमलक्खणं दिवद्वातो परं न धरेय्वं । एगबंधेण वि अलक्खणं दिवद्वात परं न धरेय्वं - कंठा ।

[भा.७५०] अवलक्खणेगबंधं, दुग-तिग-अतिरेग-बंधणं वा वि ।

जो पायं परिचट्ठइ, परं दिवद्वाओ मासाओ ॥

चू. कंठा ॥ जो एगबंधणादि धरेति तस्स इमे दोसा-

[भा.७५१] सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्तविराधनं तहा दुविहं ।

पावति जम्हा तेणं, अन्नं पादं वि मगेज्जा ॥

चू. तित्थयराणं आणाभंगो, अणवत्था - एगेण धारितं अन्नो वि धरेति, मिच्छत्तं-न जहावातिणो, तहाकारिणो, आयसंजमविराहणा वक्खमाणगाहाहिं ॥

अतिरेगबंधण- मलक्खणे अन्ने वि सूतिता अलक्खणा ।

[भा.७५२] हुंडं सबलं वाताइद्धं, दुप्पुत्तं खीलसंठित चेव ।

पउमुप्पलं च सवणं, अलक्खणं दट्ठ दुव्वणं ॥

चू. समचउरसं जं न भवति तं हुंडं, कृष्णादिचित्तलाणि जस्स तं सबलं, अनिष्कण्णं वाताइद्धं त्रोप्पडयंति चुच्चति । जं ठविज्जंतं उद्धं ठायति चालियं पुण पलोद्धति तं दुप्पुत्तं । जं ठविज्जंतं न ठाति तं खीलसंठितं । जस्स अहो नाभी पउमागिती उप्पलागिती वा तं पउमुप्पलं । कंटकादिखयं सव्वणं । एताणि अलक्खणाणि । दट्ठदुव्वणाणि य दट्ठं अग्निणा, पंचवण्णोववेयं दुव्वणं एकरिमेत्रपि न पततीत्यर्थः । अहवा - प्रवालांकुरसन्निभं सुवण्णं सेसा सव्वे दुव्वणा अनिष्टा इत्यर्थः । अहवा - अलक्खणं एगबंधनादी जं वा एयवज्जं आगमे अनिष्टं ॥

इमा चरित्त-विराधना -

[भा.७५३] हुंडे चरित्तभेदो, सबले चित्तविब्बमो ।

दुप्पुत्ते खीलसंठाणे, गणे व चरणे व नो ठाणं ॥

[भा.७५४] पउमुप्पले अकुसलं, सव्व्वाण वणमादिसे ।

अंतो बहिं च दट्ठे, मरणं तत्थ वि निदिसे ॥

चू. उव्वकरण-विनासो नाण दंसण-चरित्त-विराधना, सरीरस्स जं पीडा भवणं तं सव्वमकुसलं भवति सेसं कंठं ॥

[भा.७५५] दुव्वणम्मि य पादम्मि, नत्थि नाणस्स आगमो ।

तम्हा एते न धारेज्जा, मग्गणे य विधी इमो ॥

[भा.७५६] अवलक्खणेग बंधे, सुत्तत्थकरंत मग्गणं कुज्जा ।

दुग-तिग-बंधे सुत्तं, तिण्हुवरि दो विवजेज्जा ॥

सू. हुंडादिलक्खणेगबंधपातेण गहिण सुत्तत्थपोरिसीओ करेतो जहा भत्तपाणं गवेसेति तहा सलक्खण मभिण्णं च पातं उप्पाएति । दुग-तिग-बंधणे सुत्त-पोरिसिं काउं अत्थ-पोरिसिवेलाए मग्गति भिक्खं च हिंडंतो तिण्हं जं परेणं बद्धं अंतोवहिं वा इहं नाभिभिण्णं वा जं एतेसु सुत्तत्थपोरिसीओ वज्जेति, सुरुग्गमाओ जाव भिक्खं पि हिंडंतो मग्गति ॥

केरिसं पादं ? केण वा कमणे ? तं केत्तियं वा कालं मग्गियव्वं ? -

[भा. ७५७] चत्तारि अधाकडए, दो मासा होति अप्पपरिकम्मं ।

तेन परं मग्गेज्जा, दिवह्ममासं सपरिकम्मं ॥

सू. चत्तारि मासा अहाकडयं पायं मग्गियव्वं, जाहे तं चउहिं वि न लद्धं तदुवरि दो मासा अप्पपरिकम्मं मग्गियव्वं, जाहे तं पि न लब्धमि ताहे बहुपरिकम्मं दिवह्ममासं मग्गेज्जा ॥

किं कारणं ? जाव तं अद्धमासेण परिकम्मिज्जति ताव वासाकालो लग्गति । कम्हा ? तम्मि परिकम्मणा नत्थि ।

[भा. ७५८] एवं वि मग्गमाणे, जति पातं तारिसं न वि लभेज्जा ।

तं चेवऽनुकहेज्जा, जावऽण्णं लब्धमि पादं ॥

सू. जारिसं आगमे भणियं सलक्खणं, जति तारिसं न लभेज्जा तं चेव अनुकहेज्जा ॥

भणिया परिकम्मणा उस्सग्गेण अववातेण य । इदानिं तस्सेव पायस्स बंधणं जाणियव्वं किं च तं वत्थं ? तैणिम सुत्तं -

सू. (४७) जे भिक्खु वत्थस्स एगं पडिताणियं देइ, देतं वा सातिज्जइ ॥

सू. वासयती ति वत्थं, च्छएति ति वुत्तं भवति । पडियाणिया थिग्गलयं छंदंतो य एगद्धं, तं जो तज्जातं अतज्जातं वा देति सो आणाति-विराहणं पावति, मासगुरुं च से पच्छित्तं । कतिविहं वत्थं ? निप्पुत्ती वित्थारेति -

[भा. ७५९] जंगिय-भंगिय-सणयं, पोत्तं च तहा तिरीडपत्तं च ।

वत्थं पंच-विकप्पं, ति-विकप्पं तं पुणेक्केक्कं ॥

सू. जंगिय-भंगिय दो वि वक्खणाणेति-

[भा. ७६०] उण्णोहे मियलोमे, कुयवे किट्ठे य कीडए चेव ।

जंगविधी अतसी पुण, भंगविधी होति नायव्वा ॥

सू. ऊरणीरोमेसु तुण्णियं, उट्टरोमेसु उट्टियं, मियाण लोमेसु मियलोमियं, कुतकिट्ठा वि रोमविसेसा चेव देसंतरे, इह अप्पसिद्धा । अन्ने भणंति - कुतवो वरक्को तो कट्टिसं एतेसिं चेव अवधाडो । कीडयं वडय पट्ठेति । एते सब्बे वि जंगमसत्ताण अवयवेहिंतो निष्फण्णा जंगविही अतसमादि भंगियविही ॥

[भा. ७६१] सणमाई वागविही, पोत्तविही पोंडयं समक्खातं ।

पट्ठो य तिरीडस्सा, तया विधी सा समक्खाया ॥

सू. सणमादी वागो, पोत्तं पोंडयं वमणिनिष्पन्नमिति वुत्तं भवति, पट्ठो तिरीड-रुक्खस्स तया सा तय विही समक्खाया ॥ एतेसिं जो अवकिट्ठो तं किट्टिसं ।

[भा. ७६२] पंचपरुवेऊणं, पत्तेयं गिण्हमाणसंतंमि ।

कप्पासिया य दोन्नि तु, उण्णिय एक्को तु परिभोए ॥

चू. एसा “भद्दवाहु” सामिकता गाहा । पुव्वगाहादुगेण पंचण्ह वि सरूवं पस्सवितं । तं “संतप्पि” ति लब्धमाणेसु “पत्तेयं” पंचसु वि “गेण्हमाणे” ति दो कप्पासिया एगो उण्णिओ गेण्हियव्वो । एतेसिं परिभोगे विवच्चासो न कज्जति । वासत्ताणं मोत्तूण एगस्स उण्णियस्स नत्थि परिभोगो ॥

[भा. ७६३] कप्पासियस्स असती, वागयपट्टो य कोसिकारे य ।

असती य उण्णियस्सा, वागय—कोसेज्जपट्टे य ॥

चू. जो कप्पासियं न लभेज्जा ताहे कप्पासियद्व्याणे वागमयं गेण्हेज्जा । तस्सासइ पट्टमयं गिण्हइ । तस्सासति कोसियारमयं गिण्हति । एवं कप्पासित असतीते भणितं । जाहे उण्णियं न लब्धति ताहे उण्णियद्व्याणे वागमयं धेप्पति, तस्सासति कोसियारमयं, तस्सासति पट्टमयं ॥

इदानीं परिभोगो—

[भा. ७६४] अब्भंतंरं च बाहिं, बाहिं अब्भंतरे करेमाणो ।

परिभोगविवच्चासे, आवज्जति मासियं लहुयं ॥

चू. दो पाउणमाणस्स कप्पासियमब्भंतरे परिभुंजति, उण्णियं बाहिं परिभुंजति । एस विहीपरिभोगो । अविहीपरिभोगो पुण कप्पासियं बाहिं उण्णियं अंतो । एस परिभोग—विवच्चासो असामायारिनिष्कत्तं च से मासलहुं ॥

[भा. ७६५] एकं पाउरमाणे, तु खोमियं उण्णिए लहु मासो ।

दोन्नियपाउरमाणो, अंतो खोम्मी बहिं उण्णी ॥

चू. एकं खोमियं पाउणति । उण्णियमेगं न पाउनिज्जति । अह पाउणति मासलहुं च से पच्छित्तं । पच्छद्धं कंठं ॥ खोमियस्स अंतो उण्णियस्स य बहिं परिभोगे इमो गुणो —

[भा. ७६६] छप्पइयपणगरक्खा, भूसा उज्जायणा य परिहरिता ।

सीतत्ताणं च कत्तं, तेन तु खोमं न बाहिरतो ॥

चू. कप्पासिए छप्पतिया न भवंति इतरहा बहू भवंति । पणओ उल्लियंतो, उण्णिए पाउनिज्जमाणे मलीमसं, तत्थ मलीमसे उल्ली भवति, सा विहिपरिभोगेण रक्खित्ता भवति । बाहिं खोमिएण पाउ एण वि “भूसा” भवति, विधिपरिभोगेण सा वि परिहरिया । वत्थं मलक्खमं न कंबली, मलीमसा य कंबली दुग्गंधा, विहिपरिभोगेण सा वि “उज्झातिया” पडिहरिया । पडिगब्भा कंबली ति “सीयत्ताणं” कयं भवति । एतेहिं कारणेहिं खोमं न बाहिं पाउनिज्जति ति विकप्पं ॥

तं पुणो वि एक्केक ति एयस्स इमं वक्खमाणं —

[भा. ७६७] जं बहुधा छिज्जंतं, पमाणवं होति संधिजंतं वा ।

सिब्बेतव्वं जं वा, तं वत्थं सपरिकम्मं तु ॥

चू. जं बहुधा छिज्जंतं संधिजंतं वा पमाणपत्तं भवति, बहुधा वा जं सिब्बियव्वं, तं वत्थं बहुपरिकम्मं ॥

[भा. ७६८] जं छेदेणेगेणं, पमाणवं होति छिज्जमाणं तु ।

संघण—सिब्बण—रहितं, तं वत्थं अप्पपरिकम्मं ॥

घू. जं एगच्छेदेण पमाणवं भवति दसाओ वा परिछिदियव्वा तं अप्परिकम्पं, “संघणं”
दोण्ह खंडाणं सिव्वणं, उक्कुइयं तुण्णणाति ॥

[भा. ७६९] जण्णेव छिंदियव्वं, संघेयव्वं व सिव्वियव्वं च ।
तं होति अधाकडयं, जहन्नयं मज्झिमुक्कोसं ॥

घू. “जं पुण छिंदण-सिव्वण-संघण-रहितं तं अहाकडं । बहुपरिकम्मादि एक्केकं
जहन्नमज्झिमुक्कोसय भवति ॥

[भा. ७७०] पढमे पंचविधम्मि वि दुविधा पडिताणिता मुणेयव्वा ।
तज्जातमतज्जाता, चतुरो तज्जात इतरे वा ॥

घू. इह पन्नवणं प्रति बहुपरिकम्पं “पढमं” । तं च जंग-भंगादी पंचविदं । तत्थ कारणमासज्ज
गहिते दुविधं पडियाणियं देज्जा तज्जातमतज्जायं । जंगियस्स भंगियादि चउरो अतज्जाता, जंगिय
असमाणजातित्तणओ, एगा तज्जाया । एवं सेसाणमवि चउरोऽतज्जाया इतरा एगा तज्जाता ।
अहवा — एक्केकं वत्थं वण्णो पंचविधं, तत्थ समाणवण्णा तज्जाया, चउरो अतज्जाता ॥

[भा. ७७१] एतेसामण्णतरे, वत्थे पडियाणियं तु जो देज्जा ।
तज्जातमतज्जातं, सो पावति आणमादीणि ॥

घू. एतेसिं जंगियादिवत्थाणं किण्हादिवत्थाण वा अन्नतरे, तज्जातमतज्जायं जो पडियाणियं
देइ सो आणाति पावति ॥ तम्हा आणादिदोसपरिहरणत्थं अहाकडं देसव्वं, अधाकडस-

[भा. ७७२] संतासंतसतीए, अधिर-अपज्जतऽलब्धमाणे वा ।
पडिसेघऽनेसनिज्जे, असिवादी संततो असती ॥

[भा. ७७३] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भएण आगाढे ।
सेहे चरित्तसावय भए व असिवादियं एतं ॥

[भा. ७७४] भिन्नेव ज्झामिते वा, पडिणीए तेन सावयातीसु ।
एतेहिं कारणेहिं, नायव्वा संततो असती ॥

[भा. ७७५] संतासंतसतीए, कप्पति पडियाणिता तु तज्जाता ।
असती तज्जाताए, पडिताणियमेतरं देज्जा ॥

घू. संतासंतसतिमातिकारणेहिं कप्पति तज्जाया पडियाणिया दाउं । असति तज्जाताए
“इतरा” अतज्जाता दि दायव्वा ॥

मू. (४८) जे भिक्खू वत्थस्स परं तिण्हं परिताणइयआणि देति, देंतं वा सातिज्जति ॥

घू. वत्थेणं परं तिण्हं देति, देंतस्स मासगुरुं पच्छित्तं । दिट्ठा एगा पडियाणिया कारणे,
पसंगा बहुइओ दाहिति, तेणिमं सुत्तं भण्णति ।

[भा. ७७६] पडियाणियाणि तिण्हं, परेण वत्थम्मि देति जे भिक्खू ।
पंचण्हं अन्नतरे, सो पावति आणमादीणि ॥

घू. कारणे जाव तिन्नि ताव देया तिण्हं परतो चउत्थो न देयो । जंगियाति पंच किण्हवण्णाति
वा पंच देंतस्स आणादयो दोसा ॥

कारणतो पुण तिण्हं परतो वि दिज्जा । किं तं कारणं उच्यते-

- [भा.७७७] संतासंतसतीए, दुब्बल हीणे अलब्धमाणे वा ।
पडिसेधऽनेसनिञ्जे, असिवादी संततो असती ॥
- [भा.७७८] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्टे भएण आगाढे ।
सेहे घरित्तसावय, भए व असिवादियं एतं ॥
- [भा.७७९] भिण्णे व ज्झामित्ते वा, पडिणीए तेन सावयादीसु ।
एतेहिं कारणेहिं, नायव्वा संततो असती ॥
- [भा.७८०] संतासंतसतीए, परेण तिण्हं न ताणियव्वं तु ।
एवंविधे असंते, परेण तिण्हं पि तानिज्जा ॥

मू. (४९) जे भिक्खू अविहीए वत्थं सिव्वइ, सिव्वंतं वा सातिज्जति ॥

घू. दिट्ठा पडियाणिया, सा असिब्विया न भवति, एवं सिव्वणं दिट्ठं । तं पुण काए विहीए एतेनाभिसंबंधेनइमं सुतं “जे भिक्खू अविहीए सिव्वति” तस्स मासगुरुं पच्छित्तं ।

- [भा.७८१] पंचविधम्मि वि वत्थे, दुविधा खलु सिव्वणा तु नातव्वा ।
अविधिविधीसिव्वणया, अविधी पुण तत्थिमा होति ॥

घू. दुविहा सिव्वणा – अविधिसिव्वणा विधिसिव्वणा य । तत्थ अविहिसिव्वणा इमा-

- [भा.७८२] गग्गरग दंडिवलित्तग-जालेगसरा-दुखील-एक्का य ।
गोमुत्तिगा ग अविधी विहि झसंकटा विसरिगा ॥

घू. गग्गर सिव्वणा जहा संजतीणं, डंडिसिव्वणी जहा गारत्थाणं । जालगसिव्वणी-जहा वरक्खाइसु एगसरा, जहा संजतीण पयालणीकगसासिव्वणी निब्भंगे वा दिज्जति । दुक्खीला संधिज्जंते उभओ खीला देति । एगखीला एगतो देति । गोमुत्तासंधिज्जंते इओ इओ एक्कसिं वत्थं विधइ । एसा अविधीविधि झसंकटा सा पंधणे भवति, एक्कतो व उक्कुइते संभवति, विसरिया सरडो भण्णति ॥

- [भा.७८३] एत्तो एगतरीए, अविधिविधीए तु जो उ सिव्वेज्जा ।
पंचण्हं एगतरं, सो पावति आणमाईणि ॥

घू. सुत्तत्थपलिमंथो, जं च पडिलेहा न सुज्जति संजमविराहणा । कारणे पुण विधीए, पच्छा अविधीए व सिव्वेज्जा ॥ चउरो गाहाओ –

मू. (५०) जे भिक्खू वत्थस्सेगं वा फालियगंठितं करेति, करेतं वा सातिज्जति ॥

घू. जे भिक्खू वत्थे एगमपि फालिगंठिं देति, देंतरस्स मासगुरुं पच्छित्तं । चउरो गाहाओ अत्थ वि पुव्व कमेण भणियाओ ।

- [भा.७८४] पंचण्हं अन्नतरे, वत्थे जो फालिगंठियं देज्जा ।
सिव्वणगंठे कमतो, सो पावति आणमाईणि ॥

घू. तं किमत्थं देति सिव्वणं ? गंठि ति काउं मा सुद्धतरं फिट्ठिस्सति ।
जति करेति आणातिणो य दोसा ॥

- [भा.७८५] गहणं तु अधाकडए, तस्सऽसतीए उ अप्पपरिकम्मे ।
तस्सऽसइ सपरिकम्मे, गहणं तु अफालिए होति ॥

[भा. ७८६] तस्सऽसति फालितम्पि, गहणं जं एगगंठिणा वज्झे ।

तस्सऽसति दुगतिगं पी, तस्सऽसती तिण्हवि परेणं ॥

मू. (५१) जे भिक्खू वत्थस्स परं तिण्हं फालिगंठियाण करेति, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (५२) जे भिक्खू वत्थस्स एगं फालियं गंठेइ, गंठेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (५३) जे भिक्खू वत्थस्स परं तिण्हं फालियाणं गंठेइ, गंठेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (५४) जे भिक्खू वत्थं अविहीए गंठेति, गंठेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (५५) जे भिक्खू अतज्जाएणं गंठेइ, गंठेत्तं वा सातिज्जति ॥

धू. जे भिक्खू वत्थे तिण्ह परं देतस्स मासगुरुं, आणादिणो दोसा ।

[भा. ७८७] तिण्हपरि फालियाणं, वत्थं जो फालियं पि संसिख्ये ।

पंचण्हं एगतरे, सो पावति आणमादीणि ॥

[भा. ७८८] संतासंतसतीए, अधिर अपज्जतऽल्भमाणे वा ।

पडिसेघऽनेसनिज्जे, असिवादी संततो असती ॥

धू. असिवे ओभोयरिए, “ताओ चेव गाहाओ कंठाओ ॥ ७८८ ॥

[भा. ७८९] तं पुण गहणं दुविधं, तज्जातं चेव तह अतज्जातं ।

एक्केक्के एक्केकं, तज्जाति चतुरो अतज्जाए ॥

धू. जंगमादि एक्केके समानजातीयं एक्केकं तज्जायं । असमाणा चतुरो अतज्जाता, वण्णतो वा तज्जातमतज्जातं ॥

[भा. ७९०] जं जारिसयं वत्थं, वण्णेणं जारिसं व जं होति ।

तारिसतज्जातेणं, गहणेणं तं गहेतव्वं ॥

[भा. ७९१] वितियपदमणप्पज्झे, गहेज्ज अधिकोत्तितेय अप्पज्झे ।

जाणंते वा वि पुणो, असती सरिसस्स दोरस्स ॥

धू. खित्तादिचित्तो अणप्पवसो, सेहो वा अविकोविओ, जाणओ वा गीयत्थो । असति सरिसदोरस्स अतज्जाएण गंथेज्जा ॥

मू. (५६) जे भिक्खू अइरेगगहियं वत्थं परं दिवद्वाओ मासाओ धरेति, धरेत्तं वा सातिज्जति ।

धू. जे भिक्खू अतिरेगगहितं वत्थं परं दिवद्दमासातो धरेज्जा तस्स आणाई, मासगुरुं च से पच्छित्तं ।

[भा. ७९२] अवलक्खणेगहितं, दुग-तिग-अतिरेग-गंठिगहियं वा ।

जो वत्थं परियट्ठइ, परं दिवद्वाओ मासाओ ॥

[भा. ७९३] सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्तविराधणं तथा दुविधं ।

पावति जम्हा तेणं, अन्नं वत्थं वि मग्गेज्जा ॥

धू. अवलक्खणस्स इमे दोसा - कंठा ॥

[भा. ७९४] अवलक्खणो उ उवधी, उवहणती नाणदंसणचरित्ते ।

तम्हा न धरेयव्वो, कारण विधिम्मग्गणा य इमा ॥

धू. कारणे पुण धरेयव्वो । इमाए विधीए सलक्खणो उवधी मग्गियव्वो ॥

[भा.७९५] अवलकषणेगगहिते, सुत्तत्थं करेति मग्गणं कुञ्जा ।

दुगतिगबंधे सुत्तं, तिण्हुवरिं दो वि वज्जेत्ता ॥

धू. दुगतिगगहिते सुत्तं करेति अत्थं वज्जेति । चउरादिसु गहितेसु सुत्तत्थे दो वि वज्जेत्ता मग्गति ॥ इदानीं अहाकडप्पबहुपरिकम्भाणं कालो मण्णति—

[भा.७९६] चत्तारि अहाकडए, दो मासा होति अप्पपरिकम्मे ।

तेन पर वि मग्गेत्ता, दिवहमासं सपरिकम्मं ॥

[भा.७९७] एवं वि मग्गमाणे, जदि वत्थं तारिसं न वि लभेत्ता ।

तं चेवऽनुकट्टेत्ता, जावऽण्णं लब्धती वत्थं ॥

धू. (५७) जे भिक्खू गिहधूमं अन्नउत्थिएण वा गारित्थिएण वा परिसाडावेइ, परिसाडावेत्तं वा सातिज्जति ॥

धू. आणादि, मासगुरुं च से पच्छित्तं । कम्हा घर-धूमं सो घेषपति ?

[भा.७९८] घरधूमोसहकज्जे, ददु किडिभेदकच्छुअगतादी ।

घरधूरात्तिमि निबंदी, तज्जात्तिअसूयणट्ठाए ॥

धू. “ददु” पसिद्धं “किडिभं” जंघासुकालामं रसियं वहति “कच्छू” पाभा, अगतादिसु वा दुब्भति । घर-धूमे सुत्तणिबंधो, तज्जाइयसूयणट्ठा कत्तो । तज्जादियगहणातो अन्ने वि रोगा सूतिता, तेसु जे ओसहा तानि अन्नउत्थिए गेण्हावेत्तस्स एतदेव पच्छित्तं, अचित्त तज्जाइयसूयणं वा अन्नेसु वि रोगेसु किरिया कायव्वा ॥

[भा.७९९] तं अन्नतित्थिएणं, अहवा गारित्थिएण साडावे ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्तविराधनं पावे ॥

धू. पूर्ववत् । गारत्थिअन्नउत्थिएसु इमे दोसा —

[भा.८००] हत्थेण अपावेत्तो, पीठादि चले जिए सकायं वा ।

भंडविराधन कणुए, अहि—उंदुर पच्छकम्मे वा ॥

धू. भूमीठितो हत्थेहिं अपावेत्तो पीठात्ति चलं ठवेसु तत्थारोदुं गेण्हति, तम्मि चले पवडंतो पिपीलियादिज्जिए विराहेत्ता, सकाए वा हत्थादि विराहेत्ता, भंडगाणि वा विराहेत्ता, अच्छीसु कणयुं पडेत्ता, अहि उंदुरेण वा खज्जेत्ता, गारत्थऽण्णउत्थिया य पच्छकम्मं करेत्ता । तम्हा न तेहिं गेण्हावे ॥ अप्पणा चेव —

[भा.८०१] पुव्वपरिसाडितस्स, गवेसणा पढमताए कायव्वा ।

पुव्वपरिसाडितासत्ति, तो पच्छा अप्पणा साडे ॥

धू. पुव्वपरिसाडियं न लब्धति तो पच्छा अप्पणा साडेति जयणाए, जहा पुव्वभणिया दोसा न भवति ॥ कारणे पुण तेहिं वि साडावेति —

[भा.८०२] वित्थियपद होज्ज असहू, अहवा वि सहू पवेस न लभेत्ता ।

अदवा वि लब्धमाणे, होज्जा दोसुब्भवो कोयी ॥

धू. अप्पणा असहू, घरे वा पवेसं न लब्धति, अगारी वा तत्थ पविट्ठं उवसग्गेति अन्नो वा को ति हियणट्ठा दिएहिं दोसुब्भवो होज्जा । एवमादिकारणा अवेक्खिउं कप्पति ॥

[भा. ८०३] कप्पति ताहे गारत्थिएण अधवा दि अन्नतित्थीणं ।

पडिसाडण काउं जे, धूमे जतणा य साहुस्स ॥

चू. गारत्थिअन्नउत्थिएण घरधूमं साडावेउं कप्पति ॥

मू (५८) जे भिक्खू पूइकम्मं भुंजति, भुंजंतं वा सातिज्जति, तं सेवमाणे आवज्जति मासियं पडिहारद्वाणं अनुग्घाइयं ॥

चू. दावण्णं विणहं कुहितं पूतिं भण्णति । इह पुण समए पिसुद्धं आहारत्ति अविसोधिकोटीदोसजुएणं सम्मिस्सं पूतितं भण्णति ।

[भा. ८०४] पूतीकम्मं दुविधं, दब्बे भावे य होति नायव्वं ।

दव्वम्मि छगण धम्मिय, भावम्मि य बादरं सुहुमं ॥

चू. “पूती; कुहितं, “कम्मं” मिति आहाकम्मं, समए तस्यानिष्टत्वात्, तत् पूति, यदपि तेन संसृष्टं तदपि पूति, इह तु संसृष्टं परिगृह्यते । तं पि दुविधं – दब्बे भावे य । दब्बे धम्मियदिद्वन्तो, देवायणे गोष्ठिनिउत्तो धम्मितो, तेन उस्सवतिहिनिमित्तं उवलेवणछगणमोहारैतेण समिति वल्ल – चण – यवतिमीसं माणगपुरीसंगहितं, तव्वतिमिस्सेण छगणेण देवायणमुवल्लिसं, गोष्ठियागमो, घाणअग्घायणं, वल्लचणयदंसणं, तं सव्वभवणेत्तु पुण्णमण्णेण लिपणं । तत्थ छगणं अपूइं सण्णति पूतितं । पूतिणा संसृष्टं तदपि पूतिरित्यर्थः । भावपूतियं दुविधं – बादरं सुहुमं च ॥

तत्थिमं सुहुमं –

[भा. ८०५] इंधणधूमे गंधे, अवयवमदी य सुहुमपूइयं ।

जेसिं तु एत वज्जं, सोधी पुण विज्जते तेसिं ॥

चू. “इंधणं” दारुयं, तस्स धूमो इंधणधूमो, सो आहाकम्मे रंधमाणे लोगं फुसति, तेन छिक्कं सव्वं पूतीयं भवति । गंधपोग्गलेहिं वा छिक्कं सव्वं पूतीतं । धूमगंधवज्जेहिं वा सुहुमावयवेहिं छिक्कं पूतीतं भवति । एयं सव्वं सुहुमं ॥

सीसो पुच्छति – तं कि वज्जं, अवज्जं ? आयरियाह – जेसिं तु पच्छद्धं । गतं सुहुमं ।

[भा. ८०६] बादरपूतीयं पुण, आहारे उवधि वसधिमादीसु ।

आहारपूइयं पुण, चउव्विहं होति असनादी ॥

[भा. ८०७] अहवाऽऽहारे पूती, दुविधंतु समासतो मुणेयव्वं ।

उवकरण पूति पढमं, बीयं पुण होति आहारे ॥

चू. बादरंतिविधं – आहार, उवहिं, सेज्जा । आहारपूतितं चउव्विहं – असणादितं समासतो दुविधं – उवाहारे उवकरणे य । तत्थ जं तं रद्धस्स वा दिज्जंतस्स उवकारं करेति तं उवकरण-पूतितं ॥ तं च इमं –

[भा. ८०८] चुल्लुक्खलियं डीए, दव्वी छूढे य मीसियं पूति ।

डाए लोणे हिंगू, संकामण फोड संधूमे ॥

चू. पुव्वद्धे उवकरणपूतितं, पच्छद्धं आहारपूतितं गहितं । तं कहं पुण चुल्लुक्खलियाण संभवो ? संघभत्तिसु संघनिमित्तं चुल्ली कज्जति, सा ऽऽहाकम्मिया, तेन आहाकम्मित-कद्दमेण अप्पणो पुव्वकताए चुल्लीए फुडगं संठवेति, एसा पूतिया चुल्ली । आहाकम्म-पूतियासु दोसु वि

चुलीसु अप्पमोवक्खडेति, तत्थ न कप्पति, उवकरणपूतितं काउं, उत्तिण्णं कप्पति । उक्खलिया थाली, जा साधुनिमित्तं घडिया सा आहाकम्मिया, जा पुब्बं आयड्ढे कडा आहाकम्मियकद्वमेण फुड्डतिता उक्खिरिउं कप्पति । साधुनिमित्तं छेतुं दोअदब्बी घडिया आहाकम्मिया, आयड्ढा घडिया नवा, भग्गो गंडो, साधुनिमित्तं कते गंडे पूतिता, एतेसु विसुद्धभत्तमज्जे छूडेसु दुड्ढेव नव ति मिरसंतत्ता उवकरणपूतिय । तेसु तत्थ ठेएसु अन्नेगवि देति न कप्पति ।

अहवा – “छूडेय मीसियं पूतिं” ति । एयस्स इमं वक्खाणं—दीहिचुली, कतासु उक्खासु पढमउक्खाए आहाकम्मं, बितिय—चउत्थादिसु आयड्ढं उवक्खडेति, पढमं दब्बीए घट्टेउं बितिय-चउत्थासु छोटुं घट्टेति पूतिमीसं भवति, उवकरणाहारसंभवाउ मीसं । उवकरणपूतितं गतं । इदानीं आहारपूतितं – “डागो” पत्तसागो, सो संघट्टादिकारणा कओ । संघट्टा लवणं वट्ठियं, संघट्टा हिंणु पञ्चलियं, एतानि त्थोवं अप्पणो रद्धमाणे सुब्भति । एतं आहारपूतियं । जत्थाहाकम्मं रद्धं तं संकामेउं अप्पणो रंधेति पूतियं भवति । उवरि धूमणेण धोवितं “फोडितं” भण्णति । तं संघट्टा तलियं अप्पणो रद्धमाणे सुब्भति पूतितं । “संधूमे” ति संघट्टा अंगाल धूवो कतो अप्पणो वि तम्मि चेव भायणं ठवेति, तत्थं बिलादि सुब्भति तं पूइतं ॥

इदानीं अविसंधिकोडीए अकप्पकरणविधानं भण्णति—

[भा.८०९] लेलेहिं तीहं पूतिं, कप्पते सुद्ध तिण्ह व परेण ।

तेन परं सेसेसुं, जावतियं फासते पूतिं ॥

चू, जत्थुक्खाए आहाकम्मं कयं तत्थेगदिणेण ततो वारा अप्पणड्ढा उवक्खडेति ति—दिनेन वा, तिसु वि लेवेसु पूतितं भवति । तं पूतितं जत्थ भायणे गहियं तं कवकप्पं सुज्झति । कप्पपमाणपदरिसणत्थं तिण्ह उपरेणं चउत्थे कप्पे सुज्झति, सह तेन कल्पोदकेनेत्यर्थः । अहवा – “तिण्ह व परेण”, वकारो विकप्पदरिसणे, निरवयवं तिसु, सावयव तिण्ह व परेणेत्यर्थः । “तेन परं” ति चतुर्थकल्पात् परतः, परशब्दोऽत्र आर वाची ति सेसा वि पढमकप्पा, तिसु जं पुड्डं तं सव्वं पूतियं, न केवलं आहाकम्मेण पुड्डं पूतितं, पूतिएण वि पुड्डं पूइमित्यर्थः । अहवा – ततः ततियकप्पापरतो सेसेण चउत्थकप्पेण पुड्डं जाततियं तं सव्वं पूतितं न भवतीति वाक्यशेषः । एष एव गतार्थो । रंधनकल्पेष्वेधं वक्तव्यः ॥ इदानीं उवधिपूतितं—

[भा.८१०] उवही य पूतियं पुण, वत्थे पादे य होति नावव्वं ।

वत्थे पंचविहं पुण, तिविहं पुण होति पादंमि ॥

चू, उवधिपूतितं दुविहं—वत्थे पादे य । वत्थे जंगिताइ पंचविधं । लाउआति पादे तिविधं वत्थे आहाकम्मकडेण सुत्तेण थिग्गलं वा देति, पाए वि सीवति थिग्गलं वा देति ॥

इदानीं वसहिपूतियं—

[भा.८११] वसधीपूतियं पुण, मूलगुणे चेव उत्तरगुणे य ।

एक्केक्कं सत्तविधं, नेतव्वं आणुपुव्वीए ॥

चू, वसहिपूतितं दुविधं—मूलगुणे उत्तरगुणे य । मूलगुणे सत्तविहं चउरो मूलवेलीओ, दो धारणा, पट्टिवंसो य । उत्तरगुणे सत्तविधा—वंसग कडण ओक्कंपण—छावण—लेवण—दुवार—भूमिकम्मे य । एत्थ अन्नतमे छ फासुआ कट्ठा, सत्तमं हाकम्मियं सुब्भति ॥

एवं पूतितसंभवो । पूतितं गेण्हंतस्स संजमविराहणा, असुद्धगहणातो देवया पमसं छलेज्ज,
आयविराहणा अजिण्णे वा गेलण्णं भवेज्ज । बित्तिपदेण आहारपूतितं गेण्हेज्ज—

[भा. ८१२] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भए व गेलण्णे ।

अद्धाण रोहए वा, गहणं आहारपूतीए ॥

घू. पूर्ववत् । उवहिपूतितं इमेहिं कारणेहिं गेण्हेज्जा—

[भा. ८१३] नट्ठे हित विस्सरिते, झाभियवूढे तहेव परिजुण्णे ।

असती दुल्लहपडिसेवतो य गहणं तु उवधिस्स ॥

घू. कंठा । पातपूतितं इमेहिं कारणेहिं गेण्हेज्जा—

[भा. ८१४] असिवे ओमोयरिए रायदुट्ठे भए व गेलण्णे ।

असती दुल्लहपडिसेवतो य गहणं भवे पादे ॥

घू. वसहिपूइते इमे कारणा—

[भा. ८१५] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भए व गेलण्णे ।

वसधी—वाघातो वा, असती वा वसहि गहणं तु ॥

घू. असिवगहिता वसहिं न लब्धंति, पूइए द्वाअंति । ओमे पूइतवसहिद्विया भत्तं लभति ।
रायदुट्ठे निलुक्का अच्छंति । भए वि एवं गेलण्णे ओसहकारणादि द्विया न लब्धंति वा अन्ना,
सुद्धवसहि—वाघाए पूतिताए ठायंति । असति वा सुद्धाए पूइयाए ठायंति । एवमादि असिवादि-
कारणे वहिता सावतादि भए जाणिऊण अंतो पूतिताए ठायंतीत्यर्थः ॥

उद्देशक : १ — समाप्तः

मुनि दीपरत्नसागरेण संशोधिता सम्पादिता नीशीयसूत्रे प्रथम उद्देशकस्य
(महद्वाहु स्वामिना रचिता निर्युक्ति युतं) संघदास गणि विरचिता भाष्यं एवं
जिनदास महत्तर विरचिता धूर्णिः परि समाप्ता ।

उद्देशकः—२

घू. भणिओ पढमो उद्देशो । इदानिं अवसरपत्तो बित्तिओ भण्णति । पढम—बित्ति
उद्देशगाण—संबंधकारिणी इमा गाहा—

[भा. ८१६] भणिया तु अनुग्घाया, मासा ओघातिया अहेदाणि ।

परकरणं वा भणितं, सयकरणमियाणि बित्तियम्मि ॥

घू. पढमसद्दे सए गुरुमासा भणिता । अह इदानिं बित्तिए लहुमासा भण्णंति । अहवा—
पढमुद्देशे परकरणं निवारियं, इह बित्तिए सयकरणं निवारिज्जति ॥ अहवा ऽयं संबंधः—

[भा. ८१७] अहव नं हेहुऽनंतर—सुत्ते घर—धूमसाडणं भणित ।

रयहरणेण पमज्जित, तं केरिसमेस संबंधो ॥

घू. बित्ति—उद्देशगपढमसुत्तातो हेद्वा जं सुत्तं तं च पूइतं सुत्तं तस्स अनंतरसुत्ते घर—धूमसाडणं
भणियं, तं रओहरणेण साडिज्जति । तं रओहरणं इमं भण्णति ॥ अहवा ऽयं संबंधः—

[भा. ८१८] उवकरणपूतियं पुण, भणितं अधमवि होति उवकरणं ।

करकम्पादिपदे वा, इहमवि हत्थस्स वावारो ॥

चू. पदमुद्देशगस्स अंतसुत्ते उवकरणपूइतं भणितं । इह बित्ति य आदिसुत्ते उवकरणं चेव भण्णति । अहवा ऽयं संबंधः - पदमुद्देशग-आदिसुत्ते “करो” हत्थो, तस्स वावारो भणितो । इहावि दारुदंड-पाय-पुंछणकरणं हस्तव्यापार एव ॥

अनेन संबंधेनायातस्य द्वितीयोद्देशकस्येदमादिसूत्रम्-

मू. (५९) जं भिक्खू दारुदंडयं पायपुंछणयं करेइ; करेतं वा सातिज्जति ॥

चू. “जे” ति निद्देशे, “भिक्खू” पूर्वोक्त, दारुमओ दंडओ जस्स तं दारुदंडयं, पादे पुंछति जेण तं पादपुंछणं पट्टय-दुनिसिज्जवज्जियं रओहरणमित्यर्थः । तं जो करेति, करेतं वा सातिज्जति तस्स भासलहुं पच्छित्तं । एस सुततत्थो । एयं पुण सुत्तं अववातियं ।

इदानीं निज्जुत्ति - विस्थरो -

[भा.८१९] पाउंछणं दुविधं, उस्सग्गियमाववातियं चेव ।

एक्केकं पि य दुविधं, निव्वाघातं चा वाघातं ॥

चू. “पाउंछणं” रओहरणं, तं दुविधं-उस्सग्गियं चेव ।

एक्केकं पि य दुविधं, निव्वाघातं चा वाघातं ॥

चू. “पाउंछणं” रओहरणं, तं दुविधं-उस्सग्गियं आववातियं च । उस्सग्गियं च । उस्सग्गियं दुविधं - निव्वाघातितं वाघातियं च । आववातितं पि य दुविधं - निव्वाघातितं वाघातितं च ॥

एतेसिं वक्खाणमिदानीं भण्णति-

[भा.८२०] जं तं निव्वाघातं, तं एगंगियमुण्णियं तु नायव्वं ।

वाघाते उट्ठियं पि य, सणवच्च य मुंज पिच्चं च ॥

चू. जं उस्सग्गितं निव्वाघातितं तं एगंगियं । एगंगि उण्णिय भवति । इदानीं उस्सग्गे वाघातियं भण्णति - जं तस्सेव अनेगंगाओ उण्णिदसाओ । असति तस्सेव उट्ठदसाओ । असति तस्सेव सणदसाओ । असति तस्सेव वच्चपिच्चदसाओ । वच्चओ, तणविसेसो दर्भाकृतिर्भवति । असति तस्सेव मुंजपिच्चदसा मुंजो पिच्चिउ त्ति वा, विप्पिउ त्ति वा, विप्पिउ त्ति वा, कुट्ठितो वा एगट्ठं । असति उण्णियस्स उट्ठितपट्टतो एगंगदसो । एगंगासति उण्णिय-उट्ठ-सणादिदसा चारे-यव्वा । एते उस्सग्गित-वाघातप्रकारा अभिहिता इत्यर्थः ॥ इदानीं अववातिकं दुविधं भण्णति-

[भा.८२१] आवातं तध चेव य, तं नवरि दारुदंडं होति ।

वाघाते अतिरेगो, इमो विसेसो तहिं होति ॥

चू. जहा उस्सग्गितं निव्वाघातं उन्निदसं, वाघातितं च उट्ठादिदसं भणितं, आववातितं तथा वक्तव्यमित्यर्थः । रओहरणपट्टयदुण्णिसेज्जवज्जियं दारुदंडयमेव तं भवति । उस्सग्गिय - आववातितवाघाते अट्ठरेगो इमो अन्नी वि दसाविसेसो भवति ॥

[भा.८२२] उवरिं तु मुंजयस्सा, कोसेज्जय-पट्ट-पात्त-पिंछे य ।

संबंधे वि य तत्तो, एस विसेसो तु वाघाते ॥

चू. रओहरणपट्टे दारुदंडे वा मुंजदसा भवति । मुंजदसाऽसति कोसेज्ज दसा, कोसेज्जा वडओ भण्णति, तस्सासति दुगुल्लपट्टदसा, पट्टदसासति पोत्तदसा, पोत्तदसासति मोरंगपिंछदसा

‘संबंधे विद्यततो’ त्ति ततः कोसेतकादिविकल्पेषु वि संबंधासंबंधविकल्पेण रओहरणविकल्पा कार्या, आद्य भेदानाभावादित्यर्थः ॥ चतुर्भगार्थनिरूपणार्थं गाथाद्वयमाह—

[भा. ८२३] जं तं निव्वाघातं, तं एगं उण्णियं तु धेतव्वं ।

उत्सगियवाघातं, उट्टियसणवच्चमुंजं च ॥

चू, पूर्वार्धेन प्रथमभंगार्थं पश्चार्धेन द्वितीयभंगार्थं ॥

[भा. ८२४] निव्वाघातववादी, दारुगदंडुण्णियाहिं दसियाहिं ।

अववातियवाघातं, उट्टियसणवच्चमुंजदसं ॥

चू, पूर्वार्धेन तृतीयभंगार्थं । पश्चार्धेन चतुर्थभंगार्थं ॥

एवमेते चउरो भंगा विशेषार्थप्रदर्शनार्थमन्येनाभिधानप्रकारेण प्रदर्शयन्ते—

[भा. ८२५] अहवा उत्सगुत्सगियं च उत्सगओ य अववातं ।

अहवादुत्सगं वा, अववाओवाइयं चेव ॥

चू, उत्सगियं निव्वाघातादि चउरो जं भेया त एव चतुरः उत्सगोत्सगादि द्रष्टव्याः ॥

प्रथम—द्वितीयभंगप्रदर्शनार्थं, तृतीय—चतुर्थभंगप्रतिषेधार्थं चेदमाह—

[भा. ८२६] एगंगि उण्णियं खलु, असती तस्स दसिया उ ता चेव ।

ततो एगंगोट्ठी, उण्णियउट्टियदसा चेव ॥

चू, एगंगियउण्णियं संबद्धदसागं जं तं उत्सगुत्सगितं । इदानीं उत्सगाववातितं भण्णति असति संबद्धदसागस्स उण्णिय—पट्टए उण्णियदसा लातिअंति, तस्सासति एगंगियं उट्टियं, तस्सासति उट्टियपट्टए उण्णियदसा, तस्सासति उट्टियपट्टए उट्टियदसा, तस्सासति उण्णियपट्टए सणादिदसा सव्वा नेया ॥ जओ भण्णति—

[भा. ८२७] एवं सण वच्च मुंज चिप्पिते कोस—पट्ट—दुगुले य ।

पोत्ते पेच्छेय तहा, दारुगदंडे बहू दोसा ॥

चू, असति उण्णियपट्टयस्स उट्टियपट्टए सणादिदसा सव्वा नेया । उट्टियपट्टासति सणयं एगंगियं । तस्सासति शणपट्टए उण्णियादिदसा नेया । वच्चगे वि एगंगियं उण्णियादिदसा सव्वा धारेयव्वा । एवं मुंजादिसु वि । नवरं—पिंछे पट्टयं न भवति ।

घोदग आह—ननु सणवच्चगादिपट्टगेसु कोसेअपट्टगादिदसा अणाइण्णा । आयरियाह—ता एववरं, न दारुदंडयं पादुण्णं । कहं? जतो दारुअदंडे बहू दोसा ॥ केते दोसा? इमे—

[भा. ८२८] इधरहवि ताव गरुयं, किं पुण भत्तोग्गहे अधव पाणे ।

भारे हत्थुवधातो, पडमाणे संजभायाए ॥

चू, “इहरह” त्ति विणा भत्तपाणेण स्वभावेन गुरुरित्यर्थः । “किं” मित्यतिशये, “पुनः” विशेषणे जतो षड्भिग्गहे भत्तं वा पाणं वा गहितं तदा पुर्व्वं गुरु ततो गुरुतरं भवतीत्यर्थः । गुरुत्वा-द्धस्तोपधातः, पडमाणं गुरुत्वात् जीवोपधातं करोति, पादोपरि आतोवधातं वा, घ सद्वा आणादओ दोसा । तस्मा दारुदंडयं पादपुंछणं न गेण्हियव्वं ॥ कारणओ गेण्हेअ । इमे य ते कारणा

[भा. ८२९] संजमखेत्तधुया वा, अद्धाणादिसु हिते व नट्टे वा ।

पुव्वकतस्स उ गहणं, उण्णिदसा जाव पिच्छं तु ॥

चू. जत्थ आहारोदहिसेज्जा काले वा सति सततं अविरुद्धो उवहि लब्धमिति, तं संजमखेतं, ताओ असिवातिकारणेहि चुता । संसं कंठं ॥

[भा.८३०] वेलुमओ वेत्तमओ, दारुमओ वा वि दंडगो तस्स ।

रयणी पमाणमेत्तो, तस्स दसा होति भइयंब्वा ॥

चू. दसा तस्स भाज्जा । कथं ? यद्यसो त्रयोविंशांगुल तदा नवांगुल दसा । अथासौ चतुर्विंशांगुल तदा अष्टांगुला दसा । यद्यसो पंचविंशांगुलः तदा सप्तांगुल दसा । दंडवसाभ्यां अहाकडे अकतमे द्वितीयं भनीयमित्यर्थः ॥

[भा.८३१] तं दारुदंडयं पादपुंछणं जो करे सयं भिक्ख ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्तविराधणं पावे ॥

[भा.८३२] नट्टे हित विस्सरिते, झामियवूढे तहेव परिजुण्णे ।

असती दुद्धभपडिसेधतो य जतणा इमा तत्थ ॥

[भा.८३३] उस्सगियस्स पुर्व्वि निव्वाघाते गवेसणं कुज्जा ।

तस्सऽसती वाघाते, तस्सऽसती दारुदंडमए ॥

[भा.८३४] तम्मि वि निव्वाघाते, पुव्वकते चेव होति वाघाते ।

असती पुव्वकयस्स तु, कप्पति ताहे सयं करणं ॥

चू. तम्मि वि आववातिते नि वाघाते पुव्वकए गहणं, पच्छा वाघातपुव्वकए गहणं । असति पुव्वकतस्स पच्छा सयं करणं ॥

मू. (६०) जे भिक्खू दारुदंडयं गेण्हति, गेण्हंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६१) जे भिक्खू दारुदंडयं पादपुंछणं धरेइ, धरेंतं वा सातिज्जति ॥

चू. गहियं संतं अपरिभोगेन धारयति ।

मू. (६२) जे भिक्खू दारुदंडयं पादपुंछणं वितरइ, वितरेंतं वा सातिज्जति ॥

चू. अन्नमन्नस्स साधोग्रहणं पतिपुट्टे “वियरति” ग्रहणानुज्ञां ददातीत्यर्थः ।

मू. (६३) जे भिक्खू दारुदंडयं पादपुंछणं परिभाएति, परिभाएंतं वा सातिज्जति ॥

चू. विभयणं दानमित्यर्थः ।

मू. (६४) जे भिक्खू दारुदंडयं पादपुंछणं परिभुंजइ, परिभुंजंतं वा सातिज्जति ॥

चू. परिभोगो तेन कार्यकारणमित्यर्थः ।

[भा.८३५] एसेव गमो नियमा, गहणे धरणे तहेव थ विचारे ।

परिभायण परिभोए, पुव्वो अवरम्मि य पदम्मि ॥

[भा.८३६] काउं सयं न कप्पति, पुव्वकतंपि हु न कप्पती धेतुं ।

धरणं तु अपरिभोगो, वितरण पुट्टे पराणुण्णा ॥

[भा.८३७] परिभायणं तु दानं, सयं तु परिभुंजणं तदुपभोगो ।

गहणं पुव्वकतस्स उ, सयं परिकप्पते य धरणादी ॥

चू. गहणं नियमा पुव्वकयस्स, धारणादिपदा पुन चउरो सयं कते, परकते वा भवंति । सूत्राणि पंच ॥

मू. (६५) जे भिक्खू दारुदंडयं पादपुंछणं परं दिवह्माओ मासाओ धरेइ, धरंतं वा सातिज्जति
चू. आणादि, आचसंजमविराहणा, मासलहु पच्छित्तं ।

[भा. ८३८] उस्सग्गित-वाघातं, अहवा तं खलु तहेव दुविधं तु ।

जो भिक्खू परिचट्टइ, परं दिवह्माओ मासातो ॥

चू. उस्सग्गियवाघातादि तित्ति वि परं दिवह्मातो मासा उवरि कट्ठंतस्स दोसा इमे-

[भा. ८३९] सो आणा अणवत्थं मिच्छत्तविराधणं तथा दुविधं ।

पाति जम्हा तेणं, अन्नं पातंछणं मग्गे ॥

चू. "अन्नं" ति उस्सग्गियनिव्वाधातियं ॥

[भा. ८४०] इतरह वि ताव गरुयं, किं पुण भत्तोग्गहे अव पाणे ।

भारे हत्थुवघातो जति पडणं संजमाताए ॥

चू. पूर्ववत् । तेन गुरुणा दंदपापुंछणेण हत्थोवघाएहिं घेप्पति, पडंतं वा पायं विराहेज्जा,
तत्थ अणागादाति विराहणा, छक्कायविराहणा वा करेज्ज ॥ तम्हा परं दिवह्माओ मासातो न
बोद्धव्वं, अन्नं मग्गियव्वं इमाए जयणाए-

[भा. ८४१] उस्सग्गियवाघाते, सुत्तत्थं करेति मग्गणा होति ।

बितियम्मि सुत्तवज्जं, ततियम्मि तु दो वि वज्जेज्जा ॥

चू. "बितियं" अववायुस्सग्गि, "ततियं" अववाताववातितं ॥

[भा. ८४२] चत्तारि अधाकडए, दो मासा होति अप्पपरिकम्मे ।

तेन पर वि य मग्गेज्जा, दिवह्मासं सपरिकम्मं ॥

[भा. ८४३] एवं वि मग्गमाणे, जदि अन्नं पादपुंछणं न लभे ।

तं चेवऽणुकडडेज्जा, जावऽन्नं लब्धती ताव ॥

[भा. ८४४] एसेव गमो नियमा, समणीणं पादपुंछणे दुविधे ।

नवरं पुण नाणत्तं, चप्पडओ दडओ तासिं ॥

चू. दुविहं-उस्सग्गियं उववातितं च । तासिं दंडए विसेसो हत्थकम्मादिपरिहरणत्थं चप्पडओ
कज्जति, न वृत्ताकृतिरित्यर्थः ॥

मू. (६६) जे भिक्खू दारुदंडयं पादपुंछणयं विसुयावेइ, विसुयावेतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ८४५] विसुआवणसुक्कवणं, तं वच्चयभुंजपिच्चसंबद्धे ।

तं कट्ठिण दोसकारण, न कप्पी सुक्कवेतुं जे ॥

चू. तं विसुआवणं पडिसिज्जति । वच्चयभुंजयचिप्पिएसु तद्वसिएसु वा, ते य सुक्का
अतिकट्ठिणा भवंति पमज्जणादिसु य ॥

चोदकआह-तद्दोसपरिहारत्थिणा सब्बहानकायव्वमेव ? आचार्याह-नइति उच्यते-

[भा. ८४६] नट्ठे हित विस्सरिते, झामियवूढे तहेव परिजुण्णे ।

असती दुल्लभपडिसेधतो य जतणा इमा तत्थ ॥

चू. एयमादिकारणेहिं कायव्वं इमाए जयणाए ॥

[भा. ८४७] उस्सग्गियस्स पुत्वि, निव्वाधाते गवेसणं कुज्जा ।

तस्सऽसती वाघाते, तस्सऽसती दारुदंडमए ॥

सू. कंठा ॥ मा जीवविराहणा भविस्सति । अतो न उल्लेति न वा सुखवेति । कारण उल्लेजा-

[भा.८४८] वितियपदे वासासू, उदुबद्धे वा सिच त्ति तिमेजा ।

विसायावण छायाए, अद्धातवमातवे भलणा ॥

सू. वासाकाले वग्धारियवुड्डिकायम्मि सग्गामपरग्गामे भिक्खादिगतस्स उल्लेजा । उदुबद्धे “वासिय” ति स्यात् कटाचित् ॥ कथं ? उच्यते

[भा.८४९] उत्तरमाणस्स नदि, सोधेतस्स व दवं तु उल्लेजा ।

पडिनीयजलक्खेवे, धुवणे फिडिते व्व सिण्हाए ॥

सू. पडिनीएण वा जले खित्ते सव्वोवहि कप्पे वा तं थोतुं, पंथातो वा फिडियस्स उप्पहे उत्तरणेसु ओसाए उल्लेज ॥ असुक्खवेंतस्स इमे दोसा-

[भा.८५०] कुच्छणदोसा उल्लेण दावितकअपूर्णं कुणति ।

उंडा व पमअंते, मलो य आऊ ततो विसुवे ॥

सू. उल्ले असुक्खवेंतस्स कुहए पमअणकअं च न करेति । अहउल्लेण पमअति तो दसंतेसु गोलया पडिबज्झंति, मलिणे य वासासुं आउवधो भवति । एवं दोसगणं नाउं विसुआवे ति छायाए । जति न सुक्खेज्ज तो “अद्धायवे” देति, तह वि असुक्खंते “आयवे” सुक्खवेति, अंतरंतरे “मलेउं” पुणो आयवे ठवेति, एवं जाव मुक्खं मृदुकारणत्वात् ॥

मू. (६७) जे भिक्खू अचित्तपइड्डियं गंधं जिघति जिघंत वा सातिज्जति ॥

सू. निज्जीवे चंदनाविकट्ठे गंधं जिघति मासलहुं ।

[भा.८५१] जो गंधो जीवजडो, दव्वं मीसो य हाति अचित्तो ।

संवद्धासंवद्धा य, जिघणा तस्स नातव्वा ॥

मू. (६८) जे भिक्खू पदमगं वा संकमं वा आलक्षण वा सयमेव करेति; करंतं वा सातिज्जति ।

सू. पूर्ववत्, नवरं मासलहुं परकरणवअणं च । शेषं सनियुक्तिकं पूर्ववत् ।

मू. (६९) जे भिक्खू दगवीणियं सयमेव करेइ; करंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७०) जे भिक्खू सिक्कगं वा सिक्कगनंतगं वा सयमेव करेइ; करंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७१) जे भिक्खू सोत्तियं वा रज्जुयं वा (चिलिमिलिं वा) सयमेव करेइ; करंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७२) जे भिक्खू सुईए, उत्तरकरणं सयमेव करेइ; करंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७३) जे भिक्खू पिप्पलयस्स उत्तरकरणं सयमेव करेइ; करंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७४) जे भिक्खू नहच्छेयणस्स उत्तरकरणं सयमेव करेइ; करंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७५) जे भिक्खू कण्णसोहणयस्स उत्तरकरणं सयमेव करेइ; करंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७६) जे भिक्खू लहुसं फरुसं वयति, वयंतं वा सातिज्जति ॥

सू. “लहुसं” ईषदल्पं स्तोकमिति यावत् “फरुसं” नेहवज्जियं अन्नं साहुं वदति भाषतेत्यर्थः तं च फरुसं चउव्विहं-

[भा. ८५२] दब्बे खेत्ते काले, भावम्मि य लहुसगं भवे फरुसं ।

एतेसि नाणत्तं, वोच्छामि अहानुपुब्बीए ॥

चू, एतेसि दब्बखेत्तकालाणं जहासंखं इमं वक्खाणं ॥

[भा. ८५३] दब्बम्मि वत्थपत्तादिएसु खेत्ते संधारवसधिमादीसु ।

काले तीतमनागत, भावे भेदा इमे होति ॥

[भा. ८५४] वत्थादिमपस्संतो, भणाति को नं सुवती महं तेणं ।

खेत्ते को मम ठाए, चिद्धति मा वा इहं ठाहि ॥

चू, आदिग्गहणेणं डगलग-सूतिपिप्पलगादओ वि घेप्पंति । दब्बे वत्थपत्तादिएसु ति अस्य व्याख्या-वत्थपत्तसूडादिअप्पणोच्चि या अपस्संतो एवं भणति-महं अत्थि ति काउं इस्साभावेण को निदं लभति ? इस्साभावेण वा महं तेन हडं एवं दब्बओ लहुसयं फरुसं भासति । खेत्तओ लहुसयं फरुसं तस्स संधारभूमीए कं चिद्धयं पासित्ता भणति “को ममं संधारभूमीए ठाति अत्थं जाणमाणो” । अहवा – मा ममं संधारभूमीए ठाहि ॥ “काले तीतमनागते” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ८५५] गंतव्वस्स न कालो, सुहसुत्ता केन बोधित्ता अन्हे ।

हीणाहियकालं वा, केण कत्तमिणं हवति काले ॥

चू, ते साहुणो पए गंतुमणा ततो उट्ठविजंतो भणति – गंतव्वस्स न कालो, अज्ज वि सुहसुत्ता, केण वेरिएण अधन्नेण पडिबोहिया अन्हे । अहवा – हीणं अधियं वा कालं केण कयमिणं तं च इमं भवति काले “हीनातिरित्ती” ॥

[भा. ८५६] गंतव्वोसह-पडिलेह-परिण्णा-सुवण-भिक्ष-सज्झाए ।

हीणाहि वित्तहकरणे, एमादी घोदितो फरुसं ॥

चू, गिलाणस्स ओसहट्ठाए गंतव्वे हीनातिरित्तं । अहवा – आयरियपेसणादिनिमित्ते गिलाणोसहोवओगेव पच्चूसावरणेसु पडिलेहणं पडुच्च, “परिण्णे” ति जेण पोरिसिमादियपच्चक्खयं-तस्स पारिउकामस्स भत्तादीणं वा गंतुकामस्स उग्घाडा नवेत्ति भत्तपच्चक्खायस्स वा समाहिपाणगादि आणेयव्वा हीनाधिकं कत्तं, पादोसियं वा काउं सुविणे सुविउ कामाणं, भिक्षं वा हिंडिउं कामाणं, सज्झाए पट्टवणावेलं पडुच्च कालवेलं वा, एवमाइसु कारणेसु हीनाधियं करंतो घोइओ फरुसं वएज्जा ॥ अहवा इमो फरसवयणुप्पाए प्पगारो-

[भा. ८५७] गच्छसि न ताव कालो, लभसु धित्तिं किं तडप्फडस्सेवं ।

अतिपच्छसि विबुद्धो, किं ज्ञसितं पएतव्वं ॥

चू, गुरुणा पुव्वं संदिद्धो ओसहातिगमणे अन्नं तत्थेव गंतुकामं साधुं पुच्छति-गच्छसि ? सो पुच्छितसाधु फरुसं वयति-न ताव कालो, लभशउ धित्तिं, किं तडप्फड सेवं । अहवा – सो चेव पुच्छिओ भणति पच्छद्धं कंठं । एस गाहत्थो पडिलेहणादिपदेसु जत्थ जत्थ जुज्जते तत्र तत्र सर्वत्र योज्यम् ॥ अहवा – दब्बादिनिमित्तं एवं फरुसं भासति-

[भा. ८५८] वत्थं वा पायं वा, गुरुण जोगं तु केणिमं लद्धं ।

किं वा तुमं लभिस्ससि, इति पुट्ठो वेति तं फरुसं ॥

सू. एगेण अभिगमहाणभिगमहेण साधुणा गुरुपाओग्गं वत्थ पत्तं संधारणादि उग्गमियं, तमन्नेन साहुणा विट्ठं, तेन सो उग्गमेतसाहु पुच्छिओ -केणुगगमितं ? सो भणति - मया, किं वा त्वं क्षमः पाषाणावलद्धो अलद्धिमान् लप्स्यसि, एवं फरुसमाह ॥ इदानीं खेत्तं पडुच्च -

[भा.८५९] खेत्तमहायणजोग्गं, वसधी संधारणा य पाओग्गा ।

केणुगगमिता एते, तहेव फरुसं वदे पडुओ ॥

सू. क्षेत्रेऽप्येवम् ॥ इदानीं तीतमनागतकालं पडुच्च -

[भा.८६०] उडुवास सुहो कालो, तीतोत केणेस जो इओ अहं ।

जो एस्सति वा एस्से, तहेव फरुसं वदे अहवा ॥

सू. “उडु” ति उडुबद्धकालो, “वास” ति वासाकालो । अहवा - “उडु” ति रिउ तस्मिन् वासः सुखेन उडुवाससुखः । शेषं कंद्यं ॥ दब्बादिसु पच्छित्तं भण्णति -

[भा.८६१] दब्बे खेत्ते काले, मासो लहुओ उ तीसु वि पदेसु ।

तवकालविसिद्धो वा, आयरियादी चउण्हं पि ॥

सू. दब्बखेत्तकालनिमित्तं फरुसं वयंतस्स पत्तेयं मासलहुं । अधवा मासो चेव आयरियस्स दोहिं गुरुं । उवज्झायस्स तवगुरु । भिक्खुरुद्ध कालगुरु । खुट्ठगएह दोहिं सहुं ।

इदानीं भाव फरुसं -

[भा.८६२] भावे पुण कोधादी, कोहादि विणा तु कहं भवे फरुसं ।

उवयारो पुण कीरति, दब्बाति समुप्पती जेणं ॥

सू. पुणसद्वो विसेसणे, किं विशेषयति ? भण्णति - दब्बादिएसुवि कोहादिभावो भवति; इह तु दब्बादिनिरवेवस्रो कोहादिभावो घेप्पति । एवं विसेसयति । दब्बादिसु कोहादिणा विना फरुसं न भवति ।

चोदय आह - तो किमिति दब्बादि फरुसं भन्नति भावफरुसमेव न भन्नइ ? आचार्याह - द्रव्यादीना उपचारकरणमात्रं, यतस्ते क्रोधादयः द्रव्यादिसमुत्था भवन्तीत्यर्थः ॥

भावफरुस-उत्पत्तिकारणभेदा इमे -

[भा.८६३] आलत्ते वाहित्ते, वावारित पुच्छित्ते निसट्ठे य ।

फरुसवयणम्मि एए, पंचेव गमा मुणेयव्वा ॥

सू. “आलत्ते वाहित्ते वावारित” एषां त्रयाणां व्याख्या -

[भा.८६४] आलावो देवदत्तादि, किं भो ति किं व वंदे ति ।

वाहरणं एहि इओ, वावारण गच्छ कुण वा वि ॥

सू. “पुच्छ-निसट्ठाण” दुवेण्ह वि इमा व्याख्या -

[भा.८६५] पुच्छा कताकतेसुं, आगतवच्चंत आतुरादीहिं ।

निसिरण हिंडसु गेण्हसु, भुंजसु पिअ वा इमं भंते ॥ कंठा ।

सू. पंचसु आलवणादिपदेस एक्केके पदे इमे - छप्पगारा नेया -

[भा.८६६] तुसिणीए हुंकारे, किं ति च किं चडकरं करेसि ति ।

किं निव्वुत्ती न देसी, केवतियं वावि रडसि ति ॥

चू. पुरिसो पुरिसेणालतो तुसिणीयादिछण्हपदाण अन्नतरं करेति । एवं वाहितो वि, वावारिओ वि, पुच्छओ वि, निसिहो वि । ते य पुरिसा इमे — आयरिओ, १ उवज्झाओ, २ भिक्खू, ३ थेरो, ४ खुड्ढो य ५ एते आलवन्तगा आलप्पा वि एते चेव । संजतीओ वि एंचेव । तं जहा — पवत्तिणी, १ अभिसेया, २ भिक्खुणी, ३ थेरी, ४ खुड्ढी य ५ ॥

इयाणि आयरिएण आलवणादिसु जं पच्छित्तं, तं इमाए गाहाए गहितं —

[भा. ८६७] मासो लहुओ गुरुओ, चउरो लहुगा य होति गुरुगा य ।

छम्मासा लहुगुरुगा, छेदो मूलं तह दुगं च ॥

चू. एयं चेव पच्छित्तं चारणप्पओगेण इमाहिं दोहिं गाहाहिं दंसिअइ —

[भा. ८६८] आयरिएणालत्तो, आयरिए सोअ तुसिणीए लहुओ ।

रडसि ति छगुरंतं, वाहिते गुरुयादि छेदंतं ॥

[भा. ८६९] लहुयादी वावारिते, मूलंतं पुच्छिए गुरु नवमं ।

निस्सट्ठे छसु पदेसु, छल्लहुगादी उ चरमंतं ॥

[भा. ८७०] पप्पायरियं सोधी, आयरियस्सेव एस नातव्वा ।

एक्केक्कगपरिहीणा, पप्पभिसेगादि तस्सेव ॥

चू. तस्येति आचार्यस्य । तेसं इमो चारणप्पओगो आयरिएणायरिओ आलत्तो जदि तुसिणीओ अच्छति, तो से मासलहुं । हुंकारं करेइ मासगुरुं । किं ति भासति चउलहुं । किं चडगरं करेसि ति भासति चउगुरुं । किं निव्युत्तिं न देसि ति भासति छल्लहुयं । केवइयं रडसि ति भासति छगुरुयं ।

आयरिएणायरिओ वाहितो तुसिणीयादिसु मासगुरुगादि छेदे ठाति । आयरिएणायरिओ वावारितो तुसिणीयादिसु छसु पदेसु चउलहुगाइ मूले ठायति । आयरिएणायरिओ पुच्छिओ तुसिणीयादिसु छसु पदसु चउगुरुगादि अणवट्ठे ठायति । आयरिएणायरिस्स निसिहं तुसिणीयादिसु छसु पदेसु चउलहुगाइ पारंचियं ठायति । एवं आयरिओ उवज्झायं आलवति । तत्थ आलव-नादिनिसिहं तेसु पंचसु पएसु चारणियापओगेण गुरुभिन्नमासादत्तं अणवट्ठे ठायति । आयरिएण भिक्खु आलत्तो—तत्थ वि पंचसु छसु पएसु तत्थ वि चारणियप्पओगण लहुअभिन्नमासादत्तं मूले ठायति ।

आयरिएण थेरा आलत्ता गुरुअवीसराइदिए आदत्ते छेदे ठायति ।

आयरिएण खुड्ढा आलत्ता लहुअवीसराइंदियआदत्तं छगुरुए ठायति ॥

इयाणि उवज्झाय—भिक्खू—थेर—खुड्ढाणं चारणिया भग्नति । तत्थिमा गाहा —

[भा. ८७१] आयरिआ अभिसेओ, एक्कगहिणो तदेक्किणा भिक्खू ।

थेरे तु तदेक्केणं, थेरा खुड्ढा वि एक्केणं ॥

चू. इमा चारणिया—उवज्झाओ आयरियं आलवति । एवं उवज्झाओ उवज्झायं, उवज्झाओ भिक्खुं, उवज्झाओ थेरं, उवज्झाओ खुड्ढं । सव्वचारणप्पओगेण एक्केक्कपदहीणं पन्नर-सगुरुयराइंदियादत्तं अणवट्ठे ठायइ । भिक्खू वि तदेक्कपदहीणो सव्वचारणप्पओगेणं लहुपन्नरसराइंदियादत्तं मूले ठायति । थेरो वि तदेक्कपदहीणो सव्वचारणप्पओगेणं लहुपन्न-

सराईदियाढत्तं भूलं ठायति । धेरं वि तदेकपदहीणो सव्वचारणप्पओगेण गुरुदसराईदियाढत्तं छेदे ठायति । खुड्डो वि तदेकपदहीणो सव्वचारणप्पओगेण लहुदसराईदियाढत्तं छग्गुरुए ठायति ॥ इदानीं संजतीण पच्छित्तं भन्नति, तत्थिमा गाहा--

[भा.८७२] भिक्खुसरिसी तु गणिणी, धेरसरिच्छी तु होति अभिसेगा ।

भिक्खुणि खुड्डसरिच्छा, गुरु लहु पणगादि दो इतरे ॥

सू. आयरिओ पव्वत्तिणि आलवति सा तुसिणीयादि पदे करेति; तत्थ से पच्छित्तं भिक्खुसरिसं; तं च उवजुञ्जिय दड्डव्वं । जहा धेरे आलवन्ते आयरियादीण पच्छित्तं, तहा आयरिएणा-लत्ताए अभिसेयाए पच्छित्तं दड्डव्वं । जहा खुड्डायरियाईण पच्छित्तं तहा आयरिय भिक्खुणीए दड्डव्वं । हा आयरिओ धेरिं आलवति सा तुसिणीयादिपदेसु सव्वचारणप्पओगेण गुरुअपचद-सराईदियाढत्तं छल्लहुए ठायति ।

आयरिओ खुड्डिं आलवति तदा सव्वचारणप्पओगेण लहुपंचदसराईदियाढत्तं चउगुरुए ठायति । उवज्झाओ पव्वत्तिणिमाइयासु सव्वचारणप्पओगेण गुरुदसराईदियाढत्तं छेदे ठायति ते पव्वत्तिणिमाइयासु गुरुगणगाढत्तं छल्लहुए ठायति । खुड्डो पव्वत्तिणिमाइयासु लहुगणगाढत्तं चउगुरुए ठायति इतरग्गहणा धेरी खुड्डी य दड्डवा ।

जहा आयरियादओ पव्वत्तिणिमादियासु चारिय तहा पव्वत्तिणिमादियाओ वि आयरियादिसु वारेयव्वा, सव्वचारणप्पओगेण पच्छित्तं तहेव, पव्वत्तिणिमाइया पव्वत्तिणिमाइयासु पच्छित्ता जहायरियव्वत्तिणिमादिसु तहा वत्तव्वा । इत्थं पुण जत्थ जत्थ मासलहुं तत्थ तत्थ सुत्तनिवाओ, भिक्खुसद्धी गणिणीरिति वनात् सर्वत्र भिक्षुस्थानात् प्रथमं प्रवर्तते ॥

फरुसवयणे इमे दोसो-

[भा.८७३] एतेसामण्णयरं, जे भिक्खू लहुसगं वदे फरुसं ।

सो आणा अणवत्थं भिच्छत्तविराधणं पावे ॥

सू. कारणओ पुण भासेज्जा वि-

[भा.८७४] वितियपदमणप्पज्झे, अपज्झे वा वइअ खरसज्झे ।

अनुसासणावएसा, वएअ व वि किं चि न ह्वाए ॥

सू. खित्ताइचित्तो भणेअ वा, आयरियादि खरसज्झो वा भणेज्जा, अन्नहा न वाइ । मृदू वि अनुसासणं पडुअ भणेअ, टक्क-मालव-सिंधुदेसिया सभावेण फरुसभासी पंडगादि वा वि किं चि तीव्वो फरुसवयणेण सो य फरिसावितो असहमाणो गच्छइ ॥

सू. (७७) जे भिक्खू लहुसगं मुसं वएति; वए तं वा सातिज्जति ॥

सू. "मुसं" अलियं, 'लहुसं'-अल्पं, तं वदओ मासलहुं । तं पुण मुसं चउव्विहं -

[भा.८७५] दव्वे खेत्ते काले, भावे य लहुसगं मुसं होति ।

एतेसिं नाणत्तं, वोच्छामि अहानुपुव्वीए ॥

सू. "नाणत्तं" विसेसो, "आणुपुव्वीए" दव्वादिउवन्नासकमेण वक्खाणं ॥ ८७५ ॥

इमे दव्वादि उदाहरणा -

सू. (८७६) दव्वम्मि वत्थपत्तादिएसु खेत्ते संधारवसधिमादिसु ।

काले तीतमनागत, भावे भेदा इमे ह्येति ॥

सू. पदमपादस्स वक्खाणं—

[भा. ८७७] मज्झ पडो नस तुहं, न याविं तंतस्स दब्बतो अलियं ।

गोरस्सं व भणंते, दब्बभूतो व जं भणति ॥

सू. वत्थ पादं च सहसा भणेआ, मज्झेस न तुज्झं, सहसा गोरश्वं ब्रुवते, द्रव्यभूतो वा अनुपयुक्त इत्यर्थः ॥ अहवा दब्बालियं इयं—

[भा. ८७८] वत्थं वा पादं वा, अन्नेणुप्पाइयं तु सो पुडो ।

भणति मए उप्पाइयं, दब्बे अलियं भवे अहवा ॥

सू. वत्थपादादि अन्नेनुग्गमिआ अन्नो भणइ मए उप्पाइया ॥ दब्बओ अलियं गयं ।

खेत्तओ “संधारवसतिमादीसु” अस्य व्याख्या—

[भा. ८७९] निसिमादीसम्मूढो, परसंधारं भणाति मज्झेसो ।

खेत्तवसधी व अन्नेनुग्गमिता वेति तु मए ति ॥

सू. “निसि” ति राईए अंधकारे सम्मूढो परसंधारभूमिं अप्यणो भणइ; भासकप्पपाउग्गं वा वासावासपाओग्गं वा खित्तं वसही रिउखमा, अन्नेनुग्गमिया भणाति मए ति ॥ खित्तओ मुसावाओ गओ । “काले तीतमनागए” ति अस्य व्याख्या—

[भा. ८८०] केणुवसमिओ सहो, मए ति न या सो तु तेन इति तीए ।

को नु हु तं उवसामे, अणातिसेसी अहं वस्सं ॥

सू. एक्को अभिग्गहमिच्छो एगेण साहुणा उवसामिओ । अत्रो साहु पुच्छिओ केणेस सहो उवसामिओ ? अत्रया विहरंतेण मए ति । एवं “तीए” एगो अभिग्गहमिच्छो अरिहंतसाहुपडिणीओ, साहुण य समुल्लावे को नु तं उवसामेज्ज । तत्थ एको साहु अणातिसतो भणति — सो य अवस्सं मया उवस्सं मया उवसामियच्चो एवं एष्यकालं प्रति मृषावादः ॥

अहवा कालं पडुच्च इमो मुसावादो —

[भा. ८८१] तीतम्पि य अडुम्मी, पच्चुप्पण्णे यऽनागते चेव ।

विधिसुत्ते जं भणितं, अन्नातनिस्संकितं भावे ॥

सू. तीतमनागतपडुप्पन्नेसु कालेसु जं अपरिग्रायं तं निस्संकियं भासंतस्स मुसावाता भवति । “विधिसुत्तं” दसवेयालियं, तत्थ वि वक्कसुद्धी, तत्थ जे कालं पडुच्च मुसावादसुत्ता ते इह दट्ठत्व ॥ “भावे भेदो इमो” ति अस्य व्याख्या—

[भा. ८८२] पयला उल्ले मरुए, पच्चक्खाणे य गमण परियाए ।

समुद्देस संखडीओ खुड्डग परिहारिय मुहीओ ॥

[भा. ८८३] अवस्सगमणं दिस्सासू, एगकुले चेव एगदब्बे य ।

पडियाक्खित्ता गमणं, पडियाक्खित्ता य भुंजणं ॥

सू. दोऽवि गाहा जहा पेदे पूर्ववत् ॥

दब्बादिमुसावायं भासंतस्स किं भवइ ? आयरियाह—

[भा. ८८४] एतेसामन्नयरं, जो भिक्खू लहुसयं मुसं वयति ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्तविराधणं पावे ॥

सू. कंटा ॥ कारणओ भासेज्जा वि-

[भा.८८५] वितियपदं उट्ठाहे, संजमहेउं व बोहिए तेणे ।

खेत्ते वा पडिणीए, सेहे वा वादमादीसु ॥

सू. उट्ठाहरक्खणहं, जहा केण ति पुट्ठो - तुब्भं लाउएसु समुद्देसी ? न च ति वत्तव्वं ।
“संजमहेउं” अत्थि ते केति मिया दिट्ठा ? दिट्ठेसु वि न दिट्ठ ति वत्तव्वं । “बोधिता” मिच्छा,
तेसिं भीओ भनिज्ज - “एसो खंधावारो एति” ति । तेणेसु “एस सत्तो एति” ति, “अवसरह”
“खेत्ते” धीयार (जाइ) भाविए “बंभणो अहमि” ति भासए, जत्थ वा साहु न नञ्जंति तत्थ
पुच्छितो भणति सेय परिव्यायगा मो । कोइ कस्सइ साहुस्स पटुट्ठो, सो च तं न जाणति, ताहे
भणेज्जा “नाहं सो, न वा जाणे, परदेसं वा गओ” ति भणेज्जा ॥ सेहं वा सण्णायगा पुच्छंति -
तत्थ भनिज्जा “नत्थेरिसो न जाणे, गतो वा परदेसं” । वादे असंतेणा वि परवादं निगिण्हिज्जा ॥

सू. (७८) जे भिक्खू लहुसगं अदत्तमादियइ, आदियंतं वा सातिज्जति ॥

सू. “लहुसं” थोवं, “अदत्तं” तेणं, “आदियणं” गहणं, “साइज्जणा” अनुमोयणा,
भासलहु पच्छितं । अदत्तं दव्वादि चउव्विहं -

[भा.८८६] दव्वे खेत्ते काले, भावे य लहुसगं अदत्तं तु ।

एतेसिं पाणत्तं, वोच्छामि अहानुपुव्वीए ॥

सू. दव्व-खेत्त-कालाणं इमं वक्ख्वाणं-

[भा.८८७] दव्वे इक्कडकट्ठिणादिएसु खेत्ते उच्चारभूमिमादीसु ।

काले इत्तरियमवी अजाइत्तु चिट्ठमाईसु ॥

सू. वणस्सतिभेदो “इक्कडा” लाडाणं पसिद्धा । कट्ठिणो वंसो आदिग्गहणातो अवलेहणिया
दारुदंडयपादपुंछणमादि एते अणणुव्वाते गिन्हति । खेत्तओ अदत्तं गिन्हति उच्चारभूमि आदि,
आदिग्गहणाओ पासवणताउअणिद्धेवणभूमीए अननुन्नवित्ता उच्चाराती आयइ । खित्तओ अदत्तं
गतं ।

काले “इत्तरं” स्तोकं अननुन्नवित्ता चिट्ठति । भिक्खादि हिंइतो जाव वासं वासति वित्तिव्वं
वा पडिच्छति, अट्ठाणे वा, अननुवेत्ता रुक्खहेट्ठासु चिट्ठति, निसियति, तुयट्ठति वा । दव्वातिसु
तिसु वि मासलहुं ॥ इदं भावे अदत्तं-

[भा.८८८] भावे पाउग्गस्सा, अननुणवणाइ तप्पदमताए ।

ठायंते उडुबद्धे, वासाणं बुद्धवासे य ॥

सू. उडुबद्धे वासासु वा बुद्धवासे वा तप्पदमयाए पायोग्गाऽननुन्नवणभावेण परिणयस्स
दव्वादिसु चेव भावओ लहुसं अदत्तं । उडुवासबुद्धेसु जं जोग्गं तं पाउग्गं भण्णति ॥ लहुसमदत्तं
गेण्हंतस्स को दोसो ? इमो -

[भा.८८९] एतेसामण्णयरं, लहुसमदत्तं तु जो तु आतियइ ।

सो आणा अणवत्थं मिच्छत्तविराधणं पावे ॥

सू. कारणतो गेण्हतो अपच्छित्ती अवोसो य-

[भा. ८९०] अद्धाणे गेलण्णे, ओमसिवे गामाणुगामिमतिवेला ।

तेणा सावय मसगा, सीतं वासं दुरहियासं ॥

चू. अद्धाणाओ निग्गतो परिसंतो गामं वियाले पत्तो ताहे अननुणवितं इक्कडाति गेण्हेअ, वसहीए वि अननुणवियाए ठाएअ । असिवगहिताणं न कोति देति ताहे अदिन्नं तणसंधारणादि गेण्हेअ । गामानुगामं दूइअमाणा वियाले गामं पत्ता जइ य वसही न लब्धति ताहे बाहिं वसंतु, मा अदत्तं गेण्हंतु, अह बाहिं दुविधा तेणा - सिंघा वा सावया, मसगेहिं वा खज्जिअति, सीयं वा दुरहियासं, जहा उत्तरावहे अनवरतं वा वासं पडति ॥

[भा. ८९१] एतेहिं कारणेहिं, पुब्बं उ घेतुं पच्छणुणवणा ।

अद्धाणनिग्गतादी, दिट्ठमदिट्ठे इमं होति ॥

चू. एतेहिं तेणातिकारणेहिं वसहिसामिए दिट्ठे अनुणवणा, अदिट्ठे अद्धाण निग्गयादि सयणसमोसिगाइ अनुणवेत्तुं घरसामिण अदिण्णं उ घेतुं पच्छ घरसामियमनुणवेति ॥

इमेण विहाणेण-

[भा. ८९२] पडिलेहणनुणवणा, अनुलोमण फरसणा य अधियासे ।

अतिरिद्धणंमि दायण, निग्गमणे वा दुविध-भेदो ॥

चू. "पडिलेह" ति अस्य व्याख्या-

[भा. ८९३] अब्भासत्थं गंतूण पुच्छणा दूरयत्तिमा जतणा ।

तद्विसमेत्तपडिच्छण, पत्तम्मि कहिं ति सम्भावं ॥

चू. सो घरसामी जदि खेत्तं खलगं वा गतो जति अब्भासे तो गंतुं अनुणविअति । अह दूरं गतो ताहे संघाडओ नामचिंघेहिं आगमेउं तं दिसं अदूरं गंतुं पडिक्खति आहे सहू (साहू) समीवं ती ताहे सम्भावो कहिअति । जहा तुज्झ वसहीए ठियामो ति ॥

इदानीं तुमं अनुजाणसु । जति दिट्ठदिन्ना तो लड्डं । अह से सुवियत्तं न देति वा ताहे अनुलोमवयणेहिं पन्नविअति-

[भा. ८९४] अनुसासणं सजाती, सजातिमेवेति तह वि तु अड्डंते ।

अभियोगनिमित्तं वा, बंधण गोसे य ववहारो ॥

चू. जहा गोजाती गोजातिमंडलघुतो गोजातिमेव जाति; आसण्णे वि नो महिस्सादिसु ठितिं करेति एवं वयं पि माणुसमेवेमो । जति तहवि न देति फरसाणि वा भणति, ताहे सो फरसं न भणति; अधिया सिअइ । जइ तह वि निच्छुब्भेअ ततो विआए घुण्णेहिं वा वसी कअति, निमित्तेण वा आउंटाविअति । तस्सासति रुक्खमातिसु बाहिं वसंतु; मा य तेन समं कलहंतु ।

अह बाहिं दुविहभेओ-आय-संजमाण, उवकरण-सरीराण वा, संजम-चरित्ताण वा, पन्नवणं च अतिरिद्धते लंघतेत्यर्थः । ताहे भणति - अम्हे सहामो, जो एस आगतिमंतो एस रायपुत्तो न सहिस्सति एस वा सहस्सजोही सोवि कयकरणो किं चि करणं दाएति; जहा 'विस्सभूतिणा मुट्ठिप्पहारेण खंधम्मि कविट्ठा पाडिया' । एस दायणा । तह वि अट्ठायमाणे बंधिउं ठवेति जाव पभायं । सो य जइ रायकुलं गच्छति तत्थ तेन समाणं ववहारो कअति । कारणियाणं अग्गतो भणति - अम्हेहिं रायहियं आचिइंतेहिं बद्धो । जइ अम्हे बाहिं मुसिता

सावएहिं वा खजंता तो रन्नो अहियं अयसो य भवतो । परकृतनिलयाश्च तपस्विनः, रायरक्खियाणि य तवोधनानि, न दोषेत्यर्थः ॥

बू. (७९) जे भिक्खू लहुसएण सीतोदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा हत्थाणि वा पादाणि वा कण्ठाणि वा अङ्गीणि वा वंताणि वा नहाणि वा मुहं वा उच्छोल्लेज्ज वा पधोवेज्ज वा; उच्छोल्लेतं वा पधोवेतं वा सातिज्जति ॥

बू. “लहुसं” स्तोकं याव तिन्नि पसती सीतोदगं सीतलं, उसिणोदगं उण्हं “वियडं” ववगतजीवं । एत्थ सीतोदगवियडेहिं सपडिदक्खेहिं चउभंगो । सुत्ते य पदम—ततियभंगा गहिया दो हत्था हत्थाणि वा, दो पादा पादाणि वा, बत्तीसं वंता वंताणि वा, आसए, पोसए य, अन्ने य इंदियमुहा, मुहाणि वा, “उच्छोल्लणं” घोवणं, तं पुण देसे सव्वे य । निज्जुत्तिवित्थरो इमो—

[भा.८९५] तिन्नि पसती य लहुसं, वियडं पुण होति विगतजीवं तु ।

उच्छोल्लणा तु तेणं, देसे सव्वे य नातव्वा ॥

[भा.८९६] आइण्णमणाइण्णा, दुविधा देसम्मि होति नायव्वा ।

आइण्णा वि य दुविधा, निक्कारणओ य कारणओ ॥

बू. देसे उच्छोल्लणा दुविहा—आइण्णा अणाइण्णा य । साधुभिराचयंते या सा आचिर्णा, इतरा तद्विपरीता । आइण्णा दुविधा—कारणे निक्कारणे य ॥ जा कारणे सा दुविधा—

[भा.८९७] भत्तामासे लेवे, कारणनिक्कारणे य विवरीयं ।

मणिबंधादिकरेसुं, जेतियमेत्तं तु लेवेणं ॥

बू. तत्थ भत्तामासे “मणिबंधादिकरेसुं” ति असणाइण्णा लेवाडेण हत्था लेवाडिया ते मणिबंधातो जाव धोवति, एसा भत्तामासे । इमा लेवे “जेत्तियमेत्तं तु लेवेणं” ति असज्जातिय मुत्तपुरीसादिणा जति सरीरावयवेण चलणादि गातं लेवाडितं तस्स तत्तियमेत्तं धोवे । एसा कारणओ भणिता । निक्कारणे तव्विवरीय ति ॥

[भा.८९८] एतं खलु आइण्णं, तव्विवरीतं भवे अनाइण्णं ।

चलणादी जाव सीरं, सव्वम्मि होतऽनाइण्णं ॥

बू. भत्तामासे लेवे य इमं आइण्णं, तव्विवरीयं—देसे सव्वे वा, सव्वं अनाइण्णं ॥

तत्थ देसे इमं आइण्णं—

[भा.८९९] मुह—नयन—वण—दंता, नक्क—सिरा—बाहु बत्थिदेसो य ।

परिडाह दुगुंठावत्तियं च उच्छोल्लणा देसे ॥

बू. मुह—नयनादियाण केसिं चि दुगुंठाप्रत्ययं परिदाघप्रत्ययं वा देसे सव्वे वा उच्छोल्लणं करतीत्यर्थः ॥ वक्ष्यमाणषोडशभंगमध्यात् अमी अष्टौ घटमाना; शेषा अघटमानाः

[भा.९००] आइण्ण लहुसएणं, कारणनिक्कारणे वऽनाइण्णे ।

देसे सव्वे य तथा, बहुएणेमेव अट्ठपदा ॥

बू. आइण्णलहुसकारणदेसे एष प्रथमः । एष एव निक्कारणसहितः द्वितीयः । अनाचीर्णग्रहणात् तृतीय—चतुर्थो गृहीतो । लहुसनिक्कारणदेसेत्यनुवर्तते, चतुर्थे विशेषः सर्वमिति वक्तव्यम् । जहा लहुसए चउरो भंगा तथा बहुएण वि चउरो सव्वे अट्ठ । एव—शब्दग्रहणात्

तृतीय चतुर्थ पंचम षष्ठ भंगविपर्यासः प्रदर्शितः ॥

वक्ष्यमाणषोडशभंगक्रमेण घटमानाघटमानभंगप्रदर्शनार्थं लक्षणम्—

[भा. ९०१] जत्थाइण्णं सव्वं, जत्थं व कारणे अनाइण्णं ।

भंगाण सोलसण्हं, ते वज्जा सेसगा गेज्झा ॥

सू. यस्मिन् भंगो आचीर्णग्रहणं दृश्यते तत्रैव यि सर्वग्रहणं दृश्यते ततः पूर्वपरविरोधात् घटते असौ भंगः । यत्र वा कारणग्रहणे दृष्टे अनाचीर्णं दृश्ये असावपि न घटते । एते वर्जयित्वा शेषा ग्राह्याः ॥ सोलसभंगरयणगाहा इमा—

[भा. ९०२] आइण्णे लहुसकारणं, देसेतरे भंगं सोलसं हवन्ति ।

एत्थं पुण जे गेज्झा, ते वोच्छं सुण समासेण ॥

सू. इतरग्रहणात् अनाइण्णबहुसणिक्कारणसव्वमिति एते पदा दृष्टव्या ॥

अमी ग्राह्या—पदमो—

[भा. ९०३] पदमो तत्तिओ एक्कारो बारो तह पंचमो य सत्तमओ ।

पन्नर सोलसमो वि य, परिचाडी होति अट्टण्हं ॥

सू. पदमो, तत्तिओ, एक्कारसो, बारसो, सत्तमो य, दोचरिमाय यथोद्दिष्टक्रमेण स्थापयितव्या इमं प्रथमनुसरेण ॥

[भा. ९०४] आइण्णलहुसएणं, कारणणिक्कारणे वि तत्थेव ।

नाइण्णं देससव्वे, लहुसे तहि कारणं नत्थि ॥

सू. आइण्णलहुसएणं कारणे इति प्रथमः निक्कारणे तत्थेव त्ति आइण्णलहुसे अनुवर्तमाने निक्कारणं द्रष्टव्यम् । द्वितीयो भंगः । पदम—वित्तिएसु देसमिति अर्थाद् द्रष्टव्यम् । पश्चार्द्धेन तृतीयचतुर्थभंगो गृहीतौ । अनाइण्णं तृतीयेदेसे, घतुर्थे सर्वं । लहुसमित्यनुवर्तते । ततियचउत्थेसु कारणं नत्थि ॥ इदानीं पंचमादि भंगं प्रदर्शनार्थं गाथा—

[भा. ९०५] आइण्णे बहुएणं, कारणनिक्कारणे वि तत्थेव ।

नाइण्णदेससव्वे, बहुणा तहि कारणं नत्थि ॥

सू. पंचमे बहुएणं आइण्णं कारणं । “तत्थेव” त्ति आइण्णबहुएसु अनुवर्तमानेषु छट्ठे निक्कारणं द्रष्टव्यमिति । पंचमछट्ठेसु देसमिति अर्थाद् द्रष्टव्यमिति । सप्तमाष्टमेसु अनाइण्णं । सप्तमे देसे । अष्टमे सव्वं । बहुसमित्यनुवर्तते, कारणं नास्त्येवेत्यर्थः ॥

प्रथमभंगानुशार्यं शेषभंगप्रतिषेधार्थं च इदमाह—

[भा. ९०६] आइण्णलहुसएणं, कारणतो देसे तं अनुण्णातं ।

सेसा नाणुण्णाया, उवरिह्हा सत्तवि पदा उ ॥

सू. आइण्णलहुसएणं कारणे देसे । एस भंगो अनुवर्तातो । उवरिमा सत्त वि पडिसिह्हा भंगा ॥ द्वितीयादिभंगप्रदर्शनार्थं इदमाह—

[भा. ९०७] आइण्णलहुसएणं, निक्कारणं देसओ भवे वित्तिओ ।

णाइण्णलहुसएणं, निक्कारणं देसओ तइओ ॥

[भा. ९०८] णाइण्णलहुसएणं, निक्कारणं सव्वतो चउत्थो उ ।

एवं बहुणा वि अन्ने, भंगा चत्तारि नायव्या ॥

चू. आइण्णे लहुसएणं निक्कारणे देसे एस बित्तिभंगो । अनाइण्णे लहुसे निक्कारमे देसे तत्तिभंगो । अनाइण्णे लहुसे निक्कारणे सव्वतो चउत्थभंगो । एवं बहुणा वि अन्ने चउरो भंग कायव्या ॥ पढमभंगो सुद्धो, सेसेसु इमं पच्छित्तं-

[भा.१०९] सुद्धो लहुगा तिसु दुसु, लहुओ चउलहू य अहुमए ।

पच्छित्ते परिवाडी, अहुसु भंगेसु एएसु ॥

[भा.११०] सुत्तनिवातो बित्तिए, तत्तिए य पदम्मि पंचमे चैव ।

छट्ठे य सत्तमे वि य, तं सेवताऽऽनमादीणि ॥

चू. बित्ति-तत्ति-पंचम-छट्ठ-सत्तमेसु भंगेसु सुत्तनिवातो मासलहुं । चउत्थऽहुमेसु चउलहुं । तमिति देसस्नानं वा सेवतस्स आणा अणवत्थ मिच्छत्तविराधणा भवति ॥

पहाणे इमे दोसा-

[भा.१११] छक्कायाण विराधण, तप्पडिबंधो य गारव विभूसा ।

परिसहभीरुत्तं वि य, अविस्सासो चैव पहाणम्मि ॥

चू. पहायंतो छक्कीवणिकाए वहेति । पहाणे पडिबंधो भवति -- पुनः पुनः स्नायतीत्यर्थः । अस्नानसाधुशरीरेभ्यः निर्मलशरीरो अहमिति गारव कुरुते, स्नान एव विभूषा अलंकारेत्यर्थः । अण्हाणपरीसहाओ वीहति तं न जिनातीत्यर्थः लोकस्याविश्रम्भणीयो भवति ॥

एते सस्नानदोषा उक्ता । इदानीं कप्पिया-

[भा.११२] बित्तिपदं गेलण्णे अद्धाणे वा तवादिआयरिए ।

मोहतिगिच्छभिओगे, ओमे जतणा य जा जत्थ ॥

चू. गिलाणस्स सिंचणादि अंते वा सर्वस्नानं कर्तव्यं । अद्धाणे श्रान्तस्य पादादि देसस्नानं सर्वस्नानं वा कर्तव्यं । वादिनो वादिपर्वदं । गच्छतो पादादि देसस्नानं सर्वस्नानं वा आचार्यस्य अतिशयमिति कृत्वा देसस्नानं सर्वस्नानं वा । मोहतिगिच्छाए किडियादि सहियाभिगमे वा देसादिस्नानं-सर्वस्नानं वा करोति । रायाभियोगे सुद्धसियातिकारणेषु रायंतेउरादि अभिगमे देशादिस्नानं कर्तव्यम् । ओमे उज्जलवेसस्स भिक्खा लब्धमिति रंको वा मा भण्णिहिंति । जा जतणा, जत्थ पाणए पहाणपाणे वा, सा सर्वा कुआ ॥

मू. (८०) जे भिक्खू कसिणाइं चम्माइं धरेति; धरेतं वा सातिज्जति ॥

चू. कसिणमत्र प्रधानभावे गृह्यते । तं च कसिणं इमं चउव्विहं-

[भा.११३] सकल-पमाण-वण्णं, बंधण-कसिणं चतुत्थमजिनं तु ।

अकसिणमद्वादसगं, दोसु वि पादेसु दो खंडा ॥

चू. कसिणं चउव्विहं-सकलकसिणं, पमाणकसिणं, वण्णकसिणं, बंधणकसिणं नातव्यं भवति । एयं चउव्विहं वि न कप्पइ पडिग्गहिउं । चोदग आह - जइ एवं तो जं अकसिणं यम्मं तं अहुदसखंडं काउं दोसु वि पादेसु परिहाअव्वं । एस दारगाथा अत्थो ॥

सकलकसिणाए वक्खाणं-

[भा.११४] एगपुड-सगल-कसिणं, दुपडादीयं पमाणओ कसिणं ।

कोसग खल्लग वग्गुरी, खपुसा जंघऽद्धजंघा य ॥

सू. एगपुडं एगतलं अखंडियं सकलकसिणं भण्णति । दोमादि तला जीए उवाहणाए, एसा पमाणतो कसिणा । पमाणकसिणाधिकारे इमे वि अन्ने कसिणा तलपडिबद्धा-अद्धं जाव खल्लया जीए उवाहणाए सा अद्धखल्ला, एवं समत्तखल्ला । खवुसा पदाणि चक्रपादिगा च, वग्गुरी छिण्णपुडी, सुक्कजंघाए अद्धं जाव “कोसो अद्धजंघा, जाणुयं जाव समत्तजंघा ॥

[भा. ९१५] पादस्स जं पमाणं, तेन पमाणेण जा भवे कसणी ।

मज्झमि तु अक्खंदा, अन्नत्था व सकलकमिणं तु ॥

सू. पमाण-वण्ण-बंध-कसिणाण वक्खाणं

[भा. ९१६] वण्णह-वण्णकसिणं, तं पंचविधं तु होनि नातव्वं ।

बहुबंधणकिणं पुण, परेण जं तिण्ह बंधाणं ॥

सू. यद्यर्म वर्णेनाऽद्वयमुख्यलमित्यर्थः तद्वर्णकृत्स्नं । स कृष्णादि पंचविधः ॥

वग्गुरि-खवुस-अद्धजंघा-समत्तजंघाए अ वक्खाणं इमं-

[भा. ९१७] दुगपुड-तिगपुडादी, खल्लग-खपुस-द्धजंघ-जंघा य ।

लहुओ लहुया गुरुगा, वग्गुरि गुरुगा य जति वारे ॥

[भा. ९१८] उवरिं तु अंगुलीओ, जा छाए सा तु वग्गुरी होति ।

खवुसा उ खलुगमेत्तं, अद्धं सव्वं च दो इतरा ॥

सू. “दो इतरा” अद्धजंघ-समत्तजंघा य ॥

इदानीं पच्छित्तं भण्णति सकलकसिणं गाहा ॥

[भा. ९१९] लहुओ लहुया दुपडादिएसु गुरुगा य खल्लगादीसु ।

आणादिणो य दोसा विराहणा संजमायाए ॥

सू. सकलकसिणे मासलहुं । दुपडादिसु चउलहुआ । चउगुरुगा इमेसु अद्धखल्ला समत्तखल्ला खवुसा वग्गुरी अद्धजंघा समत्तजंघा य; सव्वेसु चउगुरुगा ॥

(आणाइआ य दोसा, संयमविराहणा आयविराहणा य । तस्य कमणीहिं परिहिआहिं पीपीलिआदिअविराहणा संयमविराहणा वद्धे छिन्ने प्खलणा आयविराहणा पमत्तं वा देवया छलेखा ।) ॥ उवाणहाधिकारे इमेसु पच्छित्तं भण्णति-

[भा. ९२०] अंगुलिकासो पणगं, सकले सुक्खे य खल्लए लहुओ ।

बंधणवण्णपमाणे, लहुगा तह पूर पुण्मे य ॥

सू. अंगुडंगुलिकोसे पणगं । उवाणहाए अपडिबद्धे सुक्कखल्लाए मासलहुं । पूरपुण्णाए चउलहुं । वण्णहे चउलहुं । बंधणकसिणे य चउलहुं अद्धखल्लादिसु चउगुरुगमभिहितं ॥

तद्विशेषणार्थमिदमाह-

[भा. ९२१] अद्धेसमत्तखल्लग, वग्गुरि खपुसा य अद्धजंघा य ।

गुरुगा दोहि विसिद्धा, वग्गुरिए अन्नतर एवं ॥

सू. अद्धखल्ला, समत्तखल्ला, खवुसा, अद्धसमत्तजंघा य दो वि एक्कं चेव हाणं, एतेसु चउसु तवकालविसिद्धं चउगुरुगं । वग्गुरिए तवकालाणं अन्नतरं गुरुअं दायव्वं ॥

इदानीं प्रायश्चित्तवृद्धिप्रदर्शनार्थं इदमाह--

[भा. ९२२] जत्तियमित्ता वारा, तु बंधए मुंचए तु जतिवारा ।
सद्वाणं तत्तिवारे, होति विवद्दी य पच्छित्ते ॥

चू. अंगुलिकोसेगं जत्तिया वारा बंधति मुयति वा तत्तिया चेव पंचरातिंदिया भवन्ति ।
एवमन्यत्रापि सद्वाणं तत्तिया वारा भवति । “होति विवद्दी य पच्छित्ते” ति एकं पणगादि सद्वाणं,
वित्तियं आणाभंगप्रत्ययं ॥ ४ गुरुः । तइयमनवस्था प्रत्ययं ॥ चतुर्थं मिथ्यात्वजननप्रत्य-यं
॥ डंकणादि आयविराहणादि प्रत्ययं—ङ्गा । संजमे कायविराहणा निष्फण्णं च एवं पच्छित्तस्स
वुद्दी अहवा — अभिक्खपडिसेवणातो उवरि द्वाणंतरवुद्दी भवति ॥

सुत्तनिवातप्रदर्शनार्थं इदमाह--

[भा. ९२३] सुत्तनिवातो सगलकसिणं मतं जो तु गेण्हती भिक्खू ।
सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्तविराधणं पावे ॥

चू. इदानीं, उपानत्क दोषप्रदर्शनार्थं इदमाह--

[भा. ९२४] गव्वो निम्महवता, निरवेक्खो निद्वओ निरंतरत्त ।
गूताणं उवघातो, कठिणे जग्गंति ए देखा ॥

चू. “गव्वो निमहवे” ति दो दारा ।

[भा. ९२५] आसगतो हत्थिगतो, गव्विज्जति भूमितो तु कमणिछो ।
पादो तु समाउक्खो, कमणी तु खरा अधियभारा ॥

चू. जहा पदचारिछं पडुच्च आसगतो गव्विज्जति, तं पडुच्च हस्त्यासुढो गव्विज्जति, एवं
अनुवाहतो कमणिछो गविज्जति । पावो मृदुत्वान्न तथा जीवोपघाताय यथा उपानत्का कठिणा
अधिकभाराक्रान्ता जीवोपघाताय भवन्ति ॥ इदानीं “निरवेक्ख” ति दारं--

[भा. ९२६] कंटादी पेहंतो, जीवे वि हु सो तहे पेहेखा ।
अत्थि महं ति य कमणी, नावेक्खति कंटए न सिए ॥

चू. अनुवाहणो कंटादी पेहंतो जीवा वि पेहेखा । स — उवाहणो पुण निरपायत्वदात्मनो न
कंटकाद्यपेक्षते, अतो जीवेष्वपि निरपेक्षः ॥ इदानीं “निद्वए” ति दारं--

[भा. ९२७] पुव्वं अदता भूतेसु, होति बंधति कमेसु तो कमणी ।
जायाति हु तदब्भासा, सुदआलुस्सा वि निद्वयता ॥

चू. “पुव्वं” आदी “अदया” निर्दयत्वं यदा आत्मनो मनसि कृतं भवति । तदा कमेसु
कमणीओ बंधति । “तदब्भासा” सुदयालुस्स वि पुरिसस्स एवं निद्वयता जायति ॥

इदानीं “निरंतर” ति दारं--

[भा. ९२८] अवि अंबखुज्ज पादेण पेळितो अंतरंगुलगओ वा ।
मुझेज्ज कुलिंगादी, न य कमणीपेळिओ जियइ ॥

चू. “अवि” संभावणत्थे, “अंबकुज्ज” पावतलमध्यं, तेन “पेळितो” आक्रान्तः,
अंगुष्ठांगुल्यंतरं अंतरंगुलं अपि च, अनुवाहणस्स एतेसु एतेसु पदेसु ठितो न मारिज्जति, न य
उवहणाहिं निरंतरं भूमिफुसणाहिं अवकंतो जीवति ॥ इदानीं “भूयाणं उवघातं” ति दारं--

[भा. ९२९] किह भूतानुवधातो, न होहिति पगतिदुब्बलतणूणं ।

सभराहि पेळित्ताणं, कच्चल्लभासाहि कमणीहि ॥

धू. “किह” ति केन प्रकारेण, “भूता” जीवा, “उपधातो” पीडा व्यापादनं वा पगति समाचं, दुब्बलं अदहं “तनुः” शरीरं, “सभराहि” पुरुषभाराक्रान्ताभि, “पेळितो” आक्रान्तः कठिनस्पर्शन देहाभि उपनत्काभि । शिष्यो वक्तव्यः “त्वरितं आख्यायतां”, “कथं उपधातो न भविष्यतीत्यर्थः ?” ॥ अववादे पुण कारणे घेतव्वा, जतो भण्णति—

[भा. ९३०] अद्धाणे गेलण्णे, अरिसा असहू य घट्ठभिण्णेयं ।

दुब्बलचक्खू बाले, अज्जाणं कारणज्जाए ॥

धू. “अद्धाणे गेलण्णे” ति वक्खाणेति—

[भा. ९३१] कंटाहिसीतरक्खट्ठता दिहे खउसमादि जा गहणं ।

ओसह-पान गिलाणे, अहुणुड्ढिते भेसयट्ठा वा ॥

धू. अद्धाणपडिवण्ण कंटक-अहि-सीय-रक्खट्ठता कोस जाव खवुसअद्धजंघ-समत्तजंघातो वि घेतव्वातो । अहवा-अनानुपुब्बीए खवुसं आदिकाउं सव्वे वि भेदा घेतव्वा । गिलाणोसहं पाउं पुढवीए न ठवेति पाए, मा सीतानुभावा तो जीरेज्ज, अहुणुड्ढितो गिलाणो, अग्निबलनिमित्तं, गिलाणट्ठा वा तुरियं ओसहट्ठं गंतव्वं ॥

इदानीं “अरिसिल्लादीणि” तिन्नि दाराणि—

[भा. ९३२] अरिसिल्लस्स व अरिसा, मा खुब्बे तेन बंदए कमणी ।

असहुमवंताहरणं, पाओ घट्ठो य गिरिदेसे ॥

धू. अरिसिल्लस्स मा पादतलदौर्बल्यादर्शक्षोभो भवेदिति । असहिष्णुः राजादि दीक्षितः सुकुमारपादः असक्तः उपानत्काभिर्विना गंतुं । एत्थ दिहंतो-उज्जेणीए अवंतिसोपालो । गिरिदेसे घंकमओ तलाइं घट्ठयंति गिरिदेसे वा न संकति विणा उवाणहाहिं घंकमिउं ॥ “भिराण” कुट्ठाति तिन्नि दारा युगवं वक्खाणेति—

[भा. ९३३] कुट्ठिस्स सक्करादीहि वा विभिण्णो कमो तु मधुला वा ।

बालो असंवुडो पुण, अज्जा विह दोद्ध पासादी ॥

धू. भिण्णकुट्ठियस्स पादा कट्टसक्रकंटगादीहिं दुक्खविज्जंति, पादे गंडं “महुला” भण्णति, सा वा उड्ढिता । वा असंवुडो जत्थ तत्थ वा पादे खुब्बति । विह अद्धाणं तत्थ जता अज्जाओ निज्जंति, दोद्धं चोरातिभयं तत्थ वसभा कमणीओ कमेसु काउं पंथं मोत्तूणं पासड्ढिता गच्छन्ति । सव्वाणि वा उप्पहेण गच्छंति । आइसट्ठाओ सव्वे वि उम्मगेण गच्छंति । जो चक्खुस्सा दुब्बलो सो वेज्जोवएसेण कमेसु कमणीओ पिणद्धि । जं पाएस अब्भंगणोवाहणाइ परिकम्मं कज्जति तं चक्खूवगारगं भवति । जओ उत्तं—

“दंताना मंजनं श्रेष्ठं, कर्णानां दन्तधावनम् ।

शिरोऽभ्यंगश्च पादानां, पादाभ्यङ्गश्च चक्षुषाम् ॥”

धू. इदानीं कारणजाए ति दारं—

[भा. ९३४] कुलमादिकज्ज दंडिय, पासादी तुरियधावणट्ठा वा ।

कारणजाते वण्णे, सागारमसागरे जतणा ॥

चू. कुल-गण-संघकज्जेसु, दंडिया वा ओलगणे, तुरियचावणे स्मरणाचारभृतवत् कमणी कमेसु बंधति, अन्यत्र वा कारणे आयरियपेसणे वा, तुरिए वा सद्वाओ दारगाहत्थ । चसद्वसूइए सम्मददारे उदगागणि-चोरसावयभएसु वा नस्संतो, जत्थ सागारियदोसो नत्थि तत्थ जयणा । जत्थ पुण सागारिया लहुहंति तत्थ अकण्ठं तमादिसु एदिसंति । अहवा-मोरंगादि चित्तियाओ सागारियाउ त्ति काउं न गेण्हति, उणुब्भडात्तो गेण्हति ॥

एवं अद्धाणादिकारणेषु गेण्हमाणस्स वण्णकसिणे कमो भण्णति-

[भा.९३५] पंचविह-वण्ण-कसिणे, किण्हं गहणं तु पढमओ कुआ ।

किण्हम्मि असंतम्मी, विवन्नकसिणं तहिं कुआ ॥

चू. पंचविहे वण्णकसिणे पुव्वं कण्हं गेण्हति । तम्मि असंतो लोहियादि गेण्हति । तस्स वि असते तेहमादीहिं विवण्णकरणं करेति, मा उड्ढाहिस्सति लोगो रागो वा भविस्सति ॥

सगलप्पमाणबंधणकसिणेषु विही भण्णति-

[भा.९३६] कसिणं पि गेण्हमाणो, झुसिरगहणं तु वज्जए साहू ।

बहुबंधणकसिणं पुण, वज्जेयव्वं पयसेणं ॥

चू. सकलकसिणं पमाण कसिणं गेण्हमाणो झुसिरं वज्जते । बहुबंधणकसिणं पयओ वज्जते ॥ तं बंधणमिमं-

[भा.९३७] दोरेहि व वज्जेहि व, दुयिहं तिविहं च बंधणं तस्स ।

कित-कारित-अनुमोदित, पुव्वकतम्मी अधिकारो ।

चू. दोरेण वा वध्रेण वा दो तिन्नि वा बंधे करेति । कसिणं वा अकसिणं वा सयं न करेति, अन्नेन वा न कारवेति, कीरतं नानुमोदति ॥ "पुव्वकत" अहाकडए अधिकारो ग्रहण-मित्यर्थः ॥ ते पुंण दो तिन्नि वा बंधा भवन्ति-

[भा.९३८] खलुगे एक्को बंधो, एक्को पंचंगुलस्स दोण्णेते ।

खलुगे एक्को अंगुट्ठे, बितिओ चउरंगुले ततिओ ॥

चू. खलुगे गले वध्रबंधो एगो, अंगुट्ठअंगुलीणं च एगो, एते दोन्नि । कलुहए एगो, अंगुट्ठे बितिओ, चउरंगुलीए ततिओ ॥

जं पुण सयं करेति कारवेति अनुमोदेति वा तत्थ पच्छित्तं-

[भा.९३९] सयकरणे चउलहुआ, परकरणे मासियं अनुग्घायं ।

अनुमोदणे बिलहुओ, तत्थ वि आणादिणो दोसा ॥

चू. आणादिणो य दोसा सयकरणे अ उड्ढाहो पदकरः संभाव्यते ॥

[भा.९४०] अकसिणसगलगहणे, लहुओ मासो तु दोस आणादी ।

बितियपदधेप्पमाणे, अट्ठारस जाव उड्ढोसा ॥

चू. सकलादिचउप्पएसु सोलसभंगा । तत्थेस अट्ठमो भंगोपमाण-वण्ण-बंधणेहिं अकसिणं सगलकसिणं पुण । एत्थ से मासलहुं । स्पष्टः सूत्रनिपातः । गेण्हंतस्स आणादिणो दोसा । अद्धाणकारणेषु बितियपदेण धेप्पमाणे सोलसभंगो ग्रहीतव्यो, मध्ये खंडिता इत्यर्थः । अवाह

चोदक—दुखंडादि उवकोसेण जाव नव खण्डा एगा, दोसु वि अड्डारस ॥ इदमेवाभिप्रायं चोदकः
व्याख्यानयति—

[भा. ९४१] जदि दोसा भवंतेते, जहुत्ता कसिणाऽजिणे ।

अत्थावत्तीए सुएमो, एरिसं दाइ कप्पति ॥

सू. “अजिनं” चर्म, तस्मि कसिणे परिग्रहाणे जदि एयं दोसा भवंति, तो अत्थावत्तीए
“सुएमो” जानामो, “दाइ” ति अभिप्रायदर्शनं, ईदृशं कल्पते ॥

[भा. ९४२] अकसिणमड्डारसगं, एगपुडविवण्ण एगबंधं च ।

तं कारणंमि कप्पति, निक्कारणधारणे लहुओ ॥

सू. एष षोडशमंगो गृहीतः पूर्वार्धेन, तदपि कारणे निक्कारणधारणे लहू ॥

चोदग एवाह—

[भा. ९४३] जति अकसिणस्स गहणं, भागे काउं कमे तु अड्डारसा ।

एग पुड विवण्णेहि य, तेहिं तहिं बंधए कळे ॥

सू. जति अकसिणं घप्पति तो जहाहं भणामि हा घेप्पउ । दो उवाहणाओ अड्डारसखंडे
काउं एगपुडविवण्णं च जत्थ जत्थ पाद—पदेसे आवाहा तहिं तहिं कळे एगदुगादिखण्डे बंधति ॥

कहं पुण अड्डारसखण्डा भवंति, भण्णति—

[भा. ९४४] पंचंगुलपत्तेयं, अंगुट्टमहे य छट्ठखंडं तु ।

सत्तममग्गतलम्भी, मज्झट्टमपण्हिगा नवमं ॥

सू. पंचंगुलपत्तेयं पंचखंडा ॥ अंगुट्टगस्स अहो छट्ठं खंडं । अग्गतले सत्तमं खंडं । मज्झतले
अट्टमं खंडं । पण्हियाए नवमं खंडं । एवं बितिउवाहणाए वि नव । एवं सव्वे वि अड्डारसखण्डा
भवन्ति ॥ एवं चोदकेनोक्ते आचार्याह—

[भा. ९४५] एवंतियाण गहणे, मुंचंते वा वि होति पलिमंथो ।

बितियपदधिप्पमाणे, दो खंडा मज्झपडिबद्धा ॥

सू. एवंतियाण खंडाणं गहणमोयणे सुत्तत्याणं पलिमंथो भवति ॥

पुव्वस्स वक्खाणं—

[भा. ९४६] पडिलेहा पलिमंथो, नदिमादुदए य मुंच बंधंते ।

सत्य—फिट्ठण तेणा, अंतरवेधे य डंकणता ॥

सू. जाव अड्डारसखंडा दुसंझं पडिलेहेति ताव सुत्तत्ये पलिमंथो, नदिमादिउदगेण उत्तरंतो
जाव मुयति उत्तिण्णो य जाव बंधति ताव सत्थातो फिट्ठति । तओ तेणेहि ओदुब्भति, अवेसिको
वा अडविपहेण गच्छति, तत्थ वि तरच्छ—वग्घ—अत्थमिल्लादिभय बहुखंडंतरेसु वा कंटगेसु
विज्झडितं किञ्जति वा । बहुबंधघस्सेण वा डंको होआ ॥ चोदगाह—ता कहं खंडिज्जति ?
आचार्याह—पच्छन्ने—बितियपदे जता घेप्पति तदा मज्झतो दो खंडा कीरति । एवं अधिकरणादिदोसा
जडा ॥ तम्मज्झे बंधनं दुविधं—

[भा. ९४७] तज्जातमतज्जातं, दुविधं तिविधं च बंधनं तस्स ।

तज्जातम्मि व लहुओ, तत्थ वि आणादिणो दोसा ॥

सू. तं पुण तलबन्धनं पादबन्धनं वा दुविधं—तज्जातमतज्जातं । तज्जातं वद्धेहिं, अतज्जातं दोरेहिं । अतज्जाएण बन्धमाणे मासलहुं निक्कारणे तज्जाएण वि मासलहुं, आणादिणो य दोसा भवन्ति ॥

• सू. (८१) जे भिक्खू कसिणाइं वत्थाइं धरेइ, धरेंतं वा सातिज्जति ॥

सू. सधसं प्रमाणातिरिक्तं कृत्स्नं भवति । एष सूत्रार्थः । इदानीं निर्युक्तिविस्तरः—
[भा.१४८] एव्ये खेरो काले, जं वत्थं कसिणं जहन्नयं मज्झिमुक्कोसं ।

दव्वकसिणं तु दुविधं, सगलं च पमाणकसिणं च ॥

सू. दव्वकसिणं दुविधं—सगलकसिणं पमाणकसिणं च ॥ तत्थ सगलकसिणं इमं—
[भा.१४८] घण—मसिणं निरवहतं, जं वत्थं लब्धमए सदसियागं ।

एगं तु सगलकसिणं, जहन्नयं मज्झिमुक्कोसं ॥

सू. “घणं” तंतुहि समं, “मसिणं” कलं मोडियं वा, “निरवहतं” न अंजणखंजणोवलितं वा अग्गिचिद्धं मूसगखइयं वा । जं एरिसं सदसं लब्धमति तं सगलकसिणं । तं पुण “जहन्नं” मुहपोत्तियाइ, “मज्झिमं” पडादि, “उक्कोसं” कप्पादि ॥ इदानीं पमाणकसिणं—

[भा.१५०] वित्थारायमेण, जं वत्थं लब्धमते समतिरेगं ।

एयं पमाणकसिणं, जहन्नयं मज्झिमुक्कोसं ॥

सू. “वित्थारो” पोहधं, “आयामो” देघत्तं, जं वत्थं जह्माभिहियपमाणओ समतिरेगं लब्धमति तं पमाण कसिणं भण्णाति । तं पि तिविहं जहन्नइ । इदानीं खेत्तकसिणं—

[भा.१५१] जं वत्थं जंमि देसम्मि, दुल्लभं अग्घियं च जं जत्थ ।

तं खेत्त जुअं कसिणं, जहन्नयं मज्झिमुक्कोसं ॥

सू. जं वत्थं जंमि खेत्ते दुल्लभं, जत्थ वा खेत्ते गतं अग्घितं भवति, अग्घियं नाम बहुमोलं, तं तेन कसिणं भवति । यथा पूर्वदेशजं वस्त्र लाटविषयं प्राप्य दुर्लभं अर्घितं च । तदपि त्रिविधं जघन्यादि ॥ इदानीं कालकसिणं—

[भा.१५२] जं वत्थं जंमि कालम्मि, अग्घियं दुल्लभं च जं जंमि ।

तं कालजुअं कसिणं, जहन्नयं मज्झिमुक्कोसं ॥

सू. जं वत्थं जंमि काले अग्घितं, जंमि काले दुल्लभं, तंमि चेव काले कालकसिणं भवति तदपि त्रिविधं—जघन्यादि । गिन्हे जहा कासाइ, सिसिरे पावाराति, वावासु कुंकुमादि खचितं ॥ इदानीं भावकसिणं—

[भा.१५३] दुविधं च भावकसिमं, वण्णजुअं चेव होति मोल्लजुअं ।

वण्णजुअं पंचविधं, तिविधं पुण होति मोल्लजुअं ॥

सू. भावकसिणं दुविधं—वण्णतो मोल्लतो य । वण्णेणं पंचविधं । मोल्लओ जहन्न-मज्झिमुक्कोसं ॥ तत्थ वण्णतो इमं—

[भा.१५४] पंघण्हं वण्णाणं, अन्नतराणं जं तु वण्णहं ।

तं वण्णजुअं कसिणं, जहन्नयं मज्झिमुक्कोसं ॥

चू. वर्णादयं यथा—कृष्णं मयूरग्रीवसन्निभं, नीलं सुकपिच्छसन्निभं, रक्तं इन्दुगोपसन्निभं, पीतं सुवर्णवत् शुक्लं शंखेन्दुसन्निभं । तमेवंविधं वर्णकसिणं । तदपि त्रिविधं जघन्यादि ॥ इदानीं दव्व—खेत्त—कालकसिणेषु पच्छित्तं भण्णति—

[भा. ९५५] घाउम्मासुक्कोसे, मासिय मज्झिम्मि पंच य जहन्ने ।

तिविधम्मि वि वत्थम्मि, तिविधा आरोवणा भणिता ॥

चू. उक्कोसेसु, दव्व—खेत्त—काल—कसिणेषु पत्तेयं चउलहुआ । मज्झिम—दव्व—खेत्त—काल—कसिणेषु पत्तेयं मासलहुं । जहन्नेसु दव्व—खेत्त—काल—कसिणेषु पत्तेयं पणगं, तिविहे जहन्नादिगे, तिविधा दव्वादिगा आरोवणा भणिया ॥

अहवा—तिविधा आरवणा चउलहुमासो पणगं ।

[भा. ९५६] दव्वादि तिविहकसिणे, एसा आरोवणा भवे तिविधा ।

एसेव वर्णकसिणे, चउरो लहुगा व तिविधे वि ॥

चू. पूर्वार्थगतार्थम् । एसेव वर्णकसिणे भणिता । अहवा—वर्णकसिणे जहन्नमज्झिमुक्कोसए तिविधे वि रागमिति कृत्वा चउलहुअं चैव । अहवा—विसेसो एत्थ कज्जति । उक्कोसे दोहिं गुरु, चउलहुं । मज्झिमे तवगुरु जहन्ने दोहिं लहुं ॥ इदानीं मुल्लकसिणं—

[भा. ९५७] मोल्लजुत्तं पुण तिविधं, जहन्नयं मज्झिमं च उक्कोसं ।

जहन्ने अट्टारसगं, सतसाहस्सं च उक्कोसं ॥

चू. मुल्लभावकसिणं तिविधं—जहन्न—मज्झिमुक्कोसं । जस्स अट्टारस रुवया मुल्लं तं जहन्न—कसिणं । सतसहस्समुल्लं उक्कोस—कसिणं । सेसं वि मज्झं मज्झिमकसिणं ॥ इमं पुण कतमेण रुवएण पमाणं ? भण्णति—

[भा. ९५८] दोसाभरगा दीविच्चगाउ सो उत्तरापधे एक्को ।

दो उत्तरापधा पुण, पाडलिपुत्ते हवति एक्को ॥

चू. “साहरको” नाम रूपकः, सो य दीविच्चिको । तं च दीवं सुरद्धाए दक्खिणेण जोयणमेत्तं समुद्धमवगाहिता भवति, तेहिं दोहिं दिव्विच्चगेहिं एक्को उत्तरापहको भवति, तेहिं एक्को पाडलिपुत्तगो भवति ॥ अहवा—

[भा. ९५९] दो दक्खिणापहावा, कंचीए नेलओस दुदुगुणो उ ।

एक्को कुसुमणगरओ, तेन पमाणं इमं होति ॥

चू. दक्खिणापहावा दो रूपगा कंचीपुरीए एक्को नेलओ भवति, “नेलको” रूपकः, स नेलओ दुगुणो एगो “कुसुमपुरगो” भवति, कुसुमपुरं “पाडलिपुत्तं”, अनेन रूपकप्रमाणेन अष्टादशकादिप्रमाणं ग्रहीतव्यम् । मूलवद्दीओ पच्छित्तवद्दी भवति ॥

[भा. ९६०] अट्टारसवीसा य, अउणपन्ना य पंच य सयाइ ।

एगूनगं सहस्सं, दसपन्नासा सतसहस्सं ॥

[भा. ९६१] चत्तारि छल्ललहुगुरु, छेदो मूलं च होति बोधव्वं ।

अणदठप्पो य तहा, पावति पारंचियं ठाणं ॥

[भा.९६२] अट्टारसवीसा य, सतमहातिज्जा य पंच य सयाई ।
सहस्रं च दस सहस्सा, पन्नास तथा सतसहस्सं ॥

चू. एतेसु जहासंखण पच्छित्तं—

[भा.९६३] लहुओ लहुया गुरुगा छम्मासा होति लहुगगुरुगा य ।
छेदो मूलं च तथा, अणवट्ठप्पो य पारंची ॥

[भा.९६४] (अहवा)— अट्टारसवीसा य, पन्नास तथा सयं सहस्सं च ।
पन्नासं च सहस्सा, तत्तो य भवे सयसहस्सं ॥

[भा.९६५] चउगुरुग छच्च लहु, गुरु छेदो मूलं च होति बोद्धव्यं ।
अणवट्ठप्पो य तथा, पावति पारंचियं ठाणं ॥

चू. अष्टादशक रूपकमूल्ये घतुर्गुरवः, विंशतिमूल्ये षट्पलघवः, पंचाशत् मूल्ये षट्गुरवः,
शतमूल्ये छेदः, सहस्रमूल्ये मूलं, पंचाशत् सहस्रमूल्ये अनवस्थ्याप्यं । शतसहस्रमूल्ये पारांचिकं ।

[भा.९६६] एयं तु भावकसिणं, केण विसेसो उ दव्वभावाणं ।
भण्णाति सुणसु विसेसं, इणमो फुडपागडं एत्थं ॥

चू. एयं मुल्लकसिणं । एवं दव्वादिकसिणे वक्खाए चोदगाह — द्रव्यभाववस्त्रयोर्विशेषं
नोपलभामहे कुतः ? उच्यते — यो द्रव्यस्य वर्णं स भाव उच्यते, न च भावमन्तरेण अन्यद्
द्रव्यमस्तीति, अतो नास्ति विशेषः ॥ आचार्याह —

[भा.९६७] कप्पकारणसंबंधो, दव्ववत्थं तु आहितं ।
भावतो वण्णमायुत्तं, लक्खणादी य जे गुणा ॥

चू. कार्यपटः, कारणतंतवः तयोः संबंधः, यत् तंतुभिरातानवितानत्वं, तद् द्रव्यवस्त्रमुच्यते
कृष्णादिवर्णमृदुत्वश्लक्षणादयश्च गुणा भाववस्त्रमुच्यते । इदं द्रव्यनयाभिप्रायादुच्यते द्रव्ये आधारभूते
वर्णादयो गुणा भवन्तीत्यर्थः ॥ इमं वा भाववत्थं—

[भा.९६८] अहवा रागसहगतो, वत्थं धारेति दोससहितो वा ।
एवं तु भावकसिणं, तिविधं परिनामनिष्फण्णं ॥

चू. रागेण वा धरेति दोसेण वा तं भावकसिणं, परिनामतो तिविधं — रागदोसेहिं जहन्नेहिं
जहन्नं, मज्झिमेहिं मज्झिमं, उक्कोसेहिं उक्कोसं । इहापि पच्छित्तं पूर्ववत् ॥

सुत्तनिवातप्रदर्शनार्थम्—

[भा.९६९] सुत्तनिवातो कसिणे, चतुर्विधे मज्झिमम्भे वत्थम्भो ।
जहन्ने य मोल्लकसिणे, तं सेवंतम्भे आणादी ॥

चू. षड्विधे मज्झिमेदव्व—खेत—कालवण्ण—भावकसिणे य जहन्ने य मुल्लकसिणे मासलहुं
चेव ॥ सकल—कसिणे य प्रमाणातिरित्ते य इमे दोसा—

[भा.९७०] भारो भयपरियावण, मारणमधिकरण अधियकसिणम्भि ।
पडिलेहाणालोवे, मनसंतावो उवादानं ॥

चू. भारो भवति पमाण—कसिणेण । अद्धाण पवण्णस्स अप्पणो चेव भयं भवति, मारेण
वा परिताविज्जति । पमाणकसिणे य वत्थणिमित्ते मारिज्जति । हरिए अहिकरमं भवति । अधिकसिणे

एते दोसा । सगलकसिणे य एते चेव । इमे अन्ने सागारियभया न पडिलेहिज्जति तथा तित्थकराणाए लोयं करोति, हरिते मणसंतावो, सेहस्स उन्निक्खमंतस्स उवादाणं भवति ॥

[भा. ९७१] गोमियगहणं अन्ने, सिरुंभणं धुवणकम्मबंधो य ।

ते चेव हुंति तेणा, तन्निस्साए अहव अन्ने ॥

सू. गोमिया सुंकिया, कसिण-वत्थ-णिमित्तं तेहिं घेप्पंति । एतेसिं पि अत्थि ति अन्ने वि साहुणो रुद्धंति । धुवणकाले य मंहतो आयासो तत्थ परितावणादि दोसा । बहुणाऽतिद्रवेण घोव्वति, अनुवएसकारिणो कम्मबंधो य । एते चेव गोमियादि अन्नपहेण गंतु, तेणा भवंति । तन्निस्साए-तेहिं वा पेयिआ अन्ने भवंति । अधवऽन्ने चेव तेणया सगलकसिणस्स भवंति ॥

एत्थ दिट्ठंतो-विधिप्रदर्शनार्थ इदमाह-

[भा. ९७२] कसिणे चतुर्विधम्मी, इति दोसा एवमादिणो होति ।

उप्पज्जंते तम्हा, अकसिणगहणं ततो भणितं ॥

सू. दब्बादिगे चउन्विहे कसिणे जतो एवमादिदोसा उप्पज्जंति तम्हा न घेतव्वं, अकसिणं गहियव्वं ॥ तं च इमं-

[भा. ९७३] भिण्णं गणणाजुत्तं, च दव्वतो खेत्त-कालतो उचियं ।

मोल्लहुवण्णहीणं, च भावतो तं अनुण्णातं ॥

सू. "भिन्न" मिति अदसायं । गणाए ततो कालः । जं च तस्स वण्णपापनाजं जुत्तं तं तेन जुत्तं गेण्हति ।

अहवा - जुत्तमिति स्वप्नमाणेन दव्वतो त्थूरं अगरहियं, खेत्तकालाओ जने उचियं सव्वजनभोग्गं । मुल्लओ अप्पमुल्लं । वण्णहीणं भावतो एरिसं अनुण्णातं ॥ कारणे कसिणं पि गेण्हेज्जा-

[भा. ९७४] बित्थियपदे जावोग्गहो, गणचित्तगउचियदेस गेलण्णे ।

तब्भाविए य तत्तो, पत्तेयं चउसु वि पदेसु ॥

सू. "बित्थियपदे" ति अववादपदेण, "जावुग्गहो" ति चिरा चरियाए निग्गतो आयरिओ जा न नियत्तति ता दसाओ न छिज्जंति । गणचित्तगो वा धरेति, ओमादिसु केवडियहेउं घतादि घेप्पति । दव्वतो अववातो गतो । इदानीं खेत्तओ "उचित्तदेसे" तस्मिं देसे उचित्त कसिणं, सव्वजणो तारिसं परिभुंजंति । कालओ अववाओ "गेलण्णे" जाव गिलाणो ताव कसिणं धरेति तं पाउनिज्जंतं २ न ण्हसति । भावतो अववाओ "तब्भाविए य तत्तो" रायादि दिक्खिओ, ओढण-परिहाणेसु कसिणवत्थभाविओ न तस्स खंडिज्जति । दब्बादिएस चउसु वि पदेसु पत्तेयं अववाओ भणिओ ॥

सू. (८२) जे भिक्खू अभिन्नाइं वत्थाइं धरेति, धरेंतं वा सातिज्जति ॥

सू. (८३) जे भिक्खू लाउयपायं वा दारुयपायं वा मट्ठियापायं वा सयमेव परिघट्ठेइ वा संठवेइ वा जमावेइ वा परिघट्ठेंतं वा संठवेतं वा जमावेतं वा सातिज्जति ॥

सू. भाष्यं यथा प्रथमोद्देशके तथऽत्रापि । तत्र परकरणं प्रतिषिद्धं । इह तु स्वयं करणं प्रतिषिध्यते ।

[भा. ९७५] लाउय-दारुय-पादे, मट्टिय-पादे य तिविधमेकैकै ।

बहु-अप्प-अपरिकम्मे, एक्केकं तं भवे कमसो ॥

[भा. ९७६] घट्टितसंठवित्ताणं, पुब्बि जमित्ताण होतु गहणं तु ।

असती पुब्बकताणं, कप्पति ताहे सयं करणं ॥

मू. (८४) जे भिक्खू दंडगं वा लद्धियं वा अवलेहणं वा वेणुसूइयं वा सयमेव परिघट्टेइ वा, संठवेइ वा, जमावेइ वा, परिघट्टेतं वा, संठवेतं वा, जमावेतं वा सातिअति ॥

सू. इदमपि प्रथमोद्देशकवद् वक्तव्यम् ।

[भा. ९७७] डंडग विडंडए वा, लद्धिबिलट्टी य तिविध तिविधा तु ।

वेलुमय वेत्त-दारुग, बहु-अप्प-अहाकडे घेव ॥

मू. (८५) जे भिक्खू नियग-गवेसियं पडिग्गहणं धरेइ; धरेतं वा सातिअति ॥

सू. नियकः स्वजनः, स साधुवचनाद् गवेषयति, तेनान्विष्टं याचितं गवेषियं गृण्हातीत्यर्थः एस सुत्तत्थो । अधुना निर्युक्तिविस्तरः ।

[भा. ९७८] संजतनिए गिहिनिए, उभयणिए घेव होइ बोधव्वे ।

एते तिन्नि विकप्पा, नियगम्मी होंति नायव्वा ॥

सू. जो गिहत्थो पादं गवेसाविअति सो तिजत्वेनादिध्वरो । साधोयस्य तत् पात्रमास्ति गृहिणः (वा) संजतणिए नो गिहि-नीए, एवं ठाणकमेण चउभंगो कायव्वो । चतुर्थं शून्यः । ततियभंगे जइ वि संजयस्स निओ तहावि गिहिणा मग्गावेति ॥ इमेहिं कारणेहिं

[भा. ९७९] आसण्णतरो भयमायतीतकारोवकारित घेव ।

इति नीयपरे वा वी नीएण गवेसए कोथी ॥

सू. स्वजनत्वेनासन्नतरो भजस्वितरो वा भाति, वा आयतिं सयस्स करेति, उपकारेण प्रत्युपकारेण वा प्रतिबद्धः इति कारणोपप्रदर्शने, परशब्द एष्यत्सूत्रस्पर्शने आद्यत्रयभंग-प्रदर्शार्थः ॥

[भा. ९८०] एत्तो एगतरेणं, नितिएणं जो गवेसणं कारे ।

भिक्खू पडिग्गहम्मी, सो पावति आणमादीणि ॥

सू. तिण्हं भंगणं एगतरेणावि जो पडिग्गहं गवेसइ सो पावति आणमादीणि ॥

दाउमप्रियं तथाप्येवं ददाति-

[भा. ९८१] लज्जाए गोरवेण व, देइ नं समूहपेळितो वा वि ।

मित्तेहि दावितो वा, निस्सो लुद्धो विमं कुज्जा ॥

सू. बहुजनमज्झे मग्गितो लज्जाए ददाति । जेण मग्गितो तस्स गोरवेण देति । बहुजनमज्झे मग्गितो बहुजनेन वुत्तो देति । मित्ताण पुरओ मग्गिओ मित्तेहिं भणिओ देति । “निस्सो” दरिद्रः, तम्भि वा भायणे लुद्धो इमं कुज्जा ॥

[भा. ९८२] पच्छाकम्मपवहणे, अचियत्ता संखडे य दोसे य ।

एगतरमुभयतो वा, कुज्जा पत्थारतो वा वि ॥

सू. तं दाउं अप्पणा विसूरंतो अन्नस्स मुहकरणं कोरणाति पच्छाकम्मं करेति । अन्नं वा अपरिभोगं पवाहेज्जा, संजए गिहत्थे वा अचियत्तं करेज्ज, अचियत्तेण जहासंभवं वित्तिवोच्छेदं

करेज, साहुणा गिहत्येण वा सद्धिं दाविउ त्ति तो असंखडं करेज, साहुस्स गिहत्यस्स वा उभओ वा पउसेज, पत्थारओ वा सब्बसाहुणं पदुसेज । पत्थारओ वा डहण-घाय-मारणादि सयं करहेज कारवेज वा ॥ कारणओ पुण गिहिणा मग्गावेउं कप्पेज-

[भा. ९८३] संतासंतसतीए, अधिर अपज्जत्तलब्धमाणे वा ।

पडिसेधऽनेसनिजे, असिवादी संततो असती ॥

घू. "संतं" विज्जमानं, "असंतं" अविज्जमानं । संतेसु चेव विसूरति, असंतेसु वा विसूरेद तत्थ संतासंती इमा अधिरं हुंडं अपज्जत्तं वा अत्थि गिहकुलेसु वा न लब्धंति, रायादिणा वा पडिसेधिए न लब्धंति, अनेसनिजा वा लब्धंति, असिवादीहिं वा, संततो असती ॥

असिवादी इमं-

[भा. ९८४] असिवे ओमोयरिए, रायदुइ मए व गेलण्णे ।

असती दुल्लहपडिसेवतो य गहणं भवे पादो ॥

घू. भाणभूमीए अंतरा वा असिवं, एवं ओमरायदुइ भया वि, गिलाणो न सक्केति पादभूमिं गंतुं, दुल्लमपत्ते वा देसे, राइणा वा पडिसिद्धा, परिसाए संतासंतीए गिहिगविट्ठस्स गहणं भवे ॥

असंतासंती इमा-

[भा. ९८५] भिण्णे व ज्झामिते वा, पडिनीए साणतेणमादीसु ।

एएहिं कारणेहिं, नायब्बाऽसंततो असती ॥

घू. भिण्णं, "झामियं" दहं, पडिणीयसाणतेणमादीहिं इडं, अन्नं व नत्थि, एवं असतो असंतासंती गया ॥ दुविहा ऽसतीए इमं विधिं कुञ्जा-

[भा. ९८६] संतासंसतीएष गवेसणं पुव्वमप्पणा कुञ्जा ।

तो पच्छा जतणाए, नीएण गवेसणं कारे ॥

घू. दुविहा ऽसतीए पुव्वमप्पणा गवेसेणं कुञ्जा, सयमलब्धमाणे पच्छा जयणाए नितेण गवेसावते ॥ अहवा गविट्ठे अलद्धे इमा विही-

[भा. ९८७] पुव्वोवट्ठमलद्धे, नीयमपरं वा वि पड्डवे तूणं ।

पच्छा गंतु जायति, समणुप्पूहंति य गिही वि ॥

घू. पुव्वं संजएण गविट्ठं न लद्धं ताहे संजतो नियं परं वा पुव्वं तत्थ पड्डवेति, गच्छ तुमं तो पच्छा अम्हे गमिस्सामो, तुज्झयपुरओ तं मग्गिस्सामो, तुमं उववूहेज्जासि- "जतीणं पत्तदानेन महंतो पुण्णखंधो बज्झति," उववूहिते जति न लब्धति पच्छा भणेज्जासु वि "देहि" त्ति एवं पदोसादयो दोसा परिहारिया भवंति ॥

मू. (८६) जे भिक्खू पर-गवेसियं पडिग्गहगं धरेइ, धरेंतं वा सातिज्जति ॥

घू. "परः" अस्वजनः भगवतुष्कादि शेषं पूर्वसूत्रवत् द्रष्टव्यम् ।

[भा. ९८८] संजयपरे गिहिपरे उभयपरे, चेव होति बोद्धव्वे ।

एते तिन्नि विकप्पा, नायब्बा होति उ परंमि ॥

मू. (८७) जे भिक्खू वर-गवेसियं पडिग्गहगं धरेइ, धरेंतं वा सातिज्जति ॥

घू. "वर" शब्दप्रतिपादनार्थमाह-

[भा.९८९] जो जत्थ अचित्तो खलु, पमाणपुरिसो पधानपुरिसो वा ।

तम्पी वरसद्धो खलु, सो गामियरद्धितादी तु ॥

घू. जो पुरिसो जत्थ गामनगरादिषु अरुद्धि, अर्चितो च, खलुशब्दः शब्दधारणार्थः, गामनगरादि कारणेषु पमाणीकतो, तेषु वा गामादिषु घणकुलादिणा पहाणो, एरिसे पुरिसे वरशब्दप्रयोगः । सो यद्गमो हवेज्ज 'गामिए' ति गाममहत्तरः 'रद्धिए' तिराश्रमहत्तरः । आदिसद्धातो भोइयपुरिसो वा शेषं पूर्ववत् ॥

[भा.९९०] संतासंतसतीए, गवेसणं पुव्वमप्पणो कुञ्जा ।

एत्तो पच्छा जयणाए, वरं गविट्ठं पि करेज्जा ॥

मू. (८८) जे भिक्खू बल-गवेसियं पडिग्गहगं धरेइ, धरेतं वा सातिज्जति ॥

घू. "बलं" सारीरं जनपदादि वा

[भा.९९१] जो जस्सुवरिं तु पभू, बलियतरो वा वि जस्स जो उवरिं ।

एसो बलवं भणितो, सो गहवति सामि तेणादि ॥

घू. "जो" ति यः पुरुषः यस्य पुरुषस्योपरि प्रभुत्वं करोति सो बलवं भणति । अहवा - अप्रभू वि जो बलवं सो वि बलवं भणति । सो पुण गृहपति गामसाभिगो वा तेणगादि वा । शेषं पूर्ववत् ॥

[भा.९९२] संतासंतसतीएष गवेसणं पुव्वमप्पणो कुञ्जा ।

तो पच्छा उ बलवता, जयणाए गवेसणं करे ॥

मू. (८९) जे भिक्खू लवगवेसियं पडिग्गहगं धरेइ, धरेतं वा सातिज्जति ॥

घू. दानफलं लवितूणं पडिग्गहं भग्गति-

[भा.९९३] दानफलं लवितूणं, लावावेतु गिहिअन्नतिथीहिं ।

जो पादं उप्पाए, लव-गविट्ठं तु तं होति ॥

घू. दानफलं अप्पणा कहेति । गिहिअन्नतिथीहिं वा कहावेत्ता जो पादं उप्पादेति एयं लव-गविट्ठं भणति ॥

तस्सिमे विहाणा-

भा. (९९४) लोइय-लोउत्तरियं, दाणफलं तु दुविधं समासेणं ।

लोइयनेगविधं पुण, लोउत्तरियं इमं तत्थ ॥

घू. समासतो दुविधं दानफलं - लोइयं लोउत्तरियं च । लोइयं अनेगविहं - गोदानं भूमीदानं भक्तप्रदानादि । लोउत्तरियं इमं ॥

[भा.९९५] अन्ने पाने भेसज्ज-पत्त-वत्थे य सेज्ज संथारे ।

भोज्जविधे पानरोगे, भायण भूसा गिहा सयणा ॥

घू. अन्नपानादियाण सत्तण्हं पच्छद्धेण जहासंखं फला - अन्नदाने भोज्जविही भवति, पानकदाने द्राक्षापानकविधी, भेसज्जदाने आरोग्यविधी, पत्तदानेन भायणविधी, वत्थदानेन विभूषणविधी, सेज्जदानेन विविहा गिहा, संथारगदाणेण भोगंगादि सेज्जाविहाणा भवन्ति ॥

संखेवओ वा फलं इमं-

[भा. ९९६] अधवा वि समासेण, साधूणं पीति-कारओ पुरिसो ।

इह य परत्थ य पावति, पीतीओ पीवरतरीओ ॥

सू- अहवासहो विकम्पवायगो, “समासो” संखेवो, साधूणं भत्तपाणेहि पीतिमुप्पाएतो इहलोए परलोए य पीवरातो पीतीओ पावति । “पीवरं” प्रधानं, “तर” शब्दः आधिक्यतरवाचकः, सर्वजनाधिक्यतराप्तीतिः प्राप्नोतीत्यर्थः ॥ शेषं पूर्ववत् ।

[भा. ९९७] संतासंतसतीए, गवेसणं पुब्बमण्णो कुञ्जा ।

एतो पच्छा जयणाए, लवं-गविट्ठं पि कारेज्जा ॥

[भा. ९९८] नवरं-एसेव गमो नियमा, दुविधे उवहिम्मि होति नायव्वो ।

पुब्बे अवरे य पदे, सेज्जाहारे वि यत्तहेव ॥

सू- दुविधे उवकरणे-ओहिए उवग्गहिए य । उस्सग्गववाएहिं एसेव गमो । सेज्ज-आहारेसु एसेव विही भाणियव्वो ॥

सू. (९०) जं भिक्खू नितियं अग्गापिंडं भुज्जंतं वा सातिज्जति ॥

सू- “नितियं” धुवं सासयमित्यर्थः, “अग्रं” वरं प्रदानं । अहवा-जं पढमं दिज्जति सो पुण भत्तहो वा भिक्खामेत्तं वा होज्जा, एस सुत्तथो । अधुना निर्युक्तिविस्तरः-

[भा. ९९९] नितिए उ अग्गापिंडे, निमंतणोवीलणा य परिमाणे ।

साभाविए य एत्तो, तिन्नि य कप्पंति तु कमेणं ॥

सू- नितियऽग्गा सुत्ते वक्खाया । गिहत्यो निमंतेति, साहू उपीलणं करेति, साहू चेव परिमाणं करेति, साभावियं गिहत्यो देति । तिन्नि आइल्ला न कप्पंति, साभावियं कप्पति ॥ निमंतणोवीलणपरिमाणं इमाओ तिन्नि वक्खाणगाहाओ-

[भा. १०००] भगवं ! अनुग्गहंता, करेहि मज्झं ति भणति आमं ति ।

किं दाहिसि जेण्हो, गतस्स तं दाहि ति न वत्ति ॥

[भा. १००१] दाहामि त्ति य भणिते, तं केवतियं व केच्चिरं वा वि ।

दाहिसि तुमं न दाहिसि, दिन्नादिन्ने य किं तेन ॥

[भा. १००२] जावतिएण्हे मे, जच्चिय कालं च रोयए तुब्भं ।

तं तावतियं तच्चिरं, दाहामि अहं अपरिहीणं ॥

सू- गिही निमंतेति “भगवं ! अनुग्गहं करेह, मज्झं घरे भत्तं गेण्हह” । साहू भणति “करेमिनुग्गहं, किं दाहिसि ?” गिही भणति “जेण मे अहो” । साहू उवीलणं करमाणो भणति - घरं गयस्स तं दाहिसि न वा । गिहिणा “दाहामि” त्ति य भणिते साहू परिमाणं कारवेंतो भणति “तं परिमाणओ केवतियं केवचिरं वा कालं दाहिसि ? प्रथमपादोत्तरं आह” दाहिसि तुमं, न दाहिसि ?” दत्तमपि तत् अदत्तवद् द्रष्टव्यम्, स्वल्पत्वात् । गृहस्थः द्वितीयपादोत्तरमाह “जावतिएण भत्तेण अहो मे जावतियं वा कालं तुब्भहो” । गिही पुनो भणति - किं बहुना भणिणं जं तुब्भं रोयते दव्वं जावतियं जत्तियं वा कालं तमहमपरिहीणं अपरिसंतो दाहामि त्ति ॥ निमंतणोपीलणपरिमाणसु वि मासलहुं पच्छित्तं । चोदग आह-

[भा. १००३] सामावितं च उच्चियं, चोदगपुच्छाण पेच्छमो कोयि ।

दोसो चतुर्विधम्मी, नितियम्मि अग्गपिंडम्मि ॥

धू- सामावियं जं अप्पणो अट्ठा रद्धं, उचितं दिने दिने जत्तियं रज्झंतं । चोदको भणति -
एरिसे साभाविए निमंतणोपीलणपरिमाणे य चउव्विहे वि अग्गपिंडे दोसं न पेच्छामो ॥ आचार्याह-
[भा.१००४] सामादि नितियकप्पति, अनिमंतणोपीलअपरिमाणे य ।

जं था वि सामुदाणी, तं भिक्खु दिज्ज साधूणं ॥

धू- साभावियं अत्तट्ठा रद्धं, तं नितितं दिने दिने अनिमंतियस्स अनोपीलियं अपरिमाणकडं
च । जं वा वि सामुदाणीसामान्यं गृहपाकपक्वं तं निमंतणोपीलणादीहि भिक्खामेत्तवि अकप्पं,
अन्नहा साहूणं कप्पं ॥ साभावियउधिए वि निमंतणाकप्पंतिएहिं इमे दोसा-

[भा.१००५] निष्फण्णो वि सअट्ठा, उग्गमदोसा उ ठवितगादिया ।

उप्पज्जंते जम्हा, तम्हा सो वज्जणिज्जो उ ॥

धू- अप्पट्ठा वि निष्फण्णे ठवियगादि उग्गमादि दोसा भवंति । निकाचितोऽहमिति अवश्यं
तादव्यं, कुंडगादिसु स्थापयति । तस्मान्ममंत्रणादि पिण्डो वज्यः ॥

[भा.१००६] ओसक्कणं अहिसक्कण, अज्झोयरए तहेव नेहंती ।

अन्नत्थ भोयणम्मि य, कीते पामिच्चकम्मे य ॥

धू- अवस्सं दायव्वे अतिप्पए साहुणो आगच्छंति, रंधियपुव्वस्स उसक्कणं करेज्ज, उस्सूरे
आगच्छंति ति अहिसक्कणं करेज्ज । अज्झोयरयं वा करेज्ज । निक्काउ ति काउं जति ते अन्नत्थ
निमंतिया तहा वि तदट्ठाए किण्णेज्ज वा पामिच्चेज्ज वा आहाकम्पं वा करेज्ज ॥

कारणे पुण निकायणापिंडं गेण्हेज्ज । इमे कारणा -

[भा.१००७] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भये व गेलण्णे ।

अट्ठाण रोहए वा, जयणा गहणं तु गीतत्थे ॥

धू- असिवग्गहितो न लब्धमति, निमंतणाइएसु वि गेण्हेज्ज ॥ अथवा - असिवे कारणठितो
असिवग्गहिय कुलाणि परिहरंतो असिवाओ असंथरंतो अगहियकुलेसु अपावंतो, निमंतणा
वीलणादिसु वि गेण्हेज्ज । ओमे वि अप्फंथंतो । एवं रायदुट्ठे मएसु अच्छंतो गच्छंतो वा गिलाणपाउगं
वा निमंतणादिएसु गेण्हेज्जा । अट्ठाणे रोहए वा अप्फंथंतो गीतत्थो पणगपरिहाणीए जाहे मासल्लहुं
पत्ते ताहे नीयग्गपिंडं गेण्हति ॥

मू. (९१) जे भिक्खू नितियं पिंडं भुंजइ; भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (९२) जे भिक्खू नितियं अवट्ठभागं भुंजइ; भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (९३) जे भिक्खू नितियं भागं भुंजइ, भुंजंतं वा सातिज्जति ।

मू. (९४) जे भिक्खू नितियं अवट्ठभागं भुंजइ, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

धू- “पिंडो” भत्तट्ठो, “अवट्ठो” तस्सद्धं, “भागो” त्रिभागः, त्रिभागद्धं “अवट्ठ” भागो ।

[भा.१००८] एसेव गमो नियमा, निइते पिंडम्मि होतऽवट्ठे य ।

भागे य तस्सुवट्ठे, पुव्वे अवरम्मि य पदम्मि ॥

[भा.१००९] पिंडो खलु भत्तट्ठो, अवट्ठपिंडो उ तस्स जं अट्ठं ।

भायो तिभागमादी, तस्सद्धमुवट्ठभागो य ॥

मू. (९५) जे भिक्खू नितियं वासं वसति; वसंतं वा सातिज्जति ॥

सू- उडुबद्ध वासासु अतिरिक्तं वसतः नितियवासो भवति । इदानीं निर्युक्तिमाह-
[भा. १०१०] दब्बे खेत्ते काले, बावे नितियं चउव्विहं होति ।

एतेसिं नाणत्तं, दोच्छमि अहाणुपुव्वीए ॥

सू- दब्ब-खेत्त-काल-भावेसु नितियं चउव्विहं । एतेसिं “नानात्वं” विशेषं, तमानुपूर्व्या
वक्ष्ये ॥ संजोगचतुष्कभंगदर्शनार्थमाह-

[भा. १०११] दब्बेण य भावेण य, नितियानितिए चतुष्कभयणा उ ।

एमेव कालभावे, दुयस्स व दुए समोतारो ॥

सू-दब्बतो नितिए, खेत्ततो नितिए, एवं चउभंगो कायव्वो । तत्थ पढमभंगभावमा-संधारगाइ
दब्बाणि कालदुगातीताणि तम्मि चेव खेत्ते परिभुंजतो नितितो भवति, पढमभंगो । संधारगाति
दब्बाणि कालदुगातीताणि अन्नम्मि खेत्ते नेउं परिभूजति, बितियभंगो । तम्मि चेव खेत्ते अन्ने
संधारगादि गेण्हति, ततियभंगो । नितियं पडुच्च चउत्थभंगो सुण्णो । एवं कालभावेसु वि चउभंगो
कायव्वो । कालओ वि नियए भावओ वि नियए । ॥ तत्थ पढमभंगो कालदुगातीतं वसति
सह्मादिसु भावपडिबद्धो पढमभंगो । कालदुगातीतं वसति न सह्मादिसु रागपडिबद्धो बितिय-
भंगो । कालदुगणिग्गतस्स वि सह्मादिसु भावपडिबद्धो, ततियभंगो । चतुर्थं शून्यः । “दुयस्स व
दुवे समोयारो” ति - कालभाव-दुगस्स दब्ब-खेत्तदुए समोतारः ॥

[भा. १०१२] कालो दब्बऽवतरती, जम्हा दब्बस्स सो तु पञ्जाओ ।

भावो खेत्ते जम्हा, ओवासादीसु य ममत्तं ॥

सू- कालो दब्बे समोतरति, जम्हा सो दब्बपञ्जातो । एत्थ दब्बकालेसु चउभंगो भावेयव्वो ।
भावो खेत्ते समोतरति, जम्हा ओवासाइसु भावपडिबंधो भवति । एत्थ वि खेत्तभावेसु चउभंगो
भावेयव्वो ।

खेत्तकालचउभंगे इमा भावणा तम्मि य खेत्ते मासातीतं वसति; पढमभंगो; चरिमं उडुबद्धितं
जत्थ मासकप्पं ठिया तत्थेव वासं ठियाणं बितियभंगो । अन्यकाल (सा) प्राप्तेरिति । अन्नं भागं
पडिवसभं वा संकमंतस्स सञ्चोय भिक्खायरिया ततियभंगो । चतुर्थं शून्यः ॥

जो दब्बनितितो सो इमे पडुच्च-

[भा. १०१३] परिसाडिमपरिसाडी, संधाराहारदुविहमुवधिम्मि ।

इगलग-सरक्ख-मल्लग, मत्तगमादीसु दब्बम्मि ॥

सू- संधारो दुविहो - परिसाडी अपरिसाडी य, आहारंतेसु चेव कुलेसु गेण्हति, दुविहो य
उवह - ओहितो उवग्हितो य, सापवण - खेल - सण्णाणं तिन्नि मत्तया ॥

[भा. १०१४] कालदुगातीतादीणि, संधारादीणि सेवमाणा उ ।

एसो तु दब्बनितितो, पुण्णेवंतो वहिं नैतो ॥

सू- एते संधारगादिदब्बे कालदुगातीते अपरिहरंतो नितितो भवति । सबाहिरियंसि वा खेत्ते
अंतो मासकप्पे पुण्णे ते चेव संधारगादि वहिं णितो दब्बनितितो भण्णति ॥

इदानीं खेत्तनितितो-

[भा. १०१५] ओवासे संधारे, विहार-उच्चार-वसधि-कुल गामे ।

नगरादि देसरञ्जे, वसमाणो छित्ततो निति ए ॥

सू-संधारगो वासे । अहवा-संधारो पृथक्परिगृह्यते, विहारो सज्जायभूमी, उच्चारो सञ्जाभूमि, (वसति) कृलगामादी न मुच्यति, पुनः पुनः तेष्वेव विहरति । एस खेत्ते नितिओ ॥ इदानि कालानितिओ-

[भा.१०१६] चाउम्मासातीतं, वासानुदुबद्ध मासतीतं वा ।

बुद्धावासातीतं, वसमाणे कालतोऽनितिते ॥

सू-उदुवासकालातीतं वसंतो कालनितिओ, बुद्धनिमित्तं बहुकालेण वि नितिओ न भवति बुद्धकार्यपरिसमाप्तो उपरिधाहसन् नितिओ भवति ॥ इदानि भावनितिओ -

[भा.१०१७] ओवासे संधारे, भत्ते पाणे परिग्गहे सहे ।

सेहेसु संधुएसु य, पडिबद्धे भावतो निति ए ॥

सू-जे सेहा न तावत् प्रव्रजंति पूर्वापरम संयवेण संयुताओ वासादिसु सव्वेसु रागं करंतो भावपडिबद्धो भवति ॥

[भा.१०१८] वसधी न एरिसा खलु, होहिति अन्नत्थ नेव संधारे ।

न य भत्त मणुन्नविधि (विही) सहा सेहादि वऽन्नत्थ ॥

सू-अन्नत्थ एरिसा वसधी नत्थि ति रागं करंति । एवं संधारगभत्तपाणसहसेहादिसु वि ॥ इदानि दव्व-खेत्त-काल-भावेसु पच्छित्तं भण्णति-

[भा.१०१९] उक्कोसोवधिफलए, देसे रञ्जे य बुद्धवासे य ।

लहुगा गुरुगा भावे, सेसे पणगं च लहुगो तु ॥

सू-दव्वं पडुच्च उक्कोसोवहीए फलए य चउलहुआ । खेत्तं पडुच्च देसरञ्जेसु चउलहुआ । कालं पडुच्च वासातीते बुद्धवासातीते य चउलहुआ । रागेण भावे सव्वत्थ चउगुरुगा । संधारगवञ्जेसु तणेसु डगलछार-मल्लएसु य पणगं । सेसेसु दव्वादिएसु प्रायसो मासलहुयं ॥

[भा.१०२०] सुत्तनिवातो निति ए, चतुब्बिधे मासियं जहिं लहुगं ।

उच्चारितसरिसाई, सेसाई विगोवणद्धाए ॥

सू-चउब्बिहे दव्वादिणियते जत्थ मासलहुं तत्थ सुत्तणियतो । सेसा पच्छित्ता शिष्यस्य विकोवणद्धा भणिता ॥ कारणओ पुण दव्वादि चउव्हं पि नितियं वसेज्ज । ते इमेकारणा-

[भा.१०२१] असिवे ओमोयरिए, रायवुड्डे भए व आगाढे ।

गेलण्ण उत्तमड्डे, चरित्तसज्झाईए असती ॥

सू-बाहिं असिवं वट्टति अतो कालदुगातीतं पि एगखेत्ते वसेज्ज, बहिं ओमरायदुद्धबोहियभए वा आगाढे वसेज्ज । उत्तिमड्डफडियरगा वा वसेज्ज, बहिया चरगादिसु चरित्तदोसा अतो वसेज्ज, बहिं वा सज्जातो न सुज्जति, अतो सज्जायनिमित्तं वसेज्ज । असति वा बहिं मासकप्पपायोगाणं खित्ताणं तत्थेव वसे ॥ चोदगाह-एगखित्ते कालदुगातीतं वसमाणा कहां सुद्धचरणा ? आचार्याह-

[भा.१०२२] एगखेत्तनिवासी, कालातिक्कंतचारिणो जति वि ।

तह वि य विसुद्धचरणा, विसुद्धमालंबणं जेणं ॥

सू-एगखेत्ते कालदुगातिक्कंतं पि वसमाणा तहावि निरइयारा जतो विसुद्धालंबणावलंबी,

ज्ञानचरणाद्यं वाऽऽलम्बनम् ॥ किंच-

[भा. १०२३] आणाएऽमुक्कधुरा, गुणवट्ठी जेण निज्जरा तेणं ।

मुक्कधुरस्स मुणिणो, न सोधी संविज्जति चरित्ते ॥

सू- आण ति - तित्थकरवयणं, जहा तित्थकरवयणातो नितितं न वसति, तहा तित्थकरवयणाओ चेव कारणा नियतं वसति । स एवं आणाए संजमे अमुक्कधुरो चेव । अमुक्कधुरस्स य नियमा नाणादिगुणपरिवुट्ठी, जेण य तस्स गुणपरिवुट्ठी तेन निज्जरा विउला भवति । जो पुण तप्पडिपक्खे वड्ढति तस्स सोही चरित्तस्स म विज्जति ॥ १०२३ ॥

इदानीं गतोऽप्यर्थ स्फुटतरः क्रियते-

[भा. १०२४] गुणपरिवुट्ठिनिमित्तं, आलातीतं न होति दोसा तु ।

जत्थ तु बहिता हाणी, हविज्ज तहियं न विहरेज्जा ॥

सू- कालदुगातिक्रान्तं ज्ञानादिगुणपरिवृद्धिनिमित्तं वसतो न दोषः । जत्थ पुण बहिं विहरतो नाणादीणं हाणी हवेज्ज न तत्थ विहरेज्ज इत्यर्थः ॥

सू (९६) जे भिक्खू पुरे संथवं पच्छ संथवं वा करेइ; करेत्तं वा सातिज्जति ॥

सू- “संथवो” धुती, अदत्ते दाणे पुव्वसंथवो, दिन्ने पच्छासंथवो । जो तं करेति सातिज्जति वा तस्स मासलहुं । अहवा - सयणे पुव्वपच्छसंथवं करेइ । अत्र निर्युक्तिमाह-

[भा. १०२५] दव्वे खेत्ते काले, भावम्मि य संथवो मुणेयव्वो ।

आत-पर-तदभाए वा, एक्केक्के सो पुणो दुविधो ॥

सू- साहू आत्मसंस्तवं करोति, साहू परस्य संस्तवं करोति, साहू उभयस्यापि संस्तवं करोति । अहवा - आत्मना संस्तवं करोती ति आत्मसंस्तवः । साहू गिहत्थं युणति, एष आत्मस्तवः । गिहत्थो साधं धुणति एष परस्तवः । दो वि परोप्परं एष उभयस्तवः । एतेसिं एक्केक्को पुण दुविहो - संतासंतो य ॥ दव्वे खेत्ते काले संथवो इमो -

[भा. १०२६] दव्वे पुड्डमपुड्डो, परिहीणधणा तु पव्वयंती उ ।

खेत्ते कतरा खेत्ता, कम्मि वए ते दिक्खितो काले ॥

सू- दव्वसंथवो परेण पुच्छितो “तुमं सो ईसरो ?” आणं ति भणाति । सो पुण तहा संतो वा असंतो वा पुच्छितो भणाति “अमुकणामधेयं तुमं इस्सरं न याणसि तो एवं भणसि” परिहीणधणा “पव्वति” ति । परिहीणधणो दरिद्रेत्यर्थः । एवं परेण निंदितो समुत्तइतो परं निभं काउं अप्पाणं पि धुणाति यथा भवानैश्वर्ययुक्तः तथा अहमप्यासी । खेत्तसंथवो - “कतरातो तुमं खेत्ततो पव्वतितो” एवं पुड्डो भणति तुज्झ चेव सहदेसी, कुरुक्षेत्राद्या । इदानीं कालतो - कम्मि वदे दिक्खितो । भणाति तुमं चेव सरिसव्वतोऽहं । अहवा - प्रथम वयंसि निविट्ठो निविस्समाणो वा ॥ भावे संथवो दुविधो - सयणे वयणे य, सयणे ताव इमो ।

[भा. १०२७] सयणे तस्स सरिसओ, आणं तुसिणीए पुच्छितो को वा ।

आउट्ठणा निमित्तं, वयणे आउट्ठिओ वा वि ॥

सू- केणइ पुच्छिओ “जो सो इंददत्तभाया पव्वइतो सो तुमं सरिसो दीससि ।” सो भणाति - आमं, तुसिणीओ वा अच्छति । भणति वा - क एरिसाणि पुच्छति । इदानीं वयणसंथवो - अदत्ते

दाने पुर्व्वं करोति, आउट्टणानिमित्तं वरं मे आउट्टिता इट्टदाणं देहिति । दानेन वा दत्तेण आराहितो पच्छा वयणसंधवं करोति ॥ एससंखेवो भणितो । इदानिं विस्थरो, संखेवभियस्स वा इमं वक्ख्वाणं । तत्थ दव्वसंधवो इमो चउसट्ठिप्पिगारो -

[भा.१०२८] धन्नाइ रत्तणयादय, दुपद वतुप्पद तहेव कुविधं च ।

चउवीसं चउवीसं, तिय दुग दसहा अनेगविधं ॥

सू- धन्नादियाणं कुविय-पज्जवसाणाणं छण्हं पच्छद्धेण जहासंखं संखा भणिता ॥

[भा.१०२९] धन्नाइ चउव्वीसं, जव-गोहुम-सालि-वीहि-सट्ठिया ।

कोद्व-अणया-कंगू, रालग-तिल-मुग्ग-मासा य ॥

सू- बृहच्छिरा कंगू, अल्पतरशिरा रालकः ॥

[भा.१०३०] अतसि हिरिमंथ तिपुड, निप्फाव अलसिंदरा य मासा य ।

इक्खू मसूर तुवरी, कुलत्थ तह धाणग-कला य ॥

सू- “अतसि” मालवे पसिद्धा, “हिरिमंथ” वट्टचणगा, “त्रिपुडा” लंगवलगा, “णिप्फाव” चावला अलिसिंदा चवलगाराय, “मासा” पंडरचवलगा, “धाणगा” कुयुंभरी, “कला” वट्टचणगा

[भा.१०३१] रयणाइ चतुव्वीसं, सुव्वण्ण-तवु-तंब-रयत-लोहाइं ।

सीसग-हिरण्ण-पासाण-वेरमणि-मोत्तिय-पवाले ॥

सू- “रयतं” रुपं, “हिरण्मं” रूपका, “पांषाणः” स्फटिकादयः, “मणी” सूरचन्द्र-कान्तादयः ॥

[भा.१०३२] संख-तिणिसागुलु चंदणाइं वत्थामिलाइं कट्ठाइं ।

तह दंत-चम्म-वाला, गंधा दव्वोसहाइं च ॥

सू- “तिणिस” रुक्खकट्ठा, “अगलुं” अगरुं, यानि न म्हायन्ते शीघ्रं तानि अम्लातानि वस्त्राणि, “कट्ठा” शाकादिस्तंभा, “दन्ता” हस्त्यादीना, “चम्मा” वग्घादीणं, “वाला” चमरीणं, गंधयुक्तिकृता गंवा, एकांगं औषधं द्रव्यं । बहुद्रव्यसमुदायादीपथं ॥ निविधंथावरं-

[भा.१०३३] भूमि-घर-तरुगणादि, तिविधं पुण थावरं समासेणं ।

चक्कारवद्धमाणुसदुविधं पुण होति दुपयं तु ॥

सू- भूमी पक्खेला, घरं खात्तोसियमुभयं, “तरुगणा” आम्रवणारामादितिविधं, दुपदं दुविधं, रहादि अरगवद्धं, मानुषं च । दसविधं चउप्पदं ॥

[भा.१०३४] गावी उट्ठी महिसी, अय एलग आस आसतरगा य ।

घोडग गद्वभ हत्थी, चतुप्पदा होति दसधा तु ॥

सू- कुप्पोवकरणं नाणाविहं आसतरगा वेसरा-

[भा.१०३५] नानाविहं उवकरणलक्खण कुप्पं समासतो होति ।

चतुसट्ठिपडोगारा, एवं भणितो भवे अत्थो ॥

सू- कुप्पोवकरणं “नानाविहं” अनेगलक्खणं । तच्च कंसभंडं लोहभांडं ताम्रमयं मृन्मयादि च । एष सर्वोऽपि संपिंडितो चतुः षष्टिप्रकारोऽभिहितः ॥

आत्म-पर-संधवोपसंहार - निमित्तमाह-

[भा. १०३६] घउसङ्घिगारेणं, जधेव अङ्घेण उवचितो सि त्ति ।

किं अप्ससंथवेणं, कतेण एमेव अह यं पि ॥

बू- यथा त्वं चतुःषष्टिप्रकारेणोपपेतः तथाऽहमप्यासम्, किं चात्मसंस्तवेनेति ॥

इदानीं खेत्तसंथवो-

[भा. १०३७] तं अन्ह सहदेसी, एगगाम-नगरचत्थवो ।

पुण्णाओ खेत्ताओ, अन्ह मो वच्चिमो व त्ति ॥

बू- गिहिणा पुच्छितो, कम्मि देसे अज्जो ! उप्पन्नो ? , साहू भणति - कुरुखेत्ते । गिही भणाति अन्ह सहदेसी, एगगाम-नगर-उप्पन्नो । गिहिणा पुच्छिओ कहिं गम्मति-साहू भणति-कुरुखेत्ते ॥

[भा. १०३८] जइ भणति लोइयं तू, पुण्णं खेत्तं तहिं भवे गुरुगा ।

अह आरुहत्तं अन्ह वि, जणजम्मादी तहिं लहुओ ॥

बू- एवं जइ लोइयं पुण्णखेत्तं भणाति तौ चउगुरुं । लोउत्तरे लहुओ ॥

[भा. १०३९] एवइयं मे जम्मं, परियाओ वा वि मज्झ एवतिओ ।

मयणसमत्थो निविट्ठो, निविस्समाणो पसूतो वा ॥

बू- एवइ मे जम्मो, पव्वज्जाए वा एवतितो, मयणसमत्थो वा पव्वइतो, “णिविट्ठो” परिणीओ “णिव्विसमाणो” विवाहदिने ठविए, “पसूओ” पुत्तो जाओ ॥ इदानीं भावसंथवो-

[भा. १०४०] दुविधो उ भावसंथवो, संबंधी वयणसंथवो खेव ।

एक्केको वि य दुविधो, पुब्बि पच्छा व नातव्वो ॥

बू- दुविहो भावसंथवो-वयणे सयणे य । पुण एक्केको दुविहो-पुब्बि पच्छा य ॥

सयणसंथवो इमो-

[भा. १०४१] मातपिता पुव्वसंथवो, सासू ससुरादियाण पच्छा तु ।

गिहिसंथवो संबंधं, करेति पुब्बि व पच्छा वा ॥

बू- एतं पुव्वावरसंथवं दाणकालाओ पुब्बि वा पच्छा वा करेज्जा ॥

तं सयणसंथवं वयणानुरूवं करेति ।

[भा. १०४२] आतवयं च परवयं, नातुं संबंधए तदणुरूवं ।

मम एरिसया माया, ससा व सुण्हा व नत्तादी ॥

बू- आयवयं परवयं च नाऊणं घडमाणं तदणुरूवं करेति । जारिसी तुमं, एरिसी मम माया “ससा” - भगिनी, पुत्तस्स पुत्तो नत्तुओ ॥ एत्थ इमे दोसा-

[भा. १०४३] अद्धिति दिट्ठी पण्हय, पुच्छा कहणं ममेरिसी जननी ।

थणखेवो संबंधो, विधवा सुण्हा य दानं च ॥

बू- साहू गिहयभिक्षो वि अद्धितिं पुणो वि पण्हुत-णयणो अगारिं निरिक्खमाणो पुच्छिओ भणति तुमे सरिसी मे माता, सा तुमे दद्धं सुमरिया” । सा भणाति - अहं ते माता । एस मातीसंबंधो । तीसे य सुण्हा घरे विहवा अच्छति । ताहे संबंधं करेज्ज । गिहत्थी वा साहुं दद्धं अधितिं करेति, साहुणा पुच्छिता भणति - तुमे सरिसओ मे पुत्तो धराओ निग्गओ, तुणं दद्धं मे सुमरितो” साहू भणति - अहं ते पुत्तो; अहं वा सो । एवं सव्वसयणसंथवेसु वत्तव्वं ॥

[भा.१०४४] पच्छा संधवदोसा, सासू विधवादि धूतदानं च ।

भज्जा ममेरिसि त्ति य, सज्जं घाती व भंगो वा ॥

धू- सासूसंधवे विधवं धूतं ददाति । भज्जासंधवे सज्जघातं लभति । चरित्तभंगो वा भवति ॥
सयणसंधवे इमे अन्ने दोसा भवन्ति-

[भा.१०४५] मायावी चडुयारो, अन्हं ओभावणं कुणति एसो ।

गणत्तुण्णं ती पंतो, कोल्लं भरेसु पडिबंघो ॥

धू- अमायं मायमिति मणमाणो मायावी, भिक्खुनिमित्तं वा चाडुं करेति, न नज्जति को वि
दासादी मातिसंबंध करेमाणो लोगे अन्हं ओभावणं करेति । पंतो रुद्धो निच्छुभणाति करेज्ज । भदो
पुण पडिबंधं करेज्ज ॥ १०४५ ॥ इदानीं वयणसंधवो-

[भा.१०४६] गुणसंधवेण पुब्बि, संतासंतेण जो धुणेज्जाहि ।

दातारमदिन्नम्मी, सो पुब्बो संधवो होति ॥

धू- संतेण असंतेण वा गुणेण जो दाणे अदिन्ने धुणति सो पुब्बसंधवो ॥ सो पुण इमो-

[भा.१०४७] सो एसो जस्स गुणा, वियरंति अवारिया वसविसासु ।

इहरा कहासु सुनिमो, पच्चक्खं अज्झदिहो सि ॥

धू- जाणंतो अजाणंतो य तस्समक्खं अन्नं पुच्छति सो एसो इवदत्तो । गिहत्यो भणति जो
कयमो ? साहू भणति - जस्स दाणादिगुणा अणिवारिया वियरंति । 'इहरा' इति अज्झाहनि
प्रत्यक्षभावमुक्त्वा कहासु सुनिमो अज्जं पुण जणवयस्स देंतो पच्चक्खं दिहोसि ॥

पच्छासंधवो पुण इमो -

[भा.१०४८] गुणसंधरेण पच्छा, संतासंतेण जो धुणिज्जाहि ।

दातारं दिन्नम्मी, सो पच्छासंधवो होति ॥

धू- कंठा । दाणदिन्ने इमो गुणसंधवो-

[भा.१०४९] विमलीकतऽहं चक्खू, जहत्थतो विसरिता गुणा तुज्झं ।

आसि पुरा ने संका, संपति निस्संकितं जातं ॥

धू- अज्ज तुमे दिट्ठे विमलीकयं चक्खू । जहत्थया य दानादिगुणा विसरिया तुज्झं, पुरा
दाणादिगुणेषु संका आसि, इदमिं निस्संकियं जायं ॥ पच्छित्तमियाणि एतेसु-

[भा.१०५०] सुत्तनिवातो नियमा, चतुव्विधे संधवम्भि संतम्भि ।

मोत्तूण सयणसंधव, तं सेवंतंमि आणादी ॥

धू- सुत्तनिवातो दव्वादि घउव्विहे संधवे संतम्भि भासलहुं, मोत्तूण सयणसंधवं । सयणसंधवे
पुण इमं पुरिस-संधवे चउलहुं, इत्थी-संधवे चउगुरुं । चउव्विहे वि दव्वातिए संधवे आणादिया
दोसा ॥ १०५० ॥ कारणे पुण संधवं करेज्जा वि-

[भा.१०५१] अधिकरणरायदुट्ठे, गेलण्णऽद्धाणसंभमभए वा ।

पुरिसित्थी संबंधे, समणाणं संजतीणं च ॥

धू- गिहत्येण समं अधिकरणं उप्पन्नं तस्स उवसमणइताए, पुण पुब्बं घउव्विहं पि दव्वातियं
संतं करेति, पच्छा असंतं पि । एवं रायदुट्ठे वि उवसमणइता । गिलाणोसहनिमित्तं वा,

अद्धाणसंभममएसु संताणद्वया वा, “पुरिसिस्थि” ति एएहिं कारणेहिं संजताण संजतीण वा पुरिसिस्थिसंबंधो भवेज्ज ॥ वय-सयणक्रमप्रदर्शनार्थ इदमाह-

[भा. १०५२] वयसंधवसंतेणं, पुव्व धुणे पुरिससंधवेण ततो ।

तो नातिस्थिगतेण व, भोइयवज्जं च इतरेण ॥

सू-पुव्वि वयसंधवेण संतेणं, पच्छा पुरिससंधवेण पुव्वावरेण संतेणं, तो पच्छा नातिस्थिगतेणं संतेणं, ततो भोयवज्जं इतरेण पच्छासंधवेण संतेण, ततो पच्छा वयणादि असंतेण ॥

[भा. १०५३] पुव्वे अवरे य पदे, एसेव गमो उ होइ समणीणं ।

जह समणाणं गरुई, इत्थी तह तासिं पुरिसा तु ॥

सू-संजतीणं एसेव गमो । जहा समणाणं इत्थी गरुगी तहा समणीणं पुरिसा गुरुगा ॥

मू. (१७) जे भिक्खू समाणे वा वसमाणे वा गामाणुगामं वा दुइज्जमाणे पुरे संथुयाणि वा पच्छा संथुयाणि वा कुलाइं पुव्वामेव भिक्खायरियाय अनुपविसइ, अनुपविसंतं वा सातिज्जति ।

सू-भिक्खु पूर्ववत् समाणो नाम समधीनः अप्रवसितः कोऽसौ बुद्धावासः ? वसमाणो उदुवद्धिए अट्टमासे वासावासं च नवमं, एयं नवविहं विहारं विहरंतो वसमाणो भण्णति । अनु पश्चादभावे गामातो अन्नो गामो अनुगामो दोसु पाएसु सिसिरगिन्हेसु वा रीइज्जति । पुरे संथुता मातापितादी, पच्छासंथुता ससुराती, कुलशब्दः प्रत्येकं, भिक्खाकालातो पुव्वि, अप्राप्ते भिक्खाकालेत्यर्थः । अनुप्रवेशो पच्छा, भिक्खाकाले अतिक्रान्तेइत्यर्थः । एवं अप्राप्ते अतिक्रान्ते च पविसंतं साइज्जति अनुमोदते, मासलहुं से पच्छित्तं । एस सुत्तत्थो । इदानिं निज्जुत्तिवित्थरो-

[भा. १०५४] समाणे बुद्धवासी, वसमाणे नवविकप्पविहारी ।

दूतिज्जंता दुविधा, निक्कारणिया य कारणिया ॥

सू-कारण-निक्कारणे वक्ष्यति । शेषं गतार्थमेव ॥ इमे निक्कारणिया-

[भा. १०५५] आयरियसाधुवंदन, चेतिय नीयज्जगा तहासणी ।

गमनं च देसदंसन, निक्कारणिए य वइगादि ॥

सू-आयरियसाहुचेइयाण च वंदणनिमित्तं गच्छंति, सणीणं दंसणत्थं, भोयणवत्थाणि वा लभिस्संति गच्छति, अपुव्वदेसदंसणत्थं गच्छंति, वजितादिसु वा खीराद्यं लभिस्सामि ति गच्छति । आयरिय माह-

[भा. १०५६] अपुव्व-विचित्त-बहुस्सुता य परिवारवं च आयरिया ।

परिवारवज्जसाहू, चेतियऽपुव्वा अभिनवा वा ॥

सू-अपुव्व मे आयरिया विचित्ता निरतिचारचरिता बहुस्सुया विचित्तसुया य बहुसाहु-परिवुडा य, एरिसे आयरिए वंदाभि । साहुस्स वि एते चेव गुणा । नवर-परिवारो वज्जिज्जति । चेतिया चिरायतणा अपुव्वा य । अहवा अभिनवा कया ॥ १०५६ ॥

[भा. १०५७] इत्थी हामि व नीए, सणीसू य भोयणादि लब्भामो ।

देसो व मे अपुव्वो, वइगादिसु खीरमादीणि ॥

सू-कंठा । निक्कारणे विहरंतस्स इमे दोसा-

[भा. १०५८] अद्धाणे उव्वाता, भिक्खूवहि तेन साण पडिनीए ।

ओमाण अभोजघरे, थंडिल्लऽसती य जे जं च ॥

चू-अच्छाणे समो भवति, भिक्खा वसहिं न लब्धति । उवहिसरीरतेणा भवति । साणपडिनीएसु खज्जए[अ]हंमए वा हिंडंताणं सपक्खपरक्खोमाणं भवति । अभोजघरे पवयण-हीलना भवति । असति थंडिल्लस्स पुढवी मादिजीवे विराहेति । जे दोसा, जं च एतेसु परितावणादिनिष्फणं पच्छित्तं, सव्वं उवउज्जिउं वक्तव्यम् ॥

[भा.१०५९] संजमतो छक्काया, आत कंटड्डिवातखुलगा य ।

उवधि अपेह हरावण, परिहाणी जा य तेन विणा ॥

चू-निष्कारणओ अइंतो छक्कायविराहणं कुणति । एस संजमविराघा । कंटड्डिहिं वा विज्झति, वावखुला वा भवति, एस आयविराहणा सागारियभया परिस्संतो वा पमादेण वा उवहिं न पडिलेहेति, हरावेइ वा । उवहिंमि अवहरिए य जातेण विना परिहाणी तणअग्गिगहणसेवणादि जं करिस्सति तं सव्वं पच्छित्तं वक्तव्यं ॥

[भा.१०६०] वेलातिक्कमपत्ता, अनेसणादातुरा तु जं सेवे ।

पडिनीयसाणमादी, पच्छाकम्मं च वेलमि ॥

चू-भिक्खावेला अतिकंतपत्ता अप्फवंता अनेसणं पिलेज्जा, तं निष्फणं पच्छित्तं । पढमवितिएसु वा परीसहेसु आउरा जं सेवे तं निष्फणं । पडिनीतेण हते साणेण वा खतिए आयविराहणानिष्फणं । अवेले भिक्खं हिंडंतस्स पच्छाकम्मदोसा भवति । संकातिया य दोसा तेणहे मेहुणहे वा भवति ॥ इदार्नि कारणिया भण्णंति-

[भा.१०६१] कारणिए वि य दुविधे, निव्वाधाते तहेव वाधाते ।

निव्वाधाते खेत्ता, संकंती दुविधकालमि ॥

चू-कारणिओ दुविहो-निव्वाधाते वाधाते य । तत्थ निव्वाधाते इमो-उदुवासकप्पे वा वासा कप्पे वा समत्ते खेत्तातो खेत्तसंकंती ॥ इदमेवार्थं दर्शयन्नाह-

[भा.१०६२] दोन्नेगतरे काले, जं खेत्ता खेत्तनंतरं गमणं ।

एतं निव्वाधातं, जति खेत्तातिक्कमे लहुगा ॥

चू-“जति खेत्तातिक्कमे”ति निष्कारणे जत्तिया मासकप्पपायोग्गा खेत्ता लंघेति तत्तिया घउलहुआ भवति ॥ इदार्नि वाधातेण मासकप्पपाओग्गं बोलेगं अन्नं खेत्तं संकमइ, न च दोसो, इमे य ते वाधायकारणा-

[भा.१०६३] वाधाते असिवाती, उवधिस्स व कारणा व लेवस्स ।

बहुगुणतरं च गच्छे, आयरियादी व आगाढे ॥

चू-असिवगहियं खेत्तं वोलंति । आदिसद्दाओ वा सज्झाओ तत्थण सुज्झति, उवही वा तत्थ न लब्धति लेवो वा, अन्नतो अन्नमि लब्धति ति वोलंति । गच्छे वा बहुगुणतरं साणपडिणीया नत्थि, तिन्नि वा भिक्खावेलाओ अत्थित्ति, अतो वोलंति । आयरियादीण वा इह पाउगगं नत्थि, अतो वोलंति । आगाढेहिं वा कारणेहिं वोलंति ॥ ते च आगाढकारणा इमे-

[भा.१०६४] दव्वे खेत्ते काले, भावे पुरिसे तिगिच्छ असहाए ।

सत्तविहं आगाढं, नायव्वं आनुपुव्वीए ॥

[भा. १०६५] दव्वं जोग्गं न लब्धति, खेत्ते खलु खेत्तपडिनिमादीया ।
कालम्भि न रितुक्खमं, भावे गिलाणादीण नवि जोग्गं ॥

[भा. १०६६] पुरिसो आयरियादी, तेसिं अजोग्गं तिगिच्छिगा नत्थि ।
नत्थि सहाया व तहिं, आगाढं एव नातव्वं ॥

यू-दव्वं स्वतंत्रं अविच्छेदजोग्गं न लब्धति, खेत्ततो तं अतीव खलु खेत्तं, कालतो तं अरितुक्खमं, भावे गिलाणादिजोग्गं न लब्धति । पुरिसा आयरियमाती तेसिं तं अकारणं खेत्तं । तिगिच्छा तत्थ वेज्जा नत्थि । “असहाय” ति सहाया तत्थ नत्थि । सत्तविह आगाढकारणेण बोलेउं मासकण्णजोग्गं अन्नं गच्छंतीत्यर्थः ॥

[भा. १०६७] एतेहिं कारणेहिं, एगदुगंतर-तिगंतरं वा वि ।
संकममाणो खेत्तं, पुट्ठो वि जती न ऽतिक्कमति ॥

यू- कारणेण संकतो पुट्ठो वि दोसेहिं न दोसिस्सो भवति, यतो यस्मात् तीर्थकराणां नातिक्रामंतीत्यर्थः ॥

[भा. १०६८] निक्कारणगमणंमि, जे छिय आलंबणा तु पडिक्कुट्ठा ।
कज्जम्भि संकमंतो, तेहिं चिय सुद्धो जतणाए ॥

यू-निक्कारणगमणे जे आलंबणा आयरियादी पडिसिद्धा, कजे तेहिं चेव जयणाए संकमंतो सुज्झतिअपच्छिति भवति ॥ एत्थ जे कारणेण तेहिं अधिकारो, निक्कारणिया गच्छंता चेव लग्गंति । एवं विहरंताणं संथवो इमो-

[भा. १०६९] कुलसंथवो तु तेसिं, गिहत्थधम्मे तहेव सामण्णे ।
एक्केको वि य दुविहो, पुव्वि पच्छा य नातव्वो ॥

यू- तं कुलं संयुतं, संयुयं नाम लोगजता परिचियं । गिहधम्मे वा ठितस्स, सामण्णे वा ठितस्स । एक्केको दुविहो-गिहधम्मे ठितस्स पुव्वि पच्छा वा, सामण्णे ठितस्स पुव्वि पच्छा वा ॥
अस्यैव व्याख्या-

[भा. १०७०] अम्मा पितुमादी उ, पुव्वं गिहिसंथवो य नायव्वो ।
सासूसरादीओ, पच्छा गिहिसंथवो हेति ॥

यू- कंठा । सामण्णे ठियस्स पुव्वि पच्छा संयुता इमे-

[भा. १०७१] सामण्ण जे पुव्वि, दिट्ठा भट्ठा व परिचिता वा वि ।
ते हुंति पुव्वसंयुय, जे पच्छा एतरा होति ॥

यू- सामण्णप्रतिपत्तिकालात् पूर्वपश्चाद्वा ॥ अहवा सामण्णकाले चेव चिंतिअंति ॥

[भा. १०७२] अन्नया विहरंतेणं, संयुता पुव्वसंयुता ।
संपदं विहरंतेणं, संयुता पच्छसंयुता ॥

यू- अतीतवर्तमानकालं प्रतीत्य भावयितव्यम् ॥

[भा. १०७३] एतेसामण्णतरं, कुलम्भि जो पविसति अकालम्भि ।
अप्यत्तमतिक्कंते, सो पावति आणमादीणि ॥

चू- एतेसि पुव्वपच्छसंधुयकुलाणं अन्नतरं कुलं अपत्ते भिक्खाकाले, अतिक्कंते वा भिक्खाकाले पविसत्ति, सो आणादि दोसे पावति ॥ दुविहविराहणा य । तत्थ संजमे इमा-

[भा. १०७४] सङ्गी गिहि अन्नतित्थी, करेज्ज तं पासितुं अकालम्पि ।

उग्गमदोसेगरत्तं, खिण्णं से संजयट्ठाए ॥

चू- सङ्गी श्रावकः, गिही अधाभद्रकः, रत्तपडादि, पुव्वपच्छसंधुतो वा । एते अपर्याप्त काले पर्यन्त तं ण्हावा उग्गमदोसेगरत्तं खिण्णं संजयट्ठाए करेज्ज ॥ कहं पुण उग्गमदोसा भवे ?

[भा. १०७५] पुव्वपथावित्तमुदएण चाउल्लुभणोदणो व पेज्जा वा ।

आसण्णपूवि सत्तुअ, कम्मं उच्छिण्णं शमित्तादी ॥

चू- साधू आगमनकालातो पुव्वं तत्तमुदगं साहुणो आगते दड्ढं तम्पि चेव तत्तोदए चाउले छुमेज्ज सिग्घं ओदणं पेज्जं वा, एवं कम्मं करेज्ज । आसण्ण पूवियधराओ वा पूवे किणेज्ज, सत्तू कूरं वा किणेज्जा । सव्वणि वा उच्छिदेज्जा पुव्वो सुअकणिकाए वा समितिमे करेज्ज ॥

कम्मं इमं । अतिक्कंते-

[भा. १०७६] एमेव अतिक्कंते, उग्गादी तु संजमे दोसा ।

संकाइ दुविधकाले, कोई पदुडो व ववरोवे ॥

चू- पुव्वज्जं कंठं दुविहकाले अपत्तमवक्कंते अकालेत्ति काउं संकति । तेणं चारियं मेहुणट्ठे वा दूतित्तणेण वा, पदुडो ववरोवेज्ज वा हणेज्ज वा भत्तोवहिसेज्जाण वा वोच्छेयं करेज्ज ॥ इयानि उपनयनिमित्तमाह-

[भा. १०७७] अपत्तमइक्कंते, काले दोसा हवंति जम्हेते ।

तम्हा पत्ते काले, पविसिज्ज कुलं तहारुवं ॥

चू- अपत्तमतिक्कंते जम्हा पविसंते एते दोसे पावति तम्हा पत्ते भिक्खाकाले तहारुवं कुलं पविसेज्ज । एए वि पत्तो तेसिं दरसावं न देति, अब्रत्थ ठायति ॥ भवे कारणं अवेलाए वि पविसेज्ज ।

[भा. १०७८] त्रितियपदमणाभोगे, अतिक्कंते तहेव गेलण्णे ।

असिदे ओमोदरिते, रायदुड्डे भए व आगाढे ॥

चू- अनाभोगो अज्ञानं, सो साधू न जाणइ एत्थ गामे मम पुव्वसंधुता अत्थि, अतो पविसत्ति । अहवा - सां वोलेउमणो सिग्घं दोसिणातिनिमित्तं पविसेज्ज । गिलाणस्स वा तेसु परं लब्धमि तं च खीराति अतो पविसत्ति । ओमे अपत्ते दोसीणनिमित्तं अप्फच्चितो वा अइक्कंते संधुयकुलेसु हिंडति । रायदुड्डे मा दीसिहि ति तेन अकाले हिंडति । बोहिगादिभए वा दोसीणातिधेत्तुं नस्सति, नड्डो वा उस्सूरमागतो येण्हति ॥ अन्नत्थ वा आगाढे अनाभोगपविड्डो इमं विहाणं करेति-

[भा. १०७९] संधरमाणमजाणंतपविड्डो कुणत्ति तत्थ उवओगं ।

मा पुव्वुत्ते दोसे करेज्ज इहरा उ तुसिणीओ ॥

चू- जति अजाणंतो संधुयकुले पविड्डो, जति य संधरति तो उवओगं करेति । पुव्वुत्तदोसपरिहणट्ठताए सजयट्ठा कीरंतं वारेति परिहरति वा । इहरा असंधरंतो संजयट्ठा कीरंतं दड्ढं पि न वारेति, तुसिणीओ अच्छति ॥

म. (९८) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा परिहारिए वा अपरिहारिएण सद्धिं

गाहावतिकुलं पिंडवायपडियाए निक्खमति वा अनुपविसति वा निक्खमंतं वा अनुपविसंतं वा सातिअति ॥

चू-अन्नतीर्थिकाश्चरक-परिव्राजक-शाक्याजीवक-वृद्धश्रावकप्रभृतयः, गृहस्था-मरुगादि भिक्षायां, परिहारिओ मूलुत्तरदोसे परिहरति । अहवा-मूलुत्तरगुणे धरेति आचरतीत्यर्थः । तत्रतिपक्षभूतो अपरिहारी ते य अन्नतित्थियगिहत्था ।

[भा. १०८०] नो कप्पति भिक्खुस्सा गिहिणा अहवा वि अन्नतित्थीणं ।

परिहारियस्स अपरिहारिएण सद्धिं पविसिउं जे ॥

चू-“सद्धिं” समानं युगपत् एकत्र ॥

[भा. १०८१] आधाकम्मादीणेकाए सावज्जजोगकरणं च ।

परिहारित्तिपरिहरं, अपरिहरंतो अपरिहारी ॥

चू-षड्जीवनिकाए सावज्जं मनादियोगत्रयं करणत्रयं च ॥

गाहावतिकुलं अस्य व्याख्या-

[भा. १०८२] गाह गिहं तस्स पती, उ गहपती सुत्तपादे जथा वणिओ ।

पिंडपादे वि तथा, उभए सण्णातु सामयिगी ॥

चू-गाहति वा गिहंति वा एगद्धं, तस्येति गृहस्य पतिप्रभुः स्वामी गृहपतीत्यर्थः । दारमपत्यादि समुदाओ “कुलं पिंडवायपडियाए”ति अस्य व्याख्या “पिंडो” असनादी, गिहिणा दीयमाणस्स पिंडस्य पात्रे पातः अनया प्रज्ञया ॥

एत्थ दिट्ठंतो-जहा बालंजुअ वणिउ बलंजं धेतुं गामं पविट्ठो । अन्ननणपुट्ठि किं निमित्तं गामं पविट्ठोसि ? भणाति - सुत्तपायपडियाए धण्णपायपडियाए ति । तहेव पिंडवायपडियाए ति । किं च-इदं भुत्तं लोम-लोगोत्तर उभयसंज्ञाप्रतिबद्धं किंचित् स्वसमयसंज्ञाप्रतिबद्धं भवति । “अनुपविसति” अस्य व्याख्या-

[भा. १०८३] चरादिनियट्ठेसुं, पागेव कते तु पविसणं जं तु ।

तं होतणुप्पविसणं, अनुपच्छा जोगतो सिद्धं ॥

चू-“अनु” पश्चाद्भावे, घगादिसु सण्णियट्ठेसु पच्छा पागकरणकालतो वा पच्छा । एवं अनुशब्दः पश्चाद्योगे सिद्धः ॥

[भा. १०८४] एत्तो एमतरेणं, सहितो जो पविसती तु भिक्खस्स ।

सो आणाअणवत्थं, मिच्छत्तविराधणं पावे ॥

चू-एत्तो एमतरेण गिहत्थेण वा अन्नतित्थिएण वा समं पविसंतस्स आणातिया दोसा आयसंजमविराहणा ॥

[भा. १०८५] ओभावणा पवयणे, अलद्धिमंता अदिन्नदाना य ।

जाणंति च अप्पाणं, वसंति वा सीसगणिवासं ॥

चू-पंडरंगादिपसु सद्धिं हिंडंतस्स पवयणोभावणा भवति । लोगो वयति पंडरंगादिपसायओ लभंति । सयं न लभंति । असारप्रवचनप्रपञ्चत्वात् । अधवा लोगो वदति-अलद्धिमंता य परलोगे वा अदिन्नदाना आत्मानं न विदंति । सूद्रा इति पंडरंगादिशिष्यत्वमभ्युपगता वसंति, अतो एभिः

सार्द्धं पर्यटंते । किं चान्यत ॥

[भा.१०८६] अधिकरणमंतराए अचियत्ता संखडे पदोसे य ।

एगस्सऽद्वा दोण्हं, दोण्ह व अद्वाए एगस्स ॥

सू- गिही अयगोलसमाणो न वड्ढति भणितुं एहि, निसीद, तुयड्ढ, वयाहि वा । भणतो अधि-
करणं । गिहत्यो अलद्धी साहू लद्धी तो साहुस्स अंतरायं, अह संजतो अलद्धी तो गिहत्यस्स
अंतरायं जेण समं हिंडति, दातारस्स वा अच्चियत्तं । किं मया समं हिंडसि ति अधिकरणं भवे ।
असंखडे उण पदुड्ढो । अवस्सं अगाणणा हिंडंज्ज, पंतावणादि वा करंज्ज, एगस्स गिहिणा नाणेओ
दोण्ह वि देज्ज, तं येव अंतरायं अचियत्ताए संखडाती य साहुस्स करेज्ज, दातारस्स वा करेज्ज,
उभयस्स वा कुज्जा । दोण्ह वा अद्वा नीगियं एगस्स देज्ज, साहुस्स गिहत्यस्स वा ते येव अंतराताती
दोसा ॥ जतो भण्णति-

[भा.१०८७] संजयपदोसगहवति, उभयपदोसे अनेगधा वा वि ।

नट्ठे हित विस्सरिते, संकेगतरे उभयतो वा ॥

सू- संजयगिहिउभयदोसा इति गतार्थ एव । 'अनेगहा व'ति अस्य व्याख्या - नट्ठे दुपचतुप्पद
अएए वा एतेसु येव हडेसु वत्थादिएसु वा विसुमरिएसु साधुं गिहिं वा एगतरं संकेज्ज उभयं वा ।
किह पुणाति संकेज्ज ? एते समणमाहणा परोप्परं विरुद्धा एगतो अडंति, न एते जे वा ते वा, नूनं
एतेघोराघारिया वा कामी वा, दुपयादि वा अवहडमेएहिं । जम्हा एते दोसा तम्हा गिहत्यऽण्णतिस्सीहिं
समं भिक्खाए न पविसियव्वं ॥ वितियपदेण कारणे पविसेज्जा वि जतो-

[भा.१०८८] वितियपदमंचियंगी, रायदुड्ढो सहत्थगेलण्णे ।

उवधीसरीरतेणग, पडिणीते साणमादीसु ॥

सू- "अंचियं" दुब्भिकखं । एतेसु अचियादिसु एतेहिं गिहत्यण्णतिस्सीहिं समं भिक्खा लब्धति
अग्रहा न लब्धति, अतो तेहिं समाणं अडे । सो य जति अहाभद्दो निमंतेइ वा अहाभद्दएण पुण
समाणं दो तिनि घरा अन्नहा ते येव संखडादी । रायदुड्ढे सो रायवज्जभो गिलाणस्सोसह-पत्थभोयण
ति सो दव्वावेति अन्नहा न लब्धति । भिक्खायरियं वा वड्ढंतस्स उवहिसरीरतेणारक्खपडिणीयसाणे
वा वारेति । आदिसद्दातो गोणसूयराती ॥

पविसतो पुण इमा विहि-

[भा.१०८९] पुव्वगते पुरओ वा, समगपविड्ढो व अन्नभावेणं ।

पच्छाकडादि मरुगादिणाति पच्छा कुलिगीणं ॥

सू- गिहत्य अन्नतिथिएसु पुव्वपविड्ढे सयं वा पुव्व पविड्ढो "अन्नभावे"ति एरिसं भावं
दरिसति जेण न नज्जति, जहा एतेण समाणं हिंडंति ।

अडंतस्स य इमो विही- पुव्वं पच्छाकड-मरुएसु, तओ पच्छाकड-अन्नलिंगीसु, तओ
अहाभद्दमण्णलिंगीणा । अहाभद्दए वि एस चेव कमो ॥

सू. (९९) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा परिहारिए वा अपरिहारिएण सद्धिं
बहिया विहारभूमिं वा वियारभूमिं वा निक्खमइ वा पविसइ वा; निक्खमंतं वा पयिसंतं वा सातिज्जति ।

सू- सण्णावोसिरण वियारभूमी, असज्झाए सज्झायभूमी जा सा विहारभूमी, मा

उष्णामगपोरिसी भण्णति ।

[भा. १०९०] नो कप्पति भिक्खुस्सा गिहिणा अधवा वि अन्नतिथीणं ।

परिहारियस्स ऽपरिहारिणं गंतुं वियाराए ॥

[भा. १०९१] एतो एगत्तरेणं सङ्गितो जो गच्छती वियाराए ।

सो आणा अणदत्तं, मिच्छत्तविराधणं पावे ॥

[भा. १०९२] वीयारभूमिदोसा, संका अपवत्तणं कुरुकुयाय ।

दव अप्यकलुसगंधे, असती व करेअ उद्वाहं ॥

सू- वीयारभूमीए पुरिसापातसंलोअदोसा । संकाए वा न पवत्तति । अपवत्तंते य । पुत्तनिरोहो-
गाहा । त्रयः शल्याः श्लोकः । मट्टियाए बहुदवेण य कुरुकुया कारेयव्वा । एत्थ
उच्छोलणउपीलणादीदोसा । अह कुरुकुयं न करेति उद्वाहो । अप्पेण वा ददेणं कलुसेण वा दवेणं
निस्सेवेतं दड्ढं चउत्थ रसियादिणा वा गंधिल्लेण अभावे वा दवस्स अनिल्लेविते जनपुरओ उद्वाहं
करेअ । जम्हा एते दोसा तम्हा तेहिं सङ्गि न गंतव्वं । अववादपए पत्ते वस्सेअ-

[भा. १०९३] वीयारभूमि असती, पडिनीए तेणसावतभए वा ।

रायदुड्ढे रोधग-जतणाए कप्पते गंतुं ॥

सू- अन्नओ वीयारभूमीए असति जतो ते गिहत्यअन्नत्थिया वट्ठंति ततो वएआ जतो
अनावातमसंलोअंतओ पडिनीततेणसावयबोधितदोसा अंतरेतत्थ वा गंधिल्ले गतस्स, अतो गिहत्येहिं
समं गच्छे, ते निवारेंति । रायदुड्ढे रायवल्लमेण समाणं गम्मइ । रोहए एगा येव सण्णाभूमी, एरिसेहिं
कारणेहिं जयणाए गम्पति ॥ सा य इमा जयणा -

[भा. १०९४] पच्छाकड-वत-दंसण-असंणि-गिहिए तहेव लिंगीसु ।

पुव्वमसोए सोए, पउरदवे मत्तकुरुया य ॥

सू- पुव्वं पच्छाकेसु गिहियाणुव्वएसु तेसु येव दंसणसावएसु, ततो एसु येव कुत्तिथिएसु,
ततो असंणिगिहत्येसु, ततो कुलिंगिएसु असंणीसु सव्वासु, सव्वेसु पुव्वं असोयवादिसु, पच्छा
सोयवादीसु, दूरं दूरेण परम्मुहो वेलं वज्जंतो पउरदवेणं मट्टियाए य कुरुकुयं करंतो अदोसो ॥

[भा. १०९५] एमेव विहारम्भी, दोसा उड्ढंचगादिया बहुधा ।

असती पडिणीयादिसु, बित्थियं आगाढ-जोगिस्स ॥

सू- विहारभूमीए वि प्रायसः एत एव दोषा, उड्ढं चकादयश्च अधिकतरा, बहवः अन्ये उड्ढं
चका कुट्टिदा उद्वाहंति वा वंदनादिसु । प्रत्यनीकावि द्वितीयपदं पूर्ववत् ।

चोदगो भण्णति - जत्थेत्थिया दोसा तत्थ तेहिं समाणं गंतुं बित्थियपदेण वि सज्झाओ मा
कीरउ । आयरियो भण्णति - आगाढजोगिस्स उद्देससमुद्देसादओ अवस्सं कायव्वा उवस्सए य
असज्झाइयं बहिं पडिणीयादि अतो तेन समाणं गंतुं करंतो सुद्धो ॥ १०९५ ॥

सू. (१००) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा परिहारिओ अपरिहारिएहिं सङ्गि
गामाणुमाणं दूइज्जति; दूइज्जंतं वा सातिज्जइ ॥

सू- ग्रामादन्यो ग्रामः ग्रामानुग्र मं । शेषः सूत्रार्थ पूर्ववत् ।

[भा. १०९६] नो कप्पति भिक्खुस्सा, परिहारिस्सा तु अपरिहारीणं ।

गिहिअन्नतित्थिएण व, गामणुगामं तु विहरित्ता ॥

[भा.१०९७] एत्तो एगतरेणं, सहितो दूइअति तु जे भिक्खू ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्तविराधणं पावे ॥

चू-दुइ गतौ, “दूइअति” ति रीयति गच्छतीत्यर्थः । रीयमाणो तित्थकरणं आणं भजेति ।
अणवत्थं करेति । मिच्छत्तं अन्नेसिं जनयति । आयसंजमविराधणं पावति ॥

इमं च पुरिसविभागेण पच्छित्तं-

[भा.१०९८] मासादी जा गुरुगा, मासो व विसेसिओ चउण्हं पि ।

एवं सुत्ते सुत्ते, आरुवणा होति सट्ठाणे ॥

चू-अगीयत्थभिक्खुणो गीयत्थभिक्खुणो उवज्झायस्स आयरियस्स एतेसिं घउण्हवि मासादि
गुरुगंतं अहवा - मासलहुं चेव कालविसेसियं । अहवा - अविसेसियं चेव मासलहुं ।

घोदगाह- किं निमित्तमिह सुत्ते पुरिसविभागेण पच्छित्तं दिन्नं ? आचार्याह- सर्वसूत्रप्रदर्शनार्थं ।
सुत्ते सुत्ते पुरिसाण सट्ठाणपच्छित्तं दडुव्वं ॥ इमा संजम विराधना-

[भा.१०९९] संजतगतीए गमणं, ठाण-निसीयणा तुअट्ठणं वा वि ।

वीसमणादि यणेषु य, उच्चारदी अवीसत्था ॥

चू-जहा संजओ सिग्घगतीए मंदगतीए वा वच्चति तहा गिहत्यो वि तो अधिकरणं भवति ।
तण्हाधुहाए वा परिताविअतिसं निष्फण्णं । वीसगंतो सग्गिण्णुदनी तावत्तण्हाणं निसीयणं तुगट्ठणं
वा करेति । भत्तपाणादियणे उच्चारपासवणेषु य सागारिउ त्ति काउ अवीसत्थो ॥ साहु-णिस्साए
वा गच्छंतो फलादि साएआ अहिकरणं । साहू वा तस्स पुरओ वितियपदेण गेण्हेआ,
परितावणानिष्फण्णं पादपञ्जणादि वा करेआ, तत्थ वि सट्ठाणं । अह करेति उट्ठाहो ।
भाष्यकारेणैवायमर्थो उच्यते-

[भा.११००] मासादी जा गुरुगा, भिक्खु वसभाभिसेग आयरिए ।

मासो विसेसिओ वा, चउण्ह वि चतुसु सुत्तेसु ॥

[भा.११०१] अत्थंडिलमेगतरे, ठाणादी खच्छ उवहि उट्ठाहो ।

धरणनिसग्गे वातोभयस्स दोसा ऽपमज्जरओ ॥

चू-साहुनिस्साए गिहत्यो गिहत्यनिस्साए वा साहू अत्थंडिले ठाएअ, खच्छोवहिणा भारंदुदुहु
त्ति उट्ठाहं करेति, धरणनिसग्गे वायकाइयसण्णाएण उभयहा दोसो, पमज्जंतस्स उट्ठाहो अपमज्जंताण
य विराहणा । जम्हा एते दोसा तम्हा न गच्छेआ ॥

[भा.११०२] वितियपदं अट्ठाणे, मूढमयाणंतदुट्ठणहे वा ।

उवधी सरीरतेणग, सावत्तभय दुल्लभपवेसो ॥

चू-अट्ठाणे सत्थिएहिं समं वच्चति, पंथाओ वा मूढो दिसातो वा मूढो साहू-जाव-पंथे उयरंति ।
पंथमयाणंतो वा जाणगेहिं समं गच्छेअ, रायदुडे वा रायपुरिसेहिं समं गच्छे, बोधिकादिभया नट्ठो
वा तेहिं समाणं निदोसो हवेअ, तेणगभए वा गच्छे, सावयभए वा अणम्मि वा गरदेसरअे दुल्लभपवेसे
तेहिं समं पविसेअ, अन्नहा न लब्धमति ॥ जत्थ पुण नगरादिसु विहरति तत्थ अच्छंतो नितितो
भवति । तेहिं समाणं गच्छतो इमा जयणा-

[भा. ११०३] निष्पन्नं पिडितो गमणं, वीसमणादी पदा तु अन्नस्य ।

सावत-सरीर-तेजग-भएसु तिष्ठानभयणा तु ॥

चू-निष्पन्नं पिडितो गच्छति, पिडितो ठिता सर्व्वं पमज्जणाति सामायारि पउंजति, वीसमणाती पदा जति असंजतो थंडिले करेति तो संजया अन्नथंडिले ठायंति, तेन सावयभयं जइ पिडितो तो मज्जतो पुरतो वा गच्छति ॥

मू. (१०३) जे भिदंछु अन्नदरं फणरज्जायं पडिगडित्त पुनरं पुण्णं आइयइ, कसायं कसायं परिडुवेइ, परिडुवेतं वा सातिज्जति ॥

चू-अन्यतरग्रहणात् अनेके पानकाः प्रदर्शिता भवन्ति, खंड-पानक-गुल-सकरा-दालिम-मुहिता-चिंचा-दिपाने जातग्रहणात् प्रासुकं, पडीत्युपसर्गं । ग्रह आदाने, विधिपूर्वकं गृहीत्वा, पुष्पं नाम अच्छं वण्णगंधरसफासेहिं पधानं, कसायं स्पृशदिप्रतिलोममप्रधानं कलुषं बहलमित्यर्थः । स्वसमयसंज्ञाप्रतिबद्धं इदं सूत्रम् । एवं करंतस्स मासलहुं । एस सुत्तथो । अहुणा निज्जुत्ती-

[भा. ११०४] जं गंधरसोवेतं, अच्छं व दवं तु तं भवे पुष्पं ।

जं दुब्धिगंधमरसं, कलुसं वा तं भवे कसायं ॥

[भा. ११०५] धेतूण दोन्नि वि दवे, पत्तेयं अहव एकतो चेव ।

जे पुष्पमादिइत्ता, कुञ्ज कसाए विगिंचणतं ॥

चू-दोन्नि वि पुष्पं कसायं च एगम्भि व भायणे पत्तेगेषु वा भायणेषु पुष्पमाइत्ता कसाय-परिडुवणं करेअ तस्स मासलहुं ॥ इमे दोसे पावेअ-

[भा. ११०६] सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्तविराधणं तहा दुविधं ।

पावति जम्हा तेणं, पुव्व कसाए तरं पच्छा ॥

चू-आयसंजमविराहणा-पुव्वं कसायं पिवे, इतरं पुष्पं पच्छा ॥

जो पुष्पं पुंथ्वि पिवे कसायं परिडुवेति तस्सिमे दोसा-

[भा. ११०७] तम्मि य गिद्धो अन्नं, नेच्छे अलभंतो एसणं पेळे ।

परिठाविते य कूडं, तसाण संगामदिडंतो ॥

चू-अच्छदवे गिद्धो अन्नं कसायं नेच्छति पातुं, तं कसायं परिडुवेतु पुणो हिंडंतस्स सुत्तादिपलिमंथो । अच्छं अलभंतो वा एसण पेळेअ आयविराहणातिता य बहुदोसा, कलुसे य परिडुविए कूडदोसो, जहा कूडे पाणिणो वज्जंति तहा तत्थ वि मच्छियाती पडिवज्जंति, अन्ने य तत्थ बहवे पयंगाणि पतंति । पिपीलिगाहि य संसज्जति । एवं बहु तसघातो दीसति ।

एत्थ संगामदिडंतो - तत्थ कलुसे परिडुविए मच्छियाओ लग्गंति, तेसिं घरकोइला थावति, तीएवि मज्जारी, मज्जारीए, सुणगो, सुणगस्स वि अन्नो सुणगो, सुणगनिमित्तं सुणसामिणो कलहंति । एवं पक्खापक्खीए संगामो भवति । जम्हा एते दोसा तम्हा नो पुष्पं आदिए कसायं परिडुवेति ।

इमा सामायारी-वसहिपालो अच्छंतो भिक्खागयसाहु आगमणं नाउं गच्छमासज्ज एक्कं दो तिन्नि वा भायणे उग्गाहति तो जो जहा साधुसंघाडगो आगच्छति तस्स तहा पाणभायणाउ अच्छंतो भायणेषु परिग्गालेति । एवं अच्छं पुढो कज्जति कलुसं पि पुढो कज्जति । तं कसायं भुत्ते वा अभुत्ते वा पुव्वं पिवंति तम्मि निडित्ते पच्छा पुष्पं पिवंति ॥ पुष्पस्स इमे कारणा-

[भा.११०८] आयरियअभावित पाणगड्ढता पादपोसधुवण्डा ।

होति य सुहं विवेगो, सुह आयमणं च सागरिए ॥

सू- आयरियस्स पाण-यतणा । एवं अभावियसेहस्स वि उत्तरकालं पाणगड्ढता पायुपोसं अपानहारम्, एतेसिं धवण्डा । उच्चरियस्स य सुहं विवेगो कज्जति । न कूडाति दोसा भवन्ति । सागरिए य आयमणांदे सुहं कज्जति ॥

[भा.११०९] भाणस्स कप्पकरणं, दड्ढणं बहि आयमंता वा ।

ओभावणमग्गहणं, कुञ्जा दुविधं च वोच्छेदं ॥

सू- अच्छं भायणकप्पकरणं भवति । बहले पुण इमे दोसा - वसहीए बहिं चंक्रमणभूमीए वा वहिं आयमंते दड्ढं सागारिओ लोगमज्जे ओभावणं करेज्ज, सच्चपासंडीणं इमे अहम्मतरा, असुचित्वात् । अग्गहणं वा करेज्ज सर्वलोगपाखंडधर्मातीता एते अग्राह्याः । अनादरो वा अग्गहणं । दुविहं वोच्छेदं करेज्ज-तदद्रव्याण्यद्रव्ययोः । तदद्रव्यं पानकं, अन्यद्रव्यं भक्तवस्त्रादि । अहवा- तस्य साधोः, अन्यस्य वा साधोः, ॥ अववाएणं पुण परिट्ठवेंतो वि सुद्धो, जतो-

[भा.१११०] वितियपद दोन्नि वि बहू, मीसे व विगिंचणारिहं होञ्जा ।

अविगिंचणारिहे वा, जवणिज्ज गिलाणमायरिए ॥

सू- दो वि बहू पुष्पं कसायं वा नज्जति जहा अवस्सकायं परिट्ठविज्जति । जइ वि तं पिज्जति ताहे तं न पिवति, पुष्पं पिवति । तस पत्तेयगहियाणं विही । अह मीसं गहियं, तत्थ गालिए पुष्पं बहुयं कसायं थोवं, ताहे तं परिट्ठविज्जति पुष्पं पिवति । अहवा - कसायं विगिंचणारिहं होञ्जा अनेसणिज्जति, ताहे परिट्ठविज्जति । अहवा - अविगिंचणारिहं पि जं आयरियातीणं जा (ज) वणिज्जं न लभति । एवं परिट्ठवेंतो सुद्धो ॥ विगिंचणारिहस्स वक्ख्खाणं इमं-

[भा.११११] जं होति अपेज्जं जं वऽनेसियं तं विगिंचणारिहं तु ।

विसकतमंतकतं वा, दच्चविरुद्धं कतं वा वि ॥

सू- “अपेयं” मज्जमांसरसादि, “अनेसणियं” उगुगमादि दोसजुत्तं । अहवा - अपेयं इमं पच्छध्येण विससंजुत्तं, वसीकरणादिमंतेण वा अभिमंतियं । दच्चविरुद्धं - जहा खीरंबिलाणं ॥

सू. (१०२) जे भिक्खू अन्नयरं भोयणजायं पडिगाहिता सुब्धिं सुब्धिं भुंजइ, दुब्धिं दुब्धिं परिट्ठवेइ, परिट्ठवेतं वा सतिज्जति ॥

सू- सुभं-सुब्धी, असुभं-दुब्धी, शेषं पूर्ववत् ।

भा। (१११२) वण्णेण य गंधेण य, रसेण फासेण जं तु उववेतं ।

तं भोयणं तु सुब्धिं, तच्चिवरीयं भवे दुब्धिं ॥

सू- जं भोयणं वण्णगंधरसफासेहिं सुभेहि उववेतं तं सुब्धिं भण्णति, इतरं दुब्धिं ॥

[भा.१११३] अहवा - रसालमवि दुग्गंधिं, भोयणं तु न पूइतं ।

सुगंधमरसालं पि, पूइयं तेन सुब्धिं तु ॥

सू- रसेण उववेयं पि भोयणं दुब्धिगंधं न पूजितं दुब्धिमित्यर्थः । अरसालं पि भोयणं सुभगंधजुत्तं पूजितमित्यर्थः ॥

[भा.१११४] घेत्तूण भोयणदुगं, पत्तेयं अहव एकतो चेव ।

जे सुब्बि भुंजित्ता, दुब्बि तु विगिंचणे कुञ्जा ॥

सू- सुब्बि दुब्बि च भोयणं एकतो, पत्तेय वा घेतुं जो साहू सुब्बि भोछा दुब्बि परिद्वेवेति तस्स मासलहुं ॥ इमे य दोसा-

[भा. १११५] सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्तविराधणं तथा दुविधं ।

पावति जम्हा तेणं, दुब्बि पुब्बेतरं पच्छा ॥

[भा. १११६] इमे य दोसा-रसगेहि अधिकखाए, अविधि सङ्गालपक्कमे माया ।

लोभे एसणघातो, दिट्ठतो अज्जमंगूहिं ॥

सू- रसेसु गेही भवति । अन्नसाहूहिं तो अहिगं खायति । भोयण-पमाणतो अहिगं खायति । एगओ गहियस्स उद्धरित्तुं सुखं खायति इतरं छड्ढेति । कागसियालअखइयं० कारग गाहा । एव अविही भवति ।

इंगालदोसो य भवति । रसगिद्धो गच्छे अ धितिं अलभतो गच्छाओ पक्कमति अपक्रमतीत्यर्थः । मायी मंडलीए रसालं अलभंतो भिक्खागओ रसालं भोत्तुमागच्छति । “भद्दकं-भद्दकं भोछा विवण्णं विरसमाहारेत्यादि” । रसभोयणे लुद्धो एसणं पि पेहेति ।

एत्थ दिट्ठतो-अज्जमंगू आयरिया बहुस्सुया बहुपरिवारा मधुरं आगता । तत्थ सड्ढेहिं धरिज्जंति ता कालंतरेण ओसण्णा जाता । कालं काऊण भवणवासी उववण्णो साहुपडिबोहणद्धा आगओ । सरीरमहिमाए अद्धक्ताए जीहं निस्सालेति । पुच्छिओ को भवं ? भणाति-अज्जमंगूहं । साधू सद्धा य अनुसासितं गतो । एते दोसा । पडिपक्खे अज्जसमुद्धा । ते रसगिद्धीए भीता एकतो सब्बं मेलेउं भुंजंति, तंच “अरसं विरसं वावि, सब्बं भुंजेण छड्ढुए” । सूत्राभिहितं च कृतं भवति ॥ “रसगिहि” ति अस्य व्याख्या-

[भा. १११७] सुब्बी दढ्मगजीहो, नेच्छति छातो वि भुंजितं इतरं ।

आवस्सयपरिहाणी, गोयरदीहो उ उज्झिमिया ॥

सू- “इतरं” दुब्बि, तं लभंतो वि सुब्बि भतनिमित्तं दीहं भिक्खायरियं अडसि । सुत्तथमादिएसु आवस्सएसु परिहाणी भवति । दुब्बियस्स “उज्झिमिया” परिद्वारणिया ॥ अधिकखाए” ति अस्य व्याख्या-

[भा. १११८] मणुण्णं भोयणञ्जायं, भुंजंताण तु एकतो ।

अधियं खायते जो उ, अहिक्खाए स बुद्धति ॥

सू- मनसो रुचितं मनोज्ञं, “भोअणं” असनं, जातमिति प्रकार-वाचकः, साधुभिः साख्खं भुंजतः जो अधिकतरं खाए सो अधिकखाओ भण्णए ॥ जम्हा एते दोसा-

[भा. १११९] तम्हा विधीए भुंजे, दिन्नम्मि गुरूण सेसे रातिणितो ।

भयति करंबेऊणं, एव समता तु सब्बेसिं ॥

सू- का पुण विही ? जाहे आयरियगिलाणबालबुद्धआदेसमादियाणं उक्कड्डियं पत्तेयगहियं वा दिन्नं सेसं मंडलिरातिणिओ सुब्बि दुब्बि दब्बाविरोहेण करंबेउं मंडलीए भुंजति । एवं सब्बेसिं समता भवति । एवं पुव्वुत्ता दोसा परिहरिया भवंति ॥ कारणओ परिद्वेव्जा-

[भा. ११२०] वितियपदे दोन्नि वि बहू, मीसे व विगिंचणारिहं होआ ।

अविगिंचणारिहे वा जवणिअगिलाणमायरिए ॥

[भा.११२१] जं होज्ज अभोअं जं, चऽणेसियं तं विगिंचणरिहं तु ।

विसकयमंतकयं वा, दव्वविरुद्धं कतं वा वि ॥ पूर्ववत् ॥

मू. (१०३) जे भिक्खु मणुण्णं भोयणजायं पडिगाहेत्ता बहुपरियावन्नं सिया, अदूरे तत्थ साहम्मिया संभोइया समणुअ अपरिहारिया संता परिवसंति, ते अनापुच्छिया अनिमंतिया परिद्वेवेति, परिद्वेवेतं वा सातिअति ॥

मू- जं चेव सुब्भिसुत्ते सुब्भिभोयणं वुत्तं तं चेव मणुण्णं । अहवा - भुक्खत्तस्स पंतं पि मणुण्णं भवति । अट्ठम-छट्ठ-चउत्थ-आयंक्किलोगासणियाण ओमच्छग परिहाणीए हिंडंताणं असह, सहूण जहाविधीए दिव्वुअरियं । बहुणा प्रकारेण परित्यागभावन्नं बहुपरियावन्नं भण्णति । न दूरे अदूरे आसणमिद्वयर्थः । “तत्थ” ति स्ववसधीए स्वग्रामे वा संभुजंते संभोइया. समणुण्णा उज्जयविहारी ।

चोदगाह-संभोइयगहणातो चेव अपरिहारिगहणंसिद्धं, किं पुणो अपरिहारिगहणं ? आचार्याह - चउभंगे द्वितीयभंगे सातिचारपरिहरणार्थं । “संत” इति विद्यमानः ।

[भा.११२२] जं चेव सुब्भिसुत्ते, वुत्तं तं भोयणं मणुण्णं तु ।

अहवा वि परिब्भुसितस्स मणुण्णं होति पंतं पि ॥

मू- “परिब्भुसितो” बुभुक्षितः । शेषं गतार्थम् ॥ आचार्यो विधिमाह-

[भा.११२३] जावतियं उवयुज्जति, तत्तियमेत्ते तु भोयणे गहणं ।

अतिरेगमणद्वाए, गहणे आणादिणो दोसा ॥

मू- परिमाणतो जावतित्तं उवउज्जति तप्पमाणमेव धेत्तव्वं । अतिरेगं गेण्हंते लोभदोसो, परिद्ववणियदोसो य, आणाइणो य दोसा, संजमे पिपीलियादी मरंती, आयाए अतिबहुए भुत्ते विसूचियादी, तम्हा अतिप्पमाणं न धेत्तव्वं ॥ चोदग आह-

[भा.११२४] तम्हा पमाणगहणे, परियावण्णं निरत्थयं होती ।

अथवा परियावण्णं, पमाणगहणं ततो अजुत्तं ॥

मू- तस्मादिति जति प्पमाणजुत्तं धेत्तव्वं तो परियावण्णगहणं नो भवति, सुत्तं निरत्थयं । अह परियावण्णगहणं तो पमाणगहणमजुत्तं अत्तो निरत्थतो ॥ अह दोण्ह वि गहणं ।

[भा.११२५] एवं उभयविरोधे, दो वि पया तू निरत्थया होति ।

जह हुंति ते सयत्था, तह सुण वोच्छं समासेणं ॥

मू- अहवा - दो वि पदा निरत्थया । आचार्याह - पच्छद्धं ॥

[भा.११२६] आयरिए य गिलाणे, पाहुणए दुल्लभे सहसदाणे ।

पुव्वगहिते व पच्छा, अभत्तछंदो भवेअहि ॥

मू- जत्थ सद्धाइठवणा कुला नत्थि तत्थ पत्तेयं सव्वसंघाडया आयरियस्स गेण्हंति । तत्थ य आयरिओ एगएगसंघाडगाणीतं गेण्हति, सेसं परिद्ववणियं भवति । एवं गिलाणस्स वि सव्वे संदिद्धा सव्वेहिं गहियं । एवं पाहुणे वि । अहवा - को इ संघाडतो दुल्लभ-वव्वखीरातिणा निमंतितो सहसा दातारेण भायणं महंतं भरियं । एवं अतिरित्तं । अहवा - भत्ते गहिए पच्छा अभत्तछंदो

जातो । एवं वा अतिरेगं होञ्ज ॥

[भा. ११२७] एतेहिं कारणेहिं, अतिरेगं होञ्ज पञ्जयावण्णं ।
तमणालोएत्ताणं, परिद्वेत्ताण आणादी ॥

सू- जंतुमे चोइयं पञ्जतावण्णं कारणेहिं हवेञ्ज । तमेव पञ्जतावण्णं अनालोएत्ता अनिमंतेत्ता परिद्वेत्ति तस्स आणादी मासलहुं च पच्छित्तं ॥ इमे य परिचत्ता-

[भा. ११२८] बाला बुद्धा सेहा, खमग-गिलाणा महोदरा एसा ।
सव्वे वि परिद्वत्ता, परिद्वेत्तेण ऽणापुच्छ ॥

सू- बाला बुद्धा ऽभिकखसुहा पुणो वि जेमेञ्ज, सेहा वा अमाविता पुणो वि जेमेञ्जा, खमगो वा पारणो पुणो जेमेञ्ज, गिलाणा वा तं पाउणं, महोदरा वा मंडलीएण उवउद्धा जेमेञ्जा, आदेसा वा तेहि आगता होञ्ज, अद्धाणखिन्ना वा न जिमिता पुणो जेमेञ्ज । तत्थ अनापुच्छित्तुणं परिद्वेतो एते सव्वे परिद्वत्ता ॥ इमं पच्छित्तं-

[भा. ११२९] आयरिए य गिलाणे, गुरुगा लहुगा य खमग-पाहुणए ।
गुरुगो य बाल-बुद्धे, सेहे य महोदरे लहुओ ॥

सू- जति तेणा भत्तेण विणा आयरिय-गिलाण-विराधणा भवति तो आनिंतस्स अनापुच्छा परिद्वेत्तस्स चउगुरुगा, खमए पाहुणए य चउलहुगा, बाले बुद्धे गुरुगो, सेहे महोदरे लहुओ ॥
चोदग आह-

[भा. ११३०] जदि तेसिं तेन विना, आबाधा होञ्ज तो भवे चत्ता ।
नीते वि हु परिभोगो, भइतो तम्हा अनेगंतो ॥

सू- “जति तेसिं” आयरियादीणं तेन भत्तेण विणा परितावणाती पीला हवेञ्ज तो ते चत्ता हवेञ्ज, जति नीए परिभोगः स्यात्, तस्मादनेकान्तत्वात् तेषामानीयमानेनावश्यं दोष इत्यर्थः ॥
आचार्याह-

[भा. ११३१] भुंजंतु मा व सम्पणा, आतविसुद्धीए निज्जरा विउला ।
तम्हा छउमत्थेणं, नेयं अतिसेसिए भयणा ॥

सू- अमुक्तेऽपि साधुभिः आत्मविसुद्धया नयतः विपुलो निर्जरालाभो भवत्येव । छद्मनि स्थितः छद्मस्थ अनतिशयी तेनावश्यं नेयं । सतिसतो पुण जाणित्ता “भुंजइ” तो नेति, अन्नहा न नेति ॥

चोदग आह - आयविसुद्धीए अपरिभुंजंते कहां निर्जरा ? आचार्यो दृष्टान्तमाह-

[भा. ११३१] आतविसुद्धीए जती, अविहिंसा-परिणतो सति वहे वि ।
सुज्जति जतणाजुत्तो, अवहे वि हु लग्गति पमत्तो ॥

सू- यथा आत्मविसुद्ध्या यति प्रव्रजितः न हिंसा अहिंसा तद्भावपरिणतः यद्यपि प्राणिनं बाधयति तथापि प्राणातिपातफलेन न युज्यते, यतनानयुक्तत्वात् । पमत्तो पुण भावस्स अविशुद्धत्वात् अवहेतो वि प्राणातिपातफले लग्गति ति ॥ दिद्वंतोवसंहारमाह-

[भा. ११३३] एमेव अगहितम्मि वि, निज्जरलीभो तु होति सम्पणस्स ।
अलसस्स सो न जायति, तम्हा निज्जा सति बलम्मि ॥

सू- अगहिते वि मत्तपाणे आयविसुद्धीओ नेतस्स निज्जरा विउला भवति । जो पुण

अलसदोसजुतो तस्स सो निञ्जरालाभो न भवति । तस्मान्निर्जरालाभार्थिना सति बले नेयं ॥

तत्थिमो कमो भणति-

[भा.११३४] तम्हा आलोएत्ता, सक्खेतेसालए इतरे पच्छा ।

खेत्तंतो अन्नगामे, खेत्तबहिं वा अवोच्चत्थं ॥

शू- “आलोएति” कहयति, “सक्खेते” स्वग्रामे, “सालए” स्वप्रतिश्रये जेड्डिया संभोतिया ते भणाति - इमं मत्तं जइ अड्डो मे तो घेप्पउ । जइ ते नेच्छंति ताहे अन्ने भणाति । “इतरे पच्छा” स्वग्रामे वा अन्नप्रतिश्रये, जति ते वि नेच्छंति ताहे सक्खेते अन्नगामे, जति ते पि नेच्छंति ताहे खेत्तबहिं अन्नगामे कारणतो निञ्जति । एवं अवोच्चत्थं नेति । कारणे अन्नसंभोतिएसु वि एस चेव कमो ॥ उक्कमकरणप्रतिषेधार्थम्-

[भा.११३५] आसन्नुवस्सए मोत्तुं, दूरत्थाणं तु जो नए ।

तस्स सव्वे व बालादी, परिच्चायविराधना ॥

शू- आसन्ने मोत्तुं जो दूरत्थाणं पक्खवाएण नेति तस्स सा येव बालातिविराहणा पुव्वुत्ता ॥ स्वजनममीकारप्रतिषेधार्थम्-

[भा.११३६] न पमाणं गणो एत्थं, न सीसो नेव नात्ततो ।

समुण्णता पमाणं तु, कारणं वा विधज्जआं ॥

शू- मूलभेदो गणो, गच्छो वा गणो, सो अत्र प्रमाणं न भवति । मम सीसो मम स्वजनः इदमपि प्रमाणं न भवति । समुण्णता संभोगो सोऽत्र प्रमाणं । कारणे पुण आसण्णे मोत्तुं दूरे नेति, संभोतिए वा मोत्तुं अन्नसंभोतियाण वि नेति । तं पुण गिलाणाति कारणं बहुविहं ॥

अवचाएण अनेतो सुद्धो-

[भा.११३७] बित्थियपद होज्जमणं, दूरद्धाणे सपच्चवाए य ।

कालो वाऽतिक्रमता, सुब्धी लंभे व तं दुब्धिं ॥

शू- “अप्यं” स्तोत्रं अनेतो विसुद्धो, दूरं वा अद्धाणं दूरे आसण्णे वा सपच्चवाए न नेति, जाव आदिच्चो अत्यमेति, तेहिं वा सुब्धिं लद्धं, तं च पारिक्कावणियं दुब्धिं, एवमादिकारणेहिं अनेतो विसुद्धो अपच्छिस्ती ॥

मू. (१०४) जे भिक्खू सागारियं पिडं गिण्हइ, गिण्हंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०५) जे भिक्खू सागारियं पिडं भुंजति, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

शू- सागारिओ सेज्जातरो, तस्सपिंडो न मोत्तव्वो । जो भुंजति तस्स मासलहुं ।

[भा.११३८] सागारिउ त्ति को पुण, काहे वा कतिविधो व सो पिंडो ।

असेज्जतरो व काहे, परिहरितव्वो व सो कस्सा ॥

[भा.११३९] दसा वा के तस्सा, कारणजाते व कप्पते कम्हि ।

जतणाए वा काए, एगमनेगेसु घेत्तव्वो ॥

शू- एताओ दारगाहाओ “सागारिउ” त्ति अस्य व्याख्या ।

[भा.११४०] सागारिथस्स नामा, एगद्धा नाणवंजणा पंच ।

सागारिय सेज्जायर, दाता य धरे तरे वा वि ॥

शू- एगडा एकार्थ-प्रतिपादका शक्रेन्द्रपुरन्दरादिवत् । “वंजणा” अक्खरा ते नानाप्यगारा जेसिं अभिधाणाणं ते अभिधाणा नानावंजणा, जहा - घडो पडो । एते पंच पश्चाद्धेनाभिहिता ॥

कः पुनः सागारिको भवतीति चिन्तनीयम् । कदा वा स शय्यातरो भवति । कतिविधो वा “से” तस्स पिंडः । अशय्यातरो वा कदा भवति । कस्य वा संयतस्य संबंधी स सागारिकः परिहर्तव्यः । के वा तस्य सागारिकपिण्डस्य ग्रहणे दोषाः । कस्मिन् वा कारणे जाते असी कल्पते । कया वा यतनया सपिण्डः । एकस्मिन् वा सागारिके ग्रनेकेषु द्विव्यादिषु सागारिकेषु ग्रहीष्यः । इति दातागाथातत्त्वसंगतवार्ता । एगमिन् - ऐहिकर - दातारातिन्न वि जुगवं वक्खाणेति

[भा. ११४१] अगमकरणादगारं, तस्स हु जोगेण होति सागारी ।

सेज्जा करणा सेज्जाकरो उ दाता तु तद्दाना ॥

शू- “अगमा” रुक्खा, तेहिं कतं “अगारं” घरं, तेन सह जस्स जोगो सो सागारिउ त्ति भण्णति । जम्हा सो सिज्जं करेति तम्हा सो सिज्जाकरो भण्णति । जम्हा सो साहुणं सेज्जं ददाति तेन भण्णति सेज्जादाता ॥ इदानीं “धरेति” ति-

[भा. ११४२] जम्हा धरेति सेज्जं, पडमार्णीं छज्ज-लेप्पमादीहिं ।

जं वा तीए धरेती, नरगा आयं धरो तेन ॥

शू- जम्हा सेज्जं पडमार्णीं छज्ज-लेप्पमादीहिं धरेति तम्हा सेज्जाधरो । अहवा - सेज्जादाणपाहणतो अप्पाणं नरकादिसु पडंतं धरेति त्ति तम्हा सेज्जाधरो ॥ इदानीं “तरे” ति-

[भा. ११४३] गोवाइत्तुणं वसार्थि, तत्थ ठिते यावि रक्खितुं तरती ।

तद्दानेन भवोधं, तरति सेज्जातरो तम्हा ॥

शू- सेज्जाए संरक्खणं संगोवणं, तेन तरति काउं तेन सेज्जातरो । अहवा - तत्थ वसहीए साहुणो ठिता ते वि सारक्खिउं तरति, तेन सेज्जादाणेण भवसमुद्रं तरति त्ति सिज्जातरो ॥

सेज्जारो त्ति दारं गतं । इदानीं “को पुण त्ति” दारं-

[भा. ११४४] सेज्जातरो पभू वा, पभुसंदिद्धो व होति कातव्वो ।

एगमनेगो व पभू, पभुसंदिद्धो वि एमेव ॥

शू- को सेज्जातरो पहू, सो दुक्खो - पभू वा पभुसंदिद्धो वा । पहू एगो अनेगे वा । पभुसंदिद्धो एगो अनेगा वा ॥

[भा. ११४५] सागारियसंदिद्धे, एगमणेगे चतुक्कभयणा तु ।

एगमनेगा वज्जा, नेगेसु तु ठावए एक्कं ॥

शू- एत्थ सादेस्संतए य संदिद्धेसु य चउरो भंगा । १ एक्को पहू एक्कं संदिसति । २ एगो पहू अनेगे संदिसति । एवं चउभंगो । एगो वा सेज्जातरो अनेगा वा सेज्जातरा वजेयव्वा । अववाए अनेगेसु ठावए एगं । एतं उक्खरि वक्खमाणं ॥ “को पुण” त्ति दारं गतं । इदानीं “काहे त्ति” -

[भा. ११४६] अनुण्णवित्तउग्गहं ऽगण - पाउम्माणुण्ण अइगए ठाविए ।

सिज्जाय भिक्ख भुत्ते, निक्खित्ताऽऽवासए एक्के ॥

एत्थ नेगमनय-पक्खासिता आहु । एक्को भणति-अनुण्णविए उवस्सए सागारिओ भवति ।

अन्नो भवति-जता सागारियस्स उग्गहं पविट्ठा । अन्नो भणति-जता अंगणं पविट्ठा । अन्नो भणति-जता पाउग्गं तण्डगलादि अनुण्णवितं । अन्नो भणति-जता वसहिं पविठा । अन्नो भणति-जता दोद्धिय दिमंडयं दाणाति कुलड्डवणाए वा ठवियाए । अन्नो भणति-जता सज्झायं आढत्ता काउं । अन्नो भणति-जता उवओगे काउं भिक्खाए गता । अन्नो भणति-जता भुंजिउमारखा । अन्नो भणति-भायणेसु निक्खित्तेसु । अन्नो भणति-जता देविसियं आवस्सयं कतं । एकशब्दः प्रत्येकं योज्यः ॥

[भा. ११४७] पढमे बितिए ततिए, चउत्थ जामम्मि होति वाघातो ।

निव्वाघाते भयणा, सो वा इतरो व उभयं वा ॥

अन्नो भणति-रातीए पढमे जामे गते । अन्नो भणति - बितिए । अन्नो भणति-ततिए । अन्नो भणति-चउत्थे । आयरियो भणति-सव्वे एते अनादेसा एव होंति । “वाघातो”ति “अनुण्णवितउग्गहं”गणादिसुजाव-निक्खित्तेसु” दिवसतो चेव । वाघाएण अन्नं वा खेतं गताणं सो कस्स सागारिओ भवति ?

आवस्सगादिएसु रातो पढम-बितिय-ततिय चउत्थजामेसु तव्वसहिवाघाए बोहिताति भएसु य तत्थ अवसतो न सागारिओ भवतीत्यतः सर्वे अनादेशा इत्यर्थः । “निव्वाघाए भएण” ति जति न गता निव्वाघाए, रत्तिं तत्थेव वुत्था, तो भयणा, सो वा सेज्जायरो, इतरो वा अन्नो उभयं वा ॥ “सो वा इतरो व” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ११४८] जति जग्गंति सुविहिता, करेति आवासगं तु अन्नत्थ ।

सेज्जातरो न होति, सुत्ते व कते व सो होति ॥

सू- “यदि” इत्यभ्युपगमे, रातीए चउरो वि पहरे जग्गंति, सोभणविहिता “सुविहिता” साधव इत्यर्थः । अहोरत्तस्स घरमावस्सगं अन्नत्थ गंतुं करेति स सेज्जातरो न भवति । जत्थ राउ द्विता तत्थेव सुत्ता तत्थे चरिमावस्सयं कयं तो सेज्जातरो भवति ॥

“उभयं वा” अस्य व्याख्या-

[भा. ११४९] जति जग्गंति सुविहिता, करेति आवासगं तु अन्नत्थ ।

सेज्जातरो न होति, सुत्ते व कते व सो होति ॥

सू- “यदि” इत्यभ्युपगमे, रातीए चउरो वि, पहरे जग्गंति, सोभणविहिता “सुविहिता” साधव इत्यर्थः । अहोरत्तस्स घरमावस्सगं अन्नत्थ गंतुं करेति स सेज्जातरो न भवति । जत्थ राउ द्विता तत्थेव सुत्ता तत्थेव चरिमावस्सयं कयं तो सेज्जातरो भवति ॥

“उभयं वा” अस्य व्याख्या-

[भा. ११४९] अन्नत्थ वसीऊणं, आवासगं चरिममन्नहिं तु करे ।

दोन्नि वि तरा भवंती सत्थादिसु अन्नहा भयणा ॥

सू- अन्नत्थ वसितं चरितं आवस्सयं यदि करेति अन्नत्थ तो दो वि सेज्जातरा भवंति । इदं च आयसः सार्थादिषु संभवति “अन्नह” ति गाभादिसु वसंतस्स भयणा ॥

सेज्जायरस्स सा य भयणा इमा-

[भा. ११५०] असति वसधी य वीसुं, वसमाण्णं तरा तु भइतव्वा ।

तत्थ ऽन्नत्थ व वासे, छत्तच्छायं च वज्जेति ॥

सू- जत्थ संकुडा वसही न सव्वे साहवो मायंति तत्थ वीसुं अन्नवसहीए अन्नतिभागादि आगच्छंति । एवं वसमाणं सेजातरा भइयव्वा । सा य भयणा इमा - जे सुए आगता ते जति तत्थेव कल्लदिने सुत्तपोरिसिं काउं आगच्छति त दो वि सेजायरा । अह मूलवसहिं आगम्म करेति तो सेजातरो न भवति । लाटाचार्याभिप्रायात् तत्थ वा अन्नत्थ वा वसंतु । “छत्तो” आयरिओ, तस्स छांयं वज्जेति - जत्थायरिओ वसति स सेजायरो वज्जो । सेसा असेजातरा ॥

“काहे”ति दारं गतं । इदानीं “कतिविहो व सो पिंडो ति”-

[भा. ११५१] दुविह चउव्विह छउव्विह, अट्ठविहो होति बारसविधो वा ।

सेजातरहस्स पिंडो, तव्वतिरित्तो अपिंडो उ ॥

सू- दुविहं चउव्विहं छव्विहं च एगगाहाए वक्खाणेति-

[भा. ११५२] आहारोवधि दुविहो, विदु अन्नं पानं ओहियं गहिं सो ।

असनादि चउरो ओहे, उवग्गहे छव्विधो एसो ॥

सू- आहारो उवकरणं च एस दुविहो । वे दुया चउरो ति, सो इमो - अन्नं पानं ओहियं उवग्गहियं च । असनादि चउरो ओहिए उवग्गहिए य, एसो छव्विहो ॥ इमो अट्ठविहो-

[भा. ११५३] असने पाने वत्थे, पाते सूयादिगा य चउरट्ठा ।

असनादी वत्थादी, सूयादि चउक्कगा तिन्नि ॥

सू- असने पाने वत्थे पादे, सुती आदि जेसिं ते सूतीयादिगा - सूती पिप्पल्लगो नल्लच्छंदनी कण्णसोहणयं । इमो बारसविहो - असणाइया चत्तारि, वत्थाइया चत्तारि, सूतीयादिया चत्तारि, एते तिन्नि चउक्का बारस भवंति ॥ इमो पुणो अपिंडो-

[भा. ११५४] तण-डगल-छार-मल्लग, सेजा-संधार-पीढ-लेवादी ।

सेजातरपिंडेसो, न होति सेहोव सोवधि उ ॥

सू- लेवादी, आदिसहातो कुडमुहादी, एसो सव्वो सेजातरपिंडो न भवति । जति सेजायस्स पुत्तो धूया वा वत्थपायसहिता पव्वएजा सो सेजातरपिंडो न भवति ॥

इदानीं “असेजातरो वकाहे”ति दारं-

[भा. ११५५] आपुच्छित्त-उग्गाहित, वसधीतो निग्गहोग्गहे एगो ।

पढमादी जा दिवसं, वुच्छे वज्जेअऽहोत्तं ॥

सू- एत्थ नैगमनय-पक्षाश्रिता आहुः । एगो भणति-जदा छेत्तपडिलेहएसु गएसु आयरिएणं अन्नोवदेसेण पुच्छित्तो भवति । उच्छू वोलंति ति गाहा । तदा असेजातरो भवति । अन्नो भणति - निग्गतुकामेहि उग्गाहिहं असेजातरो । अन्नो भणति - वसहीओ जाहे निग्गता । अन्नो भणति - सेजायरोग्गहातो जाहे निग्गता । एगशब्दः प्रत्येकं । “पढमाति जाव दिवसं” ति - अनुग्गए सूरिए निग्गता सूरुदयाओ असेजातरमिच्छंति । अन्नो भणति - सूरुग्गमे निग्गताण जाव पढमपहरो ताव सेजातरो वितियाइसु असेजातरो । अन्नो भणति - जाव दो जामा ताव सेजातरो, परतो असजातरो । अन्नो भणति - जाव दो जामा ताव सेजातरो, परतो असजातरो । अन्नो भणति - जाव दिवसं ताव सेजातरो परतो असेजातरो । अन्नो भणति - जाव दिवसं ताव

सेजातरो परतो असेजातरो भवति । पढमाति जाव दिवसं अस्य व्याख्या “वच्छे वज्जेजा” येनोक्तं “पढमपोरिसीए सूरुदयाओ आरब्ध-जाव-चउत्थो पहरो ताव न कप्पति परतो रातीए अचिंता” । अस्माकं आचार्याह - कुत एतत् ? चोदगाह -

[भा.११५६] अगहणं जेण निसिं, अनंतरेगंतरा दुहिं च ततो ।

गहणं तु पोरिसीहिं, चोदग । एते अनाएसा ॥

सू-यस्मात् सत्री अस्माकं तस्मादचिंता । अनंतर-एगंतर-दुअंतरपेत्तीसीहिं जे गहणमिच्छंति एते सव्वे एवंवादी । अहवा-अन्यथाऽभीधीयते “आपुच्छियउग्गाहिय वसहीओ निग्गतोग्गहे” जंति गमणविग्घमुप्पन्नं ठिएसु य कहं असेजातरो भवति ? जे पुण पढमादि पहरविहागेण असेजातरमिच्छंति तेसिं सूरुत्थमणविणिग्गयाण ।

आचार्याह - चोदक ! एते सव्वे अनाएसा, इमो आदेसो वुच्छे - वज्जेज्जऽहोरत्तं, न पहरविभागपरिकप्पणाए विसेसो को वि अत्थि । जतो भण्णति “अगह”- आचार्याह - अतो जेण अनंतर-एगंतर-दुअंतराहिं पोरिसीहिं गहणमिच्छंति । हे चोदक ! अस्मात् कारणा एते सर्वे अनादेशा । एतं आयरियवयणं ।

इमो आएसो-जावतिएणं असेजातरो भवति । जहन्नेण थउजामेहिं गतेहिं उक्कोसेण बार-सहिं । कहं चउरो जामा ? सूरुत्थमणे राओ निग्गता रातीए चउरो जामा, पभाए दिवसस्स चत्तारि जामा, बीयरतिए चत्तारि, एवं बारसण्हं जामाणं अंते उक्कोसेण असेजातरो । एस एक्को आदेसो । इमो बित्तिओ “वुच्छे वज्जेज्ज अहोरत्तं” ति अस्य व्याख्या - “दिननिग्गय बित्तिय सा वेला” । सूरुदए दिवसतो निग्गता बित्तिय - दिवसे ताए चेव वेलाए असेजातरो, एवं अहोरत्तं वज्जियं भवति । असेजातरो काहे ति दारं गयं ॥ इदानीं “परिहरियव्वो व सो कस्से” ति दारं-

[भा.११५८] लिंघस तु वज्जो, तं परिहरतो व भुंजतो वा वि ।

जुत्तस्स अजुत्तस्स व, रसावणो तत्थ दिट्ठतो ॥

सू-साधुगुणवज्जिओ जो लिंघं धरेति तस्स जो सेजातरो तस्स पिंडं सो भुंजउ, मा वा भुंजउ तहावि वज्जो । चोदगो भणति - साधुगुणेहिं अजुत्तस्स कम्हा परिहरिज्जिइ ? आयओ भणइ - साधुगुणेहिं जुत्तस्स वा अजुत्तस्स वा वज्जणिज्जो ।

एत्थ दिट्ठतो “रसावणो” रसावणो नाम मज्जावणो । मरहट्ठविसए रसावणे मज्जं भवतु मा वा भवतु तहावि तत्थ ज्झयो वज्जति, तं ज्झयं दड्ढं सव्वे भिक्खाथरियादी परिहरंति “अभोजमि” ति काउं । एवं अम्ह वि साधुगुणेहिं जुत्तो वा अजुत्तो वा भवति, रयहरण ज्झओ जतो दीसति ति काउं परिहरंति दारं ॥ “दोसा वा के तस्स” ति दारं-

[भा.११५९] तित्थंकरपडिकुट्ठो, आणा-अन्नाय-उग्गमो न सुज्जे ।

अविमुत्ति अलाघवता, दुल्लभ सेजा य वोच्छेदो ॥

सू-“तित्थंकरपडिकुट्ठो ति” अस्य व्याख्या-तित्थगरा ऋषभादयः तेहिं पडिकुट्ठो प्रतिषिद्धः ॥

[भा.११६०] पुर-पच्छिमवज्जेहिं, अवि कम्मं जिनदरेहिं लेसेणं ।

भुत्तं विदेहएहि य, न य सागरियस्स पिंडो तु ॥

सू-“पुरिमो” रिसभो, “पच्छिमो” वज्जमाणो, एते दो वि मोत्तुं, “अवि” संभावने, तेसिं

मज्झिमेगाणं बावीसाए, जिणिदाणं आहाकम्मं भुत्तं “लेसेण”ति सुत्तादेसेणं, महाविदेहे खेत्ते जेसाहू तेहि अ सुत्तादेसेण कम्मं भुत्तं, न य सागारियस्स पिंडो । एवमसौ प्रतिषिद्धः । “आणाए” व्याख्या-

[भा. ११६१] सव्वेसि तेसि आणा, तप्परिहारीण गेण्हता न कया ।

अन्नातं च न जुज्जति, जहिं ठिता तत्थ गिण्हतो ॥

सू- तं सेज्जातरपिंडं परिहरंति जे ते तप्परिहारी । ते य तित्थकरा । तेसिं सव्वेसिं सेज्जायरपिंडं गेण्हता आणा न कता भवति । “अन्नाय उच्छंति” अस्य व्याख्या-पच्छद्धं जेसिं चेव घरे ठितो तेहिं चेव घरे ठितो तहिं चेव गेण्हतस्स अन्नायउच्छं न घडतीत्यर्थः ॥

“उग्गमो न सुज्जति” अस्य व्याख्या-

[भा. ११६२] बाहुल्ला गच्छस्स तु, पढमालियपाणगादिकज्जेसु ।

सज्जायकरणआउट्टिया करे उग्गमेगतरं ॥

सू- गच्छाणं बहुत्तेणं बाहुल्ला, गच्छे माहु-बहुत्तणेण वा बाहुल्ला, पढमालियपाणमद्वता पुणो पुणो पविसंतेसु उग्गमदोसेगतरं करेज्ज । अहवा स्वाध्यायमंता साधवो करणचरित्तमंतासाधवो एवं आउट्टिया उग्गमदोसे करेज्ज ॥

“अविमोत्ति” व्याख्या - अविमोत्ति भावः अविमुक्ति गृह्णिरित्यर्थः ।

[भा. ११६३] दव्वे भावेऽविमुत्ती, दव्वे वीरल्ल ण्हारुबं धणता ।

सउणग्गहणाकहण पइन्दमुक्के वि आणेति ॥

सू- अविमुक्ति दुविधा - दव्वे भावे ॥ दव्वे वीरल्लण्डणपिंडो वीरलो ओलादगो सो ण्हारुं तंतीति पायबद्धो जत्थ तित्तिराति सउणो दीसति तत्थ मुंचति, तम्मि सउणे गहिते जदा उप्पत्तिओ तदा तंतीउ आगट्टियागयस्स हत्थतले मंसं दिज्जति । एवं सुभावो मंसपरिद्धो २ वि नावि ण्हारुणीए सउणं घेतुं आगच्छति ॥ इयाणि भावाविमोत्ती-

[भा. ११६४] भावे उक्कोस-पणीत-गेहितो तं कुलं न छेहेति ।

ण्हाणादी कज्जेसु वि, गतो वि दूरं पुणो एति ॥

सू- “भावे”ति भावअविमुत्ती उक्कोसदव्वे खीरातिए “पणीतं” घृतं जेसु कुलेसु लब्धइ ते कुले न छेहेइ गेहिओ । अहवा - तित्थगर-पडिमाणं ण्हवणपूया रहजत्ताइसु कुलाइकज्जेसु वा दूरं पि गओ पुणो ते कुले एति गेहिओ ॥ इयाणि “अलाघवे”ति अस्य व्याख्या - लघुभावो लाघवं, न लाघवं अलाघवं, बहूपकरणमित्यर्थः । तं अलाघवं इमं दुविहं-

[भा. ११६५] उवधी-सरीरमलाघव, देहे निद्धादिविहितसरीरो ।

संघसण सासभया, न विहरति विहारकामो वि ॥

सू- उवही सरीरे य अलाघवशब्दः प्रत्येकं योज्यः । “देहे”ति सरीरालाघवं भण्णाति-घयखीरातिनिहज्जवहारेणं अविहरंतो परिवूढसरीरो निसज्जण संघसणभया सासभया वा न विहरति विहरणकामो वि ॥ उवकरणा लाघवं इमं-

[भा. ११६६] सागारिपुत्त-भाउग-नत्तुग-दानमतिखल्ल भारभया ।

न विहरति ओम सावत्त निय-ऽगणि-भाणए दोत्ति ॥

चू- सागारिओ सेज्जातरो, पुत्त भाय पुत्तस्स पुत्तो नत्तुओ, “दानं” ति एतेहिं बहु सूवकरणं दत्तं, तब्भारभया तेणभया वा वोद्धुमसमत्थो य न विहरति विहारकामो वि । “ओमं” ति अन्नया दुब्भिक्खं जातं, सो य साहू न विहरति । सावणेण चित्तिं “अन्हे ता बहुपुत्तनत्तुयादिपडिबद्धा न विहरामो एस साहू किं न विहरति ?” नूनं बहुवकरणपडिबद्धो तेन न विहरइ । तओ तेन सावणेण साहुस्स भिक्खादिविणिग्गयस्स सञ्चोकरणं संगोवेउं मायाविणा होउं उवस्सओ अगणिणा पलीविओ । साहू आगओ हा कट्ठं करेति, बहुवकरणं दहं ।

सावगं पुच्छति - किं घि अवणीयं ? सो भणति - न सक्कियं, परं दो भायणे अवनीते । वितियदिने साहू भणइ - गच्छमि नं जओ सुभिक्खं । सावणेण भणियं - अवस्सं सुभिक्खीभूते पुणो एज्जसु । पडिवण्णां । पुणो आगयस्स सञ्चावां कहिंओ । उक्ककरणं घ से दिन्न । एते दोसा अलाघवे ॥ इदानीं “दुल्लभसेज्ज” ति अस्य व्याख्या-

[भा.११६७] वासा पयरणगहणे, दोगच्चं अन्न आगते न देमो ।

पयरणं नत्थि न कप्पइ, असाधु तुच्छे य पन्नवणा ॥

चू- एगम्मि नगरे सेट्ठिधरे एगनिवेसणे पंचसइओ गच्छो वासासु ठितो । सो य सेज्जातरो अपन्नविओ पन्नविओ वा घरे भणाति - जति साहू घरातो भिक्खकाले पढमं तुच्छेण रिक्केण भायणेण निग्गच्छंति तो अमंगलं भवति । ततो सच्चसाहूणं दिने दिने भिक्खं देज्जाहि । ते साधवो ओमकारणे तम्मि सेट्ठिसेज्जायरकुले दिने दिने एक्केको साहुसंघाडओ पढमं पयरणं भिक्खं गेण्हति । ते साहु पुण्णे वासाकाले गता । तस्स य कालेण दोगच्चं दरिद्रता जाता । अन्ने साहवो आगया वसहिं मग्गंति । सो भणाति अत्थि वसी, न पुण देमो ।

साधुहिं भणियं - किं कारणं न देसि ? सो भणाति - पयरणं नत्थि, तेन न देमो । साहू भणति न कप्पति अहं पयरणं घेतुं । सो भणाति - जइ साहू मम घराओ तुच्छेण रिक्केण भायणेण निग्गच्छंति अमंगलं भवति । ताहे सो पन्नविओ, वसही य दिन्ना । एते दोसा ॥

इदानीं “वोच्छेदे” ति अस्य व्याख्या-

[भा.११६८] थल-देउलियट्ठाणं, सति कालं दट्ठु दट्ठु तहिं गमणं ।

निग्गते वसही भुंजण, अन्ने उब्भामगा ऽऽउट्ठा ॥

चू- एगो गामो तस्स मज्झे थलं । तम्मि थले गामेण मिलित्तु देउलं वत्तं । तत्थ साहू टिता, सो सच्चो गामो सेज्जातरो । ते य साहू भिक्खाकालं पडियरंता जत्थ जत्थ घरे सति कालं देक्खंति तत्थ तत्थ गच्छंति । एवं न किं चि कुलं दिने दिने छुट्ठति । एवं ते गिहत्था निव्विण्णा । गतेसु तेसु साहुसु देवकुलिया भग्गा । मा अन्नो वि कोवि ठाहिति । एवं सेज्जाविच्छेदो भवति । अन्नम्मि एरिसे थलंगामे अन्ने साहू टिता । ते सग्गामे न हिंइति, बहिं भिक्खायरियं करेति सज्झायपरा य अच्छंति । आउट्ठो लोगो, निमंतंति, साहू भणंति - बालादीण कज्जे य घेच्छामो । एवं कज्जे सुलभं भवति, न य वसहि - वोच्छेओ ॥ “दोसा वा के तस्स” ति दारं गतं । इदानीं कारणजाते य कप्पति कप्पि” ति अस्य व्याख्या-

[भा.११६९] दुविधे गेलणम्मि, निमंतणा दच्चदुल्लभे असिवे ।

ओमोयरियपदोसे, मए य गहणं अनुण्णायं ॥

चू-दुविधं आगाढानागाढं गेलणं ॥ तत्थ-

[भा.११७०] तिपरिरयमनागाढे, आगाढे छिप्पमेव गहणं तु ।

कज्जम्मि छंदिया घेच्छिमो त्ति न य वेत्ति उ अकप्पं ॥

चू-अनागाढेतित्रिवारा आहिंङ्गिउं जति न लद्धं गिलाणपाउग्गं ततो चउत्थवाराए सेज्जातरपिंडं गेण्हंति । आगाढे पुण गेलण्णे - छिप्पमेव सेज्जातरपिंडगहणं करेत्ति । “निमंतणे” ति दारं - “छंदिता” नाम निमंतिता भणंति “जया कज्जं तया घिच्छामो” न य साहू भणंति - जहा तुम्ह पिंडो अहं न कप्पति ॥ अहवा - छंदिया एवं भणंति ।

[भा.११७१] जं वा असहीणं तं, भणंति तं देहि तेन ने कज्जं ।

अतिनिब्बंधे व सत्तिं (सइं), घेतूण पसंग वारेत्ति ॥

चू-जं द्रव्यं, वा विकल्पप्रदर्शने, “असहीणं” ति घरे नत्थि तं, साहू भणंति - अमुगं दव्वं देहि तेन दव्वेण अहं भारियं कज्जं । अहवा - सेज्जातरस्स आहं प्रति अतिणिबंधे “सइं” तु सकृद्ग्रहणं कुर्वन्ति । तमेव कारणे सकृद् गृहीत्वा प्रसंगं निवारयंतीत्यर्थः ॥

“दव्वदुल्लभे” ति अस्य व्याख्या-

[भा.११७२] दुल्लभदव्वे च सिया, संभारघयादि घेप्पते तं तु ।

असिवोमे पणगादिसु, जति ऊणमसंधरे गहणं ॥

चू-दुल्लभदव्वं अन्नत्थ न लब्धति, स्याद् अवधारणार्थं, बहुदव्व-संभारेण कतं घृतं तेलं वा खौरादि वा गिलाणद्वा सेज्जातरघरे घेप्पज्ज । “असिवे ओमे सु” अन्नओ पणगादि जतिऊण जाहे न संधरेत्ति ताहे सेज्जातरकुले गहणं करेत्ति ॥

“पदोसे” ति रायदुड्डे अस्य व्याख्या-

[भा.११७३] उवसमणइ पउड्डे सत्थो वा जाव न लभते ताव ।

अच्छंता पच्छण्णं गेण्हंति भवे वि एमेव ॥

चू-पउड्डस्स रण्णो उवसमणद्वा अच्छंता भत्तपडिसेहे सेज्जातरपिंडं गेण्हंति । निव्विसताण वा जाव सत्थो न लब्धति ताव पच्छञ्चा अच्छंता मा अडंते राया रायपुरिसा वा दच्छंति, अतो अंतो सेज्जातरकुले गेण्हंति । बोधियतेणेसु सग्गामे अलब्धंते भिक्खायरियं च गंतुं न सक्कंति अतो सेज्जातरकुले गेण्हंति ॥ “जयणाए वा काए” ति अस्य व्याख्या-

[भा.११७४] तिकवुत्तो सक्खेत्ते, चउद्दिंसि भग्गिऊण कडजोग्गी ।

दव्वस्स तदुल्लभया, सागारि निसेवणा दव्वे ॥

चू-सक्कोसजोयणब्भंतरे सग्गामपरग्गामेसु ततो वारा तिकवुत्तो भग्गिऊण एवं समंततो कए जोगे जाहे न लब्धति भिक्खं दुल्लभदव्वं वा ताहे सागारियदव्वं निसेविज्जति भुज्जते इत्यर्थः ॥ एगस्स सेज्जातरस्स विहाणं गतं । इदानीं एगमणेगेसु घेतव्वो” ति अस्य व्याख्या-

[भा.११७५] नेगेसु पिता-पुत्ता, सवत्ति वणिए घडा वए चेव ।

एतेसिं नाणत्तं, वोच्छामि अहानुपुव्वीए ॥

चू-अनेगसेज्जातरेसु इमे विहाणा - पितापुत्ताणं सामण्णं घरं देवकुलं वा तम्मि पउत्थे, २ सवित्तिनीसामण्णं वा, बहुवणीयसामण्णं वा, एगम्मि वा अनेगहा ठिते ति । घडा गोठ्ठी सामण्णं,

वए गोकुले गोवालगधणियसामणं खीरादी, एतेसिं पियापुत्तादियाण सरुपं, वक्ष्ये ॥

पितापुत्त सि एते दोवि दारा जुगवं वच्चंति । एतेसिं इमे दारा-

[भा.११७६] पियपुत्तथेरए वा, अप्पभुदोसा य तम्मि तु पउत्थे ।

जेद्वादि अनुण्णवणा, पाहुणए जं विहिग्गहणं ॥

सू- पियपुत्तथेरए वा अस्य व्याख्या-

[भा.११७७] दुप्पभिति पितापुत्ता, जहिं होंति पभू तोत भणति सब्बे ।

नातिकमंति जं वा, अपभुं व पभुं व तं पुब्बं ॥

सू-दुप्पभिति पितापुत्ताणं जे पभू दो तिन्नि वा ते सब्बे अनुण्णवेंति, जं वा पभुं वा नातिकमंति तं पुब्बं अनुण्णवेंति ॥ “अप्पभुदोसा य” अस्य व्याख्या-

[भा.११७८] अप्पभु लहुओ दिय निसि चउ निच्छूढे विनास गरहा य ।

असधीणम्मि पभुम्मि तु, सधीण जेद्वादणुण्णवणा ॥

सू- जइ अप्पभुं अनुण्णवेंति मासलहुं, दिया जइ पभू निच्छुब्बमिति चउलहुं, राओ चउगुरुं, राओ निच्छूढा तेन सावएहिं विनासं पावेज्जा, दिया रातो वा निच्छूढा अन्नतो वसहिं मग्गंता लोणेण गरहिअंति किं वो सुभेहिं कम्मेहि धाडिया । अम्हे दि न देमो । “तम्मि उ पउत्थे जेद्वादि अनुण्णवणा” अस्य व्याख्या - पश्चात् । पभू पिता यदि असधीणो पविसितो जो जेद्दो पुत्तो सो अनुण्णविज्जति । ततो अनुजेद्वादि सब्बे वा पभू तो जुगवं । जं वा जातिकमंति तं पुब्बं । एवं बहु-भेदे तहा अनुण्णवेंति जहा दोसो न भवति ॥ “पाहुणए” ति अस्य व्याख्या-

[भा.११७९] पाहुणयं च पउत्थे, भणंति मित्तं व नातगं वासे ।

तं पि य आगतमेत्तं, भणंति अमुगेण ने दिन्नं ॥

सू- पभुम्मि पउत्थे तस्स य “अब्बरहितो पाहुणओ आगओ सो अनुण्णविज्जति । अहवा-मित्तो अनुण्णविज्जति । स्वजनो वा से अनुण्णविज्जइ । तं पि य पभुं आगतमेत्तं एवं भणंति - अम्हद्वा गो अमुगेण दिन्नो । सो य इद्दनामग्गहणे कते न धाडेति ॥ अप्पभुम्मिइमा विधी-

[भा.११८०] अप्पमुणा तु विदिन्ने, भणंति अच्छामु जा पभू एति ।

पत्ते तु तस्स कहणं, सो तु पमाणं न ते इतरे ॥

सू- अप्पभू अनुण्णविओ भणति-अहं न याणामि, ताहे साहू भणंति-जा पभू एति ता अम्हं ठागं पयच्छ । एवं अप्पभुणापि दिन्ने अच्छंति आगते पभुम्मि तस्स जहामूतं कहेंति, कहिए तो सो धाडेति वा देति वा स तत्र प्रमाणं भवति, न ते इतरे-अप्पमुणो प्रमाणमित्यर्थः ॥ “जे विहिग्गहणं” ति-जं विहीते गहणं तं अनुण्णातं अविहिग्गहणं नाणुन्नायं ।

[भा.११८१] इति एस अनुण्णवणा, जतणा पिंडो पभुस्स वओ तु ।

सेसाणं तु अपिंडो, सो चिय वओ दुविधदोसा ॥

सू- एस अनुण्णवणा, जयणा भणिया । इदानिं सेज्जातरपिंडजयणा - जो पभू तस्स सेज्जातरो ति काउं धरे भिक्खापिंडो वओ । सेसाणं अपहूण धरे न सेज्जातरपिंडो तो वि सो वओ, भद्द-पंत-दोसपरिहरणत्वं ॥ “पियापुत्त” ति गयं । इदानिं “सवित्तिणि” ति दारं-

[भा.११८२] एमे महाणसम्मी, एगतो उब्बिद्धत्त सेसपडिणीए ।

जेद्वादि अनुण्णवणा, पउत्थे सुतजेद्द जाव पभू ॥

घू-अस्या पश्चार्धस्य तावत् पूर्व व्याख्या-पभुम्पि पठत्ये जा जेद्धतरी भज्जा तमणुण्णवेति । तस्सासति अनुजेद्धातो । जस्स वा सुतो जेद्धो । अपुत्तमाया वि जा पभू तं वा अनुण्णवेति ॥ इणमेवत्थं किंचि विसेसियं भण्णति-

[भा. ११८३] तम्मि असधीणे जेद्धा, पुत्तमाता व जाव से इद्धा ।

अध पुत्तमायसब्बा, जीसे जेद्धो पभू वा वि ॥

घू-तम्मि धरसापिए असहीणे पवसिते जा जेद्धा पुत्तमाता सा अनुण्णविज्जति । अह दो वि जेद्धा पुत्तमाताओ य जा इद्धतरा सा अनुण्णविज्जति । अह सब्बातो जेद्धाओ, सपुत्ताओ, इद्धाओ य तो जीसे पुत्तो जेद्धो सा अनुण्णविज्जति । अह जेद्धो वि अप्पभु तो कण्हियपभू माता वि अनुण्णविज्जति ।

अहवा जेद्धा वा अजेद्धा वा पुत्तमाता इतरा वा जीए दिन्न नातिक्रमति तमणुण्णवेति । एसा अनुण्णवणा ॥ इमा पिंङ्गहणे विही-

[भा. ११८४] असधीणे पभुपिंडं, वज्जंती सेसएसु भद्दादी ।

साधीणे जहिं भुंजति, सेसेसु व भद्वपंतंति ॥

घू-असहीणे सेज्जातरे जा पभुसवित्तिणी तीए पिंडं वज्जंति । सेस-सवित्तिणि-घरेसु न सेज्जातरपिंडो, भद्व-पंतदोसनिमित्तं तेषु वि परिहरंति । अहवा - साहिणो सेज्जातरो तो जत्थ भुंजति तत्थ वज्जणिज्जो, सेसेसु न पिंडो, दुदोसाय परिहरंति । एवं पच्छद्धं गाहाते वक्खाणियं । इदानीं पुव्वद्धं वक्खाणिज्जति 'एगे महाणसम्मि एगतो उक्खित्त सेसपडिणीए' ति । इमा भंगरयणा-एगत्य रद्धं, एगत्य भुत्तं । एगत्य रद्धं, वीसुं भुत्तं । वीसुं रद्धं, एगत्य भुत्तं । वीसुं रद्धं, वीसुं भुत्तं । एक्के महाणसम्मि एक्कतो ति एगओ रद्धं, एगओ ति भुत्तं, एस पढमभंगो । उक्खित्तसेसपडिनीते ति उक्खित्तं अतिनीयं भोजनभूमीए वीसु रद्धं । एस ततियभंगो । वितिय-चउत्था भंगा अवज्जणिज्ज ति काउं न गहीता ॥ एतेसु भंगेसु इमा गहणविधी-

[भा. ११८५] एगत्य रंधणे भुंजणे य वज्जंति भुत्तसेसं पि ।

एमेव विसू रद्धे भुंजंति जहिं तु एगद्धा ॥

घू-पढमभंगे भुत्तसेसं धरं पडिनीयं तं पि वज्जंति, 'एमेव विसू रद्धे' ति ततियभंगे वि एवं घेव । एयं असहीणे भत्तारे ॥

साहीणे पुण इमो विही-

[भा. ११८६] निययं च अनिययं वा, जहिं तरो भुंजती तु तं वज्जं ।

सेसेसु न गेण्हंती, संछेभगमादि पंता वा ॥

घू-नितियं एगभज्जाए धरे दिने दिने भुंजति, अनितियं वारएण भुंजति । एवं नितियं अनितिय वा जहिं सेज्जातरो भुंजति तं वज्जणिज्जं, सेसभज्जाघरेसु न सेज्जातरपिंडोतहावि न गेण्हंति, मा भद्वपंतदोसा होज्जा । भद्वो संछेभगाती करेज्ज, पंतो दुदिद्धधम्मा निच्छुभेज्ज ॥

सवत्तिणि ति गतं । इदानीं 'वणिए' ति दार-

[भा. ११८७] दोसु वि अव्वोच्छिन्ने, सव्वं जंतम्मि जं तु पायोगं ।

खंधे संखडि अडवी, असती य धरम्मि सो चेव ॥

घू-एस पुरातणा दारत्थगाहा । सेज्जातरो वणिजेणं गंतुकामो सकोस-जोयणखेत्तस्स अंतो

बहिं वा निग्गमएण ठिओं, दोसु वि घरेसु ज्थ वा ठितो भत्तादी अब्बोच्छिन्नं आनिज्जति निज्जति य तदा सेज्जातरपिंडो ति न घेत्तव्वं । “जंतम्मि” पड्डिते तद्दिनमन्नदिण-नीयं वा सव्वं घेप्पति, सर्वशब्दस्यातिप्रसंगाद्यत्थायोग्यमित्यर्थः ॥ इणमेवत्थं विसेसियमाह-

[भा.११८८] निग्गमणादि बहिठिते, अंतो खेत्तस्स वज्जए सव्वं ।

बाहिं तद्दिननीतं, सेसेसु पसंगदोसेणं ॥

घू- “दोसु वि” ति अस्य व्याख्या-सेज्जातरो निग्गमएण खेत्तस्स अंतो बहिं ताव ठितो, अंतो ठियस्स तद्दिननीअमननदिननीयं वा सव्वं सेज्जातरपिंडउ ति वज्जते । खेत्तबहिं ठियस्स सेज्जायरो ति काउं तद्दिननीयं सेज्जातरपिंडो । सेसदिननीयं जं परियासियं तत्थ वा उवसाहियं न सेज्जायरपिंडो, न पुन गेण्हंति, भद्दातिदोसनिवृत्त्यर्थम् ॥

“अब्बोच्छिन्नं” ति अस्य व्याख्या :-

[भा.११८९] ठितो जदा खेत्तबहिं सगारो, असनादियं तत्थ दिने दिने य ।

अच्छिन्नमाणिज्जति निज्जते वा, गिहा तदा होति तहिं विवज्जं ॥

घू- खेत्तबहिठियस्स सेज्जायरस्स असनादी तं दिने दिने अब्बोच्छिन्नं आनिज्जति घराओ, ततो य घरं निज्जति तदा सव्वं वज्जणिज्जं ॥ “सव्वं जंतम्मि” अस्य व्याख्या-

[भा.११९०] बाहिठितपड्डितस्स तु, सयं घ संपत्थिता तु गेण्हंति ।

तत्थ तु भद्दगदोसा, न होति न य पंतदोसा तु ॥

घू- खेत्तबहिठितो जाए वेलाए संपड्डितो तद्दिनमन्नदिननीतं वा देतस्स सव्वं घेप्पति, सयं वा साहुणो पड्डिता सव्वं गेण्हंति, न य तत्थ भद्दपंतदोसा भवंति, पुनर्गहणाभावादित्यर्थः ॥ खंधे-संखडि-अडवी तिन्नि वि एगगाहाते वक्खाणेति-

[भा.११९१] अंतो बहि कच्छ-पुडादि ववहरंते पसंगदोसा तु ।

देउल झण्णगमादी, कट्ठादऽडविं च वघंते ॥

घू- सेज्जातरो खेत्तस्स अंतो बहिं वा गहियलंजो कच्छपुडओ होउं-कक्खपदेसे पुडा जरस्स स कच्छपुडओ- “गहिओभयमुत्तोलि” ति वुत्तं भवति, संवलं जेण ववहरंतो साहुणं जइ दधिखीरादि दवावेति, जइ खेत्तंतो बहिं वा जनवदसामण्णं पत्तेयं वा संखडिं वा करेज्जा; देवउलजण्णग-तलागजण्णगादि एत्थ वा देज्ज अडविं वा कट्ठच्छेदणादि निमित्तं गहिय-पच्छयणो गच्छंतो अंतो बहिं वा खेत्तस्स देज्ज, एतेसु तिसु वि सेज्जातरपिंडनिद्धारणत्थं भण्णति ॥

[भा.११९२] तद्दिनमन्नदिनं वा, अंतो सागारियस्स पिंडो तु ।

सव्वेसु बाहि तद्दिण, सेसेसु पसंगदोसेणं ॥

घू- तिसु वि खेत्तव्वंतरे तद्दिनमन्नदिनं वा नीयं सव्वं सेज्जायरपिंडो भवति । “सव्वेसु” ति खंधसंखडिअडविद्वारेसु बाहिं खेत्तस्स तद्दिणसंतयं सेज्जायरपिंडो, सेसदिनसंतयं न पिंडो । पसंगदोसा पुन न घेप्पति । असती य घरम्मि सो चेव” ति अस्य व्याख्या - “असति” ति सयं सपुत्तबंधवो घरे नत्थि ति अन्नविसयड्डितो वि सो चेव सेज्जातरो “अन्नविसयड्डितस्स वा सो चेव घरे पिंडो” एसेवत्थो भण्णति ॥

[भा.११९३] दाऊण गेहं तु सपुत्तदारो, वाणिज्जमादी जदि कारणेहिं ।

तं चेव अन्नं च वदेज्ज देसं, सेज्जातरो तत्थ स एव होति ॥

धू-घरं साहूण दाउं सपुत्तपसुदारो वाणिज्जमादिकारणे तं वा देसं अन्नं वा देसं गतो तत्थ विठितो, जति तस्स घरस्स सो सामी तथा सो चेव सेज्जातरो ॥ इदानीं “घड” ति दारं-

[भा. ११९४] महत्तरअनुमहत्तरए, ललितासण-कडुग-दंडपतिए य ।

एतेहिं परिगहिता, होति घटाओ तथा कालं ॥

धू-“महत्तरअनुमहत्तरे” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ११९५] सब्बत्थपुच्छणिज्जो, तु महत्तरो जेड्ढमासणधुरे य ।

तहियं तु असण्णिहिते, अनुमहत्तरतो धुरे ठाति ॥

धू-सब्बेसु उप्पज्जमाणेसु गोड्डिकेसु पुच्छणिज्जो, गोड्डिभत्त-भोयणकाले जस्स जेड्ढमासणं धुरे ठविज्जति सो महत्तरो भण्णति । मूलमहत्तरे असण्णिहिते जो पुच्छणिज्जो धुरे ठायति सो अनुमहत्तरो ॥ ललिय-कडुय-दंडपतिए य इमं वक्खाणं-

[भा. ११९६] भोयणमासणमिहं, ललिते परिवेसिता दुगुणभागो ।

कडुओ उ दंडकारी, दंडपती उग्गमे तं तु ॥

धू-ललियासणियस्स आसणं ललियं दंडं कडुति, परिवेसिया इत्थिया कडुति, दंडभोयणस्स दुगुणो भागो दिज्जति । दोसावण्णस्स गोड्डियस्स दंडपरिच्छेयकारी कडुगो भण्णति । तं दंडं उग्गमेति जो सो दंडपती भण्णति, सो चेव दंडओ भण्णति ॥ एतेहिं पंचहिं परिगहिता तदा पुब्बकाले घडातो आसि । घडाए अनुण्णविही भण्णति-

[भा. ११९७] उल्लोमाणुण्णवणा, अप्पभुदोसा य एकओ पढमं ।

जेड्ढादि अनुण्णवणा, पाहुणए जं विधिग्गहणं ॥

धू-दंडग-कडुय-ललियासणियादिप्पडिलोमं अनुण्णवेतस्स अप्पभुदोसा भवंति, तन्हा सब्बे एकतो मिलिया अनुण्णविज्जंति, महत्तरादि वा पंच । एवं चत्तारि तिन्नि दो जति मिलिया न लब्धंति तो पढमं जेड्ढमहत्तरं, पच्छ अनुमहत्तरादि अनुण्णविज्जति । महत्तरादिसु घरे असंतेसु जो वा जस्स पाहुणओ अब्बरहितो पित्तो न यगो वा सो अनुण्णविज्जति । जं विहीए गहियं, तं अनुण्णायं, अविधीए नो ॥ अस्यैवार्थस्य व्याख्या-

[भा. ११९८] उल्लोम लहु दीय निसि तेणेक-पिड्डिते अनुण्णवणा ।

असहीणे जिड्ढादि व जति व समाणा महत्तरं वा ॥

धू-जति पड्डिलोमं अनुण्णवेति तो मासलहुं, पहु जति दिवसतो । निच्छुम्भति तो चउलहु, रातो चउगुरु, जन्हा एते दोसा तन्हा ते सब्बे एकतो मिलिए अनुण्णवए । असहीणेति-सब्बपिड्डियाणं असतीए जेड्ढमहत्तरादिगिहेसु अनुण्णवेइ, तिप्पभित्तिं वा मिलिया अनुण्णवए, महत्तरं वा एकं ॥ इदानीं “वए” ति दारं-

[भा. ११९९] वाहिं दोहणवाडग, दुद्ध-दही-सप्पि-तक्क-नवनीते ।

आसण्णम्मि न कप्पति, पंचपदे वाहिरे वोच्छं ॥

धू-जति सेज्जातरस्स गामतो वहिं वाडगे गावीओ जत्थ दुज्झंति दोहण-वाडगो तत्थ दोहणवाडए दुद्धं दहियं नवनीयं सप्पि तक्कं च एते पंच दब्बा आसण्णखेत्तब्बंतरे सेज्जायरं पिडो ति न कप्पंति ॥ एते चेव खीरातीपंचपदे गहणविधी भण्णति-

[भा.१२००] निज्रंतं मोत्तूणं, बारग भति दिवसए भवे गहणं ।

छिन्नो भतीय कप्पति, असती य घरम्मि सो चेव ॥

घू- निज्रंतं सेज्जातरगोउलातो दुद्धातीणि पंच दव्वाणि घरं निज्रंताणि तानि मोत्तुं सेज्जांतरपिंडो
त्ति काउं, जं अन्नं तत्थेव गोउले परिभुज्जति तं न होति सेज्जातरपिंडो, न पुण कप्पति, भद्दातिदोसा
उ । जद्विवसं पुण भयगस्स वारगो तद्विवसं सेज्जातरपिंडो न भवति, तहावि सेज्जातरस्स अवेक्खातो
अग्गहणं । गोवाल्लए “भती” वृत्ति, ताए छिन्नो निजागो गोवसत्तोत्ति काउं कप्पति । “असती य
घरे” ति जइ नगराइसु साहूण सेज्जं दाऊण सेज्जातरो अप्पणो घरं मोत्तुं सपुत्तदारो वइयाए अच्छेज्ज
तहावि सो घेव सेज्जातरो ॥ पूर्वगाथार्थोच्यते-

[भा.१२०१] बाहिरखेत्ते छिन्ने, वारगदिवसे भतीय छिन्ने य ।

सोऊण सागरिपिंडो, वज्जे पुण भद्दपंतहिं ॥

घू- खेत्तस्स बाहिरओ जो छिण्णो-विभागो सेज्जातरघरे न निज्जति, गोवाल्लगवारगदिवसे वा
सव्वो दोहो प्रतिदिवसं वा वृत्तिभागो छिण्णो । एते सेज्जातरपिंडा न भवन्ति, भद्दपंतहिं पुण वज्जो ॥
अनेगेषु जइ निक्कारणे एगं कप्पागं ठवेत्ति तो इमे दोसा-

[भा.१२०२] एगं ठवे निब्बिसए, दोसा पुण भद्दए य पंतं य ।

नीसाए वा छुभणं, विनास-गरिहं व पावेत्ति ॥

घू- निक्कारणे एगं कप्पागं ठवेत्तु सेसे जति पविसन्ति तो भद्दपंतदोसा । भद्दो निस्साए छुभेज्ज,
पंतो वज्जितोमि ति थसहीओ वा गरहेज्ज ॥

[भा.१२०३] सट्ठेहिं वा वि भणिता, एग ठवेत्ताण निब्बेसे सेसे ।

गण-देउलमादीसु वा, दुक्खं खु विगिंचितुं बहुआ ॥

घू- जे सट्ठा साहु-सामायारिं जाणन्ति तेहिं भणिया “एक्कं सेज्जातरं ठवेह मा सव्वे परिहरह”
ताहे एक्कं ठवेत्तु, सेसेसु निब्बिसन्ति । गणदेउलमादिसु वा ठिता अवुत्ता वि सयमेव एक्कं कप्पागं
ठयेज्ज । कहं ? असंथरंता दुक्खं बहुया वज्जिउं सक्किज्जन्ति ॥

अहवा बहुएसु इमो गहणविही-

[भा.१२०४] गेण्हन्ति वारएणं, अनुग्गहत्थीसु जह रुयी तेसिं ।

पक्कण्णे परिमाणं, संतमसंतयरे दव्वे ॥

घू- दोसु सेज्जातरेसु एगंतरेण वारओ भवति । तिसु ततिए दिने सेज्जातरत्तं भवति । चउसु
चउत्थे एवं वारएणं गेण्हन्ति । अनुग्गहत्थीसु जहा तेसु रुती तहा गेण्हन्ति । पक्के अन्ने जाणति
परिमाणं, तदपि संतं, जहा सुरड्डाए कंगु, असंतं तत्थेव साली, जति पुव्वपरिमाणेण संतं धरन्ति
तो कप्पं अन्नहा भयणिज्जं । एवं सेज्जातरदव्वे उवज्जिऊण भयणा, अनुवउत्तस्स उग्गमातिदोसा
भवन्ति ॥

मू. (१०६) जे भिक्खू सागारियं कुलं अजाणिय अपुच्छिय अगवेसिय पुव्वामेव
पिंडवायपडियाए अनुप्पविसति; अनुप्पविसंतंवा सातिज्जति ॥

घू- सागारिओ पुव्ववणिओ, कुलं कुटुंबं, भिक्खाकालाओ पुव्वं, पुव्वदिट्ठे पुच्छा, अपुव्वे
गवेसणं, तं साहुसमीवे अपुच्छिऊण पविसंतस्स मासलहुं । गवेसणे इमो कमो -

[भा. १२०५] सखेत्ते सउवस्सए, सखेत्ते परउवस्सए चेव ।

खेत्तंतो अन्नगामे, खेत्तबहि सगच्छ परगच्छे ॥

सखेत्तगहणा स्वग्रामो गृहीतः, । सगामे सउवस्सए सगच्छे गवेसति । सगामे सउवस्सए परगच्छे गवेसति । पद्धमणदे दो भंगा । सगामे अन्नवस्सए सगच्छे सगामे परउवस्सए परगच्छे । द्वितीयपादे दो भंगा । खेत्तंत सकोसजोयणब्धंतरे । खित्तंतो अन्नगामे सगच्छे, खित्तंतो अन्नगामे परगच्छे । ततीयपाए वि दो भंगा । खेत्त-बहि अन्नगामे सगच्छे, खेत्तबहि अन्नगामे परगच्छे । एवं चउत्थपाए वि दो भंगा इति शेषः ॥

[भा. १२०६] सागारियं अपुच्छिय, पुब्बं अगवेसितूण जे भिक्खू ।

पविसति भिक्खस्सङ्गा, सो पावति आणमादीणि ॥

सू-सागारियं पुब्बामेव अपुच्छिय अगवेसिय जे भिक्खुङ्गाए पविसइ तस्स आणाती, उग्गमादी, भद्दपंतदोसा य भवंति ॥ जम्हा एते दोसा-

[भा. १२०७] तम्हा वसधीदाता, सपरियणो नाम-गोत्त-वयगो य ।

वण्णेण य चिंधेण य, गवेसियव्वो पयत्तेणं ॥

सू-तस्मात् कारणात् वसहीए दाता परिजनः स्वजनः, नाम इन्द्रदत्तादि, गोत्रं गोतमादी, वततो तरुण-मज्झिमं-थेरो, वण्णओ गोरादि, चिंधं व्रणादि, एवं प्रयत्नेन गवेसियव्वो ॥

[भा. १२०८] को नामेकमनेगा, पुच्छा चिंधं तु होति वणमादी ।

अहव न पुब्बं दिट्ठो, पुच्छा उ गवेसणा इतरे ॥

सू-नामतो किमेगनामो, अनेगनामो, एगेनेगा वा सेज्जातरा, एवमादि पुच्छति । तस्यैवान्वेषणा गवेसणा । अहवा - पुब्बदिट्ठे पुच्छा, अपुब्बदिट्ठे गवेसणा ॥

कारणओ न पुच्छेज्जा-

[भा. १२०९] वित्थियपदमणाभोगे, गेलण्णद्धाण संभमभए वा ।

सत्थवसगे व अवसे, परव्वसे वा वि न गवेसे ॥

सू-अनाभोगओ विस्सरिएणं, गिलाणद्धा वा, तुरियकज्जे अद्धामपडिवण्णा वा तुरियं बोलेउमणा उद्धाओ वा, न गवेसति । उदगागणिसंभमे किंचि साहम्मियं अपासंतो, बोधियभए वा, सत्थवसगो वा, अडविं पविसंतो वा, अवसो वा रायदुद्धे रायपुरिसेहिं निजंतो, परव्वसो खित्तचित्तादि, न गवेसे ॥

मू. (१०७) जे भिक्खू सागारियणीसाए असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा ओभासिय ओभासिय जायति; जायंतं वा सातिज्जति ॥

सू-सेज्जायरं परधरे दड्ढं दाविस्सति त्ति असणाति ओभासति एसा निस्सा । एवं ओभासंतस्स मासलहुं ।

[भा. १२१०] सागारियसण्णातग पगते सागारितं तर्हि दड्ढं ।

दावेहिति एस महंति, एवं ओभासए कोई ॥

सू-सागारियस्स जो सयणो तस्स पगरणे तत्थ सेज्जातरं दड्ढं एश ममं एत्तो दावेहि त्ति एवं सागारियणिस्साए कोति साहू तं संबडिय त्ति ओभासेज्ज ॥

[भा.१२११] सागारियनिस्साए, सागारियसंथुते व सागारी ।

जो भिक्खू ओभासति, असनादानादिनो दोसा ॥

धू- सागारियणिस्साए ति गतार्थ । सागारियं पुव्वपच्छसंथुते गतं दडुं तमेव सागारियं ओभासति, दव्वावेहि एतातो अहं सागारियस्स वा पुव्वपच्छसंथुयस्स निस्साए ओभासति एतस्स गोरवेणं दाहिति ति, पुव्वपच्छसंथुयं वा ओभासति, मम नियस्स घरद्वियस्स दावेहि ति । एतेसिं चउण्हं पगाराणं जे भिक्खू असनादि ओभासति तस्स आणादओ दोसा भवन्ति ॥

इमे य दोसा-

[भा.१२१२] पक्खेवणमादीया, सेज्जावोच्छेदमादिग तरम्मि ।

उग्गमदोसादीया, अचियत्तादी इतरम्मि ॥

धू- भद्दो पक्खेवयं करेज्ज, पंतो सेज्जातिवोच्छेदं करेज्ज । “तरम्मि” ति सेज्जातरम्मि एते दोसा । इतरम्मि पुव्वपच्छसंथुते उग्गमदोसा, अचियत्तादिदोसा य । उग्गमअयत्तादिया एते सेज्जातरे वि भवन्ति ॥ सेज्जातरदोसे इमे -

[भा.१२१३] सण्णातसंखडीसू, भद्दो पक्खेवयं तु कारेज्जा ।

ओभासन्ति महाणे, ममं ति पंतो व छेज्जाहि ॥

धू- भद्दो सेज्जातरो संथुयसंखडीसु अप्पणए तंडुलादि छुभेज्जा, रद्धं वा पक्खेवेज्ज । पंतो महाजन मज्झे ओभावन्ति, कि ममेतं घरे नत्थि । अहो अहं एतेहिं घरसितो, जत्थ जत्थ वच्चापि तत्थ तत्थ पिट्ठओ एते आगता ओभासन्ति, एवं पदुड्ढो दिवा रातो वा निच्छुभेज्ज, एगमनेगाण वा वोच्छेयं करेज्ज ॥ पुव्व-पच्छसंथुयदोसा इमे-

[भा.१२१४] नीयस्स अहं गेहे, एते ठिता उग्गमादि भद्दो तु ।

वोच्छेदपदोसं वा, दातुं पच्छा करे पंतो ॥

धू- सेज्जायरस्स जे पुव्वपच्छसंथुता ते परघरेसु ओभासिज्जमाणा एवं करेज्ज- “जीयस्स अहं गेहे ठिय” ति । जे भद्दा ते उग्गमादि देसा करेज्ज । पंतो पुण दाउमदाउं वा वोच्छेय-पदोसं वा करेज्ज । वा विकप्पे । पंतावेज्ज वा, ओभासेज्ज वा, उक्कोसेज्ज वा फरुसेज्ज वा । जम्हा एते दोसा तम्हा सागारियस्स वा सागारियसंथुयाण वा निस्साए न ओभासेज्ज ॥

[भा.१२१५] वितियपयं गेलण्णे, निर्मतणा दव्वदुल्लभे असिवे ।

ओमोयरिय-पदोसे, भए व गहणं अनुण्णायं ॥

[भा.१२१६] एतेहिं कारणेहिं, विसेसतो छिंदिता तु तं विंति ।

सण्णातगस्स पगते, दावेज्जा जं तुमे दिन्नं ॥

धू- एतेहिं गिलाणतिकारणेहिं निस्साए ओभासेज्ज ॥ विसेसओ छंदिया नाम निमंतिया । जता सेज्जातरो निमंतेति तथा भण्णति सण्णातपगते दावेहि तं तुमे चेव दिन्नं भवति । एवं जयणाए गेण्हति ॥

मू. (१०८) जे भिक्खू उडुबद्धियं सेज्जा-संधारयं परं पज्जोसवणाओ उवातिणाति, उवातिणंतं वा सातिज्जति ॥

धू- उडुबद्धगहितं सेज्जासंधारयं पज्जोसवणरातीओ परं उवातिणावेत्ति तस्स मासलहुं पच्छित्तं ॥

सेञ्जासंधारविशेषज्ञापनार्थमाह-

[भा. १२१७] सव्वंगिया उ सेञ्जा, बेहत्थद्धं च होति संधारो ।

अहसंधडा व सेञ्जा, तप्पुरिसो वा समासो तु ॥

चू- सव्वंगिया सेञ्जा, अह्माइयहत्यो संधारो । अहवा-अहासंधडा सेञ्जा अचला इत्यर्थः । चलो संधारतो । अहवा तप्पुरिसो समासो कञ्जति-शब्दस्य संस्तारकः शब्दास्तस्तारकः ॥

संस्तारो दुविधो-

[भा. १२१८] परिसाडिमपरिसाडी, दुविधो संधारतो उ नायव्यो ।

परिसाडी वि य दुविधो, अज्झुसिर-ज्झुसिरो य नातव्यो ॥

चू- जत्थ परिभुज्जमाणो किं चि परिसडति सो परिसाडी, इतरो अपरिसाडी । जो परिसाडी सो दुविहो-अज्झुसिरो ज्झुसिरो य ॥

[भा. १२१९] सालितणादि ज्झुसिरो, कुसत्तिणमादी उ अज्झुसिरो होति ।

एगंगिओ अनेगंगिओ य दुविधो अपरिसाडी ॥

चू- सालितणादी झुसिरो, कुसवप्पगतणादी अज्झुसिरो । जो अपरिसाडी सो दुविहो-एगंगिओ अनेगंगितो य ॥

[भा. १२२०] एगंगितो उ दुविधो, संघातिय एतरो तु नायव्यो ।

दोमादी नियमा तु, होति अनेगंगिओ एत्थ ॥

चू- एगंगिओ दुविधो-संघातिमो असंघातिमो य । दुगाति पट्टाचारेण संघातिता कपाटवत्, एस संघातिमो । एगं चेव पृथुफलकं असंघातिमो । दुगातिफलहा असंघातिता, वंसकंबियाओ वा अनेगंगिओ ॥

[भा. १२२१] एते सामण्णयरं, संधारुदुबद्धे गेण्हती जो तु ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्तं विराधनं पावे ॥

चू- एतेसिं संधारणाणं अन्नतरं जो उदुबद्धे गेण्हति सो अतिक्रमे वट्टति, अनवत्थं करेति, मिच्छत्तं जणोति, आयसंजमविराधनं पावति, इमे दोसा ॥

[भा. १२२२] सज्झाए पलिमंथो गवेसणानवणमप्पिणंते य ।

झामित्त-हित-वक्खेवो, संघट्टणमादि पलिमंथो ॥

चू- उदुबद्धे काले निष्कारणे संधारणं गेवसमाणस्स आणेतस्स पुणो पच्चप्पिणंतस्स सज्झाए पलिमंथो भवति । कर्हचि झमितो हितो वा संधारणसामी अनुण्णवेंतस्स सुत्थत्येसु वक्खेवो, संसत्ते-तससंघट्टणाति निष्फण्णं, संजमे पलिमंथो य । अह सामी भणेज्जा - “जओ जाणह ततो मे अन्नं देह” ताहे अन्नं मग्गंताणं सो चेव पलिमंथो । पच्छित्तं दाउकामो भेदानाह - झुसिरेतर एतेसु इमे पच्छित्तं । परिसाडिमे परिसाडियअज्झुसिरे मासलहुं झुसिरे, परिसाडी, एगंगिए, संघातिमे, असंघाइमे, अनेगंगिते य, एतेसु चउसु वि चउलहुअ, ज्झामित्ते हिते वा अन्नं दव्वाधिज्जति, वहंतं साहूण दाउं अवहंतयं पवाहेज्ज, ओभासियो वा साहूअट्ठाए आहाकम्मं करेति, आदिसदाओ कीयकडादिवक्खेवो ॥

सुत्तादिम गाहा-गतार्था रिक्केन दधिमंधनवत्- चोदगाह-

[भा.१२२३] एवं सुत्तनिबन्धो, निरत्यओ चोदओ य चोदेति ।

जह होति सो असत्थो, तं सुण वोच्छं समासेण ॥

चू- संथारगहणं उडुबद्धं अत्थेण निसिद्धं, एवं सुत्तं निरत्ययं, जतो सुत्ते पज्जोसवण-
रातिअतिक्रमणं पडिसिद्धं, तं गहिते संभवति । एवं चोदकेनोक्त आचार्याह-जहा सुत्तत्थो सार्थको
भवति तहाऽहं समासतो वोच्छे ॥

[भा.१२२४] सुत्तनिवातो तणेसु, देसे गिलाणे य उत्तमट्ठे य ।

चिकखल्ल-पान-हरिते, फलगाणि अ कारणञ्जाए ॥

चू- उद्धारगाहा । देसं पडुच्च तणा घेप्पेअ ॥

[भा.१२२५] असिवादिकारमगता, उवधी-कुच्छण-अजीरग-भये वा ।

अङ्गुसिरमसंधवीएष एककमुहे भंगसोलसगं ॥

चू- जो विसओ वरिसारत्ते पाणिएण प्लावितो सो उडुबद्धे उब्भिसति, जहा सिंधुविसए
ऊसभूमी वा जहारिणकंठं, तं अविसातिकारणेहिं गता “मा उवधी “कुच्छिसति”ति अजीरणभया
वा तत्थ तणा घेप्पेअ । अङ्गुसिरा, असंधिया, अजीणा, एगतो मुहा, एतेसु चकहु जत्तेसु सोलसगं
कायव्वा । पढमो भंगो सुद्धो । सेसेसु जत्थ ङ्गुसिरं तत्थ चउलहुं । बीएसु परित्ताणंतेसु लहुगुरुप-
नगं । सेसेसु मासलहुं । असंधियापोरवज्जिता । जेसिं एकओ नालाण मुहा ते एकतो मुहा ॥

[भा.१२२६] कुसमादिअङ्गुसिराई, असंधिबीयाई एकओ मुहाई ।

देसीपोरपमाणा, पडिलेहा वेहासे ॥

चू- पूर्वार्ध गतार्थम् । “देसीपोरपमाणा” अस्य व्याख्या-

[भा.१२२७] अंगुष्ठ पोरमेत्ता, जिणाण थेराण होति संडासो ।

भूसीए विरल्लेत्ता, पमज्जभूमी समुक्खेतुं ॥

चू- पदेसिणीए अंगुष्ठपोरट्ठिताए जे घेप्पंति तत्तिया जिनकप्पिया [न] घेप्पंति । पदेसिणिअंगुष्ठ
अगमिलिएसु संडासो । थेराण संडासमेत्ता घेप्पंति । “पडिलेहा तिन्नि”ति अस्य व्याख्या-

[भा.१२२८] भत्तपरिणगिलाणे, अपरिमितसइं तु वट्ठ जयणाए ।

निक्कारणमगिलाणे, दोसा ते चेव य विकप्पे ॥

चू- गिलाणभत्तपरिण्णीणं अत्थुरणट्ठता तणा घेप्पंति । सति त्ति एक्कसिं चेव पत्थरिय अच्छंति,
असतिं तु वट्ठो वा अच्छति ॥ “जयणाए”ति अस्य व्याख्या-

[भा.१२२९] उभयस्स निसिरणट्ठा, चंकमणं वा य वेज्जकज्जेसु ।

उट्ठिते अन्नो चिट्ठति, पाणदयत्था व हत्थो वा ॥

चू- “उभयं”ति काइय सण्णा य तं निसिरणट्ठताए जति उट्ठेति, कुडिउ वा चंकमणट्ठता
उट्ठेति, वातविसरणकज्जेण वा उट्ठेति, वेज्ज-कज्जेण वा, एवमाइसु कज्जेसु उट्ठेति, अन्नो तत्थ
संधारए चिट्ठति । किमर्थम् ? प्राणिदयार्थम् । अहवा - सो गिलाणो, गुरुतो हत्थो संधारे दिज्जति
जाव पडिएति, मा आसादना मविस्सति । एतेहिं कारणेहिं उडुबद्धे संथारओ घेप्पेअ । एय वज्जं
जइ गेण्हति तो पुच्चुत्ता ते चेव दोसा विकल्पश्च भवति । विकल्पग्रहणा कल्पो प्रकल्पश्च
सूचितः ॥

[भा. १२३०] संधारुत्तरपट्टो, पकप्प कप्पो तु अत्थुरणवज्जो ।

तिप्पमिति च विकप्पो, निक्कारणतो य तणभोगो ॥

चू- धेरकप्पिया संधारुत्तरपट्टेसु सुवन्ति एस पकप्पो, जिनकप्पियाण अत्थुरवणवज्जो कप्पो, ते न सुवन्ति । उक्कुट्टया चेव अच्छन्ति । धेरकप्पिया जति तिन्नि अत्थुरन्ति, निक्कारणतो वा तणभोगं करन्ति, तो विकप्पो भवति ॥ अहवा इमा व्याख्या-

[भा. १२३१] अहवा अज्झसिरगहणे, कप्पो पकप्पो तु कज्जे झुसिरे वि ।

झुसिरे व अज्झसिर वा, होत विकप्पो अकज्झम्पि ॥

चू- जिनकप्प धेरकप्पिएसु कज्जेसु अज्झसिरगहणे कप्पो भवति । धेर-कप्पियाण कज्जे झुसिरगहणे पकप्पो भवति । झुसिराणा वा अज्झसिराण वा अकज्जे विकप्पो भवति ॥

[भा. १२३२] एवं ता उडुबद्धे, कारणगहणे तणाण जतणेसा ।

अधुना उडुबद्धे चिय, चिक्खल्लादिसु फलगगहो ॥

चू- एवं ता उडुबद्धे कारणगहिताण तणाण जतणाए परिभोगो भणिओ । इदानि तु उडुबद्धे चेव चिक्खल्लादिसु कारणेसु फलगगहो भण्णति-

[भा. १२३३] अज्झसिरमवद्धमफुडित, अगरु-अनिसिद्ध वीणगहणेणं ।

आता संजमगरुए, सेसाणं संजमे दोसा ॥

चू- अज्झसिरो जत्थ कोट्टरं नत्थि, जो पुण कीडएहिं न विट्ठो । जस्स दालीउ न फुडिया । अगरुउ त्ति लहुओ । न निसृष्टः अनिसृष्टः परिहारिकमित्यर्थः । एतेहिं पंचहिं पदेहिं बत्तीसं भंगा कायव्या । पढमो अनुण्णातो, सेसा एकत्तीसं नाणुण्णाता । पढममंगो अनुण्णातो सो एरिसो हलुओ जहा वीणा दाहिणहत्येण घेतुं निज्जति । एवं सो वि । गरुए आयविराहणा संजमविराहणा य । सेसेसु झुसिरेसु प्रायशः संजमविराधनैव भवति ॥ एरिसं जति अंतो न लभेज्ज-

[भा. १२३४] अंतोवस्सय बाहिं, निवेसणे वाड साहितो गामे ।

खेत्ते तु अन्नगामे, खेत्तबहिं वा अवोच्चत्थं ॥

चू- अंतोवस्सयस्स अलब्धमामे बाहिं अलिंदातिसु गेण्हति । असति निवेसणे, असति वाडगाउ, असति सगामे गेण्हति । असति खेत्तब्भंतरे अन्नगामे गेण्हति । असति खेत्तबहियादि आणेति । अवोच्चत्थं गेण्हति । २ वोच्चत्थं गेण्हमाणस्स चउलहुआ ॥

मग्गणे वेला-नियमो भण्णति-

[भा. १२३५] सुत्तं व अत्थं च दुवे वि काउं, भिक्खं अडंतो उ दुए वि एसे ।

लंभे सहू एति दुवे वि घेतुं, लंभासती एग-दुए व हावे ॥

चू- सुत्तत्थपोरिसीए काउं भिक्खाए अडंतो उ दुए वि एसति-भत्तं संधारणं च । लद्धे संधारणं जो सहू सो दुवे वि भत्तं संधारणं घेतुमागच्छति । एवं अलभंतो अत्थपोरिसिं हावेउं गवेसति । एवं पि अलभंतो दुवे वि सुत्तत्थपोरिसीओ हावेति ॥

[भा. १२३७] एवं अलब्धमाणे, काउं जोगं दिने दिने ।

कारणे उडुबद्धम्पि, खेत्तकालं विभासए ॥

चू- एवं सखेत्ते दिने दिने जोगं करंतस्स अलब्धमाणे उडुबद्धे अवस्सं घेत्तव्वं, कारणे खेत्तओ

जाववत्तीसं जोवणा, कालतो पंचाहं जाव वा लद्धो ताव गवेसति ॥

[भा.१२३८] उडुबद्धिगमेगतरं, संधारं जे उवातिणे भिक्खू ।
पज्जोसवणातो परं, सो पावति आणमादीणि ॥

सू-उडुबद्धे परिसाडेतरं वा कारणगहितं जो एगतरं संधारगं उवातिणावेति पज्जोसवणरातीतो परं सो आणादी दोसे पावति ॥

अज्झुसिरं परिसाडी उवातिणावेति मासलहुं । सेसेसु चउलहुं । इमे दोसा -

[भा.१२३९] मायामोसमदत्त, अप्पद्यय खिसणा उवालंभो ।
वोच्छेदपदोसादी, दोसाति उवातिणं तस्स ॥

सू-अभगितो कहं निज्जति ति । एवं धरेंतस्स माया भवति । उडुबद्धिउं मग्गिऊणं वासासु पडिभुंजति मोसं अदत्तं च भवति । जहा भासियं अकरेंतो अप्पद्यओ, अन्नेसिं पि न देति । धीरत्थुते भो समणा ! एरिसस्स ते पव्वज्जा । एवं निप्पिवासं भणंतस्स खिसा जुत्तं नाम ते अलियं वोत्तुं, सप्पिवासं भणंतस्स उवालंभो । तस्स वा अन्नस्स वा साहुस्स तं दव्वं अन्नं वा दव्वं न देति । एस वोच्छेओ तस्स वा अन्नस्स वा पदोसं गच्छति । एवमादी उवातिणावेंतस्स दोसा ॥

कारणे उवातिणाविज्ज ।

[भा.१२४०] वितियं पभुणिव्विसए, नड्डुडित्तिसुण्णमयमणप्पज्जे ।

असहू संसत्ते या, तक्कज्जमनिड्डित्ते दोच्चं ॥

सू-संधारगपभूरन्ना निव्विसतो कतो, नड्डो सामी, उड्डितो गामो, सुण्णो, पवसितो, मतो वा संधारग-सामी, साधू वा मतो, संधारगसामी, अणप्पज्जो, साधू वा खित्तादिचित्तो, असहू अप्पणा वा जातो न तरति नेउं, संधारतो वा संसत्तो, तिन्नि पडिलेहणकाला धरिज्जइ । तिन्नि वा दिने जाव पाउस्सं सज्जति । जेण वा कज्जेण कहितं तं कज्जं नो समप्पइ । एत्थं दोच्च अणुन्नविज्जति ॥ एतेसु कारणेसु इमा जयणा-

[भा.१२४१] मुय निव्विसते नड्डुडित्ते व कज्जे समत्ते उज्जति ।

वच्चंता वा दडुं, भणंति कस्सऽप्पिणेज्जामो ॥

सू-मुए निव्विसए नड्डे उड्डित्ते एतेसु चउसु वि पदेसु अप्पणो कज्जे समत्ते उज्जति । अहवा - निव्विसयादिसु तिसु जइ वच्चंतं पेक्खति तो नं भण्णति - “अह्मे तुव्वं संधारतो गहितो तं कस्स अप्पिनेज्जामो” एवं भणितो जं संदिसति तस्स अप्पियव्वो ॥

[भा.१२४२] सुण्णे एतं पडिच्छए, वच्चंता वासएज्ज नीयाणं ।

असहू जाव न हट्ठो, संसत्ते पोरिसी तिन्नि ॥

सू-पवासिते एतं पडिक्खति जाव सो एति । अह ते साहुणो गंतुकामा तरंति ताहे समोसितगाण तस्स वा नीयल्लगाण अप्पेति, भणंति य तम्मि आगते अप्पेज्जसु । असहू जाव न हट्ठो ताव नप्पेति । हट्ठीभूतो अप्पेति । कारणं च दीवेति । संसत्ते तिन्नि पोरुसिओ धरेति ॥

“तक्कज्जमनिड्डित्ते दोच्चं” अस्य व्याख्या-

[भा.१२४३] पुनरवि पडिते वासे, तम्मि व सुक्खंते दोच्चणुण्णवणा ।

अब्भागमे व अन्ने, अलद्धे तस्सेवऽणुन्नवणा ॥

चू-जति पञ्जोसवणकाले पुनो वासं पडति तम्मि वा पुव्वपडिते असुखंते, अन्नो य संथरओ न लब्धति ताहे तमेव दोहं अनुण्णवेति । अहवा - “तम्मि वा”ति तम्मि संथारए उल्लूभूमीए अणुत्तमाणीए जाव सुत्तइ ताव अनुण्णवेति “सुखे आमेहामो” ति भणंति । “अब्भागमे” आसण्णवासे अन्नो संथारगो न लब्धति ताहे तमेव अनुण्णवेति । अहवा - अप्पणो लद्धो, अब्भागमिगा अन्ने साहवो आगया, ते सहाय अन्नम्मि अलब्धमाणे तमेव अमुण्णवेति ॥

मू. (१०९) जे भिक्खू वासावासितं सेज्जा-संथारयं परं दसरायकप्पाओ उवातिणाति; उवातिणंतं वा सातिज्जति ॥

चू- दसरायकप्पगहणं जहाववायतो वासातीतं वसंति, तहा संथारगं पि धरेति । उक्कोसं तिन्नि दसरातिया, ततो परं मासलहुं ।

[भा. १२४४] वासासु अपडिसाडी, संथारो सो अवस्स घेतव्वो ।

मणिकुट्टिमभूमी अवि, अगेण्हणे गुरुग आणादी ॥

चू- वासावासे अपरिसाडी संथारओ अवस्सं घेतव्वो, जति वि मणिकोट्टिमभूमी । अह न गेण्हति घउगुरुं, आणादि य दोसा ॥ इमे य दोसा-

[भा. १२४५] पाणा सीतलकुंथू, उप्पातग-दीह-गोम्हि सुसुणाए ।

पणए य उवधिकुच्छण, मलउदगवधो अजीरादी ॥

चू- सीयलाए भूमीए कुंथुमादी पाणा समुच्छंति, सीयलाए वा भूमीए अजीरणादी दोसा भवंति । उप्पायगा भूमीए उप्पज्जंति, एसा संजमविराहणा । इमा आयविराधणा-दीहो डसति, गोम्ही कण्णसियालीया कण्णे पविसति, सुसुणागो अलसो, सो वावातिज्जति, पणतो समुच्छति सन्नेहभूमीए उवही कुच्छंति, सन्नेहभूमीए वा सुवंतस्स उवही मलेण घेप्पति, ताहे भिक्खातिगस्स वासे पडंते उदगविराहणा भवति । मलिणोवहीए छप्पया भवंति । सीयले छप्पयासु य निदा न लभति, ततो अजिण्णं भवति, ततो गेलण्णं, एवमादी दोसा ॥

[भा. १२४६] तम्हा खलु घेतव्वो, भेदा गहणे तु तस्सिमा पंच ।

गहणे य अनुण्णवणे, एगंगिय अकुय पाउग्गे ॥

चू- जम्हा एते दोसा तस्मात् कारणात् खलु अवधारणे अवश्यमेव गृहीतव्यं । तस्य ग्रहणे इमे पंच भेदा भवंति । गहणं अनुण्णवणं एगंगियं अकुय पाउग्गे ति एत पंच पदा ॥

तत्थ गहणे ति दारं-

[भा. १२४७] गहणं व जाणएणं, जतणुण्णवणा य गहिते जतणा य ।

मम तत्थ पास तत्थेव, उक्खित्ते जं जहिं नेति ॥

चू- पूर्वार्धस्य व्याख्या-

[भा. १२४८] सेज्जा-कप्प-विहिण्णू, गेण्हति परिसाडिवेज्जमप्पेहं ।

छण्णपहम्मि य ठवाणं, कस्सप्पिण्णं च पुच्छंति ॥

चू- आचारग्गेसु सेज्जाए संथारग्गहणं भणितं । जेण सा सुत्तओ ऽधीया अत्थओ सुआ सो सेज्जाकप्पविहिण्णू । तेन संथारगो घेतव्वो । इयानि “जयणाणुण्णवणे” ति जयणाए अनुण्णवे-यव्वो । कहं ? जाहे लद्धो ताहे भण्णति - “परिभुज्जमाणे” जं परिसडति, तं वज्जेसु अपिनिस्सामो,

पाडिहारियं च गेण्हामो, निव्वाधाएणं एवतियकालेणं अप्पिनिस्सामो जति एवं पडिवज्जति तो घेप्पति । अह नो पडिवज्जति ताहे अन्नं मग्गंति । जइ अन्नो मग्गिज्जमाणो न लब्धति ताहे तं चेव गेण्हति । “इदानीं गहिते जतण” ति गहियसंधारगो जति नेउं न तरति ताहे छत्रे प्रदेशे ठवेति, मा वरिसंते उवरि सेज्जति मे ।

इमं पुच्छंति - “सम्मते अम्हेहिं कस्स अप्पेतव्वो” । सो भणाति “मम चेव अप्पेतव्वो” । ततो भण्णति “जइ कहंदि तुब्बे घरे न दीसह ताहे कस्स अप्पेतव्वो” । सो भणाति - तत्थेव घरे आनेज्जह, ताहे भाणियव्वो “कतरम्मि ओगासे ठवेज्जामो,” । अहवा भणेज्जा “तत्थेव घरे छन्नपदेसे ठाएज्ज ।” अहवा भणेज्ज “जतो गहितो ठाणातो एयस्स पासे ठवेज्ज । अहवा भणेज्ज “जतो गहितो ठाणातो तत्थेव ठवेज्ज” । अहवा भणेज्ज “उक्खित्ते” ति वेहासे ठवेज्जह,” । अहवा - जं संधारयं जहिं घरे भण्णति तं तहिं संधारयं नेति । एवं अभिग्गहितेसु भणितं ॥

[भा. १२४९] आभिग्गहियस्सासति, वीसुं गहणं पडिच्छिउं सव्वे ।

दाऊण तिन्नि गुरुणो, गेण्हंतणे जहा बुद्धा ॥

धू- आभिग्गहियसंधाडयस्स असति सव्वे संधाडया वीसुं गेण्हंति । वंदेण वा सव्वे गेण्हंति एत्थ वि सव्वाए सेव जयणाणुण्णवणा जाव कस्सपपिण्णंति दइव्वं । जो जहा आनेति सो तहा गणावच्छेदियस्स अप्पेति । साधुप्पमाणाओ य अतिरित्ता ताहे जे सुहा सेज्जा ते तिन्नि गुरुणो दिज्जंति, सेसा गणावच्छेदो अहारातिगियाए भाए ति गेण्हंति वा । एयं सगणे भणितं ॥

[भा. १२५०] नेगाण उ नाणत्तं, सगणेतरऽभिग्गहोण धण्णगणो ।

दिट्ठोभासण-लद्धे, सण्णायग-उट्ठ-पभू चेव ॥

धू- नेगाण गणाण एगखेत्तद्वियाण “नाणत्तं” विशेषः तं सगणिच्चयाणं, इतरे य परगणिच्चा, सगणे अभिग्गही अनभिग्गही वा, अन्नगणे वि अभिग्गही अनभिग्गही वा, समणे परागणे वा संधाडएण वा वंदेण वा अडंताणं आरुव्वं तव्ववहारो भण्णति । इमेहिं दारेहिं - दिट्ठे ओभासण लद्धे सण्णायग - उट्ठ - पभू चेव ॥ तत्थ दिट्ठ ति दारं । एयस्स इमाणि दाराणि -

[भा. १२५१] दइणव हिंडतेण वा, निउं तस्स वा वि वयणेणं ।

विप्परिणामणकहणे, वोच्छिण्णे जस्स वा देति ॥

धू- एसा चिरंतनगाहा ॥ दइणदारस्स वक्खाणं -

[भा. १२५२] संधारो दिट्ठो न य, तस्स जो पभू तओ अकहणे गुरुणं ।

कहिते व अकहिते वा, अन्नेन वि याणिओ तस्स ॥

धू- साधुसंधाडएण हिंडतेण संधारओ दिट्ठो । पुच्छितोऽणेण “कस्सेस संधारतो ?” ताहे केणति भणितं “नत्थेत्थ सो जस्सेस संधारओ ।” ताहे सो साधुसंधाडओ चित्तेति “जाहे संधारगसामी एहिति ताहे मग्गिहामो ।” तेन संधाडएण गुरुण आलोयव्वं “मए अमुगगिहे संधारगो दिट्ठो न य तस्स जो पभू” । एवं अनालोयंतस्स मासलहुं । तं जाणित्ता अन्नेन संधाडएण चित्तिं “जाव एस न जायति तावऽहं मग्गाभि ।” मग्गितो लद्धो य । कस्स भवति ? पुव्वसंधाडएण गुरुण कहिए वा अकहिए वा तस्सेवाभवति । न जेण पच्छा मग्गितो लद्धो य ॥ “दइण व” ति दारं गतं ।

इदानीं “हिंडतेण वा निउं” ति अस्य व्याख्या-

[भा. १२५३] संधारं देहंतं, असहीण पभू तु पासए पढमो ।

वितितो उ अन्नदिट्ठं, असदो आनेतनाभोगा ॥

सू- पूर्वार्धं पूर्ववत् । तथाप्युच्यते एकेण साधुसंधाडएण संधारतो दिट्ठो, न तस्स पभू । “पढमो” ति बितियसंधाडावेक्खाए पढमो भण्णति । अन्नहा एस बितियप्पगारो बितिओ साहुसंधाडओ अन्नदिट्ठं संधारयं । “असदभावो” - अमायावी अनाभोगादज्ञानात् न याणति “जहा अन्नेन साहुसंधाडएण एस दिट्ठो” एवं मग्गितो लद्धो आणियो य कस्सामवति ? पुरिमस्स चेव न जेण आणियो । अन्ने भण्णति - साहारणो ॥

“तस्स वा वि वयणेणं” ति अस्य व्याख्या-

[भा. १२५४] ततिओ उ गुरुसगासे, विगडिज्जंतं सुणेत्तु संधारं ।

अमुयत्थ मए दिट्ठो, हिंडंतो वण्णसीसंतं ॥

सू- “ततिओ” ति ततियप्पगारो तह चेव (अ) दिट्ठे सामिम्हि मग्गीहामो । आगतो गुरुस्स आलोएति “अमुअत्थ मए संधारओ दिट्ठो” ति । अहवा - भिक्खं हिंडंतेण चेव अन्नसंधाडस्स “सीसंतं” कथ्यमानमित्यर्थः, तमेवं दोहं पगाराणं अन्नतरेणं सुणेत्तु “विप्परिणामेणं” ति एवं विप्परिणामंतो मग्गति ॥

[भा. १२५५] दिट्ठोवण्णेण्हं, न कप्पती दच्छिवे तमसुगो तु ।

मा दिज्जसि तस्सेतं, पडिसिद्धे तम्मि मज्झेसो ॥

सू- मग्गणद्धा संधारगसामिं भण्णति - “अहं एरिसो सिद्धंतो दिट्ठो अन्नेन ओभासिस्सामि ति सो संधारओ अन्नस्स न कप्पति, “दच्छिवे तमसुगो” ति द्वष्टवत्सो तं मग्गंतं तुमं पडिसेहेज्जसि, मा तस्स एतं देज्जसि, पडिसिद्धे तम्म य मज्झे सो भविस्सति ।” सो य स्सादिन्नो । कस्स आभवति ? पुरिमस्स, न जेण लद्धो ॥ “कहणे” ति अस्य व्याख्या-

[भा. १२५६] अधवा सो तु विगडणं, धम्मकधा पणियलोभितं भण्णति ।

अमुगं पडिसेवेत्तुं, तो दिज्जसि मज्झ मा अज्ज ॥

सू- तहेव आलोएतस्स सोऽं तत्थ गंतुं तस्स धम्मं कहेति । जाहे आविखित्तो धम्मकहाए ताहे भण्णतिजेण सो दिट्ठो संधारओ तस्स य नामं घेतूण भण्णति- “जाहे सो मग्गति ताहे तं पडिसेहिडं, अज्ज दिनं वोलावेडं अन्नादिने मज्झं देज्जसि” । सो एवं आणितो । कस्स आभवति ? पुरिमस्स, न जेण लद्धो । एवं विप्परिणामेतस्स जइ सगच्छेज्जओ विप्परिणामेति तो चउलहुं, अह परगच्छेज्जओ तो चउगुरुं ॥ “वोच्छिन्ने जस्स वा देइति” ति अस्य व्याख्या-

[भा. १२५७] विप्परिणतम्मि भावे, तिक्खुत्तो वा वि जाइतमलद्धे ।

अन्नो लभेज्ज फलं, तस्सेव य सो न पुरिमस्स ॥

सू- जेण दिट्ठो तस्स जति तम्मि संधारए भावो विप्परिणामितो । एवं वोच्छिन्ने साहुस्स भावे सो संधारगसामी जस्स चेव देति तस्सेव सो, न जेण पुरा दिट्ठो । अथवा - जेण पुरा दिट्ठो तेन तिन्नि वारा मग्गितो, न लद्धो । तस्स वोच्छिण्णे वा अवोच्छिण्णे वा भावे अतो परं अन्नो जति लभेज्ज मग्गितं फलं तस्सेव तं, न जेण पुरा दिट्ठं ॥ “दिट्ठे” ति दारं गतं । इदानीं “ओभासणे” ति दारं

भण्णति । जहा दिट्ठदारं दट्ठण एवमादि एहिं छहिं दारेहिं वक्खाणियं, तहा ओभासणदारं पिं छहिं दारेहिं वक्खाणेयव्वं । ते य इमे दारा-

भा (१२५८) सोउं हिंडण-कहणं, वोच्छिण्णे जस्स अन्नोअन्नं वा ।

विगडितो भासंतं, य सोतुमोभासति तहेव ॥

शू- सोउं हिंडण विपरिणामण कहण वोच्छिण्णे जस्स अन्नोअन्नं वा । एत्थ विपरिणामण गाहाए न गहियं । एगेण साहुसंधाडएणं संधारओ दिट्ठो । संधारगसामी ओभट्ठो, न लट्ठो । तस्स साहुसंधाडगस्स तम्मि संधारगे भावो न वोच्छिज्जति । आगतेहिं य गुरूणं आलोइयं । अन्नो साहुसंधाडओ विगडिज्जंतं-ओभासिज्जंतं वा सोउं ओभासइ तहेव जहा दिट्ठदारे । दुट्ठभावः स तेन मणितो लट्ठो आणिओ । कस्स आमवति ? जेण पुरा ओभासितो, न जेण पच्छा नोतो । सोउं गतं ।

एक्केणं साहुसंधाडएणं संधारओ दिट्ठो, ओभासितो, न लट्ठो । अच्छिन्नभावे अन्नो संधाडओ अहा भावेण अदुट्ठभावो हिंडंतो आणेति । कस्स आमवति ? पुरिमस्स, पच्छिमस्स न । अन्ने साहारणं भणति । एवं विपरिणामण-कहण-वोच्छिण्णदारावि जहा दिट्ठदारे । नवरं - एत्थ “ओभासण”ति वत्तव्वं ॥ अन्नोअन्नं वा अस्य व्याख्या-

[भा. १२५९] अन्नो वा, ओभट्ठो, अन्नं से देति सो व अन्नं तु ।

कप्पति जो तु पणइतो, तेन व अन्नेन व न कप्पे ॥

शू- एक्केण साहुसंधाडएण एक्कसि घरे संधारओ दिट्ठो, पणइओ, न लट्ठो । अब्बोच्छिण्णे भावे अन्नेन साहुसंधाडएण तम्मि घरे अन्नो पुरिसो ओहट्ठो, अन्नं से संधारं देति, कप्पति । सो वा पुरिसो जो पुव्वसंधाडएण पणतिओ अन्नसंधारयं देति, कप्पति । जो पुण पुव्वसंधाडएण पणतितो संधारगो सो तेन वा पुरिसेण अन्नेण वा पुरिसेण दिज्जमाणो पुव्वसंधाडगस्स अब्बोच्छिण्णे भावे अन्नस्स न कप्पति ॥ “ओभासण”ति गतं । इदानीं “लट्ठेति” - इक्केण साहुसंधाडएण संधारओ दिट्ठो ओभट्ठो लट्ठो य, न पुन आणिओ इमेहिं कारणेहिं-

[भा. १२६०] काले वा घेच्छामो, वियावडा वा वि न तरिमो नेतुं ।

लट्ठे वि कहण विपरिणामण वोच्छिण्णे जस्स वा देति ॥

शू- जेण लट्ठो सो चित्तेति - न ताव एयस्स संधारगस्स परिभोगे कालो । अच्छउ लट्ठो, पज्जोसवणकाले उछत्तं चेव घेच्छामो । अथवा - मत्तपाणभरिया वियावडा न तरामो नेउं । एवं लट्ठेवि नो आणेति । तत्थेक्को गुरुसमीवे वियडिज्जंतं सोउं गंतुं मग्गति । संधारगसामिणा भणितो-स एस मए अन्नस्स दिन्नो, तहा वि तुमं गेण्ह, अन्नो वा देति । बितिओ अहाभावेण आणेति, तस्स पुण तेन संधारगसामिणा विस्सरिएणं दिन्नो । ततितो थम्मकह काउं आणेति । चउत्थो विपरिणामेउं आनेति । पंचमो वोच्छिण्णे भावे । छट्ठो अन्नेन वा । व्याख्या व्यवहारश्च पूर्ववत् । नवरं - सामी कहेति - “मय अन्नस्स दिन्नो”ति ॥ इदानीं “सन्नायए”ति -

[भा. १२६१] सन्नातगे ति वध चेव कह विपरिणामणासु तु विभासा ।

अव्भासतोर गेण्हति, भित्तो वण्णो विमं वोत्तुं ॥

शू- केण इ साहुणा सण्णायगधरे संधारहओ दिट्ठो, सो य मणितो । तेहिं दिन्नो, भणिओ य

- "गेण्ह" । साहुणा भणियं - "जहा कज्जं तदा गेण्हिस्सामि, ताव एत्थेव अच्छउ" । तेन गंतूण गुरुण आलोइयं । अन्नो तं सोउं तत्थ गंतु मग्गिउं आणेति । वितिओ अहाभावेण आनेति, न जाणेति - "एस साणा मग्गितो, सण्णायगा वा एते साधुस्स" । अन्नो तह छेव धम्मकहविप्परिणामणासु आनेति । अन्नो वोच्छिण्णे भावे आणेति । अन्नो सण्णायगेण भणितो - "अहं ते संथारगं देमि" । एतेसु द्वारेसु विभासा व्यवहारश्च पूर्ववत् । जो विप्परिणामेति साहू सो तस्स गिहत्यस्स आसण्णतरो, सो विप्परिणामेतु गेण्हति, अब्भरहिओ मित्तो वा । अन्नो इमं वोतुं गेण्हति ॥

[भा. १२६२] अन्ने वि तस्स नीया, देहिह अन्नं पि तस्स मम दातुं ।

दुल्लभलाभमणानुच्छियमि दाणं हवति सुद्धं ॥

चू- जेण एस संथारगो गहितो तस्स अन्ने वि निया मित्ता वा अत्थि, सो तओ लभिस्सति । मम पुण तुब्भे चेव अन्नतो न लभामि । अहवा - सो तुब्भं आसण्णो अहं पुण दूरेण तो मम दाउं पि तस्स लज्जाए अन्नं देहिह । किं चान्यत्-जे अन्नायउंछिओ दुल्लभ-त्तामो साहू तत्थ दानं दिन्नं भवति सुद्धं-बहुफलमित्यर्थः ॥ इमा सण्णायग-कुल-सामायारी-

[भा. १२६३] सण्णातगिहे अन्नो, न गेण्हती तेन असमणुण्णातो ।

सति विभवे सत्ती य व, सो वि हु न तेन निव्विसती ॥

चू- जत्थ गामे साहुणो ठिता तम्मि गामे जस्स साहुस्स सण्णायगा तेन साहुणा अन्नुण्णाया, अन्ने साहुणो न किंचि संथारगादि गेण्हति । "सो वि सति विभवे", विभवो नाम अन्नतो संथारगादि लद्धं, "सत्ती" नाम अहमन्यत्रापि उत्पादयितुं समर्थः । सो एवमप्याणं जाणिऊण "न निव्विसति" द्विप्रतिषेधः प्रकृतं गमयति - विशत्येव - न वारयतीत्यर्थः ॥ इदानीं "उट्ठे" ति दारं । संघाडएण संथारओ दिट्ठो, ओभट्ठो, लद्धो य, काले वाधेच्छामो, भत्तादि वियावडा वा नेउं असमत्था, इमं वक्ष्यमाणं चित्तेति-

[भा. १२६४] वरिसेज्ज मा हु छण्णे, ठवेति अन्नो य मा वि मग्गेज्जा ।

तं चेव उट्ठकरणे, नवरिं पुच्छाए नाणत्तं ॥

चू- वरिसेज्ज मा हु तम्मि वरिसमाणे उवरि सिञ्जिहिति तेन छन्ने अवारादिसु उद्धं ठवेति, अन्नो वा साधू मा विमग्गिहिति उट्ठं करेति । तेन गंतुं गुरुणो आलोइयं जं दिट्ठादिसु द्वारेसु भणितं सोउं अहाभावविप्परिणामादि एहिं तं चेव उट्ठकरणे वि, नवरि पुच्छाए "नाणत्तं" - विशेषः ॥

[भा. १२६५] छण्णे उट्ठो व कतो, संथारो होज्ज सो अधाभावा ।

तत्थ वि सामायारी, पुच्छिज्जति इयरहा लहुओ ॥

चू- केण इ साहुणा छण्णे कतो संथारओ दिट्ठो । सो चित्तेति - एस संथारओ संजयकरणे ठिओ । किं मन्ने न साहुणा उद्धं कतो संथारओ होज्ज उय गिहिणा अहाभावेण कओ होज्ज ? एत्थ इमा सामायारी - पुच्छिज्जति, इयरहा मासलहुं पच्छित्तं । एवं संदिद्धभावे पुच्छिज्जति ॥

[भा. १२६६] उट्ठे केण कतमिणं, आसंका पुच्छित्तम्मि तु अ सिट्ठे ।

अन्ना असडमाणीतं, पुरिल्ले के ति साधारं ।

चू- उट्ठं संथारगो एस केण कतो ? आसंकाए पुच्छियम्मि गिहत्येण कहितो सट्ठेण आनितो,

पुरिल्ले अह गिहत्थेण असिद्धे अन्नेण असदमाणितो पुरिल्ले भवन्ति । के ति पुण साहारणं भणन्ति । उट्ठेत्ति गतं । इदानीं "पभू" ति - एगेण संघाडएण पहु जातितो संथारणं । तं नाऊण एगो सदभावेण आनेति । वितिओ अहाभावेण । ततिओ विप्परिणामेउ । चउत्थो धम्मकहाए लोभेउ । पंचमो वोच्छिण्णे भावे । छट्ठो सो व ऽन्नो व तं व ऽन्नं वा । व्याख्या व्यवहारश्च पूर्व-वत् । नवरं - पभू भणन्ति ॥

[भा. १२६७] पुत्तो पिता व जाइतो, दोहिं वि दिन्नं पमूहिं (न) वा जस्स ।

अपभुम्मि लहु आणा, एगतरपदोसओ जं च ॥

सू- एगेण साहुणा पुत्तो जाइतो, अन्नेण पिता जाइओ । तेहिं दोहिं वि एगो संथारगो दिन्नो । जति ते दो पभू दोण्ह वि साहरणो, जेण वा पुव्वमग्गितो तस्स आभवति । जो अपहुं अनुण्वयेति तस्स भासरहुं । आणः पिणेय दोस्स । एगतरस्स दंतस्स साहुस्स वा पदोसं गच्छति, जं च रुद्धो तालणाति करेस्सति तं पावति साहु ॥ "दिट्ठादिएसु पदेसु जाव पभू" सव्वेसु इमं पच्छित्तं-

[भा. १२६८] अन्ने अनुण्णवित्ते, अन्नो जति गेण्हती तहिं फलगं ।

गच्छम्मि सए लहुया, गुरुगा चत्तारि परगच्छे ॥

सू- इक्केण साहुसंघाडएण एगम्मि धरे एगो संथारगो अनुण्णवितो, तं जति अन्नो गेण्हति तह धरे तमेव फलगं, सगच्छिल्लगाण चउलहुगा, गुरुगा परगच्छे । एसा संघाडगविही भणिया ॥

[भा. १२६९] एगासति लंभे वा, नेगाण वि होति एस चेव गमो ।

दिट्ठादीसु पदेसु, नवरमप्पिणणम्मि नाणत्तं ॥

सू- जदि एगेगो संघाडगो न लभति तो नेगाण वि वंदेण अडंताणं एसेव गमो । दिट्ठादिएसु पएसु-जावपभू परूवणा आभवं दव्ववहारो य पूर्ववत् । नवरं-अप्पिणणे नाणत्तं ॥ जाहे लद्धो ताहे तेहिं इमं वत्तव्वं-

[भा. १२७०] सव्वे वि दिट्ठरूवे, करेहि पुण्णम्मि अन्ह एगतरो ।

अन्नो वा वाधातो, अप्पेहिति जं भणसि तस्स ॥

सू- सव्वे अन्ह वण्ण-वण-तिलगातिएहिं दिट्ठरूवे करेह, पुण्णे काले अन्हं एगतरो अप्पेहि-ति । अह अन्हं कोति वाधातो होज्ज तो अन्नो वि अप्पेहिति । तुमम्मि असहीणे अन्हे वा अन्ने वा जं भणसि तस्स अप्पेहामो ॥ संघाडगेण वंदेण वा गेण्हंताणं इमो कमो-

[भा. १२७१] सज्झायं काऊणं, भिक्खं काउं अदिट्ठे वसितूणं ।

खेत्तम्मि उ असंतं, आनयणं खेत्तबहियातो ॥

सू- सुत्तत्थपोरिसीओ काउं भिक्खं हिंडंता मग्गंति । जे पुण वंदेण २ते नियमा अत्थपोरिसिं वज्जेत्ता मग्गंति । पहु दिट्ठे ति पहु ति गतं । इदानीं "अदिट्ठे" ति दारं । जति सग्गामे न लभेज्ज ताहे अन्नगामे मग्गिजति । तत्थ संथारगो दिट्ठो, न संथारगसामी, जओ खेत्तभादी गतो । एवं अदिट्ठे वसिऊण गोसे संथारणं धेतुमागच्छंति । जति सो खेत्ते अन्नगामे वि न लब्धमति ताहे आनयणं खेत्तबहितातो वि ॥ "गहणे" ति मूलदारं गतं । इदानीं "अनुण्णवणे" ति-

[भा. १२७२] सव्वेसु वि गहिएसु संथारो दासगे अनुण्णवणा ।

जो जस्स तु पाउग्गे, सो तस्स तहिं तु दातव्वो ॥

यू- जता सव्वेसु साहुसु हंधारगा पडिपुण्णा गहिआ तदा जत्थ संधारगे ठविज्झहिति, ते संधारोवासगा अहारतिणियाए अमुण्णविज्झंति ॥

अववातो भण्णति । “जो जस्स उ” पच्छद्धं अस्य व्याख्या-

[भा. १२७३] खेल-पवात-निवाते, काले गिलाणे य सेह-पडियए ।

सम-विसमे पडिपुच्छ, आसंखडीए अनुण्णवणा ॥

यू- जस्स खेलो संदति तस्स मज्जे ठातो आगतो, ततो तेन जो अंतो साहू सो अनुण्णवेयव्वो-
इच्छाकारेण मम खेलो संदति, अहं तुब्भच्चए ठागे ठामि, “तुमं ममच्चए गाहि”ति । एवं अहं
पित्तलो पवाते, वातलो निवाते, कालग्राही कालग्रहणभूमीसमीवे, गिलाणपडियरगो गिलाणसमीवे,
सेहो तप्पडियरगसमीवे, जो सामाचारिं गोहेति । जस्स विसमा संधारगभूमी सो अणधियासेमाणो
पासाणि वा जस्स दुक्खंति सो जस्स समा संधारगभूमी तं अनुण्णवेति अधियासगं । आसंखडीओ
सूरगस्स मूले ठविज्झति जो वा जं सुत्तत्थे पुच्छति सो तस्स पासे ठागं अनुण्णवेति ॥

इदानीं “एंगिय” ति “अकुए” ति दो दारा एगगाहाते वक्खाणेति-

[भा. १२७४] एंगियस्स असती, दोमादी संतरंतु नममाणे ।

कुयबंधणंमि लहुगा, तत्थ वि आणादिणो दोसा ॥

यू- एंगितं फलगं असंधातिमं घेत्तव्यं । असति एंगियस्स दो पच्चरा संघातिगा गहे-
यव्वा । असति दिगादी संघातिगा गहेयव्वा । एंगियस्स असति अनेंगियो दोमादिफलगेहिं
घेत्तव्यो । फलगासति कंबियमयो विपुव्वसंधातितो, असति असंधातितो वि संतरंतु । “नममाणे” ति
जे नमंति संतराओ कंबिओ बज्झंति मा पाणजातिविराहणा भविस्सति । अहवा - नममाणे
“अंतरा” अड्डया कंबिया बज्झंति । इदानीं “अकुए” ति दारं पच्छद्धं । “कुच” परिस्पंदने,
अकुचो वंधेयव्वो निश्चलेत्यर्थः । इतश्चेतश्च जस्स कंबिओ चलंति स कुचः । तादृग्बंधने चतु-
लहुं । आणादिणो य दोसा भवंति । चले वा पडंति, पडंते वा आयसंजमविराहणा ॥

इदानीं “पाउग्गे” ति दारं-

[भा. १२७५] उग्गममादी सुद्धो, गहणादी जाव वण्णिओ एसो ।

एसो खलु पायोग्गो, गुरुमादीणं घ जो जोग्गो ॥

यू- जो उग्गमउप्पादणएसणाहिं सुद्धो सो पाउग्गो । अहवा - गहणादिदारेहिं जो एस वण्णिओ
एस पाउग्गो । अहवा - जो गुरुमादीपुरिसविभागेण जोग्गो सो पाउग्गो भवति ॥

एवं गहियस्स परिभोगसामायारी भण्णति -

[भा. १२७६] तद्विवसं पडिलेहा, बंधा पक्खस्स सव्व मोत्तूणं ।

लहुगा अनुमुयंते, ते चेव य अपडिलेहाए ॥

यू- जहा उवकरणस्स तहा संधारगस्स वि । “तद्विवस” द्विवसे उभयसंज्झं पडिलेहा, पक्खिए
सव्वे बंधे मोत्तुं पडिलेहंति । जति पक्खिए बंधणा न भुयति तो चउलहुं । दिने दिने अपडिलेहंतस्स,
ते चेव चउलहुं भवंति ॥ तस्स पुण इमा पडिलेहणविधी -

[भा. १२७७] अंकम्मि व भूमीए व, कातूणं भंडगं तु संधारं ।

रयहरणेण पमज्जे, ईसि समुक्खेतु हेट्ठवरि ॥

घू- मुहपोत्तियादिसव्योवकरणं पडिलेहेउं ताहे तं उवकरणं अंकम्पि वा ठवेति, भूमीए वा ठवेति । ताहे संधारणं रयहरणेण पमज्जति, हेडुवरिं ईसिं समुक्खविय ॥

[भा.१२७८] वासाण एगतरं, संधारं जो उवादिने भिक्खू ।
दसरातातो परेणं, सो पावति आणमादिणि ॥

घू- वासाकाले जो गहितो एगतरो परिसाडी वा अपरिसाडी वा जो तं भिक्खू मग्गसिरदसराईतो परं चोलावेति । पुणो कारणे उप्पन्ने वा जावति नि दसराई । इयरहा कत्तिवयाटम्मासियपाडिवरा अप्पेयव्वे । जो न पच्चप्पिणइ तस्स आणादयो दोसा ॥ इमे य-

[भा.१२७९] माया मोसमदत्तं, अप्पच्चयो खिसणा उवालंभो ।
वोच्छेदपदोसादी, दोसा तु अणप्पिणंतम्मि ॥

[भा.१२८०] वितियं पभुणिव्विसए, नड्डुड्डितिसुण्णमतमणप्पज्जे ।
असह संसत्ते वा, रड्डुड्डाणे व हितदहे ॥ पूर्ववत्

मू. (११०) जे भिक्खू उदुबद्धियं वा वासावासियं वा सेज्जासंधारणं उवरि सिज्जमाणं पेहाए न ओसारेइ, न ओसारेंतं वा सातिज्जति ॥

घू- जो वासेणोवरि सेज्जमाणं न तस्मात् प्रदेशात् अपनयति तस्य मासलहुं ।

[भा.१२८१] परिसाडिमऽपरिसाडी, अंतो बहिता व दुविधकालम्मि ।
उवरिसंतं पासिय, जो तं न ऽवसारे आणादी ॥

घू- अंतो वसहीए बहिता वा वसहीए दुविधकाले उड्डुबद्धे वासाकाले वा उवरि सज्जंतं सिद्धमाणं जो साहू पेक्खंतो अच्छति “नावसारे ति” अनोवरिसे न करेति तस्स आणादी ॥

इमं च पच्छित्तं

[भा.१२८२] उवरिसंतं लहुगं, अवस्स वरिसेस्सति ति लहुओ उ ।
लहुवा लहुओ व कते, निक्काण-कारणे बाहिं ॥

घू- उवरि सिज्जमाणे चउलहुअं, “अवस्सयं वरिसिस्सति” ति नो अनोवरिसे मासलहुं, अवस्स वरिसिस्सति ति तहावि निक्काणे बाहिं करेति चउलहुं, आसण्णं वासं पाऊण कारणे वि बाहिं नीणेति मासलहुं । किं पुण तं कारणं जेण बाहिं नीणिज्जति ? पडिलेहणद्धा असंसत्तो वा आतावणद्धा ॥ उवरि सिज्जमाणे इमे दोसा-

[भा.१२८३] तं दड्डूण सयं वा, अधवा अन्ने वि अंतिए सोच्चा ।
ओहावणमग्गहणं, कुज्जा दुविधं च वोच्छेदं ॥

घू- तं उवरि सिज्जमाणं “सयं” संधारणसामी दड्डुं । अहवा - अन्नेसिं “अंतिए” अब्भासे सोच्चा ओभावणं अग्गहणं दुविधं वोच्छेयं वा कुज्जा ॥

[भा.१२८४] अन्ने वि होति दोसा संजम पणए य जीव आताए ।
बंधाण य कुच्छणता, उल्लक्कमणे य तब्भंगो ॥

घू- उल्ले पणओ कुंधू वा समुच्छंति, संजमविराहणा । सीयले वा भत्तं जीरति, गैलण्णं, आत्तविराहणा । बंधा वा कुहंति, ते कुहिया तुहंति, उल्लो वा अक्कंतो भज्जति ॥

[भा.१२८५] वितियपदे वसधीए, ठिए व उच्छेदओ भवे अंतो ।
पडिलेहणमप्पिणणे, गिलाणमादीसुविहिया ? तु ॥

चू- वरिसते वि अनोवरिसे न कज्जति, वसही समंततो गलति त्ति अंतो वि ठवितो वसहीए तिम्वइ त्ति नावसारेइ, पडिलेहणद्धा वा नीणितो, अप्पिणणद्धा वा नीणितो ॥

[भा. १२८६] एवं ता नीहरणं, हवेज्ज अध नीणियं पि न विसारे ।

गेलण्ण-वसहीपडणे, संभम-पडिणीय-सागरिए ॥

चू- एवमादिसु कारणेसु, वसहि-नीहरणं हवेज्ज । अह नीणियं उवरि सिज्जमाणं नावसारेति इमेहिं कारणेहिं । “गिलाणमादिसुविहिया उ” अस्य व्याख्या “गेलण्ण” पच्छद्धं । गिलाणकारणे वावडो, सयं गिलाणो नावसारे । वसहिपडणे वा अंतो न पवेसति । उदगागनिमादिसएसु संभमेसु नावसारेति, अतिव्याकुलत्वात् । पडिनीओ वा बाहिं पडिक्खति जति एस समणो निग्गच्छति तो न पंतावेमि, सेहस्स बाहिं सागारियं । एतेहिं कारणेहिं अनोवरिसे अकरंतो सुद्धो ॥

मू. (१११) जे भिक्खू पाडिहारियं सेज्जासंधारयं अण्णुण्णवेत्ता बाहिं नीणेति, नीणेतं वा सातिज्जति ॥

चू- भिक्खू पूर्ववत् । पाडिहारको प्रत्यर्पणीयो । असेज्जातरस्स सेज्जातरस्स वा संतितो जति पुण्णे भासकप्पे दोच्चं अण्णुण्णवेत्ता अंतोहिंतो बाहिं नीणेति, बाहिंतो वा अतो अतिनेति तहा वि मासलहुं । एस सुत्तत्थो । इमा निज्जुत्ती-

[भा. १२८७] परिसाडिमपरिसाडी, सागरियसंतियं च पडिहारी ।

दोच्चंअणुण्णवेत्ता, अंतो बहि नेति आणादी ॥

चू- कुसातिततणसंधारए पोरिभुज्जमाणे जस्स किंचि परिसाडित्तो परिसाडी । वसकखेमादी अपरिसाडी । दोच्चं अण्णुण्णवेत्ता जो नेति तस्स आणा अणवत्थादि दोसा भवन्ति ॥

चोदगाह - ननु सुत्ते अण्णुण्णवेतस्स वि मासलहुं वुत्तं निक्कारणे ? आचार्याह - निक्कारणे सुत्तं । अत्थो तु कारणे विधिं दरिसेति । अविधीए इमे दोसा-

[भा. १२८८] ताइं तणफलगाइं, तेनाहडगाणि अप्पणो वा वि ।

निज्जंता गहियाइं, सिद्धाणि तहा असिद्धाणि ॥

चू- ते तणफलया तस्स तेनाहडा वा, अप्पणो वा । तेनाहडेसु निज्जंतेसु अंतरे पुव्वसामी दहुं गहितेसु साधू पुच्छितो जति कहेति जस्स ते न कहेति वा तो उभयहा वि दोसा, तम्हा दोसपरिहरणत्थं विही भण्णति - सपरिक्खेवे ठिताणं अंतो मासो बहिं मासो । अंतो मासकप्पं काऊण बहिं निग्गच्छंतो तत्थेव तणफलगा गेण्हंतु, अह न लब्धन्ति अन्नगामं वयंतु । अह तेसु असिवातिकारणा अत्थि तो ते सव्वे तणफलयानीणंतु ॥ इमा विही-

[भा. १२८९] अन्नउवस्सवगमणे, अणपुच्छा नत्थि किंचि नेतव्वं ।

जो नेति अनापुच्छा, तत्थ उ दोसा इमे होति ॥

चू- सपरिक्खेवे अन्नउवस्सयं वयंता अनापुच्छाए न किंचि नेयव्वं । “नत्थि” त्ति अनापृच्छय नास्ति किंचित्रेयमिति । जो पुण अनापुच्छाए नेति तस्सिमे दोसा-

[भा. १२९०] कस्सेते तणफलगा, सिद्धे अमुगस्स तस्स गहणादी ।

निण्हवति व सौ भीओ, पच्चंगिरलोगमुद्धाहो ॥

चू- तेनाहडा अनापुच्छाए निज्जंता पुव्वसामिणा दिद्धा, साहु पुच्छितो, कस्सेते तणफलगा ?

साहू भण्णति - अमुगस्स । तस्स गेण्हण कङ्कणादिद्या दोसा । अह निण्हवेति सो भीतो संतो साहूतो पच्चंगिर दोसो पदोषः तस्मिन् संभाव्यत इति, प्रत्यंगिरा । लोणे वि उड्ढाहो- “साधवो वि परदव्वावहारिणो” ति ॥ गहमादिपदस्स इमा वक्खा-

[भा. १२९१] नयणे दिट्ठे सिट्ठे, कङ्कण ववहार ववहरितपच्छकत्ते ।

उड्ढाहे य विरुंभण, उद्दवणे चेव निव्विसिए ॥

सू-तणफलया अनापुच्छाए नेति । तेनाहडा निजमाणो पुव्वसामिणा दिट्ठा पुच्छिएण साहुणा सिट्ठंअमुगस्स । सो रायपुरिसेहिं हत्थे गहिउं कङ्कओ । “ववहारमेव” ति पुव्वसामिणा. सट्ठिं ववहारोति वुत्तं भवति । “ववहारिए” ति ववहरितुमारुद्धे पच्छाकडे ति जिते । “उड्ढाहविरुंभणे” एकं पदं । “उद्दविते निव्विसिए” एकं पदं ॥

एतेसु नवसु पदेसु इमं पच्छित्तं ।

[भा. १२९२] मासगुरुं वज्रिता, पच्छित्तं होइ नवसु एवं तु ।

लहुओ लहुगा गरुगा, छल्लहु छग्गुरुग छेदमूलदुगं ॥

सू- निण्हवति ति पच्छद्धस्स इमा वक्खा-

[भा. १२९३] अहवा वि असिट्ठम्मि य एसेव उ तेन संकणे लहुया ।

निस्संकियम्मि गुरुगा, एगमनेगे य गहणाई ॥

सू- अहवेत्ययं निपातः अविशब्दः प्रकारवाची, “असिट्ठे” अनाख्याते, एसेव तु तेनो ति संकितं लहुआ, निस्संकितं एस तेनां ति चउगुरुगा, तस्सेवेगस्स । अनेगार्ण-अनेगेसिं साहूणं गहणादी इमे दोसा-

[भा. १२९४] नयणे दिट्ठे गहिते, कङ्क विकट्ठे ववहार विवहारिए ।

उड्ढाहे य विरुंभण, उद्दवणे चेव निव्विसिए ॥

सू तेनाहडादीण तणफलयाणं अनापुच्छाए नयणे पुव्वसामिणा दट्ठं तणफलयाणि साहुस्स वा गहणं कयं, विकोपयित्वा कङ्कणं, त्वं चोर इति विकोवणं, साहुस्स रायपुरिसेहिं कङ्कणं कतं, साहू ते रायपुरिसे प्रतीपं कङ्कति ति विकङ्कणं । सेसा ते चेव पदा तं चेव पच्छित्तं ॥

शिष्यः प्राह - किमस्तीधस्य संभवः ? आचार्याह-

[भा. १२९५] दंतपुरे आहरणं, तेनाहडवप्पगादिसु तणेसु ।

छावणमीराकरणे, पत्थरण फला तु चंपादी ॥

सू- “दंतपुरे” दंतवक्त्रे आख्यानकं पसिद्धं । ततू यथा तत्र तेनाहडवप्पगादिसु तणेसु संभवो भवे । तानि पुनः किमर्थं साधवो नयन्ति ? उच्यते - छावणनिमित्तं वा, मीराकरणं वा । मीरा मेराकडणमित्यर्थः । पत्थरणत्वं वा । फलगा वि मीराकरण पत्थरणनिमित्तं । ते पुण चंपगपट्टादी भवन्ति ॥ इदानीं अतेनाहडगाहा भाणियव्वा-

[भा. १२९६] अतेनाहडाण-नयने, लहुओ लहुगा य होति सिट्ठम्मि ।

अप्पत्तियम्मि गुरुगा, वोच्छेद पसज्जणा सेसे ॥

सू- अतेनाहडतणाइं जदि नेति अनापुच्छाए तणेसु लहुगो । अन्नेन से सिट्ठं-तुज्जच्चया तणा फलया साधूहिं वाहिं नीणिता एत्थ लहुगा । अनुग्गहो ति एतम्मि वि चउलहुगा । अप्पत्तियम्मि

गुरुगा । वोच्छदं वा करेज्जा । तस्स साधुस्स तद्वस्स वा पसज्जणा । सेसेत्ति अन्नेसिं पि साधूणं असनादियाणं य दब्बाणं वोच्छेदो ॥ तणफलगविशेषज्ञापनार्थमाह-

[भा. १२९७] एसेव गनो नियमा, फलएसु वि होति आनुपुब्बीए ।

नयं पुंसां संपातं, चउरो लहुगा जहन्नपदे ॥

घू- जो तणेसु विधी भणति फलगेसु वि एसो घेय विधी । नवरि नाणत्तं-चउरो लहुगा जहन्नपदे । जत्थ तणेसु मासलहुं । तत्थ फलगेसु घउलहु भवन्तीत्यर्थः ॥

[भा. १२९८] वित्तिर्यं पडुणिव्विसए, नद्धुद्धितसुण्णमतमणप्पज्जे ।

खंधारअगणिभंगा, दुल्लभसंधारए जतणा ॥

घू- अनापुच्छाए वि नेज्ज । संधारपणपभू निव्विसतो कतो, नद्धो वा, उद्धितो उव्विसितो वा, सुण्णोपवसितो, मतो वा, अणप्पज्जो वा जातो, खंधाचारभया वा बहंतो अंतो अतिनेति, अग्निभये वा नेति, विसय-भंगे वा नेति दुल्लभसंधारए वा जतणाए नेति ॥

इमा सा जतणा -

[भा. १२९९] तम्मि तु असधीणे वा, पडिचरित्तुं वा सहीण वक्खिते ।

पुव्वावरसंफासु य, नयंति अंतो य बाहिं वा ॥

घू- गहे संधारगमासी जदा असहीणो तदा नयंति, सहीणे वा पडिचरित्तुं जदा वक्खित्तचित्तो तदा नयंति, पुव्वसंज्ञाए अवरसंज्ञाए वा अंतातो बाहिं, बाहंतो वा अंतो नयंति ॥

मू. (११२) जे भिक्खू सागारियसंतियं सेज्जा-संधारयं अनुण्णवेत्ता बाहिं नीणेति; नीणेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (११३) जे भिक्खू पाडिहारियं सागारिय-संतियं वा सेज्जा-संधारयं दोद्धं पि अणणुण्णवेत्ता बाहिं नीणेति; नीणेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (११४) जे भिक्खू पाडिहारियं सेज्जा-संधारयं आताय अपडिहट्टु संपव्वयइ; संपव्वयंतं वा सातिज्जति ॥

घू- आदाय गृहीत्वा, अपडिहट्टु नाम अणप्पिणित्ता, सम्मं एगीभावेण प्रव्रजति संप्रव्रजति । तस्स मासलहुं । एस सुत्तत्थो । इदानिं निज्जुत्ती अत्थं वित्थरेति-

[भा. १३००] पडिहरिणी पडिहारिओ य आताय तं गहेऊणं ।

अपडिहट्टुमणप्पित्तु संपव्वए सम्मगमणं तु ॥

घू- मासकप्पे पुण्णे जम्मि कुले गहितो संधारयो तस्स पञ्चप्पिणंतस्स त्ति जं धारणं सो पाडिहारितो भण्णति । एरिसीए कडाए तं आदायगृहीत्वा पुण्णे मासकप्पे अपडिहट्टुमणप्पित्तु न प्रतीपं अर्पयतीत्यर्थः । सं एगीभावे व्रज । “व्रज” गतौ सम्यक् प्रव्रजनं संप्रव्रजनं ॥

संधारगो दुविहो-

[भा. १३०१] सेज्जासंधारो ऊ, परिसाडि अपरिसाडिमो होति ।

परिसाडि कारणम्मि, अणप्पिणणे मासो आणादी ॥

घू- सव्वंगी सेज्जा, अट्ठातियहत्थो संधारो । अहवा - सेज्जा एव संधारगो सेज्जासंधारगो । एक्केळो दुविहो - परिसाडी अपरिसाडी । उडुबद्धे परिसाडी कारणे घेप्पति, तं मासकप्पे पुण्णे

अणप्पेतुं वयंतस्स मासलहुं आणादयो दोसा ॥ इमे य अत्रे दोसा-

[भा.१३०२] सोच्चा गत ति लहुगा, अप्पत्तिय गुरुग जं च वोच्छेदो ।

कप्पड्वेलणे नयण डहण लहु लहुग जे जं जत्थ ॥

चू- सुतं तेन संथारगसामिणा जहा ते संजता संथारगं अणप्पिणितुं गता, चउलहुगा पिच्छत्तं । परियणो य से भणति - “किं च संजताण दिन्नेन” । सो भणति - “अणप्पिते वि अनुग्गहो अम्ह” । एवं पत्ति ए वि चलहुं । अह अप्पत्तियं करेति । तणा मे सुण्णा हारिता विणासिता वा चउगुरुगं । जं च वोच्छेदं करेति तस्स वा अन्नस्स वा साहुस्स, तद्वव्वस्स वा अन्नदव्वस्स वा, एत्थ वि चउगुरुगं । अहवा - तम्मि संथारये सुण्णे कप्पड्वाणि खेलंति, मासलहुं । अह तुवड्ढंति मासगुरुं । अह अन्नतो नयंति नासलहुं । अह दहंति चउलहुं । डज्जंते सुय - अन्नपाना-जातिविराधना, जातिनिष्फण्णं च ॥

[भा.१३०३] कप्पड्व-खेळण-तुयड्डणे य लहुओ य होति गुरुगा य ।

इत्थी-पुरिस-तुयट्टे, लहुगा गुरुगा य अनायारे ॥

चू- पुव्वद्धं गतार्थम् । तम्मि सुण्णे संथारगे पुरिसित्थिसु तुयड्डेसु चउलहुं । अनायारमायरंतेसु चउगुरुगं । अहवा - सोउं गत्ते इमं करुसथयअं भणैअ ॥

[भा.१३०४] दिज्जंते वि तदा नेच्छित्तणं अप्पेसु ति ति भणिऊणं ।

कतकजा जणभोगं, कातूण कहिं भणे जत्थ ॥

चू- गहणकाले न देज्जंतं पि दिज्जमाणं नेच्छिऊणं पुण्णे मासकप्पे “अप्पेसु” ति एवं भणित्ता नेऊण अप्पणो कते कज्जे सुण्णे जणभोग् करेऊण “कहिं” ति कं गामं नगरं वा “मन्ने” ति - पुनः शब्दो द्रष्टव्यः, यथेति-निद्वरं, किं पुन गामं नगरं वा गतेत्यर्थः ॥

संथारगस्स गहणकाले इमा विही -

[भा.१३०५] संथारेगभनेगे, भयणड्वविद्या तु होति कायव्वा ।

पुरिसे घर-संथारे, एगमनेगे य पत्तेगे ॥

चू- संथारो घेप्पमाणो एगाणेगवयणे अड्विविहभंगरयणा कायव्वा । सा इमेसु तिसु पदेसु पुरिस-घर-संथारयेसु । एगेण साधुणा - एगातो घरातो एगो संथारो । पढमो भंगो । एवं अड्व भंगा कातव्वा । “एगमनेगे” ति - एग - गणे अनेगगणेषुवा ॥ साधारणपत्तेगेसु खेत्तेसु एस विधी भणितो । इमो अप्पिणंतेसु विधी “आणयणे” गाहा भणियव्वा-

[भा.१३०६] आणयणे जा भयणा, सा भयणा होति अप्पिणंते वि ।

वोच्चत्थ मायसहिते, दोसा य अप्पिणंतम्मि ॥

चू- आणयणे जा अड्विया भंगभयणा कता अप्पिणंते वि सा चेव अड्विया भंगभयणा कातव्वा । अह विवरीतं अप्पेति, मायं वा करेति; न वा अप्पेति वोच्छेदादयो दोसा भवंति । जे पढमा चत्तारि भंगा तेसु जह चेव गहणं तह चेव अप्पिणं ति । पंचमभंगे गहमकाले “अम्ह अन्नतरो अप्पेहिति” ति । एस विधी न कतो, एगप्पणे वोच्चत्थं भवति । छड्वभंगे एगो साधू, पच्चप्पिणितं पिड्डतो अवरो साहू चित्तेति “मज्झया वि तणकंबीओ तत्थेव नेयव्वा, तस्स चयाणं मज्झे छुभति । अयानंतस्स, नेच्छति नेउं ति, एवं माया भवति । सत्तमभंगे ततियभंगे वा

ओहारकंबीओ तणा वा एगधरे सम्पेत्तस्स अणप्पिणं संभवति । जम्हा एते दोसा तम्हा सव्वेहिं सव्वे वीसुं अप्पेयत्तव्वा ॥ कारणे पुण विवरीतं अप्पेति, न अप्पेति वा । इमे य ते कारणा-

[भा. १३०७] वित्तिपदज्झामिते वा देसुद्वाणे व बोधिगादीसु ।

अद्धाणसीसए वा, सत्थो व्य पधावितो तुरितं ॥

चू- सो संथारगो ज्झामितो, देसुद्वाणेषु वा सो संथारगसामी कतो वि गतो, बोहियमए संथारगसामी साधू वा नद्धा, अद्धाणसीसए वा सत्थो लद्धो तुरितं पधाविता, जाव ऽप्पिणंति ताव सत्थातो फिट्ठंति ताव अन्नो दुल्लभो सत्थो ॥

[भा. १३०८] एतेहिं कारणेहिं, वच्चंते को वि तस्स तु निवेदे ।

अप्पाहेति सागारियादि असत्तऽन्नसाधूणं ॥

चू- न पच्चप्पिणंति, विकरणं पुण करेति । अन्ने साधू सत्थेण वयंति । एगो साधु तस्सेव निवेदयति सत्थो तुरितं पधावितो, तेन न आनीओ, तुब्भे इयं संथारयं आणेज्जह । अन्ने वा साधू भणंति - तुब्भे इम संथारयं अमुगे कुले अप्पेज्जह । असति साहूण सागारियादिण अप्पाहेति । इमं संथारयं अप्पेज्जह, निवेदण वा करेज्जह । एस तणकंबीणं विधी भणित्ता ॥

[भा. १३०९] पयेध गमो नियमा, फलगाण वि होति आनुपुब्बीए ।

चतुरो लहुया माया अ नत्थि एतत्थ नाणत्तं ॥

चू- फलगेसु सव्वो एसेव विधी, "नवरं" - विसेसो, पच्छित्तं चउलहुगा । माया य नत्थि - जहा तणो कंबीसु वा अन्ने तणा कंबीओ वा पक्खिवंति तहा फलगाण नत्थि पक्खेवो ॥

सू. (११५) जे भिक्खू सागारियं संतियं सेज्जा-संथारयं आयाए अविकरणं-कहु अणप्पिणित्ता संपव्वयति; संपव्वयंतं वा सातिज्जति ॥

चू- अविकरणं नाम जं संजतेण कयं, तणाण वा संथरणं, कंबीण वा बंधो, फलगस्स वा ठवणं । एस अफोडित्ता अणप्पिणित्ता वयति भासलहुं । इमा निज्जुत्ति-

[भा. १३१०] परिसाडिमपरिसाडि य, सागारिय संतियं तु संथारं ।

अविकरणं कातूणं, दूतिज्जंतम्मि आणादी ॥

चू- दोसु सिसिर - गिम्हासु रीइज्जति, वूइज्जति वा, दोसु वा पदेसु रीइज्जति ॥

अधिवकरणे इमे दोसा -

[भा. १३११] किहु तुयट्ठ अनाचार नयणे डहणे य होति तह चेव ।

विगरण पासुहुं वा, फलगतणेषु तु साहरणं ॥

चू- कप्पड्डगाणं किहुणं, तुअट्ठणं, थीपुरिसाणं तुयट्ठणे अनाचारसेवणं वा, अन्नत्थ वा नयणं, डहणं वा, एतेसु चेव जे दोसा पच्छित्तं च पूर्ववत् । फलगस्स विकरणं पासल्लियं करेति, उहुं वा करेइ तणेषु साहरणं, कंबीसु बंधण छोडणं वा ॥ किं च-

[भा. १३१२] पुंज पासा गहितं, तु जं जहिं तं तहिं ठवेतव्वं ।

फलगं जुत्तो गहितं, वाधाते विकरणं कुज्जा ॥

चू- जे तणा पुंजातो गहिता ते पुंजे ठवेयव्वा । जे पासातो गहिता ते तहिं ठवेयव्वा । जं वा जत्तो गहियं तं तहियं ठवेयव्वं ति । कंबीमादी फलगं जतो पदेसातो गहितं तं तहिं ठवेयव्वं ।

मासकप्ये चापुण्णे अंतरा वाघाते उप्पन्ने निवमा विकरणं कायब्बं, न करेज्जा वि विकरणं, न य पावेज्जा पच्छित्तं ॥

[भा. १३१३] वितियपदमधासंधड देसुद्धाणे व बोहिगादीसु ।

अद्धाणसीसए वा. सत्थो व पधावितो तुरितं ॥

चू-अहासंधडं नाम निष्कपं पट्टादि । शेषं पूर्ववत् ॥

मू. (११६) जे भिक्खू पाडिहारियं वा सागारिय-संतियं वा सेज्जा-संधारंय विप्पणद्धं न गवेसति, न गवेसंतं वा सातिज्जति ॥

चू- वि इति विधीए, प इति प्रकारेण, रक्खिज्जमाणो नद्धो विप्पनद्धो । शेषं पूर्ववत् ।

[भा. १३१४] संधारविप्पनासे वसहीपालस्स मग्गणा होति ।

सुण्णे बाल-गिलाणे, अव्वत्तारोवणा भणिता ॥

चू- सुत्ते संधारविप्पणासो दिट्ठो । सो पुण नासो अरक्खिते संभवति, कुरक्खिते वा । अंतो वसहीपालगस्स मग्गणा कज्जति, सुण्णं वा वसहिं करेति, बालं वा वसहीपालं ठवेति ॥

एते, पदेसु गणाधिपतिणो आरोवणा भणति-

[भा. १३१५] पढमम्पि य चतुलहुगा, सेसाणं मासिगं तु नाणत्तं ।

दोहि गुरु एगेणं, चउत्थपदे दोहि वी लहुओ ॥

चू- पढमं सुण्णपदं, तत्थ चउलहुगा । सेसेसु तिसु बाल-गिलाण-अव्वत्तेसु मासलहुं । “नाणत्त”मिति विसेसितं तवकालेहिं चउलहुअं, तवकालेहिं गुरुगं, बाले तवगुरुं, गिलाणे कालगुरुं, अव्वत्ते दोहिं वि लहुं ॥ सुण्णे इमे दोसा -

[भा. १३१६] मिच्छत्त-वडुय-चारण-भडे य मरणं च तिरियमनुयाणं ।

आदेस-वाल-निद्धेयणे य सुण्णे भवे दोसा ॥

चू- मिच्छत्तदारस्स वक्खाणं - सुण्णं वसही करेताणं सेज्जायरो मिच्छत्तं वएज्ज ॥

[भा. १३१७] सोच्चाऽपत्तिमपत्तिय, अकतण्णु अदक्खिणा दुविधछेदो ।

भतिभरागमधाडण, गरहा न लब्धंति वऽन्नत्थ ॥

चू- ते साहू सुण्णं वसहिं काउं गया सब्बभंडगमादाय । सागारिएणं सुण्णा वसही दिट्ठा-सो पुच्छति कहिं गता साहू ? अन्नेहिं से कहियं - न याणामो । अहवा भणंति - सब्बभंडगमाताय गता । ते संतिए सोच्चा जति तस्सऽपत्तियं अप्पीतिमुप्पाणा तो साहूण चउलहुं । अह से अप्पतियं जातं, अप्पत्तिओ य भणाति - अहो ! अकयणू साधवो, अदक्खिणा, निण्णेहा, अनापुच्छाए गया, लोगोवयारं पि न जाणंति, लोगोवयारविरहितेसु वा कुतो धम्मो । एवं अप्पत्तिए चउगुरुं । दुविध-वोच्छेदं वा करेज्जा । तस्स वा साहुस्स । अन्नस्स वा तद्वव्वस्स वा अन्नदव्वस्स वा । एवं सो रुद्धो । ते य भिक्खायरियाय गता भत्तपाणभरियभायणा आगता । कसातितो धाडेति । दिवसतो चउलहुं । ते य भत्तपाणोवगरणभाराकंता पगलंते य अन्नवसहिं मग्गमाणा गाढं परित्ताविज्जंति । तन्निष्कण्णं च पच्छित्तं । गरहिज्जंते य लोणेण-नूनं तुब्बे असाधुकिरियद्धिता, तेन घाडिया, अन्नत्थ वि ठायं न लभंति । ते य वसहिमलभमाणा अन्नं खेत्तं वएज्ज । एवं मासकप्ये भेदो भवति ॥ जतो भण्णाति-

[भा. १३१८] भेदी य मासकप्पे, जमलंभे विहाति निग्गतावण्णे ।

बहि-भुत्त निसागमणे, गरह-विनासा य सविसेसा ॥

सू-मासकप्पे भेदेयजा विराहणा, जं च ते अद्धाणे खुहपिवासासीउण्ह वा सश्रमं वसहिमलभंता पावन्ति तन्निष्फण्णं । जं च सो उ दुरुहो विहाति निग्गयाणं अन्नसाहूणं न देअ वसहिं । वसहि-प्रभावे य जं च ते पाविहिंति सावयतेणाति । एतेहिंतो तन्निष्फण्णं । एते भिक्खं हिंङ्गिउं आगताण दोसा । अध बाहिं भोत्तुं सुत्तपोरिसिं काउं वियाले आगता न लभन्ति तो घउगुरुं । राओ घाडिता राओ चेव अन्नं वसहिं मग्गमाणा सविसेसं गरहं पाविति । राओ य अडंता तेन-सावय-वाल-कंटक-आरक्खिण्हि तो सविसेसं विनासं पावन्ति । अइवा - सो सम्मत्तं पडिवण्णो अनापुच्छाए निग्गता । “आलोइय” ति काउं मिच्छत्तं वएज्जा ॥ इदानीं वडुय ति दारं-

[भा. १३१९] उण्णं ददुं वडुगा, ओभासण ठाह जति गता समणा ।

आगमपवेसऽसंखड सागरि दिन्नं मए दियाणं ॥

सू-दुन्नं वसहिं ददुं वडुएहिं सागारिओ ओभट्ठो । सो सागारिओ भणाति - समणा ठिता ? ते भणन्ति - गता, सुण्णा वसही चिद्धति । सो भणाति - ठाह, जति गता साहू । ते एवं ठिता साहू य आगया वसहिं पविसंता वडुएहिं निरुद्धा । एवं तेसिं असंखडं नायं । साहू भणन्ति - “अहं दिन्ना” । इतरे भणन्ति - “अहं दिन्ना” । साहू सागारिसमीवे गता भणन्ति - वडुएहिं निरुद्धा वसही । सो भणन्ति - तुब्भे वसहिं सुण्णं काउं निग्गया, अतो मए सुण्ण ति काउं वडुयाण दत्ता ॥

सेज्जायरी भणति -

[भा. १३२०] संभिच्चेणं व अच्छह, अलियं न करे महं तु अप्पाणं ।

उडुंचग अधिकरणं, उभयपदोसं च निच्छूढा ॥

सू-संभिच्चेण अच्छह एगद्धा चेव, अलियवादी अप्पाणं अहं न करेमि, अतो अहं न घाडेमि । तत्थ संभिच्चेणं अच्छंताणं सज्झाय-पडिलेहण-पच्चक्खाण-वंदनादिसु उडुंचये करेअ । कुट्टियाओ करेअ । तत्थ कोइ असहणसाहू तेहिं सद्धि अधिकरणं करेअ । ते साहूहिं वा निच्छूढा, अहाभदसेज्जायरेण वा निच्छूढा, साहुस्स सेज्जायरस्स वा उभयस्स वा पदोसं गच्छेअ ॥

[भा. १३२१] सागारिसंजताणं, निच्छूढा तेन अगनिमादीसु ।

जं काहिंति पडुद्धा, सुण्णं करेते तमावजे ॥

सू-पडुडो आउसेअ वा हणेअ वा गिहाति वा डहेअ वा हरेअ वा किंचि । अन्नं च असंजएहिं सद्धि वसंताणं आउज्जोवण दणियादिदोसा भवन्ति । साहूहिं सेज्जातरेण वा निच्छूढा पदोसं गता, जहा वडुया तेनागनिमादिदोसे करेअ । एत्थ उवकरणववहारादिसु जं पच्छित्तं तं सव्वं, सुण्णं करेतो पावति ॥ “चारण-भडे” दो दारे एगगाहाए वक्खाणेति-

[भा. १३२२] एमेव चारणभडे, चारण उडुंचगा तु अधियतरो ।

निच्छूढा व पदोसं, तेनागनिमादि जघ बहुगा ॥

सू-“चार-भडे” ति दो दारगता ॥ इदानीं मरणं तिरियमनुयाणं आतेसा य” एतेतिन्नि दारा एगद्धे भणाति-

[भा. १३२३] छड्डणे काउड्डाहो, नासारिसा सुत्तऽवण्णे अच्छंते ।

इति उभयमरणदोसा, आदेस जघा वडुयमादी ॥

घू-सुण्णवसहीए तिरिक्खजोणिया गोणसुण्णगमादी, मणुओ रंको छेवडितो वा, पविसित्ता भरेज्ज । तत्थ जति असंजतेणं छट्ठावेति तो असंजतो कायाण उवरिं छट्ठेति छक्कायाण विराहणा ।

अहवा - संजमभीतो असंजएण न छट्ठावेति, नेच्छति वा असंजतो, ततो अप्पणा चेव छट्ठेति । "गरहिय" ति काउं उट्ठाहो भवति । अह एतिं दोसाणं भीया न परेण अप्पणा वा छट्ठेति तो तत्थ अच्छंते कुहियगंधेणं नासारिसाओ जायंति, तं चेव असज्झायं ति काउं सुत्तपोरिसिं अत्थ पोरिसं वा न करेति, तन्निष्फण्णं पच्छित्तं च भवति । लोगो य अवण्णं गेण्हति - असुइया सुसाणेऽच्छंति । तम्मि कलेवरे अच्छंते एते दोसा । इति उपप्रकरणे । उपायं तिरिक्खजुण्ण । आएसा नाम पाहुणगा । तेषु जे बहुय-चार-भट्ठाण दोसा ते निरवसेसा ॥ तिन्नि य दारा गया । इदानीं "वालनिक्केयणे" य दो दारा एगट्ठा वक्खण्णेति-

[भा. १३२४] अधिकरणमारणाणी, नितम्मि अच्छंते वाले आतवधो ।

तिरियी य जहा वाले, मणुस्ससूयी य उट्ठाहो ॥

घू-वालो नाम अहिरूपं सप्पादि, सुण्णवसहीए पविसेज्ज । जति साधवो आगया तन्निक्खालेंति तो अधिकरणं भवति । कहं ? हरितादिमज्झेण गच्छेज्जा, मंडूगादि वा डसेज्जा, मारिज्जंति वा नीणिज्जंतो लोणेण । अह एतद्वोसभीता न छट्ठेति तो अच्छंते वाले आयवधो, तेन डक्को साहु भरेज्ज, तन्निष्फण्णं च पच्छित्तं भवति । निक्केयणं दुविधं - तिरक्खीणं मणुस्सीण य । तिरक्खीण जहा वाले अधिकरणं मारणं आयवहो य । मणुस्सी जति सुण्णाए वसहीए पवेसेज्जा तो लोगो भणेज्ज - एतेहिं चेव सं जणियं, एतीए उट्ठाहो । अहनीणिज्ज ति तो अधिकरणं, निरणुकंप ति वा उट्ठाहो, तं वा चेडरूवं, सा वा वातातवेहिं भरेज्जा । अथवा - सा नीणिज्जंती पवुट्ठा २छोभ छुभेज्ज - जाह एतेहिं मे जणियं । इदानीं निष्कुभंति ति उट्ठाहो ॥ अथवा-

[भा. १३२५] छट्ठेऊण जति गता, उज्झमणुज्जंते होंति दोसा तु ।

एवं ता सुण्णाए, वाले ठविते इमे दोसा ॥

घू-काती अनाहित्थी बहियारिणी वा साधुवसहीए सुण्णाए पविसित्ता तं चेडरूवं छट्ठेत्ता गया । ते साधवो निरणुकंपा जइ उज्झंति तथा सिंगालादिसु वा खज्जति, वातावतेसु वा भरेज्जा । अनुज्झंतो तम्मि रुअंते असज्झाओ, लोगो वा भणेज्ज-कुतो एवं ? जइ वसहीए सुण्णाए पविसित्ता चेडरूवं छट्ठित्तं, रायपुरिसा वा गवेसेज्ज । एवं वित्त्यारे उट्ठाहोअवो भवे ॥

एते सुण्णवसही दोसा । सुण्णवसहीदोसभीता बालं ठवेज्ज, तत्थिमे दोसा-

[भा. १३२६] बलि घम्मकहा किट्ठा, पमज्जणा वरिसणा य पाहुडिया ।

खंधार अग्गिभंगे मालवतेणा व नातीया ॥

[भा. १३२७] अन्नवसतीए असती, देवकुलादी ठिता तु होज्जा हि ।

बलिया वरिसादीणं, तारिसए संभवो होज्जा ॥

घू-तत्थ पढमं दारं बलि ति । उवदोसो सपाहुडियाए वसहीए न ठायव्वं, ते य साहुणो कारणेण देवकुलमादिसु सपाहुडियाए वसहीए ठिता होज्जा, ते पुण बलिकारया सभावेण वएज्जा, कयगेण वा ॥ तत्थ सभावियेण भण्णति -

[भा. १३२८] साभावियनिस्साए, व आगतो भंडगं अवहरंति ।

नीणाविति व बाहिं, जा पविसति ता हरंतऽन्ने ॥

सू-साभाविका बली न साहूण कारणा अवहारनिमित्तं आनिञ्जति । अप्यणो देवयपूयणइताए आगया, न हरण बुद्धीए । तेसिं बलिं करेमाणानं विरहं पासित्ता हरणबुद्धी जाता, ताहे हरंति तन्नीस्साए । अन्ने पुण धुत्ता बलिकारगनीस्साए आगता । जता एते बलिं करिस्संति तदा सो बालो वसहीपालो बाहिं निक्कलिस्सति बहुजणत्तणेण वा बक्खितो भविस्सति, तदा अम्हे अवहरिस्सामो ति अवहरंति । अवहरणइताए भणंति तो धुत्ता - अहेर खुइगा भंडगं तुम्मे बाहिं नीणितेत्थं करेहि, मा विणस्सिहि । ताहे सो बालो तं कज्जं अयाणंतो बहुं च उवकरणं एकावाराए अचाएंतो धेवं धेवं घेतुं नीणेति, जाव अत्रस्स पविसति तावऽन्नं हरंति अन्ने धुत्ता ॥

[भा. १३२९] एमेव कतिवियाए, निच्छोदुं तं हरंति से उवधिं ।

बाहिं व तुमं चिड्डसु, अवणे उवधिं घ जा कुनिमो ॥

सू-कयवबली साहुवकरणस्स हरणइताए जणाउलो वखित्तस्स हरिस्सामो ति करेति । जहा साभावियाए तन्निस्सागता धुत्ता बालं निच्छोदुं हरंति । एवं कइयवेण वि । अथवा - तं बालं भणंति - बाहिं तुनं चिड्डसु, जाव अम्हे उवालेवणादि करेमो, उवकरण वा बाहिं नीणेहि ॥

बलि ति दारं गतं । इदानीं “धम्मकहे” ति दारं भण्णति-

[भा. १३३०] कतणेण सभावेण व, कहा पमत्ते हरंति से अन्ने ।

किड्डइ तहेव रिक्खा, पास ति व तहेव किड्डुगं ॥

सू-धम्मं पि कयणेण वा सभावेण वा सुणेज्ज । साभावियधम्म-सवणे पमत्तस्स धम्मकहाए अन्ने से उवकरणं हरंति । कइतव-धम्मसवणे अन्ने पुच्छति, अन्ने हरंति । धम्मकहे ति दारं गतं । “किड्ड” ति दारं भण्णति - तहेव “किड्डुग” ति । जहा बलीए सभावेण कइतवेण वा एंति तहा किड्डानिमित्तमवि तत्थ सो बालो सयं वा किड्डेज्ज, तेहिं वा भणिओ किड्डेज्ज । रिक्ख ति रेखा को कतिवारे जिप्पति, सयं रेहा कइति, तेहिं वा भणिओ कइति । अथवा - बालत्तणेण ते किड्डंते पासंतो अच्छति । एवं वक्खित्तस्स अवहरंति ते भुयंगा ॥ किड्ड ति दारं गतं । इदानीं “पमज्जणा वरिसण” ति दो दारा-

[भा. १३३१] जो चेव वलियगमो, पमज्जणा वरिसणे वि सो चेव ।

पाहुडियं वा गिण्हसु, पडिसाडणियं व जा कुनिमो ॥

सू-जो बलीए गमो प्रकारः स । एवसदो-अवधारणे, सम्मज्जणं, प्रमार्जनं, आवरिसणं पाणिणं उप्पोसणं, इहावि स एव प्रकारार्थः । इदानीं “पाहुडि” ति दारं भण्णति - पच्छुं । पाहुडिय ति भिक्खा-बलि-कूर-परिसाडणं वा । तं पि दुविधं - कइतवेण वा, सद्धातेण वा । कोति भणेज्ज - एहि घरे, भिक्खं गेण्हाहि । अहवा भणेज्ज - जावच्चणियं करेमो ताव दुवारे चिड्डस । एवं भिक्खागयस्स बाहिरे ठियस्स वा अवहरंति ॥

“पाहुडिय” ति दारं गतं । इदानीं “खंधावार-गणि” ति दो दारा भण्णंति-

[भा. १३३२] खंधारभया नासति, सो वा एते ति कतितवे नासे ।

अगणिभया व पलायति, नस्सु अगणी व एसेति ॥

सू-खंधारे पत्ते बालत्तणेण तद्धया नासति, नासंतो हीरेज्जा । सुण्णवसहीए वा से उवकरणं हीरेजे । कयणेण सभावेण वा भमेज्ज सो वा एते ति, स इति खंधावार इत्यर्थः । एवं स्वभावेन,

कृतकेन वा तद् भयाग्रस्यमानस्य आलोपकरणापहारसंभव इत्यर्थः । सामावियअगणीते वि तब्भया नासति, कोति कइतवेण भणेज्ज - डहमाणो अगणीए से इच्छुसु, गच्छेत्यर्थः । एवं नष्टे उवकरणं अवहीरति ॥ इमे य अन्ने दोसा भवन्ति -

[भा. १३३३] उवधी लोभ-भया वा, न नीति न य तत्थ किंचि नीणेति ।

गुत्तो व संय डज्झति, उवधी य विना तु जा हानी ॥

चू- उवहीए लुब्धो आयरियादि वा जुरीहिंति तब्भया न नीति । न य बालत्तणेण किं चि उवकरणं नीणेति, गुत्तो प्रविष्टः उवकरणनिमित्तं अग्निभया वा पविट्ठो संय डज्झति, उवहिं विणा जा परिहाणी तन्निष्फण्णं । अगणि ति दारं गतं ॥

[भा. १३३४] डंडियसोभादीओ, भंगो अधवा वि बोहिगादिभया ।

तत्थ वि हीरेज्ज संय, उवधी वा तेन जं तु विना ॥

चू- भंगशब्दः खंधावार-अगणीसु योज्यः । अहवा - “भंगे” ति दंडिते मते भंगो भवति । अहवा - बोहिगभयेभंगो भवेज्ज । एत्थ वि संय हीरेज्ज उवही वा । तेन विना जं पावति । तन्निष्फण्णं ॥ इदानीं “मालवतेणे” ति दारं-

[भा. १३३५] मालवतेणा पडिता, इतरे वा नासते जनेन समं ।

न गेण्हति सारुवधी, तप्पडिबद्धो व हीरेज्जा ॥

चू- मालवगो पव्वतो, तस्सुवरिं विसमंते तेणया वसंति, ते मालवतेणा । तेसु पडिएसु नासते जनेन समं इतरे वि ति । कइतवेण कोई भणेति मालवतेणा पडिया । सो बालो नासंतो न गेण्हति सारुवहिं, तम्पि वा उवकरणे पडिबद्धो स एव बालो हीरेज्ज ॥ मालवतेणे ति दारं गतं ।

ईदानीं “नाइ” तति दारं । तं पि सभावेण कतितवेण वा-

[भा. १३३६] सण्णाततेहि नीते, एंति व नीतं ति नट्टे जं तुवधिं ।

केहि नीर्यति कइतवे, कहिए अन्नस्स सो कधए ॥

चू- सण्णायएहिं आगएहिं वसहीए एकतो नीतो य । तम्पि नीते अन्ना उवहिं हरेज्ज, तन्निष्फण्णं । अहवा - अन्नेन ते तस्स नीताएता दिट्ठा, तेन से कहियं - नीया एए एंति, आगया वा, ताहे सो भवा दलाएज्ज । एवं ता सभावेणं । अह कइतवेण केइ जणा दो धुत्ता भरिता । तान एक्को चेळयसमीवं गतो, पुच्छति - तुज्झ किं नामं ? तेन से कहियं - अमुगं ति । काह वा तुमं जओ उप्पन्नो ? माउपिउभगिनिमाउगाणं नाम गोयाति वयो वण्णो ॥

[भा. १३३७] चिधेहिं आगमेत्तुं, सो वि य साहति से तुह निया पत्ता ।

नट्टे उवधि गहणं, तेहिं बहि पेसितो हरती ॥

चू- चिधेहिं आगमेत्तुं अन्नस्स साहति । सो खुहुगसमीवं गतो भणइ - अहो इंदसम्म ! किं ते वट्ठति ? खुहुगो भणाति - मज्झ नामं कहं जानासि ? सो भणाति - न तुज्झ केवलं, सव्वस्स वि ते पिउमादियस्स सव्वस्स सयणस्स जाणामि । सव्वम्मि कहिए संबदिए य धुत्तो भणाति - ते तुज्झ सयणा आगत । तव कएण, अमुगत्थ मए दिट्ठ ति, इदानीं मुहुत्तमेत्तेण पविसंति । ताहे सो पलायति । ते य उवहिं हरंति । अथवा भणेज्जा - अहं ते तेहिं व तावतो पेसितो, सो वि तस्स विसंभेज्जा । वीसत्थस्स य उवहिं हरेज्ज । अहवा सो भणेज्जा - अहं तव कएण पेसिओ, एहि

गच्छामो । ताहे सो पलाएज । सो वि से उवधिं हरेज । अह इच्छइ खुड्डो गंतुं तं घेव हरति ॥

बलादियाण तिण्ह वि एते दारा संभवति । आह-

[भा. १३३८] एते पदे न रक्खति, बालगिलाणे तथेव अव्वत्ते ।

निदा-कथा-पमत्ते, वत्ते वि हुजे भवे भिक्खू ॥

घू- एतेमिच्छतादिमालवतेण-नाइ-पञ्जवसाणा पदान रक्खति बालो, गिलाणोय बालगिलाणे, तहा अव्वत्तो वि न रक्खति, एते पदे अज्ञत्वात्र रक्षति । जो पुण वत्तो भिक्खू सो निदा-विकथा-प्रमादत्वात् ॥ बाल इति दारं गतं । इदानीं “गिलाण अव्वत्त” दो दारा-

[भा. १३३९] एमेव गिलाणे वी, सयकिड्ढकथापलायणे मोत्तुं ।

अव्वत्तो तु अगीतो, रक्खणकप्पे परोक्खो तु ॥

घू- एवमेव ति जे बालदोसा ते गिलाणे वि । अदरं - तस्स जे अल्लारामुत्थे किड्ढादोसो धम्मकहादिदोसो वा, भया पलायणदोसा य, एते न संभवन्ति । असमर्थत्वात् । गिलाणो वा परिभूतो ति काउं वसहिपालो ति न ठविज्जति । एगागी वा अच्छंतो कुवति । लोगो वा भणति - अहो निरनुकंपा छडेउं गया, उड्ढाहो भवति । अपत्थं वा अकप्पिअं वा एगागी अच्छंतो भुंजेज्जा । अव्वत्तो नाम अगीयत्थो, सो रक्खणकप्पे “परोक्खो” बलिवम्मकहादिसु साभावियकृतकेसु वा अज्ञ इत्यर्थः ॥ जम्हा एते दोसा बालाइयाणं-

[भा. १३४०] तम्हा खलु अब्बाले, अगिलाणे वत्तमप्पमत्ते य ।

कप्पति वसधीपाले, धितिमं तह वीरियसमत्थे ॥

घू- तम्हेति कारणा, खलु इति अवधारणे, अब्बाल इति अष्टवर्ष-प्रतिषेधार्थं । असावपि अग्लान, अब्बालोवि य । वत्तो, दव्वतो वंजण जातो, भावओ गीतत्थो । सो विअप्पमत्तो “कप्पति” ति । एरिसो वसहिपालो ठवेउं । किं “धितिमं” सो वसहिपालो तण्हाए वा छुहाए वा परिगतो न सुण्णं वसहिं काउं मत्ताए वा पाणाए वा गच्छति, धितिबलसंपन्नो होउं । “तथे” ति यथा धृतिबलेन युक्तः तथा वीर्येणापि । वीरियस्स सामत्थं वीरियसामत्थं । समत्थसहो वा युक्तवाचकः, वीर्ययुक्त इत्यर्थः । न तेन पडिनीएहिं परब्भंतो वि जिणकप्पतिगो व उदासिण्णं भावेति, सव्वावतीसु वीरियसामत्थं दारिसेति ॥ ते पुण केत्तिया वसहिपाला ठवेयव्वा ? उच्यते-

[भा. १३४१] सइ लाभम्मि अनियता, पनगं जा ताव होतऽवोच्छिंती ।

जहन्नेण गुरु अच्छति, संदिद्धो वा इमा जतणा ॥

घू- सति भत्तपानलंभे जावतिएहिं भिक्खूए गच्छंतेहिं गच्छस्स पञ्जतं भवति, तावतिया अभिग्गहियअणभिग्गहीया वा गच्छन्ति । सेसा अणियया अच्छन्ति । अहवा - पनगं वा आयरियो उवज्झाओ पवत्ती थेरो गणावच्छेतितो य एते पंच । अहवा - आयरिओ उवज्झाओ थेरो खुड्डो सेहो एते पंच । अहवा - जो सुतत्थाण अव्वोच्छिंतिं काहिति सो आयरियस्स सहातो अच्छति । अह न संधरति तो जहन्नेण गुरु चिड्ढति । अहवा - आयरियस्स कुलादिकज्जेहिं निग्गमणं होज्ज, ताहे जो आयरिएण संदिद्धो - “मया निग्गते अमुगस्स सव्वं आलोयणादि करेज्जह” सो वा अच्छतु । तस्स य वत्तस्स वसहिपालस्स बलिवम्मकहादिएसु सभावकतगेसु पडुप्पन्नेसु इमा

जयणा ॥

[भा. १३४२] अपुव्वमतिहिकरणे, गाहा न य अन्नमंडगं छिविमो ।

भणति य अठायमाणे, जं नासति तुज्झं तं उवरिं ॥

सू-अपुव्वा बलिकारया जे तम्मि देवकुले पडिचरगा, ते न भवन्ति । एत्थ ऽइमि-चउदसादिसु बली कज्जति । ते पुण अतिही ते चेव उवड्डिता । कतगेण तेणग ति पाऊणं गाहं भणति-

“न वि लोणं लोणिज्जति, न वि तुप्पिज्जति घतं व तेल्लं या ।

किह नाम लोगल्लंभग ! वट्ठम्मि ठविज्जते वट्ठो” ॥

“अन्नं भण्डेहि यणं, वणकुट्ठग ! जत्थ ते वहइ चंचू ।

संगुर वण वुग्गाहित !, इमे हु खदिरा वइरसारा ॥

एवं वृत्तं अन्हे जाय ति नासन्ति । अहवा - ते भणिज्ज - इमं उवहिं अवणेहि, अन्हे बलिं करेमो । ताहे साहू भणति - भिक्खादिगताणं अन्नसाहूणं अन्हे उवकरणं न छिउवामो । अह ते धुत्ता बोलेण हरिउकामा एक्के कोणादिसु सयमेव काउमारद्धो । ताहे साहू भणाति - वसहीए बाहिं ठिक्का अन्नजणं सुणावेंतो - अहो ! इमे केति मम बलामोडीए उवकरणं विलोवेंति । एवं च भणाति - “जं नासति तं तुज्झं तं उवरिं” ॥

[भा. १३४३] कारणे सपाहुडि-ठिता, वासासु करेति एगमायगं ।

साभावियदिहे वा, भणति जा सारवेमुवहिं ॥

सू-सपाहुडियाए वसीए न ठातव्वं । ते पुण साहवो अन्न-वसहि-अभावे कारणे ठिता । तत्थ वासासु उवकरणं एगमायोगं एगबंधणं करेति । अह बलिकरा साभावियतिथीए करेति । दिट्ठपुव्वा य बलिकारका । ताहे साधू भणति - जाव अन्हे एगकोणे सारवेमो उवहिं ताव ठिता होइ ॥

[भा. १३४४] उव्वरगे कोणे वा, कातूण भणाति मा हु लेवाडे ।

बहुबल-पेळण-ऽसारवणे, तहेव जं नासती तुज्झं ॥

सू-सव्वोवगरणं उव्वरगे छुभन्ति । अह नत्थि उव्वरगो तो सव्वोवकरणं एगकोणे करेति । अन्नत्थ वा काऊणं भणति - सणियं उवलेवणं करेज्जाह, मा लेवाडेहिह । अह ते बहु बला य पेळन्ति सारविज्जंतं न पडिक्खन्ति । एत्थ वि तहेव भणाति - “जं नासति तं तुज्झं उवरिं” ॥

कतगेण, सभावेण वा धम्मसवणोवड्डिते भणाति-

[भा. १३४५] नत्थि कहालद्धी मे, दिट्ठो व भणाति दुक्खती किं चि ।

दानादि असंकणिया, अभिक्खमुवओगकरणं तु ॥

सू-नत्थि मे धम्मकहा लद्धी, न वा जाणामि । ते भणन्ति - दिट्ठो पुरा अन्हेहिं कहेंतो धम्मं । ताहे भणाति - सिरं गलगो दा दुक्खति, विस्सरितं वा तं पुव्वाधीतं । अह ते दानादिसट्ठा असंकणिया, तेसिं कहेंतो पुणो-पुणो उवकरणे उवउज्जति, मा तन्निस्साए अन्ने अवहरेज्ज । आदिसट्ठातो अभिगमसम्मत्तादिण घेप्पन्ति ॥ किट्ठाए इमा जयणा-

[भा. १३४६] दट्ठं पि नेण लज्झा, मा किट्ठह मा हरेज्ज को तत्थ ।

सम्मज्जणाऽऽवरिसण, पाहुडिया चेव बलिं सरेसा ॥

सू-दट्ठं पिं अहं न कप्पति, मा तुज्झे किट्ठह, मा तुज्झे निस्साए अहं उवकरणं हरेज्ज,

संमञ्जणे आवरिसाणे पाहुडियाए य जहा बलीए जयणा तहेव दइव्या ॥ भिक्खानिमंतितो इमं भणाति -

[भा. १३४७] अंतर निमंतिओ वा, खंधारे कइतवे इमं भणाति ।

किण्णे निरागसाणं, गुत्तिकरो काहिती राया ॥

सू- भिक्खानिमंतितो भणाति - अञ्ज अम्हाण “अंतर” ति उववासो । कइतव-खंधावारे इमं भणाति- “किम” ति परप्रश्ने, न इत्यात्मनिर्देशे, आकृष्यत इति आगसणं, तं च दविणं, तं जस्स नत्थि सो निरागसो । गुत्तिं करोती ति गुत्तिकरो, गुत्ती रक्खा भण्णाति । स गुत्तिकरो राया अम्हं निरागसाणं किं काहिती ॥ साम्भावित-खंधावारे इमं भणाति-

[भा. १३४८] पभु-अनु-पभुणो आवेदनं तु पेळ्ळंति जाव नीणेमि ।

तह वि हु अट्ठयमाणे, पासे जं वा तग्गि नेतुं ॥

सू- पभू नाम राया, अनुपभु जुवराया, सेनायतिमादिर्णीवा, आवेदनं तेसिं जाणावणं, अम्हं उवकरणं खंधावारिएहिं धेप्पति पेळ्ळंति वा ते वसहिं । रायरक्खिया य तवोवणवासिणो भवन्ति । तं रक्खह अम्हं ताहे रायपुरिसेहं जति रक्खहवेत्ति तो लडुं । अध न रक्खंति न वा रायाणं विन्नवेउं अवगासो, ते य पेळ्ळंति, ताहे भणाति - जावोवकरणं निप्फिडेमि ता होह । तह वि अट्ठयमाणेसु वसहिनिमित्तं व पेळ्ळंतेसु एगपस्से उवकरणं काउं रक्खति । अह न सक्केति रक्खउं वमालीभूतं, ताहे कप्पं पत्थरेत्ता सव्वोकरणं बंधति, बंधेत्ता नीणेति । अह न चएति नेउं बहुं उवकरणं, ताहे दोसुत्तिसु वा कप्पेसु बंधेत्ता कोल्लपरंपरण नीणेति । अह बहुमिलत्ता हरिउमारद्धा, ताह जं तरति नेउं जं वा पासे आयत्तं ततियं नेति ॥ जत्थ अग्गी साहाविओ तत्थ-

[भा. १३४९] कोल्लपरंपरसंकलियाऽऽगासं नेति वातपडिलोमं ।

अच्चल्लीणे जलणे, अक्खादीसारभंडं तु ॥

सू- कोल्लुगा नाम सिगाला । जहा ते पुत्तभंडातिं थामातो थामं संचारेंता एगं पुत्तभंडं थोवं भूमिं नेउं जत्थ तं च ते अपच्छिमे पेळे पलोएति तत्थ मुंचति, ताहे पच्छिमे सव्वे तत्थ संचारेउं पुणो अगगतो संचारेति । एवं चेव न अति दूरत्थे अगणिम्मि कोल्लपरंपरसंकलिया दिड्ढंतेणं, संकलियं वा दोरेण बद्धं जतो आगासं वा तप्पडिलोमं वा ततो नयति । अतीव अच्चत्थं लीनो अच्चल्लीनो आसन्नमित्यर्थः । अहवा - अतीव रुढो अच्चलूढो, एवं अतीव प्रज्वलितेत्यर्थः । प्रदीप्ते ज्वलने किं करोती ति जावतितं तरति तावतियं सारभंडं नीनाति ॥ जत्थ मालवतणा तत्थ-

[भा. १३५०] असरीस्तेणभंगे, जनो पलायते तु जं तरति नेतुं ।

न वि धूमो न वि बीलं, न दुवति जनो कइतवेणं ॥

सू- असरीरेत्ति जे मानुसं न हरंति तारिसे तेणभयभंगे बहुजने य पलायणे जावतियं उवकरणं नेउं तरति सक्कति तं नेति । कृतकाग्नी कृतकचारेषु च पश्चार्धेण न वि धूमो दीसति, न या वि जनवोलः, न य जणे द्रवति, सीघ्रं व्रजति । एवं कइतवेणं ति नायव्वं ॥

राण्णायगदारे इमं भणाति-

[भा. १३५१] अन्न-कुल-गोत्त-कहणं, पत्तेसु व भीतपुरिसो पेळेति ।

पुव्वं अभीतपुरिसो, भणाति लज्जाए न गतो मि ॥

शू-अन्नायमदिदुपुब्बेसु, अन्नं नामं अन्नं गोयं अन्नं कुल सव्वमण्णमाइक्खति । जत्थ पुण ते चेव संजयनिया पत्ता तत्थ जइ पुब्बं भीतपुरिसो आसी तो नं ते पेळेति, सुद्ध धाडेति । एरिसं तुब्बेहिं तया ममावहारियं, इदानीं से राउले बंधावेमि । अह पुब्बं भीत-पुरिसो भणाति-अहमवि पव्वज्जाए पराभग्गो, लज्जमाणो तुब्बे न भणामि जहा उन्निक्खिमामि ति, लज्जमाणो य घरं न गतोमि । तुब्बेहिं सुंदरं कतं जं मम अट्ठाए आगया, एत्ताहे गमिस्सामि ॥

[भा.१३५२] जा ताव ठवेमि यए य, पत्ते कुट्ठादिछेद संगारो ।

मा सिं हीरेज्जुवधिं, अच्छथ जा नं निवेदेमि ॥

शू-किं तु अच्छह जा साहुणो एंति, जे मए वते गहिते तस्संतिते तेसिं चेव पडिनिक्खिवाभि, वा सुण्णे तेसिं उवकरणहारो भविस्सति । एवं उवाएण धरेति जाव साहुणो पत्ता । अह ते अनागतेसु साहुसु बला नेउमारद्धा । ताहे भणाति-अंतो उवस्सयस्स जाव ते ठवेमि ताव ठिया होह, ताहे पविसित्ता बारं ठवेति । पत्तेसु साहुसु एडिस्सयसंधि छेत्ता संगारं च काउं नासति । अहवा भणेज्जा - मा तेसिं सुण्णे उवही हीरेज्ज, तुम्हे रक्खमाणा अच्छह, जाव अहंतेसि निवेएमि, एवं वोत्तु निग्गच्छति । ते य साहु भणाति - मए अमुगे गवेसेज्जह ॥

[भा.१३५३] खंधाराती नातुं, इतरे वि दुयं तहिं समहिळ्ळेति ।

अप्पाहेति व सोधी, अमुगं कज्जं दुयं एह ॥

शू- इतरे वि साधवो भिक्खाइगया । इतरे वि साधू खंधार-अगणि-तेणगमादी नाउं द्रुतं शीघ्रं तहिति ईदंशे समुप्पन्ने वसहीए समभिलंति वसहिमागच्छंति । अहवा - समं ति तत्क्षणात् स्कन्धावारादप्रयोजने उत्पन्नमात्रे एवाभिमुखेन वसिहं निलयंति । सो वि वसहिपालो भिक्खादिगाणं संदिसति - अमुगं कज्जं, द्रुतं शीघ्रमागच्छये ति ॥ घोदक आह-

[भा.१३५४] संथारविप्पनासो, एवं सु न विज्जए कधंचिदवि ।

नासे अविज्जमाणे, सुत्त अफलं सुण जथा सफलं ॥

शू- संथारविप्पनासो एवं सुरक्खिते न विद्यते । एवं नासे अविद्यमाने जं वदह सुत्तं "संथारविप्पनासो" ति तं अजुत्तं, अयुक्तत्वात् । सूवमफलं प्राप्तं । अथ चेत् सूत्रं सफलं तो जं वदह "एरिसो वसहिपालो" एव न घटति । एवं ते उभयहा दोसा । एवमुक्ते आचार्याह - सुणह जहा सफलं ॥

[भा.१३५५] पडिलेहणमाणयणे, अप्पिणाऽऽतावणणा बहिं रहिते ।

तेन-अगणीयाओ, संभम-भय-रट्ठ-उट्ठाणे ॥

शू- पडिलेहणणा बाहिं नीणितो साधू पाद-पुंछणस्स जाव ठितो जहिं सो संथारओ आसि तत्थ जाव बंधे मुयति ताव ओगासं जाव पविसति । "आणयणे" ति आनिज्जंतो अंतरा ठवितो वा आणेउं बाहिं, एवं अप्पिणणाट्ठाए बाहिं ठविओ निज्जंतो वा । अंतरा रायपुरिसेहिं रायबलेण वा । आतावणणा बाहिं ठवितो बाहिं साहुरहिते शून्येत्यर्थः । अहवा - तेणगअगणीयाओ एगतरसंभमे अवहितो, बोहितभए वा रट्ठट्ठाणे वा अवहितो ॥

[भा.१३५६] एत्तो एगतरेणं, कारणजातेण विप्पणट्ठं तु ।

जे भिक्खू न गवेसति, सो पावति आणमादीणि ॥

चू- जे एते पडिलेहणादि कारणा भणिता, एतो एगतरेणं संधार-विषयनासो रक्खिज्जंते वि हवेज्जा । तमेव संधारणं विषयणं जति न गवेसति तो तणेसु मासलहं, कंबिफलगे य चउलहं, आणादिणो य दोसा ॥

भा. (१३५७) अप्पच्चओ अकित्ती, मग्गंते सुत्तअत्थपरिहाणी ।

वोच्छेद-धुआवणे वा, तेन विना जे य दोसा तु ॥

चू- पाडिहारिगे अणप्पिणिज्जमाणे अप्पच्चओ भवति, पच्चप्पिणीहामि ति अणप्पिनंते मुसावादिणो ति अकित्ती, अन्नं च संधारणं मग्गंताण सुत्तत्याणं परिहाणी, वोच्छेदो तस्स वा अन्नस्स वा, धुआवणं नाम दवावणं, तेन वा संधारणेन विना जा परिहाणी तन्निष्फणं ॥

जम्हा एते दोसा-

[भा. १३५८] तम्हा गवेसियव्वो, सव्वपयत्तेण जेण सो गहितो ।

अनुसङ्गी धम्मकहा, रायवल्लभो वा निमित्तेण ॥

चू- तम्हा कारणा एतद्दोसपरिहरणत्थं सो संधारणो गवेसियव्वो सव्वपयत्तेण । नीते समणे जेण सो गहितो सो मग्गेयव्वो । अह मग्गितो न देति ताहे से अनुसङ्गि कुआ । तहावि अदेत्ते धम्मकहाए आउट्टेउं दावेयव्वो । तहावि अदेत्ते दमगे भेसणं कीरते । रायवल्लभो विज्जाभंतघुण्णजोगादिएहिं वसीकरेउं दाविज्जति । निमित्तेण वा तीतपडुप्पमनागतेण आउट्टेउं दाविज्जति ॥ इमा अनुसङ्गी-

[भा. १३५९] दिन्नो भवज्जिधेण व, एस नारिहसि ने न दातुं जे ।

अन्नो वि ताव देयो, देज्जाणमजाणताऽऽनीतं ॥

चू- एस जो तुमे संधारओ गहितो एष भवज्जिधेनैव साधूनां दत्त, ततो तुणं एस नारिहसि दाउं, अन्नो वि ताव भवता संधारणो देयो, किं पुण जो अन्नदत्तो जाणंतेण अजाणंतेण वा आनीतो ॥

[भा. १३६०] भंतनिमित्तं पुण रायवल्लभे दमग भेसणमदेत्ते ।

धम्मकहा पुण दोसु वि, जति-अवहारो दुहा वि अहितो ॥

चू- भंतनिमित्ता रायवल्लभे पयुंजति । दमगे बीहावणं पयुंजति । अदेत्ते धम्मकहा पुण दोसु वि दमगरायवल्लभेसु पयुंजति । जति ति यत्तयः ताण जं उवकरणं तस्स अवहारो इहलोगे परलोगे य दुहा वि अहितो भवति ॥ किं चान्यत्-

[भा. १३६१] अन्नं पि ताव तेण्णं, इह परलोए य हारिणामहितं ।

परतो जाइतलद्धं, किं पुण मन्नप्पहरणेसुं ॥

चू- अन्नमिति पागतजनस्स विजं अवहरिज्जति तं पि ताव इहलोगपरलोगेसु हरंताण अहितं भवति । किं पुण जतीहिं परतो जातितं लद्धं तं हरिज्जंतं । किमिति क्षेपे । पुनर्विशेषणे । मन्नुः क्रोधः प्रहरणा ऋषयः, तेसिं हिरिज्जंतं इहलोगे परलोगे अहितं भवति ॥

एवं पि मग्गिज्जतो जति न देज्ज-

[भा. १३६२] खंते व ऊणते वा, भोइय-जामातुगे असति साहे ।

सिद्धम्मी जं कुणती, सो मग्गण-दान-ववहारो ॥

सू- खंतेणंति पितरिगहिते भूणगस्स साहिज्जति, बुद्धइ य जहा-दव्वावेहि । एवं भोइयजामाउणेण वा दव्वावेति । भूणगगहिहिए वि खंतगादिहिए भणावेति । जो वि से वियत्तो जस्स वा वयणं नातिकमति तेन भणावेति दिज्जइति । “असति”ति सब्बहा अदेमाणे “साहे”ति महत्तरमादियाण साहिज्जति । तस्स कहिते जं सो करिस्सति तं प्रमाणं । एवं पणहो संधारगो मग्गिज्जति । “दानं” ति संधार-गवेसगं दिज्जति, ववहारो वा करणमिति कज्जति ॥ इदमेवार्थमाह-

[भा. १३६३] भूणगगहिते खंतं, भणाति खंतगहिते य से पुत्तं ।

असति ति न देमाणे, कुणति दवावेति व न वा तू ॥

सू- भूणगेण गहिते खंतगेण मग्गाविज्जति । खंतगेण गहिते पुत्तो भणाविज्जति । “असति”ति न देमाणे व्याख्यातं । भोतियमादियाण कहिए जं ते कुणंति बंधनरुंधणादि, दवावेति वा, अतः परं ते प्रमाणं ॥ सा पदस्य व्याख्या-

[भा. १३६४] भोइत-उत्तर-उत्तर, नेतव्वं जाव अपच्छिमो राया ।

दावण-विसज्जणं वा, दिट्ठमदिट्ठे इमे होति ॥

सू- भोइकस्स भोइको, तस्स वि जो अन्नो उत्तरोत्तरेण जाणाविज्जति जाव पच्छिमो राय ति । “दावणं”ति तेणगसमीवातो भोइगमादिणां संधारगं घेतुं देज्ज साधूण, “विसज्जणं” च त्ति ।

अहवा - ते भोइयमादिणो भणेज्ज-गच्छह भो तुब्बे । अह्वे तं संधारयं, संधारयसामिणो अप्पेहामो त्ति । एस विही दिट्ठे संधारगे, नाते वा तेणगे ॥

“उत्तरउत्तरे” ति अस्य व्याख्या-

[भा. १३६५] खंतादिसिद्धदेतै, महयर किच्चकर भोइए वा वि ।

देसारक्खिओ मग्गे, करण निवे मा गुरु दंडो ॥

सू- भूमगादिगहिहिए खंतादिसिद्धे न देते भोइगातीण साहिज्जति । भोइगोत्तरस्य व्याख्या - महत्तरो ग्रामकूटः ग्रामे महत्तर इत्यर्थः । “किच्चकरे” ति ग्राम-कृत्ये नियुक्तः, ग्रामव्यापृतक इत्यर्थः । तस्य स्वामी भोतिकः, देसारक्खिओ विषयरक्षकः महाबलाधिकृतेति । अमग्गो मंत्री । “कर”ति एषां पूर्व निवेद्यते, न राज्ञः, मा गुरुदंडो भविष्यति ॥

“दावण-विसज्जण”ति अस्य व्याख्या-

[भा. १३६६] एते तु दवावेति, अहवा भणंते स कस्स दातव्वो ।

अमुगस्स ति व भणिते, वच्चह तस्सप्पिनिस्सामो ॥

सू- एते ति भोत्तिगमादिकहिते जइ दवावेति तो लडुं । अध भणेज्जा - संधारगो कस्स दातव्वो ? साहू भणाति - अमुकस्स ति । ततो भोत्तिगातिणो भणंति - वच्चह तुब्बे, अह्वे तस्स संधारगसामिणो अप्पिनिस्सामो ॥ इदानीं साधु-विधि-

[भा. १३६७] जति सं कज्जसमत्ती, वएंति इधरा तु घेतु संधारं ।

दिट्ठे नाते घेवं, अदिट्ठनाते इमा जतणा ॥

सू- जइ तेसिं साहूणं तेन संधारगेण कज्जं सम्भत्तं, पुण्णो य मासकप्पो, ततो ते भोइगादीहिं विसज्जिता वयंति । इहरहा तु संधारकज्जे असमत्ते, अपुण्णे मासकप्पे संधारगं तं चऽन्नं वा संधारगं घेतुं भुजंति । दिट्ठे संधारगे नाते वा संधारगतेमे एसा विधी भणिता । “अदिट्ठे इमं होइ” अदिट्ठे

संधारणे अन्नाए वा तेणे इमा जयणा ॥

[भा. १३६८] विज्ञादीहि गवेसण, अदिट्टे भोइयस्स व कहेंति ।

जो भद्दओ गवेसति, पंते अनुसङ्गिमादीणि ॥

घू- “विज्ञादीहि गवेसण” ति अस्य व्याख्या-

[भा. १३६९] आभोगिणीय पसिणेण, देवता निमित्तओ वा वि ।

एवं नाते जतणा, सच्चिय खंतादि जा राया ॥

घू- आभोगिनि ति जा विज्ञा जविता मानसं परिच्छेदमुप्पादयति सा आभोगिनी । जति अत्थि तो ताए आभोइज्जति - जेण सो गहितो संधारो ।

अहवा - अंगुडफसिणा किज्जति, सुविण-पसिणा वा । खवगो वा देवतं आउट्टेउं पुच्छति । अवितहनिमित्तेण वा जाणंति । एवं आभोगिनिमादीहिं नाते मग्गियव्वे जयणा । सा चेव “जाव खंतादिग्गहिण भणिया भोतिग्गतादि जा अपच्छिमो राय” ति, निवेयणे वि सखेव जयण ति ॥ “अदिट्टे भोइयस्स व कहेंती” ति अस्य व्याख्या-

[भा. १३७०] विज्ञादसती भोयादिकहण केण गहितो न याणामो ।

दीहो हु रायहत्यो, भद्दो आमं गवेसति य ॥

घू- अदिट्टे ति आभोइणिविज्ञादीण असति न नज्जति ताहे भोइगादीण कहेंति - संधारगो नट्टो गवेसइ ति । भोइगो भणति - केण गहिते । साहू भणंति - न जाणामो । भोइगो भणति - अणज्जमाणं संधारणं कहिं गवेसामि । साहू भणंति - दीहो रायहत्यो । जो भोइतो भद्दगो भवति सो भणाति - सव्वं गवेसामि ति भणति, गवेसति य ॥

“पंते अनुसङ्गि” ति अस्य व्याख्या-

[भा. १३७१] जाणह जेण हडो सो, कत्थ व मग्गामि नं अजाणंतो ।

इति पंते अनुसङ्गी-धम्म-निमित्तादिसु तहेव ॥

घू- जो पंतो सो भणइ - जाणह जेण हडो ताहे मग्गामि । अहं पुण अजाणंतो कुतो मग्गंतो दुल्लुदुल्लेमि अदेशिकात्ववत् इति । एवं भोतिगे भणंते पंते अनुसङ्गी धम्मकहा विज्ञा मंता य प्रोयक्त्तव्यानि पूर्ववत् ॥

[भा. १३७२] असती य भेसणं वा, भीता भोइतस्स व भएणं ।

साहित्यदारमूले, पडिनीए इमेहि व छुहेज्जा ॥

घू- असती य अस्य व्याख्या-

[भा. १३७३] भोइयमादीनऽसती, अदवावेत्ते व भणंति जणपुरतो ।

बुज्झीहामु सकज्जे, किह लोगमताणि जाणंता ॥

घू- भोतिगमादीणऽसतीते वा भोतिगमादीनऽदवावेत्ति । “भेसणं व” ति अस्य व्याख्या- साधू जणं पुरतो भणंति - अम्हे लोगस्स नट्टं विनट्टं पक्खट्टं जाणामो । अप्पणो कहं न जाणिस्सामो । जति अम्हं न अप्पहे तं संधारणं तो जनपुरतो हत्थे घेत्तुं दवावेमो ॥

अह तुम्हे न पत्तिवह ता पेच्छह-

[भा. १३७४] पेहुण तंदुल पच्चय, भीता साहंति भोइयस्सेते ।

साहस्यि साहरंति व, दोण्ह वि मा होतु पडिनीओ ॥

धू- तंदुलादुविधा कज्जंति - मोरगगिरमिस्सा इतरे य । ताहे साधुमज्झातो एगो साधू अपसरति । गिहिणो पणीयो - तुब्भ एगो किं चि गेण्हतु । गिहिते य आगतां साधू भणाते - पंतोए ठाह, ठितेसु सो निमित्तिय साधू उदगं अंजलीए ददाति । जेण य तं दिट्ठं साहुणो धेप्पमाणं साधू तंदुले ददाति । जेण गहितं तस्स पेहुणं तंदुलवतिमिस्से ददाति । इतरेसु सुद्धा । सो व नेमित्तियसाहू ते पेहुणे दड्ढं भणाति - इमिणा गहियं ति । एवं पच्चए उप्पन्ने भीता चिंतेति - भोत्तियस्स एते साहिसंति, तो अम्हे साहुणं साधामो अप्पेमो वा अहवा - पडिनीतो “दोण्ह वि मा होउ” ॥

इमेसु पक्खिवति-

[भा. १३७५] पुढवी आउक्काते, अगडवणस्सइ-तसेसु साहरई ।

घेतूण व दातव्वी, अदिट्ठदट्ठे व दोच्चं पि ॥

धू- कश्चित् प्रत्यनीकः साधुचर्याभिन्नः सचित्तपुढवीए आउ वणस्सति-तसेसु पक्खित्तं न गोण्हहंति ति पक्खिवति, कूवे वा पक्खिवति । जति वि एतेसु पक्खित्तो तहावि एत्ततो घेतुं दायव्वो । सव्वहा - “अदिट्ठे दट्ठेव दोच्चं पि” ति-कप्पस्स तइतोइसेऽभिहितं ।

इह खलु निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा पाडिहारिण वा सागारियसंतिण वा सेज्जासंधारण विप्पनसेज्जा से य अनुगवेसियव्वे, सिया से अ अनुगवेस्समाणे लभेज्जा तस्सेव अनुपदाव्वे सिया तं अनुगवेसमाणो नो लभेज्जा एव से कप्पती से दोच्चं पि उग्गहं अनुण्वेत्ता परिहारं परिहरित्तए । दोच्चोग्गहो ति ॥

घोदग आह - न तस्स किं चि आइक्खिज्जति - जहा नट्ठो । गंतुं भणाति - “पुव्वं पडिहारितो इत्तो इदानिं निद्वेज्जं देहि” ति एस दोच्चोग्गहो । आयरिय आह -

[भा. १३७६] दिट्ठं पडिहनिता, जतणाए भद्दओ विसज्जेति ।

मग्गंते जतणाए, उवधिऽग्गहणे ततो विवातो ॥

धू- दिट्ठं इति घोयगाभिप्रायं, तं पडिहनिता जयणाए संधारसामिणो कहिज्जंति । कहिते भद्दतो विसज्जेति - गच्चह न भणामहं किं चि । अहं पंतो संधारणं मग्गति ताहे अनुसद्धादी कज्जति । अनिच्छंते जयणाए पंतोवधी दिज्जति, उवकरणं वा । अनिच्छंते बला वा सारुवहिं गेण्हमाणे ततो नसमाणं (?) करणे विवाओ कज्जति ॥ अस्यैव गायार्थस्य व्याख्या-

[भा. १३७७] परवयणाऽऽउट्ठेउं, संधारं देहि तं तु गुरु एवं ।

आनेह भणाति पंतो, तो नं दाहं न वा दाहं ॥

धू- “परः” घोदकः तस्य वचनं धम्मकहाए आउट्ठेउं मग्गिज्जति - “तं संधारणं देहि” ति । “गुरु” आचार्य, स आह - एवं मायाते पणए तस्स घउगुरुअं पच्छित्तं । अहवा - पणएतस्स “गुरु” ति पच्छित्तं । भद्दपंतदोसा य । पंतो आह - आणेह तं संधारणं ततो दाहामि वा न वा ॥ पंतो भद्दो वा इमं चिंतेति -

[भा. १३७८] दिज्जंतो वि न गहितो, किं सुहसेज्जो इदानिं संजातो ।

हित नट्ठो वा नूनं, अथक्कजायाइ सूएमो ॥

धू- पुव्वाणुण्णवणकाले दिज्जंतो वि तदा निदेज्जो न गहितो । किं सो संधारणो सुहसेज्जो जातो ? जेण इदानिं “अथक्क” ति अकाले थाचयंति । सूचयामीति - जाने हितो नट्ठो व ति ।

नूनमिति वितर्कार्थे ॥ इमे भद्रे दोसा -

[भा. १३७९] भद्रे पुण अग्गहणं, जाणंतो वा वि विप्परिणमेज्जा ।

किं फुडमेव न सिस्सइ, इदं हु अन्ने हु संथारा ॥

धू- अग्गहणमिति साहुसु अनादरो सो संथारगो हितो नडो वा । इमे पुण मायाए पणएत्ति । एव जाणंतो सम्मदंसणपव्वज्जाभिमुहो वा विप्परिणमेज्जा । विप्परिणओ य भणेज्ज - फुडमेवऽहं किण्ण कहिज्जतिजहा संथारगो नडो हडो दड्डो वा । किं मायाए जायह ? अन्ने वि बहू संथारगा अत्थि । “हु” शब्दः प्रत्यत्रावधारणे ॥

[भा. १३८०] इति चोदगदिट्ठंतं, पडिहंतुं कहिज्ज तेसि सब्भावो ।

भद्रे सो मम नडो, मग्गामि न तो पुणो दाहं ॥

धू- इति उवदंसणे, किं उवदंसयति ? भद्रेपंतदोसा । अहवा - इति शब्दो एवकारार्थो दड्डव्यो । एवं भद्रेपंतदोसदरिसनेन चोदगाभिप्यायं पडिहंतुं सब्भावो से जयणाए परिकहिज्जति । सब्भावकहणे भद्रेगो भणाति - सो मम नडो न तुब्भं, अज्जप्पभित्तिं पग्गामि, तं लद्धं “पुणो” पुणो तुब्भं दाहामि ॥

[भा. १३८१] तुब्भे वि तव गवेसह, अहं पि जाएमि गवेसए अज्जं ।

नडो वि तुज्ज अनडो, वयंति पंतंऽनुसद्धादी ॥

धू- तुब्भे वितं संथारगं गवेसह, अहं पि जाएमिति गवेषयामि इत्यर्थः । अहं तुब्भं संथारएण पओयणं तुरियं तो जाव सो लब्धमिति ताव अन्नं मग्गह । जयमाए वि सब्भावे कहिते, पंतो भणाति - नडो वि संथारगे तुब्भे मम अनडो । जतो जाणह, ततो संथारगं मोल्लं वा देह । एवं पंतं भणमाणे अनुसद्धी-धम्मकहा-विज्जा-मंतादयो पओत्तव्वा ॥

अनुसद्धादीहिं अट्ठंते विज्जादीहिं अभवे य मोल्लं मग्गंते इमा जयणा -

[भा. १३८२] नत्थि न मोल्लं उवधिं, देह मे तस्संतपंतदावणता ।

अन्नं व देति फल्लगं, जतणा विभग्गिडं तस्स ॥

धू- अहिरण्ण-सोवण्णिया समणं ति, नत्थि मे मोल्लं । अहं सो भणाति-उवहिं देह, ताहे जेण सो संथारगो आनितो तेन साहुणा तस्स संतियं अंतं पंतं उवकरणं दाविज्जति । न सारोवही दाविज्जति । अहवा - अन्नं से फल्लगं जवणाए मग्गिडं देति । तस्स एत्थ जयणासुद्धं मग्गिज्जति, अलब्धमाणे पग्गपरिहाणीए मग्गिडं देति ॥ मुल्लोवकरणाभावे वा-

[भा. १३८३] सव्वे वि तत्थ रुंमति, भद्रेग मोल्लेण जाव अवरण्हो ।

एगं ठवेतु गमणं, सो वि य जावऽड्ढमं काडं ॥

धू- कोइ राववल्लभादि सव्वे साहुणो रुंमेज्जा, जति तत्थ कोइ अहामद्वओ मोल्लेण मोएज्जा ताहे न सो पडिसेहियव्वो । अहं पडिसेहं करेति तो चउगुरुं पच्छित्तं । असति मोए माणस्स जाव अवरण्हो ताव सव्वे सबालवुद्धा अच्छंति । ताहे अभुंचमाणे एगं खमगादि ठवेऊण सेसा सव्वे गच्छंति । सो विय एरिसो ठविज्जति - जो अड्ढमादि काडं समत्थो । अहं असमत्थं ठवेति तो चउगुरुगं भवति ॥

[भा. १३८४] लद्धे तीरित कज्जं, तस्सेवाप्पेति अहव भुंजति ।

पभुलद्धे वऽसमत्ते, दोच्चोग्गहो तस्स मूलात्तो ॥

शू- एवं गवसंतेहिं लद्धे, जइ तेन तीरियं समत्तं कज्जं तो तस्सेव संधारयसामिणो अप्पेति । अह कज्जं ती परिभुंजंति । अह संधारयसामिणं सद्धो, सादूणं य कयं न समत्तं, ताहे तस्स समीवातो दोच्चोग्गहो भवति । एवं सुत्ते दोच्चोग्गहो ति भणियं ॥

नट्ठं पि कारणे अगवेसंतो अपच्छत्ती । तानि इमाणि कारणानि-

[भा. १३८५] विइयं पहुणिव्विसए, नट्ठड्डित्तिसुण्णमतमणप्पज्जे ।

असहू य रायदुट्ठे वोहिय-भय सत्थ सीसे वा ॥

शू- साहुस्स कज्जं सम्पत्तं, जो वि संधारगसामी एसो रायकुलेण निव्विसतो कओ, विसयभंगे वा नट्ठो, दुक्खिक्खेण वा उड्डित्तो उव्वसित्तं ति वुत्तं भवति । “सुण्ण” ति सपुत्तदारो आमंतणादिसु गतो, मृतो वा, अणप्पज्जो वा जातो । एए गिहत्थकारणा । इमे संजयकारणा असहु साहु, रायदुट्ठो, वोहिय भये वा न गवेसति, अट्ठाण-सीसे वा सत्थवसगो गतो ॥

[भा. १३८६] अज्झयणम्मि पकप्पे, वित्तिओद्देसम्मि जत्तिया सुत्ता ।

संधारगं पडुच्चा, ते परिसाडम्मि निवत्तंति ॥

शू- पकप्पज्झयणस्स वित्तिओद्देसके जत्तिया संधारगसुत्ता ते मासलहु अहिकारो ति काउं सव्वे परिसाडिसंधारगेसु निवडंति । संधारगाहिकारे अपरिसाडी अत्थतो भणिया इति ॥

मू (११७) जे भिक्खू इत्तरियं पि उवहिं न पडिलेहेति, न पडिलेहेतं वा सातिज्जति । तं सेवमाणे आवज्जति मासितं परिहारद्वाणं उग्घातियं ॥

शू- भिक्खू पूर्ववत्, “इत्तर” स्वल्पः, सो पुण जहन्नो मज्झिमो वा । “न पडिलेहिति” चक्खुणा न निरक्खति । पडिलेहणाए पप्फोडणपमज्जणाओ सूइताओ । मज्झिमे मासलहुं ति काउं एत्थ सुत्तणिवातो । अत्थओ ताव पडिलेहुणा । इत्तरियगहणेण सव्वोवकरणगहणं कयं । अतो उवकरणं ताव वण्णेति पच्छ पडिलेहणा ।

अतो उवकरणं भण्णति, सो दुविधो-

[भा. १३८७] ओहे उवग्गहम्मि य, दुविधो उवधी समासतो होति ।

एक्केको वि य तिविधो, जहन्नओ मज्झिमुक्कोसो ॥

शू- ओहोवधित्ति ओहः संक्षेपः स्तोकः, लिंगकारकः । अवश्यं ग्राह्यः अवग्गहोवही, औत्पत्तिकं कारणमपेक्ष्य संजमोपकरणमिति गृह्यते । एस संकेवतो दुविधोवही । ओधिओ उवग्गहिओ य । तिविधो - जहन्नो मज्झिमो उक्कोसो ॥

ओहोवही गणणपमाणेण पमाणपमाणेण य जुत्तो भवति । इमं गणणपमाणं-

[भा. १३८८] बारस चोद्दस पणुवीसओ य ओधोवधी मुणेयव्वो ।

जिनकप्पे थेराण य, अज्जाणं चेव कप्पम्मि ॥

शू- बारसविहो चोद्दसविहो पणुवीसविहो ओहोवही । एअं गणणपमाणं यथासंख्यं जिणाण थेराण अज्जाण य । कल्पशब्दो पि प्रत्येकं योज्यः ॥

[भा. १३८९] ओधोवधी जिणाणं, थेराणोहे उवग्गहे चेव ।

ओहोवधिमज्जाणं, अवग्गहिओ य नात्तव्वो ॥

सू- जिणाणं एगविहो ओहोवधी भवति । थेराणं अज्जाण य ओहियो उवग्गिओ य दुविहो भवति ॥ जिनकप्पियनिरूपणार्थमाह-

[भा. १३९०] जिनकप्पिया उ दुविधा, पाणीपाता पडिग्गहधरा य ।

पाउरणमपाउरणा, एक्केका ते भवे दुविधा ॥

सू- जिनकप्पिया दुविधा भवन्ति - पाणिपात्रभोजिनः प्रतिग्रह-धारिणश्च । एकैका दुविधा दह्वा - सपाउरणा इयरे य ॥ जिनकप्पे उवहीविभागो इमो -

[भा. १३९१] दुग-तिग-चउक्क-पणगं, नव दस एक्कारस एव बारसगं ।

एते अट्ठ विकप्पा, जिनकप्पे होति उवहिस्स ॥

सू- पाणिपडिगहियस्स पाउरणवज्जियस्स जहन्नोवही दुविधो - रयहरणं मुहपोत्तिया य । तस्सेव सपाउरणस्स एगकप्पगहणे तिविहो, दुक्कप्पगहणे चउव्विहो, तिकप्पगहणे पंचविहो । पडिग्गहधारिस्स अपाउरणस्स मुहपोत्तिय - रओहरण - पादनिज्जोगसहितो नवविहो जहन्न-ओ । तस्सेव एगकप्पगहणे दसविहो । दुक्कप्पगहणे इक्कारसविहो । तिकप्पगहणे बारसवि-धो । पच्छद्धं कंठं ॥

[भा. १३९२] अहवा दुगं य नवगं, उवकरणे होति दुन्नि तु विकप्पा ।

पाउरणं वज्जित्ताणं विसुद्धजिनकप्पियाणं तु ॥

सू- जे पावरणवज्जिया ते विसुद्धजिनकप्पिया भवन्ति । तेसिं दुविध एव उवही भवति । दुविधो नवविधो वा ॥ अविस्सुद्ध-जिनकप्पियाणं इमो-

[भा. १३९३] पत्तं पत्ताबंधो, पायड्डवणं च पादकेसरिया ।

पडलाइं रयत्ताणं च गोच्छओ पायनिज्जोगो ॥

[भा. १३९४] तिन्नेव य पच्छागा, रयहरणं चेव होति मुहपोत्ती ।

एसो दुवालसविधो, उवधी जिनकप्पियाणं तु ॥

सू- जिनकप्पियाणं गणणप्पमाणमभिहितं । इदानि थेराण-

[भा. १३९५] एते चेव दुवालस, मत्तग अतिरंगचोलपट्टो उ ।

एसो चोदसखो, उवधी पुण थेरकप्पम्भि ॥

सू- इदानि अज्जाणं गणणप्पाणं भण्णति-

[भा. १३९६] पत्तं पत्ताबंधो, पादड्डवणं च पादकेसरिया ।

पडलाइं रयत्ताणं, च गोच्छउ पायनिज्जोगो ॥

[भा. १३९७] तिन्नेव य पच्छागा, रयहरणं चेव होति मुहपोत्ती ।

तत्तो य मत्तओ खलु चोदसमे कमढएहोति ॥

सू- अट्ठगमयं कंसभायणसंठाणसंठियं कमदयं चोलपट्टाणे चोदसमं मत्तयं भवति ॥ अन्नो देहलग्गो ओहिसो इमो-

[भा. १३९८] उग्गहनंतगपट्टे, अट्ठोरुग चलणिया य बोधव्वा ।

अब्भितर-बाहि-नियंसणीय तह कुंचए चेव ॥

[भा. १३९९] ओकच्छिय-वेकच्छिय, संघाडी चेव खंधकरणी य ।

ओधोवहिम्नि एते, अञ्जाणं पन्नवीसं तु ॥

घू- एतातो दो दार-गाहाओ ॥ इयं व्याख्या-

[भा.१४००] अह उग्गहनंतग नाव-संठियं गुज्झदेसरक्खट्ठा ।

तं तु ष्यमाणेणेकं, घणमसिणं देहमासज्ज ॥

घू- अहेत्यानंतर्ये, द्वारोपन्याससमंतरं व्याख्याग्रन्थ इति, यथा चोलस्स पट्टगो चोलपट्टगो एवं उग्गहस्स नंतगो उग्गहनंतगो इति । उग्गह इति जोणिदुवारस्स सामइकी संज्ञा । अहवा - उदुयं उणिहतीति उग्गहनंतगं, तच्च तनु पर्यते मध्ये विशालं नीवत् । ब्रह्मचर्यसंरक्षणार्थं गृह्यते । गणनाप्रमाणेनैकं । आर्तवबीजपातसंरक्षणार्थं धने वस्त्रं क्रियते, पुरुषसमानस्पर्शपरिहरणार्थं समानस्पर्शत्वाच्च मसिणे वस्त्रं क्रियते । प्रमाणतः स्त्रीशरीरापेक्ष्यम् ॥

[भा.१४०१] पट्टो वि होति एगो, देहपमाणेण सो तु भइयव्वो ।

छादंतोग्गहणतं, कडिबंदो मल्लकच्छा वा ॥

घू- क्षुरिकापट्टिकावत् पट्टो दइयव्वो, अंतो बीडगवद्धो, पुहुत्तेण चउरंगुलप्पमाणो समइरित्तो वा, दीहत्तणेण इत्थिकडिप्पमाणे, पिहुलकडीए दीहो, किरकडीए हस्सतरो, एतदेव मात्तं उग्गहनंतगस्स पुरपिट्ठतो दो वि तोडेच्छाएंतो कडीए बज्झति । तस्मि बद्धे मल्लकच्छावद् भवति ॥

[भा.१४०२] अट्ठोरुगो तु ते दो वि, गेण्हितुं छाये कडीभागं ।

जानुप्पमाणं चलनी, असिच्चिता लंखियाए व ॥

घू- अट्ठो-उरुकाधं भजतीति अट्ठोरुगो । उपरिष्ठा उग्गहनंतगं पट्टं च एते दो वि गिण्हिउत्ति, सत्त्वं कडीभागं छादयति, मल्लचलणाकृतिः । नवरं - उरुगांतरे उरुगेषु च योनिबंधः । चलनिगा वि एरिसा चेव, नवरं - अहे जानुप्पमाणा योत्रकनिबद्धा, लंखिया-पारधानवत् ॥

[भा.१४०३] अंतो नियंसणी पुण, लीना कडि जाव अद्धजंघातो ।

वाहिरगा जा खलुगो, कडी य दोरेण पडिबद्धा ॥

घू- पुणो त्ति सरुवावधारणे पडिहरणकाले लीना परिहरिअति, मा उब्भूता जनहासं भविस्सति । उवरिं कडीओ आरद्धा अहो जाव अद्धजंघा । बाहिरनियंसणी उवरि कडीओ आरद्धा जाव अहो खलुगो, उवरिं कडीए दोरेण बज्झति ॥

अधो सरीरस्स षड्विधमुपकरणं, दवरकसप्तममाहितं । अतः ऊर्ध्वं कायस्स-

[भा.१४०४] छादेति अनुकुइए, गंडे पुण कंचुओ असिच्चियओ ।

एमेव य उक्कच्छिय, सा नवरं दाहिणे पासे ॥

घू- प्रच्छादयति “अनुकुए”ति अनुकुंचिता, अनुक्षिता इत्यर्थः, गंड-इति स्तना । अधवा - “अनुकुंचित” ति - अनुः स्वल्पं, कुंच स्पंदने, कंचुकाभ्यंतरे सप्रवीचारा, न गाढमित्यर्थः । गाढ-परिहरणे प्रतिविभागविभक्ता जनहार्या भवन्ति, तस्मात् कंचुकस्य प्रसिद्धिलं परिधानमित्यर्थः । स च कंचुको दोहत्तणेण सहत्येण अट्ठाइअहत्यो, पुहुत्तेण हत्यो, असिच्चित्तो, कापालिककंचुकवत्, उभओ कडिदेसे जोत्तयपडिबद्धो । अहवा - प्रमाणं सरीरात् निष्पादयितव्यमित्यर्थः । कच्छए समीवं उवकच्छं, वकारलोपं काउं तं छादयतीति उक्कच्छिया पाययसीलीए उक्कच्छिया । एमेव य उक्कच्छियाए प्रमाणं वक्तव्यम् । सा य समचउरंसा । सहत्येण दिवह

हत्या । उरं दाहिणपासं पङ्क्तिं च छादंति परिहिज्जति । खंधे वामपासे य जीतपडिबद्धा भवति ॥

[भा. १४०५] वेकच्छिता तु पट्टो, कंचुगमुक्कच्छितं व छादंते ।

संघाडीतो चतुरो, तत्थ दुहत्था उवस्सयम्मि ॥

सू- उक्कच्छियं प्रति विपरीते उवस्ये परिहिज्जति, सा खंधानुलोभा पत्तयस्सीतीए वेकच्छिया भण्णति, तु सट्ठो उक्कच्छियसादश्यावधारणे दृष्टव्यः । वामपाश्वर्य परिधानविशेषे वा दृष्टव्यः । सो य वेकच्छियापट्टो कंचुयं उक्कच्छियं व छादंते परिहिज्जति । उवरि परिभोगाओ संघाडीओ चत्वार, पुहुत्तेण दुहत्थवित्थडा, दीहत्तणेण कप्पपमाणा चउहत्था वा । एवं सेसासु वि तिसु संघाडीएसु दीहत्तणं पहुत्तं पुण गंथसिद्धं ॥ परिभोगमाह-

[भा. १४०६] दोन्नि तिहत्थायामा, भिक्खद्धा एग एग उच्चारे ।

ओसरणे चउहत्था, अनिसण्णपच्छादनमसिणा ॥

सू- दो तिहत्थ वित्थडा जा ताण एक्का भिक्खद्धा, एगा उच्चारे भवति । समोसरणं गच्छंती चउहत्थ पाउणति । तत्थ अनिसण्णाए खंधाओ आरद्धं जाव पाते वि पच्छतेति । वण्णसंजलणार्थं मसिणा । एता चउरो वि गणण्यमाणेण एकं रूवं, युगपत् परिभोगाभावात् ॥

[भा. १४०७] खंधकरणी चउहत्थवित्थरा वातविधुतरक्खद्धा ।

खुज्जकरणी वि कीरति, रूववतीए कडुह हेउं ॥

सू- चउहत्थवित्थडा चउहत्थदीहा समचउरंसा पाउरणस्स वायविहुयरक्खणद्धा चउफला खंधे कीरइ । सा चेव खंधकरणी, रूववतीए खुज्जकरणत्थं पट्टिखंधखवगंतरे संवत्तियाए मसिणवत्थपट्टणेण उक्कच्छिवेयछिन्निकाइयाए कडुभं कज्जति ॥

[भा. १४०८] संघातिएतरो वा, सव्वो वेसा समासतो उवधी ।

पासगबद्धमझुसिरे, जं वाऽऽइण्णं तयं नेयं ॥

सू- सव्वो वेस उवही प्रमाणप्रमाणेन दुगादिसंघातितो एगगिओ वा भवति । पासगबंधो कीरतिपासगबंधता वेव अज्झुसिरोवहि सिव्वणाहिं वा झुसिरे, पडिदिग्गलं वा न दायव्वं, विरलिमादि वज्जितो वा अज्झुसिरो जं च दव्वखित्तकालभावेसु तं नेयं ग्राह्यमित्यर्थः ॥

ओहावहारणत्थं ओहावग्गहप्रदर्शनार्थं चाह-

[भा. १४०९] जिना थारसरुवाइ, थेरा चोदसरुविणो ।

ओहेण उवधिमिच्छंति, अओ उड्डं उवग्गहो ॥

[भा. १४१०] उक्कोसओ जिणाणं, चतुव्विहो मज्झिमो वि य तहेव ।

जहन्नो चउव्विहो खलु, एत्तो वोच्छामि थेराणं ॥

सू- पडिग्गहो तिन्नि य कप्पा एस चउव्विहो उक्कोसो । रयहरणं पडलाइ पत्तगबंधो रयत्ताणं एए चउरो मज्झिमो । मुहपोत्ति पादकंसरिया गोच्छओ पादद्वयणं च एस चउव्विहो जहन्नो । अतो परं थेराणं भण्णति-

[भा. १४११] उक्कोसो थेराणं, चउव्विधो छव्विधो य मज्झिमओ ।

जहन्नो य चउव्विधो, खलु एत्तो अज्जाण वोच्छामि ॥

सू- एत्थ वि तहच्चेव, नवरं-मज्झिमो छव्विधो । ते य पुव्वुत्ता चउरो मत्तय-चोलपट्टस-

हिता ॥

इतो अज्ञाण-

[भा.१४१२] उक्कोसो अद्विविधो, मज्झिमओ होति तेरसविधो उ ।

जहन्नो चतुर्विधो खलु, एत्तो उ उवग्गहं वोच्छं ॥

सू-पुव्वुत्ता चउरो अब्भंतर-नियंसणी बाहिं नियंसणी संघाडी खंधकरणी य, एते उक्कोसया अह । मज्झिमो तेरसविहो, -पुव्वुत्ता चउरो मत्तओ कमदयं उग्गहणंतयं पट्ठो अद्धोरुओ चलणिया कंचुओ उक्कच्छिया वेकच्छिया । जहन्नो पुव्वुत्तो । अतो परं उवग्गहो जहन्न मज्झिमो उक्कोसो भण्णति ॥

[भा.१४१३] पीढग-निसज्ज-दंडग-पमज्जणी धट्टए डगलमादी ।

पिप्पल-सूयि-नहहरणि, सोधणगदुगं जहन्नो उ ॥

सू-छगणं पीढगं मिसिया वा निसज्जा उण्णिया खोमिया । डंडपमज्जणी य अववा-उस्सगियं अववातोवादियं वा रयोहरणं । आदिग्गहणं उक्कारो उण्णति वा । सोधणं दुगं दंते कण्णेयं ॥ एस जहन्नो । इमो मज्झिमो-

[भा.१४१४] बासत्ताणे पणगं, चिलिमिणि पणगं दुगं च संधारे ।

दंडादी पणगं पुण, मत्तगतिग पादलेहणिया ॥

सू-बासत्ताणे पणगं वाले सुत्ते सूती-पलास-कुडसीसगच्छत्तए य । चिलिमिणिपणगं - पोत्ते वाले रज्जु कडग डंडमती । संधारओ दुगं - झुसिरो अज्झुसिरो य । डंडपणगं - डंडए विदंडए लट्ठी विलट्ठी नालिया य । मत्तयतिगं - खेल - काइय-सण्णा ॥

[भा.१४१५] चम्मतिगं पट्टदुगं, नातव्वो मज्झिमो उवधि एसो ।

अज्ञाण वारए पुण, मज्झमए होति अतिरित्तो ॥

सू-चम्मतिगं - पत्थरणं पाउरणं उवविसणं । अहवा - कत्ती तलिया वज्झा । पट्टदुगं-संधारोत्तरपट्ठो य । अहवा - पल्लत्थिया सण्णाहणपट्ठो य । अज्ञाण वि एस चेव नवरं - उड्डाहपच्छादणवारए अतिरित्ते भवति ॥ इदामिं उक्कोसो ।

[भा.१४१६] अक्खा संधारो य, एगमनेगंगिओ य उक्कोसो ।

पोत्थगपणगं फलगं, वितियपदे होति उक्कोसो ॥

सू-समोसरण अक्खा । संधारुगो एगंगिओऽणेगंगिओ य । पोत्थगपणगं गंडी कच्छभी मुट्ठी छिवाडी य संपुडयं च । फलगं जत्थ पडिज्जति । मंगलफलहं वा जं बुद्धवासिणो भणियं । एस उवग्गहिओ सवितियपदेण उक्कोसओ भणिओ ॥ इदामिं पडिलेहणा -

[भा.१४१७] पडिलेहणा तु तस्सा, कालमकाले सदोस-निदोसा ।

हीणतिरित्ता य तथा, उक्कम-कमतो य नायव्वा ॥

[भा.१४१८] पडिलेहण पप्फोडण, पमज्जणा चेव जा अहिं कमति ।

तिविहम्मि वि उवहिम्मि, तमहं वोच्छं समासेणं ॥

सू-चक्खुणा पडिलेहणा, अक्खोडगप्पदाणं पप्फोडणा, मुहपोत्तिय - रयहरण - गोच्छगेहिं

पमज्जणा । एताओ तिविहोपकरणे जहन्नमज्झिमुक्कोसे जा जत्थ संभवति तं समासतो भणामि ॥

[भा. १४१९] पडिलेहणा य पप्फोडणा य वत्थे कमंति दो भेया ।

पडिलेहण पाणिनि, पमज्जणा चेव नत्थि ॥

धू- वत्थे पडिलेहण-पप्फोडणाओ दो भवंति । पाणि ति हत्थो, तत्थ पडिलेहण-पमज्जणाओ दो भवंति । अहणिवेडेति ति पप्फोडणा, सा अविधि ति काउं न भवति ॥

[भा. १४२०] पडिलेहणा पमज्जणा, पादम्भि कमंति दो वि एताओ ।

दंडगमादीसु तहा, दिय-रातो अओ परं वोच्छं ॥

[भा. १४२१] पडिलेहितम्भि पादे, के यी पप्फोडणं पि इच्छंति ।

गोच्छगकेसरियाहि य, वत्थेऽवि पमज्जणा नियमा ॥

धू- पाददंडगे आदिसद्दातो-पीढ-फलग-संधारग-सेज्जाए पडिलेहण-पमज्जणा दो भवंति । पाद-वत्थेसु पप्फोडणा प्रदर्शनार्थमाह । केति आयरिया भणंति- पडिलेहिए पादे जमंगुलीहिं आहम्मति सा पप्फोडणा । पादवत्थेसु गोच्छगपादकेसरियाहिं नियमा पमज्जणा संभवति, तत्केचिन्मतमित्यर्थः ॥

इदानिं पडिलेहण-पमज्जण-पप्फोडणा दिवसतो का कत्थ संभवति ति भण्णाति ।

[भा. १४२२] पडिलेहण पप्फोडण, पमज्जणा चेव दिवसतो होंति ।

पप्फोडणा पमज्जण, रत्ति पडिलेहणा नत्थि ॥

धू- पादादिए उवकरणे जहासंभव दिवसतो तिनि वि संभवति । राओ य पप्फोडण पमज्जणा य दो संभवति, पडिलेहणा न संभवति अचक्खुविसयाओ ॥

[भा. १४२३] पडिलेहणा पमज्जण, पायादीयाण दिवसओ होइ ।

रत्ति पमज्जणा पुण, भणिया पडिलेहणा नत्थी ॥

धू- पडिलेहण ति दारं गतं । इदानिं "काले" ति दारं-

[भा. १४२४] सूरुग्गते जिणाण, पडिलेहणियाए आढवणकालो ।

थेराणऽनुग्गतम्भी, उवधिणा सो तुलेत्तव्वो ॥

धू- जिना इति जिनकप्पिया, तेसिं उग्गए सूरिए पडिलेहणाऽऽढवणकालो भवति । थेरा-गच्छवासी, तेसिं अनुग्गए सूरिए पडिलेहणा । सीसो पुच्छति - अनुग्गए सूरिए का वेला ? आयरिओ आह-उवधिणा सो तुलेयव्वो । तुलणा परिच्छेदः, जहा इमेहिं वसहिं अंगेहिं पडिलेहिएहिं सूरिओ उडेति तहा तं कालं तुलेति ॥

[भा. १४२५] मुहपोत्तिय-रयहरणे, कप्पतिग-णिसेज्ज-चोलपट्टे य ।

संधारुत्तरपट्टे य, पेक्खिते जधुग्गमे सूरि ॥

धू- मुहपोत्तिय रयहरणं, कप्पतिरयं, दो निसेज्जाओ, चोलपट्टो, संधारुत्तरपट्टो अ । एतेसु "पेक्खिए" ति प्रत्युपेक्षितेसु सूर्य उदेति । अन्ने भणंति - एक्कारसमो दंडओ । सेसं वसहिमादि उदिते सूरिए य पडिलेहंति ततो सज्झायं पट्टवेति ॥ इमो भाण-पडिलेहणकालो-

[भा. १४२६] चउभागवसेसाएष पढमाए पोरिसीए भाण-दुगं ।

पडिलेहणधारणता, भयिता चरिमाए निक्खवणे ॥

सू- पढमपहचउभागवसेसा य चरिमत्ति भण्णति, तत्थ काले भाण - दुगं पडिलेहिअति । सो भत्तट्ठी इतरो वा । जति भत्तट्ठी तो अन्निक्खित्तेहिं चेव पढति सुणेति वा । अहाभत्तट्ठी तो निक्खिवति, एस भयणा । एस उदुबद्धे वासासु वा विही । अन्ने भणंति - वासासु दोवि निक्खिवंति । घरमपोरिसीए पुण ओगाहंतीए चेव पडिलेहेजनिक्खिवंति । ततो सेसोवकरणं, ततो सज्झायं पडुवेति ॥

[भा. १४२७] पढमचरमाहिं तु पोरिसीहि पडिलेहणाए कालेसो ।

तव्विवरीओ उ पुणो, नातव्वो होति तु अकालो ॥

सू- एस पढमचरमपोरिसीसु कालो । काले त्ति दारं गतं । तव्विवरीतो अकालो पडिलेहणाए । जति पुणं च छद्दणे वा अन्नेन वा वाचनरक्खणेण पढणाए न पडिलेहियं, ताहे अकाले वि जाव चउत्थी न उग्गाहेति ताव पडिलेहियव्वं । जति व पडिलिहियमेत्ते चेव घउत्थो ओगाहेति, तह वि पडिलेहियव्वं ॥ अकालेत्ति दारं गतं । इदानिं सदोसात्त दार-

[भा. १४२८] आरभडा सम्मद्दा, वज्जेतव्वा य मोसली ततिया ।

पप्फोडणा चउत्था, वक्खित्ता वेइया छद्दा ॥

सू- आरभडं-जहाभिहितविधानतो विपरीयं । अहवा - तुरियं अन्नम्मि वा दरपडिलेहंति, अन्नं आढवेति । सम्मद्दणवेटयमज्झतो जत्थ वा निसण्णो बला कट्ठिउं पडिलेहेति । उट्ठमुहो तिरियं वा कुट्ठादिसु आमुसंतं पडिलेहेति मोसली । रेणुगुंडियं वा पप्फोडेति, पप्फोडणा विधिं खिवित्ता । अहवा - दूरत्थं वत्थं अन्नं भणाति - “खिवाहि आरतो जा पडिलेहेमि” त्ति विक्खित्तं । छद्दो वेतिया दोसो, ता य पंच - जानुवरि कोप्परा काउं पडिलेहेति, उट्ठवेतिआ । एगजानुं दुबाहंतो काउं पडिलेहेति, एगतोवेतिता । दो वि जानू बाहंतो काउं पडिलेहेति, दुहितोवेतिता । जानू हेद्दाओ द्वित्तिसु हत्थेसु पडिलेहेति, अहोवेइआ । दोण्ह वि ऊरुआण अंतठित्तासु बाहासु पडिलेहेति, अंतोवेइया ॥ अहवा इमे छद्दोसा-

[भा. १४२९] पसिद्धिल-पलंब-लोला, एगामोसा अनेगरूवधुणा ।

कुणति पमाणपमादं, संक्रियगणणोवगं कुज्जा ॥

सू- पसिद्धिलं गेण्हति । एगपासाओ पलंबं गेण्हति । महीए लोलंतं पडिलेहेति । “एगा मोस” त्ति तिभागे घेतुं अविच्छेदामोसेणताणेति जा बितियतिभागो । अनेगाणि रूवाणि जुगवं पडिलेहेति । अक्खोडगादिप्पमाणे प्पमायं करेति । जस्स जं संक्रियं भवति स गणंतो पडिलेहेति ॥

सदोसपडिलेहणाए इमं पच्छित्तं-

[भा. १४३०] मासो य भिण्णमासो, पणगं उक्ककोस-मज्झिम-जहन्ने ।

दुप्पडिलेहित-दुप्पमज्झितम्मि उवधिम्मि पच्छित्तं ॥

सू- दुप्पडिलेहिए दुप्पमज्झिते दोसेहिं वा आरभडादिएहिं पडिलेहंतस्स उक्कोसे मासलहुं, मज्झिमे भिण्णमासो, जहन्ने पणगं ॥ सदोसत्ति दारं गतं । इदानिं निद्धोसे त्ति-

[भा. १४३१] उहं थिरं अतुरितं, सव्वंऽता वत्थ पुव्व पडिलेहे ।

तो बितियं पप्फोडे, ततियं च पुणो पमज्जेज्जा ॥

यू- उद्धमिति उक्कडओ निविद्धो, धिरमिति, दढं गेण्हति । अतुरितं परिसंथियं, सव्वं वत्थं अंतातो पढमं पडिलेहेति । ततो वितिया पप्फोडणा पउजति, अक्खोडगा ददातीत्यर्थः, ततो ततिया पमज्जणा पउजति ॥

[भा. १४३२] अनद्धावितं अवलियं, अनानुबन्धी अमोसल्लिं चेव ।

छप्पुरिमा नवखोडा, पाणी पाण य पमज्जणं ॥

यू- नद्धणं सरीरे, वत्थे वा । सरीरे उक्कपणं, वत्थेवि विकारा करेति । न नद्धावियं अनद्धा-
वियं । बलियं पि सरीरे वत्थे य, न वलियं अवलियं । निरंतर अक्खोडपमज्जणा अकरणं अनानु-
बन्धी । कट्ठादिसु अमोसली । तिरियाडित्ते वत्थे तिन्नि दाउं अक्खोडा परावत्तेउं पुणो तिन्नि एते
छप्पुरिममिति पुव्वं दायव्वं । ततो नव अक्खोडा पमज्जणंतरिआ दायव्वा । दाहिणहत्थकणिड्ड
अनामियाहिं पढमतिभागमज्जे घेतुं, अनामिय-मज्झिमाहिं मज्झ-तिभागमज्जे घेतुं, परावत्तेउं
पुणो तिन्नि एते छप्पुरिममिति पुव्वं दायव्वं । ततो नव अक्खोडा पमज्जणंतरिआ दायव्वा ।
दाहिणहत्थकणिड्ड-अनामियाहिं पढमतिभागमज्जे घेतुं, अनामिय-मज्झिमाहिं मज्झ-तिभागमज्जे
घेतुं, पदेसिणीहिं ततियतिभागमज्जे घेतुं, अहो वामहत्थकरतलपसारियस्सोवरि अतुरियादयो
अक्खोडगा तिन्नि पमज्जणातो ततियवारए पुणो तिन्नि । एवं नव अक्खोडा पमज्जणातो य ॥
निद्धोसेत्ति दारं गतं । इदानिं हीनातिरित्ते त्ति दारं-

[भा. १४३३] पडिलेहण-पप्फोडण, पमज्जणे वि य अहीनमतिरित्ता ।

उवधिम्मि य पुरिसेसु य, उक्कमकमतो य नातव्वा ॥

यू- पडिलेहण-पप्फोडण-पमज्जणा य एतातो अहीनमतिरित्ता कायव्वा । हीनातिरित्ते त्ति
दारं गतं । उक्कमकमतो त्ति दारं - “उवधि - पुरिसेसु” । उवधिम्मि पद्धसे पुव्वं मुहपोत्ती, ततो
रयहरणं, ततो अंतो - निसिज्जा, ततो बाहिर - निसिज्जा, चोलपट्टो, कप्प, उत्तरपट्टं संथारपट्टं,
दंडगो य । एस कमो अन्नहा उक्कमो । पुरिसेसु पुव्वं आयरियस्स, पच्छा परिण्णी, ततो गिलाण,
सेहादियाण । अन्नहा उक्कमो ॥ उक्कमे अपडिलेहणाए य पच्छित्तं-

[भा. १४३४] चाउम्मासुक्कोसे, मासियमज्जे य पंच य जहन्ने ।

तिविधम्मि उवधिम्मि, तिविधा आरोवणा भणिता ॥

यू- उक्कोसे चाउम्मासो, मज्झिमे मासो, जहन्ने पनगं । तिविधे - जहन्नमज्झिमुक्कोसे ॥

[भा. १४३५] इत्तरिओ पुण उवधी, जहन्नओ मज्झिमो य नातव्वो ।

सुत्तणिवातो मज्झिमे तमपडिलेहेत्ते आणादी ॥

यू- इत्तरगहणातो जहन्नमज्झिमे सुत्तणिवातो । मज्झिमे तमपडिलेहेत्तस्स आणादिया य
दोसा ॥ इमे संजमदोसा-

[भा. १४३६] धरसंताणग-पणगे, धरकोइलियादिपसवणं चेव ।

हित-नद्धजाणणद्धा, विच्छुय तह सेडुकारी य ॥

यू- धरसंताणगोत्ति अपेहिए लूतापुडगं संबज्जति । पणओ उल्ली अपेहिते भवति । गिहिकोइला
पसवति । हियं नट्टं वाऽसंभारियं भवति । गुम्हि विच्छुग - सप्पादिया पविसंति । अपेहिते तेहिं

वि आयविराहणा भवति । सेडुयारिया, धन्मारिया गिहं करेआ । जम्हा एते दोसा तम्हा सव्वोवही दुसंझं पडिलेहियव्वो ॥ कारणे पुण अपेहंतो वि अदोसो । इमे य ते कारणा-

[भा. १४३७] असिवे ओमोयरिए गेलण्णद्धाणसंभमभये वा ।

तेणयपउरे सागारे संजमहेतुं य बित्तिपदं ॥

धू- असिवगहितो न तरति, तप्पडियरगा वा वाउलत्तणओ । ओमे पएच्चिय आरद्धा हिंडिउं पडिलेहणाए नत्थि कालो । गिलाणो न तरति एगागी । अद्धाणे सत्थवसो न पेहे । अगनिमादि संभवा न पेहे । बोहिगादिभये वा । तेणयपउरे सारीवही य मा पस्सिहिति, न पेहे कसिणोवहि ति । सागारिए न पेहेति, इपावासगाण वा अगगतो न पेहेति । संजमहेउं वा-महियाभिण्णवास-सच्चित्तरएसु बित्तिप-पदेण अपेहंतो वि सुद्धो ॥

उद्देशकः-२ समाप्तः

मुनि वीपरलसागरेण संश्लेषिता सन्धादिता निशीथ सूत्रे द्वितीय उद्देशकस्य

[मद्रबाहुस्वामिरचिता निर्युक्तिरयुतं] संघदासगणि विरचितं भाष्यं

एवं जिनदासमहत्तर कृता धूर्णिः परिसमाप्ता ॥

उद्देशकः-३

धू- भणितो बित्तिओ । इदानिं ततिओ । तत्थ संबंधमाह-

[भा. १४३८] उवधी पडिलेहेत्ता, भिक्खग्गहणं तु तं कहिं कुआ ।

सद्धाणे अनोमहुं, अहवा उवधी उ आहारो ॥

धू- उवहि ति पडिग्गहो, तं भिक्खावेलाए पेहेत्ता तत्थ भिक्खग्गहणं कायव्वं । तं पुण भिक्खग्गहणं कहिं कायव्वं ? सद्धाणे । अहवा - बित्तिपजामे भिक्खावेला तत्थ चरिमाए पडिग्गहं पेहेत्ता भिक्खग्गहणं करेति । अहवा - चरिमाए पेहेत्ता भिक्खग्गहणं काहिति, न निक्खिवंति । अत्थपोरिसिं काउं तत्थ भिक्खं हिंडंति । तं कहिं कुआ ? "सद्धाणे" ति सद्धाणं मूलवसहिगामो, घरं वा । "अनोमहुं" अजाणियं । अहवा - कौटलादिउवकरणविरहियं एस संबंधो । अहवा - उवही वुत्तो, इहं आहारो । द्वितीयोऽयं सम्बन्धः ॥

धू. (११८) जे भिक्खू आगंतारेसु वा आरामागारेसु वा गाहावतिकुलेसु वा परियावसहेसु वा, अन्नउत्थियं वा गारत्थियं वा असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा ओभासिय ओभासिय जायइ; जायंतं वा सातिअति ॥

धू- भिक्खू-पूर्ववत्, आगंतारो जत्थ आगारी आगंतु चिहंति तं आगंतारं । गामपरिसद्धाणं ति वुत्तं भवति । आगंतुगाण वा कयं आगार आगंतारं बयावासे ति । आरामे आगारं आरामा-गारं । गिहस्स पती गिहपती, तस्स कुल गिहपतिकुलं, अन्यगृहमित्यर्थः । गिहपज्जायं मोत्तुं पव्वआपरियाए ठिता तेसिं आवसहो परियावसहो । एतेसु ठाणेसु ठितं अन्नउत्थियं वा असणाइ ओभासति साइअति वा तस्स मासलहुं । एस सुत्तत्थो । इमा सुत्तफासिया-

[भा. १४३९] आगंतारादीसु, असणादोभासती तु जो भिक्खू ।

सोआणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

घू-आगंतारादिसु गिहत्थमन्नतिस्थियं वा जो भिक्खू असमात्ती ओभासति सो पावति आणा - अणवत्थमिच्छत्त - विराधनं च ॥

[भा.१४४०] अगमेहि कतमगारं, आगंतुं जत्थ चिद्धंति अगारो ।

परिगमणं पज्जाओ, सो चरगादी तु नेगविधो ॥

घू- “अगमा” रुक्खा, तेहिं कतं अगारं । आगंतुं जत्थ चिद्धंति आगारा तं आगंतगारं । परि-समंता गमणं गिहिभावगतेत्यर्थः । पज्जाओ पव्वज्जा, सो य चरग-परिव्वाय-सक्क-आजीवगमादिनेगविधो ॥

[भा.१४४१] भदेतरा तु दोसा, हवेजज ओभासिते अ ठाणम्मि ।

अचियत्तोभावणता, पंते भदे इमे होति ॥

घू- अट्ठाणठितोभासिते पंतभद्दोसा । पंतस्स अचियत्तं भवति, ओभावणं वा, अहो इमे-दमगपव्वइया जेण एगमेगं अट्ठाणेषु असणादि ओभासंति, न वा एतेसिं कोइ भदे ति काउं देति ॥ इमे भद्द दोसा ।

[भा.१४४२] जध आतरोसे दीसइ, जध य विमग्गंति मं अठाणम्मि ।

दंतेदिया तवस्सी, तो देमि णं भारितं कज्जं ॥

घू- जहा एयस्स साहुस्सातरो दीसति, जह य मं अट्ठाण-ट्ठियं विमग्गंति । दंतेदिया तवस्सी, तो देमि अहं एतेसिं नूनं “भारितं कज्जं” आपत्कल्पमित्यर्थः ॥

[भा.१४४३] सट्ठि गिही अन्नतित्थी, करिज्ज ओभासिते तु ओ असंते ।

उग्गमदोसेगतरं, खिप्पं से संजतट्ठाए ॥

घू- अट्ठाऽस्यास्तीति अट्ठी, सो य गिही अन्नत्थिओ वा, ओभासिए समाणे से इति स गिही अन्नतित्थिओ वा खिप्पं तुरियं सोलसण्हं उग्गमदोसाणं अन्नतरं करेज्जा संजयट्ठाए ॥

[भा.१४४४] एवं खलु जिनकप्पे, गच्छे निक्कारणम्मि तह चेव ।

कप्पति य कारणम्पी, जतणा ओभासितुं गच्छे ॥

घू- एवं ता जिनकप्पे भणियं । गच्छवासिणो वि निक्कारणे । एवं चेव कारणजाते पुण कप्पति थेरकप्पियाणं ओभासितुं ॥ किं ते कारणा ? इमे-

[भा.१४४५] गेलण्ण-रायदुट्ठे, रोहगे-अट्ठाणमंचिते ओमे ।

एतेहिं कारणेहिं, असती लंभम्मि ओभासे ॥

घू- गिलाणट्ठा, रायदुट्ठे वा, रोहगे वा अंतो अफच्चंता, अंचिते वा अंचियणं नाम दात्र (उ)संधी तत्थ त(भ)वणीओ खंचि(ध)याओ न वा निष्फण्णं, निष्फण्णे वा न लब्धति । ओमं दुभिक्षं । एवं अंचिए ओमे दीर्घ-दुर्भिक्षमित्यर्थः । एतेहिं कारणेहिं अलब्धंते ओभासेज्जा ॥

[भा.१४४६] भिन्नं समतिकंतो, पुव्वं जति उण पणगपणगेहिं ।

तो मासिएसु पयतति, ओभासणमादिसू असढो ॥

घू- इमा जयणा - पद्धमं पणणदोसेण गेणहति, पच्छा दस-पन्नरस-वीस-भिण्णमास-दोसेण य । एवं पणगभेदेहिं जाहे भिन्न समतिकंतो ताहे मासिअट्ठाणेषु ओभासणादिसु जतति असढो ॥ तत्थं ओभासणे इमा जयणा -

[भा.१४४७] तिगुणगतेहिं न दिद्धो, नीया वुत्ता तु तस्स उ कहेह ।

पुद्गाऽपुद्गा चेते, तो करेति जं सुत्तपडिक्खं ॥

सू- पढमं घरे ओभासिज्जति । अदिद्धे एवं तयो वारा घरे गवेसियव्वो । तत्थ भज्जाति नीया वत्तव्वातस्स आगयस्स कहेज्जाह "साधूतवसगासं आगया कज्जेणं" घरे अदिद्धे पच्छा आगंतारादिसु दिद्धस्स घरगमणाति सव्वं कहेउं, तेन वंदिते अवंदिते वा तेन य पुद्दे अपुद्दे वा जं सुत्ते पडिसिद्धं तं कुव्वंति ओभासंति इत्यर्थः ॥

मू. (११९) एवं अन्नउत्थिया वा गारत्थिया वा; ॥

मू. (१२०) अन्नउत्थिणी वा गारत्थिणी वा; ॥

मू. (१२१) अन्नउत्थिणीओ वा गारत्थिणीओ वा; असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा ओभासिय ओभासिय जायति, जायंतं वा सातिज्जति ॥

[भा.१४४८] पढमम्मी जो तु गमो, सुत्ते वितियम्मि होति सो चेव ।

ततिय-चउत्थे वि तहा, एगत्त-पुहुत्त-संजुत्ते ॥

सू- पढमे सुत्ते जो गमो वितिये वि पुरिसपोहत्तियसुत्तते सो चेव गमो, ततिय-चउत्थेसु वि इत्थिसुत्तेसु सो चेव गमो ॥

मू. (१२२) जे भिक्खू आगंतारेसु वा आरामागारेसु वा गहावइकुलसु वा पारंयावसहेसु वा कोउहल्लपडियाए पडियागयं समाणं- अन्नउत्थियं वा गारत्थियं वा ॥

मू. (१२३) अन्नउत्थिया वा गारत्थिया वा ॥

मू. (१२४) अन्नउत्थिणी वा गारत्थिणी वा ॥

मू. (१२५) अन्नउत्थिणीओ वा गारत्थिणीओ वा असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा ओभासिय ओभासिय जायति, जायंतं वा सातिज्जति ॥

सू- कोऊहल्ल-पडियाए कोऊहलप्रतिज्जया, कोतुकेणेत्यर्थः । तमागतं जे असणाती ओभासति तस्स मासलहुं ।

[भा.१४४९] आगंतारासुं, आरामागारे तथा गिहावसहे ।

पुव्वट्ठिताण पच्छा, एज्ज गिही अन्नउत्थी वा ॥

सू- आगंताइसु साहु पुव्वट्ठिता पच्छा गिही अन्नउत्थी वा एज्ज ॥

— एएसिं आगमनकारणं—

[भा.१४५०] केयि अहाभावेणं, कोऊहल केइ वंदण-निमित्तं ।

पुच्छिस्सामो केयी, धम्मं दुविधं व घेच्छामो ॥

सू- केति अहापवत्तिभावेणं, केति कोऊएणं, केइ वंदनं-निमित्तं, केइ संसयं पुच्छिस्सामो, केति दुविधं धम्मं - साहुधम्मं सावगधम्मं वा घेच्छामो ॥

[भा.१४५१] एत्तो एगतरेणं, कारणजातेण आगतं संतं ।

जे भिक्खू ओभासति, असनादी तस्सिमे दोसा ॥

सू- तस्सिमे भद्द-पंतदोसा-

[भा.१४५२] आत-परोभावणता, अदिन्नादिन्ने व तस्स अचियत्तं ।

पुरिसोभावणदोसा, सविसेसतरा य इत्थीसु ॥

सू-अलङ्घेअपणोओभावणा “सुद्धानलभंति”ति । अदिन्ने परस्स ओभावणा “क्वणो”ति [अ] दिन्ने वा अचियत्तं भवति । महयणमज्झे वा पणइतो “देमि”ति पच्छा अचियत्तं भवति दाउं । पुरिसे ओभावण दोसा एव केवला । इत्थिआसु ओभावणदोसा संकादोसा य, आय-परसमुत्था य दोसा ॥

[भा. १४५३] भद्दो उग्गमतोसे, करेज्ज पच्छण्ण अभिहङ्गादीनि ।

पंतो पेलवगहणं, पुणरावत्तिं तथा दुविधं ॥

सू-भद्दो उग्गमेगतरदोसं कुज्ज, पच्छण्णाभिहङ्गं पागडाभिहङ्गं वा आणिज्ज । पंतो साहुसु पेलवगहणं करेज्ज - अहो इमे अदिन्नदाना जो आगच्छति तमोभासंति । साहु - सावगधम्मं वा पडिवज्जामि ति ओभासति । ओभासिओ दुरुद्धो पडियणित्तो ति जाहे सावगो होहामि ताहे न मुइहंति जइ पव्वज्जं गेच्छामि ति एगो विपरिणमति तो मूं, दोसु नवमं, तिसु चरिमं, सावगवतेसु चरिमं, जं च ते विपरिणया असंजमं काहंति तमावज्जंति । अहया - निहएसु वज्जंति । जम्हा एते दोसा तम्हा न ओभासियव्वो ॥ आगओ एवं पच्छितं - परिहरिवं, आणा अनुपालिया, अणवत्था मिच्छत्तं य परिहरियं । दुविहविराहणा परिहरिता । कारणे पुण ओभासति । इमे य कारणा-

[भा. १४५४] असिवे ओमोदरिए, रायदुद्धे भए व गेलण्णे ।

अद्धाण रोहए वा, जतणा ओभासितुं कप्पे ॥

[भा. १४५५] तिगुणगतेहिं न दिद्धो, नीया वुत्ता तु तस्स तु कहेह ।

पुट्ठाऽपुट्ठा व ततो, करेत्तिमं सुत्त-पडिकुट्ठं ॥

[भा. १४५६] एगत्ते जो तु गमो, नियमा पोहत्तियम्मि सो चेव ।

एगत्तातो दोसा, सविसेसतरा पुहुत्तम्मि ॥

सू-असिवे जता मासं पत्तो ताहे घरं गंतुं ओभासिज्जति । अदिद्धे महिला से भण्णति - अक्खेज्जासि सावगस्स साधुणो दड्ढमागता ते आसि । सो अविरइयसमीवे सोउं अहभावेन वा आगतो सव्वं से घरगमणं कहिज्जति, कारणं च से दीविज्जति, ततो जवणाए ओभासिज्जति । जइ सो भण्णति - घरं एज्जह, ताहे तेणेव समं गंतव्वं, मा अभिहङ्गं काहि ति असुद्धं वा । एवं रायदुद्धादिसु वि ॥ एगत्तियसुत्तातो पोहत्तिएसु सविसेसतरा दोसा-

[भा. १४५७] पुरिसाणं जो तु गमो, नियमा सो चेव होइ इत्थीसु ।

आहारे जो उ गमो, नियमा सो चेव उवधिम्मि ॥

सू-जो पुरिसाणं गमो दोसु सुत्तेसु, इत्थीण वि सो चेव दोसु सुत्तेसु वत्तव्वो । जो आहारे गमो सो चेव अविसेसिओ उवकरणे दड्ढव्वो ॥

सू. (१२६) जे भिक्खू आगंतारेसु वा आरामागारेसु वा गहावइकुलेसु वा परियावसहेसु वा अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा ॥

सू. (१२७) अन्नउत्थिएहि वा गारत्थिएहि वा ॥

सू. (१२८) अन्नउत्थिणी वा गारत्थिणी वा ॥

सू. (१२९) अन्नउत्थिणीहि वा गारत्थिणीहि वा असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा

अभिहङं आहङ्गुदिज्जमाणं पडिसेहेत्ता तमेव अनुवत्तिय अनुवत्तिय, परिडिय परिवेडिय, परिजविय परिजविय, ओभासिय ओभासिय जायइ, जायंतं वा सातिज्जति ॥

सू- आगंतागाराइसु ठियाण साहूणं अन्नतिथी गारत्थिओ वा अभिहङं आमुखेन हुतं, अभिहंतं, पारणादिसु कोइ सही सयमेव आहङ्गु दलएज्ज । तं पडिसेहेत्ता 'तमेव' ति तं दायारं, अनुवत्ति व ति सत्तपदाइ गंता, परिवेडिय ति पुरतो पिडितो पासतो ठिच्चा, 'परिजविय' ति परिजल्प्य, तुब्भेहिं एयं अहङ्गा आणियं, मा तुब्भ अफलो परिस्समो भवति, मा वा अधितिं करेस्सह, तो गेण्हामो एवं ओभासंतस्स मासलहुं । सुद्धे वि असुद्धे । पुण जेण असुद्धं तमावज्जे ।

[भा. १४५८] आगंतागारेसुं आसमागारे तह पिक्खवसहे ।

गिहि अन्नतिथिए वा, आणेआ अभिहङं असनं ॥

[भा. १४५९] ओलग्गमणुवयणं, परिवेढण पासपुरउ ठातुं वा ।

परिजवणं पुण जंपइ, गेण्हामो मा तुमं रुस्स ।

सू- "अनुवयणं" ति ओलग्गिउं अनुव्रजितुं, परिवेढणं पुरतो पासओ ठाउं, परिजल्पनं परिजल्पः, इमं जंपइ - गेण्हामो, मा तुमं रुसिहिसि ॥

[भा. १४६०] तं पडिसेवेतूणं, दोच्चं अनुवत्तिय गेण्हती जो उ ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधणं पावे ॥

सू- तमाहङमेव पडिसेहेउं एकः प्रतिषेधः । द्वितीयो अनुवइ ति ओलग्गिउं अनुव्रजितुं ग्रहा जो एवं गेण्हति तस्स आणादी दोसा, भइपंतदोसा य, आणाए भंगो, अणवत्था कता, अन्नहा कारंतेण मिच्छत्तं जहनियं ॥ इमो संजमविराहणादोसो भइपंतदोसो य-

[भा. १४६१] एतेण उवातेणं, गेण्हंती भइओ करे पसंगं ।

अलियाभिरता माई, कवडायारा व ते पंतो ॥

सू- भदो चितेइ - एतेण उवाएण गेण्हंति, आहडे पुणो पसंगं करेति । पंतो पेलवगहणं करे, भणेज्ज-वा अलियं अनृतं तम्मि अभिरया अलियाभिरया, न गेण्हामो ति भणिता पच्छा गेण्हंति । मायाविणो तत्थ दसहीए न गेण्हंति, इह पडिणीयंतस्स गेण्हंति, कवडं कृतकाचारा, कवडेण सव्वं पव्वज्जं आयरंति, न एतेसिं कोइ सव्भावो अत्थि । अहवा - सव्भावेण माइकिरियाजुत्तो कवडायारमाती भण्णति, एवं पंतो वयति । जम्हा एते दोसा तम्हा न एवं धेत्तव्वं ॥

कारणे पुण गहणं कुव्वंति-

[भा. १४६२] असिवे ओभोयरिए रायदुद्धे भये व गेलण्णे ।

अद्धाण रोधए वा, जतणा पडिसेवणा गहणं ॥

सू- पडिसेहेउ जतणाए गेण्हंति ॥ का य जयणा ? इमा-

[भा. १४६३] जति सव्वे गीतत्था, गहणं तत्थेव होति तु अलंभे ।

मीसेसणुवा इतूणं, मा य पुणो तत्थ एहामो ॥

सू- जाहे पणगाइजयणाए मासलहुयं पत्तो ताहे जइ सव्वे साधू गीतत्था ताहे तत्थेव वसहीए गेण्हंति, पसंगणिवारमत्थं च भण्णति - अहं घरगयाणं चेव दिज्जति, न आणिज्जति । तानि भणंति - "अज्जेक्कं गेण्ह न पुणो आणेमो" ताहे धेप्पति । अलंभेति अप्पावेत्ता असीतमीसे पुण .

तेसिं । अगीताण पुरतो पडिसेहेउं पच्छतो तस्स अनुवतिऊण भणाति - मा पुणो आणेह, तत्थेव अन्हे हिंडंता एहामो ॥ निमंतेज्ज - अहवा - जइ अन्नदोसवज्जितं भद्दपंतदोसा वा न भवति ताहे गेण्हति । इमं च भणति-

[भा. १४६४] तथा दूराहडं एतं, आदरेण सुसंभितं ।

मुहवण्णो य ते आसी, विवण्णो तेन गेण्हिमो ॥

सू-तुमे दूराओ आनियं, आदरेण य प्राणीयं, वेसवाराइणा य संभियं कयं, तुज्झ पडिसेहिते मुहवण्णो विवण्णो आसि तेन गेण्हामो । एवं जयणाए गेण्हति । पसंगो निवारितो, अगीता य वंचिया, आहडप्रतिनिवृत्तभावात्मीकृतत्वात् । एवं इत्थियासु वि एवं पुहुत्त सुत्ते वि ॥

मू. (१३०) जे भिक्खू गाहावति-कुलं पिंडवाय-पडियाए पविट्ठे पडियाइक्खिए समाणे दोच्चं तमेव कुलं अनुप्पविसति, अनुप्पविसंतं वा सातिज्जति ॥

सू-पडियाइक्खिए ति प्रत्याख्यातः, अतित्थावित्ते ति भणियं भवति, दोच्चं पुनरपि तमेव प्रविसति, तस्स मासलहुं, आणाइणो य दोसा । निशुत्ती-

[भा. १४६५] जे भक्खू गिहवतिकुलं, अतिगतं पिंडवात-पडियाए ।

पच्चक्खित्ते समाणे, तं धेव कुलं पुणो पविसे ॥

सू-जेति निद्वेसे, भिक्खू पूर्ववत्, गिहस्स पती गिहपती, तस्स कुलं गृहमित्यर्थः, अतिगतः-प्रविष्टः, पिंडपात-प्रतिज्ञया, पच्चक्खातो प्रतिषिद्ध, प्रत्याख्यानेन समः समाणे ति प्रत्याख्यानेत्यर्थः । अहवा - समाणे ति पच्चक्खाउ होउ तमेव पुणो प्रविशे ॥

[भा. १४६६] सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्तविराधनं तथा दुविधं ।

पावति जम्हा तेणं, पच्चक्खाते तु न प्विसे ॥

सू-दुविहा विराधना - आयसंजमे । जम्हा एते दोसा भावति तम्हा न तं पुणो कुलं पविसे ॥ अह पविसति इमे दोसा-

[भा. १४६७] दुपय-चतुप्पदनासे, हरणोद्ववणे य डहण खण्णे य ।

चारियकामी दोच्चादीएसु संका भवे तत्थ ॥

सू-तम्मि कुले दुप्पदा दुअक्खरिया ति, चउप्पद अश्वादि नड्डं हरितं वा, सो संकिज्जति । एवं उद्विते य धरादि दाहे, छते य क्खए, चारिउ ति भंडिउ ति कामी उब्भाभगो, णहुसादिआण वा दुइत्तणं करेइ एवं संकिते निस्संकिते वा जं तमावज्जे, साहुहिं घरं चारियं ति रायकुले कहेज्ज एव गेण्हणादयो दोसा ॥ कारणओ पुण दोच्चं पि पविसति-

[भा. १४६८] वित्थियपदमणाभोगे, अंचित-गेलण्ण-पगत-पाहुणए ।

रायदुट्ठे रोधग, अद्धाणे वा वि तिविकप्पे ॥

सू-अनाभोगेण दोच्चं पि पविसे तमणीओ खच्चियाओ जत्थ तं अंचियं दाउं संधिमादी दुर्भिक्षं वा गिलाणकारणेण वा भुज्जो पविसति; अन्नत्थ न लभति पगतं संखडी, भिक्खावेला पविट्ठस्स न देसकालो आसि, अपज्जत्ते भुज्जो पविस ति एवं पाहुणगातिएसु वि, अद्धाणे वा वि । तिविकप्पे ति आदि मज्जे अवसाणे य । अहवा - गेलण्णादिएसु कज्जेसु एसणिज्जे अलब्भमाणे तिपरियल्ल विकप्पे पुणो तेसु चैव गिलेण दोच्चं वारं पविसति ॥

[भा. १४६९] एतं तं चेव घरं, अपुव्यघरसंकडेण वा मूढो ।

पुडो पुण सेसेसु, कहेति कज्जं अपुडो वा ॥

धू- अनाभोगपविट्ठो गिहीण सुणेत नं भणति - एयं तं चेव घरं ति । अहवा - अपुव्यघरसंकडेण वा पविट्ठो, भणति - “एयं तं चेव घरं” ति । “सेसेसु” ति गिलाणादिसु कारणेसु गिहीसु पुच्छितो अपुच्छितो वा गिलाणट्ठो वा दोच्चं पि आगतं ति कज्जं कहेति ॥

[भा. १४७०] भावितकुलाणि पविसति, अदेसकालो व जेसु से आसी ।

सुण्णे पुणरागतेसु, भद्गऽसुण्णं च जं आसी ॥

धू- अहवा - जे साहू साहूणीहं पावेसतेहं भाविता कुला न संकातेता दोसा भवन्ति, तेसु दोच्चं पि कारणे पविसति । अदेसकालो वि जेसु कुलेसु आसि पुणो तेसु देसकालेसु पविसति । जं वा भिक्खाकालेसु सुण्णं आसि तेसु पुणो पविसति । भद्गकुलं वा असुण्णं जं आसि तत्थ केणइ कारणेण भिक्खा न दत्ता तं पुणो पविसति ॥

मू. (१३१) जे भिक्खू संखडि-पोयणाए असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

धू- संखडि ति-आउआणि जम्मि जीवाण संखडिज्जंति सा संखडी । संखडिसामिणा अनुण्णातो तो तम्मि रसवतीए पविसित्ता ओअनाति पलोइउं भणति - “इतो य इतो पयच्छाहि” ति, एस पलोग्गपण । जो एवं गेण्हति असणाति तस्स मासलहुं ।

[भा. १४७१] आइण्णमणाइण्णा, दुविधा पुण संखडी समासेण ।

जा सा तु अनाइण्णा, तीए विहाणा इमे होति ॥

धू- सा संखडी समासेण दुविधा - आइण्णा अनाइण्णा य । साधूण कप्पणिज्जा आइण्णा, इतरा अनाइण्णा, तीसे इमे विहाणा । तुसडोऽवधारणे ॥

[भा. १४७२] जावंतिया पगणिया, सखेत्ताखेत्त बाहिराऽऽइण्णं ।

अविसुद्धपंथगमणा, सपञ्चवाता य भेदा य ॥

[भा. १४७३] आचंडाला पढमा, बितिया पासंड-जाति-णामेसु ।

सखेत्ते जा सकोसे, अखेत्ते पुढविमादीसु ॥

धू- पढमा ति जावंतिगा ताए सव्वेसिं तडियकप्पडिगाणं आचंडालेसु दिज्जति । “बितिय” ति पगणिता, प्रकर्षेण गण्या प्रगण्या, पासंडीणं चेव तेसिं पगणियाणं, दस ससरक्खा, दस शाक्या, दश परिव्राट्, दस-श्वेतपटा एवमादि । सखेत्ते जा सकोसं जोयणअंतरे, क्षेत्रावग्रहाभ्यन्तरेत्यर्थः । अखिक्खे जा सचित्तपुढवीए, सचित्तवणस्सत्तिकायादिएसु वा ठित्ता ॥

एतासु चउसु वि इमं पच्छित्तं-

[भा. १४७४] जावंतिगाए लहुगा, चतुगुरु पगणीए लहुग सखेत्ते ।

मीसग सचित्त-ऽनंतर-परंपरे कायपच्छित्तं ॥

धू- जावंतियाए अत्यतो चउलहुं, सुत्तादेसतो मासलहुं । पगतिगाए चउगुरु । सखिक्खे संखडिगमणे चउलहुं, परित्तमीसेनंतरे मासलहुं, अनंतमीसे अनंतरे मासगुरुं । दोसु वि मीसेसु परंपरे लहुगुरु पणग, सचित्ते परित्तअनंतरे चउलहुं, परंपरे मासलहुं, अनंतरे एते चेव गुरुगा । एयं

कायपच्छित्तं ॥ “बाहिर” तिस्य व्याख्या-

[भा. १४७५] बहि बुद्धी अद्धजोयण, लहुगादी अद्धहिं भवे सपयं ।

चरगादी आइण्णा, चउगुरु हत्थादि भंगो य ॥

चू- बहिखेत्तस्स जाव अद्धजोयणे चउलहुं, ततो परंपरवद्दिह अद्धजोयणे चउगुरुगं, दिवहजोयणे छलहुं, दुसु छगुरु, घउसु छेओ, अद्धसु जोयणेषु मूलं, भिक्खुणो सपदं । उवज्झायस्स चउगुरुगातो अद्धसु य अनवद्धो । आयरियस्स छल्लहुयातो अद्धसु चरिमं । अहवा - खेत्तबहि त्ति पदमं ठाणं, ततो परं अद्धजोयणवद्दिह अद्धेसु चउलहुगाति अद्धसु पदेसु । “सपतं” ति पारंघियं भवति । अहवा - खेत्तबहिअद्धजोयणवद्दिह अद्धेसु चउलहुगादि चउसु जोयणेषु पारंघियं । अभिक्खेसेवाते अद्धसु सपदं पावति । आतिन्न त्ति अस्य व्याख्या - चरग-परिव्वायग-हडुसरक्खादिहं तडियकप्पडिहं य जा आइण्णा आकुला तं गच्छतो चउगुरु, तत्थ जतिजणसमद्वेण हत्थपायपत्तादियाणं भंगे भवति । य सद्वाओउत्तरकण सेहत्तिण्ण अट्ठहणे भवति ॥ अविमुद्धपह त्ति अस्य व्याख्या-

[भा. १४७६] कायेहऽविमुद्धपहा, सावत तेणेहि पञ्चवाता तु ।

दंसणबंभे आता, तिविध अवाता बहि तहिं वा ॥

चू- संखडिं गच्छतो अंतरा काएहिं पुढवीआउवणस्सत्तितसातिहं पहो अदिसुद्धो-संसक्तेत्यर्थः । “संपच्चावाय” ति जत्थ पच्चवाओ अत्थि सा सपच्चवाता । ते य पच्चवाया अंतरा बहिं वा, सीहादिसावयतेणाहिमादिया । ते तु अनभिगयधम्मा तत्थ चरगादिहं बुग्गाहिज्झंति, एस दंसणावातो । चरियादियाहिं अन्नाहिं वा इत्थीहिं मत्तप्रमत्ताहिं आतपरसमुत्थेहिं दोसेहिं बंभविराहणा, एस चरणावायो । आयावातो वुत्तो । एतेहिं तिविधा अवाया भवंति ॥ इमं पच्छित्तं-

[भा. १४७७] दंसणावाय लहुग, सेसावाएस चउगुरु हंति ।

जीवित-चरित्तभेदा, विसचरिगादीसु गुरुगा तु ॥

चू- दंसणावाये चउलहुं, सेसावाओ बंभावायो आयविराहणा य एतेसु चउगुरुं । इदानीं “भेदा य” ति अस्य व्याख्या - जीवित पश्चार्धम् । तत्थ कताति पडिनीओ उवासगादि विसं गरं वा देज्ज, जीवितभेदो भवति । चरिगाओ अन्नतराओ वा कुलटाओ चरित्तभेतो हवेज्ज । जीवित-चरणभेदेसु चउगुरुगं चेव पच्छित्तं ॥

[भा. १४७८] एसमणाइण्णा खलु, तच्चिवरीता तु होति आइण्णा ।

आइण्णाए कोयी, भत्तेण पलोयणं कारे ॥

चू- एस जावंतियादिदोसदुद्धा अनातिण्णा । जावंतियातिदोसविप्पमुक्का आइण्णा । कोइ सद्दी आइण्णाए भणाति - तुब्भे पलोएह, जं एत्थ रुद्धति तं अच्छउ, सेसं मरुगादीआणं पयच्छामि ॥

[भा. १४७९] तं जो उ पलोएज्जा, गेण्हेज्जा आयइज्ज वा भिक्खू ।

सो आणा अनवत्थं, मिच्छत्त-विराधणं पावे ॥

चू- एवं भणितो जो तं पलोएज्ज गेण्हेज्ज वा, आदिएज्ज या सो आणाभंगे वट्ठति, अनवत्थं करेति, मिच्छत्तं जणयति । आयसंजमविराधनं च पावति ॥

पुव्वं पलोतिते गहिते वा इमे दोसा-

[भा. १४८०] पडिनीय विसक्खेवो, तत्थ व अन्नत्थ वा वि तन्निस्सा ।

मरुगादीण पओसो, अधिकरणुप्फोस वित्तवयी ॥

धू- साधुणा जं पलोइयं भत्तपाणं तत्थ पडिनीओ उवासगादि विसं खिवेज्ज । साधुनीसाए वा पविट्ठो अन्नत्थ वा कोति विसं पक्खिवेज्जा । अच्छंते य ठवणादोसा, मरुगादयः संखडिसामियस्स पदुद्धा भोत्तं नेच्छते, सम्पाण पुव्वं दत्तं उक्कोसं वा ठविय ति अगारदाहं वा करेज्ज, साहुं वा पदुट्ठो हणेज्ज, असुइएहिं वा छिक्कंति । उप्फोसेज्ज अहिगरणं भवति, सो वा सखडिसामिओ धीयारेसु अभुजंतेसु संजयाणं पदुसेज्ज । रिक्को मे वित्तवयो जाओ होज्जति । अथवा- थिज्जाइयाणं दानं दाउं मंजावेइ, एताणद्वा विनयओ अधिगो जाओ ति ॥

भवे कारणं जेण पलोएज्ज ।

[भा. १४८१] असिधे ओंभोयारेए, रायदुट्ठे भए व गेलण्णे ।

अच्छाणरोधए वा, जतणाए पलोयणं कुज्जा ॥

[भा. १४८२] इमा जयणा - हत्थेण अदेसिते अनावडंतो मणी न मंतो य ।

दिस्सण्णतो मुहो भणति दोज्ज ने कज्जमभुएणं ॥

धू- हत्थेण न दाएति, इमो इओ ति, अनावडंतो अनाभिडंतो उ फासणादोसपरिहरणत्थं (नउणतो प्र.) नतो अन्नतो मुहं पलोएत्तो सणियं भणाति "अमुणेण दहिमादिणा कज्जं होज्ज", तं च गच्छुयग्गहकरं पणीयं पलिट्ठं पज्जत्तं दव्वं पलोएति ॥

मू. (१३२) जे भिक्खू गाहावइ-कुलं पिंडवाय-पडियाए अनुपविट्ठे समाणे परंति-धरंतराओ असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा अभिहडं आहट्टु दिज्जमाणं पडिग्गाहेति; पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

धू- तिन्नि गिहाणि तिधरं, तिधरमेव अंतरं तिधरंतरं, किमुक्तं भवति गृहत्रयात् परत इत्यर्थः । अहवा - तिन्नि दो अंतरात् तृतीयअंतरात् परत इत्यर्थः । आयाए गृहीत्वा किंचित् असनात्ती अभिहडदोसेण जुत्तं आहट्टु साहुस्स देज्ज जो अनाइण्णं, तिधरंतरा परेण आइण्णे वा अनुवउच्चो गेण्हति तस्स मासलहं । इमो निज्जुत्ति-वित्थरो-

[भा. १४८३] आइण्णमनाइण्णं, निसिहाभिहडं व नो निसीहं वा ।

निसीहाभिहडं ठप्पं, नो निसीहं तु वोच्छामि ॥

धू- आहडं दुविधं-आइण्णमनाइण्णं च । अनाइण्णं दुविधं-निसीहाभिहडं, नो निसीहाभिहडं च । निसीहं नाम अप्रकाशं, नो निसीहं नाम प्रकाशं । निसीहाभिहडं चिड्डउ ताव, नो निसीहं ताव वोच्छामि ॥

[भा. १४८४] सग्गाम-परग्गामे, धरंतरे नो धरंतरे चेव ।

तिधरंतरा परेणं, धरंतरं तं मुणेयव्वं ॥

धू- सग्गामाहडं दुविहं - धरंतरं, नो धरंतरं च । तिधरंतराओ परेणं जं तं धरंतरं भण्णति ॥

[भा. १४८५] बाडग-साहि-निवेसण, सग्गामे नो धरंतरं तिविहं ।

परग्गामे वि य दुविधं, जलथल नावाए जंघाए ॥

घू- बाङ्गाओ, साहितो, निवेसणातो - बाङ्गस्स पाङ्गेति संज्ञा, घरपंती साही भण्णति, महाघरस्स परिवारघरा निवेसणं भण्णति । जं परगामाहडं तं दुविहं - सदेसगामाओ, “इयरे” ति परदेसगामाओ वा । एवं दुविधं पि जलेण वा थलेण वा आणिज्जति । जं जलेण, तं नावा तारिमेण वा, जंघातारिमेण वा ॥ जं थलेण तं-

[भा. १४८६] भंडी बहिलग काए सीसणं चतुब्बिधं थलं हांति ।

एक्केकं तं दुविधं, सपच्चवातेयरं चैव ॥

घू- “भंडी” गड्डी भण्णति । “बहिलगो” ति गोणातिपिड्डीएलगद्दादिएसु आणिज्जति “काए” ति कावोडीसंकातिएण आणिज्जति, सिरेण वा, एयं चउब्बिधं थलेण भवति । एवं जल - थलेसु दुविधं पिसपच्चवायं, “इतरं” वा अपच्चवायं । पच्चवाओ पुण जले गाहा-मगर-मच्छादि, थले घोर-सावत-वालातितो अनेगविहो ॥

[भा. १४८७] एतं सदेसाभिहडं, मणितं एमेव होति परदेसे ।

जल-थलमादी भेया, सपच्चवातेतरा नेया ॥

घू- परदेसाभिहडे वि जल - थलादिभेदा सपच्चवाया इतरा सव्वे भाणियच्च्वा ॥

एयं नो निसीहं भणियं । निसीहं भण्णति-

[भा. १४८८] एसेव गमो नियमा, निसीहाभिहडे वि होति नायच्चो ।

आइण्णं पि य दुविधं, देसे तह देसदेसे य ॥

घू- निसीहाभिहे वि एसेव गमो नेयच्चो । एयं सव्वं अनाइम्मं भणियं । इदानीं आइण्णं तं दुविधं - देसे देसदेसे य । देसो हत्थसयं, तस्स संभवो परिभुज्जमाणीए दीहाए घंथसालाए, संखडीए वा परिएसणपंतीए । हत्थसता आरतो देसदेसो भण्णति ॥

[भा. १४८९] सुत्तनिवातो सगामाभिहडे तं तु गेण्हे जे भिक्खू ।

सो आणा अनवत्थं, मिच्छत्त-विराधणं पावे ॥

घू- सगामाभिहडे सुत्तनिवातो, सेसं कंठं ॥ अमाइण्णं पि कारणे गेण्हेज्जा, न दोसो-

[भा. १४९०] असिवे ओमोयरिए, रायदुहे भये व गेलण्णे ।

अद्धाण रोधए वा, जतणा गहणं तु गीतत्थे ॥

घू- पनगपरिहाणी जयणाए जतिऊण जाहे भासियं पत्तो ताहे गेण्हति । गीयत्थ-गहणाता गीयत्थो तं गेण्हंतो वि संविग्गो भवति । अहवा - जयणं जाणति ति गीयत्थो गेण्हति स निदोसो । अगीयत्थे पुण नत्थि जयणा, तेन तस्स जहा तहा गेण्हतो सदोसतेत्यर्थः ॥

मू. (१३३) जे भिक्खू अप्पणो पाए आमज्जेज वा पमज्जेज वा, आमज्जंतं वा पमज्जंतं वा सातिज्जति ॥

घू- अप्पणो पाए आमज्जति एक्कसि, पमज्जति पुणो पुणो । अहवा हत्थेण आमज्जणं, रयहरणेण पमज्जणं । तस्स भासलहुं । इमा निज्जुत्ती-

[भा. १४९१] आइण्णमणाइण्णा, दुविहा पादे पमज्जणा होति ।

संसत्ते पंथे वा, भिक्ख-दियारे विहारे य ॥

घू- पुब्बद्धं कंठं । जा सा आइण्णा सा इमा - अनेगविहा, संसत्तो पादो आमज्जितच्चो, पंथे

वा अथंडिलातो थंडिलं, थंडिलाओ वा अथंडिलं, अथंडिलातो वा थंडिले विलक्खणे, सकायसत्थे ति काउं संकमंतो कण्हभोमातीसु पमज्जति, भिक्खातो वा पडिनि यत्तो, वियारे ति सण्णाभूमीओ वा आगतो, विहारे ति सज्झायभूमीए, गामंतराओ वा कुल-गणादिसु कज्जेसु पडिआगओ पमज्जति । मा उवकरणोवघातो भविस्सति सि ॥

[भा. १४९२] एसा आइण्णा खलु तच्चिवरीता भवे अनाइण्णा ।

सुत्तमनाएण्णाइं, तं सेवंतम्मि आणादी ॥

घू- खलु अवधारणे, एवमातिकारणवतिरेत्ता अनातिण्णा, सुत्तनिवातो अनाइण्णासुत्तं अनाइण्णपमज्जणं निसेवंतस्स आणादीया दोसा ॥ इमा संजमविराहणा-

[भा. १४९३] संघट्टणा तु वाते, सुहुमे यऽन्ने विराधए पाणे ।

वाउसदोसविभूसा, तम्हा न पमज्जए पादे ॥

घू- पमज्जणे वाता संघट्टिज्जति, अन्ने य पयंगादी सुहुमे बादरे वा विराहेति, बाउसदोसो अ बंधेरे अगुत्ती, तम्हा पादे न पमज्जते ॥

[भा. १४९४] बितियपदमणप्पज्जे, अप्पज्जुव्वात्तखज्जमाणे वा ।

पुव्वं पमज्जिऊणं वीसामे कंडुएज्जा वा ॥

घू- अणप्पज्जो अनात्मवशः, खित्तचित्तादिएसु पमज्जणाइ करेज्ज । अप्पज्जो वा उव्वातो श्रान्तः सपमज्जिउं विसामिज्जति, खज्जमाणो वा पादो पमज्जिउं कंडुइज्जति । उक्तार्थं च पश्चार्धम् ।

मू. (१३४) जे भिक्खू अप्पणो पाए संवाहेज्ज वा पलिमदेज्ज वा, संवाहेतं वा पलिमदेतं वा सातिज्जति ॥

घू- “सं” इति प्रशंसा । शोभना बाहा संबाहा । सा चउव्विहा-अट्ठिसुहाए, मंस-रोम-तया, सा गुरुमाइयाण वियाले संबाधा भवति । जो पुण अट्ठरत्ते पच्छिमरत्ते वि दिवसतो वा अनेगसो संबाधेति सा परिमद्दा भण्णाति ।

मू. (१३५) जे भिक्खू अप्पणो पाए तेलेण वा घएण वा वसा वा नवनीए वा मक्खेज्ज वा भिलिगेज्ज वा मक्खेतं वा मिलिगेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१३६) जे भिक्खू अप्पणो पाए लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वट्ठेज्ज वा उल्लालेतं वा उव्वट्ठेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१३७) जे भिक्खू अप्पणो पाए सीयोदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पथोएज्ज वा, उच्छोलेतं वा पथोवंतं वा सातिज्जति ॥

घू- सीतमुदगं सीतोदगं, “वियड”ति व्यपगतजीवं, उसिणमुदगं उसिणोदगं, तेन अप्पणो पादे एकसि उच्छोलणा, पुणो पुणो पथोवणा । एवं सब्बे सुत्ता उच्चारयेव्वा । अत्थंगो थोवेण, बहुणा मक्खणं । अहवा - एकसिं बहुसो वा । कक्कादि प्रथमोद्देशक अंगादान गमेण नेयं ।

मू. (१३८) जे भिक्खू अप्पणो पाए फुमेज्ज वा रएज्ज वा, फुमेतं वा रएतं वा सातिज्जति ॥

घू- अलत्तयरंगं पादेसु लाएउं पच्छा फुमति । तं जो रयति वा, फुमति वा । एतेसि पंचण्हं सुत्ताणं संगहगाहा-

[भा. १४९५] संबाहणा पधोवण कक्कदीणुव्वलण मक्खणं वा वि ।

फुमणं वा राइल्लं वा जो कुञ्जा अप्पणो पादे ॥

चू-संबाहणाति विस्सामणं, सीतोदगाइणा वधोवणं, कक्काइणा उव्वलणं, तेइहाइणा मक्खणं, अलत्तगाइणा रंगणं, करेति तस्स आणाइया दोसा ॥

[भा. १४९६] एतेसिं पढमपदा, एतं तु वितिया तु नहुं बहुमा वा ।

संबाहणा तु चतुथा, फूमंते लग्गते रागो ॥

चू- एतेसिं सुत्ताणं पढमपदा संबाहणादि सकृत् करणे द्रष्टव्या, वितियपदा परमद्वणाति बहुवारकरणे बहुणा वा करणे द्रष्टव्या । संबाहणा चउव्विहा उक्ता । अलक्ककरंगो फुमिज्जंतो लग्गति ॥

[भा. १४९७] सो आणा अनवत्थं, मिच्छत्त-विराधणं तथा दुविधं ।

पावति जम्हा तम्हा, एते तु पदे विवज्जेज्जा ॥

चू- सव्वेसु जहासंभवं विराहणा भणियव्वा । गाढसंबाहणा चम्मं अवणेज्ज, अट्ठिभंगं वा करेज्ज । एवं उव्वलणे वि । पधोवणे एव चेव, उप्पलावणादि वणे वि दोसा य । अब्भंगे वि मच्छिगांति-संपातिम-बहो ॥

[भा. १४९८] आत-पर-मोहुदीरण, बाउसदोसा य सुत्तपरिहाणी ।

संपातिमाति घातो, विवज्जयो लोगपरिवायो ॥

चू- रंगे पधोवणातिसु य आय-पर-मोहोदीरणं करेति, बाउसदोसो (सा) य भवति (भवन्ति), सुत्तत्थाणं च परिहाणी भवति । साधुक्रियायाः साधोरपरस्य वा विपर्ययो विपरीतता भवति । साधु-श्रावक-मिथ्यादृष्टिलोके परिवादो “पदाभ्यङ्गकरणेन परिज्ञायते न साधुरिति” ॥

कारणतो करेज्ज-

[भा. १४९९] वितियपदं गेलण्णे, अद्धाणुव्वात - वय - वासासु ।

आदी पंचपदाऊ, मोह-तिगिच्छाए दोन्नितरे ॥

चू गिलाणस्स अद्धाणे वा, “उव्वायस्स” वातेण वा गहियस्स, वासासु वा । “आइ”ति गिलाणपर्यंतस्मि संबाहाती पंचवि पया पउत्तव्वा । वेज्जोवदेसेण पायतलरोगिणो मगदंतियातिलेवेण अन्नेण वा रंगो कायव्वो । सेसेसु अद्धाणातिसु जहासंभवं । मोह-तिगिच्छाए रयणं फुमणं वा दो य कायव्वा । अहवा - संबाहातियाण पंचण्ह पदाणं आइल्ला चउरो पता गिलाणाइसु संभवन्ति । दो फुमण रयण पता मोहं-तिगिच्छाए संभवन्ति । चोदगाह - नणु फुमण - रयणे मोहबुद्धी भवति? आयरियाह - सातिसतोवदेसेण जस्स तहा कज्जंते य उव्वसमो भवति तस्स तहा कज्जति । किट्ठिगाति आसेवणे वा । अद्धाणसंबाहणाति जहा संभवं । एवं वाते वि संबाह-रोय-अब्भंगणाति । वासासु वा कइमलित्ताण घोवणेति । अंगुलिमंतरा य कुहिवा, कोइव-पलालधूमेण रज्जंति ॥

एवं कायाभिलावेण छ सुत्ता भाणियव्वा-

मू. (१३९) जे भिक्खू अप्पणो कायं आमज्जेज्ज वा पमज्जेज्ज वा, आमज्जंतं वा पमज्जंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१४०) जे भिक्खू अप्पणो कायं संबाहेज्ज वा पलिमहेज्ज वा, संबाहंतं वा पलिमहंतं वा

सातिज्जति ॥

मू. (१४१) जे भिक्खू अप्पणो कायं संवाहेज्ज वा पलिमहेज्ज वा, संवाहेतं वा पलिमहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१४२) जे भिक्खू अप्पणो कायं लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वहेज्ज वा, उल्लोलेतं वा उव्वहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१४३) जे भिक्खू अप्पणो कायं सीयोदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा, उच्छोलेतं वा पधोवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१४४) जे भिक्खू अप्पणो कायं फुमेज्ज वा रएज्ज वा, फुमेतं वा रएतं वा सातिज्जति ॥

घू-एए छ सुत्ता पूर्ववत् । इमो अइदेसगाहत्थो-

[भा.१५००] पादेसुं जो तु गमो, निघमा कायम्मि होति स च्चेव ।

नायव्वो तु मतिमता, पुव्वे अवरम्मि य पदम्मि ॥

घू-जो पायसुत्तेसु गमो कायसुत्तेसु वि छसु सो च्चेव दइव्वो । केण नायव्वो ? मतिमता । मतिरस्यास्तीति मांतेम । पुव्वं उस्सगपदं, अवर अववातपदं ॥ एवं वणाभिलावेण ते च्चेव छ सुत्ता वत्तव्वा-

मू. (१४५) जे भिक्खू अप्पणो कायंसि वणं आमज्जेज्ज वा पमज्जेज्ज वा, आमजंतं वा पमजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१४६) जे भिक्खू अप्पणो कायंसि वणं संवाहेज्ज वा पलिमहेज्ज वा संवाहेतं वा पलिमहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१४७) जे भिक्खू अप्पणो कायंसि वणं तेहेण वा धएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खेज्ज वा मिलिगेज्ज वा, मक्खेजंतं वा मिलिगेजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१४८) जे भिक्खू अप्पणो कायंसि वणं लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वहेज्ज वा उल्लोलेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१४९) जे भिक्खू अप्पणो कायंसि वणं सीयोदग-वियडेण वा, उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा उच्छोलेतं वा पधोएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१५०) जे भिक्खू अप्पणो कायंसि वणं फुमेज्ज वा रएज्ज वा, फुमेतं वा रएतं वा सातिज्जति ॥

[भा.१५०१] दुविधो कायम्मि वणो, तदुब्बवागंतुगो तु नातव्वो ।

तद्दोसो व तदुब्बवो, सत्थादागंतुओ भणिओ ॥

घू-कायव्वणो दुविधो-तत्थेव काये उब्बवो जस्स दोसो य तब्बवो, आगंतुएण सत्थातिणा कओ जो सो आगंतुगो । इमो तब्बवो तद्दोसो-कुडं, किडिमं, दहू, विकिच्चिका, पामा, गंडातिया य । आगंतुगोसत्थेण खग्गातिणा, कंटगेण वा, खाणूतो वा, सिरोवेवो वा, दीहेण वा, सुणह-डक्को वा ॥

[भा.१५०२] एतेसामण्णतरं, जो तु दणंमि सयं करे भिक्खू ।

पमज्जणमादी तु पदे, सो पावति आणभादीणि ॥

सू- एतेसि अन्नतरे व्रणे जो पमज्जणातिपदे करेज्ज तस्स आणाती दोसा मासलहुं च पच्छित्तं।
सीस आह - वेयणद्देण किं कायव्वं ? आयरिय आह-

[भा. १५०३] नच्चुप्पतितं दुक्खं, अभिभूतो वेयणाए तिव्वाए ।

अदीनो अव्वहितो, तं दुक्खं ऽहियासए सम्मं ॥

सू- “नच्च” ति ज्ञात्वा दुःखमुत्पन्नं, वेद्यत इति वेदना, तिव्वाए वेयणाए सव्वं सरीरं व्याप्तमित्यर्थः । न दीनो अदीनो पसन्नमनो स्वभावस्थ इत्यर्थः, न वा ओहयमनसंकप्पे । अहवा - हा माते ! हा पिते ! एवमादि न भासते । जो सो अदीनो न वेयणद्दो अप्पणो सिरोरुक्कुट्टणादि करेति । अहवा - न वेयणद्दो चिंतेति - “अप्पाणं मारेमि” ति तं दुक्खमुत्पन्नं सम्मं अहियासेयव्वं इत्यर्थः ।

कारणे पुण आमज्जणाति करेज्ज-

[भा. १५०४] अव्वोच्छित्तिनिमित्तं, जीयद्धी वा समाहिहेतुं वा ।

पमज्जणमादी तु पदे, जयणाए समारे भिक्खू ॥

सू- सुत्तत्थाणं अवोच्छित्ति करिस्सामि, जीवितद्धी वा जीवंतो संजमं करिस्सामो, घउत्थाइणा वा तवेण अप्पाणं भाविस्सामि, पान-दंसण-चरित्त-समाहि-साहणद्धा वा । अहवा - समाहिमरणेण वा मरिस्सामि ति आमज्जणादिपदे जयणाए समायरेज्ज । जयणा जहा जीवोवघातो न भवतीत्यर्थः ।

सू. (१५१) जे भिक्खू अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिकखेणं सत्थ-जाएणं अच्छिंदेज्ज वा विच्छिंदेज्ज वा अच्छिंदंतं वा विच्छिंदंतं वा सातिज्जति ।

सू- गच्छती ति गंडं, तं च गंडमाला, जं च अन्नं पिलगं तु पादगतं गंडं “अरतितं वा” अरतितो जं न पच्चति, असी अरिसा ता य अहिइणाणे नासाते व्रणेषु वा भवंति । पिलिगा (पिलगा) सियसिला, भगंदरं अप्पन्नतो अधिइणाणे क्षतं किमियजालसंपन्नं भवति । बहुसत्थसंभवे अन्नतरेण तिकखं स (अ) हिनाधारं जातमिति प्रकारप्रदर्शनार्थम् । एक्कसि ईषद् वा आच्छिदणं, बहुवारं सुद्धु वा छिदणं विच्छिदणं ।

[भा. १५०५] गंडं च अरतियंसि, विग्गलं च भगंदलं च कायंसि ।

सत्थण ऽन्नतरेणं, जो तं अच्छिदए भिक्खू ॥ गतार्था ।

सू. (१५२) जे भिक्खू अप्पणो कायंसि वा गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिकखेणं सत्थ-जाएणं अच्छिदित्ता विच्छिदित्ता पूयं वा सोणियं वा नीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा, नीहरेतं वा विसोहेतं वा सातिज्जति ॥

सू- पुव्वं सुत्तं सव्वं उच्चारेऊण इमे अइरित्ता आलावगा । “पूयं वा” पक्कं सोणियं पुतं भण्णति । रुहिरं सभावस्थं सोणियं भण्णति । नीहरति नाम निग्गलति । अवसेसाववया फेड्ढणं विसोहणं भण्णति ।

सू. (१५३) जे भिक्खू अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं

वा अन्नतरेणं तिक्वेणं सत्थ-जाएणं अचिंदिता विचिंदिता नीहरिता विसोहेत्ता सीओदग-
वियडेण वा उस्सिओदग-वियडेण वा उच्छेलेत्ता वा पधोवेत्ता वा उच्छेलेत्तं वा पधोवेत्तं वा
सातिज्जति ॥

सू- जे भिक्खू दो वि पुव्वं सुत्तालावगे भणिओ । इमे तइयसुत्तालावगा सीओदगवियड-
गतार्थम् ।

मू. (१५४) जे भिक्खू अप्पणोकायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा
अन्नयरेणं तिक्वेणं सत्थ-जाएणं अचिंदिता विचिंदिता नीहरिता विसोहेत्ता उच्छेलेत्ता पधोइत्ता
अन्नयरेणं आलेवणजाएणं आलिपेज्ज वा विलिपेज्ज वा आलिपंतं वा विलिपंतं वा सातिज्जति ॥

सू- जे भिक्खू तिण्हं पि सुत्ताणं आलावए वोत्तुं चउत्थसुत्ताइरित्ता इमे आलावगा बहु
आलेवसंभवं । अन्नतरगहणं । आलिप्यते अनेनेति आलेपः जातग्गहणं प्रकारप्रदर्शनार्थं । सो
आलेवो तिविधो-वेदन पसमकारी, पाककारी, पुतादि नीहरणकारी ।

मू. (१५५) जे भिक्खू अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा
अन्नयरेणं तिक्वेणं सत्थ-जाएणं अचिंदिता विचिंदिता नीहरिता विसोहेत्ता पधोइत्ता विलिपित्ता
तेल्लेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा अब्भंगेज्ज वा मक्खेज्ज वा अब्भंगेत्तं वा मक्खेत्तं वा
सातिज्जति ॥

सू- जे भिक्खू अप्पणो कायंसि गंडं वा इत्यादि चउरो वि सुत्तालावगे वोत्तु इमे पंचमसुत्तारित्ता
आलावगा तेल्लेण वा गतार्थम् ।

मू. (१५६) जे भिक्खू अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं
वा अन्नयरेणं तिक्वेणं सत्थ-जाएणं अचिंदिता विचिंदिता नीहरिता विसोहेत्ता पधोइत्ता
विलिपित्ता मक्खेत्ता अन्नयरेणं धूवणजाएणं धूवेज्ज वा पधूवेज्ज वा, धूवेत्तं वा पधूवेत्तं वा
सातिज्जति ॥

सू- एतेसिं इमा संगहणि - गाहा -

[भा. १५०६] नीणेज्ज पूय-रुधिरं, तु उच्छेले सीत-वियड-उसिणेणं ।

लेवेण व आलिपति, मक्खे धूवे व आणादी ॥

सू- नीणेज्ज पूयाती ततो उच्छेलेति, ततो आलिपति, ततो मक्खेति, ततो धूवेति । एवं जो
करेति सो आणातिदोसे पावति । आयविराहणा भुच्छाती भवति । सजमे आउञ्जयाति
विराधना । एवं ता जिनकप्पे, गच्छवासीण वि निक्खरणे एवं थेव । जतो भण्णति-

[भा. १५०७] निक्खरणे न कप्पति, गंडादीएसु छेअ-धुवणादी ।

आसज्ज कारमं पुण, सो चेव गमो हवति तत्थ ॥

सू- पुव्वद्धं कंठं । कारणे पुण आसज्ज, एसेव कम्मो - सत्थादिणा अ छिंदति, जइ न पन्नपइ
तो पूयाति नीहारेति । एवं अप्पणप्पंते उत्तरोत्तरपयकरणं ॥

[भा. १५०८] नद्धुप्पति तं दुक्खं, अभिभूतो वेयणाए तिव्वाए ।

अहीनो अव्यहितो तं दुक्खं ऽहियासए सम्मं ॥

[भा. १५०९] अव्योच्छित्ति-निमित्तं, जीतद्दीए समाहिहेतुं वा ।

पमज्जणमादी तु पदे, जयणाए समायरे भिक्खू ॥ पूर्ववत् ॥

मू. (१५७) जे भिक्खू अप्पणो पालु-किमियं वा कुच्छि-किमियं वा, अंगुलीए निवेसिय निवेसिय नीहरति, नीहरंतं वा सातिज्जति ॥

सू- पालु अपानं, तप्पि किमिया समुच्छंति । कुक्खीए किमिया कुक्खि-किमिया, ते य जूआ भवंति । ते जति सन्नं दोसरिउ अपाणब्भंतरे थक्खंतो ते पालुकिमिये अंगुलीए निवेसिय प्रवेश्य पुणो पुणो नीहरति परित्यजतीत्यर्थः । इमा निज्जुत्ती-

[भा. १५१०] गंडादिएसु किमिए, पालु-किमित्ते च कुच्छि-किमित्ते वा ।

जो भिक्खू नीहरती, सो पावति आणमादीणि ।

सू- गंडादिएसु व्रणेसु पालुओ वा, कुच्छि-किमिए वा, जो भिक्खू नीहरति सो आणातिदोसे पावति । नीहरमकप्पोवदरिसणत्थं भन्नति-

[भा. १५११] निक्कारणे सकारणे, अविधि विधी कट्टमादिगा अविधी ।

अंगुलमादी तु विधी, कारणे अविधीए सुत्तं तु ॥

सू- निक्कारणेअविधीए, कारणे विधीए । कट्टमादिएहि जति नीहरति तो अविधी, अंगुलमादिएहि विधी भवति । ततियभंगे सुत्तं, चरिमे सुद्धो । दोसु आइल्लेसु चउलहुं । उस्सग्गेण विधीए अविधीए वा न नीहरियव्वा । तेसु विराहिज्जंतसु संजमविराधना, एते आयविराहणा, तत्थ गिलाणादि आरोवणा तन्हा अहियासेयव्वं ॥

[भा. १५१२] नसुप्पइ तं दुक्खं, अभिभूतो वेदनाए तिब्वाए ।

अदीनो अव्वहितो, तं दुक्खं उधियासए सम्मं ॥

[भा. १५१३] अव्योच्छित्ति-निमित्तं, जीतद्दीए समाधिहेतुं वा ।

गंडादीसु किमिए, जतणाए नीहरे भिक्खू ॥

सू- तेसिं नीहरणे का जयणा ? पउमे वा, अल्लचप्पे वा । सेसं पूर्ववत् ॥

मू. (१५८) जे भिक्खू अप्पणो दीहाओ नह-सिहाओ कप्पेअ वा संठवेअ वा, कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१५९) जे भिक्खू अप्पणो दीहाइं जंघ-रोमाइं कप्पेअ वा संठवेअ वा, कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१६०) जे भिक्खू अप्पणो दीहाइं कक्ख-रोमाइं कप्पेअ वा संठवेअ वा, कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१६१) जे भिक्खू अप्पणो दीहाइं मंसु-रोमाइं कप्पेअ वा संठवेअ वा, कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१६२) जे भिक्खू अप्पणो दीहाइ वत्थि-रोमाइं कप्पेअ वा संठवेअ वा, कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१६३) जे भिक्खू अप्पणो दीहाइं चक्खु-रोमाइं कप्पेअ वा, संठवेअ वा, कप्पेतं वा

સંઠવેતં વા સાતિઝતિ ॥

મૂ. (૧૬૪) જે મિક્ઝૂ અપ્પણો દંતે આઘંસેઝ વા પઘંસેઝ વા, આઘંસંતં વા પઘંસંતં વા સાતિઝતિ ॥

મૂ. (૧૬૫) જે મિક્ઝૂ અપ્પણો દંતે ઉચ્છોલેંઝ વા પધોએંઝ વા, ઉચ્છોલેંતં વા પધોવેંતં વા સાતિઝતિ ॥

મૂ. (૧૬૬) જે મિક્ઝૂ અપ્પણો દંતે ફુમેઝ વા રણ વા, ફુમેંતં વા રણંતં વા સાતિઝતિ ॥

મૂ. (૧૬૭) જે મિક્ઝૂ અપ્પણો ઉઢે આમઝેઝ વા પમઝેઝ વા, આમઝંતં વા પમઝંતં વા સાતિઝતિ ॥

મૂ. (૧૬૮) જે મિક્ઝૂ અપ્પણો ઉઢે સંબાહેઝ વા પલિમહેઝ વા, સંબાહેંતં વા પલિમહેંતં વા સાતિઝતિ ॥

મૂ. (૧૬૯) જે મિક્ઝૂ અપ્પણો ઉઢે તેલ્લેણ વા ઘણ વા વસાણ વા નવનીણ વા મક્કેઝ વા મિલિંગેઝ વા, મક્કેંતં વા મિલિંગેંતં વા સાતિઝતિ વા ઉવ્વહેઝ વા, ઉલ્લોલેંતં વા ઉવ્વહેંતં વા સાતિઝતિ ॥

મૂ. (૧૭૦) જે મિક્ઝૂ અપ્પણો ઉઢે લોહ્ણેણ વા કક્કેણ વા ઉલ્લોલેઝ વા ઉવ્વહેઝ વા, ઉલ્લોલેંતં વા ઉવ્વહેંતં વા સાતિઝતિ ॥

મૂ. (૧૭૧) જે મિક્ઝૂ અપ્પણો ઉઢે સીઓદગ-વિયડેણ વા ઉસિણોદગ-વિયડેણ વા ઉચ્છોલેઝ વા પધોવેઝ વા, ઉચ્છોલેંતં વા પધોવેંતં વા સાતિઝતિ ॥

મૂ. (૧૭૨) જે મિક્ઝૂ અપ્પણો ઉઢે ફુમેઝ વા રણ વા, ફુમેંતં વા રણંતં વા સાતિઝતિ ॥

મૂ. (૧૭૩) જે મિક્ઝૂ અપ્પણો દીહાઈં ઉત્તરોઢ-રોમાઈં કપ્પેઝ વા સંઠવેઝ વા, કપ્પેંતં વા સંઠવેંતં વા સાતિઝતિ ॥

મૂ. (૧૭૪) જે મિક્ઝૂ અપ્પણો દીહાઈં અચ્છિ-પતાઈં કપ્પેઝ વા સંઠવેઝ વા, કપ્પેંતં વા સંઠવેંતં વા સાતિઝતિ ॥

મૂ. (૧૭૫) જે મિક્ઝૂ અપ્પણો અચ્છીણિ આમઝેઝ પમઝેઝ વા, આમઝંતં વા પમઝંતં વા સાતિઝતિ ॥

મૂ. (૧૭૬) જે મિક્ઝૂ અપ્પણો અચ્છીણિ સંબાહેઝ વા પલિમહેઝ વા સંબાહેંતં વા પલિમહેંતં વા સાતિઝતિ ॥

મૂ. (૧૭૭) જે મિક્ઝૂ અપ્પણો અચ્છીણિ તેલ્લેણ વા ઘણ વા વસાણ વા નવનીણ વા મક્કેઝ વા મિલિંગેઝ વા, મક્કેંતં વા મિલિંગેંતં વા સાતિઝતિ ॥

મૂ. (૧૭૮) જે મિક્ઝૂ અપ્પણો અચ્છીણિ લોહ્ણેણ વા કક્કેણ વા ઉલ્લોલેઝ વા ઉવ્વહેઝ વા, ઉલ્લોલેંતં વા ઉવ્વહેંતં વા સાતિઝતિ ॥

મૂ. (૧૭૯) જે મિક્ઝૂ અપ્પણો અચ્છીણિ સીઓદગ-વિયડેણ વા ઉસિણોદગ-વિયડેણ વા ઉચ્છોલેઝ વા પધોવેઝ વા, ઉચ્છોલેંતં વા પધોવેંતં વા સાતિઝતિ ॥

મૂ. (૧૮૦) જે મિક્ઝૂ અપ્પણો અચ્છીણિ ફુમેઝ વા રણ વા, ફુમેંતં વા રણંતં વા સાતિઝતિ ॥

મૂ. (૧૮૧) જે મિક્ઝૂ અપ્પણો દીહાઈં ભુમગ-રોમાઈં કપ્પેઝ વા સંઠવેઝ વા, કપ્પેંતં વા

संठवेतं वा सातिज्जिति ॥

मू. (१८२) जे भिक्खू अप्पणो दीहाइं पास-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज व, कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिज्जिति ॥ [जे भिक्खू अप्पणो दीहाइं केसाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिज्जिति]

चू- जे भिक्खू दीहाओ अप्पणो नहा इत्यादि-जाव-अप्पणो दीहे केसे कप्पेइ इत्यादि छवीसं सुत्तं उच्चारयव्वा, सुत्तत्थो निज्जुत्ती य लाघवत्थं जुगवं वक्खाणिज्जति -

[भा. १५१४] जे भिक्खु नह-सिहाओ, कप्पेज्जा अधव संठवेज्जा वा ।

दीहं च रोमराइ, मंसू केसूत्तरोइंवा ॥

चू- नहाणं सिहा नहसिहा, नखाग्रा इत्यर्थः । कप्पयति छिनत्ति, संठवेति तीक्ष्णे करोति, चंद्रार्धे सुकतुंडे वा रोति । रोमराती पोंडे भवति, ते दीह कप्पेति, सुविहत्ते अधोमुहे ओ (उ) लिहति । मंसुचिबुके, जंधा, गुह्यदेसे वा, छिंदति, संठवेति वा । केसे ति सिरजे, ते छिंदति संठवेति वा । उत्तरोद्दे रोमा दाढियाओ वा, ता छिंदति संठवेति वा ॥

[भा. १५१५] भमुहाओ दंतसोधण, अच्छीण पमज्जन्नाइगाइ वा ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधणं पावे ॥

चू- एवं नासिगा-भमुग-रोमेवि । दंतसु अंगुलीए सकृदामज्जणं, पुणो पुणो पमज्जणं । दंतधोवणं दंतकट्टं, अचित्ते सुत्तं । तेन एकदिणं आधंसणं, दिने दिने पघंसणं । दंते फूमति रयति वा पादसूत्रवत् ।

अच्छीणि वा आमज्जति नाम अक्खिपत्तरोमे संठवेति, पुणो पुणो करेत्तस्स पमज्जणा । अहवा - बीयक्कणुगादीणं सकृत् अवणयणे आमज्जणा, पुणो पुणो पमज्जणा । आदिसद्दातो जे अच्छीणि पधोवति । उसिणाइणा पउंछति नाम अंजणेणं अंजेति । अच्छीणि फुमणरयणा पूर्ववत् । विसेसो कणुगादिसु फुमणं संभवति । एवं करेत्तस्स आणातिविरिहाणातिया दोसा ॥

[भा. १५१६] आमज्जणा पमज्जणं, सइ असइ धोवणं तु नेगविधं ।

चीपादीण पमज्जण, फुमणपसंतं जणे रागो ॥

चू- उक्तार्थाः । पसयमिति पसती, चुलुगो भन्नति, दब्बसंभारकयां पाणीयं । तं चुलुगे छोदुं, तत्थ निवुइं अच्छिं धरेति, ततो उच्छुइं फुमति रागो लग्गति, अंजियं वा फुमति रागो लग्गति । अहवा - पसयमिति दोहिं तिहिं वा नावापूरेहिं अच्छिं धोवति, तोत अंजति, ततो फुमतिरागो लग्गति ॥ इमे दोसा -

[भा. १५१७] आत-पर-मोहुदीरण, बाउसदोसा य सुत्तपरिहाणी ।

संपातिमातिघातो, विवज्जते लोगपरिवाओ ॥

चू- पूर्ववत् ॥

[भा. १५१८] बितियपदं सामन्नं, सव्वेसु पदेसु होज्ज ऽनाभोगो ।

मोह-तिगिच्छाए पुण, एतो विसेसियं वोच्छं ॥

चू- नहसिहातितो सव्वे सुत्तपडिसिद्धे अत्थे अनाभोगतो करेज्ज, मोह-तिगिच्छाए वा करेज्ज । अतो परं तेरसपयाण पइ अवसेसियं बितियपदं भन्नति ॥

[भा.१५१९] चंकमणमावडणे, लेवो देह-खत असुइ नक्खेसु ।

वण-गंड-रतिअंसिय, भगंदलादीसु रोमाई ॥

चू- चंकमतो पायणहा उपल-खाणुगादिसु अफ्फिडंति । पिडलोमो वा भज्जति । हत्थनहा वा पायणे लेवं विनासेंति । देहं सरीरं, तत्थ खयं करेज्ज । ताहे लोगो भणेज्ज-एस कामी, अविरयाए से नहपया दिन्न ति । एयदोसपरिहरणत्थ छिंदतो सुद्धो । संठवणं क्रमतांदेणा घसांति ।

लोगो य भणति - दीहणहंतरे सन्ना चिड्ढति ति असुइणो एते । अवि य पायणहेसु दीहेसु अंतरंतरे रेणू चिड्ढति, तीए चक्खु उवहम्मति । व्रण-गंड-अरइयंसि-भगंदरादिसु रोमा वघायं करेंति, लेवं वा अंतरेंति, अतो छिंदति संठवेति वा ॥

[भा.१५२०] दंतामय दंतेसु, नयणाणं आमया तु नायणेसु ।

भुमया अच्छि-निमित्तं, केसा पुण पव्वयंतस्स ॥

चू- दंतेसु दंतामयो दंतरोमो, तत्थ दंतवणातिणा आधसंति । एवं नयणामये वि नयणे घोवति, रयति, फुमति वा । भुमुरोमया अतिदीहा, अइमहल्लत्तणेण य अच्छीसु पडंते छिंदति संठवेति वा । पव्वयंतस्स अतिदीहा केसा, लोओ काउं न सक्केति, सिररोगिणी वा कैसे कप्पिज्जंति ।

सू. (१८३) जे भिक्खू अण्णो अच्छिमलं वा कन्नमलं वा दंतमलं वा नहमलं वा नीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा, नीहरेंतं वा विसोहेतं वा सातिज्जति ॥

चू- जे भिक्खू अच्छिमलं वा इत्यादि अच्छिमलो दूसिकादि । कन्नमलो कन्नगूधा (ला) ति । दंतकिणो दंतमलो ! नहमलो नहविच्चरेणू । नीहरति अक्खेति, असेस विसोहणं ।

सू. (१८४) जे भिक्खू अण्णो कायाओ सेयं वा जल्लं वा पंको वा मलं वा नीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा, नीहरेंतं वा विसोहेतं वा सातिज्जति ॥

चू- सेयो प्रस्वेदः स्वत्थः मले थिगलं जल्लो भणति । एस एव प्रस्वेद उल्लिउतो पंको भन्नति, अनो वा जो कदमो लग्गो । मलो पुण उत्तरमाणो, अच्छो रेणू वा । सकृत् उवट्ठणं, पुणो पुणो पव्वट्ठणं कक्काइणा वा ।

[भा.१५२१] सेयं वा जल्लं वा, जे भिक्खू निहरेज्ज कायातो ।

कन्न-अच्छि-दंत-नह-मल, सो पावति आणमादीणि ॥

चू- पढमसुत्तथो पुव्वद्धेण, बित्थियसुत्तथो पच्छद्धेण । आणादिया दोसा, आयविराहणा, पमत्तं देवता छलेज्ज, अण्णरुतीए वा बाउसदोसा भवंति । सुत्तथेसु य पलिमंथो ॥

[भा.१५२२] जल्लो तु होति कमढं, मलो तु हत्थादि घट्ठितो सडति ।

पंको पुण सेउल्लो, चिक्कलो वा वि जो लग्गो ॥

चू- खरंटो उ जो मलो तं कमढं भन्नति । सेसं कंठं ॥

[भा.१५२३] बित्थियपदमणप्पज्जे, नयणवणे ओस धामए चेव ।

मोह-तिगिच्छाए पुण, नीहरमाणो नतिकमति ॥

चू- अण्णप्पज्जो खित्तचित्तादि, सब्बे उव्वट्ठणादि अवबाय पदे करेज्ज । नयणे वा दूसिओ, बद्धो अछोरेगण वा किंचि अच्छीओ उद्धरियच्चं । सरीरे वा धूणो, तस्स अब्भासे मलादि

फेडिञ्जति, मा तेन वणो दज्झिहिति ।

अहवा - कच्छू दहू किडधं अन्नो वा कोति आमयो, स ओराहेहि उव्वट्ठिञ्जति । मोह-
तिगिच्छाए वा, पुणो विसेसणे अन्नहा मोहो नोवसमति ति एवं विसेसेइ ति । एवं करेत्तो धम्ममेरं
आणं वा नातिकम्मति ॥

मू. (१८५) जे भिक्खू गामाणुगामं दूइअमाणे अप्पणो सीसदुवारियं करेति, करेत्तं वा
सातिञ्जति ॥

धू- मासकप्पो जत्थ कतो ततो जं गम्मइ तं गामाणुगामं । एत्थ अनुसद्दो पच्छाभावे ।

अथवा - गच्छतो अगगतो अनुकूलो गामो गामाणुगामो । दोसु सिसिर-गिम्हेसु रीइञ्जति
दूइञ्जति, दोसु वा पदेसु रीइञ्जति । सीसस्स आवरणं सीस दुवारं । अहवा - सीसस्स एगं दुवारं
सीसदुवारिया । अप्पणो अप्पणा जो करेति तस्स मासलहुं ।

[भा. १५२४] भिक्ख-वियार-विहारे, दूतिञ्जतो व गामाणुगामि ।

सीसदुवारं भिक्खू, जो कुञ्जा आणमादीणि ॥

धू- भिक्खं हिंइतो वियारं सन्नभूमिं गच्छंतो, एएसु जो सीसदुवारियं करेति सो आणातिदोसे
भवति । सीसदुवारियाए उवकरणभोगविवक्षासो । विवक्षासभोगे इमे पगारा पच्छित्तं च ॥

[भा. १५२५] खंधे दुवार संजति, गरुलऽद्धंसो य पट्ट लिंगदुवे ।

लहुओ लहुओ लहुया, तिसु चउगुरु दोसु मूलं तु ॥

धू- चउप्फलं मोक्कलं वा खंधे करेति, दुवार इति सीसदुवारिया करेति, दो वि बाहाओ
छाएत्तो तंजति पाउरणेण पाउणति, एगतो दुहतो वा कप्पअंजला खंधारेविया गरुलपक्खं पाउणति,
अद्धंसो उत्तरासंगो, पट्ट इति चोलपट्टं बंधति, लिंगदुगं - गिहीलिंगं अन्नउत्थियलिंगं वा करेइ ।
एतेसु जहासंखं इमं पच्छित्तं - लहुगो वा पच्छद्धं । अकारणे भोगविवक्षासं करेत्तस्स एयं
पच्छित्तं ।

अहवा -

[भा. १५२६] परिभोगविवक्षासो, लिंगविवेगे य छत्तए न तिविधे ।

गिहिपंत-तक्करेसु य, पच्चावाता भवे दुविहा ॥

धू- सीसदुवारे परिभोगविवक्षासो भवति । उवकरणनिष्फन्नं साहुलिंगविवेगो भवति ।
छत्तवकरणं च भवति । गिहिपंता साहुभद्गा जे तक्करा गिहि ति काउं मुसंति । इहलोइय-परोइया
दुविधा पच्चावाया भवति ।

अहवा - आय - संजमविराहणा । गिहि-पंतं-तक्करेहिं आहम्मति आवविराणा । विवक्षासभोगे
संजमविराधना ॥

छत्तए तिविधे ति-

[भा. १५२७] चउफल पोत्ति सीसे, बहु पाउरणं तु बितियं छत्तं ।

हत्थुक्खित्तं वत्थं, ततियं छत्तं च पिंछादी ॥

धू- चउप्फलं कप्पं सिरे करेति । बहुपाउरणं नाम अंगुट्ठिं करेति, एयं बितियं छत्तं ।
हत्थुक्खित्तदंडए वा काउं धरेति, तइअयं छत्तयं । अहवा - दो पुव्वुत्ता, ततियं पिच्छातिछत्तयं
धरेति । जम्हा एते दोसा तम्हा नो सीसदुवारियं करे ॥ कारणे करेज्ज वि-

[भा. १५२८] बितियपदं गेलन्ने, असहू सागारसेधमादीसु ।

अद्धाणे तेणेषु य, संजत-पंतेसु जतणाए ॥

यू- गिलाणो उण्हं वा सहति । कन्ना वा से तस्स भरञ्जति । रायाति दिक्खितो वा असहू धारयति । सहस्स वा सागारियं ति काउं अंगुठिं करोति । आदिसद्दातो असेहो वि पडिनीयस्स अन्नस्स वा संकंतो जातिमाति जुंगितो करोति । अद्धाणे वा उण्हं न सेहेअ । तिसिओ वा, संजयपंतेसु वा तेणेषु अंगुठिं करोति । जयणाए सि सलिंगोवहिणा सीसदुवारे कए नञ्जति तो गिहि-कासायमादिवत्थं घेतुं करोति । एवं जहा न नञ्जति तहा तहा करोति । एस जयणा ॥

यू. (१८६) जे भिक्खु सण-कप्पासओ वा उन्न-कप्पासओ वा पोंड-कप्पासओ वा अमिल-कप्पासओ वा वसीकरण-सोत्तियं करोति, करंतं वा सातिञ्जति ॥

यू- सणो वणस्सतिजाती, तस्स वागो चच्चणिज्जो कप्पासो भन्नति, "उन्न" ति लाडाणं गहुरा भन्नति, तस्स रोमा कच्चणिज्जा कप्पासो भन्नति ।

अहवा-उन्ना एव कप्पासो उन्ना कप्पासो । पोंडा वमणी तस्स फलं, तस्स पम्हा कच्चणिज्जा कप्पासो भन्नति । अवसा वसे कीरंति जेणं तं वसीकरणसुत्तयं, सो पुण दोरो जेण वासे कीरइ उवकरणं वज्जति ति वुत्तं भवति ।

[भा. १५२९] वसिकरण-सुत्तगस्सा, अंछणयं वट्ठणं व जो कुज्जा ।

बंधण-सिक्खणहेतुं, सो पावति आणमादीणि ॥

यू- सचित्ताचित्तदव्वा जेण वसीकीरते तं वसीकरणसुत्तयं जो करोति । अंछणं नाम - पण्ह (म्ह) पसिरणं, वट्ठणं नाम दो तंतू एकतो वलेति, जहा सिक्खणदोरो, सिक्कगदोरो वलणं वा वट्ठणं, पम्हाए वा भंगो वट्ठणं, उवकरणाति बंधणहेउं फट्ठस्स वा सिक्खणहेउं । सो आणाती दोसे पावति ॥

[भा. १५३०] अवसा वसम्मि कीरंति, जेण पसवो वसंति व जता ऊ ।

अंछणता तु पसिरणा, वट्ठण सुत्ते व रज्जू वा ॥

यू- पसवो गवाती, संजया न तडप्फडे, जया वसंति, पसरणं पण्हाए, वट्ठणं सुत्ते वा रज्जुए वा ॥

[भा. १५३१] अंछणतवट्ठणं वा, करंति जीवाण होति अविवातो ।

ऊरु य हत्थ छोडण, गिलाण आरोवणायाए ॥

यू- अंछणयवट्ठणासु संपातिमातिपाणा अइवाइज्जंति, ऊरं वा छोडिञ्जति ति वुत्तं भवति, हत्था वा छणिज्जंति, फोडगा वा भवंति, तत्थ आयविराहणा गिलाणारोवणा य ॥

कारणा करेअ-

[भा. १५३२] अद्धाण-निग्गतादी, ज्ञामिय वूढे व तेणमादीसु ।

दुल्लभसुत्ते असती, जतणाए कप्पती कातुं ॥

यू- अद्धाणनिग्गताती, आदिसद्दातो - पवेसे अद्धाणे ठिया वा, आदिसद्दाओ असिवओमा, दुव्वलोवकरण-संधण-सिक्खण-सिक्कगादिहेउं वा, एवं ज्ञामिते उवकरणे, नतीपूरेण वा वूढे, तेणेषु वा हरिते, आदिस्दाओ पडिणीएण वा, एतेहिं कारणेहिं अहाकडं घेतव्वं । दुल्लभसुत्ते देसे अरन्नातिसु

वा असती नस्थि सुतं जयणाए अप्पणा काउं कप्पति । पुव्वं पेलू पिंजतो रुअं कप्पासो एस जयणा । अहवा - पनगहाण जाहे मासियं पत्तो ताहे पसिरणाति करेति ॥

मू. (१८७) जे भिक्खू गिहंसि वा गिह-मुहंसि वा गिह-दुवारियंसि वा गिह-पडिदुवारियंसि वा गिहेलुयंसि वा गिहंगणंसि वा गिह-वच्चंसि वा उच्चारं वा पासवणं वा परिद्वेवेति, परिद्वेवंतं वा सातिज्जति ॥

[भा. १५३३] थंडिल-तिविहवघातिं, गिह तस-अगणी य पुढविसंबद्धं ।

आऊवस्सतीए, विभासितव्वं जथा सुत्ते ॥

धू- थंडिलं तिविहोवघातियं - आय - पवयण - संजमं । गिहे आउवधाओष तस-अगणि-पुढवि-आउवनस्सति संबद्धं संजमोवघातितं । विभाषा, विस्तारेण कर्तव्या । जहा सुत्ते आचारबित्तियसुत्तखंधे थंडिलसत्तिक्कए ॥ इमो सुत्तत्थो-

[भा. १५३४] अंतो गिहं खलु गिहं, कोड्डगसुविधी व गिहमुहं होति ।

अंगनं मंडवथाणं, अगगदारं दुवारं तु ॥

धू- घरस्स अंतो गिहभ्मंतरं गिहं भन्नति । गिह-गहणेण वा सव्वं चेव घरं घेप्पति । कोड्डओ - अग्गिमालिंदओ, सुविही-व (छ) द्वारुआलिंदो, एते दो वि गिहमुहं । गिहस्स अगगतो अब्भावगासं मंडवथाणं अंगणं भन्नति । अगगदारं पवेसितं तं गिहदुवारं भन्नति ॥

[भा. १५३५/१] गिहवच्चं परेता, पुरोहडं वा वि जत्थ वा वच्चं ।

धू- गाहद्धं गिहस्स समंतततो वच्चं भन्नति । पुरोहडं वा वच्चं पत्थं ति युत्तं भवति । जत्था वा वच्चं करेति, तं वच्चं सन्नाभूमी भन्नति ।

मू. (१८८) जे भिक्खू मडग-गिहंसि वा मडग-च्छारियंसि वा मडग-धूमियंसि वा मडग-आसयंसि वा मडग-लेणंसि वा मडग-थंडिलंसि वा मडग-वच्चंसि वा उच्चारं पासवणं परिद्वेवेइ, परिद्वेवंतं वा सातिज्जति ॥

धू- इमो सुत्तत्थो

[भा. १५३५-२] मडगगिहा मेच्छाणं, धूमा पुण विच्चगा होति ।

[भा. १५३६] छारो तु अपुंजकडो, छारचिता विरहितं तु थंडिलं ।

वच्चं पुण परेता, सीताणं वा वि सव्वं तु ॥

धू- मडगगिहं नाम मेच्छाणं घरभ्मंतरे मतयं छोडुं विज्जति, न डज्जति, तं मडग-गिहं । अभिनव-दहं अपुंजकयं छारो भन्नति । इड्डगादिचिया विच्चा धूमो भन्नति । मडाणं आश्रयो मडाश्रय स्थामित्यर्थः । मसाणासन्ने आणेत्तुं मडयं जत्थ मुच्चति तं मडासयं । मडयस्स उवरिं जं देवकुलं ते लेणं भन्नति । छारचितिवज्जितं केवलं मडयदह्मडाणं थंडिलं भन्नति । मडयपेरंतं वच्चं भन्नति । सव्वं वा सीताणं सीताणस्स वा पेरंतं वच्चं भन्नति ॥

मू. (१८९) जे भिक्खू इंगाल-दाहंसि वा खार-दाहंसि वा गात-दाहंसि वा तुस-दाहंसि वा ऊस-दाहंसि वा उच्चारं वा पासवणं वा परिद्वेवेइ परिद्वेवंतं वा सातिज्जति ॥

धू- इमो सुत्तत्थो-

[भा. १५३७] इंगाल-खार-डाहो, खदिगदी वत्थुलादिया ।

गोमादिरोगसमणो, दहंति गत्ते तहिं जासि ॥

घू- खड्गती इंगला, वत्युलमाती खारो, जरातिरोगमरंताणं गोरूआणं रोगपसवणत्थं जत्थ गाता डज्जंति तं गात-दाहं भन्नति । कुंभकारा जत्थ बाहिरओ तुसे डहंति तं तुसडाहठाणं । प्रतिवर्ष खलगडाणे ऊसन्नं जत्थ भुसं डहंति तं भुसडाहठाणं भन्नति ॥

मू. (१९०) जे भिक्खू सेयाययणंसि वा पंकांसि वा पणगंसि वा उच्चारं वा पासवणं वा परिड्वेइ, परिड्वेतं वा सातिज्जति ॥

[भा. १५३८] पंको पुण चिक्खल्लो, पणओ पुण जत्थ मुच्छते ठाणे ।

सेयणपहो तु निक्का, सु(मु)क्कंति फला जहिं वच्चं ॥

घू- सचित्ताचित्तविसेसणे पुण सद्दो । आयतनमिति स्थानं । पणओ उल्लो । सो जत्थ ठाणे समुच्छंति तं पणगडाणं । कद्दमबहुलं पाणीयं सेओ भन्नति, तस्स आवयणं निक्का ॥

मू. (१९१) जे भिक्खू अभिनवियासु वा गोलेहनियासु अभिनवियासु वा मट्टडटियाखाणिसु वा परिभुज्जमाणियासु वा अपरिभुज्जमाणियासु वा उच्चारं वा पासवणं वा परिड्वेइ, परिड्वेतं वा सातिज्जति ॥

[भा. १५३९] ऊसत्थाणे गाओ, लिहंति भुजंति अभिनवा सा तु ।

अचियत्तमन्नलहेण, एमेव य मट्टियाखाणी ॥

घू- जत्थ गावो ऊसत्थाणालिहंति, सा भुज्जमाणि निरुद्धा न वा भन्नति । तत्थ दोसा - सचित्तमीसो पुढविकायो, अचियत्तं गोसामियस्स वा । न वा तत्थ गावो लेहवंति अंतरायदोसो, अन्नत्थ लेहवेते पुढविवहो । मट्टियाखाणीए वि सच्चित्तमीसा पुढवि, जनवयस्स वा अचियत्तं, अन्नं वा खाणीं पवत्तेति ॥

मू. (१९२) जे भिक्खू उंबर-वच्चंसि वा नग्गोह-वच्चंसि वा असत्थ-वच्चंसि वा उच्चार वा पासवणं वा परिड्वेइ, परिड्वेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१९३) जे भिक्खू इक्खु-वणंसि वा सालि वणंसि वा कुसुंभ-वणंसि वा कप्पास-वणंसि वा उच्चारं वा पासवणं वा परिड्वेइ, परिड्वेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१९४) जे भिक्खू डाग-वच्चंसि वा साग-वच्चंसि वा मूलय-वच्चंसि वा कोत्थुंबरि-वच्चंसि वा खार-वच्चंसि वा जीरय-वच्चंसि वा दमण (ग) वच्चंसि वा मरुग-वच्चंसि वा उच्चारं वा पासवणं वा परिड्वेइ, परिड्वेतं वा सातिज्जति ।

मू. (१९५) जे भिक्खू असोग-वणंसि वा सत्तिवन्न-वणंसि वा चंपग-वणंसि वा चूय-वणंसि वा अन्नयरेसु वा तरुयगारेसु वा पत्तोवएसु पुष्कोवएसु फलोवएसु बीओवएसु उच्चारं वा पासवणं वा परिड्वेइ परिड्वेतं वा सातिज्जति ॥

घू- उंबरस्स फला जत्थ गिरिउडे उच्चविज्जंति तं उंबरवच्चं भन्नति । एवं नग्गोहो वडो, असत्थोपिप्पलो, विलक्खू पिप्पलभेदो, सो पुण इत्थयाभिहाणा पिप्पली भन्नति ॥

भा (१५४०) एतेसामन्नतरं, थंडिल्ले जो तु वोसिरे भिक्खू ।

पासवणुच्चार वा, सो पावति आणमादीणि ॥

घू- एते पुण सव्वे वि थंडिला देशाऽऽहिंङ्केन जनदप्रसिद्धा इया । तिविधे उवघाए पाडंति ।

[भा. १५४१] आया संजन पययण, रिदियं जयघाड्यं तु नातव्यं ।

गिहमादिगालादी, सुसाणमदी जहा कमसो ॥

घू- गिहे आउवाघातो । तं गिहं अपरिगहेतरं वा । अपरिगहे मासलहुं, सपरिगहे चउलहुं, मेण्हण-कहणादयो दोसा । एवं मडगातिसु वि सुसाणमातिएसु पययणोवघातो, असुतिठाणासेविणो एते कापालिका इव । चउलहुं अवसेसा प्रायसो संजमोवघातिणो उवउज्ज अप्पणा जो जत्थ उवघातो सो तत्थ वत्तव्यो ॥ इमे दोसा -

[भा. १५४२] छड्ढावण पंतावण, तत्थेव य पाडणादयो दिट्ठे ।

अदिट्ठे अन्नकरणे, कायाकायाण वा उवरिं ॥

घू- गिहातिविरुद्धाणे वोसिरंतो उड्ढाविज्जति, पंताविज्जति वा, तत्थ वा पाडेइ, एते दिट्ठे दोसा । अदिट्ठे पुण अन्नं इंगालातिदाहड्ढाणं करेति, कायविराहणा भवंति, तं वा सन्नं कायाण उवरिं छड्ढेति ॥

[भा. १५४३] वितियपदमणप्पज्जे, ओसन्नाइन्न-रोहगद्धाणे ।

दुब्बल-गहणी गिलाणे, जयणाए वोसिरेज्जाहिं ॥

घू- अणप्पज्जे खित्ताती, ओसन्नमिति चिराययणं अपरिभोगड्ढाणं, आइन्नं आयरियं सव्वो जनो जत्थ वोसिरति । रोहगे वा अन्नं थंडिलं नत्थि, अद्धाण पडिदन्नो वा वोसिरति, दुब्बलगहणी वा अन्नं थंडिलं गंतुं न सक्केति, गिलाणो वा जं अप्पदोसतरं तत्थ वोसिरति । एस जयणा । अथवा - अन्नो अवलोएति, अन्नो वोसिरति । पउर - दवेणं कुरुकुयं करेत ॥

मू. (१९६) जेमिक्खूसपायंसि वा परपायंसि वा दिया वा राओ वा वियाले वा उब्बाहिज्जमाणे सपायं गहाय परमायं वा जाइत्ता उच्चारं पासवणं वा परिट्ठवेत्ता अनुग्गए सूरिए एडेइ; एडंतं वा सातिज्जति; तं सेवमाणे आवज्जति मासियं परिहारड्ढाणं उग्घातियं ॥

घू- राउ ति संज्झा, वियाले ति संज्झावगमो, तत्थाबल्चेन बाधा उब्बाहा, अप्पणिज्जो सन्नामत्तओ सगपायं भन्नति । अप्पणिज्जस्स अभावे परपाते वा जाइत्ता वोसिरइ । परं अजाइडं वोसिरंतस्स मासलहुं, अनुग्गए सूरिए छड्ढेति मासलहुं, मत्तगे निक्कारणे वोसिरति मासलहुं ।

निज्जुत्ती-

[भा. १५४४] नो कप्पति भिक्खुस्सा, नियमत्ते तह परायए वा वि ।

वोसिरिऊणुच्चारं, वोसिरमाणे इमे दोसा ॥

घू- नियमत्तए परायत्तए वा नो कप्पति भिक्खुस्स वोसिरिउं ॥

जो वोसिरति तस्स इमे दोसा-

[भा. १५४५] सेहादीण दुगुंछा, निसिरिज्जंतं व दिस्सगारी न ।

उड्ढाह माण-भेदण, विसुया वणमादिपलिमंधो ॥

घू- संहो गंधेणं वा दड्ढण वा विपरिणमेज्ज, दुगुंछं वा करेज्ज, इमेहिं हड्ढसरक्खा वि-जिता । अगारिणो वा निसिरिज्जंतं दड्ढुं उड्ढाहं करेज्ज - अहो इमे असुइणी सव्वलोगं विट्ठालेंति । भाणभेयं करेज्ज । उदिते आइच्चे जाव परिट्ठवेति । विसुआवेति ति-जाव-उव्ववेति वा ताव सुत्तत्थे पलिमंधो भवति । आदिसद्दातो परेण दिट्ठे संका, भोतिगादिपसंगो ॥

चोदगाह-

[भा. १५४६] एयं सुत्तं अफलं, अत्थो वा दो वि वा विरोधेण ।

चोदग ! दो वि अ सत्था, जह होति तह निसामेह ॥

घू- सुत्ते वोसिरणं न पडिसिद्धं, तुमं पुण अत्थेण पडिसेहेसि । एवं एगतरेण अफलेण भवि-
तव्वं । दोवि परोप्परं विरोधेण ठिता । आयरियाह - “चोदग”, पच्छद्धं । कंठं ॥

सुत्तं कारणिय । के ते कारणा ? इमे -

[भा. १५४७] गेलन्नमुत्तमङ्गे, रोहग-अद्धाण-सावते तेणे ।

दीहे दुविध रुयादे (ए), कहग दुग अभिग्गहा सन्नो ॥

गिलाणा काइयसन्नाभूमी गंतुं न तरंति, अनासगमुत्तमङ्गं तं पडिवन्नो न तरति गंतुं, रोधगे
काइयसन्नाभूमी नत्थि सागारियपडिबद्धा वा, अद्धाणे सचित्तात्ती पुढ्वी, राओ वा वसहीओ
निग्गच्छंतस्स सावयभयं । एवं तेन-दीह-जाइयभयं पि । पमेहे मुत्त-सक्कराए य एयाते दुविह-
रुयाए पुणो पुणो वोसिरति । अनिओगकरणे धम्मकहणे य । अभिग्गहे-मोयपडिमं
पडिवन्नो । गान्हासन्नो वा काइयसन्नाभूमी गंतुं न तरति ॥

[भा. १५४८] अप्पे संसत्तम्म य, सागरऽचियत्तमेव पडिबद्धे ।

पाणदयाऽऽयमणे वा, वोसिरणं मत्तए भणितं ॥

घू- अप्पा काइयभूमी, संसत्ता वा काइयभूमी, साधुस्स वा बाहिरे सन्नायगादी सागारियं,
सेज्जायरस्स वा अंतो वोसिरिज्जमाणे अचियत्तं, इत्थीहिं वा समं भावपडिबद्धा काइयभूमी, पाणदयद्वा
वा, वासमहियांसु पडंतीसु । विज्जाए उवयारो, काइयाए आयमियव्वं काउं । एतेहिं कारणेहिं
मत्तए वोसिरिउं बाहिं जयणाए उतिते सूरिए पड्वेति ॥

अभिग्गह - अप्प-दाराणं इमा दोण्ह वि व्याख्या-

[भा. १५४९] अभिग्गहिय ति कए, कहणं पुण होति मोयपडिमाए ।

अप्पो ति अप्पमोदं, मोदभूमी वा भवति अप्पा ॥

घू- पुव्वद्धं कंठं । अप्पमिति मोत्तं, अप्पं पुणो पुणो भवति काइयभूमी वा अप्पा तेन मत्तए
वोसिरति ॥

[भा. १५५०] एतेहिं कारणेहिं, वोसिरणं दिवसतो व रत्ती वा ।

पगतं तु न होति दिवा, अधिकारो रत्ति वोसहे ॥

घू- इह सूत्रे दिवसत नाधिकारो, रातो वोसिरितेणाहिकारो ॥

[भा. १५५१] सग-पायम्मि य गतो, अधवा पर-पायगंसि जो भिक्खू ।

उच्चारमायरित्ता, सूरम्मि अनुग्गए एडे ॥

घू- कंठा । उच्चारो सन्ना, पासवणं कातिया । जो राओ वोसिरिउं अनुग्गए सूरिए
परिड्वेति । तस्सेयं सुत्तं ॥

[भा. १५५२] सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधणं तहा दुविधं ।

पावति जम्हा तेणं, सूरम्मि अनुग्गए एडे ॥

घू- रातो परिड्वेत्तस्स इमे दोसा-

[भा. १५५३] तेनारक्खियसायय-पडिणीय-नपुंस-इत्थि-तेरिच्छा ।

ओहाणपेहि वेहाणसे य वाले य मुच्छा य ॥

घू- राओ निग्गओ तेनारक्खिएहिं घेप्पेज्ज, सीहमाइणा वा सावतेहिं खजेज्जा, पडिणीओ वा पडियरिउं राओ अप्पसागारिते पंतावेज्ज, पडिणीओ वा भणेज्ज-एस चोर पारदारिओ ति जेण राओ निग्गच्छति । नपुंसगो घा रातो बला गेण्हेज्ज, इत्थी वा गेण्हेज्जा । अहवा - अहाभावेणं साधू इत्थी य जुगवं निग्गता तस्य संकाइया दोसा । एवं महासद्वियादितिरिक्खिए वि संकेज्ज । अथवा - नपुंस-इत्थी-तिरिच्छीए वा कोति अनायारं सेवेज्जा । ओहाणपेही वा दिवसतो छिद्दं अलभमाणो रातो समाहिपरिड्वणलक्खेण-ओहावेज्जा । एवं वेहाणसं पि करेज्जा । सम्पातिणा वा वालेणखइतो न तरति अक्खाउं, मुच्छा वा से होज्ज । जम्हा एते दोसा तम्हा न परिड्वेयव्वो समाहिमत्तओ अनुग्गए सूरिए । कारणे पुण अनुग्गते वि परिड्वेवेति ॥

[भा. १५५४] वितियपदे सागारे, संसत्तप्पेव्व नाणहेतु वा ।

एतेहिं कारणेहिं, सूरम्मि अनुग्गए एडे ॥

घू- उग्गए सूरिए परिड्वेज्जमाणे सागारियं भवति, अंतो काइयभूमी अप्पा, संसत्ता वा, ताहे दिवसतो वि मत्तए वोसिरिउं राओ अप्पसागारिते बाहिं परिड्विज्जति । उग्गते सूरिते जाव परिड्वेवेति विसुवावेति वा ताव सुत्तपल्लिमंथो महंतो भवति ति अनुग्गए सूरिए परिड्वेवेति, परिड्वेवंतो सुद्धो भवतीत्यर्थः ॥

उद्देशक:-३ समाप्तः

मुनि दीपरत्नसागेरण संशोधिता सम्पादिता निशीथ सूत्रे तृतीय उद्देशकस्य
(भद्रबाहुस्वामिना रचिता निर्युक्ति युक्तं) संघदासगणि विरचितं भाष्यं
एवं जिनदास महतर रचिता घूर्णिः परिसमाप्ता ।

उद्देशक:-४

घू- उक्तस्तृतीयोद्देशक इदानीं चतुर्थः । तस्यायं संबंधः-

[भा. १५५५] पासवण-पडण निसिकज्ज-निग्गतो गोमियादि गहितम्मि ।

तं मोयणट्ठताए, रायं अत्तीकरणमादी ॥

घू- पासवणं काइया, तस्स पडणं ति वा उज्जणं ति वा एगड्ढं, निसी रात्री, एतेण कारणेणं राओ निग्गतो, गोमिया दंडवासिया तेहिं घेप्पेज्ज, तदित्यनेन साधु संबध्यते, तस्स मोयणट्ठताए रायाणं आतमीकरोति । आदिसद्दातो अच्चीकरणमादिसूत्ता सुइया ॥

मू. (१९७) जे भिक्खू रायं अत्तीकरेइ करेत्तं वा सातिज्जति ॥

[भा. १५५६] अत्तीकरणं रन्नो, साभावित कइतवं च नायव्वं ।

पुब्बावरसंबद्धं, पच्चक्ख-परोक्खमेक्केकं ॥

घू- तं पुण अत्तीकरणं दुविधं - साभावियं कतितवियं च । साभावितं संतं सद्धं चेव, सो तस्स सयणिज्जओ । कैतवं पुण अलियं । तं पुणो एक्केकं दुविधं - पुव्व संधुता वा, अवरमिति पच्छसंबद्धं वा । तं पुणो दुविधं - पच्चक्खं परोक्खं च । पच्चक्खं सयमेव करोति, परोक्खं अन्नेन कारवेति ।

अहवा - राज्ञः समक्षं प्रत्यक्षं, अन्यथा परोक्षं भवति ॥

संते पञ्चकख-परोक्खे इमं भन्नति-

[भा. १५५७] रायमरणम्पि कुल-घर-गताए जातीमि अवहिताए वा ।

निव्वासियपुत्तो व मि, अमुगत्थ गतेण जातो वा ॥

चू- रायाण मते देवी आवन्नसत्ता कुलघरं गया, तीसे अहं पुत्तो जहा खुङ्गकुमारो । अवहियाए य जहा पउमावीए करकंडू कोइ रायपुत्तो निच्छूद्धो । अन्नत्थगतेण तेणाहं जातो, जहा अभय-कुमारो । अमुगत्थ गएण रन्ना अहं जातो, जहा वसुदेवेण जराकुमारः । उत्तरमहुरावणिएण वा अन्नियपुत्तो ।

संतं परकरणं कहं संभवति ?

[भा. १५५८] दुल्लभपवेस लज्जालुगो व एमेवऽमच्चमादीहिं ।

पञ्चकख-परोक्खं वा, कारेज्जा संधवं कोयी ॥

चू- तत्थ रायकुले दुल्लभो पवेसो, लज्जालुओ वा सो साधू, अप्पणो असत्तो अत्तीकरणं काउं ताहे अमच्चमातीहिं कारवेति । “एमेव गहणातो असंतं संवज्जति ।” एते चेव कुलधरातिकारणा कोति जहाविजाणंतो पञ्चकखं परोक्खं संधवं करेज्ज, अमच्चमादीहिं वा कारवेज्ज ॥

[भा. १५५९] एत्तो एगतरेणं, अत्तीकरणं तु संतऽसंतेणं ।

अत्तीकरेति रायं, लहु लहुगा आणमादीणि ॥

चू- संते पञ्चकखे परोक्खे वा मासलहुं, असंते पञ्चकखे परोक्खे वा चउलहुं, आणाइणो य दोसा, अनुलोसे पडिलोमे वा उवसगे करेज्ज ॥

[भा. १५६०] राया रायसुही वा, राया मित्ता अमित्तसुहिमो वा ।

भिक्खुस्स व संबंधी, संबहंधिसुही व तं सोच्चा ॥

चू- सयमेव राया, राज्ञः सुहृदः, ते पुनः स्वजना मित्रा वा राज्ञो, अमित्रा ते स्वजना दायादा अस्वजना वा केनचित् कारणेन विरुद्धा, अमित्ताण वा जे सुहिणो साधुस्स वा जे संबंधिणो तान वा संबंधीण जे सुही, ते तं सोच्चा दुविहे उवगे करेज्ज ॥

[भा. १५६१] संजमविग्घकरे वा, सरीरबाहा करे व भिक्खुस्स ।

अनुलोमे पडिलोमे, कुज्जा दुविधे व उवसगे ॥

चू- संजमविग्घकरे वा उवसगे सरीरबाहाकारकं वा करेज्ज । जे संजमविग्घकरा ते अनुकूला, इतरे पडिकूला । एते दुविहे उवसगे करेज्ज ॥ तत्थिमे अनुकूला-

[भा. १५६२] सातिज्जसुरज्जसिरिं, जुवरायत्तं व गेण्हसु व भोगे ।

इति राय तस्सुहीसु व, उट्ठेज्जितरे य तं घेत्तुं ॥

चू- राया भणति - रज्जसिरिं साइजसु, अहं ते पयच्छामि, जुगराइट्तं, विसिट्ठे वा भोगे गेण्हसु, “इति” उपप्रदर्शने । राया एवमाह, तस्य सुहृदः तेष्वेवमेव आहुः । “इतरे” ति जे रन्नो पडिनीया पडिनीयाण वा जे सुहिणो, ते तं उप्पव्वावेउं घेत्तुं वि उत्थाणं करेज्जा उट्ठमरं करंतीत्यर्थः ॥

[भा. १५६३] सुहिणो व तस्स वीरियपरक्कमे नातु साहए रन्नो ।

तोसेही एस निवं, अम्हे तु न सट्ठ पगणेति ॥

चू-जे पुण भिक्खुसुहिणो ते तस्स साहुस्स वीरियबलपरिक्कमं नाउं उप्पच्चावेति साहेति वा रन्नो, सो तं उप्पच्चावेइ । ते पुण किं उप्पच्चावेति ? एस तयाणं सोरोहिंति ति, अन्हे तया न सुद्धं पगणेति ॥

इमे सरीरबाहाकरा पडिकूला उवसग्गा-

[भा. १५६४] ओभामिओ मि धिगमुंडिएण कुञ्जा व रज्जविग्घं मे ।

एमेव सुही दरिसते, निधम्पदोसेतरे मारे ॥

चू-राया भणति-अहो इमेण समणेण महायणमज्झे ओभामिओ धिक्, मुंडेतेन दुरात्मना य एवं भाषते । अहवा - एष भोगाभिलाषी मम परिसं भिदिउं रज्जविग्घं करेज्ज । तं सो राया हणेज्ज वा, विंधेज्ज वा, मारेज्ज वा, रन्नो जे सुही तेहिं आणेउं रन्नो दरिसिते राया तहेव पडिकूलं उवसग्गं करेज्ज । इतरे नाम जे रन्नो अभित्ता अमित्तसुहिणो वा ते रन्नो पडिनीयत्ताए तं मारेज्ज भिक्खुस्स, नीया वा पडिलोमे उवसग्गे करेज्ज ॥

[भा. १५६५] उद्धंसियामो लोगंसि, भागहारी व होहिती मा ने ।

इति दाधिगादिणीता, करेज्ज पडिलोममुवसग्गे ॥

चू-“उद्धंसिय”ति ओमासिया अन्हे एतेन लोगमज्झे, ओभामिओ वा एस अन्ह भागहारी होहिति ति मा वा अन्ह अधिकतरो एत्थ रायकुले होहिति ति । दुव्वयण-घाय-बंधाइएहिं उत्तावेति मारेति वा । जम्हा एते दोसा तम्हा न कप्पति रन्नो अत्तीकरणं काउं ॥

कारणे पुण कप्पति-

[भा. १५६६] गेलन्न रायदुट्ठे, वेरज्ज विरुद्ध रोहगद्धाणे ।

ओमुब्बावण सासण, निक्खमनुवदेसकज्जेसु ॥

चू-गिलाणस्स वेज्जेण उवदिट्ठं हंसतेल्लं कल्लणधयं तित्तगं महातित्तगं वा कलम - सालि - ओदणो वा, तानि पर रन्नो इवेज्ज, ताहे जयणाए अत्तीकरणं करेति ॥

इमा जयणा-

[भा. १५६७] पणगातिमतिक्रंतो, पारीक्खं ताहे संतसंतेणं ।

एमेव य पच्चक्खं, भावं नातुं व उवजूओ ॥

चू-पणगपरिहाणीए जाहे मासलहुं पत्तो ताहे संतं परोक्खं रन्नो अत्तीकरणं करेति, पच्छा असंतपरोक्खं । एमेव य पच्चक्खं संतासंतेहिं नायव्वं । अन्नादेसेण संतं परोक्खं, ततो संतं पच्चक्खं । एवं असंतपरोक्खं पच्चक्खं । रन्नो य भावो जाभियव्वो-प्रियाप्रियेति । जो य लक्खणजुत्तो उ यो दर्शनीयः तेजस्वी वा स अत्तीकरणं करेति । रायदुट्ठे वा उवसमन्नद्धा, वेरज्जे वा आत्मसंरक्षणार्थे, विरुद्धरज्जे वा संकमणद्धा, रोहगे वा निग्गमणद्धा, अप्फवंता वा भत्तद्धा, रन्ना वा सल्लि अद्धाणं गच्छंता, एवं बहुसु उप्पत्तिएसु कारणेसु, ओमे वा भत्तद्धा घादकाले वा पवयणउब्बावणद्धा, पडिनीयस्स वा सासणद्धा, अत्तीकतो वा जो निक्खमेज्ज तवद्धा, धम्मं वा पडिवज्जिउक्कामस्स धम्पोचएसदाणद्धा कुल-गणातिकज्जेसु वा अनेगेसु ॥

मू. (१९८) जे भिक्खू रायं अच्चीकरेति, अच्चीकरेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (१९९) जे भिक्खू रायं अत्थीकरेति, अत्थीकरेत्तं ता सातिज्जति ॥

- मू. (२००) जे भिक्खू रायारक्खियं अत्तीकरेति, अत्तीकरेतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२०१) जे भिक्खू रायारक्खियं अच्चीकरेति, अच्चीकरेतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२०२) जे भिक्खू रायारक्खियं अत्थीकरेति, अत्थीकरेतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२०३) जे भिक्खू नगरारक्खियं अत्तीकरेति अत्तीकरेतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२०४) जे भिक्खू नगरारक्खियं अच्चीकरेति, अच्चीकरेतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२०५) जे भिक्खू नगरारक्खियं अत्थीकरेति, अत्थीकरेतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२०६) जे भिक्खू निगमारक्खियं अत्तीकरेति, अत्तीकरेतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२०७) जे भिक्खू निगमारक्खियं अच्चीकरेति, अच्चीकरेतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२०८) जे भिक्खू निगमारक्खियं अत्थीकरेति, अत्थीकरेतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२०९) जे भिक्खू देसारक्खियं अत्तीकरेति, अत्तीकरेतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२१०) जे भिक्खू देसारक्खियं अच्चीकरेति, अच्चीकरेतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२११) जे भिक्खू देसारक्खियं अत्थीकरेति, अत्थीकरेतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२१२) जे भिक्खू सव्वारक्खियं अत्तीकरेति, अत्तीकरेतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२१३) जे भिक्खू सव्वारक्खियं अच्चीकरेति अच्चीकरेतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२१४) जे भिक्खू सव्वारक्खियं अत्थीकरेति, अत्थीकरेतं वा सातिज्जति ॥

[भा. १५६८] एतेहिं कारणेहिं, अत्तीकरणं तु होति नायव्वं ।

रायारक्खिय-नगरनेगमसव्वे वि एस गमो ॥

चू-एतेहिं उत्तरणेहिं रन्नो अत्तीकरणं करोज्ज । रायाणं जो रक्खति सो रायारक्खिओ-सिरोरक्षः तत्थ वि सो चेव गमो । नगरं रक्खति जो सो नगररक्खिओ कोट्टपाल । सव्वपगइज्जो रक्खति निगमारक्खिओ, सो सेट्ठी । देसो विसतो, तं जो रक्खति सो देसारक्खिओ, चोरोद्धरणिकः । एताणि सव्वाणि जो रक्खति सो सव्वारक्खिओ, एतेषु सर्वकार्येषु आपृच्छनीयः स च महाबलाधिकतेत्यर्थः ।

चू-एतेसिं सुताणं इमं पच्छद्धं अइदेसं करोति । रायारक्खिय - नागरनेगमसव्वे वि । अपि शब्दाद् देशारक्षको द्रष्टव्यः एतेसु वि एमेव उस्सग्गववायगमो दइव्वो ॥

चू-अर्चनं अर्चा, अर्चायाः करणं अर्चाकरणं ।

[भा. १५६९] अच्चीकरणं रन्नो, गुणवयणं तं समासओ दुविधं ।

संतमसंतं च तथा, पच्चक्ख-परोक्खमेक्केकं ॥

चू-रन्नो अच्चीकरणं किं ? गुणवयणं सौर्यादि, तं दुविधं - संतमसंतं, एक्केकं पच्चक्खं परोक्खं ॥

[भा. १५७०] एत्तो एगतरेणं, अच्चीकरणेण जो तु रायाणं ।

अच्चीकरेति भिक्खू, सो पावति आणमादीणि ॥

चू-कंठा ।, इमं गुणवयणं-

[भा. १५७१] एकतो हिमवंतो, अन्नतो सालवाहणो रायां ।

समभारभराकंता, तेन न पल्लत्थए पुहई ॥

- [भा. १५७२] राया रायसुही वा, रायामित्ता अमित्तसुहिणो वा ।
 भिक्खुस्स व संबंधी, संबंधि-सुही व तं सोच्चा ॥
- [भा. १५७३] संजमविग्घकरे वा, सरीरवाधाकरे व भिक्खुस्स ।
 अनुलोमे पडिलोमे, कुञ्जा दुविधे व उवसग्गे ॥
- [भा. १५७४] गेलन्न रायदुट्ठे, वेरकञ्ज विरुद्ध रोहगद्धाणे ।
 ओमुब्बावण सासण, निक्खमणुवएसकज्जेसु ॥
- [भा. १५७५] एतेहिं कारणेहिं, अट्ठीकरणं तु होति कातव्वं ।
 रायारक्खियणागर-णेगमसव्वे वि एस गमो ॥
- [भा. १५७६] अत्ययते अत्थी वा, करेति अत्थं व जणयते जम्हा ।
 अत्थीकरणं तम्हा, तं विज्झनिमित्तमादीहिं ॥

घू- साहू रायाणं अत्थेति प्रार्थयति । साधू वा तहा करेति जहा सो राया तस्स साहुस्स अत्थीभवति प्रार्थयतीत्यर्थः । साधू वा तस्य राज्ञः अर्थं जनयति, धातुवादादिना करोतीत्यर्थः । जम्हा एवं करेति तम्हा अत्थीकरणं भन्ति । साधू रायाणं भणाति - मम अत्थि विज्झानिमित्तं वा तीतानागतं नाणं, ताहे सो राया अत्थीभवति । आदिसद्दातो रसायणादिजोगा ॥

इमं अत्थीकरणं -

- [भा. १५७७] धातुनिधीण दरिसणे, जयणंते तत्थ होति सट्ठाणं ।
 अत्ती-अट्ठी-अत्थेण, संतमसंतेण लहुलहुया ॥

घू- धातुव्यातेण वा से अत्थं करेति, महाकालमंतेण वा से निहिं दरिसेति, एवं अत्थं जणयत सट्ठाणपच्छित्तं । “छक्कायचउसु लहु” गाहा । सीहावलोयणेण गतोऽप्यर्थः पुनरुच्यते-अती अट्ठी अत्थी, एतेसु संतेसु मासलहुं, असंतेसु चउलहुं ॥

- [भा. १५७८] एत्तो एगत्तरेणं, अत्तीकरणेण जो तु रायाणं ।
 अत्थीकरेति भिक्खू, सो पावति आणमादीणि ॥
- [भा. १५७९] राया रायसुह वा, रायामित्ता अमित्तसुहिणो वा ।
 भिक्खुस्स व संबंधी, संबंधिसुही व तं सोच्चा ॥
- [भा. १५८०] संजमविग्घकरे वा, सरीरवाधाकरे व भिक्खुस्स ।
 अनुलोमे पडिलोमे, कुञ्जा दुविधे व उवसग्गे ॥
- [भा. १५८१] गेलन्न-रायदुट्ठे, वेरञ्ज विरुद्ध रोहगद्धाणे ।
 ओमुब्बावण सासण, निक्खमणुवएसकज्जेसु ॥
- [भा. १५८२] एतेहिं कारणेहिं, अत्थीकरणं तु होति कातव्वं ।
 रायारक्खिय नागर-नेगमसव्वे वि एस गमो ॥

मू. (२१५) जे भिक्खू कसिणाओ ओसहीओ आहारेति आहारेंतं वा सातिज्जति ॥

घू- कसिणा संपुन्ना, दव्वतो अभिन्ना, ओसहिओ सालिमातिघाओ, आहारेति भुंजति, तस्स मासलहुं ।

- [भा. १५८३] कसिणत्तमोसहीणं, दव्वे भावे चउक्कभयणा तु ।

दब्बेण जा सगला, जीवजुत्ता भावतो कसिणा ॥

सू- कसिणत्ते ओसहीण दब्बभावेहिं चउभंगो कायव्वो । दब्बतो कसिणा सतुसा अखंडिता
अफुडिता भावकसिणा जा सचेयणा ॥

[भा. १५८४] सतुसा सचेतणा वि य, पढमभंगो तु ओसहीणं तु ।

वितिओ सचेतणऽतुसा खंडितगाथा अतिच्छडिता ॥

सू- जा सतुसा दब्बतो अभिन्ना सचेयणा य, एस पढमभंगो । जा सचेयणा अतुसा चेयणा
तंदुला सतुसा वा खंडिता "अतिच्छडिता" एगदुच्छडा व कता ॥ एस बितियभंगो ।

[भा. १५८५] नियगठितिमतिकंता, सतुसा बीया तु ततियओ भंगो ।

पढमं पति धिवरीओ, चउत्थभंगो मुणेतव्वो ॥

सू- नियगा आत्मीयस्थिति, तमतिकंता अचेतना इत्यर्थः, दब्बतो न सतुसा अखंडिता
अफुडिता, एरिसा जा ओसहीओ । एस ततियभंगो । भावतो नियगठितिमतिकंता दब्बतो
भिन्ना । एस पढमभंगं पति धिवरीतो चतुर्थभंगो भवतीति ॥

एतेसु चउभंगेसु इमं पच्छित्तं-

[भा. १५८६] दो लहुया दोसु लहुओ, तवकालविसेसिता जथा कमसो ।

परित्तोसधीण सोधी, एसेव गुरु अनंताणं ॥

सू- आइल्लेसु दोसु भंगेसु चउलहुगं, पच्छिमेसु दोसु भंगेसु मासलहुं, जहाकमं आतिस्सतो
समारब्ध तवकालविसेसिया । पढमे दोहि वि गुरु, बितिए तवगुरु, ततिए कालगुरुं, चउत्थे
दोहिं वि लहुं । एत परित्ते भणियं । अनंतबीएसु एयं चेव पच्छित्तं गुरुगं दट्ठव्वं ॥

चोदगाह-

[भा. १५८७] अन्नोन्नेण विरुद्धं तु, सोधिं सुत्तं च मा भण ।

सा तु संघट्टणे सोही, पंचाहा भुंजतो सुत्तं ॥

सू- सुत्तंगहणातो इह सुत्ते बितिएसु मासलहुं, सोधिग्गहणातो इहेव पेढिगाए अत्थे बीएसु
पणगं दत्तं, एए दो वि अन्नोन्न-विरुद्धा । मा एवं भणाहि आचार्याह - "सा तु संघट्टणे"
पच्छद्धं । पंचराइंदिया अत्थेण जे बीएसु भणिता ते संघट्टणे इमं । पुण भुंजतो सुत्ते मासलहुं, अतो
भणियं तम्हा नो अन्नोन्नविरुद्धं ॥

अन्ने आयरिया वक्खाणेति अत्थतो चोइए । आचार्य उत्तरमाह- "अन्नोन्नेन" गाहा -
शेषं पूर्ववत् । पुनरपि चोयग-

[भा. १५८८] जं च बीएसु पंचाहो, कुंडरोट्टेसु मासियं ।

तत्थ पाती तु सो बीयं, कुंडरोट्टातु निच्चसो ॥

सू- चोदको भणति - बीएसु संघट्टिऐसु पणगं, कुंडरोट्टेशु संघट्टिऐसु मासलहुं । एत्थ किं
कारणं ? तुसमुहीकणिया कुक्कस-मीसा कुडग भन्नति, असत्तोवहतो आमो चेयणं तंदुललोट्टो
रोट्टो भन्नति ।

आयरिओ भन्नति - "तत्थ पाती तु" पच्छद्धं । चोइते तत्थेव च उत्तरं भन्नति "पाति"
रक्खति सो तुसो तं बीयं तेन तत्थ पणगं, कुंडरोट्टो पुण नितुसा तेन तत्थ महंततरी पीडा, अतो

तत्थमासितं ॥

[भा. १५८९] एतेसामन्नतरं, कसिणं जो ओसधिं तु आहारे ।

सो आणा अन्नवत्थं, मिच्छत्त विराधणं पावे ॥

सू- तिल मुग्ग-मासचवल्ल-गोधूम-चणय-सालि-कंगुमातियाणं अन्नतरं कसिणं भुंजति, सो आणातिदोसे पावति ॥ इमे दोसा-

[भा. १५९०] पलिमंथो अनाइन्नं, जो निग्घातो य संजमे ।

अतिभुत्ते य आयाए, पत्थारम्मे पसञ्जणा ॥

चवल्लयमातियासु सेंगासु सचित्तासु सचित्तासु वा पलिमंथोपगरिसेण संजमो मंथिज्जति जेण सो पलिमंथो, साहूण वा ताओ अनाइन्ना, जोनीभूते बीए जोनीघातो भवति त्ति सचित्ते असंजमो भवति । रसाले वा अतिभुत्ते वीसूइयाति आयविरारहणा । अन्नतरे वा दीहे रोगायंके भवति । तत्थ पत्थारपसंगो - प्रस्तरणं प्रस्तारः, प्रस्तारे उत्तरोन्नदुःखसंभव इत्यर्थः ॥

तत्थ परितावमहादुःखे गहा-

[भा. १५९१] वित्थियपदं गेलन्ने, अद्धाणे चेव तह य ओमम्मि ।

कसिणोसहीण गहणे, जतणाए पकप्पती काउं ॥

सू- वेज्जुवदेसा गिलाणो भुंजति, भत्तालंभे अद्धाणे अफव्वता वा ओमे कसिणोसहीगहणं करेज्जा । तं पिजयणाए पणगातिमासपत्तो, पच्छ चरिमभंगेण, ततो तत्थियभंगे, ततो वित्थियभंगे, ततो पढमेण, एवं गहणं काउं कप्पति ॥

मू. (२१६) जे भिक्खू आयरिओवज्झाएहिं अविदिन्नं विगतिं आहारेति, आहारेंतं वा सातिज्जति ॥

सू- आचार्येव उपाध्याय आचार्योपाध्यायः, असहीणे वा आयरिए उवज्झायो पुच्छिज्जइ । अहवा - उवज्झायगहणेणं जो जं पुरतो काउं विहरति सो पुण पुच्छियव्वो । अविदिन्नं अदत्तं अनुन्नायं, अन्नतरणगहणातो नवविगईओ जो आहारेइ तस्स मासलहुं । एस सुत्तत्थो । निज्जुत्तिं वित्थरेति - इच्छामो नाउं का विगतीं ? केवतियाओ वा ? -

[भा. १५९२] तेह्मे घत नवनीते, दधिविगतीओ य होंति चत्तारि ।

फाणिय-विगडे दो दो, खीरम्मे य होंति पंचेव ॥

[भा. १५९३] महुपोग्गलम्मे तिन्नि व, चलचल ओगाहिमं च जं पक्कं ।

एतासिं अविदिन्नं, जोगमजोगे य संवरणे ॥

सू- सव्वे तेह्मा एगविगती । अन्ने भणंति - खारतेह्मं एक्कं विगती, सेसा पुण तेह्मा वि विग-इया । लेवाडा पुण सव्वे धत्ता, एक्का य विगती । एवं नवनीयादि । दधिविगतीओ वि चत्तारि, गाव-महिसी-अय-एलगाणं च फाणिओ गुलो भन्नति, सो दुविहो-छिइगुडो खडहडो य । वियडं मज्जं, तस्स दो भेदा - पिड्डकडं गुलकडं च । खीराणि पंच गावी महिसी अय एलय उट्ठीणं च ।

महूणि तिन्नि - कौतिय, मक्खियं, भामरं च । पोग्गले तिन्नि-जलयं धलयं खहयरं च । चलचलेति - तवए पढमं जं घयं खित्तं तत्थ अन्नं घयं अपक्खिवन्ती आदिमे जे तिन्नि घाणा

पयतिते चलवले त्ति तेन ते चलचलओगाहिमं भन्नति । तत्थेव घते जे सेसा पच्चति तेन चले त्ति, अतो तेन आतिस्सत्ति त्ति घाणा मोत्तु सेसा पच्चक्खाणिस्स कप्पंति, जत्ति अन्नं घयं न पक्खि-
वति । जोगवाहिस्स पुण सेसगा विगती । एतेसिं विगतीणं जो अन्नतरं विगतिं आहारेति जोगवाही
वा अजोगवाही वा संवरणे वा ॥

[भा. १५९४] आगाढमनागाढे दुविधे जोगे य समासतो होति ।

आगाढे नवग-वज्जण, भयणा पुण होतऽनागाढे ॥

सू- जोगो दुविधो - आगाढो अनागाढो य । आगाढतरा जम्मि जोगे जंतणा सो आगाढो यथा
भवतीत्यादि इतरो अनागाढो यथा उत्तराध्ययनादि । आगाढे ओगाहिमवज्जा नव विगतीओ
वज्जिज्जंति, अजोगे भयणा । तत्था ओगाहिम-विगती पक्खीय कप्पंति । महाकप्पसुत्ते एका परं
मोदगविगती कप्पंति, सेसा आगाढेसु सव्वविगतीतो न कप्पंति । अनागाढे पुण दसविगतीतो
भतिताओ । जओ गुरुअनुन्ना तो कप्पंति, अनुन्नाए विना न कप्पंति, एस भयणा ॥ अनुन्नातो
वा अविधीए तो जोगभंगो भवति । जोगभंगो दुविधो - सव्वभंगो, देसभंगो य ।

[भा. १५९५] विगतिमण्हा भुंजति, न कुणति आयंबिलं न सद्वहती ।

एसो तु सव्वभंगो, देसे भंगो इमो तत्थ ॥

सू- विगती निक्कारणे अनुन्नाओ भुंजति, आयंबिलवारए आयंबिलं न करेति, सव्वरसे य
भुंजति, न सद्वहति वा, एस सव्वभंगो । आगाढे सव्वभंगे चउगुरुं, अनागाढे सव्वभंगे चउलहुं,
इमो देसभंगो ॥

[भा. १५९६] काउस्सग्गमकातुं, भुंजति भोत्तूण कुणति वा पच्छा ।

सय काऊण वा भुंजति, तत्थ लहू त्तिन्नि उ विसिद्धा ॥

सू- जदि कारणे काउस्सग्गमकाउं भुंजति, भोत्तूण वा पच्छा काउस्सग्गं करेति, सयं वा
काउस्सग्गं काउं भुंजइ, अवरो गुरुं भणति - मम विगतिं विसज्जेह, एएसु वि चउसु वि मासलहुं
तवकालविसिद्धं । चउत्थे दोहिं वि लहुं । जो पुण कारणे अनुन्नातो काउस्सग्गं काउं भुंजति सो
पुद्धो । आगाढजोगे वि देसभंगे एवं चेव, नवरं-मासगुरुं । अनागाढागाढजोगाण देसभंगे इमं
पच्छित्तं ॥

[भा. १५९७] नं करेति भुंजितूणं, करेति काऊण भुंजति सयं तु ।

वीसज्जेह ममं ति य, तवकालविसेसिओ मासो ॥

सू- उक्तार्थाः । इमो विगतिविवज्जणे गुणो -

[भा. १५९८] जागरंतमजीरादि, न फुसे लहूवित्तिणं ।

जोगी ऽहं ति सुहं लद्धे, विगतिं परिहरिस्सति ॥

सू- सुत्तत्थज्झवणहेउं रातो जागरंतं अजीरातिया दोसा न फुसंति लहूवित्तिणं । किं
चान्यत् ? जोगी ऽहमिति लद्धे वि सुहेणं विगतिं वज्जेति ॥ कारणे जोगी वि विगतिं आहारेति-

[भा. १५९९] वित्तिपदमनागाढे, गेलन्न-वए-महामहऽद्धाणे ।

ओमे य रायदुद्धे, अनागाढागाढजतणाए ॥

सू- अनागाढगेलन्नगहणातो गाढं पि गहियं, "वइमे" ति गोउलं, महामहो इंदमहादि,

अद्धाणे वा, ओमे दुब्बिक्खे, रायदुद्धे वा, एतेहिं कारणेहिं अनागाढजोगी आगाढजोगी वा जयणाए विगतिं भुंजति ॥

[भा. १६००] जोगे गेलन्नम्मि य, आगाढितरे य होति चतुभंगो ।

पढमो उभयागाढे, बितिओ ततिओ य एक्केणं ॥

चू- जोग-गेलन्नेसु आगाढ अनागाढेसु चउभंगो कायव्वो । पढमे उभयमवि आगाढं, बितिए जोगो आगाढो, न गेलन्नं । तइए न जोगो, गेलन्नं आगाढं । चउत्थे दो वि अनागाढा ॥

[भा. १६०१] उभयम्मि व आगाढे, दहेल्लयपक्कएहिं तिन्नि दिने ।

मक्खेति अठायंते, पझेतिथरे दिने तिन्नि ॥

चू- उभयागाढेति उउपमंते “दहेल्लयं” ओ उउमिदिनातो, जं वा उहेहिं तिहिं वा दव्वेहिं निदद्धं पक्केल्लयं, हंसतेल्लमातीएहिं पति - दिने तिन्नि दिने मक्खेति । “अठायंते” ति जइ रोगो न उवसमति ताहे अवरे तिन्नि दिने उवरुवरिं चेव दहेल्लगातिए पमज्जति ॥

[भा. १६०२] जत्तियमेत्ते दिवसे, विगतिं सेवति न उद्विसे ते तु ।

तह वि य अठायमाणे, निक्खवणं सव्वथा जोगे ॥

चू- जत्तिए दिवसे तं दहेल्लगातिविगतिं पमज्जति तत्तियाणि दिवसाणि न उद्विसति, जति तह वि रोगो न उवसमति ताहे से सव्वथा जोगो निक्खिप्पति ॥

[भा. १६०३] जति निक्खवती दिवसे, भूमीओ तत्तिए उवरि वट्ठे ।

अपरिमियं उद्देसो, भूमीओ परं तथा कमसो ॥

चू- जत्तिए दिवसे निक्खित्तजोगो अच्छति पुणो उक्कित्तजोगे जोगभूमीओ तत्तिए दिवसे उवरिं वट्ठिज्जति । जोगभूमी ए चिरायणजोगभूमीए वि जे केति दिवसा सेसा जोगभूम्यंतो भन्ति । तत्थ मेहाविणो कमट्ठगस्स अपरिमिओ उद्देसो चिरायणजोगभूमीए परओ वट्ठिदिवसेसु क्रमेण उद्देसो कज्जति । अन्ने भणंतिजत्तिए दिवसे न उद्विद्धं तत्तिए दिवसे अपरिमित्तो उद्देसो कायव्वो, ततो परं क्रमेण उद्देसो ॥ इयानि वित्तियभंगो-

[भा. १६०४] गेलन्नमनागाढे, रसवति नेहोव्वरे असति पक्को ।

तह वि य अठायमाणे, मा वट्ठे निक्खिक्खे तहेव ॥

चू- जोगे आगाढे गेलन्ने अनागाढे नेहावगाढभत्तरसो तीए छुब्भति नेहोवरते वा ते नेहावयवपोग्गला सरीरमनुपविट्ठा रोगोवसमा भवंति, ततो वट्ठेल्लय-पक्केल्लगेहिं मक्खेति, दिने अट्ठिए पज्जेति, दिने तहावि अट्ठित्ते रोगे मा अतीवरोगवुट्ठी भविस्सति, तन्हा जोगनिक्खेवो तहेव जहा पढमभंगे ॥

इदानीं तत्तियभंगो-अनागाढजोगे आगाढगेलन्ने तिन्नि दिना दहेल्ल-पक्केल्लगेहिं मक्खेति । अवरे तिन्नि दिने पज्जेति, ततो पर-

[भा. १६०५] तिन्नि-तिगेगंतरिते, गेलन्नागाढपरतो निक्खिक्खणा ।

तिन्निट्ठेव तिगं अंतरिता चउत्थ उठंते वि निक्खिक्खणा ॥

चू- तिन्नि तिया नव, तेसिं एक्केको तिगो एगा निव्वतियंतरिओ कायव्वो, तिन्नि दिने काउस्सग काउं विगतिं आहारेत्ता चउत्थदिवसे निव्वीयं आहारेति, ताहे पंचम - छट्ठ - सत्तमाणि दिवसाणि

विगति आहारेति अष्टमे दिवसे निव्वीयं करेति, नवमे दिने विगति आहारेति, ताहे जति नोवसमति ताहे दसमे दिवसे जोगो निक्खिप्पति ॥

इदानीं चउत्थ-भंगो । एत्थ वि रसवतिणे होव्वरमक्खणपमज्झणं तहेव । अतो परं “तिन्नि वि” पच्छद्धं तिन्नि वि तिया नव, एते एगंतरएण निव्वीतितेन नायव्वा । विगती निव्वीतितं । अतो परं अट्ठायंतो सव्वहा जोगनिक्खेवो । पतिदिवसमलब्धंते परिव्वसा वेतव्वगकड्डियव्वगे वा जोगनिक्खेवो । अहवा - अजोग गिलाणस्स वि छीरसिणा होज्ज कज्जं, ताहे य सग्गामे मगियव्वं, असति सक्खेत्ते परगामे, सक्खेत्ते असति खेत्तबहियातो वि आनियव्वं, सव्वहा अलब्धंते गिलाणो वतितं निज्जेज्ज ॥

“वतिए”ति दारं, तत्थिमा जयणा-

[भा. १६०६] वइगा अयोग-योगी, व अदढ-अतरंतगस्स दिज्जंति ।

निव्वीतियमाहारोऽसति अंतरविगती व निक्खिवणा ॥

सू- “अतरंतगो” गिलाणो, अदढो विणा वि गेलन्नएण जो दुब्बलो, एते जया वइयं दिज्जंति । अहवा- “अदढ”ति अजोगवाहिणो जे अदढसरीरा ते अतरंतस्स धितिज्जगा दिज्जंति । ते पि तत्र बलिनो भविष्यंतीत्यर्थः । जे जोगवाहिणो ते तत्थ वइआए निव्वीमाहारं गेण्हंति, असति निव्वीतियस्स अपज्जंतं वा लब्धति ताहे अंतरंतरा काउसग्गं करेत्तु विगतिं भुंजंतु । आय-रणा पुण ततियभंगविकप्पेण सपर्य सव्वहा वा निव्वीतीए अलब्धंते निक्खिवणा जोगस्स ॥

[भा. १६०७] आयंबिलस्स अलंभे, चउत्थ एगंगिए व तक्कादी ।

असतेतमागाढे, निक्खवणुद्देस तथ चेव ॥

सू- तत्थ वतिताए आयंबिलवारए आयंबिलस्स अलंभे अमत्तद्धं, कोज्ज, जि उववासस्स असदू ताहे तक्काति एवेगंगियं भुंजति । आदिसद्दातो वल्ल-चणग-मुग्ग-मासप्पणियं विलेवी वा कंजियं सामं वा एवमाति-जं निव्वीतियं अलवणं, तं वा भुंजति । सलवणं पुण एगंगियं न भवतीत्यर्थः । अनागाढे जोगवाहीण असति इतरे नाम आगाढजोगी ते गिलाणस्स वितिज्जगा दिज्जंति, एक्को दो वा अजोगी, तेसिं कप्पियारो दिज्जति, तेसिं जति निव्वीतियं अत्थि तो वहंति, अलब्धंते पुण आगाढ जोग - निक्खेवो । आगाढनागाढाण पुणो उक्खित्तो उद्देसो तहेव जहा गिलाणदारे । एवं वइयाए ॥

इदानीं “महामहे”ति दारं-

[भा. १६०८] सक्कमाहादीएसू, पमत्तदेवा छलेज्ज तेन ठवे ।

पीणिज्जंति व अदढा, इतरे उ वहंति न पढंति ॥

सू- “सक्कमहो” इंदमहो, आदिसद्दाओ सुगिह्हादी, जो व जत्थ महामहो, एतेसु मा पमत्तं देवया छलेज्ज । तेन “ठवे” ठवणे ति आनागाढजोगनिक्खेवो । किं चान्यत् ? तेसु य सक्कमहादिदिवसेसु विगतिलाभो भवति, ताओ दुब्बलसरीरा भुंजंति, ताहे पीणिज्जंति । बलिनो भवंतीत्यर्थः । इतरे नाम आगाढजोगवाही ते जोगं वहंति, जोगखंधा अव्वंति, न तेसु उद्देसो, न वा पुव्वुद्धिं पढंति ॥

इदानीं “अब्बाण-ओम-रायदुद्धं च तिन्नि वि दारे जुगवं वक्खाणेति-

[भा. १६०९] अद्धाण-ओम-दुट्ठे, एसिं जोगीण सेस पणगादी ।

असती य अनागाढे, निक्खिब सव्वासती इतरे ॥

धू-अद्धाणे गामानुगामिए छिन्नद्धाणे वा जोगं वहंति, ताहे जं एसणिज्जं तं जोगीण दिज्जति, “सेस” ति अजोगवाही ते पणगपरिहाणीए जयंति । फासुएसणिज्जस्स असति जइ सव्वो जोगवाहिणो न संथरंति ताहे अनागाढ-जोगवाहीणं जोगो निक्खिप्पइ । “सव्वासति” नाम सव्वहा एसणिज्जे अलब्भमाणे इयराण वि आगाढझओधओ निक्खिप्पइ । चउभाग-तिभागद्वाणे वा असंथरणे निक्खेवो । एवं ओमोयरियारायदुट्ठेसु वि ॥

“जोग” ति गयं । इदानीं “अजोग” ति-

[भा. १६१०] जे भिक्खु अजोगी तु, निक्कारणकारणा अनापुच्छा ।

आपुच्छिता व पुणो, अविदिन्नं आतिए विगतिं ॥

धू-जे भिक्खू अजोगवाही निक्कारणे विगतिं भुंजति, कारणे वा अनापुच्छाए भुंजति, कारणे वा अपुच्छिते गुरुहिं अदिन्नं भुंजति, तिण्ह वि मासलहुं ॥

[भा. १६११] सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं तहा दुविधं ।

पावति जम्हा तेणं, कप्पति आपुच्छितुं पुब्बि ॥

धू-निक्कारणे भुजंतस्स इमे दोसा-

[भा. १६१२] विगति विगतिब्भीओ, विगतिगतं जो तु भुंजते भिक्खू ।

विगती विगतिगहानो, विगती विगतिं बला नेइ ॥

धू-धृतादिविगति, बित्तिवविगतिगहणेण कुवाति विगती, एकं तं विगतिकयं जहा विस्संदणं, विगती वागता जम्मि दव्वेतं दव्वं विगतिगतं, जहा दध्योदना । विगतीए भुत्ताए साहु विगयस्सभावो भवति, सा य विगती भुत्ता बित्तियं नरगातिव बला नेति । “कप्पति आपुच्छितुं पुब्बि” ति अस्य व्याख्या-

[भा. १६१३] इच्छामि कारणेणं, इमेण विगइ इमं तु भोत्तुं जे ।

एवतियं वा वि पुणो, एवतिकाल विदिन्नंमि ॥

धू-विनयपुब्बं गुरुं वंदिऊण भणाति - इमेण कारणेण इमं विगतिं एवतियं पमाणेणं एवतियं कालं तुब्भेहिं अनुन्नातो भोत्तुमिच्छामि । एवं पुब्बं पुच्छिए अनुन्नाए पच्छा भिक्खं पविट्ठो गहणं करोतीत्यर्थः ॥

[भा. १६१४] वित्तियपदे आहारो, हवेअ सो चेव कम्मिइ देसे ।

असिवायी वेगागी, विगतीओ धूर लेभेअ ॥

धू-कंन्हि य देसे गामे वा सो चेव दहिखीराति आहारो हवेअ, तत्थ विना कारणेण आहारेअ, असिवादीहिं वा कारणेहिं एगागी विगतीओ धूर लंभेअ, आयरियउवज्झाएहिं अणणुन्नाओ विगतिं भुंजेअ ॥ इदानीं “पच्चक्खाणे” ति दारं-

[भा. १६१५] पच्चक्खाते संते, पारमगंतूण अंतरा जो तु ।

आहारेअ विगतिं, सो पावति आणमादीणि ॥

धू-दिवसे देवसियं अनगारपच्चक्खाए अभिग्गहपच्चक्खाए वा पारं पज्जवसाणं अगंतूण

अंतरा जो विगति आहारेति सो आणादि दोसे पावति ॥

[भा. १६१६] बितिय गिलाणागारे वंजण-खलिते व काल-संमूढे ।

एतेहिं कारणेहिं, पच्चक्खाते वि आहरो ॥

चू- अनुत्ते पच्चक्खाणे अंतरा गेलन्नं भवेज्ज, वंजणखलिएण वा पच्चक्खायं, पुत्तो ति पच्चक्खाणकालो कालसंमूढो, अंतरा भुंजेज्ज । एवं भुंजंतो सुद्धो ॥

मू. (२१७) जे भिक्खू ठवण-कुलाइं अजाणिय अपुच्छिय अगवेसिय पुव्वमेव पिंडवाय पडियाए अनुप्पविसति, अनुप्पविसंतं वा सातिज्जति ॥

चू- ठप्पा कुला ठवणाकुला अभोज्ज इत्यर्थः, साधुठवणाए वा ठविज्जंति ति ठवणाकुला सेज्जातरादित्यर्थः । पुव्वि दिट्ठे पच्छा अदिट्ठे गवेसणा ।

अथवा - नानंग वा गोत्तेण वा दिसाए वा पुच्छा, धुभियाइंचिंधेहिं गेवसणा । पूर्व प्रथम आदावेव जो पुण पुच्छणगवेसणं करेति तस्य पूर्व न भवतीत्यर्थः ।

[भा. १६१७] ठवणाकुला तु दुविधा, लोइयलोउत्तरा समासेण ।

इत्तरिय आवकहिया, दुविधा पुण लोइया हुंति ॥

चू- समासो संखेवो, लोहिण दुविहा - इत्तरिया, आवकहिया य ॥ इमे इत्तरिया -

[भा. १६१८] सूयग-मतग-कुलाइं, इत्तरिया जे य होति निज्जूढा ।

जे जत्थ जुंगिता खलु, ते होति आवकहिया तु ॥

चू- कालाववीए जे ठप्पा कया ते निज्जूढा, “जे” ति कुला जत्थ विसते जुंगिता दुगुंछिता, अभोज्जा इत्यर्थः । कम्मेण वा सिप्पेण वा जातीए वा । कम्मे - ण्हाणिया, सोहका, मोर-पोसका । सिप्पे-हेट्ठण्हाविता, तेरिमा, पयकरा, खिल्लेवा । जातीए-पाणा, डोंबा, मोरत्तिया य । खलुसद्धोऽ-वधारणे, ते चेव अन्नत्थ अजुंगिता, जहा सिंधूए निखेवगा ॥ इमे लोउत्तरा

[भा. १६१९] दुविहा लोउत्तरिया, वसधी संबद्ध एतरा चेव ।

सत्तघरंतर जाव तु, वसधीतो वसधिसंबद्धा ॥

चू- वसहीए संबद्धा य, असंबद्धा य । वसहीए मोत्तुं सत्तघरावसहीसंबद्धा, तेसु भत्तं वा पानं वा न घेत्तव्वं ॥ इमा असंबद्धा-

[भा. १६२०] दाने अभिगमसद्धे, सम्मत्ते खलु तहेव मिच्छत्ते ।

मामाए अचियत्ते य एतरा होति नायव्वा ॥

चू- अहाभद्धो दानरुई दानसद्धो, सम्मदिट्ठी गिहीताणुव्वओ अभिगमसद्धो, सम्मत्ते ति अविरयसम्मदिट्ठी, एतेसु एसणादोसा । खलुसद्धो पादपूरणे । अभिगहियमिच्छे साहुपडिणाए ईसालुअत्तणेणं मा मम घरं अदीहि समण ति भणाइ, अन्नस्स ईसालुअत्तणेण चेव साहु घरं पविसंता अवियत्ता वायाए भणाति - “न किं चि ।” एतेसु विसगर - पंतावणाति दोसा । “इयरे” ति असंबद्धा ॥

[भा. १६२१] एतेसामन्नतरं, ठवण-कुलं जो तु पविसती भिक्खू ।

पुव्वं अपुच्छित्तूणं, सो पावति आणमादीणि ॥

चू- कंठा !, चोगदग आह - लोउत्तरठियाणं लोइयठवणापरिहारेण किंचि अहं ? आचार्याह-

[भा. १६२२] लोउत्तरिम्मि ठविता, लोगमिव्वाहिरत्तमिच्छंति ।

लोगजद्धे परिहरता, तित्थ-विबद्धी य वन्नो य ॥

सू- पुव्वद्धं कंठं । लोगे दुगुंछिया जे, ते परिहरंतेण तित्थस्स वुद्धी कता भवति, “वन्नो” ति जसो पभावितो भवति ॥ लोइय - ठवणकुलेसु गेण्हंतस्स इमे दोसा-

[भा. १६२३] अयसो पवयणहाणी, विप्परिणामो तहेव य दुगुंछा ।

लोइय-ठवणकुलेसुं, गहणे आहारमादीणं ॥

सू- “अयसो” ति अवन्नो, “पवयणहाणी” न कश्चित् प्रव्रजति, सम्पत्तचरित्ताभिमुहा विप्परिणमंति, कावलिया इ लोए दुगुंछिता भवन्ति, अस्पृश्या इत्यर्थः । पच्छद्धं कंठं ॥ लोउत्तरिएसु दानाइसद्धरकुलेसु पविसंतस्स इमे दोसा-

[भा. १६२४] आयरिय बालवुद्धा, खमग-गिलाणा महोदरा सेहा ।

सव्वे वि परिच्छत्ता, जो ठवण-कुलाइं निव्विसती ॥

सू- महोदरोऽयं बह्वासी, आएस प्राधूर्णकः, नि आधिक्केण विशति नविशति प्रविश-तीत्यर्थः ॥ इमं पच्छित्तं-

[भा. १६२५] आयरिए य गिलाणे, गुरुगा लहुगा य खमग पाहुणए ।

गुरुगो य बाल-वुद्धे, सेहे य महोदरे लहुओ ॥

सू- जो एते ठवणाकुले न निव्विसति तस्सिमे गुणा-

[भा. १६२६] गच्छो महानुभोगा, सबाल-वुद्धोऽननुकंपिओ तेणं ।

उग्गमदोसा य जढा, जो ठवण-कुलाइं परिहरइ ॥

सू- जिनकल्पिकादिरत्नानामागत्वात् समुद्रवत् महानुभागः । बाल-वृद्ध-गिलानादीनां च साधारणत्वात् महानुभागः । जो तेसु न निव्विसति तेन सो गच्छो अनुकंपितो, उद्गमदोषाश्च परित्यक्ता भवन्ति ॥ गच्छवासीमं इमा सामाचारी-

[भा. १६२७] गच्छम्पि एस कप्पो, वासावासे तहेव उडुबद्धे ।

गाम-नगरागरेसुं, अतिसेसी ठावते सद्धी ॥

सू- कप्पो विधी । एस विधी वासावासे उडुबद्धे वा गाम-नगरातिसु विहरंताणं । “अतिसेसि” ति अतिसयदव्वा उक्कोसा ते जेसु कुलेसु लब्धंति ते ठावियव्वा, न सव्वसंघाडगा तेसु पविसंति । “सद्धि” ति संजमे सद्ध जस्स अति सो सद्धी आयरिओ ॥

[भा. १६२८] मज्जादाणं ठवगा, पवत्तगा सव्वखेत्ते आयरिया ।

जो तु अमज्जातिस्सो, आवज्जति मासियं लहुयं ॥

सू- मज्जाया मेरा, ताणं ठवगा पवत्तगा य सव्वखेत्तेसु प्रायरिया भवन्ति, जो पुण आयरियो मज्जायं न ठवेति, न पवत्तेति सो अमज्जाइस्सो असामायारि-निष्फन्नं मासलहुं पावति ॥

जे वत्थव्वा खेत्त-पडिलेहगा वा तेसिं इमा सामायारी-

[भा. १६२९] दाने अभिगमसद्धे, सम्मत्ते खलु तहेव मिच्छत्ते ।

मामाए य चियत्ते, कुलाइं सारिंति गीतत्था ॥

[भा. १६३०] दाने अभिगमसद्धे, सम्मत्ते खलु तहेव मिच्छत्ते ।

मामाए अचियत्ते, कुलाइं अडुवेंते घउगुरुगा ॥

घू- रातो दिवसतो वा वसहिड्डिया अन्नत्थ वा ईददत्ताभिनामेणं वन्नेण य पुव्वादिया सुदिसासु
ठवणकुले दाएति दरिसंति ॥ दरिसितेसु गुरुणो इमा सामायारी-

[भा. १६३१] दाने अभिगमसङ्गे, सम्मत्ते खलु तहेव मिच्छते ।

मामाए अचियत्ते, कुलाइं अडुवेंते घउगुरुगा ॥

घू- गुरुणो ठवणकुले अठवेंतस्स घउगुरुगा ॥ चोदगाह - किं कारणं ?

[भा. १६३२] किं कारणं चमढणा, दव्वखओ उग्गमो वि य न सुज्जे ।

गच्छामि नियकजं, आयरिय गिलाण पाहुणए ॥

घू- आयरिओ भन्नति - चमढणा, दव्वखओ, उग्गमो न सुज्जे, गच्छे य कजं निययं,
आयरिय-गिलाण पाहुणगा, य एते दारं ॥ इमा व्याख्या “चमढणे” ति दारं-

[भा. १६३३] पुव्वं पि धीरसुणिया, छिक्का छिक्का पधावती तुरियं ।

सा चमढणाए सिग्गा, संतं पि न इच्छती घेतुं ॥

घू- सुणहवितिजो असहाओ लुद्धगो “धीरो” भन्नति । “पुव्वं” ति सो धीरो सावते आदडे
चेव क्रीडं हंतूण छिक्कारेति धावति य, ताहे सा धीरसुणिया इतो पधावति तुरियं । “अवि”
सदातो दिट्ठे वि एवं करेति । सा एवं धीरसुणिया रिक्कपहावणाहिं सिग्गा जति सो सावयं पच्छा
दहुं छिक्कारेति ताहे सा तंतं मि घेतुं न इच्छति, अतिश्रमात् प्रतारणाद्वा ॥

[भा. १६३४] एवं सङ्ग-कुलाइं, चमढिजंताइं अन्नमन्नेहिं ।

नेच्छंति किंचि दातुं, संतं पि तहिं गिलाणस्स ॥

घू- एवं ठवणकुला चमढिजंता अन्नोऽन्नेहिं साहूहिं अन्नोऽन्नेहिं वा रिक्कारणेहिं । पच्छा
कारणे उप्पणे संतं पि घरे, तहावि गिलाणस्स दाउं न इच्छंति ॥

इदानीं “दव्वक्खए” ति दारं-

[भा. १६३५] अन्नो घमढणदोसो, दुल्लभदव्वस्स होति वोच्छेदो ।

खीणे दुल्लभदव्वे, नत्थि गिलाणस्स पाउगं ॥

घू- दुल्लभदव्वं घतादियं, तं जति अकारणे दिने दिने गेण्हंति ताहे तं वोच्छिज्जति । तस्मि
वोच्छिन्ने गिलाणपओयणे उप्पन्ने गिलाणपाउगं न लब्धति । अलब्धंते य परिताव-महादुक्ख-
गिलाणारोवणा भद्द-पंतदोसा य भवंति ॥ तत्थिमे पंतदोसा-

[भा. १६३६] दव्वक्खएमं पंतो, इत्थि घातेज्ज कीस ते दिन्नं ।

भद्दो हट्ठ पड्डो, (करे) किणेज्ज अन्नं पि साधूणं ॥

घू- पंतस्स भज्जा सङ्गी हवेज्ज, सा साहूहिं रिक्कारिक्कपओयणे जातिता घतादि पयच्छेज्ज ।
तस्मिनिट्ठिते संघाडेण कूरं मग्गिता, “नत्थि” ति भणेज्ज । एवं कुमारादि एक्केक्कं मग्गिता नत्थित्ति-
भणेज्जा ।

सो भणाति - तं कहिं गयं ? तो सङ्गी भणाति - साधूणं तं दिन्नं । ताहे सो पंतो तं घाएज्ज -
कीस ते दिन्नं, साधूण वा पड्डो जं काहिति, छोभगं वा देज्ज । इदानीं “उग्गमे” ति दारं - पच्छद्वं
- एवं चेव सङ्गीए कहीए हट्ठो हरिसिओ, सुट्ठु संतुट्ठो, पड्डो प्रकर्षेण हट्ठः प्रहट्ठः, प्रहसितमनाः,

उद्धसियरोमश्च, भणति - सुद ते कथं जं दिन्नं ममेसा धम्मसङ्गाहणि त्ति. अन्नं ति साहुअट्ठा किण्डं पच्चप्पिणेज्ज, साहूणं पयच्छाहि, जया निड्डियं तदा पुणो कहेज्जासु, अन्नं वा उग्गमदोसं कारवेज्ज । एतद्दोसपरिहरणत्थं । गच्छे निययकञ्जं, आयरिय-गिलाण-पाहुणगट्ठा । तम्हा अतिसेसियसंघाडगं मोत्तुं ठवणा-कुलेसु सेसा नो पविसेज्जा ॥

पाहुणगे य आगते पाहुणगं कायव्वं, तं च सभावाणुमयं देज्जा । ततो भन्नति-

[भा. १६३७] जड्ढे महिसे चारी, आसे गोणे य तेसि जावसिया ।

एतेसिं पडिवक्खो, चत्तारि तु संजता होति ॥

घू- जड्ढे हत्थी, महिसो, आसो, गोणो य । एतेसिं चारिं अनुकूलं आनेति, जवसं हवन्ति जे ते जावसिया । ते य परियट्ठया । पच्छद्धं कंठं ॥

पुव्वद्धस्स इमा वक्खा-

[भा. १६३८] जड्ढो जं वा तं वा, सूमालं महिसओ मधुरमासो ।

गोणो सुगंधदव्वं, इच्छति एमेव साधू वि ॥

घू- हत्थिस्स इड्ढं नलइक्खु मोतगमादी, तं आहारेति । तस्साभावे “जं व” त्ति जं वा अनिड्ढं तं वा आहारेति, जं वा कमागयं । महिसो सुकुमालं वंसपत्तमादी, तस्साभावे तद्भाव भावितत्त्वात् अन्नं न चरति, तं अह चरए पुड्ढिं न गेण्हति । एवं आसो हप्पिच्छं (हरिमत्थं) मुग्गमादि मधुरं । गोणो अज्जुणमाति सुगंधदव्वं । एवं साहू वि घउरो, चउविधं भत्तमिच्छंति । जड्ढ - समस्स - उक्कोसाभावे दासीनातिणा कडपूरमेण पओयणं । महिस - समस्स - सालिमातिणा सुकुपमालोदणेण पओयणं । आस - समस्स - खंड - खीर - सालिमाइएहिं अ पओयणं । गोण - समस्स - हिंगुरिय - कट्ठ - मंडातिएहिं सुगंधेहिं पओयणं । एते पुण दव्वा ठवणकुलेसु संभवन्ति । अठविएसु य तेसु कतो आणेउ ? पाहुन्ने य अकते अयसो, न य निज्जरालाभो । अतो कायव्वं ॥

चोदगाह - ‘ठवणकुलेसु मा कोति पविसतु, जता पओयणं पाहुगगाति उप्पन्नं ताहे पवेसि-यव्वं ।’ आयरियाह-

[भा. १६३९] एवं च पुणो ठविते, अप्पविसन्ते इमे भवे दोसा ।

वी सरणे संजताणं, वि सुक्खगोणी य आरामे ॥

घू- पुव्वद्धकंठं । ‘विस्सरणा संजताणंति’ भिक्खावस्संदायव्वंति न पडिवालेंति, खेतमातीयं चयंति वि सुक्खगोणी दिट्ठंतो इमो, जथा - एगस्स गिहिवतिणो पगतं काउकामस्स एक्केण पओयणं । तस्स य गोणी पदोस - पच्चूसेसु कुलअं कुलअं दुद्धस्स पयच्छति । तेन चित्तियं - आसन्नापपगते दुज्झिहिति तो मे सग्गिहे चेय बहुतक्कं भविस्सइ त्ति न दूढा । पत्ते य पगयकाले दोदुमादत्तो जाव विसुक्का ।

आरामे त्ति दिट्ठंतो - एवं मालागारेण वि चित्तियं - आसन्ने छन्ने उव्वीहामि त्ति न उव्वोता । जाव छणासन्नं ताव ओप्फुल्लो आरामो । एवं जाहे उप्पन्नं कञ्जं ताहे पविट्ठा ठवणकुलेसु, ताहे सट्ठा भणंति - एत्थंचिय अच्छंताण मुणह वेल अम्हं एए वत्ता वेला, अप्पविसन्तेसु य न कोति दंसणं पडिवज्जति, न वा अनुव्वए, गिलाणपाउगं च नत्थि, तम्हा एगो अइसेसियसंघाडओ इमेहिं दोसेहिं वज्झितो पविसतु ॥

[भा. १६४०] अलसं घसिरं सुचिरं, खमगं कोध-माण-माय-लोभिद्धं ।

कोऊहलपडिबद्धं, वेयावच्चं न करेज्जा ॥

धू- आलसितो ताव अच्छति जाव फिडा वेला । अहवा - अपत्ते चेव देसकाले अडति, अलद्धे य गुरुमातिथाण विराहणा, अतिक्रंतकाले अलाभो, वा अप्पलाभो वा, ठवणादोसा य, अपत्ते वा ओसक्कणदोसं, अन्नतो य अलाभो, चिरं वा हिंडेति । “घसिरो” वद्दासी, सो वि अप्पणो जाव पज्जत्तं गेण्हति ताव वेलातिक्रमो, गाहेते वा अप्पणो जाव पज्जत्तं गेण्हति ताव सीतलं, अकारकादि दोसा भवन्ति ।

जे असले ते सुचेरिवि दोसा, स्वप्नशीलः सुचिरः । “खतगो” परिताविज्जति, सेसा घसिरदोसा खमगे वि संभवति । “कोवी” अदत्ते रुसति, रुडो वा घरं न गच्छति, किं वा तुमं देसि ति दुव्वयणेहिं विप्परिणमेति । “माणी” ऊणे वा दिन्ने, अब्बुट्ठाणे वा, अदिन्ने थम्भति ति, पुणो घरं मानेन न गच्छति, तेन विना जा हानी तं पावति । “माती” भद्दं भोद्धा पंतं आहारेति, पंतेण वा छाएति । “लुद्धो” ओभासति, दिज्जंतं वा न वारेति, अनेगेसु पविसमाणेसु जे दोसा ते लुद्धे संभवन्ति । कोऊएण नडआतो पेच्छंतो ताव अच्छति जाव देसकालो फिडिओ ।

सुत्तत्थेसु पडिबद्धो जाहे व पाढविरहो ताहे व अदेसकाले वि ओतरति, पडलं पाए वा अतिवक्रंतकाले उत्तरति, एत्थ ओसक्कण - उस्सक्कणाति दोसा ॥

एते जो ठवेति, जस्स वा वसेण ठविज्जंति तस्सिमं पच्छित्तं-

[भा. १६४१] तिसु लहुओ तिसु लहुगा, गुरुगो गुरुगा य दोसु लहुगा य ।

अलसादीहिं कमसो, कारित्ति गुरुस्स पच्छित्तं ॥

धू- अलसमातिएसु जहासंखं देयं ॥

[भा. १६४२] एतदोसविमुक्कं, कडजोगिं नात-सीलमायारं ।

गुरुभत्तिमं विनीतं, वेयावच्चं तु करेज्जा ॥

धू- एतेसु अलसमादिया दोसा । तेहिं विमुक्के वज्जितो सुत्तत्थेसु कडो जोगो जेण सो कडजोगी गीतार्थेत्यर्थः । वेयावच्चे वा जेणऽनया वि कडो जोगो सो वा कडजोगी । अक्कोहणादिसीलं जस्स नायं सो नायसीलो । आयरणमायारो, सो य पंचविहो नाणादि, सो नातो जस्स सो नातायारो उद्यताचारेत्यर्थः । गुरु आयरिया, एसुवरि भत्तिमंतो गुरोः सर्वकरणीयकारकेत्यर्थः । अब्बुट्ठाणातिविणयकारी विणीतो एरिसो गुरुमादियाण वेयावच्चं करिज्जति ॥

एयगुणोववेयाण वेयावच्चकरणे इमे गुणा-

[भा. १६४३] साहित्ति य पियधम्मा, एसणदोसे अभिग्गहविसेसे ।

एवं तु विहिग्गहणे, दब्बं वड्ढेति खेतन्ना ॥

धू- साहित्ति कथयन्ति । के कथयन्ति ? पियधम्मा, पिओ य धम्मो जेसिं ते पियधम्मा । प्रियधरम्मादेव एसणदोसे मक्खित्ताइए कथेति, तेहिं दोसेहिं दुडुं साहूण न दिज्जति एवं बहुफलं भवति । साहूणय अभिग्गहविसेसे कहेति । उक्खित्तचरगा निक्खित्तरगा उक्खित्तनिक्खित्तचरगा अंतो संवुक्कादि-दंडायतियादि संसद्दातियाओ य एसणाओ कहयन्ति, जिनकप्पअभिग्गहे य कहन्ति, एवं कहेयंता विधीए गहणं करेता, एवं सड्डं वड्ढेता, दब्बं वड्ढेति, खेयन्ना ज्ञानिन इत्यर्थः ॥

[भा. १६४४] एसण-दोसे व कते, अकते वा जति-गुणे वि कथ्येता ।

कथयंति असदभावा, एसण-दोरो गुणे चेव ॥

धू- ते पुण उल्लोएण धम्मं कहेति । एसण-दोसे कते अकते वा जतीणं गुणं खमातिता विविधं कथयंति श्लाघयंतीत्यर्थः, असदभावा, न दंभेण, न भक्षणोपायनिमित्तं, एसणदोसे साधूण य गुणे कहेति ॥ इमं च कहेति -

[भा. १६४५] ठाणं गमणागमणं, वाचारं पिंडसोधिमुखोयं ।

जाणंता न वि तुब्भं, बहुवक्खेवाण कयामो ॥

धू- जत्थ साहू ठाणे ठिता भिक्खं गेण्हंति, जत्थ वा ठाणे ठितो दायगो ददाति, ठाणं वा स्थापनं एसणदोषमित्यर्थः । गमो आगमो य दायगस्स जहा तहा कहेति, कत्तण, पिंजण कंडणादि ए य वावारे कहेति, एरिसे गेज्झं, एरिसे वा अगेज्झं, एवं उक्खेवेण पिंडनिज्जुती कहेति । इमं च भणाति - जइ वि साहुधम्मं विदाणह तहाविं बहुवक्खेवाण विस्सरिहिति अतो अविस्मरणत्वं कहामो ॥

[भा. १६४६] बालादि-परिच्छत्ता, अकधित्तेण सणादि-गहणं वा ।

न य कधपबन्धदोसा, अध य गुणा-सोधिता होति ॥

किं चान्यत् -

[भा. १६४७] केसिं चि अभिग्गहिता, अनभिग्गहिते सणा य केसिं चि ।

माहु अवन्नं काहिह, सव्वे वि हु ते जिणाणाए ॥

धू- अभिग्गहिया एसणा जिनकप्पियाणं, अनभिग्गहिता गच्छवासियाणं । अन्नोन्नोयरणं दहं, नो अवन्नवातो भासियव्वो । सव्वे ते जिणाणाए सकल्पत्वात् ॥

ते पुण एसणदोसे कहेति इमेण विधिणा -

[भा. १६४८] बालादि-परिच्छत्ता, अकधित्तेण सणादि-गहणं वा ।

न य कधपबन्धदोसा, अध य गुणो सोधिता होति ॥

[भा. १६४९] संविग्ग-भाविताणं, लोद्धग-दिट्ठंत-भाविताणं च ।

भोत्तूण खेत्त-काले, भावं च कहेति सुद्धतथं ॥

धू- उज्जयविहारीहिं जे सहा भाविथा ते संविग्गभाविया, पासत्थाईहिं जे भाविता ते लुद्धदिट्ठंतभाविता । कहं ते पासत्था एवं कहेति ? एवं जहा हरिणो तहा साधू, जहा लुद्धगो तहा सावगो । साधू अकप्पियकं उप्पहारातो पलायति ।

पासत्थो सहे भणाति - जेण तेन प्पगारेण सच्चालियादि भासिरुण तुब्भेहिं कप्पियं अकप्पियं वा साहूण दायव्वं, एयं तुज्झ सेवं भवति । कक्खडखितं अट्ठाणं च पडुच्च साववायं कहति । दुब्भिक्खादिकालं गिलाणादिभावं पडुच्च साववाय कहेति । एवमादि कारणे मोततुं सेसेसु खेत्तादिसु सुद्धत्वं कहेति उत्सर्गित इत्यर्थः ॥

[भा. १६५०] संथरणम्मि असुद्धं, दोण्ह वि गेण्हंत-दंतयाणऽहितं ।

आउर-दिट्ठंतेणं, तं चेव हितं असंथरणे ॥

धू- फासु एसणिज्जा असणादिया पज्जत्ता जत्थ लब्धंति जत्थ हट्ठो य तं संथंतम्मि संथरे, अफासुयं दंत-गेण्हंतगाण अहियं भवति । तं चेव अफासुयं असंथरे हितं भवति ।

चोदगाह - “तदेव कल्पं तदेवचाकल्पं, कथमेतत् ? आचार्याह - आतुरदृष्टान्तसामर्थ्यात्, निरुजस्य विषादिना औषधेन किं प्रयोजनं, सरुजस्स तदेव विषादिकं पथं भवति ॥

[भा. १६५१] संचइयमसंचइते, नाऊणमसंचयं तु गेण्हंति ।

संचइयं पुण कजे, निब्बंधे चेव संतरितं ॥

सू- घय-गुल-मोयगाइणा जे अविणासी तेसंचइगा, खीरदहिमादिया विमासी जे ते असंचइया, ठवणकुलेसु पभूतं नाऊण असंचइयं गेण्हंति, संचइयं पुण गिलाणकजे उप्पन्ने गेण्हंति, अगिलाणे वि सहग-निब्बंधे गेण्हंति, तं पुण, “संतरितं” न दिने दिने इत्यर्थः ॥

अपवादस्यापवादमित्युच्यते-

[भा. १६५२] अहव न सद्धा विभवे, कालं भावं च बाल-बुद्धादी ।

नातु निरंतरगहणं, अछिन्नभावे य ठायंति ॥

सू- सावगाण सद्धं नाऊण, विपुलं च विभवं नाऊण, कालं च दुब्भिकखाइयं, गिलाणभावं च, बालबुद्धाण य अप्पायणं च, एवमाइकजेण नाऊण निरंतरं गेण्हंति, जाव य तस्स दायस्स भावो न वोच्छिज्जति ताव दिज्जमाणं वारयंति ॥

ठवणकुलेसु गेण्हंताण इमा सामायारी-

[भा. १६५३] दब्बप्पमाण गणणा, कारित फोडित तहेव अद्धा य ।

संविग्ग एगठाणा, अणेगसाहसु पन्नरसा ॥

सू- “दब्बगणणापमाणे” वि दो वि दक्खणाणेति-

[भा. १६५४] असनादि दब्बमाणे, दसपुरिमितभत्तएगमुच्चारो ।

सो एगदिणं कप्पति, नेक्कंतियओ दरो इधरा ॥

सू- तेसु ठवणकुलेसु असणस्स आदिसद्दातो पान-खाइम-साइमस्स य परिमियापरिमियस्स दब्बस्स मानं साहुणा जाणियव्वं । गणणहारे जत्थ पारिमियं तत्थ दसण्हरद्धे एगभत्तडो उच्चरेसि एगदिणं साहुण कप्पति, बित्तियादिदिनेसु जइ गेण्हंति तो नेक्कंतितो होति तम्हा न कप्पति ॥

[भा. १६५५] अपरिमिते आरेण वि, दसण्ह उच्चरति एगभत्तडो ।

जं वंजणसमितिमपिडो, वेसणमादीसु वि तहेव ॥

सू- जत्थ पुण अपरिमियं रद्धति तत्थ आरेण वि दसण्हं नव - अद्ध-सत्तिमादियाण रद्धे एगभत्तडो उच्चरति, सो एगदिणं कप्पति, सो वि अतो परं नेक्कंतितो भवति । “खारिय-फोडिय” ति दारं । खारो लोणं छुब्मइ कडच्छुते घयं ताविज्जति, तत्थ जीरगादि छुब्भति, तेन जं धूवियं तं फोडियं भवति । व्यंजते ऽनेनेति व्यंजनं, तं च तीमण-माहुरगादि भन्नति । समिति मातलाहणगादि, पिडुं उडेरगादि, वेसणं कडुभंडं जीरयं हिंणपत्तसाणाति “तहेव” ति - जहा असनादियाण तहा एतेसिं परिमियापरिमिताण परिमाणं नायव्वं ॥

एवमुच्चारो य- “अद्ध” ति दारं-

[भा. १६५६] सति कालद्धं नातुं, कुले कुले तत्थ ताहे पविसंति ।

ओसक्कणादि दोसा, अलंभे बालादि-हानी य ॥

सू- सति विद्यमानं भोजनकालं कुले कुले क्रमेणोक्रमेण वा प्रविसंति, उस्सक्कणातिया य

दोसे परिहरति । अह अदेसकाले पविसंति तो उस्सक्कणातिथा दोसा । बालातिवाण य अलाभे हानी ॥

[भा. १६५७] एगो व होज्ज गच्छो, दोन्नि तिन्नि व ठवणा असंविग्गे ।

सोधी गिलाणमादी, असती दवादि एमेव ॥

सू- जत्थ एगो गच्छो तत्थ ठवणकुलेसु एसा सामायारी भणिया । जत्थ पुण दोन्नि तिन्नि वा गच्छा तत्थ ठवणकुलेसु कहं गहणं ? ते य दो तिन्नि वा गच्छा परोप्परं संभोतिया असंभोइया वा ॥ असंभोइएसु इमा विही-

[भा. १६५८] संविग्गमणुन्नाते, अतिति अथवा कुले विरिंचंति ।

अन्नाउंछुं च सह, एमेव य संजती-वग्गे ॥

सू- संविग्गा उज्जयविहारी, तेहिं वत्थव्वसंविग्गेहिं आगंतुगा संविग्गा अनुन्नाया ठवणाकुलेसु 'अतिति' प्रविशंतीत्यर्थः । वत्थव्वा साधू ठवणकुलवज्जेसु गुरुमाइयाण अप्पणो य भत्तमुप्पा-
एति । अह दो वि असहू ताहे दोसु गच्छेसु अद्धद्धे कुले विरिंचंति, तिसु तिभागेण एवं चउसु चउभागेण, आगंतुगा वा साधू अन्नायउंछं हिंडंतु । जो अन्नसंभोतिएसु संजतेसु विधी, संजतीसु संभोइयासंभोइयासु सो चेव विधी ॥

[भा. १६५९] असति वसधीए वीसुं रातीणिय वसधि भोयणागम्मं ।

असहू अपरिणता वा ताहे वीसुं सहू वितरे ॥

सू- असतीए वसधीए वीसुं पृथक् स्थिता । तत्थ आगंतुगो वत्थव्वगो वा जो रातिणिओ तस्स वसहीए आगंतुं भुंजति । अह एगम्मि गच्छे असहू गिलाणा वा असहू अपरिणता वा सेहा, ताहे तेसु वीसुं पृथक् ठिएसु असहूण पढमालीयं वितरंति, पच्छा सव्वे गंतुं रातिनीय वसहिं एगओ भुंजंति । अह दोसु विं गच्छेसु असहू अपरिणता वा, ताहे को यि परोप्परं असहूण पढमालियं अनुजाणंति, पच्छा सव्वे एगतो भुंजंति । अह एक्कसिं दोसु वा गच्छेसु असहू सव्वहा चेव भुत्ता, ताहे सेसा रातिणियवसहीए गंतुं एगतओ भुंजंति ॥ अह संभोतिया वसहिं अभावे मंडलिभूमि - अभावे वा गिलाणातिकारणेसु वा एगतो न भुंजंति । ताहे इमो विधी -

[भा. १६६१] तिण्हं एगेण समं, भत्तद्धं अप्पणो अवहं तु ।

पच्छा इतरेण समं, आगमणे विरेगो सो चेव ॥

सू- आयरिओ एगो वत्थव्वो, दो आगंतुगा, ताण दोण्ह जो रातिनितो तस्स संघाडगे अप्पणो भत्तद्धस्स अवहं गेण्हंति, आगंतुवितियसंघाडगे विअप्पणो भत्तद्धस्स अवहं चेव गेण्हंति, रातिणिएण समानं अवहं भोच्चा इतरेण वि अवहं भुंजति । दो वि संविग्गिता अप्पणो य भत्तद्धो पुन्नो भवति । "आगमने" ति जति तिमादिवा आगच्छंति तो विभजनं विरेगो, सो चेव कायव्वो, जहा दोसु तहा तिसु चउमादिएसु य ॥

इयानि "असंविग्गे सोही गिलाणमादि" अस्य व्याख्या - असंविग्गा साहू जत्थ खेत्ते वसंति तत्थ जे सेज्जातरादि ठवणकुला अन्नतो अलब्धंते तेसु कुलेसु पविसिउं "सोहि" ति सुद्धं जं भत्तपाणं तं गिलाणातिआण गेण्हेज्जा ।

[भा. १६६२] अतरंतस्स तु जोग्गासती य इतरेहि भाविते विसिउं ।

अन्नमहानसु वक्खड, भुंजति जं वा सयं सन्नी ॥

घू- असंविग्गभाविएसु कुलेसु पविसंताण रग्गमाइण दोसा तद्धा नो पवित्तेसा । अत्तरंतो गिलाणो, तस्स जोग्गा असतीते “इतरे” ति पासत्थ-भाविता तेसु पविसिउं जम्भि महानसे ते पासत्था भिक्कं गेण्हंति तत्थ न गेण्हंति, अन्नमहाणसे गेण्हंति । जं वा सन्निमातियाण विधोवक्खडं ततो गेण्हंति, अन्नतो वा जं पहेणगाति आयातं तं गेण्हति ॥

“असती य दवाति तमेव” ति अस्य व्याख्या - असति अन्नतो दवस्स संविग्ग - भावित - ठवणकुलेसु दवं जयणाए गेण्हंति । आदिसद्दातो असंविग्गभावित-ठवणकुलेसु दवं गेण्हंति । आदिसद्दातो असंविग्गभावियठवणाकुलेसु वि ।

[भा. १६६३] असती एव दवस्स तु, परिसित्ति-कंजि-गुल-दवादीणि ।

अत्तद्धिताणि गेण्हति, सव्वालंभे व मीसाई ॥

घू- असति अन्नतो अन्नायउंछे दव्वस्स संविग्गेतरभावियकुले दवं गेण्हेज्जा, तं च “परिसित्ति” - नाम उण्होदगेण दहिमइग्गा निच्चं गालिज्जंति तं परिसित्तगपाणगं भन्नति । कंजिगं पसिद्धं । गुलो जीए कवल्लीए कहिज्जति तत्थ जं पाणियं कयं तत्तमतत्तं वा तं गुलपाणियं भन्नति । तो ते गिहत्थेहिं अत्तद्धिताणि गेण्हंति । सव्वहा फासुगस्स अलाभे सचित्तमीसं पि गेण्हंति ॥

[भा. १६६४] पाण्डा व पविट्ठो, असुद्धमाहारछंदितो गेण्हे ।

अद्धाणादिमसंधरे, जतितुं एमेव जदसुद्धं ॥

घू- संविग्गेतरभावितेसु कुलेसु पाण्डा पविट्ठो - सेसं कंठं । अद्धानस्स वा आदीए मज्झे वा उत्तिन्नो वा असंधरंतो पणगातिजयणाए जतिउं पच्छा जं असुद्धं तं पि गेण्हंति ॥

[भा. १६६५] वितियपदमणाभोगे, गेलन्नऽद्धाण-संजम-भए वा ।

सत्थवसए व अवसे, परव्वसे वा वि नो पुच्छा ॥

घू- अवसो छित्तचित्तादि, रहायदुड्ढे, रायपुरिसवसगो परव्वसो, एवमादिएहिं कारणेहिं न पुच्छेज्जा वि, अपुच्छंतो य सुद्धो ॥

मू. (२१८) जे भिक्खू निग्गंधीणं उवस्सयंसि अविधीए अनुप्पविसइ अनुप्पविसंतं वा सातिज्जति ॥

घू- निग्गय.गंधी निग्गंधी । उवस्सओ वसही । तं जो अविधीए पविसति तस्स मासलहुं, आणातिता दोस भवंति । इदानीं निजुत्ती-

[भा. १६६६] निक्कारणमविधीए, निक्कारणतो तहेव य विधीए ।

कारणतो अविधीए, कारणतो चेव य विधीए ॥

घू- पवेसे चउरो भंगा भवंति - पढमं - निक्कारणे अविधीए, धित्तिए - निक्कारणे विधीए । तइए - कारणे अविधीए, चउत्थे - कारणे विधीए ॥

[भा. १६६७] आदिभयणाण तिण्हं, अन्नतरीए तु संजतीसेज्जं ।

जे भिक्खू पविसेज्जा, सो पावति आणमादीणि ॥

घू- तिन्निआदिमा भंगा आदिभयणा भन्नति । एतेसिं तिण्हं भंगाणं अन्नतरेण जो संजतिवसहिं

पविसति तस्स आणातिता दोसा ॥ पढमभंगो वक्खाणिञ्जति-

[भा. १६६८] निक्कारणम्मि गुरुगा, तीसु वि ठाणेषु मासियं गुरुगं ।

लहुगा य वारमूले, अतिगतिमित्ते गुरु पुच्छा ॥

सू- जात निक्कारणे संजतिवसहिं जाति तो चउगुरुं, अविधीए पविसंतस्स तीसु वि ठाणेषु मासियं गुरुगं । इमे तिन्नि ठाणा - अग्गद्वारे, मज्झे, आसन्ने । एतेसु तीसु वि निसीहियं अकरंतस्स तिन्नि मासगुरुगा भवन्ति । जइ मूलदारसमीवे बहिया ठार्यति तो चउलहुं अंतो पविसइ तो चउगुरुं ॥ चोयगो पुच्छति -

[भा. १६६९] पाणातिपातमादी, असेवतो केण होति गुरुगा तु ।

कीस च बाहिं लहुगा, अंतो गुरु चोदग ! सुणेहि ॥

सू- पाणातिवातं अकरंतस्स केन कारणेण चउगुरुं पच्छित्तं भवति ? कीस वा बहिद्वारेमूले चउलहुं ? कीस वा अंतो अतिगयस्स चउगुरुं ? आयरिओ भणति - हे चोदग ! सुणेहि कारणं ॥ १६६९ ॥

[भा. १६७०] वीसत्था य गिलाणा, खमिय वियारे य भिक्ख सज्झाए ।

पाली य होति भेदो, अत्ताणपरे तदुभए य ॥

सू- वीसत्थ ति दारं -

[भा. १६७१] कायी सहवीसत्था, दर-जमिय अवाउडा य पयलादी ।

अतिगतमेत्ते तहियं, संकितपवलाइया थद्धा ॥

सू- काति संजती वसहीए अंतो आयसुहेण अवंगुयसरीरा सुहवीसत्था अच्छति, अद्धभुत्ता वा अंतो वसहीएष दरनिवत्था अवाउडा निसन्ना वा निवन्ना वा निदायति, एवं तासु संजतीसु तम्मि संजते अतिगते पविडे काति संकिता “अहमणेण अवाउडा दिट्ठ” ति पचलाइया नश्यति, सहसा पविडे संखोहातो थद्धगत्ता भवति ॥ “पवलातिय” ति अस्य व्याख्या

[भा. १६७२] वीरल्लसउणि वित्तासियं जधा सउणि-वंदयं वुन्नं ।

वच्चति निरावयक्खं, दिसि विदिसाओ विभज्जंतं ॥

सू- वीरल्लग-सउणो उल्लगजाति, तेन वित्तासिता सउणो कवोतगाति, तेसि वंदी वुन्नं भयुद्धिन्नासण खुभियं वच्चति । अवेक्खा नाम अवलंभणा अन्नोन्नेसु पुत्तभंडातिसु, सा निग्गता जस्स तं निरवेक्खं भन्नति । दिसाश्च विदिसा दिसोदिसं विभज्जंतं अपूरयमाणं ॥

एतस्स दिट्ठंतस्स इमोवसंहारो-

[भा. १६७३] तम्मि य अतिगतमेत्ते, वित्त्य उ तहेव जह समणी ।

गिण्हंति य संघाडिं, रयहरणे या वि मग्गंति ॥

सू- तम्मि संजते पविडे विविधं त्रस्ता वित्रस्ता जहा ताओ सउणीओ ताओ वि संजतीओ, अन्ना अवाउयगत्ता तुरियं तुरियं पाउणति मग्गति च, अन्नाओ तुरियं रओहरणं मग्गंति, अवि सद्दाओ संममेण रओहरणं मोत्तुं नद्धा पच्छा मग्गंति ॥ इमे दोसा-

[भा. १६७४] उक्कायाण विराधण, आवडनं विसमखाणुए विलिता ।

थद्धा य पेच्छित्तुं भाव-भेदो दोसा तु वीसत्थे ॥

घू- कुंभकारसालातिसु निरवेक्खा नासंती छक्काये विराहेज्ज, आवडणं पक्खलणं हेट्ठोवरिं वा अफिडणं, विसमे वा पडति, खाणुए वा दुक्खविज्जति, अवाउडा वा विलिता विलक्खीभूता उब्बंघणादि करेज्ज, थल्लं वा अवाउडं पेच्छिऊण बहुअणमज्झे भावभेदो भवेज्जा, एगागिणीं वा एकं देज्जं । एते दोसा वीसत्थाए भवंति ।

इदानीं “गिलाणे” ति दारं-

[भा. १६७५] कालातिक्रमदाने, गाढतरं होज्ज नेव पउणेज्ज ।

तल्लोप्पेण निरोधो, मुच्छा मरणं च असमाही ॥

घू- संजयसंखोभेणं गिलाणी न भुंजति, भिक्खाए वा गिलाणीनिमित्तं न वच्चति, एवं अतिक्रंतकाले दानेन गाढतरं गेलन्नं हवेज्ज, न वा पउणेज्ज । अहवा-संजयसंखोभेण काइयं सन्नं वा चायकम्मस्स वा निरीहं करेज्ज, तत्थ गाढतरं गेलन्नं हवेज्ज, मुच्छा वा से हवेज्ज, निरोहेण वा मरेज्ज, असमाधाणं वा से हवेज्ज । एत्थ परितावणादिनिष्फन्नं सव्वं पायच्छित्तं दट्ठव्वं ।

इदानीं “खमगं” ति दारं-

[भा. १६७६] पारणग-पड्डिता आणितं च अविगडित ऽदंसितं न भुंजे ।

अधियत्तमंतराए, परितावमसम्भवयणे य ॥

घू- खमिगा पारणगट्ठा पड्डिया, जेड्डऽओ आगओ ति नियत्तति, दारमूले वा सन्निविट्ठो उवरिं न गच्छामि ति नियत्तति, पवत्तिणी वा तस्स समीवे निविट्ठा, खमिगाए वा पारणगमाणियं अविगडियं अनालोइयं अदंसितं च न भुंजति, पवत्तिणीओ दिक्खतीओ अच्छति, खमियाए अधियत्तं अंतरायदोसा य, खमिगा परिताविज्जति, असम्भवयणं वा भणेज्ज, किं चि न किंचि ? कीलग अओ एस उवट्ठिये ति ।

इदानीं “वियारे” ति दारं-

[भा. १६७७] नोल्लेऊण न सक्का, वियारभूमी य नत्थि से अंतो ।

संते वा न पवत्तति, निच्छुभण विनस गरहा य ॥

घू- नोल्लणं संघट्टणं ताणं अंतो वियारभूमी नत्थि, संक्काए वा कस्सति न पवत्तति, सेज्जायरएण अणणुन्नाय जति वोसरति तो निच्छुमेज्जा, दिया राओ वा निच्छूढा अवसहिया विणासं पविज्ज, गरहणं च पावति । दारं ॥

इदानीं “भक्ख” ति दारं-

[भा. १६७८] सति कालफेडणे एसणादि पेलेमपेल्लणे हानी ।

संकादभावितेसु य, कुलेसु दोसा चरंतीणं ॥

घू- ताओ य भिक्खं पड्डिता, सोय आगतो, तस्स दक्खिन्नेणं ताव ठिता जाव सति कालो फिटितो, ततो अवेलाए एसणं पेलेज्जा, तन्निष्फन्नं । अपेच्छतीणं अप्पणो हणी, तत्थ परितावणादि निष्फन्नं, अमाविय-कुलेसु य अकाले चरंतीओ मेहुणट्ठे संकिज्जति ।

इदानीं “सज्झाय” ति दारं-

[भा. १६७९] सज्झाए वाघाओ, विहारभूमिं व पड्डियनियत्ता ।

अकरण नासारोवण, सुत्तत्थ विना य जे दोसा ॥

घू- जेड्डो आघतो ति न पदंति, वाघातो वसहीए वा असज्झायं, सज्झायभूमीए पड्डिताणं तं दड्डुं नियत्ताण सज्झायवाघातो । “अकरणे” ति सुत्तपोरिसिं न करेति मासलहुं, अत्थपोरिसिं न करेति मासगुरुं, सुत्तं नासेति ॥ अत्थं नासेति ॥ सुत्तत्थेहिं य नड्डेहिं कहं चरणविसुद्धी । दारं ॥

इदानीं पालियभेद” ति दारं-

[भा. १६८०] संजम-महातलागस्स, नाण-वेरग-सुपरिपुन्नस्स ।

सुद्धपरिणामजुतो, तस्स तु अनतिकमो पाली ॥

घू- संजम-महातलागस्स अनइकमपालिए भेदो भवति, वसहि-पालिए वा भेदो भवति ॥

[भा. १६८१] संजमअभिमुहस्स वि, विसुद्ध-परिणाम-भाव-जुत्तस्स ।

विकहाति-समुप्पन्नो, तस्स तु भेदो मुणेतव्वो ॥

[भा. १६८२] अहवा पालयतीति, उवस्सयं तेन होति सा पाली ।

तीसे जायति भेदो, अप्पाण-परोभय-समुत्थओ ॥

[भा. १६८३] मोह-तिगिच्छा खमणं करेमि अहमवि य बोहि-पुच्छा य ।

मरणं वा अचियत्ता, अहमवि एमेव संबंधो ॥

सो गतो जाव एक्का वसहि-पाली अच्छति । तेन पुच्छिता किं न गतासि भिक्खाए ? सा भन्ति - अज्झ ! खमणं मे । सो भणति - किं निमित्तं ? सा भणति - मोह - तिगिच्छं करेमि । ताए वि सो पुच्छिओ भणाति - अहं पि मोह - तिगिच्छं करेमि । कहं बोधि ति - लद्धआ ? परोप्परं पुच्छति । तेन पुच्छिता - कहं सि पव्वइया ? सा भणति - भत्तारमरणेण तस्स वा अचियत्त नि तेन पव्वतिता । ताए सो पुच्छितो भणति - अहं पि एमेव ति । एवं भिन्नकह - सब्भावकहणेहिं परोप्परं भाव - संबंधो हवेज्ज ॥ “बोहि-पुच्छाए” ति अस्य व्याख्या-

[भा. १६८४] ओमाणस्स व दोसा, तस्स व मरणेण सगुणो आसि ।

महतारिय-पभावेण य, लद्धा मे संजमे बोधी ॥

घू- ओमाणं ससवत्तियं । अहवा - ससावत्ते वि मं ओमं पासती, तेन दोसेण पव्वइया । सो मे भत्ता सगुणो नेहपरो आसि, तस्स मरणेण पव्वइया । महयारिया मे नेहपरा धम्मवक्खाणं करेति तेन मे बोधी लद्धा ॥ किं चान्यत्-

[भा. १६८५] पंडुइया मि घरासे, तेन हतासेन तो ठिता धम्मे ।

सिद्धं दानि रहस्सं, न कहिज्जति जं अणत्तस्स ॥

घू- घरवासे वाकारलोपाओ घरासे, घरे वा आसा घरासा, तम्मि घरासे पंडुइया भंसिया । “तेणं” ति भत्तारेण, हता आसा जस्सा सा हतासा सिद्धं कहियं । इदानीं रहस्सं नाम गुज्झं, अणत्तो अनासः, तुमं पुण ममात्तो, तेन ते सव्वं कहियं ॥ किं चान्यत्-

[भा. १६८६] रिक्खस्स वा वि दोसो, अलक्खमो सो अभागधेज्जो वा ।

न य निग्गुणामि अज्जो ! अवस्स तुब्बो वि नाहित्थ ॥

घू- रिक्खं नाम नक्खत्तं । नूनं विवाहदिने विवक्करादि-दोसो नक्खत्तस्स आसि, तेन सो भमो

वरि नित्तण्हो निरणेहो आसि । अलक्खणो वा सो अभाग्यानि अपुण्याणि तानि जो घरेति सो अभागघेयो, न याहं निग्गुणा, तहा वि मम सो नित्तण्हो, एतेहिं दोसेहिं “अज्जो” ति आमंतणे । अहवा - किं निउत्ताए सराहिज्जति ? तुम्हे वि आहिह । “अवस्स” ति निउत्तरणत्थे सदेहत्थे वा ॥

ताए पुच्छिओ सो वि दुद्धरो इमं भणति -

[भा. १६८७] इड्ढ-कलत्त-विओगे, अन्नम्मि य तारिसे अविज्जंते ।

महत्तरय-पभावेण य, अहमवि एमेव संबंधो ॥

सू- इड्ढं पियं धनं कलं यस्मात् सर्वं अत्ते गृण्हाति तस्मात् कलत्तं, सा य भारिया, तस्स वियोगे । अन्नं च तारिसं नत्थि । महत्तरो य मे नेहपरो, तेन अहमवि पव्वइतो । “एमेव” ति जहा तीए अप्पणो सानुरागं घरितं अक्खियं तं एमेव सो कहेति, एवं तेसिं परोप्परसंबंधो भवति ॥

किं घान्यत्-

[भा. १६८८] किं पेच्छह ? सारिच्छं, मोहं मे नेति मज्झवि तहेव ।

उच्छंग-गता व मया, इधरा न वि पत्तियंतो मि ॥

सू- सो तं निद्धाए दिड्ढीए जोएति ताए भन्नति - किं पेच्छसि ? सो भणाति - सारिच्छं, तुमं मम भारियाते हसिय - जंपिएण लडहत्तणेण य सव्वहा । सारिच्छं । तुज्झ दंसणं मोहं मे नेति, मोहं करेति । अहवा - मोहं नेति उप्पादयति, नज्जति सा चेव ति । सा भणाति - जहाऽहं तुज्झे मोहं करेमि, तहा मज्झवि तहेव तुमं करेसि ? केवलं सा मम उच्छंगे मया, इहर ति-जति सा परोक्खातो मरंति तो देवाण वि न पत्तियंतो जहा तुमं सा न भवति ति ॥

[भा. १६८९] इति संदंसण-संभासणेहिं भिन्नकथं-विरह जोगेहिं ।

सेज्जातरादि-पासण, वोच्छेद दुदिड्ढधम्मो ति ॥

सू- “इति” एवार्थे, परोप्परं दंसणेण संभासणेण य एयाहिं य भिन्नकहाहिं विरहो, एतं तत्थ जोगेहिं चरित्तभेदो भवति । सेज्जातरो अन्नो वा कोति पासेज्ज, संकातीता दोसा । तस्स वा साहुस्स अन्नस्स वा वसहीए अन्नदव्वस्स वा वोच्छेदं करेज्ज । “दुदिड्ढधम्मो” ति विपरिणामिज्ज ।

[भा. १६९०] लिंगेण लिंगिणीए, संपत्ती जो नियच्छती मूढो ।

निरयाउयं निबंधति, आसायण दीहसंसारी ॥

सू- अहवा - तत्थ गतो इमे भावे करेज्जा-

[भा. १६९१] पयला-निद-तुयट्ठे, अच्छिदिड्ढम्मि चमढणे मूलं ।

पासवणे सचित्ते, संका बुच्छम्मि उट्ठाहो ॥

[भा. १६९२] पयला-निद-तुयट्ठे, अच्छि अदिड्ढम्मि चउलहु होंति ।

सेसेसु वि चउगुरुगा, पासवणे मासियं गुरुगं ॥

सू- निसन्नो पयलाति ति - जग्गो सुत्तो १ निसन्नो चेव निद्वायि २ सुत्तो सुत्तो तुयट्ठेति ३ संधारेतुं निवन्नो अक्खि चमढेति ४ एतेसु पयलादिएसु परेण अदिड्ढे चउलहुं पच्छित्तं । “सेसेसु वि” ति परेण एएसु चेव दिड्ढे एक्केके संकाए चउगुरुगं चेव । निस्संकिंते मूलं । जति संजतीणं फलिहंतोग्गहे काइपभूमीवज्जे काइयं वोसिरति तो मासलहुं ॥

पयलत्तं दङ्गुण परो इमं चित्तेति -

[भा. १६९३] सज्झाएण नु खिन्नो, आओ अन्नेन जेण पयलाति ।

संकाए होति गुरुगा, मूलं पुण होति निस्संके ॥

धू- किं एस संजतो सज्झायजागरेण खिन्नो पयलाइ ? आउ” ति अहोश्चित् “अन्नेण” ति सागारियण्यसंगेण ? एवं संक-निस्संकाए, पच्छद्धं ॥ सिद्धसेणक्षमाश्रमणकृतागाहा-

[भा. १६९४] पयला निद तुयडे, अच्छिम्मदिट्ठम्मि चउगुरु होति ।

दिडे वि य संकाए, गुरुगा सेसेसु वि पदेसु ॥

धू- पुव्वद्धं गतार्थः । पयलायते परेण दिडे व य संकाए चउगुरुगा, निस्संकिंते मूलं, सेसेसु वि पएसु ति । निदाइसु संकाए चउगुरुगा, निस्संकिंए मूलं ॥

“पासवणे मालियं गुरुगं” ति अस्य व्याख्या-

[भा. १६९५] अन्नत्थ मोय गुरुगो, संजतिवोसिरणभूमिए गुरुगा ।

जोणोग्राहणबी, केई धाराए मूलं तु ॥

धू- मोयमिति काइयं । संजतीणं जा काइयभूमीत, ताए स जति वोसिरति तो चउगुरुगं । तत्थ य कयाइ कीवस्स अन्नस्स वा बीयणिसग्गो भवे, तं बीयं जति धाराहतं संजतीते जोणि पविसति तो संजयस्स मूलं ।

केइ आयरिया - याग्गं चेव लिक्खे मूलमिच्छन्ति । तर्हि हिंदिमे उद्धाहाती दोसा, जम्हा एते दोसा तम्हा नो निक्कारणे संजतिवसहिं गच्छे ॥

गतो पढमभंगो । इयाणि बितियभंगो-

[भा. १६९६] निक्कारणे विधीए वि, दोसा ते चेव जे भणितपुव्वं ।

वीसत्थपदं मोत्तुं, गेलन्नादी-उवरिमेसु ॥

धू- जो निक्कारणे संजतिवसतिं गच्छति, तिन्नि निसीहियाओ करंतो विधीए पविसति तस्स वि ते चेव दोसा, जे पुव्विं पढमभंगे भणिता । वीरल्लसउणिदिट्ठतेण जे वीसत्थदोसा भणिता, ते मोत्तूण गिलाणाइया उवरिमा सब्बे बितियभंगे वि संभवन्ति ॥

[भा. १६९७] निक्कारमे विधीए वि, तिट्ठाणे गुरुगो जेण पडिक्कुट्ठं ।

कारण-गमणे सुद्धो, नवरं अविधीए मास-तिगं ॥

धू- जो निक्कारणे संजतिवसतिं गच्छति तस्स तिट्ठाणे निसीहिकाविधिं पउजंतस्स वि मासगुरुगं भवति । कम्हा जम्हा ? पडिक्कुट्ठं गमणं । गतो बितियभंगो । इदानिं ततियभंगो - पच्छद्धं । कारणे जो गच्छति संजतिवसतिं सो सुद्धो । नवरं - तिट्ठाणे निसीहियं अकरंतस्स तिमासगुरुं भवति, दोसु ठाणेसु न करेति दोमामगुरुं, एगम्मि ठाणे अकरंतस्स एगमसगुरुं ॥

[भा. १६९८] कारणतो अविधीए, दोसा ते चेव भणितपुव्वं ।

कारणविधीए सुद्धो, पुच्छत्तं कारणं किं तु ॥

धू- कारणे गच्छति, अविधीए पविसतो दोसा ते चेव जे पुव्वं पढमभंगे वुत्ता वीसत्थाती ते सब्बे संभवन्ति । ततियभंगं अविधिकारो ति काउं । गतो ततियभंगो । इयाणि चउत्थभंगो - पच्छद्धं । कारणे गच्छइ तिट्ठाणे निसीहियाविधिं पउजंतो सुद्धो ।

सीसो पुच्छति - “करणं किं” ? तुसद्धो पादपूरणे ॥ आचार्याह-

[भा.१६९९] गम्मति कारणजाते, पाहुणए गणहरे महिहीए ।
पच्छादणा य सेहे, असहुस्स चउक्क भयणा तु ॥

सू-कारणजाए ति दारं । एयस्स इमाओ दो दारगाहाओ -

[भा.१७००] उवस्सए य संधारे, उवधी संघ-पाहुणे ।
सेहे ठवणुदेसे, अनुन्ना भंडणे गणे ॥

[भा.१७०१] अणपज्झ अगणि आऊ, वियारे पुत्त-संगमे ।
संलेहण वोसिरणे, वोसिडे निड्डिते तिहिं ॥

सू-उवस्सए संधारे ति दो दारा वक्खाणेंति-

[भा.१७०२] अज्जाणं पडिकुड्डं, वसधी-संधारगाण गहणं तु ।
ओभासित दातव्वा, वच्चेज्जा गणधरो तेणं ॥

सू-संजतीण वसहीए संधारगाण य सयं गहणं पडिसिद्धं । वसहिं ओभासिओ अक्खा वच्चति । संधारगाण य ओभट्टसमप्पियाणं दानट्ठा गच्छति गणधरो । संधारणे सयं विभयंतीओ मा अधि करिस्संति, तेन गणधरो गच्छति ॥

“उवहि” ति दारं-

[भा.१७०३] पडितं पम्हुड्डं वा, पलावितं वा हितं व उग्गमितं ।
उवधिं भाएउं जे, दाउं जे वा वि वच्चेज्जा ॥

सू-भिकखादि - प्रडंतीण पडिता उवही, सज्झायभूमीए वा पम्हुड्डा विस्सरिया, साणमाइ पलाविता, तेणगेहिं वा अवहरिता, सा साधूहिं लट्ठा, गुरुणं समप्पिया, अपुव्वा वा उवही उग्ग पडिय - पम्हुड्डादियाण भायणं, अपुव्वाए दाणं, एतेहिं कारणहिं गणधरो वच्चेज्जा ॥

इदानीं “संघपाहुण” ति दारं-

[भा.१७०४] ओहाणाभिमुहीणं, थिरिकरणं कातुमज्झियाणं तु ।
गच्छेज्जा पाहुणओ, संघकुल-थेर गण-थेरो ॥

सू-काओ य संजतीओ परिसहवाहिताओ संजमसारपरम्मुहीओ ओहाणाभिमुहीओ अच्छंति थिरीकरणट्ठा संघपाहुणं गच्छेज्ज । कुल-गण-संघ-थेरा संघपाहुणा भनंति । अन्नो वा थिरीकरणलाति गच्छेज्ज ॥

इदानीं “सेहे” ति दारं-

[भा.१७०५] अन्नत्य अप्पसत्था, होज्ज पसत्था व अज्झिओवसए ।
एतेण कारणेणं, गच्छेज्ज उवड्डवेउं जे ॥

सू-सेहस्स उवड्डावणाहेउं अज्झिओवस्सयं गच्छेज्ज ॥

इदानीं “ठवणे” ति दारं-

[भा.१७०६] ठवण-कुलाइ ठवेउं, तासिं ठविताणि वा निवेएउं ।
परिहरिउं ठविताणि व, ठवणाऽऽदियणं व बोत्तुं जे ॥

सू-सेज्जातर-मामगाइ ठवण-कुला भनंति । ते संजतिवसहीए गंतुं गाणं पुरतो ठवेति, स वसहीए वा ठिएण ठविया ताण गंतुं निवेएति, इमाणि वा ठवियाणि, मा पविसह ति निवारणट्ठा

गच्छति । ठविएसु वा वा इदानीं गहणं करेहि ति अनुन्नवणद्धा गच्छति ॥

इदानीं "उद्दे साणुन्" ति दो दार-

[भा. १७०७] वसधी य असज्झाए, गारव भय सह मंगले चेव ।

उद्देसादी काउं, वाएउं वा वि गच्छेज्जा ॥

धू- साधुवसहीए अज्झायं अपसत्था वा ताहे संजतिवसतिं गच्छति उद्देसाणुन्द्धा, गणधरा रायादि दिक्खितेहिं वा संजतिवसतिं गच्छतेहिं ताण लोगे गारवं भवति, पडिनीयाण वा भयं भवति । अहवा - आयरियो उद्देसाति करेति, सुहं गारवमएहिं सिग्घं अहिज्जति, आयरिएण वा उद्दिट्ठे सद्धा भवति, संजतीण वा वसहीए मंगलं तत्थ उद्दिसति, एतेहिं उद्दिसातिकारणेहिं गच्छति । पवत्तिणीए वा कालगयाए अन्ना वायंती य नत्थि ताहे गणधरो वायणद्धा गच्छति ॥

इदानीं "भंडणे" सा दार-

[भा. १७०८] उप्पन्ने अधिकरणे, विओसवेउं तहिं पसत्थं तु ।

अच्छंति खउरिताओ, संजमसारं ठवेतुं जे ॥

धू- संजतीणं उप्पन्ने अधिकरणे ताओ संजमसारं ठवेतु अच्छंति, खउरिता खरंदिता रोषेणेत्थयः, ताण य ओसवणं संजतिवसहीए पसत्थं, अतो संजतिवसहिं ओसवणद्धा गणधरो गच्छति ॥

इदानीं "गण" ति दार-

[भा. १७०९] जति कालगता गणिणी, नत्थि य अन्ना तु गणधरसमत्था ।

एतेण कारणेणं, गणचिंताए वि गच्छेज्जा ॥

धू- गणचिंताए गणधरो गच्छेज्ज ॥ इदानीं "अणपज्झ ति दार-

[भा. १७१०] अज्जं जक्खाइइं, खित्त-चित्तं व दित्त-चित्तं वा ।

उम्मातं पत्तं वा, काउं गच्छेज्ज अप्पज्झं ॥

धू- जक्खेण आदिद्धा गृहीता, ओमाणिया खित्त-चित्ता, हरिसेणं दित्त-चित्ता, अधिकतरप्रलापी मोहणियक्कम्मोदएण वा उम्मायं पत्ता वेदुम्भतेत्थयः । आयरिओ मंतेण वा तंतेण वा अप्पज्झं स्वस्थचित्तं काउकामो संजतिवसतिं गच्छेज्जा ॥

इदानीं "अगणि" ति दार-

[भा. १७११] जति अगणिणा तु दह्वा, वसती दज्झाति व डज्झिहिति व ति ।

नाऊण व सोऊण व, संठविउं जे वि वञ्जेज्जा ॥

धू- जति अगणिणा वसहीओ दह्वाओ, डज्झंति वा संपतिकाले, परो वा कहेंतो सुणाति दज्झति । अहवा - दज्झिस्सति, एवं सयं नाऊणं सोऊणं वा परसमीवाओ संठवणद्धा उज्झवणद्धा वा गच्छेज्ज ॥

इदानीं "आउ" ति दार-

[भा. १७१२] निदिपूरएण वसती, वुज्झति वूढा व वुज्झिहिति व ति ।

उदगभरितं व सोद्धा, उवघेतुं वा वि गच्छेज्जा ॥

धू- उदगभरिए उल्लंघणद्धा उवघेतुं उवग्गहकरणद्धा गच्छति ॥

इदानीं "वियार" ति दार-

[भा. १७१३] घोडेहि व धुतेहि व, आवाहिज्जति वियारभूमीए ।

जयणाए वारेउं, संठवणाए वि गच्छेज्जा ॥

घू- घोडा चडा, जूअकरादि - धुत्ता, तेहिं वसहीए पुरोहडे उवसग्गिजंति । अहवा - बाहिं
वियारभूमीए जइ उवसंगिजंति तो तेसिं जयणाए सानुणतं निवारणडा गच्छेज्ज संजतीणं
काइयसण्माभूमिसंठणडा गच्छेज्ज ॥

इदानीं “पुत्ते” ति दारं-

[भा. १७१४] पुत्तो पिया व भाया, भगिणी वा ताण होज्ज कालगया ।

अज्जाए दुक्खियाए, अनुसङ्घिं दाउ गच्छेज्जा ॥

घू- अनुसङ्घी उवदेसो, तं उवदेसं दाउकामा गच्छति ॥

[भा. १७१५] तेलुक्कदेवमहिता, तित्थकरा नीरया गया सिद्धिं ।

थेरा वि गता केयी, चरणगुणपभावया धीरा ॥

घू- तेलोक्के जे देवा तेहिं महिता पूजिता ते वि ताव कालगया, थेरा गौयमादी ते वि कालगया
किमं पुण अन्ने माणुसा ॥ तहा -

[भा. १७१६] बन्ही य सुंदरी या, अन्ना वि य जाओ लोगजेद्धाओ ।

ताओ वि य कालगया, किं पुण तेरुण्ड अज्जाओ ॥

[भा. १७१७] न हु होति सोयितव्वो, जो कालगतो दढो चरित्तमि ।

सो होइ सोयियव्वो, जो संजम - दुब्बलो विहरे ॥

[भा. १७१८] लद्धूण माणुसत्तं, संजमचरणं च दुल्लभं जीवा ।

आणाए पमाएत्ता, दोग्गति-भय-वह्गगा होंति ॥

घू- भगवतो आणं पमाएत्ता दोग्गतीओ भयं तस्स वह्गगा भवंति ॥

इदानीं “संगमे” ति दारं-

[भा. १७१९] पुत्तो पिया व भाया, अज्जाणं आगतो तहिं कोयि ।

घेतूण गणधरो तं, वच्चति तो संजती-वसधिं ॥

घू- चिरं पवसितो आतातो तं गणधरो घेतुं वचयति । इदणं “संलेहण” पच्छद्दं । “संलेहण”
परिकम्मकालो । “वोसिरण” ति-अनसनपच्चक्खाणकालो । “वोसङ्गे” ति-अनसनपच्चक्खातं ।
“निद्धिय” ति-कालगता । एतेसु कालेसु आयरियो अवससं गच्छति । “तिहि” ति-उवरुवरि
तिन्नि दिने सोगावणयणहेउं गच्छति ॥

[भा. १७२०] संलिहितं पि य तिविधं, वोसिरियव्वं च तिविह वोसङ्गं ।

कालगतं ति य सोद्धा, सरीरमहिमाए गच्छेज्जा ॥

घू- आहारो सरीरं उवकरणं च, आहारे निव्वीतियादिअप्पाहारो, सरीरस्स वि अवचयकारी,
उवकरणे वि अप्पोवकरणो, एवं चेव तिविधं वोसिरति, एवं चेव तिविधं वोसङ्गं । अहवा -
आहार - सरीर - कसाए य एयं तिगं, कालगयाए य जया सरीरं परिठविज्जति तया महिमा
कज्जति, कुकूहिगातिपवयणउद्धावणडा ॥

[भा. १७२१] जाधे वि य कालगता, ता वि य दोन्नि वा दिवसो ।

गच्छेज्ज संजतीणं, अनुसङ्घिं गणधरो दातुं ॥

घू- कालगताए उवरिं पयत्तिनिमादि दुत्थं जाणिय एकं दो तिन्नि वा दिने अनुसङ्घिपेदाणद्धं

गच्छति ॥ गम्पति कारणजाते" ति मूलारं गंत ।

इदानीं "पाहुणे" ति दार-

[भा. १७२२] अप्य-विति अप्य-ततिआ, पाहुणगा आगया सउवयारा ।

सेआतर-मामाते, पडिकुड्डेसिए पुच्छा ॥

चू- "सउवयारे" ति जे तिन्नि निसीहियाओ काउं पविट्ठा ते सउवयारा । अहवा - जेसिं आगवाणं उवचारो कीरइ ते सउवयारा, तेसु आगतेसु गणिणी जति धेरी तो अप्य - बीया निगच्छति । अह तरुणी तो अप्य - ततिया निगच्छति, पुरतो धेरी ठायति ॥

तेसिं पुण आगयाणं इमो उवयारो-

[भा. १७२३] आसंदग-कड्डमओ, भित्तिया वा पीढगं व छगणमयं ।

तक्खणलंभे असती, परिहारिय पेह ऽभोगऽन्ने ॥

चू- जति साधुस्स आगतेसु तक्खणादेव आसंदगो कड्डमओ अज्झुसिरो लब्धति, भिसिगा वा पीढगं वा छगणमयं ताहे पाडिहारियं न गेण्हंति, तक्खणलंभासतीए पाडिहारियं धेतुं ठवेति, पेहंति उभयसंज्झं, पेहंति ति - पडिलेहंति । "अभोगऽन्ने" ति अन्नो तं न कोति वि परिभुंज-ति । ते तत्थ सुहासणत्था ठिता निराबाधं सव्वं पुच्छंति ॥ पच्छद्धं - सेआतर - मामग - पडिकुड्डेसगा अभोज्जा उद्देसियं वा जेसु कुलेसु कज्जति ते कुले पुच्छति ॥

इमा पुच्छगदायंतगाणं विधी -

[भा. १७२४] बाहाए अंगुलीए व, लट्ठीय व उज्जुसंठितो संतो ।

न पुच्छेज्ज न दाइज्जा, पम्भवाता भवे तत्थ ॥

चू- एगा पएसिणी आयता अंगुली मन्नति । सेसं कंठं ॥

अविधीए दाइज्जंते इमे दोसा भवति -

[भा. १७२५] तेणेहि व अगणीण व, जीवितववरोवणं व पडिनीते ।

खरए खरिया सुण्हा, नट्टे वट्ठखुरे संका ॥

चू- बाहु-अंगुलि-लट्ठिमादिएहिं जं घरं दातियं तत्थ तेणेहि किं चि हडं, अगणिणा वा दहं, मत्सि व घरे वेरिणा को वि जीवितातो ववरोवितो, दुवक्खरगो वा नट्टो, दुवक्खरिया वा केण ति हडा, सुण्हा वा केणवि सह विटेण पलाता, वट्ठखुरो घोडओ तम्मि वा नट्टे साधू संकिज्जति । एताहिं दाहिति ति ताओ वा संकिज्जति । तम्हा नो अविधीए पुच्छे नो वा दाते । ते तत्थ अच्छंता नो हसंति, नो कंदप्पंति, न वा किं चि विसट्ठा राति कहं कहंति ॥ इमं कहंति-

[भा. १७२६] सेआतराण धम्मं, कहंति अज्जाण देति अनुसट्ठि ।

धम्मम्मि व कहितम्मी, सव्वे संवेगमावन्ना ॥

चू- उज्जुताण थिरीकरणत्थं, विसीयमाणेण उज्जमणद्धं, अज्जाण अनुसट्ठि देति । सट्ठा संजतीतो य सव्वे संवेगभागया, अप्पणो य निज्जरा भवति ॥

अहवा - पाहुणगदारस्स इमा अन्ना वक्खा-

[भा. १७२७] अन्नो वि य आएसो, पाहुणग अभासि दुल्लमा वसधी ।

तेनादि चिलिमिणिअंतर चातुस्साले वसेज्जा हिं ॥

चू- पुच्चावेसाओ इमो अन्नो आदेसो । "अभासित" ति कुडुकुडुविडादि तम्मि य गामे

तुल्लाभा वसही । अहवा - पञ्चतियविसये सो गामो, तत्थ तेनगाति-भया वसहिं न लब्धति ताहे संजतीओ वसहिं मग्गंति । जइ ताहिं पि न लब्धा तो बाहिं रुक्खमूलातिसु वसंतु । “तेन” ति जइ बाहिं सावय - तेनातिएहिं पच्चवाया भवेज्ज ताहे संजतीवसहीए चिलिमिलि अंतरिया चाउस्साले घरे वसेज्जा । हिं पायपूरणे ॥ पच्छिमा चिलिमिणी । जतो भन्नति-

[भा. १७२८] कुहंतुरिया असती, कडओ पोत्ती व अंतरे थेरा ।

ते संतरिता खुड्डा, समणीण वि मग्गणा एवं ॥

सू- अन्नवसहीते अभावे संजता संजतीओ य एक्कधरे वसंता कुहंतुरिया वसंति, पिहदुवारे असति कुहस्स कडओ अंतरे दिज्जति, असति कडगस्स ताहे “पोत्ति” ति चिलिमिणि ति वुत्तं भवति, पोत्तीएतेण पत्ति-अभावे वा जओ दढकुहं ततो तरुणीओ संजतीओ ठविज्जंति, ताहे मज्झिमा, ताहे थेरी, खुड्डी य । जतो संजतीतो, ततो अंतरे थेरा खुड्डा मज्झिमा तरुणा य । समणीण एस चेव मग्गणा । नवरं - सरिसवयं वझेज्जा ॥ एसा पुण कुहधरे विधी-

[भा. १७२९] अन्नाते तुसिणीता, नाते सहं करेति सज्झायं ।

अच्चुव्याता व सुते, अच्छंति व अन्नहिं दिवसं ॥

सू- जति अन्नाया जणेण ठिता तो राओ तुसिणीआ अच्छंति अह नाया तो सहसज्झायं करेति, अतीव उव्वाय अच्चुव्याता श्रान्ता इत्यर्थः । अच्चुव्याता वा सुवंति, न परोप्परं संजया संजतीओ य उल्लवेति । एवं राओ जयणा एसा वुत्ता । कारणओ एगं दो तिन्नि वा दिने अच्छंता दिवसतो अन्नत्थ उज्जाणादिसु अच्छंति ॥

[भा. १७३०] समणी जने पविट्ठे, नीसंतु उल्लाव ऽकारणे गुरुणा ।

पयला-निह-तुयट्ठे, अच्छिचमढणे गिही मूलं ॥

सू- गिहिजणेषु अप्पणो सयणीयधरेसु पविट्ठेसु ताए निसंतवेलाए जति समणी संजतेन समं उल्लावं करेति तो चउगुरुं पच्छित्तं । अहवा - समणीजने समणजने य पविट्ठे जइ एगा अनेगाओ वा एगेहिं वा अनेगेहिं वा संजतेहिं समाणं निसंतवेलाए अंतो बहिं वा उल्लावं करेति चउगुरु ते । दिवसतो अच्छंता जति पयला निह तुयट्ठे अच्छि चमढणे चउगुरुं । गिहिदिट्ठे संकिते चउगुरुअं चेव । गिहिदिट्ठे निस्संकिते मूलं । मत्तएसु वा काउं बाहिं परिट्ठवेति, एवं जयंति । जति संजतिवसहिं संजता अदिट्ठा पविट्ठा तो अदिट्ठा एव निति निग्गच्छंति । अह दिट्ठा पविट्ठा तो दिट्ठा वा अदिट्ठा वा निति एस भयणा ॥

[भा. १७३१] तत्थ ऽन्नत्थ व दिवसं, अच्छंता परिहरंति निदाती ।

जतणाए व सुवंति, उभयं पि व मग्गते वसथिं ॥

सू- संजति-वसधीए राओ वसिता दिवसतो तत्थ वा संजतिवसधीए अच्छंति अन्नत्थ वा उज्जाणादिसु, पयलाणिद्वादिपए परिहरंति, जवणियंतरिया वा जयणाए सुवंति, जहा सागारिगो न पेच्छति । जति ते पाहुणगा तत्थ किं चि कालं कारणेण अच्छिउकामा तो उभयं साहुसाहुणीओ य अन्नवसहिं मग्गंति तत्थ ते साहु ठायंति ॥

इदानीं “गणधरे” ति दारं-

[भा. १७३२] उच्चारं पासवणं, अन्नत्थ व मत्तएसु व जतंति ।

अदिह-पविह वा, दिह निंतेहरा भइतं ॥

धू- उद्याराती न संजतिकायभूमीए करेति, अन्नत्थ करेति ॥

[भा. १७३३] मुच्छ विसूतिआ, सहसा उल्लेख मरणं वा ।

जति आगाढं अज्जाण होति गमणं गणधरस्स ॥

धू- पितादिणा मुच्छा, अतिभुत्ते वा विसूतिआ, पित्तेण वा डाहो अग्निणा वा, डाहजरो वा, मरणं वा, "सहस" ति अकम्हा जति आगाढं एरिसं अज्जाण होज ताहे दिवसतो रातीए वा गणहरस्स गमनं भवे ॥

[भा. १७३४] अथवा - पडिनीय-मेघ-सावत-गय-महिसा-तेन-साणमादीसु ।

आसन्ने उवसग्गे, कप्पति गमणं गणहरस्स ॥

धू- एतेहिं पडिनीयातिएहिं जता उवसग्गिअंति आसन्ने वसहीए ठिता तथा गणहरस्स अन्नस्स वा कप्पति तन्निवारणद्धा गंतुं । अथवा - "आसन्ने" ति आसन्नो उवसग्गो, एते काले भविस्सति न ताव भवति, तं निवारणद्धा गच्छति ॥

इदानीं "महिद्धि" ति दारं-

[भा. १७३५] रायाऽमच्चे सेट्ठी, पुरोहिते सत्यवाह पुत्ते य ।

गामउडे, रट्टउडे, जे य गणधरे महिद्धीए ॥

धू- जो राया पव्वइओ, अमच्चो मंत्री, अट्टारसण्ह पगतीणं जो महत्तरो सेट्ठी, सपुरजणवयस्स रन्नो जो होमजावादिहिं असिवादी पसमेति सो पुरोहितो, जो वाणिओ रातीहिं अब्भुणुन्नातो सत्थं वाहेति सो सत्यवाहो, तस्स पुत्तो सत्यवाहपुत्तो । अहवा - राया रायपुत्तो वा एवं सब्बेसु । गामउडो गाममहत्तरो, रट्टउडो रट्टमहत्तरो । जो अ गणहरो रायादिवल्लभो विज्जातिसयसंपन्नो महिद्धिओ । एते रायातीता साहू सब्बे संजतिवसहिं गच्छंति ॥ इमो गुणो -

[भा. १७३६] अज्जाण तेयजणणं, दुज्जण-सचक्कारता य गोरवता ।

तम्हा समणुन्नातं, गणधर-गमणं महिद्धीए ॥

धू- तेयो उज्जो जणणं करणं, तेजकरणमित्थर्यः । पडिनीयापि दुज्जणो सचक्कारा य सासंका भवंति, न किंचित् प्रत्यनीकं कुर्वन्तीत्यर्थः । लोके य अज्जाओ गोरवियाओ भवंति, तम्हा गणहरस्स महिद्धियाण य गमणं अनुन्नातं ॥

ते य रायादि-दिक्खिते वसहिमागते दट्ठं इमं चिंतेति-

[भा. १७३७] संतविभवा जति तव, करेति विप्पजहितूण इट्ठीओ ।

सीयंतथिरीकरणं, तित्थ-विवट्ठी य वन्नो य ॥

धू- संतं विद्यमानं, विभवो सचित्ताचित्तादि दव्वसंपया, जति ताए छट्ठिऊण तवं करेति किं अन्हे असंते विभवे पत्थेमाणीओ वि सीतामो, एवं ताओ थिरीकता भवंति, नंदिसेनशिष्यवत् । एवं थिरीकरणे कज्जमाणे तित्थवुट्ठी कता भवति । तित्थवट्ठीए य पवयणस्स वन्नो जसो पभावितो भवति ॥

इदानीं "पच्छादणा य सेहे" ति दारं - के यी रायपुत्ता समत्तलद्धबुद्धी निक्खंता तेसिं पिता-

[भा. १७३८] वीसुं भूओ राया, लक्खणजुत्तो न विज्झइ कुमारो ।

पडिनीएहि य कहिते, आहावंती दवदवस्स ॥

चू- सरीराओ वा जीवो, जीवाओ वा सरीरं वीसुं पृथग्भूतं राजा मृत इत्यर्थः । अमच्चादिया राजारिहं कुमारधीणांत “इमो रज्जारिहो” त्ति, जे उत्तमा रज्जारिहा ते निक्खंता, ततो पडिनीएहिं कहियं ते विहरमाणा इहेव अमुगुज्जाणे संपत्ता, ततो अमच्चातीया निरुत्तं जाणिऊण रायहत्थि रायस्स छत्तं चामरं पाउया खगं एवमाति रायारिहं घेतुं आधाविउमारद्धा । कहं ? “दुत्तं दुत्तं” शीघ्रमित्यर्थः ॥ ते पुण इमेण कारणेण ते पडिनीया कहेंति-

[भा. १७३९] अति सिं जणम्मि वन्नो, य संगती इट्ठिमंतपूया य ।

रायसुयदिविज्जतेणं, तित्थविद्वही य लद्धी य ॥

चू- अतीव एतेसिं जने लोगे जसो, इमेण रायपव्वइएण राइणो संगतिं करिस्संति, इट्ठिमंता य अमच्चादिता एयप्पभावेण पूएस्संति, राया एत्थ पव्वयति, अन्ने वि अमच्चातीया पव्वयंति, एवं तित्थविद्वही । तप्पभावेण वत्थअसणादिएहिं य लद्धी । उन्निक्खतेण य एते वन्नाइया न भविस्संति त्ति पडिणीया कहयंति ॥ ते य आयरियसमीवे तिन्नि रायपुत्ता -

[भा. १७४०] दइण य राइहीं, परीसहपराजितो तहिं कोयि ।

आमुच्छति आयरिए, सम्मत्ते अप्पमात्तो हु ॥

चू- तं रज्जारिद्धिं एज्जमाणिं पासिय एगो परीसहपराजि आयरियं आपुच्छति - अहं असत्तो पव्वज्जं काउं । आयरिएण वत्तव्वं “सम्मत्ते अप्पमात्तो कायव्वो, चेत्तिय-साहूण य पूयापरेण भवियव्वं” ॥

वित्तिओ आयरिएण भणिओ - अज्जो ! अमच्चातिया आगच्छंति उन्निक्खावणहेउं, तो तुमं ओसराहि किं वा कीरउ ?

[भा. १७४१] किं काहिं ति ममेते, पडलगगतणं व मे जढा इही ।

को वाऽनिद्वफलेहिं, चलेहिं विभवेहि रज्जेज्जा ॥

चू- किं अमच्चाति म काहिंति, जहा पडे लगं तणं विधुव्वति एवं मए वि इही विधूता, मा तुब्भे बीहेह, रज्जस्स विसयाण भुत्ताण फलं नरओ, चला अधुवा, तेसु को रागं करेज्ज ? उत्तरमहुरवणिजवत् । वित्तितो धित्तिधणियबद्धकच्छो पागडो चेव सव्वे उवसग्गे जिणित्ता संजमं करेति ॥ तं रज्जारिद्धिं एज्जमाणिं दइं सोउं वा -

[भा. १७४२] तत्तिओ संजम-अही, आयरिए पणमिऊण तिविधेणं ।

गेलन्नं नियडीए, अज्जाणमुवस्सयमतीति ॥

चू- तत्तिओ रायुत्तो तिविधेणं ति मणोवातिकाएहिं । गेलन्नं नियडी अयिगेलन्नेण संजतीण उवस्सयं अतीति ॥

[भा. १७४३] अंतद्धाणा असती, जति मंसू लोय अंबिली-बीए ।

पीसित्ता देंति मुहे, अप्पगासे ठवंति य विरेगो ॥

चू- जति मंतो अंजणं वा अंतद्धाणियं वा अत्थि तो अंतद्धितो कज्जति, अहं अंतद्धाणस्स असति ताहे संजतविसहिं निज्जति “जति मंसु” त्ति-जति स्मश्रु अत्थि तो लोओ कज्जति, ताहे

अंबिल-बीयाणि पीसित्ता मुहमालिप्पति, संजतिवसहीए अप्पगासे ठविज्जति, विरेओ से दिज्जति ।

[भा. १७४४] संधार कुसंघाडी, अमणुन्ने पाणए य परिसेओ ।

घंसण पीसण ओसध, अद्धिति खरकम्मि मा बोलं ॥

घू- संधारगे ठविज्जति । मइला फट्टा कुसंघाडो, सेसा (तारा) से पाउणैज्जति । अमणुन्नं गंधीलयं पाणीयं, तेन से परिसेओ कज्जति । अन्ना संजतीओ ओसधं घसंति, अन्नाओ ओसहं पीसंति, अन्नाओ करतलपल्हत्थमुहीओ अद्धितं करेमाणीओ अच्छंति । खरकम्मियत्ति रायपुरिसा, तेसागतेसु भन्ति - “मा” प्रतिषेधे, “बोलं” ति बोलं, तं मा करेह, एसा पवत्तिणी गिलाणा, न सहति बोलं ति ॥

इदानीं “असहुस्स चउकभयण” ति दारं-

[भा. १७४५] दोन्नि वि सहू भवंति, सो वऽसहू सा व होज्ज तू असहू ।

दोन्नं पि हु असहूणं, तिगिच्छ-जतणा य कायव्वा ॥

घू- पढमभंगे-साधुणी वि सहू, साहू वि सहू । बितीयभंगे-साधुणी सहू “सो वऽसहू” ति साहू असहू । ततियभंगे - साधुणी असहू, साहू सहू । चउत्थभंगे-साधुणी य दो वि असहू । चउसु वि भंगेसु तिगिच्छए जयणा कायव्वा ॥

पढमभंगो ताव भन्ति । साधु-साधुणीणं इमा सामायारी-

[भा. १७४६] सोऊणं च गिलाणि, पंधे गामे य भिक्खचरियाए ।

जति तुरितं नागच्छति, लग्गति गुरुगे चतुम्पासे ॥

घू- सोऊणं गिलाणी पंधे गामे वा दिवसओ भिक्खावेलाए राओ वा जइ तुरियं गिलाणीतो नागच्छति तो चउगुरुगे सवित्थरे लग्गति ॥

जत्थ गामे सा गिलाणी बाहिरेण साहू वच्चति । ताहे गिहिणा भन्त - तुब्भं गिलाणिसु पडिजागरणा किं कज्जति ? साहुणा भणियं - सुडु कज्जति । गिहिणा भणियं - जति कज्जति तो एत्थ गामे-

[भा. १७४७] लोलंती छग-मुत्ते, सोत्तुं घेत्तुं दव्वं तु आगच्छे ।

तूरंतो तं वसधं, निवेदणं छादणऽज्जाए ॥

घू- एगागी अप्पणो छगण - मुत्ते लोलंती अच्छति । एवं सोउं ताहे साहू ततो चेव दव्वं घेत्तूण आगच्छे संजतिवसहिं । ताहे तीए वसहीए बाहिं ठाति । सेज्जियादिए तीए संजतीए निवेतावेति “बाहिं साधू आगतो” ति, गत्तेसु य छादितेसु ताहे साधू पविसति ॥ इमं भन्ति-

[भा. १७४८] आसासो वीसासो, मा भाहि ती थिरीकरण तीसे ।

धुविउं चीरऽत्युरणं, तिस्सप्पण बाहि कप्पो य ॥

घू- “आसासो” ति अहं ते सव्वं वेयावच्चं करिस्सं । “वीसासो” ति तुमं मम माया वा भगिनी वा वयानुरूवं भणाति । थिरीकरणं ति छ्दीकरणं । छगण-मुत्तेण लुलितं तं संजतिं तीसे जे उवग्गहिया चीरा चिद्धंति ते पत्थरेति । अभावे तेहिं सो साधू अप्पणगे पत्थरेति । सेसा चीरा छगण - मुत्तेण लुलिता ते वसहीए बाहिं कप्पेति ॥

“वसहिनिवेयणं” एयस्स पयस्स इमा वक्खणागाहा-

[भा.१७४९] एतेहिं कारणेहिं, पविसंते निसीहियं करे तिन्नि ।

ठिच्चाणं कातव्वा, अंतरं दूरे पवेसे य ॥

चू- एतेहिं कारणेहिं पविसति तो तिन्नि निसीहियाओ ठिच्चाणं करेति, निसीहियं काउं ईसिं अच्छति, “अंतरे” ति मज्झे, “दूरे” ति अगगद्वारे, “पवेसे” ति वसहिआसन्ने ॥

[भा.१७५०] पडिहारते पवेसो, तक्कअमाणणा य जतणाए ।

गेलन्नादी तु पदे, परिहरमाणो जतो खिप्पं ॥

चू- जाहे सेजियाए पडिहारितं कथितमित्यर्थः ताहे संजतो पविसति । एवं सो संजतो तं कज्जंगिलाणिकरणिज्जं व्याख्यातजयणाए वक्खमाणणाए य जयणाए समाणणत्ति परिसमाप्तिं नयतीत्यर्थः । जता बहूणं मज्झे गिलाणि पडिजग्गति तदा कारणे विधिपविट्ठो वीसत्थपदं न संभवति । सेसा गिलाणातिपदा जयणाजुत्तो परिहरिमाणो जया पन्नविता भवति तदा खिप्पं अतिक्रमति, जयणाजुत्तो वा खिप्पं पन्नवेति ॥

अज्जाए वेयावच्चकरो इमेहिं गुणेहिं जुत्तो-

[भा.१७५१] पियधम्मो दढधम्मो, मियवादी अप्पकोतुहल्लो उ ।

अज्जं गिलाणियं खलु, पडिजग्गति एरिसो साहू ॥

चू- पियं बोलेति मियभासी, अप्पमिति अभावे, धणोरुयमातिएहिं न कौतुकमस्तीत्यर्थः ॥

[भा.१७५२] सो परिणामविहिन्नु, इंदियदारेहि संवरित-दारो ।

जं किंचि दुब्धिगंधं, सयमेव विगिंचणं कुणति ॥

चू- सो इति वेयावच्च करो साहू, परिणमणं परिणामो, विही-विकप्पे नाणी, परिणामविधिज्ज इत्यर्थः । इंदिया चेव दारा इंदियदारा, ते सविरता स्थगिता निवारिता इत्यर्थः । जं किंचि काइयसन्नाति दुब्धिगंधं तं अन्नस्स अभावे सो सयं चेव विगिंचति ॥

“अप्पकोउहल्ल” इति अस्य व्याख्या-

[भा.१७५३] गुज्जंग-वयण-कक्खोरु-अंतरे तह धणंतरे दड्डं ।

संहरति ततो दिट्ठिं, न य बंधति दिट्ठिए दिट्ठिं ॥

चू- मृगीपदं गुज्जंगं, वयणं मुहं, उवच्छगो कक्खा, जहा गामाओ अन्नगामो गामंतरं, एवं ऊरुतो अन्नो उरुअंतरं, एवं धणंतरे वि, एतेसु जति विट्ठिनिवातो भवति तो ततो दिट्ठं संहरति निवर्तयतीत्यर्थः । न च परस्परतः दृष्टिबंधं कुर्वति ॥

“जं किंचि दुब्धिगंधं” अस्य पश्चार्थस्य व्याख्या-

[भा.१७५४] उच्चारे पासवणे, खेले सिंघाणए विगिंचणता ।

उव्वत्तण परियत्तण, नंतग निल्लेवण सरीरे ॥

चू- पुव्वद्धं कंठं । उच्चाणयस्स पासल्लियकरणं उव्वत्तणं, इयरदिसीकरणं परियत्तणं नंतगं वत्थं, सरीरं वा जइ छगणमुत्ताइणा लित्तं तं पि निल्लेवेति धोवति त्ति वुत्तं भवति ॥

[भा.१७५५] दव्वं तु जाणितव्वं, समाधिकारं तु जस्स जं होति ।

नायम्मि य दव्वम्मी, गवेसणा तस्स कातव्वा ॥

चू- जस्स रोगस्स जं दव्वं पत्थं गिलाणीए वा जं समाहिकारगं तं जाणियव्वं । तस्स दव्वस

पयत्तेण गवेसणा कायव्वा, तस्स वा गिलाणिस्स अपत्थं जाणिऊण न कायव्वं ॥

[भा. १७५६] किरियातीयं नातुं, जं इच्छति एसणादि जतणाए ।

सद्धावणं परिणणा पडियरण कद्धा नमोक्कारो ॥

धू- किरियाए कीरमाणीए वि जा न पन्नप्पति सा किरियातीता, तमेरिसिं नाउं जं दव्वं इच्छति तं से एसणादिसुद्धं गिद्धति, अस्सही बुद्धाणा पणाएदिहासीजयणाए दिद्धति । सा किरियातीया तहा सद्धाविद्धति जहा अनसनं पडिच्छति, परिन्ना अनासंगं परिन्निणं सब्बं पयत्तेण पडियरति, धम्मं से कहेति, मरणवेलाए य नमोक्कारो दिद्धति ॥

‘किरियस्स सज्जाए’ इमा विधी-

[भा. १७५७] समयेव दिट्ठपाढी, करेति पुच्छंति अजाणतो विज्जं ।

दीवण-दव्वातिम्मि य, उवदेसे ठाति जा लंभो ॥

धू- सो साधू जइ दिट्ठपाढी, वेज्जगस्स दिट्ठो पाढो जेण सो दिट्ठपाढी, अधीतवेज्जक इति यावत् । दीवण ति अहं एगागी मा हुज्ज अवसउणं वेज्जस्स दव्व-खेत्त-काल-भावेसु उवदेसे दिन्ने मणाइ जइ एयं न लभामो तो किं वेमो, पुच्छति, उवदेसे दिन्ने पुणो पुच्छेति ‘जइ एयं पि न लभामो’ पुणो कहेति, एवं ताव पुच्छति जाव लाभो ति, ततो ठायति पुच्छाए ॥

[भा. १७५८] अब्भासे व वसेज्जा, संबद्ध उवस्सगस्स वा दारे ।

आगाढे गेलन्ने, उवस्सए चिलिमिलि-विभत्ते ।

धू- रातो वसंतस्स इमा विधी - अब्भासे असंबद्धे अन्नघरे वा संबद्धे वसति तस्स वा उवस्सगस्स दारं वसति । पच्छद्धं कंठं ॥ तं पुण अंतो इमेण कारणेण वसति-

[भा. १७५९] उव्वत्तण परियत्तण, उभयविर्गिचणइ पाणगद्धा वा ।

तंकर-भय-भीरु य व, नमोक्कारइ वसे तत्थ ॥

धू- उव्वत्ताणाति कायव्वं ॥ उभयं काइयसन्ना तस्स विर्गिचणइ उट्ठाणे वा असमत्था वीसिरणइ उट्ठवेति, तण्हाए वा रातो पाणगं दायव्वं, तंकरभए वा साहू अंतो वसति, सा वा भीरु, नमोक्कारो वा दायव्वो । एतेहिं कारणेहिं अंतो वसति ॥

[भा. १७६०] धिति-बलजुत्तो वि मुनी, सेज्जातर-सन्नि-सेज्जगादिजुतो ।

वसति परपच्चयइ, सिलाहणइ य अवराणं ॥

धू- अंतो वसंतो इमे धित्तिज्जेते गेण्हति सेज्जातरं, सन्नि सावगं, सेज्जगो सम्पोसियगो, तेहिं सह अंतो वसति परपच्चयइ अवरे अन्ने साहू, तेसिं श्लाघा भवति ॥

जो एवं जहुत्तं विधानं करेति-

[भा. १७६१] सो निज्जराए वट्ठति, कुणति य वयणं अणंतणाणीणं ।

स बित्तिज्जओ कहेति, परियट्ठेगागि वसमाणो ॥

धू- पुव्वद्धं सुगणं । सो निज्जावगो वसंतो तस्स बित्तिज्जगस्स धम्मं कहेति । अह एगागी वसति तो परियट्ठेति ॥

[भा. १७६२] पडिजग्गिता य खिप्पं, दोण्ह सहू नं तिगिच्छ-जतणाए ।

तत्थेव गणधरो अन्नहिं व जतणाए तो नेति ॥

धू- एवं तेन साधुणा पयत्तेण पडिजग्गिता सा खिप्पं शीघ्रं पन्नता, एवं दोण्हं सहूणं

तिगिच्छाकरणं जयणाए वुत्तं । जति तत्थेव गणधरो तो वच्चेति, अह अन्नहिं गणधरो तो सत्थेण पड्डवेति, सयं वा - नेति ॥

[भा. १७६३] निक्कारणमिं चमडण, कारणागे नेति अहव अप्पाहे ।

गमणित्थि मीस संबंधि वज्जिए असति एगागी ॥

धू- जा सा गिलाणा संजती सा जति निक्कारणेण गणातो निग्गता तो चमडेति खरंटेति ति वुत्तं भवति । अह कारण्या तो सयं नेति, जाण व सा संयती आयरियाण ताण अप्पाहेति संदिसइ । जयणाते तो नेति ति इमं वक्खाणं 'गमणित्थिय' पच्छद्धं ।

[भा. १७६४] इत्थीहि नाल-बद्धाहि नेइ उस्सग्गओ तयं सो उ ।

मासि ति इत्थिपुरिसेहि नाल-बद्धेहि तदभावे ॥

[भा. १७६५] तह इत्थि नाल-बद्धाहिं पुरिस अनालेहि नवए भद्देहिं ।

तह पुरिसा नालइत्थी, अनालं-बद्धाहि तदभावे ॥

[भा. १७६६] संबंधवज्जिय ती, अनाल-बद्धमीसीहिं ।

तदभावे पुरिसेहि, भद्देहिं अनाल-बद्धेहिं ॥

[भा. १७६७] तो पच्छा सुंथएहिं, असइ एतेसिं तो सयं नेति

दूराहि पिड्डओ, जयणाए निज्जरड्डिओ ॥

धू- जया अप्पणा नेति तया इत्थिसत्थेणं नालाति-बद्धेणं । तस्सासति मीसेणं इत्थिपुरिसेण नालाति-बद्धेण नेति । तस्सासति इत्थीहिं संबद्धाहिं पुरिसेहिं असंबद्धेहिं भद्देहिं नेति । तस्सासति इत्थीहिं असंबद्धाहिं भद्दाहिं पुरिसेहिं संबद्धेहिं नेति । तस्सासति इत्थीहिं पुरिसेहिं य 'वज्जिय' ति असंबद्धेहिं भद्देहिं नेति । तस्सासति पुरिस - सत्थेण संबद्धेण नेति ।

तस्सासति पुरिस - सत्थेण असंबद्धेण भद्देणे नेति । तस्सासति पच्छा सत्थेण असंबद्धेण भद्देणे नेति । तस्सासति पच्छा एगागी नेति, अप्पणा अग्गतो संजती नासन्ने नातिदूरे पिड्डओ । एवं जयणाए कारणिमिं नेति ॥

पढमभंगो गतो । इदानिं बितिय भंगो भन्नति ।

[भा. १७६८] न वि य समत्थो सव्वो, हवेअ एतारिसग्गि कज्जमि ।

कातव्वो पुरिसकारो, समाधिसंधाणणद्धाए ॥

धू- नाण-दंसण-चरित्ताणं समाधारणं संघणद्धा पुरिसकारो कायव्वो ॥

सो पुण इमेहिं पगारेहिं असहू ।

[भा. १७६९] सोऊण व पासित्ता, संलावेणं तहेव फासेणं ।

एतेहिं असहमाणे, तिगिच्छ जतणाए कातव्वा ॥

धू- मासिय - हसिय - गीय - कूजिय - विविधे य विलवियसद्दे सोऊण नेवत्थियं इत्थि कुचादिएहिं वा अंगावयवेहिं पासित्ता, इत्थिए वा सद्धिं उल्लावं करंती, इत्थिफासेण वा बुद्धो, एतेहिं जो असहू तेन तिगिच्छा जयणाए कायव्वा ॥

साहू असहू गिलाणिं पुच्छति - तुमं किं सहू असहू ? ताहे सा गिलाणी भणाति-

[भा. १७७०] अविक्कोविता तु पुट्ठा, भणाति किं मं न पाससी नियगे ।

लोलंती छग-मुत्ते ? तो पुच्छसि किं सह असह ? ॥

सू- अविकोविता अगीयत्था, नियगे आत्मीये ॥ साधू भणाति-

[भा. १७७१] जाणामि नाम एतं, देहावत्थं तु भगिनि ! जा तुब्भं ।

पुच्छामि धित्तिबलं ते, मा बंभविराधणा होज्जा ॥

सू- नामसद्दो पादपूरणे अवधारणे वा ॥

[भा. १७७२] इधरध वि ताव सद्दे, रुवाणि य बहुविधाणि पुरिसाणं ।

सोतूण व दद्दूण व, न मणक्खोभो महं कोयि ॥

सू- सा साधुणी भणाति - इहरहे सि हद्दा बलियसरीरा गीतादिए सद्दे सोऊण नेवत्थेहिं बहुविहा पुरिसरूवाते दद्दूण न कोति सि कश्चित् स्वत्पोऽपि न भवतीत्यर्थः ॥

किं चान्यत्-

[भा. १७७३] सलवमाणी वि अहं, न यामि विगतिं न संकुसत्ताणं ।

हद्दा वि किमु य इण्हिं, तं पुण नियगं धित्तिं जाण ॥

सू- दिवसेऽपि पुरिसेण संलवंती पुद्दा वा विगारं न गच्छामि, सुद्धबंभयारधारणात्ते, असुद्धभावगमणं विगारो विगती भन्नति, हद्दा बलिया निरुयसरीरा, एण्हि-एमाए गिलाणवत्थाए ति । सा तं साधुं भणाति - तुमं नियगं आत्मीयं धित्तिं जाण ॥

[भा. १७७४] सो मग्गति साधम्मि, सन्नि अहाम्भदियं च सूतिं च ।

देति य से वेतणयं, भत्तं पानं व पायोगं ॥

सू- सो असह सोहू तत्थ वा अन्नत्थ वा गमे संभोतियमसंभोतियं वा संजतिं मग्गति । तासिं असति सन्नि सावियं, असति अहाम्भदियं येव सूइं, जा अगारीओ वियावेति सा सूती । अनिच्छंती वेवणएण विना वेवणगं पि देति । “च” सद्दातो भत्तपानं पि देति, गिलाणीए य भत्तपानं पाउग्गं उप्पादेति, पाउग्गगहणातो एसणिज्जं पत्थं च, च सद्दातो अनेसणिज्जं पि ॥

[भा. १७७५] एतासिं असतीए, न कधेति जधा अहं खु मी असहू ।

सद्दाती-जतणं पुण, करेमि एसा खलु जिणाणा ॥

सू- अहं खु मी आत्मावधारणे, अहमेव असहू । “पुण” सद्दो अनृतवाक्याप्रतिपादने, “खलु” सद्दो - आज्ञावधारणे ॥ सद्दादी इमा जयणा-

[भा. १७७६] सद्दम्मि हत्थवत्थादिएहि दिट्ठीए चिलिमिलंतरितो ।

संलावम्मि परम्मुहो, गोवाल्लग-कंचुओ फासे ॥

सू- सद्देण जो असहू सो तं गिलाणिं भणाति - मा ममं वाया किंचि आणवेज्जासि, हत्थेण वा वत्थेण वा अंगुलीयाए वा दाएज्जसि । दिट्ठि-कीवो - सव्वं चिलिमिलियंतरितो करेति । संलाव - कीवो - अवस - संलवियव्वे परम्मुहो संलवति । फास-कीवो - तं पाउनिज्जंतो अप्पणो गोवाल्लकंचुयं काउं उव्वत्तणाति करेति । एस पुण कंचुगो आचार्येण दर्शितो ज्ञेयः ॥

गतो वित्तियभंगो । इदानीं तत्तिओ भंगो-

[भा. १७७७] एसेव गमो नियमा, निग्गंत्थीए वि होइ असहूए ।

दोण्हं पि तु असहाणं, तिगिच्छ जतणाए कायव्वा ॥

धू- पुव्वद्धं कंठं । गतो ततियभंगो । इदानीं चउत्थो - “दोण्हं पि” पच्छद्धं । दोण्हं पि साधुसाधुणीणं उवरिमेसु तिसु भंगेसु जा जयणा सा जहासंभवं सव्ये चउत्थे कायव्वा । गतो चउत्थो भंगो ॥

ततिय-चउत्थेसु असहू संजती इमं भणाति ।

[भा. १७७८] आतंक-विप्पमुक्का, हट्ठा बलिया य निव्वुया संती ।

अज्जा मणिज्ज कायी, जेड्डज्जा वीसमामो ता ॥

धू- जहा धनेन विप्पमुक्को निद्धणो भवति एवं आयंकविप्पमुक्का हट्ठा भनति । “हट्ठे” ति निरोगा, उवचियमंसा बलिया, सत्थिदिया सुही निव्वुता भनति - संजमभरोकंताण तप्परिच्चाए जहासुहं विहारो वीसमणं ॥ किं चान्यत्-

[भा. १७७९] दिट्ठं च परामट्ठं च, रहस्सं गुज्झमेक्कमेक्कस्स ।

तं विस्समामो अम्हे, पच्छा वि तवं करिस्सामो ॥

धू- मुत्थियपडियाए अणालसुत्ताए वा वेयणट्ठवेत्ताए उड्डनिवेसणातिसु वा करियासु दिट्ठं, “च” सद्दाओ अणेकसो, परिवत्तणादिकिरियासु परामट्ठं, चसद्दाओ अनेगसो रहस्संगा ऊरुगाती, सति रहस्से वि गुज्झंगं मृगीपदमित्यर्थः ।

अहवा - रहस्सं अरुहं जं गुज्झंतं रहस्सगुज्झं एकमेक्कस्स मया तुज्झ ममं पितुमे । पच्छिमेकाले, “अवि” पदत्थसंभावणे “पच्छावि ते पायाया” कारगगाहा ॥

[भा. १७८०] इय विभणिओ उ भयवं, पियधम्मोऽवज्जभीरु संविग्गो ।

अपरिमितसत्तजुत्तो, निक्कंपो मंदरो चेव ॥

धू- “इय” ति एवं । जहा मंदरो वायुना न कंपते एवं परिभोग - निभंतण-वायुणा न कंपि-ज्जते ॥ “पच्छावि तवं करिस्सामो” ति भणंति तेन साधुना-

[भा. १७८१] उद्धंसिता य तेणं, सुद्धु वि जाणाविया य अप्पाणं ।

चरसु तवं निस्संका, तु आसिअं सो तु चेतेति ॥

धू- एवं भणंतीए तीए जो उज्जोता धंसिता उद्धंसिता, तेन साहुणा । अहवा - “उद्धंसिय” ति-खरंटिया निधम्मे एरिसं दुक्खं अनुभवियं, न वेरगं जायं, मया वि साधम्मिणि ति जीवाविया, इहरा मता होतं । सुद्धु ति पसंसा । चसद्दो अतिसयवयणपदरिसणे । अम्हे जाणाविया, चसद्दो ति निद्देसे, त्वया अप्पा उपदेसो “चरसु” पच्छद्धं । “आसिअं” ति लिग्गच्छति, तस्मान्निर्गगनं करोतीत्यर्थः ॥

[भा. १७८२] एसेव गमो नियमा, पन्नवण-परूवणासु अज्जाणं ।

पडिजग्गंति गित्ताणं, साधुं अज्जा उ जयणाए ॥

धू- चउभंगेण पन्नवणा, एकैकभंगस्वरूपेण अक्खणं परूवणा, “जयणाए” ति ॥

इमा जयणा संजतीए वि साधुपडियरणे-

[भा. १७८३] सा मागति साधम्मिं, सन्नि-अहामद्द-संचरादिं वा ।

देति य से वेयणयं, भत्तं पानं च पाउग्गं ॥

धू- संचरो ण्हाणिया सोधओ । शेषं पूर्ववत् ॥

कारणा अविधिते वि संजति-वसहिं पविसेज्ज-

[भा. १७८४] वितियपदमण्यज्ज्ञे, पविसे अविकोयिते व अप्यज्ज्ञे ।

तेनऽगणि-आउ-संभम, बोहिगमादीसु जाणमवि ॥

सू- अप्यज्ज्ञो, अकोविओ सेहो, तेनातिसंभमेसु जाणतो वि सहसा पविसे ॥

मू. (२१९) जे भिक्खू निग्गंथीणं आगमण-पहंसि डंडगं वा लङ्घितं वा रयहरणं वा मुहपोत्तियं वा अन्नयरं वा उवगरणजायं ठवेति; ठवेतं वा सातिज्जति ॥

सू- जेण पहेण पक्खियादिसु आगच्छंति तम्मि पहे, दंडो बाहुप्पमाणो, लङ्घी आयप्पमाणा, अन्नतरग्गहणा ओहियं उवग्गहिअं वा निक्खिवति, तम्मि पहे मुंचति, तस्स मासलहुं आणादिया य दोसा ।

कहं उवकरणस्स निक्खेवसंभवो ? उच्यते-

[भा. १७८५] निमिदंतो व ठवेज्जा, पडिलेहंतो व भत्तपानं तु ।

संधार-लोय-कितिकम्म कतितवा वा अनाभागा ॥

सू- निसियंतो रयहरणं मुंचति, भत्तपानाति वा पडिलेहंतो, संधारणं बद्धंतो मुयंतो वा, लोयं वा करंतो, कतिकम्मं विस्सामणं तं वा करंतो, माताए वा कतितवेण मुंचति, अनाभोगेण वा । एतेहिं कारणेहिं रयोहरणादि मुंचेज्ज ॥

[भा. १७८६] निग्गंथी-गमण-पहे, जे भिक्खू निक्खवे कइतवेणं ।

अन्नतरं उवकरणं, गुरुगा लहुगो इतरि आणा ॥

सू- कइतवेण मेहुणद्वस्स चउगुरुगं, इतरं अकेतवं अनाभोगो, अनाभोगेण मुंचति मासलहुं, आणादिया य दोसा भवंति ॥

इमा चरित्तविराधना-

[भा. १७८७] पडिपुच्छ-दान-गहणे, संलावऽनुराग-हास-खेहे य ।

भिन्नकथादि-विराधन, दङ्गुण व भाव-संबंधो ॥

- पढमा पुच्छा, वितिया “पडिपुच्छा”, तस्सिमं वक्खाणं-

[भा. १७८८] कस्सेयंति य पुच्छा, ममं ति कातूण किं चुतं ? वितिया ।

चित्तं न मे सधीणं, पक्खित्ते दट्ठ एज्जंति ॥

सू. रयोहरणादि काति संजती घेतूणं पुच्छति - कस्सेयंति रयोहरणं ? । साहू भणाति - “ममेयंति काऊणं” ममीकृते साधुना इत्यर्थः ।

अहवा - साहूणंति पढमपुच्छा, किं चुयं ? वितियपुच्छा, एस पडिपुच्छा दट्ठव्वा । ततो साहू भणाति - “चित्तं न मे सहणं” ति न मे वसं वट्ठति चित्तं । कस्माद्धेतो ? पक्खीए तुमं आगच्छमाणी दिट्ठा ॥ साभणाति ।

[भा. १७८९] किं च मए अट्ठो मे ? आमं ननु दानि ऽहं तुह सहीणा ।

संपत्ती होतु कता, चउत्थ पच्छा तु एकत्तरो ॥

सू- साहू भणाति - “आमं” अनुमतार्थे, इदानीं तुह सहीणा आयत्तेत्यर्थः । ततियपुच्छा गता । संपत्ती सागारियासेवणा । चउत्थं पुच्छं । संजतीं करेति संजती वा ॥

“पडिपुच्छ” ति गयं । इदानीं “दान-गहणे” ति-

[भा. १७९०] भणितो य हं द गेण्हह, हत्थं दातूण साहरति भुजो ।

तुह चेव होतु घेतुं, व मुंचते जा पुणो देति ॥

चू-हंदेत्यामंत्रणे । संजतो हत्थं पसारैऊण भुजो पडिसाहरति, भणति य तुज्जेव भवतु ।

अहवा - सो संजतो तीए हत्थाओ घेतूण पुणो मुंचति । कस्माद्धेतोः ? “जा पुणो देति” -

जेण द्वितीयवारं मम देति, देंतीए य पुणो हत्थफासो भविस्सति तस्माद्धेतोः ॥

इदानीं “सलावो” साहू भणाति-

[भा. १७९१] धारेतव्वं जातं, जं ते पउमदल-कोमलतलेहिं ।

हत्थेहिं परिगहितं, इति हासऽनुराग-संबंधो ॥

चू-इति हासमेतत्, इति हासात्तो अनुरागो भवति । ततो य परोप्परं भावसंबंधो ॥

इदानीं “अनुरागो” ति-

[भा. १७९२] संवालादनुरागो, अनुरत्ता वेति मे मए दिन्नं ।

इतरो चिय पडिभणती [तुज्झ] व जीतेण जीवामो ॥

चू-अनुरागो भवति । इदानीं “हास-खेड्डे” य ति - संजती अनुरत्ता वेइ - “मे मए दिन्नं”

मे इति भवतः । इतरो - साहू भणति जं पि मम जीवितं तं पि तुज्झायत्तं, तुज्झच्चएण जीविण जीवामो ॥

[भा. १७९३] एवं परोप्परस्सा, भावनुबंधेण होति मे दोसा ।

पडिसेवण-गमणादी, गेण्हदिट्ठेसु संकादी ॥

चू-पडिसेवणा चउत्थस्स, एगतरस्स दोण्ह वा गमणं उन्निक्खमणं, आदिसद्दातो सल्लिगड्डितो वा अनायारं सेवति । संजतो वा वतिणिं, वतिणी वा संजतं उदिन्नमोहा बला वा गेण्हेज्जा ।

अहवा - खरक्कम्पिएहिं गेण्हणं, हासं, खेड्डं वा करेणाणि सागारिण दिट्ठाणि । संकिते चउगुहं, निस्संकिते मूलं । अहवा - दिट्ठे घोडिय - भोतिकाद्धि-पसंगो ॥

[भा. १७९४] बंधव्वए विराधन, पुच्छदीएहि होति जम्हा उ ।

निगंथी-गमण-पहे, तम्हा उ न निक्खिखे उवधिं ॥

[भा. १७९५] वितियपदमनाभोगे, पडिते पम्हुड्डु संभमेगतरे ।

आसन्ने दूरे वा, निवेद जतणाए अप्पिणणं ॥

चू-पम्हुड्डुं नाम विस्सरियं । एगतरसंभमो सावय - अगणि - आउमाति, सो संजयाणं उवहि वसहीए आसन्ने वा पडितो दूरे वा, जति आसन्ने तो निवेदेति, अह दूरे तो घेतुं जयणाए अप्पिणिंति ॥

[भा. १७९६] आसन्ने साहंति, दूरे पडियं तु थेरिगा नेति ।

सन्निक्खिवंति पुरतो, गुरुण भूमिं पमज्जित्ता ॥

चू-वसहीए जइ आसन्ने पडियं, तो न गेण्हंति । नियत्तिउं थेरिया गुरुण साहंति । अह दूरे पडियं तो थेरिया गिण्हंति, तरुणी वि घेतुं थेरियाण सम्पेति, ता थेरिया संजयवसहिमागंतुं पमज्जित्ता । भूमिं गुरुण पुरतो निक्खिवंति । एसा अप्पिणणे जयणा भणिया ॥

मू. (२२०) जे भिक्खू नवाइं अनुष्णणं अहिगणणं उप्पाएति, उप्पाएतं वा सातिज्जति ॥

धू- नवं यत् पुरातनं भवति, अनुष्णं संप्रत्यकाले अविज्जमाणं, अधिकं करणं अधिकरणं, संयमयोगातिरिक्तमित्यर्थः. अधोकरणं अधिकरणं, अधोऽधः संयमकंडकेषु करोतीत्यर्थः. नरकतिर्यग्गतिषु वा आत्मानमधितिकरणं वा आधिकरणं अल्पसत्त्वमित्यर्थः. अधीकरणं वा, न धी अधी, अधीकरणं अबुद्धिकरणमित्यर्थः. “उप्पाए” ति उत्पादनुमुत्पत्ती, जो उप्पाएति तस्मात्सलहं पच्छित्तं ।

इमा सुत्तफासिय - निज्जुत्ती-

[भा. १७९७] नामं ठवणा दविए, भावमि चतुर्विधं तु अहिगणं ।

एतेसिं नाणत्तं, वोच्छमि अहानुपुव्वीए ॥

धू- नाम-ठवणाओ गयाओ । दव्वओ आगमओ य नो आगमओ य, आगमतो जाणओ अनुवउत्तो, नो आगमओ जाणगसरीर - भवियसरीरवइरित्तं इमं चउव्विहं-

[भा. १७९८] निव्वत्तण निक्खिबवणे, संजोयण निसिरणे य बोधव्वे .

अइ चतुर्विधं दुविधं, तिविधं च कमेण नातव्वं ॥

धू- निव्वत्तणाधिकरणं अइविधं, निक्खिबवणं चतुर्विधं, संजोयणाधिकरणं दुविधं, निसिरणं तिविधं । एवं पच्छद्धं कमेण पुव्वद्धे जोएयव्वं ॥

निव्वत्तणाधिकरणं दुविधं - मूलकरणं उत्तरकरणं च, तत्थ मूलं निव्वत्तणाधिकरणं अइविहं भन्ति-

[भा. १७९९] पढमे पंच सरीरा, संघाडण साडणे य उभए वा ।

पडिलेहणा पमज्जण, अकरण अविधीए निक्खिबवणा ॥

धू- पढमेति निव्वत्तणाधिकरणे पंचसरीरा ओरालियादि, संघातकरणं, साडकरणं, उभयकरणं च, एतं अइविहं मूलकरणं । निक्खिबवणाधिकरणं चउव्विहं इमं - पडिलेहणाए पमज्जणाए य अरणे दो, एतेसिं चेव अविधिकरणे, एते चउरी ॥

संजोयणाधिकरणं दुविधं इमं-

[भा. १८००] भत्तोवधिसंजोए, निसिरण सहसा पमादऽनाभोगे ।

मूलादि जाव चरिमं, अहवा वी जं जधिं कमति ॥

धू- भत्तसंजोयणा, उवधिसंजोयणा य, एते दो निसिरणाधिकरणं । तिविधं इमं - सहसा निसिरणं, पमातेण निसिरणं, अनाभोगेण वा । एवं कमेण भेया भणिता ॥

निव्वत्तणाधिकरणसरूवं भन्ति -

[भा. १८०१] निव्वत्तणा य दुविधा, मूलगुणे चेव उत्तरगुणे य ।

मूले पंचसरीरा, दोसु तु संघातणा नत्थि ॥

धू- निव्वत्तणाधिकरणं दुविधं - मूलगुण-निव्वत्तणाधिकरणं, उत्तरगुण-निव्वत्तणाधिकरणं च । मूले ओरालियादि पंच सरीरा दइव्वा । दोसु य तेयकम्माएसु सव्वसंघातो नत्थि, अनाद्यत्वात् ॥

[भा. १८०२] संघातणा य पडिसाडणा य उभयं व जाव आहारं ।

उभयस्स अनियतठिती, आदि अंतेगसमओ तु ॥

धू- त्रिकं त्रिष्वपि सम्भवति, उभयं संघातपरिसाडा, तस्स ठिती अनियता द्विकाद-
समयसम्भवात् । संघातो आतीए समए, सर्वपरिसाडो अंते, एए दोन्नि एगसमतित्ता ॥

सर्वसंघातप्रदर्शनार्थमाह-

[भा. १८०३] हविपूयो कम्मगरे, दिट्ठता होति तिसु सरीरेसु ।

कन्ने य खंधवन्ने, उत्तरकरणं व तीसु तु ॥

धू- हवि घितं, तत्थ जो पूतो पच्चति सो हविपूयो, सो य धयपुन्नो भन्नति संघायं घते
पक्खित्ते, पढमसमए एगंतेण धयग्गहणं करेति बितियादिसमएसु गहणं मुंचती य । कम्मकारो
लोहकारो, तेन जहा तवियमायसं जले पक्खित्तं पढमसमए एगंतेण जलादानं करेति,
बितियादिसमएसु गहणं मुंचती य । एवं तिसु अंतरेण बितियादिसरीरेसु पडगत्तमए गहणमेव करेति,
बितियादिसमएसु संघातपरिसाडा, तयगकम्माणं सव्वकालं संघाडपरिसाडो अनादित्वात् । पंचण्हं
चि अंते सव्वसाडो ।

अहवा तिण्हं ओराल - विउच्चि - आहारगणं मूलंगकरणा अड्ड - सिरो उरं उदरं पिट्ठी दो
वाहाओ दोन्नि य ऊरु, सेसं उत्तरकरणं । अहवा तिसु आइल्लेसु ओरालादिसु उत्तरकरणं कन्नेसु
- वेहकरणं, छेज्जेण खंधकरणं, त्रिफलादि घृतादिना वन्नकरणं ॥

अहवा इमं चउच्चिहं दव्वकरणं-

[भा. १८०४] संघाडणा य परिसाडणा य मीसे तहेव पडिसेहो ।

पड संख सगड धूणा उड्ड-तिरिच्छातिकरणं तु ॥

धू- संघायकरणं, पडिसाडणाकरणं, संघायपडिसाडणाकरणं, “पडिसेहो” ति - नो संघातो
नो पडिसाडो । जहासंखं उदाहरणाणि - पड - संख - सगड - धूणाए य उड्ड - तिरिच्छाति -
करणं । अहवा - तिसु आइल्लेसु निव्वत्तणाधिकरणं । तत्थ ओरालियं एगिंदियादि पंचविधं, तं
‘जोणिपाहुडातिणा’ जहा सिद्धसेणायरिएण अस्साए कता । जहा वा एगेण आयरिएण सीसस्स
उवदिट्ठो जोगो जहा महिसो भवति । तं च सुयं आयरियस्स भाइनितेण । सो य निधम्मो उन्निक्खंतो
महिसं उप्पादेउं सोयरियाण हट्ठे विक्किणति । आयरिएण सुयं । तत्थ गतो भणाति - किं ते
एएण ? अहं ते रयणजोगं पयच्छामि, दव्वे आहाराहिते य आहरिता, आयरिएण संजोतित्ता,
एगंते थले निक्खित्ता, भणितो एत्तिएण कालेण ओक्खणेज्जाहि, अहं गच्छामि, तेन उक्खता
दिट्ठीविसो सम्पो जातो, सो तेन मारितो, अधिकरणच्छेओ, सो वि सम्पो अंतोमुहुत्तेण मओ । एवं
जो निव्वत्तेइ सरीरं अधिकरणं । कहं ? जतो सुत्ते भणियं-

“जीवेणंभंते ! ओरालियसरीं निव्वत्ते माणे किं अधिकरणं अधिकरणी ? जीवो अधिकरणी,
सरीरं अधिकरणं” । निवत्तणाधिकरणं गतं ॥

इदानीं निक्खिवणाधिकरणं । तं दुविधं - लोइयं लोउत्तरियं च । तत्थ लोइयं अनेगविधं -

[भा. १८०५] गल-कूड-पासमादी, उ लोइया उत्तरा चउविकप्पा ।

पडिलेहणा पमज्जण अधिकरणं अविधि-निक्खिवणा ॥

धू- गलो दंडगस्स अंतो लोहकंटगो कज्जति, तत्थ मंसपेसी कीरति, सो दीहरज्जुणा बद्धो

मच्छद्वा जले खिप्पइ । कूडंमियादीणं अद्वा निक्खिप्पइ । पासंति राईणं अद्वा निक्खिप्पइ । आतिसद्दावो वा ओराण उलाणसिंगतससयाण जालच्छइयाए । एवमादि लोइयाणि ।

लोउत्तरियं तं चउव्विहं - पच्छद्धं । न पडिलेहेति, न पमज्झति एगो विगप्पो । न पडिलेहेइ, पमज्झति विइओ विगप्पो । पडिलेहेइ, न पमज्झइ ततिओ विगप्पो ।

जंतं पडिलेहेति पमज्झति, तं दुप्पडिलेहियं दुप्पमज्झियं, दुप्पडिलेहियं सुप्पमज्झियं, सुप्पडिलेहियं दुप्पमज्झियं । एते तिन्नि वि भंगा चउत्थो विकप्पो । एसा अविधि-निक्खिक्खणा अधिकरणं । सुप्पडिलेहियं सुप्पमज्झि एस सुद्धो अधिकरणं न भवति ॥

इदानीं संजोयणा, सा दुविहा - लोइया लोउत्तरिया य । लोइया अनेगविहा-

[भा. १८०६] विसगरमादी लोए, उत्तरसंयोग मत्तउवहिम्भि ।

अंतो बहि आहारे, विहि अविधि सिव्वणाउवधी ॥

चू- जाणि दव्वाणि संजोइयाणि विसं भवंति ताणि संजोएति, विसेण वा अन्नदव्वाणि संजोएति, जेण गरितो अच्छति न मरति सहसा सो गरो, सो वि दव्वसंजोगा भवति । आदिसद्दातो अनेगरोगउप्पायगा जोगा संजोएति । लोउत्तरिया संजोयणा दुविहा - भत्ते उवकरणे य ।

आहारे दुविहा - अंतो बहिं च । अंतो नि नमहीए । सा तिविहा - भायणे हत्थे मुहे य । तत्थ भायणे खीरे खंडं, हत्थे गुलं भंडएण, मुहे मंडगं पक्खिविता पच्छा गुलाति पक्खिवति । बहिं भिक्खं चेव अडंतो जं जेण सह संजुज्झति तं ओमासिउं संजोएति । उवधिं निक्कारणे अविधीते सिव्वति, निक्कारणे विधीए, कारणे अविधीए, एते तओ वि भंगा अधिकरणं, छउत्थो सुद्धो ॥

इदानीं निसिरणा दुविधा - लोइया लोउत्तरिया य । लोइया अनेगविधा-

[भा. १८०७] कंडादि लोअ निसिरण, उत्तर सहसा पमायऽनाभोगे ।

मूलादी जा चरिमं, अधवा वी जं जहिं कमति ॥

चू- कंडं निसिरति, आदिसद्दातो गोप्फणपाहाणं कणयं सत्ति वा । लोउत्तरिया निसिरणा तिविधा - सहसा, पमाएण, अनाभोगेण य । पुव्वाइट्टेण जोगेण किं चि सहसा निसिरति, पंचविधपमायऽन्नतरेण पमत्तो निसिरति, एगंत विस्सती अनाभोगो तेन निसिरति ।

इदानीं निव्वत्तणाति पच्छित्तं - तत्थ निव्वत्तणा "मूलाति" पच्छद्धं । एगिंदियादि - निव्वत्तयंतस्स अभिक्खसेवं पडुच्च पढमाराए मूलं, बित्थियवाराए अणवट्ठं, तत्थियवाराए पारं-चियं । अथवा - जे जहिं कमति सि संघट्टणादिकं आयविहाहणादिनिष्फन्नं वा ॥

[भा. १८०८] एगिंदियमादीसु तु, मूलं अधवा वि होति सद्दाणं ।

झुसिरेतरनिष्फन्नं, उत्तरकरणंमि पुव्वुत्तं ॥

चू- एगिंदियं जाव पंचिंदिय निव्वत्तंतस्स मूलं । अहवा - वि होति सद्दाणं ति "छक्काय चउसु" गाहा । परित्तं निव्वत्तेति चउलहुं । अनंते चउगुरुं । बेइंदिएहिं छल्लहुं । तेइंदिएहिं छगुरुं । चउरिदिएहिं छेदो । पंचिंदियहिं मूलं । उत्तरकरणे झुसिराझुसिरणिष्फन्नं पुव्वुत्तं इहेव पढमुद्देसए पढमसुत्ते ॥

निक्खिक्ख-संजोग-निसिरणेसु इमं पच्छित्तं-

[भा. १८०९] तिय मासिय तिग पणए, निक्खिक्ख संजोग गुरुग-लहुगा वा ।

झुसिरेतर-संतर-निरंतरे य वुत्तं निसिरणम्मि ॥

धू- वत्तभंगीए पढम - बित्तिथ - ततिएसु भंगेसु मासलहुं, चउत्थ-पंचम-छट्ठसु पणयं, चरिमो सुद्धो, तवकाल-विसेसितो कायव्वो । आहारे उवकरणे वा रागे चउगुरुगं, दोसे चउलहुगं ।

अहवा - सामन्नेण आहारे चउगुरुगं, उवकरणे लहुगो । निसिरणे झुसिरे अझुसिरे य संतरनिरं तरेसु वुत्तं पच्छित्तं पढमसुत्ते ॥

दव्वाहिकरणं गयं । इदानि भावाधिकरणं-

[भा.१८१०] जोगे करणे संरंभमादि चतुरो तहा कसायाणं ।

एतेसिं संजोगे, सतं तु अद्भुत्तरं होइ ॥

धू- संरंभो, समारंभो, आरंभो । एतेसिं अधो मण-वय-काया तिन्नि द्वावेयव्वा । तेसिं पि अहो करणकारावणानुमती य तिन्नि ठावेयव्वा । एतेसिं पि अधो कोह-मान-माया-लोभा चउरो ठावेयव्वा ।

इमो पुणो चारणप्पगारो । संरंभं मनेन करेति कोहसंपउत्ते । एवं माणत्तिया वि । एते करणे चउरो, कारावणे वि चउरो, अनुमतीते वि चउरो । एवं-बारस मणेण लद्धा । वाए वि बारस । काएण वि बारस । एते संरंभेण छत्तीसं लद्धा । एवं समारंभेण वि छत्तीसं । आरंभेण वि छत्तीसं । सव्वे वि मेल्लिया अद्भुत्तरं सतं भवति ॥

[भा.१८११] संरंभ मणेणं तु, करेति कोवेण संपउत्तो उ ।

इय माण-माय-लोभे, चउरो होती तु संजोगा ॥

[भा.१८१२] चतुरेते करणेणं, कारावणेणं च अनुमतीए या

तिन्नि यतुक्का बारस, एते लद्धा मणेणं तु ॥

[भा.१८१३] संकप्पो संरंभो, परितावकारो भवे समारंभो ।

आरंभो उद्ववओ, सव्वणयाणं तु सुद्धाणं ॥

[भा.१८१४] एतेसामन्नतरं, अधिकरणं जो नवं तु उप्पाए ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधणं पावे ॥

धू-एतेसिं दव्वभावाधिकरणाणं अन्नतरं अनुप्पन्नं उप्पाएति जत्थ मासलहुं तत्थ सुत्तणिवातो, सेसा अत्थओ विकोवणद्धा पच्छित्ता दिन्ना ॥

इह पुण सुत्ते भावाधिकरणेण पढमभंगेण अधिकारो । इमे य दोसा-

[भा.१८१५] तावो भेदो अयसो, हाणी वंसण-चरित्त-नाणाणं ।

साहुपदोसो संसारवट्ठणो साहिकरणस्स ॥

[भा.१८१६] अतिभणिय-अभणिते वा, तावो भेदो उ जीवचरणेसु ।

रायकुलम्मि य दोसा, खुभेज्ज वा नीयमित्तादी ॥

धू- तप्पति अहं तेन अतीव एवं भणितो, मए सो वा अतीव भणिओ पच्छा तप्पइ, अमुगो वा मए न भणिओ ति पच्छा तप्पति । भेदो दुविधो - जीवे चरणे य । जीए कलहिउं पच्छा एगतरो दो वि वा अप्पाणं मारेति, उन्निक्खमंति वा चरणे, अन्नोन्नपक्खेण वा गच्छभेओ भवति । पदोसेण वा रायकुले कहेज्ज, तत्थ गेण्हादिया दोसा, एगतरस्स दोण्ह वा नीया खुभेज्ज, ते

पंतवणादि करेज, ताण वा परोप्परं कली भवे, लोगे अयसो “अहो डोंबा विव सततं कलहसीला, रोसणा, पेसुन्नभरिता” । तव्वेलं न पढंति नाणहाणी, साधुपदोसे दंसणहाणी, अवाच्छल्यकरणा - “जं अजितं चरितं” कारक गाहा । एवं चरणहानी ।

किं चान्यत् - साधुपदोसेण य संसारवद्दी भवति । एते साधिकरणस्स दोसा जम्हा तम्हा नो अधिकरणं उप्पाएति ॥ कारणे उप्पाएज्ज-

[भा. १८१७] बितियपदमणप्पज्जे, उप्पादऽविकोवितेव अप्पज्जे ।

जाणंते वा वि पुणो, विगिंचणद्वाए उप्पाए ॥

घू- अणप्पज्जो, अकोवितो वा सेहो अणरिहो कारणे पव्वावितो कते कारणे सो अधिकरणं काउं विगिंचियव्वो ॥

मू. (२२१) जे भिक्खू पोरणाइं अहिगरणाणि खामिय विओसमियाइं पुणो उदीरेइ, उदीरेंतं वा सातिज्जति ॥

घू- पोरणा पूर्वमुत्पन्ना । अधिकरणं पूर्ववत् । रोसावगमो खमा । तं च भन्नति तिविधं - खामियं ओसवियं मिच्छादूकडप्पयाणं । अहवा - कामियं वायाए, मणसा विओसवियं व्युत्सुधं, तानि जो पुणो उदीरति उप्पादयति तस्स मासलहुं ।

भ. (१८१८) खामित विउसविताइं, अधिकरणाइं तु जे पुणोप्पाए ।

ते पावा नातव्वा, तेसिं तु परूवणा इणमो ॥

घू- पावा न साधुधर्मे व्यवस्थिता इत्यर्थः । कहां उप्पाएति ? के ति साहुणो पुव्वकलहिता तम्मि य खामिय विओसविते तत्थेगो भणति - अहं नाम तुमे तदा एवं भणितो आसि न जुत्तं तुज्झ । इयरो पडिभणाति - अहं पि ते किं न भणितो ? इतरो भणाति - इयारिं ते किं मुयामि ? एवं उप्पाएति स उप्पायगो ॥

[भा. १८१९] उप्पादगमुप्पन्नो, संबद्धे कक्खडे य बाहू य ।

आविट्ठणा य मुच्छण, समुघाय ऽतिवायणे चेव ॥

घू- पुणो विकलुसि उपन्नं, संबद्धं नाम वायाए परोप्परं सेविउमारद्धा, कक्खडं नाम पासड्डित्थेहिं विओसविज्जमाणा विनोवसमंति, “बाहूअं” ति - रोसवसेण बलोबलिं जुज्झं लगा, आविट्ठणा एगो निहओ, जो सां निहतो सो मुच्छित्तो, मारणांतियसमुग्धाएण समोहितो, अतिवायणा मारणं ॥

एतेसु नवसु ठाणेषु उप्पायगस्स इमं पच्छित्तं-

[भा. १८२०] लहुओ लहुगा गुरुगा, छम्मासा होति लहु गुरुगा य ।

छेदो मूलं च तहा, अणवट्ठप्पो य पारंची ॥

घू- बितियादिसु चउलहुगादी पच्छित्ता, उप्पादगपदं न भवति ति काउं ॥

[भा. १८२१] तावो भेदो अयसो, हानी दंसण-चरित्त-नाणाणं ।

साधुपदोसो संसारवट्ठणो होतुदीरंते ॥

[भा. १८२२] बितियपदमणप्पज्जे, उदीरे अविकोविदे व अप्पज्जे ।

जाणंते वा वि पुणो, विगिंचणद्वा उदीरेज्जा ॥

मू. (२२२) जे भिक्खू मुहं विष्फालिय विष्फालिय हसति, हसंतं वा सातिज्जति ॥

घू-मुखं वक्त्रं वयणं च एगडं, विष्फालेति विहाडेति, अतीव फालेति विष्फालेति वियंभमाणो
व्व वियंभेयं. प्रकारैः फलंति विष्फालेति विहालेकाकारवत् । वीप्सा पुनः पुनः । मोहनीयोदयो,
हास्यं तस्स चउव्विहा उप्पत्ती-

[भा. १८२३] पासित्ताभासित्ता, सोतुं सरित्तूण वा वि जे भिक्खू ।

विष्फालेत्ताण मुहं, सवियार कहक्कहं हसती ॥

घू- असंबुडादि पासित्ता, वाचि विक्खलियं भासित्ता, नमोकारनिजुत्तीए काग-सरडादि-
अक्खाणगे सुणेत्ता, पुव्वकीलिया ति सरिऊण, मोहमुदीरक अन्नस्स वा हासुप्पायगं सविकारं
महंतेण वा उक्कलियासद्देणं कहक्कहं भन्नति ॥ जो एवं हसति-

[भा. १८२४] सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधणं तद्वा दुविधं ।

पावति जम्हा तेनं, सवियार कहक्कहं न हसे ॥

[भा. १८२५] को दोसो ? पुव्वामयप्पकोवा, अभिनवसूलं च मत्तगहणं वा ।

असंबुडणं वि भवे, तावसमरणेण दिट्ठतो ॥

घू- पुव्वामयो सूलाति रोगो सो उवसंतो पकोवं गच्छति । कन्नस्स अहो महंता गलसरणी
मत्ता भन्नंति ता धेप्पेज्ज । सुहस्स वा असंबुडणं भवेज्ज, जद्वा सेट्ठिस्स मुहं विष्फाडिय हसमाणस्स
तारिसं चेवयद्धं ताहे वेज्जेण अयपिंडं तावेत्ता मुहस्स ढोइतं संपुडं जातं । किं चान्यत् - पंचसत्ता
तावसा णं मोयए भक्खंति । तत्थ एगेण अदेसकाले दाढिया मोडिया, सव्ये पहसित्ता, गलग्गेहिं
मोयगेहिं सव्ये मत्ता ॥ किं चान्यत्-

[भा. १८२६] आसंक-वेरजणगं, परपरिभवकारणं च हासं तु ।

संपातिमाण य व्हो, हसओ मत्तएण दिट्ठतो ॥

घू- परस्स आसंका अहं अनेन हसितो त्ति, किं वा अहमनेन हसितो वेरसंभवो भवति,
हसंतेहिं परपरिभवो कतो भवति, संपातिमादी मुहे पविसंति । मयगदिट्ठतो य भणियव्वो- राया
सह देवीए ओलोयणे चिड्ढति । देवी भणति रायं- मुतं माणुसं हसति ! राया ससंभते कहं कत्थ
वा ? साधुं दरिसेति । राया भणति - कहं मतो त्ति ? देवी भणति - इहभवे सब्बसुहवर्जितत्वात्
मृतो मृतवत् ॥

[भा. १८२७] वितियपदमणप्पज्जे, हसेज्ज अविकोविते व अप्पज्जे ।

जाणंते वा वि पुणो, सागारितमाइकज्जेसु ॥

घू- सागारियमातिकज्जेसु सागारियं मेहुणं, तं कोति पडिबद्धवसहीए सेवति, ताहे हस्सिज्ज
ति जेन 'नातोमि' त्ति लज्जियाण मोहो नासति । अहवा - मा अपरिणया इत्थियाए सइं सुणंतु त्ति
-हसिज्जति । आतिसद्दातो कारणे जागरातिसु ॥

मू. (२२३) जे भिक्खू पासत्थस्स संघाडयं देइ, देतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२२४) जे भिक्खू पासत्थस्स संघाडयं पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२२५) जे भिक्खू ओसत्थस्स संघाडयं देइ, देतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२२६) जे भिक्खू ओसत्थस्स संघाडयं पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२२७) जे भिक्खू कुसीलस्स संघाडयं देइ, देतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२२८) जे भिक्खू कुसीलस्स संघाडयं पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२२९) जे भिक्खू नितियस्स संघाडयं देइ, देंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२३०) जे भिक्खू नितियस्स संघाडयं पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२३१) जे भिक्खू संसत्तस्स संघाडयं देइ, देंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२३२) जे भिक्खू संसत्तस्स संघाडयं पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिज्जति ।

बू- नाण-दंसण-चरित्ताण पासे ठितो पासत्थो, ओसन्नदोसो उस्सन्नो, उयो वा संजमो तम्मि सुन्नो उस्सन्नो, कुच्छियसीलो कुसीलो, बहुदोसो संसत्तो, दव्वाइए अमुयत्तो नितिओ, एतेसिं संघाडयं देति पडिच्छति वा तस्स मासलहुं ।

[भा. १८२८] पासत्थोसन्नाणं, कुसीलं-संसत्त-नितियवासीणं ।

जे भिक्खू संघाडं, दिज्जा अहवा पडिच्छेज्जा ॥

[भा. १८२९] सो आणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं तद्वा दुविधं ।

पावति जम्हा तेनं, नो दिज्जा नो पडिच्छेज्जा ॥

बू- “तेणं” ति संघाडएण ॥ इमा चारित्त विराहणा-

[भा. १८३०] अविमुद्धस्स तु गहणे, आवज्जण अगहिते य अहिगरणं ।

अप्पम्वओ गिहीणं, किं नु हु धम्मो दुहाऽऽदिट्ठो ॥

बू- साहू तेन संघाडएण समं हिंडंतो जेन दोसेणासुद्धं गेण्हति तमावज्जत । अह साहू न गेण्हति तो पासत्थस्स अचिरत्तं, वरत्तं वा करेत्ति । साहुणा पडिच्छित्ते पासत्थेण गहिते रण्ति साहू तुसिणीओ अच्छति एत्थ अमुमतीदोसो भवति । अपम्वओ गिहीणं भवति, इमं च भणिज्जा - किं तित्थकरेण दुविध धम्मो कहितो ॥ एवं भणिए -

[भा. १८३१] जति अच्छती तुसिणिओ, भणति त एवं पि देसिओ धम्मो ।

आसातणा सुमहती, सो चिय कलहो तु पडिघाते ॥

बू- पासत्थाणुअत्तीए जइ साधू तुसिणिओ अच्छति, अनुमतीं वा करेत्ति, तो सुमहती आसायणा दीहं च संसारं निव्वत्तेति । अहवा- साधू भणति - “न वट्ठति, पासत्थवयणं च पडिघाएति”, ताहे पासत्थो चित्तेति मं ओभासेति, सो चेव कलहो ॥

पासत्थाइया इमेण दोसे परिहरंति-

[भा. १८३२] पासत्थोसन्नाणं, कुसीलं-संसत्त-नितियवासीणं ।

उग्गम उप्पादण एसणाए बातालमवराधा ॥

बू- अहाच्छंदो अहा से अप्पणो छंदो अभिप्पाओ तहा पन्नवेति - उग्गमदोसा सोलस, उप्पादना दोसा सोलस, दस एसणा दोसा ॥

संविग्गा पुण इमेण विधिणा परिहरंति-

[भा. १८३३] उग्गम उप्पायण एसणाए तिण्हं पि तिकरणविसोधी ।

पासत्थे सच्छंदे कुसीलनितिए वि एमेव ॥

बू- तिण्हं ति आहार उवहि सेज्जा, तिन्नि कारणा तिकारणा, तेहिं सुद्धं तिकरणसुद्धं ॥

एयस्स पुच्चद्धस्स इमा वक्खा-

[भा. १८३४] मणउग्गमआहारादीया तिया तिन्नि तिकरणविसुद्धा ।

एक्कासीती भंगा, सीलंगमेण नेतव्वा ॥

[भा. १८३५] आहारोवहिसेज्जा, अविपुद्धं न गेण्हे न वि न गेण्हावे ।

न वि गेण्हंतणुजाणे, एवं वायाए काएणं ॥

[भा. १८३६] एमेव नव विकप्पा, उप्पातण एसणाए नव चेव ।

एए तिन्नि उ नवया, सगवीसाहारे भंगा तु ॥

[भा. १८३७] एमेवोवधिसेज्जा, एक्केक्क सत्तवीस भंगा तु ।

एते तिन्नि वि मिलिता, एक्कासीती भवे भंगा ॥

चू- मणाति - तियं । उग्गमाति - तियं, आहाराति - तियं, एते तिन्नि तिया तिकरणविसुद्धा कायव्वा । इमेण एक्कासीति भंगा - कायव्वा । आहारोवहिसेज्जा एयस्स हेट्ठा उग्गमाति-तियं । एयस्स वि हेट्ठा मणाति-तियं । एयस्स वि हेट्ठा करणं-तियं । इमं च उच्चारणं ।

आहारं उग्गमेण असुद्धे मनेण न गेण्हति, न गेण्हावेति, गेण्हंतं नानुमोयति । एते मनेन तिन्नि, वायाते तिन्नि, काएण वि तिन्नि । एते नव उग्गमेण लद्धा । उप्पादणाए वि नव । एसणाए वि नव । एते सत्तावीसं आहारे ।

उवकरणे वि सत्तावीसं । सेज्जाए वि सत्तावीसं । सव्वे एक्कासीति । जहा एते बायालीसं अवराहे एक्कासीतीए परिहरति, एवं पासत्ये अहासंदे कुसीले संसत्ते नितिए, अविशद्दाओ ओसन्ने, एतेसिं संघाडगं तिकरणविसोहीए न देज्जा, न पडिच्छेज्जा, एक्कासीतीए वा भंगविकप्पेहिं परिहरेज्जा ॥

[भा. १८३८] एताइं सोहितो, धरणं सोहेंति संसओ नत्थि ।

एतेहिं असुद्धेहिं, चरित्तभेदं वियाण हि ॥

चू- एते आहारातीए एक्कासीतीए भंगेहिं सोधयंतो चरित्तं सोहेति ॥

एवं अत्येण पडिसिद्धे पासत्थत्तणे, जा तेहिं सह संसग्गी सा पडिसिज्जति -

[भा. १८३९] पडिसेधे पडिसेहो, असंविग्गे दान माति-तिक्खुत्तो ।

अविसुद्धे चतुगुरुगा, दूरे साधारणं काउं ॥

[भा. १८४०] पासत्थादि-कुसीले, पडिसिद्धे जा तु तेहिं संसग्गी ।

पडिसिज्जति एसो खलु, पडिसेहं होति पडिसेहो ॥

चू- पासत्येण न भवियव्वं एसु पडिसेहो । सेसं कंठं ।

“असंविग्गे दानं” ति अस्य व्याख्या-

[भा. १८४१] दानाई-संसग्गी, सइं कयपडिसिद्धे लहुय आउट्टे ।

सब्भावति आउट्टे, असुद्धगुरुगो उ तेन परं ॥

चू- जति पासत्थातियाणं संघाडगस्स वत्थातियाण वा दानं करेति एस संसग्गी । सइं एकसिं संसग्गि करेति, पडिसिद्धो पचोइओ आउट्टो, मासलहुं से पच्छित्तं, सब्भावति आउट्टेति, एवं वितियवाराए वि मासलहुं, ततियवाराए वि आउट्टस्स मासलहुं, तेन परं चउत्थवाराए नियमा असुद्धे ति मायावी, आउट्टस्स मासगुरुं ॥

“माति तिक्खुत्तो” ति अस्य व्याख्या-

[भा. १८४२] तिक्खुत्तो तिन्नि मासा, आउट्टंते गुरु उ तेन परं ।

अविसुद्धं तं वीसुं, करेंति जो भुंजते गुरुगा ॥

चू- तिन्नि वारा ति-खुत्तो, तिन्नि वारा आउट्टंतस्स तिन्नि मासलहुं, तिण्हं वाराणं परेणं तेन परं, चउत्थवाराए नियमा मायी आउट्टे मायानिष्फन्नं मासगुरुं ।

“अविसुद्धे चउगुरुगा” अस्य व्याख्या - “अविसुद्धं” गाहद्धं । पासत्थ-संसग्गीकारी जति आलोयणं न पडिच्छिओ अविसुद्धो, तं अनाउट्टंतं वीसुं करेति वीसुं भोगमित्यर्थः । जो तं अन्नो साधू संभुज्जति तस्स चउगुरुं ॥ चोदग आह - कम्हा पढम - बित्तिथ - तत्तियवारासु मासलहुं, चउत्थवाराए मासगुरुं ? आयरिय आह-

[भा. १८४३] सति दो तिसिय अमादी, ततिया सेवीतु नियम सो मायी ।

सुद्धस्स होति चरणं, मायासहिते चरणभेदा ॥

चू- सइं पढमवारा, दो बित्तिथ वारा, ति तत्तियवारा, सिता माती तिसिता सेविउं जाव जति अमाती तो मासलहुं, अह माती तो मासगुरुं । तेन परं नियमा माती तेन मासगुरुं । पच्छद्धं कंठं ॥

“दूरे साधारणं काउं” ति अस्य व्याख्या-

[भा. १८४४] समणुन्नेसु विदेसं, गतेसु अन्नाऽऽगता तहिं पच्छा ।

ते वि तहिं गंतुमणा, पुच्छंति तहिं मणुन्ने तु ॥

चू- कयाइ संभोतिया साहू विदेसं गता, अन्ने य संभोतिया अन्नाओ विदेसाओ तं चेव गच्छमागता, जे ते विदेसं गता ते तेहिं आगंतुएहिं न दिट्ठा, ते वि आगंतुगा तं चेव देसं गंतुकामा पुच्छंति, अत्थि केयी तहिं अस्माकं संभोइया ? ॥ एवं पुच्छंते-

[भा. १८४५] अत्थि ति होइ लहुओ, कयाइ ओसन्न भुंजणे दोसा ।

नत्थि ति लहुओ भंडण, न खेत्तकहणं न पाहन्नं ॥

चू- आयरितो जइ भणति अत्थि तो मासलहुं, “कताति ते ओसन्नी भूता होइ, ताहे गुरुवयणओ संभुज्जमाणा ओसन्नसंभुत्तदोसे पावेइ ॥ अह वि गुरु भणति नत्थि तह वि मासलहुं, यतः गुरुवयणाओ तेहिं सद्धिं संभोगं न करेंति, ताण य अपत्तियं, असंखडदोसा, न य मास-कप्पजोगे खेत्ते कहेंति, नेव पाहुन्नं करेंति । जम्हा एत्ते दोसा तम्हा आयरिएणं इमं भणियव्वं-

[भा. १८४६] आसि तदा समणुन्ना, भुंजध दव्वादिएहि पेहिता ।

एवं भंडणदोसा, न होति अमणुन्नदोसा य ॥

चू- दव्व-खेत्त-काल-भावेहिं पडिलेहेत्ता भुंजेइह, एवं साधारणे सब्बदोसा परिहरिया भवंति ।

कारणा देइ वा पडिच्छेइ वा-

[भा. १८४७] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भए व गेलन्ने ।

अद्धाण रोथए वा, देइ अथवा पडिच्छेइ ॥

चू- असिवे कारणे एगागी, एगाणियस्स बहुं दोस-गुणं जाणित्ता पासत्थ-संघाडगं पडिच्छति । पासत्थस्स वा संघाडगो भवति, अफव्वंतो रायदुट्ठे रायवल्लभेण समाणं न घेप्पति,

भएवितिओ सहाओ भवति, गेलन्ने पडियरणं, अद्धाणे सहाओ, रोधनिग्गमणद्धा, एतेहिंकारणेहिं सव्वत्थ पणगादि-जयणाए जाहे मासलहुं पत्तो ताहे देति वा पडिच्छति वा ॥

मू. (२३३) जे भिक्खू उदउल्लेण वा ससिणिद्धेण वा हत्थेण वा दव्वीए वा भायणेण वा, असनं वा पानं वा खाइमं वा पडिग्गाहेति, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२३४) जे भिक्खू ससरक्खेण वा मट्टिया-संसद्वेण वा ऊसा-संसद्वेण वा लोणिय-संसद्वेण वा हरियाल-संसद्वेण वा मनोसिला-संसद्वेण वा वन्निय-संसद्वेण वा गेरुय-संसद्वेण वा सेडिय-संसद्वेण वा सोरडिय-संसद्वेण वा हिंगुल-संसद्वेण वा अंजण-संसद्वेण वा लोद्ध-संसद्वेण वा कुकुस-संसद्वेण वा पिड्ड-संसद्वेण वा कंतव-संसद्वेण वा कंदमूल-संसद्वेण वा सिंगवेर संसद्वेण वा पुप्फ-संसद्वेण वा उक्कुड्ड-संसद्वेण वा असंसद्वेण वा हत्थेण वा दव्वीए वा भायणेण वा असणं वा पानं वा खाइमं वा साइभं वा पडिग्गाहेति, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

सू- गिहिणा सचित्तोदगेण अप्पणद्धा धोयं हत्थादि, अपरिणयं उदउल्लं भन्नति । पुढविमओ भत्तओ । कंसमयं भायणं । अंजणमिति सोवीरयं रसंजणं वा । ते पुढविपरिणामा वन्निया, जेण सुवन्नं वणिज्जति । सोरडिया तुवरि मट्टिया भन्नति । तंदुलपिड्डं आमं असत्थोवहतं । तंदुलाण कुकुसा । सचित्तणस्सती-भुन्नो ओक्कुड्डो भन्नति । असंसद्वं अनुवलित्तं ।

[भा. १८४८] उदउल्ल मट्टिया वा, ऊसगते चेव होति बोधव्वे ।

हरिताले हिंगुलएष मनोसिला अंजणे लोणे ॥

[भा. १८४९] गेरुय वन्निय सेडिय, सोरडिय पिड्ड कुकुसकते य ।

उक्कुड्डमसंसद्वे, नेतव्वे आनुपुव्वीए ॥

[भा. १८५०] एत्तो एगतरेणं, हत्थेणं दव्विभायणेणं वा ।

जे भिक्खू असणादी पडिच्छते आणमादीणि ॥

[भा. १८५१] उदउल्लादीएसू, हत्थे मत्ते य होति चतुभंगो ।

पुढविआउवणस्सति, मीसे संयोगपच्छित्तं ॥

सू- हत्थे उदउल्ले, मत्ते उदउल्ले, । १ । हत्थे उदउल्ले नो मत्ते । २ । नो हत्थे, मत्ते । ३ । नो हत्थे नो मत्ते । ४ । एवं पुढवादिसु चउभंगो । एते चउरो भंगा पुढवी-आउ-वणस्सतीसु संभवन्ति, नो सेसकाएसु । मीसेसु वि चउभंगा कायव्वा ।

“संयोगपच्छित्तं” ति पढमभंगे दो मासलहुं, सेसेसु एक्केळं । चरिमो सुद्धो । अहवा - “मीसे संयोगपच्छित्तं” ति सचित्तआउणा उदउल्लो हत्थो, मीसपुढवीकायगतो मत्तो । एत्थ जं पच्छित्तं तं संयोगपच्छित्तं भवति । एवं सर्वत्र योज्यम् ॥ असंसद्वे इमं कारणं-

[भा. १८५२] मा किर पच्छाकम्मं, होज्ज असंसद्वगं तओ वज्जं ।

कर-मत्तेहिं तु तम्हा, संसद्वेहिं भवे गहणं ॥

सू- कारणे गहणं-

[भा. १८५३] असिवे ओमोयरिए, रायदुडे भए व गेलन्ने ।

अद्धाण रोधए वा, जत्तणा गहणं तु गीतत्थे ॥

सू- “जयणाए गहण” ति जया पनगपरिहानीए मासलहुं पत्तो ततो गेणहति ॥

- मू. (२३५) जे भिक्खु गामारक्खियं अत्तीकरेइ, अत्तीकरेतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२३६) जे भिक्खु गामारक्खियं अत्तीकरेइ, अत्तीकरेतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२३७) जे भिक्खु गामारक्खियं अत्तीकरेइ, अत्तीकरेतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२३८) जे भिक्खु देसारक्खियं अत्तीकरेति अत्तीकरेतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२३९) जे भिक्खु देसारक्खियं अत्तीकरेति, अत्तीकरेतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२४०) जे भिक्खु देसारक्खियं अत्ती करेति, अत्ती करेतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२४१) जे भिक्खु सीमारक्खियं अत्तीकरेइ, अत्तीकरेतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२४२) जे भिक्खु सीमारक्खियं अत्तीकरेइ, अत्तीकरेतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२४३) जे भिक्खु सीमारक्खियं अत्तीकरेइ, अत्तीकरेतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२४४) जे भिक्खु रत्नारक्खियं अत्तीकरेइ, अत्तीकरेतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२४५) जे भिक्खु रत्नारक्खियं अत्तीकरेइ, अत्तीकरेतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२४६) जे भिक्खु रत्नारक्खियं अत्तीकरेइ, अत्तीकरेतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२४७) जे भिक्खु सव्वारक्खियं अत्तीकरेति अत्तीकरेतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२४८) जे भिक्खु सव्वारक्खियं अत्तीकरेति अत्तीकरेतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (२४९) जे भिक्खु सव्वारक्खियं अत्तीकरेति अत्तीकरेतं वा सातिज्जति ॥
 [भा. १८५४] अत्तीकरणादीसुं, राधादीणं तु जो गमो भणिओ ।

सो चेव निरवसेसो, गामादारक्खिमादीसुं ॥

चू-जो गमो भणितो इहेव उद्दंसगे आदिसुत्तेसु ॥

मू. (२५०) जे भिक्खु अन्नमन्नस्स पाए आमज्जेज्ज वा पमज्जेज्ज वा, आमज्जंतं वा पमज्जंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२५१) जे भिक्खु अन्नमन्नस्स पाए संवाहेज्ज वा पलिमहेज्ज वा संवाहेतं वा पलिमहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२५२) जे भिक्खु अन्नमन्नस्स पाए तेल्लेण वा घण्ण वा वसाए वा नवणीएण वा मक्खेज्ज वा भिल्लिगेज्ज वा मक्खेतं वा भिल्लिगेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२५३) जे भिक्खु अन्नमन्नस्स पाए लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेज्ज वा उल्लोलेज्ज वा, उल्लोलेतं वा उल्लोलेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२५४) जे भिक्खु अन्नमन्नस्स पाए सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडे वा उल्लोलेज्ज वा पथोएज्ज वा, उल्लोलेतं वा पथोएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२५५) जे भिक्खु अन्नमन्नस्स पाए फुमेज्ज वा रएज्ज वा, फुमेतं वा रएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२५६) जे भिक्खु अन्नमन्नस्स कायं आमज्जेज्ज वा पमज्जेज्ज वा, आमज्जंतं वा पमज्जंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२५७) जे भिक्खु अन्नमन्नस्स कायं संवाहेज्ज वा पलिमहेज्ज वा संवाहेतं वा पलिमहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२५८) जे भिक्खु अन्नमन्नस्स कायं तेल्लेण वा घण्ण वा वसाए वा नवणीएण वा

मक्खेज्ज वा भिलिंगेज्ज वा मक्खेतं वा भिलिंगेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२५९) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायं लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वट्टेज्ज वा, उल्लोलेंतं वा उव्वट्टेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२६०) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायं सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा उच्छोलेंतं वा पधोएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२६१) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायं फुमेज्ज वा रएज्ज वा, फुमेंतं वा रएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२६२) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायंसि वणं आमजेज्ज वा पमजेज्ज वा, आमजंतं वा पमजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२६३) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायंसि वणं संबाहेज्ज वा पलिमहेज्ज वा, संबाहेंतं वा पलिमहंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२६४) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायंसि वणं तेल्लेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खेज्ज वा भिलिंगेज्ज वा, मक्खेतं वा भिलिंगेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२६५) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायंसि वणं लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वट्टेज्ज वा, उल्लोलेंतं वा उव्वट्टेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२६६) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायंसि वणं सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा उच्छोलेंतं वा पधोएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२६७) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायंसि वणं फुमेज्ज वा रएज्ज वा, फुमेंतं वा रएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२६८) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिकखेणं सत्थजाएणं अच्छिंदेज्ज वा विच्छिंदेज्ज वा, अच्छिंदेतं वा विच्छिंदेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२६९) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिकखेणं सत्थजाएणं अच्छिंदित्ता विच्छिंदित्ता पूयं वा सोणियं वा नीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा, नीहरेतं वा विसोहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२७०) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिकखेणं सत्थजाएणं अच्छिंदित्ता विच्छिंदित्ता नीहरित्ता विसोहेत्ता सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा उच्छोलेंतं वा पधोएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२७१) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिकखेणं सत्थजाएणं अच्छिंदित्ता - विच्छिंदित्ता नीहरित्ता विसोहेत्ता उच्छोलेत्ता पधोएत्ता अन्नयरेणं आलोवणजाएणं आलिंपेज्ज वा विलिंपेज्ज वा आलिंपेतं वा विलिंपेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२७२) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिकखेणं सत्थजाएणं अच्छिंदित्ता-विच्छिंदित्ता नीहरित्ता विसोहेत्ता उच्छोलेत्ता पधोएत्ता आलिंपित्ता विलिंपित्ता तेल्लेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा अब्भंगेज्ज वा मक्खेज्ज वा, अब्भंगेतं वा मक्खेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२७३) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिव्वेणं सत्थजाएणं अचिंछदिता विचिंछदिता नीहरित्त विसोहेत्ता उच्छोलित्ता पधोइत्ता आलिपित्ता विलिपित्ता अब्भंगेत्ता मक्खेत्ता अन्नयरेण धूवणजाएण धूवेज्ज वा पधूवेज्ज वा, धूवंतं वा पधूवंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२७४) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स पालु-किमियं वा कुच्छि-किमियं वा अंगुली निवेसिय निवेसिय नीहरइ, नीहरेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२७५) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स दीहाओ नह-सीहाओ दीहाइं रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२७६) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स दीहाइं जंघ-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा कप्पेंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२७७) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स दीहाइं कक्ख-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२७८) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स दीहाइं मंसु-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२७९) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स दीहाइं वात्थे-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२८०) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स दीहाइं चक्खु-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२८१) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स दंते आधंसेज्ज वा पधंसेज्ज वा, आधंसंतं वा पधंसंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२८२) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स दंते उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा, उच्छोलेतं वा पधोएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२८३) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स दंते फुमेज्ज वा रएज्ज वा, फुमेंतं वा रएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२८४) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स उट्ठे आमज्जेज्ज वा पमज्जेज्ज वा, आमजंतं वा पमजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२८५) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स उट्ठे संबाहेज्ज वा पलिमहेज्ज वा, संबाहेतं वा पलिमहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२८६) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स उट्ठे तेलेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खेज्ज वा भिलिंगेज्ज वा, नक्खेंतं वा भिलिंगेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२८७) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स उट्ठे लोत्थेण वा कक्केण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वट्ठेज्ज वा, उल्लोलेतं वा उव्वट्ठंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२८८) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स उट्ठे सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा, उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा, उच्छोलेतं वा पधोएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२८९) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स उट्ठे फुमेज्ज वा रएज्ज वा, फुमेंतं वा रएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२९०) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स दीहाइं उत्तरोद्धाइं कप्पेअ वा संठवेअ वा कप्पेंतं वा संठवेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२९१) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स दीहाइं अच्छिपत्ताइं कप्पेअ वा संठवेअ वा कप्पेंतं वा संठवेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२९२) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स अच्छीणि आमज्जेअ वा पमज्जेअ वा आमज्जंतं वा पमज्जंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२९३) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स अच्छीणि संवाहेअ वा पलिमहेअ वा संवाहेंतं वा पलिमहेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२९४) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स अच्छीणि तेद्धेण वा घएण वा यसाए वा नवनीएणवा मक्खेअ वा भिलिंगेअ वा मक्खेंतं वा भिलिंगेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२९५) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स अच्छीणि लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेअ वा उव्वट्ठेअ वा, उल्लोलेंतं वा उव्वट्ठेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२९६) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स अच्छीणि सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेअ वा पथोएअ वा, उच्छोलेंतं वा पथोएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२९७) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स अच्छीणि फुमेअ वा रएअ वा, फुमेंतं वा रएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२९८) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स दीहाइं भुयग-रोमाइं कप्पेअ वा संठवेअ वा, कप्पेंतं वा संठवेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (२९९) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स दीहाइं पास-रोमाइं कप्पेअ वा संठवेअ वा, कप्पेंतं वा संठवेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३००) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स कायाओ सेयं वा जल्लं वा पंकं वा मलं वा नीहरेअ वा विसोहेअ वा, नीहरेंतं वा विसोहेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३०१) जे भिक्खू अन्नमन्नस्स अच्छि-मलं वा कल-मल वा दंत-मलं वा नह-मलं वा नीहरेअ वा विसोहेअ वा नीहरेंतं वा विसोहेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३०२) जे भिक्खू गामाणुगामियं दूइज्जमाणे अन्नमन्नस्स सीसदुवारियं करेइ करेंतं वा सातिज्जति ॥

पू-इत्यादि सुत्ता उच्चारयव्वा जाव अन्नमन्नस्स सीसदुवारियं करेति इत्यादि अर्थ पूर्ववत् ।

[भा. १८५५] पादादी तु पमज्जण, सीसदुवारादि जो गमो ततिए ।

अन्नोऽन्नस्स तु करणे, सो चेव गमो चउत्थम्मि ॥

मू. (३०३) जे भिक्खू साणुप्पए उच्चारपासवणभूमिं न पडिलेहेति, न पडिलेहेंतं वा सातिज्जति ।

पू-साणुप्पओ नाम चउभागावसेसचरिमाए उच्चारपासवणभूमीओ पडिलेहियव्वाओ ति, ततो कालस्स पडिकमति, ततो पडिलेहेति, एस साणुप्पओ जति न पडिलेहेति तो मासलहुं, आणादिया दोसा ।

[भा. १८५६] पासवणुच्चारणं, जो भूमी अनुपदे न पडिलेहे ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

घू-अपडिलेहिते इमे दोसा-

[भा. १८५७] छक्कायाण विराधन, अहि विच्छुअ सन्न-मुत्तमादीसु ।

वोसिरण-निरोधेसु, दोसा खलु संजमायाए ॥

घू-अपडिलेहिते जति वोसिरति ततो दब्बओ छक्कायविराहणा संभवति । भावतो पुण विराधिता एस संजमविराधना । बिलाति संभवे अपडिलेहिते अहिविच्छुगादिणा खल्लति आयविराहणा । मुत्तेण वा पुरीसेणइ वा आदिसद्दातो वंतपित्तादिणा पायं लेवाडेअ, ततो उवकरणविनासो वा, सेहविप्परिणामो व । अपडिलेहियं वा थंडिलं ति निरोहं करोति वोसिरति, एवं च “मुत्तनिरोहे चक्खुं, वच्चनिरोहे जीवियं” एत्थ वि आयविराहधना ॥

जम्हा एते दोसा तम्हा-

[भा. १८५८] चउभागसेसा, ए चरिमाए पोरिसीए तम्हा तु ।

पयतो पडिलेहिआ, पासवणुच्चारणादीणं ॥

घू-चरिमा पच्छिमा, पयतो प्रयलवान् ॥

भवे कारणं न पडिलेहेआ वि-

[भा. १८५९] गेल्लन्न सखदुडे, अल्लण्णे लंगणे सएगत्ते ।

गामानुगामवियले, अनुप्पत्ते वा न पडिलेहे ॥

घू-गिलाणो न पडिलेहेइ, अगिलाणो वि गाल्लणकज्जे आउलो न पडिलेहेति, रायदुडेण वा न निग्गच्छति, अल्लण्णदो वा सत्थद्वणं वियाले पत्तो, अगणिमाति-संभमे न वा पडिलेहेति, मासकप्पविहारगामाओ गच्छतो अन्नो अनुकूलो गामो तं वियाले पत्तो । एतेहिं कारणेहिं अपडिलेहेतो सुद्धो ॥

मू. (३०४) जे भिक्खू तओ उच्चार-पासवण-भूमीओ न पडिलेहेइ, न पडिलेहेतं वा सातिज्जति ।

घू-ततो-त्रयं सूचनात् सूत्रमिति द्वादशविकल्पप्रदर्शनार्थं त्रयो ग्रहणं अपडिलेहेतस्स मासलहु, आणातिया य दोसा ।

[भा. १८६०] पासवणुच्चारादीण भूमीओ जो तओ [उ] पडिलेहे ।

अंतो वा बहिं वा, अहियासिं वा अनहियासिं ॥

घू-अंतो निवेसणस्स काइभूमीओ अनहियासियाओ तिन्नि-आसन्न मज्झ दूरे । अहियासियाओ वि तिन्नि-आसन्न मज्झ दूरे । एया काइयभूमीओ । बहिं निवेसणस्स एवं चेव छ काइभूमीओ एवं पासवणे बारस, सन्नाभूमीओ वि बारस, एवं च ताओ सव्वाओ चउव्वीसं ।

किं निमित्तं तिन्नि तिन्नि पडिलेहिज्जति ? कयाति एक्कस्स वाघातो भवति तो वितियादिसु परिट्ठविज्जति । पासवणे तयो अपेहणे चेल्लगउट्ठदिट्ठतो भाणियव्वो । अनधियासियकारणं कोवि अतीव उव्वाहितो जाव दूरं वच्चति ताव आयविराहणा भव तेन आसन्ने पेहा ॥

जो एया न पडिलेहेति तस्स आणादिया दोसा ।

[भा. १८६१] सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं तहा दुविहं ।

पावति जम्हा तेणं, चउवीसं भूमि-पडिलेहे ॥

[भा. १८६२] छक्कायाण विराधन, अहि विच्छुग सन्न-भुत्तमादीसु ।

वोसिरण निरोहेसुं दोसा खलु संजमाताए ॥

[भा. १८६३] गेलन्न रायदुडे, अद्धाणे संभमे भएगतरे ।

गामाणुगामवियले, अनुप्पते वा न पडिलेहे ॥

मू. (३०५) जे भिक्खू खुद्दागंसि थंडिलंसि उच्चार-पासवणं परिट्ठवेइ, परिट्ठवेतं वा सातिज्जति ।

सू- रयणिपमाणातो जं आरत्ते तं खुडुं, तत्थ जो वोसिरति तस्स मासलहुं आणादिया य दोसा ।

[भा. १८६४] वित्थारायमेणं, थंडिलं जं भवे रतणि-मित्तं ।

चतुरंगुलोवगाढं, जहन्नयं तं तु वित्थिन्नं ॥

सू- वित्थारो पोहद्धं, आयाभोदिग्धत्तणं, रयणी हत्थो तम्माणे ठितं रयणीमेतं । जस्स थंडिलस्स चत्तारि अंगुला अहे अचित्ता तं चउरंगुलोवगाढं । एयप्पमाणं जहन्नं वित्थिन्नं ॥

[भा. १८६५] एत्तो हीनतरागं, खुद्दागं तं तु होति नात्तव्वं ।

अतिरेगतरे एत्तो, वित्थिन्नं तं तु नायव्वं ॥

सू- सव्वुक्कांरं तं वित्थिन्नं चारसजोपणं, तं च गत्थ थक्कवट्ठिअधावारो ठिओ ।

[भा. १८६६] पासवणुच्चारं वा, खुद्दाए थंडिलम्मि जो भिक्खू ।

जति वोसिरत्ती पावइ, आणा अणवत्थमादीणि ॥

[भा. १८६७] छक्कायाण विराधन, उभएणं पावणा तसाणं च ।

जीवित-चक्खु-विनासो, उभय-निरोहेण खुद्दाए ॥

सू- आसन्ने छक्काया ते उभएणं काइयसन्नाए प्लावेत्ति, तसाणं च प्लवणा, खुडुयं काउं न वोत्ति तैन जीविय-चक्खु-विनासो भवति ॥

[भा. १८६८] थंडिल असति अद्धाण रोधए संभमे भयासन्ने ।

दुब्बलगहणि गिलाणे, वोसिरणं होति जतणाए ॥

सू- सति प्पमाणजुत्तस्स थंडिलसु, घोरसावयभया पमाणजुत्तं न गच्छति, "आसन्ने" ति अनहियासओ प्पमाणजुत्तं गंतुं न सकति, दुब्बलगहणि वा न तरति गंतुं । इमा जयणा - एत्थ सन्नं वोसिरति कातियं अन्नत्थ, अहं काइयं पि आगच्छति ताहे कातियं मत्तए पडिच्छति ॥

मू. (३०६) जे भिक्खू उच्चारपासवणं अविधीए परिट्ठवेइ, परिट्ठवेतं वा सातिज्जति ॥

सू- थंडिलसामायारी न करेति एसा अविधी, तीए वोसिरति तस्स मासलहुं । आणादिया य दोसा-

[भा. १८६९] पासवणुच्चारं वा, जो भिक्खू वोसिरेज्ज अविधीए ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

— इमाविहि—

[भा. १८७०] पडिलेहणा दिसाणं, पायाण पमज्जणा य कायदुवे ।

भयणा छाया दिसे ऽभिग्गहे य जतणा इमा तत्थ ॥

चू- सागारियसंरक्षणद्वा उद्बुहोतिरियं च दिसावलोगो कायव्वो, अह न करेति तो दवअण्णकलुसादिएहिं उद्बुहो भवति, पढमं पदं । जत्थ बोसिरिउकामो तद्वाणस्स पासे संडासणं पादे य पमज्जति, अह न पमज्जति तो रयादिविनासणा भवति असमायारी य, च सद्दातो थंडिलं च, बित्तिपदं ।

“कायदुवे भयण” ति भयणासद्दो उभयदीपकः, इह कायदुवे भंगभयणा कज्जति - जति पडिलेहेति, न पमज्जति । एत्थ थावरे रक्खति, न तसे । अथ न पडिलेहेति, पमज्जति । एत्थ न थावरे, तसे रक्खति । पडिलेहेति, पमज्जति । एत्थ दो वि काये रक्खति । पडिलेहेति, पमज्जति । एत्थ दो वि काये रक्खति । न पडिलेहेति, न पमज्जति । एत्थ दो वि न रक्खति ।

अथवा इमा चउव्विह भयणा - थंडिलं तसपाण - सहितं । १ । थंडिलं तसपाण - विरहितं । २ । अथंडिलं तसपाण - विरहितं । ३ । अथंडिलं तसपाण - सहितं । ४ । एवं तत्तियपर्यं भयणा ॥

[भा. १८७१] दिसि पवन गाम सूरिय, छायाए पमज्जितूण तिव्वुत्तो ।

जस्सुग्गहो ति कुळा, डगलादि पमज्जणं जत्तुण ॥

चू- “छाय” ति असंसत्तगहणी उण्हे वोसिरति, संसत्तगहणी छायाए वोसिरति, अह उण्हे वोसिरति तो चउलहुं । एयं चउत्य पदं । दिसाभिग्गहो - दिवा उत्तराहुत्तो, राओ दक्खिणाहुत्तो । अह अन्नतो मुहो चइसइ तो भासलहुं, दिसि - पवन - गाम - सूरियादि य सव्वं अविवरीयं कायव्वं, विवरीए भासलहुं ॥

[भा. १८७२] संका सागारदे, गरहमसंसत्त असति दोसे य ।

पंचसु वि पदेसेते, अरपदा होंति नातव्वा ॥

चू- बित्तिपदं दिसालोअं न करेज्ज तत्थ गामे तेणभयं, दिसालोअं करेत्तो संकिज्जति । एस तेणो घारिओ वा । पादे वि पमज्जेज्जा, सागारिय ति काउं । अहमिति आर्द्रं थंडिलं न पमज्जति ।

अथवा - तं थंडिलं गरिहणिज्जं तेन न पमज्जति । असंसत्तगहणी तेन न छायाए वोसिरति । असति दोसाणं दिसाभिग्गहणं न करेज्ज । वट्ठियसन्नो डगलगं पि न गेण्हेज्जा । गाम-सूरियादीण व पिट्ठं देज्जा, जत्थ लोगो दोसं न गेण्हेति । पंचसु वि पदेसु एते अवरपता भणिता ॥

मू. (३०७) जे भिक्खू उच्चार-पासवणं परिठवेत्ता न पुंछइ, न पुंछंतं वा सातिज्जति ॥

चू- नं पुंछति नं निड्गलेति ।

मू. (३०८) जे भिक्खू उच्चार-पासवणं परिठवेत्ता कट्ठेण वा किलिंवेण वा अंगुलियाए वा सलागाए वा पुंछति, पुंछंतं वा सातिज्जति ॥

चू- किलिंवो वंसकप्परी, अन्नतरकट्ठधडिया सलागा, तस्स मासलहुं ।

[भा. १८७३] उच्चारमायरित्ता, जे भिक्खू न (य) पुंछती अहिद्धाणं ।

पुंछेज्ज व अविधीए, सो पावति आणमादीणि ॥

चू- आयरित्ता वोसिरित्ता, अविधी कट्ठातिया बित्तिपसुत्ते ॥

[भा. १८७४] लित्यारणं दवेणं, जुत्तमजुत्तेण पावणा दोसा ।

संजम - आयविराधण, अविधीए पुंछणे दोसा ॥

चू- अनिड्गलिते अतीव लेत्थरियं तं दवेण जुत्तेण थोवेणं ति भणियं होति, तेन न

सुज्जति । असुद्धे दिट्ठ उट्ठाहो, सेहो वा विप्परिणमेज्ज ।

अहअजुत्तेण बहुणा दवेण धोवति तो प्लावनादि दोसा । एते अपुंछिते दोसा । अविधीपुंछिते इमं पच्छद्धं । लंछिएहिं आयविराधना, अह जावकायो त्ति संजमविराहणा य ॥ इमा आवधी -

[भा. १८७५] कट्ठेण किलिंघेण व, पत्त सलागाए अंगुलीए वा ।

एसा अविधी भणिता, डगलगमादी विधी ति-विधा ॥

सू- पत्तं पलासपत्तादि । डगलेण वा, चीरेण वा, अंगुलीए वा, एसा तिविधा विधी । डगला पुण दुविधा - संबद्धा भूमीए होज्जा, असंबद्धा वा होज्जा । जे असंबद्धा ते तिविधा - उक्कोसति । उवला उक्कोसा, लेट्ठमसिणा मज्झिमा, इट्ठालं जहन्नं ॥ जम्हा एते दोसा-

[भा. १८७६] तम्हा पुव्वादानं, कातूणं डगलगाण छट्ठेज्जा ।

उत्थाणोसहपाणे, असती व न कुज्ज आदानं ।

सू- आयाणं डगलगादीण, छट्ठेज्ज उच्चारं वोसिरिज्जा । वितियपदं गाहापच्छद्धं । उत्थाणं अतिसारो, ओसहपीतो वा न गेण्हति, असती वा न गेण्हति ॥

सू. (३०९) जे भिक्खू उच्चार-पासवणं परिट्ठवेत्ता नायमति, नायमंतं वा सातिज्जति ॥

सू. (३१०) जे भिक्खू उच्चार-पासवणं परिट्ठवेत्ता तत्थेव आयमति, आयमंतं वा सातिज्जति ॥

सू. (३११) जे भिक्खू उच्चार-पासवणं परिट्ठवेत्ता अति दूरे आयमति, आयमंतं वा सातिज्जति ॥

सू- तिन्नि सुत्ता उच्चारयव्वा । उच्चारं वोसिरिज्जमाणे अवस्सं पासवणं भवति त्ति तेन गहितं । पासवणं पुण काउं सागारिए नायमति जम्हा उच्चारं । तत्थेव त्ति थंडिले, जत्थ सन्ना वोसिरिया । अतिदूरे हत्थसयमाणमेत्ते ।

[भा. १८७७] उच्चारं वोसिरित्ता, जे भिक्खू नेव आयमेज्जा हि ।

दूरे वाऽऽसन्ने वा, सो पावति आणमादीणि ॥

सू- आयमणं निल्लेवणं, आसन्नं तत्थेव थंडिले ॥

अनायमंते इमे दोसा-

[भा. १८७८] अयसो पवयण-हानी, विप्परिणामो तहेव य दुगुंछा ।

दोसा अनायमंते, दूरासन्नायमंते य ॥

सू- अयसो - इमे असोइणो त्ति, न एते निल्लेवेति त्ति । न पव्वयंति, अन्ने वि पव्वयंते वारेति, पवयण - हानी । दंसणे चरित्ते वा अब्भुवगमं काउकामस्स विप्परिणामो भवति । सेहाण वा मा एतेहिं विट्ठलेहिं सह संफासं करेहिं, एसा पुच्छा । दूरे वि एते दोसा । आसन्ने वि एते चेव दोसा । कहं ? सागारिओ पासति, संजओ सन्नं वोसिरिउं दूरं गतो, सागारिओ वि जोविउं पराभग्गो "नानिल्लेवितं" ति लोगस्स कहेति । आसन्ने तत्थेव संजतो निल्लेवेउं गतो, सागारिए आगंतु पलोइयं जाव मुत्तियं देखति, एतं से कात्तियं ति न निल्लेवितं, पच्छा लोगस्स कहेति ।

[भा. १८७९] उत्थाणोसहपाणे, दव असतीए व नायमेज्जाहिं ।

थंडिल्लस्स व असती, आसन्ने वा वि दूरे वा ॥

घू-अत्रस्स थंडिलस्स असति तत्थेव निल्लेवेति, थंडिलद्धादूरं गंतं निल्लेवेति, सागारिओ पुण वोलावेति ॥

मू. (३१२) जे भिक्खू उच्चार-पासवणं परिट्ठवेत्ता परं तिण्हं नावा पूराणं आयमति, आयमंतं वा सातिज्जति ॥

घू-“नाव” ति पसती, ताहिं तिहिं आयमियव्वं । अन्ने भणंति - अंजलि पढमनावापूरं तिहा करेत्ता आवयवे विगिंचति, बित्थियं नावपूरं तिहा करेत्ता तिन्नि कप्पे करेति सुद्धं, अतो परं जति करेति तो मासलहुं ।

[भा. १८८०] उच्चारमायरित्ता, परेण तिण्हं तु नाव-पूरेणं ।

जे भिक्खू आयमती, सो पावति आणमादीणि ॥

इमे दोसा-

[भा. १८८१] उच्छोलणुप्पिलावण, पडणं तसपाण-तरुगणादीणं ।

कुरुकुयदोसा य पुणो, परेण तिण्हायमंतस्स ॥

घू-“उच्छोलणा पधोइस्स, दुल्लभा सोग्गति तारिसयस्स” उच्छोलणादोसा भवन्ति, पिपीलिगादीणं वा पाणाण उप्पिलावणा हवइ, खिल्लरंधे तसा पडंति, तरुगणपत्ताणि वा पुष्पाणि वा फलाणि वा पडंति, आतिग्गहणेणं पुढवि-आऊ-तेउ-वाऊण थ, यत्राग्निस्तत्र वायुना भवितव्यमिति कृत्वा कुरुकयकरणे च वाउस्सत्तं भवति ॥

कारणे अतिरित्तेण वि आयमे-

[भा. १८८२] बित्थियपद सेह रोधण, हरिसा आगार-सोयवादीसु ।

उत्थाणोसहपाणे, परेण तिण्हायमेज्जासि ॥

घू-जेण वा निल्लेवं निगंघं भवतीत्यर्थः ॥

मू. (३१३) जे भिक्खू अपरिहारिणं परिहारियं वदेज्जा - “एहि अज्जो ! तुमं च अहं च एगओ असन्नं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेत्ता, तओ पच्छा पत्तेयं पत्तेयं भोक्खामो वा पाहामो वा” जो तं एवं वदति, वदंतं वा सातिज्जति ।

तं सेवमाणे आवज्जति मासियं परिहारद्वानं उग्घातियं ॥

घू-पायच्छित्तमनावन्ने अपरिहारिओ, आवन्नो मासाति-जाव-छण्मासियं सो परिहारिओ, बूयाव्रवीति, अज्ज इति आमंत्रणे, एगतओ संघाडएण भत्तं भोक्खामो, पानं पाहामो, उग्घाएति-मासलहुं ।

सीसो भणति - भगवं ? सो किहमाउत्तो आवन्नो ? आयरिओ आह -

[भा. १८८३] कंटगमादीसु जहा, आदिकडिल्ले तथा जयंतस्स ।

अवसं छलणाऽऽलोयण, ठवणा नाते जुत्ते य वोसग्गे ॥

[भा. १८८४] नाणादि तिगकडिल्लं, उग्गम-उप्पादनेसणा वा वि ।

आहार उवधि सेज्जा, पिंडादी चतुर्विधं वा वि ॥

घू-जहा कंटगाकिन्ने पहे उवउत्तस्सापि कंटगो लग्गति, आदिसहातो विसमे आउट्टे वि आगच्छंतो पडति, कयपयत्तो वा नतिपूरेण हरिज्जति, सुसिक्खिओ वि जहा असिणा लंछिज्जति,

एवं-कंटगस्थानीयं आइकडिछं । तं च उगम उप्पादना एसणा नाण-दंसण-चरित्ता । एतेसु सुद्ध वि आउत्तस्स अवस्सं कस्स ति छलणा भवति, छलिएण अवस्सं आलोयणा दायव्वा, संघयणातीहिं जुत्तं नाउं ततो से ठवणा ठविज्जति । ततो स साहुण जाणावणद्धा सव्वेसिं पुरओ निरुवसग्गनिमित्तं मंगलद्वयं काउस्सगो कीरति ॥

“ठवणा नाते जुत्त” पयाण इमा वक्खा-

[भा.१८८५] ठवणा तू पच्छित्तं, नाते समत्थो य होति गीतो य ।

आवन्नो वा जुत्तो, संघयण-धितीए जुत्तो व ॥

सू- “ठवणे” ति - सव्वसाधूहिं समाणं पच्छित्तठवणा ठविज्जति, नाते ति समत्थो गीयत्थो वा नातो, आवन्नति पच्छित्तेण जुत्तो, संघयणाधितीए वा जुत्तो ॥

आयरिओ काउस्सग्गकरणकाले इमं भणइ-

[भा.१८८६] एस तवं पडिवज्जति, न किं चि आलवति मा आलवहा ।

अत्तइ-चित्तगस्सा, वाघातो भे न कातव्वो ॥

सू- पडिहारतवं पडिवज्जति ॥

— इमे वाघातकारणा -

[भा.१८८७] आलवणं पडिपुच्छण, परियट्ठुड्डाण - वंदनग-मत्ते ।

पडिलेहण संघाडग, भत्तदाण संभुजणा घेव ॥

सू- “आलवणं” ति - आलावो ! हे भगवं ! सुत्तत्थं पुच्छति, पुव्वाधीयं परियट्ठेति, तेन समकालस्स उट्ठेति वंदनं देति, भत्तगं से देति, उवकरणं से पडिलेहेति, भिक्खं अडंतस्स संघाडगो भवति, भत्तं पानं वा देति, तेन समाणं एगमंडलीए भुंजति ॥

[भा.१८८८] संघाडगा उ जावं, लहुगो जा उ दसण्ह उ पयाणं ।

लहुगा य भत्तदाणे, संभुंजणे होतऽणुग्घाता ॥

सू- एतेसिं आलवणाइयाण दसण् पदाणं - जाव - संघाडगपत्तं ताव पारिहारियस्स आलणाति करेत्तस्स अट्ठसु पतेसु मासलहुं । पच्छद्धं कंठं ॥ १८८८ ॥

[भा.१८८९] सुत्तणिवातो एत्थं, नायव्वो आदिमट्ठसु पदेसु ।

एतेसामन्नतरं, सेवताऽऽणादिणो दोसा ॥

सू- आलवणाती करेत्तेण तित्थकराणाइक्कमो, पमत्तं वा देवता छलेज्ज, आतविराधना । अन्नेण वा भणितो - कीस आलवणातीणि करेसि ति ? सुद्ध ति भणंते अधिकरणं, एवं चरणभेदो, तस्सा न करेज्ज । एतानि पदानि ॥

कारणे करेज्जा वि-

[भा.१८९०] विपुलं च अन्नपानं, दड्डणं साधुवज्जणं चेव ।

नाऊण तस्स भावं, संघाडं देति आयरिया ॥

सू- संखडीए छणूसवेसु वा विउलं भत्तपाणं साधूहिं लब्धं, तं दड्डण ईसिं तदभिलासो, साधूहिं वज्जितो ऽहं सदुच्चरितेहिं स (अ) चेलओ, एवं आयरिया नाउं संघाडगं देति ॥

अथवा आयरिया चेव इमं नाउं संघाडगं देति -

[भा. १८९१] देहस्स तु दोब्बल्लं, भावो ईसिं च तप्पडीबंधो ।

अगलाइ सोधिकरणेण वा वि पावं पहीणं से ॥

सू-आयरिया अतीव देहदुब्बल्लं दहुं अतिसएण आगारेण वा भावं ईसिं विपुल-भत्तामिलासिणं नच्चा पावं च से खीणपायं ताहे संघाडं देति । इमेण विहिणा - आयरिया भणति - एआहि अज्जो अमुगधरं, तत्थ य पुब्बगता आयरिया सो पच्छा वञ्चति, ताहे विरुवं रुवं ओगाहिमपादिभत्तं दव्वावेति । एतेहिं कारणेहिं उवलक्खित्ता, अन्नहा न देति ॥

“नाऊण तस्स भावं” ति दाणं काळ्या-

[भा. १८९०] आगंतु एतरो वा, भावं अतिसेसिओ से जाणिआ ।

हेतूहि वा स भावं, जाणित्ता अनतिसेसी वि ॥

सू-“इयरो” ति वत्थव्वो, अइसएण हेऊहिं वा स अणतिसती वि भावं नाऊण संघाडगं वदंतीत्यर्थः ॥

कारणाभावे पुण इमं करंति-

[भा. १८९३] भत्तं वा पानं वा, न देति पारिहारियस्सिमं करंति ।

कारण उट्ठवणादी, घोदग गोणीए दिहुंता ॥

सू-सेसकाले संघाडयं भत्तं वा आणेउं न देति । इमं पुण करंति - जाहे खीणो न तरति उट्ठेउं पडिलेहणं वा काउं ताहे सो भणति उट्ठिआमि, निसिआमि, भिक्खं हिंडिआमि, भंङ्गं पडिलेहिआमि, ताहे अनुपडिहारिओ बाहाए महाय उट्ठवेति, निसियावेइ वा, घरेइ वा बाहं पडिलेहावेति, घरियं वा भिक्खं हिंडावेति, एवं जं जं न तरति, तं तं से कीरति ।

चोयगो भणति - किं पच्छित्तं ? अवसो य रायदंडो तुब्ब ति ? एयावत्थस्स जेण आनेउं न दिज्जति ? एत्थ आयरिओ दिहुंतं करेइ - जहा नवपाउसे जा गोणी न तरति उट्ठेउं तं गोवो उट्ठवेति, अडविं चरणट्ठा नेति, जा न तरति गंतुं तस्स गिहे आनेउं पयच्छति, एवं परिहारिओ वि जं तरति काउं उं कारविज्जति । जं न तरति तं किज्जति ॥ इमो गुणो -

[भा. १८९४] एवं तु असदभावो, विरियायारो य होति अनुविचिन्नो ।

भयजणणं सेसाणं, य तवो य सप्पुरिसचरियं च ॥

सू-एवं असदभावो भवति, वीरियं च न गूहितं भवति, सेससाहूण य भयं जणियं भवति, तवो य कतो, सत्पुरिसचरियं च कतं भवतीति ॥

उद्देशक:-४ समाप्तः

मुनि दीपरत्नसागरेण संशोधिता सम्पादिता निशीथ सूत्रे चतुर्थउद्देशकस्य
[भद्रबाहु स्वामिना रचिता निर्युक्ति युक्तं] संघदासगणि विरचिता भाष्यं एवं
जिनदास महत्तर रचिता घूर्णिः परिसमाप्ता ।

उद्देशक:-५

सू- इदानीं उद्देशकस्स उद्देशकेन सह संबंधं वक्तुकामो आचार्य भद्रबाहुस्वामी
निर्युक्तिगाथामाह-

[भा.१८९५] परिहारतवकिलंतो, रुक्खमधिष्ठाणमादिचित्तंतो ।

अभिधातिमरक्खद्वा, पलोयए एस संबंधो ॥

सू- चउत्थस्स अंतसुत्ते परिहारतवो भणितो । तेन किलंतो रुक्खस्स अहे ठिओ ठाण-
नेसीयणाति करंतो लउद्धादिअभिधायातिमरक्खद्वा उवरि पलोएति । एस संबंधो ॥

मू. (३१४) जे भिक्खू सचित्त-रुक्ख-मूलंसि ठिद्धा आलोएअ वा पलोएअ वा आलोएंतं वा
पलोएंतं वा सातिज्जति ॥

सू- सह चित्तेण सचित्तो । रुक् पृथिवी तं खातीति रुक्खो । मूलं रुक्खावग्गहो । तस्मि ठिद्धा
आलोयणं सकृत्, अनेकशः प्रलोकनं । एस पंचमउद्देशगे आदिसुत्तस्स संखेवतो ॥ अत्थो ।

[भा.१८९६] सच्चित्त-रुक्ख-मूलं, खंधातो जाव रतनिमेत्तं तु ।

तेन गंतं अच्चित्तं, सुत्तनिगमो उ उच्चित्ते ॥

सू- जस्स सच्चित्तरुक्खस्स हत्थिपयप्पमाणो हेपुल्लेण खंधो तस्स सव्वतो जाव रयणिप्पमाणा
ताव सचित्ता भूमी, एतं आणासिद्धं सेसं कंठं ॥

रयणिप्पमाणातो अंतो बहिं वा । अहवा - सच्चित्तं अच्चित्तं वा-

[भा.१८९७] सपरिग्गहं अपरिग्गहं च एक्केक्कं भवे दुविधं ।

सपरिग्गहं चतुद्धा, दिव्व-मनुय-तिरिक्ख-मीसं च ॥

सू- सपरिग्गहं अरिग्गहं वा एक्केक्कं दुविधं । स परिग्गहं चउच्चिहं - देवरिग्गहं मनु-तिरिय-
मीसं च । मीसस्स चउरो भेया - दुगसंजोगे तिन्नि, तिगसंजोगे एगो ॥

[भा.१८९८] एक्केक्कं तं दुविहं, पंतग-भद्देहि होइ नायव्वं ।

गुरुया गुरुओ लहुया, लहुओ पढमम्मि दोहि गुरु ॥

सू- देवातिपरिग्गहं एक्केक्कं दुभेयं कज्जति, भद्दग्ग-पंतहिं । एतेसु एवंकप्पिएसु ठायंतस्स इमं
पच्छित्तं । “गुरुगा” पच्छद्धं । दिव्वे पंतरिग्गहे अंतो चउगुरु । ३ । दिव्वे भद्दपरिग्गहे अंतो
मासगुरु । दिव्वे पंतपरिग्गहे बहिं चउलहुं, दिव्वे भद्दपरिग्गहे बहिं मासलहुं । एवं दिव्वे तावकालगुरुं
पच्छित्तं । मणुएसु वि एवं चेव । नवरं - तवगुरुं । तिरिएसु वि एवं चेव । नवरं - कालगुरुं ॥

[भा.१८९९] एतं तु परिग्गहितं, तच्चिव्वरीतमपरिग्गहं होति ।

सच्चित्त-रुक्ख-मूलं, हत्थिपदपमाणतो हत्थं ॥

सू- एवं सपरिग्गहं सपच्छित्तं भणियं, तच्चिव्वरीयं अपरिग्गहं । पच्छद्धं । गतार्थं ॥
मीसे इमं पच्छित्तं-

[भा.१९००] ति-परिग्गह-मीसं वा, पंतं अंतो गुरुगा बहिं गुरुगो ।

भद्देसु य ते लहुगा, अपरिग्गह मासो भिन्नो य ॥

[भा.१९०१] पंत-सुर-परिग्गहिते, चतुगुरु अंतो बहिं तु मासगुरु ।

भद्दे वा ते लहुगा, नर-तिरिय-परिग्गहे चेवं ॥

[भा.१९०२] एतं चिय पच्छित्तं, दुगाइसंजोगतो लता चउरो ।

अपरिग्गह-तरुहेद्धा, मासो भिन्नो य अंतो बहिं ॥

सू- दिव्व-मनुय-तिरिय-तिहिं वि परिग्गहियं मीसं । तत्थ दिव्व-मनुय-मीस-पंत-परिग्गहे

अंतो चउगुरुं । एतेसु चेव पंतोसु बाहिं मासगुरुं । एतेसु चेव भदेसु अंतो चउलहुं । एतेसु चेव भदेसु बाहिं मासलहुं । एयं उभयलहुं दिव्व-तिरिय-परिग्गहे एवं चेव, नवरं - कालगुरुं । मनुस-तिरिय-परिग्गहे एवं चेव, नवरं - तवगुरुं । दिव्व-मनुय-तिरिए परिग्गहे एयं चेव, नवरं - उभयगुरुं । अपरिग्गहे अंतो मासलहुं, बाहिं भिन्नमासो ॥

[भा. ११०३] एकेकपदा आणा, पंता खेत्तादि चउण्हमन्नयरं ।

नर तिरि गेण्हणाहण, अपरिग्गह संजमाताए ॥

सू- सपरिग्गहं एतेसिं एकेकातो पदातो आणा अणवत्थं, मिच्छत्तं विराहणा भवति । तत्थ पंतदेवता खित्तचित्तं दित्तचित्तं जक्खाइइ उम्मायपत्तं - एतेसिं चउण्हं एगतरं कुञ्जा ।

अहवा - उवसग्गाण वा चउण्हं-हासा पओसा वीमंसा पुढोवेमाया एतेसिं एगतरं कुञ्जा । नरा गेण्हणादी करेञ्ज, तिरिया आहन्न-मारणाती करेञ्जा । अपरिग्गहेवि आय-संजमविरा-धना ॥

इमा संजमे-

[भा. ११०४] हत्थादिपादघट्टण, सहसाऽवत्थंभ अधवऽनाभोगा ।

गातुम्हा उस्तासो, खेलादिविगिचणे जं च ॥

सू- एतेहिं पगारेहिं खंधस्स पिंडं करेञ्ज ॥ इमा आयावराहणा-

[भा. ११०५] अट्ठिं व दारुगादी, सउणग-परिहार-पुष्फ-फलमादी ।

जीवोवघात देवत-तिरिक्ख-मणुया भवे दुट्ठा ॥

सू- अट्ठिं वा दारुगं वा पडति, ढंकातियाण सन्नाए सेवाडिअति, पुष्फफलाणं अत्रेसिं च खंधेयातियाण जवाणं उवघातो भवति, देवय-तिरिक्ख-मनुया वा दुट्ठा सपरिग्गहापरिग्गहे दड्ढ्वं । एते सपरिग्गहअपरिग्गहेसु दोसा ॥

कारणेण य पलोयणं करेञ्जा-

[भा. ११०६] वितियपय गेलन्ने, अट्ठाणे चेव तह य ओमम्मि ।

रायदुड्ड-भए वा, जतणाए पलोयणादीणि ॥

सू- एतीए गाहाए संखेवओ इमं वक्खाणं-

[भा. ११०७] रायदुड्डभएसू, दुरूहणा होअ छायणट्ठाते ।

अहवा वि पलंबट्ठा, सेसे छायं पलंबट्ठा ॥

सू- रायदुड्डे बोधिगादिभये य अप्पणो छायणट्ठा दुरुहंतो पलोएअ, अलभंतो भत्तपानं एतेसु चेव पलंबट्ठा पलोएअ । सेसा गिलाणादिदारा तेसु नियमा पलंबट्ठा पलोएअ । गिलाणो वा निजंतो छायाए वीसमति ति पलोएअ ॥

“जयणाए” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ११०८] अपरिग्गहिते बाहिं, भद्दग-पंतो व ऽणुन्नविय बाहिं ।

अपरिग्गहं तो भदे, अंतो पंतो ततो अंतो ॥

सू- पढमं अपरिग्गहे बाहिं, ततो भद्दगपरिग्गहिएसुं अनुन्नविय बाहिं, ततो पंतोसु अनुन्नविय बाहिं, ततो अपरिग्गहे अंतो, ततो भद्दएसु अनुन्नविय अंतो, ततो पंतोसु अनुन्नवि अंतो ॥

मू. (३१५) जे भिक्खू सच्चित्त-रुक्ख-मूलंसि ठिम्मा ठाणं वा सेअं वा निसीहियं वा तुयट्ठणं वा चेएइ, वेएतं वा सातिज्जति ॥

चू- ठाण काउस्सग्गो, यसहि निमित्तं सेअ, वीसम-ट्ठाण-निमित्तं निसीहिया ।

[भा.१९०९] सच्चित्त-रुक्ख-मूले, ठाण-निसीयण-तुयट्ठणं वा वि ।

जे भिक्खू चेतीते, सो पावति आणमादीणि ॥

[भा.१९१०] हत्थादि पायघट्ठण, सहसाऽवत्थंभ अहवऽनाभोगा ।

गातुम्हा उस्सासे, खेलादिविगिंचणा जं च ॥

[भा.१९११] अट्ठि व दारुगादी, सउणग-परिहार-पुप्फ-फलमादी ।

जीवोवघात देवत-तिरिक्ख-मनुया भवे दुट्ठा ॥

[भा.१९१२] असिबोम-दुट्ठ-रोधग, गेलन्नऽट्ठाण संभम भए वा ।

वसधीवाधातेण य, असती जतणा य जा जत्थ ॥

चू- असिवेण गहिता अन्नत्थ वसहिं अलभंता रुक्खमूले अच्छंता जा जा रुक्खाओ छाया निग्गता तत्थ ठायंति, रुक्खमूले ठिता कागादी निवारंति, पडमंडवं वा करंति ॥

सेसेसु इमं वक्खाणं-

[भा.१९१३] रायदुट्ठ-भए वा, दुरुहणा होअ छादणट्ठाए ।

अहवा वि पलंबट्ठा, सेसे ठाही पलंबट्ठा ॥

चू- “वसहिवाधाएण” अस्य व्याख्या-

[भा.१९१४] इत्थी नपुंसको वा, कंधारो आगतो ति निग्गमणं ।

सावय मक्कोडग तेन वाल मसगा ऽयगरे साणे ॥

चू- गामबहिट्ठा देवकुले ठिताण सुन्धरे इत्थी नपुंसगो वा उवसग्गेति, खंधावारो वा आगतो तत्थ ठितो, दीविगादिसावयं वा पइट्ठं, तत्थेव पतितं विगाले कहियं, मक्कोडगा वा राओ उब्भुआणा, तेनगा वा वा रातो आगच्छंति, सप्पो व रातिं उवसग्गेति, मसगा वा राओ भवंति, अयगरो वा राओ आगच्छति, साणो वा राओ पत्तए अवहरति । एतेहिं वसहिवाधातेहिं निग्गता अन्नवसहिं अलभंता सच्चित्त-रुक्खमूले ठाएज्जा ॥ इमा जयणा-

[भा.१९१५] अपरिग्गहम्मि बाहिं, भद्दगपंते वऽणुन्नविय बाहिं ।

अपरिग्गहंतो भद्दे वि, अंतो पंते ततो अंतो ॥

मू. (३१६) जे भिक्खू सच्चित्त-रुक्ख-मूलंसि ठिम्मा असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा आहारेति, आहरंतं वा सातिज्जति ॥

[भा.१९१६] सच्चित्त-रुक्ख-मूले, असनादी जो उ भुंजए भिक्खू ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

मू. (३१७) जे भिक्खू सच्चित्त-रुक्ख-मूलंसि ठिम्मा उच्चार-पासवणं परिट्ठवेइ, परिट्ठवेंतं वा सातिज्जति ॥

[भा.१९१७] सच्चित्त-रुक्ख-मूले, उच्चार-पासवणं जो भिक्खू ।

सो आणा अणवत्थं, विराधनं अट्ठिमादिहिं ॥

[भा. १९१८] थंडिल्ल असति, अद्धाण रोधए संभमे भयासन्ने ।

दुब्बलगहणि गिलाणे, वोसिरणं होति जतणाए ॥

घू- असति त्ति अन्न थंडिल्ल नत्थि, रोहए तं अनुन्नायं, आसन्ने भावा सन्ना ते दूरं न सक्केति गंतुं ॥

मू. (३१८) जे भिक्खू सचित्त-रुक्ख-मूलंसि ठिच्चा सज्झायं करेइ, करंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३१९) जे भिक्खू सचित्त-रुक्ख-मूलंसि ठिच्चा सज्झायं उदिसइ, उदिसंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३२०) जे भिक्खू सचित्त-रुक्ख-मूलंसि ठिच्चा सज्झायं समुदिसइ, समुदिसंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३२२) जे भिक्खू सचित्त-रुक्ख-मूलंसि ठिच्चा सज्झायं वाएइ, वाएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३२३) जे भिक्खू सचित्त रुक्खमूलंसि ठिच्चा सज्झायं पडिच्छति पडिच्छंतं वा सातिज्जति ।

मू. (३२४) जे भिक्खू सचित्त-रुक्ख-मूलंसि ठिच्चा सज्झायं परियट्ठेइ, परियट्ठंतं वा सातिज्जति ॥

घू- अनुपेहा धम्मकहा पुच्छाओ सज्झायकरणं । उद्देसो अभिनव अधीतस्स, अथिरस्स समुद्देसो, थिरीभूयस्स अनुन्ना ।

सुत्तत्थाण वाचणं देति, सुत्तमत्थं वा आथरियसमीवा पडिपुच्छति, सुत्तमत्थं वा पुव्वाधीतं अब्भासेति परिवट्ठेइ ।

[भा. १९१९] सचित्त-रुक्ख-मूले, उद्देसादीनि आयरे जो तु ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

[भा. १९२०] बीयं जोगागाढे, सागर मते व असति वोच्छेदो ।

एतेहिं कारणेहिं, उद्देसादीनि कप्पंति ॥

घू- जोगो आगाढो, इह वसहीए असज्झायं, तेन रुक्खमूले उद्देसातीणि करेअ । अहवा - वसहीए सागारियं, रहस्स सुत्तं वा, अपरिणया बहू ताहे बाहिं गम्मति । मतो वा सो जस्स पासतो तं गहियं, वसहीए य असज्झातियं ताहे अज्झयणट्ठा बाहिं रुक्खमूलातिसु अब्भसेअ, आसन्ने वा मतं, वोच्छेदो नाम एगस्स तं अत्थि सो वि अतिमहल्लो ताहे वसहि असज्झातिते बाहिं रुक्खमूलादिसु करेति तुरिता ॥

मू. (३२५) जे भिक्खू अप्पणो संघाडिं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा सागारिएण वा सिव्वावेइ, सिव्वावेतं वा सातिज्जति ॥

घू- अप्पणो अप्पनिज्जं, संघाडी नाम सबडी सण्हसति त्ति काऊणं दोहिं अंतेहिं मज्झे य जति अन्नउत्थिएण ससरक्खातिणा, गिहत्येण तुन्नागातिणा, संसिव्वावेइ अप्पणेण ।

[भा. १९२१] निक्कारणम्मि अप्पणा, कारणे गिहि अहव अन्नतित्थीहिं ।

जे भिक्खू संघाडिं, सिव्वावे आणमादीणि ॥

घू- जति निक्कारणे अप्पणा सिव्वेति, कारणे वा अन्नउत्थिय-गारत्थिएहिं सिव्वावेति तस्स

मासलहुं । आणाइया य दोसा ॥

— इमे दोसा —

[भा. १९२२] निष्कारणम्पि लहुगो, गिलाण आरोवणा य विद्धम्पि ।

छप्पइकाई संजमे, कारणे सुद्धो खलु विधीए ॥

सू- विद्धे आयविराहणा, छप्पतियवहे य संजमविराहणा, कारणे विधीए सयं सिव्वंतो सुद्धो ॥

चोदय आह - पढमुद्देसंग परकरणे मासो तु वनिओ, इह पढं मासलहुं भवति ?

आयरिय आह-

[भा. १९२३] कामं खलु परकरणे, गुरुओ मासो तु वनिओ पुर्व्वि ।

कारणियं पुण सुत्तं, सयं च नुन्नायते लहुओ ॥

सू- कामं अनुमयत्ये, खलुपूरणे, पुर्व्वं पढमुद्देसए, इह तु कारणिए सुत्ते अप्पणो अनुन्नाते, परेण सिव्वावेतस्स मासलहुं ॥ सिव्वावणे इमे दोसा-

[भा. १९२४] नेगधुणममुंचंते, बंधमुयंते य होति पलिमंथो ।

एगस्स वि अक्खेवे ऽवहारो होइ सव्वेसिं ॥

सू- जति बद्धं पडिलेहेति अनेगरुवधुननदोसो । अह बंधे मोत्तुं पडिलेहेति य बंधति ततो सुत्तत्थपलिमंथो भवति, पडच्छोडग-तेणगेन अक्खित्ते एगे वि सव्वेसिं अवहारो भवति ॥

अकारणा सिव्वणे य इमे दोसा-

[भा. १९२५] सयसिव्वाणम्पि विद्धे, गिलाण आरोवणा तु सविसेसा ।

छप्पतियऽसंजमम्मी, सुत्तादी अकरणे इमं च ॥

सू- अप्पणो सिव्वंतो सूतीए विद्धो ताहे गिलाण आरोवणा सविसेसा सपरितावमहा-दुक्खा । छप्पतियबधे असंजमो भवति । तत्थ लग्गो सुत्तत्थपोरिसिं न करेति । जहासंखं सुत्तं नासेति ॥ अत्थं नासेइ ॥ इमं च परकारवणे दोसदंसणं-

[भा. १९२६] अविमुद्धे ठाणे काया, पप्फोडण छप्पया य वातो य ।

पच्छाकम्मं व सिया, छप्पति-वेधो य हरणं च ॥

सू- अविमुद्धे ठाणे पुढविकायादियाणं उवरिं ठवेति कायविराहणा, पप्फोडणे छप्पया पडंति, वाउसंघट्टणा य, घाणावडियं विलिएण देस-सव्वण्हाणं करेअ, छप्पयाओ वा विंधेति, अप्पणो वा उरुयं विंधति, हरेअ वा तं संघाडिं ॥

इदानीं अप्पणो सिव्वणे कारणं भन्नति-

[भा. १९२७] बितियं च वुद्धमुद्धोरगे य गेलन्न विसमवत्ये य ।

एतेहिं कारणेहिं, सिंसिव्वन्नमप्पणा कुआ ॥

सू- वुद्धो तस्स हत्या वा पाया वा कंपंति, न तरति पुणो पुणो संठवेउं । अथवा - उद्धोरगो गिलाणो वा, न तरति पुणो पुणो संठवेउं, विसमवत्याणि वा एगइं सीविज्जंति, एतेहिं कारणेहिं सयं सीवंतो सुद्धो । जहन्नेण तिन्नि बंधा, एक्को दंसत्ते, बितिओ पासंते, ततीओ मज्जे । वितीयदिसा ए वि तिन्नि, उक्कोसेण छ भवंति ॥

कारणे अन्नउत्थिएण सिव्वावेति-

[भा. १९२८] वितियपदमनिउणे वा, निउणे वा होज्ज केणती असहू ।

वाघातो व सहुस्सा, परकरणं कप्पती ताथे ॥

सू-अप्पणा अनिउणो वा, निउणो वा असहू, ग्लानवाघातो गिलाणाति-पओयणेण वावडो, एवं परो कारवेउं कप्पति ॥ इमाए जयणाए-

[भा. १९२९] पच्छाकड साभिग्गह, निरभिग्गह भद्दए य असन्नी ।

गिहि अन्नतिथिएहिं च, असोय-सोए गिही पुव्वं ॥

सू-पच्छाकडो पुराणो, पढमं तेन । ततो अनुव्वतसंपन्नो सावओ साभिग्गहो । ततो दंसनभावतो निरभिग्गहो । ततो असन्नी भद्दओ । एते चउरो गिहिभेदा । अन्नउत्थिए एते चउरो भेदा । एक्केके असोयसोयभेया कायव्वा । पुव्वं गिहीसु असोएसु, पच्छा सोयवादिसु, पच्छा अन्नतिथिएसु ॥

मू. (३२६) जे भिक्खू अप्पणो संघाडीए दीह-सुत्ताइ करेति; करेत्तं वा सातिज्जति ॥

सू-जे ते संघाडिवंधणसुत्ता ते दीहा न कायव्वा, अह दीहे करेति तो मासलहुं, आणादिणो य दोसा ।

[भा. १९३०] जे भिक्खू दीहाइं, कुआ संघाडिसुत्तगाइं तु ।

सो आणा अनवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

[भा. १९३१] अंछणे सम्मद्दा, पडिलेहा चेव नेगरूवाणं ।

सुत्तत्थदुष्पणसुत्तं, पल्लिमंणो होति दीहेसु ॥

सू-अंछणं नाम कट्ठणं, तत्थ सम्मद्दा नाम पडिलेहणदोसो अनेगरूवधुननदोसो य भवति, पूढेसु उम्पोहेत्तस्स वलेंतस्स य सुत्तत्थपल्लिमंणो ॥ जम्हा एते दोसा तम्हा इमं पमाणं-

[भा. १९३२] चतुरंगुलपमाणं, तम्हा संघाडिसुत्तगं कुआ ।

जहन्नेण तिन्नि बंधा उक्कोसेणं तु छब्भणिता ॥

सू-चतुरंगुलपमाणा कायव्वा, छब्बंधा दोसु विदिसासु ॥

तेसिं मूले इमेरिसो पडिबंधो-

[भा. १९३३] सउणग-पाय-सरिच्छा, तु पासंगा दोन्नि अंतो मज्झेगो ।

तज्जातेण गहेज्जा, मोत्तूण य होति पडिलेहा ॥

सू-सउणगो पक्खी, तस्स जारिसो तिप्फडो पातो भवति तारिसो कायव्वो । तज्जाएण उन्नियं उन्निएण, खोमियं खोमिएण जया पडिलेहेति तता ते बंधे मोत्तूम पडिलेहेइ ॥

[भा. १९३४] वितिय प दुह्मुहोरगे य गेलन्न विसमवत्थे य ।

एतेहिं कारणेहिं, दीहे वि हु सुत्तए कुआ ॥

सू-बुद्धो ते दीहे बधिउ सक्केइ पूर्ववत् ॥

मू. (३२७) जे भिक्खू पिउमंद-पलासयं वा पडोल-पलासयं वा बिल्ल-पलासयं वा सीतोदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा संफाणिय संफाणिय आहारेति; आहारेंतं वा सातिज्जति ॥

सू-पिचुमंदो लिंबो, पलासं पत्तं, “संफाणियं” ति धोविउं । अहवा - “संफोडिउं” मेलितुमित्यर्थः ।

[भा. १९३५] आहारमनाहारस्स मग्गणा नि (य) म सा कता होति ।

निंबपडोलादीहि य, दिय-राओ चउक्कभयणाओ ॥

सू- को आहारो, को वा अनाहारो, एतेहिं बिलपडोलाइएहिं मग्गणा कता भवति, आहार-
अनाहारे य दियराइ चउभंगो कायव्वो । दिया गहितं दिया भुत्तं, एवं चउभंगो ॥

[भा. १९३६] जो हट्ठस्साहारो, चउव्विधो पारिगासियं तं तु ।

निंबपलोलादीयं, सति लाभे जं च परिभुंजति ॥

सू- हट्ठो निरोगो निव्वाधितो समत्थो, तस्स जो आहारो असनाइ-चउव्विहो तं परियासिउं
जो भुंजति । चउभंगेण तस्स पच्छित्तं । लिंबपडोलाइयं च जं सति लाभे परियासियं भुंजति ॥

चउभंगे तस्स य पच्छित्तं इमं-

[भा. १९३७] चउभंगे चतुगुरुगा, आहारेतरे य होति चतुलहुगा ।

सुत्तं पुण तद्विदसं, ओ धुवति अचेतना पलासे ॥

सू- आहारे परियासिते चउसु वि भगेसु चउगुरुगं, 'इतरे' अनाहारिमे, चउसु वि भगेसु
चउलहुं इमं पुण सुत्तं जो तद्देवसियं अचित्तं धुविउं भुंजति तस्स भवति ॥

अनाहारिमं परियासियं पडुच्च भन्नति-

[भा. १९३८] भयणपदाण चतुण्हं, अन्नतराएण जो तु आहारे ।

निंब पडोलादीयं, सो पावति आणमादीणि ॥

सू- चउरो भंगा भयणा पदा, तेहिं जो आहारेति तस्स आणादि दोसा ॥

संफाणं ति सुत्तपदं, तस्सिमा वक्खा-

[भा. १९३९] सीतेण व उसिणेण व, वियडेणं धोवणा तु संफाणि ।

अहवा जायं धोवति, संफाहो उण नेगाहं ॥

सू- नेगाहा नेगाहं, अनेगदिवसपिंडिताणि धोवति ॥ इमा विराहणा-

[भा. १९४०] छट्ठवत-विराधणता, पाणादी तक्कणायि संमुच्छे ।

तद्देवसिते वि अणद्धा तन्निस्सितघात भुंजंते ॥

सू- छट्ठं रातीभोयणवयं, तं विराहिज्जति, मच्छियातिपाणा तत्थ निलेति, ते गिहकोइलियातिणा
तक्किज्जंति । तेसु वा पिंडिएसु कुंथुमाति समुच्छंति आदिशब्दः तर्कणादिदोष प्रतिपादकः, यथा
गवादीन् ब्राह्मणान् परिभोजयेत् । एते परिवासते दोसा । इमे 'तद्देवसिते' तद्देवसिते वि लिंबपत्ताति
अणद्धा घेतुं धोविउं भुंजंतस्स तन्निस्सियपाणिघातो भवति, धोवंतस्स य प्लावणदोसो, अतो
तद्देवसियं पि न कप्पति भुंजिउं ॥ कारणे कप्पति-

[भा. १९४१] बितियपदं गेलन्ने, वेज्जुवएसे य दुल्लभे दव्वे ।

तद्विवसं जतणाए, वीयं गीयत्थ संविग्गे ॥

सू- गिलाप्यकारणे वेज्जुवदेसेण संफाणे, दुल्लभदव्वं वा अणेगदिवसे संफाणेति । तद्विवसियं
पुण परसंफाणियं गेण्हति । असति अप्पणा वि संफाणेत्त, तद्विवसियमि अलभंते बितियमिति
आगाढे पओवणे गीतत्थो संविग्ग संविगरणं पि करेज्ज ॥

तं पुण पित्तादिरोगाणं पसमणद्धा इमं गेण्हे-

[भा. १९४२] पउमप्पल मातुलिंगे, एरंडे चेव निंबपत्ते य ।

वेज्जुवदेसे गहणं, गीतत्थे विकरणं कुञ्जा ॥

घू- पित्तुदए य पउमुप्पला, सन्निवाए माउलिंगं, वाते एरंडो, सिंभे निंबपत्ता ।

“तद्विवसंजयणाए” ति अस्य याख्या - “वेज्जुवएसे गहणंति” ।

“वित्तिं संविग्ग” ति अस्य व्याख्या - “गीतत्थे विकरणं कुञ्जा” ॥

[भा. १९४३] संफाणितस्स गहणं, असती घेत्तूण अप्पणा धोवे ।

तद्विवसिगि संभासति, नेगा विनिसा तु संफाणे ॥

घू- तद्विवसियस्स अलाभे अनेगदिवसे वि धरेति ॥

मू. (३२८) जे भिक्खू पाडिहारियं पायपुंछणं जाइत्ता “सुए पच्चप्पिणिस्सामि ति” सुए पच्चप्पिणति, पच्चप्पिणंतं वा सातिज्जति ॥

घू- प्रतीपं हरणं प्रातिहार्यं, तं अज्ज अमुयवेलाए रातोवा आनीहामि ति सुए कल्ले आनेति तस्स मासलहुं आणातिया य दोसा ।

मू. (३२९) जे भिक्खू पाडिहारियं पायपुंछणं जाइत्ता “सुए पच्चप्पिणिस्सामि ति” तामेव एयं पच्चप्पिणति, पच्चप्पिणंतं वा सातिज्जति ॥

[भा. १९४४] पाउंछणं दुविधं, वित्तिओद्देसम्मि वन्नितं पुव्वं ।

तं पाडिहारियं तू, गेण्हंताऽऽणादिणो दोसा ॥

घू- उस्सगियं अब्बातियं च पुव्वं वित्तिओद्देसे समेयं वन्नियं । तं जो पाडिहारियं गेण्हति, तस्स आणादिवा दोसा ॥ इमे पाडिहारियदोसा-

[भा. १९४५] नद्धे हित विस्सरिते, अणप्पिणंतम्मि होइ वोच्छेओ ।

पच्छाकम्म पवहणं, धुवावणं वा तयद्वस्स ॥

घू- भिक्खाइ अडंतस्स पडियं नद्धं, तेणगेण हरियं, सज्झायाति-भूमीगयस्स कतो विस्सरियं, एतेहिं कारणेहिं अणप्पिणंतस्स तदन्नदव्वस्स साहुस्स वा वोच्छेओ हवेज्ज, गिहत्यो वा अन्नं पाउंछणं करेज्ज, पच्छाकम्मं वा ठवियं जं अच्छति पवहणं करेज्ज । तस्स धुवावणं दवावणं तदद्वस्स पादपुंछणस्स अन्नद्वं वा मुल्लं दवावेज्ज तम्हा पाडिहारियं न गेण्हेज्जा ॥

[भा. १९४६] उव्वत्ताए पुव्वं, गहणमलंभे उ होइ पडिहारी ।

तं पि य न छिन्नकालं दोसा ते चेव छिन्नम्मि ॥

घू- जं पाडिहारियं निदेज्जं तं उव्वत्ता गहणं पुव्वं तारिसं घेतव्वं, तारिसस्स अलंभे पाडिहारियं अज्जं वा कल्ले वा छिन्नकालं न करेति । गेण्हंतेण भाणियव्वं - कता वि कए कज्जे आनेहामि । दोसा छिन्नम्मि ते चेव अज्जे सुए वा अप्पेहामि ति । छिन्नकाले कताति वाधातो हवेज्ज ततो अणप्पिणंतो माया मोसं अदत्तं भवति ॥

सो साहु इमेहिं कारणेहिं पाडिहारियं गेण्हति-

[भा. १९४७] नद्धे हित विस्सरिते, झामिय वूढे तहेय परिजुन्ने ।

असती दुल्लभपडिसेहओ य गहणं पडिहारिए चउहा ॥

घू- झामितं दहं, वूढं नतिउत्तरणेण, कालेण वा खुत्थं परिजुन्न, असति पाडिहारियं न

लब्धति, दुल्लभे वा जाव लब्धति, पडिनीएण वा पडिसेहितो इमं चउव्विहं पाडिहारियं गेण्हति-
उस्सग्गुस्सगियं । उस्सगिय - अववाइयं । अववाइयं, उस्सगियं । अववायादवातियं ॥ १

अनाभोगेण कते छिन्नकाले, अलब्धंते वा छिन्नकाले कते । दोण्ह वि सुत्ताण विवच्चासकरणे
जहा गाहा-

[भा.१९४८] तं पाडिहारियं पायपुंछणं गिण्हिऊण जे भिक्खू ।

वोच्चत्थमप्पिणादी, सो पावति आणमादीणि ॥

सू- तं पाडिहारियं छिन्नकालं गेण्हितु तम्मि चेव काले अप्पेयव्वं ॥

विवरीयमप्पिणंतस्स इमे दोसा-

[भा.१९४९] मायामोसमदत्तं, अपक्खओ खिसणा उवालंभो ।

वोच्छेद-पदोसादी, वोच्चत्थं अप्पिणंतस्स ॥

[भा.१९५०] बितियपदे वाघातो, होञ्जा पहुणो वि अप्पणो वा वि ।

एतेहिं काग्गेहिं, वोच्चत्थं अप्पिणिञ्जाहि ॥

सू- पहुणो निव्विसयात्ती वाधायकारणा होञ्ज ॥ अप्पणो इमे-

[भा.१९५१] गेलन्न वास महिता, पडिणीए रायसंभम-भाए वा ।

अह समणे वाघातो, निव्विसगादी य इतरम्मि ॥

सू- गिलाणो जातो, वासं महिता वा पडति, पडिनीओ वा अंतरे, रायदुड्डं बोहियादिभयं वा,
अग्निमातिसंभमं वा जातं, एते समणे वाघातकरणा ॥

मू. (३३०) जे भिक्खू सागारिय-संतियं पादपुंछणं जाइत्ता "तामेव रयणिं पच्चप्पिणिस्सामि
ति" सुए पच्चप्पिणति, पच्चप्पिणंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३३१) जे भिक्खू सागारिय-संतियं पादपुंछणं जाइत्ता "सुए पच्चप्पिणिस्सामि ति"
तामेव रयणिं पच्चप्पिमिति, पच्चप्पिणंतं वा सातिज्जति ॥

सू- सागारिओ सेज्जातरो ।

मू. (३३२) जे भिक्खू पाडिहारियं दण्डयं वा लद्धियं वा अवलेहणियं वा वेलु-सूइं वा जाइत्ता
"तामेव रयणिं पच्चप्पिणिस्सामि ति" सुए पच्चप्पिणति, पच्चप्पिणंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३३३) जे भिक्खू पाडिहारियं दंडयं वा लद्धियं वा अवलेहणियं वा वेलु-सूइं वा जाइत्ता
"सुए पच्चप्पिणिस्सामि ति" तामेव रयणिं पच्चप्पिणति, पच्चप्पिणंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३३४) जे भिक्खू सागारिय-संतियं दंडयं वा लद्धियं वा अवलेहणियं वा वेलु-सूइं वा
जाइत्ता "तामेव रयणिं पच्चप्पिणिस्सामि ति" सुए पच्चप्पिणति, पच्चप्पिणंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३३५) जे भिक्खू सागारिय-संतियं दंडयं वा लद्धियं वा अवलेहणियं वा वेलु-सूइं वा
जाइत्ता "सुए पच्चप्पिणिस्सामि ति" तामेव रयणिं पच्चप्पिणति, पच्चप्पिणंतं वा सातिज्जति ॥

सू. सूत्रार्थः पूर्ववत्

[भा.१९५२] पडिहारिए जो तु गमो, नियमा सागारियम्मि सो चेव ।

दंडगमादीसु तहा, पुव्वे अवरम्मि य पदम्मि ॥

[भा.१९५३] पाउंछणं दुविधं, बित्तिओद्देसम्मि वन्नितं पुर्व्व ।

सागारिय-संतियं तं, गेण्हंताणादिणो दोसा ॥
[भा. १९५४] नहे हिय विस्सरिए, अणप्पिणंते य होइ वोच्छेओ ।

पच्छाकम्म पवहणं, धुवावणं वा तयइस्स ॥
[भा. १९५५] उव्वत्ताए पुव्वं, गहण अलंभे य होअ पडिहारि ।
तं पिय न छिन्नकालं, ते छिय दोसा भवे छिन्ने ॥

[भा. १९५६] नहे हित विस्सरिते, झामिय वूढे तहेव परिजुन्ने ।
असती दुल्लभपडिसेवतो य गहणं सागारिए चउहा ॥

[भा. १९५७] सागारिय-संतियं तं, पायपुंछणं गेण्हिऊण जे भिक्खू ।
वोच्चत्यमप्पिणेइ, सो पावति आणमादीणि ॥

[भा. १९५८] मायामोसमदत्तं, अप्पच्चओ खिसणा उवालंभो ।
वोच्छेद-पदोसादी, वोच्चत्यं अप्पिणंतस्स ॥

[भा. १९५९] गेलन्न वास महिया, पडिनीए रायसंभम-भए वा ।
अह समणे वाधातो, निव्विसगादी य इयरम्मि ॥

मू. (३३६) जे भिक्खु पाडिहारिय सेज्जा संथारयं पच्चप्पिणित्ता दोच्चं पि अणणुन्न विय
अहिद्वेति अहिद्वेतं वा सातिज्जति ।

मू. (३३७) — — — एवं सागारिय संतिए वि ।

मू. (३३८) जे भिक्खु पाडिहारियं वा सागारिय-संतियं वा सेज्जा-संथारयं पच्चप्पिणित्ता
दोच्चं पि अणणुन्नविय अहिद्वेइ, अहिद्वेतं वा सातिज्जति ॥

चू- सेज्जा एव संथारओ सेज्जा - संथारओ । अहवा - सेज्जा सव्वंगिया, संथारओ अह्वाइअ
हत्थो । अहवा - सेज्जा वसही, संथारओ पुण परिसाडिमेतरो वा । सामिणो अप्पेउं अणणुन्नवेत्ता
पुणो अधिद्वेति परिभुंजति तस्स मासलहुं ।

[भा. १९६०] सेज्जा-संथारदुगं, निज्जाजेतुं गतागते संते ।
दोच्चमणणुन्नवेत्ता, तमधिद्वंतम्मि आणादी ॥

चू- परिसाडी अपरिसाडी निज्जायमाणा अप्पेउं गता अवसउण्हिं पच्चागता । सो य संथारओ
तहेव अच्छति । तं दोच्चं अणणुन्नवेत्ता पुणो अधिद्वेति परिभुंजति, मासलहुं आणाइया य दोसा ॥

[भा. १९६१] मायामोसमदत्तं, अप्पच्चओ खिसणा उवालंभो ।
वोच्छएपदोसादी अणणुन्नातं अधिद्वं तो ॥

चू- कारणे अधिद्वेति-

[भा. १९६२] बित्तियपदमणाभोगा, दुड्ढादी वा पुणो वि तक्कज्जं ।
आसन्नकारणम्मि व अधिद्वे अद्धानमादिसु वा ॥

चू- अनाभोगेण वा अधिद्वेति, दुड्ढादि वा सो अधिद्वेति, पुण न किं चि भणाति, तेन कज्जं
तक्कज्जं, संथारगसामिम्मि पविसते तक्कजे य उप्पन्ने अधिद्वित्ते, आसन्नं तुरियं तुरिए अधिद्वेत्ता
पच्छा अनुन्नवेत्ति अद्धान पवन्ना वा ॥ इमं वसहीए बित्तियपद-

[भा. १९६३] अद्धाणे गेलन्ने, ओमऽसिवे गामाणुगामि वि-वेले ।

तेणा सावय मसगा, सीतं वा तं दुरहियासं ॥

सू-अद्धाणादिएहिं कारणेहिं अणणुन्नवेत्ता अहिद्धेति, बहिं रुक्खमूलातिसु न वसंति ॥
तेणातिएहि कारणेहिं जं पुण संधारयं वसही वा अणणुन्नातं अधिद्धेति तं इमेसि-

[भा. १९६४] सन्नी सन्नाता वा, अहमद्वा ऽनुग्गहो ति जे मन्ने ।

सुन्ने च जहा गेहे, अणणुन्नावेतुं तदा ऽधिद्धे ॥

सू-सन्नी सावओ, सयणा वा, अहमद्वाओ वा अनुग्गहं भणति जो तस्स संधारगो वा वसही वा अधिद्धिज्जति ॥

सू. (३३९) जे भिक्खू सण-कप्पासओ वा उन्न-कप्पासओ वा पोंड-कप्पासओ वा
अमिलकप्पासओ वा दीहसुत्ताइं करेति, करंतं वा सातिज्जति ॥

सू-दीर्घ-सूत्रं करोति, दीहसुत्तं नाम कत्तति, तस्स मासलहुं ।

[भा. १९६५] पोंडमयं वागमयं, बालमयं वा वि दीह सुत्तं तु ।

जे भिक्खु कुञ्जाही, सो पावति आणमादीणि ॥

[भा. १९६६] सुत्तत्थे पलिमंथो, उद्धाहो झुसिरदोस सम्मदो ।

हत्योवधाय संचय, पसंग आदान गमनं च ॥

सू-तं करंतस्स सुत्तत्थपरिहाणी, गारत्थिएहिं दिद्धे गिहिकम्पं ति उद्धाहो, झुसिरं च तं, तम्मि
झुसिरे दोसा भवन्ति, मसगादि-संपातिमा संबज्झंति, पिंजिज्जंते वाउकायवधो, सम्मददोसो य ।
अविय भणियं-

“जीवेणं भंते ! सता समितं एयति वेयति चलति घट्ठति फंदति ताव मं बंधति”-संजमविराहणा,
हत्योवधातो आयविराहणा, संचए पसंगो । अहवा - अतिपसंगो तणवुणणादियं पि करेज्ज सेहज्ज
य उन्निक्खिउकामस्स आयार्णं भवति आदाने य गमणं भवति ॥ भवे कारणं करेज्जा वि-

[भा. १९६७] अद्धाण निग्गतादी, झामिय वूढे तहेव परिजुन्ने ।

दुब्बलवत्थे असत्ती, दीहे वि हु सुत्तए कुञ्जा ॥

सू-“अद्धाणे” ति दारं । चोदगाह - अद्धाणं किं दार-गाहा गम्पति ?

आयरियाह - सुणेहि -

[भा. १९६८] उद्धरे सुभिकखे, अद्धाण पवज्जणा तु दप्पेणं ।

लहुया पुण सुद्धपदे, जं वा आवज्जती तत्थ ॥

सू-दुविधा दरा वन्नदरा य पोद्धदरा य, ते उद्धं पुरेति जत्थ तं उद्धरं । जत्थ पुण सुलभं
भिकखं तं सुभिकखं । उद्धरगहणातो ननु सुभिकखं गहियं ? आयरिय आह - नो ।

कुतः ? चउभंगसंभवात् । उद्धरं, सुभिकखं । नो उद्धरं, सुभिकखं । उद्धरं, नो सुभिकखं ।
नो उद्धरं, नो सुभिकखं । पढम-तइयभंगेसु जो अद्धाणं दप्पण पडिवज्जति तस्स चउलहुयं ।
सुद्धपदे अह आय-संजमविराहणं किं चि आवज्जति तो तन्निष्फणन्नं भवति ॥

कारणेण गच्छेज्जा-

[भा. १९६९] नाणट्ठा दंसणट्ठा, चरित्तट्ठा एवमादि गंतव्वं ।

उवगरणपुव्वपडिलेहिण सत्थेण जयणाए ॥

सू- नाणादि-कारणेहिं जता गम्भति तता अद्धाणोवकरणोग्गाहितेण पडिलेहितेण सत्थेण सुद्धेण जयणाए गंतव्वं । एसा गाहा उवरिं सवित्थरा वन्निजेहिंति ॥

[भा. १९७०] सत्थे वि वद्धमाणे, अस्संजत-संजते तदुभए य ।

मगंते जयणदाणं, छिन्नं पि हु कप्पती घेतुं ॥

सू- नाणादि-कारणेहिं गम्भमाणे अंतरा सेयं भवेति, ते य वडडिहा- अस्संजय - पंता पढ्मो भंगो, संजय-पंता बित्तिवभंगो । तदुभयपंता-ततिय भंगो, तदुभयभद्दा चउत्थो भंगो ॥

एतेसिं भंगाण फुडीकरणत्थं इमा गाहा-

[भा. १९७१] संजत-महा गिहि-भद्दा य पंतोभए उभय-भद्दा ।

तेना होति चउद्धा, विगिंचणा दोसु तु यतीणं ॥

सू- संजयभद्दा नो गिहिभद्दा, नो संजयभद्दा गिहिभद्दा । उभयपंता, उभयभद्दा । बित्तिव-ततिएसु जतीण विगिंचणा भवति ॥

[भा. १९७२] जइ देतं ऽजाइया जा, इयत्ति न वि देति लहुग-गुरुगा य ।

सागारदान गमणं, गहणं तस्सेव न ऽन्नस्स ॥

सू- साहू अजातिता गिहीहिं जति ताण चीरे देति तो चउलहुं । अह जातिता न देति तो चउगुरुगं । अदिन्ने उद्दाहं, पदोसं वा करेज्ज । “सागारं” पडिहारियं देति, जस्स तं चीरं दिन्नं सो जति अन्नेण पहेण गच्छति साधूण वि ततो गमणं चीरद्दा, जाहे अद्धाणातो विनिग्गतो तस्समीवातो साधू तमेव धीरं गेण्हति, नो अन्नं ॥

“जयणादानं” इमं ।

[भा. १९७३] दंड-पडिहार-वज्रं, चोल-पडल-पत्तबंध-वज्रं च ।

परिजुन्नाणं दाणं, उद्दाह पदोस रक्खद्दा ॥

सू- महंता जुन्न कंबली सरडिता डंडपरिहारो भन्नति । डंडपरिहारो, चोलपट्टो, पडला, पत्तगबंधो एते न दिज्जंति । अवसेसा पडिजुन्ना दिज्जंति - उद्दाह - पदोस - रक्खद्दा ॥

“छिन्नं पि हु कप्पते घेतुं” तमेव, अबिसद्दातो-

[भा. १९७४] धोतस्स व रत्तस्स व, अन्नस्स व गेण्हणम्मि चउलहुगा ।

तं चेव घेतु धोतं, परिभुंजे जुन्नमुज्जे वा ॥

सू- जति तेन गिहत्येण धोतं रत्तं वा अन्नहा वा असाहुपाओग्गं कतं ति न गेण्हति तो चउलहुगा, अतो तमेव घेतुं धोतं साधुपओग्गं काउं परिभुंजति, अतिजुन्नं वा उज्जति ॥

पढ्मो भंगो गतो । इदानीं बित्तिवभंगो । तत्थ पुणो चउभंगो संभवति- संजतीतो विवित्ता, नो संजता । नो संजतीओ विवित्ता, संजता । संजतीतो संजता विवित्ता । नो संजतीओ नो संजता विवित्ता ।

[भा. १९७५] सद्धाने अनुकंपा, संजति पडिसारिते निसह्मे य ।

असती तदुभए वा, जतणा पडिसत्थमादीसु ॥

सू- जत्थ संजता गिही य उद्दुद्धा न संजतीओ तत्थ संजतीण सद्धानं साहू ते अनुकंपियव्वा तेषां दातव्यमित्यर्थः । साहूहिं संजतिसंतियं पाडिहारियं घेतव्वं । जत्थ संजतीओ गिहत्या य

उद्गूढा न संजता तत्थ साधूणं संजतीतो सद्धानं तासां तातव्यम् । तासिं पुण देतेहिं निसद्वं निदेजं दातव्यं । तदुभयं साधु साधुणीओ य । तेसिं असतीते जयणाए पडिसत्थमादिएसु मग्गंति ॥

[भा. १९७६] न विविता जत्थ मुनी, समणी य गिही य तत्थ उद्गूढा ।

सद्धानऽनुकंपतहिं, समनुन्नितरेसु वि तहेव ॥

सू-समणुन्ना संभोतिता, इतरे पासत्थादि, पच्छा गिही, सव्वाभावेवि सव्वत्थ । पुव्वं संजतीओ अनुकंपणिज्जा, सेसेसु सव्वत्थ आसन्नतरं ठाणं अनुकंपणिज्जं ॥

[भा. १९७७] लिंगइ भिक्ख सीते, गिण्हंती पाडिहारियमिमेसु ।

अमणुन्नेतरगिहिसुं, जं लद्धं तंणिभं देति ॥

सू-सव्वायरेण लिंगइ इयहरणं भेत्तव्वं ! एत्तगन्धो भिक्खइवा । सीयइवा पाउरणं । सव्वहा अलभंते पाडिहारियं इमेसु गेण्हति - अमणुन्ना असंभोतिता, इतरे पासत्थादि, पच्छा गिहीसु । जं चोलपइवादि लद्धं तंनिभं पडिसमप्येति । इह द्वितीयभंगे व्याख्यायामाने प्रथम-तृतीय-चतुर्थ-भंगा अपि लेशेन स्पृष्टा । गतो ब्रितियभंगो ॥

इदानीं ततिओ-

[भा. १९७८] उहे वि तदुभए, सपक्ख परपक्ख तदुभयं होति ।

अहवा वि समण समणी, समणुन्नितरेसु एमेव ॥

सू-उद्गूढं मुथिं, तदुभयं - सपक्खो संजता, परपक्खो गिहत्था । अहवा - तदुभयं - समणा, समणीओ य । अहवा - समणुन्ना संभोइया, इतरे असंभोइता । अहवा - संविग्गा, इयरे असंविग्गा ॥

[भा. १९७९] समणुन्नेतर गिहि-संजतीण असति पडिसत्थ-पल्लीसु ।

तिण्हइवाए गहणं, पडिहारिय एतरे चेव ॥

सू-समणुन्ना संभोइया, इतरे असंभोइया पासत्थाइणो वा गिहीसु वा संजतीसु य “असति” ति अभावे वत्थाइयाण पडिसत्थे पल्लीसु वा जतंति पणगहाणीए । संजतीण नत्थि जयणा, तासिं जहेव लब्धति तहेव घेतुं गत्तछायणं कज्जति । “तिण्हं” ति लिंग-भिक्ख-सीयइ गहणं करेति । इतरेसु पडिहारियस्स, “एतरे” ति पासत्था । च सद्गतो असंभोतियगिहि-संजतीसु य, “एव” अवधारणे । अहवा - एवं घेतुं अन्नमि लद्धे पडिहारियं तंनिभं अप्येति ॥

[भा. १९८०] एवं तु दिया गहणं, अहवा रत्तिमि लेज्ज पडिसत्थे ।

गीतेसु रत्ति-गहणं, मीसेसु इमा तहिं जयणा ॥

सू-पनगहाणीए एग्गमि पडिसत्थे इमा जयणा - जति सव्वे गीतत्था तो रातो चेव गेण्हंति ॥

अहवा - अगीतत्थमीसा तो इमा जयणा-

[भा. १९८१] वत्थेण व पाएण व, निमंतएऽनुगत च अत्थमिते ।

आदिच्चे उदिए ति य, गहणं गीयत्थ-संविग्गे ॥

सू-पडिसत्तो कोइ अनुगते अत्थमिते वत्थेण निमंतेति, तत्थ जति एक्को वा रातो चेव गंतुकामो ताहे गीयत्था भमंति - तुम्हे वच्चह अम्हे उइते आइच्चे घेतुमागच्छिस्सामो, ते रातो चेव घेतुं सत्थस्स मग्गतो नातिदूरे आगच्छंति, ठि य सत्थे आगता आलोएंति । उदिते आदिच्चे गहणं

कायंति । एवं गीयत्थसंविग्गा गेण्हति ॥

पल्लि-पडिसत्थाण वा अभावे-

[भा. १९८२] खंडे पत्ते तह दब्भ-चीवरे तह य हत्थ-पिहणं तु ।

अद्धाण-विहिताणं, आगदं सेस अनागादं ॥

चू-चर्मखण्डं, शाकादिपत्रं, दब्भं, चीरं, घनं गुप्फति, जह्म मग्गपालीए । सव्वाभावे गुज्झदेसो हत्थेण पिहिज्जति, एस संजतीए विधी, संजतिमीसेस वा । एगागियाण संजयाणं इच्छाए तम्मि विहाणे अद्धाणे विविताण आगादं कारणं, सेसं अद्धाणं तम्मि उवकरणाभावे अनागादं न भन्नति, सेसं वा झामिताइ ते अनागादा ॥

[भा. १९८३] असति विहि-निग्गता, खुड्ढगादि पेसंति चउसु वग्गेसु ।

अप्पाहेति वऽगारं, साधुं च वियारमादिगतं ॥

चू-असति ति पडिसत्थपल्लिमाइसु, अभावे उवकरणस्स, अद्धाणातो निग्गताखुड्ढं पेसंति । चउसु वग्गेसु-संजति संजय सावग साविगाण य, एतेसिं चैव चउण्ह वग्गाण अप्पा-हेति । अहाभद्दगाण वा खुड्ढगाभावे वियारमातिगयं साधुं भणंति - मुसियामो चीरे नीनेह । एत्थ संजया सहगा य संजयाण हत्थाहत्थि, संजती सहिका य संजतीण देति हत्थाहत्थि ॥

जत्थ संजतीतो संजताण देति संजता वा संजतीणं तत्थिमा विही-

[भा. १९८४] खुड्ढी धेराणप्पे, आलोगितरी ठवेत्तु पविसंति ।

ते वि य घेत्तुमतिगता, समणुन्नजडे जयंतेवं ॥

चू-खुड्ढीणं असति इतरा तरुणी मज्झिमी साहु आलोइए उवकरणं ठवित्तु पविसति । ते साधू तं उवकरणं परिहेत्ता गामं पविसंति । समणुन्ना संभोइया तेसु विरहिए एवं जयंति ॥

[भा. १९८५] अद्धाण-निग्गतादी, संविग्गा दुविध सन्नि असन्नी ।

संजति एसणमादी, असंविग्गा दोन्नि वी वग्गा ॥

चू-जे अद्धाणनिग्गतात मुसिता आदिसद्दातो अनिग्गता वा जे विसूरंति ते वक्खमाणविहाणेण जयंति । संविग्गा दुविहा - संभोतिता अन्नसंभोइया य । सन्नी दुविधा - संविग्गभाविया असंविग्गभाविया य । असन्नी दुविधा - आगाद - मिच्छदिड्ढी अनागाद मिच्छदिड्ढी य ।

उज्जमतसंजतीसु विकप्पो नत्थि । दोन्नि वग्गा - साहुवग्गो साहुणिवग्गो य पुणो । एक्केको दुविधो कज्जति - संविग्गपक्खिओ असंविग्गपक्खिओ य ॥

“सन्नि-असन्नि” ति अस्य व्याख्या-

[भा. १९८६] संविग्गेतरभाविय, सन्नी मिच्छो तु गादऽनागादे ।

असंविग्ग-मिगाहरणं, अभऊगह-मिच्छेसु विसं हीला ॥

चू-पुव्वद्धं गतार्थं । असंविग्गभाविता ते मगा । हरिणदिड्ढंतेण अकप्पियं देति । आगादमिच्छादिड्ढी विसंवादेति, हीलं वा करेति, तेन तेसु पढमं न गेण्हति ॥

एसु पढमं गेण्हति-

[भा. १९८७] संविग्ग-भावितेसु अनगादेसु जतंति पणगादी ।

उवएसो संघाडग, पुव्वगहितं तु अन्नेसु ॥

धू-संविग्गभावितेसु सुद्धं, तेसु असति अनागाढमिच्छेसु सुद्धं, तेसु असति असंविग्गभावितेसु सुद्धं । तेसु असति अनागाढभावितेसु सुद्धं, तेसु असति अन्नसंभोतियोवदिट्ठकुलेसु मग्गंति सुद्धं, असति अन्नसंभोतियसंघाडएण सुद्धं, असति “अन्नेसुं” ति अन्नसंभोतितेसु जं पुव्वोवग्गहियं सुद्धं ॥

[भा. १९८८] उवएसो संघाडग, तेसि सट्ठाइ पुव्वगहियं तु ।

अहिनव-पुराण सुद्धे, उत्तरमूले सयं वा वि ॥

धू-अन्नसंभोतितेसु उवदेससंघाडगविधिं जाहे अइक्कंतो ताहे अन्नसंभोतिएसु पुव्वोवग्गहियं सयडाए उत्तरमूलगुणेसु सुद्धं, तं अहिनवं पुराणं वा, पुव्वं अहिनवं गेण्हंति, पच्छा पुराणं । “जतंति पणाइ” ति ततो पच्छा पणगपरिहाणीए जतंति, जाहे मासलहुं पत्ता ताहे पासत्था-तिसु ॥

[भा. १९८९] उवएसो संघाडग, पुव्वग्गहितं च नितियमादीणि ।

अभिनव-पुराण सुद्धं, पुव्वमभुत्तं ततो भुत्तं ॥

धू-नितियातितेसु उवदिट्ठघरेसु मग्गंति । असति नितिगातिसंघाडगेण उप्पाएंति । असति तेसु चेव नितियातिएसु जं पुव्वोवग्गहितं सुद्धं नवं अपरिभुत्तं तं गेण्हंति । तस्सासति तेसु चेव जं तं पुव्वोवग्गहितं । पुराणं अपरिभुत्तं गेण्हंति ॥

अस्थैवार्यस्य विशेष-ज्ञापनार्थं सपुनरप्याह-

[भा. १९९०] उत्तरमूले सुद्धे, नवग-पुराणे चउक्कमयणेवं ।

परिकम्मण-परिभोगे, न होंति दोसा अभिनवम्मि ॥

धू-मूलगुण-उत्तरगुणेसु सुद्धं नवं अपरिभुत्तं, पच्छा एत्थ चेव पुराणं अपरिभुत्तं, पच्छा एत्थ चेव नवं परिभुत्तं, पच्छा एत्थ चेव पुराणं परिभुत्तं । एवं बितियाति-विकप्पेसु वि चउरो भंगा भणितव्वा । कम्हा नवं पुव्वं ? अत्र कारणमाह “परिकम्मण” पच्छद्धं । न परिकम्मणदोसो, सुगंधवासियाविधि-परिभोगदोसा य न भवंति ॥

[भा. १९९१] असती य लिंगकरणं, पन्नवणद्धा सयं व गहणद्धा ।

आगाढकारणम्पी, जहेव हंसादिणं गहणं ॥

धू-सव्वहा असति उवकरणस्स सक्काति-परलिंगकरणं कज्जति, तेन लिंगेण उवसगाति पन्नविज्जंति, तल्लिगद्धितैहिं वा उवकरमं घेप्पति, अन्नहा न लब्धति । सव्वहा अभवा जहेव हंसतेल्लादियाण गहणं दिट्ठं उवकरणस्स वि तहेव ।

अथवा - हंसो तेणगो, जहा हंसो गहणं करेति कज्जति, तहावि असति सुत्तं जाएत्ता तुणा-वेति । असति सुत्तं जाएत्ता अप्पसागारिए तंतु काएति । कारा असति दीहसुत्तयं पि करेति ॥

[भा. १९९२] सेडुग रुते पिंजिय, पेलुगगहणे य लहुग दप्पणं ।

तवकालेसु विसिद्धा, कारणे अकमेण ते घेव ॥

धू-सेडुयो कप्पासो, रूअं उट्ठियं, रूयपडलं पिंजियं, तमेव वलितं पेलू भण्णति । एतेसिं दप्पतो गहणे चउलहुं तवकालविसिद्धं । कारणे पुव्वं पेलू, पच्छा रुतं, पच्छा सेडुओ । उक्कमगहणे चउलहुं ॥

[भा. १९९३] कडजोगि एकगो वा, असतीए नालबद्ध-सहितो वा ।

निष्काते उवगरणं, उमओ पक्खस्स पाउगं ॥

चू- कडजोगी गीतथो, जेन वा गिहवासे कत्तियं तंतुकातितं वा सो कडजोगी, एकओ उवकरणं उप्पाएति, एरिसस्स असती नालबद्ध संजती-सहिओ उभयपक्खस्स पाओगं उवकरणं उप्पाएति ॥

[भा. १९९४] अग्गीतेसु विगिंचे, जह लाभं सुलभ-उवधि-खेत्तेसु ।

पच्छित्तं च वहंती, अलामे तं चेव धरेति ॥

चू- अगीतवतिमिस्सा सुलभउवधिखेत्तुसा गता अन्नोवकरणे लब्धमाणे पुब्बोवकरणं जहालाभं विकिंचित्ति, अहालहुगं च पच्छित्तं वहंति अगीयपच्चयनिमित्तं, अन्नस्स अभावे तं चेव धरेति । अह सज्जे गीयत्था ताहे अन्नमि अलब्धमाणे जं आहाकम्मकडं विधीए उप्पइयं तं परिच्चयंति वा न वा इच्छेत्यर्थः ॥

[भा. १९९५] एसेव गमो नियमा, सेसेसु पदेसु होइ नायव्यो ।

झामितमादीएसुं, पुव्वे अवरम्मि य पदम्मि ॥

मू. (३४०) जे भिक्खू सचित्ताइं दारु-दंडाणि वा वेलु-दंडाणि वा वेत्त-दंडाणि वा करेइ, करेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३४१) जे भिक्खू सचित्ताइं दारु-दंडाणि वा वेलु-दंडाणि वा वेत्त-दंडाणि वा धरेइ धरेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३४२) जे भिक्खू सचित्ताइं दारु दंडाणि वा वेलु दंडाणि वा वेत्त दंडाणि वा फरिभुंजइ परिभुंजंतं वा सातिज्जति ।

चू- सचित्ता जीवसहिता, वेणू वंसो, वेत्तो वि वंसमेओ चेव, दारुं सींसवादिकरणं । परहस्ताद् ग्रहणमित्यर्थः । ग्रहणादुत्तरकालं अपरिभोगेण धरणमित्यर्थः ।

[भा. १९९६] सच्चित्तमीसगे वा, जे भिक्खू दंडए करे धरे वा ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छित्त-विराधनं पावे ॥

[भा. १९९७] सयमेव छेदणम्मी, जीवा दिट्ठे परेण उड्डाहो ।

परछिण्ण मीसदोसा, भारेण विराहधना दुविधा ॥

चू- सयं छेयणे जीवोवघातो, परेण दिट्ठे उड्डाहो भवति । परछिन्ने वि मीसवणस्सति ति जीवोवघोता भवति, सार्द्रत्वाच्च । गुरु गुरुत्वादात्मसंयमोपघातः ॥

[भा. १९९८] सुत्तनिवातो एत्थं, परछिन्ने होति दंडए तिविधे ।

सो चेव मीसओ खलु, सेसे लहुगा य गुरुगा य ॥

चू- तिविधो - वंस - वेत्त - दारुमयो व, सो चेव परछिन्नो मीसो भवति, एत्थ सुत्तनिवातो सेस ति सचित्ते परित्ते चउलहुअं, अनंते घउगुरुयं ॥

[भा. १९९९] बितियपदमणप्पज्जे, गेलण्णऽद्धाण सावयभए वा ।

उवधी सरीर तेणग, पडिमीते साणमादीसु ॥

चू- अणप्पज्जो करेति ॥ गिलाण-अद्धाणेसु इमं वक्खणं-

[भा.२०००] वहणं तु गिलाणस्सा, बाला उवधी पलंब अद्धाणे ।

अधित्ते मीसेतर, सेसेसु वि गहण जतणाए ॥

घू- गिलाणो बालो उवही पलंबाणि वा अद्धाणे वुज्झंति, सावयमए निवारणद्धा घेप्पंति, उवहिसरीराण वहणद्धा तेणग-पडिनीय-साणमादीण निवारणद्धा पुब्बं अचित्तं, पच्छा मीसं, “सेसा” परित्तानंता, पुब्बं परित्तं, पच्छा अनंतं ॥

मू. (३४३) जे भिक्खू चित्ताइं दारु-दंडाणि वा वेलु-दंडाणि वा वेत्त-दंडाणि वा करेइ, करेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३४४) जे भिक्खू चित्ताइं दारु-दंडाणि वा वेलु-दंडाणि वा वेत्त-दंडाणि वा धरेइ, धरेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (३४५) जे भिक्खू चित्ताइं दारुदंडाणि वा वेलु दंडाणि वा वेत्तं दंडाणि वा परिभुंजइ परिभुंजंतं वा सातिज्जति ।

मू. (३४६) जे भिक्खू विचित्ताइं दारु-दंडाणि वा वेलु दंडाणि वा वेत्त-दंडाणि वा करेइ करेंतं वा सातिज्जति ।

मू. (३४७) जे भिक्खू विचित्ताइं दारु-दंडाणि वा वेलु दंडाणि वा वेत्त दंडाणि वा धरेइ धरेंतं वा सातिज्जति ।

मू. (३४८) जे भिक्खू विचित्ताइं दारु दंडाणि वा वेलु दंडाणि वेत्त दंडाणि वा परिभुंजइ परिभुंजंतं वा स्वतिज्जति ।

घू- चित्रक एकवर्णः । विचित्रो नानावर्णः । करेति धरेति वा तस्मात् मासलहुं ।

[भा.२००१] चित्ते य विचत्ते य, जे भिक्खू दंडए रे धरे वा ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

घू- चित्तो नाम एगतरेण वण्णेण उज्जलो, विचित्तो दोहिं वण्णेहिं, चित्तविचित्तो पंच-वण्णेहिं ॥

[भा.२००२] सहजेनागंतूण व, अन्नतरजुओ य चित्तवण्णेणं ।

दुप्पभित्तिसंजुओ पुण, विचित्ते अविभूसिए सुत्तं ॥

घू- सहजो नाम तदद्रव्योत्थितः, कल्माषिका वंशडंडकवत्, आगंतुको चित्रकरादिचित्रितः, सूत्रस्याभिप्रायो अविभूषाभूषिते प्रावश्चित्तं भवति ॥

[भा.२००३] वित्तिपदमणपज्जे, गेलण्णे असती अद्धाणं-संभम-भए वा ।

उवधी सरीर तेणग, पडिनीए साणमादिसु वि ॥

घू- अन्नसिं डंडगाणं अभावे चित्तविचित्तादि गेण्हंति ॥

मू. (३४९) जे भिक्खू नवग-निवेसंसि वा गामंसि वा-जाव-सन्निवेसंसि वा अनुष्णविसित्ता असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेंतं वा सातिज्जति ॥

घू- पद्मा वासं नवं, करातियाण गम्भो गामो, करो जत्थ न विज्जति तं नवरं, धूली पगारो जस्स तं खेडं, कुणगरं कब्बडं, अट्टाइज्जजोवणमब्भंतरे जस्स गोउलादीणि नत्थि तं मडवं, जलेण थलेण दोसु वि मुहं दोणमुहं, जलपट्टणं पुरिमात्ती, थलपट्टणं आनंदपुराति, आसमं तावसासमादि,

सत्त्वद्वानं निवेसणं, वणिजा जत्थ केवला वसंति, निगमं, वासासु किसिं काउं पभायवरिसे तं
घन्नं जत्थ दुग्गे संबोद्धु वसंति तं संबाहं, रायाधिद्विया रायहाणी-एतेसु जो असनादि गेण्हति तस्स
मासलहुं आणादिया य भद्द-पंतदोसा य ।

[भा. २००४] गामाइ-सण्णिवेसा, जेत्तियमेत्ता य आहया सुत्ते ।

तेसू असनादीनि, गेण्हंताऽऽनाइणो दोसा ॥

[भा. २००५] मंगलममंगले या, पवत्तण निवत्तणे य थिरमथिरे ।

दोसा निव्विसमाणे, पुढवीमादीण चिद्धम्मि ॥

चू-भद्दो अनावासिउ कामो वि साहुं दङ्गण मंगल ति काउं आवोसेति, एवं पवत्तणं । थिरीभूते
य भणति-अहो साहुदरिसणं धन्नं, साधूण वा पढमं भिक्खापदानं कतं तेण थिरीभूता । अन्नतरं
उग्गमदोसं तेसिं अन्नेसिं करेज्ज । पंतो पुण आवासिउ कामो वि साधुं दङ्गं अमंगलं ति काउं नावासेति
एवं निवत्तणं । अत्थिरे वा जाते भणंति-

“कुतो अम्हाणं सुहं” ति जं पढमं ते लुत्तसिरा दिट्ठा, पडिलाभिया वा, भिक्खं वा तेहिं
भमाडिता, तेसिं अन्नेसिं वा तत्थ वा भत्ताति निवारियंति, अंतरायदोसा य । ए निव्विस्समाणे
दोसा । निविट्ठे सचित्तपुढवियसंघट्टणादिदोसा, आदिसद्दाओ आऊहरियक्काओ वा प्रवे ॥

[भा. २००६] मंगल-बुद्धिपवत्तण, अधिकरण थिरम्मि होति तं चेव ।

अप्पडिपोग्गलठाणे, ओभावणमंतरायादी ॥

चू- (पूर्वार्ध गतार्थम्) ठाण ति ठायंताण साहुदरिसणे ।

अहवा - अहापडिवत्तीए एतेसिं अपडिपुग्गलं नाम दारिद्रता ताहे बहुजनमज्झे पंता ओभासंति
अन्नेसिं पि दिज्जमाणे निवारंति, अंतरायदोसा ॥

[भा. २००७] असिवे ओमोचरिए, रायदुट्ठे भए व गेलण्णे ।

अद्धाण रोहए वा, जतणा गहणं तु गीयत्थे ॥

चू-जयणाए गीयत्थो गहणं करेति ॥

सा इमा जयणा-

[भा. २००८] पुव्वपवत्ते गहणं, उक्खित्तपरंपरे य अणभिहडे ।

चुल्लीपदेसरसवति, परिमलिते रुक्खदट्ठादी ॥

चू-नवग-निवेसे पुव्वपवत्तपरिवेसणाए गेण्हंति मा पवत्तणे दोसो भविस्सति । जं पुव्वुक्खित्तं
परंपरनिक्खित्तं च तं गेण्हंति सट्ठानड्डं, नो अभिहडं । चुल्लीपदेसे विद्धत्थो पुढविकाओ तत्थ
गेण्हंति, भत्तरसवइपएसे जं वा गोरुगमादीहिं परिमलियं ठाणं तत्थेव गेण्हंति, रुक्खो वा जत्थ
दट्ठो आदिसद्दातो गोमुत्तिगादिसु ॥

सू. (३५०) जे भिक्खू नवग-निवेसंसि वा अयागरंसि वा तंबागरंसि वा तउआगरंसि वा
सीसागरंसि वा हिरन्नागरंसि वा सुवण्णागरंसि वा रयणागरंसि वा वइरागरंसि वा अनुप्पविसित्ता
असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेइ; पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

चू-अयं लोहं, तं जत्थ उप्पज्जति सो अयागरो, तवु, तंबं, सीसगं, हिरण्णं रुप्पवं, सुवण्णं,
वइरं रत्न विशेषः पाषाणकः तत्थ जो गेण्हति तस्स मासलहुं, आणादिया दोसा ।

[भा.२००९] अयमाइ आगरा खलु, जत्तियमेत्ता य आहिया सुत्ते ।

तेसू असनादीनि, गेण्हंताऽऽणादिणो दोसा ॥

[भा.२०१०] मंगलममंगले वा, पवत्तण निवत्तणे य धिरमथिरे ।

दोसा निव्विसमाणे, इमे य दोसा निविट्ठम्मि ॥

धू- इमे य दोसा निविट्ठे-

[भा.२०११] पुढवि-ससरक्ख-हरिते, सचित्ते मीसए हिए संका ।

सयमेव कोइ गिण्हति, तन्नीसाए अहव अन्ने ॥

धू- नवग-निवेसे अस्सपोद्धत्ता सचित्तुउर्दी । अहवा - आइ - अट्ठिता खसा ताए हत्था खरंदिता, ससरक्खेण वा हत्थेण देअ, नवग-निवेसे वा हरियसंभवो, सचित्तमीसस्स । तत्थ अन्नेन सुवण्णातिते हरिते साहू संकिज्जति ।

अहवा - कोइ संजतो लुद्धो उन्निकखमिउकामो सयमेव गेण्हति । अहवा - साहुनिस्साते अन्नो कोइ गेण्हति । ना आसंकाए गेण्हण-कट्ठणातिया दोसा । जम्हा एते दोसा तम्हा नवगनिवेसेसु नो गेण्हेअ ॥

कारणे गेण्हेअ वि-

[भा.२०१२] असिवे ओमोयरिए, सयदुट्ठे भए व गेलण्णे ।

अद्धाण रोहए वा, जतणा गहणं तु गीतत्थे ॥

मू. (३५१) जे भिक्खू मुह-वीणियं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३५२) जे भिक्खू दंत-वीणियं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३५३) जे भिक्खू उट्ठ-वीणियं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३५४) जे भिक्खू नासा-वीणियं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३५५) जे भिक्खू कक्ख-वीणियं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३५६) जे भिक्खू हत्थ-वीणियं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३५७) जे भिक्खू नह-वीणियं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३५८) जे भिक्खू पत्त-वीणियं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३५९) जे भिक्खू पुण्फ-वीणियं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३६०) जे भिक्खू फल-वीणियं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३६१) जे भिक्खू बीय-वीणियं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३६२) जे भिक्खू हरिय-वीणियं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३६३) जे भिक्खू मुह-वीणियं वाएइ, वाएत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३६४) जे भिक्खू दंत-वीणियं वाएइ, वाएत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३६५) जे भिक्खू उट्ठ-वीणियं वाएइ, वाएत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३६६) जे भिक्खू नासा-वीणियं वाएइ, वाएत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३६७) जे भिक्खू कक्ख-वीणियं वाएइ, वाएत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (३६८) जे भिक्खू हत्थ-वीणियं वाएइ, वाएत्तं वा सातिज्जति ॥

- मू. (३६९) जे भिक्खू नह-वीणियं वाएइ, वाएतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (३७०) जे भिक्खू पत्त-वीणियं वाएइ, वाएतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (३७१) जे भिक्खू पुष्प-वीणियं वाएइ, वाएतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (३७२) जे भिक्खू फल-वीणियं वाएइ, वाएतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (३७३) जे भिक्खू बीय-वीणियं वाएइ, वाएतं वा सातिज्जति ॥
 मू. (३७४) जे भिक्खू हरिय-वीणियं वाएइ, वाएतं वा सातिज्जति ॥

घू- मुह-वीणियातीहिं वादित्रशब्दकरणं । वितियसुत्ते मुहवीणियं करेत्तो मोहोदीरके सद्दे करेति, अन्तरग्रहणात् संयोगमवेक्यति, तं पगारमावण्णाणि तहप्पगाराणि, तत-वितत-प्रकारमित्यर्थः ।

[भा. २०१३] मुहमादि वीणिया खलु, जत्तियमेत्ता य आहिया सुत्ते ।
 सद्दे अनुदिन्ने वा, उदीयंतस्मि आणादी ॥

घू- अनुविण्णं जे मोहं जणेति, उवसंतं वा उदीरेति ॥

[भा. २०१४] सविगार अमज्झत्ये, मोहस्स उदीरणा य उभयो वि ।
 पुनरावत्ती दोसा, य वीणिगाओ य सद्देसु ॥

घू- सविगारता भवति, लोगो य भणति - अहो इमो सविकारो पव्वंतितो । मज्झत्यो रागदोसविजुत्तो, सो पुण अमज्झत्यो । अप्पणो परस्स य मोहमुद्दरेति, पुनरावत्ति नाम कोइ भुत्तभोगी पव्वंतितो सो चित्तेति अम्ह वि महिलाओ एवं करेति, तस्स पुनरावत्ती भवति ।

अन्नेसिं वा साहूणं सुणेत्ता पडिगमणादयो दोसा भवंति । वीणियासु वणियासद्देसु य एते दोसा भवंति ॥

[भा. २०१५] इत्थि-परियार-सद्दे, रागे दोसे तहेव कंदप्पे ।

गुरुगा गुरुगा गुरुगा, लहुगा लहुगो कमेण भवे ॥

घू- इत्थि-सद्दे चउगुरुं । परियार-सद्दे चउगुरुं । अन्तर-सद्दे रागेण करेति चउगुरुं । एतेसु तिसु चउगुरुगा । दोसेण करेति छउ लहुगा । कंदप्पेण करेति मासलहुं ॥

[भा. २०१६] वितियपदमणप्पज्जे, करेज्ज अविकोविओ व अप्पज्जे ।

जाणंते वा वि पुणो, सण्णा सागारमादीसु ॥

घू- अणप्पज्जो करेति, अविकोवितो वा सेहो करेति, दिथा रातो वा अद्धाणे मिलणद्धा सण्णासद्दे करेति, भावसागारियपडिबद्धाए वा वसहीए सद्दे करेति, जहा तं न सुणेंति ॥

मू. (३७५) जे भिक्खू उद्देसियं सेज्जं अनुपविसइ; अनुपविसंतं वा सातिज्जति ॥

घू- उद्देश्य कृता औद्देशिका, उवागच्छति प्रविसति तस्स मासलहुं ।

[भा. २०१७] ओहेण विभागेण य, दुविहा उद्देसिया भवे सिज्जा ।

ओहेणेवतियाणं, बारसभेदा विभागम्मि ॥

घू- ओहो संखेवो अविसेसियं समणणं वा माहणणं वा न निदिसति । एवं वा अविसेसेते पंचण्ह वा छण्ह वा जणाण अद्धाए कता जाहे पविद्धा भवंति ताहे जो अन्नो गणणादिक्कंतो पविसति तस्स कप्पति ।

एसा हु उद्देसिया बारसभेया विभागे भवति ॥

[भा.२०१८] जामातिय-मंडवओ, रसरति रह-साल-अपण गिहदी ।

परिभोगमपरिभोगे, चउणहडा कोइ संकपे ॥

धू- जामातिया-निमित्तं कायमाणमंडवो कतो आसी, भत्ते वा रसवती कता आसी, रहडाए वा साला कता आसी, ववहरणडा वा आवणो कतो आसी, अप्पणो वा गिहं कतं आसी, अप्पणा परिभुत्तं वा अपरिभुत्तं वा अप्पणो निरुवभोजीभूयं न भुंजति ॥

इमेसिं चउणहं-

[भा.२०१९] उद्देसगा समुद्देसगा य आदेस तह समादेसा ।

इमेव कंडे चउरो, कम्ममिवि होति चत्तारि ॥

धू- एयस्स इमं वक्खणं-

[भा.२०२०] जावंतियमुद्देसो, पासंडाणं भवे समुद्देसो ।

समणाण तु आदेसो, निगंथाणं समादेसो ॥

धू- आचंडाला जावंतियं उद्देसं भण्णति । सामण्णेणं पासंडीणं समुद्देशं भण्णति । समणा निगंथं सक्क तावसा गेरु य आजीव-एतेसु उद्दिहं आदेसं भण्णति । निगंथा साहु, तेसिं उद्दिहं समादेसं भण्णति ॥

कडे वि एते चेव चउरो भंगा । इमं विसेसलक्खणं-

[भा.२०२१] सडित-पडिताण करणं, कुड्कडादीण संजतहाए ।

एमादिकडं कम्मं, तु भुंजितुं जं पुणो कुणति ॥

धू- कुड्कडातीमं सडितं संजयडा करेति, कुड्कडातीण खंडं पडियं संजयडा करेति, आदिग्गहणेणं छावणथूणादियाण एवमादि कडं भण्णति । कम्मु पुव्वकयं भंजित्ता तेणेव दारुणा चौक्खतरं अन्नं करेति ॥

तं कम्मं भण्णति -

[भा.२०२८] उद्देसियम्मि लहुगो, चउसु वि ठाणेसु होइ उ विसिडो ।

एमेव कडे गुरुओ, कम्मादिम-लहुग तिसु गुरुगा ॥

धू- ओहुद्देशे मासलहुं । विभागुद्देसे चउसु वि भंगेसु मासलहुं तवकालविसिडं । कडे चउसु वि भेदेसु मासगुरुं तवकालविसेसियं ।

कम्मे जावंतयभेदे चउलहुयं । सेसेसु तिसु चउगुरुं ॥

[भा.२०२३] सुत्तनिवातो ओहे, आदिविभागे य चउसु वि पदेसु ।

एतेसामन्नतरं, पविसंताऽऽणादिनो दोसा ॥

[भा.२०२४] असिवे ओमोयरिए, रायदुड्डे भए व गेलण्णे ।

अद्धाण रोहए वा, जयणाए कप्पती वसितुं ॥

धू- जयणा जाहे पणगहाणीए मासलहुं पत्तो ॥

मू. (३७६) जे भिक्खू स-पाहुडियं सेज्जं अनुपविसइ, अनुपविसंतं वा सातिज्जति ॥

धू- जम्मि वसहीए ठियाण कम्मपाहुडं भवति सा स-पाहुडिया छावण-लेवणादि-करण-

मित्यर्थः । सा इमा सपाहुडिया-

[भा. २०२५] पाहुडिया वि हु दुविधा, बादर सुहुमा य होति नायव्वा ।

एकेका वि य तत्था, पंचविहा होति भञ्जंती ॥

चू- बायरा पंचभेया, सुहुमा पंचभेया ॥ इमा बायरा पंचविधा-

[भा. २०२६] विद्धंसण छावण लेवणे य भूमी-कम्मे पडुच्च पाहुडिया ।

ओसकणऽहीसकण, देसे सव्वे य नायव्वा ॥

चू- विद्धंसणं भंजणं । छज्जकरणं छावणं । कुट्टाण लिपणं लेवणं । भूमीए समविसमाए परिकम्पणं भूमीकम्पं । कालाण उस्सकणं ओसकणं, कालस्स संबद्धणं उस्सकणं । एवं एकेक (देसे) दट्ठव्वं । विद्धंसणादिवा य दोसा सव्वे य दट्ठव्वा ॥

विद्धंसणे उस्सकणं इमं- गिहवतिणा चित्तिं- इमं गिहं जेट्टमासे भंजिउं अन्नं नवकं काहामि, जेट्टमासे च तत्थ साहु मासकम्पेण दित्ता । ताहे सो चित्तेति

[भा. २०२७] अच्छंतु ताव समणा, गतेसु भंतुं ततो नु काहामो ।

ओभासिए व संते, न एति ता भंतुणं कुणिमो ॥

चू- इदानीं अच्छंतु, गतेसु एतेसु आसाढमासे भंजिऊण करिस्सामि, एसा उस्सकणा । खेतपडिलेहगेहिं ओभासियं लद्धं ताहे चित्तेति - जेट्टमासे साहु टायंति तदा दुक्खं कज्जति, अतो जाव ते नागच्छंति ताव वइसाहे चेव भंजणं करेमि ।

एवं ओसकगणा भवति ॥

[भा. २०२८] एसेव गमो नियमा, छजे लेप्पे य भूमि-कम्मे य ।

तेसाल चउस्साले, पडुच्च करणं तु जति निस्सा ॥

चू- एवं छावणे लेवणे भूमीकम्मे उस्सकण अहिसकणाओ दट्ठव्वाओ । इयाणिं पडुच्च करमं तं इमेरिसं "तेसाल" पच्छद्धं-आयट्ठा तेसालं काउंकाओ साहु "पडुच्च" चाउसालं करेति ॥

अहवा-

[भा. २०२९] पुव्वघरं दाऊणं, जई न अन्नं करेति सट्ठाए ।

कातुमणो वा अन्नं, ण्हाणादिसु कालमोसक्के ॥

चू- पुव्वकयं घरं असट्ठा, एयंसाहुण दाउं अप्पणो अट्ठाए अन्नं करेति ॥

एवं वा पडुच्चकरणं ।

अहवा - कोइ सट्ठो अन्नघरं अप्पणो अट्ठाले काउकामो जेट्टमासे, तत्थ ण्हवणं रहजत्ता वा वैसाहमासे भविस्सति, ताहे चित्तेति - अणागयं करेमि जेन तत्थ साहुणो चिट्ठंति । एस ओसकणा साहुं पडुच्च ॥

[भा. २०३०] एमेव य ण्हाणादिसु, सीतलकज्जट्ठ कोइ उस्सक्के ।

मंगलबुद्धी सो पुण, गतेसु तहियं वसितुकामो ॥

चू- एमेव कीति सट्ठो सीयकाले काउकामो चित्तेति - वैसाहमासे इह ण्हवणं तत्थ य साहुसमागमो भविस्सति, तं च तदा नवधरं साहुण सीयलं भविस्सति तन्हा ण्हवणकालासण्णमेव करिस्सामि एवं साहवो पडुच्च उस्सकणा ।

सो पुण ओसकणं अहीसकणं वा करेति मंगलबुद्धीए, पुव्वं साधवो परिभुजंतु त्ति तेसु य साहुसु गतेसु तम्मि य घरे अप्पणा वसिस्सं त्ति, एयं वा पडुच्चकरणं ॥

बातर-पाहुडिता गता । इदानीं सुहुमा-

[भा.२०३१] सम्मज्जण वरिसीयण, उवलेवण पुप्फदीवए चेव ।

ओसकण उस्सकण, देसे सव्वे य नायव्वा ॥

धू- सम्मज्जण त्ति पमज्जणं, उदगेण वरिसण आवरिसणं, छवणमट्ठियाए लिपणं उवलेवणं, पुप्फोवयारप्पदाणं, दीवग-पज्जालणं वा, एते-पुव्वमप्पणो कज्जमाणे घेव । नवरं-साधवो पडुच्च ओसकणं उस्सकणं वा । एतेसिं पि करणं देसे सव्वे वा ॥

इमं ओसकास्सकविहाणं-

[भा.२०३२] जाव न मंडलिवेला, ताव पमज्जमविति ओसका ।

उट्ठेति ताव पडिउं, उस्सकणमेव सव्वत्थ ॥

धू- एवं सव्वत्थ आवरिसणाइएसु वि ॥ इमं पच्छित्तं-

[भा.२०३३] सव्वम्मि उ चउलहुगा, देसम्मि य बादरा य मासो तु ।

सव्वम्मि मासियं तू, देसे भिन्नो उ सुहुमाए ॥

धू- विद्धंसणातिएसु पंचसु वि सव्वे चउहुगा, देसे मासलहुं । सम्मज्जणातिएसु पंचसु वि मासलहुं सव्वे, देसे भिन्नमासो ॥

सा पुण सुहुमा पाहुडिया कालतो-

[भा.२०३४] छिन्नमछिन्नाकाले, पुणो य नियया य अनियया चेव ।

निदिद्धमनिदिद्धा, पाहुडिया अट्ठभंगा उ ॥

धू- जीसे उवलेवणादि-परिछिण्णे काले कज्जति सा छिण्णा, इतरा अछिण्णा, छिण्णकाले जा अवस्सं कज्जति सा नियया, इतरा अनियया, पुरिसो पाहुडियकारगो इंददत्तादि - निदिद्धो, नामेण अनुबलक्खितो अनिदिद्धो । छिण्ण-नियय-निदिद्ध, एतेसु तिसु वि पदेसु अट्ठभंगा कायव्वा ॥

कालतो इमा छिन्ना-

[भा.२०३५] मासे पक्खे दसरातए य पणए य एगदिवसे य ।

वाघातिमपाहुडिया, होति पवाता निवाता य ॥

धू- मासंते पक्खंते दसरीते पणए एगदिवसे एगंतराओ निरंतरा वा दिने दिने एसा छिण्णा । अछिण्णा पुण नज्जतिकम्मि (कस्मिंचित्) इदिवसे ? काएवेलाए ? जा सुत्तत्थपोरिसिवेलासु पाहुडिया कज्जति सा वाघातिमा ॥

छिन्नकाले णिव्वाघातिमा इमा-

[भा.२०३६] पुव्वण्हे अवरण्हे, सूरम्मि अणुगगते व अत्थमिए ।

मज्झण्हे इय वसती, सेसं कालं पडिक्कुट्ठा ॥

धू- पुव्वण्हे जा अणुगगते सूरिए, अवरण्हे जा अत्थमिए सूरिए, मज्झण्हे कालवेलाए अत्थ-पोरिसि-उट्ठियाण । एतेसु कालेसु जा पाहुडिया कज्जति सा अब्वाघातिमा । सेसं कालं पडिक्कुट्ठा ॥

[भा. २०३७] पुरिसजाओ अमुओ, पाहुडिया कारओ ति निदिद्धो ।

सेसा तु अनिदिद्धा, पाहुडिया होति नायव्वा ॥

घू- जातय-ग्रहणं स्त्रीपुंनपुंसकप्रदर्शनार्थम् ॥

मासस्य या क्रियते सा इमेण कारणेण निव्वाधातिमा भवति-

[भा. २०३८] काऊण मासकप्पं, वयंति जा कीरते उ मासस्स ।

सा खलु निव्वाधाता, तं वेलाऽऽरेण निताणं ॥

घू- कयाए पाहुडियाए पतिद्धा मासकप्पं काऊण पाहुडियकरणकालातो आरेण णिगच्छमाणेण निव्वाधाता भवति ॥

“पवाय-निवाता य” ति अस्य व्याख्या-

[भा. २०३९] अवरण्ह गिम्हकरणे, पवाय सा जेन नासयति घम्मं ।

पुव्वण्हे जा सिसिरे, निव्वात निवाय सा रत्तिं ॥

घू- गिम्हकाले अवरण्हे उवलेवणकारणेण सीतत्वात् धर्म नाशयति यतस्तस्मात् प्रवाता । शिशिरकाले पुव्वण्हे उवलेवणकारणेण सन्त्यदिणेण “गिम्वात” ति उक्तात्, सा सती निवाता भवति, व्यपगतनेहत्वा ॥

[भा. २०४०] पुव्वण्हमपडुविते, वरण्हे उड्डितैसु य पसत्था ।

मज्झण-निग्गएसु य, मंडलि सुत पेह वाघातो ॥

घू- पुव्वण्हे अपडुविते अनुग्गए रिए अपडुविते सज्जाते, अवरण्ह उड्डितैसु, मज्झण्हे भिक्ख-निग्गतेसु, एया पसत्थाओ जेन सुयभोयणमंडलीए उवकरणपेहणाए य अव्वधायकरा, शेषकालं व्याघातकरा इत्यर्थः । तम्हा एयद्दोसपरिहरणत्थं अपाहुडियाए वसहीए वसियव्वं ॥

कारणे सपाहुडियाए वसंतो पढमभंगे वसति ।

सेसेसु वि भंगेसु वसंतस्स इमा जयणा-

[भा. २०४१] तं वेलं सारवेत्ती, पाहुडिया-कारयं व पुच्छंति ।

मोत्तूण चरिमभंगं, जयंति एमेव सेसेसु ॥

घू- जं वेलं पाहुडिया कञ्जति तं वेलं उवकरणं सारवेत्ति ।

अहवा - पाहुडियाकारणं पुरिसं पुच्छंति कं वेलं काहिसि, चरिमभंगं मोत्तुं सेसभगेसु एवं जतंति ॥

[भा. २०४२] चरिमे वि होइ जयणा, वसंति आउत्तउवहिणो निच्चं ।

दक्खे य वसतिपाले, ठवेत्ति धेरे पुणित्थीसु ॥

घू- चरिमे वि इमा जयणा - निच्चं आउत्ता उवहीए अच्छंति, दक्खे य वसहिपाले ठवेत्ति, अनित्थीसु वा पुरिसेसु ति तरुणे वसहिपाले ठवेत्ति, अह इत्थीओ धेरे ठवेत्ति ॥

[भा. २०४३] देसम्म वायरा ते, सुत्तणिवातो उ निवतती एत्थं ।

सव्वम्मि य सुहुमाए, तं सेवंतम्मि आणादी ॥

घू- बादराए देसे सुहुमाए सव्वे एत्थ सुत्तनिवातो भवति आणातिया य दोसा, सेसं विकोवणद्धा भणियं ॥

[भा.२०४४] असिवे ओमोयरिए, रायदुहे भए व गेलण्णे ।

अज्झाण रोहए वा, जतणाए कप्पती वसितुं ॥

मू. (३७७) जे भिक्खू सपरिकम्पं सेज्जं अनुप्पविसइ, अनुप्पविसंतं वा सातिज्जति ॥

चू- सह परिकम्पेण सपरिकम्पेण सपरिकम्मा, मूलगुणउत्तरपरिकर्म यस्यास्तीत्यर्थः तस्मात्सलहुं आणाइया य दोसा ।

[भा.२०४५] सपरिकम्मा सेज्जा, मूलगुणे चेग उत्तरगुणे य ।

एक्केका वि य एत्तो, सत्तविहा होइ नायव्वा ॥

चू- सपरिकम्मा सेज्जा दुविहा । एक्केका पुण सत्तविहा ॥

इमे मूलगुणा सत्त-

[भा.२०४६] पट्ठीवंसो दो धारणाओ चत्तारि मूलवेलीओ ।

मूलगुण-सपरिकम्मा, एसा सेज्जा उ नायव्वा ॥

चू- इमे उत्तरगुणेषु मूलगुणा सत्त-

[भा.२०४७] वंसग कडणोक्कंपण, छावण लेवण दुवारभूमी य ।

सपरिकम्मा सेज्जा, एसा मूलुत्तरगुणेषु ॥

चू- वंस इति वंडगो, आकडणं कुड्ढकरणं, दंडगोवरि ओलवणं उक्कंपणं, दब्भातिणा छावणं, कुड्ढाण लेवणं, वृहदल्पकरणं दुवारस्स, विसमाए समीकरणं भूकर्म, एसा सपरिकम्मा । उत्तरगुणेषु एते मूलगुणा इत्यर्थः ॥

इमे उत्तरोत्तरगुणा विसोहिकोडिड्डिया वसहीए उवघायकरा ।

[भा.२०४८] दूमिय धूमिय वासिय, उज्जोवित बलिकडा अवत्ता य ।

सित्ता सम्मद्धा वि य, विसोहिकोडी कया वसही ॥

चू- दूमियं उल्लोडयं, दुग्गंधाए धूवाइणा धूवियं, दुग्गंधाए चेव पडिवासिणा वासाणं, रयणप्पदीवादिणा उज्जोवितं, कूरातिणा बलिकरणं, छगणमड्डियाए पाणिणं य अवत्ता, उदगेण केवलेण सित्ता, बहुकाराइणा सम्मद्धा प्रमार्जिता ॥

इमं पच्छित्तं-

[भा.२०४९] अफ्फासुएण देसे, सव्वे वा दूमितादि चंडलहुआ ।

अफ्फासु धूमजोदी, देसे वि तहिं भवे लहुगा ॥

चू- दुमियाइ-सत्तसु पदेसु अफासुएण देसे सव्वे वा चंडलहुअं, धूवजोती नियमादेव अफासुयं, एतेसु देसे वि चंडलहुअं ॥

[भा.२०५०] सेसेसु फासुएणं, देसे लहु सव्वहिं भवे लहुगा ।

सम्मज्जण साह कुसादिछिन्नमेत्तं तु सच्चित्तं ॥

चू- सेसेसु पंचसु पएसु फासुएण देसे मासलहुं सव्वहिं चंडलहुगा । सम्मज्जणं सच्चित्तेण कहां भवति ? भण्णति - सच्चित्तेण कुसादिणा छिन्नमेत्तेण संभवति ॥

वसधीए मूलुत्तरगुणसंभवे चउक्कभंगो भण्णति ।

[भा.२०५१] मूलुत्तरे चतुभंगो, पढमे बितिए य गुरुदुग-सविसेसा ।

ततियम्भि होति भयणा, अत्तद्वकडे चरिमसुद्धो ॥

पढमो - मूलगुणेषु असुद्धो, उत्तरगुणेषु असुद्धो । बितितो - मूलगुणेषु असुद्धो, उत्तरगुणेषु सुद्धो । ततियो - उत्तरगुणेषु असुद्धो, मूलगुणेषु सुद्धो । चरिमो - दोसु वि सुद्धो ।

पढमभंगे चउगुरुं तवकालविसिद्धं । बितिए तं चेव तवविसिद्धं । तइयभंगे भयणा - जति वंसकडणातियाते मूलगुणघातिं त्ति चउगुरुं कालगुरुं, (अ) धूविया बितिया ते विसोहिकोडि त्ति काउं मासलहुं ।

एत्थ य सुत्ताणि वा । यस्मान्मूलगुणोत्तरगुणा आत्मार्य कृता तस्माच्चरिमः शुद्धः । अथवा - दूमियाती अत्तद्वि सुद्धा, चरिमभंगो विसुद्धो चेव ॥

न केवलं एते वसहीए उवघायकारणा । अन्ने य इमे-

[भा. २०५२] संठवणा लिपणाता, भूमि कम्मे दुवारा संधारे ।

थिग्गलकरणे पडिवुज्जणे य दग-निग्गमे चेव ॥

[भा. २०५३] संकम-करणे य तहा, दग-वात्त बिलाण होति पिहणे य ।

उच्छेव संधिकम्मे, उवघाय उवस्सेते ॥

घू- चत्तारि दारा एगगाहाए वक्खाणेति-

[भा. २०५४] सडितपडिताण करणं, संठवणा लिप भूमि-कुलियाणं ।

संकोयण वित्थरणं, पडुच्च कालं तु दारस्स ॥

घू- अवयवाण साडगो एगदेसखंडस्स पडणं एतेसिं संठवणा, लिपणं भूमि-कुलियाणं कुद्धं, भूमिए विसमाए समीकरणं भूमि-परिकम्पं, सीतकालं पडुच्च वित्तिण्णदुवारा संकुडा कज्जति, निवायद्धा गिम्हं पडुच्च संकुडदुवारा विसाला कज्जति पवायद्धा ॥

[भा. २०५५] तज्जातमतज्जाता, संधारा थिग्गला तु वातद्धा ।

पडिवुज्जणा तु तेसिं, वासा सिसिरे निवायद्धा ।

घू- संधारा तज्जाया उवडुगा करेति, अतज्जाया कंबिआया करेति । थिग्गल ति गिम्हे वातागमद्धा गवक्खादि छिड्ढे करेत्त वासासु वा सिसिरेसु वा निवातद्धा तेसिं चेव पडिवुज्जणा ॥

[भा. २०५६] दग-निग्गमो पुव्वुत्तो, संकमो दगवातो सीभरो होति ।

तिण्हं परेण लहुगा, थिग्गल उच्छेय जति वारा ॥

घू- दग-निग्गमो दग-वीणिया, सा य बितिओद्देसगे पुव्वुत्ता । संकमो पयमग्गो, सो वि तत्थेव पुव्वुत्तो । दगवातो सीतभरो, सा य उज्झंखणी भण्णति । मूसगाती-कय-बिलाण पिहणं करेति । परिपेलव च्छातिते नेव्वे गलणं उच्छेयो । कडगस्स य संधी असंबुडा, तीए संबुडकरणं संधिकम्पं । एवं कुहुस्स वि ।

इमं पच्छित्तं-एक्कं थिग्गलं करेति मासलहुं । दोसु दो मासा । तिसु तिन्नि मासा । तिण्ह परेण छउलहुगा, पडिवुज्जणे वि एवं चेव । उच्छेवं जति वारा लिपति साहति भंडगं वा उड्ढेति तति चउलहुगा । अन्ने भणंति - मासलहुं ॥

[भा. २०५७] दगवाव संधिकम्मे, लहुग बिले होति गुरुग मूलं वा ।

अफासु फासुकरणं, देसे सव्वे य सेसेसु ॥

सू- दगवाते संधिकम्मे य एतेसु चउलहुगा । एतेसु चेव फासुएण देसे मासलहुं; चउलहुगा । वसिमे बिले मूलं, अवसिमे चउगुरुं । 'सेसेसु' ति- सठवण-लिपण-भूमिकम्मं य अफासुएण देसे सव्वे वा चउलहुं सव्वे चउलहुं । संथारदुवारे चउलहुं, उदग-वाह-संकमेसु मासलहुं ॥

पच्छा एते मूलुत्तरदोसा केवतिकालं परिहरियव्वा ? उत्तरमाह-

[भा. २०५८] कामं उदुविवरीता, केइ पदा होंति आयरणजोग्गा ।

सव्वाणुवाइ केइ, केइ तक्कालुवद्दाणा ॥

सू- काममवधृतार्थे द्रष्टव्यः । किमवधृतं ? यथा वक्ष्यति ।

"उदुविवरीय" ति पूर्वार्थस्य व्याख्या-

[भा. २०५९] हेमंतकडा गिम्हे, गिम्हकडा सिसिर-वासे कप्पंति ।

अत्तद्धित-परिभुत्ता, तद्विवसं केइ न तु केइ ॥

सू- उत्तरगुणोवधाता हेमंतजोग्गा जे कया ते गिम्हे अजोग ति काउं कप्पंति । गिम्हे जे कता पवातद्धा ते सिसिर-वासासु अजोग ति काउं कप्पंति । केति दूमितादि गिहीहिं अत्तद्धिया परिभुत्ता तक्काले चेव कप्पंति । "सव्वाणुवाति केइ" ति-सव्वकालं अनुअत्तंति, तद्दोसभावेन न कदाचित् कल्पंति । ते च मूलगुणा इत्यर्थः । "केइ तक्कालुवद्दाण" ति अस्य व्याख्या- "अत्तद्धियपरिभुत्ता तद्विवसं" । केइ गिहीहिं अत्तद्धियपरिभुत्ता तद्विवसं चेव साधूणं कप्पंति । अहवा - तं कालं तं उहुं वज्जेउं अण्मकाले उवद्दायंति, न उ केति ति मूलगुणा । गतार्थम् ॥

[भा. २०६०] सुत्तनिवाओ एत्थं, विसोहिकोडी य निवयई नियमा ।

एए सामण्णयरं, पविसंताऽऽनाइणो दोसा ॥

सू- दुमितादिएसु सुत्तनिवातो ॥ भवे कारणं-

[भा. २०६१] असिवे ओमोयरिए, रायदुद्धे भए व आगाढे ।

गेलण्ण उत्तमद्धे, चरित्तऽसज्झाइए असती ॥

सू- उत्तिमद्वपडिवण्णओ साहू अन्ना य वसही न लब्धति, जा य लब्धति सा उत्तिमद्वपडिवण्णाण पाग्गा न भवति, चरित्तदोसो वा अन्नासु वसहीसु, असति नाम नत्थि अन्ना वसहि, बाहि उ असिवाति, तेन न गच्छंति, अन्नं वा मासकप्पपाउग्गं खेतं नत्थि ॥

[भा. २०६२] आलंबणे विसुद्धे, सत्तदुगं परिहरिअ जतणाए ।

आसज्ज तु परिभोगं, जतणा पडिसेह संकमणं ॥

सू- आलंबणं कारणं, विसुद्धे स्पष्टे कारणेत्यर्थः । सत्तदुगं मूलगुणा पडिवंसादि सत्त, उत्तरगुणा वि वंसगादि सत्त, एते वे सत्तगा "परिहरे" नाम परिभुज्जे, जयणाए पनगपरिहाणीए जदा मासलहुगादि पत्तो । कारणं पुण आसज्ज पडिसेहिय वसहीसु परिभोगं काउकामो अप्पबहुयजयणाए पनगपरिहाणीए जाहे चउगुरुं पत्तो ताहे ॥ इमं अप्पबहुयं-

[भा. २०६३] एगा मूलगुणेहि, तु अविसुद्धा इत्थि-सारिया वितिया ।

तुल्लारोवणवसही, कारणे कहिं तत्थ वसितव्वं ॥

सू- एगा मूलगुणेहि असुद्धा, अवरा सुद्धा, नवरं-इत्थिपडिवद्धा । दोसु य चउगुरुं कहिं

ठाओ ॥ एत्थ भण्णाति-

[भा. २०६४] कम्मपसंगऽनवत्था, अणुन्नादोसा य ते समतीता ।
सतिकरणभुत्तऽभुत्ते, संकातियरी यऽनेगविधा ॥

चू- आहाकम्मियसेज्जपरिभोगे आहाकम्मे पसंगो कतो भति-परिभुजंति त्ति पुणो पुणो करेति । एवं प्रसंगः । एगेण आयरिएण एगा आहाकम्मा सेज्जा परिभुत्ता, अन्ने वि परिभुजंति त्ति अणवत्था कता भवति । परिभुजतेण य पाणिवहे अणुन्ना कया भवति । एते उक्ता दोषाः । एतेषां प्रति अतिक्रान्ता भवंति । इतरी नाम इत्थीपडिबद्धा । ताहे भुत्तभोगीण सतिकरणं अभुत्तभोगीण कोउअं, पडिगमणादी दोसा, गिहीण य संका । एते एतद्धिया नूनं पडिसेवंति । संकते ज्जा । निस्संकिए मूलं । इत्थिसागारिए एवं अनेगे दोसा भवंति । तम्हा आहाकम्माए ठायंति ॥

[भा. २०६५] अधवा गुरुस्स दोसा, कम्मे तरी य होति सव्वेसिं ।
जइणो तवो वणवासे, वसंति लोए य परिवातो ॥

चू- आहाकम्मवसहीए गुरुस्स चेव पच्छित्तं, न सेसाणं । जतो भणितं “कस्सेयं पच्छित्तं ? गणिणो” । इतरीए इत्थिसागारियाए सव्वसाहूण सति करणादिया दोसा, लोगे य परिवातो “साहु तवोवणे वसंति” अतिशयवचन ॥

[भा. २०६६] अधवा परिसाइण्णा, नातायारे य भीयपरिसा य ।
बालासु य बुद्धासु य, नातीसु य वज्झइ कम्मं ॥

चू- जा इत्थिसागारिया सा पुरिसाइण्णा पुरिसबहुला इत्यर्थः । ते वि पुरिसा नाताचारा सीलवंता, इत्थियाओ वि सीलवंतीओ भीयपरिसा य ते पुरिसा । अहवा-ताओ इत्थियाओ बाला, अप्पत्त-जोव्वणा । अहवा-अतीवबुद्धा । अहवा-तरुणीओ वि तेसिं साहूण नालबद्धा अगम्माओ, एरिसो आहाकम्मं वज्झिज्जति इत्थिसागारियं ॥

[भा. २०६७] तम्हा सव्वणुन्ना, सव्वनिसेहो य नत्थि समयम्मि ।
आय-व्वयं तुलेज्जा, लाभाकंखि च्च वाणियओ ॥

चू- तस्मात् कारणादेकस्य वस्तुनः सर्वथा सर्वत्र सर्वकालमनुज्ञेति न भवति, नापि प्रति-वेधः । किं तु आय-व्वयं तुले यत्र बहुतरगुणप्राप्तिस्तद् भजंते वणिजवत् ॥

[भा. २०६८] दव्वपडिबद्ध एवं, जावंतियमाइगासु भइतव्वा ।
अप्पा व अप्पकालं, व ठाउकामा न दव्वम्मि ॥

चू- एवं दव्वपडिबद्धा सेज्जा जावंतियमातियासु सेज्जासु अप्पबहुतेण भइयव्वा । जत्थ अप्पतरा दोसा तत्थ ठायव्वं । अहवा-अप्पा ते साहु अप्पं च कालं अच्छिउकामा ताहे दव्वपडिबद्धाए ठायंति, न जावंतिय सु ॥

मू. (३७८) जे भिक्खू “नत्थि संभोगवत्तिया किरिय” त्ति वदति; वदंतं वा सातिज्जति ॥

चू- नास्तीत्ययं प्रतिषेधः, “सं” एगीभावे “भुज” पालनाभ्यवहारयोः, एकत्रभोजनं संभोगः । अहवा-सं भोगो संभोगो यथोक्तविधानेनेत्यर्थः । संभुजते वा संभोगः, संभुजते वा, स्वस्य वा भोगः संभोगः । एवं उवस्सग्गवसा अत्थो वत्तव्वो । “वत्तिया” प्रत्यया क्रिया कर्म-

बन्धः । जो एवं वयति भाषते तस्स मासलहुं । एस सुत्तत्थ । इदानीं निज्जुत्ती-

[भा.२०६९] संभोगपरुवणता सिरिघर-सिवपाहुडे य संभुत्ते ।

दंसण नाण चरित्ते, तवहेउं उत्तरगुणेषु ॥

चू- “संभोगपरुवण”ति अस्य व्याख्या-

[भा.२०७०] ओह अभिग्गह दानं, गहने अनुपालना य उववातो ।

संवासम्मि य छट्ठो, संभोगविधी मुणेष्वो ॥

चू- ओहद्वारस्स इमे द्वारस पडिदारा-

[भा.२०७१] उवहि सुत भत्त पाने, अंजलीपग्गहेति य ।

दावणा य निकाए य, अब्भुट्ठाणेति यावरे ॥

[भा.२०७२] कितिकम्मस्स य करणे, वेयावच्चे करणेति य ।

समोसरण सणिसेज्जा, कथाए य पबंघणे ॥

चू- उवहि ति दावस्स इमे छ पडिदारा-

[भा.२०७३] उग्गम उप्पादन एसणा य परिकम्मणा य परिहरणा ।

संजोय-विहि-विभत्ता, छट्ठाणा होति उवधिम्मि ॥

चू- तत्थ “उग्गम” ति दारं अस्य व्याख्या-

[भा.२०७४] समणुण्णेण मणुण्णो, सहितो सुद्धोवधिग्गहे सुद्धो ।

अह अविसुद्धं गेण्हति, जेनऽविसुद्धं तमावज्जे ॥

चू- संभोइतितो संभोइएण सणं उवहिं सल्लसेहिं आहाकम्मति एहिं उग्गमदोसेहिं सुद्धं उप्पाएति तो सुद्धो । अह असुद्धं उप्पाएति जेन उग्गमदोसेण असुद्धं गेण्हति तत्थ जावतिओ कम्मबंधो जं च पायच्छित्तं तं आवज्जति ॥

[भा.२०७५] एगं व दो व तिन्नि व, आउट्ठं तस्स होति पच्छित्तं ।

आउट्ठंते वि ततो, परेण तिण्हं विसंभोगो ॥

चू- संभोइओ असुद्धं गेण्हंतो चोइओ मणाति - “संता पडिचोयणा, मिच्छामि दुक्कडं, न पुणो एवं करिस्सामो” एवं आउट्ठे जमावण्णो तं पच्छित्तं दाउं संभोगो । एवं वितियवाराए वि, ततियवाराए वि । एवं ततियवाराओ परेणं चउत्थवाराए तमेव अतियारं सेविकुण आउट्ठंतस्स वि विसंभोगो ॥

[भा.२०७६] निक्कारणे अनुण्णे, सुद्धासुद्धं च जो उ उग्गोवे ।

उवधि विसंभोगो खलु, सोधी वा कारणेसुद्धो ॥

चू- निक्कारणे अमणुन्नो अन्नसंभोतितो, तेन समानं सुद्धं असुद्धं जो उवहिं “उग्गोवेति” ति उप्पाएति सो जति चोइतो नाउट्ठति तो पढमवाराए चेव विसंभोगो, खलु अवधारणे, अह आउट्ठति ती सोही संभोगो य, एवं तिन्नि वारा परतो विसंभोगा कारणे अन्नसंभोतितेण समानं उवहिं उप्पाएंतो सुद्धो ॥ एवं पासत्थाइएहिं गिहिहिं आहाचंदेहिं य समानं उग्गतेण सुद्धं असुद्धं वा । उप्पाएंतस्स इमं पच्छित्तं-

[भा.२०७७] संविग्गमन्नसंभोगिएहि पासत्थमाइ य गिहीहिं ।

संघाडगम्भि मासो, गुरुग अहाछं जं च ऽण्णं ॥

चू-संविग्गेहिं अन्नसंभोतिएहिं पासत्थातिसु गिहीसु य मासलहुं पच्छित्तं । अहाच्छंदे मासगुरुं, अन्ने भणंति - चउगुरुं । “जं च ऽण्णं” ति जं तेहिं समं असुद्धं गेण्हीहि ति जं च हेद्वा भणियं - “पासत्थस्स संघाडगं देति” तं च आवज्जति । जं च अहाछंदे अहाच्छंदपण्णयणं च न देज्जा, तं गेण्हेज्जा, अह तुण्हिक्को अच्छति तो अणमोयणा पडिघाए अधिकरणादि ॥

[भा. २०७८] संजतिवग्गे चेवं, समणुण्णिराण नवरि सव्वासिं ।

संविग्गासंविग्गाण, होति निक्कारणे गुरुगा ॥

चू-जति संजतीहिं संविग्गाहिं असंविग्गाहिं वा संभोइयाहिं असंभोइयाहिं वा समाणं उग्गमेण सुद्धं असुद्धं वा उवधिं उप्पाएति तो चउगुरुगं ॥

एवं ताव पुरिसाण गतं । इत्थीण भण्णति-

[भा. २०७९] एमेव संजतीण वि, संजतिवग्गे गिहत्थवग्गे य ।

साधम्मि एतरासु य, नवरं पुरिसेसु चउगुरुगा ॥

चू-संजतीण इत्थिवग्गे जहा साधूण पुरिसवग्गे तहा वत्तव्वं । जहा साधूण इत्थिवग्गे तहा तेसिं पुरिसवग्गे वत्तव्वं । साहम्मगहणातो साहू, इतरग्गहणातो गिहत्था, नवरं-पुरिसवग्गे तेसिं चउगुरुगादि ॥

[भा. २०८०] संघाडं दाऊणं, आउट्ठं तस्स एकतो तिन्नि ।

न होति विसंभोगो, तेन परं नत्थि संभोगो ॥

चू-एवं असंभोतिततियाण संघाडगं दाऊण पडिचोइओ आउट्ठो मासलहुं संभोगो य । वितियवाराए वि चोतिओ आउट्ठस्स मासलहुं संभोगो य । ततियवाराए वि चोतिओ आउट्ठस्स मासलहुं संभोगो य । चउत्थवाराए जइ देति संघाडयं तो पच्छित्तवुद्धी मासगुरुं विसंभोगो य ॥

सीसो पुच्छति - पच्छित्तवुद्धी कतिप्पगारा ? आयरियाह-

[भा. २०८१] पच्छित्तस्स विवद्धी, सरिसट्ठाणातो विसरिसे तमेव ।

तप्पमिती अविमुद्ध मादी संभुंजतो गुरुगा ॥

चू-पच्छित्तस्स बुद्धी दुविधा - सट्ठाणवुद्धी परट्ठाणवुद्धी य । तत्थ सट्ठाणवुद्धी तिन्नि वारा मासलहुं चउत्थवाराए तमेव मासगुरुं । एवं चउलहुओ चउगुरुं छल्लहुओ छगुरुं । एस सट्ठाणवुद्धी । परट्ठाणवुद्धी विसरिसं । जहा मासलहुयाओ दोमासियं, दुमासातो तैमासितं, एवं सव्वा विसरिसा परट्ठाणवुद्धी । तओ वारा अमायी, ततो परतो नियमा मा अविमुद्धो य, सो विसंभोगी कज्जति । जो तं संभुंजति तस्स चउगुरुगा ॥

[भा. २०८२] एमेव सेसगाण वि, अवराहपयाणि जाव तप्पमितिं ।

आउट्ठिऊण पुणरवि, निसेवमाणे विसंभोगो ॥

चू-अनिदिट्ठसरुवेसु सेसेसु अवराहपदेसु सव्वेसु सट्ठाणपच्छित्तं, तिन्नि वारा आउट्ठिऊण पुनरवि चउत्थवाराए निसेविणो सट्ठाणवुद्धी वा परट्ठाणवुद्धी वा पच्छित्तस्स भवति विसंभोगो य ॥

[भा. २०८३] स किमवि कातूण ऽथा सुहुमं वा बादरं व अवराहं ।

नाउट्ट विसंभोगो, असद्वहंते असंभोगो ॥

चू- अहवा-एकसिं सुहुमं बादरं वा अवराहपदं काऊण जो न आउट्टति सो वि विसंभोगी कज्जति, जो वा एयं उग्गमदारत्थं परुवियं नसद्वहति सो वि असंभोगी कज्जति ॥ उग्गमे ति दारं गतं । इदानीं “उप्पायण-एसण” ति दो दारा-

[भा.२०८४] उप्पायणेसणासु वि, एमेव चउक्कओ पडोयारो ।

पुरिसाण पुरिस-इत्थिसु, इत्थीणं इत्थिणं इत्थि-पुरिसेसु ॥

चू- चउक्कओ इसो पडोयारो- पुरिसा पुरिसेहिं संभोदया - अन्नसंभोतिएहि पासत्थाति । अहवा - गिहत्थ अहाच्छंदेहिं समं एको पडोयारो । पुरिसा इत्थियाहिं संभोतिय - अन्नसंभोतिय - गिहतथीहिं समं वितितो गमो । इत्थिया इत्थियाहिं संभोतिय-अन्नसंभोतिय-गिहत्थीहिं समं तइओ पडोयारो । इत्थिया पुरिसेहिं संभोतिया - संभोतिएहिं सब्बेहिं समं चउत्थो पडोयारो । “उप्पायण-एसण” ति अभिलावो कायव्वो । शेवं पूर्ववत् ॥

इदानीं “परिकरणे” ति दारं । पडिकम्मणा नाम जं उवहिं प्पमाणप्पमाणेणं संजयपाउग्गं करेति । एत्थ चत्तारि भंगा-

[भा.२०८५] परिकम्मणे चउभंगो, कारणविधि वितिओ कारणाअविधी ।

निक्कारणम्मि य विधी, चउत्थो निक्कारणे अविधी ॥

चू- कारणे विधीए परिकम्मेति ॥ १ ॥ कारणे अविधीए अविधीए परिकम्मेति ॥ २ ॥ निक्कारण विधीए ॥ ३ ॥ निक्कारणे अविधीए ॥

[भा.२०८६] कारणमणुण्ण-विधाना, सुद्धो सेसेसु मासिया तिन्नि ।

तवकालेहि विसिद्धा, अंते गुरुगा य दोहिं वि ॥

चू- एत्थ पडमभंगो अणुन्नातो । तेन परिकम्मंतो सुद्धो । सेसेहिं तिहिं भंगेहिं पासलहुं तवकालविसिद्धा । अंतिमभंगे दोहिं वि गुरुं ॥

[भा.२०८७] कारणमकारणे वा, विहि अविहीए उ मासिया चउरो ।

संविग्गअन्नसंभोइएसु गिहिणं तु चउलहुगा ॥

चू- नाअपवादकारणमत्र गृहीतव्यम् । उवधेः प्रयोजनमत्र ग्राह्यम् । अतो भणति - संविग्गेहिं अन्नसंभोतिएहिं समं कारणे विधीए अविधीए वा, निक्कारणे विधिए अविधिए वा चउसु भंगेसु चउरो मासिया हवन्ति, गिहिपासत्थाइएहिं समं चउलहुगा चउरो, अहाच्छंदेहिं समं चउगुरुगा चउरो । सब्बे तवकालविसेसिता ॥

[भा.२०८८] समणुण्ण-संजतीणं, परिकम्मेऊण गणहरो देति ।

संजति-जोग्ग विधीए, अविधीए चउगुरु होति ॥

चू- संभोतिवाणं संजतीणं उवधि विहिणा संजतिपाउग्गं गणहरो परिकम्मेत्ता देतो य सुद्धो । अह अविधीए परिकम्मेत्ता देति तो चउगुरु ॥

[भा.२०८९] पासत्थि अन्नसंभोइणीण विहिणा उ अविहिणा गुरुगा ।

एमेव संजतीण वि, नवरि मणुण्णेसु वी गुरुगा ॥

चू- पासत्थादीहिं असंभोतिताहिं संजतीहिं संभोइयाहिं वा गिहत्थीहिं वा कारणे विधीए

अविधीए वा, निष्कारणे विधीए अविधीए वा उवधि परिकम्मेति चउगुरुं तवकालविसिद्धं । एवं संजतीण वि संजतीहिं समाणं परिकम्मणं करेंतीणं । संजतीओ पुरिसाण परिकम्मेउ न देंति, न वा तेहिं समाणं परिकम्मेउ देंति । अध परिकम्मेउ देंति, तेहिं वा समाणं परिकम्मेति तो समणुण्णेषु वि चउगुरुगा तवकालविसिद्धा ॥

“परिकम्मणे” ति गतं । इदानीं “परिहरणे” ति दारं । परिहरणा नाम परिभोगो । कारणे विधीए परिभुंजात ॥ १ ॥ कारणे अविधीए ॥ २ ॥ निष्कारणे विधीए ॥ ३ ॥ निष्कारणे अविधीए ॥ ४ ॥

[भा. २०९०] विधिपरिहरणे सुद्धो, अविधीए मासियं मणुण्णेषु ।

विधि अविधि अन्नमासो लहुगा पुण होंति इतरेसु ॥

धू- “मणुण्णेषु” ति संभोतितिसु समाणं पढमे भंगे उवकरणं परिभुंजतो सुद्धो, सेसेसु तिसु भंगेसु मासलहुं तवकालविसिद्धिं । अन्नसंभोइएसु समाणं उवकरणं परिभुंजति । चउसु वि मासलहुं तवकालविसेसियं । “इयरेसु” ति पासत्थाइसु गिहीसु य समं उवकरणपरिभोगे चउसु वि चउलहुगा तवकालविसेसिया । अहाच्छंदेसु चउगुरुं तवकालविसेसियं ॥

[भा. २०९१] संजतिवग्ग गुरुगा, एमेव य संजतीण जतिवग्गे ।

नवरिं संजतिवग्गे, जह जतिणं साधुवग्गम्पि ॥

धू- संजति-गिहत्थीहिं समाणं चउसु वि भंगेसु चउगुरुगा तवकालविसिद्धा । जहा संजयाण संजतीवग्गे भणियं एवं संजतीणं संजयवग्गे वत्तब्बं, नवरं-संजतीणं गिहत्थीहिं पासत्थीहिं संजतीहिं समाणं परिभोगविधी भणियव्वो, जहा संजयाण साधुवग्गे भणितं तहा भणियव्वं ॥

“परिहरण” ति दारं गतं । इदानीं “संजोयण” ति दारं-

[भा. २०९२] दस दुयए संजोगा, दस तियए चउक्कए उ पंचगमा ।

एक्को य पंचगमी, नवरं पच्छित्त-संजोगा ॥

धू- दस दुयसंजोगा, दस तियसंजोगा, पंच चउक्कसंजोगा, एक्को पंचग-संजोगो । तस्य दस दुअ संजोगा संभोतितो संभोतिण समं उग्गमेण उप्पादणाए य सुद्धं उवहिं उप्पादेति । संभोतितो संभोइएण समं उग्गमेण एसणाए य सुद्धं उवधि उप्पाएति ॥ २ ॥ एवं परिकम्मणा ॥ ३ ॥ परिहरणा ॥ ४ ॥ एते उग्गमं अमुयंतेण लद्धा । एवं उप्पायणं अमुयंतेहिं तिन्नि लब्धंति । एसणं अमुयंतेहिं दो लब्धंति । परिकम्मणपरिभोगे एक्को । एते सब्बे दसदुगसंजोगा ।

इदानीं तिय-संजोगा भण्णंति - संभोतिओ संभोतिण सह उग्गमउप्पादणेसणा सुद्धं उवहिं उप्पाएति, एवं उग्गमउप्पायणपरिकम्मणाए वि ॥ २ ॥, उग्गमउप्पायण परिहरणाए वि ॥ ३ ॥ एवं उवज्जिऊण दस तिगसंजोगा भाणियव्व्या । तहा पंच चउक्कसंजोगा भाणियव्व्या । एगो य पंचगसंजोगो भाणियव्वो । एवं एते छव्वीसं भंगा ॥

एत्थ संभोइए समाणं सब्बत्थ सुद्धो । इदानीं अन्नसंभोतियातीहिं भाणियव्वं :-

[भा. २०९३] संजोय-विधि-विभागे, चउपडोयारो तहेव गमओ उ ।

समणुण्णाऽसमणुण्णा, इतरे एमेव इत्थी वि ॥

धू- संजोग एव विधि, उग्गमादिभेदमपेक्ष्य स विधिर्विकल्पो भवति । तस्य विभागे क्रियमाणे

छव्वीसं भंगा भवन्ति । एतेसु एक्के भंगे चउप्पडोयारो गमओ, जहा उग्गमदारे तहा विस्तरेणा-
त्रापि । संखेवेण- इदम आह -

“समण” ति । साधू, ते समणुण्णा अमणुण्णा, ‘इतरे’ गिहिपासत्थादि अहाच्छंदो य, एस
एक्को पडोयारो । पुरिसाणं इत्थीहिं वितिओ । एमेव इत्थीहिं वि दो गमा - इत्थीणं इत्थीहिं, इत्थीणं
पुरिसेहिं । एत्थ संजोगपच्छित्तं, जहा दुगसंजोगे जं उग्गमदोसे उप्पायणादोसे य एते दो वि दायव्वा,
एवं सेसभंगेसु वि संजोगपच्छित्तं ॥

“उवहि” ति दारं गयं । इदानि “सुत्ते” ति दारं गयं । इदानि “सुत्ते” ति दारं-

[भा.२०९४] वायण पडिपुच्छण, पुच्छणा य परियट्ठणा य कथणा य ।

संजोग-विधि-विभत्ता, छट्ठाणा होति उ सुतम्मि ॥

सू- संभोतितो संभोइयं विधिणा वाएति सुद्धो । अविधीए अनिसिञ्जं अपात्रं पात्रं वा न
वाएति, एवं अविधीए वायंतस्स पच्छित्तं ॥ असंभोतिगो वा-

[भा.२०९५] अन्ने वायण लहुगो, पासत्थादीसु लहुग गुरुगा य ।

सट्ठाणे इत्थीसु वि, एमेव-विवज्जए गुरुगा ॥

सू- अन्नं संभोइयं अविधिमागयं अनुवसंपण्णं वा वाएति मासलहुं, पासत्थादी गिही वा
वाएति चउलहुं, अहाच्छंदं वाएतस्स चउगुरुगा - एस एक्को पडोयारो - वितिओ इत्थीणं इत्थीवग्गे
एयं चेव पच्छित्तं जं दुस्सिणं सट्ठाणे । विवज्जो गुरुगा । पुस्सिणं इत्थीवायणाए चउगुरुगा
ततिओ गमो । इत्थीणं पुरिसवायणाए चउगुरुगा चेव, चउत्थो गमो । वायणा गता । इदानि
“पडिपुच्छणे” ति एत्थ वि चत्तारि - पडोयारा पायच्छित्ता भाणियव्वा । एवं “पुच्छणाए” वि
चत्तारि पडोयारा । “परियट्ठणाए” वि चत्तारि पडोयारा । “अनुओगकहणाए” वि चत्तारि
पडोयारा । संजोग एव धि, सो छव्वीसतिभंगविभागेण विभत्तो, एत्थ वि चत्तारि पडोयारा ॥

इदानि एतेसु वायणादिसु साववातं विशेषमाह-

[भा.२०९६] पडिपुच्छं, अमणुण्णे, वि देति ते वि यतओ पडिच्छंति ।

अन्नासती अमणुण्णीण देति सव्वाणि वि पदाणि ॥

सू- अमणुन्ने पडिपुच्छं देति, ते वि अमणुण्णा ततो पडिपुच्छं दिञ्जंतं पडिच्छंति न दोषः ।
संजतीण जइ आयरियं मोत्तुं अन्ना पवत्तिनीमाती वायंति नत्थि, आयरिओ वायणातीणि सव्वाणि
एताणि देति न दोषः ॥

“सुत्ते” ति दारं गतं । इदानि “भत्त-पाणे” ति दारं-

[भा.२०९७] उग्गम उप्पायण एसणा य संभुंजणा निसिरणा य ।

संजोग-विधि-विभत्ता, भत्ते पाणे वि छट्ठाणा ॥

[भा.२०९८] जो चेव य उवधिम्मि, गमो तु सो चेव भत्त-पाणम्मि ।

भुंजणवज्ज मणुण्णे, तिन्नि दिणे कूणति पाहुण्णं ॥

सू- जहा उवहिम्मि उग्गम-उप्पायण-एसणासु भणियं चउपडोयारं तहा इहापि भाणिवव्वं
भुंजणमेगं दारं वज्जेउं । नवरं-आहारे पि अभिलावविसेसो । इदानि “भुंजणे” ति दारं - समणुन्तो
समणुन्नेन समं भुंजंतो सुद्धो, समणुण्णे य तिन्नि दिने पाहुण्णं करेति, अह न करेति अविधीए

भुजति अपरिहेण वा कुट्ट-कवयाति-सङ्घिण समं भुजति तो चउलहुं विसंभोगो य । अन्नसंभोइएण समं भुजति मासलहुं, तस्स वि तिन्नि दिने पाहुण्णं करेति ॥ इमेण विधिणा-

[भा. २०९९] टवणाकुले व मुंचति, पुव्वगतो वा वि अहव संघाडं ।

अविसुद्धं भुजगुरुगा, अविगडितेणं च अन्नेणं ॥

चू- टवणकुले वा मुंचति, सद्दाइ टवणकुलेसु वा पुव्वगतो दव्वावेति, अहवा - संघाडयं देति । “अविगडियेणं च अन्नेणं” ति अह अन्नसंभोतिएण समं अनाभोतिए एगमंडलीए भुजति तो मासलहुं तिन्नि वारा, परतो मासगुरुं विसंभोगे य । जो तं अविमुद्धं भुजति तस्स चउगुरुगा । एवं जत्थ चउलहुगा तस्स तिन्नि वारा आउट्टंतस्स चउलहुं चेव, चउत्थवाराए चउलहुगा विसंभोगो य । जो त अविमुद्धं भुजति तस्स चउलहुगा । एवं जत्थ चउगुरुं तत्थ आउट्टंतस्स तिन्नि वारा चउगुरुं चेव, चउत्थवाराए छल्लहुं । जो तं सुंभुजति तस्स चउगुरुं । एवं सब्बतवारिहेसु वत्तव्वं ॥

[भा. २१००] समणि मणुण्णी छेदो, अमणुण्णी भुजणे भवे मूलं ।

पासत्थे केयि छल्लहु, सच्छंदेणं तु छग्गुरुगा ।

चू- समणीए मणुण्णाए समं एगमंडलीए भुजति छेदो, अन्नसंभोतिणीए मूलं, पासत्थादि-गिहत्थेसु चउलहुयं, अहच्छंदे चउगुरुयं । क्केइ आयरिया भणंति-पसत्थाइगिहत्थेसु छल्लहुं, अहच्छंदे छग्गुरुं । जहा साधूण सपक्ख-परपक्खेसु भणियं, एवं संजतीण वि सपक्ख-परपक्खेसु वत्तव्वं ॥

“भुजणे” ति गतं । इदानीं “निसिरणे” ति वारं-

[भा. २१०१] समणुण्णस्स विधीए, सुद्धो निसिरंतो भत्त-पानं तु ।

अमणुन्नेतरसंजति, लहुओ लहुगा य गुरुगा य ॥

चू- समणुण्णो संभोतितो, तस्स आसन्ना बलियविधीए निसिरंतो सुद्धो । “अमणुन्नेयर” ति पासत्थाती गिहत्था य, अहाछंदा संजतीओ य । जहा संखं पच्छित्तं-लहुओ लहुआए अहाछंदसंजतीसु गुरुगा । एवं संजतीण वि सपक्ख-परपक्खेसु निसिरणं पच्छित्तं च वत्तव्वं ॥

[भा. २१०२] भुजण-वज्ज-पदानं, कज्जे अणुण्णातु अधव थी-वज्जा ।

अन्ने भायण असती, इतरे व सति सद्धे वा वि ॥

चू- अन्नसंभोइयाईणं भुजणपदं वज्जेऊणं अन्नेसु सब्बपदेसु असिवादी-कज्जेसु अणुण्णा, भोयणे वि अणुण्णा, कारणे इत्थीओ मोत्तूण । “अन्ने” ति अन्नसंभोतिया, तेसिं भायणस्स असतीए । कहं पुण भायणस्स असती होज्जा ? तेसु सिया अन्नसंभोतियाण साहूण सगासमागता तेसिं च भायणाणि भरियाणि ताहे ओहेणालोएत्ता एगद्धं भुजति । “इतरे” नाम पासत्थातीहि तेहिं समं एरिसा चेव भायणाण असती होज्जा ते वा साधूहिं समं भुजेज्ज ।

अहवा - एरिसा चेव भायणा असतीए अन्नसंभोइयाहिं सणं संखडीए उवड्डिया तत्थ तेन संखडित्तेण भोयणं सब्बेसिं निसद्धं, अन्नसंभोतियाति-भायणेसु गहियं “सद्धे वा वि” ति-सद्धा भणेज्ज - “उड्डेह भायणाणि” जाहे भागो दिज्जति । अहवा - अम्हेहिं समं भुजह ते जाणंति न एते अम्हेहिं समं भुजिहंति, एयं भत्तपानं सब्बं अहं चेव होति, एते सद्धा नाऊणं भायणेसु वा गेण्हे एगद्धं वा भुजे ॥

“भक्तपाने”ति गयं । इदानीं “अंजलिपगहे” ति दारं-

[भा.२१०३] वंदिय पणमिय अंजलि, गुरुगालावे अभिगह निसिञ्जा ।

संजोग-विधि-विभत्ता, अंजलि पगहे वि छद्वाणा ॥

[भा.२१०४] पणवीसजुतं पुण, होइ वंदणं पणमितं तु मुद्धेणं ।

अत्थेह नमो लि प, निसिञ्ज करणं वि ति ष्ठहा ॥

चू- पणवीसावसयजुत्तं वंदनं -

चउसिरं बारसावत्तं, दुपवेसं दुओणयं तिगुत्तं च ।

अहाजायं निक्खमेगं, वंदणयं पणवीसजुयं ।

मुद्धाणं सिरं ते पमाणकरणं भण्णति, एगेण वा दोहिं वा मउलिएहिं हत्थेहिं निडालसंदितेहिं अंजली भण्णति । भक्ति-बहुमाण-नेह भरितो सरभसं “नमो क्वमासमणाणं ति” तो गुरुआलावो भण्णति । निसिञ्जकरणं तिण्हडा सुत्तपोरिसीए अत्थपोरिसीए ततिचा आलोयण निमित्तं अवराहलोयण पक्खियाइसु वा एस आभिगह-निसिञ्जा भण्णति । एयाणि सब्बाणि संभोइयाणं अन्नसंभोइयाणं य संविग्गाणं करेत्तो मुद्धो ॥

पासत्थयाइयाण करेति, संविग्गाणं न करेति तो इमं पच्छत्तं-

[भा.२१०५] इतरेसु होति लहुगा, संजति गुरुगा य जं च आसंका ।

सेसाऽकरणे लहुओ, लहुगा वत्थुं वा आसज्ज ॥

चू- इतरा पासत्थाइया गिहत्था य, तेसु वंदनं करेत्तस्स चउलहुं, जति संजतीण वंदणं करेति तो चउगुरुगं, “जं च” ति अन्यच्च आसंका भवति किं मेहुणत्थी, अह कुवियं पसादेति । अहवा - जं च आसंकिते पच्छत्तं च पावति, संकिते ङ्ग, निस्संकिते मूलं । सेसाणं-संभोति-याअसंभोतितानं संविग्गाणं वंदणस्स अकरणे मासलहुं, आयरियाति-वत्थुं वा आसज्ज चउव्विहं भवति-आयरियस्स वंदनं न करेति चउलहुं, उवज्जायस्स न करेति मासगुरुं, भिक्खुस्स मासलहुं, खुइस्स भिन्न-मासो ॥

[भा.२१०६] अविरुद्धा सब्बपदा, उवस्सए होति संजतीणं तु ।

अतिगरपत्तगुरुमि व, बहिया गुरुगा य आणादी ॥

चू- साधु-उवस्सए पक्खियातिसु आगताणं संजतीण वंदणातिया पदा सब्बे अविरुद्धा भवन्ति । अह वाहिं भिक्खादिगताओ वंदनादि करेत्ति तो चउगुरुगा आणादिया य दोसा संकातिया य । किं न पमाणेण विण्णवितो होज्ज ? सपक्खे पुण वहिनिग्गता वंदणाति-करेत्ति जह साहू साहूणं । संजोगे छव्वीसं भंगा ॥

“अभिगह-निसिञ्ज” ति गतं । इदानीं “दावणं” ति दारं-

[भा.२१०७] सेज्जोवहि आहारे, सीसगणाणुप्पदाण सज्झाए ।

संजोग-विहि-विभत्ता, दवावणाए वि छद्वाणा ॥

चू- सेज्जोवहि आहारो एते तिनि जहा गिसिरणद्वारे, सज्झाओ जहा सुत्तद्वारे ॥

सीसगणाणुप्पताणे ति अस्व व्याख्या-

[भा.२१०८] सीसगणमि विसेसो, अन्नेसु वि कारणे हरा लहुओ ।

इयरेसि देति गुरुगा, संजतिवग्गे य जो देति ॥

घू- सीसगणाणुप्पयाणं एक्के विसेसो, सेसा दो पूर्ववत् । “अन्ने” ति अन्नसंभोतिया, तेणु सुअ-वत्थाइयेहिं संगहं कातुं असत्तेसु एणण कारणेण देतो सुद्धो, इहर ति निक्कारणा सीसगणं देति तो मासलहुं, पासत्थादीण देति चतुगुरुगा, जति संजतिवग्गे संजतिं देति तस्स वि चतु-गुरुगं ॥

[भा. २१०९] समणी उ देति उभयं, जतीणं जतो वि सिस्सिणी तीए ।

छंदनिकाय निमंतण, एगद्धा तत्थ वि तहेव ॥

घू- समणी संभोइवाण उभयं पि देति सुद्धा । उभयं पि नाम सीसं सीसिणिं । “जतो” ति-साधू, सो वि संभोतियाए संजतीए सिस्सिणिं देतो सुद्धो । “दावणं” ति गयं ।

इयाणिं “निकायण” ति दारं- “छंदणं” ति वा “णिकायणं” ति वा “निमंतणं” ति वा एगद्धं ॥

[भा. २११०] सेज्जोवहि आहारे, सीसगणाणुप्पयाणं सज्झाए ।

संजोग-विधि-विभत्ता, निकायणाए वि छट्ठाणा ॥

घू- जहेव दावणा-दारं, तहेव निकायणा-दारं पि अविसेसं भाणियव्वं ॥

निकायणं ति गयं । इयाणिं “अब्भुट्ठाणे” ति दारं । तस्सिमाणि छट्ठाराणि-

[भा. २१११] अब्भुट्ठाणे आसण, किंकर अब्भासकरणं अविभत्ती ।

संजोग-विधि-विभत्ता, अब्भुट्ठाणे वि छट्ठाणा ॥

[भा. २११२] जह चेव य कितिकम्मे, तह चेव य होति किंकरो जाव ।

सव्वेसिं पि भुताणं, धम्मे अब्भासकरणं तु ॥

घू- अब्भुट्ठाणादिया - जाव - किंकरो एते तिन्नि दार जहा कितिकम्मं तहा वत्तव्वं । एत्थ पुण कितिकम्म-वंदणं, तं च पज्जायवयणेण अंजलिपग्गहो भणिओ, आचरिवस्स छंदं अणुवत्तत्ति - किं करेमि ति किंकरः, गिलाणस्स पाहुणयस्स य आगयस्स भणाति-संदिसह विम्भामणादि किं करेमि ति । अब्भासकरणं ति दारं - अभ्यासे वर्तयति अभ्यासवर्ती, अभ्यासं करोतीत्यर्थः । सव्वेसिं पि चउव्विह-समण-संघातो जो सामत्थे करंतो सुद्धो अकरंतस्स पच्छित्तं विसंभोगो य ।

इदानिं “अविभत्ती दारस्स” इमं वक्खाणं-

[भा. २११३] भुंजण-वज्जा अन्ने, अविभत्ती इतर लहुग गुरुगा य ।

संजति थेर-विभत्ती, मात्ता इतरीसु गुरुगा उ ॥

घू- एगद्धभोयणं भोत्तूण अन्नसंभोतिताणं वि अविभत्तिं करंतो सुद्धो, पासत्थाइगिहत्थेसु जइ अविभत्तिं करेति तो चउलहुगा, अहच्छंदे चउगुरुगा, संजतीणं जा थेरी संविग्गा तीसे इमेरिसी अविभत्ती कायव्वा-तुमं मम माया वा भगिनी वा जारिसी, नाहं तुज्ज अप्पणो मायाए भइणीए वा विसेसं मण्णामि । “इयरीसु” ति पासत्थाइयासु गिहत्थीसु अविभत्तिं करेति चउगुरुगा, संविग्गासु तरुणिसजतीसु जइ अविभत्तिं करेति अमुद्धभावितो चउगुरुगा, अहं च मुद्धभावो करेति तो सुद्धो ॥ “अब्भुट्ठाणे” ति गयं । इयाणिं “कितिकम्मस य करणं” ति दारं ।

तस्स इमाणि छट्ठाराणि-

[भा. २११४] सुत्तायामसिरोणत, मुद्धाणं सुत्तवज्जियं चेव ।

यू- तं अधिकरणं उप्पन्नं सव्वेहिं उवसमियव्वं मोत्तुं गिहत्यो । सेसा आहार उवहि मत्तओ य जहा आहारे तहा वत्तव्वं, नवरं-तिन्नि मत्तया-उच्चारे पासवणे खेलमत्तओ य । “सुसहाय” ति अस्य व्याख्या-असहायस्स सहायं देति, कुसहायस्स वा सुसहायं देति । एवं जह सीसगणप्पदाणे तहा इमं पि दट्ठव्वं, नवरं-अज्जाणं सहायो वि दिज्जति पंथाइसु, जति न देति तो चउलहुं ॥ वेयावहे ति गतं । इदानीं “समोसरणे” ति दारं-

[भा. २१२०] वास उडु अहालंदे, साहोरीगह पुहत्त इत्तिरीए ।

बुद्धा वास समोसरणे, छट्ठाणा होति पाविभत्ता ॥

यू- एत्थ नत्थि संजोगो, पूरंति चेव छप्पया-वासा, उडु, अहालंदे ति, इत्तरीए, बुद्धवासे, समोसरणे । एते संजोगवज्जिया छप्पया । अहवा - आएसंतरेण इमे छप्पया ।

अहव - आएसंतरेण इमे छप्पया ।

[भा. २१२१] वास उडु अहालंदे, एते छिय होति छप्पया गुणिता ।

साधारणोग्गहेणं, पत्तेगेणं तुभयकाले ॥

यू- वासोग्गहो, उडुवद्धोग्गहो, अहालंदोग्गहो, एते तिन्नि वि उडुवद्ध-वासाकाले साधारण-पत्तेगणं य दोहिं गुणिवा छप्पया भवंति । इत्तिरीओ बुद्धवासो समोसरणोग्गहो य एते उडुवद्धवासोग्गहेसु पइहा । अहवा - इत्तिरीओ समोसरणोग्गहो य अहालंदे पइहा । बुद्ध वासो उडुवद्धवासोग्गहेसु पइहो । वासोग्गहो दुविधो - साधारणोग्गहो पत्तेगो य । एवं उडुवद्धोग्गहो वि, एवं अहालंदोग्गहो वि ॥

[भा. २१२२] पडिबद्धलंदि उग्गह, जं निस्साए तु तस्स तो होति ।

रुक्खादी पुब्बटिते, इत्तिरी बुद्धे स ण्हाणादी ॥

यू- जे अहालंदिया गच्छपडिबद्धा तेसिं जो उग्गहो सो जं निस्साए आयरियं विहरति तस्स सो “उग्गहो” भवति । रुक्खाति-हेट्ठिताण वीसमण्हा इत्तिरीओ उग्गहो भवति । तत्थ जो पुब्बं अणुन्नावेउं टितो तस्स सो उग्गहो । अध समगं अणुन्निविउं ताहे साधारणो भवति । बुद्धावासोग्गहो जंघावलपरिखीणस्स भवति । सो वि साधारण पत्तेगो भवति । समोसरणं ण्हाणं अनुयाणं पडिमाति-महि एतेसु साहू मिलंति तं समोसरणं । एत्थ पत्तेवो न भवति ॥

[भा. २१२३] साधारण-पत्तेगो, चरिमं उज्जित उग्गहो होति ।

गेण्हमदेताऽऽरुवणा, सच्चित्ताचित्तनिष्फण्णा ॥

यू- आइल्ला पंच दुविधा - साधारणा होइ, पत्तेगा वा । चरिमो नाम समोसरणं, तत्थ उग्गहो नत्थि, तत्थ वसहीए उग्गहमग्गणा, वसही साधारणा पत्तेया वा, एतेसु उग्गहेसु आउट्ठियाए अनाभव्वं गेण्हंताणं अनाभोगेण वा पुब्बोग्गहियं अदेताणं “आरुवण” ति-पच्छित्तं भवति । तं सच्चित्ताचित्तनिष्फण्णं, अचित्ते उवहि-निष्फण्णं, सचित्ते चउगुरुं, आएसेण अणवहो ॥

[भा. २१२४] समणुण्णमणुण्णे वा, अदितऽनाभव्वगेण्हमाणे वा ।

संभोग वीसु करणं, इतरे य अलंभे य पेळ्ळति ॥

यू- संभोतितो जो अणाभव्वं गेण्हति गहियं वा न देति सो संभोगातो वीसु पृथक् क्रियतं । असंभोइओ वि अनाहव्वं गेण्हति, गहियं वा न देति, जेसिं सो संभोइओ ते तं विसंभोगं करेति ।

“इयरे” ति-पासत्याती, तेषिं नत्थि उग्गहो, अनुग्गहे वि पासत्याइयाण जति खुद्दुगं खेत्तं अन्नओ य संविग्गा संधरता पेहंति तत्थ सचित्ताचित्तनिष्फण्णं । अह पासत्यादियाण बित्थिण्णं खेत्तं, ते य न देंति, अन्नतो य असंधरता, ताहे संविग्गा पेहं ति, सचित्ताइयं च गेण्हता सुद्धा ॥

समोसरणे ति दारं गतं । इदानिं सण्णिसेज्जत्तिदारं-

[भा. २१२५] परियट्ठणानुओगो, वारण पडिच्छणा य आलोए ।

संजोग-विधि-विभत्ता, सण्णिसेज्जे वि छट्ठाणा ॥

[भा. २१२६] सण्णिसेज्जो व गतो पुण, तग्गतेण परियट्ठणे हवति सुद्धो ।

अन्नेन होति लहुओ, इतरे लहुगा य गुरुगा य ॥

चू- दोन्नि आयरिया संभोतिया सघाडएण परियट्ठति, पत्तेयं निसेज्जगता सुद्धा, तग्गएण निसिज्जागतेणेत्यर्थः । अह अन्नसंभोतिएण तो मासलहुं भवति । “इतरेहिं” ति पासत्याइएहिं गिहत्थेहिं य समं तो चउलहुं । अहाच्छंदहत्थीहिं संजतीहिं च समं निक्कारणे परियट्ठेति चउगुहं । संजतीण वि इत्थीपुरिसेसु एयं चेव भाणियव्वं ॥

“परियट्ठणे” ति गतं । इदानिं “अनुओगे” ति दारं-

[भा. २१२७] अनिसेज्जा अनुओग, सुणेंति लहुगा उ होंति देंते य ।

वागरण निसेज्जगतो, इतरेसु वि देंतेऽसुद्धो तु ॥

चू- अक्ख-निसेज्जाए विणा अनुओगं कहंतस्स सुणेंतस्स य चउलहुगा । संजतीण अक्ख णिसेज्जा नत्थि । सेसं विधिं करेति । इयाणि “वागरणे” ति पृष्ठः सन् व्याकरोति” “वागरणं” पच्छद्धं । इतरे नाम पासत्यादी, अपिशब्दात् गिहत्थाण वि गिहत्थीण वि संजतीण वि देंतो असुद्धो ॥

“पडिपुच्छणालोए” ति दो दारा एगट्ठं वक्खणेति-

[भा. २१२८] जो उ निज्जोवगतो, पडिपुच्छे वा वि अह व आलोवे ।

लहुया य विसंभोगो, समणुण्णो होति अन्नो वा ॥

चू- निसज्जाए उवविट्ठो निसज्जोवगतो भवति, जति सुत्तमत्थं वा पडिच्छति अहवा - णिसेज्जोवविट्ठो आलोयणं देति तस्स मासलहुं । अणाउट्ठतो य विसंभोगो कज्जति । समणुण्णो वि जो उवसंपन्नो सो, विसंभोगी कज्जति । अहवा - जेसिं सो संभोतिगो से विसंभोगं करेंति ।

इदानिं “संजोगो” ति छट्ठं दारं जहा संभवं भाणियव्वं । सण्णिसेज्ज ति गतं । इयाणि कहाए पबंध्यणे” ति दारं-

[भा. २१२९] वादो जण्य वितंडा, पइन्नग-कहा य निच्छय-कहा य ।

संजोग-विहि-विभत्ता, कथ-पडिबंधे वि छट्ठाणा ॥

[भा. २१३०] वादं जण्य वितंडं, सच्चैहि वि कुणति समणि-वज्जेहिं ।

समणीण वि पडिकुट्ठा, होंति सपक्खे वि तिण्हि कहा ॥

चू- मतमभ्युपगम्य पंचावयवेन त्र्यवयवेन वा पक्ष-प्रतिपक्षपरिग्रहात् छलजातिविरहितो भूतार्थान्वेषणपरो वादः । परिगृह्य सिद्धान्तं प्रमाणं च छल-जाति-निग्रह-स्थानपरं भाषणं यत्र जल्पः । यत्रैकस्य पक्षपरिग्रहो, नापरस्य, दूषणमात्रप्रवृत्तः स वितंडः । साधू वादं जल्पं वितंडं वा

एता तिन्नि वि कहा समणीवज्जेहिं असंभोतियातीहि सव्वेहिं अन्नति-तित्थएहिं वि समं करेति ।
समणीण समणीओ सपक्खो, तेहिं वि समाणं तिन्नि-वाद-जल्प-वितंड-कहा य पडिक्खुहा प्रतिषिद्धा
इत्यर्थः ।

[भा. २१३१] उस्सगा पइन्न-कहा य, अववातो होति निच्छय-कथा तु ।

अहवा ववहारणया, पइन्नमुद्धा य निच्छइगा ॥

चू- उस्सगो पइन्नकहा भवति, भववातो निच्छयकहा भण्णति । अहवा-नेगम-संगह-वव-
हारेहिं जं कहिज्जति सा पइण्णकहा, रिजुसुत्तादिएहिं सुद्धणएहिं जं कहिज्जति सा निच्छयकहा ॥
एस बारस विहो ओहो । इमो विभागो-

[भा. २१३२] बारस य चउव्वीसा, छत्तीसऽडयालमेव सट्ठी य ।

बावत्तरी विभत्ता, घोयालसयं तु संभोए ॥

चू- सव्वे बावत्तरी तिगादिएहिं गुणिया इमं भवति-

[भा. २१३३] दो चेव सया सोला, अट्ठासीया तहेव दोन्नि सया ।

तिन्नि य सट्ठिसयाई, चत्तारि सया य बत्तीसा ॥

चू- जहा बारस दुगातिएहिं गुणिया इमं भवति-

[भा. २१३४] बारस य चउव्वीसा, छत्तीसऽसडयालमेव सट्ठी य ।

बावत्तरि छग्गुणिया, चत्तारि सया तु बत्तीसा ॥

चू- तहा बावत्तरीवि दुगादिएहिं गुणिया पज्जंते छग्गुणिया चत्तारि सया तु बत्तीसा भवति ।

[भा. २१३५] एतेसिं तु पदाणं, करणे संभोग अकरणे इतरो ।

दोहि विपुक्के चउवीस होति तस्सहिते इतरो उ ॥

चू- एतेसिं ओहसंभोतियपदाण दुगमाइगुणकारुपण्णाण विभागपदाण जहुत्ताण करणे
संभोगो, अकरणे पुण "इतरे" ति विसंभोग इत्यर्थः । इयाणि दुगातिगुणकारसख्वं भण्णति -
"दोहिं" पच्छद्धं । ते चेव बारस दोहिं रागदोसविप्पमुक्कस्स चउव्वीसतिविधो संभोगो भवति,
तेहिं चेव सहितस्स चउव्वीसतिविधो विसंभोगो भवति ॥

[भा. २१३६] नाणादी छत्तीसा, चउक्कसायविवज्जितस्स अडयाला ।

संवर सट्ठिदुत्तरि, छहि अहव त एव छहारा ॥

एवं नाण-दंसण-चरित्तेहि तिहिं गुणिता बारस छत्तीसतिविधो संभोगो भवति । अन्नाणादिएहिं
तिहिं छत्तीसतिविधो विसंभोगो भवति । चउक्कसायावगयस्स चउग्गुणा बारस अडयालीसतिविधो
संभोगो, सो चेव चउक्कसायसहियस्स विसंभोगो । संवरो पंचमहव्वयाति, तेहिं गुणिया सट्ठी ।
रातीभोचणसहितेहिं छग्गुणिया बारस बावत्तरी भवति । अथवा-उवधिमातिया त एव बारसदारा
एक्केक्कं छव्विधं, ते मिलिया बावत्तरी भवति जहा बारस दुगातिएहिं गुणिया ॥ एवं-

[भा. २१३७] बावत्तरिं पि तह चेव, कुणसु रागादिएसु संगुणितं ।

अकप्पादि छहि पदेहिं, चत्तारि सया उ बत्तीसा ॥

चू- अकप्पो, आदिसहातो गिहिभायणं, पलियंक निसेज्जा, सिणाणं, सोभकरणं । अहवा -
अकप्पच्छक्कं, आदिसहातो वयच्छक्कं कायच्छक्कं च । एतेसिं अन्नतरेण छक्केण गुणिया बावत्तरि,

चत्तारि सता बत्तीसा भवन्ति ॥

“आहे” ति दारं गतं । इदानीं “अभिग्गहे” ति दारं-

[भा. २१३८] अभिग्गहसंभोगो पुण, नायव्वो तवे दुवालसविधम्मि ।

दानग्गहेण दुविधो, सपक्खपरपक्खतो भइतो ॥

चू- अभिराभिमुख्येन अहो अभिग्गहो, सो वि तवे दुवालसविधे जहासत्तीए अभिग्गहो घेतव्वो, सत्तिं परिहावेमाणस्स पच्छित्तं । इदानीं “दानग्गहणे” ति दारं- दानग्गहणे दुविधो संभोगो - सपक्खे परपक्खे य । एत्थ चउत्थो भंगो - दानं गहणं, एत्थ संभोतिता । दानं नो गहणं, एत्थ संजतितो । नो दाणं गहणं, एत्थ गिहत्थ्या । नो दानं नो गहणं, एत्थ पासत्थाती । पढम- बितिया सवक्खे, ततितो परक्खे । चउत्थो संभोगं पति सुण्णो ॥

दानग्गहणे ति दारं गतं । इदानीं “अनुपालन” ति दारं-

[भा. २१३९] अनुपालन-संभोगो, नायव्वो होति संजतीवग्गे ।

उववाते संभोगो, पंचविधुवसंपदाए तु ॥

चू- खेतोवहिसेआइएसुं खेतसंकमणेसु य संजतीओ विधीए अनुपालेयव्वातो । इदानीं “उववाते” ति पच्छद्धं - उववातो उवसंपज्जणं, उवसंपताए संभोगो भवति ॥

सा य उवसंपया इमा पंचविधा-

[भा. २१४०] सुत सुह-दुक्खे खेत्ते, मग्गे विनए य होइ बोधव्वो ।

उववाते संभोगो, पंचविगणो भवति एसो ॥

चू- सुत्तत्थाण निमित्तं उवसंपया सुत्तोवसंपया । सुहदुक्खोवसंपया घाउविसंवादादिएहिं अहिडक्कातीहिं वा आगंतुगेहिं बहुं पच्चवायं माणुस्सं जाणिऊण अन्नतरेण मे रोगात्तंकेण वाहियस्स ममेते वेयावच्चं काहिंति, अहं पि एतेसिं करिस्सामि अतो असहायो गच्छे उवसंपयं पवज्जति । एस सुहदुक्खोवसंपया ।

एक्कस्स आयरियस्स बहुगुणं खेत्तं तमण्णो आयरिओ जाणिऊण अणुजाणावेऊण तस्स खेत्ते ठायति एस खेतोवसंपया । दुवे आयरिया आणंदपुरातो महुरं मंतुकामा ताण एक्को देसितो एक्को अदेसितो । देसिओ अण्णो पुरिसकारेण पत्थिओ । अदेसिओ विसण्णो, देसियं भणाति - अहं तुप्पभावेण तुमे समाणं महुरं गच्छे । देसितो तस्सोवसंपण्णस्स मग्गाणुरूवं उवएसं पयच्छति, एस मग्गोवसंपदा गया ।

सुरद्धाविसए दवे आयरिया, एगो तत्थ वत्थव्वो, सो आगंतुगस्स सुगमं-दुग्गमे मग्गे सुविहारे य खेत्ते सव्वं कहेति, सच्चित्ताइयं उण्णणं सव्वे तेण वत्थव्वस्स णिवेदिद्यव्वं, एस विणओव- संपदा । एस पंचविधो उववायसंभोगो ॥

“उववाते” ति दारं गतं । इदानीं “संवासे” ति दारं-

[भा. २१४१] संवासे संभोगो, सपक्ख-परपक्खतो य नायव्वो ।

सरिकप्पेसु सपक्खे, परपक्खम्म गिहत्थेसु ॥

चू- संवास-संभोगो दुविधो-सपक्खे परपक्खे य, सरिसो कप्पो जेसिं ते सरिसकप्पा संभोतिया इति यावत् । सपक्खे सरिसकप्पेसु संवासी, न अन्नसंभोतिआइसु, परपक्खे गिहत्थेसु संवासी ॥

इदानीं एतेषु चैव अभिगृह्णाति एषु पच्छित्तं । तवे सत्ति परिहरेतस्स इमं पच्छित्तं । तवे सत्ति परिहरेतस्स इमं पच्छित्तं-

[भा. २१४२] पक्खिय चउवरिसे वा, अकरणे आरोवणा तु सत्ति विरिए ।

सेसतवस्स अकरणे, लहुगो अमणुण्णता चैव ॥

चू- पक्खिए चउत्थं न करेति, चउत्थं चैव पच्छित्तं । चाउम्मासिए छट्ठं न करेति, तं चैव पच्छित्तं । संवच्छरे अड्डमं न करेति, अड्डमं चैव पच्छित्तं । सेसो तवो आवकहिगमणासंगं मोत्तुं वारसविहो तं न करेति मासलहुं, अनाउट्ठंते य अमणुन्नया असंभोगो ॥

दानग्गहणे इमं ।

[भा. २१४३] चउभंगो दानगहणे, मणुण्णे पढमो तु संजती वितिओ ।

गिहिएसु होति ततिओ, इयरेसु तु अंतिमो भंगो ॥

चू- गतत्था । अन्नसंभोतिएसु तिसु भंगेसु मासलहुं । गिहत्थ पासत्थाइयाण तिसु भंगेसु चउलहुं । अहाच्छंदं पडुच्च तिसु वि भंगेसु चउगुरुं । पढम-ततिएसु संजतिं पडुच्च चउगुरुं ॥

अनुपालनं पडुच्च इमं-

[भा. २१४४] अविधी अनुपालेति, अनाभवंतं व देतगेण्हंते ।

पच्छित्त वीसुकरणे, पच्छाऽऽउट्ठं व संभुंजे ॥

चू- संजतीओ अविधीए अनुपालेति अनाभवत्वं च तेसिं देति, जहा रयहरणं दंडियं सघिटयं वा लाउयं सविसाणं वा भिसियं, तेसिं वा हत्थाओ गेण्हति चउगुरुं पच्छित्तं । अनाउट्ठंतस्स वीसुकरणं, पुणो वा आउट्ठं संभुंजे ॥

इदानीं उववाते-

[भा. २१४५] संभोगमन्नभोइए, व उववाततो उ संभोगो ।

संवासो तु मणुन्ने, सेसे लहु लहुग गुरुगा य ॥

चू- संभोतितो पवसितो पद्दागओ आलोयणउववातेण संभोगो, अन्नसंभोतिओ वि आलोयणं देतो उवसंपज्जति । संभोतितो अनालोइयं उवसंपज्जावंतस्स मासलहुं, विसंभोगो य ।

अहवा - “अनाभवत्वं देतो गेण्हंति” ति एवं वयणं एत्थ उववाते दडुच्चं, सधित्ताचित्तनिष्फण्णं पायच्छित्तं दायच्चं ।

इदानीं “संवासे” ति पच्छद्धं - संभोइओ संभोइएसु वसंतो सुद्धो । “सेस” ति अन्नसंभोतियादिया अन्नसंभोतिएसु मासलहुं, पासत्थाति-गिहीसु चउलहुं, अहाच्छंदे संजतीसु य चउगुरुगा । संजतीण वि एवं चैव, सरिसवग्गे विसरिसवग्गे य वत्तच्चं । एस ओहातिएहिं संवास-पज्जवसाणेहिं छहिं दारेहिं संभोगविही भणितो ॥

[भा. २१४६] जस्सेतेसंभोगा, उवलद्धा अत्थतो य विन्नाया ।

निज्जूहितुं समत्थो, निज्जूडे यावि परिहरितुं ॥

चू- सुत्तपदेहिं उवलद्धा अत्थावधारणे य विन्नाया सो परं सीदंतं निज्जूहिउं समत्थो, अप्पणा निज्जूडं परेण वा निज्जूडं परिहारिउं समत्थो भवति ॥

[भा.२१४७] सरिकप्पे सरिच्छंदे, तुल्लचरित्ते विसिद्धतरए वा ।

कुव्वे संथव तेहिं, नाणीहि चरित्तगुत्तेहिं ॥

सू- थेरकप्पियस्स थेरकप्पिओ चेव सरिसकप्पो, दव्वादिएहिं अभिगगहेहिं सरिसच्छंदो दुडुव्वो, सामायिचरित्तिणो सामायियचरिती तुल्ल-चरिती अज्झवसाणविसेसेण वा संजमकंडएसु विसिद्धतरो, एरिसेहिं समाणं संथवो संवासो नाणीहिं । चरित्तेण गुत्ता, चरित्ते वा गुत्ता, ते चरित्त-गुत्ता ॥

[भा.२१४८] सरिकप्पे सरिच्छंदे, तुल्लचरित्ते विसिद्धतरए वा ।

आदेअ भत्तपानं, सएण लाभेण वा तुस्से ॥

सू- एरिसेण साहुणा भत्तपानं आनीय आताए-आत्मीयेन व लाभेन तुष्ये, न हीनतरसत्कं गृहे ॥

किं चान्यत्-

[भा.२१४९] ठित्तिकप्पम्मि दसविहे, ठवणाकप्पे य दुविधमन्नयरे ।

उत्तरगुणकप्पम्मि य, जो सरिकप्पो स संभोगो ॥

सू- आचेल्लकुद्धेसिय, सेज्जातर-रायापेंड-कित्तिकप्पे । वयजेड्ड-पडिक्कमणे, मासं पज्जोसवणकप्पे । एयम्मि जो दसविधे ठियकप्पे ठित्तो । दुविधो य ठवणाकप्पो - सेहठवणाकप्पो-अट्टारसपुरिसेसुइत्यादि । अकप्पठवणाकप्पो 'वयछक्क-कायछक्क' इत्यादि, नासेवतत्यर्थः ।

जो एयम्मि दुविधे ठित्तो; पिंडस्स जा विसोही इत्यादि, एयम्मि उत्तरगुणे कप्पो जो सरिसकप्पो; स संभोगो भवति इति ॥

एस संभोगो सप्पमेओ वण्णिओ । एस य पुव्वं सव्वसंविग्गाणं अट्ठभरहे एक्क संभोगी आसी, पच्छा जाया इमे संभोइया इमे असंभोइया । शिष्य आह - किं कारणं एत्थ ?

आयरिओ - इमे उदाहरणे कप्पे उदाहरति-

[भा.२१५०] अगडे मातुए तिल तंडुले य सरक्खे य गोणि असिवे ।

अविणट्ठे संभोए, सव्वे संभोइया आसी ॥

सू- अगड-पयस्स दक्खणं-

[भा.२१५१] आगंतु तदुत्थेण व, दोसेण विणट्ठे कूवे ततो पुच्छा ।

अविनट्ठे संभोए, सव्वे संभोइया आसी ॥

सू- एगस्स नगरस्स एक्काए दिसाए बहवे महुरोदगा कूवा । तत्थ य केई कूवा आगंतुय तदुत्थेहिं दोसेहिं दुडोदगा जाता । आगंतुण तया विसातिणा, तदुत्थेण खार-लोण-विस-पानियसिरा वा जाता । तत्थ य केसुइ कूवेसु पाणियं पिज्जमाणं कुडादिणा सरीरं सदूसणकरं भवंति ।

केइ ण्हाणाइसु अविरुद्धा । केति ण्हाणाइसु वि विरुद्धा ।

एतद्दोसदुट्ठे नाउं बहुजनो एगादि वारेति । आनिए य कओ आनियंति पुच्छा । जति निद्दोसं तया परिभुंजति । अह सदोसं जइ जाणंतेण आनियं ताहे तओ वा वाराओ फेडिज्जति तज्जि-ज्जति य ।

अह अजाणंतेणं तो चारिज्जति, मा पुणो आमिज्जासि । एदं असंभोतिया वि केति चरित्त-सरीर-उत्तरगुण-दूसगा केति चरित्त-जीविय-ववरोवगा, केति संफास-परिभोगिणो, केति पुण

संपन्नो वि वञ्चति ।

जाव य अविण्डपाणिया ताव पुच्छा वि नासी ॥

“भाउय” पयस्स वक्खा-

[भा. २१५२] भोइयकुलसेविआओ दुस्सीलेक्के उ जाए ततो पुच्छा ।

एमेव सेसएसु वि, होइ विभासा तिलादीसु ॥

धू-दो कुलपुत्ता भायारो रन्नो भयरहिया सेवगा सव्वावारियप्पवेसा । तेसिं कणिट्ठेण अंतपुरे अनायारो कओ । तस्स पवेसो वारिओ । जेड्ढो वि तद्देसेण रन्न अनिवेइते पवेसं न लहति । रन्ना पुच्छिञ्जति-जेड्ढो, कनिट्ठो ? जेड्ढो त्ति कहिते पविसति । पुब्बं एसा पुच्छा नासी ।

एवं संभोइया वि, उवनयविसेसो भाणियव्वो ।

एवं सेसेसु वि तिलादिएसु विसेसा कता । पुब्बं सव्वावणेसु तिला अब्भतिया विक्कायंता ततो एगेण वाणिएण पूतिता पागडिया, ततो पभित्तिं पुच्छा पयडा । एवं तंडुलेसु वि ।

एगम्मि गामे एगो गोवग्गो असिवग्गहितो जाओ । पुब्बं ततो गामाती आनीयासु गोणीसु नासी च्छा । पच्छा तम्मि गामे असिवग्गहिय त्ति पुच्छा पयडा ।

एवं साहम्मिओ वि परिक्खिउं परिभुंजियव्वो ॥ इमा परिक्खा-

[भा. २१५३] साधम्मत्त वेधम्मत्त, निधरिस-भाणे य कूवे य ।

अविण्डे संभोए, सव्वे संभोइया आसी ॥

धू-समाणधम्मत्ता साहम्मत्ता, तं नाऊणं परिभुंजति । विगयधम्मो वेधम्मत्ता, तं वेधम्मत्तं नाऊणं न परिभुंजति । यथा सुवण्णं निग्घरिसे परिक्खिञ्जति एवं अन्नायसीलस्स भायणेण परिक्खिञ्जइ । पायणस्स तलं न घृष्टं, उवकरणं वा अविधीए सिव्वितं दीसति, तथा आलएण विहारेण इत्यादि, एवमाइएहिं सीयंतो नञ्जति ।

“तहेव कूवे य” त्ति-जहा कूवाती नाउं परिहरिया एवं एसो वि परिक्खिउं परिहरिञ्जति । पुब्बिं पुण “अविण्डे” पच्छद्धं; पूर्व आसीदित्यर्थः ॥

‘संभोगपरुषणं’ त्ति भूलदारं गतं ।

इदानीं सिरिधर सिव पाहुडे य संभुत्ते त्ति अस्य व्याख्या-
सीसो पुच्छति -

कतिपुरिसजुगे एक्को संभोगो आसीत् ? कम्मि वा पुरिसे असंभोगो पयडो ? केन वा कारणेण ?

ततो भणति-

[भा. २१५४] संपत्ति-रन्नुप्पत्ती सिरिधर उज्जाणि हेइ बोधव्वा ।

अज्जमहागिरि हत्थिप्पभित्ती जाणह विसंभोगो ॥

धू-वद्धमाणसामिस्स सीसो सोहम्मो । तस्स जंबुनामा । तस्स वि पभवो । तस्स सेज्जं भवो । तस्स वि सीसो जसभदो । जस भदसीसो संभूतो । संभूयस्स थूलभदो । थूलभदं जाव-सव्वेसिं एक्कसंभोगो आसी ।

थूलभदस्स जुगप्पहाणा दो सीसा-अज्जमहागिरी अज्जसुहत्थी य । अज्जमहागिरी जेड्ढो ।

अञ्जसुहृत्थी तस्स सङ्घियरो ।

धूलभदसामिणा अञ्जसुहृत्थिस्स नियओ गणो दिन्नो । तहा वि अञ्जमहागिरी अञ्जसुहृत्थी य पीतिवसेण एक्कओ विहरंति । अन्नया ते दो वि विहरंता कोसंबाहारं गता । तत्थ य दुब्भिवखं ।

ते य आयरिया वसहिवसेण पिहप्पिहं ठियाणं एगम्पि य सेट्ठिकुले साधूहिं मोयगादि खज्जगविहाणं भत्तं च जावतियं लद्धं ।

एगो रंको तं साहुं दद्धं ओभासति । साहुहिं भणियं - अहं आयरिया जाणगा, न च सक्केमो दाउं । सो रंको साधुपिड्डतो गंतुं अञ्जसुहृत्थि ओभासति भत्तं । साहुहिं वि सिट्ठं - अहं वि एतेण ओभासिता आसीत् । अञ्जसुहृत्थी उवउत्तो पासति - पवयणाधारो भविस्सति ।

भणितो - जति निक्खमाहि । अब्भुवगतं । नक्खंतो सामातियं कारवेत्ता जावतियं समुदानं दिन्नं । तद्धिनरातीण चेव अजीरतो कालगओ ।

सो अवत्तसामातिओ अंधकुमारपुत्तो जातो ।

“तस्स उप्पत्ती” -

चंद्रगुत्तस्स पुत्तो बिंदुसारो । तस्स पुत्तो असोगो । तस्स पुत्तो कुणालो । तस्स बालत्तणे चेव उज्जेनी कुमारभुत्ती दिन्ना । ताहे वरिसे वरिसे दूओ पाडलिपुत्तं असोगरन्नो पयट्ठेइ ।

अन्नया असोगरन्ना चित्तियं - इदानिं कुमारो धणुवेइयाण कलाण जोग्गो । ततो असोगरन्ना सयमेव लेहो लिहिओ - “इदानिं अधीयतां कुमारः कलाइ” ति लिखित ।

रन्नो अनाभोगेण कुमारस्स य कम्पोदएण भवियव्वयाए अगारस्स उवरिं बिंदू पडिओ । केति भणंति - “राया लिहिउं असंवत्तियं लेहं मोत्तुं वच्चाधरे पविट्ठो, एत्थंतरे य मातिसवत्तीए अणुव्वाएउं अगारस्स बिंदू कतो” ।

रन्ना पच्चागतेण अवायित्ता चेव संवत्तितो, बाहि रन्ना नामंकिओ पुट्ठिओष उज्जेनी नीतो । लेहगो वाएत्ता तुण्हिक्को ठितो । कुमारेण सयमेव वातिओ । कुमारेण चित्तितं - जइ रन्नो एवं अभिप्पेयं पीती वा तो एवं कज्जति । अहं य मोरियवंसे अपडिहता आणा । नाहं आणं कोवेमि । सलागं तावेत्ता सयमेव अक्खीणि संजिताणि । रन्नो जहावत्तं कहियं, अंधीकयो ता किमंधस्स रज्जेण ।

एगो से गामो दिन्नो । तंमि गामेअच्छंतस्स कुणालकुमारस्स सो रंको घरे उप्पन्नो । निवत्ते वारसाहे “संपत्ती” से नामं कतं ।

सोय कुणालो गंधव्वे अतीव कुसलो । ताहे सोय अणायचच्चाए याति, सामंत-भोतियकुलेसु गायति । अतीव जणो अक्खित्तो । असोगरन्ना सुयं, आणितो जवनियंतरितो गायति ।

राया आउट्ठो मणाति - किं देमि ? तेण भणियं -

चंद्रगुत्त-पपुत्तोउ, बिंदुसारस्स नत्तुओ । असोगसिरिणो पुत्तो, अंधो जायति कागिणिं ।।

रन्ना भणियं - थोवं ते जाइत्तं, मंतीहिं भणियं - बहुतं जातितं । कहं ? रज्जं कागिणी भण्णति ।

रन्ना भणियं - किं ते अंधस्स रज्जेण ? तेण भणितं-पुत्तो मे ।

रन्ना भणियं-संपत्ति पुत्तो वि ते ।

अन्ने एत्थ नामकरणं भणंति - उज्जेणी से कुमारभोत्ती दिन्ना । तेण सुरद्धविसओ अंधा दमिलाय उयविया । अन्नाया आयरिया पतीदिसं (?) जियपडिमं वंदिदं गताओ । तत्थ रत्ताणुजाणे रन्नो घरे रहो परिअंचति, संपतिरन्ना ओलोयणगतेण 'अज्जसुहत्थी' दिट्ठो । जातीसरणं जातं ।

आगओ पाएसु पडिओ । पच्चुट्ठिओ विणओणओ भणति - भगवं ! अहं ते कहिं दिट्ठो ? सुमरह ।

आयरिया उवउत्ता - आणं दिट्ठो तुमं मम सीसो आसि । पुव्वभवो कहितो । आउट्ठो । धम्मं पडिवन्नो ।

अतीव परोप्परं नेहो जाओ । तत्थ य महागिरी सिरिधराययणे आवासितो । अज्जसुहत्थी सिवघरे आवासितो । ततो राया अभिक्खं अभिक्खं अज्जसुहत्तइं पञ्चुवासति पवयणभत्तीए अप्पणी विसए जणं-पिंडेतूणं भणाति - तुब्भे साधूणं आहारातिपायोगं देह । अहं भे मोल्लं देहामि ।

अज्जसुहत्थी सीसाणुरागेण साहू गेण्हमाणे सातिज्जति, नो पडिसेहेति ।

तं अज्जमहागिरी जाणित्ता अज्जसुहत्थिं भणाति - अज्जो ! कीस रायपिंडं पडिसेवह ?

तओ अज्जसुहत्थिणा भणियं - जहा राया तहा पया, न एस रायपिंडो । तेल्लिया तेल्लं, घयगोलिया घयं, दोसिया बत्थाइं, पूइया भक्खभोज्जे देंति, एवं साहूणं सुभविहारे । अज्जमहागिरी माति ति काउं अज्जसुहत्थिस्स कसाति-तो । एस सिस्सानुरागेण न पडिसेहेति ।

ततो अज्जमहागिरी अज्जसुहत्थिं भणाति - अज्जप्पभित्तिं तुमं मम असंभोतिओ । एवं "पाहुडं" कलह इत्यर्थः ।

ततो अज्जसुहत्थी पच्चाउट्ठो मिच्छादुक्कडं करेति, न पुणो गेण्हामो । एवं भणिए संभुत्तो । एत्थ पुरिसे विसंभोगो उप्पन्नो । कारणं च भणियं ।

ततो अज्जमहागिरी उवउत्तो, पाएण "मायाबहुला मणुय" ति काउ विसंभोगं ठवेति ॥

"सिरिधर-सिव-पाहुडे य संभुत्ते" ति दारं गतं ।

इदानि "दंसणे" ति दारं-

[भा. २१५५] सद्वहणा खलु मूलं, सद्वहमागस्स होति संभोगो ।

नाणम्मि तदुवओगो, तहेव अविसीयणं चरणे ॥

चू- सद्वहणं देरिसणं, तं मोक्खमग्गस्स मूलं, खलु अवधारणे, सूत्ते जे भावा पन्नत्ता उस्सग्गववाइएहिं ववहार-निच्छयनएहिं वा इमं वा संभोगं परवियं सद्वहमाणस्स संभोगो, अन्नहा असंभोगो । दंसणे ति गतं ।

इदानि "नाणे" ति दारं- "नाणम्मि तदुवओगो" । सुअनाणोवएसे उवउज्जति- किं मे कडं, किं च मे किच्चसेसं, किं सक्कणिज्जं न समायरामि, एवं नाणोवओगेण उवउज्जमाणो संभोइओ, अन्नहा असंभोइओ, उवउज्जमाणस्स य नाणं भवति ।

इयाणि "चरित्तं" जति चरित्तेण विसीयात्त उज्जयचरणो तो संभोतिओ, अन्नहा विसंभोइओ मा विसंभोगो भविस्सामि ति उज्जमति ।

"तवहेउं" तवकारणमित्यर्थः ।

तवे वीरियं हावेतो विसंभोगो कज्जमाणो तहेव उज्जमति, न य इहलोगाससितं तवं करेति,

निज्जरद्वा य तवं करेंतो संभोतिगो, अन्नहा विसंभोओ ॥

विसंभोओ किं उत्तरगुणे मूलगुणे ? आयरिओ भणति - उत्तरगुणे ।

अथवा - उत्तरगुणेषु सीयंतो संभोतिओ ति काउं चोतिज्जति ।

एवं चोयणाए उत्तरगुणसंरक्खणे मूलगुणा संरक्खिया भवन्ति ।

एयस्स अत्थस्स पडिसमावणत्थं भण्णति -

[भा.२१५६] दंसण-नाण-चरित्ताण दद्धिहेउं तु एस संभोओ ।

तवहेउ उत्तरगुणेषु चेव सुहसारणा भवति ॥

घू- एवं दंसण-नाण-चरित्ताण परिवुद्धी-निमित्तं संभोगो इच्छिज्जति ।

तवहेउं-तवबुद्धीनिमित्तं च संभोगो इच्छिज्जइ ।

उत्तरगुणेषु य सीयंतो संभोतिगो ति काउं सुहसारणाओ भवन्ति । एवं चरित्तरक्खणा कता भवन्ति ॥

[भा.२१५७] एतेसामन्नतरं, संभोगं जो वदेज्ज नत्थि ति ।

सो आणा अनवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

[भा.२१५८] वित्थियपदमणप्पज्झे, वदेज्ज अविकोविदे व अप्पज्झे ।

जाणंते वा वि पुणो, भयसा तब्बादि गच्छद्वा ॥

घू- पासत्थातीहिं समारणं संभोगेण नत्थि कम्मबंधो ति अणप्पज्झो भणेज्ज, सेहो वा अविकोवितो भणेज्ज, गीयत्थो वा विकोविओ भया भणेज्ज, 'तत्थाती' कींति दंडिणे हवेज्ज 'नत्थिसंभोगवत्थिया किरिय' ति तम्मि पन्नवेत्ति, तुण्हिक्को अच्छत्ति, भया पुच्छिओ वा 'आमं' ति भणेज्ज, अप्पणो गच्छस्स वरक्खणद्वा भणेज्जा ॥

भू. (३७९) जे भिक्खू लाउय-पातं वा दारु-पातं वा मट्टिया-पातं वा अलं धिरं धुवं धारणिज्जं परिभिंदिय परिभिंदिय परिद्वेत्ति, परिद्वेत्तं वा सातिज्जति ॥

घू- अकारलोपाओ लाउयं दारुयं, भुंदणघडियं, मट्टियामयं कुंभारघडियं, अलं पज्जत्तं, धिरं ददं, धुवं अपरिहारियं, धारणिज्जं लक्खणजुत्तं, खंडाखंडिकरणं पलिमेओ भण्णति, जो एवं करेति तस्स मासलहुं ।

[भा.२१५९] जं पज्जत्तं तमंल, ददं धिरं अपरिहारिय धुवं तु ।

लक्खणजुत्तं पायं, तं होती धारणिज्जं तु ॥

घू- गतार्थाः ॥ एतेसु चउसु पदेसु सोलस भंगा । अलं धिरं धुवं धारणिज्जं, एस पदमो भंगो । सेसा कायब्बा ।

[भा.२१६०] एत्तो एगतरेणं, गुणेण सव्वेहि वा वि संजुत्तं ।

जे भित्तूणं पादं, परिद्वेवे आणमादीणि ॥

घू- कंठा ॥ भित्तुं परिद्वेवेत्ति ।

इमेसि विराधना हवेज्ज-

[भा.२१६१] अद्धाण-निग्गयादी, झामिय सेसे व तेण पडिनीए ।

आय पर तदुभए वा, असती जे पाविहिति दोसा ॥

शू-अच्छाण-निग्गता साधू आगया अज्झायणा, तेहिं ते जातिता, पांलेभिन्नादि परिद्वेति किं देतु ? जति न देति ताहे जं ते पाविहिंति तमावज्जेति । अह देति अप्पणो हानिं । आदिसद्दातो असिवनिग्गता आगता । एवं ओमेण, रायदुद्ध-गिलाणकारणेण ।

अहवा - तेसिं चेव ज्ञामियं उपकरणं परस्स वा उभयस्स वा सेहा वा पडुप्पन्ना भायणा सति न पव्वावेति, जं ते गिहारंभे काहिंति तमावज्जे ।

अहवा - अन्नेसिं संभोतियाणं सेहा उवद्धिता, ते भायणाणि भग्गंति, जति न देति अप्पणो हाणि ।

अहवा - तेणेहिं उवकरणं अवहरियं, अप्पणो परस्स उभयस्स वा । एवं पडिनीएहिं अवहितं जे दोसे पाविहिंति तमावज्जे ॥

[भा. २१६२] अच्छाण निग्गतादी, न य देते हानि अप्पणो देते ।

गिहिभाणेसण पोरिसि, कायाण विराधणमडंतो ॥

शू-पुव्वद्धं गतार्थः ।

पिलभिदिय परिद्वितेसु भायणासति जति गिहिभायणपरिभोगं करेति, अनेसणीचं वा गेणहति, भायणे वा गवेसंतो पोरिसिमंगं करेति, भायणद्धा वा अडंतो कायविराहणं करेति ॥

सव्वेसेतेसु पच्छित्तं वत्तव्वं । एतद्दोसपरिहरणत्थं-

[भा. २१६३] तद्वा न वि भिदिज्जा, जातमजातं विगिंचते विधिना ।

विस विज्ज मंत थंडिल्ल, असती तुच्छे य वितियपदं ॥

शू- विस-विज्जाति-कयं जायं, निदोसं अजायं, दुविहं पि जहाभिहिअं विधीए विगिंचए, कारणे भिदिता वि पड्वेति ।

विसभावियं विज्जाएमंतेण वा अभियोजितं थंडिलस्स वा सति तुच्छं वा डहरयं न तक्कज्जसाहयं, एतेहिं कारणेहिं भिदिउं परिद्वेति ॥

मू. (३८०) जे भिक्खू वत्थं वा पडिग्गहं वा कंबलं वा पायपुंछणं वा अलं थिरं धुवं धारणिज्जं पलिच्छिदिय पलिच्छिदिय परिद्वेति, परिद्वेतं वा सातिज्जति ॥

शू- खोम्मिय कप्पासाति वत्थं, उण्णिगकप्पासाति कंबलं, रय-हरणं पायपुंछणं, उवग्गहियं वा, वा, पलिच्छिदिय शस्त्रादिना ।

मू. (३८१) जे भिक्खू दंडगं वा लद्धियं वा अवलेहणियं वा वेलु-सूइं वा पलिभंजिय पलिभंजिय परिद्वेति, परिद्वेतं वा सातिज्जति ॥

शू- हत्थेहिं आमोडणं पलिभंजणं ।

[भा. २१६४] पायम्मि य जो उ गमो, नियमा वत्थम्मि होति सो चेव ।

दंडगमादीसु तहा, पुव्वे अवरम्मि य पदम्मि ॥

मू. (३८२) जे भिक्खू अइरेय-पमाणं रयहरणं धरेइ, धरेतं वा सातिज्जति ॥

शू- रओ दव्वे भावे य । तं दुविहं पि रयं हरतीति रयोहरणं ।

अतिरेगं धरेतस्स मासलहुं ।

[भा. २१६५] गणणाए पमाणेण य, हीनातिरित्तं च अवचितोवचितो ।

झुसिरं खर-पन्हं वा, अणेगखंडं थ जो धारे ॥

चू- सव्वेसु वि झुसिरवज्जेसु मासलहुं, झुसिरे चउलहुं, गणणाए उदु-बद्धे एगं, वासासु, दो, पमाणपमाणेण बत्तीसंगुलदीहं ।

जति हीणं एत्तो पमाणाओ करेति तो ओणमंतस्स कडिवियडणा, अपमज्जंतस्स पानविराहणा, अतिरित्ते अधिकरणं भारो य संचयदोसा य ।

अहवा - सारत्ते एगं घरेति तं हिंडंतस्स उल्लं, जति तेन उल्लेण पमज्जति तो उंडया भवन्ति, तारिसेण पमज्जंतस्स असंजमो, अपमज्जंतो असंजतो ।

भारिये आयविराहणा ।

पोरप्पमाणातो जं ऊणं तं अवचियं, तम्मि भामाणविराहणा, जं पोरप्पमाणातो अतिरित्तं तं उवचियं तम्मि भारो भयपरितावणादि, अतिरित्ते अधिकरणं च संचयदोसा ।

झुसिरं कोयवगणपावारगणवयगेषु अतिरोमधूलयं वा झुसिरं वा एतेसु संजमविराधणा । पडिलेहणा य न सुज्झति । खरा निसट्ठा दसाओ जस्स तं खरपन्हं ।

एत्थ पमज्जणे कुंथुमादिविराधना अनेगसिब्वणीहिं अनेगखंडझुसिरं भवति, एत्थ वि संजमविराहणा । सिब्वंतस्स य सुत्तत्थपलिमंथो ॥

जो एवं धरेति-

[भा.२१६६] सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं तहा दुविधं ।

पावइ जम्हा तम्हा, न वि धारे हीनमइरित्तं ॥

[भा.२१६७] हीने कज्जविवत्ती, अतिरेगे संचतो अ अधिकरणं ।

झुसिरादि उवरिमेसुं, विराहणा संजमे होति ॥

चू- बत्तीसंगुलातो हीणतरं । शेषं गतार्थं ॥

[भा.२१६८] हीनाधिणं य पोरा, भाणविवत्ती य होति भारो य ।

कडिवियणा य अदीहे, उन्नम उड्डाहमादीया ॥

चू- अंगुठपोराओ हीनं अवचियं, अहियं उवचियं, हीणे भायणविवत्ती, अधिणं भारो बत्तीसंगुलातो हीनं अदीहं भवति, तम्मि उणमंतस्स कडिवियणा, अति ओणते य जलहरपलंबणे उड्डाहो ॥

उडु-वासासु धरणे इमं पमाणं-

[भा.२१६९] एगं उडुबद्धम्मि, वासावासासु होति दो चेव ।

दंडो दसा य तस्स तु पमाणतो दोण्ह वी भइया ॥

चू- जति दंडो हत्थपमाणो तो दसा अट्ठंगुला ।

इह दंडगगहणातो गब्भदंडिया रयोहरणयट्ठगो वा ।

अह दंडो वीसंगुलो तो दसा बारंगुला । अह दंडगो छव्वीसंगुलो तो दसा छ अंगुला ।

एवमाइ भयणा ॥

इमेरिसं धरेयव्वं-

[भा.२१७०] पडिपुन्न हत्थ पूरिम, जुत्तपमाणं तु होति नायव्वं ।

अण्पोलम्बि तु पम्हं, च एगखंडं चऽणुन्नातं ॥

घू- बत्तीसंगुलपडिपुण्णं बाहिरनिसज्जाए सह हत्थपूरिमं, एरिसं जुत्तपमाणं रओहरणं ।
पोल्लडयं पोल्लं अपोल्लं, अज्झुसिरमित्थर्थः, मउअदसम्बि उ पोम्हं, एगखंडं च एरिसं अणुन्नातं ॥
भवे कारणं जेण सव्वाण वि धरेज्जा-

[भा. २१७१] वितियपदमणप्पज्जे, असइ पुव्वकय दुल्लभे चेव ।

सण्हे थुल्ले य खरे, एगस्स सत्ती य दुग्गमादी ॥

घू- अणप्पज्जो सव्वाणि करे धरेति वा । अणप्पज्जो वि असति जहाभिहियस्स हीनातिरित्तिए
करेज्ज वा, पुव्वकतं वा हीनातिरित्तादियं, दुल्लभं वा, जाव लभति ताव हीनातिरित्ताए वि धरेति,
असत्तीए सण्हं वा धरेति, थूलं वा धरेति, खरदसं वा धरेति, एगखंडस्स वा असति दुग्गति
खंडं धरेति ॥

भा. (२१७२) सण्हे करेति थुल्लं, उ गब्भयं परिहरेति तं थुल्ले ।

झुसिरेउवनेति रोमे, धरं तु उल्लं पुणो मलए ॥

घू- सण्हे रयहरमपट्ठते थूलं गब्भयं करेति ।

अह थूलो रहरणपट्ठतो ताहे रयहरमगब्भयं परिहरेति ।

गब्भे वा थूले तं पट्ठयं परिहरेति । रोमज्झुसिरे तो रोमे अवनेति ।

अह खरदसं ताहे उल्लेउं पुणो मलिज्जति ॥

मू. (३८३) जे भिक्खू सुहुमाइ रयहरण-सीसाइं करेति, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

घू- सुहुमा सण्हा, रयहरणसीसगा दसाओ ।

[भा. २१७३] जे भिक्खू सुहुमाइं, करेज्ज रयहरण-सीसगाइं तु ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

[भा. २१७४] दोसा-मूढेसुं सम्मदो, झुसिरमणाइण्णदुब्बला चेव ।

सुहुमेसुं होति दोसा, बीतियं कासी य पुव्वकते ॥

घू- मूढेसु सम्मददोसो, झुसिरदोसो, साधूहिं अनाइण्णो, दुब्बला य भवंति ।

वितियपदं अणप्पज्झाइ पुव्वकते वा ॥

मू. (३८४) जे भिक्खू रयहरणं कंडूसग-बंधेणं बंधति, बंधंतं वा सातिज्जति ॥

घू- कंडूसगबंधो नाम जाहे रयहरणं तिभागपएसे खोभिएण उन्निएण वा चीरेणं वेदियं
भवति ताहे उन्नियदोरेण तिपासियं करेति, तं चीरं कंडूसगपट्ठओ भण्णति ।

[भा. २१७५] कंडूसगबंधेणं, तज्जइतरेण जो उ रयहरणं ।

बंधति कंडूसो पुण, पट्ठउ आणादिणो दोसा ॥

घू- आणाइणो दोसा मासलहुं च ॥

इमे य दो दोसा-

[भा. २१७६] अतिरेगउवधिअधि करणमेव सज्झाय-ज्ञाण-पल्लिमंथो ।

कंडूसगबंधम्भी, दोसा लोभे पसज्जणता ॥

घू- अतिरेगोवहि निरुवओगताओ य अधिकरणं तस्स सिव्वणधोवणा बंधन-मुयणेहिं

सुत्तस्थपलिमंधो, य पसंगो, नडे हिय-विस्सरिएहिं य अधिती भवति ॥

[भा.२१७७] बितियपदमणप्पज्जे, असतीए दुब्बले य पडिपुत्ते ।

एतेहिं कारणेहिं, संबद्धं कप्पती काउं ॥

चू- एगम्मि पएसे दुब्बलं, ताहे पडिसवडिं करेति, अपडिपुण्णं वा तेन वेढेत्ता हत्यपूरिमं करेति ।

एतेहिं कारणेहिं तथेव थिगलकारेणं संबद्धं करेति, जेन एगपाडिसंहं भवति ॥

मू. (३८५) जे भिक्खू रयहरणं अविहीए बंधति, बंधतं वा सातिज्जति ॥

चू- अवसव्वादि अविधिबंधो ।

मू. (३८६) जे भिक्खू रयहरणं एकं बंधं देति देतं वा सातिज्जति ॥

चू- एगबंधो एगपासियं ।

मू. (३८७) जे भिक्खू रयहरणस्स परं तिण्हं बंधाणं देइ, देतं वा सातिज्जति ॥

चू- तिपासितातो परं चउपासियादि । आणादिणो य दोसा ।

बहुबंधने सज्झायझाणे य पलिमंधो य भवति ।

एतेसिं तिण्हं चि सुत्ताण इमो अत्थो ।

[भा.२१७८] तिण्हुवरि बंधाणं, डंड-तिभागस्स हेइ उवरिं वा ।

दोरेण असरिसेण व संतरं बंधणाणादी ॥

चू- डंडतिभागस्स जति हेइ बंधति, उवरिं वा बंधति, असरिसेण वा दोरेण अतज्जाइएण बंधतो वा संतरं दोरं करेति तो आणातिया दोसा, सब्बेसु मासलहुं ॥

जम्हा एते दोसा-

[भा.२१७९] तम्हा तिपासियं खलु, डंडतिभागे उ सरिसदोरेणं ।

रयहरणं बंधेज्जा, पदाहिण निरंतरं भिक्खू ॥

[भा.२१८०] बितियपदमणप्पज्जे, बंधे अविकोविते व अप्पज्जे ।

जाणंते वा वि पुणो, असती अन्नस्स दोरस्स ॥

चू- अन्नासति तज्जातियस्स ॥

मू. (३८८) जे भिक्खू रयहरणं अनिसड्डं धरेति, धरेतं वा सातिज्जति ॥

चू- अनिसड्डं नाम तित्थकरेहिं अदिन्नं, तस्स मासलहुं आणादिणो य दोसा ।

- निज्जुत्ती इमा-

[भा.२१८१] दव्वे खेत्ते काले, भावे य चउव्विधं तु अनिसड्डं ।

वित्तिओ वि य आएसो, जं न वि दिन्नं गुरुजणेणं ॥

[भा.२१८२] पंचतिरित्तं दव्वे उ, अच्चित्तं दुल्लभं च दोसुं तु ।

भावम्मि वन्नमोक्षा, अननुन्नायं व जं गुरुणा ॥

चू- दव्वतो पंचण्हं अइरित्तं-उण्णिंयं उट्ठियं सण वच्चय भुंज-पिच्चं वा ।

एतेसिं पंचण्हं परतो नामुन्नातं,

“दोसु” खेत्त-कालेसु जं अच्चित्तं दुल्लभं वा तं नामुन्नातं,

भावतो जं वण्णहं, महद्धण-मोल्लं व, तं नो तित्थकरेहिं निसद्धं न दत्तमित्थर्यः ।

अहवा - वितिओ आएसो - जं गुरुजणेण नो अणुग्रायं तं अनिसद्धं ॥

[भा. २१८३] एतेसामण्णतरं, रयहरणं जो धरेअ अनिसद्धं ।

आणाति विराहणया, संजम मुच्छा य तेणादी ॥

चू- महद्धणे वण्णहे वा मुच्छा भवति ।

रागो रागेण संजमविराधना, तेणातिएहिं वा हरिअति ॥

[भा. २१८४] वितियपदमण्णज्जे, धरेअ अविकोविते व अप्पज्जे ।

जाणंते वा असती, धरेअ असिवादिवेगागी ॥

चू- असिवेण एगागी जातो ।

तेन कस्स निवेएउ ? गुरु नत्थि ।

एवं अनिसद्धं पि धरेअ ॥

मू. (३८९) जे भिक्खू रओहरणं, वोसद्धं धरेइ, धरंतं वा सातिअति ॥

[भा. २१८५] आउग्गहखेत्ताओष परेण जं तं तु होति वोसद्धं ।

आरेणमवोसद्धं, वोसद्धे धरंत आणादी ॥

चू- वोसद्धं नाम आउग्गहातो परेण । जं पुण आतोग्गहे वट्ठति तं अवोसद्धं । आयपमाणं खेतं आपो गहे ।

इह पुण रयोहरणं पडुअ समंततो हत्थो, हत्थाओ परं न पावति त्ति वोसद्धं भण्णति ॥

वोसद्ध-धरणे इमे दोसा-

[भा. २१८६] मूडंगमाति-खइते, अपमज्जंते तु ता विराधेति ।

सप्पे व विच्छुगे वा, जा गेण्हति खइए आताए ॥

चू- मूडंगा पिपीलिता एताहिं खतितो, आविसद्दातो मळोडगातिणा ।

जति अपमज्जिउं रयोहरणेण कंडूयति तं विराहेति । रयहरणं अपावेंतो वा सहसा कंडूयति तो विराहेति ।

आरुडो सप्पो विच्छुगो वा आगतो जाव रयहरणं गेण्हति ताव खइतो मतो, आयवराधना ॥

[भा. २१८७] वितियपदमण्णज्जे, धोतुल्ल-गिलाण-संभमेगतरे ।

असिवादी परिलंगे, वोसद्धं पी धरेअहि ॥

चू- अण्णज्जो धरेति, धोवं वा जाव उच्चादि, नइसंतरणे वा उल्लं, गिलाणो गिलाणपढियारगो वा उव्वत्तणाइ करेंतो, अगमिसंभमे वा धरेंतो, असिवादिकारणेण वा परलिंगं गहियं ।

एतेहिं कारणेहिं वोसद्धं पि धरेअ ॥

[भा. २१८८] मुहपोत्ति-मिसेआए, एसेव गमो उ होइ नायव्वो ।

वोसद्धमवोसद्धे, पुव्वे अवरम्मि य पदम्मि ॥

चू- मुहपोत्तियमिसेआए एसेव गमो वोसद्धावोसद्धेसु पुव्वावरपत्तेसु ॥

मू. (३९०) जे भिक्खू रओहरणं (अभिक्खणं अभिक्खणं) अधिद्धेति, अधिद्धंतं वा सातिअति ॥

चू- अधिद्धणं नाम जं निसेअवेद्धिं चेव उवविसणं, एयं अहिद्धणं, मासलहुं, आणादिया य

दोसा ।

[भा.२१८९] तिण्हं तु विकप्पानं, अन्नतराएण जो अधिद्वेजा ।

पाउंझणगं भिक्खु, सो पावति आणमादीणि ॥

घू- इमे तिन विकप्पा-

[भा.२१९०] दोहि वि निसिञ्जणाह, एक्केण व वित्तिओ ततिय पादेहिं ।

अहवा मग्गतो एक्को, दोहि वि एसेरि दोन्नि भवे ॥

घू- निसिञ्जणा पुता भण्णति, तेहिं दोहिं वि उवविसति, एक्को विकप्पो ।

एगेण वा वित्तिओ विकप्पो । दोसु पायपण्हिआसु अक्कमति । तत्तिओ विकप्पो ।

अहवा - मग्गतो त्ति पिट्ठतो अक्कमति । एगो विकप्पो । दोसु पासेसु पुतोरुएसु अक्कमति ।

एते दो विकप्पा । एते वा तिन्नि ॥

[भा.२१९१] वित्तिपदमणप्पज्जे, अधिद्वे अविकोविते व अप्पज्जे ।

जाणंते वावि फउणो, मूसग-तेणातिमादीसु ॥

घू- मूसगेण वा कुट्ठिअति, तेणगेसु वा हरिअति, आदिसद्दातो चेडरुवाणि वा हरेअ, पडिनीओ वा तेन अधिद्वेज ॥

मू. (३९१) जे भिक्खू रयहरणं उस्सीस-मूले ठवेति, ठवेतं वा सातिअति ॥

मू. (३९२) जे भिक्खू रयहरणं तुयद्वेइ, तुयद्वेतं वा सातिअति तं सेवमाणे आवज्जति मासितं परिहारङ्गाणं उग्घाइयं ॥

घू- तं सेवमाणे आवज्जति मासितं परिहारङ्गाणं उग्घाइयं ।

सीसस्स समीवं उवसीसं, वकारलोपात् तत्स्थानवाची मूलशब्दः ।

सीसस्स वा उक्खंभणं उसीसं द्ववणं निक्खेवो सुत्तपडिसेधितं, सेवमाणे आवज्जतिपावति, परिहरणं परिहारो, चिद्वति जम्मि तं ठाणा, लहुगमिति उग्घातियं ।

[भा.२१९२] जे भिक्खू तुयद्वेतं, रयहरणं सीसते ठवेअ हि ।

पुरतो व मग्गतो वा, वामगपासे निसण्णो वा ॥

घू- त्वग्वर्तनं तुयद्वणं शयनमित्यर्थः, वामपासे, दाहिणपासे वा उवरिहुत्तदसं, पादमूले वा ठवेति, न केवलं निसण्णो, निसण्णो वा पुरओ मग्गओ वा वामपासे ठवेति ॥

[भा.२१९३] सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं तहा दुविधं ।

पावति जम्हा तेणं, दाहिणपासम्मि तं कुञ्जा ॥

घू- तम्हा निवण्णो निसण्णो वा दाहिणपासे अधोदसं करेअ ॥

[भा.२१९४] वित्तिपदमणप्पज्जे, करेअ अधिकोविते व अप्पज्जे ।

ओवास असति मूसग-तेणगमादीसु जाणमवि ॥

उद्देशकः-५ समाप्तः

मुनि दीपरत्नसागरेण संशोधिता सम्पादिता निशीथसूत्रे पञ्चमउद्देशकस्य

(भद्रबाहु स्वाभिरचिता निर्युक्ति युक्तं) संघदासगणि विरचिता भाष्यं

एवं जिवात्महत्तर विरचिता धूर्णि समाप्ता ।

उद्देशकः-६

घू- पंचमउद्देशाओ छडुस इमो संबंधो-

[भा. २१९५] उस्सीसग-गहणेणं, निसि सुवणं निसि समुद्धवो मोहो ।

गुरुलहुगा चउ मासा, वुत्ता चउमासिया इणमो ॥

घू- पंचमस अंतिमे सुत्ते उस्सीसगहणं कतं, तेण रत्तिं सुवणं वक्खायं, रातो सुव्वति, दिवसतो न कप्पति सुविउं । रातो य समुद्धवो मोहो भवति ।

तेण य उदिण्णेण कोइ मेहुणपडियाए माउग्गामं विण्णवेज्ज । एस संबंधो ।

अहवा - इमो अन्नो संबंधो - आइल्लएसु पंचसु उद्देशएसु गुरु लहु मासो भणितो, इदानीं चउम्मासिया गुरुलहुगा भणति ॥

मू. (३९३) जे भिक्खू माउग्गामं मेहुणपडियाए विन्नवेति, विन्नवेतं वा सातिज्जति ॥

घू- मातिसमाणो गामो मातुगामो । मरहडुविसयभासाए वा इत्थी माउग्गामो भणति ।

मिहुनभावो मेहुनं, मिथुनकर्म वा मेहुन अब्रह्ममित्यर्थः । मिथुनभाववतिपत्ति ।

पडिया मैथुनसेवनप्रतिज्ञेत्यर्थः । विज्ञापना प्रार्थना ।

अथवा - तदभावसेवनं विज्ञापना, इह तु प्रार्थना परिगृह्यते । सुत्तथो ।

अधुना - निर्युक्तिविस्तरः-

[भा. २१९६] माउग्गामो तिविहो, दिव्वो मानुस्सतो तिरिक्खो अ ।

एक्केको वि य दुविहो, देहजुतो चेव पडिमजुओ ॥

घू- सो मातुगामो तिविधो - दिव्वो माणुस्सतो तिरिच्छो ।

पुणो एक्केको दुविधो कज्जति-देहुजुतो, लेप्पगादि-पडिमाजुतो य ॥

[भा. २१९७] देहजुतो वि य दुविहो, सज्जीवो तह य चेव निज्जीवो ।

सण्णिहितमसण्णिहितो, दुविधो पडिमाजुतो होति ॥

घू- देहं सरीरमित्यर्थः ।

देहजुतो पुण दुविधो - सचेयणो अचेयणो य ।

पडिमाजुतोवि दुविधो कज्जति-सन्निहिओ असन्निहिओ य ॥

एस दिव्वभेतो मणितो ।

मानुस-तिरिच्छुएसु एस चेव भेदो भाणियव्वो । दिव्वे अचित्तदेहजुते इमं भणति-

[भा. २१९८] पन्नवनामेत्तमिदं, जं देहजुतं अचेतणं दिव्वं ।

तं पुण जीव-विमुक्कं, भज्जति स तथा जह य दीवो ॥

घू- यस्मादचित्तं देवशरीरं नास्ति, तस्मात् प्रज्ञापना मात्रं ।

तं पुण इमे कारणेण नत्थि जीवविमुक्कमेत्तमेव स तथा भिज्जति, प्रदीपशिखावत् ॥

[भा. २१९९] एक्केको वि य तिविधो, जहन्नओ मज्झिमो य उक्कोसो ।

परिगहियमपरिगहिओ, एक्केको सो भवे दुविहो ॥

घू- सो माउग्गामो दिव्वातिओ एक्केको तिविधो-जहन्नमज्झिमुक्कोसो ।

वाणमंतरं जहन्नं, भवणजोइसिया मज्झिमं, वेमाणियं उक्कोसं ।

माणुसेसु पायावच्चं जहन्नं, कोडुंबियं मज्झिमं, दंडियं उक्कोसं ।

तिरिएसु जहन्ने अय-एलगादि ।

मज्झिमं व लवा-महासद्धियादि, उक्कोसं गो-महिसादि ।

एक्केकं पुणो सपरिग्गहापरिग्गहभेएणं दुविहं कज्जति ॥

सपरिग्गहं पुणो तिविधं इमेहिं कज्जति-

[भा.२२००] पायावच्च कुडुंबिय, दंडियपरिग्गहो भवे तिविधो ।

तच्चिवरीओ य पुणो, नातव्यऽपरिग्गहो होति ॥

चू- एतेहिं तिहिं परिग्गहियं सपरिग्गहं, एयव्वतिरित्तं अपरिग्गहं ॥

-एवं तियभेदपरुदियस्स माउग्गामस्स विन्नवणा दुविहा -

[भा.२२०१] दिट्ठमदिट्ठा य पुणो, विन्नवणा तस्स होइ दुविहा उ ।

ओभासणयाए या, तब्भावासेवणाए य ॥

चू- विन्नवणा दुविधा ।

ओभासणता प्रार्थनता, प्रार्थनता, मैथुनासेवनं तद्भावासेवनं ॥

इयाणि एतेसिं भेयाणं ओभासणाए तब्भावासेवणाए य पच्छित्तं भण्णति ।

तस्य पढमं तब्भावासेवणाए भण्णति-

[भा.२२०२] मासगुरुगादि छल्लहु, जहन्ने मज्झिमे य उक्कोसे ।

अपरिग्गहितऽचित्ते, दिट्ठादिट्ठे य देहजुते ॥

चू- दिव्वे देहजुते अचित्ते अपरिग्गहं जहन्नयं अदिट्ठे सेवति मासगुरुं । दिट्ठे क्का ।

एयम्मि चेव मज्झिमए अदिट्ठे क्क । दिट्ठे क्का एयम्मि से उक्कोसए अदिट्ठे क्का । दिट्ठे फ़ुं ।

एयं अपरिग्गहं गयं ॥

इयाणि एतं चेव अचित्तं पायावच्चपरिग्गहं भण्णति-

[भा.२२०३] चउलहुगादी मूलं, जहन्नगादिम्मि होति अच्चित्ते ।

तिविहे अपरिग्गहिते, दिट्ठादिट्ठे य देहजुते ॥

चू- दिव्वे देहजुते अचित्ते पायावच्चपरिग्गहे जहन्नए अदिट्ठे क्क । दिट्ठे क्का ।

एयम्मि चेव मज्झिमए अदिट्ठे क्क । दिट्ठे फ़ुं ।

एतम्मि चेव उक्कोस अदिट्ठे दिट्ठे फ़्रं ।

कोडुंबिए चउगुरुगातो आढत्तं अट्ठोक्कं तीए छेते ठाति ।

दंडिय - पडिग्गहे छल्लहुयातो आढत्तं अट्ठोक्कं तीए भूले ठाति ।

गतं अचित्तं ॥ इयाणि सचित्तं भण्णति-

[भा.२२०४] चतुगुरुगादी छेदो जहन्नए मज्झिमे य उक्कोसे ।

अपरिग्गहिते देहे, दिट्ठादिट्ठे य सच्चित्ते ॥

चू- दिव्वे देहजुते सचित्ते अपरिग्गहे जहन्नए अदिट्ठे क्का । दिट्ठे फ़ुं एयम्मि चेव मज्झिमए

अदिट्ठे फ़ुं । दिट्ठे फ़्रं ।

एयम्पि चेव उक्कोसए अदिट्टे फ़ा । दिट्टे छेतो ।

दिव्वं सचित् अपरिग्गहं गतं ॥ इयाणि सपरिग्गहं-

[भा. २२०५] छल्लहुगादी चरिमं, जहन्नगादिम्पि होति सच्चित्ते ।

तिविहे ति-परिग्गहिते, दिट्ठादिट्टे य देहजुते ॥

सू- दिव्वं देवजुत्तं सचित्तं पायावच्चपरिग्गहं जहन्नयं अदिट्टे फ़ु । दिट्टे फ़ा ।

एयम्पि चेव मज्झिमे अदिट्टे छेतो । दिट्टे मूलं । कोडुंबियपरिग्गहे छग्गुरुगातो अणवट्टे ठायति ।

दंडियपरग्गहे छेयाति पारंघिए ठायति ॥

दिव्वं देहजुयं गतं । इयाणि पडिमाजुत्तं भण्णति ।

तत्थिमो अतिदेसो-

[भा. २२०६] सन्निहितं जह स-जियं, अच्चित्तं जह तथा असन्निहितं ।

पडिमाजुत्तं तु दिव्वं, माणुस तेरिच्छे एमेव ॥

सू- जहा दिव्वं देहजुयं सचित्तं भणियं सण्णिहियं पडिमाजुयं वत्तव्वं ।

जहा दिव्वं देहजुत्तं अचित्तं भणियं, तथा असण्णिहियं पडिमा जुत्तं वत्तव्वं ।

दिव्वं गतं । इयाणि माणुसं तिरिक्खजोणियं च भण्णति ।

ते वि अविसिट्ठा एवं चेव भाणियव्वा ॥

नवरं-इमो विसेसो-

[भा. २२०७] पच्छित्तं दोहि गुरुं, दिव्वे गुरुं तवेण माणुस्से ।

तेरिच्छे दोहि लहू, तवारिहं विन्नवंतस्स ॥

सू- जे दिव्वे तवारिहा ते दोहिं वि तवकालेहिं गुरुगा ।

माणुस्से जे तवारिहा ते तवगुरुगा ।

तेरिच्छे जे तवारिहा ते कालगुरु ।

अहवा - दोहिं वि तवकालेहिं लहुगा । तब्भावासेवविण्णवणाए एयं पच्छित्तं वुत्तं ।

अहवा - इमो अन्नो तब्भावासेवणपायच्छित्तदाणविगण्णो । तिन्नि पया तेरिच्छा ठावेयव्वा

- दिव्व-मनुय-तिरिया । तेसिमहो दो पत्ता ठावेयव्वा-देहजुत्तं, पडिमाजुयं च ।

तेसिं पि अहो तिन्नि पया ठावेयव्वा-जहन्न मज्झिम मुक्कोसं च ।

तेसिमधो तिन्नि पया ठावेयव्वा-पायाइय-कोडुंबिय-दंडियसपरिग्गहा ।

तेसिमहो दो पया ठावेयव्वा-अचित्तं, सचित्तं च । तेसिमहो दो पया ठावेयव्वा - अदिट्ठं दिट्ठं

च ॥

एवं ठाविएसु इमा गाहा पट्टियव्वा-

[भा. २२०८] अयमन्नो उ विगण्णो, तिविहे तिपरिग्गहम्पि नायव्वो ।

सजिएयर पडिमजुए, दिव्वे माणुस्स तिरिए य ॥

सू- “तिविह” ति - जहन्नादिया तिपरिग्गहिया पायातिया तिया सजीयं-सचेयणं, इयरं च अचेयणं ।

पडिमाजुत्तं सण्णिहियं असण्णिहियं च ।

दिव्यादियं च तिविहं, चसद्वाओ दिद्वं अदिद्वं ॥

एतेसिं अहो इमे सत्त पायच्छित्तपया ठावेयव्या-

[भा.२२०९] चत्तारि छद्द लहुगुरु, छम्मासिओ छेओ लहुगुरुगो य ।

मूलं जहन्नगम्मि वि, निसेवमाणस्स पच्छित्तं ॥

चू-चउलहुगं चउगुरुं छल्लहुं छगुरुं छल्लहुंछेदो छगुरुछेदो मूलं च ।

एते अढोक्कंतीए चारे-यव्या ।

इमो चारणियप्पगारो - दिव्वे देहजुते जहन्नए पायावच्चपरिग्गहे अचित्ते अदिद्वे ॥

दिद्वे ॥

दिव्वे देहजुते जहन्नए पायावच्चपरिग्गहे सचित्ते अदिद्वे ॥

दिद्वे फ़ुं । दिव्वे देहजुते जहन्नए कोडुंबियपरिग्गहे अचित्ते अदिद्वे फ़ुं । दिद्वे फ़्रां ।

दिव्वे देहजुते जहन्नए कोडुंबियपरिग्गहे सचित्ते अदिद्वे फ़्रां । दिद्वे छल्लहुंछेदो ।

दिव्वे देहजुते जहन्नए दंडियपरिग्गहे अचित्ति अदिद्वे फ़ुं । दिद्वे फ़्रां । (छगुरुछेदो)

दिव्वे देहजुते जहन्नए दंडियपरिग्गहे सचित्ते अदिद्वे छगुरुछेदो, दिद्वे -मूलं ॥

एयं जहन्नाते तब्भावविण्णवणाए य भणियं । इयाणि मज्झिमे-

[भा.२२१०] चउगुरुग छद्द लहु गुरु, छम्मासिय छेदो लहुग गुरुगो य ।

मूलं अणवड्डप्पो, मज्झिमए सेवमाणस्स ॥

चू-एसेव चारणियप्पगारो, नवरं-चउगुरुगा पारद्धं अणवड्डे ठायति ॥

इयाणि उक्कोसं-

[भा.२२११] तव छेदो लहु गुरुगा, छमासिउ मूलसेवमाणस्स ।

अणवड्डप्पो पारंछिओ य उक्कोसविन्नवणे ॥

चू-तवगहणातो छल्लहु छगुरुगा ।

छेयगहणातो छल्लहुंछेदो, छगुरुछेदो ।

सेसं गंथ- पसिद्धं । एत्थ छल्लहु आढत्तं पारंछिए ठाति ।

देहजुत्तं गतं ॥ इमं पडिमाजुयं-

[भा.२२१२] सन्निहियं जह सजियं, अच्चित्तं जह तहा असण्णिहियं ।

पडिमाजुयं तु दिव्वं, माणुस तेरिच्छि एमेव ॥

[भा.२२१३] पच्छित्तं दोहि गुरुं, दिव्वे गुरुगं तवेण माणुस्से ।

तेरिच्छे दोहि लहु, तवारिहं विन्नवेत्तस्स ॥

चू-पूर्ववत् । एते पच्छित्ता दिव्वे दोहिं गुरु, मणुस्से तवगुरु, तेरिच्छे कालगुरु ।

अहवा - दोहिं लहु ।

अहवा - मनुस - तिरिएसु इमो अन्नो विकप्पो ।

अहवा - जं भणियं तं दिव्वे चेव ॥

इयाणि माणुस - तिरिएसु भण्णाति । तत्थ वि इमं मणुएसु-

[भा.२२१४] चउगुरुगा छगुरुगा, छेदो मूलं जहन्नए होति ।

छगुरुगा छेदो, मूलं अणवद्वयो य मज्झिमए ॥

सू-माणुस्सं जहन्नं पायावच्चपरिग्गहं अदिट्ठं सेवति क्का । दिट्ठे फ़ुं ।

कोहुंरिए अदिट्ठे सेवति फ़ुं । दिट्ठे सेवते !

दंडिए अदिट्ठे सेवति छेदो, दिट्ठे मूलं ।

एवं जहन्नए ।

मज्झिमे पच्छद्वं - छगुरु आढत्तं अणवद्वे ठाति ॥

इमं उक्कोसे-

[भा. २२१५] छेदो मूलं च तहा, अणवद्वयो य होति पारंची ।

एवं दिट्ठमदिट्ठे, माणुस्से विण्णवेंतस्स ॥

सू-छेयातो आढत्तं पारंचीए ठाति ॥

माणुसं गयं । इयाणि तिरियाणं-

[भा. २२१६] चउलहुगा चउगुरुगा, छेदो मूलं जहन्नए होति ।

चउगुरु छेदो मूलं, अणवद्वयो य मज्झिमए ॥

[भा. २२१७] छेदो मूलं च तहा, अणवद्वयो य होति पारंची ।

एवं दिट्ठमदिट्ठे, तेरिच्छं विण्णवेंतस्स ॥

सू-जहा माणुसे चारणा तहा एयम्मि दद्वव्वं ॥

[भा. २२१८] मेहुणभावो तद्भावसेवणे सेवगस्स पच्छित्तं ।

वुत्तं वोच्छमेत्तो ओभासेतस्स पच्छित्तं ॥

सू-मेहुणसेवणं तद्भावसेवणा, त्ताए पच्छित्तं भणियं ।

अहवा - इमो अन्नो तद्भावसेवणे पच्छित्तविकप्पो ॥

[भा. २२१९] मासगुरुं चउगुरुगा, दो चतुगुरुगा य लहुय लहुया य ।

दो चतुलहुगा य तहा, दिव्वे माणुस् तेरिच्छे ॥

सू-अविसेसिते देहसंजुत्ते अचित्ते अपरिग्गहे अदिट्ठे मासगुरुं । दिट्ठे चउगुरुं अविसेसिते

देहसंजुत्ते सचित्ते अविसेसियपरिग्गहे अदिट्ठे चउगुरुं । दिट्ठे वि चउगुरुं ।

अविसेसिते देहुजते अपरिग्गहे अचित्ते अदिट्ठे मासलहुं । दिट्ठे चउलहुं ।

अविसेसिते देहुजुत्त अचित्ते अविसेस-परिग्गहे अदिट्ठे चउलहुं । दिट्ठे वि चउलहुं ।

दिव्व-मानुस-तिरिएसु अविसेसियं भणियं ॥

एवं देहुजुयं गयं । इमं पडिमाजुयं-

[भा. २२२०] सन्निहियं जह सजियं, अच्चित्तं जह तहा असन्निहियं ।

पडिमाजुयं तु दिव्वं, माणुस् तेरिच्छि एमेव ॥

[भा. २२२१] पच्छित्तं दोहि गुरु, दिव्वे गुरुगं तवेण माणुस्से ।

तेरिच्छे दोहि लहु, तवारिहं विण्णवेंतस्स ॥

सू-पूर्ववत् ॥ तद्भावसेवणो ततिओ विकप्पो गओ ।

“वोच्छ्रमेत्तो ओभासंतस्स पच्छित्तं” ति अस्य व्याख्या-

[भा.२२२२] अविसेसितमदिट्ठे, गुरुगो दिट्ठे च होति गुरुगं उ ।

दिव्वनरअदिट्ठ गुरुगो, दिट्ठे गुरुगा य दोहिं पि ।

सू- दिव्व-मनुय-तिरियविसेसेणं अविसेसियं ओभासति अदिट्ठे मासगुरुं । दिट्ठे चउगुरुगा ।

इयाणि - विसेसियं दिट्ठं अदिट्ठं ओभासति ।

(दिवेसु अदिट्ठे) मासगुरुं,

नरेसु (अदिट्ठे) ओभासति मासगुरुं ।

एवं चेव दोहिं वि दिट्ठेसु चउगुरुगा ॥

[भा.२२२३] तिरियमचेतसचेते, गुरुओ अदिट्ठे दिट्ठे चउलहुगा ।

ओभासंतस्सेवं, तब्बावासेवणे वुत्तं ॥

सू- तिरिएसु चेयणे अचेयणे वा अदिट्ठे ओभासति मासगुरुं । दोसु वि दिट्ठेसु चउलहुगा ।

एयं ओभासंतस्स वुत्तं ।

तब्बावासेवणे पुणः पुरा वुत्तं ।

सीसो पुच्छति - सचित्ते ओभासणं भवति, अचित्ते ओभासणा कहं संभवति ?

आयरिओ आह - अचित्ते संकप्पकरणा चेव ओभासणा ॥

[भा.२२२४] एतेसामन्नतरं, माउग्गामं तु जो उ विन्नवए ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

सू- पूर्ववत् ॥ पडिमाजुत्तं जं सण्णिहियं तं दुविधं - पंता, भद्दा वा ।

[भा.२२२५] सन्निहिय-भद्वियासु, पडिबंधो गिण्हणादिओ दोसा ।

पंतासु लग्गकहण, खित्ताती दिट्ठ पत्थारो ॥

सू- पडिमाजुते सन्निहिते भद्विया इत्थिविब्बमे करेज्ज, ताहे तत्थ से पडिबंधो भवेज्ज । एस अदिट्ठे दोसो ।

अह केणति दिट्ठो ताहे उट्ठाहो गेण्हण-कहणादओ दोसा । पंतासु इमे अदिट्ठे दोसा पंता-पडिसेवंतं तत्थेव लगेज्ज, श्वानवत् ।

अह केणइ दिट्ठो ताहे गेण्हणादयो दोसा । अहवा - सा पंता खित्तातिर्यं करेज्ज । दिट्ठे पत्थारदोसे य । पत्थारो नाम एयस्स नत्थि दोसो, अपरिक्खय-दिक्खगस्स (अह) दोसो, ॥

एते सन्निहिते दोसा वुत्ता । इमे असण्णिहिते-

[भा.२२२६] एमेव असण्णिहिते, लग्गण-खेत्तादिया नवरि नत्थि ।

तत्थेव य पडिबंधो, दिट्ठे गहणादिया उभए ॥

सू- दिट्ठे गेण्हणादिया दोसा असण्णिहिते वि भवंति ।

“उभए” ति अप्पणो परस्स य आयरियादीणं ॥

[भा.२२२७] सुत्तणिवातो एत्थं, चउगुरुगा जेसु होति ठाणेसु ।

उच्चारितऽत्थ सरिसा, सेसा तु विकोवणद्वाए ॥

[भा.२२२८] वितियपदमणप्पज्जे, अप्पज्जे वा वि दुविह तेइच्छे ।

अभिओग असिव दुब्बिक्खमादिसू जा जहिं जयणा ॥

सू- अणप्पज्झो विण्णवेज्जा वि न य पच्छित्तं पावेज्जा । अणप्पज्झो वा दुविधे तेइच्छे करेज्जा-
सनिमित्ते अनिमित्ते वा मोहोदए तिगिच्छा ॥

तत्थिमा जयणा-

[भा. २२२९] मोहोदय अनुवसमे, कहणे अकहेंत होंति गुरुगा उ ।

कहिओणेहा गुरुगा, जं काहिति जं पादिहिती ॥

सू- साहुस्स मोहे उदिने अनुवसमंते आयरिस्स कहेयव्वं । जइ आयरियस्स न कहेति तो
साहुस्स चउगुरुं पच्छित्तं ।

अह कहिते आयरिओ उवेहं करेति तो आयरियस्स चउगुरुगा, उवेहकरणे जं सो मोहोदया
हत्थकम्माति काहिति तं सव्वं आयरियस्स पच्छित्तं, जं च गेणहणादियं उद्धाहं पाविहिति तं पि
आयरिओ पावति ॥

[भा. २२३०] दुविधे तेगिच्छम्मी णिव्वीइतियमादियं अतिकंतो ।

अट्ठाणसदहत्थे, पच्छाऽचित्ते गणे दोच्चं ॥

सू- तम्हा आयरिएण दुविध-मोहोदए तेइच्छं निव्विगतिमाति कारवेयव्वं । निव्वितियं
करेउ । तह वि न इह्ति निव्वीतियं निव्वलं आहारेइ । तह वि अट्ठंते ओमं आयंबिलाति उद्धाहमाइयं
पि अतिकंतो ताहे अट्ठाणेषु ठायति, दुवक्खरियं पाडयं । तह वि अट्ठंते सदपडिबल्लं गच्छति । तह
वि अट्ठंते असागारिए हत्थकम्मं करेइ । तह वि अट्ठंते अचित्ते इत्थीसरीरे बीयनिसग्गं करेइ । तह
वि अट्ठंते “गणे दोच्चं” ति- पिहइतो गणस्स दोच्चभंगेण कट्ठिणं पडिसेवति ।

एस अक्खरत्थो ॥

इयाणि एतीए चेव गाहाए सवित्थरो अत्थो भण्णति-

[भा. २२३१] उवभुत्त-येस्सल्लिं, सदजुता सहि तह वि उ अठंते ।

अच्चित्त-तिरिय-मारिसु, नारिं निव्वेगलक्खेज्जा ॥

सू- “अट्ठाणसद्वे” ति अस्य व्याख्या - भुत्तभोगिणो जे थेरा तेहिं सल्लिं दुवक्खरियातिपाडगे
सदपडिबल्लाए य ठायति, जति नाम आलिंगणोवगूहण - चुंबनेत्थिसद्वं परिचारणसद्वं वा सोउं
बीयनिसग्गो भवेत्त ।

“पच्छा अचित्ते” ति अस्य व्याख्या - “अचित्त” पच्छल्लं । तह वि अट्ठंते अचित्ते तिरिय-
नारी-सरीरं पडिसेवति तिनि वारा । तह वि अट्ठंते माणुस्सीए अचित्तसरीरे, तं पुण जइ निव्वंगं
तो खयं करेइ, मा वेयालो हि ति । तत्थ वि तिनि वारा ॥

तह कि अट्ठंते “गणे दोच्चं” ति दोच्चगहणेणं बित्तिओ भंगो गहितो । बित्तियभंगगहमातो
चत्तारि भंगा सूतिता ।

ते य इमे - सल्लिंगेण सल्लिंगे । सल्लिंगेण अन्नल्लिंगे । अन्नल्लिंगेण सल्लिंगे । अन्नल्लिंगेण
अन्नल्लिंगे । सल्लिंगद्वित्तेण अन्नल्लिंगे सेवियव्वं ।

तं पुण इमाए जयणाए-

[भा. २२३२] लिंगेण चेव किट्ठिया, दियासु जा तिनि तेण परमूलं ।

ततो चउत्थभंगे, सेसा भंगा पडिक्कुडा ॥

सू- सलिंगेण परलिंगे सेवमाणो गणाओ उवमुत्तथेरेहिं सद्धिं अन्नवसहीए ठाविज्जति । तत्थंधकारे किडि-सद्धीए मेलिज्जति, जहा अन्नोन्नं न पस्संति । एवं तिन्नि वारा । जति उवसंतं सुंदरं । उवसंतस्स चउगुहं । तिण्हं वाराणं परतो परिसेवमाणस्स मूलं । तह वि अडुंतो ततो चउत्थ भंगे सेवति, तत्थ वि तिन्नि वारा, परतो मूलं । सेसा पढम-ततियभंगा पडिक्कुडा ॥

पढमभंगे इमा भवति-

[भा.२२३३] सदेसे सिस्सिणि सज्झंतेवासिणी कुल-गणे य संघे य ।

कुलकण्णगा कुलवधू, विधवा य तहा सलिंगेण ॥

सू- सदेसे परदेसे वा सिस्सिणीं पडिसेवति, सज्झिवियं पडिसेवति, अंतेवासिणी पडि-
च्छिगा । अहवा - सज्झंतिगस्स अंतेवासिणी भर्तृञ्जिकेत्यर्थः, कुले चियं, गणे चियं, संघे चियं वा
सेवति ।

बितियभंगेण इमा जइ पडिसेवति- पितृमातृविशुद्धां कुलकन्यां अभिण्णजोणीं जति तं
पडिसेवति, विगतधवं वा रंडं, कुलवधुं वा पडिसेवति सलिंगेण ॥

एत्थ भंगेसु इमं पच्छित्तं-

[भा.२२३४] लिंगम्मि य चउभंगो, पढमे भंगम्मि होति चरिमपदं ।

मूलं चउत्थभंगे, बितिए ततिए य भयणा त ॥

सू- सलिंग परलिंगेहिं चउभंगो ।

तत्थ पढमभंगे पडिसेवंतस्स नियमा चरिमपदं । चरिमे नियमा मूलं ।

बितिय ततियभंगेसु भयणा पच्छित्तं ॥ बितियभंगे इमा भयणा-

[भा.२२३५] अन्नय सलिंगेण, कन्नागमणम्मि होति चरिमपदं ।

विहवाए होति नवभं, अविहवणासी य मूलं तु ॥

सू- “अन्नत्थ” ति - अन्नलिंगिणी, सलिंगेण पडिसेवति । कण्णं चरिमं, विहवाए अणवड्डे,
अ-विधवाए मूलं ॥

अहवा - बितियभंगे चेव इमं पच्छित्तं ।

[भा.२२३६] अधवा पायावच्ची, कोडंबिणि दंडिणी य लिंगेण ।

मूलं अणवड्डणो, चरमपदं पावती कमसो ॥

सू- पायावच्चीए मूलं, कोडुंबिणीए अणवड्डं, डंडिणीए चरिमं ॥

ततियभंगे इमा भयणा-

[भा.२२३७] अन्नेन सलिंगम्मि य, सिस्सिण सज्झंतिगी कुले चरिमं ।

णवमं गणिच्चियाए, संघच्चीए भवे मूलं ॥

सू- अन्नलिंगेण सलिंगं पडिसेवति । सिस्सिणि सज्झंतिया, सिस्सिणि कुलेच्चिया, एतेसु
चरिमं, गणेच्चियाते अणवड्डो, संघेच्चियाए मूलं ॥

बितियभंगपडिसेवणाए अनुवसंतो चरिमभंगेण पडिसेवति ।

तत्थिमा जयणा-

[भा. २२३८] गंतूण परविदेसं, लिंगविवेगेण सद्धि किडिगासु ।

पुव्वभणिया य दोसा, परिहरियव्वा पयत्तेणं ॥

चू- जम्मविहारभूमीओ वज्जेउं परविदेसं गंतूण सलिंगं मोत्तुं किडि-सद्धिगातिएसु एक-दो-
तिन्निवारा, परतो मूलं ।

पुव्वभणिया य इमे-कण्णा कूलवधू विधवा अमच्ची रन्नो महादेवी पयत्तेणं परिहरियव्वा ॥

सेसासु पडिसेवंतो इमं जयणं करेइ-

[भा. २२३९] जोणी बीए य तहिं, चउक्कभयणा उ तत्थ कायव्वा ।

एग दुग तिन्नि वारे, सुद्धस्स उ वद्धिता गुरुगा ॥

चू- इत्थीए जाव पणपन्नं वासा न पूरंति ताव अमिलायजोणो, अत्तव्वं भवति, गर्भं च
गृह्णातीत्यर्थः पणपन्नावासाए पुण कस्सइ अत्तव्वं भवति, न पुण गब्भं गेण्हति । पणपन्नाते
परोत नो अत्तव्वं, नो गब्भं गेण्हति, एसा दुस्समं वाससत्तायुए य पडुच्च पन्नवणा परतो पुण
आउसद्धं सव्वाउय-वीसति-भाग-सहियं एसा अमिलायजोणी आतवं भवति ।

कालो-जाव-पुव्व कोडीयायुया परतः सकृत् प्रसवधर्मिण्यः अमिलाणयोनयश्च
अवस्थितयौवनत्वात् । जस्स पणपन्नवासा न पूरंति तस्सिमो चउभंगो- सबीयाए अंतो बीयं
परिसाडेति, सबीयाए बाहिं, अबीयाए अंतो, अबीयाए बाहिं । पणपन्नपूरवासाए एस चेव चउभंगो।

एत्थ बीयगहमातो अत्तवदिणा धेप्पंति ॥

एतेसु भंगेसु इमं पच्छिंसे-

[भा. २२४०] सबीयम्मि अंतो मूलं, बाहिर-पडिसाडणे भवे छेदो ।

पणपन्निगाइ अंतो, छेदो बाहिं तु छग्गुरुगा ॥

चू- पणपन्नवरिसा जस्स न पूरंति ताए तिसु अत्तवदिणेसु तारिसाए सबीयाए अंतो बीयपोग्गले
परिसाडेति मूलं । अह बाहिं तो छेतो ।

पणपन्नपूरवरिसाए सबीयाए अंतो छेतो ।

बाहिं- छग्गुरुगा ॥

अन्ने भणंति-

[भा. २२४१] छेदो छग्गुरु अहवा, दसण्ह अंतो बाहिं च आरेणं ।

पणपन्नायपरेणं, छग्गुरु चउगुरुग अंतो बाहिं ॥

चू- उडु-संभवदिणाओ-जाव-दसदिणा न पूरंति-ताव-अंतो छेतो, बाहिं छग्गुरुं । “आरेमं”
ति पणपन्नवासियाए आरेण य एयं भणियं । सेससव्वभंगेसु पणपन्नाए य परतो छप्पण्णादिवरिसेसु
अंतो छग्गुरुगा, बाहिं चउगुरुं ।

एयं सनिमित्ते अनिमित्ते वा पडिसेवंतस्स एसा जयणा ॥

तेइच्छं ति दारं गतं । इयाणि “अभिओगे” ति दारं-

[भा. २२४२] कुलवंसम्मि पहीणे, रज्जं अकुमारगं परो पेळे ।

तं कीरतु पक्खेवो, एत्थ उ बुद्धीए पाहणं ॥

चू- अभिओगे न पडिसेवेज्जा । तत्थिमं उयाहरणं - कोइ अपुत्तो राया अमच्चेहिं भणिओ

अपुत्तस्स तुज्झ कुलवंसे पहीणे अकुमारस्स य परो पेत्तेहिंति रज्जं, किं कज्जउ, भणह- “तुज्झ बुद्धीए पाहण्णं वड्ढति ।”

मंतीहिं भणियं अंतपुरे कोइ खिप्पउ, तुह खेतजायया तुह ते पुत्ता । राया भणइ-अयसो मे भविस्सति । ते मणंति “जहा अयसो न भवति तहा कज्जति ।

इमे समणा निग्गंथा न कहंति, एते पक्खिप्पंतु । एवं कीरउ । ताहे जे तरुणसंजता ते गहिया एकम्मि पासए झूढा ॥

[भा.२२४३] तरुणीण य पक्खेवो, भोगेहि निमंतणा य भिक्खुस्स ।

भोतुं अनिच्छमाणे, मरणं व तहिं च वसियस्स ॥

[भा.२२४४] सुद्धलसिते भीते, पच्चक्खाणे पडिच्छ गच्छ थेर विदू ।

मूलं छेदो छग्गुरु, चउगुरु लहुमासो गुरु लहुओ ॥

सू-पेढे पूर्ववत् ॥ एवं ता अहिओगेण पडिसेवंतस्स जयणा भणिया ।

“असिव-दुब्भिकखादिसु” इमा-

[भा.२२४५] बहुआइन्ने इतरेसु, गेण्हमाणेण दुल्लभे भिक्खे ।

असिवम्मि इमा जतणा, दुब्भिकखे चेव संथरणे ॥

सू-“इतरेसु” पासथासु लहुपादण्णे एसणानेसणेहिं गिण्हंतेसु, साहूण एसणिजे दुल्लभे, असिवे वा असंथरंतो, दुब्भिकखे वा असंथरंतो ॥

असिव दुब्भिकखाणमणांयकाले आयरियाण इमा सामायारी-

[भा.२२४६] लहुगो य होइ मासो, दुब्भिकख-विसज्जणम्मि साहूणं ।

नेहाणुरागरत्तो, खुड्ढो वि य नेच्छती गंतुं ॥

[भा.२२४७] भिक्खं पि य परिहायि, भोगेहि निमंतणा य भिक्खुस्स ।

गेण्हति एगंतरिते, लहुगा गुरुगा य चउमासा ॥

[भा.२२४८] पडिसेवंतस्स तहिं, छम्मासा होति छेद मूलं च ।

अणवट्ठप्पो पारंघिओ य पुच्छा य तिविधम्मि ॥

सू-पेढे पूर्ववत् ।

नवरं-तिविहं-दिब्बं मामुस्सं तेरिच्छं सनिमित्तानिमित्तोदया ॥

सू. (३९४) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए हत्थकम्मं करेइ, करंतं वा सातिज्जति ॥

सू. (३९५) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अंगादानं कट्ठेण वा किलिंघेण वा अंगुलियाए वा सलागाए वा संचालेइ, संचालेतं वा सातिज्जति ॥

सू. (३९६) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अंगादानं संबाहेअ वा पलिमहेअ वा संबाहेतं वा पलिमदेतं वा सातिज्जति ॥

सू. (३९७) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अंगादानं तेत्थेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा अब्भंगेअ वा मक्खेअ वा अब्भंगेतं वा मक्खेतं वा सातिज्जति ॥

सू. (३९८) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अंगादानं कट्ठेण वा लोद्धेण वा पउमचुण्णेण वा ण्हाणेण वा चुण्णेहिं वा वण्णेहिं वा उव्वट्ठेइ वा परिवट्ठेइ वा उव्वट्ठेतं वा परिवट्ठेतं वा

सातिजति ॥

मू. (३९९) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अंगादानं सातिजति ॥
उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलैज्ज वा पधोएज्ज वा उच्छोलैतं वा पधोएतं वा सातिजति ॥

मू. (४००) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अंगादानं निच्छल्लेइ, निच्छल्लेतं वा सातिजति ॥

मू. (४०१) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुण वडियाए अंगादानं जिग्घइ, जिग्घेतं वा सातिजति ॥

मू. (४०२) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अंगादानं अन्नयरंसि अवित्तंसि सोयंसि अनुपवेसेत्ता पुक्कपोग्गले निग्घायइ, निग्घायंतं वा सातिजति ॥

घू- माउग्गामो पुव्ववण्णिओ, तं माउग्गामं हिअए ठवेउं, “मम एसा अविरत्तिअ” ति काउं एवं हियए निवेसिऊण, आत्मनो हस्तकर्म करेति । हस्तकर्म पूर्ववर्णितं, चउगुरुं पच्छित्तं ।

अहवा - “जे” ति निद्देसे, भिक्खू पुव्ववण्णितो, माउग्गामो वि पुव्ववण्णिओ, तस्स माउग्गामस्स मैथुनप्रतिज्ञया हस्तकर्म करोति, अंगुल्यादिना घट्टयतीत्यर्थः अंगादानं ।

[भा. २२४९] चउगुरामं हियए, निद्देअइत्ताण हत्थकम्मादी ।

जे भिक्खू कुआही, तं मेहुणसण्णितं होति ॥

[भा. २२५०] हत्थाइ-जा-सोतं, पदमुद्देसम्मि जो गमो भणितो ।

मेहुणं पडियाए, छट्ठदेसम्मि सो चेव ॥

घू- इह पुण माउग्गामं हियए काउं करेति तेण चउगुरुं ।

तं चेव वित्तियपदं, सच्चेवं “अट्ठाणसइहत्थादिया जाव गणे दोच्च” ति ।

मू. (४०३) जे भिक्खू माउग्गामं मेहुणवडियाए अवाउडिं सयं कुआ करेत्तं वा (सयं बूया, बूएतं वा) सातिजति ॥

घू- भिक्खू य माउग्गामो य पुव्ववण्णितो । जो तं सयमेव अवाउडिं करेति ।

अहवा - सयं चेव बूया इच्छामि ते “अज्ज” ति आर्ये ! अचेलभावो, अचेलीया अपावृता इत्यर्थः,

अंगादानं पुव्ववण्णितं, पासित्तए प्रेक्षितुमिच्छे झा ।

[भा. २२५१] जे कुआ बूया वा, माउग्गामं तु मेहुणट्ठाए ।

इच्छामो ते अज्जे, अचेलियं दट्ठमाणादी ॥

घू- मैथुनेच्छया आणादिया दोसा भवन्ति ।

परेण च दिट्ठे संका भोइयघाडियातिया दोसा ॥

अहवा -

[भा. २२५२] नातग कहण पदोसे, सयं दट्ठण गेण्णणादीया ।

आसुग्गहणं कीवे, अंगादानं तु मा पेहे ॥

घू- सा कुविया नायग-भोतिगादीण कहेज्ज, ते पसोदं गच्छेज्जा, पटुडा जं काहिति तमावजे ।

अहवा - ताहे अंगादाने दातिते सो सयमेव गहणं करेज्जा । तत्थ गेण्हण-कहण्णातिया दोसा ।

कीवो आसु पडिसेवणं करेज्ज । एत्थ वि गहणपदोसातिथा दोसा ।

अहवा - ताए दाइयं न पुण पडिसेवणं देति ताहे सो चिंताए दद्धमिच्छति । जम्हा एते दोसा तम्हा अंगादानानि नो पेहे ॥

किं चान्यत्-

[भा. २२५३] अहभावदरिसणम्मि वि, दोसा किमु जो तदड्डिओ पेहे ।

अहियं तं बंभवओ, सूरालोगो व चक्खुस्स ॥

घू- अहाभावो - अधाप्रवृत्ति, अहाभावेण वि दिट्ठं मोहुदयं भवति, किमु जो मेहुणद्धी पेहति । तस्स पलोयणं बंभचारिणो अहियं भवति जहा चक्खुस्स सूरालोयणं ॥

[भा. २२५४] वितियपदमणप्पज्जे, अप्पज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असिव दुब्भिकखमादिसू जा जहिं जतणा ॥

घू- भणेज्ज वा करेज्ज वा, पढमं ता भणाति, जति नेच्छति ताहे अवमेति वि, अभिओगेण वि बला अवणाविज्जति ॥

[भा. २२५५] मोहोदयअनुवसमे, कहणा कहेति होंति गुरुगा य ।

कहितापेहा गुरुया, जं काहिति जं घ पविहिति ॥

[भा. २२५६] दुविधे तेइच्छम्मी, निव्वीतियमाइयं अतिच्छंते ।

अट्ठाण सद्द हत्थे, पच्छा चित्ते गणे दोच्चं ॥

घू (४०४) जेभिकखू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए कलहं कुञ्जा, कलहं बूया, कलहवडियाए बूया, कलहवडियाए गच्छइ, गच्छंतं वा सातिज्जति ॥

घू- मेहुणद्धी कुचोरुसिरातिएहिं पंतावेति, जारिसं वा कामातुरो उल्लवति तारिसं चेव बूया, एतेसिं चेव दंसणवडियाए वसहीओ साधीओ वाडगाओ गामाओ वा बाहिं गच्छति ।

जत्थेस कामकलहो संभवति । तस्स चउगुरुं ।

[भा. २२५७] विसयकलहेतरं वा, मातुगामस्स मेहुणट्ठाए ।

जो कुञ्जा बूया वा, बहिया गच्छेज्ज आणादी ॥

घू- कलहो दुविहो-विसयकलहो इतरो य । इतरो नाम कसायकलहो व शेषं गतार्थं ॥

इमो विसयकलहो-

[भा. २२५८] काएण व वायाए, वामपत्ताए विसयकलहो तु ।

चंडिकितं व पासं, इतरो पुण तीय असहीहिं ॥

घू- वामो कामस्तत्रवृत्तिः जा पंतावणकिरिया सो कायकलहो । जं कामातुरो थी पुरुसो वा उल्लवति सो वायकलहो । रुद्धा चंडिकिता, तं चंडिकितं कसातियं पासिऊण साहूतस्साराहणनिमित्तं तीसे विपक्खेहिं सह जं कलहेति, एस "इयरो" कसायकलहेत्यर्थः ।

ताहे सा आराहिया पडिसेवणं पयच्छेज्ज ॥ इमे दोसा-

[भा. २२५९] पडिपक्खो तु पदुट्ठो, छेभग्गहणादि अहव पंतावे ।

अन्नेसिं पि अवण्णो, निच्छुभणादी य दियराओ ॥

घू- तीसे पडिपक्खो सण्णाइया इयरे वा ते पदुट्ठा संजयस्स छेभगं देज्ज - नूनं तुमं एयस्स

माणुसस्स कज्जं करेसि, गेण्हण कहुमादिए अ दोसे पावेज्ज ।

अहवा - ते पडिपक्खा तं संजयं आउसेज्ज वा हणेज्ज वा बंधेज्ज वा मारेज्ज वा, ते पटुद्धा अन्नसाधूण वि - अवण्णं वएज्ज, आतोसादियं वा करेज्ज । गामवसही वा णिच्छुभेज्जा, दिया ॥ रातो ॥

[भा. २२६०] वित्तिपदभणप्पज्जे, अप्पज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असिव दुब्बि कहुमादिसू जा जहिं जतणा ॥

मू. (४०५) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए लेहं लिहति, लेहं लिहावेति, लेहवडियाए वा गच्छति, गच्छंतं वा सातिज्जति ॥

सू- अप्पणो भावं लिहिउं मेहुणवाए तस्स पट्टवेति । अन्नेन वि लिहावेति ।

लिहणवाए वा बहिं गच्छति । चउगुरुं । लेहो दुविधो -

[भा. २२६१] छन्नेतरं च लेहो, माउग्गामस्स मेहुणवाए ।

जे लेहति लेहावति, बहिया गच्छे व आणादी ॥

सू- छन्नो अप्पगासो, इयरो पगडो य ॥ तत्थ छन्नो इमो तिविहो-

[भा. २२६२] लिवि भासा अत्थेण व, छन्नो इतरो लिवीउ जा जहियं ।

उत्ताणत्थो सभासा, गतो य अप्पाहितं वा वि ॥

सू- लिवी जा दोहिं मिलिउं उप्पाइया । अधवा-दविडमाई जा जम्मि देसे नत्थि । अनारिया तासा छन्ना । अत्थओ - जं अप्पई ताभिहणेण लिहितं वा ववहियं वा ।

“इयरो” अछन्नो - जा जहिं सरइ लिवी ताए लिहइ ।

उत्ताणडं सभासए वा लिहइ, वाइअं वा फुडवियडत्थं संदिसइ पुरिसो इमं लहिउं पट्टवेइ अत्थतोऽववहितं ॥

[भा. २२६३] काले सिहि-नंदिकरे, मेहनिरुद्धम्मि अंवरतलम्मि ।

मित-मधुर-मंजुभासिणि, ते धत्रा जे पियासहिता ॥

सू- पयपदमक्खरा विन्नवेति । इत्थी पडिलेहं पयच्छइ-

भा (२२६४) कोमुति निसा य पवरा, वारियवामा य दुद्धरो मयणो ।

गहेति य सरयगुणा, तीसे य समागमो नत्थि ॥

सू- पदमपायमक्खरेहिं पडिवयणं । इमो वि इत्थिलेहो-

[भा. २२६५] एवं पाउसकाले, वरिसारत्ते य वासितुं मेहा ।

होउं निब्बरमारा, तुरियं संपत्थिया सरदे ॥

सू- इहावि पादपदमक्खरेहिं आयभावपन्नवणं ।

[भा. २२६६] तुह दंसण-संजणिओ, हियए धित्तिज्जमाण विलसंतो ।

वग्गति य मे अनंगो, सोगुल्लोगेसु अंगेसु ॥

[भा. २२६७] लिक्खंत-निज्जमाणे अप्पिज्जंते कहिज्जमाणे वा ।

दोसा होंति अणेगा, लिहग-निवेदंत-निंताणं ॥

सू- लिक्खंतो केण दिट्ठो तत्थ गेण्हणातिया दोसा । एवं णिज्जंतो अंतरा केण ति दिट्ठो,

गहितो वा, अपिञ्जंतो भोतिगादिणा, संदेसो वा कहेजंतो सुतो केणइ ।

पच्छद्धं गतार्थम् ॥

[भा.२२६८] वितियदमणप्पज्जे, अप्पज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असति दुब्बिक्खमादिसू जा जहिं जतणा ॥

मू. (४०६) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए पोसंतं वा पिड्ढंतं वा सोतं वा भल्लायएण उप्पाएति, उप्पाएतं वा सातिज्जति ॥

चू- तेन सेव्यमानेन पुष्यत इति पोषः, आत्मानं वा तेन पोषयतीति पोषः, तदर्थिनो वा तं पोषयतीति पोषः मृगीपदमित्यर्थः । तस्य अंतानि पोषंतानि । पिड्ढि अतं पिड्ढंतं अपानद्वारमित्यर्थः । तस्यांतानि पिड्ढंतानि । उत् प्राबल्येनपावयति उप्पाएति ।

जो एवं करैति तस्स चउ- गुरुं ।

[भा.२२६९] भल्लायगमादीसुं, पोसंते वा वि अहव पिड्ढंते ।

जे भिक्खू उप्पाए, मेहुणट्टाए आणादी ॥

चू- आदिसदातो चित्रकमूलादिना, आणादिया य दोसा ॥

किं निमित्तं सोतं उप्पाएति ?

[भा.२२७०] पडिनीयता य अन्ने, आयतिहेतुं व कोउएण वा ।

चीयत्ता य भविस्ससिं, पउनिस्ससि ता इमेणं तु ॥

चू- सो साहु तीए अगारीए पडिनीयत्तेण, “अन्ने” ति जे तस्स नीता संघाडओ वा तस्स पडिनीययाए, आयतिहेउं एस ममायत्ता जं भणीहामि तं कज्जिता करिस्सति, दंसणकोउएणं वा उप्पक्कं ममेयं दंसेहिति काउं ।

अथवा - संघाडस्स अचियत्तता । ताहे साहु पुच्छति कथं मम संघाडगस्स चियत्ता भवेज्जामि ताहे सो भणाति - अहं ते एरिसं जोणियालेवं देमि, जेन भोइगस्स चियत्ता भविस्ससि ।

अहवा - तस्सा तम्मि देसे किंचि दुक्खति ताहे पुच्छितो भणति - इमेण ओसहेण लिंपाहि, ताहे पउनिस्ससि ॥ इमे दोसा-

[भा.२२७१] दिट्ठा व भोइएणं, सिट्ठे नीया व जं सि काहंति ।

परितावणा व वेज्जे, तुवरे लेवट्ठा काया ॥

चू- तं परिभोगकाले भोतिएण दिट्ठं पुच्छिया किमेयं ? कहियं संजए मे एयं कयं । एगतरपओसं गच्छे । जं ते पंतावणादि करिस्संति तमावज्जे, सावज्जं अनागाढातिवेयणं वा पावति त संजयस्स पच्छत्तं । उद्धावणाए मूलं । वेज्जा वा जं किरियं करेता तुवरट्ठया लेवट्ठया वा काए ववरोवेज्ज, एत्थ वि संजयस्स कायनिष्फणं ॥

संजएण वा लेवे उवदिट्ठे आगम्य कहेज्जा-

[भा.२२७२] उप्पक्कं मे गत्तं, पेच्छामु न जा से कीरती किरिया ।

ते छिय दोसा दिट्ठे, अंगादान पासणे जे तु ॥

चू- ताए भणियं उप्पवक्कं मे गत्तं पेच्छासो जा से किरिया किज्जति, ते चेव सव्वे दोसा जे अंगादानपासणसुत्ते वुत्ता ॥

[भा. २२७३] वितियपदमणप्पज्जे, अप्पज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असति दुब्भिक्खामादिसू जा जहिं जतणा ॥

मू. (४०७) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए पोसंतं वा पिड्वंतं वा सोतं वा भक्कायएण उप्पाएत्ता सीओदग-वियडेण वा उसिणीदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा उच्छोलेतं वा पधोएतं वा सातिज्जति ॥

[भा. २२७४] सीतोदग वियडेण, पासंते वा वि अहव पिड्वंते ।

जे भिक्खू पाहिता, उच्छोले आणमादीणि ॥

[भा. २२७५] वितियपदमणप्पज्जे, अप्पज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असति दुब्भिक्खामादिसू जा जहिं जतणा ॥

मू. (४०८) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए पोसंतं वा पिड्वंतं वा सोतं वा उच्छोलेत्ता पधोत्ता अन्नयरेण आलेवणजाएण आलिपेज्ज वा विलिपेज्ज वा, आलिपेतं वा विलिपेतं वा साति० ॥

मू. (४०९) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए पोसंतं वा पिड्वंतं वा सोतं वा उच्छोलेत्ता पधोएत्ता आलिपेत्ता विलियेत्ता तेलेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा अब्भंगेज्ज वा मक्खेज्ज वा, अब्भंगेतं वा मक्खेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४१०) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए पोसंतं वा पिड्वंतं वा सोतं वा उच्छोलेत्ता पधोएत्ता आलिपेत्ता विलिपेत्ता अब्भंगेत्ता मक्खेत्ता अन्नयरेण धूवण-जाएण धूवेज्ज वा पधूवेज्ज वा, धूवेतं वा पधूवेतं वा सातिज्जति ॥

[भा. २२७६] सीतोदे जो उ गमो, नियमा सो चेव तेतल्लामादीसु ।

गंधादीएसु तहा, पुब्बे अवरम्मि य पदम्मि ॥

चू-सीतोदगेण देसे सव्वे फासुगाफासुगेण उप्पिलावणाइया य दोसा, धोयं तेलाइणा मक्खेयज्ज, एत्थ व ते चेव दिट्ठाइया लोद्धादिणा वा सुगंधदव्वेण, आउक्काइयादिविराहणा ॥

[भा. २२७७] वितियपदमणप्पज्जे, अप्पज्ज वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असती दुब्भिक्खामादीसु जा जहिं जतणा ॥

मू. (४११) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए कसिणाइं वत्थाइं धरेइ; धरेतं वा साति० ।

मू. (४१२) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अहयाइं वत्थाइं धरेइ; धरेतं वा साति० ।

मू. (४१३) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए धोव-रत्ताइं वत्थाइं धरेइ; धरेतं वा सातिज्जति ।

मू. (४१४) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए चित्ताइं वत्थाइं धरेइ; धरेतं वा साति० ।

मू. (४१५) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए विचित्ताइं वत्थाइं धरेइ; धरेतं वा साति० ।

धू-अहयं नाम तंतुग्गत्तं, परिभोगत्तेण धरणं ।

अहवा - धारणं अपरिभोगत्तणेण, तेसिं दाहामि ति धरेति । पाणादिणा मलस्स फेडणं धोयं । ते मलिणा धरेति, धरं अनुभवाएत्ता संकणिज्जो भविस्सामि एयं आयभावियासु धरेति ।

अहवा - सो चेव मलिणो धरेति । वरं सम एयाओ अत्तइभाविताओ मलिणवासस्स वीसंभं एति । चित्तं नाम एगतरवण्णुज्जलं । विचित्तं नाम दोहिं तिहिं वा गव्वेहिं वा उज्जलं ।

सव्येसु चउगुरुगं आणादिया य दोसा ।

[भा.२२७८] अह जे य धोयमइले, रत्ते चित्ते तथा विचित्ते य ।

मेहुण्ण-परिण्णाए, एताइ धरेति आणादी ॥

[भा.२२७९] मइले अणुभडहेतुं, आतड्वित भावितासु वा वहती ।

आत-पर-मोहउदयइयाए सेसाण दाहामो वा ॥

सू- वहति नाम परिभोगं करेति । सेसा तंतुगयाइया मइलं मोत्तुं आय-पर-मोहउदयइयाए वहइ । तेसिं वा दाहिति धरेति सि । जति देसि जं (६.ओ.कहिंति कण्णगंअण्णतंगे य वह्यो ।

अहवा - दंतो दिट्ठो करणं अमुवधीते ॥

[भा.२२८०] बितियपदमणण्णज्जे, अप्पज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असति दुब्भिक्खादिसू जा जहिं जतणा ॥

सू. (४१६) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो पाए आमजेअ वा पमजेअ वा, आमअंतं वा पमअंतं वा सातिज्जति ॥

सू. (४१७) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो पाए संबाहेअ वा पलिमहेअ वा संबाहेतं वा पलिमहेतं वा सातिज्जति ॥

सू. (४१८) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो पाए तेल्लेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खेअ वा भिलिंगेअ वा, मक्खेतं वा भिलिंगेतं वा सातिज्जति ॥

सू. (४१९) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो पाए लोखेण वा कक्केण वा उल्लोखेअ वा उव्वट्ठेअ वा उल्लोलेतं वा उव्वट्ठेतं वा सातिज्जति ॥

सू. (४२०) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो पाए सीओदगं-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेअ वा पधोएअ वा उच्छोलेतं वा पधोएतं वा सातिज्जति ॥

सू. (४२१) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो पाए फुमेअ वा रएअ वा, फुमेतं वा रएतं वा सातिज्जति ॥

सू. (४२२) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायं आमजेअ वा पमजेअ वा आमअंतं वा पमअंतं वा सातिज्जति ॥

सू. (४२३) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायं संबाहेअ वा पलिमहेअ वा संबाहेतं वा पलिमहेतं वा सातिज्जति ॥

सू. (४२४) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायं तेल्लेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खेअ वा भिलिंगेअ वा, मक्खेतं वा भिलिंगेतं वा सातिज्जति ॥

सू. (४२५) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायं लोखेण वा कक्केण वा उल्लोखेअ वा उव्वट्ठेअ वा, उल्लोलेतं वा उव्वट्ठेतं वा सातिज्जति ॥

सू. (४२६) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायं सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेअ वा पधोएअ वा उच्छोलेतं वा वा पधोएतं वा सातिज्जति ॥

सू. (४२७) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायं फुमेअ वा रएअ वा, फुमेतं वा रएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४२८) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायंसि वणं आमञ्जेअ वा पमञ्जेअ वा, आमज्जंतं वा पमज्जंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४२९) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायंसि वणं संबाहेअ वा पलिमहेअ वा, संबाहेतं वा पलिमहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४३०) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडिए अप्पणो कायंसि वणं तेखेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खेअ वा भिलिंगेअ वा मक्खेतं वा भिलिंगेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४३१) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायंसि वणं लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोक्केअ वा उव्वहेअ वा उल्लोलेतं वा उव्वहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४३२) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायंसि वणं सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेअ वा पधोएअ वा उच्छोलेतं वा पधोएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४३३) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायंसि वणं फुमेअ वा रएअ वा, फुमेतं वा रएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४३४) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिंदेअ वा विच्छिंदेअ वा अच्छि दंतं वा विच्छि दंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४३५) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिदित्ता विच्छिदित्त पूयं वा सोणियं वा नीहरेअ वा विसोहेअ वा, नीहरेतं वा विसोहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४३६) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिदित्ता विच्छिदित्ता नीहरित्ता विसोहेत्ता ओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेअ वा पधोएअ वा उच्छोलेतं वा पधोएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४३७) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिदित्ता विच्छिदित्ता नीहरित्ता विसोहेत्ता उच्छोलेत्ता पधोएत्ता अन्नयरेणं आलेवणजाएणं आलिपेअ वा विलिपेअ वा, आलिपेतं वा विलिपेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४३८) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिदित्ता विच्छिदित्ता नीहरित्ता विसोहेत्ता उच्छोलेत्ता पधोएत्ता आलिपेत्ता विलिपेत्ता तेखेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा अब्भंगेअ वा मक्खअ वा, अब्भंगेतं वा मक्खेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४३९) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिदित्ता विच्छिदित्ता नीहरित्ता विसोहेत्ता उच्छोलेत्ता पधोएत्ता आलिपेत्ता विलिपेत्ता अब्भंगेत्ता मक्खेत्ता अन्नयरेणं धूवणजाएण धूवेअ वा पधूवेअ वा, धूवेतं वा पधूवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४४०) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो पालुकिमियं वा कुच्छिकिमियं वा अंगुलीए निवेसिय निवेसिय नीहरइ, नीहरेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४४१) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो दीहाओ नहसीहाओ कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४४२) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो दीहाइ जंघ-रोमाइ कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४४३) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो वत्थि-रोमाइ कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४४४) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो चक्खु-रोमाइ कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४४५) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कक्ख-रोमाइ कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४४६) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो मंसु-रोमाइ कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४४७) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो दंते आघंसेज्ज वा पघंसेज्ज वा आघंसंतं वा पघंसंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४४८) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो दंते उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा, उच्छोलेतं वा पधोएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४४९) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो दंते फूमेज्ज वा रएज्ज वा, फूमेतं वा रएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४५०) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो उट्ठे आमज्जेज्ज वा पमज्जेज्ज वा, आमजंतं वा पमजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४५१) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो उट्ठे संवाहेज्ज वा पलिमहेज्ज वा, संवाहेतं वा पलिमहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४५२) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो उट्ठे तेज्जेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खेज्ज वा मिलिगेज्ज वा मक्खेंतं वा मिलिगेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४५३) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो उट्ठे लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोद्धेज्ज वा उव्वट्ठेज्ज वा, उल्लोलेतं वा उव्वट्ठेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४५४) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो उट्ठे सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा, उच्छोलेतं वा पधोएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४५५) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो उट्ठे फूमेज्ज वा रएज्ज वा, फूमेतं वा रएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४५६) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो दीहाइ उत्तरोद्धाइ अच्छिपत्ताइ कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४५७) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो दीहाइं अच्छिपत्ताइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४५८) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो अच्छीणि आमजेज्ज वा, पमजेज्ज वा, आमजंतं वा पमजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४५९) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो अच्छीणि संबाहेज्ज वा, पलिमदेज्ज वा, संबाहेतं वा पलिमदेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४६०) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो अच्छीणि तेल्लेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खेज्ज वा मिलिगेज्ज वा, मक्खेतं वा मिलिगेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४६१) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो अच्छीणि लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वहेज्ज वा, उल्लोलेतं वा उव्वहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४६२) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो अच्छीणि सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा, उच्छोलेतं वा पधोएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४६३) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो अच्छीणि फुमेज्ज वा रएज्ज वा फुमेतं वा रएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४६४) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो दीहाइं भुमग-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४६५) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो दीहाइं पास-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४६६) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो कायाओ सेयं वा जल्लं वा पंकं वा मलं वा नीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा, नीहरेतं वा विसोहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४६७) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अप्पणो अच्छि-मलं वा कण्ण-मलं वा दंत-मलं वा नह-मलं वा नीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा, नीहरेतं वा विसोहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४६८) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए गामाणुगामं दूइज्जमाणे सीस-दुवारियं करेइ, करेतं वा सातिज्जति ॥

चू- मलिणो रयगुंडितो, अचक्खुस्सो वा अनिद्वच्छवी वा अफुडियहत्थपादो इत्थीणं अकामणिज्जो पाढपमज्जणाती करेति, वरं इत्थीणं कमणिज्जो भविस्सामि ति, चउगुरु आणादिया य दोसा ।

[भा. २२८१] पादे पमज्जणादी, सीसदुवारादि जो गमो ततिए ।

मेहुण्ण-परिन्नाए, छट्ठेसम्मि सो चेव ॥

[भा. २२८२] वितियपदमणप्पज्जे, अप्पज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असति दुब्बिक्खमादिसू जा जहिं जतणा ॥

मू. (४६९) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए खीरं वा दहिं वा नवनीयं वा सप्पिं वा गुलं वा खंडं वा सक्करं वा मच्छंडियं वा अन्नयरं वा पणीयं आहारं आहारेइ; आहारेतं वा साति तं सेवमाणे आवज्जति चाउम्मासियं परिहारद्वाणं अनुग्घातियं ॥

घू-मधु-मज्ज-मंसा अववाते दड्ढव्या, अन्नतरं वा नेहावगाढं उवक्खडियं आहारेति, अवरं उवचिय-मंससोणिओ भविस्सामि सुकुमालोय, अतो कमणिओ भविस्सामि । उवचियमंससोमि एहिं सुहं पडिसेविज्जति, जति एयनिमित्तं भुंजति ह्मा ।

[भा. २२८३] खीर-दधिमादीहिं, सेसाहारा विसूइया होंति ।

मेहुण्ण-परिन्नात्ते, ताणाहारेत आणादी ॥

घू-जइ मेहुणवडियाए आहारेति तो घउगुरु, इहरहा मासगुरुं ।

विगतिपरिवूढदेहस्स ते चेव गमणादिया दोसा ॥

[भा. २२८४] नाणादि संघणद्धा, वि सेविता नेति उप्पहं विगती ।

किं पुण जो पडिसेवति, विगती वण्णादिणं कज्जे ॥

घू-जति वि नाणादिसंघणद्धा विगतिं भुंजति ततो वि विगइ उप्पहं नेति, किं पुण जो वण्णातीणं अद्धा मेहुणद्धा वा विगतिं भुंजति ॥

[भा. २२८५] बितियपदमणप्पज्झे, अप्पज्झे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असति दुब्भिवक्खमादिसु जा जहिं जतणा ॥

[भा. २२८६] पुरिसाणं जो उ गमो, इत्थीवग्गम्मि होइ सो चेव ।

एसेव अपरिसेसो, इत्थीणं पुरिस-वग्गम्मि ॥

घू-पुरिसाणं जो गमो इत्थीवग्गे भणितो जहा "भिवक्खू माउग्गामं मेहुणवडियाए विन्नवेति" एस इत्थीणं पुरिसवग्गे वत्तव्धो - "जा भिवक्खुणी वि पिटव्वापं मेहुणवडियाए विन्नवेइ,"

उत्सग्गाववाएहिं दोसदंसणेहिं अत्थो तहेव वत्तव्धो ॥

उद्देशकः-६ समाप्तः

मुनि दीपरत्नसागरेण संशोधिता सम्पादिता निशीथ सूत्रे षष्ठउद्देशकस्य
(भद्रबाहु स्वामि रचिता निर्युक्ति युक्तं) संघदासगणि विरचितं भाष्यं
एवं जिनदास महत्तर विरचिता घूणिः परिसमाप्ता ।

भाग : १५

३४/१

प्रथमं छेदसूत्रं - निशीथ-१ - समाप्तम्

भाग :- १५

(१) निशीथछेदसूत्रम्-१-

उद्देशकाः- १....६-पर्यन्ताः

भाग-१६

(२) निशीथछेदसूत्रम्-२

उद्देशकाः- ७....१३-पर्यन्ताः

भाग:-१७

(३) निशीथछेदसूत्रम्-३

उद्देशकाः-१४....२० पर्यन्ताः

नमो नमो निम्बल दंसणस्स
पंचम गणधर श्री सुधर्मास्वामिने नमः

३४.२ निशीथ-छेदसूत्रम्

सटीकं

[प्रथमं छेद सूत्रम्]

उद्देशका : ७.....१३ पर्यन्ताः

मूलम् + (निर्युक्तियुक्तेन) भाष्यम् + चूर्णिः

उद्देशक :- ७

चू- छद्दुद्देसगे सत्तमुद्देसगो एवं संबज्जति-

[भा. २२८७] आहारमंतभूसा, मालियमादी उ बाहिरा भूसा ।

विगती विगतिसहावा, व बाहिरं कुञ्ज संठणं ॥

चू- छद्दुद्देसगस्स अंतिमसुत्ते विगतीआहारो पडिसिद्धो, मा तेन विगतिआहारेण व पीणियसरीरस्स अंतरभूसा भविस्सति । सत्तमुद्देसगेवि आइमसुत्ते मालिगपडिसेहो, मा बाहिरबूसा भविस्सति । अहवा - विगतीआहारातो संजमविगतसभावो बाहिरविभूसानिमित्तं तणमालियाति करेअ तप्पडिसेहणत्थं इमं सुत्तं-

मू. (४७०) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए तण-मालियं वा मुंज-मालियं वा वेत्त-मालियं वा मयण-मालियं वा पिंछ-मालियं वा पोडिअ-दंत मालियं वा सिंग-मालियं वा पत्त-मालियं वा पुष्फ-मालियं वा फल-मालियं वा बीय-मालियं वा हरिय-मालियं वा करेइ; करेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४७१) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए तण-मालियं वा भुंज-मालियं वा वेत्त-मालियं वा मयण-मालियं वा पिंछ-मालियं वा पोडिअदंत-मालियं वा सिंग-मालियं वा संख-मालियं वा हड्ड-मालियं वा भिंड-मालियं वा कट्ट-मालियं वा पत्त-मालियं वा पुष्फ-मालियं वा फल-मालियं वा बीय-मालियं वा हरिय-मालियं वा धरेइ; धरेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४७२) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए तण-मालियं वा भुंज-मालियं वा वेत्तमालियं वा मयण-मालियं वा पिंछ-मालियं वा पोडिअ दंत-मालियं वा सिंग-मालियं वा संख-मालियं वा हड्ड-मालियं वा भिंड-मालियं वा कट्ट-मालियं वा पत्त-मालियं वा पुष्फ-मालियं वा फल-मालियं वा बीय-मालियं वा हरिय-मालियं वा पिणहइ, पिणहं, तं वा सातिज्जति ॥

चू- वारणातितणेहिं पंचवण्णमालियाओ कीरं जहा म्हुराए । मुंजमालिया, जहा - विज्जातियाणं जडीकरणे । वेत्त-कट्टेसु कडगमादी कीरंति, कट्टे वा चुंदप्पडिया भवति । मयणे मयणपुष्फा कीरंति, पंचवण्णा । भेंडेसु भेंडाकारा करंति, मोरंगमयी वा । मक्कडहड्डेसु हड्डमयी डिंभाणं गलेसु

वज्जति, हत्थि-दंतेसु दंतमयी, वराडमेसु कवडगमयी । महिससिंहेसु जहा पारसिवाणं, पत्तमालिया तगरपत्तेसु माला गुज्जति ।

अहवा - विवाहेसु अनेगविहेसु अनेगविहो वंदनमालियाओ कीरति । फलेहिं गुजातितेहिं रुद्धकखेहिं वा पुत्तणीवगेहिं वा बोंडीवमणे तप्फलेहि वा माला कीरति । अन्नेन वा कारवेइ, अनुमोयति वा । कयं वा अपरिभोगत्तणेण धरेति, पिणद्धति अप्पणो सरीरं आभरेति, सब्बेसु वि मेहुणपडियाए । एत्थ एक्केकाओ पदात्त आणादिया दोसा आय-संजम-विराधना य भवति ॥

[भा.२२८८] तणमालियादिया उ, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।

मेहुण्ण-परिन्नाए, ता उ धरेंतस्स आणादी ॥

[भा.२२८९] तण-वेत्त-मुंज-कट्ठे, भिंड-मयण-मोर-पिच्छ-हड्डमयी ।

पोंडियदंते पत्तादि, करे धरे पिण्डे आणादी ॥

[भा.२२९०] सविकारो मोहुदीरणा य वक्खेव रागऽणाइण्णं ।

गहणं च तेन दंडिग, गोमिय भाराधिकरणादी ॥

चू-सल्लिगत्तो सविकारणं उ अस्ति, अय-पर मोहुदीरणं वा करेति, सुत्तत्थेसु वा पल्लिमंथो, सरागो वा लब्धति, अमाइण्णं तित्थकरेहि य अदिन्नं, तेणगेहिं वा तदट्ठाए धेप्पति, असाहु त्ति काउं दंडिगेहिं वा धेप्पति, गोम्मिएहिं धेप्पति, भारेण य आयविराहणा, अनुवकारित्ता य अधिकरणं भवति, फालण-छिंदणधंसणादिएसुं वा आतविराहणा, झुसिराझुसिरेहिं य संजमविराहणा, लोगे य उट्ठाहो ॥ जम्हा एते दोसा तम्हा न करेति, नो धरेति, नो पिणद्धति । भवे कारणं-

[भा.२२९१] वित्तियपदमणप्पज्झे, अप्पज्झे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असिं व दुब्बिक्खमादिसु जा जहिं जतणा ॥

चू-अणप्पज्झो सब्बाणवि करेज्ज, न य पच्छित्तं । अप्पज्झो वा दुविध तेइच्छे तारिस खरियादीणं आराहणट्ठाए करेज्ज । ताहे ताओ लोभाविद्याओ पडिसेवणं देज्ज । पढमं ता जाओ अप्पमोल्लाओ वा पच्छा बहुमोल्लाओ । एवं दुब्बिक्खे वि भेंडगादि कण्णपूरगादि काउं दंडियस्स उवट्ठविज्जति, सो परितुट्ठो भत्तं दाहिति ॥

मू. (४७३) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अय-लोहाणि वा तंब-लोहाणि वा तउय-लोहाणि वा सीसग-लोहाणि वा रुप्प-लोहाणि वा सुवण्ण-लोहाणि वा करेति, करेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४७४) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अय-लोहाणि वा तंब-लोहाणि वा तउय-लोहाणि वा धरेइ, धरेंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४७५) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अय-लोहाणि वा तंब-लोहाणि वा तउय-लोहाणि वा सीसग-लोहाणि वा रुप्प-लोहाणि वा सुवण्ण-लोहाणि वा परिभुंजति, परिभुंजंतं वा सातिज्जति ॥

चू-हिरण्णं रुप्पं-

[भा.२२९२] अयमादी लोहा खलु, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।

मेहुण्ण-परिन्नाए, एताइ धरेंतस्स आणादी ॥

[भा. २२९३] सविगारो मोहुदीरणा य वक्खेव रागऽणाइण्णं ।

गहणं च तेन दंडिय-दिट्ठंतको नंदिसेणेन ॥

सू- मेहुणपडियाए करेति पिणिहितस्स आणादिया य विराहणा । धमंत-फूमंतस्स संजम-
छकाय-विराहणा । राउले वा मूड्जइ तत्थ बंधणातिआ य दोसा । सुवण्णं वा कारविज्जति, लोहादि
वा कुडंतस्स आयविराहणा वा, तेहिं वा धेप्पेज्ज ॥ जम्हा एते दोसा तम्हा नो करेति, नो धरेति, नो
पिणद्धति । कारणे कारे -

[भा. २२९४] वितियपदमणप्पज्जे, अप्पज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असिव दुब्बिक्खमादिसू जा जहिं जतणा ॥

सू- रायाभिओगेण मेहुणप्पे वा करेज्ज । बलामोडीए वा काराविज्जति, दुब्बिक्खे वा असंथरंतो
सयं करेज्ज ।

मू. (४७६) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए हाराणि वा अद्धहाराणि वा एगावलीं
वा मुत्तावलीं वा कणगावलीं वा रयणावलीं वा कडगाणि वा तुडियाणि वा केऊराणि वा कुंडलाणि
वा पट्टाणि वा मउडाणि वा पलंबसुत्ताणि वा सुवण्णसुत्ताणि वा करेति, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (४७७) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए हाराणि वा अद्धहाराणि वा एगावलीं
वा मुत्तावलीं वा कणगावलीं वा रयणावलीं वा कडगाणि वा तुडियाणि वा केऊराणि वा कुंडलाणि
वा पट्टाणि वा मउडाणि वा पलंबसुत्ताणि वा सुवण्णसुत्ताणि वा धरेति; धरेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (४७८) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए हाराणि वा अद्धहाराणि वा एगावलीं
वा मुत्तावलीं वा कणगावलीं वा रयणावलीं वा कडगाणि वा तुडियाणि वा केऊराणि वा कुंडलाणि
वा पट्टाणि वा मउडाणि वा पलंबसुत्तामे वा सुवण्णसुत्ताणि वा परिभुंजति, परिभुंजंतं वा
सातिज्जति ॥

सू- कुंडलपं कण्णाभरणं, गुणं कडीसुरायं, मणी सूर्यमणीमादय, तुडियं बाहुरक्खिया, तिन्नि
सरातो तिसरियं, वालंभा मउडादिसु ओचूला, अगारीणं वा गलोलइया, नभिं जा गच्छइ सा
पलंबा सा य उलंवा भण्णति । अद्धरसलयाओ हारो, नवसु अद्धहारो, विचित्तेहिं एगसरा एगावली,
मुत्तिएहिं मुत्तावली, सुवण्णमणिएहिं कणगावली, रयणहिं रणावली, चउरंगुलो सुवण्णओ पट्टो,
त्रिकूटो मुकुटः ।

[भा. २२९५] कडगाई आभरणा, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।

मेहुण-परिन्नाए, एताइ धरेत्तस्स आणादी ॥

[भा. २२९६] सविगारो मोहुदीरणा य वक्खेव रागऽणाइण्णं ।

गहणं च तेन दंडिय-दिट्ठंतो नंदिसेणेन ॥

सू- मेहुणपडियाए आ, जच्चेव लोहेसु विराधना । कारणे-

[भा. २२९७] वितियपदमणप्पज्जे, अप्पज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असिव दुब्बिक्खमादिसू जा जहिं जतणा ॥

मू. (४७९) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुण वडियाए आईणाणि वा सहिणाणि वा कल्लाणि
वा सहिणकल्लाणि वा आयाणि वा कायाणि वा खोमाणि वा दुगुल्लाणि वा तिरीऽपट्टाणि वा

मलयाणि वा पत्तुण्णामि वा अंसुयाणि वा चीणंसुयाणि वा देसरागाणि वा अभिलाणि वा गज्जलाणि वा फाडिगाणि वा कोतवाणि वा कंबलाणि वा पावारगाणि वा कणगाणि वा कणगकताणि वा कणगपट्टाणि वा कणगखचियाणि वा कणगफुल्लियाणि वा वग्घाणि वा विवग्घाणि वा आभरणाणि वा आभरणविचिताणि वा उदाणि वा गोरमिगाईणगाणि वा किण्हमिगाईणगाणि वा नीलमिगाईणगाणि वा पेसाणि वा पेसलेसाणि वा करेति करेतं वा सातिज्जति ।

मू. (४८०) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुण वडियाए आईणाणि वा सहिणाणि वा.... जाव.... पेसाणि वा पेसलेसाणि वा धरेति धरेतं वा सातिज्जति ।

मू. (४८१) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुण वडियाण आईणाणि वा.... जाव.... पेसलेसाणि वा परिभुजंति परिभुजंतं वा सातिज्जति ।

चू- अजिणं चम्मं, तम्मि जे कीरंति ते आईणाणि, सहिणं सूक्ष्मं, कल्लाणं स्निग्धं, लक्षणयुक्तं वा, किं चि सहिणं कल्लाणं च, चउभंगो । आयं नाम तोसलिविसए सीयतलाए अयाणं खुरेसु सेवालतरिया लगंति, तत्थ वत्था कीरंति । कल्लाणि कायविसए कावअंसेस्स अहिं भणी पडित्ते तलागे तत्थ रत्ताणि जाणि ताणि कायाणि भण्णंति । दुते वा काये रत्ताणि कायाणि । पोंडमया खोम्मा, अन्ने भणंति - रुक्खेहिंतो निग्गच्छंति, जहा “बडेहिंतो पावगा साहा” दुगुल्लो रुक्खो तस्स वागो घेतुं उदुखले कुट्टिज्जति पाणिण ताव जाव झूसीभूतो ताहे कज्जति एतेसु दुगुल्ली, तिरीडरुक्खस्स वागो, तस्स तंतू पट्टसरिसो सो तरिलो पट्टो, तम्मि कयाणि तिरीडपट्टाणि ।

अहवा - किरीडयलाला मयलविसए मयलामि पत्तामि कोविज्जति, तेसु बालएसु पत्तुणा दुगुल्लातो अब्भंतरहिते जं उप्पज्जति तं अंसुयं, सुहमतं चीणंसुयं भण्णति । चीणविसए वा जं तं चीणंसुयं, जत्थ विसए जा रंगविधी ताएष देसे रत्ता देसरागा । रोमेसु कया अमिला ।

अहवा - निम्मला अमिल घट्टिणी घटिता ते परिभुज्जमाणा कडं कडेति । गीज्जतसमाण सद्दं करेति ते गज्जला । फाडिगपाहाणनिभा फाडिगा अछ्छ इत्यर्थः । कोतवो वरको उवारसा कंबला खरडगपारिगादि पावारगा, सुवण्ण दुते सुतं रज्जति, तेन जं वुतं तं कणगं, अंता जस्स कणगेण कता तं कणगयकं, कणगेण जस्स पट्टा कता तं कणगपट्टं । अहवा - कणगपट्टा मिगा, कणगसुत्तेण फुल्लिया जस्स पाडिया तं कणग-खचित्तं, कणगेण जस्स फुल्लिताउ दिन्नाउ तं कणगफुल्लियं । जहा कदमेण उड्डेडिज्जति । वग्घस्स चम्मं वग्घाणि, चित्तग-चम्मं विवग्घाणि । एत्थ छपत्रिकादि एकाभरणेन मंडिता आभरणत्थपत्रिकं चंदलेहिक-स्वस्तिक-घंटिक-मोत्तिकमादीहिं मंडिता आभरणविचिता, सुणगागिती जलचरा सत्ता तेसिं अजिणा उट्टा ।

अन्ने भण्णंति - उट्टं चम्मं गोरमिगाणं अइणा गोरमिगादिणा पेसा पसवा तेसिं अइणं । अन्ने भणंति - पेसा लेसा य मच्छादियाण एते-

[भा. २२९८] सहिणादी वत्थ खलु, जत्तियमेत्ता य आहिया सुत्ते ।

मेहुण्ण-परिन्नाए, ताइ धरेतम्मि आणादी ॥

[भा. २२९९] सविगारो मोहुहीरणा य वक्खेव रागऽणाइणं ।

गहणं च तेन दंडिय-दिट्ठतो नंदिसेणेन ॥

चू- आणादि भारो भय-परितावणादि सव्वे दोसा वत्तव्वा ॥

[भा. २३००] वितियपदमणप्पज्जे, अप्पज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अमिओग असिव दुब्भिकखमादिसू जा जहिं जतणा ॥

मू. (४८२) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अक्खंसि वा ऊरंसि वा उयरंसि वा थणंसि वा गहाय संचालेइ, संचालेतं वा सातिज्जति ॥

सू-अक्खा नाम संखाणियप्पदेसा । अधवा - अन्नतरं इंदियजायं अक्कं भण्णाति, उवगच्छया कक्खा भण्णाति, वक्खंसि वा ऊरंसि, हत्थादिएसु वा मेहुणवडियाए संचालेति चउगुहं ।

[भा. २३०१] अक्खणी झण्ण खलु जतियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।

जो धेतुं संचाले, सो पावति आणमादीणि ॥

सू-आणादिया दोसा, जस्स सा अविरइया रुसति । अहवा - सच्चेव रुसेअ, गेणहणादयो दोसा ॥

[भा. २३०२] वितियपदमणप्पज्जे, अप्पज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अमिओग असिव दुब्भिकखमादिसू जा जहिं जतणा ॥

मू. (४८३) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स पाए आमज्जेअ वा पमज्जेअ वा, आमज्जंतं वा पमज्जंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४८४) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स पाए संबाहेअ वा पलिमहेअ वा, संबाहेतं वा पलिमहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४८५) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स पाए तेल्लेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खेअ वा मिलिगेअ वा, मक्खेतं वा मिलिगेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४८६) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स पाए लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेअ वा उव्वट्ठेअ वा, उल्लोलेतं वा उव्वट्ठेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४८७) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स पाए सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेअ वा पधोएअ वा, उच्छोलेतं वा पधोएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४८८) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स पाए फुमेअ वा रएअ वा, फुमेतं वा रएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४८९) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स कायं आमज्जेअ वा पमज्जेअ वा, आमज्जंतं वा पमज्जंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४९०) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स कायं संबाहेअ वा पलिमहेअ वा, संबाहेतं वा पलिमहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४९१) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स कायं तेल्लेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खेअ वा मिलिगेअ वा मक्खेतं वा मिलिगेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४९२) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स कायं लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेअ वा उव्वट्ठेअ वा उल्लोलेतं वा उव्वट्ठेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४९३) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स कायं सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेअ वा पधोएअ वा, उच्छोलेतं वा धोएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (४९४) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स कायंसि फुमेअ वा रएअ वा, फुमेतं वा रएतं वा सातिअति ॥

मू. (४९५) जे भिक्खू माउग्गामस्समे मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स कायंसि वणं संबाहेअ वा पलिमहेअ वा, संबाहेतं वा पलिमहेतं वा सातिअति ॥

मू. (४९६) जे भिक्खू माउगस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स कायंसि वणं संबाहेअ वा पलिमहेअ वास संबाहेतं वा पलिमहेतं वा सातिअति ॥

मू. (४९७) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमण्णस्स कायंसि वणं तेख्खेण वा, घएण वा वसाए वा नवुणीएण वा मक्खेअ वा भिल्लिगेअ वा, मक्खेतं वा भिल्लिगेतं वा सातिअति ॥

मू. (४९८) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स कायंसि वणं लोख्खेण वा कक्केण वा उल्लोलेअ वा उव्वहेअ वा, उल्लोलेतं वा उव्वहेतं वा सातिअति ॥

मू. (४९९) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स कायंसि वणं सीओदगवियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेअ वा पधोएअ वा, उच्छोलेतं वा पधोएतं वा सातिअति ॥

मू. (५००) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स कायंसि वणं फुमेअ वा रएअ वा, फुमेतं वा रएतं सातिअति ॥

मू. (५०१) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमण्णस्स कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिदेअ वा विच्छिदेअ वा, अच्छिदेतं वा विच्छिदेतं वा सातिअति ॥

मू. (५०२) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिदित्ता विच्छिदित्ता पूयं वा सोणियं वा नीहरेअ वा विसोहअ वा, नीहरेतं वा विसोहेतं वा सातिअति ॥

मू. (५०३) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिदित्ता विच्छिदित्ता नीहरित्ता विसोहेत्ता सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेअ वा पधोएअ वा, उच्छोलेतं वा पधोएतं वा सातिअति ॥

मू. (५०४) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिदित्ता विच्छिदित्ता नीहरित्ता विसोहेत्ता उच्छोलेत्ता पधोएत्ता अन्नयरेणं आलेवण-जाएणं अलिपेअ वा विलिपेअ वा, आलिपंतं वा विलिपंतं वा सातिअति ॥

मू. (५०५) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिदित्ता विच्छिदित्ता नीहरित्ता विसोहेत्ता उच्छोलेत्ता पधोएत्ता आलिपित्ता विलिपित्ता तेख्खेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा अब्भंगेअ वा मक्खेअ वा अब्भंगेतं वा मक्खेतं वा सातिअति ॥

मू. (५०६) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिकखेणं सत्थजाएणं अचिंदिता विचिंदिता नीहरेत्ता विसोहेत्ता उच्छोलेत्ता पथोएत्त आलिंपित्ता विलिंपित्ता अब्भंगेत्ता मक्खेत्ता अन्नयरेण धूवण-जाएण धुवेज्ज वा पधूवेज्ज वा धूवंतं वा पधूवंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५०७) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स पालु-किमियं वा कुच्छि-किमियं वा अंगुलीए निवेसिय निवेसिय नीहरइ, नीहरंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५०८) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स दीहाओ नहसीहाओ कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५०९) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स दीहाइ जंघ-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५१०) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स दीहाइ वत्थि-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५११) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स दीहाइ चक्खु-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५१२) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स दीहाइ कक्ख-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५१३) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स दीहाइ मंसु-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५१४) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स दंते आघंसेज्ज वा पघंसेज्ज वा, आघंसंतं वा पघंसंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५१५) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स दंते उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा, उच्छोलेतं वा पधोएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५१६) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स दंते फुमेज्ज वा रएज्ज वा, फुमेतं वा रएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५१७) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स उट्ठे आमज्जेज्ज वा पमज्जेज्ज वा, आमजंतं वा पमजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५१८) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स उट्ठे संवाहेज्ज वा पलिमहेज्ज वा, संवाहेतं वा पलिमहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५१९) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स उट्ठे तेल्लेण वा धएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खेज्ज वा भिलिंगेज्ज वा, मक्खंतं वा भिलिंगंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५२०) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स उट्ठे लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वट्ठेज्ज वा उल्लोलेतं वा उव्वट्ठेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५२१) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स उट्ठे सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा, उच्छोलेतं वा पधोएतं सातिज्जति ॥

मू. (५२२) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स उट्ठे फुमेज्ज वा रएज्ज वा,

फुमेतं वा रएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५२३) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स दीहाइं उत्तरोद्धाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५२४) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स दीहाइं अच्छिपत्ताइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५२५) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स अच्छीणि आमज्जेज्ज वा पमज्जेज्ज वा, आमज्जेतं वा पमज्जेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५२६) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स अच्छीणि संबाहेज्ज वा पलिमदेज्ज वा, संबाहेतं वा पलिमदेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५२७) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स अच्छीणि तेत्थेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खेज्ज वा भिलिंगेज्ज वा मक्खेतं वा भिलिंगेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५२८) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स अच्छीणि लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेज्ज वा उच्चट्टेज्ज वा, उल्लोलेतं वा उच्चट्टेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५२९) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स अच्छीणि सीओदगवियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा, उच्छोलेतं वा पधोएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५३०) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स अच्छीणि फुमेज्ज वा रएज्ज वा, फुमेतं वा रएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५३१) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स दीहाइं भुमग-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५३२) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स दीहाइं पास-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५३३) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स कायाओ सेयं वा जल्लं वा पंकं वा मलं वा नीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा, नीहरेतं वा विसोहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५३४) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स अच्छि-मलं वा कण्ण-मलं वा दंत-मलं वा नह-मलं वा नीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा नीहरेतं वा विसोहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५३५) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नमन्नस्स गामानुगामं दूइज्जमाणे सीस-दुवारियं करेइ, करेतं वा सातिज्जति ॥

चू- अन्नमन्नस्स पाए पमज्जति, इमो साहू इमस्स, इमो वि इमस्स । दोण्ह वि एस संकप्पोमाउग्गामस्स अभिरमणिज्जा भविस्सामो त्ति काउं ।

[भा.२३०४] पायप्पमज्जणादी, सीसदुवारादि जां गमो छट्ठे ।

अन्नोन्नस्स तु करणे, सो चेव गमो उ सत्तमए ॥

[भा.२३०५] वितियपदमणप्पज्जे, अप्पज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असिब दुब्भिकखमादिसू जा जहिं जतणा ॥

[भा.२३०६] अन्नोन्न-करण-वज्जा, जे सुत्ता सत्तमम्मि उद्दिह्वा ।

उभयस्स वि विण्णवणे, इत्थी-पुरिसाण तो सुणसु ॥

चू-अन्नोन्नकरणसुत्ता जे सत्तमुद्देसे वुत्ता ते बज्जेउं सेसगा पाय-पमज्जणादी-जाव-सीसदुवा-रादि । अहवा - तणमालियादी - जाव - सीसदुवारसुत्तं ते उभयस्स वि इत्थी - पुरिसाणं विण्णवणाए दइव्वा । किमुक्तं भवति - इत्थी पुरिसं विन्नवेति, पुरिसो इत्थीं विन्नवेति ॥

[भा. २३०७] एसेव गमो नियमा, नपुंसगेसुं पि इत्थि पुरिसाणं ।

पादादि जा दुवार, सरिसेसु य बालमादीसु ॥

चू-पुरिसो हत्थीणवत्थं नपुंसगं विन्नवेति । इत्थी वि पुरिसनेवत्थं नपुंसगं विन्नवेति । एसरिसेसु बालमादीसु" ति - इत्थी इत्थिरुवं बालं चुंबति । पुरिसो पुरिसरुवं बालं चुंबति च सदातो विसरिसेसु अ जति मेहुणवडियाए - बालं चुंबति, आदिसदातो अबालं पि, तो चउगुरुं ।

मू. (५३६) जे भिक्खू माउग्गामं मेहुणवडियाए अनंतरहियाए पुढवीए निसीयावेज्ज वा तुयडावेज्ज वा, णिसीयावेतं वा तुयडावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५३७) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए ससिणिद्धाए पुढवीए निसीयावेज्ज वा तुयडावेज्ज वा, निसीयावेतं वा तुयडावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५३८) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए ससरक्खाए पुढवीए निसीयावेज्ज वा तुयडावेज्ज वा, निसीयावेतं वा तुयडावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५३९) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए महयाकडाए पुढवीए निसीयावेज्ज वा तुयडावेज्ज वा, निसीयावेतं वा तुयडावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५४०) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए चित्तमंताए पुढवीए निसीयावेज्ज वा तुयडावेज्ज वा, निसीयावेतं वा तुयडावेतं वा तुयडावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५४१) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए चित्तमंतए सीलाए निसीयावेज्ज वा तुयडावेज्ज वा, निसीयावेतं वा तुयडावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५४२) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए चित्तमंताए लेलूए निसीयावेज्ज वा तुयडावेज्ज वा, निसीयावेतं वा तुयडावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५४३) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए कोलावासंसि वा दारूए जीवपइड्डिए सअंडे सपाणे सबीए सहरिए सओसे सउदए सउत्तिंग-पणग-दगमद्विय-मक्कडा-संताणगंसि णिसीयावेज्ज वा तुयडावेज्ज वा, निसीयावेतं वा तुयडावेतं वा सातिज्जति ॥

चू-अनंतरहिता नाम सचित्ता । अंतं ठिता अंता, न अंता अनंता मध्यस्थिता इत्यर्थः । सा सीतवातादिएहिं सत्थेहिं रहिता अशस्त्रपहता । अशस्त्रपहतत्वाच्च आद्यपदार्थत्वेन सचित्ताख्या-नमित्यर्थः । तम्मि जो मेहुणनिमित्तं निसियावेति तुयडावेति वा तस्स इहा । पुहविनिप्फन्नं इ । एवं स्वतः अचित्ता आउक्काएणं पुण ससणिद्धा, सचित्तपुढविरयेण ससरक्खा, महंता कंदा [रूवा] सिला, सचित्ता सचेयणा सिला, लेलू लेइ, कोला धुणा, ताण आवासो धुणितं काष्टमित्यर्थः ।

अहवा - तं दारुं कोलेहिं विरहियं अन्नतरेसु जीवेषु पइड्डियं, इमेसु वा पिपीलियादिअंडेसु पडिबद्धं, पाणा कुंधुमादी, सालगादी बीया, दुव्वादी हरिया, उस्सा वा तम्मि ठिता, उत्तिंगो कीलियावासो, पणगो उल्ली, दगं पामीयं, कोमारा मद्विया । अथवा - उल्लिया मद्विया, कोलियापुडगो मक्कडसंताणओ । अहवा - संताणओ पिपीलियादीण । मेहुणपडियाए चउगुरुं । संघट्टणादि

कायनिष्फलं च ।

[भा.२३०८] पुढवीमादीएसुं, माउग्गामे उ मेहुणद्वाए ।

जे भिक्खू निसियावे, सो पावति आणमादीणि ॥

[भा.२३०९] वित्तिपदमणप्पज्जे, अप्पज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असिव दुब्बिक्खमादिसू जा जहि जतणा ॥

मू. (५४४) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अंकंसि वा पलियंकंसि वा निसीयावेज्ज वा तुयद्वावेज्ज वा, निसीयावेतं वा तुयद्वावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५४५) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अंकंसि वा पलियंकंसि वा निसीयावेत्ता वा तुयद्वावेत्ता वा असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा अनुग्घासेज्ज वा अनुपाएज्ज वा अनुग्घासंतं वा अनुपाएतं वा सातिज्जति ॥

चू- एणेण ऊरुएणं अंको, दोहिं पलियंको । एत्थ जो मेहुणद्वाए निसियावेति तुयद्वावेति वा इहा । ते चेव दोसा । दिट्ठे संकादिया गेणहणादिया दोसा । अनु पश्चादभावे, अप्पणा असितुं पच्छ तीए ग्रासं देति, एव करीड्ढादीसु अप्पणा पाई पच्छाहं पावति ।

[भा.२३१०] अंके पलियंके वा, माउग्गामं तु मेहुणद्वाए ।

जे भिक्खू निसियावे, सो पावति आणमादीणि ॥

[भा.२३११] वित्तिपदमणप्पज्जे, अप्पज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असिव दुब्बिक्खमादिसू जा जहिं जतणा ॥

मू. (५४६) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए आगंतागारेसु वा आरामागारेसु वा गाहावइ-कुलेसु वा परियावसहेसु वा निसीयावेज्ज वा तुयद्वावेज्ज वा, निसीयावेतं वा तुयद्वावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५४७) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए आगंतागारेसु वा आरामागारेसु वा गाहावइ-कुलेसु वा परियावसहेसु वा निसीयावेत्ता वा तुयद्वावेत्ता वा असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा अनुग्घासेज्ज वा अनुपाएज्ज वा अनुग्घासंतं वा अनुपाएतं वा सातिज्जति ॥

चू- दो सुत्ता । अर्थ तृतीयोद्देशके पूर्ववत् । नवरं - मेहुणवडियाए इहा ।

[भा.२३१२] आगंतागारादिसु, माउग्गामं तु मेहुणद्वाए ।

जे भिक्खू निसियावे, सो पावति आणमादीणि ॥

[भा.२३१३] वित्तिपदमणप्पज्जे, अप्पज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असिव दुब्बिक्खमादिसू जा जहिं जतणा ॥

मू. (५४८) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नतरं तेइच्छं आउट्ठति, आउट्ठंतं वा सातिज्जति ॥

चू- अन्नवरं नाण चतुर्विधाए तिगिच्छाए-वादिय-पेंतिय-संभिय-सन्निवातियाए आउट्ठति नाम करेति इहा । जा वि सत्यधंसणपीसणविराहणा, जं च सा पउणा असंजमं काहिति । अहवा-से अविरओ पासेज्ज ताहे सो भणेज्ज - केणेस तिगिच्छं कारावितं ? अन्नतरस्स पदोसं गच्छेज्ज ।

[भा.२३१४] अन्नतरं तेइच्छं, माउग्गामं तु मेहुणद्वाए ।

जे भिक्खू कुआहि, सो पावति आणमादीणि ॥

[भा. २३१५] वितियपदमणप्पज्जे, अप्पज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असिव दुब्भिक्खमादिसू जा जहिं जतणा ॥

मू. (५४९) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अमणुन्नाइं पोग्गलाइं नीहरइ (अवहरति), नीहरंतं (अवहरंतं) वा सातिज्जति ॥

मू. (५५०) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए मणुन्नाइं पोग्गलाइं उवकिरति (उवहरति), उवकिरंतं (उवहरंतं) वा सातिज्जति ॥

धू-अमणुन्नो पोग्गले अवहरति । मणुन्ने उवहरति संपाडेति ।

[भा. २३१६] अमणुण्णाऽवहारं, उवहारं चेव तह मणुण्णाणं ।

जे भिक्खू पोग्गलाण, देहट्टाणे व आणादी ॥

धू-अवहारो उवहारो वा एक्केको दुविधो - सरीरे ठाणे य । सरीरे दुविहो - अंतो बाहिं च ॥

इमो अंतो-

[भा. २३१७] वमण-विरेगादीहिं, अब्भंतर-पोग्गलाण अवहारो ।

तेल्लुव्वट्टण-जल-पुप्फ-चुण्णमादीहिं वज्झाणं ॥

धू-असुइभूया स संदूसिय-सैंभिय-पित्त-रुहिरादियाण वमण-विरेयणादीहिं अवहारो । बाहिरो सरीरातो पूय-सोणिय-सिंघाण-त्ताल-कण्णमलादि तेल्लुव्वट्टणादीहिं वज्जं अवहरति ॥

जत्थ ठाणे अच्छति तत्थिमं करेति ।

[भा. २३१८] कयवर-रेणुच्चारं, मुत्तं चिक्खल्ल-खाणु-कंटाणं ।

सद्दादमणुन्नानं, करेज्ज तट्ठाण अवहारं ॥

धू-बहु झुसिरदव्वसंकरो कयवरो, रेणू धूली, उच्चारं-पासवण-चिक्खल्ल-खाणु-कंटादीयं य जहा रुदियादिसद्धानं असुमगंधाण य अहिमडादीणं तट्ठाणातो अवहारं करेति । सुभाण य उवहारं करेति ॥

[भा. २३१९] आवरिसायण उवल्लिपणं य चुण्ण-कुसुमोवयारं च ।

सद्दादि मणुण्णाणं, करेज्ज तट्ठाण उवहारं ॥

धू-जत्थ जत्थ अच्छति सा इत्थी तं ठाणं संपमज्जित्ता उदगेणावरिसति, छगणपाणिण वा उवल्लिपति, पडवासादिए वा चुण्णे उक्खिवति, पुप्फोवयारं वा करेति, गीयादि वा सद्दे करेज्ज, अवनेति उवहरेति वा मेहुणट्ठा ज्ञा । दिट्ठे संकादिया दोसा, घरं संजओ सोवेति ति उट्ठाहो ॥

[भा. २३२०] वितियपदमणप्पज्जे, अप्पज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असिव दुब्भिक्खमादिसू जा जहिं जतणा ॥

मू. (५५१) जे भिक्खू माउग्गासस्स मेहुणवडियाए अन्नयर पसु-जायं वा पक्खि-जायं वा पायंसि वा पक्खंसि वा पुच्छंसि वा सीसंसि वा गहाय उज्झिहति वा पव्विहति वा संचालेति उज्झिहंतं वा पव्विहंतं वा संचालेतं वा सातिज्जति ॥

धू-अभिलाइया पसुजाती । हंसचकोरादिया पक्खिजाती । पक्खादिया अंगावयवा पसिद्धा । तैसु गहाय उज्झिहति उप्पाडेति, पगरिसेण वहइ खिवति पव्विहति । अहवा - प्रतीपं

विहं पविहं मुंयतीत्यर्थः । मेहुण्णद्वाए संचालेति वा ह्वा । सा तडफडेआ, तस्स अप्पणो वा आयवि-
राहणा । कायादीण वा उवरि पडेअ ।

[भा. २३२१] पक्खी-पसुमादीणं, सिंगादीएसु जो उ घेतूणं ।

उब्बीहे पक्खीहे, मेहुण्णद्वा य आणादी ।

[भा. २३२२] वितियपदमणप्पज्झे, अप्पज्झे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असिव दुब्भिकखमादिसू जा जहिं जतणा ॥

मू. (५५२) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुण्णद्वाए अन्नयरं पसु-जायं वा पक्खि-जायं वा सोतंसि
कट्ठं वा कल्लिचं वा अंगुलियं वा सलागं वा अनुप्पवेसित्ता संचालेति, संचालेत्तं वा सातिअति ।

सू-पसुपुव्ववणिगतो, कल्लिचो वंसकप्परी, घडिया सागा, अन्नतरं सोतं अहिट्ठाणं, जोणीदारं
वासो अनुकूलं पवेसो अनुप्पवेसो, थोयं वा पवेसोऽनुप्पवेसो । संचालनं विघट्टनं । मेहुण्णद्वा ह्वा
आणादिया य दोसा, परितावणादिए मूलं, दिट्ठे संकादिया ।

[भा. २३२३] पक्खी-पसुमाईणं, जे भिक्खू सोय कट्ठमादीणि ।

अनुपविसेउं चाले, मेहुण्णद्वाए आणादो ॥

[भा. २३२४] नव सोओ खलु पुरिसो, सोया इक्कारसे व इत्थीणं ।

मनुयगईसु एवं, तिरि-इत्थीणं तु भतियव्वा ॥

सू-दो कण्णा, दो अच्छी, दो नासा, मुहं, अंगादानं, अधिट्ठाणं, घ एते नव पुरिसस्स
इत्थीए ते चेव अन्ने दो थणा एते एक्कारस- एवं मनुयगतीए । तिरिएसु इमं भाणियव्वं ॥

[भा. २३२५] एक्कार-तेर-सत्तर, दुत्थणि चउ अट्ठ-अव भयणा तु ।

निव्वाघाते एते, वाघाएणं तु भइयव्वा ॥

सू-अयमादिदुत्थणि ११ गवादी १३ सूयरमादी १७ निव्वाघाए एवं । वाघाए एगच्छिणं
अया दस सोत्ता, तिपयोधरा गी ॥

[भा. २३२६] वितियपदमणप्पज्झे, अप्पज्झे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असिव दुब्भिकखमादिसू जा जहिं जतणा ॥

सू-अणप्पज्झो (अप्पज्झो) दुविधतेगिच्छाए वा सुक्कपोगलणिग्घायणट्ठं, रायाभिओगे
वा, असिवे संजयपंता असंजउ त्ति काउं न मारेति, दुब्भिकखे वा समुदेसट्ठा कोत्ति गाविमादी
नेआ ॥

मू. (५५३) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नयरं पसु-जाय वा पक्खि-जायं वा
अयमित्थि त्ति कट्ठ आलिगेअ वा परिस्सएअ वा परिचुंबेअ वा विच्छेदेअ वा आसिंगंतं वा परिस्सयं
वा परिचुंबंतं वा विच्छेदंतं वा सातिअति ॥

सू-आलिगनं स्पर्शनं, उपगूहनं परिष्वजनं, मुखेन चुंबनं, दंतादिभिः सकृत् छेदनं, अनेक
विच्छेदः विविध प्रकारो वा छेदः वोच्छेदः, जं सा नहमादीहिं परिताविअति । दिट्ठे संकादि
दोसा ।

[भा. २३२७] पक्खीपसुमादीणं, एसा इत्थि त्ति जो करिय भिक्खू ।

दंत-नहादीएसु, मेहुण्णद्वा य आणादी ॥

सू-मेहुण्डा झा ।

[भा. २३२८] बितियपदमणप्यज्जे, अप्यज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असिव दुब्भिकखमादीसू वा जहिं जतणा ॥

सू. (५५४) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा देइ, देतं वा सातिज्जति ॥

सू. (५५५) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिज्जति ॥

सू-मेहुण्डाए देति पडिच्छति य इ ।

[भा. २३२९] जे भिक्खू असनादी, माउग्गामस्स मेहुण्डाए ।

देजा व पडिच्छेजा, सो पावति आणमादीणि ॥

[भा. २३३०] बितियपदमणप्यज्जे, अप्यज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असिव दुब्भिकखमादिसू जा जहिं जतणा ॥

सू. (५५६) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए वत्थं वा पडिग्गहं वा कंबलं वा पायपुंछणं वा देइ, देतं वा सातिज्जति ॥

सू. (५५७) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुण्डाए वत्थं वा पडिग्गहं वा कंबलं वा पायपुंछणं वा पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिज्जति ॥

सू-मेहुण्डाए देति पडिच्छति य इ ।

[भा. २३३१] जे भिक्खू वत्थादी, माउग्गामस्स मेहुण्डाए ।

देजा य पडिच्छेजा, सो पावति आणमादीणि ॥

[भा. २३३२] बितियपदमणप्यज्जे, अप्यज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असिव दुब्भिकखमादिसू जा जहिं जतणा ॥

सू. (५५८) जे भिक्खू माउग्गामं मेहुणवडियाए सज्झायं याएइ, वाएतं वा सातिज्जति ॥

सू. (५५९) जे भिक्खू माउग्गामं मेहुणवडियाए सज्झायं पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिज्जति ॥

सू-इह सज्झायग्गहणातो सुत्तमत्थो वा, तं उवदिसति, सव्वेपदा मेहुण्डाए झा ।

[भा. २३३३] पंचविधं सज्झायं, माउग्गामस्स मेहुण्डाए ।

जे भिक्खू कुआही, सो पावती आणमादीणि ॥

[भा. २३३४] बितियपदमणप्यज्जे, अप्यज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असिव दुब्भिकखमादिसू वा जहिं जतणा ॥

सू-दुविधे तेगिच्छाए चरियाणि वा उदिसति ॥

सू. (५६०) जे भिक्खू माउग्गामस्स मेहुणवडियाए अन्नयरेणं इंदिएणं आकारं करेइ करेतं वा सातिज्जति ॥ तं सेवमाणे आवज्जति चाउम्मासियं परिहारद्वाणं अनुग्घाइयं ॥

सू-सोआदि अन्नतरं इंदियं जो मेहुण्डाए करेति सो आवज्जति पावति चाउम्मासातो निष्फण्णं चाउम्मासियं, समयसण्णाए अनुग्घाइयं गुरुगं । अहवा - छेदो पर्यवकरणं उवघातो, यथा

उन्धातियसकं । नास्योदग्धातः अनुदग्धातः । गुरुत्वात् दुस्तरत्वाच्च अनुदग्धातमित्यर्थः ।

[भा.२३३५] आगारमिदिणं, अन्तराण मातुगामस्स ।

जे भिक्खू कुञ्जाही, सो पावति आणमादीणि ॥

शू- अन्तराण इदिणं इदिधाणि या आगारे करेति सो आधादिशेसे पावति ॥

इत्थिअनुरत्तस्स पुरिसस्स इमे आगारा-

[भा.२३३६] काणच्छि रोमहरिसो, वेवहू सेओ वि दिट्ठमुहराओ ।

नीसासजुता य कधा, वियंभियं पुरिसआयारा ॥

शू- काणच्छि करेति । जस्स अनुरत्तो दट्ठं रोमंचो भवति, हरिसो वा भवति । अहया - रोमाण हरिसो रोमहरिसो रोमंचेत्यर्थः, शरीरस्य ईषत् कपो भवति । प्रस्वेदो भवति । दिट्ठीए मुहस्स रागो जायति । सनिश्वासं भाषते । पुनः पुनस्तत् कथां वा करोति, "पुनः पुनः विजुंभिका भवति । एते पुरिसागारा ॥ जा पुरिसानुरत्ता इत्थी तस्सिमे आगारा-

[भा.२३३७] सकडक्खपेहणं वाल-सुंवणं कण्ण-नासकंडुयणं ।

छण्णंगदंसणं घट्टणामि उवगूहणं वाले ॥

शू- छण्णंगदंसणं ।

[भा.२३३८] नीयल्लयदुद्धरिताणुकित्तणं तस्सुहीण य पसंसा ।

पायंगुट्टेण मही-विलेहणं निट्ठभणपुव्वं ॥

शू- जस्स अनुरत्ता तस्सग्गतो अप्पणो नियल्लाण दुद्धरियं कित्तेति ।

[भा.२३३९] भूसण-विघट्टणाणि य, कुदियणि सगाव्वियाणि य गयाणि ।

इति इत्थी-आगारा, पुरिसाधारा य जे भणिता ॥

शू- एते आगारे करेत्तो संघाडादिमा दिट्ठो भत्तसंकादि, गेणहणादि दोसा य ।

[भा.२३४०] बितियपदमणण्यज्जे अप्पज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असिव दुब्भिक्खमादिसू जा जहिं जतणा ॥

उद्देशकः-७ समाप्तः

पुन दीपरत्नसागरेण संशोधिता सम्पादिता निशीथसूत्रे सप्तम उद्देशकस्य

[मध्वाहु स्वामी रचिता निर्युक्ति युक्तं] संबदासगणि विरचितं भाष्यं

एवं जिनदास महत्तर विरचिता चूर्णिः परिसमाप्ता ।

उद्देशकः-८

शू- उक्तः सप्तमः । इदानीं अष्टमः । तस्स इमो संबंधो-

[भा.२३४१] कहिता खलु आगारा, ते उ कहिं कतिविधा उ विन्नेया ।

आगंतागादिसु, सविगारविहारमादीया ॥

शू- सप्तमस्स अंतसुत्ते थीपुरिसागारा कहिता । ते कहिं हवेज्ज ? आगंतागारादिसु । ते आगंतागारादी समए कतिविहा गामे आगारा विन्नेया ? इह अपुव्वरूवियाणि ।

शू. (५६१) जे भिक्खू आगंतारेसु वा आरामागारेसु वा गाहावड-कुलेसु वा परियावसहेसु

वा एगो इत्थीए सद्धिं विहारं वा करेइ, सज्जायं वा करेइ, असनं वा पानं वा खाइमं वा खाइमं वा आहारेइ, उच्चारं वा पासवणं वा परिट्ठवेइ, अन्नयरं वा अनारियं निट्ठरं असमणपाओगं कहं कहेति, कहंतं वा सातिज्जति ॥

सू- एगो साहु एगाए इत्थियाए सद्धिं समाणं, गामाओ गामंतरो विहारा । अहवा-गतागतं चंकमणं सज्जायं करेति, असणादियं वा आहारेति, उच्चार-पासवणं परिट्ठवेति । एगो एगित्थीए सद्धिं विचारभूमिं गच्छति । अनारिया कामकहा निरंतरं वा अप्रियं कहं कहेति कामनिट्ठरक-हाओ । एता चेव असमणपायोग्गा । अथवा - देसभत्तकहादी जा संजमोवकारिका न भवात सा सव्वा असमणपाउग्गा ॥

[भा. २३४२] आगंतारागारे, आरामागारे गिहकुला वसहे ।

पुरिसिद्धि एगनेगे, चउक्कभयणा दुपक्खे वि ॥

सू- एगे एगित्थीए सद्धिं, एगे अनेगित्थीए सद्धिं, अनेगा एगित्थीए सद्धिं, अनेगा अनेगित्थीए सद्धिं ॥

[भा. २३४३] जा कामकहा सा होतऽनारिया लोकिकी व उत्तरिया

निट्ठर भल्लीकहणं, आगन्तापदोस्सज्जणं य ॥

सू- तत्थ लोइया-नरवाहणदंतकथा । लोगुत्तरिया-तरंगवती, मलयवती, मगधसेनादी । निट्ठरं नाम “भल्लीधरकहुणं” - एगो साधू भरुकच्छा दक्खिणापहं सत्थेण यातो य भागवएण पुच्छितो किमेयं भल्लीधरं ति ? तेन साहुणा दारवतिदाहातो आरब्धं जहा वासुदेवो य पयाओ, जहा य कूरचारगभंजणं कोसंवारणपवेसो, जहाजरकुमारागमो, जहय जरकुमारेणं भल्लीणा हओ य । एवं भल्लीधरुप्पत्ती सव्वा कहिया । ताहे सो भागवतो पदुट्ठो चित्तेति-जइ एयं न भविस्सति तो एस समणो घातेयव्वो । सो गओ दिट्ठो यऽनेन पादे भल्लीए विट्ठो । ताहें आगंतूण तं साहुं खामेति भणति य मए एवं चित्तियमासी तं खमेज्जासि । एवमादी निट्ठरा । एवमादि पुरिसाण वि ता न जुज्जेति कहिउं, किमु वा एगित्थियाणं ॥

[भा. २३४४] अवि मायरं पि सद्धिं, कथा तु एगागियस्स पडिसिद्धा ।

किं पुन अनारयादी, तरुणित्थीहिं सह गयस्स ॥

सू- माइभगिणिमादीहिं अगमम्मित्थीहिं सद्धिं एगानिगस्स धम्मकहा वि काउं न वट्ठति । किं पुन अण्णाहिं तरुणित्थीहिं सद्धिं ।

[भा. २३४५] अन्ना वि अप्पसत्था, यीसु कथा किमु अनारिय असब्बा ।

चंकमण-ज्जाय-भोयण, उच्चारेसुं तु सविसेसा ॥

सू- अन्ना इति धम्मकथा, अविसद्दाओ सवेरग्गा, सा वित्थीसु एगागिणियासु विरुद्धा, किं पुन अनारिया, अनारियाण जोग्गा अनारिया, सा य कामकहा, असभा जोग्गा असब्बा । अहवा-असब्बा जत्थ उल्लविज्जंति । चंकमणे सति विट्ठम-इंगितागारं दट्ठं मोहुक्कमवो भवति, सज्जाए मनहरसद्धेण, भोयणदाणग्गहणातो विसंभे, उच्चारे ऊरुगादि-छण्णंगदरिसणं ॥

[भा. २३४६] भयणपदाण चउण्हं, अन्नतरजुते उ संजते संते ।

जे भिक्खु विहोआ, अहवा वि करेअ सज्झायं ॥

सू- भयणपदा-चउत्थंगो पुब्बुत्तो ।

[भा. २३४७] असनादी वाऽऽहारे, उच्चारदि य आचरेआहि ।

निदुरमसाधुज्जुतं, अन्नतरकधं च जो कहए ॥

[भा. २३४८] सोआणा अणवत्थं, मिच्छन्त-विराधनं तथा दुविधं ।

पावति जम्हा तेणं, एए तु पदे विवज्जेआ ॥

सू- दिट्ठे संका, मोइगादि, जम्हा एते दोसा तम्हा न कण्पति विहाराद काउं ॥

कारणे पुण करेआ-

[भा. २३४९] वित्तिपदमणप्पज्झे, गेलण्णुसग्ग-रोहगऽद्धणे ।

संभम-भय-वासासु य, खंतिथमादी य निक्खमणे ॥

सू- अणप्पज्झो सो सव्वाणि विहारादीणि करेअ ॥ इदानीं 'गेलण्णे'-

[भा. २३५०] उद्देसम्मि चउत्थे, गेलण्णे जो विधी समक्खाओ ।

सो घेव य वित्तिपदे, गेलण्णे अट्ठमुद्देसे ॥

सू- इदानीं "उवसग्गे" ति तत्थिमं उयाहरणं-

[भा. २३५१] कुलवंसम्मि पहीणे, सस-भिसएहिं तु होइ आहरणं ।

सुकुमालिय-पव्वआ, सपच्चवाया य फासेणं ॥

सू- इहेव अङ्गमरहे वक्खारंती मग्गीए ककुदेवस्स वेइआ, धोते वरकुमारस्स पुट्ठो जियसत्तु राया । तस्स दुवे पुत्ता ससओ भसओ य, धूया य सुकुमालिया । असिवेण सव्वम्मि कुलवंसे पहीणे तिन्नि वि कुमारगा पव्वतिता । सा य सुकुमालिया जोव्वणं पत्ता । अतीवसुकुमाला रुववती य । जतो भिक्खादिवियारे वच्चइ ततो तरुणजुआणा पिट्ठओ वच्चंति । एवं सा रुवदोसेण सपच्चवाया जाया ॥ एतीए गाहाए इमाओ वक्खाणगाहाओ-

[भा. २३५२] जियसत्तु-नरवरिंदस्स, अंगथा सस-भिसो य सुकुमाला ।

धम्मं जिनपन्नत्ते, कुमारग घेव पव्वइया ॥

[भा. २३५३] तरुणाइण्णे निच्चं, उवस्सए सेसिगाण रक्खट्ठा ।

गणिणि गुरुणो उ कहणं, वीसुवस्सए हिंडए एगो ॥

सू- तं निमित्तं तरुणेहिं आइण्णे उवस्सगे सेसिगाण रक्खणट्ठा गणिणी गुरुण कहेति । ताहे गुरुणा ते सस-भिसगा भगिया-संरक्खइ एवं भगिणिं । ते घेतुं वसुं उवस्सए ठिया । ते य बलवं सहस्सजोहिणो । ताणेगो भिक्खं हिंडति एगो तं पयत्तेण रक्खति । जे तरुणा अहिवडंति ते हयविहए काउं घाडेति । एवं तेहिं बहुलोगो विराधितो ॥ तत्थ उ तरुमिणिणगरीए पंचसत्ताहिं साहूहिं ठिता सपक्खोमाणं च-

[भा. २३५४] हंतविहत्तविप्परद्धे, वण्हिकुमारेहिं तुरमिणीनगरे ।

किं काहिति हिंडतो, पच्छा ससओ व भिसओ वा ॥

[भा. २३५५] चक्की वीसतिभागं, सव्वे वि य केसवाओ दसभागं ।

मंडलिया छट्ठागं, आचरिया अट्ठमद्धेणं ॥

चू- एवं ते किलिस्समाणे णाउं -

[भा. २३५६] भावनुकम्पपरिण्णा, समोहणं एगो भंडगं वितिओ ।
आसत्थवणियगहणं, 'सोउ व सारिक्ख दिक्खि य ॥

चू- भायणुकम्पाए सुकुमलिया अनसनं पव्वज्जति । बहुदिनखीणा सा मोहं गता । तेहिं नायं कालगयत्ति । ताहे तं एगो गेण्हति, वितिओ उपकरणं गेण्हति । ततो सा पुरिसफासेण रातो य सीयलवातेण निर्जंती अप्पातिता सचेयणा जाया । तहावि तुण्हिक्का टिता, तेहि परिद्धविया, ते गया गुरुसगासं । सा वि आसत्था । इओ य अदूरेण सत्थो वच्चति । दिद्धा य सत्थवाहेणं गहिया, संभोतिया रुववती महिला कया, कालेण भातियागमो, दिद्धा, अब्बुद्धियाय दिन्ना भिक्खा । तहावि साधवो निरक्खंता अच्छं । तीए भणियं - किं निरक्खह ?

ते भणंति - अम्ह भणिणीए सारिक्खा हि, किंतु सा मता, अम्हेहिं चेव परिद्धविया, अन्नहा न पत्तियंता । तीए भणियं - पत्तियह, अहं चिय सा, सव्वं कहेति । वयपरिण्या य तेहिं दिक्खिया । एवमादिया उवसग्गेण चउब्भंगन्तरेण वसेज्जा ॥ इदानीं "रोधग" ति दारं-

[भा. २३५७] सेणादी गम्मिहिती, खेतुपादं इमं वियाणित्ता ।

असिवे ओमोयरिए, भयचक्काऽनिग्गमे गुरुगा ॥

चू- मासकप्पपाउग्गं खेतं भेतुं सेणं गम्मिहिती, सेणाए वा अभिपडंतिए ताहे तो खेत्ताओ गम्मति, आदिसद्दाओ संबड्ढमि । वासकप्पखेत्ते इमे उवहवा होंति - असिवुवघातो ओम- बोहिगमओप्पाओ य परचक्कागम्मुयाओ, एते नाउं जति न निग्गच्छति तो चउगुरुगं पच्छित्तं ॥

[भा. २३५८] आणादिया य दोसा, विराधना होति संजमाताए ।

असिवादिम्मि परुवित्ते, अहिगारो होति सेनाए ॥

चू- अनितस्स आणादी दोसा आयसंजमविराहणा य । जया असिवादी सव्वे प्रतिपदं परुविता भवंति तदा इह सेनापदेनाहिकारो कायव्वो । तं पुण असिवादी इमे जाणंति अनागयमेव ॥

[भा. २३५९] अविसेस-देवत-निमित्तमादी अबितह पवित्ति सोऊणं ।

निग्गमण होति पुव्वं, अन्नाते रूद्धे वोच्छिण्णे ॥

चू- ओहिमादिअतिएण नायं, देवयाए वा कहियं, अविसंवादिनिमित्तेण वा नायं, पवत्तिवत्ता तं वा अवितहं नाउं, ततो अनागतं निग्गंतव्वं, अणात्ते सहसा रोहिते, वोच्छिन्नेसु वा पहेसु न निग्गच्छति, न दोसा ॥ तम्हा अनागतं-

[भा. २३६०] सोद्धा व सोवसग्गं, खेतं मोत्तव्वमनागतं चेव ।

जइ न मुयत्ति सगाले, लग्गइ गुरुए सवित्थारे ॥

चू- नाउं जति अनागतं न मुंचति तो चउगुरु सवित्थारं भवति ॥ इमो वित्थारो "परिताव महादुक्खो" - कारग गाहा । इमेहिं पुण कारणेहिं अनितो वि सुद्धो-

[भा. २३६१] गेलण्ण-रोह-असिवे, रायदुद्धे भए व ओमम्मि ।

उवधी सरीरतेणग, नाते वि न होइ निग्गमणं ॥

चू- गिलाण पडिबद्धो, रोहिते निग्गमो नत्थि, बाहिं असिवं । अहवा - रायदुद्धं ओमं वा बाहिं, उवहिसरीरतेणगा बाहिं ॥

[भा. २३६२] एएहि य अन्नेहि य, न निग्गया कारणेहि बहुएहिं ।

अच्छंते होति जतणा, संवट्टे नगररोहे य ॥

सू- एतेहिं य अन्नेहिं य कारणेहिं य अच्छंताण देससंवट्टेण नगररोहे य इमा जयणा ॥
बोहिगादिभएण परचक्रभएण च बहू गामा संवट्टिया एकतो ठिता संवट्टो भण्णति, ते द्विय रायधिद्धिता
सेना । तेसिमाजयणा-

[भा. २३६३] संवट्टमि तु जतणा, भिक्खे भत्तट्ठ-वसहि-थंडिल्ले ।
तम्मि भए पत्तम्मी, अवाउडा एगतो ठंति ॥

सू- तत्थ “भिक्खे” ति दारं-

[भा. २३६४] वइयासु व पल्लीसु व, भिक्खं काउं वसंति संवट्टे ।
सव्वम्मि रज्जखोभे, तत्थेव य जाइ थंडिल्ले ॥

सू- संवट्टेण वा वासे सच्चित्ते सच्चित्तो पुढविकाओ ति काउं न हिडंति, पुव्वद्धितासु वतितासु
पल्लीसु वा भिक्खं हिडंता ततो चेव थंडिल्ले भोत्तुं राओ संवट्टे वसंति । अध वइयादि नत्थि, सव्वम्मि
रज्जखोभो, तो तत्थेव संवट्टे जाणि थंडिल्लअचित्ताइं तेसु भिक्खं गेण्हंति ॥ अह नत्थि थंडिल्लअचिता
ताहे इमा जयणा-

[भा. २३६५] पूअलिय सत्तु ओदण, गहणं पडलोवरिं पगासमुहे ।
सुक्खादीण अलंभे, अजवंते वा विलक्खणता ॥

सू- उल्लम्मि पडंते मा पुढविकायविराहणा भविस्सति तेन भंडगादि सुक्खपूअलियाए
“असंसत्त” सुत्तगाहा । सुण्णोस्सं वा कुम्मासा, पगासमुहे भायणे गेण्ठि, पडलोवरिहिंते चेव ।
अह सुक्खं न लब्धति, न वा सरीरस्स जावगं, उल्ले घेप्पमाणो लेवाडिते पडले लेवाडगं
लक्खेति । इदानीं “भत्तट्टे” ति-

[भा. २३६६] पच्छन्नासति वहिता, अह सभयं तेन चिलिमिणी अंतो ।
असती य व सभयम्मि व, धरेति अद्धेतरं भुंजे ॥

सू- संवट्टस्स बाहिरे पच्छण्णे भत्तट्ठं करेतु, असति पच्छण्णस्स सभए संवट्टस्स अंतो चेव
चिलिमिलिं दाउं भुंजति । असति चिलिमिलीए सभए वा चिलिमिली न पागडिअंति ताहे
अद्धभायणाणि धरेति, अद्धा कमढगादिसु भुंजंति ॥

[भा. २३६७] काले अपहुप्पंते, भए व सत्थे व गंतुकामम्मि ।
कप्पुवरि भायणाइं, काउं एक्को उ परिवेसे ॥

सू- अह वारगेण काले न पहुप्पति, भए वा तुरियं भोयव्वं, संवट्टादिसव्वो चलितो गंतुकामो
ताहे भायणा कप्पुवरिं ठवेउं सव्वे कमढगादिसु भुंजंति, एक्को परिवेसति ॥

[भा. २३६८] पत्तेयचङ्गुगासति, सज्झिलगा एगतो गुरु वीसुं ।
ओमेण कप्पकरणं, अन्नो गुरु नेक्कओ वा वि ॥

सू- सव्वेसिं चङ्गुगा न पहुप्पंति ताहे सज्झिलगा - जे वा पीतिवसेण एकतो मिलंति एकतो
भुंजंति, गुरु वीसुं भुंजति, जाहे भुत्ता ताहे ओमेण आयामणं चङ्गुगाणं कायव्वं, गुरुसंतियं कमढगं
न तेसि मेलिअति, अन्नो कप्पेति । अहवा - अपहुव्वमाणेसु एकतो कप्पिअंति ॥

इदानीं भायण-कप्पविही-

[भा. २३६९] माणस्स कप्पकरणं, दहेल्लग-मुत्त-कडुयक्खवेसु ।

तस्सऽसति कमढ कप्पर, काउजमीवे पदेसे वा ॥

चू- उदितगादि दङ्गभूमौ ए गोमुत्तियपदेसेसु वा खारकडुयक्खवेसु वा, एवमादि थंडिलाण अस्सति कमढगे घडादिकप्परे वा भायणस्स कप्पं काउं अन्नत्थ नेउं थंडिले, गते वा संवडे पक्खा परिभिलियाजीवपदेसेसु परिठवेति । स एवातुरे थंडिलस्स वा अभावे धम्माधम्मा-कासाजीवपदेसबुद्धिकाउं परिठवेति । इदानीं “वसहि” ति दारं-

[भा. २३७०] गोणादी वाधाते, अलब्धमाणे व बाहि वसमाणा ।

वातदिसि सावतभए, सयं पडालिं पकुव्वंति ॥

चू- संवडुस्संतो निराबाधे मिलियपदेसे वसंति, अतो वा - गाणमहिसादिएहिं तपप्फडंतेहिं वाधातो, अलंभे वा जतो धाडीभयं ततो वज्जेउं वसंति । अह सावयभयं ताहे वायानुकूलं वज्जेति, अंतो बाहिं वा वसमाणा सीत-वातातव-जल-सावतरक्खणद्धा पुव्वकताए पडालीए ठायंति । असति फासुएहिं सयं करेति । आगाढे वि धारणं काउं वसंति । वतिए वि एवं ॥ इदानीं उच्चारविधी भण्णति । “थंडिले” ति दारं-

[भा. २३७१] पढमासति सेसाण व, मत्तए वोसिच्च रयणिए ।

थंडिल्ल निवेसे वा, गतेसु, सभए पदेसेसु ॥

चू- पढमं अनावातमसंलोअं, तस्सासति सेसाण आपायसंलोयादिया, असति दिवसतो अच्छिउं रातो मत्तए वोसिच्च पभाए थंडिले परिठवेति, तत्थ सन्निवेसे वा गते वोसिरति परिठवेति वा । अह पिठुतो भयं अनधियासो वा ताहे धम्मादिपदेसेसु वोसिरति । दारं । इदानीं “तम्मि भए” पच्छद्धं । जो न परचक्कादिभएण संवडे पड्डा तम्मि पते परचक्के घाडियागमे वा सव्वोवकरणं गुदिलपदेसे ठवेउं “अवाउडा एकतो” ति अन्नतो एकपदेसे ठायंति ॥ कम्हा एवं करेति ? भण्णति-

[भा. २३७२] जिनलिंगमप्पडिहतं, अवाउडा वा वि दड्ढ वज्जेति ।

धंभणि मोहणिकरणं, कत्तजोगो वा भवे करणं ॥

चू- अघेलिया जिनलिंगं उस्सग्गे ठिया य, एवं ठिते न कोति उवद्दवेति, एस उववातो अपडिलेहितो जिनमुद्देत्यर्थः । अहवा - ते तेणआ अवाउडे दड्ढं सयमेव वज्जंति, विज्ज-मंतपभावेण धंभण-मोहणं करेति, सहस्सजोही वा तीसत्थे वा कयजोगो तस्स तारिसे आकपं उभयगच्छसंरक्खणद्धा करणं भवे ।

“संवडे” ति गतं । इदानीं “नगररोहे” ति दारं-

[भा. २३७३] संवट्टनिग्गयाणं, नियट्टणा अद्धरोधजयणा य ।

भत्तट्टण थंडिल्ले, सरीरभिक्खे विगिंचणता ॥

चू- जे मासकप्पखेत्ताण निग्गंतुं संवडे ठिया ते संवट्टनिग्गया । ते इदानीं उखंदचोरएणं संवट्टातो नियत्तिउ नगरं पविट्ठा ॥

जे अनगारा तो न निग्गता तेसिं इमा अट्टमासे रोहगजयणा भण्णति-

[भा. २३७५] हानि जा एगट्ठा, दो दास कडग चिलिमिणी वसभा ।

तं वेव एगदारे, मत्तगसुधोवणं च जतणाए ॥

[भा. २३७५] रोहे उ अट्टमासे, वासासु सभूमि ए निवा जंति ।

रुद्धे उ छेन नगरे, हावन्ति न मासकप्पं तु ॥

चू- अट्ट उटुबद्धिते मासे रोहेउं निवा वासासुं अप्पणो रज्जातिं गच्छन्ति, उटुबद्धे रोहिते तहावि साधू वासकप्पो न हावियव्वो, अट्टवसहीओ अट्टभिक्षायरियातो, अट्टवसहीओ अमंचन्तेण भिक्षायरियाओ ॥ पुणो वि सत्तवसहीओ अमंचन्तेण अट्टादी भिक्षावरिया । एवं-जाव-एगा वसही एगा भिक्षायरिया । एतदुक्तं भवति “हानी जा एगट्ठा” इमा य गाहा एत्थ-अत्थे जोएयव्वा ॥

[भा. २३७६] भिक्खस्स व वसधीय व, असती सत्तेव चतुरो जा एक्का ।

लंभालंभेएक्केकगस्सऽनेगा उ संजोगा ॥

चू- कंठा । दारं ॥ “अद्धरोधगजयण” ति गयं । इदानीं “हानी जा एगट्ठा” ति अस्य द्वितीयं व्याख्यानं - सपक्ख - परपक्खवसहिजयणा य भण्णति । तत्थिमे विकप्पा - पत्तेया समण्णणं । पत्तेया समणीणं । महाजनसम्मदेण वा दुब्बलभवसहीए समण-समणीण एगट्ठा । अहवा - सव्व-पासंडित्थीण एगट्ठा । सव्वपासंडपुरिसाण य एगट्ठा । अहवा - सव्वपासंड पुरिसइत्थीण एगट्ठा । अहवा - सव्वपासंड पुरिसित्थीण एगट्ठा ॥ पत्तेयसमणविकप्पे “पासंडित्थी” तत्थिमा जयणा-

[भा. २३७७] एगत्थ वसंताणं, पहं दुवारासती सयं करणं ।

मज्झेण कडगचिलिमिलि तेसुभओ थेर-खुट्ठीओ ॥

चू- संजय-संजतीणं पत्तेयवसहिअभावे जदा एगवसहीए वसंति तहा चउसाले पिहं दुवारे वसांति पिहदुवारासति सयंभव कुट्ठं छेत्तु दुवार करंति । गिहमज्झे कुट्ठासति कडगं चिलिमिलिं वा ठावेंति कडगासणं थेरा ठायंति । संजतीणं खुट्ठियाओ थेराण परतो खुट्ठा । खुट्ठीण परतो थेरी । खुट्ठाण परओ मज्झिमा संजतिवग्गे थेरीण परतो मज्झिमाओ । मज्झिमाण परतो तरुणा । संजतिवग्गे वि मज्झिमाण परतो तरुणीओ एसा विही दढकुट्ठिगिहे । एवं सव्वं वसभा जयणं करंति ॥

पुव्वद्धस्स वक्खाणं गतं । “तं चेव एगदारे” ति अस्य व्याख्या-

[भा. २३७८] दारदुगस्स तु असती, मज्झे दारस्स कडगपोत्ती वा ।

निक्खम-पवेसवेला, ससइपिंडेण सज्झाओ ॥

चू- वितियदुवारस्सासति करणं वा न लब्धति तदा एगदुवारं कडगचिलिमिलीहिं दुधा वि कज्जति, अट्टेण संजया अट्टेण संजतीतो निग्गच्छन्ति । अह संकुडं न लब्धति वा विसज्जिउं ताहे परोप्परं निग्गमणवेलां वज्जेति वंदेण, ससइ निष्किडंति, पिंडेण सज्झायं करंति, संगारकहं न करंति पढंति वा ॥ “तेसु मतो थेरखुट्ठीओ” ति अस्य व्याख्या-

[भा. २३७९] अंतमि व मज्झमि व, तरुणी तरुणा तु सव्ववाहिरओ ।

मज्झे मज्झिम-थेरी, खुट्ठग-थेरा य खुट्ठी य ॥

चू- दढकुट्ठे अंते सपच्चवायभागासे सज्झे तरुणीओ । शेषं गतार्थम् ।

इदानीं “मत्तगे” ति दारं-

[भा. २३८०] पत्तेय समण दिक्खिय, पुरिसा इत्थी य सव्वे एगट्ठा ।

पच्छण्ण कडगचिलिमिलि, मज्झे वसभा य मत्तेणं ॥

चू- पत्तेगा जत्थ त्थीवज्जा सव्वपासंडा एगवसहीए ठिया, जत्थ वा सव्वे पासंडा थीसहिया एगड्डिया तत्थिमा जयणा - जो पच्छण्णपदेसो तत्थ ठायंति, असति पच्छण्णस्स मज्झेण कडगचिलिमिली वसभा देति अप्पसागारियकाइयभूमीए असति दिवा रातो वा वसभा मत्तगेहिं जतियंति । वसभगहणं ते खेतण्णा अप्पसागारियं परिठवेति । एवं संजतीओ वि पासंडिस्थिमज्झे जयंति । अहवा - “वसभा०” ति जत्थ संजतासंजतीणं एगदुवारा एगवसही तत्थ अप्पसागारिय काइयभूमीए असति बाहिं वा सपच्चवातो रातो तरुणीओ अंते, मज्झे वा वसभिणीओ, मत्तएसु काइयं वोसिरिउं मज्झिमाण अप्पेति, ताओ थेरीण, तेरी खुड्डीणं, थेरा वसभाणं, ते परिठवेति ॥

[भा. २३८१] पच्छण्ण असति निण्हग, बोडिय भिक्खू असोय सोए य ।

पउरदव-चड्डगादी, गरहा य सअंतरं एक्को ॥

चू- पच्छण्णकडगचिलिमिलीण असति निण्हएसु ठायंति, तेसु असति बोडिएसु, तेसु असति भिक्खुपएसु, एवं पुव्वं असोयवादीण, पच्छ सोयवाइसु ठिया, आयमणादिकिरियासु पउरदवेणं कज्जं करेति, चड्डगं कमडगं, तेसु भुंजति, गरहापरिहरणत्थं, संतरं ठिया “एगे” ति खुड्डगादि एगो चड्डगाण कप्पं करेति । अहवा - एगो साधू आयमणादिकिरियासु अंतरे ठायति ॥

“पत्तेय समणा दिक्खिय” अस्य व्याख्या-

[भा. २३८२] पासंडीपुरिसाणं, पासंडिस्थीण वा वि पत्तेगे ।

पासंडिस्थि पुमाणं, व एगतो होतिमा जतणा ॥

चू- पुरिसा पत्तेयं, इत्थी पत्तेयं । अथवा - पुरिसा इत्थी य सव्वे एगतो ठिता । इमा जयणा । “पच्छण्ण असति निण्हग” अस्यार्थस्य स्पृशनं ॥

[भा. २३८३] जे जहिं असोयवादी, साहम्मं वा वि जत्थ तहिं वासो ।

निहुता य जुद्धकाले, न वुग्गहो नेव सज्झाओ ॥

चू- साधम्मिया निण्हवबोडिएसु भिक्खएसु वि कारुणियत्तं जीवातिपयत्थाणि वा जेसु अत्थित्तं तेसु तेसु ठायंति, जुद्धकालो रोधगमित्यर्थः । न तत्थ सपक्ख-परपक्खेहिं सद्धि वुग्गहं करेति, न च सज्झायं करेति ॥ “अद्धरोहगजयणा” सम्मत्ता । भत्तट्टाणे वि एत्थेव गता । इदानीं “थंडिले” ति-

[भा. २३८४] तं चेव पुव्वभणियं, पत्तेगं दिस्समत्त कुरुकूयं ।

थंडिल्ल-सुक्ख-हरिते, पवायपासे पदेसे वा ॥

चू- पुव्वभणियं “अनावायमसंलोए” एयं चेव पत्तेयं । अहवा - सेसं थंडिलेसु पत्तेयमगहणं करेति ॥ “मट्ठिय कुरुकूयं” च अस्य व्याख्या-

[भा. २३८५] पढमासति अमणुण्णे, तराण गिहियाण वा वि आलोए ।

पत्तेय मत्त कुरुकूय, इवं व पउरं गिहत्थेसुं ॥

चू- पढमं अनावायमसंलोयं, तस्सासति अमणुन्नाय आवातं गच्छेति, तस्सासति पासत्थादियाणं । ततो वितियभंग असोअ-सोआण गिहिपासंडियाण य कमेण आलोयं गच्छेति । पच्छद्धं कंठं ॥

[भा. २३८६] तेन पर गिहत्थाणं, असोयवादीण गच्छ आवायं ।

इत्थी नपुंणएसु वि, परम्मुहो कुरुकुया सेव ॥

शू- ततो ततियभंगे गिहिपासंडिय असोय सोय्याण कमेण आवातं गच्छे । तेन परं त्रितियभंगे इत्थीनपुंणसालोयं गच्छेति । परम्मुहो कुरुकुचं च करेति । ततो ततियभंगे हत्थिनपुंसावातं, तत्थ वंदेण वोलां करेता वच्चंति । जयणाए पूर्ववत् । एसा थंडिलजयणा । बाहिं न लब्धति निगंतुं जं अंतो थंडिलं विदिन्नं तत्थ वोसिरे, जति नत्थ हरितं सुक्खो वोसिरेति, असति सुक्खस्स मलियमीसेसु वोसिरति । अहो य भूमी न पासइ ताहे धम्मादिपदेसेसु वोसिरतो सुद्धो ।

इदानीं "सरीरे" ति दारं-

[भा. २३८७] पच्छण्ण-पुव्वभणिते, विदिन्न थंडिल सुक्ख हरिते वा ।

अगइ वरंडग दीहिय, जलणे पासे य देसेसु ॥

शू- रोधगे सरीरपरिद्ववणविधी अवरदक्खिणाए चेव दिसाए अनावातमसंलोयं पच्छण्णपुव्वभणियं परिद्ववणियं से रयहरणादि उवकरणं पासे ठविज्जति ॥

[भा. २३८८] अन्नाते परलिंगे, नाउवओगद्ध मा उ मिच्छत्तं ।

नाते उद्धाहो वा, अयसो पत्थारदोसा वा ॥

शू- अन्नाओ वा जो तस्स परलिंगं कज्जति । तं पि उवओगकालाओ परतो कज्जति, मा सो मिच्छत्तं गमिस्सति । जो जन-नातो तम्मि परलिंगं न कज्जति, मा जनो भणिहिति एते मातिणो, पावायारा, परोवधातिणो य, एवं उद्धाहो, पवयणोवधातो, पत्थारदोसो य । एतद्दोसपरिहरणात्थं सलिंगेण चेव विदिन्ने थंडिले परिद्वविज्जति । अह हरितं ताहे सुक्खसु, असति मीसमलिएसु अगडे वा अनुण्णायं, पागारोवरिएण वा खिवियव्वं, दीहियाए वा वहंतीए छुभियव्वं, जलणे वा जलंते छुभियव्वं । एतेसिं वा पासे ठविज्जति । अह न लब्धति ताहे धम्मादिपएस ति काउं एतेसु खिवंति ॥ इदानीं "भिक्ष्व" ति दारं-

[भा. २३८९] न वि कोइ किं चि पुच्छति, नितमनितं च बाहि अंतो वा ।

आसंकिते पडिसेहो, गमणे आणादिणो दोसा ॥

शू- जत्थ रोधगे अंतो बाहिं वा न को ति पडिपुच्छति, निप्फिडंतो पविसंतो वा तत्थिच्छा, अंतो बाहिं वा अडंति । जत्थ आसंकियं "को एस ? कतो वा आगतो ? मा एस अंतो कहेहिति, कहिं वा निगच्छति ? मा एस भेदं दाहिति" एरिसे आसंकिते पडिसेहे न गंतव्वं । आणादिया य दोसा ॥

[भा. २३९०] पउरऽन्नपानगमणे, चउरो मासा हवंतऽनुग्धाता ।

सो य इतरे य चत्ता, कुल-गण-संधए य पत्थारो ॥

शू- संधरंतो जति गच्छति चतुगुरु, जो गच्छति तेन अप्पा परिद्वत्तो, इतरे य अच्छंता ते य एतेन परिद्वत्ता, बाहिस वा रिउ ति काउं गेण्हंति । भेदं पयच्छंति ति अब्भंतारा गेण्हंति । उभओ वि कुल-गण-संघ-पत्थारसंभवो ॥

[भा. २३९१] अंतो अलब्धमानेसनमादीसु होइ जइतव्वं ।

जावंतिए विसोधी, अमद्यमादी अलाभे वा ॥

शू- फासुए एसणिज्जे य अंतो अलब्धमाणे अंते चेव पनगपरिहानीए जयंति । जावंतिया

विसोहिकोडीए जाय - चउलहुं पत्तो विरोहिकोडीए असति अपसो दाणसुद्धिया वा ओभासि व्रति, दैताण अविरोहिकोडीए वि घेयंति ॥

[भा. २३९२] आपुच्छिय आरक्खिय, सेट्ठि सेनावति अमच्च-रायाणं ।

निग्गमण-दिट्ठरूवे, भासा वि तहिं असावज्जा ॥

सू- तहावि अलब्भंते, आरक्खितो कोट्टपालो, तं पुच्छंति, अहं असंधरं निग्गच्छामो, दारं ने देहि । जति सो भणेज्ज मा नग्गच्छह, अहं भे देमि, ताहे घेयंति । अह सो भणेज्ज - “नत्थि मे भत्तं, बीहेमि य रत्तो सेट्ठि पुच्छह” । ताहे सेट्ठि पुच्छंति । एवं सेनावति, अमच्चं, रायाणं, दितेसु गहणं । तैसिं वा अणुन्नाते निग्गच्छंति । दारपालाण य साहू दरिसिज्जंति एते दिट्ठरूवे करेह । एते भत्तद्धा नेति अतितिय, न किं चि तुब्भेहिं वत्तव्वा, बाहिं निग्गएहिं य असावज्जा भासा भासियव्वा ॥

[भा. २३९३] मा नीह सयं दाहं, संकाए वा न दैति निग्गंतुं ।

दाणम्मि होइ महणं, अनुसद्धादीणि पडिसेहे ॥

सू- आरक्खियादि पुच्छिया भणंति - “ना नीह. अहं सयं भत्तं देमो”, ते पुण भेदसंकाए निग्गंतुं न दैति । ते जति अविमुद्धं दैति तहावि गहणं । अह नो भत्तं नो निग्गंतुं दैति ताहे अनुसद्धी धम्मकहा विज्जामंतादिया वा पयुज्जंति ॥ जता निग्गच्छंति तदा बहिया वि इमं विधिं पयुज्जंति-

[भा. २३९४] बहिया वि गमेतूणं, आरक्खगमादिणो ततो निति ।

हित-नट्ट-चारियादि, एवं दोसा जट्ठा होंति ॥

सू- अंतो बहिं च गमिते सव्वे चारिगादिदोसा परिचत्ता भवंति ॥

बहिया जे साहू पट्टविज्जंति ते इमेहिं गुणेहिं जुत्ता-

[भा. २३९५] पियधम्मो दढधम्मो, संबंधऽविकारिणो करणदक्खं ।

पडिवत्तीण य कुसले, तब्भूते पेसते बहिता ॥

सू- जेसिं अंतो बाहिं च सयणसंबंधो अत्थि, अविकारी न उब्भवेसा, न कंदप्पसीला भिक्खग्गहादिकिरियदक्खा, पडिवत्ती प्रतिवचनं त प्रति कुशला बाहिं खंधारो आगतो तत्थ जे जा उप्पणा, ते बाहिं पेसिज्जंति ॥ “भासा वि तहिं असावज्ज” ति अस्य व्याख्या-

[भा. २३९६] केवइय आस-हत्थी, जोधा धण्णं च केत्तियं नगरे ।

परितंत अपरितंता, नागरसेना व न वि जाणे ॥

सू- बाहिरच्चेहिं पुच्छितो न भणाति, न जामामि ॥

ते भणंति - तत्थेव वसंता कहं न याणह ? साहू भणंति -

[भा. २३९७] सुणमाणे वि न सुणिमो, सज्झाए समिति गुत्ति आउत्ता ।

सावज्जं सोऊण वि, न हु लब्भाऽऽइक्खिउं जइणो ॥

सू- जइ किं चि सुणिमो तहावि सावज्जं न युज्जति अक्खिउं । अंतो वि पुच्छितो भिक्खादिउवओगे न नायं । अंतो बहिया य - इमं उत्तरं “बहु सुणेति” - सिलोगे ॥ एवं हिंडते पडुप्पन्ने समुदाणे-

[भा. २३९८] भत्तइणमालोए, मोत्तूणं संकिताइ ठाणाइं ।

सच्चित्ते पडिसेहो, अतिगमणं दिट्ठिरूवाणं ॥

चू- “भत्तद्वणमालोए” ति अस्य व्याख्या-

[भा.२३९९] सावग सन्निधाने, ओयविंतेतर करेति भत्तद्वं । तेसऽसती आलोए, चड्ढग कुरुयाइ नो छन्ने ॥

चू- जत्थ सद्धो य सद्धी य उभयं पि अप्पसागारियं तत्थ भत्तद्वं करेति, असती एगतरोयवित्ते, इयरग्गहणेण अनोयविएवि, असति अहाभद्वएसु वा, एतेसिं असतीए अडवीए असंकणिञ्जे घणदरद्वाने वज्जेता, आलोए पगासे भत्तद्वं करेति, चारिगादिसंकाए नो छन्ने करेति । सचित्तो सेहो जइ को ति पव्वाइउं ठाति तस्स पडिसेहो, न पव्वावेति । अह कोइ काउं लिंगं पविसति, ताहे भणंति - अम्हे गया नामकिया दारेण निग्गता, तं जइ तुमे घेप्पसि तो अवस्सं मारिज्जसि, दारे गणिया पुच्छिया भणंति - न जानामो कोइ एस ति, पविसंता भणंति दारिद्वं “अम्हे ते चेव इमे दिट्ठरूवे करेसि” ॥

[भा.२४००] भत्तद्वितऽपाहाडा, पुनरवि घेतुं अतिति पज्जतं ।

अनुसद्धी दारिद्वे, अन्ने वऽसती य जं अंतं ॥

चू- एवं भत्तद्विया तदूणे भायणे पुनरवि पज्जतं घेतुं अतिति, जति दारपालो भग्गति वा न वा पवेसंदेति, रुद्धेसु जइ अन्नो कोइ अनुकंपाए देज्ज तत्थ अनुमती, न वा चारिज्जति, अन्नदातारस्स वा असतीते तं जं अंतं पंतं दिज्जति ॥

[भा.२४०१] रुद्धे वोच्छिण्णे वा, दारिद्वे दो वि कारणं दीवे ।

इहरा चारियसंका, अकाल ओखंदमादीसु ॥

चू- अह निग्गताण दारं रुद्धं स्थगितमित्यर्थः, गमागमो य वोच्छिण्णो, अम्भित्तरा साहू बाहिरा जे भिक्खानिग्गया एते वि दो वि दारपालस्स भिक्खवादि निगमणकारणं दीवेति । इहरा अक्कीए साहू निग्गता, न ते पविट्ठा, नूनं ते चारिया आगता आसी, जे ते साहू निग्गता ते न पविट्ठा, नूनं तेहिं एस उक्खंद ओकट्ठिओ ॥

[भा.२४०२] बाहिं तु वसितुकामं, अतिनेति पेत्थिया अनिच्छंतं ।

गुरुगा पराजय जए, वितियं रुद्धे व वोच्छिण्णे ॥

चू- भिक्खद्वतानिग्गताण जइ कोइ साहू बाहिं वसितुमिच्छति तं पि ते सहाया बला पवे- संति । एगे अनेगे वा निक्कारणे बाहिं वंसते चउगुरुगा । अम्भित्तरिल्लाण पराजय-जए अनेगे दोसा भवन्ति । वितियपदेण सव्वं नित्थरं नगरं रुद्धं, गमनागमो वोच्छिण्णो, एवं अपविसंतो दारिद्वे वा अनिवेदेते सुद्धो ॥ एवं रोहकारणे - इत्थीहिं सह विहारादि पदा हवेज्ज । “रोधगे” ति दारं गतं । इदानीं “अद्धाणे” ति अद्धाणे जत्थ सपच्चवायं । तत्थ जति संजतीतो सत्थेणं पथाविता तत्थ सत्थे जति बोधियतेणाइमयं हवेज्ज तत्थ गमणे, राओ वा सुवंताणं, इमा जयणा-

[भा.२४०३] मज्झमि य तरुणीओ, धेरीओ तासि होति उभयंतो ।

धेरि बहिट्ठा खुट्ठी, खुट्ठिबहिट्ठा भवे धेरा ॥

[भा.२४०४] धेरबहिट्ठा खुट्ठा, खुट्ठबहिट्ठा उ होति तरुणा उ ।

दुविधम्मि वि अद्धाणे, सपच्चवायम्मि एस गमो ॥

चू- तरुणीओ मज्झे कीरंति, तासिं पिट्ठतो अग्गओ य धेरीओ हवन्ति, तासिं उभयंतो धेरा,

थेराणं उभयंते खुद्धा, तैसिं उभयंतो तरुणा, दुविधं अद्धाणं-पंथो मग्गो य । तस्मि सपद्यवाए एस गमो भणितो । एवं अद्धाणे वा इत्थीहिं सद्धिं विहरादिया पदा भवे ।

इदानीं “संभ भय वासं” तिन्नि वि दारा एगगाहाए दंसेति-

[भा.२४०५] आऊ अगणी वाऊ, तेणग रद्धादि संभमो भणितो ।

बोहियमेच्छादिभए, गोयरचरियाए वासेण ॥

चू-आऊमादिया संभमा, बोहियमेच्छादिभयं । गोयरं अडंता वासेण अब्भइता एगनिलए वि होजा ॥

[भा.२४०६] जलसंभमे थलादिसु, चिद्धंताणं भवेज्ज चउभंगो ।

एगतरुवस्सए वा, वूढगलंते व सव्वतो ॥

चू-एगो एगित्थीए समं हवेज्ज, आउक्कायसंभमेणं उदगवाहगे थले एगं उण्णयं थलं पव्वयं डोगरं वा, तत्थ चिद्धंताणं चउभंगसंभवो हवेज्ज । जलसंभमे वा खेत्ताओ खेत्तं संकमेज्ज । एत्थ वि चतुभंगसंभवो । एगतरवसधीए वा वूढाए जाव अन्ना वसधी न लब्भति ताव चतुभंगसंभवो, सव्वओ वा एगपक्खस्स वसधी गलति, एवं पि एगद्धिताण चउभंगो ॥

[भा.२४०७] एगतरझामिए उवस्सयस्मि डज्जेज्ज वा वि मा वसधी ।

ऐमेव य वातस्मि वि, तेणभया वा निलुक्काणं ॥

चू-संजत-संजतीण एगतरस्स झामिता वसधी । वसहिसंरक्खद्धा वा ताण वसधिं गता । झामितवसधिए वा खेत्ताओ खेत्तं संकमिज्जति । एवं वाते वि चउभंगसंभवो हवेज्ज । तेणगभएण वा गुविले चउभंगसंभवेण निलुक्का अच्छंति ॥

भा (२४०८) भोइयमाइवोरेधे, रद्धादीणं तु संभमे होजा ।

बोहिय-मेच्छभए वा, गुत्तिनिमित्तं व एगत्थ ॥

चू-भोइयस्स भोइयस्स विरोहो, एवं गामस्स गामस्स य, रद्धस्स रद्धस्स य, एरिसे संभमे चउभंगसंभवो हवेज्ज । बोहियमेच्छभएण पलायाण चउभंगसंभवेन विहारसज्झाय असणादिया, उच्चारादिमा वा एगत्थ निलुक्काण संभवो हवेज्ज, गुत्तिं वा रक्खणं करंताण संभवेजा ॥

भ. (२४०९) पुव्वपविट्ठेगतरे, वासभएणं विसेज्ज अन्नतरो ।

तत्थ रहिते परंमुहो, न य सुण्णे संजती ठंति ॥

चू-वाससु वासावासे पडंते संजतो संजती वा किं चि निव्वोवरिसं ठाणं पविट्ठं हवेज्ज, पच्छा इयरं पविसिज्ज । तत्थ जनविरहिते दो वि परोप्परं परंमुहा अच्छंति, सज्झायजुत्ता य । सुद्ध वि वासे पडंते संजती सुण्णद्धाणे नो पविसति । इदानीं “खंतिमाईण निक्खमणे” ति-

[भा.२४१०] कारण एग मडंढे, खंतिगमादीसु मेलणा होज्ज ।

पव्वज्झमब्भुपगमे, अप्पाण चउव्विहा तुलणा ॥

चू-असिवादिकारणेण एगगिओ छिन्नमडंढं गतो हवेज्ज, तत्थ य “खंतिगमादी” असंकणित्थी मिलेज्ज, सा य पव्वज्झमब्भुवगमं करेज्ज, ततो अप्पानं चउव्विहाए दव्व-खेत्त-काल-भावतुलनाए तुलेति ॥ एसेव अत्थो इमाहिं गाहाहिं भण्णति-

[भा.२४११] असिवादिकारणगतो, वोच्छिन्नमडंढं संजतीरहिते ।

कहिता कहित उवड्डिय, असंकइत्थीसिमा जयणा ॥

बू-अद्वाइय जोयणअंतरे जस्स अन्नं वसिमं नत्थि तं छिन्नमंडवं सा असंकणिज्जत्थी धम्मं कहिते अकहित वा पव्वज्जं उवड्डितं, तत्थिमा जयणा अप्पणो इव्वतो तुलणा ॥

[भा. २४१२] आहारादुप्पादण, दव्वे समुत्तिं व जाणते तीसे ।

जति तरति नित्तु खेत्ते, आहारादीणि वऽद्धाणे ॥

बू-दव्वतो जति आहारं उवहि सेज्जं वा तरति उप्पाएतुं, समुइ नाम-जो तीसे सभावो भुक्खालू सीयालू । जति यत्तं पढमालियादि संपाडेउं सक्केति, म्हुरादि पाणगं वा एयाणि उप्पाएउं सक्केति, ततो पव्वावेति । खेत्ततो जइ अद्धाणं नेउं तरति, जति य अद्धाणे आहारादी उप्पाएउं सत्तो ॥

[भा. २४१३] गिम्हातिकालपाणग, निसिगमणोमेसु वा वि जति सत्तो ।

भावे कोधादि जई, गाहे नाणे य चरणे य ॥

बू-कालतो जति गिम्हाकाले रिउक्खमं पाणगं पवायवसही य आदिसद्दातो सीतकालादिसु य जं तम्मि रिउम्मि दुल्लभंतं जति उप्पाएतुं सत्तो, रतो वा जति सत्तो नेउं, ओमे वा जति आहारुप्पादणं काउं सत्तो, भावे जति अप्पणो कोहादियाणं जवं काउं सत्तो, रत्तस्स वा जयं कारावेउं सत्तो । नाणवरणाणि वा जति सत्तो अनिव्वेएण गाहेउं, चक्कवालसामायारिं च गाहेउं जइ सत्तो ॥

[भा. २४१४] गुरुगणिणिपादमूलं, एवमपत्ताए अप्पुतुलणाए ।

आत्तकभासमत्थो वा, पव्वावे एतरे भयणा ॥

बू-जो धा जावज्जीवं समत्थो वट्ठावेउं सो नियमा पव्वावेत्ते, इयरो असमत्थो य, तस्स भयणा । जइ से अन्नो वट्ठावगो अत्थि तो पव्वावेति । अह नत्थि न पव्वावेइ । एसा भयणा ॥

[भा. २४१५] अब्भुज्जतमेगतरं, पडिवज्जिउ कामो सो वि पव्वावे ।

गण गणि सलद्धिते उ, एमेव अलद्धिजुत्तो वि ॥

बू-अब्भुज्जियमरणं परिन्नादि, अब्भुज्जिय-विहारो जिणकप्पादि । एयं एगतरं अब्भुज्जतिविहारं पडिवज्जितुकामो । इत्थिवा य उवड्डिया पव्वज्जं । जति अन्नो गणे गणी सलद्धी अत्थि तीसे परियट्ठियव्वा ते ताहे तं तस्स अप्पेउं अप्पणा अब्भुज्जविहारं पडिवज्जति । अह नत्थि अन्नो वट्ठावगो ताए नो अब्भुज्जयविहारं पडिवज्जइ । तं परियट्ठति । किं कारणं ? अब्भुज्जियविहारातो तस्स विधिपरियट्ठणे बहुतरिया निज्जरा । अलद्धिजुत्तो वि अन्नवट्ठावगसंभवे पव्वावेति, इयरहा नो ॥

[भा. २४१६] पव्वावणिज्ज-तुलणा, एमेवित्थ तदिक्खणा होति ।

अविदिति-तुलणा उ परे, उवड्डिते-तुलणा य आतगता ॥

बू-जो पव्वावणिज्जो तस्स वि एसेव दव्वादिया चउव्विहा तुलणा कज्जति ।

चोदग - आह - जति ता तस्स माता वा भगिनी वा तो सो तस्सा समुई जाणाति चेव, किं तुलिज्जति ? उच्यते - कताइ सो खुड्डलओ चेव तेसिं मज्झाओ फिडितो तो न जाणइ, एवं परे अविदिते तुलणा भवति । जस्स पुण सुह-दुह-कोहादिया समुत्ती नज्जति तस्स नत्थि तुलणा । तम्मि उवड्डिते आयतुलणा भवति ॥ तस्स पव्वावणिज्जस्स इमा तुलणा भवति-

[भा. २४१७] पारिच्छ पुच्छमण्णह, कायाणं दायणं च दिक्खा य ।

तत्थेव गाहणं पंथे, नयनं अप्पाय इत्तरिया ॥

[भा. २४१८] पेज्जाति पातरासे, सयणासणवत्थ पाउरणदव्वे ।

दोसीण दुच्चलाणि य, सयणादि असकता एणिह ॥

चू-परिच्छा नाम तुलणा । सा भण्णति-पुच्यं तुममत्रहा दव्वादिएसु उचिया, इयाणि पच्चतियाए अन्नहा । पुच्यं अनुप्पए खीरादिपेत्ताओ इत्थिया [इच्छिया] पायरासा-पढमालिया ति वुत्तं भवति, इदानिं सा नत्थि मज्झण्हे भिक्खं अडित्ता पारेवच्चं । उदुवन्दे सयणभूमीए, इक्कड कट्ठिणादिसंथारणेसु वासासु आसणं ।

पुच्यं आसंसादिस इदानिं उदुवन्हाए निसज्जाए वासासु न संशारण-धिरिणहणिसुं ! पुच्यं तुज्झ वच्चपाउरणा महद्धणमुज्झा सण्हा य प्राप्ति, इयाणि ते अमहद्धणमुज्झा धूलकडा य । पुच्यं ते रुप्प-सुवण्णादिसु भोवणं, इदानिं ते लाउ-कमढादिसु । आहारो वि ते पुच्यं नेहावगाढे रिउक्खमो अनुकूलो य, इदानिं ते वोसीणो निव्वलो असंस्कृतः । एणिह सयणादिया वि असंस्कृता ।

“एणिह” ति-इदानिं ॥

[भा. २४१९] पडिकारा य बहुविधा, विसयसुहा आसि तेन पुण एणिह ।

चंकमण्णहाण धुवणा, विलेवणा ओसहाइं च ॥

चू-पडियारा नाम सरीरसंस्कारा, चंकमणादि विविधरोगोवसमणियओसहाणि । एवं दव्वे गतं ॥ इमं खेत्ते-

[भा. २४२०] अद्धाण दुक्ख सेज्जा, सरेणु तमसा य वसधिओ खित्ते ।

परपातेसु गयाणं, वुत्थाण व उदु-सुहघरेसु ॥

चू-मासकप्पे पुण्णे अद्धाणं निरनुवाणएहिं । दुक्खकारियाओ सेज्जाओ रेणुकज्जवाओ, अजोतिकडाओ तमसाओ, एवं पव्वज्जाए । गिहवासे पुन तुमं सिवियादिएहिं आसादिएहिं जाणेहिं उद वातणिवातेसु य हरितोवलितेसु य असिता, कहं पव्वज्जाए धितिं करेज्जह ॥

[भा. २४२१] आहारसुवभोगो, जोग्गो जो जम्मि होइ कालम्मि ।

सो अन्नहा न य निसिं, अकालऽजोग्गो य हीणो य ॥

चू-आहारादिओ उवभोगो जो जम्मि काले जोग्गो सो पव्वज्जाकाले अन्नहा विवरीतो । निसिं च जावज्जीवं न भोत्तव्वं, दिया वि वेलातिक्रमे लब्धते, अजोग्गो अननुकूलो, सो वि हीणो ओमोदरियाए ॥ एणिह भावे-

[भा. २४२२] सव्वस्स पुच्छणिज्जा, न य पडिकूलेइ सइरमुइतत्था ।

खुड्डी वि पुच्छणिज्जा, चोदण-फरुसादिया भावे ॥

चू-गिहवासे राओ पच्चुट्ठिता मुहसलिलादिएहिं सव्वस्स पुच्छणिज्जा आसी, गिहवासे न ते कोति पडिकूलं करेति, आगमगमादिएहिं य “सतिर” मिति सेच्छा, “उदित” मिति भाविया, इदाणीं ते खुड्डी वि पुच्छणिज्जा । असामायारिकरणे फरुसवयणेहिं चोतिज्झिसि । सव्वं सोढव्वं ॥ इमं संखेवओ भण्णति-

[भा. २४२३] जा जेन व तेन जत्था, व लालिता तं तहण्णहा भणति ।

सोताइ-कसायण य, जोगाण य निग्गहो समिती ॥

चू-सुहभाविता अन्नहा भण्णति, न दुक्खभाविता । सोयादिमिंदियाणं सदा निग्गहो कायव्वो, कोहादिकसाया जेयव्वो, मणादि अप्पसत्थाण जोगाण निग्गहो कायव्वो, इरियादिसमितीसु अ

सदा मग्निनाऽद्योयत्वं ॥ इयाणि “कायाणं” ति-

[भा. २४२४] आलिहण-सिच-तावण-, वीयण-दंत-धुवणादिकञ्जेषु ।

कायाणानुवभोगो, फासुगभोगो परिमितो य ॥

यू-पुढविकाए नो आलिहण विलीहणादी कायव्वा, आउक्काए सिचणादि, अगनीए तावणादि, वाते वीयणादि, वणस्सतीए दंतधावणादी, एवमादिसु कञ्जेषु अनुवभोगो, जो भोगो सो फासुएण, तेन वि परिमितेण ॥

[भा. २४२५] अब्भुवगता य लोओ, कप्पड्ढग लिंगकरण दावणता ।

भिक्षव्वगहणं कहेति व, नेति वहं ते दिसा तिन्नि ॥

यू- एवं सव्वं अब्भुवगच्छति जइ तो से लोओ कज्जति । दावणं च विक्खाए ति, जो साधू कप्पड्ढगस्स नियंसेति, एवं से परिहरणलिंगकरमं दाइज्जति “तत्थेव” ति छिन्नमंडवे, अप्पणो समीवे गहणासेवनसिक्खं गाहेति, उग्गमादि विसुद्धभिक्षव्वगहणं च कारेति, पंथं व नेति, संबद्धइत्थिसहिएण असंबंधिइत्थीहिं वा पुरिसमीसेण वा संबंधिपुरिससत्थेण वा असंबंधेहिं वा भद्दगेहिं- जाव- गुरुसमीवं पत्ता ताव “इत्तरं” दिसाबंधं करेति । इमं, अहं ते दिसा तिन्नि-अहं ते आयरिओ, अहं ते उवज्झाओ, पवत्तीण य । गुरुसमीवं पुण पत्ताए गुरू वाहिंति । एवं वितियपदे एगे एगित्थीए सद्धिं चउभंगसंभव इत्यर्थः ॥

यू. (५६२) जे भिक्खू उज्जाणंसि वा उज्जाण-गिहंसि वा उज्जाण-सालंसि वा निज्जांसि वा निज्जाण-गिहंसि वा निज्जाण-सालंसि वा एगो एगाए इत्थीए सद्धिं विहारं वा करेति, सज्झायं वा करेति, असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा आहारेति, उच्चारं वा पासवणं वा परिट्ठवेति, अन्नयरं वा अनारियं पिहुणं अस्समण-पाओग्गं कहं कहेति, कहेंतं वा सातिज्जति ॥

यू. (५६३) जे भिक्खू अट्ठंसि वा अट्ठालयंसि वा चरियंसि वा पागारंसि वा दारंसि वा गोपुरंसि वा एगो एगाए इत्थीए सद्धिं विहारं वा करेति, सज्झायं वा करेति, असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा आहारेति, उच्चारं वा पासवणं वा परिट्ठवेति, अन्नयरं वा अनारियं पिहुणं अस्समण-पाउग्गं कहं कहेति, कहेंतं वा सातिज्जति ॥

यू. (५६४) जे भिक्खू दगंसि वा दग-मगगंसि वा दग-हंसि वा दग-तीरंसि वा दग-डाणंसि वा एगो एगाए इत्थीए सद्धिं विहारं वा करेइ, सज्झायं वा करेइ, असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा आहारेति, उच्चारं वा पासवणं वा परिट्ठवेति, अन्नयरं वा अनारियं पिहुणं अस्समण-पाउग्गं कहं कहेति, कहेंतं वा सातिज्जति ॥

यू. (५६५) जे भिक्खू सुण्ण-गिहंसि वा सुण्ण-सालंसि वा भिन्न-गिहंसि वा भिन्न-सालंसि वा कूडागारंसि वा कोडागारंसि वा एगो एगाए इत्थीए सद्धिं विहारं वा करेइ, सज्झायं वा करेइ, असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा आहारेति, उच्चारं वा पासवणं वा परिट्ठवेति, अन्नयरं वा अणारियं पिहुणं अस्समण-पाउग्गं कहं कहेति, कहेंतं वा सातिज्जति ॥

यू. (५६६) जे भिक्खू तण-गिहंसि वा तण-सालंसि वा तुस-गिहंसि वा तुस-सालंसि वा छुस-गिहंसि वा छुस-सालंसि वा एगो एगाए इत्थीए सद्धिं विहारं वा करेइ, सज्झायं वा करेइ, असनं वा पानं खाइमं वा साइमं वा आहारेति, उच्चारं वा पासवणं वा, परिट्ठवेति, अन्नयरं वा

अनारियं पिहुणं अस्समण-पाउग्गं कहं कहेति, कहंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५६७) जे भिक्खू जाण-सालंसि वा जाण-गिहंसि वा जुग्गसालंसि वा जुग्ग-गिहंसि वा एगो एगाए इत्थीए सद्धिं विहारं वा करेइ सज्जायं वा करेइ असनं वा जाव आहारेइ, उच्चारे वा पासवणं वा परिट्ठवेति अन्नयरं वा अनारियं विहुणं अस्समण-पाउग्गं कहं कहेति, कहंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५६८) जे भिक्खू पणिय-सालंसि वा पणिय-गिहंसि वा परिया-सालंसि वा परिया-गिहंसि वा कुविय-सालंसि वा कुविय-गिहंसि वा एगो एगाए इत्थीए सद्धिं विहारं वा करेइ, सज्जायं वा करेइ, असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा आहारेति, उच्चारं वा पासवणं वा परिट्ठवेति अन्नयरं वा अनारियं पिहुणं अस्समण-पाउग्गं कहं कहेति, कहंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५६९) जे भिक्खू गोण-सालंसि वा गोण-गिहंसि वा महा-कुलंसि महा-गिहंसि वा एगो एगाए इत्थीए सद्धिं विहारं वा करेइ, उच्चारं वा करेइ, असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा आहारेति, उच्चारं वा पासवणं वा परिट्ठवेति, अन्नयरं वा अनारियं पिहुणं अस्समण-पाउग्गं कहं करेइ, कहंतं वा सातिज्जति ॥

धू- उज्जाणं जत्थ लोगो उज्जाणिथाए वच्चति, जं वा ईसि नगरस्स उवकंठं ठियं तं उज्जाणं । रायादियाण निग्गमणद्वाणं निज्जाणिथा, नगरनिग्गमे जं ठियं तं निज्जाणं एतेसु चेव गिहा कया उज्जाण - निज्जाणगिहा । नगरे पागारो तस्सेव देसे अट्ठालगो । पागारस्स अहो अट्ठहत्थो रहमग्गो चरिया । बलाणगं दारं, दो बलाणगा पागारपडिवद्धा । ताण अंतरं गोपुरं । जैन जनो दगस्स वच्चति सो दग-पहो दग-वाहो दग-मग्गो दग-आसं दग-तीरं । सुण्णं गिहं सुन्नागारं । देसे पडियसडियं भिन्नागारं । अधो विसालं उवरुवरिं संवद्धितं कूडागारं । धन्नागारं कोट्टागारं । दब्भादितणद्वाणं अदोपगासं तणसाला । सालिमादि-तुसद्वाणं तुस-साला, मुग्गमादियाण तुसा । गोकरीसो गोमयं, गोणादि जत्थ चिड्ढंति सा गोसाला, गिहं च । जुगादि जणाण अकुट्ठा साला सकुट्ठं गिहं । अस्सादिया वाहणा, ताणं साला गिहं वा । विक्केयं भंडं जत्थ धूढं चिड्ढति सा साला गिहं वा । पासंडिणो परियागा, तेसि आवसहो साला गिहं वा । झुहादिया जत्थ कम्मविज्झंति सा कम्मंतसाला गिहं वा । मह पाहणे बहुत्ते वा, महंतं गिहं महागिहं, बहुसु वा उच्चारएसु महागिहं । महाकुलं पि इब्भकुलादी पाहण्णे बहुजनआइण्णं बहुत्ते । इमा सुत्तसंगहगाहा-

[भा. २४२६] उज्जाणऽट्ठाल दगे, सुण्मा कूडा व तुस भुसे गोमे ।

गोणा जामा पणिगा, परियाग महाकुले सेवं ॥

धू- एवं जहा पढमसुत्ते । एवं एतेसु उस्सग्गाववातेण चउभंगसंभवो वत्तव्वो ॥

इमं "उज्जाणवक्खाणं"-

[भा. २४२७] सभमादुज्जाणगिहा, निग्गमणगिहा वनियमादिणं इयरे ।

नगरादिनिग्गमेषु य, सभमादि निज्जाणमेहा तु ॥

धू- इयरे ति निज्जाणे, वनियमादिया निग्गमगहियं कयं निज्जाण - गिहं । अहवा - पच्छद्धेणं वितियं वक्खाणं ॥ सालागिहाण इमो विसेसो -

[भा. २४२८] साला तु अहे वियडा, गेहं कुट्ठसहितं तुऽनेगविधं ।

वणिभंडसाल परिभिक्षुगादिमहवहुगपाहण्णे ॥

शू- पणियसाला पणियवसवो, महाकुलं पच्छद्वेण व्याख्यातं ।

मू. (५७०) जे भिक्षू राओ वा वियाले वा इत्थि-मज्झगते इत्थि-संसत्ते इत्थि-परिवुडे अपरिमाणाए कहं कहेइ, कहेंतं वा सातिज्जति ॥

[भा.२४२९] संज्ञा राती भणिता, संज्ञाए उ विगमो वियालो तु ।

केसिं ची वोच्छन्थं, पच्छन्नतरे दुविधकाले ॥

शू- रातीति राती संज्ञा, तीए विगमो वियालो । अथवा - जसिं काले चोरादिया रज्जंति सा राती संज्ञावगमेत्यर्थः, ते स्त्रिय जम्मि काले विगच्छंति सो वियालो संज्ञेत्यर्थः ॥

[भा.२४३०] इत्थीणं मज्झम्मी, इत्थी-संसत्तेपरिवुडे ताहिं ।

चउपंच उ परिमाणं, तेन परं कहंत आणादी ॥

शू- इत्थीसु उभओ ठियासु मज्झं भवति उरुकोप्परमादीहिं संघट्टंतो संसत्तो भवति, दिट्ठीए वा परोप्परं संसत्तो, सव्वतो समंता परिवेदिओ परिवुडो भण्णति । परिमाणं-जाव-तिन्नि चउरो पंच वा वागरणानि, परतो छट्ठादि अपरिमाणं कहं कहेंतस्स चउगुरुगं आणादिया य दोसा ॥

एस सुत्तत्थो । इदानिं निज्जुत्ती-

[भा.२४३१] मज्झं दोण्हंतगतो, संसत्तो ऊरुगादिघट्टंतो ।

चतुदिसिठिताहि परिवुडो, पासगताहि व अफुसंतो ॥

शू- अहवा - एगदिसिठियाहिं वि अफुसंतीहिं परिवुडो भण्णति ॥

[भा.२४३२] दुविधं च होति मज्झं, संसत्तो दिट्ठिदिट्ठि अंतो वा ।

भावो वि तासु निहतो, एमेवित्थीण पुरिसेसु ॥

शू- च सदाओ संसत्तं पि दुविधं - ऊरुगादिघट्टंतो संसत्तो दिट्ठीए वा, इत्थीण वा मज्झे, दिट्ठीण वा मज्झे । अहवा - संसत्तस्स इमं वक्ख्माणं - तेन तासु भावो निहतो निवेसितो, ताहिं वा तम्मि निसेवितो, परस्परं गृह्णानीत्यर्थः । इमे दोसा-

[भा.२४३३] इत्थीमातिसुहीणं, अचियत्तं आसि आवणा छेदो ।

आत-पर-तदुभए वा, दोसा संकादिया येव ॥

शू- इत्थीणं जो नायओ भावा पिआ पुत्त भन्नयमादी ताण वा जे सुही मित्ता एतेसिं अचियत्तं हवेज्ज, अचियत्तं वा उप्पन्ने दिया असिवावेंति इ । रातो ज्जा । तेसिं अन्नेसिं वा तसहिमादियाणं वोच्छेदं करेज्ज आय-पर-उभयसमुत्थाणा एकत्तो मिलियाण दोसा हवेज्ज । अह संकंति एते रातो मिलिता किं पुण अनायारं करेज्ज, संकिते चउगुरुं, निस्संकिते मूलं । गेण्हणादिया दोसा तम्हाणो रातो इत्थीणं धम्मो कहेयव्वो ॥ भवे कारणं-

[भा.२४३४] वित्तिघपदमण्यज्जे, नातीवग्गे य सन्निसेज्जासु ।

णाताचारुयसग्गे, रन्नो अंतोपुरादीसु ॥

शू- अणवज्जो वा नातिवग्गं वा सो चिरस्स गतो ताहे भणेज्ज - रत्तिधम्मं कहेह, ताहे सो कहेज्ज-वरं; कोइ धम्मं पव्वज्जं वा पडिवज्जेज्ज । सावग-सेज्जातर-कुलेसु वा असंकणिजेसु अदुइसीलेसु वा नायायारेसु । उवसग्गो वा जहा अंतोपुरि अभिवुत्तो । अहवा - राया भणेज्ज - अंतोपुरस्स मे धम्मं

कहेह, ताहे अक्खेज्ज ॥ तत्थिमं विधानं-

[भा. २४३५] नच्चासण्णम्मि ठिओ, दिट्ठिमबंधंतो ईसि व किळीसु ।

वेरगं पुरिसविमिस्सियासु किट्ठिगाजुयाणं वा ॥

सू- नासण्णे ठितो, भण्णि य-दूरे टायह, मा य मे संघट्टेह, तासु दिट्ठिं अबंधंतो ईसि बुद्धासु दिट्ठि बंधंतो वेरगकहं कहेति, पुरिसां वमिस्साण वा कहेति । अहवा - सद्धा इत्थीओ ताहे थेरविमिस्साण कहेति ॥ २४३५ ॥

मू. (५७१) जे भिक्खू सगणिच्चियाए वा परिणिच्चियाए वा निग्गंथीए सद्धिं गामाणुग्गामं दूइज्जमामे पुरओ गच्छमाणे पिड्डओ रीयमाणे ओहयमणसंकप्पे चिंता-सोय-सागरसंपविट्ठे करतलपल्लत्थमुहे अट्ठज्जाणोवगए विहारं वा करेइ, सज्झायं वा करेइनं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा आहारेइ, उच्चारं वा पासवणं वा परिट्ठवेइ, अन्नयरं वा अनारियं पिहुणं अस्समण-पाउग्गं कहं कहेइ, कहेत वा सातिअति ॥

[भा. २४३६] स-गणिच्चया स-सिस्सिणि, अधवा वि स-गच्छवासिणी भणिता ।

पर-सिस्सिणि पर-गच्छे, नायच्चा पर-गणिच्चिओ ॥

सू- सगणिच्चिया, ससिस्सिणी वा, सगच्छवासिणी वा । परसिस्सिणी वा, परगणवासिणी वा परिगणिच्चिया ॥ २४३६ ॥

[भा. २४३७] पुरतो व मग्गतो वा, सपच्चवाते अपच्चवाते य ।

वच्चंताणं तेसिं, चउक्कमयणा अवोच्चत्थं ॥

सू- पुरोत अग्गतो ठितो साधू वच्चति । अहवा - पिड्डतो मग्गतो ठितो साधू वच्चति ॥ एत्थ चउभंगो इमो-

[भा. २४३८] पुरतो वच्चति साधू, अधवा पिट्ठेण एत्थ चउभंगो ।

अहव न पुरओऽवाओ, पिट्ठे वा एत्थ वा चतुरो ॥

सू- पुरतो साधू वच्चति नो मग्गतो । नो पुरतो मग्गओ वच्चति । बहूसु पुरतो वि मग्गतो वि । नो पुरतो नो मग्गतो पक्खापक्खी सुण्णो वा । अहवा - इमो चउभंगो- पुरतो सावायं, नो पिड्डतो । नो पुरतो, पिड्डतो सावायं । पुरतो वि सावायं, पिड्डतो वि सावातं । नो पुरतो नो पिड्डतो सावातं । निब्बए “अव्वोच्चत्थं” गंतव्वं - पुरओ साधू, पिड्डतो संजतीतो ॥

[भा. २४३९] भयणपदाण चतुण्हं, अन्नतरातेण संजतीसहिते ।

ओहतमनसंकप्पो, जो कुल्ल विहारमादीणि ॥

सू- संजतिसहिओ जति ओहियमणसंकप्पो विहरति ॥

[भा. २४४०] सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं तथा दुविधं ।

पावति जम्हा तेणं, एते तु पदे विवज्जेज्जा ॥

सू- सो पुण किं ओहियमणसंकप्पो विहरति ? भण्णति-

[भा. २४४१] अद्धितिकरणे पुच्छा, किं कहितेणं अनिग्गहसमत्थे ।

दुक्खमणाए किरिया, सिट्ठे सत्तिं न हावेस्सं ॥

सू- ताओ ओहयमणसंकपं दहुं पुच्छंति, जेहुऽओ ? किं अधितिं सरेह ? ताहे संजती भणेज्जा - जो निग्गहसत्तरे न भवति तस्स हिं कहिएए ? ताहे संजतीओ भणंति - “दुक्खे अनाते किरिया न कज्जति, माए पुण दुक्खपडियारो सोढा, अप्पणो सत्तिं न हावेस्सं ॥ एवं भणिते तह वि गारवेण अकहेत्ते संजतीतो इमं भणंति -

[भा. २४४२] अहं वि करेति अरती, सूइतदुक्खं इमं असीसंतं ।

इति अनुरत्तं भावं, नातुं भावं पदसेति ॥

सू- असीसंतं अकहिज्जंतं । ताओ अमुगतभावाओ नाउं अब्भुद्धम्मो अप्पणो भावं दंसेति । आकारविकारं करेज्ज । एवं सपरोभय - समुत्थादोसा भवंति ॥ किं चान्यत्-

[भा. २४४३] पंधे ति नवरि नेम्मं, उवस्सगादीसु एस घेव गमो ।

निस्संकिता हु पंधे, इच्छमनिच्छे य वावती ॥

सू- निब्बमेत्तं नेमं ताण पुरतो, नो उवस्सए वि ओहियमणसंकप्पेण अच्छियव्वं, संजती जइ इच्छति ताहे चारित्रविराहणा, जइ नो इच्छइ ताहे संजयस्स आयविराहणा, चिंताए वेहानसं करेज्ज ॥ कारणे-

[भा. २४४४] वित्तिपदमणप्पज्जे गेलण्णुवसग्ग-दुविधमद्धाने ।

उवध सरीर-तेणग, संभम-भय-खेत्त संकमणे ॥

सू- अणप्पज्जो ओहयमणसंकप्पो भवे ॥ गेलण्णे इमं-

[भा. २४४५] पाउग्गस्स अलंभे, एगागि-गिलाण खंतियादिसु वा ।

डंडिगमाउवसग्गा, मुच्चेज्ज कधं च इति चिंता ॥

सू- गिलाणपाउग्गं न लब्धति ताहे अधितिं करेज्ज । खंतियादिसु वा गिलाणीसु वा अधितिं करेज्ज । उवसग्गे इमं-डंडिण उवसग्गिजंतो उवसग्गिजंतोसु वा चित्तं करेज्ज, उवसग्गे डंडिण अप्पणो संजतीण वा उवसग्गे कीरंति कहं मुच्चेज्जामो ति चित्तंत करेज्ज ॥

“उवही सरीरतेणग” ति अस्य व्याख्या-

[भा. २४४६] उवधी सरीर चारित्त भाव मुच्चेज्ज किह नुहु अवाया ।

ववसायसहायस्स वि, सयती चित्तं धितिमतो वि ॥

सू- उवधीतेणगा सरीरतेणगा य । संजतीण वा चारित्ततेणगा । कहिं एतेहिंतो अविग्घेण नित्यरेज्ज । एरिसे कज्जे समत्थस्स वि चित्तं सीदति ॥

[भा. २४४७] परिसंतो अद्धाने, दवग्गिभयसंभमं च नाऊणं ।

वोहियमेच्छभए वा, इति चिंता होति एगस्स ॥

सू- अद्धाने परिस्संतो तण्हा खुहत्तो वा अद्धानं कहं नित्यरेज्ज । दगवाहसंभमे अग्निसंभमे भयादिसंभमे वा चिंता भवति । वोहियमेच्छभएण वा चिंतापरो भवेज्ज ॥

इदानीं “खेत्तसंकमणे” ति दारं-

[भा. २४४८] निग्गंधीणं गणधर-परुवणा खेत्तपेहणा वसधी ।

सेज्जातर वीयारे, गच्छस्स य आणणा दारा ॥

सू- एरिसो संजतीणं गणधरो भवति -

[भा. २४४९] पियधम्मे दढधम्मे, संविग्गेऽवज्ज ओयतेयंसी ।

संगहुयगह-कुसलो, सुतत्थविदू गणाधिपती ॥

सू- पियधम्मो नामेगे नो ददधम्मो । एवं चउभंगो । ततियभंगिल्लो गणधरो । संविग्गो दब्बे भावेय । दब्बे मिगो, भावेसाधू । संसारभउब्बग्गो मा कतो वि पमाण छलिजीहामि त्ति सततोक्कउत्तो अच्छति । वज्रं पावं तस्स भीरु । ओयतेयस्सि त्ति ॥

[भा. २४५०] आरोह-परीणाहो, चित्तमंसो इंदियाइऽपडिपुण्णो ।

अह ओयो तेयो पुण, होइ अनोत्तप्पता देहे ॥

सू- उस्सेहो आरोहे भण्णति, चित्थारो परिणाहो भण्णति, एते जस्स दो वि तुल्ला, चियमंसोबलियसरीरो, इंदियपडिपुण्णो नो विपल्लिदिओ, न चक्खुविगलादीत्यर्थः । अहेति-एस ओओ भण्णति । तेजो सुरीरे । रत्तणोत्तप्पता “रत्तण” तज्जाहं [॥] लज्जनीयमित्यर्थः । वत्थादिएहिं जो संगहकरो, ओसहभेसजेहिं उवग्गहकरो, क्रियापरो कुसलो, सुतत्थे जाणंतो विदू भण्णति । एरिसो गणाहिबती भण्णति ॥ गणधरपरुवणे त्ति दारं गतं ।

इदानीं “खेत्तपेहणे” त्ति दारं-

[भा. २४५१] खेत्तस्स उ पडिलेहा, कायव्वा होइ आनुपुब्बीए ।

किं वड्ढती गणधरो, जो वहती सो तणं चरइ ॥

सू- खेत्तपडिलेहणकमो जो सो चेव आनुपुब्बी । संजतीणं खेत्तं संजतेहिं पडिलेहियव्वं नो संजनीहिं, तत्थ वि गणधरेण । चोदगाह - किं वड्ढति गणधरो ? उच्यते - जो वहती सो तणं चरति । एवं जो गणभोगं भुंजति सो सब्बं गणचिंताभरं वहति ॥

[भा. २४५२] संजतिगमणे गुरुगा, आणादी सउणि-पेसि-पेळ्ळणता ।

तुच्छालोमेण य आसियावणादी भवे दोसा ॥

सू- संजतीओ खेत्तपडिलेहगा गच्छंति, तो आयरियस्स वउगुरुं आणादिया य दोसा । जहा सउणी वीरल्लस्सउणस्स गंमा भवत, एवं ताओ वि दुड्ढगम्माओ भवंति । सब्बस्स अभिलसणिज्जा भवंति, मंसपेसि व्व विसयत्थीहि य पेळ्ळिज्जंति । तुच्छं स्वल्पं, तेन वि लोभिज्जंति । आसियावणं हरणं, एवमादि दोसा भवंति ॥

[भा. २४५३] तुच्छेण वि लोहिज्जति, भरुयच्छाहरण नियडिसट्ठेणं ।

नितनिमंतण वहणे, चेइयरुद्धाण अक्खिवणं ॥

सू- भरुयच्छे रूववतीतो संजतीओ दड्ढं आगंतुगवणियओ नियडिसट्ठित्तणं पडिवण्णो, वीसंभिया गमणकाले पव्वत्तिणिं विन्नवेति । वहणट्ठाणे मंगलट्ठानंतदि विवत्तेमि, संजतीओ पट्ठवेह । पट्ठविया । वहणे चेइयवंदणट्ठा आरुद्धा । पयट्ठियं वहणं । “अक्खिवणं” त्ति एवं हरणदोसा भवंति ॥ २४५३ ॥

[भा. २४५४] एमादिकारणेहिं, न कप्पती संजतीण पडिलेहा ।

गंतव्वं गणधरेणं, विहिणा जो वण्णिता पुव्वि ॥

सू- पुव्वति-ओहनिज्जुत्तीए । दारं । इदानीं “वसहि” दारं-

[भा. २४५५] घणकुट्ठा सकवाडा, सागारिय भगिणिमाउ पेरंते ।

निप्पच्चवाय जोग्गा, विच्छिण्ण पुरोहडा वसधी ॥

सू- पक्किट्टगादि घणकुडा, सह कवाडेण सकवाडा, सेज्जातरमातुभगिणीणं जे घरे ते संजतिवसहीए पेरतेण ठिता, दुइतेणगादि पच्चवाया नत्थि, महंत पुरोहडा य ॥

[भा.२४५६] णासण्ण नाइदूरे, विधवा-परिणतवयाण पडिसेवे ।

मज्झत्थ विकाराणं, अकुतुहलभाविताणं च ॥

सू- विहवा रंडा, प्रमहंता परिणतवया, मज्झत्था न कंदप्पसीला, गीतादिविगाररहितातो, संजतीण भोयणादिकिरियासु अकोतुआ. धम्मे साधुसाधुणीहिं वा भाविता एरिसा पडिसेवे सवासिणीओ ॥ वसहिं ति गतं ॥ इदानीं “सज्जायरे” ति दारं-

[भा.२४५७] गुत्तागुत्तदुवारा, कुलपुत्ते सत्तिमंत गंभीरे ।

भीत परिसमहविते, अज्जासज्जायरे भणिता ॥

सू- कुलपुत्ते ति तिन्निपदा पढियसिद्धा ॥ सो य इमो-

[भा.२४५८] मोइय-महयरमादी, बहुसयणी पेळ्ळओ कुलीणो य ।

परिणतवओ अभीरु, अनभिग्गहितो अकोहल्ली ॥

सू- सत्तिमंतो महंतमवि पओयणं अज्ज वसही उप्पन्ने पओयणे अभीरु अनभिग्गहित-मिच्छंतो । सेसं कंठं ॥ इयणिं “वीयारे” ति, अनावायमसंलोगादी चतुण्हं भंगाणं तेसिं कयमो पसत्थो ? तेसिं कि वियारभूमी ? अंतो पसत्था, बाहिं पसत्था ? भण्णति-

[भा.२४५९] वीयारे बहिं गुरुगा, अंतो विय तइयवज्जते चेव ।

ततिए वि जत्थ पुरिसा, उवेंति वेसित्थियाओ य ॥

सू- उस्सग्गेण संजतीणं अंतो वियारभूमी, जइ बाहिं वियारभूमी गच्छंति तो आयरियस्स चउगुरुं । अंतो ततियभंगे अनुन्नायं, तत्थ विही-आवां अंतो वि सेसमग्गेसु चउगुरुं । ततिए वि जइ पुरिसा आवयंति वेसित्थियाओ य तहावि चउगुरुं ॥

[भा.२४६०] जत्तो दुस्सीला खलु, वेसित्थि नपुंस हेइ तेरिच्छ ।

सा तु दिसा पडिकुडा, पढमा बितिया चउत्थी य ॥

सू- परदारभिगामी दुस्सीला हेइओवासणहेउं जत्थ लोयकरा ठाअंति जत्थ य वाणरादि तिरिया बद्धा धिइंति तत्थ इमे उवेंति ॥

[भा.२४६१] चार भड घोड मेंठा, सोलग तरुणा य जे य दुस्सीला ।

उब्भामित्थी वेसिय, अपुमेसु य एंति तु तदडी ॥

सू- पंचालवट्टादि घोडा, सोला तुरगपरियट्टगा, उब्भामगवेसित्थिय अपुमेसु य तदडिणो अन्ने वा आगच्छंति ॥ “हेइ” ति अस्य व्याख्या-

[भा.२४६२] हेइउवासणहेउं, नेगागमणम्मि गहण उट्ठाहो ।

वानर मयूर हंसा, छगलग-सुणगादि-तेरिच्छा ॥

सू- गुज्झादेसोवासणहेउं ते जति उदिण्णमोहा संजति गेण्हंति तो उट्ठाहो । “तेरिच्छि” ति अस्य व्याख्या- “वानर” पच्छद्धं । एते किल इत्थियं अभिलसंति ॥

[भा.२४६३] जइ अंतो वाघातो, बहिया सिं ततियया अनुण्णाता ।

सेसा नाणुन्नाया, अज्जाण वियारभूमीओ ॥

सू- बहिया वि इत्थियावातो ततियभंगो तो अनुण्णाओ ॥

इदानीं "गच्छस्स आणण" ति दारं-

[भा. २४६४] पडिलेहियं च खेतं, संजतिवग्गस्स आणणा होति ।

निक्कारणम्मि मग्गतो, करण पुरतो व सभगं वा ॥

सू- जया खेत्ताओ खेतं संजतीतो संचारिज्जंति तदा निब्बए निराबाहे साधू पुरओ ठिता ताओ य मग्गतो ठिता आगच्छंति । मयातिकारणे पुण साधू पुरतो मग्गतो पक्खापक्खियं वा समंतओ वा ठिया गच्छंति ॥

[भा. २४६५] निष्पद्यवाय-संबंधि-भाविते गणधरप्पबितिय-ततिओ ।

नेति मए पुण सत्थेण, सद्धिं कतकरणसहितो वा ॥

सू- संजतीण संबंधिणो जे संजता तेहिं सहितो गणधरो अप्पबितिओ अप्पततिओ वा निष्पद्यवाए नेति । सपद्यवाए सत्थेण सद्धिं नेति । जो वा संजतो सहस्सजोही सत्थे वा कयकरणो तेन सहितो नेति ॥

[भा. २४६६] उभयट्ठातिनिविट्ठं, मा पेळे वइणि तेन पुरएगे ।

तं तु न जुज्जति अवणय, विरुद्ध उभयं च जतणाए ॥

सू- एगे आयरिया भणंति - पुरतो वि ठिया संजतीतो गच्छंतु । किं कारणं ? आह - काइयसण्णानिवेड्ढं संजयं मा वइणी पेळ्ळिहिति, सो वा वइणि, तम्हा पुरओ गच्छंतु । तं न जुज्जति । कम्हा ? तासिं अविणतो भणति, लोगविरुद्धं च । तम्हा उभयं जयणाए करेज्ज । का जयणा ? जत्थ एगो काइयं सण्णं बोसिरति तत्थ सब्बे वि चिट्ठंति, ततो वि चिट्ठंते दड्ढं मग्गतो चेव चिट्ठंति, ताओ वि पिट्ठतो सरीरधितं करेति । एवं दोसा न भवंति ॥

मू. (५७२) जे भिक्खू नायगं वा अनायगं वा उवासयं वा अनुवासयं वा अंतो उवस्सयस्स अद्धं वा रातिं कसिणं वा रातिं संवसावेइ संवसावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५७३) जे भिक्खू नायगं वा अनायगं वा उवासयं वा अनुवासयं वा अंतो उवस्सयस्स अद्धं वा रातिं कसिणं वा रातिं पडियाइखइ न पडियाइक्खंतं वा सातिज्जति ॥

सू- "नायगो" स्वजनो, "अनायगो" अस्वजनः, "उवासगो" श्रावकः, इयरो अनुवासगो । "अद्धं" रातीए दो जामा, "वा" विकप्पेण एगं वा जामं, चउरो जामा कसिणा राती, वा विकप्पेण तिनि जामा । एगवसहिं संवासो "वसाहि" ति भणाति, अन्नं वा अनुमोदति । जो तं न पडिसेधेति, अन्नं वा अपडिसेधंतं अनुमोयति तस्स चउगुरु ।

[भा. २४६७] नातगमनातगं वा, सावगमस्सावगं च जे भिक्खू ।

अद्धं वा कसिणं वा, रातिं तू संवसाणादी ॥

सू- आणा अनवत्थिया दोसा ॥

[भा. २४६८] साधुं उवसमाणो, उवासतो सो वती य अवती वा ।

सो पुण नातग इतरे, एवऽनुवासे वि दो भंगा ॥

सू- साधुं उवासतीति उवासगो, धूलगपाणवहादि वता जेन गहिता सो वती, इयरो अवती । सो दुविहो वि सयणो असयणो य । एवं अनुवासए वि दो भंगा । "भंगा" इति प्रकारा

इत्यर्थः ।

इमं पुन सुत्तं इत्थि पडुच्च-

[भा.२४६९] इत्थि पडुच्च सुत्तं, सहिरण्ण सभोयणे च आवासे ।

जति निस्सागय जे वा, मेहुण-णिसिभोयणे कुआ ।

चू- जइ इत्थी उवसग्गे संवसति, सइत्थीओ वा पुरिसो, अनित्थीओ वा सहिरन्तो, गहियभत्तपाणो जो, एते साधुवसहोए आवासेति, रातो रापुं वा पडुच्च आगता वासकित्थिया मेहुणं करेति रातो वा भुंजति, एएसु सुत्तणिवातो क्का । एतदोसविप्पमुक्के पुरिसे क्क ॥

कहं पुन अद्धराइए एगं वा जामं तिन्नि वा जामा संभवति ?-

[भा.२४७०] जति पत्ता तु निसीधे, पए व नितेसु अद्धमन्नयरे ।

एगतरमुभयतो वा, वाघातेणं तु अद्धनिसिं ॥

चू- जइ अहरत्ते वा एगम्मि वा जामे गते तिहिं वा जामेहिं गतेहिं पत्ता हवेअ “एगतर” ति गिहत्था संजता वा, “उभय” ति गिहत्था संजता य । एवं वाघायकारणेण वा अप्पणो वा रुत्तीए पए निग्गच्छंताण अद्धनिस्सादि संभवो भवति ॥ गिहिणा सह वसंताणं इमे दोसा-

[भा.२४७१] सागारिय अधिकरणे, भासादोसा य वालभातंके ।

आउय-वाघातम्मि य, सपक्ख-परपक्ख-तेणादी ॥

चू- काइयसण्णावोसिरणे उदगस्स अभावे कारणतो मोयायमणेण वा पादपमज्जणे वा सागारियं भवति, आउओवणवणियादिअधिकरणं । अहवा - नितानिते चलणादिसंधट्टिते “अधिकरणं” कलहो हवेअ । जति संजतिभासाहिं भासंति तो गिहत्था गेण्हंति । अह गारत्थियभासाहिं भासति तो असंजतो वोलिति । सो गिहत्थो सप्पेण खइतो आयंकेण वा मतो अधायुकालेण वा मत्तो ताहे संका ॥

[भा.२४७२] किंचण अट्ठा एएहिं, घातितो गहण-दोस-गमणं वा ।

अन्ने वा वि अवहिते, संका गहणादिया दोसा ॥

चू- नूनं एयस्स गिहत्थस्स किंचणं आसि तं आयु संजएहिं उट्ठविओ, गेण्हणादिया दोसा । “सपक्खे” ति कोइ सेहो असेहो वा अब्बुद्धधम्मो तं हिरण्णं जाणित्ता तं से हरिउं नासेआ । एयं गमणग्गहणं । “परपक्खे” ति सहिरण्णं जाणित्ता तं गिहत्थं अन्नो कोइ गिही हरेअ ताहे संजता संकिअंति । ताहे सो रायकुलं गंतुं कहेअ, संजएहिं मे हिरण्णं आसियावियं । तत्थ गेण्हणादिया दोसा । आदिग्गहणातो वा उभयं हरेअ ॥ जम्हा एते दोसा-

[भा.२४७३] तम्हा न संवसेआ, खिप्पं निक्कामते तओ ते उ ।

जे भिक्खू न निक्खामे, सो पावति आणमादीणि ॥

चू- निक्खमणं निष्फेडणं, “ततो” ति आश्रयात्, ते इति गृहस्थाः साधूहिं वत्तव्वा “निग्गच्छह” ति ॥ भवे कारणं-

[भा.२४७४] वितियपदं गेलण्णे, पडिणीए तेन सावयमए वा ।

सेहे अद्धाणम्मि य, कप्पति जतणाए संवासो ॥

चू- गिलाणट्ठा वेओ आनितो, पडिनीए वा उवह्वंते कोति बिइओ आनिअति । एवं

तेनसावयभएसु वा सेहो वा जाव न पव्वाविज्जति, अद्धाणीए वा सह आगतं न निक्खामे
“अद्धाणपवण्णा वा समगं पविट्ठा” ॥

[भा. २४७५] आगतुगं तु वेज्जं, अन्नट्ठाणासती व संवसते ।

पडिणीए तु गिहीणं, अल्लियति गिही व आनेति ॥

सू- गतार्थाः । जयमा जहा अधिकरणं उट्ठाहादी न भवन्ति तथा जयन्तीत्यर्थः ॥

मू. (५७४) जे भिक्खू नायगं वा अनायगं वा उवासयं वा अनुवासयं वा अंतो उवस्सयस्स
अद्धं वा रातिं कसिणं वा रातिं संवासावेति, तं पडुच्च निक्खमति वा पविसति वा, निक्खमंतं वा
पविसंतं वा सातिज्जति ॥

सू- “पडुच्च” ति जाहे सो गिहत्थो काइयादि निग्गच्छति ताहे संजतो वि चिंतते “एस काइयं
गतो अहमवि एयन्निस्साए काइयं गच्छामि, उट्ठावेति वा एहि, वट्ठामो ।

[भा. २४७६] संवासे जे दोसा, निक्खमण-पवेसणम्मि ते चेव ।

नातव्वा तु मतिमता, पुव्वे अवरम्मि य पदम्मि ॥

सू- जे संवासे अधिकरणादी दोसा भवन्ति ते निग्गच्छन्ते वि ॥ इमे अधिकतरा-

[भा. २४७७] गिहिसहितो वा संका, आरक्खिगमादि गेण्हणादीया ।

उभयाचरणदवासति, अवण्ण-अपमज्जणादीया ॥

सू- गिहत्थसहितो ति काउं चोरपारदारिओ ति काउं संका भवति, ताहे दंडवासियादीहिं
गेण्हणादी दोसा । काइयसण्णा-उभयं, तं चोशरतं दवादि असतीए उट्ठाहो लोगो अवण्णं भासति,
पादधंडिलादी य न पज्जति संजमविराहणा ॥

मू. (५७५) जे भिक्खू रन्नो खत्तियाणं मुदियाणं मुट्ठाभिसित्ताणं समवाएसु वा पिंड-नियरेसु
वा इंद-महेसु वा खंद-महेसु वा रुद-महेसु वा मुगुंद-महेसु वा भूत-महेसु वा जक्ख-महेसु वा नाग-
महेसु वा धूम-महेसु वा चेइय-मदहेसु वा रुक्ख-महेसु वा गिरि-महेसु वा दरि-महेसु वा अगड-
महेसु वा तडाग-महेसु वा दह-महेसु वा नदि-महेसु वा सर-महेसु वा सागर-महेसु वा आगर-महेसु
वा अण्मयरेसु वा तहप्पगारेसु विरुवरुवेसु महा-महेसु असनं वा पानं वा छाइमं वा साइमं वा
पडिग्गाहेति, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

सू- खत्तिय इति जातिग्गहणं, मुदितो जाति-सुद्धो, पितिमादिण्ण अभिसित्तो मुट्ठाभिसित्तो,
समवायो गोड्डिमत्तं, पिंडनिगरो दाइभत्तं, पिति-पिंडपदानं वा पिंडनिगरो, इंदमहो, खंधो स्कंद
कुमारो, भागिनेयो रुद्रः, मुकुंदो बलदेवः, चेतितं देवकुलं, कहिंचि रुक्खस्स जत्ता कीरइ गिरिपव्वइए
जत्ता, नागदरिगादि धाउवायविलं वा सेसा पसिद्धा । एतेसिं एगतरे महे जत्थ रन्नो असिया,
पत्तेगं वा रन्नो भत्ते जो गेण्हति ॥

[भा. २४७८] समवायाई तु पदा, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।

तेसिं असनादीणं, गेण्हताऽऽणादिणो दोसा ॥

[भा. २४९] गणमत्तं समवाओ, तत्थ न कप्पं जहिं निवस्संसी ।

पितिकालो पिंडनिवेदनं तु निवनीयसामण्णो ॥

सू- पितृपिंडप्रदानकालो मधा (यथा) श्राद्धेषु भवति ॥

[भा. २४८०] इंदमहादीएसु, उवहारे निवस्स जनवतपुरे वा ।

वितिमिस्सितो न कप्पति, भद्दग-पंतादि दोसेहिं ॥

चू-इंदादीण महेसु जे उक्कहार निज्जंति बलिमादिया जनेन पुरेण वा, ते जइ मिव पिंडवइमिस्सितो न संकप्पंति, भद्दपंतादिया दोसा ॥

[भा. २४८१] रन्नो पत्तेगं वा, वि होज्ज अहवा वि मिस्सिता ते तु ।

गहणागहणेगस्स उ, दोसा उ इमे पसज्जंति ॥

चू-अन्नसंतियं गेण्हंति, रन्नो संतियस्स अगगहणं । अह रन्नस्सेगसंतियस्स वा गहणे अगगहणे वि दोसा ॥ गहणे दुविधा - भद्द-पंतदोसा इमे-

[भा. २४८२] भद्दगो तण्णीसाएष पंतो घेप्पंत दड्ढणं भणति ।

अंतो घरे इच्छथ, इह गहणं दुड्ढधम्मोत्ति ॥

चू-भद्दतो चित्तेति एगुण उदाएण गेण्हंति ताहे अभिक्खणं समवायादिमंखडीतो करेति, लोणेण वा समं पत्तेगं वा । पंतो तत्थ समवायादिसु घेप्पंतं दड्ढणं भणति - अंतो मम घरे न इच्छह इय मम संतियं जनदयभत्तेण सह गेण्ह, अहो ! दुड्ढधम्मो, ततो सो रुद्धो ॥

[भा. २४८३] भत्तोविधिबोच्छेदं, णिव्विसय-चरित्त-जीवभेदं वा ।

एगमनेगपदोसे कुज्जा पत्थारमादीणि ॥

चू-मत्तादी बोच्छेदं करेज्ज, मा एतेसिं को उवकरणं देज्ज, णिव्विसए वा करेज्ज, चरित्ताओ वा भंसेज्ज, जीवियाओ वा ववरोवेज्ज, एगस्स वा पदुस्सेज्ज अनेगाण वा । कुल-गण-संघे वा पत्थारं करेज्ज ॥ इमे अगहणे दोसा-

[भा. २४८४] तेसु अगेण्हंतेसु, तीसे परिसाए एवमुप्पज्जे ।

को जाणति किं एते, साधू घेतुं न इच्छंति ॥

चू-साधूहिं अगेण्हंतेहिं तीसे गोड्डि परिसाए एवं चित्तमुप्पज्जति को पुन कारणं जाणेज्ज, किमित्तिकस्मान्हेतो रित्थः ॥

[भा. २४८५] इतरेसिं गहणम्मी, निव-चोल्लग-वज्जणे जनासंका ।

जातीदोसं से ते, जाणंतागंतओ सो य ॥

चू-इयरे गोड्डिजयणा तेसिं चोल्लगस्स गहणे निवचोल्लगस्स वज्जणे जणस्स आसंका भवति - एते साधु नूनं से हीनजाति त्ति जाणंति दोसं । सो य तत्थ आगंतुगो करकंडुवत् । जनेन घूसियं, रन्ना उवालखं, ताहे पदुद्धो भत्तोवहिवोच्छेदादिए दोसे करेज्ज ॥

[भा. २४८६] तम्हा न तत्थ गमणं, समवायादीसु जत्थ रन्नो उ ।

पत्तेगं वा भत्तं, अन्नेन जनेन वा मिस्सं ॥

चू-गोड्डियसमवायभत्तेसु वा पत्तेयभद्दं कुलगणसन्मिस्सं वा रन्नो नो गेण्हे ॥

[भा. २४८७] वित्थियपदं गेलण्णे, निमंतणा दव्वदुल्लभे असिवे ।

ओमोयरियपदोसे, भए य गहणं अनुन्नातं ॥

चू-आगाढे गेलण्णे अन्नतो न लब्धति ताहे घेप्पंति, अभिक्खणं निमंतमाणस्स घेतुं पसंगं वारेति, जं वा से नत्थि तं मग्गंति, दुल्लभं दव्वं च अन्नतो नत्थि, असिवगहिया अन्ने गिहा, नो रन्नो । ओमे रन्नो गेहे लब्धति, अन्नो अधिकतरो राया पदुद्धो, अन्नतो बोहिगादि भयं, एवमादिएहिं

कारणेहि गहणं अनुन्नायै ।

मू. (५७६) जे भिक्खू रन्नो खत्तियाणं मुदियाणं मुद्धाभिसित्ताणं उत्तर-सालसि वा उत्तर-गिहंसि वा रीयमाणं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेति, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

बू-अत्थानिगादिमंडवो उत्तरसाला, हयगयाण वा साला उत्तरसाला, मूलगिहमसंबद्धं उत्तर-गिहं ।

[भा. २४८८] उत्तर-साला उत्तर-गिहा य रन्नो हवन्ति दुविधा तु ।

गहणागहणे तत्थ उ, दोसा ते तं च वितियपदं ॥

[भा. २४८९] सालत्ति नवरि नेमं, उज्जाण-पवेसण सव्वहिं वज्जे ।

सालाणं पुण गहणं, हतादि हितणट्टमासंका ॥

बू-निभमेत्तं 'नेमं' उदाहरणमात्रं, हयादि हिते नट्टे वा संका भवति । कल्ले एत्थ संजया आगया, तेहिं हडं हडेत्तु वा अन्नेसिं कहियं, तेहिं वा हडं ॥ उत्तरसालागिहाणं' इमं वक्खाणं-

[भा. २४९०] मूलगिहमसंबद्धा, गिहा य साला य उत्तरा होति ।

जत्थ व न वसति राया, पच्छा कीरंति जावऽण्णे ॥

बू-जत्थ वा कीडा पुव्वं गच्छति न वसति ते उत्तरसालागिहा वत्तव्वा । जे वा पच्छा कीरंते ते उत्तरसालागिहा । एतेसु ठाण्णेषु मीसं अमीसं वा जो गेण्हति ते चेव दोसा । तं चेव पच्छित्तं । तं चेव वितियपदं ॥

मू. (५७७) जे भिक्खू रन्नो खत्तियाणं मुदियाणं मुद्धाभिसित्ताणं हय-सालागयाण वा गय-सालागयाण वा भंत-सालागयाण वा गुज्झ-सालागयाण वा रहस्स-सालागयाण वा मेहुण-सालागयाण वा असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेति, पडिग्गाहेतं व सातिज्जति ॥

बू-हयगयसालासु हयगयाण उवजेवण पिंडमानिय देति, तत्थ रायपिंडो अंतगयदोसो न सेससालासु पइद्वा भत्ता । अहवा - सुत्ताऽभिहियसालासु ठितादीण अणाहादियाण भत्तं पयच्छंति । जो गेण्हति ह्वा ।

[भा. २४९१] हयमादी साला खलु, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।

गहणागहणे तत्थ उ, दोसा ते तं च वितियपदं ॥

बू-रन्नो रायपिंडो त्ति न गेण्हति, अननेसिं गेण्हति ? जे ईसरादिया दंसणपट्टगे आणोति । अन्नेसिं तस्स गहणसंभवो भवति ॥

मू. (५७८) जे भिक्खू रन्नो खत्तियाणं मुदियाणं मुद्धाभिसित्ताणं सन्निहि-सन्निचयाओ खीरं वा दहिं वा नवनीयं वा सप्पि वा गुलं वा खंडं वा सक्करं वा मच्छंडियं वा अन्नयरं वा भोयणजातं पडिग्गाहेति, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

बू-सन्निही नाम दधिखीरादिजंविणासि दव्वं, जं पुण घय-तेल्ल-वत्थ-पत्त-गुल-खंड-सक्करादियं अविनासि दव्वं, चिरमवि अच्छइ न विणस्सइ, सो सचतो । विडं कृष्णलवणं, सामुद्रकादि उव्विजं ।

[भा. २४९२] सन्निधिसन्निचयातो, कीरादी वत्थपत्तमादी वा ।

गहणागहणे तत्थ उ, दोसा ते तं च बितियपदं ॥

[पा. २४९३] ओदण-गोरसमादी, विनासि दब्बा तु सन्निधी हंति ।

सकुलि-तेल्ल-धय-गुला, अविनासी संचइय दब्बा ॥

चू-“सकुली” पर्यटिः ॥

मू. (५७९) जे भिक्खू रन्नो खत्तियाणं मुदियाणं मुद्धाभिसित्ताणं उस्सइ-पिंडं वा संसइपिंडं वा अनाह-पिंडं वा किविण-पिंडं वणीमग-पिंडं वा पडिग्गाहेति, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति तं सेवमाणे आवअइ चाउम्मासियं परिहारट्ठाणं अनुघाइयं ॥

[पा. २४९४] ओसट्ठे उज्झिय-धम्मिए उ संसट्ठे सावसेसे सु ।

वणिमग जातणपिंडो, अनाहपिंडे अबंधूणं ॥

चू-ऊसट्ठे उज्झिय-धम्मिए । संसत्तपिंडो भुत्तावसेसं । वणिमगपिंडो नाम जो जायणवित्तिणो, दानादि फलं लवित्ता लभंति, तेसिं जं कडं तं वणिमगपिंडो भण्णति । अनाहा अबंधवा, तेसिं जो कओ पिंडो । एतेसिं जो गेण्हति क्का ॥

[पा. २४९५] एतेसामण्णतरं, जे पिंडं रायसंतियं गिण्हे ।

ते चेव तत्थ दोसा, तं चेव य होइ बितियपदं ॥

चू-दोसा ते चेव, बितियपदं ॥

उद्देशकः-८ समाप्तः

मुनि दीपरत्नसागरेण संशोधिता सम्पादिता निशीथसूत्रे
अष्टमोद्देशकस्य (निर्युक्ती पुक्ती) भाष्यं, एवं चूर्णिः समाप्ता ।

उद्देशकः-९

चू-अइमुद्देसगस्स अंतमसुत्ते पत्थिवपिंडविचारो, इहावि नवमस्स आदिसुत्ते सो चेवाधि-
कतो । एस संबंधो

मू. (५८०) जे भिक्खू रायपिंडं गेण्हइ, गेण्हंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५८१) जे भिक्खू रायपिंडं भुंजइ, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

[पा. २४९६] पत्थिव-पिंडोधिकारो, अयमवि तस्सेव एस नवमस्स ।

सो कतिविधोत्ति वा, केरिसस्स रन्नो विवज्जो उ ॥

चू. सो कतिविधो पिंडो ? केरिसस्स वा रन्नो वज्जेयव्वो ॥

[पा. २४९७] जो मुद्धा अभिसित्तो, पंचहि सहिओ पभुंजते रअं ।

तस्स तु डो वज्जो, तव्विवरीयम्मि भयणा तु ॥

चू-सुद्धं परं प्रधानमाद्यमित्यर्थः, तस्स आदिराइणा अभिसित्तो मुद्धो मुद्धाभिसित्तो, सेनावइ अमच्च पुरोहिद्य सेड्ढि सत्थवाहसहिओ रअं भुंजति । एयस्स पिंडो वज्जणिज्जो । सेसे भयणा । जति अत्थ दोसो तो वज्जे, अह नत्थि दोसो तो नो वज्जे ॥

[पा. २४९८] मुदिते सुद्धाभिसित्तो, मुदितो जो होति जोणितो सुद्धो ।

अभिसित्तो च परेहिं, सयं च भरहो जधा राया ॥

चू- मुइए मुद्धाभिसित्ते । मुइते, नो मुद्धाभिसित्ते । नो मुइए, मुद्धाभिसित्ते । नो मुइते नो मुद्धाभिसित्ते । मुइतो जो उदितो उदियकुल-वंस-संभूतो, उभयकुलविसुद्धो, मुद्धाभिसित्तो मउडपट्टबंधेन पि (प) याहिं वा अप्पणा वा अभिसित्तो जहा भरहो । एस मुद्धाभिसित्तो ॥

[भा. २४९९] पढमग-भंगो वज्जो, होतु व मा वा वि जे तहिं दोसा ।

सेसेसु होति पिंडो, जहिं दोसा तं ववज्जंति ॥

चू- पढमभंगो वज्जो, सेस-ति-भंगे अपिंडो, अपिंडे वि जत्थ दोसा सो वज्जणिज्जो ॥

राय-पिंडस्स इमो भेओ-

[भा. २५००] असनादिया चउरो, वत्थे पाए य कंबले येव ।

पाउंछणगा य तहा, अट्ठविहो राय-पिंडो उ ॥

[भा. २५०१] अट्ठविघ-राय-पिंडे, अन्नतरागं तु जो पडिगाहे ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

चू- अन्नतरं जो गेण्हति इह । आणादिया य दोसा ॥

[भा. २५०२] ईसर-तलवर-माडंबिएहिं सेट्ठीहिं सत्थवाहेहिं ।

नितेहि य अनितेहि य, वाघाओ होइ भिक्खुस्स ॥

[भा. २५०३] ईसरभोइयमादी, तलवरपट्टेण तलवरो होइ ।

वेंटणबद्धो सेट्ठी, पञ्चंतणिवो तु माडंबी ॥

चू- दश ऐश्वर्ये, ऐश्वर्येण युक्तः ईश्वरः, सो य गाभभोतियादिपट्टबंधो । रायप्रतिभो चामरविरहितो तलवरो भण्णति । जम्भि य पट्टे सिरिया देवी कज्जति तं वेंटणगं, तं जस्स रन्ना अनुव्रातं सो सेट्ठी भण्णति । जो छिण्णमंडवं भंजति सो माडंबिओ, पञ्चंतविसयणिवासी राया माडंबिओ जो सरज्जे पररज्जे य पच्चभिण्णातो । सत्थं वाहेति सो सत्थवाहो ॥

[भा. २५०४] जा निति ईति तावऽच्छणे उ सुत्तादिभिक्खपरिहाणी ।

रीया अमंगलं ति य, पेळा हणणा इहरथा वा ॥

चू- एतेहिं एवमादीएहिं पविसंतेहिं वा निक्खमंतेहिं वा वाघातो भिक्खुस्स भवति । आस-हत्थि-पाय ति-रहसंघट्टे पविसंतस्स भायणाणि भिज्जेअ । अन्नतरं वा इंदियाजायं लुसेअ । अह जाव ते अतिति निति वा ताव उदिकखंते तो सुत्तत्थभिक्खापरिहाणी य भवति । इरिओवउत्तस्स अभिधाओ भवति, आसादि निरिक्खंतस्स संजमविराधना, कस्स “अमंगलं” ति काउं अस्सादिणा पेळ्ळणं, कस्सादिणा वाघातं देअ । “इहरह” ति - जनसम्मदे अहाभावेणं पेळ्ळणं घातो वा भवे ॥

अहवा - तत्थिमे दोसा-

[भा. २५०५] लोभे एसणघातो, संका तेन नपुंस इत्थी य ।

इच्छंतमनिच्छंते, चातुम्भासा भवे गुरुगा ॥

[भा. २५०६] अन्नत्थ एरिसं दुल्लभं ति गेण्हे अनेसणिज्जं पि ।

अन्नेन वि अवहरिते, संकेज्जति एस तेणो ति ॥

[भा. २५०७] वाघातो सज्झाए, सरीरवाघात भिक्खवाघातो ।

राखत्थिय चउभंगो, इत्थं वाघातदोसा य ॥

शू- रायकुलघरं पविडस्स अंतेपुरियाहिं उक्कोसं दब्बं नीणियं, तं च अनेसणिअं । सो चित्तेति - अन्नत्थ एरिसं नत्थि, दुल्लभं वा दब्बं, ताहे लोभेण अनेसणिअं पि गेण्हेअ । “संका तेन” ति रन्नो वा घरे उच्छुद्धविप्पइण्णे अन्नेन वि अवहडे संजतो आराती ति संकिअति । लुद्धो वा अण्णो चेव कए गेण्हणादिया दोसा । अथवा - तेणगो चित्तेति - एतेण लिंगेण पवेसो लब्धिहेति, लिंगं काउं पविसेअ ॥ “नपुंसइत्थिय” ति अस्य व्याख्या-

[भा.२५०८] अलभंता पवियारं, इत्थि नपुंसा बला पि गेण्हंति ।

आयरियकुल-गणे वा, संघे व करेअ पत्थारं ॥

शू- इत्थि-नपुंसा तत्थ निरुद्धेदिया विरहितोगासे बला वि साहू गेण्हेअ, जति पडिसेवति चरित्तांधराहणा, अहंताए भणित्ते नेच्छति ताहे सा कूवेअ - एस मे समणो बला गेण्हति, तस्स पंतावणादिया दोसा । एवं आय-पर-उभयमुत्था य दोसा भवंति । अहवा - रुद्धो राया आयरिय-कुल-गण-संघ-पत्थारं करेअ ॥

[भा.२५०९] अन्ने वि होंति दोसा, आइण्णे गुम्मरयणमादीया ।

तन्नीसाए पवेसो, तिरिक्ख-भणुया भवे दुद्धा ॥

शू- रयणादि-आइण्णे गुम्मिय तिट्ठाणइल्ल अइमूमि पविट्ठो तेहिं धेप्पइ हम्मति वा, तन्नीसाए वा अवहरणद्धा अन्नो पविसति, वाणरादि वा तिरिया दुद्धा तेहिं उवदविअंति, अणारियपुरिसा वा दुद्धा वा हणिअ ॥ “आइण्णे” ति अस्य व्याख्या-

[भा.२५१०] आइण्णे रयणाइं, गेण्हेअ सयं परो व तत्रीस ।

गोमिय-गहणा हणणा, रन्ना य णिवेदिते जे तु ॥

शू- रन्नो वावाओ, रन्नो वा उवन्नीए जं राय पंतावणाइ करिस्सति ॥

[भा.२५११] चारिय-चोराभिमरा, कामी पविसंति तत्थ तन्नीसा ।

वाणर-तरच्छ-वग्घा, भिच्छादि-नरा व घातेअ ॥

शू- एते साधुणिस्साए पविसेअ । जति वि साहुस्स पवेसो अनुन्नातो तहा वि मेच्छमनुया अयाणंता धाएअ ॥ भवे कारणं-

[भा.२५१२] दुविधे गेलण्णम्मि य, निमंतणा दब्बदुल्लभे असिवे ।

ओमोयरियपदोसे, भए य गहणं अनुन्नातं ॥

शू- आगाढं अनागाढं च । अनागाढे तिखुत्तो मग्गिऊण जति न लब्धति ताहे पनगपरिहाणीए जाहे चउगुरुं पत्तो ताहे गेण्हंति, आगाढे खिप्पमेव गेण्हति । “भिक्खं गेण्हहि” ति निमंतिओ रन्ना, भणाति - “जइ पुणो न भणिहिसि तो गेण्हामो” निब्बंधे वा गेण्हति । दब्बं वा किं चि दुल्लभं तित्तमहातित्तगादी, असिवे वा अन्नतो अलब्भमाणे राजकुलं वा असिवेण नो गहियं तत्थ गेण्हति । ओमे वा अन्नतो अलब्भंते, अन्नम्मि वा असिवे, राया न पदुड, कुमारे वा, ताहे रन्नो धरातो अभिगच्छंतो गेण्हति । बोहिग-मेच्छ-भए वा तत्थ ठितो गेण्हति । एवमादिएहिं कारणेहिं गहणं रायपिंडस्स अणुन्नातं ॥

शू. (५८२) जे भिक्खू रायंतपुरं पविसति, पविसंतं वा सातिअति ॥

[भा.२५१३] अंतेउरं च तिविधं, जुण्ण नवं चेव कण्णगाणं च ।

एकैकं पि य दुविधं, सद्वाणे चैव परठाणे ॥

चू-रन्नो अंतेपुरं तिविधं - ण्हसियजोव्वणाओ अपरिभुज्जमाणीओ अच्छंति, एयं जुण्णंते-
पुरं । जोव्वणयुत्ता परिभुज्जमाणीओ नवंतेपुरं । अप्पत्तजोव्वणाण रायदुहियाण संगहो कयंते-
पुरं । तं पुण खेत्ततो एकैकं दुविधं - सद्वाणे परद्वाणे य । सद्वाणत्थं रायघरे चैव, परद्वाणत्थं
वसंतादिसु उज्जाणियागयं ॥

[भा. २५१४] एतेसामननतरं, रन्नो अंतेउरं तु जो पविसे ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

[भा. २५१५] दंडारक्खिय दोवारेहिं वरिसधर-कंचुइजेहिं ।

नितेहि अनितेहि य, वाघातो चैव भिक्खुस्स ॥

चू-एतीए गाहाए इमं वक्खाणं-

[भा. २५१६] दंडधरो दंडारक्खिओ उ दोवारिया उ दारिद्धा ।

वरिसधर-बद्ध-चिप्पिति, कंचुगिपुरिसा तु महतरगा ॥

चू-दंडगहियग्गहत्यो सव्वतो अंतेपुरं रक्खइ । रन्नो वयणेण इत्थि पुरिसं वा अंतेपुरं नीनेति
पवेसेति वा, एस दंडारक्खितो । दोवारिया दारे चैव निविद्धा रक्खंति । वरिसधरा जेसि जातमेत्ताण
चैव दोभाउयाच्छेज्जं दाउणं गालिता ते वद्धिता । जातमेत्ताण चेद जेसिं मेलितेहिं चोतिआ ते
चिप्पिसा । रन्नो आणत्तीए अंतेपुरियसमीवं गच्छंति, अंतेपुरियाणत्तीए वा रन्नो समीवं गच्छंति
ते कंचुइया । जे रन्नो समीवं अंतेपुरियं नयंति आनेति वा रिउण्हायण्हातं वा कहं कहेंति, कुवियं
वा पसादेति, कहेंति य रन्नो, विदिते कारणे अन्नतो वि जं अगगतो काउं वयंति, ते महतरगा ॥
अन्ने य इमे दोसा-

[भा. २५१७] अन्ने वि होति दोसा, आइण्णे गुम्भरयणइत्थीओ ।

तन्नीसाए पवेसो, तिरिक्ख-मणुया भवे दुद्धा ॥

[भा. २५१८] सद्दाइ इंदियत्थोवओगदोसा न एसणं सोधे ।

सिंगारकहाकहणे, एगतरुभए य बहु दोसा ॥

चू-तत्थ गीयादिसद्दोवओगेण इरियं एसणं वा न सोहेति, तेहिं पुच्छितो सिंगारकहं कहेज्ज,
तत्थ य आयपरोमयसमुत्था दोसा ॥ इमे परद्वाणे-

[भा. २५१९] बहिया वि हीति दोसा, केरिसिया कहण-गिण्हणादीया ।

गव्वो बाउसियत्तं, सिंगाराणं च संभरणं ॥

च-उज्जाणादिठियासु कोइ साधू कोउगेण गच्छेज्ज, ते चैव पुव्ववण्णिया दोसा, सिंगारकहाकहणे
वा गेण्हणादिया दोसा, अंतेपुरे धम्मकहणेण गव्वं गच्छेज्ज, ओरालसरीरो वा गव्वं करेज्ज, अंतेपुरे
पवेसे उब्भातितोऽहिं हत्थपादादिकप्यं करते बाउसदोसा भवंति, सिंगारे य सोउं पुव्वरथकीलिते
सरेज्ज । अहवा - ताओ दद्धं अण्णो पुव्वसिंगारे संभरेज्ज, पच्छा पडिगमणादि दोसा हवेज्ज ॥

[भा. २५२०] वित्थियपदमणाभोगा, वसहि-परिक्खेव सेज्ज-संधारे ।

हयमाई दुद्धाणं, आवतमाणाण कजे व ॥

चू-अनाभोगेण पविद्धो । अहवा - अंतेपुरं परद्वाणत्थं साधुणा न नातं - "एयाओ अंतेपुरिओ"

त्ति, पुष्पाभासेण पविट्टो अयाणंतो । अहवा - साहू उज्जाणादिसु ठिता, रायतेउरं च सव्वओ समंता आगतो परिवेडिय ठियं, अन्नवसहि - अभावे य तं वसहिं अंतेपुरं मज्जेण अतिति निति वा । अहवा - संधारगस्स पच्चप्पणहेउं पविट्टे । अहवा - सीह-वग्ध-महिसादियाण दुक्काण पडिनीयस्स वा भया रायंतेपुरं पविसेअ । अन्नतो नत्थि नीसरणोवातो, “कज्जे” त्ति कुल-गण-संघकज्जेसु वा पविसेअ, तत्थ देवी दड्ढवा, सा रायाणं उपनेति ॥

मू. (५८३) जे भिक्खू रायंतेपुरियं वदेअ - “आउसो रायंतेपुरिए ! नो खलु अम्हं कप्पति रायंतेपुरं निक्खमित्तए वा पविसित्तए वा इमम्हं तुमं पडिग्गहणं गहाय रायंतेपुराओ असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा अभिहडं आहड्डु दलयाहि” जो तं एवं वदांत वदेतं वा सातिज्जति ॥

सू- नीहरिय निष्क्राम्य, गृहीत्वा आहत्य मम ददातीत्यर्थः ।

[भा.२५२१] जे भिक्खू वएज्जाहि, अंतेउरियं न कप्पते मज्झं ।

अंतेउरमतिगंतुं, आहारपिंडं इहाणादी ॥

च- अंतेपुरवासिणो अंतेपुरिया रन्नो भारिया इत्यर्थः । इहेव बाहिं ठियस्स मम आहाराति अ नय ॥ इमे दोसा-

[भा.२५२२] गमनादि अपडिलेहा, दंडियकोवे हिरण्णसञ्चिते ।

अभिओग-विसे हरणं, भिदे विरोधे य लेवकडे ॥

सू- गच्छंती आगच्छती य छक्कायविराहेअ, अपडिलेहिए य गमागमे भिक्खा न कप्पति, अपडिलेहिए वा भायणे गेण्हेअ, दंडिओ वा दड्डु पदुसेअ, संकेअ वा अनायारं, हिरन्नादि वा किंचि तेणियं पच्छतीया तत्थ छुमेअ, पलंबादि वा सचित्तं छुमेअ, ओरालियसरीरस्स वा वसीकरणं देअ, अप्पणा पदुद्धा अन्नेन वा पउत्ता विसं देअ, भायणं वा हरेअ, अजाणंती वा भायणं भिदेअ, खीरंवि हवी विरोहिदव्वे एकसो गेण्हेअ, पोग्गलादि वा संजमविरुद्धं गेण्हेअ, लेवाडेअ वा पत्तगपंधं ॥

[भा.२५२३] लोभे एसणघातो, संका तेणे चरित्तभेदे य ।

इच्छंतमनिच्छंते, चाउम्मासा भवे गुरुगा ॥

सू- उस्सोसगलोभेण एसणघातं करेअ, नूनं से उब्भामगो संकितो ज्जा, निस्संकिते मूलं, तेणट्ठे वा संकेअ - किं पि हरिउं एयस्स पणामियं, आयपरोभयसमुत्थेहिं दोसेहिं चरित्तभेदो, अगारीए य बला गहिहे इच्छंते चरित्तभेदो, उड्डाहभया अनिच्छंतो ज्जा ।

[भा.२५२४] दुविधे गेलण्णम्मि, निमंतणा दव्वदुल्लभे असिवे ।

ओपोयरियपदोसे, भए सा कप्पते मणितुं ॥

मू. (५८४) जे भिक्खू नो वएज्जा, रायंतेपुरिया वएज्जा - “आउसंतो समणा ! नो खलु तुज्झं कप्पइ रायंतेपुरं निक्खमित्तए वा पविसित्तए वा आहरेयं पडिग्गहणं अतो अम्हं रायंतेपुराओ असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा अभिहडं आहड्डु दलयामि” जो तं एवं वदंतीं, पडिसुणेति, पिडिसुणेतं वा सातिज्जति ॥

सू- साहूण आयरगोयरं जाणमाणी भणेअ-

[भा.२५२५] एसेव गमो नियमा, नायव्वो होति बितियसुत्ते वि ।

पुव्वे अवो य पदे, दुविहे उवहिम्म वि तहेव ॥

सू-दुविहो उवही - ओहीओ उवग्गहितो । तत्थ वि एसेव गमो वत्तव्वो ॥

सू. (५८५) जे भिक्खू रत्तो खत्तियाणं मुदियाणं मुद्धासित्ताणं दुवारियं भत्तं वा पसुभत्तं वा भयग-भत्तं वा बल-भत्तं वा कयग-भत्तं वा हय-भत्तं वा रय-भत्तं वा कंतार-भत्तं वा दुब्भिकख-भत्तं वा दमग-भत्तं वा गिलाण-भत्तं वा वहलिया-भत्तं वा पाहुण-भत्तं वा पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिअति ॥

[भा. २५२६] रत्तो दुवारमाजी, भत्ता सुत्ता वा अहिम्मा दुत्ते ॥

गहणागहणे तत्थ, दोसा उइमे पसअति ॥

[भा. २५२७] दोवारियपुव्वुत्ता, बलं पयादी पसु हयगयादी ।

सेवग-भोइगमादी, कयऽकयवित्ती नव पुराणा वा ॥

[भा. २५२८] कंतार-निग्गताणं, दुब्भिकखे दमग वरिसवहलिया ।

पाहुणग अतिहियाए, सिया य आरोग्गसालितरं ॥

सू- दोवारिया दारपाला । बलं चउव्विहं-पाउक्कबलं आसवलं हत्थिवलं रहवलं । एतेसिं कयवित्तीण वा अकयवित्तीण वा णावालग्गाण वा जं रायकुलातो पेइगादि भत्तं निग्गच्छति । कंताराते अडविनिग्गयाणं भुक्खत्ताणं जं दुब्भिकखे राया देति तं दुब्भिकभत्तं, दमगा रंका तेसिं भत्तं दमगभत्तं, सत्ताहवदले पडंते भत्तं करेति राया अपुव्व्वाणं वा अविधीण भत्तं करेति राया । अहवा - रत्तो को ति पाहुणगो आगती तस्स भत्तं आदेसभत्तं, आरोग्गसालाए वा “इतरमि” ति विणावि आरोग्गसालाए जं गिलाणस्स दिअति तं गिलाण-भत्तं ॥

[भा. २५२९] भद्दो तन्निस्साए, पंतो घेयंत दह्णं भणति ।

अंतो घरे न इच्छह, इह गहं दुद्धम्म ति ॥

[भा. २५३०] भत्तो वहिवोच्छेयं, निव्विसिय चरित्त-जीवभेदं वा ।

एगमनेगपदोसे, कुआ पत्थारभादीणि ॥

[भा. २५३१] तेसु अगिण्हंतेसू, तीसे परिसाए एवमुप्पजे ।

को जाणति किं एते, साहू धेत्तुं न इच्छंति ॥

[भा. २५३२] दुविहे गेलण्णम्मी, निमंतणा दव्वदुल्लभे असिवे ।

ओमोयरियपदोसे, भए व गहणं अनुन्नातं ॥

सू. (५८६) जे भिक्खू रत्तो खत्तियाणं मुदियाणं मुद्धाभिसित्ताणं इमाइं छहोसाययणाइं अजाणिय अपुच्छिय अगवेसिय परं चउराय-पंचरायाओ गाहावति कुलं पिंडवायपडियाए निक्खमति वा पविसति वा निक्खमंतं वा पविसंतं वा सातिअति, तं जहा-कोट्टागार-सालाणि वा भंडागारसालाणि वा पाण-सालाणि वा खीर-सालाणि वा गंज-सालाणइ वा महानस-सालाणि वा ॥

सू- “इमे” ति प्रत्यक्षीभावे, षडिति संख्या, दोसाणं आययणं ठाणं मिलए ति, अविज्ञाय भिक्षाय प्रविशति, चतुसत्रात् परतः, आदेशेन वा पंचरात्रात् परतः इह, सपरिखेवातो अंतो पविसति, अन्तातो वा वाहिरियं निग्गच्छति, धण्णभायणं कोट्टागारो, “भंडागारो” - हिग्गण-

सुवर्णभायणं, जत्थ उदगादि पानं सा पाणसाला भण्णति, खीरघरं खीरसाला, जत्थ धण्णं वभिज्जति सा गंजसाला, उदक्खडणसाला महानसो, पुब्बदिट्ठे पुच्छा, अपुब्बे गवेसणा, अपुच्छंतस्स ह्वा । इमा निज्जुत्ती-

[भा.२५३३] छद्दोसायतणे पुण, रन्नो अविजाणिऊण जे भिक्खू ।

चउराय-पंचरायं, परेण पविसाणमादीणि ॥

[भा.२५३४] कोट्ठागारं यत्तद्वा, भंडागारं यत्तान्तरा य ।

खीर-घर-गंज-साला, महानसाणं च छायातणा ॥

सू- जत्थ सण-सत्तरसाणि धण्णाणि कोट्ठागारो । भंडागारो जत्थ सोलसविहाइं रयणाइं । पानागारं जत्थ पाणियकम्मं तो सुरा-मधु-सीधु-खंडंगं-मच्छंडिय-मुदियपभित्तीण पानाणि । खीरघरं जत्थ खीर-दधि-नवनीय-तक्कादीणि अच्छंति । गंजसाला जत्थ सण-सत्तरसाणि-धण्णाणि कोट्ठिज्जंति । अहवा - गंजा जवा ते जत्थ अच्छंति सा गंजसाला । महानससाला जत्थ असन-पान-खातिमादीणि नानाविहमक्खे उदक्खडिज्जंति ॥ एतेसु इमे दोसा-

[भा.२५३५] गहणाईया दोसा, आययणं संभवो ति वेगट्ठा ।

दिट्ठेयर पुच्छि गविसण गंजसाला उ कुड्ढणिया ॥

सू- गहणादियाणं दोसाणं आययणं ति वा संभवट्ठाणं ति वा एगड्ढं, पुब्बदिट्ठे पुच्छा तत्थेव ताणि जत्थ पुरा आसीत्यर्थः, "इतरे"-अदिट्ठे गवेसणं-कवतियाणि ? कतोमुहाणि वा ? कम्मि वा ठाणे ? किं चिंघाणि वा ? शेषं गतार्थम् ॥

[भा.२५३६] पढमे बितिए ततिए, चउत्यमासावि चउगुरु अंते ।

उच्चातो पढमदिने, बितिया एगेसि ता पंच ॥

सू- जत्थ पढमदिवसे न पुच्छति मासलहुं, बितियदिवसे न पुच्छति मासगुरुं, ततियदिवसे न पुच्छति चउलहुं ति । तिण्हं परेमं अंते ति चतुर्थदिवसे चउगुरुं । एगे भणंति - पढमदिने परिसंतो वक्खेण वा अपरिसंतो ताहे बितियदिणातो आरब्ध पंचदिने चउगुरुं, एवं चउराउ ति वुत्तं भवति ॥

[भा.२५३७] अहवा पढमे दिवसे, भिन्नमासादि पंचमे गुरुगा ।

वीसादी व एगेसि, परेण पंचण्ह दिवसाणं ॥

सू- पढमदिवसे भिन्नमासे ॥ ह्वा । पंचमे चउगुरुं ह्वा । अथवा - पढमदिने वीसादि ॥ ह्वा । छट्ठ दिवसे चउगुरुं, ह्वा । एवं सुत्ते वण्णियं पंच गता ॥ ततो परं-

[भा.२५३८] भद्देसु रायपिंडं, आवज्जति गहणमादिपंतेसु ।

असिवे ओमोयरिए गेलण्णपदे य बितियपदं ॥

सू- भद्देसु रायपिंडदोसा, पंतेसु गेण्हणादयो दोसा, जे रक्खगा ते भद्दपंता । भद्दा भणंति - किं अज्जो ! अतिगता ? पंता चारिय चोर ति काउं पंतावणगेण्हणादी करेज्ज । बितियपदे असिवादियं पणगपरिहाणीए जइउं जाहे चउगुरुं पत्तो ताहे गेण्हेज्ज ॥

सू. (५८७) जे भिक्खू रन्नो खत्तियाणं मुदियाणं मुट्ठाभिसित्ताणं अइगच्छमाणाण वा निग्गच्छमाणाण वा पयमवि चक्खुदंसणपडियाए अभिसंधारेत्ति, अभिसंधारेत्तं वा साति-

जति ॥

सू-अतियानं प्रवेशः, बहिर्निर्गमो निर्वाणं, चक्षुंसणाण ददुं प्रतिज्ञा । अथवा - चक्षुषा दर्शयामीति प्रतिज्ञा, एगपदं पि गच्छति तस्स आणादिया दोसा ।

[भा. २५३९] जे भिक्खू रातीणं, निग्गच्छंताण अहव नित्ताणं ।

चक्खुपडियाए पदमवि, अभिधारे आणमादीणि ॥

सू-अतिति प्रविशंति, एकमवि पदं अभिधारेतो आणादिदोसे पावति ॥

[भा. २५४०] संकप्पुद्धियपदभिदणे य दिट्ठेसु चेव सोही तु ।

लहुओ गुरुगो मासो, यउरो लहुगा य गुरुगा य ॥

[भा. २५४१] मणउद्धियपदभेदे, य दंसणे मासमादि चतुगुरुगा ।

गुरुओ लहुगा गुरुगा, दंसणवज्जेसु य पदेसु ॥

[भा. २५४२] पडिपोग्गले अपडिपोग्गले य गमणं नियत्तमं वा वि ।

विजए पराजए वा, पडिसेहं वा वि वोच्छेदं ॥

सू-“रायाणं पासामि” ति मनसा चित्तेति मासलहुं, उट्ठिते मासगुरुं, पदभेदे चउलहुं, दिट्ठे चउगुरुं । अहवा - बितियादेसेण - मनसा चित्तेति मासगुरुं, उट्ठिते चउलहुं, पदभेदे चउगुरुं, एगपदभेदे वि चउगुरुगा किमंग पुण दिट्ठे । आणादि विराधना भइपंता दोसा य ।

जो भइतो सो पडिपोग्गले ति - साधुं ढप्पवा ध्रुवा सिद्धि अच्छिउकामो वि गच्छइ ताहे अधिकरणं भवति, जं च सो जुज्झाति-करेस्सति, जति से जयो ताहे निस्समेव संजए रतो काउं गच्छति । “अपडिपोग्गले” ति - इमेहिं लुत्तसिरेहिं वि दिट्ठेहिं कतो मे सिद्धि, गंतुकामो वि नियत्तेति । अह कहं वि गतो पराजिओ ताहे पच्चागतो पदूसति, पउट्ठो य जं काहिति भत्तोवकरणपव्वयंताण य पडिसेहं करेज्ज, उवकरणवोच्छेदं वा करेज्ज । अपहरतीत्यर्थः ॥

अहवा - इमे दोसा हवेज्ज-

[भा. २५४३] दइण य सयहिं, परीसहपराजितोऽत्य कोती तु ।

आसंसं वा कुज्जा, पडिगमणादीणि वा पदानि ॥

सू-आसंसा निदानं कुज्जा । अहवा - तस्समीवे अलंकियविभूसियाओ इत्थीओ ददुं पडिगमणं - अन्नतित्थिणीं सिद्धपुत्तिं संजतीं वा पडिसेवति, हत्यकम्मं वा करेति । अहवा - कोइ ईसरपुत्तो कुमारो पव्वइतो, सो तं रायाणं धी-परिदुडं दइण चित्तेइ - लद्धं लोइयं अम्हेहिं एरिसीणं नानुभूतं, ताहे पडिगच्छेज्जा ॥ भवे कारणं-

[भा. २५४४] बितियपदमणप्पज्झे, अभिधारऽविकोचिते व अप्पज्झे ।

जाणंते वा वि पुणो, कुल-गण-संघाइकज्जेसु ॥

सू-कुलादिकज्जे जइ राया पधाविओ ताहे न अल्लियंति मग्गतो गच्छति । एवं पडियरिऊण जतिते पडिपुग्गलादयो दोसा न भवंति तो जहिं ठिओ तहिं अलियंति ॥

सू. (५८८) जे भिक्खू रन्नो खत्तियाणं मुदियाणं मुद्धामिसित्ताणं इत्थीओ सव्वालं-कारविभूसियाओ पथमवि चक्खुदंसणपडियाए अभिसंधारेति, अभिसंधारेतं वा सातिज्जति ॥

[भा. २५४५] जे भिक्खू इत्थियाए, सव्वंकारभूसियाए उ ।

चक्रबुवडियाए पदमवि, अभिधारे आणमादीणि ॥
[भा.२५४६] मणउडियपयभेदे, य दंसणे मासमादि चतुगुरुगा ।

गुरुओ लहुगा गुरुगा, दंसणवज्जेसु य पदेसु ॥
[भा.२५४७] केइत्य भुत्तभोगी, अभुत्तभोगी य केइ निक्खंता ।
रमणिज्जलोइयं ति य, अहं पेयारिसं आसि ॥

सू- भुत्तभोगिणो सति विभवे निक्खंता पुणो संभवता वच्चति ॥
[भा.२५४८] पडिगमण अन्नतिट्ठिय, सिद्धी संजति सलिंगहत्थे य ।

वेहानस ओहाणे, एमेव अभुत्तभोगी वि ॥
सू- पेढे पूर्ववत् । अभुत्तभोगी वि उप्पन्नकोउओ पडिगमणादी पदे करेअ ॥ किं चान्यत्-
[भा.२५४९] रीपाति अनुवओगो, इत्थी-नाती-सुहीणमचियत्तं ।
अजिर्तिदिय उड्डाहो, आवडणे भेद पडणं च ॥

सू- तन्निरिक्खंतो रीयाए अनुवउत्तो भवति, इत्थीए जे सयणा सयणाण वा जे सुहीणो तेसिं
अचियत्त भवति, जहा से अनुरत्ता दिट्ठी लक्खिज्जति तहा से अंतगओ वि भावो नज्जति अजिर्दिओ
एवं उड्डाहो । तं निरिक्खंतो खाणगादिसु आवडेअ, भायणं वा भिंदेअ, सयं वा पडेअ, हत्थं
पादंवा लूसेअ, आयविराधना ॥

[भा.२५५०] बितियपदमणप्पज्जे, अभिधारऽविकोदिते व अप्पज्जे ।
जाणंतो वा वि पुणो, मोह-तिगिच्छाइ-कज्जेसु ॥

सू- मोहतिगिच्छाए वसभेहिं समं अप्पसागारिए ठितो निरिक्खति ॥
- सो इमं विधिमतिकंतो पासइ-

[भा.२५५१] निव्वीयमायतीए, दिट्ठीकीवो असारिए पेहे ।
अद्धाणाणि व गच्छति, संवाहणमणादि दच्छंति ॥

सू- निव्वीतियादियं जाहे आतीतो ताहे अप्पसारिए दिट्ठितो दिट्ठीए कीवो पासति, जइ से
पोग्गलपरिसाडो जाओ तो लहं, अनुवसमंते संवाधादिए वा देच्छति, अद्धाणं गच्छेअ, तत्थ
दच्छंति पदभेदे वि नत्थि पच्छित्तं ॥

सू- (५८९) जे भिक्खू रन्नो खतियाणं मुदियाणं मुखाभिसित्ताणं मंस-खायाणं वा मच्छखायाणं
वा छवि-खायाणं वा बहिया निग्गयाणं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेइ,
पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

सू- भिगादिपारद्धिनिग्गता मंसखादगा-दह-नइ-समुद्देसु मच्छखादगा, छवी कलमादिसंगा,
ता खामो ति निग्गया उज्जाणियाए वा नियकुलाण ।

[भा.२५५२] मंस छवि भक्खणद्धा, सव्वे उद्धनिग्गया समक्खाया ।
गहणागहणे सत्थउ, दोसा ते तं च बितियपदं ॥

सू- तेसु छसु उद्धसु राइण निग्गताणं तत्थेव असन-पान-खाइमं-सातिमं उक्करोति
तडियकप्पडियाण वा तत्थेव भत्तं करेअ । तत्थ भद्दपंतादयो दोसा पूर्ववत् । अन्नोसिं गहणे, रन्नो
अगहणे इमं वक्खाणं ॥

[भा.२५५३] मंसक्खाया पारद्धिनिग्गया मच्छ-गति-दह-समुद्दे ।

छवि-कलमावलिगा, जे य फला जम्मे उय उडुम्मे ॥

सू- तत्थ गया पगते कारवेति ॥

मू. (५९०) जे भिक्खू रन्नो खत्तियाणि मुदियाणं मुद्धाभिसित्ताणं अन्नयरं उववूहणियं समीहियं पेहाए तीसे परिसाए अनुड्डियाए आभिण्णाए अब्बोच्छिन्नाए जो तमन्नं पडिग्गाहेति, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

अहपुण एवं जणेय - “इत्ता रत्थकस्सिण परिनुत्तरे” जे भिक्खू ताए गिहाए ताए पयसाए ताए उवासंतराए विहारं वा करेइ, सज्जायं वा करेइ, आसनं वा पानं वा छाड्मं वा साड्मं वा आहारेइ, उच्चारं वा पासवणं वा परिट्ठवेइ, अन्नयरं वा आहारियं पिहुणं अस्समण-पाउग्गं कहं कहेति, कहंतं वा सातिज्जति ॥

सू- सतात्त्रायन्तीति क्षत्रिया, अन्नतरग्गहणेन भेददशोत्पत्तीरं उपबृहयंतीति उपबृहणीया, समीहिता समीपमतिता, तं पुण पाहुडं, पेहाए प्रेक्ष्य । उववूहणियं ति अस्य पदस्य व्याख्या-

“अथे” त्ययं निपातः, उक्तः पिंडः, वसहिविसेसणो पुण सद्दो यथावक्ष्यमाणं एवं जाणेज्जा - “ज्ञा” अवबोधने, “इह” भूप्रदेशे “अज्जे” ति वर्तमानदिने, परिवुसे पयुषिते वसतेत्यर्थः । जे भिक्खू तस्मिन् गृहे निकृष्टतरो अपचरकादि प्रदेशः, तस्मिन्नपि निकृष्टतरः खड्दास्थानं अवकाशः विहारादि करेज्ज तस्स ॥

[भा. २५५४] मेहा धारण इंदिय, देहाऊणि विवज्जाए जम्हा ।

उववूहणीय तम्हा, चउव्विहा सा उ असनादी ॥

सू- शीघ्रं ग्रन्थग्रहणं मेघा, गृहीतस्याविस्मरणेन धृति धरिणा, सोत्तिंदियमाइंदियाणं सविसए पाडवजणणं, देहस्सोपचओ, आउसंवट्ठणं, जम्हा एते एवं उववूहति तम्हा उववूहणिया । सा य चउव्विहाअसणादि ॥ “तीसे परिसाए अनुड्डिए” ति अस्य व्याख्या-

[भा. २५५५] आसन्नमुक्ता उड्डिये, भिन्न उ विनिग्गया ततो केई ।

वोच्छिन्ना सव्वे निग्गया उ पडिपक्खओ सुत्तं ॥

सू- जेणंतस्स रन्नो उववूहणिया आनिथा, पिट्ठओ ति वुत्तं भवति, तं जो ताए परिसाए अनुड्डिताए गेण्हति तस्स ॥ रायपिंडो चेव सो । आसणाणि मोत्तुं उद्धट्ठिताए अच्छंति, ततो केति निग्गता भिण्णा, असेसेसुं निग्गतेसु वोच्छिन्ना, एरिसे न रायपिंडो । पडिपक्खे सुत्तं - अनुड्डिताए अभिण्णाए अब्बोच्छिण्णाए इत्यर्थः ॥

[भा. २५५६] रन्नो उववूहणिया, समीहितो वक्खडा त दुविहा तु ।

छिन्नाच्छिन्ने तत्थ उ, दोसा ते तं च बितियपदं ॥

सू- उवक्खडा अनुवक्खडा य । ओदनकुसणादि उवक्खडा य, खीरदहिमादि अनुवक्खडा, सव्वेसु परिविट्ठेसु छिन्ना परिविस्समाणी अच्छिन्ना सा उववूहणिया । तीए परिसाए अनुवड्डिताए अभिण्णाए अब्बोच्छिन्नाए उववूहणियाए धेप्पमाणीए ते चेव भइपंते दोसा तं चेव बितियपदं ॥

[भा. २५५७] राया उ जहिं उसिते, तेसु पएसेसु बितियदिवसादि ।

जे भिक्खू विहरेज्जा, अहवा वि करेज्ज सज्जायं ॥

[भा. २५५८] असनादी वाहारे, उच्चारादीणि वोसिरेज्जा वा ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

सू- आणादिणो दोसा, तस्मिन् गृहे यस्मिन् राजा स्थितः आसीत्, ततो रायोच्छरियाओ रक्खिज्जंति, तत्थ गहणादयो दोसा । अहं उच्चारपासवणं परिद्वेति ताहे तमेव छन्नाऽऽ-
विज्जति ॥

[भा. २५५९] पम्हुइ अवहए वा, संका अभिचारुगं च किं कुणति ।

इति अभिनववुत्थम्भि, चिर वुत्थऽचियत्तगहणादी ॥

सू- तत्थ किं चि पम्हुइ । पम्हुइ नाम पडियं, वीसरियं वा किं चि होज्ज, अन्नेन वि अवहरिते संकिज्जांते, पम्हुइस्स हरणवुत्थंए ईदिपरिया उच्चारण-वसीकरणगि, एस एत्थ ठितो अभिचारुअं करेति । अहिणवपवुत्थे एते दोसा, चिरपवुत्थ अपत्तियं, गहणादिया दोसु वि ।

[भा. २५६०] अहवा सचित्तकम्मे, दङ्गणोधारिते तु ते दिव्वे ।

अत्थाणी दासहरे, निवण्णसंबाहिओ व ईह ॥

सू- तासु सचित्तकम्मासु वसहीसु अन्नारिसो भावो समुप्पज्जति-एत्थ अत्थाणि मंडवो, एत्थ से दासघरं, एत्थ निवण्णो, एत्थ संबाधितो, एवमादि ठाणा दड्ढं ॥

[भा. २५६१] भुत्तभुत्ताण तहिं, हवंति मोहुब्भवेण दोसा उ ।

पडिगमणादी तम्हा, एए उ पए वि वज्जेज्जा ॥

सू- भुत्तभोगीण तं सुपरिउं मोहुब्भवो भवे, इतरेसिं कोउएण ॥ कारणेण-

[भा. २५६२] वितियपदमणप्पज्जे, उस्सण्णाइन्न-संभमभए वा ।

जयणाएऽणुन्नवेत्ता, कप्पंति विहारमादीणि ॥

सू- अनवज्जो सव्वाणि वि करेज्ज, उस्सण्णं नाम न तत्थ कोति वावारं वहति, प्रोज्झितमित्यर्थः, आइण्णं - सव्वलोगो आयरति, अन्नवसहीए अभावे अग्गमादिसंभमे वा बोहिगादिभये वा जयणाए तप्पडियरगे अनुन्नवेत्ता विहारमादीणि करेति ॥

मू. (५९१) जे भिक्खू रन्नो खत्तियाणं मुदियाणं मुद्धाभिसित्ताणं बहिया जत्ता-संठियाणं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सात्तिज्जति ॥

मू. (५९२) जे भिक्खू रन्नो खत्तियाणं मुदियाणं मुद्धाभिसित्ताणं बहिया जत्ता-पडिनियत्ताणं अल्लनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सात्तिज्जति ॥

सू- जाहे परविजयट्ठा गच्छति ताहे मंगलसंतिनिमित्तं दियादीण-भोयणं काउं गच्छंति, पडिनियत्ता वि विजए संखडिं करेति ।

[भा. २५६३] जत्तुग्गतरादीमं, अहवा जत्ता उ पडिनियत्ताणं ।

गहणागहणे तत्थ उ, दोसा ते तं च वितियपदं ॥

सू- गहणागहणे भद्रपंतदोसा, रन्नो न गेण्हंति अन्नेसिं गेण्हंति, अन्नेहिं वा अत्तद्वियं गेण्हंति, ते चेव दोसा, तं चेव वितियपदं ॥

[भा. २५६४] मंगलममंगलिच्छा, नियत्तमनियत्तमे य अहिकरणं ।

जावंतिगमादी वा, एमेव य पडिनियत्ते वी ॥

सू- जत्ताभिमुहस्स नियत्तस्स वा मंगलबुद्धीए अमंगलबुद्धीए वा । मंगलबुद्धीए गच्छति

पविसति वा, अमंगलबुद्धीए न गच्छति न वा गिहं पविसति । दुहा वि अधिकरणं । जावंतियमादीणि वा दोसेण दुद्धं भत्तं गेण्हेजा ॥

मू. (५९३) जे भिक्खू रन्नो खत्तियाणं मुदियाणं मुद्धाभिसित्ताणं नइ-जत्ता-पड्डियाणं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५९४) जे भिक्खू रन्नो खत्तियाणं मुदियाणं मुद्धाभिसित्ताणं नइ-जत्ता-पडिणियत्ताणं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (५९६) जे भिक्खू रन्नो खत्तियाणं मुदियाणं मुद्धाभिसित्ताणं गिरि-जत्ता-पडिनियत्ताणं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेति, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

[भा. २५६५] गिरिजत्तपड्डियाणं, अहवा जत्ताओ पडिनियत्ताणं ।

गहणागहणे तत्थ उ, दोसा ते तं च बितियपदं ॥

[भा. २५६६] गिरिजत्ता गयगहणी, तत्थ उ संपड्डिया नियत्ताणं ।

गहणागहणे तत्थ उ, दोसा ते तं च बितियपदं ॥

सू-चारिबंधं हत्थिगहणी तीए गच्छति ॥

मू. (५९७) जे भिक्खू रन्नो खत्तियाणं मुदियाणं मुद्धाभिसित्ताणं महाभिसेयंसि वट्टमाणंसि निक्खमति वा पविसति वा, निक्खमंतं वा पविसंतं वा सातिज्जति ॥

सू-जे त्ति निदेसे, भिक्खू पुव्ववणिओ, “राजू दीसो”, ईसरतलवरमादियाणं अभिसेगाणमहंततरो अभिसेयो महाभिसेओ, अधिरायत्तेण अभिसेयो, तम्मि वट्टंते जो तस्समीवेण मज्झेण वा निक्खमति वा तस्स आणादी दोसा इ ।

[भा. २५६७] रन्नो महाभिसेये, वट्टंते जो उ निक्खमे भिक्खू ।

अहवा वि पविसेजा, सो पावति आणमादीणि ॥

[भा. २५६८] मंगलममंगले वा, पवत्तण निवत्तणे य धिरमधिरे ।

विजए पराजए वा, वोच्छेयं वा वि पडिसेहं ॥

सू-मंगलबुद्धीए पवत्ताण अधिकरणं, अमंगलबुद्धीए नियत्तणे अधिकरणदोसा, वोच्छेदादिया य, जइ सेथिररज्जं विजओ वा जातो पुणो पुणो मंगलिएसु अत्थेसु साहवो तत्थ ठविज्जंति अधिकरणं च । अधिरे पराजए वा वोच्छेदं पडिसेहं वा, निव्विसयादि करेज्ज । अहवा -

[भा. २५६९] दहूण य रायहिं, परीसह-पराजिओऽत्थ कोई तु ।

आसंसं वा कुजा, पडिगमणाईणि व पयाणि ॥

[भा. २५७०] बितियपदमणप्पज्जे, अभिचारऽविकोविते व अप्पज्जे ।

जाणंते वा वि पुणो, अनुन्नवणादीहिं कजेहिं ॥

सू-काए विधीए अनुन्नवितव्वो ? किं पुव्वं पच्छा मज्जे अनुन्नवेयव्वो ? उच्यते-

[भा. २५७१] नाउणमणुन्नवणा, पुव्वि पच्छा अमंगलमवण्णा ।

उवओगपुच्छिऊणं, न नाए मज्जे अनुणवणे ॥

[भा. २५७२] ओहादीयाभोगिणि, निमित्तविसएण वा वि नाऊणं ।

भद्दे पुव्वाणुण्णा, पंतमणाए य मज्झमि ॥

सू- ओहिमादिणा नाणविसेसेण आभोगिनिविजाए वा अवितहनिमित्ते वा उवउज्जिऊण, अप्पणो असति अन्नं वा पुच्छिऊणं धिरंति रज्जं नाऊणं अनुन्नवणा पुव्वं भवति । अथिरं वा रज्जं नाऊणं पुव्वं अनुन्नाविज्जंतो अमंगलबुद्धी वा से उप्पज्जति, पच्छा अवज्ञाबुद्धी उप्पज्जति, ओहिमादिनामाभावे वा मज्झे अनुन्नवेति ॥

[भा. २५७३] अनुन्नविते दोसा, पच्छा वा अप्पियं अवण्णो वा ।

पंतो पुव्वममंगल, निच्छुभण पओस पत्थारो ॥

सू- मम रज्जाभिसेए अट्ठारस पगतीओ सव्वपासंडा य अग्गे घेत्तूमागया इमे सेयभिव्वुणो पागता तं एते अप्पथद्धा आलोकइहा । अहवा - अहमेतेसिं अप्पिओ, निव्विसयादी करेज्ज, पच्छा वि अवज्ञादोषा भवन्ति, पुव्वं अमंगलदोसो, तम्हा ते अनुन्नवेयव्वा ॥

[भा. २५७४] आगोएण्ण वि, पुव्वं पच्छा विमिच्चविसेण ।

राया किं देमि ति य, जं दिन्नं पुव्वरादीहिं ॥

सू- धम्मलाभेत्ता भणन्ति - अनुजाणह पाउग्गं, ताहे जइ जाणति पाउग्गं, भद्दग वा ताहे भणाति - जाव अनुन्नायं । अयाणगो राया भणाति - किं देमि ? ताहे साहवो भणन्ति - जं दिन्नं पुव्वरातीहिं ॥

[भा. २५७५] जाणंतो अनुजाणति, अजाणतो भणति तेहि किं दिन्नं ।

पाउग्गं ति य वुत्ते, किं पाउग्गं इमं सुणसु ॥

सू- किं दिन्नं पुव्वरातीहिं ? साहवो भणन्ति - इमं सुणसु-

[भा. २५७६] आहार उवहि सेज्जा, ठाण निसीयण तुयइ-गमणादी ।

धी-पुरिसाण य दिक्खा, दिन्ना ने पुव्वरादीहिं ॥

[भा. २५७७] भद्दो सव्वं वितरति, दिक्खावज्जमनुजाणते पंतो ।

अनुसद्धातिमकाउं, निते गुरुगा य आणादी ॥

सू- पंतो भणाति-मा पव्वावेह, सेसं अनुण्णायं, जइ तुक्खे सव्वं लोगं पव्वावेह, किं करेमो ? एवं पडिसिद्धा अनुसद्धादी अकाउं ततो रज्जातो णित्ति चउगुरुं, आणादिणो ॥ इमे य दोसा-

[भा. २५७८] चेइय-सावग-पव्वतिउकामअतरं-बाल-बुद्धा य ।

चत्ता अजंगमा वि य, अभत्ति तित्थस्स हानी य ॥

सू- एते सव्वे परिचत्ता भवन्ति, चेतियतित्थकरेसु अभत्ती, पवयणे हानी कता, एत्थ पडिसिद्धं अन्नत्थ वि पडिसिद्धं, एवं न कोति पव्वयति एवं हानी ॥

[भा. २५७९] अच्छंताण वि गुरुगा, अभत्ति तित्थे य हानी जा वुत्ता ।

भणमाण भाणवेंता, अच्छंति अनिच्छे वच्चंति ॥

सू- पडिसिद्धे वि अच्छंताण चउगुरुं । अन्नत्थ वि भविय जीवा बोहियव्वा । ते न बोहंति । अउ तत्थ अच्छंता सयं भणंता अन्नेहि य भणाविता किं धि कालं उ दिक्खंति, सव्वहा अनिच्छंते अन्नरज्जं गच्छंति ॥

[भा. २५८०] संदिसह य पाउग्गं, दंडिगो निक्खमण एत्थ वारेति ।

गुरुगा अनिग्गमम्मी, दोसु वि रज्जेसु अप्पबहुं ॥

चू- “पुव्वभणियं तु जं भण्णति - कारग-गाहा” एत्थ पिडसेहे देसाणुन्ना । का अनुन्ना ? इमा, “दोसु वि रज्जेसु अप्पबहु” ति - तस्स दो रज्जे हवेज्ज ॥

[भा. २५८१] एकहि विदिण्ण रज्जे, रज्जे एगत्थ होइ अविदिन्नं ।

एगत्थ इत्थियाओ, पुरिसज्जाता य एगत्थ ॥

चू- अहवा - सो भणेज्ज - मम दो रज्जे, एगत्थ पव्वातेह, एगत्थ मा । तत्थ साहवो रज्जेसु अप्पबहुंजाणिऊण जत्थ बहुय पव्वयंति तत्थ गच्छंति । अहवा - एगत्थ रज्जे इत्थियाओ अब्भुणुन्नाया, एगत्थ पुरिसा, दोसु वि रज्जेसु एगतरं वा ॥

[भा. २५८२] तरुणा थेरा य तहा, दुग्गयगा अह्मगा य कुलपुत्ता ।

जवयगा नागरगा, अब्भंतरवाहिरा कुमरा ॥

चू- अहवा - भणेज्ज - थेरे पव्वावेह, मा तरुणे । अहवा - मा थेरा, तरुणा । दुग्गए पव्वावेह, मा अहे । अहवा - अहे मा, दुग्गते । कुलपुत्ते-कुलपुत्तगहणाओ सुसीला, सुसीले पव्वावेह, मा दुस्सले । अहवा - दुस्सीले, मा सुसीले । एवं जानपदा, नागरा, नगरब्भंतरा, बाहिरा, कुमारा अकत्तदारसंगहा ॥

[भा. २५८३] ओहीमाती नातुं, जे दिक्खमुवेति तत्थ बहुगा उ ।

ते वेति समनुजाणसु, असती पुरिसे य जे य बहु ॥

चू- असति ति ओहिमादीण, पुरिसे पव्वावेति जो वा थी-पुरिसादियाण बहुतरो वग्गो तं पव्वावेति ॥

[भा. २५८४] एताणि वितरति तहिं, कम्मघण कक्खडो उ निव्विसए ।

भरहाहिवो नऽसि तुमं, पभवामी अप्पणो रज्जे ॥

चू- कोति एयाणिवितरति, कोति पुण अतिपंतो “कम्मघणो” ति - कम्मबहुलो “कक्खडो” ति व्वकम्भोदए बट्टमाणो निव्विसए आणवेज्ज । तत्थ पुलागलद्धिभादिणा वत्तव्वं - भरहाहिवो नऽसि तुमं । सो भणति - जइ वि णो भरहाहिवो तहावि अप्पणो रज्जे पभवामि ॥

सो पुण निव्विसए इमेण कज्जेण करेति-

[भा. २५८५] दिक्खेहिं अछंता, अमंगलं वा मए इमे दिट्ठा ।

मा वा न पुणो देच्छं, अभिक्खणं चेति निव्विसए ॥

चू- मा अछंता दिक्खेहिति, अमंगलं वा, इमे मए दिट्ठा मा पुणो अभिक्खणं देच्छामि, एतेण कारणेण निव्विसए ॥ भणति तत्थ-

[भा. २५८६] अनुसट्ठी धम्मकहा, विज्झनिमित्ते पभुस्स करणं वा ।

भिक्खे अलब्भाणे, अद्धाणे जा जहिं जयणा ॥

चू- अनुसट्ठी धम्मकहा विज्झा-मंत-निमित्तादिएहिं उवसामिज्जति । अनुवसमंते जति पभूतो करणं करेति ॥

[भा. २५८७] वेडच्चियलद्धी वा, ईसत्थे विज्झओरसबली वा ।

तवलद्धि पुलागो वा, पेलेति तमेतरे गुरुगा ॥

चू- जहा भगवया “विण्हुणा” अनगारेण, ईसत्थए क जो कयकरणो, विज्झासमत्थो वा

जहा “अज्जखउडो”, सहस्सजोही वा उरस्सबलेण जुत्तो, तवसा वा जस्स तेलद्धी उप्पणा, पुलागलद्धी वा एरिसो समत्थो वंधिता पुत्तं सरस्से ठवेति ।

अहवा-अप्पणा बट्टावेति जावरायपुत्तो जोग्गो लद्धो । इतरो पुण असमत्थो जइ पेत्तेति तो चउगुरुगा । अनुदसमंते निग्गंतव्व, निग्गएहिं उग्गमुप्पायणेसणासुद्धं भुंजतेहिं गंतव्वं, जाहे न लब्भइ ताहे पणगपरिहाणीए जतितुं घेप्पति, अद्धाणे जा जयमा दुत्ता सा जयणा इहा वि दट्ठव्वा ।

सू. (५९८) जे भिक्खू रन्नो खत्तियाणं मुदियाणं मुद्धाभिसित्ताणं इमाओ दसअभिसेयाओ रायहानिओ उद्दिट्ठाओ गणियाओ वंजियाओ अंतो मासस्स दुक्खुत्तो वा तिक्खुत्तो वा निक्खमति वा पविसति वा, निक्खमंतं वा पविसंतं वा सातिज्जति । तं जहा-चंपा महुरा वाणारसी सावत्थी साएयं कं पिड्डं कोसंबी मिहिला हत्थिणपुरं रायगिहं वा ॥

सू- “इमा” प्रत्यक्षीभावे, दस इति संख्या, राईण ठाणं रायधाणि त्ति उद्दिट्ठातो, गणियाओ दस, देजियाओ नामेहिं, अंतो मासस्स दुक्खुत्तो तिक्खुत्तो वा निक्खम-मंतं पविसंतं करेंतरस इ ।

[भा. २५८८] दसहिं य रायहाणी, सेसाणं सूयणा कया होइ ।

मासस्संतो दुग-तिग, ताओ अतितम्मि आणादी ॥

सू- अत्राओ वि नयरीओ बहुजनसंपगाढाओ नो पविसियव्वं ॥ इमा सूत्रस्य व्याख्या-

[भा. २५८९] इम इति पञ्चक्खम्भी, दस संख्या जत्थ राइणो ठाणा ।

उद्दिट्ठ-रायहाणी, गमिता दस वंज चंपादी ॥

सू- नामेहिं वंजियाओ चंपादि ॥

[भा. २५९०] चंपा महुरा वाणारसी य सावत्थिमेव साएतं ।

हत्थिणपुर कं पिड्डं, मिहिला कोसंबि रायगिहं ॥

सू- बारसचक्कीण एया रायहाणीओ ॥

[भा. २५९१] संती कुदू य अरो, तिन्नि वि जिनधक्की एक्कहिं जाया ।

तेन दस होति जत्थ व, केसवजाया जणाइण्णा ॥

सू- जासु वा नगरीसु केसवा अन्ना वि जा जणाइण्णा सा वि वज्जणिज्जा ॥ तत्थ को दोसो ?

[भा. २५९२] तरुणा वेसिस्थि विवाहरायमादीसु होति सतिकरणं ।

आउज्ज-गीयसद्दे, इत्थीसद्दे य सवियारे ॥

सू- तरुणे ण्हातविलित्ते धीगुम्मपरिवुडे दट्ठण, वेसिस्थीओ उत्तरवेउव्वियाओ, वीवाहे य विवाहरिद्धिसमिद्धे आहिंडमाणो, रायाऽनेयविविहरिद्धिजुत्ते निंतानिते दट्ठं भुत्तमोगीणं सतिकरणं, अभुत्तार्णो कोउयं पडिगमणादी दोसा । आदिसद्दातो बहु नडनट्ठादि आओज्जाणि वा ततचिततादीणि गीयसद्दाणि वा ललिय-विलासहसिथ-भणियाणि, मंजुलाणि य इत्थीसद्दाणि, सविगारगहणातो मोहोदीरगा ॥

[भा. २५९३] रूवं आभरणविहिं, वत्थालंकार भोयणे मंधे ।

मत्तुम्भत्तविउव्वण, वाहण-जाणे सतीकरणं ॥

सू- सिंगारागाररूवाणि, हारऽद्धहारादिया आभरणविधी, वत्था “आजीनसहिणादिया” सत्तपुद्देसगाभिहिता, केसपुष्पादि अलंकारो, विविधं वंजणोववेयं भोयणजायं भुंजमाणं पासित्ता,

भिगंड-कपूरागरु-कुंकुमचंदण-तुरुक्खादिए गंधे, तहा मत्ते विलोलधोलंतनयमे, उत् प्राबल्येन मत्ते उन्मत्ते दरमतो वा उन्मत्तो, विविधवेसेहिं विउब्बिया, आसादिवाहणारूढा, सिबियादिएहिं जाणेहिं गच्छमामे पासिता, सतिकरणादिएहिं दोसेहिं संजमाओ भञ्जेज्ज । अहवा - वेहनसं गद्धपट्टं वा करेज्ज ॥ इमे य विराधनादोसा-

[भा. २५९४] हय-गय-रह-सम्मद्दे, जणसम्मद्दे य आयवावत्ती ।

भिक्षु विचार विहारं, सज्जापज्जाणपल्लिमंथो ॥

यू- हय-गय-रह-जाणसम्मद्देण आयविराहणा भवेत् बहुजणसम्मद्देण रोहिय-रत्थासु दिक्खंतस्स भिक्षुविचारं विहारेसु सज्जाएसु य पल्लिमंथो अच्चाउले ज्ञाणपल्लिमंथो ॥

जम्हा एते दोसा तम्हा एत्थ न गंतव्वं । भवे कारण-

[भा. २५९५] बित्थियपदे, असिवादी, उवहिस्स वा करणे य लेवस्स ।

बहुगुणतरं च गच्छे, आयरियादि व्व आगाढे ॥

यू- अन्नो असिचं तेन अतिगम्पति, उवही वा अन्नओ न लब्भति, तत्थ सुलभो लेवो, गच्छवासीण वा तं बहुगणं खेत्तं, आयरियाण वा तत्थ जवणिज्जं पाउगं वा लब्भति । आदिसद्दाओ बाल-मुट्ठ-गिलाणाण वा अन्नतरे वा आगाढे पओयणे ॥ अहवा-

[भा. २५९६] रायादि-गाहणट्ठा, पट्ठु-उवसामणट्ठ-कञ्जे वा ।

सेहे अतिच्छंता, गिलाण वेज्जोसहट्ठा वा ॥

यू- रन्नो धम्मगाहणट्ठा । रन्नो अन्नस्स वा पट्ठुस्स उवसमट्ठा । सेहो वा तत्थ ठितो सण्णायगाण य अगम्भो, तम्मज्जेण वा गच्छिउकामो, गिलाणस्स वा वेज्जोसह - निमित्तं ॥

यू. (५९९) जे भिक्षू रन्नो खत्तियाणं मुदियाणं मुद्धाभिसित्तामं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा परस्स नीहडं पडिग्गाहेति, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति । तं जहा-खत्तियाण वा राईण वा कुराईण वा राय-संसिदाण वा राय-पेसियाण वा ॥

यू- सतात् त्रायन्तीति क्षत्रिया आराक्षकेत्यर्थः, अधिवो राया, कुस्सितो राया कुराया ।

अहवा-पच्चंत-नि कुराया, जे एतेसिं छेव प्रेय्या पेसिता, एतेसिं मीहडं-निसड्डं-दत्तमित्थर्थः ।

[भा. २५९७] खत्तियमादी ठाणा, जत्थियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।

तेसू नीहड-गहणे, दोसा ते तं च बित्थियपदं ॥

यू. (६००) जे भिक्षू रन्नो खत्तियाणं मुदियाणं मुद्धाभिसित्ताणं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा परस्स नीहडं पडिग्गाहेति, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति । तं जहा-नडाण वा नडाण वा कच्छुयाण वा जल्लाण वा मल्लाण वा मुट्ठियाण वा वेलंबगाण वा कहगाण वा पवगाण वा लासगाण वा दोखलायाण वा छत्ताणुयाण वा ॥

यू- नाडगादि नाडयंता नडा, नडा अकेला, जल्ला राज्ञः स्तोत्रपाठकाः, अनाहमल्लगाणं पविट्ठा मल्ला, मुट्ठिया जुज्झणमल्ला, वेलंबला खेलं वा (?) अक्खातिगा कहाकारगा कहगा, नदीसमुद्दादिसु जे तरंति ते पवगा, जयसद्दपयोत्तारो लासगा भंडा इत्यर्थः ।

[भा. २५९८] नडमादी ठाणा खलु, जत्थियमेत्ता य आहिया सुत्ते ।

तेसू नीहड-गहणे, दोसा ते तं च बित्थियपदं ॥

मू. (६०१) जे भिक्खू रन्नो खत्तियाणं मुद्धाभिसित्ताणं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा परस्स नीहडं पडिग्गाहे, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति । तं जहा-आस-पोसयाण वा हत्थि-पोसयाण वा सातिज्जति । तं जहा-आस-पोसयाण वा हत्थि-पोसयाण वा महिस-पोसयाण वा वसह-पोसयाण वा सीह-पोसयाण वा वग्घ-पोसयाण वा अय-पोसयाण वा पोय-पोसयाण वा भिगपोसयाण वा सुण्ह-पोसयाण वा सूयर-पोसयाण वा मेंढ-पोसयाण वा कुक्कुड-पोसयाण वा चीरल्ल-पोसयाण वा हंस-पोसयाण वा मयूर-पोसयाण वा सुय-पोसयाण वा ॥

सू- बृहत्तरा रक्तपादा वज्रा, अल्पतरा लावगा ।

[भा.२५९९] पोसगमादी ठाणा, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।

तेसू नीहड-गहणे, दोसा ते तं च वितियपदं ॥

मू. (६०२) जे भिक्खू रन्नो खत्तियाणं मुदियाणं मुद्धाभिसित्ताणं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा परस्स नीहडं पडिग्गाहेति, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति । तं जहा-आस-दमगाण वा हत्थि-दमगाण वा ॥

मू. (६०३) जे भिक्खू रन्नो खत्तियाणं मुदियाणं मुद्धाभिसित्ताणं वा असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा परस्स नीहडं पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति । तं जहा-आस-मिंठाण वा हत्थि-मिंठाण वा ॥

मू. (६०४) जे भिक्खू रन्नो खत्तियाणं मुदियाणं मुद्धाभिसित्ताणं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा परस्स नीहडं पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति । तं जहा आस-रोहाण वा हत्थि-रोहाण वा ॥

[भा.२६००] दमगादी ठाणा खलु, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।

तेसू नीहड-गहणे, दोसा ते तं च वितियपदं ॥

[भा.२६०१] आसाण य हत्थीण य, दमगा जे पढमताए विनियंति ।

परियइमेठ पच्छा, आरोहा जुद्धकालम्पि ॥

सू- जे पढमं वियणं गाहेति ते दमगा, जे जना जोगासणेहिं वावारं वहेति ते मेंठा, जुद्धकाले जे आरुहति ते आरोहा ॥

मू. (६०५) जे भिक्खू रन्नो खत्तियाणं मुदियाणं मुद्धाभिसित्ताणं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा परस्स नीहडं पडिग्गाहेति, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति । तं जहा - सत्थवाहाण वा संवाहावयाण वा अब्भंगावयाण वा उव्वहावयाण वा मज्जावयाण वा मंडावयाण वा छल्ल-ग्गहाण वा चामर-ग्गहाण वा हडप्प-ग्गहाण वा परियइ-ग्गहाण वा दीविय-ग्गहाण वा असि-ग्गहाण वा धणुग्गहाण वा सत्ति-ग्गहाण वा कोंत-ग्गहाण वा ॥

सू- ईसत्थमादियाणि रायस्थाणि आहयंति कथयंति ते सत्थवाहा, पडिमइति जे ते परमहा शयन-काले परिपिंइति, शतपाकादिना तैलेन अब्भंगेति, पादेहिं, उव्वइति, ण्हावेति जे ते मज्जावका, मउडादिणा मंडेति जे ते मंडावगा, वस्त्रपरावर्तं गृण्हन्ति जे ते परियइगा, आभरणभंडय “हडप्पो”, चावं धणुयं, असी खगं ।

[भा.२६०२] सत्थवाहादी ठाणा, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।

तेसू नीहड-गहणे, दोसा ते तं च बितियपदं ॥

मू. (६०६) जे भिक्खू रन्नो खत्तियाणं मुदियाणं मुद्धाभिसित्ताणं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा परस्स नीहडं पडिग्गाहेति, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति । तं जहा - वरसि-धराण वा कंचुइज्जाण वा दोवारियाण वा डंडारक्खियाण वा ॥

[भा. २६०३] वरिसधरद्वाणादी, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।

तेसू नीहड-गहणे, दोसा ते तं च बितियपदं ॥

मू. (६०७) जे भिक्खू रन्नो खत्तियाणं मुदियाणं मुद्धाभिसित्ताणं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा परस्स नीहडं पडिग्गाहेति, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति । तं जहा - खुज्जाण वा चिलाइयाण वा वामणीण वा पडभीण वा बब्बरीण वा पाउसीण वा जोणियाण वा पल्हवियाण वा ईसणीण वा थारुगिणीण वा लउसीण वा लासीण वा सिंहलीण वा आलवीण वा पुलिंदीण वा सबरीण वा परिसणीण वा, तं सेवमाणे आवज्जति चाउम्मासियं परिहारद्वाणं अनुग्घाइयं ॥

सू-शरीरवक्रा खुजा, पडिदिदुगाहारा [पट्टी कुज्जागारा] निग्गता वडभं, सेसा विसयाभिहाणेहिं वत्तव्वं ।

[भा. २६०४] खुजाई ठाणा खलु, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।

तेसू नीहड-गहणे, दोसा ते तं च बितियपदं ॥

[भा. २६०५] अद्धाण-सद्दोसा, दुगुंछिता लोए संकसतिकरणं ।

आत-परसमुत्थेहिं, कहणगहणादिया दोसा ॥

सू-खुजादियासु गच्छंतस्स अद्धा [द्वा]णदोसा । गीयादिया य सद्दोसा । दुगुं छिताओ य ताओ लोए, अप्पावारसेवणे संकिज्जति । भुत्ताण सतिकरणादिया दोसा । इतराण कोउयं । आय-पर-उभयसमुत्था य दोसा । सो वा इत्थि, इत्थी वा तं बला गेणहेज्ज । गेणहण-कहणदोसा ॥

उद्देशकः-९ समाप्तः

मुनिदीपरत्नसागरेण संशोधिता सम्पादिता निशीथसूत्रे नवमउद्देशकस्य

[भद्रबाहु स्वामि रचिता निर्युक्ति युक्तं] संघदास गणि विरचितं भाष्यं

एवं जिनदास महत्तरविरचिता चूर्णिः परिसमाप्ता ।

उद्देशकः-१०

सू-उक्त-नवमोद्देशकः । इदानीं दशमः । तस्सिमो संबंधो-

[भा. २६०६] मा भुंज रायपिंडं, ति घोइतो तत्थ मुच्छितो गिद्धो ।

खुजाती मा वच्चसु, आगाढ च उप्पती दसमे ॥

सू-गुरुणा चेतितो मुच्छिय गिद्धे एकार्थवचने । अहवा - तं भुंजंतो संजमासंजमं न याणति मूर्छितवत्, मुच्छितो अभिलाषमात्रगृह्यः । अहवा - खुजादिवाणमालयं वच्चेति । चोदितो आगाढवयणं भजेज्ज । एस उप्पत्ती आगाढवयणस्स । दसमुद्देशगस्स एस संबंधो ॥

मू. (६०८) जे भिक्खू भदंतं आगाढं वदति, वदंतं वा सातिज्जति ॥

सू-“जे” इति निद्देशे, “भिक्खू” पुव्ववण्णिओ, “भदि कल्याणे सुखे च दीसिस्तुतिसीख्येषु

वा", माहात्म्यस्य सिलोकः "भदंतो" आचार्यः । अत्यर्थः गाढं आगाढं । "वद् व्यक्तायां वाचि"
अन्नं वा वदंतं अनुमोदेति । निजुत्ती-

[भा.२६०७] आगाढं पि य दुविहं, होइ असूयाइ तह य सूयाए ।

एएसिं पत्तेयं, दोण्हं पि परुवणं वोच्छं ॥

सू- आगाढं द्विविधं - असूताए सूताए वा ॥ आगाढफरुसोभयसूताण तित्त वि इमं सरुवं-

[भा.२६०८] गाढुत्तं गूहणकरं, गाहेतुम्हं व तेन आगाढं ।

नेहरहितं तु फरुसं, उभए संजोयणा नवरं ॥

सू- गाढं उक्तं गाढुत्तं, तं केरिसं ? "गूहणकरं" अन्यस्याख्यातुं न शक्यते । अहवा -
सरीरस्योष्मा येनोक्तेन जायते तमागाढं । नेहरहितं निषिवासं फरुसं भण्णति । गाढफरुसं
उभयं, ततियसुत्ते-संजोगो दोण्ह वि ॥

सूयासूयवयणाणं इमेहिं दारेहिं सरुवं जाणियव्वं-

[भा.२६०९] जाति-कुल-रुव-भासा, धन बल परियाग जस तवे लाभे ।

सत्त-वय-बुद्धि धारण, उग्गह सीले समायारी ॥

[भा.२६१०] अहे मो जातिहीणा, जातीमंतेहिं को विरोहो ने ।

एस असूया सूया, तु नवरि परवत्थु-निदेसो ॥

सू- लोकप्रसिद्धं उल्लिखितवचनं सूचा । अत्र तादसं न गृहीतव्यं, इह तु परं दोषेण सूचयति
स्पष्टमेव दोषं भाषतीत्यर्थः । परवत्थु-निदेसो नाम भतं धेव भणति - तुमं जातिहीणो त्ति ।

[भा.२६११] अहे मो कुल-हीणा, को कुलपुत्तेहिं सह विरोहो ने ।

एशः असूया सूया, तु नवरि परवत्थु-निदेसो ॥

[भा.२६१२] अहे मो रुव-हीणा, सरुवदेहेसु को विरोहो ने ।

एस असूया सूया, तु नवरि परवत्थु-निदेसो ॥

[भा.२६१३] अहे मो अकतमुहा, अलं विवाएण ने कतमुहेहिं ।

एस असूया सूया, तु नवरि परवत्थु-निदेसो ॥

सू- वाग्मी-कृतमुखः । भासाए द्वितीयव्याख्यानम्-

[भा.२६१४] खर-फरुस-निद्धुरं ने, वळं तुज्झं मिय-महुर-गंभीरं ।

एस असूया सूया, तु नवरि परवत्थु-निदेसो ॥

सू- सरोसवयणमिव अकंतं खरं, प्रणय-नेह-नित्तण्हं फरुसं, जगारादियं अनुवयारं निद्धुरं,
"ने" इत्यात्मनिर्देशे, अक्खरेहिं मितं, अत्थअभिधाणेहिं मधुरं, सरेण गंभीरं ॥

[भा.२६१५] अहे मो धन-हीणा, आसि अगारम्मि इहिमं तुब्बे ।

एस असूया सूया, तु नवरि परवत्थु-निदेसो ॥

[भा.२६१६] एमेव सेसएसु वि, जोएयव्वा असूय-सूयाओ ।

आतगता तु असूया, सूया पुण पामडं भणति ॥

अप्पणो दोसं भासति, न परस्स एसा असूया । न अप्पणो, परस्स फुडमेव दोसं भासति एसा
सूया, सूयंतीत्ति सूया । ओरसबल-युक्तो बलवान् । परियायो प्रव्रज्याकालः । लोके ख्यातिर्महात्मा

इति यशः, संजमो वा चउत्थादिओ तवो । आहारोवकरणादिएसु लद्धिमं लाभो । सत्त्वेन युक्तः शक्तो वा शक्तः । प्रथमे वयसि वर्तमानः त्रिदशवत् वयवं, जो वा जम्मि वए ठितो तस्स तहा गुणं गासति । उप्पत्तिवत्तिदुद्धिजुत्तो युद्धिने । आरणा धडरुति । बहुबहुविधक्षिप्रानिश्चितासंदिग्धधुवाणां उग्गहं करेति । अवकोहादिणा सीलेण जुत्तो सीलवं । चक्कवालसामायारीए जुत्तो कुसलो वा । एते अत्था सव्वे सूयासूएहिं भाणियव्वा ।

[भा. २६१७] एक्केका सा दुविहा, संतमसंता य अप्पणि परे य ।

पच्चक्खं परोक्खा वि य, असंतं पच्चक्खं दोसयर ॥

सू- आतगता असूया, परगता सूया । असूया संतासंता य । सूया वि संतासंता य । जहत्थेण ठियं संतं । अभूतार्थं अनृतं असंतं । परस्स जं पभासति तं (परोक्खं) पच्चक्खं वा असंतं पच्चक्खं महंतदोसतरं भवति ॥ अहवा - इमेहिं अप्पानं परं वा पसंसति निंदति वा-

[भा. २६१८] गणिवायते बहुसुते, मेधा वायरिय धम्मकहि वादी ।

अप्पकसाए थूले, तेणुए दीहे य मडहे य ॥

[भा. २६१९] अम्हे खमणा न गणी, को गणिवसहेह सह विरोहो ने ।

एस असूया सूया, तु नवरि परवत्थु-निद्देसो ॥

[भा. २६२०] अगणिं व गणिं बूया, गणिं व अगणिं तु हासमादीहिं ।

एवं सेसपएसु वि, सप्पडिवक्खं तु नेयव्वं ॥

सू- सेसा पदा बहुस्सुयादिया । विचित्तं बहुयं च सुयं बहुस्सुतो । तिविधो मेधावी-गहण-धारणा-मेरामेधावी य । आयरिओ गच्छाहिवती, तत्थेवं भासति अम्हे के आयरियत्तस्स जे सामायारिं पि न यानामो । अहवा भणाति - तुमं को आयरियत्तस्स, जो सामायारि पि न याणसि । थउच्चिहाए अक्खेवणिमादियाए धम्मकहालद्धीए जुत्तो । ससमयपरसमएसु कतागमो उप्पन्नप्पत्तिमो वादी । बहुअल्पकषायं । क्रियासु अदक्षः स्थूरः । तनुर्दक्षः । जहामो थूर देहा को तनुदेहेहिं ने सह विरोहो । घट्टेमो निम्ब उवरिं, रमडहसरिरेहिं को विरोहो ने । निंदं वा करेति थुती य । परमप्पणो कहंततरं नाउं परवयणपयोगवसा पच्चुत्तरम्मप्पणा देति ॥

एतेसामप्पणतरं आगाढं जो वदति तस्सिमा सोही ।

[भा. २६२१] छेदादी आरोवण, नेयव्वा जाव मासियं लहुयं ।

आयरिए वसभम्मि य, भिक्खुम्मि य खुड्डए चेव ॥

[भा. २६२२] आयरिओ आयरियं, आगाढं वयति पावइ च्छेयं ।

वसभे छग्गुरु भिक्खुम्मि छल्लहू खुड्डए गुरुगा ॥

सू- आयरिओ आयरियं आगाढं वदति छेदो । आयरिओ वसभं फ्रं । आयरिओ भिक्खुं फ्रं । आयरिओ खुड्डं ज्ञा ॥

[भा. २६२३] वसभे छग्गुरुगाई, छल्लहुगा भिक्खू खुड्ड गुरुगाई ।

अंतो पुण सिं चउलहू, मासगुरु मासलहुओ य ॥

सू- वसभो आयरियं आगाढं वदेति (गु) । वसभो वसभं (ल) वसभो भिक्खुं ज्ञा । वसभो खुड्डं ज्ञा । भिक्खू आरियं आगाढं वदति फ्रं । भिक्खू वसभं ज्ञा । भिक्खू भिक्खुं ज्ञा । भिक्खू खुड्डं

मासगुरु । खुड्डओ आयरियं आगाढं वदति इ । खुड्डओ वसभं इ । खुड्डो भिक्खु मास लघु ।
खुड्डओ खुड्डयं मासलघुं ॥ अहवा - अन्यः प्रायश्चित्तक्रमः ।

[भा.२६२४] पंचण्हायरियाइं, चेया एक्केह हासणा अहवा ।
राइंदियवीसंतं, चउण्ह चत्तारि वि विसिद्धा ॥

धू- आयरिय वसभ भिक्खू धेरो खुड्डो य छेदादी वीसराइंदियाइ अंते एतेणं चेव
चारणियप्पओगेणं चारेयव्वं । जत्थ जत्थ चउगुरुगं तत्थ तत्थ सुत्तणिवाओ वड्डव्वो ॥ अहवा -
पुव्वुत्ताण चउण्हं चउगुरुगं तवकालविसेसियं । अहवा - सव्वेसिं अविसिद्धं चउगुरुं ॥

[भा.२६२५] जं चेव परद्धाणे, आसायंतो उ पावए ओमं ।
तं चेव य ओमो वि य, आशाइंतो वि रायणियं ॥

धू- परद्धाणं पर प्रधानं ज्येष्ठमित्यर्थः । जं सो ओमं आसादेतो पावति, ओमो वि तं चेव जेइं
आसादेतो पावति ॥ २६२५ ॥

[भा.२६२६] एएसामण्णयरं, आगाढं जो वदे भदंतारं ।
सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

धू- असंखड्डयादयो दोसा, पक्खापक्खगगहणे य गच्छभेदो ॥ कारणे भणेज्जा वि-
[भा.२६२७] वितियपदमणप्पज्जे, अप्पज्जे वा वएज्ज खिसंतो ।

उवलंभट्ठा य तथा, सीयंते वा वदेज्जा हि ॥

धू- अणवज्जो वा साहू भणेज्जा, अणवज्जो वा भदंतो भणेज्ज । अप्पज्जो वा भणेज्ज खिसणपरं
भदंतं । सो आयरिओ बहुस्सुओ जातिहीनो सीसपडिच्छए अभिक्खं जातिमावीहिं खिसति, सो
सुत्तत्थे उवजीविउं न सक्केति, ताहे तस्स जातिसरणाए खिसं उवालंभं वा करेज्ज । जो आयरिओ
जाइहीणो “अहं न नज्जामि” ति अन्ने साहू जातिमातिएहिं खिसति ॥

तस्स अन्नापदेसेण इमा खिसा-

[भा.२६२८] जातिकुलस्स सरिसयं करेहि न हि कोद्वो भवे साली ।
आसललियं वराओ, चाएति न गद्दभो काउं ॥

धू- तुज्झ वि जं कुलं जाती वा तं अहेहिं परिन्नायं तो अप्पणो चेव जातिकुलं सरिसं
करेहि । मा कोदवसमाणो होउं अप्पानं सालिसरिसं भण्णतु । नो वा गद्दभसमाणेहिं होउं जाती
अस्सललितं काउं सक्कति ॥ विरुवेण खिसमाणो इमं भण्णति-

[भा.२६२९] रुवस्सेव सरिसयं, करेहि न हु कोद्वो भवे साली ।
आसललियं वराओ, चाएति न गद्दभो काउं ॥

धू- वायगो-गणी, आयरिओ वा, जेण कतो तस्सिमा खिसा-

[भा.२६३०] अह वायगो ति भण्णति, एस किर गणी अयं च आयरिओ ।
सो वि भण्णे एरिसओ, जेण कओ एस आयरिओ ॥

धू- इमो उवालंभो खिसते । सीतंते वा-

[भा.२६३१] जाती-कुलस्स सरिसं, करेहि मां अप्पवेरिओ होहि ।
होज्ज हु ते परिवातो, गिहि-पक्खे साहु-पक्खे य ॥

सू-परिणयणं ररिवासी अण्णो अणुणकिसं इत्यर्थः । अहवा - इमो उवालंभो -

[भा. २६३२] जुतं नाम तुमे वायएण गणिया व एरिसं काउं ।

आयरिएण व होउं, काऊणं किं च काहामो ॥

सू-जुतमिति युज्यते योग्यं वा, नामशब्दः पादपूरणे, इदं, नेति निर्देशे, वाचको वा आयरियस्स वा होउं किं एरिसं काऊण जुज्जति । अह तुब्भे चेव मज्जायरवखगा होतुं करेह तो अहं किं काहामो ॥ सीदंते वा इमो उवालंभो-

[भा. २६३३] अहवा न मज्ज जुतं, भदंत एयारिसाणि वोत्तुं जे ।

गुरुभत्ति-चोइतमणो, भणामि लज्जं पवहिऊणं ॥

[भा. २६३४] वरतर मए सि भणितो, न यावि अन्ने पधुवालद्धे ।

छन्ने मम वेण्णप्पं, भणेज्ज अन्नो पगासेंतो ॥

सू-अहं ते पच्छम्मे दोसपच्छायणं करेंतो भणामि, अन्नो पुण दोसकित्तणं करेंतो बहुजणमज्जे भणेज्ज, तेन वरतरं मए सि भणितो ॥ एवं भणिज्जंतो जति रुसेज्ज तो इमं भण्णति-

[भा. २६३५] तुम्हे मम आयरिया, हितोवएसि सि तेन सीसोऽहं ।

एवं वियाणमाणा, न हु जुज्जति रुसिउं भंते ॥

सू-जेण मे हितोवएसं देह तेन तुब्भे मम आयरिया, हिओवदेसिणो ति काउं अहं वि सीसत्तणं मे पडिवण्णो । किं च - जो जेण जम्मि ठाणम्मि ठावितो दंसणे व चरणे वा, सो तं नओ धुतं तम्मि चेव काउं भवे निरिणो । एवं वियाणमाणा तुब्भे किं रुसह ॥

[भा. २६३६] एमेव सेसएसु वि, तस्सेव हितड्डिया वदागाढं ।

रागं कुसुंभओ मुयइ न वि हु अबकोइओ संतो ॥

सू-एतं पायसो खिसंत-सीदंते भणति । “सेसेसु वि” अणप्पज्झादिएसु तस्सेव गुरुस्स हियड्डता वदे आगाढं । अहवा - एयं आगाढवयणं च भदंते भणियं, सेसेसु वि उवज्झायादिएसु हियड्डता वदे आगाढं । धोदगाह - जाणंतेहिं गुरु कहं आगाढं भण्णति ? उच्यते - कुसुंभगो अविकोवितो रागं जहा न मुंचति तहा गुरु वि एगंते जाव फुडोवदेसेण न विकोवितो ताव अनायारसेवणं न मुंचति ॥ किं चान्यत्-

[भा. २६३७] वत्थुं वियाणिऊणं, एवं खिसे उवालभेज्जा वा ।

खिसा तु निप्पिवासा, सपिवासो हो उवालंभो ॥

सू-आयरिय-उवज्झायादिया खर-मउयसज्झा वा रायमाइइहि-भंता एते वत्थुं जाणिऊण खिसा उवालंभो वा पयुंजियव्वो । निट्ठरं निण्हेहवयणं खिसा, मउयसिणेहवयणं उवालंभो ॥

[भा. २६३८] खिसा खलु ओमम्मी, खरसज्जे वा विसीयमाणम्मि ।

रायणिय-उवालंभो, पुव्वगुरु महिहि माणी थ ॥

सू-ओमे खरसज्जे खिसा पउज्जति । रातिणिओ आयरिओ जेड्डो वा पुव्वं गुरु आसी सो य कम्मभारिययाए पासत्थादी जातो, उन्निक्खंतो वा, रायादिमहिहिओ वा, अनिहिमं पि जो माणी, एतेसु उवालंभो पयुज्जति ॥

मू. (६०९) जे भिक्खु भदंतं फरुसं वयइ, वयंतं वा सातिज्जति ॥

[भा.२६३९] जं लहुसगं तु फरुसं, वितिओद्देसम्मि वण्णितं पुब्बं ।
ते चेव निरवसेसं, दसमुद्देसम्मि नायब्बं ॥

शू- जहा वितिओद्देसे फरुसं तहा इहं पि उस्सग्गऽववातेहिं वत्तव्वं । नवरं - इह आयरिये सुत्तनिवाओ ॥

मू. (६१०) जे भिक्खु भदंतं आगादं फरुसं वयइ, वयंतं वा सातिज्जति ॥

[भा.२६४०] एसेव गमो नियमा, मीगसुत्ते वि होति नायब्बो ।
आगाद-फरुसगम्मि, पुब्बे अवरम्मि थ पदम्मी ॥

शू- जो एतेहु केहु उच्छुत्तेहु सुत्तेहु गमो सो चेव इह मीसगसुत्ते गमो दडुब्बो । नवरं - संजोगपच्छित्तं भाणियव्वं ॥

मू. (६११) जे भिक्खु भदंतं अन्नयरीए अच्चासायणाए अच्चासाएति, अच्चासाएतं वा सातिज्जति ॥

शू- दसासु तेत्तीसं आसादणा भणिता, तासिं अन्नतराए आसादणाए आसादेति । आडित्युपसर्गो भय्यादावाचकः “सद्” विसरणगत्यवसानेषु । गुरुं पडुच्च विनयकरणे ज फलं तमायं सादेतीति आसादना । सा य आसादणा चउव्विहा-

[भा.२६४१] दव्वे खेत्ते काले, भावे आसायणा मुणेयव्वा ।

एएसिं नाणत्तं, वोच्छामि अहानुपुब्बीए ॥

शू- चउण्ह दव्वादियाण इमा वक्ख्वा-

[भा.२६४२] दव्वे आहारादिसु, खेत्ते गमणादिएसु नायव्वा ।

कालम्मि विवच्चासे, मिच्छा पडिवज्जा भावे ॥

शू- दव्वे आहारादिएसु । सेहे रातिणिण्ण सद्धिं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइं वा आहारेमाणे तत्थ सेहतराए खद्धं खद्धं आहारेति । सेहे राइणिण्ण सद्धिं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेत्ता तं रातिनियं अनापुच्छित्ता जस्स इच्छेति तस्स खद्धं खद्धं दलयति । आदिग्गहणाओ वत्थादिया गुरुणो अदंसिया पडिभुंजति । खेत्ते पुरतो पासतो मग्गओ वा आसनं गमणं करेति, आदिग्गहणातो चिद्वणनिसीयणादी आसन्ने करेति । कालम्मि विवच्चासो नाम सेहो रातिनियस्स रातो वा वियाले वा वाहरमाणस्स अपडिसुणेत्ता भवति । विणयेण पडिसुणेयव्वं । तस्स पुण विनएण अपडिसुणेमाणस्स उस्सुत्तं भवति, तेन विवच्चासो भवति । भवे जं गुरु भणति तं न पडिवज्जति, अपडिवज्जंते य मिच्छा भवति ॥

[भा.२६४३] काले उ सुयमाणे, अपडिसुणेतस्स होति आसयणा ।

मिच्छादिफरुसभावे, अंतरभासा य कहणा य ॥

शू- “काले”ति रातो वा वियाले वा गुरुणो वाहरेतस्स सुणेतो वि असुणेतो विव अच्छति । एसा कालासादणा । इदानीं भावासादणा - मिच्छा पडिवत्तितो भावे ति हिसि ति वत्ता, किं तुमं ति वा, फरुसं भणाति, गुरुणो वा धम्मकहं कहंतस्स अंतरभासा एसा भावासायणा ॥

दव्वादिएसु चउसु वि इमो अविनयदोसो-

[भा. २६४४] गुरुवच्चइया आसयणा तु धम्मस्स मूलछेदो तु ।
चतुपददोसा एते, एत्तो व विसेसियं वोच्छं ॥

शू- गुरुविनयकरणे कम्मक्खए जो आतो तं सादेति । अहवा - गुरुपञ्चतितो नाणादिया आयो, तं अविनयदोसेण सादेति न लभतीत्यर्थः । विनओ धम्मस्स मूलं, सो य अविनयजुत्तो तस्स छेदं करेति । अहवा - धम्मस्स मूलं सम्भत्तं, गुरुआसादणाए तस्स छेदं करेति । दब्बादिएसु चउसु वि एते सामण्णतो दोसा भणिया ॥ एत्तो एक्केक्खस्स विसेसेण मणाति-

[भा. २६४५] सच्चित्तखल्लकारग, अविकडणमदंसणे भवे दोसा ।
इंगाल अविहि तेणिं, गलग्गुष्फुद्धाति सेसेसुं ॥

शू- गुरुणो अनालोतियं अपडिदसियं वा अइ भुज्जेतं तो इमे दोसा - संधित्तं फलकदादी भुजेज्ज, अतिप्पमाणे वा भुजेज्ज, तं अजीरंतं आदिज्ज वमेज्ज मारेज्ज व सरीरस्स वा अकारगं भुजेज्ज तेन से बाही भवेज्ज, इंगालसघूमं वा भुजे, अविधीए वा भुजे सुरसुरं चवधवं, दुअं विलंबितं सपरिसाडिं मणवयकाएसु वा अगुत्तो भुजे, सत्तविहालोयवज्जिते तेणियं भवति, ठाणादिसप-गासण्या भायणपक्खेवण्या गुरुभावे सत्तविहो आलोगो, सता विजयणा सुविहियाणं । “सेसेसु” त्ति राइणिएण सद्धि खल्लं खल्लं, डायं डायं, रसियं रसियं, अमणुन्नं मणुन्नं इत्यादि गलए लगेज्जा, तुरिए अतिप्पमाणेण वा कवले उच्छूढ आयविराहणादिया दोसा ॥

दब्बासादणा गता । इदानिं खेत्तासादणा दोसा-

[भा. २६४६] घट्टण-रेणु-विनासो, तिपास-ओभावणा भवे पुरतो ।
खेत्ते काल-पलित्ते, गिलाण असुणेत्त अधिकरणं ॥

शू- आसन्नं गच्छंतस्स गुरुणा संधट्टणा भवति, पादुड्डियरेणुना य वत्थविनासो भवति सो जति पासतो वामतो दाहिणतो मग्गतो य पुरतो गच्छंतो ओभावणा आयरियस्स । एस खेत्तासादणा गता । इमे काले रातो वियाले वा पेह्वते आयरियस्स वाहरंतस्स अपडिसुणेमाणस्स सीसस्स गिलाणविराहणा हवेज्ज, उवकरणदाहो वा, अजंगमो आयरिओ डज्जे, अपडिसुणेमाणो वा अन्नेन साहुणा भणितो - कीस अकण्णसुएण अच्छसि त्ति, उत्तरादुत्तरेण अधिकरणसंभवो ॥

कालासादना गता । इदानिं भावासादना-

[भा. २६४७] सेहादीण अवण्णा, परउत्थियगम्म परिभवो लोए ।
भावासायण दोसा, सम्ममनाउंटणा चेव ॥

शू- सेहादिणो विचिंतो जहा - एते अहं जेइतरा आयरियस्स अवज्ञां करेति तथा नज्जति नूनं एस पतितो, ते वि सेहा अवज्ञां करेज्ज, एवं ससिस्सेहिं परिभूतो परतित्थियाण वि गम्मो भवति, लोगे य परिभूतो भवति । एते भावासादणा दोसा । गुरुणो उवदेसपदाणे सामणाउट्टंतस्स भावासादणा चेव ॥ “मिच्छा पडिवज्जणा भावे” त्ति अस्य व्याख्या-

[भा. २६४८] मिच्छापडिवत्तीए, जे भाव जत्थ होति सब्भूया ।
तेसू वितहं पडिवज्जणा य आसायणा तम्हा ॥

शू- मिच्छा अनृतं प्रतिपदनं प्रतिपत्ति, जत्थेति दब्बादिएसु जीवादिपदत्थेसु वा सुत्तज्झयण-

सुयक्खंधेसु वा, सङ्भूया जे जिनपन्नत्ता भावा, ते गुरु अयाणंतो परिसामज्जे पन्नवेति, तत्थ उवदेसो सीसो तुण्हिक्को अच्छति, जाहे उड्डिओ वक्खाणाओ ताहे सीसो एगंते गुरुणो सङ्भावं साहति । अह सीसो तेसु पदत्थेसुपरिसामज्जे चेव वितहपडिवज्जण एत्थ वुत्थाणं करेज्ज ताहे अविनयो भवति, अविनयपडिवत्तीए य तम्हा आसायणा भवति । अहवा - परिसामज्जे गुरु चोदितो वितहपडिवज्जणं करेज्ज, न सम्यक् प्रतिपद्यतीत्यर्थः । तम्हा सीसस्स आसायणा भवति । अहवा - गुरु जाणंतो चेव अन्नहा अत्थं पन्नवेति, मा परप्पवादी दोसं गेण्हेज्ज जहा सव्वस्स केवलस्सा जुगवं दो नत्थि वओगा । एगोपयोगप्रतिपादनमित्यर्थः । तं च सेहतरातो जाणति - जहा अप-सिद्धंतं पन्नवेति, तत्थ जति वितहं पडिवज्जति आसादना सेहस्स ॥

चोदगाह - जमत्थं आयरिओ न याणति तमत्थं सीसो कहं जाणति ? भण्णति-

[भा.२६४९] जंङ्गारनगारस्ते, सुत तु सहसंभुतं य जं किं धि ।

तं गुरु अन्नहकहणे, नैवमिदं मिच्छपडिवत्ती ॥

सू-जंतेन सेहतसएण गिहत्थत्तणे सुएल्लयं, अनागारस्ते वा अन्नतो सुयं, अप्पणा वा ऊहितं, तं गुरुस्स अन्नहा कहितस्स सो भणेज्जा - न एयं भवति त्ति, निच्छापडिवत्तिओ आसादणा भवति ॥

[भा.२६५०] एवं भणतो दोसो, इमं सुतं वडन्निहिं मए एवं ।

सङ्भूयमसङ्भूए, एवं मिच्छाउ पडिवत्ती ॥

सू-एवं गुरुपडिकूलं भणतो आसादना दोसो भवति । अहवा - सीसो गुरुं भणइ - तुज्झ एवं पन्नवेतस्स समयविराहणा दोसो भवति । मम एयं सुयं अन्नायरियसमीवे । एवं पन्नविज्जंते समयविराहणा दोसो न भवति । एवं सीसस्स सङ्भूयमसङ्भूयए वा परिसामज्जे मिच्छापडिवत्तिओ आसादना भवति ।

[भा.२६५१] वितियं पढमे ततिए, य होति गेलण्णकज्जमादीसु ।

अद्धाणादी बितिए, ओसन्नादी चउत्थम्मि ॥

सू-वितियंति अववायपदं, पढमेति दव्वासायणा, ततिए त्ति कालासादना, बितिए त्ति अद्धाणादिसु खेत्तासादणा, चउत्थे त्ति ओसन्नादिसु ठियस्स । तत्थ पढमततिय त्ति गेलण्णं पडुच्च बितियपदं भवति ॥

[भा.२६५२] होज्ज गुरुओ गिलाणो, अपत्थदव्वं व तं य से इहं ।

अविगडमदंसितं वा, भुंजे खद्धं व दलएज्जा ॥

सू-गुरु गिलाणो, तस्स य जं अपत्थदव्वं तं लद्धं, ताहे तं अवियडितं अदंसियं वा सयं भुंजे, अन्नस्स वा अनापुच्छाए खद्धं खद्धं दलयति । मा सो रातिणिणो सयं भुंजिहिति, एवं गुरुरक्खण्डा अविनयं पि करंतो सुद्धो ॥

[भा.२६५३] कंटाइ-साहण्डा, अवथंमडा वडलीनो अद्धाणे ।

संवाधुवस्सए वा, विस्साम-गिलाण छेदसुए ॥

सू-खेत्तासादणं पडुच्च अववातो भण्णति-अद्धाणे कंटादि-साहण्डा पुरतो गच्छति । विसमे वा अवलंबण्डा पासतो अल्लीणो गच्छति । गिलाणस्स वा अवथंभण्डा अल्लीणो अच्छति ।

संवाधुवस्सए वा आसन्नठितो अच्छति गच्छति वा । आयरियस्स वा विस्सामणं करेत्तो आसन्नं चिद्धति संघट्टेति वा । गिलाणस्स उव्वत्तणादी करेत्तो संघट्टणादी करेति आसन्नं वा चिद्धति । छेयसुयं वा वक्खाणेत्तो अप्पसद्वं वक्खाणेति मा अपरिण्या सुणेहिंति, ताहे सोतारा आसन्नं ठविज्जंति ॥ इमो कालाववादो-

[भा. २६५४] काले गिलाणवावड, सेहस्स व सारियं भवे बाहिं ।

संवाधुवस्सए वा, अधिकरणाई उ मा दोसा ॥

सू- राओ वा दिया वा गिलाणवावडो गुरुस्स वाहरंतस्स न देअ सद्दं, सेहस्स वा सागारियं बाहिं अंतो ठितो सुणेत्तो वि सद्दं न देअ, मा सण्णायगा सरं पच्चभिजाणित्ता उप्पवाहिंति । साहूहिं वा ओतप्रोतं संवाधुवस्सए या सज्जं अलंभंतो उल्लंघिउं वयंतस्स वा अधिकरणादी दोसा तम्हा तत्थ ठियो चेव सद्दं करेअ । अहवा - गिहत्यसंबद्धे उवस्सए कारणठिया न मे अधिकरणादि दोसा भाविस्संति तम्हा आयरिओ सण्णियं वाहरति, नं न असुणंतो तुसिणीओ सुद्धो, अधिकरणदोसभया वा तुसिणीओ अच्छति तहा वि सुद्धो ॥

[भा. २६५५] उल्लावं तु असत्तो, दाउं गिलाणो तहेव उट्टेउं ।

तुसिणी तत्थ गओ वा, सुणेअ सो वाहरंतस्स ॥

सू- दिवा रातो वा वाहरंतस्स गुरुस्स गिलाणो उल्लावं दाउमसत्तो गिलाणो तुसिणीओ अच्छेअ, उट्टेउं वा असत्तो तत्थ गतो पडिसुणेअ । शब्दं ददातीत्यर्थः ॥

इदानीं भावस्स अववादो भण्णति-

[भा. २६५६] भणति रहे जइ एवं, हवेअ णिद्धोसमिहरहा दोसा ।

तुज्जे वि ताव ऊहह, भणति पगासे वि द्दमूढे ॥

सू- सेहतराएण आयरिओ परिसामज्जे न वत्तव्वो जहा तुमं पन्नवेसि एवं न भवति त्ति । तो कहिं तेन भाणियव्वं ? उच्यते - “रहे” एगंते भणति जहाहं पन्नवेमि । जति एवं भण्णति तो निद्धोसं । “इहरहा” जहा तुमं पन्नवेह एवं समयविराहणा दोसो भवति । तुब्भे वि मयाभिहितं अत्थं ऊहह-किं घडति न घडतीति, ताव शब्दः परिमाणवाचकः, जहा इमेण मे पहेण गंतव्वं जावतितं दइ, एव इणमत्थं पुव्वावरेण ताव ऊहह जाव भवे अभिगओ । अहवा - पदपूरणे (वा) ददं-दइं जो मइ भूतत्थं अपडिवज्जंतो पगासं परिसामज्जे वि भण्णति ॥

“ओसन्नादी चउत्थम्मि” अस्य व्याख्या-

[भा. २६५७] विरहे उ मठायंतं, ओसन्नं भणति परिसमज्जे वि ।

न वि जामसि हित्तादि व, नडपडियं किं तुहंतं ॥

सू- ओसन्नो आयरिओ, विरहे एगंते बहु भणितो - “सगौरवविरमाहि” त्ति अट्ठायंतो अविरमंतेत्यर्थः, परिसामज्जे वि भण्णति - न याणसि तुमं हितं वा अहियं वा नडपडितेण वा किं तुज्जतेण, पादेहिं वा संघट्टिअति जेण सो अवमाणितो धितेति एते मं देवयमिव पेक्खंता इदानीं मं ओसन्नदोसेण दासमिव पासंति तं न एतेसिं दोसो, मज्झ दोसो, उज्जमामि ॥

सू. (६१२) जे भिक्खू अनंतकाय-संजुत्तं आहारं आहारेइ, आहारंतं वा सातिअति ॥

सू- अनंतकातो मूलकंदो, अल्लगफलादि वा एवमादिसम्मिस्सं जो भुंजति तस्स चउगुहं ।

[भा. २६५८] जे भिक्खू असन्नादी, भुंजेअ अनंतकायसंजुत्तं ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छन्त-विराधनं पावे ॥

सू-आणादिया दोसा भवंति । इमे दोसा-

[भा.२६५९] तं कायपरिचयती, तेन य भुत्तेण संजमं चयती ।

अतिखद्ध अनुचितेण य, विसूइगादीणि आयाए ॥

सू-इमा आयनिराहणा तेन रसालेण अतिखद्धेण अनुचितेण य विसूतियादी भवे मरेइ वा, अजीरंते वा अन्नतरो रोगातंको भवेइ, एवं आयविराहणा । जम्हा एतं दोसा तम्हा न भोत्तव्वं ॥ कारणे भुंजेइ-

[भा.२६६०] असिवे ओमोयरिए, रायदुहे भए व गेलण्णे ।

अद्धाणरोहए वा, जयण इमा तत्थ कायव्वा ॥

सू-इमा वक्खमाण-जयणा-

[भा.२६६१] ओमं ति-भागमद्धे, ति-भाग आयंबिले चउत्थादी ।

निम्मिस्से मिस्से या, परित्तऽनंते य जा जतणा ॥

सू-जहा पलंबसुत्ते वक्खमाणा, जहा वा पेढे भणिया तहा वत्तव्वा । इमो से अक्खरत्थो - ओम एसणिअं भुंजति तिभागेण वा ऊणं एसणिअं भुंजति, अद्धं वा एसणिअं तिभागं वा एसणिअं, आयंबिलेण व अच्छति, चउत्थं वा करेति, न य अनंतकायसम्मिस्सं भुंजति, जाहे निम्मिस्सं न लब्धति ताहे परित्तकायमिस्सं गेण्हति, जाहे तं पि न लब्धति ताहे अनंतकायमिस्सं गेण्हति, जा य पणगादि जयणा सा दट्ठव्वा ॥

मू. (६१३) जे भिक्खू आहाकम्मं भुंजइ, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

सू-आधाकडं आहाकम्मं, तंजो भुंजति तस्स चउगुरुं आणादिणो य दोसा । तस्स आहाकम्मस्स कहं संभवो हवेइ ? इमो भण्णति-

[भा.२६६२] साली-घय-गुल-गोरस, नवेसु वल्लीफलेसु जातेसु ।

पुण्णइ दाणसह्वा, आहाकम्मे निमंतणया ॥

सू-कस्स ति दानरुइणो अभिगमसह्मस्स वा नवो साली घरे पवेसितो ताहे दानसहो चिंतेति - पुव्वं जतीण दाउं पच्छा अप्पणा परिभोगं काहामि ति आहाकम्मं करेइ । जहा सालीए एवं घृते गुडे गोरसे वा तुं बादिवल्लीफलेसु जातेसु पुण्णिनिमित्तं दाणसह्वाति आहाकम्मं काउं साहुणो निमतेइ ॥ तस्स य आहाकम्मस्स इमे दोसा-

[भा.२६३३] आहाकम्मे तिविहे, आहारे उवधि वसहिमादीसु ।

आहाराकम्मं, चउव्विधं होइ असनादी ॥

सू-आहाकम्मं तिविधं - आहारे उवधि वसहीए य । आदिसहो नामादिभेप्रदर्शनार्थ, उत्तरभेदप्रदर्शनार्थ वा । आहाराहाकम्मं चउव्विधं असनादियं ॥

[भा.२६३४] उवही आहाकम्मं, वत्थे पाए य होइ नायव्वं ।

वत्थे पंचविधं पुण, तिविहं पुण होइ पायम्मि ॥

सू-उवधिआहाकम्मं दुविधं - वत्थे पादे य । तत्थ वत्थे पंचविह - जंगियं भंगियं सणियं पत्तयं तिरीडपट्टं च । पादे तिविहं - लाउय दारुय मट्ठियापादं च । एतेसिं वक्खमाणं पूर्ववत् ॥

[भा.२६६५] वसही आधाकम्मं, मूलगुणे चैव उत्तरगुणे य ।

एकैकं सत्तविहं, नायव्वं आनुपुब्बीए ॥

सू- वसही आहाकम्मं दुविध - मूलगुणाहाकम्मं उत्तरगुणाहाकम्मं च । मूलगुणे सत्तविहं इमं - पट्ठीवंसो दो धारणाओ चत्तारि य मूलवेलीओ । उत्तरगुणे इमे सत्त - वंसग-कडण-ओकंचण-छावण-लेवण-दुवार-भूमिकम्मे य । एतेसिं वक्खाणं पूर्ववत् ॥ आहाकम्मस्स इमे एगद्धिया-

[भा. २६३६] आहा अथे य य कम्मे, आयाकम्मे व अत्तकम्मे य ।

तं पुण आहाकम्मं, नायव्वं कप्पती कस्स ॥

सू- आहाए नामाविचउब्बिहो निक्खेवो । दव्वाहा धणुं आहियं जीवा अग्गे आरोपिता इत्यर्थः, बइल्लाण वा खंधे जुगं आहितं । भावाहा आहाकर्मग्रहणादात्मनि कर्म आहितं, आत्मा वा कर्मणि आहितः । अहे कम्मे वि चउब्बिहो निक्खेवो । उच्चानीचे नीचतरे च द्रव्यं क्रियते तं दव्वाहे कम्मं । आहाकम्मग्रहणातो जम्हा विसुद्धसंजमट्ठाणेहिंतो अप्पाणं आवसुद्धठाणे अहो अहो करेति तम्हा भावाहोकम्मं ।

अप्पाहम्मे वि चउब्बिधो निक्खेवो ' दव्वायाहम्मे अनुवत्तो पाणातिवायं करेत्तो । भावाते नाण-दंसण-चरणा, तं हणंतो भावाताहम्मं । अत्तकम्मे वि चउब्बिहो निक्खेवो । दव्वे अत्तकम्मं अनुवउत्तस्स किरिया । भावे अत्तकम्मं अनुवउत्तस्स किरिया । भावे अत्तकम्मं आहाकम्मपरिणतो परकम्मं अत्तकम्मी करति । तं पुण आहाकम्मं कस्स पुरिसस्स कप्पति न कप्पति वा ? अहवा - कस्स तित्थे कथं कस्स कप्पति न कप्पति वा ॥ आहाकम्मकारी इमं दुविधं उद्दिस्स करेज्जा - ओहेण विभागेण वा । सो पुण ओहविभागो इमेहिं चउहिं दारेहिं अनुगंतव्वो-

[भा. २६६७] संघस्स पुरिम-पच्छिम-समणाणं चेव होइ समणीणं ।

चउण्हं उवस्सयाणं, कायव्व परूवणा होति ॥

सू- आहाकम्मकारी सामण्णेण वा विसेसेण वा संघुद्देसं करेति । एवं समणं-सामण्ण-विसेसेण वा उद्दिस्सति । चउण्हं उवस्सयाणं सामण्णेण विसेसेण वा उद्देसं करेति । ते य इमे चउरो उवस्सया - पंचयामसमणाण एगो, समणीण बितिओ, एवं चाउज्जामियाण वि दो, एवं चउरो ॥

[भा. २६६८] संघं पसुद्दिसित्ता, पढमो बितिओ य समण-समणीणं ।

ततिओ उवस्सए खलु, चउत्थओ एगपुरिसं तु ॥

सू- आहाकम्मकारी सामण्णे चउरो संकप्पेउं आहाकम्मं करेति - एगो संघं, बितिओ समण-समणीओ, ततिओ उवस्सए उद्दिसिउं करेति, चउत्थो एगपुरिसं उद्दिस्सति ॥

[भा. २६६९] जदि सव्वं उद्दिसिउं, संघं तु करेति दोण्ह वि न कप्पे ।

अहवा सव्वे समणा, समणी वा तत्थ वि तहेव ॥

सू- यदीत्यभ्युपगमे, सर्वमिति सामान्येन सर्वसंघं उद्दिसिउं करेति तो दोण्ह वि चउजाम-पंचजामाण न कप्पति । अहवा - दो पुरिम-मज्झिमा । अहवा - सव्वे समण-समणी य मण्णेण उद्दिसति । तत्थेति सामनुद्देसे तहेव जहा कडं संघस्स तहा समण-समणीण वि चउजाम-पंचजामाण वि सव्वेसिं अकप्पं भवति ॥ विभागुद्देसे मं विहाणं-

[भा. २६७०] जइ पुण पुरिमं संघं, उद्दिसती मज्झिमस्स तो कप्पे ।

मज्झिम उद्दिहे पुण, दोण्हं पि अकप्पियं होइ ॥

चू- जइ पुरि उरसभसामिसंघं उद्दिसिउं करेति तो मज्झिम-आवीस-तित्थकराण संघस्स कप्पं भवति, पच्छिमाण अकप्पं । अह मज्झिम-संघस्स उद्दिसिउं कडं तो दोण्ह वि पुरिम-मज्झिमाण अकप्पं । अहवा - चउजाम-पंचजामाणं दोण्ह वि अकप्पं । पच्छिमुद्दिहे पुरिम-पच्छिमाण अकप्पं मज्झिमाण कप्पं ॥

[भा.२६७१] एमेव समणवग्गे, समणीवग्गे य पुव्वनिदिहे ।

मज्झिमगाणं कप्पे, तेसि कडं दोण्ह वि न कप्पे ॥

चू- पुव्वमिति रिसभसामिणो तित्थे जे समणा समणीओ वा ते उद्दिसिउं करेति, तो तेसि अकप्पं, मज्झिमाण पुण कप्पं । तेसि मज्झिमाण कडं दोण्ह वि पुरिमाण मज्झिमाण अकप्पं ॥

[भा.२६७२] पुरिसाणं एगस्स वि, कयं तु सव्वेसि पुरम-चारेमाणं ।

न वि कप्पे ठवणा मेत्तगं तु गहणं तहिं नत्थि ॥

चू- ओहेण एगपुरिसं समुद्दिस्स जं कयं तं सव्वेसि पुरिम-पच्छिमाण अकप्पं । मज्झिमाण विसेसो - एगेण गहिणं सेसाण तत्थ कप्पं भवति । पुरिम-पच्छिमाण पुण एगेण वि गहिणं सेसाण वि सव्वेसि अकप्पं भवति "ठवणा" इति प्रज्ञापनमात्रं नात्र संभवोऽस्तीत्यर्थः ।

अह मज्झिमगं एगं उद्दिसिउं करेति पुरिम-पच्छिमाणं समण-समणीणं सव्वेसि अकप्पं । मज्झिमाण पुण तस्सेवेगस्स अकप्पं सेसाणं भवति ॥

[भा.२६७३] एवमुवस्सयपुरिमे, उद्दिहं तं न पच्छिमा भुंजे ।

मज्झिमतव्वज्जाणं, कप्पे उद्दिहसमपुव्वं ॥

चू- एवं जति सामण्णेण उवस्सयाणं करेति तो सव्वेसि अकप्पं भवति । अह पुरिमोवस्सए उद्दिसिउं करेति तो पुरिमाण-पच्छिमाण य सव्वेसि अकप्पं, मज्झिमाण पुण कप्पं भवति । अह मज्झिमोवस्सए सव्वोउद्दिसिउं करेति तो मज्झिमाण पुण पुरिम-चरिमाण य सव्वेसि अकप्पं चेव भवति । "मज्झिमतव्वज्जाणं कप्पे" इति अस्य व्याख्या - जति मज्झिमसमण्ण उवस्सए उद्दिसिउं करेति ते चेव समणे वज्जेउं मज्झिमाण चेव सेसाण समण-समणिउवस्सगाण कप्पं भवतीत्यर्थः । "उद्दिहसमपुव्व" इति अस्य व्याख्या - पुव्व इति रिसभसामि वा । अहवा-पंचजामा ते उद्दिहसमा, तेषां न कल्पयतीत्यर्थः । एवं प्रायसं पुरिम-मज्झिमाण भणितं ॥

इमं तु प्रायसं मज्झिम-पच्छिमाणं भणति-

[भा.२६७४] सव्वे समणा समणी, मज्झिमगा चेव पच्छिमा चेव ।

मज्झिमग-समण-समणी, पच्छिमगा समण-समणीओ ॥

चू- "सव्वे समणा समणी" एत्थ सामण्णेण भणिते सव्वेसि अकप्पं । "मज्झिमगा चेव" मज्झिमगाण समण-समणीण य उद्दिहं पच्छिमाण सव्वेसि अकप्पं, मज्झिमपासावच्चिज्जाण सव्वेसि कप्पं । मज्झिम-समणाण उद्दिहं मज्झिम-समणीण कप्पं, सेसाणं सव्वेसि अकप्पं । मज्झिम-समणीण उद्दिहं मज्झिम-समणाण चेव कप्पं, सेसाण सव्वेसि अकप्पं । पच्छिम-समणा उद्दिहं पच्छिमगाण समणाण समणीण य अकप्पं, मज्झिमगाण दोण्ह वि कप्पं । पच्छिम-समणीण उद्दिहे वि एवं चेव भाणियव्वं ॥

[भा.२६७५] उवसग-गणित-विभावित, उल्लुगज्झा य वंजज्झा य ।

मज्झिमाग उज्जुपन्ना, पेच्छा सण्णाइयागमणं ॥

धू-बहूणं उवस्सगाणं मज्झे पंच इति गणिता । अमुग इति नामेहिं विभातिया गणियविभाति एषु चउभंगो कायव्वो । मज्झिमाण पढमभंगे गणियविभातित्ताण चे अकप्प, सेसाण कप्पं । मज्झिमाण वित्तिभंगे जाव गणियप्पमाणेहिं न गहियं ताव स्ववेसिं अकप्पं, तप्पमाणेहिं गहिते सेसाण कप्पं भवति ।

मज्झिमाण तत्तिभंग जावतिया सरिसनामा सव्वेसिं अकप्पं सेसाण कप्पं भवति । मज्झिमाण चउत्थभंगे सव्वेसिं अकप्पं भवति । चोदग आह - किं कारणं - चउज्जामाण उद्दिट्ठवज्जाण कप्पं, पंचाजामाण सव्वेसिं चेव अकप्पं ? अत्रोच्यते - पुरिमा रिज्जु जइा य । पच्छिमा वंक जइा य । मज्झिमा उज्जुपन्ना नाणमंता य । तिविधाण वि साहूण नडपेच्छग-दिट्ठंतेण निदरिसणं कल्लति । साहूण सण्णायगकुलागयाण गिहिणो उग्गमादिदोसे करेज्ज । तत्थ वि तिहा निदरिसणं कल्लति ॥

[भा. २६७६] नडपेच्छं दइूणं, अवस्स आलोयणा न से कप्पे ।

कउगाती सो पेच्छति, न ते वि पुरिमाण तो सव्वे ॥

धू-नडविलंविणो णडा । पुरिमाण साहू भिक्खादिनिग्गता, नडं दइूण उज्जुत्तणेणं आयरियाणं अयस्स आलोयणं देति, आयरिएण य भमिओ न वइरिं, न साहूण नडपेक्खणा कप्पते काउं । आमं ति अब्भुवगता पुणो अडंतो कउआदी पेच्छति, छत्तो कउगो भण्णति - आलोइए गुरूहिं भणितो - न तुमं पेच्छसु । सो भण्णति - नडो वारितो न कउगो, एस मया कउओ दिट्ठो । आयरिओ भणइ - कउओ वि न कप्पते दइू । एवं उज्जुत्तणेग जावतितं पडिसिज्जति तावतियं वज्जेति । जाहे न सव्वं कप्पति ति वारितो ताहे सव्वे नडा वज्जेति ॥

[भा. २६७७] एमेव उग्गमादी, एक्केक्कणिवारितेरते गिण्हे ।

सव्वे वि न कप्पंति, ति वारिओ जा जियं चयति ॥

धू- एमेव पुरिमाण उग्गमादिदोसं वारितो वज्जेइ, इतरं गेण्हति, जाहे वारिओ सव्वे वि उग्गादिदोसां न कप्पंति ताहे सव्वे जावज्जीवं परिच्चयति ॥ एवं सण्णायगा साहू वि एक्केक्को वारितो ठायति-

[भा. २६७८] सण्णातगा वि उज्जुत्तणेण कस्स कडं तुज्झ एयं ति ।

मम उद्दिट्ठं न कप्पति, कीतं अन्नस्स वा पकरे ॥

धू-जहा साहू सण्णायगावलोयणेण सण्णायगकुलं गतो तदा सण्णायगा वि किंचि अब्भुच्चयं करेज्ज । साहुणा पुच्छिया कस्सेयं तुम्हे कयं, ते उज्जुत्तणेण कहयंति तुज्झमेयं ति । सो साहू भणति - मम उद्दिट्ठं भत्तं न कप्पति, ताहे सो गिही कीयकडादि य करेति, अन्नस्स वा साहुस्स आहाकम्मादि करेज्ज ॥

[भा. २६७९] सव्वेसि संजयाणं, उग्गमदोसा निवारिया सव्वे ।

इति कहिते पुरिमाणं, सव्वेसि ते उ न करेति ॥

धू- एवं गिहीण जाहे कहियं सव्वे उग्गमदोस सव्वेसिं साहूणं न कप्पंति ताहे ते गिहिणो सव्वे उग्गमदोसे सव्वेसिं साहूणं न करेति । इति उपप्रदर्शनार्थे । पुरिमा एव तिष्ठन्तीत्यर्थः ॥

“उज्जु-जहुत्तणाण” इमं वक्खणं-

[भा. २६८०] उज्जत्तणं से आलोयणाए जहुत्तणं से जं भुंजे ।

तज्जातिए न जाणति, गिही वि अन्नस्स अन्ने वा ॥

धू- जं से आलोएति तं से उज्जुत्तणं । जं तज्जातीए सव्वे दोसे न वज्जेति एवं से मतीए जडत्तणं । गिहिणो वि जं अन्नस्स निवारियस्समण्णं करेति, अन्नो व उग्गमदोसे करेति, एवं सिं मतीए जडत्तणं, जं पुण पुच्छिता फुडं साहंति एवं सिं उज्जुत्तणं ॥ “मज्झिम-उज्जुपत्राणं” इमं वक्खाणं-

[भा.२६८१] उज्जुत्तणं से आलोयणाए पन्ना तु सेसवज्जणया ।

सण्णायगा वि दोसेण करेत्तण्णेण सव्वेसिं ॥

धू- जं तहे पडिसेविउं आलोएति, एवं से उज्जुत्तणं । जं तज्जातीए सव्वे दोसे वज्जति, एवं से पन्नत्तणं । गिहिणो वि जहा एस एयस्स दोसो अकप्पो तहा तज्जातीया सव्वे अकप्पा, जहा एयस्स तहा सव्वसाहूणं । अन्ने उग्गमदोसे अन्नेसिं साधूणं न कप्पंतीत्यर्थः ॥

“पच्छिमा वंकजङ्घ” ति अस्य व्याख्या-

[भा.२६८२] वंका उ न साहंती, पुट्ठा य भणंति उण्ह-कंटादी ।

पाहुणग-सद्ध-ऊसव, गिहिणो वि य वाउलं तेवं ॥

धू- वंकत्तणतो दोसे पडिसेविउं न साहंति, नालोचयंति, जडत्तणं से जं जाणंतो अजाणंतो वा आत्माऽ तिचारे प्रवर्तते । पुच्छिओ - तुमे नडो दिट्ठो ? भणति - न मे दिट्ठो । तो किं तत्थ चिट्ठितो ? भणति - स उण्हेणाभिहतो चिट्ठितो, कंटगो वा लग्गो, सो तत्थ चिट्ठितेणावणीतो । गिहिणो वि पुच्छिता भणंति - पाहुणा आगता तेन मए अब्भुच्चओ कओ, अप्पणो कओ वा एरिसे भत्ते सद्धा उस्सवो वा अज्ज अम्हाणं, एवं गिहिणो वाउलंति-व्यामोहमुत्पादयंति, न सब्बावमाख्यायंतीत्यर्थः । एतेण कारणेण चाउजाम-पंचजामाण आकम्मगहणे विसेसो क्तो । एवं संजतीण वि संजयसरिसगमो दड्ढव्वो ॥

[भा.२६८३] एतेसामण्णतरं, आहाकम्मं तु गेण्हती जो उ ।

सो आणा अनवत्थं, मिच्छन्त-विराधनं पावे ॥

धू- वितियपदेण इमेहिं कारणेहिं भुंजेज्जा-

[भा.२६८४] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भए व गेलण्णे ।

अद्धाण रोहए वा, धित्तिं पडुच्चा व आहारे ॥

धू- असिवगहिओ ति, तो पच्छ भोयणट्ठा । असिवगहितो वा, अलंभंतो बाहिं वा असिवं तेन अनितो ओमेवि अकव्वंतो राअदुट्ठे अप्पसारियं अच्छंतो, बोहिगभए भिक्खाए अनिगच्छंतो, गेलण्णे ओसधं पत्थभोयणं वा, अद्धाणे अद्धाणकप्पो असंथरंतो वा आहाकम्मलंभे गहणं करेज्ज । रोहए वि अप्फव्वंतो दुव्वलधित्ति वा प्राणसंधारणट्ठा आहारे, अन्नतरं वा कारणं पडुच्च आहारेज्ज ॥ गिलाण अद्धाणेसु इमा वक्खा-

[भा.२६८५] आयरिए अभिसेए, भिक्खुम्मि गिलाणगम्मि भवणाओ ।

तिक्खुत्तो अडविपएसे, चतुपरिघट्ठे ततो गहणं ॥

[भा.२६८६] गुरुगो जावज्जीवं, सुद्धमसुद्धेण होइ कायव्वं ।

वसभे वारसवासा, अडारस भिक्खुणो मासा ॥

धू- आयरिओ गिलाणो सुद्धस्स अलाभे आहाकम्मं भयति सेवतीत्यर्थः । एवं अभिसेओ

भिक्षूय । अन्त्याणे पडिसेवणा पवेसउत्तिण्णा मज्झे वा तिकखुतो हिंडिउं च परियट्ठे पणगहाणीए असंथरंतो जाहे चउगुरुं पत्तो ताहे गेण्हति । एवं न तस्स दोषेत्यर्थः ॥

मू. (६१४) जे भिक्षू पडुप्पन्नं निमित्तं वागरेति, वागरेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६१५) जे भिक्षू अनागयं निमित्तं वागरेति, वागरेतं वा सातिज्जति ॥

चू-पडुप्पन्नं नाम वट्टमाणं लाभालाभाति वट्टमाणे वागरेति । अणागतं एष्यं निमित्तं वागरेति-आगामस्स काले लाभालाभाति वागरेति । छव्विहं निमित्तं इमं-

[भा. २६८७] लाभालाभ-सुह-दुक्ख-जीवित-मरण तीतवज्जाइ ।

गिहि-अन्नतित्थियाण व, जे भिक्षू वागरिज्जाणा ॥

चू-लाभालाभं सुहं दुक्खं जीवितं मरणं-एताणि छ अतीतकालवज्जामि वागरेति वर्तमान एष्ये इत्यर्थः । गिहीणं अन्नतित्थियाणं वा जो वागरेज्ज भिक्षू सो आणादिदोसे पावेज्ज ॥

छव्विह-वट्टमाणगप्रदर्शनार्थ-

[भा. २६८८] पट्ठविओ मे अमुओ, लभति न लब्धति व तस्सिमा वेला ।

वीमंसा दुक्खीहं, सुहीति अमुअं च ते दुक्खं ॥

चू-अमुगो मया अमुगसमीवं पेसितो लाभनिमित्तं सो तत्थ तं लभेज्ज न लभेज्ज ? अहवा - इमा तस्स आगमनवेला, सो लद्धलाभो अलद्धलाभो वा आगच्छति न वा ? वीमंसद्वा वा कोइ पुच्छेज्ज - किमहं सुही दुक्खी वा ? अहवा - वट्टमाणकाले चेव वागरेति इमं ते सारीरं दुक्खं माणसं वा वट्ठति ॥

[भा. २६८९] जीवति मओ ति वा, संकित्तम्मि एगतरगस्स निद्देसं ।

एवं होहिति तुज्झं, तस्स व लाभदओ एस्से ॥

चू-को ति विदेसत्थो न नज्जति जीवति मतो वा, एरिसे संकित्ते पुच्छितो एगतरनिद्देसं करेज्ज, एवं वट्टमाणे । एस्से वि जस्स पुच्छिज्जति - सो पच्चक्खो परोक्खो वा । पच्चक्खो भण्णति - तुज्झं एस्से काले एवं होहिति । लाभो अलाभो वा, सुहं दुक्खं वा, जीवियं मरणं वा । परोक्खे तस्स-एस्से काले इमो लाभो अलाभो वा, सुहं दुक्खं, जीवितं मरणं वा भविस्सति ॥

जीविय ति भणिते-

[भा. २६९०] आनंदं अपडिहयं, संखडिकरणं च उभयथा होइ ।

खेत्तादि मरण कोट्टण, अधिकरणमणागयं जं च ॥

चू-आनंदं अपडिहयं करेति वर्धमानकमित्यर्थः । मतो ति भणितो संखडिकरणं करेज्ज । एवं उभयथा अवि. अधिकरणदोसो भवति । अहवा - मतो ति भणिते खित्तचित्तो भवे मरति वा, उर-सिर-कुट्टणादि वा करेज्ज, मत्तिकिच्चकरणेसु वा अधिकरणं भवे । अहवा - अनागते निमित्ते वागरिते एते खित्तचित्तादिया दोसा भवंति ॥

जं च निमित्त-वलेण कज्जसंघमं करेज्ज ॥

[भा. २६९१] उच्छाहो विसीदंते, अगंतुकामस्स होति गमणं तु ।

अहिकरण थिरीकणं, कय विक्कय सन्नियत्ती च ॥

चू-अणागतनिमित्तवागरणेण कज्जे विसीदंतस्स उच्छाहो कतो भवति । लाभत्थिणो परदेसं

अगंतुकामस्स अवस्स ते लाभो भविस्सति त्ति गमणं करोति । किसिमादि अधिकरणेसु विसीदंतस्स अवस्स वुद्धी भविस्सति त्ति वागरिए अधिकरणे स्थैर्यं भवति । अहवा - परदेसं गंतुकामस्स इहेव लाभो भविस्सति त्ति थिरीकते अधिकरणं भवति । इमं किणाहि इणं विक्किणाहि । इतो कम्मरंभातो सन्नियत्ताहि इमम्मि कम्मरंभे पयट्टसु, एवं ते लाभो भविस्सति । एवं अधिकरण दोसा ॥ इमे य दोसा-

[भा. २६९२] आएस विसंवादे, पओस-निच्छुमणादी-वोच्छेओ ।

अधिकरणं अन्नेन व, उड्ढाहऽन्नाण-वातो य ॥

धू-आएसे य विसंवति ए पदोसं गच्छेज्ज । वसहीओ वा निच्छुभेज्ज । आहारादिवसहाण वा वोच्छेदं करेज्ज । अन्नेन वा निमित्ति एण सद्धिं अधिकरणं भवे, अन्नेन वा निमित्ति एण संवादिते साधूण अन्नाण-वादो भवति, उड्ढाहो य भवेज्ज ॥

[भा. २६९३] नियमा तिकालविसए, निमित्ते छव्विहे हवति दोसो ।

सज्जं उ वट्टमाणे, आतुभए तत्थिमं नायं ॥

धू-नियमा अवस्सं दोसो भवति, तिकालविसए अतीते वट्टमाणे एस्से य, छव्विहे लाभादि ए सयमेव वर्तमानकाले आदेसे दोसो भवति, उपयमिति अण्णो परस्स वा, तत्थिमं नातं द्धत्तं इत्यर्थः ॥

[भा. २६९४] आकंपिता निमित्तेण, भोइणी होति ए चिरगतम्मि ।

पुव्वभणितं कथंते, आगत रुद्धो य वलवाते ॥

[भा. २६९५] दाराभोगण एगागि, आगमो परियणस्स पच्चोणी ।

पुच्छा य खमण कहणं, सादीयंकार सुविणादी ॥

[भा. २६९६] कोहो वलवा-गब्भं, च पुच्छितो भणति पंचपुंडासो ।

फालण दिट्ठे जति नेवं तुह अवितहं कति वा ॥

धू-एगो निमित्तिओ तेन भोतिणी गामसामिणी आकंपिता अविसंवाति निमित्तेन आ-उट्ठिता । अन्नता सा भोतिणी भोतियं चिरगतं पुच्छति - कया सो भोतितो आगच्छति ? तेन कहियं - अमुगदिने अमुगवेलाए आगच्छति । ताहे तस्स नेमित्ति य पुव्वभणितं इत्थिमादिपरियाणे सव्वं कहेति । सती असती त्ति मे दारं, तस्स आभोगणद्वा एगागी आगतो पेच्छति - सव्वपरियणो पच्चोणी ए निग्गतो अ, मग्गति ता पच्चोणी ।

तेन पुच्छियं - कहं ते णायं ? तेहिं कहियं - एरिसो तारिसो खमगो नेमित्तिओ, तेन कहियं । सो गतो तं बाहिरित्ता निमित्तं पुच्छति । तेन वि से सुविणादिसादीयंकारं निमित्तं अवितहं कहियं । सो भोतिओ तंमि कहिते ईसालुयभावेण रुद्धो वडवाएसं पुच्छति - एस वलवा गब्भिणी, एतीए किं भविस्सति ? तेन भणियं - पंचपुंडो आसो भविस्सति । तेन तक्खणा चेव फालविया दिट्ठा । ताहे भोतितो भणति - “जइ एवं न होतं तो तुह एवं पोइं फालियं होतं ।” एवं अवितनेमित्तिया केत्तिया भविस्संति, जम्हा एते दोसा तम्हा न बागरे ॥ भवे कारणं-

[भा. २६९७] असिवे ओमोयरि, रायदुड्ढं भए व गेलण्णे ।

अद्धाण रोहए वा, जयणाए बागरे भिक्खू ॥

[भा. २६९८] एतेह संधरंतो, पणगादी कम्मऽइच्छितो संतो ।

एस्सेव पडुप्पन्नं, व भणति भद्देसु उवउत्तो ॥

चू- एतेहिं कारणेहिं अस्सं अस्सं हे प्रणगपरिहारी एगहे अ वावयणी अडुक्कतो ताहे पुज्जं आगमिस्स निमित्तं वागरेति भद्देसु अतीव उवउत्तो, पच्छा आगमिस्स पडुप्पन्नं ॥

मू. (६१६) जे भिक्खू सेहं अवहरइ, अवहरेंतं वा सातिज्जति ॥

चू- सेहणिज्जो सेहो, जो तं अणोभव्वं अवहरति तस्स चउगुरुं । तं च सेहं न लभति ।

[भा. २६९९] सेहऽवहारो दुविहो, पव्वावियए यऽपव्वयंते य ।

एक्केक्को वि य दुविहो, पुरिसिस्थिगतोय नायव्वो ॥

चू- सेहावहारो दुविहो - पव्वतिते अपव्वतिते वा । पुणो दुविहो - एक्केक्को पुरिसिस्थिभेदेण नायव्वो ॥ किहं पुण तस्सावहारो हवेज्ज ? -

[भा. २७००] पव्वावणिज्ज बाहिं, ठवेत्तु भिक्खुस्स अतिगते संते ।

सेहस्स आसिआवण, अभिधारेंते य पावयणी ॥

चू- कोति पव्वावणिज्जं ससहि सेहं घेतुं पड्डितो । तं भिक्खाकाले एगत्थ गामे बाहिं ठवेउं भिक्खद्धा पविट्ठो, सो य अन्नेन साहुणा सेहो दिट्ठो । तत्रो स तेणं विप्पयारेउं आसियावितो । साधुविरहितो वा एगागी अभिधारेंतो वयंतो अंतरा अन्नेन विप्पयारेउं पव्वावितो । एते दो वि जया पावयणी जाता तदा अप्पणा चेव अप्पणो दिस-परिच्छेदं करिस्संति ॥

जेन सो बहि-ड्डितो दिट्ठो सो इमो-

[भा. २७०१] सन्नातिगतो अद्धाओ व वंदणग पुच्छ सेहो मि ।

सो कत्थ मज्झ कज्जे, छायपिवासुस्स वा अडती ॥

चू- सण्णाभूमिनिगतेन दिट्ठो, आदिसद्दातो भत्तादिपरिह्रावणा-निगतेण दिट्ठो । अहवा - केणइ अद्धाणनिगतेण दिट्ठो । सेहेण वंदितो साधू पुच्छति - को सि तुमं ? कत्तो वा आगतो ? कहिं वा पड्डितो ? सेहेण भणियं - अमुगेण साहुणा सद्धिं पड्डितो पव्वज्जाभिप्पाएण । सो कत्थ साधू ? सेहो भणति - मज्झ कज्जे छायस्स पिवासियस्स वा भत्तपाणद्धा अडइ ॥

सो साधू भणति-

[भा. २७०२] मज्झमिणमन्नपानं, भुंजसु (उवजीव)ऽनुकंपयाए सुद्धो उ ।

पुट्ठमपुट्ठे कहणे, एमेव य इवरहा दोसा ॥

चू- जति सो साधू साहम्मिउ ति अनुकंपाते भत्तपानं ददाति तो सुद्धो । सेहेण पुच्छितो अपुच्छितो जइ धम्मं अनुकंपाए कहेति तो एमेव सुद्धो । अह अवहणद्धा भत्तं पानं वा देति, धम्मं वा अक्खति, तो से चउगुरुं पच्छित्तं, सेहं च न लभति ॥ इमे य अवहरणपयोगा-

[भा. २७०३] भत्ते पन्नवग निगूहणा य वावार झंपणा चेव ।

पट्टवण सयं हरणे, सेहेऽव्वत्ते य वत्ते य ॥

चू- अवहरणद्धाए - “मम संबंधं एस्सइ” ति भत्तं से देति, धम्मं वा से पन्नवेइ । सो सेहो तस्स आउट्ठो भणति - तुज्झ समीचे निक्खमामि, किं तु कहिं वि मे गुविलपदेसे निगूहह, तस्स हं पुरतो न ठायामि । ताहे सो तं वावारेति - अमुगत्य नलुक्काहिति । तत्थ निलुक्कं साधू पलालादिणा झंपेति - स्थगयतीत्यर्थः । अहवा - अन्नेहिं सद्धिं अन्नगामं पट्टवेति । एगागिं वा पट्टवेइ - “अमुगत्य

वच्चह अहमवि अमुगदिने तत्थ ण्हामि" । अहवा - सयमेव धेत्तुं अवहरति । एतेस छसु पदेसु सेहे अव्वत्ते वत्ते य ॥ इमं पच्छित्तं-

[भा.२७०४] गुरुओ चउलहु चउगुरु, छल्लहु छगुरुगमेव छेदो य ।

भिक्षूगणाइरियाणं, मूलं अणवट्ट पारंची ॥

चू- भिक्षू जति अव्वत्तसाहुस्स अवहरणट्टा भत्तं देति मासगुरुं । धम्मस्स पन्नवणाते चउलहुं । निगूहणवयणे चउगुरुं । वावारणे छल्लहुं । झंपणे छगुरुं । पट्टवणे सयं हरणे छेदो । एवं अव्वत्ते । वत्ते पुण चउलहुगाओ आढत्तं मूले ठायति । गनिग्गहमातो उवज्झातो तस्स चउलहुगा आढत्तं अणवट्टे ठायति । आयरियस्स चउगुरुगाढत्तं पारंचीए ठायति ॥ एवं ससहाए अवहरणं भणियं । जो पुण असहाओ अभिधारंतो वयति तत्थिमं-

[भा.२७०५] अभिहारेंत वयंतो, पुट्ठो वच्चावहं अमुगमूलं ।

पन्नवण भत्तदानं, तहेव सेसा पया नत्थि ॥

चू- कोइ सेहो असहाओ एगागी कंचि आयरियं अभिधारतो वच्चति । तेन अंतरा गामे पंधे वा साधू दिट्ठो, नीयावत्तं से वंदणं कत्तं । तेन साहुणा पुच्छितो - कहिं वच्चसि ? कतो वा आगओ ? तेन कहियं - अमुगायरियस्स सगासे पव्वयणट्टा वच्चामि । जति भिक्षू वुग्गाहणट्टा अव्वत्तस्स भत्तदानं धारेति तो मासगुरुं, धम्म-पन्नवणाते चउलहुं । वत्ते चउलहुं चउगुरुगा । उवज्झावआयरियाणंछल्लहु उगुरुगा । हेट्ठे एक्केकपदं हुसति । सेसा निगूहणादिचा पदा नत्थि । अवराहपदाभावातो पच्छित्तं पि न विज्जति ॥ एस अपव्वाविए विधी भणितो । इमो पव्वाविते-

[भा.२७०६] पुरिसम्मि इत्थिगम्मि य, पव्वावितगम्मि एस चेव गमो ।

नायव्वो निरवसेसो, अव्वत्ते तहेव वत्ते य ॥

चू- जो अपव्वाविए विही पव्वाविए वि एस चेव विधी । अव्वत्ते वत्ते य निरवसेसो दट्ठव्वो ॥

[भा.२७०७] एवं तु सो अवहितो, जाहे जातो सयं तु पावयणी ।

निक्कारणे य गहितो, वच्चति ताहे पुरिल्लाणं ॥

चू- एवं जो अवहितो सो जाहे सयमेव पावयणी जातो अधीतानुयोगीत्यर्थः । एसो अन्नो वा जो निक्कारणे केणति गहितो सो अप्पणी सयमेव दिसापच्छेदं काउं पुणो बोहिलाभट्टताए पुरिल्लाण चेव वच्चति ॥ भत्तदानादि अवहडस्स इमो अववादो भण्णति-

[भा.२७०८] अन्नस्स व असतीए, गुरुम्मि अब्भुज्जतेगतजुत्ते ।

धारेति तमेव गणं, जो य हडो कारणजाए ॥

चू- जेण अवहडो तस्स गच्छे अन्नो आयरिओ नत्थि । अहवा - अत्थि सो अब्भज्जयमरणेण अब्भुज्जयविहारेण वा जुत्तो प्रतिपत्तेत्यर्थः । ताहे सो अवहडो तं चेव गणं धरेइ न पुरिल्लाणं गच्छति । जइ केणइ आयरिएणं कारणजाएण अवहडो सो तं चेव गणं धरेइ, न पुरिल्लाणं गच्छति ॥ एवं चेव विसेसियतरं भण्णति-

[भा.२७०९] कारणजाए अवहडो, गणं धरेमाणा सो हरंतस्स ।

जावेगो निम्मातो, पच्छा से अप्पणो इच्छा ॥

चू- जो कारणेण अवहडो अन्नाभावे सो गणं धरंतो हरंतस्स आभव्वो भवति । सो जेण

कारणेण अवहडो जति तं कारणं न पूरेति तो पुरिल्लाण चेव आभव्यो हवति, न हरंतस्स । जो कारणेण अवहडो सो तम्मि गणे ताव अच्छति जाव एगो गीधत्थो णिम्मातो, पच्छ से अप्पणो इच्छा, तत्थ वा अच्छति, पुरिल्लाण वा गच्छति । इतरो पुण निक्कारणावहडो एगम्मि निम्माए पुरिल्लाण गच्छति, न तस्येच्छा इत्यर्थः ॥

[भा. २७१०] एतेसामन्नतरं, अवहारं जो करेज्ज सेहस्स ।
सो आणा अणवत्थं, निच्छत्त-विराधनं पावे ॥

चू- किं पुण तं कारणं जेण अवहारं करेति ?

[भा. २७११] नाऊण य वोच्छेदं, पुव्वगते कालियाणुजोगे य ।
सुत्तत्थजाणगस्सा, कप्पति सेहावहारो उ ॥

चू- कस्स ति आचारयस्स पुव्वगते वत्थुं पाहुडं वा कालियसुत्ते वि सुतवखंधो अज्झयणं उद्देसो वा अत्थि, तमन्नस्स नत्थि । जति तं अन्नस्स न संकामिज्जति तो वोच्छिज्जति । एवं नाऊण भत्तपाणपन्नवणादिएहिं अव्वत्तं वत्तं वा सुत्तजाणओ पुरिसो सेहावहारं करेज्ज । एवमादिकारणेषु कल्पते इत्यर्थः ॥

[भा. २७१२] एमेव य इत्थीए, अभिधारंतीए तह वयंतीए ।
वत्तऽव्वत्ताए गमो, जहेव पुरिसस्स नायव्वो ॥

चू- एवं इत्थी वि अभिधारंती जा गच्छति ससहाई वा जा वयति । वत्ताए अव्वत्ताए वा जहेव गमो पुरिसाण तहेव इत्थीए वि नायव्वो बोधव्वमित्यर्थः ॥

मू. (६१७) जे भिक्खू सेहं विप्परिनामेति, विप्परिणामेत्तं वा सातिज्जति ॥

चू- कोति सेहो अहमेतस्स आयरियस्स समीवे पव्वायामित्ति परिणतो, तं विविधैः प्रकारैरात्मानं तेन परिणामयति त्ति विपरिनामेति । अहवा - विविधप्रकारैरात्मानं परिणामयति । विगतपरिनामेति विगतपरिनामं वा करोतीति विप्परिनामेति ।

[भा. २७१३] विप्परिनामणसेहे, पव्वावियए यऽपव्वयंते य ।
एक्केक्का सा दुविहा, पुरिसित्थिगवा य नायव्व्या ॥

[भा. २७१४] तह चेव भिहारंते, वंदिय पुच्छ य भत्तपन्नवणा ।
तह वि असंबज्जंते, विप्परिनामो इमेहिं तु ॥

चू- तत्थेति जहाऽवहारे सहायो अभिधारंतो वा कस्सइ आयरियस्स पासं वच्चइ, अंतरा य अन्नेन साहुना दिट्ठो । सेहेण य विनयपुत्थिं तस्स वंदणयं कयं । साहुणा पुच्छितो कहिं वच्चसि ? तेन भणियं - अमुगायरियस्स सगासं पव्वतिउं वच्चामि । ताहे सो तं विप्परिनामेति भत्तदानधम्मपन्नवणाए य ॥ तह वि अपडिवज्जमाणं इमेहिं विप्परिनामेति-

[भा. २७१५] आहिंडए विवित्ते, मद्दविए जाति लाभ सुत अत्थे ।
पूइय महणे नेता, संगहकुसो कहक वादी ॥

चू- “आहिंडए” ति अस्य व्याख्या-

[भा. २७१६] आहिंडति सो निच्चं, वयं तु नाहिंडगा न वत्थव्व्या ।
अहवा वि स वत्थव्व्यो, अम्हे पुण अनियता वासा ॥

चू- सो तम्मि विप्परिनामंतो भणइ- “मम पासे निक्खमाहि । सो आहिंडिओ इओ इओ

पडिहिंडइ, डालं डालिओ, तुमं पि तेन समं हिंडंतो सुत्तत्थाणं अनाभागी भविस्ससि । अम्हे पुण न आहिंडगा, न वत्थव्वा, जतो मासकप्पविहारेण विहरामो, तो अम्हेहिं समाणं सुहं अच्छिहिसि, अनिग्गच्छंतो सुत्तत्थाणं य अभागी न भविस्ससि ।”

अहवा - तस्स भावं नाऊण भणेज्जा-“सो वत्थव्वो एगगामणिवासी कूवमंडुक्को इव न गाम-नगरादी पेच्छति । अम्हे पुण अनियतवासी, तुमं पि अम्हेहिं समाणं हिंडंतो नानाविध-गाम-नगरा-सन्निवेशरायहाणि जानवदे य पेच्छंतो अभिधानकुसलो भविस्ससि, तहा सर-वावि-वप्पिणि-नदि-कूव-तडाग-काणणुज्जाण-कंदर-दरि-कुहर-पव्वते य नानाविह-रुक्खसोमिए पेच्छंतो चक्खुसुहं पाविहिसि, तिथकराण य तिलोगपूइयाण जम्मण-निक्खमण-विहार-केवलुप्पाद-निव्वाणभूमीओ य पेच्छंतो दंसणसुद्धिं काहिसि, तहा अन्नोन्नसाहुसमागमेण य सामायारिकुसलो भविस्ससि, सव्वापुव्वे य चेइए वंदंतो वोहिलाभं निज्जितेहिसि अन्नोन्न-सुव-दाणाभिगमसहेसु संजमाविरुद्धं विविध-वंजणोववेयमणं घघ-गुल-दधि-क्षीरमादियं च विगतिपरिभोगं पाविहिसि” ॥

[भा.२७१७] एमेव सेसणसु नि, पडिपक्खगणन निंदती तं तु ।

जति वि य सो होति तहा, तह वि य विस्सासणा सा उ ॥

चू-सेसा विवित्तमादिया पदा । जेतस्स सेहस्स अनुकूला ते अप्पणा दंसेति, पडिपक्खपदेहिं तं निंदति । जस्स पासं पडितो जहा सो निंदति जइ वि तहा भवति तहावि विस्सासणा विपरिनामणा इत्यर्थः । अम्हे विवित्ता निरतियारा गुणाधेया । सो अविवित्तो मूलगुणातियारेहिं संपन्नो सारंभो सपरिग्रह इत्यर्थः । अम्हं आयरिओ अम्हे य मद्वजुत्ता । सो अप्पणो परिवारो य से कोहणो, अप्पे वि अवराहे कते भणति, निच्छुब्भति वा । इमे अम्हाणं आयरिया जातिकुलेन य संपन्ना, सव्वजनस्स पूयणिज्जा, गुरुगा य । सो पुण जाइहीणो । किं च-इमे अम्हाणं आयरिया लद्धिसंपन्ना, आहारोवकरणवसहीओ य जहा अभिलसिया उपजंति पकामं च निच्चितेहिं अच्छियव्वं ।

सो पुण अलद्धिओ, तस्स जे सीसा ते निच्चं आहारोवकरणमादियाण अडंता सुत्तत्थाणं अभाणिणो अगीयत्था य, तुमं पि तारिसो भविस्ससि । इमे य अम्हाणं आयरिया बहुस्सुया अहो य रातो य वायणं पयच्छंति । तस्स पुण नमोक्कार, चेइअवंदन-पडिक्कमणेषु वि संदेहो । इमे य अम्हाणं आयरिया अत्थधारिणो अत्थपोरिसिं पयच्छंति सीसपडिच्छएहिं आकुला । सो पुण अगीयत्थो, एगाबिएहिं तस्स समीवे अच्छियव्वं । इमो य अम्हाणं आयरिओ रातीसर-तलवरमादिएहिं महाजनेन य पूजिओ । तं पुण न को ति जाणति पूएति वा, पय-मायवच्छओ विवाहेंडलो, अनादितो सव्वलोयस्स । इमो य अम्हाणं आयरिओ महाजननेतारो । सो य एगागी, नत्थि से को ति ।

इमे अम्हाणं आयरिया बाल-बुद्ध-सेह-दुब्बल-गिलाणादियाण संगहोवग्गहकुसला । सो पुण न किंचि अनुत्तेति, असंगहितो अप्पापोसओ । इमो य अम्हाणं आयरिओ अक्खेवणिमादियाहिं कहाहिं सरायपरिसाए धम्मं कहेउं समत्थो । सो पुण वायकुंठो । इमो परवादिमहणो न कोइ उत्तरं दाउं समत्थो । सो पुण एक्कं पि अक्खरं निरवेक्खं वोत्तुं असत्तो । एवं ताव अपुच्छितो विपरिनामेति ॥ अह सो सेहो पुच्छेज्जा-

[भा.२७१८] दिट्ठमदिट्ठे विदेसत्थ गिलाणे मंदधम्म अप्पसुए ।

निष्फत्ति नत्थि तस्स, तिविहं गरहं च सो कुणति ॥

चू-कोति सेहो कंचि आयरियं अभिधारेंतो वच्चति, तेन अंतरा को ति साहू पुच्छितो-अमुगा मे आयरिया कहिं चि दिट्ठा, सुता वा ? सो साहू भणति किं तेहिं ? सेहो भणाति - पव्वतितुकामो हं ताण समीवे । ताहे सो दिट्ठे वि भणाति - न मे दिट्ठा । सुते वि भणाति - न मे सुता । धवा - सदेसत्थे वि भणाति विदेसं गता । अहवा - अगिलाणे वि भणाति गिलाणा । सो वच्चसे बित्तिज्जतो किं चि काहिसि ? अधवा भणाति - जो तस्स पासे पव्वयति सो अवस्सं गिलाणो भवति । अहवा - जो तस्स पासे पव्वयति सो निच्च गिलाणवेयावच्चवावडो भवति । अहवा भणति - सो मंदधम्मो, किं तुज्झ मंदधम्मता रुच्चति ? किं च ते मंदधम्महेहिं सह संसंगीए ? अहवा भणति - सो अप्सुतो, तुमं च गहणधारणा समत्थो । तस्स पासगतो समाणो किं काहिसि ? अहवा - तुमं चेव ते पढावि-हिसि । अहवा भणाति - तस्स निष्फत्ती नत्थि । जं सो पव्वावेति सो मरति, उन्निक्खमति वा । अहवा - ऐतिविधं - मनोदक्क-नगरणं जेति । अहवा - ताणे इंसण घरणे । एवं विप्परिणामेति, न तम्हा एवं वदेज्ज । दिट्ठादिएसु सब्भावं चेव कहेज्ज ॥ इमा विही जइ पुच्छिते-

[भा. २७१९] जति पुण तेन न दिट्ठा, नेव सुचा पुच्छितो भणति अन्ने ।

जदि वा गया विदेसं, सो साहति जत्थ ते विसए ॥

चू-जो सेहेण पुच्छितो जति तेन आयरिया न दिट्ठा, नेव सुता कत्थ गामे णगरे विसए वा, तो पुच्छितो भणति - अहं न याणामि, अन्ने साहू पुच्छसु । अह जाणति जह्वा ते विदेसं गतो ताहे कहयति - जत्थ ते विसए एवं गामं नगरं पि कहयति ॥

[भा. २७२०] सेसेसु तु सब्भावं, नाऽतिक्खति मंदधम्मवज्जेसु ।

गूहंते सब्भावं, विप्परिणति हीनकहणे य ॥

चू-सेसेसु ति गिलाणादिएसु पदेसु जइ वि एसो गिलाणादिभावे वट्ठति तहावि गिलाणादिभावे नाइक्खति मंद-धम्मं वज्जेउं, मंद-धम्मं पुण आतिक्खति । नाण-दंसण-चित्तसंपन्नो वादी धम्मकही मदवो विनीतो संगहोवग्गहकरी-एरिसे भावे गूहंतस्स विप्परिणाममा भवति, अधिकं पि अन्नायरिएहिं तो जइ हीनं कहेति ॥ अहवा इमा गरहा-

[भा. २७२१] सीसोकंपिच गरहा, हत्थविलंबिय अहो य हक्कारे ।

अच्छी कण्णा य दिसा, वेला नामं न घेत्तव्वं ॥

चू-पुच्छितो सीसं कंपेति, हत्थे वा धुणति, विलंबिए वा कुणति, अहो कट्ठं ति वा भणति, अहो न नज्जति वा, हा हा अहोऽकज्जं ति वा भणति, अच्छीणि वा मिट्ठावेइ, अनिमिसनयनेन वा खणमेकं अच्छति, तम्मामग्गहणे वा हत्थेहिं कण्णे ठएविति । अहवा - भणाति - जाए दिसाए सो, ताए दिसाए वि न ठायव्वं । निरन्नेहिं इमाए वेलाए तस्स नामं पि न घेत्तव्वं ॥ अहवा-

[भा. २७२२] पव्वयसी आमं कस्स ति सगासे अमुगास्स निदिट्ठे ।

आयपराहिकसंसी, उवहणइ परं इमेहिं तु ॥

चू-कोइ सेहो कंचि अभिधारेंतो वच्चति, अंतरा अन्नो आयरिओ साहू वा दिट्ठो, वंदिओ पुच्छिओ तुमं पव्वयसि ? सेहो भणाति - "आमं" ति अनुमयत्थे । साहुणा भणियं - "कस्स सगासे ?" सेहो भणाति - "अमुगायरियस्स" ति निदिट्ठे । ताहे सो साधू अप्पानं परसमीचातो

अधिकं पसंसति ॥ परं च इमं उवाएहि-

[भा. २७२३] अबहुस्सुता यऽसद्धा, अहच्छंदी तेहि वा वि संसग्गी ।

ओसन्नो संसग्गी, वि तेहि एक्केक्कए दो दो ॥

• चू-अहं बहुस्सुओ, सो पुण अबहुस्सुओ । अहं सुद्धपाढी । सो असुद्धसुत्तो । सो वा अहाच्छंदी, अहाच्छंदेहिं वा संसग्गी, ओसन्नो वा ओसन्नेहिं वा से संसग्गी । एवं पासत्थादिएसु वि दो दो दोसा वत्तव्वा ॥ तिविहगरहा संदरिसणत्थं इमं भण्णति-

[भा. २७२४] सीसोकंपण हत्थे, कण्णा अच्छि दिसि काइगा गरहा ।

वेला अहो अहंति य, नामं ति य वायिगी होति ॥

चू-सीसो कंपण हत्थविलंवणाकण्णङ्गगाणं, अच्छीण निमिस्सणं, अन्नदिसामुहेहिं ठायव्वं इति एसा सव्व काइगी गरहा । इमाए वेलाए नामं न घेत्तव्वं, अहोकारकरणं, हाहकारकरणं च, तस्स नामं पि न घेत्तव्वमिति । एसा वातिगी गरहा भवति ॥ इमा माणसी गरहा-

[भा. २७२५] अह माणसिगी गरहा, सुत्तिज्जति नेत्त-वत्त-रागेहिं ।

धीरत्तणेण य पुणो, अभिनंदति नेव तं वयणं ॥

[भा. २७२६] असढस्स नत्थि सोही, सेहो पुण पुव्व परिणतो होइ ।

विप्परिनामे गुरुगा, आणाती अनंतसंसारी ॥

चू-माणसी गरहा नेत्तविकारेण वक्कविकारेण य सुइज्जति - ज्ञायते इत्यर्थः । अहवा - पव्वयामि ति भणिते साहु ति वा सुद्धुत्ति वा किच्चमेयं भवियाणं ति एवं नो अभिनंदति, धीरत्तणेण वा तुण्हिक्को अच्छति ॥ अहवा तिविहा गरहा-

[भा. २७२७] नाणे दंसण चरणे, सुत्ते अत्थे य तदुभए घेव ।

अह होति तिविह गरहा, काए वाए मने घेव ॥

चू-नाणं से गरहति - नडपट्टिण वा किं तस्स नाणेण । मिच्छद्दिडी वा सो वप्पव्ववो (चव्वाओ) सात्तिमारदंसणो । अचरिती सादियारचरिती वा । अहवा तिविहा गरहा - सुत्थे अत्थे उभए । सुत्ते खलियादि, अत्थं पुण परियच्छति । सुत्तं से अखलियादिगुणजुत्तं, अत्थे संकियादि, उभयं पि से असुद्धं, न जाणति वा । अहवा - काइयादि इमा तिविहा गरहा - कायं से गरहति, हुंडादिसंठियं वा गरहति, पोच्चङ्गमादी मणसे गरहति, अणूहत्तणादी वा वहलप्पन्नो वा । एवं अन्नतरे गरहप्पगारे कते तस्स संका भवति । को जाणति किं पि सो करेति, अवस्समकज्जकारी जेण से अववादं गेण्हति । अहवा - से उप्पज्जति जस्स नामं न घेत्तव्वं ता एवस्स दिसाए न ठायव्वं, एते य साहुणो अलियं न भणंति, अवस्सं सो दुराचारो, माऽहं पि तत्थ गतो विणसिस्सं, एत्थ अन्नत्थ वा पव्वायामि ति ॥

[भा. २७२८] एयाणि य अन्नाणि य, विप्परिनामणपयाणि सेहस्स ।

उवहि-नियडिप्पहाणा, कुव्वंति अनुज्जुगा केई ॥

चू-एताणित्तिजाणि भणियाणि, अन्नाणि दव्व-खेत्त-काल-भावे य, सेहविप्परिनामणपदानि भवंति । तत्थ दव्वे - मणुण्ण आहारादियं देति । खेत्ततो । - तप-वातिणि हाते मणुन्नकूले पदेसे ठवेति । कालओ - वेलाए घेव ददाति । भावतो - अनुकूलं चेव करेति, हियमहुरं वा उवदेसति,

संवज्जणद्वा एवं विप्पनामेति ।

किति उवही ? तिविहा - कम्मोवधी भावोवधी सरीरोवधी । इह तु कम्मोवधीपहाणा तीव्र-
कर्मोदए वर्तमाना इत्यर्थः । परस्य व्यञ्जकत्वेन अधिका कायक्रिया निवडी भण्णति ।
क्खुभावविरहिता अनुज्जता ते एवं विप्परिनामणं कुर्वन्ति ॥

[भा. २७२९] एएसामण्णतरे, विस्ससणं जे करेति सेहस्स ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

सू- एतेसि पगाराणं जो अन्नतरेण विस्सासेइ - विप्परिनामेति सेहं सो आणादि दोसे पावति,
चउगुरयं च से पच्छित्तं, तं च सेहं न लभति, पुरिद्वणं चेव सो आहव्वो, साहम्मियत्तेणियं च
दुल्लभबोधियं च कम्मं बंधति । असंखडे य आयसंजमविराहणा भवे । सेहविप्परिनामे य
मिच्छत्तं । जम्हा एते दोसा तम्हा नो विप्परिनामे ॥ एवं पव्वइउकामे, पव्वइएवि एवं चेव, इत्थीए
वि एवं चेव । बित्तिपदं चेवं-

[भा. २७३०] नाऊण य वोच्छेयं, पुव्वकए कालियानुओगे य ।

सुत्तत्थजाणगस्सा, कप्पति विस्सासणा ताहे ॥

मू. (६१८) जे भिक्खू दिसं अवहरति, अवहरंतं वा सातिज्जति ॥

सू- दिशेति व्यपदेशः प्रव्रजनकाले उपस्थापनाकाले वा । यो आचार्य उपाध्यायो वा व्यपदिश्यते
सा तस्य दिशा इत्यर्थः । तस्यापहारी - तं परित्यज्य अन्यमाचार्य उपाध्यायं वा प्रतिपद्यते
इत्यर्थः । संजतीए पवत्तिनी अवि या ।

[भा. २७३१] रागेण व दोसेण व, विसावहारं करेज्ज जे भिक्खू ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

सू- रागेण किंचि नीयल्लगं पासित्ता रागो जातो ताहे तं दिसं गेण्हति, पुरिद्वे आयरिओवज्झाए
उड्ढेति । दोसेण कोति कम्हि त्ति कारणे उ दुसद्धो, सम्मणो अन्नं आयरियं संदिपति । तस्स चउगुरं
पच्छित्तं आणादिणो दोसा भवंति ॥ अहवा - इमेण रागेण उदिसति-

[भा. २७३२] जाति कुल रूव भासा, धण बल परिवार जस तवे लाभे ।

सत्त वय बुद्धि धारण, उग्गहसीले समायारी ॥

सू- मातिपक्खविसुद्धा दब्बजाइ, पियपक्खविसुद्धं इक्खागुमादियं कुलं, सुविभत्तंगोवंग
अहीनपंचेदियत्तणं रूवं, मियमधुरफुडाभिहाणा भासा, धणिमं पव्वतितो पव्वतियस्स वा तत्थ
धनमत्थि, उवचिय-मंस-सोणिओ बलवं, विरियंतरायखयोवसमेन वा बलवं, ससमय-परसमय-
विसारयत्तनेन लोगे लोगतरे य जसो, चउत्थादिणा बाहिरब्भंतरेण वा तवेण वा जुत्तो,
आहारोवकरणलाभसंपन्नो, विद्धि-आवतीसु अनुस्सुओ अविक्रमा य सत्तमंतो, दुदारज्जवसाणो
वा सत्तमंतो, तीसति-वरिसो तिदसो इव वयवं, उप्पाइयादिचउव्विहबुद्धिउववेदो बुद्धिमं, वहुं
धरेति, बुहविधं धरेति, अनिस्सियं धरेइ, असंदिद्धं धरेइ, धुवं धरेइ, दुद्धरं धरेइ, एवं उग्गहणे
वि, खमादिसीलउववेतो सीलवं, चक्खवालसमायारीए जुत्तो कुसलो य ॥ एवं-

[भा. २७३३] एएहिं तु उववेयं, रागेण परं तु उदिसति कोई ।

जह्याइविहूणं वा, उज्झति कोई परिभवेण ॥

चू- एतेहिं उववेयं कोइ रागेण अन्नं आयरियं उद्दिशति । एतेहिं चेव जह्यादिएहिं विहूणं कोति परिभवेण परिचयति, दोषेण इत्यर्थः ॥

[भा. २७३४] अहवण मेत्तीभूतं, पूया लद्धि परिवारतो रागे ।
अहिगरणमसम्माणे, सभावनिद्वं च दोसेण ॥

चू- अहवणशब्दो विकल्पप्रदर्शने, मित्तभावो मैत्री, तत्पूर्वं तन्निमित्तं, महायणपूइयं तेन वा सो पूतितो, आहारादिलसिद्धसंपन्नं परिवारसंपन्नं वा । एतेहिं गुणेहिं उववेयं रागेण आयरियं पडिवज्जति । आयरिएण पुण सद्धि अधिकरणे उप्पन्ने, आयरिएण वा असम्माणिओ, सभावेण वा अनिद्वं आयरियं परिचयति, एस दोसेण ॥ पुरिसांतरियं परिच्चाए अन्नमुद्दिशणे य इमे दोसा-

[भा. २७३५] आणादिया य दोसा, विराधना होति संजमायाए ।

दुल्लभवोहिचत्तं, वितियवयविराहना चेव ॥

चू- तित्थकराणं आणाभंगो, आदिसद्दातो अनवत्था, जहा एयस्स एयमसच्चं तहा अन्नं पि । एवं मिच्छत्तं जणयति । वितियपयविराहणे संजमविराहणा । अन्नेन भणितो “किमायरियं परिचयसि” ति, उत्तरोत्तरेण अधिकरणं । एत्थ आयसंजमविराहणा । दुल्लभवोधीयत्तं च निव्वत्तेति । तम्हा दिसावहारं नो करे ॥ वितियपदेण अन्नमायरियं उद्दिसेज्जा वि-

[भा. २७३६] वितियपदं आयरिए, ओसन्नोहाइए य कालगते ।

ओसन्नो छव्विहो खलु, वत्तमवत्तस्स मग्गणया ॥

चू- जइ आयरिओ ओसन्नो जातो, ओधावितो वा, कालगतो वा, एए तिन्नि दारा । एत्थ ओसन्नो छव्विहो - पासत्थो, ओसन्नो, कुसीलो, संसत्तो, अहाछंदो, नितिओ य । तम्मि अच्छे आयरिओ जो संकप्पिओ वत्तो अनत्तो वा । सो वत्तावत्तो कहं गणं धरेति ति चउभंगेण मग्गणा कज्जति । सोलसवरिसारेण वयसा अवत्तो, पणे वत्तो । अनधीयनिसीहो अगीयत्थो सुत्तेण अव्वत्तो, सुत्तेण गायत्थो वत्तो । सुत्तेण वि वत्तो, वएण वि वत्तो, पढमभंगो । वितिओ - सुअ-वत्तो, न वएण । ततिओ - सुए न अवत्तो, वएण वत्तो । चउत्थो - दोहिं वि अवत्तो ॥

[भा. २७३७] वत्ते खलु गीयत्थे, अव्वत्ते वएण अहवऽगीयत्थे ।

वत्तित्थ सार पेसण, अहवाऽऽसण्णे सयं गमणं ॥

चू- वएण वत्ती गीयत्थे एस पढमभंगो, खलु दपूरणे । अव्वत्ते वएण एस वितियभंगो पढमभंगो अहवा-अगीयत्थे एस ततियभंगो पढमभंगिल्लो । उभयवत्तो तरस्स इच्छा अण्ममायरियं उद्दिशति वा न वा । सो वत्तो तमोसण्णायरियं सारेति - चोदयतीत्यर्थः । कहं ? अन्नं गीतं पेसेति । अहवा-आसण्णे उ सयं गंतुं चोदेति, तं पेसेति, सयं वा गच्छति ॥ २७३७ ॥

[भा. २७३८] एगाह पणगपक्खे, चाउम्मासे वरिसे जत्थ वा मिलति ।

चोदेति चोदयेति व, अभिच्छे वट्ठावते सयं तु ॥

चू- एगाहो ति, आसन्ने दिने दिने गंतुं सारेति, एगाहो वा एगतं, पंचण्हं दिनान वा सारेति । एवं पक्खे चाउम्मासे वरिसंते य जत्थ वा समोसरणादिसु मिलति तत्थ वा सारेति । सव्वहा अनिच्छंते तं गणं सयमेव वट्ठावेत्त ॥

[भा. २७३९] अन्नं च उद्दिशावे, पयावणट्ठा न संगहट्ठाए ।

जति नाम गारवेणं, मुएञ्जऽनिट्ठे सयं ठाति ॥

घू- सो उभयवत्तो अन्नं वा आयरियं उद्दिशति । स्यात् किमर्थ ? पतावणद्वा, न गच्छस्स संगहोवग्गहट्ठता, स्वयमेव शक्तमत्वात् । मम जीवते चेव अन्नमायरियं उद्दिशति, जति नाम एरिसेण गारवेण ओसन्नत्तणं मुएञ्जति तद्वावि साधु, सब्बहा अनिच्छे सयमेव आयरियपदे ठायति ॥ गतो पढममंगो । इदानीं बितियभंगो-

[भा. २७४०] सुयवत्तो वयावत्तो, भणति गणं तेऽहं धारिउमसत्तो ।

सारेहि सण्णमेरं, अन्नं य वयासु आयरियं ॥

घू- सो सुत्तेण वत्तो वएण अव्वत्तो । सो तं आयरियं भणति - एयं ते गणं अहं अपडुप्पन्नवयत्तणाओ य धारेउं असत्तो, एहि तुमं एयं सगणं सारेहि । अहवा - न सारेहि तो अम्हे अन्नं आयरियं वयामो इत्यर्थः ॥

[भा. २७४१] आयरिय उवज्झायं, इच्छंते अप्पणो य असमत्थो ।

तिगसंवच्छरमद्धं, कुल-गण-संघे दिसाबंधो ॥

घू- अपडुप्पन्नवयत्तणाओ गणं वद्वावेउमसत्थो अन्ने आयरिओ वज्झाए उद्दिशिसिउमिच्छंतो पुव्वायरियं भणाति - अम्हे अन्नस्स आयरियस्स नो उवसंपज्जामो, सो ने उवसंपन्नाण अम्हं सच्चित्तादी हरति, तुमं जति सगणं न सारेसि तो अम्हे निसहं चेव अन्नं आयरियं पडिवज्जामो । कुलिच्चं कुलसमवायं दाउं कुले उवद्वायंति, ताहे कुलेण जो दत्तो स तेसिं तिन्नि वरिसाणि सच्चित्तादि नो हरति ॥ तिण्हं वरिसाणं परतो इमा विधी-

[भा. २७४२] सच्चित्ताति हरंति न, कुलं पि नेच्छामो जं कुलं तुज्झं ।

वज्जामो अन्नगणं, संघं वा जति तुमं न द्वासि ॥

घू- पुव्वायरियस्स अगगतो भणितं - जं तुह कुलं तं कुलिच्चो अम्हं तिण्ह वरिसाणं उवरि सच्चित्तादि हरति, जइ तुमं अमहायरिओ न द्वासि तो अम्हे अत्तो वि परतो गणं संघं वा दूरतरं वयामो । ताहे गणायरियं उद्दिशावेति, गणसमवाए वा उवद्वायंति । सो वि संवच्छरं सच्चित्तादी न हरति, एवं संघे उवद्वायंति, सो वि छम्मासं सच्चित्तादी न हरति, एवं बितियपदेन दिसावहारं करेति ॥

[भा. २७४३] एवं पि अठार्यंतो, तावेतुं अद्धपंचमे वरिसे ।

सयमेव धरेति गणं, अनुलोमेणं च णं सारे ॥

घू- एवं अद्धपंचमे वरिसे पुव्वायरियं चोदणाहिं 'तावेउं' अवतावेउं जाहे सो न ठाइ ताहे अद्धपंचमेहिं वरिसेहिं वयवत्तीभूतो सयमेव गणं धरेति, जत्थ य पासति तत्थ य पुव्वायरियं अनुलोमेहिं वयणेहिं सारेति - चोदयतीत्यर्थः ॥

[भा. २७४४] अहव जति अत्थि थेरा, सत्ता परियट्ठिऊण तं गच्छं ।

दुहत्तो वत्त सरिसओ, तस्स उ गमओ मुणेयव्वो ॥

घू- अहवित्थयं विकल्पवाची, अप्पणा गीयत्थो, अन्ने य से थेरा गच्छपरियट्ठगा अत्थि, तो अन्नं आयरियं न उद्दिशंति । कम्हा न उद्दिशंति ? भण्णति - जत्तो से पढमभंगसरिसो चेव एस गमो भवति ॥ गतो बितियभंगो ॥ इदानीं ततियभंगो-

[भा. २७४५] वत्तवत्तो उ अगीओ, जति थेरा तत्थ केइ गीयत्था ।

तेसंतिए पढंतो, चोदिति सिं असति अन्नत्थ ॥

घू- जो पुण वयसा प्राग्प्रौढवयो वत्तो अगीयत्थो पुण जइ य सगच्छे थेरा गीयत्था तो सो तहिं थेराणं अंतिए समीवे पढंतो गच्छस्स चोदनातिसारणं करेति, ओसन्नायरियं च चोदेति, तेसिं गीयत्थयेराणं असति यं केतुं उदेत्तुं य अन्नायरियसमीवे उवसंपज्जति सुत्तद्वाणं अद्वा ॥ गतो ततियभंगो । इदानीं चउत्थो-

[भा. २७४६] जो पुण उभयावत्तो, पवट्ठावग असति सो उ उद्दिसति ।

सव्वे वि उद्दिसंता, मोत्तूण इमे तु उद्दिसति ॥

घू- जो सुत्तेण वएण अव्वत्तो सो गणवट्ठावगस्स असति अन्नं आयरियं उद्दिसति - उवसंपज्जते इत्यर्थः एते चउभंगिस्स सव्वे वि इमे मोत्तुं उद्दिसंति ॥

[भा. २७४७] संविग्गमगीयत्थ, असंविग्गं खलु तहेव गीयत्थं ।

असंविग्गमगीयत्थं, उद्दिसमाणस्स चउगुरुगा ॥

घू- संविग्गं अगीयत्थं, असंविग्गं गीयत्थं, असंविग्गं अगीयत्थं एते आयरि-उवज्झायत्तेण उद्दिसंतस्स चउगुरुगं भवति । तस्स य चउगुरुगादि ॥ तस्स कालपरिमाणं इमं-

[भा. २७४८] सत्तरत्तं तवो होइ, तओ छेदो पहावती ।

छेदेण छिन्नपरियाए, ततो मूलं ततो दुगं ॥

घू- एते अजोग्गे उद्दिसिउं अन्नाउट्ठंतस्स सत्तदिने चउगुरु भवति । अन्ने सत्तदिने छल्लहुं, अन्ने सत्तदिने छग्गुरुं । ततो परं अन्ने सत्तदिने चउगरुछेदो । एवं छल्लहुं छग्गुरुगा वि छेदा सत्तदिने नेया । ततो एक्केक्कं दिनं मूलं अणवट्ठा पारंचीया भवंति । अहवा - छग्गुरुगतवोवरि छग्गुरुगो चेव छेदो सत्तदिने, ततो मूलअणवट्ठपारंचीया एक्केक्कं दिनं । अहवा - छग्गुरुगतवोवरि पणगादिओ छेदो सत्त सत्त दिनेसु नेयो, ततो परं मूलं अणवट्ठपारंचीया । एयं पच्छित्तं विवाणमाणेण संविग्गो गीयत्थो उद्दिसियव्वो ॥

[भा. २७४९] छट्ठाणविरहियं वा, संविग्गं वा वि वयति गीयत्थं ।

चउरो य अनुग्घाया, तत्थ वि आणादिणो दोसा ॥

घू- छट्ठाणविरहियं संविग्गं गीयत्थं सदोसंजति उद्दिसति तो चउगुरुगा पायच्छित्तं आणादिया य दोसा भवंति ॥ “छट्ठाणविरहियं” अस्य व्याख्या-

[भा. २७५०] छट्ठाणा जा नितिओ, तव्विरहितकाहियादिया चउरो ।

ते वि य उद्दिसमाणा, छट्ठाणगयाण जे दोसा ॥

घू- पासत्थो उस्सण्णो कुसीलो संसत्तो अहाच्छंदो नितितो य-एतेहिं छहिं टाणेहिं विरहितो सदोसो को भवति ? भण्णति - काहियादिया चउरो । काहीए मामाए संपसारए पासणिए । अहवा - काहिए पासणिए माणाए अकयकिरिए । एते उद्दिसमाणस्स ते चेव दोसा जे छट्ठाणगते भणिया ॥ ओसन्ने ति गयं । इदानीं “ओहातिय-कालगते” ति दो दारा-

[भा. २७५१] ओहातिय-कालगते, जाहिच्छा ताहे उद्दिसावेति ।

अव्वत्ते तिविहे वी, नियमा पुण संगहट्ठाए ॥

घू- जति वि आयरिओ ओहातितो । ओहावणं च दुविधं - सारुवियत्तणेण वा गीहत्थत्तणेण

वा । कालगए वा आयरिए जो पढमिखेसु तिसु भंगेसु अव्वत्ता तिन्नि भणिया तेसिं जाहे इच्छा
आयरियउद्देसे ताहे उद्दिसावेति अन्नमायरियं पडिवज्जंत ति । (जे उभयतो अवत्ता) ते पुण
अव्वत्तत्तणाए नियमा गच्छसंगहड्डताए अन्नमायरियं पडिवज्जंति ॥

एस भिक्खू भणितो । आयरिय उवज्झाएसु इमो विधि-

[भा. २७५२] तीसु वि दीवितकज्जा, विसज्जिया जति य तस्स तं नत्थि ।

निक्खिविय वयंति दुवे, भिक्खू किं दानि निक्खिवितुं ॥

[भा. २७५३] दोण्हडाए दोण्ह वि, निक्खिवणा होति उज्जमंतेसु ।

सीयंतेसु तु सगणो. वच्चति मा ते विणासेज्ज ॥

[भा. २७५४] वत्तम्मि जो गमो खलु, गणवच्छे सो गमो उ आयरिए ।

निक्खमणे तम्मि वत्ता, जमुद्दिसे तम्मि ते पच्छा ॥

सू-इह गणावच्छेतितो उवज्झाओ । जया उवज्झाओ आयरिओ वा अन्नं आयरियं उद्दिसति
ताहे जो उभयवत्तम्मि भिक्खुम्मि विधी, सच्चेव गणावच्छेए आयरिए य विधी दट्ठव्यो । नवरं-
गणनिक्खेवं काउं वयंति । सगणे जे अन्नआयरिय-उवज्झाया संविग्गा गीयत्था ते तेसिं गणनिक्खेवं
करंति । असंविग्गा अगीत्ता तेसु जति निक्खिवंति तो तेन निक्खिप्पमाणा चत्ता भवंति । तम्हा
असंविग्गाऽगीतेसु न निक्खिवे । अन्नाभावे सगणो चेव वच्चति । समुद्दिसति आयरियं तम्मि ते
“तम्मि”ति तस्य, ते सर्वे शिष्या भवंति - पच्छित्तण उवसंपन्नकालाओ पच्छउवसंपज्जन-
कालादारभ्येत्यर्थः ॥

[भा. २७५५] ओहावित ओसन्ने, भणति अणाहा वंच विणा तुज्जे ।

कम-सीसमसागरिते, दुप्पडियरगं जतो तिण्हं ॥

सू-ओहाइयं ओसन्न वा आयरियं जत्थ पासति तत्थि भणति - तुज्जेहिं विणा अणाहा वयं,
वयमित्यात्मनिर्देशे, असागारियपदेसे, तस्स ओसन्नोहातितायरियस्स कमेसु पादेसु सीसेण
निवडति, भणइ - “एहि ! पसादेण अब्भुद्धेह, सणाहीकरेह अम्हे, मा मुमाउ य डिभयं पि वइओ
तओ दुलुदुलेमो । सीसो पुच्छति - तस्स गिही-भूयस्स आचारित्तिणो किं पादेसु निवडिज्जति ?
आयरिओ भणति - दुप्पडियरगं जओ तिण्ह मातु पितु धम्मायरियस्स य । एते परमोवकारिणो ।
एतेसिं दुक्खेण पच्चुवकारो काउं सक्कति ॥ किं चान्यत्-

[भा. २७५६] जो जेण जम्मि ठाणम्मि ठावितो दंसणे व चरणे वा ।

सो तं ततो चुयं, तम्मि चेव काउं भवे निरिणो ॥

सू- जो जेण धम्मोवदेसप्पदाणादिणा दंसमे चरणे वा ठावितो सो तं गुरुं दंसण-चरणेहिंतो
चुयं तेसु चेव दंसण-चरणेसु ठाविउं निग्गयरिणो निरिणी भवति - कृतप्रत्युपकारेत्यर्थः ॥ जया
आयरिय उवज्झाया गणपरिवुडा अन्नायरियं उवसंपज्जंति तदा इमो विधी-

[भा. २७५७] निक्खिवणा अप्पाणे, परे य संतेसु तस्स ते देति ।

संधाडते असंते, सो वि न वाचाऽणा पुच्छा ॥

सू- जदा तेहिं आयरिय-उवज्झाएहिं आलोयणप्पदाणेण अप्पा उवनिक्खित्तो भवति, तदा
भणंति - इमे य मे साहू, एस परिनिक्खेवो । तेन वि आयरिएण अप्पणो संतेसु साहुसु न घेत्तव्या,

तस्स चेव ते देति । अह वत्थव्वायरियस्स असती साहूण ताहे सव्वे ते घेतुं षडिच्छायरियस्स एगं संचाडगं कप्पागं देति । सो किं अ षडिच्छायरिओ वत्थव्वायरियस्स अणापुच्छए ते सिस्से न वाचारेति पेसणादिसु ॥

मू. (६१९) जे भिक्खू दिसं विप्परिनामेइ, विप्परिनामेतं वा सातिज्जति ॥

चू- इमा सुत्तस्स सुत्तेण सह संबंधगाहा-

[भा. २७५८] सयमेव च अवहारो, होति दिसाए न मे गुरु सो तु ।

अह भणिता विप्परिनामणा उ अन्नेसिमा होति ॥

चू- सयमिति स्वयं अतिक्रान्तसूत्रे विप्परिनामणा आत्मगता अभिहिता, इमा पुण वक्खमाणसुत्ते अन्ने अन्नस्स दिसाविप्परिनामणं करेति ॥

[भा. २७५९] रागेण व दोसेण व, विप्परिनामं करेति जे भिक्खू ।

दुविहं तिविह दिसाए, सो पावति आणमादीणि ॥

चू- दिसं विप्परिनामेति स रागेण वा दोसेण वा । रागेण तम्मि सेहे अज्झोववातो गाढं ताहे तेन रागेण विप्परिनामेइ अप्पणो अंतेण कहेति । दोसेण पटुद्धो मा तस्स सीसो भवउ ति विप्परिनामेति । आयरियोवज्झाया दुविहा दिसा साहूणं । आयरियोवज्झाया पवत्तिणी च तिविहा संजतीण दिसा, एया दिसा विप्परिनामेतस्स अण्णादिया दोसा ॥

सो पुण इमेहिं विप्परिनामेति-

[भा. २७६०] डहरो अकुलीणो ति च, दुम्मेहो दमग मंदबुद्धि ति ।

अवि यऽप्यलाभलही, सीसो परिभवति आयरियं ॥

चू- “डहरो”ति अस्स व्याख्या-

[भा. २७६१] डहरो एस तव गुरु, तुमं च धेरो न जुज्जते जोगो ।

अविपक्कबुद्धि एसो, वए करेज्जा व जं किं चि ॥

चू- कोति सेहो परिणयवओ तरुणायरियस्स समीवे पव्यतितुकामो अन्नेन भण्णति - “डहरो एस तव गुरु तुमं च परिणयवओ, नेस आयरिय-सीससंजोगो जुज्जति, कहं पुत्त-ननुअ-समाणस्स सीसो भविस्सति ? कहं वा विनयं काहिसि ? किं च ते सयणादिजणो भणीहिति” ति । अहवा भणाति - सो डहरो अविपक्कबुद्धि, अविपक्कबुद्धित्तणेण य अकज्जं पि कज्जं वदति अविपक्कबुद्धित्तणातो जं किं चि दोसं करेज्ज । एवं विप्परिनामेति । अहवा - सो विप्परिनामंतो सव्वभूतं वा किंचि दोसं वदे, असव्वभूतं वा किंच दोसं वएज्ज ॥

[भा. २७६२] एमेव सेसेएसु वि, तं निंदंतो सयं परं वा वि ।

संतेण असंतेण व, पसंसए तं कुलादीहिं ॥

चू- सेसा कुलादिया पदा, तेहिं कुलादिएहिं पदेहिं तं निंदति । जस्स उवड्डित्तो सो पुण सओ परओ वा संतेहिं वा असंतेहिं कुलादिएहिं जस्स पटुद्धो सयं परं व तं निंदति । तस्स सेहस्स जमुद्दिसति तम्मि संतेहिं वा संतेहिं वा सयं परायणं वा संसति । इमो कुलीणो, सो अकुलीणो । इमो मेहावी, सो दुम्मेहो । इमो ईसर-निक्खंतो, सो दमगो । अहवा - इमो वत्थपत्तादिएहिं ईसरो, सो दमगो । इमो बुद्धिसंपण्णो, सो अबुद्धिमं । अपि चासो अल्पलाभलही, इमो सलब्धिमं । इमेहिं

कारणेहिं सिस्सो, परो वा परिभवति आयरिय । अहवा - पसंसते कुलादीहिं सेहं - तं कुलमंतो सो अकुलजो । एवं सेसपदेसु वि ॥ कारणे विपरिनामणं पि करेअ-

[भा. २७६३] नाऊण य वोच्छेयं, पुब्बकए कालियानुजोगे य ।

सुत्तथ जाणगस्सा, कप्पति विस्सासणा ताहे ॥

मू. (६२०) जे भिक्खू बहियावासियं आदेसं परं ति-रायाओ अविफालेता संवसावेति, संवसावेतं वा सातिज्जति ॥

चू-आगतो आदेसं करोतीति आएसो, प्राधूर्णकमित्यर्थः । सो य अन्नगच्छवासी बहियावासी भण्णति । तमागतं परोत तिरायातो, परतो तिण्हं दिणाणं ति, अविफालिय "विष्फालणा" नाम वियडणा - किं निमित्तं आगता ? अणञ्जंतो वा भदंत ? कतो आगता ? कहिं वा वच्चह ? एवं अविफालेत्तस्स चत्थदिमे चउगुरुं भवति, आणादिणो य दोसा ।

[भा. २७६४] बहियऽण्णगच्छवासी, आदेसं आगवं तु जो संतं ।

तिण्ह दिवसाण परतो, न पुच्छति संवसाणादी ॥

चू-आगतो अविफालेत्तस्स दोसा-

[भा. २७६५] पढमदिन बितिय-तति, लहु गुरु लहुगा य सुत्त तेन परं ।

संविग्गमणुन्नितरे, व होतऽपुट्टे इमे दोसा ॥

चू-पढमदिने अविफालेत्तस्स मासलहुं, बितियदिने मासगुरुं, ततियदिने चउलहुं, "तेन परं" ति - चउत्थ दिने सुत्तणिवातो चउगुरुमित्यर्थः । संविग्गो उज्जमंतो, मणुण्णो संभोतितो, इयरो असंभोतितो पासत्थादिणो वा । एए जति अपुच्छितो संवासेइ तो इमे दोसा भवन्ति ॥

[भा. २७६६] उवचरग अहिमरे वा, छेवतितो तेन मेहुणट्ठी वा ।

रायादवकारी वा, पउत्तओ भावतेणो वा ॥

चू-कताइ सो तेन वेसग्गहणेणं उवचरो भंडितो गच्छति, अहिमरो बंदिओ गच्छति, छेवतितो असंविग्गहितो भण्णति, सपक्खपरपक्खतो, तेणगो वा गच्छति, मेहुणं सेवित्तुमागतो, मेहुणट्ठी वा गच्छति रन्नो वा अवकारं काउमागतो, रन्नो वा अवकारकारणाए गच्छति, वा विकप्पो, आयरियस्स वा उदायिमारकवत्, भावतेणो सिद्धंतावहरणट्ठताए केणति पउत्तो आगतो, अप्पणा वा गोविंदवाचकवत्, एवमादि दोसा भवन्ति ॥ अपुट्टे पुच्छितो वा इमं भणे-

[भा. २७६७] उवसंपयावराहे, कज्जे कारणिय अट्टजाते वा ।

बहिया उ गच्छवासिस्स दीवणा एवमादीहिं ॥

चू-तुज्जं येव उवसंपज्जणट्ठा आगतो, अवराहालोयणं वा दाहामि ति आगतो, कुल-गम-संघकज्जेण वा, असिवादीहिं वा कारणेहं आगतो, अट्टजायनिमित्तेण वा आगतोऽहं । सो बहिया गच्छवासी विष्फालितो एवमादी कारणे दीविज्जा, आयरिओ वि विष्फालणा एवमाइकारणे सुहं जाणति । कारणे तिण्ह दिणाणं परतो न विष्फाले, आलयणं वा न पडिच्छे ॥

[भा. २७६८] कज्जे भत्तपरिन्ना, गिलाण राया य धम्मकही वादी ।

छम्मासादुक्कोसा, तेसिं तु वइक्कमे गुरुगा ॥

चू-कुल-गण-संघ-कज्जेण आयरिओ वावडो न विष्फालेति । भत्तपरिण्णी, अनसनोयविट्ठो,

तस्य वा वाउलो, गिलाणकज्जेण वावडो, दिमं वा सत्त्वं धम्ममाइक्खत्, वरवादिणा वा सद्धिं वाव
करेति, एवमादिकारणेहिं तिण्ह दिणाणं परतो अविफालेंतो वि सुद्धो । उक्कोसेण जाव छम्मासा,
छम्मासातिक्रमपदमदिने अविफालेंतस्स चउगुरुगा ॥

[भा.२७६९] अन्नेन पडिच्छावे, तस्सऽसति स तं पडिच्छते रतिं ।

उत्तर-वीमंमासुं, खिन्नोदन्निसिं पि न पडिच्छे ॥

धू-तिराति-वक्रमे अन्नेन वि आलोयणं पडिच्छावेति । अन्नस्स वा आलोयणारिहस्सासति
सयमेव राओ पडिच्छति । अह राओ वा परवादुत्तरवीमसाए वावडो, दिवा वादकारणेण खिन्नो
विमंसंतो रातो वि न पडिच्छति । एवं छम्मासा पत्ता । छम्मासंते वि अन्नेहिं पडिच्छावेति, एसेव
भाव इत्यर्थः ॥ २७६९ ॥

[भा.२७७०] दोहि तिहि वा दिनेहिं, जति छिज्जति तो न होइ पच्छित्तं ।

ते णपरमणुणवणा, कुलाइ रन्नो व दीवेति ॥

धू-छण्ह मासाणं परतो जति दोहिं तिहिं वा दिनेहिं कज्जं छिज्जति परिसमाप्यते इत्यर्थः, तो
पच्छित्तं न भवति । अथ छम्मासा परतो दोहिं तिहिं वा दिनेहिं कज्जं न समप्यति तो कुल-गण-
संघस्स रन्नो वा णिदेदेति तहिं जो हं वावडो भविस्सामि तेन नागमिस्सं ॥ कारणेण विष्फालेज्जा-

[भा.२७७१] वित्तिपदमणप्पज्जे, अन्नगणादागयं न विष्फाले ।

अप्पज्जं च गिलाणं, अच्छितुकामं च वधंतं ॥

धू-अणवज्जो “न विष्फाले” ति, न विष्फालिज्जति वा, अवज्जो वा गिलाणो न पुच्छति,
गिलाण वावडो वा, सो वा आदेसो गिलाणो न पुच्छिज्जति, निलाणवावडो वा आएसो न पुच्छिज्जति।
अहवा-तेन अपुच्छिए चेव कहियं - जहा तुज्ज सगासे अच्छितुकामो आगतो । अहाव - अपुच्छि-
एण चेव कहियं - इहाहं वसितं इमिणा कारणेण गच्छामि चेव । एवं अविफालेंतो सुद्धो ॥

मू. (६२१) जे भिक्खू साहिकरणं अविओसविय-पाहुडं अकड-पायच्छित्तं परं ति-रायाओ
विष्फालिय अविष्फालिय संभुंजति, संभुंजंतं वा सातिज्जति ॥

धू-जे ति निदेसे । भिक्खू पुच्चवण्णितो । सह अधिकरणेण साधिकरणो, कषायभावा-
शुभभावाधिकरणसहिते इत्यर्थः । विविधं विविधेहिं पगारेहिं वा ओसवियं उवसामियं, किं तं
पाहुडं - कलहमित्यर्थः । न वि ओसविअं अविओसवियं पाहुडं, तम्मि पाहुडकरणे जं पच्छित्तं तं
कडं जेण सो कडपच्छित्तो, अ मा नो ना प्रतिपेधे न तत् कृतं प्रायश्चित्तं अकृतप्रायश्चित्तं, जो तं
संभुजण संभोएण संभुंजति - एगमंडलीए संभुंजति ति वुत्तं भवति । अहवा - दानग्गहणसंभोएण
भुंजति, तस्स चउगुरुगा आणादिणो य दोसा । इमे अधिकरणनिरुत्ता एगद्विया य-

[भा.२७७२] अहिकरणमहोकरणं, अहरगतीगाहणं अहोतरणं ।

अद्वितिकरणं च तहा, अहीरकरणं च अहीकरणं ॥

धू-भावाधिकरणं कर्मबन्धकारणमित्यर्थः । अहवा - अधिकं अतिरित्तं उत्सूत्रं करणं
अधिकरणं, अधोअधस्तात् आत्मनः करणं, अधरा अधमा जघन्या गति, तामात्मानं ग्राहयतीति,
अधो-अधस्तादवतारभूमिगृहमिश्रेण्यानि वा, न धृतिः अधृतिरित्यत्यर्थः अस्याः करणं, अधीरस्य

असतमंतस्य करणं अधिकरणं । अहवा - अधीः अद्युद्धिमान् पुरवः, स तं करोतीत्यधिकरणं ॥

[भा. २७७३] साधिकरणो य दुविहो, सपक्ख-परपक्खतो य नायव्यो ।

एक्केको वि य दुविहो, गच्छगतो निग्गतो चेव ॥

चू- साधिकरणो साधू दुविधेन अधिकरणेन भवति । तं चइमं दुविधं सपक्खाधिकरणं परपक्खाधिकरणं च । सपक्खाधिकरणकारी गच्छगतो गच्छनिग्गतो वा । एवं परपक्खाधिकरणं दुविधं ॥ तं पुण अधिकरणं इमेहिं, कारणेहिं उप्पज्जति-

[भा. २७७४] सच्चित्तऽचित्तमीसो, वयोग-परिहारिओ य देसकहा ।

सम्ममणाउट्ठंते, अहिकरणमतो समुप्पज्जे ॥

चू- “सचित्ते” ति अस्य व्याख्या-

[भा. २७७५] किमणाऽऽभवं गिण्हसि, गहियं व न देसि मज्झ आभवं ।

सच्चित्तेतरमसे, वितहा पडिवज्जओ कलहो ॥

चू- सेहो सेही वा एगस्स उप्पन्नो ! तमन्नो गिण्हमाणो भणिओ - किमाभवं गिण्हसि ? पुव्वगहियं वा मग्गितो मज्झ आभवं किं न देसि ? एवं सचित्ते । एवं इयरे अचित्ते मीसे य वितहं विवरीयं पडिवज्जतो अधिकरणं भवति ॥ तिन्नि दारा गत्ता । इदानीं “वयोगते” ति-

[भा. २७७६] विद्यामेलण सुत्ते देसी भासापवंचणे चेव ।

अन्नम्मि य वत्तव्वे, हीनाहियमक्खरे चेव ॥

चू- सुत्ते विद्यामेलणा - अन्नोन्नज्झयणसुयक्खंधेसु घडमाणे आलावए विवितुं जोएंते - विद्यामेलणा भवति । देसी भासा-भरहड्विसए चोदिति, कुणियं वा भणंतो हसिज्जसि - वेयणचेद्धाहिं एवं कुणं कुट्ठिं वा करोतीत्यर्थः । अन्नम्मि य वत्तव्वे - कुंदं चंदं, हीनक्खरे - भास्कर इति वत्तव्वे भाकर इति, अधिअक्खरे सुवन्नं सुसुवन्नं ॥ “परिहारिय” ति अस्य व्याख्या-

[भा. २७७७] परिहारिगमठवेंते, ठविए अणट्ठाए निव्विसंते य ।

कुच्छियकुले य पविसति, चोदितऽनाउट्ठणे कलहो ॥

चू- गुरु-गिलाण-बाल-बुद्ध-आदेसभादियाण जत्थ पाउगं लभति ते परिहारियकुले, ते न ठवेति, अणट्ठा वा निव्विसति - प्रविशतीत्यर्थः । अहवा - परिहरणिज्जा परिहारिया, ते य कुला, ते विसंतो चोदितो अनाउट्ठंते उट्ठंते वा कलहो भवे ॥ “देसकहे” ति अस्य व्याख्या-

[भा. २७७८] देसकहा परिकहणे, एक्के एक्के य देसरागम्मि ।

मा कर देसकहं वा, अठायमाणंमि अहिगरणं ॥

चू- दस-इत्थि-भत्त-रयकहा करंतो चोदितो- “मा करे देसकहं, न वट्ठति” ति । “कोऽसि तुमं ? जेण मं वारेसि”, अट्ठायंते - अधिकरणं भवे । अहवा - एक्को सुरडुं वण्णेति, लाटो विसओ बितिओ, भणाति - “किं तुमं जाणेसि कूवमंडुक्को, दक्खिणावहो पहाणो” । एवं एक्केक्क देसरागेण उत्तराउत्तरेण अधिकरणं भवति । एवमादिएसु कज्जेसु चोदिज्जते सम्ममाउट्ठंते अधिकरणं समुप्पज्जे ॥ एवं उप्पन्ने अधिकरणे-

[भा. २७७९] जो जस्स उ उवसमती, विज्झवणं तेन तस्स कायव्वं ।

जो उ उवेहं कुज्जा, आवज्जति सो इमे ठाणे ॥

चू- साधू जस्स साहुस्स उवसमत्ति सो तेन साहुण उवसामेयव्वो विज्झवेयव्वो । जो पुण उवेहिं करेति सो इमेहिं टाणेहिं पच्छित्तं आवज्जति । उवेहं करेति, ओहसणं करेति, उत्तुअति सहायकिच्चं वा करेति ॥

[भा. २७८०] लहुओ उ उवेहाए, गुरुओ सो चेव उवहसंतस्स ।

उत्तुयमाणे लहुया, सहायगत्ते सरिसदोसो ॥

चू- उवेहं करेत्तस्स मासलहुं । उवहसंतस्स सो चेव मासो गुरुओ । उत्तु-प्रवत्त्येन तुदति उत्तुदति प्रचोदयतीत्यर्थः । तस्स चउलहुगा । सहायगतं पुण करेत्तो अधिकरणकारिणा सरिसदोसो सपिसपायच्छिती य भवति ॥ उवेहाए ति इमं वक्खाणं-

[भा. २७८१] परवत्तियाण किरिया, मोत्तु परद्धं च जयसु आयट्ठे ।

अवि य उवेहा वुत्ता, गुणा य दोसा य एवं तु ॥

चू- अधिकरणं करेत्तो दद्धं तुण्हिको मज्झत्येण वा भावेण अच्छति । अन्ने वि भणंति - "परप्रत्यया परभवा क्रिया कर्मसंबंधः सो अस्माकं न भवति, उवसामंतेण परद्धो कओ भवति, तम्हा तं परद्धं मोत्तुं- "जयसु" ति परं जत्तं करेह झाणादि-नाणादिए आयट्ठे आत्मार्ये । अवि य ओहनिज्जुतीए वुत्तं - "उवेहेत्ता संजमो वुत्तो", एवं उवक्खेवेण सज्झ यादि गुणा भवंति, परद्धवक्खेवेण सुत्तत्यपलिमंथादिया दोसा भवंति ॥ अहवा - आयरिओ अन्नो वा साधू अन्नेन साहुणा भणिओ - एतेहिं अधिकरणं करेहि किं न उवसमेह ? ताहे भणाति-

[भा. २७८२] जति परो पडिसेविज्जा, पावियं पडिसेवणं ।

मज्झ मोनं घरेत्तस्स, के अट्ठे परिहायति ॥

चू- एवं भणतो मासलहुं । सेसं कंठं ॥ "ओहसण-उत्तुअणा" एकैकगाहाए वक्खाणेति-

[भा. २७८३] एसो वि ताव दमयउ, हसति य तस्सोम्भता य ओहसणा ।

उत्तरदानं मा उसराहि अह होति उत्तुयणा ॥

चू- दोण्हं अधिकरणं करेताणं एवमि सीदंते आयरिओ अन्नो वा भणति-एसो वि ताव एवं दमयतु । उत्तरेण वा एगं अपोहंतो तं अट्ठहासेहि हसति । एस ओहसणा । इमा उत्तुअणा - उत्तरदानं सिक्खावणं । अहवा भणाति - मा यस्स ओसराहि मा वा एतेण जीप्पीहिसि । एवमादि उत्तुअणा ॥ इमं "सहायत्तस्स" वक्खाणं-

[भा. २७८४] वायाए हत्थेहिं, पाएहिं दंत-लउडमादीहिं ।

जो कुणति सहायत्तं, समाणदोसं तयं विति ॥

चू- दोण्हं कलहं करेताणं तत्थेगस्स एगो साहू सहायत्तणं करेति, वायाए कलहेति, हत्थेण वा हणति, पाएण वा पण्हिं देति, दंतेहिं वा खायति, लउडेण वा हणेति । एवमादिएहिं जो सहायत्तं करेति सो तेन अधिकरणसाधुणा समाणदोसो ॥ आयरियाण उवेहाए इमे दोसा । सामण्णेण (समाणे) वा अधिकरणे अनुवसामिज्जंतो इमं दोसदरिसणत्तं उदाहरणं- खहचर-थलचराणि य सत्ताणि आसित्ताणि । तत्थ य एगं महल्लं हत्थिजूहं परिवसति । अन्नता पासुत्तं चिट्ठति । तत्थ य अदूरे दो सरडा भंडिउमारद्धा । वणदेवयाए य ते दद्धं सव्वेसिं सभाए आघोसियं-

[भा. २७८५] नागा जलवासीया, सुणेह तस-थावरा ।

सरडा जत्थ भंडति, अन्नाको परिपार्ति ।

[भा. २७८६] वनसंडसरे जल थल खहच वीसमण देवयाकहणं ।

वारेह सरडुवेकण, धाडण गयनास चूरणता ॥

शू- देवयाए भणियं मा एते सरडे भंडते उवेकखह, वारेह । तेहिं जलचर-थलचरेहिं चितियं किमहं एते सरडा भंडता कहिति ? तत्थ य एगो सरडो भंडतो भग्गो पेत्थितो सो धाडिजंतो सुहसुत्तरस्स हत्थिस्स विलंति काउं नारावुडं पविट्ठो । वितिओ वि पविट्ठो । ते सिरकवाले जुद्धं लग्गा । हत्थी विडलीभूतो महतीए असमाहीए वेयणट्ठो य “चूरणं” ति-तं वनसंडं चूरियं, वहवे तत्थ वासिणो सत्ता घातिता । जलं च आडोहंतेण जलचरा घातिता । तलागपाली भेदिता । तलागं विणट्ठं । जलचरा सव्वे विणट्ठा । एवं साहुस्स वि उवेहं करेमाणस्स महंतो दोसो उप्पज्जति । तेन उवेक्खित्ता पिट्ठापिट्ठी करेज्ज । पक्खापक्खिण्ण य रायकुलं वणं निच्छुभण-कडगमद्दगं करेज्ज ॥ किं चान्यत्-

[भा. २७८७] तावो भेदो अयसो, हानीं दंसण-चरित्त-नाणाणं ।

साहुपदोसो संसारवत्थणो साहिकरणस्स ॥

शू- चतुर्थोद्देशके पूर्ववत् ॥ अयं विशेष-

वा. (२७८८) अतिभणिय अभणिते वा, तावो भेदो य जीवचरणाणं ।

खवसरिसं न सीलं, जिहं मन्ने भवे अयसो ॥

शू- जसत्थापसत्थो तावो भवति, सो साधू मया बहुविधेहिं असद्व्यदोसेहिं अब्भक्खतो आकुट्ठो वा वा परितप्पइ । एस पसत्थो । इमो अप्सत्थो - “किं वा मए तस्स जातिसारणं न कत्तं, हा चुक्कोमि” ति परितप्पि । ख्वाणुख्वं से सीलं नत्थि ति अयशः । अहवा-लोगाववातो भवति । जिहमनेन कृत्तं - लज्जनीयमित्यर्थः, “मन्ने” ति-एवं मन्यामहे, एवमादि अयशो भवति ॥

[भा. २७८९] अकुट्ठतालिते वा, पक्खापक्खिकलहेण गणभेदो ।

एगतर-सूयएहिं य, रायादीसिट्ठे गहणादी ॥

शू- जारजातो ति वयणेण अकुट्ठो, हस्तदंडादिना प्रहारदानं ताडनं, अन्नोन्नपक्ख-परिग्रहकरणेण गणभेदो भवति । एगपक्खेण रायकुले कहिते । अहवा सूयएहिं घाडएहिं काहिए - तत्थ गेण्हणादिया दोसा भवन्ति ॥ “हानीं दंसण-चरित्त-नाणाणं” ति अस्य व्याख्या-

[भा. २७९०] चत्तकलहो वि न पढति, अवच्छलत्ते य दंसणे हानी ।

जह कोहाइ विवट्ठी, तह हानी होति चरणे वि ॥

शू- कलहुत्तरकालं पि कसायदोससंतावियमणो न पढति, साहुपदोसकरणत्तणेण अवच्छलत्तं भवति, अवच्छलत्ते य दंसणहानी भवति । जहा जहा कोहादियाण वट्ठी तहा तहा चरित्तहानी भवति ॥ जम्हा एते दोसा तम्हा उवेहा न कायव्वा । तो किं कायव्वं ? भण्णइ-

[भा. २७९१] आगाढे अहिगरणे, उवसम ओकहणा उ गुरुवयणं ।

उवसमह कुणह झायं, छड्ढणता सागपत्तेहिं ॥

शू- अधिकरणे आगाढे - कक्खडे उप्पन्नो कोहाभभूता उवसामेयव्वा, कलहेता य पासट्ठिएहिं अवकहेयव्वा । गुरुहिं उवसमणट्ठा इमं वयणं भणियव्वं - अज्जो ! उवसमेह । अनुवसमंताण कओ संजमो ? कओ वा सज्झाओ ? तम्हा उवसमेह, उवसमिता य सज्झायं करेह । मा दमग-

पुरिसा इव कणगरससंठाणियं संजमं कसाय-साग-रुक्ख-पत्तेसु निस्सारयाए संजमं छुट्ठेह ॥
अहवा गुरु भणंति-

[भा.२७९२] जं अज्झियं समीख-ल्लएहिं तव-नियम-बंधमइएहिं ।
तं दानि पेच्छ नाहिह, छुट्ठेता साग-पत्तेहिं ॥

धू- “छुट्ठणया सागपत्तेहिं”ति, अत्र दृष्टान्तो जहा- एगो परिवायगो दमगपुरिसं चिंतासोगसागरपविट्ठं करतल-पल्हत्थमुहं अत्थोवज्जणमुपायचिंतनपरं पासति । पुच्छति य - किमेवं चिंतापरो ? तेन से सव्भावो कहिओ - “दारिद्राभिभूओ मि” ति । तेन भणियं - “इस्सरं ते करेमि, जतो भणामि ततो गच्छाहि, जं च भणामि तं सव्वं कायव्वं ।” ताहे ते संबलं घेतु पव्वयणिगुं जं पविट्ठा । परिव्वायगेण य भणितो - एस कणगरसो सीतवातातवपरिसमं अगणंतेहिं तिसाखुहावेदणं सहंतेहिं बंधचारीहिं अचित्त-कंद-मूल-पत्त-पुष्फ-फलाहारीहिं समीपत्तपुट्ठेहिं भावओ अरुस्समणेहिं घेतव्वो । एस से उवचारो ।

तेन दमगेण सो कणगरसो उवचारेण गहितो कडुयदोद्धियं भरियं । ततो निग्गतो तेन परिव्वायगेण भणियं-सुरुट्ठेण वि तुमे एस सागपत्तेण न छड्डियव्वो । तओ सो परिवायगो गच्छंतो तं दमगपुरिसं पुणो पुणो भणति - ममं पभावेणं इस्सरो भविस्ससि । सो य पुणो पुणो भणमाणो रुट्ठो भणति - जं तुज्झ पभावेण इस्सरत्तणं तेन मे न कज्जं, तं कणगरसं सागपत्तेण छुट्ठेति । ताहे परिव्वायगेण भणियं - हाहा दुरात्मन् ! जं अज्झियं समीख-ल्लएहिं तव-नियम-बंधमइएहिं । तं दानि पेच्छ नाहिह, छुट्ठेता सागपत्तेहिं ॥

अहवा - गुरु ते अधिकरणकरे साहू भणति-

[भा.२७९३] जं अज्झियं चरित्तं, देसूणाए वि पुव्वकोडीए ।
तं पि कसाइयमेत्तो, नासेइ नरो मुहुत्तेणं ॥

धू- “समीखल्लएहिं”ति दिट्ठंतो दव्वखल्लगा य गहिया, “तवनियमबंधमतिएहिं” ति दिट्ठंतोवसंहारो भावखल्लगा गहिता । तेन परिव्वायगेण सो दमगपुरिसो भणति - तुमं इदानिं परिव्वायकालातो पच्छ परितप्पमाणो जाणेहिसि - “हा दुट्ठ मे कयं जं कनगरसो सागपत्तेहिं छड्डितो” । आयरितो वि ते अधिकरणकरे भणति - तुब्भे वि मा कलहेह । मा पच्छ परितप्पिहिह, जहाबहुकालोवज्जितो संजम-कनगरसो साग-रुक्ख-पत्तसंठाणिएसु कसाएसु छड्डितो निरत्थयं अप्पा एत्तियं कालं पव्वज्जाए किलिट्ठो ति । एवं आयरिओ सामण्णतो भणति ॥

अह अविधीए वारेति-

[भा.२७९४] आयरिओ एगं न भणे अह एग निवारे मासियं लहुयं ।
राग-दोस-विमुक्को, सीयधरसमो य आयरिओ ॥

धू- आयरिओ जति एगं अविकरणिसाहुं अनुसासति, वितियं नानुसासति ततो, आयरियस्स मासलहुं । तन्हा आयरिएण रागदोसविमुक्केण भवियव्वं । दिट्ठंतो - “सीयधरं” - बट्ठकीरण-निम्मियं चक्किणो सीयधरं भवति, वासासु निवाय-पवातं, सीयकाले सोमं, गिम्हे सीयलं । जहा तं चक्किणो सीयधरं सव्वरिउक्खमं भवति तहा पाययपुरिसस्स वि ते सव्वरिउक्खमा भवति । जहा तं विसेसं न करेति तहा आयरिओ वि विसेसं न करेति ॥

विसेसं पुण कंठस्स इमेः देवते भवते-

[भा. २७९५] वारेइ एस एयं, ममं न वारेइ पक्खराएणं ।

बाहिरभावं गाढतरं च मं पेक्खसी एक्कं ॥

घू- एस आयरिओ एयं साहुं अत्तबुद्धीए वारेति । मम पुण परभावबुद्धीए न वारेति । एवं पक्खगरागे कज्जमाणे सो एगो साहुं बाहिरभावं गच्छति, गाढतरं वा अधिकरणं करेति । अहवा - आयरियं भणेत्र - “तुमं मं एक्कं बाहिरं पेच्छसि” ति अप्पानं उब्बद्धिउं मारेति (तो) आयरियस्स पारंघियं, उन्निक्खमति वा तो मूलं ॥

अह अधिकरणं काउं अनुवसंतो चेव अच्छति गच्छे तो इम विधी-

[भा. २७९६] गच्छा अनिग्गयस्सा, अनुवसमंतस्सिमो विही होति ।

सज्झाय भिक्ख भत्तइऽवासते चतुरहेक्केके ॥

घू- पुव्वद्धं कंठं । सूरुदए सज्झायकाले चोइअइ, बिइयं भिक्खोत्तरणकाले, तइयं भत्तइकाले, चउत्थं पदोसे आवस्सयवेलाए । एवं चउरो वारा एक्केक अहे चोदिअति ॥ गोसे पडिक्कंताणं सज्झाए अपइविए अंतरे एसमादि कारणे अधिकरणं उप्पजे ।

[भा. २७९७] दुप्पडिलेहियमादीसु, चोदितो सम्मं अपडिवज्जंते ।

न वि पइवेति उवसम, कालो न सुद्धो छि (जि) यं वासी ॥

घू- दोसदुइं पडिलेहणं करेत्तो, आदिसद्दातो अपडिलेहंतो चोदितो तम्मि अनाउट्ठंते अधिकरणं भवे, जति अपइविति सयं चेव उवसंतो लइं । अह एक्को, दो वि वा न उवसमंति, ताहे आयरिया पइवणवेलाए इमं भणंति - इमे साहुं न पइवेति । उवसमह अज्जो ! सो पच्चुत्तरं देति - “अवस्सं कालो न सुद्धो, छि (जि) यं वा साहुं सुत्तं, गज्जियं वा साहुं सुत्तं, ततो न पइवेति”, एवं वुत्ते सव्वे पइवेति, सज्झायं करेति । अनुवसमंस्स मासगुरुं पच्छित्तं ॥

भिक्खोत्तरण-वेलाए पुणो आयरिवा भणंति-

[भा. २७९८] नो तरती अभत्तइी, न च वेलाऽभुंजणे न तिनं सि ।

न पडिक्कमंति उवसम, निरतीचारो नु पच्चाह ॥

घू- अज्जो ! साहवो भिक्खाए नो तरति, उवसमाहि । सो पच्चुत्तरं देति “नूनं” न भत्तइी, न वा भिक्खावेला, तेन नो तरंति” । एवं वुत्ते भिक्खाए अवतरंति । तस्स अनुवसंतस्स वितियं मासगुरुं । सन्नियट्ठेसु गुरु भणाति - अज्जो ! न भुंजंति साहुं, उवसमह । सो पच्चुत्तरं देति “सूणं न जीरतण्हे” । एवं वुत्ते सव्वे एगततो भुंजंति । तस्स ततियं मासगुरुं । पुणो गुरु पदोसे पडिक्कमणकाल भणाति - “अज्जो ! साहुं न पडिक्कमंति, उवसमाहि । पच्चुत्तरमाह “नूनं निरतियारा” । इत्थं चउत्थे ठाणे अनुवसमंतस्स चउगुरुं । एवं गोसकाले अधिकरणे उप्पन्ने विधी भणिओ ॥

[भा. २७९९] अन्नम्मि व कालम्मि, पढंतं हिंडंतं मंडलाऽऽवासे ।

तिन्नि व दोन्नि व मासा, होति पडिक्कंतं गुरुगा उ ॥

घू- अन्नम्मि काले सज्झाए पइविते जति अधिकरणं उप्पन्नं पढंताण, तो तिन्नि चोदणाकाला, दोन्नि मासगुरु । भिक्खं हिंडंताणं अधिकरणे - दोन्नि चोदणाकालो, एगं मासगुरुं । भुत्ताण अधिकरणे उप्पन्ने - एगो चोदणाकालो, एत्थं नत्थि मासगुरुं । अनुवसंतस्स पडिक्कमंते चउगुरुमेव

भवति ॥

[भा.२८००] एवं दिवसे दिवसे, चावकां तु सारणं तस्स ।
जति वारे न सारेती, गुरुण गुरुगो उ ततिवारे ॥

शू- पुव्वद्धं कंठं । जति वारा आयरिओ तं सारणद्धाणेसु न सारेति तति गुरुणो मासगुरुणा भवन्ति ॥

[भा.२८०१] एवं तु अगीयत्थे, गीयत्थ सारिते गुरु सुद्धो ।
जति तं गुरु न सारे, आवत्ती होइ दोण्हं पि ॥

शू- एवं दिने दिने सारणाविधी अगीयत्थस्स । गीयत्थं पुण एगदिणं चउसु ठाणेसु सारेंतो, परतो असारेंतो वि सुद्धो । जति पुण तं गीयं अगीयं वा गुरुण सारेति तस्स य अनुवसंतस्स, एवं दोण्हं वि आवत्ती-पच्छित्तं भवति । अन्ने भणंति-अगीयस्स अनुवसमंतस्स वि नत्थि पच्छित्तं, अगीयं अचोदेंतस्स गुरुस्स पच्छित्तं । गीतं पुण जति गुरु न चोदेति तो आवत्ती दोण्हं वि भवति ॥

[भा.२८०२] गच्छो य दोन्नि मासे, पक्खे पक्खे इमं परिहवेती ।
भत्तद्धं सज्झायं, वंदणऽलावं ततो परेणं ॥

शू- एवं अनुवसमंतं गच्छो दोन्नि मासे सारेति । इमं पुण गच्छे पक्खे पक्खे परिहवेति । अनुवसमंतस्स पक्खे गते गच्छो तेन समं भत्तद्धं न करेति । वित्थियपक्खे गते सज्झायं तेन समाणं न करेति । तत्थियपक्खे तस्स वंदनं न करेति । चउत्थपक्खे गते आलावं पि तेन समाणं वज्जेति ॥

[भा.२८०३] आयरिओ चउमासे, संभुंजइ चउरो देति सज्झायं ।
वंदनऽलावं चउरो, तेन परं मूल निच्छुभणा ॥

शू- आयरिओ पुण अनुवसमंतस्स वि चउरो मासे भत्त-पान-दान-गहण-संभोगेण संभुंजति, चउण्हं उवरि भत्तं वज्जेति । चउरो सज्झायं देति, तओ सज्झायं वज्जेति । वंदनालावपदे दो वि चउरो मासे कोइ, ततो वरिसे पुण्णे संवच्छरिए पडिक्कंते मूलं पच्छित्तं, गणाओ य निच्छुभति ॥

[भा.२८०४] एवं बारसमासे, दोसु तपो सेसए भवे छेदो ।
परिहायमाण तद्विवसे, तवो मूलं पडिक्कंतो ॥

शू- एवं बारसमासे अनुवसमंते अच्छंते दोसु तवो आदिमेषु जाव गच्छेण वज्जितो सेसेसु दससु मासेसु छेदा पंचराइंदिओ जाव संवत्सरं पत्तो । पज्जोसवणारातिपडिक्कंताणं अधिकरणे उप्पन्ने एसा विधी । दिवसमासे परिहावेत्ता 'तद्विवस' इति पज्जोसवणादिवसे अधिकरणे उप्पन्ने तवो मूलं च भवति, न छेदो । पडिक्कमणकाले वा उप्पन्ने मूलमेव केवलं पडिक्कमंते भवति ॥ एसेवऽत्थो भण्णति-

[भा.२८०५] एवं एक्केक्कदिणं भवेत्तु ठवणा दिने वि एमेव ।
चेइयवंदणसारिते, तम्मि य काले तिमासगुरु ॥

शू- महवयसुद्धपंचमीए अनुदिए आइच्चे अधिकरणे उप्पन्ने संवच्छरो भवति, छट्ठीए एगदिणूणो संवच्छरो भवति, एव एक्केक्कदिणं परिहवंतेण आणेयव्वं जाव ठवणादिणो ति पर्युपासमादिवस इत्यर्थः । तम्मि ठवणादिने अनुदिए आइच्चे अधिकरणे उप्पणं एवमेव चोदणा सज्झायपड्डवनकाले चोदिज्जति, पुणो चेइयवंदणकाले चोइज्जति, अनुवसमंतो पुणो पडिक्कमणवेलाए, एवं तम्मि

पञ्चोत्सवणकालदिवसे तिमासगुरु भवति ॥

[भा. २८०६] मूलं तु पडिक्रंते, पडिक्रमंते च होञ्ज अहिगरणं ।

संवच्छरमुस्सगै, कयम्मि मूलं न सेसाइं ॥

धू- पडिक्रंते मूलं भवति । एसा ठवणदिवसविधी । अह अद्धपडिक्रंताण चेव अधिकरणं भवे संवत्सरीए काउस्सगै कते मूलमेव केवलं, न सेसा पच्छित्ता भवति ॥

[भा. २८०७] संवच्छरं च रुद्धं, आयरिओ रक्खती पयत्तेमं ।

जति नाम उवसमेज्जा, पव्वतराजी सरिसरोसो ॥

धू- एवं आयरिओ तं रुद्धं संवत्सरं पयत्तेण रक्खति । किमर्थं ? उच्यते-जति नाम उवसमेज्जा । अह नो उवसमति संवच्छरेण वि तो सो पव्वतराईसरिसरोसो भवति ॥

[भा. २८०८] अन्न दो आयरिया, एक्केकं वरिसमुवसमेतस्स ।

तेन परं गिहि एसो, बितियपदं रायपव्वतिए ॥

धू- मूलायरियसमीवावो निगयं अन्ने दो आयरिया कमेण एक्केकवरिसं पयत्तेण चेव विधिणा संरक्षंति । जेण उवसामितो तस्सेव सीसो । तेषं ति तस्मात् तृतीयवर्षात् परतः “सो” ति स गृही क्रियते । संघस्तस्य लिंगमवहरतीत्यर्थः । बितियपदेण वा दंडियपव्वइयस्स लिंगं न हिज्जति ॥ एसा विही भिक्खुस्स भणिया । उवज्झायरियाण वि एसेव विही । नवरि - इमो विसेसो-

[भा. २८०९] एमेव गणायरिए, गच्छम्मि तवो तु तिन्नि पक्खाइ ।

दो पक्खा आयरिए, पुच्छा य कुमारदिद्धंतो ॥

धू- इह गणाचार्यग्रहणादुपाध्यायः परिगृह्यते, तस्स अनुवसमंतस्स गच्छे वसंतस्स तिन्नि पक्खा तव भवति, परतो छेदो । आयरियस्स अनुवसमंतस्स दो पक्खतवो भवति, परतो छेदो । सीसो पुच्छति - “किं सरिसावराहे विसमं पच्छिसं देह ? तम्हा रागदोसी भवंतो” । एत्थ आयरिओ कुमार-दिद्धंतं देति ॥ जे ते उवज्झायस्स तिन्नि पक्खा ते दिवसीकता ।

[भा. २८१०] पणयालदिने गणिणो, चउहा काउं सपाय एक्कारा ।

भत्तद्धणसज्झाए, वंदनऽलावे य हावेति ॥

धू- ते चउभागेण कता सपाता एक्कारसदिवसा भवंति । तत्थ गच्छो उवज्झाएणं समं वसंधीए एक्कारसदिणं भत्तद्धं करेति एवं सज्झायवंदनालावे वि, परतो पणयालदिणाण दसगो छेदो ॥ आयरियस्स दो पक्खा दिवसीकता ।

[भा. २८११] तीसदिने आयरिए, अद्धइदिना उ हावणा तत्थ ।

परतो गच्छेण चउपदेहिं तु, निज्जूढे लग्गती छेदो ॥

धू- ते चउभाएण विभत्ता अद्धइमादिणा भवंति, तत्थ गच्छो आयरिएण सह अद्धइमे दिने भत्तं करेति, एवं सज्झाए वंदनालावे य, गच्छेण निसेहो चउहिं भत्तद्वाणादिएहिं पदेहिं । पन्नरसराइंदिए छेदे लग्गति ॥ भिक्खू उवज्झायायरियाणं अन्नगमसंकंताणं सामण्णं भण्णति-

[भा. २८१२] संकमतो अन्नगणं, सगणेण य वज्जितो चउपदेहिं ।

आयरिओ पुण वरिसं, वंदनऽऽलावेहिं सारेति ॥

धू- सगच्छेणं जदा भत्तद्वाणादिएहिं पदेहिं वज्जितो तदा अन्नगणं संकतो । तं अन्नगणायरिओ

वन्दनाऽऽलपदेहिं भुञ्जतो सारंतो य वरिसं रक्खंति ॥

[भा.२८१३] सज्झायभातिएहिं, दिने दिने सारणा परगणे वी ।

नवरं पुण नाणत्तं, तवो गुरुस्सेतरो छेदो ॥

धू-परगणेवि संकंतस्स ज्झायमादिएहिं चउहिं ठाणेहिं सारणा कज्जति । नवरं-परगणसंकमणे इमो विसंसो - गुरुस्स असारंतस्स तवो इयत्ते ति साधु, तस्स अन्नगणे अनुवसमंतस्स पढमदिने चे छेदो भवति ॥ “पुच्छ य कुमारदिइंतो” ति अस्य व्याख्या-

[भा.२८१४] सरिसावराहदंडो, जुगरन्नो भोगहरण बंधादी ।

मज्झिमे बंधवहादी, अव्वत्ते कण्णादि खिसा य ॥

धू-आयरितो मणाति - सरिसे वि अवराहे विसरिसं दंडं दलयंता जहा य नो रागदोसिस्सा भवामो तहा कुमारेहिं दिइंतो कज्जति-एगस्स रन्नो तिन्नि पुत्ता - जेडो मज्झिलो कनिडो । तेहिं य तिहिं वि आमंतियं “पियरं मारित्ता रजं तिहा विभयामो” । तं च रन्ना नायं । तस्य जेडो जुवराया, एस पहाणवत्थु ति काउं किमेरिसं अज्झवसति ति तस्स भोगहरणबंधण-ताडण-खिसणा य सव्वे पगारा कता ।

मज्झिमो अवहडो एयऽपहाणो ति काउं न तस्स भोगहरणं कतं, बंध-वह-खिसणादिया कता । अव्वत्तो कनिडो एतेहिं वियारिओ तिकाउं कण्णचवेडयं दंडो खिसादंडो कतो, न भोगहरण-बंधणदंडा कता । जहा लोगो तहा लोगुत्तर वि वत्थुसरिसो दंडो कज्जति ॥

पमाणपुरिसे अकिरियासु वट्ठंते इमे अप्पच्चयमादी बहुतरगा दोसा भवंति-

[भा.२८१५] अप्पच्चय वीसत्थत्तणं च लोगगरहा य दुरभिगमो ।

आणाए य परिभवो, नेव भयं तो तिहा दंडो ॥

धू-एते चेव आयरिया भवंति, अकसायं चारित्त भवति, एवं सद्धुवदेसेसु अप्पच्चयो भवति । सेसा साहवो वि कसायकरणादिसु वीसत्था भवंति । लोगो गरहंति-एमेव कलीमूलो ति । रोसणो य गुरु सीसपाडिच्छयाणं दुरहिगमो भवति, रोसणस्स य आणं परिहांवेति सिस्सा नेव से सीसा बीहंति । अतो वत्थुविसेसकारणतो तिहा दंडो कतो ॥

[भा.२८१६] गच्छम्मि य पडुविते, जेण पदे निग्गता ततो बित्तिं ।

भिक्खु गणायरियाणं, मूलं अणवट्ठ पारंघी ॥

धू-जति तवे पडुविते निग्गच्छति तो मूलं पावति, एवं भिक्खुस्स । गणावच्छेतियस्स य अणवट्ठे टावति । आयरियस्स चरिमे । अहवा - पडुवियं प्रारब्धं, जेण पदेण प्रारब्धेण गच्छतो निग्गता ततो जं पदं बित्तिं तं अन्नगणे गयस्स पारब्धति । निदरिसणं-जति गच्छतो भत्तट्ठपदेण निग्गतो तो अन्नगणं गयस्स गणो तेन समाणं न भुञ्जति, सज्झायं पुन करेति । एवं जति सज्झायपदेण निग्गतो वंदनं करेति । वंदने निग्गयस्स आलावं करेति । आलावपएण निग्गयस्स परागच्छो चउहिं वि पदेहिं वज्जेति । एवं भिक्खुस्स, गणी उवज्झाओ, आयरियस्स, एतेसिं चेव मूल-अणवट्ठ-पारंघिया अंतो पच्छिता सगणातो अनिग्गताण निग्गयाण य ॥

एवं सामण्णेण भणियं । इमं निग्गताण भण्णाति

[भा.२८१७] खर-फरुस-निट्ठराइं, अह सो भणितुं अभाणियव्वाइं ।

निग्गमण कलुसहियए, सगणे अट्ठापरगणे य ॥

चू- “खर-फरुस-निट्ठराइं” ति अस्य व्याख्या-

[भा. २८१८] उच्चसर-सरोसुत्तं, हिंसयं मम्मवयणं खरं तं तु ।

अक्कोस-निरुवयारुत्तमसब्धं निट्ठरं होति ॥

चू- उच्चेण महंतेण सरेण जं सरोसं उक्तं तं खरं । जं पुण हिंसगं मम्मवट्ठणं घ तं फरुसं । जगारादियं अक्कोसवयणं । ककार-डकारादियं घ निरुवयारं । असभाजोग्गं असब्धं जहा कोलिकः । एरिसं निट्ठरं होइ । एरिसाणि अभाणियव्वाणि ॥ भणिओ कालुसहियओ, निग्गतो सगच्छातो सो । सगणे अट्ठफट्ठया, परगणियव्वया वि अट्ठफट्ठया । जे परनियव्वा ते संभोइया अट्ठ, असंभोइएसु वि अट्ठ, जे अन्नसंभोतिया ते उज्जयचरणा ओसन्ना । सो एतेसु गतो-

[भा. २८१९] अट्ठट्ठ अट्ठमासा, मासा दो होति अट्ठसु पयारो ।

वासासु असंचरणं, न चेव इयरे वि पेसंति ॥

चू- सगणिच्चएसु अट्ठफट्ठएसु पक्खे पक्खे संचरंतस्स अट्ठट्ठ मासा भवन्ति, परगणच्चिएसु फट्ठएसु अट्ठट्ठ मासा, एते सव्वे वि अट्ठमासा । अट्ठसु उदुबद्धिएसु मासेसु भिक्खू विहारो भवति तेन अट्ठगहणं कयं । वासासु चउसु मासेसु तस्स अधिकरणसाहुस्स संचरणं नत्थि - वासाकालो ति काउं । “इअरे वि” तिजम्मि फट्ठए सो संकमति तेवि तं पन्नवेत्ता वर्षाकाल-इति कृत्वा न प्रेषयन्ति । जतो आगतो रात्थ जे रात्थ गणो गट्ठरुट्ठरा तेणु संभोग्गं तेहिं अट्ठमास-भिक्ख-भत्तट्ठणापडिक्कमणवेलासु सो सारेत्तव्वो, उवसमति ति । जति न सारेति तो मासगुरुं पच्छित्तं, तस्स पुन अनूवसमंतस्स दिवसे दिवसे पंच रातिंदिया छेदो भवति ॥

[भा. २८२०] सगणम्मि पंचराइंदियाइं दस परगणे मणुण्णेषु ।

अन्नेसु होति पन्नर-वीसा तु गयस्स ओसन्ने ॥

चू- परगणे संभोतिएसु संकंतस्स दसराइंदिओ छेदो, अन्नसंभोतिएसु पन्नरसराइंदिओ छेदो । ओसन्नेसु वीसराइंदिओ छेदो । एवं भिक्खुस्स भणियं ॥ इमं उवज्झायरियाणं-

[भा. २८२१] एमेव उवज्झाए, दसदिवसादी तु भिण्णमासंतो ।

पन्नरसादी उ गणी, चउसु वि ठाणेषु मासंतो ॥

चू- एवं उवज्झायस्स वि, नवरं - दसराइंदिओ छेदो आदि, भिन्नमासो छेदो अंते । गुरुस्स आयरियस्स तस्स चउसु ठाणेषु सगण-परगण-संभोइय परगण-अन्नसंभोतिय ओसन्नेसु य पन्नरसरातिंदिओ छेदोआदी, मासिओ छेदो अंते ॥

एयं पुरिसेण सगणादिट्ठाण विभागपच्छित्तं दंसियं । इदानिं एवं चेव ठाणेषु पुरिसविभागठाणं पच्छित्तं दंसिज्जति-

[भा. २८२२] सगणम्मि पंचराइंदियाइं भिक्खुस्स तद्विवसछेदो ।

दस होति उवज्झाए, गणि आयरिए य पन्नरस ॥

चू- सगणे संकंतस्स भिक्खुस्स पंचर इंदिओ छेदो, उवज्झायस्स दस, आयरियस्स पन्नरस रातिंदिया छेदो ॥

- [भा.२८२३] अन्नगणे भिक्खुस्स, दस तु रातिंदिया भवे छेदो ।
 पन्नरस उवज्झाए, गणि आयरिए भवे वीसा ॥
- [भा.२८२४] संविग्गमन्संभोइएहिं भिक्खुस्स पन्नरसछेदो ।
 वीसा य उवज्झाए, गणि आयरिए य पणवीसा ॥
- [भा.२८२५] एवं एक्केदिणं, हवेलु ठवणादिने वि एमेव ।
 चेइयवंदनगरिते, तस्मि ने काले तिमसगुरु ॥
- [भा.२८२६] पासत्थादिगयस्सा, वीसं राइंदियाए भिक्खुस्स ।
 पणवीस उवज्झाए, गणि आयरिए भवे मासो ॥

चू- गणस्य गणे वा आचार्यः । अहवा - गणित्वमाचार्यत्वं च यस्याऽसौ गणि आयरिओ ॥
 इदानीं सगणादि ठाणे भिक्खुमादिपुरिसपक्खविभागेण य छेदसंकलणा भण्णति-

- [भा.२८२७] अट्ठाइज्जा मासा, पक्खे अट्ठहिं मासा हवंति वीसं तु ।
 पंच उ मासा पक्खे, अट्ठहि चत्ता उ भिक्खुस्स ॥

चू- अधिकरणं काउं अनुवसंतो भिक्खु सगणं संकंतो तस्स पक्खेणं दिने दिने पंचरातिंदिएण छेदणे अट्ठाइज्जमासा परियागस्स छिज्जंति, पन्नरसएण पंचगुणिउं, तीसाए भागे हिते अट्ठाइज्जा मासा हवंति । अट्ठ सगणफट्ठया । तेसु तस्सेव पणगच्छेदणं वीसं मासा छिज्जंति, पन्नरस अट्ठहिं गुणितो पुणो पंचहिं गुणिता तीसाए भागे हिते वीसं मासा भवंति । परगणसंभोइएसु संकंते पक्खेण [दसएण] छेदेण पंचमासा छिज्जंति । तस्सेव [दसएण] चेव छेदेण परगणे अट्ठहिं पक्खेहि चत्तालीसं मासा छिज्जंति । एवं भिक्खुस्स ॥ उवज्झायस्स सगणे-

- [भा.२८२८] पंच उ मासा पक्खे, अट्ठहि मासा हवंति चत्ता उ ।
 अट्ठमासपक्खे, अट्ठहि सट्ठी भवे गणिणो ॥

चू- पुव्वद्धं पूर्ववत् । उवज्झायस्स परगणे पन्नरसेण छेदेण पक्खेण अट्ठमासा छिज्जंति पंचदसहिं गुणिता पंचदसा पंचवीसुत्तरा दोसया भवंति, ते तीसाए भागे हिते अट्ठमासा भवंति । उवज्झायस्स परगणे अट्ठसु फट्ठएसु अट्ठहिं पक्खेहिं पन्नरसेण छेदेण सट्ठिं मासा छिज्जंति, पन्नरस पन्नरसेहिं गुणिता पुणो अट्ठहिं गुणिता तीसाए भागे हिते सट्ठी भवंति । एवं गणिणो उपाध्यायस्येत्यर्थः ॥ इदानीं आयरियस्स सगणे-

- [भा.२८२९] अट्ठमास पक्खे, अट्ठहि मासा हवंति सट्ठीओ ।
 दसमासा पक्खेणं, अट्ठहऽसीती उ आयरिए ॥

चू- पूर्ववत् पुव्वद्धं । आयरियस्स परगणे संकंतस्स पक्खेण वीसएण छेदेण दसमासा छिज्जंति, पन्नरस वीसहिं गुणिता तीसाए भागे हिते दसमासा भवंति । परगणफट्ठगेषु अट्ठसु आयरियस्स अट्ठपक्खेहि वीसएण छेदेण असीति मासा छिज्जंति । पन्नरस अट्ठहि गुणिता पुणो वीसहि गुणिता तीसाए भागे हिते असीति मासा भवंति ॥

इदानीं - एतेसिं चेव भिक्खु-उवज्झायायरियाणं संविग्ग-अन्नसंभोतिएसु ओसन्नेसु य संकलियछेदो भणति । तत्थ भिक्खुस्स अन्नसंभोतियओसन्नेसु-

- [भा.२८३०] अट्ठमास पक्खे, अट्ठहि मासा भवंति सट्ठीओ ।
 दसमासा पक्खेणं, अट्ठहऽसीती य भिक्खुस्स ॥

सू- गुणगार-भागाहारेहि मासुप्यादणं पूर्ववत् ॥ उवज्झायस्स अन्नसंभोइएसु-

[भा. २८३१] दसमासा पक्खेणं, असि अट्ठहि य हवन्ति नायव्वा ।

अद्धतेरसपक्खे, अट्ठहि य सयं भवे गणिणो ॥

सू- पुव्वद्धं पूर्ववत् । उवज्झायस्स ओसन्नेसु संकंतस्स पक्खेण पणवीसएण छेदेन अद्धतेरसमासा छिज्जति, पन्नरस पणुवीसाए गुणिता तीसाए भागे हिते अद्धतेरसमासा भवन्ति । तस्सेव अट्ठसु ओसन्नेसु फट्ठएसु अट्ठहि पक्खेहि पणुवीसएण छेदेण सतं मासाणं छिज्जति, पन्नरस अट्ठहि गुणिया पुणो पणुवीसगुणिता तीसाए भागे हिते सयं मासाणं भवति ॥

आवरियस्स अन्नसंभोतिएसु संकंतस्स-

[भा. २८३२] अद्धं तेरस पक्खे, मासाण सयं च अट्ठहि भवति ।

पन्नरस-मास-पक्खे, अट्ठहि वीसुत्तरं गणिणो ॥

सू- पूर्वार्धं पूर्ववत् । आयरिस्स ओसन्नेसु पक्खेण तीसेण छेदेन पन्नरस मासा छिज्जति । आयरियस्स ओसन्नफट्ठएसु तीसेण छेदेण अट्ठहि पक्खेहि वीसुत्तरं माससयं छिज्जति, गुणगार-भागाहारा पूर्ववत् ॥

[भा. २८३३] चोएति रागदोसो, सगण-परगणे इमं तु नागत्तं ।

पंतावण निच्छुभण, परकुल घरघाडिए न गता ॥

सू- सीसो चोदेति - “रागदोसी भवति, जं सगणे थोवं-पच्छित्तं देह परगणादिसु बहुयं, एस सगणे भे रागो, परगणे भे दोसो” । आयरिओ भणति-इमं तु चेदणाणत्तं करेता दिट्ठंतसामत्थेण न रागदोसी भवामो सुण, जहा अगस्स गिहिणो चउरो भज्जाओ । ताओ य तेन कम्हि एगे अवराहे कते पंतावेत्ता “नीह भमं गिहाओ” ति निच्छूढा । तत्थेगा कम्हि यि परघरम्मि गया । बितिया कुलघरं । ततिया भत्तुणो - एगसरीरो, घाडिउ ति वयंसो, तस्स घरं गता । चउत्था निच्छुभंती वि बारसाहाए लग्गा हम्ममाणी वि न गच्छति, भणति य “कतो णं वच्चांमि, नत्थि मे अन्नो गतविसओ, जति वि मारेहि तहावि तुमं चेव गतीसरणं ति” तत्थेव ठिता ।

तुडेण चउत्थी घरसामिणी कता । ततियाए घाडियाघरं जंतीए सो चेव अनुवत्तिओ विगयरोसेण खरंटिया आणिया य । बितियाए कुलघरं जंतीए “अवतावेइ” ति अन्नेहिं भणिण विगयरोसेण खरंटिया दंडिया य । पढ्मा दूरणइ ति न ताए किं चि पओअणं, महंतेण वा पच्छित्तं दंडेउ आणिज्जति । एवं उवसंहारो-परघरसंठाणिया ओसन्ना, कुलघरसंठाणिया असंभोइआ, घाडियसमा संभोइया, अनिग्गमे घरसमो सगच्छो । जाव दूरतरं ताव महंततरो दंडो भवित इत्यर्थः ॥ भणियं पक्खाधिकरणं । इदानीं परपक्खाधिकरणं भण्णति । तस्स पुण उप्पत्ती कइं हवेज्ज ?

— अतो भण्णति-

[भा. २८३४] अचियत्त-कलपवेसे, अइभूमि अनेसणिज्ज-पडिसेहे ।

अवहारऽमंगलुत्तरस भावअचित्तमिच्छत्ते ॥

सू- कम्मि य कुले साहू पविसंता अचियत्ता, तं च अजाणंता अनाभोगओ वा पविट्ठा, तत्थ सो गिहवती आउसेज्ज वा हणेज्ज वा । साधू वि असहंतो पच्चाउसे, अतो अधिकरणं उप्पज्जति । एवं अतिभूमिपविट्ठे । भिक्खा वा अनेसणिज्जा पडिसिद्धा, सेहो वा से सण्णाततो अवहडो, जत्तानिग्गतो वा गिहत्यो साहुं दड्ढं “अमंगलं” ति भण्णति, समयविचारे वा गिही उत्तरदाउमसत्थो,

सहायेण वा कोति साधू अचियत्तो तं दडुं, अभिगगीयमिच्छदिही वा ।

[भा.२८३५] अहिगरण गिहत्येहिं, ओसरणं कहुणा य आगमनं ।

आलोयण पेसवणं, अपेसणे होति चउलहुगा ॥

धू- एवमादिएहिं कारणेहिं गिहत्येण समानमधिकरणमुपपज्जति । अधिकरणं करेत्तो साधू वितियसाहुणा ओसारेयव्वो, अनोसरंतो बाहाए गहाय कहुयव्वो । “आगमनं” ततो धिय सन्नियडंति, आलोएति य गुरुणो “अधिकरणं कतं” ति, ताहे गुरु वि उवसमणद्धा तत्थ वसभे पडुवेति, जति न पेसवेति तो गुरुणो चउलहुं पच्छित्तं ॥

[भा.२८३६] आणाइणो य दोसा, विराहणा होति संजमाताए ।

वुग्गाहण सत्थेणं, वारण अगनी विसं उवधी ॥

धू- सो गिही अनुवसमतो संजमायविराहणं करेज्ज । जति पभू तो उन्निक्खमावेज्ज, अपभू वा पभुणा उन्निक्खमावेज्ज, एवमादि-संजमविराधना । कसादिणा घाएज्ज एवमादि आयरिवाधना भवेज्ज । गिहतो अमुवसमतो लोम वुग्गाहेज्ज - नत्थि एतेसि धम्मो । अहवा भणेज्ज - संजयतिसेरित्ता एते विक्खिरंति, न निल्लेवेति वा, एसा पवयणविराधना । खग्गादिणा वा सत्थेण हणेज्ज, भिक्खं वा वारेति, अगनिना वा उवहिं उवस्सयं वा हेज्ज, विसगरादि वा वेज्ज, उवहिं वा हरावेज्ज ॥ एसा संजमायविराहणा दडुव्वा । तं पुन वारणं इमेसु ठाणेषु करेज्ज-

[भा.२८३७] रज्जे देसे गामे, निवेसणगिहे य वारणं कुणति ।

जा तेन विना हाणी, कुल-गण-संधे य पत्थारे ॥

धू- भत्तोवकरणवसहिमादिणा वारिते तेम विणा जा परिहाणी पीडा वा साहुणं तं गुरु वसभे अपेसवेत्तो पावति । अहवा - पभवेत्तो सव्वं चेव कुल-गण-संधं पत्थारेज्ज - विस्तरेण विनाशं कुर्यादित्यर्थः ॥

[भा.२८३८] एयस्स नत्थि दोसो, अपरिक्खगदिक्खगरस्स अह दोसो ।

पभू कुज्जा पत्थारं, अपभू वा कारवे पभुणा ॥

धू- गिही चिंतेति एयस्स साहुस्स नत्थि दोसो, जो एयं अनुवसंतं अपरिच्छित्तं दिक्खेति तस्स दोसो, तं चेव घायेति । पभू एवं सयमेव पत्थारं करेति, अपभू वा रायवज्जमो अवल्लमो वा अत्यपदाणेण पभुणा कारवेति ॥ जम्हा एते दोसा-

[भा.२८३९] तम्हा खलु पडुवणं, पुव्वं वसभा समं च वसभेहिं ।

अनुलोमण पेच्छामो, ति नेति अनिच्छमाणो वि वसभेहिं ॥

धू- गिहिउवसमणद्धा पुव्विं आयरिओ वसभे पडुवेति, न तं अधिकरणं करेति, वसभेहिं वा समं सयमेव आयरितो गच्छति, गया अनुलोमवयणेहिं, “अनुलोमणं” ति प्रगुणीकरम-मित्यर्थः । अह सो गिही अनुणिजंतो भणेज्ज - “तं ता कलहयितं आणेह, पेच्छामो, पच्छा खंभी-हामी वा ।” ताहे वसभा तं तस्स अभिप्पायं नाऊण समीव गेति । अह सो साधू अनिच्छो ताहे वसहेहि अनिच्छमाणो वि वला नेयव्वो ॥ ते पुण इमेरिसगुणजुत्ता वसभा पुव्विं पडुविजंति ।

[भा.२८४०] तस्संबंधि सुही वा, पगया ओयस्सिणो गहियवक्का ।

तस्सेव सुही सहिया, गमेति घेरा तगं पुव्वं ॥

घू-“तस्स”ति-गिहिणो जे सयण, मित्ता वा, लोगे वा पगता प्रख्याता, “उय”ति तेयस्सिणो खीरासवादि-लद्धिसंपन्ना, मिट्ठवाक्या सव्ववहारप्रयोगवशा भणंता गिहियवक्का भवन्ति, एरिसा वसभा तस्स गिहिणो जे अन्ने गिहीसंबंधे सुहिणो वा तेहिं सहिया गमेति, पूर्वमिति प्रथमं, पश्चात् साधुं नयिष्यन्ति, थिरसभा वा थेरा, परिनयवया वा थेरा ॥ तस्सग्गतो इमेरिसं भणन्ति-

[भा. २८४१] सो निच्छुभति साधू, आयरिए तं च जुज्झसि गमेतुं ।

नाऊण वत्थुभावं, तस्स जति नंति गिहिसाहेता ॥

घू-जेण साहुणा तुमे समं कलहितं सो साधू आयरिएण घाडिज्जति, अहं आयरिया न सुद्ध सुणेति, तव च आयरियं जुज्जति गमेउं, जइ आयरियं गमेति खमति य तो लद्धं । “पेच्छमो”ति अस्य व्याख्या - “नाऊण वत्थु” पच्छद्धं, कूराकूरं गिहिवत्थुभावं । केण वाऽभिप्पाएण भणन्ति - “आणेहि”ति किं हंतुकामो खमेउकामो वा ? एवं नाऊण तस्स जइ णेति तो जे संबंधी सुही वा गिही तेहिं सहिता तं साहुं नेति ॥ अह सो गिही ति व्वकसाओ उवसामिजंतो वि न उवसमति तो तस्स साहुस्स गच्छस्स य संरक्खणद्धा इमा विधी-

[भा. २८४२] वीसुं उवस्सते वा, ठवेति पेसंति फड्डपतिणो वा ।

देति सहाते सव्वे, व निंति गिहिते अनुवसेंते ॥

घू- वीसुं पृथक् अन्नमि उवस्सयमि एत साहुं ठवेति, अन्नगामे वा जे फड्डया तेसु जे आयरिया तं ताण पड्डवेति, नितस्स य सहाए देति, अह मासकम्पो पुण्णो तो सव्वे निंति, एवं गृहस्ये अनुपशांते निर्गच्छन्तीत्यर्थः ॥ अह सो गिही उवसामिजंतो उवसमति, साहु नोवसमति तो से भिक्खादिकिरियादिसु इमं पच्छित्तं-

[भा. २८४३] अविओसियमि लहुगा, भिक्खवियारे य वसहि गामे य ।

गणसंकमणे भणंते, इहं पि तत्थेव वच्चाहि ॥

घू-जति अनुवसंतो साहु भिक्खं हिंडति, वियार-विहारभूमिं वा गच्छति वसहीउण्यायणद्धा वा गामं पविसति, वसहीओ वा अन्नसाधु-वसहिं गच्छति, तो सव्वेसु चउलहुगा पच्छित्तं । अतिविक्कसायाभिभूतो अन्नं गणं संकंतो तं अन्नगणिच्चया भणन्ति - “इहं पि गिहीअसहणा अत्थि तुमं पि असहणो, मा तेहिं समानं अधिकरणं काहिति, तत्थेव वच्चाहि” ॥

[भा. २८४४] इह वि गिही अविहणा, न य वोच्छिण्णा इहं तुह कसाया ।

अन्नेसिं पायासं, जणइस्ससि वच्च तत्थेव ॥

[भा. २८४५] सिद्धमि न संगिज्झइ, संकंतमि उ अपेसणे लहुया ।

गुरुगा अजयण-कहणे, एगतरपदोसतो जं च ॥

घू-अनुवसंते हि साहुमि अन्नं गणं संकंते मूलायरिएण साहुसंघाडगो पड्डवेयव्वो । तत्थ सो गतो तेन संघाडएण सिद्धे कहिते सो तेहिं न संगहियव्वो । अह पुण मूलायरिओ तेसिं साहुसंघाडवं न पड्डवेति तो चउलहुं, सो साहुसंघाडगो बहुजणमज्जे “एस निद्धम्मो गिहीहिं समानं अधिकरणं काउमाउओ” एवं अजयणकहणे चउगुरुगा पच्छित्तं । अजयणाते कहिते सो साधू एगतरस्स पदुद्धो जं क हिति तं ते अजयणाकही पावेति । “एगतरो” ति साहुसंघाडगो गिही य । अहवा - साहुसंघाडगो मूलायरिओ य । अधवा - मूलायरिओ जस्स समीवं संकंतो य ॥ तम्हा अजयणं

वज्जेउं इमा विधी-

[भा.२८४६] उवसामितो गिहत्यो, तुमं पि खामेहि एहि वच्चा मो ।

दोसा हु अनुवसंते, न सुज्झए तुज्झ सामवियं ॥

शू-पुव्वं गुरुणो एगंते कहेउं पच्छा सो साधू एगंते भण्णति - “उवसामितो सो गिहत्यो, एहि वच्चा मो, तुमं पि तं खामेह, अनुवसमंतस्स इहलोगपरलोगे य बहु दोसा । समभावो-सामाधियं, तं सकसायस्स नो विसुज्झेज्जा” । एवं एगंते भणितो जति नोवसमति तो एवं चेव गणमज्झे भण्णति, एवं भाणिए कांति गच्छति, कोति न गच्छति ॥ तिव्वकसथपारणतो य भण्णति - “तस्स गिहिणो निमित्तेणं इहं पि ठाणं न लभामि-

[भा.२८४७] तमतिमिरपडलभूओ, पावं चित्तेइ दीहसंसारी ।

पावं ववसितुकामो, पच्छित्ते मग्गणा होति ॥

शू-कण्हचउदसीए राओ भासुरदव्वाभावोतमं भण्णति, तम्मि चेव रातो जदा रयरेणुधूमधूमिगा भवति तदा तमतिमिरं भण्णति, जदा पुण ताए चेव रातीए रयाविया मेहदुद्धिनं च भवति तदा तमतिमिरपडलं भण्णति-सुद्धं अंधकारं न तत्थ पुरिसो किं चि पासति । एवं पुरिसो कसाय-उदएण तिव्वतिव्वतरतिव्वतमेण तमतिमिरपडलभूतो भण्णति । भूतशब्दः द्रव्यान्धकारसादृश्यो-पम्यार्थे द्रष्टव्यः । अहवा-तम एवं तिमिरं-तमतिमिरं तमतिमिरमेव पडलं-तमतिमिरपडलं, अंध-कारविशेषमित्यर्थः, तेन उवमा कज्जति तेन तमतिमिरपडलभूतो । इहापि भूतशब्दः उपमार्थे । यथा अन्धकारेण न किंचिदुपलभ्यते एवं तीव्रकषायोदयान्न चारित्रगुणः कश्चिदुपलभ्यते ।

अहवा - पित्तुदयविकारेण य दव्वचक्खिदियस्स सबलीकरणं तिमिरं भण्णति । दक्खिदिय-सबलभावे य दंसनावरणकम्मोदओ भवति । सिंभुदयविकारेण य दव्वचक्खिदियस्संतरणं पडलं भण्णति, तव्वावे य चक्खुदंसणावरणोदओ । एवं तिमिरपडलेहिं पुरिसस्स तमो भवति - न किंचित् पश्यतीत्यर्थः । तेन उवमा जस्स कज्जति सो भण्णति तमतिमिरपडलभूतो । इहापि भूत-शब्दो उपमार्थे, यथाऽसौ पुमान् दर्शनावरणोदयान्न किंचित् पश्यति । एवं चारित्रावरणकषायो-दयादिह परलोके हितं न किंचित् पश्यति । ऐश्वर्याङ्गीविताद्वा भ्रंसनं पापं तं तस्स गिहत्यस्स चित्तेति । तम्मि पाप-ववसिते पच्छित्ते इमा मग्गणा भण्णति ॥

[भा.२८४८] वच्चा मि वच्चा माणे, चतुरो लहुगा य होति गुरुगा य ।

पहरण मग्गण लद्धे गहणम्मि य छल्लहू गुरुगा ॥

शू-वच्चा मि तं गिहत्यं पंतावेमि ति संकप्पकरणे चउलहुआ, पदभेदातिपंथे वच्चंतस्स चउगुरुगा, पहरणमग्गणे छल्लहुगा, पहरणे लद्धे गहिते य छग्गुरुगा ॥

[भा.२८४९] उग्गिन्नदिन्न अमाये, छेदो तिसु वेगसारणे मूलं ।

दोसु य अणवड्डप्पो, तप्पभित्ति होति पारंछी ॥

शू-उग्गिण्णे छेदो, पहरिते मूलं । अन्ने भणंति - उग्गिण्णे पहरिते य अमते छेदो, मते मूलं । “जं जत्थ” ति परितावणादियं च जं जत्थ संभवति तं वत्तव्वं ॥ अहवा - तं संजयं गिहत्यवहाए आगतं सो चेव गिहत्यो ।

[भा. २८५०] तं चेव निवृत्तेति, बंधण निच्छुभण कडगमदो वा ।

आयरिए गळुम्पि य, कुलगणसंधे य पत्थारो ॥

घू- तं संजयं निवृत्तेति व्यापदयति बंधति वा, वसहि-निवेसण-गाम-नगर-देस-रज्जातो वा निच्छुभति घाडयतीत्यर्थः, जंतेण वा पीलति । अहवा - कडगमदो एगस्स रुद्धो सव्वं चेव गळं व्यापादयति । जहा खंदगगच्छो पालएण । अहवा - आयरियाण बंधण-निच्छुभण-कडगमदं करेति, एवं कुलसमवायं दातुं कुलस्स करेति । एवं गणस्स संघस्स एस पत्थारो । अह एगं अणेगे वा गामे नगरे पंथे वा जंजत्य पासति तं तत्थेव व्यापादयति । एस पत्थारो भण्णति ॥ एवं एगागिणो वच्चंतस्स आरोवणा दोसा य भणिघा । इदानिं सहायसहियस्स आरोवणा भण्णति-

[भा. २८५१] संजयगणे गिहिगणे, गामे नगरे य देसे रज्जे य ।

अहिबति रायकुलम्पि य, जा जहिं आरोवणा भणिता ॥

घू- बहू संजते मेलेत्ता तं संजयगणं सहायं गेण्हति । एवं गिहिगणं । तं पुन गामं नगरं देसं रज्जं, अहिपति त्ति अह एतेसिं चेव अधिवा सहाया, ते गेण्हति । अन्नं वा किं चि रायकुलं सहायं गेण्हति, जहा-सगा कालगऽज्जेण । एगागिणो जा संकप्पादिगा आरोवणा भणिता इहावि सच्चेव दडुव्वा ॥

[भा. २८५२] संजयगुरु तदधिवो, गिही तु गाम पुर देस रज्जे वा ।

एएसिं चिय अहवा, एगतरजुओ उभयओ वा ॥

घू- संजयाणं जो गुरु सो तदधिवो भण्णति । अहवा - संजताण अधिवो गुरु । गिहीण तदधिवो गिहत्यो भवति । तुशब्दो विकल्पे, पासंडी चेत्यर्थः । गाम-पुर-देस-रज्जाण जे अधिवा भण्णति - गामस्स गामउडो व्यापृतक् इत्यर्थः । पुरस्स सेट्ठी कोट्टवालो वा, देसस्स देसकुट्ठो वा, देसव्यापृतको वा, रज्जस्स महामंत्री, राजा वा, एतेसिं एगतरेण उभएण वा संजुत्तो गच्छति ॥ “जा जहिं आरोवणा भणिता” अस्य व्याख्या - संजयगणेण तदधिवेण वा सहितो वच्चामि त्ति संकप्पे चउलहुं ।

[भा. २८५३] तहिं वच्चंते गुरुगा, दोसु उ छल्लहुग गहणे छगुरुगा ।

उग्गिन्न पहरण, छेदो मूलं जत्थ वा पंथे ॥

घू- एगतरोभएण वा संजते पदभेदातिपंथे वच्चंतस्स चउगुरुं, पहरण-मग्गणदिट्ठे य दोसु पदेसु छल्लहुं, गहिण छगुरु, उग्गिन्नपहरिएसु दोसु पदेसु जहासंखं छेदो मूलं च, परितावणादियं पंथे वा पुढवादियं सव्वं दडुव्वं । गिहत्थादिएहिं एगतरोभयसहितो गच्छामि त्ति संकप्पेति चउगुरुं, पदभेदादिपंथे पहरणमग्गणे य दोसु वि पदेसु छल्लहुं । शेषं पूर्ववत् । एवं भिक्खुस्स भणियं ॥

[भा. २८५४] एसेव गमो नियमा, गणि आयरिए य होइ नावव्वो ।

नवरं पुण नाणत्तं, अणवट्ठप्पो य पारंची ॥

घू- उवज्झाए आयरिए य एसेव विधी । नवरं- हेट्ठा पदं हुसति उवरिं अणवट्ठ-पारंचीया भवन्ति । अहवा - तवारिहा सारिसा चेव, उवज्झायस्स मूलठाणे अणवट्ठो, आयरियस्स पारंचीयं ॥ तवारिहाण इमो विसेसो-

[भा. २८५५] भिक्खुस्स दोहि लहुगा, गणवच्छे गुरुग एगमेगेणं ।

उवज्झाए आयरिए, दोहिं गुरुगं तु नाणत्तं ॥

सू- भिक्खूस्स दोहिं वि लहुगा । आयरिये संते उवज्झाओ गणवच्छो वि भण्णति, तस्स तवारिहा अन्नतरेण तवेण वा कालेण वा गुरु आदिज्जंति । अन्ने भणंति - तवगुरु चेव । कालगते आयरिए उवज्झाओ जाव अनभिसित्तो आयरियपदं अनुसीलंतो एवं उवज्झाओ आयरिओ भण्णति, आयरियस्स तवारिहा दोहिं वि गुरुगा, एयं “नाणत्तं” विसेसो ॥

[भा.२८५६] काऊण अकाऊण व, उवसंत उवड्ढियस्स पच्छित्तं ।

सुत्ते उ पड्डवणा, असुत्ते रागो य दोसो वा ॥

सू- गिहत्थस्स अवकारं काउं अकाउं वा जतो उवसंतो गुरुस्स आलोयण-विहाणेण अपुणकरणेण उवड्ढियस्स तस्स पच्छित्तं सुत्तेण पड्डविज्जति त्ति, पड्डाविज्जति - तस्याग्रतो निगद्यते “इदं ते प्रागश्चिन्नमिति” । असुत्ते वदेत्तणं पुण पण्यच्छित्तं अपणं देतस्स रागो, बहुं देतस्स दोसो ॥

[भा.२८५७] थोवं जति आवन्नो, अतिरेगं देति तस्स तं होति ।

सुत्तेण उ पड्डवणा, सुत्तमनिच्छंते निज्जुहणा ॥

सू- जति थोवं आवण्णो तत्थ जति आयरिओ तस्स अतिरेगं देति, ऊणं वा, तो जत्तिएण अहियमूणं वा देति, तमायरियस्स पच्छित्तं भवति । तम्हा सुत्तेण पड्डवणा । जो पुण सुत्तं नेच्छति सुत्तत्थाभिहियं वा पच्छित्तं नेच्छति, तस्स निज्जुहणा विसंभोग इत्यर्थः ॥

[भा.२८५८] जेणऽहियं ऊणं वा, ददाति तावतियमप्पणो पावे ।

अहवण सुत्तादेसे, पावति चउरो अनुग्घाया ॥

सू- पूर्वार्ध गतार्थम् । अहवा - आयरिओ ऊणातिरित्तं देतो सुत्तादेसेण चउगुरुं पावति । तं च इमं सुत्तं - “जे भिक्खू उग्घातियं अनुग्घातियं वदति । अनुग्घातियं उग्घातियं वदति । उग्घातियं अनुग्घातियं देइ । अनुग्घातियं उग्घातियं देइ” तस्स चउगुरु पच्छित्तं भवतीत्यर्थः ॥

[भा.२८५९] बित्तियं उप्पाएतुं, सासणपंते असज्ज पंचपदा ।

आगाढे कारणम्मी, राया संसारिए जयणा ॥

सू- कोइ पडिणीओ गिहत्थो, तस्स सासणहेतुं, तेन समानमधिकरणमुप्पादेउं सो सासि-ज्जति । अप्पणा असमत्थो आगाढे कारणे (संजय-गामं) गामं नगरं देसं रज्जं एतेहिं पंचहिं पदेहिं सहितो सासेति, असमत्थो असहाओ वा रायसंसारियं कुज्जा, अनुसङ्गी धम्मकहा-विज्जा-निमित्तादिएहिं जइउं । एसा जयणा । अहवा - पुव्वं गामभोइयस्स, पच्छा तस्सामिणो, एवं उत्तरुत्तरं, पच्छा जाव राया संसारियं कुज्जा । एसा वा जयणा-रायाणे पुण पंते तं रायाणं फेडिउं तव्वंसजं अन्नवंसजं वा भइयं ठवेति ॥ जो इमेहिं गुणेहिं जुत्तो फेडेति तस्स-

[भा.२८६०] विज्जा-ओरस्सबली, तेयसलद्धी सहायलद्धी वा ।

उप्पाएतुं सासति, अतिपं कालगऽओ वा ॥

सू- जो विज्जाबलेण जुत्तो जहा-अज्ज खउडो । उरस्सजेण वा बाहुबलेण जुत्तो जहा-बाहु-बली । तेयलद्धीए वा सलद्धी जहा-बंभदत्तो पुव्वभवे संभूतो । सहायलद्धीए वा जहा-हरिएस-बलो । एरिसो अधिकरणं उप्पाएउं अतिपंतं सासेति । जहा-कालगऽजेण गइभिन्नो सासिओ । को उ गइभिन्नो ? को वा कालगऽओ ? कम्मि वा कज्जे सासितो ? भण्णति-

उज्जेनी नाम नगरी । तत्थ य ‘गइभिन्नो’ नाम राया ! तत्थ ‘कालगज्जा’ नाम आयरिया

जोतिस-निमित्त-बलिया । तान भगिनी रूढवती पढमे वए वट्टमाणी गद्दभिल्लेण गहिता । अंते पुरे छूढा । अज्जकालगा विन्नवेत्ति, संघेण य विन्नत्तो न मुंचति । ताहे रुद्धो अज्जकालगो पइण्णं करेति- “जइ गद्दभिल्लं रायाणं रज्जाओ न उम्मूलेमि, तो पवयण-संजमो वग्घायगाणं तमुवेक्खगाणं य गतिं गच्छामि” । ताहे कालगज्जो कयणेण उम्पत्तली भूतो तिग-चउक्क-चच्चर-महाजनट्टाणेषु इमं पलवंतो हिंडंति- “जइ गद्दभिल्लो राया तो किमतः परं । जइ वा अंतेपुरं रम्मं तो किमतः परं । विसओ जइ वा रम्मो तो किमतः परं । सुनिवेद्वा पुरी जइ तो किमतः परं । जइ वा जनो सुवेसो तो किमतः परं । जइ वा हिंडामि भिक्खं तो किमतः परं । जइ सुण्णे देउले वसामि तो किमतः परं ॥ एवं भावेउं सो कालगज्जो पारसकुलं गतो । तत्थ एगो साहि ति राया भण्णति, तं समल्लीणो निमित्तादिएहिं आउट्टेति ! अन्यत्तस्स सक्कनुत्तहिं परमसायाणेण कम्मिदि कारणे रुद्धेण कट्टरिगा मुद्देउं पेसिया सीसं छिंदाहि ति, तं आकोप्पमाणं आयातं सोयं विमणो संजातो । ताहे कालगज्जेण भणितो मा अप्पानं मारेहि । साहिणा भणियं-परमसाभिणा रुद्धेण एत्थ अच्छिउं न तरइ ।

कालगज्जेण भणियं - एहि हिंदुगदेसं वच्चामो । रन्ना पडिस्सुयं । तत्तुत्थाणं य अन्नेसिं पि पंचानउतीए साहिणा संअंकेण कट्टारियाओ मुद्देउं पेसियाओ । तेन पुव्विल्लेण दूया पेसिया मा अप्पानं मारेह । एह वच्चामो हिंदुगदेसं । ते छन्नउत्तिं पि सुरइमागया । कालो य नवपाउसो वट्टइ वरिसाकाले न तीरति गंतुं । छन्नउई मंडलाइं कयाति (णि) विभत्तिऊणं । जं कालगज्जो समल्लीणो सो तत्थ राया अधिवो राया ठवितो, ताहे सगवंसो उप्पन्नो । वत्ते य वरिसाकाले कालगज्जेण भणिओ-गद्दभिल्लं रायाणं रोहेमो । ताहे लाडा रायाणो जे गद्दभिल्लेण अवमाणिता ते मेलेउं अन्ने य ततो उज्जेणी रोहिता । तस्स य गद्दभिल्लस्स एक्का विज्जा गद्दहिरूवधारिणी अत्थि । सा य एगम्मि अट्टालगे परवलाभिमुहा ठविया । ताहे परमे आधिकप्पे गद्दभिल्लो राया अट्टमभत्तोववासी तं अवतारेति । ताहे सा गद्दभी महंतेण सद्देण नादति, तिरिओ मणुओ वा जो परबलिओ सद्दं सुणेति स सब्बो रुहिरं वमंतो भयविहलो नट्टसण्णो धरणितलं निवडइ । कालगज्जो य गद्दभिल्लं अट्टमभत्तोववासिं नाउं सद्दवेहीण दक्खणं अट्टसतं जोहाण निरुवेति- “जाहे एस गद्दभी मुहं विडंसेति जाय य सद्दं न करेति ताव जमगसमगं सराणं मुहं पूरेजेह” ।

तेहिं पुरिसेहि तहेव कयं । ताहे सा वाणमंतरी तस्स गद्दभिल्लस्स उवरिं हणिउं मुत्तेउं व लत्ताहिं य हंतुं गता । सो वि गद्दभिल्लो अबलो उन्मूलिओ । उहिया उज्जेणी । भगिनी पुनरवि संजमे ठविया । एवं अधिकरणमुप्पाएउं अतिपंतं सासेंति । एरिसे वि महारंभे कारणे विधीए सुद्धो अजयणापच्चतियं पुन करेति पच्छित्तं ॥

मू. (६२२) जे भिक्खू उग्घातियं अनुग्घातियं वदति, वदंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६२३) जे भिक्खू अनुग्घातियं उग्घातियं वदति, वदंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६२४) जे भिक्खू उग्घातियं अनुग्घातियं देति, देतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६२५) जे भिक्खू अनुग्घातियं उग्घातियं देति, देतं वा सातिज्जति ॥

घू-उग्घातियं लहुयं भण्णति, अनुग्घाइयं गुरुगं । “वदति” प्ररूपयति, “ददाति” आरोपयति । एवं विवरीएसु परवणादानेसु चउगुरुगं पच्छित्तं ।

[भा.२८६१] उग्घायमनुग्घायं, वऽनुग्घायं तहा य उग्घायं ।
जे भिक्खू पच्छित्तं, वएज्ज दिज्जा व विवरीयं ॥

धू- प्रायश्चित्तस्य न्यूनाधिकदाने आज्ञाभंगादयो दोषाः-

[भा.२८६२] सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं तहा दुविधं ।
पावति जम्हा तेणं, अब्बिवरीयं वदे दे वा ॥

धू- विवरीयं परुवेतो देतो वा तित्थगराणं आणाभंगं करोति, अन्नहा परुवणदानेसु य अणवत्था कता भवति, अन्नहा परुवणदानेहि य मिच्छत्तं जणेति, जहा एयं तहा अन्यदपि सर्वमलीकमिति, ऊणे चरणस्स अमुद्धी, अधिके सामुपीडा । एवं त्विहा विराहणा भवति, जम्हा एते दोसा तम्हा अविवरीयं वदति देति वा ॥

[भा.२८६३] परितावमणनुकंपा, भयं च लहुगम्मि पत्ते गुरु देतो ।
वीसत्थया न सुज्झइ, इयरे अलियं वदंते य ॥

धू- लहुगम्मि पत्ते गुरुं देते साहुस्स परितावणा कता, अननुकंपा य, भयेण य पुणो नालोयेति । इतरे ति गुरुं पत्ते लहुं देते वीसत्थताए य पुणो पडिसेवेति, न य से चारित्तं सुज्झइ । एते देते दोसा । वदंते पुण दोसु वि सुत्तेसु अलियं भवति ॥ किं चान्यत्-

[भा.२८६४] अप्पच्छित्ते उ पच्छित्तं, पच्छित्ते अइमत्तया ।
धम्मस्सासायणा तिव्वा, मग्गस्स य विराधणा ॥

धू- अप्पच्छित्ते अनावत्तीए जो पच्छित्तं देति, पत्ते वा आवत्तीए जो अतिप्पमाणं पच्छित्तं देति, सो सुअचरण धम्मस्स आसादणं गाढं करोति, दर्शनाज्ञानचरणात्मकस्य च मार्गस्य विराधनां करोति ॥ “धर्मस्ये”ति अस्य व्याख्या-

[भा.२८६५] सुय-चरणे दुहा धम्मो, सुवस्स आसायणऽन्नहा दाने ।
ऊणं देते न सुज्झति, चरणं अज्जायणा चरणे ॥

धू- अन्नहा वदंतेण सुत्त विराहियं । ऊणं देतेण चरणं विराधितं ॥ मग्गस्ये ति व्याख्या-

[भा.२८६६] नाणाति-तिविहा मग्गो, विराहितो होति अन्नहा दाणे ।
सुयमग्गो वेगद्धा, मग्गो य सुयं चरणधम्मो ॥

धू- पुब्बद्धं कंठं । सुयं ति वा मग्गो ति वा एगद्धं । अहवा - मग्गो सुअं भण्णति, धम्मो चरणं, एते विराहतेण भोक्खमग्गो विराहितो भवति । एवं समजं-आयविराहणातो असंखडादयो य दोसा, देवयवा छलेज्ज ॥

[भा.२८६७] बित्थियं गुरुवएसा, तवबलिए उभयदुब्बल्लेऽबलिते ।
वेयावच्च अनुग्गह, विगिंचणद्धाए विवरीयं ॥

धू- आयरियपरंपरोवदेसेण आगतं गुरुं लहुं वा वदंती देतो वा सुद्धो । “तवबलिय”ति चउत्थमादितव करणे बलिओ, सो उग्घातिपायच्छित्ते दिन्ने भण्णति - “किं ममेतेण कज्जं ति, अन्न पि देति ।” ताहे आयरितो अनुग्घातं देति, भण्णति - “इमं चेव पच्छित्तं, एतं मे अनुवउत्तेण दिन्नं ।” “उभयदुबलो” नाम धितीए संघयणेण य, तस्स अनुग्घातिए वि उग्घातं दिज्झइ, जहा तरति वोढं । धितिसंघयणाण एगतरबलिए य तयनुरूवं दिज्झइ । “बलिए”ति - उभएण वि

बलियस्स चियमंससोणियस्स दप्पुद्धरस्स उग्घातिए वि अनुग्घातं दिज्जति । जो आयरियाण वेयावच्चकरणे अब्भुज्जतो तस्सं साणुग्गहं दिज्जति । भणियं च - “वेयावच्चकरणं होति अनुग्घाए वि उग्घातं” । अनुग्गहकसिणेण वा से दिज्जति, पायच्छित्ते दिन्ने छहिं दिवसेहिं गतेहिं अन्न छम्मासा जतिउं आवन्नो झोसिय छ आदिस्सा अन्ने छम्मासा दिज्जति । जो वा विगिंचियच्चो तस्स अपच्छित्ते वि पच्छित्तं दिज्जति, अप्पे वा बहुं दिज्जति, वरं पच्छित्तो मग्गो नस्सिहेति ॥

मू. (६२६) जे भिक्खू उग्घाइयं सोच्चा नच्चा संभुंजइ, संभुंजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६२७) जे भिक्खू उग्घाइय-हेउं सोच्चा नच्चा संभुंजइ, संभुंजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६२८) जे भिक्खू उग्घाइय-संकप्पं सोच्चा नच्चा संभुंजइ, संभुंजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६२९) जे भिक्खू उग्घातियं उग्घातिय-हेउं वा उग्घातिय-संकप्पं वा सोच्चा नच्चा संभुंजइ, संभुंजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६३०) जे भिक्खू अनुग्घातियं सोच्चा नच्चा संभुंजइ, संभुंजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६३१) जे भिक्खू अनुग्घाइय-हेउं सोच्चा नच्चा संभुंजइ, संभुंजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६३२) जे भिक्खू अनुग्घाइय-संकप्पं सोच्चा नच्चा संभुंजइ, संभुंजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६३३) जे भिक्खू अनुग्घातियं अनुग्घाइय-हेउं वा अनुग्घाइय-संकप्पं वा सोच्चा नच्चा संभुंजइ, संभुंजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६३४) जे भिक्खू उग्घाइयं वा अनुग्घाइयं वा सोच्चा नच्चा संभुंजइ, संभुंजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६३५) जे भिक्खू उग्घाइय-हेउं वा अनुग्घाइय-हेउं वा सोच्चा नच्चा संभुंजइ, संभुंजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६३६) जे भिक्खू उग्घाइय-संकप्पं वा अनुग्घाइय-संकप्पं वा सोच्चा नच्चा संभुंजइ, संभुंजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६३७) जे भिक्खू उग्घाइयं वा अनुग्घाइयं वा उग्घाइय-हेउं वा अनुग्घाइय-हेउं वा उग्घाइय-संकप्पं वा अनुग्घाइय-संकप्पं वा सोच्चा नच्चा संभुंजइ संभुंजंतं वा सातिज्जति ॥

धू- एते छ सुत्ता । उग्घातियं नाम जं संतरं वहति लघुमित्यर्थः । अनुग्घातियं नाम जं निरंतरं वहति गुरुमित्यर्थः । “सोच्चं” ति अन्नसगासाओ, “नच्चं” ति अन्नसगासाओ, “नच्चं” तिसयमेव जाणित्ता, “संभुंजे” ति एगओ भोजनं । उग्घाइयहेउसंकप्पण उग्घातियाण तिण्ह वि इमं वक्खाणं-

[भा. २८६८] उग्घातियं वहंते, आवन्नुग्घायहेउगे होति ।

उग्घातियं-संकप्पिय, सुद्धे परिहारियतवे य ॥

धू- उग्घातियं ति पायच्छित्तं वहंतस्स - पायच्छित्तमापन्नस्स जाव मनालोइयं ताव हेउं भण्णति, आलोइए “अमुग्गदिने तुज्जेयं पच्छित्तं दिज्जिहेति” ति संकप्पियं भण्णति । एयं पुण दुविधं पि दुविहं वहति - सुद्धतवेण वा परिहारतवेण वा । हेऊ वि सुद्धस्स तवस्स वा परिहारतवस्स वा । संकप्पियं पि सुद्धतवेण वा परिहारतवेण वा ॥ अनुग्घाइयहेउ-संकप्पाण अनुग्घाइयाण तिण्ह वि इमं वक्खाणं-

[भा.२८६९] अनुघातियं वहंते, आवन्नऽनुघातहेतुगं होति ।

अनुघातिय-संकप्पिय, सुद्धे परिहारिय तवे य ॥

चू- पूर्ववत् । नवरं - अनुघातिए ति वत्तव्वं ॥ जे सण्ठे सुद्धपरिहारतवाण आरुद्धा ते णज्झंति चेव । जे परागच्छातो आगता ते पुच्छिज्झंति-

[भा.२८७०] को भंते ! परियाओ, सुत्तत्थ अभिग्गहो तवोकम्मं ।

कक्खडमकक्खडेसु य, सुद्धतवे मंडवा दोत्ति ॥

चू- इमा पढमा पुच्छा-

[भा.२८७१] गीयमगीओ गीओ, महंति कं वत्थु कस्स व सि जोग्गो ? ।

अगीउ त्ति य भणिते, धिरमधिर तवे य कयजोग्गो ॥

चू- सो पुच्छिज्झति - किं तुमं गीयत्थो अगीयत्थो ? जति सो भणति - गीतो महं ति । तो पुण पुच्छिज्झति - किं आयरिओ ? उवज्झाओ ? पव्वत्तओ ? येरो ? गणावच्छेतितो ? वसभो ? एतेसि एगतरे अकक्खण, पुच्छिज्झति - कयमत्त तवका जोग्गो - सुद्धस्स परिहारतवस्स ? अह सो अगीतोमि ति भणिज्जा आपुच्छिज्झति - धिरो अधिरो ति । धिरो द्ढो, तवकरणे बलवानित्यर्थः । अधिरो अंतरादेव भजते, नांतं नयतीत्यर्थः । पुणो धिरो अधिरो वा पुच्छिज्झति - तवे कयजोग्गो तवकरणेनाभ्यस्ततवो ॥

[भा.२८७२] सगणम्मि नत्थि पुच्छा, अन्नगणादागयं च जं जाणे ।

परियाओ जम्म दिक्खा, अउणत्तीस वीसकोडी वा ॥

चू- सगणे एयाओ नत्थि पुच्छाओ, जओसगणवासिणो सव्वे नज्झंति जो जारिसो, अन्नगणागतं पि जं जाणे तं न पुच्छे । “भंते ति आमंतणवयणं, “परियाए” ति परियाओ दुविहो - जम्मपरियाओ पव्वज्जापरियाओ च । जम्मपयाओ जहन्नेन जस्स एगूणतीसवासा । कहं ? जम्मद्विविरेस पव्वतितो, नवम्वरिसे उवड्ढावितो, वीसतिवरिसस्स दिट्ठिवाओ उट्ठिहो, वरिसेण जोगसमत्तो एवं एते अउणत्तीसं वासा । उक्कोसेण देसूणा पुव्वकोडी । पव्वज्जा एगूणवीसस्स दिट्ठिवातो उट्ठिहो वरिसेण समत्तो, एते वीसं, उक्कोसेण देसूणा पुव्वकोडी ॥

इदानीं “सुत्तत्थमि” ति अस्य व्याख्या-

[भा.२८७३] नवमस्स ततियवत्थू, जहन्न उक्कोस ऊणगा दस उ ।

सुत्तत्थऽभिग्गहे पुण, दव्वादितवो रयणमादी ॥

चू- नवमस्स पुव्वस्स जहन्नेनं ततियं आचारवत्थू, तत्थ कालनाणं वणिज्झति, जाहे तं अधीयं । उक्कोसेण जाहे ऊणगा दस पुव्व अधीता । समत्तदसपुव्विणो परिहारतवो न दिज्झति । सुत्तत्थस्स एयं पमामं । “अभिग्गहे” ति अभिग्गहा दव्वखेत्तकालभावेहिं । “तवोकम्मं” पुण “रयणमादि” ति, रयणावली आदिसद्दातो कणगावली सीहनिक्कीलियं जवमज्झं वइमज्झं चदाणयं ॥ “कक्खडेसु य पच्छद्धं” अस्य व्याख्या - सुद्धपरिहारतवाणं कतमो कक्खडो ? कयमो वा अकक्खडो ? एत्थ सेल-एरंड-मंडवेहिं दिट्ठंतो कज्झति-

[भा.२८७४] जं मायति तं धुभति, सेलमए मंडवे न एरंडे ।

उभयबलियम्मि एवं, परिहारो दुब्बले सुद्धो ॥

चू- सेलमंडवे जं मायइ तं धुभति, न सो भजति । एरंडमए पुण जावतियं सहइ तावतियं

छुभति । एवं “उभयबलिये”ति धिइसंघयणोवजुत्ते जं आवज्जते तं परिहारतवेण दिज्जति । जो पुण धितिसंघयणेहिं “दुब्बलो”ति हीनो तस्स सुद्धतवो वा हीनतरं पि दिज्जति ॥ सीसो पुच्छति - किं सुद्धपरिहारतवाण एगावत्ती उत भिन्ना ? उच्यते-

[भा. २८७५] अविसिद्धा आवत्ती, सुद्धतवे चेव तह य परिहारे ।

वत्थुं पुण आसज्जा, दिज्ज ते तत्थ एगतरौ ॥

चू- सुद्धपरिहास्तवाण अविसेसिया आवत्ती आयरिया दीवन्ति । संघयणोवजुत्तं जाणिऊण परिहारतवो दिज्जति, इतरो वा सुद्धतवो, एवं एगतरा दिज्जति ॥

इमेरिसाण सव्वकालं सुद्धतवो दिज्जति-

[भा. २८७६] सुद्धतवो अज्जाणं, अगियत्थे दुब्बले असंघयणे ।

धितिबलिये य समन्नागएसु सव्वेसु परिहारो ॥

चू- अज्जाणं अगीयत्थस्स, धितीए दुब्बलस्स, संघयणहीने, एतेसिं सुद्धतवो दिज्जति । धितिबलजुत्तो संघयणसमण्णिए पुरिसे परिहारतवो दिज्जति ॥ परिहारतं पडिवज्जंते इमा विही-

[भा. २८७७] विउसगो जाणणद्धा, ठवणाभीएसु दोसु ठवितेसु ।

अगडे नदी य राधा, दिहुंतो भीय आसत्थे ॥

चू- परिहारतवं पडिवज्जंते दव्वादि अप्पसत्थे वज्जेत्ता पसत्थेसु दव्वादिसु काउसगो कीरइ, सेससाहू जाणणद्धा । आलावणादिपदाण य ठवणा ठविज्जति, तेसु अठविएसु जति भीतो तो आससो कीरइ ति । इमेहिं म वीहे, पायच्छित्तं, सुज्झइ, महती य निज्जरा भवति । कप्पड्ढि- यअनुपरिहारिया य दो सहाया ठविता । इमेहिं अगड-नदी-तीराइदिहुंतोहिं भीतस्स आसासो कीरति । अगडे पडियस्स आसासो कीरति-एस नो धावति, रज्जू आणिज्जति । अचिरा उत्तारेज्जसि, मा विसादं गेण्हसु । एवं जति नाऽऽसासिज्जति तो कया ति भीएण तत्थ चेव मरेज्ज ।

नदिपूरणेण हीरमाणो भण्णति- तडं अवलंबाहि, एस तारगोदतिगादि धेतुमवतरिउमुत्तारेहिसि मा विसादं गेण्हसु । रायगहिओ वि भण्णति - एस राधा जति वि दुद्धो तहा वि विण्णविज्जंतो पुरिसादिएसु आयारं पस्सति, अइ डंडं न करेति, एवं आसासिज्जंतो आससति, ददचित्तो य भवति ॥ काउस्सगो य किं कारणं कीरइ ? उच्यते-

[भा. २८७८] निरुवस्सग्गनिमित्तं, भयजणणद्धा य सेसगाणं तु ।

तस्सप्पणो य गुरुणो, य साहए होइ पडिवत्ती ॥

चू- साहुस्स निरुवस्सग्गनिमित्तं सेससाहूण य भयजणणद्धा काउस्सगो कीरइ । सो य दव्वओ वढमादिखीररुक्खो, खेत्तओ जिनघरादिसु, कालओ पुव्वसूरे पसत्थादिदिनेसु य, भावतो चंदताराबलेसु, तस्सप्पणो गुरुणो य साहए सुपडिवत्ती भवति सो य जहण्णेण मासो, उक्कोसेण छम्मासा ॥ तम्मि परिहारतवं पडिवज्जंते आयरिओ भणति - एयस्स साहुस्स निरुवस्सग्गनिमित्तं ठामि काउस्सग्गं जाव दोसिरामि । “लोगस्सुज्जोयगरं” अनपेहेत्ता “नमो अरिहंताणं”ति पारेत्ता “लोगस्सुज्जोयगरं” कट्ठित्ता आयरिओ भणति-

[भा. २८७९] कप्पड्ढिओ अहं ते, अनुपरिहारी य एस ते गीओ ।

पुव्वि कयपरिहारो, तस्सऽसयण्णो वि दददेहो ॥

चू- आयरिओ, आयरियनिउत्तो वानियमा गीतत्थो तस्स आयरियाण पदाणुपालगो, कप्पड्ढितो

भण्णति । सो भणाति - अहं ते कप्पट्ठाती । परिहारियं गच्छंतं सव्वत् अनुगच्छति जो सो अनु परिहारितो, सो वि नियमा गीयत्थो, सो सेदिज्जति, एस ते अनुपरिहारी । सो पुण पुव्वकयपरिहारी, पुव्वकयपरिहारियस्स असति अन्नो वि अकयपरिहारो धितिसंघयणजुत्तो दढदेहो गीयत्थो अनुपरिहारितो ठावेज्जति ॥ एवं दोसु ठावेएसु इमं भण्णति-

[भा.२८८०] एस तवं पडिवज्जति, न किं चि आलवदि मा न आलवह ।

अत्तट्ठ चिंतगस्सा, वाघातो भे न कायव्वो ॥

सू- एस आयविसुद्धिकारओ परिहारतवं पडिवज्जति । एस तुब्बे न किं चि आलवति, तुब्बे वि एयं मा आलवह । एस तुब्बे सुत्तत्थेसु सरीरवट्ठमाणी या न पुच्छति, तुब्बे वि एयं मा पुच्छह । एवं परियट्ठणादिपदा सव्वे भाणियव्वा । एवं आलवणादिपदे आत्मार्यचित्तकस्य ध्यानपरिहारक्रियाव्याघातो न कर्तव्यः ॥ इमे ते आलवणादिपदा-

[भा.२८८१] आलावण-पडिपुच्छण-परियट्ठणाण वंदनग मत्तो ।

पडिलेहण-संघाडग-भत्तदाण-संभुंजणे चेव ॥

सू- आलावो देवदत्तादि, पुच्छ सुत्तत्थादिएसु, पुव्वाधीतसुत्तस्स परियट्ठणं, कालभिव्खादियाण उट्ठणं, राओ सुत्तट्ठितैहिं खमणमायं वा वंदणं, खेलकाइयसण्णासंसत्तमत्तगो न सोहेति तस्संतिओ वा न धेप्पति, उवकरणं परोप्परं न पडिलेहंति, संघाडगा परोप्परं न भवंति, अभत्तदाणं परोप्परं न करेति, एगमंडलीए न भुंजंति, यच्चान्यत् किंचित् करणीयं तं तेन साधं न कुर्वन्तीत्यर्थः ॥ इमं गच्छवासीण पच्छित्तं-

[भा.२८८२] संघाडगाओ जाव उ, लहुगो मासो दसण्ह तु पदानं ।

लहुगा य भत्तदाणे, संभुंजणे होतिऽनुग्धाता ॥

सू- जति गच्छिल्लगा परिहारियं आलवति तो ताण मासलहु, एवं जाव संघाडगपदं अट्ठमं सव्वेसु मासलहुं, जति गच्छिल्लया हंद भत्तं गेण्हसु तो चउलहुं, एगट्ठं भुंजंताण चउगुरुं ॥

परिहारियस्स इमं पच्छित्तं-

[भा.२८८३] संघाडगा उ जो वा, गुरुगो मासो दसण्ह तु पदानं ।

भत्तपयाणे संभुंजणे च परिहारिए गुरुगा ॥

सू- परिहारियस्स अट्ठसु पएसु मासगुरुं भत्तदाणसंभुंजणे चउगुरुं ॥ कप्पट्ठियस्स अनुपरिहारियस्स दोण्ह वि एग संभोगो, एते दो वि गच्छिल्लएहिं समानं आलावं करेति वंदामो ति य भणंति, सेसं न करेति । कप्पट्ठिय-परिहारियाण इमं परोप्पर-करणं-

[भा.२८८४] कितिकम्मं च पडिच्छति, परिण्ण पडिपुच्छं पि से देति ।

सो वि य गुरुमुवचिइति, उदंतमवि पुच्छितो कहति ॥

सू- कपट्ठितो परिहारियवंदनं पडिच्छति । “परिण्ण” ति पट्टवखाणं देति । सुत्तत्थेसु पडिपुच्छं देति । “सो” ति परिहारिओ कप्पट्ठियं उदचिइति, अब्भुट्ठणादिकिरयं सुस्सुतं चे करेति, सण्णादि गच्छंतो अच्छेइ, पुच्छितो कप्पट्ठितेण “उदंत” इति सरीरवट्ठमाणी कहेति ॥

[भा.२८८५] उट्ठेअ निसीएज्जा, भिव्खं गेण्हेअ भंडगं नेहे ।

कुविय-पिय-बंधवस्स व, करोति इतरो च तुसिणीओ ॥

चू-परिहारितो तव किलामितो जइ दुब्बलयाए उड्डुं न सके ताहे अनुपरिहारियस्स अगगतो भणेति - उड्डेज्जामि, निसीएज्जामि, भिक्खं हिंडेज्जामि । उड्डुविओ जहा पियं हिंडिऊण सक्कति ता हिंडति । अह न सक्केति तो अनुपरिहारिओ परिहारियभायणेहिं हिंडित्तु दोसा भवति न सक्केइ भेङ्गं पडिलेहेउ ताहे अनुपरिहारिओ से पडिलेहणियं करेइ । जइ न सक्केति सण्णाकाइयभू गंतुं । तत्थ परिहारिओ-भणाति-काइयसण्णामूमिं गच्छेज्जामि, ताहे से अनुपरिहारिओ मत्तए पनामेति । एवं जहा पियबंधुणो कुविओ बंधू जं करणीयं तं तुसिनीयभावेण सव्वं करेति । एवं “इयरो” ति अनुपरिहारितो करेति ॥

[भा. २८८६] सुत्तनिवाओ इत्थं, परिहारतवम्मि होइ दुविधम्मि ।

तं सोच्चा नच्चा वा, संभुजंतस्स आणादी ॥

चू-एत्थ सुत्तनिवाओ - जो परिहारतवं दुविधं उग्घायं अनुग्घायं वहइ तं सोच्चा नच्चा वा जो संभुजति तस्स आणादिया दोसा भवति ॥

[भा. २८८७] बित्तिपदसाहुवंदण, उभओ गेलण्ण थेर असती य ।

आलवणादी उ पदे, जयणाए समाचरे भिक्खू ॥

चू-साधुवंदनं ति अन्नगच्छं सा संपट्ठिता । अन्नो साधू ते दद्ध भणाति-अमुगसाहुस्स वंदनं करेज्जह, सो परिहारतवं पडिवन्नो जस्स परिभाइतं (तियं) हत्थे, सो अयाणंतो वंदितुं वंदनयं कथेति, तस्स न दोसो । “उभओ गेलण्णं” ति कप्पट्ठियं अनुपरिहारिय परिहारिओ अ एते जति तिन्नि वि गिलाणा ताहे गच्छेल्लया सव्वं जयणाए करेति । का जयणा ? भण्णति - गच्छेल्लया परिहारिय-भायणेहिं हिंडित्ता कप्पट्ठियस्स पनामेति, सो अनुपरिहारियस्स पनामेति, सो वि परिहारियस्स । अत्थ कप्पट्ठियानुपरिहारिया पनामेउं पि न वएति तो सवमेव गच्छेल्लया करेति । जति गच्छेल्लया सव्वे वि गिलाणा तो ते कप्पट्ठियादिया तिन्नि जयणाए सव्वं पि करेज्जा । परिहारिओ गच्छेल्लयाभायणेषु आनिउं अनुपरिहारियस्स पनामेति, से कप्पट्ठियस्स, सो वि गच्छेल्लयाणं । “थेर असतिए” ति थेरा आयरिया, तेसि वेयावच्चकरस्स असती, वेयावच्चकरवाधाए वा अन्नो य सलद्धीओ नत्थि, ताहे परिहारिओ वि करेज्ज जयणाए, सो गुरुभायणेषु हिंडितुं अनुपरिहारियस्स पनामेति । कप्पट्ठियस्स वा से वि आयरियाणं देति । एवमादिसु कज्जेसु आलवणादीपदे जयणाए भिक्खू समाचरेदित्थर्थः ॥

सुत्ताणि फ़ुं । इदानिं एतेसिं चेव छण्हं सुत्ताणं दुगादिसंजोगसुत्ता वत्तव्वा । तत्थ दुगसंजोगे पन्नरस सुत्ता भवति । तत्थ पढमं दसमं पन्नरसमं च । एते तिन्नि दुगसंजोगसुत्ता सुत्तेणेव गहिया, सेसा बारस अत्थतो वत्तव्वा । तिगसंजोगेण वीसं सुत्ता भवति । तत्थ छट्ठ पन्नरसमं च दो वि सुत्ता सुत्तेणेव गहिता, सेसा अट्ठारस अत्थेणेव वत्तव्वा । चउसंजोगेण पन्नरस, ते अत्थेणेव वत्तव्वा । पंचसंजोगेण छ, तेवि अत्थेण वत्तव्वा । छट्ठगसंजोगे एक्कं तं सुत्तेणेव भमितं । एवं एते सत्तावन्नं संजोगसुत्ता भवति । एतेसिं अत्थो पुव्ववसुत्तसमो । दुगसंजोगेण उग्घातियं अनुग्घातियं वा कहं संभवति ? भण्णति - आवत्ती से उग्घातिया कारणे उ दानं अनुग्घातियं । एवं उग्घायानुग्घाय-संभवो । अहवा - तवेण अनुग्घातं कालतो उग्घातियं, एवं उवउज्झिऊण भावेत्तव्वं ॥

मू. (६३८) जे भिक्खू उग्गयवित्तीए अनत्थमिय-मणसंकप्पे संघडिए निव्वित्तिगिच्छा-

समावन्नेणं अप्याणेणं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेत्ता संभुंजति, संभुंजंतं वा सातिज्जति । अह पुण एवं जाणेज्जा- अनुग्गए सूरिए, अत्थमिए वा से जं च मुहे, जं च पाणिंसि, जं च पडिग्गहे, तं विगिंचिय विसोहिय तं परिडुवेमाणे नाइक्कमइ । जो तं भुंजइ, भुंजंतं वा साति०

धू- “जे” ति निदेसे, “भिक्षू” पुव्ववण्णिओ । उग्गतो उदितो । को सो ? आदिच्चो । वत्तणं वित्तीजीवनोपायमित्थर्थः । उग्गते आदिच्चे वित्ती जस्स सो उग्गतवित्ती । पाठांतरेण वा उग्गतमुत्ती, उग्गताए आदिच्चमुत्तीए जस्स वित्ती सो उग्गतमुत्ती । अहवा - “मूर्ति” शरीरं, तं जस्स प्रतिश्रयावग्रहात् उदिते आइच्चे वृत्ति-निमित्तं प्रचारं करोति सो वा उग्गयमुत्ती भण्णति । अनत्थमिए आदिच्चे जस्समनसंकप्पो भवति स भण्णति - अनत्थमियमणसंकप्पो । उग्गयवित्तीग्गमातो सोलसभंगीए पच्छिज्जा अट्ठ भंगा गहिता । अनत्थमियसंकप्पगहणातो वित्तियसोलसभंगीए पच्छिज्जा चेव अट्ठ भंगा गहिता । एतेहिं सब्बभंगसूयणा कता । संथडिओ नाम हट्ठसमत्थो, तद्विवसं पञ्चतभोगी वा अध्वानप्रतिपन्नो क्षपक ग्लानो वा न भवतीत्यर्थः । वित्तिगिच्छा विमर्ष मतिविप्लुता संदेह इत्यर्थः, सा निग्गता वित्तिगिच्छा जस्स जो णिव्वित्तिगिच्छो भवति । उदिय अनत्थमिय संथडिय निव्वित्तिगिच्छे य असनादि भुंजंतो सुद्धो ।

अह पुण सुद्ध-भुत्तो एवं जाणति निव्वित्तिगिच्छेण चित्तेण जहा - “अनुदितो अत्थमितो वा आदिच्चो” से जं च मुहे पक्खित्तं, जं च पाणिणा गहियं, जं च पडिग्गहे ठविवं, तं च “विज्जाणे” ति परिठवित्ते, “विसोहेमाणे” ति निरवयवं करंतो, नो प्रतिषेधे, अतिक्रमणं लंघणं, धम्मो ति सुत्त रणधम्मो, जिनाणं च, नो अतिक्रमति । जो पुण अमुदियऽत्थमिते ति निव्वित्तिगिच्छेण चित्तेण भुंजति तस्स चउगुरुं पच्छित्तं । एवं संथडीए वित्तिगिच्छे वि सुत्तं । असंथडीए निव्वित्तिगिच्छे वित्तिगिच्छे य दो सुत्ता । एवं एते चउरो सुत्ता । इदानीं निज्जुत्तीए सुत्तसंगहगाहा-

[भा.२८८८] संथडममंथडे वा, निव्वित्तिगिच्छे तहेव वित्तिगिच्छे ।

काले दव्वे भावे, पच्छित्ते मग्गणा होति ॥

धू- पूर्वार्धं गतार्थम् । पदमं सुत्तं संथडीए निव्वित्तिगिच्छे । तत्त्व-तिविधा पच्छित्तमग्गणा । कालदव्व-भावेहिं । कालपच्छित्तपरुवणत्थं भंगपरुवणा कज्जति । अनुदियमनसंकप्पे अनुदियगवेसी अनुदियगाही अनुदियभोती । “अनुदियमनसंकप्प” गगहणेण भावो चेव केवलो घेप्पति, सब्बत्थानुपाती ।

“अनुदियगवसि” ति-उवओगादिकालतो जाव भिक्खं न गेण्हति । “अनुदियगाहि” ति आदिभिक्खग्गहणकालतो जाव न भुंजति । “अनुदियभोति” ति आदिलंबणाओ जाव पच्छिमो लंबणो । एतेसु छउसु पदेसु सपडिपक्खेसु भंगरयणलक्खणेण सोलस भंगा रएयव्वा । रइएसु जत्थ मज्झिज्जपदेसु दोसु परोप्परविरोहो दीसति । मज्झिज्जेसु वा एकम्मि दोसु वा उदितो दिट्ठो अंतिल्ले य अनुदितो ते भंगा विरुज्झमाणा वज्जा, सेसा गज्झा । अनत्थमियमणसंकप्पे अनत्थमियगवेसी अनत्थमियगाही अनत्थमियभोती-एतेसु चउसु पदेसु सपडिपक्खा सोलस भंगा कायव्वा । एत्थ मज्झिज्जपदेसु जत्थ परोप्परं विरोहो दीसति । मज्झिज्जेसु वा एकम्म दासु वा अत्थामओ दिट्ठो, अंतं य अनत्थमिओ ते भंगा विरुज्झमाणा वज्जा, सेसा गज्झा ॥ अनुदिय-उडय-अत्थमिय-अनत्थमिएसु चउसु विठाणेसु अविरुज्झमाणभंगपरिनामपददरिमणत्थं । भण्णति-

[भा. २८८९] अनुदियमणसंकप्पे, गवेस-गहणे य भुंजणे चेव ।

उग्गतणत्थमिते वा, अत्थं पत्ते य चत्तारि ॥

धू-पढमो वितितो चउत्थो अड्डमो य - एते चउरो घडंति । सेसा चउरो न घडंति । उदितमनसंकप्पे वि पढमो वित्तिओ चउत्थो अड्डमो य - एते चउरो घडंत । सेसा चउरो न घडंति । अनत्थमियमणसंकप्पे पढमो वित्तिओ चउत्थो अड्डमो य - एते चउरो गज्झा, सेसा चउरो वज्झा । अत्थंपत्ते वि - एते घउरो गज्झा । चतुरग्गहणं सर्वधानुपाती ॥

“अनुदियमनसंकप्पो” ति अस्य व्याख्या-

[भा. २८९०] सूरं अनुगयमि उ, अनुदित उदितो य होति संकप्पो ।

एमेव ऽत्थमितमि वि, एगयरो होति संकप्पो ॥

धू-अनुदि ए सूरि ए अनुदियमणसंकप्पो उदियमणसंकप्पो वा भवति । उदिते वि अनुदितो उदितो वा मणसंकप्पो भवति । एवं अत्थमि ए वि अत्थमियमणसंकप्पो उदियमणसंकप्पो वा भवति । उदिते वि अनुदितो उदितो वा मणसंकप्पो भवति । एवं अत्थमि ए वि अत्थमियमणसंकप्पो अनत्थमियमणसंकप्पो वा । अनत्थमि ए वि अत्थमियमणसंकप्पो वा अनत्थमियमणसंकप्पो वा । एवं एगतरो संकप्पो भवति ॥

[भा. २८९१] अनुदित-मणसंकप्पे, गवेस-गहणे य भुंजणे गुरुणा ।

अहं संकियमि भुंजति, दोहि लहू उग्गए सुद्धो ॥

[भा. २८९२] अत्थंगय-संकप्पे, गवेसणे गहण-भुंजणे गुरुणा ।

अहं संकियमि भुंजति, दोहि लहू अनत्थमि ए सुद्धो ॥

धू-“उग्गयवित्ती” अस्य सूत्रपदस्य व्याख्या-

[भा. २८९३] उग्गयवित्ती मुत्ती, मणसंकप्पे य होति आएसा ।

एमेव य ऽनत्थमिते, धाते पुण संखडी पुरतो ॥

धू-उग्गय इति वा, उदओ ति वा एगडं । वर्तनं वृत्तिः । उग्गए सूरि ए जस्स वित्ती सो उग्गयवित्ती । आदेसंतरेण वा उग्गयमुत्ती भण्णइ । उग्गताए आइच्चमुत्तीए जस्स वित्ती सो उग्गयमुत्ती भण्णति । अहवा - मूर्तिः शरीरं, तं उग्गए आइच्चे वित्तिनिमित्तं जस्स चेड्ढति सो उग्गयमुत्ती भण्णति । मणसंकप्पो ति वा, अज्झवसाणं ति वा, चित्तं ति वा, एगडं । तम्मि मणसंकप्पे आदेशा इमे कायव्वा-अनुदिते वि आदिच्चे मणसंकप्पेण उदिते वृत्तिरेव भवति, न प्रायश्चित्तमित्यर्थः । च शब्दः समुच्चए, जहा अनुदि ए उदियमणसंकप्पेण णिद्दोसो तहा उदि ए वि अनुदियमणसंकप्पेण सदोषेत्यर्थः । अत्थमि ए वि तहेव ति । अत्थमि ए वि आतिच्चे अनत्थमियमणसंकप्पेण वृत्तिरेव भवति न प्रायश्चित्तं । इहापि आदेशांतरं कर्तव्यं - जहा अत्थमि ए वि अनत्थमियमणसंकप्पेण णिद्दोसो तहा अनत्थमि ए वि अत्थमियमणसंकप्पेण सदोषेत्यर्थः । अहवा - उग्गयवित्ती उग्गयमुत्ती एतदेवादेशांतरं द्रष्टव्यम् । अहव - “मणसंकप्पेण ०” इति उपरिष्ठादवक्ष्यमाणं अनुदिते अत्थमिते वा कथं गहणसंभवो भवति ? अतो भणति - “धाते पुण संखडी पुरतो” ति । “धाचं” ति वा “सुभिकखं” ति वा एगडं । तम्मि सुभिकखं संखडीए

संभवो भवति । सा य संखडी दुविधा - पुरे संखडी, पच्छा संखडी च । पुव्वादिव्ये पुरेसंखडी। म
ज्झण्हपच्छातो पच्छासंखडी । इह पुण आ अनुदिते सा पुरेसंखडी । पुण सद्ध गहणाओ अत्थिए वा
पच्छसंखडीसंभवो भवे ।

अहवा - धातुगहणं अववादप्रदर्शनार्थम् । सुभिक्षे संधरंते वा निकारणे जत अनुदिते
अत्यमिते वा गहणं करेति तो पच्छित्तं, इहरहा पुन न भवति ॥ सूत्रपदद्वयस्य-गाथाद्वयेन व्याख्या
क्रियते । पूर्वं प्रकृतभंगा उच्यंते । अनुदिय-उदिय-सोलसगंभीए इमे अड्ड घडेमाणा जहासंखेण
ठवियव्वा-पढमो, बित्तिओ, चउत्थो, अड्डो, नवमो, दसमी, बारसमो, सीलसमो य । सेसा अड्ड
वज्जिता । ततो अनत्थमिय अत्यमियसोलसभंगीए एते चेव अड्ड भंगा उद्धरित्ता । पढम-बित्तिज्जा
भंगा पंचम-छड्डभंगड्डाणेसु कायव्वा । पंचम-छड्डा पढम-बित्तिज्जा ठाणेसु कायव्वा । ततिय-चउत्थभंगा
सत्तम-अड्डमभंगड्डाणेसु कायव्वा । सत्तमऽड्डमा ततिय-चउत्थठाणेसु कायव्वा । अहवा - पढमे-
बित्ति-ततिय-चउत्थभंगा पंचम-छड्ड-सत्तमऽड्ड भंगाण हेड्डा कमेण ठावेयव्वा एवं ठविएसु ततो
इमं गंधमाह-

[भा. २८९४] अनुदियमणसंकप्पे गवेसगह भोयणम्मि पढमलता ।

बित्तियाए तिसु असुद्धा, उग्गयभोई उ अंतिमओ ॥

चू- अनुदियमणसंकप्पे अनुदियगवेसी अनुदियगाही अनुदियभोती । एसा पढमलता ।
बित्तियालता - आदिस्सेसु तिसु पदेसु संकप्प-गवेसण-गहणपदेसु असुद्धा, अंतिमं भोगिपदं
तम्मि सुद्धा ॥

[भा. २८९५] तत्तियाए दो असुद्धा, गहणं भोती य दोण्हि वी सुद्धा ।

संकप्पम्मि असुद्धा, तिसु सुद्धा अंतिमलता तु ॥

चू- तत्तियलताए-दो संकप्प-गवेसणपदं च असुद्धा, गहण-भोगीपदं च एतेसु दोसु वि
सुद्धा । चउत्थलताए-संकप्पपदं एकं असुद्धं, गवेसणं गहणं भोगीपदं च तिन्नि वि सुद्धा । अनुदियस्स
अंतिज्जा लतेत्यर्थः ॥ इदानीं - सुद्धे णं भावेण चत्तारि लताओ भण्णंति - सो आदिस्से उदितो
अनुगगतो वा नियमा उग्गयंति भण्णंति-

[भा. २८९६] उग्गयमनसंकप्पे, अमुदितएसी य गाह भोई य ।

एमेव य बित्तियलय, सुद्धा आइमि अंते य ॥

चू- उदियमनसंकप्पे अनुदियगवेसी अनुदियगाही अनुदियभोती । एसा उदिते पढमलता ।
बित्तियलताए - वि एवं चेव । नवरं - आति-अंतपदेसु सुद्धा । मज्झिस्सेसु दोसु पदेसु असुद्धा ॥

[भा. २८९७] तत्तियलताए गवेसी, होति असुद्धो उ सेसगा सुद्धा ।

चत्तारि वि होति पया, चउत्थलतियाए उदयचित्ते ॥

चू- तत्तियाए एगं गवेसणापदं असुद्धं, सेसा संकप्पगहणभोगिपदं च तिन्नि वि सुद्धा ।
सव्वेसु पदेसु चउत्थलतिया विशुद्धा उदयचित्तत्वत् । एवं अत्यमिताऽनत्थमिते वि अड्ड लता,
घउरो असुद्धा, चउरो सुद्धा, तासिं विभागदरिसणत्थं भण्णंति - अत्यमियं अनत्थमियं वा सूरियं
नियमा अत्यमियं भण्णंति ॥

[भा. २८९८] अत्यंगयसंकप्पे, पढमवरं एसि गहण भोई य ।

दो संतेसु असुद्धो, बीया मज्झे हवई सुद्धो ॥

घू-अत्यंगयसंकपे अनत्यमियगवेसी अनत्यमियगाही अनत्यमियभोजी एसा पढमलता ।
बितिया आदिअंतेसु दोसु वि असुद्धा । मज्झे गवेसगहणेसु दोसु वि सुद्धा ।

[भा. २८९९] तइया गवेसणाए, होइ विसुद्धा उ तीसु अविसुद्धा ।
चत्तारि वि होंति पया, चउत्थलइगाए अत्यमिए ॥

घू-ततियलता - एगम्मि गवेसणपदे सुद्धा, सेसेसु तिसु असुद्धा । चउत्थलताए चत्तारि वि
पदा असुद्धा, अत्यमियमणसंकपे ति काउं ॥ अविसुद्धलता गता । इदानीं विसुद्धलताओ भण्णति
- अत्यमियं अनत्यमियं वा नियमा अनत्यमियं भण्णति-

[भा. २९००] अनत्यंगयसंकपे, पढमा एसी य गहण भोई य ।
मण एसि गहणसुद्धो, बितिया अंतम्मि अविसुद्धा ॥

घू-अनत्यंगयसंकपे अनत्यमियगवेसी अनत्यमियगाही अनत्यमियभोजी । एस पढम-
लता । बितियलताए - आदिछा तिन्नि पदा विसुद्धा, अंतिल्लभोगिपदेण आवसुद्धा ॥

[भा. २९०१] मन एसणाए शुद्धा, ततिया गहणोयणे य अविसुद्धा ।
संकपे नवरि सुद्धा, तिसु वि असुद्धा उ अंतिमगा ॥

घू-ततियलता - संकपे य गवेसणे य सुद्धा, गहणभोगिपदेहिं दोहिं असुद्धा । चउत्थलता -
संकपेण नवरि-सुद्धा, सेसेसु तिसु पदेसु गवेसण-गहण-भोगीहिं असुद्धा, अंतिमा इति चतुर्थलता ॥
एत्थ - अट्ठसु अविसुद्धे सु इमं पच्छित्तं-

[भा. २९०२] पढमाए बितियाए, ततिय चउत्थी य नवम दसमीए ।
एक्कारसि बारसियए, लताए चउरो अनुग्घाया ॥

घू-एतासु अट्ठसु वि लतासु चउरो अनुग्घाया-चउगुरु इत्यर्थः । ते अनुदियलतासु चउसु
तवकालविसेसिया कायव्वा ॥ इमा पुण सुद्धलताओ-

[भा. २९०३] पंचम-छ-सत्तमियाए, अट्ठमिया तेर चोइसमियाए य ।
पन्नरस सोलसी वि य, लतातो एया विसुद्धातो ॥

घू-एतेसु पच्छित्तं नत्थि विशुद्धभावत्वात् ॥ जं भणियं 'उपरिष्ठाद्वक्ष्यमाणमि' ति तद्वक्ष्यति-
[भा. २९०४] दोण्ह वि कयरो गुरुओ, अमुग्गयत्थमियभुंजमाणानं ।

आदेस दोन्नि काउं, अनुग्गते लहु गुरु इतरो ॥

घू-सीसो पुच्छति - अनुदियमणसंकपस्स अत्यमियमणसंकपस्स य कयमो गुरुतरओ ?
आयरिओ भणति - एत्थ आएसदुगं कायव्वं । एत्थ एगे भणति - "अनुग्गतातो अत्यमियभोजी
गुरुअतरओ । कम्हा ? जम्हा सो संकिल्लइपरिनामो दिवसातो भोत्तुं अकिलंतो चेय पहे रातीए
भुंजति, अविसुज्झमाणकालो य । अनुदियभोजी पुण सव्वराति अहियासेउं किलंतो भुंजति
विसुज्झमाणकालो तेन लहुअतराओ ।"

अन्ने भणति - "अत्यमियभोजीओ अनुदियभोजी गुरुअतरतो । कम्हा ? जम्हा सो सव्वराति
सहिउं थोवं कालं न सहति तेन सो संकिल्लिइपरिनामो । इयरो पुण चित्तेइ - बहुं मे कालो सोढव्वो
तेम भुंजइ अतो लहुततरो ।" इमो स्थियपक्खो - अनुदिए पतिसमयं विसुज्झमाणकालो ति
गुरुतरो । एयं सव्वं कालनिष्फणं पच्छित्तं भणियं ॥ इदानीं दव्व-भावनिष्फणं पच्छित्तं

भण्णति । त पुण इमेहिं ठाणेहिं नायं होअ-

[भा.२९०५] गविसण गहिए आलोय नमोक्कारे भुंजणे य संलेहे ।

सुद्धो विगिंचमाणो, अविगिंचणे होतिमा सोही ॥

सू-अनुदितो अत्यमितो वा इमेहिं ठाणेहिं नातो, कए उवओगे पदमेदकए नायं जहा अनुदितो अत्यमितो वा ततो छिय स नियत्तंतो सुद्धो । अह गवेसणं करेतेण तनायं ततो चेव स नियत्तंतो सुद्धो । अह गहिते नायं जं गहितं तं विगिंचंतो सुद्धो । अह आलोएतेण नायं तह वि विगिंचंतो सुद्धो । अह भुंजिउकामो नमोक्कारं करेतेण नायं तो विगिंचंतो सुद्धो ।

अहं भुंजतेण नायं सेसं विगिंचंतो सुद्धो । अह सव्वमि भुत्ते संलेहसेसं तं विगिंचंतो सुद्धो । “अविगिंचणे” ति णाते जति भुंजति तो दव्वभावनिष्फणं पच्छित्तं भवति ॥

इमं दव्वनिष्फणं-

[भा.२९०६] संलेह पंच भागे, अवह दो भाए पंचमो उ भिक्खुस्स ।

मास चतु छच्च लहु गुरु, अभिक्खगहणे तिसू मूलं ॥

सू-संलेहा तिन्नि लंबणा, अनुगते अरुत्तिते वा संलेह सेसं नां भुंजति । संलेहसेसं वा जति भुंजति । “भागो” ति-तिभागो, दसलंबणा जति ते भुंजति । अवहं अद्धं, पन्नरसलंबणा ते सव्वं जति भुंजति । “दो भागं” ति-दोन्नि भागा वीसं लंबणा । तीसाए पंच मोत्तुं सेसा पणवीसं ते जति भुंजति । एतेसु संलेहणादिएसु इमं पच्छित्तं - मासलहुं मासगुरुं चउलहुं छलहुं छगुरुं । अभिक्खसेव पडुच्च बितियवाराए मासगुरुं आदि छेदे ठायति ततियवाराए चउलहुगादि मूले ठायति ॥ एवं भिक्खुस्स ।

[भा.२९०७] एमेव गणायरिए, अणवट्ठप्पो य होति पारंची ।

तम्मि वि सो चेव गमो, भावे पडिलोम वोच्छामि ॥

सू-गणि उवज्झाओ, तस्स वि एमेव चारणागमो । नवरं - तस्स मासगुरुगादि आढत्तं ततियवाराए अणवट्ठे ठायति । आयरियस्स वि एमेव गमो । नवरं - चउलहुगादि आरद्धं तिहिं वाराहिं पारंचिए ठायति । एवं दव्वनिष्फणं जहा जहा दव्वबुद्धी तहा तहा पच्छित्तबुद्धी भवति । गतं दव्वनिष्फणं । इदानीं भावे पडिलोमं भणामि - जहा जहा दव्वपरिहाणी तहा तहा पच्छित्तबुद्धी स्वल्पस्वल्पतरभावेन गृह्यत्वात् ॥

[भा.२९०८] पणहीण तिभागद्धे, तिभागसेसे य पंचमो तु संलेहे ।

तम्मि वि सो चेव गमो, नायं पुण पंचहिं गतेहिं ॥

[भा.२९०९] एमेव भिक्खगहणे, भावे ततियम्मि भिक्खुणो मूलं ।

एमेव गणायरिए, सपया सपदा पदं हसति ॥

सू-तम्मि भावपच्छित्ते जो दव्वे चारणप्पगारो सो चेव दट्ठव्यो । नवरं - नाणत्तं, “पंचहिं गतेहिं” ति पंचभिर्मुक्तीः सेसा पणवीसं तीसा । पनगेन हीना सेसा वीसं भुंजंतो मासगुरुं । अद्धं सेसा पन्नरस लंबणा भुंजंतो चउलहुं । तिभागो दस लंबणा ते भुंजंतो चउगुरुगा । तीसाए पंच लंबणा मोत्तुं सेसा पणवीसं ते अनाभोगतो परिमुत्ता, नाते पुण सेसा पंच परिभुंजंतस्स छल-हुआ । संलेहसेसं भुंजति छगुरुगा । बितियवाराए मासगुरुगा आढत्तं छेदे ठायति । ततियवाराए

चउलहुया आदत्तं मूले ठायति भिक्खुस्स । उवज्झायस्स मासगुरुगादि आदत्तं ततियवाराए अणवहे
ठायति । आयरियस्स चउलहुओ आदत्तं ततियवाराए पारंघिए ठायति । जे दब्बभावेसु तवारिहा
पच्छित्ता ते तवकालेहि दोहिं वि गुरुगा भवंति ॥ उग्गयवित्ती अनत्थमियसंकप्पा य दोपदा
व्याख्याता । इदानीं “संथडिए” ति - सूत्रपदस्य व्याख्या

[भा. २९१०] संथडिओ संथरंतो, संततभोई व होति नायव्वो ।

पज्जत्तं अलभंतो, असंथडी छिन्नभत्तो वा ॥

सू- भत्तपानं पज्जत्तं लभंतो, संथडो भण्णति । अहवा - संथडिति दिने दिने पज्जत्तं अपज्जत्तं वा
भुंजंतो संथडीओ भण्णति । जो पुण पज्जत्तं भत्तपानं न लभति चउत्थादिणा छिन्नभत्तो वा सो
असंथडीतो भण्णति ॥ “निव्वित्तिगिंछ” ति अस्य सूत्रपदस्य व्याख्या-

[भा. २९११] नीसंकमणुदितो अतिछित्ता व सूरु ति गेण्हती जो उ ।

उदित चरंते वि हु सो, लग्गति अविमुद्धपरिणामो ॥

सू- उदिए अनत्थमिए वा जस्स निस्संकिंतं - निस्संदिद्धं चित्ते ठियं जहा आदिच्चो अनुदितो
आतच्छिओ व ति - अस्तमितः सो अविमुद्धपरिणामातो पच्छित्ते लग्गति ॥

[भा. २९१२] एमेवय उदितो ति य, चरति ति व सोढमुवगयं जस्स ।

स विवज्जए वि सुद्धो, विमुद्धपरिणामसंजुत्तो ॥

सू- सोढामात निस्संदिद्धं चित्ते उवगतं, जहा आदिच्चो उदितो चरति वा, सो जति विवज्जते
भवति तहा वि विशुद्धपरिणामयुक्तत्वात् शुद्ध्यते ॥ चक्खुअविसयत्थ आदिच्चो इमेहिं नज्जति
उदितो अत्थमितो वा-

[भा. २९१३] समि-चिंतिणिपादीनं, पत्ता पुप्फा य नल्लिणिमादीनं ।

उदयत्थमणं रविणो, कहेति विगसंत मउलेत्ता ॥

सू- समिपत्ता चिंतिणिपत्ता य नल्लिणिमादीण य पुप्फा-एते वियसंता रविणो उदयं कंति ।
एते चेव मउलेत्ता अत्थमनं कथंति ॥ कहां पुण आदिच्चो उदितो अत्थमितो वा न दीसति ? उच्यते
- इमेहिं अंतरितो-

[भा. २९१४] अब्भ-हिम-वास-महिगा, महागिरी राहु रेणु रयछण्णो ।

मूढ-दिसस्स व बुद्धी, चंदे गेहे व तेमिरिए ॥

सू- अब्भसंथडेहिमनिकरे वा पडमाणे, वासेण वा उत्थइते, महियाए वा पडमाणीए पच्छातितो,
महागिरिणा वा अंतरितो, राहुणा वा सव्वग्गहणे गहितो, उदित अत्थमतो रेणू पंसू ताए छातितो,
रण्ण व छातितो, दिसामूढो वा अवरदिसं पुव्वं मण्णमाणो सो नीयं आइच्चं दहुं “उदयमतो ति
आदिच्चो” धेतुं भत्तपानं च वसहिं पविट्ठो जाव भुंजति ताव अत्थमियं अंधकारं घ जायं ततो
नातं जहा “अत्थंते भुत्तो मि” ति ।

गिहब्भंतरे कारणजाते दिवा सुत्तो, पदोसे चंदे उदिते वि पबुद्धो, विवरेण जोण्हपविट्ठं पासित्ता
चित्तेति - “एस आदिच्च-तावो पविट्ठो” सोय तिमिराभिभूतो मंदं मंदं पासति, गिहीहि निर्मतितो
भुत्तो य । एवमादिएहिं कजेहिं अनुदियं उदियं भणेज्ज, उदियं वा अनुदियं भणिज्जा, अनत्थमिए
वा अत्थमियं संकप्पं करेज्जा, अत्थमि वा अनत्थमियसंकप्पं करेज्ज ॥ निव्वित्तिगिंछेण य

सुत्तुवदेसगहितं । जतो भण्णति-

[भा.२९१५] सुत्तं पडुच्च गहिते, नातं इहरा तु स न भुंजंतो ।

जो पुण भुंजति नाउं, पडुच्च तं सुत्तमेतं तु ॥

चू- “सुत्तं पडुच्च”ति सूत्रप्रमाणाद् गृहीतं, जतो सुत्तेण भणितं - “उग्गयविस्ती अनत्थमियमणसंकप्पे संथडीए निव्वितिगिंछे असमं वा ऋ पडिग्गहेत्ता आहारं आहारेज्जा” न दोषेत्यर्थः । गृही भुते वा पश्चाद् ज्ञातं अनुदितो अत्थमितो वा, “से जं च मुहेत्थादि” सुत्तं । “इहरह” ति जो सो अनुदितं अत्थमियं वा पुच्चामेव जाणंतो न गेण्हंतो भुंजंतो वा । जो पुण अनुदियं अत्थमियं वा नाउं भुंजति तं पडुच्च इमं सुत्तं भण्णति । तं भुंजमाणे अन्नेसिं वा दलवमाणे राती-भोयणपडिसेवणापत्ते आवज्जति घाउम्मासियं परिहारठाणं अनुग्धातिमं ॥

“विगिंचण-विसोहणपदाण” इमं वक्खाण-

[भा.२९१६] सव्वस्स छट्ठण विगिंचणा उ मुह-हत्थ-पायछूढस्स ।

फुसण धुवणा विसोहण, स किंच बहुसो य नाणत्तं ॥

चू- अनुदितो अत्थमितो ति नाउं जं मुहे पक्खित्तं तं खेळमल्लए निच्छुभइ, जं पाणिणा गहितं तं पडिग्गहे निव्विस्सवति, जं पडिग्गहे तं थंडिले विगिंचति । एवं सव्वविगिंचणा भण्णति । फुसण ति निच्छोडणा, धुवण ति कम्पकरणं, एसा विसोघणा भण्णति । अहवा- छट्ठणा फुसणा धुवणाण एक्कसिं करणं विगिंचणा, बहुसो एतेसिं चेव कारणे विसोहणा एयं विगिंचण-विसोहणणाणत्तं भणितं ॥ एवं करेत्तो नातिक्कमते आणं- “अण्” मिति अस्य व्याख्या-

[भा.२९१७] नातिक्कमते आणं, धम्मं मेरं व रातिभत्तं वा ।

अत्तट्टेगागी वा, सयं भुंजे देज्ज वा इयरे ॥

चू- तित्थकराणाऽतिक्कमणं करेति, सुयधम्मं नातिक्कमति, चारितमेरं न लंघेति, रातित्तं नातिक्कमति, अनुदितं अत्थमितं वा नाउं तं भुंजमाणा । “अन्नेसिं दलमाणे”ति अस्य व्याख्या - अत्तलाभअभिग्रही सयं भुंजति, कारणेण वा जो एगागसो वि सयं भुंजति, इयरो पुण अत्तलाभी अनेगागी वा अन्नेसिं दलिज्ज ॥ संथडिओ निव्वितिगिंछो सम्मत्तं सुत्तं -

इदानि संथडिओ वितिगिच्छो भण्णति-

मू. (६३९) जे भिक्खू उग्गयविस्तीए अनत्थमियसंकप्पे संथडिए वितिगिच्छाए समावत्तेणं अप्पाणेणं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गहेत्ता संभुंजइ, संभुंजंतं वा साइज्जइ । अह पुण एवं जाणेज्जा - “अनुग्गए सूरिए अत्थमिए” वा से जं च मुहे, जं च पाणिसि, जं च पडिग्गहे, तं विगिंचिय विसोहिय तं परिद्ववेमाणे नाइक्कमइ । जो तं भुंजइ, भुंजंतं वा सातिज्जइ ॥

[भा.२९१८] एवं वितिगिच्छे वी, दोहि लहू नवरि ते उ वत्तकाले ।

तस्स पुण हवंति लया, अट्ठ असुद्धा न इतराओ ॥

चू- संथडिओ वितिगिच्छो, सो वि एवं चेव वत्तव्यो । नवरं- तस्स जे तवारिहा पच्छित्ता ते तवकालेहिं दोहिं वि लहुगा । “तस्से”ति विड्गिंछस्स । “पुण” सद्दो पुब्बकयभंगकमातो विसेसणे । असुद्धा एव केवला अट्ठ-लता भवंति, “इतरातो” सुद्धातो न भवंति, वितिगिंछस्स प्रतिपक्षाभावात् ॥

[भा. २९१९] अनुदितउदियो किह नु, संकण्णो उभयओ अदिहे उ ।

धरति न व ति च सूरु, सो पुण नियमा चउण्हेको ॥

सू- “उभय” ति उदयकाले वा अत्यमणकाले वा । अत्थमादिएहिं कारणेहिं अदिहे आइखे संका भवति-किं उदितो अनुदितो ति । अत्यमणकाले वि किं सूरु धरति न व ति संका भवति । सो पुण नियमा अनुदितो उदितो वा, अनत्यमितो अत्यमितो वा । एतेसिं चउण्ह विकप्पानं अन्नतरे वड्ढति, उदयं पडुच्च वित्तिगिंछ-मणसंकण्णो वित्तिगिंछगवेसी वित्तिगिंछगाही वित्तिगिंछ-मोती । एवं अड्ढमंगा कायव्वा । अत्यमणं पडुच्च एवं चेव अड्ढमंगा कायव्वा । दोसु वि अड्ढमंगीसु चउरो चउरो अलक्खणा उद्धरियव्वा । इमे य घेत्तव्वा - पढ्ढमो वित्तिओ चउत्थो अड्ढमो य । अत्यमणलतासु य एते चउरो घेत्तव्वा । अड्ढसु वि य लतासु चउगुरुअं पच्छित्तं, उभयलहुं, दव्वभावनिष्फण्णं पि पच्छित्तं पूर्ववत्, नवरं-उभयलहुं पच्छित्तं दड्ढव्वं ॥ संथडिओ वित्तिगिंछो गतो । इदानिं असंथडिओ निव्विड्ढिगिंछो भण्णति-

मू. (६४०) जे भिक्खू उग्गयवित्तीए अनत्यमियसंकण्णे असंथडिए निव्वित्तिगिंछासमावन्नेणं अप्पाणेणं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेत्ता संभुंजइ, संभुंजंतं वा सातिज्जति । अह पुण एवं जाणेज्जा - “अनुग्गए सूरिए अत्यमिए” वा, से जं च मुहे, जं च पाणिंसि, जं च पडिग्गाहे, तं विगिंछिय विसोहिय तं परिड्ढवेमाणे नाइक्कमइ । जो तं भुंजइ, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६४१) जे भिक्खू उग्गयवित्तीए अनत्यमियसंकण्णे असंथडिए वित्तिगिंछासमावन्नेणं अप्पाणेणं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेत्ता संभुंजइ, संभुंजंतं वा सातिज्जति । अह पुण एवं जाणेज्जा - “अनुग्गए सूरिए अत्यमिए” वा, से जं च मुहे, जं च पाणिंसि, जं च पडिग्गाहे, तं विगिंछिय विसोहिय तं परिड्ढवेमाणे नाइक्कमइ । जो तं भुंजइ, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

सू- सो असंथडितो तिविधो इमो-

[भा. २९२०] तवगेलण्णाऽद्धाणे, तिविधो तु असंथडो विहे तिविहो ।

तवऽसंथडिमीसस्स वि, मासादारोवणा इणमो ॥

[भा. २९२१] एग दुग तिन्नि मासा, चउमासा पंचमासा छम्मासा ।

सव्वे वि होति लहुगा, एगत्तुरवहिआ जे जं ॥

सू- छड्ढऽड्ढमादिणा तवेण किलंतो असंथडो, गेलण्णेण वा दुब्बलसरीरो असंथडो, दीहद्धाणेम वा पज्जत्तं अलभंतो असंथडो । एतेसु तिसु वि पुब्बकमेण सोलस लता कायव्वा । अलक्खणा उद्धरिता । सेसेसु पच्छित्तं कालनिष्फण्णं पूर्ववत् । दव्वभावपच्छित्ते इमो विसेसो । तत्थ तवासंथडे तवेण विगिंछेण किलामितो पारणए आउरो अनुदियं अत्यमियं वा नाउं सलेहसेसं भुंजति मासलहुं, पंच सेसे भुंजति दोमासियं, दसलंबणे समुद्दिसति तिमासलहुं, पन्नरसलंबणे समुद्दिसति चउमासलहुं, बीसलंबणे समुद्दिसति पंचमासलहुं, पंच विसुद्धचित्तेण समुद्दिडा सेसा पणुवीसं अनुदियं अत्यमियं वा नाउं भुंजति छम्मासलहुं । सव्वे एते लहुगा मासा जेण एगुत्तरवुद्धी दिट्ठा ॥

“वुद्धि” ति भणिते सीसो पुच्छति - कतिविहा बुद्धी ? आयरिओ आह-

[भा.२९२२] भिक्खुस्स ततियगहणे, सट्ठाणं होति दब्बनिष्फण्णे ।

भावम्मि उ पडिलोमं, गणि आयरिए वि एमेव ॥

[भा.२९२३] दुविहा उ होइ दुट्ठी, सट्ठाणे चेव तह य परठाणे ।

सट्ठाणम्मि उ गुरुगं, परठाणे लहु य भयणा वा ।

चू- सट्ठाणवुट्ठी नियमा गुरु भवति । जदा मासलहु तो मासं चेव सट्ठाणं संकमति, तदा विसेसत्थं नियमा मासगुरु संकमति । एवं दुमासलहुतो दुमासगुरुं । परट्ठाणवुट्ठी नाम विसरिसा संखा जहा - मासातो दुमासो, दुमासातो तिमासो एवं जाव पंचमासातो छम्मासो । परट्ठाणवुट्ठीए लहुतो लहु वा भवति गुरु वा । वितियवाराए दुमासाढत्तं छेदे ठायति, ततियवाराए तिमासलहुतो आढत्तं मूले ठायति, एवं भिक्खुस्स । उवज्झायस्स एवं चेव, नवरं - दुमासलहुओ आढत्तं तिहिं वाराहि अणवट्ठे ठायति । आयरियस्स तिमासलहुतो आढत्तं तिहिं वारहि चरमे ठायति । एवं दब्बनिष्फण्णे पच्छित्तं । भावे पडिलोमं भाणियव्वं ॥

तवासंथडिओ गतो । इदानिं गेलंत्रा संघडिओ-

[भा.२९२४] एमेव य गेलण्णे, पट्टवणा नवरि तत्थ भिन्नेणं ।

चउहिं गहणेहिं सपयं, कस्स अगीयत्थसुत्तं तु ॥

चू- गेलण्णासंथडी वि एवं चेव, नवरं - लहुभिण्णमासातो आढत्तं पंचमासलहुए ठायति । चउत्थवाराए भिक्खुस्स मूलं । उवज्झायायरियाणं हेट्ठा पदं हुसति, चउहिं वाराहिं सपदं भवति । भावे पडिलोमं दडुव्वं ॥ गतो गेलण्णासंथडिओ - इदानिं “अट्ठाणासंथडिओ, विहे तिविधो” ति अस्य व्याख्या-

[भा.२९२५] अट्ठाणासंथडिए, पवेस मज्झे तहेव उत्तिण्णे ।

मज्झम्मी दसगाती, पवेसे उत्तिण्णे पणगाती ॥

चू- अट्ठाणासंथडी तिविधो - विहपवेसे, विहमज्झे, विहोत्तारे । तत्थ पढमं मज्झे भणाति - भिक्खुस्स संलेहादिएसु छसु ठाणेसु दस-रार्तिदियादी आरोवणाए दोमासियाए ठायति, एवं सत्तमवाराए मूलं फुसति । उवज्झाओ पन्नरसरार्तिदियादि सत्तमवाराए अणवट्ठे ठायति । आयरिओ वीसरार्तिदियादि सत्तमवाराए चरमं पावतीति । भावे एवं चेव पडिलोमं । इदानिं पवेसे उत्तिण्णे य भण्णति - पवेसे उत्तारे य दोसु वि संलेहणादिसु छसु पदेसु पणगेणं पट्टवणा कज्जति मासलहुए ठायति, भिक्खुस्स अट्ठमवाराएसूलं भवति । उवज्झायस्स दसादि अट्ठमवाराए अणवट्ठं आयरियस्स पन्नरसादि अट्ठमवाराए चरिमं पावति । भावे एवं चेव पडिलोमं ।

सीसो पुच्छइ - “किं कारणं ? अट्ठाणासंथडिओ मज्झे खिप्पं सपदं पावितो ? आदि अंतेसु चिरेण पावितो ?” आयरियो भणाति - आदी अट्ठाणयस्स भयं उप्पज्जति - “कहमट्ठाणं णित्थरिस्सामि” ति, अंते वि अट्ठाणस्स भुक्खा-तिसाकिलामितो ति, कारणेण चिरेण सपदं पावति । मज्झे पुण जित्तभवो नातिकिलंतो य अब्भत्थणातो य खिप्पं सपदं पावति । एत्थ कालनिष्फण्णं तवकालेहि विसिद्धं । एत्थ एक्केक्काओ पादातो आणादिया दोसा, रातीभोयणदोसा य । “कस्स अगीयत्थसुत्तं तु” अस्य व्याख्या- सीसोस पुच्छति - “एवं जं भणियं पच्छित्तं, एवं कस्स” ? आयरियो भणाति - एवं सुत्तमगीयत्थस्स । भण्णइ - “किं कारणं ?” भण्णइ - सो

कञ्जाकञ्जं जयणात्तरणं वा अगीतो न ज्ञाणति ।। गीतो पुण जहन्तं पाणंजो-

[भा. २९२६] उग्गयमनुग्गए वा, गीयत्थो कारणे नऽतिक्कमति ।

दूताऽऽहिंडविहारी, ते वि य होंती सपडिवक्खा ॥

घू- गीयत्थो पुण कारणे उप्पणे उग्गए वा अनुग्गए वा गेण्हंतो जयणाए अरत्तदुट्ठो य भुंजंतो आणं धम्मं रातीभोयणं वा नातिक्कमति । ते य अद्धाणपडिवण्णया तिविधा - दूइजंता वा आहिंडगा वा विहरंता वा । एक्केका सपडिवक्खा कायव्वा ॥ इमेण भेदेन-

[भा. २९२७] दूइजंता दुविहा, निक्कारणिया तहेव कारणिया ।

असिवादी कारणिया, चक्के धूभाइया इयरे ॥

घू- दूइजंता दुविहा - निक्कारणिया य कारणिया य । असिवोमोदरिय-रायदुट्ठ-खुभिय-उत्तिमद्वकारणे वा, अहवा - उवधिकारणा, लेवकारणा वा, गच्छ वा बहुगुणतरं ति खेतं, आयरियादीण वा आगाढकारणे, एतेहिं कारणेहिं दूइजंता कारणिया । निक्कारणिया असिवादिवज्जिता उत्तरावहे धम्मचक्रं, मधुराए देवणिम्मिय धूभो, कोसलाए व जियंतपडिमा तित्थकराण वा जम्मभूमीओ, एवमादिकारणेहिं गच्छतो निक्कारणिगो ॥

[भा. २९२८] उवदेस अनुवदेसा, दुविहा आहिंडगा मुणेयव्वा ।

विहरंता वि य दुविहा, गच्छगया निग्गया चेव ॥

घू- आहिंडगा दुविधा - उवदेसाहिंडगा अनुवदेसाहिंडगा य । उवदेसो सुत्तत्थे घेतुं भविस्सायरिओ देसदरिसणं करेति विसयायारभासोवलंभनिमित्तं, एसो उवएसहिंडगो । अनुवदेसाहिंडगो कोउगेण देसदंसणं करोति । विहरंता दुविधा - गच्छगया गच्छनिग्गया य । गच्छवासिणो उदुबद्धे मासं मासेण विहरंति । गच्छनिग्गता दुविहा - विधिनिग्गया अविधिनिग्गया य । विधिनिग्गया जिनकप्पिया, पडिमापडिवण्णगा, अहालंदिया, सुद्धपरिहारिया य । अविधिनिग्गया चोदणादीहिं चोइजंता चोयणं असहमाणा गच्छतो निग्गच्छंति ॥

एतेसिं भेदानं इमे अनुदिय अत्थमितेसु लग्गंति-

[भा. २९२९] निक्कारणिवाऽनुवदेसगा वि लग्गंति अनुदितऽत्थमिते ।

गच्छा विनिग्गया वि हु, लग्गे जति ते करेज्जेवं ॥

घू- निक्कारणिवा अनुवदेसाहिंडगा अविधिनिग्गया य अनुइय अत्थमिते जति गेण्हंति भुंजंति वा तो पच्छित्ते लग्गंति । जे पुण कारणिगा उवएसहिंडगा गच्छगया य एए कारणे जयणाए गेण्हंता भुंजंता य सुद्धा । गच्छनिग्गता वि जति अनुइयऽत्थमिए गेण्हंति भुंजंति वा तो पच्छित्ते लग्गंति । जे पुण विधिनिग्गया ते अनुदियऽत्थमिते नियमा न गेण्हंति त्रिकालविषयज्ञान-सम्पन्नत्वात् ॥ अहवा - अन्यो विकल्पः गच्छाद्विनिर्गतानां-

[भा. २९३०] अहवा तैसिं ततियं, अप्पत्तोऽनुग्गतो भवे सूरु ।

पत्तो य पच्छिमं पोरिसं तु अत्थंगतो तेसिं ॥

घू- "अहवा" - शब्दो विकल्पवाची । तैसिं जिनकप्पियादीणं ततियं पोरिसिं सूरु "अप्पत्तो" अनुदितो भण्णति, पच्छिमं च पोरिसिं पत्तो सूरु अत्थंगतो भण्णति, तैसिं च भत्तं पंधो य ततियाए नियमा । अन्यथा न कुर्वतीत्यर्थः । असंधडी निव्वितिगिच्छो भणितो ॥ इदानीं "मीसो" ति -

मीसो वितिगिच्छे भणति । किह पुण तस्स वितिगिच्छ भवति ? इमेहि-

[भा.२९३१] विनिगिच्छ अजसंथड, गत्थो व मध्यावितो भवे तुरितं ।

अनुकंपाए कोई, भत्तेण निमंतणं कुणति ॥

घू-अजसंथडादिएहिं वितिगिच्छो भवति । अद्धाणएवण्णा सत्थेण अतरा य अन्नो अभिमुहो सत्थो आगतो । दो वि एगद्धाणे आवासिता । अभिमुहागंतुगसत्थिगेण य केणई अनुकंपाए साहु निमंतिता भत्तादिणा । साहु जम्मि सत्थे सो चलितो आदिच्चोदयवेलाए उदितो अनुदितो ति संकाए गहियं ॥ इहं पि तिविधे असंथडीए वितिगिच्छे अड्ड लता असंथडिए निव्वितिगिच्छे तवार्हिं पच्छित्तं उभयगुरुं, वितिगिच्छे पुण उभयलहुं, सेसं तं चेव सव्वं मासादियं पच्छित्तं-

[भा.२९३२] ततियभंगासंथडिनिवि-तिगिच्छ सोही तु कालनिष्फण्णा ।

चउलहुयं सव्वे वि हु, उभयगुरु एत्थ पच्छित्ता ॥

[भा.२९३३] एमेव चरिमभंगो, नवरं एत्थ हवंति अड्ड लता ।

उभयलहुए स [य] जाणसु, कालादी एत्थ पच्छित्तं ॥

मू. (६४२) जे भिक्खु राओ वा, वियाले या सपानं सभोयणं उग्गालं उग्गिलिस्ता पच्चोगिलइ, पच्चोगिलंतं वा सातिज्जति ॥

घू-रत्तिं वियालाण पुव्वकत्तं वक्खाणं । सह पानेन सपानं, सह भोयणेण सभोयणं । उदगिरणं उग्गरो, रत्तयोरेकत्वात् स एव उग्गलो भण्णति, सित्थविरहियं पाणियं केवलं उड्डोएण सह गच्छतीत्यर्थः, भत्तं वा उड्डोएण सह आगच्छति, उभयं वा । तं जो उग्गिलिस्तात पच्चोगिलति अन्नं वा सातिज्जति । कइं पुण सातिज्जति ? कस्स वि उग्गा आगतो । तेन अन्नस्स सिद्धं - उग्गालो मे आगतो पच्चुगिलिओ य । तेन भणियं सुंदरं कयं, एसा सातिज्जणा । तस्स पायच्छित्तं चउगुरुं, आणादिया य दोसा । एस सुत्तत्थो । इदानीं निज्जुत्ती-

[भा.२९३४] उद्दहरे वमिस्ता, आइयणे पणगवुद्धिजा तीसा ।

चत्तारि छच्च लहु गुरु, छेदो मूलं च भिक्खुस्स ॥

घू-दुविधा दरा - घन्नदरा पोद्धदरा य, ते उद्दं जाव भरिया तं उद्दहरं भण्णति, पर्यायवघनेन सुभिक्ष मित्यर्थः । तस्मिन् समिक्षे पज्जतियं अणादि घेतुं भोत्तुं च वमेत्ता अविसिद्धभत्तलोभेण जो पुणो पच्चादियति । जइ दिवसो एगलंबणादी जाव ताव चउलहुं । छहिं आरब्धं-जाव-दस एतेसु चउगुरुं । एकारसाति-जाव-पन्नरस ताव छल्लहुं । सोलसादि-जाव-वीसं ताव छग्गुरुं । एगवीसादि-जाव-पणवीसं ताव छेदो । छव्वीसादि-जाव-तीसा लंबणा उग्गिलिउं पच्चोगिलति ताव मूलं । एवं पंचगुवरिवहीए भिक्खुस्स भणियं ॥

[भा.२९३५] गणि आयरिए सपयं, एगग्गहणे वि गुरूण आमादी ।

मिच्छत्तं मच्चबहुए, विराहणा तस्स वऽण्णस्स ॥

घू-“गणि” ति-उवज्झाओ, तस्स चउगुरुगादि अणवट्ठे ठायति । आयरियस्स छलहुगादि आढत्तं सपदमिति पारंचिए ठायति ।

[भा.२९३६] एवं ताव दिवसो, रत्तिं सित्थे वि घतुगुरु होति ।

उद्दहरग्गहा पुण, उववाए कप्पते ओमे ॥

[भा. २९३७] रातो व दिवसतो वा, उगाले कथं संभवो होज ?

गिरिजन्नसंखडीए, अद्वाहिय तोसलीए वा ॥

धू- एवं ताव दिवसओ । राओ पुण एगसित्थगहणे वि चउगुरुयं । उद्दहणहणेण अववातो दंसितो, जेण ओमादिसु कप्पति । आणाति आणा तिथकराणं कोविता भवति । अणवत्था कता । मिच्छत्तं च जणेति - जहावादी तहाकारी न भवति । अहवा - वंतादानं दद्धं सेहो सिद्धिलभावो पडिगमणं वा करेज्जा । राया वा विप्परिनामेज्जा । वारणं वा भिक्खादियाण करेज्जा । असारं वा पवयणं भणेज्ज । असुइत्तणेण वा हहुररक्खादिजणेहिं अतिसतिया भणेज्जा । तस्स वऽन्नस्स आयविराधना भवेज्ज ।

एत्थ दिट्ठंतो- अमच्चबदुएण । एगो रंकबदुओ अंचियकाले संखडीए मज्झियकूरं जिमितो अतिप्पमाणं । निग्गयस्स रायमणमोगाढस्स हिययमुच्छल्लं अमच्चपासायस्स हेट्ठा वमिउमारद्धो । आलोचणठितेण य अमच्चेण दिट्ठो । सो य बहुगो वमेत्ता तमाहारमविणट्ठं पासित्ता लोभेण भुजिउमारद्धो । अमच्चस्स तं दद्धं अंगमुदधसियं उद्धं च कयं, सो अमच्चो दिने दिने जेमणवेलाए जिमितो वा तं संभरितो उद्धं करेति । एवं तस्स वग्गली दाही जातो, विणट्ठो य । सो वि बडुओ एवं चेव विणट्ठो । एवं आयविराहणा होज्ज । जम्हा एते दोसा तम्हा पमाणमित्तं भोत्तव्वं, जेण उगालसंभवो तोसलिविसए वा ॥

[भा. २९३८] अद्धाणे वत्थव्वा, पत्तमपत्ता दुहा य अद्धाणे ।

पत्ता य संखडिं जे, जइणमजयणाए ते दुविहा ॥

धू- ते संखडिभोइणो संजया ते दुविहा - अद्धाणपडिवण्णा, वत्थव्वा य । वत्थव्वा ते तत्थेव मासकप्पेण ठिता, ते दुविधा - संखडिपेही संखडिअपेही य । अद्धाणपडिवण्णा दुविधा - तत्थेव गंतुकामा, अन्नत्थ वा गंतुकामा । जत्थ सा संखडी तत्थेव गंतुकामा ते दुविधा - जयणपत्ता अजयणपत्ता य । जे अनुस्सुया पदभेदं अकरेता सुत्तत्थपोरिसीओ य करेता आगच्छंति ते जयणपत्ता । जे पुण संखडिं सोच्चा उस्सुअमूआ तुरियं सुत्तत्थे अकरेता ते अजयणपत्ता । जे पुण अद्धाणिया अन्नत्थगंतुमणा ते दुविधा - पत्तभूमिगा अपत्तभूमिगा य ॥

[भा. २९३९] वत्थव्वजयणपत्ता, एगगमा वि होति नायव्वा ।

अजयणवत्थव्वा वि य, संखडिपेही उ एगगमा ॥

धू- तत्थ संखडिअपलोइणो, जे य तत्थेव गंतुकामा जयणपत्ता, एते दो वि चारणियाए एगगमा भवंति । जे तत्थेव गंतुकामा अजयणपत्ता, जे य वत्थव्वा संखडिपेहिणो एते दो वि चारणियाए गगमा भवंति ॥ “पत्ता य संखडिं जे” अस्य व्याख्या-

[भा. २९४०] तत्थेव गंतुकामा, बोलेउमणा व तं उवरिएणं ।

पयभेय अजयणाए, पडिच्छ-उव्वत्तसु य मंगे ।

धू- जत्थ गामे संखडी तत्थेव गंतुकामा, जे वा तस्स गामस्स - “उवरिएणं” ति मज्झेण गंतुकामा, देसीभासाए व्वे (च) वत्थेण ति वुत्तं भवति । ते जति सभावमतीए पदभेदं करेता एगमादिदिणं वा पडिक्खंति, अवेलाए “उव्वत्तं” ति सुत्तत्थपोरिसीअगेमण वा पत्ता जयणपत्ता भवंति । एतेसिं जे इतरे ते जयणापत्ता ॥ “पत्तमपत्ता दुहा य अद्धाणे” अस्य व्याख्या-

[મા.૨૧૪૧] સંઘડિમભિધારેતા, દુગાડયા પત્તભૂમિયા હોંતિ ।

જોયળમાતિ અપ્પત્તભૂમિતા બારસ ડ જાવ ॥

ધૂ- સંઘડિગામસ્સ જે પાસેળ ગંતુકામાએ સંઘડિમભિધારેતું અદ્ધજોયળાઓ અચ્છંતિ તે પત્તભૂમિયા ભવંતિ, જે પુળ જોયળમાદિસુ ઠામેસુ જાવ બારસજોયળા તે સવ્વે અપ્પત્તભૂમિયા ભવંતિ ॥

[મા.૨૧૪૨] છેતંતો છેત્તબહિયા, અપ્પત્તા બાહિ જોયળદુએ ય ।

ચત્તારિ અદ્ધ બારસ, જગ્ગસુ વ વિગિંચળાતિયળા ॥

ધૂ- છેતંતો-જાવ-અદ્ધજોયળો સંઘડિમભિધારેતા આગચ્છંતિ એતે પત્તભૂમિયા, જે પુળ છેત્તબાહિરતો જોઅળાતો દુજોઅળાતો જાવ બારસજોયળાં વા જોયળેળ સંઘડિમભિધારેતા આગચ્છંતિ એતે અપ્પત્તભૂમિયા । સઘડોએ જાવ દદ્ધં મોઝા પદોસે ન જગ્ગંતિ, વેરત્તિયં કાલં ન રેળ્હંતિ, ‘વિગિંચળ’તિ ડગ્ગાલં ડગ્ગાલેત્તા વિગિંચંતિ, ડગ્ગિલિત્તા વા આદિયંતિ ॥

એતેસુ ચડસુ પદેસુ ડમા વારળા કજ્જતિ-

[મા.૨૧૪૩] વત્થવ્વજયળપત્તા, સુદ્ધા પળગં ચ ભિન્નમાસો ય ।

તવ કાલેસુ વિસિદ્ધા, અજયળમાદીસુ વિ વિસિદ્ધા ॥

ધૂ-વત્થવ્વા સંઘડિઅપેહિળો જયળાપત્તા ય જેળ તે સંઘડીએ જાવ દદ્ધં મોઝા પચ્છા પાડસીયં પોરિસિએ ન કરેતિ, મા ણ જીરિહિતિ, તો આયરિએ આપુચ્છિત્તા નિવળ્ળા સુદ્ધા । તે ચેવ જતિ વેરત્તિયં ન કરેતિ તો પંચરાઈંદિયા તવલહુગા કાલગુરુ । અહ ડગ્ગાલો આગતો વિગિંચતિ ય તો ભિન્નમાસો તવગુરુઓ કાલલહુ । અહ તં ડગ્ગલા આદિયતિ તો માસલહું ડભયુરું । વત્થવ્વસંઘડિપેહિળો અજયળપત્તા ય એતેસિં દોળ્હ વિ સંઘડીએ મોઝા પાડોસિયં ન કરેતિ માસલહું । વેરત્તિયં ન કરેતિ એત્થ વિ માસલહું । ડગ્ગાલેંતિ વિગિંચતિ એત્થ વિ માસલહું । આદિયંતિ એત્થ માસગુરું । એત્થ વિ તવકાલેહિં વિસેસિયવ્વા ॥

[મા.૨૧૪૪] તિસુ લહુઓ ગુરુ ઇળો, તીસુ ય ગુરુઓ ય ચડલહુ અંતે ।

તિસુ ચડલહુયા ચડગુરુ, તિસુ ચડગુરુ છલ્લહુ અંતે ॥

[મા.૨૧૪૫] તિસુ છલ્લહુયા છગ્ગુરુ, તિસુ છગ્ગુરુયા ય અંતિમે છેદો ।

છેદાદી પારંચી, બારસમાદીસુ તુ ચડકં ॥

ધૂ- ‘તિસુ લહુઓ ગુરુ ઇળો’ તિ ગતાર્થં । જે અન્નત્થ ગંતુકામા પત્તભૂમિયા અદ્ધં જોયળાતો સંઘડિનિમિત્તાગતા તેસિં પાડોસિયાસુ તિસુ ઠાળેસુ માસગુરું, અંતે ચડલહુગા । જે અપ્પત્તભૂમિયા સંઘડિનિમિત્તં જોયળતો આગતા તેસિં પાડોસિઆદિસુ તિસુ પદેસુ ચડલહું, અંતે ચડગુરું । જે પુળ દુજોયળાતો આગતા તેસિં આદિપદેસુ ચડગુરું, અંતે છલ્લહુગા । જે પુળ ચડળ્હં જોયળાળમાગતા તેસિં છલ્લહુગા, (અંતે છગ્ગુરુયા ।) જે અદ્ધ જોયમાળમાગતા તેસિં છગ્ગુરુગા, અંતે છેદો । જે બારસજોયળાળમાગતા તેનિસ મોઝા પાડોસિયં ન કરેતિ । છેદો વેરત્તિયં ન કરેતિ । આદિસદ્ધાતો મૂલં વિગિંચંતિ અળવદ્ધો આદિયંતિ પારંચિયં । ‘છેદાદી પારંચી’ - આદિસદ્ધાતો મૂળળવદ્ધા એતે ચડરો પાયચ્છિત્તા । બારસમાદીસુ તુ ચડકં જે તસ્સ આદિઓ આરબ્બ કમેળ ઠાવેયવ્વા । અહવા - પડિલોમેળ બારસાદિસુ પદેસુ સવ્વેસુ ચડકં દદ્ધવ્વં ॥ સવ્વેસુ ય ચડકાપદેસુ જે તવારિહ તવકાલેહિં

विसेसियव्वा दोहिं लहुं, तवगुरुं, कालगुरुं, अतो दोहिं विगुरुं भणितो वि एस अत्तो पत्थारमंतरेण न सुद्धु अवबोधो ति । पत्थार-निदरिसणत्थं भण्णति-

[भा. २९४६] अद्धाणे वत्थव्वा, पत्तमपत्ता य जोयणदुवे य ।

चत्तारि अद्ध बारस, न जग्गसु विगिंचणातियणे ॥

धू-अह सुद्धेण उद्धेण अद्धघरसया तिरियं चउरो एवं बत्तीस घरा कायव्वा । पढमघरऽद्धपंतीए अधो अधो इमे अद्ध पुरिसविभागा लिहियव्वा । अद्धाणिया वत्थव्वा जयणाकारी, एगो पुरिसतिभारो । अद्धाणिया वत्थव्वा अजयणकारी, बिहिजो विभागो । पत्तभूमया ततितो । अपत्तभूमया जोयणागंता चउत्थो । दु-जोयणागंता पंचमो । चउ-जोयणागंता छट्ठो । अद्ध-जोयणागंता सत्तमो । बारस-जोयणागंता अद्धमो । उवरिमतिरिया य चउक्कपंतीए उवरिं कमेण इमे चउरो विभागा लिहियव्वा । न जग्गसु वा विगिंचणा य, आदियण, सव्वं गतत्थं ॥ आदिम-चउक्कपंतीए बित्तियघरातो कमेण इमे पच्छित्ता ठवेयव्वा-

[भा. २९४७] जे पुण संखडिपेही, अजयणपत्ता य तेसि इमा ।

पाओ सिय वेरत्तिय, उग्गालविगिंचणातियणे ॥

[भा. २९४८] पणयं च भिन्नमासो, मासो लहुगो य पढमओ सुद्धो ।

मासो तवकालगुरु, दोहि वि लहुगो य गुरुगो य ॥

धू- बित्तियथरए पणयं । तत्तियघरए भिन्नमासो । चउत्थे मासलहुं । उक्कमेण भणियं । पढमघरे सुद्धो ति । अंतिल्ले जो य मासो सो तवकालेहिं दोहिं वि गुरुगो । पनगतवो तवेण लहुगो । भिन्नमासो तवेण गुरुगो ति । अहवा - मासो तवकालगुरु, आदिपदे दोहिं वि लहु - भवति । भज्जिल्लेसु दोसु वि पदेसु जहासंखं कालतवेण गुरुगा भवति ॥

बित्तियादि-चउक्कघरपंतीओ सव्वा इमेण तवसा पूरेयव्वा-

[भा. २९४९] लहुओ गुरुओ मासो, चउरो लहुया य होति गुरुगा य ।

छम्मासा लहु गुरुगा, छेदो मूलं तह दुगं च ॥

धू- इमा य रयण-भंग-लवद्धणगाहा-

[भा. २९५०] जह भणिय चउत्थस्सा, तह इयरस्स पढमे मुणेयव्वं ।

पत्ताण होइ जयणा, जा जयणा जं तु वत्थव्वे ॥

धू- पच्छद्धं ताव भणामि - जे अद्धाणिया जयमापत्ता वत्थव्वा य जयणइत्ता जं तु तेसिं पच्छित्तं चउत्थे ठाणे भण्णति “जहा भणियं चउत्थस्स चउत्थं” आदियणं पदं, जयणइत्ताण जहा चउत्थे ठाणे - भणियं तहा “इयरे” ति - जयणइत्ता तेसिं पढमेसु तिसु ठाणेषु मुणेयव्वं मासलहुमित्थर्थः । अंतिल्ले मासगुरुं । बित्तियपंतीए जह भणियं चउत्थस्स तहा “इयरे” पत्तभूमया तेसु तिसु आइल्लेसु ठाणेषु मुणेयव्वं अंतिल्लेसु चउलहुं । एवं बत्तीसा वि धरा पूरेयव्वा ।

नवरं - अंतिल्लं पंतीए छेद-मूल-अणवद्ध-पारंघिया । तवारिहा तवकालेहिं निसेसियव्वा, पूर्ववत् । स्थापना ॥

[भा. २९५१] एएण सुत्त न कयं, सुत्तनिवाते इमे उ आएसा ।

लोही य ओमपुण्णा, केति पमाणं इमं वेति ॥

चू- एवं पसंगेण विकोवणद्धा भणियं, न एत्थ सुत्तं णिवडति । सुत्तनिवाते इमे आदेसा भवन्ति । आयरिओ भणाति- गुणकारिसणातो ओमं भोत्तब्बं जहा उग्गालो न भवति । दिड्ढं तो लोही । “लोहि” ति कवल्ली “ओमे” ति ऊणा, जति आदाणस्स अद्दिज्जति तो तप्पमाणी न छड्ढेत, अंतो अंतो उव्वत्तति । अह पुण- “पुण्णं” ति-आकंठा आदाणस्स भरिया, तो तप्पमाणी भरिया अब्भूआणा छड्ढिज्जति, अग्गि पि विज्झावेति, एवं अतिप्पमामं मत्तं पानं वा पाडणा पेरियं उग्गिलिज्जति, न ओमं, तम्हा ओमं भोत्तब्बं । विकोवणद्धा तत्थ आयरियदेसगा इमं ओमप्पमाणं वदन्ति ॥

[भा.२९५२] तत्तऽत्यमिते गंधे, गलगपडिगए तहेवऽनाभोगे ।

एए न होति दोण्ह वि, सुहनिग्गत नातमोइलणा ॥

चू- “लोही य ओमपुण्ण” ति अस्य व्याख्या-

[भा.२९५३] अतिभुत्ते उग्गालो, तेणोमं कुणसु जं न उग्गलति ।

छडिज्जति अतिपुण्णा, ता लोही न पुण ओमा ॥

चू- “तत्ते” ति-अस्य व्याख्या भण्णति ।

[भा.२९५४] आह जति ऊणमेवं, तत्तकवले व बिंदुमेगस्स ।

बितिओ न संथरेवं, तं भुंजे ससूरे जं जीजे ॥

चू- नेगम-पक्खासितो एगो भणइ - जति ओमं भोत्तब्बं तो इमेरिसं भोत्तब्बं, जहा - तत्तो कवल्लो, तत्ते उदगबिंदु पक्खितो तक्खणा नासति । एवं एरिसे आहारेयब्बं जं भुत्तमेव जीरइ । “अत्यमिए” ति अस्य व्याख्या - पश्चार्थं गतार्थं । बितिओ नेगम-पक्खासितो भणाति - एवं एरिसे भुत्ते न संथरति तम्हा एरिसं भुंजउ सूरत्थमणवेलाए जिज्जति ॥ “गंधे” ति अस्य व्याख्या-

[भा.२९५५] निग्गंधो उग्गालो, ततिए गंधो उ एति न तु सित्थं ।

अविजाणतो चउत्थे, पविसति गलगं तु जा पप्प ॥

चू- गंधे दो आदेसा । एगो भणति - सूरत्थमणे जिण्णे रातो असंथरं भवति तम्हा एरिसं भुंजओ जेण अत्यमिए वि अन्नगंधिविरहितो उग्गारो भवति, न गंधो उग्गारस्येत्यर्थः । अन्नो भणइ - होउ गंधो उग्गारस्स, जहा सित्थं नागच्छति तहा भुंजउ । एते दो वि ततिओ आदेसो ।

चउत्थो भण्णति - “अविजानतो” पच्छद्धं । चउत्थ-पक्खासितो भणति - ससित्थो उग्गारो अत्यमिए गलगं जाव पप्पति, आगच्छिता अजाणंतस्सेव पडिपविसति, एरिसं भुंजओ ॥ एवं नेगम-पक्खासितेहिं भणिए आयरिओ आह - “एते न होति दोन्नि वि” अस्य व्याख्या-

[भा.२९५६] पढमबितिए दिवा वी, उग्गालो नत्थि किमुत रयणीए ।

गंधे य पडिगए या, एए पुण दो यऽनादेसा ॥

चू- पढम-बितिया आदेसा अनादेसा चेव जेन दिवा वि उग्गालस्स अभावो । ततिय-चउत्था एते दोन्नि वि अनादेशा सूत्रविरहितत्वात् ॥ “सुहनिग्गत नातमोइलण” ति अस्य व्याख्या-

[भा.२९५७] पडुपन्नऽनागते वा, काले आवस्सणाण परिहाणी ।

जेण न जायति मुणिणो, पमाणमेतं तु आहरे ॥

[भा.२९५८] एवमपि तस्स निययं, जुत्तपमाणं पि भुंजमाणस्स ।

वातस्स व सिंभस्स व, उदए एज्जा उ उग्गालो ॥

[भा. २९५९] जो पुण तं अत्थं वा, दवं च नाऊण निग्गयं गिलति ।

तहियं सुत्तणिवातो, तत्थादेसा इमे होति ॥

धू-साहुणा पमाणजुत्तं आहारेयव्वं, जेण पडुप्पन्नऽनागते काले आवस्सथजोगाण परिहाणी न भवति तवतियं आहारेयव्वं । एवं पमाणजुत्ते आहारेयव्वं जो ससित्थो असित्थो उग्गालो दवं वा केवलं तं जो मुहनिग्गतं जाणित्ता पच्चोगिलइ तम्मि सुत्तनिवातो ॥

तत्थ य इमे आदेसा भवन्ति-

[भा. २९६०] अच्छे ससित्थ चव्विय, मुहनिग्गय-कवल-इत्थं भरिते य ।

अंजलिपडिते दिट्ठे, मासाती जाव चरिमं तु ॥

अच्छं आगतं जइ परेण अदिट्ठं आदियति तो मासलहुं । अह दिट्ठं तो मासगुरुं । ससित्थमागतं जति परेण अदिट्ठं आदियति तो मासगुरुं । दिट्ठे चउलहुं । अह तं सित्थं अदिट्ठं चव्वेति तो चउलहुं । दिट्ठे चउगुरुं । मुहातो निग्गतं कवलं एगहत्थे पडिच्छिउं अदिट्ठे आदियति चउगुरुं, दिट्ठे छल्लहुं । अह एकं इत्थपुडं भरियं अदिट्ठं आदियति तो छल्लहुं, दिट्ठे छग्गुरु । अह अंजलिभरियं अदिट्ठं आदियति तो छग्गुरुं, दिट्ठे छेदो । अंजलि भरित्ता अन्नं भूमीए पडियं तं पि अदिट्ठं आदियति तो छेदो, दिट्ठे मूलं । एवं भिक्खुस्स । उवज्झायस्स मासगुरु आढत्तं अदिट्ठदिट्ठेहिं नवमे ठायति । आयरियस्स चउलहु आढत्तं अदिट्ठदिट्ठेहिं दसमे ठायति ॥

[भा. २९६१] दियराओ लहु गुरुणा, बित्थियं रयणसहिण्ण दिट्ठतो ।

अद्धाण सीसए वा, सत्थो व पहावितो तुरियं ॥

धू-अहवा - ससित्थं असित्थं वा अदिट्ठं दिट्ठं वा दिवसतो आदियंतस्स चउलहुं । राओ चउगुरुं । विराहणा पुव्वभणिता । बित्थियपदे कारणेण आदिएआ, न व पच्छित्तं भवे ॥

तत्थ आयरिया रयणसहियवणिए दिट्ठतं करेति ।

[भा. २९६२] जल थल पहे य रयणा, नुवज्जणं तेन अडवि पज्जंते ।

निक्खणण-फुट्ट-पत्थर, मा मे रयण हर पलावो ॥

धू-जहा एगो वणिओ कहिं चि थलपहेण महता किलेसेण सय-सहस्समोल्लाण रयणाणं पंचसत्तार्ति उवज्जणित्ता परं विदेसं पत्थिओ, पच्छा सदेसं पत्थितो । तत्थ य अंतरा पच्चंतविसए एगा अडवी सबरपुल्लिंद-चोराकिण्णा । सो चिंतेति - कहमविग्घेणं नित्थरेज्झामि त्ति । ते रयणे एकम्मि विजणे पदेसे निक्खणति । अन्ने फुट्टपत्थरे घेतुं - उम्मत्तग-वेसं करेति चोराकुलं च अडवि पवज्जति । तक्करे एज्जमाणे पासित्ता भणाति - अहं सागरदत्तो रयणवाणितो मा ममं डक्कह, मा मे रयणे हरीहह । सो पलवंतो चोरेहिं गहिओ पुच्छितो - कयरे ते रयणे ? फुट्टपत्थरे दंसेति ।

चोरेहिं नायं - कतो वि से रयणे हडे तेन उम्मत्तगो जातो मुक्को य । एवं तेन पत्तपुप्फ-फल कंद-मूलाहारेण सा अडवी पंथो य आगमगमणं करेतेण जना भाविता ॥ ताहे-

[भा. २९६३] घेतूण निसि पलायण, अडवी मडदेहभावितं तिसितो ।

विपिउं रयणाभागी, जातो सयणं समागम्म ॥

धू-ते रयणे निसीए घेतुं अडवि पवण्णो । जाहे अडवीए बहुमज्झदेसभागं गतो ताहे तण्हाए परव्वमाणो एगम्मि सिलावलकुंडे गवगादी-मडगदेहभावितं विवण्णगंधरसं उदगं दड्ढं चिंतेति -

जइ एयं नातियामि तो मे रयणोवज्जणं निरत्थयं सव्वं, कामभोगाण य अनाभागी भवामि, ताहे तं पिबिता अडविं नित्थिण्णो । सयणधण कामभोगाण य सव्वेसिं आभोगी भवति ॥ इदानीं दिट्ठंतोवसंहारो-

[भा.२९६४] वणिउव्व साहु रयणा, महव्व अडवि (य) ओममादीणि ।

उदगसरिसं च वंतं, तममदियं रक्खए ताणि ॥

चू-वणिय-सरिच्छो साहु, रयण-सरिच्छा महव्वता, उदसग्गपरिसह-सरिच्छा तद्धरा, ओमादि सरिच्छा अडवी, वंतं मडगतोयसमं, फुट्ठपत्थरसमाणे सादियारा महव्वया । कारणे वंतमादियंतो महव्वए - रक्खति । अद्धाणसीसए मणुण्णं आहारियं वंतं च ॥ ताहे-

[भा.२९६५] दिवसतो अन्नं गेण्हति, असति तुरंतं य सत्थे तं चेव ।

निसि लिंणेणऽन्नं वा, तं चेव सुगंधि दव्वं वा ॥

चू-दिवसतो अन्नं गेण्हति, अन्नंमि वा अलभंतं रातो अन्नं गेण्हति, तस्स वि अभावे सत्थे वा तुरियं पधावमाणे ताहे तं चेव वंतं घेतुं घाउज्जातगादिणा सुगंधदव्वेण वासित्ता भुंजति, न दोषेत्यर्थः ॥

मू. (६४३) जे भिक्खू गिलाणं सोद्धा, न गवेसति न गवेसंतं वा सातिज्जति ॥

चू-जे ति निद्दिसे । भिक्खू पुव्ववणिओ । ग्लै हर्षक्षये । इमस्स रोगातंकेण वा सरीरं खीणं, सरीरक्खयो भवति तं गिलाणं, अन्नसमीवाओ सोद्धा सयं वा नाऊणं जो न गवेसति तस्स चउगुरुं, जं सो गिलाणो अगविट्ठो पाविहिति परितावादि तन्निष्फण्णं पच्छित्तं पावेति, तम्हा गवेसियव्वो ।

[भा.२९६६] सग्गामे सउवस्सए, सग्गामे परउवस्स चेव ।

खेत्तंतो अन्नगामे, खेत्तबहि सगच्छ-परगच्छे ॥

[भा.२९६७] सोद्धाणं परसमीवे, सयं च नाऊण जो गिलाणं तु ।

न गवेसयती भिक्खू, सो पावति आणमादीणि ॥

चू-सग्गामे सउवस्सए गिलाणो गवेसियव्वो । सग्गामे परउवस्सए तत्थ वि गवेयव्वो । खेत्तंतो अन्नगामे एत्थ गिलाणो गवेसियव्वो । अह अन्नगामे खेत्तबहि एत्थ वि गिलाणो गवेसियव्वो । एतेसु ठाणेषु सगच्छिल्लो परगच्छिल्लो वा भवतु गवेसियव्वो । अहवा - बहुगिलाण - संभवे इमा विधी - अहवा - सग्गामउवस्सए सगच्छिल्लो परगच्छिल्लो य दो वि गिलाणा । पुव्वं सगच्छिल्लो गवेसियव्वो, पच्छा परगच्छिल्लो । एवं सव्वद्वाणेषु पुव्वं आसन्नतर गवेसियव्वो ॥

वितियपदेण असिवादिकारणेहिं अगवेसंतो सुद्धो ।

[भा.२९६८] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भए व गेलण्णे ।

अद्धाण रोहए वा, न गवेसेज्जा य वितियपदं ॥

मू. (६४४) जे भिक्खू गिलाणं सोद्धा उम्मग्गं वा पडिपहं वा गच्छति, गच्छंतं वा साति० ॥

[भा.२९६९] सोऊण जो गिलाणं, उम्मग्गं गच्छे पडिपहं वा वि ।

मग्गाओ वा मग्गं, संकमती आणमादीणि ॥

चू-उम्मग्गा नाम अडविपहेण गच्छति । अहवा - अपंधेण चेव, “पडिहेण” ति जेनागतो

तेनेव नियन्तति, ततो वा पंथातो अन्नं पथं संक्रमति ।

सो पुण किं एवं करेति ? उच्यते - सो चिंतेति जइ तेहिं दिड्डो गिलाणवेयावद्य णं कहि मि तो निद्धम्मेषु गणिज्जीहामि । अह करेमि तो मे सकज्जवाधातो भवति । एवं करेत्तस्स आणमादिया दोसा, जं च सो गिलाणो अपडिजग्गितो पाविहिति तन्निष्फण्णं च पच्छित्तं पावति ॥

तम्हा दोसपरिहरणत्थं-

[भा. २९७०] सोऊण वा गिलाणं, पंथा गामे य भिक्खवेलाए ।

जति तुरियं नागच्छति, लग्गति गुरुए सवित्थारं ॥

सू- गिलाणं सुणेत्ता पंथे वा गच्छंतो, गामं वा पविट्ठो, भिक्खं वा हिंडंतो, जति तक्खणा चेव तुरियं गिलाणंते नागच्छति तो से घउगुरुं पच्छित्तं सवित्थारं ॥ तम्हा-

[भा. २९७१] जह भमर-महुयर-गणा, निवतंति कुसुमितम्भि वनसंडे ।

तह होति निवतियव्वं, गेलण्णे कतितवज्जेणं ॥

जह भमरा कुसुमिते वनसंडे गणिवतंति एवं शस्तराकज्जेण वेणवन्ऽइयाए निवतियव्वं । साहम्मियच्छं कथं । अप्पा य निज्जरादारे नितोतिओ भवति ॥ तस्स इमे दो दारा-

[भा. २९७२] सुद्धे सट्ठी इच्छकार असत्त सुहिय ओमाण लुद्धे य ।

अनुयत्तणा गिलाणे, चालण संकामणा दुहतो ॥

सू- “सुद्धे”ति अस्य व्याख्या-

[भा. २९७३] सोऊण वा गिलाणं, जो उवयारेण आगओ सुद्धो ।

जो उ उवेहं कुआ, लग्गति गुरुए सवित्थारे ॥

सू- उवचारो विधी । उवचारमेत्तेण वा जो आगतो सो सुद्धो, न तस्य प्रायश्चित्तं । उवेहं पुन करेत्तो घउगुरुए सवित्थारे लग्गति ॥ “उवचार”स्य व्याख्या-

[भा. २९७४] उवचरति को गिलाणं, अहवा उवचारमेत्तगं एति ।

उवचरति व कज्जत्थी, पच्छित्तं वा विसोहेति ॥

सू- जत्थ गिलाणो तत्थ गंतूणं पुच्छित्तो को तुब्भं गिलाणं “उवचरति” पडिजागरत्तीत्यर्थः । अहवा-उवचरति पुच्छति-तुब्भं कोति नो गिलाण इत्यर्थः । अहवा-लोगोपचारमात्रेणाऽऽगच्छति - “उवचारो” भण्णाति । अहवा-साधूणं मज्जाता चेव जं - “गिलाणस्स वट्ठियव्वं” एस उवचारो भण्णाति । अहवा - कज्जत्थी उवचरति इति उवचारो, किं चि ज्ञानादिकं तत्समीपादीहतीत्यर्थः । अहवा - पच्छित्तं मा मे भविस्सति ति निर्जरार्थ एस उपचारः ॥ इदानीं “सट्ठि”ति दारं - धम्मसट्ठाए गिलाणं पडियरंतो निज्जरालाभं लभिस्सामि ति-

[भा. २९७५] सोऊण वा गिलाणं, तुरंतो आगतो दवदवस्स ।

संदिसह किं करेमी, कम्मि व अट्ठे निउंजामि ॥

सू- “तुरंतो” ति - श्रवणानंतरमेव त्वरितं तत्क्षणात् दवदवस्स प्रतिपन्नो शीघ्रगत्या इत्यर्थः । जत्थ गिलाणा तत्थ गंतूणं गिलाणं गिलाणपडियरगं आयरियं वा भणाति - संदिसह, किं करेमि ? किं वा वेयावद्यट्ठे अप्पाणं णिउंजामि - योजनामीत्यर्थः ॥

[भा.२९७६] पडियरिहामि गिलाणं, गेलण्णे वावडाण वा काहं ।

तित्थानुसञ्जणा खलु, भत्ती य कया भवति एवं ॥

[भा.२९७७] संजोगदिट्ठपाढी, उवलद्धा वा वि दब्बसंजोगा ।

सत्थं व तेनऽहीयं, वेज्जो वा सो पुरा आसी ॥

घू-अहमनेनाभिप्रायेणायातः गिलाणं पडियरिस्सामि, गिलाणवेयावच्चेण वा वावडे जे साहू तेसिं भत्तपान-विस्सामणादिएहिं वेयावच्चं काहामि । एवं करंतेहिं तित्थानुसञ्जणा तित्थकरभत्ती कता भवति ॥ एवं तेन भाणिते जति ते पहुप्पतिं तो मणंति - अज्जो ! वच्च तुमं, अग्गे पहुप्पामो । न सो तेहिं निव्वेसबुद्धी निव्विसियव्वो । अह तेन पहुप्पतिं, कुसलो वा सो आगंतुगो, संजोगदिट्ठपाढी, वेज्जसत्थं वा तेनार्थितं, पुव्वासमेण वा सो वेज्जो, तो न विसज्जेति-

[भा.२९७८] अत्थि य से जोगवाही, गेलण्ण-तिगिच्छणाए सो कुसलो ।

सीसे वावारेत्ता, तेइच्छं तेन कायव्वं ॥

घू-अह तस्स आगंतुगो जोगवाही अत्थि, जति य गेलण्णतिगिच्छणाए सो कुसलो तो ससिस्से वावारेत्ता इति - वावारणं कुल-गण-संघप्पओयणे वादकञ्जपेसणे वत्थपादुप्पावणे गिलाणकिच्चे सुत्तत्थपोरिसिप्पयाणे वा जो जत्थ जोगो तं तत्थ सण्णिज्जोएत्ता अप्पणा सव्वपयत्तेण तेइच्छं कायव्वं ॥ सुत्तत्थपोरिसीवावारणे इमा विधी-

[भा.२९७९] दाऊणं वा गच्छति, सीसेण व तेहिं वा वि वायावे ।

तत्थऽन्नत्थ व काले, सोही य समुद्दिसति हट्ठे ॥

घू-अप्पणा सुत्तत्थपोरिसीओ दाउं कालवेलाए गंतुं तेइच्छं करेइ । अह दूरं तो सुत्तपोरिसं दाउं अत्थपोरिसीए सीसे वावारेत्ता तेइच्छं करेति । अह दूरतरं आसुकारी वा पओयणं ताहे सीसेण दो दावेति, अप्पणा तेगिच्छं करेति । अह अप्पणो सीसो वायणाए असत्तो ताहे जेसिं सो गिलाणो तेहिं वायावेइ । उभयतो वि वायंतस्स असत्ती य अनागाढजोगस्स जोगो निक्खिप्पइ ।

आगाढजोगिणं पुण इमा विधी - “तत्थऽन्नत्थ व” ति - जत्त सो गिलाणो खेत्ते तत्थ वा खेत्ते ठिता । अहवा - “तत्थ” ति - सगच्छे ठिता अन्नगच्छे वा ठिया आयरिएण भणिया - जहाकालं सोधिज्जह, ताहे जत्तियाणि दिवसाणि कालो सोधितो तत्तियाणि दिवसाणि उद्दिसणकालो एक्कादवसेणं उद्दिसति । “हट्ठे” ति गिलाणे पगुणीभूते जत्तियाणि दिवसाणि पमादो कालगगहणे कतो, न वा सुद्धो ते उद्देसणकाला न उद्दिसिज्जंति । अन्नत्थ ठिता सेसं विधिं कप्पाग समीवे सव्वं करेति ॥ अन्नत्थ खेत्ते ठायंताण इमो विधी-

[भा.२९८०] निग्गमणे घउभंगो, अद्धा सव्वे व नेत्ति दोण्हं पि ।

भिकखवसथी य असत्ती, तस्सणुमए ठवेज्जा उ ॥

इमो घउभंगो - वत्थव्वा संयरंति, नो आगंतुगा । नो वत्थव्वा, आगंतुगा संयरंति । नो वत्थव्वा, नो आगंतुगा संयरंति । वत्थव्वा वि, आगंतुगा वि संयरंति । एत्थ पढमभंगे आगंतुगाणऽद्धा जावतिया वा न संयरंति ते निंति । बित्तिभंगे वत्थव्वाण अद्धा जावतिया वा न संयरंति ते निंति । तत्तियभंगे दोण्ह वि अद्धा जावतया वा न संयरंति ते निंति । एवं भिकखवसहीण असति निग्गच्छंति । “तस्से” ति-गिलाणस्स जे अनुमत्ता ते गिलाणपडियरगा ठविज्जंति, सेसा

निर्गच्छन्तीत्यर्थः ॥ “सहि”ति गतं । इदानीं “इच्छाकार”ति दारं-

[भा. २९८१] अभणितो कोइ न इच्छति, पत्ते धेरेहिं को उवालयो ।

दिङ्गतो महिङ्गीए, सवित्थरारोवणं कुञ्जा ॥

सू- कोइ साहू वैयावच्चे कुसलां, सो य परेण जति भण्णांते - अज्जा ! एहि इच्छाकारेण गिलाणवेयावच्चं करेहि, तो करेति । माणित्तणेणं अभणितो न इच्छति काउं । सो य सौच्चा गिलाणं नागतो । कुलगणसंघथेरा य जे कारणभूता कत्थ सामायारीओ उस्सपंति, कत्थ वा सीदंति, पडिजागरहेउं हिंङ्गति ते तत्थ पत्ता । तेहिं सो पुच्छितो - अज्जा ! उस्सपंति ते नाणदंसणचरित्ताणि, अत्थि वा अब्भासे केति साधणो, तेसिं वा विराबाहं, गिलाणो वा ते कोति कत्थ ति सुतो ? सो भणति - अत्थि इओ अब्भासे । साहू - जाणसि तेसिं बट्टमाणी ? जाणामि, अत्थि तेसिं गिलाणो । धेरेहिं उवालयो - “तुमं तत्थ किं न गतो ? ॥

[भा. २९८२] बहुसो पुच्छिजंतो, इच्छाकारं न ते मम करेति ।

पडिभुङ्गा वि दुक्खं, दुक्खं च सलाहिंतुं अप्पा ॥

सू- बहु वारा पुच्छिजंतो भणाति - ते मम इच्छाकारं न करेति । अन्नं च अहं अनब्भत्थितो गतो तेहिं “पडिभुङ्गो” ति तेहिं निसिद्धो पडिभुङ्गियस्स माणसं दुक्खं भवति । दुक्खं वा पडिभुङ्गा सहिज्जति, अप्पावि दुक्खं सलाहिज्जति । जारिसं अहं गिलाणवेयावच्चं करेमि एरिसं अन्नो न करेति तो किमहं अणब्भत्थि तो गच्छामि । एत्थ धेरा महिङ्गिय-दिङ्गतं करेति । “महिङ्गीओ” ति राया । एगो राया कत्थिपुण्णिमाए मरुगाण दानं देति । एगो य मरुगो चोद्दसविज्जाट्ठाणपारगो । भोतियाए भणितो - तुमं सव्वमरुगाहिवो, वच्च रायसमीवं, उत्तमं ते दानं दाहिंति । सो मरुगो भणाति - एगं रायकिव्विसं गेण्हामि, वीयं अणामंतितो गच्छामि, जति से पिति पितामहस्स अनुगहेण पओवणं तो मे आगंतुं नेहीति, इह ठियस्स वा मे दाहिंति ।

भोतिताए भणितो - तस्स अत्थि बहू मरुगा तुज्झ सरिच्छा अनुगहकारिणो । जति अप्पणो ते दण्णिण कज्जं तो गच्छ । जहा सो मरुतो अब्भत्थमं मग्गता इहलोइयाण कामभोगाण अनाभागी जाओ । एवं तुमं पि अब्भत्थणं मग्गंतो निज्जरालाभस्स चुक्किहिसि । सवित्थरं च परितावणादियं चउगुरुं आरोवणं पाविहिसि । एवं चमडेउं आउट्टस्स चउगुरुं पच्छित्तं देति ॥ इच्छाकार ति गतं । इदानीं “असते” ति दारं । कुल-न-संघ-धेरेहिं आगतेहिं पुच्छितो भणति-

[भा. २९८३] किं काहामि वराओ, अहं खु ओमाणकारओ होहं ।

एवं तत्थ भणंते, घाउण्मासा भवे गुरुगा ॥

सू- लोगो जो सव्वहा असत्तो पंगुवत् सव्वस्साणुकंपनिज्जो सो “वराओ” भण्णाति । सो हं वराओ तत्थ गतो किं काहामि ? नवरमहं तत्थ गतो ओमाणकारओ होहं । एवं भणंतस्स चउगुरुगा सवित्थार भवंति ॥ सो य एवं भणंतो इमं भण्णाति-

[भा. २९८४] उव्वत्त खेल संधार जग्गणे पीस भाण धरणे य ।

तस्स पडिजग्गताण व, पडिलेहेतुं पि सि असत्तो ॥

सू- किं तुमं गिलाणस्स उव्वत्तणं पि काउं असत्तो ? खेलमद्दगस्स भाणपरिट्टवणे, संधारग-भुयण-बंधण-परितावणे, राओ जग्गणे, ओसहिपीसणे, सपाण-भोयण-भायणाण संघट्टणे, “तस्से”

ति गिलाणस्स गिलाण-पडिजागराण वा उवहिं पि पडिलेहिउं तुमं असमत्थो ? ॥

“असमत्थ” इति दारं गतं । इदानीं “सुहिए”ति दारं-

[भा.२९८५] सुहियामो ति य भणती, अच्छह वीसत्थया सुहं सव्वे ।

एवं तत्थ भणंते, पायच्छित्तं भवे तिविहं ॥

सू- मासकप्पविहारद्विएहिं सुअं जहा - अमुगोऽत्थ गिलाणो । तत्थ केती साहू भणंति - गिलाणपडियरगा वच्चामो । तत्थेगे भणंति - “सुहियामो” ति अम्हे सुहिए, मा दुक्खिए करेह । तुब्बे वि सव्वे वीसत्था अनुव्विग्गा सुहं सुहेण अच्छह । किं अप्पाणं दुक्खे निओएह, मा अयाणुय चोद्दसरिच्छा होह । एवं भणंताण तिविधं पच्छित्तं । इमं जइ एवं आयरिओ भणति - तो चउगुरुं । उवज्झाओ भणति - तो चउलहुं । भिक्खुस्स मासगुरुं ॥ “ओमाणे” ति दारं-

[भा.२९८६] भत्ताति-संकिलेसो, अवस्स अम्हे वि तत्थ न तरामो ।

काहिति कत्तियाणं, तेन चिय ते य अद्दण्णा ॥

सू- तहेव मासकप्पद्विया गिलाणं सोच्चा एगे भणंति - वच्चामो गिलाणपडियरगा । अन्ने तत्थ भणंति - अन्ने वि तत्थ गिलाणं सोच्चा पडियरगा आगया, तत्थ भत्तातिसंकिलेसो महंतो । अम्हे वि तत्थ गता, “अवस्स” - निस्संदिद्धं “न तरामो” - न संश्रय - इत्यर्थः । गिलाणपडियरगा आगताण वा केत्तियाण पायधोवण-अब्भंगण-विससमण-पाहुणगं वा काहिति । तेनचिय गिलाणेण ते भद्दण्णा विषादीकृता इत्यर्थः ॥

[भा.२९८७] अम्हेहि तहिं गएहिं, ओमाणं उग्गमातिणो दोसा ।

एवं तत्थ भणंते, चाउम्मासा भवे गुरुगा ॥

सू- गिलाणद्वया बहुसमागमेनियमा ओमं उग्गमदोसा य तत्थेव भवंति । एवं भणंते चउगुरुगा सवित्थारा ॥ इदानीं “लुद्धे”ति दारं-

[भा.२९८८] अम्हे मो निज्जरट्ठी, अच्छह तुब्बे वयं से काहामो ।

अत्थि य अभाविता ने, ते वि य नाहिति काऊणं ॥

सू- मासकप्पद्वितेहिं सुयं जहा अमुगम्मि गामे अमुगायरियस्स गिलाणो अत्थि । जत्थ यसो गिलाणो तं खेत्तं वसहि-भत्त-पान-थंङ्गिमादिएसु सव्वगुणेषु उववेयं रमनिज्जं सुहविहारं जेहिं सुयं ते चित्तेति-अन्नहा तं न सक्केति पेळ्ळिउं गिलाणलक्खं मोत्तुं । ताहे गिलाणलक्खेण गंतुं भणंति - “अम्हे वि गिलाणवेयावच्चद्वयाए निज्जरट्ठी आगता, तं तुब्बे अच्छह, अम्हे गिलाणवेयावच्चं करेमो । अवि य अम्हं अभाविता सेहा, अम्हे वि, ता वेयावच्चं करेते दद्धं ते वेयावच्चं काउं जाणिहिंति” ॥

[भा.२९८९] एवं गिलाणलक्खेण, संठिता पाहुण ति उक्कोसं ।

पग्गंता चमद्वेति, तेसिं चारोवणा चउहा ॥

सू- एवं गिलाणलक्खेण ति गिलाणपडियरगा कवडेण ठिता लोमे “पाहुणग” ति काउं देति, अदेत्तेसु वि उक्कोसद्वयं मग्गंति । एवं तं खेत्तं चमद्वेति । चमद्विए य खेत्ते गिलाणपाउग्गं न लब्धति, ताहे तेसिं चमद्वगाणं चउव्विहा आरोवणा कज्जति - दव्व-खेत्त-काल-भावनिष्फण्णा ॥ तत्थिमा दव्वनिष्फण्णा-

[भा.२९९०] फासुगमफासुगे वा, अचित्त-चित्ते परित्तऽनंते य ।

असिनेह-सिणेहगत, अनहाराहार लहुगुरुगा य ॥

घू- खेत्ते चमढणदोसेण अलभंता गिलाणस्स इमं गेण्हंति ओभासणाए “इह फासुगं एसनिज्जंति” ति । सेसा कंठा । फासुग-अचित्त-परित्त-असिनेह-अनाहारिमे य चउलहुगा । एतेसि पडिपक्खे गुरुगा ॥ एयं दव्व-निष्फण्णं । इमं खेत्त-निष्फण्णं ।

[भा. २९९१] लुद्धस्सऽब्भंतरओ, चाउम्मासा हवन्ति उग्घाया ।

बहिता य अनुग्घाता, दव्वालंभे पसज्जणता ॥

घू- उक्कोसदव्वलोभेण खेत्तं चमढेत्ता गिलाणपाओग्गं खेत्तब्भंतरे अलभंताण चउलहुगा, अंतो अलब्भमामे बहि मग्गंता न लब्भंति चउगुरुगा । दव्वालंभे पसज्जण ति अस्य व्याख्या - अंतो गिलाणपाउग्गे दव्वे अलभंते बहि खेत्ते पसज्जणा पच्छित्तं ॥

[भा. २९९२] खेत्ता जोयणवुद्धी, अद्धा दुगुणेण जाव बत्तीसा ।

गुरुगा य छच्च लहुगुरु, छेदो मूलं तह दुगं च ॥

घू- खेत्तबहि अद्धजोयणातो आनेति चउगुरुं । वहिं जोयणातो आनेति छच्चहुं । दुजोयणा फ्रुं [फ्रां] चउजोयणाओ छेदो । अद्धजोयणाओ मूलं । सोलसजोयणाओ अणवद्धा । बत्तीसजोयणाओ पारंघियं ॥ अहवा - दव्वालाभे पसज्जणा । पच्छित्तं इमं-

[भा. २९९३] अंतो बहिं न लब्भति, ठवणा फासुग-महत-मुच्छ-किच्छ-कालगए ।

चत्तारि छच्च लहुगुरु, छेदो मूलं तह दुगं च ॥

घू- अंतो बहिं वा गिलाणपाउग्गे अलब्भंते ताहे फासुयं परियासंति ॥ अफासुयं परियासंति ॥ ताहे सो गिलाणो तेन पारियासियसत्तेण अनागाढं परिताविज्जति ॥ गाढं परिताविज्जति ॥ मंहतग्गहणेण दुक्खादुक्खे फ्रुं मुच्छामुच्छे फ्रां । किच्छपामे छेदो । किच्छुस्सासे मूलं । समोहते अणवद्धो । कालगते चरिमं ॥ गतं खेत्त-पच्छित्तं । इदानिं कालनिष्फण्णं-

[भा. २९९४] पढमं राइं ठवेत्ते, गुरुगा बितियाति-सत्तहिं चरिमं ।

परितावणाति भावे, अप्पत्तिय कूवणादीया ॥

घू- पढमरातीए परियासंतस्स ॥ बितियरातीए फ्रां । तइयरातीए फ्रां । चउत्थरातीए छेदो । पंचमीए मूलं । छट्ठीए नवमं । सत्तमीए चरिमं ॥ गतं कालपच्छित्तं । इदानिं भावपच्छित्तं - “परितावणाति” गाहापच्छद्धं अस्य व्याख्या-

[भा. २९९५] अंतो बहिं न लब्भति, परितावण-महत-मुच्छ-किच्छ-कालगते ।

चत्तारि छच्च लहु गुरु, छेदो मूलं तह दुगं च ॥

घू- व्याख्या पूर्ववत् । अपत्तियं करेति ॥ कूवति - आदिग्गहणेण अनाहो हंति भणेज्जा, न देंति वा मे, उह्माहं वा करेज्जह, ॥ एवं आहारे भणियं । इदानिं उवधीए अतिचमदिए खेत्ते संथारगे अलब्भंते ।

[भा. २९९६] अंतो बहिं न लब्भति, संथारग-महत-मुच्छ-किच्छ-कालगते ।

चत्तारि छच्च लहु गुरु, छेदो मूलं तह दुगं च ।

घू- पूर्ववत् ॥ लुद्धे ति गत । इदानिं “अनुयत्तणे” ति दारं-

[भा. २९९७] अनुअत्तणा गिलाणे, दव्वद्धा खलु तहव वेज्जद्धा ।

असत्तीते अन्नत्तो, आनेउं दोहि वी करणं ॥

घू- “दब्बड्ड” ति द्रव्यार्थेन गिलाणो अनुयत्तिज्जति पत्थदब्बं उप्पायं तेहिं दब्बाणुजत्तणा ।
 “वेज्जड्डि” ति वेज्जस्स अट्ठमुप्पाएतेहिं वेज्जमणुयत्तंतेहिं य गिलाणो अनुयत्तितो भवति । सग्गामे
 असति दब्बवेज्जाण दो वि अन्नतो गिलाणस्स किरिया कायब्बा ॥

अहवा - दब्बाणुयत्तणा इमा -

[भा.२९९८] जायंते तु अपत्थं, भणंति जायामो तं न लब्भति ने ।

विनियट्ठणा अकाले, जा वेला न वेति तु न देमो ॥

घू- जइ गिलाणो अपत्थदब्बं मग्गति तो भण्णति - अण्हे जायामो तं न लब्भति । एवं
 भणंतेहिं अनुयत्तितो भवति । तस्सग्गतो वा उग्गाहेउं गच्छंति अतरा निचड्ढंति । तस्सग्गतो उल्लावं
 करेति- “न लब्धं । ने” अकाले वा जाइयंति जेण न लब्भति, अकाले वा जायंते गिलाणे भणंति
 - जाव वेला भवति ताव उदिक्खाहि, ताहे आनेत्तु दाहामो, न भणंति - न देमो ति ॥ खेत्तओ-

[भा.२९९९] तत्थेव अन्नगामे, वुत्थंतरं संथरंत जयणाए ।

असंथरनेसणमादी, छन्नं कडजोगि गीयत्थे ॥

घू- “तत्थेव” ति तस्मिन्नेव गामे यत्र स्थिता ते ॥ अस्य व्याख्या-

[भा.३०००] पडिलेहपोरिसीओ, वि अकाउं मग्गणा तु सग्गामे ।

खेत्तंतो तद्विवसं, असति विनासे च तत्थ वसे ॥

घू- जइ सुलभ दब्बं तो पडिलेहणियं, सुत्तं अत्थं पोरिसिं च काउं मग्गंति, एवं असइ अत्थं
 हाविति, एवं पि असइ सुत्तं हाविति, एवं असइ दुल्लभे य दब्बे पडिलेहण सुत्तत्थपोरिसीओ वि
 अकाउं सग्गामे अनोभट्ठं मग्गंति - उत्पादयंतीत्यर्थः । “अन्नग्गामि” ति अस्य व्याख्या । पच्छड्ढं ।
 सकोसजोयणखेत्तस्संतो अन्नगाम पडिदिणं अणोभट्ठं उप्पादेति । एत्थ वि सुत्तत्थ-पोरिसी परिहावण
 दट्ठब्बा । असति अनोभट्ठस्स सग्गामपरग्गामेसु खेत्तंतो भट्ठं उप्पाएति । तद्विवसं सग्गामे परग्गामे
 सखेत्ते असति-

[भा.३००१] खेत्तवहिया व आणे, विसोहिकोडिं वऽतिच्छित्तो काढे ।

पतिदिनमलब्भमाणे, कम्मं समतिच्छित्तो ठवए ॥

घू- खेत्तवहिया वि तद्विवसं अनोभट्ठं असति ओभट्ठं विसुद्धं आणेयब्बं । “वुत्थंतरं” ति
 अस्य पदस्य व्याख्या- “विनासे च तत्थ व” । सखेत्तवहिया जतो आनिज्जति, जति तं दूरतरं,
 खीरादि वा तं विनासि दब्बं, पट्ठूसगतेहिं उच्चउण्हे न लब्भति, विनस्सति वा, ताहे अवण्णे गता
 तत्तवे वुत्था सूरुदयवेलाए घेत्तुं वितियदिणे अविनड्ढं आणेति । अहवा - दूरतरे अविनासि दब्बं,
 “वुत्थंतरं” ति अंतरवुत्था आनयन्तीत्यर्थः । एसा सब्बा विही एसनिज्जेण भणिया । “असंथरते
 जयणाए” ति जति एवं गिलाणं पडुच्च एसनिज्जेण न संथरंति तो गिलाणस्स सखेत्ते सग्गामे
 पणगहाणीए तद्विणं उप्पाएति, सखेत्ते परग्गामे य पणगपरिहाणी तद्विणं उप्पाएति । तत्थ वि
 असतीए खेत्तवहिया वि पणगपरिहाणीए तद्विवसं उप्पाएति ।

एवं जाहे पच्छित्तानुलोमेण कीटादिविसोधिकोडीं अतिच्छित्तो ताहे जति गिहत्थेहिं संजयद्वाए
 परिवासियं दहिमादि, जति य तं गिलाणस्स पत्थं तो सग्गामातो आणेति । असति सग्गामे परग्गामातो
 खेत्तवहियातो य आणेति तद्विवसं । एवं जाहे पच्छित्तानुलोमेण अविशोहिं पत्ता ताहे चउगुरुएसु

वि अप्पबहुत्तं नाउं ताहे अन्नेण कट्ठावेति, सयं वा कट्ठेति । एसा गिलाणं पडुच्च जयणा भणिया । “असंथरंतेसणमादि” ति जइगिलाणद्वाए वावडाणं परक्खेत्तं वा वयंताणं अप्पणो हिंडंताणं गिलाणपडियरगाण असंथरं भवति तो ते वि एसणमादि पणगपरिहाणिजयणाए अप्पणो गेण्हंति । एवं जाहे गिलाणं पडुच्च आधाकम्मं पि “समइच्छित्तो” प्रतिदिनं न लभतीत्यर्थः ।

ताहे “छन्नं कडजोगी गीयत्थ” ति अस्य व्याख्या- “ठवए” ति । सुद्धमविसुद्धं वा गिलाणपाउग्गं दव्वं पडिदिणं अलब्धंतं उप्पाएतुं घयादियं ठवयंति पर्युवासयंतीत्यर्थः, तं च छन्नपदेसे कडजोगी गीयत्थो वा ठवेति । श्रुतार्थप्रत्युच्चारणसमर्थः । कृतयोगी । यस्तु श्रुतार्थप्रत्युच्चारणसमर्थः । स गीतार्थः । जं तं परियासिज्जति तं पुण केरिसे ठाणे ठविज्जति ।

[भा. ३००२] उव्वरगस्स तु असती, चिलिमिलि उभयं घ तं जह न पासे ।

तस्सऽसति पुराणातिसु, ठवेति तद्विवसपडिलेहा ॥

घू- तं पुण अन्नमि गेहोव्वरए ठविज्जति, असति उव्वरगस्स तत्थेव वसहीए अपरिभोगे कोणे कडगचिलिमिलीहिं आवरेत्ता ठविज्जति जहा “उभयं न पस्सति” ति गिलाणो अगीयत्थो य । गिलाणो अब्भवहरेज्ज, अगीयाणं अप्पच्चयो भवति, तम्हा अप्पसागारिए ठवेज्ज । “तस्स” ति अपरिभोगद्वाणस्स असति पुराणघरे ठवति, आदिसद्दातो भावियसद्दघरे वा, तद्विवसं च उभयकालं पडिलेहा कज्जति ॥

[भा. ३००३] फासुगमफासुगेण य, सचित्त इतरे परित्तऽनंते य ।

आहार तद्धिनेतर, सिनेह इतरेण वा करणं ॥

घू- अहवा - “दोहिं वि” ति सग्गामपरग्गामातो आणेउं कायव्वं । अहवा - फासुगेण वा अफासुगेण वा सचित्तेण वा अचित्तेण वा परित्तादिएसु ॥ गिलाणानुअत्तणा गता । इदानिं वेज्जानुअत्तणा । सो गिलाणो भणेज्ज-

[भा. ३००४] वेज्जं न चेव पुच्छह, जाणंता तस्स वेति उवदेसा ।

डक्कपिलग्गातिएसु य, अजाणगा पुच्छए वेज्जं ॥

घू- तत्थ जति संजया चेव तिगिच्छं करंति ताहे भणंति - अहंहेहिं पुच्छित्तो वेज्जो, “तस्स” ति वेज्जस्स उवदेसेण करेमो । सम्पडक्के पिडगं गंडं आदिसद्दातो सीतलिगा दुट्ठवातो-त्तेसु एसेव विधी । सब्बेसु अजाणगा वेज्जं पुच्छंति ॥ सीसो पुच्छति-

[भा. ३००५] किह उप्पन्नो गिलाणो, अट्ठमउण्होदगातिया वुट्ठी ।

किंचि बुहभागमद्धे, ओमे जुत्तं परिहरंतो ॥

घू- बहुविहा रोआतंका जेहिं गिलाणो उप्पज्जति । अहवा - कयपवत्ते वि दीहगेलणं उप्पज्जं, जतो भणति - अट्ठमउण्होदगादिगा वुट्ठी ॥

[भा. ३००६] जाव न मुक्को तावऽनसन्नं तु असहुस्स अट्ठ छट्ठं वा ।

मुक्के वि अभत्तट्ठो, नाऊण रुयं तु जं जोगं ॥

घू- विसेसेणासज्जे रोगे अजिण्णजरगादिगे जाव न मुच्चति ताव अब्भत्तट्ठं करेति, मुक्को व उवरिं अभत्तट्ठं करेति एवं सहुस्स । जो पुण असहू जहन्नेण अट्ठमं छट्ठं वा करेति, रोगं वा नाउं - विसेसेण रोगस्स जं पत्थं तं कीरेति, जहा वायुस्स घतादिपाणं, अवभेयगे वा घयपूरभक्खणं ।

‘उण्होदगादिया बुद्धत्ति’ असहु रोगेण अमुद्धोऽसत्तं पारेति तदा इयोऽकमेः उणिणोदग्गं इति स्थितिं निच्छुब्धिं ईसिं मलेउं पारेति । एवं सत्तदिने ‘किं चि’ ति उणिणोदगे महुरोक्षणं थोवं छुब्भति तेन उदगेण पारेति ।

एएण वि सत्तदिने ‘बहु’ ति ततियसत्तगे किं चि मत्तातो बहुयरं महुरोक्षणं उणिणोदगे छुब्भति । एतेन वि सत्तगं । ‘भागे’ ति तिभागो महुरोक्षणस्स दो भागा उणिणोदगे, एतेन वि सत्तगं । ‘अद्धं’ ति अद्धं महुरोक्षणस्स अद्धं उणिणोदगस्स । एतेन वि सत्तगं । ततो परं तिभागो उणिणोदगस्स महुरोक्षणस्स दो भागा । एवं पि सत्तगं । ततो ऊणो तिभागो उणिणोदगस्स समहिगा दो भागा महुरोक्षणस्स । एवं पि सत्तगं । ततो किंचि-मेत्तं उणिणोदगं सेसं महुरोक्षणं । एवं पि सत्तगं । ततो एतेन कमेण महुरोक्षणं अंबकुसणेण भिदति । एवं कीरमाणे जइ पणुणो तो लद्धं ॥

[भा. ३००७] एवं पि कीरमाणे, वेज्जं पुच्छंतऽठायमाणे वा ।

वेज्जाणं अट्ठयं ते, अनिद्धि इद्धि अनिद्धितरे ॥

सू- एवं पि कीरमाणा ‘अठायमाणे’ ति रोगे अनुवसंते रोगे वेज्जं पुच्छति । ते य अट्ठ वेज्जा भवन्ति तेसिं च दो नियमा अनिद्धी, इयरे सेसा छ, ते य इद्धी अनिद्धी वा भवन्ति ॥

इमे ते अट्ठ वेज्जा-

[भा. ३००८] संविग्गासंविग्गे, लिंगी तह सावए अहाभदे ।

अनभिग्गहमिच्छेयर, अट्ठमए अन्नतिथी य ।

[भा. ३००९] संविग्गमसंविग्गे, दिट्ठत्थे लिंगि सावते सण्णी ।

अस्सण्णि इद्धि गतिरागती य कुसलेण तेइच्छं ॥

सू- संविग्गो, असंविग्गो, लिंगत्थो, गहीयाणुव्वओ सावगो, अविरयसम्महिद्धी सण्णी । असंविग्गहणातो तओ-थेत्तव्वा-अनभिग्गहियमिच्छो, अभिग्गहियमिच्छो, अन्नतिथी य । दिट्ठत्थगहणातो गीयत्थो गहितो । एत्थ संविग्गगीयत्थेहिं चउभंगो कायव्वो-पुव्वं पढमभंगिल्लेण कारवेयव्वं । असति बितिएण, तस्स असति ततियभंगेण, तस्सासति चरिमेण । तस्सऽसति लिंगमादिसु छसु कमेण इद्धीसु अनिद्धीसु वा सव्वेसु कुसलेसु । एस विधी इद्धी-अनिद्धीसु दोसु वि कुसलेसु अनिद्धिणा कारवेयव्वं, न इद्धीमंतेन । दुः प्रवेशादिदोपत्वात् । एगदुबहुअतरं कुसलेण तेइच्छं कारवेज्जा, पच्छा अकुसलेण । एसा घेव गतिरागती जहाभिहियविहाणातो ॥

[भा. ३०१०] वोच्चत्थे चउलहुया, अगीयत्थे चउरो मासऽनुग्घाया ।

चउरो य अनुग्घाया, अकुसलकुसलेण करणं तु ॥

सू- संविग्गं गीयत्थं मोत्तुं असंविग्गेण गीयत्थेण कारवेति एवमादि वोच्चत्ते चउलहुया । गीयत्थं कुसलं मोत्तुं अगीयत्थेण अकुसलेण कारवेति चउगुरुगा । कुसलं मोत्तुं अकुसलेण कारवेति एत्थ वि चउगुरुगा घेव । वेज्जसमीवे गच्छतो इमा विधी-

[भा. ३०११] चोयगपुच्छा गभणे पमाण उवकरण सउण वाचारे ।

संगारो य गिहीणं, उवएसो घेव तुलना य ॥

[भा. ३०१२] पाहुडिय ति य एगे, नणेयव्वो गिलाण तो उ वेज्जघरं ।

एवं तत्थ भणंते, चाउम्मासा भवे गुरुगा ॥

घू-० चोदगो पुच्छति-“किं गिलाणो वेज्झसगासं निज्जउ, अह वेज्झो घेव गिलाणसमीवं आनिज्जउ ?” एवं पुच्छिओ आयरियदेसिगो भणति - “समीवं वेज्झे आनिज्जंते पाहुडियदोसो भवति, तम्हा - गिलाणो घेव वेज्झधरं निज्जउ” । आयरिओ भणति - एवं भणंतस्स घेव चउगुरुगा भवंति ॥

[भा. ३०१३] लिंगत्थमसंविगाणं, छण्हं वेज्झाण निज्जतो वूतं ।

संविग्गमसंविग्गे, उवस्सगं घेव आणेज्जा ॥

घू-लिंगत्थो सावगो सन्नि अनभिग्गहियमिच्छो य अभिग्गहियमिच्छो य अन्नतित्थिओ य एतेसि छण्हं पि गिहं गच्छउ गिलाणं घेतुं, नो उवस्सयं एते आनिज्जंति । अधिकरणदोषभयात् । संविग्गो असंविग्गो य एते दो वि उवस्सयं घेव आनिज्जंति ॥

चोदगो भणति - “पाहुडिय” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३०१४] रह-हत्थि-जाण-तुरगे, अमुरंगादीहि एते कायवहो ।

आयमण-मट्ठि-उदए, कुरुकुय सघरे तु परजोगे ॥

घू-हत्थितुरगादिगमेव जाणं । अहवा - रहादिगं सव्वं जाणं भण्णति । अहवा - सिविगादिगं जाणं भण्णति, अनुरंगा गड्डी, एवं आगच्छंते पुढदिकायवधो भवति । वेज्जेण य परामुसिए, गंडादिफालणे वा कते आयमंतस्स मट्ठिय-उदगस्स य कुरुकुयकरण वधो भवति । सघरे पुण वेज्झस्स परजोगातो नाधिकरणं भवतीत्यर्थः ॥ आचार्याह-

[भा. ३०१५] वातातवपरितावण, मय मुच्छा सुण्ण किं सुसाणकुडी ।

सव्वे व य पाहुडिया, उवस्सए फासुगा सा तु ॥

घू-गिलाणो वेज्झधरं निज्जंतो वातेन आयवेण य परिताविज्जति, लोगो य पुच्छति - “किं एस मतो निज्जति” । “सुण्ण” ति अंतरा निज्जंतो मतो, वेज्जेण य उग्गाणिते मुहे मतो दिट्ठो मणति “किं मज्झ धरं सुसाणकुडी, जेण मतं आणेह” । ततो वेज्झो सचेलो ण्हाएज्ज, सव्वम्मि य फलिहए छगणपाणियं देज्ज । हे चोदग । गिलाणे निज्जंते समतिरेगा सव्वेव पाहुडिया । उवस्सए पुण फासुएण करेज्ज ॥ “चोदगपुच्छ” ति दारं-

[भा. ३०१६] उग्गहधारणकुसले, दक्खे परिणामिए य पियधम्मे ।

कालण्णू देसण्णू तस्साणुभए य पेसेज्जा ॥

घू-वेज्झोवंदेसउग्गहणसमत्थो, अविस्सरणेण धारणासमत्थो, लिहणदव्वभागद्वावणे य कुंशलो, शीघ्र करणतवात् दक्षो, अववादसद्दहणातो परिणामगो, निर्मिध्यकरणत्वात् धर्मप्रियो, वेज्झसमीवपवेसे कालण्णू, देशग्रहणात् रिक्तक्षणः, क्षेत्रे - आसन्नं वा परिगृह्यते तं देसं जानातीति देसवू । एरिसा गिलाणस्स य अनुमता ते व्ज्झसमीवं पेसेज्जा । अहवा - “तस्से” ति वेज्झस्स जे अनुमता ते वेज्झसमीवे पेसेज्ज । वैद्यस्य यैः सार्धं न विग्रहः लोकयात्रा इत्यर्थः ॥

[भा. ३०१७] एयगुणविप्पमुक्के, पेसंतस्स चउरो अनुग्घाया ।

गीतत्थेहि य गमणं, गुरुगा य इमेहिं ठाणेहिं ॥

घू-एयगुणविप्पमुक्के आयरिओ जति पेसति तो चउगुरुं पच्छित्तं, ते य गीयत्थे पेसेज्ज ॥ इदानीं “पमाणे” ति दारं-

[भा.३०१८] एकं दुगं चउक्कं, दंडो दूआ तहेव नीहारी ।
खट्ठणे नीले मलिणे, चोल-रय-णिसेज्ज-मुहपोत्ती ॥

घू- एगो दंडो, दो जमदूओ, चउरो णीहारी । एयपमाणे पसवेंतस्स चउगुरु । इदानिं
“उवकरणे” ति दारं- किण्होवकरणा जति गच्छंति णीलेण वा मलिणेणवा । किं च तं उवकरणं
-चोलपट्टे रयहरणं निसेज्जा मुहपोत्तिया य, एत्थ निर्योगोपकरणमलिने चतुगुरुमित्यर्थः, तस्मात्
शुद्धं शुक्लं गृहीतव्यं ॥ इदानिं “सउणे” ति दारं-

[भा.३०१९] मइलकुचेले अब्भंगिएल्लए साणु खुज्ज वडभे य ।
कासायवत्थकुच्चं-धरा य कज्जं न साहेति ॥

घू- “साणे” ति मंदपादी शुक्लपादो वा । कुज्जं वा सरिरं अस्य उद्धुलिता ससरक्खा - एते
निगमपवेसेसु दिट्ठा कज्जं न साहेति ॥ इमे साहेति-

[भा.३०२०] नंदीतूरं पुण्णस्स दंसणं संख-पडह-सद्दो य ।
भिगार वत्थ चामर, एवमादी पसत्थाइं ॥

घू- नंदीमुखस्स मउंदादीतूरस्स, बहु आउज्जसमुद्दातो वा तूरं भण्णति, संखस्स पडहस्स य
सद्दसवण पसत्थं, पुण्णकलस्स भिगारस्स छत्तस्स य चामराण य, आदिसद्दातो सीहासणस्स
दधिमादियाण य दरिसणं पसत्थं ॥

[भा.३०२१] आवडणमादिएसु, चउरो भासा हवंतऽनुग्घाया ।
एवं ता वच्चंते, पत्ते य इमे भवे दोसा ॥

घू- उंवरमादी सिरेण घट्टेति ति आवडणं भण्णति । आदिसद्दातो पडति वा पक्खलति वा
अन्नेन वा रक्खमादिए घेतुं अक्कंचितो कहिं वा वच्चसि ति पुच्छिओ छीयं वा अमणुन्नसद्दसवणं
एवमादिएसु जइ गच्छति तो चउगुरुं पच्छित्तं । एस ताव अंतरा वच्चंतस्स विही भणितो । वेज्ज घरं
पतेन इमे दोसा परिहरतव्वा ॥ इदानिं “वावारे” ति दारम्-

[भा.३०२२] साडऽब्भंगण उव्वलण, लोयछारुक्करडे य छिंद भिंदंते ।
सुह आसण रोगविही, उवदेसो वा वि आगमणं ॥

घू- एगसाडो वेज्जो अप्ससत्थो न पुच्छिज्जति, तेज्जादिणा अब्भंगितो, कक्कादिणा उव्ववलितो
लोचकरणे वा अद्धकम्मिज्जितो, छारंगारकेयारादीण वा उवरिठितो, दारुमादि वा किंचि छिंदति,
खुरप्प गादिणा वा कस्स ति दूसियभंगं छिंदति, घडकमलाउं वा कस्स ति भिंदति सिरोवेहं वा ।
एरिसेसु अप्ससत्थ जोगेसु न पुच्छिज्जति । गिलाणस्स वा जति किं चि छिंदियव्वं भिंदियव्वं वा तो
पुच्छिज्जति । इमेरिसो पुच्छियव्वो - सुहासणत्थो रोगविधी-वेज्जसत्थं वा पढंतो पुच्छिज्जति । सो य
वेज्जे पुच्छितो संतो गिलाणोवत्थं सोउ उवदेसं वा देति आगच्छति वा गिलाणसमीवं ॥

इदानिं “सिंगारे” ति दारं-

[भा.३०२३] पच्छाकडे य सण्णी, दंसणऽधाभद्ददाणसहे य ।
मिच्छादिट्ठी संबंधिए य परितित्थिए चेव ॥

घू- पुरा पच्छाकडो, गिहीयाणुव्वतो सावणो सण्ण, दंसणसंपन्नो अविरतो सम्मदिट्ठी,
दंसणविरहितो अरहंतसु तस्सासणे साधू उभयभद्दसीलो अहाभद्दो भण्णति, दानं प्रति सद्दी गृहस्थः,

साक्यादिसासनं प्रतिपन्नो मिथ्यादृष्टि, स्वजनः संबंधी, सरस्वादिलिंगहिता परतिस्थिणो । च सद्गो समुद्घाए । एवसद्गो पुरिसाभावे इत्थि-नपुंससुं पडुव्वो । एसिं सिंगारो कज्जति - जाहे वेज्जो आनिज्जति गिणद्धा । तुब्भे तत्थ सन्निहिता होह, जं सो भणति तं तुब्भे सव्वं पडिवज्जह ॥

वेज्जसमीवं पडुविता जे ते वेज्जस्स इमं कहंति-

[भा. ३०२४] वाहि-निदाण-विकारे, देसं कालं वयं च धाउं च ।

आहार अग्नि धिति बल, समुइं वा तस्स साहंति ॥

धू- जरदिगो धाही, निदानं रोगुत्थाणकारणं, प्रथमभानरोगविशेषो विगारः । स गिलाणो समुगम्भि जातो, वसंताइ केइ काले जातो, रोगुत्थाणकालं वा से कहंति, इमो से यौवनादिको वयः, वातादियाण य धातूण इमो से उक्कडो, आहारे अपभोगो चि कहंति, सामर्थ्य अस्ति नास्तीति, धृतिबलं समुच्चयभावः । एयं सव्वं वेज्जस्स कहंति ॥ इदानीं “उवदेसे” ति दारं- सव्वं सोउं वेज्जो सगिहत्यो चेव दव्वादिदं उवदेसं देज्ज-

[भा. ३०२५] कलमोयणो य खीरं, ससक्करं तुलियादिया दव्वे ।

भूमिधरइय खेत्ते, काले अमुगीइ वेलाए ॥

धू- दव्वओ कलमसालिओदणो, खीरं च खंडसक्कराचितं, सस्सदेहअत्थरणं तुली । आदिसद्गतो पल्लंको, पाउरणं रल्लगादि । खेत्तओ भूमिधरे वा । कालतो पढमपहरादिएसु देह ॥

[भा. ३०२६] इच्छानुलोमभावे, न य तस्सऽहियाऽहवा जहिं विसया ।

अहवा खित्तादीसु, पडिलोमा जा जहिं किरिया ॥

धू- भावओ जं से इच्छओ अनुलोमं तं से देह, अधवा - न य तस्सऽहिया जहिं विसया प्रतिलोममित्यर्थः । अहवा - दित्तचित्तस्स अवमानो कज्जति, खित्तचित्तस्स अवमानो कज्जति, जक्खाइइस्स चि अनुलोमं पडिलोमं वा कज्जति, जाव जम्मि रोगे प्रसाधिता किरिया सा तत्थ कज्जति ॥ अहवा - तस्स गिलाणस्स सण्णायगो कोइ भणेज्ज-

[भा. ३०२७] नियएहिं ओसहेहि य, कोइ भणेज्जा करेमहं किरियं ।

तस्सप्पणो य धामं, नाउं भावं च अनुमण्णे ॥

धू- अप्पनिज्जेहिं ओसहमणेहिं करेमि किरियं कारवेमि वा, विसज्जह मे व गिहं । एवं भणिए किं कायव्वं ? “तस्से” ति गिहत्यस्स भावं नाउं जइ उन्निक्रमणाभिप्पाएण करेति तो न विसज्जेति, घम्महेउं करंतस्स अनुणवति, गिलाणस्स वा अप्पण जइ ँढो भावो तो अनुन्नवेति, इहरहा नो ॥ अहवा - वेज्जो भणेज्ज-

[भा. ३०२८] जारिसयं गेलण्णं, जा य अवत्था तु वट्टए तस्स ।

अदइण न सक्का, वोत्तुं तो गच्छिमो तत्थ ॥

धू- जारिसं तुब्भेहिं गेलण्णमक्खायं, जारिसा य तस्स वट्टमाणी अवत्था कहिता, एरिसाए गिलाणं अदइण न सक्केति किरितोवेदेसो दाउं, किरियं व काउं, तो हं तत्थेव वच्चामि ॥ इदानीं “तुलणे” ति ? दारं । सगिहद्वियस्स गिलाणसमीवागयस्स वा उवदेस देंतस्स वेज्जस्स-

[भा. ३०२९] अपडिहणंता सोउं, कयजोगाऽलंभे तस्स कि देमो ?

जह विमवा तेइच्छा, जा लाभो ताव जूहं ति ॥

धू- दब्बादियं वेज्जुवदेसं समग्गमप्पडिहणंता सोउं अप्पाणं तुलेति किमेयं लभिससामो न वेति? जति धुवो लाभो अत्थि तो न भणंति किं चि। अहवा-संकिते भणंति-जति कते जोगे न लभामो तो किं देमो? वेज्जसत्थे य जह विभावा तेइच्छ भणिता सापवादेत्यर्थः, एवं ताव उसारेति जाव जम्मि दब्बे धुवो लाभो भविससति। जहन्नेणं जाव कोदवोदणो, जूहं च कांजिकमित्यर्थः। तंडुलोदग मुदगरसो वा जूहं भण्णति ॥ वेज्जागमणे वेज्जस्स गिलाणस्स य कितिकम्मकरणे इमा विधी-

[भा. ३०३०] एगो संघाडो वा, पुव्वं गंतूणुवस्सयम्मि करे।

लिपण-सम्मज्जणयं, गिलाणजोग्गं च आणेति ॥

[भा. ३०३१] विज्जस्स य पुप्फादी, विरइत्ता आसणे य दोन्नि तहिं।

वाइत्ता य गिलाणं, पग्गले ठवइत्तु अत्थंति ॥

[भा. ३०३२] अब्भुट्ठाणे आसन, दावण-भत्ते भती य आहारे।

गिलाणस्स आहारे, नेयव्वो आनुपुव्वीए ॥

[भा. ३०३३] अब्भुट्ठाणे गुरुगा, तत्थ वि आणादिया भवे दोसा।

मिच्छत्तं रायमादी, विराहणा कुल-गणे संघे ॥

धू- आयरिओ जति वेज्जस्स आगच्छतो अब्भुट्ठाणं देति तो चउगुरुगा आणादिया दोसा। राया रायअभच्चो वा चोप्पगसमीवातो सोउं सयं वा दद्धं “आयरिओ वेज्जस्स अब्भुट्ठितो” ति, “अहं गव्वेण अब्भुट्ठाणं न देति, अहं भिच्चस्स नीयतरस्स य अब्भुट्ठाणं देति, अहो।” “दुद्धधम्मं” मिच्छत्तं गच्छे, पदुट्ठो वा कुल-गण-संघस्स पत्थारं करेज्ज ॥

[भा. ३०३४] अणभुट्ठाणे गुरुगा, तत्थ वि आणादिणो भवे दोसा।

निच्छत्तं सो वि अन्नो, गिलाणमादी विराहणया ॥

धू- जइ आयरिओ वेज्जस्स अब्भुट्ठाणं न देति तो चउगुरुगा, आणादिणो य दोसा। सयं वेज्जो अन्नो वा “अहो तवस्सिणो वि गव्वमुव्वहंति” ति मिच्छत्तं गच्छे। अहवा - पदुट्ठो गिलाणस्स नो किरियं कुज्जा, गिलाणस्स वा अप्पवोर्गं करेज्ज, एवं गिलाणविराहणा, आदिसद्दातो रायवल्लभो गिलाणं पि वेध-वधादिएहिं विराहेज्ज ॥ जम्हा एते दोसा तम्हा-

[भा. ३०३५] गीयत्थे आणयणं, पुव्वं उट्ठितु होति अभिलावो।

गिलाणस्स दायणं, सोहणं च चुण्णाइगंधे य ॥

धू- गीयत्थेहिं वेज्जो पुव्वुत्तविहाणेण आणेयव्वो जया य आगच्छति तदा तिण्हं एगो, पंचण्हं दो जना आगंतु अगगतो गुरुणो कहेति - “वेज्जो आगच्छइ” ति।

ताहे गुरवो दो आसणे ठावेति, आयरिओ चंकमणलक्खेण पुव्वुट्ठितो अच्छति। गीयत्थेहिं य कहेयव्वं - एस वेज्जो आगतो ति। गुरुणा य पुव्वुट्ठिएण सो पुव्वं अणालबंतो वि आलवे-यव्वो। पुव्वण्णत्थे आसणे उवनिमंतेयव्वो, ततो आयरिओ वेज्जो य आसणेसु उवविसंति। “अब्भुट्ठाण आसने ति गतं।

इदानीं “दायणे” ति दारं- गिलाणस्स जति किंचि सरीरे उवकरणं वा असुइं तं पुव्वमेव धोवेयव्वं, खेलमल्लगो काइयसण्णासाधीय अवनेयव्वो, भूमी उवल्लिपियव्वा। तहा वि दुगंधे पडवासमादि चुण्णागं धुवणेयव्वा। एवं गिलाणो सुतीकतो सुक्किलवासपाउओ दरिसिज्जति।

जति किं गंडो ति फाडेयव्वं, तन्हि फालिए उसिणोदगादिफासुअं हत्थवोवणं दिज्जति, अनिच्छे व पच्छाकडादिया मद्धिया उदगं यच्छंति, गंधपुष्फवुण्णं तंबोलादियं च से पयच्छंति ॥

इदानीं “भत्ते भती य आहारे” ति पच्छद्धस्स इमं वक्खाणं । वेज्जो भणति -

[भा. ३०३६] चउपादा तेइच्छा, को भेसज्जाइ दाहिती तुब्भं ।

तहियं पुव्वा पत्ता, भणंति पच्छाकडा दम्हे ॥

चू- चउपादा तेइच्छा भवति । गिलाणो, पडियरगा, वेज्जो, भेसज्जाणि य । तुब्भ को भेसज्ज पयच्छिहिति ति । तत्थ पच्छ कडादि पुव्वं संगारदिन्नं पत्ता भणंति - अम्हे सव्वं दाहामो ॥

[भा. ३०३७] कोयी मज्जणग विही, सयणं आहार उवहि केवडिए ।

गीयत्थेहि य जयणा, अजयण गुरुगा य आणादी ॥

चू- कोइ वेज्जो भणेज्ज-“मज्जणं” - ण्हाणं, विधी-विभवेण स्नातुनिच्छति इत्यर्थः । सयणं पल्लंकादियं, आहारमुक्कोसं, उवहिं तूलित्तमादी, “केवडियं” ति-केवगा । एवं गिलाणस्स मज्जं वा को दाहिति ? एयं सव्वं पच्छाकडादिएहिं अब्भुवगंतववं । पच्छाकडाण य अभावे गीयत्थेहिं य जयणाए अब्भुवगंतव्वं । जति अजयणाए अब्भुवगच्छंति पडिसेहिति वा तो चउगुरुगा, आणादिया य दोसा भवंति । एतेसु मज्जणादिसु दिज्जंतेसु अदिज्जंतेसु वा भद्दो किरियं करेति चेव, जो पुण अभद्दो सो संबुद्धे अब्भुवगते निक्काइयतरं करेति ॥

[भा. ३०३८] एयस्स नाम दाहिह, को मज्जणगाइ दाहिती मज्जं ।

ते चेव णं भणंति, जं इच्छसि तं तं सव्वं अम्हे दाहामो ॥

चू- एयस्सेति गिलाणस्स मज्जणादि सव्वं तुब्भे दाहिह, मज्जं पुण को दाहिति ? एवं भणितो चेव पच्छाकडादि भणंति - जं जं इच्छसि तं तं सव्वं अम्हे दाहामो ॥

[भा. ३०३९] जं एत्थ सव्व अम्हे, पडिसेहे गुरुग दोस आणादी ।

पच्छाकडा य असती, पडिसेहे गुरुग आणादी ॥

चू- जे ते पुव्वपच्छाकडादिया पन्नविता तेहिं एवं भणितो - “जं एत्थ गिलाणस्स तुज्झ दायव्वं तं सव्वं अम्हे दाहामो,” एवं भणिते जो ते अदिकरणभया पडिसेधेति तस्स चउगुरुगा, आणादिणो य दोसा । पच्छाकडादियाण वा असतीए जो वेज्जं पडिसेहेति तस्स वि एते एव चउगुरुगा आणादिया य दोसा भवंति ॥

[भा. ३०४०] जुत्तं सयं न दाउं, अन्ने देते व णं निवारेंति ।

न करेज्ज गिलाणस्सा, अवप्पयोगं च से देज्जा ॥

चू- वेज्जो ते पडिसेहिज्जंते सोउं भणति - अपरिग्रहत्वात् साधूना युक्तं युज्यते अदानं । जं पुण अन्ने वि देते निवारेंति, तेन पदुड्ढो य गिलाणकिरियं न करेज्ज, अवप्पयोगं करेज्ज, तस्मादन्यात्र निवारियेदित्यर्थः ॥ “गीयत्थेहि” य जयणाए ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३०४१] दाहामो ति व गुरुगा, तत्थ वि आणादिणो भवे दोसा ।

संका व सूयएहिं, हियणद्धे तेनए वा वि ॥

चू- पच्छाकडादियाण असति जति साहू भणाति-अवस्संते भत्तं दाहामो तो चउगुरुगा आणादिया दोसा । अहवा - इमे दोसा । एते अहिरन्ना कतो दाहिति, अन्नेन विहिते सो संकिज्जति,

नडे वा दविणजाते एतेन गहियं ति संकिज्जति, तेनगो वा एस ति संकिज्जति, सुयगेहिं वा राउले सुइज्जति-अत्थि से दविणजायं ति जेण वेज्जस्स देति ति ॥

[भा.३०४२] पडिसेहेऽजयणाए, दोसा जयणा इमेहि ठाणेहिं ।

भिक्षण इट्ठी बितियं, रहिते जं भणिहिसी जुत्तं ॥

चू- पच्छाकडादियाण असति जइ वेज्जं अजयणाए पडिसेहेति-“नेति भत्ति भत्तं वा” दोसा तो चउगुरुगा, आणादियां दोसा, तम्हा जयणा कायव्या । इमेहिं ठाणेहिं भिक्खाणियं काउं दाहामो - इट्ठिणे वि निक्खमंते जं विव्रतं तं घेतुं दाहामो, बितियपदेण वा कारणजाते गहिओद्धरियं दाहामो, “रहिए” ति पच्छाकडादिएहिं रहिए एयं भणंति - जं तुमं भणीहिसि तं जहासत्तीए सव्वं दाहामो, जम्हं जुत्तं त काहामो, एवं साहारणं ठवेति ॥ कयाति सो वेज्जो एवं भणेज्ज-

[भा.३०४३] अहिरन्न गच्छ भगवं, सक्खी ठावेह देति जे पउणं ।

धत्तं पि दुद्धकंखी, न लहइ दुद्धं अ-धेणू ते ॥

चू- इह साक्षी प्रतिभू वा गृह्यते (घं) वत्तं पि निरायं पि भणियं पि होति, अधेणू विसुक्खली वंज्झा च, न तस्मात् क्षीरं प्राप्स्यतीत्यर्थः ॥ एयं भणंते-

[भा.३०४४] पच्छाकडादि जयणा, दावण कज्जेण जे भणिय पुब्बि ।

सह्वा विभवविहूणा, ते झिय इच्छंतया सक्खी ॥

चू- इह जयणग्गहणाती कम्मे घेप्पति, दवावणकज्जेण जे आनिता ते “चेव” सह-विरहिता, विभवविच्छिन्ना य दानस्स भावे इच्छंता ते चेव सक्खी वत्तिज्जति, जहा - “अम्हेहिं भिक्खुणिय काउं जहालद्धं एयस्स दाहामो अम्ह य जं जुत्तं तं करेहामो-धर्माविरुद्धमित्यर्थः । तुम्हे एत्थ सक्खी प्रतिभू वाचा” ॥ अहवा - “इट्ठि” ति अस्य व्याख्या- कोइ इट्ठिमंतो पव्वइतो ताहे सो भणति-

[भा.३०४५] पंचसतदाणगहणे, पलालखेलाण छहुणं च जहा ।

सहसं च सयसहस्सं, कोडी रज्जं च अमुगं वा ॥

चू- वेज्जस्स पुरओ इट्ठिमं भणति - जहा पलालखेला अकिंविक्करा निप्पिवासचित्तेहिं छड्डिज्जति एवं तडियकप्पडिएसु अहं पंचसया देता इतो “गहणे” ति पंचसयाणं लाभे विरूपकस्याष्टादशीमिव कलां मन्यमाना ग्रहणं कृतवन्त, एवं सहस्से कोडि रज्जं वा अमुगं च अनिर्दिष्टं संख्यास्थानं ग्रहीतव्यं ॥

[भा.३०४६] एवं त गिहवासे, आसीय इदानिं तु किं भणीहामि ।

जं तुज्जऽम्ह य जुत्तं, ओगाढे तं करीहामो ॥

चू- एवं अम्ह गिहवासे आदी इदानिं पुण अकिंचणा समणा पव्वइया किं भणामो तहावि गिलाणे “ओगाढे” ति अट्ठीभूते जम्हं जुत्तं अनुरूपं तं तुज्ज काहामो ॥

[भा.३०४७] परसक्खियं णिवंधति, धम्मावणे तत्थ कइयदिहुंतो ।

पासाए कूवादी, वत्थुकुरुडे ठितो दाई ॥

चू- भणिए इट्ठिणा एवं आगंतुगो वेज्जो जति परसक्खियं निबंधति तो निबंधतो चेव एवं भणंति - धम्मावणो, एस अत्थं जं संभवति घेतव्वं, कइय-दिहुंतसामत्थेण, जहा-कोति नगरं गतो जत्थावणे सुवण्णं रययं वा तत्थ गेण्हति, एवं गंधियावणे चंदनादियं, नेसत्थिएसु मुसलिमादियं,

पोतिएसु (सालिमादियं) खज्जगविसेसो । एवं धम्मावणे तुमे धम्मो धेत्तव्यो । एवं पन्नवितो विजति नेच्छति ता ओहिमादि पुच्छिउं पासाद-कूव-वत्थु-कुरुडादिएसु ठियं दव्वं धेतुं दायव्वं, न य पडिसेहियव्वं ॥

[भा. ३०४८] अंतो पर-सक्खीयं, धम्मादानं पुणो वि नेच्छंत ।

सद्येव होति जयणा, अरहितरहितस्मि जा भणिता ॥

धू- अनागतुमे वि वेज्जे एस चेव विधी । धम्मं एव आदानं धम्मादानं “पुणो” ति पुणो पुणो भण्णमाणो जया तं नेच्छति तदा सद्येव जयणा जा पच्छाकडादिएसु अरहिते रहिते वा पुव्वं आदीए भणिता । इह आदीए चेव सगच्छावणे सा चेव विधी ॥ जइ सग्गामे वेज्जो न होज्ज तो अन्नगामातो वि आनेयव्वो तत्थ । को विसेसो ? उच्यते-

[भा. ३०४९] पाहिज्जे नाणत्तं, बाहिं तु भणीए एस चेव गमो ।

पच्छाकडादिएसु, अरहितरहिते य जो भणितो ॥

धू- पाहेज्ज नाम कटामदावणियं, तं वत्थव्वस्स न भवति, एयं “नाणत्तं” विसेसो, “बाहिं तु” ति अन्यग्रामगतस्येत्यर्थः । शेषं पूर्ववत् ॥ इमा जयणा-

[भा. ३०५०] मज्जणगादीच्छंते, बाहिं अब्भितरे व अनुसङ्गी ।

धम्मकह-विज्ज-मंते, निमित्त तस्सट्ठमण्णो वा ॥

धू- मज्जणं स्नानं, आदिसद्दात अब्भंगुव्वट्ठणादि आहार-सयणादि वा, “बाहिं” ति पंथे आगच्छं-तो ति गिलाणसगासे पच्छाकडादिया कारविज्जंति, तेसऽसति अप्पाणेण कज्जति । अहवा - पच्छा-कडादियाण असती भणंति - बाहिं कूवतडागादिएसु ण्हायह, बाहिं अनिच्छंते अब्भितरे ण्हाणमिच्छंते अनुसङ्गीमादि कज्जति, विज्जामंतनिमित्तं वा तरसाउंटणनिमित्तं पयुंजति, अन्नो वा तहिं आउट्टेउं तस्स करेज्जति । अहवा - बाहिरवेज्जस्स अब्भंतरवेज्जस्स वा अनुसङ्गिमादीणि कहिज्जंति ॥

“धम्मकहि” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३०५१] तह से कहेंति जह, होति संजओ सन्नि दाणसङ्गो वा ।

बहिया तु अण्हायंतो, करेंति खुड्ढा सिमं अंतो ॥

धू- अक्खेवणादियाहिं कहाहिं तहा से धम्मं कहेंति जहा सो पव्वयति, गिहियाणुव्वतो वा सावगो भवति । अविरयसम्मदिट्ठी वा दाणपट्ठो वा मुहा वा जेण किरियं करेति । धम्मकहालद्धिअभावे विज्जामंतोहि वसीकज्जति, विज्जामतेहिं वा से ण्हाणादि आनिज्जति, निमित्तेण वा आउट्टिज्जति । असति सब्बेसिं अनिच्छे वा आमलग से दिज्जंति भणंति य बाहिं कूवतडागादिएसु ण्हायह । तेसु वि अनिच्छंते चेव इमं से खुड्ढगा अंतो उवस्सगस्स करेंति ॥

[भा. ३०५२] उसिणे संसट्ठे वा, भूमी-फलगाइ-भिक्ष-चट्ठादि ।

अनुसङ्गी धम्मकहा, विज्जनिमित्ते य अंतो बहिं ॥

[भा. ३०५३] तेज्जुव्वट्ठण ण्हावण, खुड्ढासति वसभ-अन्नलिंगेण ।

पट्टदुगादी भूमी, अनिच्छ जा तूलि पल्लंको ॥

धू- खुड्ढगा तं वेज्जं तेज्जेण अब्भंगेउं कक्केण उव्वट्टेउं उसिणोदगेण संसङ्गियं अन्नेन वा फासुएण ण्हाणेति, असती फासुगस्स जयणाए तावेति ण्हाणोदगं । खुड्ढगासतीएय वसभा करेंति, गच्छस्स

सुभासुभकारणेषु ^{पञ्चमसमत्वा} यथाभ भण्णाति, ते तल्लिङ्गपरिहण्यणिडिमति अन्नलिङ्गद्विता सव्यं ण्हाणादियं वेज्जस्सकरेति । एस ण्हाणं पति जयणा भणिता । इदानीं “२भूमीफलगाति” ति अस्य व्याख्या- “पट्टदुगादी” पच्छद्धं । भूमीए संथारपट्टे उत्तरपट्टे य सुवति, अनिच्छे भूमीए तप्पे सोविज्जति । तत्थ वि अनिच्छे फलगसंथारुत्तरपट्टं अत्थरिय सोविज्जति । तत्थ वि अनिच्छे उत्तरोत्तरं नेयं जाव तली पल्लंकेपि से दिज्जति ॥

इदानीं “भिक्ष्वे” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३०५४] समुदानि ओयणो, मत्तओ य नेच्छंत वीसु तवणा वा ।

एवं पणिच्छभाणे, होति अलंभे इमा जयणा ॥

चू- समुदानि ओदनं भिक्ष्वकूरो से दिज्जति, से तम्मि अनिच्छंते मत्तगो से वट्ठविज्जति, तम्मि अनिच्छंते पि हि ओदणं वंजणं विविहं घेप्पति ताविज्जति तं पि अनिच्छंते अलंभे वा इमा जयणा ॥

[भा. ३०५५] तिगसंवच्छरतिगदुग, एगमणेगे य जोनिघाए य ।

संसङ्गमसंसट्ठे, फासुगमफासुगे जयणा ॥

चू- “तिगसंवच्छरे” ति - जेसिं सालिविहिमातियाण तिसु वरिसेसु पुन्नेसु अबीयसंभवो भणितो, ताणं जे तंदुला ते तिच्छडा घेतव्वा । असति दुच्छडा घेतव्वा । असति एगच्छडा घेतव्वा । असति तिसंवच्छराण दुवरिसाते वि ति-दु-एगच्छडा कमेण घेतव्वा । असति दुसंवत्सरियाण एगवरिसाते वि ति-दु-एगच्छडा कमेण घेतव्वा । असति “अनेगे” यत्ति तिवरिसातो बहुतरकालं जेसिं ठिती भणिता ते वि ति-दु-एगच्छडा कमेण घेतव्वा । वरिसहाणि दट्ठव्वा । वक्कंतजोणियाण असती, जोनिघाए सि जोनिघातेन जे त्तिदुगेगच्छडा कता ते कमेण घेतव्वा ॥

अस्यैवार्थस्य व्याख्या-

[भा. ३०५६] वक्कंतजोणि तिच्छड, दुएक्कच्छडणे वि एस चेव गमो ।

एमेव जोणिघाते, तिगाति इतरेण रहिते वा ॥

चू- वक्कंतजोणि तिच्छडा गतार्थं । दुग एग अस्य व्याख्या - दुगएगच्छडाण वि एस चेव गमो । वक्कंतजोनिरिति अनुवर्तते । “जोणिघाए यं” ति अस्य व्याख्या - “एमेव जोनिघाते तिगाति” छडिता । एते सव्वे अहाकडा तंदुला घेतव्वा । अहाकडाण असति तिवरिसिगाति कंडावेयव्वा । असति कंडतस्स “इयरेण” ति परलिंगेण “रहिति” ति असागारिए ठाणे स्वयमेव कंडयतीत्यर्थः । स्वलिंगेण वा असागारिए ठाणे । कूरदहणे पाणियं इमेरिसं “संसङ्ग” पच्छद्धं । दंहिमट्ठिगादिभायणधोवणं संसङ्गाधोवणं, असंसङ्ग-फासुयं उण्होयगं तंदुलधोवणाति वा फासुयं, असति फासुगस्स अफासुगं पि जयणाए जं तसरहियं तं घेतव्वं ॥

[भा. ३०५७] पुव्वाउत्ता उवचुल्लचुल्लि सुक्खधणमज्झुसिरमदिद्धे ।

पुव्वकय असति दाणे, ठवणा लिंगे य कल्लणा ॥

चू- “पुव्वं - पढमं गिहिहिं दारुयपक्खेवण समाउत्ता ‘पुव्वाउत्ता’ भण्णाति । का सा अवचुल्ली चुल्ली वा ? चुल्लीए समीवे अवचुल्ली । ताए पुव्वं तत्ताए रंघवेति । अवचुल्लासतीए चुल्लीए । पुव्वतत्तासतीए दारुयपक्खेवे इमेरिसा पक्खिवति - “सुक्खा” नार्द्रा, “घना” न पोल्हा वंशवत् । “अज्झुसिरा” न स्फुटिता, त्वचा युक्ता वा, धुणेहि न विद्धा ॥ एतेसिं दारुआणं इमं पमाणं-

[भा. ३०५८] हत्यद्धमेतदारुय, निच्छद्वियमधुणिता अहाकडगा ।

असती य सयं करमं, अघट्टणोवक्खडमहाउं ॥

घू- हत्यद्धं बारसंगुलदीहा, अवगयच्छली, धुणेहिं अविद्धा । एरिसा अहाकडा घेतत्वा, असती अहाकडाणं हत्यऽद्धमेत्ता सयं करेति निच्छद्वेति य । उवक्खड्ढेतो न घट्टेति । उम्मुए परोप्पराओ उवक्खड्डिये न विज्झवेति । अहाउयं पालेत्ता स्वयमेव विज्झायति ॥

इमं से य पियणे पाणियं ण्हाणे पाणियं ।

[भा. ३०५९] कंजिय चाउलउदए, उसिणे संसड्डमेतरे चेव ।

ण्हाणपियणाइं पानग, पायासति घीर दहरए ॥

घू- कंजियं अवश्चावणं, चाउलधोयणमुयगं, उसिणोयगं वा, संसड्डिपाणगं वा, “मेतरं” फासुगं, मद्दणातिएसु अनिच्छस्स अफासुगं पि वा कप्पूरवासियं । एयं ण्हाणपियणादिकज्जेसु दिज्जति । एयं पानगं पाए ठविज्जति, असति अनिच्छे वा वारगे ठविज्जति, धनेन चीरेण दहरति य ॥ “भिव्खे” ति गयं । इदाणि “वड्डगे” ति-

[भा. ३०६०] चड्डग सराव कंसिय, तं रयत्ते सुवण्ण मणि सेले ।

भोत्तुं स एव धोवति, अनिच्छ किडि खुड्ड वसभा वा ॥

घू- चड्डगं अठगेण कज्जति । तत्थ भुंजति । तत्थ वि अनिच्छंते कंसभायणे, तंबभायणे वा । अनिच्छे रयथाले सुवण्णथाले वा मनिसेले वा भायणे भुंजति । भुत्ते सो चेव सरावेति, अनिच्छे किडि-साविया धोवति तस्स असति खुड्डिण, खुड्डियासति वसभा ॥ मीसो गुच्छति-कहं असंजयस्स संसड्डभायणं संजओ सारवेति ? आचार्याह-

[भा. ३०६१] पुयातीणि विमदइ, जह वेज्जो आउरस्स भोगत्थी ।

तह वेज्जपडिक्कम्मं, करेति वसभा वि मोक्खड्डा ॥

[भा. ३०६२] तेगिच्छिगस्स इच्छा, ऽनुलोमणं जो न कुज्ज सति लाभे ।

अस्संजमस्स भीतो, अलस पमादी च गुरुगा से ॥

- किं चान्यत् -

घू- आलसेन अन्नतरपमातेन वा जो न करेति तस्स चउगुरुगा ॥

गिलाणवेयावच्चे इमे कारणा-

[भा. ३०५३] लोणविरुद्धं दुपरिच्चयो य कयपडिकयी जिणाणा च ।

अतरंतकारणे ते, तदङ्गे चेव विज्जम्भि ॥

घू- गिलाणस्स जति वेयावच्चं न कज्जति तो लोणेन गरहियं, लोगुत्तरसंबंधेण य संबंधो दुपरिच्चयो, कतपडिकतिया य कया भवति । जिणाण य आणा कया भवति । एते अतरंते वेयावच्चकारणा । तदर्थमिति ग्लानार्थं, वैद्यस्य वैयावृत्यकरणे त एव कारणा भवंति ॥

[भा. ३०६४] एसेव गमो नियमा, होइ गिलणे वि मज्जणादीओ ।

सविसेसो कायव्वो, लिंगविवेगेण परिहीणो ॥

घू- गिलाणस्स वि मज्जणाइओ एसेव विधी सविसेसो कायव्वो । नवरं-परिलंगमकर्तव्य-मित्यर्थः ॥ इदानिं संखेवमाह-

[भा.३०६५] को वोच्छिति गेलण्णे दुविहं अनुयत्तणं निरवसेसं ।

जह जायति सो निरुओ, तह कुञ्जा एस संखेवो ॥

सू- दुविधा अनुयत्तणा - वेज्जे गिलाणे य । शेषं पूर्ववत् । इदानीं वेज्जस्स दानं दायव्वं । तत्थिमो विधी - पच्छद्धं “अनुसङ्गी - धम्मकहा विज्ज निमित्ते य अंतो बहिं ।” “अंत” इति स वास्तव्यो वेज्जो, “बहि” रिति आगंतुग ॥

[भा.३०६६] आगंतु पउण जायण, धम्मावण तत्थ कति य दिङ्गतो ।

पासादे कूवादी, वत्थुकुरुडे तहा ओही ॥

सू- गिलाणे पउणीभूए आगंतुगो जया भत्ति मग्गति तदा अनुसङ्गी से कज्जति, जहा - न वड्ढति जतीण हत्थातो वेचणगं घेतुं, मुहा कयाए बहुधम्मो भवति । कहालद्धिसंस्पण्णो वा से धम्मं कहेति । विज्जामंतेन वा वसे कातुं भोयाविज्जति, निमित्तेण वा आउट्ठेउं मिज्जाविज्जति । इमो य से दिङ्गतो कहिज्जति जहा - केण ति कतिएण गंधियावणे रूवगा दिग्गा, भणितं च (मम) मए एतेसिं किंचि भंडजातं दिज्जसि । सो अन्नया तम्मि आवणे मज्जं मग्गति, वणिएण भणितो - मम एयं पन्नं, तं गेण्हसु, नत्थि मे मज्जं । एवं अहं वि धम्मावणातो धम्मं गेण्हसु नत्थि दविणजायं ।

तम्मि अनिच्छे “ठवण” ति दारं । सेहेण पव्वयंतेन जं णिगुंजे कहि च ठवियं तं आनेउं दिज्जति । तस्सासति ओहिनाणी चोदस-दसपुव्वियं वा पुच्छिउं उच्छिन्नसामियं जं कहिं चि पासादे निहनयं, कूवे वा, आदिसद्दातो निद्धमणादि, वत्थुकुरुज पडितं, जं वत्थवा निहनयं । अहवा - “वत्थुकुरुडं” उव्वस्सं उव्वस्सवत्थु तं नगरं, तत्थ जं निहाणयं तं घेतुं दायव्वं, जोनीपाहुडगपयोगेण वा कातुं दायव्वं ॥

[भा.३०६७] वत्थव्वं पुण जायण, धम्मादाणे पुनो अनिच्छंते ।

सखेव होति जयणा, रहिते पासायमादीया ॥

सू- “रहिए” ति पच्छाकडादिएहिं, सेसं तं चेव कंठं ॥ सव्वहा दविणजायस्स अभावे जो उवहिं मग्गति-

[भा.३०६८] उवहिम्मि पडग साडग, संवरणं वा वि अत्थरणगं वा ।

दुगभेदादाहिंडण, अनुसङ्गादी परलिंग हंसादी ॥

सू- पडगगहणाओ पाउरणं मग्गति । साडगगहणातो परिहाणं, जुवलं वा । संवरणग्रहणात् प्रच्छादनपडं णवतगच्छइ वा ? अत्थरणगहणातो पत्थरणगं तूलिं वा । दुगभेतो संघाडगेण हिंडिउ मग्गिता दिज्जति से, संघाडगेण अलब्भंते वंदेण वि हिंडति, सव्वहा अलद्धे अनुसङ्गादी पयुंजति । से अनुसङ्गिमित्थंतेन सलिंगेण य अलब्भंते परिलिंगेण उप्पाएउं दिज्जति । हंसादी पूर्ववत् ॥ उवकरणं वितियपदेण न देज्ज-

[भा.३०६९] वितियपदे कालगते, देसुट्ठाणे व बोहिगादीसु ।

असिवादी असतीए य, ववहारपमाण अदसाइं ॥

सू- सो वेज्जो कालगतो गिलाणो वा, देसो वा उव्वसो जातो, बोधिगा मेच्छा, तव्वएण वा दिसोदिसं फुट्ठा, आदिसद्दातो परचक्कातिणा असिवं वा जायं, आदिसद्देण दुभिव्वं, रायदुडुं वा, “असइ” ति सव्वहा अलद्धे ववहारं करोति । ववहारेण वा निज्जियस्स न देति, ववहारेण वा

दविज्रंता पमाणहीणाणि अद्ध [द] साणि य दलयन्ति । अहं एते चेव सहिणा, नत्थि अन्नाणि ॥
एवं वा न देज्ज आगंतुगवत्थव्वाण दविणजायं तं मग्गंताण इमो विधी-

[भा. ३०७०] कवडगमादी तंबे, रुपे पीए तहेव केवडिए ।

हिंडण अनुसङ्गादी, पूइयलिंगे तिविहभेदो ॥

घू- कवडुगा से दिज्जति, ताम्रमयं वा जं नाणगं ववहरति तं दिज्जति । जहा दक्षिणावहे
कागणीरुप्पमयं, जहा भिल्लमाले चम्मलातो, “पीय” ति सुवन्नं, जहा पुव्वदेसे दीनारी । केवडिओ
यथा तत्रैव केतराता । संघाडगादिणा हिंडणं, अलद्धे अनुसङ्गातो पयुज्जति ।

इदानीं “लिंग” ति दारं- “पुतियलिंगे तिविधे भेदो” ति । तम्मि विसए जं तिण्हं लिंगाणं
पूतितं तेन हिंडंति पन्नवयंति च । तं च इमं सलिंगं गिहिलिंगं कुलिंगं च ॥

[भा. ३०७१] बित्थियपए कालगए, देसुङ्गाणेसु बोहिगादीसु ।

असिवादी असती य, ववहारऽहिरन्ना समणा ॥

घू- इदानीं “कल्लाणे” ति दारं-

[भा. ३०७२] पडणम्मि य पच्छित्तं, दिज्जति कल्लाणगं दुवेण्हं पि ।

वूढे पायच्छित्ते, विसंति ते मंडलिं दोवि ॥

[भा. ३०७३] अनुयत्तणा तु एसा, दव्वे वेज्जे य वन्निया दुविहा ।

एत्तो घालणदारं, वोच्छं संकामणं वुमए ॥

घू- जाहे गिलाणो पडणो जातो ताहे से पंच कल्लामयं दिज्जति । पडियरगाण एक्ककल्लाणयं ।
आहासंतरेण वा दुण्ह वि पंच कल्लाणगं । वूढे पच्छित्ते ताहे दो वि मंडले पविसंति ॥

“अनुयत्तण” ति मूलदारं गतं । इदानीं “घालणे” ति दारं-

[भा. ३०७४] वेज्जस्स व दव्वस्स व, अद्धा इच्छंति होति उक्खेवो ।

पंथो व पुव्वदिट्ठो, आरक्खियपुव्वभणितो य ॥

घू- पुव्वद्वस्स इमं वक्खाणं-

[भा. ३०७५] चतुपाया तेइच्छा, इह वेज्जा नत्थि न वि य दव्वाइं ।

अमुगत्य अत्थि दोन्नि वि, जति इच्छसि तत्थ वच्चाओ ॥

घू- तिगिच्छा चउप्पया भवति । तुमं गिलाणो, अहं य पडियरगा अत्थि । इह वेज्जो ओसहदव्वाइं
च नत्थि । अमुगत्य गामे नगरे वा दो वि अत्थि । गिलाणो भण्णति - जइ तुमं इच्छसि तो तत्थ
वच्चाओ ॥ गिलाणो भणति-

[भा. ३०७६] किं काहिति मे वेज्जो, भत्ताइकारयं इहं मज्झं ।

तुब्भे वि किलसेमी, अमुगत्य ममं हरह खिप्पं ॥

घू- इहं वा अन्नत्थ वा जत्थ तुब्भेहिं अभिप्पेयंति तत्थ मे किं वेज्जो काहिति भत्तादिएसु
अकारणेषु, तम्हा मा तुब्भे विकिलेसेमि, तो मे अमुगं गामं नगरं वा नेह । तत्थ मे भत्ताइकारणं
भविस्सति । एवं भणंतो सो चालितो ॥ इमेहिं वा कारणेहि-

[भा. ३०७७] साणुप्पगमिक्खड्ढा, खीणा दुद्धाइगाण वा अद्धा ।

अब्भितरेरा पुण, गोरस सिंभुदय तित्तड्ढा ॥

चू- नागरगिलाणं साणुप्पगभिक्खद्धा गामं नयति, नगरे वा खीणा दुद्धादिया दव्वा न लब्धंतीत्यर्थः । “अब्धितर” ति नागरा एतेहिं कारणेहिं गामं गिलाणं नयंति । इयरहा पुण गामेव्वयगिलाणस्स गोरसातिएहिं दव्वेहिं सिंभुदतो जातो ताहे उसूरे भिक्खद्धा तित्त-कदु-कसायदव्वद्धा य नगरं नयंति ॥ अहवा नागरगिलाणं इमेण कारणेण गामं नयंति-

[भा.३०७८] परिहीणं तं दव्वं, चमद्विज्जंतं तु अन्नमन्नेहिं ।

कालातिक्कंतेन य, वाही परिवह्मितो तस्स ॥

चू- नगरे अन्नोन्नगिलाणसंघाडएहिं ठवणकुळा चमद्विता, ताहे जं गिलाणपायोग्गं दव्वं परिहीणं तं न लभ्यतेत्यर्थः । अहवा - वेज्जेण तस्स साणुप्पए भत्तमाइद्धं, तं च न लब्धमिति, अतो तस्स नगरे कालातिक्कमेण वाही सुद्धतरं परिवह्मित ॥

एवमाति कारणे जाणित्ता अन्नोन्नं भणंति-

[भा.३०७९] उक्खिप्पत्तगिलाणो, अन्नं गामं वयं तु णेहामो ।

नेऊण अन्नगामं, सब्बपयत्तेण कायव्वं ॥

चू- नगरातो अन्नं नगरं, नगरातो अन्नं गामं, गामाओ वा नगरं, गामाओ वा अन्नं गामं । इह चतुर्थविकल्पो गृहीतः । पच्छद्धं कंठं । जइ रातीए गंतुकामा ताहे “पंथे पुव्वदिहो” कीरइ जहा रातो गच्छंता न मुज्झंति । “आरक्खि” डंडवासिओ भण्णति - अम्हे पए गिलाणं नेहामो, तुमे चोराचारियं ति वा नाऊणं न घेतव्वा । जं सो भण्णति तं कायव्वं ॥

इदार्नि “संकमण” ति दारं-

[भा.३०८०] सो निज्जति गिलाणो, अंतरसम्मेलणाए संथोभो ।

नेऊण अन्नगामं, सब्बपयत्तेण कायव्वं ॥

चू- जं दिसं जं च गामं सो गिलाणो निज्जति ततो य दिसातो ततो य गामातो अन्नो गिलाणो नगरं आनिज्जति । अंतरे ते दो वि मिलिता परोप्परं वंदणं काउं निराबाहं पुच्छंति । गिलाण संथोभं करेति । एवं संकामणे “दुहओ” ति वुत्तं भवति, नागरा गामगिलाणं गेण्हंति, गामेयगा वि नागरगिलाणं ॥ इमं वोत्तुं-

[भा.३०८१] जारिस दव्वे इच्छह, अम्हे मोत्तूण ते न लब्धिहह ।

इयरे वि भणंतेव, नियत्तिमो नेह अतरंते ॥

चू- नागरेहिं गामेयया भणिया जारिसे दव्वे तित्त-कदुकसायादिए इच्छह तारिसे दव्वे अम्हे मोत्तुं तुब्भे न लभित्था । इयरे वि गामेयगा नागरे भणंति । तुब्भो अम्हेहिं विना दधि-घय-खीराइं न लभित्था । ताहे ते परोप्परं वेति - जइ एवं तो तुब्भे इमं नेह, अम्हे वि तुब्भच्चयं नेमो । एवं गिलाणानुमतेन संछोहो ॥ एवं तेहिं णेतुं परिगिलाणं सब्बपयत्तेण कायव्वं, नो निद्धमम्मयाए एवं चिंतेयव्वं वा-

[भा.३०८२] देवा हु ने पसण्णा, जं मुक्का तस्स ने कयंतस्स ।

सो हु अतित्तिक्खरोसो, अहियं वा वारणासीलो ॥

चू- ‘हु’ शब्दो अवधारणार्थः । “ने” आत्मनिर्देशः । निष्पन्नस्य वस्तुनः कृतस्यान्तकारित्वात् कृतान्तः कृतघ्नत्वात्तत्तुल्येत्यर्थः । “अतित्तिक्खरोषः” छद्रोषः पुनः पुनः रोषकारी च, अधिकं

च व्यापारे नियुंजति - कृताकृतानि पुनः पुनः कारयतीत्यर्थः ॥

अहवा - निद्धम्भयाए इमं भाणिऊण न करेति से वेयावच्च ।

[भा. ३०८३] तेनेव साइया मो, यस्स वि जीवियम्मि संदेहो ।

पउणो वि न एसऽहं, ते वि करेज्जा न व करेज्जा ॥

धू- गेलाणवेयावच्चे तेनं चिय अतीव सातिता, इदानीं न सक्केमो करेतुं । अहवा - एस जीवियसंदेहो किं निरत्थयं किलिस्सामो । पउणो वि एस अहं न भवति । किं करेमो । ते वि अहंतणगिलाणस्स करेज्ज वा न वा । अतो अहं वि न करेमो ॥

एवमादिएहिं निद्धम्भकारणेहिं-

[भा. ३०८४] जो उ उवेहं कुज्जा, आयरिओ केणती पमाएणं ।

ओरावणा तु तस्सा, कायव्वा पुव्वनिदिद्धा ॥

धू- पुव्वनिदिद्धा चउगुरुगा इत्यर्थः । अहवा - लुद्धदारे दव्वादिया आरोवणा पुव्वनिदिद्धा । इहं पि उवेहाए सच्चेव ॥ यद्यपि कृते निर्देशः तथापि विशेष ज्ञापनार्थं पुनरुच्यते-

[भा. ३०८५] उवेहऽपत्तियपरितावण महत्त मुच्छ किच्छ कालगते ।

चत्तारि छच्च लहु गुरु, छेदो मूलं तह दुगं च ॥

धू- गिलाणे उवेहं जो करेति तस्स घतुगुरुगा । उवेहाए कताए गिलाणस्स अपत्तियं जातं चउगुरुगा । उवेहकरणे जति गिलाणो अनागाढं परिताविज्जति तो चउलहुगा, गाढपरितावणे चउगुरुगा इत्यर्थः । महत्त इति महत्ता दुक्खं भवति तो छल्लहुगा । एवं चेव दुक्खा दुक्खं भण्णाति । “मुच्छ”ति मूर्च्छा उत्पद्यते तो छग्गुरुगा । यदि कृच्छपाणो भवति तो छेदो । जति कृच्छसासो मूलं । मारणतियसमुग्घातेन समोहते अनवड्ढो भवति । कालगए पारंघिओ भवति । एवं सव्वं उवेहं करेत्तस्स पच्छित्तं वुत्तं ॥

[भा. ३०८६] उवेहोभासण परितावण महत्त मुच्छ किच्छ कालगते ।

चत्तारि छच्च लहु गुरु, छेदो मूलं तह दुगं च ॥

धू- उवेहाए ओभासेत्तस्स य दोसु वि चउलहुगा । उवेहाए कताए सो गिलाणो सयमेव गंतुं गिही ओभासइ । तस्स य सीयवायातवेहिं परिसमेण य परितावणाती ठाणा, तं चेव पच्छित्तं ॥

[भा. ३०८७] उवेहोभासण ठवणा, परितावण महत्त मुच्छ किच्छ कालगते ।

चत्तारि छच्च लहु गुरु, छेदो मूलं तह दुगं च ॥

धू- ठवणाए चउगुरुगा सो गिलाणो उवेहाए कताए ओभासिउं ओसहं भत्तपाणं वा ठवेति, “न सक्केमहं दिने दिने हिंडिउं”, तस्स तेन सीतलेन परितावणाती ठाणे तं चेव पच्छित्तं ॥

[भा. ३०८८] उवेहोभासण वारण, परितावण महत्त मुच्छ किच्छ कालगए ।

चत्तारि छच्च लहु गुरु, छेदो मूलं तह दुगं च ॥

धू- वारणे चउगुरुगा चेव गिलाणं वारेति मा ओभाससु, मा वा ठावेसु । गिही वा वारेति - मा देह ओभासेत्तस्स, एवं वारेति तस्स परितावणाई ठाणा, तं चेव पच्छित्तं ॥

[भा. ३०८९] उवेहोभासणकरणे, परितावण महत्त मुच्छ किच्छ कालगए ।

चत्तारि छच्च लहु गुरु, छेदो मूलं तह दुगं च ॥

चू-सयं करणे चउगुरुगा । गिहत्थेहिं वा कारवेति एत्थ विचतुगुरुगा । सयंकरेंतस्स अयाणगेहिं वा करेंतेहिं परितावणात्तां ठाणा उप्पञ्जंते, तं चेव पच्छित्तं भवति ॥

[भा.३०९०] वेहानस ओहाणे, सलिंगपडिसेवण निवारेंते ।

गुरुगा य निवारेंते, चरिमं मूलं च जं जत्थ ॥

चू-अप्पडिजग्गितो गिलाणो जति निव्वेएण वेहानसं करेति तो अपडिजग्गंतयाण चरिमं । अह ओहावति तो मूलं । सलिंगडितो जति अकप्पियं पडिसेवति तो चतुगुरुगा । सलिंगडितं अकप्पि पडिसेवतं जति वारेति तो चतुगुरुगा । जं “जत्थ” ति परितावणादियं पच्छित्तं तं दद्वयं ॥

[भा.३०९१] संविग्गा गीयत्था, असंविग्गा खलु तहेव गीयत्था ।

संविग्गमसंविग्गा, नवरं पुण ते अगीयत्था ॥

[भा.३०९२] संविग्गसंजतीओ, गीयत्था खलु तहेव ऽगीयत्था ।

गीयत्थमगीयत्था, नवरं पुण ता असंविग्गा ॥

चू-संजता वि-संविग्गा गीयत्था । असंविग्गा गीयत्था । संविग्गा अगीयत्था, असंविग्गा अगीयत्था । संजतीओ वि-संविग्गा गीयत्थीओ, असंविग्गा गीयत्थीओ । संविग्गा अगीयत्थीओ, असंविग्गा अगीयत्थीओ य ॥ एतेसु जति तं गिलाणं छड्ढेति तो जहा संखेण इमं पच्छित्तं-

[भा.३०९३] चउरो लहुगा गुरुगा, छम्मासा होति लहुय गुरुगा य ।

छेदो मूलं च तहा, अणवड्ढप्पो य पारंची ॥

चू-अहवा - इमेसु छड्ढेति-

[भा.३०९४] संविग्ग नितियवासी, कुसील ओसन्न तह य पासत्था ।

संसत्ता वेंटा वा, अह छंदा चेव अड्ढमगा ॥

चू-संविग्गा १ नितिया २ कुसीला ३ ओसन्ना ४ पासत्था ५ संसत्ता ६ वेंटा ७ अहा-छंदा ८ ॥ एतेसु अड्ढसु जहासंखं इमं पच्छित्तं-

[भा.३०९५] चउरो लहुगा गुरुगा, छम्मासा होति लहुग गुरुगा य ।

छेदो मूलं च तहा, अणवड्ढप्पो य पारंची ॥

चू-अहवा - इमेसु छड्ढेति-

[भा.३०९६] संविग्गो सेज्जायर, सावग तह दंसणे अहाम्भे ।

दाणे सही परतित्थगा य परतित्थिगी चेव ॥

चू-संविग्गा संजता, सेज्जातरेसु वा गिहियानुव्वयसावगेसु वा, अविरयसम्मदिट्ठीसु वा, अहाम्भएसु वा परतित्थियपुरिसेसु वा, परतित्थियइत्थीसु वा ॥

एतेसु जहासंखं छड्ढेंतस्स इमं पच्छित्तं-

[भा.३०९७] चउरो लहुगा गुरुगा, छम्मासा होति लहुग गुरुगा य ।

छेदो मूलं च तहा, अणवड्ढप्पो य पारंची ॥

चू-खेत्तओ छड्ढेंतस्स इमं पच्छित्तं भण्णइ-

[भा.३०९८] उवस्सग निवेसण, साही गाममज्झे य गामदारे य ।

उज्जाणे सीमाए, सीममतिक्रामइत्ताणं ॥

सू- उदुवासासु खेत्तसंकमणकाले उवस्सगे चेव छहे उं गच्छति । निष्फेडिय उवस्सगाओ निवेसणे छहेति । निवेसणातो निष्फेडिया साहीए छहेति । गममज्झं जा णेउं छहेति । गामदारे जा नेउं छहेति । उज्जाणं जा नेउं छहेति । गामसीमंते छहेति । सग्गामसीमं अतिक्रमेउं परग्गामसीमाए छहेति ॥ एतेसु जहासंखं इमं पच्छित्तं-

[भा. ३०९९] चत्तारि छह्ण तहु गुल, उवस्सगा जाव ईनत्ति कंते ।

छेदो मूलं च तहा, अणवद्वण्णो य पारंची ॥

सू- जम्हा एयं पच्छित्तं आणादिया य दोसा भवन्ति तम्हा न छहेयव्वो ॥

इमं कालप्पमाणं अवस्सं रक्खियव्वो-

[भा. ३१००] छम्मासे आयरियो, गिलाण परियट्ठी पयत्तेणं ।

जाहे न संथरेज्जा, कुलस्स उ णिवेयणं कुज्जा ॥

सू- जेण पव्ववित्तो, जस्स वा उवसंपन्नो सो आयरिओ सुत्तत्थपोरिसीओ वि मोत्तुं छम्मासं सव्वपयत्तेणं गिलाणं परियट्ठीति । अन्नाहिं गणचित्ताहिं असंथरंतो कुलसमवायं दाउं तसस निवेएति - समर्पयतीत्यर्थः ॥

[भा. ३१०१] संवच्छरा तिन्नि उ, कुलं परियट्ठी पयत्तेणं ।

जाहे न संथरेज्जा, गणस्स उ निवेयणं कुज्जा ॥

सू- कुलं वारग्गहणविन्यासेन एवमाचार्यमभ्यर्घ्य वारगेण वा योग्यभक्तपानकेन औषवगणेन च त्रिवर्षं सर्वप्रयत्नेन संरक्षतीत्यर्थः । परतो असंथरंतो गणस्यार्पयतीत्यर्थः ॥

[भा. ३१०२] संवच्छरं गणो वा, गिलाणं सारक्खती पयत्तेणं ।

जाहे न संथरेज्जा, संघस्स निवेयणं कुज्जा ॥

सू- कंठा । परतो गणो संघस्स निवेदयति, सो संघो जावज्जीवं करेति ॥

- उक्तार्थस्पर्शनगाथा -

[भा. ३१०३] छम्मासा आयरिओ, कुलं पि संवच्छराणि तिन्नि भवे ।

संवच्छरं गणो वी, जावज्जीवाइ संघो वि ॥

सू- आगाढे कारणजाते उप्पन्ने गिलाणस्स वेयावच्चं नो करेज्जा । छहेज्ज वा गिलाणं-

[भा. ३१०४] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भए द गेलण्णे ।

एएहिं कारणेहिं, अहवा वि कुल गणे संघे ॥

सू- असिवे उप्पणे, ओमोयरियाए वा, रायदुट्ठे य जाते, सरीर तेनगभए वा जाते, सब्बो वा गच्छे गिलाणो जाओ, एएहिं कारणेहिं अकरंतो सुद्धो, कुल-गण-संघ-समप्पणे वा कते अकरंतो सुद्धो । असिवाति कारणेसु इमा जयणा - असिवेम गच्छंतो गिलाणं वहिउं असमत्थो उवकरणं उज्जति, तहावि असमत्थो अन्नेसिं पडिबंधट्ठिताण अप्पेति, सेज्जातरातीयाण वा, थलीसु वा सन्निविद्धवति, सव्वाभावे असमत्था य उज्जति गिलाणं । एवं ओमोदरियादिसु वि । रायदुट्ठे जइ एकस्स पदुट्ठो तो अन्नेसिं अप्पेति । अह सब्बेसिं पदुट्ठो तो सावगादिसु निविद्धिउं वयंति ॥

मू. (६४५) जे भिक्खू गिलाणवेयावच्चे अब्भुट्ठियस्स सएण लाभेण असंथरमाणस्स जो तस्स न पडितप्पइ, न पडितप्पंतं वा सातिज्जति ॥

धू- भिक्खू गिलाणो य पुच्चवण्णिया । जो साहू गिलाणस्स वेयावच्चकरणे अब्भुद्धितो सो जाव गिलाणस्स ओसद्धं पाउगं वा भत्तपाणं वा उप्पाएति सरीरगप्पतिकम्मं वा करेति ताव वेलातिकम्मो, वेलातिकम्मे अडंतो नो फज्जति । एवं तस्स असंथरे अन्नो जो न पडियप्पति भत्तपाना-दिणा तस्स घउगुरुगा । परितावणाती-निष्फण्णं च । गिलाणो य सो य परिचत्तो भवति । तम्हा तस्स पडितप्पियव्वं । सीसो पुच्छति - गिलाणवेयावच्चे केरिसो साहू नियुज्जति ? आचार्याह-

[भा. ३१०५] खंतिखमं महविं, असद्धमलोलं च लद्धिसंपन्नं ।

दक्ख सुभरमसुविरं, हियग्गाहिं अपरितंतं ॥

धू- कोहनिग्गहो खंति, अक्कोसमाणस्स वि जस्स खमाकरमे सामत्थमत्थि सो खंतीए खमो मण्णति । अहवा - खतीक्षमः अ(आ)धारेत्यर्थः । माननिग्गहकारी महविओ । मायानिग्गहकारी असद्धो । इंदियविसयनिग्गहकारी अलोलो, उक्कोसं वा दद्धं जो एसणं न पेत्तेति सो वा अलोलो अलुद्धेत्यर्थः । लद्धिसंपन्नो जहा घयवत्थ(ज्झ) समित्ता । गिलाणातियं सिग्घं करेति दक्खे । अप्पेण अंतपंतोहिं वा जावेति त्ति वा सुभरोकुव्वाससह इत्यर्थः । असुविरो अनिदालू । गिलाणस्स जो चित्तमनुयत्तति अपत्थं च न करेति सो हियग्गाहि, गिलाणस्स वा अनुतप्पितो जो सुचिरं पि गिलाणस्स करंतो जो न भज्जति सो अपरितंतो ॥

[भा. ३१०६] सुत्तत्थ अपडिबद्धं, निज्जरापेहिं जिइंदियं दंतं ।

कोउहलविप्पमुक्कं, अनानुकिंतिं सउच्छाहं ॥

धू- जो य सुत्तत्थेसु अपडिबद्धो-गृहीतसूत्रार्थ इत्यर्थः । निज्जरापेही नो कयपडिकितीए करेति, जिंतिदितो जो इद्धनिद्धेहिं विसएहिं रागदोसे न जाति, सुकर-दुक्करेसु महप्पकारणेसु य जो अविकारेण भरं उव्वहति सो दंतो, इंदियनोइंदिएसु वा दंतो, नडादि-कोउएसु य विप्पमुक्को, काउं जो थिरत्तणेण नो विकत्थति - “को अन्नो एवं काउं समत्थो” त्ति, “तुज्झ वा एरिसं तारिसं मए कयं” त्ति, जो एवं न कथयति सो अनानुकिंती, अनालस्सो सउत्साहो । अहवा - अलब्धमाणे वि जो अविसण्णो मंगति सो स-उच्छाहो ॥

[भा. ३१०७] आगाढमनागाढे, सद्धहगणिसेवगं च संठाणे ।

आउरवेयावच्चे, एरिसयं तु निउंएज्जा ॥

धू- आगाढे रोगायंके अनागाढे वा, आगाढे खिप्पं करणं अनागाढे कमकरणं जो करेति । अहवा - आगाढजोगिणो अनागाढजोगिणो वा जहा किरिया कायव्वा, जा वा जयणा एवं सब्बं जो जाणति, सो य उस्सग्गाववाए सद्धहति, ते य जो सद्धाणे निसेवति, उस्सग्गे उस्सगं, अववाए अववायं । अहवा - सद्धाणं आयरियाती, तेसिं जं जोग्गं तं तस्स उप्पाएति देति य । एरिसो गिलाणवेयावच्चे निउंजति ॥

[भा. ३१०८] एयगुणविप्पहूणं, वेयावच्चम्मि जो उ ठावेज्जा ।

आयरिओ गिलाणस्सा, सो पावति आणमादीणि ॥

धू- वण्णितगुणविवरीतं जो गिलाणवेयावच्चे ठवेति सो आयरिओ आणाती दोसे पावति ॥

[भा. ३१०९] एतेसि परूवणता, तप्पडिपक्खे य पेसवेंतस्स ।

पच्छित्तविभासणता, विराहणा चेव जा जत्थ ॥

सू- एतेसिं खंतिमातियाणं पयाणं यथार्थं प्ररूपणा कायव्वा । तप्पडिपक्खा खंतियत्थमस्स कोहिणो, मद्दवियस्स माणिणो, असद्वस्स माई, एवमादियाण पच्छित्तविभासा कायव्वा - व्याख्या इत्यर्थः । अजोग्गेहिं य वेयावच्चे णिउज्जंतेहिं जा गिलाणस्स विराहणा सा य वत्तव्वं पडिपक्खदोसला ॥ इमं पच्छित्तं-

[भा. ३११०] गब्बिय कोहे विसएसु, दोसु लहुगा उ माइणो गुरुगो ।

लोभिंदियाण रागे, चउगुरु सेसेसु लहु भयणा ॥

सू- माणिस्स कोहिणो, अजिइंदियस्स विसएसु, दोसु कारिणो चउलहुगा । मायाविणो मासगुरुं लोभिस्स अजिइंदियस्स य राग-कारिणो चउगुरुगा । “सेसेसु” ति अलद्धिसंपन्नो अदक्खो दुब्भरो सुविरोहिं पडिक्खो परितंतो सुत्तत्थपडिबद्धो अनिज्जरपेही अदंतो कोतूहली अप्पसंसी अनुच्छाही आगाढानागाढेसु विवरीयकारी असद्वहणगो पराङ्माणा निसेवी एतेसु लहुमासो । “भयण” ति एतेसव्वे पदा भासलहुपच्छित्तेण भइयव्वा - योजयितव्वा इत्यर्थः । अहवा - “भयण” ति आत्तेसंतेन वा चउलहुगा । अहवा - “भयण” ति अंतसइयकम्मोदएण अलद्धी भवति सो य सुद्धो, जो य पुण सलद्धी अप्पाणं “अलद्धिमं” ति दंसेति तो असामायारिनिष्फण्णं भासलहुं । एवं सेसेसु वि उवउज्ज वत्तव्वं ॥

[भा. ३१११] एवं ता पच्छित्तं, तेसिं जो पुण ठवेज्ज ते उ गणे ।

आयरियगिलाणद्धा, गुरुगा सेसाण तिविहं तु ॥

सू- एवं पच्छित्तं पडिपक्खे जे कसाइयदोसा ता तेसिं भणियं । जो पुणो आयरिओ एते गणे गिलाणाति-वेयावच्चकरणे ठवेति तस्स चउगुरुगा । सेसा जइ ठवेति तेसिं इमं तिविधं पच्छित्तं - उवज्झातो जइ ठवेति तो चउलहुं, वसभस्स मासगुरुं, भिक्खुस्स मासलहुं । अहवा - उवज्झायस्स चउलहुं, गीयत्थस्स भिक्खुस्स मासगुरुं, अगीयत्थस्स मासलहुं । एवं वा तिविधं - अखंतिखमातिएसु कलहातिकरंतेसु गिलाणस्स गाढाति परितावणादिया दोसा ॥ इमे य भवंति-

[भा. ३११२] इहलोइयाण परलोइयाण लद्धीण फेडितो होति ।

जह आउगपरिहीणा, देवा लवसत्तमा चेव ॥

सू- इह लोइया आमोसहिखेलोसहिमादी, परलोइया सग्गमोक्खा, तेसिं फेडितो भवति । जहा आउगे अपहुच्चंते व लवसत्तमा देवा जाता । एवं गिलाणो वि असमाहीए अडुज्झाणी अनाराहगो भवति । तिरियाइकुगतीसु य गच्छति, न वा इहलोए आमोसहिमातीओ लद्धीओ उप्पाएति । जम्हा एते दोसा तम्हा वेयावच्चकरो न ठवेयव्वो ॥

[भा. ३११३] एयगुणसमग्गस्स तु, असतीए ठवेज्ज अप्पदोसतरं ।

वेयालणा उ इत्थं, गुणदोसाणं बहुविग्गप्पा ॥

सू- वण्णियगुणसमग्गाभावे अप्पदोसतरं ठवेति, अदोसं पच्छित्ताणुलोमओ जाणेज्जा । दोसवियालणेण य बहु विकप्पा उप्पज्जंति । जहा - कोहे माणो अत्थि वा न वा । माणे पुण कोहो नियमा अत्थि । तम्हा कोहीओ माणी बहुदोसतरो । तम्हा कोहिं ठवेज्जा नो माणिं । एवं सव्वपदेसु वियालणा कायव्वा ॥ इदानिं सुत्तत्थो-

[भा. ३११४] जे भिक्खू गिलाणस्सा, वेयवच्चेण दावडं भिक्खुं ।

लाभेणऽप्पणएणं, असंधरं तं न पडितप्पे ॥

सू- “वावडो” व्यापृतः, अक्षणिकः, तस्य भिक्खुणो अन्नो भिक्खू जो न पडितति तस्स चउगुरुं परितावणातिनिष्फणं च ॥ इमं च पावति-

[भा.३११५] सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त विराहणं तहा दुविहं ।

पावति जम्हा तेनं, तं पडितप्पे पयत्तेण ॥

सू- तम्हा तस्स पडितप्पियव्वं सव्व पयत्तेण ॥ कारणे न दडिअप्पेज्जा वि-

[भा.३११६] वितियपदं अणवद्धो, परिहारतवं तहेव य वहंतो ।

अत्ताडियेलाभी वा, सव्वहा वा अलम्भंते ॥

सू- अणवद्धतवं जो वहति साहू सो न पडितप्पेज्जा । अणवत्थो वा कारणे गिलाणवेयावच्चकरो कतो तस्स इयरे नो पडितप्पति, एवं परिहारिओ वि वत्तव्वो, अत्ताडियेज्जागी अत्तलाभिओ अन्नस्स संतियलाभं नो भुंजति अतो अपडितप्पेज्जा, तहावि अलम्भंते अपडितप्पमाणो वि सुद्धो ॥

मू. (६१९) जे भिक्खू गिलाणवेयावच्चे अब्भुद्धिए गिलाणपाउग्गे दव्वजाए अलब्भमाणे जो तं न पडियाइक्खइ, न पडियाइक्खंतं वा सातिज्जति ॥

सू- भिक्खू गिलाणो य पूर्ववत्, अब्भुद्धितो वेयावच्चकरणोद्यतः, पाउग्गं ओसहं भत्तं पानं वा, तम्मि अलब्भते जति सो वेयावच्चकरो अन्नेसिं साहूणं न करेहि आयरियस्स वा, तो चउगुरुं परितावमदिनिष्फणं च ।

[भा.३११७] आउरपाउगगम्मी, दव्वे अलम्भंते वावडे तस्स ।

जो भिक्खू नातिकव्वति, सो पावति आणमादीणि ॥

सू- वावडो व्यापृतः नियुक्तः, जति अन्नेसिं न कहेति तो आणादिणो दोसा ॥

“दव्वजाए” त् अस्य सूत्रपदस्य - व्याख्या-

[भा.३११८] जायग्गहणे फ़सु, रोगे वा जस्स जं च पाउग्गं ।

तं पत्थ-भोयणं वा, ओसह-संथार-वत्थादी ॥

सू- अलब्भमाणे अन्नेसिं साधूणं अकहिज्जंते इमे दोसा-

[भा.३११९] पारतावमहादुक्खे, मुच्छामुच्छे य किच्छपाणे य ।

किच्छुस्सासे य तहा, समोहए चेव कालगते ॥

सू- परितावण दुविधा - अनागाढागाढा, पासे छप्पयाए गाहाए चेव गहिता ॥

एसु अट्ठसु पदेसु जहासंखं इमं पच्छित्तं-

[भा.३१२०] चउरो लहगा गुरुगा, छम्मासा होति लहुग गुरुगा य ।

छेदो मूलं च तहा, अणवद्धप्पो य पारंची ॥

सू- जम्हा एते दोसा-

[भा.३१२१] तम्हा आलोएज्जा, संभोइय असति अन्नसंभोए ।

जइऊण च ओसन्ने, सच्चेव उ लद्धिहाणिधरा ॥

सू- आलोयणं नाम अन्नेसिं आख्यानं, तं च आख्यानं सगच्छे, तेसिमसति अन्नगच्छे संभोतियाणं, तेसिमसति अन्नसंभोतियाणं, तेसिमसति पणगपरिहाणीए जत्तितुं जाहे मासलहुं पत्तो ताहे ओसन्नाणं कहेति, जइ एवं न करेति तो सच्चेव इहलोइय-परलोइयलद्धिहानीदोसो

भवति । “इह” ति अनाख्यायंतस्येवेत्यर्थः ॥ भवे कारणं जेण अन्नेसिं न कहेजा वि-

[भा. ३१२२] बितियपदं दोघे वा, अन्नगामे व संभमेगते ।

तस्स व अपत्थदब्बे, जायंते वा अकालम्पि ॥

घू- ते दो वि चेव जना - एगो गिलाणो एगो पडियरगो । सो पडियरगो अन्नाभावे कस्स कहेउ । अन्नगामे वा अन्ने साहुणो कस्स कहेउ । परिचरगो उदगागणि-हत्थि-सीह-बोहिगादी एतेसिं संभमाणं एगतरं वट्टमाणे अण्णं पराभूतेसु दिसोदिसं फुडितेसु कस्स साहउ । जं वा दब्बं लब्धति तं गिलाणस्स अपत्थं तेन अन्नेसिं न कहेति, गिलाणो वा अपत्थं दब्बं भग्गति तेन वा न कहेति, अन्नेसिं अकाले वा जायंते न साधयति । अहवा - गरहियविगतीतो भग्गति ते य अन्ने अपरिणया ताहे न साधति, मा विप्परिणामिस्संति । एवमादिएहिं कारणेहिं असाहेतो सुद्धो ॥

मू. (६४७) जे भिक्खू पढमपाउसम्पि गामाणुग्गामं दूइजति, दूइजंतं वा सातिजति ॥

मू. (६४८) जे भिक्खू वासावासं पजोसवियंसि दूइजति, दूइजंतं वा सातिजति ॥

घू- “जे” ति निदेसे, भिक्खू पुव्वणिता । पाउसो आसाढो सावणो य दो मासा । तत्थ आसाढो पढमपाउसो भण्णति । अहवा - छण्हं उत्तूण जेन पढमपाउसो वन्निजति तेम पढमपाउसो भण्णति । तत्थ जो गामाणुग्गामं दूइजति, अनु पञ्चादभावे, दोसु सिसिर-गिम्हेसु रीतिजति दूइजति, दोसु वा पाएसु रीइजति दूइजति तस्स चउगुरुं । आणातिणो य दोसा भवंति । एस सुत्तत्थो । इदानीं निजुत्ति-

[भा. ३१२३] विहिसुत्ते जो उ गमो, पढमुद्देसम्पि आदिओ सुत्ते ।

सो चेव निरवसेसो, दसमुद्देसम्पि वासासु ॥

घू- विधिसुत्ते सब्बो चेव आचारो, इह तु विसेसेण आचारांगस्य बितियसुयकखंधे ततियज्झयणं इरिया भण्णति, तस्स वि पढमुद्देसे तस्स वि आदिसुत्तेसु जो विधी भणितो सो चेव निरवसेसो निसीहदसमुद्देसे पढमपाउग्गसुत्ते विधी वत्तब्बो । सो य इमो - अब्भुवगते खलु वासावासे अभिप्पवुट्ठे इमे पाणा अभिसंभूता बहवे वी अहुणाभिन्ना अंतरा से मग्गा बहुपाणा बहुबीया जाव ससंताणगा अनभिक्रंता पंथा नो विन्नाया मग्गा सेवं णच्चा नो गामाणुग्गामं दूतिजेज्जा तओ संजयामेव वासावासं उवल्लिज्जा ॥ तम्पि य पढमपाउसम्पि विहरंतस्स इमं पच्छित्तं-

[भा. ३१२४] वासावासविहारे, चउरो मासा हवंतऽनुग्घाया ।

आणादिणो य दोसा, विराधना संजमाताए ॥

घू- वास इति वर्षाकालः, द्वितीयवासग्रहणात् वर्षमाने जो विहरति तस्स चउरो मासा अनुग्घाया भवंति । आणादिणो य दोसा, संजमायविराहणा य भवति । अधवा - वासा इति वर्षाकालः, द्वितीयवासग्रहणात् निवसनं, तस्मिन् यो विहरति । शेषं गतार्थं ॥

इमा संजमविराधना-

[भा. ३१२५] छक्कायाण विराधन, आवडणं विसम-खाणु-कंटेसु ।

वुज्झण अभिहण-रुक्खो-खसावते तेन उवचरते ॥

घू- “छक्कायाण विराधन” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३१२६] अक्खुण्णेषु पहेसू, पुढवी उदगं च होति दुविधं तु ।

उल्लपयावण अगणी, इहरा पणओ हरित कुंयू ॥

चू- अक्खुण्णा अमर्दिताः पंधानः तेसु विहरंतो पुढवीकायं विराहेति, उदगं च दुविधं - वासुदगं भोमुदगं च विराहेति, उल्लुवहिं जइ अगणीए पयोवेति तो अगनिविराहना, यवान्निस्तत्र वायोः सम्भवः, अपयावेतस्स आयविराहण । इहरा अपयावेतस्स वा उल्ली समुच्छति तं विराहेति, हरियं च, एवं वणस्सतिविराहणासभवो, कुंधुमादिया य बहू तसा पाणा विराहेति । एसा संजमविराहणा भणिता ।

इमा आयविराधना - वरिसे उल्लणभया रुक्खस्स अहो ठायति, सीरेण आवडइ वडसालमाइएसु, विसमे वा पडइ, पाएण वा खाणुए अप्फडइ, कंटगेसु वा विज्झति, उदगवाहेण वा वुज्झइ, तिडिमित्त-रुक्ख-विज्जुमाइएसु अभिहण्णइ, उलंतो वा रुक्खमुवलिअंतो सावतेन खज्जति, उल्लुवहिणा वा अजीरंते आयविराहण । अवहंतेसु वा पंधेसु तेनगा दुविहा भवंति, अकाले वा विहरंतो उवचरगो ति काउं धिप्पइ ॥ इमेहिं कारणेहिं पाउसवासासु रीएज्जा-

[भा.३१२७] असिवे ओमोयरिए, रायदुड्डे भए व गेलण्णे ।

आवाहादीएसु तु, पंचसु ठाणेसु रीएज्जा ॥

चू- असिवे उप्पन्ने गच्छेज्ज, परपक्खोमोदरियाए असंथरंतो गच्छति, रायदुड्डे विराहणभया गच्छति, बोहिग तेनभए हरणभया गच्छति, अन्नत्थ गिलाणो तप्पडियरणट्ठाए गच्छति । “आवाहातिएसु तु” तु शब्दो अवधारणार्थे, एते चेव असिवाती पंचट्ठाणा इत्यर्थः । जत्थ पुणं एवं पट्ठिज्जति - “आवाहातिएसु व” तत्थ आवाहादिता इमे पक्खणा - १ आवाहं, २ दुब्भिक्खं, ३ भयं, ४ दओधं, ५ परिभवति वा कोति । सरीरवज्जा पीडा आवाहं, दुब्भिक्खभया पुच्चुत्ता, हओधेण वसही गामो वा तत्थ वूढो, दंडमाती पडिणीतो, कोति परिभवणं तालणं वा करेज्ज ॥

[भा.३१२८] एवं तु पाउसम्मी, भणिया वासासु नवरि चउलहुगो ।

ते चेव तत्थ दोसा, बित्तिपदं तं चिमं चन्नं ॥

चू- वासासु वि एवं चेव, नवरि चउलहुअं पच्छित्तं । वासासु विहरणे बित्तिपयं तं चेव ॥

[भा.३१२९] असिवे ओमोयरिए, रायदुड्डे भए व गेलण्णे ।

नाणाइतिगस्सट्ठा, वीसुंभण-पेसणेणं वा ॥

चू- पुब्बद्धं पूर्ववत् । इमं च अन्नं - नाणाइ पच्छद्धं, नाणातितिगस्सट्ठा गच्छति । तत्थ नाणनिमित्तं अपुब्बं सुयक्खंधं अन्नस्स आयरियस्स अत्थि । सो य भत्तं पच्चक्खाउकामो भजति । न घेप्पति तो वोच्छिज्जति, अतो तदट्ठा गच्छेज्ज । एवं दंसणपभावगाण वि अट्ठा गच्छे । चरित्तट्ठा- तत्थ खेत्ते चरित्तं न सुज्झइ इत्थीदोसेहिं, एसणा दोसेहिं, अतो वासासु अन्नं खेत्तं गच्छे । “वीसुंभण” ति जीवो सरीरातो सरीरं वा जीवातो वीसुं पृथग्भूतं, आचार्यो मृत इत्यर्थः, तस्मि मते गच्छे अन्नो आयरिओ नत्थि अतो गच्छति । अह उतिमडुं कोइ पडिवज्झिउकामो त्स विसोहकरणट्ठाए गच्छिज्जा । एतदेव पेसणं । अहवा - आयरिएण अन्नतरे उप्पइयकारणे पेसितो, जहा अज्जरक्खियसामिणा गोट्टामाहिलो ॥ उक्तविशेषज्ञापनार्थं पुनरुच्यते-

[भा.३१३०] आऊ तेऊ वाऊ, दुब्बलसंकामिते व ओमाणे ।

पाणाइ सण्ण कुंयू, उट्ठण तह थंडिलस्सउसती ॥

चू- आउक्काएण वा वसही प्लाविता, थंडिलाणि वा गामो वाहडो, अगनिक्काएण वा वसही

दह्ना गामो वा, वातेन वा वसधी भग्ना, “दुब्बल” ति यासेण तम्मिमाणा दुब्बला वसही जाता, सा पडिउकामा संकामित” ति सो गामो अन्नस्स पडिनीयस्स दिन्नो । अहवा - ते वत्थव्वा अन्नत्थ संकामिया तम्मि य गामे अन्ने आवसिता । “ओमाणे” ति इंदमहादिएसु तत्थ पंडरंगादतो आगता, तेहिं ओमाणं जातं, उद्धिमज्ज-बीय-सावएहि य वसधी संसत्ता, आदिसद्दातो मक्कोडग-उधेइमादी दडुव्वा, सप्पो वा वसहीए ठित्तो, अनुद्धरिकुंथूहिं वा वसही संसत्ता, गामो वा उद्धितो, वियारभूमि-निसिहियस्स वा असइ ॥ एवमादि होज्ज वापत्ता ति ताहे इमं वहि पुण्यं चेव करेति-

[भा. ३१३१] मूलगामे तिन्नि उ, पडिवसभेसु वि य तिन्नि वसधीओ ।

ठायंते पडिलेहा, वियारवाधायमायडा ॥

चू-मूलगामो जत्थ साधवो ठिता तम्मि गामे तिन्नि वसहीओ गिण्हंति, भिक्खायरियगामादि पडिवसभा भण्णंति, तेसु वि पत्तेयं तिन्नि तिन्नि वसहीओ पडिलेहेति । स्यात्-किमर्थ ? जति मूलगामे वियारभूमि ए वसहीए वाधातो भवति तो तेसु पडिवसभेसु ठायतीत्यर्थः ॥

आउक्कावादि वाधाते उप्पन्ने इमा जयणाविधी-

[भा. ३१३२] उदगागणिवात्तादिसु, अन्नस्सऽसती य थंभणुद्दवणा ।

संकाभितम्मि भयणा, उद्धण थंडिल्ल अन्नत्थ ॥

चू- उदगेण अगणीए वातेन अहिणा वा वसहीए वाधाते उप्पन्ने अन्नवसहीए ठायंति । असति अन्नवसहीए विज्जाए उदगादिया थंभिज्जति । उद्धवणं नाम विज्जाए सप्पो अन्यत्र नीयते इत्यर्थः, संकामणे भयणा-जति भद्दगो गामसामी लोगो वा तो अच्छंति, पंतेसु गच्छंति, उद्धिते गामे, थंडिलस्स असतीए अन्नं गामं गच्छंति ॥ ओमाणे इमा जयणा-

[भा. ३१३३] इंदमहादीसु समागएसु परतित्थिएसु य जतंति ।

पडिवसभेसु सखेत्ते, दुब्बलसेज्जायए धूणं ॥

चू- इंदमहादिएसु समागतेसु बहुसु परतित्थिएसु, सखेत्ते पडिवसभेसु जतंति अंतरपल्लीसु य, तेसु वि असंथरंता गच्छंति । दुब्बलसेज्जाए पुणं धूणं दलयंति, जं वा दुब्बलं तं करेति ॥

वसहिपमज्जणे इमो विधी-

[भा. ३१३४] दोन्नि उ पमज्जणाओ, उदुम्भि वासासु ततियमज्जण्णे ।

वसहि बहुसो पमज्जति, अतिसंघट्टं तहिं गच्छे ॥

चू- अससत्ता वि उडुबद्धे दो वारा वसही पमज्जिज्जति - पुव्वण्हे अवरण्हे य । वासासु तिन्नि वारा, सा य सज्जण्हे तइय वारा भवति । उडुबद्धे वासासु वा कुंथुमादिएहिं पाणेहिं संसत्ते जहाभिहियप्पमाणातो अइरित्तपमज्जणाए बहुसो वि पमज्जिज्जति । अतिसंघट्टणेण वा पाणिणं अन्नं गामं गच्छे ॥

[भा. ३१३५] एएहिं कारणेहिं, एग-दुगंतर-तिगंतरं वा वि ।

संकममाणो खेत्तं, पुट्ठो वि जतो नऽतिक्रमति ॥

चू- एवमादिकारमेहिं एगगामंतरं तिग्गामंतरं बहुगामंतरं वा संकमंतो अन्नं खेत्तं पुट्ठो वि दोसेहिं “जतो” ति यत्नेन आज्जा मेरं च नातिक्रमतीत्यर्थः । अहवा - “जतो” ति यतो नातिक्रमति ततः गच्छतीत्यर्थः ॥ पंथं पडुच्च इमा जयणा-

[भा.३१३६] उत्तण-ससावयाणि य, गंभीराणि य जलाणि वज्जेता ।

तलियारहिता दिवसं, अब्भासतरे च जे खेत्ते ॥

सू- उद्धत्तणा उत्तणा दीर्घा तिणा जम्मि पंधे तेन न गच्छे, सीहवग्धादिएहिं ससावयाणि य तणाणि य जम्मि पंधे । अहवा - मगरादिएहिं ससावगा जला जम्मि पंधे, गंभीरा अत्थाघा जला जम्मि पंधे, एते पंधे वज्जेतो गच्छति । तलियारहिया अनुवाहणा, तं पि दिवसतो गच्छति न रात्री, जं घ अब्भासतरं खेत्तं तं गच्छति ॥

मू. (६४९) जे भिक्खू पज्जोसवणाए न पज्जोसवेइ, न पज्जोसवेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (६५०) जे भिक्खू अपज्जोसवणाए पज्जोसवेति, पज्जोसवेत्तं वा सातिज्जति ॥

सू- दो सुत्ता जुगवं वधंति । इमो सुत्तत्थो-

[भा.३१३७] पज्जोसवणाकाले, पत्ते जे भिक्खू नोसवेआहि ।

अप्यत्तमतीते वा, सो पावति आणमादीणि ॥

सू- जे भिक्खू पज्जोसवणाकाले पत्ते न पज्जोसवति । “अपज्जोसवणाए”ति अपत्ते समतीते वा जो पज्जोसवति तस्स आणादिया दोसा चउगुरुं पच्छित्तं ॥ एस सुत्तत्थो । इमा जिजुत्ती-

[भा.३१३८] पज्जोसवणाए अक्खराइ होति उ इमाइ गोण्णाइ ।

परियायवत्थवणा, पज्जोसवणा य पागइता ॥

[भा.३१३९] परिवसणा पज्जुसणा पज्जोसवणा य वासवासो य ।

पढमसमोसरणं ति य ठवणा जेड्ढोग्गहेगद्धा ॥

सू- “पज्जोसवण”ति एतेसिं अक्खराणि इमाणि एगद्धिताणि गोण्णनामाणि अट्ठ भवंति । तं जहा परियायवत्थवणा, पज्जोसवणा य, परिवसणा, पज्जुसणा, वासावासो, पढमसमोसरणं, ठवणा, जेड्ढोग्गहोति, एते एगद्धिता । १. एतेसिं इमो अत्थो- जम्हा पज्जोसवणादिवसे पच्चआपरियागो व्यपदिश्यते- व्यवस्थाप्यते संखा- “एत्तिथा वरिसा मम उवड्ढावियस्स”ति तम्हा परियायवत्थवणा भण्णति । २ जम्हा उदुबद्धिया दव्व-खेत्त-काल भावा पज्जाया, एत्थ परि समंता ओसविज्जंति- परित्यजन्तीत्यर्थः, अन्ने य दव्वादिया वरिसकाल-पायोग्गा घेत्तुं आवरिज्जति तम्हा पज्जोसवणा भण्णति । “पागव” ति सव्वलोगपसिद्धेण पागतभिधाणेण पज्जोसवणा भण्णति । ३ जम्हा एगखेत्ते चत्तारि मासा परिवसंतीति तम्हा परिवसणा भण्णति । ४ उदुबद्धियावाससमीवातो जम्हा पगरिसेण ओसंति सव्वदिसासु परिमाणपरिच्छिन्नं तम्हा पज्जुस्सणा भण्णति । पज्जोसवणा इति गतार्थः । ५ वर्ष इति वर्षाकालः, तस्मिन् वासः वासावासः । ६ प्रथमं आद्यं बहूण समवातो समोसरणं । ते य दो समोसरणा- एगं वासासु, वितियं उदुबद्धे । जतो पज्जोसवणातो वरिसं आढप्पति अतो पढमं समोसरणं भण्णति । ७ वासकप्पातो जम्हा अन्न वासकप्पमेरा ठविज्जति तम्हा ठवणा भण्णति । ८ जम्हा उदबद्ध एकं मासं खेत्तोग्गहो भवति वासावासासु चत्तारि मासा, तम्हा उदुबद्धियाओ वासे उग्गहो जेड्ढो भवति । एषा व्यंजनतो नानात्वं, नच्यर्थतः ॥ एतेसिं एगद्धियाणं एगं ठवणापदं परिगृह्यते तम्मि निक्खित्ते सव्वे निक्खित्ता भवंति-

[भा.३१४०] ठवणाए निक्खेवो, छक्को दव्वं च दव्वनिक्खेवे ।

खेत्तं तु जम्मि खेत्ते, काले कालो जहिं जो उ ॥

सू- ठवणाए छव्विहो निक्खेवो तं जहा - नामठवणा ठवणठवणा दव्वठवणा खेत्तठवणा कालठवणा भावठवणा । नाम-डुवण-ठवणातो गयाओ । दव्वडुवणा दुविधा - आगमतो नो आगमतो य । आगमतो जाणए अनुवउत्ते । नो आगमतो तिविधा - तं जहा जाणगसरीरडुवणा भवियसरीरडुवणा जाणगसरीरभवियसरीरवतिरित्ता ॥ वतिरित्ता दव्वडुवणा इमा-

[भा. ३१४१] ओदइयादीयानं, भावाणं जो जहिं भवे ठवणा ।

भावेन जेण य पुणो, ठवेअ ते भावठवणा तु ॥

सू- “दव्वं च दव्वनिक्खेवो” दव्वपरिमाणेन स्थाप्यमाना दव्वडुवणा भण्णति, च सद्दोऽनुकरिसणे, किं अनुकरिसयति ? भण्यते - इमं दव्वं वा निक्खिप्पमाणं, दव्वस्स वा जो निक्खेवो सा ठवणा भण्णति ॥

[भा. ३१४२] सामित्ते करणम्मि य, अहिकरणे चेव होंति छब्भेया ।

एगत्त-पुहुत्तेहिं, दव्वे खेत्ते य भावे य ॥

सू- सामित्ते पडिवसभगामस्स अंतरपल्लियाए य, करणे खेत्तेण एगत्त-बहुमत्ते दव्वस्स ठवणा दव्वाण वा ठवणा दव्वठवणा । तत्थ दव्वस्स ठवणा जहा कोइ साहू एगसंधाराभिग्गहणं ठवेति - गृह्णातीत्यर्थः । दव्वाण ठवणा जहा - संधारगतिगपडोआरग्गहणाभिग्गहणं आत्मनि ठवेति । करणे जहा दव्वेण ठवणा, दव्वेहिं वा ठवणा । तत्थ दव्वेण आयंबिलदव्वेण चाउम्मासं जाति । दव्वेहिं कूरकुसणेहिं वा चाउम्मासं जावेति । अहवा - चउसु मासेसु एकं आयंबिलं पारेत्ता सेसकालं अभत्तं करेति, एवमात्मानं स्थापयतीत्यर्थः । दव्वेहिं दोहिं आयंबिलेहिं चाउम्मासं जावेति । अधिकरणे दव्वे ठवणा, दव्वेसु वा ठवणा । तत्थ दव्वे जहा एगंगिए फलहिए मए सुवियव्वं, दव्वेसु अनेगंगिए संधारए मए सुवियव्वंति एवं छब्भेया । एगत्त-पुहुत्तेहिं दव्वे भणित्ता ।

इदानीं खेत्तठवणा “खेत्तं तु जम्मि खेत्ते” ति । क्षेत्रं यत् परिभोगेन परित्यागेन वा स्थाप्यते, जम्मि वा खेत्ते ठवणा ठविज्जति सा खेत्तठवणा । साय सामित्तकरण-अधिकरणेहिं एगत्त-पुहुत्तेहिं छब्भेया भाणियव्वा । इदानीं कालठवणा - “काले कालो जहिं जो उ” ति । काले कालो एतेसु जहासंखं इमे पदा जाह जो उ”, काले जहिं ठवणा ठविज्जति, कालो वा जो उ ठविज्जति सा काल-ठवणा । अद्ध इति कालो तत्थ वि सामित्तकरण-अधिकरणेहिं एगत्त-पुहुत्तेहिं छब्भेया भवन्ति । भावे छब्भेया । सामित्ते-खेत्तस्स एगगामस्स परिभोगो, खेत्ताणं सीमातीणं मूलगामस्स पडिवसभगामस्स अंतरपल्लि याए य । करणे खेत्तेण एगत्ते पुहुत्तेण, एत्थ न किं चि संभवति । अधिकरणे - एगत्तं परं अद्धजोयणेमेराए गंतु पाडयत्तए, पुहुत्ते कारणे दुगादी अद्धजोयणे गंतु पडियत्तए ।

कालस्स ठवणा उदुबद्धे जा मेरा सा वज्जिज्जति - स्थापयतेत्यर्थः । कालाणं घउण्हं मासाणं ठवणा ठविज्जति, आचरणत्वेनेत्यर्थः । कालेण आसाढपुण्णिमाकालेणं ठायति । कालेहिं बहूहिं पंचाहेहिं गतेहिं ठायंति । कालम्मि पाउसे ठायंति । कालेसु कारणे आसाढपुण्णिमातो सवीस-इमासदिवसेसु गतेसु ठायंति । भावस्सोदतियस्स ठवणा, भावाणं कोह-माण-माया-लोभातीणं । अहवा - नानमादीणं गहणं । अहवा - खाइमं भावं संकामंतस्स सेसाणं भावाणं परिवज्जणं भवति । भावेण निज्जरइताए एघखेत्ते ठायंति नो अडंति । भावेहिं संगह-उवग्गह-निज्जरनिमित्तं वा नो

अडंति । भावमि खयोवसमि ए खत्ति ए वा ठवणा भवति । भावेसु नत्थि ठवणा । अहवा - खओवसमि ए भावे सुद्धातो भावातो सुद्धतरं भाव संकमंतस्स भावेसु ठवणा भवति । एवं दव्याति- ठवणा समासेण भणिता ॥ इदानीं एते चेव वित्थारेण भणीहामि । तत्थ पढमं कालठवणं भणामि । किं कारणं ? जेण एयं सुत्तं कालठवणाए गतं । एत्थ भणति-

[भा. ३१४३] कालो समयादीयो, पगयं कालमि तं परूवेस्सं ।

निकखमणे य पवेसे, पाउस-सरए य वोच्छामि ॥

धू- कलनं कालः, कालेज्जतीति वा कालः, कालसमूहो वा कालः, सो य समयादी, समयो पट्टसाडियाफाडणादिद्वंतेन सुत्ताएसेणं परूवेयव्वो । आतिग्गहणातो आवलिया पुहुत्तो पक्खो मासो उट्ठ अयनं संबच्छरो जुगं एवमाइ एत्थ जं "पगयं" ति - अधिकार समयेन सिद्धंतेन तमहं परूवेस्स । उट्ठबद्धियमासकप्पखेत्तातो पाउसे निकखमणं, वासाखेत्ते य पाउसे चेव पवेसं वोच्छं । वासाखेत्तातो सरए निकखमणं, उट्ठबद्धियखेत्ते पवेसं सरए चेव वोच्छामि । अहवा - सरए निग्गमणं पाउसे पवेस वोच्छामीत्यर्थः ॥

[भा. ३१४४] ऊनातिरित्तमासे, अट्ठविहरिऊण गिम्ह-हेमंते ।

एगाहं पंचाहं, मासं च जहा समाहीए ॥

धू- चत्तारि हेमंतिया मासा, चत्तारि गिम्हिया मासा, एते अट्ठ ऊनातिरित्ता वा विहरिता । कहं विहरित्ता ? भण्णति - पडिमापडिवन्नं णं एगाहो । अहालदियाणं पंचाहो । जिनकप्पियाण सुद्धपरिहारियाण थेराण य मासो । जस्स जहा नाण-दंसण-चरित्तसमाही भवति सो तहा विहरित्ता वासाखेत्तं उवेति ॥ कहं पुण ऊनातिरित्ता वा उट्ठबद्धिया मासा भवंति ? तत्थ ऊणा-

[भा. ३१४५] काऊण मासकप्पं, तत्थेव उदागयाण ऊणा उ ।

चिक्खल्लावासरोहेण वा बितीए ठिता नूनं ॥

धू- जत्थ खेत्ते आसाढमासकप्पो कत्ते तत्थेव खेत्ते वासावासत्तेण उदागया, एवं ऊणा अट्ठ मासा । आसाढमासे अनिर्गच्छता सप्तं विहरणकाला भवंतीत्यर्थः । अधवा - इमेहिं पगारेहिं ऊणा अट्ठ मासा हवेज्ज - सचिक्खल्ला पंथा, वासं वा अज्ज वि नोवरमत्ते, नयरं वा रोहितं, बाहिं वा असिवादि कारणा, तेन मग्गसिरे सव्वे ठिया, अतो पोसादिया आसाढता सत्त विरहणकाल भवंति ॥ इदानीं जहा अतिरित्ता अट्ठ मासा विहारो तहा भण्णति-

[भा. ३१४६] वासाखेत्तालंभे, अट्ठाणादीसु पत्तमहिगा तु ।

साथग-वाघातेन व, अप्पडिकमितुं जति वयंति ॥

धू- आसाढे सुद्धवासावासपाउगं खेत्तं मग्गतेहिं न लद्धं ताव जाव आसाढचाउम्मासातो परतो सवीसतिराते भासे अतिक्कंते लद्धं, ताहे भद्वया जोण्हस्सपंचमीए पज्जोसवंति, एवं नवमासा सवीसतिराता विहरणकालो दिट्ठो, एवं अतिरित्ता अट्ठ मासा । अहवा - साहू अट्ठाणपडिवण्णा सत्थवसेणं आसाढचाउम्मासातो परेण पंचाहेण वा दसाहेण वा पक्खेण वा कत्तियचाउम्मासिय आरतो चेव निग्गया । अहवा - आयरियाणं कत्तियपोणिमाए परतो वा साहगं नक्खत्तं न भवति, अन्नं वा रोहगादिकं वि, एस वाघाय जाणिऊण कत्तियचाउम्मासियं अपडिक्कमियं जया वयंति तता अतिरित्ता अट्ठ-मासा भवंति ॥

“एगाहं पंचाहं मासं च जहा समाहीए” अस्य व्याख्या-

[भा. ३१४७] पडिमापडिवण्णाणं, एगाहं पंच होतऽहालंदे ।

जिन-सुद्धाणं मासो, निक्कारणतो य थेराणं ॥

घ- “जिन” ति जिनकप्पिया । “सुद्धाणं” ति सुद्धपरिहारियाणं, एतेसिं मासकप्पविहारो । निव्वाघायंकारणाभावे ॥ वाघाते पुण थेरकप्पिया ऊणं अतिरिसं वा मासं अच्छंति-

[भा. ३१४८] ऊणातिरिक्त्तिमासा, एवं थेराण अड्ड नायव्वा ।

इयरेसु अड्ड रियितुं, नियमा घत्तारि अच्छंति ॥

चू- एवं ऊणातिरिक्त्ता थेराणं अड्ड मासा नायव्वा । इतरे नाम पडिमापडिवण्णा आहालंदिया विसुद्धपरिहारिया जिनकप्पिया य जहाविहारेण अड्ड रीइतुं वासारतिया चउरो मासा सब्बे नियमा अच्छंति ॥ वासावासे कम्मि खेत्ते कम्मि काले पविसिथव्वं अतो भण्णति-

[भा. ३१४९] आसाढपुण्णिमाए, वासावासासु होइ ठायव्वं ।

मग्गसिरबहुलदसमी तो जाव एकम्मि खेत्तम्मि ॥

चू- “ठावव्वं” ति उस्सग्गेण पज्जोसवेयव्वं, अहवा - प्रवेष्टव्यं, तम्मि पविट्ठा उस्सग्गेण कत्तियपुण्णिमं जाव अच्छंति । अववादेण मग्गसिरबहुलदसमी जाव ताव तम्मि एणखेत्ते अच्छंति । दसरायग्गहणातो अववातो दसितो - अन्ने वि दो दसराता अच्छेज्जा । अववातेन मागंसिरमासं तत्रैवास्ते इत्यर्थः ॥ कहं पुण वासापाउग्गं खेत्तं पविसंति ? इमेण विहिणा-

[भा. ३१५०] बाहिड्डिया वसभेहिं, खेत्त गाहेत्तु वासपाउग्गं ।

कप्पं कहेत्तु ठवणा, सावणबहुलस्स पंचाहे ॥

चू- बाहिड्डिय ति जत्थ आसाढमासकप्पो कतो, अन्नत्थ वा आसन्नैठिता वाससामायारीखेत्तं वसभेहिं गाहेति - भावयंतीत्यर्थः । आसाढपुण्णिमाए पविट्ठा पडिवयाओ आरब्ध पंचदिगाइं संथारम तण-डगल-च्छार-मल्लादीयं गेण्हंति । तम्मि चेव पनग रातीए पज्जोसवणाकप्पं कहेति, ताहे सावणबहुलपंचमीए वासकालसामायारिं ठवेति ॥

[भा. ३१५१] एत्थ उ अनभिग्गहियं, वीसति राइं सवीसतिं मासं ।

तेन परमभिग्गहियं, गिहिणातं कत्तिओ जाव ॥

चू- “एत्थं” ति एत्थ आसाढपुण्णिमाए सावणबहुलपंचमीए वासपज्जोसविए वि अप्पणो अनभिग्गहियं । अहवा - जति गिहत्था पुच्छंति - “अज्जो तुब्बे एत्त वरिसाकालं ठिया अह न ठिया ?”, एवं पुच्छिएहिं “अनभिग्गहियं” ति संदिग्धं वक्तव्यं, इह अन्यत्र वाद्यापि निश्चयो न भवतीत्यर्थः । एवं संदिग्धं कियत्कालं वक्तव्यं ? उच्यते - वीसतिरायं, सवीसतिरायं मासं । जति अभिक्कियवरिसं तो वीसतिरातं जावं अनभिग्गहियं । अह चंदवरिसं तो सवीसतिरायं मासं जाव अनभिग्गहियं भवति । “तेन” ति तत्कालात्परतः अप्पणो, अभिरामुख्येन गृहीतं अभिगृहीतं, इह व्यवस्थिति इति, गिहीण य पुच्छंताण कहेति - “इह ठितामो वरिसाकालं” ति ॥

किं पुन कारणं वीसतिराते सवीसतिराते वा मासे वागते अप्पणो अभिग्गहियं गिहिणातं वा कहेति, आरतो न कहेति ? उच्यते-

[भा. ३१५२] असिवाइकारणेहिं, अहव न वासं न सुद्ध आरद्ध ।

अहिवह्वियम्पि वीसा, इयरेसु सवीसतीमासो ॥

चू-कयाइ असिवं भवे, आदिग्गहणातो रायदुड्डाइ, वासावासं न सुद्ध आरद्धं वासितुं, एवमादीहिं कारणेहिं जइ अच्छंति तो आणातिता दोसा । अह गच्छति तो गिहत्या भणंति - एते सब्वण्णुपुत्तगा न किं चि जाणंति, मुसावायं च भासंति । “ठितामो” ति भणित्ता जेण निग्गता लोगो वा भणेअ - साहू एत्थं वरिसारत्तं उड्डाअवस्सं वासं पविस्सति, ततो वन्नं गिक्खिंति, लोगो परातीणि छादेति, हलादिकम्भाणि वा संठवेति । अभिग्गहिते गिहिणाते य आरतो कए जम्हा एवमादिया अधिकरणदोसा तम्हा अभिवह्वियवरिसे वीसतिराते गते गिहिणातं करेति, तिसु घंदवरिसे सवीसतिराते मासे गते गिहिणातं करेति ।

जत्थ अधिकमासो पडति वरिसे तं अभिवह्वियवरिसं भण्णति । जत्थ न पडति तं घंदवरिसं । सो य अधिमासगो जुगस्स अते मज्जे वा भवति । जति अंते तो नियमा दोआसाढा भवंति । अह मज्जे तो दो पोसा । सीसो पुच्छति - “कम्हा अभिवह्वियवरिसे वीसतिरातं, घंदवरिसे सवीसतिमासो ?” । उच्यते - जम्हा अभिवह्वियवरिसे गिम्हे चैव सो मासो अतिक्कंतो तम्हा वीसदिणा अनभिग्गहियं तं कीरति, इयरेसु तीसु घंदवरिसेसु सवीसतिमासा इत्यर्थः ॥

[भा. ३१५३] एत्थ उ पणगं पणगं, कारणियं जाव सवीसतीमासो ।

सुद्धदसमीठियाण व, आसादी पुण्णिमोसवणा ॥

चू-एत्थ उ आसाढे पुण्णिमाए ठिया डगलादीयं गेण्हंति, पज्जोसवणकप्पं च कहेति पंचदिणा, ततो सावणवहुलपंचमीए पज्जोसवेति । खेत्ताभावे कारणे पणगे संवुट्टे दसमीए पज्जोसवेति, एवं पन्नरसीए । एवं पनगवुट्ठी ताव कज्जति-जाव-सवीसतिमासो पुण्णो सो य सवीसतिमासो च भद्दवयसुद्धपंचमीए युज्जति । अह आसाढसुद्धदसमीए - वासाखेत्तं पविट्ठा । अहवा - जत्थ आसाढ-मासकप्पो कओ तं वासपाउग्गं खेत्तं, अन्नं च नत्थि वासपाउग्गं ताहे तत्थेव पज्जोसवेति । वासं च गाढं अनुवरय्यं आढत्तं, ताहे तत्थेव पज्जोसवेति । एक्कारसीओ आढवेउं डगलादीतं गेण्हंति, पज्जोसवणाकप्पं कहेति, ताहे आसाढपुण्णिमाए पज्जोसवेति । एसउस्सग्गो । सेसकालं पज्जोसवेताणं अववातो । अववाते वि सवीसतिरातमासाती परेण अतिक्कमेउं न दट्ठति । सवीसतिराते मासे पुण्णे जति वासखेत्तं न लब्धति तो रुक्खहेट्ठा वि पज्जोसवेयव्वं । तं च पुण्णिमाए पंचमीए दसमीए एवमादिपव्वेसु पज्जोसवेयव्वं नो अपुव्वेसु । सीसो पुच्छति “इदानीं कहां चउत्थीए- अपव्वे पज्जो-सविज्जति ?” आयरिओ भणति - “कारणिआ चउत्थी अज्जकालगायरिएण पवत्तिया । कहां ? भण्णते कारणं - कालगायरिओ विहरंतो “उज्जेणि” गतो । तत्थ वासावासं ठिओ । तत्थ नगरीए “बलमित्तो” राया । तस्स कण्हिओ भाया “भानुमित्तो” जुवाराया । तेहिं भगिनी “भानुसिरी” नामा । तिसे पुत्तो “बलभाणू” नाम । सो पगिति भद्दविणीययाए साहू पज्जुवासति । आयरिएहिं से घम्पो कहितो - पडिबद्धो पव्वाविओ य तेहिं य बलमित्त-भानुमित्तेहिं रुट्ठेहिं कालगओ पज्जोसविते निव्विसतो कतो ।

केति आयरिया भणंति - जहा बलमित्त-भानुमित्त कालगायरियाणं भागिणेज्जा भवंति । “माउलो” ति काउं महंतं आयरं करेति, अब्भुट्ठाणादियं । तं च पुरोहियस्सं अप्पत्तिय, भण्णाति

य एस सुदपासंडो, वेतादिबाहिरो, रन्नो अगगतो पुणो पुणो उल्लावेंतो आयरिएण निष्पिड्डप्पसिण-
वागरणो कतो । ताहे सो पुरोहितो आयरियस्स पदुडो रायाणं अनुलोमेहिं विप्परिणामेति । एते
रिगितो महानुभावा । एते जेण पडेणं गच्छंति तेन गहेणं जति रन्नो जनो गच्छति पताणि वा अक्क
मइ तो आसिं भवति, तन्हा विसज्जेहि, ताहे विसज्जिता । अन्ने भणंति- रन्ना उवाएण विसज्जिता ।
कहं ? सव्वम्मि नगरे किल रन्न अणेसणा कराविता, ताहे से निग्गता । एवमादियाण करणाण
अन्नतमेण निग्गता विहरंता “पतिट्ठाणं” नगरं तेन पड्डिता । पतिट्ठाणसमणसंघस्स य अज्जकालगेहिं
संदिट्ठं- जावाहं आगच्छामि ताव तुब्भेहिं नो पज्जोसक्खिय्वं । तत्थ य ‘सायवाहणो’ राया सावतो,
सोय कालगज्जं एतं सोउं निग्गतो अभिमुहो समणसंघो य, महाविभूर्इए पविट्ठो कालगज्जो । पविट्ठेहिं
य भणियं - “भद्दवयसुद्ध पंचमीए पज्जोसविज्जति”, समणसंघेण पड्डिवण्णं । ताहे रन्ना भणियं-
तद्विवसं मम लोथानुवत्तीए इंदो अनुजाएयव्वो होहीति, साहुवेतिते न पज्जुवासेस्सं, तो छट्ठीए
पज्जोसवणा कज्जउ । ताहे रन्ना भणियं- अनागयं चउत्थीए पज्जोसचिज्जति । आयरिएण भणियं-
एवं भवउ । ताहे चउत्थीए पज्जोसवियं । एवं जुगप्पहाणेहिं चउत्थी कारणे पवत्तिता । सच्चेवाणुमता
सव्वसाधूणं । रन्ना अंतपुरियाओ भणिता - तुब्भे अमावासाए उववासं काउं पड्डिवयाए
सव्वखज्जभोज्जविहीहिं साधूउत्तरपारणए पड्डिलाभेत्ता पारेह, पज्जोवसणाए अट्ठमंति काउं पड्डिवयाए
उत्तरपारणयं भवति, तं च सव्वलोगेण वि कयं, ततो पभिति ‘भरहट्ठविसए’ “समणपूय” ति
छणो पवत्तो ॥

इदानीं पंचगपरिहाणिमधिकृत्य कालावग्रहोच्यते-

[भा. ३१५४] इय सत्तरी जहन्ना, असति नउती दसुत्तरसयं च ।

जति वासति मग्गसिरे, दसरायं तिन्नि उक्कोसा ॥

[भा. ३१५५] पन्नासा पाडिज्जति, चउण्ह मासाण मज्झओ ।

ततो उ सत्तरी होइ, जहन्नो वासुवग्गहो ॥

धू- इय इति उपप्रदर्शने, जे आसाढचाउम्मासियातो सवीसतिमासे गते पज्जोसर्वेति तेसिं
सत्तरि दिवसा जहन्नो वासकालोग्गहो भवति । कहं सत्तरी ? चउण्ह माणं वीसुत्तरं दिवससयं
भवति - सवीसतिमासो पन्नासं दिवसा, ते वीसुत्तरसयमज्झाओ सोहिया, सेसा सत्तरी ।

जे भद्दवयबहुलदसमीए पज्जोसर्वेति तेसिं असीतिदिवसा मज्झिमो वासकालोग्गहो भवति ।
जे सावणपुणिमाए पज्जोसर्वेति तेसिं णउतिं चेव दिवसा मज्झिमो चेव वासकालोग्गहो भवति ।
जे सावण बहुलदसमीए पज्जोसर्वेति तेसिं दसुत्तरं दिवससयं मज्झिमो चेव वासकालोग्गहो भवति ।
जे आसाढपुणिमाए पज्जोसर्वेति तेसिं वीसुत्तरं दिवससयं जेहो वासुग्गहो भवति । सेसंतरेसु
दिवसपमाणं वत्तव्वं । एवमादिपगारेहिं वरिसारत्तं एगखेत्ते अच्छिक्ता कत्तियचाउम्मासियपड्डिवयाए
अवस्सं निग्गंतव्वं । अह मग्गसिरमासे वासति चिक्खल्लजलाउला पंथा तो अदवातेन एक्कं उक्कोसेणं
तिन्नि वा - दस राया जाव तम्मि खेत्ते अच्छंति, मार्गसिरपीर्णमासीयावदित्यर्थः । मग्गसिरपुणिमाए
जं परतो जति वि चिक्खल्ल पंथा वासं वा गाढं अनुवरयं वासति जति विप्लवंतेहिं तहावि अवस्सं
निग्गंतव्वं । अह न निग्गच्छंति तो चउगुरुगा । एवं पंचमासितो जेहोग्गहो जातो ॥

[भा. ३१५६] काउण मासकप्पं, तत्थेव ठियाण तीतमग्गसिरे ।

सालंबणाण छम्मासिओ उ जेद्दोग्गहो भणितो ॥

सू- जम्मे खेत्ते कत्तो आसादमासकप्पो, तं च वासावासपाउग्गं खेत्तं, अन्नम्मे अलद्धे वासपाउग्गे खेत्ते जत्थ आसादमासकप्पो कत्तो तत्थेव वासावासं ठिता, तीसे वासावासे चिक्खल्लाइएहिं कारणेहिं तत्थेव मग्गसिरं ठिता, एवं सालंबणाण कारणे अववातेन छम्मासितो जेद्दोग्गहो भवतीत्यर्थः ॥

[भा. ३१५७] जइ अत्थि पयविहारो, चउपाडिवयम्मे होइ निग्गमणं ।

अहवा वि अनितस्स, आरोवणा पुव्वनिदिट्ठा ॥

सू- वासाखेत्ते निव्विग्घेण चउरो मासा अच्छिउं कत्तियचाउम्मासं पडिक्कमिउं मग्गसिरबहुलपडिवयाए निग्गंतव्वं एस चेव चउपाडिवओ । चउपाडिवए अनिताणं चउलहुगा पच्छित्तं । अहवा - अनिताण । अविसद्दातो एसेव चउलहु सवित्थारो जहा पुव्वं वणिओ नितीयसुत्ते संभोगसुत्ते वा तहा दायव्वो । चउपाडिवए अप्पत्ते अतिक्कंते वा णिते कारणे निद्दोसा ।

तत्थ अपत्ते इमे कारणा-

[भा. ३१५८] राया कुंथू सप्पे, अगणिगिलाणे य थंडिलस्सऽसती ।

एएहिं कारणेहिं, अप्पत्ते होइ निग्गमणं ॥

सू- राया दुट्ठो, सप्पो वा वसहिं पविट्ठो, कुंथूहि वा वसही संसत्ता, अगणिणा वा वसही दट्ठा, गिलाणस्स पडिचरणट्ठा, गिलाणस्स वा ओसहहेउं, थंडिलस्स वा असतीते, एतेहिं कारणेहिं अप्पत्ते चउपाडिवए निग्गमणं भवति ॥ अहवा इमे कारणा-

[भा. ३१५९] काइयभूमी संधारए य संसत्तं दुल्लभे भिक्खे ।

एएहिं कारणेहिं, अप्पत्ते होति निग्गमणं ॥

सू- काइयभूमी संसत्ता, संधारगा वा संसत्ता, दुल्लभं वा भिक्खं जातं, आयपरसमुत्थेहिं वा दोसेहिं मोहोदओ जाओ, असिवं वा उप्पन्नं, एतेहिं कारणेहिं अप्पत्ते निग्गमणं भवति ॥

चउप्पाडिवए अइक्कंते निग्गमो इमेहिं कारणेहिं-

[भा. ३१६०] वासं न उवरमती, पंथा दुग्गमा सचिक्खिला ।

एएहिं कारणेहिं, अइक्कंते होइ निग्गमणं ॥

सू- अइक्कंते वासाकाले वासं नोवरमइ, पंथो वा दुग्गमो, अइजलेण सचिक्खल्लो य, एवमाइएहिं कारणेहिं चउपाडिवए अइक्कंते निग्गमणं न भवति ॥ अहवा - इमे कारणा -

[भा. ३१६१] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भए व गेलण्णे ।

एतेहिं कारणेहिं, अइक्कंते होयऽनिग्गमणं ॥

सू- बाहिं असिवं ओमं वा, बाहिं वा रायदुट्ठं, बोहिगादिभयं वा आगाढं, आगाढकारणेण वा न निग्गच्छति । एतेहिं कारणेहिं चउपाडिवए अतिक्कंते अनिग्गमणं भवति ॥

एसा कालठवणा । इदानिं खेत्तठवणा-

[भा. ३१६२] उभओ वि अद्धजोयण, अद्धकोसं च तं हवति खेत्तं ।

होति सकोसं जोयण, मोत्तूणं कारणआए ॥

सू- "उभओ" ति पुव्वावरेण, दक्खिणुत्तरेण वा । अहवा - उभओ ति सव्वओ समंता ।

अद्धजोयणं सह अद्धकोसेण एगदिसाए खेतपमाणं भवति । उभयतो वि मेलितं गतागतेन वा सकोसजोयणं भवति । अववायकारणं मोत्तूण एरिसं उस्सग्गेण खेतं भवइ । तं वासासु एरिसं खेतठवणं ठवेइ - क्षेत्रावग्रहं गृण्हातीत्यर्थः ॥

सो य खेत्तावग्गहो संववहारं पडुच्च छदिसि भवति । जओ भण्णति-

[भा. ३१६३] उहमहे तिरियम्मि य, सकोसं हवति सब्वतो खेतं ।

इंदपदमादिएसु, छदिसि सेसेसु चउ पंच ॥

सू-उहं, अहो, पुव्वादीयाओ य तिरियदिसासो चउरो, एतासु छसु दिसासु गिरिमज्झड्डिताण सब्वतो समंता सकोसं जोयणं खेतं भवति । तं च इंदपयपव्वते छदिसि संभवति । इंदपयपव्वतो - गयग्गपव्वतो भण्णति । तस्स उवरिं गामो, अथे वि गामो, मज्झिमसेढीए वि गामो । मज्झिमसेढी ठिताण य चउदिसं पि गामो, एवं छदिसिं पि गामाण संभवो भवति । आतिग्गहणातो अन्नो वि जो एरिसो पव्वतो भवति तस्स वि छदिसाओ संभवति । सेसेसु पव्वतेसु चउदिसं पंचदिसं वा भवति । समभूमीए वा निव्वाधाएण चउदिसिं संभवति ॥ वाघायं पुण पडुच्च-

[भा. ३१६४] तिन्नि दुवे एक्का वा, वाघाएणं दिसा हवति खेत्ते ।

उज्जानाउ परेण, छिन्नमंडवं तु अक्खेतं ॥

सू-एगदिसाए वाघाते तिसु दिसासु खेत भवति, दोसु दिसासु वाघाते दोसु दिसासु खेतं भवति, तिसु दिसासु वाघाते एगदिसं खेतं भवइ । को पुण वाघातो ? महाडवी पव्वतादिविसमं वा समुदादि जलं वा, एतेहिं कारणेहिं ताओ चउदिसाओ रुद्धाओ, जेण ततो गामगोकुलादी नत्थि । जं दिसं वाघातो तं दिसं अग्गुज्जामं जाव खेतं भवइ । परओ अक्खेतं जं छिन्नमंडवं तं अक्खेतं । छिन्नमंडवं नाम जस्स गामस्स नगरस्स वा उग्गहे सब्वासु दिसासु अन्नो गामो नत्थि गोकुलं वा तं छिन्नमंडवं, तं च अक्खेतं भवति ॥ नतिमातिजलेसु इमा विही-

[भा. ३१६५] दग्गधट्ठतिन्नि सत्त वं, उडुवासासु न हणंति ते खेतं ।

चउरट्ठाति हणंती, जंघद्धेओ वि तु परेण ॥

सू-दग्गधट्ठो नाम जत्थ अद्धजंथा जाव उदगं । उडुबद्धे तिन्नि दमसंघट्ठा खेतोवघातं न करेति, ते भिक्खायरियाए गयागएण छ भवंति, न हणंति य खेतं । वासासु सत्त दग्गसंघट्ठा न हणंति खेतं, ते गतागतेन घोदस । उडुबद्धे चउरो दग्गसंघट्ठा उवहणंति खेतं, ते गयागतेन अट्ठ । वासासु अट्ठ दग्गसंघट्ठा उवहणंति खेतं, ते गतागतेन सोलस । जत्थ जंघद्धातो परतो उदगं तेन एगेण वि उडुबद्धे वासासु उवहम्मति खेतं, सो य लेवो भण्णति ॥

गता खित्तठवणा । इदानिं 'दव्वट्ठवणा' ।

[भा. ३१६६] दव्वट्ठवणाहारे, विगती संथार मत्तए लोए ।

सच्चित्ते अच्चित्ते, वोसिरणं गहणधरणादी ॥

सू-आहारे, विगतीसु, संथारगो, मत्तगो, लोयकरणं, सच्चित्तो सेहो, डगलादियाण य अचित्ताणं उडुबद्धे गहियाणं वोसिरणं, वासावासपाउग्गाण संथारदियाण गहणं, उडुबद्धे वि गहियाण वत्थपायावीण धरणं डगलगादियाण य कारणेण ॥

तत्थ- "आहारे"ति पदमहारं अस्य व्याख्या-

[भा.३१६७] पुष्पाहारोसवणं, जोगविवह्नी य सत्तिओ गहणं ।

संचइयमसंचइए, दव्वविवह्नी पसत्थाओ ॥

धू- जो उडुबद्धितो आहारो सो ओसवेयव्वो ओसारेयव्वो - परित्यागेत्यर्थः । जइ से आवस्सगपरिहाणी न भवति तो चउरो भासा उववासी अच्छउ । अह न तरति तो चत्तारि मासा एगदिवसूणा, एवं तिन्नि मासा अच्छित्ता पारेउ एवं जइ जोगपरिहाणी तो दो मासा अच्छउ, मासं वा, अतो परं दिवसहाणी, जाव दिने दिने ओसारेउ जोगवुह्नीए । इमे जोगवुह्नी जो गोमल्लारइये सो पोरसीए पारेउ, जो पोरिसित्तो सो पुरिमह्णेण पारेउ, जो पुरिमह्इत्तो सो एक्कासणयं करेतु । एवं जहासत्तीए जोगवह्नी कायव्वा । किं कारणं ? वासासु चिक्खल्लचिलिविले दुक्खं भिक्खागहणं कज्जति, सण्णाभूमिं च दुक्खं गम्मति, थंडिला हरियमातिएहिं दुव्विसोज्झा भवन्ति । “आहारद्ववण” ति गयं ।

इदानीं “विगतिद्ववण” ति दारं - “संचइय” ति पच्छब्दं । विगती दुविहा - संचतिया असंचितिया य । तत्थ असंचइया - खीरं दधी मंसं नवनीय, केति ओगाहिमगा य । सेसा उ घय-गुल-मधु-मज्ज-खज्जगविहाणा व संचतिगाओ । तत्थ मधु-मंस-मज्जविहाणा य अप्पसत्थाओ, सेसा खीरतिया पसत्थाओ । पसत्थासु वा कारणे पमाणपत्तासु धेप्पमाणीसु दव्वविवह्नी कत्ता भवति ॥

निकारणे अन्नतरविगतीगहणे दोष उच्यते-

[भा.३१६८] विगतिं विगतीमीतो, विगतिगयं जो उ भुंजए भिक्खू ।

विगती विगतिसहावा, विगती विगतिं बला नेइ ॥

धू- विगतिं खीरतियं । विभत्सा विकृता वा गती विगती, सा य तिरियगती नरगगती कुमाणुसुत्तं कुदेवत्तं च । अहवा - विविधा गतीं संसार इत्यर्थः । अहवा - संजमो गती, असंजमो विगती, तस्स मीतो । “विगतिगमं” ति विगतिसिक्कारमित्यर्थः । विगती वा जम्मि वा दव्वे गता तं विगतिगतं भण्णति तं पुण भत्तं पाणं वा । जो तं विगतिं विगतिगतं वा भुंजति तस्स इमो दोसो - “विगती विगतिसभाव” ति, खीरतिया भुत्ता जम्हा संजमसभावातो विगतिसभावं करेति, कारणे - कज्जं उवचरित्ता पढिज्जति, विगती विगतिसभावा ।

अहवा - विगयसभावा, विकृतस्वभावं विगतिसभावं वा जो भुंजति तं सा बला नरगातियं विगतिं नेति वापयतीत्यर्थः । जम्हा एते दोसा तम्हा विगतीतो णाहारेयव्व्यातो उडुबद्धे, वासासु विसेसेण । जम्हा साधारणे काले अतीवमोहुब्भवो भवति, विज्जुगज्जियाइएहिं य तम्हि काले मोहो दिप्पति । कारणे-वितियपदेण-गेण्हेज्जा आहारेज्ज वा-गेलाणो वा आहारेज्ज । एवं आयरिय-बाल-बुह्-दुब्बलस्स वा गच्छोवग्गहट्ठा धेप्पेज्जा ॥ अथवा - सट्ठा निब्बंघेण निमंतेज्जा पसत्थाहिं विगतीहिं तत्थिमा विधी-

[भा.३१६९] पसत्थविगतिगहणं, तत्थ वि य असंचइय उ जा उत्ता ।

संचतिय न गेहंती, गिलाणमादीण कज्जट्ठा ॥

धू- पसत्थविगतीतो खीरं दहिं नवनीयं घयं गुलो तेल्ल ओगाहियं च, अप्पसत्थामो मधु-मज्ज-मंस । आयरिय-बाल-बुह्माइयाणं कज्जेसु पसत्था असंचइयाओ खीराइया धेप्पंति, संचतियाओ घयाइया न धेप्पंति, तासु खीणासु जया कज्जं तया न लब्धति, तेन तातो न धेप्पंति ।

अह सद्धानिबन्धेण भणेज्ज ताहे ते वत्तव्वा - “जया गिलाणाति कज्जं भविस्सति तया गेच्छामो, बाल-बुद्ध-सेहाण य बहूणि कज्जाणि उप्पज्जंति, महंतो य कालो अच्छियव्वो, तम्मि उप्पन्ने कज्जे धेच्छामो”ति । ताहे सद्धानि भणंति - अन्ह घरे अत्थि वित्तं विगतिदब्बं च पम्भूतमत्थि, जाविच्छा ताव गेण्हह, गिलाणकज्जे वि दाहामो”, एवं भणिता संचइयं पि गेण्हंति । गिण्हंताण य अबोच्छिन्ने भावे भणंति - अलाहि पज्जंतं । सा य गहिता बाल-बुद्ध-दुब्बलाणं दिज्जति, बलिय-त्तरुणाणं न दिज्जति । एवं पसत्थविगतिगहणं ॥

[भा. ३१७०] विगतीए गहणम्मि वि, गरहितविगतिगहो व कज्जम्मि ।

गरहा लाभपमाणे, पच्चयपावप्पडीवातो ॥

धू- महु-मज्ज-मंसा गरहियविगतीणं गहणं आगाढे गिलाणकज्जं “गरहालाभपमाणे”ति गरहंतो गेण्हंति, अहो ! अकज्जमिणं किं कुणिमो, अन्नहा गिलाणो न पन्नप्पइ, गरहियविगतिलाभे यपमाणपत्तं गेण्हंति, नो अपरिमितमित्यर्थः, जावतिता गिलाणस्स उवउज्जति तंमत्ताए वेप्पमाणीए दातारस्स पच्चयो भवति, पावं अप्पणो अभिलासो तस्स य पडिघाओ कओ भवति, पावदिट्ठीणं या पडिघाओ कओ भवति, सुवत्तं एते गिलाणड्ढा गेण्हंति न जीहलोलयाएति ॥ एवं विगतिद्ववणा गता । इदानीं “संधारग”ति दार-

[भा. ३१७१] कारणे उडुगहिते उज्झिऊण गेण्हंति अन्नपरिसाडं ।

दाउं गुरुस्स तिन्नि उ, सेसा गेण्हंति एक्केक्कं ॥

धू- उडुबद्धकालेजे संधारगा कारणे गहिता ते वोसिरित्ता अन्ने संधारगा अपरिसाडी वासाजोग्गे गेण्हंति, गुरुस्स तिन्नि दाउं णिवाते पवाते निवायपवाए । सेसा साधू अहाराइणिया एक्केक्कं गेण्हंति ॥

इदानीं “मत्तए”ति दार-

[भा. ३१७२] उच्चारपासवणखेलमत्तए तिन्नि तिन्नि गेण्हंति ।

संजमआएसद्धानि, भिज्जेज्ज व सेस उज्जंति ॥

धू- वरिसाकाले उच्चारमत्तया तिन्नि, पासवणमत्तया तिन्नि, तिन्नि खेलमत्तया । एवं नव घेतव्वा । इमं कारणं - जं संजमनिमित्तं वरिसंतं एगम्मि वाहडिते बितिएसु कज्जं करेति, असिवादिकारणिएसु अट्ठजायकारणिएसु वा आएसिए आगतेसु दलएज्जा, सेसेहिं अप्पणो कज्जं करेति । एगमादिभिन्नेण वा सेसेहिं कज्जं करेति । (एस सा) जे उडुबद्धगहिया ते उज्जंति । उभयो कालं पडिलेहणा कज्जति । दिया सेत वा अवासंतं जति परिभुज्जंति तो मासलहुं, जाहे वासं पडति ताहे परिभुज्जंति, जेण अभिगगहो गहितो सो परिडुवेति, उल्लो न निविखवियव्वो, अपरिणयसेहाणं न वाइज्जति ॥ “मत्तए”ति गयं । इदानीं “लोए”ति-

[भा. ३१७३] धुवलोओ य जिणाणं, निच्चं थेराण वासवासासु ।

असहू गिलाणस्स व, तं रयणिं तू नऽतिक्रामे ॥

धू- उडुबद्धे वासावासासु वा जिनकप्पियाणं धुवलोओ दिने दिने कुर्वतीत्यर्थः । थेराण वि वासासा धुवलोओ चेव । असहू गिलाणा पज्जोसवणरातिं नातिक्रमंति । आउक्काइयविराहणाभया संसज्जणमया य वासासु धुवलोओ कज्जति ॥ “लोए” ति गतं । इदानीं “सच्चित्ते” ति-

[भा. ३१७४] मोत्तुं पुराण-भावितसद्दे सच्चित्तसेसपडिसेहो ।

मा होहिति निद्धम्मो, भोयणमोए य उड्ढाहो ॥

चू- जो पुराणो भावियसद्धो वा एते मोत्तुं सचित्ते - सेसा सचित्ता न पव्वाविज्जति । अह पव्वाविति सेहं सेहिं वा तो चउगुरुं आणातिया य दोसा । वासासु पव्वावितो मा होहिति निद्धम्मो तेन न पव्वाविज्जति । कहं 'निद्धम्मो' भवति ? उच्यते - 'वासंते मा नीहि, आउक्कायातियविराधणा भवति' । ताहे सो भणाति - जइ एते जीवा तो निसग्गमाणे किं भिक्खं गेण्ह ? वियारभूमिं वा गच्छह ? कहं वा तुब्भे अहिंसगा साहवो य वासासु चलणे न धोवन्ति पायलेहणियाए णिछिहन्ति ? ताहे सो भणाति - असुद्धं पिच्छद्वं नदिज्जम पाए न धोवन्ति, असुद्धो एते, समत्तस्स य कओ धम्मो । एवं विप्परिणतो उण्णिक्खमति । अहवा - सागारियं काउं साहवो पाए धोवन्ति ततो असामायारी पाउसदोसो य, असमंजसं ति काउं न सहति निद्धम्मो अ भवति ।

“भोयणमोए य उड्ढाहो”ति वासे पडेत अभाविते सेहे बहीतो आनितं जइ मंडलीए मुंजति तो उड्ढाहं करेति, पाणा इव एए परोप्परं संकटं भुंजति । अहंपि नेहिं विट्ठालितो । ताहे विप्परिणमति । अह मंडलीए न भुंजति ताहे असामायारी समया य न कत्ता भवति । जति वा ते साहवो निसग्गमाणे मत्तएसु उच्चरा-पासवणाति आयरन्ति, सोय तं दट्ठं विप्परिणामेज्जा, उन्निक्खमते, उड्ढाहं च करेति । अह साहवो सागारियं ति काउं धरेति तो आयविराहणा । अह निसग्गंते चेव निसिरन्ति तो संजमविराधणा । जम्हा एवमादिदोसा तम्हा वासासु पज्जोसविते न पव्वावेतच्चो । पुराणसद्धेसु पुण एते दोसा न भवन्ति, तेन ते पव्वाविज्जन्ति । कारणे पज्जोसविते वि पव्वाविज्जन्ति । अतिसति जाणिऊण जत्थ पुव्वुत्ता दोसा नत्थि तं पव्वावेति । अनतिसति वि अव्वोच्छित्तिमाइकारणेहिं पव्वावेति । इमं च जयणं करेति - विचित्तं महति वसहिं गेण्हन्ति, आउक्कायजीवचोदणे पन्नविज्जति, असरीरो धम्मो नत्थि ति काउं, मंडलीमोएसु जत्तं करेति, अन्नाए वसहीए ठवेति, जत्तेण य उवचरन्ति ॥ “सचित्ते”ति गवं । इदानीं “अचित्ते”ति दारं-

[भा. ३१७५] डगलच्छारे लेवे, छहण गहणे तहेव धरणे य ।

पुंछण-गिलाण-मत्तग, भायणभंगाति हेतू से ॥

चू- छार-डगल-मल्लमातीणं गहणं, वासाउडुबद्धगहियाण वोसिरणं, वत्थातियाण धरणं, छाराइयाण वा धरणं, जति न गेण्हन्ति तो मासलहुं, जा य तेहिं विना गिलाणातियाण विराहना, भायणे वि विराधिते लेवेण विना । तम्हा घेतव्वाणि । छारो महितो एक्कोणे घनो कज्जति । जति न कज्जं तलियाहिं तो विगिचिज्जन्ति । अह कज्जं ताहि तो छारपुंजस्स मज्जे ठविज्जति । पणयमादिसंसज्जणभया उभयं कालं तलियाडगलादियं च सव्वं पडिलेहन्ति । लेवं संजोएत्ता अपडिभुज्जमाणभायणहेट्ठ पुप्फगे कीरति, छारेण उग्गुंठिज्जति, सह भायणेण पडिलेहिज्जति, अह अपडिभुज्जमाणं भायणं नत्थि ताहे भल्लगं लिपिऊण पडिहत्थं भरिज्जति । एवं काणइ गहणं काणइ वोसिरणं काणइ गहणधरणं ॥ “दव्वडुवणा” गत्ता । इदानीं “भावडुवणा” ।

[भा. ३१७६] इरिएसण भावाणं मणवयसा कायए य दुच्चरिते ।

अहिकरणकसायाणं, संवच्छरिए वि ओसवणं ॥

चू- इरियासमिती एसणासमिती भासासमिती एतेसिं गहणे - आयाण-निकखेवणासमिती परिट्ठावणियासमितीय गहियातो । एतसु पंचसु वि समितीसु वासासु समिएण भवियव्वं । एवं

उक्तो चोदगाह - “उदुबद्धे कि असमितेन भवितव्यं ? जेण वासासु पंचसु वि समितीसु उवउत्तेण भवियव्यमिति भणसु ?” आचार्याह-

[भा. ३१७७] कामं तु सव्यकालं, पंचसु समितीसु होति जतियव्वं ।

वासासु अहीकारो, बहुपाणा मेदिणी जेण ॥

शू- “कामं तु” । काममवधृतार्थे, यद्यपि सर्वकालं समितो भवति तथापि वासासु विसेसेण अहिकारो कीरइ जेणं तदा बहुपाणा मेदिणी आगासं च । मेदिणि ति पुढवी एवं ताव सव्वासिं सामण्णं भणियं ॥ इदानीं एक्केकाए समितीए दोसा भणंति-

[भा. ३१७८] भासणे संपातिवहो, दुप्पेओ नेहछेदु ततियाए ।

इरितचरिमासु दोसु य, अपेह अपमज्जणे पाणा ॥

शू- “भासणे” ति भासासमितीते असमियस्स असमंजसं भासमाणस्स मक्खिगातिसंपातिमाणं मुहे पविसंताण वधो भवति, आदिग्गहणातो आउक्कायफुसिता सचित्तपुढविरतो सचित्तवाओ य मुहे पविसति । “ततिया” एसणासमिती पडिक्कमणऽज्झयणे सुत्ताभिहितानुक्कमेण वासासु उवउत्तस्स वि विराहणा, किं पुण अनुवउत्तस्स । उदउल्लपुरेक्कमाणं च हत्थमत्ताणं नेहच्छेदं दुक्खं जाणंति स्निग्धकालत्वात् दुर्ज्ञेयो दुर्विज्ञेय आउक्काइयच्छेदो परिणती - अचिती भवतीत्यर्थः ।

“हरिए” - इरियासमितताए अनुवउत्तो छझीवनिक्काए विराहेति । “चरिमासु दोसु” ति - आयाणनिक्खेवणासमिती पारिद्वावाणयासमिती य, एताओ दो चरिमाओ । एयासु अनुवउत्तो जइ पडिलेहणपमज्जणं न करेति दुप्पडिलेहिय-दुप्पमज्जियं वा करेति न पमज्जति वा, एयासु वि एवं छझिवनिकायविराहणा भवति । पंच समितीओ उदाहरणाओ जहा आवस्सए ॥

[भा. ३१७९] मण-वयण-कायगुत्तो, दुश्चरियातिं व निच्चमालोए ।

अधिकरणे तु दुरुवग, पज्जोए चेव दुमए य ।

शू- मणेणं वायाए काएण य गुत्तो भवति । गुत्तीणं उदाहरणा जहा ‘आवस्सए’ । जं किं चि मूलगुणे उत्तरगुणेषु समितीसु गुत्तीसु वा उदुबद्धे वासासु य दुश्चरियं तं वासासु खिप्पं आलोएयव्वं । इदानीं - “अधिकरण” ति - अधिकरणं कलहो भण्णति, तं च जहा ‘चउत्थोद्देशे’ वण्णियं तथा इहापि सवित्थरं दट्ठव्वं । तं च न कायव्वं, पुव्वुप्पन्नं च न उदीरियं वं । पुव्वुप्पन्नं जइ कसायुक्कडताए न खामित तो - पज्जोसवणासु अवस्सं विओसवेयव्वं । अधिकरणे इमे दिट्ठता दुरुवगामोवलक्खियं, पज्जोतो, दमओ य ॥ तत्थ “दुरुवग” ति उदाहरणं - आयरियजणवयस्स अंतग्गामे एक्को कुंमारो । सो कुडगाणं भंडिं भरिऊण पच्चंतगा दुरूतगं नामयं गतो । तेहिं य दुरूतगव्वेहिं गोहेहिं एगं बइल्लं हरिउकामेहिं भण्णति-

[भा. ३१८०] एगबतिळ्ळं भंडिं, पासह तुब्बे वि डज्झंतखलहाणे ।

हरणे ज्झामण भाणग, घोसणता मल्लजुद्धेसु ॥

शू- “भो भो पेच्छह इमं अच्छेरं, एगेण बइल्लेण भंडी गच्छति” । तेन वि कुंभकारेण भणिय- “पेच्छह भो इमस्स गामस्स खलहाणाणि डज्झंति” अतिगया भंडी गाममज्जे ठिता । तस्स तेहिं दुरुवगव्वेहिं छिदं लभिऊण एगो बइल्लो हडो । विक्कयं गया कुलाला, ते य गामिल्लया जातिता - देह बइल्लं । ते भणंति - तुमं एक्केण चेव बइल्लेण आगयो । ते पुणो जातिता । जाहे न देसि ताहे

रयकाले सव्यधण्णाणि खलधाणेषु कलानि, ताहे अग्गी दिन्नो । एवं तेन सत्त वरिसाणि ज्ञामिता खलधाणा । ताहे अट्ठमे वरिसे दुरूवगगामेल्लएहिं मल्लजुद्धमहे वट्टमाणो भाणगो भणितो - धोसिहि भो जस्स अम्हेहिं अवरद्धं तं खामेमो, जं च गहियं तं देमो, मा अम्ह सस्से दहउ । ततो भाणएण उग्घोसियं ॥ ततो कुंभकारेण भाणगो भणितो भो इमं धोसेहि-

[भा. ३१८१] अप्पिणह तं बइल्लं, दुरूवगा तस्स कुंभकारस्स ।

मा भे उइहिं धण्णं, अन्नपि वि उत्त वरिस्सपि ॥

धू- भाणगेण उग्घोसियं तं । तेहिं दुरूवगव्वेहिं सो कुंभकारो खामितो । दिन्नो य से बइल्लो । इमो य से उवसंहारो - जति ता तेहि असंजतेहिं अन्नाणीहिं होतेहिं खामियं तेन वि खमियं, किमंग पुण संजएं नाणीहिं य । जं कयं तं सव्वं पज्जोसवणाए खामेयव्वं च, एवं करतेहिं संजमाराधना कता भवति ॥ अहवा - इमो दिद्धंतो पज्जोगो ति-

[भा. ३१८२] घंपा अनंगसेनो, पंचउच्छर धेर नयण दुम वलए ।

विह पास नयन, सावग, इंगिणि उववाय नंदिवरे ॥

[भा. ३१८३] बोहण पडिमोद्दायण, पभाव उप्पाय देवदत्तहे ।

मरणुववाते तावस, नयन तह मीसणा समणा ॥

[भा. ३१८४] गंधारगिरी देवय, पडिमागुलियागिलाणपडियरणं ।

पज्जोयहरण पुक्खर, रणगहणे नामओ सवणा ॥

धू- इहेव जंबुद्वीवे अट्ठभरहे 'घंपा' नाम नगरी, 'अनंगसेनो' नाम सुवण्णगारो । सो य अतीव धीलोलो । सो य जं रुववइं कण्णं पासति तं बह्वं दविणजायं दाउं परिणेइ । एवं किल तेन पंच इत्थिसया परिणीया । सो ताहिं सद्धिं माणुस्सए भोगे भुंजमाणो विहरइ । इतो य 'पंचसेलं' नाम दीवं । तत्थ 'विज्जुमाली' नाम जक्खो परिवसइ । सो य चुतो । तस्स दो अग्गमहिंसीतो - 'हासापहासा' य । ताओ भोगत्थिणीतो चिंतेति - किंचि उवप्पलोभेमो । ताहिं य दिट्ठो 'अनंगसेनो' । सुंदरे रुवे विउव्विऊण तस्स 'असोगवणियाए' निलीणा । ताओ दिट्ठतो अनंगसेनेन । ततो य तस्स मणक्खेवकरे विट्ठमे दरिसेति । अक्खितो सो ताहिं, हत्थ पसारउमारद्धो ।

ताहे भणितो - "जति ते अम्हेहिं कज्जं तो पंचसेलदीवं एअह" ति भणित्ता - ताओ अदंसणं गता । इयरो विविहप्पलावीभूओ असत्थो रन्नो पन्नगारं दाऊण उग्घोसणपडहं नीनावेति इमं उग्घोसिज्जति - "जो अनंगसेनयं पंचसेलं दीवं पावेति तस्स सो दविणस्स कोडिं पयच्छति" एवं घुस्समाणे नावियथेरेण भणियं - "अहं पावेमि" ति, छिक्खो पडहो । तस्स दिन्ना कोडी । तं दुवे गहियसंबला दूरुढा नावं । जाहे दूरं गया ताहे नाविण पुच्छितो - किं चि अग्गलो जलोवरि पासंसि ? तेन भणियं "ना व" ति । जाहे पुणो दूरं गतो ताहे पुणो पुच्छति, नेतेन भणियं - किंचि माणुससिरप्पमाणं घणंजण-वण्णं दीसति ।

नाविण भणियं - एस पंचसेलदीवणगस्स धाराए ठितो वडरुक्खो । एस नावा एतस्स अहेण जाहित्ति, एयस्स परभागे जलावत्तो । तुमं किंचि संबलं घेतुं दक्खो होउं वडसाल विलग्गेअसि । अहं पुण सह नावाए जलावत्ते गच्छीहामि । तुमं पुण जाहे जलं वेलाए उअत्तं भवति ताहे नगधाराए णगं आरुभित्ता परतो पच्चोरुभित्ता पंचसेलयं दीवं जत्थ ते अभिप्पेयं तत्थ गच्छेअसु ।

अन्ने भणंति - तुमं एत्थ वडरुक्खे आरुढो ताव अच्छसु, जाव उ संज्झावेलाए महंता पक्खिणो आघमिष्यंति पंचसेलदीवातो । ते रातो वसित्ता पमाए पंचसेलगदीवं गमिस्संति । तेसिं चलणविलगो गच्छेज्जसु । जाव य सो थेरो एवं कहेति ताव संपत्ता वडरुक्खं नावा । ‘अनंगसेनो’ वडरुक्खमारुढो । नावियथेरो सह नावाए जलावत्ते गतो । एतेसि दोण्ह पगाराणं अन्नतरेण तातो दिट्ठातो । ताहि संभट्ठो, भणिओ य न एरिसेण असुइणा देहेण अम्हे परिभुज्जामो । किंचि बाल-तवचरणं काउं नियाणेण इहे उववज्जसु, ताहे सह अम्हेहिं भोगे भुंजहसि ।

ताहिं य से सुस्सादुमंते पत्तपुष्फफले य दत्ते उदगं घ । सीयलच्छायाए पासुत्तो । ताहिं य देवताहिं पासुत्तो चेव करयलपुडे छुभित्ता चंपाए समवणे विखित्तो, विबुद्धो य पासति - सभवणं सयणपरिजनं च । आढस्तो पलविउं “हासे पहासे” । लोणेण पुच्छिअंतो भणाति - दिट्ठं सुयमनुभूयं जं वत्तं पंचसेलए दीवे । तस्स य वयसे णाइलो नाम सावओ, सो से जिणपन्नत्तं धम्मं कहेति - “एयं करेहि । ततो सोधम्माइसु कप्पेसु दीहकालठितीओ सह वेमानिणीहिं उत्तमे भोगे भुंजिहसि, किमेतेहिं वधूतेहिं वाणमंतरीहिं अप्पकालट्ठितीएहिं” । सो तं असइहंतो सयणपरियणं च अगणंतो नियाणं काउं इंगिणिमरणं पडिवज्जति । कालगओ उववण्ण पंचसेलए दीवे विज्जुमाली नाम जक्खो, हासपहासाहिं सह भोगे भुंजमाणो विहरति । सो वि नाइलो सावगो सामण्णं काउं आलोइअ-पडिक्कंतो कालं कणं अट्ठुत्ते कप्पे सम्मानितो जालो । सो वि तत्थे विहरति ।

अनया नंदीसरवरदीवे अट्ठाहिमहिमनिमित्तं सयं इंदानित्तेहि अप्पणऽप्पणो नितोगेहिं निउत्ता देवसथा मिलंति । ‘विज्जुमालि’ जक्खस्स य आउज्जणियोगो । पडहमनिच्छंतो बला आनीतो देवसंघस्स य दूरत्थो आयोज्जं वायंतो, नाइलदेवेण दिट्ठो । पुव्वानुराणेण तप्पडिबोहणत्थं च नाइल देवो तस्स समीवं गतो । तस्स य तेयं असहमाणो पडहमंतरे देति । नाइलदेवेण पुच्छित्तो - मं जाणसि त्ति । विज्जुमालिणा भणियं - को तुब्बे सक्काइए इंदे न घाणइ ? देवेण भणियं - परमवं पुच्छमि, नो देवत्तं । विज्जुमालिणा भणियं - “न जाणामि” । ततो देवेण भणियं - “अहं ते परमवे चंपाए नगरीए वयंसओ आसी नाइलो नाम । तुमे तया मम वयणं न कयं तेन अप्पिहिंसु उववन्नो, तं एवं गए वि जिनप्पणीयं धम्मं पडिवज्जसु । धम्मो से कहितो, पडिवण्णो य ।

ताहे सो विज्जुमाली भणाति - इदानीं किं मया कयव्वं ? अट्ठुयदेवेण भणियं - बोहिनिमित्तं जिन-पडिमा अवतारणं करेहि । ततो विज्जुमाली अट्ठाहियमहिंवन्ते गंतुं चुट्ठिहमवन्तं गोसीसदारुमयं पडिमं देवयानुभावेण निव्वत्तेति, रयणविचित्ताभरणेहिं सब्बालंकारविभूसियं करेति, अन्नस्स य गोसीसचंदनदारुस्स मज्जे पक्खिवति, चिंतंति य “कत्थिमं निवेसेमि” । इतो य समुदे वणियस्स पवहणं दुच्चा पुणो गहियं डोळ्ळति, तस्स य डोलायमाणस्स छम्मासा वट्ठति । सो य वणिओ भीतोव्विग्गो धूवकडच्छुयहत्थो इट्ठवेयणा-नमोक्कारपरो अच्छति । विज्जुमालिणा भियं - “भो भो मणुया ! अज्जं पमाए इमं ते जाणपत्तं वीतीभाए नगरे कूलं पाविहिति । इमं च गोसीसचंदनदारुं, पुरजनवयं उदायनं च रायाणं मेलेउं भणेज्जासि - एत्थ देवाहिदेवस्स पडिमं करेज्जह” एसा देवाणवत्ती ।

तओ देवानुभावेण, नावा पत्ता वीईमयं । तओ वणिओ अग्घं घेतुं गओ रायसमीवं, भणियं च तेन “इत्थ गोसीसचंदने देवाधिदेवस्स पडिमा कायव्वा” । सब्ब जहावत्तं वणिएण रन्नो कहियं, गओ वणिओ । रन्ना वि पुरचतुवेज्जे (वण्णे) मेलेउं अक्खियं अक्खाणयं । सद्दिआ

वणकुट्टगा - “इत्थं पडिमं करेहि” ति । कते अधिवासणे बंभणेहिं भणियं - देवाहिदेवो बंभणो तस्स पडिमा कीरु, वाहितो कुठारो न वहति । अन्नेहिं भणियं - विण्हु देवाधिदेवो । तहावि तं न वहति । एवं खंद रुद्धाइया देवयगणा भाणेत्या सत्थाणि वाहिताणि न वहंति । एवं संकिलिस्संति । इतो य पभावतीए आहारो रन्नो उवसाहितो । जाहे राया तत्थऽवक्खित्तो न गच्छती ताहे पभावतीए दासचेडी विसज्जिता - गच्छ रायाणं भणाहि - वेलाइक्कमो वट्टेति, सव्वमुवसाहियं किण्ण भुंजह ति ? गया दासचेडी, सव्वं कहियं । ततो रातिणा भणियं - सुहियासि, अम्हं इमेरिसो कालो वट्टेति । पडिगया दासचेडी । ताए दासचेडीए सव्वं पभावतीए कहियं । ताहे पभावती भणति - “अहो मिच्छइंसणमोहिता देवाधिदेवं पि न मुणंति” । ताहे पभावती ण्हाया कयकोउयमंगला सुक्खि-वास-परिहाण-परिहया बलि-पुष्फ-धूव-कडच्छूय-हत्था गता । ततो पभावतीए सव्वं बलिमादिकाउं भणियं - “देवाधिदेवो महावीरवद्धमानसामी, तस्स पडिमा कीरु” त पहराहि । वाहितो कुहाडो, एगधाए चेव दुहा जातं, पेच्छंति य पुव्वनिव्वत्तियं सव्वालंकारभूसियं भगवओ पडिमं, सा नेउ रन्ना घरसमीवे वेयावयणं काउं तत्थ विट्ठया । तत्थ किण्हगुलिया नाम दासचेडी देवयसुस्सूसकारिणी निउत्ता । अट्ठमि-चाउइसीसु पभावती देवी भत्तिरागेणं सयमेव नट्टोवहारं करेति । राया वि तयानुवत्तीए मुरए पवाएति । अन्नया पभावतीए नट्टोवहारं करेतीए रन्ना सिरच्छाया न दिट्ठा । “उप्पाउ” ति काउं अमंगुल-चित्तस्स रन्नो नट्टसममुरवक्खोडा (न) पडंति ति रुद्धा महादेवी “अवज्ज” ति काउं ।

ततो रन्ना लवियं - “नो मे अवज्जा, मा रुससु, इमेरिसो उप्पाओ दिट्ठो, ततो चित्ताकुलताए मुरवक्खोडयाणचुक्को” ति । ततो पभावतीए लवियं - जिनसासणं पवण्णेहं मरणस्स न भेयव्वं । अन्नया पुणो वि पभावतीए ण्हायकयकोउयाते दासचेडी वाहिता “देवगिहपवेसा सुद्धवासा आनेहि” ति भणिया । तेय सुद्धवासा आनिज्जमाणा कुसंमरागरत्ता इव अंतरे संजाता उप्पायदोसेण । पभावतीए अद्दाए मुहं निरक्खंतीए ते वत्था पणामिता । ततो रुद्धा पभावती “देवयायणं पविसंतीए किं मे अमंगलं करेसि ति, किमहं वासघरपवेसिणि” ति, अद्दाएणं दासचेडी संखावत्ते आहया । मत्ता दासचेडी खणेण । वत्था वि साभाविता जाता । पभावती चिंतेति - “अहो मे निरवराहा वि दासचेडी वायातिया, चिरानुपालियं च मे धूलगपाणाइवायवयं भग्गं, एसो वि मे उप्पाउ” ति । ततो रायाणं चिन्नवेति - “तुम्हेहिं अनुन्नाया पव्वज्जं अब्भुवेमि । मा अपरिचित्तकामभोगा मरामि” ति ।

रन्ना भणियं - “जति मे सद्धम्मे बोहेहिसि” ति । तीए अब्भुवगया निक्खंता, छम्मासं संजममनुपालेत्ता आलोइयपडिक्कंता मत्ता उववत्ता वेमाणिएसुं । ततो पासित्ता पुव्वं भवं पुव्वानुरागेण संगारविमोक्खणत्थं च बहूहिं वेसंतरेहिं रन्नो जइणं धम्मं कहेति । राया वि तावसभत्तो तं नो पडिवज्जेति । ताहे पभावतीदेवेणं तावसवेसो कतो, पुष्फफलोदयहत्थो रन्नो समीवगं गतो । अतीव एगं रमणीयं फलं रन्नो समप्पियं । रन्ना अग्घायं सुरभिगंधं ति, आलोइयं चक्खुणा सुखवं ति, आसातियं अम(य) रसोवमं ति । रन्ना य पुच्छित्तो तावसो - कत्थ एरिसा फला संभवंति ? इतो नाइदूरासण्णो तावसासमे एरिसा फला भवंति । रन्ना लवियं - दंसेहि मे तं तावासमं, ते य रुक्खा । तावसेण भणियं - एहि, दुयग्गा वि त वयामो । दो वि पयात्ता ।

राया य मउडातिएण सव्वालंकारविभूसितो गतो पेच्छति य मेहनिगुहं बभूतं वनसंडं । तत्थ पविट्ठो दिट्ठो तावसासमो, तावसाऽऽसमे य पेच्छति स दारे पत्ते गंधं दिव्वं । दिट्ठित्ते य मंतेमाणे निसुणेइ एस राया एगागी आगतो सव्वालंकारो मारेउं गेण्हामो आभरणं । राया भीतो पच्छओसकितुमारद्धो । तावसेण य कूवियं - धाह धाह एस पलातो गेण्ह ।

ताहे सव्वे तावसा भिसियगणे तियतियकमंडलुहत्था धावित्ता, हन हन गेण्ह गेण्ह मारहत्ति भणंता - रन्नो अनुमग्गतो लग्गा । राया भीतो पलायंतो पेच्छइ - एगं महंतं वनसंडं । सुणेति तत्थ मानुसालावं । एत्थरणंति भन्नमाणो तं वनसंडं पविसति । पेच्छइ य तत्थ चंदमिव सोमं, कामदेवमिव रुक्वं, नागकुमारमिव सुणेवत्थं, बहस्सतिं य सव्वसत्थविसारयं, बहूणं समणाणं सावगाणं साविगाणं य सारेण सरेणं धम्ममक्खायमाणं समणं । तत्थ राया गतो सरणं सरणं भणंतो । समणेण य लविय - 'ते न भेतव्वं' ति । 'छुट्ठेसि' ति भणिता तावसा पडिगता । राया वि तेसिं विप्परिणतो इसि आसत्थो । धम्मो य से कहितो, पडिवन्नो य धम्मं । पभावतिदेवेन वि सव्वं पडिसंघरियं । राया अप्पाणं पेच्छति संघासणत्थो घेव चिट्ठामि, न कहिं वि गतो आगतो वा, चित्तेति य किमयं ति ? पभावतिदेवेण य आगासत्थेन भणियं - सव्वमेयं मया तुज्झ पडिबोहणत्थ कयं, धम्मे ते अविग्घं भवतु, अन्नत्थ वि मं आवतकप्पे संभरेज्जासि ति लवित्ता गतो पभावती देवो ।

सव्वपुरजनवएसु पारंपरिणिग्घोसो निग्गतो-बीतीभए नगरे देवावतारिता पडिमा ति । इतो य 'गंधारा' जनवयातो सावगो पव्वइतुकामो सव्वतित्थकराणं जम्भण-निक्खमणकेवलुप्पया-निव्वाणभूमीओ दट्ठ पडिनि यत्तो पव्वयामि ति । ताहे सुत्तं 'वेयड्ढगिरिगुहाए' रिसभातियाणं तित्थकराणं सव्वरयणविचित्थियातो कणगपडिमाओ । साहू सकासे सुणत्ता ताओ दच्छामि ति तत्थ गतो । तत्थ देवताराधनं करेत्ता विहाडियाओ पडिमाओ । तत्थ सो सावतो थयथुतीहिं थुणंतो अहोरत्तं निवसितो । तस्स निम्मलरयणेसु न मनागमवि लोभो जातो । देवत्ता चित्तेति - 'अहो मानुसमलुद्धं' ति । तुट्ठा देवया, 'बूहिं वरं' भणंती उवड्ढिता । ततो सावगेण लवियं - 'नियत्तो हं माणुसएसु कामभोगेसु किं मे वरेण कज्जं ति ? 'अमोहं देवतादंसणं' ति भणित्ता देवता अट्ठसयं गुलियाणं जहाचित्तितमनोरहाणं पणामेति । ताओ गहिताओ सावतेन, ततो निग्गतो । सुयं चणण जहा बीतीभए नगरे सव्वालंकारविभूसिता देवावतारिता पडिमा । तं इच्छामि ति, तत्थ गतो, वंदित्ता पडिमा । कति वि दिने पज्जुवासामि ति तत्थेव देवताययणे ठितो, तो य सो तत्थ गिलाणो जातो । 'देसितो सावगो' काउं कण्हगुलियाए पडियरितो । तुट्ठो सावगो । किं मम पव्वतितुकामस्स गुलियाहिं । एस भोगत्थिणी तेन तीसे जहाचित्तयमनोरहाणं अट्ठसयं गुलियाणं दिन्नं, गतो सावगो ।

ततो वि किण्हगुलियाए विन्ना(स) णत्थं किमेयाओ सव्वं जहाचित्तियमणोरहाओ उ नेति ? जइ सच्चं तो 'हं उत्तत्तकणगवण्णा सुरूवा सुभगा य भवामी' ति एगा गुलिया भक्खिया । ताहे देवता इव कामरूविणी परावत्तियवेसा उत्तत्तकणगवण्णा सुरूवा सुभगा य जाया । ततो पभित्ति जनो भासिउमाढत्तो एस किण्हगुलिया देवताणुभावेण उत्तत्तकणगवण्णा जाया, इदानिं होउं से नामं 'सुवण्णगुलिय' ति, तं च घुसितं सव्वजणवएसु । ततो सा सुवण्णगुलिगा गुलिग-लद्धपच्चया भोगत्थिणी एगं गुलियं मुहे पक्खिविउं चित्तेति 'पज्जोयणो मे राया भत्तारो भविज्ज'

ति । बीतीभयाओ उज्जेणी किल असीतिमित्तसु जोयणेसु । तत्थ व अकम्हा रायसभाए पज्जोयस्स अगगतो पुरिसा कहं कहंति - “बीतीभते नगरे देवावतारियपडिमाए सुस्सुसकारिगा कण्हगुलिगा देवतानुभावेण सुवण्णगुलिगा जाता, उज्जीव ओइग्गलान्णयुत्ता बहुजनरस पक्खनिज्जायाता ।” तं सुणेत्ता पज्जोओ तस्स गुलुम्मातितो दूतं विसज्जेति उदायनस्स - “एयं सुवण्णगुलियं समं विसज्जेसु” ति । गओ दूतो, विन्नतो उदायनो । उदायणेण रुद्धेण विसज्जितो, अस्सकारियाऽसम्मानितो य दूतो । अहावत्तं दूतेन पज्जोयस्स कहियं ।

पुणो पज्जोएण रहस्सितो दूतो विसज्जिओ सुवण्णगुलियाए जइ मं इच्छसि वा तोऽहं रहस्सियमागच्छामि । तीए भणियं - जति पडिमा गच्छति तो गच्छामि, इयरहा नो गच्छे । गंतुं दूतेन कहियं पज्जोयस्स । ततो पज्जोतोऽनलगिरिणा हत्थिरयणेण सण्णद्धणिमियगुडेण अप्परिच्छडेनागतो, अहोरत्तेण पत्तो, पओसवेलाए पविट्ठा चरा, कहियं सुवण्णगुलियाते । तत्थ य बालवसंतकाले लेपगमहे वट्टमाणे पुव्वकारिता पज्जोएण लेपगपडिमा मंडियपसाधिता गीताओअनिग्घोसेण रायभवणं पवेसिता देवावतारियपडिमाययणं च । भवियव्वताए छलेण य तम्मि आययणे सा ठविता । इयरा देवावतारियपडिमा कुसुमोमालियगीयवाइत्तनिग्घोसेण सव्वजनसमक्खे लेप्पछलेण णिता सुवण्णगुलिगा य । पडिमं सुवण्णगुलिगं च पज्जोतो हरिउं - गतो । जं च रयणिंऽनलगिरी बीतीभए नगरे पवेसितो तं रयणिं अंतो जे गया तेऽनलगिरिणो गंधहत्थिणो गंधेण आलाणखंभं भंतुं सव्वे वि लुलिया सव्वजनस्स य जायंति । महामंतिजनेन य उनीयं - नूनं एत्थऽनल गिरी हत्थी खंभविप्पणद्धो आगतो, अन्नो वा कोइ वणहत्थी ।

पभाए रन्ना गवेसावियं । दिट्ठोऽनलगिरिस्स आनिमलो । पवत्तिबाहतेन कहियं - रन्नो आगतो पज्जोतो पडिगओ य । गवेसाविता सुवण्णगुलिगा य ति, नायं तदट्ठा आगतो आसि ति । रन्ना भणियं - पडिमं गवेसहि ति । गविट्ठा । कुसुमोमालिया चिट्ठइ न व ति, देवावतारियपडिमाए य गोसीसचंदनसीतानुभावेण य कुसुमा नो मिलायंति । ण्हायपयतोतराया मज्झण्ह देसकाले देवाययणं अतिगओ, पेच्छती य पुव्वकुसुमे परिमिलाणे । रन्ना चित्तियं - किमेस उप्पातो, उत अन्ना चेव पडिम ति ? ताहे अवनेउं कुसुमे निरिक्खिता, नायं हडा पडिमा । रुद्धो उदायनो दूतं विसज्जेति, जइ ते हडा दासचेडी तो हडा नाम, विसज्जेह मे पडिमं । गतपट्ठागतेन दूतेन कहियं उदायणस्स - न विसज्जेति पज्जोओ पडिमं । ततो उदायणो दसहिं मउडबद्धरातीसह सव्वसाहण - बलेण पयातो । कालो य गिन्हो वट्टति । मरुजणवयमुत्तरंतो य जलाभावे सव्वखंधवारो तत्तियदिने तिसाभिभूतो विसण्णो । उदायनस्स रन्नो कहियं ।

रन्ना वि अप्पबहुं चित्तिउं नत्थि अन्नो उवातो सरणं वा, नत्थि परं पभावतिदेवो सरणं ति, पभावतिदेवो सरणंसि कओ । पभावतिदेवस्स कयसिंणारस्सासणकंपो जाओ, तेन ओही, पउत्ता, विट्ठा उदायनस्स रन्नो आवत्ती । ततो ओ आगतो तुरंतो पिनद्धंखं परं जलधरेहिं पुव्वं अप्पातितो जणवओ पविरलतुसारसीयलेण वायुणा । ततो पच्छा वालपरिक्खितं व जलं जलधरेहिं मुक्कं सरस्स तं च जलं देवता-कय-पुक्खरणीतिए संठियं, देवयकयपुक्खरणि ति अबुहजनेण “ति पुक्खरं” ति तित्थं पवत्तियं । ततो उदायनो राया गतो उज्जेनिं । रोहिता उज्जेनी । बहुजनक्खए वट्टमाणे उदायनेन पज्जोतो भणिओ - तुज्झं मज्झ य विरोहो । अहे चेव दुअग्गा जुज्झामो, किं

सेसजनवएणं माराविणंति । अब्भुवगयं पज्जोएण । दुअग्गाण वि दूतए संचारेण संलावो - कहं जुज्झामो ? किं रहंहिं गएहिं अस्सोहं ? ति । उदायनेण लवियं - जाऐसो तुज्झऽनलगिरी हत्थी एरिसो मज्झ नत्थि, तहा तुज्झ जेण अभिप्पेयं तेन जुज्झामो । पज्जोएण भणियं - गएहिं असमाणं तुज्झंति, कल्लं रहंहिं जुज्झामो ति । दूवग्गणे वि अवद्धियं । विदियदिणे उदायणो रहेण उवद्धितो, पज्जोओऽनलगिरिणा हत्थि - रयणेण । सेसखंधावारो सेण्णसपरिवारो पेच्छगो य उदासीणो चिद्धति । उदायणेण भणियं - एस भट्ठपडिवण्णो हतो मया, संपलग्गं जुद्धं, आगतो हत्थी । उदायनेण चक्कभमे च्छूढो, चउसु वि पायसलेसु विद्धो सरेहि, पडिओ हत्थी । एवं उदायनेन रत्ने जित्ता गहिओ पज्जोओ । भग्गं परबलं । गहिया उज्जेणी । नट्ठा सुवण्णगुलिया । पडिमा पुण देवताहिद्धिता संचालेउं न सक्किता । पज्जोतो य ललाटे सुणहपाएण अंकितो ।

इमं घ से नामयं ललाटे चेव अंकितं-

[भा. ३१८५] दासो दासीवत्तिओ, छेत्तही जो घरे य वत्तव्वो ।

आणं कोवेमाणे, हंतव्वो बंधियव्वो य ॥

सू- कंठा । उदायनो ससाहणेण पडिनिधत्तो, पज्जोओ वि बद्धो खंधावारे निज्जति । उदायनो आगओ, जाव दसपुरोद्देसे १ तत्थ वरिसाकालो जातो । दस वि मउडबद्धरायाणो निवेसेण ठितो । उदायनस्स उवजेमणाए भुंजति पज्जोतो । अन्नया पज्जोसवणकाले पत्ते उदायनो उववासी, तेन सूतो विसज्जितो । पज्जोओ अज्ज गच्छसु, किं ते उवसाहिज्जउ ति । गतो सूतो, पुच्छिओ पज्जोओ । आसंकियं पज्जोतस्स । “न कयाति अहं पुच्छिओ, अज्ज पुच्छा कता । नूनं अहं विससम्मिसेण भत्तेण अज्ज मारिज्जितकामो । अहवा - किं मे संदेहेण, एयं चेव पुच्छामि ।”

पज्जोएण पुच्छिओ सूतो - अज्ज मे कि पुच्छिज्जति । किं वा हं अज्ज मारिज्जितकामो ? सूतेन लवियं-न तुमं मारिज्जसि । राया समणोवासओऽज्ज पज्जोसवणाए उववासी । तो ते जं इट्ठं अज्ज उवसाहयामि ति पुच्छिओ । तओ पज्जोतेन लवियं-“अहो सपावकम्मेण दसणपत्तेण पज्जोसवणा वि न नाता, गच्छ कहेहि राइणो उदायनस्स जहा अहं पि समणोवासगो अज्ज उववासिओ भत्तेण न मे कज्जं ।” सुतेन गंतुं उदायनस्स कहियं - सो वि समणोवासगो अज्ज न भुंजति ति । ताहे उदायनो भणति - समणोवासणेण मे बद्धेण अज्ज सामातियं न सुज्झति, न य सम्मं पज्जोसवियं भवति, तं गच्छामि समणोवासगं बंधनातो मोएमि खामेमि य सम्मं, तेन सो मोइओ खमिओ य ललाटमंकच्छायणइया य सोवण्णो से पट्ठो बद्धो । ततो पभिति पट्ठबद्धरायाणो जाता । एवं ताव जति गिहिणो वि कयवेरा अधिकरणाइं ओसवंति, समणेहिं पुण सव्वपावविरतेहिं सुद्धतरं ओसवेयव्वं ति । सेसं सवित्थरं जीवंतसामिउप्पत्तीए वत्तव्व ॥ अहवा - इमं उदाहरणं-

[भा. ३१८६] खद्धादानि य गेहे, पायस दमचेडरूवगा दट्ठुं ।

पितरोभासण कीरे, जाइय रद्धे य तेना तो ॥

सू- खद्धिं आदानिं जेसु गिहेसु ते खद्धादाणीयगिहा - ईश्वरगृहा इत्यर्थः । तेसु खद्धादाणीयगिहेसु, खणकाले पायसो नवगपयसाहितो । तं दट्ठुं दमगवेडा दमगो-वरिद्धो तस्स पुत्तभंडा इत्यर्थः पितरं ओभासंति - “अन्ह वि पायस देहि” ति भणितो । तेन गामे दुद्धतंदुले ओहारिऊण समप्पियं भारियाए - “पायसमुवसाहेहि” ति । सोय पच्चंतगामो, तत्थ चोरसेना

पडिता, ते य गामं विलुलिउमाढत्ता ।

[भा.३१८७] पायसहरणं छेत्ता, पच्छागय असियएण सीसं तु ।

भाउयसेणाहिबहिं, सणाहिं सरणागतो जत्थ ॥

घू- तस्स दमगस्स सो य पायसो सह थालीए हडो । तं वेलं सो दमगोच्छेत्तं गतो । सो य छेत्तातो तणं लुणिऊणं आगतो, तं चिंतेति - “अञ्ज चेडरूवेहिं समं भोक्खेभि” ति धरंगणपत्तस्स चेडरूवेहिं कहितं ततो “बप्प” ति भणंतेहि सो य पायसो हडो । सो तणपूलियं छेड्ढेऊण गतो कोह्माभिभूतो, पेच्छति सेणाहिवस्स पुरतो पायसथालियं ठवियं । ते घोरा पुणो गामं पविट्ठा, एगागी सेनाहिवो चिट्ठइ । तेन य दमगेण असियएण सीसं छिन्नं सेणावतिस्स नडो दमगो । ते य घोरा हन्नायगा नड्डा । तेहिं य गतेहिं मयकिच्चं काउं तस्स डहरतरतो भाया सो सेणाहिवो अभि-
सित्तो । तस्स मायभगिनीबाउञ्जाइयातो अहिंसंति - “तुमं भाओवरतिए जीवंते अच्छति सेनाहिवत्तं काउं, धिरत्थूते जीवियस्स । सो अमिरसण गतो गहितो - दमगो जीवगेज्जो, आनितो निगडियवेदिगो सयणमज्झगतो आसणद्धितो वणगं गहाय भणति - अरे अरे भातिवेरिया, कत्थ ते आहणामि ति ।

दमगेण भणियं “जत्थ सरणागता पहरिज्जंति तत्थ पहराहि” ति । एवं भणिते सयं चिंतेति - “सरणागया नो पहरिज्जंति ।” ताहे सो माउभगिणीसयणाणं च मुहं निरिक्खति । तेहिं ति भणितो - “नो सरणागयस्स पहरिज्जति”, ताहे सो तेन पूएऊण मुक्को । जति ता तेन सो धम्मं अजाणमाणेण मुक्को, किमं नु पुण साहुणा परलोगभीतेन अब्भुवगयवच्छेण अब्भुवगयस्स सम्मं न सहियव्वं ? खामियव्वं ति । इदानीं “कसाय” ति दारं । तेसिं चउक्कनिक्खेवो जहावट्ठाणे कोहो चउव्विथो उदगराइसमाणो बालुआराइसमाणो पुढवीराइसमाणो पव्वयगराइसमाणो, दारं ।

[भा.३१८८] वाओदएहि राई, नासति कालेण सिगयपुढवीणं ।

नासति उदगस्स सति, पव्वतराई तु जा सेलो ॥

घू- वाएण उदएण य राती नासइ जहा सक्खं सिगयपुढवीणं । “कालेण” ति कालविशेषप्रदर्शनार्थ, उदगराती सकृत् नश्यति, तत्क्षणादित्यर्थः । जा पुण पव्वतराती सा जाव पव्वतो ताव चिट्ठति अंतरा नाप्पगच्छतीत्यर्थः ॥ इदानीं रातीहिं कोव-अवसंधारणत्वं भण्णति

[भा.३१८९] उदगसरिच्छ पक्खेणऽवेति चतुमासिएण सिगयसमा ।

वरिसेन पुढविराती, आमरण गती य पडिलोमा ॥

घू- उदगराइसमाणो जो रुसितो तद्विवसं चेव पडिक्कमणवेलाए उवसमति जाव पक्खे वि उवसमतो उदगरातिसमाणो भण्णति । जो पुण दिवसपक्खिएसु अनुवसंतो जाव चउमासिए उवसमति सो सिगतरातिसमाणो कोहो भवति ।

जो दिवसपक्खचाउम्मासिएसु अनुवसंतो संवच्छरिए उवसमति सो पुढविराइसमाणो । जहा पुढवीए सरदे फुडियातो दालिओ पाउसे पवुड्डे मिलंति एवं तस्स वि वरिसेण क्रोधो अवेति । जो पुण पज्जोसवणाए वि नो उवसमति सो पव्वयरातीसमाणो कोहो । जहा पव्वयस्स राती न मिलति एवं तस्स वि आमरणंतो कोहो नोवसमति । एतेसिं गतीतो पडिलोमं वत्तव्वाओ । पव्वयरातीसमाणस्स नरगगती, पुढवीसमाणस्स तिरियगती, सिगयसमाणस्स मनुयगती, उदगसमाणस्स देवगती, अकसायस्स भोक्खगती ॥

[भा. ३१९०] एमेव धंभकेयण, वल्येसु परुवणा गतीओ य ।

मरुय अचंकारि य पंडरज्जमंगू य आहरणा ॥

सू- एवं सेसा कसाया चउभेया वत्तव्वा । धंभे ति धंभसमाणो माणो । सो चउव्विहो अत्थि ।

[भा. ३१९१] सेल-ऽद्धि-धंभदारुयलया य वंसे य मेंढ गोमुत्ती ।

अवलेहणि किमि कद्दम कुसुंभरागे हलिदा य ॥

[भा. ३१९२] चउसु कसातेसु गती, नरय तिरिय माणुसे य देवगती ।

उवसमह निच्चकालं, सोग्गइमग्गं वियाणंता ॥

सू- सेलधंभसमाणो माणो अत्थि, अद्धिधंभसमाणो माणो अत्थि, कद्दधंभसमाणो माणो अत्थि, तिनिसलयासमाणो माणो अत्थि । गतीतो पडिलोमं वत्तव्वातो । “केयणं” ते छज्जियलेवनगंडो केयणं ति भण्णति, सो य वंको तस्समा माया । अहवा-यत् कृतकं तं पाययसेलीए केयणं भण्णइ, कृतकं च माया । माया चउव्विहा-एवलेहणियाकेयणे, गोमुत्तियाकेयणे, घणवंशमूलसमकेयणे, मेंढसिंगकेयणेवि । गतीतो पडिलोमं वत्तव्वाओ । “वल्ये” ति वल्यरागसमाणो लोभो । सो चउव्विहो । हरिदारागसमाणो लोभो, कुसुंभरागसमाणो भो, कद्दमरागसमाणो लोभो, किमिरागसमाणो लोभो । गतीओ पडिलोमातो वत्तव्वाओ । इमे उदाहरणा - कोहे मरुओ, माणे अचंकारियभट्टा, मायाए पंडरज्जा, लोभे अज्जमंगू ॥ कोहे इमं-

[भा. ३१९३] अवहंत गोण मरुते, छउण्हे वप्पाण उक्करो उवरिं ।

छूढो मओ उवद्धा, अतिकोवे न देमो पच्छित्तं ॥

एत्थ एसेव दमगो । अथवा - एगो मरुगो, तस्स इक्को बइछो । सो य तं गहाय केयारे हलेण वाहेमि ति गतो । सो य परिस्संतो पडितो, न तरति उड्डेउं । ताहे तेन धिज्जातिएण हणंतेन तस्स उवरिं तुत्तगो भग्गो, तहावि न उड्डति । अन्नकट्ठाभावे लेड्डएहिं हणिउमारुद्धो, एगकेयारलेड्डएहिं, तहावि नोड्डितो, एवं चउण्ह केयाराण उक्करेण आहतो, नो उड्डितो । तो तेन लेड्डपुओ कतो, मओ सो गोणो । ताहे सो बंभणो गोवज्झविसोहणत्थं धिज्जातियाणमुवड्डितो । तेन जहावत्तं कहियं, मणियं च तेन - अज्ज वि तस्सोवरिं मे कोहो न फिड्डति । ताहे सो धिज्जातिएहिं भणिओ - तुमं अतिकोही, नत्थि ते सुद्धी, न ते पच्छित्तं देमो, सब्बलोगेण वज्झितो सोऽसोलोगपडितो जातो । एवं साहुणा एरिसो कोवो न कायव्वो । अह करेज्ज तो उदगरातीसमाणेण भविद्यव्वं । जो पुण पक्खिय-चाउम्मासिय-संवच्छरिएसु न उवसमति तस्स विवेगो कायव्वो, जहा धिज्जातियस्स । माने इमं-

[भा. ३१९४] धनधूयमच्चंकारिय-भट्टा अड्डसु य मग्गतो जाया ।

चरणपडिसेव सच्चिवे, अनुयत्ती हिं पदानं च ॥

[भा. ३१९५] निवर्चित विकालपडिच्छणा य दानं न देमि निवकहणं ।

खिंसा निसि निग्गमणं, चोरा सेनावर्ती गहणं ॥

[भा. ३१९६] नेच्छति जलूग वेजे, गहणं तं पि य अनिच्छमाणी तु ।

गेण्हावे जलूगवणा, भाउयदूए कहण मोए ॥

५- 'खितिपतिङ्घिय' नगरं । 'जियसत्तू' राया । 'धारिणी' देवी । 'सुबुद्धी' सचिवो । तस्य नगरे 'धनो' नाम सेट्टी । तस्स 'भद्दा' नाम भारिया । तस्स य धूया भद्दा । साय माउपियभाउयाण य उवातियसयलद्धा । मायपितीहि य सव्वपरियणो भण्णति - "एसा जं करेउ न केण ति किंचिच्चंकारेयच्च" ति । ताहे लोणेण से कयं नाम अच्चंकारियभद्दा । सा य अतीवरूववती, बहुसु वणियकुलेसु वरिज्जति ।

धनो य सेट्टी भणति - जो एयं न चंकारेहिति तस्सेसा दिज्जिहिति ति । एवं वरगे पडिसेहेति । अन्नया सचिवेण वरिता । धणेण भणियं - जइ न किंचि वि अवराहे चंकारेहिसि तो ते पयच्छामो । तेन य पडिसुयं । तस्स दिन्ना । भारिया जाता । सो य न चंकारेति । सो य अमच्चो रातीते जामे गते रायकज्जाणि समानेउं आगच्छति । सा तं दिने दिने खिंसति सवेलाए नागच्छसिति । ततो सव्वलाए एतुमादत्तो । अन्नया रन्नो चिंता जाता - किमेस मंती सवेलाए गच्छति ति ।

रन्नो अन्नेहिं कहियं - एस भारियाए आणाभंगं न करेति ति । अन्नया रन्ना भणियं - इमं एरिसं नारियं च कज्जं च सवेलाए तुमे न गंतव्वं । सो ओसुअप्पत्तो वि रायाणुअत्तीए ठितो । सा य रुद्धा वारं बंधेउं ठिता । अमच्चो आगतो उस्सुरे, "दार-मुग्धाडेहि" ति बहु भणिता वि जाहे न उग्धाडेति ताहे तेन यिरं अच्छिऊण भणिता - "तुमं चेव सामिणी होज्जासि ति अहो मे आलो अंगीकतो" । ताहे सा "अहमालो" ति भणिया दारमुग्धाडेउं पियघरं गता । सव्वालंकारविभूसिता अंतरा चोरेहिं गहिता । तासे सव्वालकारं घेतुं चोरेहिं सेमावतिस्स उवनीता ।

तेन सा भणिता - मम महिला होहि ति । सो तं बला न भुंजति, सा वि तं नेच्छति । ताहे तेन वि सा जल्लगवेज्जस्स हत्थे विकीता । तेन वि सा भणिता - मम भज्जा भवाहि ति । तं पि अनिच्छंतीए तेन वि रुसिएण भणिता - "वणं" - पाणीयं, तातो जलूगा गेण्हहि" ति । सा अप्पाणं नवनीएण मक्खेउं जलमवगाहति, एवं जलूगातो गेण्हति । सा तं अननुस्सवं कम्म करेति न य सीलभंगं इच्छति । सा तेन रुहिरसावेण विरूवलावण्णा जाया । इतो य तस्स भाया दूयकिञ्चेण तत्यागतो, तेन सा अनुसरिस ति काउं पुच्छिता, तीए कहियं, तेन दव्वेण मोयाविया आनिया य । वमणविरयणेहिं पुण नवसरीरा जाता । अमच्चेण य पच्चाणेउघरमाणिया सव्वसामिणी ठविया । ताए सो कोहपुरस्सरस्स माणस्स दोसं दड्डुं अभिग्गहो गहितो - "न मे कोहो मानो वा कायव्वो ॥

[भा. ३१९७] सयगुणसहस्सपागं, वणभेसज्जं जतिस्स जायणया ।

तिक्खुत्त दासिभिंदण, न य कोहो सयं च दानं च ॥

५- तस्स घरे सयसहस्सपागं तेल्लमत्थि, तं च साहुणा वणसंरोहणत्थं ओसदं मग्गियं । ताए य दासचेडी आणत्ता, "आनेहि" ति । ताए आणंतीए सहतेल्लेण एयं भायणं भिन्नं । एवं तिन्नि मायणाणि भिन्नाणि । न य सा रुद्धा । तिसु य सयसहस्सेसु विण्हेंसु चउत्थवाराए अप्पणा उट्ठेऊणं दिन्नं । जइ ताए कोहपुरस्सरो मेरुसरिसो मानो निज्जितो तो साहुणा सुद्धतरं गिहंतव्वो इति ॥ मायाए इमं-

[भा. ३१९८] पासत्थि पंडरज्जा, परिन्-गुरुमूल-नातअभिआगा ।

पुच्छा तिपडिक्कमणे, पुव्वव्वासा चउत्थं पि ॥

५- नाणातितियस्स पासेठिता पासत्थी, सरीरोवकरणव(पा) उसा निच्चं सुक्खिवासपरिहरिता

विचिद्वइ ति । लोणेण से नामं 'कयं पंहरज्ज' ति । सा य विज्जा-मंत-वसीकरणुच्चाटणकोउएसु य कुसला जनेसु पउंजति । जनो य से पणयसिरो कयंजलितो चिद्वति ।

अद्धवयातिक्रंता वेरग्गमुवगता गुरुं विन्नवेति - "आलोयणं पय्छामि" ति । आलोइए पुणो विन्नवेति - "न दीहं कालं पवज्जं काउं समत्था" । ताहे गुरुहिं अप्पं कालं परिकम्मवेत्ता विज्जामंतादियं सव्वं छड्ढावेत्ता "परिन्" ति असनगं पच्चक्खायं । आयरिएहिं उभयवग्गो वि वारितो न लोगस्स कहेयव्वं । ताहे सा भत्ते पच्चक्खाते जहा पुव्वं बहुजणपरिवुडा अच्छित्ता इदानीं न तहा अच्छति, अप्पसाहुसाहुणिपरिवारा चिद्वइ । ताहे से अरती कज्जति । ततो ताए लोगवसीकरणविज्जा मणसाआवाहिता ।

ताहे जनो पुप्फधूवगंधहत्यो अलंकितविभूसितो वंदवदेहिं । उभयवग्गो पुच्छितो - किं ते जनस्स अक्खायं ? ते भणंति- "न व" ति । सा पुच्छित्ता भणति - मम विज्जाए अभिओइयं एति । गुरुहिं भणिता - "न वट्ठति" ति । ताहे पडिक्कंता । सयं ठितो लोगो आगंतुं । एवं तओ वारा सम्मं पडिक्कंता, चउत्थवाराते पुच्छित्ता न सम्ममाउट्ठा भणति य - पुव्वब्भासाऽहुणा आगच्छंति ॥

[भा. ३१९९] अपडिक्कमसोहम्मे, अभिउग्गा देवसक्कओसरणे ।

हत्थिणि वाउस्सग्गे, गोयम-पुच्छा तु वागरणा ॥

सू-अनालोएउ कालगता सोहम्मं एरावणस्स अंगमाहिंसो जाता । ताहे सा भगवतो वद्धमानस्स समोसरणे आगता, धम्मकहावसाणे हत्थिणिरुवं काउं भगवतो पुरतो ठिच्चा महतासद्देण वातं कम्मं करेति । ताहे भगवं गोयमो जाणगपुच्छं पुच्छति । भगवया पुव्वभवो से वागरितो । मा अन्नो वि को ति साहु साहुणी वा मायं काहिति, तेनेयाए वायकम्मं कतं, भगवता वागरियं । तम्हा एरिसी माया दुरंता न कायव्वा । लोमे इमं उदाहरणं - "लुद्धमंदी" अहवा "अज्जमंगू"-

[भा. ३२००] मधुरा मंगू आगम बहुसुय वेरग्ग सट्ठपूया य ।

सातादि-लोभ-नितिए, मरणे जीहाइ निद्धमणे ॥

सू-अज्जमंगू आयरिया बहुसुया अज्झागमा बहुसिस्सपरिवारा उज्जयविहारिणो ते विहरंता म्हुरं नगरीं गता । ते "वेरग्गिय" ति काउं सट्ठेहिं वत्थातिएहिं पूइता, खीर-दधि-धय-गुलातिएहिं दिने दिने पज्जतिएण पडिलाभयंति । सो आयरिओ लोभेण सातासोक्खपडिबद्धो न विहरति । नितिओ जातो । सेसा साधू विहरिता ।

सो वि अनालोइयपडिक्कंतो विराहियसामण्णो वंतरो निद्धम्मणा जक्खो जातो । तेन य पदेसेण जदा साहू निग्गमण-पदेसं करेति, ताहे सो जक्खो पडिमं अनुपविसित्ता महापमाणं जीहं निल्लालेति । साहूहिं पुच्छितो भणति - अहं सायासोक्खपडिबद्धो जीहादोसेण अप्पिड्ढिओ इह निद्धम्मणाओ भोमेज्जे नगरे वंतरो जातो, तुज्ज पडिबोहणत्थमिहागतो तं मा तुब्भे एवं काहिह । अन्ने कहेति - जदा साहू भुंजंति तदा सो महप्पमाणं हत्थं सव्वालंकारं विउव्विऊण गवक्खदारेण साधूण पुरतो पसारेति । साहूहिं पुच्छितो भणति - सो हं अज्जमंगू इहिसपमादगरुओ मरिऊण निद्धम्मणे जक्खो जातो, त मा कोइतुब्भे एवं लोभदोसं कहेज्ज ॥ एवं कसायदोसे नाउं पज्जोसवणासु अप्पणो परस्स वा सव्वकसायाण उवसमणं कायव्वं । इमं च वासासु कायव्वं-

[भा. ३२०१] अब्भुवगयगयवेरा, नातुं गिहिणो वि मा हु अहिगरणं ।

कुज्जाहि कसाए वा, अविगडियफलं व सिं सोउं ॥

[भा.३२०२] पच्छित्तं पहुपाणा, कालो बलिओ चिरं च ठायव्वं ।

सज्झाय-संजम-तवे, धणियं अप्पा नियोतव्वो ॥

धू-अड्डसु उदुबद्धिएसु मासेसु जं पच्छित्तं संघियं न वूढं तं वासासु वोढव्वं । किं कारणं तं वासासु वुज्झं ? भण्णते - जेण वासासु बहुपाणा भवन्ति, ते हिंडंतेहिं वहिज्झंति, सीयाणुभावेण य कालो बलितो, सुहं तत्थ पच्छित्तं वोढुं सकति । एगखेत्ते चिरं अच्छियव्वं तेन वासासु पच्छित्तं वुज्झति । अवि य सीयलगुणेण बलियाइं इंदियाइं भवन्ति । तदप्पनिरोहत्थं सवो कज्झति । पंचप्पगारसज्झाए उज्झमियव्वं, उत्तरसविहे य संजो, बारसविहे य तवे अप्पा धणियं वुढु निओएयव्वो, निउंजितव्यमित्थर्थः ॥

[भा.३२०३] पुरिमघरिमाण कप्पो, तु मंगलं वद्धमाणतित्थम्भि ।

तो परिकहिया जिनगण-हरा य थेरावलिचरित्तं ॥

धू-पुरिमा उसभसामिणो सिस्सा, चरिमा वद्धमाणसामिणो । एतेसिं एस कप्पो चेव जं वासासु पज्जोसविज्झंति, वासं पडउ मा वा । मज्झिभवाणं पुण भणितं-पज्जोसवेति वा न वा, जत्ति दोसो अत्थि तो पज्जोसवेति, इहरहा नो । मंगलं च वद्धमाणसामितित्थे भवति । जेण च मंगलं तेन सब्वजिणाणं चरितातिं कहिज्झंति, समोसरणाणिय, सुधम्मातियाण थेराणं आवलिया कहिज्झति ॥ एत्थ सुत्तणिबधे य इमो कप्पो कहिज्झति-

[भा.३२०४] सुत्त जहा निबंधो, वग्घारियभत्तपाणमग्गहणं ।

नाणट्ठितवस्सी यऽनहियासि वग्घारिए गहणं ॥

धू-नो कप्पति निग्गंधाण वा निग्गंधीण वा वग्घारिय-वुड्ढिकायंसि गाहावति-कुलं भत्ताए वा पाणाए वा निक्खमित्तए वा पविसित्तए वा । कप्पइसे अप्पवुड्ढिकायंसि संतरुत्तरंसि गाहावडि-कुलं भत्ताए वा पाणाए वा निक्खमित्तए वा पविसित्तए वा । वग्घारियं नाम जं तित्थवासं पडति, जत्थ वा नेव्वं वासकप्पो वा गलति, जत्थ वासकप्पं भेत्तूण अंतो काओ य उज्जेति, एवं वग्घारियं वासं । एरिसे न कप्पति भत्तपाणं धेत्तुं । सुत्ते जहा निबंधो तहा न कल्पते इत्थर्थः । अवग्घारिए पुण कप्पंति भत्तपाणग्गहणं काउं । कप्पति से अप्पवुड्ढिकायंसि संतरुत्तरंसि, संतरमिति अंतरकप्पो, उत्तरमिति वासकप्पकंबली ।

इमेहिं कारणेहिं बित्थियपदे वग्घारियवुड्ढिकाये वि भत्तपाणग्गहणं कज्झति “नाणट्ठी” पच्छद्धं । “नाणट्ठि”ति जहा को ति साहू अज्झयणं सुत्तक्खंधमंगं वा अहिज्झति, वग्घारियवासं पडति, ताहे सो वग्घारिए वि हिंडति । “तवस्सी”ति अहवा - छुहालू अनधियासो वग्घारिए हिंडति । एते तिन्निहि वग्घारिते संतरुत्तरा हिंडति । संतरुत्तरस्य व्याख्या पूर्ववत् । अहवा - इह संतरं जहासत्तीए चउत्थमादी करेति । उत्तरमिति “बालेसुत्तादिए” न अडंति ॥

[भा.३२०५] संजमखेत्तचुयाणं, नाणट्ठितवस्सि-अनहियासाणं ।

आसज्ज भिक्खकालं, उत्तरकरणेण जइयव्वं ॥

धू-संजमखेत्त-चुया जे नाणट्ठितवस्सी अनधियासीय जो, एते सब्वे भिक्खाकाले उत्तरकरणेण भिक्खगहणं करेति ॥ कैरिसं पुण संजमखेत्त-

[भा.३२०६] उन्नियवासाकप्पा, लाउयपातं च लब्धती जत्थ ।

सज्जा एसणसोही, वरिसइकाले य तं खेत्तं ॥

घू- जत्थ खेत्ते उन्नियवासाकप्पा लब्धंति, जत्थ अलाबुपादा चाउक्कालो य सुज्झति सज्झाओ, जत्थ य भत्तादीयं सव्वं एसणासुद्धं लब्धंति, विविधं च धम्मसाहणोवकरणं जत्थ लब्धंति । कालवरिसी नाम - रातो वासइ, न दिवा । अहवा - भिक्खावेले सण्णाभूमिगमणवेले च मोत्तुं वासति । अहवा - वासासु वासति नो उदुबद्धे एस कालवरिसा । एयं संजमखेत्तं ॥ ततो असिवादिकारणेहिं चुता । “नाणद्धितवस्सि अणधियासे” त्ति तिनि वि एगगाहाते वक्खाणेति-
[भा. ३२०७] पुव्वासीयं नासति, नवं च छातो न पयलो घेतुं ।

खमगस्स य पारणाए, वरसति असहू य बालादी ॥

घू- सुभाभिभूयस्स परिवडिं अकुच्चतो पुव्वाधीतं नासति, अभिनवं वा सुत्तस्यं च्छातो ग्रहीतुमसमर्थो भवति, खमगपारणाए वा तवसि, बालादी असहू वा, वासंते असमत्था उववासं काउं ॥ ताहे इमेण उत्तरकरणेण जतंति-

[भा. ३२०८] बाले सुत्ते सूती, कुडसीसगच्छए य पच्चिमए ।

नाणद्धितवस्सी अन-हियासि अह उत्तरविसेसा ॥

घू- वरिसंते उववासो कावव्वो । असहू कारणे वा “बाले” त्ति उन्नियवासाकप्पेण पाउतो अडति । उन्नियस्स असति उट्टिएण अडति । उट्टियासति कुतवेणं । जाहे एयं तिविधं पि बालयं नत्थि ताहे जं सोत्तियं थिरं घणं मसिणं तेन हिंडति । सोत्तियस्स असति ताल-सूइं उवरिं काउं हिंडति । कुडसीसयं पलासं पत्तेहिं वा गंडेणविणा छत्तयं कीरइ, तं सिरं काउं हिंडति । तस्सऽसति विदलमादीछत्तएणं हिंडति । एसो संजमखेत्तचुत्तादियाण वासासु वासंते उत्तरकरणविसेसो भणितो ॥ सव्वो च एस पज्जोसवणाविधी भणितो- बितियपदेण पज्जोसवणाए न पज्जोसवेति अपज्जोसवणाए वा पज्जोसवेज्जा इमेहिं कारणेहिं-

[भा. ३२०९] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्टे भए व गेलण्णे ।

अद्धाण रोहए वा, दोसु वि सुत्तेसु अप्पबहुं ॥

घू- पज्जोसणाकाले पत्ते असिवं होहिति त्ति नातूण न पज्जोसवेति, ओमोयरिएसु वि एवं अतिक्कंते वा पज्जोसविज्जा । महल्लठाणातो वा चिरेण निग्गया ते न पज्जोसवणाए पज्जोसवेज्जा, बोहियभए वा निग्गता अतिक्कंता पज्जोसवेति । एवं दोसु वि सुत्तेसु अप्पाबहुं नाउं न पज्जोस-
वेति । अपज्जोसवणाए वा पज्जोसवेति ॥

मू. (६५१) जे भिक्खू पज्जोसवणाए गोलोमाइं पि बालाई उवाइणावेइ - उवाइणावेतं वा सातिअति ॥

घू- गोलोममात्रा पि न कर्तव्या किमुत दीर्घा । अहवा - हस्तप्राप्या अपिशब्देन विशेष्यंति । उवातिणावेति त्ति पज्जोसवणारयणिं अतिक्काम तीत्यर्थः । तस्स चउगुरुगं पच्छित्तं । आणादिया य दोसा ।

[भा. ३२१०] पज्जोसवणा केसे, गावीलोमप्पमाणमेत्ते वी ।

जे भिक्खूवातिणावती, सो पावति आणमादीणि ॥

[भा. ३२११] न वि सिंगपुंछवाला, न अत्थि पुंछे न बत्थिया बाला ।

सुजवसणीरोगाए, सेसं गुरु हानि हानीए ॥

चू- वासासु लोमए अकञ्जंते इमे दोसा-

[भा.३२१२] निसुढंते आउवधो, उल्लेसु य छप्पदीउ मुच्छंति ।

ता कंडूय विराहे, कुआ व खयं तु आघाते ॥

चू- आउक्काए निसुढंते आउविराहणा, उल्लेसु य वालेसु छप्पयाओ सम्मुच्छंति, कंडुअंतो वा छप्पदादि विराहेति, कंडुअंतो वा खयं करेआ । तत्थ आयविराहणा ॥ जम्हा एते दोसा तम्हा-

[भा.३२१३] धुवलोओ उ जिणाणं, वरिसासु य होइ गच्छवासीणं ।

उडु तरुणे चउमासो, खुर-कत्तरि छल्लहू गुरुगा ॥

चू- उडुबद्धे वासासु वा जिनकप्पियाणं धुवलोओ, थेरकप्पियाण वासासु धुवलोओ धुवलायासमत्थो वा तं रयणिं नातिक्रमे । थेरकप्पितो तरुणो उडुबद्धे उक्कोसेणं चउण्हं मासाणं लोय करावेति, थेरस्स वि एवं, नवरं - उक्कोसेणं छम्मासा । जति उडुबद्धे वाससु वा खुरेण कारवेति तो - मासलहुं, कर्त्ताए मासगुरुं, आणादिया य दोसा, छप्पतिगाण विराहणा पच्छकम्मदोसा य । आदेसंतरण कारवेति तो छल्लहु, कर्त्ताए चउगुरुगा । लोयं करावंतन एते दोसा परिहारिया भवंति ॥

[भा.३२१४] पक्खिय-मासिय-छम्मासिए य थेराण तू भवे कप्पो ।

कत्तरि छुर-लोए वा, बितियं असहू गिलाणे य ॥

चू- बितियं ति बितियपदेणं लोयं न कारवेआ । असहू लोयं न तरति अधियासेउं सिरोरोगेण वा मंदचक्खुणा वा लोयं असहंतो धम्मं छड़ेआ । गिलाणस्स वा लोओ न कज्जति, लोए वा करंते ते गिलाणो हवेअ । एवमादिएहिं कारणेहिं जइ कत्तिए करेति तो पक्खे पक्खे । अहं छुरेण तो मासे मासे । पढमं छुरेण, पच्छा कत्तिए । लोयकरस्स महुरोदयं हत्थधोवणं दिज्जति पच्छाकम्म परिहरणत्थं । अववादेण लोओ छमासेण कारवेयव्वो । थेराण एस कप्पो संवच्छरिए भणितो ॥

मू. (६५२) जे भिक्खू पज्जोसवणाए इत्तिरियं पि आहारं आहारेति, आहारंते वा साति० ॥

[भा.३२१५] इत्तरियं पि आहारं, पज्जोसवणाए जो उ आहारे ।

तयभूइ-बिंदुमादी, सो पावति आणामादीणि ॥

चू- इत्तरियं नाम थोवं एगसित्थमवि अद्धलंबणादि वा । अधवा - आहारे तयामेत्तं, सातिमिमिरियं चुण्णगादी भूतिमेत्तं, पाणगे बिंदुमत्ते । “तये” ति तिलतुसतिभागमेत्तं । “भूति” रिति यत् प्रमाणमंगुष्ठ-प्रदेशनीसंदसकेन भस्म गृह्यते, पानके बिंदुमात्रमपि, आदिग्गह नातो खातिमं पि थोवं जो आहारेति पज्जोसवणाए सो आणादिया दोसा पावति चउगुरुं च पच्छित्तं ॥

पव्वेसु तवं करंतेस्स इमो गुणो भवति-

[भा.३२१६] उत्तरकरणं एगगया य आलोयचेइवंदनया ।

मंगलधम्मकहा वि ग, पव्वेसुं तवगुणा होति ॥

[भा.३२१७] अडुम छडु चउत्थं, संवच्छर-चाउमास-पक्खे य ।

पोसहियतवे भणिए, बितियं असहू गिलाणे य ॥

चू- उत्तरगुणकरणं कतं भवति, एगगया य कता भवति, पज्जोसवणासु वरिसिया आलोयणा दायव्वा वरिसाकालस्स य आदीए मंगलं कतं भवति, सङ्गाण य धम्मकहा कायव्वा । पज्जोसवणाए

- जे अहुमं न करेइ तो चउगुरुं, घाउम्मासिए छड्डं न करेति तो घउलहुं, पक्खिए चउत्थं न करेति तो मासगुरुं । जम्हा एते दोसा तम्हा जहामणितो तवो कायव्वो । बित्थियं अववादेण न करेज्जा पि। उववासस्स असहू न करेज्ज, गिलाणो वा न करेज्जा, गिलाणपडियरगो वा, सो उववासं वेयावच्चं च दोवि काउं असमत्थो, एवमादिएहिं कारणेहिं पज्जोसवणाए आहारेंतो सुद्धो ॥

मू. (६५२) जं भिक्खू अन्नउत्थियं वा गारत्थियं वा पज्जोसवेति, पज्जोसवेतं वा साति० ॥

[भा. ३२१८] पज्जोसवणा कप्पं, पज्जोसवणाए जो तु कहेज्जा ।

गिहि अन्नतिथि ओसन्नं, संजतीणं च आणादी ॥

धू- पज्जोसवणा पुव्ववण्णिता । गिहत्थाणं अन्नतिथियाणं - गिहत्थीणं अन्नतिथीणीणं, ओसन्नाण य संजतीण य - जो एते पज्जोसवेति, एतेषामगतो पर्युषणाकल्पं पठतीत्यर्थः । तस्स घउगुरुं । आणादिया य दोसा ॥

[भा. ३२१९] गिहि अन्नतिथि ओसन्न दुगं ते गुणेहनुववेया ।

सम्मीसवास-संकादिणो य दोसा समणिवग्गे ॥

धू- गिहत्था गिहत्थीणीओ एतं दुगं ' अहवा - अन्नतिथिगा, अन्नतिथिणीतो । अहवा - ओसन्ना ओसणीओ एते दुगा, संजमगुणेहिं अनुववेया, तेन तेसिं पुरतो न कहिज्जति । अहवा - एतेसिं सम्मीसवासे दोसा भवन्ति । इत्थीसु य संकमादिया दोसा भवन्ति । संजतीओ जइ वि संजमगुणेहिं उववेयाओ तथापि सम्मीसवासदोसो संकादोसो य ॥

[भा. ३२२०] दिवसतो न चेव कप्पति, खेत्तं च पडुच्च सुणेज्जमन्नेसिं ।

असती य व इतरेसिं, दंडिगमादत्थितो कहे ॥

धू- पज्जोसवणाकप्पो दिवसतो कहिउं न चेव कप्पति । जत्थ वि खेत्तं पडुच्च कहिज्जति जहा दिवसतो आनंदपुरे मूले चेतियघरे सब्बजनसमक्खं कहिज्जति, तत्थ वि साहू न कहिउं, पासत्थो कहति, तं साहू सुणेज्जा, न दोसो । पासत्थाण वा कहकस्स असति डंडिगेण वा अब्भट्ठिओ सहैहिं वा ताहे दिवसतो कहति । पज्जोसवणाकप्पकहणे इमा सामायारी - अप्पणो उवस्सए पादोसिए आवस्सए कते कालं घेत्तुं काले सुद्धे वा पडुवेत्ता कहिज्जति, एवं चउसु वि रातीसु । पज्जोसवणारातीए पुण कहीए सब्बे साधू मप्पावणीयं काउसगं करेति, "पज्जोसवणकप्पस्स समप्पावणीयं करेमि काउस्सगं जं खंडियं जं विराहियं जं न पूरियं सब्बो दंडओ कट्ठियव्वो जाव वोसिरामि ति ।" लोगस्सुज्जोयकरं चित्तेन उस्सारेत्ता पुणो लोयस्सुज्जोयगरं कहित्ता सब्बे साहवो निसीयन्ति । जेण कहितो सो ताहे कालस्स पडिक्कमति, ताहे वरिसाकालठवणे ठविज्जति ॥ एस विधी भणित्ता । कारणे गिहत्थ-अन्नतिथिय-पासत्थे य पज्जोसवेति । कहं ? भण्णति-

[भा. ३२२१] बित्थियं गिहि ओसन्ना, कहियं तम्मि रत्ति एज्जाहि ।

असती य संजतीणं, जयणाए दिवसतो कहे ॥

धू- जति कहिज्जति गिहत्था अन्नतिथिया ओसण्णा वा आगच्छेज्जा तो वि न ठवेज्जा । एवं सेज्जिय मादिइत्थीसु वि । संजतीतो वि अप्पणो पडिस्सए चेव रातो कहति । जइ पुण संजतीए संभोतियाण कहंतिया न होज्ज तो आहापहाणाणं कुलाणं आसण्णे सपडिदुवारे संलोए साहु साहुणीण य अंतरे चिलिमिलं दाउं दिवसतो कहिज्जति पूर्ववत् ॥

मू. (६५४) जे भिक्खू पढमसमोसरणुदेसे पत्ताइं चीवराइं पडिग्गाहेति, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति । तं सेवमाणे आवज्जइ चाउम्मासियं परिहारद्वाणं अनुग्धातियं ॥

सू- बितियं समोसरणं उडुबद्धं । तं पडुच्च वासावासोग्गहो पढम-समोसरणं भण्णति । सेसा सुत्तपदा कंठा । तं वत्थपादादिग्गहणं सेवमाणे आवज्जति प्राप्नोति, चउमासेहिं निष्फण्णं चआउम्मासियं, अनुग्धातियं गुरुगं पावति । इमो सुत्तत्थो-

[भा.३२२२] पढमम्मि समोसरणे, वत्थ पायं च जो पडिग्गाहे ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

सू- जो गेण्हइ सो आणाइक्कमं करेति, अनवत्था य तेन कत्ता भवति । मिच्छत्तं च जणेति "न यथावादिनस्तथाकारिणः इति । आयविराधनं च पावति ॥

[भा.३२२३] पढमोसरणे उवहो, न कप्पति पुव्वग्गाहेयं अतिरित्ते ।

अप्पत्ताण उ गहणं, उवहिस्सा सातिरेगस्स ॥

सू- जइ पढमसमोसरणे न कप्पति उवही घेतु तो किं कायव्वं ? उच्यते - पुव्वग्गाहितो अतिरित्तो उवधी परिभोक्तव्यः । कथं पुण सो अतिरेगो उवधी घेतव्वो ? उच्यते - "अप्पसेहिं" ति खेत्त-काले अप्पत्तपत्तेहि चउभंगो कायव्वो । सो इमो चउभंगो - खेत्तओ नामेगे पत्ता नो कालओ । कालतो नामेगे पत्ताण खेत्ततो । एगे खेत्तओ वि कालओ वि पत्ता । एगे नो खेत्तओ नो कालओ पत्ता ।

इमो पढमभंगो - उडुबद्धितो चरिममासकण्यो जत्थ कतो, अन्नखेत्तासतीए कारणतो वा तत्थेव वासं काउमाणा खेत्ततो पत्ता न कालतो । इमो बितियभंगो - अद्धाण पडिवण्णवाय वाधातो, अनंतरा चैव आसाढपुण्णिमा जाता, एते कालतो पत्ता न खेत्ततो । इमो ततियभंगो - जे वरिसखेत्तं आसाढपुण्णिमाए पविट्ठा ते उभएण वि पत्ता । आसाढपुण्णिमं अपत्ताण अंतरे अद्धाणे अ वट्टमाणण एवं उभएण वि अपत्ताण चरिमभंगो भवति ॥ केवति पुन अतिरित्तो उवहिं घेतव्वो ? अत भण्णति-

[भा.३२२४] दोण्हं जइ एक्कस्सा, निष्फज्जति वासजोग्गमेतुवही ।

वासाजोग्गं दुगुणं, अगेण्हतो गुरुग आणादी ॥

सू- एक्केको साहु अट्ठाइजे पडोआरे गेण्हति । जइ कारणा अद्धाणनिग्गता विवित्ता आगच्छेज्ज ताहे दो साहु एगस्स संपुण्णं पडोयारं देति, तेसिं च अप्पन्नो पडोयारो विट्ठति । एवं अन्ने वि दो एगस्स एवं सब्वेसिं दायव्वं । एवं जति अप्पन्नो दुगुणं न गेण्हेज्ज तो चउगुरुं पच्छित्तं । आणादिणो य दोसा भवंति ॥ अतिरित्तोवकरणगहणे किं कारणं ? एत्त भण्णति इमो दिट्ठतो-

[भा.३२२५] दव्वोवक्खरणेहादियाण तह खार-कडुय-भंडाणं ।

वासावासे कुडुंबी, अतिरेगं संचयं कुणति ॥

सू- दव्वोवक्खरो - उपस्करद्रव्यमित्यर्थः । अहवा - द्रव्यमिति हिरण्यं, उवक्खरो सूर्यादिकः, स्नेहो धृतं तैल वा आदिसदातो वासा तेहं एरंडादि, वणत्तेल्लादि वा, खारो वत्थुल्लादिगो लोणं वा, कटुकादि सुंठमादीणि कडुयं वा, घरपिट्ठरादिया भंडा । अहवा - कडुयं भंडं कुच्छिभरिं कुटुंबिणो वि वासासु एतेसु अतिरित्तं संचयं करेति ॥ स्यात् - किं कारणं ? अतो भण्णति-

[भा. ३२२६] यणिया न संचरंती, हट्टा न वहंति कम्मपरिहाणी ।

गेलण्णाएसेसु व, किं काहिति अगहिते पुच्चं ॥

चू- कक्खपुडिववणिया गामेसु न संचरंति, पट्टजेसु वि वासवदलेण हट्टा न वहंति । अहसो कुटुंबितो अतिरित्तं न गेण्हति, उप्पन्ने य पओयणे कयविक्रयस्स हट्ठं गच्छति, ताहे से हलकरिसणकम्मसंजोगा परिहायंति । गेलण्णे वा उप्पन्ने, आदेसे वा आगते, अतिरित्ताऽभावे किं पच्छा भोयणपाहुण्णादी करेउ ॥

[भा. ३२२७] तह अन्नतिथियादी, जो जारिसओ तस्स संचयं कुणति ।

इह पुण छण्ह विराहण, पढम्मि य जे भणियदोसा ॥

चू- अन्नतिथिया वि जो जारिसो सो अप्पन्नो लिंगानुरूवस्स संगहं करेति । जहा सरक्खस्स दगसोआरामट्टियाए, पाडिया छगण-लोणाणय, तव्वण्णियवत्थरागनिमित्तं भज्जुणं कंदलयमादियाणं छल्लिविधीणं । “इहे” ति इह जिनसाने जति अतिरित्तोवकरणं न गेण्हंति तो छण्हं जीवनिकायाणं विराहणा भवति, अह दासासु उवधि गेण्हति तो जे पढमसमोसरणे गेण्हतो उग्गमादिदोसा भणिता ते पावति ॥ कहं दुगुण निज्जोआभावे छण्हं विराधना भवति । अतो भण्णाति -

[भा. ३२२८] रयहरनेनोत्तेणं, पमज्जणे फरुसगेह पुढविवहो ।

गामंतरे पगलणे, पुढवी उदगं च दुविधं तु ॥

चू- फरुस इति कुंभकारसालाए पड्डिता । तत्थ य सचित्तपुढवी-संभवो भवति । तत्थ बित्तिरयोहरणाभावे उत्तेण चेव रयहरणेण पमज्जति तो पुढवीविराहणा । अन्नं वा गामं भिक्खायरियादि गच्छतो आगच्छतो अंतरा अतिप्पवुट्ठे मल्लिरयोहरणोदगे पगलमाणे पुढविविराधना, अंतरिक्खोदगं भोमोदगं च एवं विराहेति ॥

[भा. ३२२९] अहवा अंबीभूते, उदगं पणओ पत्तावणा अगनी ।

उल्लंडगबंध तसा, ठाणादी केण व पमज्जे ॥

चू- बित्तिरयोहरणाभावे उल्लरयोहरणं जति सुक्खवेति ता उग्गहाउ फिट्ठइ, अनुव्वविज्जं तं अंबी भवति । तम्म अंबे उदग - विराधना, पणओ य सम्मुच्छति । अह एतदोसपरिहरणत्थं अगनीए तावेति तो अगनिविराहणा । अह उत्तेण पमज्जणं करेइ तो दसियंतेसु उल्लंडगा परिवज्जंति मृदगोलकमित्यर्थः । एतेसु पडिबद्धेसु जति पमज्जणं करेइ तो तस-विराधना । अह उल्लंडग ति काउं न पमज्जति तो संजमविराधन । ठाणादान-निक्खेवं वा करंतो केन पमज्जउ ॥

[भा. ३२३०] एमेव सेसगम्मि वि, संजमदोसा तु भिक्खनिज्जोए ।

चोलेनिसेज्जा उल्ले, अजीरमेलणमाताए ॥

चू- भिक्खानिज्जोगो पडलापत्तगबंधो य तेसु दुगुणे सु अधेप्पंतेसु संजमविराधणा, यथा रयोहरणेनेत्यर्थः । चोलपट्टे रयोहरणनिसेज्जाए य दुगुणे अधेप्पंते उल्लेसु निज्जमोगेण गेलण्णं भवति, एत्थ आयविराहणा पूर्ववत् ॥ अप्पणो दुगुणपडोआरातो अतिरित्तं अगेण्हंतो इमे दोसा-

[भा. ३२३१] अद्धाणनिग्गतादी, परिता वा अहव नट्टगहणम्मि ।

जं च समोसरणम्मी, अगिण्हणे जं च परिभोगे ॥

चू- छिन्नाछिन्नद्धाणनिग्गता, आदिग्गहणातो असिवातिकारणविनिग्गता वा जति

परिज्ज्ञोवकरणा हियणद्वोवकरणा वा जति पढमसमोसरणे उवहिग्गहणं करेति तो “जं च” ति - जे दोसा अभिहिता तान् प्राप्नुवन्ति अतिरिक्तं अगृह्णन्तो इत्यर्थः । पढमसमोसरणं वा काउं उवकरणमणेहन्तो “जं च” ति-जे दोसा तणादिपरिभोगे तांश्च प्राप्नुवन्ति ॥

एष एवार्थ व्याख्याग्रंथेनोच्यते-

[भा. ३२३२] अद्धाणनिग्गतादीनमदेते होति उवहिनिष्फण्णं ।

जं ते तणेसण्णिं, सेवे देंतऽप्पणा जं च ॥

घू- अतिरिक्ताभावे अदेताण उवहिनिष्फण्णं प्रायश्चित्तं भवति । जहन्ने पणगं । मज्झिमे मासलहुं । उक्कोसे चउलहुया । जं ते अद्धाणादि-विनिग्गया झुसिराझुसिरतणं अनेसणीयं वा किंचि सेवन्ति ते तं अदेता पावैति । अह अप्पणोवकरणं तोसे दलयन्तो अप्पणो परिहाणी, जं ते अप्पणा तणमणेसणादी सेवन्ति ॥ “गहणे”ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३२३३] अत्तद्ध परद्धा वा, ओसरणे गेण्हणे य पन्नरस ।

दाउ परिभोग छप्पति, डउरे उल्ले य गेलण्णं ॥

घू- अप्पणो परस्स वा अद्धा पढमसमोसरणे उवहिं गेण्हमाणस्स अहाकम्मादिया पन्नरस उग्गमदोसा भवन्ति । “परिभोग”ति अस्य व्याख्या-अंतो वहिं अद्धाणादियाण दाउं एगपडोआरस्स निच्चपरिभोगेण छप्पदा भवन्ति । छप्पदादिसु यऽन्नादिपडियखद्धासु दगोदरं भवति - जलोदर-मित्यर्थः । एगपडोयारस्स वा उत्तस्स निच्चपरिभोगेण अजीरन्तो गेलण्णं भवति ॥

[भा. ३२३४] तम्हा उ गिण्हियव्वं, बीतीयपदं तहा न गेण्हेज्जा ।

अद्धाणे गेलण्णे, अहवा वि हवेज्ज असतीए ॥

घू- तस्मात् कारणादात्मदुगुणपडोआरतो अतिरिक्तं गेण्हियव्वं । वितियपदेण इमेहिं कारणेहिं गेण्हेज्जा । अद्धाणपडिवण्णो गिलाणो वा असतीते च न गेण्हेज्जा अतिरिक्तं ॥

एते तिन्नि वि एगगाहाते वक्खाणेति-

[भा. ३२३५] कालेनेवतिएणं, पाविस्सामंतरे उ वाघाते ।

गेलण्णातपरे वा, दुविहा पुण होइ असती उ ॥

घू- गिहस्स चरिममासे अद्धाणपडिवण्णा चित्तेति घ जाव न आसादपुण्णिमाकालो एति ताव अम्हे केत्तं पाविस्सामो, अंतरा य नतिमातिवाघातेन रुद्धा, आसादपुण्णिमाकाले अतिक्कन्ते पत्ता, अतो दुगुणो अतिरित्तो वा न गहितो । अप्पणा गिलाणेण गिलाणवावडेण वा अतिरित्तो न गहितो । दुविधाए वा संतासंतसतीए न गहितं । संतासती अनेसनिज्जं लब्धति । अहवा - बहु साहू अकप्पिया एगो कप्पियो, सव्वेसिं अतिरित्तो उवधिं घेत्तुं न पारेति । बहु वा बालवुद्धा असंतासती अप्पत्ता पि न लब्धति । एतेहिं कारणेहिं पुव्वं अतिरित्तोवही न गहितो होज्जा ॥ इमो पढममंगो -

[भा. ३२३६] गहिए व अगहिए वा, अप्पत्ताणं तु होइ अतिगमणं ।

उवही-संधारग-पादपुंछणादीण गहणद्धा ॥

घू- अतिरित्तोवहिधारणे गहिते अगहिते वा कालओ अप्पत्ताणं - वासखेत्ते अतिगमणं कर्तव्यं इत्यर्थः । अप्पत्ते काले किमर्थं वासखेत्तं पविसन्ति । उवही पच्छद्धं कंठा ॥

पढम-चरिममंगप्रदर्शनार्थमेवोच्यते-

[भा. ३२३७] कालेण अपत्ताणं, पत्ताऽपत्ताण खेत्तओ गहणं ।

वासाजोग्गोवहिणो, खेत्तम्मि उ डगलमादीणि ॥

चू- कालेण अपत्ताणं खेत्ततो पत्ताणं पदमभंगो । कालेण खेत्तेण य अपत्तो चरिमभंगो । पडलपत्त बंधमादि-वासाजोग्गोवहिणो दुविधभंगे वि गहणं भवति । कालतो पत्ताण नियमा । खेत्ततो पत्तापत्ताण डगलादियाण गहणं करंति । वितियभंगा गहिया ॥ डगलादिया इमे-

[भा. ३२३८] डगलग-ससरक्ख-कुडमुह-मत्तग-तिग-लेव पायलेहणिया ।

संथार-फलग-पीढग-निओगो चेव दुगुणो तु ।

चू- उपलदुगचीरादि-डगला खेल-मल्लग-सण्णा-समाधिकाइया धूवद्धा य सरक्खो घेष्यति । गिलाणोसहकातिया समाहिद्ववणद्धा कुडमुहे घेष्यति । कातियसण्णा खेलमत्तगो एयं तिगं भायणाविणद्धा लेवो । वासासु कइमणिछिहणद्धा पायलेहणिया । पडिसाडि अपरिसाडि संथारगो दुविधो वि सयणद्धा । सीयलजवादिरक्खणद्धा य छगणादी । पिढगं उववेसणद्धा । चंपगपट्टादिय फलयं । सव्वे वि एते खेत्ते घेष्यंति । दुगुणोवधी जइ बाहिं न गहितो कारणेण तो सो वि खेत्ते चेव घेष्यति ॥

[भा. ३२३९] चत्तारि समोसरणे, मासा किं कप्पती न कप्पति वा ।

कारणिय पंचरत्ता, सव्वेसिं मल्लगादीणं ॥

चू- डगलादिसु गहिएसु आसादपुण्णिमाए पओसवेति चत्तारि मासा, किं घेतुं कप्पति न कप्पइ ति पुच्छ । आयरियाह-उस्सग्गेण न कप्पति, कारणे अववादेण कप्पति, खेत्तस्स अलंभे अद्धाणनिग्गया वा आसादपुण्णिमाए पत्ता ताहे पंचदिणे डगलगादियं गेण्हंति, पंचमीए पओस-वेति । अह पंचमीए पत्ता तो उवरिं जाव दसमी ताव डगलगादियं गेण्हंति । एवं कारणे पंचराइंदिय-वुद्धी कज्जति । मल्लगादीणं अद्धा-जाव-भइवदसुद्धपंचमीए गहिते अगहिते वा डगलगादिए नियमा पओसवेयव्वं ॥

[भा. ३२४०] तेसिं तत्थ ठियाणं, पडिलेहोच्छुद्ध चारणादीसु ।

लेवादीण अगहणे, ल्हुगा पुव्वि अगहिते वा ॥

चू- तेसिं साहूणं, तत्थेति वासाखेत्ते ति, ताण इमा सामाचारी-जं सभा-पवा-ऽऽराम-देवकुल-सुण्णगिहमा-दिएहिं वत्थं उच्छुद्धं पंथिगादिएहिं तं पडिलेहति, जदा अप्पणो परस्स वाघातो उप्पन्नो तदा तं घेष्यंति । तस्सासति चारणादिएसु । वासासु जति लेवं गेण्हंति, आदिग्गहणातो वत्थं पादं वा तो चउलहुगा । पुव्वं वा लेवादिएसु अगहिएसु चउलहुगा चेव ॥

[भा. ३२४१] वासाण एस कप्पो, ठायंति चेव जाव तु सकोसं ।

परिभुत्त विप्पतिण्णे, वाघायद्धा निरिक्खंति ॥

चू- सकोसजोयणव्वंतरे जं कप्पडिएसु पडिभुत्तं अकिंचित् करंति परिद्ववंति तं निरिक्खियव्वं ।

— एसा सामाचारी-

[भा. ३२४२] अद्धाणनिग्गयद्धा, झामिय सेहे व तेन पडिणीए ।

आगंतु बाहि पुव्वं, दिहं असण्णि-सण्णीहिं ॥

चू- अद्धाण निग्गया जे तेसिं अद्धाए अप्पणो वा उवही झामितो होजा, सेहो वा उवडितो, तेनगपडिणीएहिं वा उवही हडा जदा, तदा एएसु मग्गति ॥ आगंतु बाहि पच्छुद्धं वक्खणां-

[भा. ३२४३] तालायरे य धारे, वाणिय खंधार सेण संबद्धे ।

लाउलिंग-वडग-सेवग, जामातु य पंधिगादीसु ॥

धू- भंडा घेडाणडादिया तालायरा, धारइ ति देवच्छत्तधरा, वाणिय ति बालंजुओष रायबिंबसहियं सचक्कं परचक्कं वा खंधावारो, रायबिंबरहिया सेना, चोरधाडिभएण बहू गामा एगड्डिता नागयाहिड्डिता य संबद्धो भण्णति, लाउलिंगाडुंगरपेच्छणयं, वड ति गोउलं, सेवगा चार भडा, जामाउगा पसिद्धा, पंधिगा बहुवत्थदेसं जे पेच्छिया ते वा मग्गितव्वा ॥

अद्धाणादिकारणेषु उप्पन्नेसु तालायरादिसु मग्गंति इमेण विधिणा । “आगंतु बाहि पुव्वं” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३२४४] आगंतुएसु पुव्वं, गवेसती चारणादिसु बाहिं ।

पच्छा जे सग्गामे, तालायरमातिणो होंति ॥

धू-मूलवसभगामं मोत्तुं जे अन्ने पडिवसभगामा सकोसजोचणअंतरे सह अंतरपल्लीए एतेसु बाहिरगामेसु जे आगंतुगा तालायरादिणो तेसु पुव्वं मग्गति । असति बाहिरगामेसु चारणादियाण, ततो पच्छा जे मूलवसभगामे आगंतुगा चारणादिणो एंति ॥

खंधावार-सेण-संबद्धे गोउलमज्झेसु चारणादिसु वत्थसंभवो भण्णति-

[भा. ३२४५] लद्धूण नवे इतरे, समणां दिज्ज से व जामादी ।

चारण-धार-वणीणं, पडंति सव्वे वि सद्धियरा ॥

धू- स च राजामादिया नवे वत्थे लद्धूण इतरे पुराणे साहूण देआ, चारणाणं देवच्छत्त धराणं डुंगराण वच्चंताणं वत्थे पडंति, ते वा पुराणा वा साहूणं देंति, बालंजुयवणियाणं बलजंताणं वत्था पडंति । एते पुण सव्वे वि सावगा इतरे वा असावगा ॥ बाहिरगाम-सग्गामादिएसु आगंतुग-चारणादियाण असती इमा विधी । “दिट्ठमसण्णिसण्णीसु” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३२४६] बहि अंतऽसन्निसन्निसु, जं दिट्ठं तेसु चेव जमदिट्ठं ।

केइ दुहओ वऽसन्निसु, गिहिसु सण्णीसु दिट्ठितरे ॥

धू- “बहि” ति-खेत्तऽअंतरे पडिवसभगामेसु जे असण्णी तेसु जं पुव्वदिट्ठं वत्थं तं मग्गंति ॥ १ ॥ तस्सासति बाहिरगामेसु चेव सण्णीसु जं पुव्वदिट्ठं वत्थं तं मग्गंति ॥ २ ॥ तस्सासति बाहिरगामादिएसु चेव असण्णीसु जमदिट्ठं तं मग्गंति ॥ ३ ॥ तस्सासति बाहिरगामेसु चेव सण्णीसु जमदिट्ठं वत्थं तं मग्गंति ॥ ४ ॥ तस्सासति “अंत” ति अंतो मूलवसभगामे असण्णीसु जं पुव्वदिट्ठं तं वत्थं मग्गंति ॥ १ ॥ तस्सासति अंतो चेव सण्णिसु जं पुव्वदिट्ठं वत्थं तं मग्गंति ॥ २ ॥ तस्सासति अंतो चेव असण्णिसु जमदिट्ठं वत्थं तं मग्गंति ॥ ३ ॥ तस्सासति अंतो चेव सण्णिसु जमदिट्ठं वत्थं तं मग्गंति ॥ ४ ॥ केति पुण आयरिया एवं भणंति - बाहिं असण्णिसु दिट्ठं ॥ १ ॥ असति चेव जमदिट्ठं ॥ २ ॥ असति अंतो असण्णि दिट्ठं ॥ ३ ॥ असति तेसु चेव जमदिट्ठं ॥ ४ ॥ एवं सण्णिसु वि चउरो विकल्पाः ॥ ४ ॥ इतरं - अष्टमितीत्यर्थः । दिट्ठे आहाकम्म-उक्खेव-निकखेवणादिया आसंकादोसा परिहारिया भवंति । तेन पुव्वं दिट्ठस्स गहणं, पच्छा इयरस्स ॥

[भा. ३२४७] कोई तत्थ भणेज्जा, बाहिं खेत्तस्स कप्पती गहणं ।

गंतुं ता पडिसिद्धं, कारणगमणे बहुगुणं तु ॥

धू- कोति चोदगपक्खासितो - तत्थेति पुब्बवक्खाणे, इमं भणेज्ज- “जइ मूलगामातो पडिवसभगासेसु दूरत्वात्कल्यं भवति । एवं तहिं दूरत्वात् क्षेत्रवहिर्गृहीतव्यमित्यर्थः ।” आचार्याह - खेत्तबहिवासासु ताव गंतुं पडिसिद्धं किं पुण यत्थादिगगहनं । अह कारणे वासासु खेत्तबहिया गच्छति तत्थ गओ जइ वासकप्पाइणा निमंतिज्जति तं संजमे बहुगुणकारियंति काउं तं पि गेण्हति

[भा. ३२४८] एवं नामं कप्पती, जं दूरे तेन बाहि गेण्हंतु ।

एवं भणंते गुरुगा, गमणे गुरुगा व लहुगा वा ॥

धू- पूर्वार्थगतार्थम् । आचार्याह- “गंतु खेत्तस्स बहिया धेप्पउ” ति, एवं तुज्ज भणतो चउगुरुगा । अह गच्छति तो जति नवपाउसो तो चउगुरुगा, सेसवासकाले चउलहुगा ॥

“कारणगमने बहुगुणं तु” अस्य व्याख्या-

[भा. ३२४९] संबंधभाविएसुं, कप्पइ जा पंचजोयणे कज्जे ।

जुण्णं व वासकप्पं, गेण्हति जं बहुगुणं चउन्नं ॥

धू- आवरियादी कारणे साहम्मियसंबंधेसु अप्यरोपरं समागमभावितेसु वासासु कप्पति गंतुं-जाव-पंच जोयणाणि, तस्स चिरायणे जुण्णो वासाकप्पो, नवेण य वासाकप्पेण निमंतितो, ताहे तं वासासु बहुगुणं ति काउं गेण्हति । एवं कारणतो कारणावेक्खं अन्नं पिजं पडलादिकं बहुगुणं तं पि गेण्हति ॥ निक्कारणगमणे गेण्हतो य इमे दोसा-

[भा. ३२५०] आहाकम्मुद्देसिय, पूतीकम्मे य मीसजाए य ।

ठवणा पाहुडियाए, पाओतर कीय पाभिच्चे ॥

[भा. ३२५१] परियट्टिए अभिहडे, उब्भिन्ने मालोहडे ति य ।

अच्छेज्जे अनिसट्टे, धोते रत्ते य घट्टे य ॥

धू- साहुअट्टा मल्लिणं धोवंति, भट्टिमादियासु वा रत्तं वालिभट्टगंडियाए उ पोम्हणट्टा घट्टी एते तिन्नि वि एक्को दोसो ॥

[भा. ३२५२] एए सव्वे दोसा, पढमोसरणेण वज्जिया होति ।

जिनदिट्टे अगहिते, जो गेण्हति, तेहि सो पुट्टो ॥

धू- एते सव्वे वि आहाकम्मादिया दोसा पढमसमोसरणे वत्थादि गेण्हंतेन वज्जिया भवंति । पुब्बं वा दप्पेण अगहिते उवकरणे पढमसमोसरणे जो गेण्हति तस्स जिणेहिं दिट्टा कम्मबंधणदोसा, तेहिं सो पुट्टो भवति । अहवा - जिणेहिं जे दिट्टा संजमगुणा, कारणेण पुब्बं अगहिते उवकरणे, पच्छा पढमसमोसरणे जो गेण्हति, तेहि गुणेहिं सोऽपुट्टो भवति ॥

[भा. ३२५३] पढमम्पि समोसरणे, जावतियं पत्त-चीवरं गहितं ।

सव्वं वोसिरित्तव्वं, पायच्छित्तं च वोढव्वं ॥

धू- जं निक्कारणए दप्पेण गहितं तं सव्वं वोसिरित्तव्वं, तस्स य दोसनिरिहरणत्थं पच्छित्तं वोढव्वं ॥

[भा. ३२५४] अट्टाण निग्गया वा, झामिय सेहे य तेन पडिनीए ।

आगंतु बाहि पुब्बं, दिट्ठं असण्णि-सण्णीसु ॥

[भा. ३२५५] तालायरे य धारे, वाणिय खंधार सेण संवट्टे ।

लाउलिय यतिय सेवग, जामाउग-पंथिमादीसु ॥

धू- द्वावप्येती गमौ केषुचित् पुस्तकेषु पुनः संति तेष्विमोऽभिप्रायः-

[भा. ३२५६] सञ्ज्ञायद्वा दप्पेण, वा वि जाणंतकेवि पच्छित्तं ।

कारणगहियं तु विऊ, धरंतऽगीएसु उज्झंति ॥

चू- अद्धाणनिग्गतादिकारणा जो तं निरवेक्खो तालायरादिसु कमुक्कमेण वा बाहिं अंतो, विद्धादिद्धविकप्पेण वा जो संजमणिरवेक्खो गेण्हति, सञ्ज्ञायद्वा दप्पेण वा, तत्थ जाणंतगे वि पच्छित्तं, जाणंतगो गीयत्थो, किमुत्त अगीतस्येत्यर्थः । जं पुण कारणे विधीए गहियं तं जति सच्चे गीयत्था तो धरेति, न परिद्धवेति । अह गीयत्थमीसा अपरिणामगा य तो अणम्मि उवकरणे लद्धे तं उज्झंति । एस वासासु गहणे विधी भणितो ॥

[भा. ३२५७] अह अत्थिपदविचारो, चतुपाडिवगम्मि होति निग्गमणं ।

अहवा वि अनंतस्सा, आरोवण पुव्वनिदिद्धा ॥

[भा. ३२५८] पुण्णम्मि निग्गयाणं, साहम्मि य खेत्तवज्जिए गहणं ।

संविग्गाण सकोसं, इतरे गहियंमि गेण्हंति ॥

चू- पुण्णेसु चउसु मासेसु पदविचारे विज्झंते अवस्सं चउपाडिवए निग्गंतव्वं, अनिग्गच्छंताणं चउलहुआ । निग्गया साहम्मियखेत्तं वज्जेउं अन्नेसु गामनगरादिएसु उवकरणस्स गहणग्गाहणं करेति । जे संविग्गा संभोगा ताणं जं खेत्तं सकोसजोयणपरिमाणं तं परिहरंति, इयरे पासत्थादिया तेहिं जत्थ खेत्ते पज्जोसविचं तत्थ तेहिं गहिए उवकरणे पच्छा संविग्गा गेण्हंति न दोष इत्यर्थः ॥

इतरेंसि जं खेत्तं तं दो मासे न वज्जिज्जति । इमेण कारणेण-

[भा. ३२५९] वासासु वि गेण्हंती, नेव य नियमेण इतरे विहरंति ।

तेहि तु सुद्धमसुद्धे, गहिते जं सेसगं कप्पे ॥

चू- पासत्थादी वासासु वि उवकरणं गेण्हंति, न य चउपाडिवए पुण्णे नियम विहरंति, तेन कारणेण तेहिं सुद्धे असुद्धे वा उवकरणे गहिते जं सेसगं सहगा पयच्छंति तं सव्वं संविग्गाण कप्पति घेतुं ॥ स-परक्खेत्तेसु इमो परिहारकालो-

[भा. ३२६०] सक्खेत्ते परक्खेत्ते, दो मासे परिहरित्तु गेण्हंति ।

जं कारणं न निग्गय, तं पि बहिं झोसियं जाणे ॥

चू- दो मासे परिहरित्तु ततियमासे गेण्हंति । अहवा - चउपाडिवए कारणे न निग्गया उवकरणावेक्खं जावतियं कालं अनुवास वसंति तं पि खेत्ता बाहिरज्झोसियं - क्षपितमित्यर्थः ॥

चउपाडिवए इमेहिं कारणेहिं न निग्गया-

[भा. ३२६१] चिक्खल्ल वास असिवातिएसु जति कारणेसु गेण्हंति ।

देतै पडिसेहेत्ता, गेण्हंति तु दोसु पुण्णेसु ॥

चू- सचिक्खल्ल पंथा, वासं वा नोवरमते, बाहिं वा असिव-ओमदुब्भिक्खादिया । एवमा-दिकारणेहिं न निग्गया, तत्थ दोसु मासेसु अपुण्णे जति कोति वत्थाणि देज्ज ते पडिसेहेयव्या । जाहे दो मासा पुण्णा भवंति ताहे गेण्हंति ॥

कम्हा दोसु मासेसु पुण्णेसु वत्थग्गहणं कज्जति ? अतोच्यते-

[भा. ३२६२] मावो तु निग्गए सिं, वोच्छिज्जति देति वा वि अन्नस्स ।

अत्तट्ठंति व ताइं, एमेव य कारणमर्निते ॥

सू- जे इह खेत्ते वासावासं ठिता तेसिं वत्थ दाहामो ति सहायाण जो भावो सो निग्गएसु साहुसु वोच्छेज्जति । साहूण वा जे वत्था संकप्पिता ते अन्नसाधूणं अन्नपासऽत्याण वा देति । अप्पणा वा - “अत्तइ” ति परिभुंजति वा । चउप्पाडिवए कारणतो अनितेसु वसंतेसु अगेण्हंतेसु य एमेव भाववोच्छेदो भवति ॥ अपुन्नेसु वि दो मासेसु कारणे गहणं कज्जति । के य ते कारणा ? इमे-

[भा. ३२६३] बालऽसहु-बुह-अतरंत-खमग-सेहाउलम्मि गच्छम्मि ।

सीयं अविसहमाणे, गेण्हंति इमाए जयणाए ॥

सू- असहू अशक्तिष्टः, अतरंतो गिलाणो, लल्लळं वा सीतं पडंतं न सहंति, एवमादिएहिं कारणेहिं दोहिं मासेहिं अपुन्नेहिं इमाए जयणाए गेण्हंति ॥

[भा. ३२६४] पंचूणे दोमासे, दसदिवसूणे दिवहमासं वा ।

दसपंचहियं मासं, पणवीसदिणे व वीसं वा ॥

[भा. ३२६५] पन्नरस दस व पंच व, दिनानि परिहरिय गेण्ह एक्कं वा ।

अहवा एक्केकदिणं, अउणहि दिनानि आरब्ध ॥

सू- दो मासा पोसपुण्णिमाए पूरंति । जत्थ वासं ठिता तत्थ उस्सग्गेण माहबहुलपडिवयाए तत्थ गहणं कायव्वं । कारणं अनागाढं गाढतरं अवेक्खिऊण ओमंथगपणगपरिहाणीए गहणं कायव्वं । एगं वा चउप्पाडिव्वए एगदिनं परिहरेत्ता गेण्हंति ।

अहवा - जत्थ वासं ठिता तत्थ चउप्पाडिवयदिणादारब्ध सट्ठिदिना वत्थगहणं कायव्वं । कारणेपुण ओमंथगपरिहाणीए अउणसट्ठिदिनारब्ध एक्केकपरिहाणीए जाव कत्तियपोण्णिमपाडिवयं एक्कं परिहरिय गेण्हंति । वासावासं जत्त ठिता तत्थ सा विधी भणिता ॥

उडुबद्धियमासकप्पं ठिता तत्थिमा विधी-

[भा. ३२६६] बितिए वि समोसरणे, मासा उक्सगा दुवे होति ।

ओमंथगपरिहाणी, य पंच पंचेग य जहन्ने ॥

सू- उडुबद्धियमासकप्पो सब्बो बितियसमोसरणं भण्णति, तत्थ वि उक्कोसेण्णं दो भासा परिहरियव्वा । कारणे ओमंथ-एग-पणगेगदिनपरिहाणी पूर्ववत्, पणगपरिहाणीए पणगं जहन्नं, एगदिनपरिहाणीए एगदिनो जहन्नो, तं परिहरिय गेण्हंति ॥ एसेवऽत्थोवक्खाणगाहा-

[भा. ३२६७] अपरिहरंतस्सेते, दोसा ते चंच कारणे गहणं ।

बाल-बुह्माउले गच्छे, असति दस पंच एक्को य ॥

सू- उडुबद्धियखेत्ते एते दोमासे अपरिहरंतस्स जे वासाखेत्ते दोसा भणिता ते चंच भवंति । उडुबद्धियखेत्ते बालदिकारणेहिं, असति वा उवकरणस्स, ओमंथगपरिहाणीए जहन्नपक्खे दस पंच वा एगं वा दिनं परिहरिय गेण्हंति ॥ परक्खेत्ते संविग्गसंतिए दोहिं मासेहिं पुण्णेहिं उवरिं जहन्नेन पंचहि य दिनेहिं खेत्तिएहिं उवकरणे अगहिए अन्नेसिं न कप्पति किं चि घेतुं । जो गेण्हति तस्सिमो दोसो-

[भा. ३२६८] कारणानुपालगाणं, भगवतो आणं पडिच्छमाणाणं ।

जो अंतरा उ गेण्हति, तट्ठाणारोचणमदत्तं ॥

घू- कारणं क्रिया, पिंडविसोहियादिया । “पिंडस्स जा विसोही” गाहा । पुव्वरिसीहिं पालियं जे पच्छा पालयंति ते कारणानुपालया । भगवतो वद्धमानस्स आणं पडिच्छति यथा भगवता उक्तं - अभिलाष्यादिपदार्थप्ररूपणा तथा प्रतिपत्त्या आज्ञाप्रतिपन्ना भवति । एरिसगुणजुत्ताणं साहूणं अंतराऽगृहीते उवकरणे जो गेण्हति साहू तस्स पच्छित्त तट्ठाणारोवणा - चाउम्मासुक्कोसे, मासियं मज्झे य, पंच जहन्ने, भगवया अननुनायंति अदत्तादानं भवति ॥

[भा. ३२६९] उवरिं पंच अपुग्गे, वद्धमानदत्तं गतं ति गेण्हंति ।

अणपुच्छ दुपुच्छा, तं पुण्णे गतं ति गेण्हंति ॥

घू- परखेत्ते दोण्ह मासाणं उवरिं पंचसु दिनेसु अपुन्नेसु जति गेण्हति तत्थ वि तट्ठाणाराधनमदत्तं भवति । अह जाणंति निस्संदिद्धं खेत्तसामिणो परं विदेसं गता तो दो मासोवरि पंचदिनेसु गेण्हंति, खेत्तेएहि वत्थग्गहणं कयं न कयंति अनापुच्छा ॥ दुपुच्छा इमा-

[भा. ३२७०] गोवालवच्छवाला, कासगआएस बालवुद्धा य ।

अविधी विही उ सावग, महतरधुवकम्मि लिंगत्था ॥

घू- जे गोसे निग्गया ते पदोसे पविसंति, ते पुच्छितं गोवालमादिए किं समणेहिं वत्थग्गहणं कतं न कतं ति । एसा अविधिपुच्छा । सावगादिया, धुवकम्मी लोहकारो रहकारो कुंभकारो तंतुकारो य । एवंविधपुच्छाए नाउं वत्थादिग्गहणं करेति वा न वा । पुच्छिए था सयं वा परदेसगए (नाउं) दोमासासु अपुन्नेसु गेण्हंति ॥ परखेत्तग्गहणे इमा विधा-

[भा. ३२७१] उप्पन्नकारणे गंतु, पुच्छिउं तेहि दिन्न गेण्हति ।

तेसागतेसु सुद्धेसु जत्तियं सेस अग्गहणं ॥

घू- केइ आयरिया - बहुवालवुद्धसेहादिया ताण वत्थग्गहणकारणे उप्पन्ने य सखेत्ते य वत्थासती ते परखेत्ते वत्थग्गहणं काउकामा गंतुं खेत्तसामिए पुच्छंति, तेहिं अब्भणुन्नायं जत्तियं जप्पमाणं वा तत्तियं तप्पमाणं गेण्हंति, अतिरित्तं न गेण्हंति । विहपुच्छाए पुच्छिते सुद्धभावेण सुद्धे गहिते उवकरणे जति पुव्वखेत्तिया सुद्धा आगच्छेअ तो जं गहियं तं सम्पेति, अतिरित्तं न गेण्हंति । विहिपुच्छाए पुच्छिते सुद्धभावेण सुद्धे गहिते उवकरणे जति पुव्वखेत्तिया सुद्धा आगच्छेअ तो जं गहियं तं सम्पेति सेसस्स य सग्गहणं ॥

कहं पुण खेत्तियाण सुद्धासुद्धागमो भवति ? अतो भण्णति-

[भा. ३२७२] पडिजग्गंति गिलाणं, ओसहहेतुहि अहव कजेहिं ।

एएहिं होति सुद्धा, अह संखडिमादि तह चेव ।

खेत्तिया पुण्णेषु वि दोसु मासेसु नो अगता, इमेहिं कारणेहिं - गिलाणं पडिजग्गमाणा, गिलाणस्स वा ओसगहणं संपिष्ठिता, अहवा - कुलगणसंघकजेण वा दावडा, एवमादिएहिं कारणेहिं अनित्ता सुद्धा । अह संखडिनिमित्तं ठिता, वड्याइसु वा पडिवज्जंतमागता, तो जं खेत्तिएहिं गहियं गहियमेव, न पुव्वखेत्तियाण देंति, सेसं पि गिण्हंति ॥ इमे विसुद्धकारणा-

[भा. ३२७३] तेनभय-सावयभया, वासे नईए य वा वि रुद्धाणं ।

दायव्वमदेताणं, चउगुरु तिविहं व नवमं वा ॥

घू- पुव्वद्धं कंठं । जं गहियं तं दायव्वं । अह न देंति तो चउगुरुं । उवकरणनिष्फणं वा

तिविधं 'नवमं' अणवद्वतं वा भवति ॥ "तं पुण्णे गय त्ति गिण्हति" अस्य व्याख्या-

[भा. ३२७४] परदेसगए नातुं, सगं व सेज्जायरे व पुछित्तुं ।

गेण्हंति असद्वभावा, पुण्णेसुं दोसु मासेसु ॥

घू- अचवादतो गेण्हेज्जा, न देज्ज वा-

[भा. ३२७५] बित्तिपयमणाभोगे, सुद्धा देता अदेता गुरुणा उ ।

आउट्टिया गिलाणादि जत्तियं सेस अग्गहणं ॥

घू- "किं एत्थ साधू आसिणो" त्ति अनाभोगा परखेत्ते गेण्हेज्ज, पच्छा नाए तं दायव्वं । अहं न देति तो चउगुरुं उवकरणनिष्फण्णं वा । आउट्टिए वा गिलाणस्स जत्तिएण कज्जं तं गेण्हंति सेसमतिरित्तं (न) गेण्हतीत्यर्थः ॥

उद्देशकः-१० समाप्तः

मुनि दीपरत्न सागरेण संशोधिता सम्पादिता निशीथसूत्रे दशम उद्देशकस्य

[भद्रबाहु स्वामि रचिता निर्युक्ति मुक्तं] संघदास गणि विरचितं भाष्यं

एवं जिनदास महत्तर विरचिता धूर्णिः परिसमाप्ता ।

उद्देशकः-११

घू- उक्तो दशमोद्देशकः । इदानीमेकादशः प्राभ्यते । अस्याभिसंबंधो इमो-

[भा. ३२७६] वुत्तं वतथग्गहणं, दसमे एगारसे उ पादस्स ।

कालस्स व पडिसेहो, वुत्तो इणमो उ भावस्स ॥

घू- दशमे अंतसूत्रेषु वस्त्रग्रहणमुक्तं, एकादशे आद्यसूत्रे पात्रग्रहणमुच्यते । एषः संबंधः । अहवा-दशमसूत्रे कालप्रतिषेध उक्तः । इह एकादशाद्यसूत्रे भावप्रतिषेध उच्यते ॥

मू. (६५५) जे भिक्खू अय-पायाणि वा तंब-पायाणि वा तउय-पायाणि वा कंस-पायाणि वा रुण-पायाणि वा सुवण्ण-पायाणि वा जायरुव-पायाणि वा मणिपायाणि वा कणग-पायाणि वा दंत-पायाणि वा सिंग-पायाणि वा चम्म-पायाणि वा चेल-पायाणि वा संख-पायाणि वा वइरपायाणि वा करेइ, करेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६५६) जे भिक्खू अय-पायाणि वा तंब-पायाणि वा तउय-पायाणि वा कंस-पायाणि वा रुण-पायाणि वा सुवण्ण-पायाणि वा जायरुव-पायाणि वा मणिपायाणि वा कणग-पायाणि वा दंत-पायाणि वा सिंग-पायाणि वा चम्म-पायाणि वा चेल-पायाणि वा संख-पायाणि वा वइरपायाणि वा धरेइ, धरेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६५७) जे भिक्खू अय-पायाणि वा तंब-पायाणि वा तउय-पायाणि वा कंस-पायाणि वा रुण-पायाणि वा सुवण्ण-पायाणि वा जायरुव-पायाणि वा मणिपायाणि वा कणग-पायाणि वा दंत-पायाणि वा सिंग-पायाणि वा चम्म-पायाणि वा चेल-पायाणि वा संख-पायाणि वा वइरपायाणि वा परिभुंजइ, परिभुंजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६५८) जे भिक्खू अय-बंधणाणि वा तंब-बंधणाणि वा तउय-बंधणाणि वा कंसबंधणाणि

वा रूप-बंधणाणि वा सुवर्ण-बंधणाणि वा जायस्वबंधणाणि वा मणि-बंधणाणि वा कणग-
बंधणाणि वा दंतबंधणाणि वा सिंग-बंधणाणि वा चम्प-बंधणाणि वा चेल-बंधणाणि वा संख-
बंधणाणि वा वडर-बंधणाणि वा करेइ, करेतं वा सातिजति ॥

मू. (६५९) जेभिकखू अय-बंधणाणि वा तंब-बंधणाणि वा तउय-बंधणाणि वा कंसबंधणाणि
वा रूपबंधणाणि वा सुवर्ण-बंधणाणि वा जायस्वबंधणाणि वा मणि-बंधणाणि वा कणग-
बंधणाणि वा दंतबंधणाणि वा सिंग-बंधणाणि वा चम्प-बंधणाणि वा चेल-बंधणाणि वा संख-
बंधणाणि वा वडर-बंधणाणि वा धरेइ, धरेतं वा सातिजति ॥

मू. (६६०) जेभिकखू अय-बंधणाणि वा तंब-बंधणाणि वा तउय-बंधणाणि वा कंसबंधणाणि
वा रूप-बंधणाणि वा सुवर्ण-बंधणाणि वा जायस्वबंधणाणि वा मणि-बंधणाणि वा कणग-
बंधणाणि वा दंत-बंधणाणि वा सिंग-बंधणाणि वा चम्प-बंधणाणि वा चेल-बंधणाणि वा संख-
बंधणाणि वा वडर-बंधणाणि वा परिभुंजइ, परिभुंजतं वा सातिजति ॥

घू- अयमादिया कंठा । हारपुंडं नाम, (?) अयमाद्याः पात्रविशेषाः मौक्तिकलताभिरुप-
शोभिता । मणिमादिया कंठा, मुक्ता शीलमयं चेलमयं प (या) सेप्पतो खलियं वा पुडियाकारं
कज्जइ । प्रथमसूत्रं स्वयमेव करणं कज्जइ । द्वितीयसूत्रे अन्यकृतस्य धरणं । तृतीयसूत्रे अयमादिभिः
स्वयमेव बंधं करोति । चतुर्थसूत्रे अन्येन अयमादिभिर्बद्धं धारयति ।

[भा. ३२७७] अयमाई पाया खलु, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।

तब्बबंधणबद्धा वा, ताण धरेतम्मि आणादी ॥

घू- करणे धरणे आणाणवत्थमिच्छत्तविराहणा य भवइ । चतुगुरुगं च से पच्छित्तं ॥

इमो य भावपडिसेहो भण्णति-

[भा. ३२७८] तिण्हद्वारसवीसा, सतमहाइज्जा य पंच य सयाणि ।

सहसं च दससहस्सा, पन्नास तहा य सयसहस्सा ॥

[भा. ३२७९] मासो लहुओ गुरुओ, चउरो मासा हवति लहुगुरुगा ।

छम्मासा लहुगुरुगा, छेदो मूलं तह दुगं च ॥

घू- एगादिया-जाव-तिन्नि कहावणा जस्स मुल्लं, एयं धरेतस्स मासलहुं । चउरादिया-जाव-
अद्वारस कहावणा जस्स मोल्लं, एयं धरेतस्स मासगुरुं । वीसाए चउलहुं । इक्कीवीसाइ-जाव-सयं
पूरं एत्थ चउगुरुगा । एगुत्तरादियसयाओ-जाव-अहाइज्जा सया एत्थ छल्लहुगं । तदुवरि एगुत्तरवट्ठीए-
जाव-पंचसया एत्थ छग्गुरुगा । एवं सहस्से छेदो । दससहस्सेसु मूलं । पन्नासाए सहस्सेसु अणवट्ठो ।
सयसहस्से पारं चियं । एक्केक्के ठाणे आणाइया दोसा ॥

इमे आयसंजमविराधनादोसा-

[भा. ३२८०] भारोभयपरातावण, भारणे अहिकरण अहियकसिणम्मि ।

पडिलेहानालोवो, मनसंतावो तुवादानं ॥

एमाणातिरित्ते भारो भवति । अथवा - भारभया न विहरति । भएण वा न विहरइ - “भा मे
एयं उक्कोसं पत्तं हीरेज्जा” - भारेण वा परिताविज्जति । तेनगेहिं वा तदद्वा गहिओ परिताविज्जति ।

‘‘अ एस चेव यं काहेति’’ ति तेनगा वा मारेज्ज । तेनगेहिं य गहिए पाए अहिकरणं । अथवा -

अइरित्तं अनुपयोगित्वात् अधिकरणं । एते गणणाधिके पमाणाधिके मुञ्जाधिके य दसदोसा भणिया । मुल्लपमाणकसिणं च जइ पडिलेहंति तो तेनगा पडुप्पाय ति हरंति य ते, अतो अपडिलेहिए उवहिनिष्फण्णं संजमविराहणा य । गणणाइरित्तं जइ पडिलेहेइ तो सुत्तत्यपलिमंथो, अप्पडिलेहिए उवहिनिष्फण्णं संजमविराहणा य । अतिरित्तग्गहणाए अप्पडिलेहणाए य आणालोको कओ भवति । कसिणावराहे मनसंतावो भवइ । एरिसंतारिसं मज्झ पायं आसि ति, खित्तादि वा भवे, कसिणं च सेहस्स उन्निक्खिविउकामस्स उवादानं भवइ । जम्हा एते दोसा तम्हा महद्धणमोलाइं पायाइं न धरेयव्वाइं ॥

[भा. ३२८१] वित्तिपदं गेलण्णे, असत्तीए अभाविते य गच्छम्मि ।

असिवादी परलिंगे, परिकखण्डा विवेगो वा ॥

[भा. ३२८२] अगदोसहसंजोगो, तं चिय रजतादि अहव वेजेइ ।

मल्लगमभावितम्मी, पइदिनदुलभे व रयतादी ॥

घू- अयमाइपात्रे वेज्जुवदेसेण गिलाणस्स ओसहं ठविज्जति, संजोइए वा वेज्जहा वा घेप्पइ । राया रायमच्चो वा पव्वाविओ सिया, तस्स य कणगमाइपादोवचियस्स कंसभायणे मा छट्ठी गेलत्तं वा भवेज्ज तेन कणगादी घेप्पेज्ज । “असइ” ति लाउयमादियाभावे अयमादियं गेण्हेज्ज । तस्य वि अप्पमुल्लं । गच्छे वा अभाविया अत्थि, तेसिं अट्ठाए मुल्लं गिण्हेज्ज । पतिदिनं अलभंते दुल्लभे वा रयतादि घेप्पेज्ज ॥

[भा. ३२८३] गच्छे व करोडादी, पतावण्डा गिलाणमादीणं ।

असिवे सपक्खपंते, रायदुट्ठे व परलिंगे ॥

घू- उवग्गहट्ठा वा करोडगाई गच्छे धरिज्जति । गिलाणस्स वा किंचि ओसटं छोटुं उण्हे पयाविज्जति, आदिग्गहणाओ ओमरायदुट्ठादिसु, कारणे वा परलिंगं करंतो गेण्हेज्ज ॥

[भा. ३२८४] भुंजइ न व ति सेहो, परिकखण्डा व गेणह कंसादी ।

विसरिसवेसनिमित्तं, होज्ज व पंडादिपव्वइओ ॥

घू- सेहस्स वा परिकखणनिमित्तं पाडिहारियं घेप्पेज्जा । अहवा - कोइ अपव्वावनिज्जो कारणेण पव्वाविओ, तस्स य विसरिसो वेसो कायव्वो, कारणे सम्पत्ते तस्स विवेगो कायव्वो ॥

मू. (६६१) जे भिक्खू परं अद्धजोयणमेराओ पायवडियाए गच्छइ, गच्छंतं वा सातिज्जति ॥

घू- मूलवसमगामाओ-जाव-अद्धजोयणं ति मेरा भवइ । अद्धजोयणाओ परओ जइ जाइ पायग्गहणं करंति तो आणादिया दोसा भवंति ।

[भा. ३२८५] परमद्धजोयणाओ, संथरमाणेसु नवसु खेत्तेसु ।

जे भिक्खू पायं खलु, गवेसती आणमादीणि ॥

घू- उस्सग्गेणं जाव उव्वामगखेत्तं तम्मि पायं गवेसियव्वं, परतो आणादिया दोसा, तम्हा नो परतो उप्पाएज्जा ॥

[भा. ३२८६] भिक्खुवसहीसु जह चेव णवसु तह चेव पायवत्थादी ।

जोयणमद्धे चउगुरु, अद्धुडेहिं भवे चरिमं ॥

घू- उडुबद्धे अइसु मासखेत्तेसु वासाखेत्ते य एतेसु णवसु खेत्तेसु जह चेव भत्तफणमुप्पाएइ

तद्वा पायवत्यादिए वि ॥ जइ पुण संथरंतो परतो अद्धजोयणाओ आनेति तो इमं पच्छित्तं-

[भा. ३२८७] अंतरपल्ली लहुगा, परतो खलु अद्धजोयणे गुरुगा ।

ततियाए गवेसेझा, इतराहिं अइहिं सपदं ॥

सू- जइ अंतरपल्लीआओ आनेइ तो चउलहुगा । अंतरपल्लीआओ परओ अद्धजोयणमेत्ताओ, मूलवसमगामाओ तं च जोयणं, एत्थ चउगुरुगा । खेत्तबहि जोयणे छल्लहुं । दिवहे छगुरुं दोहिं छेदो । अह्माइजेहिं मूलं । तिहिं अणवडो । अद्धदेहिं पारंचियं । आणाइणो य दोसा । दुविहा य विराहना । तत्थ आयरिवाहणा कंटडडिखाणुभाइया, संजमे छक्कायादिया । तम्हा खेत्तबहिं न गवेसियव्वं । खेत्ततो अद्धजोयणऽब्भंतरे गवेसंतो, कालतो सुत्तत्थपोरिसी काउं तइयपोरिसीए गवेसइ । जइ इतरोहि गवेसइ तो अभिक्खासेवाए चतुलहुगा, अइमवाराए पारंचियं पावइ ॥

खेत्तब्भंतरे अलब्भमाणे विहरंते चेव भायणभूमिं गंतव्वं-

[भा. ३२८८] वितियपदं गेलण्णे, वसही भिक्खमंतरे ।

मज्झायगुरूजोगे, सुणणा वत्तणा गणे ॥

सू- गेलन्नाइयाण इमा व्याख्या-

[भा. ३२८६] दुहओ गेलणम्मी, वसही भिक्खं च दुल्लभं उभए ।

अंतरविगिड्डिसज्झाओ नत्थि गुरूणं व पाउगं ॥

सू- दुहतो गेलन्नं अप्पणो परस्स । अहवा - अनागाढं गाढं ति । “दुहत”ति खेत्तकालेसु अतिक्रमं करेति । गिलाणकारणेण - सयं गिलाणो गिलाणवावडो वा न तरति गंतुं जत्थ भायणा उप्पज्जंति, ताहेदूरातो वि भायणा अंतरपल्लीयासु आनिज्जंति, अन्नतरपोरिसीए वा गेण्हेझा । अहवा - भायणदेसे भिक्खं दुल्लभं, वसही वा दुल्लभा, उभयं वा दुल्लभं । अहवा - उभए गिलाणस्स गच्छस्स य भिक्खवसही य दुल्लभा । अहवा - “उभए”ति पायोगं नत्थि सुत्तत्थपोरिसीतो वि अकाउं पादग्गहणं करेति । अहवा - “उभए”ति पायोगं नत्थि सुत्तत्थपोरिसीतो वि अकाउं पादग्गहणं करेति । अहवा - बालवुह्वा उभयंतेहिं आउलो गच्छो संकामेउं न सक्कति, गामंतराणि वा विगिड्डाणि । अहवा - तम्मि भायणदेसे सज्झातो न सुज्झति । गुरूण व भत्तपाणादीयं पायोगं नत्थि, आगाढ जोगं वा वहंति ॥

[भा. ३२९०] अनुओगो पड्डावआ, अहिनवगहियं च ते उ वत्तेति ।

अप्पा वा ते खेत्ता, गच्छस्स व नत्थि पाओगं ॥

सू- “अनुओगो पड्डावइ”ति अत्थं सुणेति ति वुत्तं भवति, अभिनवधारितं वा सुत्तत्थं वा वत्तेति । भायणभूमीए वा मासकप्पपाउग्गा खेत्ता अप्पा - गच्छस्य आधारभूता न भवंतीत्यर्थः । सवालवुह्स्स वा गच्छस्स वत्थपातोग्गं नत्थि ॥

[भा. ३२९१] एएहिं कारणेहिं, गच्छं आसज्ज तिन्नि चतुरो वा ।

गच्छंति निब्भयं भाणभूमिं वसहादिएसु सुहं ॥

सू- एवमादिएहिं कारणेहिं भाणभूमिं गच्छो न गच्छइ । “गच्छमासज्ज”ति - त्रिचतुरो वा साहू निब्भयं भाणभूमिं गच्छंति । ते य गीयत्था वसभा वच्चंति । तेहिं अप्पाणं सुलभं भत्तपाणवसहीमादी भवति ॥ गणणाप्रमाणातिरिक्तमपि ग्रहीतव्यं, कुतः ? -

[भा. ३२९२] आलंबणे विसुद्धे, दुगुणो तिगुणो चउगुणो वा वि ।

खेत्ताकालादीओ, समणुण्णाओ व कप्पम्मि ॥

सू- विसुद्धे आलंबणे दुगुणो तिगुणो वा चउगुणो वा पादपडोयारो घेतव्वो, अविसद्दातो वत्थादियो वि । खेत्तातीओ अद्ध-जोयणातो परतो । कालातीतो वासासु गहणं करेति, दुमासं वा अपूरेत्ता गहणं करेति, राओ वा । एतं सव्वं कारणे विसुद्धे अनुन्नायं । पक्कप्पे पक्कप्पो गच्छवासो । अहवा - निसीहज्झयणं ॥

मू. (६६२) जे भिक्खू परमद्धजोयणमेरातो सपच्चवायंसि पायं अभिहडं आहहु विज्जमाणं पडिग्गाहेति, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

सू- अद्धजोयणातो परतो सपच्चवातेन पहेण अभिहडं अभिराभिमुख्ये “हज्हरणे” अभिमुखं हतं आनीतमित्यर्थः । जो भिक्खू आणावेइ तं पडिग्गाहेति वा सो आणादी पावति चउगुहं च से पच्छित्तं । एसो चेव - अत्थो इमो-

[भा. ३२९३] परमद्धजोयणाओ, सपच्चवायम्मि अभिहडानीयं ।

तं जे भिक्खू पायं, पडिच्छते आणमादीणि ॥

सू- इमेहिं वा सावायो पथो-

[भा. ३२९४] सावततेना दुविधा, सव्वालजला महानदी पुण्णा ।

वणहत्थि दुडुसप्पा, पडिनीया चेव तू अवाया ॥

सू- सीहादिया सावया, तेना दुविधा-सरीरोवकरणं । जलं-आहभगराईएहिं सव्वाला महानदी वा अगाधा पुण्णा । वणहत्थवा दुडु पहे, कुंभाकारादिसप्पा वा पहे विज्जंति, गिहीण वा वेरियादिपडिणीया संति ॥ एवमातिअववातेहिं इमे दोसा-

[भा. ३२९५] तेनादिमु जं पावे, तं वा पावंति अंतरा काया ।

बद्धहितमारिते वा, उड्डाहपदोसवोच्छेदो ॥

सू- सो गिहत्थो आनित्तो तेनगसमीवातो जं घातादि पावति । आदिसद्दातो सिंहवग्घादियाण वा समीवातो जं पावति, सो वा गिहत्थो आसुरुत्तो जं कंडादिए तेनादिपहारे पावति, अंतरा वा पुढवादिकाए विराहेज्ज, बंदिग्गहतेनेहिं वा बद्धो, हिओ वा, जुज्झतो वा मारितो, ताहे सयणादिजनो भासति - संजयाण पादे नेत्ता सावगो मारिउत्ति, एवं उड्डाहो, तस्स वा सयनिज्जा पदोसं गच्छेज्जा, तहव्वण्णदव्वस्स वा वोच्छेदं करेज्ज, सो वा पदोसं गच्छे, वोच्छेदं वा करेज्ज ॥ जम्हा एवमादि दोसा तम्हा आहडं नो गेण्हेज्जा, अप्पणा गवेसेज्ज ॥ वित्तिपदेण गिहत्थाणीतं पि गेण्हेज्जा-

[भा. ३२९६] असिवे ओमोयरिए, रायदुडु भए व गेलण्णे ।

सेहे चरित्तसावय, भए च जयणा इमा तत्थ ॥

सू- सक्खेत्ते पादासतीए दुल्लभेसु वा असिवेहिंतो वा गंतुमसमत्थो, अहवा पादभूमीए अंतरा वा असिवं ओमं वा रायदुडुबोहिगभयं वा सयं गिलाणवावडो वा, सेहस्स वा तत्थ सागारियं, मा सो सीदेज्जा, चरित्तदोसा वा, तत्थ अनेसणादिया दोसा, सावयभयं वा तत्थ ॥ एवमादिकारणेहिं इमं जयणं करेति-

[भा. ३२९७] अप्पाहेति पुराणातिगाण सत्थे आनयह पातं ।

तेहि य सयमाणीए, गहणं गीतेतरे जयणा ॥

घू- अप्पाहणं सदेसो, पुराणस्स संदिसंति । आदिग्गहणेणं गिहीतानुव्वयसावगस्स वा सम्मदिद्धिणो संदिसंति - पादं सत्थेण आणयह । तेहिं वा आनिता जदि सव्वे गीयत्था तो गेण्हंति । इतरे अगीयत्था तेसु जयणं करेति, पुव्वं पडिसेहिता छिन्ने भावे तिहं य जयता जता अत्तद्धिया तदा गेण्हंति ॥

[भा. ३२९८] एसेव गमो नियमा, आहारे सेसते य उवकरणे ।

पुव्वे अवेरे य पदे, सपच्चवाएतरे लहुगा ॥

घू- जो पादे विही भणितो एसेव विधी आहारे, सेसोवगरणे य दडुव्वो । सपच्चवाते, इतरे पुण निपच्चवाते सव्वत्थ चउलहुगा ॥

मू. (६६३) जे भिक्खु धम्मस्स अवण्णं वदति, वदतं वा सातिज्जति ॥

घू- “धृञ् धारणे”, धारयतीति धर्मः, न वण्णो अवण्णो नाम अयसो अकीर्तिरित्यर्थः । “वदव्यक्तायां वाचि” ।

[भा. ३२९९] दुविही य होइ धम्मो, सुयधम्मो खलु चरित्तधम्मो य ।

सुयधम्मो सज्झाओ, चरित्तधम्मो समणधम्मो ॥

[भा. ३३००] सुयधम्मो खलु दुविहो, सुत्ते अत्थे य होइ नायव्वो ।

दुविहो य चरणधम्मो, य अगारमनगारियं चेव ॥

घू- पंचविधो सज्झातो सुयधम्मो । सो पुण दुविहो - सुत्ते अत्थे य । चरित्तधम्मो दुविहो - अगारधम्मो अनगारधम्मो य । एकेज्जो दुविहो - मूलगुणेषु ॥

[भा. ३३०१] दुविहो तस्स अवण्णो, देसे सव्वे य होति नायव्वो ।

सुत्तनिवातो देसे, तं सेवंतम्मि आणादी ॥

घू- देसे सव्वे वा सुयस्स अवण्णं वदति । एवं चरित्ते वि दुविहो अवण्णो । सुत्तस्स देसे चउलहुगा, अत्थस्स देसे चउगुरुगा । सव्वसुयस्स अवण्णे भिक्खुणो मूलं । अभिसेयस्स अणवद्दो । गुरुणो चरिमं । एयं दान पच्छित्तं । आवज्जणाए तिण्ह वि सव्वे सुत्ते अत्थे वा पारंचियं । गिहीणं मूलगुणेषु जति देशे अवण्णं वदति तो चउगुरुगं सव्वहिं मूलं । गिहीणं उत्तरगुणेषु जति देसे अवण्णं वदति तो चउलहुगा । गिहीणं सव्वुत्तरगुणेषु चउगुरुगा ।

साहूणं मूलगुणेषु उत्तरगुणेषु य जति देसे अवण्णं वदति तो चउगुरुगा, दोसु वि सव्वेसु मूलं । एत्थ अत्थस्स देसे गिहीण य, मूलगुणदेसे साहूण य, उत्तरगुणदेसे सुत्तणिवा भवति । एवं अवण्णवयणं सेवंतस्स आणादिया दोसा भवन्ति ॥

[भा. ३३०२] मूलगुण-उत्तरगुणे, देसे सव्वे य चरणधम्मो उ ।

सामादियमादी उ, सुयधम्मो जाव पुव्वगतं ॥

[भा. ३३०३] सामाइयमाईए, एक्कारसमाउ जाव अंगातो ।

अह देसो एत्थ लहुगा, सुत्ते अत्थम्मि गुरुगादी ॥

घू- पूव्वद्दं गतार्थत्वात् कंठं । सुयस्स सामादियादि-जाव-एक्कारसअंगा-त्ताव-देसो, एयं चेव सह पुव्वगएण सव्वसुयं ॥

[भा. ३३०४] सव्वम्मि तु सयनाणे, भूया वाते य भिक्खुणो मूलं ।

गणि आयरिए सपदं, दानं आवञ्जणा घरिमं ॥

[भा. ३३०५] गिहिणं मूलगुणेषु, देसे गुरुगा तु सव्वहिं मूलं ।

उत्तरगुणेषु देसे, लहुगा गुरुगा तु सव्वेसिं ॥

[भा. ३३०६] मूलगुणे उत्तरगुणे, गुरुगा देसम्भि होति साहूणं ।

सव्वम्भि होति मूलं, अवण्णवायं वयंतस्स ॥

धू- कहां पुण वदंतो आसादेति ?

[भा. ३३०७] जीवरहिते व पेहा, जीवाइत्तमुग्गदंउता गोपे :

को दोसो य परकडे, चरणे एमातिया देसे ॥

धू- जीवेहिं विरहिते जाव पडिलेहणा कज्जति सा निरत्थिया । जीवाउले वा लोगे संकमणादिकिरियं करंतो कहांनिहोसो ? परित्तेगिंदियाण य संघट्टणे मासलहुंदाणे, एवं अप्पावराहे उग्गदंउता अजुत्ता । जं व वितियपदे णु मोयायमणं भणियं तं पि अजुत्तं-

आहाकम्मादिएसु परकडेसु को दोसो ? एवमादि चरणस्स देसे अवण्णो । सर्वयम-नियमात्मकं चारित्रं कुशलपरिकल्पितं एष सर्वावर्णवादः ॥ इमेरिसं सुत्ते अवण्णं वदति-

[भा. ३३०८] काया वया य तच्चिय, ते चेव पमाय अप्पमादा य ।

जोतिस-जोनि-निमित्तेहिं किं च वेरग्गपरयाणं ॥

धू- अयुत्तं पुणो पुणो काववयाण वण्णणं पमादप्पमायाण य किं वा वेरग्गपवण्णाणं, जोतिसेण जोनीपाहुडेण वा निमित्तेण वा । सव्वं वा पागतभासाणिबद्धं, एवमादि सुय-आसायणा । एवं अवत्रं वदंतो आणाइया य दोसा, सुयदेवता वा खित्तादिचित्त करेज्ज, अत्रेण वा साहुणा सह असंखडं वा भवे - “कीस अवत्रं भाससि” ति । जम्हा एते दोसा तम्हा नो अवण्णं वदे ॥

कारणे वदेज्जा वि-

[भा. ३३०९] वितियपदमणप्पज्जे, वएज्ज अविकोविते व अप्पज्जे ।

जाणते वा वि पुणो, भयसा तव्वादिसू चेव ॥

धू- अणपज्जो खेत्तादियो वएज्ज, अप्पज्जो वा अविकोवितो सो वा वएज्जा । ‘तव्वादि’त्ति जो अवत्रवादपक्खग्गहणं करेति सो य रायादि बलवंतो तव्वया वदेज्जा, नो दोसो ॥

मू. (६६४) जे भिक्खू अथम्मस्स वण्णं वयति, वयंतं वा सातिज्जति ॥

धू- इह अहम्मो भारह-रामायणादि पावसुत्तं, चरगादियाण य जे पंचग्मितवादिया वयविसेसा । अहवा - पाणातिवायादिया मिच्छादंसणपज्जवसाणा अड्डारस पावट्टाणा, एतेसिं वण्णं वदतीत्यर्थः ।

[भा. ३३१०] एसेव गमो नियमा, वोच्चत्थे होति तु अहम्मे वि ।

देसे सव्वे य तहा, पुव्वे अवरम्भि य पदम्भि ॥

धू- वोच्चत्थे विपक्खे, वज्जवायं वदतीत्यर्थः । सेसं कंठं ।

[भा. ३३११] इहरह वि ताव लोए, मिच्छत्तं दिप्पए सभावेणं ।

किं पुण जति उववूहति, साहू अजयाण मज्झम्भि ॥

धू- ‘इहरहवि’त्ति सहावेण प्रदीपते प्रज्वलते, किमिति निर्देशे, पुनः विशेषणे, किं विशेषयति ? सूतरां दीप्यत इत्यर्थः । यदीत्यभ्युपगमे, अजयाणं अगगतो उववूहति ताहे थिरतरं तेसिं मिच्छत्तं

भवतीत्यर्थः । शेषं पूर्ववत् ॥

मू. (६६५) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा पाए आमज्जेज्ज वा पमज्जेज्ज वा आपज्जंतं वा पमज्जंतं वा सातिअति ॥

मू. (६६६) जे भिवखू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा पाए संवाहेअ वा पलिमद्देअ वा संवाहेतं वा पलिमद्देतं वा सातिअति ॥

मू. (६६७) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा पाए तेत्थेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खेज्ज वा भिलिंगेज्ज वा मक्खेतं वा भिलिंगेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६६८) जै भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा पाए लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेज्ज वा उवद्धेज्ज वा उल्लोलेतं वा उवद्धेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६६९) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा पाए सीओदगवियडेण वा
उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा उच्छोलेतं वा पधोएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६७०) गो विषयू अन्नस्थितस्त वा ममस्थितस्त वा कार्यं अन्नश्रेय वा पमश्रेय वा
आमश्रंतं वा पमश्रंतं वा सातिश्रति ॥

मू. (६७१) जे भिक्खु अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा कायं आमज्जेअ वा पमज्जेअ वा आमज्जंतं वा पमज्जंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६७२) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा कायं संवाहेअ वा पलिमद्देअ वा संवाहेतं वा पलिमद्देतं वा सातिअति ॥

मू. (६७३) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा कायं तेल्लेण वा घएण वा वसाए वा णवणीएण वा मक्खेज्ज वा भिलिंगेज्ज वा मक्खंतं वा भिलिंगंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६७४) जे भिक्खू अन्न उत्थियस्स गारत्थियस्स वा कायं लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेअ
वा उवद्धेअ वा उल्लोलेतं वास, उव्वहेतं वा सातिज्जति ॥

મૂ. (૬૭૫) જે ખિક્કૂ અન્નઉત્થિયસ્સ વા ગારુત્થિયસ્સ વા કાયં સીઓદગ-વિયડેણ વા
 ઉસિણોદગ-વિયડેણ વા ઉચ્છોલેજ્જ વા પથોએજ્જ વા ઉચ્છોલેતં વા પથોએતં વા સાત્તિજ્ઞતિ ॥

मू. (६७६) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा कायं फुमेज्ज वा एज्ज वा फुमेतं वा एतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६७७) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गरत्थियस्स वा कायंसि वणं आमज्जेज्ज वा पमज्जेज्ज वा, आमज्जंतं वा पमज्जंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६७८) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारस्थियस्स वा कायंसि वणं संवाहेज्ज वा पलिमद्देज्ज वा. संवाहेतं वा पलिमद्देतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६७९) जे भिक्षू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा कायंसि वणं तेह्णेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खेज्ज वा भिलिगेज्ज वा मक्खेंटं वा भिलिगेंटं वा सातिज्जति ॥

मू. (६८०) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा कायंसि वणं लोद्धेण वा । कक्केण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वट्ठेज्ज वा, उल्लोलेतं वा उव्वट्ठेतं वा सातिअति ॥

મૂ. (૬૮૭) જેમિક્કુ અન્નઉત્થિયસ્સ વા ગારુત્થિયસ્સ વા ઉચ્છોલેજ્જ વા પધોએજ્જ વા ઉચ્છોલેતં

वा पधोएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६८२) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा कायंसि वणं फुमेज्ज वा रएज्ज वा, फुमेतं वा रएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६८३) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिकखेणं सत्थजाएणं अछिंदेज्ज वा विच्छिंदेज्ज वा अछिंदेतं वा विच्छिंदेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६८४) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिकखेणं सत्थजाएणं अछिंदित्ता विच्छिंदित्ता पूयं वा सोणियं वा नीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा नीहरेतं वा विसोहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६८५) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिकखेणं सत्थजाएणं अछिंदित्ता-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा, उच्छोलेतं वा पधोएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६८६) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिकखेणं सत्थजाएणं अछिंदित्ता विच्छिंदित्ता पूयं वा सोणियं वा नीहरेत्ता विसोहेत्ता सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेत्ता पधोएत्ता अन्नयरेणं आलेवणजाएणं आलिपेज्ज वा विलिपेज्ज वा, आलिपंतं वा विलिपंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६८७) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिकखेणं सत्थजाएणं अछिंदित्ता विच्छिंदित्ता पूयं वा सोणियं वा नीहरेत्ता विसोहेत्ता सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेत्ता पधोएत्ता अन्नयरेणं आलेवणजाएणं आलिपित्ता विलिपित्ता तेलेण वा घएण वा बसाए वा नवनीएण वा अब्भंगेज्ज वा मक्खेज्ज वा अब्भंगेतं वा मक्खेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६८८) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिकखेणं सत्थजाएणं अछिंदित्ता विच्छिंदित्ता पूयं वा सोणियं वा नीहरेत्ता विसोहेत्ता सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेत्ता पधोएत्ता अन्नयरेणं आलेवणजाएणं आलिपित्ता विलिपित्ता तेलेण वा घएण वा बसाए वा नवनीएण वा अब्भंगेत्ता मक्खेत्ता अन्नयरेण धूवणजाएणं धूवेज्ज वा पधूवेज्ज वा धूवेतं वा पधूवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६८९) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा पालु-किमियं वा कुच्छि-किमियं वा अंगुलीए निवेसिय निवेसिय नीहरइ, नीहरंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६९०) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा दीहाओ नह-सीहाओ कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेतं वा संठवेतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६९१) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा दीहाइ जंघ-रोमाइ कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६९२) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा दीहाइ कक्ख-रोमाइ कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६९३) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा दीहाइं मंसु-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६९४) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा दीहाइं वत्थि-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६९५) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा दीहाइं चक्खु-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६९६) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा दंते आघंसेज्ज वा पघंसेज्ज वा आघंसंतं वा पघंसंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६९७) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा दंते उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा उच्छोलेतं वा पधोएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६९८) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा दंते फुमेज्ज वा रएज्ज वा फुमेतं वा रएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (६९९) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा उट्ठे आमज्जेज्ज वा पमज्जेज्ज वा आमजंतं वा पमजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७००) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा उट्ठे संबाहेज्ज वा पलिमहेज्ज वा संबाहेतं वा पलिमहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७०१) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा उट्ठे तेल्लेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खेज्ज वा भिलिंगेज्ज वा, मक्खेतं वा भिलिंगेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७०२) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा उट्ठे लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वहेज्ज वा, उल्लोलेतं वा उव्वहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७०३) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा उट्ठे सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा उच्छोलेतं वा पधोएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७०४) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा उट्ठे फुमेज्ज वा रएज्ज वा फुमेतं वा रएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७०५) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा दीहाइं उत्तरोट्ठरोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥ जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा दीहाइं नासा रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ।

मू. (७०६) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा दीहाइं अच्छिपत्ताइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७०७) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा अच्छीणि आमज्जेज्ज वा पमज्जेज्ज वा, आमजंतं वा पमजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७०८) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा अच्छीणि संबाहेज्ज वा पलिमहेज्ज वा, संबाहेतं वा पलिमहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७०९) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा अच्छीणि तेल्लेण वा घएण वा

वसाए वा नवनीएण वा मक्खेज्ज वा भिल्लिगेज्ज वा, मक्खेवंतं वा भिल्लिगेवंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७१०) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा अच्छीणि लोद्धेण वा कक्खेण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वट्टेज्ज वा, उल्लोलेवंतं वा उव्वट्टेवंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७११) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा अच्छीणि सीओदग-वियडेण वा उसिणोदग-वियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा, उच्छोलेवंतं वा पधोएवंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७१२) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा अच्छीणि-फुमेज्ज वा रएज्ज वा फुमेवंतं वा रएवंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७१३) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा दीहाइं भुमग-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेवंतं वा संठवेवंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७१४) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा दीहाइं पास-रोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा, कप्पेवंतं वा संठवेवंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७१५) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा अच्छिमलं वा कण्णमलं वा दंतमलं वा नहमलं वा नीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा, नीहरेवंतं वा विसोहेवंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७१६) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा कायाओ सेयं वा जल्लं वा पंकं वा मलं वा नीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा नीहरेवंतं वा विसोहेवंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७१७) जे भिक्खू गामानुगामं दूइज्जमाणे अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा सीसदुवारियं करेइ, करेवंतं वा सातिज्जति ॥ पायप्पमज्जादी, सीसदुवारादि जे करेज्जाहिं । गिहि-अन्नतित्थियाण वा, जो पावति आणमादीणि ॥

चू-चउगुरुं से पच्छित्तं, आणादिया दोसा भवन्ति । मिच्छते थिरीकरणं । सेहादियाण य तत्थ गमणं । पवयणस्स य ओभावणा । जम्हा एते दोसा तम्हा एतेसिं वेयावच्चं नो कायव्वं ॥

कारणे पुण कायव्वं-

[भा. ३३१३] बितियपदमणप्पज्झे, करेज्ज अविकोविते च अप्पज्झे ।

जाणंते वा वि पुणो, पुरल्लिगे सेहमादीसु ॥

चू-कारणे परल्लिगपवण्णो करेज्जा, सेहो वा अनलो विगिंचियव्वो तस्स करेत्तो सुद्धो, तस्सग्गतो वा पन्नवणं करेत्तो सुद्धो । अहवा - सेहो आगतो परिस्संतो दव्वल्लिगेण, तस्स विस्सामणादि कायव्वं । अप्पसागारिण जयणं करेत्तो सुद्धो ॥

मू. (७१८) जे भिक्खू अप्पाणं बीभावेति, बीभावेवंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७१९) जे भिक्खू परं बीभावेति, बीभावेवंतं वा सातिज्जति ॥

चू-उभयं वा । अनन्यभावे आत्मैवात्मा, पृथग्भावे आत्मव्यतिरिक्तः परः, आत्मपरव्यपदेशेनोभयं भवति । ऐहिकपारित्रिकं भयोत्पादनं बीभावानं, चउगुरुं आणादिया य दोसा भवन्ति ।

[भा. ३३१४] दिव्व-मणुय-तेरिच्छं, भयं च आक्ख्हिकं तु नायव्वं ।

एक्केक्कं पि य दुविहं, संतमसंतं च नायव्वं ॥

चू-भयं चउव्विहं उप्पज्जति - पिसायादिएहिं तो दिव्वं, तेनादिएहिं तो मामुस्सं, आउ-तेउ-वाउ-व्वणस्सइयाएहिं तो य तेरिच्छं, निर्हेतुकं चउत्थं अकस्मादभयं भवति । एक्केक्कं पुणो दुविह -

संतासंतभेएण । पिसाय-तेन-सिंघाइएसु दिह्वेसु जं भयं उयज्जाति तं संतं, आंदह्वेसु असंतं । अकस्मादभयं संतं, आत्मसमुत्थं भोहनीचभयप्रकृत्युदयादुद्भवति असंतं, अकस्मादभयं भयकारणसकल्पिताभिप्रायोत्पन्नं ॥

चोदकाह - ननु इहलोकभयं परलोकभयं आदानभयं आजीवणाभयं अकस्मादभयं मरणभयं असिलोगभयं एयं सत्तविहं भयमुत्तं, कहं चउव्विहं मणह ? आचार्याह-

[भा.३३१५] कामं सत्तविकप्पं, भयं समासेण तं पुणो चउहा ।

तत्थादानं समणे, न होज्ज अहवा वि देहुवही ॥

धू- कामं शिष्याभिप्रायानुमतार्थे, तदेव सत्तविहं भयं संखिप्पमाणं चउव्विधं भवति । कहं पुण संखिप्पति ? उच्यते - इहलोकभयं मनुयभए समोतरति, परलोकभयं दिव्व-तिरियभएसु समोतरति । आदानेआजीवण-मरण-असिलोगभयं च-एते चउरो वि तिसु दिव्वादिएसु समोतरति ।

कथम् ? उच्यते - जतो आदानेन हत्थद्वितेन दिव्व-मणुय-तेरिच्छयाण विभेति । आजीवणं वित्ती, सा च दिव्व-मणुय-तेरिच्छान्यतमाधीना । मरणं प्राणपरित्यागः, असावपि दिव्व-मनुष्य-तिर्वगन्वतमभावावस्थस्येति । नारका किल मरणभयमिच्छन्त्येव । अकस्मात् कारणात् त्रिविधमेव मरणभय । असिलोग वि दिव्व-मणुएसु संभवति । सन्नीसु य पंचेदियतिरिएसु अकस्माद्भयं सद्वाणे समोतरति । एवं सत्तभया चउसु भएसु समोतारिता । एत्थ समणस्स आदानभयं न होज्ज । अहवा - समणो वि देहोवही चेव, आदानभयं भवति ॥

चोदगाह - कहं देहुवही आदानभयं ? उच्यते-

[भा.३३१६] एगेसिं जं भणियं, महब्भयं एतदेव विहिसुत्ते ।

तेनादानं देहो, मुच्छासहियं च उवकरणं ॥

धू- बंमचेरा विधिसुत्तं, तत्थ भणियं - एतदेवेगेसिं महद्भयं भवति, एतदेव सरीरं, एगेसिं अविरयजीवाणं महंतं भयं भवति, तेन कारणेण देहो आदानं भवति, उवकरणं च मुच्छासहियं आदानं भवति, न सेसं ॥

[भा.३३१७] रक्खस-पिसाय-तेनाइएसु उदयग्गि-जहुमाईसु ।

तव्विवरीयमकम्हा, जो तेन परं च अप्पाणं ॥

धू- रक्खस-पिसायादियं दिव्वं, तेनादियं माणुसं, उदय-ग्गि-जहुमादियं तेरिच्छं, अकस्माद्भयं च । एतेन चउव्विहेण जो अप्पाणं परं उभयं वा ॥

[भा.३३१८] बीहावेत्ती भिक्खू, संते लहुगा य गुरुमसंतम्भि ।

आणादी मिच्छत्तं, विराधना होति सा दुविहा ॥

धू- संते लहुगा, असंतसु चउगुरुगा इत्यर्थः । दुविहा आय-संजमविराहणा ॥

[भा.३३१९] नोवेक्खति अप्पाणं, न इव परं खेत्तमादिणो दोसा ।

भूएहि व धेप्पेज्जा, भेसेज्ज परं च जं चऽन्नं ॥

धू- अप्पाणं परं धीहावेत्तो अप्पाणं परं च नावेक्खति, बीहंतो सयं परो वा खित्तचित्तो भवेज्ज, तत्थ मूलं, गिलाणारोवणा य । भीओ वा संतो तं चेव बीभावेत्तो हणेज्ज, भीतो वा भूतेन धेप्पेज्जा, गहग्गहितो वा परं भीसेज्ज, तत्थ पि बहु वणादिया दोसा । “जं चऽन्नो”ति खेत्तादिअणपज्झो

छक्कायविराहणं करोञ्ज, एत्थ से कायनिष्फणं ॥

जम्हा भए कज्जमाणे एते दोसा तम्हा भयं न कायव्वं । इमं कारणं-

[भा. ३३२०] जह मोहपगडीणं कोहातीणं विवज्जणा सेया ।

तह चउकारणमुदयं, भयं पि न हु सेवितं सेयं ॥

घू- जह मोहनिज्जस्स कोहादियाण उत्तरपगडीणं वज्जणा सेया भवति तहा भयं चउव्विहं मोहस्स उत्तरपगडी विवज्जेउं श्रेयं भवतीत्यर्थः ॥

[भा. ३३२१] भयउत्तरपगडीए, सेसा मोहस्स सूतिया पगडी ।

मोहपगडीए सेसा, तु सूतिता मूलपयडीतो ॥

घू- एयंभयं मोहनिज्जस्स उत्तरपयडी, एयाए गहियाए सेसाओ मोहनिज्जस्स उत्तरपगडीतो सूचितातो भवन्ति । एवं सव्वा चेव मोहपगडिगहिया । मोहमूलपगडीए सेसा सत्त नाणावरणाइया मूलपगडीतो सूचिया भवन्ति ॥

[भा. ३३२२] ता जेहि पगारेहि, बज्झन्ती नाणनिण्हवादीहिं ।

निक्कारणम्मि तेसु, वट्ठते होति पच्छित्तं ॥

घू- ता इति अष्टमूलपगडीओ, पंचानउइ वा उत्तरपगडीतो, सम्यक्त्वमिश्रयोर्बन्धी नास्तीत्येवं पंचनवति । एयातो दोहिं बंधहेउप्पागारेहिं बज्झन्ति तेसु वट्ठतस्स पच्छित्तं भवति । ते य इमे । १ नाणं जस्स समीवे सिक्खियं तं निण्हवति । २ नाणिपुरिसस्स पडिनीओ । ३ अधिज्झन्तो वा अंतरायं करेति । ४ जीवस्स वा नानोवघायं करेति । ५ नाणिपुरिसे वा पदोसं करेति । एवमादिएहिं पंचविहं नाणावरणं बज्झइ । एतेसु चेव सविसेसु नवविधं दंसणावरणं बज्झति । भूतानुकंपयाते वयानुपालणाते खंतिसंपन्नयाए दानरुईए गुरुभत्तीते एतेहिं सातावेदनिज्जं वज्झति । विवरीयहेऊहिं असातं । मोहनिज्जं दुविधं - दंसणमोहं चरित्तमोहं च । तत्थ दंसणमोहे अरहंत पडिनीययाए एवं सिद्ध-चेतिय-तवस्सि-सुय-धम्म-संघस्स य पडिनीयत्तं करेत्तो दंसणमोहं बंधति । तिव्वकसायताए बहुमोहयाते रागदोससंपन्नयाते चरित्तमोहं बंधति । आउयं चउव्विहं - तत्थ निरयाउयस्स इमो हेऊ - मिच्छत्तेण महारंभयाते महापरिग्गहाते कुणिमाहारं निस्सीलयाते रुद्धमज्झाणेण य निरयाउं निबंधति । तिरियाउयस्स इमो हेतू- उम्मग्गदेसणाते संतमग्गविप्पणासणेणं माइल्लयाते सद्धसीलताते ससल्लमरणेणं एवमादिएहिं तिरियाउयं निबंधति । इमे मनुयाउयहेउणो- विरयविहूणो जो जीवो तनुकसातो, दानरतो, पगतिभइयाए मनुयाउयं बंधति । देवाउयहेतू इमे- देवविरतो सव्वविरतो बाल-तवेण अकामनिज्जराए सम्मदिट्ठियाए य देवाउयं बंधति ।

नामं दुविहं - सुभासुभं । तत्थ सामण्णतो असुभे य इमे हेतू - मन-वय-कायजोगेहिं वंको मायावी तिहिं गारवेहिं पडिबद्धो । एतेहिं असुभं नामं बज्झति । एतेहिं चेव विवरीएहिं सुभं नामं बज्झइ । सुभगोत्तस्स इमे हेतू- अहरंतैसु य साहसु य भत्तो, अरहंतपनीएण सुएण जीवादिपदत्थे य रोयंतो, अप्पभाययाए संजमादिगुणप्पेही य उच्चागोयं बंधति । विवरीएहिं नीयागोयं । सामण्णतो पंचविहंतराए इमो हेतू-

पाणवहे मुसावाते अदित्रादाणे मेहुणे परिग्गहे य एतेसु रइबंधगरे, जिनपूयाए विग्घकरो, मोक्खमग्गं पवज्झंतस्स जो विग्घं करेति । एतेसु अंतराइयं बंधति । विसेसहेउ उवउज्ज वात्तव्वा ।

एतेषु हेतुषु निष्कारणे वदंतस्स पच्छित्तं भवति ॥ चोदगाह-जाव बायरसंपरातो ताव सव्वजीवा
आउयवज्जतो सत्त कम्मपयडीतो निच्चकालं सम्पभेदा बंधंति, कह अप्पायाच्छेत्तो भवति ?
सपायच्छित्तस्स च सोही नत्थि, सोही अभावे य मोक्खाभावो । आचार्याह-

[भा.३३२३] कामं आउयवज्जा, निच्चं बज्झंति सव्वपगडीतो ।

जो बादरो सरागो, तिब्बासु तासु पच्छित्तं ॥

धू- तीव्रेषु हेतुषु वर्तमानस्य प्रायश्चित्तं भवति, न मंदेषु । शेषं कंठं ॥

उत्तरप्रकृतीरधिकृत्यच्यते-

[भा.३३२४] अहिकिच्च उ असुभातो, उत्तरपगडीतो होति पच्छित्तं ।

अनियामेण सुभासु, न होति सट्ठाणपच्छित्तं ॥

धू- अट्ठहं पगडीणं जा असुभातो ताणं हेतुसु वदंतस्स पच्छित्तं, जहा नाणपदोसादिएसु ।
जा पुण सुभातो तासु न भवति पच्छित्तं, जहा अन्नाणे पदोसं करेति तित्थगरदिपडिनीएसु वा ।
अनिदानेन वा सुभं बंधस्स पायच्छित्तं न भवति, जहा तित्थगरनामगोतहेतुसु “अरहंतसिद्ध”
कारग-गाहा-जम्भि भेदे जं पच्छित्तं भणियं तं तस्स सट्ठाणपच्छित्तं ॥ तं च इमं भण्णति-

[भा.३३२५] देसपदोसादीसुं, साते लोभे अ असरिसे फासे ।

लहुओ लहुआ पुण हास अरतिनिदाचउकम्मि ॥

धू- नाणस्स जति देसे पदोसं करेति, आदिग्गहणातो णाणस्स चेव जदि देसे पडिनीयतं
अंतरायं मच्छरं निण्हवणं करेति, सायोवेयनिज्जस्स निदाणादिएहिं अपसत्थज्झवसातो जदि हेतूए
वड्ढति, लोभकसायस्स य जइ बंधहेऊए वड्ढति तो मासलहुं । असरिसफासे पुरिसस्स इत्थि-
नपुंसकफासा असरिसा, इत्थीए पुरिस-नपुंसगफासा असरिसा, नपुंसगस्स थी-पुरिसफासा
असरिसा, एत्थ असरिसा फासा बंधस्स जति हेऊए वड्ढति एतेसु सव्वेसु चउलहुगा पच्छित्तं ।
हासं अरती निदा निदानिदा पयला पयलापयला एयामं छण्हं पगडीणं जति हेऊसु वड्ढति तो
मासलहुं पच्छित्तं ॥

[भा.३३२६] सव्वे णाणपदोसादिएसु धीणे य होति चरिमं तु ।

निरयाउ कुणिमवज्जे, मिच्छे वेदे य मूलं तु ॥

धू- नाणस्स जति सव्वस्स पदोसं करेति पडिनीयादिहेतुसु वा वड्ढति, धीणगिद्धिनिदाए य
जति हेऊए वड्ढति तो पारंक्षियं पच्छित्तं । निरयाउयस्स कुणिमहेउं एक्कं वज्जेउं सेसेसु महारंभादिएसु
जति वड्ढति, मिच्छत्तस्स, तिबिहवेदहेऊए य वदंतस्स मूं पच्छित्तं । कुणिमाहारे रागे गुरुगा, दोसे
लहुगा ॥

[भा.३३२७] तिरियाउ असुभनामस्स चेव हेतुसु मासियं गुरुयं ।

सेसासु अप्पसत्थासु, होति सव्वासु चउलहुगा ॥

धू- तिरियाउयस्स हेऊहिं सव्वेहि, नामस्स जा असुभा पगडीतो तान य हेऊए वड्ढति तो
मासगुरुं पच्छित्तं । सेसासु ति चउरो दंसणभेया, लोभवज्जा पन्नरस कसाया, हासादिछक्के य हास
अरतिवज्जा चउरो भेदा, नीयागोयं, पंचविहं च अंतरायं । एयाण अप्पसत्थाण बंधहेउसु वदंतस्स
चउलहुगा पच्छित्तं ॥ चोदकाह-

[भा. ३३२८] सका अपसत्थाणं, तु हेतवो परिहारितुं पयडीणं ।

सादादिपसत्थाणं, कहं नु हेतू परिहरेज्जा ॥

बू- अप्रशस्तप्रकृतिहेतवो वर्जितुं शक्यन्ते, अशुभाध्यवसायवर्जनात् । कथं नित्यकाल-
शुभाध्यवसितः साधुः शुभप्रकृतिहेतून् वर्जयति, तेषां शुभाध्यवसायबन्धात् ॥ चोदक एवाह-

[भा. ३३२९] जति वा बज्झतिसातं, अनुकंपादीसु तो कहं साहू ।

परमनुकंपाजुत्तो, वच्चति मोक्खं सुहनुबंधी ॥

बू- जति सातं बज्झति भूयानुकंपयाते, आदिसद्दातो वयसंपन्नताते संजमजोगुअमेण
खंतिसंपन्नाताते दानरुईए गुरुभत्तिरागेण य तो साहू एतेहिं अनुकंपाइएहिं जुत्तो पुअबंधी कहं
गोक्खं गच्छति ? जतो पुअ मोक्खगमणविग्घाय हवति ॥ किं चान्यत्-

[भा. ३३३०] सुहमवि आवेदंतो, अवस्समसुभं पुणो समादियति ।

एवं तु नत्थि मोक्खो, कहं च जयणा भवति एत्थं ॥

बू- सुहं आवेदंतो अवस्सं पावं वंधति, पुअपावोदया य अवस्सं संसारो भवति, अतो एवं
साहुस्स मोक्खो नत्थि । कहं वा एत्थ साहुणा जतियव्वं - धटितव्यमित्यर्थः ॥

[भा. ३३३१] अहवा न चेव बज्झति, पुण्णं नावि असुभोदयं पावं ।

सव्व अनिड्डियकम्मो, उववज्झति केन देवेसु ॥

बू- अहवा - अनुकंपादिएहिं पुण्णं न बज्झति, न वा पापं, सव्वहा अपरिक्खीणकम्मे य
पुण्णाभावे देवेसु केण हेतुणा उववज्झति ॥ एवं चोदकेनोक्ते आचार्याह-

[भा. ३३३२] पुव्वतव-संजमा होति, रागिणो पच्छिमा अरागस्स ।

रागो संगो वुत्तो, संगो कम्मं भवे तेनं ॥

[भा. ३३३३] भण्णति जहा तु कोती, महल्लपल्ले तु सोधयति पत्थं ।

पक्खिवति कुभं तस्स उ, नत्थि खतो होति एवं तु ॥

[भा. ३३३४] अन्नो पुण पल्लतो, कुंभं सोहयति पक्खिवेति पत्थं ।

तस्स खओ भवतेवं, इय जे तु संजया जीवा ॥

[भा. ३३३५] तेसिं अप्पानिज्जर, बहु बज्झइ पाव तेन नत्थि खओ ।

अप्पो बंधो जयाणं बहुनिज्जर तेन मोक्खो तु ॥

बू- पूर्वा इति प्रथमा । के ते ? तपः संयमश्च । यत्र तपः तत्र नियमात्संयमः, यत्र संयमः
तत्रापि नियमात् तपः । उभयोरव्यभिचारप्रदर्शनार्थं तपः संयमग्रहणं । यथा तत्रोपयोगः,
यत्रोपयोगस्तत्रात्मा इति । सामादयं छेदोवद्भावणियं परिहारविसुद्धियं सुहमसंपरागं च एते
पुव्वतवसंजमा । एते नियमा रागिणो भवन्ति । पच्छिमा तव-संजमा अरागिणो भवन्ति । तं च
अहाख्यातचारित्रं इत्यर्थः । अहव - अनसनादीया जाव सुक्कज्झाणस्स आदिमा दो भेया,
पुहुत्तवितकसंवियारं एयत्तवियक्कं अवियारं च, एते पुव्वतवा ।

सामादय-छेद-परिहारसुहमं च एते पुव्वतवसंजमानियमा रागिणो भवन्ति । सुहमकिरियानियडी
वोच्छिन्नकिरियमप्यडिवाइं एते पच्छिमा तवा, अहक्खायचारित्तं पच्छिमसंजमो, एते पच्छि-
मतवसंजमा नियमा अरागिणो भवन्ति । एतेहिं पुव्वतवसंजमेहिं देवेहिं उववज्झति सरागित्वात् ।

रागो ति वा संगो ति वा एकार्थं । यतो भणितं - “रागो संगो वुत्तो” । अहवा - कम्मजनितो जीवभावो रागो, कम्मुणा सह संजोययंतो स एव संगो वुत्तो । संगतो पगतिभदेण निव्वत्तमाणं कम्मं भवति, तेन कम्मुणा उदिज्जमाणेण भवो भवति - संसार इत्यर्थः । ते य सरागसंजता पल्लधम्मपक्खेवदिहुंतेनं बहुसोधगा अप्पबंधी कमेण पच्छिमे तवसंजमे पप्प मोक्खं गच्छंति । एवं सुभपगडिबंधेसु साहवो जतंति । जम्हा पगडिहेतवेसु पवत्तंतस्स एते दोसा तम्हा न बीभे, न वा परं बीहाविज्जा ॥

[भा. ३३३६] दितियपदमणम्यज्झं, बीभं अम्यज्झ हीनसत्ते वा ।

खेत्तं दित्तं च परं, पवाति-पडिनीय-तेनं वा ॥

घू-अणप्यज्झो कित्तदित्तो सयं वा बीभेति, परं वा बीभावेइ, हीनसत्तो वा अप्पज्झो बीभेज्ज, खित्तादियं वा परप्पवादि वा पडिनीयं वा अनुवसमंतं सरीरोवगरणतेनं दुविहं बीभावेंतो निद्धोस इत्यर्थः ॥

मू. (७२०) जे भिक्खू अप्पाणं विम्हावेति, विम्हावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७२१) जे भिक्खू परं विम्हावेति, विम्हावेतं वा सातिज्जति ॥

घू-विस्मयकरणं विम्हावणा, आश्चर्य-कुहकपराक्षेपकरणमित्यर्थः ।

[भा. ३३३७] विम्हावणा तु दुविधा, अभूयपुव्वा य भूयपुव्वा य ।

विज्जा तव इंदजालिय-निमित्तवयणादिसुं चेव ॥

घू-विज्जाए मंतेन वा तवोलल्लीए वा इंदजालेण वा तीतानागतपडुप्पन्नेन वा निमित्तवयणण आदिसद्दातो अंतद्धाण-पादलेवजोगेण वा । अहवा - वयमं मरहद्धय-दमिल-कुहुक-गोळय-कीरडुग-संधवातीयाण य कुड्डिकरणं ॥ इमं अभूतभूतपुव्वाण वक्खाणं-

[भा. ३३३८] जो जेण अकयपुव्वो, अस्सुयपुव्वो अदिट्ठपुव्वो वा ।

सो होतऽभूयपुव्वो, तव्विवरीयो भवे भूतो ॥

घू-जेण पुरिमेण जो विज्ज-मंतजोग-इंदजालादिओ पयोगो अप्पणा अकयपुव्वो अत्रेण वा कज्जमाणो न दिट्ठो असुंतो वा सो त्स अभूयपुव्वो भणति । तव्विवरीयो पुण जो सयं कतो दिट्ठो सुतो वा सो भूतपुव्वो भणति । एत्थ सव्वभूते चउलहुं, असव्वभूए चउगुरुं, नेमित्ते अतीते चउलहुं, पडुप्पन्ननागतेषु चउगुरुं ॥ एत्थ निमित्तवयणं असव्वभूते इमं उदाहरणं-

[भा. ३३३९] दिव्वं अच्छेरं विम्हओ य अतिसाहसं अतिसओ य ।

कत्तो से नाउं जे, किं नाहिति किं सुहं नातुं ॥

घू-दो जनामिलितं कित्तियादियाण सत्तण्हं णक्खत्ताणं इमं णामसंगारं करेति-दिव्वं, अच्छेरं, विम्हतो, अतिसाहसं, अतिसतो, “कत्तो से नातुं जे, किं नाहिति, किं मुहं नाउं” एवं । एवं मघादि अनुराहादि घनिट्ठादि । एवं संगारं करित्ता बहुजनमज्झे एवं भासति - जो जं अट्ठावीसाए नक्खत्ताणं अत्रतरं छिवति तमहं जाणामि, तं परोक्खं कातुं छिक्कं, इतरो संगारसाहू भणाति - जदि पुव्वदारियं तो पुव्वामुहो ठिच्चा, अहो दिव्वं नाणं ताहे जाणति कित्तिया । एवं अन्नमि वि संगारनामे उक्कित्तिते जाणति । एवं सव्वनक्खत्ते जाणति ॥

[भा. ३३४०] एत्तो एगरत्तेनं, विम्हतकरणेण संतसंतेनं ।

अप्पपरं विम्हावे सो पावति आणमादीणि ॥

धू- विज्ञामंतादियाण एगतरेण विम्हावेतस्स आणादिया ॥ इमे य दोसा-

[भा. ३३४१] उम्मायं पावेज्जा, तद्वज्जायण अदाण पडिणीए ।

खेतं व परं कुज्जा, तवनिव्वहणं च माया य ॥

धू- एरिसं मया कतं ति सयमेव दित्तचित्तो भवेज्जा, तं वा विम्हावणकरणद्वा जएज्जा । दिशे अहिगरणं । अदिज्जंतं पडिनीतो परो वा विम्हावित्तो खित्तचित्तो भवति । विज्ञाजीवणप्पयोगेण य तवो निव्वहती - विकलीभवतीत्यर्थः । असम्भूते या मायाकरणं मुसावादो य । जम्हा एते दोसा तम्हा नो विम्हावेज्जा ॥ इमेहिं कारणेहिं विम्हावेज्जा-

[भा. ३३४२] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भए व गेलण्णे ।

अद्धाण रोहए वा, जयणाए विम्हावेज्जा ॥

धू- असिवअवनयणेण विम्हावेज्जा । अहवा - असिवे ओमे य - अप्फव्वंतो विम्हावेज्जा, रायदुट्ठे भये य आउंटणनिमित्तं विम्हावेज्जा । गेलण्णे वि विज्ज आउंटणद्वा ओसहद्वा वा । रोध- गअद्धाणेषु वि अप्फव्वणादिगाणि बहूणि कारणाणि अवेक्खिऊणं विम्हावेज्जा । तं च जयणाते । सा इमा - पुव्वं संतेन, पच्छा असंतेन, पणणादिजयणाए वा जाहे घउलहु पत्तो ताहे विम्हावेज्जा ॥

मू. (७२२) जे भिक्खू अप्पाणं विप्परियासेइ, विप्परियासंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७२३) जे भिक्खू परं विप्परियासेइ, विप्परियासंतं वा सातिज्जति ॥

धू- विपर्ययकरणं विप्परियासणा, तं कुव्वंतो घउगुरुगा । सा य विप्परियासणा घउव्विहा दव्वादिया इमा-

[भा. ३३४३] दव्वे खेत्ते काले, भावे य घउव्विहो विवज्जासो ।

एएसिं नाणत्तं, वोच्छामि अहानुपुव्वीए ॥

[भा. ३३४४] दव्वम्मि दाडिमंवाडिएसु खेत्ते दुनाममादीसु ।

काले गेलण्णोवही, भावम्मि य निव्वुयादीसु ॥

धू- अजाणयस्स पुच्छंतस्स दालिमं अंबाडियं, अंबाडियं दालिमं कहेति । खेत्ते विवज्जासं - दुनामे कए जहा आनंदपुरं अक्कत्यली, अक्कत्यली आनंदपुरं । कालविवज्जासो - अनागाढे गेलत्ते अगाढगेलण्णकहणं । आगाढगेलण्णे अनागाढगेलण्णकहणं । उवहिं वा अकाले गेण्हति, काले न गेण्हति । भावम्मि य अप्पाणं अनियुत्तं निव्वुयं दंसेति, निव्वुयं परं अनियुत्तं पगासेति । आदिसद्दातो खमादिया भावा वत्तव्वा ॥

[भा. ३३४५] जो जेण पगारेणं, भावो नियओ तमण्णहा जो तु ।

मण्णति करेति वदति व, विप्परियासो भवे एसो ॥

धू- भाव इति द्रव्यादिको भावः, नियत्तो ति ठितो, तं अन्नहा जो साहू मणसा भण्णति किरियाए वा करिति अन्नस्स वा अगगतो पन्नवेत्तो वदति । एसो विपर्यासः ॥

तत्थ दव्व-भावविप्परियासो इमो-

[भा. ३३४६] चेयणमचेयणं वा, यएज्ज कुज्जा व चेयणमचित्तं ।

वेसग्गहणादिसु वि, धी-पुरिसं अन्नहा दव्वे ॥

सू- सचित्तपुडवाइयं दत्तं अचित्तं वदति, अचित्तं वा मस्मादियं सचित्तं वदति, करेति वा इंदजालादिना, इत्थि वा पुरिसनेवत्थं करेति वदति, पुरिसं च इत्थिनेवत्थं करेति वदति वा अन्याकारमित्यर्थः ॥ छेत्तभावे “दुनाममादिसु”ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३३४७] साएता नाऽओज्झा, अहवा ओज्झातोऽहं न साएता ।

वत्थव्वमवत्थव्वो, न मालवो मागधो वाऽहं ॥

सू- कोति साहू अओज्झ-नगरातो पाहुणगो गतो, सो वत्थव्वगसाधूणा पुच्छितो - अओज्झातो आगतो सि ? ताहे सो भणति - नो अतोऽज्झाओ, साएयातो आगतोमि । सो वत्थव्वगसाहू तं बित्थियनामं न गणति । एवं साएते पुच्छिते अउज्झा भासति । अहवा - “वत्थव्वगो सि”ति पुच्छिते अवत्थव्वं अप्पाणं कहेइ । अवत्तव्वओ वा अप्पाणं वत्थव्वं कहेइ । मालवविसयुप्पणो वा पुच्छितो जगहविसयुप्पणोऽहं कहेति । एवं मागधः पृष्ठः मालवमन्यं वा विषयं कथयति ॥

कालभावविवक्षासो इमो-

[भा. ३३४८] वरिसा निसासु रीयति, इतरेसु न रीयते वदति मन्ने ।

वयपरिमाणं व वए, परियायं वा विवक्षासं ॥

सू- वरिसाकाले रीयति नो उडुबद्धे । अहवा - निसासु रीयति दे दिवसतो पडवेति, व सासु रातो वा विहरियव्वं, इयरेसु य उडुबद्धे दिवसे य नो विहरियव्वं । मनुते मन्यते वा वासासु रातो य विहरणं श्रेयमिति । वयपरिमाणं वा विवरीयं करेति वदति वा, जहा - नडो यरो तरुणवेसं करेति तरुणो वा थेरं करेति । जम्मं पव्वज्जपरियागं वा विवरीयं वदति जहा - वीसतिवास-परियागो पंचवीसतिवास-परियागं अप्पाणं कहेति । पंचवीसतिवास-परियागो वीसतिवास-परियागं कहेति ॥ भावविणक्षासो इमो-

[भा. ३३४९] अतवस्सिणं तवस्सि, देहगिलाणो मि सो वि हु न तिन्नो ।

सारिक्खे सो वि अहं, न वि त्ति सर-वण्णभेदं वा ॥

सू- कोति साहू सभावकिसो सरीरेण, पुच्छितो-सो तुमं तवस्सी ? सो अप्पाणं अतवस्सिं तवस्सिं कहेति । अहवा - सभावकिसो अगिलाणो वि सहे जायति विगतिमादियं, “देहि मे गिलाणो”ति । सहेहिं वा पुच्छितो - “सो तुमं गिलाणो” ? आमं ति वदति । अहवा - सहेहिं पुच्छितो - “कयरो सो गिलाणो ? देमि से पातोम्मं ।” ताहे अप्पाणं वदति, अन्नं वा किसं साधुं दंसेति अगिलाणं । लुद्धो वा हट्ठे वि गिलाणे गंतुं सहे जायति - “सो गिलाणो अज्ज वि न तरति, देह से दधिखीरादियं पाओम्मं” । कोइ चिरप्पवासी सयणो तस्स सरिसयं साधुं दहुं भणेज्ज-एस साहू तरस सारिक्खो” । ताहे सो साहू भणेज्ज - “सो मि अहं ।” सव्वभूतं वा पच्चभिन्नातो अवलावं करेति - “न वि” ति । सर-वन्नभेदकरणीहिं गुलियाहिं वा अप्पाणं अन्नहा करेज्ज ॥

[भा. ३३५०] एतेसिं कारण्णं, एयतराएण जो विवक्षासे ।

अप्पाणं च परं वा, सो पावति आणमादीणि ॥

[भा. ३३५१] दव्वादिविवक्षासं, अहवा वी भिक्खुणो वदेतस्स ।

अहिगरणाइ परेहिं, मायामोसं अदत्तं च ॥

सू- आणादिया य दोसा, संजमविराहणा य मायाकरणं च, बादरमुसावायभासणं च, “कीस

वा अवलवसि ? "ति असंखड भवे ॥

[भा. ३३५२] वितियपदं गेलण्णे, खेतसतीए व अपरिणामेसु ।

अन्नस्सद्वा दुलभे, पत्तेयं चउसु वि पदेसु ॥

धू- "गेलन्नं"ति दव्वाववादो । "खेतसतीए" ति खेत्ताववादो । "अपरिणामेसु"ति कालाववादो "अन्नस्सद्देदुल्लभे"ति भावाववादो । चउसु वि दव्वादिएसु पदेसु पत्तेयं एते अववादपदा इमेण विधिणा - तस्य गेलन्ने अचित्तस्स अलभ फलाइयं मिस्स सुचित्तं वा आणियं, तं च गिलाणो नेच्छति, ताहे सो भण्णति - "एयं अचित्तं" । अहवा अचित्तं चेव ओसढं पलंवादियं आनियं च गिलाणस्स अप्पत्थं तम्हा ते भन्नंति - "एयं मिस्सं सचित्तं संसत्तं संसत्तं वा ।" जदि गिलाणो भणेज्जा - "कीस मेऽदो एयं गहियं ?" भन्नति - "अणाभोगा, इदानिं एयं परिद्वेयव्वं ।"

"खेत्तासतीए ति" - अतोज्झाए मासकप्पो कतो वासावासो वा, पुन्ने मासकप्पे वासाकाले वा अन्नखेत्तासतीए तत्थेव ठित्ता, ताहे ततो खेत्तातो अन्नो कोति गीतत्थो अन्नं खेतं अपरिणामगाण कासं पाहुणगो गतो, तेहिं च अपरिणामगेहिं पुच्छित्तो कतो आगतो सि ? ताहे सो गीयत्थो वितेति - "मा एते अपरिणामगा जाणिसंति, एते नितियवासं वसति" ति । ताहे सो गीयत्थो भणति - आगतोऽहं साएयातो । इदानिं कालतो - "अपरिणामगेस"ति कारणे अनुदियत्थमिते धेतव्वो, चंदं आएच्चं भणेज्जा, अनुदियं वा उदियं भणेज्जा, उदिते कारणे वा उदितं अनुदितं भणेज्ज, अत्थंगतं वा भणेज्ज धरति ति ।

भावतो "अन्नस्सद्वा दुल्लभे"ति दुल्लभे गिलाणादिपातोग्गे अप्पणो अन्नस्स वा अद्वा परव्वएस करेति । अतयस्सी विसो तवस्सि ति अप्पाणं भणेज्जा, तस्स वा तवस्सिस्स अद्वाते नेमि, अगिलाणं वा गिलाणं अप्पाणं भणेज्ज, जेणं वा परववदेसेण लभति तं वदे, वेसग्गहणं वा करे ।

मू. (७२४) जे भिक्ख मुहवण्णं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

धू- "मुहं" ति पवेसो, तस्स चउव्विहो नामाती निक्खेवो । नाम-ठवणातो गतातो । दव्वमुहं गिहादिवत्थुपवेसो । तिन्निसया-तिसद्वा पावा दुरासया भावमुहं । तस्स भावमुहस्स वन्नं अणतीति वन्नं आदत्ते - गृण्हातीत्यर्थः । कथं पुण सो मुहवन्नं करेति-

[भा. ३३५३] कुतित्थ-कुसत्थेस्स, कुधम्म-कुव्वय-कुदानमादीसु ।

जे मुहवण्णं कुज्जा, उम्मग्गे आणमादीणि ॥

धू- वितियगाहाए जहासंखं उदाहरणं-

[भा. ३३५४] गंगाती सकमय, गणधम्मदी च गोव्वयादीया ।

भोमादी दाना खलु, तिन्नि तिसद्वा उ उम्मग्गा ॥

धू- गंगा आदिग्गहणातो पहास-प्रयाग-अवक्खंड सिरिमाय [ल] केयारादिया एते सव्वे कुतित्था । शाक्यमतं कपिलमतं ईसरमतादिया सव्वे कुसत्था । मल्लगणधम्मो सारस्सयगणधम्मो कूयसभादिया सव्वे कुधम्मा । गोव्वयादिया दिसापोक्खया पंचग्गितावया पंचगव्वासणिया एवमादिया सव्वे कुव्वया । भूमिदानं गोदानं आ-हत्थि-सुवण्णादिया य सव्वे कुदाणा । कुत्सितार्थाभिधारणे खलु शब्दः । तिन्निसया तिसद्वा पावा दुरासया जत्तीण वज्जा सेसा सव्वे उम्मग्गा । जो जत्थ भत्तो तदनुकूलं भासंतस्स आणादिया दोसा, चउगुरुगं पच्छित्तं, मिच्छते य

नवतीकरणं, पञ्चमं य एतौ तत्रागम्या - “एते अदित्रादाणा साणा इय, एते चाडुकारिणो ।”
एतद्वोसपरिहरणत्वं । तन्हा नो कुतित्थियाण मुहवण्णं करेज्ज ॥

[भा.३३५५] असिवे ओमोयरिए, रायदुड्ढे भए व गेलण्णे ।

एएहिं कारणेहिं, जयणाए कयती काउं ॥

घू- सपक्खपंतासिवे परलिंगपडिवन्नो पसंसति । अहवा - असिवोमेसु असंथरंतो
तब्भाविद्येत्तेसु धलसु वा पसंसेज्ज । परलिंगी वा जो सयदुड्ढं पसमेज्जा तदानुवत्तीए पसंसेज्जा ।
रायमया बोहिगभएण वा सरणावगतो पसंसेज्ज । अन्नतो गिलाणपाउग्गे अलब्धंतेसु घेव लब्धमिति
पसंसेज्जा ॥

[भा.३३५६] पन्नवणे च उवेहं, पुड्डो बंभाति वा धरंतेते ।

आगाढे व अपुड्डो, भणंज लड्डो तहा धम्मो ॥

घू- कारणे चरगादिभावितेसु खेत्तेसु ठियस्स जति ते चरगादिया बहुजणमज्झे ससिद्धंतं
पन्नवेति तत्थ उवेहं कुज्जा, मा पडिवहकरणे खेतातो नीणिजेज्ज । उवासगादिपुड्डो - “अत्थि णं
एतेसिं भिक्खुयाणं वए वा नियमे वा ?” ताहे तेसिं दानसङ्काणं अनुयत्तीए भनिज्ज-“एते वि बंभ-
व्यं धरंति, आदिसद्दातो जीवेसु दयालुया ।” अन्नतरे वा आगाढे गिलाणादिकारणे भणेज्ज ॥

इमा पसंसणे जयणा-

[भा.३३५७] जे जे सरिसा धम्मा, सव्वार्हिसादितेहिं उ पसंसे ।

एएसिं पि हु आता, अत्थि हु निच्चो कुणति व त्ति ॥

घू- सरिसधम्मोहिं पसंसति-तुम्ह वि सच्चवयं, अम्ह वि । तुम्ह वि अहिंसा, अम्ह वि । तुम्ह वि
अदित्रादाणं वज्जं, अम्ह वि । तुम्ह वि अत्थिया, अम्ह वि । दव्यत्तेण वा जहा तुम्हं निच्चो, तहा अम्हं
पि निच्चो । जहा अम्ह वि आता सुहासुहं कम्मं करेइ, तहा तुम्ह वि ॥

[भा.३३५८] एवं ता सव्वादिसु, भणेज्ज वइतूलिकेसिमं बूया ।

अम्ह वि न संति भावा, इतरेतरभावतो सव्वे ॥

घू- सत् शोभनो वादी सद्वादी, आत्मास्तित्ववादीत्यर्थः । जे पुण वेतुलिया तीसु इमं बूता -
विगयतुल्लभावे वेतुलिया - नास्तित्ववादिन इत्यर्थः । सव्वभावा इतरेतरभावतो नत्थि त्ति, नित्यत्वं
अनित्यत्वे नास्ति अनित्यत्वं नियत्वे नास्ति । एवं आत्मा अनात्मा, कर्तृत्वमकर्तृत्वं, सर्वगतं
असर्वगतं, मूर्तत्वं अमूर्तत्वं, घटत्वं पटत्वं परमाणुत्वं द्विप्रदेशिकत्वं कृष्णत्वं नीलत्वं गोत्वं अश्वत्वं
एवमादि ॥

घू. (७२५) जे भिक्खू वेरज्ज-विरुद्धरज्जंसि सज्जं गमणं, सज्जं आगमणं, सज्जं गमणागमणं
करेइ, करंतं वा सातिज्जति ॥

घू- जेसिं राईणं परोप्परं वेरज्जं, जेसिं राईणं परोप्परं गमनागमणं विरुद्धं, तं वेरज्जं विरुद्धरज्जं ।
सज्जगहणा वट्टमाणकालगहणं । अहवा - अभिक्खग्गहणं करेति । पन्नवगं पडुच्च गमणं, अन्नद्व्याणातो
आगमणं, गंतुं पडियागयस्स गमनागमणं । एवं जो करेइ तस्स आणादिया दोसा, चउगुरुं च से
पच्छिंतं । एसो सुत्तत्थो । एसा सुत्तफासियनिज्जुत्ती । वेरसदस्स इमो छव्विहो निक्खेवो-

[भा.७२६] नामं ठवणा दविए, खेत्ते काले य माववेरे य ।

तं महिस वसभ वग्धा, सीहा नरएसु सिज्जणया ॥

चू- नाम-ठवणातो गतातो । दव्वहेतुं जं वेरं तं दव्ववेरं । विरोधिदव्व्याण वा जोगो दव्ववेरं, जहा अंबखीगणं ! जम्मि खेत्ते वेरं जहति, खेत्तपिचित्तं वा, जम्मि वा खेत्ते वन्निज्जति तं खेत्तवेरं । जम्मि वा काले वेरं वन्निज्जति तं कालवेरं । भावेवेरे इमं उदाहरणं - एगत्य गामे गावीतो चोरोहिं गहियातो । कुद्धेण महत्तरो निग्गतो । अमिया गावीतो, जुज्झं संपलग्गं । चोराहिवो सेणावती महत्तरेण सह संपलग्गो । ते रुद्धज्झाणोवगता एकमेकं वहेतुं मया, पढमपुढवीए नारगा उववन्ना ।

ततो उव्वट्ठा ते दो वि अन्नोन्नमहिसज्जुहेसु महिसवसभा उववन्ना, जूहाविआ इत्यर्थः । तत्थ वि अन्नमन्नं पासित्ता आसुरुत्ता जुज्झं संपलग्गा, अन्नोन्नं वहित्ता मत्ता, दोद्यपुढवीए नारगा उववन्ना । ततो उव्वट्ठिता दो वि वग्घा जाता । तत्थ वि अन्नोन्नं वहेत्ता मया, तच्चपुढविं गता । ततो उव्वट्ठिता दो वि सीहा उववन्ना । तत्थ वि एकमेकं वहेत्ता मया, चउत्थपुढवीते नारगा उववन्ना । ततो उव्वट्ठिता दो वि मनुएसु उववन्ना, तत्थ जिनसासणं पवन्ना, सिद्धा य ॥

इमो वेरज्जसहरस निग्गमो-

[भा. ३३६०] वेरं जत्थ उरज्जे, वेरं जातं वरज्जति व वेरं ।

जं च विरज्जति रज्जं, रज्जेण विगयरायं वा ॥

चू- जत्थ रज्जे पुव्वपुरिसपरंपरागतं वेरमत्थि तं भण्णति वेरज्जं । अहवा - न पुव्वपुरिसपरंपरागतं, जस्स संपदं राइणो वेरं जातं तं वेरज्जं । अहवा - स्वरसत्ताए अन्नराईण गाम-नगरदाहादिए करेति सो एवं करेत्तो वेरुणायणे रज्जेति एवं वा वेरज्जं । अहवा - जस्स राइणो रज्जे सव्वेसरा विरज्जंति - भूत्वा इत्यर्थः, तं रज्जं रज्जेणं विरतं भण्णति, एतं वेरज्जं । अहवा - विगतो राया मत्तो पवसितो वा एयं वेरज्जं ॥ जं सुत्ते सज्जग्गहणं कहियं तस्सिमं वक्खाणं-

[भा. ३३६१] सज्जग्गहणातीतं, अनागतं चेव वारितं वेरं ।

पन्नवणपडुच्चगयं, होज्जा गमनं च उभयं वा ॥

चू- जहा वट्ठमाणवेरं परिहरिज्जति, एवं जत्थ अतीतं वेरं, भविस्सति वा जत्थ खेत्ते वेरं, एतेसु वि गमणादिया न कायव्वा । सेसं कंठं ॥ वेरज्जग्गहणातो अन्ने वि अत्था सूइया, ते य इमे-

[भा. ३३६२] अनराया जुगराया, तत्तो वेरज्जए य दोरज्जे ।

एत्तो एककम्मि य, चाउम्मासा भवे गुरुगा ॥

चू- एकेके चउगुरुगा पच्छित्तं भवति । “अणराया” दियाण चउण्ह वि एवं वक्खाणं-

[भा. ३३६३] अनरायं निवमरणे, जुवराया दोद्य जावऽनभिसित्तो ।

वेरज्जं तु परबलं, दाइयकलहो तु वेरज्जं ॥

चू- मत्ते रायाणे जाव मूलराया जुवराया य एते दो वि अणभिसित्ता ताव अनरायं भवति । पुव्वराइणो जो जुवराया अभिसित्तो तेन अधिद्वियं रज्जं जाव सो दोद्यं जुवरायाणं णाभिसिंचति ताव तं जुवरज्जं भण्णति । परचक्केणागंतुं जं रज्जं विज्जोलितं तं वेरज्जं । एगरज्जाभिलासिणो दो दाइया जत्थ कडगसंठिया कलहंति तं दो रज्जं भण्णति ॥

विरज्जे वि इमेरिसे कप्पति गमणादीयं कातुं-

[भा. ३३६४] अविरुद्धा वाणियगा, गमनागमणं च होति अविरुद्धं ।

निस्तंचारनिरुद्धे, न कप्पती बंधणादीया ॥

यू-जत्य वाणिष्या परोष्परं गमणागमणं करेता अविरुद्धा, सेस-जनवयस्स य जत्य गमागमो अविरुद्धो, तत्थ साहूणं कप्पइ गंतुं । इमं विरुद्ध-रञ्जं जत्य वणिष्याणं सेसजणवयस्स य निस्संचार निरुद्धं (न कप्पइ गंतुं) । तत्थ गोमियाईहिं गहियाण य आयसंजमपवयणोवघायादिया य दोसा वक्खमाणा ॥ सो पुण इमेहि सद्धिं म गच्छेज्जा-

[भा. ३३६५] अत्ताण चोरमेया, वग्गुरसोणहि पलाइमो पहिया ।

पडिचरगा य अहिमरादिया पंथे दिट्ठदिट्ठादी ॥

यू-कोवेण अ रिइज्जा कारणावेक्खगामिणो अत्ताणा, कव्वडिया वा । गवादिहारिणो चोरा । चावग्गहितग्गहत्यादिया रातो य जीवघायणपरा मेता । पासियवज्झप्पयोगेण मयघातया वग्गुरा - लोद्धया । सुणहवितिज्जता सोणहिया । जे भडादिया रन्नो अनापुच्छते सपुत्तदारंघणादिया अन्नरञ्जं गंतुकामा ते पलादिणो । नानाविधगाम-नगर-देसाहिंङगा पहपडिवण्णगा पहिया । गाम-नगर-सेणादियाण भंडिया पडिचरगा । केसिं च वग्गुरसोणहिया एकं, तत्थ अधिमरगा अट्टमगा, अहिवत् अनुपकृतेष्वपकारे मारका अभिमरा ॥ एतेसु भगोवदंसणत्थं इमं भण्णति-

[भा. ३३६६] अत्ताणमादिएसु, दियपहदिट्ठे य अट्ठिया भयणा ।

एत्तो एगतरेणं, गमणागमणम्मि आणादी ॥

यू-अत्ताणादिसहाएसु अट्ठसु एक्केक्के अट्ठभंगा संभवन्ति । ते य इते - अत्ताणहट्ठया दिवसतो गच्छन्ति पहेण गोमियादिरायपुरिसेहिं दिट्ठा । एस पढमभंगो । दिवसतो पहेण अदिट्ठा बित्थिय-भंगो । दिवसतो उप्पहेण दिट्ठा तत्तिओ भंगो । दिवसतो उप्पहेण अदिट्ठा चउत्थो । एवं रातो वि चउरो भंगा । एवं सव्वे अट्ठ । एत्तो अट्ठभंगीतो एगतरेणावि जो गमनादियं करेति तस्स आणादिया दोसा ॥ इमं च से पच्छित्तं-

[भा. ३३६७] अत्ताणमादिएसु, दियपहदिट्ठे य चउलहू होति ।

राते य पहमदिट्ठे, चउगुरुगाऽतिक्कमे मूलं ॥

यू-आदिस्सेसु चउसु भंगेसु चउलहुगा तवकालविसेसिया । पच्छिमेसु चउसु रातिभंगेसु चउगुरुगा तवकालविसेसिया । जतो रज्जातो पहावितो तम्मि अतिक्कंते मूलं ॥

सव्वभंगपरिमाणजाणणट्ठा भण्णति-

[भा. ३३६८] अत्ताणमादियाणं, अट्ठण्हट्ठहिपदेहि भइयाणं ।

चउसट्ठी य पयाणं, विराधना होतिमा दुविहा ॥

यू-अत्ताणादिएसु अट्ठसु एक्केक्के अट्ठ भंगा, सव्वे चउसट्ठि भंगा । चउसट्ठिं भंगपदाण अन्नतरेण गच्छंतस्स इमा संजमायविराहणा दुविहा ॥

[भा. ३३६९] छक्काय-गहण-कडूण, पंथं भेत्तूण चेव अतिगमणं ।

सुत्तम्मि य अतिगमने, विराधना दोण्ह वग्गाणं ॥

यू-अपहे असत्थोवहयपुढवीए पुढवीकायविराधना । ओस नदिमादि संतरणे आउक्काय विराधना । वनदवे सत्थिय-पज्जालिय-विज्झावणे वा अगनिक्कायविराधना । जत्य जत्य अगणी तत्थ तत्थ नियमा वायू हवति । हरिवमादिपलंबासेवणे वा वणस्सइविराहणा । पुढवि-आउ-वणस्सतिसमस्सियाण बेइदियमादियाण विराधने तसकायविराहणा ॥ इमं कायपच्छित्तं-

[भा. ३३७०] छकायचउसु लहुगा, परित्तलहुगा य गुरुग साहारे ।

संघट्टण परितावण, लहु गुरु अतिवायणे मूलं ॥

घू- जहा पेढे तहा वत्तव्वा ॥ इदानीं “गहण-कहणे”ति । ठाणइल्ला रायपुरिसा गहण-कहणं करेज्ज । ते घउव्विहा, इमे-

[भा. ३३७१] संजय-गिरि-तदुभयभद्गा य तह तदुभयस्स वि य पंता ।

घउभंगो गोम्मिंतेसू, संजयभद्दा विसज्जेति ॥

घू- संजयभद्दा, नो गिहिभद्दा । नो संजयभद्दा, गिहिभद्दा । संजयभद्दा वि, गिहिभद्दा वि । अन्ने नो संजयभद्दा नो गिहिभद्दा वि । गोमिया ठाणइल्ला । संजयभद्दा पढम-ततियभंगेसु ते साहू गच्छंते न धरेति - विसर्जयन्तीत्यर्थः ॥

[भा. ३३७२] संजयभद्गमुक्के, वितिया घेतुं गिही व गेण्हंति ।

जे पुण संजयपंता, गिण्हंती जति गिही मोत्तुं ॥

घू- पढमभंगे संजयभद्दा, तेहिं भद्दत्तणेण संजयतामुक्का, न निरुद्धा । वितियभंगिल्ला संजयपंता, [वितियभंगिल्ला] ते संजते वेत्तुं पढमठाणपालो गिही वि गिण्हंति, कीरा ये एते संजते मुक्कति ? जे पुण वितियभंगे ते संजयपंता, ते पंतत्तणेण साहूसहेजे गिहत्ये मोत्तुं साहू गिण्हंति, मा गच्छह ति बंधणादियं वा करेज्ज ॥

[भा. ३३७३] पढम-ततियमुक्काणं, रज्जे दिट्ठण दोण्ह वि विनासो ।

पररज्जपवेसेवं, जतो न नेती तहिं पेवं ॥

घू- पढम-तइएसु भंगेसु ठाणपालया संजयभद्दा, तेहिं भद्दत्तणेण मुक्का साहू “गच्छह ति न वारेमो” । ताहे ते साहू पररज्जे पविट्ठ, दिट्ठ य रायपुरिसेहिं पुच्छिया - “कओ आगता” कहं केन वा पहेण उप्पहेण वा ? जति साहू भणंति - उप्पहेण आगता तो उम्मग्गगामिणो ति सदोसा । अह साहू भणंति - पहेण ठाणपालपुरिसेहिं विसज्जिया आगता - ताहे दोण्ह वि विनासो, साहूण य ठाणइल्लाण व । एवं पररज्ज पवेसे गेण्हणकहणादिया दोसा दिट्ठ । जतो विरज्जातो निति तत्थ वि एते गेण्हण-कहण-पंतावणादिया दोसा दइव्वा ॥

[भा. ३३७४] रक्खिज्जति वा पंथो, जति तं भेत्तूण जनवयमतिंति ।

गाढतरं अवराहो, सुत्ते सुण्णे व दोण्हं पि ॥

घू- अह घाडिं चोरभंडियअभिमरमादिभया पंथा रक्खिज्जंति न वा कस्स ति गमागमं देति, ताहे साहू अत्तानादिएहिं समाणं जा रत्ता मेरा कत्ता, न गमागमो केन य कायव्वो ति, तं जति भेत्तूणं पररन्नो जनवयं अइंति प्रविशंति, जनमेरं वा भेत्तूण जल्लिअतिंति, तो गाढतरेण अवराहेण साहू जुज्जंति । एत्थ साहूणं चेव दोसो, न थाणइल्लाणं । अ सुत्तेसु थाणपालेसु सुण्णे वा थाणपालगे गच्छंति तो “दोण्ह वि”ति संजयाणं थाणपालयाण य । अहवा - संजयाण सहायाण य गेण्हणकहणादिया दोसा ॥ इमं पच्छित्तं-

[भा. ३३७५] गेण्हणे गुरुगा छम्मासा कहणे छेदो होति ववहारे ।

पच्छाकडम्मि मूलं, उट्ठाह-विरुंगणे नवमं ॥

[भा. ३३७६] उट्ठावणनिव्विसए, एगमनेगे पओस पारंची ।

अणवट्ठप्पो दोसु य, दोसु य पारंचीओ होति ॥

चू- थाणयनिउत्तेहिं अनिउत्तेहिं वा रायपुरिसेहिं गहियाण साहूण चउगुरुगा । हत्थे गहिउं कहिएसु छल्लहुगा । कहुविकहुकरणे - छगुरुगा । “ववहारे” ति - करणसालाए रोहिएसु ववहारेअमाणेसु छेदो । “पच्छकडे” ति नञित्तेसु ववहारे मूलं । “उड्डहे” ति पेच्छह भो परलोगठिता अंगरायत्तेमा अरिक्कमे करेत्ते, दंसादेएहिं वा सद्धिं आधावेत्ते, कण्णच्छि-नास-कर-पादविरुंगिते वा, एतेसु दोसु पदेसु नवमं अणवट्ठं । उड्डवणे निव्विसत्ते वा एतेसु वि दोसु वि पदेसु पउट्ठेणं रत्ता कए पारंचियं भवति ॥ अहवा-“पओसे” ति एरिसे पगरिसदोसदुट्ठे पारंचियं भवतीत्यर्थः । अत्ताणसहायाणं एते सब्बे दोसा भणिया ॥

[भा. ३३७७] एमेव सेसएसु वि, चोरादीहिं समगं तु वच्चंते ।

सविसेसतरा दोसा, पत्थारो जाव भंसणता ॥

चू- चोरादिएसु समयं वच्चंतस्स ते छिय गेण्हण-कहुण-ववहारादिया, इमे य अन्ने सविसेसा दोसा । पत्थरणं पत्थारो सविस्तरमित्यर्थः । तस्स वा एगस्स वा ससहायस्स वा तग्गच्छियाणं अन्न-गच्छियाणं वा कुलगण-संघस्स वा गेण्हणादिता करेअ । एस पत्थारो । जीवित-चरणेय भंसणपत्थारं करेअ । जाव सद्धगहणातो सरीरविरुंगणाभेदा दडुव्या । तेसु वि पत्थारो भाणियव्वो ॥

सविसेसदोसदरिसणत्थं भण्णति-

[भा. ३३७८] तेनड्डम्मि पसज्जण, निस्संकिते मूलमहिमरे चरिमं ।

जति ताव होति भद्दग, दोसा ते तं चइमं अन्नं ॥

चू- तेनगादिएहिं समाणं गच्छंतो तेनगादिअट्ठेसु कयकारिताणुमतेन तेनड्डदिसु पसज्जति - स्तैन्यं करोतीत्यर्थः । जति ते अट्ठिसंकिज्जति तो चउगुरुगा, निस्संकिते मूलं । अभिमरट्ठे निस्संकिते पारंचियं । जदि वा ते भद्दया थाणपाला, तेहिं विसज्जियाण पररट्ठं पविट्ठणं ते छिय गेण्हणादिवा दोसा । तं चेव चउगुरुमादियं पच्छित्तं । इमं चऽन्नं दोसुब्बवकारणं ॥

[भा. ३३७९] आयरिय उवज्झाए, कुल गण संघे य चेइयाइं य ।

सब्बे वि परिच्चत्ता, वेरज्जं संकमत्तेनं ॥

चू- इमं य से वक्खाणं-

[भा. ३३८०] किं आगतऽत्य ते वित्ति, संति ने एत्थ आयरियमादी ।

उग्घाएमो रुक्खे, मा एतु फलत्थिणो सउणा ॥

चू- ते साहू रायपुरिसेहिं पुच्छिज्जंति - तुब्भे किमत्यमागता साहू ? वेत्ति - “सति” विज्जंते “ने” - अस्माकं, इह आचार्यादयः सन्ति तेनागता वयं । ताहे रायपुरिसा दिट्ठंतं वयंति - जम्हा फलत्थिणो सउणा रुक्खमागच्छंति तम्हा ते चेव रुक्खे “उग्घाएमो” छिदामो ति वुत्तं भवति, जेण ते फलत्थिणो सउणा नागच्छंति, एतेन दिट्ठंतसामत्थेण आयरियादी उग्घाएमो जेण कोति तदड्ड नागच्छति ॥ जम्हा एते दोसा तम्हा-

[भा. ३३८१] एयारिसे विहारे, न कण्णती समणसुविहिवाणं तु ।

दो सीमे ऽतिकमति, जनसीमं रायसीमं च ॥

चू- सीमा मेरा मज्जाता, तं जनमेरं च दुविहं पि अतिकमति - लंघयतीत्यर्थः ॥

- रायसीमाइक्कमे इमे दोसा-

[भा. ३३८२] बंधं वहं च घोरं, आवज्जति एरिसे विहरमाणो ।

तम्हा तु विवज्जेजा, वेरज्ज-विरुद्ध-संकमणं ॥

शू- निगडादितो बंधो, कसघातादितो वहो । “घोर” ममति भयानको अतीव बध्बन्धौ इत्यर्थः । वेरज्जे जम्हा एरिसे दोसे पावति तम्हा वेरज्जे विहारं वज्जेजा ॥ इमेण वित्तिपदेण विहरेजा-

[भा. ३३८३] दंसणनाणे माता, भत्तविसोही गिलाणमायरिए ।

अहिकरण वाद रायकुल-संगते कप्पए गंतुं ॥

शू- “दंसण-नाणे”ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३३८४] सुत्तत्थतदुभयविसारयम्मि पडिवण्णउत्तमड्डम्मि ।

एयारिसम्मि कप्पति, वेरज्ज-विरुद्ध-संकमणं ॥

शू- दंसणप्पभावगाण सत्थाण सम्मदियादि सुतनाणे य जो “विसारदो” निस्संकियसुत्तत्थो ति वुत्तं भवति । जो य उत्तिमड्डपडिवण्णो सो य खेत्ते ठिओ तत्थंतरा वा वेरज्जं, मा तं सुत्तत्थं वोच्छिज्जतु ति अतो तग्गहणड्डयाए कप्पति वेरज्जविरुद्धं संकमणं काउं । माता पितं वा कस्सा ति निक्खिमिउकामं । आवरिएण वा केन ति भत्तं पच्चक्खयं । भत्तं वा पच्चक्खाउकामो एयारिसे वा कज्जे संकमेज्ज । अहवा - कोइ साहू भत्तं पच्चक्खाउकामो । “विसोधि”ति सो आत्तेयणं दातुकामो ताहे सो गीयत्थसमीव गच्छे, अज्जमस्स वा गीयत्थो पासं गच्छति ।

गिलाणस्स वा पडियरणड्ड गम्पति । गिलाणपायोगोसद्धहेउं वा । आयरियादिसमीवं वा आयरियादिपेसणेण वा गच्छति । अहवा - कस्स ति साहुणो गिहिणा सद्धिं अधिकरणे उप्पन्ने सो य गिही नीवसमति, ताहे सलद्धीतो तस्सुवसामणड्ड गच्छति । अहवा - सो अन्नरज्जे परप्पवादी उवड्डितो तस्स निग्गहण्ड गच्छति । रायदुट्ठे वा रज्जे उवसमणड्ड सलद्धितो गच्छे । अहवा - रायकुलसंगतं केन ति अधिकरणं कतं तदुवसामणड्ड गच्छे । अहवा - “कुलसंगत”ति कुल-संघ-कज्जेण । एवमादिसु कज्जेसु कप्पते वेरज्जविरुद्धसंकमणं काउं ॥

इमेण विधिना-

[भा. ३३८५] आपुच्छिय आरक्खिय सेट्ठी सेनावती अमच्चारयाणं ।

अभिगमणे निग्गमणे, एस विही होइ नायव्वो ॥

[भा. ३३८६] आरक्खितो विसज्जेति, अहव भणिज्जा तु पुच्छह तु सेट्ठिं ।

जाव निवे ता नेयं, मुद्दा पुरिसे व दूतेनं ॥

शू- वेरज्जविरुद्धरज्जं गच्छंता साहू दंडपासियं पुच्छंति, जति तेन विसज्जिया लड्डं । अह सो भणेज्ज - अहं न न याणामि, सेट्ठि पुच्छह । ताहे सेट्ठिं पुच्छंति । जदि तेन विसज्जिया तो लड्डं । अह सो भणेज्ज - अहं न याणामि, सेनावट्ठं पुच्छह । ताहे सेनावट्ठं पुच्छंति । जदि तेन विसज्जिया तो लड्डं । अह सो भणेज्ज - अहं न याणामि अमच्चं पुच्छह । एवं परंपरेण नेयं जाव णिवो राया इत्यर्थः वेरज्जातो निग्गच्छंतस्स वेरज्जं वा पविसंतस्स एस संकमणे विही भणितो । रायमात्तिणो य एते मुद्दापड्ड दूतपुरिसं वा मग्गिज्जंति, रायदूतेन वा सद्धिं गम्पति, जतो रज्जातो निग्गच्छंति तत्थेसा विही ॥

[भा. ३३८७] जत्थ वि य गंतुकामा, तत्थ वि कारेंति तेसि नायं तु ।

आरक्खिणा वि ते विय, तेनेव कमेण पुच्छंति ॥

चू- जं रजं गंतुकामा तस्य जे साहू तेसिं लेहसंदेसगेण पुव्वामेव नायं करेति - अन्हे इतो आगंतुकामा तुब्बे इत्य आरब्धियादि पुच्छह । जाहे तेहिं पुच्छिया अनुन्नायं च ताहे इयरे आगच्छतीत्यर्थः ॥ एसो अतिगमे प्रवेशे निर्गमे च विधिरुक्तः ।

इदानीं “आयरिए”ति दारस्य व्याख्या-

[भा.३३८८] राईण दोण्ह भंडण, आयरिए आसियावणं होति ।

कतकरणे करणं वा, निवेय जयणाए संकमणं ॥

[भा.३३८९] अब्भरहियस्स हरणे, उज्जाणादिद्वियस्स गुरुणो य ।

उव्वट्टणासमत्थे, दूरगए वा वि सवि बोलं ॥

चू- भंडणं कलहो । दोण्हं रातीणं कलहं वट्टमाणे तत्थेगस्स रन्तो आयरितो आसन्नसेवगो - प्रिय इत्यर्थः । इतरो य राया तं जाणिऊण अप्पणो सभाए भासति - “को सो तं अब्भरिहियमायरियं आणेज्ज मा सादत्तणं से कयं होति” । ताहे को ति सूरवीरविक्कंतो भणेज्ज - “अहमाणेमि”ति । सो गंतु आयरियस्स आसियावणं करेति-हरतीत्यर्थः ॥ अब्भरहितो आसन्नो, निग्गयस्स गुरुणो सभा-पवारामुज्जाणादिसुवद्वियस्स आयरियस्स हरणं । तत्थिमं करणिज्जं-“कतकरणे करणं”, धनुवेदा-दिएसु सत्थेसु जेण सिक्खाकरणं कयं गिहिभावड्डितेन सां साहू कयकरणो भण्णांते - स तत्र करणं करेति समत्थो जुद्धं कातुं उव्वट्टेति । मोहणि-यंभणिविज्जादिपयोगेण वा उव्वट्टेति । तस्स अभावे असमत्थो वा खणमेतं तुण्हिक्का अच्चंति साहू । जाहे आयरितो दूरं हडो ताहे सेस साहू बोलं करेति - “आयरितो ने हडो, धाह धाह”ति । आसन्नड्डिते बोलं न करेति, मा जुद्धं भविस्सति । जुद्धे य बहुजणवखयो भवति ॥

साधूहिं तओ राया भणितो, अभणितो वा हारेंतेहिं रातिणो दूतं विसज्जेति, “पसेहि ने आयरियं ।” तेन जति पट्टवितो तो लट्ठ-

[भा.३३९०] पेसवितम्मि अदेत्ते, रन्ना जति ते विसज्जिया सीसा ।

गुरुणा निवेदितम्भी, हारितंगरातिणो पुब्बं ॥

चू- जति दूते पेसविते आयरियं न विसज्जेति ताहे साहू दो तिन्नि वा दिने रायाणं पासेत्ता विन्नवेत्ति - अन्हे विसज्जेह, गच्छामि गुरुसमीवं, केरिसा अन्हे गुरुविरहिया अच्छमाणा ? न सरति सज्झायादि अन्हं ।” जदि ते रन्ना विसज्जिया तो साधू ताहे आयरियस्स संदिसंति “अन्हे आगच्छामो ।” ताहे आयरिया हारेंतगराइणो निवेदेत्ति । एवं निवेदिते पुब्बं पच्छ साहू पुब्बुत्तविहाणेण जयणाए संकमंति ॥

सू. (७२६) जे भिक्खू दियाभोयणस्स अवण्णं वदति, वदंतं वा सातिज्जति ॥

सू. (७२७) जे भिक्खू रातिभोयणस्स वण्णं वदति, वदंतं वा सातिज्जति ॥

चू- दियाभोयणस्स अवण्णं दोसं भासति, रातीभोयणस्स वण्णं गुणं भासति ।

[भा.३३९१] दियरातो भोयणस्सा, अवण्णवण्णं च जो वदे भिक्खू ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

चू- आणादिया य दोसा चउगुरुं च से पच्छित्तं ॥

- कहां पुण दियाभोयणस्स अवण्णं भासति ?

[भा. ३३९२] अबलकरं चक्खुहत्तं, अपुड्डिकरं च होति दियमत्तं ।

विवरीयं रातीते, दो वि वदंतस्स चउगुरुगा ॥

[भा. ३३९३] दियमत्तस्स अवण्णं, जे तु वदे रातिभोयणे वण्णं ।

चउगुरु आणादीया, कहं ति अवण्णं व वण्णं वा ॥

[भा. ३३९४] वायायवेहि सुसति, ओयो हीरति य दिट्ठिदिट्ठस्स ।

मच्छियमातिणिवातो, बलहानी चेव चंकमणे ॥

धू-जिह्वामेकजं वातेन आलोकेषु व सुस्तिष्ठं अमलकरं भवति । ओयो तेयो भण्णति । दिट्ठिणा दिट्ठं दिट्ठिदिट्ठं । परजन-दृष्टि दृष्टस्यान्नस्य ओजापहारो भवतीत्यर्थः । दिवसतो मच्छियमादी निवडंति, उट्ठे वागुलियादी दोसा । दिवसतो य भुंजिता कम्मचेडुसु अवस्सं चंकम्मियव्वं, तत्थ पस्सेदो भवति, आयासोसासो बहुं च दवमादियति, एवं तं अबलकरं भवति ॥

इमं राती-भोयणस्स वण्णं वदति-

[भा. ३३९५] आउं बलं च वट्ठति, पीणेति य इंदियाइ निसिभत्तं ।

नेव य जिज्जति देहो, गुणदोस विवज्जओ चेव ॥

धू-रातो भुत्ते अकम्मस्स सत्थिदियस्स चिट्ठतो सुभपोगलोवचयो भवति । सुभपोगलोवचयाओ आयुबलइंदियाण बुद्धी भवति, रसावनोपयोगवत् । किंच सुभपोगलोवचययातो शीघ्रं देहो न जीयंते । एते गुणा रातीभोयणे । एयस्स विवज्जतो दिवसे । तो तम्मि चेव गुणा विवरीया दोसा भवन्ति ॥ इमाम्म कारणजाते वएज्जा-

[भा. ३३९६] वितियपदमणप्पज्झे, वएज्ज अविकोविते व अप्पज्झे ।

जाणंत वा वि पुणो, कारणजाते वएज्जा तु ॥

धू-अणप्पज्झो अणप्पवसो खित्तादितो सो दियाभोयणस्स अवन्नं वदेज्जा, राईभोयणस्स वा वण्णं वएज्ज । अविकोवितो वा अगीयत्थो अप्पज्झो वि वएज्ज, बहुसु वा असिवोम-गिलाण-रायदुड्ढिएसु कारणेसु गुणबुद्धिहेउं गीयत्थो वि अवन्नं वन्नं वा वएज्ज ॥

मू. (७२८) जे भिक्खू दिया असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेत्ता दिया भुंजइ, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७२९) जे भिक्खू दिया असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेत्ता रत्तिं भुंजइ, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७३०) जे भिक्खू रत्तिं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेत्ता दिया भुंजति, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७३१) जे भिक्खू रत्तिं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेत्ता रत्तिं भुंजति, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

धू-चउसु वि भंगेसु आणादिया य दोसा, चउगुरुं च पच्छित्तं तवकालविसेसियं दिज्जति । तम्मि य-

[भा. ३३९७] चउभंगो रातिभोयणे, तु पढम्मि चोलपट्टमतिरेगे ।

परियावण्ण-विगिंचण, दर-गुलिया-रुक्ख-घरसुण्णे ॥

धू- यदुक्तं सूत्रे एतदेव चतुर्विधं । पदमभंगसंभवो इमो - दिया घेतुं निसिं संवासेतुं तं बित्तियदिणे भुंजमाणस्स पदमभंगो भवति ॥ सा ठवणा इमेहिं पगारेहिं - “चोलपट्टे”ति अस्य व्याख्या-

[भा.३३९८] खमणं मोहतिगिच्छा, पच्छित्तमजीरमाण खमओ वा ।

गच्छइ सचोलपट्टो, पच्छा ठवणं पदमभंगो ॥

धू- एगेण साहुणा खमणं कतं - तं पुण मोहतिगिच्छं करेति, पच्छित्तविमुद्धं वा करेति, भत्ते व अज्जीरंते कतं । अहवा - सो एगंतरादिखमणो, जद्विसं घ तण उववासो कतो तद्विसं च तस्स सण्णायगाण जंधापरिजिण्णसट्ठीणं वा विरूवरूवा संखडी, तेहिं साहू आमंति या, भिक्खग्गहणकाले य सो खमगसाहू तेसिं साहुणं दवावेमि ति कातुं अनुग्गाहितेन चोलपट्टिबत्तिज्जो गच्छति । ते मे वरं जानिस्संति - जह स जेड्डज्जो उववासितो, मे संविभागं ठविस्संति बित्तियदिणे गहणभोगं करेत्तस्स पदमभंगो भवति ॥

“अतिरेगे परियावन्न-विगिंघण-दर-गुलिया-रुक्ख-सुन्नघरे” ति अस्य व्याख्या-

[भा.३३९९] कारणगहिउव्वरियं, आवलिय विही य पुच्छिऊण गतो ।

‘तेरुल्लं सुए दरादिसु, ठवेति श्रुतिमिदं ऽप्युक्तं वा ।

धू- अतिप्पमाणं भत्तं गहियं । सहसा लाभे, संखडी वा उच्छूरलंभे, अनुचित्तखेत्ते वा गुरुगिलाणादियाण सब्बसंघाडगेहि मत्तगाऽवडुविता एवमादिकारणेहिं अतिरित्तं गहियं, तं च उव्वरिय, उववासिगमादी आवलिया ते संभोतिगादिआवलियाए य पुच्छिऊण परिडुवणाए गतो, एतदेव परियावन्नं भवति, उक्कोस-अविणासिदव्वलोभेण कल्ले भोक्खामि ति चित्तेऊण दरे ठवेति, “गुलिग”ति लोलगे काउं रुक्खकोटरे वा ठवेति, सुन्नघरे वा ठवेति, एवं करेति, एवं अभिग्गहितो अनभिग्गहितो वा थेरिमनुकंपाए सुए वा भोक्खामि ति थेरिघरे ठवेति ॥

[भा.३४००] थेरिय दुन्निखित्ते, पाहुणए साण-गोणखइए वा ।

आरोवण कायव्वा, बंधस्स परूवणा चेव ॥

धू- थेरिघरे ठवितं जति पाहुणएण खइयं, साणेण वा खतितं, गोणस्स वा गोभत्ते दिन्नं, एत्थ पच्छित्तं वत्तव्वं, अनुसमयं कम्मबंधपरूवणा य कायव्वा ॥ इमं पच्छित्तं-

[भा.३४०१] बिले मूलं गुरुगा वा, अनंतगुरु सेस लहुय जं चऽन्नं ।

कुल-नाम-द्वियमाउं, मंसाजिण्णं न जाऽऽउइ ॥

धू- वसिमे बिले जति ठवेति तो मूलं पच्छित्तं । उव्वसेव चउगुरुगा । अनंतवणस्सत्ति कायकोट्टरे चउगुरुगा । “सेस”ति गुलिय, परित्तवणस्सत्ति सुन्नघरे थेरीए वा सन्निखित्ते एतेसु चउलहुगा । “जं चऽन्नं”ति आयविराहणा संजमविराधणा महुर्विदोवक्खाणं च । सब्बेसु पच्छित्तं वत्तव्वं । इमा कम्मबंधपरूवणा - थेरिघरे ठवियं जति पाहुणएण खतियं जाव तस्स पाहुणगपुरिसस्स आसत्तमो कुलवंसो ताव तस्स साहुस्स अनुसंततो कम्मबंधो । अन्नो भणति - जाव तस्स नाम-संताणो । अन्नो भणति - जाव तस्स अट्ठीणि घरंति । अन्नो भणति - जाव तस्सायुं घरेति । अन्नो भणति - जाव तस्स तप्पच्चतो मंसोवचयो धरेति ।

अन्नो भणति - जाव तं भत्तं न जीरति ताव तस्स साहुस्स कम्मबंधो । आयरिओ भणति -

“एते सव्ये अनाएसा, इमो सिद्धंतस्स भावो - “जाव नाउड्ढति ताव से कम्मबंधो” । सव्यावाउड्ढस्स आलोइएऽनालोइए वा कम्मबंधो वोच्छिज्जतीत्यर्थः ॥ पढमभंगो गतो । सेसा तिन्नि भंगा इमे-
[भा. ३४०२] संखांडेगमणे वित्तितां, वीयारगयस्स तत्तियओ होइ ।

सन्नातगमे चरिमो, तस्स इमे वणिण्या भेदा ॥

घू-अवरण्हसंखडीए दिया गहियं रायो भुत्तं वित्तियभंगो । अनुदिते सूरिये बाहिं वियारभूमिं गयस्स देव-उवहार-बलिनिमंतणे रातो गहिते दिया भुत्ते तत्तियभंगो । सन्नायगकुलगताणं सण्णायगवयणेण अप्पणो बलव्यवातेर रातो घेत्तुं रातो भुंजंताण चरिमभंगो, भेदा जुण्हादिया वक्खमाणा इत्यर्थः ॥

[भा. ३४०३] गिरिजण्णगमादीसु य, संखडिउक्कोसलंमे वित्तिओ उ ।

अग्गिद्धि-भंगलडी-पंथिग-वत्तिगात्तिसु तत्तिओ ॥

घू-वित्तियभगे अवरण्हसंखडी गिरिजण्णयं, आदिसद्दातो कूल-तलाग-नाग-गण-जक्खादि जन्नसंखडीते उक्कोसं लद्धं, अस्तमिते सूरिए भुंजंताणं वित्तियभंगो । दक्खिणापहे अड्ढकुड-वमेलसमिताते एगो महप्पमाणो मंडगो कज्जति । सो गुणधएणमग्गो अरुणोदयवेलाए धुलिजघस्स दिज्जत, एस अग्गिद्धियंभणो भण्णति, एयं गेण्हतस्स तत्तियभंगो भवति । सहो वा पए गंतुकामो अनुग्गते सूरिते पडिलाभेज्ज मंगलड्ड । वीयारनिग्गयस्स वा साहुस्स अनुग्गते सूरिते कोत्ति अद्धाणपडिवण्णो अद्धाणकप्पं देज्ज । एवमादि तत्तियभंगो ॥ इमो य चरिमभंगो-

[भा. ३४०४] छंदिय सइं गयाण व, सण्णायसंखडी य वीसरणं ।

दिन्नग कए संभरणं, भोयणकल्लं न एण्हति ॥

घू-निमंतिया, अहाभावेण वा सयं, सण्णायगसंखडिं केइ साहु गता तो तत्थ निमंतिया - अज्ज मे भिक्खा विस्सामो - तो तेहिं सन्नायगाणं भोयणकाले विस्सरिया, दिन्ने जनवयस्स “कए”त्ति परिवेसणाए समत्ताए तेहिं सण्णायगेहिं रातो साहु संभरिया । ते य भणंति - भगवं परिवेसणवग्गेहिं न संभरिता तुम्हे, खमह अहं अवरत्थं, गेण्हह इदानिं भत्तपाणं । साहु भणंति - कल्ले घेच्छामो, एण्हि राती ति ॥ ताहे तेहिं गिहत्था जोण्हादीए ते उवणिस्संति-

[भा. ३४०५] जोण्हा-मणी-पतीवे, उड्ढित्त जहन्नगाइ ठाणाइं ।

चउगुरुगा छग्गुरुगा, छेदो मूलं जहन्नम्मि ॥

घू-एतेसु चउसु वि ठाणेसु जह संखं पच्छद्धेण जहन्नम्मि पदे जहन्नं पच्छित्तं भणियं ॥

- सण्णायगयेसु रातो निमंतितेसु साहु भणंति-

[भा. ३४०६] संसत्ताति न सुज्झति, ननु जोण्हा अवि य दो वि उसिणाइं ।

कालेब्भंतरए वा, मणिदीवुदीविए वित्ति ॥

घू-रातो भत्तादिग्गहणं न सुज्झति, जतो संसत्तासंसत्तं न सुज्झति, दायगस्स य गमागमो न दीसइ, भत्तागस्स उक्खवनिक्खेवादी । गिहिणो भणंति - ननु दिवससमा जोण्हा, सव्वं दीसइ । अह कालपक्खो, जोण्हा वा अब्भादिएहिं छादितो चंदो, ताहे रयणं मणिं वा दिप्पंतं ठवेत्ति, जोत्ति वा पज्जालेत्ति, एतेसु पगासितेसु सव्वं दीसति । अपि य भत्तं पाणग च दो वि उसिणाइं, नत्थि संसत्तदोसो । एवं भणंतेसु केइ साहु रातो घेत्तुं भुंजिआ । तत्थिमं नावासंठियं पच्छित्तं ।

जोण्हसुज्जोवियं ति काउं भुंजतस्स घउगुरुगा । तस्साहो मणीउज्जोतियं काउं भुंजतस्स छग्गुरुगं । तस्साहोदीवमुज्जोतियं काउं भुंजतस्स छेदो । तस्साहो उदितुज्जोवियं काउं भुंजतस्स मूलं । एते मूलपच्छित्ता ॥ अतो परं बहिपच्छित्तं तं चिमं ।

[भा. ३४०७] भोत्तूण य आगमणं, गुरुहि वसभेहि कुलगणे संघे ।

आरोवण कायव्वा, वितिया वि अभिक्खगहणेणं ॥

धू- सत्रातगसंखडीते असंखडीए वा अन्नत्थ वा रातो जोण्हादिएसु भोत्तूणागता, आगतेहिं चेव आलोयणपरिणयेहिं अन्नालोयणाए वा गुरुण कहियं । गुरुहिं भणियं - 'दुद्धं मे कयं' ति । जति सम्मं आउट्ठ तो छग्गुरुगं चेव, अनाउट्ठताण गुरुवयणतिक्रमे छग्गुरुगा । ततो वसभेहिं भणिता - अज्जो कीस गुरुवयणं अतिक्रमह ? जति वसभेहिं भणिता सम्मं आउट्ठ तो छग्गुरुगं चेव । वसभवयणातिक्रमे छेदो । एवं कुलेण कुलधेरेहि वा घोदितो सम्मं आउट्ठतस्स छेदो चेव, कुलातिक्रमे मूलं । गणेण गणधेरेहिं वा घोदिते आउट्ठतस्स मूलं चेव, अणाउट्ठतस्स अणवट्ठं चेव, अनाउट्ठतस्स पारंचिय । एसा गुरुमातिवयणातिक्रमे दाहिणेण वुड्ढी वितीया वामेण एतेसु चेव पच्छित्तठाणेसु अभिक्खसेवाए वुड्ढी कायव्वा । एवं मणिमि वि वुड्ढी । गुरु-वसभ-कुल-गणातिक्रमे चउहिं पदेहिं छेदादी जाव चरिमं णायव्वं, वामेण वितिया पि अभिक्खसेवाए कायव्वा । एव दीवे गुरु-वसभ-कुलातिक्रमे तिहिं पदेहिं मूलादि जाव चरिमं । वितिया वि अभिक्खसेवाते । एवं उदिते ति गुरु-वसभातिक्रमे दोहिं पदेहिं अणवट्ठपारंची, वितिया वामेण अभिक्खसेवाते कायव्वा । एसा पढमा नावा ॥ कुलादिधेरेहिं कुलादीहिं वा जं कयं कज्जं तं को अतिक्रमेति नातिक्रमति वा ? एतेनाभिसंबंधेण इमं भणति-

[भा. ३४०८] तिहि धेरेहिं कयं जं, सट्ठणे तत्तियं न बोलेति ।

हिड्डिला वि उवरिमे, उवरिधेरा तु भइयव्वा ॥

धू- तिहिं - कुलगणसंघधेरेहिं जं आभवतादि कज्जं कयं, ठवणा वा काति ठविता, तं कज्जं सट्ठणं नातिक्रमति । सट्ठणं कुलधेराणं कुलगणधेराणं गणसंघधेराणं, संघो एयं तिगं अन्नहा न करोतीत्यर्थः । अहवा - तत्तियं वा तन्मात्रमेव कार्यव्यवहरन्ति न उपरिष्ठाद् व्यवहारं संवर्धयन्ति, अत्तं वा ठवणं ठवेति । हेड्डिमा कुलधेरा ते विजं उवरिमेहिं गणसंघधेरेहिं कतं तं नातिक्रमति । गणधेरा वि संघधेरेहिं कयं नातिक्रमति । उवरिमधेरा उ भतियव्वा । का भअणा ? इमा - कुलधेरेहिं जं कयं अरत्तदुट्ठेहिं य तं उवरिमा गणसंघधेरा अन्नहा न करेतं, अह अनागमेण कतं रत्तदुट्ठेहिं वा तं अन्नहा करेति । एसा भयणा । एवं कुलगणसंघकज्जेसु वि दट्ठव्वं ॥

गुरुमादिएहिं चोइजंतो इमं भणति-

[भा. ३४०९] चंदुज्जोए को दोसो, अप्पप्पाणे य फासुए दव्वे ।

भिक्खू वसभाऽऽयरिए, गच्छमि य अट्ठ संघाडा ॥

धू- पुव्वद्धं कंठं । पच्छद्धेण वितिय-तत्तियनावागहितातो । तेसु चेव जोण्हादिएसु पढमणावागमेण भिक्खु-वसभ-आयरिय-कुल-गण-संघ एतेसु छसु पदेसु अतिक्रममाणे छल्लहुगा-जाव-चरिमं दट्ठव्वं । एसा दाहिणतो पच्छित्तवुड्ढी । वितिया वामतो अभिक्खसेवाते । मणिमादिसु पच्छित्त-वुड्ढी, अभिक्खसेवाए य पूर्ववत् । अट्ठसंघाडगहणातो एत्थेव पुरिसअविभागेण तत्तियनावा दंसिज्जति,

तस्स विसेसो वक्खमाणो, जोण्हामणीसु पच्छित्तवुद्धी एक्को संघाडगो । पदीवुद्धितेसु बितितो संघाडगो, वामतो अभिक्खसेवाए वि दो संघाडा, एवं बितिय-णावाते चतुरो संघाडा, ततिय-नावाए वि चउरो, दो चतुक्का अट्ट संघाडा भवन्तीत्यर्थः । अहवा - जोण्हतो पच्छित्तवुद्धीते वामतो अभिक्खसेवाए य एक्को संघाडो । एवं माणदीवउद्धीवितेसु वि । एवं वा बितियनावाते चउरो संघाडा । ततियनावाए वि चउरो, एवं अट्ट संघाडा । एते पुण पढन-वितियणावासु एवं चेव अट्ट संघाडा भवन्ति । चउत्थनावाते ते भिक्खू वसम आयरिय गच्छो कुलं गणो संघो य एतेसु सत्तसु वि पदेसु अतिक्रमणे पढमणावागमेण चउगुरुगादि जाव जरिमं दाहिणतो बुद्धी, बितिया वामतो । मणिमादिसु पूर्ववत् ॥ अहवा - पुरिसजोण्हादिसु अविसेसतो इमं पच्छित्त-

[भा. ३४१०] सण्णायग आगमणे, संखडि रातो य भोयणे मूलं ।

बितिए अणवड्डप्पो, ततियम्मि य होति पारंची ॥

चू- सन्नातगकुलमागता अन्नत्थं वा संखडिते साहू जति रातो भुंजति तो मूलवयविराहण तति कातुं मूलपच्छित्तं, बितियवारा भुंजति तो अणवड्डे, ततियवारे पारंची ॥

“फासुयदव्वे”ति सीसस्स इमे दोसा दंसिज्जन्ति-

[भा. ३४११] जति विय फासुगदव्वं, कुंधूपणगादी तह वि दुप्पस्सा ।

पच्चक्खणाणिणो वि हू, रातीभत्तं परिहरन्ति ॥

चू- यद्यपि स्वत ओदनादि प्राशुकं द्रव्यं तथाऽप्यागन्तुका कुन्ध्यादयः पनकादयश्च तदुत्था अविसुद्धकाले दुर्दृश्या भवन्ति । किं च वेऽपि प्रत्यक्षज्ञानिनो ते विशुद्धं भक्तान्नपानं पश्यन्ति तथाऽपि रात्री न भुंजत, मूलगुणभंगत्वात् ॥ जोण्हामणीदीवुद्धितालंबणप्रतिषेधार्थमिदमाह-

[भा. ३४१२] जति वि य पिवीलगादी, दीसन्ति पतीव-जोतिउज्जोए ।

तह वि खलु अनाइण्णं, मूलवयविराहणा जेणं ॥

चू- तीर्थकरगणधराचायरनाचीर्णत्वात्, जम्हा छट्ठे मूलगुणो विराहिज्जति तम्हा न रातो भोत्तव्वं अहवा - रातीभोयणे पाणातिवायादियाणं मूलगुणाणं जेण विराहणा भवति अतो रातीए न भोत्तव्वं ॥ “गच्छं” ति य अस्य पदस्य व्याख्या-

[भा. ३४१३] गच्छग्गहणे गच्छो, भणाति अहवा कुलादिओ गच्छो ।

गच्छग्गहणे व कए, गहणं पुण गच्छवासीणं ॥

चू- गच्छो चोदयति जहा चउत्थं पदं चउत्थणावाए कुलगणसंघा वा पत्तेयगच्छो ते चोदयन्ति जहा सव्वनावासु गच्छग्गहणातो वा इमं पच्छित्तं गच्छवासीण भणितं - न जिनकल्पानामित्यर्थः ॥ बितियनावाए इमं वक्खणं-

[भा. ३४१४] बितियादेसे भिक्खू, भणन्ति दुड्ड मे कयं ति बोलेन्ति ।

छल्लहु वसभे छग्गुरु, छेदो मूलादि जा चरिमं ॥

चू- बितिय-ततियनावाए विसेसो बितियाए सयं कहन्ति, तईयाए इमं-

[भा. ३४१५] ततियादेसे भोत्तूण, आगत्ता नेव कस्सइ कहेइ ।

तं अन्नओ व सोझा, खिसंतह भिक्खूणो तेसु ॥

चू- तईयादेसो तृतीयनावा, जे ते भोत्तूण आगत्ता तेसिं चेव परोष्परं संलवंताणं भिक्खूहिं

सुयं - ते चोदयन्ति । “अन्नओ”ति जे ते भोत्तूण आगया तेहिं जहा वसभेण अन्नस्स कहितं, तस्संतिए भिक्खुणो सोच्चा, अन्नो वा गिहत्यो तस्संतिते भिक्खुणो सोच्चा खिसवयणेण चोदेति ॥
तत्थ अतिकमंते इमा पच्छित्त-वुद्धी भवति-

[भा.३४१६] भिक्खुणो अतिकमंते, छल्लहु वसभेसु होति छग्गुरुगा ।

गुरु-कुल-गण-संघादीकमे य छेदाइ जा चरिमं ॥

[भा.३४१७] आयरिया भिक्खूण य, वसभाण गणस्स कुल गणे संघे ।

गुरुगादातेकमंते, जा लपदं चउत्थ आदंसे ॥

घू- “खिसंतह भिक्खुणो”ति अस्य व्याख्या-

[भा.३४१८] पेच्छह तु अनाचारं, रत्तिं भोत्तुं न कस्सइ कहेति ।

एवं एक्केक-निवेयणेण वुद्धी उ पच्छित्ते ॥

घू- भिक्खुहिं चोदिओ जाहे नाउट्टति ताहे भिक्खुणो वसभाण कहेंति । वसभा गुरुण कहेंति । गुरुवि कुलस्स । कुलं पि गणस्स । गणो वि संघस्स । एवं एक्केकणिवेदणेण पच्छित्तवुद्धी भवति ॥
अहवा - अन्येन प्रकारेण प्रायश्चित्तवृद्धिदर्शनार्थमाह-

[भा.३४१९] को दोसो को दोसो, ति भणंत लग्गती वितियठाणं ।

अहवाऽभिक्खग्गहणे उ अहवा वत्थुस्स अइयारो ॥

घू- उत्तरोत्तरप्रदानेन अभीक्ष्णासेवनेन वा भिक्षादिवस्तुतव्यतिक्रमेण वा प्रायश्चित्तवृद्धिः ॥
जम्हा निसिभोयणे बहू दोसो पच्छित्तं च तम्हा न भोत्तव्वं । कारणे पुण भोत्तव्वं । तं च इमं कारणं-

[भा.३४२०] वितियपदं गेलण्मे, पढमवितिए य अणहियासम्मि ।

फिट्ठति चंदगवेज्झं, समाहिमरणं च अद्धाणे ॥

घू- गिलाणो अगिलाणो वा पढमवितियपरीसहेहिं अदित्तो असहू वा, सिरिइंगियमादि-
उत्तिमव्वपडिवन्नो वा, चउग्गहणातो ओमे वा अद्धाणे वा, चउभंगजयणाए भुंजेज्जा ॥

तत्थिमं “गिलाणे” -

[भा.३४२१] पतिदिवसमलब्धंते, विसोहि वौलीणे पढमभंगो उ ।

अद्धाणादिसु जुयलोदयम्मि सूलादिया वितिओ ॥

घू- जया गिलाणस्स पतिदिणं विसुद्धं न लब्धति तया पणग-परिहाणीए विसोहिकोडीए पइदिवसं गेण्हेज्जा । जाहे तं पि वौलीणो ताहे पढमभंगो दियागहियं दिया भोत्तं । अद्धाणादिपवत्तस्स बालवुद्धजुयलस्स पढमवितियपरीसहोदए वितियभंगो । आगाढे वा सूलादिगेलन्ने चतुर्थभंगो रातो गहियं रातो भुत्तं ॥

[भा.३४२२] एमेव ततियभंगो, आति तमो अंतए पगासो उ ।

दुहतो पि अप्पगासो, अद्धाणसुयाइसु चउत्थो ॥

[भा.३४२३] पढमवितियातुरस्स य असहुस्स हवेज्ज अहव जुयलस्स ।

कालम्मि दुरहियासे, भंगचउक्केण गहणं तु ॥

घू- “एमेव”ति आगाढे अहिडक्कादिसु ततियभंगो रातो गहियं दिया भोत्तं ।
अद्धाणपडिवण्णगाण आगाढे वा गेलन्ने चतुर्थभंगो रातो गहियं रातो भुत्तं ति । “गिलाणो”ति

मत्तं ॥ इदानीं “चंदगवेज्झं”-

[भा. ३४२४] एमेव उत्तिमडे, चंदगवेज्झसरिसे भवे भंगा ।

उभयपगासे पढमे, आदीयंते य सव्वतमो ॥

घू- चक्राष्टकमुपरिपुत्तलिकाक्षिचन्द्रिकावेववत् दुराराध्यमनशनं, तस्मात्तदाराधने समाधिनिमित्तं चत्वारो भंगकाः । पश्चार्धसिद्धाः ॥ इदानीं “अद्धाण” ति-

[भा. ३४२५] अद्धाणम्मि व हुज्जतु, भंगा चउरो तु तं न कप्पति उ ।

दुविहा य हीति उदरा, पोढे तह धण्णभाणा य ॥

घू- तं अद्धाणं उद्दहरे गंतुं न कप्पति, उद्धं दरा उद्धदरं, ते दरा ऊद्धं पूर्णा-धान्यस्य भरिता इत्यर्थः । धन्नभायणा कडपल्लादि ॥

[भा. ३४२६] उद्दहरे सुभिक्षे, अद्धाण व वज्जणं तु दप्पेणं ।

लहुगा पुण सुद्धण्दे, जं वा आवज्जती तत्थ ॥

घू- सुलभं भिक्षुं सुभिक्षं, उद्दंरसुभिक्षेसु चउरो भंगा कायव्वा । पढम-ततियभंगेसु जो दप्पेण अद्धाणं पडिवज्जति तस्स जति वि किं वि अवराहं नावज्जति तहा वि से चउलहुगं, जं वा संजमविराहणं आवज्जति तं वा पच्छित्तं ॥ पढम-ततिएसु वि भंगेसु इमेण कारणेण गम्पति-

[भा. ३४२७] नाणहु दंसणहु, घरित्तहु एवमाइ गंतव्वं ।

उवगरणपुव्वपडिलेहितेन सत्थेण जयणाए ॥

घू- आचारादी नाणं, गोविंदनिष्पृतिमादि दंसणं, जत्थ विसए घरित्तं न सुज्जति ततोऽवमणं घरित्तहु । उवकरणपडिलेहणं आलोच्य योग्यस्य ग्रहणं, भंडिमादिण विमुद्धसत्थेण समं गंतव्वं ॥ नाणदंसणहु गम्पमाणे इमेण विहिणा गम्पति-

[भा. ३४२८] सगुरु कुल सदेसे वा, नाणे गहिते सती य सामत्थे ।

वच्चति उ अन्नदेसं, दंसणजुत्तादि अत्थे वा ॥

घू- स्वगुरुसमीवे जमत्थे नाणं तम्मि गहिते ततो सदेशे स्वकुले घेतव्वं, जाहे सदेसे नत्थे ताहे अन्नदेसं गच्छंति, तत्थ वि आसन्नतरेसु एगवायणेसु गिण्हंति । गहिते नाणे अप्पणो बुद्धिसामत्थे विज्जमाणे दंसणविमुद्धकारगसत्थहुं गम्पमाणे एसेव गमो ॥ इदानीं चरित्तहु-

[भा. ३४२९] पडिकुद्ध देस कारण गता उ तदुपरमे निति चरणहु ।

असिवाई व भविस्सति, भूते व वयंति परदेसं ॥

घू- असंजमविसओ जो देसो सो भगवया पडिसिद्धो, तत्थ न विहरियव्वं । तं देसं असिवादिकारणेसु जदि गता तम्मि कारणे उवसंते ततो असंजमविसयातो निगच्छंति । तं संजमविसयं चरणहु गच्छंति । तत्थ वा वसंताण निमित्तेण जातं जहा असिवं एत्थ भविस्सति, उप्पन्नं वा असिवं, ततो परदेसं वयंति ॥ पढम-ततियभंगेहिं एवमादिकारणेहिं वयंता गच्छुवग्गहकरं इमं उवगरणं घेतुं वयंति-

[भा. ३४३०] चम्मादि लोहग्रहणं, नंदीभाणे य धम्मकरए य ।

परत्तिथिय उवगरणे, गुलियातो खोलमादीणि ॥

घू- चम्मादिगोहगहणं एतेसिं दोणहं वागणं नहक्केण इमा पुत्त-पच्छब्बवक्खा-

[भा.३४३१] तलिय पुडग वद्धेया, कोसग कत्ती य सिक्कए काए ।

पिप्पलग सूइ आरिय-नक्खच्चनिसत्थकोसो य ॥

घू- “तलवियपुडवद्धाण” इमा व्याख्या-

[भा.३४३२] तलिया तु रत्तिगमणे, कटुंप्पह तेनसावते असहू ।

पुडगविवद्धि सीते, बद्धो पुण छिन्नसंघट्ट ॥

घू- अचक्खुविसए रतो गम्ममाणे सत्थवसा उपहेण गम्ममाणे सावयतेनभाएण वा तुरियं गम्ममाण सुकुमालपादो वा असहू कंटगसंरक्खणत्थं कमणीओ पादेसु बंधति, सीतेन वि पव्वीसु वियाउआसु फुट्ठंतीसु खल्लादी पुडगे बंधति, तलिगादि तुडुसंघणट्ट बध्नी (द्धो) धेप्पति ॥

[भा.३४३३] कोसग नहरक्खट्ट, हिमादिकंट्यादिसू तु खपुसादी ।

कत्तीओ विकरणट्ट, विवित्त पुढवादिरक्खट्ट ॥

घू- अंगुलिकोसगो नहभंगादिरक्खट्ट, हिमअहिकंट्यादिरक्खट्ट खपुसवग्गुरिअद्धजंथातियाओ धेप्पति । कत्ती चम्मं तत्थ पलंबादिविकराकज्जंति, मा धूलीए लोलिहिंति । विवित्ता वा वासकप्पाभावे अत्थंडिले सचित्तपुढविमादिरक्खट्ट तत्थ उद्धट्टणादि करेति ॥ “चम्मे”ति गयं । आदिसद्दाओ सिक्ककायादिगहणं तेसिं इमा वक्खा-

[भा.३४३४] तहि सिक्कएहिं हिंइति, जत्थ विवित्ता व पल्लिगमणं वा ।

परलिंगगहणम्मि व, निक्खवणट्ट व अन्नत्थ ॥

घू- जत्थ मुसिता तत्थ पत्तबंधाभावे चोरपल्लीसु वा भिक्खायरियाए गम्ममाणे लाउए सिक्कगेसु काउं गम्मइ, चक्खरादि वा परलिंगं सिक्कएण कज्जति, अद्धाणकप्पादि वा तत्थ काउं निक्खिप्पति, पलंबादि वा सिक्कए आणेउं अन्नत्थ थेरमादिसु सण्णिविखवंति अगीयत्थासंकाए ॥

[भा.३४३५] जे चेव कारणा सिक्कगस्स ते चेव होति काए वि ।

कप्पुवही बालाइ वा, वहंति तेहिं पलंबे वा ॥

घू- “काए”ति कवोडी । अहवा - कवोडिसिक्कगाणं इमो उवयोगो - अद्धाणकप्पे बाल-
बुद्धअसहुआयरियाण उवहिं, बालबुद्धे वा सूलविद्धं वा पलंबाईणि वा वहंति ॥

“सिक्कग”त्त गतं । इदानिं “लोहगहणं”

[भा.३४३६] पिप्पलग विकरणट्ट, विवित्तजुण्णे य संघणं सूइ ।

आरिग तलि-संघणट्ट, नक्खच्चणणक्ख-कंट्यादी ॥

घू- पलंबविकरणट्ट पिप्पलगो, मुसितसेसवत्थस्स भावजुण्णस्स वा सिव्वणट्ट सूई,
तुट्टेवाणहसिव्वणट्ट आरा, सल्लकंटुद्धरणट्ट नहरणी धेप्पति ॥

इमो सत्थकोसो - पत्थणसत्थयं अंगुलिसत्थयं सिरावेहसत्थयं कप्पणसत्थयं लोहकटया
संडासओ अनुवेहसलागा वीहिमुहं सूइमुहं । एवमादिसत्थकोसस्स इमो उवजोगो-

[भा.३४३७] कोसाऽहि-सल्ल-कंटग, अगतोसढमाइयं तुवगहणं ।

अहवा खेत्ते काले, गच्छे पुरिसे य जं जोगं ॥

घू- अहिडक्कंपच्छिज्जइ, सल्लुद्धरणं वा सत्थगेण कज्जति । अगदमेव ओसढं । अहवा अनेगदव्वेहिं

अगदो, एगंगितं ओसदं । खेत्ते जं जहिं नत्थि, गिम्हकाले वा सुत्तगुदिशीतलं महल्लगच्छे
केलगादिसाधारणं जं घ जस्स पुरिसस्स (ख) समत तं धित्तव्वं ॥

इदानीं "नंदिभायणं धम्मकरओ य" जुगवं भन्नइ-

[भा. ३४३८] एकं भरेमि भाणं, अनुकंपा नंदिभाण दरिसंति ।

नेति व तं वइगादिसु, गालेति दवं तु करएणं ॥

घू-अद्धाणे कोति भणेज्ज - "अहं मे दिने दिने एगं भायणं भरेमि", तत्थ नंदिभायणं उवडुवंति ।
अहवा - तं नंदिभायणं भिक्खायरियाए गोउलं नेति, फासुगाफासुगं वा दवं धम्मकरएणं गालेति ॥

इदानीं "परतित्योवकरणं"-

[भा. ३४३९] परतित्थिवउवगरणं, खेत्ते काले य जं तु अविरुद्धं ।

तं रयणि पलंबड्ड, पडिनीए दिया व कोट्टाती ॥

घू- परलिंगे ठिया भत्तपाणं गेण्हंति, पलंबे वा जत्थ पडिनीया तत्थ परवेसछत्रा गच्छंति,
भत्तादि वा उप्पाएंति, मिच्छकोट्टं दिवसतो गता परवेसछत्रा पोग्गलादि अकप्पं गेण्हंति । फलाणि
व जत्थ पच्चंति तं कोट्टं, तत्थ परलिंगड्डिया फलादि गेण्हंति ॥ इदानीं "गुलिंग" ति तुवरुक्ख-
चुण्णगुलियाओ कज्जंति । गोरसभाविता पोत्ता खोलो भण्णति-

[भा. ३४४०] गोरसभावियपोत्ते, गुग्गुले दवस्स संण्णे थोत्ते ।

असती य तु गुलित भिगे, सुण्णे नवरंगदतियाओ ॥

घू- जत्थ फासुयदवस्स असंभवो तत्थ गोरसभाविते पोत्ते धुवंति, अगीयत्थपच्चयाय भण्णति-
गोउलाओ उसित्तियपानगमानीतं, असति गुलियाणं अगीतचित्तरक्खणड्ड सुत्ते य गामे
पडिसत्थियमादियाण । नवरंगदतियात्तो गहितं ति भण्णति ॥

[भा. ३४४१] एमादि अनागयदोसरक्खणड्ड अगेण्हणे गुरुगा ।

अनुकूले निग्गमओ, पत्ता सत्थस्स सउणेणं ॥

घू- उवगरणस्स अगेण्हणे ह्हा । अनुकूले चंदे तारावले निग्गमगो गच्छति, जाव सत्थं न
पावंति ताव सउणं गिण्हंति, जदा सत्थं पत्ता तदा सत्थसंतिएण सउणेण गच्छति, नो पत्तेयं
सउणं गेण्हंति ॥

[भा. ३४४२] अप्पत्ताण निमित्तं, पत्ते सत्थमि तिन्नि परिसातो ।

सुद्धे ति पत्थियाणं, अद्धाणे भिक्खपडिसेहो ॥

[भा. ३४४३] कडजोगि सीहपरिसा, गीयत्थ थिरा उ वसभपरिसाओ ।

सुत्तकडभगीयत्था, भिगपरिसा होति नायव्वा ॥

घू- जदा सत्थं पत्ता तदा तिन्नि परिसाओ करेति-सीह-वसभभिगपरिसा य । गीयत्था सीहपरिसा ।
गीया बलवंतो वसभपरिसा । अधीतसुत्ता अगीतत्था भिगपरिसा । सत्थो सुद्ध ति काउं पड्डिया ।
जया अडविं पवन्ना तदा कोति पडिनीओ भिक्खपडिसेहं करेज्ज ॥

अनुन्नवणकाले सत्थवाहो एवं वोत्तव्वो-

[भा. ३४४४] सिद्धत्थगपुप्फे वा, एवं वोत्तुं पि निच्छुभति पंतो ।

भत्तं वा पडिसिद्धं, तिण्हऽनुसत्थादि तत्थ इमा ॥

चू- “जहा सिद्धत्वा चंपयपुष्पं वा सिरद्धियं किंचि पीडं न करेति एवं तुम्हे वि अम्हं न किंचि पीडं करेह, वच्चह भंते !” पच्छा पंतो अडविमज्जे भिक्खं पडिसेहेति, सत्थाओ वा निच्छुब्भइ, तत्थ जयणाए “तिण्हं” - सत्थस्स सत्थवाहस्स आतिअतियाण ॥

[भा. ३४४५] अनुसङ्गी धम्मकहा, विज्जनिमित्ते पभुस्स करणं वा ।

परतित्थिया व वसभा, सयं व थेरी य चउभंगो ॥

चू- इहलोगअववायदरिसणत्थं अनुसङ्गी, इहपरलोगेसु कम्मविवागदरिसणं धम्मकहा, विज्जमंतेहिं वा वसीकज्जति । सहस्सजोही - बलवं सत्थहिं बंधितु सयमेव सत्थं अधिडेइ - प्रभुत्वं करोतीत्यर्थः । एसा णिच्छुभणे विही । भिक्खापडिसेधे इमो विही - सब्बहा असंधरणे वसभा परतित्थिया होतु पन्नवेति, भत्ताइ वा उप्पाएति, राओ गेण्हंति ॥ “सयं व” त्ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३४४६] पडिसेहे अलंभे वा, गीयत्थेसु सयमेव चउभंगो ।

थेरिसगासं तु मिगे, पेसे तत्तो य आनीतं ॥

चू- सत्थाहेण पडिसिद्धा तेनेहिं वा सत्थे विलुलिते अलब्भमाणे जइ ते सब्बे गीयत्था तो चउभंगेण जतंति । अह गीयमिस्सा तो सल्लिगेण घेव । जति भदिता तत्थ सत्थे थेरी अत्थि तो तस्समीवे ठावेति, अगीतेहिं वा थेरिसमीवातो णणवेति, थेरिसमीवातो आत्थिं ति भणंति ॥

[भा. ३४४७] कत्तो ति पल्लिगादी, सद्दा थेरि पडिसत्थगातो वा ।

नायम्मि य पन्नवणा, न हु असरीरो हवति धम्मो ॥

चू- मिगेसु पुच्छंतेसु इमं उत्तरं - “पल्लीओ वा पडिसत्थातो सद्देहिं वा दित्रं” । एवं चउभंगेण जयंता जति मिगेहिं पात्ता तोते मिगा पन्नविजंति “असरीरो धम्मो न भवति, तम्हा सब्बपयत्तेण सरीरं रक्खियव्वं, पच्छा इमं च अत्रं च पच्छित्तेण विसोहिस्सामो” ॥ परिसागमने इमो विधी-

[भा. ३४४८] पुरतो य वच्चंति मिगा, मज्जे वसभा उ मग्गतो सीहा ।

पिडुतो वसमऽनेसिं, पडिताऽसहुरक्खणा दोण्हं ॥

चू- पुव्वद्धं कंठं । अन्ने भणंति - पिडुतो वसभा गच्छति, इमं कारणं मिगसीहाणं एएसिं जे असह खुहापिवासापरिस्सहेहिं पीडिता तेसि रक्खणइ ॥ वसभोवतोगो इमो-

[भा. ३४४९] पुरतो य पासतो पिडुतो य वसभा वहंति अद्धाणे ।

गणपतिपासे वसभा, मिगाण मज्झमि वसभेगो ॥

[भा. ३४५०] वसभा सीहेसु मिगेसु, चेव थामावहारविजडा तु ।

जो जत्थ होइ असहू, तस्स तह उग्गहं कुज्जा ॥

चू- थामो बलवं, जत्थे त्ति जेण पिवासाइणा असहू तेन उवग्गहं कुव्वंति ॥ तं च इमं-

[भा. ३४५१] भत्ते पाणि विस्सामणे य उवगरण-देहवहणे य ।

थामाविहारविजडा, तिन्नि वि उवगेण्हते वसभा ॥

चू- खुहितस्स भत्तं देंति, पिवासियस्स पानं, परिस्संतस्स विस्सामणं, उवकरणसरीरे वोढुं असमत्थस्स तेसिं बहणं करेति, “तिन्नि वि” मिगसीहवसभे वसभा उवगिण्हंति ॥

[भा. ३४५२] जो सो उवगरणगणो, पविसंताणं अणागयं भणितो ।

सङ्गणे सङ्गणे, तस्सुवओगो इहं कमसो ॥

चू- चम्पादिपुष्पुत्तमेव सङ्गणं, जेण जया कज्जं तं तदा पयोत्तव्वं ॥ एसेव कमो ॥

[भा. ३४५३] असतीते गम्भमाणे, पडिसत्थे तेन-सुण्णगामे वा ।

रुक्खाईण पलोयण, असती नंदी दुविहदव्वे ॥

चू- सत्थेण गम्भमाणे सत्थे असती भत्तपाणस्स इमेसु मग्गंति -पडिसत्थे, “तेन” पल्लीसु, सुण्णगामे वा, रुक्खमूलेसु वा पलंबे पलोएंति-गृण्हंतीत्यर्थः । संधरणासति “नंदी” हरिसो, दुविधं दव्वं - परित्तानंतादि, असंधरे उक्कमेणापि तदद्रव्यं गृण्हंति, येन नंदी भवतीत्यर्थः ॥

“पडिसत्थो” अस्य व्याख्या-

[भा. ३४५४] भत्तेण व पानेण व, निमंतएऽनुग्गए व अत्थमिते ।

आइओ उदितो त्ति य, गहणं गीयत्थसंविग्गे ॥

चू- सत्थेणं गम्भमाणे असंधरे जति पडिसत्थो मिलेज्ज रातो तत्थ अहाभद्दा दानरुइणो सङ्ग वा जति भत्तेण पानेण वा निमंतिया अनुग्गए सूरिए अत्थमिते वा ताहे जति सव्वे गीता तो गिण्हंति चेव । अह अगीतमिस्स ताहे गीता भणंति - “वच्चह तुब्भे, अहं उदिते सूरिए इमं भत्तपानं घेतुं पच्छ एहामो ।” पडिऐसु मिगेसु ते गीया तक्खणमेव रातो घेतुं अनुमग्गतो गच्छंति, थिए सत्थे मिगपुत्तं आलोएंति - “अक्खे उदितं भत्तं कातुं अग्गत्ता” । एयं सव्वं जयणं गीयत्थी संविग्गो करेति ॥

[भा. ३४५५] गीयत्थग्गहणेणं, राते गेण्हतो भवे गीतो ।

संविग्गग्गहणेणं, तं गेण्हतो वि संविग्गो ॥

चू- “तेनपल्लीसु पिसितं” संभवति ॥ तत्थ इमा जयणा -

[भा. ३४५६] पोग्गल बेंदियमादी, संधरणे चउलहू तु सविसेसा ।

ते चेव असंधरणे, विवरीय सभाव साहारे ॥

चू- जइ संधरणे पोग्गलं बेंदियसरीरनिष्फज्जं गेण्हंति तो चउलहुगं दोहि दि तवकालेहिं लहुयं । तेइंदिएसु कालगुरुं । चउरिंदिएसु तवगुरुं । पंचिंदिएसु दोसु गुरुगं । अस्यैवापवादो - असंधरणे वेइंदियादिकमेण धेतव्वं । अह असंधरणे विवरीतं उक्कमेण गेण्हंति तो ते चेव चउगुरुगा । अववादे अपवादः-उक्कमेणापि जं सभावेण साधारणं तं गेण्हंति ॥ पिसितग्गहणे इमा जयणा-

[भा. ३४५७] जत्त विसेसं जाणंति, तत्थ लिंगेण चतुलहू पिसिए ।

अन्नाते उग्गहणं, सत्थम्मि वि होति एमेव ॥

चू- जत्थ सत्थे गामे वा जनो विसेसं जाणति - जहा साहू पिसितं न भुंजंति, तत्थ जति सालगेण पिसितग्गहणं करेति तो चउलहुं । “अन्नाए” ति-जत्थ विसेसं न जाणंति तत्थ सलिंगेणेव गहणं । अह परलिंगं करेइ तो मूलं । पडिसत्थमादिसु वि एमेव । रात्री भिक्षागहणे भोजने च इदमेव द्रष्टव्यं ॥ इदानीं सुण्णगामेति-

[भा. ३४५८] कप्पडियादीहि समं, तेनगपल्लिं तु सिक्कए घेतुं ।

गहणं सति लाभम्मि य, उवक्खडे अन्नलिंगेण ॥

[भा. ३४५९] अद्धाणासंधरणे, सुण्णे दव्वम्मि कप्पती गहणं ।

लहुओ लहुया गुरुया, जहन्नए मज्झिमुक्कोसे ॥

घू-अद्धाणपडिवन्नाणं असंथरणे जाते सुण्णे गामे जहन्नमज्झिमुक्कोसस्स दव्वस्स अदिन्नस्स कप्पति गहणं कातुं । अह संथरणे गेण्हति तो इमं "ओहेण" पुरिसअविभागेण पच्छित्तं, जहन्ने मासलहुं, मज्झिमे चउलहुं, उक्कोसे चउगुरुं ॥ जहन्नमज्झिमुक्कोसदरिसणत्थं इमं-

[भा. ३४६०] उक्कोसं विगतीओ, मज्झिमगं होति कूरमादीणि ।

दोसीणाति जहन्नं, गेण्हंती आयरियमादी ॥

घू-आवरिय-वसभ-भिकखूणं गेण्हंताणं आणादिया दोसा ॥ इमं च पुरिसवभागेण पच्छित्तं-

[भा. ३४६१] अद्धाणे संथरणे, सुण्णे गामम्मि जो उ गिण्हेज्जा ।

छेदादी आरोवण, नेयव्वा जाव मासो उ ॥

घू-अद्धाणपडिवन्ना संथरणे जो सुन्नगामे विगतिमादियं गेण्हति तस्स अंतो मासस्स बहिं वा दिट्ठदिट्ठं आयरियमादियाण छेदादि आरोवणा ताव नेयव्वा जाव मासियं अंतो ॥

[भा. ३४६२] छेदो छग्गुरु छल्लहु, चउगुरु चउलहु गुरु लहूमासो ।

भिकखू वसभायरिए, उक्कोसे मज्झिम जहन्ने ॥

घू-इमो चारणापगारो -आयरियस्स विगइमाइ उक्कोसं सुन्नगामे अंतो दिट्ठं गिण्हंतस्स छेदो, अंतो चेव अदिट्ठे छग्गुरु । बहिं दिट्ठे छग्गुरुगा चेव । बहिं अदिट्ठे छल्लहुगा । आयरियस्सेव ओदनादि मज्झिमे अंतो दिट्ठे छग्गुरुगा, अदिट्ठे छल्लहु । बहिं दिट्ठे छल्लहुगा चेव, अदिट्ठे चउगुरुगा । आयरियस्सेव अंतो जहन्ने दोसीणादियम्मि दिट्ठे छल्लहुगा, अदिट्ठे चउगुरुगा, बहिं दिट्ठे चउगुरुगा चेव अदिट्ठे चउलहुगा । वसभसक्ख एवं चेव - चारणापगारेण छग्गुरुगादि मासगुरुए ठायति । भिकखस्स वि एवं चेव छल्लहुगादि मासलहुगे ठायति । "भिकखवसभायरिए"ति जं पुरिसविवद्वासगहणं कंतं तं विपरीतचारणाप्रदर्शनार्थम् ।

भिकखुस्स गामबाहिं जहन्नं अदिट्ठं गेण्हंतस्स मासलहुं, दिट्ठे मासगुरुं, अंतो अदिट्ठे मासगुरुं चेव, दिट्ठे चउलहुं । एवं मज्झे मासगुरुगादि चउगुरुगे ठायति । उक्कोसे चउलहुगादि छल्लहुगे ठायति । वसभस्स एवं चेव मासगुरुगादि छग्गुरुगे ठायति । आयरियस्स चउलहुगादि छेदे ठायति । तम्हा पच्छित्तं परियाणमामो संथरणे न गेण्हेज्जा ॥

असंथरणे इमेण विधिणा सुन्नगामे सुन्नं दव्वं गेण्हेज्जा-

[भा. ३४६३] उह्वसेस बहिं, अंतो वा पंतं गेण्हति अदिट्ठं ।

बहिं अंतो ततो दिट्ठं, एवं मज्झे तहुक्कोसं ॥

घू-उह्वसेस नाम जं लुंटागेहिं अप्पणट्ठ बहिं नीतं, तं भोतुं सेसं छड्डियं, तत्थ जं जहन्नं तं अदिट्ठं गेण्हंति । तस्स असति अंतो गामस्स पंतं चेव अदिट्ठं गेण्हंति । तस्स असति बहिं पंतं दिट्ठं गेण्हंति । तस्स असति अंतो पंतं दिट्ठं गेण्हंति । तस्स असति मज्झिमं । एवं चेव चारेयव्वं । तस्स असति उक्कोसं एवं चेव ॥ जघन्यमध्यमोत्कृष्टविकल्पप्रतिषेधार्थमिदमाह-

[भा. ३४६४] तुल्लम्मि अदत्तम्मि, तं गेण्हसु जेण आवतिं तरसि ।

तुल्लो तत्थ अवाओ, तच्छफलं वज्जेते तेनं ॥

घू-जहन्नमज्झिमुक्कोसेसु दव्वेसु अविबुद्धभावतो तुल्लं अदत्तादानं, संजमायविराहणा वा, तो गेण्हणकहणादि अवायो तत्थ तुल्लो चेव भवति, तम्हा तुच्छफलं दव्वं वज्जेउं जेण दव्वेण

भुतेण तं आवर्ति तरसि तं गेण्हसु ॥ असुन्नदब्बे इमा विही-

[भा. ३४६५] विलउलए य जायइ, अहवा कडवालए अनुन्नवए ।

इयरेण व सत्थभया, अन्नभया वुड्डिए कोट्टे ॥

चू-लुंटागा, विलउलगा तो जायति । अहवा - जे तत्थ सुण्णगामे वुड्ढादि अजंगमा गिहपालगा ठिता, न नट्ठ ते भग्गंति, अनुन्नवेत्ता वा सयं गिण्हंति । कहं पुण सो गामो सुन्नो जाओ ? तत्थिमे सुन्नहेऊ - “इतर” ति, चोरभयं महल्लसत्थभएण व सन्नभयं नाम परचक्कभयं, एतेहिं उड्डिओ गामो । कोट्टं वा जं अटविमज्झे भिल्ल-पुलिंद-चाउव्वन्न-जणवयभिस्सं दुग्गं वसति, वणिया य जत्थ ववहरंति तं कोट्टं भन्नति, तम्मि सुन्ने दव्वग्गहणं वुत्तं ॥

“नंदि” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३४६६] नंदंति जन तवसंजमेसु नेव य दरत्ति रिज्जंति ।

जायंति न दीना वा, नंदी खलु समयसण्णा वा ॥

चू-येनाभ्यवहतेन तवे संजमे वा नंदति स एव नंदी, येनाभ्यवहतेन न द्रुतं पप्पति स नंदी । अथवायेनाभ्यवहतेन न दीना भवंति स नंदी । समयसण्णाया संथरणं नंदी भण्णति । यया येन वा संथरणं भवति तथा कर्तव्यमित्यर्थः ॥ “रुक्खादीण पलोयण” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३४६७] फासुगजोनिपरित्ते, एगड्ढिं अबद्धभिन्नऽभिन्ने य ।

वद्धड्डिए वि एवं, एमेव य होति बहुबीए ॥

[भा. ३४६८] एमेव होति उवरिं, बद्धाड्डिय तह होति बहुबीए ।

साहारणस्स भावा, आदीए बहुगुणं जं च ॥

चू-एयओ दो वि गाहाओ जहा पेढे वणस्सतिकायस्स कप्पियपडिसेवाए ॥ इदानिं राओ पानगजयणा, जहा भत्तं तहा पानं पि वत्तव्वं । ग्रहणं प्रति इमो विसेसो-

[भा. ३४६९] परिनिड्डियजीवजढं, जलतं थलयं सचित्तमियरं वा ।

एयं तु दुविहदव्वं, पानयजयणा इमो होइ ॥

[भा. ३४७०] तुवरे फले य पत्ते, रुक्ख-सित्ता-तुप्प-मदण्णादीसु ।

पासंदणे पवात्ते, आयवतत्ते वहे अवहे ॥

[भा. ३४७१] जड्ढे खग्गे महिसे, गोणे गवए य सूयर भिगे य ।

दुप्परिवाडीगहणे, चाउम्मासा भवे लहुया ॥

चू-एयाओ दो वि गाहाओ जहा पेढे आउक्कायस्स कप्पियडिसेवणाए ॥

मू. (७३२) जे भिक्खू असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा परिवासेइ, परिवासेतं वा सातिज्जति ॥

चू-“अश भोजने”, “खाद् भक्षणे”, “पा पाने”, “स्वद आस्वादने” । एते चउरो, तिन्नि, दो अन्नयरं वा जो रातो अनागाढे - न आगाढं अनागाढं, तम्मि जो परिवासेति तस्स चउगुरुं, आणाति विराधना य भवति । इमा निजुत्ती-

[भा. ३४७२] जे भिक्खू असनादी, रातो अनागाढे निक्खवेज्जाहि ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

धू- किंपुण आगाढं अनागाढं वा ? तत्थिमं आगाढं समासतो चउव्विह-

[भा. ३४७३] अद्धाणे ओमे वा, गेलण्ण परिण्ण दुल्लभे दव्वे ।

आगाढं नायव्वं, सुत्तं पुण होतऽनागाढे ॥

धू- इमं खेत्तागाढं - अद्धाण-पडिवण्णगाणं सब्बहा जं असंथरमं तं आगाढं । इमं कालागाढं - ओमकाले जं असंथरणं तं आगाढं । इमे - गिलाण-परिण्णी दो वि भावागाढं । गिलाणस्स तद्दिवसं पायांग्ग जतिं न लब्भाते गिलाणागाढं । परिण्णस्स असमाधाणे उप्पन्ने दिया रातो वा परिन्नागाढं । इह राती अहिकारो । इमं दव्वागाढं - “दुल्लभदव्वे” ति - सतपाग-सहस्सपागं, घयं, तेल्लं, तेन साहुणो कज्जं, तम्मि अलब्भंते दुल्लभदव्वागाढं । एवंविधं आगाढं नायव्वं । पडिपक्खे अनागाढं । इसं सुत्तं - अनागाढे परिवासेति, तस्स य सोही, संजमायविराधनादोसा य ॥ तत्थ संजमे इमा विराधना-

[भा. ३४७४] सम्मुच्छंति तर्हि वा, अन्ने आगंतुगा व लग्गंति ।

तक्केति परंपरतो, परिगलमाणे वि एमेव ॥

धू- असनादिए परिवेसाविते किमिरसगादी पाना सम्मुच्छंति, अन्ने वा मच्छिय-मसग-मक्कोड-पिवीलगादी पडेति, तक्केति, परंपरतो वा भवंति । तंपरिवासिदव्वं मच्छिग-मुङ्ग-मूसगादी तक्केति, मच्छियाओ गिहकोइलिंगा तक्केति, गिहकोइलंगं मज्जारो तक्केति, मज्जारं साणो तक्केति, एस तक्केति परंपरओ । अह तं मायणं परिगलति, तत्थ वि परिगलिए एवं घेव तक्केति परंपरओ । अव मधुविन्नोद रुपाख्यानं द्रष्टव्यम् । एसा संजमविराधना ॥ इमा आयविराधना-

[भा. ३४७५] लाला तया विसे वा, उंदरपिंडी व पडण सुक्कं वा ।

घरकोइलाइमुत्तण, पिवीलगा मरण नाणाता ॥

धू- मत्ते पाने वा परिवासिठविते सप्पादिणा जिंघमाणेण लाला विससम्मिस्सा मुक्का हवेज्जा, तया विसेण वा फुसितं हवेज्जा । उंदराणि वा संवासगताणि तत्थ पडेज्जा । जिंघमाणेण लाला विससम्मिस्सा मुक्का हवेज्जा, तया विसेण वा फुसितं हवेज्जा । उंदराणि वा संवासगताणि तत्थ पडेज्जा । तेहिं वा संवासगतेहि बीयं निसड्डं, तं पडेज्जा । घरकोइलो वा मुतेज्जा । गिलकोकिल-अवयवसम्मिस्सेण भुत्तेण पोढे किल गिहकोइला सम्मुच्छंति । मुङ्गादी वा पडेज्जा । एत्थ मुङ्गासु मेहा परिहायति । मेहापरिहानीए नाणविराहणा । सेसेसु आयविराहणा । परियावणादि जाव चरिमं पावति ॥ बितियपदे आगाढकारणे निक्खवंतो अदोसो । त च इमं-

[भा. ३४७६] बितियपदं गेलण्णे, अद्धाणोमे य उत्तिमट्ठे य ।

एतेहिं कारणेहिं, जयणाए निक्खवे भिक्खू ॥

धू- गिलाणस्स पतिदिणं अलब्भंते, अद्धाण पवण्णानां असंथरणे, दुब्भिक्खे य असंथरतो, उत्तिमट्ठपडिवण्णस्स असमाहाणे तक्खणमलंभे एमादिकारणेहिं जयणाते परिवासेज्जा ॥ ३

इमा जयणा-

[भा. ३४७७] सब्बेऽप्पमुहे वा, ददर मयणादि अपरिभुंजंते ।

उंदरभए सरावं, कंटियउवरिं अहे भूती ॥

धू- लाउए सब्बे छुब्बति, अप्पमुहे वा कुडमुहादियु, तत्थ छोदुं चम्मेण घनेन वा चीरेन

ददरेति, ददरासि सरावादिपिथणं दातुं संधिं मयणेणालंपाति, छगणेण, मांडियाए वा, ततो अज्वाबाहे एगंते ठवेति, जत्थ उंदरभयं तत्थ सिक्कए काउं वेहासे ठवेति, जइ रज्जूए उंदरा अवतरंति तत्थंतरा सरावं ठवेति, कंटकाओ वा कदमे उद्धमुहा करेति, भायणस्स वा मुहे कंटिका करेति, एसा उवरि रक्खा । भूमिठियस्स वा अहो भूती करेति, परिगलणमया वेहासठियस्स अहो भूति करिज्जति ॥ जत्थ पिदीलिगभयं, मूसगा यनत्थि, रज्जूए वा मूसगेहिं छिंदणभवं, तत्थिमा आलवण-विधी-

[भा. ३४७८] ईसिं भूमिमपत्तं, आसन्नं वा वि छिन्नरक्खद्दु ।

पडिलेह उभयकालं, अगीय अतरंत अन्नत्थ ॥

घू- भूमीए ईसिं अपत्तं रज्जूए ओसारेति, आसण्णं वा हेट्ठ अणफिडंतं ठवेति । किमेवं ठविज्जति ? जदि मूसगेण रज्जू छिज्जति तो सपाणभोयणं भायणंपडितं पि न भिज्जति, रक्खियं भवति, पुव्वावरासु य संज्ञासु पडिलेहणपमज्जणा करेति, । अगीतगिलाणा जत्थ वसतीए संति न तत्थ ठवेति । ते व अगीयगिलाणा अन्नत्थ ठवेति ॥

मू. (७३३) जे भिक्खू परिवासियस्स असनस्स वा पानस्स वा खाइमस्स वा साइमस्स वा तयप्पमाणं वा भूइप्पमाणं वा बिंदुप्पमाणं वा आहारं आहारेइ, आहारेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७३४) जे भिक्खू मंसाइयं वा मच्छाइयं वा मंसखलं वा मच्छाखलं वा आहेणं वा पहेणं वा सम्मेलं वा हिंगोलं वा अन्नयरं वा तहप्पगारं विरुवत्तवं हीरमाणं पेहाए ताए आसाए ताए पिवासाए तं रयणिं अन्नत्थ उवातिणावेति, उवातिणावेतं वा सातिज्जति ॥

घू- जम्पि पगरणे मंसं आदीए दिज्जति पच्छा ओदनादि, तं मंसादि भण्णति । मंसाण वा गच्छंता आदावेव पारणे करेति तं वा मंसादि । आनिएसु वा मसेसु आदावेव जणवयस्स मंसपगरणं करेति पच्छा सयं परिभुंजंति तं वा मंसादी भण्णति । एवं मच्छादियं पि दत्तव्वं । मंसखलं जत्थ मंसाणि सोसिज्जंति, एवं मच्छाखलं पि । जमन्नगिहातो आनिज्जति तं साहेणं, जमन्नगिहं निज्जति तं पहेणगं । अहवा - जं बहूगिहातो वरगिहं निज्जति तं आहेणं, जं वरगिहातो बहूधरं निज्जति तं पहेणगं । अहवा - वरवहूणं जं आभव्वं परोप्परं निज्जति तं सव्वं आहेणकं, जमन्नतो निज्जति तं पहेणगं । सब्बाण मंसादियाणं जं हिज्जति-निज्जति त्ति तं हिंगोलं, हुज्जति वा तं हिंगोलं ।

अहवा - जं मत्तभत्तं करडुगादियं तं हिंगोलं । वीवाहभत्तं सम्मेलो । अहवा - सम्मेलो गोट्ठी तिए भत्तं सम्मेलं भण्णति । अहवा - कम्मरंभेसु ण्हासिता जे ते सम्मेलो । तेसि जं भत्तं तं सम्मेलं । गिहातो उज्जाणादिसु ण्हासिता जे ते सम्मेलो । तेसि जं भत्तं तं सम्मेलं । गिहातो उज्जाणादिसु हीरंतं - नीयमानमित्यर्थः, प्रेहा पेक्ष्य, तं लप्स्यामीत्याशा । अहवा - ओदनादि अशितुमिच्छा तदासा, द्राक्षापानकादि पातुमिच्छा पिपासा । अहवा - ताए प्रदेशाए - प्रतिश्रयादित्यर्थः, जो ति साहूजम्पि दिने पगरणं भविस्सति तस्स आरतो जा रयणी तं जो अन्नत्थ प्रतिश्रये उवातिणावेति - नयतीत्यर्थः । अन्नं वा नयंतं सादिज्जति, तस्स चउगुरुं आणादिणो य दोसा, आयसंजमविराधना । उक्तः सूत्रार्थः । इदानीं निज्जुत्ती । सा प्रायशो गतार्थेव ।

[भा. ३४७९] मंसाइ पगरणा खलु, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।

सेज्जायरेतराण व, जे तत्थासागते भिक्खू ॥

ધૂ-તં પગરણં સેઝાતરસ્સ, ઇતરસ્સ વા અસેઝાતરસ્સ, જે મિલ્લૂ તત્થ મત્તે આસા તત્થાસા, તત્થા સાતે અન્નં ઘસહિં આગતે આણાદયો દોસા ભવંતિ ॥

[ખા. ૩૪૮૦] તં રયણિં અન્નત્થા, ઉવાતિણા એતરેસુ વા તત્થ ॥
સો આણા અનવત્થં મિલ્લૂત્ત-વિરાધનં પાવે ॥

ધૂ-સેઝાતરસ્સ સેઝાતરસ્સો અનવત્થો અનવત્થો તિ કાઠં અન્નવસહિં ગચ્છંતિ, ઇયરેસુ તત્થ ગંતું વસંતિ પરિ જયદ્ધ ॥

[ખા. ૩૪૮૧] મંસાણ વ મચ્છાણ વ, ગચ્છંતા પારિયમ્મિ વયગાદી ॥
આનેંતિ સંઘડિં પુણ, ધલગા જહિયં તુ સોસંતિ ॥

ધૂ- ગચ્છમાણા સંઘડિં કરેંતિ, કત્તિયમાસાદિ અમંસમ્મલ્લણવતે ગહિતે તમ્મિ પુણ્ણે મંસાદિપગરણં કાઠં ધિજ્ઞાતિયાણ દાઠં પચ્છા સયં પારેંતિ ॥ અહવા - મંસાદિમલ્લણવિરતિવ્વયં ઘેતું તસ્સ રક્ષણદ્ધ આદિયે સંઘડિં કરેંતિ, આનિય વા મંગે સંઘડિં કરેંતિ ॥ ધલગં જત્થ મંસં સોસંતિ ॥

[ખા. ૩૪૮૨] આહેણં દારગદ્ધત્તગાણ વધુદ્ધત્તગાણ વ પહેણં ॥
ઘરદ્ધતાદિ વહેણં, પહેણં નેંતિ અન્નત્થ ॥

[ખા. ૩૪૮૩] સમ્મેલો ઘઢા મોજ્ઞં, જં વા અત્થારગાણ પકરંતિ ॥
હિંગોલં જં હિજ્ઞતિ, સિવઢોઢસિવાદ્ કરડં વા ॥

[ખા. ૩૪૮૪] હીરંતં નિજ્ઞંતં, કીરંતં વા વિ વિસ્સ તુ તયાસા ॥
અન્નત્થ વસતિ ગંતું, ઉવસ્સતો હોતિ તવણ્ણો ॥

[ખા. ૩૪૮૫] સેઝાવરસ્સ પિંડો, મા હોહિતિ તેન અન્નહિં વસતિ ॥
ઇતરેસુ પરિજયદ્ધ અનાગયં વસતિ ગંતૂણં ॥

ધૂ- તત્થ ગચ્છમાણસ્સ અંતરા છક્કાયવરિહણા કટઢિવિસમાદિયેહિ વા આયવિરાધના ॥
— ઇમે ય દોસા તત્થ—

[ખા. ૩૪૮૬] દુન્નિય દોન્નિ વિદ્ધ, મતુમ્મત્તા ય તત્થ ઇત્થીઓ ॥
દદ્ધં મુત્તામુત્તે, કોઢયસરણેહિ ગમણાદી ॥

ધૂ- ઉપ્પાઢયં દુન્નિયત્થં વા દુન્નીતં અવાઢઢા, દુન્નિવિદ્ધ વિઢ્ધમ્મલા, નિઢ્ધરા મત્તા, મદલ્લણે ઈસિં સવેયણા સવિકરેચ્છેદ્ધકારી ઉમ્મત્તા, મુત્તમોગિણો તાતો દદ્ધં સત્તિકરણં, ઇયરાણ કોઢયં, તતો પઢિગમણાદિ કરેજ્ઞ ॥ જમ્મ્હા એતે દોસા તમ્મ્હા તત્થ ન ગંતવ્વં ॥ વિત્તિયપદેન વા ગચ્છેજ્ઞા—

[ખા. ૩૪૮૭] અસિવે ઓમોયરિયે, રાયદુદ્ધે મણ વ ગેલણ્ણે ॥
અદ્ધાણ રોહણ વા, અપ્પરિનામેસુ જયણાણ ॥

ધૂ-અસિવાદી સત્તસુ કારણેસુ જતિ ગીયત્થા તતો પગગપરિહાણીય વસહિઠિતી ચેવ ગિણ્ણંતિ ॥
— જતો મણ્ણતિ

[ખા. ૩૪૮૮] પરિનામતેસુ અચ્છતિ, આઢલલ્લમ્મેણ જાદ્ ઇતરેસુ ॥
જે દોસા પુવ્વત્તા, સા ઇતરે કારણે જયણા ॥

ધૂ-અગિયા વિજતિ પરિનામગા તો અચ્છંતિ ॥ અહ અગીતા અપરિણામિયા તો સેઝાવરસંઘડીતે

आयरिओ भणति - एत्थ कल्लं जणाउलं भविस्सति, इतो निग्गच्छामो अन्नवसहीए ठामो, असेआयरसंखडीए पुण संवासभइया भविस्संति त्ति काउं अन्नवसहीए वि वसेआ ॥

मू. (७३५) जे भिक्खू निवेयणापिंडं भुंजइ, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

धू- उवाइयं अनोवाइयं वा जं पुण्णमद माणिमद सव्वाणजक्ख महुंडिमादियाण निवेदिज्जति सो निवेयणापिंडो । सो य दुविहो - साहुनिस्साकडो अनिस्साकडो य । निस्साकडं गेण्हंतस्स चउगुरुं, अनिस्साकडे मासलहुं आणादिया य दोसा ।

[भा. ३४८९] सव्वाणमाइयाणं, दुविहो पिंडो निवेयणाए उ ।

निस्साएऽनिस्साए निस्साए आणमादीणि ॥

धू- सव्वाणादिया जे अरहंतपक्खिया देवता ताण जो पिंडो निवेदिज्जति सो दुविधो - निस्समनिस्सा कडी य । निस्साकडं पिंडं गेण्हंतस्स आणादिया ॥

इमेण विहिणा निस्साकडं करेति-

[भा. ३४९०] चरुणं करेमि इहरा, समणा नेच्छंतुवक्खडं भोतुं ।

सद्धाकतं ठवेति व, निस्सापिंडमि सुत्तं तु ॥

धू- दाणरुई सहो वा निवेयणचरुववदेसं कातुं साधूण देति, आघाकम्मं ठवितं । अहवा - “जाव साहू साहू अच्छंति ताव उवातियं देमो, सुहं साहू गिण्हंति”, एत्थ ओसक्कण-मीसजायठवियदोसा । जया वा साहू आगमिस्संति तदा दाहेमो, एत्थ ओसक्कण-मीसजायठवियदोसा । सद्धाकडं साहुणिस्साए वा ठवेति, एत्थ ठवियगदोसो । केवलो एस निस्साकडो । एत्थ सुत्तणिवातो । इमो अनिस्साकडो साहू होउ वा मा वा देवताते पुव्वपवत्तं ठवेति । सो य ठवितो साहू य पत्ता, एसो कप्पति ॥ निस्सकडो वि कप्पति- इमेहिं कारणेहिं-

[भा. ३४९१] असिवे ओमोयरिए, सयदुड्ढे भए व गेलण्णे ।

अद्धाण रोहए वा, जयणागहणं तु गीयत्थे ॥

धू- पनगपरिहाणिजयणाते गेण्हंति, जहा वा अगीतअपरिनामगा न यार्णंति तहा गीयत्था गेण्हंति ॥

मू. (७३६) जे भिक्खू अहाछंदं पसंसति, पसंसंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७३७) जे भिक्खू अहाछंदं वंदति, वंदंतं वा सातिज्जति ॥

धू- “अहाछंदे”ति- जकारव्यंजनलोपे कृते स्वरे व्यवस्थिते भवति अहाछंदः, छंदोऽभिप्रायः, यथा स्वाभिप्रेतं तथा प्रजापयन् अहाछंदो भवति, तं जो पसंसति वंदति वा तस्स चउगुरुं आणादिया य दोसा । केरिसा पुण अहाछदपडिवत्तीतो-

[भा. ३४९२] उस्सुत्तमणुवइड्ढं, सच्छंदविगप्पियं अननुवादी ।

परत्तत्ति-पवत्ते तित्तिणे य इणमो अहाछंदो ॥

धू- उस्सुत्तं नाम सुत्तादवेतं, अनुवदिड्ढं नाम जं नो आयरियपरंपरागतं, मुक्तव्याकरणवत् । सीसो पुच्छति - किमन्नं सो परुवेति ? आचार्याह - “सच्छंदविगप्पियं”, स्वेन छंदेन विकल्पितं स्वच्छन्दविकल्पितं, तं च “अननुपाती” न क्वचित् सूत्रे अर्थे उभए वा अनुपाती भवति, ईदृशं प्ररूपयन्ति । किं च परो गृहस्थस्तस्य कृताकृतव्यापारवाहकः, परपवादभाषी वा, स्त्रीकथादिप्रवृत्तो

वा, परतसिवृत्ति । तित्तिणो - दव्ये भावे य । दव्ये तुंबुरुगादि कट्टं अगनिपक्खितं तित्तिनेति । भावे तित्तिणो आहारोवहिसेज्जाओ इड्डतो अलभमाणो सोयति - जूरति तिप्पति । एवं दिवसं पि तित्तिनिंतो अच्छति अद्धित्ति । इमा अहाच्छंदे प्रतित्तयः ॥ सो य अहाछंदो तिहा उस्सुत्तं दंसेति - परुवणा-चरण-गतीसुं । तं पणवणे वणं ।

[भा. ३४९३] पडिलेहण-मुहपोत्ती, रयहरण-निसिज्ज-पातमत्ताए पट्टे ।

पडलाइ चोल उण्णादसिया पडिलेहणा पोत्ते ॥

चू- पादपडिलेहणिमुहपोत्तियाणं एगंतरं भवतु, जतो स्वकायपमज्जणा भायणपमज्जणा य एयाए चेव कज्जति, न विरोहो अप्पोवगरण्या य भवति, तम्हा स्ववे व पडिलेहणिगा सव्वे व मुहपोत्तिया कज्जतु । रयहरणपट्टो चेव बाहिरणिसेज्जाकज्जं करेति । किं निसेज्जागहणं कज्जति ? एक्कं चे पादं पडिग्गहं भवतु । किं मत्तयगहणं कज्जति ? पडिग्गहेणं चिय मत्तयकज्ज कज्जति, भणियं-तरुणो एगं पादं गेहेज्जा । “पट्टे”त्ति उत्तरपट्टो, सो रतो अत्थुरणं कज्जति, भिक्खाग्गहकाले तं चेव पडलं कज्जति । अहवा - रात उत्तरपट्टे, दिवा सो चेव चोलपट्टो कज्जति । किं कक्खडफासाहिं उन्नदसियाहिं ? खोमिया चेव मिउफासा भवंतु । जति जीवदयत्थं पडिलेहणा कज्जति तो एगवत्थस्स उवरिं सव्वपडिलेहणा कज्जउ । तं वत्थं बाहिं शीतले पदेसे पडिलेहिज्जतु । एवं जीवदया भवति ॥

[भा. ३४९४] दंतच्छिन्नमलित्तं, हरियड्ढिपमज्जणा य नित्तस्स ।

अनुवादि अननुवादी, परुवणा चरण-गतीसुं च ॥

चू- दंतेहिं नहा छेत्तव्वा, नेहहरणं न धेत्तव्वं, अधिकरणसंभवात् । पादं अलित्तं धरेयव्वं, लेवगहणे बहू आयसंजमविराहणा भवति । हरितोवरि ठितं डगलादि धेत्तव्वं, ते जीवा भासक्कांता आसासिया भवंति, अन्नहा अदयालुत्तं भवति । जहा णितो जीवदयत्थं पमज्जति जाव छन्न तहा परतो पि पमज्जतु, जीवदयत्थेन न दोसो । एत्थ किं चि अनुवादि जहा पडिलेहनिमुहपोत्ती । अहवा - पडिलेहणा पोत्ते । किं च अननुवादी, जहा - “पट्टे पडलादिचोले”त्ति, छप्पतियउंदरसंभवात् । अहवा - सव्वे पदा अगीतस्स अनुवादी य प्रतिभासन्ति, गीतार्थस्य अननुपाति, अनभिहितत्वात् - सदोषत्वाच्च । एषा परुवणा भणिता । इदानीं चरण-गतीसुं भण्णाति ॥

तत्थ चरणे-

[भा. ३४९५] सागारियादिपलियं कनिसेज्जासेवणा य गिहिमत्ते ।

निग्गंथिचिड्डणादी, पडिसेहो मासकप्पस्स ॥

[भा. ३४९६] सेज्जातर-रातपिंडे, उग्गमसुद्धाई को भवे दोसो ।

पडिवत्ति दुविहं धम्मं, सेज्जं नवए य पलियंके ॥

[भा. ३४९७] अनुड्डाहो गिहिमत्ते, निग्गंथीचिड्डणे च सव्वत्थ ।

दोसविमुक्को अच्छे, मासहियं ऊण चरणेवं ॥

चू- सेज्जातरपिंडो उग्गमादिसुद्धो भोत्तव्वो, आदिग्गहणातो रायपिंडो, न तत्र दोषः । नवे पलियंके मंकुणाइ जीवविरहिते सोयव्वं, न दोसा । गिहिनिसिज्जाए को दोसो ? अवि य साहूतत्थ निसण्णो धम्मं कहेज्जा, ते य दुविहं धम्मं - गिहिधम्मं साधुधम्मं च, एवं बहुतमो गुणो गिहिनिसेज्जाते । गिहिमत्तसेवणे को दोसो ? अवि य उड्डाहपच्छादणं कतं भवति । निग्गंथीणं उवस्सए दोसविमुको

कुसलचित्तो चिद्विणादिपदे किं न करेति ? अहं तत्थ टियस्स अकुसलचित्तसंभवो भवे, अन्नत्थं वि अकुसलचित्तस्स दोसो भवत्येव । जत्थं न दोसो तत्थं मासाहिंयं पि वसतु, जत्थं दोसो तत्थं ऊणे वि मासे गच्छउ, एवं मासकप्पेण न किं चि पयोयणं । एवं चरणे परूवणं करेति ॥

किं चान्यत्-

[भा. ३४९८] चारे वेरज्जे वा, पढमसमोसरणं तह य निति ए य ।

सुण्णे अकप्पि ए वा, अणाउंछे य संभो ए ॥

चू- चरणं चारः । विगतरायं वेरज्जं, जं भणियं “नो कप्पइ निग्गंधाणं वेरेज्जविरुद्धरज्जंसि सज्जं गमणं सज्जं आगमणं” तदयुक्तं । कम्हा ? जम्हा परीसहोवसग्गा सोढव्वा । अवि य पव्वयंतेन चेव अप्पा परिचतो । पढमसमोसरणम्पि उग्गमादिसुद्धं वत्थपत्तं किं न धेप्पति ? को दोसो निष्ममस्स ? नितियावासे को दोसो ? अवि विहरंताणं सीउण्हपरीसहाइया य दोसा । निपच्चवाते सुण्णा वसही किं न कज्जति ? को दोसो ? अकप्पि एण उग्गमादिसुद्धं अणियं पिंडवत्थादि, किं न भुंजति ? अन्नायउंछं अडंतस्स पिवास-खुह-परिस्समा बहुतरा दोसा, तम्हा ससहादिसु कुलेसु चेव उग्गमादिसुद्धं गेत्तव्वं । अन्नसंभोइओ पंचमहव्वय-अट्टारससीलंगसहंस्सधारी तिगुत्तो पंचसमितो य, तेन सद्धिं किं न भुंजति ? न य अन्नकिरिय अन्नसस संकामति । एवं चरणे उस्सुत्तं परूवेइ करेति य ॥ इदानीं गतिदिद्धं तमाह-

[भा. ३४९९] खेत्तं गतो य अडविं, एक्को एक्को संचिक्खए तहि चेव ।

तित्थकरो ति य पियरो, खेत्तं तू भावओ सिद्धी ॥

चू- इमं अहाछंदो दिद्धंतो परिकल्पेति । तं जहा - एगो कुटुंबी तस्स चउरो पुत्ता । तेन सब्बो संदिद्ध - “गच्छहं खेत्ते, किसिवावारं करेह” । तत्थेगो जहुत्तं खेत्तं कम्मं करेइ । बीओ गामा निग्गंतुं अडवीए उज्जाणादिसु सीयलच्छयाद्धितो अच्छति । ततिओ गिहा निग्गंतुं गामे चेव देवकुलादिसुप जूयादिपत्तो चिद्धति । चउत्थो गिहे चेव किंचि वावारं करंतो चिद्धति । अन्नया तेसिं पिया मतो । तानं जं पिइसंतियं किंचि दव्वं छेत्ते वा उप्पन्नं तं सब्बं समभागेण भवति ।

इदानीं दिद्धंतो वसंहारो । पच्छद्धं - कुटुंबिसमा तित्थगरा, भावतो खेत्तं सिद्धी । पढमपुत्तसमा मासकप्पविहारी उज्जमंता, वितियपुत्तसमा नितियवासी । ततियपुत्तसमा पासत्था, चउत्थपुत्तसमा सावगधम्मठिता गिहिणो । तित्थकरपितिसंतियं दव्वं नाणदंसणचरित्ता । जं च तुब्बे खेत्तं पडुच्च दुक्करं किरियकलावं करेह तं सब्बं अम्ह नितियादिभावद्धियाणं सुहेण चेव सामण्णं ॥

कहं पुण अहाछंदं पसंसति ? उच्यते-

[भा. ३५००] वेरग्गितो विवित्तो य, भासए य सहेउयं ।

सासणे भत्तिमं वादी, एवमाइ पसंसणा ॥

चू- विरागो अग्यं जस्स स वेरग्गितो, विगतरागो वा वेरग्गितो । उज्जमंतो मूलुत्तरगुणेषु विसुद्धो विवित्तो । “उस्सुत्तं पन्नवंतो वि एस जुज्जमाणं सहेउगं भासकि, जिनसासने जिनाणं जिनसासणपवव्राणं य सब्बेसिं एस भत्तिमंतो वन्नवादी य” ॥

[भा. ३५०१] एवं तु अहाछंदे, जे भिक्खू पसंसए अहव वंदे ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

घू- कंठा । जं सो समायरति तं सव्वं अनुत्तायं भवति । अहाछंदसेहाण य अहाछंदभावे
थिरीकरणं कयं अवति, सेहो वा तत्थ गच्छति ॥ कारणे पुण पसंसति वंदति वा-

[भा.३५०२] वितियपदमणप्पज्जे, पसंस अविक्कोविते व अप्पज्जे ।

जाणते वा वि पुणो, भयसा तव्वादि गच्छइ ॥

घू- अहाछंदो कोइ गरुसि ओ, तव्वा तं पसंसति वंदति वा । “तव्वादि”ति कश्चिदेवं
वादी प्रमाणं कुर्यात् - “अहाछंदो न वंधो, नापि प्रशस्य” इति प्रतिज्ञा । कस्माद्धेतोः ? उच्यते -
कर्मबन्धकारणत्वात् । को ध्यान्तः ? अविरतमिथ्यात्ववन्दनप्रशंसनवत् । ईदृशप्रमाणस्य दूषणे
नदोषमावहति परशंसवन्दनं परुवणं कुर्वन् । “गच्छइ”ति कोइ अहाछंदो ओमाइसु गच्छरक्खणं
करेति, तं वंदति पसंसति वा न दोसो ॥

घू. (७३८) जे भिक्खू नायगं वा अनायगं वा उवासगं वा अनुवासगं वा अनलं वा पव्वावेइ,
पव्वावेतं वा सातिज्जति ॥

घू- नायगो स्वजनः, अनायगो अस्वजनः । अहवा - नातगो प्रज्ञायमानः, अनायगो
अप्रज्ञायमानः । न अलं अनलं अपर्याप्तः - अयोग्य इत्यर्थः, पव्वावेतस्स चउगुरु आभादिवा य
दोसा । इमा निज्जुत्ती न सुत्तकमेण अनानुपुब्बीए वक्खाणेति-

[भा.३५०३] साधुं उवासमाणो, उवासतो सो वती व अवती वा ।

सो पुण नायग इतरो, एवऽनुवासे वि दो भंगा ॥

घू- उवासगो दुविहो - वती अवती वा ? जो अवती सो परदंसण-संपण्णो । एक्केको पुणो
दुविहो - नायगो अनायगो वा । अनुवासगो पि नायगमनायगो य । एते चेव दो विकप्पा ॥

अनलमित्यपर्याप्तः । चोदकाह - “ननु अलंशब्दः त्रिष्वर्थेषु दृष्टः, तद्यथा - पर्याप्ति भूषणे
धारणे च । आचार्याह-

[भा.३५०४] कामं खलु अलसद्दो, तिविहो पञ्जए तहिं पगतं ।

अनलो अपच्चलो ति य, होति अजोगो य एगइ ॥

घू- यद्यपि त्रिष्वर्थेषु दृष्टः तथापि अर्थवशादत्र पर्याप्ति दृष्टव्यः । न अलो अनलः, अयोग्यश्च
एकार्था ॥ ते य पव्वज्जाए अजोग्गा-

[भा.३५०५] अट्ठरसपुरिसेसुं, वीसं इत्थीसु वस नपुंसेसु ।

पव्वावणा अनरिहा, इति अनला इत्तिवा भणिया ॥

घू- सव्वे अडयालीसं । जे ते अट्ठरसपुरिसेसुं ते इमे-

[भा.३५०६] बाले वुट्ठे नपुंसे य, जइ कीवे व वाहिए ।

तेने रायावकारी य, उम्पत्ते य अदंसणे ॥

[भा.३५०७] दासे दुट्ठे य मूढे य, अनत्ते जुंगिए इ य ।

उवद्धए य भयए, सेहनिप्फेडियाइ य ॥

घू- जो पुरिसनपुंसगो सो पडिसेवति पडिसेवावेति । जा ता वीसं इत्थीसु ता इमा - बाला
वुट्ठी जाव सेहनिप्फेडिया, एते अट्ठारस । इमाओ य दो-

[भा.३५०८] गुब्बिणि बालवच्छा य, पव्वावेउं न कप्पती ।

एएसिं तु परुवणा, कायव्वा दुपयसंजुत्ता ॥

धू- नपुंसगदारे विसेसो - इत्थीनपुंसिया इत्थिवेदो वि से नपुंसकवेदमपि वेदेति । “एएसि” गाहापच्छद्धं । “दुपदसंजुत” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३५०९] कारणमकारणे वा, कारण जयणेतरा पुणो दुविहा ।

एस परूवण दुविहा, पगयं दप्पेणिमं सुत्तं ॥

धू- कारणे निष्कारणे वा पच्चावेति । कारणे जयणाते अजयणाए वा । जो दप्पेण पच्चावेति तस्स चउगुरुगं आणादिया य दोसा ॥ “बाले” ति दारस्स इमा वक्खा-

[भा. ३५१०] तिविहो य होति बालो, उक्कोसो मज्झिमो जहन्नो य ।

एतेसिं पत्तेयं, तिण्हं पि परूवणं वोच्छं ॥

धू- तिविहबालस्स पत्तेयं इमं वक्खाणं-

[भा. ३५११] सुत्तङ्गमुक्कोसो, छप्पनमज्झो तु जाव तु जहन्नो ।

एवं वयनिष्फण्णं, भावो वि वयानुवत्ती वा ॥

धू- जम्भणतो सत्तऽड्डवरिसो जो सो उक्कोसो बालो, छ-पंचवरिसो मज्झिमो, एगादि जा घउवरिसो एस जहन्नो । एवं बालत्तं वतनिष्फण्णं, प्रायसो भावो वयाणुवत्ती भवति, वा सद्धो वयानुवत्ति ति । कहं ? जहा बालो स-बालभावो - कारग गाहा - अहवा - वा सद्धो नवभेदो - जहन्नजहन्नो, जहन्नुमज्झो, जहन्नुक्कोसो । एव मज्झिमुवकोसेसु तिन्नि तिन्नि भेदा वत्तव्या ॥ इमं तिविहबालकरणं लक्खणं च-

[भा. ३५१२] उक्कोसो दड्डुणं, मज्झिमओ ठाति वारितो संतो ।

जो पुण जहन्नबालो, हत्थे गहितो वि न वि ठाति ॥

धू- जं पुण ते वारिता करेति तं केरिसं ?

[भा. ३५१३] छिंदंतमछिंदंता, तिन्न वि हरिताति वारिता संता ।

उक्कोसो जति छिंदति, तानि पुणो ठाति तो दिट्ठे ॥

धू- आदिसद्दातो पुढवादिषु अलिंपण-सिंचण-त्तावण-बीयण-संघट्टणादि दड्डव्या । उक्कोसो जति तेसु छेदणादिषु पयड्ढति तो गुरुणा अन्नेन वा दिट्ठमेत्तो चेव अवारिओ ठायति । मज्झिमो पुन यदा वारंतो तदा ठायति । जहन्नबालो जदा हत्थे घेतुं धरित्तो तदा ठायति, तिविहं वामहत्थेण छिंदति पादेण वा ॥

इदानीं ते केरिसं बाला मेरं धरेति ? तिविहं बाललक्खणं च भण्णति-

[भा. ३५१४] मंडलगम्मि वि धरित्तो, एवं वा दिट्ठ चिट्ठति तहेव ।

मज्झिमओ मा छिंदसु, ठाइति ठाणं नहिं चेड्ठे ॥

धू- मंडलमालिहंति, “मेरं अलंधिता एत्थ चिट्ठह” ति भणिता ठिया निसण्णा निवण्णा वा, हरितादि वा अछिंदंता उक्कोसो जहेव भित्तो तहेव ठित्तो । मज्झिमो वि हरितादि छिंदंतो जदा वारित्तो तदा चिट्ठति, मंडले वि निरुद्धो मेरं लंघेतुं पासे चिट्ठति ॥ इमो जहन्नो-

[भा. ३५१५] दाहिणकरम्मि गहितो, वामकरणं स छिंदति तणाणि ।

न य ठाति तहिं ठाणे, अह रुज्झति विस्सरं रुवति ॥

धू- हरितादिषु पुव्वद्धं गतार्थम् । जहन्नबालो मंडलेण निरुद्धो न तम्मि मंडलद्वारे चिट्ठति,

पाएण वा मंडलं भजेति । अहं बालो रुज्झति मंडले तो चडण्डंतो विस्सरं रुवति ॥

एसेवत्यो इमाए गाहाए भण्णति-

[भा.३५१६] जह भणितो तह चिड्डइ, पढमो वितिएण फेडियं ठाणं ।

ततितो न ठाति ठाणे, एस विही होति तिण्हं वि ॥

घू- कंठा । एस तिण्हं पि बालाणं लक्खणे सरूवे वि परुवणाविही वक्खाओ ॥ एय तिविहं बालं जो पव्वावेति तस्स सिक्खावेतस्स असिक्खावेतस्स वा इमं पच्छित्तं-

[भा.३५१७] एगूणतीस वीसा, एगूणवीसा य तिविहबालमि ।

पढमे तवो वितिए मीसो, ततिए छेदो व मूलं वा ॥

घू- उक्कोसे बाले अउणतीसा, मज्झिमे वीसा, जहन्ने एगूणवीसा । “पढमे”ति उक्कोसे जदा सव्वे तवडुणगता तथा तेसु चेव ठाणेषु छेदो पयट्ठेति । “वितिए”ति मज्झिमे तवछेदो जुगवं गच्छंति, एयं मीसं भण्णति । “ततिए”ति जहन्नेण [तसो] छेदो वेग वेदलो भवति, मक्खल्लेणस्स वा मूलं चेव ॥ उक्कोसबालस्स अउणतीस” ति जं वुत्तं तस्सिमा चारणविही-

[भा.३५१८] एगूणतीस दिवसे, सिक्खावेतस्स मासियं लहुयं ।

उक्कोसगमि बाले, ते चेव असिक्खणे गुरुगा ॥

[भा.३५१९] अन्ने वि अउणतीसं, गुरुगा सिक्खमसिक्खे य चउलहुगा ।

पुनरवि अउणतीसं, लहुगा सिक्खेत्तरे गुरुगो ॥

[भा.३५२०] अन्ने वि अउणतीसं, गुरुगा सिक्खे असिक्ख छल्लहुगा ।

छल्लहुगा सिक्खम्मी, असिक्खगुरुगा अउणतीसं ॥

[भा.३५२१] एमेव य छेदादी, लहुगा गुरुगा य होति मासादी ।

सिक्खावेतमसिक्खे, मूलेकदुरं तहेक्केकं ॥

घू- एतेसिं चउण्ह गाहाणं इमा सवित्थरा वक्खाणभावणा- उक्कोसगबालं पव्वावेत्ता सिक्खावेतसस एगूणतीसं दिवसा मासलहु, असिक्खावेतस्स मासगुरु । अन्ने एगूणतीसं दिवसे सिक्खावेतस्स मासगुरुं असिक्खावेतस्स चउलहु । अन्ने य एगूणतीसं दिवसे सिक्खावेतस्स चउलहु असिक्खावेतस्स चउगुरु ।

अन्ने एगूणतीसं दिवसे सिक्खावेतस्स चउगुरु असिक्खावेतस्स छल्लहु । अन्ने एगूणतीसं दिवसे सिक्खावेतस्स छल्लहु असिक्खावेतस्स छगुरु । अन्ने एगूणतीसं दिवसे सिक्खावेतस्स छगुरु असिक्खावेतस्स मासलहुछेदो । अन्ने एगूणतीसं दिवसे सिक्खावेतस्स मासलहुछेदो असिक्खावेतस्स मासगुरुछेदो । अन्ने एगूणतीसं दिवसे सिक्खावेतस्स मासगुरुछेदो असिक्खावेतस्स चउलहुछेदो । अन्ने एगूणतीसं सिक्खावेतस्स चउगुरुछेदो असिक्खावेतस्स छल्लहुछेदो । अन्ने एगूणतीसं दिवसे सिक्खावेतस्स चउलहुछेदो असिक्खावेतस्स छगुरुछेदो । अन्ने एगूणतीसं दिवसे सिक्खावेतस्स छगुरुछेदो असिक्खावेतस्स एगदिणमूलं । ततो सिक्खावेतस्स एगदिणमूलं असिक्खावेतस्स एगदिनं अणवट्ठं । ततो सिक्खावेतस्स एगदिणं अणवट्ठं असिक्खावेतस्स पारंची । ततो सिक्खावेतस्स पारंची ॥

[भा.३५२२] अहवा एसेव गमो, दिनेहि सिक्खेतरवज्झितो होति ।

मासादि तवछेदा, मूलादि ए दिनेक्केकं ॥

[ખા. ૩૫૨૩] અહવા એસેવ તવો, છેદો પળગાદિતો લહુ ગુરુગો ।

જા છમ્માસે ખેઓ, તત્તો મૂલં દુગે ચેવ ॥

ચૂ- અહવા - ઉક્કોસેળ બાલસસ તવો માસાદી ચેવ । છેદો પુળ લહુગુરુગો પળગાદિ તાવ-
નેયવ્વો-જાવ-છમ્માસે સિક્કાસિક્કેસુ । મૂલાદિયા એકેકદિનં તહા । અથવા - ઉક્કોસં બાલં
પવ્વાવેંતસસ અડનત્તીસં દિવસે માસલહું તવો । અન્ને અડનત્તીસં દિવસે માસગુરુતવો । एवं
અડનત્તીસં અછહુંતેહિ ચડલહુગા ચડગુરુ છહહુ છગુરુ તવા છેદા ચ નેયવ્વા, મૂલાદિ એકેકદિનં,
एत्थ सिक्खासिक्खा न कावव्वा ॥

[ખા. ૩૫૨૪] મજ્ઞિમવીસં લહુગો, સિક્કમસિક્કસસ માસિઓ છેદો ।

અન્ને વીસં સિક્કે, લહુઓ છેદિતરે માસગુરુ ॥

[ખા. ૩૫૨૫] અન્ને વીસં સિક્કે, માસગુરુ તવો અસિક્કે સો છેદો ।

પુળરવિ સિક્કે છેદો, ગુરુઓ અસિક્કમ્મિ ચડલહુગા ॥

[ખા. ૩૫૨૬] એવં અહોકંતી, નેયવ્વં જાવ છગુરુ છેદો ।

તેન પરં મૂલેકં, દુગં ચ એકેકયં જાણ ॥

ચૂ-એતેસિં દો (તિ) પ્હં ગાહાણં ઇમા ભાવણા - મજ્ઞિમં પવ્વાવેંતસસ વીસં દિવસે સિક્કાવેંતસસ
માસલહુ તવો, અસિક્કાવેંતસસ માસલહુ છેદો અન્ને વીસં દિવસે સિક્કાવેંતસસ માસલહુ છેદો,
અસિક્કાવેંતસસ માસગુરુ તવો । અન્ને વીસં દિવસે સિક્કાવેંતસસ માસગુરુ છેદો અસિક્કાવેંતસસ
માસગુરુ છેદો । અન્ને વીસં દિવસે સિક્કાવેંતસસ માસગુરુ છેદો, અસિક્કાવેંતસસ ચડલહુ તવો ।
અન્ને વીસં દિવસે સિક્કાવેંતસસ ચડલહુ તવો, અસિક્કાવેંતસસ ચડલહુ છેદો । અન્ને વીસં દિવસે
સિક્કાવેંતસસ ચડલહુ છેદો, અસિક્કાવેંતસસ ચડગુરુ તવો । एवं अहोक्कंतीए तवछेदो नेयव्वो
जाव छगुरुछेदो । ततो सिक्खातिक्खेसु मूलऽणवडुपरंचिया एकैकदिनं नेयव्वा ॥

[ખા. ૩૫૨૭] અહવા સિક્કાસિક્કે, તવછેદા માસિયાદિ જા લહુગા ।

એવં જા છમ્માસા, મૂલેકદુગં તહેકેકં ॥

[ખા. ૩૫૨૮] દો લહુયા દો ગુરુયા, તવછેદા જાવ હુંતિ છગુરુગા ।

તેન પરં મૂલેકં, દુગં ચ એકેકયં જાણે ॥

ચૂ- અહવા - મજ્ઞિમે અન્ને વીસં દિવસે સિક્કાવેંતસસ માસલહુ તવો, અસિક્કાવેંતસસ
માસલહુ છેદો ॥ ૧ ॥ અન્ને વીસં દિવસે સિક્કાવેંતસસ માસલહુછેદો અસિક્કાવેંતસસ માસગુરુ
તવો ॥ ૨ ॥ અન્ને વીસં દિવસે સિક્કાવેંતસસ માસગુરુ તવો, અસિક્કાવેંતસસ માસગુરુ છેદો ॥
૩ ॥ અન્ને વીસં દિવસે સિક્કાવેંતસસ માસગુરુછેદો, અસિક્કાવેંતસસ ચડલહુતવો ॥ ૪ ॥ અન્ને
વીસં દિવસે સિક્કાવેંતસસ ચડલહુ તવો, અસિક્કાવેંતસસ ચડલહુ છેદો ॥ ૫ ॥ અન્ને વીસં
દિવસે સિક્કાવેંતસસ ચડલહુ છેદો, અસિક્કાવેંતસસ છહહુ તવો ॥ ૬ ॥ અન્ને વીસં દિવસે
સિક્કાવેંતસસ છહહુ તવો, અસિક્કાવેંતસસ છહહુ છેદો ॥ ૭ ॥ અન્ને વીસં દિવસે સિક્કાવેંતસસ
છગુરુતવો, અસિક્કાવેંતસસ છગુરુતવો ॥ ૮ ॥ અન્ને વીસં દિવસે સિક્કાવેંતસસ છગુરુતવો,
અસિક્કાવેંતસસ છગુરુછેદો । અન્ને વીસં દિવસે સિક્કાવેંતસસ છગુરુ છેદો, અસિક્કાવેંતસસ

एगदिनं मूलं । तओ सिक्खावेतस्स एगदिणं मूलं, असिक्खावेतस्स एगदिनं अणवड्ढे । ततो सिक्खावेतो एग दिणं अणवड्ढे, असिक्खावेतो पारंची । ततो सिक्खावेतो एगदिनं पारंची । इदानीं जहन्तो-

[भा. ३५२९] एगुणवीसजहन्ने, सिक्खावेतस्स मासिओ छेदो ।
सो द्विय असिक्ख गुरुओ, एवऽहोक्कंति जा चरिमं ॥

[भा. ३५३०] अहवा पढमे छेदो, तद्विवसं चेव हवति मूलं वा ।
एमेव होति बितिए, ततिए पुण होइ मूलं तु ॥

घू- जहन्नं पच्चावेतो एगुणवीसं दिवसे सिक्खावेतस्स मासलहुछेदो. असिक्खावेतस्स मासगुरुछेदो । अन्ने एगुणवीसं दिवसे सिक्खावेतस्स मासगुरुछेदो, असिक्खावेतस्स चउलहु-छेदो । एवं छेदो अहोक्कंतीए नेयव्वो, मूलऽणवड्ढपारंचीया एक्केकदिनं नेयव्व्या । अहवा - उक्कोसबालं पच्चावेतस्स छेदो भवति मूलं वा । एवं बितिए ति-मज्झिमे । जहन्ने पुण मूलमेव । चोदकाह - कहं छेदो मूलं वा ? आचार्याह - यदि चरणसंभवो ततः छेदो. चरणाभावे मूलं । जघन्ये पुनः चरणाभाव एव, न मूलं ॥ तिविधं बालं पच्चावेतस्स आणादिया, इमे दोसा उट्ठाहादी-

[भा. ३५३१] बंधस्स वतस्स फलं, अयगोले चेव होति छक्काया ।
राईभत्ते चारग, अयसंतराए य पडिबंधो ॥

तं बालं दहुं अतिसयवयणेण भणंति गिहिणो - “अहो । इमेसिं समनाणं इह भवे चेव बंधवयस्स फलं दीसति” । अहवा - एतेसिं चेव जणिउ त्ति सकाए चउगुरुं, निस्संकिते मूलं । अयगोलो विव अगनिपक्खितो सुधमंतो अगनिपरिणतो जत्तो जत्तो छिप्पइ तत्तो तत्तो डहति । एवं सो बालो अयगोलसमाणो मुक्को जत्तो हिंडति ततो छक्कायवहाय भवति । सो य राओ भत्तं पानं ओभासति । जत्ति राओ देंति तो रातिभोयणं विराधितं । अह न देंति तो परियावणानिष्फणं । भणति य लोगो - इमस्स बालत्तणे चेव बंधनागारो उववण्णो । इमे य समणा चारगपालत्तणं करेति, जेण एवं बालं गिरुं भति । अयसो य अहो ! निरणुकंपा समणा बला य निरुंभते” । अंतरायं भवति, बालपडिबधेण य ते न विहरंति, जे नितियवासे दोसा ते वा भवंति ॥

किं चान्यत्-

[भा. ३५३२] ऊण्डे नत्थि चरणं, पच्चावेतो वि भस्सते चरणा ।
मूलावरोहिणी खलु, नारभति वाणति चेहुं ॥

घू-ऊण्डचरिसे बाले चरित्तं न विज्झति, जो वि य पच्चावेति सो नियमा चरित्ताउ भस्सति । अत्र प्रतिषेधद्वारेण ध्यान्तः- जहा लाभत्थी वणिओ मूलं जेण तुड्ढति तारिसं पन्नं नो किणाति, जत्थ लाभं पेच्छति तं किणाति । एवं जेण चरित्तातो भस्सति तं न पच्चावेइ, जेन न भस्सति तं पच्चावेति ॥ बालं पच्चावेतस्स य जम्हा इमं तवोकम्मं भवति तम्हा न पच्चावेति ।

[भा. ३५३३] उग्घायमनुग्घायं, नाऊणं छव्विहं तवोकम्मं ।
तवगुणलक्खणमेयं, जिनचउदसपुव्विए दिक्खा ॥

घू- लहु उग्घायं, गुरु अनुग्घायं, एतेहिं दोहिं भेदेहिं छव्विह ॥

- कहं पुण छव्विहं तवोकम्मं भवति ? उच्यते-

[भा. ३५३४] उग्रायमनुग्रातो, मासो चउ छद्य छव्विह तवो उ ।

एमेव छव्विहो वी, छेधो सेसाण एक्केकं ॥

चू- मासो उग्रातो अनुग्रातो । एवं चउमासछम्मासादि उग्राताणुग्राता । एवं छव्विहं तवोकम्मं । छेदो वि एसो चेव छव्विहो । सेसा मूलादिया एक्केका भवन्ति । तप आत्मको गुणः, तप एव वा गुणः तपोगुण, तपोगुणस्य लक्षणं तपोलक्षणं । लक्षतेऽनेनेति लक्षणं । मासेनोपलक्षितः मासिकलक्षणः तपः । एवं चतुर्मासषण्मासेष्वपि । एतदेव षडविधं तपोगुणलक्षणं बालप्रव्राजने भवति - न पंचकादिरित्यर्थः ॥ बित्तिपदेण बालो पव्वाविज्जति । “जिनचोद्दसपुव्विए दिक्ख” इति अस्य व्याख्या-

[भा. ३५३५] पव्वावेति जिना खलु, चोद्दसपुव्वी य जो य अइसेसी ।

एए अव्वमहत्ते, गच्छमए इच्छिते नत्ते ॥

चू- जिन चोद्दसपुव्वी अतिसेसी वा पव्वावेति । शिष्याह - अहं एते अव्यवहारी, जहा गच्छगतो पव्वावेति तहा मे अक्खह । के वा जिनादीहिं पव्वाविता ॥ अतो भण्णति-

[भा. ३५३६] सत्थाए अइमुत्तो, मणओ सेज्जंभवेण पुव्वविदा ।

पव्वाविओ य वइरो, छम्मासो सीहगिरिणा वि ॥

चू- “शास्ता” तीर्थकरः, तेन अतिमुक्तकुमारो पव्वावितो । चोद्दसपुव्वविदेण सिज्जंभवेण अत्तणो पुत्तो भण्णो पव्वावितो । अवितहनिमित्तअतिसयद्धितेन सीहगिरिणा वइरो पव्वावितो ॥ बालपव्वावणे इमं गच्छवासिकारणं-

[भा. ३५३७] उवसंते वि महाकुले, नातीवग्गे वि सण्णि सेज्जतरे ।

अज्जा कारणजाते, अनुनाता बालपव्वज्जा ॥

चू- “उवसंते वि महाकुले, नातीवग्गे” एतेसिं दोण्ह वि दाराणं इमं वक्खाणं-

[भा. ३५३८] विपुलकुले अत्थि बालो, नातीवग्गे व सेवगादिमते ।

जनवातरक्खतो सारवेति आसण्णबालाई ॥

चू- किं पि विउलं विच्छिण्णकुलं “उवसंतं” पवज्जापरिणतं, नवरं - तस्य बालपडिबंधो, “जइ अहं एतं बालं पव्वावेह तो सव्वे पव्वयामो” । ते वत्तव्वा - “निययसमीवे बालं ठवेह, तुब्भे पुण पव्वयह” । जति न ठवेति, नीया वा न इच्छन्ति तो सह बालेण सव्वे पव्वाविज्जन्ति, बहुगुणतरं ति काउं, मा तप्पडिबंधेण सव्वाणि अच्छंतु । अहवा - कस्सति साधुस्स नातिवग्गो सव्वो असिवादिणा मओ, नदरेक्कं बालं जीवति । न य तस्स कोति वावाएवाहओ अत्थि । ताहे सो साधू अयसवाथरक्खाहेउं तं बालं आसन्नं पुत्तं भातियं पव्वावेत्ता संरक्खति ॥

[भा. ३५३९] एवं सण्णि तराण वि, अज्जा य व डिडिबंध पडिनीए ।

कज्जं करेमि सच्चिवो, जति मे पव्वावयह बालं ॥

चू- सम्मदिद्धिसंतियं बालं अनाहं तं पि एवं चेव सारवेति । “तरो” इति सेज्जातरो, तस्स वि संतियं बालं अनाहं पव्वावेति । “अज्जा पडिनीएण कामातुरेण वा केन ति बला परिभुत्ता । तस्स य समावुत्तीते डिडिबंधो जातो गर्भसंपव इत्यर्थः । सा य संजमत्थी न परिचइयव्वा, विहिणा संरक्खियव्वा, जया पसूया तया बालं पव्वावेयव्वं, सत्यकिवत् । “कारणजाते” इति कुल-गण-

संघकञ्जे अश्रमि वा गच्छादिते कञ्जे “सचिवो” मंती, सो भणेञ्जा-“अहं वो तुज्झं इमं कञ्जं करेमि, जइ मेइम बालं अलक्खणं मूलनक्खत्तियं वा पव्वावेह”, ताहे पव्वावेञ्जा । जाइसद्दग्गहणातो असिक्कंतारादिसु वि को ति भणेञ्जा-अहं भे परितप्पामि जइ मेइम बालं पव्वावेह, एवमादिकारणेहि अनुन्नाता बालपव्वञ्जा गच्छवासीणं ॥ पव्वावियाण य तेसिं इमा वट्ठावणविही-

[भा. ३५४०] भत्ते पाणे धोवण, सारण तह वारणा निउंजणता ।

चरण-करण-सज्झायं, गाहेयव्यो पयत्तेणं ॥

चू-निद्धं मधुरं रिउक्खमं च से भत्तं देति, पानं पि से मधुरादि इहं दिज्जति, रातो वि भत्तपाणं ठवेति, “धोवण”ति अब्भंगणुवट्ठणहणं च से फासुएण कीरति, कप्पकरणेण य तेयस्सी भवति, लेवाडाति वा सव्वं से धोवति, पडिलेहणादिपुव्वकहितेसु अत्थेसु पुणो पुणो सारणा कज्जति, असमायारिकरणं करेत्तो हरियाइं वा छिंदत्तो खेछंत्तो वा वारिज्जति, चरणकरणेसु य निउज्जति, सज्झायं च पयत्तेणं गाहिज्जति ॥ निद्ध-मधुर-भत्तगुणा इमे-

[भा. ३५४१] निद्धमधुरेहि आउं, पुस्तति देहिंदिपाडवं मेहा ।

अच्छंति जत्थ णज्जति, सट्ठातिसु पीहगादिया ॥

चू-चोदकाह-कथमायुषः पुष्टि? आचार्याह-यथा देवकुरोत्तरासु क्षेत्रस्य स्निग्धगुणत्वादायुषो दीर्घत्वं, सुसमसुसमायां च कालस्य स्निग्धत्वादीर्घत्वमायुषः, तथेहापि स्निग्धमधुराहारत्वात् पुष्टिरायुषो भवति, सा च न पुद्गलबद्धेः, किन्तु युक्तग्रासग्रहणात्, क्रमेण भोग इत्यर्थः । देहस्य च पुष्टिरिन्द्रियाणां च पटुत्वं भवति । मेघा च खीरादिणा भवति । जत्थ य सो बालो नज्जति अमुगस्स पुतो ति तत्थ गामे नगरे देसे रज्जे वा अच्छंति जाव महल्लो जातो । सट्ठाइकुलेसु य अंतरपाणगपीहगादी सव्वं से अहाकडं भवति । इत्थी वि बाली एवं चेव ॥

“बाले”ति वारं गयं । इदानिं “वुट्ठे”ति तस्सिमे भेदा-

[भा. ३५४२] तिविहो य होइ वुट्ठो, उक्कोसो मज्झिमो जहन्नो य ।

एएसिं पत्तेयं, परूवणा होति तिण्हं पि ॥

चू-किं परिमाणसेसे आउए वुट्ठो भवति? अतो भण्णति-

[भा. ३५४३] दस आउविवागदसा, अट्ठमवरिसाइ दिक्खपढमाए ।

सेसासु छसु वि दिक्खा, पट्ठमाराईसु सा न भवे ॥

चू-जं जन्मि काले आउयं उक्कोसं दसधा विभत्तं दस आउविवागदसा भवंति । प्रतिसमयभोगत्वेन आयातीत्यायुः, विपचनं विपाकः, आयुषो परिहाणीत्यर्थः । अनुभागेन युक्तो विभागो दशा उच्यते, ततो य दस दसाओ दसरिसपमाणातो वरिससघाउसो भवंति - बाला किट्ठा मंदा बला य पत्ता हांयणी पवंचा पट्ठमारा मुम्मुही सायणी य । एयाती जहानामानुभावा य परूवेयव्वा । पढमदसाए अट्ठवरिसोवरिं नवमदसमेसुं दिक्खा, आदेसेण वा गब्भट्ठमस्स दिक्खा जम्मणओ अट्ठमवरिसे । कीट्ठादि एवं च पवंचासु छसु वि दिक्खा अनुन्नाता, पट्ठमारादियासु तिसु वुट्ठो ति काउं नाणुन्नाता दिक्खा ॥ जहन्नमज्झिमुक्कोसे वुट्ठपरूवणत्थं इमं-

[भा. ३५४४] अट्ठमि दस उक्कोसो, मज्झो नवमीइ जहन्न दसमीए ।

जं तुवरिं तं हेट्ठ, भयणा व बलं समासज्ज ॥

चू-अष्टमिदसाए जहन्ना बुद्धभावो अल्प इत्यर्थः, नवमीए मज्झो, दसमीए उक्कोसो बुद्धभावो, पुनर्बलभवनादित्यर्थः । अहवा - जं उवरितं हेतु कायव्वं । अष्टमदसाए उक्कोसो, चेष्टाबुद्ध्यादि बहुगुणत्वात् । नवमीए मज्झो मध्यमगुणत्वात् । दसमीए जहन्नो अल्पगुणत्वात् । अहवा - बलं समासज्ञ भयणा कायव्वा । सा इमा - अष्टमदसातो जो जहन्नबलो भिक्खुविधारणडिल्लहणादिसु असत्तो सो जहन्नो, मज्झबलो मज्झिमो, उक्कोसबलो उक्कोसो । एवं नवम-दसमीसु वि दसासु वत्तव्य ॥

[भा. ३५४५] बाला मंदा किङ्का, पबला पण्णा य हावणी ।

पवंचा पद्मारा या, मुम्मुही सायणी तथा ॥

[भा. ३५४६] केसिं चि एवं वाती, बुद्धो उक्कोसगो उ जा सयरी ।

अष्टमदसा वि मज्झो, नवमीदसमीसु तु जहन्नो ॥

चू-एवं ब्रुवते, तेषामयमभिप्रायः-षष्टिवर्षादूर्ध्वं प्रबलेन्द्रियहानीरित्यर्थः ॥ असमायारीकरणे पुंवि निसिद्धो, पुणो असमायारिं करंतो गुरुणा अत्रेण वा दिट्ठे ताहे इमं करेति-

[भा. ३५४७] उक्कोसो दङ्गणं, मज्झिमओ ठाति वारितो संतो ।

जो पुण जहन्नबुद्धो, हत्थे गहितो नवरि ठाति ॥

[भा. ३५४८] जह भणितो तह उट्ठितो, पढमो वित्तिएण फेडितं ठाणं ।

ततितो न ठाति ठाणे, एस विही होति तिण्हं पि ॥

चू-पूर्ववत् व्याख्येया ॥ बुद्धं पव्वावेतस्स इमं पच्छित्तविहाणं-

[भा. ३५४९] एगुणतीस बीसा, एगुणवीसा च तिविहबुद्धमि ।

पढमे तवो वित्तिए मीसो छेदो मूलं च तत्तिवमि ॥

चू-दसमदसाठियं पव्वावेतस्स एगुणतीस, नवमदसद्वित्ते बीसा, अष्टमदसद्वित्ते एगुणवीसा । एयं जहा बाले तथा सव्वं अविसेसेण नेवव्वं ॥ बुद्धपव्वावणे इमे दोसा-

[भा. ३५५०] आवासग छक्काया, कुसत्थ सोए य भिक्खपलिमंथो ।

थंडिल्लअपडिलेहा, अपमज्झण पाढकरणजट्ठो ॥

चू-बुद्धतणेण आवसगकरणं न सक्केति गाहेतुं, लोगकुस्सुइभावितो पुढवादिकाए न सदहति, न तरति या ते परिहरितुं, कुसत्थभावितो वा तं भावणं न मुंचति, इममि य जिनप्पणीए भावं न गेण्हति, अतिसोयवाएणं पुढविं गेण्हति, बहुणा यदवेण आयमति, चउत्थरसादिणा वा दवेनायमितुं नेच्छति, भिक्खं न हिंडति, हिंडंतो वा एसणं न सोहेति, हिंडणे वि अदक्खो, वित्तियस्सावि पलिमंथो थंडिलसामायारी न सदहति, थंडिलं वा न पडिलेहेति, न पमज्झति, पाढे दुम्मेहो मंदबुद्धित्तणओ य गहणजट्ठो, करणकिरियासु य करणजट्ठो ॥

[भा. ३५५१] थंडिल्लं न वि पासति, दुब्बलगहणी य गंतुं न चएति ।

अन्नस्स वि वक्खेवो, चोदने इहरा विराघनता ॥

चू-चक्खुविगलत्तणओ “इमं थंडिलं न व” त्ति न पासति, दुब्बलगहणी वा थंडिलं गंतुं न चएति, अंतरा चेव अथंडिले वोसरति, पडिलेहणादिसु किरियासु पाढे य अभिक्खणं विनासेतस्स चोदणा, अन्नस्स वि वक्खेवो । “इहर” त्ति अचोदने संजमविराहणता भवति ॥ किं चान्यत्-

[भा.३५५२] उद्धेत निवेसंते, चंकमंते अवाउडियदोसा ।

पडिलेह-भिक्षगहणे, पातवहो उवहिवीसरणं ॥

चू- बुद्धत्तणओ चोलपट्टं न धरेति सम्मं, तो उद्धेतनिवेसंतो चंकमंतो य अवाउडो, ततो हसति लोओ उड्डाहो य । उवगरणाइ पडिलेहं न करेइ न सदहति वा, दोसेहिं वा करेति, जडत्तणओ भिक्षगहणे पादं भंजति । जत्थ वीसमति तत्थ उवहिं वीसारेति छड्डेति वा पंथे वड्ढंती ॥

किं चान्यत् - बुद्धो चरणकरणं सज्झायं गाहिज्जतो य चेतिज्जंतो भणति-

[भा.३५५३] लोयस्सऽनुग्गहकरा, चिरपोराण ति वग्निमो अम्हे ।

चरण-करण-सज्झाए, दुक्खं बुद्धो ठवेउं जे ॥

चू- लोगपवादो - “वरिससयाउणा दिट्ठेण पावं खरति” ति एवं वयं लोगानुग्गहकारी, अम्हे यचिरजीवित्ता जे परस्स पावं खवेमो तो अप्पणो न खवेस्सामो ? दीहाउत्तणओ, चिरायुस्सेव विसेसणं, पुराणकलसमाण ति, पोराणगा इह गच्छे, अम्हे पुराणतरा अज्जा इत्यर्थः । अधवा - पोराण ति जस्स पपोत्तादिभावो अत्थि स पोराणो, सो य बुद्धो भवति, तुब्बे सव्वे पपोत्तसमाणा, किं सिक्खावेह ? किं वा जाणह ? एवं बुद्धो चरण-करण-सज्झाए दुक्ख ठवेज्जति । अहवा - स बुद्धो ओमरातिणिओ भोयणमंडलीए अंते निवेसिज्जंतो भणति - “अम्हे लोगस्स अनुग्गहकरा चिरपोराणा य, तं अम्हेहिं अग्निदिट्ठेहिं को अज्जो अग्गीते - ति वेत्तिज्जनिच्चति” ति ॥

[भा.३५५४] उग्घायमनुग्घायं, नाऊणं छव्विहं तवोकम्मं ।

तवगुणलक्खणमेयं, जिनचोदसपुव्विए दिक्खा ॥

[भा.३५५५] पव्वावेति जिना खलु, चउदसपुव्वी य जे य अइसेसी ।

एए अव्ववहारी, गच्छणए इच्छिमो नाउं ॥

[भा.३५५६] सत्थाए पुव्वपिता, चोदसपुव्वीण जंबुनाम पिता ।

तं मज्झेणं जनओ, दिक्खिओ रक्खियऽज्जेहं ॥

चू- शास्ता तीर्थकरः, पुव्वपिता माहंणकुण्डग्गामे सोमिलो (?) बंभणो । जंबु नामेण पिता पव्वावितो उसभदत्तो । तं मज्झेणं ति नवपुव्विणा रक्खियऽज्जेण पिता पव्वावितो सोमदेवो नाम ॥ चोदको भणति - एते अव्ववहारी, जहा गच्छवासी पव्वावेति तहा भणह । आचार्याह-

[भा.३५५७] उवसंते वि महाकुले, नातीचग्गे य सन्निसेज्जासु ।

अज्जा कारणजाते, अनुनाया बुद्धपव्वज्जा ॥

चू- जहा बाले तहेव व्याख्या : नवरं - इमो विसेसो - खेत्ताओ खेत्तं अज्जाणं नत्थि, बुद्धो हतसंको “संकामिस्सति” ति अतो पव्वावेति ॥

एवमादिकारणेहिं पव्वावियस्स जयणात्ते इमं कायव्वं-

[भा.३५५८] भस्से पाने सवणासणे य उवही तहेव वंदणए ।

चरण-करण-सज्झायं, अनुयट्ठमाण य गाहणया ॥

चू- भत्तपाणगं से समाहिकारगं दिज्जति, सयणीयं से समभूमीए मउयसंधारणे, वासो वि से उच्चो कज्जति, आसनं पि, से पादपुंछणं दिज्जति, पीढगं वा तं पि से उच्चं उवहिं जत्तियं तरति वोढुं जत्तिण्ण वा सीतं न भवति तत्तियं दिज्जति, उक्कोसो वाहिज्जति, अस्त्राणे वा से उवहिं वुज्जति,

वद्विषुद्धं काउमसमत्यो ति वंदनं न दवाविज्जति, सागारिएण वा (न) दवाविज्जति, चरण-
करण-सज्झायं पयत्तेण गाहिज्जति, “अनुयद्वमाणेहिं” कुसत्थ सोयमादिएसु अवग्गहेसु सणियं
अनुयद्वमाणेहिं समयं गाहिज्जति ॥ अववादेण बालवुद्धपव्वावणविही, कारणं च भणइ-

[भा. ३५५९] उवजुंजितं निमित्ते, दुण्हं पि तु कारणे दुवग्गाणं ।

होहिंति जुगप्पवरा, दोण्ह वि अट्ट दुवग्गाणं ॥

[भा. ३५६०] ओहिमणा उवउज्जितं, परोक्खनाणी निमित्तं धेसुणं ।

जति पारगा तो दिक्खा, जुगप्पहाणा व होहिंति ॥

चू- ओहिमाइपच्चक्खनाणी नाणे उवउज्जति, परोक्खनाणी निमित्तविसएण उवउज्जति ।
किमत्थं उवउज्जति ? अतो भन्नति - बालवुद्धाण दोण्ह पि य कारणा, “किं नित्थारगा न व ? ति
जति पारगा जुगप्पहाणा वा तो दिक्खा । ते य बालवुद्धा “दुवग्गाणं” भवंति - इत्थीपुरिसवग्गाणं
ति, तदर्थमुपयुज्जंतीत्यर्थः । इमं कारणं - ते बालवुद्धा जुगप्पवरा होति ति, तेन तेसिं दिक्खा
कज्जति । अहवा - दुण्हइ सुत्तत्थाणं, कालियस्स पुव्वगयस्स वा । अहवा - समणसमणीवग्गाणं
दोण्ह वि आधारा भविस्संतीति । जेण तेसिं दिक्खा दिज्जति ॥ बुद्धेण ति गतं । इदानीं “नपुंसगे” ति
दारं । तस्सिमे सोलस भेदा-

[भा. ३५६१] पंडए वातिए कीवे, कुंभी इस्सालुए ति य ।

सउणी तक्कम्मसेवी य, पक्खियापक्खिते ति य ॥

[भा. ३५६२] सोगंधिए य आसित्ते, वट्ठिए चिप्पिते ति य ।

मंतोसही उवहते, इसिसत्ते देवसत्ते य ॥

चू- चिट्ठउ ता, एतेसिं सरूवं कहिज्जति । केनं पव्वावेयव्वा न वा ? अओ भन्नति-

[भा. ३५६३] पव्वावण गीयत्थे, गीयत्थे अपुच्छिऊण चउगुरुगा ।

तम्हा गीयत्थस्सा, कप्पति पव्वावणा पुच्छ ॥

चू- गीतो पव्वावेति नो अगीतो । जति अगीतो पव्वावेति तो चउगुरुयं । गीतो वि जति
अपुच्छिउं पव्वावेति तस्स वि चउगुरुयं । तम्हा गीयत्थस्स पुच्छ, सुद्धे कप्पति पव्वावणा । इमा
पढमपुच्छा कोसि तुमं ? को वा ते निव्वेदो जेण पव्वयसि ॥ एवं पुच्छिते-

[भा. ३५६४] सयमेव कोइ साहति, मेत्तेहि व पुच्छितो उवाएणं ।

अहवा विलक्खणेहिं, इमेहि नाउं परिहरेज्जा ॥

चू- सरिसे मणुस्सते मम एरिसो वेदोदयो ति सयमेव साधति । अहवा - मेत्तेहिं से कहियं
निव्वेदकारणं - एस ततिओ ति । पव्वावणेण वा उवायपुव्वं पुच्छितो कहेति - ततिओ ति ।
अहवा - पंडगलक्खणेहिं नातुं न पव्वावेति ॥ सा य पुच्छा इमेरिसे कज्जति-

[भा. ३५६५] नज्जंतमनज्जंते, निव्वेयमसट्ठपढमता पुच्छे ।

अन्नातो पुण भण्णति, पंडाइ न कप्पए अहं ॥

चू- अस्सावगे नज्जंते अनज्जंतेवा पढमं निव्वेदो पुच्छिज्जति । जो पुण अन्नातो स सामण्णेण
भण्णति - “पंडाई न कप्पति अहं पव्वावेउं” ॥ सो य जदि पंडगो तो एवं चिंतेति-

[भा. ३५६६] नातो मि ति पनासति, निव्वेयं पुच्छिता व से पित्ता ।

साहेति एस पंडो, सयं च पंडो ति निव्वेयं ॥

घू-अहमेतेहि नातो ति पनासति, सेसं गतार्थम् ॥ पुव्वमुल्लिङ्गिता पंडगलक्खणा ते य इमे-
[भा.३५६७] महिलासहावो सरवन्नभेओ, मेढं महंतं मउया उ वाणी ।

ससद्दगं मुत्तमफेणगं च, एताणि छप्पंडगलक्खणाणि ॥

घू- पंडगो महिलासहावो भवति । पुंसस्सद्दगं भिन्नो भवति स्त्रस्वरः । अहवा - न पुंसस्वरः
नापि स्त्रीस्वरः, मध्य इत्यर्थः । वर्णग्रहणात् गंधरसस्पर्शा गृह्यन्ते, यादृशा स्त्रीपुंसयोस्तयोर्विमध्याः
तस्य भवन्ति । मेढं अंगादानं, तच्च तस्य महंतं भवति । वाणी य मउया भवद् । ससद्दगं मुत्तं मुत्तेति
स्त्रीवत्, अफेणगं च मूत्रयतः फेन न भवतीत्यर्थः । एताणि छ पंडगलक्खणाणि ॥ “महिला-
सहावो”ति अस्य व्याख्या-

[भा.३५६८] गती भवे पच्चवलोड्यं च, मिदुत्तया सीयलगतया य ।

धुवं भवे दोक्खरनामधेओ, संकारपच्चंतरिओ ढकारो ॥

घू-गती सेमंदा पदाकुला सशंका य, पासपिड्डतो पच्चवलोड्यं करंतो गच्छति, तस्स शरीरत्वचा
मृदुर्भवति, गातं च शीतफरिसं भवति । जो एरिसो सो धुवं दुअक्खरनामो भवति । ते य अक्खरा
संकारो, संकारप्रत्यन्तरे अनंतर इत्यर्थः, ढकारो भवति ॥

[भा.३५६९] गति-भास-अंग-कडि-पड्डि-बाहु-भमुहा य केसऽलंकारे ।

पच्छन्न-मज्झणं पि य, पच्छन्नतरं च नीहारो ॥

घू- किं चान्यत्- भासते हत्यपल्लवेहि दाहिणकोप्परं वामकरतले काउं दाहिकरतले वदनं
नसितुं भासति स्त्रीवत् । अंगं च से समाउक्कं, अभिक्खं च कडिधंभयं करेति, मद्दावेइ य अभिक्खणं
पिंडं, इत्थी व जहा अभिलसितपरिसं दड्डं पड्डिं परामुसति, बाहुविकखेवंतो वोलेति, वत्थाभावे
दाहाहिं उरं पाउणति, भासंतो य सविट्ठमं भमुहाजुयलं उक्खिबति, चसद्दातो परिहरणं पाउरणं
वा जहा इत्थी तहा परिहेति, इत्थी जहा केसे तहा आमोडेति, जुवति अलंकारं च से पियं अलंकरेति,
ण्हायति य पच्छन्ने, पच्छन्नतरे उच्चारपासवणं करेति ॥ किं चान्यत्-

[भा.३५७०] पुरिसेसु भीरु महिलासु संकरो पमवकम्मकरणो य ।

तिविहम्मि वि वेयम्मी, तिगभंगो होइ नायव्वो ॥

घू- संकि सभओ य पुरिसमज्झे विचिट्ठति, इत्थीण मज्झे निस्संको निब्बमओ चिट्ठति
स्त्रीपर्वत्समागमे इत्यर्थः । पमदाकम्मं करेति, पियं च से तं च कंडण-दलनुप्फण-पयण-परिवेसण-
वत्थायंचण-सोय (?) दगाहरणपमज्झणादी । एमादिबाहिरलक्खणं । अंतो से नपुंसगवेदो लक्खणं ।
सो पुण णपुसंवेदो तिविहे भेदे भवति । कहं ? जओ भन्नति - “तिविहम्मि वि” पच्छंद्धं । कहं पुण
तिविहे वि वेदे एक्केक्के तिगभंगो भवति ? उच्यते - पुरिसो पुरिसवेदं वेदेति, पुरिसो इत्थिवेदं
वेदेति, पुरिसो नपुंसगवेदं वेदेति । एवं इत्थीनपुंसगा वि भाणियव्वा ॥ इमं वेयाणं सलक्खणं-

[भा.३५७१] उस्सग्गलक्खणं खलु, पुंफुगमादि सरिसं तु वेदाणं ।

अववाततो तु भइओ, एक्केक्को दोसु ठाणेसु ॥

घू- अभिप्रेतवस्तुस्वरूपं निर्वाच्यं, कारणनिरपक्षमुत्सर्गं, तिसु वि वेदेषु । इमं उत्सर्गलक्षणं ।
बाहिं अनुवलक्खो अंतो अनुसभयडाहो अनुवसंतो वि घट्टिज्जमाणदिप्पंतो पुंफुअगिसमाणो
इत्थिवेदो । पवण-विकोवित-पत्तिधणंत रजलिय-तिव्वपलाल-दवगिसमाणो वत्तलक्खणा

पुरिसवेदो । तण-कट्ट-महासंचय-विविधिंधण-घोर-जलियमणुवसंतोऽतत्तलक्खणो महानगरडाह-
तमाणो नपुंसगवेदो । अववावं पुण पण एक्केको वेदो दोसु दोसु ठाणेषु भइयव्वो पूर्ववत् ॥ एस
लक्खणपंडगो गत्याद्यवलोयणेण भवति । अधवा इमं पंडगलक्खणं-

[भा. ३५७२] दुविहो य पंडतो खलु, दूसिय-उवघाय-पंडओ चेव ।

उवघाए वि य दुविहो, वेदे य तहेव उवगरणे ॥

चू- नपुंसगो दुविधो - दूसिओ उवघायपंडगो य । दूसिओ दुविधो - ऊसित्तो आसित्तो य ।
उवघयपंडगो वि दुविहो - वेदे उवकरणोवघाते व ॥ “दूसि”ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३५७३] दूसियवेदो दूसी, दोसु वि वेदेसु सज्जए दूसी ।

दो सेवति वा वेदे, धीपुंसु व दूसते दूसी ॥

चू- दूसित्तो वेदो जस्स स दूसी भण्णति, दोसु वा धी-पुरिसवेदेसु रज्जति जो सो वा दूसी, दो
वा धी-पुरिसवेदे सेवति जो सो दूसी, जो धी-पुरिसवेदो दो वि दूसति सो वा दूसी ॥

[भा. ३५७४] आसित्तो ऊसित्तो, दुविहो दूसी य होइ नायव्वो ।

ऊसित्तो अणवच्चो, साधच्चो हंति आसित्तो ॥

चू- पुव्वद्धं गतार्थं । नो जस्स अवच्चं उप्पज्जति निब्बीओ सो उस्सित्तो, जस्स पुण अवच्चं
उप्पज्जति सीओ सो आसित्तो ॥ “वेदोवघातपंडओ” इमो-

[भा. ३५७५] जह हेमो तु कुमारो, इंदमहे नगरबालिग निमित्तं ।

मुच्छिय गद्धिओ उ मओ, वेद वि य उवहतो तस्स ॥

चू- हेमपुरिसे नगरे हेमकूडो राया । हेमसंभवा भारिया । तस्स पुत्तो वरतवियहेमसन्निभो
हेमो नाम कुमारो । सो य पत्तजोव्वणो अन्नया इंदमहे इंदड्डणं गतो । पेच्छइ य तत्थ नगरकुल-
वालियाणं रूववतीणं पंचसते । बलिपुण्णधूवकडच्छुयहत्था इंदाभिमुहीओ दद्धं सेवगपुरिसे पुच्छति
- “किमेयाओ आगयातो, किं वा अभिलसंति ?” भणिया य तेन सेवगपुरिसा - “अहमेतेसिं
इंवेण वरो दत्तो, देह एयाओ अंतेउरम्मि” । तेहिं ताओ घेतुं सव्यातो अंतेउरे छूढा । ताहे नागर-
जनो रायाणं उवद्धितो- “मोएह”ति । तओरन्ना भणियं- “किं मज्ज पुत्तो न रोयति तुमंजामाउओ ?”
ततो नागरा तुण्हिक्का टिता । एयं रन्नो सम्मतं ति अविपण्णं गता नागरा । कुमारेण य ता सव्वा
परिणीता । सो य तासु अतीव पसत्तो । पसत्तयस्स तस्स सर्व्ववीर्यनीगालो जातो, ततो तस्स
वेदोवघातो जातो, मओ य । अत्रे भणंति- ताहिं चेव अप्पडिसेवगो ति रूसियाहिं मारितो ॥
वेदोवघाय ति गतं । इदानीं “उवकरणोवहतो” भण्णति-

[भा. ३५७६] उवहत-उवकरणम्मि, सेज्जायर सेज्जायर भूणिया निमित्तेणं ।

तो कविलगस्स वेदो, ततिओ जातो दुरहियासो ॥

चू- सुद्धिया आयरिया । तेसिं सीसो कविलो नाम खुड्डगो । सो सेज्जातरभूणियाते सह खेड्डं
करेति । तस्स तत्थेव अज्झोववादो जातो । अन्नया सा सेज्जातरभूणिया एग्गगिणी नातिदूरं
गावीण दोहणवाडगं गता । सा ततो दुद्ध-दधि-धेत्तूण गच्छति । कविलो य तं चेव भिक्खायरियं
गच्छति । तेनंतरा असागारिए अनिच्छमाणी बला भारिया उप्पाइता । तीए कप्पड्डियाते अदूरे
पिता छित्ते किसिं करेइ । तीए तस्स कहियं । तेन सा दिड्ढ जोणिब्भएइ रुहिरोव्विखत्तो महियलोलिया

य । सोय कुहाडहत्थगतो रुद्धे । कविलो य तेन कालेण भिक्खं अडितुं पडिनीयत्तो । तेन य दिद्धे, मूलतो से सागारिय सह जलधरेहि छिन्नं निक्खत्तिय । सो य आयरियसमीवं न गतो, उन्निक्खंतो । तस्स य उवकरणोवघाएण तत्तिओ वेदो उदिन्नो । सो य जुण्णाकोडुनीयाए संगहिओ । तत्थ से इत्थीवेदो उदिन्नो । एस उवकरणोवघत्तपंडगो भणितो ॥

एस वेदोवकरणघातो बहुकम्मोदएणं जायति । जतो भण्णति-

[भा. ३५७७] पुब्बं दुक्खरियाणं, कम्माणं असुभफलविवागेणं ।

तो उवहम्मति वेदो, जीवाणं मंदपुण्णानं ॥

घू- कंठा । सो य नपुंसगवेदोदया पोसासएसु पडिसेवोग भवति, न वेदोदयं तरति निरुं भित्तं ॥ एत्थ दिद्धंतो गोणो-

[भा. ३५७८] अह पढमपाउएत्थी, गोणो वातो उ इतिगतगस्स ।

अनुमज्जति कोट्टिबं, वावन्नं दुक्खिगंधीयं ॥

घू- इमो उवसंहारो-

[भा. ३५७९] एवं तु केइ पुरिसा, भोत्तूणं भोचणं पतिविसद्धं ।

ताव न भवति तुद्ध, जाव न पडिसेविया पोसे ॥

[भा. ३५८०] लक्खणदूसिं उवघावपंडगं तिविहमेव जो दिक्खे ।

पच्छित्तं तिसु वि मूलं, इमे य अन्ने भवे दोसा ॥

घू- वेदुक्कडया एते जाव न पडिसेवति पुरिससागारियं आवभावं वा ताव धित्तिं न लभति । लक्खणवेददूसिं उवघातपंडगं च जो एयं तिविधं पच्चावेति तस्स मूलं पच्छित्तं, आणाइया य दोसा ॥ इमा संजमविराधना-

[भा. ३५८१] गहणं च संजयस्स, आयरियाणं च खिप्पमालोए ।

वहिया व निग्गयस्सा, चरित्तसंभेदणिं च कहा ॥

घू- अघ पच्चावित्तो एवं नाउं 'गहणं च' माधा । पडिसेवणाभिप्पातेन संजतो तेन गहितो, तेन य संजतेन आयरियाणं खिप्पमालोएयव्वं । जति नालोएति तो चउगुरुं । अहवा - अंतो विरहं अलभमाणो वाहिं वियारादियगयाणं चरित्तसंभेदणिं कहं कहेज्जा ॥

[भा. ३५८२] छंदिय-गहिय-गुरुणं, जो न कहेति कहियम्मि च उवेहं ।

परपक्खे सपक्खे वा, जं काहिति सो तमावज्जे ॥

घू- तेन नपुंसगेण जो संजयो 'छंदिय' ति- निमंति तो 'मंपडिसेवाहित्ति, अहं वा पडिसेवामि' ति । जोय गहितो एते जति गुरुणं न कहेति कहिते वा यदि गुरव उवेहं करेति तो सव्वेसिं चउगुरुगा । जं वा सो नपुंसगो परपक्खे सपक्खे वा उद्धाहं करेज्जा पडिसेवणं करेती, तं सो अकहेतो उवेहंतो य पावच्छित्तं पावति ॥ 'चरित्तसंभेदणि' ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३५८३] इत्थिकहाओ कहेति, तासि अवन्नं पुमो पगासेति ।

समला सावि दुग्ंधा, खेदो य न एतरे ताणि ॥

घू- इत्थिकहातो कहेति - तासु वा जं सुहं, जहा य परिभुजंति, पुणो । तासिं अवन्नं भासति - तासिं जोती समला सावी दुग्ंधा य, तासु य परिभुजमाणीसु पुरिसस्स खेदो जायति । अहं पुण

आसए मलादिदोसा खेदो य न भवति, तो वरं अम्हेहिं सह अणायारो कतो ॥ पंडगस्स इमे भावा,
सो इमेहिं वा मावेहिं पंडगो लक्खियव्वो-

[भा. ३५८४] सागारियं निरक्खति, तं च मलेऊण जिघते हत्थं ।

पुच्छति सेविमसेवी, अति सुहं अहं वि य दुहावि ॥

सू- अंगादानं सागारियं, तं अप्पणो परस्स व निरिक्खति, तं च सागारियं अप्पणो परस्स वा
हत्थेहिं मलेउण तं हत्थं जिघति, भुत्तभोगं साधुं रहे पुच्छति - नपुंसगो किं पडिसेवियपुव्वो न
वा ? तम्मि पडिसेविज्जंते अतीव सुहं भवति । ततो साधुभावं नाउं भणाति - अहं वि य से दुविहा
वि आसए पोरए थ । तत्थ केइ पडिसेविज्जा ? ते थ पडियमयादीं करेज्ज । तत्थायरिओ एग-दुग-
तिसु मूलऽणवडुपारंघिया पावति ॥ अहवा-

[भा. ३५८५] सो समणसुविहितेहिं, पवियारं कत्थ ती अलभमाणो ।

तो सेवितुमाढतो, गिहमो य परप्पवादी य ॥

सू- सो पंडगो समणेसू सज्जायझाणनिरतेसु मेहुणपवियारं अलभंतो ताहे गिहिणो परतित्थिए
य आदिसहातो भड-नट्ट-चट्ट-मेंठ-आरामिय-सोछ-घोड-गोवाल-चक्रिय-जंति-खरगे सेवेज्ज
वेदोदण ॥ तत्थिमे दोसा-

[भा. ३५८६] अयसो य अकित्तीया, तम्मूलागं तहिं पवयणस्स ।

तेसिं पि होति संका, सव्वे एयारिसा मण्णे ॥

सू- वायाधाओ अयसो । अवण्णवायभासणं अकित्ती । जिनपवयणस्स तम्मूला तन्निमित्ता
तद्धेतुकाअयसअकित्तीतो हवेज्जा, जे य तं पडिसेवंति तेसिं संका भवति - सव्वे इम समणा
एरिसा - संकया मन्यते इत्यर्थः । अंधवा - तेसिं पंडगाणं संका भवति जहा अम्हे ततिया तथा इमे
समणा - सव्वे एरिसा मणेण मज्जंते ॥ “अयसमअकित्तीणं” इमं वक्खाणं-

[भा. ३५८७] एरिससेवी एयारिसा व एतारिसो चरति सद्धो ।

सो एसो न वि अन्नो, असंखडं घोडमादीहिं ॥

सू- बहुजनसमुदए लोगो एवंवादी भवति - एते समणा एरिससेवी, सयं वा एरिसा - “नपुंसग”
ति वुत्तं भवति । एरिसो अयसकित्तीसद्धो लोगो “चरति” प्रकाशतीत्यर्थः । साधवो वा
भिक्षाविचारदिनिग्गते चट्टं तरुणा जुवाणगा भणंति - अरे अरे भद्दे गोमिय ! सो एसो
सिरिमंदिरकारओ । अन्ना भणइ - न वि एसो, अन्नो सो । अहवा - ते तरुणा जुवाणा भणंज - एह
समणा तुब्बे वि तारिसं करेह । एवं भणितो को वि असहुणो असंखडं घोडमादीहिं सह करेज्जा ।
तम्मि य निच्छूदे कोति संजतो संसत्तो चित्ताए दड्ढमिच्छति उन्निकखमति मरति वा । एत्थ आयरियस्स
पव्वावंतस्स पच्छित्तं वत्तव्वं । एवमादिदोसपरिहरणत्थं पंडगो न दिक्खेयव्वो ॥ “पंडग” ति
गतं । इदानिं “कीवो”-

[भा. ३५८८] कीवस्स गोण्णनाणं, कम्मदणं तु जायए ततिओ ।

तम्मि वि सो चेव गमो, पच्छित्तुस्सगगअववाते ॥

सू- क्लिद्यते इति क्लीवः । गुणनिष्कण्णं गोण्णं । मेहुणाभिप्पाए अंगादानं विगारं भयति,
वीर्यं थिबुएहिं य गलति, स महामोहकम्मोदण भवति । एवं गलमाणे जतिं निरोधेति तो निरुद्धवत्थी

कालंतरेण ततिओ भवति । जे पंडगे दोसा पच्छित्तं च एत्थ वि उस्सग्गेण ते चेव । अववाए पव्वावेयव्वा ॥ “इदानीं वातिओ”-

[भा.३५८९] उदएण वातिगस्स, सविकारं ताव जा असंपत्ती ।

तच्चन्नियऽसंबुडिए, दिहुंतो होतऽलम्भते ॥

घू- वाइतो नाम जाहे सो मोहकम्मोदएणं सागारियं कसाइयं भवति ताहे सो न सक्केति धरेतुं, न य सभावत्थं ताव भवति जाव न कयं जं न कायव्वं । एत्थ तच्चन्निएण दिहुंतो- एगत्थ जलतरणणावारुढो तच्चन्नितो । तत्थ तस्सऽगतो आसन्ना अहाभावेण अगारी असंबुडा निविद्ध । तस्स य तच्चन्नियस्स तं दहुं थद्धं सागारियं, तेन वेउक्कडयाए असहमाणेण जनपुरतो पडिग्गहिता अगारी । तं च पुरिसा हंतुमारद्धा । तहावि तेन न मुक्का । जाहे से वीय निसग्गो जातो ताहे मुक्का ॥

[भा.३५९०] सागारियनिस्साए, अलंभतो वातिओ अनायारं ।

कालंतरेण सो वि हु, नपुंसगत्ताए परिणमति ॥

घू- सागारियं ति अंगादानं, तं मोहुक्कडयाए पुणो पुणो थद्धमति, वाउदोसेण य तं थद्धं अच्छति, तस्स निस्साए तन्नमित्तं सो वातिओ अनायारं सेवेइ, कालंतरे नपुंसगभावं परिणमति । तत्थ दोसो जहा पंडगो ॥ इदानीं “कुंभी”-

[भा.३५९१] दुविहो य होइ कुंभी, जातीकुंभी य वेदकुंभी य ।

जाइकुंभी भइतो, पडिसिद्धो वेदकुंभीओ ॥

घू- जस्स वसणा सुज्झंति सो कुंभी । सो दुविहो - वायदोसेण जस्स सागारियं वसणं वा सुज्झति सो जाइकुंभी रोगीत्यर्थः । जस्स पुण मोहुक्कडयाए सागारियं वसणा वा आसेवतो सुज्झति स वेदकुंभी । जाइकुंभी पव्वावणे भवितो । का भयणा ? जति से अति महल्ला वसणा तो न पव्वाविज्जति । अह ईसिसुणा तो पव्वाविज्जति । एस भयणा । वेदकुंभी अद्यंतं पडिसिद्धो पव्वावणे ॥ किं कारणं ? अतो भण्णति-

[भा.३५९२] वत्थिणिरोहे अभिवट्ठमाणे सागारिए भवे कुंभी ।

सो वि य निरुद्धवत्थी, नपुंसगत्ताए परिणमति ॥

घू- अपडिसेवगत्तणं वत्थिनिरोहो, तेन से वसणा वट्ठति, ते वद्धिता अतिप्पमाणा सागारिया से भवंति, अब्रं च से निरुद्धो कालंतरेण नपुंसगभावं परिणमति । एत्थ दोसो पायच्छित्तं च पूर्ववत् ॥ इदानीं “ईसालुगो” ति-

[भा.३५९३] इस्सालुए वि वेदुक्कडयाए बंभव्वयं धरेमाणो ।

सो वि य निरुद्धवत्थी नपुंसगत्ताए परिणमति ॥

घू- यस्येष्या उत्पद्यते अभिलाषेत्यर्थः, सो ईसालू भण्णइ । पडिसेविज्जंतं दहु ईसा उप्पण्णा स वेदुक्कडो इत्थि अलंभतो बंभव्वं च धरेमाणो सो वि कालंतरेण निरुद्धो नपुंसगो भवति । दोसा पच्छित्तं पूर्ववत् ॥ इदानीं “सउणी”-

[भा.३५९४] सउणी उक्कडवेदो, अभिक्खपडिसेवनाणुपगईओ ।

सो वि य निरुद्धवत्थी, नपुंसगत्ताए परिणमति ॥

सू- उक्कडवेदत्तगतो अभिक्खपडिसेवणाए पसत्तो घरदिडओ इव सउणी भवति । दोसा पच्छित्तं च पूर्ववत् ॥ इदानीं तक्कम्मसेवी-

[भा. ३५९५] तक्कम्मसेवि जो ऊ, सेविययं चेव लिहइ साणुव्व ।
सो वि य अपरिचरंतो, नपुंसगत्ताए परिणमति ॥

[भा. ३५९६] पडिचरती आघरती, डज्झंतो उक्कडेण वेदेण ।
सो वि य अपरिचरंतो, नपुंसगत्ताए परिणमति ॥

सू- पडिचरति त्ति मेहुणमासेवति, जया बीयणिसग्गो जातो तदा साणो इव तं चेव जीहाए लिहति आघरतीत्यर्थः । स एरिसं विलीणभावं वे उक्कडता डज्झंतो कोति करेति सुहमिति मव्रंतो । सो वि अपडिचरणो अनासेवणां कारणेण नपुंसगो भवति । दोसो पच्छित्तं च पूर्ववत् ॥

इदानीं “पक्खेयापक्खिओ”-

[भा. ३५९७] पक्खे पक्खे भावो, होइ अपक्खम्मि जस्स अप्पो उ ।
सो पक्खपक्खित्तो ऊ, सो वि निरुद्धो मवे अपुमं ॥

सू- सुक्कपक्खे सुक्कपक्खे जस्स अईव मोहुक्खमवो भवति, अपक्खे त्ति कालपक्खो तत्थ अप्पो भवति । मोहुक्खमवपक्खे सो निरुभंतो नपुंसगो परिणमति । अहवा - सुक्कपक्खे किण्हपक्खे वा पक्खमेतं अतीव उदयो भवति । “अपक्खो” त्ति तत्तियमेव कालं अप्पोदयो भवति । दोसादि सेसं पूर्ववत् ॥ इदानीं “सोगंधिय” त्ति-

[भा. ३५९८] सागारियस्स गंधं, जिंघति सागारियस्स संधाए ।
कालंतरेण सो वि हु, नपुंसगत्ताए परिणमति ॥

सू- सुभं सागारियस्स गंधं मण्णतीति सोगंधी । सो सागारियं जिंघति, मलेऊण वा इत्थं जिंघति, स महामोहो तेन सागारियागंधब्भासेण पच्छा लिहति जीहाए वि, स पच्छा वि परिभोगमलभंतो कालंतरेण ततितो भवति । दोसा पच्छित्तं पूर्ववत् ॥ इदानीं “आसित्तो” । इत्थिसरीरासत्तो आसित्तो, जो यत्थि सरीरं वा पप्पासंसति जो वा अन्नं आसत्तो -

[भा. ३५९९] विग्गहमणुप्पवेसिय, अच्छति सागारियंसि आसित्तो ।
सो वि य निरुद्धवत्थी, होती वेदुक्कडो वसणी ॥

सू- विग्गहं अंगादानं, तं अनुप्पवेसित्ता अच्छति इत्थिसागारियंसि योनी इत्यर्थः । एस आसित्तो । सो य मोहुक्कडयाए अईव वसणी निरुद्धवत्थी । अइव्वसणी अलब्धंतो कालंतरेण नपुंसगो भवति । दोसा पच्छित्तं च पूर्ववत् ॥ इदानीं “बद्धिता” दि मण्णति-

[भा. ३६००] बद्धिय चिप्पिय अवित्ते, मंतोसहिउवहत्ते वि य तहेव ।
इसिसत्त देवसत्ता, अव्वसणि नपुंसगा मज्जा ॥

सू- बद्धिओ नाम जस्स बालस्सेव छेज्जं दातुं वसणा गालिया । चिप्पितो नाम जस्स जायमेत्तस्सेव अंगुट्ठपदेसिणीमज्झियाहिं चट्ठिज्जंति जावकृताः । एते दो नियमा अबीया । अन्नस्स मंतेन वेदो उवहतो । अन्नस्सओसहेण । एतेसिं जाव पडिभेओ न भवति ताव तह चेव सीया न भवति । रिसिणा देवेण वा रुद्धेण वा सावो दिन्नो - “मम तवानुभावा वयणाओ न ते पुरिसभावो भविस्सति” त्ति । एते छावि अव्वसणी वसणी वा । तत्थ जे अव्वसणी नपुंसगा ते मज्जा “भज्जु सेवायां,” ते

पव्वावेयव्या इति । अहवा - छ एते नपुंसगा अवणी वसणी वा एवं भयणिज्जा - जे अव्वसणी ते पव्वावणिज्जा नो इतरे ॥ इदानीं एतेसु पच्छित्तं भण्णति-

[भा.३६०१] दससु वि मूलायरिए, वयमाणस्स वि हवन्ति चउगुरुगा ।

सेसाणं छण्हं पी, आयरिते वदेंते चतुगुरुगा ॥

चू- दस आदिल्ले जो पव्वावेति आयरितो तस्स दससु वि पत्तेयं मूलं । ते द्विय जो दस वदति - “पव्वावेह” ति, तस्स चउगुरुगं । वद्धितादी सेसा छ, ते पव्वावेतस्स आयरियस्स चउगुरुगा, ते वि य छ जो “पव्वावेह” ति भणति तस्स वि चउगुरुगं ॥ सीसो इमाए उवउत्तीए भणति “पव्वावेह” ति-

[भा.३६०२] धीपुरिसा जह उदयं, धरेति ज्ञाणोववासणियमेणं ।

एवमपुमं पि उदयं, धरेज्जति को तहिं दोसो ॥

चू- जहा धीपुरिसा ज्ञाणनियमोववासेसु उवउत्ता वेदोदयं धरेति एवमपुमं पि जदि वेदोदयं धरेज्जा ते पव्वाविते को दोसो हवेज्जा ॥

[भा.३६०३] अहवा ततिते दोसो, जायति इतरेसु सो न संभवति ।

एवं खु नत्थि दिक्खा, सवेयमाणं न वा तित्थं ॥

चू- अहवा - तुज्झमभिप्पाओ तस्स वेदोदएण चारित्तभंगदोसो जायति- इतरेसु धीपुरिसेसु वेदएण किं न भवति चरित्तदोषो ? तेष्वापि भवत्येव । खीणमोहादिया मोत्तुं तित्थं, नावितित्थसंतती आचार्याह-

[भा.३६०४] धीपुरिसा पत्तेयं, वसन्ति दोसरहितेसु ठाणेसु ।

संवासफासदिट्ठे, इयरे वच्छं व दिट्ठंतो ॥

चू- इत्थी पव्वाविता इत्थीणं मज्झे निवसति, पुरिसो वि पुरिसाणं, एवं ते पत्तेगा दोसरहितेसु ठाणेसु वसन्ता निट्ठोसा । इतरो यदि इत्थीणं मज्झे वसति तो संवासतो फासतो दिट्ठिओ च दोसा भवन्ति । एवं तस्स पुरिसेसु वि दोसा । तस्सेवं उभओ संवासे दिट्ठंतो - “अपत्थं अंबगं भोच्चा राया रज्जं तु हारए” । अधवा - वच्छंबगदिट्ठंता दो वत्तव्या । वच्छस्स मात्रं दट्ठं यणाभिलासो भवति, भातावि पुत्तं पण्हाति । अंबं वा दट्ठं खज्जमाणं वा अंबयं दट्ठं जहा अन्नस्स मुहं पण्हाति । एवं तस्स संवासादिएहिं वेदोदएण अभिलासो भवति । भुत्ताभुत्तसाहवो वा तमभिलसन्ति । तन्हा नपुंसगो न दिक्खिचव्वो ॥ वितियपदेन इमेहिं कारणेहिं सव्वे दिक्खेज्जा-

[भा.३६०५] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भए व आगाढे ।

गेलण्ण उत्तमट्ठे, नाणे तह दंसणे चरित्ते ॥

चू- सो असिवं उवसामेहि ति, असिवग्गहियाण वा तप्पिस्सति, सलद्धिओ वा सो ओमे भत्तपाणेण गणस्स उवग्गहं करेस्सति ॥

[भा.३६०६] रायदुट्ठभएसू, ताण्डु निवस्स चेव गमण्डु ।

विज्जो च सयं तस्स व, तप्पिस्सति वा गिलाणस्स ॥

चू- रायदुट्ठे ताणं करेस्सति, रायवल्लभो वा सो रायाणं गमेस्सति, बलवं कयकरणो स बोहिगादि भए आगाढे ताणं करेस्सति, सत्तविहागादेवा पव्वाविज्जति । वेज्जो वा सो सयं गिलाणस्स किरियं

करेस्सति । अहवा - विज्रस्स गिलाणस्स वा तप्पिस्सति । उत्तिमद्वुपडिवन्नगस्स असहायस्स कुसहायस्स वा मे सहायो भविस्सति, तप्पिस्सति वा सो वा उत्तिमद्वुपडिवज्जति ॥

[भा. ३६०७] गुरुणो व अप्पणो वा, नाणादी गेण्हमाण तप्पिहिति ।

अचरणदेसा णेते, तप्पे ओमासिवेहिं वा ॥

सू- गुरुणो अप्पणो वा नाणं गेण्हंतस्स असनादिवत्थादिएहिं तप्पिहिति । एवं दंसणे वि । चरित्तं जत्थ देसे न सुज्झइ चरणद्वु ततो नित्तस्स एस मे सहायो भविस्सति तप्पिस्सति वा ॥

[भा. ३६०८] एएहिं कारणेहिं, आगाढेहिं तु जो उ पव्वावे ।

पंडाती सोलसर्ग, कए तु कज्जे विगिंचणत्ता ॥

सू- जेण कारणेण सो पव्वावितो तम्मि समाणिते पच्छा सो विगिंचियव्वो ॥

कारणजाते य पव्वाविजंतस्स इमा विही-

[भा. ३६०९] दुविहो जाणमजाणी, अजानगं पन्नवेति तु इमेहिं ।

जनपद्यपट्टया वा, न उतसंगजजाणे वि ।

सू- जाणि ति जाणति, जहा “साहूण न कप्पति ततियं दिक्खेउ”, तमुवड्डियं पन्नवेति “नो तुज्झ दिक्खा, अवत्तवेसधारी सावगधम्मं पडिवज्जसु, अन्नहा ते नाणादिविराधणा भवति ।” अजानगं पुण जनपद्ययद्वु कडिपट्टमादिएहिं पन्नवेति । सो पुण अजानगो तत्थ जणे नज्जति न वा एवं दुविधे वि इमा जयणा-

[भा. ३६१०] कडिपट्टए य छिहली, कत्तरिया भंडु लोय पाढो य ।

धम्मकहसन्निराउल-ववहारविगिंचणं कुज्जा ॥

सू- पुव्वद्धस्स इमा वक्खा-

[भा. ३६११] कडिपट्टओ अभिनवे, कीरति छिहली य अन्ह चेवासि ।

कत्तरिया भंडू वा, अनिच्छे एक्केकपरिहाणी ॥

सू- चोलपट्टो से वज्जत, नो अगगतो चरयं करेति, सिरे से “छिहलि” ति सिंह से मुच्चति । जइ सो भणइ - किं मे अगगतो चरयं न करेह, सव्वं मुंडं वा ? ताहे सो भण्णति - नवधम्मो चेव एवं कीरति । वसभा य भणंति - अन्ह वि णवधम्माण एवं चेव आसि । तं पुण मुंडं कत्तरिमनिच्छंतस्स, “भंडु” ति खुरो, तेन सो मुंडिज्जति । खुरं पि अनिच्छंतो एवं एक्कहाणीते पच्छा से लोओ कज्जति । सव्वेसु छिहली मुंचति ॥

[भा. ३६१२] छिहलीं तु अनिच्छंतो, भिक्खूमादीमयं पि णेच्छंति ।

परतिस्थिय वत्तव्वं, उक्कमदाणं ससमए वि ॥

सू- छिहलिं पि अनिच्छंते सव्वं वा से मुंडं कज्जति, ततो सिक्खविज्जति । सा सिक्खा दुविहा - आसेवणसिक्खा गहणसिक्खा य । आसेवणसिक्खाए से किरियाकलावो न दंसिज्जति । इमा गहणसिक्खा - “पाढे” ति अस्य व्याख्या - भिक्खुमादिपरतिस्थियाणं ससमयवत्तव्वयं पाढिज्जति, तम्मि अनिच्छंते सिंगारकव्वं पाढिज्जति, तम्मि अनिच्छंते धम्मकहागंडियाओ पाढिज्जति, तम्मि अनिच्छंते समए जे परतिस्थियवत्तव्वयसुत्ता ते पाढंति, तम्मि अनिच्छे ससमयं उक्कमेण विलुलियं पाढंति ॥ इमा से कारणे विही-

[भा.३६१३] वीयार-गोयरे धेरसंजुओ रत्तिदूरे तरुनाणं ।

गाहेह ममं पि तओ, थेरा गाहेतऽजत्तेणं ॥

धू- वीयारभूमिं गच्छंतो गोयरं वा हिंडंतो धेरसंजुतो हिंडति । रातो दूरे तरुनाण सेविज्जति विट्ठति वा, तं च न पादेति साहवो । जति भणेज्ज - ममं पि पादेह त्ति ताहे थेरा वंचणाणि करेति, अयत्तेण गाहिति ॥ तं पि इमेरिसं गाहिति-

[भा.३६१४] वेरग्गकहा विसयाणं निंदया उद्धनिसीरणे गुत्ता ।

धुक्खलिते य बहुसो, सरोसमिव चोदते तरुणा ॥

धू- जे सुत्ता वेरग्गकहाए ठिता विसयनिदाए य ते सुत्ते गाहिज्जति । अहवा - तस्स पुरतो वेरग्गकहा विसयनिंदकहा कहिज्जा । उद्धेतनिवेसंता य साहवो संवुडा भवन्ति जहा अंगादानं न पस्सति । तस्स जइ सामायारीए किं चिं धुक्खं कयं खलितं वा विण्हं कयं ताहे तरुणा भिक्खू ते निद्धरं सरोसं चोदंति, बहुवारा बहुसं, एवं कएसु तरुणेषु अनुबंधं न गच्छति ॥

[भा.३६१५] धम्मकहा पादेति य, कयकजा वा से धम्ममक्खेति ।

मा हन परं पि लोयं, अनुव्वया तुज्ज नो दिक्खा ॥

धू- गतत्थो पढमो पदो । इदानिं पच्छच्चस्स वक्खाणं - जेण कजेण सो दिक्खिओ तम्मि समत्ते कजे धम्मो से कहिज्जति, बोहिउवधायकारणाय से कहिज्जति, तुमं च रयोहरणादिलिंगद्वितो य परभवबोहीए उवधायकारणाय वट्ठसि, तं मा हन परं पि लोयं, मुंच रयोहरणादि लिंगं, तुज्ज सावगाणुव्वता ते गेणहसु, न साधुदिक्खा भवति ॥ एवं पन्नविते जति साधुलिंगं मुंचति तो लट्ठं । अह न मुंचति ताहे “सन्निराउलं” ति अस्य व्याख्या-

[भा.३६१६] सन्नि खरकम्मिओ वा, भेसेत्ति कओ इहेस कंचिच्चो ।

निवसिद्धे वा दिक्खितो, एएहि अनाये पडिसेहो ॥

धू- सण्णी जो खरकम्मितो सो पुव्वं पन्नविज्जति - “अहेहिं कारणे ततिओ पव्वायितो, सो इदानिं लिंगं नेच्छए मोत्तुं, तं तुमं भेसेहि” । पच्छा सो आगंतु गुरवो वंदितुं निविद्धे, सब्बे निरिक्खति संजते । ताहे तं पुव्वकहियचिंधोवलक्खितं करमलण-भूमफालण-सिरकंपण-फरुसवयण-खरदिट्ठवलोयणेण खसितो भणाति - “कतो एस तुज्ज मज्जे कंचिच्चो ? अवसराहि त्ति, मा तेन वाएस्सं । एवं च यदि न मुंचति, खरकम्मियस्स वा असति, तेन व रन्नो कहितं, एत्थ वि सो ववहारेण जेतुं चिकिंचियव्वो । इमो ववहारो-जदि स भणेज्ज एतेहिं दिक्खितोमि त्ति, एत्थ जति जणेण न णातं एएहिं दिक्खितो त्ति तो अणाते पडिसिज्जंति अवलप्पति इत्यर्थः ॥ अह सो भणेज्ज-

[भा.३६१७] अज्झाविओमि एतेहि चेव पडिसेहो किं वऽधीयंते ।

छलिगकहाती कट्ठति, कत्थ जती कत्थ छलियाइ ॥

धू- अहमेतेहिं चेव अज्झावितो, जनेन अन्नाते एत्थ वि पडिसेहो ।

अहवा भवति - “किं तुमे अधीतं” ति, ताहे सो परसमए चलियकव्वकहादि कट्ठति । ताहे साहवो भणंति - “कत्थ जती, कत्थ छलिगादि कव्वकहा ? साहवो वेरग्गमग्गड्डिता सिंगारकहा न पढंति - न युज्जतेत्यर्थः” ॥ इमेरिसं साहवो सब्बण्णुभासियं सुत्तं पढंति-

[भा. ३६१८] पुष्पवसंजुतं, वेरगकरं सतत-अविरुद्धं ।

पोराणमद्धमागहभासा निययं हवति सुतं ॥

सू-पुष्पसुतनिबद्धो पच्छासुतेम अवरुज्झमाणो पुष्पावरसंजुतं भवति, विसएसु विरागकरं, स्वतंत्र स्वसिद्धान्तः तस्मि अविरुद्धं - सव्वहा सव्वत्थ सव्वकालं नत्थि आया तो सतंतविरुद्धं भवति, तित्थयरभासितो जस्सऽत्थो गंधो य गणधरनिबद्धो तं पोराणं । अहवा - पाययबद्धं पोराणं, मगहऽद्धविसयभासनिबद्धं अद्धम गहं । अधवा - अद्धरसदेसीभासाणियतं अद्धमागधं भवति सुदं, 'नियतं'ति निबद्धं ॥ किं घान्यत्-

[भा. ३६१९] जे सुत्तगुणा वुत्ता, तव्विवरीयाणि गाहते पुव्वं ।

निच्छिण्णकारनाणं, सा चेव विगिंचणे जयणा ॥

सू-सुत्तस्स गुणा इमे-

[भा. ३६२०] निदोसं सारवंतं च, हेऊकारणचोइयं ।

उवनीयं सोवयारं च, मितं महुरमेव च ।

[भा. ३६२१] अप्पगंथं महत्थं च, बत्तीसादोसवज्जियं ।

अच्छोभणमवज्जं च, सुत्तं सव्वन्नुभासियं ॥

सू-एते सुत्तगुणा, एतेहिं विवरीत आद वेव सुत्तं पढाविज्जति । एवं पाढिए को गुणो ? भवति-निच्छिण्णकारनाणं सव्वो विगिंचणविही भवति, एस ववहारविगिंचणविही भणित्ता ॥

जो ववहारेण विगिंचितुं न सक्कति तस्सिमा विही-

[भा. ३६२२] कावालिए सरक्खे, तच्चान्णियवसभांलंगख्वेणं ।

वड्ढवगपव्वइए, कायव्वं विहीए वोसिरणं ॥

सू-गीया अविकारिणो वसभा कावाल-सरक्ख-तच्चान्निय-वेसग्गहणे तं परिट्ठवेति । बहुसयणो वड्ढवगे तस्मि एसा परिट्ठवणविही ॥ इमेसु य-

[भा. ३६२३] निववल्लभवहुपक्खम्मि वा वि तरुणवसभा मियो वेति ।

भिन्नकहातो भट्ठे, न घडति इह वच्च परतिल्लि ॥

सू-जो निवस्स वल्लभो, जो य बहुमित्तसयणपक्खितो, तेसु वि एस चेव परिट्ठवणविही ।

जया स नपुंसगो मिथो रहस्से तरुणभिक्षुं ओभासति, भिन्नकहाओ वा करेति, तदा तरुणभिक्षु भणति-“इह जतीण मज्झे न घडति एरिसं तुमं, तुमं यदि एरिसं काउकामो सि तो उअक्खिमाहि परतिल्लिएस वा वच्च” ॥ जति सो एवं गतो तो लड्ढं । अह सो भणेआ-

[भा. ३६२४] तुमए समगं आमं, ति निग्गतो भिक्खमातिलक्खेणं ।

नासति भिक्खुगमादी, छोदूण ततो वि विपलाति ॥

सू-स नपुंसगो तं तरुणवसभं भणेअ - “तुमं समगं वच्चापि, ममं तत्थ छोदुं आगच्छेआसि” । ताहे साधू भणेअ - “आणंति, एहि वयामो ।” ताहे भिक्खूमादिलिङ्गलक्खेण गंतुं भिक्खुमादिएसु छोदुं तं साधू नासति । जो पुण नीतो भिक्खु मादिएसु तं साधुं न पुंचति तं रातो सुत्तं नाउं विपलाति । तस्मि वा भिक्खादिनिग्गए विपलाति, साधू वा भिक्खादिनिग्गतो ततो मिय विपलाति ॥

“नपुंसगो”ति गतं । “जड्ढे”ति-

[भा.३६२५] तिविहो य होइ जड्डो, सरीर-भासाए करणजड्डो उ ।

भासाजड्डो तिविहो, जल मम्मण एलमूओ य ॥

घू- तिविहो जड्डो - सरीरजड्डो, करणजड्डो, भासाजड्डो य । एत भासाजड्डो पुणो तिविहो - जलमूगो मम्मणमूगो एलमूगो, चसद्दा दुम्मेहजड्डो य । जहा जले निब्बुड्डो उल्लावेति वा जलं एवं जलमूगो अव्वत्तं भासति । एलमूगो भासइ एलगो जहा बुड्बुड्ढति, एवं एलमूगो भासति । अंतरंतरे खलति वातो जस्स अविप्पड्ढभासी बोव्वड्डो य स मम्मणो । घोसंतस्स वि जस्स गंधो न ठायति स दुम्मेहो माषतुषवत् ॥ एते पव्वावेतस्स इमं पच्छित्तं-

[भा.३६२६] जलमूए तलमूए, सरीरजड्डे य करणजड्डे य ।

एएसु चउगुरुगा, संसकजड्डंमि भासलहुं ॥

घू- जलं एलं अतिसरीरे करणजड्डं च, एते पव्वावेतस्स चउगुरुगा, “संस” ति नातिसरीरजड्डो, मम्मणो दुम्मेहो य, एतेसु तिसु भासलहुं ॥ जल-एल-मूएसु इमे दोसा-

[भा.३६२७] दंसण-नाण-चरित्ते, तवे य समितीसु करणजोगे य ।

उवदिट्ठं पि न गेण्हति, जलमूओ एलमूओ य ॥

घू- दंसणसरुवं, दंसणपभावगाणि वा सत्थाणि, दंसणं वा पडुच्च जो उवदेसो दिज्जति । एवं नाणे चरणे तवे समितीसु करणेषु जोएसु य तिन्नि तिन्नि भेया कायव्वा । तेसुवइट्ठे न गेण्हति जलमूगो एलमूगो य । अतो ते न दिक्खियव्वा ॥ किं च-

[भा.३६२८] नाणादड्ढ दिक्खा, भासाजड्डो अपच्चलो तस्स ।

सो बहिरो वि नियमा, गाहणउट्ठाह अहिकरणं ॥

घू- दिक्खा नाणादड्ढ इच्छिज्जति । सोय भासाजड्डो दुविहो वि तस्सग्गहणे अपच्चलो अस-मर्थेत्यर्थः । सो य दुवहो वि नियमा बहिरो भवति । तम्मि महता सद्देण गाहिज्जंते उट्ठाहो भवति । तम्मि अगिण्हंते कोवो भवति, ततो अधिकरणं ॥ इदानीं सरीरजड्डे दोसा-

[भा.३६२९] तिविहो सरीरजड्डो, पंथे भिक्खे य होति वंदनए ।

एतेहि कारणेहिं, जड्डस्स न दिज्जती दिक्खा ॥

घू- सरीरजड्डो न सरीर भेदेण तिविहो, क्रियाभेदेण तिविहो इमो - पंथे, भिक्खाड्डणे, वंदनपयाणकाले य ॥ एयस्स तिविहस्स वि इमा वक्खा-

[भा.३६३०] अद्धाणे पलिमंथो, भिक्खायरियाए अपडिहत्थो य ।

दोसो सरीरजड्डे, गच्छे पुण सो अनुन्नाओ ॥

घू- पथे छड्ढिज्जति, ऊरुधंसो य से भवति, सावयतेनभयं च से भवति, अह साधवो पडिक्खंति ताहे तेसिं पि पलिमंथो भिक्खायरियाए, वंदने अपरिहत्थो, एत्थ वि अग्रसिं पलिमंथो । एवमादि सरीरजड्डे दोसा । तेनं से दिक्खा पडिसिद्धा । “गच्छे पुण सो अनुन्नातो” ति पुंवि पव्वावणकाले किसो आसी पच्छा सरीरजड्डो जातो, तस्स गच्छे परियट्ठणा अनुन्नाया न परित्याज्येत्यर्थः । अत्रे षणंति - नातिसरीरजड्डस्स महल्लगच्छे पव्वञ्जा अनुन्नाता इत्यर्थः ॥ किं चान्यत्-

[भा.३६३१] उट्ठस्सासो अपरिक्कमो य गिलाणऽलाघव अग्नि अहि उदए ।

जड्डस्स य आगाढे, गेलण्णऽसमाहिमरणं वा ॥

चू-सरीरजडुस्स अद्धाणादिसु उहुं सासो भवति । खलादिलंघणेसु य अप्परक्कमो भवति । जहा से गिलाणस्स तहा सव्वं कायव्वं । गिलाणो वा सो अभिक्खं भवति । तस्स सरीरलाघवं न भवति । अहवा अहि-अग्नि-उदगादिसु आवतंतेसु नासितव्वे अलाधवं भवति । सरीरजडुस्स आगाढे गेलण्णे उवचितरीरस्स डाहजरादिणा असमाहिमरणं भवति ॥ किं चान्यत्-

[भा. ३६३२] सेएण कक्खमाती-कुच्छणधुवणुप्पिलावणे पाणो ।

नत्थि गलभोअ चोरो, निंदियमुंडा य घातो य ॥

चू-उवचितसरीरस्स गिम्हादिसु कक्खोरुउदरंतराणि सेदेण कुच्छेज्जा, ते य अधोवंतस्स व्रणी हवेज्ज । अह धोवति उप्पिलावणे पाणिणो बहो भवति । जणो इमं भासति - गलपरिभुत्तं जतोवस्सं कज्जंतरे पगडं भवति, तेन नत्थि सो चोरो जेणिमे समणा एवं उवचितदेहा, तेन नज्जति जहा एते परिणतरसभोयिणो नेव य इंदियमुंडा - न जितेन्द्रिया इत्यर्थः ॥

इदानीं करणजडो-

[भा. ३६३३] इरियासमिती भासेसणा य आदाणसमितिगुत्तीसु ।

न वि ठाति घरणकरणे, कम्मदएणं करणजडो ॥

चू-पंचसु समितीसु तीसु य गुत्तीसु एयासु अडुसु पवयणमादीसु तहा सवित्थरे घरणे - "वयसमणधम्मसंजमकरणग" गाहा । तहा करणे सवित्थरे "पिंडविसोहीसमिति" गाहा, एवं उवदिहं जो न गेण्हति चारित्तावरणकम्मोदएण एतेसु न चिद्धति एस करणजडो । जो वेतं गाहेति तस्स वि सुत्तेसु पलिमंयो । एमादिदोसपरिहरणत्थं जडो न दिक्खियव्वो ॥

अथ कारणे अजाणया वा दिक्खितो तस्स परिपालणे इमा विही-

[भा. ३६३४] मोत्तुं गिलाणकिच्चं, दुम्मेहं पाढे जाव छम्मासा ।

एक्केक्के छम्मासा, जस्स य दुहुं विगिंचणया ॥

चू-जति दुम्मेहो गिलाणद्ध पव्वावितो तो जाव गिलाणकिच्चं ताव परियट्ठति पाढेति य । जो पुण मोत्तुं गिलाणकिच्चं अजाणया पव्वावितो तं छम्मासे पाढेति । अह दुम्मेहो पव्वावितो एक्कं गिलाणकिच्चं मोत्तुं सेसं सव्वं पमादित्तादियाराओ य पढाविज्जति जाव छम्मासा । जति छम्मासेण नमोक्कारं सामातिसुत्तं वा गेण्हति तो न छड्डिज्जति । अह न गेण्हति तो अत्रे दो आयरित्ता संकमति, जं आयरियं दहुं दुम्मेहत्तणं छड्डेति तस्स आयरियस्स । सो अह न गाहितो तेहिं अतोपरि विगिंचणया परित्यागेत्यर्थः ॥

[भा. ३६३५] छम्मासकरणजडुं, परियट्ठति दो वि जावजीवाए ।

अत्रे दो आयरित्ता, तेसिं दहुं विवेगो य ॥

चू-करणजडुं अप्पणो आयरितो छम्मासे परियट्ठति पच्छ अत्रे दो आयरित्ता संकमति, दुम्मेहवत् । भम्मणं णातिसरीरजडुं च एते दो जावजीवं परियट्ठति ॥

इदमेवार्थं किञ्चिद्विशेषयुक्तमाह-

[भा. ३६३६] जो पुण करणे जडो, उक्कोस तस्स होति छम्मासा ।

कुलगणसंघनिवेयण, एयं तु विहिं तहिं कुज्जा ॥

चू-करणजडुं अप्पणो आयरिओ उक्कोसेण छम्मासे परियट्ठति । अह अन्नो नत्थि आयरिओ,

[भा. ३६५१] दव्वे खेत्ते काले, भावे य तेनगम्मि निक्खेवो ।
एएसिं तु घउण्हं, पत्तेयपरूवणं वोच्छं ॥

घू- इमो दव्वतेनो-

[भा. ३६५२] सच्चित्तं अच्चित्तं, य मीसए होति दव्वतेनो उ ।
साहम्मि अन्नधम्मिय, गारत्थीहिं च नायव्वो ॥

घू- सच्चित्तं दुपदचतुप्पदापदं । अचित्तं हिरन्नादि । मीसं सभंडमत्तोवगरणं अस्सादि, फलादि वा देसोवचितावचित्तं । तं पुण सचित्तादि दव्वं साहम्मियाण अन्नधम्मियाण गारत्थियाण वा अवहरंतो दव्वतेनो । सो तिविहो - उक्कोस-मज्झिम-जहन्नो । हय-गय-रायित्थी-माणक्के हरंतो उक्कोसो, गो-महिस-खत्तखण-खरियादि वा हरंतो मज्झिमो, पहियजणमोसगो गंठभेदगो असणादि वा हरंतो जहन्नो । एत्थ एक्केक्के चउप्पगारा इमे - तेनो तेनतेनो पडिच्छगो पडिच्छगपडिच्छगो ॥

इदानीं खेत्त-काल-भावतेना तिन्नि वि जुगवं भग्नति-

[भा. ३६५३] सगदेस परदेस विदेसे, अंतरतेनो य होति खेत्तम्मी ।
राइंदिया व काले, भावम्मि य नाणतेनो तु ॥

घू- सदेसतो, परदेसतो, एतेसिमंतरे वा हरंतो खेत्ततेनगो । रातो वा दिया वा हरंतो कालतेनो । भावतेनो नाणदंसणचरित्ते हरंतो ॥

[भा. ३६५४] हयगयलंचिक्काइं, तेनेंतो तेनओ उ उक्कोसो ।
खेत्तखण कण्हवण्णिय, गोणातेनो य मज्झिमतो ॥

[भा. ३६५५] गंठीछेदगपहियजणदव्वहारी जहन्न तेनो उ ।
एक्केक्को वि य दुविहो, पडिच्छगपडिच्छगो चैव ॥

घू- इमे उदाहरणा तिसु वि-

[भा. ३६५६] गोविंदऽओ नाणे, दंसणसत्थद्वहेतुगट्ठ वा ।
पावादिय उव्वरगा, उदायिवहगातिया चरणे ॥

घू- गोविंदो नाम भिक्खू । सो एगेणायरिएण वादे जितो अड्डरस वारा । ततो तेन चित्तियं सिद्धंतसरूवं जाव एतेसिं न लब्धमि ताहे ते जेतुं न सक्कंतो, ताहे सो नाणावरणहरणद्व तस्सेवायरियस्स अंते निक्खतो । तस्स य सामादयादिं पढंतस्स सुद्धं सम्भत्तं । ततो गुरुं वंदित्ता भणति - देहि मे वते । ननु दत्ताणि ते वताणि । तेन सद्भावो कहितो । ताहे गुरुणा दत्ताणि से वयाणि । पच्छा तेन एगिंदियजीवसाहणं गोविंदनिज्जुत्ती कया । एस नाणतेनो । एवं दंसणपभावगसत्थद्व कक्कडगमादिहेतुगट्ठ वा जो निक्खमति सो दंसणतेनो । जो एवं च करणद्व चरणद्व चरणं गेण्हति, भंडिओ वा गंतुकामो, जहा वा रन्नो वहणद्व उदायिमारेण चरणं गहियं । आदिसद्दातो “मधुरकोण्डइला” एते सव्वे चरित्ततेना ॥

एते दव्वादितेना समण-समणी न कप्पंति पव्वावेतुं-

[भा. ३६५७] सच्चित्तं अच्चित्तं, य मीसगं तेणियं कुणति जो उ ।
समनाण व समणीण व, न कप्पती तारिसे दिक्खा ॥

घू- पव्वाविते इमे दोसा-

[भा. ३६५८] बह्वंधण उद्दवणं, घ खिसणं आसियावणं घेव ।

निव्विसयं च नरेंदो, करेअ संघं च सो रुद्धे ॥

सू- तस्स वा पव्वायगायरियस्स व सब्बस्स व गच्छस्स लतकसादिएहिं वहं करेअ, वंधणं नियलादिएहिं, उद्दवणं मारणं, खिसा “धिरत्थु ते पव्वजाते”ति, आसियावणं, पव्वजातो, गामणगरातो वा घाडेअ । अहवा - नरेंदो रुद्धे निव्विसयं करेअ, कुलगणसंघाण वा बहादिए वि पगारे करेअ ॥ किं चान्यत्-

[भा. ३६५९] अयसो य अकित्ती या, तं मूलागं भवे पवयणस्स ।

तेसिं पि होइ एवं, सब्बे एयारिसा मण्णे ॥

सू- नवरि - तेनत्थे वत्तव्वा ॥ जो पव्वावेति तस्स आणादिया दोसा, इमं च से पच्छित्तं-

[भा. ३६६०] सग्गामपरग्गामे, सदेस परदेस अंतो बाहिं च ।

दिट्ठदिट्ठे सोही, मासलहु अंतमूलाइं ॥

सू- सग्गामे परग्गामे सदेसे एतेसिं अधो उक्कोस-मज्झिम-जहन्ना ठविअंति, एतेसिं अंतो बाहिं ठविअति एतेसिं अहो दिट्ठदिट्ठिदि । एतस्सऽधो मूलं ॥

[भा. ३६६१] मूलं छेदो छग्गुरु, छल्लहु चत्तारि गुरुगलहुगा य ।

गुरुगलहुओ य मासो, सग्गामुक्कोसगातीणं ॥

सू- मूलादि जाव मासलहुं ताव ठविअति । इमा चारणा - सग्गामे उक्कोसं अंतो दिट्ठं जो अवहरति तं जो पव्वावेति तस्स मूलं । अदिट्ठे छेदो । बाहिं दिट्ठे छेदो, अदिट्ठे छग्गुरु । मज्झिमे छेदातो छल्लहुए ठायति । जहन्ने छग्गुरुगातो चउगुरुगे ठायति । एवं परग्गामे अहोक्कंति चारणाए छेदादत्तं चउलहुए ठायति । सदेसे छग्गुरुआदत्तं मासगुरुए ठायति । एवं परग्गामे अहोक्कंति चारणाए छेदादत्तं चउलहुए ठायति । सदेसे छग्गुरुआदत्तं मासगुरुए ठायति । परदेसे छल्लहु आदत्तं मासलहुए ठायति । अन्नधा वि चारिअते एतदेव भवति । जम्हा एते दोसा तम्हा न पव्वावेयव्वो तेनो ॥ कारणतो पव्वावे-

[भा. ३६६२] मुक्को व मोइओ वा, अहवा वीसज्जितो नरिदेणं ।

अद्धाणपरविएसे, दिक्खा से उत्तिमइते ॥

सू- बंधनागारसोधणे मुक्को, सयणेणमन्नेण वा दंडेण मोइओ, रन्ना वा विसज्जितो - जहा पभवो । अहवा - मेयअक्रषिधातवत् । अद्धाणे परदेसे वा उत्तिमइत्तं वा पडिवज्जंतो दिक्खिअंति ॥ तेने ति गतं । इदानीं “रायावकारे”ति । इमो रायावकारी-

[भा. ३६६३] रन्नो ओरोहातिसु, संबंधे तह य दव्वजायमि ।

अब्भुद्धितो विनासाय होति रायावकारी तु ॥

सू- अंतेउरे अवरद्धो, सयणो वा, किं चि दव्वजातं वा अवहितं रन्नो, रयणदव्वस्स व विनासाय अब्भुद्धितो रायावकारी ॥

[भा. ३६६४] सच्चित्ते अच्चित्ते, व मीसए कूडलेहवहकरणे ।

समनाण व समणीण व, न कप्पती तारिसे दिक्खा ॥

सू- जे रन्नो सच्चित्तं दव्वं पुत्तादि, अच्चित्तं हारादि, मीसं वा, दूवत्तणेण वा विरोहो कतो,

कूडलेहेण वा रायविरुद्धं कयं दंडियविरोहे वा पुत्तादि से बहितो, एरिसो न कप्पति पव्वावेउं ॥

[भा. ३६६५] आसा हत्थी खरिगाति वाहिता कतकतं च कणयादी ।

दोच्चविरुद्धं च कयं, लेहो बहितो य से कोई ॥

[भा. ३६६६] तं तु अनुद्धियदंडं, जो पव्वावेति होति मूलं से ।

एगमणेगपदोसे, पत्थारपओसओ वा वि ॥

[भा. ३६६७] बहबंधण उद्वर्णं, च खिसणं आसियावणं चेव ।

निव्विसयं च नरिंदो, करेज्ज संघं च सो रुद्धे ॥

[भा. ३६६८] अयसो य अकित्ती या, तं मूलागं मवे पवयणस्स ।

तेहिं पि होइ एत्तं, एत्थे एगारिस्स मण्णे ॥

सू- एवमादिदोसा । जो पव्वावेति मूलं ॥ कारणे वा पव्वावेज्जा-

[भा. ३६६९] मुक्को च मोइत्तो वा, अहवा वीसज्जितो नरिंदणं ।

अद्धाणपरविदेसे, दिक्खा से उत्तिमद्धे वा ॥

सू- इदानीं "उम्मत्तो"-

[भा. ३६७०] उम्मादो खलु दुविधो, जक्खाएसो य मोहनिज्जो य ।

अगनी आलीवणता, आतवयविराहणुद्धाहो ॥

सू- जक्खेण आविद्धे, मोहणिज्जकम्मोदएण वा से उम्मादो जातो । एते दो वि न पव्वावेयव्वा ।

इमे दोसा - अगनीएपयावणादि करेज्ज, पलीवणं करेज्ज, अप्पानं वयाणि विराहेज्ज, खरियादिगहणेण वा उद्धाह करेज्ज ॥

[भा. ३६७१] छक्काए न सद्वहति, सज्झायज्झाणं-जोग-करणं वा ।

उवदिद्धं पि न गेणहति, उम्मत्ते न कप्पती दिक्खा ॥

सू- काए न सद्वहति, सज्झायज्झाणं न करेति, अप्पसत्थे मणादिजोगे करेति, पडिलेहण संजमादिकरणजोगे न करेति । अन्नं पि विविधं चक्खवालसामायारीए उवदिद्धं न करेति ।

एवमादिदोसेहिं उम्मत्ते न कप्पति दिक्खा ॥ इदानीं "अदंसणो"-

[भा. ३६७२] दुविहो अदंसणो खलु, जातीउवघायओ य नायव्वो ।

उवघातो पुण तिविधो, वाही उप्पाड अंजणता ॥

सू- जातिओ जम्मांधो, तिमिरादिवाहिणा अंधो, अवराहियस्स वा उप्पाडियाणि, तत्तसलागाए वा अंजियाणि, अन्ने एएणेव पसंगेण "धीणद्धी" भन्नति । जाति-वाहि-अंजितं ऽधो य तिसु वि चउगुरुगा । उद्धितनयणे छगुरु, चरिमं धीणद्धीए ॥

[भा. ३६७३] उवहत उद्धिय नयणे, अदंसणे अहव धीणगिद्धीए ।

चउगुरुयं छगुरुयं, तइए पारंचितो होति ॥

[भा. ३६७४] छक्कायविराधनता, आवडण खाणुकंटमादीसु ।

थंडिल्ले अपडिलेहा, अंधस्स न कप्पती दिक्खा ॥

सू- अप्पेच्छंतो छक्काए विराहेति, विसमे खाणुकंटेसु आवडइ, अप्पेच्छंतो थंडिलसामायारिं न करेति, अंधत्वादेव ॥ इमा धीणद्धिदोसो-

[भा. ३६७५] आवहति महादोसं, दंसणकम्मोदएण ततिओ उ ।

एगमणेगपदोसे, पत्थारपओसओ वां वि ॥

धू- मंहंत दोसं आवहति - पावति । मक्खा भन्नति ? दंसणकम्मोदएण को दोसो संपावइ पीणखी ? भण्णति - इमे य दोसा, सो थिणखीए दुट्ठे गिहिसाहूणं एगमणेगाण वा वध-बंधण-मारणं करेज्ज, जं चऽअं किं चि काहिं ति आलीवणादियं । सव्वं पव्वावेतो पावति पच्छित्तं ॥

“अंधि” ति गतं । इदानीं “दासे” । तस्मिन्ने भेदा-

[भा. ३६७६] गब्बे कीते अणए, दुब्बिक्खे सावराहरुद्ध वा ।

समनाण व समणीण व, न कप्पती तारिसे दिक्खा ॥

धू- “गब्बे” ति - उगालिदासो, किणित्ता दासो कतो, रिणं अदेतो दासत्तणेण पविट्ठे, दुब्बिक्खे छातो दासत्तणेण पविट्ठे, किमिति कारणे अवसधी दंडं अदेतो रत्ता दासो कतो, बंदिग्गहे निरुद्धो, दविणं अदेतो दासो कतो, एते दिक्खेतुं न कप्पंति ॥ इमे दोसा-

[भा. ३६७७] उवसंतो रायमच्चो, समनाणं वंदनं तु कुणमाणो ।

दहणं दुवक्खरणं, सत्ते एयारिसा मत्ते ॥

धू- एगो रायप्रतिमो, राया वा, उवसंतो अहिणवसद्धो, तस्स संतितो दासो एगेणायरिएण अत्राओ पव्वावितो । ते य विहरंता तं भगरमागता जत्थ सो राया । वंदनं करंतेन सो दिट्ठे दासो ! विप्परिणते निस्सारं पवयणं ति । चिंतेति य सव्वे एरिसा एते ॥ अहवा इमं करेज्ज-

[भा. ३६७८] बहबंधन उद्वणं, च खिसणं आसियावणं चैव ।

निब्बिसयं च नरिंदो, करेज्ज संघं पि परिकुवितो ॥

धू- तं अन्नं वा उन्निक्खावित्ता दासत्तणं करेज्ज । सेसं कंठं ॥

[भा. ३६७९] अयसो य अकित्ती य, तं मूलागं तर्हि पवयणस्स ।

तेसिं पि होइ संका, सव्वे एयारिसा मन्ने ॥

[भा. ३६८०] मुक्खो वा मोतिओ वा, अहवा वीसज्जिओ नरिंदेण ।

अद्धाणपरविदेसे, दिक्खा से उत्तिमट्ठे वा ॥

धू- इदानीं “दुट्ठे”

[भा. ३६८१] दुविहो य होइ दुट्ठे, कसायदुट्ठे य विसयदुट्ठे य ।

दुविहो कसायदुट्ठे, सपक्खपरपक्खचउभंगो ॥

धू- कोहं करंता कसायदुट्ठे, विसयासेवी विसयदुट्ठे । कसायदुट्ठे पुणो दुविहो - सपक्खे परपक्खे य । एत्थ चउभंगो कायव्वो ॥ इमो पढमभंगो-

[भा. ३६८२] सासवनाले मुहनंतए य उलुगच्छिं सिहिरिणि सपक्खे ।

परपक्खम्मि य रत्तो उद्ववओ होइ नायव्वो ॥

धू- पुव्वद्धेण चउरो उदाहरणा पढमभंगो, पच्छद्धेण वित्तियभंगो ॥

“सासवनाले” इमं उदाहरणं-

[भा. ३६८३] सासवनाले छंदणं, गुरु सव्वं भुंजे एतरे कोवो ।

खामण य अनुवसंते, गणिं ह्वेत्तंऽनहि परित्रो ॥

घू- एगेण साहुणा सासवणालुस्सेल्लयं सुसंभृतं लद्धं, तत्थ से अतीव गेही, तेन य तं गुरुणो उवनीयं, तं च गुरुणा सव्वं भुत्तं, इयरस्स कोवो जातो झटियं च । गुरुणा सो खामितो, तदावि नोवसंतो । भणति य- भंजामिते दंता । गुरुणा विचिंतियं- मा एस मे असमाविमरणेण मारिस्सइ त्ति, गणे अन्नं आयरियं ठवेत्ता अन्नं गणं गंतुं अनासगं पडिवण्णं ॥

पुच्छति य ते साहू “कत्थ मे गुरवो ?”

[भा. ३६८४] पुच्छंतोपपन्नस्य ए सोव्वइण्णओ गंतु कत्थ से सरीरं ।

गुरुणा पुव्वं कहिते, दायिते पडिचरणदंतवहो ॥

घू- पुच्छति कहिं गतो गुरु ? न कहेंति साहवो । सो अन्नओ सोच्चा गतो जत्थ गुरवो । तहिं कहियं- अज्ज घेव कालगतो परिट्ठवितो । ताहे ते पुच्छति- कत्थ से सरीरयं ? गुरुणा पुव्वकहितो चिंधेहिं उवलस्खितो- सो एसो पावो त्ति । तेन किं करेसि ? पेच्छामि से सरीरं त्ति । ताहे दंसितो, सह ते साहुणा गुविलड्डणठित्ता न पडिचरितो “किमेस काहिति” त्ति पेच्छंति । उवट्ठितो तु गोलोवलं कट्ठिऊण दंते व धंतो भणाति- “सासवणालं खासि” त्ति, एयं करेंतो दिट्ठे । इदानिं “मुहनंतो” त्ति-

[भा. ३६८५] मुहनंतगस्स गहणे, एमेव य गंतु निसि गलगहणं ।

सम्मूढेणितरेण वि, गलते गहितो मया दो वि ॥

घू- एगेण साहुणा अतीव लद्धं मुहनंतगं आनियं, तं गुरुणा गहियं । एत्थ वि सव्वं पुव्ववक्खाणगसरिसं । नवरं- तं मुहनंतगं च पच्चप्पिणंतस्स न गहियं । जीवंतं य गतो रायो साधुविरहं लभित्ता “मुहनंतगं गेण्हसि” त्ति भणंतो गाढं गले गिण्हति, सम्मूढेण गुरुणा वि सो गहितो, दो विमता ॥ इदानिं “उलुगच्छि” त्ति-

[भा. ३६८६] अत्यंगए वि सिव्वसि, उलुगच्छी अच्छि उक्खिणामि तुहं ।

पढमगमो नवरि इहं, उलुयच्छीउ त्ति दोक्केति ॥

घू- एगो साहू अत्यंगते सूरिए सिव्वंतो गुरुणा भणितो “पेच्छसि त्ति उलुगच्छी ?” सो रुट्ठे भणाति “एवं भणंतस्स ते दो वि अच्छीणि उद्धरामि” । एत्थ वि सव्वं पढमसरिसं । नवरं- रयोहरणातो अयोमयं कीलियं कट्ठिऊण दो वि अच्छीणि उद्धरितु दोक्केति ॥

इदानिं “सिहिरिणि” त्ति-

[भा. ३६८७] सिहिरिणि लंभाऽऽलोयण, छिदिते सव्वातियंते उगिरणा ।

भत्तपरिण्णा अन्नं, न गच्छती सो इहं नवरं ॥

घू- एगेण साहुणा उक्कोसा भज्जिता लद्धा, गुरुणो आलोइया, निमंतेति, गुरुणा सव्वा आदिता । सो साधू पत्थर उक्खिवित्ता आगतो, अन्नेहि वि वारितो, तहावि अनुवसमंते गुरुणा घेव भत्तं पच्चक्खायं, नो अन्नं गण गतो । एते चउरो वि लिंगपारंची ॥ गतोपढमभंगो । इदानिं वित्तियभंगो- सपक्खे परपक्खे दुट्ठी, जहा उदायि मारगो । एसो वि कुल-गणसंघरक्खट्ठ लिंगं हातुं गिच्छुभति । एते पव्वाविता नाथा । पव्वजकरणं पडुच्च अनरिहा ।

[भा. ३६८८] परपक्खे उ सपक्खो, उदायिनिमारतो जह य दुट्ठे ।

सो पवयण-रक्खट्ठ, निच्छुभति लिंग हातूणं ॥

सू- इदानीं ततियभंगो-

[भा. ३६८९] परपक्खो सपक्खे, भइतो जइ होइ जउणराथा उ ।

तं पुण अतिसयनाणी, दिक्खंतधिकारणं नाउं ॥

सू- परपक्खो सपक्खे दुइ जहा मधुराए जउणराथा ! अक्खाणं जहा जोगसंगहेसु । एवं अतिसयनाणी जति उवसंतो तो दिक्खंति । अनुवसंतो एसेव भयणा । अनतिसती न दिक्खंति, दिक्खंति वा अवगारिणं नातुं ॥ घउत्थभंगो-

[भा. ३६९०] परपक्खो परपक्खे, दंडिकमादी पडुइ परदेसे ।

उवसंते वा तत्थ उ, दमगादि पडुइ भतितो उ ॥

सू- दंडियादी जे परोप्परं पडुइ ते तत्थेव न दिक्खेयव्वा, मा एगतरो एगस्स घातं काहिति । ते पडुइ जत्थ परोप्परं न पस्संति तेन परदेसे दिक्खा दोसु वि परोप्परे उवसंतेसु । ईसरो वा उवसंते दमगमणुवसंतं तत्थेव दिक्खेत्ति, भयणा वा, अतिरुद्धो ओरसवीरियं दमगं पितत्थेव न दिक्खेत्ति । एस भयणा ॥ इदानीं विसयदुइ भण्णति -

[भा. ३६९१] तिविहो उ विसयदुइ, सलिंगि गिहिलिंगि अन्नलिंगी य ।

एतो एक्केको वि य, नेगविहो होति नायव्वो ॥

सू- सलिंगद्वितो विसयदुइ, एवं गिहिलिंगअन्नलिंगद्वितो विसयदुइ । एक्केके अनेगभेदा इमेसलिंगी सलिंगे, सलिंगी गिहिलिंगे, सलिंगी अन्नलिंगे । एव गिलिलिंगे अन्नलिंगे य तिन्नि तिन्नि भेदा कायव्वा ॥ अह सपक्खपरपक्खेहिं चउभंगो कायव्वो । पढमभंगो इमो-

[भा. ३६९२] सपरिपक्खो विसयदुइ, सपक्खे पारंघिओ उ कायव्वो ।

आउइस्स उ एवं, हरेज्ज लिंगं अठायंते ॥

सू- जो पडुइ सो आउइ पारंघिओ कायव्वो, अठायंते पुण लिंगं हरंति । वितियभंगो वि एवं चेव वत्तव्वो ॥ इमो ततियभंगो वि-

[भा. ३६९३] परपक्खं तु सपक्खे, विसयपडुइ न तं तु दिक्खंति ।

सेज्झियमादिपडुइ, न य परपक्खं तु तत्थेव ॥

सू- परपक्खं सपक्खे दुइ न पव्वावेत्ति, मा तेनेव पसंगेण पुणो पुणो पडिसेविस्सति, उवसंतं वा परदेसे । पच्छद्वेण चरिमभंगो भण्णति - परपक्खं परपक्खे । सेज्झियादिसु पडुइ तत्थेव न दिक्खंति, अन्नत्थ दिक्खंति । पागतित्थीसु अविरतं पव्वावेत्ति चउगुरुं, कोइंवे मूलं, दंडिए पारंघी, तन्हा विरतो पव्वावेयव्वो ॥ इदानीं "मूढो"-

[भा. ३६९४] दव्वदिसखेत्तकाले, गणणा सारक्खि अभिभवे वेदे ।

वुग्गाहणमण्णाणे, कसायमत्ते व मूढपदं ॥

सू- इमो दव्वमूढो-

[भा. ३६९५] धूमादी बाहिरितो, अंतो धत्तूरगादिणा दव्वे ।

जो दव्वं व न याणति, घडियावोद्दोवदिइं पि ॥

सू- बाहिरितो धूमेणाकुलितो मुज्झति, अंतो धत्तूरगेण मदणकोद्दोवदणेण वा भुत्तेण मुज्झति । जो वा पुव्वदिइं दव्वं कालंतरेण दिइम्मि न याणति सो दव्वमूढो घडिगावोद्भवत् । अज्झावगभञ्जा

कवडविणीता दुस्सीला वा अणाहगमडंगं गिहं छोदूण दहितं धुत्तेण सह पलाया । सो भत्ता तीसे गुणा संभरंतो अट्ठी घडियाते छोदुं घेतुं गंगं पयातो, तीए अंतरा दिट्ठे । अनुकंपाए कहितं - "अहं सा ।" "सव्वं सारिक्खा तीए, पुण इमाणि से अट्ठीणि, न पतिज्जति" । ताए सव्वं कहियं तेति "जहा पुव्व-भुत्तं जंपियं च" । ताहे बणाति - "सव्वं सच्चं, इमाणि से अट्ठीणि, न पतिज्जति" । एस दव्वमूढो ॥

[भा. ३६९६] दिसिमूढो पुव्वावर, भण्णति खत्ते उ खेत्तवच्चासं ।

दियरातिविवच्चासो, काले पिंडारदिट्ठंतो ॥

धू-दिसिमूढो विगरी लवित्त गेण्हति, जहा पुव्वं उव्वं भण्णति । खेतमूढो जं खेत्तं न याणति जम्भे वा खेत्ते मुज्झति रातो वा परसंधारं अण्णो मण्णति । कालमूढो दिवसं वा रत्तिं मण्णति । एत्थ पिंडारदिट्ठंतो - एगो पिंडारो उब्भामिगासत्तो अब्भवहले माहिसं दधि दुद्धं निसड्डं पातुं सुत्तुड्ढितो निद्दाकमद्धितो जोण्हं मन्नमाणो दिवा चेवं महिसीतो घरं संचारिते छोदुं वतिज्झाडंतरेण ओणतो उब्भामियघरं पड्डितो । "किमेयं" ति जणेण कलकलो कतो, विलक्खो जातो । एस कालमूढो ॥

[भा. ३६९७] ऊणाहियमन्नंतो, उट्ठारूढो य गणणतो मूढो ।

सारिक्खे धामुपुरिसो, महत्तरसंगामदिट्ठंतो ॥

धू-जो गणंतो ऊणं अहियं वा भण्णति सो गणणमूढो, जहा - एगो उट्ठपालो, उट्ठे ते एगवीसं रक्खति, एगत्थारूढो तं न गणेति, सेसे वीसं गणेति, पुणो वि गणिते वीसा, नऽत्थि मे एगो उट्ठो ति अन्ने पुच्छति, तेहिं भणितो जत्थारूढो एस ते इगवीसइमो । सारिक्खामूढो जहा - खाणुं पुरिसं मण्णति । एत्थ महत्तरसेणावति संगामदिट्ठंतो - एगम्भे गामे चोरा पडिया, महत्तरो कुडेण लग्गो । चोरकुट्टियाण य जुद्धं । महत्तरो सेणाहिवेण सह लग्गो, तेन सेणाहिवो मारितो, सो वि पडितो । सेणाहिवो सारिक्खेण मतो, कुट्टिएण गामं नेतुं दट्ठो, चोरेहिं वि सारिक्खेण महत्तरो नीतो । तत्थ सो भणति - "नाहं सेणाहिवो", चोरा भणति - "एस रणपिसाओ" ति पलवति, अन्नदा सो नासितुं संगामं गतो । ते भणति-को सि तुमं पेतो पिसातो ? तेन पडिरूवेण आगतो । साभिण्णाणे कहिते पच्छा संगहितो । उभयो वि सयणा सारिक्खमूढा ॥

[भा. ३६९८] अभिभूतो सम्मुज्झति, सत्थग्गीवादिसावतादीहिं ।

अच्चुदयअनंगरत्ती, वेदम्भे उ रायदिट्ठंतो ॥

धू-खग्गादिणा सत्थेण, आलीवणादिसु अग्गिणा, वादकाले वादिणा, अरण्णे सावयतेनगेसु, अभिभूओ मया सम्मुज्झति । वेदमूढो अतीवउदयो, अब्भुदएण अणंगे रत्ती करेति, जहा पुरिसो करग्गीवजुगच्छिड्ढादिसु, इत्थी वि करंगुलिफलादिसु । अहवा - सरिसवेदे - पुरिसो पुरिसं आसपोसादिसु पडिसेवति, असरिसवेदे पुरिसो - इत्थि आसखरादिसु पडिसेवति ॥

भद्वबाहुकया गाहा दव्वदेवुग्गाहणमूढे भण्णति -

[भा. ३६९९] वणियं महिलामूढं, माईमूढं च जाण रायाणं ।

दीवे य पंचसेले, अंधलगसुदण्णकारे य ॥

धू- "वणियं महिलामूढं" ति, एत्थ सावगमच्चा वत्तव्वा । एस दव्वमूढो । वेयमूढो रायपुत्तो

उदाहरण - आनंदपुरणं नगरं, जितारी राया, वासत्या भारिया, तस्स पुत्तो अनंगो नाम । बालत्वे अछिरोगेण गहितो निञ्चं रुयते अच्छति । अन्नया जननीते सयणीए निगिणड्वियाए अहाभावेण जानुऊरुअंतरे छोदुं उवग्गूहितो, दो वि तेसिं गुज्झा परोप्परं समुप्फिडिता तहेव तुण्हिक्को ठितो । लद्धोवाय रुवंतं पुणो तहेव करेति, ठायति रुवंतो, पवह्ममाणो तत्थेव गिद्धो । माउं पिय अनुप्पियं, पिता से मतो, सो रञ्जे ठितो, तहावि तं मायरं परिभुंजति, सादेवादाहिं पुच्चनाणां धि पां ठितो । एस वेदमूढो । दीवे, पंचसेले, अंधलग, सुवन्नगारे य एते चउरो वि वुग्गाहणे मूढा ॥

“दीवो” ति-

[भा. ३७००]

पुव्वं वुग्गाहिता केती, नरा पंडितमानिनो ।

नेच्छंति कारणं सोउं, दीवजाए जहा नरे ॥

धू- इमं तु उदाहरणं - एगो वणिगो, तस्स महिला अतीव इद्ध, सो वाणिज्जेण गंतुकामो तं आपुच्छति । तीए भणियं-अहं पि गच्छामि, तेन सा नीता, सा गुव्विणी, समुद्मज्झे विनद्धं जानवत्तं, सा फलगं विलग्गा । अंतरा दीवे उक्कूलिता, तत्थेव पसूता दारगं । स दारगो संवुद्धो, सा तत्थेव संपलग्गा । बहुना कालेनऽवतरिते तत्थ जानवत्ते दुरुहिता सनगरमागता । सो तीए वुग्गाहितो “न ते लो गवुत्तेण अहं जननित्ति काउं परिच्चइयव्वा ।” सल्लोणेण भण्णंति - “अगम्भगमणं मा करेहि, परिच्चयाहि”, तहावि नो परिच्चयति, “पंचसेले” ति जहा - अनंगसेनो पंचसेलं गतो हासम्पहासऽच्छरादिवग्गाहितो बालमरणेण मराहिति, पडियागतो मित्तसयणेहिं भण्णमाणो वि ईगिणीपडिवण्णो सवित्थरं सब्बं कहेयव्वमिति ।

“अंधलग” ति - अंधपुरं नगरं, तत्थ अनंधो नाम राया । सो य अंधभत्तो, तेन अंधा खानपानादिएहिं परिग्गहिया । सब्बेसु य तेसिं दाणं देति । दिद्ध य ते धुत्तेण । “मुसामि” ति चित्तेउं स ते मिच्छेवयारेण अतीव उवचरति । भणति य “अहं अंधलगदासो, जत्थऽहं निवसामो तत्थ राया अतीव अंधभत्तो । तत्थ जे अंधा ते दिवल्लो गं विलंबेति । तुव्वेत्य दुक्खिया, जदि भे अत्थि इच्छा तो भे तत्थ नेमि । तेहिच्छितं ।” तेन रातो नीणिता नातिदूरे भणति - इह स्थि चोरा । जति भे किं चि अंतद्धणं अत्थि तो अप्पह । तेहिं वीसंभेण अप्पियं, भणिया य पत्थरे गेण्हह, जो भे अत्थिय ति तं पहणेज्जाह, जति भे को ति भणिज्जा “मुसिया केन वि अंधा डोंगरं भामिता” । जाणह ते चोरे । पहणेज्जाह, सो वि महंतं सील छिन्नट्कं डोंगरं समं भामिता पुरिल्लं मग्गिल्लस्स लाइत्ता सणीयं पलातो । तेय दिद्ध गोवालमादीहिं, भण्णंति य - “मुद्धा वरागा डोंगरं भामिता”, एते चोरा, पत्थरे खिवंति, न देति य द्दोयं । “सुवण्णगारे” ति - एगो पसुपालबोद्धो । तेन उवज्जियं सुवण्णं । तं तेन अप्पियं सुवण्णगारस्स, घडेहि मे एत्थ मोरंगाइं । तेन घडिता, तस्स दंसिता । कलादेण य सो भणितो - “तुज्झते मा हीरिज्जिहि ति, जहि ते रोयति छाएमि” । तेन पडिवण्णं । कलाएण हडं सुवण्णं, तंविता तस्स घडेउं अप्पिया, भणिओ य जनो ते भणिहि ति “कलाएण मुट्ठे वरा, न ते पत्तिज्जियव्वं” । इमं च भणिज्जासि - “जो एत् परमत्थो तमहं जाणे” । कलायनामो य सयमेव भण्णति । एते वुग्गाहणमूढा । अन्नाणमूढो - जा सक्कादिमता अन्नाणा नाणबुद्धीते गेण्हति, जो जातणं हेतुसतेहि दंसियं पि घडमाणमत्थ गिण्हति । कसायमूढो - कसायोदया हताहितं, इहपरलोगेसु कज्जमकज्जं वा न याणति । मदमूढो दुविहो - दव्वे भावे य । दव्वे मज्जादिएहिं मूढो

कञ्जाकञ्जं वञ्जावञ्जं गम्मागम्मं न याणत्ति । भावे अट्टविहमयमूढो परलोगहियं न पस्सति ॥

[भा. ३७०१] अत्राण कुतित्थिमते, कोहे मानातिमत्तेण वि चेतो ।

वियडेण व जो मत्तो, न वेयती एस बारसम्भो ॥

सू- मूढपदे पव्वञ्जारिहा भण्ति-

[भा. ३७०२] मोत्तूण वेदमूढं, आदिस्त्राणं तु नत्थि पडिसेहो ।

वुग्गाहणमण्णाणे, कसायमूढा तु पडिकुट्ट ॥

सू- वेदमूढो अनरिहो । वेदपदस्स जे आदिस्त्रा पदा ते सव्वे अरिहा पव्वञ्जाए वुग्गाहण-
अत्राणकसायमूढा तव्मावणपडिकुट्ट । मत्तो वि मदत्थो पडिकुट्टे । वेदवुग्गाहण-अत्राण-कसाय-
मत्तगमूढं च पव्ववेत्तस्स चउगुरुगं आणादिया य दोसा अयस अकित्ती य, वित्थियपदं असिवादी ॥
“मूढे”ति गयं । इदानीं “अनसे”-

[भा. ३७०३] सच्चित्तं अच्चित्तं, य मीसगं जो अनं तु धारेत्ति ।

समनाण व समणीण व, न कप्पती तारिसे दिक्खआ ॥

सू- इमे दोसा-

[भा. ३७०४] अयसो य अकित्ती या, तम्मूलागं तर्हि पवयणस्स ।

अन पोच्चड झंझडिया, सव्वे एयारिसा मण्णे ॥

सू- अनंरिणं, पोच्चडं मइलं, दव्वमइलं चक्कियादिपरिहणं, भावे अन्नाणपोच्चडो । “झंझडि”ति
झंझडिया रिणे अदिअंते वणिएहिं अणेगप्पगारेहिं दुव्वयणेहिं झडिया झंझडिया, लताकसादिएहिं
वा झडिता । सव्वे एयारिसा एते गणेहणकहणादिया दोसा ॥

इमं वित्थियपदं-

[भा. ३७०५] दानेन तोसितो वा, अहवा वीसज्जितो पहूणं तु ।

अट्टाणपरविदेसे, दिक्खा से उत्तमट्ठे वा ॥

सू- अट्टपदत्ते दाणेण तोसिएण धणिएण विसज्जितो, “पभु”ति धणितो, सव्वम्मि अदिअं
तेन विसज्जितो पव्वाविज्जत ॥ सेसं कंठं । अदाने त्ति गतं । इदानीं जुंगितो-

[भा. ३७०६] जाती कम्मे सिप्पे, सारीरे जुंगिणं वियाणाहि ।

समनाण व समणीण व, न कप्पती तारिसे दिक्खा ॥

सू- जातिजुंगितो नियमा कुलेण जुंगितो त्ति तम्हा दो वि एकं पदं ॥

सो जुंगितो चउव्विहो इमो-

[भा. ३७०७] चउरो य जुंगिया खलु, जाती कम्मे य सिप्प सारीरे ।

नेक्कारपाणडोंबा, वरुडा वि य जुंगिता जाती ॥

सू- जातिजुंगितो पच्छद्धेण भण्णत्ति । जुगुच्छित्तो कोलिगजातिभेदो नेक्कारो । अन्ने भण्णत्ति
-लोहकारा हरिएसा मेया पाणा आगासवासिणो डोंबा सुप्पादिया रुडं करेत्ता वरुडातंतिवरत्ता
उवलित्ता । एते सव्वे जातिजुंगिता ॥ कम्मजुंगिता-

[भा. ३७०८] पोसग-संपर-नड-लंख-वाह-सोगरिग-मच्छिया कम्मे ।

पदकारा य परीसह, रयगा कोसेज्जगा सिप्पे ॥

चू- इत्थी-मयूर-कुक्कुडोसगा, संपरा ण्हाविगा, सोधगा, नडा नाडगाणि णाडेंता, संखा वंसवरत्तारोहगा, बाहो एग-दुग-तिगादिणो धनुवग्गहत्था, मिगलुद्धगा मिए वागुराहिं वहेत्ता, वागुरिया, सुणकारगा, सोगरिया खट्टिका, मच्छग्गाहगा मच्छिक्करा, एते कम्मजुंगिता । पदकारा चम्मकारा, परीषहा ण्हाविता, दत्थसोहगा रयगा, वेडयकारिणो कोसेज्जा । एते सिप्पजुंगिता ॥

सरीरजुंगिता इमे-

[भा. ३७०९] हत्थे पाए कण्णे, नासा उट्ठे विवज्जिया चेव ।

धामणग-वडभ-खुआ, पंगुल-कंटा य काणा य ।

चू- सर्वगात्रहीनं वामनं, पृष्ठतोऽग्रतो वा विनिर्गतसरीरं वडभं, सर्वगात्रमेगपार्श्वहीनं कुब्जं गंतुमसमर्थः, पादजन्धाहीनः पंगु, हीनहस्तः कुंठः, एकाक्षः काणः ॥

[भा. ३७१०] पच्छा वि होति विगला, आयरियत्तं न कप्पती तेसिं ।

सीसो ठावेयव्वो, काणगमहिसो य निण्णम्मि ॥

चू- जदि पच्छा सामण्णभावद्धितो सरीरजुंगितो हवेज्जा सो अपरिवज्जो, जति सो आयरियगुणेहिं उववेओ तहावि आयरिओ न कायव्वो ॥ अह पच्छा आयरितो विगलो हवेज्ज तेन सीसो ठावेयव्वो ॥ अप्पणा अप्पगासभावो चिद्धति । जो चायरिओ स काणगमहिसो । जहा सो घणे गट्ठाए वा अप्पगासे चिद्धति, तहा गुरुवि । आणादी अयस अक्कित्तिमादी य दोसा भवेंति तम्हा नो दिक्खियव्वो ॥

-दितियपदे दिक्खेज्जा-

[भा. ३७११] जाहे य माहणेहिं, परिभुत्ता कम्मसिप्पपडिविरता ।

अद्धाणपरविदेसे, दिक्खा से उत्तिमट्ठे वा ॥

चू- जाहे जातिजुंगितो महायणमाहणेहिं परिभुत्तो ताहे दिक्खिज्जति, कम्म-सिप्पजुंगिता कम्मसिप्पविरता माहणादिभुत्ता तथा दिक्खिज्जंति । सरीरजुंगितो अदिक्खियव्वो । उत्तिमट्ठे वा ॥ "जुंगिए" गतं । इदानीं "उब्बद्धो"-

[भा. ३७१२] कम्मे सिप्पे विज्जा, मंते जोगे य होति उवचरओ ।

उब्बद्धओ उ एसो, न कप्पए तारिसे दिक्खा ॥

चू- एस पंचविधो उवचरगभावेण बद्धो उपचारकः, प्रतिजागरक इत्यर्थः ।

[भा. ३७१३] कम्मे सिप्पे विज्जा, मंते य परूवणा चउण्हं पि ।

गेत्तालउट्ठगादी, कम्मम्मि उ होति उब्बद्धा ॥

चू- कम्मसिप्पानं दोण्हं विज्जामंताण य दोण्हं धेयपरूवणा कज्जति । तेनं चउगहणं । अनुवएसपुव्वगं गोपालातिकम्मं, आयरितोवएसपुव्वगं रहगा स्तुत्रगासदी सिप्पं । लेहादिया सउणरूयपज्जवसाणा बावत्तरि कलाओ विज्जा, देवयसमयनिबद्धो मंतो । अहवा - इत्थिपुरिसा-भिहाणा विज्जामंता । अहवा - ससाहणा विज्जा, पढणसिद्धो मंतो । दुगमादि दच्चनियरा विदेसण-वसीकरण-उच्छादण-रोगावणयकरा व जोगा । इत्थ गोपालादीकम्मे छिन्नगा कालतो, मुल्ले गहिते अग्गहिते वा, काले असंपुत्ते न कप्पति दिक्खिज्जं, पुत्ते कप्पति, अच्छिन्नकालतो कए कम्मे गहिते वा अग्गहिते वा मुल्ले कप्पति ॥

[भा. ३७१४] सिप्पाई सिक्खंतो, सिक्खावेंतस्स देति जो सिक्खे ।

गहियम्मि वि सिक्खग्गी, जच्चिरकालं तु ओबद्धो ॥

घू- आदिगहणातो विज्जामंतजोगा सिक्खंतो सिक्खवेंतस्स केवगादि दब्बं देति, सो य जति तेन एवं उब्बद्धो जाव सिक्खा ता तुम ममायत्तो । तम्मि आसिक्खिते कप्पति, सिक्खिए कप्पति । अध एव उब्बद्धो सिक्खिए वि उवरि एत्थियं कालं ममायत्तेण भवियब्बं, तम्मि काले अपुत्ते न कप्पति पुत्ते कप्पति ॥

[भा. ३७१५] एमेव य विज्जाए, मंते जोगे य जाव ओबद्धो ।
तावति काले न कप्पति, सेसयकालं अनुन्नातो ॥

घू- अंतरा पव्वावेतस्स इमे दोसा-

[भा. ३७१६] बंध-वहो रोहो वा, हवेज्ज परिताव-संकिलेसो वा ।
ओबद्धगम्मि दोसा, अवण्णसुत्ते य परिहाणी ॥

घू- बित्थियपदं-

[भा. ३७१७] मुक्को व मोइतो वा, अहवा वीसज्जितो नरिदिणं ।
अद्धाणपरविदेसं, दिक्खा से उत्तिमहे वा ॥

घू- गतो उब्बद्धो । उब्बद्ध-भयगाणं इमो विसेसो - “कुणतु व संपदं उब्बद्धो, भयओ पुण भत्तीए धेप्पते । उब्बद्धग-भयगाणं, एस विसेसो मुणेयव्वो ॥ इदानीं “भयगो”-

[भा. ३७१८] दिवसभयए य जत्ता, कव्वाले चेव होति उच्चता ।
मयतो चउव्विहो खलु, न कप्पती तारिसे दिक्खा ॥

घू- भयगो चउव्विहो - दिवसभयगो जत्ताभयगो कव्वालभयगो उच्चतयभयगो य । एस ताव संखेवतो चउव्विहो वि न कप्पति दिक्खेउं ॥ तेसिं चउण्ह वि सखवमिणं-

[भा. ३७१९] दिवसभयओ उ धिप्पति, छिन्नेन धनेन दिवसदेवसियं ।
जत्ता उ होति गमणं, उभयं वा एत्थियधणेणं ॥

घू- काले छिन्नो सव्वदिनं धनं पच्छिण्णं रूयगेहिं तुमे मम कम्मं कायव्वं । एवं दिने दिने भयगो धेप्पति । सो दिने अपुण्णे नो कप्पति पव्वावेतुं । इमो जत्ताभयगो - दसजोयणाणि मम सहाएण एगाणि वा गंतव्वं एत्तिएण धनेन, तितो परं ते इच्छा । अत्ते उभयं भणंति - “गंतव्वं कम्मं च से कायव्वं” ति ॥ इमो कव्वालभयगो-

[भा. ३७२०] कव्वाल उड्डमादी, हत्थमितं कम्ममेत्थियधनेन ।
एच्चिरकालोच्चते, कायव्वं कम्म जं बेति ॥

घू- कव्वालो, खितिखाणतो उड्डमादी, तस्स कम्ममप्पिणिज्जति, दो तिन्नि वा हत्था छिन्नं अछिन्नं वा एत्थियं ते धणं दाहामि ति । इमो उच्चतभयगो - तुमे ममं एच्चिरं कालं कम्मं कायव्वं जं जं अहं भणामि, एत्थियं ते धणं दाहामि ति ॥ इमा जत्ताभयगे पव्वावणविही-

[भा. ३७२१] कतजत्तगहियमोल्लं, गहिते अकयम्मि नत्थि पव्वज्जा ।
पव्वावेत्ते गुरुगा, गहिते उड्डाहमादीणि ॥

घू- कयाए जत्ताए गहिए मोल्ले अगहिए वा कप्पइ पव्वावेउं, गहिए मुल्ले अकयाए जत्ताए नो कप्पति । सेसं कंठं । कव्वालो वि एवं चेव । उच्चतभयगो वि काले अपुत्ते न दिक्खिज्जति ॥ इदानीं कम्मोबद्धभयगाण य जे कप्पंति न कप्पंति वा ते भंगविगप्पेण विसेसिता भणंति -

[भा. ३७२२] छिन्नमछिन्ने व धने, वावारे काल इस्सरे चेव .
सुतत्थजाणएणं, अप्पबहुयं तु णायव्वं ॥

चू- पुव्वद्धस्स इमा दिभासा-

[भा. ३७२३] वावारे काल धने, छिन्नमछिन्ने व अट्ठ भंगा तु ।
सावित गहिते अकए, मोत्तुं सेसेसु दिक्खंति ॥

चू- छिन्नो वावारो, छिन्नो कालो, छिन्नं धणं, छिन्नं नाम अमुगं कम्मं कायव्वं, एत्तिगं कालं एत्तिएण धनेनं ति । एस पढमभंगो । वितियभंगे - धणं अछिन्नं एवं अट्ठभंगा कायव्वा । एतेसिं अट्ठहं भंगाणं वावारे छिन्ने अछिन्ने वा काले वि छिन्नाछिन्ने सक्खीण पुरतो साविते धणे छिन्ने गहिते अकए य कम्मे न दिक्खंति, सेसेसु दिक्खंति । ते य सेसा वि चउत्थ-छट्ठभंगा । अधवा - “सेस” ति अट्ठसु वि भंगेसु सक्खिपुरतो असविए धणे छिन्ने अछिन्ने वा अगहिते कए अकए वा कम्मे दिक्खंति ॥ इदानीं पुणो एयं चेव विसेसेति-

[भा. ३७२४] गहिते व अगहिते वा, छिन्नधणे साविए न दिक्खंति ।

अछिन्नधणे कप्पति, गहिते वा अगहिते वा वि ॥

चू- पढम-ततिय-पंचम-सत्तमे य वावारकालेसु छिन्नाछिन्नेसु सक्खिपुरतो सावितेसु गहिते अगहिते वा छिन्ने धने न दिक्खंति । किं कारणमुच्यते - सो भणेज्ज - “मए सक्खिपुरतो सावितं” ति, अत्रं च “मए अत्रो वि न गहितो तुज्झ अब्भाए” ति । अछिन्ने पुण धने कप्पति, किं कारणं ? जम्हा मोल्लस्स परिमाणं न कयं अकते य परिमाणे ववहारो लब्धति ॥

“इस्सरे” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३७२५] जत्थ पुण होति छिन्नं, थोवो कालो व होति कम्मस्स ।

तत्थ अनिस्सरे दिक्खा, ईसरो बंधं पि कारेज्जा ॥

चू- धणं च छिन्नं, वहुं च कम्मं कयं, थोवं च सेसं, कालो वि थोवो अच्छति, एरिसे कम्मे कप्पति जति अनीसरो तो दिक्खिज्जति । ईसरो पुण थोवं कम्मसेसं बला बंधितुं पि कारावेज्ज ॥

किं कारणं - इस्सरे न कप्पति । अणीसरे कप्पइ ? ततो भवति-

[भा. ३७२६] घेतुं समयसमत्थो, रायकुले अत्तहाणि कट्ठंते ।

फेळस्स तेन कप्पति, रोद्धोरसवीरिते वा वि ॥

चू- ते पव्वावितं सेहं सो दरिदो सयं अप्पणो घेतुमसमत्थो । अथ सो दरिदो रायकुलं गच्छति दूतगेण कट्ठति, तत्थ धनक्खतो भवति, द्रव्याभावात्तं न करोति फेळो दरिदो, तस्स तेन कप्पति । इस्सरो पुण कट्ठइ अभिनिवेसा उक्कोडं (चं) पि दातुं । जो पुण दरिदो रौद्रः उरस्सेण वा बलेण जुत्तो मा वधबंधोद्दवणं करेस्सति, तेन फेळस्स वि न कप्पति ॥

“भयगे” ति गतं । इदानीं सेहनिफेडिता”-

[भा. ३७२७] ततियव्ववाइयारे, निफडग तेणियं वियाणाहि ।

अतिसेसियम्मि भयणा, अमूढलक्खे य पुरिसम्मि ॥

चू- सेहनिफेडियं जो करेति सो ततियं वयं अदिन्नादानवेरमणं अतिचरति । तं केरिसं ?

कहं वा निष्फेडेतो ततियच्चतं अतिचरति ?

[भा. ३७२८] अपडुप्पणो बालो, विअट्टवरिसूणो अहव अणिविडे ।

अम्मापितु-अविदिन्नो, न कप्पति तत्थ वऽन्नत्थ ॥

सू-अपडुप्पणो अट्टवरिसो किं बाधिको वा विअट्टवरिसूणं वा सोलसवरिसूणं अवज्जणजातं ।
अहवा - अनिविडं अविवाहितं एतप्पगारं अम्मापित्तिअविदिन्नं । तत्थ वा गमे अन्नत्थ नेतुं न
कप्पति पव्वावेतुं । अह निष्फेडे तो तं निष्फेडगतं वियाणाहि ॥

इमे एत्थ तेनगविगप्पा-

[भा. ३७२९] तेने य तेनतेने, पडिच्छगपडिच्छगे य नावव्वे ।

एते तु सेहनिष्फेडियाए चत्तारि उ विगप्पा ॥

सू-इमं वक्खाणं-

[भा. ३७३०] जो तं तु सयं नेती, सो तेनो होति लोगउत्तरिते ।

भिक्षातिग गतम्मि उ, हरमाणो तेनतेनो उ ॥

सू-अपडुप्पत्रं बालं हरतो तेनो । स तेनो तं सेहं बाहिं गमादियाण ठवेत्ता अप्पण्णा भिक्षस्स
पविडे, एत्थंतरे जो तं सेहं अन्नो उप्पोसेत्ता हरति सो तेनतेनो ॥

[भा. ३७३१] तं पुण पडिच्छमाणो, पडिच्छतो तस्स जो पुणो मूला ।

गेण्हति एगंतरितो, पडिच्छगपडिच्छगो सो उ ॥

सू-तेनस्स तेनतेनस्स वा अं पडिच्छति स पांडेच्छगो, पडिच्छगस्स जो पुणो अत्रो पडिच्छति
स पडिच्छगपडिच्छगो भण्णति । इह संतरमेव एगंतरं भण्णति । अत्रे भणति - “गेण्हति एगंतरिउ”
ति, तेनस्स पडिच्छमाणो तेनपडिच्छओ एक्केकेण अंतरिता पडिच्छगा भवतीत्यर्थः ॥ सेहनिष्फेडियं
करंतस्स चउगुरुं । आणादी दोसा इमे य-

[भा. ३७३२] अम्मा पियरो कस्स ति, विपुलं धेत्तूण अत्थसारं तु ।

रायादीणं कहए, कहियम्मि च गिण्हणादीया ॥

[भा. ३७३३] विपरिणमेव सण्णी, कोई संबंधिणो भवे तस्स ।

विपरिणता य धम्मं, मुएज्ज कुज्जा व गहणादी ॥

सू-सेहमवहडं नातुं सत्री विपरिणमेज्जा, सेहस्स वा संबंधी ते य विपरिणता धम्मं मुएज्ज,
रायमादिएहिं वा गहणादि कारवेज्जा ॥

[भा. ३७३४] निष्फेडणे सेहस्स तु, सुयधम्मो खलु विराहितो होति ।

सुयधम्मस्स य लोवा, चरित्तलोवं वियाणाहि ॥

[भा. ३७३५] आयरिय उवज्झाया, कुलगणसंधो तहेव धम्मो य ।

सव्वे वि परिच्छत्ता, सेहं निष्फेडयंतं ॥

सू-रायादि रुद्धे स तेषिं कडगमहं करेज्ज । तन्हा मातापित्रेण अदत्ता सेहनिष्फेडिया न
कायव्वा ॥ बितियपदेण य करेज्जा । “अतिसेसगम्मि भयणे” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३७३६] होहिति जुगप्पहाणो, दोसा य न केयि तत्थ होहिति ।

तेनऽतिसेसी दिक्खे, अमोहहत्यो उ तत्थेव ।

घू- जो ओहिमादिअतिसयनाणी जाणति एस नित्यारगो जुगम्पहाणो होहिति दोसा य न केति भविस्संति, तेन अतिसयी दिक्खंति । अह जाणाति होहिति दोसा तो न पव्वावेति । एस भयणा । अमूढलक्खो वा आयरिओ अमोहहत्यो जं सो पव्वावेति सो अवस्सं नित्यरति न य केति दोसा उप्पजंति तं च नान्यत्र नयन्तीत्यर्थः ॥ सेहनिप्फेडिया अट्ठरसपुरिसेसु ति गतं । इदानीं नपुंसया दस - ते पुरिसेसु चेव वुत्ता नपुंसगदारे । जे जति पुरिसेसु वुत्ता ते चेव इहं पि । किं कतो भेदो भन्नति - तहिं पुरिसाकिती, इह गहणं सेसयाण भवे । इदानीं “वीसं इत्थीओ, तस्स बालादी अट्ठर इत्थीतो जहा पुरिसा । इदानीं गुब्बिणी बालवच्छा य-

[भा. ३७३७] जे केइ अनलदोसा, पुब्बं भणिता मए समासेणं ।

ते चेव अपरिसेसा, गुब्बिणि तह बालवच्छाए ॥

घू- जे एते हेइ अनलाणं बालादी दोसा वन्निया ते गुब्बिणी बालवच्छाए भाणियव्वा । कहं ? उच्चये - गुब्बिणीए बालदोसो भविण्णे, बालवच्छाए एणं बहमाणो चेव बालदोसो, नपुंसगा वि ते होजा ॥ सेसा वि भइयव्वा इमे मोत्तुं-

[भा. ३७३८] मोत्तूण नवरि दुट्ठं, सरीरज्जुं च चोरमवगारिं ।

दासमनत्तं च तहा, ओबद्धाती य जे पंच ॥

घू- उब्बद्धाइ पंच इमे - उब्बद्धगो भयगो सेहनिप्फेडिया गुब्बिणी बालवच्छा य । एतेसु सव्वेसु न भवंति ॥

[भा. ३७३९] अवसेसा पुण अनला, भइयव्वा तह य गुब्बिणा य भवे ।

कायभवत्थो बिंबं, विकित वेयणम्मि व मरेज्जा ॥

घू- अविसेसा सिय अत्थि सिय नत्थि । इमे गुब्बिणीते चेव दोसा, स्त्रीकाये भवति आस्था कायभवत्थो उक्कोसेण द्वादशवर्षाणि गर्भत्वेन तिष्ठतीत्यर्थः । हस्त-पाद-कर्ण-नासाक्षिविवर्जितं बिंबं मृगावती पुत्रवत्, वैकृतं सर्पादिवत् भवेत्, पक्षवकाले वेदनाए वा मरेज्ज ॥

[भा. ३७४०] एतेसामन्नतरं, अनलं जो नायगाइ पव्वावे ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

घू- अनलं ज्वावेत्तस्स इमं पच्छित्तं-

म. (३७४१) तेने कीवे रायावगारिदुट्ठे य जुंगिते दासे ।

सेहे गुब्बिणि मूलं, सेसे चतुरो सवित्थारा ॥

घू- “सेहे”ति सेहनिप्फेडिया एएसु जहुदिट्ठेसु मूलं सेसेसु सव्वेसु चउगुरुगा सवित्थारा ॥ अहवा - अन्नपरिवाडीते इमं भन्नइ - अहवा -

[भा. ३७४२] कीवे दुट्ठे तेने, गुब्बिणि रायावगारि सेहे य ।

मूलं चउ पारंची, मूलं वा होति चउगुरुगा ॥

घू- कीवे मूलं दुट्ठदिएसु चउसु पारंचियं । अहवा - दुट्ठदिएसु चेव घउसु मूलंतेने व घउगुरुगा ॥

[भा. ३७४३] सुत्तनिवातो एत्थं, चउगुरुयं जेसु होति ठाणेसु ।

उच्चारितत्थसरिसा, सेसा तु विकोवण्डए ॥

[भा. ३७४४] बाले बुद्धे किवे, जड्हे मत्ते य जुंगियसरीरे ।
गच्छे पव्वइयाणं, संवासो एगत्तो भइतो ॥

बू- बालबुद्धाकारणे पव्वाविया, कीवो अभिभूतो, सरीरजड्हे, उम्मत्तो, सरीरजुंगितो, अवंसणो, एते सव्वो पव्वाविया संता एरिसा जाता । एतेसिं संवासो एक्कत्तो चेव, न पुढो । जदि ते अन्नवसहीए ठविज्जंति तो ते विसादं गच्छंति, तम्हा गच्छगता चेव विधीए परियट्ठिज्जति । गुविणी कर्हं चि अनात्ता पव्वाविता जहा - करकंडुमाता पउमविता । पडिनीएण वा जहा पेढालेण जेड्ड । सा विहीए भावितसङ्कुलेसु संगुण्णति, सङ्गा निसेसवड्डमाणि च वहंति, अंतरंतरे साहवो य ॥

[भा. ३७४५] जिनवयणपडिक्कुट्ठे, जो पव्वावेति लोभदोसेणं ।
चरित्ठी य तवस्सी, लोवेति तमेव तु चरित्तं ॥

बू- अडयालीसं पडिक्कुट्ठ सिद्धलोभेण अप्पणो चरित्तबुद्धिनिमित्तं परो पव्वावितो अप्पणो दि चरित्तघायं करेति ॥ इमं बित्तिपदं-

[भा. ३७४६] पव्वाविओ सियत्ति य, सेसं पणं अनायरणजोग्गं ।
अहवा समायरंतो पुरिमपदनिवारिते दोसे ॥

बू- जति अणलो पव्वावितो “सिअ”त्ति अजाणया जाणया वा कारणेण सेसं पणं नायराविज्जति । तं च इमं मुंडावण सिक्खावण उड्डवण संभुंजण संवासे ति । सो एवस्स पणगस्स नायरणजोगो । अथ आयरवेति तो पव्वावणपदे पुव्ववन्निए दोसे पावति- जत्थ जत्थ चउगुरु तत्थ तत्थ सुत्तणिवातो । सेसा पच्छित्ता सीसविकोवणड्ड कहिया ॥

मू. (७३९) जे भिक्खू नायगं वा अनायगं वा उवासगं वा अनुवासगं वा अनलं उवड्डवेइ उवड्डवेंतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ३७४७] नायगमनायग वा, सावगमस्सावगं तु जे भिक्खू ।
अनलमुवड्डवेई, सो पावति आणमादीणि ॥

बू- सूत्रार्थ पूर्ववत् । अणलं उव्वड्डवेंतस्स आणादी दोसा चउगुरुगं च । चिड्डउ ताव उवड्डवणाविही । पव्वावणाविही ताव नाउमिच्छामि ॥

[भा. ३७४८] पुच्छा सुद्धे अट्ठा, वा सामाइयं च तिक्खुत्तो ।
सयमेव उ कायव्वं, सिक्खा य तर्हि पयसेणं ॥

बू- जाय उवड्डति पव्वज्जाए सो पुच्छिज्जति - “कोसि तुमं, किं पव्वयसि, किं च ते वेरगं ? एवं पुच्छितो जति अनलो न भवति तो सुद्धो पव्वज्जाए कप्पणिज्जो । ताहे से इमा साहुचरिया कहिज्जति ॥

[भा. ३७४९] गोयरमचित्तमोयणसज्झायऽण्हाणभूमिसेज्जादी ।
अब्भुवगय थिरहत्थो, गुरु जहन्नेण तिण्णट्ठा ॥

बू- गोयरेति दिनेदिने भिक्खं हिंडियव्वं । जत्थ जलब्भइ तं अचित्तं घेत्तव्वं, तं पि एसणादिसुद्धं, आनियं पि बालबुद्धसेहादि एहिं सह संविभागेण भोत्तव्वं । निच्चं सज्झायज्झाणपरेण होयव्व । सदा अण्हाणगं, उदुवद्धे सया भूमिसयणं, वासासु फलगादि एसु सोत्तव्वं । अडुरससीलंगसहस्सा घरेयव्वा, लोयादिया य किलेसा अनेगे कायव्वा । एयं सव्वं जति अब्भुवगच्छति तो पव्वावेयव्वो ॥

एसा पव्वानिज्जपरिक्खा पव्वावणा भण्णति । इदानीं “मुंडावणा” - सोहणे दिवसे चेत्तियाण पुरओ पव्वावणिज्जं । अप्पणो वामगपासे ठवित्ता चेइए वंदित्ता परिहियचोलपडुस्स रयहरणं वेत्ति । ताहे “अट्ट” ति अस्य व्याख्या - जो थिरहत्थो आयरितो तिन्नि अट्टातो गेण्हति, समत्थो वा सव्वं लोयं करेति, असति आयरियस्स थिरहत्थस्स, अत्रो पव्वावेति ॥

थिरहत्थो तस्स लोयकरणं सामाइयं च इमेरिसे ठाणे कज्जति-

[भा. ३७५०] दव्वादी अपसत्थे, मोत्तु पसत्थेसु फासुगाहारं ।

लग्गाति व तूरंते, गुरुअनुकूले वऽहाजायं ॥

चू- अट्टिमादि अप्सत्थदव्वा, अट्टिमादि अप्सत्थदव्वं, रितातिहिमादी अप्सत्थदव्वे, विट्ठिमादी अप्सत्थो भावो । एते अप्सत्थे मोत्तुं पसत्थेसु दव्वादिएसु पव्वाविज्जति । तस्स गुरुणो य अनुकूलेसु ताराबलचंद्रबलेसु । जाव य दव्वादिया पसत्था न लब्धंति ताव फासुगाहारं धरेत्ति । सत्रातगभया वा तुरंगो पसत्थलग्गबलेण पव्वावविज्जति । उभयसाहगे अलब्धमाणे गुरु अनुकूले पव्वाविज्जति । “अहजातेन” ति सनिसेज्जं रयोहरणं मुहपोत्तिया चोलपट्टो य एवं अहाजातं दातुं वा । (सूरी सेहं विज्जाए अभिमंतइ सत्तवारा) वामपासद्वियस्स आयरितो भणाति - इमस्स साधुस्स सामाइस्स आरूहावणं करेमि काउस्सगं । अन्ने भणंति - उच्चारवणं करेमि; उभयधावि अविरुद्धं, अन्नत्थूससिएणं जाव वोसिरामि ति, लोगस्सुज्जोयगरं चित्तिता नमोऽरहंताणं ति पारित्ता, लोगस्सुज्जोयगरं कट्ठित्ता पच्छा पव्वावणिज्जेण सह सामाइयसुत्तं तिक्खुत्तो कहति, पच्छा सेहो इच्छामि खमासमणो ति वंदति । वंदिय पुब्बुद्धितो भणाति - “संदिसह किं भणामो” ? गुरुवयणं “वंदित्ता पवेदेहि”, ताहे वंदिय पब्बुद्धितो भणाति - “तुम्हेहिं मे सामाइयं आरुहियं, इच्छामि अनुसद्धिं ।” गुरुवयणं - “नित्यारगपारगो गुरुगुणेहिं वट्ठहि” ति ॥

[भा. ३७५१] तिगुणपयाहिणपादे, नित्यारो गुरुगुणेहि वट्ठहि ।

अनहिंडंते सिक्खं, सम्मयनीतेहि गाहेत्ति ॥

चू- ताहे वंदति, वंदित्ता नमोक्कारमुच्चारंतो पयाहिणं करेति, पादेसु आरुहियं मे सामाइयं, इच्छामि अनुसद्धिं । ते भणंति - “नित्यारगपारगो होहि, आयरियगुणेषु वट्ठसु” एसा मुंडावणा । इदानीं सिक्खा “सिक्खा य तहिं पयत्तेण” ति, सा दुविहा - आसेवण-गहणसिक्खा य । दुविहं पि सिक्खं अनहिंडंतो गाहिज्जति । को तं गाहेति ? जे तस्स सम्मता नीता य ते गाहेत्ति, तेसिं असति अनीतो वि सम्मतो, तेसिं पि असति अन्नो वि गाहेति । एते एक्केक्के वितहं करेमाणो चउलहु ॥ सिक्खा य गाहा ॥ इदानीं “उवट्ठवणा” -

[भा. ३७५२] अप्पत्ते अकहित्ता, अणभिगतऽपरिच्छतिक्रमे पासे ।

संधरणे हिंडावण, एक्केक्के हुंति चउगुरुगा ॥

चू- “अप्पत्ते” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३७५३] अप्पत्तं उ सुतेनं, परियाए उट्ठवेत्ते चउगुरुगा ।

आणादी कायवहो, न य पढति अकप्पिओ जं च ॥

चू- पुट्ठियं जाहे सत्थपरिण्णा सुत्ततो अधीता ताहे उवट्ठवणापत्तो भन्नति । दसवेयासियमुप्पत्तिकालतो पुण जाहे छल्लीवणिया अधीता तं जो सुत्तेण अप्पत्ते पव्वज्जापरियाते

उवड्वेति तस्स उवड्वेत्तस्स चउगुरुं तवकालेहिं दोहिं गुरुगं । उड्वे ड्वणा उत् प्राबल्येन वा
 ठावणा उड्वणा । “आणादी” विराधणा, अयाणंतो वा छज्जीवनिकाए वहेति, “उड्वितोमि”
 ति सेसं न पड्वति, अपड्वंतो य पिंडादियाण अकप्पितो, तेनानियस्स य परिभोगे पच्छित्तं जं तं च
 पावति, उवड्वेत्तो न वेयावच्चं करिज्जति “अकप्पिउ” ति ॥

“अकहेत्ता” अस्य व्याख्या-

[भा. ३७५४] सुत्तत्थे, अकहेत्ता, जीवाजीवे य पुण्ण पावं च ।

उवड्वणे चउगुरुगा, विराहणा बहुगजाणंते ॥

सू- सुत्तस्स अत्थो सुत्तत्थो, इमे पुढवादिया जीवा, इमे धम्मादिया अजीवा, आसवो, बंधो,
 पुण्णं, पावं, संवरो, निज्जरा, मोक्खो, नवपयत्था सभेदा कम्मबंधभेदहेतवो कहेति । जो एवं
 सुत्तत्थं अकहेत्ता उवड्वेत्तस्स चउगुरुं तवगुरुं, अत्थं च अकुणेतो बहुविहं विराधनं करेति, सा य
 अप्पत्तसुत्त मणिमा ॥ “अनभिगते” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३७५५] अनभिगयपुण्णपावं, उवड्वेत्तस्स चउगुरुं होति ।

आणादिणो विराधन, मालाए होति दिड्वंतो ॥

सू- पुण्णपावग्गहणातो नवपयत्था गहिता, अणभिग्गहिता जस्स नो सद्वहति ति नेय-
 गहणत्तणेण वा कहिज्जमाणे नो लद्धा तं च उवड्वेति तस्स चउगुरुं कालगुरुं । आणादी दोसा ।
 असद्वहंतो वा छज्जीवनिकावविराहणं करेज्ज । सो य महव्वयाण अजोग्गो । कइं दिड्वंतो होति
 मालाए ? - जहा पंचवण्णसुगंधपुष्फमाला पउमुष्पलोवसोभिया उद्धसुक्खाणु मालइता न सोभति
 तहा पंचमहव्वयमाला सभावेणोवसोभिता तस्स न सोभति ॥

“अपरिच्छि” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३७५६] उल्लम्मि य पारिच्छा, अभिगए नाऊण तो वए देति ।

एक्केकं तिक्खुत्तो, जो न कुणति तस्स चउगुरुगा ॥

सू- उल्लम्मि य परिच्छति एस आउक्काते परिच्छा गहिता, तदग्रहणातो सेसकाएसु वि परिच्छा
 कायव्वा ॥ जतो भण्णति-

[भा. ३७५७] उच्चारति अयंडिल, वोसिरठाणादि वा वि पुढवीए ।

नदिमादि दगसमीवे, सागणि उदित्त तेउम्मि ॥

सू- जदा उच्चारपासवणं करेति तदा से अयंडिलं सचित्ता च पुढवि दंसिज्जति । “एत्थ वोसिराहि”
 ति । एवं उड्वड्वण-निसीय-तुयड्वणं करेत्तस्स जति नेच्छति तो सद्वहति । अहं तं असत्थोवहतं दइं
 न विमंसति तो नज्जति अनभिगतो आउक्काएण ति । तलागादीणं उदगसमीवे उल्लपुढवीए एवं
 चेव परिच्छा । तेउक्काए सागणीए वसहीए ठायंति तत्थ भण्णति - पदीवं उस्सक्केहि, वास-सीते
 उदिते पयावेहि ति भण्णति ॥

[भा. ३७५८] वियणऽभिधारण वाते, हरिते जह पुढवीए तसेसुं च ।

एमेव गोयगते, होति परिच्छा उ काएसु ॥

सू- वाते धम्मत्तो भण्णति-वियणं तालवेंटादिणा विएहि, इतो वातं एहि अभिधारणं करेहि ।
 हरियतसेसुं जहा पुढवीए परिच्छा । एवं भिक्खागतो पि काएसु परिच्छिज्जति । ससरक्खुदउल्लेहिं

हृत्वेहिं अग्निसंघट्टणं हरिततसगतहृत्वातो य भिक्खं गिण्हाविज्जति । यत्राग्नि तत्र वायुः । उष्णं वा शीतीकृत्य दाप्यते । एवं अपरिच्छित्ता जे उवड्डवेति तस्स चउगुरुं दोहिं वि लहुं । पत्ते कहितत्थे अभिगतत्थे परिच्छित्तत्थे नातुं पत्ते देंते । “पासे” ति उवड्डविज्जमाणे आयरिओ अप्पणो वामपासे ठवेति, अत्रड्ड चउगुरुं । जति अत्थि ताहे चेति ए वंदित्ता महव्वयकहणा य काउस्सग्गं करेति, तत्थ चउवीसत्थयं चित्तेति, णवक्कारेण पारेत्ता चउवीसत्थयं फुडवियडं वायाते कट्ठित्ता ताहे महव्वयउच्चारणं करेति । सव्वत्थ पि तहेव चउगुरु । “इक्कमे” ति अस्य व्याख्या - “एक्केकं तिकवुत्तो” पच्छद्धं कंठं । एक्केकं महव्वयं ततो वारा अतिकमपति । अन्ने भणंति - ततो वारा अपुरेत्ता अतिकमंतस्स चउगुरुं । जति संथरणे हिंडावेति तो चउगुरुं ॥

सा उवड्डवणा इमेरिसे कायव्वा-

[भा. ३७५९] दव्वातिसाहए ता, तहेव न तु गंतु उवरिमे हेट्ट ।

दुविहा ति विहा य दिसा, आयंबिल जस्स वा जं तु ॥

सू- दव्व-खेत्त-काल-भावपसत्थेसु तारा-चंद-बलेसु य साहगेसु सेसं वंदण-निवेयण-नित्यारग-पयाहिणकरणसाधुनिवेदनं च जहा सामाति ए तहेव कायव्वं, नो पंच महव्वए सइं कट्ठित्ता पुणो हेट्ट दो ततियं वारा कट्ठित्ति, किंतु एक्केकं वतं तिभि वारा कट्ठिज्जति । जाहे सम्पत्ता उवड्डवणा ताहे उवड्डवियस्स साधुस्स आयरियउवज्झाया दुविहा दिसा दिज्जति । इत्थिया तइया - पवत्तिणीदिसा दिज्जति । जद्विसं उवड्डवितो तद्विसं केसिं चि अभत्तट्ठे भवति, केसिं चि निव्वितियं, केसिं चि आयंबिलं, केसिं चि न किं चि । जस्स वा जं आयरियपरंपरागतं उड्डभातिं कारविज्जति । एसा उवड्डवणा । इदानीं संभुंजणा - जतो मंडलिसंभोगड्ड सत्त आयंबिले कारविज्जति, निव्वितिए वा जस्स वा जं आयरियस्स परंपरागतं ॥

वितियपदेण अपत्तं अकवित्ता वि उवड्डविज्जति-

[भा. ३७६०] वितियपदं संबंधी, कक्खड्ड बहिभाव ओम संवासे ।

पत्तं व अपत्तं वा, अनलमुवड्डवते भिक्खू ॥

सू- वितियपदेण सुत्तेण अपत्तं पि उवड्डवेज्ज । जो संबंधी सयणिज्जओ पुत्तादी, जदि सो एवं चित्तिज्जा-

[भा. ३७६१] भुंजिसु मए सद्धिं, इदानीं णेच्छंति सा हु बहिभावं ।

अहियं खंति व ओमे, पच्छण्णं जेण भुंजंति ॥

सू- पुव्वं गिहवासे मए सद्धिं एगभायणे भुंजिसु इदानीं एगभायणे भोत्तुं नेच्छंति, जति एएण करणेण सुद्ध बहिभावं कक्खड्डं गच्छति तो अपत्तं पि सुएण उवड्डवेति । “ओम” ति अस्य व्याख्या - तं अनुवड्डवियं मंडलीए अनोयवियं पुव्वं भुंजाविता बाहिं नीणांति, सो तत्थ नीणिओ चित्तेति - ममं नीणित्ता अप्पणा किं पि अहियं खायति जेण पच्छण्णे भुंजंति । जति एतेन कारणेण कक्खड्डं बहिभावं गच्छति ॥ अहवा - “ओमि” ति किं चि सुंदरं पडुप्पणं अनेसणिज्जं “सेहस्स दिज्जिहि” ति तं गहियं, तं च तस्स दिन्नं सो भणेज्ज - एयं आयरियपायोगं किं मम दिज्जति तत्थ कोति भणेज्जा-

[भा. ३७६२] तव कप्पति न तु अहं, अनुवड्डवितस्सऽनेसियं सिद्धे ।

जति गच्छति बहिभावं, अनुलोमा उड्डवड्डवणा ॥

सू- तव अनुवद्विविषयस्य एयं कथ्यति, न उ अहं, ताहे सो चिंतेति “अस्समणो हं किमेत्य अच्छामि”, जति सो कक्खडं बहिभावं गच्छेआ तो अनुलोमेहिं पन्नवेत्ता पव्वाउट्ट अपत्तं चेव उवद्ववेति ॥ अहवा-

[भा. ३७६३] वासादिसु वा ठाओसि नत्थि बहि अंतो भुज्जमाणेसु ।

संवासो तु न कथ्यति, एगस्सऽणलं पि तु ठवेति ॥

सू- अनुवद्ववितो ति मंडलीए न मुजति, सागारिउ ति वा कातुं पुव्वभुत्तो बाहिं ठविज्जति, बहि पि वासासु वासंते मंडवियादि दृणं नत्थि, भुंजताण वा सागारिउ ति अपत्तं चेव उवद्ववेति। “संवासे” ति अस्य व्याख्या - पच्छद्वं । अनुवद्ववितेन सह एगद्वं संवासो न कथ्यति, तस्स य पुढो वसंतस्स वासासु उदुबद्धे वा वसही सहाओ वा नत्थि, पुढो य एगस्स वसितुं न कथ्यति, इत्थिमादि दोसा भवंति, तम्हा एवमादिकारणेहिं पत्तापत्तस्स वा अणलस्स अज्झयणुद्देसणादी कातुं उवद्ववेउं संभुंजेज्ज संवासेज्ज वा ॥ इदानिं पत्तं जति अतिकामेति- जत्तियाणि दिवसाणि अतिकामेति तत्ति- याणि दिवसाणि चउगुरुगादि पच्छित्तं । सत्तरत्तं तवो गाहा । वितियपदेण अतिकामेज्जा न दोसो-

[भा. ३७६४] पिय-पुत्त खुड्ढ-थेरे, खुड्ढगथेरे अपावमाणम्मि ।

सिक्खावण पन्नवणा, दिड्ढंतो दंडिगादीहिं ॥

सू- दो पिता पुत्ता पव्यत्तिया, जति ते दो वि जुगवं पत्ता तो जुगवं उवद्वविज्जति । अह “खुड्ढे” ति खुड्ढे सुत्तादीहिं अपत्ते “थेरे” ति थेर सुत्तादीहिं पत्ते थेरस्स उवद्ववणा । “खुड्ढ” ति यदि पुण खुड्ढगो सुत्तादीहिं पत्तो थेरे पुण अपावमाणम्मि तो जाव सुज्झंतो उवद्ववणादिणो एति ताव थेरो पयत्तेण सिक्खाविज्जति, जदि पत्तो तो जुगवं उवद्वविज्जति ॥

अह तहावि न पत्तो थेरो, ताहे इमा विही-

[भा. ३७६५] थेरेण अनुन्नाए, उवद्वऽनिच्छे ठवेति पंचाहं ।

ति पण परमनिच्छे वी, वत्थुसभावे य जाऽधीयं ॥

सू- थेरेण अनुन्नाए खुड्ढ उवद्ववेति । अह नेच्छति ताहे थेरो पण्णविज्जति “दंडियदिड्ढंतेन”, आदिसद्दातो अमच्चादी । जहाएगो राया रज्जपरिब्बद्धे सपुत्तो अन्नं रायाणं उल्लगिउमाढत्तो । सो रायपुत्तस्स तुड्ढे । तं से पुत्तं रज्जे ठवेतुं इच्छति, किं सो पिता नानुजाणाति ? एवं तव जदि पुत्तो महव्वयरज्जं पावति, किं न मन्नसि ? एवं पि पन्नवितो जदि नेच्छति ताहे ठंति पंचाहं, पुणो वि पन्नविज्जति, अनिच्छे पंचाहं ठंति, एवं तिपण कालेण जदि पत्तो तो जुगवं उवद्ववणा । अओ परं थेरो अनिच्छेति खुड्ढो उवद्वविज्जति । अहवा - “वत्थुसभावे वि जाऽधीयं” ति वत्थुस्स सहावो वत्थुस्सभावी मानी “अहं पुत्तस्स ओमत्तरो होज्जामि” ति उन्निक्खमेज्जा, गुरुस्स खुड्ढस्स वा पदोसं गच्छेज्जा, ताहे तिण्ह पंचाहाण परतो वि संचिक्खाविज्जति जाव अधीयं ति ॥ अह दो पिता पुत्ता जुवलगाणि तो इमा विही-

[भा. ३७६६] दो थेर खुड्ढ थेर, खुड्ढगथेरे अपावमाणम्मि ।

रन्नो अमच्चादी, संजतिमज्झे महादेवी ॥

सू- दो थेरा सपुत्ता समग पव्वाविता, “एत्थ दो थेरे” ति दो वि थेरा पत्ता न ताव खुड्ढगा, थेरा उवद्ववेयव्वा । “खुड्ढग” ति दो खुड्ढा पत्ता न थेरा, एत्थ वि पन्नवणविधी तहेव । “थेरखुड्ढगो” ति

दो धेरा खुहुगो य एगो एत्थ उवड्डवणा, अह दो खुहु धेरो य एगो पत्तो, एगे धेरे अपाव माणम्मि ।
इत्थ इमं गाहासुत्त-

[भा. ३७६७] दो पत्त पिआ पुत्ता, एगस्स उ पुत्तो पत्त न उ धेरो ।

गहितो स पंच वियरति, राइणिओ होउ एस वि ता ॥

सू- पुव्वद्धं कंठं । आयरिएहि वसभेहिं वा पन्नवणं गाहितो वितरति, सयंवा वितरति, ताहे खुहुगो उवड्डविज्जति, अनिच्छे रायदिंहुत्तं पन्नवणा तहेव, इमो विसेसो । सो अपत्तधेरो भण्णति - एस ते पुत्तो परममेधावी एत्तो उवड्डविज्जउ, जइ तुमं न विसजेसि तो एते दो वि पिता पुत्ता रातिनिता भविस्संति, तं एयं विसजेहि, एस वि ता होउं एतेसिं राइमिउ त्ति । अतो परं अनिच्छे तहेव विभासा । इदानिं पच्छद्धं - रन्नो अमच्चो य समगं पव्वाचिता जहा पिता पुत्ता तहा असेसं भाणियव्वं । आदिग्गहणेणं सेट्ठिसिस्थवाहाणं रत्ता सह भाणियव्वं । संजतिमज्जे वि दोण्हं माताधितीणं, दोण्हं य माताधिती जुवलयानं, महादेवी अमच्छीण य, एवं चेव सव्वं भाणियव्वं ॥

[भा. ३७६८] राया रायाणो वा, दोन्नि वि समपत्त दोसु ठाणेसु ।

ईसर सेट्ठि अमच्चे, निगम घडा कुल दुवे चेव ॥

सू- रायारायाणो ति एगो राया, बितिओ रावराया सम पव्वाइया । एत्थ वि जहा पितापोत्ताणं तहा दड्डव्वं, एतेसिं जो अहियरो रायादि इतरम्मि अमच्चादिए ओमे पत्ते उवड्डविज्जमाणे अपत्तियं करेज्जा, पडि भजेज्ज वा, दारुणसभावो वा उदुरुसेज्जा, ताहे सो अपत्तो वि इतरेहिं समं उवड्डविज्जति ॥

[भा. ३७६९] एएहिं करणेहिं, अज्झयनुद्दंसाइए काउं ।

अनधीए वि कहेत्ता, उवड्डवेऊण संभुजे ॥

सू- अहवा - राइत्ति जत्थ एगो राया सो अमच्चादियाण सव्वेसिं राइणितो कज्जति । रायाणो ति दुप्पमिति रायाणो समं पव्वइया समं च पत्ता ते उवड्डविज्जंता समरातिणिया कायव्व ति दोसु पासेसु ठाविज्जंति ॥ एसेवऽत्थो भण्णति-

[भा. ३७७०] समगं तु अनेगेसू, पत्तेसू अनभिओगमावलिया ।

एगतो दुहतो व ठिता, समराइणिया जहासण्णा ॥

सू- पुत्तादिसंबंधिणो असंबंधेसु बहुसु समगं उवड्डविज्जमाणेसु गुरुणा अन्नेण वा अभियोगो न कायव्वो “इओ इओ दाह” ति । एवं एगतो दुहतो वा ठितेसु जो जहा गुरुस्स आसन्नो सो तहा जेहे उभयपासड्डियसमा समाराइणिया । एवं दो ईसरा, दो सेट्ठी, दो अमच्चा, “निगम” ति दो वणिआ, “घड” ति गोट्ठी दो गुट्ठीओ गोट्ठीया वा पव्वतिया, दो महाकुलेहिं तो पव्वइया, सव्वे समा समरातिणिया कायव्वा, एतेसिं चेव पुव्वपत्तो, पुव्वं चेव उवड्डवेव्व ॥

[भा. ३७७१] ईसिं अधोणता वा, वामे पासम्मि होति आवलिया ।

अहिसरणम्मि उ वट्ठी, ओसरणे सो व अत्रो वा ॥

सू- ते उवड्डविज्जमाणा गुरुणो वामपास ठितो एगो अणेगा वा ईसिं अधो ओणता - गजदंतवत् अवनता इत्यर्थः । “अहिसरणे” ति ते यदि गुरुं तेन अगतो वा सरंति तो गच्छुवट्ठी-अन्योऽपि प्रव्रजतीत्यर्थः । अह पच्छतो बाहिरेण वा ओसरंति तो सो वा अत्रो वा उन्निव्वमति, ओदायि वा एयं निमित्तं ॥

मू. (७४०) जे भिक्खू नायगेण वा अनायगेण वा उवासएण वा अनुवासएण वा अनलेण वेयावच्चं कारावेइ, कारावेतं वा सातिज्जति ॥

घू- कारवेतस्स चउगुरुं पच्छिप्तं आणादिया य दोसा ॥

[भा. ३७७२] पुव्वं चिय पडिसिद्धा, दिक्खा अनलस्स कहमियाणि तु ।

वेयावच्चं कारे, पिंडस्स अकप्पिए सुत्तं ॥

[भा. ३७७३] वेयावच्चो अनलो, चउव्विहो होइ आणुपुव्वीए ।

सुत्तत्थ अभिगमेण य, परिहरणा एव नायव्वा ॥

घू- वेयावच्चं प्रति अनलो चउव्विहो-सुत्ते, अत्थे, अभिगमे, परिहरणे । सुत्ततो जेण पिंडेसणा न पडिता । अत्थतो जेण तस्सेव अत्थो न सुत्तो । अभिगमणं-जो वेयावच्चं न सदहति । परिहरणे-जो अकप्पियं न परिहरति । चोदकाह- “ननु जो पव्वज्जातो अनलो य वेयावच्चस्स वि अनलो, किं पुढो सुत्तकरणं ?” उच्यते- जो पव्वज्जाए अणलो स वेयावच्चस्स नियमा अनलो, जो पुण पव्वज्जाए अलो स वेयावच्चस्स अलो वा अनलो वा । अतो पिहसुत्तकरणं ॥

[भा. ३७७४] एएसामण्णतरं, अनलं जो नाइगाति कारेज्जा ।

वेयावच्चं भिक्खू, सो पावति आणमादीणि ॥

[भा. ३७७५] बितियपए एगागी, गेलण्णऽसहू यऽलद्धिमंते य ।

ओमे य अनहियासे, गिहीसु वा मंदधम्मेसु ॥

घू- गच्छे एको वेव पिंडदि कप्पितो सव्वेसिं कतुं न तरति, जे कप्पिया ते गिलाणा असहू वा, अलद्धिमंता वा ओमे वा असंथरतो अनलेण कारविज्ज । “अनहियास” ति अत्रे जाव भिक्खादिगया न एंति ताव कोति भिक्खू छुहालू अनलेण कारविज्जा । गिहिणो वा मंदधम्मा पाउगं न देंति, सो य अनलो लद्धिसंण्णो ॥ ताहे-

[भा. ३७७६] एएहि कारणेहिं, पिंडस्सुस्सारकप्पिवं काउं ।

वेयावच्चमलंभे, कारेज्जऽसहो तु अनलेणं ॥

घू- एवं असहो कारवेतो सुद्धो ॥

मू. (७४१) जे भिक्खू सचेले सचेलगाणं मज्झे संवसइ, संवसंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७४२) जे भिक्खू सचेले अचेलगाणं मज्झे संवसइ, संवसंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७४३) जे भिक्खू अचेले सचेलगाणं मज्झे संवसइ, संवसंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७४४) जे भिक्खू अचेले अचेलगाणं मज्झे संवसइ, संवसंतं वा सातिज्जति ॥

घू- सचेलो संजता, सचेलोओ संजतीओ, चउभंगसूत्रं व्याख्येयं । चउसु वि भंगेसु चउगुरुं तवकालविसिद्धं ।

[भा. ३७७७] जे भिक्खू सचेलो तु, ठाण-निसीयण-तुयइणं वा वि ।

चेतिज्ज सचेलानं, सो पावति आणमादीणि ॥

[भा. ३७७८] वीसत्थादी दोसा, चउत्थुद्देसम्भि वन्निया जे तु ।

ते चेव निरवसेसा, सचेलमज्झे सचेलस्स ॥

घू- कारणे वसेज्जा-

[भा. ३७७९] बित्तियपदमण्यज्ज्ञे, गेलण्णुवसग्गरोहगऽद्धाणे ।

समनाणं असतीए, समणीपव्वावित्ते चेव ॥

धू- अण्यज्ज्ञे वसेज्जा, गिलाणं वा पडियरंतो वसेज्जा, उवसग्गे वा जहा सो रायकुमारो संजुत्तो रोहए वा एक्कं वसही लज्जा, अद्धाणपडिवण्णो वा संजयाण असती संजत्तिवसहीए वसेज्जा, अहवा - दो वि वग्गा अद्धाणपडिवन्ना वसेज्जा । अधवा - समनाण असतीते समणीहिं भाया पिया वा पव्वाविओ सो वसेज्जा ॥

[भा. ३७८०] एमेव बित्तियभंगे, कंतारादीसु उवहिवाघाते ।

समणीणं तत्तियम्मि तु, वाघातो होति समनाणं ॥

धू- बित्तियभंगे समणीण उवधीउवघातो । तत्तियभंगे समनाण उवहिउवघाओ ॥

घतुसु वि भंगेसिमे दोसा-

[भा. ३७८१] संचरिते वि हु दोसा, किं पुण एगतरनिगिण्णि उभओ वा ।

दिट्ठमद्वव्वं मे, दिट्ठिपयारे भवे खोभो ॥

धू- पढमभंगे उभये वि संचरिते वीसत्थादि आलावातिया य दोसा, किं पुण बित्तिय-तत्तिय-उभयनिगिण्णे य, सविसेसा दोसा । संजतो संजती वा चित्तेति - दिट्ठं अद्वव्वं मे अंगादानादि । सागारिए य दिट्ठिपयारेणं चित्तक्खोभो भवति । खुम्भिओ अनायारपडिसेवणं करेज्ज ॥

[भा. ३७८२] आयपर उभयदोसा बित्तिए भंगे न कप्पती बित्तियं ।

विहिमुट्ठवत्थदाणं, ठाणाति चएति एगत्थ ॥

[भा. ३७८३] एमेव तत्तियभंगे, अद्धाणे उवसयस्स तु अलंभे ।

खुट्ठातिमज्झे समणी सावयभयचिट्ठणादिसु ॥

[भा. ३७८४] एमेव चरिमभंगे, दोसा जयणा तु दब्भमादीहिं ।

समयम्मि मज्झे समणी, निरवा एमग्गतो एति ॥

[भा. ३७८५] दुहतो वाघातो पुण, चतुत्थभंगम्मि होति नायव्वो ।

एमेव य परपक्खे, पुव्वे अवरम्मि य पदम्भी ॥

धू- पुव्वद्धं कंठं । परपक्खो गिहस्थिअन्नतिथिणीओ । तेसु एएवं चेव चउभंगो दोसा य । एगतरे उभयपक्खे वा विवित्ते वत्थाभावे खंडपत्त-दब्भ-चीवर-हत्थपिहणा जयणा कायव्वा । सावयभयादीसु य संजइओ मज्झे छोदुं ठाणाती चेतेज्जा ॥

दुहतो वि अचेलाणं पंथे इमा गमणविही-

[भा. ३७८६] दुहतो वाघायम्भी, पुरतो समणा तु मग्गतो समणी ।

खुट्ठेहि भणावेति, कज्जे देयं ति दावेति ॥

धू- अग्गतो साहू गच्छंति, पिट्ठतो समणीओ । जत्ति संजतीओ किं चि वत्तव्वाओ खुट्ठेहिं भणावेति । जं किं चि देयं तं खुट्ठेहिं चेव दवावेति । सभए पुण पिट्ठओ अग्गतो पासतो वा संजया गच्छंति न दोसो । विइयचउत्थेसु भंगेसु सब्बपयत्तेण संजतीण वत्था दायव्वा ॥

[भा. ३७८७] समनाणं जो उ गमो, अट्ठहि सुत्तेहि वन्निओ एसो ।

सो चेव निरवसेसो, वोच्चत्थो होति समणीणं ॥

धू- चउरो संजतिसुत्ता, चउरो गिहत्थऽन्नतिथिणीएसु । एते अइ संजतीण वि, संजतेसु चउरो सुत्ता गिहत्थऽन्नतिथिणीएसु चउरो । एसेव विवच्चासो, दोसा य वत्तव्वा ॥

मू. (७४५) जे भिक्खू पारियासियं पिप्पलिं वा पिप्पलिचुण्णं वा सिंवेरं वा सिंगवेरचुण्णं वा बिलं वा लोणं, उब्भियं वा लोणं आहारेइ, आहारेंतं वा सातिज्जति ॥

धू- पारियासियं नाम रातो पञ्जुसियं । अभिण्णा पिप्पली, सा एयसुहुमा भेदकता चुण्णा । एवं भिरीय-सिंगवेराणं पि । सिंगवेरं सुंठी । जत्थ विसए लोणं नत्थि एत्थ ऊसो पच्चति, तं बिललोणं भण्णति । उब्भेतिमं पुण सयंरुहं जहा सामुद्धं सिधवं वा । एवमादिपरियासितं आहारेंतस्स आणादी दोसा, चउगुहं च । इमा निज्जुत्ती-

[भा. ३७८८] परियासियमाहारस्स मग्गणाऽऽहारो को भवे अणाहारो ।

आहारो एगंगिओ, चउब्बिहो जं चऽतीति तहिं ॥

धू- एत्थ सीसस्स मती उप्पन्ना - परियासियआहारस्स मग्गणा । अन्हे न यानामो को आहारो को वा अनाहारो ? तं इच्छामो आहारानाहारं नातुं । आयरितो भण्णति - आहारो एगंगितो असणादी चउब्बिहो, ज वा अन्न तत्थ अतीति सा - आहारो चउब्बिहो ॥ एगंगितो आहारो-

[भा. ३७८९] कूरो नासेइ मधुं, एगंगी तक्कलदगमज्जाती ।

खातिमे फलमंसादी, सातिमे महुफाणितादीणि ॥

धू- कुरादी एक्कं चेव खुधं णासेति । पाणे तक्क-खीर-उदग मज्जादी एगंगि तिसं नासेति आहारकिच्चं च करेति । खाइमे एगंगिया फलमंसादी आहारकिच्चं च करेति । साइमेदि मधु-फाणिय-तंदोलादिया एगंगिया खुहं णासेति ॥ “जं च अतीति तहिं” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३७९०] जं पुण खुहापसमणे, असमत्थेगंग सो उ लवणाती ।

तं पि य होताहारो, आहारजुतं व विजुतं वा ॥

धू- जं एगंगियं खुहासमणे असमत्थं आहारे य अतीति तं आहारेण संजुतं असंजुतं वा आधारो चेव नायव्वो, जहा असने लोणं हिंगु जीरयं कडुगं मंडं च ॥

[भा. ३७९१] उदए कप्पूरादी, फले सुत्तादीणि सिंगवेरगुलो ।

न य ताणि खवेति खुहं, उवकारित्ता तो आहारो ॥

धू- उदए कप्पूरं गच्छति, अंबादिसु फलेसु सुत्तं, सुंठीए गुलो, एमादि खुहापसमणे असमत्थं पि उवकारित्तणओ आहारो चेव वत्तव्वो । सेसं अनाहारिमं ॥

अथवा आहारिमऽनहारिमभेदो इमो-

[भा. ३७९२] अहवा जं भुक्खत्ती, कदवउमाए पक्खिवति कोट्टे ।

सव्वो सो आहारो, ओसहमादी पुणो भत्तिओ ॥

धू- वुभुक्षया आर्तं बुभुक्षार्तं, जं किं चि भुंजति सो सव्वो आहारो, कदमोदमो । “अपि कर्हमपिडानां कुर्यात् कुक्षि निरंतरं ।” ओसढमादी भयणा - जं घतपूरादी ओसढत्तं आहार एव, जं पुण तिफलादियं दव्वं सव्वं अनाहारिमं यस्मात् तदुपरिथात् पुनराहार करिष्यतीत्यर्थः ॥

अथवा-

[भा. ३७९३] जं वा भुक्कत्तस्स, उ, संकसमाणस्स देति आसादं ।

सव्वो सो आहारो, अकमणिट्ठं चऽनाहारो ॥

चू-संकसमाणस्स संग्रसतः कवलप्रक्षेपं कुर्वतः अधवा संकसमाणस्स आस्वादयतः आस्वादं प्रयच्छति एस आहारो । जं पुण अकामं अभ्यवहारामीत्येवं न कामयति, अनिष्टं शोभनमपि न रोचते, एरिसं अनाहारो भवति ॥ तं पुण इमं अनाहारिमं-

[भा. ३७९४] अनहार मोय छल्ली, मूलं पत्त फल जं चऽनाहारो ।

सेसं तयभूति तोये, बिंदुमेत्ते वि चउगुरुगा ॥

चू-काइयं मोयं, निंबादीणं छल्ली, निंबोलियमादी फला, तस्सेव मूला, जंचऽन्नं घोसाडगादी, देवदालितिरिगिच्छमादीयार्णं पत्तपुष्पफलबीया, एवमादी सव्वं अनाहारिमं । “सेसं” ति आहारो । तस्स जति तिल-तुस-तयामेत्तं परिवसियं आहारेति, सत्तुगादिसुक्कचुण्णाणि एगमंगुलीए जतिया भूती लग्गति । “तोयमि” ति पाणं, तस्स य बिंदुमित्ते वि चउगुरुगा ॥ अन्ने य इमेदोसा-

[भा. ३७९५] मिच्छत्ता संचतिए, विराहणा सुक्खे पाणजाती य ।

सम्मुच्छणा य तक्कण, दव्वे य दोसा इमे होति ॥

चू-असणादिपरिवासिज्जमाणं दह्दुं सेधो वा अन्नो वा मिच्छत्तं गच्छेज्जा, न जधावादी तधाकारि ति । उट्ठाहं वा करेज्जा - “निस्सन्निधिसंचया समण ति, इमे पुण सव्वं करेति” । परिवासिए य आयसंजमविराहणा । सत्तुगादिए सुक्के धरिए ऊरणिगादी सम्मुच्छंति, उंदरो वा तत्थ तक्केतो पासतो परिपालेंतो बिडालादिणा खज्जति, एवमादी संजमे । आयविराहणा सम्पो कोइला विसो लालं मुंचति । तयाविसो वि उस्सिधमाणो निस्सासेण क्खिस्सि करेज्जा, उंदरो वा लालं मुत्तं वा मुंचेज्जा, एवमादी दोसे सम्मुद्धिद्धे आयविराधना भवति ॥

“मिच्छत्ता संचइय” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ३७९६] सेह-गिहिणा व दिट्ठे, मिच्छत्तं कहमसंचया समणा ।

संचयमिणं करेती, अन्नत्थ वि नून एमेव ॥

चू-गतार्था । “सव्वाओ रातीभोयणाओ वेरमणं” ति जंधा एयं पडिमं पडिचज्जेत्ता पादं च वंदित्ता जदा एयं अन्नधा करेति तदा अन्नत्थ वि पाणवधादिसु “नूनं” वितक्के, एवमेवेत्यवधारणे, सव्वं समायरंति ॥ “दव्वे य दोसा इमे होति” अस्य पदस्य व्याख्या-

[भा. ३७९७] निद्धे दवे पणीए, अपमज्जणपाणतक्कणा झरणा ।

आहारे दिट्ठ दोसा, कप्पति तम्हा अनाहारो ॥

चू-घयातिए निद्धे, “दवे” ति पानगे । अहवा - निद्धमेव दव्वं, जधा छीरं घतं तेत्थं दधि तक्कं मधुं ति । “पणीते” ति असनादि नेघावगाढं । एरिसं रातो ठवितं जं भायणे तं पमज्जितुं न तरति, अह पडिलेहेति तो रयहरणं विनासेज्जति, अपडिलेहणाए य दसहिं दिवसेहिं भायणं उवहयं भवति, तत्थ वा पाणजाती सम्मुच्छंति पडेंति वा, तक्कणा सच्चेव, झरंते य हेट्ठ पाणजादी पडेंति, मधुबिंदोवक्खाणेण वा तक्केत-परंपरदोसा भवंति । एत्थ चोदगाह - “आहारे दिट्ठदोसा तम्हा अनाहारो कप्पतु ठवेतुं ॥ आचार्याह-

[भा. ३७९८] अनहारो वि न कप्पति, लहुगा दोसा य जे मणितपुब्बि ।

तद्विवसं जयणाए, वितियं कडजोगिसंविग्गो ॥

चू-जति अनाहारिमं ठवेति तो चउलहु पच्छित्तं, आणादिया विराधना य । अनाहारिमं च

सुखं दवं च, सुखं छलिमादि, एवं निबकरंजिततेल्लादी । एत्थ अनाहारिमे ठविज्जमाणे दोसा जे आहारिमे पुव्ववण्णिता त एव भवं । तम्हा अमाहारिमं पि नो ठवेज्जा । जाधे पयोयणं ताधे तद्विवसं चेव मग्गिज्जति । विभेलय-हरितकीमादीण य छल्ली अह न लब्धति, दुल्लभलंभे वा, दिने दिने मग्गंता वा गरहिता. ताधे जयणाए ठवेति । जथा अगीय-सहमादी न याणंति तथा वितियपदे कडजोगी संविग्गे ठवेति । मयणेणालिंपति, घणचीरण चम्मेण वा ददरे ति, जथा पाणादी न निलेति, पासओ छारेण ओगुंडिज्जति, निव्वाधाए पदेसे ठविज्जति, उभयतो कालं पमज्जिज्जति । एवं निहोसो भवति ॥

[भा. ३७९९] अह कारणे अनाहारो, तु कप्पति तह ठवेज्ज इतरो वि ।

वोच्छिन्नमि मडंबे, वितियं अज्झाणमादीसु ॥

सू- जथा कारणे अनाहारो दिहे ठवेतुं तहा ठविज्ज “इयरो” ति आहारो । सो वि कारणे कप्पति ठवेतुं । तं पुण इमेरिसे कारणे वोच्छिन्ने मडंबे ठिता, तत्थ दुल्लभं पिप्पलीमादीति सव्वं संबसाविज्जा, तं पि गच्छकारणा ओसधभेसज्जादीनिमित्तं, तं पि जति मासकप्पं वासावासं वा ठिता तत्थ न मग्गंति, अन्नखेत्ते मग्गंति, जाहे अन्नाहि न लब्धंति ताहे तत्थेव मग्गंति, जहा एयाणि कारणे दिट्ठणि तहा असनाइ वि कारणे ठवेज्जा, बिइयपदेण अज्झाणकप्पं ठवेज्जा । आदिसद्दाओ पडिबन्नउत्तिमडुस्स वा गिलाणस्स वा पानगाइ ॥

[भा. ३८००] वोच्छिण्णमि मडंबे, सहसरुयुप्पाय-उवसमनिमित्तं ।

दिट्ठत्था ते तं चिय, गेण्हंती तिविहभेसज्जं ॥

सू- “सहसरुय” सूलविसूयाति, तस्स उवसमणनिमित्तं, दिट्ठत्था गीयत्था, ते चं चिय दव्वं गेण्हंति जेजीवसो भवइ, तिविह भेसज्ज वाचपित्तसिंभो य ॥

सू. (७४६) जे भिक्खू गिरि-पडणाणि वा मरु-पडणाणि वा भिगु-पडणाणि वा तरुपडणाणि वा गिरि-पक्खंदणाणि वा मरु-पक्खंदणाणि वा (भिगुपक्खंदणाणि वा) तरु-पक्खंदणाणि वा जल-पवेसाणि वा जलणपवेसाणि वा जल-पक्खंदणाणि वा जलण-पक्खंदणाणि वा विस-भक्खणाणि वा सत्थो-पाडणाणि वा वल्लय-मरणाणि वा उवसइणाणि वा तब्भावाणि वा, अंतो सज्जाणि वा वेहाणसाणि वा गिद्ध-पट्ठणि वा जाव अन्नयराणि वा तहप्पगाराणि वा बालमणाणि पसंसति, पसंसंतं वा सातिज्जति ॥

तं सेवमाणे आवज्जइ चाउम्मासियं परिहारद्वणं अनुग्घाइयं ।

[भा. ३८०१] गिरिपडणादी मरणा, जेसियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।

तेसिं अन्नतरागं, पसंसते आणमादीणि ॥

सू- तेसिं सुत्ताभिहियाणं दुबालसण्हं बालमरणाणं अन्नतरागं पसंसइ, आणादिया दोसा, चउगुरूं च पच्छित्तं ॥ गिरि-मरु-तरु-भिगूणं चउण्ह वि इमं वक्ख्वाणं-

[भा. ३८०२] जत्थ पवातो दीसति, सो तु गिरी मरु अदिस्समाणो तु ।

नदितडमादी उ भिगू, तरु य असोत्थवडमादी ॥

सू- गिरिमरुणं विसेसो - जत्थ पव्वए आरुढेहिं अहो पवायठाणं दीसइ सो गिरी भण्णइ, अदिस्समाणे मरु । भिगू नदितडी आदिसद्दातो विज्जूक्खायं, अगडो वा भण्णइ । पिप्पलवडमादी

तरु । एतेहिं तो जो अप्पानं मुंचइ मरणं ववसिउं तं पवडणं भन्नइ । एते चउरो वि पडणसामन्नाओ एक्को मरणभेदो ॥ एतेसु चेव चउसु पक्खंदणं । पवडण-पक्खंदणान इमो भेदो-

[भा. ३८०३] पडणं तु उप्पत्तिता, पक्खंदण धाविऊण जं पडति ।

तं पुम गिरिम्मि जुञ्जइ, नदितडिभिगूहिं वा पडणं ॥

चू- थाणत्थो उहं उप्पत्तिता जो पडइ वस्त्रडेवने डिंभकवत्, एयं पवडणं । जं पुण अदूरओ आधावित्ता पडइ तं पक्खंदणं । अहवा - ठिय-निसन्न-निवन्नस्स अनुप्पत्तिता पवडमाणस्स पवडणं, उप्पात्तिता जो पडइ पक्खंदणं । तं पुण पडणं पक्खंदणं वा गिरिम्मि जुञ्जइ घडतीत्यर्थः । नदितडिभिगूहिं वा पडणं पक्खंदणं च जुञ्जइ ॥ नत्तसु कतं पक्खंदणं जुञ्जइ अओ शण्णत्ति-

[भा. ३८०४] ओलंबिऊण समपाइतं च तरुओ उ पवडणं होति ।

पक्खंदणुप्पत्तिता, अंदोलेऊण वा पडणं ॥

चू- हत्थेहिं सालाए लग्गिउं अहो लंबिउं पडंतस्स पवडणं, रुक्खग्गओ वा समपादठियस्स अनुप्पत्तिता पवडमाणस्स पवडणं । रुक्खड्डियस्स जं उप्पत्तिता पडणं तं पक्खंदणं, हत्थेहिं वा लंबिउं जं अंदोलइत्ता पडइ तं वा पक्खंदणं । चउरो वि पक्खंदणा पक्खंदण सामन्नाओ विइओ मरणभेदो ॥ जल-जलणपवेसो पवेससामण्णो तइओ मरणभेदो । जल-जलणपक्खंदणे चउत्थो मरणभेदो । सेसा विसम्भक्खणाइया वा अट्ट पत्तेयभेदा । विसलक्खणं सिद्धं, सत्थेण अप्पानं विवाएइ । “वलय-वसट्ठाणं” इमं वक्खाणं-

[भा. ३८०५] वलयं वलयायमाणी, जो मरणं मरति हीनसत्तया ।

सोत्तिंदियादिवसती, जो मरइ वसट्टमरणं तु ॥

चू- संजमजोगेसु चलंतो हीनसत्तयाए जो अक्कामगो मरइ एवं वलयमरणं, गलं वा अप्पणो वलेइ । इंदियविसएसु रागदोसवसट्ठो मरंतो वसट्टमरणं मरइ ॥ “तब्भव-अंतोसल्लानं” इमं वक्खाणं-

[भा. ३८०६] तम्मिं चेव भवम्मी, मयाण जेसिं पुणो वि उप्पत्ती ।

तं तब्भवियं मरणं, अविगडभावं ससल्लं तु ॥

चू- जम्मि भवे वट्टइ तस्सेव भवस्स हेउसु वट्टमाणो आउयं बंधित्ता पुणो तत्थोवज्जिउकामस्स जं मरणं तं तब्भवमरणं, एयं मनुयतिरियाण चेव संभवइ । अंतोसल्लमरणं दुविहं - दब्बे भावे या दब्बे नासयादिणा सल्लियस्स मरणं, भावे मूलुत्तरइयारे पडिसेवित्ता गुरुणो अनालोइत्ता पल्लि-उंचमाणस्स वा भावसल्लेण सल्लियस्स एरिसस्स अविगडभावस्स अंतो सल्लमरणं । वेहानसं रज्जुए अप्पानं उल्लंभेइ । गिद्धिहिं पुट्ठं गिद्धपुट्ठं गृद्धिभक्षितव्यमित्यर्थः, तं गोमाइकलेवरे अत्ताणं पक्खिवित्ता गिद्धेहिं अप्पानं भक्खावेइ । अहवा - पट्टेदरादिसु अलत्तपुडगे दाउं अप्पानं गिद्धेहिं भक्खावेइ ॥ एते दुवालस बालमरणा पसंसमाणस्स इमे दोसा-

[भा. ३८०७] मिच्छत्ताथिरीकरणं, सेहपरीसहपराइतेकतरं ।

निक्खिवया सत्तेसु य, हवन्ति जे जत्थ य पडंती ॥

चू- अहो इमे साथू एगंतसुड्डियप्पा इमे गिरिपवडणादी मरणे पसंसंति, धुवं एते करणिज्जा, नत्थेत्थ दोसो, एवं मिच्छत्ताइठियाणं मिच्छत्ते थिरीकओ भावो भवति । पसंसियबालमरणे सेहो

परीसहबपराजिओ बारसण्हं एगत्तरं पडिवज्जेजा । जे य बालमरणे पसंसिए अप्पानं अइवाएजा तेसु सत्तेसु निग्घिण्या कया भवति । तव्विराहणानिष्फण्णं च पच्छित्तं पावेइ । तम्हा नो पसंसेजा ॥ कारणे वा पसंसेजा । इमं य ते कारणा-

[भा.३८०८] वित्तियपदमण्यमज्जे, पसंसे अविकोविते व अप्पज्जे ।

जाणंते वा वि पुणो, कज्जेसु बहुप्पगारेसु ॥

छू- ते य बहुप्पगारा कज्जा इमे-

[भा.३८०९] कम्मणि मोहभेसज्जे, अट्ठवन्ते सहादिषु ।

जुंगियं आमए वा वि, असज्जं पन्नवेति उ ॥

छू- साहुस्स उदित्तमोहस्स निव्विइयादिमोहभेसज्जे कए तह वि महोणिज्जे अट्ठयमाणे, कन्नऽच्छि नासहत्थपादादि जुंगियं वा, कुट्टवाहिणा वा असज्जेण गहियं, गोणसमाइक्खयं वा असज्जं, पंडियमरणे असत्तं, एते इमेण विधिणा बालमरणेण पन्नवेति ॥

[भा.३८१०] तस्य दसण्णह अवाते, आदिल्लाण मरणाण दंसेत्ता ।

दोन्नि पसंसंति विदू, वेहानस गद्धपट्ठं च ॥

छू- पवडणादीया अंतोसल्ल पज्जवसाणा एत दस । एतेसिं जीवववरोवणादि अवाए दंसेत्ता ते पडिसेहिता दोण्हं विहाणसगद्धपट्ठमरणाणं गुणे आगमविदू पसंसंति, पंडियमरणमसत्तेण ते प्रतिपत्तव्या इत्यर्थः ॥ भणियं दुवालसविहं बालमरणं । इदानि पंडियमरणं । तस्सिमो संबंधो-

[भा.३८११] बालमरणेण य पुणो, पंडितमरणे कया हवति सूया ।

भत्तपरिण्णा इंगिणि, पादोपगमे य नाचव्वे ॥

छू- तं तिविहं - भत्तपरिण्णा इंगिणि पाउवगमणं च । एते कमेण-जहन्नमज्झिमुक्कोसा । तस्य एक्केकं दुहा पडिवज्जइ - अहानुपुव्वीए अनानुपुव्वीएय । पव्वज्जासिक्खापवादिकमेण मरणकालं पत्तस्स आणुपुव्वी, अत्थग्गहणाईए पदे अष्कासेत्ता अनानुपुव्वी । पुणो एक्केकं दुविहं - सपरिकम्मं अपरिकम्मं च । सपरिकम्मो - जो भिक्खू वियारं अन्नगामं वा गंतुं समत्थो, इतरो अपरिकम्मो । पुणो एक्केकं दुविहं - निव्वाघाइमं वाघाइमं च । निरुअस्स अक्खयदेहस्स निव्वाघाइमं, इतरस्स वाघाइमं । वाघाओ दुविहो - चिरघाइ आसुघाइय ॥ एत्थ भत्तपरिण्णं ताव भणामि । जंतं आणुपुव्वीए सपरिकम्मं निव्वाघाइमं तं इमं-

[भा.३८१२] पव्वज्जादी काउं, नेयव्वं ताव जाव वोच्छिती ।

पंच तुलेऊण य सो, भत्तपरिण्णं परिणतो च ॥

छू- पुव्वज्जस्स इमा वक्खाणगाहा-

[भा.३८१३] पव्वज्जा सिक्खावय, अत्थग्गहमं च अनियतो वासो ।

निष्फत्ती य विहारी, सामायारी ठिती चेव ॥

छू- पव्वज्जं अब्भुवगओ सिक्खापदं ति सुत्तं गहियं, अत्थो सुओ बारसमाओ देसदंसणं कयं, सीसा निष्फत्तिआ, एसा अव्योच्छिती । ताहे जइ दीहाऊ संघयणधितिसंपण्णो य ताहे अप्पानं तवेण, सत्तेण, सुत्तेण, एगत्तेण, बलेण व पंचहा तुलेऊण जिणकप्पं अहालदं सुद्धपरिहारं पडिमं वा पडिवज्जइ । अह उप्पाऊ, विहारस्स वा अजोग्गो, ताहे अब्भुज्जयमरणं तिविहं वियलेऊण अप्पणो धितिसंघयणाणुरूवं भत्तपरिण्णं परिणओ ॥ तस्सिमाओ तित्रि दारगाहओ-

[भा. ३८१४] गणि निसिरणे परगणे, सिति संलेहे अगीयऽसंविगो ।

एक्काऽऽभोयण अत्रे, अणपुच्छ-परिच्छ आलोए ॥

[भा. ३८१५] ठाण-वसही-पसत्ये, निज्जवग्गा दव्वदायणा घरिभ ।

हाणऽपरितंत निज्जर संथारुव्वत्तणादीणि ॥

[भा. ३८१६] सारेऊण य कवयं, णिव्वाघाएण चिंधकरणं च ।

अंतोवहि वाघातो, भत्तपरिण्णाए कायव्वो ॥

धू- गणि निसिरणे-

[भा. ३८१७] गणि निसिरम्मि उवही, जो कप्पे वन्निओ य सत्तविहो ।

सो घेव निरवसेसो, भत्तपरिण्णाए दसमम्मि ॥

धू- जाव परिकम्मं करेइ ताव इत्तरं गणनिक्खेवं करेइ, पडिवण्णं परिवज्जउ आवकहं गणनिक्खेवं करेइ । दारं ।

- परगणे-

[भा. ३८१८] किं कारण चंकमणं, धेराणं तह तवो किलंताणं ।

अप्पज्झयम्मि मरणे, कालुणिया ज्ञाणवाघाते ॥

[भा. ३८१९] सिनेहो पलवी होइ, निग्गते उमयस्स वि ।

आहय्य वा वि वाघातो, नेहं सेहादि विउब्भामो ॥

“परगणे ति” परगणे गंतुं अनसनं पडिवज्जइ, किं कारण ? भन्नइ - सिस्सा कलुणभावं करेजा, आणाहाणिं वा, उवकरनिमित्तेण वा वुग्गहणेगणभेदो हवेज्ज, दालाईण वा उचिए अकज्जमाणे हाणि वा दहुं एमाइएहिं कारणेहिं सगणे ज्ञाणवाघाओ हवेज्ज । परगणे एते दोसा न हवन्ति, गुरुकुलवासो य कओ भवति । दारं ।

- सिस्सी-

[भा. ३८२०] दव्वसिस्सी भावसिस्सी, अनुवोगधराण जेसि उवलद्धा ।

न उह्वगमणकज्जे, हिड्डिल्लपदं पसंसंति ॥

[भा. ३८२१] संजमठानाणं कंडगाण लेस्सा ठितीविसेसाणं ।

उवरिल्लपरिक्कमणं, भावसिस्सी केवलं जाव ॥

धू- “सीति” दुविहा - दव्वे भावे य । दव्वे जहा निस्सेणी जहा तीए उवरुवरिं पदारोहं करेइ तथा भावसंजमसीतीए उवरुवरिं संजमठाना आरुभियव्वा, ते आरभंतो अंतकिरियं वा करेइ । कप्पविमाणोववत्तिं वा । एसा भावसीती जेहिं उवलद्धा न ते उह्वगमकज्जे हिड्डिल्लपदगमणं पसंसंति । दारं ।

- संलेहे-

[भा. ३८२२] चत्तारि विचित्ताइं, विगती निज्जुहियाति चत्तारि ।

एगंतरमायामे, नातिविगिद्धेऽविगिद्धे वा ॥

[भा. ३८२३] एगंतरियं निब्बिबिल्लं तिगं च एगंतरे भवे विगती ।

निस्सइगल्लधरणं, छारादीछड्डणं चेव ॥

धू-“संलेहे” ति पलेहो, तिविहो-उक्कोसो मज्झिमो जहन्नो । उक्कोसो बारसवासा, मज्झिमो वरिसादि, जहन्नो छम्मासा ।

तत्थ उक्कोससंलेहणाविहिं भणामि - चत्तारि संवच्छराणि विचित्तं तवं करेइ, पारणए उग्गमाइसुद्धं कम्पणिज्जं सव्वं पारेइ । अत्रे चत्तारि वरिसे विचित्तं चेव तवो काउं निद्धपणीतवज्जं निव्वितियं पारेइ । अत्रे दो वरिसे चउत्तं काउं आयंबिलेण पारेइ । एक्कारसमे वरिसे पढमं छम्मास अविक्किट्ठं तवं कातुं कंजिएण पारइ । बिइए छम्मासे विगिट्ठं तवं काउं आयंबिलेण पारेइ । दुवालसमं वरिस निरंतरं हायमाणं उसिणोदएण आयंबिलं करेइ, तं कोडीसहियं भवइ, जनायंबिलस्स कोडी कोडीए मीलइ । जहा पईयस्स वत्ती तेल्लं च समं निद्धइ तहा बारसमे वरिसे आहारं परिहरेइ, जहा आहारसंलेहणा आउयं च समं निद्धइ । एतं बारसमवावसा मज्झिमा जे चत्तारि मासा तेसु तेल्लगंडूस निसट्ठं धरेतुं खेलमल्लगे निच्छुब्भइ, मा अइरुक्खत्तणओ मुहजंतविसंवादो भविस्सति, तस्स य विसंवादे नो सम्भं नमोक्कारमाराहेइ । मज्झिमजहन्नपरिकम्पणासु एसेव विही मासपक्खेहिं नेयव्वो । एत्तो एगयरेणं संलेहेत्ता भत्तपरिणिगिणिपाउवगमणं वा पडिक्खइ । दारं ।

- अगीय-

- [भा. ३८२४] नासेइ अगीयत्थो, चउरंगं सव्वलोगसारंगं ।
नद्धम्मि य चउरंगे, न हु सुलभं होइ चउरंगं ॥
- [भा. ३८२५] पढमवित्तिएहि छट्ठे, अंतो बाहिं व णं विगिंचंति ।
मिच्छदिट्ठे आसासणा य मरणं चढं तेन ॥
- [भा. ३८२६] पडिगमणादिपदोसे, तेरिच्छे वाणमंतरंते य ।
मोए दंडिगमादी, असमाहिगती य दिट्ठी य ॥
- [भा. ३८२७] एते अन्ने य तहिं, बहवे दोसा य पच्चवाया य ।
एतेहिं कारणेहिं, अगीयत्थे न कप्पइ परिण्णा ॥
- [भा. ३८२८] पंच व छ सत्त सत्ते, अधवा एत्तो वि सातिरेगतरे ।
गीयत्थपादमूलं, परिमग्गेज्जा अपरितंतो ॥
- [भा. ३८२९] एगं च दो व तिन्नि व, उक्कोसं बारसे व वरिसातिं ।
गीयत्थपादमूलं, परिमग्गेज्जा अपरितंतो ॥
- [भा. ३८३०] गीयत्थदुल्लभं खलु, कालं तु पडुच्च मग्गणा एसा ।
ते खलु गवेसमाणा, खेत्ते काले य परिमाणं ॥
- [भा. ३८३१] तम्हा गीयत्थेणं, पवयणगहियत्थसव्वसारेणं ।
निज्जवतेन समाही, कायव्वा उत्तिमद्धम्मि ॥

धू-“अगीए” ति-अगीयस्स पासे जइ भत्तं पच्चक्खाइ तो चउगुहं । कम्हा ? जम्हा अगीयत्थो चउरंगं नासेइ, तं च नइ पुणो दुल्लभं भवइ । तं च किं चउरंगं ? भन्नइ-

माणुसत्तं सई सद्धा, संजमम्मि य वीरियं ।

कहं अगीओ नासेइ, भण्णइ सोऽपिरन्निय ॥

पढमविइयपरीसहपराजितो दिया राओ वा ओभासेज्ज, ते तं अगीयत्था “निद्धम्मो” ति

काउं गामस्संतो बहिं दिया राओ वा परिद्वेज्जा, सो वि अद्दुहंढे पडिगमणं वा करेज्जा, मरिऊण वा तिरियवाणमंतरेसु उप्पजेज्ज, तत्थ पुव्वभववेरं संभरित्ता उवसगं करेज्जा । अहवा - अगीओ "राइ" ति काउं पानगस्स गहणं न करेइ, तिसियस्स मोयं देज्जा, सो य दंडियमाई दुरुद्धे मिच्छत्तं गच्छे, कुल गण संघपत्थारं वा करेज्जा । जो सो अगीएहिं परिद्विओ सो गीएहिं दिद्धे, आसासिओ, अनुसद्धे, विहिणा पडियरिओ, अविराहियसामण्णो मओ । एते अत्रे य बहू अगीयत्थे दोसा । तम्हा नो अगीयत्थसमीवे परिश्रं पडिवज्जे । गीयसमीवे पडिवज्जियव्वं । सगच्छे परगच्छे वा जइ वि दूरं तहावि गंतव्वं, जाव पंच वा छ सत्त जोयणसए समहिए वा गीतत्थसमीवं अपरिस्संतेन गंतव्वं । एसा खित्तं पडुच्च पन्नविया । कालओ अपरिस्संतो एगाहेण वा जाव उक्कोसा उ बारसवासेण गीयत्थसमीवं गंतव्वं । एसा खेत्तकालं पडुच्च पन्नविया । जेण गीतत्थदुक्खे काले भविससि गीयत्थेण य सव्वहा उत्तमद्वपडिवज्जस्स समाधी कायव्वा ।

— असविग्गे-

[भा. ३८३२] नासेइ असंविग्गे, चउरंगं सव्वलोगसारंगं ।

नद्धम्मि य चउरंगे, न हु सुलहं होइ चउरंगं ॥

[भा. ३८३३] आहाकम्मियपाणग, पुप्फा सिंगा य बहुजने नातं ।

सज्जासंधारो वि य, उवही वि य होति अविमुद्धो ॥

[भा. ३८३४] एते अन्ने य तहिं, बहवो दोसा य पच्चवाया य ।

एतेहिं य अन्नेहिं य, संविग्गे कप्पति परिण्ण ॥

[भा. ३८३५] पंच व छ सत्त सत्ते, अहवा एतो वि सातिरेगतरे ।

संविग्गपादमूलं, परिमग्गेज्जा अपरितंतो ॥

[भा. ३८३६] एगं च दो व तिन्नि व, उक्कोसं वारिसे व वरिसाई ।

संविग्गपादमूलं परिमग्गेज्जा अपरितंतो ॥

[भा. ३८३७] संविग्गदुल्लभं खलु, कालं तु पडुच्च मग्गणा एसा ।

ते खलु गवेसमाणा, खेत्ते काले य परिमाणं ॥

[भा. ३८३८] तम्हा संविग्गेणं, पवयणगहियत्थसव्वसारेणं ।

निज्जवएण समाही, कायव्वा उत्तिमद्धम्मि ॥

चू- "असंविग्गे" ति- असंविग्गस्स पासे उत्तिमद्वं पडिवज्जइ तो चउगम्मं असंविग्गे जम्हा चउरग नासेइ । इमे य दोसा-अहम्मियं पानगवसहिसंधारगाई देइ, पु माईहि अच्चणं करेइ कारवेइ, उवलेवणसमज्जणाई य बहुजननायं वा करेज्ज, तूरं वा आणेज्ज, एमाई असंविग्गे बहू दोसा, तम्हा गीयत्थस्स संविग्गस्स पासे परिण्णं पडिवज्जे । तस्सासइ संविग्गसस गीयत्थसु, शेषं पूर्ववत् ॥

— एक-

[भा. ३८३९] एगे उ कज्जहाणी, सो वा सेहा य पवयणं चत्तं ।

तव्वऽण्णिए निमित्ते, चत्तो चत्तो य उद्धाहो ॥

[भा. ३८४०] तस्सद्वगतोभासण, सेहादि अदान सो परिच्चत्तो ।

दाउं वा ऽदाउं वा, भवंति सेहा वि निद्धम्मा ॥

[भा.३८४१] कूयति अदिज्ञमाणे, मारिंति बलं ति पवयणं चत्तं ।

सेहा यं जं पडिगता, जणो अवण्णं पदाणे वि ॥

शू- “एगं ति” - दारं, एगेग निज्जावगेण कज्जहाणी इमा - परिण्णी सेहा पवयणं च चत्तं, उड्डाहो वा भवे । कहं पुण एते दोसा ? सो निज्जवगो तस्स पासतो कारणेण निग्गतो, परिण्णी यं पढमविइयपरीसहोदए ओभासेज्ज, सेसा अगीया न दिज्ज, एवं सो चत्तो । अहवा - सो परिण्णी ते अगीते मणेज्जा - “एत्थं तं मज्झइवि तेत्थं एतं तो मे देह ।” ताहे ते अगीयपरिनामगा चित्तेज्ज “माई कवडायारा, नत्थेत्थ धम्मो” ति, उन्निक्खमेज्ज, अइपरिनामगा वा तं दइ “निद्धम्मा” भवेज्जा, अइपसंगं करेज्ज । अदत्तेसु वा सो कूवेज्जा, “बला मे मारिंति” तक्खि उड्डाहं करेज्ज । एवं पवयणं चत्तं तम्हा जत्थ अनेगे निज्जवगा त्थ पडिवज्जियव्वं ।

- आभोगन-

[भा.३८४२] परतो संयं व नच्चा, पारगमिच्छत्तं भणिरगमिच्छत्तं ।

असती खेमसुब्बिक्खे, निव्वाघातेन पडिवत्ती ॥

[भा.३८४३] सयं चेव चिरं वासो, वासावासे तवस्सिणं तेन ।

तस्स विसेसेण या, वासासु पडिवज्जणाणि ॥

[भा.३८४४] कंचणपुर इह सण्णा, दिवे यं गुरुणा यं पुच्छ कहणा यं ।

पारणगं खीररुहिरं, आमंतणं संघणासणता ॥

[भा.३८४५] असिवादिकारणेहिं, बहमाणा संजता परिच्चत्ता ।

उवहिविनासो जे छत्ताणं चत्तो सो पवयणं चेवा ॥

शू- “आभोगन” ति दारं - पच्चक्खाणकाले आभोएव्वं, अनाभोएतस्स चउगुरुं । जं च तप्पडिबंथे ठिया ता असिवाईहिं पाविहिंति, तम्हा ओहिमाइणा आभोएव्वं, अन्नं वा अइसेसियं पुच्छंति । जइ जाव परिण्णी जीवइ ताव निरुवसगं सो वा निव्वहइ तो पडिवज्जइ, अन्नहा पडिसेहो । देवता वा कहेज्ज - जहा कंचनपुरि खीरं खमगस्स तच्चन्नियं जायं । जइ एवं विहिं न पकरेति तो इमा विराध्ना - अनाभोइए असिवोमाइ उप्पन्ने जइ परित्री उवकरणं च बहंति तो आयविराहणा । अहा उवकरणं उड्डेति तो उवकरणेण विना जा विराधना । अह परित्री छड्डेति तो उड्डाहो मिच्छत्ताइया यं दोसा ।

- अन्ने-

[भा.३८४६] एगो संधारगतो, संलेहगते यं (ततियं) ततियपडिसेहो ।

अन्नाअपुच्छअसमाही, तस्स वा तेसिं च असती यं ॥

[भा.३८४७] भवेज्ज जइ वाघातो, वित्थियं तत्थ धा (ठा) वते ।

चिलिमिणा अंतरे चेव, बहि वंदावते जनं ॥

[भा.३८४८] पानगादीणि जोग्गाइं, जातिं तत्थ समाहिते ।

अलंभे तस्स जा ठाणा, परिक्खे सोय जायणे ॥

[भा.३८४९] असंथरं अजोग्गा वा, जोगवाही व ते भवे ।

एसणादि परिक्खेसो, जाया तस्सा विराधना ॥

धू- इदानीं “अग्नि” ति दारं - एगण पच्चक्खाए अत्रो जइ आगतो सो संलेहं कारविज्जइ, तइओ पडिसेहिज्जइ अपहुप्पंतेहिं । अह पहुप्पंति निज्जावगवेयावच्चकरो तो बहू निज्जविज्जंति । अह सो परित्री पडिभज्जइ ताहे तत्थ अत्रो पुब्बि संलेहिओ टविज्जति, चिलिमिलिअंतरितो य जनो वंदाविज्जति । दारं ।

— अणपुच्छ-

[भा. ३८५०] खीरोदणे य दव्वं, तच्च दुगुच्छण्णय तहिं वितरे ।

परिच्छिया सुसंलेहदागमणेऽमच्चकौकमते ॥

[भा. ३८५१] कलमोदणा वि भणिते, हसंति जइ ते तहिं न पडिवज्जे ।

आनीय कुच्छते जति, करेमी जोगं ति तो तिवरे ॥

[भा. ३८५२] कलमोदणो य पयसा, अन्नं च सहावअनुमयं जस्स ।

उवनीयं जो कुच्छति, तं तु अलुद्धं पडिच्छंति ॥

धू- “अनापुच्छ” ति - गुरुजनस्स अणापुच्छाए जइ परिणं पडिवज्जइ पच्चक्खाति वा तो चउगुरुं । इमा विराधना - आयरिएण अनापुच्छाए पडिवज्जो किइ किचि वेयावच्चाइ काउं नेच्छइ, अक्खमाणे तस्स असभाही, अह करंते तां ते परिताविज्जंति, अन्नत्थं वा गच्छंति, कक्खडखेत्ते वा तत्थ भत्तपाणं नत्थि, असइ भत्तपाणस्स जइ तं छडितुं गच्छंति तो उड्डाहो, महंतो य पवयणोवघाओ, भत्तपच्चक्खायस्स वा भत्ताइपाउगं न लब्धइ, जा तेन बिना विराधना तं निष्फण्ण पावति तन्हा गच्छो पुच्छियव्वो - “अज्जो ! इमो साहू परिणं पडिवज्जइ महंत निज्जरहारं”, एव पुच्छिए जो जं तरइ सो तं अभिग्गह गेण्हइ सुलभं वा दुल्लभं वा भत्तपाणाइ गुरुणं कहेति, एवं दोसा परिहरिया भवंति ।

— परिच्छ-

[भा. ३८५३] न हु ते दव्वसंलेहं, पुच्छे पासामि ते किसं ।

कीस ते अंगुली भग्गा, भावं संलिहमातुरं ॥

[भा. ३८५४] रन्ना कौकणगामच्चा, दो वि निव्विसया कया ।

दोच्चिए कंजियं छोदुं, कौकणो तक्खणा गतो ॥

[भा. ३८५५] हिंडितो वहिले काये, अमच्चो जा भरेति तु ।

ताव पुण्णं तु पंचाहणे पुण्णे निहणं गतो ॥

[भा. ३८५६] इंदियाणि कसाये य, गारवे य किसे कुरु ।

नो वयं ते पसंसामो, किसं साहुसरीरं ॥

धू- “परिच्छं” ति दारं - आयरिएण परिणी परिच्छियव्वो, तेन वि गुरू । अच्छो य परिच्छियव्वो । अपरिच्छिणे चउगुरुं, विराधना दुविहा, अपरिच्छए एक्को य जं विराहणं पाविहिति तन्निष्फण्णं भवइ परिच्छियव्वं दव्वभावेहिं । परित्री गच्छं परिच्छइ - “अज्जो ! आणेह मे कलमसालीकूरं, खीरं च मे कढियं खंडमच्छंडियसक्कराजुयं कल्लाणयं ता भोयणं” ।

जइ हसंति, भणंति वा - “कओ अहं एरिसं” ? ताहे त्य न पच्चक्खाइ । अह भणंति - “जोगं करेमो” आनियं वा । उक्कोसं पि आनियं, सो दुगच्छइ, जइ तं पडिवज्जंति भणंति वा

“अत्रं आनेमो”ति तो तेसिं अंतिए पडिबज्जइ । भावपरिच्छाए जइ ते कसाइज्जति ताहे तस्संतिए न पच्चक्खाइ । इदानीं गुरु गच्छो य तं परिच्छइ - दब्बे कलमोयणाए दब्बं सभावानुमयं वा उवनीयं, जइ दुगंछइ तो सुद्धो । भावेण पुच्छिज्जइ - “अज्जो ! किं संलेहो, कओ न कउ ? ” ति । ताहे सो रुसिओ अंगुलिं भंजिऊण दायेइ - “पेच्छह किं कओ, न कओ ति ।” एवं कए गुरु भणइ - “कओ तुमे दब्बसलंहो भावसंलेहं करेहि, एत्थ पहाणो भावसंलेहो सपयत्तेण कायव्वो ।” एत्थ गुरु अमच्चकोंकणगदिट्ठं कहेति- रत्ता अमच्चो कोंकणओ य दो वि निव्विसया आणत्ता । पंचाहस्स परओ जं पस्से तस्सं सारीरो निग्गहो । कंकणो दोद्धिए कंजियं छोढुं तक्खणा चैव निरवनेक्खो गओ । अमच्चो पुण भावपडिबद्धो जाव भंडी बहीलगे कए य भरेइ ताव पंचाहो पुत्रो । रत्ता उवलद्धे निग्गहो कओ । एवं तुमं पि भवपडिबद्धो असंलिहिअप्पा अमच्चो इव विनिस्सहिसि । एवं परिच्छित्ते जो सुद्धो सो पडिच्छियव्वो, नो इथरओ ।

— आलोए—

[भा. ३८५७] आयरियणदमूलं, गंतूण संति परक्कमे संते ।

सव्वेण अत्तसोही, कायव्वा एस उवदेसो ॥

[भा. ३८५८] जह सुकुसलो वि वेज्जो, अन्नस्स कहेति अप्पणो वाहिं ।

वेज्जस्स य सो सोउं, तो पडिकम्मं समारभते ॥

[भा. ३८५९] जाणंतेन वि एवं, पायच्छित्तविहिमप्पणो निउणं ।

तह वि य पागइतरणं, आलोएयव्वयं होति ॥

[भा. ३८६०] छलीसगुणसमण्णागएण तेन वि अवस्स कायव्वा ।

परसक्खिया विसोही, सुद्ध वि ववहारकुसलेणं ॥

[भा. ३८६१] जह बोलो जंपंतो, कअमकज्जं च उज्जुअं मणति ।

तं तह आलोएज्जा, मायामदविप्पमुक्को उ ॥

[भा. ३८६२] उप्पन्नानुप्पन्ना, माया अनुमग्गतो निहंतव्वा ।

आलोयण निंदण गरहणा ते न पुणो वि बिइयंति ॥

[भा. ३८६३] आचारविणयगुरुकप्पमादीवणा अत्तसोही उज्जुभावो ।

अज्जव मद्दव लाघव, तुट्ठी पल्हायजननं च ॥

[भा. ३८६४] पव्वज्जादी आलोयणा उ तिण्हं चउक्कगविसोही ।

अप्पणो तह परे, कायव्वा उत्तिमट्ठं ति ॥

[भा. ३८६५] नाणनिमित्तं आसेवियं तु वितहं परुवियं वा वि ।

चेयणमचेयणं वा, दब्बं सेसेसु इमगं तु ॥

[भा. ३८६६] नाणनिमित्तं अद्धाणमेति ओमे वि अच्छइ तदट्ठ ।

नाणं च आगमेस्संति कुणइ परिकम्मण देहे ॥

[भा. ३८६७] पडिसेवती विगतीतो, मज्झे दब्बे य एसती पिबति वा ।

एतस्स वि किरिया, कत्ता उ पणगादिहाणीए ॥

[भा. ३८६८] एमेव दंसणम्मि वि, सद्धहणा नवरि तत्थ नाणत्तं ।

एसण इट्ठी दोस, वयंत घरणे सिया सो वा ॥

- [भा. ३८६९] अहवा तिगसालंबेण दव्वमादी चउक्कमाहव्व ।
आसेवितं निरालं, बतो य आलोय एयं तु ॥
- [भा. ३८७०] पडिसेवणांतियार, जइ वीसारिया कहं वि होआ वि ।
तेसु कह वडियव्वं, सल्लुद्धरणम्मि समणेणं ॥
- [भा. ३८७१] जे मे जाणंति जिना अवराहे जेसु जेसु ठाणेषु ।
तेहं आलोएतुं, उवडितो सव्वभावेणं ॥
- [भा. ३८७२] एवं आलोएंति विसुद्धभावपरिनामसंजुतो ।
आराहतो तह वि सागारवपलिउंचणाहिरतो ॥

सू- “आलोए” ति दारं - आलोयणा दायव्वा । पव्वज्जदिणा आरब्ध आलोएइ जाव अना-
सगपडिवत्ति वि दिनो, नाणदंसण चरित्ताइयारं एक्केकं दव्वाइ चउक्कसोहीए, दव्वओ सचित्ताचित्तं,
खेत्ततो अद्धाणाइएसु, कालओ सुभिक्षदुब्भिकखे, भावओ हिद्वगिलाणेण, एवं उत्तिमइकाले
स्ववं आलोयव्वं । जहा कुसला वि विज्जो अप्पणो बाहिं अन्नस्स कहेव तहा साहू पच्छित्तवियाणगो
वि अन्नस्स उइयारं कहेइ, छत्तीसगुणसमन्नागएण वि आलोयणा दायव्व । इमे छत्तीसगुणा -
अद्वविहा गणिसंयपाय, एक्केक्का चउव्विहा । विनयपडिवत्ती चउव्विहा । एते सव्वे मिलिया
छत्तीसं । पंचविहववहारकुसलेण वि परसक्खिया विसोही कायव्वा । जहा वा बालो उज्जुयं कज्जमकज्जं
व भणइ तहा समत्तं आलोयव्वं । विसारिएसु पडिसेवणातियारेसु इमं वत्तव्वं-

जे मे जाणंति जिना, अवराहे नाणदंसणचरित्ते ।
ते हं आलोएतु, उवडिओ सव्वभावेणं ॥

आलोयणाए इमे गुणा पंचविहो आयारो पभाविओ भवइ, चरित्तविणओ य कओ भवइ,
अप्पा गुरुभावे ठविओ, धेरकप्पो चरित्तकप्पो आलोयणकप्पो वा दिविओ भवइ, अत्तसोही
कया, उज्जसंजमो कओ भवइ, अज्जवं अमायत्तं तं कयं भवइ, मदवयाए अमानत्तं दाइयं, लाघवेण
अलोमत्तं कयं, अप्पणो तुट्ठी अप्पणो पत्तादजणणं कयं, बहुवित्थरं एत आलोयणापगयं वत्तव्वं ।
- ठाण-

- [भा. ३८७३] गंधव्वणइउज्जस्स चक्कजंतगिकम्मफरुसे य ।
नंतिक्करयगदेवता डोंबा पोंडहिगरायपहे ॥
- [भा. ३८७४] बारग-कोद्व-कल्लाण-करय-पुप्फ-फल-दगसमीवम्मि ।
आरामअहे विगडे, नागघरे पुव्वभणिते य ॥

सू- “ठाणं” ति दारं - वसही ठाणं, केरिसं तस्स जोगं ? भन्नइ - जत्थ झाणवाघाओ न
भवइ । ते य इमे झाणवाघायठाणा - गंधव्वणइसाला, सव्वाउज्जसाला चक्किजंतदिसालाओ,
तुत्तग-गतसालाओ, राथपहो य । अहवा - जत्तिया समयविरुद्धा उवस्सया सव्वे वज्जेयव्वा ।
छक्कायपडिवज्जणाय जत्थ दंदियपडिसंवारो नत्थि मनसंखोभकरणं च जत्थ नत्थि तारिसे ठाणे
वसही घेत्तव्वा ।

- वसही-

- [भा. ३८७५] पढमवित्तिएसु कप्पे, उद्देसेसू उवस्सगा जे तु ।
विहिसुत्ते य निसिद्धा, तव्विवरीया भवे सेज्जा ॥

१. घू- “वसहि” ति दारं - केरिसा पुण सा वसही घेतव्वा ? सब्बसाहूण एक्का वसही न कप्पइ । जइ एक्काओ ठायति तो घउगुरुं । तेसु समुद्दिस्संतेसु अत्रापाणगंधेणं झाणवाधाओ हवेज्जा, तम्हा दो वसहीओ घेतव्वाओ । एगा उत्तमद्वपडिवत्तस्स, विइया सेससाहूणं ।

— पसत्थ-

[भा. ३८७६] इंदियपडिसंचारो, मणसंखोभकरं जहि नत्थि दारं ।

चाउस्सालाई दुवे, अनुन्नवेउं य ठायंति ॥

[भा. ३८७७] उज्जाणरुक्खमूले, सुन्नघरनिसद्वहरियमग्गे य ।

एवंविधे न ठायति, होअ समाहीइ वाधातो ॥

[भा. ३८७८] पानगजोगाहारे, ठवेति से तत्थ जत्थ न उवेति ।

अपरिणता वा सो वा, अणमयगिद्धिरक्खद्व ॥

[भा. ३८७९] भुत्तभोगी पुरा जो वि, गीयत्थो वि य भावितो ।

संते साहारधम्मेषु, सो वि खिप्पं तु खुब्भति ॥

[भा. ३८८०] पडिलोमानुलोमा वा, विसया जत्थ दूरतो ।

ठावेत्ता तत्थ से निच्चं, कहणा जाणमस्स ते ॥

घू- “पसत्थ” ति दारं - सन्निवेसस्स कम्म दिसाभागे वसही पसत्था ? सन्निवेसवसभस्स मुहसिर ककुहपोट्टा पसत्था, सेसेसु अप्पसत्था ।

— निज्जवग-

[भा. ३८८१] पासत्थोसण्णकुसीलटाणपरिविज्जिया उ निज्जवगा ।

पियधम्मऽवज्जभीरु, गुणसंपन्ना अफरितंता ॥

[भा. ३८८२] उच्चत्तणाइ संथारकहगवादी य अग्गदारम्मि ।

भत्तं पानवियारे, कहग दिसा जे समत्था य ॥

[भा. ३८८३] जो जारिसओ कालो, भरहेरवत्ते य होति वासेसु ।

ते तारिसगा ततिया, अडयालीसं तु निज्जवगा ॥

[भा. ३८८४] एवं खलु उक्कोसा, परिहायंता हवंति तिन्ने य ।

दो गीयत्था ततितो, असुण्णकरणं जहन्नेणं ॥

घू- “निज्जवग” ति दारं - निज्जवगा पडियारगा । ते केरिसा केतिया वा ? पासत्थातिटाण- विरहियापियधम्मा अवज्जभीरु दद्वसंधयणा गुणसंपन्ना वेयावच्चकरणे अपरितंता गीयत्था भरहवासे दुसमाणकालाणुरुवा उक्कोसेण अडयालीसं निज्जवगा उच्चत्तणादिकायपडियरगा घउरो, अब्भंतरदारमूले चउरो, संथारगवावारे चउरो, तस्सप्पणो धम्मकही चउरो, वादी चउरो, बलसंपन्ना अग्गद्वारे चउरो, इच्छियभत्तणितगा चउरो, पाणगे इ, वियारे चउरो, पासवणे छउरो, बाहिं जणवयस्स धम्मकही चउरो, चउदिसिं सहसजोहा चउरो । पानगे इ, वियारे चउरो, पासवणे चउरो, बाहिं जणवयस्स धम्मकही चउरो, चउदिसिं सहसजोहा चउरो । एत्ताओ एक्कगपरिहाणी य नेयव्वा जाव जहन्नेण दो जना एक्को भिक्खाए वच्चइ, बीओ परिनिस्स पासे अच्छइ ।

— दव्वदायणा चरिमे-

- [भा. ३८८५] नवसत्ताए दसमवित्तरे य बितियं च पानगं दव्वं ।
अनुपुव्वविहारीणं, मसाहिकामाण उवहनिउं ॥
- [भा. ३८८६] कालसभावानुमतो, पुव्वज्झुसितो सुतो व दिट्ठे वा ।
झोसिअति सो सेहा, जयणाए चउव्विहाहारो ॥
- [भा. ३८८७] तण्हाछेदम्मि कते, न तस्स तहियं पवत्तते भावो ।
चरमं च एक भुंजति, सद्धाजणणं दुपक्खे वी ॥
- [भा. ३८८८] किं पत्तो नो भुत्तं मे, परिनामासुयंमुयं ।
दिट्ठसारो सयं जाओ, चोदने से सीतता ॥
- [भा. ३८८९] तिविधं वोसिरिओ सो, ताहे उक्कोसगाणि दव्वाणि ।
मग्गंता जयणाते, चरिमाहारं पदेसेंति ॥
- [भा. ३८९०] पोसिता ताइं कोती, तीरपत्तरस किं ममेतेहिं ।
वेरग्गमनुप्पत्तो, संवेगपरायणो होति ॥
- [भा. ३८९१] देसं भोच्चा कोई, धिक्कारं करइ इमेहिं कम्मेहिं ।
वेरग्गमनुप्पत्तो, संवेगपरायणो होति ॥
- [भा. ३८९२] सव्वं भोच्चा कोतो, धिक्कारं करइ इमेहि कम्मेहिं ।
वेरग्गमनुप्पत्तो, संवेगपरायणो होति ॥
- [भा. ३८९३] सव्वं भोच्चा कोई, गनुण्णरसन्निपरिणतो भवेज्जाहि ।
ते चेवऽनुबन्धतो, देसं सव्वं च रोचीया ॥

सू- दव्वदायणा चरिमि सि दारं - आहारदव्वं दाइअइ चरिमाहारकाले । सव्वस्स किर चरिमे काले अईव आहारतण्हा जायइ, तस्स वोच्छेदणइ कालसभावानुमतो पुव्वज्झुसितो वा इमो से दंसियइ - नव रसविगइओ, दसमी सवित्तारा, सत्तविहो ओदणओष अहरस वंजणो, पानगं पि से उक्कोसं दिअइ । एवं तण्हावोच्छेदे कए न पुण तस्स तम्मि भई पवत्तइ, ताहे वोच्छेदे य कए समाही भविस्सति । तं च उग्गमुप्पादणाएसणासुद्धं मग्गिअइ, पच्छा पनगपरिहाणीए बितियचउवहरियं दइ कोइ संवेगमापन्नो तीरपत्तस्स मे किमेतेनं ? न चेव भुंजइ, कोइ देसं भुंजइ, कोइ सव्वं भुंजइ । “अहो ! इमो साहूचरिमं भुंजइ” - सेससाहूण वि सद्धा कया भवइ, देसं सव्वं वा भोच्चा वि हा “किमेएणं” ति संवेगं गच्छति । संवेगओ य तिविहं वोसिरइ - आहारं, उवहिं, देहं अहवा आहारोवहिवसही । अत्रो पुण देसं सव्वं वा भोच्चा तं चेवऽनुबन्धिज्जा पुणो आनेहति भणेज्जा ।

- हानि-

- [भा. ३८९४] विगतीकयानुबन्धो, आहारनुबन्धणाते वोच्छेतो ।
परिहायमाणदव्वे, गुणवुद्धिसमाहि अनुकम्मा ॥
- [भा. ३८९५] दवियपरिनामतो वा, हावन्ति दिने तु जा तिन्नि ।
वेति न लब्धमति दुलभे, सुलभम्मि व होइमा जयणा ॥
- [भा. ३८९६] आहारे ताव छिंदाहि, गेहितो न य इस्सति ।
जं वा भुत्तं न पुव्वं तं, तीरं पत्तो न मुच्छसि ॥

धू- एत्थ “हानि” ति दारं - तस्स मणुव्वाहारपडिक्खस्स गुणवट्ठिनिमित्तं दक्खहानीए तहा दोच्छेदं करेति । जा तिन्नि दिने हुसमाणं आने ततो परं भन्नइ - “न लब्धइ” । भणति य - “आहेर ताव गेहिं छिंदसु, पच्छा उत्तिमइं करिणि । जं वा पुत्वं न भुत्तं तमिअणि तीरपत्तो इच्छसि । तणकट्ठेण व अग्गी जहा न तिप्पइ, उदही वा जलेण, तहा इमो जीवो आहारेण न तिप्पति, तं उत्तमसाहसं करेहि” ति ।

-अपरितंते-

[भा.३८९७] वट्ठंति अपरितंती, दिया य रातो य सव्वपरिकम्म ।

पडिचरगानुगुणचरगा, कम्मरयं निज्जरेमाणा ॥

[भा.३८९८] जो जत्थ होइ कुसलो, सो उण हावेति तं सति बलम्भि ।

उज्जुत्ता सणिओगे, तस्स व दीवेति तं सइ ॥

धू- “अपरितंते” ति दारं - ते पडिचरगा दिवा राओ य अपरितंता कम्मं निज्जरेमाणा वेयावच्चं करेति । जो य जत्थ कुसलो समत्तो सो तत्थ उज्जमइ तहा जह भावं सुद्धतरं दीवेइ । दारं ।

-निज्जर-

[भा.३८९९] देह विउगा खिप्पं, च होज्ज अहवा विकालहरणं ।

दोण्हं पि निज्जरा वट्ठमाणे गच्छी उ एगइ ॥

[भा.३९००] कम्ममसंखेज्जभवं, खवेइ अनुसमयमेव आउत्तो ।

अन्नतरगम्भि जोगे, सज्झायम्भि विसेसेणं ॥

[भा.३९०१] कम्ममसंखेज्जभवं, खवेति अनुसमयमेव आउत्तो ।

अन्नतरगम्भि जोगे, काउसग्गे विसेसेणं ॥

[भा.३९०२] कम्ममसंखेज्जभवं, खवेइ अनुसमयमेव आउत्तो ।

अन्नतरगम्भि जोगे, वेयावच्चे विसेसेणं ॥

[भा.३९०३] कम्ममसंखेज्जभवं, खवेइ अनुसमयमेव आउत्तो ।

अन्नतरगम्भि जोगे, विसेसतो उत्तिमइम्भि ॥

धू- “निज्जर” ति दारं - कम्मनिज्जरा देहवियोगो खिप्प चिरेण वा होज्ज, पच्चक्खायस्स पडिचरगाण वि दोण्ह वि महती निज्जरा । कहं ? जओ भन्नइ -

कम्ममसंखेज्जभवं, खवेइ अनुसमयमेव आउत्तो ।

अन्नतरगम्भि जोगे, सज्झायम्भि विसेसेणं ॥

एवं गाहा वत्तव्या काउसग्गो वेयावच्चे उत्तिमइे य । दारं ।

-संधार-

[भा.३९०४] भूमिं सिताए फलए, तणाए संधार उत्तिमइम्भि ।

योमादि संधरंति, वितियपद अनधियासे य ॥

[भा.३९०५] तणकंबलपावारे, कोयवत्तूली य भूमिसंधारे ।

एमेव अनधियासे, संधारगमादि पल्लंके ॥

“संधारगि” ति दारं - उत्तिमइपडिवण्णस्स केरिसो संधारो ? उस्सग्गेण ताव भूमीए

ठिओ निवज्जो वा, जया संथरेइ तथा संथारुत्तरपट्टे, असंथरे बहुचीरा, तथावि असंथरे अज्झुसिरे कुसुमाई तणे, ततो कोतव-पावारग-नव-त्तगतुलिय, तथावि असंथरे संथारगो जाव पल्लंको, अहवा जहा तरस समाही तत्ता कायव्वं !

घू- उव्वत्तणादि-

[भा. ३९०६] पडिलेहणसंथारे, पानगउव्वत्तणादिनिग्गमणं ।

सयमेव करोति सहू, उस्सग्गानेतरे करते ॥

[भा. ३९०७] उव्वत्तणनीहरणं, मओ उ अधियासणाए कायव्वो ।

संथारऽसमाहीए, समाहिहेउं उदाहरणं ॥

[भा. ३९०८] काओवचिओ बलवं, निक्खमणपवेसणं व से कुणति ।

तह वि य अविसहमाणं, संथारगयं तु संथारे ।

[भा. ३९०९] धीरपुरिसपन्नत्ते, सप्पुरिसनिसेविते परमरम्मे ।

धन्ना सिलातलगता, निरावयक्खा निवज्जंति ॥

[भा. ३९१०] जइं ताव सावताकुलगिरिमंदरविसमकडगदुग्गेसु ।

साधित्ति उत्तिमइं, धित्तिधणियसहायगा धीरा ॥

[भा. ३९११] किं पुण अनगारसहायएण अन्नोन्नसंगहबलेण ।

परलोइयं न सक्कइ, साहेउं उत्तिमो अट्टे ॥

[भा. ३९१२] जिनवयणमप्पमेयं, महुरं कण्णाहूति सुणेंतेनं ।

सक्का हु साहुमज्जे, संसारमहोयहिं तरिउं ॥

[भा. ३९१३] सव्वे सव्वद्धाते, सव्वणू सव्वकम्मभूमीसु ।

सव्वगुरु सव्वहिता, सव्वे मेरुम्मे अभिसित्ता ॥

[भा. ३९१४] सव्वाहिं व लख्खीहिं, सव्वे वि परीसहे पराइत्ता ।

सव्वे वि य तित्थगरा, पाओवगया तु सिद्धिगता ॥

[भा. ३९१५] अवसेसा अनगारा, तीतपदुप्पन्ननागता सव्वे ।

केई पाओवगया, पच्चक्खणिगिणिगेई ॥

[भा. ३९१६] सव्वाओ अज्जातो, सव्वे वि य पढमसंघवणवज्जा ।

सव्वे य देसविरता, पच्चक्खणोण उ मरंति ॥

[भा. ३९१७] सव्वसुहृप्पभावातो, जीवियसारातो सव्वजनितातो ।

आहारातो न तरणं, न विज्जती उत्तिमं लोए ॥

[भा. ३९१८] विग्गहगते य सिद्धे, मोत्तुं लोगम्मे जत्तिथा जीवा ।

सव्वे सव्वावत्थं, आहारे हुंति उव्वत्ता ॥

[भा. ३९१९] संसारिसगं रयणं, सारं जं सव्वलोगरयणाणं ।

सव्वं परिच्चयित्ता, पाओवगता परिहरंति ॥

[भा. ३९२०] एवं पाओवगमं, निप्पडिकम्मं जिनेहि पन्नत्तं ।

जं सोऊणं खमतो, ववसायपरक्कमं कुणइ ॥

धू- “उव्वत्तणाईणि” ति दारं-उत्सग्गेण य तेन सयमेव उव्वत्तण-परियत्तण-उट्ठ-निसीयण-निग्गमनपवेस-उवकरणपडिलेहण-पाणगाणयणं च कायव्वं, चाउकालं सज्झायं च करेइ । जं जहा तरइ तं तहा सयमेव करइ । अह न तरइ ताहे से सव्वं अत्रे करेति, अंतोहिंतो बाहिं नोनेति, बाहिरतो वा अंतो पवसेति जहा जहा ससमाही धीइ य तहा करेति । एवं पि कीरमाणे जइ न तरेइ ताहे से इमं कहिजइ, धीरपुरिसपत्रते मरणविभत्तिगाहाओ धोसेयव्वाओ, जाव “एयं पाउवगमणं, निप्पडिकम्मं जिनेहिं पन्नत्तं । सं सोऊण परित्री, वससायपरक्कमं कुणइ ।

— सारण-

[भा. ३९२१] केई परीसहेहिं, बाउलिउवेतणुट्ठतो वा वि ।
ओभासेज्ज कयाती, पढमं वितियं च आसज्ज ॥

[भा. ३९२२] गीयत्थमगीयत्थं, सारेत्तुं भतिविसोहणं काउं ।
तो पडिवोहिय (छ) अट्ठ, पढमे पगयं सिया वितियं ॥

धू- “सारेऊणं” ति दारं-कोइ पढमविइयपरीसहउदिओ दिया राओ वा भासेज्ज ? ताहे से संभारिजइ- “कोसि तुमं ?” “सवणो हं ।” “किं पडिवज्जो” ? “उत्तिमडुं ।” “का वेला” ? कहेइ “दिवसं रातिं वा ।” तो “किं ओभाससि वलियं, मे सज्झाणवाधाओ वट्ठइ”, एवं से सरिऊण असमाहिपडिधायत्थं समाहिहेत्तुं च भत्तं पान वा दिवा राओ वा दिजइ ।

चोदगाह- “न जुत्तं” आयरिओ “कवए” ति दिट्ठंतं कहेइ- जाहे किल कालं करेइ जीवो ताहे आहारे गाढं अभिलासो भवइ ।

— कवय-

[भा. ३९२३] परीसहचमू, जोहेयव्वा मणेण काएणं ।
तो समरदेसकाले, कवयतुल्लो उ आहारो ॥

[भा. ३९२४] संगामदुगपरुवणवेडगएगसरउग्गहो चेव ।
असुरसुरिदावरणं, संवुभमं रहियकणगस्स ॥

[भा. ३९२५] लोवए पवए जोहे, संगामे पंथिए ति च ।
आउरे सिक्खते चेव, दिट्ठंतो कहते ति य ॥

[भा. ३९२६] संगामे साहसितो, कणतेन तत्थ आहतो संतो ।
सत्तुं पुव्वलिग्गं, आहणइ उ मंडलग्गेणं ॥

[भा. ३९२७] रुक्खविलग्गो रुधितो, पहणइ कणएण कूणिचं सीसे ।
अनहो य कूणिओ से, हरति सिरमंडलग्गेणं ॥

[भा. ३९२८] सरीरमुज्झयं जेण, को संगो तस्स भोयणे ।
समाहिसंवरणा हेउं, दिज्जती सो उ अंततो ॥

[भा. ३९२९] सुद्धं एसित्तु ठावेंति, हानी उ वा दिने दिने ।
पुव्वुत्ताए उ जयणाए, तं तु गोविंति अन्नहिं ॥

धू- एत्थ दिट्ठंतो जहा - कोइ सहस्सजोही संगामे वम्मित-कवइओ हत्थिखंथगओ संगामं

जोहेइ, अत्रे य से जहा कंडमाईणि न किं चि आवाहं काउं समत्था । दुमारुदेण य एक्केण से पुरिसण मत्थए कणएण आहओ, सो कणओ पच्चप्पिडिओ कवयस्स गुणेण, तेन अवलोइयं, दिडे दुमारुदो अद्धचंदेण य से सिरं अवनीयं । जहा सहस्सजोही तहा उत्तिमद्वपडिवन्नो । जहा य सरवरिसं तहा परिसहोवसग्गा । जहा कणगो तहा साधारणवेदना । जहा कवयं तहा आहारो । वेदनापडिघाए कए सव्वे परीसहोवसग्गे जिनइ । हत्थिपदाउंदिए वा जहा पुरिसो पायं दाऊण खंधं विलग्गइ एवं आउट्टियपदथाणीयं आहारं आहारेत्ता अंतकिरियं वा देवलोगोववत्तिं वा आरुहइ । एह वेदनऽद्धो आहारं न करेइ तो अट्टज्झाणोवगो तिरिएसु उववज्जइ, भवनवनएसु वा, तम्हा सव्ववेदनोववायं काउं समाहिणा नोक्कारेण कालगओ ।

— चिंधकरणं—

[भा. ३९३०] आयरितो कुंडिपदं, जे मूलं सिद्धिवासवसहीए ।

चिंधकरण कायव्वं, अचिंधकरणे मये गुरुगा ॥

[भा. ३९३१] सरीरे उवकरणम्मि य अचिंधकरणम्मि सो उ रंतिणिओ ।

मग्गेण गवेसणाते, गामाणं घायणं कुणति ॥

घू- ताहे स 'चिंधकरणं' ति दारं - अह से चिंधकरणं न करंति तो घउलहुं । चिंधकरणं दुविहं - सरीरे उवकरणे य । लोवं पुव्वं चेव काऊणं संवरेति । अह पुव्वं न कओ पुणो वड्डिला वा ताहे लोओ से कज्जति, एवं सरीरे । उवकरणे कालगयस्स घोलपट्टो, मुहपोत्तिया मुहे बज्जइ, हत्थपादा य से बज्जति, अंगुट्ठंतरे लंछिज्जइ ति । जदि दिवहृखेत्ते नक्खत्ते कालगओ तो दुत्ति पुत्तलगा, समणखित्ते एगो, अवट्ठे नत्थि । अचिंधकरणे दोसा - देवेषु उववन्नो निच्छत्तं गच्छइ, जहा सो सावगो उज्जेनीए, दंडिओ वा चिंधेण विणा दहूणं गामे गिण्हेज्ज ।

— अंतोवहि—

[भा. ३९३२] न पगासेज्ज लहुत्तं, परिसहउदत्तेन होज्ज वाधातो ।

उप्पन्ने वाधाते, जो गीतत्थाण उवाधातो ॥

घू- "अंतो वहिं" ति एसं भत्तपरित्रं गामस्स अंतो बहिं वा पडिवज्जइ न दोसो ।

— वाधाते—

[भा. ३९३३] दुविधा नायमनाया दुविधा णाया य दंडमादीहिं ।

सयगमणपेसणं वा, खिसणे चउरो अनुधाता ॥

[भा. ३९३४] सपरक्कमे जो उ गमो, नियमा अपरक्कमम्मि सो चेव ।

पुव्वी रोगायंकीहि नवरि अभिभूतो बालमरणं परिणतो य ॥

घू- "वाधए" ति दारं - जइ से कम्मोदएण वाधातो हवेज्जा तो न चेव पगासेतव्वो ति । इमो विही वाधाते उप्पन्ने अत्रो जो संलिहिओ सो ठविज्जइ । एस गीयत्थाणं उवाधो । जो वा अत्रो वा उच्छहइ सो ठविज्जइ । इयरस्स पुण गिलाणपडिकम्मं कीरइ । अहवा - तत्थ वसभो ठविज्जइ । तं पि राओ संज्झाछेदे वा परिट्ठिवेति । एसा दंडियमादीहिं अन्नाए जयणा । तं पुण पडिभगं पेसंति सयं वा गच्छंति । जो तं खिसइ तस्स चउगुहं । जो सपरक्कमे गमो सो चेव अपरक्कमे, नवरं - सो

सगच्छे पडिवज्जइ । सपरक्कमा इतरा य एते दो वि भणिया । इदानिं वाधाइमं अनानुपुव्वी -
रोगातंकेहिं बाहिओ बालमरणं मरेज्जा, अत्थभल्लाईहि वा विरुंगिओ बहूहिं आसुधाइकारणेहिं
परक्कममकाऊणं भतं पच्चक्खावेइ, सो जइ पंडियमरणेण असतो ततो ऊत्सासं निरुंभइ, वेहानसं
गिद्धपट्टं वा पडिवज्जइ, तस्स उत्तम आराहणा । विहरंतो पुण आयारलोवं करेइ ॥

एसो पच्चक्खाणे विही भणितो ।

इदानिं इंगिनी भन्नइ -

[भा. ३९३५] आयपरपडिकम्मं, भत्तपारण्णाए दो अनुन्नाता ।

परवज्जिया य इंगिणि, चउव्विहाहारविरती य ॥

घू- जाव अव्वोच्छिती ताव नेयव्वं । पंचधा तुलेऊण इंगिनिमरणं परिणओ । इंगिनीए
आयवेयावच्चं परो न करेइ, नियमा चउव्विहाहारविरई । जइ वहिं पडिवज्जइ तो अनीहारिमं,
अह गच्छे तो नीहारिमं । पढमविइयसंघयणी पडिवज्जइ, जेण अहियं नवमपुव्वस्स तइयं आयारवत्थुं
एक्कारसंगी वा पडिवज्जइ, धितीए वज्जकुहुसमाणो सव्वाणि उवसग्गाणि अहियासेइ ॥

गया “इंगिणी” ।

- इंगिणी-

[भा. ३९३६] आयपरपडिकम्मं, भत्तपरिण्णा य दो अनुन्नाया ।

परिवज्जिया य इंगिणि चउव्विहाहारविरती य ॥

[भा. ३९३७] ठाण-निसीयण-तुयट्ठणमित्तिरयाइ जहा समाधीते ।

सयमेव च सो कुणती, उवसग्गपरीसहऽधियासी ॥

[भा. ३९३८] संघयणधितीजुत्तो, नवनवपुव्वासु तेन संग्गावा ।

इंगिनिपाओवगमं, पडिवज्जति एरिसो साहु ॥

इदानिं “पादवगमणं”-

[भा. ३९३९] निच्चलनिष्पडिकम्मो, निक्खिवति जं जहि जहा अंगं ।

एयं पादोवगमं, नीहारिं वा अनीहारिं ॥

घू- एत्थ पव्वायाइ नेयव्वं जाव अव्वोच्छिती । पंच तुलेऊण पादवगमणं परिणओ । धिईए
वज्जकुहुसमाणो निच्चलो जहे व निक्खित्ताणि अंगाणि तहेव अच्छइ । अप्पणा किं चि न करेइ,
परो न तस्स किं चि वेयावच्चं करेइ । तस्स पडिलेहण-पप्फोडणा नत्थि । जहा - पादवो समविसमे
पडिओ चिद्धइ तहा सो वि परप्पयोगा परं चालिज्जइ । विच्छिन्ने थंडिले तस्स [स] पाण-बीय-
हरियरहिए पडिवज्जइ, जत्थ कहुविकट्ठि किज्जंते तस-थावराण पीडा न भवइ, एरिसे निरावराहे
पडिवज्जइ, चउव्विहे उवसग्गे अहियासेइ । एयं पि नीहारिमं अनीहारिणं वा ॥

- पाओवगमं-

[भा. ३९४०] पव्वज्जादी काउ, नेयव्वं जाव होति वोच्छिती ।

पंच तुलेऊण य सो, पाओवगमं परिणतो य ॥

[भा. ३९४१] निच्चलणिष्पडिकम्मो, निक्खिवते जं जहिं जहा अंगं ।

एयं पातोवगमं, नीहारिं अनीवहारिं वा ॥

- [भा. ३९४२] पदोवगमं भणियं, समविसमे पादवो य जह पडितो ।
नवरं परण्यओगा, कंपेज्ज जहा चलतरुस्स ॥
- [भा. ३९४३] तस-पाण-वीयरहिते, वोच्छिन्न-वियार-धंडिलविसुद्धे ।
निरेहाग्गित्ते, भवन्ति अणुज्जयं माणं ॥
- [भा. ३९४४] पुव्वभवियवेरेणं, देवो साहरति कोति पाताले ।
मा सो घरमसरीर, न वेदनं किं चि पाविहिसि ॥
- [भा. ३९४५] उप्पन्ने उवसग्गे, दिव्वे माणुस्सते तिरिक्खे य ।
सव्वे पराजणित्ता, पादोवगता परिहरन्ति ॥
- [भा. ३९४६] जह नाम असीकोसी असी वि (कोसी वि दो वि) खलु अन्ने ।
इय मे अन्नो देहो, अन्नो जीवो ति मण्णन्ति ॥
- [भा. ३९४७] पुव्वावरदाहिणउत्तरेहिं वातेहि आवयन्तेहिं ।
जह न वि कंप्प मेरु, तह ते ज्ञाणाओ न चलन्ति ॥
- [भा. ३९४८] पढमम्मि य संघयणे, वड्ढता सेलकुट्टसामाणा ।
तेसिं पि य वोच्छेदो, घोइसपुव्वीण वोच्छेदे ॥
- [भा. ३९४९] दिव्वमनुया उ दुगतिगस्स पक्खेवगंसि आकुज्जा ।
वोसट्ठचत्तदेहो, अहाउअं कोति पालेज्जा ॥
- [भा. ३९५०] अनुलोमो पडिलोमो, दुगं तु उभयसेहिया तियं होति ।
अहवा सचित्तमचित्तं दुगं तिग मीसगसमे य ॥
- [भा. ३९५१] पुढवि-दग-अगनि-मारुअ-वणस्सति-तसेसु कोति साहरति ।
वोसट्ठचत्तदेहो, अहाउयं को उ पालेज्जा ॥
- [भा. ३९५२] एगंतनिज्जरा से, दुविहा आराधना धुवा तस्स ।
अंतकिरया व साहू, करेज्ज देवा पवत्ति वा ॥
- [भा. ३९५३] मज्जणगगंधपुप्फोवयारपरियारणं सया कुज्जा ।
वोसट्ठचत्तदेहो, अहाउयं कोति पालेज्जा ॥
- [भा. ३९५४] पुव्वभवियपेम्मेणं, देवो देवकुरुउत्तरकुरासु ।
कोइं तु साहरेज्जा, सव्वसुहो जत्थ अनुभावो ॥
- [भा. ३९५५] पुव्वभवियपेम्मेणं, देवो साहरति णागभवणम्मि ।
जहियं इट्ठा कंता, सव्वसुहा होति अनुभावा ॥
- [भा. ३९५६] पुव्वभवियवेरेणं, देवो साहरति कोति पायाले ।
मासो चरिमसरीरो, न वेदनं किं चि पाविहिति ॥
- [भा. ३९५७] बत्तीसलक्खणधरो, पादोवगतो य पागउसरीरो ।
पुरिसहेसिनिकण्णा रोयविदिण्णा न मेण्हेज्जा ॥
- [भा. ३९५८] णग-गंध-पुप्फोवयारपरियारणं सया कुज्जा ।
वोसट्ठ-चत्तदेहो, अहाउयं कोति पालेज्जा ॥

- [भा.३९५९] नवंगसूतपडिवोहयाए, अड्वारसविरतिसेसकुसलाए ।
वावत्तरीकलापंडियाए चोसड्डिमहिलागुणेहिं च ॥
- [भा.३९६०] सोआती नव सोत्ता, अड्वारसे होतिं देसभासाओ ।
इगतीस रइविसेसा, कोसल्लं एकवीसतिहा ॥
- [भा.३९६१] चउकण्णम्मि रहस्से, रातेणं रायदिन्नपसराते ।
तिमिगरेहिं च उदहीण खोभितो जा मणो मुणिणो ॥
- [भा.३९६२] जाहे पराइया सा, न समत्या सीलखंडणं काउं ।
नेऊण सेलसिहरं, तो से सिलं मुंचते उवरिं ॥
- [भा.३९६३] एगंतनिजरा से, दुविधा आराहणा धुवा तस्स ।
अंतकिरियं व साधू, करेज्ज देवोववायं वा ॥
- [भा.३९६४] मुनिसुख्ययंतवासी, खंदगदाहे य कुंभकारकडे ।
देवी पुरंदरजता, इडति पाराक्क रउते व ॥
- [भा.३९६५] पंचसया जातेणं, रुट्टेण पुरोहितेण मिलियाति ।
रागदोसतुलणं, समकरणं चित्तियं तेहिं ॥
- [भा.३९६६] जंतेण कतेण व सत्थेण व सावतेहि विविधेहि ।
देहे विद्धंसेते, न य ते ठाणाहि उ चलंति ॥
- [भा.३९६७] पडिनीयता य केई, अग्गि सो सव्वतो पदेज्जाहिं ।
पादोवगमनसंतो जइ चाणकस्स व करीसे ॥
- [भा.३९६८] पडिनीयया य केई, वम्मंसे खेलतेहि विनिहिता ।
महु-घय-मक्खियेहं, पिपीलियाणं तु देज्जाहि ॥
- [भा.३९६९] अह सो विवायपुत्तो, वोसड्ड निसिड्ड चत्तदेहाउं ।
सोणियगंधेहि पिपीलिया चालंकिओ धीरो ॥
- [भा.३९७०] जह सो कालासगवेसिउ विमोग्गल्लसेलसिहरम्मि ।
खतितो विउब्बिऊणं, देवेण सियालरुवेणं ॥
- [भा.३९७१] जह सो वंसिपदेसे, वोसिड्ड निसिड्ड चत्तदेहो उ ।
वंसीपातेहिं विनिग्गतेहिं आगासमुक्खित्तो ॥
- [भा.३९७२] जहऽवंतीसुकुमालो, वोसड्ड निसिड्ड चत्तदेहो उ ।
धीरो सपेछियाए, सिवाते खतिओति रत्तेणं ॥
- [भा.३९७३] जह ते गोड्डाणे, वोसड्ड निसिड्ड चत्तदेहागा ।
उदगेण बुज्झमाणा, वियरम्मि उ संकमे लग्गा ॥
- [भा.३९७४] बावीसमानुपुत्वि, तिरिक्खमणुया व भेसणया (ते) ।
विसयाणुकम्मरक्खा, न करेज्ज देवा व मणुया वा ॥
- [भा.३९७४] जह सा वत्तीसघडा, वोसड्डनिसिड्डचत्तदेहागा ।
धीरा गतेण उदीविते णदिगलम्मि उ ललिया ।

[भा. ३९७५] एवं पादोद्यमं निष्पदिकम्भं तु व नीनयं सुते ।
तित्थगर-गणधरेहि य, साहूहि य सेवियमुदारं ॥

उद्देशक:-११ समाप्तः

मुनि वीपरत्नसागरेण संशोधिता सन्पादिता निशीथसूत्रे एकादशउद्देशकस्य
(भद्रबाहु स्वामि रचिता निर्युक्ति युक्ता) संघदासभाणि विरचितं भाष्यं
एवं जिनदासमहत्तर विरचिता चूर्णिः परि समाप्ता ।

उद्देशक:-१२

चू- भणिओ एकारसमो । इदानिं बारसमो भन्नइ । तस्सिमो संबंधो-
[भा. ३९७६] जति संसिउं न कप्पति, अतिवातो किमु परस्स सो कातुं ।
बद्धस्स होज्ज मरणं, भणिता य गुरु लहू वोच्छं ॥

चू- “संस” ति पसंसा । गिरिपडणाई बालमरणा पाणाइवाउ ति काउं जइ संसिउं न कप्पइ,
किं पुणतो अतीवाओ परस्स काउं कप्पिस्सइ ? सुतरां न कल्पतेत्यर्थः । बंधो च अइवायहेऊ ।
बद्धस्स य मरणं हवेज्ज । अओ सुत्तं भन्नइ । अहवा संबंधो - घउगुरु भणिया, इदानिं चउलहुं
वोच्छं ॥ तत्थिमं पदमं सुत्तं-

मू. (७४७) जे भिक्खू कोलुणपडियाए अन्नयरिं तसपाणजाइं- तण-पासएण वा मुंज-
पासएण वा कट्ठ-पासएण वा चम्म-पासएण वा वेत्त-पासएण वा सुत्त-पासएण वा रज्जु-पासएण
वा बंधति, बंधंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७४८) जे भिक्खू कोलुणपडियाए अन्नयरिं तसपाणजाइं - तण-पासएण वा मुंज-
पासएण वा कट्ठ-पासएण वा चम्म-पासएण वा वेत्त-पासएण वा सुत्त-पासएण वा रज्जु-पासएण
वा बद्धेल्लयं वा मुंचति, मुंचंतं वा सातिज्जति ॥

चू- भिक्खू पुव्ववन्निओ । “कोलुणं” कारुण्यं अनुकपा, “पडियाए” ति प्रतिज्ञा,
अनुकंपाप्रतिज्ञया इत्यर्थः । असंतीति असा, ते च तेजो वायू द्वीन्द्रियादयश्च प्राणिनो त्रसा । एत्थ
तेऊवाऊहिं नाहिकारो । जाइगहणाओ विसिद्धगोजाइतन्नगाईहिं अहिगारो । तणा दब्बाइया,
पासो ति बंधणं । दब्बा रज्जु इत्यर्थः । वेत्तपासगहणाओ सव्वे वंसभेया गहिया । कट्ठपासगहणाओ
नियलिखोडादिया गहिया । एवमाईहिं बंधंतस्स चउलहुं । बिइयसुत्ते वि बद्धेल्लगं मुयंतस्स चउलहुं
चेव । इमा सुत्तढफासिया-

[भा. ३९७७] तसपाण तन्नगादी, कलुणपरिन्नाए जो उ बंधेज्जा ।
तणपासगमादीहिं, मुंचति वा आणमादीणि ॥

चू- इह सेज्जगसेज्जायराई खलगखेत्ताई वच्चंता भणेज्ज-

[भा. ३९७८] ओहाणं ता अज्जो, इहइं देज्जा व तन्नगादीणं ।
अन्हे तुज्जं इहयं, भायणभूता परिवसामो ॥

चू- “ओहाणं” ति उवयोगो, “अज्जो” ति आमंत्रणे, “इह” ति धरे । “तन्नगाईणं” आइसदाओ

गवाइसु विविहोवक्खरेसुं च, एवं मणंतेसु साहुणा वत्तव्वं - पच्छद्दं । “भूत” शब्दः भायणतुल्यवाची । जहा अलिंदाइ भायणं गिहंतो बाहिरे वा ठियं न किं चि घरवाचारं करेति तहेव अम्हे इह परिवसामो ॥ वसहिग्गहणकाले अन्नत्थ वा वसंतं जइ गिही किं चि विज्जं पुच्छिञ्जा तत्थिपं भासेञ्जा-

[भा. ३९७९] न वि जोइसं न गणितं, न अक्खरे नेव किं चि र (व) क्खामो ।

अप्पस्सगा असुणगा, भायण-खंभोवमा वसिमो ॥

सू- धरे किं चि सुणगाइणा अवरज्जंतं अपस्सगा अम्हे, गिहिणो संदिसंतसस असुणगा अम्हे, झाणोवगया वा अन्नं न पस्सामो सुणेमो वा । सेसं कंठं ॥

“तन्नगगहणं” किमर्थं घेत् ?

[भा. ३९८०] धणज्जिदि तन्नगे खलु, तन्नगगहणं तु तं बहु अवात्तं ।

सेसा वि सूइय खलु, तन्नगगहणेण गोणादी ॥

सू- बालवच्छं तन्नगं । तं धणजीवी बहु अवायं च, अतः तन्नगगहणं कयं । सुत्ते तन्नगगहणाओ य सेसा वि गोणाई सव्वे सूइया, न बंधियव्वा इत्यर्थः ॥

अह बंधइ तो आणाइया दोसा । इमे य अन्ने य-

[भा. ३९८१] अच्चावेढण मरणंतराय फड्डंत आतपरहिंसा ।

सिंखुरणोल्लणं वा, उड्डाहो भद्द-पंता वा ॥

सू- अईव आवेढियं परिताविज्जइ मरइ वा, अंतराइयं च भवइ । बद्धं च तडप्फडिंतं अप्पानं परं वा हिंसइ । एसा संजमविराधना । तं वा बज्जंतं सिंगेण खुरेण वा काएण वा साहुं नोलेञ्जा । एवं साहुस्स आयविराधना । तं च दद्दु जनो उड्डाहं करेञ्ज - “अहो ! दुद्धिद्धम्मा परत्तत्तिवाहिणो” । एवं पवयणोवधओ । भद्दपंतदोसा वा भवे- भद्दो भणाइ - “अहो ! इमे साहवो अम्हं परोक्खाण घरे वावारं करेति ।” पंतो पुणो भणेञ्ज - “दुद्धिद्धम्मा चाडुकारिणो कीस वा अम्हं वच्छे बंधंति मुयंति वा ।” दिया वा राओ वा निच्छुमेञ्जा, वोच्छेयं वा करेञ्ज ॥

एए बंधणे दोसा । इमे मुयणे-

[भा. ३९८२] छक्काय अगड विसमे, हिय नड्ड पलाय खईय पीते वा ।

जोगक्खेम वहंति मणे बंधनदोसा य जे वुत्ता ॥

सू- तन्नगाइमुक्कामडंतं छक्कायविराधनं करेञ्ज, अगडे विसमे वा पडेञ्ज, तेणेहिं वा हीरेञ्ज, नड्ड अडवीए रुलंतं अच्छेञ्ज, मुक्कं वा पलायितं पुणो बंधित न सक्कइ, घृणादिसणप्फडे (ए) हिं वा खज्जइ, मुक्कं वा माऊए थणात् खीरं पिएञ्जा । जइ वि एमाइदोसा न होए तहावि गिहिणो वीसत्था अच्छेञ्ज, अम्हं घरे साहवो सुत्थदुत्थजोगक्षेमवावारं वहंति, “मण” ति-एवं मणेण चिंतित्ता मअणुत्तसत्ता अप्पणो कम्मं करेति । अह तद्दोसभया मुक्कं पुणो बंधंति । तत्थ बंधणे दोसा जे वत्ता ते भवंति । जम्हा एते दोसा तम्हा न बंधंति मुयंति वा ॥

कारणे पुण बंधणमुयणं करेञ्ज-

[भा. ३९८३] बिइयपदमणप्पज्जो, बंधे अविकोविते व अप्पज्जे ।

विसमउगड अग्नि आऊ, सणप्फगादीसु जाणमवि ॥

सू- अणप्पज्जो बंधइ अविकोवितो वा सेहो । अहवा - विकोविओ अप्पज्जो इमेहि कारणेहिं

बंधति - विसमा अगड अगनि आऊसु मरिजिहिति ति, वृगादिसणप्फएण वा मा खजिहिति, एवं जाणगो वि बंधइ ॥ “मुंचइ” तस्स इमं वितियपदं-

[भा. ३९८४] वितियपथमणप्पज्जे, मुंचे आवकांवेते वि अप्पज्जे ।

जाणंते वा वि पुणो, बलिपासगअगनिमादीसु ॥

सू- बलिपासगो ति बंधणो । तेन अईय गाढं बद्धो मूढो वा तडप्फडेइ मरइ वा जया, तथा मुंचइ । अगनि ति पलीवणगे बद्धं मुंचेइ, मा इज्झिहिति ॥ बंधण-मुयणे इमा जयणा-

[भा. ३९८५] तेसु असहीणेषु, अहवा साहीणऽपेच्छणे जयणा ।

केणं बद्धविमुक्का, पुच्छंति न जाणिमो केणं ॥

सू- “तेसु” ति जया घरे गिहत्था असाहीणा तथा एचं करेइ, साहीणेषु वा अपेच्छमाणेषु मिगेसु । अह गिही पुच्छेज्जा-केण तन्नं बद्धं मुक्कं वा तत्थ साहूहिं वत्तव्वं - न जाणामो अम्हे ॥

मू. (७४९) जे भिक्खू अभिक्खणं अभिक्खणं पच्चक्खाणं भंजइ, भंजंत वा सातिजति ॥

सू- अभिक्खं नाम पुणो पुणो, नमोक्काराई पच्चक्खाणं भंजंतस्स चउलहुं आणादिया य दोसा । इमो सुत्तफासो-

[भा. ३९८६] पच्चक्खाणं भिक्खू, अभिक्खणाऽऽउट्टियाए जो भंजे ।

उत्तरगुणनिष्फन्नं, सो पावति आणमादीणि ॥

सू- आउट्टिया नाम आभोगो-जानान इत्यर्थः, नमोक्काराई उत्तरगुणपच्चक्खाणं, पंचमहव्वया मूलगुणपच्चक्खाणं । इहउत्तरगुणपच्चक्खाणेणहिगारो ॥ इमा अभिक्खसेवा-

[भा. ३९८७] सकि भंजणम्मि लहुओ, मासो वितियम्मि सो गुरु होति ।

सुत्तनिवातो तत्तए, चरिमं पुण पावती दसहिं ॥

सू- “सकि” ति एकसिं भंजमाणस्स मासलहुं, बिइयवारा मासगुरुं, तइयवाराए चउलहुं, एत्थ सुत्तनिवातो । चउत्थवारे चउगुरुं । पंचमवारे फ्रुं । छट्ठवारे फ्रां । सत्तमवारे छेओ । अट्ठमवारे मूलं । नवमे अणवट्ठं । दसमवारे चरिमं - पारंचीत्यर्थः ॥ आणाइया य दोसा । इमे य-

[भा. ३९८८] अप्पच्चोओ अव्वन्नो, पसंगदोसो य अदढत्ता धम्मे ।

माया य मुसावतो, होति पइन्नाइ लोवो य ॥

सू- जहा एस नमुक्काराई भंजइ तहा मूलगुणपच्चक्खाणं पि भंजइ, एवं अगीयगिहत्थाण य अपच्चयं जणेइ । वर्ण्यते येन स वर्णं तत्थतिपक्षः अवर्ण, सो अप्पणो साहूणं च । पच्चक्खाणं भंगो पसंगेण मूलगुणं वि भंजइ । पच्चक्खाणधम्मो समणधम्मे वा अदढत्तं कयं भवइ । अन्नं पइन्नं पडिवज्जइ, अन्नं वा करेइ ति माया । अन्नं भासइ अन्नं करेइ ति मुसावाओ । एते दो वि जुगलओ लब्धंति । पोरिसिमाइ-पइन्नाए य लोवो कओ भवइ, एसा संजमविराधना । पच्चक्खाणं भंजइ ति देवया पदुड्ढा खित्ताइ करेइ ॥ कारणे पुण अपुञ्जे वि काले भुंजइ-

[भा. ३९८९] बिइयपदमणप्पज्जे, भंजे अविकोविते व अप्पज्जे ।

कंतारोमगिलाणे गुरुणिओगा य जाणमवि ॥

सू- अणप्पज्जो सेहो वा अजाणंतो भुंजइ नत्थि दोसो । “कंतारं” ति अद्धाणपडिवन्नस्स पच्चक्खाए पच्छ भत्तं पडुप्पन्नं दूरं च गंतव्वं अंतरे य अन्नभत्तसंभवो नत्थि, एवं भुंजंतो सुद्धो ।

“ओमे” वि कल्लं न भविस्सइ ति साहारणद्धा भुंजइ । “गिलाणो” वि विगइमाइ पच्चक्खायं वेज्जुवएसा भुंजइ । अणियग-वाहिंमि वा राओ भुंजइ । आयरिओवएसेण वा तुरियं कहिं चि गंतव्वं, तत्थ पोरिसिमाइ अपुन्ने भोत्तुं गच्छइ । खमओ वा मासाइखमणे कत्ते अईव किलंतो अपुन्ने चेव भुंजाविअइ । उप्पूरविगइलंभे निव्वितिए संदिसाविअइ, दुब्बलसरीरस्स वा विगइपच्चक्खाणे विगई दिअइ । उस्सूरे सेहो दुक्खं गमिस्सइ ति काउं नमोक्कारे चेव वितरंति । खीराइया वा विनासिदव्वं चिरकालमद्धाहिं अपुन्ने पोरिसिमाइपच्चक्खाणे नमोक्कारे चेव वितरंति ॥

[भा.३९९०] खमणेण खामियं वा निव्वीतिय दुब्बलं व नाऊणं ।

उस्सूरे वा सेहो, दुक्खमठाइ च वितरंति ॥

मू. (७५०) जे भिक्खू परित्तकायसंजुत्तं आहारेइ आहारंतं वा सातिअति ॥

घू-परित्तवणरसइकाएणं संजुत्तं जौ असणाइ भुंजइ तस्स चउलहुं आणाइणां य दोसा भवंति ।

[भा.३९९१] जे भिक्खू असनादी, भुंजेअ परित्तकायसंजुत्तं ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

घू-इमा संजमविराधना-

[भा.३९९२] तं कायपरिच्चयती, तेन य चत्तेण संजमं चयते ।

अतिखद्ध अनुचितेण य, विसूइगादीणि आताए ॥

घू-तमिति परित्तकायं परिच्चयइ न रक्षति, व्यवतीत्यर्थः । तेन य परिचत्तेण संजमो वहिओ - विराहिओ ति वुत्तं भवति । एस संजमविराधना । तेन य तिगदुगसंजुत्तेण अइप्पभाणेण भुत्तेण अनुवचिएण य अजिअविसूइयाए आयविराधना ॥ असणाइसु इमे उदाहरणा-

[भा.३९९३] भूतणगादी असने, पाने सहकारपाडलादीणि ।

खातिमे फलसुत्तादी, साइमे तंबोलपंचजुयं ॥

घू-भूततणं अज्जगो भन्नइ, तेन संजुत्तं असनं भुंजइ, आइसद्धाओ करमद्वियादिफला मूलगपत्तं आसूरिपत्तं च, अत्रे य बहु पत्तपुष्फफला देसंतरपसिद्धा । पानगं - सहगार-पाडलानीलुप्पलादीहिं संजुत्तं पिवइ । खाइमे - जाइफलं कक्कोलं कप्पूरं लवंगं पूगफलं-एते पंच दव्वातंबोलपत्तसाहिया खायइ । एत्थ तिअि सचित्ता, तिअि अचित्ता । अहवा - पूगफलं खदिरवत् तं न गनिअइ । बीयपूरगतया पंचमा छुब्भइ, सा दुविहा - सचित्ता अचित्ता संभवइ । अहवा - संखचुन्नो पूगफलं खइरो कप्पूरं जाइपत्तिया एते पंच अचित्ता, एतेहिं सहियं तंबोलपत्तं खाएइ ॥

कारणे परित्तसहियं भुंजेअ-

[भा.३९९४] वितियपदं गेलन्ने, अद्धाणे चेव तह य ओमम्मि ।

एएहि कारणेहिं, जयण इमा तत्थ कायव्वा ॥

घू- गेलन्ने वेज्जुवएसा, अद्धाणे अन्नम्मि अलब्धंते, ओमे असंथरंता एमाइकारणेहिं इमा जयणा कायव्वा ॥

[भा.३९९५] ओमे तिभागमद्धे, तिभागमायंबिले चउत्थाई ।

निम्मिस्से मिस्से वा, परित्तकायम्मि जा जयणा ॥

मू. (७५९) जे भिक्खु सलोमाइं चम्माइं अहिङ्गेइ अहिङ्गेतं वा सातिज्जति ॥

चू- सह लोमेहिं सलोमं, अहिङ्गेइ नाम "ममेयं" ति जो गिण्हइ तस्स चउलहुं ।

[भा. ३९९६] चम्ममि सलोमम्मी, ठाण-निसीयण-तुयट्ठणादीणि ।

जे भिक्खु चेतिज्जा, सो पावति आणमादीणि ॥

चू- सलोमे चम्मे जो ठाणं चेतेइ करेति निसीयइ तुयट्ठइ वा सो आणाइदोसो पावति ॥

इमं च से पच्छित्तं-

[भा. ३९९७] गिण्हंते चिद्धंते, निसियंते चेव तह तुयट्ठंते ।

लहुगा चतु जमलपदा, चरिमपदे दोहि वि गुरुगा ॥

चू- गेण्हणादिएसु चउसु ठाणेसु चउलहुगा चउरो भवंति । जमलपयं ति कालतवा, तेहिं विसिद्धा दिज्जंति । चरिमपयं ति तुयट्ठणं, तम्मि चरिमपदे दोहिं वि कालतवेहिं गुरुगा इत्यर्थः ॥

अग्ने य इमे दोसा-

[भा. ३९९८] अविदिन्नोवहि पाणा, पडिलेहा वि य न सुज्झइ सलोमे ।

वासासु य संसज्जति, पतावणऽपतावणे दोसा ॥

चू- तित्थकरेहिं अविदिन्नोवही, रोमंतरेसु य पाणा सम्भुच्छंति, सरोमे पडिलेहणा न सुज्झइ, कुंथुपणगाइं तेहिं वासासु संसज्जति । जइ संसज्जणमया पतावेइ तो संसज्जति । उभयथा वि दोसा ।

सलोमदोषदर्शनार्थं झुसिरप्रतिपादनार्थं च इदमाह-

[भा. ३९९९] अजिन सलोमं जतिणं, न कप्पती झुसिर तं तु पंचविधं ।

पोत्थगत्तणपणए या दूसदुविध चम्मपणगं च ॥

चू- अजिनं चर्म । जतयो ति साहवो । तं तेहिं न कप्पइ, झुसिरदोषत्वात् । शिष्याह - किं झुसिरं ? कइविहं वा ? के वा तत्थ दोसा ? आचार्याह - झुसिरं पोत्थं जीवाश्रयस्थानमित्यर्थः । तं इमं पंचविहं - पोत्थगपनगं, तणपनगं, पमगपनगं, पनगशब्दः प्रत्येकं योज्यः, दूसं वत्थं, तत्थ दो भेदा - अपडिलेहपणगं दुप्पडिलेहपणगं च, चम्मणपणगं च पंचमं ॥ इमं पोत्थगपणगं-

[भा. ४०००] गंडी कच्छवि मुट्ठी, संपुड फलए तहा छिवाडी य ।

साली वीही कोइव, रालगऽरन्ने तणाइं च ॥

चू- दीहो बाहल्लपुहत्तेण तुल्लो चउरंसो गंडीपोत्थगो । अंते तणुओ, मज्झे पिहुलो, अप्पबाहल्लो कच्छवी । चउरंगुलदीहो वुत्ताकृती मुट्ठीपोत्थगो । अहवा - चउरंगुलदीहो चउरस्सो मुट्ठिपोत्थगो । दुमाइफलगसंपुडं दीहो हस्सो वा पिहुलो अप्पबाहल्लो छेवाडी । अहवा - तनुपत्तेहिं उस्सीओ छेवाडी । रालओ ति कंगुपलालं, सामगाइ आरन्नतणा ॥

[भा. ४००१] अप्पडिलेहियदूसे, तूली उवहाणगं च नायव्वं ।

गंडुवहाणाऽऽलिंणि, मसूरए चेव पोत्तमए ॥

चू- एगवहुकमेरगा तूली, अक्कडोइगाइतूलभरिया वा तूली, रुयादिपुत्रंसिरोवहाणमुवहाणगं, तस्सोवरिगंडपदेसे जा दिज्जइ सा गंडुवधाणिगा, जानुकोप्परादिसु सा आलिंणिणी, चम्मवत्थकतं वा वट्ठरुयादिपुत्रं विवसणं मसूरगो ॥ इमं दुप्पडिलेहियपणगं-

[भा. ४००२] पल्लवि कोयवि पावारणवतए तह य दाढिगाली उ ।

दुष्पडिलेहियदूसे, एयं वितियं भवे पणगं ॥

सू- पल्हवि गयात्थरणी जे वड्ठ्ठरगादिसू इणमा भेदा । मड्ठरोमा अब्भुत्तरोमा वा ते सव्वे एत्थ निवयंति । क्रोयवगो वरळ्ळो, अतो जे अग्ने वा वि भेदा विउलरोमा कंबलादि ते सव्वे एत्थ निवतंति । पावारगो फुल्लवडपात्रिगादि । अत्थुरणं पाउरणं वा अकत्तियउग्राए नवयं कज्जति । धोयपोत्ति दाढीयाली विरलिमादिभूरिभेदा सव्वे एत्थ निवतंति ॥

[भा.४००३] अय-एलि-गावि-महिंसी, मिगाणमजिनं च पंचमं होति ।

तलिगाखल्लगवज्जे, कोसगकत्ती य वितिएणं ॥

सू- अधवा - वितियाऽऽएसेण पच्छद्धगहियं चम्मपणगं ॥ इदानिं झुसिरदोसा भणंति । तत्थ पढमं पोत्थगे इमा दारगाहा-

[भा.४००४] पोत्थगजिणदिट्ठतो, वग्गुरलेवे य जालचक्के य ।

लोहित लहुगा आणादि मुयण संघट्टणा बंधे ॥

सू- “झुसिरो”ति पोत्थगो न घेत्तव्वो, जिणेहिं तत्थ बहुजीवोवघातो दिट्ठो । इमो दिट्ठतो “वग्गुर” अस्य व्याख्या-

[भा.४००५] नत्तलेवग्गुरा परिवुत्ते णि ऐहेज्ज अक्कि मित्थोउरणे ।

खीर खउर लेवे वा, पडिओ सउणो पलएज्जा ॥

सू- चउरंगिणी सेना-हत्थी अस्सा रहा पाइक्का, स एव वागुरा, तया परिवुत्तो आहेडगारूढेहिं समंताद्धेष्टित इत्यर्थः । अवि तत्थ मिगो छूट्टेज्ज । न य पोत्थगपत्तंतरपविट्ठा जीवा छुट्टेज्जा । “लेवे” ति सउणो पक्खी, सो मच्छिगादि, सो खीरे पडिओ, चिक्कणे वा अनंतरं खउरे, अन्नत्थ वा अवश्चावणादिचिक्कणलेवे पडितो पलायेन्नश्येदित्यर्थः । न च पुस्तकपत्रान्तरे ॥

“जाले” ति अस्य व्याख्या-

[भा.४००६] सिद्धत्थगजालेण व, गहितो मच्छो वि निप्पिडिज्जाहि ।

तिल कीडगा वि चक्का, तिला व न य ते ततो जीवा ॥

सू- सिद्धत्थगादि जेण जालेण घेप्पंति तं सिद्धत्थगजालं, अवि तत्थ मत्तो न घेप्पेज्ज । न य पोत्थगे जीवा न घिप्पिज्जा । “चक्के” ति - अवि तिलपीलगचक्के तिला कीडगा वा छुट्टेज्जा, न य पोत्थगे जीवा ॥ “लोहिय”ति अस्य व्याख्या-

[भा.४००७] जति तेसिं जीवाणं, तत्थ गयाणं तु लोहितं होज्जा ।

पीलिज्जंते धणियं, गलिज्ज तं अक्खरे फुसितुं ॥

सू- “तत्थ गयाणं ति कंथुमादिजोणिगाणं जहा तिलेसु पीलिज्जंतेसु तेसु तेज्जं नीति तहा यदि तेसु जीवाणं रुहिरं होज्जा, तो पोत्थगबंधणकाले तेसिं जीवाणं सुदुपीलिज्जंताणं अक्खरे फुसितं रुहिरं गलेज्ज ॥ “लहुग”ति अस्य व्याख्या-

[भा.४००८] जत्तियमेत्ता दारा, मुंचति बंधति य जत्तिया दारा ।

जति अक्खराणि लिहति व, तति लहुगा जं च आवज्जे ॥

सू- बंधणमुयणे संगट्टणादि आवज्जति तं च पच्छित्तं । सेसं कंठं ॥

- इदानिं तणपणगादिसु दोसा-

[भा. ४००९] तणपनगम्मि वि दोसा, विराधना होति संजमाऽऽताए ।

सेसेसु वि पणएसु, विराधना संजमे होति ॥

सू- तणेषु झुसिर ति कातुं चउलहू ॥ दुविहा विराधना य इमा-

[भा. ४०१०] अहि-विच्छुग-विसकंटगमादिहि खलियं च होति आदाए ।

कुंथादि संजमम्मि, जइ उव्वत्ता तती लहुगा ॥

सू- पुव्वद्धेण आयविराधना । कुंथुमादिसु विराहिजंतेसु संजमविराधना । जत्तिया वारा उवत्तति परिवत्तति वा आउंथति वसारेति कातति वा चउलहू । अहमहिं “झुसिर” ति परिचयति तो अहिगणं, न य झुसिरतणेषु पडिलेहमा सुज्झति । सेसा पणगा अप्पडिलेहिय चम्मपणं च एतेसु गहणेषु चउलहू, धुवा य संजमविराधना, आयविराधना जहासंभवा । जम्हा एते दोसा तम्हा पोत्थादि झुसिरा न कप्पंति धेतुं ॥ चोदकोह-

[भा. ४०११] दिट्ठ सलोमे दोसा, निल्लोमं नाम कप्पए धेतुं ।

गेण्हणे गुरुगा पडिलेह पणग तसपाण सत्तिकरणं ॥

सू- चोदको भणति - अहमुवगतं-सलोमे चम्मे दिट्ठा दोसा, तं मा कप्पतु, अच्छतु आवन्नं, निल्लोमं कप्पतु । आयरितो भणति - निल्लोमं गेण्हंतस्स चउगुरुगा । चिट्ठतस्स निसीयंतस्स तुयट्ठंतस्स एतेसु वि चउगुरुगा कालतवविसेसिता । तत्थ पडिलेहा न सुज्झति, निल्लोमे कुंथुमादिया य तसा सम्मुच्छंति, तं च सुकुमारं इत्थिफासतुल्लं, तत्थ भुत्तभोगीण सत्तिकरणं भवति, अभुत्तभोगीण इत्थिफासकोउयं जणेति ॥ इदमेवार्थमाह-

[भा. ४०१२] भुत्तस्स सत्तीकरणं, सरिसं इत्थीण एत फासेणं ।

जति ता अचेयणेऽयं, फासो किमु सचेयणे इतरे ॥

सू- जति ताव अचेयाण चम्मे अयं फरिसो सुहफासो, इतरत्ति सचेयाण इत्थीसरीरे सागारिए वा किमित्यतिशयो भवेत् द्रष्टव्यः । यस्मात् एते दोषाः, तम्हा निल्लोमं पि न धेत्तव्वं ॥

जइ अववादतो चम्मं गेण्हइ तदा पुव्वं सलोमं, तत्थिमं-

[भा. ४०१३] वितियपदं तु गिलाणे, वुट्ठे तद्विवस भुत्त जयणाए ।

निल्लोम मक्खणट्ठे घट्ठे भिम्मे व अरिसाउ (सु) ॥

सू- “गिलाणे” “वुट्ठे” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४०१४] संथारगगिलाणे, अमिला-अजिनं सलोम गिण्हंति ।

वुट्ठाऽसहु-बालाण व, अत्थुरणाए वि एमेव ॥

सू- गिलाणस्स अत्थुरणट्ठा घेप्पति, तं च अमिलाइअजिणं । वुट्ठ-असहु-बालाण वि कारणे अत्थुरणट्ठा एमेव घेप्पति ॥ “तद्विवसभुत्त जयणाए” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४०१५] कुंमार-लोहकारेहि दिवसमलियं तु तं तसवहूणं ।

उवरिं लोम कातुं, सोत्तुं पादो पणामेति ॥

सू- कुंमारादिया तत्थ दिवसतोववेट्ठा कम्मं करोति, तम्मि तद्विवसं परिभुज्जमाणे तसादिया पाणा न भवति, तद्विवसंते उट्ठितेसु पडिहारियं गिण्हंति, रातो अत्थुरित्ता “पातो” पमाए पच्चप्पिणंति । एस गहणपरिभोगजयणा । इदानीं अलोमस्सववादो - “निल्लोम” पच्छद्धं । निल्लोमं सलमाभावे

गिलाणादि अत्थुरण्ठा घेप्पति । तेल्लेण वा मक्खण्ठा, कुल्लागादिपासेसु वा घट्टेसु अत्थुरण्ठा, भिन्नकुट्टि-परिहाणअत्थुरण्ठा वा, अरिसेसु वा सर्वंतेसु उववेसण्ठा गिण्हंति ।

[भा.४०१६] जह कारणे सलोमं, तु कप्पते तह हवेज्ज इतरं पि ।

आगाढे अ सलोमं, आदि कातुं जा पोत्थए गहणं ॥

धू- “इयरं” ति अलोमं, आगाढे कारणे तं अ (स) लोमं आदि कातुं अप्पप्पणो झुसिरपरिभोग्गहाणेसु पच्छानुपुव्वीते ताव गाहेयव्वं जाव पोत्थगो ति ॥

अलोमगहणकारणाणं वक्ख्वाणं इमं-

[भा.४०१७] अवताणगाति निल्लोमं तेल्ल मक्खवद्द घेप्पती अजिणं ।

घट्टा व जस्स पासा, गलंतकोढारिसासुं वा ॥

धू- भिन्नकुट्टारिसेसु अलोमचम्मगहणं इमेण कारणेण घेप्पति-

[भा.४०१८] सोणितपूयाणित्ते, दुक्खं धुवणा दिने दिने चीरे ।

कच्छुल्ले किडिभिल्ले, छप्पतिगिल्ले य निल्लोमं ॥

धू- कच्छूपामा, किडिभं कुट्टभेदो सरीरेगदेसे भवति, छप्पदातो वा जस्स अतीव सम्मुच्छंति, स निल्लोमपरिहाणं गेण्हति । एमादिकारणेहिं निल्लोमं घेप्पति ॥

तणदूसझुसिरगहणे इमा जयणा-

[भा.४०१९] भत्तपरिन्न गिलाणे, कुसमाति खराऽसती व झुसिरा वि ।

अप्पडिलेहियदूसासती य पच्छा तणा होति ॥

धू- भत्तपन्नक्खायस्स गिलाणस्स अववादेण जयणाए घेप्पति तदा अज्झुसिरा कुसादि घेत्तव्या, अह ते खरा असती वा तेसिं ताहे झुसिरा वि धिप्पंति । अहवा - भत्तपन्नक्खायस्स गिलाणस्स वा अववातेण अपडिलेहियं दूसगहणं पत्तं तं तूलिमादि घेत्तव्वं, तस्स असती अज्झुसिरझुसिरा तणा घेत्तव्या ॥

[भा.४०२०] दुप्पडिलेहियदूसं, अद्धाणादी विवित्ता गेण्हंति ।

घेप्पति पोत्थगपणगं, कालिक-निज्झुत्तिकोसट्ठा ॥

धू- अद्धाणादिसु विवित्ता जहुत्तोवहिं अलभंता दुप्पडिलेहियपणगं गेण्हंति । मेहाउ गहणधारणादिपरिहाणिं जाणिऊण कालिसुयट्ठा कालियसुयनिज्झुत्तिनिमित्तं वा पोत्थगपणगं घेप्पंति । कोसो ति समुदायो ॥

धू. (७५२) जे भिक्खू तण-पीढगं वा पलाल-पीढगं वा छगण-पीढगं वा कट्ट-पीढगं वा परवत्थेणोच्छन्नं अहिट्ठेइ, अहिट्ठंतं वा सातिज्जति ॥

धू- पलालमयं पलालपीढगं, तणमयं तणपीढगं, वेत्तासणगं वेत्तपीढगं, भिसिमादि कट्टमयं, छगणपीढगं पसिद्धं, परो गिहत्थो, तस्संतिण वत्थेण उच्छइयं, तंजो साहू अहिट्ठेति निवसतीत्यर्थः । तस्स चउलहू आणाइणो य दोसा ।

[भा.४०२१] पाढगभादी आसण, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।

परवत्थेणोच्छन्ने, ताणि अहिट्ठेति आणादी ॥

धू- इमे आयविराधना दोसा-

[भा. ४०२२] दुद्वियं मग्नं पमादे, पडेज्ज तब्बावणा व से होज्जा ।

पवडेते उड्ढाहो, पवंचणट्ठा कते अहियं ॥

चू- परेण तमासणं अजाणंता पडिनीयट्ठया वा पवंचणट्ठा वा दुद्वियं ठवियं, भग्नं वा ठवियं, एग-दु-तिसव्वपादविरहियं वा ठवियं, तत्थ वीसत्तो निविट्ठो पडेज्ज वा । निट्ठोसे तब्बावणा वा से होज्जा । पडमाणो वा अद्याउडो भवति । तत्थ उड्ढाहो "समणो पडिउ" ति । पवंचणट्ठा दुद्वितादि कयं आसणं तो अहियतरा उड्ढाहपवंचणा दोसा भवन्ति । वज्जमाणे वा । इमे संजम दोसा -

[भा. ४०२३] गंभीरे तसपाणा, पुव्वं ठविते ठविज्जमाणे वा ।

पच्छाकम्मं य तहा, उप्फोसण धोवणादीणि ॥

चू- गंभीरं गुविलं अप्रकाशं, तत्थ दुन्निरिक्खा कुंथुमादितसा पाणा ते विराहिज्जति । एवं पुव्वद्वचिते समणट्ठा ठविज्जमाणे वा इमो दिट्ठंतो एगस्स रत्तो पुरतो साहुस्स तच्चन्नियस्स वादो । साहु भणति - अरहंतपणीओ भग्गो सुदिट्ठो । इतरो-बुद्धपणीओ ति । एवं तेसिं बहुदिवसा गता । अन्नवा रन्नो जाव ते नागच्छंति ताव दो आसना ठवित्ता अंडयाणि वत्थपच्छादियाणि कयाणि । तच्चन्नितो पुर्व्व आगतो अपेहिता निविट्ठो । साहु आगतो वत्थं अवणीतं । दिट्ठा अंडता । अन्नासणे पमज्जित्ता निविट्ठो । तुट्ठो राया - एस सम्मग्गो ति । ओहावितो तच्चन्निओ ति । "एतं" न निह्वेवेति, चउत्थरसेण वा निह्वेवेति" । एवं उप्फोसणादि पच्छाकम्मं करेज्ज ॥

— इमम्मि कारणे अधिट्ठेज्ज-

[भा. ४०२४] वितियपदमणप्पज्जे, अहिट्ठे अविकोविते व अप्पज्जे ।

रातिट्ठिमंतधम्मकहिवादि पराभियोगे य ॥

चू- राया अन्नो वा अमच्चादि इट्ठिमंतो धम्मकही वादी वा रायाभियोगादिणा वा अधिट्ठेज्ज ॥

इमा जयणा-

[भा. ४०२५] पीढफलएसु पुव्वं, तेसऽसतीए उ झुसिरपरिभुत्ते ।

पागइतेसु पमज्जिय, भावे पुण इस्सरे नातुं ॥

चू- पीढादि अज्झुसिरे पुव्वं अधिट्ठेति, अज्झुसिराण असती झुसिरे अधिट्ठेति, झुसिरा वि जे गिहीहि तत्तखण पुव्वपरिभुत्ता तत्थ निसंतो पागडिएसु पमज्जिय निवसति, तत्थ गिहिवत्थं अवनेउ अप्पणो निसिज्ज दाते अधिट्ठेति, रायादिइस्सराण धरे जति पमज्जिते तुस्सति तो पमज्जति, अध "कुक्कुडं" ति मज्जति, तो न पमज्जति । एवं भावाभावं नाउं पमज्जति, न वा ॥

मू. (७५३) जे भिक्खू निग्गंथीए संघाडिं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा सिव्वावेइ, सिव्वावेतं वा सातिज्जति ॥

चू- अन्नतिथिएण गिहत्थेण सिव्वावेति तस्स चउलहुं, आणादिणो य दोसा-

[भा. ४०२६] संघाडिओ चउरो, तिपमाणा ता पुणो भवे दुविहा ।

एगमनेगक्खंडी, अहिगारो अनेगक्खंडीए ॥

चू- प्रायेण संघातिज्जंति ति संघाडी, गुणसंघायकारणी वा सघाडी, देसीभासातो वा पाउरणे संघाडी । ततो संखापमाणेण चउरो । पमाणपमाणेन तिपमाणा । एगा दुहत्थदीहा दुहत्थवित्थारा सा उवस्सए अच्छमाणीए भवति । दो तिहत्थदीहा तिहत्थवित्थारा । तत्थेगा भिक्खायरियाए, वितियं वीयारं गच्छती पाउणति । चउत्था चउहत्थदीहा चउहत्थवित्थारा । एया सव्वा विपासगलद्धा ।

पुणो एकेका दुविहा । पच्छदं कंठं ॥

[भा.४०२७] तं जे उ संजतीणं, गिहिणा अहवा वि अन्नतित्थीणं ।

सिब्बावेति भिक्खु, सो पावति आणमादीणि ॥

धू- तं संजतिसंतियं संघाडिं जो आयरितो गिहत्येण अन्नतित्थिएण वा सिब्बावेति तस्स आणादिणो दोसा ॥ सिब्बावेतस्स इमे दोसा-

[भा.४०२८] कुञ्जा वा अभियोगं, परेण पुट्ठे व सिट्ठे उट्ठाहो ।

हीनऽहियं वा कुञ्जा, छप्पतिणा संहरिञ्जा वा ॥

धू- सो गिही अन्नतित्थीं वा तत्थ वसीयरजमभोगं करेज्ज । अत्रेण वा पुट्ठो कस्स संतियं वत्थं ? सो कहिज्ज - संजतिसंतियं । ताहे तस्स संका भवति, उट्ठाहं वा करेज्ज - नूनं को वि संबंधो अत्थि तेन एसो सिब्बेति । पमाणेण हीनमहियं वा करेज्ज । छप्पदातो छट्ठेज्ज मारेज्ज वा । तं संघाडिं हरेज्जा । सिब्बंतो वा विट्ठो, तत्थ परितावणादिनिष्फन्नं । उप्पोसणादि वा पच्छाकम्मं कुञ्जा ॥

जम्हा एते दोसा तम्हा इमो विही-

[भा.४०२९] छिन्नं परिकम्मितं खलु, अगुज्झोवहिं तु गणहरो देति ।

गुज्झोवहिं तु गणिणी, सिब्बेति जहारिहं मिलितुं ॥

धू- जं अतिप्पमाणं तं छिंदति, उक्कुतिमादिणा परिकम्मियं, अगुज्झोवहिं तिन्नि कप्पा, चउरो संघाडीतो, पातं पायनिज्जोगो य, एवं गणहरो परि कम्मियं देति । सेसो गुज्झोवही, तं गणिणी सरीरपमाणं मिलितुं सिब्बेति ॥ कारणे गिहीअन्नतित्थीण वा सिब्बावेति-

[भा.४०३०] वितियपदमनिउणे वा, निउणे वा होज्ज केणती असहू ।

गणि गणधर गच्छे वा, परकरणं कप्पती ताहे ॥

धू- गणी उवज्झातो, गणहरो आयरितो, अत्रो वा गच्छे वुट्ठो तरुणो वा वुट्ठसीलो ते सिब्बेज्जा । अह ते असहू होज्जा गच्छे वा नत्थि कुसलो ताहे गिहिअन्नतित्थिणा वा सिब्बावेति ॥

तत्थ इमो कप्पो-

[भा.४०३१] पच्छाकडसाभिग्गह, निरभिग्गह भद्दए य अस्सन्नी ।

गिहि अन्नतित्थिएण व, गिहिपुब्बं एतरे पच्छा ॥

धू- सिब्बावणे इमो विही-

[भा.४०३२] अहभावमागतेणं, असती सट्ठाणे गंतु सिब्बावे ।

पासद्विय अव्यखित्तो, तो दोसेवं न जायंति ॥

धू- सो गिहत्यो अन्नतित्थिओ वा साहुसमीवं अहप्पव्वितीए आगतो सिब्बाविज्जति । जदि अब्भासागतो न लब्धमति तो तस्स जं ठाणं तत्थ गंतुं सिब्बाविज्जति । जयणाए छप्पदातो पुब्बं अन्नत्थ संकाभिज्जंति । तस्स समीवे ठितो निवन्नो वा ताव चिट्ठति जाव सिब्बियं । एवं पुव्वुत्ता दोसा न भवंति ॥

मू. (७५४) जे भिक्खू पुढविकायस्स वा आउक्कायस्स वा अग्निकायस्स वा वाउकायस्स वा वणप्फतिकायस्स वा कलमायमवि समारभइ, समारभंतं वा सातिज्जति ॥

धू- “कलमाय”ति स्तोत्रप्रमाणं । अहवा “कलो”ति चणओ, तप्पमाणमेत्तं पि जो विराहेति

तस्स चउलहुं आणादिया य दोसा एवं कढिणाउक्काए तेऊवाऊपत्तेयवणस्सतिसु । दवे पुण आउक्काए बिंदूमित्तं । वाउक्काते कलमेत्तं कहं ? भन्नति - बत्थिपूरणे लब्धमिति ।

[भा. ४०३३] जे भिक्खू पुढविकायं, कलायधन्नप्पमाणमेत्तमवि ।

आऊ तेऊ वाऊ, पत्तेयं वा विराहेज्जा ॥

घू- “कलायधन्न” ति चणगधन्नं । सेसं कंठं ॥ जो एते काए विराधेति-

[भा. ४०३४] सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं तहा दुविहं ।

पावति जम्हा तेणं, एते उ पदे विवज्जेज्जा ॥

घू- पुढवादि विराहेतस्स संजमविराधना । “आहारे” ति पंडुरोगादिसंभवे आयविराधना, सेसं कंठं ॥ सीसो पुच्छति- “कलमेत्तहीणतरे विराधेति, किं चतुलहू न भवति आणादिया य दोसा ?” गुरू भणति-

[भा. ४०३५] कलमेत्तं तवरि नेप्पं, एउत्थि वि वात्थियम्पि चउलहुमा !

कलमेत्तं पुण जायइ, वणवज्जाणं असंखेहिं ॥

घू- निभमेत्तं नेमं प्रदर्शनमित्यर्थः । वणस्सइकायमेत्तं वज्जित्ता सेसेगेदियकायाणं असंखेज्जाणं जीवसरीराणं समुदयसमितिसमागमेणं कलमेत्तं लब्धमिति ॥ इमं वणस्सतिकाए सरीरप्पमाणं-

[भा. ४०३६] एगस्स अनेगाण व, कलाउ हीनाहिगं पि तु तरुणं ।

जा आमलगा लहुगा, दुगुणा दुगुणा ततो बुद्धी ॥

घू- एगस्स पत्तेयवणस्सतिकायस्स असंखेज्जाण वा कलधन्नप्पमाणमेत्तं सरीरं भवति । कलमेत्ताओ हीणं अहियं वा विराहेतस्स जाव अद्वामलगमेत्तं ताव चउलहुं, अओ परं दुगुणबुद्धीए जाव अद्वीसाहिते सते चरिमं । अनंते चउगुरुगादि नेयव्वं ॥ कारणे विराहेज्ज-

[भा. ४०३७] बितियं पढमे बितिए, पंचमे अद्धाणकज्जमादीसु ।

गेलन्नाती तइए, चउत्थकाए य सेहादी ॥

घू- बितियं अववादपदं । पढमेति पुढविकाए, बितिए वि आउक्काए, पंचमिति वणस्सतिकाए, एएसु तिसु काएसु, अद्धाणकज्जमादिया जे पढवन्निया कारणा ते इह दइव्वा । तइए ति तेउक्काइए जे दीहगिलाणादी कारणा भणिया । चउत्थे ति वाउक्काइए जे सेहादिय कारणा भणिया ते इह दइव्वा ॥

मू. (७५५) जे भिक्खू सच्चित्त रुक्खं दुरुहइ, दुरुहंतं वा सातिज्जति ॥

घू- आरुहंतस्स चउलहुं । आणादिणो य दोसा । कंठा ।

[भा. ४०३८] जे भिक्खू सच्चित्तं, रुक्खं आउट्टियाए दुरुहेज्जा ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

घू- तेय सच्चित्त रुक्खा तिविहा इमे-

[भा. ४०३९] संखेज्जजीविता खलु, असंखजीवा अनंतजीवा य ।

तिविहा हवंति रुक्खा, सुत्तं पुण दोसु आणादी ॥

घू- संखेज्जजीवा तालादी, असंखेज्जजीवा अंबादी, अनंतजीवा थोहरादी । संखेज्जासंखेजेसु दोसु सुत्तनिवातो, अनंतेसु चउगुरुगा ॥ आरुहंतस्स-

[भा.४०४०] खेवे खेवे लहुगा, मिच्छत्तं पवडणे अहिक्कए ।

परितावणादि आया, सविसेसतरा परिग्गहिते ॥

घू- “खेवे”ति, आरुहंतस्स उवरुवरिं हत्थालंबणे सेवा जत्तिया खेवा तत्तिया चउलहु, अनंते चउगुरुं । तं दहुं कोइ मिच्छत्तं गच्छे । तच्चिराधने संजमविराधना । आयाए पडेअ वा । पडितस्स हत्थादिविराधना, एत्थ गिलाणारोवणा, पडंतो वा अधिकाए विराहेअ । देवमनुयपरिग्गहिते एते चेव सविसेसतरा दोसा, खेत्तादिबंधणादिया इत्यर्थः ॥ कारणे दुरुहेअ-

[भा.४०४१] वितियपदमणप्पज्जे, गेलन्नेऽद्धाण ओम उदए य ।

उवही सरीर तेणग, सणप्फए जहुमादीसु ॥

घू- खेत्तादिया अणप्पज्ज दुरुहेअ, गेलन्ने ओसधट्ठा, अद्धानोमे असंथरंता पलंबट्ठा, उदगपूरे आयक्खट्ठा, उवधिसरीरतेणगेसु रायबोधिगादिभएसु वा दुरुहिता निलुक्कंति, सीहादिसणप्फए जहुमि वा धावय आवर्त्ते आदरक्खणट्ठा दुरुहेते । तत्थ पुव्वं अचित्ते, ततो परित्तमीसे, ततो अनंतमीसे, ततो परित्तसचित्ते, ततो अनंतसचित्ते, एवं कारणा जयणाए न दोसा ॥

मू. (७५६) जे भिक्खू गिहिमत्ते भुंजइ, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

घू- गिहिमत्तो घटिकरगादि । तत्थ जो असनादी भुंजति तस्स चउलहुं ।

[भा.४०४२] जे भक्खू गिहिमत्ते, तसथावरजीवदेहणिप्फन्ने ।

भुंजेअ असनादी, सो पावति आणमादीणि ॥

घू- सो गिहिमत्तो दुविहो-थावरजीवदेहनिप्फन्नो वा, तसजीवदेहनिप्फन्नो वा । सेसं कंठं ॥ ते य इमे-

[भा.४०४३] सव्वे वि लोहपादा, दंते सिंगे य पक्कभोमे य ।

एते तसनिप्फन्ना, दारुगतुंबाइया इतरे ॥

घू- सुवन्न-रयत-तंब-कंसादिया सव्वे लोहपादा, हत्थिदंतमया, महिसादिसिंगे वा कयं, कवालियादि वा पक्कं भोमं, एतं सव्वं तसनिप्फन्नं । “इतरं” ति थावरनिप्फन्नं तं दारुयं तुंबघडियं भन्नई, मणिमयं वा ॥ एतेहिं जो भुंजइ तस्स चउलहुं आणादिया इमे दोसा-

[भा.४०४४] पुव्वि पच्छाकम्मे, ओसक्कहिसकणे य छक्काया ।

आणण-णयण-पवाहण, दरभुत्ते सहरिय वोच्छेदो ॥

घू- जे मदया गिही ते पुव्वं चेव संजयट्ठा धोवेतुं ठवेअ, पंतो पच्छाकम्मं करेति, जाव संजयाणं न भोयणवेला ताव भुंजामो ति ओसक्कणा, भुत्तेसु संजएसु भुंजिहामो ति अहिसक्कणा । संजता एत्थ भुत्ते ति पुणो निम्मज्जणा, निमज्जमोवट्ठणायमणेसु छक्कायविराधना । आनिज्जंतं निज्जंतं वा भजेअ । अवहंतं अन्नं पवहावेअ । साधूण वा दरभुत्ते मग्गति तत्थ अदंतस्स अंतरायदोसा, दंतस्स सकज्जहाणी, साधूहिं वा आमिते हीरेअ । एत्थ जा तणफलासु अवहडेसु विराधना वुत्ता सा इह गिहिमत्ते भाणियव्वा । सकज्जहाणीए रुद्धो भणेअ - मा पुणो संजयामं देह ति वोच्छेदो ॥

जम्हा एए दोसा गिहिमत्ते न भंजियव्वं । कारणे भुंजति-

[भा.४०४५] वितियपदं गेलन्ने, असती य अभाविते व खेत्तम्मि ।

असिवादी परलिंगे, परिवक्खणट्ठा व जतणाए ॥

घू- वेज्जहा गिलाणहा वा गिहिमत्ता घेप्पति, भायणस्स वा असत्ती, राया दिक्खित्तो अभावियस्सहा वा, सगच्छे वा उवग्गहहा, असिवे वा सपक्खपंताए परलिंगकरणे घेप्पति, सेहो सहहति न व त्ति तप्परिक्खणहा घेप्पति । “जयणाए” त्ति जहा पुव्वभणिया पच्छाकम्मादिया दोसा न भवंति तहा घेप्पति ॥

मू. (७५७) जे भिक्खू गिहिवत्थं पडिहेइ, पडिहेतं वा सातिज्जति ।

घू- गिहिवत्थं पडिहारियं भुजतस्स चउलहुं, आणादिया य दोसा ।

[भा. ४०४६] गिहिमतो जो उ गमो, नियमा सो चेव होति गिहिवत्थे ।

नायव्वो तु मतिमया, पुव्वे अवरम्मि य पदम्मि ॥

घू- इमे विसेसदोसा-

[भा. ४०४७] कोट्टिय छिन्ने उद्धिद्धमइलिते अंकिते य अचियत्तं ।

दुग्गंध-जूय-तावण, उप्फोसण-धाव-धूवणता ॥

घू- मूसणेण कुट्टितं पमाणातिरित्तं छिन्ने दोसा, अच्छिन्ने सकलहाणी, घयतेल्लादिणा वा अंकियं । एमाइएहिं कारणेहिं अचियत्तं भवति । साधूणं अण्हाणपरिमलेण वा दुग्गंधं जुगुंछति । “जूय” त्ति छप्पया भवंति, छड्ढेति वा । ताव त्ति अग्नि उप्फे वा तावेंति । संजतेहिं परिभुत्तं उप्फोसति धोवति वा, दुग्गंधं वा धूवेति ॥

मू. (७५८) जे भिक्खू गिहिनिसेज्जं वाहेइ, वाहेंतं वा सातिज्जति ॥

घू- गिहिणिसेज्जा पलियंकादी, तत्थ निसीदंतस्स चउलहुं, आणादिया य दोसा ।

[भा. ४०४८] गोयरमगोयरे वा, जे भिक्खू निसेवए गिहिणिसेज्जं ।

आयारकहा दोसा, अववायस्साववातो य ॥

घू- भिक्खायरियागतो आगतो वा धम्मत्थकामा आयारकहा तत्थ जे दोसा भणिया ते गिहिणिसेज्जं वाहेंतस्स इह वत्तव्या । अस्थाने अपवादापवादश्च कृतो भवति ॥ किं चान्यत्-

[भा. ४०४९] बंभस्स होतऽगुत्ती, पाणाणं पि य वहो भवे अवहे ।

चरगादीपडिघातो, गिहीण अचियत्तसंकादी ॥

[भा. ४०५०] खए खरिया सुण्हा, नडे वड्ढक्खुरे य संकेज्जा ।

खणणे अगनिक्काए, दार वती संकणा हरिते ॥

घू- गिहिणिसेज्जं वाहेंतस्स बंभचेरअगुत्ती भवति, अवहे पाणिणं वधो, उदाहरणं - धम्मत्थकामाए चरगादिभिक्खागयाणं साधुसमीवसन्निविद्धा कहमुड्ढेमि त्ति पडिसेहं करेति, किमेस संजतो निविद्धो चिद्धति त्ति अचियत्तं, मेहुणासंका भवति, दुवक्खरगादीसु य नडेसु स संजतो संकिज्जति । केत्ते वा खए (खणणे), अग्निणा वा दहे, दारेण वा हरिते, वतीं वा छेतुं हरिते, साधू संकिज्जति । जम्हा एते दोसा तम्हा नो गिहिणिसेज्जं वाहेइ ॥ इमेसिं पुण अणुन्ना-

[भा. ४०५१] उच्छुद्धसरीरे वा, दुब्बलतवसोसिओ व जो होज्जा ।

धेरे जुन्नमहल्ले, वीसंभण वेस हतसंके ॥

घू- बाउसत्तं अकरेंतो मलपंकियसरीरो “उच्छुद्धसरीरो” भन्नति, रोगपीडिओ दुब्बलसरीरो तवसोसिय सरीरो वा, जो धेर त्ति सड्डिवरिसे विसेसेण जुन्नसरीरे । “महल्ले” त्ति सव्वेसिं बुद्धतरो

संविग्गवेसधारी विसंभणवेसो चेव हतसंको । अहवा - तत्थ निसन्नो न संकिञ्जति जो केणइ दोसेण सो हतसंको ॥

[भा.४०५२] अहवा ओसहहेउं, संखडि संघाडए वा वासासु ।

वाघायम्मि उ रत्था, जयणाए कप्पती ठातुं ॥

धू- “अहव”ति - अववादकारणभेदप्रदर्शने । ओसथहेतुं दातारं घरे असहीणं पडिच्छति, संखडीए वा वेलं पडिक्खंति, भरियं भायणं जाव मुंचित्तुं एते ताव संघाडओ पडिच्छति वासे वा पडते अच्छति, वधुवरादिउअहणेण वा रच्छाए वाघातो, जहा पुब्बुत्ता दोसा न भवन्ति तहा जयणाए अच्छिउं कप्पति ॥

[भा.४०५३] एएहिं कारणेहिं, अणुन्नवेऊण विरहिते देसे ।

अच्छंतऽववातेणं, अववादववाततो घेव ॥

धू- बीएसु पंडगाइविरहिते देसे गिहिवतिं सामिं अणुन्नवेउं अच्छंतऽववाएण उब्भा ठिया । अतवादे पुण अन्नो अववाओ अववायाववादो भवति, तेन अववादाववादेण निसीदंतीत्यर्थः ।

मू. (७५९) जे भिक्खू गिहितेइच्छं करेइ, करंतं वा सातिञ्जति ॥

धू- इमो सुत्तफासो-

[भा.४०५४] जे भिक्खू तेगिच्छं, कुञ्जा गिहि अहव अन्नतिथीणं ।

सुहुमतिगिच्छा मासो, सेसतिगिच्छाए लहु आणा ॥

धू- तिगिच्छा नाम रोगप्रतिकारः, वमन-विरेचन-अभ्यंगपानादिभि तं जो गिहीण अधवा - अन्नतिथियाणं करेति तस्स सुहुमतिगिच्छाए मासलहुं, बायराए चउलहुं, आणादिया य दोसा । सुहुमतिगिच्छा नाम नाहं वेओ अट्टापदं देति । अहवा - भणाति मम एरिसो रोगो अमुणेण पन्नतो ॥ बादरतिगिच्छा चतुप्पया-

[भा.४०५५] विरए य अविरए वा, विरत्ताविरतो य तिविहतेगिच्छं ।

जं जं जुंजति जोगं, तट्ठाणपसंघणं कुणती ॥

धू- पासत्थादिया विरया, अविरओ सट्ठो, मिच्छादिट्ठी वा अविरतो, गहीयाणुव्वतो विरत्ताविरतो, तिविहतिगिच्छा अट्टापदं देति, अप्पणो वा किरितं कहंति, चतुप्पादं वा तेगिच्छं करेइ । गिलाणो आनिज्जंतो निज्जंतो जं विराधेति तन्निष्फन्नं पावति । किरियाकरणकाले वा जं कंदमूला दिवहेति, पच्छाभोयणकरणे वा । अहवा - स रोगविमुक्को किसिकणादि कज्जं जं जोगं करेति स तेन तिगिच्छिणा तम्मि जोगट्ठाणे संधितो भवति । अहवा - स रोगी जं जोगकरी पुव्वं आसी सेरोगकाले अव्वावारो तम्मि अच्छति रोगविमुक्को पुण तट्ठाणसंघणं करेति, व्याघ्रायस्सिडवत्, सामर्थ्याद् बहुसत्वोपरोधी भवति, इत्यतो चिकित्सा न करणीया ॥ वित्तिपदे करेत्ता वा-

[भा.४०५६] असिवे ओमोयरिए, रायदुडे भए व गेलत्ते ।

अट्ठाणरोहए वा, जयणाए कप्पती कातुं ॥

धू- गच्छे असिवादिकारणसमुप्पन्नपओयणा जयणाए करिंता सुद्धा ॥ इमा जयणा-

[भा.४०५७] पासत्थमादियाणं, पुव्वं देसे ततो अविरते य ।

सुहुमाति विज्जमंते, पुरिसित्थि अचित्तसच्चित्ते ॥

सू- जाहे पणगपरिहाणीए चउलहुं पत्तो ताहे पासत्येसु पुव्वं विज्झमंते सुहुमाए करेति, पच्छा अचित्तदव्वेहिं, पच्छा सचित्तेहि, तं पि पुव्वं पुरिसेसु, पच्छा इत्थियासु पच्छा इत्थियासु, तओ नपुंसेसु । “देस” ति पच्छा देसविरतेसु एवं चेव, ततो अविरते, अप्पबहुचिंताए वा अत्थो उवउज्झ वत्तव्वो ॥

मू. (७६०) जे भिक्खू पुरकम्मकडेण हत्थेण वा मत्तेण वा वव्विण्ण वा भायणेण वा असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

सू- इमो सुत्तत्थो-

[भा. ४०५८] हत्थेण व मत्तेण व, पुरकम्मकएण गेणहती जो उ ।

आहारउवधिमादी, सो पावति आणमादीणि ॥

सू- पुरस्तात् कर्म पुरेकर्म, पुरे कम्मकएणं हत्थेण मत्तेण य घउभंगो । हस्तेन मात्रकेण । हस्तेन, न मात्रकेण । न हस्तेन, मात्रकेण । न हस्तेन, न मात्रकेण । पढमभंगे दो चतुलहुया बितियलतिएसु एक्केक्के चतुलहुं, चरिमो सुद्धो । उदउज्जे तिसु वि भंगेसु मासलहुया, ससनिद्धेसु तिसु भंगेसु पंचरातिविद्या ॥ इमो सुत्ताफासो-

[भा. ४०५९] पुरकम्ममि य पुच्छ, किं कस्सारोवणा य परिहरणा ।

एएसि चउण्हं पी, पत्तेयपरुवणं वोच्छं ॥

सू- किमिति परिप्रश्ने । किं पुरेकम्मं ? कस्स वा भवति ? का वा पुरेकम्मे आरोवणा ? कहं वा पुरेकम्मं परिहरिज्जति ? ॥ चोदकाह-

[भा. ४०६०] जति जं पुरतो कीरति, एवं उत्थाण-गमणमादीणि ।

होति पुरेकम्मं ते, एमेव य पुव्वकम्मं वि ॥

सू- साधुस्स भिक्खत्थिणो धरंगणमागतस्स जति जं पुरतो कीरति तं पुरेकम्मं । एवं दातारस्स जाओ उट्ठाण-गमण-कंडणादियाओ किरियाओ सब्बाओ पुरेकम्मं पावति । अह पुव्वं कम्मं एवं समासो कज्जति, इहाप्येवमित्यर्थः ॥ किं चान्यत् ? घोदक एवाह-

[भा. ४०६१] एवं फासुमफासं, न जुज्जते न वि य कायसोही ते ।

हंदि हु बहूणि पुरतो, कीरंति कताणि पुव्वं घ ॥

सू- दुधा वि पञ्चक्खपरोक्खसमासकरणे एसनमनेसनीयं न नज्जति, कर्मण अनेकार्थसंभवात्, अनज्जमाणे य सोही न भवति । हंदीत्येवं, हु गुर्वामंत्रणे, एवं हे गुरु । बहूणि पुरतो कीरंति बहूणि य पुव्वं दायणेण कयाणि सब्बाणि तेदाणि पुरेकम्मं पावंति ॥ आचार्याह-

[भा. ४०६२] कामं खलु पुरसहो, पञ्चक्खपरक्खतो भवे दुविहो ।

तह वि य न पुरेकम्मं, पुरकम्मं चोयग ! इमं तु ॥

सू- घोदक ! अभिप्रेतार्थानुमते कामशब्दः, पादपूरणे खलु एवशब्दे वा । पञ्चक्खपरोक्खकया दायणेण गमणादिया पुरेकम्मं न भवति ॥ इमं भवति-

[भा. ४०६३] हत्थं वा मत्तं वा, पुव्वं सीओदएण जो धोवे ।

समणइयाए दाता, तं पुरकम्मं वियाणाहि ॥

सू- सीतोदगं सचित्तं, तेन जो दायगो हत्थमत्ते धोवति समणइया एयं पुरेकम्मं ॥ “किं” ति

गयं । इदानीं “कस्स”ति दारं-

[भा.४०६४] कस्स ति पुरेकम्मं, जतिणो तं पुण पभू सयं कुञ्जा ।

अहवा पभुसंदिट्ठो, सो पुण सुहि पेम बंधू वा ॥

धू- कस्स ति पुरेकम्मं ? पुच्छा, उत्तरं तत्परिहारिणो साधोरित्यर्थः । तं पुरेकम्मं पभू वा पभुसंदिट्ठो वा करेज्ज । गिहसामी पभू तस्संदिट्ठो तिविहो - सुही मित्तो, पेस्सो दासमादी, बंधु माया-भगिनिमातिओ । कहं पुरेकम्मस्स संभवो ? भन्नति - संखडीए पंतिपरिवेसणे निउत्तो कोइ हत्थं मत्तं वा धुविउं देज्जा, अन्नत्थ व असुइहत्थो धुविउं देज्जा ॥ अहवा -

[भा.४०६५] अद्युसिण चिक्कणे वा, करे धुविउं पुणो पुणो देति ।

आयमिऊण य पुव्वं, देज्ज जत्तीणं पढमताते ॥

धू- परिवेसंतस्स जति अद्युसिणो कूरो चिक्कणो हत्थे लग्गति ति ताहे अन्नो पासड्डितो कुंडगादिसु पानियं धरेति, तत्थ से दाया पुणो पुणो हत्थे उदउल्लेतुं दलयति । अधवा - यदि उवउल्लेतुं पढमं साधूणं दलयति तो पुरेकम्मं भवति । भद्दबाहुकया गाहा । अट्ठविधभंगेसु विसुद्धभंगग्रहणं इमं-

[भा.४०६६] दमए पमाणपुरिसे, जाए पंतीए ताए मोत्तूणं ।

सो पुरिसो तं वऽन्नं, तं दव्वं अन्न-अन्नं वा ॥

धू- “दमए”ति कम्मकरग्रहणं । “पमाणपुरिसो” ति देयदवव-सामिगग्रहणं । दाता दमगो सामी वा जाए पंतीए निउत्तो तं पंतिं मोत्तुं जदि तो पुरेकम्मकत्तेण हत्थेण तं वा दव्वं अन्नं वा दव्वं दलयति । जति परिणयहत्थो य तो कप्पति वियचत्थभंगेसु ति । अह अन्नो पुरिसो तं वा दव्वं अन्नं वा दव्वं दलाति, कप्पति अन्यपव्वतीत्यनुवर्तते षष्ठाष्टमभंगग्रहणं वा विकल्पः षष्ठाष्टममध्यगतश्च सप्तमभंगो कल्पत एव ॥

प्रथम-तृतीय-पंचमभंगेषु अभंगे वा भद्दबाहुकृतगायया ग्रहणं निर्दिश्यते-

[भा.४०६७] दाऊण अन्नदव्वं, कीई देज्जा पुणो वि तं चेव ।

अत्तड्डिय-संकामित, गहणं गीयत्थसंविग्गे ॥

धू- अनेसणाकयं दव्वं मोत्तूण दव्वस्स अन्नं दाउं तं चेव अनेसणाकतं दव्वं पुणो देज्जा, एवं छिन्नवावारे कप्पति । अधवा - त अनेसणाकतं दाता सयं अहिट्ठेइ । अहवा - तं अनेसणाकयं दाता अन्नस्स देज्जा, सो जति देज्जा एवं संकमियं कप्पति । तं अनेसणाकतं दव्वं एतेण विकप्पेण गीयत्थस्स कप्पति, नो अगीयत्थस्स । जम्हा तं गीयत्थे गिण्हंतो वि संविग्गे भवति ॥

एसेवऽत्थो सिद्धसेनखमासमणेण फुडत्तरो भन्नति-

[भा.४०६८] सो तं ताए अन्नाए, बित्तिए उ अन्नती य दो वऽन्ने ।

एमेव य अन्नेण वि, भंगा खलु होंति चत्तारि ॥

धू- सो पुरिसो तं दव्वं ताए पंतीए पढमो भंगो । अन्नपंतीए ति बित्तिओ भंगो । एवं अट्ठभंगी कायव्वा ॥ इमो गहण विकम्पो-

[भा.४०६९] कप्पति समेसु तह सत्तमम्मि ततियम्मि छिन्नवावारे ।

अत्तड्डियम्मि दोसू, सव्वत्थ य भएसु करमत्ते ॥

धू- करमत्तेसु भयणा, जति ससण्डिआदी न भवति ततः ग्रहणं ॥

“गीतस्थसंविगो” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४०७०] गीतस्थगहणेणं, अत्तद्धितमादी गिण्हती मीयो ।
संविगगहणेणं, तं गिण्हतो वि संविगो ॥

चू- अत्तद्धियं आगमप्रमाणतो मेण्हति, न तस्स विष्परिणामो भवति - संविग एवेत्यर्थः ॥
इमेण पुण विकम्पेण पुरतो वि कयं तं पुरेकम्भं न भवति-

[भा. ४०७१] परतो वि हु जं धोयं, अत्तद्वाए न तं पुरेकम्भं ।
तं पुण उल्लं ससिणिद्धं च सुक्खे तहिं गहणं ॥

चू- अप्पणद्वा जदि हत्थे पक्खालेति तो उदउल्लं वा ससिणिद्धं वा भञ्जति, तत्थ परिणते
अणत्तद्धिए वि गहमं भवति ॥ पुरेकम्भउदउल्लेसु इमो विसेसो-

[भा. ४०७२] तुल्ले वि समारंभे, गहणं सुक्खेक एक्कपडिसेहो ।
अत्रत्थ वूढ ताविय, अत्तद्दे होति खिप्पं पि ॥

चू- आउक्कायसमारंभे तुल्ले सिओदउल्ले तुल्ले अणत्तद्धिए वि गहणं, पुरेकम्भो पुण सुक्खे वि नो
गहणं चिरेण वि । इमेणं पुण विहाणेणं खिप्पं पि गहणं, तक्कादिउल्ले लंबणे अगणिताविते वा
अत्तद्धिए वा ग्रहणमित्यर्थः ॥ “कस्स” ति दारं गयं । “इदानिं” आरोवण” ति दारं-

[भा. ४०७३] चाउम्मासुक्कोसे, मासिपमज्जे य पंथ य जहन्ने ।
पुरकम्भे उदउल्ले, ससिणिद्धारोवणा भणिया ॥

चू- उदगसमारंभे पुरेकम्भ उक्कोसं । उदउल्लं मज्झिमं । ससिणिद्धं जहन्नं । एतेसु कमसो
आरोवणा चउल्लहुं मासलहुं पणगं च ॥ “आरोवण” ति गतं । इदानिं “परिहरण” ति-

[भा. ४०७४] परिहरण वि य दुविहा, अविधि-विधीते य होइ नायव्वा ।
पढमिल्लुगस्स सव्वं, बितियस्स य तम्मि गच्छम्मि ॥

[भा. ४०७५] ततियस्स जावजीवं, चउत्थस्स य तं न कप्पती दव्वं ।
तद्विवस एगगहणे, नियद्धगहणे य सत्तमए ॥

चू- पढमगाधाए पुव्वद्धं कंठं । सेसे दिवद्धगाधाए सत्त चोदगा आयरियदेसगा । तेसिं इमं
वक्खाणं-

भ. (४०७६) पढमो जावजीवं, सव्वेसिं संजयाण सव्वाइं ।
दव्वाणि निवारेली, बितिओ पुण तम्मि गच्छम्मि ॥

चू- पढमचोदगाह-जत्थ घरे कम्मं कतं तत्थ जाव सो पुरेकम्भकारी जस्स य तं कयं पुरे कम्म
ते जावजीवं ति ताव सगच्छपरगच्छयाणं सव्वसाधूणं सव्वदव्वा न कप्पति घेतुं । बितियचोदगो
पढमं भणति - जं परगच्छयाणं नि पारेसि तं अजुत्तं, सगच्छयाणं चेव सव्वेसिं तत्थ घरे सव्वदव्वा
जावजीवं न कप्पति ॥

[भा. ४०७७] ततिओ जावजीवं, तस्सेवेगस्स सव्वदव्वाइं ।
वारेइ चउत्थो पुण, तस्सेवेगस्स तं दव्वं ॥

चू- तृतीयचोदको बितियं भणाति - जं सगच्छे सव्वेसिं निवारेली तं अजुत्तं, जस्स पुरेकम्भं

कतं तस्स वेगस्स जावज्जीवं सव्वदव्वा न कप्पंति । चउत्थचोदगो तइयचोदगं भणति - जं तत्थ सव्वदव्वे वारेसि तं अजुत्त, तं चेवेगदव्वं तस्सवेगस्स जावज्जीवं मा कप्पतु ॥

[भा.४०७८] सव्वाणि पंचमो तद्दिणं तु तस्सेव छट्ठो तं दव्वं ।

सत्तमतो नियत्तंतो, तं गेण्हइ परिणतकरम्मि ॥

पू-पंचमोचउत्थं भणाति-तस्सेवेगस्स जावज्जीवं दव्वनिवारणमजुत्तं, तस्सेवेगदिनं तस्सेवेगस्स तत्थ घर सव्वदव्वा मा कप्पंतु । छट्ठचोदगो पंचमं भणाति- तस्स दिनमजुत्तं सव्वदव्वनिवारणं, तमेवेगं दव्वं तस्स तद्दिनं तत्थ घरे मा कप्पतु । सत्तम चोदगाह- सर्वमिदमयुक्तं । जदा हत्थे परिणओ आउक्काओ तदा सन्नियइंतो तत्थ घरे सो चेव साधू सव्वदव्वे गेण्हउ, न दोसो ॥

आचार्य आह-

[भा.४०७९] एगस्स पेरेकम्मं, पत्तं सव्वे वि तत्थ वारेति ।

दव्वस्स य दुल्लभता, परिचत्तो गिलाणओ तेहिं ॥

[भा.४०८०] जेसिं एसुवदेसो, आयरिया तेहिं तू परिच्चत्ता ।

खमगा पाहुणगा तू, सुव्वत्तमयाणगा ते उ ॥

पू-एगस्स साधुस्स कत्ते पुरेकम्मे जे सव्वसाधूणं तम्मि गिहे सव्वदव्वे निवारेंति तेहिं गिलाण-आयरिय-खमगा पाहुणगा बाला बुद्धा य परिच्चत्ता, चतुगुरुं च से पच्छित्तं । कम्हा ? जम्हा तम्मि कुले गिलाणादिपायोगं लब्धति, नान्यत्र । किं च अन्यप्ररूपणा चैषा- चोदगाह - “कहं वा सव्वेहिं नायं जहा एत्थ पुरेकम्मं कतं ?” आचार्याह-

[भा.४०८१] अद्धाणनिग्गयादी, उब्भामग खमग अक्खरे रिक्खा ।

मग्गण कहण परंपर, सुव्वत्तमयाणगा ते वि ॥

[भा.४०८२] उब्भामगऽनुब्भामग, सगच्छपरगच्छजाणणट्ठाए ।

अच्छति तहियं खमतो, तस्सऽसती स एव संघाडो ॥

पू-जे अद्धाणनिग्गया उब्भामगा य अप्फचिया भिक्खं अडंति । सगच्छपरगच्छयाण य कहणट्ठा खमगो तत्थ निसत्तो अच्छति “एत्थ पुरेकम्मं कतं” ति । खमगासति पारणगदिणे वा जस्स पुरेकम्मं कतं स एव साधुसंघाडो एगो वा तत्थ अच्छति ॥

[भा.४०८३] जदि एगस्स उ दोसा, अक्खर न तु तानि सव्वतो रिक्खा ।

जति फुसण संकदोसा, हिंडंता चेव साहेति ॥

पू-जदि एगस्स अच्छओ इत्थिमादिया दोसा भवंति तो कुट्टादिसु अक्खराणि लिहंति “एत्थ पुरेकम्मं कतं” ति । अह अक्खराणि सव्वे न याणंति तो साधुजनसमयकया “रिक्ख” ति रेखा कज्जति । अह अत्तो वि रिक्खं करोति तो फुसणासंकभंगदोसा बहवे होज्ज, तो जस्स पुरेकम्मं कतं सो संघाडगो हिंडंतो चेव अन्नस्स साधूणं कधेति - “एत्थघरे पुरेकम्मं” । ते वि अन्नेसिं । एवं परंपरेणं सव्व साधूणं कहंति । आचार्य आह- “सुव्वत्तमजाणगा जेसिं एसा परिहरणविधी” ॥

[भा.४०८४] एसा अविही भणिता, सत्तविहा खलु इमा विही होति ।

तत्थादी चरिमदुगे, अत्तइयिमादि गीतस्स ॥

पू-एस सत्तविधा अविधिपरिहरणा भणिया । सत्तविधा चेव इमा विधिपरिहरणा

उष्फोसणापदविरहिया ॥ एतेसिं अङ्गण पयाणं आइल्लेसु दोसु, चरिमेसु य दोसु, एतेसु चउसु अत्तट्टिएसु गहणं जइ सव्वे गीयत्था भवन्ति ।

[भा. ४०८५] एगस्स बितियगहणे, पसञ्जणा तत्थ होति कप्पट्ठी ।

वारण ललितासणिओ, गंतूण य कम्म हत्थ उष्फोसे ॥

[भा. ४०८६] एगेण समारद्धे, अन्नो पुण जो तहिं सयं देइ ।

जति होति अगीता तो, परिहरियव्वं पयत्तेणं ॥

चू- भिक्षवद्वा साहुस्स “घरंगणे ठियस्स” दातारेण आउक्कायसमारंभो कओ, साहुणा पडि-
सिद्धो । तत्थ अन्नो जइ सयं चेव दाउं अब्भुज्जओ अन्नभणिओ वा तत्थ जइ सव्वे साहवो गीयत्था
तो गिण्हन्ति, अगीतेसु मीसेसु य परिहरन्ति ॥

[भा. ४०८७] समणेहि य अभणंतो, गिहिभणितो अप्पणो व छंदेणं ।

मोत्तुमजाणगमीसे, गिण्हन्ती जाणगा साहू ॥

चू- “वितियगहणे” ति अस्य व्याख्या- पद्मदातारेण जा पुरेकम्मकतेण हत्थेण भिक्षा
गहिया तं जदा अन्नो वितिओ देइ सा किं गेज्झा अगेज्झा ? तत्थ अगीताभिप्पाओ भन्नति-

[भा. ४०८८] अम्हइसमारद्धे, तद्वच्चेण किह नु निदोसं ।

सविसन्नाहरणेणं, मुज्झति एवं अजाणंतो ॥

चू- एत्थ अगीतो मुज्झति इमेण दिट्ठंतेण - “वइरिणो अड्ढाय विसेण संजुत्तं भत्तं कयं एगेण,
अन्नो जदि तं देइ तो किं न मरति ? एवं अम्हइ जाण उदगसमारंभो कतो तेन जा गहिया भिक्षा
तं जदि अन्नो देइ किं दोसो न भवइ ? भवत्येव” । तम्हा अगीतेसु मीसेसु वा परिहरियव्वं ॥

गीतेसु इमो विधी-

[भा. ४०८९] एगेण समारद्धे, अन्नो पुण जो तहिं सयं देति ।

जति जाणगा उ साहू, परिभुत्तं जे सुहं होति ॥

चू- गीता गिण्हन्ति परिभुजन्ति य ॥ अथवा-

[भा. ४०९०] गीयत्थेसु वि भयणा, अन्नो अन्नं व तेन मत्तेणं ।

विप्परिणतम्मि कप्पति, ससणिद्धुदउल्लपडिसिद्धा ॥

चू- अन्नो पुरिसो अन्नं दव्वं तेन उदउल्लेण मत्तेण जदा देति तदा न कप्पति, आउक्काए
परिणते अत्तट्टिए कप्पति । ससणिद्धावत्थं उदउल्लावत्थं च पडिसिद्धं - न कल्पतीत्यर्थः ॥ अह
वित्तिएण वि पुरेकम्मं कयं, सो वि साधुणा पडिसिद्धो, तत्तिओ अन्नभणितो सयं वा जदि देति
तत्थ वि गहणं पूर्ववत् ।

“पसञ्जणा तत्थ होति कप्पट्ठी” अस्य व्याख्या- अह तत्तिओ वि पुरेकम्मं करेज्ज, तत्थ गीएण
वि न घेत्तव्वं, जम्हा एत्थ पसञ्जणादोसो दीसति । को पसञ्जणा दोसो ? भन्नति - “तरुणकप्पट्ठीओ
कंदप्पा साधुं घेलवंतीओ पुरेकम्मं करेज्ज” । अस्यैवार्थस्य व्याख्या-

[भा. ४०९१] तरुणीओ पिंडियाओ, कंदप्पा जति करे पुरेकम्मं ।

पद्मवितियाण मोत्तुं, आवज्झति चउलहू सेसे ॥

चू- पद्मवितिएसु पुरेकम्मे कते जदि अन्नो भणति - “पडिच्छाहि अहं ते दलवामि” तेसु

उदिक्रवति । ततीयादिसु यदि उदिक्रवति तो चउलहुं ॥

“वारण ललियासणओ”ति अस्य व्याख्या-

[भा.४०९२] पुरेकम्ममि कयम्मी, जति भणति मा तुमं इमा देऊ ।

संकापदं व होझा, जालिधरसणिओ व सुव्वत्तं ॥

घू-पुरेकम्मे कते साधू भणति - “मा तुमं देहि, इमा देउ ।” ताहे सा चिंतेति- “अहं विरूवा वुद्धा वा, न वा से रुद्धामि, इमा तरुणीं सुख्वा रुद्धति वा, से एवं संका भवेझा - अहं किं मन्ने एस एतीए सह घडिओ हवेझ ? अहवा भणेझ - तुमं फुडं ललियासणिओ इव जहाभिलसियं परिवेसियं इच्छसि ॥ “गंतूण” यति अस्य व्याख्या-

[भा.४०९३] गंतूण पडिनियत्ते, सो वा अन्नो व से तहिं दति ।

अन्नस्स वि दिअिहिती, परिहरियव्वं पयत्तेणं ॥

घू-पुरेकम्मे कते दायगेण भिक्खा नीणिता, साधुणा पडिसिद्धा, गतो साधू । भिक्खाहत्थगतो दायगो चिंतेइ - जदा एस साधू धरपंतीओ इमाओ पडिनियत्तो एहिति तदा से दाहामि तं भिक्खं । सो दाता अन्नो वा देति । न कप्पति । अहं तं नीणितं भिक्खं अन्नस्स साधुस्स कप्पेति ? तस्स वि न कप्पं ॥

[भा.४०९४] अन्नस्स व दाहामो, अन्नस्स वि संजयस्स न वि कप्पे ।

अत्तड्डियचरगादीण वा वि दाहंति तो कप्पे ॥

घू-पुव्वद्धं कंठं । अहं अप्पणो अत्तड्डेति चरगादीणं वा संकप्पेति यदि य परिणतो आउक्काओ तो कप्पेति ॥ “अन्नस्स व दाहामो” ति अस्य व्याख्या-

[भा.४०९५] पुरेकम्ममि कयम्मी, पडिसिद्धा जति भणेझ अन्नस्स ।

दाहंति पडिनियत्ते, तस्स व अन्नस्स व न कप्पे ॥

[भा.४०९६] भिक्खचरस्सऽन्नस्स वि, पुव्वं दाऊण जइ दए तस्स ।

सो दाता तं वेलं, परिहरियव्वो पयत्तेणं ॥

घू-साधुअट्ठ पुरेकम्मे कते पुव्वं भिक्खायरस्स भिक्खं दाउं पच्छा अच्छिन्नवावारो “तस्स” ति साधुस्स देझा, सो दाता तं वेलं अच्छिन्नवावारो परिहरियव्वो, न पकप्पति ॥

इदानीं “कप्पे” ति दारं-

[भा.४०९७] पुरेकम्ममि कयम्मी, जइ गेण्हति जइ य तस्स तं होइ ।

एवं खु कम्मबंधो, चिद्धति लोए व बंभवहो ॥

घू-चोदग आह - पुरेकम्मकडदोसो यदि दायगस्स न भवत साधुस्स गिण्हतो भवति, तो जदा साधू न गेण्हति, तदा पुरेकम्मकतकम्मबंधो दायगगाहगेसु अणवद्धितो वेगलो चेद्धति । एत्थ लोइय-उदाहरणं- इंदेण उडंकरिसिपत्ती रुववती दिद्धा । तीए समं अधिगमं गतो । सो तओ निग्गच्छंतो उडंकेण दिद्धो । रुद्धेण रिसिणा तस्स सावो दिद्धो, जम्हा अगमनिझा रिसिपत्ती अभिगया तम्हा एवं ते बंभवज्झा भवतु । तस्स बंभवज्झा उवद्धिया, सो तस्स भीतो-कुरुखेत्तं पविद्धो । सा बंभवज्झा कुरुखेत्तस्स पासओ भमति, सो वि तओ तब्बया न नीति । इंदेण विना सुन्नं इंदव्वाणं । ततो सब्बे देवा इंदं मग्गमाणा जाणिऊण कुरुखेत्ते उवद्धिता भणंति - एहि गच्छ देवालयं । सो

भजति - इओ निग्गच्छंतस्स मे बंभवज्झा लग्गति । ताहे सा देवेहिं बंभवज्झा चतुधा विभत्ता, इहो विभागो इत्थीणं ऋतुकाले ठिओ, वितिओ उदगे काइयं निसिरंतस्स, ततिओ बंभणस्स सुरापणे, चउत्थो गुरुपत्तीए अभिगमे । सा बंभवज्झा एतेसु ठिया । इंदो वि देवलोगं गओ । एवं कर्मबन्धः ब्रह्महत्यावत् वेगलः ॥ आचार्याह-

[भा. ४०९८] दब्बेण य भावेण य, चउक्कभयणा भवे पुरेकम्मे ।

सागारियभावपरिणति, ततितो भावे य कम्मे य ॥

धू- दब्बतो पुरेकम्मं, न भावतो । न दब्बओ पुरेकम्मं, भावओ पुरेकम्मं । भावतो वि दब्बतो वि पुरेकम्मं । न दब्बतो न भावतो पुरेकम्मं । इदानीं - भंगभावणाकते पुरेकम्मे “सागारियं” ति सुइकाण अट्ठाए न पडिसिद्धं, गिहतं, विगिंचीहामो ति दब्बओ पढमभंगो । भिक्खमवतरंतो चित्तेति पुरेकम्मं पि घेच्छं, न य लद्धं, भावपरिणयस्स वितिओ भंगो । भावपरिणएण पुरेकम्मं लद्धं ततिओ । उभयधा वि सुद्धो चउत्थो पुरेकम्मं पडुच्च ॥

[भा. ४०९९] दब्बेण य भावेण य, चउक्कभयणा भवे पुरेकम्मे ।

सागारियभावपरिणति, ततितो भावे य कम्मे य ॥

धू- दब्बतो पुरेकम्मं, न भावतो । न दब्बओ पुरेकम्मं, भावओ पुरेकम्मं । भावतो वि दब्बतो वि पुरेकम्मं । न दब्बतो न भावतो पुरेकम्मं । इदानीं - भंगभावनाकते पुरेकम्मे “सागारियं” ति सुइकाण अट्ठाए न पडिसिद्धं, गहितं, विगिंचीहामो ति दब्बओ पढमभंगो । भिक्खमवतरंतो चित्तेति पुरेकम्मं पि घेच्छं, न य लद्धं, भावपरिणयस्स वितिओ भंगो । भावपरिणएण पुरेकम्मं लद्धं ततिओ । उभयधा वि सुद्धो चउत्थो पुरेकम्मं पडुच्च ॥

[भा. ४०९९] सुन्नो चउत्थभंगो, मज्झिस्स दोन्नि तू पडिक्कुट्ठा ।

संपत्तीइ वि असती, गहणपरिणए पुरेकम्मं ॥

धू- मज्झिम दो भंगा पडिसिद्धा अविमुद्धभावत्वात् । पढमो सुद्धसरिसो प्रयोजनपेक्षत्वात् विशुद्धभावत्वाच्चा । दब्बतो संपत्ते वि पुरेकम्मे भावपुरेकम्मस्स असती असंप्राप्ति-प्रथमभंगेत्यर्थः । भावतो गहणपरिणते दब्बतो असंपत्ते वि भावतो पुरेकम्मं भवति - द्वितीयभंगेत्यर्थः । अहवा - सव्वं पच्छद्धं वित्तिभंगदरिसणत्थं भणियं ॥ चोदग आह-

[भा. ४१००] संपत्तीइ वि असती, कम्मं संपत्तिओ वि य अकम्मं ।

एवं खु पुरेकम्मं, ठवणामेत्तं तु चोदेति ॥

धू- “पुरेकम्मे असंपत्ते वि पुरेकम्मं भवति वित्तिभंगे, पुरेकम्मे संपत्ते वि पुरेकम्मे पुरेकम्मदोसो न भवति पढमभंगे, जतो एवं ततो मे चित्तस्स पतिट्ठियं पुरेकम्मं ठवणमेत्तमेव निप्पयोयणं पक्खिज्जति” ॥ आचार्य आह - हे चोदग ! जो तुमे बंभवज्झादिद्वंतो दिन्नो कम्मबंधं पडुच्च ममं पि सो चेव दिद्वंतो इमो-

[भा. ४१०१] इंदेण बंभवज्झा, कया उ भीओ उ तीए नासंतो ।

सो कुरुखेत्तपविट्ठो, सा वि बहि पडिच्छए तं तु ॥

[भा. ४१०२] निग्गत पुनरवि गेण्हति, कुरुखेत्तं एव संजमो अहं ।

जाहे ततो तु नीते, घेप्पति ता कम्मबंधेण ॥

घू- जदा कुरुखेत्ताओ निग्गच्छइ इंदो तदा पुणो वि बंभवज्झा गेण्हति । आयरिओ दिङ्गतमुवसंहारं करेति - कुरुखेत्तसरिसो अहं संजमो, बंभवज्झसरिसो कम्मबंधो, जाहे संजमातो भावो निग्गच्छति ताहे कम्मबंधेणं वज्झति, अनिग्गतो न वज्झति ॥ किं चान्यत्-

[भा.४१०३] जे जे दोसायतणा, ते सुत्ते जिनवरेहि पडिकुट्ठा ।

ते खलु अनायरंतो, सुद्धो इतरं उ भइयव्वं ॥

घू- “इयरो”ति समायरंतो, सो भयनिजो - वज्झती न वा । का भयणा ? कारणा जयणाए अकप्पियं सेवंतो सुद्धो, इहरह ति निक्कारणे कारणे य अजयणाए दप्पतो पमादेण य सेवतो न सुज्झति ॥ इदानिं पुरेकम्मादिअनेसणवज्झणगुणो विधी य संदिसिज्झति-

[भा.४१०४] समणुन्ना परिसंकी, अवि य पसंगं गिहीण वारंता ।

गिण्हंति असदभावा, सुविसुद्धं एरिसं समणा ॥

घू- “समणुन्न”ति अनुमती । तं च परिसंकति - “भा अनुमती भविस्सइ”ति, अओ वज्जेइ पुरेकम्मं । जति य पुरेकम्मकत्तेण हत्थेण भिक्खं गिण्हति तो गिहीसु पसंगो कतो भवति, अग्गहणे पुण पसंगो वारितो भवति - पुणो वि गिही न करोतीत्यर्थः । एवं सव्वं अणेसणं वज्जेत्ता असदभावा साधू विसुद्धं गेण्हंति भत्तादि ॥ इदानिं हत्थे-

[भा.४१०५] किं उवघातो हत्थे, मत्ते दव्वे उदाहु उदगम्पि ।

तिन्नि वि ठाणा सुद्धा, उदगम्पि अनेसणा भणिया ॥

घू- चोदगो पुच्छति - पुरेकम्मकत्ते हत्थादिचउण्हं कम्पि उवघाओ दिट्ठो ? आयरिओ भणति - हत्थमत्तदव्वा एते तिन्नि वि ठाणा सुद्धा, उदगे अनेसणा ठिता ॥

अत्राचार्य उपपत्तिमाह-

[भा.४१०६] जम्हा तु हत्थमत्तेहि कप्पती तेहि चेव तं दव्वं ।

अत्तद्धियं परिभुत्तं, परिणते तम्हा दगमनेसिं ॥

घू- जम्हा परिणते दगे तेहिं चेव हत्थमत्तेहि तं चेव दव्वं अत्तद्धियं परिभुत्तं सेसं वा कप्पइ तम्हा दगे अनेसणा ठिया । विधिपरिहरणा असनादिसु सत्तविधा भणिया ॥

इदानिं “फोसण”ति दारं एवं वत्थे पसंगेणाभिहितं-

[भा.४१०७] किं उवघातो धोए, रत्तो चोक्खे सुइम्मि वि कयम्मि ।

अत्तद्धियं-संकामिय, गहणं गीयत्थसंविग्गे ॥

घू- साधूणं दाहामि ति मलिणं धोवति, विधिं अजाणंतो धातुमादिसु रत्तं काउं दलाति, रयगसज्जियं निप्पंककयं च चोक्खं, असुतिमुवलित्तं घोटं सुतं ति एयावत्थं कयं नातुं साधुणा पडिसिद्धं, अप्पणा अत्तद्धियं अन्नस्स दिन्नं, संकामियं कप्पनिज्जं भवति ॥

“गीयत्थसंविग्गस्स” व्याख्या-

[भा.४१०८] गीयत्थग्गहणेणं, अत्तद्धियमाति गिण्हती गीओ ।

संविग्गग्गहणेणं, तं गेण्हंतो वि संविग्गो ॥

[भा.४१०९] एमेव य परिभुत्ते, नवे य तंतुग्गते अधोत्तम्मि ।

उप्फोसिऊण देत्ते, अत्तद्धिगसेविते गहणं ॥

धू- गिहिणा अंगं परिमलियं परिभुत्तं, तंतुम्य उदगतमात्रं, एते वि जया उप्फोसितुं ददाति तदा अकप्यं । अत्तद्धियं दायणेण जयणा वा परिभुत्तं तदा कप्यं ॥

[भा. ४११०] उग्गममादिसु दोसेसु, सेसेसारोवणं विना ।

गमो एसेव विन्नेयो, सोही नवरि अन्नहा ॥

धू- सेसेसु उग्गमदोसेसु य एसणदोसेसु विसोधिकोडिसमुत्थेसु एसेव विधी, नवरि पच्छित्तं भवति । अविसोधिकोडीए पुण अत्तद्धियं पि न कप्यति ॥ इदानीं पुरेकम्मस्स अववादो-

[भा. ४१११] असिवे ओमोयरिए, रायदुड्ढे भए व गेलत्रे ।

अद्धाण रोहए वा, जयणाए कप्यती कातुं ॥

धू- असिवादिसु अफव्वंता गिण्हंति, जयणाए पणगपरिहाणीए ॥

धू. (७६१) जे भिक्खू गिहत्थाण वा अन्नतित्थियाण वा सीओदगपरिभोगेण हत्थेण वा मत्तेण वा दव्विएण वा भायणेण वा असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेति, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ४११२] गिहिअन्नतित्थियाण व, सुतिमादी आहितं तु मत्तेण ।

जे भिक्खू असणादी, पडिच्छते आणमादीणि ॥

धू- गिहत्था सोत्तियवभणादी, अन्नतित्थिया परिव्वायगादी, उदगपरिभोगी मत्तओ सुई, अहवा कोई सुइवादी तेन दलेज्जा, सो य सीओदगपरिभोगी मत्तओ उल्लंककमादी, तेन गेण्हंतस्स आणादिया दोसा चउलहुं च से पच्छित्तं ॥ इमे सीतोदगपरिभोइणो मत्ता-

[भा. ४११३] दगवारबद्धणिया, उल्लंकायमणिवल्ललाऊ य ।

कड्डमयवारचड्डग, मत्ता सीतोयपरिभोगी ॥

धू- मत्तो दगवारगो गड्डुअओ आयमणी लोड्डिया कड्डमओ, उल्लंकओ कड्डमओ, वारओ चड्डयं कव्वयं तं पि कड्डमयं ॥ एतेसु गेण्हंतस्स इमे दोसा-

[भा. ४११४] नियमा पच्छाकम्मं, धोतो वि पुणो दगस्स सो सत्थं ।

तं पि य सत्थं अन्नोदगस्स संसज्जते नियमा ॥

धू- भिक्खण्ययाणोवलित्तं पच्छा धुवंतस्स पच्छाकम्मं । स मत्तगो असनादिरसभाविओ त्ति उदगस्स सत्थं भवति । तं पि उदगं अन्नोदगस्स सत्थं भवति, तमुदगमंवीभूतं संसज्जते य ॥

[भा. ४११५] सीओदगभोईणं, पडिसिद्धं मा हु पच्छकम्मं ति ।

किह होति पच्छकम्मं, किहव न होति त्ति तं सुणसु ॥

धू- जेण मत्तएण सच्चित्तोदगं परिभुज्जति तेन भिक्खग्गाहणं पडिसिद्धं । सीसो पुच्छति- “कहं पच्छकम्मं भवति न भवति वा ? आचार्याह- “सुणसु”-

[भा. ४११६] संसड्डमसंसड्डे, सावसेसे य निरवसेसे य ।

हत्थे मत्ते दव्वे, सुद्धमसुद्धे तिगट्ठाणा ॥

धू- संसड्डे हत्थे, संसड्डे मत्ते, सावसेसे दव्वे एएसु तिसु पदेसु अट्ठ भंगा कायव्वा । विसमा सुद्धा समा असुद्धा ॥ भंगेसु इमा गहणविधी-

[भा.४११७] पढमे भंगे गहणं, सेसेसु वि जत्थ सावसेसं तु ।

अन्नेसु तु अग्गहणं, अलेवसुक्खेसु वा गहणं ॥

सू- “अन्नेसु”ति- समेसु भंगेसु । जदि देयं दब्बं सुक्खं अलेवकडं, सुक्खं मंडगकुम्पासादी, तो गिज्झं, पच्छाकम्मस्स अभावात् ॥ बित्तिपदं-

[भा.४११८] असिवे ओमोयरिए, रायदुड्डे भए व गेलन्ने ।

अच्छाण रोहए वा, जयणागहणं तु गीयत्थे ॥

सू. (७६२) जे भिक्खू कट्ट कम्माणि वा चित्तकम्माणि वा पोत्थकम्माणि वा दंतकम्माणि वा मणिकम्माणि वा सेलकम्माणि वा गंधिमाणि वा वेदिमाणि वा पूरिमाणि वा संधातिमाणि वा पत्तच्छेज्जाणि वा विहाणि वा चक्खुदंसण पडियाण अभिसंधारेति अभिसंधारेतं वा सातिज्जति ।

[भा.४११९] कट्टकम्माणि ठाणा जत्तियमेत्ताउ आहिया सुत्ते ।

चक्खुपडियाए तेसु दोसा ते तं च बित्तिपदं ॥

सू. कट्टकम्मं कोट्टिमादि पुस्तकेषु च वस्त्रेषु वा पोत्थं चित्तलेवा प्रसिद्धा पूयादिया पुष्कमालादिषु गंधिमं जहा आनंदपुरे, पुष्कपूरगादिवेदिमं प्रतिमा, पूरिमं स च कक्षुकादिमुकुट संबंधिसु वा संधाडिमं महदाख्यानकं वा महत्ता महत्तं ।

सू. (७६३) जे भिक्खू वप्पाणि वा फलिहाणि वा उप्पलाणि वा पल्ललाणि वा उज्झराणि वा निज्झराणि वा वावीणि वा पोक्खराणि वा दीहियाणि वा सराणि वा सरपंतियाणि वा सरसपंतियाणि वा चक्खुदंसणपडियाए अभिसंधारेइ, अभिसंधारेतं वा सातिज्जति ॥

[भा.४१२०] वप्पाई ठाणा खलु, जत्तियमेत्ता य आहिया सुत्ते ।

चक्खुपडियाइ ताणी, अभिधारेतस्स आणादी ॥

सू- वप्पो केदारो, परिहा खातिया, नगरादिसु पागारो, रत्नोदुवारादिसु तोरणा, नगरदुवारादिसु अगला, तस्सेव पासगो रहसंठितो पासातो, पव्वयसंठितं उवरुवरिभूमियाहिं वट्टमाणं कूडागारं, कूडेवागारं कूडागारं पर्वते कुट्टितमित्यर्थः । नूम गिहं भूमिघरं, रुक्खो छिय गिहागारो रुक्खगिहं, रुक्खे वा घरं कडं, पर्वतः प्रसिद्धः, मंडवो वियडः, धूमः प्रसिद्धः, पडिमा गिहं चेतियं, लोहारकुट्टी आवेसणं, लोगसमवायठाणं आयत्तणं, देवकुलं पसिद्धं, सद्ध्यः स्थानं सभा, गिम्हादिसु उदगप्पदाणठाणं पवा, जत्थ मंडं अच्छति तं पणिचगिह, जत्थ विक्काइ सा साला । अहवा - सकुड्डं गिहं, अकुड्डा साला, एवं जाणसालाओ वि, जाणा सिविगादि जत्थ मिक्खित्ता, गुहा प्रसिद्धा, एवं दब्बो पव्वगो विदब्बसारिच्छो, इंगाला जत्थ डज्झंति, कट्टा जत्थ फट्ठंति, घडिज्झंति वा, सवसयणं सुसाणं, गिरिगुहा कंदरं, असिवसमगह्वाणं सन्ति, सेलो पव्वतो, गोसादि ठाणं उवट्ठाणं, भवणागारं वणरायमंडियं भवणं, तं चेव वणविवज्जियं गिहं, चक्खुरिन्द्रियप्रीत्यर्थः दर्शनप्रतिज्ञया गच्छंति, तत्थ गच्छंतस्स संजमविराधना, दिट्ठे य रागदोसादयो । इमे दोसा-

[भा.४१२१] कम्मपसत्थपसत्थे, रागं दोसं च कारए कुजा ।

सुकयं सुअज्जियं ति य, सुट्ठ वि विनिओइयं दब्बं ॥

सू- कारगो सिप्पी । तेन सुप्पसत्थे कते रागं करेति, अप्सत्थे दोसं । अहवा भणति - देवकुलाति सुकयं एत्थ अनुमती । अहवा जेण कारवितं तं भणाति - सुट्ठ अज्जियं तेन दब्बं,

सुझाणे वा निउत्तं, एवं अनुमती मिच्छसुववूहा ॥

[भा. ४१२२] वक्केहि य सत्थेहि य, परलोयगता वि ते सुणञ्जति ।

निउणाऽनिउणा व कयी, कम्माण व कारका सिप्पी ॥

चू- निउणाऽनिउणत्तं कवीण वक्केहिं नञ्जित, सिप्पियाणं कम्मेहिं नञ्जति ॥

- विनद्ववत्थुं ददुं भणति-

[भा. ४१२३] दुस्सिक्खियस्स कम्मं, धणियं अपरिक्खिओ य सो आसी ।

जेण सुहा वि निउत्तं सुवीयमिन्न कस्सो मोल्लं ॥

चू- कारावगो वा धम्माधम्मे सिप्पिसुए वा अपरिक्खगो आसि । कहं सो अपरिक्खगो आसि ? पच्छद्धं भणाति ॥ अंतरा गयस्स वा इमे दोसा-

[भा. ४१२४] दुविहा तिविहा य तसा, भीता वाड सरणाणि कंखेज्जा ।

नोल्लेज्ज तगं वऽन्नं, अंतराए य जं चऽन्नं ॥

चू- दुविधा - जलचरा थलचरा य । तिविहा - जलथलखहचारिणो य, ते भीता, "वाड" तिखडयं देज्जा, जलयरस्स जलं सरणं, बिलं डोंगरं वा थलचरस्स, खहचरस्स आगासं, कंखेज्जा अभिलाषसरणं वा गच्छतेत्यर्थः । तं वा साधुं अन्नं वा नोल्लेज्ज । तेसिं वा चरंताणं अंतराइयं करेति । "जं चऽन्नं" तिते नस्संता जं काहिंति ॥ इदानीं अववादः-

[भा. ४१२५] बित्तिपदमणप्पज्जे, अहिधारे अकोविते व अप्पज्जे ।

जाणंते वा वि पुणो, कज्जेसु बहुप्पगारेसु ॥

चू- "कज्जेसु बहुप्पगारेसु" अस्य व्याख्या-

[भा. ४१२६] तत्थ गतो होज्ज पद्दु, न विना तेन वि च सिज्जते कज्जं ।

संभमपडिणीयभए, ओसन्नाइन्नगेलन्ने ॥

चू- पभू रायादि, कुल-गण-संघकज्जं अग्निमादिसंभमे पडिणीयभया वा गच्छंति । ओसन्नं ति साधूणं तत्थ गमणं अविरुद्धं । आइन्नं ति साधवो तत्थेव आवासेति । गिलाणस्स वा पत्थभोयणादिनिमित्तं गच्छति ॥ तत्थिमा जयणा-

[भा. ४१२७] तेसुं दिट्ठिमबंधंतो, गयं वा पडिसाहरे ।

परस्सानुवरोहेणं, देहंतो दो वि वज्जए ॥

चू- पधाणप्पधाणेसु दिट्ठिं न बंधति, सहसा वा गयदिट्ठिं पडिसाहरति, रायादि अनुयत्तिओ जोएंतो दो वि रागदोसे वज्जेइ ॥

मू. (७६४) जे भिक्खू कच्छाणि वा गहणाणि वा नूमाणि वा वणाणि वा वणविदुग्गाणि वा पव्वयाणि वा पव्वयविदुग्गाणि वा चक्खुदंसणपडियाए अभिसंधारेइ अभिसंधारेत्तं वा सातिज्जति ॥

[भा. ४१२८] कच्छादी ठाणा खलु, जत्तियमेत्तां उ आहिया सुत्ते ।

चक्खुपडियाए तेसू, दोसा ते तं च बित्तिपदं ॥

चू- चक्खुदंसणपडियाए गच्छंतो चउलहुं । इक्खुमादि कच्छास गहणाणि काननानि, (दिवियं धीयं) नूमं भिन्नं, वणाणि उज्जाणाणि वा, एगजातीयअणेगजाइयरुक्खाउलं गहणं वणविदुग्गं, एगो पव्वतो. बहूएहिं पव्वतेहिं पव्वयविदुग्गं । कूवो अगडो, तडाग दह-गदी पसिद्धा, समवृता

वापी, चातुरस्सा पुक्खरणी, एताओ चेव दीहियाओ, दीहिया सारणी वावि पुक्खरणीओ वा मंडलिसंठियाओ, अन्नोन्नकवाडसंजुत्ताओ गुंजालिया भवन्ति । अन्ने भणंति - निक्का अणेगभेदगता गुंजालिया । सरपंती वा एगं महाप्रमाणं सरं, तामि चेव बहूणि पंतीठियाणि पत्तेयवाहुजुत्ताणि सरपंती, ताणि चेव बहूणि अन्नोन्नकवाडसंजुत्ताणि सरसरपंती । तेषु गच्छंतस्स ते चेव दोसा, तं च व य होति बितियपदं ॥

मू. (७६५) जे भिक्खू गामाणि वा नगराणि वा खेडाणि वा कब्बडाणि वा मंडवाणि वा दोणमुहाणि वा पट्टणाणि वा आगाराणि वा संबाहाणि वा सन्निवेसाणि वा चक्खुदंसणपडियाए अभिसंधारेइ अभिसंधारेतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ४१२९] गामादी ठाणा खलु, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।

चक्खुपडियाए तेषु, दोसा ते तं च बितियपदं ॥

चू- गच्छंतस्स दप्पओ चतुलहुं । करादियाण गम्भो गामो, न करा जत्थ तं नगरं, खेडं नाम धूलीपागारपरिक्खित्तं, कुणगरो कब्बड, जोयणब्भंतरे जस्स गामादी नत्थि तं मंडब, सुवन्नादि आगारो, पट्टणं दुविहं - जलपट्टणं थलपट्टणं च, जलेण जस्स भडमागच्छति तं जलपट्टणं इतरं थलपट्टणं, दोन्नि मुहा जस्स तं दोन्निमुहं जलेण वि थलेण वि भंडमागच्छति, आसमं नाम तावसमादीणं, सत्थवासणत्थाणं सन्निवेसं, गामो वा पिंडितो सन्निविट्ठो, जत्तागता लोगो सन्निविट्ठो सन्निवेसं भन्नति, अन्नत्थ किसिं करेत्ता अन्नत्थ वोढुं वसंति तं संबाहं भन्नति । घोसं गोउलं, वणिगवग्गो जत्थ वसति तं नेगमं अंसिया गामततियमागादी, भंडगा घणा जत्थ भिज्जंति तं पुडाभेयणं, जत्थ राया वसति सा रायहणि ॥

मू. (७६६) जे भिक्खू गाम-महाणि वा नगर-महाणि वा खेड महाणि वा कब्बड महाणि वा मंडब-महाणि वा दोणमुह-महाणि वा पट्टण-महाणि वा आगार-महाणि वा संबाह-महाणि वा सन्निवेस-महाणि वा चक्खुदंसणपडियाए अभिसंधारेइ, अभिसंधारेतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ४१३०] गाममहादी ठाणा, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।

चक्खुपडियाए तेषु, दोसा ते तं च बितियपदं ॥

चू- गामे महो गाममहो - यात्रा इत्यर्थः ॥

मू. (७६७) जे भिक्खू गाम-वहाणि वा नगर-वहाणि वा खेड-वहाणि वा कब्बड-वहाणि वा मंडब-वहाणि वा दोणमुह-वहाणि वा पट्टण-वहाणि वा आगर-वहाणि वा संबाह-वहाणि वा सन्निवेस-वहाणि वा चक्खुदंसण-पडियाए अभिसंधारेइ अभिसंधारेतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ४१३१] गामवहादी ठाणा, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।

चक्खुपडियाए तेषु, दोसा ते तं च बितियपदं ॥

चू- ग्रामस्स वधो ग्रामवधो - ग्रामघातेत्यर्थः ॥

मू. (७६८) जे भिक्खू गाम-पधाणि वा नगर-पधाणि वा खेड-पधाणि वा कब्बड-पधाणि वा मंडब-पधाणि वा दोणमुह-पधाणि वा पट्टण-पधाणि वा आगर-पधाणि वा संबाह-पधाणि वा सन्निवेस-पधाणि वा चक्खुदंसणपडियाए अभिसंधारेइ, अभिसंधारेतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ४१३२] गाणशहदी ठाणा, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।
चक्खुपडियाए तेसू, दोसा ते तं च बितियपदं ॥

घू- गामस्स पही ग्राममार्गेत्यर्थः ॥

मू. (७६९) जे भिक्खू आस-करणाणि वा हत्थि-करणाणि वा उट्ट-करणाणि वा गोण-करणाणि वा महिस-करणाणि वा सूयर-करणाणि वा चक्खुदंसणपडियाए अभिसंधारेइ, अभिसंधारेतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ४१३३] आसकरणादि ठाणा, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।
चक्खुपडियाए तेसू, दोसा ते तं च बितियपदं ॥

घू- आससिक्खावणं आसकरणं एवं सेसाणिवि ॥

मू. (७७०) जे भिक्खू आस-जुद्धाणि वा हत्थि-जुद्धाणि वा उट्ट-जुद्धाणि वा गोण-जुद्धाणि वा महिस-जुद्धाणि वा सूयर-जुद्धाणि वा चक्खुदंसणपडियाए अभिसंधारेइ अभिसंधारेतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ४१३४] हयजुद्धादी ठाणा, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।
चक्खुपडियाए तेसू, दोसा ते तं च बितियपदं ॥

घू- हयो अश्वः तेषां परस्परतो युद्धं, एवमन्येषामपि । गजादयः प्रसिद्धा । शरीरेण विमध्यमः कारष्टः, रक्तपादः घटकः, शिखिधूमवणः लावकः, अहिमादी पसिद्धा, अड्डियपव्वडियादिकारणेहिं जुद्धं । सव्वसंधिविक्खोहणं निजुद्धं । पुव्वं जुद्धेण जुज्झिउं पक्खा संधीओ विक्खोभिज्झंति जत्थ तं जुद्धं निजुद्धं ॥

मू. (७७१) जे भिक्खू उज्झूहिय-ठाणाणि वा हयजूहिय-ठाणाणि वा गयजूहिय-ठाणाणि वा चक्खुदंसणपडियाए अभिसंधारेइ, अभिसंधारेतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ४१३५] निज्झूहितादि ठाणा, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।
चक्खुपडियाए तेसू, दोसा ते तं च बितियपदं ॥

घू- गावीओ उज्झूहिताओ अडविहुत्तीओ उज्झूहिज्झंति । अहवा - गोसंखडी उज्झूहिगा भज्जति, गावीणं निव्वेदणा परिमाणादि निज्झूहिगा, वधुवरपरिआणं ति मिहुज्झूहिया, वम्मियगुडिएहिं हतेहिं बलदरिसणा हयाणीयं, गवेहिं बलदरिसणा गयाणीयं, रहेहिं बलदरिसणा रहाणीयं, पाइक्कबलदरिसणा पाइक्काणीयं, चउसमवायो य अणियदरिसणं । चोरादि वा वज्झं नीनिज्झमाणं पेहाए ॥

मू. (७७२) जे भिक्खू अभिसेय ठाणाणि वा अक्खाइय-ठाणाणि वा माणुम्माणिय-ठाणाणि वा महया हय-नट्ट-गीय-वाइय-तंती-तल-ताल-तुडिय-पडुप्पाइयडाणाणि वा चक्खुदंसणपडियाए अभिसंधारेइ, अभिसंधारेतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ४१३६] आघातादी ठाणा, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।
चक्खुपडियाए तेसू, दोसा ते तं च बितियपदं ॥

घू- अक्खाणगादी आघादियं, एगस्स वलमाणं अन्नेण अनुमीयत इति मानुम्माणियं जहा धन्ने कंबलसंबला अधवा - मानपोताओ मानुम्माणियं । विज्जादिएहिं रुक्खादी नमिज्झंतीति

नेम्नं । अधवा - नम्नं नहं सिक्खाविज्रंतस्स अंगाणि नमिज्रंति । गहियं कब्बा । अधवा - वत्थपुष्पचम्मादिया भजं रुक्खादिभगो दब्बविभागो वा । कलहो वातिगो जहा सिंधवीणं रायादीणं गुग्गहो । पासा आदी जूया, सभादिषु अनेगविहा जणवाया ॥

मू. (७७३) जे भिक्खू डिंवाणि वा डमराणि वा खाराणि वा वेराणि वा महाजुद्धाणि वा महासंगाभाणि वा कलहाणि वा बोलाणि वा चक्खुदंसणपडियाए अभिसंधारेइ अभिसंधारेतं वा सातिज्जति ॥

चू- जे भिक्खू इत्थीणि वा" इत्यादि-

[भा. ४१३७] इत्थीमादी ठाणा, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।

चक्खुपडियाए तेसु, दोसा ते तं च बितियपदं ॥

चू- आसयंते सत्थावत्थाणि अच्छंति । अहवा - अश्व वंति भुंजंतीत्यर्थः । घोदमाणा गेंदुगादिषु रमंते मज्जपानअंदोलगादिषु ललंते जलमध्ये च । नष्टमृतादिषु कंदणा, मोहनोन्मवकारिकाक्रिया मोहणा मेहुणासेवणंता, सेसपदा गंयपसिद्धा ।

[भा. ४१३८] सभायादिठणः, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।

चक्खुपडियाए तेसु, दोसा ते तं च बितियपदं ॥

मू. (७७४) जे भिक्खू विरुवरूवेसु महत्सवेसु इत्थीणि वा पुरिसाणि वा थेराणि वा मज्झिमाणि वा डहराणि वा अणलंकियाणि वा सुअलंकियाणि वा गायंताणि वा वायंताणि वा नच्चंताणि वा हसंताणि वा रमंताणि वा मोहंताणि वा विउलं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा परिभायंताणि वा परिभुंजंताणि वा चक्खुदंसणपडियाए अभिसंधारेइ, अभिसंधारेतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ४१३९] विरुवरूवादि ठाणा, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।

चक्खुपडियाए तेसु, दोसा ते तं च बितियपदं ॥

चू- अनेगरूवा विरुवरूवा, महंता महा महामहा, जत्थ महे बहु रयो जहा भंसुरुलाए । अहवा - जत्थ महे बहू बहुरया मिलंति जहा सरक्खा सो बहुरयो भन्नति । तालायरबहुला बहुनडा गलागपुत्तपुञ्जे वेगडंमगा य बहुसद्धा अव्वत्तभासिणो बहुगा जत्थ महे मिलंति सो बहुमिलक्खू महो, ते य मिलक्खऊ धम्मअभमीलादि ॥

मू. (७७५) जे भिक्खू इहलोइएसु वा रूवेसु, परलोइएसु वा रूवेसु दिट्ठेसु वा रूवेसु, अदिट्ठेसु वा रूवेसु सुएसु वा रूवेसु, असुएसु वा रूवेसु विज्जाएसु वा रूवेसु, अविज्जाएसु वा रूवेसु सज्जइ रज्जइ गिज्जइ अज्जोववज्जइ सज्जंतं रज्जंतं गिज्जंतं अज्जोववज्जंतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ४१४०] इहलोगादी ठाणा, जत्तियमेत्ता य आहिया सुत्ते ।

चक्खुपडियाए तेसु, ते दोसा तं च बितियपदं ॥

चू- इहलोइया मणुस्सा, परलोइया हयगयादि, पुव्वं पच्चक्खं दिट्ठा । अदिट्ठा देवादी । मणुन्ना जे इट्ठा । अमणुन्ना जे अनिट्ठा । सज्जणादी पदा एगड्ढिया । अहवा - आसेवनभावे सज्जणता, मणसा पीतिगमणं रज्जणता, सदोसुवलद्धे वि अविरमो गेधी, अगम्मगमणासेवणे वि अज्जुववातो ॥

मू. (७७६) जे भिक्खू पढमाए पोरिसीए असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेत्ता पच्छिमं पोरिसिं उवाइणावेइ, उवाइमावेतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ४१४१] पुव्वाए भत्तपानं, घेतूणं जे उवादिणे चरिमं ।
सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

घू- दिवसस्स पढमपोरिसीए भत्तपानं घेतुं चरिमं ति चउत्थपोरिसी तं जो संपावेति तस्स चउलहुं आणादिया य दोसा । आहम्भ कदाचित् कालप्पमाणं अभिहितं जं तस्स अतिक्रमणं तं उवातिणावितं भन्नति । सिया अवधारणे, भुंजंतस्स वि चउलहुं, जिणकप्पियस्स अतिक्रमणे भुंजणे य चउगुरुं, चिड्डु ताव चउत्थपोरिसी, पढमातो बीया चरिमा, बितियाओ ततिया चरिमा, ततियाओ चउत्थी चरिमा ॥ एवं पुव्वा वि भाणियव्वा, जतो भन्नति-

[भा. ४१४२] बितियातो पढम पुव्वा, उवादिणे चउगुरुं च आणादी ।
दोसा संचय संसत्त दीहसाणे य गोणे य ॥

घू- बितियपोरिसिं पडुच्च पढमा पुव्वा भन्नति ततियं पडुच्च बितिया पुव्वा, चउत्थस्स ततिया पुव्वा । एवं जत्थ गहणं तत्थेव भुंजियव्वं, जो अतिक्रामेति तस्स चउगुरुं चउलहुं आणादिया य दोसा । इमे य संचयाइया ॥

[भा. ४१४३] अग्नि गिलाणुद्दारे, अब्भुद्धाने पाने पाहुणे निरोहे य ।
सज्झायविणयकाइय, पयलंतपलोद्वणे पाणा ॥

घू- “संचयसंसत्तस्स” व्याख्या-

[भा. ४१४४] निस्संचया उ समणा, संचयो गिही तु होति धारंता ।
संसत्तअनुययोगा, पुव्वं च विगिंधितुं डेदि ॥

घू- गृहीत्वा धरणप्रसंगे संचयस्तत्र गृहीवद् भवति, चिरं च अच्छंतं संसज्जति, संसत्तं च दुक्खं विगिंधिज्जति, परिठावेंतस्स य विराधनादिनिष्फन्नं, भारवि (दि) यावडो दीहसाणेहिं डसिंज्जति, गोणेण वा आहम्भति, एत्थ आयरिवाहनानिष्फन्नं चउगुरुं । अह तब्भया निक्खिवति तो चउलहुं । परितावणादी जाव चरिमं नेयव्वं । आउलभावे भाणभेदं करेज्ज । तप्पडिबंधे अग्निना वा डज्जति उवकरणं वा, जं च उवधिना विना पावति । गिलाणवेयावच्चं कातुं न तरति, उव्वत्तणादीयं अकीरंते य परितावणादियं । अह निक्खिवंति तो निक्खवणदोसा । उच्चारपासवणमत्तगं कहं परिद्वेत्तु धरेतु वा, गुरु पाहुणगस्स वा अब्भुद्धानं न करेति । अह करेति तो वियावडो भाणभेदं करेज्ज, भरियभायणधरणे गातणिरोधो असमाधी सज्झायं न पड्वेति, आयरियादीण विनयं न करेति, सकाइयणिरोदो, अह गहितेण वोसिरति तो उद्वाहो, उंघंतस्स वा पलोटेज्ज, तत्थ पानविराधना हवेज्ज ॥

[भा. ४१४५] एमेव सेसएसु वि, एगतरविराधना उभयतो वा ।
असमाहि विणयहाणी, तप्पच्चयनिज्जराए य ॥

घू- “दीहसाणादीएसु दारेसु जहा संचयसंसत्ता तहा सपायच्छित्ता भाणियव्वा । साधुस्स भायणस्स वा उभयतो वा । अहवा - “एगतरस्स” ति आयसंजमउभयविराधणा वा भारक्कमणे असमाधी गुरुमादीण य विनयहाणिं करेज्ज, अकरेंतो स निज्जरात्तामं न लभेज्ज ॥

[भा. ४१४६] पच्छित्तपरुवणय, एतेसिं ठवेंतए य जे दोसा ।
गहियकरणे य दोसा, दोसा य परिद्वेत्तस्स ॥

घू- सव्वेसु संचयादीसु दारेसु पच्छित्तपरुवणा कायव्वा । ठवेंतस्स ठवणा दोसा । गहितेणं किञ्चाइं करेंतस्स भायणभेदादि दोसा । पयलंतपरिद्ववेंतस्स अंतरादिया दोसा ॥ अतो जम्हा धरिते एत्तिया दोसा-

[भा.४१४७] तम्हा उ जहिं गहियं, तहि भुंजणे वज्जिया भवे दोसा ।

एवं सोहि न विज्जति, गहमे वि य पावते बित्तियं ॥

घू- जहिं चेव पोरिसीए गहियं तहिं चेव भोत्तव्वं । एवं भणिते चोदगाह- “तुज्झं सोधी नत्थि, जतो गहणे चेव बित्तिया पोरिसी पावइ” ॥ एवं नोदगे भणिते गुरु भणति-

[भा.४१४८] एवं ता जिनकप्पे, गच्छम्मि चउत्थियाए जे दोसा ।

इतरासु किं न होति, दव्वे ऐसम्मि जयणाए ॥

घू- एयं जिनकप्पियाणं भणियं, गच्छवासीण पढमाए गहियं यदि चरिमं संपावति तो संचयादीया सव्वे दोसा संभवन्ति । पुणो घोदगो भणति - “वित्तियततियासु धरिज्जंते असनादी दव्वे तच्चेव संसत्तादी दोसा किं न भवन्ति” ? आयरिओ भणति - दव्वे जिमियसेसम्मि उद्धरिए अनुद्धरिए वा कारणे धरिज्जंते जयणाए धरिज्जति, जयणाए धरेंतस्स जदि दोसा भवन्ति तहावि सुज्जति, आगमप्रामाण्यात् ॥ अतिरित्तगहणं इमं कारणे-

[भा.४१४९] पडिलेहणा बहुविहा, पढमाए कता विनासिमविनासी ।

तत्थ विनासिं भुंजेऽजिन्नपरिन्ने य इतरं पि ॥

घू- अभिगमसट्ठेण दानसट्ठेण वा अत्रतरे पगते बहुणा बहुविधेण भक्खभोज्जेण पडिलाभणा कया पढमाए पोरिसीए, तं च दव्वं दुविधं-विनासि खीरादियं, अविनासि ओदणं, नेहखज्जगादी य । नमोक्कारपोरेसित्ता विनासि दव्वं सव्वं भुंजति । सेससाधूणं जति अजिन्नं परिन्नि वा अभत्तट्ठी वा अधवा - तीए विगतीए पच्चक्खाणं कयं तो इयरं पि अविनासि दव्वं सव्वं भुंजति ॥

अस्यैवार्यस्य व्याख्या-

[भा.४१५०] जति पोरिसिइत्ता तं, गमेति तो सेसगाण न विसज्जे ।

अगमित्ताऽजिन्ने वा, धरेंति तं मत्तगादीसुं ॥

घू- सेसा पुरिमट्ठिया, तं तेसिं न दिज्जति, जदि नमोक्कारइत्ता सव्वं न गमेति, सव्वेसि अजिन्न वा ताहे तं मत्तगादिसु छोदुं धरेंति न दोसो ॥ अहवा इमेण कारणेण धरिज्जेज्ज-

[भा.४१५१] तं काउं कोति न तरति, गिलाणमादीण घेतु पुव्वण्हे ।

नाउं व बहुं वितरति, जहा समाहि चरिभवज्जं ॥

घू- तं असनादियं पेसलं परिभुत्तं गिलाणवेयव्वं उव्वत्तणादि काउं न तरति, बहुं परिद्ववणियं लद्धं, सवेलं च भोत्तुकामा ताहे चरिमं पोरिसिं वज्जेत्ता वित्तियततियाए य गुरु “वितरंति” धरणमनुजानंतीत्यर्थः ॥ तम्मि धरिज्जंते संसज्जणमया इमा विही-

[भा.४१५२] संसज्जिमेसु छुब्भति, गुलादि लेवाइ इतर लोणादी ।

जं च गमिस्संति पुणो, एमेव य भुत्तसेसे वि ॥

घू- लेवाडे गुलो छुब्भति अलेवाडे लोणं, “जं च गमिस्संति पुणो” वित्तियततियवाराए भुंजंता निद्ववेहिंति तम्मि एसा विही, विइयतइयवारासु भुत्तसेसुद्धरिए संसज्जणमया एसेव

लोणगुलादिया विधी ॥ एवमुक्ते पुनरप्याह घोदकः-

[भा. ४१५३] चोदेति स्तिष्ठन्ते, जे दोसा निष्प्रभाये किं न स्तिष्ठ ।
उस्सग्गवीसमन्ते, उब्भामादी उदिक्खन्ते ॥

चू- जहा धरणे दोसा तहा गेण्हेणे वि साणगेणमादीया अणेगविधा दोसा, काउस्सग्गकरमकाले वि दोसा, वीसमन्तस्स वि ते घेव दोसा, उब्भामग्गे भिक्खायरियगतो उदिक्खिवन्तस्स ते घेव दोसा ॥

[भा. ४१५४] एवं अवायदंसी, धूले वि कहं न पासह अवाए ।
हंदि हु निरन्तरो यं, भरितो लोगो अवायाणं ॥

चू- स एव चोदगो भणति - धरिञ्जतेसु तुब्भे एवं अवाए पेक्खह, सिक्खादि - अङ्गणे गोणादिए धूले अवाए कहं न मेक्खह ? हदीव्यामुं वति प्रत्यक्षमखदर्शते वा अनेगावातभरियं लोयं पज्य इत्यर्थः ॥ कहं ? उच्यते-

[भा. ४१५५] भिक्खातिवियाग्गते, दोसा पडिनीयसाणमादीया ।
उप्पज्जन्ते जम्हा, न हु लब्भा फंदिउं एवं ॥

चू- चोदक एवाह-

[भा. ४१५६] अहवा आहारदी, न घेव सययं हवति घेतत्त्वा ।
नेवाहारेयव्वं, तो दोसा वज्झिता होति ॥

चू- सततं नाहारेयव्वं, चउत्थच्छद्वादि काउं सब्बहा असत्तो आहारेज्ज । अहवा - सब्बहा अनाहारेतेण अवाया वज्झिया भवन्ति ॥ आयरिओ भणति-

[भा. ४१५७] पन्नति सज्झमसज्झं, कज्झं सज्झं तु साहए मइणं ।
अविसज्झं साहेतो, किलिस्सति न तं च साहेइ ॥

चू- कज्झं दुविहं - साध्यमसाध्यं च । सज्झं पयोगसा साधेतो न किलिस्सति साहेति य कज्झं । असज्झं साधेतो किलिस्सति, न य तं च कज्झं साधेति, मृत्पिण्डपटादि साधनवत् ॥

[भा. ४१५८] जदि एतविप्पहूणा, तव नियमगुणा भवे निरवसेसा ।
आहारमादियाणं, को नाम परिग्गहं कुञ्जा ॥

[भा. ४१५९] मोक्खपसाहणहेउं, नाणादी तप्पसाहणे देहो ।
देहद्धा आहारो, तेन तु कालो अनुन्नातो ॥

चू- मोक्खहेउं नाणदंसणचरणा, तेसिं नाणादियाण पसाहणे देहो इच्छिज्जइ । देहधारणद्धा आहारो इच्छिज्जति । तस्स य आहारस्स गहणे धारणे य कालो अनुन्नातो ॥

[भा. ४१६०] काले उ अनुन्नाते, जइ वि हु लग्गेज्ज तेहि दोसेहिं ।
सुद्धो उवातिणिंतो, लग्गति उ विवज्जए परेणं ॥

चू- कालो अनुन्नाओ, आदिज्जा तिज्जि पहरा वीयाइं वा तिज्जि पहरा । तम्मि अनुन्नाए काले जति वि दोसेहिं फुसिज्जइ तहावि अपच्छिंती । अनुन्नातकालातो परेण अतिक्रामेत्तो असतेहिं वि दोसेहिं सपच्छिंती भवति ॥

[भा. ४१६१] पढमाए गिण्हिऊणं, पच्छिमपोरिसि उवातिणे जे उ ।

ते चेव तस्य दोसा, वितियाए जे भणितपुर्व्वि ॥

घू- पढमपोरिसिगहियं वितियं पोरिसिं उवाइणावेतस्स जे पुर्व्वं दोसा भणिया ते चेव दोसा पढमगहियं चउत्थपोरिसिं उवाइणावेतस्स ! तं उवाइणावियं परिडुवित्ता असंथरंतो अन्नं धेत्तुं भुंजति काले पहुप्पंते । अथ कालोन पहुप्पति, तो नं चेव जयणाए भुंजेति । जयणा पण्णपरिहणीए । अन्नं अलब्धंते पहुप्पंते वि काले तस्सेव परिभोगः ॥ इमे अतिक्रमेकारणा-

[भा.४१६२] आहञ्जुवातिणावित वितिगिंचणपरिन्नऽसंथरंतम्मि ।

अन्नस्स गेण्हणं भुंजणं च जतणाए तस्सेव ॥

[भा.४१६३] सज्झा-लेवण-सिच्चण, भायण-परिकम्पसद्धारातीहिं ।

सहस अणाभोगेणं, उवातितं भोज्ञ जा चरिमं ॥

घू- सज्झाए अतिउवयोगा विस्सरियं, एवं लेपपरिकम्पणं करेत्तस्स, उवाधिसिच्चणं, आलजालं अनेगविहाइं सदेसकहं तेसिं दूरं, एतेष्वेव व्यग्रस्य सहसात्कारो अत्यंतविस्मृतिरनाभोगो । वितियपदे इमेहिं कारणेहिं उवातिणाविज्जउ, उवातिनावितं वा भुंजेत्त ॥

[भा.४१६४] भयगेलन्नद्धाणे, दुब्भिकखतवस्सिकारणज्जाए ।

कप्पति अतिकामेउंत कालमणुन्नात आहारो ॥

घू- बोहिगादिभएण नस्संतो लुब्धो वा निब्भयं जाव भवति ताव धरेति, गिलाणवेयावच्चं करेत्तो, अद्धाए वा सत्थवसगो, दुब्भिकखे वा बहु अडंतो ॥ “तवस्से”ति अस्य व्याख्या-

[भा.४१६५] संखुन्नतो तवस्सी, एगद्धाणम्मि न तरती भोत्तुं ।

तं च पढमाए लब्धमिति, सेसासु य दुल्लभं होति ॥

घू- विकिद्धे तवे कते तवस्सिणा संखुत्ता अंतो पढमपोरिसिगहियं सच्चं न तरति भोत्तुं, असमाही वा भवति, उस्सूरे य अन्नं न लब्धेति, ताहे तं चेव धरेइ जाव चरिमं, भुंजति य । “कारण जाते”ति अस्य व्याख्या - कुलादिकज्जेहिं वावडो धरेति भुंजति वा ॥

[भा.४१६६] आहारो व दवं वा, पढमागहितं तु सेसिगा दुलहं ।

अतरंततवस्सीणं, बालादीणं च पाओग्गं ॥

घू- अतरंतादियाण अद्धा धरेति जाव चरिमा । एवमादिएहिं कारणेहिं कप्पति अतिक्रमेउं कालं अनुन्नातातो परेण आहारेतुं च कप्पतीत्यर्थः ॥

मू. (७७७) जे भिक्खू परं अद्धजोयणमेराओ असनं वा पानं वा छाइमं वा साइमं वा उवातिणावेइ, उवातिणावेतं वा सातिज्जति ॥

[भा.४१६७] परमद्धजोयणातो, असनादी जे उवातिणे भिक्खू ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

घू- दुगाउयं अद्धजोयणं, जो तओ खेत्तप्पमाणाओ परेण असनाइ संकामेइ तस्स चउलहुं आणादिया य दोसा ॥ आचार्य- निश्चयोत्सर्गमाह-

[भा.४१६८] परमद्धजोयणातो, उज्जाणपरेण चउगुरू होंति ।

आणादिणो य दोसा, विराधना संजमाताए ॥

चू- अच्छतु ता परमद्धजोयणं, अग्गुज्जाणा परेणं जो उवाइणावेति तस्स चउगुरुगा आणादिया य दोसा, आयसंजमविराधणा य दुविधा भवति ॥ सा इमा-

[भा. ४१६९] भारेण वेयणाए, न पेहए खाणुमाइ अहिघातो ।

इरिया-पलिय-तेणग-भायणभेदेण छक्काया ॥

चू- भारकंतो वेयणाभिभूतो खाणूमादी न पेस्रति, अस्सादीहिं वा अभिहन्नइ । अथवा - भारकंतो अनुवउत्तो वडसालादिणा सिरंसि घट्टिअइ, इरिय वा न विसंधेति, दूरवहणेण पगलिते पुट्ठवादि विराधना, तेणेहि वा समुद्देशो हरिअति, खुहापिवासत्तस्स भायणां पि भिजेअ, तत्थ छक्कायविराधणासंभवो, भायणभेदे अप्पणो परस्स य हानी, जे य दोसा तमावअति सार्वं ॥

चोदगाह-

[भा. ४१७०] उज्जाणा आरेणं, तहिंयं किं ते न जायते दोसा ।

परिहरिता ते दोसा, जति वि तहिं खेतभावजे ॥

चू- पुव्वद्धं कंठं । आचार्याह - पच्छद्धं - अनुज्जाए खेत जदि वि दोसे आवअति तदावि निदोसो ॥ चोदकाह-

[भा. ४१७१] एवं सुत्तं अफलं, सुत्तनिवातो इमो उ जिनकप्पे ।

गच्छमि अद्धजोयण, केसिं धी कारणे तं तु ॥

चू- उज्जाणादिकमे जदि मारादिए दोसे भणह, तो “परमद्धजोयणातो” ति जं सुत्तं एयं निरत्थयं कंहं (न) भवतु ? आयरिओ भणति - “जं अग्गुज्जाणं नातिकमति” इमो सुत्तत्थो जिनकप्पो ! “जो पुण अद्धजोयणमेर” ति सुत्तत्थो एवं गच्छवासिखाणं । केई पुण आयरिया भणति-जहा गंझवासीणं वि उत्सग्गेणमग्गुज्जामं नातिकमति कारणे अद्धजोयणं । एवं अववादियं सुत्तं । अववादेण अववादाववादेण वा अतरपल्लियातो वा परतो वा दूरतो वि आनेति ॥

— जतो भन्नति-

[भा. ४१७२] सक्खेत्ते जइ न लब्धति, तत्तो दूरे वि कारणे जततो ।

गिहिणो वि चित्तणमणा, गतमि गच्छे किमंग पुण ॥

चू- अह अंतरपल्लियाओ जदा खेत न लब्धति तदा कारणे दूरातो वि आनिति, उत्सग्गेण गच्छवासी अद्धजोयणातो आणेति । सग्गामे न हिंडति । किं कारण ? भन्नति - जइ ताव गिहिणो कयविक्रयसंपउत्ता अगागयमत्थ चित्तेउं घत-गुल-कडु-लवणतंदुलादी ठवेति अब्भरहिय-पाहुणगाऽऽगमणद्धा । गच्छे किमंग पुण जेसिं कयविक्रयो जेसिं कयविक्रयो संचयो य नत्थि तेहिं सखेत्तं रक्खियव्वं ॥ इमो विधी-

[भा. ४१७३] संघाडेगो ठवणा, कुलेसु सेसेसु बालवुद्धादी ।

तरुणा बाहिरगामे, पुच्छा नातं अगारीए ॥

चू- सग्गामे जे सद्धादी ठवणकुला तेसु गुरुसंघाडो एक्को हिंडति, जाणि सग्गामे सेसाणि कुलाणि तेसु बालवुद्धसेहअसहुमादी हिंडति । पुच्छति-“किं आयेण खेतं पडिलेहितुं रक्खह, बाहिरगामे हिंडह ?” ॥ एत्थ आयरिया अगारिदिद्धंतं करेति-

[भा.४१७४] परिमितभक्तगदाणे, नेहादवहरति थोवथोवं तु ।
पाहुणवियालआगम, विसन्नआसासणं दानं ॥

पू- एगो किवणवणिओ अगारीए अविस्संतो तंदुल-घय-गुल-लवण-कडु-भंडादियं दिवसपरिव्वयपरिमंत देति, आवणातो घरे न किंचि तंदुलादि धरेति । अगारीए चिंता - “जदि एयस्स अक्खरंहिओ मित्तो अन्नो वा पदोसादीअवेलाए आगमिस्सति तो किं दाहं ?” ततो सा अप्पणो बुद्धिपुच्चगेण वणियस्स अजाणतो नेहतंदुलादियाण थोवं थोवं फेडेति, कालेण बहु सुसंपन्नं । अन्नया तस्स मित्तो पदोसकाले आगतो । आवणं आरक्खियभया गंतुं न सक्केति । वणियस्स चिंता जाया, विसन्नो - कहमेतस्स भत्तं दाहामि ति । अगारी वणियस्स मणोगतं भावं जाणित्ता भणति - मा विसादं करेहि, सव्वं से करेमि । तीए अक्खंगादिणा ण्हावेउं विसिद्धमाहारेण भुंजाविओ, तुड्डो मित्तो, पभाए पुणो जेमेउं गतो । वणिओ वि तुड्डो भारियं भणति - अहं ते परिमियं देमि, कतो एतं ति ? तीए सव्वं कहियं । तुड्डेण वणिएण “एसा घरचितिय” ति सव्वो घरसारो समप्पिओ ॥

[भा.४१७५] एवं पीतिविवट्ठी, विवरीतं नेग होइ दिट्ठंतो ।
लोउत्तरे विसेसो, असंचया जेण समणा उ ॥

पू- एवं कीरंते मित्ताण परोप्परं पीतिवुट्ठी भवति । बित्थियदिट्ठंतो एयस्सेव विवरीतो कायव्वो, तत्थ नेहच्छेदो भवति । इहं पि लोउत्तरे जेण असंचया समणा तेन विसेसेण खेत्तं वट्ठवेयव्वं ॥
खेत्ते य वट्ठाविते य इमो गुणो-

[भा.४१७६] जनलावो परग्गामे, हिंडंताणं तु वसहि इह गामे ।
देज्जह बालादीणं, कारणजाते य सुलभं तु ॥

पू- जनो अप्पणो अप्पणो घरेसु गाममज्जे वा मिलिय आलावं करेति - इमे तवस्सिणो अन्नगामे भिक्खं हिंडितुं इह भुंजंति वसंति वा परिगिहेसु । इत्थियाओ भणंति - इह गामे जे बालादी हिंडंति तेसि आदरेण अविसेसं देज्जह, पाहुणगादिकारणजाते जति देसकाले अदेसकाले वा हिंडंति तो सुलभं भवइ ॥

[भा.४१७७] पाहुणविसेसदाणे, निज्जरकित्ती य इहर विवरीयं ।
पुर्व्वं चमढण सिग्गा, न देति संतं पि कज्जेसु ॥

पू- पाहुणगस्स य विसेसआधरेण भत्तपाणे दिज्जमाणे परलोए निज्जरा, इहलोए कित्ती, पीतिवट्ठी, परोपकारिया य कता भवति । इहरह ति - पाहुणगस्स अकीरंते एयं चेव विवरीयं भवइ । ठवणकुला य पुर्व्वं अट्ठाविया, सग्गामे वा दिणे दिणे हिंडंतेहिं चमढिया दानं देता संता “सिग्गा” श्रान्ता संतं पि दव्वं परेसु उप्पन्ने पाहुणगादिकज्जे न देति, तन्हा गुण दोसदरिसणातो सखेत्तं ठवणकुला वा ठावेयव्वा ॥ इमं य गुणो-

[भा.४१७८] बोरीए दिट्ठंतं, गच्छे वायामिहं च पइरिक्कं ।
केइ पुण तत्थ भुंजण, आणग्गहे जे भणियदोसा ॥

पू- “बोरीदिट्ठंतस्स” इमं वक्खाणं-

[भा.४१७९] गामआसे बदरी, निस्संदं कइफला य खुआ य ।

पक्कामालसडिंभा, खायंतियरे गता दूरं ॥

च- गामब्बासे बदरी । सा गामणीसंदपाणिणं संवहियकडुगफला । अन्नं च खुज्जत्तणओ सुहारोहा । तत्थ फला, केइ पक्का केइ आमा । अहा - “पक्कामंति” मंदपक्का । तत्थ जे आलसिया चेडया ते अपज्जत्तिए खायंति, इयरे पुण जे आलसिया न भवन्ति ते दूरं गंतुं महादरीवणे सु परिपागपके पज्जत्तिए खायंति ॥ किं घ-

[भा. ४१८०] सिग्घयरं आगमणं, तेसिऽन्नेसिं च दैति सयमेव ।

खाइंति एवमिहयं, आयपर-सुहावहा तरुणो ॥

घू- जाव ते आलसिया ताव कडुगफलाए बदरीए किलिस्समाणा अच्छंति ताव ते दूरगामी सयं पज्जत्तीए खाइत्ता भरियभाराए आगंतुं तेसिं आलसियाणं अन्नेसिं च घरे ठियाणं पज्जत्तीए दैति, पुणो य अप्पणा खायंति । एवं इहं पि गच्छवासे तरुणभिक्षू वीरियसंपन्ना उच्छाहमंता बाहिरग्गामे हिंडंता आयपरसुहावहा भवति ॥ कहं उच्यते-

[भा. ४१८१] खीरदहीमादीण य लाभो सिग्घतरपढमपतिरिक्के ।

उग्गमदोसा वि जढा, भवन्ति अनुकंपिता तितरे ॥

घू- दिट्ठंतानुरूवो गाहत्यो उवसंधारेयव्वो, सिग्घतरं आगमणं, “पढम” ति पढमालियं करोति, पढमतरं वा आगच्छंति, अन्नसाधुविरहियं पइरिक्कं, बहूसाधुअभावो, उग्गमदोसा जढा, “इतरे” ति बालबुद्धादि अच्छंता ॥ चोदगाह-

[भा. ४१८२] उज्जाणातो परेणं, उवातिणं तम्मि पुव्व जे भणिया ।

भारादिया दोसा, ते चेव इहं तु सविसेसा ॥

घू- चोदको भणति - उज्जाणातिक्रमे भरादिया दोसा भणिया, ते चेव अद्धजोयणमेरातिक्रमे खेसवहुत्तणओ सविसेसतरा दोसा भवन्ति, तम्हा दोसदरिसणातो आहारनिमित्तं मा चेव अडंतु ॥ आचार्याह-

[भा. ४१८३] तम्हा उ न गंतव्वं, न हि भोत्तव्वं न वा वि भोत्तव्वं ।

इहरा भेदे दोसा, इति उदिते चोदगं भणति ॥

[भा. ४१८४] जति एयविप्पहूणा, तवनियमगुणा भवे निरवसेसा ।

आहारमादियाणं, को नाम परिग्गहं कुज्जा ॥

घू- जति विना आहारेण तवादि गुणा निरवसेसा हवेज्ज, तो आहारादिय न धम्मोवग्गहकरणदव्वाण को गहणं कुज्जा ॥ “गच्छे वायामिहं च पइरिक्कं” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४१८५] एवं उग्गमदोसा, वि जढा पइरिक्कता अनोमाणं ।

मोहतिगिच्छा य कया, विरियाधारो य अनुचिन्नो ॥

घू- पुव्वद्धं कंठं । गच्छे एसा चेव समाचारी गणधरभणिता । तरुणभिक्षूहिं य मोहतिगिच्छनिमित्तं वायामो कतो भवति । तस्स अडंतस्स य पइरिक्कं चसद्दाओ इहं पि पइरिक्कं, वीरियं च न गहियं भवति तम्हा गंतव्वं ॥ चोदकाह - “गम्मत्तु, तत्थेव समुद्दिसंतु, जे आनयणे दोसा भारवेदणातिया ते परिहरित्ता भवन्ति तम्हा त्तिहिं चेव भुंजंते । आयरिओ आह-

[भा. ४१८६] जति ताव लोतियगुरुस्स लहुओ सागारिए पुढविमादी ।

आनयणे परिहरित्ता, पढमा आपुच्छ जयणाए ॥

चू-जदि ताव लोइयादि, जो कुडुवं धरेति गुरु, तम्मि अभुत्ते न भुंजंति, किमंग पुण लोगुत्तरे जस्सपभावेण संसारो नित्यरिज्जति, तम्हा तत्थ नं भोत्तववं । अहं भुंजति तो मासलहुं, वसधिअभावे तत्थ भुंजंताणं सागारियं, अयंङ्खिल्ले य पुदुवादिदिविराधना । भत्तं आनयंतेहिं एते सव्वे दोसा परिहरिया भवन्ति । वितियपदेण पदमालियं करेता गुरु आपुच्छिता संदिसावित्ता गच्छंति जयणाए करेति जहा संसङ्गं न भवति ॥

[भा.४१८७] चोदगवयणं अप्पानुकंपितो ते य मे परिच्छत्ता ।

आयरिए अनुकंपा, परलोए इह पसंसणता ॥

चू-चोदगो भणति - जाव सो ततो एहिति ताव तण्हालुधाकिलंतो अतीव परिताविज्जति, एवं ते पद्दवेतेहिं परिच्छत्ता, अप्प अनुकंपितो भवति ।" जयणाओ भणइ - ते चेव अनुकंपिया जतो वेयावच्चनिउत्ता, एसा पारलोइया अनुकंपा । इहलोमे वि ते अनुकंपिया, जतो बहूहिं साधुसाधुणीहिं पसंसिज्जंति ॥

[भा.४१८८] एवं पि परिच्छत्ता, काले खमए य असहुपुरिसे य ।

कालो गिम्हो तु बवे, खमत्तो वा पदमवितिएहिं ॥

चू-जओ ते तिसियभुक्खिया भारकंता वा तव अभिहया पंथं वाहेति, तम्मे पुण छायासु अच्छह, एवं ते परिच्छत्ता । आयरियाह - तेसिं कालं पडुच्च, खमगं पडुच्च, खमगं पडुच्च, असहुपुरिसं पडुच्च, पदमालियाकरणं अनुन्नायं । गिम्हे तिसाकालो तत्थ पदमालि कातुं पाणियं पियंति । खमगो वा पदमवितियपरिसहेहिं बाधितो तत्थेव कायसाहरद्धा पदमालियं करेति । एवं असहुपुरिसो वि उ भुक्खालू ॥

[भा.४१८९] जति एवं संसङ्गं, अप्पत्ते दोसिणादिणं गहणं ।

लंबणभिक्षा दुविहा, जहन्नउक्कोसतिगपणए ॥

चू-जदि कालखमगपुरिसे पडुच्च पदमालिया अनुन्नाता एवं संसङ्गं भवति, संसङ्गे गुरुमादियाण दिज्जंते अभत्तिरागो । आचार्याह - अप्पत्ते देसकाले दोसीणं घेप्पति, जेसु वा पदेसेसु वेला तेसु घेतुं करेति । कप्पं च मायणसस करेति । पदमालियापमाणं दुविधं - लंबणेहिं भिक्षाहिं वा । तत्थ जहन्नेण तिन्नि लंबणा, तिन्नि भिक्षाओ । उक्कोसणं पंच लंबणा, पंच वा भिक्षा । सेसो मज्झिमं ॥ इमो संसङ्ग परिहाणप्पयोगो-

[भा.४१९०] एगत्थ होति भत्तं, वितियम्मि पडिग्गहे दवं ह्येति ।

गुरुमादी पायोगं, मत्तए वितिए य संसत्तं ॥

चू-एगम्मि पडिग्गहे भत्तं वितियसाधुपडिग्गहे पाणगं । एगम्मि मत्तए गुरुमादियाण पायोगं घिप्पति । वितियसाधुमत्तए संसत्तं घेप्पति । दवं वा पडिलेहिज्जति, जदि सुद्धं तो पडिग्गहे परिखिप्पति ॥

[भा.४१९१] जति रक्को तो दवमत्तगम्मि पदमालियाए गहणं तु ।

संसत्तगहणं दवदुल्लभे य तत्थेव जं अंतं ॥

चू-जदि रिको सो दवमत्तगो, तो तत्थ अंतपंतं पदमालिया निमित्तं घेप्पति, तत्थेव पदमालियं करेति । एवं संसङ्गं न भवति । अहं तम्मि मत्तगे संसत्तगं गहियं दुल्लभदवे वा खेत्ते दवं गहियं तो

तत्थेव भत्तपरिग्गहे जं अंतपंतं भत्तं तं जहा असंसद्धं भवति तहा करेति, दवमत्तगे वा उक्कहिअं करेति ॥

[भा. ४१९२] वित्तिपदं तत्थेव य, सेसं अहवा वि होअ सव्वं पि ।

संसत्तग्गहणं दवदुल्लभे य तत्थेव जं अंतं ॥

धू-जदि रिक्को सो दवमत्तगो, तो तत्थ अंतपंतं पढमालिया निमित्तं घेप्पति, तत्थेव पढमालियं करेति । एवं संसद्धं न भवति । अहं तम्मि मत्तगे संसत्तगं गहियं दुल्लभदवे वा खेत्ते दवं गहियं तो तत्थेव भत्तपरिग्गहे जं अंतपंतं भत्तं तं जहा असंसद्धं भवति तहा करेति, दवमत्तगे वा उक्कहिअं करेति ॥

[भा. ४१९२] वित्तिपदं तत्थेव य, सेसं अहवा वि होअ सव्वं पि ।

तम्हा आगंतव्वं, आननं च पुट्ठो जति विसुद्धो ॥

धू-अववातो भिक्खायरियगता तत्थेव भुंजति अप्पणो संविभागं, सेसं सव्वं आनेति । अधवा - तत्थेव सव्वं अप्पपरसंविभागं भुंजति । जम्हा एस एव विधी तम्हा विधाणा गंतव्वं, विहिणा आनेयव्वं, विहिणा तत्थेव भोत्तव्वं । सव्वत्थ एव विधिं करंतो जदि वि दोसेहिं पुट्ठो तहा वि सुद्धो ॥ भिक्खायरियगया सव्वमसव्वं वा भोत्तव्वं इमेण विहिणा-

[भा. ४१९३] अंतरपल्लीगहितं, पढमागहितं च सव्वं भुंजेअ ।

धुवलंभो संखडी य व, जं गहितं दोसीणं वा वि ॥

धू-जं अंतरपल्लियाए गहियं पढमपोरिसिगहियं वा सव्वं भुंजति । जत्थ वा जाणंति संखडीए धुवो लंभो भविस्सति त्ति तत्थ जं गहितं तं सव्वं भुंजति, दोसीणं वा जं गहियं तं सव्वं भुंजति ॥

[भा. ४१९४] दरहिंडिते व भाणं, भरितं भोत्तुं पुणो वि हिंडेअ ।

कालो वातिक्कमती, भुंजेअ अंतरा सव्वं ॥

धू-अधवा - अद्धहिंडिए भरिया भायणा, ताहे अप्पसागारिए पज्जत्तियं भोत्तुं पुणो वि हिंडेअ । अधवा - जाव पत्ति ताव कालातिक्कंतं भवति अत्थमेति वा, ताहे तत्थेव अंतरा सव्वं भुंजति ॥

[भा. ४१९५] परमद्धजोयणातो, उज्जाणपरेण जे भणितदोसा ।

आहच्चुवातिणाविय, तं चेवुस्सा अववाते ॥

मू. (७७८) जे भिक्खू दिया गोमयं पडिग्गाहेत्ता दिया कायंसि वणं आलिंपेअ वा विलिंपेअ वा आलिंपंतं वा विलिंपंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७७९) जे भिक्खू दिया गोमयं पडिग्गाहेत्ता रत्ति कायंसि वणं आलिंपेअ वा विलिंपेअ वा आलिंपंतं वा विलिंपंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७८०) जे भिक्खू रत्ति गोमयं पडिग्गाहेत्ता दिया कायंसि वणं आलिंपेअ वा विलिंपेअ वा आलिंपंतं वा विलिंपंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७८१) जे भिक्खू रत्ति गोमयं पडिग्गाहेत्ता रत्ति कायंसि वणं आलिंपेअ वा विलिंपेअ वा आलिंपंतं वा विलिंपंतं वा सातिज्जति ॥

धू-चउक्कभंगसुत्तं उच्चारयेव्वं । कायः शरीरं, व्रणो क्षतं । तं तेन गोमयेण आलिंपइ सकृत्, विलिंपइ अनेकशो । अपरिवासिते मासलहुं, परिवासिते चउमंगे चउलहुं तवकालविसिद्धा,

आणादिया य दोसा ।

[भा.४१९६] दिवराओ गोमतेणं, चउक्कभयणा तु जा वणे वुत्ता ।
एत्तो एगतरेणं, मक्खेंताणादिणो दोसा ॥

घू- चउक्कभयमा चउभंगो ततिओदेसए जा वणे वुत्ता, इहं पि सद्येव ॥

[भा.४१९७] नच्चुप्पतितं दुक्खं, अभिभूतो वेयणाए तिब्बाए ।
अदीनो अव्वहितो, तं दुक्खऽहियासते सम्मं ॥

[भा.४१९८] अव्वोच्छित्तिनिमित्तं, जीयङ्गीए समाहिहेउं वा ।
एएहिं कारणेहिं, जयणा आलिपणं कुञ्जा ॥

घू- गोमयगहणे इमा विधी-

[भा.४१९९] अभिनववोसिद्धासति, इतरे उवओग काउ गहणं तु ।
माहिस असती गव्वं, अनातवत्थं च विसघाती ॥

घू- वोसिरियमेत्तं घेतव्वं, तं बहुगुणं । तस्सासति इयरं चिरकाल वोसिरियं, तं पि उवओगं करेसुं गहणं । जदि न संसत्तं पि माहिसं घेतव्वं । माहिसासति गव्वं । तं वि अनायवे ठियं, छायायामित्यर्थः, तं असुसितं विसघाति भवति, आयवत्थं पुण सुसियरसं न गुणकारी ॥

मू. (७८२) जे भिक्खू दिया आलेवणजायं पडिग्गाहेत्ता दिया कायंसि वणं आलिपेज्ज वा विलिपेज्ज वा आलिपंतं वा विलिपंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७८३) जे भिक्खू दिया आलेवणजायं पडिग्गाहेत्ता रत्तिं कांसि वणं आलिपेज्ज वा विलिपेज्ज वा आलिपंतं वा विलिपंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७८४) जे भिक्खू रत्तिं आलेवणजायं पडिग्गाहेत्ता दिया कायंसि वणं आलिपेज्ज वा विलिपेज्ज वा आलिपंतं वा विलिपंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७८५) जे भिक्खू रत्तिं आलेवणजायं पडिग्गाहेत्ता रत्तिं कायंसि वणं आलिपेज्ज वा विलिपेज्ज वा आलिपंतं वा विलिपंतं वा सातिज्जति ॥

घू- आलेवणजातं आलेवणप्पगारा ।

[भा.४२००] दिवरातो लेवणं, चउक्कभयणा तु जा वणे वुत्ता ।
एत्तो एगतरेणं, मक्खेंताणादिणो दोसा ॥

[भा.४२०१] सो पुण लेवो चउहा, समणो पायी विरेग संरोही ।
वड्ढल्लितुवरमादी, अनाहारेण इह पगतं ॥

घू- वेदनं जो उवसमेति, १ । पायि पागं करेति, २ । विरेयणो पुव्वं रुधिरं दोसे वा निग्घाएत्ति, ३ । संरोही रोहवेति, ४ । जावइया वड्ढल्लिमादी तुवरा वेयणोवसमकारणा । इह अनाहारिणं परिसावेत्तं ॥

[भा.४२०२] नच्चुप्पतितं दुक्खं, अभिभूतो वेयणाए तिब्बाए ।
अदीनो अव्वहितो, तं दुक्खऽहियासए सम्मं ॥

[भा.४२०३] अव्वोच्छित्तिनिमित्तं, जीयङ्गीए समाहिहेतुं वा ।
एएहिं कारणेहिं, जयणा आलिपणं कुञ्जा ॥

मू. (७८६) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा उवहिं वहावेइ, वहावेतं वा सातिअति॥

मू. (७८७) जे भिक्खू तन्नीसाए असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा देइ, देंतं वा सातिअति॥

[भा. ४२०४] जे भिक्खू उवकरणं, वहावे गिहि अहव अन्नतित्येहिं ।

आहारं वा देआ, पडुअ तं आणमादीणि ॥

सू- “ममेस उवकरणं वहइ” ति पडुअ आहारं देआ तस्स चउलहुं आणादिया य दोसा । इमे य दोसा-

[भा. ४२०५] पाडेअ व भिंदेअ व, मलगंधावन्न छप्पतियनासो ।

अत्थंडिले ठवेआ, हरेअ वा सो व अन्नो वा ॥

सू- स गिहत्यो अन्नतित्थिओ वा उवकरणं पाडेअ, भायणं वा भिंदेअ, मलिणे दुग्गंधे वा उवकरणे अवन्नं वदेअ, छप्पतियाओ वा छेअ वा मारेअ वा । अधवा - सो अयगोलो अत्थंडिले पुढविहरियादिसु ठवेअ । अधवा - तस्स भारेण आयविराधना हवेअ । तं उवकरणं सो वा हरेअ, अनुवउत्तस्स वा अन्नो हरेअ ।

[भा. ४२०६] दुब्बलियत्तं साहु, बालाणं तस्स भोयणं मूलं ।

दगघातो अपि पियणे, दुग्गुंछ वमणे कयुड्ढाहो ॥

सू- भगवता गोयमेण महावीरवद्धमाणसामी पुच्छितो- “एतेसिं न भंते ! बालामं किं बलियत्तं सेयं ? दुब्बलियत्तं सेयं” ? भगवया वागरियं - “दुब्बलियत्तं सेयं, बलियत्तं अस्सेयं” । तस्स य बलियत्तणस्स मूलं आहारो । सो य साहुसमीवे आहारं आहारेत्ता बहूणि अधिकरणाणि करेअ, उदगं वा पिएअ, आयमेअ वा, भुत्तो वा दुग्गुंछए ववेअ, रुडुभात्तो वा ऐहवेअ । संजएहिं एरिसं किंपि मे दिन्नं जेन रोगो जाओ एवं उड्ढाहो मरेअ वा । सव्वत्थ पच्छाक्कमे फासुएण देसे मासलहुं, अफासुएण देसे सव्वे वा चतुलहुं, तन्हा गिहत्यो अन्नउत्थिओ वा न वाहेयव्वो, न वा असनादी दावव्वं ॥ भवे कारणं जेण वहावेअ वा असनादि वा देआ-

[भा. ४२०७] असिवे ओमोयरिए, रायदुड्ढे भए व मेलन्ने ।

देसुड्ढाणे अपरक्कमे य वाहेअ देआ वा ॥

सू- असिवकारणे ओमे वा रायदुड्ढे वा बोहिगादिभए वा वद्धंतो अप्पणा असमत्थो वहावेअ वा, तन्निमित्तं वा असनादि देअ । गिलाणो वहावेअ वा, गिलाणद्धा वा गम्भते । देसुड्ढाणे वा अपरक्कमो गिहिणा वहावेअ देअ वा आहारं ॥

मू. (७८८) जे भिक्खू इमाओ पंच महन्नवाओ महानईओ उदिट्ठाओ गणियाओ वंजियाओ अंतोमास्स दुक्खुत्तो वा तिक्खुत्तो वा उत्तरइ वा संतरइ वा, उत्तरंतं वा संतरंतं वा सातिअति । तं जहा-गंगा जउणा सरऊ एरावई मही ॥

तं सेवमाणे आवअइ चाउम्मासियं परिहारट्ठाणं अनुगघाइयं ।

सू- जे इत्यविशिष्टो निर्देशः, भिक्षोः । इमा इति वक्ष्यमाणा प्रत्यक्षीभावे गणिताओ पंच महन्नवाओ इति बहुदकाः बह्वर्णवत्वादेव महानद्यः । अहवा - महत् शब्दः प्राधान्यविस्तीर्णत्वे इत्यर्थः ।

[भा. ४२०८] उदिट्ठाओ नईओ, गणिया पंच इति वजिया नामे ।

बहुसलिला व महन्नव, महानईओ य पाधन्ने ॥

सू- पुव्वद्धं कंठं । पश्चार्धं गतार्थम् । अंतो अय्यंतरे कालमासस्य भासकल्पविहारेण सकृत् कल्पत एव उत्तरितुं । तस्मिन्नेव मासे द्वि-तृतीयवारा प्रतिषेधः ॥

[भा. ४२०९] बाहाहि व पाएहि व, उत्तरणं संतरं तु संतरणं ।

तं पुण कुंमे दइए, नावा उडुपाइएहिं या ॥

सू- निरंतरं उत्तरणं, कुंभदतियादिएहिं संतरं संतरणं । कुंभो एगो घडणावा वा, दतिओ वातपूरिओ, नावा पसिद्धा, उडुवो कोटिंवो, आदिसद्दाओ लाउपणीहिं । सादिज्जणा अनुमोयणा वाक्योपन्यासे तं जहा गंगाद्याः प्रसिद्धाः, चउलहुं पावति ॥ एस सुत्तथो । अधुना निर्युक्तिविस्तरः-

[भा. ४२१०] पंच परुवेऊणं, नावासंतारिणं तु जं जत्थ ।

संतरणमि वि लहुगा, तत्थ वि आणादिणो दोसा ॥

सू- “जं जत्थ” ति ज्जति उत्तरणं संतारणं वा जत्थ ति नवीए एएसिं पंचण्हं गदीणं कम्हि वि उत्तरणं कम्हिइ संतरणं । अधवा - एक्काए चेव अप्पोदगत्थामे उत्तरणं बहुदगत्थामे संतरणं । संतरणे चउलहुं, अवि सद्दाओ उत्तरणेवि चउलहुं, दोसुवि आणादिया दोसा सवित्थरा भाणियव्वा ॥

[भा. ४२११] पंचण्हं गहणेणं, सेसातो सूयिया महासलिला ।

तत्थ पुरा विहरिंसू, न य ताओ कयाइ सुखंति ॥

सू- पंचण्हगहणातो अत्रा वि जाओ बहुदगाओ, अविच्छेयवाहिणीओ ताओ वि गहिताओ । स्यादबुद्धिः किमर्थं गंगादीनां ग्रहणं ? अत्रोच्यते - पच्छद्धं कंठं ॥

तत्थ संतरणे ताव दोसा भणामि-

[भा. ४२१२] अनुकंपा पडिनीया, व होअ बहवे य पच्चवाया तु ।

एएसिं नाणत्तं, वोच्छामि अहानुपुव्वीए ॥

सू- तत्थ अनुकंपाए ताव भन्नति-

[भा. ४२१३] छुभणं जले थलातो, अन्ने वोत्तारिता छुभहि साहू ।

ठवणं च पडि (त्थि) ताते, दड्ढं नावं च आनेति ॥

च- साधुसंतरणं जाणित्ता थलाओ नावं जले छुभेआ । एत्थ जहासंभवतो आउक्कायविराधनाए सट्ठाणपच्छित्तं । पुव्वारूढे वा उत्तारेत्ता उदए वा छुहिता साधुणा विलग्गावेआ । साधुणो वा दड्ढं संपड्डियं नावं धरेअ, साधुमो वा दड्ढं परकूलातो नावं आणेअ, एत्थ वि जहासंभवतो कायनिष्फन्नं ॥ एत्थ जे अवतारिता उदगे वा छूढा साधुनिमित्तं इमं कुआ-

[भा. ४२१४] नाविय-साहुपदोसे, नियड्ढणऽच्छंतका य हरितादी ।

जं तेन-सावतेहि व, पवाऽणऽन्नाए किणणं वा ॥

सू- नावियस्स साधु स वा पदोसं गच्छेआ, जं वा ते पावेअ तन्निष्फन्नं, जं वा ते नियड्ढंता तडे वा अच्छंता हरियादिचक्कायविराधनं करेअ, जं च ते सावएहिं पाविहिंति, जं च अन्नं नावं कीतादी काउं पवाहेअ, एत्थ तन्निष्फन्नं सव्वं साधुणो पावेति ॥

परकूलातो नावाणयणे इमो दिट्ठंतो-

[भा. ४२१५] मज्जणगतो मरुंडो, नावं साहूण अप्पणाऽऽनेति ।

कहिया जति अक्खेया, तत्ति लहुगा मग्गणा पच्छ ॥

सू- ण्हायंतो मुरुंडराया साधुणो संतरितुकामा ददूणं सयमेव नाविए आनेत्ता साधुणो विलग्गावेत्ता भणति - कहेह किं चि ताव जाव नं उत्तरेमो । अक्खेवणादिकहालद्धिजुत्तो साधू कहेतुमारद्धो । तेन कहंतेण अक्खित्तो नावियं "सन्ने" ति सणियं कहह, जेण एस साधु चिरं कहेति । साधुकारणा सणियं गच्छंताणं जत्तिया आवल्लखेवा तत्तिया चउलहुगा । उत्तिन्नेण रत्ता अंतपुणे अक्खायं-अतिसुन्दरकधगा साधुणो । अंतपुणे कोउहल्लुसुगं थाणं विन्नवेति - जइ ते साधुणो इहं आनिजेज्ज तो अन्हे वि सुणेज्जामो धम्मकधं । रत्ता गवेसित्ता, आनिया, एवामादी दोसा । जइ अंतपुणे आयपरसमुत्था दोसा ॥ किं च-

[भा. ४२१६] सुत्त-ऽत्थे पलिमंथो, नेगा दोसा य । निवधरपवेसे ।

सत्तिकरण कोउएण व, भुत्ता-ऽभुत्ताण गमणादी ॥

सू- कंठा । एते अनुकंपदोसा गता । इमे "पडिनीय" दोसा-

[भा. ४२१७] छुब्भण सिंचण बोलण, कंबल-सबला य घाडियानिमित्तं ।

अनुसद्धा कालगता, नागकुमारेसु उववन्ना ॥

सू- तत्थ छुब्भणादिसु नावाए सामन्नेण दिट्ठती कज्जति । जहा मधुराए भंडीरजत्ताए घाडिएण अणापुच्छाए वइल्ला नीता । तन्निमित्तं वेरगिया सावणेण अनुसद्धा भत्तं पच्चक्खायं । कालगया नागकुमारेसु उववन्ना ॥ तेहिं

[भा. ४२१८] वीरवरसस भगवतो, नावारूढस्स कासि उवसगं ।

मिच्छादिट्ठि परद्धो, कंबल-सबलेहि तित्थं च ॥

सू- भगवं नावारूढो, नागकुमारेण सुदाढेण उवसग्गितो, कंबलसबलेहिं मोइओ, महिमा य कया, तस्मि य पदेसे तित्थं पव्वत्तं ॥

"छुब्भण" ति पडिनीओ नावाए आरुभंते साधुणो भणति-

[भा. ४२१९] सीसगता वि न दुक्खं, करेह मज्झं ति एवमवि वोत्तु ।

जा छुब्भंतु समुद्धे, मुंचति नावं विलग्गेसु ॥

सू- सिद्धत्यग-समिपत्तपुष्पाणि वा सिरद्धियाणि जहा पीडं न करेति एवं मम तुब्भे पीडं न करेह, अनुगहो य, एवं वोत्तुं पि जाहे नावं आरूढा साधवो ताहे मुंचति नावं नदिमुहेसु "जो" तु समुद्धे पडतु ति, तत्थ किलस्संतु, मरंतु वा ॥

"छुब्भण" ति गयं । "सिंचण-बोलण" दो वि दारे जुगवं वक्खाणेति-

[भा. ४२२०] सिंचति ते उवहिं वा, ते चे जले छुभेज्ज उवहिं वा ।

मनोवहिनिष्फन्नं, अनेसिय तणादि तरपन्नं ॥

सू- नाविगो अन्नो वा पडिनीओ साधुं सिंचति, उवहिं वा । "बोलण ति - ते चेव साधू जले छुहेज्जा उवहिं वा । आयविराधनाए परिताव मरण निष्फन्नं, जं च उवधिणासे अनेसनिज्जं गेण्हिंति, जं च मुसिराज्जुसिरे तणे सेवेहिंति, सव्वं तन्निष्फन्नं पावति । तरपन्ने च मग्गेज्जा, अदिज्जमाणे वा रुंभेज्जा, दिज्जमाणे अधिकरणं ॥ "सिंचण-बोलण" ति दो दोरा गता ।

इदामिं "बहवो य पच्चवाया उ" ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४२२१] संघट्टणा य घट्टण, उवगरणपलोट्टिसिंचणे दोसा ।

सावयतेणे तिण्हेगतरा, विराधना संजमाऽऽयाए ॥

घू- पुव्वद्धस्स इमं वक्खाणं-

[भा.४२२२] तस-उदग-वणे घट्टण, सिंचण लोमो य नाविसिंचणया ।

लोट्टण उवही उभए, वुट्टण एमेव अत्थाहे ॥

घू- जलसंभवा तसा, दग सेवालादि वणकायो-एते संघट्टण-परितावण-उद्ववणादि । साधुं उवगरणं वा लोमो नाविगा वा सिंचेज्ज वा, पादेहिं वा मलेज्जा, साधुं उवकरणं वा वणावातो लोटेज्ज । अतिसंवाधे वा सयं लोटेज्ज । एवं वाहे अत्थाहे वा उवहि आता तदुभयं वा वुट्टेज्ज ॥

- “सावयतेणे” ति अस्य व्याख्या-

[भा.४२२३] ओहारमगरादीया, घोरा तत्थ उ सावया ।

सरीरोवहिमादिया, नावातेणा य कत्थइ ॥

घू- ओहारो भच्छे । सेसं कंठ । सरीरतेणा उवकरणतेणा उभयतेण वा कत्थइ समुद्धमज्जे नावाहिं भमंति ॥ “तिण्हेगतर” ति अस्य व्याख्या-

[भा.४२२४] सावयतेणे उभयं, अनुकंपादी विराधना तिन्नि ।

संजम आउभयं वा, उत्तर-नावुत्तरंते य ॥

घू- सावया, तेणा, सावया वि तेना वि । अहवा - अनुकंपाए पडिणीयट्टयाए अनुकंपडिणी-यट्टयाए वा । अहवा - संजमविराधना आयविराधना उभयविराधना । अहवा - नावं आरुभते, नावा आरुढे, नावातो उत्तरंते य एवं बहवा पच्चवाया भवंति ॥ संतरणं गतं ।

इदानीं “उत्तरणं तत्थ-

[भा.४२२५] जंघद्धा संघट्टो, संघट्टवरिं तु लेव जा नाभी ।

तेन परं लेववरिं, तुंबादी नाववज्जेसु ॥

घू- जत्थ तले पादतलातो आरुभेऊणं जाव मुक्कजंघाए अद्धं बुड्ढति एस संघट्टो भन्नति । मुक्कजंघद्धाओ आरुभेऊण उवरिं जाव नाभी बुड्ढति एस लेवो भन्नति । नाभीतो आरुभेऊण उवरिं सव्वं लेवोवरिं भन्नति । तं दुविह - थाहं अथाहं च । जत्थ नासियं न बुड्ढति तं थाहं । जत्थ पुण नासिया बुड्ढति तं अत्थाहं । तुंबादिएसु वा नावावज्जेसु जत्थ तरंतो जलं संघट्टेति तं सव्वं उत्तरणं भन्नति ॥ तत्थ उत्तरणे इमे दोसा-

[भा.४२२७] संगट्टणा य सिंचण, उवकरणे पडण संजमे दोसा ।

चिक्खल्ल खाणु कंटग, सावय-भय-बुज्झणे आता ॥

घू- लोमेण साधुस्स संघट्टणा, साधू वा जलं संघट्टेति । अथवा - संभवतो कायसंघट्टणे पच्छित्तं वत्तव्वं । संघट्टणगहणा परितावणोद्ववणे विगहिते, तन्निष्फन्नं च । पडिनीओ साधुं उवकरणं च वा से सिंचति, अनुकंपाए वा साधुं सिंचति, साधू वा अप्पणाअप्पानं सिंचेज्जा, पडणं वा साधुस्स उवकरणस्स वा उदए । एते संजमदोसा । इमे पच्छद्धगहिता आयविराधना दोसा - सचिक्खले जले खुप्पति, जलमज्जे अचक्खुविसए खाणुकंटएण वा विज्झज्ज, मगरादी सावयभयं भवति, नदीवाहेण वा वुज्झइ ॥ इमं च कप्पसस चउत्थुददेसगाभिहितसुत्तस्स खंडं भन्नति, एरवति कोणालासु जत्थ चक्खिया इत्यादि । इमो सुत्तत्थो-

[भा. ४२२८] एरवति जम्मि चक्किय, जलथलकरणे इयं तु नाणत्तं ।

एगो जलम्मि एगो, थलम्मि इहइ थलऽऽगासं ॥

सू- एरवती नदी कुलाणा जनवते, कुणालाए नगरीए समीवे अद्धजोयणं वहति । सा य उव्वेधेणं अद्धजंघप्पमाणं, अत्राए य जम्मि अद्धं जंघप्पमाणं “चक्कियं”ति सक्किज्जति उत्तरिउं तत्थ जलथलकरणे उत्तरियव्वं. जलथलाण नाणत्तं पच्छद्धगहितं, न विरोलेंतेण गंतव्वमित्यर्थः ॥

[भा. ४२२९] एरवतिकुणालाए, वित्थिन्ना अद्धजोयणं वहती ।

कप्पति तत्थ अपुन्ने, गंतुं जा वेरिसी अन्ना ॥

सू- पुव्वद्धं गतार्थं । उडुबद्धकाले अपुन्ने मासकप्पे जाव तिन्निवारा भिक्खलेवादिकज्जेसु जयणाए कप्पति । अत्रा विजा नदी एरिसी ताते वि कप्पति गंतुं । उत्तरणसंतरणानि स्वविधानेन पूर्ववत् । अधवा - दगसंधेइ सकृद् उत्तरणं, द्वितृतीयवारा संतरणं ॥

भणिओ सुत्तत्थो । इदानीं निञ्जुत्ती । उत्तरणे पंयप्पगारा भन्ति-

[भा. ४२३०] संकम थले य नोथले, पासाणजले य वालुगजले य ।

सुद्धुदग-पंकमीसे, परित्तऽनंते तसा चेव ॥

सू- तिविहो पंथो संकमेण थलेणं नोथलेणं । जं तं नोथलेणं तं चउव्विहं - पासाणजलं, वालुयाजलं सचित्तपुढवीए सुद्धुदगं, पंकमीसंजलं, तम्मि खुप्पतेहिं गम्मति । एक्केक्के परित्तनंतकायाण तसाण य विराधना संघट्टणादिया संजमविराधना भवति ॥

जलेण गम्ममाणे विकल्पप्रदर्शनार्थमाह-

[भा. ४२३१] उदए चिक्खल्लपरित्तऽणंतकातिग तसे य मीसे य ।

अक्कंतमणक्कंते, संजोगा हुंति अप्पबहुं ॥

सू- अह पुण एवं जाणञ्जा- एरवइ कुणालाए जत्थ चक्किया एणं पायं जले किच्चा एणं पायं थले किच्चा, एवं से कप्पइ अंतो मासस्स दुक्खुत्तो वा तिक्खुत्तो वा उत्तरिए वा संतरिए वा । जत्थ नो एवं चक्किया, एवं से नो कप्पइ अंतो मासस्स दुक्खुत्तो वा तिक्खुत्तो वा उत्तरिए वा संतरिए वा ।

उदगगहणे उदए तेऊवाऊविहूणा एग-दु-तियादी चिक्खल्लादिपुढवीसु घणस्सतीसु य परित्तऽनंतसु तसेसु य बेइंदियासु, एएसु पुव्वं मीसेसु, पच्छा सचित्तेसु, थिरअधारेसु, अक्कतमनक्कंतेसु, संजोगा भाणियव्वा । अप्पाबहुअं”ति एएसु संजोगेसु जेसु अप्पतरा संजमविराधना दोसा तेसु गंतव्वं ॥ “संकम”ति जत्थ संकमो तत्थिमे संकमभंगविगप्पा-

[भा. ४२३२] एंगंगिय चल थिर पाडिसाडि निरालंब एगतो सभए ।

पडिपक्खेसु य गमणं, तज्जातियरे च संडे वा ॥

सू- संघातिमासंघातिमो एंगंगिओ भवति, तेन गंतव्वं, न चलेण । पारिसाडिणा न गंतव्वं । अपारिसाडिमा गंतव्वं । न निरालंबेण एगतो वा सालंबेण गंतव्वं । दुहओ (वा) सालंबेण गंतव्वं । सभए न गंतव्वं, पडिपक्खे निब्भएण गंतव्वं । अनेगंगिय-चल-परिसाडि-निरालंब-सभए एतेसि पंचण्हं पदाणं पडिपक्खेसु गमणं । एत्थ वत्तीसभंगा कायव्वा. एगो पढमभंगो सुद्धो । सेसा असुद्धा । तेसु वि बहुगुणतरेसु गमणजयणा कायव्वा । “संडे” वा संकमविकप्पो ति, अओ भन्नति - ते दुविहा - तज्जाया अतज्जाया वा, तत्थेव जाया सिलादी तज्जाया, अन्नओ दारगादी

आनेत्ता ठविया अतझाया । तेसुवि चलाचल-प्रकंताऽनकंतसमय-निष्मयादी भेदा कायव्या ॥

- "संकमे"ति गतं । इदानीं "थले"ति-

[भा.४२३३] नदिकोप्पर चरणं वा, थलमुदयं नोथलं तु तं चउहा ।

उक्लजल वालुगजल, सुद्धमही पंकमुदयं च ॥

घू- नदीए आउंटिय कोप्परागारं चलणं तेन गम्पति, जलोवरिकवाडाणि मोत्तुं पालिबंधो कअति तेन चरणेण भम्भइ, एत्थवि अकंत-अनकंत-समय-निष्मयादी भेदा वत्तव्या । "उदग"ति थलेण उदयस्स परिहारो । थलं ति गतं । इदानीं "नोथलं"ति तं चउव्विहं पच्छद्धं । अहो पासाणा उवरिं जलं, अहो वालुगा उवरि जलं, अहो सुद्धमही उवरि जलं, अहो पंको उवरिं जलं ॥

पंकुदगे इमे विधाणा-

[भा.४२३४] लत्तगपहे य खलुते, तहऽद्धजंघे य जानु उवरिं च ।

लेवे य लेवउवरिं, अकंतादी य संजोगा ।

घू- जम्पेत्तं अलत्तगेण पादो रअति तम्पेतो कद्दमो जम्पि पथे सो लत्तगपहो, खलुगमेत्तो कद्दमोअद्धजंघमेत्तो जानुमित्तो, "जानुवरि लेवे"ति नाभिमेत्तो लेवो, लेवोवरिं च कद्दमो । एते सव्वे कद्दमपगारा चउव्विहे नोथले कद्दमे य सभेया अकंतानकंत-समय-निष्मयादी सव्वे जहासंभवं संजोगा कायव्या ॥ इमेण जुत्तो पंथो परिहरियव्वो-

[भा.४२३५] जो वि य होतऽकंतो, हरियादितसेहि चेव परिहीणो ।

तेन वि उ न गंतव्वं, जत्थ अवाता इमे होति ॥ कंठा ।

घू- इमेहिं सावातो पथो भवति-

[भा.४२३६] गिरिनदि पुन्न वालादिकंटगा दूरपारमावत्त ।

चिक्खल्ल कल्लुगाणि य, गारा सेवाल उवले य ॥

घू- जत्थ पहे गिरिनदी पूरपुन्ना तिक्खवेगा मगरादि वाला अंतो जले जत्थ पासाण-कंटका वणप्फति कंटका वा पूराणीआ. दूरपारं वा जलं, आवत्तबहुलं वा जलं, थलनिचिक्खल्लो वा जत्थ, कोकणविसए नदीसु अंतो जलस्स कल्लुगा पासाणा भवति ते पादं अचेयणं करेति छिंदंति "गारा" गारिसरिसाणि निन्नाणि, लोकप्रसिद्धाओ अद्दगा, सेवालो प्रसिद्धो, उवला छिन्नपासाणा ॥

चउव्विहे नोथले पुव्वं इमेण गंतव्वं-

[भा.४२३७] उवलजलेण तु पुव्वं, अकंत निरव्वएण गंतव्वं ।

तस्सऽसति अनकंते निरव्वएणं तु गंतव्वं ॥

घू- उवलजले कद्दमाभावे स्थिरसंघननाअ अतः पूर्व तेन गम्यते । सेसं कंठं । तस्स अभावे सिगतजलसुद्धपुढवीए य कमेणं ॥ अतो भवति-

[भा.४२३८] एमवे सेसएहि वि, सिगतजलादीहि होति संजोगा ।

पंक मधुसित्थ लत्तग, खलुऽद्धजंघा य जंघा य ॥

घू- उवलातो वालुया अप्ससंघयणतरा तेन वालुयाजलेण पच्छा गम्पति, वालुगातो सुद्धपुढवी अप्ससंघयणतरा तेन वालुयाजलातो पच्छा तीए गम्पति, तेसु अकंतादि संजोगा पूर्ववत् । पंकजलं बहुअवायं, अन्नपहाभावे तेन पच्छा गम्पति । सो य पंको जो मधुसित्थागिती लत्तगमेत्तो तेन

पहेण गम्पति, पच्छा खलुगमेत्तेण, पच्छा अद्धजंघप्पमाणेण, तओ पच्छा जंघप्पमाणेण - जानुमात्रेणेत्यर्थः ॥ जो पुण जानुप्पमाणातो परेण पंको तेन न गंतव्वं- जओ भवति-

[भा. ४२३९] अद्धोरुगमेत्तातो, जो खलु उवरिं तु कद्दमो होति ।

कंटादि जहो वि हु सो, अत्थाहजलं व सावातो ॥

सू- जानुप्पमाणातो उवरि कद्दमो कंटादि अवायवज्झितो वि गतिअभावातो सावातो चेव भवति, अत्थाहजलवत् ॥ एसोविधी सव्वो उवलादिसचित्तपुढवीए भणिओ । अह अचित्तादीपुढवी तो इमा विधी-

[भा. ४२४०] जत्थ अचित्ता पुढवी, तहियं आउ-तरुजीवसंजोगा ।

जोणिपरित्त-थिरेहिं, अकंत-निरच्चएहिं च ॥

सू- पुढवी सज्जत्थ अचित्तं हिं आउक्काएण गच्छत्थं किं वणस्सतिणा गच्छत्थु ? आउक्काए नियमा वणस्सती अत्थि तम्हा तेन मा गच्छत्थु, वणस्सतिणा गच्छत्थु । तत्थ वि परित्तजोणिएण थिरसघयणेण, तत्थ वि अकंतेण तत्थ वि निप्पच्चवातेण, सपच्चवातेण बितिओ । अनकंते वि एते चेव दो विकप्पा । एवं थिरे वि चउरो विकप्पा । अथिरे च चउरो । एवं परित्ते अद्ध विकप्पा । एवं अनंते वि अद्ध । एवं परित्ते अद्ध विकप्पा । एवं अनंते वि अद्ध । एवं सव्वग्गेण वणस्सतिकाए सोलस विकप्पा ॥ इदानीं आउस्स तसाण य संयोगो भवति-

[भा. ४२४१] एमेव तु संजोगा, उदगस्स चतुव्विहेहिं तु तसेहिं ।

अकंत-थिरसरीरे, निरच्चएहिं तु गंतव्वं ॥

सू- चउव्विहा तसा-बेंदिया तेइंदिया चतुपंचिंदिया । एत्थ पुव्वं बेंदिएसु थिरेसु अकंतसु निपच्चवाएण एस पढमभंगो, सपच्चवातेण बितिओ । अनकंते वि एते चेव दो विकप्पा । एवं अथिरेसु चउरो विगप्पा । एवं तेइंदिय-चउरिंदिय पंचंदिएसु वि अद्धऽद्ध विगप्पा । एवं तसेसु वि सव्वग्गेण बत्तीसं विगप्पा । अह संतर-निरंतरविगप्पो कज्झति तो तसेसु सव्वग्गेण चउसद्धिं विगप्पा भवति ॥ तेउ-वाउसु गमणस्सासंभवो ति अओ भवति-

[भा. ४२४२] तेऊ-वाउविहूणा, एवं सेसा वि सव्वसंजोगा ।

उदगस्स तु कायव्वा, जेनऽहिकारो इहं उदए ॥

सू- वणस्साततसेसु वि दुगसंजोगो भाणियव्वो पुव्वं तसेसु थेरादिसु गंतव्वं, जतो वणे वि नियमा तसा अत्थि ति । पुढवी-आउ-वणस्सति तिगसंजोगो, तिसुवि संभवे कयमेण गच्छत्थु ? पुव्वं पुढविना, ततो वणस्सतिणा तओ आउणा । पुढवि-आउ-वणस्सति-तसेसु ति एस चउक्कसंजोगो । चउक्कसंभवे करतेण गंतव्वं ? पुव्वं अच्चित्तपुढवीए, तओ विरलतसेसु, तओ सच्चित्तपुढवीए, तओ वणस्सतिणा, तओ आउणा, एते सेससंजोगा भाणिया । इह बहुभंगवित्थरे बीयमेत्तमभिहितं । एत्थं पुण भंगवित्थरे जे उदगं अमुंचंतेण भंगा भवति ते कायव्वा, जेण इह उदगाधिगारो । सेसभंगा पुण इह विकोवणह्वा भाणिया ॥

“अंतो मासस्स दुक्खुत्ते तिक्खुत्तो उत्तर” ति अस्य सूत्रपदस्यार्थः-

[भा. ४२४३] एरवति जत्थ चक्किय, तारिसए न उवहम्मती खेतं ।

पडिसिद्धं उत्तरणं, पुन्ने असति खेतऽनुनातं ॥

घू-एरवती नदी कुणाला जनपदे, सा अद्धजोयणवित्थिन्ना अद्धजंघऽस्थाहं उदगं वहति । तीए केइ पदेसा सुक्खा नत्थि । उदगं तं जो उत्तरित्ता भिक्खायरियं करेति तत्थ उडुबद्धे जत्थ तिन्नि दगसंघट्टा ते गतागतेणं छ, वासासु सत्त ते गयागएणं घोइस । एतो एक्केण वि अहिएहिं उवहम्मति खेत्त । अन्नत्थ वि जत्थ एत्तिया दगसंघट्टा तत्थ वि एवं चेव - “पडिसिद्धं उत्तरणं” पच्छद्धं, अस्य व्याख्या - पुत्रे मासकप्पे वासावासे वा जति अनुत्तिन्नाणं अत्थि अन्नं खेत्तं मासकप्पपायोगं तो न उत्तरियव्वं, जाणि अनुत्तिन्नाणि खेत्ताणि तेसु विहरियव्वं, अह अनुत्तिन्नाणं अन्नं नत्थि खेत्तं तो उत्तरियव्वं ॥

[भा.४२४४] सत्त तु वासासु भवे, दगघट्टा तिन्नि होंति उडुबद्धे ।

जे उ न हणंति खेत्तं, भिक्खायरियं च न हरंति ॥

[भा.४२४५] जह कारणम्मि पुण्णे, अंतो तह कारणम्मि असिवादी ।

उवहिस्स गहण लिपण, नावोदगं तं पि जयणाए ॥

घू-जहा कारणे पुन्ने मासकप्पे वासावासे वा अन्नखेत्तासती य दिट्ठं उत्तरणं तहा अंतो वि मासस्स असिवादीहीं कारणेहिं उवही वा अन्नतो दुल्लभा लेवस्स वा अट्टाए उत्तरेज्जा । “नावोदगं तं पि जयणाए” ति असिवादिएहिं घेव कारणेहिं जं उदगं नावाए उत्तरित्ता उज्जाणं गम्मति ॥

जत्थ गंतव्वं तत्थिमा विधी-

[भा.४२४६] नाव-थल-लेवहेट्टा, लेवे वा उवरिए च लेवस्स ।

दोन्ती दिवह्ममेक्कं, अद्धं नावाए परिहाति ॥

घू-नावुत्तरणथामातो जइ दो जोयणाणि पज्जोहारेण वक्कथलेण गम्मति तेन गंतव्वं, मा य नावाए ।

[भा.४२४७] दो जोयणाइ गंतुं, जहियं गम्मति थलेण तेनेव ।

मा य दुरूहे नावं, तत्थावाया बहू वुत्ता ॥

घू-एवं नावा उत्तरणथामाओ ‘लेवहेट्ट’ ति दगसंघट्टेण दिवह्मजोयणण गच्छउ मा य नावाए । एवं नावुत्तरणथामातो जोयणपज्जोहारेण लेवेण गच्छउ मा य नावाए । एवं नावुत्तरणथामातो अद्धजोयणपज्जोहारेणं लेवुवरिए गच्छतु मा य नावाए । एस नावुत्तरणथामाओ परिहाणी वुत्ता । एवं घेव लेवोवरि उत्तरणथामाओ दिवह्मजोयणपज्जोहारेण थलेण गंतव्वं मा य लेवो-वरिणा । लेवुत्तरणथामाओ एगजोयणपज्जोहारेणं संघट्टेम गच्छउ मा य लेवोवरिणा । लेवुत्तरणथामाओ अद्धजोयणपरिहारेण अद्धजोयणेण संघट्टेण गच्छतु मा य लेवेण गच्छउ, मा य लेवोवरिणा । एसा लेवुवरिथामातो परिहामी । लेवुत्तरणथामातो एगजोयणपज्जोहारेण थलेण गच्छउ मा य लेवेण । लेवुत्तरणथामातो अद्धजोयणेण संघट्टेण गच्छतु मा य लेवेण, एस लेवातो परिहाणी । संघट्टुत्तरणथामातो अद्धजोयणपज्जोहारेण थलेण गच्छतु मा य संघट्टेण, एतोसि परिहासणं असतीए नावालेवोवरि लेवसंघट्टेहिं वि गंतव्वं जयणाए ॥

तत्थऽद्धजंघाए वि इमा जयणा-

[भा.४२४८] पलसंकमणे जयणा, पलोयणा पुच्छिऊण उत्तरणं ।

परिपुच्छिऊण गमणं, जति पंथो तेन जयणाए ॥

धू- “यलसंकमेणे” ति एगं पादं थले विभासा, पलोयणा नाम लोयं उत्तरंते पलोएति, जेणं जेणं अद्धजंघामेत्तं उदगं तेणं तेणं गच्छति । अह उत्तरंते न पासेझा तो पाडिपहियमन्नं वा पुच्छति, “जतो नीयतरागं उदगंति तं चिंधेहिंति” ति वुत्त भवति । परिपुच्छिऊणं ति जदि तस्स उदगस्स परिहारपंथो अत्थि तं पुच्छिऊण तेन जयणाए गंतव्वं ॥

अह तेन थलपहेण इमं दोसा हवेअ-

[भा. ४२४९] समुदानं पंथो वा, वसही वा थलपहेण जति नत्थि ।

सावयतेणभायं वा, संघट्टेण ततो गच्छे ॥

धू- समुदानं भिक्खा नत्थि, अथवा थलपहो चेव नत्थि, वसही वा नत्थि, सिंहादिसावतभयं वा, सरीरोवहितेणभयं वा, तो थलपहं मोत्तुं उदगसंघट्टेणं गंतव्वं ॥

तदभावे लेवेण वा तत्थिमा उत्तरणजयणा-

[भा. ४२५०] एते चेव य दोसा, जति संघट्टेण गच्छमाणस्स ।

तो लेवेणं गच्छे, निरवाएणं तिमा जयणा ॥

[भा. ४२५१] निब्भए गारत्थीणं, तु मग्गतो चोलपट्टमुत्सारे ।

सभए अत्थग्धे वा, ओइन्नेसु घणं पट्टं ॥

धू- जइ गिहिसत्थसहायो ताहे उदगसमीवं गंतुं, उद्धगकायं मुहनंतगेण पमज्जिता, अहोकार्यं रयहरणेणं उवकरणं पडिलेहिता, एगओ य तं उवकरणं करेत्ता, जदि चोरभयं नत्थि तो गिहत्थाण सव्वपच्छओ उदगमवतरति । जह जह ओगाढतरं जलमोगाहइ तह तप पच्छओ ठितो उवरुवरिं चोलपट्टमुत्सारेइ जहा न भिज्जइ । अह सत्थपच्छओ भयं अथाहं वा जलं तो जाहे अग्गतो गिहत्था केत्तिया वि उत्तिन्ना ताहे साहू मज्झे अवतरति, चोलपट्टं च घणं कडीए - दढं बंधतीत्यर्थः ॥ एतेण विहाणेण उत्तरंतस्स जइ चोलपट्टो भिन्नो, अन्नं वा किं चि उवकरणजायं, तो इमो विही ।

[भा. ४२५२] दगतीरे ता चिट्ठे, निष्पगलो जाव चोलपट्टो उ ।

सभए पलंबमाणं, गच्छति काएण अफुसंतो ॥

धू- पगलमाणं दगसंक्खण्णद्धा दगे दगसमीवे वा निद्धपुढवीते ताव चिट्ठति जाव चोलपट्टो अन्नं वा उवकरणं निष्पगलं । अह तत्थ अच्छंतस्स भयं तो पगलमाणमेव सरीरे अफुसंतो गच्छति, बाहाए पलंबमाणं नेइ ॥ जत्थ सत्थविरहिओ एगागी दगमुत्तरइ तत्थिमो विही-

[भा. ४२५३] असति गिहि नालियाए, नाक्खेतुं पुण वि पडियरणं ।

एगाभोगं च करे, उवकरणं लेव उवरिं च ॥

धू- गिहिसहायासइ सव्वोवकरणं ओयरणतीरे मोत्तुं, नालिया आचप्पाणातो चउरंगुलाइरित्ता, तं घेतुं जलमोयरित्ता, तीए आणक्खेउं-उवग्धाइत्ता इत्यर्थः, सपरतीराओ पुणो वि जलपडियरणं करेति-प्रत्यागच्छतीत्यर्थः । आगंतूणं तं सुक्कोवकरणं एगाभोगं करेति, तं घेतुं तेन आणाक्खि-तजलपहेण उत्तरति । एस लेवे लेवुवरिते वा विही भणितो ॥

यलसंघट्टलेवलेवोवरिपहेसु विज्जमाणेसु वि अववादेण नावं दुरुहेआ । इमेहिं कारणेहिं-

[भा. ४२५४] वितियपय तेन सावय, दुब्बिक्खे कारणे च आगाढे ।

कज्जुवहि मगर वुज्झण, नावोदग तं पि जयणाए ॥

धू-तेसु थलाइपहेसु सरीरोवहितेणा दुविहा होअ, सीहादिसावयभयं वा होअ, भिवखा वा न लब्धइ, गाढं वा अहिडक्कविसविसइयादि गिलाणकअं वा होअ, एवमादिकारणेहिं खिणं ओसहेहिं कअं हवेअ, अतितुरियं वा कुलाइकअं हवेअ, उवकरणुप्पादणार्थं वा गच्छे, लेवलेवोवरिएहिं वा मगरभयं, अहवा लेवलेवोवरिएहिं बुज्झण भयं, एवमादिएहिं कारणेहिं नावातरिमं उदगं गच्छेअ, तं पि जयणाए गच्छइ । अहवा - “कुअवहि”ति एगाभोगो उवही करेअ । किं कारणं ? कयाइ पडिनीएहिं उदगे सुब्भेअ, तत्थ मगरभया एगाभोगकएसु पदेसु आरुभइ, एगाभोगकएसु वा बुज्झइ-तरतीत्यर्थः- । नावाए वा विणङ्गाए एगाभोगकए दगं तरंतीत्यर्थः । अधवा - नावोदगं “तं पि जयणाए”ति जइ बलाभियोगेण नावाइउदगं उरसंवावेअ, तं जयणाए उरसिचियव्वं ।

तं पुण एगाभोगं उवकरणं कंहं करेति ? अत उच्यते-

[मा. ४२५५] पुरतो दुरुहणमेगंते, पडिलेहा पुव्व पच्छ समगं वा ।

सीसे मग्गतो मज्झे, बित्थं उवकरणं जयणाए ॥

धू- न गिहत्थाणं पुरतो उवकरणं पडिलेहेति, एगाभियोगं वा करेति, दुरुहणित्त नावं दुरुहितुकामो एगंतमुवक्कमिता उवकरणं पडिलेहेति, अहोकायं रयहरणेण, उवरिकायं मुहंनत्तणेण, भायणेय एगाभोगे बंधित्ता तेसिं उवरिं उवहिं सुनियमितं करेइ, भायणमुवहिं च एगद्धा करोतीत्यर्थः । अत्रे भणंति - सव्वोवही (एगद्धा कअति भायणं अमत्थिएः एगद्धाणे पुढो कअत । पुव्वपच्छसमगं व” ति गिहत्थाणं किं पुव्वं दुरुहियव्वं अह पच्छ अध समगं ? एत्थ भन्ति - जदि य थिरा नावा न डोलायति तो पुव्वं दुरुहियव्वं, समगं वा, न पच्छ ।

अध पंता तो न पुव्वं, मा अमंगलमिति काउं रुसेअ । तेसिं पंताण भावं नातुं समगं पच्छा वा आरुभेअ । “सीसे”ति नावाए सीसे न दुरुहियव्वं, तं देवताणं ठाणं । “मग्गतो”ति पच्छतो वि न दुरुहियव्वं, तं निज्जामगद्धाणं । मज्झे वि न दुरुहियव्वं तं कूवगद्धाणं, तत्थ वा चरंता भायणादि विराहेअ । सेसमज्झे दुरुहियव्वं । जदि मज्झे ठातो नत्थि तो सेसंते निरावाहे ठाति, जत्थ वा ते ठवेति तत्थ ठायंति । सागारं भत्तं पञ्चक्खाति ति, नमोक्कारपरो ठायति । उत्तरंतो न पुव्वमुत्तरति, मज्झे उत्तरति, न पच्छ । सारुवहि पुव्वमेव अप्पसागारिया कअति । उस्सग्गेण तरपन्नं न दायव्वं । अह तरपन्नं नाविओ मग्गेअ, ताहे अनुसद्धिधम्मकहादीहिं मेअविअति । अमुंचंते बित्थियपदेण दायव्वं, तत्थ वि आत्मोपकरणं जं तं पंतं दिअति, जदि तं नेच्छति रुंभति वा तत्थ अनुकंपाए जदि अन्नो देअ सो न वारेयव्वो, अप्पणा वा अन्नतो मग्गित्ता दायव्वं ॥

उद्देशकः-१२ समाप्तः

मुनि दीपरत्नसागरेण संशोधिता सम्पादिता निशीथ सूत्रे द्वादशम् उद्देशकस्य

[भद्रबाहुस्वामि रचिता निर्युक्तिरुक्तं] संघदास गणि विरचितं भाष्यं

एवं जिनदास महत्तर विरचिता घूर्णिः परिसमाप्ता ।

उद्देशकः-१३

धू- उक्तो द्वादशमोद्देशः । इदानीं त्रयोदशमः । तत्थ संबंधगाहा इमा-

[मा. ४२५६] नावाए उत्तिन्नो, इरियापहिताए कुणति उस्सगं ।

तमनंतरादि पुढविषु, निवारणद्वेस संबंधो ॥

चू- संघट्टादि जाव नावाए उत्तिन्नो उदगं 'इरियावहियं पडिक्कमइ' तं उस्सग्गं अन्नं वा चेद्वा उस्सग्गं कत्थं करोति ति कत्थं वा न करोइ ति एस संबंधो ॥ संबंधानंतरं इमं सुत्तं-

मू. (७८९) जे भिक्खू अनंतरहियाए पुढवीए ठाणं वा सेज्जं वा निसेज्जं वा निसीहियं वा चेएइ, वेएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७९०) जे भिक्खू समनिद्धाए पुढवीए ठाणं वा सेज्जं वा निसेज्जं वा निसीहियं वा चेएइ, वेएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७९१) जे भिक्खू मट्टियाकडाए पुढवीए ठाणं वा सेज्जं वा निसेज्जं वा निसीहियं वा चेएइ, वेएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७९२) जे भिक्खू ससरक्खाए पुढवीए ठाणं वा सेज्जं वा निसेज्जं वा निसीहियं वा चेएइ, वेएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७९३) जे भिक्खू चित्तमंताए पुढवीए ठाणं वा सेज्जं वा निसेज्जं वा निसीहियं वा चेएइ, वेएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७९४) जे भिक्खू चित्तमंताए सिलाए ठाणं वा सेज्जं वा निसेज्जं वा निसीहियं वा चेएइ, वेएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७९५) जे भिक्खू चित्तमंताए लेलूए ठाणं वा सेज्जं वा निसेज्जं वा निसीहियं वा चेएइ, वेएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (७९६) जे भिक्खू कोलावासंसि वा दाहए जीवपइद्विए सअंडे सपाणे सबीए सहरिए सओस्से सउदए सउत्तिंग-पणग-दग-मट्टियमकडासंताणगंसि ठाणं वा सेज्जं वा निसेज्जं वा निसीहियं वा चेएइ, वेएंतं वा सातिज्जति ॥

चू- ससणिद्ध ससरक्ख सिला लेलू कोलावास सअंडे सपाणे सबीए सहरिए उत्तिंग-पणग-सउस्संदगमट्टिय-मकडग-संकमणं । एते सुत्तपदा । इमं वक्खणं-

[भा. ४२५७] पुढवीमादी ठाणा, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।

तेसुट्ठाणादीणी, चेएंताणादिणो दोसा ॥

चू- ठाणं काउस्सग्गं, आदिसद्दातो निसीयण-तुयट्ठणा चेयणकरण, अनंतरहिया नाम सचिप्ता, तम्पि सट्ठाणे पच्छित्तं चउलहुं ॥ अहवा-

[भा. ४२५८] अंतररहितानंतर, ईसिं उल्ला उ होति ससणिद्धा ।

रत्तरएण विभिन्ना, फासुगपुढवी तु ससरक्खा ॥

चू- अन्तरणं ववधानं, तेन सहिता निरंतरमित्यर्थः । अधवा - पुढवी अनंतभावेण रहिता असंख्येय जीविका पज्जत्तं संख्येया वि । अधवा - जीए पुढवीए अंता जीएहिं रहिया सा पुढवी अंतरहिया न अंतरहिता सर्वा सचेतना न मिश्रा इत्यर्थः । ईसिं उल्ला ससणिद्धा, सेयं पुढवी अचित्ता सचित्तेण आरम्भरणेण वित्तिभिन्ना ससरक्खा ॥

[भा. ४२५९] चित्तं जीवो भणितो, तेन सह गया तु होति सच्चित्ता ।

पासाणसिला रुंदा, लेलू पुण मट्टिया लेइ ॥

धू- सचेयणा रुंदा महासिला, सचित्तो वा लेद्धू लेद्धूओ ॥

[भा. ४२६०] कोला उ घुणा तेसि, आवासो तप्पतिट्ठियं दारुं ।

अंडा तु मुर्दिगादी, पाणग्गहणे तसा चउरो ॥

[भा. ४२६१] बीयं तु अप्परूढं, तदेव रूढं तु होति हरितादी ।

कीडगनगरुत्तिगो, सअंकुरनिरंकुरो पणओ ॥

धू- कोला घुणा, तेसि आवासो दारुए वा, “जीवपतिट्ठिए” “सपाणे” वा दारुए पुढवीए वा, एवं “कडीए” दारुए पुढवीए वा अणंकुरिणं, तं चेव अंकुरभिन्नं हरितं, कीडयणगरगो उत्तिगो, फरुगद्दभो वा, पणगो पंचवन्नो संकुरो अणंकुरो वा, उसो नेहो, अंडगा मुर्दिगादिगा, दगमट्ठिया चिक्खल्लो सचित्तो भीसो वा ॥

[भा. ४२६२] मक्कडसंताणा पुण, लूता फुडतो य अफुडितो जाव ।

संकमणं तस्सेव उ, पिपीलियादीणि अन्नेसिं ॥

धू- मक्कोडियफुडगं अफुडियसंताणगं, तस्सेव गमणकाले संकमणं भन्नति । अहवा - संताणगसंकमणं पिपीलिकमक्कोडगादीणं भन्नति । ठाणं उद्धट्ठाणं, सेज्जा सयनिज्जं, निसेज्जा आसणं, निसीहिका सज्जायकरणं । एएसिं चेयणकरणं आवन्ने सट्ठाणपच्छित्तं, आमादिया य दोसा, आयसंजमे य दोसा जहासंभवं भाणियव्वा ॥

पुढवादिएगिंदियाण संघट्ठणादिकरणे वेयणोवमा इमा-

[भा. ४२६३] थेरुवमा अक्कंते, मत्ते सुत्ते व जारिसं दुक्खं ।

एमेव य अव्वत्ता, वियणा एगिंदियाणं तु ॥

धू- जहा थेरस्स जराए जिन्नस्स वरिससतायुस्स तरुणेण बलवत्ता जमलपाणिणा सव्वत्थामेण अक्कंतस्स जारिसा वेयणा तारिसा पुढविकाइयाण अधिकतरा ठाणादिठियक्कंतेहिं वेयणा भवति, न य अव्वत्तणओ लक्खिज्जति । वेयणा य जीवस्स भवति, नाजीवस्स । ते य जीवलिंगा एगिंदिएसु अव्वत्ता । जहा मत्ते सुत्ते वा अव्वत्तं सुहदुक्खलिंणं, एवं एगिंदिएसु वि अव्वत्ता चेयणा दट्ठव्वा लिंणं च ॥ किं च एगिंदियाण उवयोगपसाहगा इमे दिट्ठता-

[भा. ४२६४] भोयणे वा रुक्खेते वा, जहा नेहो तनुत्थितो ।

पाबल्लं नेहकज्जेसु, करेत्तुं जे अपच्चलो ॥

धू- जहा रुक्खेति भोयणे सुहुमो नेहगुणो अत्थि, जतो तेन आहारिएण सरीरोवचयो भवति न य अव्वत्तणओ लक्खिज्जति, तथा वा पुढवीए अत्थि नेहो सुहुमो, सो वि सुहुमत्तणेणं न दिस्सति, जओ पुढवीएतनुत्थितो अल्पः ततो तेन प्राबल्ये नेहकज्जे हत्यादि सरीरमक्खणं कर्तुमशक्यं ॥ अस्स दिट्ठंतस्स उवसंघारो-

[भा. ४२६५] कोहाई परिणामा, तथा एगिंदियाण जंतूणं ।

पाबल्लं तेसु कज्जेसु, कारेत्तुं जे अपच्चला ॥

धू- एगिंदियाण कोहादिया परिणामा, सागारिया य उवयोगा, तथा सातादिया तु वेयणातो, एते सव्वे भावा सुहुमत्तणओ अणतिसयस्स अनुबलक्खा । जहा सन्नी पज्जता कोहुदया उ

अक्रोसंति तिवलिं भिगुडिं वा करंति तेसु ते अप्पीतिकजेसु तहा प्राबल्येन एगिंदिया अप्पछला असमर्था इत्यर्थः । जम्हा पुढवीकाया एवविधवेदणमणुभवन्ति तम्हा तेसु ठाणादियं न कायव्वं ॥ अववादतो वा करेज्ज-

[भा. ४२६६] वोसड्ढकायअसिवे, गेलन्नऽद्धाण संभमेगतरे ।

वसहीवाघाएण य, असती जयणा उ जा जत्थ ॥

धू-वोसड्ढकायोपओवगतो सोपरपपओगाअणंकंपनेन पडिनीयत्तणेण वा अनंतरहियाठाणेसु ठविज्जेज्जा, अतिवगहिया वसहिमलमंता रुक्खादिहेट्टेसु ठायंति, वेज्जहा ओसह्हा वा गिलाणो जया निज्जति तदा वसधिअभावे अथंडिले ठाएज्ज, अद्धाणपडिक्कना वा ठायंति, अगनिमादिसंभमे वा वसहिणिग्गया उप्पहे ठायंति, वसहिवाघाए वा ठायंति, सब्बहा वा वसहिएअभावे ठायंति, तेहिं अनंतरहितादिअथंडिलाण जा जत्थ जयणा संतरणमाइया संभवति पडिलेहण-पमज्जणादिया वा सा सब्बा वि कायव्वा ॥

मू. (७९७) जे भिक्खू धूणंसि वा गिलुयंसि वा उसुकालंसि वा कामजलंसि वा दुब्बद्धे दुन्निक्खित्ते अनिकंपे चलाचले ठाणं ता सेज्जं वा (निसेज्जं वा) निसीहिंय वा चेएइ, चेएंतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ४२६७] धूणादी ठाणा खलु, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।

तेसू ठाणादीणि, चेत्तेताणादिणो दोसा ॥

धू-धूणा वेली, गिहेलुको उंबरो, उसुकालं उक्खलं, कामजलं ण्हाणपीढं ॥

[भा. ४२६८] धूणाओ होति वियली, गिहेलुओ उंबरो उ नायव्वो ।

उदुखलं उसुकालं, सिणाणपीढं तु कामजलं ॥

धू-गतार्था । नवरं - सिणाण मज्जणा दो वि एगद्धा ॥ 'दुबद्धे'ति बंधो दुविधो रज्जुबंधो कट्टादिसु वेहबंधो वा, तं न सुबद्धं दुबद्धं । 'दुन्निक्खित्तं'ति निहितं स्थापितमित्यर्थः तं न सुनिक्खित्तं दुन्निक्खित्तं । केसिं चि दुनिरिक्खियंति आलावगो । तं अपडिलेहिंय दुप्पडिलेहिंयं वा । न नि प्रकंपं अनि प्रकंपं, अनिप्रकम्पित्वादेव चलाचलं चलाचलनस्वभावं । तादृशे स्थानादि न कर्तव्यम् ।

[भा. ४२६९] रज्जु वेहो बंधओष निहयाणिहतं हु होति निक्खमणं ।

अनिरिक्ख अपडिलेहा, चलाचलमनिष्कंपं तु ॥

धू-गतार्थाः । निहतानिहयंति निक्खयमनिक्खयं या ॥

तारिसे सदोसे ठाणाइं करंतस्स इमे दोसा-

[भा. ४२७०] पवडंतं कायवहो, आववघातो य भाणमेदादी ।

तस्सेव पुणक्करणे, अहिगरणं अन्नकरणं वा ॥

धू-ततो पडंतो छण्हं कायाणं विराधनं करेज्ज । अप्पणो वा से हत्थपादादीविराधना हवेज्ज । भाणादी वा उवकरणजातं विराधेज्ज । तस्स धूणादियस्स पाडियस्स रज्जुबद्धस्स वा वोडितस्स वेहबद्धस्स वा विसंधातियस्स पुणो करणे, अन्नस्स वा अहिणवस्स करणे अधिकरणं भवति । पडिसिद्धकरणे आणादिया दोसा, घउलहुं च से पच्छित्तं ॥ बितियपदं-

[भा.४२७१] वोसड्कायअसिवे, गेलन्नद्धाण संभमेगतरे ।

वसहीवाघातेम य, असती जयणा य जा जत्थ ॥

मू. (७९८) जे भिक्खू कुलियंसि वा भित्तिंसि वा सिलंसि वा तेलुंसि वा अंतरिक्खजागंसि वा दुब्बद्धे दुन्निखित्ते अनिकपे चलाचले ठाणं वा सेज्जं वा (निसेज्जं वा) निसीहियं वा चेएइ, चेएंतं वा सातिज्जति ॥

धू- कुलियं कुडं तं जतो निच्चमवतरति, इयरा सहकरभाएण भित्ती, नईणं वा तडी भित्ती, सिला-लेइ पुव्वुत्ता । पढमसुत्ते नियमा सचित्ता, इह भयनिज्जा । शेषं पूर्ववत् ।

[भा.४२७२] कुलियादि ठाणा खलु, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।

तेसू ठाणादीणी, चेतेति आणमादीणि ॥

[भा.४२७३] कुलियं तु होइ कुडं, भित्ती तस्सेव गिरिनदीणं तु ।

सिल-लेलू पुव्वुत्ता, तत्थ सचित्ता इहं भयिता ॥

[भा.४२७४] वोसड्कायअसिवे, गेलन्नद्धाण संभमेगतरे ।

वसहीवाघातेम य, असती जयणा य जा जत्थ ॥

मू. (७९९) जे भिक्खू खंधंसि वा फलहंसि वा मंचंसि वा मंडवंसि वा मालंसि वा पासायंसि वा हम्मतलंसि वा दुब्बद्धे दुन्निखित्ते अनिकपे चलाचले ठाणं वा सेज्जं वा (निसेज्जं वा) निसीहियं वा चेएइ, चेएंतं वा सातिज्जति ॥

धू- खंधं पायारो पेढं वा, फलिहो अग्गला, अकुड्डो-मंचो, सो य मंडवो, गिहोवरि मालो दुभूमिगादी, निज्जुहवगवक्खोवसोभितो पासादो, सव्वोवरि तलं हम्मतलं भूमितलं तरं वा हम्मतलं । एस सुत्तत्थो । इमा निज्जुत्ती-

[भा.४२७५] खंधादी ठाणा खलु, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।

तेसू ठाणादीणि, चेतेति आणमादीणि ॥

[भा.४२७६] खंधो खलु पायारो, पेढं वा फलिहो तु अग्गला होइ ।

अहवा खंधो उ घरो, मंचो अकुड्डो गिहे मालो ॥

धू- अहवा - कंधो घरो मृदिटकदारुसंघातो स्कन्ध इत्यर्थः-

[भा.४२७७] वोसड्कायअसिवे, गेलन्नद्धाणसंभमेगतरे ।

वसहीवाघातेम य, असती जयणा य जा जत्थ ॥

मू. (८००) जे भिक्खू अन्नउत्थियं वा गारत्थियं वा सिप्पं वा सिलोगं वा अट्ठावयं वा कक्कडगं वा वुग्गहंसि वा सलाहत्थियंसि वा सिक्खावेइ सिक्खावेतं वा सातिज्जति ॥

धू- सिप्पं तुलगादि, सिलोगो वन्नणा, अट्ठावदं जूतं, कक्कडगं हेऊ, वुग्गहो कलहो, सलाहा कव्वकरणप्पओगो । एस सुत्तत्थो । इमा निज्जुत्ती-

[भा.४२७८] सिप्पसिलोगादीहिं, सेसकलाओ वि सूइया होति ।

गिहि अन्नतित्थियं वा, सिक्खावेते तमाणादी ॥

धू- सेसा उ गणियलक्खणसउणस्सयादि सूचिता, न गिही अन्नतित्थी वा सिक्खावेयव्वो, जो सिक्खावेति तस्स आणादिया दोसा, चउलहुं च से पच्छित्तं ॥

[भा. ४२७९] सिष्पसिलोगे अद्वावए य कक्कडग-वुग्गह-सलागा ।

तुन्नागे वन्नजुते, हेतू कलहुत्तरा कव्वे ॥

सू-पुव्वद्धेण सुत्तपदसंगहो । पच्छद्धेण जहासंखं तत्थ उदाहरणं सिष्पं, जं आयरियउवदेसेण सिक्खिज्जति, जहा तुम्मागतूणादि, सिलोगो गुणवयणेहिं वन्नणा, अद्वापदं चउरगेहिं जूतं ।
अहवा - इमं अद्वापदं-

[भा. ४२८०] अम्मे न वि जाणामो, पुड्डो अद्वापयं इमं वेति ।

सुणगा वि सालिकूरं, नेच्छंति परं पभातम्मि ॥

सू-पुच्छितो अपुच्छितो वा भणाति - अम्हे निमित्तं न सुद्ध जाणामो । एत्तियं पुण जाणामो परं पभायकाले दधिकूरं सुणगा वि खातिउं नेच्छिंहंति । अर्थपदेन ज्ञायते सुभिक्षं । कक्कडग हेऊ जत्थ भणिते उभयहा पि दोसो भवति - जहा जीवस्स निच्चत्तपरिग्गहे नारगादिभावो न भवति, अनिच्चे वा भणिते विनासई घटवत् कृतविप्रणाशादयश्च दोषा भवंति । अहवा - कर्कटहेतुसर्वभादैक्यप्रतिपत्ति, अत्रोभयथा दोषो, मूर्तिमदमूर्तसुखदुःखभेदतो ज्ञानकालभेदाच्च कारकभूतविशेषाच्च विरुद्धं सर्वभादैक्यं, अथ नैवं ततः प्रतिज्ञाहानि । “वुग्गहो” - रायादीणं अमुककाले कलहो भविस्सति, रन्नो वा जुद्धं शगडमदेसेण कलहेजयमादिसति, दोण्हं वा कलहंताणं एकस्स उत्तरं कहेति । “सलाह” ति कव्वसद्भावं कहेति, कव्वेहिं वा विक्खोपितो कव्वं करेति । सलाहकहत्थेणंति सव्वकलातो सूतितातो भवंति । तानि अन्नतिथिगादीणि सिक्खावेति चउलहुं, आणादी संजमे य दोसा, अधिकरणं, उम्पग्गोचदेसो य ॥ इमं वितियपदं-

[भा. ४२८१] असिवे ओमोयरिए, रायददुड्डे भए व गेलन्ने ।

अद्धाण रोहए वा, सिक्खावणया उ जयणाए ॥

सू-रायादिमन्नं वा ईसरं सिक्खावेतो असिवगहितो तप्पभावाओ ठाणागादि लभति, ओमे वा फव्वति, सोद्धा रायदुड्डे ताणं करेति, बोहिगादिभये ताणं करेति, गिलाणस्स वा आसहातिएहिं उवग्गहं करिस्सति, अद्धाणरोहगोसु वा उवग्गहकारी भविस्सति, एवमादिकारणे अविक्खिऊण इमाए जयणाए सिक्खावेति ॥

[भा. ४२८२] संविग्गमसंविग्गो-धावियं तु गाहेअ पढमता गीयं ।

विवरीयमगीए पुण, साहिग्गहमाइ तेन परं ॥

सू-पणपपरिहाणीए जाहे चउलहुं पत्तो तेसु जतिउं तेसु वि असंथरंतो ताहे संविग्गोधावितं गीयत्थं सिक्खवेति, पच्छा असविग्गोधावितं गीयत्थं अगीएसु विवरीयं कज्जति, ततो असंविग्गोधावितं अगीतं, ततो संविग्गअगीयं । अत्र विपरीतकरणे हेतुर्मा तद्भावनां करिष्यति । सविग्ग अगीतार्थं पच्छा गहियानुव्वयं, ततो पच्छा दंसणसावगं, ततो पच्छा अहामदयं, ततो मिच्छ अनभिग्गहाभिग्गहियं ॥

मू. (८०१) जे भिक्खू अन्नउत्थियं वा गारत्थियं वा आगाढं वयइ, वयंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (८०२) जे भिक्खू अन्नउत्थियं वा गारत्थियं वा फरुसं वयइ, वयंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (८०३) जे भिक्खू अन्नउत्थियं वा गारत्थियं वा आगाढं फरुसं वयइ, वयंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (८०४) जे भिक्खू अन्नउत्थियं वा गारत्थियं वा अन्नयरीए अच्चासायणाए अच्चासाएइ,

अच्चासाएतं वा सातिज्जति ॥

[भा.४२८३] आगाढ फरुस मीसग, दसमुद्देसम्पि वन्नितं पुव्वं ।

गिहिअन्नतिथिएहि य, तं चेव य होति तेरसमे ॥

धू-जहा दसमुद्देसे-भदंतं प्रति आगाढ-फरुस-मीसगसुत्ता भणिता तहा इहं गिहत्थ अन्नउत्थियं प्रति वक्तव्याः ॥ इमेहिं जातिमादिएहिं गिहत्थं अन्नतिथियं वा ऊणतरं परिभवंतो आगाढं फरुसं वा भणति ।

[भा.४२८४] जाति कुल रूप भासा, धण बल पाहन्न दाण परिभोगं ।

सत्त वय बुद्धि नागर, तक्कर भयके य कम्मकरे ॥

धू-जाति कुल रूप भासा - धर्मेण, बलेण, पाहन्नत्तणेण य । एतेहिं दानं प्रति अदाता सति विधने । किमन्नत्तणेण ? अपरिभोगी, हीनसत्त्वः, वयसा अपडुप्पश्रो मंदबुद्धि, स्वतः नागरो तं ग्राम्यं परिभवति, तथा गिहत्थं अन्नतिथियं वा तक्कर-भृतक-कर्मकरभावेहि ठियं परिभवति ॥

[भा.४२८५] जति ताव मम्मपरिघट्टियस्स मुणिणो वि जायते मंतुं मन्नुं ।

किं पुण गिहीण मंतुं (मन्नुं), न भविस्सति मम्मविद्धाणं ॥

धू-जति ताव कोहणिग्गहपरा वि जतिणा जातिमादिमम्मेण घट्टिया कुप्पति किं पुण गिहीणो? सुतरां कोपं करिष्यन्तीत्यर्थः ॥ सो य उप्पन्नमंतू इमं कुञ्जा-

[भा.४२८६] खिप्पं मरेज्ज मारेज्ज, वा वि कुञ्जा व गेण्हाणादीणि ।

देसच्चागं व करे, संतासंतेण पडिभिन्ने ॥

धू-अप्पणा वा मन्नुप्पन्नो मरेज्ज, कुवितो वा साहुं मारेज्ज, रुडो वा स हु रायकुलादिणा गेण्हावेज्जा, साधुणा वा सेहिओ देसच्चागं करेज्ज, संतेण असंतेण वा प्रत्याभिन्नो एवं कुर्यात् ॥

मू. (८०५) जे भिक्खू अन्नउत्थियाण वा गारत्थियाण वा कोउगकम्मं करेति, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (८०६) जे भिक्खू अन्नउत्थियाण वा गारत्थियाण वा भूइकम्मं करेति, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (८०७) जे भिक्खू अन्नउत्थियाण वा गारत्थियाण वा पसिणं वागरेइ वागरेत्तं वा साति ० ॥

मू. (८०८) जे भिक्खू अन्नउत्थियाण वा गारत्थियाण वा पसिणापसिणं वागरेइ वागरेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (८०९) जे भिक्खू अन्नउत्थियाण वा गारत्थियाण वा तीयं निमित्तं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (८१०) जे भिक्खू अन्नउत्थियाण वा गारत्थियाण वा लक्खणं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (८११) जे भिक्खू अन्नउत्थियाण वा गारत्थियाण वा सुमिणं करेइ करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (८१२) जे भिक्खू अन्नउत्थियाण वा गारत्थियाण वा विज्जं पउंजइ, पउंजत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (८१३) जे भिक्खू अन्नउत्थियाण वा गारत्थियाण वा मंतं पउंजइ, पउंजत्तं वा साइज्जति ॥

मू. (८१४) जे भिक्खू अन्नउत्थियाण वा गारत्थियाण वा जोगं पउंजइ, पउंजत्तं वा साइज्जति ॥

धू-इमा सुत्तपदसंगहणी-

[भा.४२८७] कोउग-भूतीकम्मं, पसिणापसिणं निमित्ततीतं वा ।

लक्खणं वंजण सुमिणं, विज्जा मंतं च जोगं च ॥

[भा. ४२८८] गिहिअन्नतिस्त्रियाण व, जे कुज्जा वागरेज्ज वा भिक्खू ।

विज्जाइं च पउंजे, सो पावति आणमादीणि ॥

घू- कोउअभूतीण करणं, पसिणस्स पसिणापसिणस्स निमित्तस्स लक्खणवज्जणसुविणाण य वागरणं, सेसाणं विज्जादियाण पउंजणत्ता ॥ कोउआदियाण इमं विसेसरुवं-

[भा. ४२८९] अहवादिक्कोउकणं, पूरील्लमं लविज्जाय भूती ।

विज्जारहिते लहुणो, चउवीसा तिन्नि पसिणसया ॥

घू- निंदुमादियाण मसाणचच्चरादिसु ण्हवणं कज्जति, रक्खानिमित्तं भूती, विज्जाभिमंतीए भूतीए चउलहुं । इयराए मासलहुं । पसिणा एते ण्हवाकरणेसु पुव्वं आसी ॥

[भा. ४२९०] पसिणापसिणं सुविणे, विज्जासिद्धं तु साहति परस्स ।

अहवा आईंखिणिया, घंटियसिद्धं परिकहेति ॥

घू- सुविणयविज्जाकहियं कथितस्स पसिमापसिणं भवति । अहवा - विज्जाभिमंतिया घंटिया कन्नमूले चालिज्जति, तत्थ देवता कधिति, कहंतस्स पसिणापसिणं भवति, स एव ईंखिणी भन्नति ॥

[भा. ४२९१] लाभालाभसुहदुहं, अनुभूय इमं तुमे सुहिहिं वा ।

जीविता एवइयं, कालं सुहिणो मया तुज्झं ॥

घू- पुच्छयं भणति - अतीतकाले वट्टमामे वा इमो ते लाभो लद्धो, अनागते वा इमं भविस्सति । एव अलाभं पि निदिस्सति, एवं सुहदुक्खे वि संवादेति । अहवा भन्नति - सुहिहिं ते इमं लद्धमनुभूतं वा । अहवा भणाति - मातापितादिते सुहिणो एवतियं कालं जीविया, अमुगे काले एव मत्ता ॥

[भा. ४२९२] दुविहा य लक्खणा खलु, अब्भितरवाहिरा उ देहीणं ।

वहिया सर-वन्नाई, अंतो सव्मावसत्ताई ॥

[भा. ४२९३] बत्तीसा अट्ठसयं, अट्ठसहस्सं च बहुतराइं च ।

देहेसू देहीण लक्खणाणि सुहकम्मजणियाणि ॥

घू- पागयमणुयाणं वत्तीसं, अट्ठसयं बलदेवावासुदेवाणं, अट्ठसहस्सं चक्कवट्ठितित्यकराणं । जे पुट्ठा हत्थपादादिसु लक्खिज्जति तेसिं पमाणं भणियं, जे पुण अंतो स्वभावसत्तादी तेहिं सह बहुतरा भवति, ते य अन्नजम्मकयसुभणामसरीरअंगोवगक्कमोदयाओ भवति ॥ लक्खणवज्जणण इमो विसेसो-

[भा. ४२९४] माणुम्माणपमाणादिलक्खणं वज्जणं तु मसगादी ।

सहजं च लक्खणं, वज्जणं तु पच्छा समुप्पन्नं ॥

घू- माणादियं लक्खणं, मसादिकं वज्जणं । अहवा - जं सरीरेण सह उप्पन्नं तं लक्खणं, पच्छा समुप्पन्नं वज्जणं ॥ माणुम्माणपमाणस्स य इमं वक्खणं-

[भा. ४२९५] जलदोणमद्धभारं, समुहाइ समुस्सितो व जा नव तु ।

मानुम्मानपमामं, तिविहं खलु लक्खणं एयं ॥

घू- जलभरियाए दोणीए जलस्स दोणं छड्ढंतो माणुजुत्तो पुरिसो, तुलारोवितो अद्धभारं तुलेमाणो उम्माणजुत्तो पुरिसो भवति, बारसंगुलपमाणाइं समुहाइं नव समुस्सितो पमानवं पुरिसो, एवमादि तिविधलक्खणेण आदिस्सति - तुमं रायादि भविस्सति ॥ इदानीं देवाणं भन्नति-

[भा.४२९६] भवपञ्चइया लीणा, तु लक्खणा होंति देवदेहेसु ।

भवधारिणिएसु भवे, विउब्बितेसुं तु त वत्ता ॥

धू- देवाणं भवधारिणिज्जसरीरेसु लक्खणा लीणा अनुपलक्ष्या उत्तरवैक्रियसरीरे व्यक्ता लक्षणा ॥ इदानीं नारक-तिरियाणं भवति-

[भा.४२९७] ओसन्नमलक्खणसंजुयाओ बोदीओ होंति निरएसु ।

नामोदयपञ्चइया, तिरिएसु य होंति तिविहा उ ॥

धू- ओसन्नमेकांतेनैव नेरइयाणं अलक्षणयुक्ता बोदि सरीरमित्यर्थः । तिरिएसु लक्खण-अलक्खण-मिस्सा य तिविहा सरीरा भवन्ति, लक्खणमलक्खणं वा सत्त्वं माणकम्मदयाओ ॥

इदानीं सुविणं मणाति-

[भा.४२९८] नोइंदियस्स विसओ, सुमिणं जं सुत्तजागरो पासे ।

सुहदुक्खपुव्वरूवं, अरिद्धमिव सो नरगणाणं ॥

धू- नोइंदियओ मणो । तव्विसते सुविनो नोइंद्रियविषयमित्यर्थः, मतिज्ञानविषयश्च । तं च सुविणं पायो सुत्तजागरावत्थाए पेक्खति, आगमिस्स सुहदुक्खस्स सो निमित्तं भवति । जहा मनुयाणं मरणकाले पुव्वामेव अरिद्धमप्यजाते तं च सुहदुक्खानमित्तं तिविधं भवति । कातियं वातियं माणसियं भवति ॥ जतो भवति-

[भा.४२९९] अक्खी बाहु फुरणादि काइओ वाइओ तु सहसुत्तं ।

अह सुमिणदंसणं पुण, माणसिओ होइ दुप्पाओ ॥

धू- कातितो बाहुफुरणादि अनेगविहो, वातितो वि सहसा भणितादि अनेगविधो मानसिओ वि (सुमिण दंसणादि अनेगविधो) ॥ सुविणुप्पातो इमो पंचविहो-

[भा.४३००] आहातच्च-पदाने, चिंता विवरीय तह य अव्वत्तो ।

पंचविहो खलु सुमिणो, परूवणा तस्सिमा होइ ।

धू- अहातच्च इमे पस्सन्ति, इमं च से सरूवं-

[भा.४३०१] पाएण अहातच्चं, सुमिमंपासन्ति संवुडा समणा ।

इयरे गिही त भतिता, जं दिट्ठं तं तहा तच्च ॥

धू- सव्वपावदिरता संवुडा । इतरे पासत्था गिहत्था य अहातच्चं प्रति भयनिज्जा । जहेव दिट्ठो तहेव जो भवति सो अहातच्चो भवति ॥ पदाणादियाण तिण्हं इमं सरूवं-

[भा.४३०२] पयतो पुण संकलिता, चिंता तण्हाइ तस्स दगपानं ।

मेज्झस्स दंसणं खलु, अमेज्झमेज्झं च विवरीतं ॥

धू- प्रततः स्वप्नसंतानः श्रृं खलावत् । जागरतेण जं चित्तियं तं सुविणे पासति, एस "चिंता" सुविनो । सुइ सुगंधे मेज्झं, इतरं अमेज्झं । मेज्झे दिट्ठे सुविणे फलं अमेज्झं भवति । अमेज्झे दिट्ठे फलं से मेज्झं भवति । एस विवरीतो समिणो ॥ इमो "अव्वत्तो"-

[भा.४३०३] जं न सरति पडिबुद्धो, जं न वि भावेति पस्समाणो वि ।

एसो खलु अव्वत्तो, पंचसु विसएसु नाव्वो ॥

धू- विबुद्धो वि जं फुडं न संभरति, संभरंतो वा जस्सत्थं न वि बुज्झति सो सव्वत्तो । सो य

पंचेदियविसए संभवति । सव्वे वा सुविणे पायो इंदियविसए भवति ॥ इदानीं विज्ञा मंता-

[भा. ४३०४] विज्ञा मंत परूवण, जोगो पुण होति पायलेवादी ।

सो उ सविज्ज अविज्जो, सविज्ज संजोयपच्छित्तं ॥

सू-इत्थिअभिहाणा विज्ञा, पुरिसाभिहाणो मंतो । अहवा-सोवचारसाधणा विज्ञा, पढियसिद्धो मंतो । वसीकरणविद्देसणुच्छादणापादलेवंतद्धाणादिया जोगा बहुविधीता, ते पुण सव्वे वि सविज्ञा अविज्ञा वा । सविज्ञेसुं चउलहुं, इयरेसु मासलहुं, मीसेसु संजोगपच्छित्तं । गिहीणं अन्नतिथियाण वा एतेसु कोउगादिएसु जोगपञ्चवसाणेसु कहिज्जमाणेसु अधिकरणं, जं वा ते कहेंति उच्छादणादि तन्निष्फन्नं पावति ॥ तित्थिअमे कोउगादि करेज्ज कहेंज्ज वा मंतादी-

[भा. ४३०५] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भए व गेलन्ने ।

अद्धाणरोहकज्जेऽद्धजाय वादी पभावणता ॥

सू-असिवादिसु जं जत्थ संभवति तं तत्थ कायव्वं, कुलादिकज्जेसु वा अद्धजायणनिमित्तं वा वादी वा करेज्ज, पवयणपभावणद्धा वा करेज्ज ॥

सू. (८१५) जे भिक्खू अन्नउत्थियाण वा गारत्थियाण वा नद्धाणं मूढाणं विप्परियासियाणं मग्गं वा पवेएइ, संधिं वा पवेएइ, मग्गाओ (मग्गेण) वा संधिं पवेएइ, संधीओ वा मग्गं पवेएइ, पवेएतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ४३०६] नद्धा पंथफिडिता, मूढा उ दिसाविभागममुनेंता ।

तं चिय दिसं पहें वा वच्चेति विवज्जियावन्ना ॥

सू-पंथप्रणशनां पंथं कथयति, अडवीए वा मूढाणं दिसीभागममुनेंताणं दिसिविभागेण पहें कहेति, जतो घेव आगता तं घेव दिसं गच्छंताणं विवज्जतावन्नानं सव्वमावं कहेति ॥

[भा. ४३०७] मग्गो खलु सगडपहो, पंथो व तव्विवज्जिता संधी ।

सो खलु दिसाविभागो, पवेयणा तस्स कहणा उ ॥

सू-संधी खेडगो, जतो गमिस्सति सो दिसाभागो, तं तेसिं मूढाणं पवेदेति कथयतीत्यर्थः । सगडमग्गाओ उज्जुसंधिसंखेडयं पवेदेति, उज्जुसंधिसंखेडयाओ वा सगडमग्गं पवेदेति, कहयति त्ति वुत्तं भवति । अहवा-सव्वो घेव पहो मग्गो भन्नति, संधी पंथवोधेयं । अहवा-पंथुग्गमो घेव संधी, पंथस्स वा संधी अंतरे कहेति, संधीओ वा जो वामदक्खिणो पहो तं कहेति ॥

[भा. ४३०८] गिहि-अन्नतिथियाण व, मग्गं संधिं व जो पवेदेति ।

मग्गातो वा संधिं, संधीतो वा पुणो मग्गं ॥

सू-तेसिं गिहअन्नतिथियाणं मग्गादि कहेंतो इमं पावति-

[भा. ४३०९] सो आणाअणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं तहा दुविहं ।

पावति जम्हा तेमं, एते उ पए विवज्जेज्जा ॥

सू-दुविहा आयसंजमविराधना-तेसिं साधुचिंथितेण पहेण गच्छंताणं इमे अन्ने दोसा-

[भा. ४३१०] छक्कायाण विराधना, सावय-तेणेहि वा वि दुविहेहिं ।

जं पावति जतो वा, पदोस तेसिं तहऽन्नेसिं ॥

सू-जं ते गच्छंता छक्काए विराहेंति, स चिंथंतो तन्निष्फन्नं पावति । तेन वा पहेण गच्छंता ते

सावतोवद्वयं सरीरोवहितेनोवद्वयं पावेति त्ति, जं वा ते गच्छंता अन्नेसिं उवद्वयं करेति, जतो वा ते निदिद्धा तो स्वयं पावेति, ततो तस्स पंधचिंधगस्स साधुस्स अन्नस्स वा साधुस्स पदोसमावज्जेति अम्हे पडिनीयत्तणेण एरिसपंधे छूढा, इमेण पंतावणादी करेज्ज ॥ वादातो चिंधिज्ज-

[भा.४३११] विइयपयमणप्पज्जे, पवेदे अविकोविते व अप्पज्जे ।

अद्धाण असिव अभिओग आतुरादीसु जाणमवि ॥

सू- खित्तादिगो अणप्पज्जो सेहो वा अविकोवितो चिंधेज्ज, अप्पज्जो वि अद्धाणे वा सत्थस्स पहं अजाणंतस्स चिंधेज्ज, असिवे गिलाणकज्जे वा वेज्जस्स कप्पायरियस्स वा आनिज्जंतस्स पंधमुवदिसति, “अभिओगो”ति बला रातिणा देसितो गहितो, एवमादिकारणेहिं जाणंतो वि कहितो सुद्धो ॥

मू. (८१६) जे भिक्खू अन्नउत्थियाण वा गारत्थियाण वा धातं पवेएइ, पवेएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (८१७) जे भिक्खू अन्नउत्थियाण वा गारत्थियाण वा निहिं पवेएइ, पवेएतं वा सातिज्जति ॥

सू- यस्मिन् धम्ममने सुवर्णादि पतते स धातुः ।

[भा.४३१२] अन्नतरागं धातुं, निहिं व आइक्खते तु जे भिक्खू ।

गिहिअन्नतित्थियाण व, सो पावति आणमादीणि ॥

सू- अन्नयरगहणातो बहुभेदा धातू । निधाण निधी, निहितं स्थापितं द्रविणजातमित्यर्थः । तं जो महाकालमतादिणा नाउं अक्खाति तस्स आणादिया दोसा ॥ इमे धातुभेदा-

[भा.४३१३] तिविहो य होइ धातू, पासाणरसे य मड्डिया चेव ।

सो पुण सुवन्न-उ-तंब-रयत-कालायसादीणं ॥

सू- जत्थ पासाणे जुत्तिणा जुत्ते वा धम्ममाते सुवन्नादी पडति सो पासाणधातू, जेण धातुपाणिण तंबगादि आसितं सुवन्नादि भवति सो रसो भन्नति, जा मड्डिया जोगजुत्ता अजुत्ता वा धम्ममाणा सुवन्नादि भवति सा धातुमड्डिया, कालायसं लोहं, आदिग्गहणाओ मणि-रयण-मोत्तिय-पवालागरादि ॥ नहाणे इमो विगणो-

[भा.४३१४] सपरिग्गहेतरो वि य, होइ तिहा जलगओ थलगओ वा ।

निहितेतरो थलगतो, कयाकतो होति सव्वो वि ॥

सू- सो निही मणुयदेवतेहिं परिग्गहितो वा होज्ज अपरिग्गहितो वा । सो जले वा होज्ज थले वा । जा सो थले सो दुविहो - निक्खतो वा अनिक्खओ वा । सव्वो चेव गिही सरूवेण दुविधो - कयरूवो अकयरूवो वा । रूवगाऽऽभरणादि कयरूवो, घक्कलपिंडड्डितो अकयरूवो । सपरिग्गहे अधिकतरा दोसा कहेंतस्स निहाणगसामिसमीवातो ॥ धातुनिहिदंसणे इमे दोसा-

[भा.४३१५] अधिकरणं कायवहो, धातुम्भि मयूरअंकदिड्ढंतो ।

अहिगरणं जा करणं, निहिम्भि मक्कोड गहणादी ॥

सू- कायवधमंतरे वि असंजयपरिभोगे अधिकरणं भवति, धम्ममाणे पुढवातिकायविराधना । अहवा - तं चेव साधुं धातुवायं कारवेति । एसो धातुदंसणे दोसो ॥ इमो निहाणे मयूरंकदिड्ढंतो-

[भा.४३१६] मोर निवं कियदीनार पिहियणिहिजाणएण ते कहिया ।

दिद्धा ववहरमाणा, कओ एए परंपरा गहणं ॥

चू- मयूरंको नाम राया । तेन मयूरंकेण अंकिता दीनारा आहणावि । तेहि दीनारेहि निहाणं ठवियं । तन्मि ठविते बहू कालो गतो । तं केणइ नेमित्तिणा निहिलक्खणेण नायं, तं तेहि उक्खयं, ते दीनारा ववहरंता रायपुरिसेहिं दिट्ठा । सो वणितो तेहिं रायपुरिसेहिं सन्नद्धीवं भीतो । रत्ता पुच्छियं - कतो एते तुज्झ दीनारा ? तेन कहियं-अमुगसमीवातो । एवं परंपरेण ताव नीयं जाव जेहिं उक्खित्तं, ते गहिता दंडिया य । असंजयणिग्गहणे अधिकरणं । निहिउक्खणेण य निसि जागरणं कायव्वं । अहवा - निहिदंसणे अधिकरणं जागरणं नाम यजनकरणं, उवलेवनथूब-पुप्फबलिमादिकरणे अधिकरणमित्यर्थः । निहिक्खणेण य विभीसिगा मक्कोडगादी विसतुंडा भवन्ति तस्य आयविराधनादी, रायपुरिसेहिं य गहणं, तस्य गेण्हणकहणादिया दोसा ॥

तस्य इमं वितियपदं-

[भा. ४३१७] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भए व गेलन्ने ।

अद्धाणरोहकज्झऽद्धजातवादी पभावणादीसु ॥

चू-असिवे वेज्जो आनितो तस्स दंसिज्जति धातू निहाणं वा, ओमे असंधरंता गिहिअन्नतिस्थिए सहाए घेतुं धातुं करेति, निहिं वा गेण्हति, रायदुट्ठे रन्नो उवसमण्डा सयमेव जो वा तं उवसमेति तस्स घाउं निघाणं वा दंसेति, बोधिगादिभयातो जो घ्राएति तस्स दंसेति । गिलाणकज्जे सयं गिण्हति, विज्झस्स वा दंसेति, अद्धाणे जो नित्यरेति, रोहगे असंधरंता सहायसहिता गेण्हति । अहवा - जो रोहगे आधारभूतो तस्स दंसेति । कुलाइकज्जे वा, संजतिमादिनिमित्तं वा अद्धजाते, वादी वा, उदासीणगहण्डा पववणपभावण्डा पूयादिकारणमिमित्तं सहायसहितो गिहिअन्नतिस्थिएहिं धातुं निहाणं वा गेण्हेज्झ ॥

मू. (८१८) जे भिक्खू मत्तए अत्तआणं देहइ, देहंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (८१९) जे भिक्खू अद्दाए अप्पानं देहइ, देहंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (८२०) जे भिक्खू असीए अप्पानं देहइ, देहंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (८२१) जे भिक्खू मणिए अप्पानं देहइ, देहंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (८२२) जे भिक्खू कुट्ठापाणे अप्पानं देहइ, देहंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (८२३) जे भिक्खू तेखे अप्पानं देहइ, देहंतं वा सातिज्जति ॥ [जे भिक्खू महुए अप्पानं देहइ, देहंतं वा सातिज्जति ॥ जे भिक्खू सणिए अप्पानं देहइ, देहंतं वा सातिज्जति ॥]

मू. (८२४) जे भिक्खू फाणिए अप्पानं देहइ, देहंतं वा सातिज्जति ॥ [जे भिक्खू मज्जए अप्पानं देहइ, देहंतं वा सातिज्जति ॥]

मू. (८२५) जे भिक्खू वसाए अप्पानं देहइ, देहंतं वा सातिज्जति ॥

चू- मत्तगो पाणगस्स भरितो, तस्य अप्पणो मुहं पलोएति । ओएंतस्स आणादिया दोसा, चउलहुं च से मच्छित्तं । एवं पडिग्गहादिसु वि । सेसपदाणं इमा संगहणी-

[भा. ४३१८] दप्पण मणि आभरणे, सत्थ दए भायणऽन्नतरए य ।

तेल्ल-महु-सप्पि-फाणित, मज्ज-वसा-सुत्तमादीसु ॥

चू- दर्पणः आदर्श, स्फटिकादि मणि, स्थासकादि आभरणं, खड्गादि शस्त्र दगं पानीयं, तच्च अन्नतरे कुंडादिभाजने स्थितं, तिलिदिगं तैलं, मधु प्रसिद्धं, सप्पि घृतं, फाणितं गुडो,

छिद्गुरुं मज्जं, मच्छादीवसासुत्तं मज्झे कज्जति, इक्खुरसे वा गंडियास्तंत । सव्वेसु तेसु जहासंभवं
अप्पणो अचक्खुविसयत्था नयणादिया देहावयवा पलोएइ, तत्थ स्वं रूपं पश्यति । चोदक आह
- “किं तत् पश्यति ?” आवा ररि - आत्ता छायां पश्यति । पुनरप्याह चोदकः- “कथं आदित्य-
भास्वरद्रव्यजनितच्छायादिगभागं मुक्त्वा अन्यतोऽपि दृश्यते ?” । आचार्याह-अवोच्यते, यथा
दमरागेन्द्रनीलप्रदीपशिखादीनां आत्मस्वरूपानुरूपप्रभाछाया स्वत एव सर्वतो भवति, तथा सर्व
- पुद्गलद्रव्याणां आत्मप्रभुनुरूपा छाया सर्वतो भवत्यनुपलक्षा वा इत्यतोऽन्यतोऽपि दृश्यते ।
पुनरपि चोदकराह- “जदि अप्पणो छायां देहति तो कहं अप्पणो सरीरसरिसं वन्नरूपं न पेच्छति ?”
अत्रोच्यते-

[भा.४३१९] सामा तु दिवा छाया, अभासुरगता निसिं तु कालाभा ।

सच्चेव भासुरगता, सदेहवन्ना भुणेयव्वा ॥

धू- आदित्येनावभासिते दिवा अभास्वरे अदीप्ति भूम्यादिके द्रव्ये वृक्षादीनां निपतिता छाया
छायेव दृश्यते अनिर्व्यञ्जितावयवा वर्णतः श्यामाभा, तस्मिन्नेव अभास्वरे द्रव्ये भूम्यादिके रात्री
निपतिता छाया वर्णतः कृष्णाभा भवति । जया पुन सच्चेव छाया दिप्तिमति दर्पणादिके द्रव्ये
निपतिता दिवा रात्री वा तदा वर्णतः (शरीरवर्णतः) शरीरवर्णव्यञ्जितावयवा च दृश्यते, साच
छाया सद्दश न भवति ॥ चोदक आह - यदि छाया सद्दश न भवति, सा कथं न भवति ? किं वा
तत् पश्यति ? अत्रोच्यते-

[भा.४३२०] उज्जोयफुडम्मि तु दप्पणम्मि संजुज्जते जया देहो ।

होति तया पडिबिंबं, छाया व पभाससंजोगा ॥

धू- उज्जीयफुडो दप्पणो, निर्मल श्यामादिविरहितः, तस्मि यदा सरीरं अन्नं वा किं चि घडादि
संजुज्जते तदा स्पष्टं प्रबिंबं प्रतिनिभं भवति घटादीनां । जदा पुन स दप्पणो सामाए आवरितो
गगनं वा अब्भगादीहिं आवनरितं, तदा तस्मि चेव आयरिसे पगासड्डित्ते देहादिसंजुत्ते छायामात्रं
दिस्सति ॥ इदानीं सीसो पुच्छति - “तं पडिबिंबं छायां वा को पासति ? तत्थ भन्नति - ससमय-
परसमयवत्तव्वयाए-

[भा.४३२१] आदरिसपडिहता उवलंभति रस्सी सरुवमन्नेसिं ।

तं तु न जुज्जइ जम्हा, पस्सति आया न रस्सीओ ॥

धू- आत्मनः शरीरस्य या रश्मयः षड्दिशं विनिर्गताः, तासां या आदर्शे अधःकृताः प्रतिहता
रश्मयः, ता रश्मयो बिंबादिस्वरूपं उपलभन्ति । एषोऽभिप्राय अन्येषां परतंत्राणां । जैनतंत्रव्यवस्थिता
आहुः-न युज्जते एतत् । यस्मात् सर्वप्रमाणानि आत्माधीनानि, तस्मादात्मा पश्यति न रश्मयः ॥
इदानीं पराभिप्राये तिरस्कृते स्वपक्षः स्थाप्यते “उज्जोयफुडम्मि तु” गाहा एषोऽर्थस्तत्स्थार्थस्य
स्थिरीकरणार्थं पुनरप्याह-

[भा.४३२२] जुज्जति हु पगासफुडे, पडिबिंबं दप्पणम्मि पस्संतो ।

तस्सेव जयावरणं, सा छाया होति बिंबं वा ॥

धू- जुज्जते घटते फुडप्पगासे दप्पणे अप्पाणं पलोएत्ते अडिबिंबं प्रतिरूपं निर्व्यञ्जितावयवं
पस्सति, तं च पस्संतस्स जता अब्भादीहिं अप्पगासीभूतं भवति तदा तमेव बिंबं छाया दीसति,

“बिंब” ति छायं वा पेक्खंतस्स अब्भादी आवरणावगमे तमेव छायं विंबं पस्सति, निव्वंजितावयवं
-प्रतिरूपमित्यर्थः । सीसो पुच्छति-“कम्हा सव्वे देहावयवा आदरिसे न पेच्छति ?” अतो मन्नति-
[भा. ४३२३] जे आदरिसंततो, देहावयवा हवन्ति नयनादी ।

तेसिं तत्थुवलल्ली, पगासजोगा न इतरेसिं ॥

घू- छदिसि सरीरतेयरस्सिसु पधावितासु जं दिसि आदरिसो ठितो ततो ये नयनहत्यादी
सरीरावयवा जे आदरिसे निवडिया तेसिं तम्मि आदरिसे उवलल्ली भवति । जतिं य आदारेसो
अब्भादगो सम्पगासेण संजुत्तो न, अंधकारव्यवस्थित इत्यर्थः । “इतरे” ति जे आदरिसेण सह न
संजुत्ता, ते न तत्रोपलभ्यन्ते ॥

[भा. ४३२४] एमेव य पडिबिंबं, जं आदरिसेण होइ संजुत्तं ।

तत्थ वि हो उवलल्ली, पगासजोगा अदिट्ठे वि ॥

घू- एवमित्यवधारणे । किं अवधारयितव्यं ? यदेतदुपलब्धिकारणमुक्तं । अनेनोपलब्धि-
कारणेण यदयन्यत् घटादिस्वरूपप्रतिबिंबं आदर्शं संयुज्यते तत्राप्युपलब्धिर्भवत्यात्मना अपश्य-
तोऽपि घटादिकं । एवं मणिमादीसु वि भावेयव्वं, नवरं-तेल्लजलादिसु जारिसं बिंबं आगासमंतरे
ति तारिसमेव दीसते ॥

[भा. ४३२५] एएसामन्नतरे, अप्पानं जे उ देहते भिक्खू ।

सो आणाअणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

घू- दप्पणमणिमादियाण अन्नयरे जो अप्पानं जोएति तस्स आणादिया दोसा, चउलहुं च से
पच्छित्तं आयसंजमविराधना य भवति ॥ इमे य अन्ने दोसा-

[भा. ४३२६] गमणादी रुवमरुववं तु कुञ्जा निदाणमादीणि ।

बातुस-गारवकरणं, खित्तादि निरत्थगुड्डाहो ॥

घू- आदरिसादीसु अप्पानं रुववंतं दहुं विसए भुंजामि ति पडिगमनं करेति, अन्नतिलिएसु
वा पविसति, सिद्धपुत्तो वा भवति, सिद्धपुत्तिं वा सेवति, सल्लिगेण वा संजतिं पडिसेवति, विरुवं
वा अप्पानं दहुं नियाणं करेज्जा, आदिसद्दातो देवताराहणादी वसीकरणजोगादी वा अधिजेज्ज,
सरीरबाउसत्तं वा करेज्ज, आदरिसे वा अप्पणो रुवं दहुं सोभामि ति गारवं करेज्ज, रुवेण हरिसिओ
विरुवो वा विसादेण खित्तादिचित्तो भवेज्ज । तं कम्मखवणवज्जियं निरत्थकं, सागारिय दिट्ठे
उड्डाहो । “न एस तवस्सी, कामी, एस अजिइंदिओ” ति उड्डहं करेज्ज ॥

[भा. ४३२७] वितियपदमणप्पज्झे, सेहे अविकोविते व अप्पज्झे ।

विसआतंको मज्जण, मोहतिगिच्छाए जाणमवि ॥

घू- अणप्पज्झो पराधीनत्तणतो सेहो, अविकोवितो अजाणत्तणतो, जो पुण अप्पज्झो जाणगो
सो इमेहिं कारणेहिं अप्पानं आदरिसे देहति - सम्पादिविसेण अभिभूते जालागदमलूतातंके वा
उवड्डिते आदरिसविज्जाए मज्जियव्वं, तत्थ आदरिसे देहति - सम्पादिविसेण अभिभूते
जालागदमलूतातंके वा उवड्डिते आदरिसविज्जाए मज्जियव्वं, तत्थ आदरिसे अप्पणो पडिबिंबं
गिलाणस्स वा उमज्जति, ततो पन्नप्पति, मोहतिगिच्छाए वा देहति ॥ अहवा इमे कारणा-

[भा. ४३२८] पुप्फग गलगांडं वा, मंडल दंतरूप जीह ओट्ठे य ।

चक्खुस्स अविसए वुड्ढिहाणि जाणइता पेहे ॥

चू- अक्खिम्मि फुल्लंगं, गले वा गंडं, पसु ति मंडलं वा, दंते वा कोत्ति घुणदंतगादिरोगो ।
अहवा - जिब्भाए ओट्टे वा किं चि उट्ठियं पिलगादि । एवमादि अचक्खुविसयड्ढियं अपेक्खंतो
तिगिच्छानिमित्तं, रोगाद्युट्ठिहाणिजाणणनिमित्तं वा अद्दाए देहति अप्पसागारिए, न दोसो ॥

मू. (८२६) जे भिक्खू वमनं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (८२७) जे भिक्खू विरेयणं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (८२८) जे भिक्खू वनण-विरेयणं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

चू- उट्ठविरेयो वमनं, अहो सावणं विरेयो ।

[भा.४३२९] वमणं विरेयणं वा, जे भिक्खू आइए अण्डाए ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

चू- निष्पथोयणं अण्डा । चउलहुं च पच्छित्तं पावति । स भतिरित्तऽत्यपदगहणं इमाएगाहाए-

[भा.४३३०] वमनं विरेयनं वा, अब्भंगोच्छोलणं सिणाणं वा ।

नेहादितप्पण रसायणं व नत्थि च वत्थि वा ॥

चू- गातब्भंगो तेज्जादिमा, फासुगअफासुगेण देसे उच्छोलणं, सव्वगातस्स सिणाणं,
वन्नबलादिनिमित्तं घयादिणेहपानं तप्पणं, आदिग्गहणातो अब्भंगो तप्पणं च, वयत्थंभणं
एगमणेगदब्बेहिं रसायणं, नासारसादिरोगणासणत्थं नासकरणं नत्थं, कडिवायअरिसविनासणत्थं
च अपाणद्वारेण वत्थिणा तेज्जादिपदाणं वत्थिकम्मं । किं चान्यत्-विविधाणं दब्बाणं एगाणेगपयुत्ताणं
वीरियविवागफलं नेगविहं जाणेऊण दब्बाणं अब्भवहारं करेति ॥ जतो भन्नति-

[भा.४३३१] वन्न-सर-रूय-मेहा, वंगवली पलित-नासण्डा वा ।

दीहाउ तड्डता वा, धूल-किसड्डा व तं कुज्जा ॥

चू- सरीरे सुवन्नया भवति, महरुसरो पडिपुन्नेदियो रूववं मेहाधारणाजुत्तो भवति, वंगा
गंडे भवंति, संकुचियगत्तवलीपलियामयणासण्डा उवउज्जंति दब्बे । अहवा - दीहाऊ भवामि
त्ति तदड्डा वोवयुज्जंति । धूलो वा किसो वा भवामि, किसो वा धूलो वा भवामि, एतदड्डा
तव्विधदब्बोवयोगं करेति । एवमादि करेत्तस्स आणादिया दोसा ॥ इमे य दोसा-

[भा.४३३२] उभयधरणम्मि दोसा, अहकरणकाया य जं च उट्ठाहो ।

पच्छन्नमग्गणं पि य, अगिलाणगिलाणकरणं वा ॥

चू- “उभए”ति - वमनं विरेयनं । अतीव वमणे मरेज्ज, अतिविरेयणे वा मरेज्ज । अह उभयं
धरेति तो उट्ठनिरोहे कोट्ठो, दम्मनिरोहे मरणं । अय अतिवेगेण अथंडिलादिसु छट्ठणनिसिरणं वा,
एत्य छट्ठावविराधना । जं च अप्पानं अगिलाणं गिलाणं करेति तन्निष्फन्नं, “चत्तसरीरा वि
सरीरकम्मं करेत्ति” ति उट्ठाहो, तम्मि कत्ते पत्थं अन्नं मग्गियव्वं, पत्थभोजनमित्यर्थः । अहवा-
पच्छन्नं तं करेत्तेहिं अप्पसागारितो पडिस्सतो मग्गियव्वो ॥ इमं वितियपदं-

[भा.४३३३] नच्चुप्पतियं दुक्खं, अभिभूतो वेयणाए तिब्बाए ।

अदीणो अव्वहितो, तं दुक्खऽहियासए सम्मं ॥

[भा.४३३४] अव्वोच्छित्तिनिमित्तं, जीवड्डाए समाहिहेउं वा ।

वमणविरेयणमादी, जयणाए आदिते भिक्खू ॥

घू- दो वि गाहातो ततियउद्देसकगमेण पूर्ववत् ॥

मू. (८२९) जे भिक्खू अरोगियपडिकम्मं करेति, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

घू- अरोगो निरुवहवसरीरो । मा मे रोगो भविस्सति त्ति अनागयं चेव रोगपरिकम्मं करेति तस्स चउलहुं, आणादिया य दोसा ।

[भा. ४३३५] जे भिक्खू अरोगते, कुञ्जा हि अनागयं तु तेगिच्छं ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

घू- इमेहिं कारणेहिं अववादेण कुञ्जा-

[भा. ४३३६] विहरण वायण आवासगाण मा मे व ताण वा पीला ।

होञ्जा हि अकीरंते, कप्पति हु अनागयं काउं ॥

घू- विहरणं जाव मासकप्पो न पूरति ताव करेमि, मा मासकप्पे पुन्ने विहरणस्स वाधातो भविस्सति । रोगे वा उप्पन्ने मा वायणाए वाधाओ भविस्सइ । विविधाण वा आवासगजोगाणं रोगमुप्पन्ने कम्मं असहमाणेहिं हरितादिच्छेदणं अन्नं वा किंचि गिलाणद्धा वताइयारं करेज्ज, अनागयं पुण कीरमाणेकम्मं फासुएण कीरमाणे व्रतभंगो न भवति, तम्हा अनागयं कप्पति काउं । एमादिकारणे अवेक्खिऊण अनागयं रोगपरिकम्मं कज्जति ॥ जतो भन्नति-

[भा. ४३३७] अमुगो अमुगं कालं, कप्पति वाही ममं ति तं नातुं ।

तप्पसमणी उ किरिया, कप्पति इहरा बहू हानी ॥

घू- ममं जप्पसरीरस्स अमुगो वाही अमुगे काले अवस्समुप्पज्जति तस्स रोगस्स अनागयं चेव किरिया कज्जति । “इहर” ति उप्पन्ने रोणे किरियाए कज्जमाणीए बहू दोसा, दोसबहुत्ताओ य संजमहानी भवति ॥ अनागयं कज्जमणे इमे गुणा-

[भा. ४३३८] अप्पपरअनायासो, न य कायवहो न या वि परिहानी ।

न य चट्ठणा गिहीणं, नहछेज्जरिणेहि दिट्ठंतो ॥

घू- अनागतं रोगपरिकम्मं कज्जमाणे अप्पणो परस्स य अनायासो भवति, कमे फासुएण कज्जमाणे कायवधो न भवति, न य सुत्तत्थे आवस्सगा परिहानी भवति, अनागतं जहालाभेण सणियं कज्जमाणे गिहीणं घमदणा न भवति । किंच उवेक्खितो वाही दुच्छेज्जा भवति, जहा रुक्खो अंकुरावत्थाए नहछेज्जो भवति, विवह्वितो पुण जायमूलो महाखंधो कुहाडेण विदुच्छेज्जो, रिणं पि अवह्विअं अप्पत्तणओ सुच्छेज्जं, विवह्वियं दुगुणचउगुणं दुच्छेज्जं, एवं वाही वि अनागतं सुच्छेज्जो, पच्छ दुच्छेज्जो । जो सुत्तत्थे सुगहियत्थो गहणसमत्थो गहणसमत्थो य जोय गच्छेवग्गहकारी कुलगणसंघकज्जेसु य पमाणं तस्स एसा विधी ॥ जो पुण न इमेरिसो तस्स इमा विधो-

[भा. ४३३९] जो पुण अपुव्वगहणे, उवग्गहे वा अपच्चलो परेसिं ।

असहू उत्तरकरमे, तस्स जहिच्छा न उ निओगो ॥

घू- अभिणवाणं सुत्तत्थाणं गहणे असमत्थो, साधुवग्गस्स व वत्थपायभत्तपाणओ सदभेसज्जादी एतेहिं उवग्गहं काउं असमत्थो, उत्तरकरणं तवोपायच्छिस्तं वा तत्थ वि असहू, एरिसस्स परिसस्स इच्छा न नियोगो “अवस्समणागयं कायव्वं” ति ॥

मू. (८३०) जे भिक्खू पासत्थं वंदइ, वंदत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (८३१) जे भिक्खू पासत्यं पसंसइ, पसंसंतं वा सातिज्जति ॥

सू- सुलद्धं ते माणुस्सं जम्मं ज साधूणं वट्ठसि-एवमादिपसंसा, विधीए वंदनं उच्छोभणं वंदनं वा । एस सुत्तयो । इमा निज्जनी-

[भा. ४३४०] दुविधो खलु पासत्यो, देसे सव्वे य होइ नायव्वो ।

सव्वे तिन्नि विगप्पा, देसे सेज्जातरकुलादी ॥

सू- दुविधो पासत्यो - देसे सव्वे य । सव्वहा जो पासत्तो सो तिविधो । देसेण जो पासत्यो सो सेज्जातरपिंडभोतिमादी अनेगविधो ॥ पासत्यनिरुत्तं इमं सव्वदेसअभेदेण भन्नति-

भा. (४३४१) दंसणनाणचरित्ते, तवे य अत्ताहितो पवयणे य ।

तेसिं पासविहारी, पासत्यं तं वियाणाहि ॥

सू- दंसणादिया पसिद्धा । पवयणं चाउवन्नो समणसंघो । अत्ता आत्मा संधिपयोगेण आभिओगेण आहितो आरोपितः स्थापितः जेहिं जेहिं साधूहिं - ते उज्जुत्तविहारिण इत्यर्थः । तेसिं साधूणं पासविहारी जो सो एवविधो पासत्यो । पवयणं पडुच्च जम्हा साहु-साहुणि-सावग-साविगासु एगपक्खे वि न निवडति, तम्हा पवयणं पइ तेसिं पासविहारी । अधवा - दंसणादिसु अत्ता अहिओ जस्स सो अत्ताहितो । एत्थ अकारो संधीए अत्थवसा हुस्सो दडुव्वो, दर्शनादीनां विराधकमित्यर्थः । जम्हा सो विराधको तम्हा तेसिं दंसणादीणं पासविहारी ॥

इदानीं सव्वपासत्यो तिविधभेदो भन्नति-

[भा. ४३४२] दंसणनाणचरित्ते, सत्यो अच्छति तहिं न उज्जमति ।

एतेण उ पासत्यो, एसो अन्नो वि पज्जाओ ॥

सू- सत्यो अच्छइ ति । सुत्तपोरिसिं वा अत्यपोरिसिं वा न करेइ नोद्यमते, दंसणाइयारेसु वट्ठति, चारित्ते न वट्ठति, अतिचारे वा न वज्जेति, एवं सत्यो अच्छति, तेन पासत्यो । अन्यः पर्यायः अन्यो व्याख्याप्रकारः ॥ अधवा-

[भा. ४३४३] पासो त्ति बंधणं ति य, एगद्धं बंधहेतवो पासा ।

पासत्थियपासत्या, एसो अन्नो वि पज्जातो ॥

सू- पासोत्ति वा बंधणो त्ति वा एगद्धं, एते पदा दो वि एगद्धा । बंधस्स हेऊ “अविरयमादी” ते पासा भन्नति, तेसु पासेसु ठितो पासत्यो ॥ सव्वपासत्यो गतो । इमो देसपासत्यो-

[भा. ४३४४] सेज्जायरकुलनिस्सित, ठवणकुलपलोयणा अभिहडे य ।

पुव्वि पच्छा संथुत, नितियग्गपिंडभोति पासत्यो ॥

सू- सेज्जातरपिंडं भुंजि, सट्ठाईकुलनिस्साए विहरति, ठवणाकुलाणि वा निक्कारणे पविस्सति, संखडिं पलोएति, आदंसादिसु वा देहं पलोएति, अभिहडं गेण्हति भुंजति य, सयणं पडुच्च माता-पितादियं पुव्वसंधवं करेति, पच्छासंधवं वा सासुससुरादियं । दानं वा पडुच्च अदिन्ने पुव्वसंधवो, दिन्ने पच्छासंधवो, नितियं निच्चनिमंतणे निकाएति, जति दिने दिने दाहिसि अग्गपिंडो अग्गकूरो तं गेण्हति भुंजइ य, एवमादिएसुं अववादपदेसु वट्ठंतो देसपासत्यो भवति ॥

मू. (८३२) जे भिक्खू ओसन्नं वंदति, वंदंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (८३३) जे भिक्खू ओसन्नं पसंसति, पसंसंतं वा सातिज्जति ॥

चू- द्वे सूत्रे । ओसन्नदोसो । ओसन्नो बहुतरगुणात्तरही इत्यर्थः ।

[भा. ४३४५] आवासग सज्जाए, पडिलेह ज्ञाण भिक्ख भत्तइ ।
काउस्सग पडिकमणे, कितिकम्मं नेव पडिलेहा ॥

चू- “आवासग”ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४३४६] आवासगं अनियतं करेति हीनातिरिक्तविवरीयं ।
गुरुवयणणियोग वलायमाणे इणमो उ ओसन्नो ॥

चू- अनियतं - कदातिं करेइ, कयाइ न करेति, अधिकं वा करेति, दोसेहिं वा सह करेइ, चक्रवालसामायारीए सीदमाणो आवस्सगे आलोयणवेलाए “निओइउ”ति चोदितो सम्मं अपडिवज्जंतो तथा वा अकरंतो वलायमाणो गुरुवयणो भवति, अत्रत्य वा चोदितो गुरुवयणाओ वलायति । “सज्जाए”ति सज्जाए हीनं करेति, अतिरिक्तं वा करेति । अहवा - न करेति । विवरीयं वा कालियं उक्काले करेति, उक्कालियं वा कालवेलाए करेति, असज्जाए वा करेति । पडिलेहणाए वि एवं चेव दडुव्वं । पुव्वावरत्तकाले ज्ञाणं नो ज्ञायति । असुमं ज्ञायति ।

आलसितो भिक्खं न हिंइति, अनुवउत्तो वा भिक्खाविसोहिं न करेति, असुद्धं वा गेण्हति । “भत्तइ” ति-मंडलीए कदाति भुंजइ, कदाइ न भुंजति, मंडलिसामायारिं वा न करेति, दोसेहिं वा भुंजति, पविसंतो निसीहिं न करेति, नितो आवस्सियं न करेति, नितानितो न पमज्जति वा । नदिसंतरणादिसु अन्नत्थं वा गमणागमणे काउस्सगं न करेति । दोसेहिं वा करेति । “पडिकमणं”ति मिच्छादुक्कडं, तं पमायखलियादिसु न करेति । संवरणादिसु कितिकम्मठाणेषु “कितिकम्मं” वंदणं न करेति । गुरुमादीण वा विस्सामणादि कितिकम्मं न करेति । निसीअणतुयइणादिद्वानं न पडिलेहे, संडासयं वा निसीयंतो आदाननिक्खं वणसु वा न पडिलेहेति न पमज्जति ॥ एस देसोसन्नो गतो । इमो सव्वोसन्नो-

[भा. ४३४७] उउबद्धपीढफलंगं, ओसन्नं संजयं वियाणाहि ।

ठवियग रइयग भोती एमेता पडिवत्तीओ ॥

चू- जो य पक्खस्स पिड्डफलगादियाण बंधे मोत्तुं पडिलेहणं न करेति सो संजओ उउबद्धपीढफलगो । अधवा - निच्चथविय संथारगो, निच्चुत्थरियसंथारगो य उउबद्धपीढफलगो भन्नति । ठवियपाहुडियं भुंजति, निक्खित्तभोती वा, ठवियभोती । घंटी करगपटलगादिसु जो अवड्डियं आनेउं भुंजति सो रतियभोती ॥ अहवा - इमो संखेवओ ओसन्नो भन्नति-

[भा. ४३४८] सामायारिं वितहं, ओसन्नो जं च पावती तत्थ । [गार्थार्थः]

चू. सव्वं सामायारिवितहं करंतो ओसन्नो, जं वा मूलुतरगुणातिथारं जत्थ किरियाविसेसे पयडो सपावति तं अनिंदंतो अनालोयंतो पच्छित्तं अकरंतो ओसन्नो भवति ॥

मू. (८३४) जे भिक्खू कुसीलं वंदति, वंदंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (८३५) जे भिक्खू कुसीलं पसंसइ, पसंसंतं वा सातिज्जति ॥

चू- कुत्सितः शीलः, कुत्सितेषु शीलं करोतीत्यतः कुसील इमा निज्जुत्ति-

[भा. ४३४९] कोउयभूतीकम्मे, पसिणापसिणं निमित्तमाजीवी ।

दुपदचउप्पदेसु वा वाचारतहणपडिबद्धो संकिलिद्धो । संखेवो इमो - जो जारिसेसु मिलति सो तारिसो चेव भवति, एरिसो संसत्तो नायव्वो ॥

मू. (८४०) जे भिक्खू काहियं वंदति, वंदंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (८४१) जे भिक्खू काहियं पसंसति, पसंसंतं वा सातिज्जति ॥

सू- हे सूत्रे । सज्झायादिकरनिज्जे जोगे मोत्तुं जो देसकहादिकहातो कथेति सो काहितो । इमा निज्जुत्ती-

[भा. ४३५३] आहारादीणऽद्वा, जसहेउं अहव पूयणनिमित्तं ।

तक्कम्मो जो धम्मं, कहेति सो काहिओ होति ॥

सू- धम्मकहं पि जो करेति आहारादिनिमित्तं, वत्थपातादिनिमित्तं, जसत्थी वा, वंदनादि-पूयामिमित्तं वा, सुत्तत्थपोरिसिमुक्कवावारो अहो य रातो य धम्मकहादिपढणकहणवज्झो, तदेवास्य केवलं कर्म तक्कम्म एवंविधो काहितो भवति ॥ चोदग आह- 'ननु सज्झाओ पंचविधो वायणादिगो ! तस्स पंचमो भेदो धम्मकहा । तेन भव्वसत्ता पडबुज्झांते तित्थं य अव्वोच्छिन्ती पभावणा य भवति, अतो ताओ निज्जरा चेव भवति, कहं काहियत्तं पडिसिज्झति ? ' आचार्याह-

[भा. ४३५४] कामं खलु धम्मका, सज्झायस्सव पंचमं अंगं ।

अव्वोच्छिन्तीइ ततो, तित्थस्स पभावना चेव ॥

सू- पूर्वाभिहिते मोदकार्यानुमते कामशब्दः । खलुशब्दो अवधारणेऽर्थे । किमवधारयति ? इमं - 'सज्झायस्स पंचम एवांगं धम्मकहा' जइ य एवं-

[भा. ४३५५] तह वि य न सव्वकालं, धम्मकहा जीइ सव्वपरिहाणी ।

नाउं व खेत्त कालं, पुरिसं च पवेदते धम्मं ॥

सू- सव्वकालं धम्मो न कहेयव्वो, जतो पडिलेहणादि संजमजोगाण सुत्तत्थपोरिसीण य आयरियगिलाणमादीकिट्ठाण य परिहाणी भवति, अतो न काहियत्तं कायव्वं । जदा पुण धम्मं कहेति तदा नाउं साधुसाधुणीय य बहुगच्छुवग्गहं । 'खेत्तं' ति ओमकाले बहूणं साधुसाधुणीणं उवग्गहकरा इमे दानसद्दादि भविस्संति (त्ति) धम्मं कहए । रायदिपुरिसं वा नाउं कहेज्जा, महाकले वा इमेण एक्केण उवसंतेण पुरिसेणं बहू उवसमंतीति कहेज्जा ॥

मू. (८४२) जे भिक्खू पासणियं वंदइ, वंदंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (८४३) जे भिक्खू पासणियं पसंसइ, पसंसंतं वा सातिज्जति ॥

सू- जनवयववहारेसु नडणद्वादिसु वा जो पेक्खणं करेति सो पासणिओ ।

[भा. ४३५६] लोइयववहारेसू, लोए सत्थादिएसु कज्जेसु ।

पासणियत्तं कुणत्ती, पासणिओ सो य नायव्वो ॥

सू- लोइयववहारेसु 'त्ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४३५७] साधारणे विरेगं, साहति पुत्तपडए य आहरणं ।

दोण्ह य एगो पुत्तो, दोन्नि महिलाओ एगस्स ॥

सू- दोण्हं सामन्नं साधारणं, तस्स विरेगं विभयणं, तत्थन्ने पासणिथा च्छेतुमसमत्था, सो भावत्थं नाउं छिंदति । कहं ? एत्थ उदाहरणं भन्नति- एगस्स वणियस्स दो महिला, तत्थेगीए

पुत्तो । एवं उदाहरणं जहा नमोकारनिजुत्तीए । पडगआहरणं पि जहा तत्थेव । एवं - अन्नेसु वि बहूसु लोगववहारेसु पासणियत्तं करेइ छिंदति वा ॥ 'लोए सत्थादिएसु' ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४३५८] छंदनिरुत्तं सद्, अत्थं वा लोइयाण सत्थाणं ।

भावत्यए य साहति, छलियादी उत्तरे सउणे ॥

धू- छंदादियाणं लोगसत्थाणं सुत्तं कहेति अत्थं वा, अहवा "अत्थं व" ति अत्यसत्थं, सेतुमादियाण वा बहूण कव्वाणं, कोह्वाण य, वेसियमादियाण य भावत्यं पसाहति । छलिय सिंगारकहा त्थीवन्नगादी । "उत्तरे" ति - छंदुत्तरादी । अहवा - ववहारे उत्तर सिक्खावेइ । अहवा - "उत्तरे" ति लोउत्तरे वि सउण रुयादाणि कहयति ॥

मू. (८४४) जे भिक्खू मामगं वंदइ, वंदंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (८४५) जे भिक्खू मामगं पसंसइ, पसंसंतं वा सातिज्जति ॥

धू- ममीकारं करंतं मामओ-

[भा. ४३५९] आहार उवहि देहे, वीयार विहार वसहि कुल गामे ।

पडिसेहं च ममत्तं, जो कुणति मामतो सो उ ॥

धू- उवकरणादिसु जहासंभवं पडिसेहं करेति, मा मम उवकरणं कोइ गेणहउ । एवं अन्नेसु वि वियारबूमिमादिएसु पडिसेहं सगच्छपरगच्छयाणं वा करेति । आहारादिएसु चेव सव्वेसु ममत्तं करेति । भावपडिबंधं एवं करेत्तो मामओ भवति ॥

विविधदेसगुणेहि पडिबद्धो मामओ इमो-

[भा. ४३६०] अह जारिसओ देसो, जे य गुणा एत्थ सस्सगोणादी ।

सुंदरअभिजातजणो, ममाइ निक्कारणोवयति ॥

धू- "अह" ति अयं जारिसो देसो रुक्ख-वाचि-सर-तडागोवसोभितो एरिसो अन्नो नत्थि । सुहविहारो । सुलभवसहिभत्तोवकरणादिया य बहूगुणा । सालिक्खुमादिया य बहू सस्सा निप्फज्जंति य । गो-महिस-पडरत्ततो य पडरगोरसं । सरीरेण वत्थादिएहिं सुंदरो जणो, अभिजायत्तणतो य कुलीणो, न साहुसुवद्वकारी, एवमादिएहिं गुणेहिं भावपडिबद्धो निक्कारणिओ वा वयति - प्रशंसतीत्यर्थः ॥

मू. (८४६) जे भिक्खू संपसारियं वंदति, वंदंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (८४७) जे भिक्खू संपसारियं पसंसति, पसंसंतं वा सातिज्जति ॥

धू- गिहीणं कज्जाणं गुरुलाघवेणं संपसारेंतो संपसारिओ ।

[भा. ४३६१] अस्संजयाण भिक्खू, कज्जे अस्संजमप्पवत्तेसु ।

जो देती सामत्थं, संपसारओ सो य नायव्वो ॥

धू- जे भिक्खू असंजयाणं असंजमकज्जपवत्ताणं पुच्छंताणं अपुच्छंताण वा सामत्थयं देति- 'मा एवं इमं वा करेहि, एत्थ बहू दोसा, जहा हं भमामि तहा करेहि' ति, एवं करेत्तो संपसारितो भवति ॥ ते य इमे असंजयकज्जा ।

[भा. ४३६२] गिहिनिक्खमणपवेसे, आवाह विवाह विक्कय कए वा ।

गुरुलाघवं कहेते, गिहिणो खलु संपसारीओ ॥

घू- गिहीणं असंजयाणं गिहाओ विसि जत्तए वा निग्गमयं देति । गिहि(स्स)जत्ताओ वा आगयस्स पावेसं देति । आवाहो विट्ठियालंभणयं सुहं दिवसं कहेति, भा वा एयस्स देहि, इमस्स वा देहि । विवाहपडलादिएहिं जोतिसगंधेहिं विवाहवेलं देति । अग्घकडमादिएहिं गंधेहिं इमं दव्वं विक्किणाहि, इमं वा किणाहि । एवमादिएसु कज्जेसु गिहीणं गुरुलाघवं कहेतो संपसारत्तणं पावति ॥ पासत्थादियाण सव्वेसिं इमं सामन्नं-

[भा. ४३६३] एएसामन्नतरं, जे भिक्खू पसंसए अहव वंदे ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्तविराधनं पावे ॥

घू- मिच्छत्तं जनेति, संजमविराधनं च पावति ॥ इमाणि पसंसणकारणाणि भवन्ति-

[भा. ४३६४] मेहावि नीयवत्ती, दाणल्लई चेइयाण अतिमत्तो ।

लोगपगतो सुवक्को, पियदाई पुव्वभासी य ॥

घू- अनुज्जमंतस्स एते सव्वे अगुणा दट्ठव्वा, तन्हा मेहिवमादिएहिं पसंसवयणेहिं न पसंसि-
यव्वा ॥ अन्नेसु वि सुत्तेसु पासत्थादियाण वंदणं पडिसिद्धं । जतो भन्नति-

[भा. ४३६५] ठियकप्पे पडिसेहो, सुहसीलऽज्जाण घेव कितिकम्मं ।

नवगस्स या पसंसा, पडिसिद्धपकप्पमज्झयणे ॥

घू- इमो ठियकप्पो -

“आचेलकुहेसिय-सेज्जातर-रायपिंड-कितिकम्मे ।

वयजेड्ड-पडिक्कमणे मासं पज्जोसवणकप्पे ।”

एत्थ पडिसिद्धं वंदनयं पसंसा य सुहसीलाणं । पासत्थादी अज्जाण य कितिकम्मं पडिसिद्धं ।
कितिकम्मं वंदनयं । “नवगस्स”ति पासत्थादी पंच काहिकादी चउरो, एते सव्वे नव । पगप्पो
इमं चेव निसीहज्झयणं । एत्थ नवगस्स पसंसा पडिसिद्धा ॥

इदानिं सामन्नेण सीयंतेसु वंदणपडिसेहो कज्जति-

[भा. ४३६६] भूलगुण-उत्तरगुणे, संधरमाणा वि जे पमाएति ।

ते होतऽवंदनिज्जा, तट्ठाणारोवणा चउरो ॥

घू- जो संधरंतो मूलत्तरगुणेषु सीदति सो अवंदनिज्जो । जं च पासत्थादि ठाणं सेवति तेहिं वा
सह संसर्गिं करेति, अतो तट्ठाणासेवणेण आरोवणा, से चउलहुं अहाछंदवज्जेसु, अहाछंदे पुण
चउगुरु ॥ बितियपदं-

[भा. ४३६७] बितियपदमणप्पज्जे, पसंसत अविकोविए व अप्पज्जे ।

जाणंते वा वि पुणो, भयसा तव्वादि गच्छट्ठा ॥

घू- अनवज्जो खित्तादिचित्तो पराधीनत्तणतो पसंसे, अविकोवितो सेहो सो वा दोसं अजाणंतो
पसंसे सत्थचित्तो वि । अधवा - जाणता वि दोस भया पसंसे रायासियं । “तव्वादि”ति कोइ
परवादा इमारसं पक्खं करेज्ज - पासत्थादयो न पसंसज्जा इति प्रतिज्ञा, अस्य प्रतिघातत्थं पसंसियव्वं
न दोसो, गच्छस्स वा उग्गहकारी सो पासत्थादी पुरिसो अतो गच्छट्ठा पसंसेति ॥

इमो वंदनस्स अववातो-

[भा. ४३६८] बितियपदमणप्पज्जे, वंदे अविकिवोए व अप्पज्जे ।

जाणते वा वि पुणो, भयसा तच्चादि गच्छद्वा ॥

चू- पूर्ववत् । अववाए उस्सग्गो भन्ति - अववादेण जदा पासत्थादियाण सरीरनिराबाहत्तग-
तेसलं । करेति तत्ता वंदननिमित्तं करोति । जत्ता मग्गति-

[भा. ४३६९] गच्छपरिरक्खणद्वा, अनागयं आउवातकुसलेण ।

एवं गणाधिपतिणो, सुहसीलगवेसणं कुञ्जा ॥

चू- ओमरायदुद्धादिसु गच्छस्स वा उवग्गहं करेस्सति, तिगिच्छ वा “अनागयं”ति, तम्मि
ओमादिगे कारणे अनुप्पन्ने वि “आउ”ति अस्स पासत्थादिपुरिसस्स पासातो असनवत्थादी
संजमवद्दी वा, गच्छनिरावाहया वा आयो । उवायकुसलत्तं पुण गणाधिपतिणो तद्वा सुहसीलाणं
गवेसणं करोति जहा न वंदति, ते गवेसति य न य तेसि अप्पत्तियं भवति ॥

सा य तेसिं गवेसणा इमेहिं ठाणेहिं कायच्चा-

[भा. ४३७०] बाहिं आगमणपहे, उज्जाणे देउले समोसरणे ।

रच्छउवस्सगदहिया, अंतो जयणा इमा होति ॥

चू- जत्थ ते गामनगरादिसु अच्छंति तेसि बाहिं ठितो जता ते पस्सति सेज्जातरादि वा तदा
निरावाहादि गवेसति । जया वा ते आगच्छंति भिक्खायरियादि तम्मि वा पहे दिट्ठाणं गवेसणं
करेति । एवं उज्जाणादिट्ठाणं चेत्तियं वंदननिमित्तमागतो वा देउले गवेसति, समोसरणे वा
दिट्ठा, रच्छाए वा भिक्खादि अडंता अभिमुहा संभिमुहो संभिट्ठा गवेसति । कदाचि ते पासत्थादयो
बाहिं दिट्ठा भणेज्ज - अह पडिस्सयं न कदाइ एह, ताहे तदाणुवत्तीए तेसिं उवस्सय पि गम्मति ।
तत्थ उवस्सयस्स गदहिया ठितो सव्वं निरावाहादि गवेसति । अतिनिब्वंघे वा तेसिं अंतो उवस्सयस्स
पविसित्ता गवेसति । इमा जयणा गवेसियव्वे भवति । अहवा जयणा इमा होति पुरिसविसेस-
वंदने । सो य पुरिसविसेसो इमो-

[भा. ४३७१] मुक्कधुरा संपागडकिच्चै चरणकरणपरिहीणे ।

लिंगावसेसमेत्ते, जं कीरति तारिसं वोच्चं ॥

चू- संजमधुरा मुक्का जेण सो मुक्कधुरो, समत्थजणस्स पागडाणि अकिच्चाणि करेति जो सो
संपागडकिच्चो । अहवा - असंजमकिच्चाणि संपागडादि करेति जो सा संपागडकिच्चो, संपागडसेवी
वा मूलगुणे उत्तरगुणे सेवतीत्यर्थः । सो अकिच्चपडिसेवणातो चेव करणपरिब्रम्हो,
चरणकरणपडिहीणतणओ चेव दव्वलिंगावसेसो, दव्वलिंगं से न परिचत्तं (लिंगं) सेसं सव्वं
परिचत्तं । मात्रशब्दः लक्षणवाची । प्रब्रज्यालक्षणं द्रव्यलिंगमात्रमित्यर्थः ॥

तारिसे दव्वमलिंगमेत्ते जारिसं वंदणं कीरति तारिसं सुणसु-

[भा. ४३७२] वायाए नमोक्कारो, हत्थुस्सेहो य सीसनमनं च ।

संपुच्छणऽच्छणं छोभवंदनं वंदणं वा वि ॥

चू- बाहिं आगमणपहादिएसु ठाणेसु दिट्ठस्स पासत्थादियस्स वायाए वंदनं कायव्वं -
“वंदामो”ति भणाति । विसिद्धतरे उग्गसभावे वा वायाए हत्थुस्सेहं च अंजलिं करेति । अतो वि
विसिद्धतरउग्गयतरसभावस्स वा दो वि एते करेति, तत्तियं च सिरप्पणामं करेति । ततो विसिद्धतरे
तिन्नि काउं पुरुद्धितो भत्ति पि व दरिसंतो सरीरे वट्टमाणिं पुच्छति । ततो विसिद्धतरस्स पुच्छिता

खणमेत्तं पञ्चवासंतो अच्छति ।

अथवा - पुरिसविसेसं जाणिऊण उच्छोभवंदनं देति - "इच्छामि खमासमणो वंदितं जावनिआए निसीहियाए तिविहेणं" एयं उच्छोभवंदनयं । अहवा - पुरिसविसेसं नाउं संपुन्नं बास्तावत्तं वंदणं देति ॥ ते य वंदनविसेसकारणा इमे-

[भा. ४३७३] परियाय परिस पुरिसं, खेतं कालं च आगमं नाउं ।

कारणजाते जाते, जहारिहं जस्स जं जोग्गं ॥

धू- बंधवेरमभगं विसेसितो दीहपरियातो सेसुतरगुणेहिं सीदेति । सयं सीयति, "परिस" परिवारो से संजमविणीतो मुलूतरगुणेषु उज्जुतो । "पुरिसो" रायादिदिक्खितो बहुसंमतो वा पवयणुब्भावगो । "सेत्तं" पासत्थादीभविं तदणुगणहिं तत्थ वसियव्वं । ओमकाले जो पासत्थो सगच्छवद्वावणं करेति तस्स जहारितो सक्कारो कायव्वो । "आगमे" से सुत्त अत्थि, अत्थं वा से पन्नवेति - चारित्रगुणान प्रज्ञापयतीत्यर्थः । कारणा कुलादिगा । जातशब्दो प्रकारवाची । बितिओ जातसद्दो उप्पन्नवाची । जस्स पुरिसस्स जं वंदणं अरिहं तं कायव्वं । चोदगाह - जोग्गहणं निरत्थयं पुनरुत्तं वा । आचार्य आह - नो निरत्थयं । कहं ? भन्नति - अन्नं पि जं करनिज्जं अभुट्ठाणासण-विस्सामण-भत्तवत्थादिपदाणं तं पि सव्वं कायव्वं, एयं जोग्गहणा गहितं ॥

[भा. ४३७४] एयाइ अकुव्वंतो, जहारिहं अरिहदेसिए मग्गे ।

न भवइ पवयणभत्ती, अभत्तिमंतादिया दोसा ॥

धू- एयाइ ति वायाए नमोक्कारमातियाइ ति परियागमादियाणं पुरिसां अरिहंतदेसिए मग्गे ठियाण जहारिहं वंदणादि उवयारं अकरेंताणं नो पवयणे भत्ती कया भवति । वंदनादि उवयारं अकरेंतस्स अभत्ती भवति । आइसद्दातो निज्जर-सुगइलाभस्स वा अनाभागी भवति ॥

धू (८४८) जे भिक्खू धातिपिंडं भुंजइ भुजंतं वा सातिज्जति"

धू- बालस्स धाइत्तणं करेंतस्स आणादिया दोसा, घउलहुं च से पच्छित्तं ।

[भा. ४३७५] जे भिक्खू धातिपिंडं, गिण्हेज्ज सयं तु अहव सातिजे ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

धू- सातिज्जणा अन्नं करेंतं अनुमोदति । सेसं कंठं ॥ धाइनिरुत्तं इमं-

[भा. ४३७६] धारयति धीयते वा, धवति वा तमिति तेन धातीतो ।

जहविभवा आसि तया, खीराई पंचधातीओ ॥

धू- तं बालं धारयतीति धाती । तेन बालेण धीयते पीयत इत्यर्थः । सो वा बालो तं धावतीति धाती, तं पिबतीत्यर्थः । निज्जुत्तिकार आह - जता भगवता तित्थं षणीतं तदा विभवाणुरुवा पंचधातीतो आसी । तं जहा- खीरधाती मज्जण-मंडळ-कीलावणं अंकधाती य ॥ एया सव्वाओ वि समासेण दुविधा-सयंकरणे कारावणे य । अहवा - धातिं धाइत्तणे ठवेति । कहं पुण धाइत्तणं करेति ? भन्नइ - एगस्स साधुस्स एगा परिचियसही । सो साधू तत्थ भिक्खाए गतो । तस्स संतियं दारगं रुदंतं दहुं साहू इमं भणाति-

[भा. ४३७७] खीराहारो रोवति, मज्झ किताऽऽसादि देहिणं पजे ।

पच्छा व मज्झ दाहिसि, अलं व भुजो व एहामि ॥

सू- साहू भणति - दस दारगो खीराहारो छुहतो रोवति, ता तुमं अन्न वावारं मोत्तुं इमं ताव दारगं थणतो खीरं पजेहि । एवं कते मज्झं आसापूरणं कयं होति, मज्झ वि भिक्खं पच्छा दाहिसि एयंमि तित्ते । अहवा भणति - भिक्खाए वि मे अलं, परं एयं पजेहि । अहवा भणाति - पुणो भिक्खानिमित्तं एहामि, इदानीं एयं पाएहि ॥ इमं च अन्नं भणाति-

[भा.४३७८] मतिमं अरोगि दीहाउओ य होति अविमाणितो चालो ।

दुल्लभयं खु सुतमहं, पजेहि अहं व से देमि ॥

सू- बालो बालभावे वि अविमाणितो मतिमं भवति, अरोगो भवति, दीहाउओ य भवति । विमाणितो पुण मंदबुद्धी सरोगो अप्पाउतो । तं मा विमाणेहि, अन्नं च दुल्लभो पुत्तजम्भो, तं एयं पजेहि थणं । अहवा - गवादिखीरं करोडगे छोदुं देहि, अहमेतं पज्जामि ॥

साधुस्स धाइत्तणं करंतस्स इमे दोसा-

[भा.४४७९] अहिकरण भदपंता, कम्मुदय गिलाणए य उड्ढाहो ।

घडुगारी य अवन्नो, नीया अन्नो व नं संके ॥

सू- असंजतो पासितो अधिकरणं कम्मबंधपरुवणा य कुलमहिधादिण भदपंतदोसा य । भददोसा - एस तवस्सी अप्पणो गिहं चइत्ता अम्होवरि नेहं करेति विसेसेण, से भत्तपाणादी देज्जह । अगारी वा संबंधं पच्छति । पंतदोसा - अप्पणो असुत्तकम्मदण गिलाणो जातो सो बालो, ताहे भणति - किं पि एरिसं समणेण दिन्नं जेण गिलाणो जातो, एवं जनवाए उड्ढाहो - "एते कम्मणकारगा ।" अहवा भणेज्जा - एते अदिन्नदाना भिक्खानिमित्तं चाडुं करेति, एवमादि लोए अवन्नं वदेज्ज । अहवा - तस्स अगारीए सयणा अन्नो वा सयणो संकेज्जा-नूनं एस संजतो एतीए अगारीए सह अनायारं सेवति जेण से पुत्तभंडादि भुंजावे ति ॥

अहवा - इमो धातिकरण विगण्यो-

[भा.४३८०] अयमपरो उ विगण्यो, भिक्खायरि सद्धिअद्धिती पुच्छा ।

दुक्खसहायविभासा, हितं मे धातित्तणं अज्जो ॥

सू- धातिकरणे पुब्बिज्जविकप्पातो इमो अवरो अन्नो विगण्यो भन्नति - एगस्स साधुस्स एगा अगारी उवसमति, अन्नया सो तीए घरं भिक्खाए गतो, दिड्ढा य तेन साधुणा सा सद्धी विमणी उस्सुयमणी अद्धितिमंती । ताहे सो साहू पुच्छति - किं निमित्तं विमणा - सा भणति - किं तुज्झ मम संतिथेण दुक्खेण । भणियं च-

॥ १ ॥ जोयण दुक्खं पत्तो, जो य न दुक्खस्स निग्गहसमत्थो ।

जोयण दुहिए दुहिओ, न हु तस्स कहिज्जउ दुक्खं ॥

॥ २ ॥ साहू भणइ- अहयं दुक्खं पत्तो, अहयं दुक्खस्स निग्गहसमत्थो ।

अहयं दुहिए दुहिओ, ता मज्झ कहिज्जउ दुक्खं ॥

सा "दुक्खसहायविभास"ति । ताहे सा सद्धी भणइ - जति तुमं दुक्खनिग्गहसमत्थो तो कहेमि, अमुगधरे मे धातित्तणं आसी, तत्थ तेन धाइत्तणेण सुहं जीवंती आसी, अज्ज मे तं फेडियं, अन्ना तत्थ ठविया तेनऽम्हि अज्ज संधिता ॥ तहे साधू तं पुच्छत इमेहिं तं-

[भा.४३८१] वय-गंड-युल्ल-तणुय-तणेहि तं पुच्छियं अयाणंतो ।

तत्थ गतो तस्समक्खं, भणाति तं पासिउं बालं ॥

धू- जा सा ठवेता तस्स केरिसो वयो - तरुणी मज्झा वुद्धा ? गंडथणी उन्नयथणी महत्थणी अप्पथणी कोप्पथणी पतितथणी ? सरिरेण धूला तणुयी वा तं ठवियधातिं अयाणंतो एमाइएहिं पुच्छिउं तम्मि घरगतो तीए ! ठवियधातीए समक्खं गिहपतिसमक्खं च तं व लं पासिउं इमं भणइ ॥

[भा. ४३८२] अहुणुद्धियं च अनवेक्खितं च इमंगं कुलं तु मग्गामि ।

पुन्नेहि जहिच्छाए, चलति बालेण सूएमो ॥

धू- अहो ! इमं कुलं ननु पितिपरंपरागयसिरियं अहुणुद्धियसिरियं एयं । अधवा - अणवेक्खियं ति, न एयं धरचितंगा वुद्धा पडिजगंति, नत्थि ना एत्थ धरचितंगा वुद्धा, अप्पणो जहिच्छाए पुन्नेहिं चलति । गिहसामो य भन्ति - अज्जो कहं जाणसि ? साधू भणइ - इमेण बालेण जाणामि ॥ जारिसी सा ठवियधाती तारिसीए दोसे उब्भासिउकामो भणति-

[भा. ४३८३] थेरी दुब्बलखीरा, चिमिद्धो पेळियमुहो अतिथणीए ।

तनुइ मंदक्खीरा, कोप्पथणियं ति सूइमुहो ॥

धू- इमो बालो लक्खणजुत्तो । एयाणि से लक्खणाणि अम्मधातीए उवहम्मंति, जतो एयस्स धाती थेरी, थेरी दुब्बलखीरा भवति, एस वडंतो रुक्खगतो भविस्सति । अह महल्लथणी तो थणेहिं पेळिया नासिक्का चिमिट्ठा भविस्सति, सुहं च से पेळियं गल्लरं भविस्सति, कृशा मंदक्खीरा भवति, अप्पाहारत्तणओ वडंतो किसो चेव भविस्सति । कोप्पथणीए कोप्परागारे थणे सूसंतो उदंतुरो सूइमुहो य भविस्सति ॥ बहुवित्थारदूसणे इमं सावन्नं भवति-

[भा. ४३८४] जा जेन होति वन्नेण उक्कडा गरहते स तेणेव ।

गरहति समणा तिब्बं, पसत्थभेदं च दुब्बन्नं ॥

धू- जा सा ठवियधाती सा जेण वन्नेण जुत्ता पसत्थेण वा अपसत्थेण वा उक्कडेण वा जहन्नेन वा स साधू तेणेव वन्नेणं तं गरहति । अध जा य ठविया जा य फेडिया ततो दो वि समवन्ना तो समवायातो वा तत्थ वि तं ठवियं तिब्बतरेण वा दुवन्नयरेण वा वन्नभेदेण जुत्तं तेनेव गरहति । जा पुण सा ठवेयव्वा तं दुब्बन्नेण वि जुत्तं पसंसति किमुत पसत्थेण ॥

एवं करंतस्स इमे दोसा-

[भा. ४३८५] ओवड्डिया पदोसं, छोभग उब्भागमो य से जं तु ।

होज्जा मज्ज वि विग्घो, विसाति इयरी वि एमेव ॥

धू- जा सा धातिठाणातो साधुवयणेण उवड्डिता पदोसमावन्ना छोभगं छुभेज्ज । छोभगो अब्भवक्खाणं । एस ते तीए सह अनायारं सेवति, तस्स वा उब्भागमो ति, संघाडगो अन्नो वा मेहुणसंसद्धो पदुद्धो जं पंतावणादि काहिति तन्निष्फन्नं च । इयरी वि जा संजएण पसंसिता धातित्तणे ठविता, सा वि चिंतैज्ज-एस समजतो पुणो तीए उलग्गिओ मज्झ दोसे काउं तीए गुणे वन्नेउं मम विग्घं धातित्तणे करेज्ज, तं जाव न करेति ताव विसं गरं वा देमि, एवं सा वि करेज्ज ॥

गता खीरधाती । इदानिं मज्जणादियाओ-

[भा. ४३८६] एमेव सेसियासु वि, सुयमादिसु करणकारणे सणिहे ।

इहीसु य धाईसु य, तहेव उव्वड्डियाण गमो ॥

घू-सेसियाओ मञ्जण-मंडण-कीलावण-अकधातीओ य । “सुत्त” ति पुत्तो । तस्स मञ्जणादिकं मातरि वा कारवेति, “करणं” ति अप्पणा वा सगिहं चेव करेति, जहा इह्धिघरेसु खीरधाती ठविअइ तथा इह्धिघरेसु चेव मञ्जणादिधातीतो ठविअंति । मञ्जणादिधातीण वि उव्वट्ठिताणं जो गमो खीरधातीए सो चेव गमो असेसो दइव्वो ॥ इमं मञ्जणधातित्तं-

[भा.४३८७] लोलति मही य धूली, य गुंडितो ण्हाण अहव नं मज्जे ।

जलभीरु अबलणयणो, अतिउप्पिलणेण रत्तच्छे ॥

घू-बालं धूलीए धवलियंगं दइं, महीए या लोलंतं दइं, साधू तं पुत्तमायं भणाति - एयं बालं ण्हावेहि । उदगं वा कुडगादिसु छोदुं तेहि, ताहे अहं ण्हावेमि । ण्हाणधातीए इम पच्छदं दूसणं-अइ(स)ज्झल्लमलण्हाणेण उवसंतो ण्हाविअंतो जलभीरु भवति, नयणा य अतिजलभरणेण दुब्बला हवंति, अन्नं च जलेणं उप्पिलाविया नयणा जमदूअसन्निभा रत्ता भवंति ॥

[भा.४३८८] अब्भंगिय संवाहिय, उव्वट्ठिय मज्जियं च तं बालं ।

उवनेइ ण्हाणधाती, मंडणधातीए सुइदेहं ॥

घू-सा ण्हाणधातीं तं बालं अब्भंगादिएहिं घोक्खदेहं करेत्ता मंडणधातीए समप्पेति ॥

गता मञ्जणधाती । इमा मंडणधाती-

[भा.४३८९] उसुकादिएहि मंडेहि ताव नं अहव नं विभूसेमि ।

हत्थेव्वगा व पादे, कयमेलेच्चा व से पादे ॥

घू-उसू तिलगा । तेहिं तिलगकडगादिएहि इमं विभूसियं करेहि । अहवा - विभूसणे आनेहि, जेणाह विभूसेमि । इमो मंडणधातीए दोसो - हत्थेव्वगा आभरणगा कडगादी पादे करेति गल्लिवगा व से नक्खत्तमालादो पाए कया, एवं सा अलक्खणं मंडेति ति । गता मंडणधाती ॥

इमा कीलावणधाती-

[भा.४३९०] दइसर पुन्नमुहो, मउ गिरासू य मम्मनुल्लावो ।

उल्लावणकादीहि व, करेति करेति वा किहुं ॥

घू-कीलावणधातीए दोसं ताव भणाति - जया दइसररा कीलावणधाती भवति तो तस्स सरेण पुन्नमुहो भवति । अह मउयगिरा तो मम्मणपलावो भवति, मउलपलावो वा भवति, मूअं वा भवति । एयं रुदंतं बालं मधुरमधुरेहिं कीला वणवयणेहिं साधू कीलावणं करेति । मातरं वा भणाति - एयं रुदंतं बालं कीलावेहि ॥ इमा अंकधाती-

[भा.४३९१] थुल्लाए विगडपादो, भग्गकडी सुक्कडी य दुक्खं वा ।

नीमंसकक्खडकरेहिं भीरुतो होइ घेप्पंते ॥

घू-धूलाए अकधातीए कडिमारोवियस्स जेन विसाला उरु भवंति तेन वियडपादो भवति, सुक्खकडीए अहो उरुचिलंबियत्तणओ भग्गकडिसमाणो भवति, निमंसकडीए अट्ठीसु दुक्ख-विअति, किं च निमंसलेहिं करेहिं कक्खडफासेहिं निच्चं घेप्पंते भीरु भवति । तं बालं साधू अकेण धरेति, मायरं वा से भणाति- “धरेहि ति बालं” ॥ धातीपिंडे इमं उदाहरणं-

[भा.४३९२] कोल्लतिरे वत्थव्वो, दत्तो आहिंडितो भवे सीसो ।

उवहरति धातिपिंडं, अंगुलिजलणे य सादिव्वं ॥

घू- एसागद्वानुकया निजुतिगाद। इयं से वक्खवाणं-

[भा. ४३९३] ओमे संगमथेरा, गच्छ विसज्जंति जंघबलहीना ।

नवभागखेत्तवसही, दत्तस्स य आगमो ताहे ॥

घू- अत्थि संगमथेरा नामायरिया, ते विहरंता कोल्लइरं नगरं गता, तत्थ दुभिक्षं, सो य आयरिओ जंघाबलपरिक्खीणो, अप्पणो सीसस्स सीहनामस्स गणं समयेति, विसज्जेति य गच्छं, सुभिक्षे विहरह, गता ते, सो वि आयरिओ कोल्लइरे ठितो वत्थव्वो, जातो - खेत्तणितितो त्ति । तत्थ सो आयरिओ तं कोल्लइरं नवभागे काउं तत्थेव मासकप्पेण विहरति । एवं विहरंतस्स बारसमो वरिसो । ततो सीहेण सेज्जंतितो दत्तो नाम आयरियाणं सीसो गवेसगो पेसितो, सो आगतो । आयरिओ नितितो त्ति काउ परिहवेण उवस्सयस्स बाहिं ठितो, गुरूहिं सद्धिं गोयरं पविट्ठो, अन्नाउंछेणं अलभंतो संकिलिस्सति, ठवणाकुलेण दाएइ त्ति । तं गुरू जाणिऊण एगम्मि सिद्धिकुले पूयणागहियं चेडं दद्धं भणति - मा रुय चेड्ढ त्ति । सा पूवणा अद्धइहास गुरूप्पभावेण नद्धा, सेट्ठिणी तुद्धा, तीए लड्डुगादी नीणियं पज्जतियं गुरूणा भणिओ- 'गेण्हसु' त्ति । दत्तेण गहियं, सन्नियट्ठो य, चिंतितं - 'एयस्स एयानिनिस्साकुलादीणि ।' आयरिओ वि अन्नाउंछं हिंडिउं आगतो । वियाले आवस्सगकरणे गुरूणा भणियं - 'सम्मं आलोएहि त्ति ।' उवउत्तो - 'न संभ-रामि' त्ति । गुरूणा भणिओ 'धातिपिंडो तुमे भुत्तो' त्ति न सम्मं पडिदन्तो । भणियं च 'अतिसुहुमाणि पिक्खसि गुरूणो सुचरियतवजोगजुत्तस्स' । खेत्तदेवया उवसंता, सातस्स रुद्धा, महदुद्धिं विउव्वति । सो बाहिं ससीकरेण वाउणा अभिभूओ गुरूणा भणितो 'अतीहि' त्ति । सो भणति 'दुवारं न पेक्खामि' त्ति । गुरूणा खेलेण अंगुली संसद्धा कया, उद्धागारा पदीवमिव जलि उमादत्ता, एहि य इतो त्ति वुत्तं, सो तं 'सादेव्वं' अतिसयं दद्धं तुट्ठो, आउट्ठो 'मिच्छामि' त्ति भासति ॥

[भा. ४३९४] उवसग्गबहिट्ठाणं, अन्नाउंछेण संकिलेसो य ।

पूयण चेडे मा रुद, पडिलाभण विगडणा सम्मं ॥

घू- एवमादि धातिपिंडो न कप्पए वेत्तुं ॥ अववादे कारणतो गेण्हंतो अदोसो-

[भा. ४३९५] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भए व गेलन्ने ।

अद्धाणरोहए वा, जयणा गहणं तु गीयत्थे ॥

घू- असिवादिकारणेहिं गीयत्थो पणगपरिहाणी जयणाए गेण्हंतो सुद्धो ॥

मू. (८४९) जे भिक्खू दूतिपिंडं भुंजति, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

घू- गिहिसंदेसगं नेति आनेति वा जं तन्निमित्तं पिंडं लभति सो दूतिपिंडो ।

[भा. ४३९६] जे भिक्खू दूतिपिंडं, गेण्हेज्ज सयं तु अहव सातिजे ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

घू- अप्पणा गेण्हति, अन्नं वा गेण्हंतं अनुजाणति, तस्स आणादिया दोसा, चउलहुं च पच्छित्तं ॥

[भा. ४३९७] सग्गाम परग्गामे, दुविहा दूती उ होइ नायव्वा ।

सा वा सो वा भणती, भणती तं छन्नवयणेणं ॥

घू- तं दूइत्तणं दुविहं - सग्गामे वा करेइ परग्गामे वा । जा सा सग्गामे पागडत्था अपागडत्था

वा । परगामे वि एसा चेव दुविधा । पुणो एक्केका दुविधा - इत्थी वा संदिसति, पुरिसो वा ॥

[भा. ४३९८] दुविहा य होइ दूती, पागड छन्ना य छन्न दुविहा य ।

लोउत्तरे तत्थेगा, बितिया पुण उभयपक्खे वि ॥

घू- पुव्वद्धं गतार्थम् । जा सा छन्न सा दुविधा - एगा लोउत्तरे, बितिया लोगे य ॥

लोगुत्तरे य इमा पागडत्या-

[भा. ४३९९] भिक्खादी वच्चंते, अप्पाह निणेति खंतिगादीहिं ।

सा ते अमुगं माता, सो च पिया पागडं कहति ॥

घू- सगामे अन्नपाडयं भिक्खाए वच्चंतं साहुं सद्धी सेज्जातरी वा धूयाए अप्पाहेति - “पागडं इमं भणेज्जाह” । साधू वि असंकितं चे पडिवज्जति - “आमं कहिस्स” ति तत्थ गओ तं सेज्जायरिधूयं भणाति - “सा तुज्झ माता पिता वा ते इमं भणति” । सपक्खपरपक्खाणं असंकतो कहेति ति ॥ इमा लोउत्तरछन्ना-

[भा. ४४००] दूतितं खु गरहितं, अप्पाहितो बितियपच्चं भणति ।

अविकोविता सुता ते, जा आह ममं भणति खंती ॥

घू- सगामे चेव साहुं भिक्खद्धा अन्नपाडयं गच्छंतं सेज्जातरी मातुं संदिसति - “मम माउ इमं इमं ति कहेज्जासि” । सो तं सव्वं संदेसगं सोउ बितियसाधुपच्चयद्धा तं सेज्जातरिं भणाति - “अहं दूइतं गरहियं” । तमेवं पडिहणित्ता सो अप्पाहियसाधू तं मातिघरं गतो । बितियसाधुपच्चया गरिहणगववदेसप्पदाणेण सादेव कहिइ, “दुणेहि ज्झी” । सा तुज्झं धूया साधुधम्मो अकोविता ।” सा भणति “किं ते कतं ताए ?” साधू भणति - जा आह” ति । भणति - “अमुगं इमं इमं ति मम मातुं कहेज्झह ।” सा वि तं सोउ भणाति - “बारिज्झिहिति, न पुणो एवं काहिति ।” जा उभयपक्खे वि घन्ना सा बिइतीए चेव गाहाए दइव्वा । तत्थ विसेसो - जस्स संदिसति जो च सघाडइद्धो अन्नो वा कोइ पासडित्तो तं न जाणाति ।

कहं ? भन्नति - जंधापरिजियसद्धीजामाऊ तित्थजत्तं गतो । तम्मि गते ताहिं मातायुताहिं ओवातियं - “जति सो क्खेमसिवेण एहिति तो बोक्कडेण बलिं कोइज्जाए दाहामो” । सो य आगतो अप्पणो घरं । तओ ताए घूताए तम्मि गामे मातिघरं । तं गामं साहु भिक्खायरियं जंता दिट्ठा, भणिया य “मं मातूते कहिज्जासि तं तहत्ति ।” तेहि कहयंतीए परियच्छियं - “आगओ जामाउ” ति, दिन्नं उवातियं । एमादिया दोसा ॥ इमे य अन्नगामे दूइत्तणे दोसा-

[भा. ४४०१] गामाण दोण्ह वेरं, सेज्जायरिधूय तत्थ खंतस्स ।

वहपरिणत्त खंतब्बत्थणं च नाते कए जुद्धं ॥

घू- दोण्ह गामाणं आसन्नद्वियाणं परोप्परं वइरसंबंधो । तत्थेगगामे साधू ठिता । तत्थ साधूण जा सेज्जातरीए धूया तम्मि पडिवेरगामे वसति । तत्थ एगो खंतो दिने दिने भिक्खायरियं गच्छति । जत्थ ठिता ते साधू तेन गामेण संपसारिउं सन्नहिउं पडिवेरामे पडामो । तं नाउं ताए सेज्जातरीए सो भिक्खायरियं गच्छंतो अब्बत्थिओ मम धूयाए कहेज्जाहि - एस गामो तुम्होवरि पडिउकामो, भत्तुणो सुत्तं करेज्जासि । ततो खंतेण तीसे कहियं, ताए वि भत्तुणो कहियं । गामो एवं नाउं सन्नधिउं एगपासडित्तो, इतरेसु आगतेसु जुद्धं कतं ॥

[भा. ४४०२] जामातिपुत्तपरिमारेण तु केण कहितं ति जणवातो ।

जामातिपुत्तपरिमारेण खंतेण मे सिद्धं ॥

धू- तत्थ जुहे सेजातरीए जणाओ पुत्तो पत्नी य मारिता । तत्थ लोगजत्तागतो जणो भासति - “केण अनागतं कहियं, जेन सन्नद्धेहिं महंतं जुद्धं कतं, जामातिपुत्तपरिमारेणं च मे वत्तं ?” ताहे सेजातरी रुयंती जणस्स कहेति - “एयं जामातिपुत्तपरिमारेणं वत्तं, एयं च खंतेन कतं, जतो तेन सिद्धं ।” जम्हा एवमातिदासो भवति तम्हा दत्तित्तणं न कायव्वं ॥

वित्तियपदे इमेहिं कारणेहिं करेज्ज-

[भा. ४४०३] असिवे ओमोयरिए, रायदुद्धे भए व गेलन्ने ।

अद्धाणरोहए वा, जयणा कहणं तु गीयत्थे ॥

मू. (८५०) जे भिक्खू निमित्तपिंडं भुंजइ, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

धू- तीतमनागतवट्टमामत्थाणोपलद्धिकारणं निमित्तं भन्नति, जो तं पयुंजिता असनादिमुष्पादेति सो निमित्तपिंडो भन्नति । आणादिद्या दोसा, घउलहुं च से पच्छित्तं ।

[भा. ४४०४] जे भिक्खू निमित्तपिंडं, कहेज्ज स तं तु अहव सातिजे ।

सो आणा अणवत्थं, निच्छत्त-विराधणं पावे ॥

धू- कंठा । तिविधो कालो-तीतो वट्टमाणो आगमिस्सो, एक्केकं छव्विहं निमित्तं पयुंजति । तत्थ इमे छब्बेदा- लाभं अलाभं सुहं दुक्खं जीवियं मरणं । एयम्पि पत्ते उज्जंते नियमा संजमायपरोमया दोसा भवन्ति । एत्थ तीतं अणदोसतरं, ततो आगमिस्सं बहुदोसतरं, ततो पडुप्पन्नं बहुदोसतरं ॥ तत्थ पडुप्पन्ने इमं उदाहरणं-

[भा. ४४०५] नियमा तिकालविसए, नेमित्ते छव्विहे भवे दोसा ।

सज्जं तु वट्टमाणे, आउभए तत्थिमं नायं ॥

धू- इमा भट्टवाहुकया गाहा । एतीए इमा दो वक्खाणगाहातो-

[भा. ४४०६] आकंपिया निमित्तेण भोइणी भोइए चिरगयम्पि ।

पुव्वभणितं कहेत्ते, आगतो रुद्धो व वलवाए ॥

[भा. ४४०७] दाराभोयण एगाणि आगमो परियणस्स पच्चोणो ।

पुच्छा य खमणकहणं, साइयंकारे सुविनादि ॥

धू- एगम्मे गामे ओसन्नो नेमिच्ची अच्छति । तत्थ जो गामभोतितो सो पवसितो । तस्स य जा भोइणी सा तं नेमित्तियं निमित्तं पुच्छति । ताहे तेन सा अवितहनिमित्तेण आकंपिया । अन्नदा सा तं पुच्छति-कया अमोग्गतिया एति । सो य दिट्ठो ॥ सागते कए, पुच्छइ - कहां भे नातं ? तेन भणियं - खमणो नेमिच्ची, तेन कहियं । आगतो घरं । किलिसितो मणसा एस “वभिचारि”ति । भुत्तुत्तरे नेमिच्ची सदावितो, कहेति निमित्तं । तेन जं किं चि पुव्वभणियं भुत्तं वा अनुभूतं वा सुविनादिगतं सव्वं सत्यइकारेहिं कहितं, एवं कहंते वि कोयं न मुंचति ॥

[भा. ४४०८] कोहा वलवागब्भं, घ पुच्छितो पंचपुंडगा संतु ।

फाडणा दिट्ठे जति नेव तो तुहं अवितहं कति वा ॥

धू- ततो रुद्धो (ददो) पुच्छति - एतीए वलवाए किं गब्भे ति ? नेमित्तणा उवउत्तेम होइऊण भणियं-किसोरो पंचपुंडो । ततो रुद्धो कालं न पडिक्खति ति, फाडेह उदरं, से फाडियं, दिट्ठो

जहादिद्वो । ततो भणाति - जति एयं विमितं इयं न भवंतं तो तुम्हं पोहं फाडिदं होतं । तं इरिहः
अवितहनेमिती केतिया भविस्संति, जतो वभिचरंति निमिन्ता, छाउमथुवओवगा य वितहा
भवन्ति । अधिकरणादयो य दोसा आयपरोभयसमुत्था, संकादिया य इत्थीसु दोसा । अतो न
निमित्तं वागरेयव्वं ॥ अववादेणं वागरेयव्वं-

[भा. ४४०६] असिवे ओमोयरिए, रायदुहे भए व गेलन्ने ।

अद्धाणरोहए वा, जयणाए वागरे भिक्खू ॥

चू- असिवादिकारणेहिं सुद्धवउत्तो तीताइनिमित्तं वागरेति, जाहे पणगपरिहाणीए चउलहुं
पत्तो ।

मू. (८५१) जे भिक्खू आजीवियपिंडं भुंजति, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

चू- जातिमातिभावं उवजीवति ति आजीवनपिंडो ।

[भा. ४४१४] जे भिक्खूऽऽजीवपिंडं, गिण्हेज्ज सयं तु अहव सातिज्जे ॥

सो आणा अणवत्थं, निच्छत्त-विराधणं पावे ॥

चू- स्वयं गेण्हति, अन्नं वा गेण्हावति, अनुजाणति वा तस्स आणादिया य दोसा, चउलहुं
च पच्छित्तं ॥ तम्मिमं च आजीवणं-

[भा. ४४११] जाती-कुल-गण-कम्मे, सिप्पे आजीवणा उ पंचविहा ।

सूयाए असूयाए व, अप्पाण कहेज्ज (ति) एक्केको ॥

चू- एयस्स इमं वक्खाणं-

[भा. ४४१२] जाती कुले विभासा, गणो उ मल्लादि कम्म किसिमादी ।

तुन्नाति सिप्पणा वज्जगं च कममेतरा वज्जे ॥

चू- मातीसमुत्था जाती, पितिपक्खो कुलं । विभासति वक्खाणं कायव्वं । अहवा - कम्मसिप्पानं
इमो विसेसो - विना आयरिओवदेसेण जं कज्जति तणहारगादितं कम्मं, इतरं पुणजं आयरिओवदेसेण
कज्जति तं सिप्पं । एतेसिं चेव इमं वक्खाणं ॥ दोण्ह वि जातीकुलाणं इमं-

[भा. ४४१३] होमातिवितहकरणे, नज्जति जह सोत्तियस्स पुत्तो ति ।

ओसिओ वेस गुरुकुले, आयरियगुणे व सूएति ॥

चू- जातिकुलविसुद्धो वि होमे वितहकरणे नज्जति - “एस सोत्तियपुत्तो-थुतिस्मृतिक्रियावर्जितो
श्रोत्रिकः” । अवितहं पुन किरियं करंतो नज्जति जहा - “विसिद्धे गुरुकुले वसिओ सिक्खिओ
वा ।” वितहकरणेण आयरितो वा वि से नज्जति अप्पहाण प्पहाणोत्ति । “सूतेति” आत्मनो
क्रियाचरितेन गुरो क्रियाचरितं ज्ञापतीत्यर्थः । अहवा - “सूय” ति - अप्पानं सूयाए जाणावेति ॥

जतो भन्नति-

[भा. ४४१४] सम्ममसम्मा किरिया, अनेन ऊणाहिया व विवरीया ।

समिधा मंताहुति द्वाण जाव काले य घोसादी ॥

चू- समिहातिका किरिया अणेण सम्मं पयुत्ता । कहं जाणसि सम्मं पउत्ता असम्मं वा ? साधू
भणति - “अनेगहा मे एस किरिया अनुभूतपुब्बा ।” ताहे भणति - “किं तुमं बंभणो ? ” “आमं” ति
भणति । ताहे गृहे संदिसति - “इमस्साऽऽगतस्स अवस्सं भिक्खं देज्जह ।” जा असमा किरिया
सा तिविधा - हीना अहिता विदीता । तं च असम्मकरणं समिहं पक्खिदंतो करेति, अन्नं वा मंतं

उच्चारति, घृतादि या आहुतिं करेति, उक्कुडुगादिठणं वा मंतुच्चारणं जाव उदात्तादी घोसो । एते समिहादओ अप्पणो ठणोसु कज्जंता कालजुता भवन्ति, अन्नहा अजुत्ता । अहवा - संज्ञातिगो कालो, तम्मि हीनाधियविवरीतता जोएयव्वा, जहा बंभणजातिकुलेसु अप्पानं जाणावेति ॥

[भा. ४४१५] उग्गातिकुलेसु वि एमेव गणे मंडलप्पवेसादी ।

देउलदरिसणभासा, उवणयणे दंडमादी वा (या) ॥

धू- खत्तिएसु उग्गकुला, आदिसद्दातो वइस-सुद्देसु वि । कुल ति गतं । मंडलमालिहियं दड्डं मल्लादिगणेषु हिनाहियं विवरीयं वा तत्थ वि अप्पानं जाणावेति । गण ति गयं । सिप्पे अहिनवघडणं चिक्खयं वा सिप्पियं दड्डं भणाति - “अहो ! देवकुलस्स उवणतो उवसंधारा पहाणो अहवा अप्पहाणो” ति । अहो आयामवित्थारे दड्डं भणाति - “एवति ए दंडे एयस्स उ” ति । इह दंडो हस्तः । आदिशब्दग्रहणाद्धन्वादि ॥ किं चान्यत्-

[भा. ४४१६] कत्तरि पयोयणापेक्ख, वत्थु बहुवित्थरेसु एमेव ।

कम्मेसु य सिपपेसु य, सम्ममसम्मेसु सूइतरा ॥

धू- कर्तरीत्येष कर्तारः, स घशिल्पी कारापको वा, पओयणं कारणं, तं च दविणं, अवेक्खाऽपेक्ष्य दृष्ट्वा इत्यर्थः वत्थु (क्खा) उस्सियादि, बहुवित्थरं अनेगमेदं । एस अवयवत्यो । इमो उवसंधारत्यो-जो कत्ता सिप्पी सो जति पभू तं दविणजातं लभति तो वत्थु सुकयं बहुवित्थरं करेति । कारावगो वि जति अत्थि पभू तं दविणजायं तो वत्थु सुकतं बहुवित्थरं कारावेति, तानि वत्थूणि बहुवित्थराणि “सम्मं” कयाणि दड्डं भणाति - “सुसिप्पिणा कतं, कारावगो वा विसेसन्नू पहाणो आसित सुविदत्तं च दविणजातं ।” अह “असम्मं” वत्थुं कयं दड्डं भणाति- “दुस्सिक्खियस्स कम्मं कारावगो वा अविसेसन्नू जेण दव्वं मुहा निजुत्तं, सुबीयमिव ऊसरे ।” एवं अप्पानं कम्मेसु वा सिप्पेसु वा जाणावेति, सुआवेत्ति अप्पानं कम्मेसु वा, अकहंतो जाणावेइ, असूयाए पुण फुडमेव अप्पानं कहेइ- “अहं पि सिप्पी पुव्वासमेण आसी” ॥ इमं वित्थियपदं-

[भा. ४४१७] असिवे ओमोयरिए, रायदुडे भए व गेलन्ने ।

अद्धाणरोहए वा, जयणाए वागरे भिक्खू ॥

मू. (८५२) जे भिक्खू वणीमगपिंडं भुंजइ, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ४४१८] जे भिक्खू वणियपिंडं, भुंजे अहवा वि जो उ सातिज्जे ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छन्त-विराधनं पावे ॥

धू- कंठा । समणादिया साणपज्जवसाणा जे तेसु भत्ता तेसु दातारेसु अप्पानं वन्नेति । कहं ? भन्नति-

[भा. ४४१९] मयमातिवच्छगं पि व, वणेति आहारमातिलोभेणं ।

समणेषु माहणेषु य, किविनाऽतिहिसाणभत्तेसु ॥

धू- जहा मयमातिवच्छो अन्नाए गावीए वन्नेज्जति, गावी वा तम्मि वन्निज्जति, सो य आहारादिसु लुद्धो अप्पानं वन्नेति, लुद्धत्तमेव दोष इत्यर्थः । समणसद्दो इमेसु ठितो-

[भा. ४४२०] निग्गंथ सक्क तावस, गेरुय आजीव पंचहा समणा ।

तेसिं परिवेसणाए, लोभेण वणेज्ज को अप्पं ॥

धू- निग्गंथा साधू खभणा वा, सक्का रत्तपडा, तावसा वणवासिणो, गेरुआ परिवायया,

आजीवगा गोसालसिस्सा पंडरभिकखुआ वि भन्ति । एते परिवेसज्जमाणे दद्धं भत्तलोभेण ते पुणंतो दातारं च पसंसंतो अप्पानं तत्थ वन्नेति ॥ समणेसु इमेण विहिणा-

[भा. ४४२१] भुञ्जति चित्तकम्महिता व कारुणियदाणरुइणो वा ।

अवि कामगद्वभेसु वि, न नासए किं पुण जतीसु ॥

धू- जहा चित्तकर्म निव्विकारं एवं ठिता भुञ्जति अन्नं च सत्तेसु कारुणिया दयं कुव्वंति । अप्पणादानं देति, रुद्धति । अवि पदत्थसंभावणाए । इमं समावेति - जे वि ताव कामपव्वत्ता देसु वि दानं दिन्नं न विनस्सति - फलं ददातीत्यर्थः । किमंग पुण जे इमे जइणो शीलमंता वतधारिणो य । अहो ! तेसु विद्धत्तं सुदिन्नं च तेन दानं बीयमिव सुखेत्ते महफलं ते भविस्सति ॥

एवं भणंतस्स इमे दोसा-

[भा. ४४२२] मिच्छत्तथिरीकणं, उग्गमदोसा य तेसु वा गच्छे ।

चडुगारदिन्नदाना, पच्चत्थिय मा पुणो एंतु ॥

धू- कुसासणत्थे दइंस्संते दातागत्ता निव्वत्तं विहिइत्तां, दग्गारो जा तस्स तुइो उग्गमदोसन्नतरव्वउं भत्तादि देअ । अहवा - ते पसंसंतो भोयणादिलुद्धो वा तेसु चेव पविसति । पंतो वा भणाति - इमेहिं परमवे न दिन्नं दानं, तेन सुणगा इव चाडु करेत्ता भत्तादि पमति ।

अहवा - इमे पच्चत्थिया प्रत्यनीका बुद्धकंटका मा पुणो एज्जंति, कडुगफरुसवयणेहिं निव्वमिच्छति दानं च न देति । अहवा - इमे पच्चत्थिया “मा पुणो एंतु” ति विसादि देअ ॥

समणे ति गतं । “माहणि” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४४२३] लोकानुग्गहकारीसु भूमिदेवेषु बहुफलं दानं ।

अवि नाम बंभबंधुसु, किं पुण छक्कम्मनिरएसु ॥

धू- प्रायश्चित्तदान-सूतकविशुद्धि-हस्तग्रहणकरणं, तथान्येषु बहुषु समुत्पद्यमानेषु लोकानुग्रहकारिणं, किं च एते दिवि देवा आसी, प्रजापतिना भूमौ सृष्टा देवा, एतेषु जातिमात्रसंपन्नब्रह्मबंधुष्वपि दत्तं महत् फलं । किमित्यतिशयार्थः । अतिशयेन फलं भवति षट्कर्मनिरतेषु । तानि च यजनं याजनं अध्ययनं अध्यापनं दानं प्रतिग्रहं चेति ॥

“माहणे” ति गतं । इदानीं किवणे-

[भा. ४४२४] किवणेषु दुब्बलेसु य, अबंधवायंकजुंगियत्तेसु ।

पूया हेअे लोए, दानपडागं हरति देंतो ॥

धू- अपरित्यागशीलः कृपणः, अहवा - दारिद्र्योवहतो जायगो कृपणः, स्वभावतो रोगाद्वा दुर्बलः, अबंधुः सर्वस्वजनवर्जितः, प्वराघातंकेनातंकितः, जुंगितः हस्तपादादिवर्जितः, शिरोऽक्षिर्दंतादिवेदनार्तः, पूजया लोको हियते, जो एते किवणादि पूएति सो दानपडागं हरति - सर्वोत्तरं दान ददातीत्यर्थः ॥ “किवण” ति गतं । इदानीं “अतिहि” ति-

[भा. ४४२५] पाएण देति लोगो, उवयारी परिजितेसु वुसिते वा ।

जो पुण अद्धाखिन्नं, अतिहिं पूएति तं दानं ॥

धू- पातो गहं जतो बाहुल्ये उवकारकारी, परिचितो मित्तादी वुसितो समोसिओ एगगामनिवासी वा । पायसो एरिसेसु दानं लोगो देति, तं च दानं न भवति । जो ति दाता, पुणो ति विसेसणे । किं विसेसेति ? “अद्धाणं”, तम्मि अद्धाणे जो खिन्नः श्रान्त इत्यर्थः सो अतिही भवति, नान्यः, तं

जो पूएति सो दाता, त च दानं जं तारिसस्स अतिहिस्स दिज्जति । अतिथावुपस्थितः अतिथी ॥
अतिहि त्ति गतं । इदानीं “साणे” ति-

[भा. ४४२६] अवि नाम होति सुलभो, गोणादीणं तणादि आहारो ।

छिक्किहारहयाणं, न य सुलभो होति सुणगाणं ॥

धू-अवि सं सावणे । किं संभावेति ? गोणादीणं साणस्स य आहारदुल्लभत्तं । नाम इति पाद-
पूरण । अहवा-नाम इत्युपसर्ग, अयं चार्थविशेषे, किं विसेसयति ? इमं गोणादीणं दुर्लभोऽप्याहारः
तृणादिकं सुलभ एवमन्तव्यः अटव्यां स्वयं भूतः प्रकीर्णत्वात्, न च श्वानादीनां । कुतः ? परा-
धीनत्वात् जगुप्सितत्वाच्च, छिक्किहारकरणा दंडादिभिश्च हन्यमानानां न सुलभ इत्यर्थः ॥ किं च-

[भा. ४४२७] कैलासभवणे एते, आगया गुज्झगा महिं ।

चरंति जक्खरूवेणं, पूयापूयहिताहिता ॥

धू-कैलासपर्वतो मेरु, तत्थ जामि देवभवणाणि तन्निवासिणो जे देवा एते इमं मच्चलोगं
आगच्छति, जक्खरूवेण खानरूपेणेत्यर्थः । अह बुद्धी - किमर्थं आगच्छंति ? भन्ति -
पूयापूयहियाहिया । जो पूएति तस्स एते हितं ति हितं करेति, जो पुण अपूयगो तस्स एते अहियं
करेति । अहवा-पूयापूयहितागता । पूय ति पूयनिज्जा, एतेसि एत्थ पूयं हितं । लोगो करेति ति,
तदर्थं एते आगता ॥ साणित्ति गतं । एवमादिपसंसाए अप्पानं वन्नेति इमे दोसा-

[भा. ४४२८] एतेण मज्झ भावो, विद्धो लोगे यणातहज्जमि ।

एक्केके पुव्वुत्त, भद्दग-पंताइणो दोसा ॥

धू-“यणातहज्जमि” ति - इम्ममि लोगे जो मनोगतं भावं जाणाति तस्स लोगो आउट्ठति ति
वुत्तं भवति, सो य दाता चिंतेति - एतेण मज्झ मणोगतो भावो विद्धो ति नातो, ताहे सो दाता
तस्स आउट्ठो भद्दो सो उग्गमादि करेज्ज, पंतो वा अदिन्नदानादिपदोसे करेज्ज । एते य एत्थेव
पुव्वुत्ता ॥ इमं अत्थसेसं भन्ति-

[भा. ४४२९] एमेव कागमादिसु, साणग्गहणेण सूइया होति ।

जो वा जम्मि पसत्तो, वन्नेति तहिं पुट्ठोऽपुट्ठो उ ॥

धू-साणग्गहणण कागादिभत्ता वि गहिता । जो वा जम्मि अनिदिट्ठे पूयाभिरतो तं तहा
पसंसत्तो अप्पानं वन्नेति - पुच्छितो वा अपुच्छितो वा दानफलं तस्स अनुकूलं कहयतीत्यर्थः ॥
इमे अपत्तं अनुमत्तिदोसा-

[भा. ४४३०] दानं न होति अफलं, पत्तमपत्तेसु सत्रिजुजंतं ।

ईय वि भणिते दोसा, पसंसत्तो किं पुण अपत्तं ॥

धू-सान्ने वि पसंसिते दोसो, किं पुण जो विसेसियं अपत्तं पसंसंति ॥ अपवादः-

[भा. ४४३१] असिवे आमोयरिए, रायदुट्ठे भए व गेलन्ने ।

अद्धाणरोहए वा, जयणाए पसंसते भिक्खू ॥

मू. (८५३) जे भिक्खू तिगिच्छापिंडं भुंजइ, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

धू-रोगावणयणं तिगिच्छ, तं जो करेति गिहस्स तस्स आणादिणो दोसा, चउलहुं च से
पच्छितं ।

[भा.४४३२] जे भिक्खू तिगिच्छपिंडं, भुंजेअ सयं तु अहव सातिज्जे ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

[भा.४४३३] भणइ य नाहं वेज्जो, अहवा वि कहेति अप्पणो किरियं ।

अहवा वि वेज्जियाए, तिविह तिगिच्छा मुणेयव्वा ॥

शू- “भणति य नाहं वेज्जो” अस्य व्याख्या-

[भा.४४३४] भिक्खातिगतो रोगी, किं वेज्जो हं ति पुच्छितो भणति ।

अत्यावत्तीए कथा, अपुहाणं बोहणा एवं ॥

शू- भिक्खातिगतं साधुं रोगी पुच्छति-इमो रोगो इमं च से समुत्थाणं, कहेहि मे जेण पन्नप्पामि।
साधू भणति- किमहं वेज्जो, जेण पुच्छसि ? एरिसयणेण तेसिं अबुहाणं बोहणं कतं अत्यावत्तीए,
तो वेज्जं पुच्छामो ति ॥ “अहवा अप्पणो किरियं कहेति” ति अस्य व्याख्या-

[भा.४४३५] एरिसयं च दुक्खं, भेसज्जेण अमुएण पडणं मे ।

सहमुप्पतियं च सयं, वारेमो अट्ठमादीहिं ॥

शू- साधू रोगिणा पुच्छितो भणति - एरिसो रोगो अमुणेण मे दव्वेण पन्नत्ता, अमुणेण वा
वेज्जेण पन्नवावतां । अहवा-साधू भणति- एरिसं रोगमुप्पन्नं जरादिगं सहसा चउत्थच्छट्ठड्ठमादीहिं
फेडेमो ॥ “अहवा वि” पच्छद्धस्स इमं वक्खाणं-

[भा.४४३६] संसोहण संसमणं, निदान परिवज्जणं च जं जत्थ ।

आगंतु धातुखोभे, व आमए कुणति किरियं तु ॥

शू- “वेज्जिया” वेज्जसत्थं, “तिविधं” ति वातितो रोगो, पत्तिओ व सिमिओ वा । एतेसु
रोगेसु ससोहणं वमणं विरेयणं च । “संसमणं” - जेण दोसा समिज्जंति तं च परिपायणादिकं, जं
च जत्थ रोगे “नायणं” ति जेण रोगो संभूतो जेण वा बह्वति तस्स वज्जणं कारवेति । रोगो पुण
दुविधो - आगंतुतो धातुखोभेण य । धातुखोभो तिविहो । आगंतुगो दुट्ठकंटगादिगो । एत्थ दुविधो
वि किरियं करेइ ॥ तिगिच्छकरणे इमे दोसा-

[भा.४४३७] अस्संजमजोगाणं, पसंधणं कायघात अयगोले ।

दुब्बलवग्धाहरमं, अद्दुदए गेण्हणुद्दाहो ॥

शू- रोगादभिभूतो आपुच्छमाणा पन्नवंतेण असंजमजोगसु कृसिमादिएसु संधितो भवति,
कारापितेत्यर्थः । कंदमूलादियाण य घातो कतो भवति । अस्संजतो य वट्ठतो अयगोलसमाणा
कातोवघाते वि पयट्ठितो भवति । एत्थ उदाहरणं-तिगिच्छिणा दुब्बलवग्धो पन्नवियो अनु-
कंपाए । पच्छा सो वग्धो अरोगसरीरो बहुसत्ते हंतुं पवत्तो । एवं गिहत्थो वि । अथ रोगकिरियाए
कज्जमाणीए वि अति उदितो जातो, तत्थ गेण्हणादिया दोसा, किं पि संजएण दिन्नं ति जेण
रोगबुद्धी जाता मतो वा । संजएण मारितो ति उद्दाहो ॥ इमं वितियपदं-

[भा.४४३८] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भए व गेलन्ने ।

अद्धाण रोहए वा, जयणाए कारए भिक्खू ॥

शू. (८५४) जे भिक्खू कोवपिंडं भुंजति, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

शू- कोहप्रसादात्पिंडं लभते स कोपपिंडः, चउलहुं ।

[भा. ४४३९] जे भिक्खू कोवपिंडं, भुंजेज्ज सयं तु अहव सातिज्जे ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छन्त-विराधणं पावे ॥

[भा. ४४४०] विज्जा-तवप्पावं, रायकुले वा वि वल्लहत्तं से ।

नाउं ओरस्स बलं, जं लब्धमि कोवपिंडो सो ॥

घू- विज्जासिद्धो विज्जापभावेण सावाणुग्गहसमत्थो भवति, तवप्पभावेण व तेयलद्धिमादिसंपन्नो, एत्तो वा एस वल्लभो, अच्चंकारिओ उवधात्त करेस्सति, सहस्सजोही वा एस ओरसबलजुत्तो, एते कुद्धा अवकारकारिणोस्ति, दाता भयादेति, येण्हंतो वि ममेस कोवमया देति, जमेवं लब्धमि तं येण्हंतस्स कोवपिंडो भवति ॥ अहवा-

[भा. ४४४१] अन्नेसि दिज्जमाणे, जायंतो वा अलद्धिओ कुज्जे ।

कोवफलमि वि दिट्ठे, जं लब्धमि कोवपिंडो उ ॥

घू- पगते अन्नेसिं धिज्जादियमादियाणं दट्ठं अलभंतो कुज्जति, विनावि पगएण वत्थमसणादियं जातं तो भ अलद्धे कुज्जति, समभुनन्ते तां सं गयस्स दिज्जति सो कोवपिंडो । अहवा - कुद्धेण सावे दिन्ने सावफले दिट्ठे जं लब्धमि, सो कोवपिंडो ॥ एत्थ उदाहरणं इमं-

[भा. ४४४२] करडुयभत्तमलद्धं, अन्नहि दाहित्य भणति वच्चंतो ।

धेराभोगण ततिए, आइक्खण खामणा दानं ॥

घू- हत्थकप्पे धम्मरुई मासखमगो मासपारणे वणियकुले मर्याकच्चं करेडुयभत्तं, तत्थ भिक्खं पविट्ठो । धिज्जातियपरिवेसणाए वग्गचित्तेहिं सो न सन्नातो । आसाए चिरं कालं ठितो । वच्चंतो भणति - “अन्नेहिं दाहिह” । तं च धेरेण सुयं । सो वि अन्नतो पज्जत्तियं धेतुं पारेत्ता पुणो मासोववासं करेत्ता पारणट्ठा पविट्ठो तम्मि य वणियकुले । तद्विणं चेव अन्नं मतं । पुणो तस्स मासपुरणे तत्थ पविट्ठो, तहेव अलद्धे भणति, तं पि धेरेण सुअं । एवं तिन्नि वारा । तइयवाराए धेरेण कहियं - एयं रिसिं उवसमेह, मा सव्वे विणस्सिहिह । सो उवसामितो पज्जत्तियं घयपुन्नादि दिन्नं । एस कोवपिंडो ॥ इमं बित्थियपदं-

[भा. ४४४३] असिवे ओमोयरिए, रायदुड्ढ भए व गेलन्ने ।

अद्धाण रोहए वा, जयणाए एसए भिक्खू ॥

मू. (८५५) जे भिक्खू मानपिंडं भुंजति, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

घू- अभिमानतो पिंडगहणं करेति त्ति माणपिंडो, आणादिया य, पच्छिन्तं च चउलहुं ।

[भा. ४४४४] जे भिक्खू मानपिंडं, भुंजेज्ज सयं तुअहव सातिज्जे ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छन्त-विराधणं पावे ॥

घू- इमं मानपिंडे लक्खण-

[भा. ४४४५] उच्छाहितो परेण व, लद्धिपसंसाहि वा समुत्तुइओ ।

अवमाणिओ परेण व, जो एसति माणपिंडो सो ॥

घू- तव्यतिरितो परो । तेन महाकुलपसूतातिएहिं वयणेहिं उच्छाहितो, ततो माणट्ठितो जं एसति सो माणपिंडो । तहा परेण चेव तुमं लद्धीए अणन्नसरिसा एवं पसंसितो समुत्तुइओ त्ति माणाभिभूतो । अहवा - विविधपायं पक्कं दट्ठं भणति - देहि मे इतो भत्तं । भत्तसामिणा वुत्तं - “न देमि” त्ति । पडिभणति साहू - अवस्सं दायव्वं ति । अतिमाणतो तल्लंभे उज्जमं करेत्तस्स मानपिंडो

भवति ॥ एतत् इमं उदाहरणं-

[भा. ४४४६] इदृगच्छणमि परिपिंडताण उल्लावो को नु हु पएति ।

आणेज्ज इदृगाओ, खुड्डो पच्चाहं आणे ॥

धू- अत्थि गिरफुल्लिगा नगरी, तत्थ य आचरिया बहुसिस्सपरिवसंति । अन्नदा तत्थ “इदृगच्छणे” ति, इदृगा सत्तागला (सुत्ताअला) छणो ऊसवो । तम्मि वड्ढंते साहू परोपरि पिंडिता उल्लावं करंति- को अहं अज्ज इदृगाच्छणे वड्ढमाणे इदृगाओ पज्जत्तियाओ आनेज्जति ? खुड्डो भणति- अहं आणामि ति ॥ साधू भणंति-

[भा. ४४४७] जइ वि य ता पज्जत्ता, अगुलघताहिं न ताहि ने कज्जं ।

जारिसयातो इच्छह, ता आणेमि ति निकखंतो ॥

धू- जइ वि तुमं ता पज्जत्ताओ आणेहिंति तहावि अहं ता हिं गुलघयवज्जियाहिं न कज्जं । एवं निकाईए खुड्डो भणति - जारिसाओ तुब्बे भणह तारिसाओ आणेमि ति वोत्तुं भायणे घेतुं उवओगं काउं निग्गतो ॥ परियडंतेण दिट्ठा एगम्मि घरे पभूता उवसाहिया । तत्थ अगारी-

[भा. ४४४८] ओभासिय पडिसिद्धो, भणति अगारि अवस्सिमा मज्झं ।

जति लभमि ता तो मे नासाए कूणसु मोयं तु ॥

धू- तीए पडिसिद्धो । ताहे खुड्डो भणति - इमा इदृगातो अवस्सं मज्झं भविसंति आहत्तय, अगारी पडिभणति-जति एया लभसि, तो तुमे मज्झ नासाए मोयं कतं भूत्तितमित्यर्थः । ततो सो खुड्डो ततो घराओ निग्गतो ॥ सो आह-

[भा. ४४४९] कस्स घरं पुच्छिऊणं, परिसाए कतरो अमुगो पुच्छंतो ।

किं तेन अहं जायसु, सो किविनो न दाहिती तुज्झं ॥

धू- इमं कस्स घरं ? पुच्छिए कहियं-इंददत्तस्स । कत्थ सो ? इमो ? परिसाए अच्छति । ताहे परिसं गंतुं पुच्छति-“कयरो तुब्बं इंददत्तो ?” ति । तत्थऽन्ने भणंति - “किं तेन ? सो किवणो इत्थिवसो य न तुज्झ दाहिति जातितो । अहं जायसु दाहामो जहिच्छियं ॥ ताहे इंददत्तेण-

[भा. ४४५०] दाहं ति तेन भणितं, जति न भवति छण्हमेसि पुरिसाणं ।

अन्नतरो तो ते हं, परिसामज्झम्मि जायामि ॥

धू- ताहे खुड्डो भणइ - “जइ इमेसिं छण्हं पुरिसाणं अन्नतरो न भवसि तो ते हं इमाए परिसाए मज्झे किंचि पणएमि” ॥ ततो तेनं अन्नेहिं य भणियं - के एते छ पुरिसा ? इमे सुणसु ।

[भा. ४४५१] सेडंगुलि वग्गुडावे किंकर तित्थण्हायए चेव ।

गद्धावरंखि हद्द-न्नए य पुरिसाऽधमा छा तु ॥

धू- जदा इत्थी भणिता रंधेहि, तदा भणति - अहं उट्ठेमि, ताव तुमं अधिकरणीतो छारं अवनेहि ति । तस्स छारे अवणीते सेडंगुलीतो भणति । इत्थिवयणातो दग्गमाणेति, सो य लोगसंकितो अप्पभाए चेव सुहसुत्ते पमे रोडेंतो आनेति ति वग्गुडावो । किंकरो उट्ठितो इत्थि भणति - किं करेमि ति ? जं भणामि तं करेसि ति । तित्थण्हायतो - जया सिणाणं मग्गति, तदा इत्थी भणति - गच्छ तडागं, तत्थ ण्हातो कलसं भरेतुमागच्छाहि ति ।

गद्धावरंखी-भोयणकाले परिवेसणाए “इतो बाहि” ति भणितो, ताहे गद्धो इव रिंखंतो

भायणं उद्धेति । इत्थीभणितो - “कम्मं करेहि” ति । ताहे पडिभणति-“हंद अन्नयं हंद” ति ।
 “गेण्ह अन्नयं तभंडं”, एयं गेण्ह, जा कम्मं करेमीत्यर्थः । एते छ पुरिसा अधमा । एतेसिं हत्थातो
 न गेण्हामि । ताहे जनेन कलकलो कतो - एस छहिं वि गुणेहिं जुत्तो ति ॥ इंदवत्तो भणति-

[भा. ४४५२] जायसु न एरिसो हं, इड्ढगा देहि पुब्बमतिगंतुं ।

माला उत्तारे गुलं भोएमो दिए तइ दुरुद्धा ॥

धू- ताहे खुड्डगेण भणियं-इड्ढगा देहि । तेन अब्भुवगयं देमि । जाहे घरसमीयं गतो, ताहे
 खुड्डगं घरासन्ने अप्पसागारियं ठवेउं, अप्पणो पुब्बं घरं पविट्ठो अगारिं भणति - मालाओ गुलं
 उत्तारेहि ति, जेण बंभणे भुंजावेमो । ताहे सा अगारी मालं आरुद्धा, तीए गुलो समप्पितो,
 भणिया - “उवरि गुलभायणं संजीहराहि” ति, सा गुलभायणं संजीहरी गता ॥ इयरेणावि-

[भा. ४४५३] सितिअवणण पडिलाभण दिसितरी बोल अंगुली नासं ।

दोण्हेक्करपदोसे, आतविवत्ती य उमए य ॥

धू- निसेणी फेडिता खुड्डो हक्कारितो पडिलाभिउं पयत्तो । बहुपाडलाभिए अगारिए दिट्ठं,
 रोलं करेति - “मा देहि” ति भणति । ताहे खुड्डो अप्पणो सागारियं सन्नेउं अंगुलिं नासियाए
 पक्खिवति, “नासियाए ते मोयं कयं” ति । पडिलाभितो गतो खुड्डो । एस मानपिंडो । इमे दोसा
 - सा अगारी दोण्हं एगवरस्स पदोसं गच्छति - साहुस्स भत्तुणो वा । अगारी अभिमानतो अप्पानं
 विहाडेज्ज । अहवा - रुद्धा साहुस्स भत्तुणो वा उमयस्स वा विसं गरं वा दाउं विहाडेज्ज ॥

इमं वितियपदं

[भा. ४४५४] असिवे ओमोयरिए, रायदुड्ढे भए व गेलन्ने ।

अद्धाण रोहए वा, जयणाए एसए भिक्खू ॥

मू. (८५६) जे भिक्खू मायापिंडं भुंजति, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (८५७) जे भिक्खू लोभपिंडं भुंजति, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (८५८) जे भिक्खू विज्ञापिंडं भुंजति, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (८५९) जे भिक्खू मंतपिंडं भुंजति, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

धू- विज्ञामंतेहि पिंडं जो उप्पाएति तस्स आणादिया दोसा चउलहुं च ।

[भा. ४४५५] विज्ञाए मंतेण व, जो उप्पाइऊण गिण्हए भिक्खू ।

सो आणा अणवत्थं मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

[भा. ४४५६] विज्ञामंतपरुवण, विज्ञाए भि (च्छु) क्खुवासिओ होइ ।

मंतम्मि सीसवेयण, तत्थ मरुडेण दिट्ठंतो ॥

धू- इत्थिअभिधाणा ससांधणा वा विज्ञा, पुरिसाभिहाणो पढियसिद्धो य मंतो । विज्ञाए
 भिक्खु उवासगो उदाहरणं । ईमं-

[भा. ४४५७] परिपिंडितमुल्लावो, अतिपंतो भिक्खुवासगो दाने ।

जति इच्छह जाण अहं, वत्थादीणं दवावेमि ॥

धू- बहू साधू इतरकहाए अच्छंता पिंडिता उल्लावं करेति-“एस भिक्खुउवासगो अतिपंतो,
 अभिगग्हियमिच्छदिट्ठी, साहुवग्गस्स दानं न देति ।” एवं साहू उल्लावेति । एगेण साहुणा भणितं-

जइ विज्ञापिडं इच्छह तो अहं यत्थगुलघयादीणि दवावेमि । साहूहिं अब्भुवगतं । सो साहू भिक्खूउवासगघरंगतो ॥

[भा.४४५८] गंतुं विज्ञामंतण, किं देमी घयगुल य वत्थादी ।

दिन्ने पडिसाहरणं, केन हितं केण मुद्धो मि ॥

घू- विज्ञा आमंतेउं उवासगो वसीकतो भणाति - अज्जो किं देमि ते ? साहू - “घयगुलवत्थे विविधे य खल्लगे ।” ताहे तेन भिक्खूउवासगेण हट्ठतुड्डेण साहू पडिलाहिता गता । तेन साहुणा दिन्ने विज्ञाए उवसंचारो कतो । उव्वासगो चेतणलद्धो सत्थीभूतो भणाति - “केण मे हडं, केण वा मुद्धो” ति । ताहे तस्स परिजणो आतिक्खति “तुमे सहत्थेण सेयभिक्खूणं दिन्नं ति ॥ ताहे सो-

[भा.४४५९] पडिविज्ञथंभणादी, सो वा अन्नो व से करेज्जा हि ।

पावाजीवी मादी, कम्मणकारी भवे वित्तिए ॥

घू- जस्स सा पयुत्ता विज्ञा से वा अज्जो वा कोति रत्तपडादी साधू वा थंभेज्जा, पडिविज्ञाए वच्छाइ वा थंभेज्जा जहा नोवभुंजेज्जा । अहवा - यस्य प्रयुक्ताविद्या सो अवसीकतो चेव पडिविज्ञाए साहुं विजं वा थंभेज्जा, अन्नो वा कोइ ते उवकारकासी पडिविज्ञातो विजं साधुं वा थंभेज्जा, एवं उड्ढाहो । अन्नं घ सो वा अन्नो वा लोगो भणेज्जा - “एते पावजीविनो मायाविनो कम्मणाणि य करेति, न साहुवित्तिणो एते ।” भवे वित्तिपदेण विज्ञापयोगा, असिवादिकारणेहि न दोसो ॥

“मंतम्मि सीस” पच्छद्धं, अस्य व्याख्या-

[भा.४४६०] जह जह पएसिणिं जाणुयम्मि पालित्ततो भमाडेति ।

तह तह सीसे वियण, पनासति मुरुंडरायस्स ॥

घू- मुरुंडो राया, सीसवेयणत्तो जया वेज्जेहिं न सक्किओ पन्नवेउ ताहे पालित्तायरियं हक्कारेति, सो आगतो, आसणत्थो मुरुंडेण भणिओ - वेदनं मे अवनेहि, ताहे अप्पसागारियं अप्पणो जाणुंसि मंतं ज्ञायंतो पदेसिणिं अंगुलिं भमाडेति जहा जहा तहा तहा मुरुंडरायस्स सीसे वेयणा पणस्सति, अवगयवेयणो दिट्ठसंपद्यो गुरुस्स पाएसु पडितो ॥ एवमादी मंतपओगे इमे दोसा-

[भा.४४६१] पडिमंतथंभणादी, सो वा अन्नो व से करेज्जाहि ।

पावाजीवी मायी, कम्मणकारी भवे वीत्तिए ॥

भू. (८६०) जे भिक्खू जोगपिडं भुंजति, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

घू- पादलेवादिजोगेहिं आउट्टेउं जो पिडं उप्पादेति तस्स आणादी क्क ।

[भा.४४६२] जे भिक्खू जोगपिडं, भुंजेज्जा सयं तु अहव सातिजे ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

घू- ते य जोगा इमेरिसा-

[भा.४४६३] सूभगदूभगकरा, जे जोगाऽऽहारिमे य इतरे य ।

आघंस वास धूवा, पादपलेवाइणो इतरे ॥

घू- दूभगो सुभगो कज्जति, सुभगो वा दुब्भगो कज्जति जोगेण । ते य जोगा आहारिमा होज्जा, इतरे अनाहारिमा वा । अनाहारिमा इमे - सरीरं आघस्संति जहा चदनेनं, वत्थं वासवासियं दिज्जति, अगरुमादिणा वा जहा धूविज्जति, पादतलं वा लेविज्जति तेन दूरं जलोवरि वा गम्मति ॥

तत्थिमं उदाहरणं-

[भा. ४४६४] नदिकण्ठवेन्नदीवे, पंचसया तावसाण निवसंति ।

पव्वदिवसेसु कुलवती, पादलेवुत्तारसक्कारो ॥

शू- आभीरविसए कण्ठवेन्ना नाम नदी । तस्स कूले बंधावो । तत्थ पंचसता तावसाणं परिवसंति । तेसिं जो कुलवती सो पादलेव जोग जणति । ते अट्ठमिचउद्दसादिसु पव्वदिवसेसु पादलेवजोगपभावेण वेन्नणदीपरकूलतो जलमुवरिएण पादपयारेण जह भूमीए तहा वेन्नातडनगरं एंति । ततो तेसिं सब्वजणो आउट्ठो, भत्तादिणा सक्कारं करेति । जे या वि अनभिगता सट्ठा ते वि तेसिं आउट्ठा, अहो ! पक्खक्खो तवप्पभावो ति ॥

[भा. ४४६५] जन सावगाण खिसण, समियक्खण मातिठाण लेवेणं ।

सावगपयत्तकरणं, अविनयलोए चलणघोए ॥

शू- जनेन सावगा खिसिञ्जति- “तुज्झं पवयणे एरिसो अतिसओ नत्थि, एते पक्खक्खदेवता, पणमह एतेसिं ।” अन्नदा वड्ढरसामीमाउलो समियायरिओ विहरंतो तत्थागतो, तस्स कहियं ते तुण्हिक्का ठिता । सट्ठेहि दो तिन्नि वारा भणिता - ओहामिञ्जति पवयणं, करेह पसायं । तेन भणितं - “एते मातिट्ठाणिणो पादलेवेण उत्तरंति, तुब्भे निमंतिता सब्वे गिहे नेउं उस्सिणोदएण पादे पक्खालेह ।” ताहे सावगा उवट्ठिता पादसोएण, ते नेच्छंति । “लोगो न याणति तुज्झं विनयं काउं, अहे विनयं करणे, विनएण य बहूफलं दानं भवति” ततो सावगेहिं पयत्तेणं चलणघोवणंकत्तं ॥

[भा. ४४६६] पडिलाभित वच्चंता, निबुड्ड नदिकूल मिलण समिताए ।

विम्हय पंचसया तावसाण पव्वज्ज साहा य ॥

शू- सावगेहिं भत्तादिहि पडिलाहिस्स बहुजनपरिवारिता गया वेन्नं नति । तत्थ जो जहा उइन्नो सो तहा निबुड्डो । सावगेहिं जनस्स अक्खित्तं - “एते मातिट्ठाणं करेति, न एतेसिं अतिसओ को वि ।” तम्मि जनसमूहे आगता नदीए तीरे ठिता भणंति आयरिया - वेन्ने ! कम्मं देहि ति । ताहे दो वि तडीओ आसन्नं ठिताओ कम्ममेत्तवाहिणी जाता । आयरिया एगक्कमेण परतीरं गता, पिड्डुओ नदी महंती जाता, पुणो तहेव पक्खागता । ताहे जनो तावसा य सब्वे परं विम्हयं गता । बहू जणो आउट्ठो । ते य पंचतावससया समियायरियस्स मसीवे पव्वतिता । ततो य बंधदीवा साहा संवुत्ता । असिवादिकारणेसु वा जोगपिंडं उप्पादेज्जा, न दोस इति ॥

मू. (८६१) जे भिक्खू दुन्नयपिंडं भुंजति, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

शू- वसीकरणाइया चुन्ना, तेहिं जो पिंडं उप्पादेति तस्स आणादिया, चउलहुं च से पच्छित्तं ।

[भा. ४४६७] जे भिक्खू चुन्नपिंडं, भुंजेज्ज सयं तु अहव सातिज्जे ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधन पावे ॥

शू- कंठा । विज्झामतेहिं जे दोसा ते चेव वसीकरणमादिएहि चुन्नहिं दोसा, एगाणेग-पदोसपत्थारदोसा य । असिवादिकारणेहिं वा वसीकरणमादिचुन्नेहिं पिंडं उप्पादेज्जा ॥

मू. (८६२) जे भिक्खू अंतद्धाणपिंडं भुंजति, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥ तं सेवमाणे आवज्जइ चाउम्मासियं परिहारट्ठाणं उग्घातियं ॥

शू- अप्पानं अंतरहितं करेत्तो जो पिंडं गेण्हति सो अंतद्धाणपिंडो भन्नति । तत्थ उदाहरणं - पाडलिपुत्ते नगरे चंदगुत्तो राया, चाणक्को मंती, सुट्ठिया आयरिया । ते य-

[भा.४४६८] जंघाहीणे ओमे, कुसुमपुरे सिस्स जोगरहकरणं ।

खुड्डुगंऽजणसुणणं, गमनं देसंत ओसरणं ॥

घू-अप्पणा गंतु असमत्था ओमकाले सीसस्स साहुगणं दाउ तं सुभिकखं पड्डवेति । तस्स य सीसस्स अंतद्धाणजोगं रहे एकांते कहेति । सो य अंजनजोगो दोहिं खुड्डुगेहिं सुतो । ततो सो गच्छो पयट्ठो जतो सुभिकखं । ततो खुड्डुगा दो वि आयरियनेहेण पडिबद्धा देसंताओ गच्छस्स ओसरित्ता आयरियसमिवमागया ॥ तत्थ य-

[भा.४४६९] भिकखे परिहायंते, थेराणं ओमे तेसि देंताणं ।

सहभोजं चंदगुले, ओमोयरियाए दोब्बलं ॥

घू-ततो ते थेरा जं लब्भंति तं तेसिं खुड्डुगाणं समतिरेगं देंति, अप्पणा ओमं करेंति । ततो तेहिं दोहिं वि खुड्डुगेहिं सो अंतद्धाणजोगो मेलिओ, एगेणं अक्खी अंजिता बितित्तो न पस्सति । एवं लद्धपच्चया भोयणकाले सह रन्ना चंदगुत्तेण भुंजंत, जं रन्नो सारीरयं भत्तं तं ते अंतद्धिया भुंजंति, ततो रन्नो ओमोयरियाए दोब्बलं जायं ॥ ततो चाणक्केण-

[भा.४४७०] चाणक्कपुच्छ इट्ठालचुन्न दारं पिहेउ धूमो य ।

दिस्सा कुच्छ पसंसा, थेरसमीवे उवालंभो ॥

घू-पुच्छित्तो कीस परिहाणी ? भणाति - “मज्झ भत्तं को ति अतिद्धितो पक्खिवति त्ति, न जाणामि” । ततो चाणक्केण समंता कुट्ठे दाउं एगदुवारा भुंजणभूमी कता । दारमूले य सुहुमो इट्ठालचुन्नो विक्खित्तो । राचा अंतो एगागी निविट्ठो । ताहे खुड्डुगा आगत्ता, पविट्ठा अंतो ! दिट्ठा पयपच्छती चुन्ने । चाणक्केण नायं-पादचारिणो एते, अंजणसिद्धा ।” ताहे दारं ठवेउं धूमो कतो, अंसुणा गलंतेण गलितं अंजणं, दिट्ठं खुड्डुगदुगं । चंदगुत्तो पिच्छति- “अहमेतेहिं विट्ठालितो ।” ततो अप्पसागारियं चाणक्केण नीणिता । थेराण समीवं चाणक्को गतो “कीस खुड्डे न सारवेह ।” तेन भणियं- “संता पडिचोदणा, मिच्छा मे दुक्कडं” ति । गतो, खुड्डुण य वावारंतो पवूढो ॥

[भा.४४७१] जे विज्जमंतदोसा, ते छिय वसिकरणमाइचुन्नेहिं ।

एगमणेगपदो, कुज्जा पत्थारतो वा वि ॥

[भा.४४७२] असिवे ओमोयरिए, रायदुडे भए व गेलन्ने ।

अद्धाणरोहए वा, जयणाए भुंजई भिकखू ॥

संकरजडमउडविभूसणस्स तन्नामसरिसनामस्स ।

तस्स सुतेणेस कता, विसेसचुन्नी निसीहस्स ॥

उद्देशक:-१३ समाप्तः

मुनि दीपरत्नसागरेण संशोधिता सम्पादिता निशीथ सूत्रे प्रयोदशउद्देशकस्य

(भद्रबाहुस्वामि रचिता निर्युक्ति युक्तं) संघदास गणि विरचितं भाष्यं

एवं जिनदास महत्तर विरचिता चूर्णिः परिसमाप्ता ।

३४ प्रथम छेद सूत्रं “निशीथं-२” परिसमाप्तं:

(उद्देशक : ७....१३ पर्यन्ता : समाप्ताः)

नमो नमो निम्नल दंष्ट्रणस्त
पंचम गणधर श्री सुधर्मास्वायिने नमः

३४/३ निशीथ-छेदसूत्रम्

सटीकं

[प्रथमं छेद सूत्रम्]

(उद्देशकाः १४.....२०-पर्यन्ताः)

मूलम् + [निर्युक्तियुक्तेन] भाष्यम् + चूर्णिः]

उद्देशकः-१४

यू- उक्तस्त्रयोदशमः । इदानीं चतुर्दशमः, तस्स इमो संबंधो-
[भा. ४४७३] धातादिपिंड-अविसुद्धवज्रणे पिंडो पातमवि होति ।

अहवण सोही पगता, स छिय पादे वि विज्ञेया ॥

यू- धादि आदि जाव जोगपिंडो एते सव्ये अविसुद्ध ति काउं पडिसिद्धा । पादं पि पिंडो चेव,
तं पि अविसुद्धं वज्रेयव्यं । अहवा - चउलहु पच्छित्तं अधिकयं इमं पि तं चेव । अहवा - पिंडे
सुद्धी, पादे वि सा चेव सुद्धी कायव्वा । अहवा - धातादिपिंडो विसुद्धो, कथं येत्तव्वो ? पादे
तस्स पगणा । अतो भन्नति-

यू. (८६३) जे भिक्खू पडिग्गहं किणत्ति, किणावेति, कीयमाहहु दिज्जमाणं पडिग्गाहेति,
पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

यू- कयेण कडं कत्तिगेण वा कडं कीयगडं, तं तिविहेण वि करणेण करेतस्स चउलहुं ।

[भा. ४४७४] कीय किणाविय अनुमोदितं च पातं जमाहितं सुत्ते ।

एक्केकं तं दुविहं, दव्वे भावे य नायव्वं ॥

यू- अप्पणा विजं किणात्ति तं दव्वे भावे य, किणाविते वि एते चेव दो भेदा, जं पि अनुमोदितं
तं पि एतेहिं चेव कीयं ॥

[भा. ४४७५] कीयकडं पि य दुविहं, दव्वे भावे य दुविहमेक्केकं ।

आयकियं च परकियं, परदव्वं तिविह चित्तादी ॥

यू- जं परदव्वकीयं तं पि तिविधं - सचित्तेण वा अचित्तेण वा मीसेण वा । दुपदादिणा
सचित्तेम पादं किणत्ति, अचित्तेण हिरन्ने, सभंडपत्तोवकरणमीसेण किणत्ति । इमं पि परदव्वकीते
चउलहुं ॥ इमं अप्पणा दव्वकीतं-

[भा. ४४७६] निम्मल्लगंधगुलिया, वन्नगपोत्तादिया य कतदव्वे ।

गेलन्ने उड्डाहो, पउणे चडुगार अहिगरणं ॥

सू- निम्मला फुल्ला, सुगंधगंधे अक्खिभरणगुलिया पंचवन्निया धोतिता पोत्ता, एते भिक्खनिमित्तं देति । तहा तिविधे गिलाणोसढे, अगिलाणे गिलाणभूते गिलाणे वा । अगिलाणीभूते उड्डाहो भवति । अह पउणो तो भणति - भिक्खिनिमित्तं चाहुं करेति । असंजयस्स दिन्ने पन्नत्ते वा अधिकरणं, एत्थ आयदव्वकए छउलहुं ॥ इमं परभावकीय-

[भा. ४४७७] वतियादी मंखमादी, परभावकतो तु संजयड्ढाए ।

उप्पायणा निमंतण, कीयकडे अभिहडे ठविते ॥

सू- वतिया गोडलं । म खो सेज्जातरो । सो संजयड्ढा भावकीयं भावेण उप्पादणा । निमंतितो भणाति - तुब्बं धिय पासे अच्छउ ताव । एत्थ तिन्नि दोसा - कीयकडं अभिहडं ठवियं च ॥

एतीए गाहाए इमं वक्खणं-

[भा. ४४७८] सागारियमंखळदण, पडिसेहो पुच्छ बहुगए वरिसे ।

कयरिं दिसिं गमिस्सह, अमुइं तह संघवं कुणति ॥

सू- एगत्य गामे साहू वासं ठिता । तत्थ य मंखो सेज्जातरो । सो भिक्खं गिण्हह ति निमंतेति । सेज्जातरपिंडो पडिस्सिद्धो । ताहे सो मंखो बहुवेलीणे वासे आयरियं पुच्छति । ताहे आयरिएहिं कहियं- अम्हे पभायदिवसे अमुगं दिसिं विहरिस्सामो । ताहे सो मंखो तं दिसिं गंतुं वड्याए मंखत्तणेण मंखफलकहत्यो गओ । सुहं दुक्खं धम्मं कहंतो संघवं करेति । ताहे जे जणा तुड्डा घय- नवनीय-दहि-खीरादि देति ॥ ताहे सो-

[भा. ४४७९] दिज्जंते पडिसेहो, कज्जे धेच्छं निमंतण जईणं ।

पुव्वगओ आगएसुं, संछुभइ एगगेहम्मि ॥

सू- पडिसेधेति, भणति य उप्पन्ने कज्जे धेच्छामि ति । तस्सेवं साधू उदव्वंत्तस्स आगया । ताहे ते साधू गामबाहिं भणाति - इमा वड्या सगोरसा वेलं करेहि ति निमंतेति । साहूहं अच्छियं । सो पुव्वगतो वड्याए आगतेसु साधूसु खीर-दहिमादियं पुव्वुप्पादियं एगम्मि घरे संछुम्भति । सव्वे ते य भणिया - देज्जह साधूणं । साधू य भणाति - अमुगं गिहं सगोरसं तत्थ वज्जह । गतो साधू । जं मंखेण उप्पातियं तं दिन्नं । एयं परभावकीयं । इत्थ मासलहुं ॥ साधुभावकीयं इमं-

[भा. ४४८०] धम्मकहि वादि खमए, एत्तो आतावए सुए ठाणे ।

जाती कुलगणकम्मे, सिण्णम्मि व भावकीयं तु ॥

सू- “धम्मकहि” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४४८१] धम्मकहातोऽहिज्जति, धम्मकहाऽऽउट्टियाण वा गिण्हे ।

कहयंति साहवो धिय, तुमं व कहि अच्छते तुसिणी ॥

सू- लभत्यी धम्मकहा अहिज्जति, तत्थ अलद्धे वि भावकतो भवति । धम्मेण वा कहितेण आउट्टादित्ति ते सहत्था तो गेण्हति । अहवा-पुच्छितो “तुमं सो धम्मकही ?” ताहे भणति “साहवो धिय कहयंति ।” अहवा - भणाति “आमं ।” अहवा - तुसिणीतो अच्छति ॥ अहवा - भणेज्जा-

[भा. ४४८२] किं वा कहेज्ज छारा दगसोयरिया व किं व गारत्था ।

किं छगल्यगलवलया मुंडकुडुंबीय किं कहिते ॥

सू- किमिति क्षेपे । छारत्ति भोधा, परिव्वायगा दगसोयरी, गारत्था गिहवासवादिनः जं णे

छगलाणं गलं वल्लेति धिज्जातिया । मुंडा कुडुंबवासे न वासंति रत्तपडा एते धम्मं सयं न जाणंति,
कहमन्नस्स कहिस्संति ॥

[भा. ४४८३] एमेव होति नियमा, खमए आतावतम्मि य विभासा ।

सुतठाणं गणिमादी, अहवा ठाणायरियमादी ॥

सू-वादिमादिएहिं भावेहिं पगासिएहिं लभिस्सामि त्ति भावकतो भवति । एत्थ वि आयभावकीते
चउलहुं ।

[भा. ४४८४] एएसामन्नतरं, कीयं तू जे गिण्हती भिक्खू ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

[भा. ४४८५] असिवे ओभोयरिए, रायदुट्ठे भए व गेलन्ने ।

सेहे चरित्त सावत्त, भए य जयणाए कप्पती गहणं ॥

सू- (८६४) जे भिक्खू पडिग्गहं पामिच्चेति, पामिच्चावेति पामेज्जमाहड्डु दिज्जमाणं पडिग्गाहेति,
पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

सू- उच्छिन्नां गेण्हति, गेण्हामेति, अनुजोदेति तस्स चउलहुं ।

[भा. ४४८६] पामिच्चित्त पामिच्चावितं च अनुमोइयं च जं पातं ।

एक्केकं तं दुविहं, लोइय-लोउत्तरं चेव ॥

सू- लोइयपामिच्चं गिही साहुअड्डा पामिच्चेति । एत्थ इमं उदाहरणं-

[भा. ४४८७] सुयअभिगम नायविही, बहि पुच्छा एगजीवति ससा ते

पविसण पागणिवारण, उच्छिद्धण तेज्ज जतिदानं ॥

सू- एगो कोसलगो दिक्खितो, तेन गुरुकुलवासद्धितेण सुयं अधीतं । गीयत्यो जातो । ताहे
गुरुं आपुच्छति-सण्णायगावलोयणेण गच्छामि त्ति । नायविहिं गतो, तं गामं जत्थ सेसजणा ।
गामबाहिरतो पुच्छति-अमुगस्स को जीवइ त्ति । जो पुच्छिओ तेन पच्चभिन्नातो, भणति य एगा
ते ससा जीवति - बहिणि त्ति वुत्तं भवति । ताहे पविट्ठो बहिनिगिहं, तेन वारिया अन्हट्टाए पागो
न कायच्चा । तीए फासुगं त्ति उच्छिण्णं तेज्जमाणियं । साधू पडिगतो ॥

तीए वि तं तेज्जं अदलंतीए-

[भा. ४४८८] अपरिमितनेहवुट्ठी, दासत्तं सो य आगतो पुच्छा ।

द सत्तकहण मा रुय अचिरा मोएमि अण्णाहे ॥

सू- अपारेमियवट्ठीए वट्ठंतं बहु जायं । असत्ता दाउं तत्थ घरे दासत्तेण पविट्ठा । तीयसंगारकते
काले साहू आगओ, पुच्छिया, अत्रेन से कहियं-तेज्जसंबंधेण दासत्तं पत्ता । रुअंती पुच्छति ।
साहुणा संदिट्ठं-अचिरा मोएमि, म रोवंग ॥ तं च दिट्ठं भणाति इमं-

[भा. ४४८९] भिक्खु दगसमारंभे, पुच्छाउट्ठो कहिं भे वसथि त्ति ।

सम्मवया आहरणं, विसज्ज कहणा य कति वा तु ॥

सू- जयाहं भिक्खुआ एमि तदा तुमं गिहपतिसमक्खं उदगसमारंभं करेज्जामि । अन्नदा तीए
कतो । तेन कहियं - मा मे भिक्खं दलाहि त्ति । गिहसामिणा पुच्छितो किं त्ति ? साधुणा भिक्ख-
विसोहिपसंगेण जतिधम्मो कहितो । आउट्ठो सो गिहसामी पुच्छति - कहिं भे वसहि ? त्ति ।

कहिया बसही । तत्थ गतो पुणो वि से धम्मो कहितो । सम्भत्तं पडिवण्णो । अमुव्वता गहिता । वरवइवमिय थावच्चसुताहरणं कहियं । तेन वि अभिग्गहो गहिओ, “पुत्तादि सयणो वि पव्वयंतो न धारेयव्वो” ति । सा साहुबहिणी उवड्डिता “पव्वयामि” ति विसज्जिता । केसिया साधू एरिसा भविस्संति जे एमादिदोसेहिंतो विमोएहिंति जहा तेह्मपामिच्चो दोसो भणितो ॥

[भा. ४४९०] एमेव तिविहपातं, पामिच्चं जो उ गेण्ह आणादी ।

ते चेव तत्थ दोसा, तं चेव य होति बितियपदं ॥

सू- लाउय-दारुय-मड्डियामयं तिविधं पाद । जे तेह्मादिपिंडदोसा जं च तत्थ बितियपदं, तं चेव पादे वि सव्वं दडुव्वं ॥ लोइए लोउत्तरे वा वत्थे पामिच्चो इमे दोसा-

[भा. ४४९१] मत्तिलितफालितऽफोसित, हितनट्ठे वा वि अन्नमगंते ।

अवि सुंदरे वि दिन्ने, दुक्करोयी कलहमादी ॥

सू- मइलादिदोसेहिं तं पामिच्चियं न गेण्हति, अन्नं मग्गति, अन्नम्मि य सुंदरे वि दिन्ने दुवक्करोइत्तमे न रोएति, तत्थ “गेण्ह” न गेण्हपि ति कलहमादियः दोसा भवन्ति । पादे वि भिन्ने लेओ वा विनासितुं ति न गेण्हेज्जा । गयं लोउत्तरं पामिच्चं ॥

जम्हा पामिच्चो एते दोसा तम्हा न घेतव्वं । इमं कायव्वं-

[भा. ४४९२] उच्चत्ताए दानं, दुल्लभखग्गूडअलस पामिच्चं ।

तं पि य गुरुस्स पासे, ठव्वेति सो देति मा कलहो ॥

सू- वत्थपादादिएसुं पहुण्तेसु साहुणा साहुस्स उच्चत्ताए निद्वेज्जं दायव्वं । अहवा- इमं बितियपदं -दुल्लभयाए देसे पामिच्चं पि कज्जति सगच्छे परगच्छे वा, तहा खग्गूड अलसाणं पामिच्चं दिज्जति, तं पि गुरुणं समीवे आणेउं ठविज्जति, ताहे सो चेव गुरु देति, मात्तंभकाले देंतो ऊणं देज्ज, गेण्हंते वा “ऊर्णं देज्जासि” ति कलहं करेज्जा, तम्हा गुरु तत्थ पमाणं ॥

मू. (८६५) जे भिक्खू पडिग्गहं परियट्ठेइ, परियट्ठावेइ, परियट्ठियमाहट्ठु दिज्जमाणं पडिग्गाहेति, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

सू- अप्पनिज्जं देति परसंतियं गेण्हति ति परियट्ठियं, एत्थ चउलहुं ।

[भा. ४४९३] परियट्ठियं पि दुविहं, लोइय-लोउत्तरं समासेणं ।

एक्केकं पि य दुविहं, तद्वव्वे अन्नदव्वे य ॥

सू- तद्वव्वे पत्तं पत्तेण, अन्नदव्वे पत्तं वत्थेण दंडगादिणा वा, संजयंस्स गिही जं दाउकामा तं अत्रेण गिहिणा सह परियट्ठेउं देति ति । एयं लोइयं परियट्ठियं ॥ एत्थ इमं उदाहरणं-

[भा. ४४९४] अवरोप्परसज्जिलियासंजुत्ता दो वि एक्कमक्केणं ।

पोग्गलियसंजयट्ठा, परियट्ठण संखडे बोही ॥

सू- एसा भइवाहुकया गाहा ॥ इमं से वक्खाणं-

[भा. ४४९५] अनुकंप भगिनिगेहे, दरिद परियट्ठणाय कूरस्स ।

पुच्छा कोइवकूरे, मच्छर नाइक्ख पंतावे ॥

[भा. ४४९६] इतरोवि य पंतावे, निसि उसविताण तेसि दिक्खा य ।

तम्हा नो घेतव्वं, वेइय वा जे ओसमेहिंति ॥

सू-एकः अपरः, अन्यः परः, ताभ्यां भगिन्यो, अपरस्य भगिनी परेण संजुता-परिमीतेत्यर्थः। परस्य भगिणी अपरेण संयुक्ता। अन्यो अपरस्य भ्राता प्रव्रजितः, सो सुतं अहिजिता नायविधी आगतो। सो-‘भगिनी मण्णुं करेस्सति’ ति अनुकंपाए भगिनिगेहे आवासितो। सा य दरिद्रा कोद्वकूरो रज्जइ। सो य कोद्वकूरो भाउघरि नीतो, भाउघराओ सालिकूरो आनितो। एवं संजयइ कूरो परियट्ठितो, तस्स भाउणो भोयणकाले सो कोद्वकूरो दिन्नो। तेन सा आगारी पुच्छिता-किमेयं? कीस ते कोद्वकूरो दिन्नो? सा अगारी ओणयणवयणा तप्पत्तिया मच्छरेण नाइक्खंतिस्ति-अनक्खंती तेन पंतावेया। इयरो वि चित्तेइ-मज्झ भगिणी पंतावित ति अहं पि से भगिनि पंतावेमि ति। सव्वमधिकरणसंबंधं। सो साहू जाणिऊण राओ वाहिरित्ता सम्मं धम्मोवदेसेण कोवफलदंसणं कहेंतेण उवसामिता, सव्वे य दिक्खिता। जम्हा एते दोसा तम्हा परियट्ठणं न कायव्वं। केतिया वा एरिसा साधू धम्मकहालद्धिया भविस्संति जे उवसामिस्संति। लोइयं परियट्ठणं गतं ॥ इमं लोउत्तरं-

[भा. ४४९७] ऊणहियदुब्बलं वा, खरगुरुछिन्नमइलं असीतसहं।

दुब्बण्णं वा नाउं, विप्परिणमे अन्नभणितो वा ॥

सू-एते ऊणाहियादि दोसा वत्थे सगं नाउं, अन्नेन वा वप्परिणामितो विप्परिणमति वत्थे ताहे परियट्ठेति। जहा वत्थे तहा पादे वि हुंडादिया दोसा दइव्वा ॥ लोउत्तरं परियट्ठणं गतं।

[भा. ४४९८] एगस्स माणजुत्तं, न तु बित्तिए एवमादिकज्जेसु।

गुरुपामूले ठवणं, सो देऊ इयरहा कलहो ॥

सू-साहुसंघाडएण हिंडंतेण वत्थं पादं वा सामण्णं लद्धं। एगस्स साहुस्स माणजुत्तं भवति न तु बित्तियस्स। ताहे जस्स तं पमामजुत्तं सो गिण्हति, सो य इयरस्स तद्व्वमण्णदव्वं वा किं चि देति। सेसं कंठं ॥

[भा. ४४९९] एतेसामण्णतरं, पातं परियट्ठियं तु जो गिण्हे।

ते चेव तत्थ दोसा, तं चेव य होति बित्तियपदं ॥

सू-दप्पेण जो परियट्ठियं गेण्हति तस्स पुव्वुत्ता दासा पच्छित्तं च, बित्तियपदं दुल्लभादिकं ॥

मू. (८६६) जे भिक्खू पडिग्गहं अच्छेज्जं अनिसिद्धं अभिहडमाहड्डेज्जमाणं पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

सू-अन्नस्स संतयं साहुअट्ठाए बला अच्छिदिउं देज्जा, जं निदेज्जं दिन्नं तं निसिद्धं, पडिपवखे अनिसिद्धं, तं जो साधूण पादं देज्ज तस्स आणादिया चउलहुं पच्छित्तं। इमा निज्जुत्ती-

[भा. ४५००] अच्छिज्जं पि य तिविहं, पभू य सामी य तेणए चेव।

अच्छेज्जं पडिकुट्ठं, साधूण न कप्पए घत्तुं ॥

सू-पभू अच्छेज्जं इमं-

[भा. ४५०१] गोवालए य भत्तए, खगपुत्ते धूय सुण्ह विहवा य।

अधियत्त संखडादी, केइ पदोसं जधा गोवे ॥

सू-गोवालो गोखीरादिभागेण गावो रक्खति। तस्स संतियं विभागं पभू अच्छिदिउं साधूण देज्जा तं न कप्पति ति दिवादि भयगस्स दि जस्स भती खीरादियं दिज्जति तं अच्छिदिउं देज्ज, एवं

खरगपुतधूयसुण्हाए यविहपाए संतियं विभागं अछिदिउं देतस्स अचियत्तदोसा भवन्ति, असंखडिअं च उप्पज्जति, पओसं वा को ति गच्छेज्ज । एत्थ दिट्ठतो गोवो ॥

[भा. ४५०२] गोवय उच्छेतुं भति, दिवसे दिन्नो य साधुणो पमुणा ।

पयभाणूणं दद्धुं, खिसति गोई रुवे चेडा ॥

सू- एगो गोवो पयोविभागेण गावो रक्खति । सो य खीरियाणं गावीणं चउत्थ खीरस्स गेण्हति । चउत्थदिने वा सव्वदोहं गेण्हति । अन्नदा गोवस्स पयोगहणदिणवारे साधू आगतो । तेन पमुणा गोवपयं घेतुं साहुस्स दिन्नं । गोवस्स सचियत्तं तहावि तुण्हिक्को ठितो । तं खीरभायणे ऊणं घेतुं गोवो गिहं गतो । गोवीए पयभायणा ऊणा दिट्ठा । पुचछितो - “अज्जं किं एते ऊणा ?” तेन कहियं - “साहुस्स दिन्नं ।” ताहे सा तं गोवं खिसति - निंदतीत्यर्थः । चेडरूवाणि य खीरं मग्गति, सा य रुद्धा थोवं खीरं ति न देति, चेडरूवाणं ते अदिज्जमाणे रूयति । ताहे सो गोवो तारिसं नडवेलंबं घरे दद्धुं साहुस्स रुद्धो चित्तेति - “मारेमि तं समणगं” ति । पहरणं घेतुं निग्गतो ॥

[भा. ४५०३] पडिचरणपदोसेणं, भावं नाउं जतिस्स आलावो ।

तन्निब्वंधागणितं, हंडदु मुक्कोति ना दितियं ॥

सू- जतो हुत्तो साहु गतो ततो पडिचरति । साधू वि तं पयं घेतुं इतो ततो अप्पसारियं थंडिल्लं गवेसंतो दिट्ठो गोवेण । साहुणा वि गोवो दिट्ठो, नातो जहा अतीवपदुद्धो चित्तेण । तं भावं नाउं साधुणा पुव्वमेव आलतो ।

भणति य साधू-मए तस्स गोसामियस्स निब्वंधातो गहियं, तमहं पयं इदानि तुज्झ घरं पयट्ठो, तुमं च दिट्ठो, तं हंड इमं गेण्हसु ति । ताहे गोवो उवसंतचित्तो अप्पणो भावं कहयति तं - “गच्छ, इदानिमुक्कोसि, मा पुणो एवं बित्तियं वारं करेज्जसि” ॥ भणति य-

[भा. ४५०४] नाणिव्विड्डं लभति, दासी वि न भुज्जाएऽई भत्ता ।

दोन्नेगतरपदोसे, जं काहिति अंतराणं वा ॥

सू- गोवो साहु उवालंभो भणति - न अनिव्विड्डं आनव्वत्तियं अनुप्पात्तं अनिज्जंतं लब्धति । जा वि दासी मोल्लकीता सा वि रतिविणा भत्ता दिना न परिभुज्जति कम्मं न कारविज्जति त्ति वुत्तं भवति, तं किमेस गोसामी अनिव्विड्डं देति ? जया गोरक्खादिकं मे न निज्जित्तं भवति तदा खीराती देइ । तं एस अहं संतियं कीस तुम्ह देति ? कीस वा तुम्हे गेण्हइ ? एवं देतस्स गेण्हंतस्स वा पदोसं गच्छेज्ज, पदुद्धो वा जं पंताणादि करेज्ज, अंतरायं कम्मं बज्जति । पमुअच्छेज्जं गतं ॥

इदानि सामि अच्छेज्जं-

[भा. ४५०५] सामी चार भडा वा, संजते दहूण तेसिं अट्ठाए ।

कलुणाणं अच्छेज्जं, साधूण न कप्पती घेतुं ॥

सू- जं जस्सराइणा अनुन्नायं गामो णगरं कुलं वा स तस्स सामी भवति, सो अप्पणा सामी तस्स वा संतिया चारपुरिसा भदत्तणेण संजते अणाकालादिसु दद्धुं खुहत्ते तेसिं जतीणं अनुकंपट्ठाए अच्छिज्जमाणे कलणं रुदियक्कंतियादि करीति । जे ते कलणा तेसिं साधुअट्ठाए अच्छेज्ज काउं जइ साहुणो देज्ज तो न कप्पति घेतुं ॥ तं च इमं अच्छेज्जं करेज्ज-

[भा. ४५०६] आहारोवहिमादी, जतिअट्ठाए उ को ति अच्छिदे ।

संखडिअसंखडीए, व तहिं गेण्हंते इमे दोसा ॥

सू- संखडीए असंखडीए वा असनादियं आहारं वत्यादियं वा उवधिं साहुअड्डाए वा कोति अछिदेज्जअच्छिदिता देज्ज, तम्मि घेप्पमाणे इमे बहू दोसा ॥

[भा. ४५०७] अचियत्तमंतरायं, तेनाहडएकणेकवोच्छेदं ।

निच्छुभणादी दोसा, वियालऽलंभे य जं पावे ॥

सू- तं साधू दिज्जमाणं दड्ढु अचियत्तभावं करेज्ज, अंतरायदोसेण वा साधू लिप्पेज्ज, अच्छिजे अदिन्नं ति काउं तेनाहडदोसा वि संभवन्ति, जेसिं तं अच्छिण्णं ते तं साधूणं विज्जमाण दड्ढु पदुड्डा एगस्स वा साधुस्स अनेगाण वा साधूण आहारोवधिवसहिमादियाण वोच्छेदं करेज्ज, वसहीओ वा निच्छुसेज्ज, जदि दिवसतो तो इ । अहराओ फ्रा वेयाले य निच्छूढा जति अन्नं वसथिं न लभन्ति तो बाहिं वसन्ता ज सावताहिमुवद्दवं सरीरोवधितेणोवद्दवं वा पावेज्ज तं निष्फण्णं सव्वं पावन्ति ॥ तेणगच्छेज्जं चिट्ठउ ताव, अनिसड्ढं सापिअच्छेजे अनुपडति ति अतो अनिसड्ढं भण्णति-

[भा. ४५०८] अनिसड्ढं पडिक्कुड्ढं, तं पि य तिविहं तु होइ नायव्वं ।

चोळ्ळगज्जऽनिसड्ढं, साहारणमेव बोधव्वं ॥

सू- अनिसड्ढं पि सदोसं ति काउं पडिसिद्धं, न घेत्तव्वं । तं तिविधं इमं - चोळ्ळगो, जड्ढो हत्थी, तस्स वा जे भणिपाए गोड्डिसाधारणं वा रद्धं ॥ चोळ्ळगस्स इमा विही-

[भा. ४५०९] छेन्नमछिन्ने दुविहे, होइ अछिन्ने निसड्ढमनिसड्ढे ।

छिन्नमि जौल्लगसी, कप्पति घेत्तुं गित्ठे य ॥

सू- तंदुल-घयादी जत्थ परिमाणपरिछिन्ना दिज्जन्ति सो छिन्नो भण्णति । तप्पडिपक्खे अछिन्नो । छिन्नो नियमा निसड्ढो, निसड्ढो नाम निद्धारितं दिन्नो । जो पुण अच्छिण्णो सो निसड्ढो भवइ अनिसड्ढो वा । एत्थ गहणविही इमो - जो वा छिन्नो जो य अछिन्नो निसिड्ढो, एए दो वि जस्स नीया सो वि जति देति तो कप्पति । पुव्वसामिणा दिट्ठा अदिट्ठा वा - अनुग्राओ अननुग्राओ इत्यर्थः ॥ पुनरप्याह-

[भा. ४५१०] छिन्नो दिट्ठमदिट्ठो, जो य निसड्ढो पि होइ अच्छिण्णो ।

सो कप्पति इतरो पुण, अदिट्ठदिट्ठो वऽणुन्नातो ॥

सू- “इतरो” ति अछिन्नो अनिसड्ढो जेहिं आणो तेसिं अदिकखताणं जस्स आणो सो जइ देइ तो कप्पइ । अधवा - जेहिं आनीतो तेहिं जइ अनुन्नायं तो तेहिं दिट्ठो वि कप्पति घेत्तुं ॥

[भा. ४५११] अनिसड्ढं पुण कप्पति, अदिट्ठं जेहिं तं तु आनीतं ।

दिट्ठं पि पहू कप्पति, जति अनुजाणांति ताइं तु ॥

सू- चोळ्ळगेत्ति गयं । अविशेषेण गतार्था । “छिन्नो य” ति - जो य छिन्नो अनिसड्ढकप्पणाकप्पितो जति वि दिट्ठो अदिट्ठो वा कप्पति, एत्थ अनिसिड्ढकप्पणामित्तं, परमत्थतो य छिन्नत्तणतो चैव सो निसिड्ढो शेषं गतार्थम् । चोळ्ळगे ति गतं । इंदानिं जड्ढुऽनिसिड्ढं-

[भा. ४५१२] निवपिडो गयभत्तं, गहणादी अंतराइयमदिन्नं ।

डोंबस्स संतिए वि तु, अभिक्ख वसहीए फेडणया ॥

सू- पभु ति गयं । जति मेंठो मद्दगो हत्थिजेमणिगातो उच्छिदिउं देति, रायपिंडदोसा, वा

रावगेण दिट्ठे गेण्हणकङ्कणादी दोसा, जडुस्स अंतरातिथं, अदिन्नादानदोसा य । अह मँठभागं रावगो देअ, डोंबोत्ति मँठो, सो रुड्ढो, अभिक्खणं पुणो पुणो, वसहीए फेडणं भंगं करेति, साधू वा पेलावेति ॥ जड्ढेत्ति गतं । एत्थ य सामि त्ति गतं । इदानीं तेणगच्छेअ-

[भा. ४५१३] तेणा व संजयद्वा, कतुणाणं अप्पणो व अट्ठाए ।

वोच्छेयं च पदोसं, न कप्पति कप्पणुग्रातुं ॥

सू-तेणा संजयाणं दाहामोत्ति कलुणाणं अच्छिदंति, अप्पणो वा अट्ठाए तेना हडेत्ता संजयाणं देअ । जेसिं तेनाहडितं ते तं दड्ढं भत्तोवकरणवसहिमादियाण वोच्छेदं करेअ, पदोसातो पदुक्का वा धम्म परिअएअ । अतो तेणाहडं न कप्पए घेतुं, तेहिं वा अनुत्ताए कप्पति घेतुं ॥

[भा. ४५१४] संजयभद्दा तेणा, अचियत्ती वा असंथरे जतीणं ।

जति देति न घेतव्यं, निच्छुभवोच्छेद मा होअ ॥

सू-सत्ये मुसिजंते संजयभद्दा तेणा संजयद्वयाए संजयकप्पनिजं मुसित्ता अनियत्ती वा अहमद्दा संजयाणं असंथरत्ताणं सत्थाओ अच्छिदिउं देअ, तं सव्वं न कप्पते घेतुं । सत्येला य पदोसं गच्छेअ, पदुक्का सत्थाओ निच्छुभेअ, भत्तादिवोच्छेदं वा करेअ ॥ अह ते सत्येला-

[भा. ४५१५] घतसत्तुदिड्ढतो, समणुन्नाता व घेतुणं पच्छ ।

तं सत्थिगाण देंती, समणुन्नाता व भुंजंति ॥

सू-जति सत्येलागा भणति - “सत्तगुसे घतं दायव्वमेव, जति अहावत्तीए धयभायणं सत्तुगेसु पलोइंतो एवं अह्मेहिं तुम्हं दायव्वमेव । जइ एते तेणगा अह्म समीवातो घेतुं तुम्ह देंति तो किं न गेण्हह अज्जो ! एवं हितं चेव अहं तुम्हं पि ताव होउ ।” एवं पि घेतुं सत्थिल्लागाण चेव दायव्वं । अह ते सत्थिल्लागा दिज्जमाणं पि न गेण्हेअ, भणेअ “तुम्हं चेव एयं ।” एवं अनुन्नाता परिभुंजंति, न दोसो ॥ तेणगच्छेअ गतं । इदानीं “साधारणं”-

[भा. ४५१६] अनिसड्ढं ऱडिकुड्ढं, अनुन्नातं कप्पती सुविहियाणं ।

लङ्गुग जंते संखडि खीरे वा आवणादीसुं ॥

सू-अनिसड्ढं न कप्पति घेतं अन्ननयं पुण कप्पति । साहारणसंभवो इमो-गोड्ढगेहिं लङ्गुगा सामण्णा कता, जंते वा रसो गुला वा, ओहारगसखडीए वा भत्तं, गोकुले वा खीरं, आवणे वा सामण्णं घयादिगं ॥

[भा. ४५१७] बत्तीसा सामन्ने, ते वि य ण्हातुं गय त्ति इति वुत्तो ।

परसंतिएण पुण्णं, न तरसि कातुं ति पच्चाह ॥

सू-बत्तीसं गोड्ढिगा, तेहिं लङ्गुगभत्तं कयं । तत्थेगं ठविउं सेसा ण्हाइउ गता । तत्थ य एगो साहू भिक्खाए आगओ । तेन सो रक्खपालो मग्गितो । सो भणाति - “नाहं जाणामि, बहसामण्णं एयं” । ते कहिं गया ? तेन कहियं - “ण्हाइउं गता” । एवं वुत्तो साधू पडिमणइ - “परसंतिएण दव्वेण पुण्णं न तरसि काउं” ति । पुनरप्याह - “पच्चाह” ॥

[भा. ४५१८] अवि य हु बत्तीसाए, दिन्नाए ताव मोयगो न भवे ।

अप्प वय बहु आयं, जति जाणसि देहि तो मज्झं ॥

सू-तं रक्खपालं साधू भणति - “जइ तुमं मम बत्तीसमोदगे दाहिसि तो तुज्झ विभागे एगो

मोदगो न भविस्सति, तं जइ एयं अत्थं जाणसि अप्पो ते वयो बहुओ ते आय ति ता मज्झ देहि ति, मा मुज्झाहि ।" तेन रक्खपालेणसाधू पूजितो ॥

[भा. ४५१९] लाभित नितो पुट्ठो, किं लद्धं नत्थि भाणे पेच्छामो ।

इतरो वि आह नाह, देमि ति सहोढ चोरत्तं ॥

सू- साधू पडिलाभितो निष्किडंतो गोड्डिगैहिं आगच्छमाणेहिं दिट्ठो, पुट्ठो य - "किं लद्धं" ? साधू भणइ - "न मे लद्धं" ति । गोड्डिया भणंति - "अप्पणो पेच्छओ भायणं" ति । साधू - न दाए ति । बलामोडीए दिट्ठं, मोदगाणं भरियं भायणं । "केन ते दिन्नं ?" ति । साधू भणति - "रक्खापेलण मे दिन्नं" । गोड्डी साधुं घेतुं तत्थ गता । रक्खपालो भीतो भणति - "नाहं देमि" ति । एवं साहुस्स सहोढं चोरत्तं भवति ॥ सहोढचोरत्ते य-

[भा. ४५२०] गेण्हण कट्ठणववहारो पच्छकडुद्धाह तुह य निव्विसए ।

अपबुम्मि भवे दोसा, पहुम्मि दिन्ने ततो गहणं ॥

सू- अप्पभुदिन्ने एते कट्ठणादिया दोसा भवंति । पभुदिन्न गेण्हतो दोसा न भवंति ॥

[भा. ४५२१] एमेव य जंतम्मि वि, संखाडिखीरे य आवणादीसुं ।

सामण्णं पडिकुट्ठं, कप्पति घेतुं अनुन्नातं ॥

सू- एवं जंतादिएसु एते चेव दोसा भवंति, तम्हा सामण्णं सामातिएहिं अननुन्नायं न घेतव्यं । सामाइयं चेव अणुत्तायं कप्पति घेतुं ॥ चोदगाह - "पादाधिकारे पत्थुए कीयगडादिभत्तादिएहिं किं भणिएहिं ? पादं चेव वत्तव्वं" । आचार्याह-

[भा. ४५२२] कामं पातधिकारो, कीयाहडमग्गणा तह वि एत्थं ।

पातम्मि वि एस गमो, जो य विसेसो स विण्णेओ ॥

सू- सव्वं पादधिकारो पत्थुओ तहावि पिंडो भण्णति पुव्वपसिद्धीओ । अहवा-जो चेव भत्ते कीय गडादिसु गमो सो चेव पादे वि गमो नायव्वो, जो पुण विसेसो सो नायव्वो सबुद्धीए भाणियव्वो य ॥

[भा. ४५२३] अच्छेज्जऽनिसट्ठाणं, गहणमणुन्नाए होति नायव्वं ।

एगतरं गेण्हंते, दोसा ते तं च वितियपदं ॥

सू- अच्छेज्जं अनिसट्ठं च पुव्वसामिणा अनुन्नातं घेतव्वं, न दोसा । अह एगतरं पि अनुन्नातं गेण्हति तो दोसा पुव्वुत्ता । वितियपदे अननुन्नाता वि गेण्हेज्ज असिवादिएसु कज्जेसु, न दोसा ॥

मू. (८६७) जे भिक्खू अतिरेगपडिग्गहं गणिं उद्दिसिय गणिं समुद्दिसिय तं गणिं अनापुच्छिय अनामंतिय अन्नमन्नस्स वियरइ, वियरंतं वा सातिज्जति ॥

सू- अतिरेगज्ञापनार्थमिदमुच्यते-

[भा. ४५२४] दो पायाऽणुन्नाता, अतिरेगं तइयगं च भाणातो ।

छिन्नेसु व परिभणिता, सयं च गेण्हंति जं जोग्गं ॥

सू- दो पादाणि तित्थकरेहिं अनुन्नाताणि-पडिग्गहो मत्तगो य । जति ततियं पादं गेण्हति तो अतिरेयं भवति । अहवा - जं पमाण्यमाणं भणियं ततो जति बडुतरं गेण्हति, एवं अतिरेगं भवति । अहवा - इमेण प्रकारेण अतिरेगं हवेज्ज - ते साधू पादाति मग्गामो ति संपड्ठिता ।

आयरिण भणिता - छिन्नाणि संदिद्धाणि, जहा वीसुं आणेअह । ते वद्यंता अंतरा संभोइयसाधुणो पासंति । तेहिं संपुच्छिता - “कतो संपड्डिता ?” तेहिं कहियं - आयरियं तुम्हे संदिद्धा तावतिएहिं गहिएहिं जति अन्नाणि लभेअह तो गेण्हेअह, अम्हं दिअह, अम्हं दिअह, अम्हं आयरियं अनुन्नवेस्सामो ।” एवं होउ ति, ते गया, लद्धा य, अतिरगविलद्धा गहिया य । एवं अतिरेगपरिग्गहो हुआ । अहवा - “छिन्नेसु चेव” पाउग्गाणि लब्धंति” ति काउं बहूणि गहियाणि अप्पच्छंदेण अनिदिद्धे वि अतिरेगपडिग्गहो होअा ॥ “उद्दिसिय समुद्दिसिय” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४५२५] साहम्मि य उद्देसो, समुद्देसो हेति इत्थिपुरिसाणं ।

गणिवातगउद्देसो, अमुगगणी वाइए इतरो ॥

सू- अविसेसिओ उद्देसो जहा दाहामि वायगस्स वा । इयरो नाम समुद्देसो जहा अमुगगणिस्स दाहामो आयगस्स वा ॥ इदानिं “निर्मतणा आपुच्छणा” य वक्खाणेति-

[भा. ४५२६] दिद्धे निर्मतणा खलु, अदिद्धे पुच्छा कहिं नु खलु सो ति ।

अविसेसमणिदिद्धे, देति सयं वा वि सातिअे ॥

सू- जं उद्दिसिय गहियं तं दडुं निर्मतेति, इमं तं पादं इच्छाकारणं गेण्हह । अहं तं न पासति जं समुद्दिसिय आनियं ताहे पुच्छति- “कहिं सो अमुगो साहुगणी वायगो वा ?” जइपुणं जं समुद्दिसिय आनियं तं अनामंति य अनापुच्छिय अन्नस्स देतिं तो चउलहुं । अहं ताणं समुद्दिसित्ता किं चि अतिरेगं गहियं तो तं जस्स इच्छति तस्स देंतो सुद्धो, सयं वा सादिज्जति- परिभुंजतीत्यर्थः ॥

एस सुत्तत्थो । इमो निज्जुत्तिवित्तरो-

[भा. ४५२७] पामाणातिरेगधरणे, चउरो मासा हवति उग्धाया ।

आणादीणं घट्टण, परिकम्मण पेहपत्तिमंथो ॥

सू- गणणपमाणातिरित्तं पमाणप्पमाणातिरित्तं वा धरेंतस्स चउलहुं आणादिया य दोसा, तज्जायमतज्जाया वा पाणा संघट्टिअंति, अतिरेगं परिकम्मणे पडिलेहणे य सुत्तत्थपत्तिमंथो भवति ॥

चोदको पुच्छति-

[भा. ४५२८] तो कइ वित्तव्वा उ, भल्लइ अ पडिग्गहा अ मत्तो अ ।

जं तइअं अइरेगं, तमोहे जे भणियदोसा य ॥

सू- आयरिओ भणति - पडिग्गहो मत्तगो य, दाण्ह परेणं जं घेप्पति तं अतिरित्तं, तम्मि अइरित्ते घेप्पंति जे दोसा संजमविराधनादी ते आवअति ॥ चोदगाह-

[भा. ४५२९] अतिरेगदिद्धदोसा, ओम धरेंते भणंति णं केयी ।

एणं बहूण कप्पति, हिंअंतु य चक्कवालेणं ॥

सू- चोदगो भणति - “अइरेगं गेण्हंतस्स विद्धा दोसा, तम्हा ओमं धरेयव्वं ।” तत्थ सच्छदपक्खासित केति ओमं भणति - “एणं पादं बहूण साधूण कप्पतु, भिक्खं च चक्कवालेण हिंअंतु ॥ कहं ? भणति-

[भा. ४५३०] छण्हं एक्कं पातं, बारसमेणेक्कमेक्क पारेति ।

संघट्टणादि एवं, न होति दुविहं च सिं ओमे ॥

सू- छण्हं साधूणं एक्कं पादं भवति । एक्केक्का साधू बारसं काउं छट्ठ दिने पारेति । एवं करतेहिं

संघट्टणपलिमंथादिया दोसा जढा भवति । दुविधा ओभोवरिया-दव्वामायरिया भावोमोयरिया य एवं तेसिं भवति । अहवा - आहारोमं उवकरणोमं च, बत्तीसलंबणाणं ऊणगो होइ आहारोमं, उवकरणे एगवत्थएगपादधारितं च । सुत्ते य भणियं - “एगं पाद धारेज्जा नो वितियं” ति । एयं च कतं भवति । इमं च-

[भा. ४५३१] वेहारुगाण मण्णे, जह से जल्लेण मतिलितं अंगं ।

मलिता य चोल्लपट्टा, एगं पातं च सव्वेसिं ॥

सू- वेहारु अलंकरणं भवति । वेहारु आगाढा । वेहारुए जनो मण्णति । कथं ? यथास्य जल्लेण मडलियं अंगं दीसइ चोल्लपट्टो य तहा सव्वेसिं एगं पादं दिस्सइ तेन कारणेणं ते धुवं वेहारुआ इत्यर्थः ॥ एवं चोदगेण भणिते आचार्याह-

[भा. ४५३२] तेसिं सुत्तदेसो, तित्थकराणं तु कोविता आणा ।

नेगा य होति दोसा, चउरो मासा अनुघाया ॥

सू- “छण्हं एगं पादं” ति जेसिं एस उवदेसो तेहिं तित्थकराण आणा कोविता खोडिया, चउगुरुअं च से पच्छित्तं ॥ इमे य अन्ने बहू दोसा-

[भा. ४५३३] अद्धाणे गेलण्णे, अण्य-पर-वता य भिन्नमायरिए ।

आएस बाल-बुद्धा, सेहा खमगा परिच्छता ॥

सू- अद्धाणादिया जे पुरिसा गाहाए गहिता तेसिं जइ एगेण पादेण भत्त देति तो अप्पा परिचत्तो, अह न देति तेसिं तो परो परिचत्तो, संसत्तगगहणवता परिच्छत्ता, एगपादभगे वा पच्छा किं करेतु ॥

[भा. ४५३४] दितेण तेसि अप्पा, जढो तु अद्धामे जे जढा जं वा ।

कुज्जा कुलालगहणं, वता जढा पानगहणं च ॥

सू- अह अद्धाणपडिवण्णताण तं एगं पादं देति तो अप्पा जढो भवति । अह न देति तेसिं भायणं तो ते परिच्छत्ता ।

अह ते अद्धाणपडिवण्णगा भायणाभावे कुलालं गेण्हेज्जा, तो अदंतस्स चउलहुं । तसिं वा पादं दाउं अप्पणा कुलालगगहणे चउलहुं । पानगातिसंसत्तगगहणे वयभंगो ॥ चोदगाह-

[भा. ४५३५] जति एते एव दोसा पत्तेयं ते धरंतु एक्केळं ।

सुत्ताभिहितं च कतं, मत्तगउवदेसण वेण्हि ॥

सू- चोदगो भणति - जइ एते एत्तिया दोसा बहूणं पादगगहणं तो पत्तेयं पत्तेयं साधू एक्केळं पादं गेण्हतु मा मत्तगं गेण्हंतु, एवं कते सुत्ताभिहितं कथं । जत्तो सुत्ते भणियं - “जे निग्गंधे तरुणे बलवं से एगपायं धारेज्जा नो वितियं” अन्नं च मत्तगोवदेसो एण्हि पवत्तो-अर्वाञ्छालिक इत्यर्थः ॥

[भा. ४५३६] दूरे चिक्खिल्लो बुद्धिकाए सज्झायज्झाणं वाधातो ।

तो अज्जरक्खिएहिं, दिन्नो किर मत्तओ मिच्छा ॥

सू- चोदगो भणति - “दसपुरे नगरे वासासु अज्जरक्खितो उच्छुधरे ठितो । ततो गिलानपान-गादिकज्जेसु पुणो पुणो दूर पट्टणं गच्छताण चिक्खिल्ला, बुद्धिकाए य आउक्कायविराधना, सज्झा-यादिवाधातो य, पुणो पुणो दूरं गच्छताण । एते कारणे नाऊण अज्जरक्खिएण मत्तगो साहूण

दिन्नो, परेण न मत्तगो आसि । आयरिओ भणति - एवं मिच्छपूवणं करेसि ॥ जतो भण्णति-
[भा.४५३७] पाणदयखमणकरणे, संघाडसती वि कम्पपरिहारी ।

खमणासहु एगागी, गेण्हति तु मत्तए भत्तं ॥

सू- “पाणदय”ति बहूणं हिंसितः गं या आड्डय्यादिरणधिराण्य एविस्सति ताहे मत्तगे वि भत्तं गेण्हसि अन्नसाहुअट्टाए । अहवा - एगेण संघाडगसाहुणा खमणं कत्तं, बित्तिओ खमणस्स असहु, संघाडासतीते पडिगगहे भत्तं मत्तगेण वा पानगं गेण्हति, अग्नेन य संघाडगेण सह नो हिंइति, तिण्हं वि कप्पो भवतित्ति खमगो पारणदिने संघाडासतीते पढमालियं आनंतो पडिगगहे पाणगं मत्तए भत्तं गेण्हति । एवं असहुपुरिसो वि, एगागी वा । “कारणे एवं चेव” एवमादि ॥

[भा.४५३८] गुणनिष्फत्ती बहुगी य, दगमासे होहिति ति विधरंति ।

लोभे पसञ्जमाणे, वारंति ततो पुणो मत्तं ॥

सू- एवं बहू संजमादिगुणनिष्फत्ती, “दगमासे”ति वासासु होहिति ति तेन अञ्जरक्खियसामी वितरति भोगं मत्तगस्स आत्मार्ये । वरिसाकालस्स परतो उडुबद्धे अतिलोभपसंगतो चेव अञ्जरक्खियसामिणो पुणो मत्तगपरिभोगं आत्मार्ये वारंति तम्हा अञ्जरक्खिएहिं मत्तगपरिभोगो अनुन्नातो ॥ मत्तगो पुण-

[भा.४५३९] थेराणेस वि दिन्नो, ओहोवहि मत्तओ जिनवरेहिं ।

आयरियादीणट्ठा, तस्सुवभोगो न इहरा तु ॥

सू- थेरकप्पियाण जिनवरेहिं चेव एस मत्तओ ओहोवहिस्स चोदसविहस्स मज्झे भणितो, अस्स य परिभोगो अनुण्णातो आयरियादीणट्ठाए, “न इहरा तु” नो अप्पणो अट्टाए ति वुत्तं भवति ॥

[भा.४५४०] एवं सिद्धं गहणं, आयरियादीण कारणे भोगो ।

पाणिदयड्ठुवभोगो, बित्तिओ पुण रक्खितऽञ्जकतो ॥

सू- मत्तगस्स सिद्धं गहणं थेरकप्पियाणं, तस्स परिभोगो आयरियादिकारणेहिं जिनेहिं चेव अनुन्नातो, बित्तिपरिभोगो पानदयादिकारणेहिं आत्मार्ये रक्खियऽञ्जेहिं कतो । सो वि इदानिं अविरुद्धो चेव ॥ उडुबद्धे निक्कारणा-

[भा.४५४१] जत्तियमेत्ता वारा, दिनेन आनेति तत्तिया लहुगा ।

अट्ठहि दिनेहि सपदं, उडुबद्धे मत्तपरिभोगो ॥

सू- मत्तगेण जत्तिए वारे उडुबद्धे पुण आणेति मत्तपानं तत्तिए वारे मासलहू भवति, अभिक्खसेवाए पुण अट्ठमे दिने सपदं पारंचियं भवति ॥

[भा.४५४२] जेसिं एसुवदेसो, तित्थगराणं तु कोविता आणा ।

चउरो य अनुग्घाया, अह धरणे जे वण्णिआ पुच्चं ॥

सू- “तित्थगरेहिं मत्तगो नाणुण्णातो”ति जेसिं एरिसो उवएसो ते तित्थगराणं आणाकोवं करंति, आणाकोवे य चउगुरुं पच्छित्तं । जे य भणंति- “रक्खियऽञ्जेहिं दिन्नो” तेसिं पि चउगुरुं जे य न धरंति मत्तगं तेसिं पि चउगुरुं । अधरंताण जे दोसा अट्ठाणगिलाणादिया भणिया ते य आवज्जंति ॥ इमे य अन्ने य दोसा-

[भा. ४५४३] लोए हवइ दुगुंछा, वीगारे परिग्गहेण उड्ढाहो ।

आयरियादी घत्ता वारत्तथली य दिट्ठंतो ॥

सू- मत्तग अधरणे पडिग्गहेण भिक्खं हिंइति, पडिग्गहं चेव धेतुं वीयारवूमिं गच्छंति, तत्थ तं पडिग्गहं उभयपरिभोगं दट्ठु लागो दुगुंछं करेति, बोड्ढिओ लोगो एतेहिं ति । एत्थ दिट्ठंतो “वारत्तथलीए” ति पूर्ववत् । मत्तग अग्गहणे आयरियादी घत्ता भवंति ॥

जतो मत्तग अग्गहणे एत्तिया दोसा-

[भा. ४५४४] तम्हा पमाणधरणे, परिहरिया पुव्ववण्णिया दोसा ।

एवं तु सुत्तमफलं, सुत्तनिवाओ उ कारणिओ ॥

सू- गणणापमाणपडिपुण्णो पडिग्गहो मत्तगो यदो वाडा धरेयव्वा एवं धरंतेण पुव्ववण्णिता आयरियचयणमादी दोसा वज्झिता भवंति । नोदगो भणति - “एवं सुत्तं अफलं, अतिरेगअभावाओ” । आयरिओ भणति - सुत्तनिवात्ते कारणारिणिगहिंते ॥ “सुत्तं अफलं” ति अत्र वत्तब्ध्या-

[भा. ४५४५] जति दोण्ह चेव गहणं, अतिरेग परिग्गहो न जुत्तेवं ।

अह देति तत्थ एगं, हाणी उड्ढाहमादीया ॥

सू- चोदको भणति - जति दोण्ह चेव पायाणं गहणं तो अतिरेगपडिग्गहो न संभवति अहवा - दोण्ह पायाणं एगं अट्ठाणपडिवण्णगाण देति तो गिलाणाइयाण अप्पणो वा हानी, पडिग्गहेण वा वियारादिसु उड्ढाहो भवति ॥ एयं चोदगेण भणितो आयरिओ भणति सुणेहि अतिरेगसंभवं-

[भा. ४५४६] अतिरेग दुविह कारण, अभिनवगहणं पुराणगहणे य ।

अभिनवगहणे दुविहे, वावारते अप्पच्छं दे य ॥

सू- अतिरेगपायसंभवो दुहा भवति - अहिनवपायग्गहणेण वा पुराणपायग्गहणेण वा । तत्थ जं अहिनवपायग्गहणं तं दुविहं - “वावारिय” ति उवकरणुप्पादेण लद्धिजुत्ता आयरिएण निउत्ता, अप्पच्छंदा गहियसुत्तत्था उच्छहत्ता अभिग्गहं गेण्हति - “अण्हेहिं अमुगमुवकरणं उप्पाएव्वं” ति ॥ अभिनवपायग्गहणे इमे कारणा-

[भा. ४५४७] भिन्ने व झामिते वा, पडिनीए तेन-साणमादिहिते ।

सेहोवसंपयासु य, अभिनवगहणं तु पायस्स ॥

सू- पुव्वगहिता पाया भिन्ना । “झामिय” ति दट्ठा वा । पडिनीएण वा हिता । तेन साणेण वा हिता । एग-दुग-तिग्गादि सेहा वा उवड्ढिता, तेसिं पाया नत्थि । सुत्तत्थादीणि वा पडिच्छगा उवसंपन्ना, तेसिं च पाया दायव्वा । एवमादिकारणेहिं अहिनवपायस्स गहणं पायभूमीए गंतं कायव्वं ॥ तं पायग्गहणं इमे करंति-

[भा. ४५४८] देसें सव्वुवहिम्मि य, अभिगहिता तत्थ हीति सच्छंदा ।

तेसऽसति नितोएज्जा, जे जोग्गा दुविधउवहिस्स ॥

सू- “सच्छंद” ति अभिग्गही अभिग्गहं उवकरणस्स देसे वा गेण्हंति सव्वे वा, देसे वत्थं वा पायं वा दंडगादि वा, सव्वे स्ववं उवकरणं जं गच्छे उवउज्जति जं वा जो साधू मग्गति तं सव्वं अण्हेहिं उप्पाएव्वं । तेसिं अभिग्गहीण असति आयरिओ निओएति जे लद्धिसंपन्ना दुविहस्स - ओहिय उवग्गहियस्स ॥

[भा. ४५४९] दुविधा छिन्नमच्छिन्ना, लहुओ पडिस्सुणंते य ।

गुरुवयणदूरे तत्थ उ, गहिते गहणे य जं भणियं ॥

शू- अभिगगही वावारिया वा भणिया-गच्छह परिमाणपरिच्छिण्णणि वीसं पाताणि आणेह, अच्छिन्ताणि वा संदिद्धा “जत्तिए लभहं त्ति तत्तिए आनेह” त्ति । एवं गच्छंते कोति भणेज्ज - “ममं पि पादं आणेह” त्ति । एवं भणंतस्स मासलहुं । आणेहामि त्ति जो पडिस्सुणेति तस्स वि मासलहुं । एत्थ इमा विही - जस्स पाएण कज्जं सो गुरुं विन्नवेति, जो य भण्णते तेन वि गुरु पुच्छियव्वो । अह दूरं गताणं को वि भणेज्ज - मे पातं आणेह तत्थ उ साधारणं । गुरुवयणं ठवेति - “गिण्हिस्सामो अहे पायं तस्स उ गुरु जाणगा भविस्संतीत्यर्थः ।” गतेसु भायणभूमिं गहिएसु भायणेसु गहणकाले वा भायणाणं जं विघाणं भणियं पडिलेहणादिकं तं सव्वं कायव्वं ॥

एतीए चेव गाहाए इमं वक्खाणं, “छिन्नं” त्ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४५५०] गेण्हह वीसं पाते, तिन्नि पगारा य तत्थ अतिरेगे ।

तत्थेव भणति एक्को, बितिओ पंथम्मि दड्डुणं ॥

शू- वीसाए अतिरित्तस्स इमे तिन्नि पगारा - जे ते भायणाणं गंतुकामा ते तत्थेव वसहीते ठिवा अनिग्गए । एगो भणति - “ममं पि पायं आणेह” । बितिओ वसहीए निग्गए पंथड्डित्ते आसण्णे दूरे वा भण्णति - “ममं पि पादं आणेह” त्ति ॥

[भा. ४५५१] तत्तिओ लक्खणजुत्तं, अहियं वीसाए ते सयं गेण्हे ।

एए तिन्नि विगप्पा, हवति अतिरेगपातस्स ॥

शू- वीसाए गाहाए लुसक्खणं पादं लद्धं, तं सयमेव गेण्हति तत्ति, तिन्नि पगारा अतिरेगपादस्स ॥ “तत्थे भणति एक्को” त्ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४५५२] आयरिए भणाहि तुमं, लज्जालुस्स व भणंति आयरिए ।

नाऊण व सदभावं, नेच्छंति धरा भवे लहुतो ॥

च- ते पायपड्डित्ते एगो साधू भणति - “मम वि पायं आनेह”, सो वत्तव्वो आयरिए तुमं भणाहि । जत्तिसो लज्जाए गुरुं न सक्केइ भणिउं, ताहे ते पायपड्डिता गुरुं विन्नवेति - एस साधू भणति - “मम पि पायं आनेह” त्ति, किं करेमो त्ति । जं गुरु भणति त करेति । अह सो पायट्ठी सदभावी त्ति गुरुं न विन्नवेति ताहे से पादपड्डिता तदट्ठाए गुरुं नो विण्णवेति । “इहर” त्ति - जइ असदभावस्स गुरुं न विन्नवेति तो मासलहुं ॥

[भा. ४५५३] जइ पुण आयरिएहिं, सयमेव पडिस्सुयं हवति तस्स ।

लक्खणमलक्खणजुत्तं, अतिरेगं जं तु तं तस्स ॥

शू- “मम वि पाद आनेह” त्ति एवं भण्णमाणं आयरिएण सयमेव सोउं भणितो- “अज्जो ! आनेज्जह से पातं” । ताहे जं वीसाए उवरिं लब्धति तं लक्खणजुत्तं वा अलक्खणजत्तं वा तं तस्स आभवति, नो तं पायं अग्नेन पादेण विप्परावसेयव्वं ॥ “बितिओ पंथम्मि दड्डुणं” त्ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४५५४] आसन्ने परभित्तो, तदट्ठ आगंतु विन्नवेति गुरुं ।

तं चेव पेसवेति व, दूरगताणं इमा मेरा ॥

शू- अह वसहीतो निग्गता तो आसन्ने ठिता परेण भणिता - “ममं पि पातं आनेह” त्ति ।

ताहे तदङ्गा नियत्तिउं गुरुं विन्नवेति । अहवा - “अमगलं” ति काउं नो नियद्वंति ताहे तं चेव पेसवेति - “गच्छ गुरु पुच्छाहि” ति । तत्थ जं गुरु भणंति तं पमाणं । अह दूरं गता पडिपंथिएण य साधुणा दिद्धा भणिया - “कतो गच्छह” ? तेहिं भणियं - भायणाणं ति । ताहे गुरु अप्पयो ठितो ति इमं भण्णति ॥

[भा. ४५५५] गिण्हामो अतिरेगं, तत्थ पुणो जाणगा गुरु अम्हं ।

देहंति तगं चण्णं, साहारणमेव ठावेति ॥

[भा. ४५५६] सच्छंद परिन्नत्ता, गहिते गहणे य जारिसं भणितं ।

अल-थिर-धुवधारणियं, सो वा अन्नो व तं धरते ॥

सू- सच्छदा अभिगगहिया परिन्नत्ता गुरुहि जे भणिया “भायणे आनेह” ति । एते दो वि जहा भणिया तहा गिण्हति । गहिए पडिलेहणादि तं विधिं करेति गहणकाले य जारिसं भणितं । करादिसु पप्फोडणादिकं तं सव्वं करेति । एते चेव सच्छंदपरिन्नत्ता सलक्खणं इमेरिसं अलं थिरं धुवं धारणियं तं अतिरित्तं पि गेण्हति । तं च आयरियसमीवं नीयं, जन तं गहियं सो वा धरइ, अन्नो वा तं धारयंति - जस्स आचार्यो ददातीत्यर्थः । अलं पञ्जत्त थिरं ददं धुवं अप्पाडिहारियं धारनिञ्जं सलक्खणं ॥ “गहिए” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४५५७] गहिते उ पगासमुहे, करेति पडिलेहणा उ दो काले ।

ओमंथ पाणमादी, गहणे य विं पउंजंति ॥

सू- जहा उवकरणं दोसु संज्ञाकालेसु पडिलेहिज्जति तहा ते वि गहिते पाए हत्यमेत्तडङ्गस्स अंते चीरं बंधिऊण तेव ते पडिलेहंति । “गहणे य जारिसं भणिय” ति अस्य व्याख्या- “ओमंथ” पच्छं । जं पगासमुहं तं चक्खुणा पडिलेहियं सुद्धं, ततो धेप्पति । जं पुण सणालं संकुडमुहं वा तं दाहिणकरोण घेतुं ओमथिउं काउं वामकरमणिबंधे तिन्नि वारा अक्खोडेंति, अन्ने तिन्नि करतले, अन्ने तिन्नि वारा भूमीए, एवं नवहिं पप्फोडणाहिं जति सुद्धं तो धेप्पति ॥

एसा गहण विधी । इदानिं साधूणं गहणविधी भण्णति-

[भा. ४५५८] गहितेहिं दोहि गुरुणा, गेण्हति गयगहि जधा वुहं ।

ओमाति काउ मत्ते, सेसा दुविहा कमेणेवं ॥

सू- पुव्व गुरु पडिगगहं मत्तगं पच्छ च दो पादे गेण्हति । पच्छ जे गया पायाणं ते अहारातिनियाए पडिगगहे गेण्हति । ते चेव “ओमादी” पच्छानुपुव्वीए मत्तगे गेण्हति । पच्छ जे सेसगा साहू ते वि एवं चेव पुव्वानुक्कमेण य पच्छानुक्कमेण य पडिगगहमततगे गेण्हति ॥

एसा छिन्नेसु विधी । इमा अछिन्नेसु-

[भा. ४५५९] एमेव अछिन्नेसु वि, गहिते गहणे य मोत्तुं अइरेगं ।

एत्तो पुराणगहणं, वोक्खामि इमेहि उ पदेहिं ॥

सू- एवं अछिन्नेसु वि गहिएसु, गहणकाले य एसेव अविसिद्धो विधी, नवरि अछिन्नेसु अतिरित्तं नत्थि ॥ अहिणवगहणं भणियं । इदानिं पुराणगहणं भण्णति ।

[भा. ४५६०] आगम गम कालगते, दुलहे तिहि कारणेहिं एतेहिं ।

दुविहा एगमणेगा, अनेगनिदिद्धऽनिदिद्धा ॥

सू- एतीए गाहाए इमा विभासा, “आगम-गमे” ति अस्य व्याख्या-
[भा. ४५६१] भायणदेसा एंतो, पादे घेतूण एति दाहंति ।

दाऊणऽवरो गच्छति, भायणदेसं तर्हि घेतुं ॥

सू- जत्य देसे पभूता भायणा अत्थि ताओ देसाओ आगच्छंतो पुवं परिकम्मितरंगिते भायणे घेतुं आगच्छंति, जत्य दुल्लभा पाता तत्थ साधूणं दाहंति । अवरो अप्पनिस्से भायणे साधूणं दाउं गच्छति, जत्य सुलभा पादा तत्थ अप्पणो अन्ने पादे घेय्यामि ति ॥ अहवा - इमो अइरेगविधी-

[भा. ४५६२] कालगतम्पि सहाये, भग्गे वऽन्नस्स होति अतिरेग ।

एत्तोलंबतिरेगो, दुल्लभपादे वि एमेव ॥

सू- संघाडगसहाए कालगते, “भग्गे व” ति उन्निक्खंते, जे तस्स संतिपा पाया मत्तगो पडिग्गहो वा ते इयरस्स संघाडइल्लगस्स अतिरेगा भवंति, ओलंबगं पातं वालक्खणजुत्तं दुल्लभपाते देसे अतिरित्तं धरेज्ज ॥ अहवा - दुल्लभपाए देसे इमे वा पंच उवग्गहिते धरेज्ज-

[भा. ४५६३] नंदिपडिग्गह विपडिग्गहे य तह कमढग विमत्तो य ।

पासवणमत्तगो विय, तक्कअपरूवणा चेवं ॥

सू- तवकअपरूणा इमा - नंदिपडिग्गहो रोधगट्ठाणगादिसु उवउज्जति, विपडिग्गहो पडिग्गहप्पमाणा हीनतरो सो वि असिवादिकारणे एगानियस्स उवउज्जति, कमढकं उट्ठाहपच्छायणं भायणकाले वि मत्तगो मत्तगस्स गाओ हीणो स्से वि एगानियस्स उवउज्जति इव पडित्तो, सागरिगे संसत्तकात्तियभूमादिसु वा पासवणमत्तगेण जयंति, एतेहिं कारणेहिं एतेसिं गहणं ॥

“दुविधा एगमणेग” ति पच्छद्धस्स इमा व्याख्या-

[भा. ४५६४] एगो निदिसतेगं, एगो नेगा अनेग एगं च ।

नेगानेगे ते पुण, गणिवसमे भिक्खु धेरादी ॥

सू- भायणदेसा एंतो भायणे इमेण चउभंगेण निदिसिउं आनेति ति - एगो एगं, एगो अनेगे । अनेगे एगं, अनेगे अनेगा - निदिसंति । जं निदिसंति सो इमेसिं एगतरो - गणि, वसगो, भिक्खु, धेरो, खुड्डगो ता ॥

[भा. ४५६५] एमेव इत्थिवग्गे, पंचगमो अहव निदिसहि मीसे ।

एमेव य एंता वी, समाण असमाण निद्वेसा ॥

सू- इत्थिवग्गे वि गणिणिमादिय एते चेव पंच भेदा निदिसंतस्स । अहवा - पुरिसे इत्थिय मीसे निदिसति, जो पुण भायणभूमिं गच्छति सो य सयमेव दाउं गच्छति । अहवा - पेसवेति इमं भायणं अमुगस्स साधुस्स पावेअह । एस नितस्स विसेसो भवति ॥

[भा. ४५६६] सच्छंदमनिदिहे, पावण निदिद्ध अंतरा देति ।

चउलहुगाऽदानम्पि, ते चेव इमेसि अट्ठाणे ॥

सू- जं पुण भायणं अनिदिसिउं आणिउं तत्थ “सच्छंदो” ति यस्य रोचते तस्य ददाति, जं पुण जस्स निदिसिउं आनियं तं पायस्सं आवस्सं पावेयव्वं । अह तं अन्नस्स देति अंतराले तो चउलहुं, सुत्तादेसतो वा अणवट्ठो, जइ पुण इमेसि अंतरहले मग्गंताण न देसा तो ते चेव चउलहुआ ॥

[भा. ४५६७] अद्धाण-बाल-बुद्धे, गेलण्णे जुंगिते सरीराणं ।
पाय-ऽच्छि-नास-कर-कण्ण संजतीणं पि एमेव ॥

सू- “अद्धाण-बाल-बुद्धे” तिन्नि दिं जुगवं वक्खाणीते-

[भा. ४५६८] अध्धाणे ओमऽसिवे, उद्धाण व न देति जं पावे ।
बालस्सऽज्झोववातो, धेरस्सऽसतीव जं कुद्धा ॥

सू- जं एते अद्धाणादिधा भायणेण विणा परितावणादिविराधनं पावन्ति, कुलादि गहणं वा करेति, तं सब्बं अदेतो पावति चउलहुं च से पच्छित्तं । बालस्स वा अतीव अज्झोववातो, यदि न देति ॥ धेरो वा जं भायणअसती वा पावति करेति वा तं अदेतो पावति ॥

[भा. ४५६९] अतरंतस्स अदेते, तप्पडियरगस्स वा वि जा हानी ।
जुंगित पुव्व निसिज्जा, जाति विदेसेतरो पच्छा ॥

अंतरंतस्स वा यदि नदेति, अतरंतपडिचरगाणवा यदि न देति, जा य तेसि जायणेण विणा हानी । गिलाणस्स अदाने चउगुरुं । चोदगो भणति-ननु जुंगितो अणलसुत्ते पुव्वं चव य निसिद्धो न पव्वावेयव्वो । आयरिओ भणति-जातिजुंगिओ जत्थ न नज्जति तत्थ विदेसे पव्वाविज्जति । “इतरो” वि सरीरजुंगितो सो सामण्णे वि ठितो पच्छा भवति न दोसो । जंगियस्स जह न देति तो ॥

[भा. ४५७०] जाती य जुंगितो पुण, जत्थ न नज्जति तर्हि तु सो अच्छे ।
अमुगनिमित्तं विगलो, इतरो जहि नज्जति तर्हि तु ॥

सू- इयरो ति सरीरजुंगितो जत्थ नज्जति जहा एयस्स हत्थो पादो वा जालगद्दहमादिणा सडितो तत्थेव अच्छति, न अन्नतो विहरति ॥ ते जातिजुंगिता सरीरजुंगिता वा-

[भा. ४५७१] जं हिंडंता काए, वहंति जं पि य करेति उद्धाहं ।
किं नु हु गिहिसामण्णे, वियंगिता लोगसंका तु ॥

सू- भायणनिमित्तं जं हिंडंता काये वहंति, जं वा उद्धाहं करेति, लोगस्स य संकं जनयन्ति- “किं पव्वतिया वि चोरियादिआलप्पायं करेति जेण वियंगिता एते ॥

[भा. ४५७२] पाय-ऽच्छि-नास-कर-कण्णजुंगिते जाइजुंगिते चेव ।
वोच्चत्थे चउलहुगा, सरिसे पुव्वं तु समणीणं ॥

सू- जति अत्थि पादा तो पाद-अच्छि-नासा-कर-कण्ण-जातिजुंगिताण य सब्बेसिं दायव्वा । जह नत्थि एत्तिया तो जातिजुंगिते वज्जेउं सेसाणं पंचण्हं दायव्वं । अह एत्तिया वि नत्थि कण्ण-जातिजुंगिते सेसाणं पंचण्हं दायव्वं । अह एत्तिया वि नत्थि कण्ण-जातिजुंगिते वज्जेउं ससगाण चउण्हं दायव्वं । एवं एक्केकपरिहाणीए जाव पादजुंगियस्स दायव्वं । अघ ममत्ताइभावेण पादातिक्रमं मोत्तुं वोच्चत्थं देति तो चउलहुगा । थीसु वि एसेव कमो । अह पुरिसवग्गे इत्थीवग्गे य दोसु वि पादादिजुंगिता अत्थि तो सति पादादिसंभवे सब्बेसिं दायव्वं । अह न संभवं तो पुव्वं समणीणं दायव्वं ॥ जइ अंतराले न किं धि कारणं जायं तो अतिरेगपडिग्गहे धेतु पत्तो जं थाणं पावियव्वं-

[भा. ४५७३] पत्तम्मि सो व अग्गो, सयं व धेत्तूण इच्छकारेण ।
तिट्ठाणसमोसरणे, निदिट्ठो इच्छा विवेगो वा ॥

सू- पत्ते निदिट्ठमूलं । ताहे जेण आनियं सो वा सयं धेत्तण अन्नो वा धेत्तूण निदिट्ठपासे

ठवेऊण “इच्छाकारं करेइ गेण्हह भंते इमं” ति । अह न दिट्ठो जो निदिट्ठो जत्थ सुव्वति तत्थ नेति पेसवेति वा अप्पाहेति वा ।

अह तस्स सुत्ती वि न सुव्वति तो तिसु समोसरणेसु गवसति उग्घासावेइ वा । महंते पुण एक्कंसि चेव उग्घोसेति, जत्थ सुणेति तत्थ नेति पेसति वा अप्पाहेति वा । अह समोसरणे वि न कतोइ पव्वत्ती सुता दिट्ठो वा ताहे इच्छा - जास रुद्धेइ तस्स देति परिट्ठवेति वा ॥

[भा. ४५७४] निदिट्ठस्स समीवं, गंतुं काऊण इच्छकारं से ।

तं देति अदिट्ठे पुण, तहियं पेसेति वप्पाहे ।

[भा. ४५७५] खुद्वागंसमोसरणेसु तीसु पुच्छित्तु सो तहिं नेति ।

घोसावेवि महंते, ओसरणे तत्थ अमुगो ति ॥

सू- अमेगा भणिता जेहिं अतिरेगपडिग्गहो आनितो कप्पति । इदानिं - एगानितो कारण- निक्कारणे भण्णति । तेसिं केहि आमितो कप्पति केहिं वा न कप्पति ?

[भा. ४५७६] एगे तु पुव्वभणिते, कारणनिक्कारणे दुविहभेदो ।

आहिंडगओधाणे, दुविहा लिंगे विहारे य ॥

सू- एगानितो दुविहो - कारणे निक्कारणे वा । सो दुविधो वि पुव्वं भणितो ओहनिञ्जुत्तीए । आहिंडगो दुविहो - उवदेसे वा अनुवदेसे वा । ओहाणे वि दुविधो - लिंगाओ वा घावति, विहरंतो वा ओहावेति ॥

[भा. ४५७७] असिवादीकारणितो, निक्कारणितो व धक्कधुक्कात्ती ।

उवदेस अनुवदेसे, दुविहा आहिंडगा होति ॥

[भा. ४५७८] ओहावंता दुविहा, लिंगविहारे य होति नायव्वा ।

छप्पेते एगागी, विहारे तहि दोसु समणुन्ना ॥

सू- दोसु समणुन्न ति असिवादिकारणिया उवदेसाहिंडगा य एतेहिं दोहिं आनिया घेप्पंति - अनुज्ञा इत्यर्थः न सेसेसु चउसु अनुन्नित ॥

[भा. ४५७९] निक्कारणिए अनुवएसिए य आपुच्छिऊण वच्चंतो ।

अनुसट्ठिअठायंतोऽसंभोगायारभंडं वा ॥

सू- निक्कारणिया जे अनुवदेसाहिंडग एते दो वि जता आयरियं आपुच्छिऊण वच्चति तदा एतेसिं अनसट्ठी दिज्जति । अनुसट्ठीए दिन्नाए वि जया न ठायंति तया जं आयारभंडं विसुद्धोवही तं से घेप्पति, जं गच्छे अविबुद्धं उवकरणं तं से दिज्जति ॥ अनुसट्ठि ति इमा-

[भा. ४५८०] एमेव चेइयाणं, भत्तिगतो जो तवम्भि उज्जमति ।

इति निते अनुसट्ठी, वेंति उ वसभा अनुवदेसे ॥

सू- निक्कारणिगस्स एगानिगो अनुवदेसाहिंडगस्स एगागिणो एयं अनुसट्ठिं देति ॥

गच्छे कहां उवहतोवहिणो संभवो ? अतो भण्णति-

[भा. ४५८१] खग्गूडेण उवहते, अमणुन्नेनागयस्स वा जं तु ।

असंभोइयउवगरणं, इहरा गच्छे तगं नत्थि ॥

सू- खग्गूडो पुव्वभणितो ओहनिञ्जुत्तीए तेन जो उवही उवहतो, जो वा अमणुन्ने ति अमणुन्ना

वासत्थादी तेसिं मज्झातो जो आगतो विहाराभिमुहो तस्स जो पुव्वोवहि सो अविमुद्धो । एवं गच्छे अणायारभंडगसंभवो इयरहा गच्छे अणायारभंडगं नत्थि, जेण गच्छ दिया वा रातो वा विहीए असुन्नं वसहिं करेति ॥ गच्छतो निग्गयस्स तद्दिनमन्नदिने वा अंतरे अन्नेहिं अनुसिद्धस्स अननुसिद्धस्स वा-

[भा. ४५८२] तिद्वाणे संवेगो, सापेक्खो नियट्ठो य तद्विवससुद्धो ।

मासो दुत्थ विगिंचण, तं चेवऽनुसद्धिमादीणि ॥

सू- तिद्वाणं नाणदंसणचरित्तं, एतेहिं ठाणेहिं संवेगो जातो, जति संजमसायेक्खचित्तो तद्विवसं चेव नियत्तो तो सुद्धो, न से उवही उवहओ, न वा से किं चि पच्छित्तं । अह असंविग्गाणं मज्झे वुत्तो जो मज्झलहुं पच्छित्तं, उदकरणं च से जइ सुद्धं आसि तो उवहतं विगिंचियच्चं, गच्छे य पडियागयस्स तं चेव सुद्धं उवकरणं पच्चप्पिनिज्जति, अनुसद्धी कज्जति - “साधु कतं ते जं आगतो सि” ॥ नाणे दंसणेसु इमेरिसो संवेगो-

[भा. ४५८३] अज्जेव पाडिपुच्छं, को दाहितिसंकि यस्स वा उभयं ।

दंसणे उववूहो, कं थिरकारे कस्स वच्छल्लं ॥

सू- पुव्वल्लं नाणे, पच्छल्लं दंसणे ॥ इमो चरित्तं पडुच्च संवेगो-

[भा. ४५८४] सारेहिति सीयंतं, चरणे सोहिं च काहिती को मे ।

एव नियत्तऽनुलोमं, नाउं उवहिं व तं देति ॥

सू- अनुलोमेहिं वयणेहिं उववूहंति, सेसं कंठं ॥ इदानीं ओहानुप्पेही मण्णति-

[भा. ४५८५] दुविहोहाविं वसभा, सारेति गयाणि वा से साहिति ।

अट्टारस ठाणाइं, हयरस्सिगयंकुसणिभाइं ॥

सू- दुविधो - गतो विहारतो वा ओहावति । विहारओ ओहावंतस्स जाइं रइवक्काए अट्टारस ठाणाइं हयरस्सिगतंकुसपोतपडागारभूताणि भणिताणि ताणि जइ तस्स गयाणि तो से वसभा सारेति-सभरे तेसिं अच्छंति, अह न ताणि गयाणि तस्स तो सुत्तत्थाणि से कहिति ॥

[भा. ४५८६] एवं ताव विहारे, लिंगोहावी वि होइ एमेव ।

सो पुण संकमसंकी, संकिविहारे य एगगमो ॥

सू- लिंगोधावी एवं चेव अनुभासिज्जति । सो पुण लिंगातो ओहावंतो दुविधो भवति - ससका निस्संको वा । एतेसिं पुण जो विहारातो ओहावति, जो य लिंगाओ ससंको ओहावति । एते दो वि चारित्तं पडुच्च उवकरणोवधार्यं पडुच्च एगगमा - समा इत्यर्थः ॥ दुविहो वि ओहावी इमेहिं अनुसिद्धो-

[भा. ४५८७] संविग्गमसंविग्गो, सारूवि य सिद्धपुत्तमनुसइ ।

आगमनं आनयणं, ते वा धेतुं न इच्छंति ॥

सू- संविग्गा उज्जमंता, असंविग्गा पासत्थादि मुंडसिरा दोसु किल वत्थ-दंडधारी कच्छं नो बंधति, भारिया से नत्थ, भिक्खं हिंडइ वा न वा एरिसो सारूवी । सिद्धपुत्तो वी एरिसो चेव । नवरं - सिरं मुंडं सिंहं च धरेति, भारिया से भवति व न वा । एतेहिं अनुसिद्धस्स पडिआगमणं, एते वा संविग्गादिणो तं आनयंति । जत्थ पासत्थादि एहिं आनितो तत्थ जे अगीयत्था ते चिंतेति - एस

पासत्यादिएहिं सह वसितो आगतो य, एयस्स उवही उवहतो - तं चेत्तुं अगीता न इच्छंतीत्यर्थः ॥

“संविग्गमसंविग्ग” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४५८८] संविग्गाण सगासे, वुत्थो तेहिमनुसासिय नियत्तो ।

लहुगो नो उवहम्मइ, इयरे लहुगा उवहओ य ॥

सू- अन्नसंभोतिएहिं सह वसितस्स मासलहुं, न य से तत्थावही हम्मति । इतरेसु ति पासत्या-
दिएसु वसंतस्स चउलहुं, अहाच्छंदेसु चउगुरुं, पासत्यादिएसु वसंतस्स उवधी य उवहम्मति ॥

“संविग्गमसंविग्गे” ति गतं । इदानीं “आगमने” ति दारं-

[भा. ४५८९] संविग्गादनुसङ्गो, तद्विवसनियत्तो जइ वि न मिलेज्जा ।

न य सज्जइ वइगाइसु सुचिरेणऽवि तो न उवहम्मे ॥

सू- संविग्गादिएहिं अनुसङ्गो नियत्तो जइ तद्विवसं चेव गच्छे मिलितो तो सुद्धो चेव । अह
तद्विवसं न मिलेज्जा, न य वतियसंखडिमादिसु पडिबज्जति, तो चिरेण वि मिलियस्स उवधी नो
उवहति ॥

[भा. ४५९०] एगानियस्स सुवणे, मासो उवहम्मए य से उवही ।

तेन परं चउलहुगा, आवज्जइ जं त तं सव्वं ॥

सू- अह पासत्यादी परिहेतो वि एगाणिओ रातो निसङ्गं सुवति तो से मासलहुं उवही य
उवहम्मति । “तेन परं” ति - वितियदिवसादिसु एगानियस्स वसंतस्स चउलहुं । जं च सुत्तत्थपोरिसिं
उत्तरं तस्स जं च सुत्तत्थे नसेति, जं च संनचरणचिरात्तं पावति, जं च पासत्यादिसु वसति-
एतेसु तन्निष्फलं सव्वं पावति ॥ “आगमनि” ति गतं । आनयणत्ति-

[भा. ४५९१] संविग्गेहऽनुसङ्गो, भणेज्ज जइ हं इहं तु अच्छामि ।

भण्णइ ते आपुच्छसु, अनिच्छि तेसि निवेदेति ॥

सू- सावग्गेहि अनुसङ्गो पडिनियत्तभावो भनज्ज संविग्गे - “अहं तुज्जं चेव मज्झे अच्छामि” ।
एवं भणंतो सो भण्णति- “गच्छ ते अप्पणो आयरिए आपुच्छित्ता एहि” । अह सो मंदक्खेणं तत्थ
गतुं न इच्छति ताहे साधुसंघाडगो पयडिज्जति, तेसि निवेदिते जं ते भणीत तं कज्जति ॥

[भा. ४५९२] सो पुण पडिच्छगो वा, सीसो वा तस्स निग्गतो जत्तो ।

सीसं समणुन्नायं, गेण्हति इतरम्मि भयणा उ ॥

सू- कंठा । नवरं - “इतरो” पडिच्छगो । तस्स भयणा इमा-

[भा. ४५९३] उद्धिद्धमनुद्धिद्धे, उद्धिद्धसमाणियम्मि पेसंति ।

वाएति वऽणुन्नाता, कडे पडिच्छंति उ पडिच्छं ॥

सू- जस्स आयरियस्स सगासातो पडिच्छगो निग्गतो, ततो उद्धिद्धे वा सुत्ते अनुद्धिद्धे वा सुत्ते
निग्गतो । जति उद्धिद्धे सुत्ते असमत्ते य निग्गतो जहिं य अनुसङ्गो तत्थेव जति परिणतो अच्छामि
ति तो तेहिं न धरेयव्वो पेसवेयव्वो । अह नेच्छति गतु ताहे संघाडगेण पडिपुच्छं कायव्वं जति ते
उद्देसायरिया अनुजाणंति ताहे दायंति न दोसो । अह अमुद्धिद्धे सुत्ते निग्गतो उद्धिद्धे वा कडे पि न
ठितो सो जेहिं अनुसिद्धो तत्थेव अच्छामि ति परिणतो तं पाडिच्छगं पडिच्छंति न दोसो ॥
“विहारोधावी” गतो । इदानीं “सिंगोधावी” सो वि एवं चेव । इमो विसेसो-

[भा. ४५९४] संविग्गमसंविग्गे, संकमसंकाए परिनय विवेगो ।

पडिलेहण निक्खिबणं, अप्पणो अट्टाए अत्रेसिं ॥

सू-संकिओ उन्निक्खमिस्सं न वा, असंकाएति अवस्सं उन्निक्खिस्सामि ति । एवं ओहावंतो संविग्गेहिं वा असंविग्गेहिं वा अनुसङ्गो । जति संविग्गेसु धेव परिणतो बुत्थो वा तो अन्नसंभोतिएसु मासलहुं । अह पडिनियतो असंविग्गेसु परिणतो बुत्थो वा तो उवकरणं उवहतं विवेगो कायच्चो । अह उन्निक्खंतो आधारभंडगं पक्खे पक्ख पाडलेहेति वेहासे य निक्खिबति ति ठवेति एवं करेतस्स नो उवहम्मति । तं पुण एवं करेति - “पुणो मे निक्खमंतस्स होहि ति अन्नस्स वा साधुस्स दाहामि” ति ॥

[भा. ४५९५] धेत्तूणऽगारलिंगं, वती व अवती व जो तु ओधावी ।

तस्स कडिपट्टदानं वत्थं वाऽऽसज्जं जं जोग्गं ॥

सू-जो लिंगोधावी आयरियसमीवातो चेव अगारलिंगं धेतुं गच्छति, “वइ” ति अनुव्वयाणि धेतुं गच्छति, “अवइ” ति दंसणसावतो वा होउं, तस्स आयरिया कडिपट्टं सगलसाडगं दंति । “वत्थं वाऽऽसज्जं” ति पवयणुब्भावगो रायादि दिक्खितो वा जं जोग्गं ति जुवलं दो तिन्नि वा जाव हिरन्नगादी वि दिज्जति ॥ आगारलिंगोधावी गतो । इमो संकिज्जइ-

[भा. ४५९६] जति जीविहिति जति वा, वि तं धणं धरति जति व वोच्छंति ।

लिंगं मोच्छिहिति संका, पविट्टबुत्थे व उवहम्मि ॥

सू-लिंगोधावी गहियलिंगो इमं धितेति - “जइ मे सयणा भारिया वा जीवति, जति वा धनं दाइयादीहिं अविलुत्तं धरेति, जति वा मातापितादिया सयणा मणोहिति-जहा “उन्निक्खमाहि”, तो रयोहरणादियं दव्वलिंगं मुंचीहामि । एवं ससंको गच्छंतो, जति पासत्थादिएसु पविसति वसति वा तो उवकरणं तं उवहम्मति ॥ “ससंकलविंगोधावी” गतो । इदाणि “निस्संकलिंगोधावी” अवस्सलिंगं मुंचीहामि ति । तहावि गहियलिंगो गच्छति इमेहिं कारणेहिं-

[भा. ४५९७] समुदानं पारियाण व, भीतो गिहिपंततत्कारणं वा ।

नेत्तुवधिं सो तेणो, पविट्टा बुत्थे वि हु न हम्मि ॥

सू-समुदानं ति भिक्खा, “अंतरेहिं डिहामि” ति, नगरदुवारे वा गिहत्यस्स पवेसो न लब्धति, थाणइल्ला वा मा कयत्थेहिंति, गिहत्यपंता वा जे तत्कारा तेसिं वा भीतो लिंगं न मुंचति, सो भावतो असंजतो उवकरणतेणो सो दट्ठव्वो । एवं निस्संको गच्छंतो जइ पासत्थादिएसु पविसति वसति वा तहावि उवकरणं न उवहम्मति, चरणाभावतो ॥ निस्संकोधावी गतो । इदानि “परिनय” विवेगो” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४५९८] नीसंको वऽनुसङ्गो, मणेज्ज तेहुवहिमहं तु ओहामि ।

संविग्गणितगहणं, इतरेहिं वि जाणगा मेण्हे ॥

सू-निस्संको ओहावंतो संविग्गादीहिं अनुसङ्गो जइ न द्वितो मणितो य- “उवकरणं पि ता मुंच” । अप्पणो वा मणेज्ज - “अहं अवस्सं ओहावीहामि, इमं पादादिगं उवकरणं आयरियाणं पावेज्जह”, तं जति संविग्गेहिं आनियं तो धेप्पति । जइ पुण “इयरेहिं” ति-पासत्थादिएहिं आनियं तो जति सब्बे गीयत्था अगीयत्थेहिं वा परिनामगेहिं मिस्सा तो धेप्पति अन्नहा नो धेप्पति ॥

किं चान्यत्-

[भा.४५९९] नीसंकिओ वि गंतण दोहि वग्गेहि चोदितो एति ।
तक्खण नितं न हम्मे, तहि परिणत वुत्थ उवहम्मे ॥

शू- निस्संकलिं गोधावी संविग्गेहिं य असंविग्गेहिं वा चोदितो संतो पुनरावत्तिभावमागतो जति पासत्यादियाण मज्झाओ तक्खणमेव निगच्छति तो उवही नोवहम्मति । अह पासत्यादिसु चेव भावो परिणमति “एतेसिं मज्झे अच्छामि” ति अपरिणमतो वि खणमेत्तं अच्छंतस्स एगरायं वा वसंतस्स उवही उवहम्मति ॥ “परिनय विवेगो” ति गतं । “पडिलेहण निक्खिअखिवणं” ति पच्छद्दवक्खणं-

[भा.४६००] अत्तद्वाए परस्स व, पडिलेहति रक्खिओ वि हु न हम्मे ।
पव्वंतस्स तु नवरिं, पवेसवइगादि सा भयणा ॥

शू- निस्संको उवकरणं घेतुं गतो, गिहत्यो जातो, जं उवकरणं आनियं तं अप्पणो अट्ठा “पुणो मे निक्खमंतस्स भविस्सति” ति संरक्खति, “अन्नस्स वा साधुस्स दाहामि” ति पडिलेहणं करंतो, अविसद्दातो जइ वि न पडिलेहेति तहावि नोवहम्मति, हुशब्दो अवधारणार्थे, पुणो कालंतरेण साधुलिं गं घेतुं आगच्छंतस्स तं वा पुव्वोवकरणं अन्नं वा सुव्वमुवकरणं जति पासत्यादिसु पविसति वसति वा वइयादिसु वा एडिवज्झति तो उवहम्मति उवही, इहरा नो, एस भयणा ॥

किं चान्यत्-

[भा.४६०१] घेतूण य आगमणं, पच्छाकड सिद्धपुत्त सारूवो ।
संजमखेत्ते दिट्ठी, य परिजिते वेंटलहते य ॥

शू- “घेतूण आगमनं” ति अस्य व्याख्या-

[भा.४६०२] सारूवि सिद्धपुत्तेण वा वि उवजीविओ व तं उवही ।
केथि भणंतुवहम्मति, चरणाभावा तु तं न भवे ॥

शू- जो सो पुव्वुवधी तं घेतूण आगच्छति, सो य उवधी तेन सारूवियवेसद्धितेण सिद्धपुत्तवेसद्धितेण वा उवजीवितो आसी, सो किं उवहतो अनुवहतो ति? तत्थ केति आयरिया भणंति, जहा - “अविधिपरिभोगेण उवहतो” तं च केसि मतं अजहत्यं । कहं? भण्णति - जतो तस्स चरणाभावो । जत्थ चरणं नत्थि तत्थ उवकरणोवघातो न चिंतिज्जति, गृहितुल्यत्वात् ॥

“पच्छाकड-सिद्धपुत्त-सारूवि” ति अस्य व्याख्या-

[भा.४६०३] होऊण सन्नि सिद्धो, सारूवी वा वि वेंटलाजीवी ।
संजयखेत्तं जहियं, संजयत्तणे विहरितो पुव्वि ॥

शू- सो उन्निक्खंतो गिहियानुव्वओ सप्पी आसी दंसणसावगो वा सिद्धपुत्त सारूवी वेंटलाजीवी होऊण जेसु खेत्तेसु ठितो आसी तेसु चेव खेत्तेसु जे अन्ने सन्निमादिया पुव्वपरिजिया वा तेसु जति से पुव्वोवही उवहतो नत्थि वा तो वि सुद्धोवहिं उप्पाएंतो आगच्छति जति य गीतो । “संजयखेत्ते” ति अस्य व्याख्या - “संजयखेत्तं ।” जत्थ खेत्ते पुव्वं उअयविहारेण विहरितो आसि तत्थ वा उवहिं उप्पाएंतो ति । अहवा - “पुव्व” ति - एत्थ पुव्वं उवही उप्पाएयव्वो पच्छा सण्णियादिएसु ति ॥ “दिट्ठी य परिजिते” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४६०४] जाणंति एसमं वा, सावग दिट्ठी उ पुव्वझुसिओ वा ।

वेंटलभाने णेण्हि, किं धम्मो न होति गिण्हेज्जा ॥

सू-जो एसणाविधि जाणति सो दिट्ठिपरिचितो भणति । अहवा - सावगो गहियाणुव्वओ अवती वा सम्मदिट्ठी दिट्ठिपरिचितो भणति । अहवा - 'परिचितो' ति दिट्ठाभट्ठो, पुव्वज्झुसितो पुव्वएगगामणिवासी आसी, एतेसु वा उवकरण उप्पाएंतो आगच्छति । "वेंटलहए य ति" अस्य व्याख्या - पच्छद्धं । वेंटलभाविता-वेंटलपयोगेण परिजिता इत्यर्थः, तेसिं वेंटलं पुच्छंताणं भाणियव्वं- "अम्हे इदानिं वेंटलं न जोएमो ।" अहवा - ते वेंटलभाविता जया अजातिता चेव वत्थादिदानं देज्ज तदा साधूहिं वत्तव्वं- "इदानिं नो वेंटलं जोएमो ।" ताहे ते भणेज्ज- "किं इयरहा दिज्जमाणे धम्मो न भवति ?" एवं भणंताण गेण्हेज्जा, एवं वेंटलभाविएस विमुद्धो उवकरण उप्पाएंतो आगच्छति ॥ को उवधिं उप्पाएंतो आगच्छति ति भणति-

[भा. ४६०५] उवहयमनुवहते वा, पुव्वुवही तत्थ मग्गणा इणमो ।

गीयत्थमगीयत्थे, गीए गहणेतरे तिन्नि ॥

सू-पुव्वुवही जइ अनुवहतो संपुण्णपडोयारो य अत्थि तो नो उप्पायंतो आगच्छति । अह पुव्वुवही उवहतो असंपुण्णपडोयारो वा तो उप्पाएंतो आगच्छति, सो पुण गीयत्थो होज्ज अगीतो वा । जति गीयत्थो तो उवकरणगहण करंतो आगच्छति, जेण सो सव्वं विहिं जाणति । इयरोत्ति-अगीयत्थो सो न उवकरण उप्पाएंतो आगच्छति, जेणं तिन्नि उग्गमुप्पादणएसणदोसे न याणति, अजाणंतेण य उवधी उप्पाएंतो वि अविमुद्धो चेव ॥ अविमुद्धोवहिविगिंचणविधी इमो-

[भा. ४६०६] असती विगिंचमाणो, जहलामं घेतु आगतो सुद्धो ।

चोदगवयणं संपासणादि जेसिं न सिं सोहिं ॥

सू-असति पुव्वोवकरणस्स विमुद्धस्स आगच्छमाणो जं अन्नं विमुद्धं पडिग्गहादिकं लभति तं पुव्वोवकरणातो अविमुद्धं पडिग्गहादिकं विगिंचति, एवं जहलामं सुद्धं गेण्हंतो अविमुद्धं परिचयंतो सव्वोवकरणं विमुद्धं घेतुं आगओ । आयरिओ भणति - जेसिं एस उवदेसो, पन्नवेति वा जे एवं, न तेसिं सोही भवति ॥ "असति विगिंचमाणो" ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४६०७] उवहयउग्गहलंभे, उग्गहण विगिंच मत्तए भत्तं ।

अपजत्ते तत्थ दवं, उग्गहमत्तं गिहि दवेणं ॥

सू-दो वि पादा जत्थ अविमुद्धा तत्थ "उवहतउग्गहलंभे", उवहतो ति अविमुद्धो, उग्गहो ति पडिग्गहो, लंभे ति विमुद्धपडिग्गहो लद्धो, ताहे अविमुद्धं पुव्वोवग्गहं विगिंचति, तम्मि विगिंचिते पडिग्गहो विमुद्ध, मत्तगो अविमुद्धो एरिसं जायं । एरिसे इमो परिभोगविही - मत्तए भत्तं गेण्हति विमुद्धपडिग्गहे एवं गेण्हति, तेन पडिग्गहदवेण मत्तगं कप्पेति । अह मत्तगे गहितेण भत्तेण अप्पजत्तिय भवति ताहे तत्थ अविमुद्धे मत्ते दवं गेण्हति, उग्गहे भत्तं गेण्हति । तस्स उग्गहस्स तेन अविमुद्धमत्तगगहितेण दवेण कप्पं न देति, मा पडिग्गहस्स उवघतो भविस्सति, ताहे गिहिभायणेण दव आनेउं तेन पडिग्गहस्स कप्पं करेति । अविमुद्धमत्तगगहियदवेण पुण लेवाडगसण्णाभूमीकज्जातिं करेति ॥

[भा. ४६०८] अपहुच्चंते काले, दुल्लभदवऽभाविते व खेत्तम्मि ।

मत्तगदवेण धोवति, मत्तगलंभे वि एमेव ॥

चू- अह जाव गिहिभायणे दवं आनेति ताव कालो न पहुद्धति, आदिच्चो अत्थमणं गच्छति दवं वा दुल्लभं अभाविअं वा तं खेतं साधूहिं, अभावियत्तणेण य नो अप्पणो भायणे दवं दंति, एवमादिकारणेहिं अववादतो अविसुद्धमत्तगगहितेण दवेण विसुद्धपडग्गहस्स कप्पं करंति, न दोसो । विसुद्धमत्तगस्स वि लंभे अविसुद्धमत्तगं विगिंवंति, परिभोगे वि एवं चेव पुब्बविधी दट्ठव्वो ॥ “चोदगवयणं” ति पच्छद्धस्स इमं वक्ख्वाणं-

[भा. ४६०९] लेवाडहत्थछिक्केण सहसा अनाभोगतो व पक्खित्ते ।

अविसुद्धगगहणम्मि य, असोहि सुज्जेज्ज वा इतरं ॥

चू- जेसिं संफासेणं अविसोधी भवति तेसिं इमो दोसो - उग्गमादिअविसुद्धेण भत्तादिणा लेवाडहत्थेण विसुद्धो पडिग्गहे छिक्को, सहसा वा अविसुद्धं मत्तं विसुद्धपडिग्गहे पक्खित्तं, अविसुद्धं वा मत्तं गहियं, जति एवं अविसुद्धसंफासातो विसुद्धस्स वि अविसोधी भवति तो इतरं असुद्धं तं पि विसुद्धेण संबद्धं विसुद्धज्ज ? अह तं न विसुद्धति, तो ते इच्छामात्रं भवति ॥

मू. (८६८) जे भिक्खू अदरेगं पडिग्गहं खुट्ठगस्स वा खुट्ठियाए वा धेरगस्स वा धेरियाए वा अहत्थच्छिण्णस्स अपायच्छिण्णस्स अनासाच्छिण्णस्स अकण्णच्छिण्णस्स अनोड्ढच्छिण्णस्स सत्तस्स देइ, दंति वा सातिज्जति ॥

चू- हत्था अच्छिन्ना जेसिं ते अहत्थच्छिन्ना भाणियव्वा । एवं सव्वे पदा । सत्तो समर्थः । एतेसिं दंतस्स चउलहुं ।

[भा. ४६१०] अब्बालवुट्ठदाणे, इत्थीपुरिसाण जुंगिताणं च ।

सुत्तत्थवीरिएण व, पज्जत्त सकोतितानं च ॥

चू- अबाला बालभावं अतिक्कंता, अवुट्ठा वुट्ठभावं अप्राप्ता, सरीरेण जातीए वा अजुंगिता, सुत्त च धीयं जेहिं, अत्थो वि सुतो-गीतार्था इत्थर्थः, वीर्यं वा उप्पादनशक्ति, गीयत्थत्तणातो चेव “पज्जत्तो” पादकप्पितो ति वुत्तं भवति, “सकोतिगा” गमणागमणसचेट्ठा, ते य सवीरियत्तनातो चेव सकोतिगा, एतेसिं जो इत्थीण वा पुरिसाण वा अतिरेगपडिग्गहं ॥

[भा. ४६११] अभिनवपुराणगहितं, पातमच्छिण्णं तहेव छिन्नं च ।

निदिट्ठमनिदिट्ठं, पातं दंताण आणादी ॥

चू- अभिनवं पुराणं वा, जं तं अभिनवच्छिन्नं अच्छिन्नं वा, गणिमादियाण निदिट्ठं अनिदिट्ठं वा, जो देइ तस्स आणादिया दोसा, चउलहुं च से पच्छित्तं जो सुत्तपडिसिद्धाणं वेति ॥

इमाण थ अदंतस्स दोसा-

[भा. ४६१२] अद्धाणनिग्गयादीणउदंते दोसा तु वन्निया पुब्बि ।

रोगवओ भेसज्जं, निरुअस्स किमोसहेहिं तु ॥

चू- दिट्ठंतउवसंधारो - जो हत्थपादादिविगलो त्स जुत्त दानं, समत्थस्स किं दिज्जति ? गंतुं सयमेव आनेउ ति । सेसं कंठं ॥ इमेहिं पुण कारणेहिं समत्थस्स दिज्जति-

[भा. ४६१३] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भए व गेलण्णे ।

सेहे चरित्तसावय, भए व अद्धाण जयणाए ॥

चू- अद्धामादीसु जयणाए- एते असिवादिकारणा भायणभूमीए होज्ज अंतरदेसे वा ।

अद्धाणबालबुद्धादियाणं दानं प्रति जयणा कायव्वा । जस्स बहुतरा भिज्जरा जत्थ वा अबहुतरा हाणी दीसइ पुव्वं तस्स दायव्वं । जो व पादच्छिन्नादिओ कभो भणितो तेन दायव्वं ॥

[भा. ४६१४] एएहिं कारणेहिं, सक्काण वि देअऽसंसती जेसिं ।
होअ व न होअ इतरे, तेसिं पुण सअ परिहाणिं ॥

शू-अच्छिन्नहत्या वयोसक्का तेसिं देअ, जेण तेसिं असंतती । असंतती नाम भायणवोच्छेदो अभाव दत्तर्शः ! इतरे इत्थणअच्छिन्नादिया तेसिं परिहाणी होअ वा न वा, तेसिं पुण सक्काणं भायणाभावे सअं ति वट्ठते चेव परिहाणी, तम्हा तेसिं दायव्वं ॥

[भा. ४६१५] जे चेव सक्काणे, असक्कासतीए दोसे पावतिं ।
असतीए सक्काण वि, ते चेव अदेति पावेति ॥

शू-सक्कास्स देते जे दोसा भणिता, असक्कास्स य अदेते जे दोसा भणिया, ते चेव दोसा सक्काण वि असंततीए अदेतो पावति, तम्हा असिवादिकारणे अवेक्खिअं सक्कास्स वि दायव्वं ॥

अह न देति तो इमे दोसा-

[भा. ४६१६] जं तं असंथरंता, अनेसणं जं च भाजनभूमीए ।
पावतिं सेह-सावय-तेणातिविराधनं जं च ॥

शू-ते अच्छिन्नहत्यादिया असंथरंता जं अनेसणं पेखिस्संति, जं च भायणभूमीए अंतरा वा असिवादिदोसे वा पाविस्संति, भाजनभूमिगयाण वा सयणेहिं सेहो उन्निवस्समाविज्जति, भायणाण वा गच्छता सावतेण खअंति, तेणेहि वा उदुअंति, जं चऽन्नं किं चि सरीरसंजमविराहणं पावेति, तं सव्वं पायच्छित्तं अदेते पावति ॥ अहवा - इमाए जेयणाए भायणा दायव्वा-

[भा. ४६१७] पुव्वं तु असंभोगी, दुगतिगबद्धं तहेव हुंडादी ।
तो पच्छा इतराणि वि, तेसिं देतो भवे सुद्धो ॥

शू-तेसिं सक्काणं असिवादिकारणेहिं दिअंते-पुव्वं जं असंभोइयं पावं तं दिअति, दोसु वा तिसु व ठाणेसु जं बद्धं तं दिअति, हुंडं वाताइद्धाणि वा अलक्खणजुत्ताणि दिअंति । जति ते नत्थि, तो पच्छा इतराणि वि संभोइयाणि अभिन्नानि समचउरंसाणि लक्खणजुत्ताणि य देतो सुद्धो भवति ॥

शू. (८६९) जे भिक्खू अइरेगं पडिग्गहं, खुइगस्स वा खुड्डियाए वा थेरगस्स वा थेरियाए वा हत्थच्छिन्नस्स पायच्छिन्नस्स नासच्छिन्नस्स कण्णच्छिन्नस्स ओइच्छिन्नस्स असक्कास्स न देइ, न देतं वा सातिअति ॥

शू-पुव्विल्लसुत्तातो इमं सुत्तं पडिपक्खतूतं । किं च पूर्व एते अद्धाणादिया अत्थतो भणिता । इह पुण सुत्ततो चेव भणति ।

[भा. ४६१८] अद्धाणबालबुद्धाऽऽतुराण दुविहाण जुंगिताणं च ।
सुत्तत्थवीरिएणं, अपज्जत्तअकोविताणं च ॥

शू-दुविधा जुंगिता - जातीए सरीरेण वा, सेसं पूर्ववत् ॥

[भा. ४६१९] अभिनवपुराणगहितं, पायमछिन्नं तहेव छिन्नं च ।
निदिइमनिदिइं, तेसि अदेताण आणादी ॥

[भा.४६२०] अन्धाण ओम असिवे, उद्ग्रासति अर्देते जं पावे ।

बालस्सज्झोवाते, घेरस्सऽसतीए जं कुआ ॥

[भा.४६२१] दुविहरुयआतुराणं, तप्पडिचरगाण वा वि जा हानी ।

जुंगितो पुव्वनिसिद्धो, जाति विदेसेतरो पच्छा ॥

शू- आसुकारी दीहरोगेण वा, अहवा-आगंतुय-तदुत्थेण वा भायणाणि विणा वा परिहाणी तं अर्देतो पावति । ननु दुविहो वि जुंगितो अणलसुत्ते पुव्वं निसिद्धो न पव्वाविज्जति ? भण्णति - जातिजुंगितो विदेसे पव्वाविज्जति । “इतरो” ति सरीरजंगितो पव्वञ्जाए ठितो पच्छा जातो ॥

तेसिं इमा विधी अछियव्वे-

[भा.४६२२] जाती य जुंगितो खलु, जत्थ न नज्जति तहिं तु सो अत्थि ।

अमुगनिमित्तं विगलो, इतरो जहि नज्जति तहिं तु ॥

[भा.४६२३] जं वच्चंता काए, वहेति जं पि य करेति उद्ग्राहं ।

किं पुण गिहिसामण्णे, वियंगिता लोगसंका तु ॥

शू- सरीरविकले दान पडुच्च इमो कमो-

[भा.४६२४] पाद-ऽच्छि-नास-कर-कन्नजुंगिते जातिजुंगिते चव ।

बोच्चत्थे चउलहुगा, सरिसे पुव्वं तु समणीणं ॥

शू- पादादिविकलमणियकमातो जो बोच्चत्थं देति तस्स चउलहुं । साधुसाधुणीणं सरिसविकलभावे दोण्ह वि दायव्वं, अउत्ते दोण्ह वि समणीलु पुव्वं दायव्वं ॥

अदाने इमो अववातो-

[भा.४६२५] वितियपदमणप्पज्झो, न देज्ज अविकोवितो व अप्पज्झो ।

जाणंते असती वा, मंदधम्मेषु वण देज्जा ॥

शू- अणप्पज्झो खित्तवित्तादिगो न देज्ज, सेहो वा अकोवितो गुणदोसेसु वा न देज्ज, अप्पज्झो वा जाणंतो वि असतीते भायणस्स न देज्ज विज्जमाणं पासत्थादिसु वा मंदधम्मेषु न देज्जा, एवमादिकारणेषु अर्देतो वि सुद्धो ॥

मू. (८७०) जे भिक्खू पडिग्गहं अनलं अथिरं अधुवं आधारनिज्जं धरेइ, धरेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (८७१) जे भिक्खू पडिग्गहं अलं थिरं धुवं धारनिज्जं न धरेइ, न धरेतं वा सातिज्जति ॥

[भा.४६२६] अनलमपज्जत्तं खलु, अथिरं अदढं तु होति नायव्वं ।

अधुवं च पाडिहारिय, अलक्खणमधारनिज्जं तु ॥

शू- अनलं अथिरं अधुवं आधारनिज्जं-

[भा.४६२७] एतेसिं तु पदानं, भयणा पन्नरसिया तु कायव्वा ।

एत्तो एगतरेणं, गेण्हंताणादिणो दोसा ॥

शू- एतेसिं चउण्हपदानं भंगा सोलस कायव्वा । अंतिमो सुद्धो । सेसा पन्नरस, तेसिं पन्नरसण्हं अन्नतरेण वि गेण्हंतस्स आणादिचा दोसा ॥ तेसु पन्नरससु असुद्धे सु इमं पच्छित्तं-

[भा.४६२८] पढमे भंगे घउरो, लहुगा सेसेसु होति भयणा तु ।

जा पन्नरसो भंगो, तेसु तु सुत्तंऽतिमो सुद्धो ॥

धू- पढमे भंगे चत्तारि चउलहुगा, जेण चत्तारि वि पदा असुद्धा । सेसपदेसु भयण ति जत्थ भंगपदे जत्तिया पदा असुद्धा तत्थ तत्तिया घउलहु दायव्वा । पढमभंगातो आरब्ध जाव पन्नरसमो भंगो, एतेसु सुत्तमिवातो । अंतिमो पुण सुद्धत्तणतो अपच्छिती ॥ अनलादियाणं इमे दोसा-

[भा. ४६२९] अद्धाणादी अनले, अदेत-देतस्स उभयओ हानी ।

अधिरधुवे मग्गंते, हानेसण बंधमे चरणं ॥

धू- अद्धाणपडिवण्णादियाण अनलपादे अरुअत्तिव भल्लित्ति काउं न मेज्ज, अह देति तो अप्पणो हानी, एवं अनले उभयथा वि दोसा । अधिरं अददं, तम्मि भग्गे अन्नं मग्गंतस्स सुत्तत्थाणं हानी । अलभंतो वा एसणाधातं करेज्ज । अधुवं पाडिहारियं, तम्मि गहिते अन्नं मग्गंतस्स सुत्तत्थहानी अलभंतो वा एसणाधातं करेज्ज । अह भग्गं बंधति, एग-दुग-तिगबंधने चरणमेदो भवति ॥ पुनरवि अधुवे दोसो भण्णति-

[भा. ४६३०] अधुवम्मि भिक्खकाले, गहतागहितम्मि मग्गणे जं तु ।

दुविहा विराधना पुण, आधारनिज्जम्मि पुव्वुत्ता ॥

धू- अधुवं पाडिहारियं, तं घेतुं भिक्खकाले भिक्खंतो तत्थ भिक्खाए अगहिताए वा पुव्वसामिणा मग्गितं, जत्ति तस्सं तं देति तो अप्पणो परिहाणी । अह न देति तो सो पुव्वसामी रुसति, रुद्धो य जं तु काहिति वसहीतो दिवा रातो वा आसियावेज्जा, तस्सवा दव्वस्स अन्नस्स वोच्छेदं करेज्ज, असब्भवयणेहिं वा आउसेज्ज ।

अधारनिज्जं - अलक्खणजुत्तं, तम्मि धरिजंतो दुविधा विराहा भवति - आयुसंजमेसु, सा य पुव्वुत्ता ओहनिज्जुत्तीए । हुंडे चरित्तभेदो ति - “दुप्पत्ते खीलसंठाणे, नत्थि ठाणं ति निदिसे ।” जम्हा एवमा देदोसा तम्हा अलं धिरं धुवं धारनिज्जं धारेयव्वं ॥

अववादतो अणलादिया वि धारेयव्वा-

[भा. ४६३१] असिवे ओमोयरिए, रायदुद्धे भए व गेलण्णे ।

सेहे चरित्तसावय, भए य जयणाए गेण्हेज्जा ॥

धू- एते असिवादी मायणभूमीए होज्ज अंतरा वा जयणाए गेण्हेज्जंति । का जयणा ? इमा- चत्तारि मासे अहाकडं गवेसेज्जा, दोमासे अप्पपरिकम्मं, बहुपरिकम्मं दिवहं ति ।

मू. (८७२) जे भिक्खू वण्णमंतं पडिग्गहं विवण्णं करेइ, करंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (८७३) जे भिक्खू विवण्णं पडिग्गहं वण्णमंतं करेइ, करंतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ४६३२] पंचण्हं वण्णाणं, अन्नयरजुतं तु पाददुव्वण्णं ।

दुव्वन्नं च सुवण्णं, जो कुज्जा आणमादीणि ॥

धू- सुभवण्णं च दुव्वण्णं करेति ॥ दुव्वण्णं पातं सुवण्णं करेति ॥ जो एवं करेति तस्स आणादिया दोसा भवंति ।

[भा. ४६३३] वण्णविवद्वासं पुण, नो नवपादे पधोवणादीणि ।

दुग्गंधं च सुगंधं, जो कुज्जा आणमादीणि ॥

धू- पढमपादेण वण्णविवद्वाससुत्तं गहियं । बित्तिपपादेण नो नयं पादं लद्धमिति धोवणादी करेज्ज, एव सुत्तं गहियं । तत्तिपपाएण नो सुब्धिगंधं पायं लद्धमिति सीतोदगादीहिं धोवति, एवं

सुतं गहियं । एष भद्रबाहुः स्यादित्युक्तं गह्य । एतीए तित्ति ति सुत्तं फरिसिया । कहं पुण वण्णवि-
वच्चासो ? भण्णइ-

[भा. ४६३४] उण्होद-छगण-मट्टिय, छारादीएहि होइ उ विवण्णं ।

मक्खणकक्कादीहि उ, धूमेण य जायते वण्णो ॥

सू- उण्होदगेण पुणो पुणो धोव्वमाणं छगणादीहिं य आलिप्पमाणं विवण्णं भवति । तेन्नादिणा
मक्खिअंतं खदिरवीयकक्कादीहिं य पुणो पुणो धोव्वमाणं नक्खेऊण य धूमझाणे कज्जति, एवमादिएहिं
विवण्णस्स वण्णो भवति ॥ कीस पुण वण्णहं विवण्णं करेति ? भण्णइ-

[भा. ४६३५] मा णं परो हरिस्सति, तेनाहडं ति सामि मा जाणे ।

वण्णं कुणति विवण्णं, विवण्णे हरणं नवरि नत्थि ॥

सू- वण्णुअलं मा मे परो हरिहि ति तेन विवण्णं करेति । अहवा - तं पातं तेनाहडं मा मे एयं
पुव्वसामी जानिस्सति तेन वा विवण्णं करेति, अहवा - तं पायं विवण्णं पि तेनाहडं ति काउं मा
पुव्वसामी जाणिस्सइ तेन वण्णहं करेति, रागेण घतुगुरुं, विवण्णकरणे हरणसंभवो नत्थि ॥

निरत्थे परिकम्मणे इमे दोसा-

[भा. ४६३६] घंसणे हत्थुवघातो, तदुब्भवागंतु सजमे पाणा ।

धुवणे संपातिवहो, उप्पिलणं चेव भूमिगते ॥

सू- धोवणे कक्कादिणा य आघंसणे आतोवघातो, हत्थे कंडगं भवति, परिस्संभो वा । किं घ
तदुब्भवा वा पाणा आगंतुगा वा पाणा विराहिअंति, संपातिमा य विवज्जंति । अति उच्छोलणधोवणेण
जे भूमिगता गणा ते उप्पीलाविज्जंति । एस संजमविराधना ॥ जम्हा एवमादिया दोसा-

[भा. ४६३७] तम्हा उ अपुरिकम्मं, पातमहालद्ध परिहरे भिक्खू ।

परिभोगमपुओग्गं, सप्परिकम्मे य बितियपदं ॥

सू- उस्सग्गेण अपुरिकम्मं पायं घेतत्तव्वं, जहा लद्धस्स य पादस्स परिहारो ति परिभोगो
भिक्खुणा कायव्वो । इमं बितियपदं - “परिभोगमपायोगं” ति विसेण वा गरेण वा भज्जेण
भावियं तस्स धोवणादी करेज्ज, छगणमट्टियादीहिं वा निक्खारेज्ज । अहवा - अप्पजहुपरिकम्मं
लद्धं, तस्स नियमा धोवण-घंसणादी यव्वं ॥

[भा. ४६३८] वण्णमविवण्णकरणे, विवण्णमंतस्स वण्णकरणे य ।

जे तुस्सग्गे दोसा, कारणे ते चेव जयणाए ॥

सू- वण्णविवच्चासकरणे जे उस्सग्गे दोसा भणित्ता, कारणे ते चेव कारणगहियं वण्णहं मा
हरिहिति ति विवण्णं करंतो जयणाए सुद्धो ॥ अधवा-

[भा. ४६३९] कारणे हिंसित मा सिंगणा तु मुच्छा व उज्जले जत्थ ।

तत्थ विवज्जयकरणं, अज्झोवाए य बालस्स ॥

सू- तं वण्णहं पायं सलक्खणं णाणगच्छवट्ठिनिमित्तं हिंसितं ति-हडमित्यर्थः । मा तस्स
पुव्वसामी सिंगणं करिस्सति ति अतो तस्स वण्णविवज्जियं करेति । अहवा - तं वण्णहं दद्ध पुणो
पुणो मुच्छा उप्पज्जति जत्थपादे तत्थ वा विवन्नं कज्जति । अणवज्झो सेहो वा अजाणंतो करेज्जा ।
बालस्स वा अधिकं अज्झोवज्जवो वण्णहं कीरति ति एवं वा कीरेज्ज ॥

मू. (८७४) जे भिक्खू “नो नवए मे पडिग्गहे लद्धे” ति कट्टु सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा, उच्छोलेतं वा पधोएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (८७५) जे भिक्खू “नो नवए मे पडिग्गहे लद्धे” ति कट्टु बहुदेवसिएण सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा उच्छोलेतं वा पधोएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (८७६) जे भिक्खू “नो नवए मे पडिग्गहे लद्धे” ति कट्टु लोद्धेण वा कक्केण वा चुण्णेण वा वण्णेण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वलेज्ज वा, उल्लोलेतं वा उव्वलेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (८७७) जे भिक्खू “नो नवए मे पडिग्गहे लद्धे” ति कट्टु बहुदेवसिएण सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा उच्छोलेतं वा पधोएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (८७८) जे भिक्खू “दुब्धिगंधे मे पडिग्गहे लद्धे” ति कट्टु सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा उच्छोलेतं वा पधोएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (८७९) जे भिक्खू “दुब्धिगंधे मे पडिग्गहे लद्धे” ति कट्टु बहुदेवसिएण लोद्धेण वा कक्केण वा चुण्णण वा वण्णेण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वलेज्ज वा उल्लोलेतं वा उव्वलेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (८८०) जे भिक्खू “दुब्धिगंधे मे पडिग्गहे लद्धे” ति कट्टु लोद्धेण वा कक्केण वा चुण्णेण वा वण्णेण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वलेज्ज वा उल्लोलेतं वा उव्वलेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (८८१) जे भिक्खू “दुब्धिगंधे मे पडिग्गहे लद्धे” ति कट्टु बहुदेवसिएण सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा उच्छोलेतं वा पधोएतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ४६४०] एमेव य अनवे वी, वियडे बहुदेसि कक्कबहुदेसी ।

सुत्ता चउरो एए, एमेव य चतुरो दुग्गंधे ॥

सू- नो नवं अनवं जुण्णं, सीयमुदगं सीतोदगं अतावियं, वियडं ति व्यपगतजीवं उसिणं ति तावितं, तं चेव ववगयजवं, एक्कसि धोवणं उच्छोलणं, पुणो पुणो धोवणं पधोवणं । बितियसुत्ते एसेवऽत्थो । नवरं बहुदेवसितेहिं सीओदउसिणीदेहिं वत्तव्वं । ततियसुत्ते कक्को, सो दव्वसंजोगेण वा असंजोगेण वा भवति । लोद्धो रुक्खो, तस्स छल्ली लोद्धं भण्णति । वण्णो पुण्णहिं गुलादि । तेल्लमोइतो चुण्णो पुण्णमुण्णिगादिफला चुण्मीकता, एतेहिं एक्कसि आधंसणं, पुणो पुणो पसंघणं । चउत्थसुत्ते कक्कादिएहिं चेव बहुदेवसिएहिं, सेसं तं चेव । एयस्स पुण अणवस्स पादस्स एतो घवणादिया पगारा करेति, वरं मे नवागारं भविस्सति तविति । जहा अनवपादे चउरो सुत्ता भणिता तहा दुग्गंधे वि चउरो सुत्ता भाणियव्वा, नवरं - तत्थ दुग्गंधे मे पातं सुग्गंधं भविस्सति ति, धोवणादिपयारे करेति ति ॥

[भा. ४६४१] उच्छोल दोसु आधंस दोसु आणादि होति दोसा तु ।

किं पुण बहुदेसीयं, भण्णति इणमो निसामेहि ॥

सू- अनवपाए जे चउरो सुत्ता तेसु जे आदिक्का दो सुत्ता तेसु उच्छोलणपधोवणा भण्णति, पच्छिमा पुण जे दो सुत्ता तेसु आधसण-पधंसणादि भण्णति । सेसं कंठं ॥

[भा. ४६४२] दगकक्कादीह नवे, तेहिं बहुदेसितेहि जे पादं ।

एमेव य दुग्गंधं, धुवणुव्वट्ठेत्त आणादी ॥

[भा. ४६४३] देसो नामं पसती, तिप्पतिपरेण वा त्रिबहुदेसो ।

कक्कादि अनाहेरण वा वि बहुदिक्खवुत्थेणं ॥

सू- सुत्ते बहुदेसेण वा पादो बहुदेवसितेण वा । एका पसती दो वा तिन्नि वा पसतीतो देसो भण्णति, तिण्हं परेण बहुदेसो भण्णति । अणाहारदिककेण वा संवासितेण, एत्थ एगरातिसवासितं तं पि बहुदेवसियं भवति, अनाहारिमग्गहणं अनाहारिमे चउलहुं आहारिमे पुण चउगुरु भण्णति ॥

इमे दोसा-

[भा. ४६४४] घंसणे हत्थुवघातो, तदुब्भवागंतु संजमे पाणा ।

धुवणे संपातिव्धो, उणिल्लणे येन धूमिगणे ॥

[भा. ४६४५] तम्हा उ अपरिकम्भं, पादमहालद्ध धारए भिक्खू ।

परिभोगमपाओग्गे, सपरिकम्मे य वितियपदं ॥

सू- इमो बहुदेवसियस्स अववातो-

[भा. ४६४६] अभिओग्गविसकए वा, बहुरयमज्जाति दुब्धिगंधे वा ।

कक्कादीहि दवेण व, कुआ बहुदेसिएणं पि ॥

सू- "अभियोगे"ति पादं वसीकरणजोगेण भावितं, विसेण वा भावितं, बहुरएण वा घट्टं- अच्छत्यमलिनमित्यर्थः । मज्जादुग्गंधदव्वेण वा भावितं दुग्गंधं, तं एवमादिएहिं कारणेहिं बहुदेवसि- एण दवेण वा कक्केण वा धोव्वेति वा आधंसिज्जति वा - मा मज्जादिगंधेण उट्ठाहो भविस्सतीत्यर्थः ॥

सू. (८८२) जे भिक्खू अनंतरहियाए पुढवीए दुब्बधे दुन्निखित्ते अनिकंपे चलाचले पडिग्गहं आयावेज्ज वा पयावेज्ज वा, आयावेतं वा पयावेतं वा सातिज्जति ॥

सू. (८८३) जे भिक्खू ससणिद्धाए पुढवीए दुब्बधे दुन्निखित्ते अनिकंपे चलाचले पडिग्गहं आयावेज्ज वा पयावेज्ज वा, आयावेतं वा पयावेतं वा सातिज्जति ॥

सू. (८८४) जे भिक्खू ससरक्खाए पुढवीए दुब्बधे दुन्निखित्ते अनिकंपे चलाचले पडिग्गहं आयावेज्ज वा पयावेज्ज वा, आयावेतं वा पयावेतं वा सातिज्जति ॥

सू. (८८५) जे भिक्खू मड्डियाकडाए पुढवीए दुब्बधे दुन्निखित्ते अनिकंपे चलाचले पडिग्गहं आयावेज्ज वा पयावेज्ज वा, आयावेतं वा पयावेतं वा सातिज्जति ॥

सू. (८८६) जे भिक्खू चित्तमंताए पुढवीए दुब्बधे दुन्निखित्ते अनिकंपे चलाचले पडिग्गहं आयावेज्ज वा पयावेज्ज वा, आयावेतं वा पयावेतं वा सातिज्जति ॥

सू. (८८७) जे भिक्खू चित्तमंताए सिलाए दुब्बधे दुन्निखित्ते अनिकंपे चलाचले पडिग्गहं आयावेज्ज वा पयावेज्ज वा, आयावेतं वा पयावेतं वा सातिज्जति ॥

सू. (८८८) जे भिक्खू चित्तमंताए लेलूए दुब्बधे दुन्निखित्ते अनिकंपे चलाचले पडिग्गहं आयावेज्ज वा पयावेज्ज वा, आयावेतं वा पयावेतं वा सातिज्जति ॥

सू. (८८९) जे भिक्खू कोलावासंसि वा दारुए जीवपइड्डिए सअंडे सपाणे सवीए महरिए सओस्सेसउदए सउत्तिंग-पणग-दग-मड्डिय-मक्कडासंताणगंसि दुब्बधे दुन्निखित्ते अनिकंपे चलाचले पडिग्गहं आयावेज्ज वा पयावेज्ज वा आयावेतं वा पयावेतं वा सातिज्जति ॥

सू. (८९०) जे भिक्खू दूणंसि वा गिहेलुयंसि वा उसुयालंसि वा झामवलंसि वा दुब्बधे दुन्निखित्ते अनिकंपे चलाचले पडिग्गहं आयावेज्ज वा पयावेज्ज वा आयावेतं वा पयावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (८९१) जे भिक्खु कुलियंसि वा भित्तिसि वा सिलंसि वा लेलुंसि वा अंतलिक्खजायंसि वा दुब्बद्धे दुग्गिखित्ते अनिकपे चत्ताचले आयावेज्ज वा पयावेज्ज वा आयावेतं वा पयावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (८९२) जे भिक्खु खंधंसि वा फलहंसि वा मंधंसि वा मंडवंसि वा मालंसि वा पासायंसि वा दुब्बद्धे दुग्गिखित्ते अनिकपे चत्ताचले आयावेज्ज वा पयावेज्ज वा आयावेतं वा पयावेतं वा सातिज्जति ॥

चू- एते सुत्तपदा जहा तेरसमे उद्देशगे तथा वक्खाणेयव्वा, नवरं-तत्थ ठाणादी भणिया इहं पुण पादस्स आतावणादी वत्तव्वा । इमा सुत्तफासिता-

[भा. ४६४७] पुढवीमादी थूणादिएसु कुलियादिखंधमादीसु ।
जो पातं आतावे, सो पावति आणमादीणि ॥

[भा. ४६४८] पुढवीमादीएसु, विराधना नवरि संजमे होति ।
संजम-आतविराहण, पादम्मि य सेसगपदेसुं ॥

चू- अनरहियादिएसु जाव संताणए त्ति एतेसु पातं आतावेतस्स पाओ संजमविराधना भवति । सेसा जे थूणादिया पदा तेसु पाया आयावेतस्स आयविराधना संजमविराधना पायविराधना य भवति । संजविराहणाए पुढवादिसु कायनिष्फण्णं, जत्थ आयाविराधना तत्थ चउगुरुं, पातविराधनाए चउलहुं ॥ थूणादिएसु इमे दोसा-

[भा. ४६४९] विलियंति आरुभंते, दुब्बद्धचलेसु भेदुवहडं वा ।
ते तु न भवंति दोसा, भूमीए कुडमुहादीसुं ॥

चू- थूणादिसु दुडिएसु रज्जुवेहमादिसु वा दुब्बद्धेसु वा चलडित्तेसु आरोहतस्स उत्तारेंतस्स य भेदो पायस्स भवति । “उवहडं” ति-आरुहणोत्तरणे जे मालोहडे दोसा भणिता ते इह पयावणे भवंति, भूमीए कुडमुहादिसु वा ठविज्जंते ते दोसा न भवंतीत्यर्थः ॥

सव्वेसु सुत्तपदेसु इमं वित्तिपदं-

[भा. ४६५०] वित्तिपदमणप्पज्जे, आतावऽविकोविते व अप्पज्जे ।
पच्चावाते ओवास उ, असति आगाढे जाणमवि ॥

चू- पुब्बद्धं कंठं । भूमीए जइ ठविज्जति तो गोणसा (ना) दिएहिं तो पच्चावातो भवति, समभूमीए वा अवगासो नत्थि, आगाढे वा रायदुद्धादिगो अपागडो अच्छंतो जाणंतो वि थूणादिसु विल एज्जा ॥

[भा. ४६५१] गोणे व साणमादी, कप्पड्ढगहरण खेलणद्वाए ।
ससणिद्ध-हरित-पामादिएसु फालंब जयणाए ॥

चू- समभूमीए ठवितं गोणेणं मज्जति, साणो वा हरति, कप्पड्ढगा वा हरिजेज्जा, सा वा समभूमी कप्पड्ढगाणं खेलणद्वाणं, सा वा समभूमी आउक्कायससणिद्धा, हरिया वा, उड्डिता कंधुंमादिएहिं वा पाणेहिं संसत्ता, एमादिएहिं कारणेहिं जहा आयसंजमपादविराधना न भवति तथा जयणाए ओगाहियदोरेण विहासे लंबेति ॥

मू. (८९३) जे भिक्खू पडिग्गहातो पुढविकायं नीहरइ, नीहरावेइ, नीहरियं आहइ देअमाणं पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिअति ॥

मू. (८९४) जे भिक्खू पडिग्गहाओ आउकायं नीहरइ, नीहरावेइ, नीहरियं आहइ देअमाणं पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिअति ॥

मू. (८९५) जे भिक्खू पडिग्गहातो तेउकायं नीहरइ, नीहरावेइ, नीहरियं आहइ देअमाणं पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिअति ॥

[भा. ४६५२] बीएसु जो उ गमो, नियमा कंदादिएसु सो चेव ।

पुढवीमादीएसु, पुव्वे अवरम्मि य पदम्मि ॥

बू- नवरं - अनंतेसु कंतादिएसु गुरुगं पच्छित्तं भाणियव्वं । सेसं सव्वं उस्सग्गाऽववातेणं जहा बीएसु तहा भाणियव्वं ॥

मू. (८९६) जे भिक्खू पडिग्गहातो कंवाणि वा मूलाणि वा पत्ताणि वा पुप्फामि वा फलाणि वा नीहरइ, नीहरावेइ, नीहरियं आहइ देअमाणं पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिअति ॥

बू- जं भूमीए अवगाढं तस्स जाव मूलं फुट्ठति ताव कंदो भण्णति, भूमीए उवरि जाव डाली न फुट्ठति ताव खंधो भण्णति, भूमीए उवरि जाव साला सा डाली भण्णति, डालातो जं फुट्ठति तंपवालं भण्णति । सेसा पदा कंठा ।

मू. (८९७) जे भिक्खू पडिग्गहातो ओसहि-बीयाणि नीहरइ, नीहरावेइ, नीहरियं आहइ देअमाणं पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिअति ॥

[भा. ४६५३] आगंतुग-तज्जाया, दुविहा वीया उ होति पायम्मि ।

आगंतुगा उ दुविहा, सुहुमा घूला य नायव्वा ॥

बू- आगंतुगा सरिसवादी, तदुत्था कुणगा तस्सेव लग्गा । पुणो आगंतुगा दुविधा - सण्हा घूला य, सण्हा सरिसवा-राई-जीरिमादी, तूला बदर-णिप्पावादी ॥ सोसो पुच्छति - काओ ओसहीओ ? काओ ओसहीओ ? को वा बीओ ? ति । अतो भण्णति-

[भा. ४६५४] सणसत्तरसा धन्ना, ओसहिगणेण होति गहिता उ ।

बीयग्गहणम्मि कते, ते चेव वि रोधणसमत्था ॥

बू- जव गोधूम-सालि-विहि-कोद्व-रालग-तिल-मुग-मास-अयसि-चणग-निप्पाव-मसूर-घवलग-तुवरि-तुलत्थ-सणो सतरसमो । सेसं कंठं ॥

[भा. ४६५५] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भए व गेलभ्रे ।

सेहे चरित्त सावय, पुव्वग्गहिए य जयणाए ॥

बू- कण्ठया ॥ नवरं - “पुव्वग्गहिए” ति गहणकाले सुद्धो जइ पच्छा परिकम्मणकाले बितिया दीसंति तो इमा जयणा-

[भा. ४६५७] जति पुण पुव्वं सुद्धं, कारिअंतम्म बितिय-ततिए वा ।

तिप्पंचसत्तबीया, दीसंति तहावि तं सुद्धं ॥

बू- बितियं अप्पपरिकम्मं, ततियं बहुपरिकम्मं, तेसु जति वि परिकम्मकाले तिन्नि वा बीया पंच वा सत्त वा बीयकणा दीसंति तहावि तं सुद्धं चेव विहिगहणातो ॥ चोदगाह - “गहणकालातो

पच्छा बीएसु दिङ्गेषु कंह सुद्धं भवति" ? आचार्याह-

[भा. ४६५८] जह चेव य आहद्या, पाणादिजुत्तम्भे भायणे गह्ति ।

आलोग भोयण विगिचणं च तह चेव पादे वि ॥

शू-जहा भत्तं पानं वा सुयविधितविहाणेण उवउत्तेण गहियं - "आहद्या"ति सहसा तुरियगहणं एवं पाणादिजुत्ते गहिए भत्तपाणे "आलोग"ति भायणे पडियमेत्ते चेव आलोगितो निरीक्षित इत्यर्थः । तत्थ गहणकालातो पच्छा तसबीया दिङ्गा ते य जइ विसोहेउं सक्केति तो विसोहिता तं भत्तपानं भुंजति न दोसो, अह ते पाणिणो विसोधेउं न सक्केति ताहे तं भत्तपानं विगिचंति । जहा भत्ते तहा पाते वि दट्ठवं, न दोष इत्यर्थः ॥ एस तदुत्थेषु विधी भणितो । इमो आगंतुगेषु-

[भा. ४६५९] जत्थ पुण अहाकडण, पुत्तं छुट्ठाइ होति बीयाइ ।

सुद्धं व अप्पकम्मं, तहियं पुण मग्गणा इणमो ॥

शू-जं अहाकडं पायं, तत्थ जइ गिहीहिं आगंतुगा बीया अहाभावेण छूटा होज्ज, तं तारिसं बीयसहियं लब्धति, अन्नं च अप्पपरिकम्मं सव्वदोसविरहियं सुद्धं लब्धति । कतमं गेण्हतु ? उस्सग्गओ सुद्धं अप्पपरिकम्मं गेण्हति । अह निक्कारणे आगंतुगबीयसहितं गेण्हति तत्थ पच्छित्तमग्गणाकमो इमो ॥

[भा. ४६६०] छब्बागकरं काउं, सुहुमेसु तु पढमपव्वं पंचदिणा ।

दस बितिए रातिदिणा, अंगुलिमूले तु पन्नरसा ॥

शू-अंगुलीणं अग्गपव्वा पढमो भागो, बितिओ मज्झपोरे भागो, ततितो अंगुलिमूले भागो, आउरेहाए चउत्थो भागो । अंगुट्ठगस्स अब्भंतरकोडीए पंचमो भागो, सेसो छट्ठो भागो । एवं छब्बागसु कप्पितेसु जति निक्कारणे पढमपोरपमाणमेत्तेसु बीएसु पादे दीसमाणेसु गेण्हति तो पंचराइंदियाणि पच्छित्तं । बितियपव्वमेत्तेसु दस राइंदिया । ततियपव्वमेत्तेसु पन्नरस राइंदिया ॥

[भा. ४६६१] बीसं तु आउलेहा, अंगुट्ठतो होति पणुवीसा ।

पसतम्भे होति मासो, चाउम्मासो भवे चउसु ॥

शू-चउत्थे आउलेहपमाणमेत्तेसु बीसं राइंदिया । पंचमे अंगुट्ठमूलपमाणमेत्तेसु भिन्नमासो । छट्ठेणं भंणेणं - पसती चेव पूरति पसतिमेत्ते मासलहुं ।

बितियपसतीए बितिओ मासो, ततियपसतीए ततिओ मासो, चउत्थपसतीए चउत्थो-मासो । एवं चउलहुं जातं । अतो परं दुगुणा दुगुणेण पारचियं पावेयव्वं ॥

सुहुमेसु पच्छित्तं भणिय । इदानिं थूलादिसु-

[भा. ४६६२] एसेव गमो नियमा, थूलेसु वि बितियपव्वमारद्धो ।

अंजलिचउलहुगा, ते सिय गुरुगा अनंतेसु ॥

शू-थूलाण बीयाणं बितियपव्वमेत्तेसु पणगं, अंगुलिमूले दस, आउरेहाए पन्नरस, अंगुट्ठतो बीसं, पसतए भिन्नमासो, बीतियपसतीते मासो - अंजली इत्यर्थः, बितियंजलीए बितिओ मासो, ततियाए ततितो, चउत्थंजलीए चउत्थो मासो । एवं चउलहुं जातं । अतो परं दुगुणवद्दीए पारचितं पावेयव्वं । अन्ने भण्णंति - दो दो छब्बाए वि वट्ठंति, बारससु मासलहुं कायव्वं, स एवांजलिरविरुद्ध इत्यर्थः । चउसु अंजली चउलहुं, एवं परिसेसु पच्छित्तं । अनंतेसु वि एणण चेव

करछ्वागक्रमेण एते चेद पणगादिया पच्छिता । नवरं - गुरुगा कायव्वा ॥

[भा. ४६६३] निष्कारणम्मि एए, पच्छिता वण्णिया तु बीएसु ।

नायव्व आनुपुव्वी, एसेव तु कारणे जयणा ॥

सू- पुव्वद्धं कंठं । कारणे पुण पत्ते जया आगंतुगबीयसहितं गेण्हति तदा एतेण चेव पणगादिपच्छित्ताणुलोमेण गेण्हंतो सुद्धो, जयणा एसेव पणगादिगा इत्यर्थः । अह कारणे वि पणगादिभेदातो वोच्चत्यं गेण्हति तो चउलहुं भवति ॥

जहा कारणे करछ्वागादिएसु बीएसु दिट्ठेसु विं कप्पति तहा इमं -

[भा. ४६६४] वोसड्डं पि हु कप्पति, बीयादीणं अहाकडं पायं ।

न अप्पसपरिकम्मा, तहेव अप्पं सपरिकम्मा ॥

सू- वोसड्डं - भरितं । जति अहकडा पादं भरियं बीयाणं वोसड्डं लब्धमिति तहावि तं चेव अहाकडं घेतव्वनं, न य सुद्धं अप्पपरिकम्मं सपरिकम्मं वा । अप्पपरिकम्मं ति अहाकडस्स असति तहेव अप्पपरिकम्मं । जइ अप्पपरिकम्मं बीयाण वोसड्डं लब्धमिति तहा वि तं चेव कप्पति, म य बहुपरिकम्मं सुद्धं अप्पपरिकम्मस्स असतीते बहुपरिकम्ममेव वोसड्डं पि बीए अवनेत्ता गेण्हतीत्यर्थः । चोदगो भणति - “पुव्वं सोही सविकप्पं भणिऊण इदानिं भणह वोसड्डं पि कप्पइ ति पुव्वावरविरुद्धं” । आचार्याह - इमे कारणे अवलंबंतो न दोसो, झामिएसु संतासंतऽसतीते वा बालवुट्ठे स सीदतेसु जाव ते अप्पबहुपरिकम्मा परिकम्मिहिज्जंति ताव बहू परिहाणी, अहाकडं पुण तक्खणादेव परिभुज्जति । अवि य बीएसु संघट्टणं चेव केवलं, दोसो वि जो य बहुगुणो स घित्तव्वो गुणो वि जो बहुदोसो स परित्याज्य इत्यर्थः ॥

मू. (८९८) जे भिक्खू पडिग्गहातो तसपाणजाई नीहरइ, नीहरावेइ, नीहरियं आहट्ट पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

सू- अहिनवपादग्गहणे तसपाणजाई जो नीहरिता गेण्हइ तरस चउलहुं । तसपाणा बेंदियादिणो चउव्विधा भवन्ति । अहवा - तसा दुभेदा-

[भा. ४६६५] आगंतुग-तज्जाता, दुविहा पाणा हवन्ति पादम्मि ।

आगंतुगप्पवेसो, परप्पओगा सयं वा पि ॥

सू- आगंतुगा पिपीलिगादी । तत्थेव जाता तज्जाया, ते य पुण घुणकुंथुगादी । आगंतुगाणं पवेसो सयं वा भवति, परेण वा पवेसिता ॥

[भा. ४६६६] एएसामन्नतरं तसपाणं तिविहजोगकरणेणं ।

जे भिक्खू नीहट्ट, पडिच्छए आणमादीणि ॥

तिविधजोगकरणं । जोगो तिविधो - मणमादि । सयं करणादि करणं, तं पि तिविधं । एत्थ चारणविधीए नवभेदा । तेसु नीहरिज्जमाणेसु संघट्टणादिए आवण्णे सट्ठाणपच्छित्तं, विच्छुगादिणा वा आयविराधना, परेण नीहट्ट दिज्जमाणं जो पडिच्छति तस्स आणादी दोसा ॥ इमं बित्तिपदं-

[भा. ४६६७] असिवे ओमोयरिए, रायवुट्ठे भए व गेलण्णे ।

सेहे चरित्तं सावथ पुव्वग्गहिथे य जयणाए ॥

एते असिवादिना भायणदेसे वा अंतरे वा, तत्थ आगच्छंतो इहेव जाणि य तसपाणजाई

नीहट्टु लब्धंति, ताणि गिण्हंतो सुद्धो, गिहितो वा पच्छा दिट्ठो तं नीहरंतो सुद्धो ॥

मू. (८९९) जे भिक्खू पडिग्गहं कोरेइ, कोरावेइ, कोरियं आहट्टु देअमाणं पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिअति ॥

सू-मुहस्स अवनयणं निक्कोरणं, तं झूसिरं ति काउणं चउलहुं ।

[भा. ४६६८] कयमुह अकयमुहे वा, दुविहा निक्कोरणा तु पायम्मि ।

मुहकोरणे निक्कोरणे य, चउरो भंगा मुणेयव्वा ।

सू-पुव्वद्धं कंठं । भायणस्स मुहकोरणे निक्कोरणे चउभंगो कायव्वो ।

[भा. ४६६९] मुहकोरण समणद्धा, बितिए मुहं ततिए कोरणं समणे ।

दो गुरु ततिए सुत्तं, दोहि गुरु तवेण कालेणं ॥

सू-पढमे भंगे - भायणस्स मुहं समणद्धा कयं, समणद्धाए निक्कोरियं । बितियभंगे-समणद्धाए मुहं कयं, आयद्धाए निक्कोरितं । ततियभंगे - आयद्धाए मुहं कयं समणद्धाए निक्कोरितं । चरिमे-उभयं, तं पि आयद्धाए । एत्थ आदिसेसु दोसु भंगेसु चउगुरुगा, ततियभंगे सुत्तनिवातो चउलहु-मित्यर्थः । पढमभंगे दोहिं वि तवकालेहिं विसिद्धो । बितियभंगे तवगुरु । ततियभंगे कालगुरु । चउत्थभंगे बीयरहिं वि झूसिरं ति काउणं चउलहुं भवति ॥

[भा. ४६७०] एत्तेसमण्णतरं, पायं जो तिविहजोगकरणेणं ।

निक्कोरेती भिक्खू, सो पावति आणमादीणि ॥

सू-आणादी दोसा, कुंधुमादिविराहणे संजमविराधना, सत्थमादिणा लंछिते आयविराधना । तत्थ परितावणादिनिष्फण्णं । जम्हा एवभाई दोसा तम्हा जहाकडं मग्गियव्वं, तस्स असति अप्पपरिकम्मं, पच्छा सपरिकम्मं ॥ एत्थ इमा अववातो-

[भा. ४६७१] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भए व गेलण्णे ।

सेहे चरित्त सावय, भए य जयगाए निक्कोरे ॥

सू-जत्थ अहाकडं लब्धति तत्थ असिवादिकारणेहिं अगच्छंतो तत्थेव अच्छंतो अप्पपरिकम्मं जयणाए निक्कोरेइ ।

[भा. ४६७२] जति नाम पुव्वसुद्धे, कोरिअंतंमि बितिय-ततिए वा ।

तिप्पंचसत्तबीया होअ सुद्धं तहा बितियं ॥

सू-पुव्वं गहणकाले सुद्धे पच्छा कोरिअंतंमि बितिए ति अप्पपरिकम्मे । ततिए ति बहुपरिकम्मे जति तिन्नि पंच वा सत्त वा बितिया होअ तहावि सुद्धं ॥

मू. (९००) जे भिक्खू नायगं वा अनायगं वा उवासगं वा अनुवासगं या गामंतरंसि वा गामपहंतरंसि वा पडिग्गहं ओभासिय ओभासिय जायइ, जायंतं वा सातिअति ॥

[भा. ४६७३] जे भिक्खू नायगाइं, पडिगामे अंतरा पडिपहे वा ।

ओभासेअ पायं, सो पावति आणमादीणि ॥

सू-नायगो पुरसंधुतो पच्छासंधुतो वा । पुव्वसंधुतो मातपियादिगो, पच्छासंधुतो सासुस-सुरादिगो । असंधुओ इयवइरित्तो सन्नायगो अनायगो व ॥ एसो उवसागो अनवासगो ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४६७४] साहु उवासमाणो, उवासओ सो वती य अवती वा ।

सो सण्णातग इतरो, एवऽणुवासे वि दो भंगा ॥

सू- साधू चेइए वा पोसहं उवासंतो उवासगो भवइ । सो उवासगो पुणो दुविहो - वती वा अवती वा । अनुव्वया जेण गहिया सो वती, जो दंसणसावगो सो अव्वत्ती । सो सन्नायग इयर ति गतार्थः । जो वि अनुवासगो सो वि सन्नायगो असन्नायगो वा । एते दो भंगा ॥ “पडिगाम अंतरपडिवसहस्स य” इमं वक्खणं-

[भा. ४६७५] पडिगामो पडिवसभो, गामंतर दोण्ह मज्झ खेत्तादी ।

गामपहो पुण मग्गो, जत्थ व अन्नत्थ गिहवञ्जं ॥

सू- पडिवसभस्स गामो अंतरपल्लिगा वा अन्नो वा पडिगामो भण्णति । दोण्हं गामाणं अंतरे मज्झे खेत्ते खलए वा पहं पडिपहो भण्णति । उब्भामातिगस्स अभिमुहो पहे मिलिआ एस पडिपहो । वा सद्दातो गिहं वज्जेत्ता अन्नत्थ वा जत्थ एरिसा रच्छादिसु मग्गइ । एवमादिएसु ठाणेषु जति तं सन्नायगादिपायं ओभासेज्जा तो आणादि दोसा घउलहुं थ पच्छित्तं ॥

इमे य भद्दपंतदोसा भवंति-

[भा. ४६७६] असती य भद्दओ पुण, उग्गमदोसे करेज्ज सव्वे वि ।

पंतो पेलवग्गहणं, अद्धाणोभासितो कुआ ॥

सू- भद्दो चित्तेति - एयस्स साधुस्स अतीव आदरो दीसति जैन मं अट्ठाणगतं ओभासति, भारियं से किं चि कज्जं । सो भद्दगो अप्पणो असति पादस्स सोलसण्हं उग्गमदोसाणं अन्नयरेण दोसेण करेत्ता देज्ज । सव्वेहिं वा उग्गमदोसेहिं बहुपादे करेत्ता देज्ज । एगपादे पुण सव्वुग्गमदोसा न संभवन्तीत्यर्थः । पंतो पुण अट्ठाणे ओभट्ठो कतो मम एत्थ पायं ति पेलवग्गहणं करेज्ज, “अना-लोइयपुव्वावरकारिणो पेह्वा एए” ति न देज्ज, अहवा - अद्धाणे भद्दो रुट्ठो संतं पि न देज्ज ॥

[भा. ४६७७] अतिआतरो से दिसति, अट्ठाणगयं पिजेण मग्गति ।

भद्दगदोसा ए ए, इतरो संतम्मि उ न रज्जा ॥

सू- “इयरो” ति पंतो, सेसं गतार्थम् ॥ जम्हा एवमादि दोसा भवंतति -

[भा. ४६७८] तम्हा सट्ठाणगयं, नाऊणं पुच्छिऊण ओभासे ।

वित्थियपदे असिवादी, पडिवहमादीसु जयणाए ॥

सू- सट्ठाणं घरे ठितं, नातूणं ति अत्थि एयस्स पातं, दिट्ठं वा पातं, पुच्छित्तं कस्सेयं ति ? अन्नेन कहियं- अमुगस्स । तहे ओभासियव्वं । अन्नाए अपुच्छिए वा पुव्वुत्ता दोसा भवंति । वित्थियपदेण अट्ठाणगयं पि ओभासेज्ज । जत्थ जइ जहुत्तेण विहिणा पाया लब्धंति तत्थ जति असिवादि-कारणा ताहे तत्थेव पडिवसभातिसु अट्ठाणगयं पि जयणाए ओभासेज्ज ॥ का जयणा ? इमा-

[भा. ४६७९] तिप्पमितिघरा दिट्ठे, गाढं वा निक्खणं णहिं दट्ठं ।

वेत्ति घरे न दिट्ठो सि, किं कारण ताहिं दीवेंति ॥

सू- जाहे नायं निस्संकियं एयस्स अत्थि पायं दिट्ठं वा ताहे अविरतिगा ओभासेज्जा । जति ताहगे विन्नं दो लट्ठं । अह सा भणेज्ज - “घरवती जाणति ।” ताहे सो घरवित्तो ओभासिज्जति । अह न दिट्ठो ताहे घरे भण्णति - “अक्खेज्जह तस्स जहा तुज्झ समीवं पव्वइता आगय” ति । पुणो

दितियदिने । एवं ततिए वि । एवं ततो वारा घरे अदिहे । अहवा - घरे दिहो तस्स पुण गाढो 'विकखणो' ति - किं च घरकत्तव्वुताए अक्खणितो निगंतो न मग्गितो ति ।

अहवा - गाढं "विकखणं" ति साहुस्स संबज्जति । गाढं अतीव विकखणं विस्तरणं, जाहे अतीव साहु विस्तरंतीत्यर्थः, ताहे अन्नत्थ वि अट्टाणठितं दद्धं भणंति - अहे तुज्झ सगासं आगता घरे य तयो वारा, गविहो आसि ।" ताहे सो भणेअ - किं कज्जं ? ताहे साहुणो तस्स कारणं दीवेति - "तुज्झ पयं अत्थि, तं देह" ति ॥

[भा. ४६८०] ताहे श्रिय जति गंतुं, वदति दिहे व भणति एआह ।

तो कप्पती चिरेण वि, अदिहे कुज्जुग्गमेकतरं ॥

सू- जति तेहिं साहुहिं तं पादं न दिहं आसि तो जति सो दाता तेहिं साहुहिं सह घरं गंतुं देति तो कप्पति । अह भणति - पुणो एआह, तो उग्गमदोसकरणासंकाए न कप्पति पच्छा । अह तं साहुहिं दिहं पादं आसि जति भणेअ - पुणो एआह, तो चं घेव पादं सुचिरेण वि देतस्स कप्पति, अन्नं न कप्पति ॥

मू. (१०१) जे भिक्खू नायगं वा अनायगं वा उवासगं वा अनुवासगं वा परिसामज्झाओ उट्टवेत्ता पडिग्गहं ओभासिय ओभासिय जायइ जायंतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ४६८१] जे भिक्खु णातगाई, परिसामज्झाओ उट्टवेंताणं ।

ओभासेअ पादं, सो पावति आवपादंणि ॥

सू- चउलहू पच्छित्तं, आणादिया य दोसा । इमे अन्ने य दोसा-

[भा. ४६८२] दुपदचउप्पदणासे, हरणोद्वणे य डहण सुण्णे य ।

तस्स अरी मित्ताण व, संकेगतरे उभयतो वा ॥

सू- जो सो परिसामज्झातो उट्टितो तस्स जे अरी अरीण वा जे मित्ता तेसिं तद्विवसं चैव अहासमा वत्तीए दुपदं दासो दासी वा चउपदं अश्ववादि नहं हरियं वा अडाडा, एतेसिं वा कोति सयणो उद्वितो, घर खलं थाणं वा दहं, खेतं वा खयं, (तो) संकेअ - "कल्लं पव्वइएणं अमुगो परिसामज्झातो ओसारिओ" ति । तेसिं एघतरं संकेअ - साहुं अधवा तं ओसारितं । अहवा - उभयं पि संकेअ, तत्थ संकाए चउगुरुं निस्संकिए मूलं, जं वा ते रुद्धा डहण-हरणपंतावणादि कोरुअ तन्निष्फण्मं पावेअ, जम्हा एवमादी दोसा तम्ह परिसामज्झाओ नायगादी नो कप्पति उस्सारेउं । कारणे पुण कप्पति, तं च इमं कारणं-

[भा. ४६८३] असिवे ओमोयरिए, रायदुहे भए व गेलण्णे ।

सेहे चरित्त सावय, भए य जयणाए ओभासे ॥

सू- नवरं - "जयणाए ओभास" ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४६८४] परिसाए मज्झमि पि, अट्टाणोभासणे दुविह दोसा ।

तिप्पमितिगिहादिहे, दीवण ता उच्चसद्देणं ॥

सू- जे अट्टाणोभासणे दुविहा महपंतदोसा भणित्ता, ते घेव परिसामज्झातो वि उट्टविज्जते दोसा भवन्ति । अह आगाढं विकखणं ताहे भण्णति - तिप्पमितिगिहादिहे इवानिं तुज्झ सगासे

आगता । किं कञ् ? ताहे साधू भणंति इहेव भनामो, किं ता एगंते भणेमो ? तेन अब्भणुन्नातो तत्थेव भणंति । अहवा भणेअं - एगंते गच्छिमो, ताहे एगते ऊसारिअति । तत्थ वि उद्धेण सद्धेण जहा अन्नो वि सुणेति तहा जायंतीत्यर्थः । अथवा इमो विधी-

[भा.४६८५] जत्थ उ न होअ संका, संकेअ जनाउले व पणयता ।

सो पडिचरतुद्धेतं, अग्नेन व उद्धवावेइ ॥

चू- जत्थ साधुणा ओसारिअमाणे जणस्स संका न भवति तत्थ वा ओसारिअति । जत्थ साधू बहुजनमज्झे मग्गतो संकति तत्थ सो साधूतं पडिग्गहसामिं सयमेव उद्धितं पडियरइति पडिक्खति ति वुत्तं भवति । अथ तुरंति तो अग्नेन परिसामज्झातो उद्धवावेति । एस जयणा ॥

मू. (१०२) जे भिक्खू पडिग्गहनीसाए उडुबद्धं वसइ, वसंतं वा सातिअति ॥

मू. (१०३) जे भिक्खू पडिग्गहनीसाए वासावासं वसइ, वसंतं वा सातिअति ॥

मू. (१०४) तं सेवमाणे आवअइ चाउम्मासियं परिहारद्वाणं उग्घाइयं ॥

चू- अन्ने मासकप्पवासाजोग्गा वा खेत्ता मोत्तुं एत्थ पादे लभिस्सामो ति जे वसंति, एत्थ पादे निस्सा भवति । एयाए पादनिस्साए ।

[भा.४६८६] उडुबद्धे मासं वा, वासावासे तहेव चउमासं ।

पादासाए भिक्खू, जं वसति आणमाईणि ॥

चू- जइ वि उडुबद्धे मासं वसइ, वरिसाकाले य चउमासं, तहा वि पादासाए कालतिक्रमं अकरेंतस्स वि आणादिया दोसा, चउलहुं च से पच्छित्तं ॥ अथवा - तं उडुबद्धं वासावासं वा पादनिस्साए वसंतो गिहीणं पुरतो इमं भणाति-

[भा.४६८] पातनिमित्तं वसिमो, इहं च मो आगता तदद्वाए ।

इति कहयंते सुत्तं, अथ तीते तो नितियदोसे ॥

चू- जाणह हे सावय ! अम्हे पादनिमित्तं वसामो, इहं वा आगत वरं पादे लभिस्सामो । एवं कहेंतस्स चउलहुं सुत्तनिवातो ति । अथ मासकप्पातीतं वसति, वासातीतं वा वसति, तो मासलहु चउलहुं य, जे हेद्वा नीयदोसा वणिता, ते सव्वे आवअति । तम्हा न वसेआ ॥

भवे कारणं जेण पादनिस्साए वि वसेआ-

[भा.४६८८] असिवे ओमोयरिए, रायदुद्धे भए व गेलण्णे ।

सेहे चरित्तं सावय भए व जयणाए संबसते ॥

चू- नवरं - वसियव्वे इमा जयणा-

[भा.४६८९] गेलण्णसुत्तजोए, इति लक्खेहिं गिही परिचिणंति ।

जो उज्झिण्णा पादा, न य तं पडिबंध्यमक्खेति ।

चू- उडुबद्धवासाकालं वा अतिरित्तं वसंता गिलाणलक्खेण वसंति, सुत्तग्गाहीण वा इह सुत्तपादो सरति, गाढानागाढजोगीण वा इह जीयो सुज्झति । “इति” उवदंसणे एवमादीहिं “लक्खेहिं” ति - प्रशस्तभावमायाकरणमित्यर्थः । गिही परिचिणंति - जेसिं पाता अत्थि गिहीणं तेसिं समाणं परिचयं करेंति जाव ते पादा उज्झिअंति-निष्पन्नाणं अप्पणो वि य निमित्तं उब्भेदं

कुर्वतीत्यर्थः । न य तेसिं गिहत्याणं कहिति । जहा इह अन्हं पादनिमित्तं ठिता, न तत्प्रतिबंधं कथयंति ॥

उद्देशकः-१४ समाप्तः

मुनि दीपरत्नसागरेण संशोधिता सम्पादिता निशीथसूत्रे चतुर्दशउद्देशकस्य
[भग्नबाहु स्वामि रचिता निर्युक्ति युक्तं] संघदासगणि विरचितं भाष्यं
एवं जिनदास महत्तर विरचिता पूर्णिः परिसमाप्ताः ।

उद्देशकः-१५

सू- उक्तश्चतुर्दशमः । इदानीं पंचदशमः । तस्मिन् संबंधो-

[भा. ४६९०] न निरस्थममोवसिया, रुढा वल्लीफला उ संबद्धा ।

इति हरिसगमण घोदन, आगाढं चोदितो भणति ॥

सू- कारणे वासावासे भायणाणं कतेणं वसित्ता पासति तुंबी य जायपुत्तभंडाओ ताहो सो परिसितो भणति - "न निरस्थममोवसिता ॥" भंडवादिषु अतीव वल्लीओ पसरिता, न केवलं पसरितातो पभूता फला वि संबद्धा, न केवलं संबद्धा प्रायसो निष्पन्ना, अपि अभिलसामो पादे, तं एवं भणंतं को ति साधू पडिघेएआ - "मा अओ एवं भणाहि, न वड्ढति", तातो सो पडिचोदनाए रुद्धो फरुसं वदेअ, तत्प्रतिषेधार्थमिदं सूत्रमारभ्यते-

सू. (९०५) जे भिक्खू भिक्खूणं आगाढं वयइ, वयंतं वा सातिअति ॥

सू. (९०६) जे भिक्खू फरुसं वयइ, वयंतं वा सातिअति ॥

सू. (९०७) जे भिक्खू भिक्खूणं आगाढं फरुसं वयइ, वयंतं वा सातिअति ॥

सू. (९०८) जे भिक्खू भिक्खूणं अन्नयरीए अद्यासायणाए अद्यासएइ, अद्यासएतं वा सातिअति ।

[भा. ४६९१] आगाढफरुसमीसग, दसमुद्देसम्मि वणिण्यं पुब्बं ।

तं चेव य पन्नरसे, भिक्खुस्सा होति भिक्खुम्मि ॥

सू. (९०९) जे भिक्खू सचित्तं अंबं भुंजइ, भुंजंतं वा सातिअति ॥

सू. (९१०) जे भिक्खू सचित्तं अंबं विडसइ, विडसंतं वा सातिअति ॥

सू. (९११) जे भिक्खू सचित्तपइड्डियं अंबं भुंजइ, भुंजंतं वा सातिअति ॥

सू. (९१२) जे भिक्खू सचित्तपइड्डियं अंबं विडसइ, विडसंतं वा सातिअति ॥

सू- एते चउरो सुत्ता । एतेसि इमो अत्थो - सच्चित्तं नाम सजीवं । चतुर्थरसास्वादं गुणनिष्फणं नाम अवं । "भुज" पालनात्यवहारयो इह भोयणे दड्डव्वो । चउलहु च पच्छित्त, एवं वितियसुत्तं पि ।

नवरं-विडसणं भि (भ)क्खणं विविहेहिं पगारेहिं डसति विडसइ । एवं पइड्डिए वि । नवरं-चउमंगो-सचित्तं सचित्ते, सचित्तं अधितते, अचित्तं सचित्ते, अचित्तं आचते । आदिस्सेसु दोसु भंगेसु चउलहुं, चरिमेसु दोसु मासलहुं । इमो सुत्तफासो-

[भा. ४६९२] सच्चित्तं वा अंबं, सच्चित्तपतिड्डियं च दुविहं तु ।

जो भुंजे विडसेअ व, सो पावति आणमादीणि ॥

सू- सचित्तं सचित्ते पइड्डियं वा, एयं चेव दुविह । सेसं कंठं ।

[भा. ४६९३] अमिला अभिणवच्छिन्नं, अप्पक्क सचित्तहोतऽच्छिन्नं वा ।

तं विय सयं मिलातं, रुक्खगय सचेयणपतिट्ठं ॥

सू- जं अभिणवच्छिण्णं अमिलाणं तं सचित्तं भवति, जं च रुक्खे चेवऽवहितं अच्छिन्नं बद्धद्वियं अबद्धद्वियं वा अपक्कं च तं पि सचित्तं । “तं विय” - तदेव अंबादियं पलंबं चेव ठियं दुव्वायमादिणा अप्पणा वा अप्पज्जति भावं मिलाणं तं सचेयणपतिट्ठियं भण्णति ॥

[भा. ४६९४] अहगवा जं बद्धद्विं, बहिपक्कं तं सचेयणपतिट्ठं ।

विविहदसणा विदसणा, जं वा अक्खुंदति नहाती ॥

सू- जं वा पलंबं बाहिरकडाहपक्कं अंतो सचेयणं बीयं तं वा सचित्तपतिट्ठियं भण्णति । अपनीतत्वचं गुडेन वा सह कपूरण वा सह तथाऽन्येन वा लवणचातुर्जातकवासनादिना सह एसा विविहदसणा । “अक्खुंदइ” ति चक्खिउं मुंचति, अन्योऽन्य-नहेहिं वा अक्खुंदति, नखपदानि ददातीत्यर्थः, एसा वा विडसभा भण्णति । एवं पारिते भणियं । अनंते वि एव धेव । नवरं चउगुरुं पच्छित्तं ॥ सचित्ते सचित्तपतिट्ठिए य दोसु वि सुत्तेसु इमो अववातो-

[भा. ४६९५] वितियपदमणप्पज्जे, भुंजे अविकोविए व अप्पज्जे ।

जाणंते वा वि पुणो, गिलाण अद्धाण ओमे वा ॥

सू- खित्तादिगो अणप्पज्जो वा भुंजति, सेहो अविकोवियत्तणओ अजाणंतो, रोगोवसमनिमित्तं वेसुवदेसितो गिलाणो वा भुंजे, अद्धाणोमेसु वा असंथरंता भुंजंता विसुद्धा ॥

इमो दोसु विडसणसुत्तेसु अववातो-

[भा. ४६९६] वितियपदमणप्पज्जे, विडसे अविकोविते व अप्पज्जे ।

जाणंते वा वि पुणो, गिलाण अद्धाण ओमे वा ॥ -

सू- नवरं चोदगाह - विडसणा लीला, तं अदवासे माकरेउ । आचार्याह - जरडुबाहिरकडाहं तं अवणेउ खायंतस्स अववादे न दोसा, जइ वा पलंबस्स जं उवकारकारी लवणादिकं तेन सह तं भुंजंतस्स न दोसो, कोमलं जरठं वा इमं ति परिन्नाहेतु नहमादीहिं अखुंदेअ ॥

मू. (९१३) जे भिक्खू सचित्तं अंबं वा अंबपेसिं वा अंबभित्तं वा अंबसालगं वा अंबडालगं वा अंबचोयगं वा भुंजइ, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (९१४) जे भिक्खू सचित्तं अंबं वा अंबपेसिं वा अंबभित्तं वा अंबसालगं वा अंबडालगं वा अंबचोयगं वा विडसइ, विडसंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (९१५) जे भिक्खू सचित्तपइड्डियं अंबं वा अंबपेसिं वा अंबभित्तं वा अंबसालगं वा अंबडालगं वा अंबचोयगं वा भुंजति, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (९१६) जे भिक्खू सचित्तपइड्डियं अंबं वा अंबपेसिं वा अंबभित्तं वा अंबसालगं वा अंबडालगं वा अंबचोयगं वा विडसइ, विडसंतं वा सातिज्जति ॥

सू- एते छ सुत्तपदा, विडसणाए वि छ छेव । एतेसिं इमो अत्थो । अंबं सकलं न केणइ ऊण । चोदगाह - आदिस्त्रेसु चउसु सुत्तेसु ननु सकलं चेव भणियं । आचार्याह - सधं, किंतु तं पलंबत्तणेण पज्जत्तं बद्धद्वियं गहियं, इमं तु पलंबत्तणेण अपज्जत्तं अबद्धद्वियं अविपक्करसत्वादसकलमेवेत्यर्थः ।

पेसी दीहागारा, अद्धं भित्तं, बाहिता छल्ली सालं भण्णइ, अदीहं विसमं चक्कलियागारेणं जं खंडं तं डगलं भण्णति, ण्हारुनिभागा जे केसरा तं धोयं भण्णति । इमो सुत्तफासो-

[भा. ४६९७] एसेव गमो नियमा, डगले साले य भित्तए चोए ।

चउसु वि सुत्तेसु भवे, पुव्वे अवरम्मि य पदम्मि ॥

धू-अंबगपेसिवज्जा चउसु सुत्तेसु त्ति ॥ सेसं कंठं । अहवा - आदिछेसु चउसु सुत्तेसु जो गमो भणितो सो चेव गमो अंबगादिएसु छसु पदेसु सविहसणेसु भाणियव्वो ॥ चोदगाह - ननु पदमसुत्तेसु भणितो चेव अत्थो किं पुणो अंबगादियाणं गहणं ? आचार्याह-

[भा. ४६९८] एवं ताव अभिन्ने, अम्बे पुणो इमा भेदा ।

डगलं तु होइ खंडं, सालं पुण बाहिरा छल्ली ॥

धू-एवं ताव आदिछेसु चउसु सुत्तेसु अभिन्नाणं अबानं गहणं, इह भिन्नाणं गहणं । अहवा-आदिसुत्तेसु अविसिद्धं गहणं, इह विसिद्धं गहणं कयं । अहवा-मा कोइ चिंतिहिति-“अभिन्नं अमक्ख-निज्जं, भिन्नं पुण भक्खं”, तेन अंबगं पेसिमादिगा य निसिज्जंति । डगलं तु पच्छद्धं कंठं ॥

[भा. ४६९९] भित्तं तु होइ अद्धं, चोयं जे जस्स केसरा होति ।

मुहपण्हकरं हारिं, तेन तु अंबे कयं सुत्तं ॥

धू-पुव्वद्धं कंठं । चोदगाह - किं अने माउलिगादिया कला भवखा, जेग अंबं चेव निसिज्जति ? आचार्याह-एगगहणा गहणं तज्जातियाणं ति सव्वे संगहिया । अंबं पुण मुहपण्हं-पच्छद्धं । अंबेण मुहं पल्हाति-प्रस्यंदतीत्यर्थः । किं च “हारितं” - जिह्वेन्द्रियप्रीतिकारकमित्यर्थः । अनेन कारणेन अंबे सूत्रप्रतिबंधः कृतः ॥ अन्याचार्याभिप्रायेण कृता गाथा-

[भा. ४७००] “अंबं केण ति (धेवेण) ऊणं डगलद्धं भित्तगं चतुव्वमागो ।

चोयं तयाओ भणिता, सालं पुण अक्खुयं जाण ॥

धू-धेवेण ऊणं अंबं भण्णति, डगलं अद्धं भण्णति, भित्तं चउभागादी, तया चोयं भण्णति, नखादिभिअक्खुण्णं सालं भण्णति, अक्खुं-अंबसालमित्यर्थः । पेसी पूर्ववत् ॥

[भा. ४७०१] सच्चित्तं व फलेहिं, अगगपलंबा तु सूचिता सव्वे ।

अगगलपलंबेहिं पुणो, मूलपलंबे कया सूया ॥

धू-तत्थ इमे अगगपलंबा-

[भा. ४७०२] तल नालिएरि लउए, कविद्ध अंबाड अंबए चेव ।

एयं अगगपलंबं, नेयव्वं आनुपुव्वीए ॥

धू-जनपसिद्धा एते । “आनुपुव्वि”ति एसेव तलादिगा ॥ तत्थ मूलपलंबं इमं-

[भा. ४७०३] झिज्झिरि सुरहिपलंबे, तालपलंबे य सल्लपलंबे ।

एयं मूलपलंबं, नेयव्वं आनुपुव्वीए ॥

धू-झिज्झरी वल्ली, पलासगो सुरभी सिग्गुगो सेसा जणपसिद्धा । एत्थ वि आनुपुव्वी-झिज्झिरिमादी ॥ चोदगाह-

[भा. ४७०४] जति मूलगगपलंबा, पडिसिद्धा ननु इदानिं कंदादी ।

कप्पंति न वा जीवा, को व विसेसो तदगगहणे ॥

चू- यदीत्यभ्युपगमे । मूलपलंबा अग्नपलंबा य पडिसिद्धा, न पुण कंद-मूल-खंघ-तया-
साल-पवाल-पत्त-पुष्पं च पडिसिद्धा । जम्हा एतेसिं पडिसेहं करेह तेन मे मती - अवस्सं एते
कप्पंति पडिग्गाहितए, जीवा वि होतया ।

अहवा - न वि एते जीवा, जेण एतीस पडिसेहो न कतो । अध जीवा, ण य कप्पंति, तेन सुत्तं
दुबद्धं । अध मतं ते - “जीवा, न कप्पंति, सुत्तं च सुबद्धं” तो विसेस हेऊ वत्तव्वो ॥ आयरिओ
आह-

[भा. ४७०५] चोदग कण्णसुहेसु, सद्देसु अमुच्छमाणो सह फासे ।

मज्झिम्हि अट्ठ विसया गहिता एव वऽट्ठ कंदाती ॥

चू- हे चोदग ! अह, इराधियमिति आग्राहयिहीए भणियं-

कण्णसोक्खेहिं सद्देहिं, पेम्मं नाभिनिवेसते ।

दारुणं कक्कसं फासं, काएणं अधियासते ॥

एत्थ सिलोगे आदिमंतग्गहणं कयं, इहरहा उ एवं वत्तव्वं

॥ १ ॥ कण्णसोक्खेहिं सद्देहिं, पेम्मं नाभिनिवेसए ।

दारुणं कक्कसं सद्दं, सोएणं अहियासए ॥

॥ २ ॥ चक्खुकंतेहिं रुवेहिं, पेम्मं नाभिनिवेसए ।

दारुणं कक्कसं रुवं, चक्खुणा अहियासए ॥

॥ ३ ॥ घाणकंतेहिं गंधेहिं, पेम्मं नाभिनिवेसते ।

दारुणं कक्कसं गंधं, घाणेणं अहियासए ॥

॥ ४ ॥ जीहकंतेहिं रसेहिं, पेम्मं नाभिनिवेसते ।

दारुणं कक्कसं रसं, जीहाए अहियासए ॥

॥ ५ ॥ सुहफासेहि कंतेहिं, पेम्मं नाभिनिवेसए ।

दारुणं कक्कसं फासं, काएणं अहियासए ॥

चू- एवं रागदोसा, पंचहिं इंदियविसएहिं गहिता । आदिअंतग्गहणेणं नज्झिस्सा अट्ठ विसया
गहिता भवंति । एवं इह वि महंतं सुत्तं मा भवउ आदिअंतग्गहिता, तेहिं गहिणहिं मज्झिस्सा वि
अट्ठकंदाविणो गहिया येव भवंति ॥

[भा. ४७०६] अहवा एगग्गहणे, गहणं तज्जाइयाण सव्वेसिं ।

तेनग्गपलंबेणं, तु सूतिता सेसगपलंबा ॥

चू- उच्चारियसिद्धा तस्स पलंबस्सिमे भेदा-

[भा. ४७०७] सव्वं पि य तं दुविहं, आमं पक्कं च होति नायव्वं ।

आमं भिन्नाभिन्नं, एमेव य होति पक्कं पि ॥

चू- दो भेदा-आनं पक्कं च, जं तं आमं तं भिन्नं अभिन्नं वा, पक्कं पि एवं भिन्नाभिन्नभेदेण
भाणियव्वं ॥ तत्थ आमस्स इमो निक्खेवो-

[भा. ४७०८] नामं ठवणा आमं, दव्वामं येव होति भावामं ।

उस्सेतिमं संसेतिमं, उवक्खडं चेव पलियामं ॥

सू-नामठवणाओ गयाओ, दव्वामं चउव्विहं, तं जहा - उस्सेतिमाणं संसेतिमामं उवक्खडामं पलियामं चेति ॥ एतेसिं चउण्ह वि इमा विभासा-

[भा. ४७०९] उस्सेतिम पिट्ठादी, तिलाति संसेतिमं ति नायव्वं ।

कंकडुगादि उवक्खड, अविपक्करसं तु पलियामं ॥

सू-उस्सेतिमं नाम जहा - 'पिट्ठं' - पुढविकायभायणं, आउक्कायस्स भरेत्ता मीराए अद्विज्जति, मुहं से वत्थेण ओहाडिज्जति, ताहे पिट्ठपयणयं रोड्ढस्स भरेत्ता ताहे तीसे थालीए जलभरियाए अहोछिद्वेण तं पि ओसिज्जति, हेड्डाहुत्तं वा ठवेअति, तत्थ जं आमं तं उस्सेतिमाणं भण्णति । आदिग्गहणेण उवरि ठविज्जति, ताहे उडेरगादी । संसेतिमं नाम पिट्ठे पाणियं तावेत्ता पिंडियद्विया तिला तेन ओलहिज्जति, तत्थ जे आमा तिला ते संसेतिमामं भण्णति । आदिग्गहणेणं जं पि अन्नं किं चि एतेणं कमेणं संसिज्जति तं पि संसेतिमामं भण्णति । उवक्खडामं नाम जहा चणयादीण उवक्खडियाण जे न सिज्जति ते कंकडुया तं उवक्खडियामं भण्णति । पलिआणं जं परियाए कत्तं परिणायं वा पत्तं तहावि आमं तं परिआणं, तं च अविपक्करसं ॥ इमं चउव्विधं-

[भा. ४७१०] इदण धूमे गंधे, वच्छपलियामए य आमविही ।

एसो खलु आमविही, नेयव्वो आनुपुव्वीए ॥

सू-इंधणपलिआणं धूमपलियामं गंधपलियामं वच्छपलियामं, चउव्विहा पलियामविधी । "आनुपुव्वि" ति एसा चेव इंधणादिया । अधवा - इंधणादिकरणादिया वा आनुपुव्वी ॥ तत्थ इंधनाम-धूमामस्स य इमं वक्खाणं-

[भा. ४७११] कोद्वपलालंभादी, इंधणेण पलंबमाइ पच्चंति ।

मज्झख (५ग) डाऽगणि पेरंत तेंदुगा छिद्वधूमेणं ॥

सू-जहा कोद्वपलालेण अंबगादिफलाणि वेढेत्ता पाविज्जति, आदिग्गहणं सालिपलालेण वि, तत्थ जे न पक्का फला ते इंधणपलियामं भण्णति । धूमपलियामं नाम जहा खड्डं खणित्ता तत्थ करीसो छुब्भत्त, तीसे खड्डाए परिपेरंतेहि अन्नाओ खड्डाओ खणित्ता तासु तेंदुआदीणि फलाणि छुभित्ता जा सा करीसखड्डुगा तत्थ अग्गी छुब्भति, तासिं च तेंदुगखड्डाणं सोआ तं करीसखड्डं मिलिया, ताहे धूमो तेहिं सोतेहिं पविसित्ता ताणि फलाणि पावेति, तेणं से पच्चंति, तत्थ जे अपक्का ते धूमामं भण्णति ॥ इदानीं गंधमा-वच्छमाणं इमं वक्खाणं-

[भा. ४७१२] अंबगमादी पक्कं, छूढं आमेसु जं न पावयती ।

तं गंधाणं वच्छे, कालप्पत्तं न जं पच्चे ॥

सू-गंधाम अंबयं आदिसद्दातो मातुलिगं वा पक्क अन्नेसिं आमयाण मज्झे छुब्भति, तस्स गंधेण तेन अन्ने आमया पच्चंति, जं तत्थ न पच्चति तं गंधामं भण्णति । वच्छपलियामं नाम वच्छ रुक्खो भणइ, तम्मि रुक्खे जं फलं पत्ते वि काले अन्नेसु वि पक्केसु न पच्चति आमं सरडीभूतं तं वच्छपलियामं भण्णति ॥ सव्वदव्वामोवसहारिणी इमा गाहा-

[भा. ४७१३] उस्सेतिमभादीणं, सव्वेसिं तेसि जं तु मज्झगतं ।

पच्चंतं पि न पच्चति, तं होति दव्वआमं तु ॥

सू-सव्वेसिं उस्सेतिमादीणं मज्झे जं "पच्चंतं पि" तिप्पाविज्जमाणं पि वुत्तं भवति, न पच्चति

तं दव्वामं भण्णति ॥ इदानीं “भावामं”-

[भा. ४७१४] भावामं पि य दुविहं, वयनामं चेव नो य वयनामं ।

वयनाममणुमतत्थे, आमं ति य जो वदे वड्ढं ॥

सू- पुव्वद्धं कठं । वयनामं अनुमयत्थे । जहा कोइ साधू गुरुपेसणेण गच्छंतो अत्तेन पुच्छितो - किं भो ! गुरुपेसणेण गम्भति ? ” सो पडिभणइ - “आमं” ति, शब्दमात्रोच्चारणं करोति ॥ “नो वयणमं” इमं-

[भा. ४७१५] नो वयनामं दुविहं, आगमतो चेव नो य आगमतो ।

आगमतो उवउत्तो, नो आगमतो इमं होइ ॥

सू- पुव्वद्धं कठं । आगमतो जो “आमवयणं” तस्सत्थं जाणति, तस्मि उवउत्तस्स य स आमभावोवयोगो भावां भण्णति ॥ जं नो आगमतो भावामं तं इमं-

[भा. ४७१६] उग्गमदोसादीया, भावतो अस्संजमो य आमविही ।

अत्रो वि य आएसो, जो वाससतं न पूरेति ॥

सू- आहाकम्मादि उग्गमदोसा, आदिसद्दाओ एसणदोसा उप्पायणा य दोसा, भणियं च “सव्वामगंधं रेण्णाय निरामगंधो परिव्वए । जओ तेहि उग्गमादिदोसेहिं घेप्पमाणेहिं चारित्तं अविपक्कं अपज्जत्तं आमं भण्णति । असंजमो वि आमविधीए चेव भवति, जतो चरणस्सोवघायकारी । किं य - जो वरिससतायुपुरिसो वरससतं अतरेत्ता अंतरे मरेतो आमो भण्णति ॥

[भा. ४७१७] एसो उ आमविही, एत्थ ऽहिकारो उ दव्वआमेणं ।

तत्थ वि पलियामेणं, तत्थ वि य वच्छपलियामे ॥

सू- भक्षितो आमविही । एत्थ दव्वामो अधिकारो तत्थ वि पलियामेण तत्थ वि वच्छपलियामेणेत्यर्थः सेसा उच्चारियसिद्धा ॥

सू- इदानीं भंगविकल्पनार्थं सूत्रविभागः क्रियते- “सच्चित्तं अंबं भुंजति । सच्चित्तं विडसति” । “पतिट्ठिए” वि दो सुत्ता, एते चउरो दव्वओ सगलसुत्ता । भित्तं सालं डगलं चोयं एते चउरो सह विडसणाए दव्वतो भिन्ना । जं पुण “अंब वा” सुत्त एतदसगलत्वात् पूर्वसूत्रेषु प्रविष्टं, जं पुण अंबपेसिं वा सुत्तं एयं पेसिमेदित्वात् भित्ते प्रविष्टं । एवं अष्टसूत्राणि भवन्ति । अतो पठ्यते-

[भा. ४७१८] दव्वतो चउरो सुत्ता, अभिन्न चउरो य पच्छिमा भिन्ना ।

भावेणं पुण भइया, अट्ट वि भेया इमे चउहा ॥

सू- पठ्मा छउरो सुत्ता दव्वतो अभिन्ना, पच्छिमा चउरो सुत्ता दव्वतो भिन्ना । एते अट्ट वि सुत्ता भावतो भिन्ना वा अभिन्ना वा ॥ एत्थ भिन्ने इमो चउव्विहो निक्खेवो-

[भा. ४७१९] नामं ठवणा भिन्नं, दव्वे भावे य होइ नायव्वं ।

दव्वम्मि घडपडादी, जीवजडं भावतो भिन्नं ॥

सू- नाम ठवणाओ गताओ । दव्वभिन्ने घडो पडो वा, भावभिन्नं पुण जीवविषयजडं जं सरीयं, इह तु पलंबं भाणियव्वं ॥ एतेसु चेव दव्वभावभिन्नाभिन्नेसु चउभंगो कायव्वो-

[भा. ४७२०] भावेण य दव्वेण य, भिन्नाभन्ने चउक्कमयणा उ ।

पठमं दोहि अभिन्नं, विसियं पुण दव्वतो भिन्नं ॥

सू- भावतो अभिन्नं दव्वतो अभिन्नं । एस पढमो । भावतो अभिन्नं दव्वतो भिन्नं । एस बीतो ॥

[भा. ४७२१] ततियं भावतो भिन्नं, दोहि वि भिन्नं चउत्थगं होति ।

एतेसिं पच्छित्तं, वोच्छामि अहानुपुव्वीए ॥

सू- भावतो भिन्नं दव्वतो अभिन्नं । ततितो भंगो । भावतो भिन्नं दव्वतो भिन्नं । एस चउत्थो । एतेसु इमं पच्छित्तं-

[भा. ४७२२] लहुगा य दोसु दोसु य, जहुओ पढमम्पि दोहि वी गुरुगा ।

तवगुरुग कालगुरुगा, चउत्थए दोहि वी लहुओ ॥

सू- पढम वितिएसु दोसु वि भंगेसु चउलहुगा सचेतनत्वात् । ततियचउत्थेसु वि भंगेसु मासलहुं अचेतनत्वात् । पढमभंगे चउलहुं तं दोहिं वि तवकालेहिं गुरुगं कायव्वं । वितियभंगे जं चउलहुं तं तवेण गुरुगं कालतो लहुगं कायव्वं । ततियभंगे जं मासलहुं तं तवलहुं कालगुरुगं कायव्वं । चउत्थभंगे जं मासलहुं तं दोहिं वि तवकालेहिं लहुगं कायव्वं ॥

[भा. ४७२३] उग्घातिया परित्ते, हीति अनुग्घातिता अनंतम्पि ।

आणऽणवत्था मिच्छा, विराधना कस्सऽगीयत्थे ॥

सू- एतेहिं पच्छित्ता “उग्घातिय” ति - लहुगा भणिता । अनंते पुण ते एते चेव पच्छित्ता “अनुग्घाड्य” ति - गुरुगा इत्यर्थः । आणा अणवत्था मिच्छा विराधना य । “कस्स” ? अगीयत्थे । एयं उवरिंसवित्थरं भणिहिंति । तहावि असुण्णत्थं अक्खरत्थो भण्णति - पलंबं गेण्हंतेण तित्थकराणं आणाभंगो कतो, अणवत्था कता, मिच्छत्तं जणेति, आयसंजमविराधना य भवति ।

सीसो पुच्छति - “कस्सेयं - पच्छित्तं ?” आयरियो भणति - अगीयत्थस्स भवति । सीसो पुच्छति - “एयं पच्छित्तं किं गहिं पलंबे भवति अगहिं” ? आयरिओ भणति - गहिते, नो अगहिते । किं कारणं ? जति अगहिते, नो गहिते, तो न कोति वि अपायच्छित्ती ॥

एतेण अवसरेण इमा-

[भा. ४७२४] अन्नत्थ तत्थ गहणे, पडिए अद्धित्तमेव सद्धित्ते ।

सुभणाऽऽरुहणा पडणा, उवही तत्तो य उद्धाहो ॥

सू- तं गहणं दुविधं - अन्नत्थगहणं, तत्थ गहणं च । जंतं “अन्नत्थ गहणं” तं इमं-

[भा. ४७२५] अन्नगहणं तु दुविधं, वसमाणऽवि वसंते अंतो बहिं ।

अंताऽऽवण तव्वज्जं, रच्छा गिहे अंतो पासे वा ॥

सू- जंतं “अन्नत्थ गहणं” तं दुविधं - वसमाणे य, अडवीए य । तत्थ जंतं वसंते - तं पुणो दुविधं - गामस्स अंतो, बहिं वा जंतं अंतो - तं पुणो दुविधं - आवणे वा तव्वज्जे वा । तव्वज्जं आवणवज्जं । तं तव्वज्जं इमेसु ठाणेसु होजा - रत्थाए वा होजा, गिहे वा होजा, गिहस्स वा अंतो अलिंदगासु, गिहस्स वा पासे अंगण-पुरोहडादिसु ॥ एयं सव्वं पि अपरिग्गहं होज्ज, सपरिग्गहं वा । एत्थ आवणे वा तव्वज्जं वा अपरिग्गहं गेण्हमाणस्स इमं पच्छित्तं । दव्वतो ताव भण्णति-

[भा. ४७२६] कप्पट्ट दिट्ठ लहुओ, अट्ठप्पत्ती य लहुग ते चेव ।

परिवहमाण दोसे, दिट्ठादी अन्नगहणम्पि ॥

चू- पलंबं गेण्हंतो कप्पङ्गणेण दिट्ठो, एत्थ से मासलहुं । “अट्ठप्पत्ती य लहुग” ति - अह तस्स संजयस्स गहिं पलंबे अट्ठोप्पज्जति - भक्षयामीति एत्थ से चउलहुं । अधवा - “अट्ठप्पत्ती” - संज-
एण पलंबं गेण्हंतेण कप्पङ्गगस्स पलंबे अट्ठो उप्पादितो - “अहमवि गेण्हामी” त्थर्थः । एत्थ वि
चउलहुं ते चेव ति । अह न कप्पङ्गणेण महल्लपुरिसेण दिट्ठो गेण्हंतो, एत्थ से चउलहुं पच्छित्तं । अध
महल्लस्स अट्ठो उप्पज्जति - “अहमवि गेण्हामि” ति, एत्थ वि चउलहुं चेव । महल्लेण य दिट्ठे इमे
अधिकतरा दिट्ठानी परिवहमाणा रोमा बहू - उत्तरि गाहा ॥ एवं अन्नत्थगहणे भन्नमाणा सुणह-
[भा. ४७२७] दिट्ठे संका भोतिय, घाडिय नातीणं गामबहिता वा ।

चत्तारि छच्च लहुगुरु, चेदो मूलं तह दुगं च ॥

चू- महल्लेण गेण्हंतो दिट्ठो ॥ अह संका किं सुवण्णादि गहियं अध पलंबं, एत्थ संकाए ॥
निस्संकिते सुवण्णं ति ॥ “भोइय” ति भज्जा, तीए कहियं - “मए संजतो दिट्ठो फलाणि गेण्हंतो” ।
जति तीए पडिहओ - “मा एवं भणाहि, एयं संजए न संभवइ”, तो चउगुरुए चेव ठितं । अह
तीए न पडिहंतं तो किंकारणं ? भोइयाए पढमं कहेति ? आसन्नतरो सो संजतो ति । ततो
“घाडियस्स” कहेति, तेन पडिहते छल्लहुं चेव, । अपडिहते । ततो “नातीणं” कहेति, तेहिं
पडिहते छगुरुं चेव, अपडिहते छेदो । ततो आरक्खिपुरिसेहिं तस्स वा समीवाओ सुओ अन्नओ
वा सुते तेहिं पडिहए छेदो चेव, अपडिहते मूलं । इब्भसेट्ठीसु सुते पडिहते मूलं चेव, अपडिहते
अणवट्ठो । अमच्चराइणेहिं सुते पडिहते अणवट्ठं चेव अपडिहए पारंचियं । पच्छच्छं गतार्थं । नवरं
- “दुगं” - अणवट्ठं पारंचियं । अहवा - संका भोतियमात्तापित्रो पितृयकमहत्तरी आरक्खिया
सिद्धि सत्थवाहा अमच्चरायाणो एतेसु सत्तसु पदेसु अट्ठोक्कंतीए पूर्ववत् । “गामबहियाइ” ति -
सांन्यासिकं वक्ष्यमाणं ॥

[भा. ४७२८] एवं तावऽदुगुंछे, दुगुंछिते लसुणमाति ते चेव ।

नवरं पुग चउलहुगा, परिग्गहे गेण्हणादीया ॥

चू- एतं सव्वं अदुगुंछिते अंबादिके पलंबे भाणतं । दुगुंछिते इमं नाणतं-दुविधं दुगुंछितं -
जातिदुगुंछितं ठाणदुगुंछितं च । जातिदुगुंछितं जहा लसुणमादी, आदिग्गहणेणं पलंङ्गुहेसुरुं
ङगफल तालफलं च । ठाणदुगुंछितं असुइठाणे पडियं । दुविहं दुगुंछियं कप्पङ्गादि दिट्ठं गेण्हंतस्स
चेव चउलहुं सेसं सव्वं एयं चेव दट्ठव्वं । एयं अपरिग्गहं गतं । “परिग्गहे गेण्हणादीय” ति - सप-
रिग्गहे वि अंतो अदुगुंछिते दुगुंछिते वा कप्पङ्गदिट्ठादिगा सव्वा एसेव विधी आरोवणा य । नवरं -
सपरिग्गहे गेण्हणकट्ठणववहारादिया दोसा भवन्तीत्यर्थः ॥ एवं दव्वतो पच्छित्तं गतं । इदानीं
खेत्ततो-एत्थ जं “गामबहिया” य ति संपासिगं पदं ठवितं । एतेण खित्तपायच्छित्तं सूइय-

[भा. ४७२९] खेत्तंतो निवेसणादी, जा सीमा लहुगमाति जा चरिमं ।

केसिंघी विवरीयं, काले दिन अट्ठमे सपदं ॥

चू- खेत्तओ पायच्छित्तं भण्णाइ - तत्थ इमे अट्ठ पदा, निवेसण वाडग साहि गाममज्जे गामदारे
गामबहिया उज्जाणे सीमाए । एतेसु ठाणेषु गेण्हंतस्स जहासंखं चउलहुगादि पारंचियावसाणा
पच्छित्ता । अहवा - निवेसण वाडग साही गाममज्जे दारे उज्जाणे सीमाए अन्नगामे एतेसु इमं
जहासंखं ॥, ३३, ३४, ३५, ३६, ३७, ३८, ३९, ४०, ४१, ४२, ४३, ४४, ४५, ४६, ४७, ४८, ४९, ५०, ५१, ५२, ५३, ५४, ५५, ५६, ५७, ५८, ५९, ६०, ६१, ६२, ६३, ६४, ६५, ६६, ६७, ६८, ६९, ७०, ७१, ७२, ७३, ७४, ७५, ७६, ७७, ७८, ७९, ८०, ८१, ८२, ८३, ८४, ८५, ८६, ८७, ८८, ८९, ९०, ९१, ९२, ९३, ९४, ९५, ९६, ९७, ९८, ९९, १०० ॥

“केसिचि - विवरीयं” ति अन्नगामे ङ्गा । सीमाए गेण्हइ ङ्गा । उज्जाणे फुं । गाममज्जे चे० । साहीए मू० । वाडए अ० । निवेसणे पारंची । खेतओ गतं । इदानी कालतो - “काले दिन अङ्गमे सपयं” ति पढमदिवसे गेण्हति ङ्गा । वितीए ङ्गा । ततिए फुं । चतुर्थे फुं । पंचमे छे० । छट्टे मूलं । सत्तमे अणवट्टो । अङ्गमे सपदं ति पारंचीयं ॥ गतं कालतो । इदानी भावतो-

[भा. ४७३०] भावऽङ्गवार सपदं, मासादी मीस दसहि सपदं तु ।

एमेव य बहिया वी, सत्य जत्तादिठाणेसु ॥

सू- भावतो एङ्गवारं गेण्हति ङ्गा । वियवार ङ्गा । ततियं फुं । चतुर्थे फुं । पंचमे छे० । छट्टे मूलं । सत्तमे अणवट्टो । अङ्गमवारं गेण्हंतस्स पारंचीयं । भावपारंचीयं सचित्तविषयं गतं । इदानी मीसे भण्णइ - “मासादी मीस दसहि सपदं तु” । कप्पट्टे दिट्ठे लहुगो, अङ्गुप्पत्तीए मीसे लहुगो चैव । अहल्लेण दिट्ठे-संकाए मासलहुं, निस्संके मासगुहं । भोतियाए चउलहुं, घाडिए ङ्गा, नादिसु फुं । आरिक्खिए फुं । सत्यवाहे छेदो । सिद्धिम्मि मूलं । अमच्चेण अणवट्टो । रायाणो पारंचीयं । खेतओ इमं-निवेसण वाडग साहा गाममज्जे गामद्वारे गामबहिं उज्जाणे उज्जाणसीमंतरे सीमाए सीमपतिकंतं, एतेसु जहासंखं मासलहुगादिपारंचीयावसाणं देयं । कालओ मासलहुगादि दसिहं दिनेहिं पारंचीयं । भावतो दसमवारं गेण्हंतस्स मासलहुगादि पारंचीयं भवति । गामस्संतो गयं । एमेव य गामबहिया वि पायच्छित्तं भाणियव्व । दिट्ठे संकादियं सव्वं । तं पुण सत्याण वासट्ठाणे वा जं वा ठाणं लोगो जत्ताए गच्छति ॥ बहिया गेण्हणे पच्छित्तस्स अतिदेसं करेति-

[भा. ४७३१] अंतो आवणमादी, गहणे जा वण्णिया सवित्थारा ।

बहिया उ अन्नगहणे, पडितम्मी होति सच्चेव ॥

सू- अंतो णगरादीणं आवणा वा आवणवज्जे वा अदुगुंछियं दुगुंछियं वा अपरिग्गहियं परिग्गहपडितं गेण्हमाणस्स जं पच्छित्तं भाणियं, बहिया वि गामादीणं अन्नगहणे पडियं गेण्हंतस्स सोधी, सच्चेव अपरिसेसा दट्ठव्वा ॥ वसमाणे गतं । इदानी अन्नगहणं “अडवीए” जंतं भण्णति-

[भा. ४७३२] कोट्टगमादिसु रत्ते, एमेव जणो उ जत्थ पुंजेति ।

तहियं पुण वच्चंते, चतुपदभयणा तु छदिसगा ॥

सू- कोट्टगं नाम जहा पुलिकोट्टं चोरपल्लिकोट्टं वा । इह पुण अहिगारो जत्थ लोगो अडवीए पउरफलाए गंतुं फलाइं सोसेति तं कोट्टगं भण्णति, पच्छ भंडीए बहिलएहि य आणेंति, आदिसद्दातो पुलिंदकोट्टादिसु जत्त जणो पुंजेति । एतेसु वि गहणपच्छित्तं एमेव दट्ठव्वं जहा वसमाणे, नवरं इमो विससो - तत्थ गच्छंतस्स चउहिं पदेहिं छदिसिया छसय छदिसिया भंगे रयणा कायव्वा ॥

[भा. ४७३३] वच्चंतस्स य भेदा, दिया य राओ य पंथ उप्पंथे ।

उवउत्त अनुवउत्ते, सालंब तथा निरालंबे ॥

सू- वच्चंतस्स भंगरयणभेदा इमे - दिया गच्छति पंथेण उवउत्तो सालंबो । एतेहिं चउहिं पदेहिं अट्ठ भंगा भवन्ति । दिया पंथेण उवउत्तो निरालंबो । दिया पंथेण उवउत्तो सालंबो । दिया पंथेण अनुवउत्तो सालंबो । दिया पंथेण अणवउत्तो गिरालंबो ङ्गा । एवं उप्पहेण वि चउरो । एवं दिवसत्तो अट्ठ भंगा । एवं चैव रातीए वि अट्ठ भंगा । एवं सपडिपक्खवयणेसु सोलस भंगा ॥ अहवा - इमा भंगरयणविही-

[भा. ४७३४] अद्भुतं च उक्तं दुर्ग, एकं च लहुगा य होति गुरुगा य ।

सुद्धा एगंतरिता, पदमरहियसेसगा तिन्नि ॥

चू- अद्भुतं दिवसं गहणं करंतेण अहो लहुग-अक्खनिकखेवं कारंतेहिं लता ठावेयव्वा । तस्स अहो अन्ने अद्भु रातीगहणं करंतेहिं गुरुग-अक्खनिकखेवा कायव्वा । एते सोलस बितियपंतीए । कहं ? भद्रइ-चउरो चउरो लहुगुरुगा अक्खनिकखेवा कायव्वा जाव सोलस । ततियपंतीए दो दो लहुगुरु अक्खनिकखेवा कायव्वा जाव सोलस । चउत्थपंतीए एक्केहं लहु गुरुं अक्खनिकखेवं करेआ जाव सोलस । अस्त्यैव प्रदर्शनार्थं “सुद्धा एगंतरिता” पच्छद्धं । पदमाए पंतीए सोलसोदरि सुद्धरहियत्तणतो एगतरं न लब्धति । “सेसग”त्ति बितिय-ततियचउत्था पंती, एयाओ तिन्नि, एतासु सुद्धा एगंतरिया लब्धति । अहवा - “सुद्धा एगंतरिता” एयं पच्छद्धं सुद्धभंगप्पदरिसणत्थं भण्णति । पदमभंगरहिया जेण सो सव्वहा सुद्धो लब्धति । सेसा जे तिन्नि एगंतरसुद्धा ततिय-पंचम-सत्तमा ते अण्णदेसु केसु वि असुद्धा । गाढकार्यावलंबनत्वात् । एवं बितियद्दुगे वि एगंतरा सुद्धा, सेसा असुद्धा । आलंबनाभावात् । बिय-तिय-पंचम-नवमे य एक्कं सद्धानं पच्छित्तं भवति । सेसेसु एककारससु भगेसु संजोग पच्छित्तं ॥ तं च इमं पच्छित्तं-

[भा. ४७३५] लहुगा य निरालंबे, दिवसतो रत्तिं हवंति चतुगुरुगा ।

लहुगो य उप्पहेणं, रीयादी चेवऽनुवउत्तो ॥

चू- दिवसतो जत्थ जत्थ निरालंबो तत्थ तत्थ ॥ रातो जत्थ जत्थ निरालंबो तत्थ तत्थ ॥ दिवसतो जत्थ जत्थ उप्पहेणं तत्थ तत्थ ॥ दिवसतो चेवऽनुवउत्तो जत्थ जत्थ तत्थ वि मासलहुं । अनुवउत्तो य इरियासमितीए जं आवज्जति तं च पादति । अनुवउत्तस्स उप्पहेसु रातो मासगुरुं । अहवा-

[भा. ४७३६] दिव-रातो लहु-गुरुगा, आणा चउ गुरुग लहुग लहुगा य ।

संजम-आयविराहण, संजमे आरोवणा इणमो ॥

चू- असुद्धेसु भंगेसु दिवसतो ॥ रातो ॥ तित्थकराणं आणामंगे ॥ अणवत्थाए चउलहुं । मिच्छत्तं जनितस्स ॥ विराधना दुविधा - संयमविराधना आयविराधना च । तत्थ संजमविराधने आरोवणपच्छित्तं ॥ तं च इमं-

[भा. ४७३७] उक्काय चउसु लहुगा, परित्त लहुगा य गुरुग साहारे ।

संधट्ठण परितावण, लहु गुरुगऽतिवायणे मूलं ॥

चू- एवं चेव कायपच्छित्तं दिवस-राईहिं विसेसिज्जति-

[भा. ४७३८] जहि लहुगा तहि गुरुगा, जहि गुरुगा कालओ तहिं गुरुगा ।

छेदो य लहुग गुरुगो, काएसाऽऽसेवणा रत्तिं ॥

चू- जत्थ दिवसतो कायपच्छित्तं मासलहुं चउलहुं छल्लहुं च, राओ ते येव गुरुगा दायव्वा । जत्थ पुण एते मासादिगा गुरुगा तत्थ ते चेव मासगुरुगादिगा कालगुरु दायव्वा, छेदो जत्थ लहुगो तत्थ सो छेव गुरुगो कीरति, एयं राओ कायपच्छित्तं भणियं ॥ आयविराधना इमा-

[भा. ४७३९] कंट-ऽट्ठि खाणु विज्जल, विसम दरी निण्ण मुच्छ-सूल-विसे ।

वाल-ऽच्छमल्ल-कोले, सिंह-वग्ध-वराह-मेच्छित्थी ॥

[भा. ४७४०] तेने देव-मणुस्से, पडिनीए एवमादि आताए ।

मास चउ छछ लहु गुरु, छेदो मूलं तह दुगं च ॥

सू-कंटगेण विज्झति, अङ्गी हङ्गं तेन दुक्खविज्झति, खाणु सि खाणुगेण दुक्खविज्झति, विज्झलं, उदगचिक्खिद्वयं तत्थ पडेज्जा, विसमं निण्णमुण्णतं तत्थ वि पडिज्जा, दरी-कुमाराती तत्थ पादो विमोडज्झति णिण्णं-खड्गा तत्थ पडति, भुच्छ वा भवति सुलं वा अनुधावति, विसेण वा सम्पादिणा वा बालेण वा खज्जाते, रिच्छो अच्छपल्लो तेन वा विरोगज्झति, कोलसुणगेण वा खज्झति, सीहेण वा, “वग्घो” विरूवो, “वराहो” सूकरो, मेच्छपुरिसो वा आहणेज्झति, इत्थी वा उवसग्गेज्जा । अहवा - मेच्छा इत्थी उवसग्गेज्जा, तन्निमित्तं मेच्छपुरिमो पंतावेज्झ, तेणेहिं वा बंधनादि पावेज्झ, देवता वा छलेज्झ, अन्नो वा कोइ पडिनीयादी पंतावेज्झ । तेहिं ठाणेहिं आयविराधना होज्झ । एतेसु सव्वेसु परितावणादिकेसु इमं पच्छत्तं-“मासचउ” गाहद्धं । “लहु” गुरुत्ति- चत्तारि मासा लहुगा गुरुगा, छछ मासा लहुया गुरुगा ।

इमं अनागाद्धादिसु पच्छित्तं । जति आनागाढं परिताविज्झति तो ॥ अहागाढं तो ॥ अह दुक्खादुक्खं भवति फुं । अह मुच्छ भवति फ्रं । किच्छपाणे छे० । किच्छुस्सासे मू० । समुग्घाते अणवद्धो । अह कालगते पारंघियं ॥ इमं आयविराधनाए दिवसरातिनिष्फण्ण-

[भा. ४७४१] कंट-ऽट्टिमातिएहिं, दिवसतो सव्वत्थ चउगुरु होति ।

रत्ति पुण कालगुरु, जत्थ य अन्नत्थ आतवधो ॥

सू-उच्चारितसिद्धा ॥

[भा. ४७४२] पोरिसिणासण परिताव ठावण तेणे य देह उवहिगतं ।

पंतादेवतछलणे, मणुस्सपडिनीयवहणं वा ॥

सू-तन्निमित्तं सुत्तपोरिसिं न करेति मासलहुं, अह अत्थ पोरिसिं न करेति तो मासगुरुं, सुत्तं णासेति ॥ अत्थं नासेइ ॥ परितावणत्ति गतार्थः । “ठवण” ति-अनाहारं ठवेति ॥, आहारं ठवेति ॥, परित्तं ठवेति ॥, अनंतं ॥, अस्नेहं च ठवेति ॥, सस्नेहं ॥ । जइ मिच्छो मारेति तो पारचियं । अह एक्को ओहावति मूलं, दोसु अवद्धं, तिसु पारंघियं । “तेन” ति-उवहीतेणा सरीरतेणा वा, उवहीए उवहिनिष्फण्णं भाणियव्वं, सरीरतेणएहिं जति एक्को साधू हीरति तो मूलं, दोहिं अणवद्धो, तिहिं पारंघितो । पंता देवता छलेति चउगुरुं । पडिनीतो इत्थि पुरिसो नपुंसगो वा हणति ॥ एसा आयविराधना ॥

[भा. ४७४३] एवं ता असहाए, सहायगमणे इमे भवे दोसा ।

जय अजय इत्थि पंडो, अंजती संजतीहिं च ॥

सू-तत्थ जे ते “जया” ते इमे-

[भा. ४७४४] संविग्गमसंविग्गा, गीता ते चेव होति उ अगीता ।

लहुगा दोहि विसिद्धा, तेहि समं रत्ति गुरुगा उ ॥

सू-संविग्गा गीयत्था, असंविग्गा गीयत्था । संविग्गा अगीयत्था, असंविग्गा अगीयत्था । एतेसिं पच्छित्तं पच्छज्जेण- संविग्गेहिं गीयत्येहिं जति जाति दिवसतो तो चउलहु, उभयलहुं । असंविग्गेहिं गीयत्येहिं समं जति जाति तो चउलहुं काललहुं तवगुरुग । असंविग्गेहिं अगीयत्येहिं

उलहुगं उभयगुरुगं । एवं दिवसतो भणितं । रत्ति तेहिं चेव समं गच्छंतस्स चउगुरुगा, एवं चेव तवकालेहिं विसेसियव्वा ॥ अजयत्तिं ते इमे-

[भा. ४७४५] अस्संजय-लिंगीहिं तु, पुरुसागिइ पंडएहिं य दिवा उ ।

अस्सोय सोय छल्लहु, ते चेव य रत्ति गुरुगा तु ॥

सू- असंजता गिहिलिंगी, वा लिंगमेषां विद्यत इति लिंगिनः-अन्यपाण्डिन इत्यर्थः । ते गिहत्था सोयवादी असोयवादी, लिंगिणी वि असोयवादी सोयवादी । जइ गिहीहिं असोयवादीहिं समं वच्चति फ्रुउभयलहुं, तेहिं चेव सोयवादीहिं समं वच्चति फ्रुकालगुरुं तवलहुं । अन्नलिंगीएहिं असोयवादीहिं समं वच्चति छल्लहुआ तवगुरुगा काललहुआ, तोहिं चेव सोयवादीहिं छल्लहु दोहिं वि गुरुगं । इदानिं नपुंसगा ते दुविधा-पुरिसनेवत्थिया य इत्थिनेवत्थिया य । जे ते पुरिसनेवत्थिया ते गिहत्था लिंगी वा, पुणो असोयसोयभेदेणं भिंदियव्वा, एतेहिं सह दिवसतो गच्छंतस्स पच्छित्तं जहा असंजयलिंगपुरिसाणं भणियं तहा भाणियव्वं । एवं दिवसतो भणियं । रत्तिं छगुरुआ तवकालविसेसिया, एव चेव भाणियव्वा ॥ इदानिं “इत्थीसु” भण्णइ-

[भा. ४७४६] पासंडिनित्थि पंडे, इत्थीवेसेसु दिवसतो छेदो ।

तेहिं चिय मिसि मूलं, दिय-रत्तिं दुगं तु समणीहिं ॥

सू- परिव्वाइयादिसु पासंडिगित्थीसु गिहत्थीसु य पंडे य इत्थीवेसधारगे एतेहिं दिवसतो गच्छंतस्स छेदो भवति, एतेहिं चेव सह गच्छंतो निसि मूलं भवति । समणीहिं समं जति दिवसतो जाति तोअणवट्ठो, अह रातो समणीहिं समं गच्छति तो पारंचितो ॥ अहवा-

[भा. ४७४७] अहवा समणा-ऽसंजय, अस्संजति-संजतीहिं दियरातो ।

चत्तारि छल्ल लहु गुरु, छेदो मूलं तह दुगं य ॥

सू- अवशकल्पः- सणेहिं सद्धिं दिवा वच्चति ॥ रातो ॥ सामण्णेण अस्संजएण सह दिवसतो गच्छति फ्रु । रातो प्र । सामण्णेण असंजतीहिं सह दिवसतो गच्छति छेओ । रत्ति मूलं । संजतीहिं समं दिवसतो गच्छति अणवट्ठो । रत्तिं पारंचितो ॥ अडवीए ति गतं । अन्नगहणं गतं । इदानिं “तत्थ गहणं” ति दारं । तत्थ गहणं नाम जे ते रुक्खा जेसु तं पलंबं उप्पज्जति तत्थेव तं पडियं गेण्हति । तस्सिमो अतिदेसो-

[भा. ४७४८] जह चेव अन्नगहणेऽस्स गमणादि वण्णियं एयं ।

तत्थ गहणे वि एवं, पडियं जं होति अच्चित्ते ॥

सू- अन्नगहणे कोट्टादिसु भंगविगप्पेण जा सोधी दोसा य जे वण्णिआ, तत्थ गहणे विहेट्ठा पडित्तं अचित्तं आदि काउं सच्चेव सोधी दोसा य अपरिसेसा वण्णेयव्वा जाव समणीहिं सह गमणं ति ॥

एवमतिदेसं काउं ति अपरितुष्टः आचार्य विशेषज्ञापनार्थं वा इदमाह-

[भा. ४७४९] तत्थ गहणं पि दुविहं, परिग्गहमपरिग्गहं दुविधभेयं ।

दिट्ठादपरिग्गहिते, परिग्गहिते अनुग्गहं कोति ॥

सू- तत्थ गहणं दुविधं-सपरिग्गह अपरिग्गहं । “दुविधभेद” ति - पुणो एक्केको भेदो सचित्ताचित्तभेदेणं भिंदियव्वा । “दिट्ठादिअपरिग्गहिए” ति - जं तं अपरिग्गहियं तं अचित्तं तं

गेण्हतस्स जा हेट्ठा आरोवणा मणिता "दिट्ठे संकाभोतिगादि" सा सव्वा भाणियव्वा । जं पि आरिग्गहं सच्चित्तं तत्थ वि "दिट्ठे" संकाभोतिगादि तं चेव । नवरं - कायपच्छित्तं परित्ते लहुगा, अनन्ते गुरुगा । एतेसु चेव सपरिग्गहेसु "कोत्ति" ति-मद्दो अनुग्गहं करेअ-अनुग्गहं मन्यत इत्यर्थः, पंतो पुणो पंतावणादि करेअ ॥ सपरिग्गहो इमेसि-

[भा. ४७५०] तिविह परिग्गह दिव्वे, चउलहु चउगुरुग छल्लहुक्कासा ।

अहवा छल्लहुग छिय, अंतगुरु तिविहदव्वम्मि ॥

सू-जं तं सपरिग्गहं तं तिहिं परिग्गहियं होआ - देवेहिं माणुसेहिं तिरिएहिं । जं तं देवेहिं तं तिविहं होआ - जहन्नं मज्झिमं उक्कोसं । जहन्नं वाणमंतरेहिं, मज्झिमं भवणवासिजोतिएहिं, उक्कोसं वेमाणिएहिं । दिव्वं जहन्नं वाणमंतरपरिग्गहियं गेण्हति ॥ मज्झिमं परिग्गहं (हियं) गेण्हति ॥ उक्कोसं परिग्गहियं गेण्हति छल्लहुअं । अधवा - तिसु छल्लहुअं तवकालविसेसियं, उक्कोसएहिं दोहिं वि गुरुअं कायव्वं ॥ दिव्वं गतं । इदानिं माणुस्स-

[भा. ४७५१] सम्मयर सम्म दुहा, सम्मे लिंगि लहुगुरुगो गिहिएसु ।

मिच्छा लिंगि गिही वा, पागय-लिंगीसु चउ लहुगा ॥

सू-जं तं माणुस्सं परिग्गहियं तं दुविहं - सम्मदिट्ठिपरिग्गहियं, "इयरे" ति मिच्छदिट्ठिपरिग्गहियं वा । "सम्म दुह" ति जं तं सम्मदिट्ठिपरिग्गहियं तं दुविधं - "सम्मलिंगि" ति, सावएहिं लिंगियएहिं य । लिंगियपरिग्गहिए मासलहु, सावगपरिग्गहिए मासगुरु । जं तं मिच्छादिट्ठिपरिग्गहियं तं चउव्विहं, तं जहा - अन्नपासंडिपरिग्गहियं, गिहत्थेहि य पायावद्धपरिग्गहियं कोडुंबिय परिग्गहं डंडिय परिग्गहं एत्थ गिहीहिं पागतेहिं अन्नपासंडियलिंगीहिं य चउलहुया पच्छित्त ॥

[भा. ४७५२] गुरुगा पुण कोडुंबे, छल्लहुगा होति डंडिगारामे ।

तिरिया उ दुड्ड-उदुड्डा, दुड्डे गुरुगेतरे लहुगा ॥

सू-कोडुंबियपरिग्गहे ॥ डंडियपरिग्गहे फुं । माणुसपरिग्गहं गतं । इदानिं तिरियपरिग्गहं दुविहं-दुड्डेहिं य अदुड्डेहिं य । अहिसुणया अनिहुयहत्थिमादि दुड्डेसु गुरुगा इयर ति अदुड्डा, तेसु लहुगा ॥ तिरियपरिग्गहियं गतं । "परिग्गहेनुग्गहं कोइ" ति, अस्य व्याख्या-

[भा. ४७५३] भदेतरसुर-मणुया, भद्दो धिप्पंति ददुणं भणति ।

अन्ने वि साहु गेण्हसु, पंतो छण्हगतरे कुआ ॥

सू-जेसिं सो परिग्गहो ते भद्दता वा होअ, इयरा वा पंता वा । जत्थ जे सुरा वा मणुया वा जेहिं तं परिग्गहियं भद्दगेहिं ते तं धेप्पंतं ददुणं भणेअ - "लड्डं कयं जं ते पलंबगा गहिया, अम्हे मो तारिता, भो हे साहु ! अन्ने वि पज्जत्तिए गेण्हसु, पुणो वा गेण्हेअह" । जो पुण पंतो सो इमेसिं छण्हं भेदानं एगतरं कुआ ॥

[भा. ४७५४] पडिसेहणा खरंटण, उवालंभो पंतावणा य उवहिम्मि ।

गेण्हण-कहण-ववहार-पच्छकडुड्डाह निव्विसए ॥

सू-पुव्वखेण पंचपदा गहिता । गेण्हणादी सव्वं पच्छल्लं छडो भेदो ॥

तत्थ "पडिसेहो" इमो-

[भा. ४७५५] जं गहितं तं गहितं, वित्तियं मा गेण्ह हरति वा गहितं ।

जायसु व ममं कजे, मा गेण्ह सयं तु पडिसेहो ॥

यू- उच्चारयसिद्धा ॥ “खरंटणा” इमा-

[भा. ४७५६] धी मुंढिओ दुरप्पा, धिरत्थु ते एरिसस्स धम्मस्स ।

अन्नस्स वा वि लब्धसि, मुक्को सि खरंटणा एसा ॥

यू- मए मुक्को, अन्नो ते कोइ सिक्खवणं काहिति, एवमादिणिप्पिवासा खरंटणा ॥

इमो सप्पिवासो “उवालंभो”-

[भा. ४७५७] आमफलाइ न कप्पंति, तुज्झ मा सेसए वि दूसेहिं ।

मा य सकज्जे मुज्झसु, एमादी हो उवालंभो ॥

यू- पंतावणा उवधिहरणं च पसिद्धा, पच्छित्तेण वा सह भणिहिति । एतेसु पंचसु वि पदेसु पच्छित्तं भणाति-

[भा. ४७५८] लहुगा अनुग्गहम्मी, अप्पत्तिय गुरुग तीसु ठाणेसु ।

पंतावणे च उगुरुगा, अप्पबहुम्मी हिते मूलं ॥

यू- जस्स सो आरामो पडिग्गहे सो जति चिंतेति-अनुग्गहो जं मे साधवो पलंबे गेण्हंति । एत्थ अनुग्गहे चउलहुगा । अह अप्पत्तियं करेति तुण्हिक्को य अच्छति ताव चउगुरुं । अप्पत्तिएण वा तयो पगारा करेज्ज - पडिसेह, खरंट्या, उवालंभे । एतेसु तिसु ठाणेसु पत्तेयं चउगुरुगा । सामण्णेणं पंतावणे चउगुरुगा, अप्पे वा बहुम्मे वा उवहिम्मे हरिते मूलं भवति । अहवा - उवहिनिष्फण्णं ॥

[भा. ४७५९] परितावणा य पोरिसि, ठवणा महत्त मुच्छ किच्छ कालगते ।

मास चउ छच्च लहु गुरु, छेदो मूलं तह दुगं च ॥

यू- पंतावियस्स अनागाढपरितावणा गाढपरितावणा । अहवा - पंतावितो परितावणाभिभूओ सुत्तपोरिसिं न करेति मासलहुं । अत्थपोरिसिं न करेति मासगुरु । सुत्तपोरिसिं अकरेमाणा सुत्तं णासिति ॥ अत्थं नासिति ॥ अनाहार ठवेति ॥ आहारिमे ॥ परिस्ते ॥ अनंते ॥ फासुए ॥ अफासुए ॥ असिनेहे ॥ सिणिहे ॥ महादुक्खे फुं । मुच्छाए फ्रां । किच्छपाणे छेदो । किच्छुस्सासे मूलं । संमोहते अणवड्डप्पो । कालगए पारंचियं ॥

सा परितावणा इमेहिं तालियस्स भवति-

[भा. ४७६०] कर पाद डंडमादिहि, पंतावणे गाढमादि जा चरिमं ।

अप्पो उ अहाजातो, सब्बो दुविहो वि जं च विणा ॥

यू- हत्थेण वा पादेण वा डंडेण आदिग्गहणेण लतादिसु पंतावेज्जा । पंतावियस्स अनागाढादिविकप्पा भवति । तेसु य चउलहुगादि जाव चरिमं पच्छित्तं भवति । तं च अनंतरमेव भणियं । “अप्पबहुम्मे हिते” ति अस्य व्याख्या-अप्पो उ पच्छद्धं । अप्पोवधी को ? एसा - पुच्छ । उत्तरं-अहाजातो । कतिरुवो ? अत्रोच्यते-रयहरणं, दोनिसिप्पाओ, मुहपोत्तिया, चोल-पट्टो य । बहु केरिसो ? सब्बो ति चोइसविहो । अहवा दुविधो वि - ओहितो उवग्गहितो य । चोदगाह - “कहं उवधिनिष्फण्णं, कहं वा मूलं ?” अत्रोच्यते - पमादतो उवधिनिष्फण्णं, अह दप्पतो पलंबे गेण्हंतस्स सब्बोपकरणावहारो तो मूलं भवति । अहवा - सब्बोवकरणे हिते नियमा परलिंगं भवति, तेन मूलं भवतीत्यर्थः । जं च एतेण उवधिणा विणा काहिति पाविहिति वा ॥

किं च तं ? उच्यते-

[भा. ४७६१] तणगहणे झुसिरेतर, अग्गी सट्ठाण अभिनवे जं च ।

एसणपेळण गमणे, काए दुय भरण ताहाणे ॥

सू- सीताभिभूता तणं सेवन्ति झुसिरेत्तु । इतरे त्ति - अज्झुसिरे सेवन्ते मासलहुं । अग्गी सेवन्ति तीए सट्ठाण चउलहुं । अह अहिणवं अग्गि जणेंति तो मूलं । जं च अग्गिसमारंमे अन्नेसिं जीवाणं विराधनं करेति तन्निष्फण्णं च । “एसणं पेळइ” ति उवकरणाभावे उग्गमुप्पायणादोसेण जेण दुट्ठं गेण्हति तन्निष्फण्णं च । “गमणे” ति उवहिण विना जति सीतादीहिं परिताविज्जमाणा अन्नतिस्थिएसु एके मूलं, दोहिं अणवट्ठो, तिहिं चरिमं । “काए” ति अग्गिसेवणा जं पुढवादिकाए विराहेंति तन्निष्फण्णं । अहवा - “काए” ति अग्गिसेवणा जं पुढवादिकाए विराहेंति तन्निष्फण्णं । अहवा - “काए” ति अणेसणादिसु जं काए व हंति तन्निष्फण्णं । “सुत्ते” ति सुत्तं न करेति, अत्थं न करेति, सुत्तं नासेति, अत्थं नासेति पच्छित्तं पूर्ववत् । उवहिना विना जति एक्को मरति तहावि चरिमं । उवकरणाभावे जति एक्को ओहावति मूलं, दोहिं अणवट्ठो, तिहिं पारंछिओ ॥

उवहि त्ति गतं । इदानीं “गेण्हण कट्ठण” पच्छद्धस्स इमा विभासा-

[भा. ४७६२] गेण्हणे गुरुगा छम्मास कट्ठणे छेदो होति ववहारे ।

पच्छाकडम्मि मूलं, उट्ठहणं विरुंगणे नवमं ॥

सू- पलंबे गेण्हंतो गहितो तस्स चउगुरुगा, उवकरणं हत्थे वा धेतुं कट्ठितो ताहे छगुरुं, करणे आरोचिते ववहारे य पयइ छेदो । “पच्छाकडो” ति जितो तम्मि मूलं, तिग-चउक्क-चट्ठरेसु “एस-पलंबहारि” ति उट्ठाहो, हत्थे वा पादे वा विरुंगिते, एतेसु उट्ठाहण-विरुंगितेसु दोसु वि अणवट्ठो ॥

[भा. ४७६३] उट्ठावण-निव्विसए, एगमनेगे पदोस पारंछी ।

अणवट्ठप्पो दोसु य, दोसु य पारंछितो होति ॥

सू- जति उट्ठविओ निव्विसओ वा आणत्तो एतेसु दोसु वि पारंछियं । “अणवट्ठप्पो” ति पच्छद्धं गतार्थं ॥ अधवा - एगस्स अनेगाण वा जति पदोसं जाति तो पारंछितो ॥

इमं परिग्गहविसेसेण पच्छित्तविसेसं दरिसेति-

[भा. ४७६४] आराम मोल्लकीते, परउत्थिएण गामेण ।

वणि-यड-कुडंब-रत्ता, परिग्गहे चेव भदितरा ॥

सू- आरामो मोल्लेण कीओ, सो पुण केणं कीतो होत्ता ? इमेहिं-कुडुंबिणा परउत्थिएण वा भोइएण वा गामेण वा वणिएण वा ‘यड’ ति गोट्ठीए आरक्खिएण वा रत्ता वा ॥

[भा. ४७६५] एतेसु उ गेण्हंते, पच्छित्त इमं तु होति नायव्वं ।

चत्तारि छट्ठ लहु गुरु, छेदो मूलं तह दुगं च ॥

सू- इत्थ जति गिण्हति तो इमं पच्छित्तं- मूलं अणवट्ठो पारंछितो त्ति । एत्थ वि ते चेव भद्वेतरदोसा पडिसेहणादिया य । रुक्खाहो जं पडितं सचित्तं य तं भणियं । इदानीं भूमिड्डिओ जं हत्थेण पावति तं गेण्हंतस्स भण्णति-

[भा. ४७६६] सजियपतिहिंए लहुओ, सजिए लहुगा य जत्तिथा गासा ।

गुरुगा होति अनंतं, हत्थप्पत्तं तु गेण्हंते ॥

सू-सचित्तपइडितं अचित्तं फलं जइ गेण्हति तो मासलहुं, अचित्ते जत्तिया “गासा” करेति तत्तिया चेव मासलहु । जति पुण सचित्ते अचित्ते वा पतिडितं सचित्तं गेण्हति तो चउलहुगा, तत्त विजत्तिया गासा करेति तत्तिया चउलहु । एवं परित्ते । अनंते एते चेव गुरुगा पच्छिता । भूमिडितो रुक्खड्डियं गेण्हंतो एवं भणितो, एत्थ वि दिट्ठे संकाभोतिगादी सव्वे दोसा । तिविहपरिगहे दोसा य वच्चंतस्स य जे दोसा जाव आराममोल्लकीए ति सव्वं भाणियव्वं ॥

[भा. ४७६७] एमेव य सच्चित्ते, छुभणा आरुभणा य पडणा य ।

जं एत्थं नाणत्तं, तमहं वोच्छं समासेणं ॥

सू-प्रथमपातो गतार्थः । छुभणा, आरुभणा, पडणा य तिन्नि वि मूलदारा उवण्णत्था । पच्छद्धं कंठं ।

[भा. ४७६८] तं सच्चित्तं दुविहं, पडियापडियं पुणो परित्तितरं ।

पडियासति यऽपानेतै, छुम्भति कट्टत्तिइ उवरिं ॥

सू-पुव्वद्धं गतार्थं । एत्थ “सचित्त” मिति मूलदारंगतं । इदानीं “छुभण” ति - “पडियासति” पच्छद्धं । भूमिपडिया पलंबस्स असति भूमिडितो रुक्खड्डितं पलंबादि जाहे न पावति ताहे पलंबपाडणद्धा कट्टादी उवरिं छुम्भति । तं कट्टमादी ठावैतस्स । छुभमाणस्स वि ॥

[भा. ४७६९] छुहमाणे पंचकिरिया, पुढवीमादी तसेसु तिसु चरिमं ।

तं काय परिच्चयती, आवडणे अप्पगं चेव ॥

सू-तंकट्टमादिखिवमाणो पंचकिरियाहिं पुडो, तंजहा - कात्तियाए अधिकरणियाए पादोसियाए परितावणियाए पाणात्तिवातकिरियाए य । संपत्तीओ वा मा वा होउ तहावि पंचकिरिओ । पुढविकायादिसु तसावसाणेसु य जीवेसु संघट्टाए परितावणए उइवणाए । एतेसु तिसु ठाणेसु मासादी आढत्तं मूलं पावति, तिसु पंचिंदिएसु चरिमं भवति, कट्टादि खिवंतो तं वणस्सत्तिकायं परिच्चयति, सो य लगुडादी “आवडणे” ति - पच्चुप्फिडियणियत्तो अप्पणो चेव आपडति, एत्थ आयविराधना ॥ कहं पुण तत्थ छक्कायविराधना ? उच्चते-

[भा. ४७७०] पावंते पत्तम्मि य, पुणो पडंते य भूमिपत्ते य ।

रय-वास-विज्जुमादी, वात-फले मच्छिगादी तसे ॥

सू-पावंति ति-हत्थमुत्तं जाव रुक्खं न पावति एत्थं अंतरा तं पावंतं-गच्छंतमित्यर्थः । छण्हं कायाणं विराहकं । “पत्तम्मि” य रुक्खं जता पत्तं एत्थ वि छक्काया, पुणो पडंतं छक्काए विराधेति, भूमिपडिए वि छक्काया ।

कहं ? उच्चते - एतेसु घउसु यि ठाणेसु इमे छक्काया संभवन्ति, “रओ” ति - पुढवि, वासे पडंते उदगं विज्जुम्मि अगनिकाए विराहेति, वाउकायं विराहेति, रुक्खे “पलंबा” आहणंतस्स वणस्सती, तसा नच्छिगादिगा संभवति ॥ एय चेव पुणो फुडतरं दरिसिञ्जति-

[भा. ४७७१] रय-खोल्लमादिसु मही, वासोसा उदग अग्नि दवदहे ।

तत्थेवऽनिल वणस्सति, तसा उ किमि-कीड-सउणादी ॥

सू-खोल्लं कोत्थरं, तत्थ पुढविसंभवो, पन्ने तथाए वा वासं पडति, ओमे वा महियाए वा पडंतीए उदगविराधना, विज्जुए वणदवाविणा वा वरदद्धे अग्नी, तत्थेवाणिलो ति वातं विराहेज्जा,

सो चेव वणस्सती पत्तपुष्फफलादि वा, तसा मच्छिया किमिया वा कीडा वा सउणादि वा, एवं ताव अप्राप्ते कट्ठे विराधना छण्हं कायाणं भणिता । पत्ते वि एवं चेव, पुणो पडंते एवं चेव, भूमिपत्ते वि एवं चेव ॥ जओ भण्णति-

[भा. ४७७२] अपत्ते जो उ गमो, सो चेव गमो पुणो पडंतम्मि ।

सो चेव य पडितम्मि वि, निक्कंपे चेव भूमीए ॥

सू- उच्चरियसिद्ध ! “निक्कंपे चेव भूमीए” ति-जहिं ठितो ठाणे कट्ठं खिवंतो धामं बंधति, तस्य वि पाताणं निष्पगंपत्ते य पुढवादीणं छण्हं कायाणं विराधना भवति, अधवा - तं कट्ठं पडितं निष्पगंपाए भूमीए पुढवादीयाणं छण्हं कायाणं गाढतरं विराधनं करेति ॥

[भा. ४७७३] एवं दव्वतो छण्हं, विराहतो भावतो उ इहरा वि ।

चिज्जति हु घनं कम्मं, किरियागहणं भयनिमित्तं ॥

सू- एतेण जहासंभवणगारेणं दव्वतो छण्हं पि कायाणं विराहगो भवति । भावओ पुण “इहर” ति-जति वि न विराहेति तहावि छण्हं कायाणं विराहतो चेव भवति । कट्ठं ? भावपाणा-तिवाततो निरपेक्षत्वात् । भावपाणातिवाएण य जहा घनं कम्मं विज्जति न तहा दव्वपाणातिवाएण, जओ “उच्चालयम्मि पादे” ॥ चोदगाह - “जं भणियं पंचहिं किरियाहिं पुट्ठे” ति । तं कट्ठं ? जति न विराहेति तो परितावणिया पाणातिवायकिरिया य कुतो संभवन्ति ? अह विराधेति तो एयाओ होआ, पादोसिया कट्ठं होआ ? आचार्य आह - किरियागहणं भयजणणत्थं कीरति । अहवा - जत्थ एगा किरिया तत्थ दिट्ठिवायनयसुहुमत्तणओ पंचकिरियाओ भवन्ति, अतो पंच किरियगहणे न दोसा । एवं ताव संजमविराधना भणिता । आयविराधना कट्ठं भवति ? उच्यते-

[भा. ४७७४] कुवणय पत्थर लेड्ड, पुव्वुच्छूडे फले य पवडंतो ।

पच्चुप्फिडणे आता, अच्चायामे य हत्थादी ॥

सू- अत्रेन केण ति पुव्वं पलंबत्थिणा “कुवण” ति लउडगो, सो खित्तो विलगो अच्छमाणो वाउपओगेण साधुणा वा जं खित्तं तेन संचालितो पडंतो साधुं विराहेआ, एवं पत्थरो लेड्ड फलं वा पडंतो । अहवा - जं साधुणा घत्तियं तं खोडादिसु पच्चुप्फिडियं आहणेआ, बाहू वा अच्चायामेण दुक्खेआ । एवं आयविराधना भवति ॥ “छुभणे” ति दारं गतं । इयाणि आरुभणत्ति दारं-

[भा. ४७७५] खिवणे वि अपावंतो, दूहति तहि कंट-विच्छू-अहिमाती ।

पक्खि-तरच्छादि वहो, देवतखित्तादिकरणं च ॥

सू- खित्ते वि कट्ठादिगे जहा पलंबा न पडंति अपावंतो अहे ठितो अलभंतो ताहे पलंबडा तं रुक्खं दुरुहति, तत्थ दुरुहंती जत्तियाते बाहुक्खेवेहिं चडति तत्तिया । अनंते ते चेव चउगुरुगा । एवमादि कायविराधना । इमा आयविराधना-तेहिं चडंतो कंटगेहिं विज्झति, विंछिएणं सप्पेण वा खज्जति, सेणमादि पक्खीण वा आहम्मति, तरच्छभादिणा वा खज्जति, देवता वा जस्स परिगाहे सो रुक्खो सा रुद्धा खित्तचित्तादिकं करेआ ॥ अहवा-

[भा. ४७७६] तत्थेव य निट्ठवणं, अंगेहि समोहतेहि छक्काता ।

आरोवण सव्वे वा, गिला णपरितावणादीया ॥

सू- सा देवता रुद्धा तत्थ “निट्ठवेति” ति मारेआ, अहवा सा देवता रुद्धा पाडेआ, तत्थ से

अनंतरं अंगं सव्याणि वा समोहणंति-भञ्जंतीत्यर्थः । जत्थ य पडति तत्थ छण्हं जीवनिक्कायाणं विराधनं करेझा, एत्थ कायारोवणा पूर्ववत् । परितावणादी य गिलाणारोवणा पूर्ववत् ॥

ओरोहणं ति दारं गतं । इदानीं “पडण” ति दारं-

[भा. ४७७७] गेलणमरणमाती, जे दोसा होति दुरुहमानस्स ।

ते चेव य सारुवणा, सविसेसा होति पवडंते ॥

सू- कतासि सो तत्थ चडंतो पडेआ सयमेव, एत्थ य दोसा भाणियव्वा जे आरुहंतस्स पडणमादी भणिता । जा य आयसंजमविराधणा, जं थ पच्छित्तं, तं सव्वं पडंते भाणियव्वं सविसेसं । सविसेसगहणं आरुभंतस्स दोसाणं संभवो भणितो, पडंते पुण नियमा गिलाणगा समुग्घायादिया दोसा ॥ पडण ति दारं गतं । इदानीं “उवहि” ति दारं-

[भा. ४७७८] तंमूलमुवहिगहणं, पंतो साधूण चेव सव्वेसिं ।

तणगहण अग्गिपडिसेवणा य गेलणपडिगमणं ॥

सू- जस्स सो परिग्गहे सो भणति - कीस मे अनापुच्छाए गेण्हति, तन्निमित्तं जो पंतो सो तस्स वा साधुस्स अन्नस्स वा साधुस्स सव्वेसिं वा साधूण वा उवधि गेण्हति, एत्थ से मूलं पच्छित्तं उवधिनिष्फण्णं वा ।

अहवा-अहाजाते मूलं, सेसेसु उक्कोसए (आयं विलं) इ, मज्झिमए मासलहू, जहन्ने पणगं । एवं वहिणा हडेणं तणाणि झुसिराणि य अज्झुसिराणि वा गेण्हेआ, सीतेण वा अभिभूतो अग्गि सेवेआ, सीतेण वा अनागाढा वि परिताविजेआ, सीतेण वा अजीरंते गेलण्णं वा हवेआ, सीताभिभूता वा साधू पासत्थेसु अन्नतिथिएसु वा गिहत्येसु वा गमणं करेआ ॥ एतेसु इमं पच्छित्तं-

[भा. ४७७९] तणगहण अग्गिसेवणं, लहुगा गेलण्णे होति ते चेव ।

मूलं अणवट्ठो, दुग-तिग-पारंघियं ठाणं ॥

सू- अज्झुसिरतणेसु । ज्झुसिरे । परकडं अग्गि सेवति । अधिनवं जनेति मूलं, अतितावेण वा तप्पंतो न तप्पामि व ति काउं जतिए दारे हत्थं पावं वा संचालेति तत्तिया । कोई पुण धम्मसद्धाए अग्गि न सेवति ति परिताविज्जति, गिलाणो वा भवति तत्थ चं चेव पुव्वभणितं भाणियव्वं, सीतेण वा परिताविजंतो पासत्थादिसु जति जाति इ, अहाछंदेसु इ, जति ओहावति एक्को मूलं, दोहिं अणवट्ठो, तिसु पारंघित्तं । अन्नतिथिएसु एवं चेव ॥ उवहित्ति गतं ।

इदानीं “उक्काहे” ति दारं-जे पडणादिया दारा पडिलोमेणं एते अपरिग्गहे सपरिग्गहे वा भवति । जे पुण उवहिउक्काहदारा एते दो वि नियमा सपरिग्गहे भवति । अस्थार्थस्य ज्ञापनार्थमिदमाह-

[भा. ४७८०] अपरिग्गहित पलंबे, अलभंतो समणजोगमुक्कधुरो ।

रसगेही पडिबद्धो, इतरे गिण्हं उ गहितो ॥

सू- “इयर” ति सपरिग्गहे पलंबे गेण्हंतो पलंबसामिणा गहिओ ॥

[भा. ४७८१] महजनजाननता पुण, सिंघाडग-तिग-घउक्क-गामेसु ।

उक्कहिऊण विसज्जिते, महजननाते ततो मूलं ॥

सू- गहितो समणो, महाजणस्स जाणाविओ । कहं ? उच्यते सिंघाडगठाणं नीतो, तिगं नीतो, घउक्कं वा, आरामाओ वा गामं नीतो, एतेसु महाजनज्झाणीसु नीतो महाजनेन नातो, जेन

गहितो तेन महाजनपुरतो उद्वाहिऊण विसज्जितो त्ति मुक्को, एत्थ से मूलं भवति ॥

इमो य दोसो-

[भा. ४७८२] एस तु पलंबहारी, सहोढ गहितो पलंबठाणेसु ।
सेसाण वि वाघातो, सविहोढ विलंबिओ एवं ॥

सू- जेन सो पलंबे गेण्हंतो गहितो सो तं सिंघाडगादिठाणेसु नेउं भणति- “एस मए आरामे त्ति चोरो गहिओ पलंबे हरंतो, सहोढ त्ति सरिच्छो, एवं सो “सविहोढ” त्ति - लज्जावनिज्जं बेलंबिय इव विलंबितो । अहवा - त्रिकादिषु इतश्चेतश्च नीयमानो महाजनेन दृश्यमानः “किमिदं किमिदं ?” इति पृच्छकजनस्याख्यायमानो स लज्जमानमधोदृष्टिविवर्णविषण्णमुखो दृश्यमानो धिगू जनेनोच्यमानो स्वकृतेन कर्मणा विलंबितो इव विलंबि, एवं विलंबिते सेसाण वि साधूण जहुत्तकिरियद्वियाणं सव्वे एते अकिरियद्विया इति वाघातो भवति ॥ उद्वाहे त्ति दारं गतं । इदानीं जं तं हेट्ठा भणियं - “आणाणत्थमिच्छत्तविराधना कस्सऽगीयत्थे” त्ति, एयं उवरि भणिहिति” त्ति तं इदानीं एत्तं । तत्थ पढमं “आणे” त्ति दारं - भगवता पडिसिद्धं “न कप्पति” त्ति, पलंबं गेण्हंतेण आणाभंगो कत्ते । तम्मि य अण्णाभंगे चउत्तगुरु पच्छित्तं । चोडगाह-

[भा. ४७८३] अवराहे लहुगतरो, आणाभंगम्मि गुरुतरो किहनणु ।
आणाए छिय चरणं, तब्बंगे किं न भगं तु ॥

सू- “अवराहो” त्त चरिताइयारो । तत्थ पच्छित्तं दंडो लहुतरो स्यात् । कहं ? उच्यते - भावदव्वपलंबे मासलहुं, भवितो अभिन्ने परित्ते चउलहुं । इह य आणाभंगे चउत्तरुंतो वहंनु एयं एवं भवति- “अवराहे लहुयतरो सति जीवोवघाए वि, आणाए पुण नत्थि जीवोवघातो” त्ति । आचार्याह-आणाए छिय चरणं ठियं, अतो तब्बंगे किं न भगं ? किमिति परिप्रश्ने । आचार्य शिष्यं पृच्छति - किं तत् वस्तु अस्ति यद् आलमंगे न मध्यते ? नास्त्येवेत्यर्थः । अत आज्ञायां गुरुतरो दंडो युक्तः, अवराधे लहुतरो इति ॥ इमस्स चेव अत्थस्स साहण्णद्धा इमो दिट्ठंतो-

[भा. ४७८४] सोऊण य घोसणयं, अपरिहरंता विनास जह पत्ता ।
एवं अपरिहरंता, हितसव्वस्सा तु संसारे ॥

सू- रन्ना घोसावियं सोतूण तं अपरिहरंता जहा धनविनासं सरीरविनासं च पत्ता, तद्वा तित्थकरणिसिद्धं अपरिहंतो हियसंजमधणसव्वसारो संसारे दुक्खं पावेति ॥ भद्वाहुकया गाहा एतीए चेव भासकारो वक्खाणं करेति-

[भा. ४७८५] छप्पुरिसा मज्झ पुरे, जो आसादेअ ते अयाणंतो ।
तं डंडेमि अकंडे, सुणंतु पउरा ! जनवया ! य ॥

सू- कहा कोति नरवती, सो छहिं पुरिसेहिं अन्नतरे कज्जे तोसितो इमेणऽत्येण घोसणं करेति- मज्झं छ मणुसा सविसयपुरे अप्पणो इच्छाए विहरमाणा अनुवलद्धरुद्धा वि जो ते छिवति वा पीडेति वा मारेति वा तस्स उगं डंडं करेमि, सुणंतु एयं पुण जनवया ॥

[भा. ४७८६] आगमिय परिहरंता, निदोसा सेसगा अनिदोसा ।
जिनआणागमचारी, अदोस इतरे भवे दंडो ॥

सू- तव ते जनवया डंडमीता ते पुरिसे पयत्तेण आगमियपीडापरिहारकयबुद्धी जे तेसिं पीडं

परिहरन्ति ते पद्मोसा, जे पुम अनाधारमन्तान परिहरन्ति ते रन्ना डंडिया । एवं रायाणो इव तित्थकरा, पुरमिव लोगो, पुरि इव छक्काया, घोसण य छक्कायवज्जणं, पीडा इव संघट्टणादी, एवं जुहुत्तं छक्कायवज्जणं जिनानागमचारी कम्मबध्णदंडोसेण अडंडा, इतरे भवे पुणो पुणो सारीरमाणसदुक्खदंडेण डंडिता ॥ आणे त्ति दारं गतं । इदानीं “अणवत्थ” त्ति दारं-

[भा. ४७८७] एणेण कयमकज्जं, करेति तप्पच्चया पुणो अन्नो ।

सायाबहुल परंपर, वोच्छेदो संजम-तद्वाणं ॥

सू- एणेण कतो, “तप्पच्चय” त्ति एस आयरिओ सुअधरो वा एवं करेति नूनं नत्थेत्थ दोसा, अहं पि तप्पच्चयातो करेमि त्ति ततो वि अन्नो करेति, एवं सोक्खपडिबद्धाणं जं संजमतवपदं पुव्वायरिण वज्जितं तं पच्छिमेहिं अदिट्ठंति काउं वोच्छिण्णं चेव ॥ इदानीं “मिच्छ” त्ति दारं-

[भा. ४७८८] मिच्छत्ते संकादी, जहेव मोसं तहेव सेसं पि ।

मिच्छत्तथिरीकरणं, अब्भुवगम वारणमसारं ॥

सू- अनभिग्गहियसम्ममिच्छाणं मिच्छत्तं जनेति, जहा एयं मोसं तहा सेसं पि सच्चं, एतसिं मोसं संकं वा जणेति, आदिसद्दातो कंखादी भेदा दड्डव्वा, मिच्छत्तवलियभावस्स सम्मत्ताभिमुहस्स पलंबगहणसारिसणातो मिच्छत्ते थिरं भावं जणेइ, “अब्भुवगमो” त्ति पव्वतिउकामस्स वा अनुव्वयाणि वा धेतुकामस्स सम्महसणं वा पंडिवाजितुकामस्स भावपरावत्तणं करंति, पवयणे सिद्धिलभावं जणेति, तं दड्डं सेहादि वा पग्गिमणादि करेज्ज । अहवा - अब्भुवगमं संजमे करेत्तस्स संजमासंजमे वा सम्महसणे वा वारणं करेज्ज - ‘मा एयंपडिबज्जह, “असारं” त्ति - एयं पवयणं निस्सारं, मए एत्थ इमं च इमं दिट्ठं” त्ति ॥ मिच्छत्ते त्ति गतं । इदानीं “विराधने” त्ति दारं - सा दुविधा आयाए संजमे य । दो वि पुवमणिता, तहावि । इमो विसेसो भण्णाति-

[भा. ४७८९] रसगेही पडिबद्धे, जिब्भादंडा अतिप्पमाणाणि ।

भोत्तूणऽजीरमाणे, विराधना होति आताए ॥

सू- पलंबरसगिद्धो “जिब्भादंडि” त्ति अतीवगिद्धे अतिप्पमाणे बहु भुत्ते य अजीरमाणा सज्जविस्सुतितादी करेज्ज, एवमादी आयविराधना गता ॥ इदानीं संजमविराधना-

[भा. ४७९०] तं काय परिच्चयती, नाणं तह दंसणं चरित्तं च ।

बीयादी पडिसेवग, लोगो जह तेहि सो पुट्ठो ॥

सू- “तं कायं परिच्चय” इति पुव्वद्धस्स इमा दो वि भासगाहाओ-

[भा. ४७९१] कायं परिच्चयंतो, सेसे काए वए य सो चयति ।

नाणी नाणुवदेसे, अवट्टमाणो उ अघ्राणी ॥

[भा. ४७९२] दंसणचरणा मूढस्स नत्थि समत्ता वा नत्थि सम्मं तु ।

विरतीलक्खणचरणं, तदभावे नत्थि वा तं तु ॥

सू- पलंबे गेण्हंतेण वणस्सतिकाओ परिच्चत्तो, वणस्सतिकायपरिच्चाणेण सेसा वि काया परिच्चत्ता, एवं छक्कायपरिच्चाणे पढमवयं परिच्चत्तं, तस्स य परिच्चाणे सेसवया वि परिच्चत्ता । एवं अव्वती भवति । दारं । जहा अन्नाणी नाणाभावतो नाणुवदेसे न वट्टति एवं नाणी वि नाणुवदेसे अवट्टंतो निच्चयतो नाणफलाभावाओ अन्नाणी चेव । दारं । नाणाभेव मूढो भवति, मूढस्स य

दंसणचरणा न भवन्ति । अधवा - जेण जीवेसु समता नस्थि पलंबगहणातो तेन सम्मत्तं नस्थि ।
दारं! विरतिलक्खणं चारित्तं भणियं, तं च पलंबे गेणहंतस्स लक्खणं न भवति, “तदभावे” ति
लक्खणा भावे चारित्तं नस्थि, वा ग्रहणात् अपवादे गृह्यतोऽपि चारित्रं भवत्येव । दारं । “बीयाइ” ति
फला बीजं भवन्तीति कृत्वा बीजग्रहणं, आदिसद्दातो फलं पत्तं प्रवालं शाखा तथा खंथं कंदो
मूलमिति ॥ चोदगाह - “कीस बीयाती कता ? कीस मूलादी न कता ? सव्वो वणस्सति मूलादी
भवति ति । आचार्याह-

[भा. ४७९३] पाएण बीयभोई, चोदगपुच्छआऽनुपुव्वि वा एसा ।

जोनीघाते बहता, तदादि वा होति वणकाओ ॥

धू- पाएण जनवयो बीयभोती, तेन कारणेण बीयाई कतं । अधवा - समए तिविहा
आनुपुव्वीपुव्वानुपुव्वी पच्छानुपुव्वी अणानुपुव्वी । तिविधा वि अत्थतो परविवज्जति, न दोसो ।
एस पच्छानुपुव्वी महिता । अधवा - बीयं जोनी, तम्मि घातिए सव्वे चेव मूलादी घातिता होंति ।
अहवा - सव्वेसिं वणस्सतिकातियाणं “तदादि” ति बीयं आदि । कहं ? जेण ततो पसूती, तेन
कारणेण आदीए पडिसेहियाए सव्वं पडिसेहियं भवति ति काउं बीयादिग्रहणं कतं ॥

“पडिसेवगलोगो जह तेहिं सो पुट्ठो” अस्य व्याख्या-

[भा. ४७९४] विरतिसहावं चरणं, बीयासेवी हु सेसघाती वि ।

अस्संजमेण लोगो, पुट्ठो जह सो वि हु तहेव ॥

धू- जतो य एवं ततो जो बीए पडिसेवति सो नियमा मूलादि सेसघाई भवति, जो य ते
घाएति तस्स विरतिसहावं चरणं तं न भवति, जो य बीए पडिसेवति जो जहा लोगो असंजतो
असंजतत्तणतो य अस्संजमेण पुट्ठो एवं सो वि तेहिं पलंबेहिं आसेवितेहिं अस्संजमेण पुट्ठो, अतो
पलंबपडिसेवगत्तणस्स पडिसेहो कज्जति ॥ विराधनेति मूलदारं गतं । इदानीं “कस्सऽगीयत्थे” ति
दारं, एयस्स विभासा-

[भा. ४७९५] कस्सेयं पच्छित्तं, गणिणो गच्छं असारवेतस्स ।

अहवा वि अगीयत्थस्स भिक्खुणो विसयलोलस्स ॥

धू- सीसो पुच्छति - एस जो पच्छित्तगणो भणितो, एस कस्स भवति ? आयरिओ आह-
“गणिओ गच्छं असारवेतस्स, असारवणा नाम अगवेसणा - “को तत्थ गतो को वा पुच्छिउं
गतो, अनापुच्छा वा, पलंबगहणा आलोइए वा सोहिं न देति, न कारवेति वा, न वा चोदेति वा” ।
एवं असारवेतस्स गुरुणो सव्वं पच्छित्तं भवति । अहवा - अगीयत्थो अन्नं च विसयलोलो होउं
पलंबे गेणहति तस्स भिक्खुणो पच्छित्तं भवति । अधवा - अगीयत्थस्स गीयत्थस्स वि विसयलोलस्स
एयं पच्छित्तं भवति । पुणो चोदगाह - किं कारणं आयरियस्स अविराहंतस्स जीवकाए पच्छित्तं
भवति ? आचार्याह-जेन सो गच्छविराधनाए वट्ठति । कहं ? जेन गच्छं न सारवेति । तत्थ य इमे
आयरियमंगा - अगीयत्थो आयरिओ, गच्छं न सारवेति, विसयलोलो य, एतेसु तिसु पदेसु
सपडिपक्खेसु अट्ठ मंगा कायव्वा । एत्थ अंतिमो सुट्ठो । आदिमा सत्त वज्जनिज्जा ॥ कहं ?

[भा. ४७९६] देसो व सोवसग्गो, वसणी व जहा अजाणगनरिंदो ।

रज्जं विलुत्तसारं, जह तह गच्छो वि निस्सारो ॥

सू- “देसो व सोवसगो” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४७९७] ओमोयरिया य जहिं, असिबं च न तत्प होइ गंतव्वं ।

उप्पन्ने न वसितव्वं, एमेव गणी असारणितो ॥

सू- जहा देसो असिवा उवइवजुत्तो वज्जनिओ तहा गणी असारणिओ विसयलोलो वज्जनिओ ।

“वसणी व जहा” अस्य व्याख्या-

[भा. ४७९८] सत्तण्हं वसणाणं, अन्नतरजुओ न रक्खती रज्जं ।

अंतेपुरे व अच्छति, कज्जाणि सयं न सीलेति ॥

सू- जहा राया रज्जणीति जाणगो अजाणगो वा वसणाभिभूयत्तणओ रज्जमनुपालेउं न याणति ।

अधवा-सेसवसणेहिं अवइत्तो वि विसयलोलत्तणतो निच्चमंतेउरे अच्छति तस्स वि रज्जं विनस्सति, एवं गणियस्स असारनियस्स सारनियस्स वा विसयलोलस्स गच्छो विणस्सति ।

“अजाणगणरिंदो” ति अस्य व्याख्या- रज्जणीति अजाणत्तणतो ववहारादि कज्जाणि अप्पणा

“न सीलेति” न पेक्खति ति वुत्तं भवति, अपेक्खंतस्स य रज्जं विणस्संति, अन्नो वा राया ठविज्जति, एवं गणियस्स वि अगीयस्स गियत्थस्स वा असारणियस्स गच्छो विनस्सइ, तेन तेषु न वसियव्वं ॥ “सत्तण्हं वसणादीणं” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४७९९] इत्थी जूयं मज्जं, मिगव्व वयणे तहा फरुसता य ।

डंडफरुसत्तमत्थस्स दूसणं सत्त वसणाणि ॥

सू- इत्थीसु निच्चं आसत्तो अच्ति, तहा जूते मज्जे य निच्चमासत्तो अच्छति, “मिगव्वं” ति

आहेडगो, एतेसु निच्चासत्तणतो रज्जं सीलेति । “वयणफरुसो” एत्थ वयणदोसेण रज्जं विनस्सति ।

अतिउग्गदंडो “दंडफरुसो”, एत्थ जनो भया नस्सति । अत्युप्पत्तिहेतवो जे ते दूसेंतस्स अत्युप्पत्ती

न भवति, अत्थाभावे कोसविहूणो राया विणस्सति ॥ अहवा - अन्यः विकल्पः-

[भा. ४८००] अहवा वि अगीयत्थो, गच्छं न सारेति एत्थ चउभंगो ।

बीए अगीयदोसो, ततिओ न सारेतरो सुद्धो ॥

सू- अगीयत्थो गच्छं न सारवेति १ । अगीयत्थो गच्छं सारवेति २ । गीयत्थो गच्छं न सारवेति

३ । गीयत्थो गच्छं सारवेति [३] ४ । एत्थ पढमस्स दो दोसा, अगीयदोसो असारणदोसो य ।

वितियस्स एक्को अगीयत्थ दोसो । ततियस्स एक्को असारणदोसो । इतरो चउत्थो सुद्धो ॥

एतेसिं भंगाण इमो उवसंधारो-

[भा. ४८०१] देसो व सोवसगो, पढमो बीओ व होइ वसणी वा ।

ततिओ अजाणतुल्लो, सारो दुविहो दुहेक्केक्को ॥

सू- पढमभंगिल्लो सोवसगो देसो इव परिच्चयनिओ । वितियभंगिल्लो तस्स चोदणा वसणमिव

दइव्वं, तेन वसणिणरिंदतुल्लो इव सो परिच्चयनिओ । ततियभंगिल्लो असारनियत्तणओ अजाणगतुल्ल

एव । अहवा चउभंगो - अगीयत्थो गच्छं न सारवेति । अगीयत्थो गच्छं सारवेति । गीयत्थो गच्छं

न सारवेति । गीयत्थो गच्छं सारवेति । चउत्थो सुद्धो । सेसेसु भंगेसु देसोवसगो पढमसमो

स्फुटतरं गाथा अवतरति । “रज्जं विलुत्तसारं” एयस्स पच्छद्धस्स वक्खाणं कज्जति-

“निस्सारो” ति अस्य व्याख्या- “सारो दुविधो दुहेक्केक्को”, निग्गतो सारो निस्सारो । को

पुण सो सारो ? गणति - सो सारो दुविधो - लोइओ लोउत्तरिओ य । पुणो एकेको दुविधो-
बाहिरो अम्भितरो य ॥ तत्थ जो लोइओ दुविधो सो इमो-

[भा. ४८०२] गोमंडलधन्नादी, वज्झो कणमादि अंतो लोगम्भि ।

लोउत्तरितो सारो, अंतो बहि नाणवत्थादी ॥

सू- “गो”ति गावीओ, मंडलमिति विसयखंड, बलद्वय खलमंडलं कोहयमंडलं छन्नउडं
सुरद्धा । अहवा - मंडलमिति गोवग्गो एवं महिष्वादी । सालिमादीए धन्ना, आदिसद्दातो नाणाविहो
कुवियमुवक्खरो । एवमादि लोइओ बाहिरो सारो । अम्भितरो सुवण्णं रूपं रयणाणि य,
एवमादिअम्भितरो लोइओ । जो पुण लोउत्तरो सारो सो दुविधो - अंतो बाहिरो य । तत्थ अंतो
नाणं दंसणं चारित्तं य । बाहिरो-आहारो उवधी सेज्जा य । अगीयत्थस्स अगीयत्तणओ गीयत्थस्स य
असारनियत्तणओ गणो दुविहेणावि सारेण निस्सारो भवतीत्यर्थः ॥ तस्मा गणिणो गच्छं असारवंतस्स
एवं सच्चं पच्छित्तं भवति । अथवा - वि अगीयत्थभिक्षुणो विसयलोलस्स । जो अगीयत्थो
भिक्षू आयरियाणं अनुवदेसेण जिम्बिदियविसयलोलताए पलंबे गेण्हति, तस्स एयं सच्चं पच्छित्तं
भवति । चोदगाह- “णायं अत्थावत्तीतो जो अगीतो आयरिओवदेसेण गेण्हति तस्स नत्थि
पच्छित्तं” । गीयत्थुवदेसमंतरेण य अगीयत्थस्स सओ कज्जेसु पवत्तमाणस्स इमो दोसो-

[भा. ४८०३] सुहसाहगं पि कज्जं, करणविहूणमणुवायसंजुत्तं ।

अन्नातदेसकाले, विवत्तिमुवद्यादि सेहस्स ॥

सू- जं पि य सुहसाहगं कज्जं “करणविहूणं” ति अनारंभो, घडस्स वा जहा चक्कादीकरणं
तेहिं वाविना अनुवाओ, जहा मिउप्पिडातो पडमुप्पाएउमिच्छति । अन्नायं नाम जहा अचित्तकरो
चित्तं काउं न याणति अज्ञत्वात् अल्पविज्ञानत्वादित्यर्थः । अदेसकालो हा अभ्रावकाशे वृष्टी
निपतमानायां घटं कर्तुं न शक्यते । विवत्ति असिद्धी कज्जविणासो वा विवत्ति । सेहो ति अजाणगो ।

(उक्तं च-) सम्प्राप्तिश्च विपत्तिश्च, कार्याणां द्विविधा स्मृता ।

सम्प्राप्ति सिद्धिरर्थेषु विपत्तिश्च विपर्यये ॥

एत्थ “अनारंभे अनुवाए” य इमं निदरिसणं-

[भा. ४८०४] नक्खेणावि हु छिज्जति, पासादे अभिनवो तु आसत्थो ।

अच्छेज्जो वडंतो, सो वि य वत्थुस्स भेओ य ॥

सू- वडपिप्पलादी पासादुद्धितो अच्छिण्णो अप्रयलछिन्नो य वत्थुभेदं करेति, अदेसकाले
पुण छिज्जमाणे महंतो किलेसो भवति, वत्थुभेदं वा करेज्ज । एस अजाणगस्स विधी । जो पुण
जाणगो सो देसकाले नहेण चेव छिदति, छिदियव्वे य आरंभं करेति, प्रयलछिन्नं च करेति, मूले
वि से उद्धरति, उद्धरिता य गोकरिसग्गिणा डहति । एस जाणगस्स विधी ॥

[भा. ४८०५] जो वि य ऽनुवायछिन्नो, तस्स वि मूलाणि वत्थुभेया य ।

अभिनव उवायछिन्नो, वत्थुस्स न होइ भेदो य ॥

सू- पुव्वद्धेण अनुवाओ, पच्छद्धेण अहिनवे उवायछेदो । एस दिहंतो ॥ इमो से उवणतो-

[भा. ४८०६] पडिसिद्धं तेगिच्छं, जो उ न करेति अभिनवे रोगे ।

किरियं सो हु न मुच्चति, पच्छा जत्तेण वि करंतो ॥

चू- जस्स रोगो उप्पन्नो साहुस्स जो जइ इमं सुत्तं अनुसरित्ता “तेगिच्छंणाभिनन्देज्ज” ति “पडिसिद्धं” ति काउं न कारवेति किरियं, सो तम्मि याहिम्मि वद्धिते समाणे जत्तेण वि किरियं करेत्तो न सक्केति तिगिच्छिउं । जति पुण अहुणुद्धिते चेव रोगे कारवेत्तो किरियं तो तिगिच्छितो होत्तो ॥ जो वा अनुवाएणं करेति जह्हा-

[भा. ४८०७] सहसुप्पइयम्मि जरे, अद्धमभत्तेण जो वि पारेति ।

सीयलअंबदवाणि व, न हु पउणति सो वि अनुवाया ॥

चू- सहसा जरे जाते अन्नम्मि वा आमसमुत्थे रोगे अद्धमं करेत्ता सीयलकूरं सीयलदब्बं वा पारेति, “मा पेज्जा कायव्वा भविस्सति” ति काउं, ततो तस्स तेन सीयलकूरादिणा सो रोगो पुणो पकुप्पति । जति पुण तेन पेज्जादिणा उवाएणं पत्तिमं होत्तं तो पउणत्तो जंच तं अपत्थं भोयणावसहकत्तं पावं तं पि पच्छा सत्थो समाणो आढत्ते देसकाले तं पि उवाएण पयत्तेण य पायच्छित्तेणं विसोहोत्तो । एवं उवायतो पउणति, अनुवायओ नो पउणति ॥

[भा. ४८०८] संपत्ती व विवत्ती, व होज्ज कज्जेसु कारगं पप्पे ।

अनुपायओ विवत्ती, संपत्ती कालुवाएहिं ॥

चू- कारगो कत्ता । जति सो अजाणगो ततो तेन अदेसकाले अनुवाए आढत्तं कज्जं विवत्तिं विनासं गच्छति, अह सो जाणगो ततो तेन आढत्ते देसकाले तं उवाएण पयत्तेण य तस्स कज्जं सिज्झति ॥

[भा. ४८०९] इति दोसा उ अगीते, गीयम्मि य कालहीणकारिम्मि ।

गीयत्थस्स गुणा पुण, होति इमे कालकारिस्स ॥

चू- इतिसहो एवार्थे । एवं अगीते दोसा । जो गीतो देसकाले करेति, हीने वा काले करेति, अतिरित्ते वा काले करेति, तस्स वि एते चेव दोसा भवंति । जो पुण गीयत्थो अहीनमतिरित्तकाले करेति, उवाएण वा प्रयत्नेन च तस्स इमे गुणा भवंति ॥

[भा. ४८१०] आयं कारणभागाढं, वत्थु जुत्तं ससत्ति जयणं च ।

सब्बं च सपडिपक्खं, फलं च विविहं विधाणाति ॥

चू- “सब्बं च सपडिपक्खं” ति-आयस्स अणातो, कारणस्स अवकारणं, गाढस्स अनागाढं, वत्थुस्स अवत्थुं, जुत्तस्स अजुत्तं, ससत्तस्स असत्ती, जयणाए अजयणाए य । एवं सब्बं गीयत्थो जाणति, विविधं च निज्जरा फलं च जाणित्ता समायरति ॥

इदानीं एतेसिं आत्थादियाण इमं वक्ख्वाणं-

[भा. ४८११] सुंकातीपरिसुद्धे, सति लाभे कुणति वाणितो चेद्धं ।

एमेव य गीयत्थो, आयं दड्ढं समायरति ।

चू- जहा वणितो देसंतरं भंडं णेउकामो जइ सुंकासुद्धो आदिसद्धातो भांडगकम्मकरवित्तीए परिसुद्धाए जति लाभस्स सती भवति, तो वणितो वाणेज्ज चेद्धं आरभति । अहलाभो न भवति, तो न आरभति । ततो एवं गीयत्थो नाणादिआयं दड्ढं पलंबादिअकप्पपडिसेवणं समायरति ॥

“आय” ति दारस्स व्याख्या-

[भा. ४८१२] असिवादी सुंकात्थाणिएसु किं चि खलियस्स तो पच्छा ।

वायणवेयावच्चे, लाभो तवसंजमज्झयणे ॥

चू-असिवोमोदरियदुब्बिक्खादिएसु सुकत्थाणिएसु केसु वि संजमठाणेसु अकप्पपडिसेवणाए खलियस्स पच्छा तेसु असिवादिस्सु फिट्ठेसु तं अतियारं पच्छित्तेसु विसोहिस्सामि । वायणं वेतस्स, आयरियादीणं वेयावच्चं करेत्तस्स, तवसंजमज्झयणेसु थ उज्झमं करेत्तस्स अन्नो अब्भहितो लाभो भविस्सइ, वयो अप्पतरो, तो गीयो समायरति । अगीतो पुण एयं आयच्चतं न याणति ॥

आय ति दारं गतं । इदानीं “कारणमागाढे” दो वि दारे एगगाहाए वक्खाणेति-

[भा. ४८१३] नाणादितिगस्सऽद्वा, कारणनिक्कारणं तु तव्वजं ।

अहिडक्क-विस-विसुइय, सज्झक्खय-सूलमागाढं ॥

चू-जो गीयत्थो सो कारणे पडिसेवति, निक्कारणे न पडिसेवति । आह-केरिसस्स कारणस्स अद्वाए पडिसेवति? केरिसं वा निक्कारणं? उच्यते-“नाणादि” पुण्णं कटं । इदानीं “आगाढे” ति आगाढे खिप्पं पडिसेवति, आनागाढे तिपरिरएण पनगादिपरिहाणीए । जारिसं वा आगाढे पडिसेवियव्वं तं आगाढे चेव पडिसेवति, जारिसं अनागाढे पडिसेवियव्वं तारिसं अनागाढे पडिसेवति । आह-केरिसं आगाढं? केरिसं वा अनागाढं? उच्यते-अहिडक्क पच्छद्धं, उच्चारियसिद्धं ॥ इदानीं “वत्थुजुत्तं” च दो वि दारे वक्खाणेति-

[भा. ४८१४] आयरियादी वत्थुं, तेसि चिय जुत्त होति जं जोग्गं ।

गीयपरिनामगा वा, वत्थुं इयरे पुण अवत्थुं ॥

चू-पहाणपुरिसो आयरियादी वत्थुं, परिनामगा वा, “पयारिहं वत्थुमिति” अह जाणित्ता पडिसेवति पडिसेवाविज्जति वा, “अहमेतस्स पडिसेवियव्वस्स णिक्कयं करिस्सामी” ति । “इयरे” पडिपक्खभूता अवत्थुं । एतेसिं चेव आयरियाणं जं जोग्गं तं “जुत्तं”-भण्णति ॥ इदानीं “समत्थ ति जयणं च” दो वि दारे एगगाहाए वक्खाणेति-

[भा. ४८१५] धिति सारीरा सत्ती, आयपरगया य तं न होवेत्ति ।

जयणा खलु तिपरिरता, अलंभे पच्छा पनगहाणी ॥

चू-धितिबलं अप्पणो जाणित्ता सारीरं च संघयणबलं जाणित्ता परस्स य, एते जाणित्ता आयरिओ अन्नो वा जो अप्पन्ना समत्थो परो वि समत्थो दो वि न होवेत्ति । अह अप्पणा समत्थो परो असमत्थो एत्थ परस्स वितरति । ततियभंगे अप्पणा पडिसेवति नो परस्स वितरति । चउत्थे दो वि पडिसेवति । जयणा तिन्नि वारा सुद्धस्स पडियरति, जति तीहिं वारेहिं सुद्धं न लभति तो घउत्थवारादिसु पणगपरिहाणीए असुद्धं गेण्हति । सव्वं आयादियं सपडिपक्खं जाणित्ता गीतो आयरति वा न वा । अगीतो पुण एयं एवं न याणति, तेन अगीयस्स पच्छित्तं ॥ इदानीं “फलं” तिदारं-

[भा. ४८१६] इह परलोए य फलं, इह आहारादि एकमेकस्सा ।

सिद्धी सग्ग सुकुलता, फलं तु परलोइयं बहुहा ॥

चू-एवं मम चेद्धंतस्स फलं भविस्सति अन्नस्स वा, तं च फलं-दुविधं-इहलोइयं आहार-वत्थ-पत्तादी, “एकमेकस्स” ति एकमेकस्स फलं भवति । अहवा-अप्पणो परस्स वा । अहवा-परोप्परोपकारेण फलं भवति । परलोइयं फलं सिद्धिगमणं सग्गगमणं वा सुकुले वा उप्पत्ती । गीयस्स उस्सग्गे उस्सग्गं, अववाए अववाद्दं करेत्तरसं एयं विविधं फलं भवति । किं चान्यत्-जं

गीयत्यो अरतो अदुहो य पडिसेवति तत्थ अपायच्छिन्ती भवति ॥

आह-केण कारणेण अपायच्छिन्ती भवति ? उच्यते-

[भा.४८१७] खेतोऽयं कालोऽयं, करणमिणं साहसो उवाओऽयं ।

कत्त त्ति य जोग त्ति य, इति कडजोगिं वियाणाहि ॥

चू- “खेतो यं कालो यं” अस्य व्याख्या-

[भा.४८१८] ओयम्भूतो खेतो, काले भावे य जं समायरति ।

कत्ताओ सो अकप्पो, जोगीव जहा महावेज्जो ॥

चू- रागदोसविरहितो दोण्ह वि मज्झे वड्डमाणो तुलासमो ओयो भण्णति, तेन रागदोसविरहितत्तणेण भूतो ओयभूतो, सो य ओयो अज्झाणादीखेत्तपडिसेवणं पडुच्च दुब्बिक्खादिकालपडिसेवणं वा पडुच्च गिलाणादि भावपडिसेवणं वा पडुच्च जं समायरइ त्ति पडिसेवति रागदोसविरहितो सो अदोसो । कहं ? जेण सम्मं “करणमिणं” ति अवेक्खति, करणं किरिया, इह एवं कज्जमाणं निज्जरालाभं करेति, “साहओ उवाओ” ति नाणचरणाणि साहनिज्जाणि, तेसिं साहणे इमो उवाओ- “जयणाए अकप्पपडिसेवण” ति । अहवा-इह एरिसे खेतो काले वा अकप्पपडिसेवणमंतरेण नत्थि सरीरस्स धारणं, तदधीणाणि व नाणदंसणचरणाणि त्ति पडिसेवति । एस चेव उवाओ दोण्ह वि गाहाए पच्छिन्ना जुगवं वक्खानिज्जंति “कत्त त्ति य कत्ताओ” ति । जो एवं आलोइयपुब्बावरो कत्ता सो “अकप्पो” भवति । अकोपनिज्जो अकप्पो अदूसमिज्जो त्ति वुत्तं भवति । कहं ? उच्यते- “जोग” ति अस्य व्याख्या- “जोगीव जहा महावेज्जो” । जोगी धन्नंतरी, तेन विभंगणाणेण दड्डुं रोगसंभवं वेज्जसत्थयं कयं, तं अधीयं जेण जहुत्तं सो महावेज्जो, सो आगमा-नुसारेण जहुत्तं किरियं करेत्तो जोगीव भवति - अदोसो, जहुत्तकिरियकारिस्स य कम्मं सिज्झति । एवं इहं पि जोगिणो इव तित्थगरा, तदुवएसेण य उस्सग्गेणऽववादेण वा करेत्तो “कडजोगि” ति-गीयत्यो अदोसवं वियाणाहि । इतिसद्दो दिट्ठंतुवणयावधारणे दड्डव्वो ॥ अथवा “कत्त” ति य “जोगि” ति य एतेसिं इमं वक्खणं-

[भा.४८१६] अहव न कत्ता सत्था, न तेन कोविज्जति कयं किंचि ।

कत्ता इव सो कत्ता, एवं जोगी वि नायव्वो ॥

चू- को कत्ता ? “सत्था” तित्थकरो । तेन तित्थकरेण कयं “ण कोविज्जइ” न खोभिज्जइ त्ति वुत्तं भवति । एवं सो गीयत्यो कत्ता विधीए करेत्तो अकप्पो भवति । कत्ता इव तीर्थकर इवेत्यर्थः । एवं जोगी वि नायव्वो । “जोगी” विभंगनाणी धन्नंतरी, जहा तेन कयं अकोप्पं भवति एवं गीतेण वि कत्तं अकोप्पं । एवं गीतो जोगीवत् जम्हा तम्हा गीतो जोगीविव नायव्वो । जतो य एवं ततो गीतो अदोसवं भवति ॥ एवमुवदिट्ठे सूरिणा । आह चोदग-

[भा.४८१७] किं गीयत्यो केवलि, चउच्चिहे जाणणे य महमे य ।

तुल्ले रागदोसे, अनंतकायस्स वज्जणता ॥

चू- सीसो पुच्छति- “किं गीयत्या केवली, जेण तस्स वयणं करणं च अकोप्पं भवति” ? ओमित्युज्ज्यते, अकेवली वि केवलीव भवति । अहवा केवली तिविधो- सुयकेवली अवधिकेवली केवलिकेवली । एत्थ सुयकेवलिपन्नवणं पडुच्च केवलिचद् भवति । कथमुच्यते - “चउच्चिहे

जाणणे य गहणे य तुल्ले रागदोसे अनंतकायस्स वज्जणया," एयाणि द्वाराणि, अन्ने य पयत्थे जहा केवली पन्नवेइ तहा सुअघरो वि ।। "चउव्विहजाणणे"ति अस्य व्याख्या-

[भा. ४८२१] सव्वं नेयं चउहा, तं वेइ ति जहा जिणो तहा गीओ ।

चित्तमचित्तं मिसं, परित्त-ऽनंतं च लक्खणओ ॥

६- सव्वमिति अपरिसेसं चउव्विधं-दव्वतो खेत्ततो कालओ भावओ य । तं पन्नवणं पडुच्च जहा केवली ब्रुवते तहा गीयत्थो वि । अहवा-तं वेत्ति, जहा जिणो जाणइ तहा गीयत्थो वि जाणइ इमेण सचित्तादिलक्खणभेदेण । इहं पुण पलंबाधिकारतो जहा केवली सचित्तं जाणति, अचित्तं मीसं वा परित्तनंतं वा सचित्तादिलक्खणाणि वा परूवेत्ति, तहा सुअघरो वि सुतानुसारेणं सचित्तलक्खणेण सचित्तं जाणति पन्नवेइ य, एवं अचित्तमीसपरित्ताणंता वि लक्खणतो जाणति परूवेत्ति य ।। चोदगाह- "ननु केवली भिन्नतमो सव्वन्नू सुअकेवली, छउमत्थो असवन्नू । जो य अहवन्नू स कहं केवली तुल्लो भण्णति" ? आचार्य उवाह

[भा. ४८२२] कामं खलु सव्वन्नू, नाणेणऽहिगो दुवालसंगीतो ।

पन्नत्तीए तुल्लो, केवलनाणं जतो मूअं ॥

७- चतुर्दशपूर्वधारिज्ञानात् केवलज्ञानिन अधिकतरज्ञान संभवाच्चोदकाभिप्राय-समर्थनाभिप्रायेण, कामशब्दप्रयोगः । अहवा-आचार्येण चोदकाभिप्रायोऽवधृत इत्यतो "काम" शब्दप्रयोगः । खलु पूरेण तुल्यत्वे वा, अन्यूनत्वविशेषप्रदर्शने । "पन्नत्तीए तुल्ल"ति केवली सुअकेवली य पन्नवणं पडुच्च तुल्ला, जेन केवली वि सुयनाणेण पन्नवेत्ति, केवलनाणं जतो मूअं ति ।। "केवली दुवालसंगीतो केत्तिएण अधिगो, कहं वा पन्नवणाए तुल्लो" ति । अतो भण्णति-

[भा. ४८२३] पन्नवनिज्जा भावा, अनंतभागे उ अणभिलप्पानं ।

पन्नवनिज्जाणं पुण, अनंतभागो सुयनिबद्धो ॥

८- भावा दुविधा-पन्नवनिज्जा अपन्नवनिज्जा । पन्नवनिज्जा अभिलप्पा, इतरे अनभिलप्पा । दो वि रासी अनंता, तहावि विसेसो अत्थि-अनभिलप्पानं भावाणं अनंतभागे पन्नवनिज्जा भावा । पन्नवनिज्जा नाम जे पन्नवेउ सक्कंति, छउमत्थो वा बुद्धीए घेतुं स्कते, एयव्विवरीया अपन्नवनिज्जा । तेसिं पि पन्नवनिज्जाणं जो अनंतइणो भागो सो दुवालसंगसुतनिबंधेण निबद्धो ॥ चोदगाह-"कहं एयं जाणियव्वं जहा पन्नवनिज्जाणं अनंतभागो सुअनिबंधो ?" उच्यते-

[भा. ४८२४] जं चोइसपुव्वधरा, छट्ठाणगता परोप्परं होति ।

तेन उ अनंतभागो, पन्नवनिज्जाणं जं सुत्तं ॥

९- जमिति जम्हा चोइसपुव्वी छट्ठाणपडिया लब्धंति । कहं ? उच्यते-चोइसपुव्वी चोइसपुव्विस्स किं तुल्ले, किं हीने, किं अब्भहिते ? जइ तुल्ले तो तुल्लत्तणओ नत्थि विसेसो । अध हीनो तो जस्स हीनो तस्स तं नाणं ततो अनंत-भागणीणे वा असंखेज्ज-भागहीने वा संखेज्ज-भागहीने वा संखेज्ज-गुणहीने वा असंखेज्ज-गुणहीने वा अनंत-गुणहीने वा । अह अब्भहितो अनंत-भागव्वहिं वा असंखेज्ज-भागव्वहिं वा संखेज्ज-भागव्वहिं वा संखिज्जगुणव्वहिं वा असंखेज्ज-गुणव्वहिं वा अनंत-गुणव्वहिं वा, तेन कारणेण नज्जते । तुसहो कारणावधारणे । पन्नवनिज्जाणं भावाणं अनंतभागो जं सुत्तं वट्ठति ति जं वुत्तं तं चोइसपुव्वीण छट्ठाणपडियत्तणतो फुडं जातं ॥ चोदगाह-

“ननु चोद्दसपुब्बीणं अभिन्नचोद्दसपुब्बित्ताणं छद्वाणं विरुज्झति” ? आचार्याह-

[भा.४८२५] अक्खरलंभेण समा, ऊनऽहिया हीति मतिविसेसेहिं ।

ते वि य मतीविसेसा, सुतनाणऽब्भंतरे जाण ॥

सू- सुयनाणावरनिज्जस्स वेसधातीफड्डुगाणं खतोवसमेण अक्खरलंभो भवति, ते च अभिन्नचोद्दसपुब्बीणं अक्खरलंभफड्डुय प्रायो समा खओवसमं गता तेन ते अभिन्नचोद्दसपुब्बी अक्खरलंभेण समा भवन्ति । सब्बक्खरसुयलंभेवि उवरि सुयनाणसंभवतो उवरुवरि देसवातिफड्डुगा अ सुयनाणावरनिज्जस्स खयोवसमं गच्छन्ति, ते य सुत्तनिबद्धप्रयत्थेसु जस्स थोवतरा खयोवसमं गता सो सब्बक्खरलंभोवरि सुयालंभणमतिविसेसेण ऊनतरो भवति, बहुतरा पुण जस्स खओवसमं गता सो मतिविसेसेण अधियतरो भवति, ते य मतिविसेसा सुअनाणअब्भंतरे भवति । कथं ? उच्चते-जतो सुयनाणाधारसमुद्धिया ते, भणियं च- “ण मती सुयं तप्पुच्चियं” ति, तेन ते मतिनाणं ताव न भवन्ति, ओहि-मनपज्जव-केवलभेदा वि न भवन्ति, परोक्खनाणत्तओ, जम्हा ते सुयनाण-समुद्धिया सुयनाणत्तणओ य तम्हा सुयनाणब्भंतरे ते । एवं जे अपन्नवनिज्जाणं अनंतगुणा ते य सुयकेवलस्स अविसयत्था, केवलस्स विसयत्था । अतो भण्णति - केवली सुयकेवलिहिंतो अनंतगुणं जाणति ॥ जं वुत्तं “पन्नवणाए तुल्ला” तं कहं ? उच्चते-

[भा.४८२६] केवलविण्णे अत्थे, वतिजोगेणं जिनो पगासेति ।

सुयनाणकेवली वि हु, तेनेवऽत्थे पगासेति ॥

सू- जिणो केवली, सो केवलणाणेण विण्णति, विण्णाए अत्थे सुयनाणभिलावेण वा जोगप्पयुत्तेण अधवा-दब्बसुतेण अत्थे पगासेति । चोद्दसपुब्बी सुयनाणकेवली, हुशब्दो यस्मादर्थे, तेणेव सुयनाणेण वा जोगपयुत्तेण अत्थे पगासेति । एवं पन्नवणाए तुल्ला । एतेण कारणेणं जहा केवली दब्बादिजुत्तं परित्ताणंतं जाणति तहा गीयो वि जाणति ॥ तत्थ दब्बतो ताव लक्खणेणं कहं जाणति अनंतं परित्तं वा ? अतो भण्णति-

[भा.४८२७] गूढसिरागं पत्तं, सच्छीरं जं थ होइ निच्छीरं ।

जं पि य पण्डुसंधिं, अनंतजीवं वियाणाहि ॥

सू- गूढा गुप्ता अनुवलक्खा, छिरा नाम ण्हारुणिता पन्नस्स तं सच्छीरं भवति जहा धूमगस्स, अच्छीरं वा भवति जहा पन्नस्स, जति य तं पन्नं पण्डुसंधिं, संधि नाम जो पन्नस्स मज्झे पासलतो पुट्ठीवंसो ति वुत्तं भवति । एवमादिलक्खणेहिं जुत्तं पन्नं अनंतजीवं नायव्वं । इमं मूलखंधपन्नदियाणं सव्वेसिं अनंतलक्खणं ॥

[भा.४८२८] चक्कागं भज्जमाणस्स, गंठी चुण्णघणो मवे ।

पुढविसरिसभेदेण, अनंतजीवं वियाणाहि ॥

सू- जस्स चक्कागारो भंगो “समो” ति वुत्तं भवति, भज्जमाणं वा सहं करेति, “चक्कि” ति-जस्स य अल्लगादिगंठीए भेयो चुण्णघणसमाणो भवति, चुण्णो नाम तंदुलादिचुण्णो, घनीकृतो-लोलीकृत इत्यर्थः । सो भिज्जमाणो सतथा भिज्जति न य तस्स हीरो भवति, किं च - जस्स य पुढविसरिसभेदो । एवमादिलक्खणेहिं अनंतजीवो वणस्सती णायव्वो, सेसो परित्तो नायव्वो ॥

इमं मूलस्स परित्ताणंतलक्खणं-

[भा. ४८२९] जस्स मूलस्स भग्गस्स, समो भंगो पदीसती ।
अनंतजीवे हु से मूले, से याऽवऽन्ने तहाविहे ॥

घू- समो भंगो - हीरविरहित इत्यर्थः, जो वि अन्नो कंदखंधादिओ तुल्ललक्खणो सो वि अनंतजीवो नायव्वो ॥

[भा. ४८३०] जस्स मूलस्स भग्गस्स, हीरो मज्झे पदिस्सती ।
परित्तजीवे हु से मूले, जे यावन्ने तहाविहे ॥

घू- हीरो नाम अंसी, जहा वंसस्स दीसति ॥ इमं छल्लीए अनंतलक्खण-

[भा. ४८३१] जस्स मूलस्स सारातो, छल्ली बहलतरी भवे ।
अनंतजीवा उ सा छल्ली, जा यावन्न तहाविहा ॥

घू- सारो कट्टं, तस्स समीवातो छल्ली बहलतरिति जहुतरी जहा सत्तावरीए सा अनंतजीवा छल्ली । कट्टं परित्तजीवं ॥

[भा. ४८३२] जस्स मूलस्स सारातो, छल्ली तनूतरी भवे ।
परित्तजीवा उ सा छल्ली, जा यावन्ना तहाविहा ॥

घू- कंठा । एवं दव्वतो सुतधरो केवली य दो वि पन्नवेति ॥ इमं खेत्ततो-

[भा. ४८३३] जोयणसयं तु गंता, । नाहारेणं तु भंडसंकंती ।
वाता-ऽगणि-धूमेहिं, विद्धत्थं होति लोणादी ॥

घू- केयी पढंति- “गाउयसय” गाहा, जाव जोयणसयं गच्छति ताव प्रतिदिनं विध्वंसमाणं सव्वहा विद्धंसति, जोयणसतातो परेण अचित्तं सव्वहा भवति । चोदगाह- “इंधणाभावे कहां अचित्तं भवति” ? आचार्याह- “अनाहारे” ति, जस्स जं आधारणं तंततो वोच्छिन्नं, आहारविच्छेदा विद्धंसमागच्छति, जहा पुढवीओ वोच्छिण्णं लोणादी, तं च लोणादी जोयणसयमगयं पि सट्ठाणे अंतरे वा विद्धंसति, भंडसंकंतीए पुज्जभायणातो अन्नम्मि भायणे संकामिज्जति, भंडसालातो वा अन्नभंडसालं संकामिज्जति, वातेण आतवेण वा भत्तधरे वा अगनिनिरोहेण वा घूमेण ॥

आदिसहातो इमो-

[भा. ४८३४] हरियाल मनोसिलं, पिप्पली य खजूरमुद्दिया अभया ।
आइन्नमणाइन्ना, ते वि हु एमेव नायव्वा ॥

घू- हरितालमणोसिला जहा लोणं । “अभय” ति हरीतकी । एते पिप्पलिमादिणो जोयणसतातो आगया ति जे हरीतकिमादिणो आतिण्णा ते घेप्पंति, खजूरदओ अनाइन्न ति न घेप्पंति ॥

इमं सव्वेसिं सामण्ण परिनामकारणं-

[भा. ४८३५] आरुहणे ओरुहणे, निसियणगोणादिणं च गातुम्हा ।
भुम्माहारच्छेदो, उवक्कमेणेव रिनामो ॥

घू- सगडे गोणगादिपट्टीसु य आरुभेज्जमाणा उरुभिज्जमाणा य, तहा भरगादिसु मणुया निसीयंति तेसिं गातुम्हाए, तहा गोणादियाण गातुम्हाए जो जस्स आहारो भोमादितो तेन य वोच्छिण्णेण । “उवक्कमो” नाम-किं चि सकायसत्थं किं चि परकायसत्थं, तदुभयं किं चि, जहा लवणोदग मधुरोदगस्स सकायसत्थं, परकायो अग्गी, उदगस्स उभयं मट्ठितोदगं सुद्धोदगस्स,

एवमादिसच्चित्तान् परिनामकारणाणि ॥

[भा. ४८३६] चोदेती वणकाए, पगते लोणाइयाण किं गहणं ।

आहारे अहिगारो, तदुवकारी अओ गहणं ॥

सू- चोदगो भणति- “पलंबादिवणस्सतीए पत्थुए लोणादिपुढविकायस्स किं गहणं कज्जति?”

आयरिओ भणति - मए अरहारत्थ पलंबादा पगता, तस्स य आहारस्स लोणं उवकारि भणति, तेणं तग्गहणं कज्जति ॥ पुणो चोदगाह-

[भा. ४८३७] छहि निष्फज्जति सो उ, तम्हा खलु आनुपुब्बि किं न कत्ता ।

पाहण्णं बहुयत्तं, निष्फज्जति सुहं च तो न कमो ॥

सू- सो आहारो छहिं वि काएहिं निष्फज्जति तितम्हा छण्ह वि पुढविकायःदियाण आनुपुब्बांए गहणं किं न कयं ? । आयरिओ भणति - तम्मि आहारं वणस्सतीए पाधण्णं, आहारे वणस्सती बहुतरो गच्छति, वणस्सतिकाएण य सुहं आहारो निष्फज्जति, अन्नेहिं तहा न सक्कति, एतेण कारणेण कमो न कतो ॥ खेततो गतं । इदानिं कालतो-

[भा. ४८३८] उप्पल-पउमाइं पुण, उण्हे छूढाणि जाम न धरेति ।

मोग्गर-जूथिता उ, उण्हे छूढा चिरं होति ।

सू- छूढति उण्हे ठिया, जामो ति पहरमेत्तं कालं, “न धरेति” न जीवतीत्यर्थः । “मोग्गर” ति मगदतिपुष्पा जूहिगपुष्पा य उण्हजोणिगत्तणओ उण्हे ठिया वि चिरं जाव धरेति । अधवा- “मोग्गर” ति पुष्पा जूहिगा एते न य ति वुत्तं भवति ॥

[भा. ४८३९] मगदंतियपुष्पाइं, उदए छूढाणि जाम न धरेति ।

उप्पल-पउमाइं पुण, उदए छूढा चिरं होति ॥

सू- कालतो गतं । इदानिं भावतो-

[भा. ४८४०] पत्ताणं पुष्पाणं, सरदुफलाणं तहेव हरिताणं ।

बेंटम्मि मिलात्तम्मी, नायव्वं जीवविप्पजडं ॥

सू- पत्तस्स पुष्पस्स सरदुफलस्स य बेंटेमिलाणे जीवविप्पजडंति नायव्वं । जंतरुणं अबद्धड्डियं बद्धड्डियं वा जाव कोमलं ताव सरदुफलं भण्णति, वत्थुलादि हरियं भण्णति । अहवा - सव्वो चेव वणस्सती कोमलो हरितावत्तो भण्णति । सो वि मूलणाले मिलाणे नायव्वो, “जीवविप्पजडो” ति - भावमिण्णमित्यर्थः ॥

भावतो गतं । चउव्विहे जाननेत्ति दारं गतं । इदानिं “गहण” ति दारं-

[भा. ४८४१] चउभंगो गहण पक्खेवए थ एग्गम्मि मासियं लहुगं ।

गहणे पक्खेवम्म य, होति अनेगा अनेगेसु ॥

सू- एक्को गहो एक्को पक्खेवो १ । एकको गहो अनेगे पक्खेवा २ । अनेगे गहा एक्को पक्खेवो ३ । अनेगे गहा अनेगे पक्खेवा ४ (ण्क) । लंबणेण ॥ गाहा ॥ वयणे पक्खेवो भवति । अचित्तवणस्सतिकाए पढमभंगे गहणपक्खेवेसु पत्तेयं मासियं भवति । बित्तिभंगे एग्गगहणे मासियं, पक्खेवड्डाणे जत्तिया पक्खेवा तत्तिया मासलहू । तत्तियभंगे जत्तिया गहणा तत्तिया मासिया, पक्खेवे एक्को मासो । चउत्थभंगे अनेगगहण-अनेगपक्खेवेसु पत्तेयं अनेगा मासिया

भवति । एयं पि जहा केवली गहण-पक्खेय-निष्फणं पच्छित्तं जाणति दोसे य तहा गीओ वि जाणति ॥ “गहणे” ति दारं गतं, इदानीं “तुल्ले ति दारं-

[भा. ४८४२] पडिसिद्धा खलु लीला, बित्ति ए तत्ति ए य तुल्लदब्बे सु ।

निद्वयता वि हु एवं, बहुधा ए एगपच्छित्तं ॥

सू- चोदगो भणति- “बित्तिअभंगे एगफलस्स गहियस्स बहूण वा जुगवं गहियाण बहुवारा पक्खित्तं काउं बहूणि मासियाणि देह, जं त ततियभंगे बहूणि वणप्फलादीणि घेतुं छेतुं वा अनेगगहणे अनेगमासियाण दानं तं सुंदरं, जं एत्थ चेव एक्को पक्खेवो ति काउं एगं मासियं देह एयं मे अनिद्वं भवति, तुल्लदब्बे सु विसभा सोधी । अन्नं च मे इमं पडिभाति तुल्ले लीला - “पडिसेहनिमित्तं पच्छित्तं देह, न उ जीवधाउ ति काउं । अन्नं च एवं तुज्झं निद्वयया भवति, जं बहूणि छित्तुं तेसि एगपक्खेवे एगं मासियं देह ॥ आयरिओ भणति-

[भा. ४८४३] चोयग ! निद्वयतं चिय, नेच्छंता विडसणं पि नेच्छामो ।

निव छगल मेच्छ सुरकुड मताऽमताऽऽलिप भकखणया ॥

सू- हे चोयग ! “निद्वयतं चेव नेच्छंता” तिविधं डसणा विडसणा तं नेच्छामो । कहां ? भणति- एत्थ दोहि मिच्छेहिं दिद्वंतं करेति आयरिया- एगस्स रन्नो दो मेच्छा ओलगा, तेन रन्ना मिच्छाणं तेसिं तुड्डाणं दो सुराकुडा दो य छगला दिन्ना, ते तेहिं गहिया । एत्थ एगेणं छगलो एगप्पहारेणं मारेतूणं खइओ, दोहिं तीहिं वा दिनेहिं । बित्तिओ एक्केकं अंगं छेतुं खायति, तं पि से छेदंगथामं लोणेणं आसुरादीहि वा छगणेण वा लिपइ मुत्तेण वा, एसो तं मंसं खायति, सुरं च पिबंतो, एवं तस्स छगलस्स जीवंतस्सेव गाय्याणि छेतुं छेतुं खइयाणि, मतो य । पढमस्स एगप्पहारेण एक्को वधो, बित्तियस्स जत्ति एहिं छेदेहिं मरति तत्तिया वधा लोगे य पावो गनिज्जति, निद्वयया वि तस्स चेव । एवं जेण पलंबादिगे एक्केको पक्खेवो कओ तस्स एक्कं मासियं, जो विडसतो खायति तस्स तत्तिया पच्छित्ता, घनचिक्कणाए य पारितावणियाए किरियाए वट्ठति । दिडसणा नाम आसादेतो धोवं धोवं खायति ॥ किंच-

[भा. ४८४४] अच्चित्ते वि विडसणा, पडिसिद्धा किं मु सचेतणे दब्बे ।

कारणपक्खेवम्मि य, पढमो तत्तिओ य जयणाए ॥

सू- जं पि अचित्तदब्बं तत्थ वि विडसणा पडिसिद्धा रागोति काउं, किमंग पुण सचित्तदब्बे ? जत्थ पु कारणसचित्तं भक्खेति तत्थ पढमभंगेण ततियभंगेण एगो पक्खेवो कायव्वो ति, तिपरिया जयणा ॥ ४८४४ ॥ तुल्ले ति गयं । “रागदोसे अनंतकायस्स वज्जण” ति दारं-

[भा. ४८४५] पायच्छित्ते पुच्छा, करण महिद्धिदारुभरथली य दिद्वंतो ।

चउत्थपयं च विकडुभं, पलिमंथो चेव नाइण्णं ॥

सू- “पायच्छित्ते पुच्छा” अस्य व्याख्या-

[भा. ४८४६] चोदेति अजीवत्ते, तुल्ले कीस गुरुगो अनंतम्मि ।

कीस य अचेयणम्मि य, पच्छित्तं दिज्जती दब्बे ॥

सू- “पुच्छ” ति वा “चोदन” ति वा एगइ । चोदगो वदेति - ततियचउत्थेसु भंगेसु परित्ते य अनंते य तुल्ले अजीवत्ते, किं कारणं परित्ते मासलहुं अनंते मासगुरुं ? किं वा परित्ते अनंते वा

अचेयणे दब्बे पच्छित्तं दिज्झति ? अन्नं च रागदोसी भवन्तो । जं अचेयणे परित्ते मासलहुं देह, एत्थ मे रागो । जं च अचेयणे अनन्ते मासगुरुं देह, एत्थ मे दोसो ॥ जं चोदियं “कीस” परित्ते लहुगो अनन्ते गुरुगो, “जं च रागदोसी” एत्थ उत्तरं इमं-

[भा. ४८४७] सादू जिनपडिक्खी, अनन्तजीवाण गायनिप्फण्णो ।

गेही पसंगदोसा, अनन्तकाए अओ गुरुगो ॥

सू-अनन्तवणस्सति-जीवाणं जं गायं तं अनन्तजीवेहिं निप्फण्ण, तं च परित्तवणस्सतिसमीवातो “सादू” ति सुखादतरं, तथा जिनेहिं पडिसिद्धं । कहं ? उच्चते - जेण कारणे विसुद्धं परित्तं घेत्तव्वं । किं च अनन्तवणस्सतीसु सुखादुत्तरं इति आधिगरागे धी भवन्ते, गांहेपसंगे य अधिकतरा रागदोसा भवन्ति । इत्यतो अनन्ते अधिकतरं पच्छित्तं । दब्बाणुरुवओ य दंतस्स रागदोसा वि न भवन्ति ॥ “पुच्छ” ति दारं गतं । जं च चोदितं “कीस अचित्ते पच्छित्तं देह”, एत्थ उत्तरं-अनन्तवणपसंगवारणानिमित्तं सजीवपरिरक्खणानिमित्तं च । आयरिया उच्छुकरणेणं महिहिणं दारुभर थलिए य दिहुंतं करेति । एत्थ पढमं “उच्छुकरणदिहुंतो-

[भा. ४८४८] न वि खातियं न वि वयी, न गोण-पहियाति निवारेति ।

इति करणभईछिन्ने, विवरीय पसत्थुवणतो तु ॥

सू-एगेण कुडुंविणा उच्छुकरणं रोधितं, तस्स परं तेन न वि खातिया खता, ना वि वतीए पलियं, ना वि गोणादी वारेति, ना वि पहिया खायन्ते वारेति, ताहे अवारिज्जमाणेहिं गोणादीहिं तं सव्वं उच्छादियं, इतिसद्धो एवउत्थे, एवं करेत्तो उच्छुकरणं भतीते छिन्नो । “भती” नामभयगाणं कम्मकराणं ति वुत्तं भवति । जं च पराययं छेत्तं करेत्तेण पुव्वं एत्तियं ते दाहन्ति तं पि दायव्वं, एवं सो उच्छुकरणे विनद्धे मूले छिन्ने जं जस्स देयं तं अदेत्तो बद्धो विनद्धो य ।

अग्नेन वि उच्छुकरणं कयं, सो विवरीतो भणियव्वो । खादियादि सव्वं कतं । जे य गोणादी पडन्ति ते तथा उत्रासेति जहा अन्ने वि न दुक्कन्ति । एस पसत्थओ ॥ एयदिहुंतस्स इमो उवनयो-

[भा. ४८४९] को दोसो दोहिं भिन्ने, पसंगदोसेण अनरुई भत्ते ।

भिन्नाभिन्नगहणे, न तरति सजिए वि परिहरितुं ॥

सू-जो निद्धम्मयाए तित्थकरवयणं अकरेत्तो पलंबे घेतुक्कामो भणेत्ता “को दोसो” ति दोहिं दब्बभावभिन्नगहणं करेति, पुणो पुणो तेन पलंबभोगरसपसंगेण पच्छा तेहिं अलब्भमाणेहिं भत्ते अणरुत्ती ताहे “भिन्नाभिन्ने” ति जे भावतो भिन्ना दब्बतो अभिन्ना ते गेणहति, जाहे तं पि न लब्भति ताहे पलंबरसगेहिं गिद्धो न तरति सजिए वि परिहारिउं, विनस्सति य संजमजीविधाओ, जहा सो उच्छुकरणकासगो । सो य कासगो एगभवियं मरणं पत्तो एवं इमो वि अनेगाइं जातियव्वमरियव्वाइं पावति । एस अप्पसत्थो उवणओ ॥ इमो पसत्थो उवणओ- जहा तेषं कासगेणं ते गोणादी त्रासिता रक्खितो य छेत्तो इहलोइयाणं कामभोगाणं आभागी जाओ । एवं केणइ सिस्सेणं दोहिं वि भिन्नं पलंबं आनितं आयरियाणं च आलोइयं ति, तेहिं आयरिएहिं निसद्धं चमडित्ता-

[भा. ४८५०] छड्ढावित-कतदंडे, न क्कमति मती पुणो वि तं घेतुं ।

न य वड्ढति गेही से, एमेव अनन्तकाए वि ॥

सू- छडावितो ते पलंबे, पच्छित्तडंडो य से दिन्नो, ताहे तस्स छडावियकयडंडस्स मती न कमति पुणो वि तं धेतुं, न वि से गेधी वड्ढति पलंबेसु, जातितव्वमरियव्वाणि य न पावति । एयं परित्ते भणियं । “एमंय अनंतकाए वि” ति एतंय चेव कारणेणं अन्ते गुणं पच्छित्तं दिअति ॥ “उच्छुकरणे” गतं । इदानि “महिद्धियदिट्ठो”-

[भा. ४८५१] कण्णंतेपुरमोलोअणेण अनिवारितं जह विणट्ठं ।

दारुभरो य विलुत्तो, नगरदारे अवारेत्तो ॥

सू- महिद्धितो नाम राया । तस्स कण्णंतेपुरं । तं वायायणेहिं ओलोएतं न को वि वारेति । ताहे तेणं पसंगेणं निग्गंतुमाढत्ताओ, तह वि न को ति वारेति । पच्छा विडपुरिसेहिं समं आलावं काउमाढत्ताओ, एवं अवारिज्जंतीओ विणट्ठाओ । “दारुभरदिट्ठो” एगस्स सेट्ठिस्स दारुभरिया भंडा पविसंती, नगरदारे एगं दारुअं “सयं पडियं” ति तं चेडरूवेण भंडीओ चेव गहियं, तं अवारिज्जमाणं पासित्ता सव्वो दारुभरो विलुत्तो लोणेणं ॥ एते अपसत्था । इमे पसत्था-

[भा. ४८५२] बित्तिएणोलोएंती, सव्वा पिंडेतु तालिता पुरत्तो ।

भयजननं सेसाण वि, एमेव दारुहारी वि ॥

सू- बित्तिएणं अंतपुरपालगेण एगा उलोयंती दिट्ठा, ताहे तेन सव्वातो पिंडित्ता तासिं पुरत्तो सा तालिता, ताहे सेसियाओ वि भीयाओ न पलोएंति । एवं अंतपुरं रक्खियं । एवं पढमदारुहारी वि पिट्ठिओ, एवं दारुभरो वि रक्खितो ॥ इदानि “थलि दिट्ठो”-

[भा. ४८५३] थलि गोणि सयं मतभक्खणेण लद्धप्पसरो पुणो वि थलिं ।

घाएत्तु बित्तिए पुण कोट्टगबंदिग्गह नियत्ती ॥

सू- थली नाम देवघोणी, ततो गावीणं गोजूइं गताणं एका जरगवी मत्ता, सा पुलिंदेहिं “सयं मय” ति खइया, कहियं गोवालएहिं डंगराणं । “डंगरा” पादमूलिया । ते भणंति- “जइ खतिया खतिया नाम” । ते पसंगेणं अवारिज्जंता अप्पणा चेव मारिता । पच्छा तेहिं लद्धवसरेहिं थली चेव घातिता । एस अपसत्थो । इमो पसत्थो- “बित्तिओ पुण कोट्टगबंदिग्गह नियत्ति” ति तहेव गोजूतिं गयाणं गावीणं एक्का मया, सा पुलिंदेहिं खतिता, गोवालेहिं सिट्ठं डंगराणं, ते डंगरा घातीसुं बित्तियदिवसे कोट्टगं चेव, कोट्टं नाम पुलिंदपल्ली, “मा पसंगं काहिति” ति काउं तत्थ बंदिग्गहो कओ । एवं पुलिंदानं नियत्ती कया तेहिं डंगरेहिं । उवणओ सो चेव जो उच्छुकरणदिट्ठे ॥

इदानि “चउत्थपदं विकडुभं” अस्य व्याख्या-

[भा. ४८५४] विकडुभमग्गणे दीहं, च गोयरं एसणं व पेळेज्जा ।

णिप्पिस्सऽसोंडणायं, मुग्गछिवाडी य पलिमंथो ॥

सू- जं भावतो वि भिन्नं दव्वतो वि भिन्नं एयं चउत्थपदं भण्णति । एत्थ तिन्नि दारा विकडुभं पलिमंथो अणाइण्णं चेव । “विकडुभं” नाम वीडको सालणं वा । अन्ने भणंति - उवातियं । अन्नम्मि भत्तपाने लद्धे वि तं विकडुभं मग्गमाणो दीहं गोयरं करेति, एसणं वा पेळेज्जा, फासुसनिज्जं अलभमाहो “अफासुयएसनिज्जं” ति गेण्हेज्जा । कहं ? भण्णइ - तत्थ “निप्पिस्सऽसोंडणात्” । ज्ञायं नाम आहरणं । जहा एगो “निप्पिस्सो” ति अमंसभक्खी भण्णति, असोंडो अमज्जपाणो भण्णति । तस्स य मज्जपाएहि सह संसग्गी । अन्नया तेहिं भणितो मज्जे निज्जीवे को दोसो ? तेहिं

य सो भणंतेहिं करणिं गाहितो लज्जमाणो एगंते परेण अनियं पियति । पच्छा लद्धरसो बहुजणमज्जे वीहीए वि चत्तलज्जो पाउमादत्तो । पुणो तेहिं भणियं - “केरिसं मज्जपानं विना विलंकेण, परमारिए य मंसे को दोसो ? खायसु इमं” । तत्थ वि सो करणिं गाहितो “परमारिए नत्थि दोस” ति खायति । पच्छा लद्धरसो कढिणचितीभूतो अप्पणो वि मारेउ खायति । जहा सो सोंडओ विडंकेण विना न सक्केइ अच्छेउं, एवं तस्स वि पलंबे खायंतस्स पच्छा गिद्धस्स पलंबेण विना कूरो न पडिभाति । तस्स एरिसी गेही तेसु जायति जेन तेहिं विना एकदिनं पि न सक्केति अच्छेउं । विकडु-भेत्तिगतं । इदानीं “पलिमंथे” ति दारं - “मुग्गछिवाडी पलिमंथो” ति पलंबेखायंतस्स आयविराधना ।

कहं ? उच्यते - जहा एका अविरइया मुग्गछेते कल्लेदाणि उलुण्हिया खायंती अच्छति जाव पहरो गओ । तं च एक्को राया पासति । तस्स कोउअं जायं - केत्तियं खत्तियं होअति, पोइं फालियं, दिड्ढो अप्पो फेणरसो । एवं विराधना होअा, पलिमंथो वि भवति, जाव सो ताणि खायति ताव सुत्तत्थेसु हानी भवति ॥ पलिमंथे ति दारं । इदानीं “अणाइण्णं” ति दारं -

[भा. ४८५५] अवि य हु सव्वपलंबा, जिनगणहरमाइएहिऽणाइण्णा ।

लोउत्तरिया धम्मा, अनुगुरणो तेन तव्वज्जा ॥

धू- “अनाइण्णा” नाम-अनासेवितं ति वुत्तं भवति । ते य सव्वेहिं तित्थकरेहिं गोयमादिहिं य गणधरेहिं आदिसद्दातो जंबूनाममादिएहिं आयरिएहिं जाव संपदमवि अणाइण्णा, तेणं कारणेणं ते वज्जनिज्जा । आह “तो किं जं जिनेहिं अणाइण्णा तो एयाए चेव आणाए वज्जनिज्जा ?” ओमित्युच्यते, लोउत्तरे जे धम्मा ते अनुधम्मा । किमुक्तं भवति ? जं तेहिं गुरुहिं चिन्नं चरियं आवेड्डियं तं पच्छिमेहिं वि अनुचरियव्वं, जम्हा य एवं तम्हा तेहिं पलंबा न सेविया, पच्छिमेहिं वि न सेवियव्वा । अतो ते वज्जनिज्जा । वं अनुधम्मया भवंति ॥ चोदगाह - “जइ जं जं गुरुहिं चिन्नं तंतं पच्छिमेहिं अनुचरियव्वं तो तित्थकरेहिं पाहुडिया सातिज्जिता पागारततियं देवच्छंदगो पेढं च अतिसया य एहिं तेहिं उवजीविउं, अम्हे वि एयं किं न उवजीवामो ?” आचार्याह-

[भा. ४८५६] काम खलु अनुगुरुणो, धम्मा तह वि उ न सव्वसाधम्मं ।

गुरुणो जं तु अतिसए, पाहुडियाती समुपजीवे ॥

धू- सिस्साभिप्पायअनुमयत्थे “कामं” सव्वं पाहुडियादि समुवजीवति ति वुत्तं भवति । खलुसद्दो विसेसणे । किं विसेसति ? न सव्वहा अनुधम्मो । कहं ? उच्यते - गुरु तीर्थकरः । अतिशयास्तस्यैव भवंति नान्यस्य । अत्रानुधर्मता न चिन्त्यते । पाहुडियादि उवजीवति सो “तित्थकरजीयकणे” ति काउं अत्राप्यनुधर्मता न चिन्त्यते, तीर्थकरकल्पत्वादेव, जत्थ तित्थकरेतराणं सामण्णधम्मता तत्थ अनुधम्मो धित्तिज्जति ॥ तं च अणाइण्णे दंसिज्जति इमं-

[भा. ४८५७] सकड इह समभूम्ये, अवि य विसेसेण विरहिततराणं ।

तह वि खलु अणाइण्णं, एसऽनुधम्मा पवयणम्मि ॥

धू- “सगड-इह-समभूमे” ति तिन्नि दारा, अवसेसा तिन्नि पदा, तिहिं वि दिड्ढंतेहिं उवसंधारेयव्वा ॥

तत्थ पदम “सगडं” ति दारं - जया समणे भगवं महावीरे मगधविसयाओ वीतिभयं नगरं पत्थितो उद्दायनस्स पव्वावगो तइया अंतरा साहुणो भुक्खत्ता । जत्थ भगवं आवासियल्लओ तत्थ तिलभरियसगडसत्थो आवासितो ।

[भा. ४८५८] वक्कंतजोणि थंडिल, अतसा दिन्ना ठिती अवि छुहाए ।

एइ वि न गेण्हंसु जिने, मा दु पसंगे अनात्तहते ॥

सू- ते तिला वक्कंतजोणिया, थंडिले य ठिएल्लया । अवि य ते तिला विसेसेण विरहिततरा तसेहिं, विसेसगहणं तदुत्था आगंतुगा वा तसा नत्थि, गिहत्येहिं य दिन्ना - “भगवं ! जति कप्पंति तो घेप्पंतु इमे तिला”, तह वि न गेण्हंसु जिने “असत्थोवहय” ति काउं, मा पसंगं करेस्संति “तित्थकरेणं गहिय” ति इमं आपंलवणं काउं । एयं अणाइण्णं । एस पवयणे अनुधम्मो ॥

इदानिं इह ति दारं-

[भा. ४८५९] एमेव य निज्जीवे, दहम्मि तसवज्जिते दए दिन्ने ।

समभोमे अवि द्विती, जिमितासत्रा न वाऽणुण्णा ॥

सू- तदा तत्थेव दहो निज्जीवो आउक्काओ, अवि य विसेसेण विरहिततरागो (तसेहिं), थंडिलं य तं सवववं, सा सव्वा पुढवी वक्कंतजोणिग ति वुत्तं भवति, दहसामिणा य दिन्नं तं दगं, अवि तत्थ केइ साधू तिसाभिभूता ठित्तिखयं करेज्जा, न य सामी “असत्थोवहय” ति काउं अनुजाणेज्जा । “तित्थगरेण गहिय” ति मा पसंगो भविस्सति । एयं अणाइण्णं । एस अनुधम्मो पवयणे । इदानिं “भोमे” ति दारं- “समभोमे” ति पच्छद्धं समभोम्मरुक्खविरहियउद(व)- गओदेहिकागोप्प- ददालिङ्गुसिरविरहियं पुढवी वक्कंतजोणी, अवि य विसेसेण विरहियतरागं तसेहिं, अनावातमसंलोयं च साधू य जिमियमेत्ता, अन्नं च सत्थहत्तं थंडिलं आसण्णं अवि साधू जिवितक्खयं करेज्ज, न य सामी अनुजाणेज्जा, मा “इमं तित्थकरेहिं अनुन्नायं” ति असत्थहते पसंगं करेज्जा । एवं अणाइण्णं, एस अनुधम्मो पवयणे ॥

एस सव्वो विधा साधूण भणितो । निग्गंथीण वि एस चेव विधी । जतो भण्णति-

[भा. ४८६०] एसेव गमो नियमा, निग्गंथीणं पि होइ नायव्वो ।

सविसेसतरा दोसा, तासिं पुण गेण्हमाणीणं ॥

सू- नवरिं- तासिं सविसेसा पलंबेण हत्थकम्मादिणो दोसा, इमं कप्पसुत्ताभिप्पायतो भण्णति । तं च इमं कप्पस्स वितियसुत्तं- कप्पति निग्गंधाण वा निग्गंथीण वा आमे तालपलंबे भिन्ने पडिग्गाहित्तए । एयस्स सो चेव पुव्वभणितो सुत्तत्थो । सुत्तेण अनुन्नायं जहा कप्पति आमं, “भिन्नं” ति ततिय-चउत्थेहिं भंगेहिं जं भावभिन्नं । एयं सुत्तेणं अनुन्नातं, अत्थतो पडिसेहति “न कप्पति ति ।” आह चोदकः- “तो किं सुत्ते निबद्धं जहा कप्पति ति भिन्नं ? उच्यते-

[भा. ४८६१] जति वि निबंधो सुत्ते, तह वि जतीणं न कप्पति आमं ।

जति गेण्हति लग्गति सो, पुरिमपदनिवारिते दोसे ॥

सू- के पुरिमपदनिवारिता दोसा ? जे पढमसुत्ते दोसा भणिता, तेसु लग्गति ।

[भा. ४८६२] सुत्तं तु कारणियं, गेलन्न-ऽद्धाण ओममाईसु ।

जह नाम चउत्थपदे, इयरे गहणं कहं होज्जा ॥

सू- गेलण्णद्धाणोमोदरिए वा कारणियं निरत्थयं होइ सुत्तं ।

[भा. ४८६३] इति दप्पतो अणाइण्णं, गेलण्ण-ऽद्धाण ओम आइण्णं ।

तत्थ वि य चउत्थपदे, इतरे गहणं कहं होज्जा ॥

सू- इति एयं दम्पतो गेण्हंतस्स पलंब अणाइण्णं । अहवा- “भिनं कप्पइ”ति एयं पि अत्थे निसिद्धं दब्बतो चेव, जं पुण अनुन्नायं सुत्तेणं एयं कारणतो । ते य कारणे इमे - गेलण्णकारणं एवं अद्धाणोमे य । एतेसु कारणेसु आइण्णं । तत्थ छउत्थभंगो, ततो तत्तियभंगो । “इतर” ति पढमवित्तियभंगा भावतो अभिन्ना, तेसु गहणं कहं होज्जा ? तेसु वि कारणा गहणं होज्ज ति ॥

एवं भणिए चोदगाह-

[भा. ४८६४] पुव्वमभिन्ना भिन्ना, य वारिता कहमियाणि कप्पंति ।

सुण आहरणं चोदग ! न कमती सव्वत्थ दिट्ठतो ॥

सू- चोदगो भणति - “पुव्वसुत्ते तुब्भेहिं भणियं भिन्ना अभिन्ना य चउसु वि भंगेसु न कप्पंति । इदानीं भणह - भावभिन्ना कप्पंति कारणतो वा चउसु वि भंगेसु कप्पंति ति, न जुत्तं भणह” । आयरिओ भणति - जहा कप्पंति तहा सुणसु आहरणं चोदग ! । गुरुवयणं असुणेत्ता दप्पं असहमाणो चोदगो भणति- “न कमति सव्वत्थ दिट्ठतो” ॥ नोदग एवाह-

[भा. ४८६५] जति दिट्ठता सिद्धी, एवमसिद्धी उ आणगेज्झाणं ।

अह ते तेसि पसाधण, किं नु हु दिट्ठततो सिद्धी ॥

सू- चोदगो आयरियं उवाचभति - जति अत्थाणं दिट्ठतेणं सिद्धी कज्जति तो आणागेज्झां अत्थाणं असिद्धी, अह तेसि आणाओ चेव पसिद्धी किं नु हु दिट्ठततो सिद्धी । “किन्नु” ति किमिति, हु एवार्थे, किमित्येवं द्धान्तेन अर्थसिद्धि क्रियते । किं चान्यत् दिट्ठतेण जं जं अप्पणो इट्ठं तं तं सव्वं पसाहिज्जति ॥ कहं ? उच्यते-

[भा. ४८६६] कप्पम्मि अकप्पम्मि अ, दिट्ठता जेण होति अविरुद्धा ।

तम्हा न तेसि सिद्धी, विहि-अविहि-विसोवभोग इव ॥

सू- जहा “कप्पति हिंसा काउं विधीए”ति पइण्णा । के हेऊ ? निरपायत्तणतो । जम्मि कज्जमाणे इह परलोगे वा आवातो न भवति तं कप्पति । को दिट्ठतो ? विधि-अविधि-विसोपभोग इव । जहा विसं विधीए मंतपरिग्गहितं खज्जमाणं अदोसाय भवति, अविधीए पुण खज्जमाणं मारणं भवति, तहा हिंसा विधीए मंतेहिं जन्न-जयमादीहि कज्जमामा न दुग्गतिगमनाय भवति, तम्हा निरवायत्ता पस्सामो, हिंसा विधीए कप्पति काउं । एवं दिट्ठतेण कप्पमकप्पं कज्जति, अकप्पं कप्पं कज्जति । तम्हा दिट्ठतेणं जा सिद्धी सा असिद्धिरेव ॥

आत्माभिप्राये चोदकेनोक्ते आचार्याह-

[भा. ४८६७] असिद्धी जति नाएणं, नायं किमिह उच्यते ।

अह ते नायतो सिद्धी, नायं किं पडिसिज्झइ ॥

सू- यदि द्धान्तेन अर्थानामसिद्धिस्तत्तत्त्वया इह विषद्धान्तः किमुच्यते ? अह विधि-अविधिद्धान्तेन हिंसार्थः त्वया साध्यते - भयोच्यमानो द्धान्तः किं प्रतिषिध्यते ? ॥ किं च-

[भा. ४८६८] अंधकारो पदीवेण, वज्रए न तु अग्रहा ।

तहा दिट्ठतिओ अत्थो, तेनेव उ विसुज्जति ॥

सू- आणागेज्झे अत्थे दिट्ठतो न कमति, न वा अत्थे दिट्ठतो तेन ते आणा गेज्झा, जो पुण दिट्ठतितो अत्थो स तेन परिस्फुटो विसुज्जति ति अतो दिट्ठतेण पसाहिज्जति ति न दोसो ॥

किं च सुप्रीता वयं - भवा स्ववाक्येनैव दृष्टान्तेनार्थप्रसाधनमभ्युपगतमिति । किं च-
[भा. ४८६९] एतेव य दिङ्मतो, विहि-अविहीए जहा विसमदोसं ।

होइ सदोसं च तहा, कज्जितर जता-ऽजत फलादी ॥

सू- जो एस भक्ता दिङ्मतो कतां ममं पि एतेव दिङ्मतां आभण्णयसुत्तत्थं साधयिस्सति ।
कहं ? उच्यते - जहा विसं विधीए भुज्जमाणं अदोसकारयं भवति, अविधीए दोसकारयं भवति,
“तह”ति एवं कज्जे जयणाए पलंवा सेविज्जमाणा हियाय भवति, “इतरे”ति अकज्जे जयणाए
अजयणाए वा सेव्वमाणा अहियाय भवति ॥ अन्नं च ते अनालोइऊण विसदिङ्मतो कयो-

[भा. ४८७०] आयुहे दुन्निसड्ढमि, परेण वलसाहितो ।

वेताल इव दुज्जुत्तो, होहि पच्चंगिराकरो ॥

सू- जहा केणति सारीरबलदप्पुत्ततेण आयुधं गहियं, परवधाए निसड्ढं । तं च दुन्निसड्ढं कयं
जेन परो न साधितो । तं चेव परेण गहियं, तेणेव आयुधेण सो वहितो । अहवा - अनिसड्ढं चेव
परेण “सलसाहितं” बलाकारेणं ति वुत्तं भवमि ।

अधवा-मंत्रवदिना होमजावादीहि वेतालं साहयिस्सामि ति आहूतो आगतो, किं चि दुप्पउत्तं
वड्ढुणं स वेयालो तस्स साहगस्स इड्ढमत्थं न साधेति, प्रत्युत अपकाराय भवति । एवं हे चोदग ?
तुमे विधिअविधिविसदिङ्मतो ममाभिण्णेतमत्थस्स घायात् पयुत्तो ममं पि एतेणेव इड्ढमत्थे सिद्धी
जाता, सवयणं च ते घातिय “न कमति सव्वत्थ दिङ्मत” इति ॥ अधवा-

[भा. ४८७१] निरुअस्स गदपओगो, निरत्थओ कारणे य अविहीए ।

इय दप्पेण फलादी, अहिता कज्जे य अविहीए ॥

सू- जहा निरुयस्स ओसहपानं निरत्थयं, रोगकारणे समुप्पन्ने पुण ओसहपानं कज्जमाणं
अविधीए सरीरपीडाकरं विनासकरण वा भवति, “इय”ति एवं दप्पेण पलंवा अहिया संसारवड्ढणा
भवति । ओमादिकज्जे य “अविधीए”ति अजयणाए गहिया इह परत्थ य अहिया भवति ॥

किं च दिङ्मतसाहणत्थं भण्णते इमं-

[भा. ४८७२] जति कुसलकप्पियातो, न होज्ज उवमाओ जीवलोगमि ।

छिन्नऽब्भं पिय गयणे, भमेज्ज लोओ निरुवमाओ ॥

सू- “कुसल”ति पंडिता, तेहिं कप्पिया जा जस्स अत्थस्स साधिका उवमा सा तस्मि चेव
अत्थे निउत्ता, जति ताओ उवमाओ न होज्ज इममि मनुयजीवलोगो छिन्नऽब्भमिव, “छिन्नऽब्भ”ति
एणं अब्भय तं जहा वाएण इतो य इतो य भामिज्जति निराश्रयत्वात् तहा इमो वि लोगो भामिज्जति
निरुवमाओ, नग्गया उवमा जत्थ अत्थे सो अत्थो दृष्टान्ताभाव इत्यर्थः । तो दिङ्मतितो अत्थो
दिङ्मतेण विना न इच्छिओ भवति, न सम्ममुवलब्भति ति वुत्तं भवति । उक्तं च सिलोगो-

तावदेव चलत्यर्थो, मन्तुर्विषयमागतः ।

यावन्नोत्तम्भनेनेव, दृष्टान्तेन प्रसाध्यते ॥

एवं बहुधा उक्ते गुरुणा, चोदगाह- “यद्येवं ततः क्रियतां दृष्टान्तः ।” उच्यते । श्रूयतां तत्थ-

[भा. ४८७३] मरुएहि य दिङ्मतो, चउहिं नेयव्वो आनुपुव्वीए ।

एवमिहं अद्धाणे, गेलण्णे तह य ओमे य ॥

सू- एतीए पुव्वद्धस्स इमं वक्खाणं-

[भा. ४८७४] चउरो मरुग विदेसं, साहपारए सुणग रन्न सत्थवहो ।

ततियदिने पूइमुदगं, पारउ सुणगं हणिय खामो ॥

सू- चत्तारि मरुआ सत्थेण विदेसं गच्छंति । तेसिं पंचमो साहपारगो । तेन भणिता- “सुणगं सह नेह ।” तेहिं सह नीतो । ते सुणहच्छद्धा अनेगाहगमनिज्जं विहं पवण्णा । तेसिं तत्थऽरन्ने वच्चंतणं सो सत्थो वहितो मुद्धो ति भणियं होति । सो य सत्थो दिसोदिसिं पलातो । इतरे वि मरुयपंचजणा सुणगच्छद्धा एकतो पड्डिता । अईवतिसियभुक्खिया तइयदिने पेच्छंति पूइमुदगं, मयगकलेवराउलं । तत्थ ते साहपारगेण भणिता-एयं सुणगं मारेउं खामो, एयं च सरुहिरं पाणियं पिवामो, अन्नहा विवज्जामो, एयं च वेदरहस्सं आवतीए भणियं न दोसो ॥ एवं तेन ते भणिता-

[भा. ४८७५] परिनामओ उ तहिं, एगो दो अपरिणता उ अंतिमो अतीव ।

परिनामओ सद्वहती, कण्णऽपरिणओ मतो एक्को ॥

सू- तेसिं मरुयाणं एक्को परिनामतो, दो अपरिनामगा, चउत्थतो अतीवपरिनामगो । तत्थ जो सो परिनामओ तेणं जं साहपारगेणं भाणियं, तं सद्वहिय अब्बुवगयं रि वुत्तं भवति । जं ते दो अपरिनामया, तेसिं एक्केण साहपारगवयणं सोउं कण्णा ठइया- “अहो । अकज्जं, कण्णा वि मे न सुणंति” । सो अपरिनामगो तं कुहियमुदगं सुणगमंसं च अखायमाणो तिसियभुक्खितो मतो ॥

[भा. ४८७६] बितिएण एतऽकिञ्च, दुक्खं मरिउं ति तं समारद्धो ।

किं एच्चिरस्स सिद्धं, अतिपरिनामोऽहियं कुणति ॥

सू- जो सो बितिओ अपरिनामगो सो भणाति- “एयं एयवत्थाए वि अकिञ्च, किं पुण दक्खं मरिज्जति” ति काउं “समारद्धो” नाम खइयं तेन । जो सो अतिपरिनामो सो भणाइ- “केवचिरस्स सिद्धं, वंचियामो ति अतीते काले ज न खातितं ।” सो अन्नाणि विगाविगदभमंसाणि खादिउमाढतो, मज्जं च पाउं ॥

[भा. ४८७७] पच्छित्तं खु वहेज्जह, पढमो अहलहुस धाडितो बितिओ ।

ततिओ य अतिपसंगा, जाओ सोवागचंडालो ॥

सू- तत्थ जेहिं खइयं ते साहपारगेण भणिता- “इतो निच्छिण्णा समाणा पच्छित्तं वहेज्जह ।” तत्थ जो सो परिनामगो तेन अप्पसागारियं एगस्स अज्झावगस्स आलोइयं । तेन भणियं-वेदरहस्से वुत्तं- “परमन्नं गुलधृतमधुजुत्तं प्राशयेत् ।” एसेव पढमो । एयस्स य एयं अहलहुसं पच्छित्तं दिन्नं, सुद्धो । तत्थ जो सो अपरिनामओ, जेण “ण दुक्खं समारद्धं”, सो निच्छिण्णो समाणो सुणगकत्ति सिरे काउं चाउवेज्जस्स पादेहिं पड्डिता साहेति, सो चाउवेज्जेण धिद्धिक्कतो निच्छूढो । जो सो ततिओ अतिपरिनामगो “नत्थि किं चि अक्खं अपेयं वा” अतिपरिनामपसंगेण सो मायंगचंडालो जातो ॥ एस दिहुंतो । अयमत्थोवणओ-अद्धाणे वा गेलण्णे वा ओमोदरियाए वा-

[भा. ४८७८] जह पारओ तह गजी, जह मरुगा एव गच्छवासी उ ।

सुणगसरिसा पलंवा, मडतोयसमं दगमफासुं ॥

सू- उच्चारियसिद्धा । मरुएहिं य दिहुंतो ति दारं गतं । इदानि “अद्धाणे” ति दारं ।

[भा. ४८७९] एवं अद्धाणादिसु, पलंबगहणं कयावि होज्जाहि ।

गंतव्वमगंतव्वं, तो अद्धाणं इमं सुणसु ॥

सू-आह घोदग - अद्धाणं किं गंतव्वं न गंतव्वं ? उच्यते-

[भा. ४८८०] उद्धरे सुभिक्षे, अद्धाणे पवज्जमाउ दप्पेण ।

लहुगा पुण सुद्धपए, जं वा आवज्जती जत्तो ॥

सू-उद्धरा - उद्धरं, उद्धं पूरिज्जति ति वुत्तं भवति । ते य दरा दुविधा - धन्नदरा पोद्धदरा । धन्नदरा धन्नवासणा कडपप्पादि, पोद्धाणि चैव पोद्धदरा । एत्थ चत्तारि भंगा - उद्धर सुभिक्षं १ । उद्धरं नो सुभिक्षं २ । नो उद्धरं सुभिक्षं ३ । नो उद्धरं नो सुभिक्षं (इ) ४ । एत्थ पदमभंगे जति गच्छति अद्धाणं दप्पेण, एत्थ जतिवि सुद्धं सुद्धेण गच्छति न किं चि आवज्जति - मूलुत्तरविराधनं तहावि चउलहुं पच्छित्तं । कीस ? दप्पेण अद्धाणं पडिवज्जति ति अतो चउलहुं दिन्नं । जं वा अन्नं आवज्जति ति 'जतो' ति - मूलुत्तरगुणविराधनातो तन्निष्फण्णं सव्वं पच्छित्तं । अहवा - जं वा मूलुत्तरगुणविराधनाओ आवज्जति तं पुण विराधनं करेति, जतो ति - दव्वतो छेत्तता कालतो भावतो वा, तन्निष्फण्णं सव्वं पावति । एवं ततियभंगे वि अत्थतो पत्तं । सेसेहिं वितिय चउत्थभंगेहि अद्धाणममण हवज्जा, पदम-तातेएसु वा अन्नतरकारणे ॥ किं तं कारणं ? उच्यते-

[भा. ४८८१] असिवे ओमोयरिए, रायदुद्धे भए व आगाढे ।

गेलण्ण उत्तिमहे, नाणे तह दंसणचरित्ते ॥

सू-आगाढसदो सव्वाणुवादी मज्झङ्गिओ, अहवा - जं दव्वादि आगाढ सत्तविहं वुत्तं तं एत्थ दह्व ॥

[भा. ४८८२] एएहि कारणेहिं, आगाढेहिं तु गम्ममाणेहिं ।

उवगरणपुव्वपडिलेहितेण सत्थेण गंतव्वं ॥

सू-अद्धाणे जं उवकरणं गुलिगादि उवउज्जति तेन 'पुव्वपडिलेहिण' ति - गहितेणेत्यर्थः ।

[भा. ४८८३] अद्धाण पिवसमाणो, जाणमनीसाए गाहए गच्छं ।

अह तत्थ न गाहेज्जा, चाउम्मासा भवे गुरुगा ॥

सू-आहे अद्धाणं पविसियव्वं निच्छेयं भवति ताहे आयरिया 'जाणमनिस्साए' ति - जाणतो गीयत्थो तन्निस्साए गच्छो अद्धाणकप्पड्डिति गाहेज्जति । पच्छद्धं कंठं ॥

स्यान्मति - 'को अद्धाणकप्पड्डिति गाहेति ? कहं वा गाहेज्जति' ? उच्यते-

[भा. ४८८४] गीयत्थेण सयं वा, वि गाहते छड्डतो पच्चयनिमित्तं ।

सारेंति ते सुतत्था, पसंग अपच्चओ इहरा ॥

सू-जति अप्पणा केणइ कारणेण वावडो तो अन्नेन उवज्झायादिणा गीयत्थेण गाहेति, अप्पणा वा गाहेति अन्नगीयत्थसमव्वं, ताहे सो गार्हितो अंतरंतरे अत्थपदं छड्डतो कहेति, ताहे जे ते गीयत्था ते तानि अत्थपदाणि संभारिंति - 'इमं ते विस्सरियं' ति । किं निमित्तं एवं कज्जति ? अगीयत्थाणं पच्चयनिमित्तं - 'सव्वे एते जाणंति' ति सव्वमेवं । अथ एवं न कज्जति तो तेसिं एव उप्पजइ 'एत्ताहे एयं सड्डितिं सेच्छाए करेति' । 'इहर' ति - एवं अकज्जंते अद्धाणमुत्तिण्णा वि वत्थेव पसंगं करेति, अपच्चतो वा भवति ॥

सीसो भणति - 'मणह सव्वं अद्धाणविधिं' । आचार्याह-

[भा. ४८८५] अद्धाणे जयणाए, परुवणा वण्णिया उवरि सुते ।

ओमे उवरिं वक्खति, रोगाऽऽतंकेसिमा जयणा ॥

सू- जहा अद्धाणे गम्भति, जा य अद्धाणे विधी जा य अद्धाणे जयणा, सा सब्बा उवरिं अद्धाणसुत्ते सोलसकमुद्धे सके पल्लविता, तत्थेव भणीहामि । ओमे वि जा विधि पलंबगहणं पति तं पि उवरिं इहेवउद्धेसके वक्खति । इह “गेलण्णे”ति जं दारं भणामि, तं च गेलण्णं रोगो वा भवति, आतंको वा ॥ स्यान्मति- “केरिसो रोगो, केरिसो वा आतंको ? तत उच्यते-

[भा.४८८६] गंडी-कोढ-खयादी, रोगो कासादितो उ आतंको ।

दीहरुया वा रोगा, आतंको आसुधाती य ॥

सू- गंडमस्यास्तीति गंडी गंडमालादी, आदिसद्दातो सिलिप्पादी, सूणियं, गिलासिणीमादी रोगो । कासो, आदिसद्दातो सासी, सूलं, सज्जक्खयमादी आतंको । अहवा-सब्बो जो दीहकालितो सो रोगो, जो पुण आसुधाती सिग्घं मारेति सो आतंको ॥ समासतो गेलण्णस्स इमे भेदा-

[भा.४८८७] गेलण्णं पि य दुविहं, आगाढं चेव तह अनागाढं ।

आगाढे कमकरणे, गुरुगा लहुगा अनागाढे ॥

सू- एतीए इमा विभासा-

[भा.४८८८] आगाढमनागाढं, पुव्वुत्तं खिप्पगहणमागाढे ।

फासुगमफासुगं वा, चतुपरियट्ठं तऽनागाढे ॥

सू- अहिणा डक्को, विसं वा से केण तिदिन्नं, सज्जविसूतिगा वा विद्धाति, सूलं वा आसुधाती, एवमादि आगाढं पुव्वुत्तं । “इतरं” पुण जं कालं सहते तं अनागाढं । तस्मि आगाढे फासुगं वा एसणमनेसणं वा झड्ढति गेण्हियव्वं । अह आगाढे कमकरणं करेति-तिपरियट्ठं पनगादिजयणं वा तो चउगुरुगा पच्छित्तं । अनागाढे पुण तिपरियट्ठे कए चउत्थपरियट्ठेण गेण्हति, तत्थ वि नगपरिहाणीए । अह अनागाढे आगाढकरनिज्जं करेति अजयणाए वा गेण्हति तो चउलहुगा पच्छित्तं ॥ एत्थ गेलण्णे इमा जयणा-

[भा.४८८९] वेज्जे पुच्छण जयणा, पुरिसे सिंगे य दव्वगहणे य ।

पिड्डमपिड्डे आलोयणाए पन्नवण जयणाए ॥

सू- एस भद्दबाहुकया अत्थसंगहगाहा । इमा से विभासा-

[भा.४८९०] वेज्जेड्डग एगदुगादिपुच्छणे जा चउक्कउवदेसो ।

इह पुण दव्वे पलंबा, तिन्नि य पुरिसाऽऽयरियमादी ॥

सू- अट्ठवेज्जा संविग्गादी पुव्वुत्ता गिलाणसुत्ते । “पुच्छणे जयण” ति वेज्जस्स एगो पुच्छणो न गच्छति जमदंडो ति कातुं, दो न गच्छंति जमदूअं ति काउं । चत्तारि न गच्छंति नीहारेति काउं, मा वेज्जो एयं निमित्तं गहिस्सति, तन्हा जयणाए गंतव्वं - तिन्नि वा पंच वा सत्त वा । सो य पुच्छितो चउक्कउवदेसं देज्ज-दव्वओ खेत्तओ कालओ भावओ । एते वि गिलाणसुत्ते वक्खाणिया । इहं दव्वतो पलंबादि भाणियव्वा । वेज्जो पुच्छिओ भणेज्जा - जारिसं रोगं कहेह एरिसस्स इमं वणस्सतिभेदं देह ॥ सो चउव्विहो होज्जा रोगभेदाओ-

[भा.४८९१] पउमुप्पमाउलिंगे, एरंडे चेव निवपत्ते य ।

पित्तुदय सन्निवाते, वातपकोवे य सिंभे य ॥

सू- एते जहासंखं पित्तादिसु हवेज्जा । जो सो गिलाणो सो इमेसिं एकतरो हवेज्ज - गणी वा

वसभो वा भिक्खू वा । भिक्खू गीतागीतो परिनामोऽपरिनामो वा । एतेसि तिण्ह वि पुरिसाणं फासुएसनिज्जेण आलेवणादि जातेण कायव्वं, जता फासुयं न लब्धति तदा अफासुएण वि कज्जति ॥ कहिज्जति य जं जहा गहियं इमेसि-

[भा. ४८९२] गणि-वसभ-गीय-परिनामगा य जाणंति जं जहादव्वं ।

इतरेसि वा तुलणा, नातम्मि य मंडिपोतुवमा ॥

सू- गणि वसभ गीतो य भिक्खू जं जहा गहियं दव्वं ते जाणंति चेव आगमतो, चित्तमचित्तं वा, सुहमसुद्धं वा, जं वा जम्मि य थक्के दव्वं घेप्पति । जो य अगीओ परिनामओ तस्स वि कहिज्जति, सो वि जं जहा कहिज्जति तं तहेव परिणमयति त्ति । “इतरे” नाम जे अगीता अपरिनामगा तेसि न कहिज्जति जहा “अफासुयं अनेसणिज्जं” ति, तेसि वा तुलणा कज्जति, जहा “अमुगगिहातो आयद्वा कयं एयं आणियं ?” अह कहं वि एतेहि णायं जहा - “एयं अफासुयं अनेसनिज्जं वा आनियं” ति । ततो ते मंडिपोतदिट्ठंतेहि पन्नविज्जंति ॥

[भा. ४८९३] जा एगदेसे न दढा उ भंडी, सीलप्पई सा य करेइ कज्जं ।

जा दुब्बत्ता सीलविया वि संती, न तं तु सीलंति विसन्नदारुं ॥

सू- जा भंडी पोतो वा एगदेसभग्गा, सेसं सव्वं दढं, सा तम्मि एगदेसे संठविता संती कज्ज करेति । जा पुण भग्गविभग्गा सुद्ध वि संठविया कज्जं न करेइ, न तं संठवेति, निरत्थो वा उक्कोसो य तत्थ वि एवं तुमं पि जइ जाणसि - “पउणोहं पउणो य समाणो एवं पच्छित्तं वहीहामि, अन्नं च अप्पणो आर्यं सज्झायज्झाणवेयावच्चादीहिं उवज्जिनीहामि, तो पडिसेव अकप्पनिज्जं । अव एतेसि असमत्थो, तो मा पडिसेव त्ति ॥ इदानीं “दव्वगहणे य पिट्ठमपिट्ठे” ति अस्या व्याख्या-

[भा. ४८९४] सो पुण आलेवो वा, हवेज्ज आहारिमं च मिस्सितरं ।

पुव्वं तु पिट्ठगहणं, विकरणं जं पुव्वच्छिन्नं वा ॥

सू- त्रणे अत्रणे वा अनाहारिमं आलेवो वा होज्ज आहारिं वा होज्ज, अचित्ताभावे मिस्सं इयरं वा सघित्तं, अहवा - अनाहारिमं आहारिमं वा मिस्सं जं आलेवो आहारेयव्वं च । “इतर” ति जं नो आहारेयव्वं नावि आलेवो । तं किं होज्ज ? फासेण फरिसियव्वं, नासाए वा पुष्पादि अग्घातियव्वं, पाइलाइ वा पानगं वा सो धूवणादि व किं चि, एयं अचित्तादि सव्वं जं पुव्वदिट्ठं लब्धति तं घेतव्वं । असति पुव्वदिट्ठस्स जं पुव्वच्छिन्नयं तं विकरणं करित्ता, विकरणकरणं नाम अनेगखंडं करेत्ता जहा निज्जीवावत्थं भवति तं तारिसं आनेत्ता पीसंति । असति पुव्वच्छिन्नस्स अप्पणा वि छिंदति ॥ जं पुण पुव्वच्छिन्नं तं इमेसु गेण्हंति-

[भा. ४८९५] भावितकुलेसु गहणं, तेसऽसति सलिंगगेण्हणाऽवण्णो ।

विकरणकरणालोयण, अमुगगिहे पच्चतो अगीए ॥

सू- जानि सङ्ककुलाणि अम्मापितिसमाणामि वा परिनामगाणि अनुद्वाहकराणि । तेसि भावियकुलाणं असति अभावियकुलेसु य लिंगगहणेण अवण्णो भवति, तन्हा अन्नलिंगेण गेण्हियव्वं । अहवा - “पन्नवणे” ति अविज्जमाणेसु भावियकुलेसु जाणि कुलाणि सुवण्णवनिज्जाणि तानि पन्नवेत्ता मग्गंति गेण्हंति य । तानि पुण जत्थ गहियाणि पढमवितियभंगिज्जाणि पलंबाणि

तानि तत्त्व चेव विकरमाणि करेत्ता आनेउं गुरुसमीवे आलोएति, अगीयपञ्चयनिमित्तं अमुगस्स गिहे सयङ्गाए एताणि मए लब्धाणि ॥ एसा चेव “जयणा”, इदानि निग्गंथीणं भणति-

[भा.४८९६] एसेव गमो नियमा, निग्गंथीणं पि होइ नायब्बो ।

आमे भिन्नाभिन्ने, जाव तु पउमुप्पलादीणि ॥

[भा.४८९७] एवं आमं न कप्पति, पक्कं पुण कप्पति न वा वि ।

भण्णति सुणसू पक्कं, जइ कप्पति वा न वा वा वि ॥

सू-जहा निग्गंथाणं तहा निग्गंथीणं पि भाणियत्वं जाव पउमुप्पलादीणि, जाव य “अनुगगिहे पञ्चओऽगीते” ति । नवरि-तासिं भिन्ने छब्बंगा कायब्बा, ते अनंतरसुते भणिहिंति । पलं बाधिकारतो इमे वि कप्पस्स ततिय-द्यउत्थ-पंचमसुता भण्णति - कप्पति निग्गंथाणं पक्के तालपलंबे अभिन्ने वा पडिग्गाहित्ते । नो कप्पइ निग्गंथीणं पक्के तालपलंबे अभिन्ने पडिग्गाहित्ते । कप्पति निग्गंथीणं पक्के तालपलंबे भिन्ने पडिग्गाहित्ते - से वि य विधिभिन्ने, नो चेव णं अविधिभिन्ने । एते सुते एगद्धे चेव भण्णति । सुत्तत्थो पुव्ववञ्चितो ॥ इमो निज्जुत्ति अत्थो-

[भा.४८९८] नामं ठवणा पक्कं, दब्बे भावे य होति नायब्बं ।

उस्सेतिमादि तं चिय, पक्के धणजोगतो पक्कं ॥

सू- नाम ठवणाओ गताओ, दब्बपक्कं तं चेव उस्सेतिमादि जं आमे भणियं तं चेव जया इधणसंजोगे पक्कं भवति तदा दब्बपक्कं भण्णति । दब्बेण पक्कं दब्बपक्कं ॥ इमं भावपक्कं-

[भा.४८९९] संजम-चरित्तजोगा, उग्गमसोही य भावपक्कं तु ।

अन्नो वि य आएसो, निरुवक्कमजीवमरणं तु ॥

सू- संजमजोगा चरित्तं च सुविसुद्धं भावपक्कं । अधवा - उग्गमादिदोसवि सुद्धं भावपक्कं ।

अधवा - जेन जं आउगं निव्वतियं तं संपालेत्ता मरमाणस्स भावपक्कं भवति ॥

पक्कं ति गतं । इदानि “भिन्नाभिन्ने” ति सुत्तपदस्य व्याख्या-

[भा.४९००] पक्के भिन्ना-ऽभिन्ने, समणाण वि दोसो किं तु समणीणं ।

समणे लहुगो मासो, विकडुभपलिमंथणाऽऽचिन्नं ॥

सू- पक्कं जं निज्जीवं, पुण दब्बतो भिन्नं अभिन्नं वा, एत्थ समणाण वि दोसो भवति किमंण पुण समणीणं ? समणा जति गिण्हंति तो मासलहुं दोहिं वि तवकालेहिं लहुअं, अन्ने य विकडुभपलिमंथादओ दोसा पुव्ववण्णिया ॥

[भा.४९०१] एमेव संजईण वि, विकडुभपलिमंथमादिया दोसा ।

कम्मादिया य दोसा, अविहीभिन्ने अभिन्ने य ॥

सू- पुव्वद्धं कंठं । तासिं अहितो दब्बतो अविधिभिन्ने य हत्थकम्पदोसो । जम्हा एते दोसा तम्हा निग्गंथीणं न कप्पति पक्कं अभिन्नं पडिग्गहेत्ता । जं पि पक्कं भिन्नं तं पि विधीए भिन्नं अववादे कप्पति, नो अविधिभिन्नं कप्पति, एतेहिं चेव विकडुभकम्मादि एहिं दोसेहिं ॥

समणीणं छब्बंगा कहं भवंति ? - समणीणं छब्बंगा कहं भवंति ? -

[भा.४९०२] विहि-अविहीभिन्नम्मी, छब्बंगा होति नवरि समणीणं ।

पढम दोहि अभिन्नं, अविहिविही दब्बे वितित्तिए ॥

[भा. ४९०३] एमेव भावतो वि य, पिन्नं तत्त्येकद्वतो अभिन्नं ।

पंचमछद्वा दोहि वि, नवरिं पुण पंचमे अविही ॥

चू- जं च सुत्तपदं 'सेवि य विधिभिन्ने नो चेव णं अविधिभिन्ने' एयम्पि निग्गंथीणं सुत्तपदे छ भंगा भवति । तं जहा - भावतो अभिन्नं १ । भावओ अभिन्नं दव्वओ अविहिभिन्नं २ । भावओ अभिन्नं दव्वतो विधिभिन्नं ३ । भावतो भिन्नं दव्वतो भिन्नं । (इ) ४ । भावतो भिन्नं दव्वतो अविधिभिन्नं ५ । (नो) भावतो भिन्नं दव्वतो विधिभिन्नं । फुं ६ । एतेसु छसु भंगेसु दिवद्वा गाहा लहेत्ता देवव्वा ।

[भा. ४९०४] आणादि रसपसंगा, दोसा ते चेव जे पढमसुत्ते ।

इह पुण सुत्तनिवातो, तत्तियचउत्थेसु भंगेसु ॥

चू- इमा गाहा निग्गंथसुत्ते चउभंगकमे समोतारेयव्वा, तत्तिय-चउत्था भंगा भावतो भिन्नं तितेन तेसु सुत्तनिवातो एमेव गाथा । निग्गंथीणं छब्भंगकडे चउत्थ-पंचम-छद्वा-भंगेसु सुत्तनिवातो कायव्वो, तेषां भावभिन्नत्वात् । अहवा - छद्वा भंगे सुत्तनिवातो ॥ समणीणं छसु भंगेसु जहक्कमं इमे पच्छित्ता-

[भा. ४९०५] लहुगा तीसु परित्ते, लहुगो मासो य तीसु भंगेसु ।

गुरुगा होति अनंते, पच्छित्ता संजतीणं तु ॥

चू- अह हत्यकम्मभावतो छसु भंगेसु इमं पच्छित्तं-

[भा. ४९०६] अहवा गुरुगा गुरुगा, लहुगा गुरुगा य पंचमे गुरुगा ।

छद्वाप्पि होति लहुगो, लहुगद्वाणे गुरुऽनंते ॥

[भा. ४९०७] आयरितो पवत्तिणीए, पवत्तिणी भिक्खुणीण न कधेति ।

गुरुगा लहुगा लहुगो, तत्थ वि आणादिणो दोसा ॥

चू- एयं पलंबसुत्तं आयरिओ पवत्तिणीए न कधेति, जइ सा भिक्खुणीणं न कहेति, पवत्तिणी तो अति ता भिक्खुणीओ न सुणंति, तो तासिं मासलहुं पच्छित्तं । आयरियस्स अकहंतस्स आणादिया दोसा पवत्तिणीए वि आणाइणो दोसा, भिक्खुणीए असुणंतीए आणादिया दोसा ॥

[भा. ४९०८] अभिन्ने महव्वयपुच्छा, मिच्छत्त विराधना य देवीए ।

किं पुण ता दुविधातो, भुत्तभोगी अभुत्ता य ॥

चू- दोदगाह - निग्गंथाणं पक्कं भिन्नं वा अभिन्नं वा कप्पति, निग्गंथीणं अभिन्नं अविधिभिन्नं च न कप्पति, विधिभिन्नं कप्पति ॥ जहा एस सुत्तत्थे भेदो, किमेवं महव्वएसु वि तेसिं भेदो ? जहा तच्चनियणं भिक्खुयाणं किल अद्वाइज्जा सिक्खा पदंसिता, भिक्खुणीणं पंचसिक्खा पदंसिता । एवं निग्गंथीणं किं छ-महव्वया, साहुपंचमहव्वएहिं तो दुगुणा वा ? उच्यते-

[भा. ४९०९] न वि छ-महव्वता नेव, दुगणिता जह उ भिक्खुणीवग्गे ।

बंभवयरक्खणद्वा, न कप्पति तं तु समणीणं ॥

चू- उच्चारियसिद्धा । अंगादासरिसं पलंबं घेणंतं दड्ढं कोति मिच्छत्तं गच्छे, तेनेव वा करकम्मं करेज्जा । तत्थ य संजमायविराधना भवति । एत्थ दोदि दिट्ठंता कज्जति - ताओ य समणीओ दुविधा-भुत्तभोगाओ अभुत्तभोगाओ वा । अंगादानसरीसे पलंबे दड्ढं भुत्तभोगीण सत्तिकरणं

भवति, इयराण कोउयं भवति ति ॥ किं च न केवलं पलंवे विसेसो-

[भा.४९१०] अन्नत्य वि जत्य भवे, एगतरे मेहुणुब्भवो तं तु ।

तस्सेव तु पडिकुड्डं, बितियस्सऽग्नेन दोसेण ॥

शू- “एगतरे” ति - साधुपक्खे साधुनियपक्ख वा जेण भन्तेण फरिसिएण वा मेहुणुब्भवो भवति तस्सेव पक्खस्स तं मेहुणुब्भवदोसपरिहरणत्थं पडिकुड्डं प्रतिषिद्धमित्यर्थः । बितियस्स पक्खस्स अग्नेन दोसेण पडिसिज्झति असंजमदोसेणं ति वुत्तं भवति ॥ जहा किं उच्यते-

[भा.४९११] निल्लोम-सलोमऽजिने, दारुगदंडे सर्वेटपाए य ।

बंधवयरक्खणद्धा, वीसुं वीसुं कता सुत्ता ॥

शू- निल्लोमं अजिनं निग्गंधाणं सतिकरणकोउआदीणं दोसाणं वारणानिमित्तं पडिसिज्झति, निग्गंधीणं पुन पाणिदयानिमित्तं अतिरेगोवहिभारनिमित्तं च पडिकुड्डं । सलोमं निग्गंधीणं सतिकरणकोउआदीणं दोसाणं वारणनिमित्तं पडिसिद्धं, निग्गंधाणं पुन पाणिदयानिमित्तं अतिरेगोवहिभारनिमित्तं च पडिकुड्डं । दारुदंडयं पायपुंछणं सर्वेटपादं च निग्गंधीणं बंधवयरक्खणा निमित्तं पडिसिद्धं, निग्गंधाणं अतिरेगोवहिभारनिमित्तं च नाणुन्नायं । एतेण कारणेण निग्गंधाणं निग्गंधीणं कहिं चि पुढो सुत्तकरणं ॥ घोदगाह - पुण कम्मोदयओ मेहुणुब्भवो भवति, न निदानपरिहारो कज्झति । आचार्याह-

[भा.४९१२] नत्थि अनिदानं तो, होतुब्भवो तेन परिहर निदाणे ।

ते पुण तुल्ला-ऽतुल्ला, मोहनियाणा दुपक्खे वि ॥

शू- निदाण नाम जं पडुच्च मोहनिज्झं उदिज्झति, तं जहा इड्डसद्दादि । उक्तं च-

दव्वं खेत्तं कालं, भावं च भवं तहा समासज्ज ।

तस्स समासुद्धिड्डो, उदओ कम्मस्स पंचविहो ॥

दुपक्खे वि ति इत्थीणं पुरिसाण य तुल्ला अतुल्ला य ॥

[भा.४९१३] रसगंधा तहि तुल्ला, सद्दाती सेस भय दुपक्खे वि ।

सरिसे वि होति दोसा, किमु व संते विसमवत्थुम्मि ॥

शू- इड्डरसगंधं पडुच्च इत्थिपरुसाणं तुल्लो मोहुदयो, जहा निच्छादिरसेण पुरिसस्स इंदिया बलिज्झति तहा इत्थिया वि तहा चंदनादिगंधेण वि, सेसेसु सद्दख्खफासेसु । “दुपक्खे वि” ति- इत्थिपक्खे पुरिसपक्खे भयणा कायव्वा । जहा पुरिसस्स पुरिसफासेणं मोहोदयो होज्जा वा न वा, जह होज्जा तो मंदो पाएण न जारिसो इत्थिफासेणं उच्छिड्डो भवति । इत्थिफासेणं पुण पुरिसस्स नियमा भवति मोहोदयो उच्छिड्डो य । एवं इत्थीए इत्थिफासे भयणा, इत्थीए पुरिसफासेण उदयो नियमा । एवं इड्ड पि सद्दं सोउं पुरिसस्स पुरिससद्दं सोउं भयणा, इत्थिसद्दे मोहुदओ । एवं इत्थीए भाणियव्वं । एवं रूवं पि इड्डं जीवसहगतं चित्तकम्मादिपडिभाओ वा दड्डं, एतेन कारणेणं सलोमनिल्लोमादिणो तुल्लातुल्लनिदाणा परिहरिज्झति । एतेनेव कारणेणं निग्गंधीणं अभिन्नं अविधिभिन्नं वा न कप्पति ॥ इमे य अन्ने अभिन्ने अविधिभिन्ने य दोसा । तत्थ ताव अभिन्ने दोसा भण्णति, “मिच्छत्त विराधनाय देवीय य” ति अस्य व्याख्या-मिच्छत्तं कोइ जाएज्जा, एस दोसो नत्थि दिड्डो ति काउं । विराधना बंधवयस्स हवेज्जा ॥ इमो देविदिड्डतो-

[भा. ४९१४] चीयत्त कक्कडी कोउ कंटक विसय्य समित सत्थेण ।

पुणरवि निवेसफाडण, किमु समणि निरोह भुत्तिरा ॥

सू- एगस्स रन्नो महादेवी । तस्स लोमसियाओ चियत्ताओ । तीसे देवीए एगो निउत्तपुरिसो दिवसेदिवसेता आनेति । अन्नया तेन पुरिसेन अहापवितीए अंगादानसंठिया लोमसिया आनिता । तीसे देवीए तं लोमसिय पासेत्ता कोतुयं जायं, “पेच्छामितव केयारिसो फासेति एयाए पडिसेविए” । ताहे ताए सा लोमसिया पादे बंधिउं सागरियद्धाणं पडिसेविउमाढत्ता । तीसे लोमसयाए कंटओ आसी, सो तम्मि सागारिए लग्गो, विसप्पियं च तं ताहे वेज्जस्स सिद्धं । ताहे वेज्जेण समिया मदिया तत्थ निवेसिया उट्ठेत्ता सुसियप्पदेसं विंधियं । तम्मि देसे तीए अपेच्छमाणीए सत्थओ खोहिओ । पुणो तेणेव आगारेण निवेसेया फोडियं, पउणा जाया । जति ताव तीसे देवीए दंडिएण पडिसे-विज्जमाणीए कोउअं जायं, किमंग पुण समणीणं निच्चनिरुद्धाणं भुत्तभोगीणं अभुत्तभोगीण य ॥

[भा. ४९१५] कसिणाऽविहिभिन्नमि य, गुरुगा भुत्ताण होति सतिकरणं ।

इतरासि कोउगादी, धेप्पंते होति उट्ठाहो ॥

सू- कसिणं नाम सकलं, तम्मि अविधिभिन्ने य सतिकरणं भुत्तभोगीणं, अभुत्तभोगीणं कोउअं भवति । एत्थ पच्छित्तं गुरुगा । तं च अंगादानसंठियं धेप्पंतं दद्धं उट्ठाहो, “नूनं एसा एतेण पादकम्मं काहेति” एवं लोगो संभावेति ॥ तेन य पलंबेण मोहुदयाओ कम्मं करेत्ता इमं चित्तेइ-

[भा. ४९१६] जइ ताव पलंबाणं, सहत्थणुन्नाण एरिसो फासो ।

किं पुन गाढालिगन. इतरम्मि य निदत्तो सुद्धे ॥

सू- “सहत्थणुन्नाणं” ति नुद प्रेरणे, स्वहस्तप्रेरितानाम् इत्यर्थः । “इयरम्मिति” अंगादानं जदा पुरिसेण निदयभावेण सुद्धं बुद्धमित्यर्थः । अहवा - सुद्धेत्ति पुरिसफरिसे सुद्धे सुद्धतरं सोक्खं भवतीत्यर्थः ॥ ताहे हत्थकम्मकरणातो जोनिघट्टणलद्धसुहासादा उदिन्नमोहा असहमाणी इमं कुआ-

[भा. ४९१७] पडिगमणअन्नतित्थिय, सिद्धे संजत सलिंग हत्थे य ।

वेहानस ओधाणे, एमेव अभुत्तभोगी वि ॥

सू- संघाडगादिसमीवातो जत्थागता तत्थेव गमनं करेज्ज, अन्नतित्थिएसु वा गच्छति । अहवा - अन्नतित्थिएण वा पडिसेवावेज्जा, सिद्धपुत्तेण वा । संजतं वा उवसग्गेज्जा । “सलिंगि” ति एयाणि अन्नउत्थियादीकम्माणि सलिंगे ठिएल्लया करेज्जा, हत्थकम्म वा पुणो पुणो करेज्जा, दयाणि वा भग्गानि ति काउं उट्ठाहं वा, “कह काहामि ति कहं वा सीलं मसेहामि” ति वेहानसं करेज्जा, उब्भामगं वा धेतुं ओधाणं करेज्जा । एते पदे सव्वे भुत्ताभोगी करेज्जा । अभुत्तभोगी वि अचिट्ठे एते चेव पदे करेज्जा, नवरं - पडिगमणं मातापितिसमीवं ॥ आह चोदकः - “जाणाणं केरिसं अविधिभिन्नं, केरिसं वा विधितिणां” ? अतो भण्णति-

[भा. ४९१८] भिन्नस्स परूवणता, उप्पुग तह चक्कली विसमकोट्टे ।

ते चेव अविहिभिन्ने, अभिन्ने जे वण्णिया दोसा ॥

सू- असंजमदोसणिघत्तणहेउं गुणोवलंभहेउं च अविधिभिन्नस्स य परूवणा कज्जति-उज्जुयम्भफालियकरणं तिरियं वा चक्कलीकरणं एते दो वि अविधिभेदा, विधिभिन्नं पुण

विसमकोट्टकरणं जं पुणो तदाकारं काउं न सकृत्ति तं सव्वं विधिभिन्नं । जे ते अभिन्ने देविदिहुंतेण दोसा भणिया ते चेव दोसा सविसेस भवन्ति अविधिभिन्ने ॥ स्यात् कथमित्युच्यते-

[भा. ४९१९] कट्ठेण व सुत्तेण व, संदानिते अविहिभिन्ने ते चेव ।

सविसेसतरा वि भवे, वेउब्बियभुत्तइत्थीणं ॥

सू- अविधिभिन्नं कट्ठेण सिलागादिणा “संदानेति” ति संघातितं पुव्वागारे ठविय सुत्तेण वा संदाणियं, जे चेव अभिन्नो दोसा ते चेव सविसेसा भवन्ति । कहं ? उच्यते - “वेउब्बियभुत्तइत्थीणं” ति जाओ ईत्थीओ अंगादाने बेटियं त्रोटियं वा आबंघित्ता मुत्तपुव्वाओ तासिं तेन संदानियपलंबेण रती भवति ति अधिकतरा दोसा एवं ॥

अत्यतो कारणियं सुत्तं दरिसंतो गुरु भणति-

[भा. ४९२०] विहिभिन्नम्मि न कप्पति, लहुओ मासो य दोस आणादी ।

तं कप्पती न कप्पति, निरत्थयं कारणं किं तं ॥

सू- जं पि छट्ठे भंगे विधिभिन्नं तं पि न कप्पति, ते गेण्हंतीण मासलहुं आणादिया य दोसा भवन्ति । आह चोदकः- “ननु सुत्ते भणियं “तं” ति विधिभिन्नं कप्पति ?” आचार्याह - जति सुत्ते भणियं तहावि अत्येण पडिसिज्झति, “न कप्पति ।” चोदगाह - “एयं सुत्तं निरत्थयं ।” आयरिओ भणति - हे चोदक ! सुत्तं कारणियं । चोदगाह - “किं तं कारणं ? यन्नोपविश्यते” ? उच्यते - ब्रूमः-

[भा. ४९२१] गेलण्णऽद्धाणोमे, तिविहं पुण कारणं समासेणं ।

गेलण्णे पुव्वुत्तं, अद्धाणुवरिं इमं ओमे ॥

सू- अद्धाणे उवरिं सोलसमे उद्देसगे भणिहिइ । इमं ओमं पडुच्च भण्णइ ॥

[भा. ४९२२] निग्गंधीणं भिन्नं निग्गंधाणं तु भिन्नऽभिन्नं तु ।

जह कप्पति दोण्हं पी, तमहं वोच्छं समासेणं ॥

सू- निग्गंधीणं नियमा विधिभिन्नं छट्ठभंगे, निग्गंधाणं चउत्थत्तिएसु भंगेसु, दोण्ह वि साहुसाहुणोणं जहा कप्पति तहा संखेवओ भणामि ॥

[भा. ४९२३] ओमम्मि तोसलीए, दोण्ह वि वग्गाण दोसु खेत्तेसु ।

जयणद्धियाण गहणं, भिन्नाभिन्नं च जयणाए ॥

सू- ओमकाले तोसलिविसयगया साधुसाधुणीओ य एते चेव दो वग्गा, दोसु खेत्तेसु ठिता, एकम्मि खेत्ते संजता ठिता, अन्नम्मि बितिए खेत्ते संजतीओ ठिताओ । “जयणद्धियत्ति” एसा चेव विधी जं अन्नेसु ठिता, उस्सग्गेण एगखेत्ते न ठायंति । अधवा - “जयणद्धिय” ति साधु-साधुणीपायोग्गं विहिं गाहेत्ता खेत्ते जे ठिता, गहणं करेति । चरिमभंगे दव्वतो भिन्नं, ततियभंगे वा दव्वतो अभिन्नं, निग्गंधीणं छट्ठपंचमेसु भंगेम दव्वओ भिन्नं, चउत्थभंगे वा दव्वतो अभिन्नं । “जयण” ति जतीण चरिमभंगासति ततियभंगे, निग्गंधीणं छट्ठभंगासति पंचमे, एवमासति उउत्थे ॥

चोदक आह - “को नित्तमो तोसलिग्गहणं” ? आचार्याह-

[भा. ४९२४] आणुगदेसे वासेण विना वि तेन तोसलीग्गहणं ।

पायं च तत्थ वासती, पउरपलंबो वि अन्नो वि ॥

चू-आनुगदेसो नतिसलीलादीहिं जलबहुलो, सो अजंगलो भवति । अन्नं च तन्मि वरिसेण विना वि सस्सं निष्फज्जति सारणिपाणिएहिं । अन्नं च किल तोसलीए वरिसति, अणावुड्डी न भवति । अन्नं च किल तोसलीए पउरपलंबा । तेन तोसलिगहणं कयं । इयरहा अन्नो वि जो एरिसो विसओ पउरपलंबो य तत्थ वि एसेव विधी ॥

[भा. ४९२५] पुच्छ सहू-भीयपरिसे, चउभंगो पढमगो अनुन्नातो ।

सेस ति ए णाणुण्णा, गुरुगा परियट्ठणे जं च ॥

चू-एत्थ सीसो पुच्छति - जं सुत्तं दोण्ह वि वग्गाण, “दोसु खेत्तेसु” ति, एत्थ पुढो ठियाणं संजतीणं वा दुक्खं वावारो बुज्झति, दोसदसी य पुढो खेत्ते ठवेह, जतो य दोसा समुपपज्जति तं न वेत्तव्वं, आगमे य पव्वावनिज्जा, अतो संसतो किं परियट्ठियव्वाओ न परियट्ठियव्वाओ ? आयरिओ भणइ - नत्थि कोइ नियमो जहा अवस्सं परियट्ठियव्वाओ न व ति । जइ पुण पव्वावेत्ता नायओ परियट्ठइ तो महतीए निज्जराए वट्ठति । अध अन्नायओ पालेइ तो अतिमहामे पवुव्वइ दाहं संसारं निव्वसेइ । “तो केरिसेण परियट्ठियव्वाओ ? को वा परियट्ठणे विधी” ? अतो भण्णति - “सहू अभीयपरिसि” ति, एतेहिं दोहिं ण्देहिं चउभंगो कायव्वो- सहू भीयपरिसो १ । सहू अभीयपरिसो २ । असहू भीतपरिसो ३ । असहू अभीतपरिसो । [इ] ४ । धितिवलसंपन्नो इंदियानिगहसमत्थो थिरचित्तो य आहारुवधिखेत्ताणि य तासिं पाउग्गाणि उप्पाएउं समत्तो एरिसो साधू जस्स सब्बो साहुसाहुणिवग्गो भया न किं चि अकिरियं करेति, मया कंपति, एरिसो भीयपरिसो ।

एत्थ पढमभंगिलस्स परियट्ठणं अणन्नायं, सेसेसु तिसु भंगेसु नाणुन्नायं । अह परियट्ठति तो चउगुरुं । “परियट्ठणे जं च” ति-वितियभंगिल्लो अप्पणो सहू अभीतपरिसत्तणतो जं ताआ सच्छदपयाराओ काहिति तं पावति । ततियभंगिल्लो पुण असहुत्तणओ तासिं “अंगपच्चंगसंठाणं थारुल्लवियपेहियं” दडुं जं समायरइ त पावति । थरिमे य ततियभंगदोसा दडुव्वा ॥

[भा. ४९२६] जति पुण पव्वावेति, जावज्जीवाए ताउ पालेति ।

अन्नासति कप्पे वि हु, गुरुगा जे निज्जरा विउला ॥

चू-पढम-भंगिल्लो “जइ” ति अब्भुवगमे । किसब्भुवगच्छति ? ताओ पव्वावेउ । जति वा पव्वावेति तोविधीए जावज्जीवं परियट्ठेति, “पुण” ति विसेसणे, किं विसेसइ ? इमं- सो पढमभंगिल्लो जइ जिनकप्पं पडिवज्जिउकामो अन्नं च अज्जाओ परियट्ठियव्वातो, किं करेउ ? जइ अत्थि गच्छे अन्नो परियट्ठगो, तो चिरदिविक्खयाओ अहिपदाओ दिक्खेउ तस्स समप्पेउं जिनकप्पं पडिवज्जउ । अह नत्थि अत्रो परियट्ठगो, तो मा जिनकप्प पडिवज्जउ ताओ छिय परियट्ठवाओ । एवं विसेसेति । किं एवं भण्णति ? उच्चते-अन्नवट्ठावगस्सासति जति जिनकप्पं पडिवज्जति तो चउगुरुगा । अन्नं च जिनकप्पट्ठियस्स जा निज्जरा ततो निज्जराओ विधीए संजतीओ अनुपालेतस्स विउलतरा निज्जरा भांति ॥ इदानीं “जयणट्ठिताण गहणं भिन्नाभिन्नं च जयणाए” ति एवं पच्छद्वं, एयस्स पुव्वं अक्खरत्थो भणितो । इदानीं को विसेसऽत्थो ? भण्णति-“जयणट्ठिय” ति इमाए जयणाए ठिता-

[भा. ४९२७] उभयगणी पेहेतुं, जहि सुद्धं तत्थ संजती नेति ।

असती च जहिं भिन्नं, अभिन्ने अविही इमा जयणा ॥

बू- जो उभयगणोववेओ गणी सो ओमकाले तोसलिमादी अनुगविसए पलंबपउरे गंतुं दो खेत्ता गीयत्येण पडिलेहावेति, अप्पणो वा गीयत्येयरसहितो वा पडिलेहेति, जेसु सुद्धं ओदनं लब्धति तेसु ठायंति । जइ दो एरिसे नत्थि खेत्ते तो जत्थ सुद्धं ओदनं लब्धति तत्थ संजतीओ ठवेति । जत्थ पुण पलंबमीसं ओदनं लब्धति तत्थ अप्पणा ठायंति, नत्थि निम्मिसोदणखेत्तं ताहे जत्थ मीसं लब्धति तत्थ संजतीओ ठावेति. अप्पणा निम्मिसण्लंहेपु कयंति । “असि” ति सव्वेसु चेव खेत्तेसु निम्मिस्सा पलंबा लब्धति, ताहे जत्थ विधि-भिन्ना लब्धति संजतीतो ठावेति, अभिन्ने अविधिभिन्नेसु वा अप्पणा ठायंति, अथ सव्वेसु अभिन्ना अविधिभिन्ना वा लब्धति ताहे इमं पनवणं जयणाए करेति ॥

[भा. ४९२८] भिन्नाणि देह भेतूण वा वि असती पुरो व भिंदंति ।

ठावेति ताहे समणी, ता एव जयंती तेसऽसती ॥

बू- जत्थ संजतीतो ठविउकामा तं खेत्तं पुव्वामेव अप्पणो भावेति । कहं ? उच्यते - जाहे नीणिआ पलंबा ताहे संजता भणंति - “भिन्नाणि जाणि ताणि अहं देह” । अह ते गिही भणंति - “नत्थि भिन्ना”, धोवेहिं वा नो संधरति भिन्नेहिं । ताहे भणंति गिही “अहं भेतूणं देअह, न कप्पंति अहं एरिसे घेतुं ।” “असति” ति - जाहे भेतुं न देति भणति वा - “अहं एत्थि य हि विप्यडं न यानामो”, अभिन्ने चेव पनामेति, ताहे ते चेव संजता गिहिभायणे चेव ठिया तेसिं गिहत्थाणं पुरतो भिंदंति, ताहे गेण्हंति । एवं कीरमाणे तेसिं गिहत्थाणं गाढं भावा उप्पज्जइ - “न कप्पइ एतेसिं अभिन्नाणि घेतुं” ति । एवं ते भेतुं देति । एवं जाहे भावियं भवति खेत्तं ताहे समणीतो तत्थ ठवेति । “ता एवं जयंति तेसऽसइ” ति तेसिं संजतामं असतीए वावडेसु वा केण ति कारणेण संजतेसु ताहे वा एव संजतीओ जाओ तत्थ थेरियाओ ताओ एतेनेव पुव्वुत्तेण जयणाए विहाणेण खेत्तं भावेता ठायंति ॥

[भा. ४९२९] भिन्नासति वेलातिक्रमे य गेण्हंति थेरियाऽभिन्ने ।

दारे भित्तुमत्तिंती, ठागासति भिंदती गणिणी ॥

बू- इदानीं “गहणं भिन्नाभिन्नाण जयणाए” ति अस्य व्याख्या - जति खेत्तं विधिभिन्नभावनाए न सक्केति भावेउं ताहे भिन्नाणं असति जाव गिहत्थेहिं भिंदावेति, अप्पणा वा जाव गिहत्थाणं पुरओ भिंदंतीओ अच्छंति ताव वेलातिक्रमो भवति, ताहे जाव - थेरियाओ ताओ अभिन्ने अविधिभिन्ने य गिण्हंति, तरुणीओ विहिभिन्नाणि ओदनभत्तं च गिण्हंति । एतेण विधिणा हिंदिता सन्नियद्वातो वसहिदारे ठिया जे ते अभिन्ना अविधिभिन्ना य ते विधिभिन्ने करेत्ता वसहिं अतिंति । “ठागासति” ति जति दारे नत्थि, तहे पविसिस्ता ताणि अभिन्नाणि अविधिभिन्नाणि य पवितिणीए पनामंति । सा गणिणी ते विधिभिन्ने करेति ॥ आह - किं कारणं तरुणीणं पडिग्गहणाए सामुदिसणाए वा अभिन्नं अविधिभिन्नं वा न दिअति ? उच्यते -

[भा. ४९३०] कक्खंत रुक्खवेगच्छिताइसुं मा हु नुम्मए तरुणी ।

तो भिन्नं मुक्खति पडिग्गहेसु न य दिअते सकलं ॥

बू- कक्षायातरितं कक्षांतरं, यथा स्तंभेनातरितं स्तंभांतरं । अहवा - उक्खो कक्खा, अंतरमिति स्तनांतरं । उक्खो नाम परिधानवत्थस्स अर्द्धितरचूलाए उवरि कण्णे नाभिहिंदा उक्खो भणति ।

संगच्छिकाकारा वामपासांस्थया वंगच्छिया मण्णति । आदेसद्वातां अन्नतरं वत्थंतरे । एवमादिठणेषु मातरुणीणूमेस्सति स्थापयिष्यतीत्यर्थः । एतेण कारणेण भिक्खुगहणकाले अभिन्नं अविधिभिन्नं वा न च्छुहंति पडिग्गहे तासिं, न वा भोयणकाले तासिं तं दिज्जति । “तो भिन्नं छुहंति पडिग्गहेसु” त्ति पाठंतरं, तो इति तेण कारणेण तरुणीणं पडिग्गहे वि विधिभिन्नं छुब्भंति-भिक्खुगहणकाले गेहंतीत्यर्थः ॥

[भा. ४९३१] एवं एसा जयणा, अपरिग्गहितेसु तेसु खेत्तेसु ।

तिविहेसु परिग्गहिए, इमा उ जयणा पुणो होति ॥

चू- पुव्वद्धं कंठं । तिविहे त्ति संजता संजइओ उभयं च ॥ तीसे गाहाए पच्छद्धस्स इमा विमासा-

[भा. ४९३२] पुव्वोगहिते खेत्ते, तिविहेण गणेण जति गणो तिविहो ।

एज्जाहि तयं खेत्तं, ओमे जयणा तहिं का नू ॥

चू- जं खेत्तं पुव्वं उग्गहियं तिविहेण गणेण तिविधगणस्स वा अन्नतरेण गणेण, संजतेहिं संजतीहिं उभएणं ति एस तिविधो गणो, तं चेव खेत्तं । तिविधो गणो - एस संजता संजतीओ उभयं वा । एते ओणकाले असंथरता आगता । तेसिं आगयाणं, तेहिं ठायमाणेणं का ठायवे जयणा ? तेसिं वा वत्थव्वाणं दायव्वे का जयणा ? ॥ अतो मण्णति-

[भा. ४९३३] आयरिय-वसभ-अभिसेग-भिक्खुणो पेल्लडलंभे न वि देत्ते ।

गुरुगा दोहि विसिद्धा, चतुगुरुगा दीव जा मासो ॥

चू- वत्थव्वाणं आगंतुगाण वा जो संजयपरिग्गहो सो इमाणं चउण्हमन्नतरस्स होज्जा-आयरियस्स वसभस्स अभिसेगस्स भिक्खुणो वा आगंतुगाण वि एते चेव चउरो भेदा, संजतीण वि वत्थव्वाऽऽगंतुगीण एते चउरो भेदा कायव्वा । इमा उच्चारणा - पवत्तिणी वसभो अभिसेया भिक्खुणी । अत्राचार्य प्रसिद्धः । इह उपाध्यायो वृषमानुग इति कृत्वा वृषभ इत्युक्तः । इह पुनः इत्तराभिषेकेन आचार्यपदे अभिषिक्तो यः सोऽभिषेकः, अहवा - गणावच्छेदक अभिषेकः । शेषा भिक्षवः प्रसिद्धाः । एतेसिं इमा चारणिका - आयरियपरिग्गहिते खेत्ते जति अन्नो आयरिओ आगओ, जति सो वत्थव्वो खेत्ते पहुणंते पउम्भत्तपाणे अन्नतो अलब्भंते न देति ठाणं आगंतुगाणं इह । जं सो आगंतुगो हिंडंतो पाविहिति तं सो वत्थव्वगो सव्वं पावति । अहे न पहुणंते खेत्तं सो य आगंतुगो वला पेल्लिओ ठाति, मणइ य- “कोऽसि तुमं”, तस्स वि चउगुरुं, जं च ते वत्थव्वा पाविहितिं तन्निऽफण्णं सव्वं आगंतुगो एगो पावति । एत्थ एयं पच्छित्तं उभयगुरुं भवति । सो चेव वत्थव्वगो आयरिओ वसभस्स आगंतुगस्स न देति इह । वसभो वा आगंतुगो वत्थव्वं आयरियं वला पेल्लिओ ठाति इह । एते पच्छित्ते तवगुरुगा काललहू भवंति । सो चेव वत्थव्वारिओ अभिसेगस्स न देति इह । सो वा आगंतुगो अभिसेमो वत्थव्वं आयरियं पेल्लिउं ठाति इह । एते पच्छित्ता तवलहुगा कालगुरु । सो चेव वत्थव्वगो आयरिओ आगंतुगभिक्खुस्स न देति इह । सो वा आगंतुगो आयरिओ आगंतुगभिक्खुस्स न देति इह । सो वा आगंतुगो भिक्खू वत्थव्वं आयरियं पेल्लिउं ठाति इह । एते पच्छित्ता उभयलहुं । इदानीं वसहस्स पुव्वड्डियस्स आयरिओ आगओ जति वसभो न देति ठाणं तो इह । आयरिओ वा पेल्लिउं ठाति तो इह । एत्थ वि एते उभयगुरु पच्छित्ता । पुव्वड्डितो वसभो

आगंतुगो वसभो जति ण देति तो ॥ पेळेति वा तो ॥ एते पच्छिता कालगुरु । वसभो वत्थव्वो भिक्खू आगंतुगो न देति ॥ पेळेति वा ॥ एते पच्छिता उभयलहुं । एवं अभिसेगेणवि पुव्वड्डिएणं आयरियादिएसु एते चेव चत्तारि गमा कायव्वा । एते चेव पच्छिता । एवं भिक्खुणा वि पुव्वड्डिएणं आयरियादिएसु आगंतुगेषु चउसु एते चेव चत्तारि गमा । एतं चेव पच्छितं । एवं एते सोलस गमा ।

अहवा - एतेसु चेव सोलससु गमेषु पच्छितादेसो इमो भण्णति - “चतुगुरुगादी व जामासो” ति । आयरिओ आयरियस्स न देति ॥, सो वा पेळेइ ॥ । आयरिओ वसभस्स न देति ॥, सो वा पेळेति ॥ । आयरओ अभिसेयस्स न देति ॥, सो वा पेळेति ॥ । आयरिओ पित्तबुद्धि न देति ॥, सो वा पेळेति ॥ । एवं एत्थ वि ते चेव सोलसगमा । एवं चेव पच्छितं । नवरं - सव्वत्थ आयरियस्स उभयगुरुं । वसभस्स तवगुरुं । अभिसेगस्स कालगुरुं । भिक्खुस्स उभयलहुं ॥ संजयाण संजतपक्खे एते सोलस विकप्पा भणिता । सेसविकप्पदरिसणत्थं इमं भण्णति -

[भा. ४९३४] एमेव य भयणादी, सोलसिया एकमेक पक्खम्मि ।

उभयम्मि वि नायव्वा, पेळ्ळमलंभे य जं पावे ॥

य - “एकमेकपक्खम्मि” ति एको संजतिपक्खो, अन्नो वि संजतिपक्खो चेव । वत्थव्वासु पवत्तिनिमादियासु चउसु आगंतीसु पवत्तिनिमादियासु चउसु एमेव सोलसिया ठावेयव्वा । इमा भयणा कायव्वा - “उभयम्मि वि नातव्वं” तति, उभयं संजतासंजतीओ य, वत्थव्वगाणं चउण्णं एत्थ वि सोलसंगा । अधवा - चउव्विधसंजतिपरिग्गहिएसु उभयगणाधिवो चउव्विधो आगंतुगा वि चउव्विहाहिं संजतीहिं एत्थ वि सोलसगमा । चउव्विहाणं संजतीणं अच्छंताणं चउव्विहेहिं आगच्छमाणेहिं एत्थ वि सोलस विकप्पा भवन्ति । एते सव्वे चउसड्डिपगारा । सव्वेसु वि पच्छित्तं पूर्ववत् ।

अधवा - अयमपरो विकल्पः - एकमेकपक्खम्मि ति, एकमेकपक्खो नाम जो उभयगणो न भवति तेसु सोलसिया भयणा कायव्वा । तं जहा - संजयाणं संजएहिं एत्थ सोलस भंगा कायव्वा । संजतीणं संजतीहिं एत्थवि सोलस भंगा । संजयाणं संजईहिं एत्थवि सोलस । संजतीणं संजएहिं एत्थ वि सोलस । “उभयम्मि वि नायव्वं” ति उभयं नाम उभयगणाधिवो, सो य चउव्विहो चेव आयरियादि तप्परिग्गहितसु खेत्तेसु चउव्विहेहिं आगंतुगसजएहिं संजयाणं सोलस भंगा । अहवा - उभयपरिग्गहिएसु खेत्तेसु चउव्विहाहिं आगंतुगसंजतीहिं सोलस भंगा । अहवा - उभयपरिग्गहिएसु खेत्तेसु उभयगणाधिवो आगच्छेअ, एत्थ वि सोलस भंगा । अधवा - चउव्विहसंजयपरिग्गहिएसु उभयगणो चउव्विधो, एत्थ वि सोलस । अधवा - चउव्विधसंजतिपरिग्गहिएसु उभयगणो चउव्विधो, एत्थ वि सोलस । सव्वे नव सोलस भंगा, द्योयालं भंगसयं । एतेसु पच्छित्तं पूर्ववत् । इमं पदं सव्वत्थानुवादी । “पेळ्ळमलंभे य जं पावे” तकि अपहुप्पन्ते खेत्ते आगंतुगा जति बला पेळ्ळिउं ठंति तो जं वत्थव्वा गच्छमाणा ओमोदरियादिनिग्गता वा जं विराधनं पावन्ति, तन्निष्फण्णं सव्वं आगंतुगा पावन्ति । अध वत्थव्वा पहुप्पमाणे खेत्ते न देंति तो जं आगंतुगा अडंता विराधनं पावन्ति, तन्निष्फण्णं सव्वं वत्थव्वाण पच्छित्तं ॥ आह द्योदकः - “जति एयं पच्छित्तं भवति तो सपक्खस्स दूरंदूरेण होयव्वं ।” आचार्याह - अनस्स खेत्तस्स अलंभे -

[भा. ४९३५] चउवग्गो वि हु अच्छउ, असंधराऽऽगंतुगा उ वच्चंतु ।

वत्थव्वा उ असंधरे, मोत्तूण गिलाणसंघाडं ॥

बु- चउवग्गानाम - वत्थव्वा संजत्ता संजतीओ वि. आगंतुगा संजता संजतीओ य । एते चउरो वि वग्गा एगखेत्ते अचक्ख जति संथरति न मच्छरो कायव्वो हुशब्दो यस्मादर्थे, यस्मात्तत्र वर्तनमस्ति, तुशब्दो अर्थप्रदर्शने । इमे दर्शयति - चउवग्गो जइ न संथरति तहिं तिवग्गो वि हु अच्छउ, तिवग्गो नाम - वत्थव्वगसंजयसंजईओ आगंतुगसंजया य । तिवग्गासंधरे आगंतुगा गच्छति । अथ तेसिं गित्ताणो होअ तो गिलाणो ससंघाडो अच्छति, सेसा गच्छति । अथवा - तिवग्गो वत्थव्वगसंजयसंजती आगंतुगसंजतीओ य । एत्थ भयणा भण्णति - जइ अन्नं खेत्तं आसन्नं संजतीण निप्पच्चवायं ताहे वा गच्छंतीणं वत्थव्वगसंजतीओ गच्छंति । अह तासिं गिलाणी होअ तो मोत्तुं गिलाणिसंघाडं सेसा गच्छंति । अह दूरे खेत्तं संजतीण य सपच्चवायं, ताहे वत्थव्वगसंजतीओ आगंतुगसंजतीओ य अच्छंति । एत्थ भण्णति - वत्थव्वाओ असंधरे मोत्तूण गिलाणसंघाडं, सेसा सब्बे गच्छंति ।

इदानीं “दुवग्गो वि हु अच्छउ” - दुवग्गो नाम वत्थव्वगसंजता आगंतुगसंजता य । अह दुवग्गस्स असंधरं, ताहे आगंतुगा गच्छंति, जति गिलाणो तो मोत्तूण गिलाणसंघाडं गच्छति । अहत्तं आगंतुगभद्दं खेत्तं आगंतुगा वा अदेसिया अखेत्तण्णा वा, ताहे वत्थव्वा असंधरे गच्छंति । मोत्तूण गिलाणसंघाडं ति । अथवा - दोण्ह वि संजयवग्गाणं बालवुद्धअसुमादी अच्छंति, सेसा दुण्ह वि वग्गाणं गच्छंति । अथवा - दुवग्गो वत्थव्वगसंजती आगंतुगसंजतीओ य, एयासिं अप्पणो सद्धाने निग्गमणविधी जहा संजयाणं संजते पडुअ निग्गमणे भणियं तहा भणियव्वं ॥

इमो संजतीणं निग्गमणे विसेसो-

[भा. ४९३६] एमेव संजीतणं, बुद्धी तरुणीण जुंगितगमादी ।

पादादिविगलतरुणी, य अच्छते बुद्धितो पेसे ॥

च- एत्थ दुग्गभेदो कायव्वो - बुद्धीणं तरुणीण य । तरुणीतो निप्पच्चवाते गच्छंति, बुद्धीओ अच्छंति । जुंगियाणं अजुंगिताणं वा अजुंगियाओ गच्छंति । जुंगिता दुविधा - जाति सरीरेण य । जातिजुंगिता गच्छंति । सरीरपादादिजुंयिता तरुणीओ य सपच्चवाए अच्छंति । सेसा बुद्धिमाइ गच्छंति ॥

[भा. ४९३७] एवं तेसिं ठित्ताणं, पत्तेगं वा वि अहव मीसाणं ।

ओमम्मि असंधरणे, इमा उ जतणा तहिं पगते ॥

बु- एवमित्यवधारणे । येन प्रकारेणोपदिष्टं पत्तेगं निस्सामणं खेत्तं अन्नतरवग्गस्स “मीसं” दोतिनि नसारि वग्गा एगखेत्ते ठित्ता साधारणमित्यर्थः । ओमकाले असंधरंताणं पलंबाधिकारे पगते इमा जयणा तेहिं पलंबग्गहणे भण्णति ॥

[भा. ४९३८] ओदण मीसे निम्मीसुवक्खडे पक्क-आम-पत्तेगे ।

साहारण सग्गामे, परगामे भावतो वि भए ॥

बु- ओदनादिपदेसु सब्बेसु सग्गामपरगामपता चारेयव्वा ॥ “ओदन” इति एयस्स इमा विमासा-

[भा. ४९३९] बत्तीसाई जा एक्कधासो खमणं व न वि य से हाणी ।

आवासएण अच्छतु, जा छम्मासे न उ पलंबे ॥

बू- ओदनस्स बत्तीसं घासा पुरिसस्स आहारो, ते एक्केण घासेण नूनता लब्धति, एकतीसं ति वुत्तं भवति । तेहिं अच्छउ, जंति से आवस्सयसंयमादिया जोगा न परिहायंति, मा पलंबे गेण्हउ । “जा एक्को घासो” ति, एत्थ हानि दसिज्जति - दोहिं लंबणेहिं ऊणा बत्तीस लंबणा लब्धंति, तीसं ति वुत्तं भवति । तेहिं अच्छउ, जति से आवस्सयसंयमादिगा जोगा न परिहायंति, मा य पलंबे गेण्हतु । एवं एक्केल्लसंबणपरिहाणीए ताव नेयव्वं जाव एक्को लंबणो लब्धति, तेनेवेक्केण अच्छउ जति से आवस्सयमादिया जोगा न परिहायंति, मा य पलंबे गेण्हउ ।

एकघासो वि न लब्धति एकं दिवसं ताहे खमणं करेत्ता अच्छउ, जति से आवस्सयमादिया जोगा न परिहायंति मा य पलंबे गेण्हतु । वित्तिथदिने पारेइ बत्तीसं लंबणे एत्थ वि पारणादिवसे एक्केल्लसंबणपरिहाणीए एत्ता अच्छउ, जाव एक्को घासो, जइ से आवस्सयमादिया जोगा न परिहायंति । पारणादिवसे एक्को वि घासो न लब्धो ताहे छट्ठं करेउ, छट्ठपारणे बत्तीसाव जाव घासो वि न लब्धो ताहे अट्ठमं करेउ, जति से नत्थि परिहाणी “आ” इत्यनेन खमणं वुट्ठी दंसिहा, खमणं वुट्ठि पारणे अलभंतो खमणं करेइ जाव चम्मासं संपत्तो, जति से आवस्सयपरिहाणी नत्थि, मा य पलंबे गेण्हतु ॥ सग्गामे ओदने ति गतं । इदानीं परग्गामे-

[भा. ४९४०] जावत्तियं वा लब्धति सग्गामे सुद्धं सेस परग्गामे ।

मीसं च उवक्खडियं, सुद्धज्झवपूरयं गेण्हे ॥

बू- जावत्तियं सुद्धोदणं सग्गामे लब्धति, जति तेन न संथरति जो जत्तिण वा संथरति तं परग्गामाओ ओदनं सुद्धं आनेयव्वं । ओदने ति गतं । इदानीं “मीसे” ति पच्छद्धं - ओदनं जया सग्गामपरग्गामेसु पञ्चत्तियं न लब्धति ताहे सग्गामे जं ओदणं मीसुवक्खडं दव्वभावतो भिन्नं तं सुद्धज्झवपूरयं सग्गामे गेण्हति ॥

[भा. ४९४१] तत्थ वि धेय्यति जं मीसुवक्खडं दव्व-भावतो भिन्नं ।

दव्वाभिन्नविमिस्सं, तस्सऽसति उवक्खडं ताहे ॥

बू- “तत्थ” गाहा पुव्वद्धं-जति तस्स सग्गामे असती ताहे तम्मीसोवक्खडं दव्वभावतो भिन्नं परग्गामतो सुद्धस्स अज्झवपूरयं आनेति । “दव्वाभिन्नविमिस्सं तस्सऽसति उवक्खडं ताहे” पच्छद्धं - जइ तं पि न लब्धइ ताहे सग्गामे चेव ओदनं मीसोवक्खडं तत्तियभंगे दव्वतो अभिन्नं तं सुद्धऽज्झवपूरयं गेण्हति जति सग्गामे न लब्धति ताहे तं चेव परग्गामातो आनेति ॥ इदानीं “निमीस्सं” तं ठप्पं ताव - कमपत्तं पणगपरिहाणिं ताव भणाभि- जाहे सुद्धोदणं मीसोवक्खडं च पञ्चत्तियं न लब्धति ताहे चेव सुद्धमीसोवक्खडा सग्गामपरग्गामेसु पणगपरिहाणीए उग्गमादिसुद्धस्स सुद्धोदणस्स मीसोवक्खडस्स य अज्झवपूरयं गेण्हति । एत्थ लक्खणं जं जं अवराहपदं अतिक्रमति तं तं आधारे ठवेयव्वं । तम्मि वि अलब्धमाणे दसराइंदियादोसजुत्तं सग्गामपरग्गामेसु अज्झवपूरयं गेण्हति । एत्थ दसराइंदिया आहारे ठिया । तम्मि वि अलब्धमाणे पन्नरसराइंदिएहिं सग्गामपरग्गामे अज्झवपूरयं गेण्हति । एत्थ पन्नरसराइंदिया आहारे ठिया । एवं जाव पणुवीसा राइंदिया । तेहिं वि अलब्धमाणे इमं भण्णति-

[भा. ४९४२] पणगाति मासपत्तो, ताहे निम्मीसुवक्खडं भिन्नं ।

निम्मीस उवक्खडियं, गेण्हति ताहे तत्तियभंगे ॥

चू-“निम्मीसोवक्खडं” ति जं पुव्वं तामेवापे पण्णति-आहे चि न तसस्सि कंतो मासलहुं पत्तो ताहे सग्गामे निम्मीसुवक्खडं दव्वभावतो भिन्नं अज्झवपूरयं गेण्हति । सग्गामे अलब्भमाणे तं चेव परग्गामातो अज्झवपूरयं आनेइ । जाहे तं चरिमभंगे न लब्भति ताहे सग्गामे ततियभंगे दव्वतो अभिन्नं निम्मीसोवक्खडं अज्झवपूरयं गेण्हति । असति सग्गामे तं चेव परग्गामातो अज्झवपूरयं आनेति ॥ एवं “उवक्खडं” ति गतं । इदानीं “पक्कं आमं” च भण्णति-

[भा. ४९४३] एमेव पउल्लिताऽपलिते य चरिम-ततिया भवे भंगा ।

ओसहि-फलमादीसु, जं चाऽऽइन्नं तयं नेयं ॥

चू-“एवं” अवधारणे । किं अवधारेति ? उच्यते-जं अतिक्रंतं तं अवधारेति “पक्कं” ति पक्कं नाम जं अग्णिणा पउल्लियं, जहा वाइंगणं इंगुपरकुणगोविद्धं वा अंटेरगमादि, एयं पि ओदनमीसनिम्मीसोवक्खडस्स वा सग्गामे चरिमभंगेण अज अपूरय गेण्हति । असति परग्गामतो चरिमभंगेण चेव आणेति । चरिमभंगासति एयं चेव ततियभंगेण सग्गामतो परग्गामतो वा अज्झवपूरयं आणेति । पक्कासतीए “आमं”, आमं नाम जं अपउल्लियं, अग्णिणा न पक्कं ति । अग्नेन वा केणइ पगारेण न पक्कं, निज्जीवं च, जहाकयलगं चि ब्भडं जरट्ठ-तपुसादि वा, एयं पि चरिमभंगे सग्गामे परग्गामेसु अज्झवपूरयं गेण्हति । चरिमभंगासति ततियभंगेण सग्गामेसु अज्झवपूरयं गेण्हति । “ओसहि” पच्छद्धं, ओसधी धन्ना, तिफला अंबातिया, एतेसि मज्जे जं आइन्नं, आइन्नं नाम जं साहूहिं आयरियं विना वि ओमादिकारणेहिं गिण्हति तं । ओसहीसु जहा आलिसंदय चणया । फलेसु जहा त्रिफला । आदिसद्दात मूलकंदादि जं आइण्णं तं नेयं । “नेयमि” ति नयनीयं, नीयते वा नीयं, अहवा ज्ञातव्यं । कहं ? उच्यते-एत्थ आइण्णा अत्थओ विमगेण दव्ववा । ते कहं जाणियव्वा भवन्ति ? भण्णति-पनगपरिहाणीओ पुव्वं जे पदा ते आइन्ना, जं पुण पदं पनगपरिहाणीकमेण पत्तं पडिसेवितं तं नियमा अणाइण्णं । एत्थ जं भणियं मीसोवक्खडं तं नियमा आइण्णं । निम्मीसुवक्खडं पुन आइन्नं पि अणाइन्नं पि ॥ जतो भण्णति-

[भा. ४९४४] समला-ऽसगलाइन्ने, मिस्सोवक्खडिते नत्थि हनीओ ।

जतितुममिस्सग्गहणे, चरिमदुगे जं चऽणाइन्नं ॥

चू-इमाए गाहाए आइण्णअणाइण्णविभागो दंसिअति पुव्वद्धेण आइण्णं, पच्छद्धेण अणाइन्नं । सगलं जं ततियभंगे दव्वतो अभिन्नं तं दुविहं ओदनं-मीसोवक्खडं, निम्मीसोवक्खडं च । असगलं जं चरिमभंगे दव्वभावेहि य भिन्नं तं पि दुविधं ओदणं-मीसोवक्खडं, निम्मीसोवक्खडं च । असगलं जं चरिमभंगे दव्वभावेहि य भिन्नं तं पि दुविधं ओदणं-मीसोवक्खडं निम्मिस्सोवक्खडं च । एयस्स जं जं अप्पदोसतरं पदं तं पुव्वं सग्गामपरग्गामेहिं चारेयव्वं जाव निम्मिस्सोवक्खडं । अणाइन्नं न पावइ । एयमि आइन्नमेदे पदातो पदं संकमंतस्स पणगपरिहाणी नत्थि । कुतः ? उच्यते-आइण्णत्तणतो अपायच्छित्तित्तणओ य । “जइउं” पच्छद्धं-जइउं पुण पनगपरिहाणीए जाहे मासं पत्तो ताहे निम्मिस्सोवक्खडस्स अणाइन्नस्स गहणं करेति ।

“चरिमदुगि” ति चउत्थततियभंगेसु ति वुत्तं भवति, जं च ति जम्हा एयं पमगपरिहाणिपत्तो गेण्हति तम्हा एमादि अणाइण्णं नायव्वं । अहवा - “जं चऽणाइण्णं” ति जं च अन्नं पि एवं पनगपरिहाणीए धेप्पति तं सव्वं अणाइण्णं नायव्वं । चोदगाह - “आइण्णाऽणाइण्णेसु दोसु वि

निम्मीसोवक्खडं दिट्ठं, कहं एगमाइन्नं एगं अणाइण्णं" ? अत्रोच्यते - सति निम्मीसोवक्खडाभावे जं आयरियपणंणएणं ढालु कत्ताओ अरिन्नं निमित्तोवक्खडं असेवितं तं आइण्णं, जं पुण तेहिं चेव वज्रसूरणकंदादि नासेवियं तं अणाइण्णं । अहवा - जं आगमे - "अप्पे (सिया) भोयणजाए बहुउज्झियधम्मिए" एवमादिए पडिसिद्धं तं अणाइण्णं, जं पुण अनुन्नायं तं आइण्णं । चोदकाह - "निज्जीवं कहमणाइण्णं" ? उच्यते - आगमप्रामाण्यात् ॥

[भा. ४९४५] जति ताव पिहुगमादी, सत्थोवहता व होंतऽणाइण्णा ।

किं पुण असत्थोवहता, पेसी पव्वा य सरडू वा ॥

सू- विही पक्का भजिता भट्टे फुडिया तुसा अवनिया पिउगा भण्णंति । अगनिसत्थोवहया जति ते वि अणाइण्णा, किं ति कहिं, पुण विसेसणे । किं विसेसेति ? - असत्थोवहयत्तणं पलंबस्स उद्धफालपेसी, पव्वा तं मिलाणं, सरडू अबद्धडियं, एते असत्थोवहता - कहं आइण्णा भविष्यन्तीत्यर्थः ॥ एयं सव्वं परित्ते मणियं । परित्ते ति गयं । इदानीं "साहारणे" ति भण्णति -

[भा. ४९४६] साहारणे वि एवं, मिस्सा-ऽमिस्से य होइ मयणा उ ।

पणगाइ गुरुपत्तो, सव्वविसोही य जय ताहे ॥

सू- साधारणं नाम अनंतं, तत्थ वि चरित्ततियभंगेसु मिस्से निम्मिस्से य जहा पत्तेगे भणियं तहा भाणियव्वं । नवरं - परित्ते जहा ततियभंगे न लब्धति तदा मासलहुगाओ उवरि उग्गमादिसु जत्थपंचराइंदिया अब्भहिया तं सग्गाभपरग्गामे गेण्हति, एवं जाहे गुरुगं मासं पत्तो ताहे साधारणस्स चउत्थभंगेण सग्गामपरग्गामेसु गेण्हति, तस्सऽसत्तितियभंगे, अनंततियभंगासति "सव्वविसोहीय जया ताहे" ति इमा अविसोधी आहाकम्मियं चरिमेसु तिसु उद्देसिकेसु पूतीकम्मे य मीसजाते य बादरपाहुडियाए अज्झोयरए य चरिमदुगे । एते वज्जेउं सेसा उग्गमदोसा विसोहिकोडी, तत्थ वि जं अप्पदोसतरं त पडिसेवति, तं पि पनगे परिहाणिं पत्तो, जाहे उग्धातियाविन लब्धति तदुपरि पनगपरिहाणीए जाहे चउगुरुं पत्तो तहा किं आहाकम्मं गेण्हतु ? ॥

अह पढमवित्तियभंगा गेण्हतु, एत्थ-

[भा. ४९४७] कम्मे आदेसदुगं, मूलुत्तरे ताहे वि कलि पत्तेगे ।

बादर [दावर] कली अनंते, ताहे जयणाए जुत्तस्स ॥

सू- एत्थ दो आदेसा, आहाकम्मे चउगुरुगा, परित्ते पढमवित्तिएसु भंगेसु चउलहुगा, पायच्छित्तानुलोमेणं आहाकम्मं गुरुगं, व्रतानुलोमेणं पढमवित्तिया भंगा गुरुआ, जम्हा व्रतलोवो । अथवा-आहाकम्मं उत्तरगुणो ति काउं लहुत्तरं, पढमवित्तियाभंगा मूलगुणो ति काउं गुमआ, एवं कते आदेसदुगे तहावि कम्ममेव घेतव्वं, नो पढमवित्तिया भंगा । किमिति ? उच्यते - आहाकम्मं जीवा अग्नेन वि जम्हा मारिया, पढमवित्तिएसु भंगेसु पुण जीवा सव्वे अप्पणा मारियव्वा । एतेन कारणेणं आहाकम्मं घेतव्वं, नो पढमवित्तिया भंगा । "कम्मे आदेसदुगं मूलुत्तरे" ति गतं ।

इदानीं "विकलिपत्तेग" ति - जदा आहाकम्मं न लब्धति तदा परित्ते वित्तियभंगो घेतव्वो, जदा वित्तियभंगो न लब्धति तदा "कलि" ति पढमभंगो घेतव्वो । "विकलि" ति "पत्तेग" ति गतं । इदानीं "बादरकलि अनंते" ति - जया पत्तेयसरीराणं पढमभंगो न लब्धति तदा पणनगादिणा जाव उग्गमादिसु जयउ, चउलहुअं अतिक्कंतो चउगुरुं य पत्तो भवति तदा अनंते वित्तिओ भंगो

घेत्यव्वो, बादरो (दावरो) नाम बित्तिभंगो, तम्मि अलब्धमाणं कली घेत्यव्वो । कली नाम पढमभंगो । “बादर (दावर) कली अनंतं” ति गतं । इदानीं “ताहे जयणाए जुत्तस्से” ति-जदा अनंतपढमभंगे वि न लब्धति ताहे जयणाए जुत्तस्स, जयणा जत्थ जत्थ अप्पत्तरो कम्मबंधो, तं गेण्हमाणस्स संजमो भवतीति वाक्यशेषः ॥ एवं ताव संजयाणं जयणा भणिता । अह संजतीणं का जयणा ? उच्यते-

[भा. ४९४८] एम्व संजतीण वि, विहि अविही नवरि तत्थ नाणत्तं ।

सव्वत्थ वि सग्गामे, परगामे भावतो वि भए ॥

सू-जहा संजयाणं भिन्नाभिन्ने सग्गामपरगामेसु जयणा भणिता तहा संजतीण वि भाणियव्वा, नवरिं तासिं विधिअविधिभिन्नाणि भणिऊण सव्वत्थ विहिभिन्नाणि घेप्पंति सग्गामपरगामेसु य । पढमं छट्ठमंगो, ततो पंचमभंगो, ततो चउत्थमंगो उवउअ सव्वं भाणियव्वं ॥

पलंबपगतं सम्मतं ।

सू. (९१७) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो पादे आमआवेअ वा पमआवेअ वा आमआवेत्तं वा पमआवेत्तं वा सातिअति ॥

सू. (९१८) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो पादे संबाहावेअ वा पलिमहावेअ वा संबाहावेत्तं वा सातिअति ॥

सू. (९१९) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो पादे तेख्खेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खावेअ वा भिलिंगावेअ वा, मक्खावेत्तं वा भिलिंगावेत्तं वा सातिअति ॥

सू. (९२०) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो पादे लोख्खेण वा कक्खेण वा उल्लोलावेअ वा उव्वडावेअ वा उल्लोलावेत्तं वा उव्वडावेत्तं वा सातिअति ॥

सू. (९२१) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो पादे सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलावेअ वा पथोयावेअ वा, उच्छोलावेत्तं वा पथोयावेत्तं वा सातिअति ॥

सू. (९२२) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो पादे फूमावेअ वा रयावेअ वा फूमावेत्तं वा रयावेत्तं वा सातिअति ॥

सू. (९२३) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो काय आमआवेअ वा पमआवेअ वा आमआवेत्तं वा पमआवेत्तं वा सातिअति ॥

सू. (९२४) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो कायं संबाहावेअ वा पलिमहावेअ वा संबाहावेत्तं वा पलिमहावेत्तं वा सातिअति ॥

सू. (९२५) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो कायं तेख्खेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खावेअ वा भिलिंगावेअ वा, मक्खावेत्तं वा सातिअति ॥

सू. (९२६) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो कायं लोख्खेण वा कक्खेण वा उल्लोलावेअ वा उव्वडावेअ वा उल्लोलावेत्तं वा उव्वडावेत्तं वा सातिअति ॥

सू. (९२७) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण अप्पणो कायं सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलावेअ वा पथोयावेअ वा, उच्छोलावेत्तं वा पथोयावेत्तं वा सातिअति ॥

सू. (९२८) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो कायं फूमावेअ वा रयावेअ

वा, फूमावेतं वा रयावेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (९२९) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो कायंसि वणं आमज्जावेज्ज वा पमज्जावेज्ज वा आमज्जावेतं वा पमज्जावेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (९३०) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो कायंसि वणं संबाहावेज्ज वा पलिमहावेज्ज वा संबाहावेतं वा पलिमहावेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (९३१) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो कायंसि वणं तेल्लेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खावेज्ज वा भिलिंगावेज्ज वा मक्खावेतं वा भिलिंगावेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (९३२) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो कायंसि वणं लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलावेज्ज वा उव्वट्ठावेज्ज वा उल्लोलावेतं वा उव्वट्ठावेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (९३३) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो कायंसि वणं सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलावेज्ज वा पधोयावेज्ज वा, उच्छोलावेतं वा पधोयावेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (९३४) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो कायंसि वणं फूमावेज्ज वा रयावेज्ज वा, फूमावेतं वा रयावेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (९३५) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिंदावेज्ज वा विच्छिंदावेज्ज वा अच्छिंदावेतं वा विच्छिंदावेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (९३६) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा, अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिंदावेत्ता वा विच्छिंदावेत्ता वा पूयं वा सोणियं वा नीहरावेज्ज वा विसोहावेज्ज वा नीहरावेतं वा विसोहावेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (९३७) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा, अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिंदावेत्ता विच्छिंदावेत्ता पूयं वा सोणियं वा नीहरावेत्ता विसोहावेत्ता सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलावेज्ज वा पधोयावेज्ज वा उच्छोलावेतं वा पधोयावेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (९३८) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा, अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिंदावेत्ता विच्छिंदावेत्ता पूयं वा सोणियं वा नीहरावेत्ता विसोहा वेत्ता सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलावेत्ता पधोयावेत्ता अन्नयरेणं आलेवणजाएणं आलिंपावेज्ज वा विलिंपावेज्ज वा आलिंपावेतं वा विलिंपावेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (९३९) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा, अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिंदावेत्ता विच्छिंदावेत्ता पूयं वा सोणियं वा नीहरावेत्ता विसोहावेत्ता सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलावेत्ता पधोयावेत्ता अन्नयरेणं अलावणजाएणं आलिंपावेत्ता विलिंपावेत्ता तेल्लेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा अब्भंगावेज्ज वा मक्खावेज्ज वा अब्भंगावेतं वा मक्खावेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (९४०) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो कायंसि गंढं वा पिल्लं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं, अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिदावेत्ता विच्छिदावेत्ता पूयं वा सोणियं वा नीहरावेत्ता विसोहावेत्ता सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलावेत्ता पधोयावेत्ता अन्नयरेणं आलेवणजाएणं आलिंपावेत्ता विलिंपावेत्ता तेल्लेण वा घण्ण वा वसाए नवनीएण वा अब्भंगावेत्ता मक्खावेत्ता अन्नयरेणं धूवणजाएणं धूवणावेत्ता वा पधूवावेत्ता वा धूवावेत्तं वा पधूवावेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (९४१) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा पालुकिमियं वा कुच्छिकिमियं वा अंगुलीए निवेसाविय निवेसाविय नीहरावेइ नीहरावेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (९४२) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा दीहाओ नहसिहाओ कप्पावेत्ता वा संठवावेत्ता वा कप्पावेत्तं वा संठवावेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (९४३) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा दीहाइ जंघरोमाइ कप्पावेत्ता वा संठवावेत्ता वा कप्पावेत्तं वा संठवावेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (९४४) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा दीहाइ कक्खरोमाइ कप्पावेत्ता वा संठवावेत्ता वा कप्पावेत्तं वा संठवावेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (९४५) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा दीहाइ मंसुरोमाइ कप्पावेत्ता वा संठवावेत्ता वा कप्पावेत्तं वा संठवावेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (९४६) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा दीहाइ वत्थिरोमाइ कप्पावेत्ता वा संठवावेत्ता वा कप्पावेत्तं वा संठवावेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (९४७) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा दीहाइ चक्खुरोमाइ कप्पावेत्ता वा संठवावेत्ता वा कप्पावेत्तं वा संठवावेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (९४८) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो दंते आपंसावेत्ता वा पधंसावेत्ता वा, आपंसावेत्तं वा पधंसावेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (९४९) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो दंते उच्छोलावेत्ता वा पधोयावेत्ता वा, उच्छोलावेत्तं वा पधोयावेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (९५०) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो दंते फूमावेत्ता वा रयावेत्ता वा, फूमावेत्तं वा रयावेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (९५१) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो उट्ठे आमजावेत्ता वा पमजावेत्ता वा आमजावेत्तं वा पमजावेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (९५२) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो उट्ठे संवाहावेत्ता वा पलिमहावेत्ता वा संवाहावेत्तं वा पलिमहावेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (९५३) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो उट्ठे तेल्लेण वा घण्ण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खावेत्ता वा भिलिंगावेत्ता वा मक्खावेत्तं वा भिलिंगावेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (९५४) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो उट्ठे लोद्धेण वा कक्खेण वा

उल्लोलावेज्ज वा उव्वहावेज्ज वा उल्लोलावेतं वा उव्वहावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१५५) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो उट्ठे सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उल्लोलावेज्ज वा पथोयावेज्ज वा उल्लोलावेतं वा पथोयावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१५६) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो उट्ठे फूमावेज्ज वा रयावेज्ज वा, फूमावेतं वा रयावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१५७) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो दीहाइं उत्तरोहाइं कप्पावेज्ज वा संठवावेज्ज वा कप्पावेतं वा संठवावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१५८) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा दीहाइं नासा रोमाइं कप्पा वेज्ज वा संठवा वेज्ज वा कप्पावेतं वा संठवावेतं वा सातिज्जति ।

मू. (१५९) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो दीहाइं अच्छिपत्ताइं कप्पावेज्ज वा संठवावेज्ज वा कप्पावेतं वा संठवावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१६०) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो अच्छीणि आमज्जावेज्ज वा पमज्जावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१६१) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो अच्छीणि संवाहावेज्ज वा पलिमहावेज्ज वा संवाहावेतं वा पलिमहावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१६२) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो अच्छीणि तेल्लेण वा धएण वा वसाए वा वनीएण वा मक्खावेज्ज वा भिलिंगावेज्ज वा, मक्खावेतं वा भिलिंगावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१६३) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो अच्छीणि लोखेण वा कक्केण वा उल्लोलावेज्ज वा उव्वहावेज्ज वा उल्लोलावेतं वा उव्वहावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१६४) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो अच्छीणि सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उल्लोलावेज्ज वा पथोयावेज्ज वा, उल्लोलावेतं वा पथोयावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१६५) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो अच्छीणि फूमावेज्ज वा रयावेज्ज वा फूमावेतं वा रयावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१६६) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो दीहाइं भुमगरोमाइं कप्पावेज्ज वा संठवावेज्ज वा कप्पावेतं वा संठवावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१६७) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो दीहाइं पासरोमाइं कप्पावेज्ज वा संठवावेज्ज वा कप्पावेतं वा संठवावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१६८) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो कायाओ सेयं वा जल्लंवा पंकं वा मलं वा नीहरावेज्ज वा विसोहावेज्ज वा नीहरावेतं वा विसोहावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१६९) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो अच्छिमलं वा कण्णमलं वा दंतमलं वा नहमलं वा नीहरावेज्ज वा विसोहावेज्ज वा नीहरावेतं वा विसोहावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१७०) जे भिक्खू अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा गामाणुगामं दूइअमाणे अप्पणो सीसवुवारियं कारवेइ, कारवेतं वा सातिज्जति ॥

पू- सुत्तथो जहा तत्तिउदेसगे तहा भाणियेव्वं, नवरं-अन्नउत्थिएण कारवेइ ति वत्तव्वं ।

[भा. ४९४९] पादपमञ्जरादी, सीसदुवारादि जो करेजाहि ।

गिहि-अन्नतिथिएहि व, सो पावति आणमादीणि ॥

सू-तेहिं अन्नउत्थिएहिं गारत्थिएण वा कारवेतस्स फ़ु। किं कज्जं ? उच्यते-

[भा. ४९५०] कुञ्जा व पच्छकम्मं, सेयमलादीहि होज वा अवण्णो ।

संपातिमे वहेज व, उच्छोलप्पावणे व करे ॥

सू-ते साहुस्स पादे पमञ्जिता पच्छकम्मं करेज, साहुस्स प्रस्वेदं मल वा दड्ढं घाणं वा तेसिं आघाइऊण असुइ ति अवण्णं भासेजा, अजयणाए वा पमञ्जता संपातिमे वहेज, बहूणा वादवेण अजयणाए धोवंता उच्छोलणदोसं करेज, भूमिष्ठिए वा पाणी पलावेजा ॥ इमो अववादो-

[भा. ४९५१] वितियपदमनप्पज्जे, करेज अविकोविते व अप्पज्जे ।

जाणंते वा वि पुणो, परलिंगे सेहमादीसु ॥

सू-अणप्पज्जो कारवेज, सेहो वा अजाणंतो कारवेजा, कारणेण वा परलिंगमज्झङ्गिओ कारवेजा, सेहो वा उवड्डितो जाव न दिक्खिज्जति तेन कारवेजा ॥ किं चान्यत्-

[भा. ४९५२] पच्छकडादिएहिं, विस्सामावेउ वादि उच्चातो ।

पन्नवणभायितानं, सति व दधे हत्थकम्पं तु ।

सू-साधूण अभावे पच्छकडेण, आदिसद्दातो गहियाणुव्वएण, दंसणसावणेण वा, एतेहिं विस्सामए । को विस्सामविजा ?, वादी वा, अज्झाणगतो वा, उच्चातो श्रान्तः, जे भाविता ते पन्नविज्जंति साधूनां पादरजः श्रेष्ठः मांगल्यः शिरसि घृष्टयते न दोषः, जे पुण अभाविता तेसिं सति मधुरदवे विद्यमाने हत्थकम्पो तेसिं दिज्जति, मा पच्छा कगम्मं करिस्संति ॥

मू. (९७१) जे भिक्खू आगंतगारेसु वा आरामागारेसु वा गाहावइकुलेसु वा परियावसहेसु वा उच्चारपासवणं परिट्ठवेइ, परिट्ठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (९७२) जे भिक्खू उज्जाणंसि वा उज्जाणगिहंसि वा उज्जाणसालंसि वा निज्जाणंसि वा निज्जाणगिहंसि वा निज्जाणसालंसि वा उच्चारपासवणं परिट्ठवेइ, परिट्ठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (९७३) जे भिक्खू अङ्गंसि वा अङ्गलसंसि वा चरियंसि वा पागारंसि वा दारंसि वा गोपुरंसि वा उच्चारपासवणं परिट्ठवेइ, परिट्ठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (९७४) जे भिक्खू दगंसि वा दगमगंसि वा दगपहंसि वा दगतीरंसि वा दगङ्गाणंसि वा उच्चारपासवणं परिट्ठवेइ, परिट्ठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (९७५) जे भिक्खू सुत्रगिहंसि सुत्रसालंसि वा भिन्नगिहंसि वा भिन्नसालंसि वा कुसगिहंसि वा कुसमालंसि वा उच्चारपासवणं परिट्ठवेइ, परिट्ठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (९७६) जे भिक्खू जाणसालंसि वा जाणगिहंसि वा जुग्गगिहंसि वा जुग्गसालंसि वा उच्चारपासवणं परिट्ठवेइ, परिट्ठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (९७७) जे भिक्खू जाणसालंसि वा जाणगिहंसि वा जुग्गगिहंसि वा जुग्गसालंसि वा उच्चारपासवणं परिट्ठवेइ, परिट्ठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (९७८) जे भिक्खू पणियसालंसि वा पणियगिहंसि वा परियासालंसि वा परियागिहंसि वा कुवियसालंसि वा कुवियगिहंसि वा उच्चारपासवणं परिट्ठवेइ, परिट्ठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (९७९) जे भिक्खू गोणसालंसि वा गोणगिहंसि वा महाकुलंसि वा महागिहंसि वा उच्चारपासवणं परिट्ठवेइ, परिट्ठवेतं वा सातिअति ॥

बू- जे भिक्खू आगंतागारेसु वा इत्यादि सुत्ता उच्चारयेव्वा, जाव महाकुलेसु वा महागिहसु वा उच्चारपासवणं परिट्ठवेति । सुत्तत्थो जहा अट्ठमउद्देशेगे । इह नवरं-उच्चारपासवणं ति वत्तव्वं । एतेसु ठाणेषु उच्चारमादीणि वोसिरंतस्स ।

[भा. ४९५३] आगंतागारादी, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।
तेसूच्चारदीणि, आयरमाणम्मि आणादी ॥

बू- एतेसु ठाणेषु आयरंतस्स इमे दोसा-

[भा. ४९५४] अयसो पवयणहाणी, विप्परिनामो तहेव य दुगुंछा ।
आगंतागारादिसुं, उच्चारदीणि आयरतो ॥

बू- “असुइसमायारा जोगणपरबाहिम अन्नजण वसुलना भोगेदभोगेद्व्यापाणि असुईणि भंजमाणा विहरंति” एवमादि अयसो, लोगाववादेण य अयसोवहएसु न कोति पव्वयति ति पवयणहाणी, डंडिगादिवा निवारेज्ज, तारिसंगं वा समायारंदडुंअहिनवधम्मसङ्गमादि विप्परिणमेज्ज, सेहो वा विप्परिणमेज्ज, मिच्छत्तं वा थिरीकरेज्ज, “असुइणो एते” ति महाजनमज्जे दुगुंछेज्ज दुगुंछए वा तं काएसु परिट्ठवेज्ज, तम्हा न कप्पति आयरिउं ॥ इमो अववातो-

[भा. ४९५५] बित्तिपदमणप्पज्जे, ओसन्नाइओरोहगद्धाणे ।
दुब्बलगहणि गिलाणे, वोसरणं होति जयणाए ॥

बू- एतीए गाहाए इमा वक्खा-निसिद्धद्धाणेषु अणप्पज्जो आयरेंजा ॥

[भा. ४९५६] ओसन्नाऽपरिभोगा, आइन्ना जत्थ अन्नमन्नेहिं ।
अद्धाणे छट्ठिअति, महानिवेसे व सत्थम्मि ॥

बू- लोगापरिभोगं ओसन्नं भण्णइ, जहिं अन्नमन्नो जनो बहिं वोसिरइ तं आइन्नं, तं वा ठाणं रोधगे अनुन्नातं, अद्धाणपवण्णा वा वोसिरंति छट्ठेति वा । अधवा - महल्लसत्थेण अद्धाणं पव्वण्णा तं सत्थनिवेसं जाव वोलिउं जंति एंति य ताव महंतो कालो गच्छति, अतो सत्थे वा वोसिरति ॥

[भा. ४९५७] दुब्बलगहणि गिलाणाऽतिसारमादी व थंडिलं गंतुं ।
न चएति दवं पुण से, दिअति अच्छं समतिरेगं ॥

बू- दुब्बलगहणी न सक्केति थंडिलं गंतुं, गिलाणो वा वोसिरेज्जा, अतिसारेण वा गहिओ कित्तिए वार गमिस्सति ? , एवमादिकारणेहिं थंडिलं गंतुं असमत्थो वोसिरति जयणाए, एगो सागरियं निरक्खेति एगो वोसिरति । अधवा-सागारियं हवेज्जा तो से अच्छं बहुं दवं दिअति, अचित्तपुढवीए कुरुकुयं करेति ॥

[भा. ४९५८] उज्जाणद्धाणादिसु, उदगपह-सुण्णपहमादिएसुं च ।
जाणासालादीसु, महाकुलेसुं च एस गमो ॥

मू. (९८०) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा देइ, देतं वा सातिअति ॥ (जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा असनं वा

पानं वा खादमं वा सादमं वा पडिच्छति, पडिच्छंतं वा सातिञ्जति ॥

[भा. ४९५९] जे भिक्षू असनादी, देआ गिहि अहव अन्नतिथीणं ।

सो आणा अणवत्थ, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

धू-तेसिं अन्नतिथिगिहत्याणं दिंतो आणादी पावति चउलहुं च ॥

[भा. ४९६०] सव्वे वि खलु गिहत्या, परण्णवादी य देसविरता य ।

पडिसिद्धदानकरणे, समणं परलोककंखिं ॥

धू-एतेषु दानं शरीरशुश्रूषाकरणं वा, अधवा - दान एव करणं, यः परलोककांक्षी श्रमणः तस्यैतदप्रतिषिद्धं । अहवा-एतेषु दानं करणं किं पडिसिद्धं ?, जेण समणो परलोककंखी ॥ चोदगाह-

[भा. ४९६१] जुत्तमदानमसीले, कडसामादो उ होइ समण इव ।

तस्समजुत्तमदानं, चोदग सुण कारणं तत्थ ॥

धू-“जुत्तं अन्नतिथियगिहत्थेसु अविरतेसु ति काउं दानं न दिञ्जति, जो पुण देसविरतो सामादिकडो तस्स जं दानं पडिसिञ्जति एयमजुत्तं, जेण सो समणभूतो लब्धति” ॥

आचार्य आह-हे चोदक ! एत्थ कारणं सुणसु-

[भा. ४९६२] रंधण किसि वानिञ्जं, पवत्तती तस्स पुव्वविनिउत्तं ।

सामादिकडजोगिस्सुवस्सए अछमाणस्स ॥

धू-जति वि सो कयसामादो उवस्सए अछत्ति तहावि तस्स पुव्वनिजुत्ता अधिकरणे जोगा पवत्तंति - रंधणपयणजोगो कृषिकरणजोगो वानिञ्जजोगो इव सावओ” । उच्यते - “इव उवस्से” न तु समण एव, जेन सव्वविरती न लब्धति ॥ जओ भण्णति-

[भा. ४९६३] सामादिय पारेतू निग्गतो जाव साहुवसतीतो ।

तं करणं सातिञ्जति, उदाहु तं वोसिरति सव्वं ॥

धू-आयरिओ सीसं पुच्छति - “सामादियं करेमि” ति साधुवसहीए ठितो एत्ततो आरब्ध जाव सामादियं पारेउण निग्गओ साधुवसहीओ पोसहसालाओ वा एयम्मि सामादिकाले तस्स अधिकरणजोगा पुव्वपवत्ता कज्जंति ते सो किं सातिञ्जति “उताहु” वा वोसिरति सव्वे ? उच्यते - न वोसिरति, साइज्जति । जति साइज्जति एवं तस्स सव्वविरती न लब्धति ॥

[भा. ४९६४] दुविह-तिविहेण रुंभति, अनुमन्नातेण सा न पडिसिद्धा ।

तेन उ न सव्वविरतो, कडसामातिओ वि सो किं च ॥

धू-पाणातिवायादियाणं पंचणह अनुव्वयाणं सो विरतिं करेति, “दुविधं तिविधेणं” ति दुविधं न करेति न कारवेति, तिविधं मणेणं वायाए काएणं ति, एत्थ तेन अनुमती न निरुद्धा, जतो अनुमती न निरुद्धा तेन कारणेणं कडसामातितो वि सो सव्वविरतो न लब्धति ॥ किं चान्यत्-

[भा. ४९६५] कामी सघरंउगणतो, धूलपइण्णा से होइ दइव्वा ।

छेयण भेयण करणे, उदिइ कडं च सो भुंजे ॥

धू-पंचविसया कामेति ति कामी, सह गृहेन सगृहः, अंगना स्त्री सह अंगनया सांगन, धूलपइण्णा देसविरति ति वुत्तं भवति, साधूणं सव्वविरती, वृक्षादिच्छेदेन पृथिव्यादिभेदेन च

प्रवृत्तः सामायिकभावादन्वयं जं च उद्दिष्टं कडं तं कडसामादो वि भुंजति । एवं सो सव्वविरओ न भवति । एतेण कारणेणं तस्स न कप्पति दाउं ॥ इमो अववातो-

[भा. ४९६६] बितियपदं परलिंगे, सेहद्वाने य वेज्ज साहारे ।
एएहि कारणेहिं, जयणाए कप्पती दाउं ॥

सू- एयस्स इमा विभासा-

[भा. ४९६७] कारणलिंगे उद्दोरगतणा देज्ज वा वि निब्बन्धे ।
वच्चगिही सेत्तादा, तेणच्छेदोद वल्लारे ॥

सू- परलिंग कारणेणं होजा, अतो परतित्थियाण मज्जे अचछंतो देज्ज । सेहो वा उद्दोरगतणा दिज्ज । गिही अन्नतित्थी वा निब्बन्धेणं मग्गेज्ज तदा से दिज्जति । सेहो वा गिहिवेसड्डितो भावो पव्वइओ तस्स देज्जा । सत्थेण वा पव्वण्णा अद्धाणं साधू, तत्थ गिहिपंततकरेहिं गिहीणं अच्छिण्णं, तं साधू गिहीण पद्धप्पिणेज्जा । अधवा-अद्धाणे अति [भि] यत्तियमादियाण देज्ज ॥

[भा. ४९६८] वेज्जस्स पुव्वभणियं, साहारण निसिरते व दुलभम्मि ।
पंतेसु अनिच्छेसु व, बहुसमयं तेसि परिभाते ॥

सू- वेज्जस्स वा गिलाणद्धा आनियस्स देज्जा, तं च जहा दिज्जति तहा पुव्वभणियं । जत्थ गिहीणं अन्नतित्थियाण य साधूण य अंचियकाले दुल्लभे भतपाणे दंडियमादिणा साहारणं दिन्नं तत्थ ते गिही अन्नतित्थिया वा विभज्जावेयव्वा । अह ते अनिच्छा साधु भणेज्जा । अहवा - ते पंता, ताहे साधू विभयति, साधुणा विभयंतेण सव्वेसिं बहुसमागमे व विभइयव्वं । एसुवदेसो ।

सू. (९८१) जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा वत्थं वा पडिग्गहं वा कंबलं वा पायपुंछणं वा देइ, देंतं वा सातिज्जति ॥ [जे भिक्खू अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा वत्थं वा पडिग्गहं वा कंबलं वा पायपुंछणं वा पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिज्जति ॥]

सू- अन्नउत्थियमादीण उवहिवत्थमादीणि देज्जं देति, पाडिहारियं वा देति ।
अधवा - तेसिं समीवातो पाडिहारियं गेण्हति, तस्स आणादिया दोसा । ३ ।

[भा. ४९६९] जे भिक्खू वत्थाइं, देज्जा गिहि अहव अन्नतित्थीणं ।
पडिहारियं च तेसिं, पडिच्छए आणमादीणि ॥

[भा. ४९७०] मइलं च मइलियं वा, धोविज्जा छप्पदा व उज्जेज्जा ।
मलगंधा वाऽवण्णं, वदेजा तं वा हरेज्जा हि ॥

सू- इमे य मइलं साधूहिं दिन्नं तं धोवेति । अहवा - तेहिं चेव मइलियं जति वारे धोवति तत्तिया ३ । जं साधूहिं दिन्नं ततो छप्पयातो छडेज्जा । अधवा - तम्मि वत्थे वाहिज्जंते छप्पदातो सम्मुच्छंति, ताव छडेज्ज, तेसिं घट्टणे ३, परितावणे फुं । उद्ववणे फुं । अधवा - तम्मि वत्थे मलिणे मलगंधे वा अवण्णं भासेज्जा “असुतिमलिनसमायार” ति । अधवा - तं पाडिहारियं दिन्नं तेहिं हरेज्जा ॥

[भा. ४९७१] सव्वे वि खलु गिहत्था, परप्पवादी य देसविरया य ।
पडिसिद्ध दान-गहणे, समणे परलोगकंखिम्मि ॥

[भा. ४९७२] जुत्तमदानमसीले, कडसामादो उ होइ समण इव ।
तस्समजुत्तमदानं, चोद ! सुण कारणं वत्थ ॥

[भा. ४९७३] रंधण किसि वानिअं, पवत्तती तस्स पुव्वविनियुत्तं ।

सामाइयकअजोगि सुवरसा अछवा नरुत्तं ॥

[भा. ४९७४] सामाइय पारेतूण निग्गतो जाव साहुवसहीओ ।

तं करणं सातिअति, उदाहु तं वोसिरति सव्वं ॥

[भा. ४९७५] दुविह ति विहेण रुंमति, अमणुन्ना तेन सा न पडिसिद्धा ।

तेन उ न सव्वविरतो, कडसामाइओ वि सो किं च ॥

[भा. ४९७६] कामी सघरंउगणओ, धूलपइण्णा से होइ दइव्वा ।

छेयण-भेयण-करणे, उद्विड्कडं च सो भुंजे ॥

सू-तेसिं हत्थाओ पाडिहारियं गेण्हंति इमे दोसा-

[भा. ४९७७] नट्टे हित-विस्सरिते, छिन्ने वा मइलिए य वोच्छेयं ।

पच्छाकम्मं पवहणं, धुयावणं तदइस्स ॥

सू-गिहि-अन्नतिथियाण हत्थाओ पाडिहारियं वत्थं गहितं, तेणेण वा हरियं, विस्समणइणाणे वा विस्सरियं, भूसगादिणा वा छिन्नं, परिभुजमाणं वा मइलं कतं ।

एवमादिएहिं कारणेहिं तम्मि पाडिहारिए अणप्पनिअंते वोच्छेदं करेअ । तस्स वा अन्नस्स वा साहुस्स पाडिहारियं दाउं नट्टे वा अप्पणो अन्नं कारवेति । एयं पच्छाकम्मं । अहवा-अप्पणो पुव्वकयं अछत्तं पवाहेत्ति, नट्टाति कारणेसु वा धुयावणंति-तदइं धुवावेत्तीत्यर्थः । जम्हा एवमादि दोसा तम्हा पाडिहारियं तेसिं त्याओ न घेतव्वं ॥ भवे कारणं जेन गेण्हइ-

[भा. ४९७८] बितियपदं परलिंगे, सेहइणाणे य देअसाहारे ।

अद्धाण देस गेलण्ण, असति पडिहारिते गहणं ॥

सू-कारण परलिंगद्वितो देअ वा गेण्हेअ वा, गिहि अन्नतिथिओ वा सेहो ति पव्वइउकामो तस्स दिअति, अद्धाणे वा जहा भत्तं देअ, “साहारे”ति एते पुव्वभणिया । इमेहिं कारणेहिं पाडिहारियं पडिच्छेअ । अद्धाणे अप्पणो असति मुसिओ वा पाडिहारियं गेण्हेअ । “देसि”ति अतिसीयदेसे अप्पणो पाडिहारियं गेण्हेअ, गिलाणस्स वा अत्थुरणादि गेण्हेअ । “असति”ति न देअ, अलब्धमाणे, पाडिहारियमवि गेण्हेअ ॥

सू. (९८२) जे भिक्खू पासत्थस्स असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा देइ, देंतं वा सातिअति ॥

सू. (९८३) जे भिक्खू पासत्थस्स असनं वा पानं वा खाइमं वा साइणं वा पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिअति ॥

सू. (९८४) जे भिक्खू पासत्थस्स वत्थं वा पडिग्गहं वा कंबलं वा पायपुंछणं वा देइ देंतं वा सातिअति ॥

सू. (९८५) जे भिक्खू पासत्थस्स वत्थं वा पडिग्गहं वा कंबलं वा पायपुंछणं वा पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिअति ॥

सू. (९८६) जे भिक्खू ओसन्नस्स असनं वा पानं खाइमं वा साइमं वा देइ देंतं वा सातिअति ॥

सू. (९८७) जे भिक्खू ओसन्नस्स असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिअति ॥

मू. (९८८) जे भिक्खू ओसन्नस्स वत्थं वा पडिग्गहं वा कंबलं वा पायपुंछणं वा देइ देतं वा सातिज्जति ॥

मू. (९८९) जे भिक्खू ओसन्नस्स वत्थं वा पडिग्गहं वा कंबलं वा पायपुंछणं वा पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (९९०) जे भिक्खू कुसीलस्स असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा देइ, देतं वा सातिज्जति ॥

मू. (९९१) जे भिक्खू कुसीलस्स असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (९९२) जे भिक्खू कुसीलस्स वत्थं वा पडिग्गहं वा कंबलं वा पायपुंछणं वा देइ देतं वा सातिज्जति ॥

मू. (९९३) जे भिक्खू कुसीलस्स वत्थं वा पडिग्गहं वा कंबलं वा पायपुंछणं वा पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (९९४) जे भिक्खू नितियस्स असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा देइ, देतं वा सातिज्जति ॥

मू. (९९५) जे भिक्खू नितियस्स असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (९९६) जे भिक्खू नितियस्स वत्थं वा पडिग्गहं वा कंबलं वा पायपुंछणं वा देइ, देतं वा सातिज्जति ॥

मू. (९९७) जे भिक्खू नितियस्स वत्थं वा पडिग्गहं वा कंबलं वा पायपुंछणं वा पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (९९८) जे भिक्खू संसत्तस्स असनं वा पानं वा खाइमं वा साइणं वा देइ, देतं वा सातिज्जति ॥

मू. (९९९) जे भिक्खू संसत्तस्स असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०००) जे भिक्खू संसत्तस्स वत्थं वा पडिग्गहं वा कंबलं वा पायपुंछणं वा देइ, देतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१००१) जे भिक्खू संसत्तस्स वत्थं वा पडिग्गहं वा कंबलं वा पायपुंछणं वा पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिज्जति ॥

धू- एतेसिं जो देति, तेसिं वा हत्थाओ पडिच्छति आणादी इ ।

[भा. ४९७९] पासत्थोसन्नाणं, कुसील-संसत्त-नितियवासीणं ।

जे भिक्खू असनादी, देअ पडिच्छेअ वाऽऽणादी ॥

धू- किं कारणं तेहिं समाणं दानग्गहणंपडिसिज्झइ ? , भण्णति-

[भा. ४९८०] पासत्थादी ठाणा, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।

जयमाणा-सुविहिया, न होति करणेण समणुण्णा ॥

बू- जम्हा जयमाणानं साधूणं ते पासत्थादी “करणेण” ति क्रियाए समणुण्णा सदशा न भवति तम्हा दानग्गहणं पडिसिज्झइ । किं चान्यत्-

[भा. ४९८१] पासत्थ-अहाछंदे, कुसील-ओसन्नमेव संसत्ते ।

उग्गम-उप्पायण-एसणाए बायालमवराहा ॥

बू- ते पासत्थादी उग्गमदोसेसु सोलससु, उप्पायणदोसेसु य सोलससु, दससु य एसणादोसेसु एतेसु बातालमवराहेसु निम्नं वट्ठंति । अतो दंतेण तेसिं ते सातिज्झिता-अनुमोदिता इत्यर्थः । तेसिं हत्थाओ गेण्हंतेण उग्गमदोसा पडिसेविया भवति ॥

[भा. ४९८२] उग्गम-उप्पायण-एसणाए तिण्हं पि तिकरणविसोही ।

पासत्थ-अहाछंदे, कुसील-नितिए धि एधेय ॥

बू- उग्गमादियाणं तिण्हं पि “तिकरणविसोहि” ति सयं न करेति, अन्नं पि न कारवेति, अन्नं करेत्तं न समणुजाणंति । एक्कं मणवयणकाएहिं ति, “एवं तिकरणे विसोहिं न करेति” वक्कसेसं कते एवं न करेति पासत्थादी चउरो, अहाछंद पंचमा । नितियवासी पुण किरियकलावं जति वि असेसं करेति तहावि नितियवासित्तणओ एवं चेव दइव्वा ॥

[भा. ४९८३] एयाणि सोहयंतो, चरणं सोहेमि संसओ नत्थि ।

एएहि असुद्धेहिं, चरित्तभेयं वियाणाहि ॥

बू- एते पासत्थादी ठाणा सोधिंतो, संसग्गं न करेति ति वुत्तं भवति, सो नियमा चरित्तं विसोहेइ । एतेसु पुण असुद्धेसु नियमा चरित्तभेदो-असुद्धिरित्यर्थः । चरित्तेण असुद्धेण मोक्खाभावो । तेन पडिकुट्टं दानग्गहणं एतेसु । जो पुण एतेसु तिकरणविसोधिं करेति सो नियमा चरित्तविसोहिं करेति । सो नियमा चरित्तं विसोहेति ॥

[भा. ४९८४] उग्गमदोसदीया, पासत्थादी जत्तो न वज्जेति ।

तहा उ तत्तविसुद्धि, इच्छंतो ते वि वज्जेजा ॥

बू- जम्हा उग्गमादिदोसे पासत्थादी न वज्जेति तम्हा “विसुद्धि” ति चरित्तविसुद्धी तं इच्छंतो ते वि पासत्थादी वज्जेज्जा । एस नियमो ॥ किं च-

[भा. ४९८५] सूतिज्झति अनुरागो, दानेनं पीतितो य गहणं तु ।

संसग्गता य दोसा, गुणा य इति ते परिहरेज्जा ॥

बू- जो पासत्थादियाण देति तस्स पासत्थादिसु रागो लक्खिज्झइ, जो पुन तेसिं हत्था गेण्हति तस्स तेसु मज्झेणं पीती लक्खिज्झति, तम्हा तेसु जा दानग्गहणरागपीतिसंसग्गी सा वज्जेयव्वा ।

कम्हा ? जम्हा दुइसंसग्गीतो बहू दोसा, अदुइसंसग्गीतो य गुणा भवति । “इति” ति तम्हा ते दुइसंसग्गिकते दोसे परिहरेज्जा ॥

[भा. ४९८६] न वि रागो न वि दोसो, सुहसीलजणम्मि तह वि तू वज्जा ।

वणसुगलद्धोवम्मा, नेच्छंति बुहा वइकरं पि ॥

बू- सुहसीलजनो पासत्थादी, तेसु न वि रागो न वि दोसो । चोदक :- “एवं अत्थावत्तीओ नज्झति तेसु संसग्गिं पडुइ नाणुन्ना, णा वि पडिसेहो । जति अहापवत्तीए संसग्गी भवति । भवतु नाम न दोसो ?” उच्यते - जति वि तेहिं न रागो न दोसो वा, तहावि तेहिं जा संसग्गी सा

वज्रनिष्ठा । कहं ? उच्यते वण सुको वणसुको, वणचरेण वा सुगो गहितो वणसुको, तेन कथं उवमं उदाहरणं, तं दहूण जाणिऊण बुधा पंडिता, “वतिकरो” - संसग्गी, तं नेच्छंति ।

॥ १ ॥

माताप्येका पिताप्येको, मम तस्य च पक्षिणः ।

अहं मुनिभिरानीतः, स च नीतो गवाशनैः ॥

॥ २ ॥ गवाशनानां स गिरः शृणोति, वयं च राजन् ! मुनिपुंगवानाम् ।

प्रत्यक्षमेतद् भवतापि धृष्टं, संसर्गजा दोषगुणा भवन्ति ॥

चू-अन्नं च पडिसिद्धं तित्थकरेहिं जहा “कुसीलेण सदा भवियव्वं” ॥ पुणो पडिसिज्झति-
[भा. ४९, ८७] पडिसेहे पडिसेहो, असंविग्गे जागन्नाहि तित्थहुत्ते ।

अविसुद्धे चउगुरुगा, दूरे साधारणं कातुं ॥

जो कुसीलो तेन संसग्गी न कायव्वा । एस पडिसेहे पडिसेहो । असंविग्गस्स पाहुणस्स तित्थि वारे देति मातिट्ठाणविमुक्को । तस्स आउट्ठंतस्स एक्कसि मासलहु, दो तित्थि य वाराए वि मासलहु, ततियवाराओ परं नियमा भाइस्स मासगुरुं विसंभोगो य, जो तं अविसुद्धं संभुजति तस्स चउगुरुगा ।

“दूरे साधारणं कातुं” ति केइ अन्नदेसं संभोतिता गता तत्थ अन्ने गंतुमना पुच्छेज्जा - “ते अहं किं संभोतिता ? असंभोतिता ?” तत्थ आयरिओ जति एगंतेण भणति - “संभोतिया”, तो मासलहु । अह भणति - “असंभोतिया”, तो वि मासलहु । असंखडादी दोषा, तम्हा आयरिएणं साधारणं कायव्वं - “भो ! सुण, संभोति होइया, इदानीं न नज्जति, तुब्बे नाउं भुंजेज्जह ।” जम्हा एवमादि दोसगणो भवति तम्हा तेसिं न दायव्वं, न वि तेसिं हत्थाओ पडिच्छियव्वं ॥

इमो अववातो-

[भा. ४९, ८८] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भए व गेलण्णे ।

अएद्धाण रोहए वा, देज्जा अहवा पडिच्छेज्जा ॥

[भा. ४९, ८९] जतितूण मासिएहिं, उवदेसो पुव्वगमणसंघाडे ।

एसा विही तु गहणे, देज्ज व एसिं असंधरणे ॥

चू- “जतिऊण मासिएहिं” ति जे ओहुद्देसियमादी ठाणा तेसु पुव्वं गेण्हति त्ति वुत्तं भवति, जता तेसु न लब्धति तदा पासत्थादिउवदिट्ठेसु गिण्हंति । तहावि असती ताहे पुव्वगतो पासत्थो परिचियधरेसु दावावेति । तहावि असती पासत्थसंघाडेण हिंडति । एसा तेसिं समीवातो गहणे जयणा । तेसिं वा असंधरे देज्जा न दोसा ॥

[भा. ४९, ९०] जे भिक्खू वत्थादी, पासत्थोसन्ननित्तियवासीणं ।

देज्जा अहव पडिच्छे, वा सातिज्जति ॥

[भा. ४९, ९०] जे भिक्खू वत्थादी, पासत्थोसन्ननित्तियवासीणं ।

देज्जा अहव पडिच्छे, सो पावति आणमादीणि ॥

[भा. ४९, ९१] पासत्थादी पुरिसा, जत्तियमेत्ता उ आहिया सुत्ते ।

जयमाणसुविहियाणं, न होति करणेण समणुन्ना ॥

[भा. ४९, ९२] पासत्थमहाछंदे, कुसील ओसन्नमेव संसत्ते ।

उगम उप्पायण एसणा य खातालभवराहा ॥

[भा. ४९९३] उग्गम उप्पायण एसणा य तिविहेण तिकरणविसोही ।

पासत्थ अहाछंदे, कुसील नितिए वि एमेव ॥

[भा. ४९९४] एयाणि सोहयंतो, चरणं सोहेति संसओ नत्थि ।

एएहि असुद्धेहिं, चरित्तभेयं वियाणाहि ॥

[भा. ४९९५] उग्गमदोसादीया, पासत्थादी जतो न वज्जेति ।

तस्मा उ तव्विसुद्धिं, इच्छंतो ते विवज्जेज्जा ॥

[भा. ४९९६] सूतिज्जि अनुरागो, दानेन पीतितो य गहणं तु ।

संसग्गता य दोसा गुण य इति ते परिहरेज्जा ॥

[भा. ४९९७] न वि रागो न वि दोसो, सुहसीलजणम्मि तह वि तू वज्जा ।

वणसुगलद्धोवम्मा, नेच्छंति ब्रह्म वइकरं पि ॥

[भा. ४९९८] पडिसंहे पडिसंही, असंविग्गे दानमादे तिकखुत्तो ।

अविसुद्धे चउगुरुगा, दूरे साहारणं कातुं ॥

[भा. ४९९९] असिवे ओमोयरिए, रायदुद्धे भए व गेलण्णे ।

सेहे चरित्त सावय, भए व देज्जा अधव गेण्हे ॥

सू- जत्थ सुलभं वत्थं तम्मि विसए अंतरे वा असिवादि कारणे हुआ, एवमादिकारणेहिं तं विसयभागच्छंतो इह अलभंतो पासत्थादि वत्थं गेण्हेज्जा, देज्जा वा तेसिं ॥ अथवा-

[भा. ५०००] अद्धाणम्मि विविक्ता, हिमदेसे सिंधुए व ओमम्मि ।

गेलण्ण कोट्ट कंबल, अहिमाइ पडेण ओमज्जे ॥

सू- अद्धाणे वा विविक्ता, मुसिया, अन्नतो अलभंता पासत्थादि वत्थं गेण्हेज्जा । हिमदेसे वा सीताभिभूता पाडिहारियं गेण्हेज्जा । एमेव सिंधुमादिविसए । ओमम्मि उज्जलवत्थो भिक्खं लभति, अप्पणो तम्मि उज्जलवत्थे असंते पासत्थादियाण गेण्हेज्जा । गेलण्णे वा किमिकुद्धादिए कंबलरयणं पासत्थादियाण देज्जा गेण्हेज्जा वा, गहिमादिडक्के वा सगलवत्थेण उमज्जणं कायव्वं, अप्पणो असंते पासत्थवत्थं गेण्हेज्जा देज्जा वा तेसिं ॥

सू. (१००२) जे भिक्खू जायणावत्थं वा निमंतणावत्थं वा अजाणिय अपुच्छिय अगवेसिय पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति । से य वत्थे चउण्हं अन्नतरे सिया, तं जहा- निच्च- नियंसणिए मज्झणिहिए छणूसविए राय-दुवारिए ॥

सू- जायणवत्थं जं मग्गिज्जइ “कस्सेयं” ति अपुच्छिय, “कस्सड्ढा कडं” ति अगवेसिय । नियंसणं जं विया रातो य परिहिज्जेइ । “मज्झिउ” ति ण्हातो जं परिहेति देवधरपवेसं वा करंतो तं मज्झणीयं । जत्थ एक्केण विसेसो कज्जति सो छणो, जत्थ सामण्णभत्तविसेसो कज्जइ सो ऊसवो । अहवा - छणो चेव ऊसवो छन्नूसवो, तम्म जं परिहिज्जंति तं छनूसवियं । रायकुलं पविसंतो जं परिहेति तं रायदारियं । एयं वत्थं जो अपुच्छिय अगवेसिय गिण्हति तस्स चउलहुं, आणादिया य दोसा । एस सुत्तत्थो । इमो निज्जुत्तिवित्थरो-

[भा. ५००१] तं पि य दुविहं वत्थं, जायणवत्थं निमंतणं चेव ।

निमंतणमुवरि वोच्छिहिति, जायणवत्थं इमं होइ ॥

चू- वस आच्छादणे, ग तं आच्छादेति जम्हा तेन वत्थं । तस्सिमो निक्खेवो-
[भा.५००२] नामं ठवणा वत्थं, दब्बावत्थं च भाववत्थं च ।

एसो खलु वत्थस्सा, निक्खेवो चउव्विहो होइ ॥

चू- नाम-ठवणाओ गताओ, दब्ब-भाववत्थे इमं भण्णति-

[भा.५००३] एगिंदि-विगल-पंचिंदिएहि निष्फण्णं दवियवत्थं ।

सीलंगाइं भावे, दविए पगतं तदद्वाए ॥

चू- एगिंदियनिष्फण्णं कप्पासमादि, विगलिंदियनिष्फण्णं कोसेज्जमादि, पंचेदियनिष्फण्णं उन्नियमादि, एयं दब्बं वत्थं । भाववत्थं अट्टारससीलंगसहस्साइं । दविए पगयं । “तदद्वाए”ति एत्थ दत्ववत्थेण अधिकारो, “तदद्वाए”ति भाववत्थार्थं, जम्हा तेन वत्थेण करणभूतेण भाववत्थं साहिज्जति सरीरस्योपग्रहकारित्वात्, शरीरे निराबाधे सति ज्ञानादय इति ॥

[भा.५००४] पुनरवि दब्बे तिविहं, जहन्नयं मज्झिमं च उक्कोसं ।

एक्केकं तत्थ तिहा, अहाकडप्पं सपारिकम्मं ॥

चू- जं तं एगिंदियादि दब्बवत्थं भणियं तं तिविधं भवति -जहन्नं मज्झिमं उक्कोसं च । जहन्नं मुहपोत्तियादि, मज्झिमं चोलपट्टादि, उक्कोसं वासकप्पादि । पुनरवि एक्केकं तिविधं-अहाकडं अप्पपरिकम्मं बहुपरिकम्मं । एवं मज्झिमयं ३, उक्कोसयं च ३, तिविधं भाणियव्वं ॥

इमो उक्कोसादिसु पच्छित्तविभागो-

[भा.५००५] चाउम्मासुक्कोसे, मासिय मज्झे य पंच य जहन्ने ।

वोच्चत्थगहण-करणं, तत्थ वि सट्ठाणपच्छित्तं ॥

चू- उक्कोसे ण्का, मज्झिमे मासलहु, जहन्ने पनगं । “वोच्चत्थगहणं” ति पुव्वं अहाकडं गिण्हियव्वं । तस्सऽसति अप्पपरिकम्मं, तस्स असति बहुपरिकम्मं, एवं कम्मं मोत्तुं वोच्चत्था गेण्हतरत पच्छित्तं । “करणं” मिति परिभोगो जो विवरीयभोगं करेति अविधिभोगं वा तत्थ वि सट्ठाणपच्छित्तं । कप्पं छिंदित्तं चोलपट्टं करेति, मुहपोत्तियं वा, तत्थ जं करेति तत्थ सट्ठाणपच्छित्तं विंतिज्जति ॥ एसव पायच्छित्तऽत्थो फुडतरो भण्णति-

[भा.५००६] जोगमकाउमहाकडे, जो गेण्हति दीन्नि तेसु वा चरिमं ।

लहुगा तु तिन्नि मज्झमि मासियं अंतिमे पंच ॥

चू- उक्कोसवत्थस्स अहाकडस्स निग्गतो तस्स जोगं अकाउं अप्पपरिकम्मं गेण्हति (४ आर्यविला) । अह तस्सेव अहाकडस्स निग्गतो बहुकम्मं गेण्हति । अह अहाकडस्सासति अप्पपरिकम्मस्स निग्गतो तस्स जोगं अकाउं बहुपरिकम्मं गेण्हति । एवं उक्कोसे तिन्नि चउलहुया । मज्झिमस्स अहाकडस्स निग्गतो तस्स जोगं अकाउं अप्पपरिकम्मं गेण्हति तस्स मासलहु । अह बहुसपरिकम्मं गेण्हति (मासलघु) । अप्पपरिकम्मस्स निग्गतो तस्स अजोगं काउं जइ बहुपरिकम्मं गेण्हति । एयं मज्झिमे तिन्नि मासलहुगा । जहन्नस्स अहाकडस्स निग्गओ जति अप्पपरिकम्मं गेण्हति पणगं । अह बहुपरिकम्मं ना (पणगं) । अथ अप्पपरिकम्मस्स जहन्नस्स निग्गतो तस्स जोगमकाउं बहुपरिकम्मं जहन्नं गेण्हति, ना (पणगं) । एवं जहन्ने तिन्नि पनगा, अत्थतो पत्तं । अहाकडस्स निग्गतो - जोगे कते अलब्धमाणे अप्पपरिकम्मं गेण्हमाणो सुद्धो, अप्पपरिकम्मस्स

धा निगतो जोगे कए अलब्धमाणे सपरिकम्पं गेण्हमाणो सुद्धो ॥

[भा. ५००७] एगतरनिगतो वा, अन्नं गेण्हेज्ज तत्थ सद्धानं ।
छेत्तूण सिव्विउं वा, जं कुणति तगं न जं छिंदे ॥

सू- उक्कोसयस्स निगतो मज्झिमयं गेण्हति “सद्धानं” ति मासलहुं । अध जहन्नयं गेण्हति तत्थ सद्धानं पनगं भवति । मज्झिमयस्स निगतो उक्कोसं गेण्हति तत्थ सद्धानं चउलहुं भवति । जहन्नयं गेण्हति ना (पनगं) । जहन्नयस्स निगतो उक्कोसयं गेण्हति ॥ मज्झिम गेण्हति । आणादिया दोसा । तं च कज्जं न तेन परिपूरेति अतिरेगहीनदोसाय भवन्ति । “वोच्चत्थग्गहणे” ति एयं गयं । “करणे तत्थ वि सद्धान पच्छित्तं” अस्य व्याख्या- “छेत्तूण” पच्छद्धं । उक्कोसयं छिंदेत्ता मज्झिमयं करेति मासलहुं, जहन्नयं करेति ना, (पनगं) । मज्झिमयं छिंदेत्ता जहन्नयं करेति, ना (पनगं) । जहन्ने संधाएत्ता उक्कोसयं करेति । जहन्नयं संधाएत्ता मज्झिमं करेति । मज्झिमे संधाएत्ता उक्कोसं करेति ण्क । जं छिंदति तन्निष्फण्णं न भवति । आणादिया य दोसा, संजमे छप्पतियविराधना, आताए हत्थोवधातो, पलिमंथोय सुत्तत्थाणं । जम्हा पायच्छित्तं परिघाणामि तम्हा न वोच्चत्थग्गहणकरणं कायव्वं, जहाविहं कायव्वं । सव्वे आणादिया दोसा परिहरिया भवन्ति ॥ तं वत्थं इमाहिं चउहिं पडिमाहिं गवेसियव्वं-

[भा. ५००८] उद्दिसिय पेह अंतर, उज्झियधम्मे चउत्थए होइ ।
चउपडिमा गच्छ जिने, दोण्हेग्गहऽभिग्गहऽन्तरा ॥

सू- गच्छवासी चउहिं वि पडिमाहिं गिण्हति । जिनकप्पियादओ दोण्हं उग्गहं करेति, अंतर उज्झियधम्मिया य, एतेसिं दोण्हं अन्नतरीए गहणं करेति ॥

एतेसिं चउण्हं पडिमाणं इमं सरूववक्खाणं-

[भा. ५००९] अमगं च एरिसं वा, तइया उ गियंसणऽत्थुरणं वा ।
जं वुज्झे कप्पडिया, सदेस बहुवत्थदेसे वा ॥

सू- उद्दिट्ठं नाम उद्दिट्ठसरूवेण ओभासति, “अमुगं च” ति जहन्नमज्झिमुक्कोसं । अधवा- एगिंदिय-विगलिंदिय-पंचेदियनिष्फण्णं गेण्हति । वितियपडिमा- पेह इमं सरूवं-परिसं वा किंचि वत्थं दइं भणाति-हे सावग ! जारिसं इमं वत्थं, एरिसं वा देहि, तं वा देहि । “अंतरं” तु “ततिया उ” नियंसणऽत्थुरणं वा । ततिय ति पडिमा । तत्त्वरूपावधारणे । “नियंसणं” सो य साङ्गो, साङ्गगहणातो पाउरणं पि दइव्वं । “अत्थुरणं” ति प्रस्तरणं प्रच्छदादि, अन्नं पोत्तं परिहिउकामो पुव्वणियत्थवत्थते अवनेउकामो एयम्पि अंतरे मग्गति । “उज्झियधम्मा चउत्थिय” ति सदेसं गंतुकामा कप्पडिया जं उज्झंति त मग्गति, बहुवत्थदेसं वा गंतुकामा उज्झंति, बहुवत्थदेसे वा जं उज्झियं लब्धमिति । एसा अन्नायरियकयगाहा ॥

इमा भद्दवाहुकता-

[भा. ५०१०] उद्दिट्ठ तिगेगतरं, पेहा पुण दिस्स एरिसं भणाति ।
अन्न नियत्थऽत्थुरियं, ततिएनितरं तु अवनेते ॥

सू- उद्दिट्ठं ओभासति- “देहि मे तिण्हं वत्थाणं अन्नतरं” जहन्नादी । अधवा- एगिंदियादितिगं । पेहा नाम दइणं पूर्ववत् । ततिया अंतरिज्जं उत्तरिज्जं वा । अंतरिज्जं नाम नियंसणं, उत्तरिज्जं

पाउरणं । अधवा - अंतरिञ्चं नाम जं सिञ्जाए हेड्डिहपोत्तं, उत्तरिञ्चं, उत्तरिञ्चं जं उवरिञ्चं पच्छवादि, अन्नं नियंसेति वा अत्थुरति । “इयर” मिति पुव्वनियत्थं अत्थुरणं वा अवनेति, जम्मि काले तम्मि अंतरे मग्गति । अहवा - “इयरणइ” ति उज्झियधम्मियं, तं “अवणे” ति छेद्वेति, तं मग्गति । तत्थ जा उज्झियधम्मियं पडिमा हा अउव्विहा-दव्वओ खेतओ कालओ भावओ । तत्थ दव्वुज्झितं इमं-

[भा.५०११] दव्वाइ उज्झियं दव्वओ उ थूलं मए न घेतव्वं ।
दोहि वि भावनिसिद्धं, तमुज्झिओमहुऽनोमहुं ॥

सू- जस्स अनगारस्स एवं पइण्णा भवति थूलं मए न घेतव्वं, न परिभोत्तव्वं, तं च से केणती उवनीयं, तं च पडिसेवियं, “अलं मम तेन” ति भावतो चत्तं । जेण वि आनियं सो वि भणाति- “जति एस न गेण्हति तो ममं पि न एतेण कज्जं” ति, तेन वि भावतो चत्तं एयम्मि देसकाले जं जति लब्धति ओभट्ठं वा तं गेण्हंतस्स दव्वुज्झियं भवति ॥ इदं नि खेतुज्झियं-

[भा.५०१२] अमुगिच्चयं न भुंजे, उवनीयं तं न केणई तस्स ।
जं वज्जे कप्पडिया, सदेस बहुवत्थदेसे वा ॥

सू- जहा लाडविसयच्चयं मए वत्थं न घेतव्वं न वा परिभोत्तव्वं, तं च केणति तस्स उवनीयं, तेन पडिसिद्धं । जेण आनियं सो भणाति-जति न गेण्हति तो वि चत्तं, एयम्मि अंतरे साहुस्सोवड्डियस्स ओभट्ठमणोभट्ठं वा देजा । बहुवत्थदेसे जहा महिस्सरे अन्नं चोक्खतरयं परिहेति, अन्नं छेद्वेति ॥ इमं कालुज्झियं-

[भा.५०१३] कासातिमाति जं पुव्वकाले जोग्गं तदन्नहिं उज्जे ।
होहिति च एस काले, अजोगयमणागतं उज्जे ॥

सू- कासाएण रत्तं कासायं भण्णति । गिन्हे कयं जं हेमंते अजोग्गं परिभोगस्सेति काउं छेद्वेत्त कोति अट्ठतो, आदिग्गहणेण अकसायं पि । अधवा - अनागए चेव तस्स कालस्स छेद्वेति अन्नं चोक्खतरयं कसाइमं लख्खुणं ति ॥ इमं भावुज्झियं-

[भा.५०१४] लख्खुण अन्नवत्थे, पोराणे ते तु देति अन्नस्स ।
सो वि य नेच्छति ताइ, भावुज्झियमेवमादीणि ॥

सू- उच्चारियसिद्धा । एयाहिं चउहिं पडिमाहिं गच्छवासिणो गेण्हंति, जिनकप्पिया उवरिञ्छाहि दोहिं गिण्हंति । “अभिग्गहो” ति किमुक्त्तं भवति ? अभिग्गहो दोण्ह वि अन्नतरं अभिगिज्झ, तासिं चेव दोण्हं एगाए गेण्हंति । जा पुण आदिद्धातो दो अनभिग्गहियाओ ताओ न गेण्हंति ॥ तं पुण गच्छवासी कहं मग्गइ ? काए दा विधीए ? ति, उच्यते-

[भा.५०१५] जं जस्स नत्थि वत्थं, सो तु निवेदेति तं पवत्तिस्स ।
सो य गुरूणं साहति, निवेदे वावारए वा वि ॥

सू- जं जस्स साधुणो वासकप्पंतरकप्पगादी नत्थि सो तं पवत्तिणो साहति, जहा “मम अमुगं च वत्थं नत्थि” । सो वि पवत्ती गुरूण साहति, गुरू नाम आयरिओ, तं भणति - अमुगस्स साहुस्स अमुगं च वत्थं नत्थि । गच्छे य सामाचारी इमा अभिग्गही भवन्ति “मए वत्थाणि पाता वा आनेयव्वाणि”, अग्नेन वा जेण केति पओयणं साहुणं ताहे सो आयरिओ तेसिं अभिग्गहियाणं

निवेदेति, जहा - “अज्जो ! अमुगस्स साधुस्स अमुगं वत्थं नत्थि” । अधि नत्थि अभिग्गहिता तो सो चेव साधू भण्णति- “तुमं अप्पणो वत्थ उप्पादेहि ।” अह सो असत्तो उप्पाएउं तो अन्नो जो साधू सत्तो आयरिया तं वावारेंति, जहा - “अमुगं वत्थं मग्गह” ति ॥ जो सो अभिग्गहितो, जो वा सो वावारितो, ते काए विधीए उप्पादेति ? उच्चते-

[भा. ५०१६] भिक्खं चिय हिंडंता, उप्पाए असति बितिय-पढमासु ।

एवं पि अलब्भंते, संघाडेक्केक्क वावारे ॥

सू- सुत्तपोरिसिं अत्थपोरिसिं च करेत्ता भिक्खं चेव हिंडिता उप्पादेति । “असति” ति जति भिक्खं हिंडंता न लभंति, ता “बितिय” ति अत्थपोरिसी वज्जेत्ता बितियाए वि पोरिसीए मग्गंति । ताहंदि असतीते “पढमाए” ति सुत्तपोरिसीए सुत्तं वज्जेत्ता मग्गंति । जति एवं पि न लब्भति ताहे एक्केक्कं संघाडयं आयरिया वावारिति- “अज्जो ! तुमं च भिक्खं चेव हिंडंता वत्थाणं जोगं करेज्जह”, ताहे ते वि मग्गंति ॥

[भा. ५०१७] एवं तु अलब्भंते, मोत्तूण गणि तु सेसगा हिंडे ।

गुरुगमणम्मि गुरुगा, उभावण-ऽभिजोग सेहहिला य ॥

सू- तहवि अलब्भंते बहूणि वा वत्थाणि उप्पाएयव्वामि वृंद-साध्यानि च कार्याणीति कृत्वा, ताहे पिंडएणं सव्वे उट्ठेंति, “गणे” ति आयरिओ, तं मोत्तूणं । आयरिया जति पुण अप्पणो हिंडति तो चउगुरुगा, ओभावणदोसा- “आयरिओ होंतओ अप्पणा हिंडंति, नूनं एयस्स आयरियत्तं पि एरिसं चेव जो चीराणं पि न धाति ।” कमणिज्जलवं वा दडुं काइ इत्थी अभिओगेज्जा, ओभासिए वा अनिच्छमाणे विसं देज्ज गरं वा । अधवा - सेहा हीलेज्ज आयरियाणं हिंडंते अलद्धे सेहा भणेज्जा - “आयरियाणं दिट्ठं माहप्यं लद्धी वा ।” जम्हा एते दोसा तम्हा आयरिओ न हिंडावेयव्वो । तं मोत्तूणं जे अन्ने सेसा तेहिं हिंडियव्वं ॥ ते पुण इमेरिसा होज्जा-

[भा. ५०१८] सव्वो वा गीयत्था, मीसा व जहन्ने एगो ।

एक्कस्स वि असतीए, करेंति ते कप्पियं एक्कं ॥

सू- ते पुण सव्वे गीयत्था । अहवा - अद्धा अगीता, अद्धा गीता । अधवा - एक्को गीयत्थो, सेसा सव्वे अगीयत्था । अहवा - आयरियं मोत्तुं सेसा सव्वे अगीयत्था, ताहे एक्कं कप्पियं करेंति जो तेसिं अगीया मज्जे वाग्मी घृष्टतरः लब्धि संपन्नः, एयस्स आयरिया वत्थेसणं उस्सग्गाववादेण कहंति ॥ तेसिं उवओगकरणे इमा विधी-

[भा. ५०१९] आवास-सोहि अखलंत समग उस्सग्ग डंडग न भूमी ।

पुच्छा देवत लंभे, न किं पमाणं धुवं वा वि (दाहि) ॥

सू- तेहिं साहूहिं अनागयं चेव काइयसण्णाओ अणक्खेयव्वा मा चीरुप्पादणगताणं होज्ज ति, एसा आवासगसोधी । उट्ठेंतेहिं उट्ठेति य, जोगं करेंतेहिं न खलियव्वं नावि पक्खलियव्वं । अहवा - अपक्खलियं अविकूडं तेहिं उट्ठेयव्वं, सव्वेहि य समं उट्ठियव्वं, न अन्ने उट्ठिता अच्छंति । अहवा - समयं चेव उस्सग्गं करेति । “उस्सग्गो” उवओगकाउस्सगो, सो य अवस्सं कायव्वो, तं करेंतेहिं भूमीए डंडगो न पइडवेयव्वो, भूमी य न छिवियव्वा डंडएणं जाव पढमलाभो लद्धो, ततो परेणं इच्छा, अन्ने जाव पडियागय ति । एत्थ जं किं चि वितहं करेति तं करेंतस्स सव्वत्थ

असमायारिनिष्कण्णं मासलहुं ।

एत्थ सीसो पुच्छति - “काउस्सगं किं निमित्तं करेति ? किं देवताराहणनिमित्तं जेण आराहिता समाणि वत्थाणि उप्पादेति, उअ अन्नं किं पि कारणं ?” आचार्य आह - न देवताराहणनिमित्तं काउस्सगं करेति तत्थ काउस्सगे ठिता उवउज्जति - किं पमाणं वत्थं घेतव्वं ? , जहन्नयं मज्झिमयं उक्कोसं । अधवा - किं अहाकडं अप्पपरिकम्मं ? अहवा - कत्थं धुवो लाभो भविस्सति ? , एयं उस्सगगट्ठितो चित्तेति । को वा पढमं ओभासितो अवस्सं दाहिति ? , जो नज्जति एसो अवस्सं दाहिति सो पढमं ओभासियव्वो, एयं सव्वं उस्सगगट्ठिया चित्तेति ॥ काउस्सगे कए केन पढमं उस्सारियव्वं ? , उच्छते-

[भा.५०२०] रातिनिओ उस्सारे, तस्सऽसतोमो वि गीओ लद्धीओ ।

आवेगाओ वि सलद्धी, मग्गाते इतरं पारेच्छति ॥

चू- तत्थ जो राइनिओ गीयत्थो लद्धिजुत्तो तेणं उस्सारियव्वं, अध राइनियस्स गीयत्थस्स असति राइनिओ वा अलद्धिओ ताहे ओमराइणिओ वि गीयत्थो सलद्धिओ जो सो उस्सारेति । अध सो वि अलद्धी ताहे जो अगीयत्थो वि सलद्धी सो उस्सारेति, सो चेव ओभासति, सो चेव य पायट्ठित्ताणं करेति । “इयरे” (जे) गीयत्था अलद्धिया ते पडिच्छति, एसणादि सव्वं सोधिंति, ते जाव वत्थस्स विधी भणिता कप्पति न वत्ति ॥ इदानीं पच्छित्तं भण्णाति-

[भा.५०२१] उस्सग्गाती वितहे, खलंतं अन्नन्नओ य सहुओ य ।

उग्गम विप्परिनामो, ओभावण सावगा न ततो ॥

चू- काउस्सगपदं आदी करेत्ता सव्वेसु पदेसु पच्छित्तं भण्णाति - उस्सगं न करेति, आवासयं न सोधेति, खलंति वा समं वा, उस्सगं न करेति, ढंडएण वा भूमी छिवंति, उस्सारेति वा वितहं, सव्वत्थ मासलहुं । “अन्नन्नतो य” ति न वि पिंडएणं काउस्सगं करेत्ता संदिसहं ति न भणंति मासलहुं । आयरिया लाभोत्ति न भणंति मासलहुं । आवस्सियं न करेति ना (पनगं), “जस्स य जोगं” न भणंति मासलहुं । किह गेण्हिस्सामोत्ति न भणंति मासलहुं, आयरिया जहा संदिट्ठेय्यंति न भणंति मासलहुं । एवं करेत्ता गता जति सावयं ओभासति तो उग्गमदोसा, धरे असंते कीतादी करेत्ता । नवाणि वा काउं अन्नम्भि वा दिने देत्ता । विप्परिनामो वा से । सो य नवधम्मो चित्तेज्जा- जो एतेसिं सद्धो भवति तं एते चड्ढेति । ओभावणा वा से होत्ता, तस्स सावगस्स धरे नत्थि वत्था, ताहे साधू अलद्धयत्था तस्स धरातो निग्गता, ताहे अन्नतित्थियादि भणेत्ता - “एते एयस्स दिक्खिणेतु, एस एतेसिं पि न देति, अतिखरंटी एस सावगो” ति, एवमादी जम्हा दोसा तम्हा न तं जाएत्ता ॥ अहवा-

[भा.५०२२] दातुं वा उदु रुस्से, फासुद्धरियं तु सो सयं देति ।

भावितकुलतोभासण, नीणित कस्सेत किं वासी ॥

चू- सावगो वा दातुं पच्छ उदु रुसेत्ता, “किं एतेहिं एतिलयं पि न नायं जहा सावगस्स संजमीणं तं अनोभासिएल्लयं चेव देति ।” अन्नं च सावयाणं एसा सामायारी चेव जं फासुयं उद्धरियं तं साधूणं दायव्वं, तो सो अप्पणो चेव दाहिति, तम्हा किं तेन ओभासिएणं ? जे अन्ने भाविएल्लया कुला तेसु ओभासियव्वं । गंतूण भाणियव्वो जो पभू सो - “धम्मलाभो सावग !

साधुणो तव सगासं आगता, एरिसेहिं चीरेहिं कज्जं" ति मग्गितो सो भणेआ - "अनुग्गहो ।" ताहे नीणिए भाणियब्बं - "कस्सेयं ? किं आसी ? किं वा भविस्सति ? कथं वा आस ?" एवमादी पुच्छियब्बं ॥ जे चत्तारि परियङ्गा नव-पुराणा तेसिं सामन्नेण इमं भणइ-

[भा. ५०२३] जायण-निमंतणाए, जे वत्थमपुच्छिऊण गिण्हेआ ।

दुविह-तिविहपुच्छाए, सो पावति आणमादीणि ॥

सू- जायणवत्थं निमंतणावत्थं च एतेसु दोसु वत्थेसु जो न पुच्छइ, तं च अपुच्छियं गेण्हति तस्स आणादिया दोसा । जायणवत्थे दुविधा पुच्छा - कस्सेयं ? किं आसी ? निमंतणावत्थे तिविधा पुच्छा - कस्सेयं ?, किं वासी ?, केन कज्जेण दलसि मज्झं ?, जति "कस्सेयं ?" ति न भणति तो । "किं एयं ?" ति न भणति ॥ को दोषः ? उच्यते-

[भा. ५०२४] कस्स ति पुच्छियम्मी, उग्गम-पक्खेवगादिणो दोसा ।

किं आसि पुच्छियम्मी, पच्छाकम्मं पवहणं वा ॥

सू- जति कस्सेयं ति न पुच्छति तो उग्गमदोसदुद्धं वा गेण्हेआ, पक्खेवगदोसदुद्धं वा गेण्हेआ । अह "किं वा सी" ति न पुच्छति तो पच्छाकम्मदोसो पवहणदोसो वा भवे ॥

उग्गमदोससंभवं ताव दंसेति । "कस्सेयं ?" ति पुच्छिओ समानो भणेआ-

[भा. ५०२५] कीस न नाहिह । तुब्बे, तुब्बद्वकयं च कीय-घोतादी ।

अमुएण व तुब्बडा, ठवितं गेहे न गेण्हह से ॥

सू- "भगवं ! तुम्हे किं न याणह ? याणह ? जाणह चे तुब्बे, तहवि अम्हे पुच्छह, पुच्छंताण तुब्बं कहेमी - तुब्बडाए एयं कयं, तुब्बडाए वा कीयं, तुब्बडाए वा घोतं, सज्झियं, समद्भावियं ।" अथवा भणेआ - "अमुगानामधेज्जेण एयं जाणेउं इह तुब्बडा ठवियं, जेण धरे से न गेण्हह" ॥ ते य मूलगुणा उत्तरगुणा वा संजयडा करेआ । के मूलगुणा ? के वा उत्तरगुणा ? अतो मण्णति-

[भा. ५०२६] तण विणण संजयडा, मूलगुणा उत्तरा उ पज्जणता ।

गुरुगा गुरुगा लहूआ, विसेसिता चरिमओ सुद्धो ॥

सू- वत्थनिष्कायणानिमित्तं जं कीरति जहा तणणं परिकम्मणं पानकरणं विणणं एते मूलगुणा संजयडा करेति, उत्तरगुणा जे निम्मातस्स कीरंति, जहा "पज्जणं" ति सज्जणं कलमोदणं उप्पो (प्फु) सणं धावणादिकिरयाओ य, एते वा संजयडा करेआ । एत्थ मूलुत्तरेहिं चउभंगो कायव्वो-मूलगुणा संजयडा, उत्तरगुणा वि संजयडा । मूलगुणा (संजयडा), न उत्तरगुणा (संजयडा) । न मूलगुणा (संजयडा), उत्तरगुणा (संजयडा) । नावि मूलगुणा नावि उत्तरगुणा (संजयडा) । एतेसु पच्छित्तं जहासंखं - ण्का, ण्का, ण्क । एते तवकालेसु विसेसियव्वा । चरिमभंगो सुद्धो । पुढे एवमादी दोसे न जाणइ, इमं च जाणति जेण ठवियं ॥ तं पुण केण ठवियं होआ-

[भा. ५०२७] समणेण समणि सावग, साविग संबंधि इहिं मामाए ।

राया तेणे पक्खेवए य णिक्खेवणं जाणे ॥

सू- ठावितं समणेण वा समणीए वा, सावगेण वा सावियाए वा भातादिसंबंधीण वा, इहिंमंतेण वा, मामगेण वा, सतिणा वा, तेणेण वा, "पक्खेवए" ति एतेहिं तं पक्खित्तं होआ, एसेव

पक्खेवगो भण्णति । “निक्खेवणं जाणे” ति निक्खेवगो वि एतेसु घेव ठाणेसु भवति ॥ एतेसिं पदानं इमा विभासते तेण कारणेण जन्वत्य पक्खिव्वंति । एवमण्योउदारे इज्झाहाए वक्खवाणेति-
[भा.५०२८] लिंगत्थेसु अकप्पं, सावग-नीतेसु उग्गमासंका ।

इहि अपवेस साविग, इहिस्स व उग्गमासंका ॥

सू- तत्थ जे ते समणा समणीतो वा ते लिंगत्था य होआ, तेसिं हत्थातो न कप्पति घेत्तुणं, ते उग्गमादीहिं असुद्धाणि वत्थाणि गेण्हंति, सयं च सम्मुच्छावेंति, ते लिंगतो वि पवयणओ वि साहम्मिय ति काउं न वट्टति तेसिं हत्थातो घेत्तुं, ताहे ते अन्हं न गेण्हंति ति काउं अन्नत्थ पक्खिव्वंति ति, इमं च भणंति - “एते जाहे साधुणो तुब्भे चीराणि मग्गेआ ताहे तुब्भे एयाणि देआह ।” सावगो साविगा वा नीतो वा कोति साधुस्स एतेसिं तिण्ह वि उग्गमादिसकाए साधुणो न गेण्हंति, ताहे ते “अन्हं न गेण्हंति” ति काउं अन्नत्थ पक्खिव्वंति । इहिमंतस्स साविया भज्जा, तत्थ णं पवेसो न लब्धति, ताहे सा वि अन्नत्थ पक्खिव्वति । अहवा - इहिमंतस्स, जहा - दक्खिणापहयाणं, तेसु घरेसु बहवे साहम्मिया पविसंति, ताहे उग्गमादोसा भविस्संति ति काउं न घेप्पंति तेसिं, ताहे ते अन्नत्थ पक्खिव्वंति, इहिमं नाम इस्सरो ति ॥

[भा.५०२९] एमेव मामगस्स वि, भज्जा सद्धी उ अन्नहिं ठवते ।

निवति-पिंडविज्झी, तेणे मा हू तदाहडगं ॥

सू- मामको नाम कस्सइ घरे पवेसणं न देति, पंतयाए वा ईसालुयाए वा, तस्स भज्जा साविया, सा अनत्थ पक्खिव्वेआ । अधवा - घरे अन्नयर उग्गमदोसा संकाए ति काउं न गेण्हंति । निवो नाम राया, तस्स पिंडो न कप्पति, सो वि अन्नत्थ पक्खिव्वेआ, मम न गेण्हंति ति जहा तथा लामं लभामि, तेणगस्स वि न वट्टति घेत्तुं, मा तेणाहडयं होअति, सो वि मम न गेण्हंति अन्नत्थ पक्खिव्वति । एवं ताव पक्खेवो ॥

[भा.५०३०] एते उ अधेप्पंते, अन्नहि संपक्खिव्वंति समणद्धा ।

निक्खेवओ वि एवं, छिन्नमछिन्नो व कालेणं ॥

सू- पुव्वद्धं सव्वाणुवादी गतत्थं । निक्खेवतो पि एवं घेव, नवरं - सो छिन्नो अछिन्नो वा कालतो भवति ॥ गिहत्यनिक्खेवगतं च भणामि -

[भा.५०३१] अमुगं कालमनागते, देअ व समणाण कप्पती छिन्ने ।

पुण्ण समकाल कप्पति, ठवितगदोसा आतीतम्मि ॥

सू- निक्खेवगो नाम ते गिहत्था निक्खिव्वंता जइ भणंति-“अमुगं कालं जति अन्ह एआमो ताहे तुब्भे एयं समणाणं देआह” । एयं जइ छिंदति तो कप्पति पुण समकालमेव । अतीते न कप्पति, ठवियकदोसो ति काउं, अछिन्ने पुण जाहे दलंति ताहे कप्पति ॥

इदानिं साधुनिक्खेवगो-

[भा.५०३२] असिवातिकारणेणं, पुण्णातीते मणुण्णनिक्खेवे ।

परिभुंजति धरेति व, छट्ठेति व ते गते नाउं ॥

सू- जे साधू संभोइया तेहिं जं असिवादिकारणेहिं गच्छमाणेहिं निक्खित्तं होआ तं पुण्णे वा अतीते वा काले गेण्हंति, गिण्हिता जइ तेसिं चीवरासती ताहे परिभुंजति । अह तेहिं न कअं ताहे

ठवेति, "तेसिं दाहामो" ति काउं । अह जाणंति ते अन्नविसयं गता अप्पणो य तेहिं न कअं ताहे
छेति ॥ अहवा - सो "कस्सेयं" ति पुच्छितो रुद्धो भणेअ-

[भा. ५०३३] दमए दूभगे भट्ठे, समणच्छन्ने य तेणए ।

न य नाम न वत्तव्वं, पुट्ठे रुद्धो जहा वयणं ॥

[भा. ५०३४] किं दमओ हं भंते !, दमगस्स व किं च चीवरा नत्थि ।

दमएण वि कायव्वो, धम्मो मा एरिसं पावे ॥

सू- दमओ दरिद्रः । "भगवं ! किं पुच्छसि "कस्सेयं" ति किमहं दमतो ।" अहवा - "सखमहं
दमओ, तहा किं मम दमगस्स चीवरा नत्थि ?" अहवा - "दमएण वि दारिद्धिदुद्धोसेण धम्मो
कायव्वो, मा पुणो परलोए एरिसं चेव भदिस्सति" ॥ इदानीं दूभगे ति-

[भा. ५०३५] जति रन्नो भज्जाए, दूभओ दूभगा व जति पतिणो ।

किं दूभगो भि तुब्भ वि, वत्था वि य दूभगा किं मे ॥

सू- अणवकारी वि दूभगनामकम्मोदयातो परस्स अरुइकरो दूभगो, सो य रन्नो भज्जाए वा,
इत्थी वा पइणो । "जइ एतेसिं अहं दूभगो किमहं भंते ! तुब्भ वि दुभगो", अधवा भणेअ - "किं
वत्था वि मे दूवगा" ॥ इदानीं भट्ठे ति-

[भा. ५०३६] जति रज्जातो भट्ठो, किं चीरेहिं पि पेच्छहेताण ।

अत्थि महं साभरगा, मा हीरेअ ति पव्वइओ ॥

सू- एश्वर्यस्थाना च्युतो भ्रष्टः । "जइ हं रज्जाओ अन्नतराओ वा इस्सरठाणातो भट्ठो तो किं
जाणह चीराणि वि नो होअ, पेच्छह मे इमे पभूए चीरे ।" इदानीं "समणच्छण्णे" ति पच्छद्धं ।
"समणच्छण्णे" ति असमणवेसधारी अच्छति, सामरगा नाम रूवगा, ते मे बहू अत्थि, मा मम
ते सइलकुलादिएहिं पहेरेअ, अतो हं पव्वइयरूवेण पच्छण्णो अच्छाम, तं तुब्भे मा एवं जाणह
जहा हं पव्वइओ, गेण्हह मम हत्थाओ वत्थे ति ॥ इदानीं "तेणे" ति-

[भा. ५०३७] अत्थि मि घरे वि वत्था, नाहं वत्थाणि साहु ! चोरेमि ।

सुद्ध मुणितं च तुब्भे, किं पुच्छह कि वडहं तेणो ॥

सू- अत्थि घरे चेव मे वत्था, नाहं अप्पणो साहुणो वा अट्ठाए वत्थे चोरेमि, तं मा तुब्भे
तेनाहड ति काउं न गेण्हह । अहवा - भनिअह - सुद्ध नायं तुब्भेहिं, जहा हं तेणो । को अन्नो
नाहिति साधुणो मोत्तुं ? तमहं सखं तेणो, न पुण साधुअट्ठाए हरामि । अहवा भणेअ - "किमहं
तेणो जेण तुब्भे पुच्छह "कस्सेयं ति" ॥ "न य नाम" पच्छद्धं । पुच्छिए साधुणा भणेअ, तम्मि
एवं भणंते वि "न य नाम" - न वत्तव्वं ! वत्तव्वमेव जहारुहं वयणं ।

दमओ भण्णति - "न वि अन्हे भनामो जहा तुमं दमओ ति । अन्हे भनामो मा एवं तय
नीयस्स अहवा परिनीयस्स होअ तेसिं च अन्नं न होअ, ताहे ते अन्नं उवकरेअ ।" एवं सव्वे पि
पदा भाणियव्वा । अंते अभिहितं प्रतिपदमुपतिष्ठती ति कृत्वा "समणे समणी" गाहा एसा
भावियव्वा । जत्थ जहा संभवन्ति पुट्ठेजहारिहं वयणं । अहवा - इमं तं वयणं जहारिहं जं वत्तव्वं-

[भा. ५०३८] इत्थी पुरिस नपुंसग, धाती सुण्हा य होति बोधव्वा ।

बाले य कुट्टजुयत्ते, तालायर सेवए तेणे ॥

[भा.५०३९] तिविहित्ये तत्थ येरी, भण्णति मा होज्ज तुज्ज जायाणं ।

मज्झिम मा पति देवर, कन्ना मा थेरमातीणं ॥

सू- दायगा इत्थी तिविधा - थेरी मज्झिमा तरुणी । थेरी भण्णति - “एयं वत्थं मा होज्ज तुज्ज जायाणं, “जायाणं” ति पुत्तभंडाणं, तुमं एत्थ अप्पभू” । मज्झिमा इत्थी भण्णति - “मा तुज्ज पइणो देवरस्स वा एवं वत्थं होज्ज” । तरुणित्थी - कण्णा, सा भण्णति - “थेरि ति मातापित्तिसंतियं, मातीणं वा संतियं होज्जा” ॥

[भा.५०४०] एमेव य पुरिसाण वि, पंडप्पडिसेवि मा ते नीयाणं ।

धाती सामिकुलस्सा सुण्हा जह मज्झिमा इत्थी ॥

सू- जहा इत्थी एवं पुरिसा वि भाणियव्वा, नवरं - पतिठाणे भज्जा भाणियव्वा, देवरठाणे सुण्हा भाणियव्वा । नपुंसगो ति जो अप्पडिसेवी, तस्स हत्थाओ धेत्तव्वं । सो य वत्तव्वो - मा ते एयं वत्थं नीयसतियं होज्जा । जहा इत्थी पुरिसा भणिया तहा नपुंसगो अप्पडिसेवी भाणियव्वो । जो पुण पडिसेवी तस्स हत्थाओ न धेत्तव्वं । जो गेण्हति, आणादिया य दोसा । जा घाती सा भण्णति “मा ते सामीकुलस्स होज्जा” । जा कुग्गस्स देंती भाणियव्वा - जहा मज्झिमा इत्थी ॥

इदानीं बाल-बुद्ध-जुवणे ति-

[भा.५०४१] दोण्हं पि जुवलयाणं, जहारिहं पुच्छिरुण जति पभुणो ।

गेण्हति ततो तेसिं, पुच्छासुद्धं अनुन्नातं ॥

सू- दो जुवलया - बालजुवलयं थेरजुवलयं च, बालो बाली बुद्धो बुद्धी वा । जे अतीव अप्पत्तवया बाला ते इह भण्णति, जे अतीववयवुद्धा ते य इह भण्णति । जति ते पभूतो धेप्पति, अप्पभूसु वि जइ परियणो अनुयाणति तहावि धेप्पति । “पुच्छासुद्धं” ति पदं सण्णासिकं अच्छउ ॥ इदानीं “तालायर” ति-

[भा.५०४२] तूरपति देंति मा ते, कुसील एतेसु तूरिए मा ते ।

एमेव भोइ सेवग, तेणो तु चउव्विहो इणमो ॥

सू- तालाद्यादिभि विद्याविशेषैः चरन्ति तालाचरा, तेसिं तूरपती देज्जा तो सो भण्णति - “एयं वत्थं मा कुसीलाण होज्जा, तेहिं वा सामण्णं होज्ज ।” अथ ते कुसीलिया देज्ज, ताहे भण्णति - “एयं वत्थं मा तूरपतीण होज्ज तेन वा सामण्णं ।” सेवगो वि एवं चेव भाणियव्वो । भोतितो भण्णति - “मा सेवगस्स होज्जा” । सेवगो भण्णति - “मा भोइयस्स होज्जा” । तेणगे पुण इमो चउव्विहो विभागो ॥

[भा.५०४३] सग्गाम परग्गामे, सवेस परदेस होति उट्ठाहो ।

मूलं छेदो छम्मासमेव घत्तारि गुरुगा य ॥

सू- तेणगस्स हत्थाओ धेप्पमाणे गेण्हण-कट्ठण-उट्ठाहमादिया दोसा सग्गामादिएसु, मूलादियं पच्छित्तं जहासंखं दायव्वं, एत्थ छम्मासा वि गुरुगा चेव दइव्वा ॥ जं वुत्तं “पुच्छासुद्धं अनुण्णायं” -

[भा.५०४४] एवं पुच्छासुद्धे, किं आसि इमं तु जं तु परिभुत्तं ।

किं होहिति ति अह तं, कत्थाऽऽसि अपुच्छणे लहुगा ॥

सू- समणादिएहिं पक्खेवयवुद्धाणेहिं सुद्धं, जं जं च दमगादिरुद्धवयवणेहिं पुव्वतरओ सुद्धं, जं

य इतिमादिगेसु य दायगेसु परिसुद्धं, अन्नेसु य उग्गमादिदोसेहिं सुद्धं तस्स गहणं अनुन्नायं ।
“कस्स” ति गतं । जइ वि पढमपुच्छाठाणे सुद्धगहणं पत्तं तहावि न घेतत्वं जाव बित्तिपुच्छाए
न सुद्धं । अतो बित्तिपुच्छा “किं वासि ति, तं नीणियं वत्थं परिभुत्तं अपरिभुत्तं वा ?” जति
पुरिभुत्तं तो पुच्छिअइ - “किं एयं निच्चणियंसणमादियाणं आसि ?” अथ अपरिभुत्तं तो पुच्छिअइ
“किं एयं निच्चणियंसणमादियाणं होहिति ?” अन्नं च पुच्छिअइ - “एयं वत्थं कत्थ भायणे ठाणे
वा आसि ?” एयाओ पुच्छाओ जइ न पुच्छइ तो पत्तेगं चउलहुगा ॥ जं तं परिभुत्तं वत्थं नीणितं
दायगेण तं पुच्छियं - “किं एयं आसि ?” ताहे ते गिहत्था भणेअ-

[भा. ५०४५] निच्चणियंसण मज्झण, छनूसए रायदारि चैव ।

सुत्तत्थजाणगेणं, चउपरियइ ततो गहणं ॥

बू- निच्चणियंसणियं एयं आसि, अहवा भणेअ - मज्झमयं, अहवा - छनूसवियं, अहवा -
रायदारियं । एत्थ सुत्तजाणगेणं चउण्हं परिचट्ठाणं जो अन्नतरो नीणितो तस्स जति अन्नो तत्प्रतिमा
अत्थि तो गहणं भवति, एवं दोसु परियइसु नीणितेसु जति दो तत्प्रतिमा अत्थि, तिसु नीणितेसु
जति तिन्नि तत्प्रतिमा अत्थि, चउसु परियइसु नीणितेसु तत्प्रतिमेसु नीणियं तत्थ वि इमे दोसा
परिहरिपव्वा-

[भा. ५०४६] निच्चनियंसणियं ति य, अन्नासति पच्छकम्म-वहणादी ।

अत्थि वहंते घेप्पति, इयरुप्फुस-धोव-पगतादी ॥

बू- जति तेन पुच्छिण भणियं - “निच्चनियंसणियं ।” जति तस्स अन्नं निच्चनियंसणियं
नत्थि तो न घेतत्वं । को दोसो ? उच्चते - पच्छकम्मं करेअ, अन्नं सम्मुच्छावेअ, किणेअ वा ।
अथवा - अत्थि से अन्नं न ताव तं परिवाहेइ, तत्थ वि न घेप्पति, मा सो तं पवाहेअ । अह अन्नं
पञ्चदयं तो घेप्पति । “इयरे” ति - अवहंते पढमपवाहेतो आउक्काएण वा उप्फोसेअ, धोवेअ वा,
धी (वी)थाराण वा पगयं करेअ, आदिग्गहणातो धूवेअ वा, अप्पणो वा ण्हाएअ ॥

अथवा - नीणियं तं वत्थं अहत्तं, तं च तेन गिहिणा पुच्छिण कहियं-

[भा. ५०४७] होहिति वि नियंसणियं, अन्नासति गहण पच्छकम्मादी ।

अत्थि नवे वि तु गेण्हति, तहि तुल्लपवाहणा दोसा ॥

बू- जति तस्स अन्नं निच्चनियंसणियं नत्थि तो न कप्पति । अथ गेण्हति तत्थ वि ते चैव
पच्छकम्मादी दोसा । अथ अत्थि अन्नं से तो कप्पं, तं अन्नं जति अवहंत्तं तहावि तं गेण्हति । किं
निमित्तं ? , तुल्ला तत्थ पवहमा दोसा । तुल्ला नाम जति वि गिण्हति, जति वि न गिण्हति, तहावि
सो अप्पओगेण चैव अन्नं पवाहेउकामो काहिति पवाहणादयो दोसा ॥

[भा. ५०४८] एमेव मज्झणादिसु, पुच्छासुद्धं च सव्वतो पेहे ।

मणिमाती दाएति व, अदिट्ठं मा सेहुवादानं ॥

बू- जहा निच्चनियंसणियं कप्पति न कप्पति वा तहा मज्झणछनुसवसयदारिया वि भाणियव्वा,
जाहे पुच्छासुद्धं कप्पनिअं ति निजातं ताहे अंतेसु दोसु घेतूण सव्वतो सम्मं जोतेयव्वं, मा तत्थ
गिहत्थाणं मणी वा हिरन्ने वा सुवण्णे वा तंबे वा रुप्ये वा अन्ने वा केइ उवनिबद्धे होअ । सो
गिहत्थो भण्णाति - “जोएह सव्वतो एयं वत्थं ।” जति तेहिं दिट्ठं हिरन्नादी तो लट्ठं, अथ न दिट्ठं

ताहे साहुणो वाएंति, “इमं कि फेडिहि” ति भणंति । आह “ननु तं अधिकरणं भण्णति ?” उच्यते - धोवतरो सो दोसो, अधिकतरा सेहुवादाने दोसा । सो सेहो तं धेत्तुं उप्पव्वएस्सा, गिहत्था वा उड्डाहं करेस्सा - “पोत्तेण समं मम हडं हिरन्नादी ।” जम्हा एवमादी दोसा तम्हा साहेस्सा ॥

[भा.५०४९] एवं तु गविद्धेसु, आयरिया देति जस्स जं नत्थि ।

समभाएसु कएसु व, जह रातिनिया भवे बितिओ ॥

सू- एतेन विधिना गवेषितासु उप्पन्नेसु आगता गुरूण अप्पिणंति, ताहे ते गुरू जं जस्स नत्थि वत्थं तं तस्स साधुस्स देति । एत एक्को पगारो । अधवा - जावतित्ताण ते विज्झिउकामा वत्था तावतियभाए समे कज्जंति, ताहे जहारातिनियाए गेण्हति । एस बितिओ पगारो ॥

[भा.५०५०] एवं जायणवत्थं, भणियं एत्तो णिमंतणं वोच्छं ।

पुच्छादुगपरिसुद्धं, पुणरवि पुच्छिज्झिमो तु विही ॥

सू- निमंतणावत्थं पि “कस्सेतं” “किं वासि” ति एताहिं दोहिं पुच्छाहिं जाहे परिसुद्धं ताहे पुणरवि ततियपुच्छाए पुच्छियव्वं, तस्स निमंतणावत्थस्स एस विही वक्खमाणो ॥

[भा.५०५१] विउसग्ग जोग संघाडए य भोतियकुले तिविहपुच्छ ।

कस्स इमं ? किं च इमं ? , कस्स व कज्जे ? लहुग आणा ॥

सू- काउस्सग्गं काउं संदिसावेति, तहत्ति भणितो जस्स य जोगे कते संघाडएण निग्गतो, किं च अद्धप्पहेणं, “भोतितो” ति गामसामी, दंडियकुलं वा पविद्धो, तत्थ एक्काए इस्सरीए महता संभोजेण पसंभानेणं पडिसावत्ता वत्थेण णिमंतिओ, तत्थ इमं तिवेधं पुच्छं पयुंजति-कस्स इमं ? (किं च इमं ?) कस्स व कज्जे दलयसि ? एत्थ दो पुच्छाओ पुव्वभणियाओ, एतासु दोसु पुच्छासु जया परिसुद्धं भवति तदा इमा अब्बहिता पुच्छा - “केण कज्जेण दलयसि ?” ति । जइ एवं तं न पुच्छति तो चउलहुगा, आणादिया य दो सा ॥ इमेय अग्रे दोसा-

[भा.५०५२] मिच्छत्त सोच्च संका, विराधना भोतिते तहि गते वा ।

चउत्थं व वेंटलं वा, वेंटलदानं च ववहारो ॥

सू- अत्थसंगह गाहा । एसा “मिच्छत्त” अस्य व्याख्या-

[भा.५०५३] मिच्छत्तं गच्छेस्सा, दिज्जंतं दडुं भोयओ तीसे ।

वोच्छेद पदोसं वा, एगमनेगाण सो कुस्सा ॥

सू- तं वत्थं दिज्जंतं दडुं “भोअगो” ति-तीसे भत्तारो सो मिच्छत्तं गच्छेस्सा, तस्सेगस्स अनेगाण वा साहुण वोच्छेदं करेस्सा, पदोसं वा गच्छेस्सा, आउसेस्स वा ताडे(ले) स्स वा उड्डाहं वा करेस्सा ॥

“सो वा संका” अस्य व्याख्या-

[भा.५०५४] वत्थम्मि नीणितम्मी, किं देसि अपुच्छिऊण जति गेण्हे ।

अन्नेसि भोयकस्स व, संका धडिता नु किं पुव्वि ॥

सू- भोइणीए वत्थं नीणियं, “किं देसि” ति केण व कज्जेण मज्जेयं दलयसि” ति एवं अपुच्छियं जति गेण्हति, तस्स भोतगो ति भत्ता, तस्स संका जाता, अन्नेसु वा सासुससुरदेवरादियाण य संका जाता “नूनं एते पुव्वधडिया जेण तुण्हिक्का दाणगहणं करेति, एसा मेहुणडिता होउं दलाति, एसा एतेण सह संपलग्गा” । अहवा - संकेस्स - “किं वेंटलडिता होउं दलाति” ॥

एवं ताव सामानिए भोयए, अध से असमाणो भोइओ होआ तो इमे दोसा-

[भा. ५०५५] एमेव पउत्थे भोइयम्मि तुसिणीय दानगहणे तु ।

महयरगादीकहिते, एगतरपदोस वोच्छेवो ॥

शू- पुव्वद्धं कंठं । जेतस्स महत्तरगा कता आसी तेहिं आगयस्स भोतियस्स कहियं, आदिसद्दातो महत्तरिगाए वा अन्नयरीए वा दुवक्खरियाए कम्मकारेण व कहियं । “विराधनं” ति अस्य व्याख्या - तेहिं कहिए एगतरस्सादोसं गच्छेआ, अगारीए साधुस्स उभयस्स वा पदुद्धो अगारिं साधुं वा पंतावेआ निच्छुमेअ व बंधेअ वा रुमेअ वा निमाणेआ वा वोच्छेदं वा एगमनेगाण वा कुआ ॥ एत्थ संकाए निस्संकिए वा इमं पच्छित्तं-

[भा. ५०५६] मेहुणसंकमसंके, गुरुगा मूलं च वेंटले लहुगा ।

संकमसंके गुरुगा, सविसेसतरा पउत्थम्मि ॥

शू- मेहुणसंकाए क्ख । निस्संकिते मूलं । वेंटलसंकाए क्ख, तिस्संकिए क्ख । भोतिगे सपउत्थे तहिं वा भोतिगे देसंतरगते वा पच्छागए एवमादी विराधना भणिता ॥

[भा. ५०५७] एवं ता गेण्हंते, गहिते दोसा इमे पुणो होति ।

घरगय उवस्सए वा, ओभासति पुच्छती किं च ॥

शू- पुव्वद्धं कंठं । “तहिं गते वा चउत्थं वा वेंटलं वा वेंटलदानं च ववहारो” - एतेसिं पदानं इमं वक्खणं । “तहिं गते व” ति अस्य व्याख्या - घरगयपच्छद्धं । तहिं घरे अन्नदिवसे जता साधू गतो भवति तदा पुच्छति । अहवा - तहिं ति सधुम्मि वसहिं गते वा अविरतिया पच्छा साधुवसहिं गंतुं “चउत्थं” ति मेहुणं ओभासति “तुमं मे अभिरुचितो उब्भामगो भवसु” ति वेंटलं पुच्छति ॥ किं च-

[भा. ५०५८] पुच्छाहीणं गहियं, आगमनं पुच्छणा निमित्तस्स ।

छिन्नं पि हु दायव्वं, दवहारो लब्धति तत्थ ॥

शू- गहणकाले न पुच्छित्तं “केण मे कज्जेण दलयसि ?” ति, एवं पुच्छाहीनं । पुच्छाहीने गहिए सा आगता निमित्तं पुच्छति, जेण वा से भोयगो वसो भवति तं वा आइक्खसु, एवं वुत्ते साधू भणति - मेहुणं न कप्पति, वेंटलं निमित्तं वा न जाणामि, साधुना एवं वुत्ते जति वत्थं पडिभग्गेआ तो तं वत्थं पडिदायव्वं ।

अथ तं छेतुं पत्तगबंधादि कयं होआ तहावि छिन्नं पि हु तमेव दायव्वं, जेण ववहारो लब्धइ । कइ ववहारो लब्धइ ? एगेण रुक्खसामिएण रुक्खो विकीतो । कहएण मोल्लं दाउं छिंदित्ता वियंगित्ता घरनीतो । तो वेक्कइओ पच्छा तप्पितो भण्णति - पडिगेण्हेसु मोल्लं । रुक्खं मे पञ्चप्पिणाहि । दो विवदंता राउलं उवड्ढिता । किं सो कहतो रुक्खं दवाविज्जति ? नो । अह दवाविज्जति त वि कज्जाणि दवाविज्जति । न रुक्खं पुव्वावत्थं ति । “दत्त्वा दानमनीश्वरः” इति ॥ जति-

[भा. ५०५९] पाहुण तेन ऽन्नेन व, नीयं व हितं व होअ दहं वा ।

तहियं अनुसद्धाती, अन्नं वा मोसु हित-दहं ॥

शू- अह वत्थं पाहुणएण संभोइएण वा नीयं होअ, तेणेण वा हरियं, आलीवणेण वा दहं, एत्थ से सब्भावो कहिज्जति । जइ तहावि मग्गति ताहे से अनुसद्धि ति धम्मकहा कज्जति, विज्जमंतेण

वा वसीकज्जति । असती तेसिं अन्नं वा से वत्थं दिज्जइ, हिते दहे वा न किं चि दिज्जति ॥

अह दानकाले साधुना पुच्छित्तं- “किं निमित्तं देसि” ? ति । तत्थ तुण्हिक्का ठिता, भावो न दंसितो । कोइ पच्छा गंतुं वेंटलं पुच्छति, चउत्थं वा ओभासति, तत्थ भण्णइ-

[भा. ५०६०] ण वि जानामो निमित्तं, न य ने कप्पति पउंजिउं गिहिणो ।

परदारदोसकहणं, तं मम माता व भगिनी वा ॥

सू- निमित्तं न जानामो, अहवा भण्णइ - जइ य जानानो सहाविं गिहस्थार्थं न कप्पति पउंजिउं । चउत्थं ओभासंती भण्णति - परदारे बहु दोसा, नरगगमणं डंडणं मुंडणं तज्जणं ताडनं लिंगच्छेदादिं च पावति, परभवे य नपुंसत्ताए पस्सायाति, अयस अकित्ती च भवति, अन्नं च तुमं मम माता जारिसी भगिणी वा ॥

तमेव वत्थमुप्यन्नं जाव गुरुसमीवं न गम्पति ताव कस्स आभवइ-

[भा. ५०६१] संघाडए पविट्ठे, रातिनिए तह य ओमरातिनिए ।

जं लब्धति पाउग्गं, रातिनिए उग्गहो होति ॥

सू- भिवखादि जेडो ओमो य संघाडएण पविट्ठा उवओगं काउं जप्पभिति जत्थ तं पाउग्गं संघाडगेण लद्धं जेड्डेण वा ओमेण वा लद्धं जाव आयरियपादमूलं न गच्छंति ताव तं जिड्डज्जस्स । उग्गहो स्वामी इत्यर्थः ॥ अथवा इमेण पगारेण देजा-

[भा. ५०६२] एकस्स व एकस्स व, कज्जे दिज्जंते गेण्हती जो तु ।

ते चेव तत्थ दोसा, बालम्मि य भावपडिबंधो ॥

सू- एयस्स इमा विभासा-

[भा. ५०६३] अहव न पुट्ठा पुव्वेण पच्छबंधेण वा सरिसमाह ।

संकातिया हु तत्थ वि, कडगा य बहू महिलियाणं ॥

सू- सा दातारी पुच्छिता समाणी भणेजा- “एकस्स व एकस्स” ति, पुव्वपच्छासंथवे भाओ वा सरिसओ सि ति तेन ते देमि । अहवा - पच्छसंथवेण ससुरस्स देवरस्स य भत्तुणो सरिसगो सि तेन ते देमि, एतेसिं संबंधाणं अन्नयरं संबंधकज्जेण दिज्जंतं जो गेण्हति तत्थ ते चेव पुव्वभणिया दोसा । संथवे इमो अतिरित्तो बालसंबंधदोसो भवति, जति भायति गहितो तस्स य बालो अस्थि सो य साधू चिंतेति - एयं मे माणेज्जं । अह भत्तगहितो तत्थ वि चिंतेति - एयं मे पुत्तभंडं । एवमादी भावसंबंधेण पडिगमणादी करेजा । किं च पति-भातिगहणे वि कते अप्पणो वि संका उप्पज्जति । एयं सव्वं मिलियं ति । अथवा - जनेनं संकिज्जति जेन बहू महिलियाणं कृतकभावा भवंति, पुत्त-पति-पित्तिकडगभावेण य जारे गेण्हति, तम्हा पुव्वपच्छा संथवेसु वि दिज्जमाणं न गेण्हेजा ॥

[भा. ५०६४] एतद्दोसविमुक्कं, वत्थग्गहणं तु होति कायव्वं ।

खमओ ति दुब्बलो ति व, धम्मो ति व होति निद्दोसं ॥

सू- पुव्वद्धं कंठं । सा दातारी पुच्छिया समाणी भणति-खमओ सि तुमं तेन ते देमि । अहवा - दुब्बलो सि दीससि खमगत्तणेण सभावेण वा तेन ते देमि । अहवा भणेज्ज - तुज्झं तवस्सिणो देज्जमाणे धम्मो होहिइ ति अतो देमि । एवमादि निद्दोसं लब्धमार्गं धेप्पति ॥ किं च-

[भा. ५०६५] आरंभनियत्ताणं, अकिणंताणं अकारवेंताणं ।

धम्मट्ठा दायव्वं, गिहीहि धम्मो कयमणाणं ॥

सू- पुव्वद्धं कंठं । तुब्भं धम्मं कयमणा, गिहीहं सव्वारमयवत्तेहि तुब्भं धम्मञ्चा दायव्वं ॥
भणियंजायणा निमंतणा वत्थं । इमं कयमणियं पसंगतो भण्णति- कयति से सागारकडं गहाय
आयरियपायमूले ठवेत्ता दोच्चं पि उग्गहं अनुभवत्ता परिहारं परिहरित्तए ॥

[भा. ५०६६] दोच्चं पि उग्गहो सि य, केई गिहिएसु बितियमिच्छंति ।

सावग ! गुरुणो नयामो, अनिच्छि पञ्चाऽऽहरिस्सामो ॥

सू- दोच्चं पि उग्गहोअनुन्नवेयव्वो सि जं सुत्तभणियं एयं केत्ति सच्छंदं आयरियदेसिका
भणंति-एस दोच्चोग्गहो गिहीसु भवति । कहं ? उच्चते-जो देति सावगो, सो वत्तव्वो-हे सावग !
एयं वत्थं अम्हे घेतुं आयरियाणं नेमो, जइ आयरिएहिं इच्छियं ततो अम्हे पुणो आगंतुं तुब्भे दोच्चं
पि उग्गहं अनुन्नवेस्सामो । एस दोच्चोग्गहो । अह नेच्छिहंति आयरिया घेतुं तो तुब्भं चेव आनेउं
पच्चप्पिणिस्सामो ॥

[भा. ५०६७] इहरा परिट्ठवणिया, तस्स व पच्चप्पिणंते अहिकरणं ।

गिहिगहणे अहिकरणं, सो वा दइण वोच्छेदं ॥

सू- जइ एवं न कयति तो “इहर” ति - आयरिए अणेणंते परिट्ठवणे दोसा भवंति । अह न
परिट्ठवेत्ति तो अप्पडिहारियगहिं तस्सेव पच्चप्पिणंते परिभोगधुवणादिसु अधिकरणं भवति,
परिट्ठवियमाणेण वा गिहत्येण गहिते अधिकरणं चेव । अधवा-सो दात्ता परिट्ठवियं, गिहिगहियं
वा दइ, तस्स वा दव्वस्स तस्स वा साहुस्स, अनेसिं वा वोच्छेदं करेआ ॥ आचार्य आह-

[भा. ५०६८] चोयग ! गुरुपडिसिद्धे, तहिं पउत्थे धरेत्तं दिन्नं तु ।

धरमुज्झणे अहिकरणं, गेण्हेअ सयं च पडिनीयं ॥

सू- चोदक ! एवं कज्जमाणे ते चेव दोसा जे तुमे भणिया, तं वत्थं आयरियाणं आनियं, तेन
आयरियाण न कज्जं - पडिसिद्धमित्यर्थः, तं वत्थं जाव पडिनिअति ताव सो गिहत्यो गामंतरं
पवेसिओ होआ, जइ तं परिभुंजति तो अदिन्नादानं पसिअति । तस्स संतियं होत्तं धरेइ तहावि
अधिकरणं अध अत्तइयं धरेइ तहावि अतिरित्तस्स अपरिभोगत्वात् अधिकरणं । अध उज्झति
तहावि गिहिगहियं अधिकरणं परिठवणदोसा य । अहवा - पडिनीयं अप्पणो चेव गेण्हेआ - “ण
देमि” ति, तम्हा न एसो दोच्चोग्गहो । इमो दोच्चोग्गहो - तं वत्थं गिहिहत्थाओ घेतुं आगओ आय-
रियस्सपच्चप्पिणति, आयरिया जइ तस्सेव दलयंति आयरियसमीवातो दोच्चोग्गहो भवति ॥

[भा. ५०६९] बहिता व निग्गताणं, जायणवत्थं तहेव जतणाए ।

निमंतणवत्थं तह चेव, सुद्धसमुद्धं च खमगादी ॥

सू- बहिसज्झायभूमीं वा निग्गया वत्थं जाएआ । तह चेव जयणाए जाएआ, निमंतणवत्थं
पि तह चेववडुव्वं, चउत्थवेटलपुव्वपच्छासंघवेण वा दंतस्स समुद्धं, खमगो ति धम्मो ति वा
काउं दंतस्स सुद्धं भवति, ॥ निग्गंथाणं वत्थग्गहणं भणियं । इदानि निग्गंथीणं भण्णति-

[भा. ५०७०] निग्गंधिवत्थगहणे, चउरो मासा हवंतऽनुग्घाता ।

मिच्छते संकादी, पसज्जणा जाव घरिमपदं ॥

सू- जइ निग्गंधीओ गिहत्थाणं सगासाओ वत्थाणि गेण्हंति तो चउगुरुगा । दइणं कोइ
नवसद्धो मिच्छत्तं गच्छेआ, “निग्गंधीओ वि भाडिं गिण्हंती” ति एवं संकेअ । अधवा - एस

एतेण सह अनायारं सेवइ ति संकाए चउगुरु, निस्संकिते मूलं ॥

“पसज्जा आब चरिमवदं” ति अत्थ व्याख्या-

[भा. ५०७१] पुरिसेहिं तो वत्थं, गेण्हंती दिस्स संकमादीया ।

ओभासणा चउत्थे, पडिसिद्धे करेअ उट्ठाहं ॥

सू- मेहुण्डे संकिते ज्ञा, भोतियाते कहिते फुं धाडियस्स फुं नाईणं कथिते छेदो, आरक्खिएण सुए मूलं । सेट्ठि सत्थवाह-पुरोहितेहं सुते अणवडुप्पो । अमहारायादीहिं सुते पारंचियं । सो वा गिहत्थो वत्थाणि दाउं चउत्थं ओभासेअ । पडिसिद्धे उट्ठाहं करेअ, एसा मे वत्थे घेतुं वुत्तं न करेति ॥ किं चान्यत्-

[भा. ५०७२] लोभे य आभियोगे, विराधना पट्टएण दिट्ठंतो ।

दायव्व गणधरेणं, तं पि परिकिञ्चित्तु जयणाए ॥

[भा. ५०७३] पगती पेलवसत्ता, लोभिज्जति जेण तेन वा इत्थी ।

अवि य हु मोहो दिप्पति, तासिं सइरं सरीरेसुं ॥

सू- “पगइ” ति सभावो । स्वभावेन च इत्थी अल्पसत्त्वा भवति, सा य अप्पसत्तत्तणओ जेणवा तेन वा वत्थमादिणा अप्पेणावि लोभिज्जति, दानलोभिया य अकज्जं पि करेति । अवि य ताओ बहुमोहाओ । तेसिं च पुरिसेहिं सह संलावं करंतीणं दानं च गेण्हंतीणं पुरिससंपक्कातो मोहो दिप्पइ, सइरं सरीरेसुं अभिओगो इति कोइ उरालसरीरं संजतिं दिस्स अभिओएअ, अभिओइत्ताचरित्तविराधनं करेअ ॥ एत्थ पट्टएण दिट्ठंतो कज्जति-

[भा. ५०७४] वीयरग समीवाराम सरक्खे पुप्फदाण पट्ट गया ।

निसि वेल दारपिट्ठण, पुच्छा गामेण निच्छुभणं ॥

सू- एगत्थ गामे “वियरगो” ति कूविया, सा य आरामसमीवे । ततो य इत्थिजणो पाणियं वहइ । तम्हि आरामे एक्को सरक्खो । सो कूवियातडे उरालं अविरइयं दट्ठं तीए विज्जाभिमंतिताणि पुप्फाणि देति । तीए य घरं गतुं निस्सापट्टए तानि कुसुमानि ठवियाणि । ततो ते पुप्फा पट्टयं आविसिउं निसिं अद्धरत्तवलाए घरदारं पिट्ठंति । ततो अगारी निग्गओ, पेच्छति पट्टगं सपुप्फं । तेन अगारी पुच्छिता किमेयं ति । तीए सब्भावां कहिओ, तेन वि गामस्स कहिय, गामेण सो सरक्खो निच्छूढो ॥ जम्हा एते दोसा तम्हा निग्गंधीहिं न घेतव्वा वत्था अप्पणा गिहत्थेहिंतो । तासिं गणधरेण दायव्वं परिकिञ्चित्ता, इमेण विहिणा-

[भा. ५०७५] सत्त दिवसे ठवेत्ता, धेरपरिच्छाऽपरिच्छमे गुरुगा ।

देति गणी गणिणीए, गुरुग सयं दाण अट्ठाणे ॥

सू- संजतिपाउग्गं उवहिं उप्पाएत्ता सत्त दिवसे परिवसावेइ । ताहे कप्पं कातूणं थेरो थेरी वा धम्मसङ्घी वा पाउणाविज्जति । जइ नत्थि विगारो सुंदरं, एवं अपरिक्खित्ता जति देइ तो चतुगुरुगं । एवं परिकिञ्चए “गणि” ति आयरिओ, सो गणिणीए देइ, सा गणिणी तासिं देति, पुच्चुत्तेण विधिना । अथ अप्पणा देति तो चउगुरुगं । काई मंदधम्मा मणेअ - “एतीए चोक्खतरं दिन्नं, एसा से इट्ठा जोव्वणट्ठा य ।” एवं अट्ठाणे ठविज्जति, तम्हा न अप्पणा दायव्वं, पवित्तिनीए अप्पे-यव्वं ॥ चोदकाह - “यधेवं सूत्रस्य नैरर्थक्यं प्रसज्यते” । आयरिओ आह-

[भा. ५०७६] असति समणाण चोदग ! जातित-निर्मतवत्थ तद्य चेव ।

जायंति थेरि असती, विमिस्सिगा मोत्तिमे ठाणे ॥

चू- हे चोदक ! समणाण असती थेरियाओ वत्थे जायंति, निर्मतणवत्थं वा गेण्हंति, जहा साधू तहा ताओ वि । थेरीणं असती तरुणि वतिमिस्साओ जायंति, इमे ठाणे मोत्तुं ॥

[भा. ५०७७] कावालिए य भिक्खू सुतिवादी कुव्वि ए य वेसिथी ।

वाणियग तरुण संसङ्ग मेहुले (णे) भोतए चेव ॥

[भा. ५०७८] माता पिता य भगिनी, भाउग संबंधिए य तह सण्णी ।

भावितकुलेसु गहणं, असति पडिलोमजयणाए ॥

चू- चउरो दारे एकगाहाए वक्खाणेति-

[भा. ५०७९] अही विज्जा कुच्छिय, भिक्खू निरुद्धा तु लज्जतेऽनत्थ ।

एवं दगसोरि कुच्छिय, सुइ ति य बंभचारित्ता ॥

चू- "अहि" ति-रसुसखल ते निहाते पंतेण दा अभिओगेज्जा, अन्नं च ते जुगुंछिता । भिक्खूओ निरुद्धा, दुवक्खरिआदिसु गच्छमाणा लज्जंति, अन्नं च ते विपरिणामंति । सुती दगसूगरिया । कुसंहरा कुच्ची (कुव्वंहरा कुव्वी) । एतेवि एवं भाणियव्वा जहाभिक्खू । तेवि दगसोगरिया कुव्वीय भण्णंति - जम्हा एयाओ बंभचारिणीओ अप्रसवा य तम्हा सुदियाओ य ॥

वेसिथि मेहुले (णे) एते दो दारे एकगाहाए वक्खाणेति-

[भा. ५०८०] अन्नद्ववणद्ध जुण्णा, अभियोगे जा व रुविणिं गणिया ।

भोइय चोरिय दिन्नं, दद्धं समणीसु उड्डाहो ॥

चू- जुण्णा वेसिथी, अप्पणा असत्ता वि ठवेत्तुं रुववइं समणि दद्धं अभियोगेज्जा, गणियाठाणे पड्डवेज्जा । मेहुलो (णे) माउलपुत्तो, तेन य अप्पणो भारियाए चोरिएण वत्थं दिन्नं, तं समणीए पाउअं दद्धं, सा से भोतिया उड्डाहं करेज्जा, "एसा मे घरभंगं करेति" ॥

वणिय तरुण संसङ्गि भोतिगो य चउरो दारे एकगाहाए वक्खाणेति-

[भा. ५०८१] देसिय वाणिय लोभा, सइं दिन्नेणं चिरं च होहिति ।

तरुणुब्भामग भोयग, संका आतोमयसमुत्था ॥

चू- देसिओ वणिओ चित्तेति - एकवार दिन्नेण दानेनचिरं मे होहिइति अनुबंधिज्जा । उड्डमोहत्तणतो तरुणो । संसङ्गो पुव्वमुब्भामगो । भोयगो भत्तारो । एतेसिं हत्थाओ घेप्पंति संकादिगा य दोसा पसज्जंति । अप्पणो तस्सवा उमयस्स वा पुणरवि खोभा अनुबंधो भवेज्जा ॥

सेसदारा एकगाहाए वक्खाणेति-

[भा. ५०८२] दाहामो णं कस्स यि, नियमा सो होहिती सहाओ णे ।

सण्णी वि संजयाणं, दाहिति इति विप्परीनामो ॥

चू- मायाविया य सयणा चित्तेति - एवं उन्निकखमावेत्ता कस्स ति दाहामो, सो अम्हं इल्लोगसहातो भविस्सति । सण्णी वि विप्परिणामित्ता उन्निकखमावेति । एस मे धम्मसहाती होहिति, अन्नं च मे घरसवंती संजयाणं भत्तादि दाहिति, ममं वा दंतस्स विग्घं न काहिति, ॥ एते ठाणे वज्जेत्ता जाणि संजतीसु वत्थादिगहणे भावित्ताणि कुलाणि तेसु गिण्हंति । भावितकुलाणं

असति पडिसिद्धठाणेषु सण्णिमादी काउं परिलोमं गेण्हेआ, इमाए जयणाए-

[भा.५०८३] मग्गंति धेरियाओ, लद्धं पि य धेरिया परिच्छंति ।

सुद्धस्स होइ धरणं, असुद्ध छेतुं परिद्ववणा ॥

सू- चीरुप्पादणविनिग्गताणं पढमवत्थे इमं निमित्तं गेण्हेआ-

[भा.५०८५] जं पुण पढमं वत्थं, चतुकोमा तस्स होति लाभाए ।

वित्तिरिच्चंता मज्झे, य गरहिता चतुगुरु आणा ॥

सू- पुच्चद्धं कंठं । तिरिच्छं जे दो अतिच्छा विभागा मज्झे य जो विभागो एए, तिन्नि वि अप्पसत्था । एतेसु आयविराधन ति काउं चउगुरुगं भवति । जे य दो पासंत-दसंत-मज्झविभागा एते वि पसत्था धेः ।

[भा.५०८६] नव भागकए वत्थे, चतुसु वि कोणेषु वत्थस्स ।

लाभो विनासमण्णे, अंतो मज्झेसु जाणाहि ॥

सू- पडविभागेण नव भागे कतेवत्थे कोणविभागेसु चउसु, तम्मज्झेसु य दोसु, एतेसु छसु अंतविभागेसु लाभो भवति । “विनासमण्णे”ति अन्ने मज्झिच्छा तिन्नि विभागा तेसु विनासं जाणाहि ॥ एतेसु विभागेसु इमं दद्धं निमित्तमादिसेआ-

[भा.५०८७] अंजन-खंजन-कहमलित्ते, भूसगभक्खिय अग्गिविदहे ।

तुण्णिंत कुट्टिय पज्जवलीदे, होति विवागो सुभो असुभो ॥

सू- कुट्टियं पत्थरादिणा, उद्दीढं पज्जवलीढं परिभुज्जमाणं वा खुसियं सुभेसु विभागेसु सुभो विपाको भवति, असुभेसु असुभो ॥ तेसु नवविभागेसु इमे सामी-

[भा.५०८८] चतुरो य दिव्विया भागा, दोन्नि भागा य मानुसा ।

आसुरा य दुवे भागा, मज्झे वत्थस्स रक्खसो ॥

सू- कोणभागा चउरो दिव्विता, तेहिं धेव दसंत-पासंत-मज्झग दो भागा माणुसा, सब्वमज्झे जो सो रक्खसो, सेसा दो आसुरा ॥ एतेसु विभागेसु इमं फलं-

[भा.५०८९] दिव्वेसु उत्तमो लाभो, मानुसेसु य मज्झिमो ।

आसुरेसु य गेलण्णं, मज्झे मरणमाइसे ॥

[भा.५०९०] जं किं चि भवे वत्थं, पमाणवं सम रुद्धिं थिरं निद्धं ।

परदोसे निरुवहतं, तारिसयं खु भवे धन्नं ॥

सू- पमाणतो न हीणं नातिरित्तं सुत्तेण समं अकोणगं वा कोणेहिं समं । अहवा - प्रमाणतो समं प्रमाणयुक्तमित्यर्थः । रुद्धिकारगं रुद्धं, थिरंति दद्धं, निद्धं सतेयं जं रुक्खं न भवइ, परदोसा खंजणादिया । अधवा - परदोसा दायगदोसा, तेहिं विवज्जितं, “धण्णं” ति सल्लज्जणं लक्खणजुत्तं नाणादीणि आवहति । विवरीते विवज्जतो । तेन लक्खणजुत्त वत्थं इच्छिज्जइ ॥

सू. (१००३) जे भिक्खू विभूसावडियाए अप्पणो पादे आमज्जेअ वा पमज्जेअ वा आमज्जंतं वा पमज्जंतं वा सातिज्जति ॥

सू. (१००४) जे भिक्खू विभूसावडियाए अप्पणो पादे संवाहेआ वा पलिमहेअ वा संवाहेतं वा पलिमहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१००५) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो पादे तेह्णेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खेज्ज वा भिलिगेज्ज वा, मक्खेतं वा भिलिंगेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१००६) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो पादे लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वहेज्ज वा, उल्लोलेतं वा उव्वहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१००७) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो पादे सीओदगवियडेण वा उसिमोदगवियडेण वा उल्लोलेज्ज वा पथोएज्ज वा, उल्लोलेतं वा पथोएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१००८) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो पादे फूमेज्ज वा रएज्ज वा फूमंतं वा रयंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१००९) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो कायं आमजेज्ज वा पमजेज्ज वा आमजंतं वा पमजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०१०) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो कायं संबाहेज्ज वा पलिमहेज्ज वा संबाहेतं वा पलिमहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०११) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो कायं तेह्णेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खेज्ज वा भिलिगेज्ज वा, मक्खेतं वा भिलिंगेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०१२) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो कायं लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वहेज्ज वा, उल्लोलेतं वा उव्वहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०१३) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो कायं सीओदगवियडेण वा उसिमोदगवियडेण वा उल्लोलेज्ज वा पथोएज्ज वा, उल्लोलेतं वा पथोएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०१४) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो कायं फूमेज्ज वा रएज्ज वा, फूमंतं वा रयंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०१५) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो कायंसि वणं आमजेज्ज वा पमजेज्ज वा आमजंतं वा पमजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०१६) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो कायंसि वणं संबाहेज्ज वा पलिमहेज्ज वा संबाहेतं वा पलिमहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०१७) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो कायंसि वणं तेह्णेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खेज्ज वा भिलिगेज्ज वा, मक्खेतं वा भिलिंगेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०१८) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो कायंसि वणं लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेज्ज वा उव्वहेज्ज वा, उल्लोलेतं वा उव्वहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०१९) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो कायंसि वणं सीओदगवियडेण वा उसिमोदगवियडेण वा उल्लोलेज्ज वा पथोएज्ज वा, उल्लोलेतं वा पथोएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०२०) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो कायंसि वणं फूमेज्ज वा रएज्ज वा, फूमंतं वा रयंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०२१) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नयरेणं तिकखेणं सत्थजाएणं अच्छिंदेज्ज वा विच्छंदेज्ज वा अच्छिंदंतं वा

विच्छिदंतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (१०२२) जे भिक्खू विभूसावडियाए अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा, अन्नयरेणं तिकखेणं सत्थजाएणं अच्छिदित्ता वा विच्छिदित्ता वा पूयं वा सोणियं वा नीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा, नीहरेतं वा विसोहेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (१०२३) जे भिक्खू विभूसावडियाए अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा, अन्नयरेणं तिकखेणं सत्थजाएणं अच्छिदेत्ता विच्छिदेत्ता पूयं वा सोणियं वा नीहरेत्ता विसोहेत्ता सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा उच्छोलेतं वा पधोएतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (१०२४) जे भिक्खू विभूसावडियाए अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा, अन्नयरेणं तिकखेणं सत्थजाएणं अच्छिदित्ता विच्छिदित्ता पूयं वा सोणियं वा नीहरेत्ता विसोहेत्ता सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेत्ता पधोयेत्ता अन्नयरेणं आलेवणजाएणं आलिपेज्ज वा विलिपेज्ज वा आलिपंतं वा विलिपंतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (१०२५) जे भिक्खू विभूसावडियाए अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा, अन्नयरेणं तिकखेणं सत्थजाएणं अच्छिदित्ता विच्छिदित्ता पूयं वा सोणियं वा पधोयेत्ता विसोहेत्ता सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेत्ता पधोयेत्ता अन्नयरेणं आलेवणजाएणं आलिपेत्ता पिलिपेत्ता तेहेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा अब्भंगेज्ज वा मक्खेज्ज वा अब्भंगेतं वा मक्खेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (१०२६) जे भिक्खू विभूसावडियाए अप्पणो कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा, अन्नयरेणं तिकखेणं सत्थजाएणं अच्छिदित्ता विच्छिदित्ता पूयं वा सोणियं वा नीहरेत्ता विसोहेत्ता सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेत्ता पधोयेत्ता अन्नयरेणं आलेवणजाएणं आलिपित्ता विलिपित्ता, तेहेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा अब्भंगेत्ता मक्खेत्ता अन्नयरेणं धूवणजाएणं धूवेज्ज वा पधूवेज्ज वा धूवंतं वा पधूवंतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (१०२७) जे भिक्खू विभूसावडियाए अप्पणो पालुकिमियं वा कुच्छिकिमियं वा अंगुलीए निवेसिय निवेसिय नीहरेइ, नीहरेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (१०२८) जे भिक्खू विभूसावडियाए अप्पणो दीहाओ नहसिहाओ कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (१०२९) जे भिक्खू विभूसावडियाए अप्पणो दीहाइं जंघरोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (१०३०) जे भिक्खू विभूसावडियाए अप्पणो दीहाइं वत्थिरोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (१०३१) जे भिक्खू विभूसावडियाए अप्पणो दीहाइं वक्खुरोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (१०३२) जे भिक्खू विभूसावडियाए अप्पणो दीहाइं कक्खुरोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा कप्पेतं वा संठवेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (१०३३) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो दीहाइं मंसुरोमाइं कप्पेअ वा संठवेअ वा कप्पेंतं वा संठवेंतं वा सातिअति ॥

मू. (१०३४) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो दंते आघंसेअ वा पघंसेअ वा, आघंसंतं वा पघंसंतं वा सातिअति ॥

मू. (१०३५) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो दंते उच्छोलेअ वा पधोएअ वा, उच्छोलेंतं वा पधोएंतं वा सातिअति ॥

मू. (१०३६) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो दंते फूमेअ वा रएअ वा, फूमंतं वा रयंतं वा सातिअति ॥

मू. (१०३७) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो उट्ठे आमअेअ वा पमअेअ वा आमअंतं वा पमअंतं वा सातिअति ॥

मू. (१०३८) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो उट्ठे संबाहेअ वा पलिमहेअ वा संबाहेंतं वा पलिमहेंतं वा सातिअति ॥

मू. (१०३९) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो उट्ठे तेखेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खेअ वा भिलिंगेअ वा मक्खेंतं वा भिलिंगेंतं वा सातिअति ॥

मू. (१०४०) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो उट्ठे लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेअ वा उव्वहेअ वा उल्लोलेंतं वा उव्वहेंतं वा सातिअति ॥

मू. (१०४१) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो उट्ठे सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेअ वा पधोएअ वा उच्छोलेंतं वा पधोएंतं वा सातिअति ॥

मू. (१०४२) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो उट्ठे फूमेअ वा रएअ वा, फूमंतं वा रयंतं वा सातिअति ॥

मू. (१०४३) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो दीहाइं उत्तरोट्ठाइं कप्पेअ वा संठवेअ वा कप्पेंतं वा संठवेंतं वा सातिअति ॥

मू. (१०४४) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो दीहाइं नासारोमाइं कप्पेअ वा संठवेअ वा कप्पेंतं वा संठवेंतं वा सातिअति ॥

मू. (१०४५) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो दीहाइं अच्छिपत्ताइं कप्पेअ वा संठवेअ वा कप्पेंतं वा संठवेंतं वा सातिअति ॥

मू. (१०४६) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो अच्छीणि आमअेअ वा पमअेअ वा आमअंतं वा पमअंतं वा सातिअति ॥

मू. (१०४७) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो अच्छीणि संबाहेअ पलिमहेअ वा संबाहेंतं वा पलिमहेंतं वा सातिअति ॥

मू. (१०४८) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो अच्छीणि तेखेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खेअ वा भिलिंगेअ वा, मक्खेंतं वा भिलिंगेंतं वा सातिअति ॥

मू. (१०४९) जे भिक्खु विभूसावडियाए अप्पणो अच्छीणि लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलेअ वा उव्वहेअ वा उल्लोलेंतं वा उव्वहेंतं वा सातिअति ॥

मू. (१०५०) जे भिक्खू विभूसावडियाए अप्पणो अच्छीणि सीओदगवियडेणवा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पथोएज्ज वा, उच्छोलेतं वा पथोएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०५१) जे भिक्खू विभूसावडियाए अप्पणो अच्छीणि फूमेज्ज वा रयेज्ज वा फूमंतं वा रयंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०५२) जे भिक्खू विभूसावडियाए अप्पणो दीहाइं भुमगरोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा कप्पंतं वा संठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०५३) जे भिक्खू विभूसावडियाए अप्पणो दीहाइं पासरोमाइं कप्पेज्ज वा संठवेज्ज वा कप्पंतं वा संठयेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०५४) जे भिक्खू विभूसावडियाए अप्पणो कायाओ सेयं वा जल्लं वा पंकं वा मलं वा नीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा नीहरेतं वा विसोहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०५५) जे भिक्खू विभूसावडियाए अप्पणो अच्छिमलं वा कण्णमलं वा दंतमलं वा नहमलं वा नीहरेज्ज वा विसोहेज्ज वा नीहरेतं वा विसोहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०५६) जे भिक्खू विभूसावडियाए गामाणुगामं दूइज्जमाणे अप्पणो सीसदुवारियं करेइ, करेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०५७) जे भिक्खू विभूसावडियाए वत्थंवा पडिग्गहं वा कंबलं वा पायपुंछणं वा अन्नयरं उवगरणजायं धरेइ, धरेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०५८) जे भिक्खू विभूसावडियाए वत्थं वा पडिग्गहं वा कंबलं वा पायपुंछणं वा अन्नयरं वा उवगरणजायं धोवेइ, धोवेतं वा सातिज्जति ॥

तं सेवमाणे सावज्जइ चाउम्मासियं परिहारद्वाणं उग्धाइयं ।

सू- जे भिक्खू विभूसापडिवत्थं इत्यादि, तं विभूसाए आसेवंतस्स चउलहुं पच्छित्तं ।

[भा. ५०९१] पादप्पमज्जणादी, सीसदुवारा उ जाव उवाहेति ।

जे कुज्ज विभूसङ्का, वत्थादि धरेज्ज वाऽणादी ॥

सू- आणादी जे जहिं संभवन्ति ते तहिं भाणियव्वा दोसा ।

[भा. ५०९२] इयरह वि ता न कप्पति, पादादिप्पमज्जनं किमु विभूसा ।

देहपलोगपसंगो, साता उच्छोलगमणादी ॥

सू- इयरह ति - विमा विभूसाए, जो विभूसाए पादेसु पमज्जणादी करेति सो तेनेव पसंगेण देहपलोयणं करेज्जा, तहेव सायपडिबद्धयाए उच्छोलणादिसु देसे सव्वे वा पयट्ठति, तप्पसंगे य पडिगमणादीणि करेज्जा ॥

[भा. ५०९३] एमेव य उवगरणे, अभिक्खधुवणे विराधना दुविधा ।

संका य अगारीणं, तेणग मुहन्तदिट्ठंतो ॥

सू- अभिक्खा पुणो पुणो । दुविधा आयसंजमविराधना संका य । जहा एस सरीरोवकरणबाउसो दीसति तहा से पूणं कोइ पसंगो वि अत्थि, एवं अविरता सकन्ति । उज्जलोवहित्ते य तेणगमुहन्तदिट्ठंतोएगो आयरिया बहुसिस्सबद्दागमा एगेण रन्ना कंबलरयणेण पडिलाभिता भणित्ता य- “पाउतेण य निग्गच्छह ।” ते पाउणं निग्गच्छंता तेणगेहिं दिट्ठा । वसहिगंतु मुहन्तणा

कया । तेनगा वि राओ आगता, देह त कंबलरयणं, दंसिया य तेहि एतेसु मुहनंतगा कया,
तेनगेहिं रुद्धेहिं सिच्चावेतुं मुक्का । जम्हा एते दोसा तम्हा न विभूसाए धरियव्वं ॥

सव्वेसिं सुत्ताणं इमं बतियपदं जहासभवं भाणियव्वं-

[भा. ५०९४] बितियपदमणप्पज्जे, अप्पज्जे वा वि दुविध तेइच्छे ।

अभिओग असिव दुब्भिकखमादिसू जा जहिं जयणा ॥

सू- अणवज्जो खित्तादिगो सेहो वा अजाणंतो, असेहो वि दुविहमोहतिगिच्छाए अनिमित्ते
सनिमित्ते वा मोहोदए, रायादि अभियोगेण वा, असिवे वा, असिवोवसमनिमित्तं, दुभिक्षे वा
कुघेलस्स न लब्धति ति सिंधुमालवगादिसु तत्थुज्जलोवधिधरणं करेज्ज, एवमादिपयोयणेसु
उज्जलोवधिधरणं करेत्तस्स जा जहिं जयणा संभव त सा कायव्वा ॥

॥ १ ॥ रविकरमाभधानऽकखरसत्तमवगंतअकखरज्जुएणं ।

नामं जस्सित्थीए, सुतेन तस्से कया चुण्णी ॥

उद्देशकः-१५ समाप्तः

मुनि कीपरस्नसागरेण संशोधिता सम्पादिता निशीथ सूत्रं पञ्चदशउद्देशकस्य

[भद्रबाहुस्वामि रचिता निर्युक्ति युक्तं] संघदासगणि विरचितं भाष्यं

एवं जिनदास महत्तर विरचिता पूर्णिः परिसमाप्ता

उद्देशकः-१६

सू- उक्तः पंचदशमोद्देशकः । इदानीं षोडशः प्रारम्भ्यते, तत्रायं सम्बन्धः-

[भा. ५०९५] देहविभूसा बंभस्स अगुत्ती उज्जलोवहितं च ।

सागारिते य (वि) वसतो, बंभस्स विराधनाजोगो ॥

सू- पंचदसमुद्देशगे देहविभूसाकरणं उज्जलोवधिधारणं च निसिद्धं, मा बंभवयस्स अगुत्ती,
पसंगतो मा बंभव्वयस्स विराधना भविस्सति । सोलसमुद्देशगे मा अगुत्ती बंभविराधना वा, अतो
सागारियवसहिनिसेहो कज्जति । एस सम्बन्धो ॥ एतेन संबंधेनागयस्स असमुद्देशगस्स इमं पढमं
सुत्तं-

सू. (१०५९) जे भिक्खू सागारियसेणं अनुपविसइ, अनुपविसंतं वा सातिज्जति ॥

सू- सह आगारीहि सागारिया तं गेण्हति वसहिं तस्स आणादी दोसा, चउलहुं च से पच्छित्तं ॥

[भा. ५०९६] सन्नासुत्तं सागारियं ति जहि मेहुनुब्भवो होइ ।

जत्थित्थी पुरिसा वा, वसंति सुत्तं तु सट्ठाणे ॥

सू- जं सुत्ते 'सागारियं' ति एसा सामयिकी संज्ञा । जत्थवसहीए ठियाणं मेहुनुब्भवो भवति
सा सागारिगा, तत्थ चउगुरुगा । अधवा- जत्थ इत्थिपुरिसा जसंति सा सागारिका, इत्थिसागारिगे
चउगुरुगा सुत्तनिवातो । "सट्ठाणि" ति जा पुरिससागारिगा, निगंघीणं पुरिससागारिगे चउगुरुगा ।
सेसं तहेव ॥ एस सुत्तत्थ । इमो निज्जुत्तिवित्थरो-

[भा. ५०९७] सागारिया उ सेज्जा, ओहे य विभागओ उ दुविहाओ ।

ठाण-पडिसेवणाए, दुविहा पुण ओहओ होति ॥

सू-सागारिया सेजा दुविहा-ओहेण विभागओ य । ओहेण पुण दुविधा-ठाणात्तो पडिसेवमातो अ । एतेसु पच्छित्तं भण्णिहेति ॥

[भा.५०९८] सागारियनिकखेवो, चउव्विहो होइ आनुपुव्वीए ।
नामं ठवणा दविए, भावे य चउव्विहो भेदो ॥

सू-नो आगमओ जाणय-भवियव्वइरित्तं दव्वसागारियं इमं-

[भा.५०९९] रूवं आभरणविही, वत्थालंकारभोयणे गंधे ।
आओअ नट्ट नाडग, गीए सयणे य दव्वम्मि ॥

सू-“रूव”ति अस्य व्याख्या-

[भा.५१००] जं कडुकम्ममादिसु, रूवं सट्ठाणे तं भवे दव्वं ।
जं वा जीवविमुक्कं, विसरिसरूवं तु भावम्मि ॥

सू-रूवं नाम जं कडुचित्तलेपकम्म वा पुरिसरूवं कयं, अहवा-जीवविष्णुमुक्कं पुरिससरीरं तं “सट्ठाणे”ति निगंधाणं पुरिसरूवं दव्वसागारियं, जे इत्थीसरीरा तं भावसागारियं । एतेसु चेव कडुकम्मादिसु जं इत्थीरूवं तं निगंधीणं दव्वसागारियं, जे पुण पुरिसरूवा तं तासिं भावसागारियं । आभरणा कडगादी ज पुरिसजोग्गा ते निगंधाण दव्वे, जे पुण इत्थिजोग्गा ते भावे । इत्थीणं इत्थिजोग्गा दव्वे, पुरिसजोग्गा भावे ॥ वत्थादि अलंकारं चउव्विहं । भोयणं असनादियं चउव्विहं । कोट्टगपुडगादी गंधा अनेगविहा । आउअं चउव्विहं - ततं विततं वणं झुसिरं । नट्टं चउव्विहं - अंचियं रिभियं आरभडं भसोलं ति । अहवा इमं नट्टं-

[भा.५१०१] नट्टं होति अगीयं, गीयजुयं पाडयं तु तं होइ ।
आहरणादी पुरिसोवभोग दव्वं तु सट्ठाणे ॥

सू-गीतेन विराहतं नट्टं, गीतेनं जुत्तं नाडगं । गीयं चउव्विहं-तंतिसमं तालसमं गहसमं लयसमं च । सयणिअं पल्लंकादि बहुप्पगारं । “दव्वे”ति दव्वसागारियमेवमुद्दिहं, भोयण-गंधव्व-आओअ-सयणाणि । उभयपक्खेवि सरिसत्तणतो नियमा दव्वसागारियं चेव, सेसाणि दव्वभावेसु भाणियव्वाणि । सरिसे दव्वसागारियं, विसरिसे भावसागारियं ॥ एतेसु इमं पच्छित्तं-

[भा.५१०२] एक्केकम्मि य ठाणे, भोयणवज्जाण चउलहू होति ।
चउगुरुग भोयणम्भी, तत्थ वि आमादिणो दोसा ॥

सू-रूवादिदव्वसागारियप्पगारेसु एक्केकम्मि ठाणे ठायमाणस्स भोयणं वज्जेता सेसेसु चउलहुगा, भोयणे चउगुहं । केसिं य आयरियाणं - अलंकारवत्थेसु वि चउगुरुगा, आणादिया य दोसा भवति । चोदक आह - सव्वे ते साहू, कहं ते दोसे करेअ ?, उच्चते-

[भा.५१०३] को जाणति केरिसओ, कस्सव माहप्पता समत्थत्ते ।
धिइदुव्वला उ केई, डेवेंति पुणो अगारिजनं ॥

सू-छउमत्थो को जाणइ नाणादेसिथाणं कस्स केरिसो भावो, इत्थिपरिस्सहे उदिन्ने कस्स वा माहप्पता, महंतो अप्पा माहप्पता । अहवा - माहप्पता प्रभावो । तं य माहप्पं पभावं वा समत्थता चित्तिज्जति । सामत्थं धिंती, सारीरा सत्ती । इंदियनिग्गहं प्रति ब्रह्मव्रतपरिपालने वा कस्सकिं माहात्म्यमिति । एयम्मि वि अपरिन्नाए सागारियवसधीएठियाणं तत्थ जे धितिदुव्वला ते रूवादीहिं

अविज्ञता विगयसंजमधुरा अगारिद्वानं 'डेवेति'- परिभुजंतीत्यर्थः ॥

ते य संजया पुच्चावत्या इमेरिसा होआ-

[भा. ५१०३] केइत्ता भुत्तभोगे, अमुत्तभोगे क्रेह निम्जंता ।

रमणिञ्ज लोइयं ति य, अम्हं पेयारिसं आसी ॥

सू- भुत्ताऽभुत्ता दो वि भणंति - रमणिञ्जो लोइओ धम्मो । जे भुत्तभोगी ते भणंति - अम्हं पि गिहासमे ठियाणं एरिसं खाणपाणादिक आसि ॥ किं च-

[भा. ५१०४] एरिसओ उवभोगो, अम्हवि आसि (ति) ण्ह एण्हि उज्जल्ला ।

दुक्कर करेमो भुत्ते, कोउगमितरस्स ते दद्धं ॥

सू- "उवभोगो" ति ण्हणवत्याभरमयंधमल्लानुलेवणधूवणवासतंबोलादियाण पुब्बं आसी। इण्हि इदानिं, उज्जल्ला प्रावत्येन, मलिणसरीरा लब्धसुहासादा अम्हे सुदुक्करं सहामो, एवं भुत्तभोगी धितयति । "इतर" ति अभुत्तभोगी, तं तं रुवादि दद्धं कोउअं करेज्जा ॥

[भा. ५१०५] सति कोउएण दोण्ह वि, परिहेज्ज लएज्ज व वि आभरणं ।

अन्नेसिं उवभोगं, करेज्ज वाएज्ज उड्डाहो ॥

सू- "सति" ति पुव्वरयादियाण सरणं भुत्तभोगिणो, इयरस्स कोउअं । एते दोन्नि वि असुभभावुप्पन्ना वत्थे वा परिहेज्ज, आभरणं वा "लएज्ज" ति अप्पणो आभरेज्ज, अन्नेसिंवा वत्यादियाण उवभोगं करेज्ज, वाएज्ज वा आतोअं । असंजतो वा संजतं आयरियादि दद्ध उड्डाहं करेज्ज ॥ किं च-

[भा. ५१०६] तच्चित्ता तल्लेसा, भिक्खा-सज्झायमुक्कतत्तीया ।

विकहा-विंसुत्तियमणा, गमणुस्सुगउस्सुगम्भूया ॥

सू- तं इत्थीमादी रुव दद्ध तदगावयवसखच्चित्तं चित्तं, तदंगपरिभोगऽज्झवसाओ लेसा (भिक्खा) सज्झायादिसंजमजोगकरणमुक्कतत्ती निव्वावारादित्यर्थः । वायिगजोगेण संजमाराहणी कहा, तच्चिवक्खभूता विकहा । कुसलमणधारणोदीरणेण संजमसासविद्धि (?) करेत्ता सो त्रस्तमना ततो विगहाविसोत्तियमणा भवन्ति । एवं इत्थिमादिरुवसमागमतो उदिन्नमोहाण त्थीपरिभोगुस्सुय-भूताणं गमने ओत्सुक्यं भवति । अभिप्रेतार्थं त्वरितसम्प्रापणं औत्सुक्यमित्यर्थः ॥

[भा. ५१०८] सुद्ध कयं आभरणं, विनासियं न वि य जाणसि तुमं पि ।

मुच्छुड्डाहो गंधे, विसोत्तिया गीयसद्देसु ॥

सू- रुवं आभरणं वा दद्ध एगो भणाति - "सुद्धं" ति लद्धं कयं । वितिओ तं भणाति - "एतं विनासियं, अविसेसन्नू तुमं, न जाणसि किं चि" । एवं उत्तरोत्तरेण अधिकरणं भवति, प्रशंसतो वा रागो, इतरस्स दोसो । "मुच्छ" ति मुच्छं वा करेज्ज । मुच्छओ वा सपरिग्गहो होज्जा । गंधे ति चंदनाविणा विलिते धूविते वा अप्पाणे उड्डाहो भवति । आतोअ-गीयसद्दादिएसु विसोत्तिया भवति ॥ किं च-

[भा. ५१०९] निच्चं पि दव्वकरणं, अवहितहिययस्स गीयसद्देसु ।

पडिलेहण सज्झाए, आवासग भुज वेरत्ती ॥

सू- निच्चमिति तीए वसहीए सव्वकालगीतादिसद्देहिं अवधियमणस्स पडिलेहणादिकरणं

सर्व्वेसि संजमजोगाणं दव्वकरणं भवति ॥

[भा.५११०] ते सीदिउमारद्धा, संजमजोगेहि वसहिदोसेणं ।

गलति जतुं तप्यंतं, एव चरित्तं मुणेयव्वं ॥

सू- तेसि एवंवसहिदोसेणं सीअंताणं चरित्तहाणी । कहं ?, उच्यते । इमो दिट्ठतो- जहा जउ अग्णिणा तप्यंतं गलति एवं जहुत्तसंजमजोगस्स अकरणतातो चरित्तं गलति, ॥

वसहिदोसेण जो इत्थिमादीविसयोवभोगभावो असुभो उप्पन्नो-

[भा.५१११] तन्निकखंता केई, पुणो वि सम्मेलणाइदोसेणं ।

वच्चंति संभरंता, भेतूण चरित्तपागारं ॥

सू- तस्मान्निकखंता त वा परित्यज्य निक्कान्ता तन्निकखंता केचिन्न सर्व्वे । सेसं कंठं ।

[भा.५११२] एगम्मि दोसु तीसु व, ओहावत्तेसु तत्थ आयरिओ ।

मूलं अणवट्ठप्पो, पावति पारंचियं ठाणं ॥

सू- वसहिकएण दोसेण जइ एक्को उन्निकखमति तो आयरियस्स मूलं, दोसु अणवट्ठो, तिसु पारंचियं । जस्स वा वसेण तत्थ ठिता तस्स वा एयं पच्छित्तं ॥

दव्वसागारियं गतं । इदानिं भावसागारियं-

[भा.५११३] अट्ठारसविहमबंभं, भावउ ओरालियं च दिव्वं च ।

मनवयणकायगच्छण, भावम्मि य रूवसंजुत्तं ॥

सू- एयं दव्वसागारियं भणंतेन भावसागारियंपि एत्थेव भणियं, तहावि वित्थरतो पुणो भण्णति - तं भावसागारियं अट्ठारसविहं अबंभं । तस्स मूलभेदा दो - ओरालियं च दिव्वं च । तत्थ ओरालियं नवविहं इमं - ओरालियं कामभोगा मनसा गच्छति, गच्छावेति, गच्छंतं अनुजाणति । एवं वायाए वि । काएणं वि । एते तिन्नि तिया नव । एवं दिव्वेण वि नव । एते दो नवगा अट्ठारस। एयं अट्ठारसविहं अबंभं भावसागारियं ॥

“भावम्मि य रूवसंजुत्तं” ति अस्य व्याख्या-

[भा.५११४] अहव अबंभं जत्तो, भावो रूवा सहगयातो वा ।

भूसण-जीवजुत्तं वा, सहगय तव्वञ्जियं रूवं ॥

सू- अबंभभावो जतो उप्पज्जइ तं च रूवं रूवसंजुत्तं वा, कारणे कज्जोवयाराओ, तं येव भावतो अबंभं । अहवा - उदिन्नभावो जं पडिसेवति तं च रूवं वा होअ, रूवसहगतं वा । तत्थ जं इत्थीसरीरं सचेयणं भूसणसंजुत्तं तं रूवसहगतं । अहवा - अनाभरणं पि जीवजुत्तं तं रूवसहगतं भण्णति, “तव्वञ्जियं रूवं” ति सचेयणं इत्थीसरीरं भूसणवञ्जियं रूवं भण्णति, अचेयणं वा रूवं भण्णति ।

[भा.५११५] तं पुण रूवं तिविह, दिव्वं माणुस्सगं च तेरिच्छं ।

तत्थ उ दिव्वं तिविहं, जहन्नयं मज्झिमुक्कोसं ॥

सू- दिव्वे इमे मूलभेदा-

[भा.५११६] पडिमेत्तरं तु दुविहं, सपरिग्गह एकमेक्कगं तिविहं ।

पायावच्च-कुडुंबिय-डंडियपरिग्गहं चेव ॥

सू-पडिमाजुयं तं दुविहं - सन्निहितं असन्निहितं वा । “इतरं” ति - देहजुयं तं पि सधेयणं
अधेयणं वा । पुणो एक्केसं सपरिग्गहं अपरिग्गहं वा । जं सपरिग्गहं तं तिविधेहिं परिग्गहितं ।
पच्छद्वं कंठं ॥ दिव्वं जहन्नादिगं तिविधं इमं-

[भा. ५११७] वाणंतरिय जहन्नं, भवणवती जोइसं च मज्झिमं ।

वेमाणियमुक्कोसं, पगयं पुण ताण पडिमासु ॥

सू-वाणमंतरं जहन्नं भवणवासि जोइसियं च मज्झिमयं, वेमाणियं उक्कोसयं । इह पडिमाजुतेन
अधिकारो जेन वसहिविसोही अधिकार ॥ अहवा - पडिमाजुएण जहन्नादिग इमे भेदा-

[भा. ५११८] कट्ठे पोत्थे चित्ते, जहन्नयं मज्झिमं च दंतमि ।

सेलमि य उक्कोसं, जं वा लुवातो निष्फण्णं ॥

सू-जा दिव्वपडिमा कट्ठे पोत्थे लेप्पगे चित्तकम्मे वा जा कीरइ एयं जहन्नयं, अनिष्टस्पर्शत्वात् ।
जा पुण हत्थिदंते कीरति सा मज्झिमा, जेन सुभतरफरिसा, अत्रापि हीरसंभवः । मणिसीलादिसु
जा कीरइ सा उक्कोसा, सुकुमालफरिसत्तणतो अहीरत्तणतो य । अधवा - जं विरुवं कयं तं
जहन्नं । जं मज्झिमरुवं तं मज्झिमं । जं पुन सुरुवं कयं तं उक्कोसयं ॥

सव्वोहतो पडिमाजुए ठायमाणस्स चउलहुं । ओहविभागे इमं-

[भा. ५११९] ठाण-पडिसेवणाए, तिविहे दुविहं तु होइ पच्छित्तं ।

लहुगा तिन्नि विसिद्धा, अपरिग्गहे ठायमाणस्स ॥

सू-“तिविध” ति - दिव्वमाणुसतेरिच्छे दुविधं पच्छित्तं - ठाणपच्छित्तं पडिसेवणापच्छित्तं
च । एवं अत्यनिरुवणं काउं । एयं चेव पुव्वद्वं । अन्नहा भाणियव्वं - “तिविधे” ति जहन्नमज्झिमुक्कोसे
दुविहं पच्छित्तं - ठाणओ पडिसेवणओ य । तत्थ पडिसेवणओ ताव ठप्पं । ठायंतस्स इमं -
“लहुगा तिन्नि विसिद्धा”, दिव्वे पडिमाजुए असन्निहिए जहन्ने चउलहुया उभयलहु, मज्झिमे
लहुगा चेव कालगुरु, उक्कोसे लेहुगा चेव तवगुरु । अहवा - “तिविधे दुविधं तु” - तिविधं
जहन्नगादी, तं सन्निहियासन्निहितेन दुविहं । अहवा - पडिसेवणाए तं चेव जहन्नादिकं तिविधं ।
दिट्ठादिट्ठेण दुविधं ॥ विभागे ओहपच्छित्तं इमं-

[भा. ५१२०] चत्तारि य उग्घाया, पढमे बित्थियमि ते अनुग्घाता ।

छम्मासा उग्घाता, उक्कोसे ठायमाणस्स ॥

सू-पढमेति जहन्ने, तत्थ उग्घाय ति चउलहु । बित्थियं मज्झिमं तत्थ अनुग्घाय ति चउगुत्तं ।
उक्कोसे छम्मासा, उग्घाय ति छल्लहु । एयं ठायमाणस्स एयस्स इमा उच्चारणविधी - जहन्ने
पायावच्चपरिग्गहिते ठाति ॥ मज्झिमए पातावच्चपरिग्गहिते ठाति ॥ उक्कोसे पातावच्चपरिग्गहिते
ठाति ॥ इदानीं एते पच्छित्ता विसेसिअंति-

[भा. ५१२१] पायावच्चपरिग्गहे, दोहि वि लहु होंति एते पच्छित्ता ।

कालगुरु कोदुंबे, डंडियपरिग्गहे तवसा ॥

सू-जे एते पायावच्चपरिग्गहिते जहन्ने मज्झिमए उक्कोसए य ठायमाणस्स चउलहु चउगुरु
छल्लहुआ पच्छित्ता भणिता । एते कालेम वि तवेण वि लहुगा पायव्वा । कोदुंबियपरिग्गहिते एते
चेव तिन्नि पच्छित्ता कालगुरु तवलहुआ । डंडियपरिग्गहिते एते चेव तिन्नि पच्छित्ता काललहुआ

तवगुरुआ । जम्हा जहन्नदिविभागेण कतं सन्निहितासन्निहितेन न विसेसियव्वं, तम्हा विभागे ओहो गओ ॥ इदानीं विभागपच्छित्तं - तत्थ एयाणि चेव जहन्नमज्झिमुक्खोसाणि असन्निहियसन्निहियभिण्णा छट्ठाणा भवन्ति । ताहे भण्णति-

[भा.५१२२] चत्तारि य उग्घाया, पढमे बित्थियम्मि ते अनुग्घाया ।

तत्थियम्मि य एमेवा, चउत्थे छम्मास उग्घाता ॥

चू-जहन्ने असन्निहियं पढमं ठाणं, सन्निहियं वित्थियं ठाणं । मज्झिमे असन्निहियं तइयद्वाणं, सन्निहियं चउत्थं । उक्कोसेण असन्निहियं पंचमं, सन्निहियं छट्ठं । जहन्नए असन्निहिए पायावच्चपरिग्गहिते ठाति चउलहुयं, सन्निहिए चउगुरु । मज्झिमए असन्निहिए “एमेव” ति-चउगुरुगा, सन्निहिए छल्लहुगा ॥

[भा.५१२३] पंचमगम्मि वि एवं, छट्ठे छम्मास होतऽनुग्घाया ।

असन्निहिते सन्निहिते, एस विही ठायमाणस्स ॥

चू-उक्कोसए असन्निहिए पायावच्चपरिग्गहिते ठाति एमेव ति छल्लहुगा, सन्निहिए छगुरुं । एसो ठाणपच्छित्तस्स विधी भणितो ॥

[भा.५१२४] पायावच्चपरिग्गह, दोहि वि लहु होति एते पच्छित्ता ।

कालगुरुं कोडुंबे, डंडियपरिग्गहे तवसा ॥

चू-पायावच्चे उभयलहुं, कोटुंबिए कालगुरुं, डंडिए तवगुरुं । सेसं पूर्ववत् ॥

ठाणपच्छित्तं चेव बित्थियादेसतो भण्णति-

[भा.५१२५] अहवा भिक्खुस्सेयं, जहन्नगाइम्मि ठाणपच्छित्तं ।

गणिणो उवरिं छेदो, मूलायरिए हसति हेट्ठा ॥

चू-जएयं जहन्नगादी असन्निहियसन्निहियभेदेण चउलहुगादि-छगुरुगावसाणं एयं भिक्खुस्स भणियं । “गणि” ति उवज्झाओ, तस्स चउगुरुगादी छेदे ठायति । आयरियस्स छल्लहुगादी मूले ठायति । इह चारणाविकम्पे जम्हा उवरिपदं वट्ठति तम्हा हेट्ठापदं हस्सति ॥

[भा.५१२६] पढमिल्लुगम्मि ठाणे, दोहि वि लहुगा तवेण कालेणं ।

बित्थियम्मि य कालगुरु, तवगुरुगा होति तइयम्मि ॥

चू-इह पढमिल्लुगं पागतितं ठाणं, बित्थियं कोटुंबं, डंडियं । सेसं पूर्ववत् ॥ एयं ठायंतस्स पच्छित्तं भणियं । इदानीं पडिसेवंतस्स पच्छित्तं भण्णति-

[भा.५१२७] चत्तारि छच्च लहु गुरु, छम्मासिय छेद लहुग गुरुगो तु ।

मूलं जहन्नगम्मी, सेवंते पसअणं मोत्तुं ॥

चू-पायावच्चपरिग्गहे जहन्ने असन्निहिए अदिट्ठे ङ्ग । दिट्ठे ङ्गा । सन्निहिते अदिट्ठे ङ्गा । दिट्ठे फुं । कोटुंबियपरिग्गहे जहन्नए असन्निहिए-अदिट्ठे फुं । दिट्ठे फ्रां । सन्निहिते अदिट्ठे फ्रां । दिट्ठे छम्मासितो लहुतो छेदो । डंडियपरिग्गहिते जहन्नए असन्निहिते अदिट्ठे छम्मासिओ लहुच्छेदो । दिट्ठे छम्मासिओ गुरु छेदो । सन्निहिए अदिट्ठे छम्मासितो गुरु छेदो । दिट्ठे मूलं । एयं जहन्नपदं अमुयंतेन उदिन्नमोहत्तणतो पडिमं पडिसेवंतस्स पच्छित्तं भणियं पसअणं मोत्तुं पसअणा नाम दिट्ठे संक भोइगादी, अधवा - गेण्हण कहुणादी ॥

[भा. ५१२८] चउगुरुग छद्य लहु गुरु, छम्मासियछेदो लहुग गुरुगो य ।

मूलं अणवडुप्पो, मज्झिमए पसञ्जनं मोत्तुं ॥

सू-मज्झिमे वि एवं चेव चारणविधी, नवरं - चउगुरुगाओ आदत्ते - अणवडे ठाति ॥

[भा. ५१२९] तवछेदो लहु गुरुगो, छम्मासिओ मूल सेवमाणस्स ।

अणवडुप्पो पारंघिओ य उक्कोस विन्नवणे ॥

सू-उक्कोसे वि एवं चेव चारणविधी, नवरं - चउगुरुगाओ (छल्लहुगातो) आदत्तं पारंघिते ठाति । विन्नवणति पडिसेवणा पत्थणा वा, ॥ इमेण कमेण चारणं करतेन आलावो कायव्वो-

[भा. ५१३०] पायावच्चपरिग्गह, जहन्न सन्निहित तह असन्निहिते ।

अदिट्ठ दिट्ठ सेवति, आलावो एस सब्बत्थ ॥

सू-अन्ने चारणियं एवं करेति - जहन्ने पायावच्चपरिग्गहे असन्निहिते सन्निहिते अदिट्ठदिट्ठ ति, एयं पायावच्चपयं अचयंतेन मज्झिमुक्कोसा वि चारियव्वा । पच्छित्तं चउलहुगादि मूलावसाणं तेवेव । एयं कोटुंबियं पि चउगुरुगादि अणवडुप्पावसाणं । डंडियं पि छल्लहुगादि पारंघियावसाणं । एत्थ पायावच्चं जहन्नं कोटुंबं मज्झिमं डंडियं उक्कोसं भाणियव्वं, उभयहा वि चारिज्जंतं अविरुद्धं । सोदगो भणति-

[भा. ५१३१] जम्हा पढमे मूलं, वित्तिए अणवडु ततिय पारंघी ।

तम्हा ठायंतस्सा, मूलं अणवडु पारंघी ॥

सू-“पढमे”ति - जहन्ने चउलहुगातो आदत्तं मूले ठाति, मज्झिमे चउगुरुगातो आदत्तं अणवडे ठाति, उक्कोसे छल्लहुगातो आदत्तं पारंघिए ठाति । जइ एवं पडिसेवमाणस्स पायच्छित्तं भवति तम्हा ठायंतस्सेव पारंघियं भवतु । अधवा - ठाणपच्छित्तं वि मूलाणवडुपारंघिया भवंतु । किं कारणं ? अवश्यमेव प्रसजनां प्रतीत्य मूलानवस्थाप्यपारंघिकान् प्राप्स्यन्ति ॥

आयरिओ भणइ-

[भा. ५१३२] पडिसेवणाए एवं, पसञ्जणा होति तत्थ एक्केके ।

चरिमपदे चरिमपदं, तं पि य आणादिनिष्फण्णं ॥

सू-“पडिसेवणाए”ति - पडिसेवंतस्स अतियारानुरूवामूलाणवडुपारंघिया एवं संभवति । जति पुण ठितो न चेवपडिसेवति तो कहं एते भवंतु ? ॥

[भा. ५१३३] जति पुण सब्बो वि ठितो, सेवेज्जा होअ चरिमपच्छित्तं ।

तम्हा पसंगरहितं, जं सेवति तं न सेसाइं ॥

सू-जति नियमो होअ सब्बो ठायंतो पडिसेवेज्जा तो जुअइ तं तुमं भणसि, जेन पुण न सब्बो ठायंतो पडिसेवति तेन कारणेण पसंगरहितं जं ठाणं सेवति तत्थेव पायच्छित्तं भवति ॥ “पसञ्जणा तत्थ होति एक्केक”ति एक्केकातो पायच्छित्तठाणातो पसञ्जणा भवति । कहं ? उच्यते - तं साधुं तत्थ ठियं दहुं अविरयओ को वि तस्सेव संकं करेज्जा - “नूर्न पडिसेवणानिमित्तेण एस एत्थ ठिओ,” ताहे दिट्ठे संका भोतिगादी भेदा भवन्ति । अह पसंग इच्छसि तो इमो पसंगो “चरिमपदे चरिमपदं” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ५१३४] अदिट्ठातो दिट्ठं, चरिमं तहि संकमादि जा चरिमं ।

अहव न चरिमाऽऽरोवण, ततो वि पुण पावती चरिमं ॥

सू- चारणियाए कञ्जमाणीए अदिहुदिहुंहे अदिहुपदातो जं दिहुपदं तं चरिमपदं भण्णति, ततो चरिमपदातो सका भोतिंगादिपदेहिं विभासाए जाव चरिमं पारंचियं च पावति । स्यान् मतिः “अथ दृष्टं कथं संका ? , ननु नि शंकितमेव । उच्यते - दूरेण गच्छतो दिहुं वि अविभाविते संका, अहवा - आसन्नतो वि ईसि अद्धऽच्छि निरिक्खणेण संका भति । अहवा - “चरिमपदे चरिमपदं” भण्णति । असन्निहितपदातो सन्निहितपदं चरिमपदं ति । तत्थ सन्निहिया पडिमा छित्तमादी करेआ, परितावणमादिपदेहिं चरिमं पावेआ । अहव न चरिमरोवण ति तृतीयः प्रकारः - जहन्ने चरिमं मूलं, मज्झिमे चरिमं अणवद्धो, उक्कोसे चरिमं पारंचियं । ततो एक्केकतातो चरिमपदातो संकादिपदेहिं चरिमं पारंचियं पावइ ॥

“तं पि य आणादिनिष्फण्णं” ति अस्य व्याख्या-

[भा.५१३५] अहवा आणादिविराधनाओ एक्केकियाओ चरिमपदं ।

पावति तेन उ नियमा, पच्छित्तधरा अतिपसंगो ॥

सू- अहवा - आणाणवत्यमिच्छतविराधनाणं चउण्हं पयाणं विराधनापदं चरिमं, सा विराधना दुविहा - आय-संजमेसु । तत्थ एक्केकतातो तं चरिमपदं निष्फण्णइ । कहं ? , उच्यते - तस्सामिणा दिहे पंताविए आयाए परितावणादि चरिमं पावति, संजमे भग्गे पुण संठवणे - छक्काय चउसु गाहा । एवंचरिमं पावति । जम्हा पसंगओ बहुविहं भवति तम्हा पसंगरहियं जं चेव आसेवितं तं चेव दायब्बं । ठायमाणस्स ठाणपच्छित्तं चेव, पडिसेवमाणस्स पडिसेवणापच्छित्तं - न प्रसंगमित्यर्थः ॥

[भा.५१३६] नत्थि खलुपच्छित्ती, एवं न य दानि कोइ मुंचेआ ।

कारि-अकारी समता, एवं सति राग-दोसा य ॥

सू- एवं नास्ति कश्चिदप्रायश्चित्ती, न वा कश्चिदसेवमानोऽपि कर्मबन्धान्मुच्यते, जो वि पडिसेवति तस्स वि तं, जो वि न पडिसेवति तस्स वि तं । एवं कारि अकारिसमभावता भवति । एवं प्रायश्चित्तसंभवे सति राग दोससंभवो य भवति ॥ तं पि य आणादिनिष्फण्णं पुनरप्यस्यैव पदस्य व्याख्या-

[भा.५१३७] मुरियादी आणाए, अणवत्थ परंपराए थिरकरणं ।

मिच्छत्तं संकादी, पसञ्जणा जाव चरिमपदं ॥

सू- सव्वमेयं पच्छित्तं आणादिपदेहिं निष्फण्णति, अवराहपदे पवत्तंतो तित्थकराणाभंगं करोति तत्थ से चउगुरुं, आणाभंगे मुरियदिहुंतो कञ्जति । तम्मि चेव काले अणवत्थपदे वट्ठति तत्थ से ॥ अणवत्थतो य परंपरेणं संजमवोच्छेदो भवति । तम्मि चेव काले देसेण मिच्छत्तमासेवति, परस्स वा मिच्छत्तं जनेति, थिरं वा करोति, तत्थ से ॥ अवराहपदे पुण वट्ठंतो विराधनापदं वट्ठति चेव तत्थ परस्स संसं जनेति जहेयं मोसं तहऽन्नं पि । अहव संकाभोइगादी पसञ्जणा चउलहुगादी जाव चरिमं पदं पावति ॥ एत्थ चोदक आह-

[भा.५१३८] अवराहे लहुगतरो, किं नु हु आणाए गुरुतरो दंडो ।

आणाए छिय चरणं, तब्भंगे किं न भग्गं तु ॥

सू- चोदगो भणति - “अवराहपदे चउलहुं पच्छित्तं आणाभंगे चउगुरुं दिहुं । एवं कहं भवति, ननु अवराहपदे गुरुतरेण भवियब्बं” ? आयरियो आह - “आणाए छिय” पच्छत्तं ।

परमत्थो आणाए द्विय चरणं ठियं, आणा दुवालसंगं गणिपिडगं ति काउं, तव्वतिकमे तब्भंगे किं न भगं भवति ? , किं च लोइया वि आणाए भंगे गुरुतरं डंडं करेति (पवत्तेति) एत्थ दिट्ठतो मुरियादि । मुरिय ति मोरपोसगवंसो चंदगुत्तो । आदिग्गहणातो अन्नेरायाणो । ते आणाभंगे गुरुतरं डंडं पवत्तेति । एवं अम्ह वि आणा बलिया ॥ इमं णिदरिसणं-

[भा. ५१३९] भत्तमदानमडंते, आणद्ववणं छेत्तु वंसवती ।

गविसण पत्त दारिसिते, परिसवति सबालडहणं च ॥

सू- चंदगुत्तो मोरपोसगो ति जे अभिजाणंति खत्तिया ते तस्स णं परिभवन्ति । चाणकस्स चिंता-आणाहीणो केरिसो राया ? कहं आणातिकखो होअ ? ति । तस्स य चाणकस्स कप्पडियत्ते अडंतस्स एगम्मि गामे भत्तं न लद्धं । तत्थ य गामे बहू अंबा वंसा य । तस्स य गामस्स पडिनिविट्ठेणं आणद्ववणनिमित्तं लिहियं पेसियं इमेरिसं “आम्मान् छित्त्वा वंशानां वृत्ति शीघ्रं कार्ये” ति । तेहि य गामेयगेहिं दुल्लिहियं ति काउं वंसे छेत्तुं अंबाण वती कता । गवेसाविया चाणक्रेण - “किं कतं ?” ति । आगतो, उवालद्धा, एते वंसा रोथगादिसु उवउअंति, कीस भे छिन्ना ? , दंसियं लेहचीरियं- “अन्नं संदिट्ठं अन्नं चेव करेहि” ति डंडपत्ता । ततो तस्स गामस्स सबालवुट्ठेहिं पुरिसेहिं अधोसिरेहिं वति काउं सो गामो सव्वो दट्ठो । अन्ने भणंति-सबालवुट्ठा पुरिसा तीए वतीए छोदुं दट्ठा ॥

[भा. ५१४०] एगमरणं तु लोए, आणति वा उत्तरे अनंताइ ।

अवराहरक्खणद्धा, तेनाणा उत्तरे बलिया ॥

सू- लोइयआणाइकमे (एगमरणं) । लोगतरे पुण आणाइकमे अनेगातिं जम्ममरणाइं पावन्ति । अन्नं च अतिचाररक्खणद्धा चेव आणा बलिया, आणाअणतिकमे य अइयाराइकमो रक्खितो चेव भवति ॥ “अनवत्थ” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ५१४१] अनवत्थाए पसंगो, मिच्छत्ते संकमादिया दोसा ।

दुविहा विराधना पुण, तहियं पुण संजमे इणमो ॥

[भा. ५१४२] अणद्धाडंडो विकहा, वक्खेव विसोत्तियाए सतिकरणं ।

आलिंणदिदोसा, असन्निहिए ठायमाणस्स ॥

सू- अकारणे डंडो अणद्धाडंडो, सो - दव्वे भावे य । दव्वे अकारणे अवरद्धं रायकुलं डंडेति । भावडंडो नाणादीणं हानी ॥ “विकहाए” वक्खाणं-

[भा. ५१४३] सुद्ध कया अह पडिमा, विनासिया न वि य जाणसि तुमं ति ।

इतिविकहादधिकरणं, आलिंणणे भंग भदित्तरा ॥

सू- आलिंणणे कज्जमाणे कयादि हत्थादियाण भंगो हवेअ, तत्थ सपरिग्गहे भदपंताइ दोसा हवेअ, वक्खेवो तं पेक्खंतस्स, उल्लावं च करंतस्स सुत्तत्थपलिमंथो । विसोत्तिया दव्वे भावे य । दव्वे सारणिफाणीयं वहंतं तृणमादिणा रुद्धं, अन्नतो कासारादिसु गच्छति, ततो सस्सहाणी भवति । भावे नाणादीणं, आगमस्स विसोत्तियाए चरित्तस्स विणासो भवति । सतिकरणं ति भुत्तभोगीणं, अभुत्तभोगीण कोउअं । अध कोइ मोहोदएण आलिंणेअ, आलिंणिता भजेअ, असन्निहिए सपरिग्गहे भदपंतदोसा, पच्छाकम्मदोसा य, पंतो तत्थ गेण्हणादी करेअ । एते असन्निहिते ठायमाणस्स दोसा ॥ इमे य सन्निहिए-

[भा.५१४४] वीमंसा पडिनीयड्डया व भोगत्थिणी व सन्निहिता ।

कणच्छी उक्कंपण, आलाव निमंतण पलोभे ॥

बू- सण्हिया तिहिं कारणेहिं साधुं पलोहेजा - वीमंसड्डया पडिनीयड्डयाए भोगत्थिणी वा। तत्थ वीमंसाए-“किं एस सञ्जेति खोभेउं न व”ति पडिमाए अनुपविसिता काणऽच्छी करेअ, धणुक्कंपं (उक्कंपणं) वा करेअ, आलावं वा करेअ - हे अमुग नाण ! कुसलं ते, निमंतणं वा करेअ-मए समं सामि ! भोगा भुंजसु, एवमादिएहिं पलोभेजा । अहवा-पलोभेति धणकक्खो-रुअद्धप्पदंसिएहिं, कडक्खच्छिविकारनिरिक्खितेहिं ॥

[भा.५१४५] काणच्छिमाइएहिं, खोभियद्धाति तम्मि भद्दा तु ।

नासति इतरो मोहं, सुवण्णकारेण दिट्ठंतो ॥

बू- जाहे काणच्छिमादिएहिं आगारेहिं खोभितो ताहे गिण्हामि ति उद्धातितो, ताहे सा देवता भद्दा नासेति, इतरो नाम सो खोभियसाधू तीए अहंसणं गताए सम्मोहं गतो पडितो तं दट्ठमिच्छति । कत्तो गयासि ?, विलवति, पन्नविज्जंतो वि पन्नवणं न गेण्हति । जहा अनंगसेणसुवण्णगारो ॥ एसा भद्दविमंसा । इदानिं “पडिनीयड्डयाए”ति-

[भा.५१४६] वीमंसा पडिनीता, विहरिसणऽखित्तमाइणो दोसा ।

असंपत्ती संपत्ती, लग्गस्स य कट्ठणादीणि ॥

बू- पडिनीया वि काणच्छिमातिएहिं वीमंसेउं, एत्थ वीमंसा नाम केवला, जाहे खुभिओ धातितो गिण्हामि ति ताहे सा पडिनीया “असंपत्ति”ति जाव न चेव गेण्हति इत्थादिणा ताव विहरिसणं विकृतरूपं दर्शयति । अहवा - विहरिसणं अलग्गमेव लोगो लग्गं पासति, खित्तमादि वा करेअ, मारेअ वा । अधवा-सा पडिनया पडिभोगसंपत्तिं काउं तत्थेव लाएअ स्वानादिवत्, पडिनीयदेवतापओगओ चेव लेप्पगसामिणा अन्नेन वा दिट्ठे गेण्हणकट्ठणादिया दोसा करेअ ॥

[भा.५१४७] पंता उ असंपत्ती, तहेव मारेअ खित्तमादी वा ।

संपत्तीइ वि लाएतु, कट्ठणमादीणि करेअ ॥

बू- इदानिं भोगत्थिणी-

[भा.५१४८] भोगत्थिणी विगते, कोउयम्मि खित्तादि दित्तचित्तं वा ।

दड्ढुण व सेवंतं, देउलसामी करेअ इमं ॥

बू- भोगत्थिणी देवता काणच्छिमादिएहिं उवलोभेता खुभिएण सह भोगे भुंजिता विगयभोगकोतुका मा अन्नाए सह भोगे भुंजउ ति खित्तादिचित्तं करेअ । अहवा - तीए सह सेवणं करेत्तं दड्ढुणं देउलसामी अहाभावेण इमं करेअ ॥

[भा.५१४९] तं चेव निट्ठवेत्ती, बंधण निच्छुभण कडगमहो य ।

आयरिए गच्छंमि य, कुल गण संघे य पत्थारो ॥

बू- तं सेवंतं दड्ढुं कुखो निट्ठिवेति ति - मारेअ, पभू वा सयं बंधिअ, अप्पभू वि पभुणा बंधाविज्जा । अधवा - वसधी गाम नगर देस रज्जाओ वा निच्छुभेअ । “कडगो”ति खंधावारो । जहा सो परविसयमोइण्णो एगस्स रन्तो अभिनिवेसेण अकारिणो वि गामनगरादि सव्वे विनासेइ, एवं एगेण कयमकज्जं सव्वो बालवुह्मादी जो जत्थ दीसइ सो तत्थ मारिअति । एस कडगमहो ।

अधवा-इमो कडगमदो, सह तेन कारिणा, मोत्तुं वा तं कारि (णं), जो आयरिओ गच्छो वा कुलं गणो वा तं वावादेति, तत्थ वा ठाणे जो संघो तं वावादेति ॥ अधवा इमं कुञ्जा-

[भा. ५१५०] गेण्हणे गुरुगा छम्मास कट्ठणे छेदो होति व्वहारे ।

पच्छाकडम्पि मूलं, उद्धरण-विरुंगणे नवमं ॥

सू-पडिसेवंते गहिते ॥ हत्थे वत्थे वा धेतुं कट्ठिते पीते रायकुलं फुं तेन परिकट्ठिते प्र । व्वहारे छेदो । पच्छाकडो त्ति जितो मूलं । उद्धाहे कते विरुंगिते वा अणवडो भवति ॥

[भा. ५१५१] उद्धावण निव्विसए, एगमनेगे पदोस पारंची ।

अणवडप्पो दोसु य, दोसु य पारंचीओ होति ॥

सू-उद्धविते निव्विसए वा कते एगमनेगेषु वा पदोसे कते सो पडिसेवगो पारंचीयं पावति । उद्धावण विरुंगण एतेसु दोसु अणवडो भवति, निव्विसतोद्धवणेषु दोसु पदेषु पारंचीयं ॥

अधवा-पदुडो इमं कुञ्जा-

[भा. ५१५२] एयस्स नत्थि दोसो, अपरिविद्धतदिकखगस्स अह दोसो ।

इति पंतो निव्विसए, उद्धवण विरुंगणं व करे ॥

सू-एयस्स त्ति पडिसेवगस्स न दोसो, जो अपरिविद्धतं दिक्खेति तस्स एस दोसो, इति एवं धितेउं पंतो आयरियं निव्विसयं करेञ्जा, उद्धवेज्ज वा, कण्ण नास-नयनुग्घायणं वा करेज्ज, एयं विरुवकरणं विरुवणं ॥ अहवा सन्निहिते इमे दोसा-

[भा. ५१५३] तत्थेव य पडिबंधो, अदिट्ठ गमणादि वा अनेंतीए ।

एते अन्ने य तहिं, दोसाओ होति सन्निहिए ॥

सू-तत्थेव पडिमाए पडिबंधं करेञ्जा, अदिट्ठे त्ति-लेप्पगसामिणा अदिट्ठे वि इमे दोसा भवन्ति । अधवा-सा वाणमंतरी विगयकोउगा णामच्छति, तीए अणेंतीए सो पडिगमणादी करेज्ज ॥

ताओ पुण सन्निहियपडिमाओ इमम्पि होञ्जा-

[भा. ५१५४] कट्ठे पोत्ते चित्ते, दंतकम्मे य सेलकम्मे य ।

दिट्ठिप्पत्ते रूवे, खित्तचित्तस्स भंसणया ॥

सू-पव्वज्जं कंठं । दिट्ठिणा पत्तं रूवं दृष्टमित्यर्थः । तेन रूवेण खित्तं चित्तं जस्स सो खित्तचित्तो, तस्स खित्तचित्तस्स पमत्तत्तणओ चारित्ताओ जीवियाओ वा भंसो भवति ॥

तासिं पुण सन्निहियाणं देवयाणं चिन्नवणं पडुच्च इमो पगारे भावो होञ्जा-

[भा. ५१५५] सुहविन्नप्पा सुहमोइया य सुहविन्नप्पा य होति दुहमोया ।

दुहविन्नप्पा य सुहा, दुहविन्नप्पा य दुहमोया ॥

सू-एतीए गाहाए छउभंगो गहितो ॥ तत्थ पढमभंगे इमं उदाहरणं-

[भा. ५१५६] सोपारयम्पि नयरे, रन्ना किर मग्गिओ य निगमकरो ।

अकरो त्ति मरणधम्मो, बालतवे धुत्तसंजोगो ॥

सू-सोपारयम्पि नगरे नेगमो त्ति वाणियजणो वसति । ताण य पंच कुडुंबियसयाणि वसन्ति । तत्थ य राया मंतिभा वुग्गाहितो-“एते रूवगकरं मग्गिज्जंति ।” रन्ना मग्गिता । ते य ‘अकरे’ त्ति पुत्तानुपुत्तिओ करो भविस्सई, न देमो । रन्ना भणिया-“जति न देह, तो इमम्पि गिहे अग्गिपवेसं

करेह" । ततो तेहिं मरणधम्मो ववसितो । "न य नाम करपवत्ति करेमो", सव्वे अग्गि पविट्ठा ॥

[भा. ५१५७] पंचसयमोगि अग्नी, अपरिग्गह सालभंजि सिंदूरे ।

तुह मज्झ धुत्तपुत्ताइ अवण्णे विज्झखीलणता ॥

बू- तेसिं पंच महिलसताइ, तानि वि अग्गि पविट्ठाणि । ताओ य बालतवेण पंच वि सयाइ अपरिग्गहिया जाता । तेहिं य निग्गमेहिं तम्मि चेव नगरेसिंदूरं सभाधरं कारियं । तत्थ पंच सालिभंजिता सता । ते तेहिं देवतेहिं य परिग्गहिता । ताओ य देवताओ न कोइ देवो इच्छइ, ताहे धुत्तेहिं सह संपलग्गाओ । ते धुत्ता तस्संबधे भंडणं काउमादत्ता, एसा न तुहं मज्झं, इतरो वि भणाति-मज्झं न तुहं । जा य जेन धुत्तेण सह अच्छइ सा तस्स सव्वं पुव्वभवं साहति । ततो ते भणाति - हरे ! अमुगनामधेया एस तुज्झ माता भगिनि वा इदंतिं लभुगेण म्हा संपलग्गा, ना य एग्गम्हि पीतिं न बंधंति, जो जो पडिहाति तेन सह अच्छंति । तंच सोउं अयसोत्ति काउं विज्जावाति एणं खीलावियातो ॥ गतो पदम भंगो इदंतिं तिन्नि वि भंगा एग्गगाहाए वक्खानेति-

[भा. ५१५८] बित्थियम्मि रयणदेवय, तइए मंगम्मि सुइयविज्जातो ।

गोरी-गंधारीया, दुहविन्नप्पा य दुहमोया ॥

बू- बित्थियभंगे रयणदेवता उदाहरणं । अप्पहियेत्तणतो कामाउरत्तणओ य सा सुहविन्नवणा, सव्वसुहसंपायत्तणओ य सा दुहमोया । तत्थियभंगे सुइयविज्जाओ भवंति - ताओ य निहं सुइसमायारत्तणओ सव्वसुइदव्वपडिसेवणतो महिहियेत्तणओ य दुहविन्नप्पाओ, तेसिं उग्गत्तणतो निहं दुरनुचरत्तणओ य छेहे य सावायत्तणओ सुहमोया । चउत्थभंगे गोरी-गंधारीओ मातंगविज्जाओ साहणकाले लोगगरहियत्तणतो दहविन्नवणाओ, जहिइकामसंपायत्तणओ य दुहमोया ॥ एवं चउत्थभंगो वक्खाओ । इदंतिं तिविधपरिग्गहं गुरु लाघवं भण्णति-

[भा. ५१५९] तिण्ह वि कतरो गुरुओ, पागतिय कुडुंबि डंडिए चेव ।

साहस असमिक्ख भए, इतरे पडिपक्ख पभुराया ॥

बू- सीसो पुच्छति - "पायावच्च कुडुंबिय डंडियपरिग्गहाण कत्थ गुरुतरो दोसो, कत्थ वा अप्पतरो ?" एत्थ य भयणा भण्णति - पागतियं गुरुतरं, कोडुंबिय-डंडियं लहुतरं । कहं ? उच्यते - सो सुक्खत्तणेण साहसकारी असमिक्खियकारी य, अनीसरत्तणओ य भयं न भवति । एवं सो पागतिओ मारणं पि ववसेज्जा । "इयरे" ति कोडुंबिय-डंडियां, ते पागतितस्स पडिपक्खभूतो । कहं ? उच्यते-ते सहसकारी न भवंति, असमिक्खियकारी य न भवंति, पन्ना भवंति, भयं य तेसिं भवति ॥ इमं-

[भा. ५१६०] ईसरियत्ता रज्जा, व भंसए मंतुपहरणा रिसओ ।

तेन समिक्खियकारी, अन्ना वि य सिं बहू अत्थि ॥

बू- मंतु कोवो । एते रिसओ कोवपहरणा भवंति, रुद्धा य मा मं रज्जाओ ईसरत्तणओ य भंसेहिति, अतो ते समिक्खियकारी भवंति । अन्नं च तेसिं अन्नाओ वि बहू पडिमाओ अत्थि, अतो तेसु अनादरा ॥ अत्रोच्यते- अहवा - "पत्थरो" ति अस्य व्याख्या-

[भा. ५१६१] पत्थारदोसकारी, निवावराधो य बहुजने फुसइ ।

पागतिओ पुण तस्स व निवस्स व भया न पडिकुज्जा ॥

शू- डंडियकोडुंबिओ गुरुतरो, पागतितो लहुतरो । राया पद्द, सो एगस्स अत्थस्स रुद्धो संघे पत्थारं करेज्जा, रायावकारो य बहुजणे फुसति, तेन सो गुरुतरो । पागतियावराहो पुण बहुजने न फुसइ, अन्नं च- पागतितो "तस्स" ति साहुस्स "भया" निवस्स भया पच्चवकारं न करेति, एतेन कारणेण पागतितो लहुतरो ॥ किं च-

[भा. ५१६२] अवि य हु कम्मद्वण्णा, न य गुत्ती तेसि नेव दारिद्धा ।

तेन कयं पि न णज्जति, इतरत्थ धुवो भवे दोसो ॥

शू- ते पागतिता खेत्ते लादिसु कम्मक्खणिग्या पडिमाण उदंतं न वहंति, तेन तत्थ कतो वि अवराहो न नज्जति, न य तेसिं संतियासु देवघोणीसु रक्खवालो भवति, न वा दारपालो भवति । इतरत्थ ति रायकुडुंबिएसु धुवो दोसो भवइ ॥

[भा. ५१६३] तुल्ले मेहुणभावे, नाणत्ताऽऽरोवणा य एमेव ।

जेन निवे पत्थारो, रागो वि य वत्थुमासज्ज ॥

शू- पागतिय-कुडुंबिय-डंडिएसु तुल्ले मेहुणभावे अवराहनाणत्तणओ चेव पायच्छित्ते नाणत्तं । पायावच्चपरिग्गहातो कोडुंबियपरिग्गहे कालगुरुगा, डंडियपरिग्गहे तवगुरुगा भणिता । अन्नं च कोडुंबिय-डंडिएसु पत्थारदोसतो अधिकतरं पच्छित्तं । अहवा - वत्थुविसेसओ रागविसेसो, रागविसेसओ पच्छित्तविसेसो भवइ ॥ जतो भण्णति-

[भा. ५१६४] जतिभागगया मत्ता, रागादीणं तहा चयो कम्मे ।

रागादिविधुरता वि हु, पायं वत्थूण विहुरत्ता ॥

शू- जारिसी रागभागमात्रा मंदा मध्या तीव्रा वा तारिसी मात्रा कर्मबंधो भवति । अहवा - जावतिया रागविसेसा तावतिया कम्मानुभागविससा भवति - तुल्ल्या इत्यर्थः । तेन भण्णति - जतिधं भागं गता रागमात्रा । मात्राशब्दः परिमाणवाचकः । तन्मात्रः कर्मबन्धो भवतीत्यर्थः । "रागाइ विहुरया वि हु" - रागादिविधुरता नाम विषमत्वं । हु शब्दो यस्मादर्थे । यत्समुत्थो रागः प्रतिमादिके तस्य यस्मात् प्रतिमादिवस्तुविधुरता तस्माद्रागादिविधुरत्वं भवति ॥

अयमन्यप्रकारः विधुरत्वप्रदर्शने-

[भा. ५१६५] रन्नो य इत्थिया खलु, संपत्तीकारणम्मि पारंची ।

अमद्धी अणवद्धो, मूलं पुण पागयजणम्मि ॥

शू- रन्नो जा इत्थी तीए सह मेहुणसंपत्ती, एतेन मेहुणसंपत्तकारणेण पारंधियं पायच्छित्तं । अमद्धिए अणवद्धो । पागतिए मूलं । एवं पच्छित्ते नाणत्तं वत्थुनाणत्ताओ चेव भणियं ॥

दिव्वं गयं । इदानीं माणुस्स भण्णइ-

[भा. ५१६६] माणुस्सगं पि तिविहं, जहन्नयं मज्झिमं च उक्कोसं ।

पायावच्च कुडुंबिय, दंडिगपारिग्गहं चेव ॥

शू- जहन्नादिगं तिविधं पुणो एक्केक्कं पायावच्चातिपरिग्गहे भाणियव्वं ।

[भा. ५१६७] उक्कोस माउ-भज्जा, मज्झं पुण भइणि-धूयमादीओ ।

खरियादी य जहन्ना, पगयं सच्चि तेतरे देहे ॥

शू- माता अप्पणो अगम्मा, अन्नस्स य तं न देति, अतो तीए सह जं मेहुणे तिव्वरागज्झवसाणं

ઉપ્પજ્ઞતિ તં ઉક્કોસં । મજ્ઞં અન્નસ્સ ન દેતિ અતો તમ્મિ મુચ્છિતો ઉક્કોસં । મિહુનકાલે મગિની ગમ્મા । સેસકાલે મગિની, ધૂયા ય સચ્ચકાલં અપ્પણો અગમ્મા, અન્નસ્સ તાતો દેતિ તિ અતો તાહિં સહ જં મેહુણં તં મજ્ઞિમં । ઘરિગાદિસુસવ્વજનસામણ્ણાસુ ન તિવ્વાભિનિવેસો, અતો તં જહન્નં । ઇહ માનુસ્સદેહજુણ અધિકારો, ન પડિમાસુ । તં દેહં દુવિધં - સચેયણમચેયણં વા ॥ સામણ્ણતો યેહજુણં યંતસ્સ ઇમે-

[મા. ૫૧૬૮] પઢમિલ્લુગમ્મિ ઠાણે, ચઉરો માસા હવંતઽનુઘાતા ।

છમ્માસા ઉઘાયા, ચિતિયે તતિયે ભવે છેદો ॥

સૂ- પઢમિલ્લુગ તિ જહન્નં, પાયાવચ્છપરિગ્ગહિતો જહન્ને ઠાતિ ઇ । ચિતિયે તિ મજ્ઞિમે પાયાવચ્છપરિગ્ગહે ઠાતિ ફુ । તતિયં તિ ઉક્કોસં પાયાવચ્છપરિગ્ગહે ઉક્કોસે ઠાતિ છેદો ॥

ન મળિયં કોવિવ છેદો, અતસ્તજ્ઞાપનાર્થમિમુચ્ચતે-

[મા. ૫૧૬૯] પઢમસ્સ તતિયઠાણે, છમ્માસુઘાઙ્ગો ભવે છેદો ।

ચઉમાસો છમ્માસો, ચિતિયે તતિયે અનુઘાતો ॥

સૂ- એત્થ પઢમઙ્ગાણં પાયાવચ્છપરિગ્ગહં, તસ્સ તતિયં ઠાણં ઉક્કોસયં, તત્થ જો સો છેદો સો છમ્માસિતો ડઘાતિતો નાયવ્વો । “ચઉમાસો” પચ્છદ્ધં અનયોસ્તૂતીયસ્થાનાનુવતંનાદિદમુચ્ચતે । ચિતિયે તિ કોટુંબે ઉક્કોસે કોટુંબપરિગ્ગહે ચઉગુરુઓ છેદો । તતિયે તિ ડંડિયપરિગ્ગહે ગુરુઓ છમ્માસિઓ છેદો । અર્થાદાપત્રં કોટુંબે જહન્નં મજ્ઞિમં ય જં ચેવ પાયાવચ્છે, એવં ચેવ ડંડિયે વિ જહન્નમજ્ઞિમે ॥

[મા. ૫૧૭૦] પઢમિલ્લુગમ્મિ તવારિહ, દોહિ વિ લહુ હોંતિ એપ્પચ્છિત્તા ।

ચિતિયમ્મિ ય કાલગુરુ, તવગુરુગા હોંતિ તતિયમ્મિ ॥

સૂ- પઢમિલ્લુગં નામ પાયાવચ્છપરિગ્ગહે દોન્નિ આદિલ્લા તવારિહા, તે દો વિ લહુયા । ચિતિયે તિ કોટુંબિયે જે તવારિહા દોન્નિ આદિલ્લા તે કાલગુરુ તવલહુ । તતિયે તિ ડંડિયપરિગ્ગહિયે જે આદિલ્લા દોન્નિ તવારિહા તે કાલલહુ તવગુરુ ॥

એયં ઠાણપચ્છિત્તં । મનુણસુ ગતં । ઇદાનિં પડિસેવણાપચ્છિત્તં-

[મા. ૫૧૭૧] ચતુગુરુગા છગુરુગા છેદો મૂલં જહન્નં હોતિ ।

છગુરુગા છેદ મૂલં, અણવટ્ઠપ્પો ય મજ્ઞિમં ॥

[મા. ૫૧૭૨] છેદો મૂલં ચ તહા, અણવટ્ઠપ્પો ય હોતિ પારંચી ।

એવં દિટ્ઠમદિટ્ઠે, સેવંતે પસસણં મોતું ॥

સૂ- પાયાવચ્છપરિગ્ગહે જહન્ને અદિટ્ઠે । દિટ્ઠે । કોટુંબિયે પરિગ્ગહે જહન્ને અદિટ્ઠે । દિટ્ઠે છેદો । ડંડિયપરિગ્ગહે જહન્ને અદિટ્ઠે છેદો । દિટ્ઠે મૂલં । પાયાવચ્છપરિગ્ગહે મજ્ઞિમે અદિટ્ઠે છગુરુગા । દિટ્ઠે છેદો । કોટુંબિયપરિગ્ગહે મજ્ઞિમે અદિટ્ઠે છેદો । દિટ્ઠે મૂલં । ડંડિયપરિગ્ગહે મજ્ઞિમે અદિટ્ઠે મૂલં । દિટ્ઠે અણવટ્ઠો । પાયાવચ્છપરિગ્ગહે ઉક્કોસં અદિટ્ઠે છેદો । દિટ્ઠે મૂલં । કોટુંબિયપરિગ્ગહે ઉક્કોસં અદિટ્ઠે મૂલં । દિટ્ઠે અણવટ્ઠો । ડંડિયપરિગ્ગહે ઉક્કોસં અદિટ્ઠે અણવટ્ઠો । દિટ્ઠે પારંચિયં । અહવા- પાયાવચ્છે જહન્નમજ્ઞિમુક્કોસે અદિટ્ઠદિટ્ઠેસુ ચઉગુરુગાદિ મૂલે ઠાયતિ । કોટુંબિયે જહન્નાદિમે છગુરુગાદિ અણવટ્ઠે ઠાયતિ । ડંડિયપરિગ્ગહે જહન્નાદિમે છેદાદિ પારંચિયે ઠાતિ ॥ ચોદગાહ-

[भा. ५१७३] जम्हा पढमे मूलं, बितिए अणवडु ततिय पारंची ।
तम्हा ठायंतस्सा, मूलं अणवडु पारंची ॥

आचार्य आह-

[भा. ५१७४] पडिसंयणाए एवं, पडज्जणा हांतें तत्थ एक्केळे ।
चरिमपदे चरिमपदं, तं चिय आणादिनिष्फणं ॥

[भा. ५१७५] ते चेव तत्थ दोसा, मोरियआणाए जे भणित पुव्वं ।
आलिंणणादि मोत्तुं, माणुस्से सेवमाणस्स ॥

सू- ते चेव पुव्वणिता अणवत्थादिगा दोसा भवन्ति । “तत्थ” ति माणुस्से । चोदगेन चोदितं - “कीस आणाए गुरुतरो डंडो ?” आयरिएण मोरियआणाए दिट्ठं काउं तित्थकराणा गुरुतरी कता । एवं जहा पुव्वं भणियं तहा भाणियव्वं । दिव्वे लेप्पगे आलिंणणभंगदोसा ते मोत्तुं सेसा दोसा मानुसं सेवमाणस्स सव्वे ते चेव भाणियव्वा ॥ इदमेव फुडतरमाह-

[भा. ५१७६] आलिंणंते हत्थादिभंजणे जे तु पुच्छकम्मादी ।
ते इह नत्थे इमे पुण, नक्खादिविछेयणे सूया ॥

सू- लेप्पगं आलिंणंतस्स जे हत्थादिभंगे पच्छकम्मादिया दोसा भवन्ति ते इह देहजुते न भवन्ति । इमे देहजुए दोसा भवन्ति-इत्थी कामातुरत्तणओ नहेहिं ता छिंदेज्ज, दंतेहिं वा छिंदेज्ज, तेहिं सो सुइज्जति सपक्षेण वा परपक्षेण वा जहा एस सेवगो ति ॥ मानुसीसु वि इमे चउरो विकप्पा-

[भा. ५१७७] सुहविन्नप्पा सुहमोइया य सुहविन्नप्पा य होति दुहमोया ।
दुहविन्नप्पा य सुहा, दुहविन्नप्पा य दुहमोया ॥

सू- भंगचउकं कंठं । चउसु वि भंगेसु जहक्कम्पं इमे उदाहरणा-

[भा. ५१७८] खरिया महिङ्गिणिया, अंतपूरिया य रायमाया य ।
उभयं सुहविन्नवणे, सुमोय दोहिं पि य दुहाओ ॥

सू- खरिया सव्वजनसामणं ति सुहविन्नवणा, परिपेलवसुहलवासादत्तणतो सुहमोया पढममंगिळा । महिङ्गिणिया वि गणियत्तणतो चेव सुहविन्नप्पा जोव्वणरूवविब्भमरूवा-दिभावजुत्तणतो य भाववक्खेवकारिणि ति दुहमोया बितियभंगिल्ली । ततियभंगे अंतपूरिया । तत्थ दुप्पवेसं भयं च, अतो दुहविन्नवणा, अवायबहुलत्तणओ सुहमोया । चउत्ये भंगे रत्तो माता । सा सुरक्खिया भयं च सव्वस्स य गुरुठाणे पूयणिज्जति दुहविन्नवणा, सव्वसुहसंपायकारिणी अवाए य रक्खति जम्हा तेन दुहमोया । पच्छद्धेण एते चेव जहक्कम्पं चउरो भंगा गहिया ॥ घोदगो पुच्छ-

[भा. ५१७९] तिण्ह वि कतरो गुरुओ, पागतिय कुडुंबि डंडिए चेव ।
साहस असमिक्खभाए, इतर पडिपक्ख पभु राया ॥

सू- कंठा पूर्ववत् । गतं मानुस्सगं । इदानीं तेरिच्छं-

[भा. ५१८०] तेरिच्छं पि य तिविहं, जहन्नयं मज्झिमं च उक्कोसं ।
पायावस्स कुडुंबिय, दंडियपरिग्गहं चेव ॥

सू- जहन्नगादिगं तिविधं, एक्केकं पायावस्सादितिपरिग्गहियं भाणियव्वं ॥

[भा.५१८१] अतिग अभिला जहन्ना, खरि माहिसां मज्झिना वलधन्नादी ।

गोणि कणेरुक्कोसं, पगतं सजितेतरे देहे ॥

सू- इह दव्वावेक्खतो जहन्नमज्झिमुक्कोसगा ।

अधा-अइयअभिलासु निरपायत्तणतो सुहपावनियासु न तिव्वऽज्झवसाओ अतो जहन्नं ।
खरि-महिसिमादियासु सावयासु जो परिमोगऽज्झवसाओ स तिव्वतरो अतो मज्झिमं । गोणि-
कणेरुसु, कणेरु ति हत्थिणी, सोगगरहियसावयासु जो अज्झवसाओ तिव्वतमो अतो उक्कोसं ।
फरिसओ वा विसेसो भाणियब्बो । तिरियाण वि पडिमासु नाधिकारो, देहेण अधिकारो । तं देहं
दुविधं-सचेयणं अचेयणं वा ॥ सामण्णतो देहजुए इमं पच्छित्तं ठायमाणस्स-

[भा.५१८२] चत्तारि य उग्घाया, जहन्नि ए मज्झिमे अनुग्घाया ।

छम्मासा उग्घाया, उक्कोसे ठायमाणस्स ॥

सू- पायावच्चपरिग्गहे जहन्न ए ठाति । मज्झिम ए । उक्कोस ए फ़ु । एवं चेव कोडुंबिए डंडिए
य ॥ इमो विसेसो-

[भा.५१८३] पढमिल्लुगम्मि ठाणे, दोहि वि लहुगा तवेण कालेणं ।

वितियम्मि य कालगुरु, तवगुरुगा होति तइयम्मि ॥

सू- पढमिल्लुगं ठाणं पागतितं, दितिय ठाणं कोडुंबियं, ततियं डंडियं, सेसं कंठं । ठाणपच्छित्तं
गतं तिरिएसु । इदानीं तिरिएसु पडिसेवणापच्छित्तं-

[भा.५१८४] यउरो लहुगा गुरुगा, छेदो मूलं जहन्ने होति ।

घउगुरुग छेद मूलं, अणवड्डप्पो य मज्झिम ए ॥

[भा.५१८५] छेदो मूलं घ तहा, अणवड्डप्पो य होइ पारंची ।

एवं दिट्ठमदिट्ठे, सेवंते पसञ्जनं मोत्तुं ॥

सू- पायावच्चपरिग्गहे जहन्न ए अदिट्ठे पडिसेवंतस्स इ । दिट्ठे इहा । कोडुंबियपरिग्गहे जहन्न ए
पडिसेवंतस्स अदिट्ठे घउगुरुं । दिट्ठे सेवंतस्स छेदो । डंडिए जहन्न ए अदिट्ठे छेदो । दिट्ठे मूलं ।
पायावच्चपरिग्गहे मज्झिम ए अदिट्ठे ण्का । दिट्ठे छेदो । कोडुंबिए मज्झिम ए य अदिट्ठे छेदो । दिट्ठे
मूलं । डंडियपरिग्गहे मज्झिमपरिग्गहे अदिट्ठे मूलं । दिट्ठे अणवड्डो । पायावच्चपरिग्गहे उक्कोसे
अदिट्ठे छेदो । दिट्ठे मूलं । कोडुंबिए उक्कोसे अदिट्ठे मूलं । दिट्ठे अणवड्डो । डंडिए उक्कोसे अदिट्ठे
अणवड्डो । दिट्ठे पारंचीयं । एयं पच्छित्तं पसंगविरहियं भणियं ॥ चादगाह-

[भा.५१८६] जम्हा पढमे मूलं, वितिए अणवड्ड तइय पारंची ।

तम्हा ठायंतस्सा, मूलं अणवड्ड पारंची ॥

आचार्याह-

[भा.५१८७] पडिसेवणा ए एवं, पसञ्जणा तत्थ होइ एक्केक्के ।

चरिमपदे चरिमपदं, तं पि य आणादिनिष्फण्णं ॥

[भा.५१८८] ते चेव तत्थ दोसा, मोरियआणा ए जे भणित पुत्थि ।

आलवणादी मोत्तुं, तेरिच्छे सेवमाणस्स ॥

सू- पूर्ववत् पुच्चसं कंठं । मानुसित्थीसु जहा आलवणविब्भमा भवन्ति तहा तिरिक्खीसु

नत्थि । अतो ते आलवणादि तिरिक्खीसु मोत्तुं, सेसा आयसंजमविराधनादिदोसा सव्वे सभवन्ति ॥

[भा. ५१८९] जह हास-खेड-आकार-विज्जमा होति मनुयइत्थीसु ।

आलावा य बहुविहा, ते नत्थि तिरिक्खइत्थीसु ॥

सू- विन्नवणे इमो चउभंगो-

[भा. ५१९०] सुहविन्नप्पा सुहमोइया य, सुहविन्नप्पा य होति दुहमोया ।

दुहविन्नप्पा य सुहा, दुहविन्नप्पा य दुहमोया ॥

सू- चउभंगरयणा कंठा कायव्वा ॥ चउभंगे जहसंखं इमे उदाहरणा-

[भा. ५१९१] अमिलादी उभयसुहा, अरहन्नगमादिमक्कडि दुमोया ।

गोणादि ततियभंगे, उभयदुहा सीहि-वग्घीओ ॥

सू- पढमभंगे सुहग्गहणे निरपायत्वात् सुहविन्नवणा, लोगगरहिय अप्पत्वाच्च सुहमोया ।

तितियभंगे वाणरिमादी रिउकाले कामातुरत्तणतो सुहविन्नप्पा, ताओ चेव जया अनुरत्ताओ जया दुहमोया । एत्थ दिट्ठतो अरहन्नगो । ततियभंगे गोणादियाओ सपक्खे वि दुक्खं समागमं इच्छन्ति, किमंग पुण मणुए । अतो दुहविन्नवणा, लोगगरहियत्तणतो सुहमोया । चरिमभंगे सीहिमादियाओ जीवियंतकरीओ तेन दुहविन्नप्पाओ, ताओ चेव जया अनुरत्ताओ अनुबंधं न भवन्ति ति दुहमोया ॥ चोदगो पुच्छति - “को एरिसो असुभो भावो हुआ, जो तिरिक्खजोणीओ लोगगरहियाओ आसेवेज्जा” ? आयरियाह-

[भा. ५१९२] एत्थि ता सण्णकारीसु, मेहुण्णं तुण्णती पुरिसे ।

जीवितदोह्मा जहियं, किं पुण सेसासु जातीसु ॥

सू- सव्वे जेणहारा ते सण्णकया भण्णन्ति, इह सीही घेत्तव्वा । जइ ताव सीहीसु जीवितंतकरीसु पुरिसो मेहुणं पावति, किं पुण सेसासु अमिलादिजातिसु ति । एत्थ दिट्ठतो - एक्का सीही खुड्डलिया येव गहिता, सा बंधणत्था चेव जोव्वणं पत्ता । रितुकाले मेहुणत्थी, सजातिपुरिसं अलभन्ती अहावत्तीतो एक्केणं पुरिसेणं सागारियठाणे छिक्का, सा य चाहुं काउमाढत्ता, सा य तेन अप्पसागारिए पडिसेविता । एत्थ तेसिं दोण्ह वि संसारानुभावतो अनुरागो जातो । तेन सा बंधणा मुक्का । सा तं पुरिसं घेतुं पलाता अडविं पविट्ठा । तं पुरिसं गुहाए छोदुं आनेउं पोग्गले देत । सो वि तं पडिसेवति ॥

एयं पुरिसाण भणियं । इदानि संजतीणं भण्णइ-

[भा. ५१९३] - एसेव गम्भो नियमा, निग्गंधीणं पि होति नायव्वो ।

पुरिसपडिमाओ तासिं, साणम्मि य जं च अनुरागो ॥

सू- संजतीण वि एमेव सव्वं दट्ठव्वं, नवरं-लेप्पगे दिव्वपुरिसपडिमाओ । मानुसे मनुयपुरिसा । तेरिच्छे तिरियपुरिसा य दट्ठव्वा । तेरिच्छे साणदिट्ठतो य कायव्वो - एक्का अगारी अवाउडा काइयं कोसिरन्ती विरहे साणेण दिट्ठा । सो य साणो पुच्छं लोलंतो चाहुं करंतो उट्ठासणाए अल्लीणो । सा अगारी चितेइ - “पेच्छामि एस किं करेति” ति । सा तस्स पुरतो सागारियं अभिमुहं काउं हत्थेहिं जानुएहिं य अधोमुही ठिता । तेन सा पडिसेविता । तीए अगारीए तत्थेव साणे अनुरागो जातो । एवं भिग-छगल-वानरादीवि अगारिं अभिलसन्ति । जम्हा एवमादि दोसा तम्हा सागारिए न वसियव्वं ॥

इमं वितियपद-

[भा.५१९४] अद्धाणनिग्गयादी, तिक्खुत्तो मग्गिऊण असतीए ।
गीयत्था जयणाए, वसंति तो दब्बसागरिए ॥

सू- अद्धाणनिग्गय त्ति अद्धाणप्रतिपन्नाः तिक्खुत्तो तिन्नि वारा अन्नं सुद्धं वसहिं मग्गियं ।
“असतिसि अलभंता ताहे दब्बसागारियवसधीए जयणाए वसंति । काय जयणा ? , गीयसद्दाइसु
उद्धेण सद्देण सज्झायं करेति, ज्ञाणलब्धी वा ज्ञाणं ज्ञायति ॥ इमो भावसागारियस्स अववातो-

[भा.५१९५] अद्धाणनिग्गयादी, वासे सावयभए व तेनभए ।
आवरिया तिविहे वी, वसंति जतणाए गीयत्था ॥

सू- अंतो गामादीण सुद्धवसहिं अलभंता बाहिं गामस्स निवसंति । इमेहिं कारणेहिं - वासं
वासति, अहवा - बाहिं सीहमादिसावयभयं, सरीरोवहितेनगभयं वा, ताहे अंतो चेव भावसागारिए
वसंति । तत्थ तिविधा वि पडिमाओ दिव्वा मानुसा तिरिया य वत्थमादिएहिं आवरंति, अंतरे वा
कडगचिलिमिलिं देंति । एवं गीयत्था जयणाए वसंता सज्झंति ॥

बहुधा दब्बभावसागारियसंभवे इमं भण्णति-

[भा.५१९६] जहि अप्पतरा दोसा, आभरणादीण दूरतो य मिगा ।
चिलिमिणि निसि जागरणं, गीते सज्झाय-ज्ञाणादी ॥

सू- अप्पतरदोसे गीयत्था ठायंति, आभरणाउज्जभत्तादीण य अगीयत्था दूरतो ठविज्झंति, तं
दिसं अप्पणा ठायंति, अंतरे वा कडगचिलिमिलिं देंति, रातो य जागरणं करेति, गीयत्था
इत्थिमादिगीतादिसद्देसु य सज्झायं करेति, ज्ञाणं वा ज्ञायंति ॥

[भा.५१९७] एसा खलु ओहेणं, वसही सागारिया समक्खाया ।
एत्तो उ विभागेणं, दोण्ह वि वग्गाण वोच्छमि ॥

सू- जं पुरिसइत्थीण सामण्णतो अविभागेण अक्खायं एस ओहो भण्णइ । सेसं कंठं । इमो
कप्पसुत्ते विभागो भणितो- नो कप्पइ निग्गंधाणं इत्थिसागारिए उवस्सए वत्थए । कप्पइ निग्गंधाणं
पुरिससागारिए उवस्सए वत्थए । नो कप्पति निग्गंधीणं पुरिससागारिए उवस्सए वत्थए । कप्पइ
निग्गंधीणं इत्थिसागारिए उवस्सए वत्थए ॥ एसेव सुत्तक्कमो इमो भणितो-

[भा.५१९८] समणाणं इत्थीसुं, न कप्पति कप्पती य पुरिसेसुं ।
समणीणं पुरिसेसुं, न कप्पति कप्पती थीसुं ॥

[भा.५१९९] इत्थीसागारिए उवस्सयम्मि सव्वेव इत्थिगा होती ।
देवी मनुय तिरिक्खी, सच्चेव पसज्जणा तत्थ ॥

सू- जाए इत्थीए सागारिए उवस्सए न कप्पइ वसिउं सा इत्थी भाणियव्वा, अंतो भण्णति -
सच्चेव इत्थिया होइ जा हेहा नंतरसुत्ते भणिता, ता य देवी मनुस्सी तिरिक्खी । एतासु ठियस्स तं
चेव पच्छित्तं, ते चेव आयसंजमविराधनादोसा, सच्चेव पसज्जणापसज्जणपच्छित्तं, तं चेव जं पुव्वसुत्ते
भणियं ॥ चोदगाह-

[भा.५२००] जति सव्वेव य इत्थी, सोही य पसज्जणा य सच्चेव ।
सुत्तं तु किमारद्धं, चोदय ! सुण कारणं एत्थं ॥

सू- जइ सव्वं चेव तं जं पुव्वसुत्ते भणियं, तो किमिह पुण इत्थसागारियसुत्तसमारंभो ?
आचार्य आह- हे चोदग ! एत्थ कारणं सुणसु-

[भा. ५२०१] पुव्वभणितं तु जं एत्थ, भण्णती तत्थ कारणं अत्थि ।

पडिसेहे अनुन्ना, कारणविसेसोवलंभो वा ॥

सू- पुव्वद्धं कंठं । जे पुव्वं अनुजाणंतेन अत्था भणिता ते चेवऽत्थे पडिसेधंतो भणइ, न दोसो । अहवा - जे पुव्वं पडिसेधंतो अत्था भणिता, ते चेव अनुन्नं करंतो दंसेति, न दोसो । अहवा - "कारणं" ति हेउं दरिसेंतो भणांति, न दोसो । अहवा - विसेसंवलंभं वा दरिसेंतो पुव्वभणियं भणाति, न दोसो ॥ किं च-

[भा. ५२०२] ओहे सव्वनिसेहो, सरिसाणुण्णा विभागसुत्तेसु ।

जयणाहेतुं भेदो, तह मज्झत्थादयो वा वि ॥

सू- ओहसुत्ते सामण्णतो सव्वं चेव निसिद्धं, विभागसुत्ते पुण सपक्खे अनुण्णा, जहा पुरिसाण पुरिसागारिए कप्पति, इत्थीणं इत्थीसु कप्पइ । अहवा - जयणा जहा पुरिसेसु इत्थीसु य मज्झत्थादयो विसेसा दंसेहामि ति विभागसुत्तसमारंभो । अथवा - अनंतरसुत्ते सागारियं अत्थओ भणियं । इह पुण त चेव सुत्तेण णियमंति, विसेसोवलंभो वा इमो पुरिस-नपुंसग-इत्थीसु ॥

तत्थ पुरिसेसु इमं-

[भा. ५२०३] पुरिससागरिए उवस्सयम्मि चउरो मासा हवंति उग्घाया ।

ते वि य पुरिसा दुविहा, सविकारा निव्विकारा य ॥

सू- जइ पुरिससागारिए उवस्सए ठाति तो चउलहुअं । ते य पुरिसा दुविधा-सविकारा निव्विकारा य ॥ तत्थ सविकारा इमे-

[भा. ५२०४] रूवं आभरणविहिं, वत्था-ऽलंकार-भोयणे गंधे ।

आओज्ज नट्ट नाडग, गीए य मनोरमे सुणिथा ॥

सू- तत्थ रूवं उद्धर्तनस्नानजघास्वेदकरणणहदंतवालसंठावमादियं, आभरणवत्थाणि वा आणदेसियाणि विविहाणि परिहेति, आभरणमल्लादिणा वा अलंकरणेण अलंकरंति, भोयणं वा श्लेषेण विसिद्धं भुजंति, मल्लादि वा पिवंति, चंदणकुकुमकोट्टपुडादीहिं वा गवेहिं अप्पानं आलिपंति, नासेंति वा, धूवंति वा, तयादि वा चउव्विहमाउज्जं वादंति, नच्चंति वा, नाडगं नाडंति, मनोहारिं वा मनोरमं गेयं करंति, रूवादि वा दद्धं गंधे य मनोहरे अग्घाएत्ता गीयादिए य सद्दे सुणिता जत्थ गंधो तत्थ रसो वि । एवमादिएहिं इदियऽत्थेहिं भुत्तभोगिणो सतिकरणं, अभुत्तभोगिणो कोतुअं, पडिगमणादयोदोसा ॥ एतेसु ठायमाणस्स इमं पच्छित्तं-

[भा. ५२०५] एक्केकम्मि य ठाणे, चउरो मासा हवंति उग्घाया ।

आणाइणो य दोसा, विराधना संजमाऽऽताए ॥

सू- एतेसु रूवआवरणादिसु एक्केके ठायमाणस्स चउलहुया ॥

[भा. ५२०६] एवं ता सविगारे, निव्वीगारे इमे भवे दोसा ।

संसद्दे न विबुद्धे, अहिगरणं सुत्तपरिहाणी ॥

सू- पुव्वद्धं कंठं । साधूणं सज्ज यसद्देण आवस्सियनिसीहियसद्देण वा रातो सुत्तादि बुज्जेज्जा

ततो अधिकरणं भवति । अह अधिकरणमया सुसत्यपोरिसीओ न करेंति तो सुसत्यपरिहाणी भवति । अहवा - “अधिकरणेसि - साधू काइयादि गिष्किडंता पविसंता वा आवडेझ वा पवडेझ वा निसीहियादिसद्देण वा गिहत्या विबुद्धा रोस करेजा, ततो अधिकरण उत्तरुत्तरतो भवेझ । अधिकरणेण वा पिझापिडिं करेझ । ततो आयविराधना सुत्तादिपरिहाणी य भवति ॥

अधवा - “अधिकरणे” ति पदस्य इमा व्याख्या-

[भा. ५२०७] आउज्जोवण वणिए, अगणि कुडुंवि कुकम्म कुम्मरिए ।

तेने मालागारे, उब्भामग पंथिए जंते ॥

सू- जम्हा एते दोसा तम्हा एएसु पुरिसेसु वि न ठायव्वं ॥ द्योदगो भणति-

[भा. ५२०८] एवं सुत्तं अफलं सुत्तनिवातो उ असति वसहीए ।

गीयत्था जयणाए, वसंति तो पुरिससागरिए ॥

सू- आयरिओ भणति-सुत्तणिवाओ विसुद्धवसहीए असइ पुरिसाण जं पुरिससागारियं तं दव्वसागारियं, तत्थ गीयत्था जयणाए वसंति ॥

[भा. ५२०९] ते वि य पुरिसा दुविहा, सत्री य असन्निणो य बोधव्वा ।

मज्झत्थाऽऽभरणपिया, कंदप्पा काहिया चेव ॥

सू- ते पुरिसा दुविधा - असन्निणो सन्निणो य । जे सन्निणो ते चउव्विहा - मज्झत्था आभरणपिया कंदप्पिया काहिया य ॥ इमे आभरणपिया-

[भा. ५२१०] आभरणपिए जाणसु, अलंकरेंते उ केसमादीणि ।

सइरहसिय-प्पललिया, सरीरकुइणो उ कंदप्पा ॥

सू- पुव्वद्धं कठं । इमे कदप्पिया - “सइर” पच्छद्धं । सइरंति गुरुभिरनिवार्यमाणाः स्वेच्छया हसंति, अनेकक्रीडासु अदोलकादिदम्पललिया घेइणो इव अनेगसरीरकिरियाओ करेंतो कंदप्पा भवंति ॥ इमे य काहिया-

[भा. ५२११] अक्खातिगा उ अक्खाणगाणि गीयाणि छलियकव्वाणि ।

कहयंता उ कहाओ, तिसमुत्था काहिया होंति ॥

सू- तरंगवतीमादिअक्खातियाओ अक्खाणगा धुत्तक्खाणगा, पदानि धुवगादियाणि कहंति । जे तेसिं वण्णा सेतुमादिया छलियकव्वा, वसुदेवचरियचेडगादिकहाओ, धम्मत्थकामेसु य अन्नाओ वि कहाओ कहंता काहिया भवंति ॥

[भा. ५२१२] एएसिं तिण्हं पी, जे उ विगाराण बाहिरा पुरिसा ।

वेरग्गरुई निहुया, निसग्गहिरिमं तु मज्झत्था ॥

सू- वेरगं रुद्धति जेसिं ते वेरु (र) ग्गरुई, करचरणिंदिएसु जे सत्था अच्छंति ते निहुया, निसग्गो नाम स्वभावः, हिरिमं जे सल्ला इत्यर्थः । एवंविहा मज्झत्था ॥ पुणो एतेसिं इमो भेदो-

[भा. ५२१३] एक्केका ते तिविहा, थेरा तह मज्झिमा य तरुणा य ।

एवं सत्री बारस, बारस अस्सन्निणो होंति ॥

सू- मज्झत्था तिविधा - थेरा मज्झिमा तरुणा । एवं आभरणपिया वि कंदप्पिया वि कहिया वितिविधा । एवं एते बारसविधा सन्निणो । एवं असन्नि वि बारसविधा कायव्वा ॥ पुरिससागारियस अलंभे, कदाति नपुंसगसागारिओ उवस्सओ लभेजा, तत्थ वि इमो भेदो-

[भा. ५२१४] एमेव बारसविहो, पुरिस-नपुंसाण सन्निणं भेदो ।

अस्सन्नीण वि एवं, पडिसेवग अपडिसेवीणं ॥

सू- एमेवऽवधारणे, जहा पुरिसाणं भेदो बारसविहो तहा सन्नीणं असन्नीणं च नपुंसगाणं
संज्ञा भेदा कायव्वा । ते सव्वे वि समासतो दुविधा दट्ठव्वा - इत्थिनेवत्थिगा पुरिसनेवत्थिगा य ।
पुरिसनेवत्था ते दुविधा - पडिसेवी य अपडिसेवी य । जे इत्थिनेवत्थिय ते नियमा पडिसेवी ॥
एवं विभागेसु विभत्तेसु इमं पच्छित्तं भण्णति-

[भा. ५२१५] काहीया तरुणेसुं, चउसु वि चउगुरुग ठायमाणाणं ।

सेसेसु वि चउलहुगा, समणाणं पुरिसवग्गम्मि ॥

सू- सन्नीणं एक्को काहियतरुणो, असन्नीण वि एक्को, एते दोन्नि । जे पुरिसनपुंसा
पुरिसनेवत्थं अपडिसेवगा तेसु वि सन्निभेदे एक्को काहियतरुणो तेसु चे । असन्निभेदे वि एक्को,
एते वि दो । एते दो दुआ चउरो । ऐतेसु चउसु काहियतरुमेसु ठायमाणाणं पत्तेयं चउगुरुगा,
तेसु धोयालीसाए भेदेसु ठायमाणाणं पत्तेयं चउलहुगं । एयं पच्छित्तं पुरिमवग्गे भणियं निक्कारणओ
ठायमाणाणं । कारणे पुण इयाए विवीए ठायमाणा सुज्झंति - “असति वसहीए” ति ॥

[भा. ५२१६] सन्नीसु पढमवग्गे, असति असन्नीसु पढमवग्गम्मि ।

तेन परं सन्नीसुं, कमेम अस्सत्तिसू चेव ॥

सू- सन्नीणं पढमवग्गे मज्झत्था ते तिविधा, तत्थ पढमं धेरेसु ठाति, धेरासति मज्झिमेसु,
असति तरुणेसु ठाइ । सन्नीणं पढमवग्गासति ताहे असन्नीणं पढमवग्गे धेर-मज्झिम-तरुणेसु
कमेण ठाति । तेसिं असतीए सन्नीणं वितियवग्गे धेर-मज्झिम-तरुणेसु ठायंति । तेसिं असइ
सन्नीसु चेव तइयवग्गे धेर-मज्झिम-तरुणेसु ठायंति । तेसिं असइ सन्नीसु चेव काहिएसु धेर-
मज्झिमेसु ठायंति । ताहे असति सन्नीणं असन्नीसु वितियवग्गाओ कमेण एवं चेव जाव काहिया-
मज्झिमाणं असतीए ताहे सन्नीसु काहिय-तरुणेसु ठायंति, ते पन्नविज्झंति जेन कहाओ न कहेंति ।
तेसिं असति असन्नीसु वि काहिय-तरुणेसु ठायंति, ते वि पन्नविज्झंति ॥ पुरिसेसु एयं पच्छित्तं
कायव्वं, जयणा य भणिया । इदानीं नपुंसगेसु भण्णति-

[भा. ५११७] जह चेव य पुरिसेसु, सोही तह चेव पुरिसवेसेसु ।

तेरासिएसु सुविहित, पडिसेवग अपडिसेवीसु ॥

सू- जह चेव पुरिसेसु सोधी भणिता तह चेव नपुंसेसु पुरिसवेसनेवत्थेसु अपडिसेवगेसु
पडिसेवगेसु वा भाणियव्वा । ठायव्वे वि जयणाविधी तह चेव भाणियव्वा ॥

[भा. ५२१८] जह कारणम्मि पुरिसे, तह कारणे इत्थियासु वि वसंति ।

अद्धाण-वास-सावय-तेनेसु वि कारणे वसंति ॥

सू- जह पुरिससागारिगे कारणेण ठाइ तहेव कारणं अवलंबिऊण इत्थिसागारिए वि जयणाए
ठायंति वसंतीत्यर्थः । अद्धाणादिनिग्गया सुद्धवसहिं अप्पतरदोसवसहिं वा तिवसुत्तो मग्गिउं
अलभंता इत्थिसागारिए वसंति । इमेहिं कारणेहिं पडिवद्धं वासं पडइ, बाहिं वा सावयभयं,
उवथिसरीरतेनभयं वा । इत्थिसागारिए वि बारस भेदा जहा पुरिसेसु । असन्नित्थीसु वि बारस,
इत्थिवेसनपुंसेसु सन्नीसु वि बारस, तेसु चेव असन्नीसु वि बारस ॥ इमं पच्छित्तं-

[भा. ५२१९] काहीता तरुणीसु, चउसु वि मूलं ठायमाणणं ।

सेसासु वि चउगुरुगा, समणाणं इत्थिवग्गाम्मि ॥

सू- सन्निकाहिकतरुणी, असन्निकाहिकतरुणी, इत्थिवेसनपुंससन्निकाधिकतरुणी, सा चेव असन्निकाहिकतरुणी, एयासु चउसु वि जइ ठायंति तो मूलं । सेसासु सन्नि-असन्नि-सु वा वीसाए इत्थीसु चउगुरु । एयं समणाणं इत्थिवग्गे ठायंताणं पच्छित्तं ॥

[भा. ५२२०] जह चेव य इत्थीसु, सोही तह चेव इत्थिवेसेसु ।

तेरासिएसु सुविहिय, ते पुण नियमा उ पडिसेवी ॥

सू- जहा समणाणं इत्थीसु ठायमाणणं सोधी भणिया तह चेव इत्थिवेसेसु नपुंसगेसु ठायंताणं सोधी भाणियव्वा, जेन ते नियमा पडिसेवी ॥ इमा तासु ठायव्वे जयणाविधी-

[भा. ५२२१] एमेव होइ इत्थी, बारस सन्नी तहेव असन्नी ।

सन्नीसु पदमवग्गे, असति असन्नीसु पदमंमि ॥

सू- जहा पुरिसेसु भेदा एवं इत्थीसु वि सन्नीसु बारस भेदा, असन्नीसु वि बारस । एयासु ठायव्वे जयणा “सन्नीसु पदमवग्गे” ति, मज्झिम्मासु थेरमज्झिमतरुणीसु, असति तेसिं असन्नीसु पदमवग्गे असति तेसिं सन्नीसु वितियवग्गे । असति तेसिं असन्नीसु तितियवग्गे ॥

[भा. ५२२२] एवं एक्केक्क तिगं, वोद्धत्थगमेण होइ विन्नेयं ।

मोत्तूण चरिम सन्नी, एमेव नपुंसएहिं पि ॥

सू- आहरणप्पियाणं असन्नीण असति सन्नीसु कंदप्पियासु त तियवग्गे ठाति । तेसिं असति असन्नीसु कंदप्पियासु, तेसिं असति सन्नीसु काहियासु थेरमज्झिमासु । तेसिं असति असन्नीसु काहियासु थेरमज्झिमासु । ततो सन्नीसु तरुणीसु । ततो असन्नीसु तरुणीसु । एवमेव इत्थिनपुंसेसु विठायव्वे जयणा भाणियव्वा ॥ एस पुरिसाण पुरिसेसु इत्थीसु य सोधी ठायव्वे जयणा भणित्ता । इदानिं इत्थीणं पुरिसेसु य सोधी ठायव्वे जयणा भण्णति-

[भा. ५२२३] एसेव गमो नियमा, निगंधीणं पि होइ नायव्वो ।

जइ तेसि इत्थियाओ, तह तासि पुमा मुणेयव्वा ॥

सू- पुव्वद्धं कंठं । जहा तेसिं पुरिसाणं इत्थीओ गुरुगाओ तहा तेसिं इत्थियाणं पुरिसा गुरुगा मुणेयव्वा ॥ इत्थियाणं इमं सपक्खे पच्छित्तं-

[भा. ५२२४] काहीतातरुणीसु, चउसु वि चउगुरुग ठायमाणीणं ।

सेसासु वि चउलहुगा, समणीणं इत्थिवग्गाम्मि ॥

सू- पूर्ववत् कंठा । नवरं - इत्थियाओ भाणियव्वाओ ॥ इमं पुरिसेसु ठायमाणीणं पच्छित्तं-

[भा. ५२२५] काहीगातरुणेसु, चउसु वि मूलं तु ठायमाणीणं ।

सेसेसु वि चउगुरुगा, समणीणं पुरिसवग्गाम्मि ॥

सू- पूर्ववत् कंठा । नवरं-इत्थियाओ पुरिसेसु वत्तव्वा ॥ अधवा - इमो अन्नो पायच्छित्तादेसो, सन्नीसु बारससु असन्नीसु य बारससु -

[भा. ५२२६] थेरातितिविह अधवा पंचग पन्नरस मासलहुओ य ।

छेदो मज्झत्थादिसु, काधिगतारुणेसु चउलहुगा ॥

चू- मज्झत्ये धेरे पंच राइंदिया छेदो । मज्झत्ये मज्झिमे पन्नरस राइंदिया छेदो । मज्झत्ये
कृष्णे मासलहू छेदो । एवं आभरणकंदप्पेसु वि, काहिएसु वि धेरमज्झिमेसु एवं चेव, नवरं-
काहिगतरणेसु चउलहुछेदो । असन्नीण वि बारस विकप्पे एवं चेव ॥

[भा. ५२२७] सन्नीसु असन्नीसु, पुरिस-नपुंसेसु एव साहूणं ।

एयासुं चिन् वीहं, गुरुओ समणीण विवरीओ ॥

चू- सन्निअसन्नीण विकप्पेसु चउवीसा पुरिसनपुंसेसु, एवं चेव इत्थीसु वि, एयासु चेव
चउवीसभेदासु इत्थिवेसधारीसु य नपुंसगेसु चउवीसविकप्पेसु एस चेव छेदो एवं चेव दायव्वो,
नवरं-गुरुओकायव्वो । “समणीणविवरीओ”ति समणीण समणीपक्खे जहा पुरिसाणं पुरिसपक्खे,
तासिं पुरिसपक्खे जहा पुरिसाणं इत्थिपक्खे ॥

मू. (१०६०) जे भिक्खू सउदगं सेज्जं उवागच्छइ, उवागच्छंतं या सातिज्जति ॥

चू- सह उदएण सउदया, उपेत्य गच्छति उपागच्छति, साइज्जणा दुविहा-अनुमोयणा कारावणा
य तिसु वि ॥

[भा. ५२२८] अह सउदगा उ सेज्जा, जत्थ दगं जा य दगसमीवम्भि ।

एयासिं पत्तेयं, दोण्हं पि परुवणं वोच्छं ॥

चू-अधेत्ययं निपातः, सागारिय अणंतरभेदप्रदर्शने वा निपतति । “जत्थ दगं” ति पाणियधरं
अपादि, जाए वा सेज्जाए उदगं समीवे वप्पाति । जा उदगसमीवे सा चिह्ण उताव जत्थ उदगं तं ताव
सख्वेमे ॥ जत्थ नानाविहा उदया अछंति इमे-

[भा. ५२२९] सीतोदे उसिणोदे, फासुमप्फासुगे य चउभंगो ।

ठायंते लहु लहुगा, कोस अगीयत्थसुत्तं तु ॥

चू- सीतोदगं फासुयं, सीतोदगं अफासुयं । उसिणोदगं फासयं, उसिणोदगं अफासुयं ।
प्रथमभगे उसिणोदग सीतोभूतं चाउलोदगादि या, बित्थियभंगे सच्चित्तोदगं चेव । तत्तियभंगे उसिणोदगं
उव्वत्तडंडं, चउत्थभंगे तावोदगादि । पढमतत्तियभंगे ठायंतस्स मासलहुं । बित्थियचउत्थेसु चउलहुं ।
एयं कस्स पच्छित्तं ? आयरिओ भणइ - एयं अगीयस्स पच्छित्तं ॥ फासुगस्स इमं वक्खणं-

[भा. ५२३०] सीतितरफासु चउहा, दव्वे संसइमीसगं खेत्ते ।

कालतो पोरिसि परतो, वण्णादी परिणतं भावे ॥

चू- जं सीतोदगं फासुयं, “इयर” ति जं च उण्होदगं फासुयं, तं चउव्विहं - दव्वओ खेत्तओ
कालओ भावओ य । दव्वओ जं गोरससंसइ भायणे छूढं, सीतोदगं तं तेन गोरसेन परिणामितं
दव्वतो फासुयं । खेत्तओ जं कूवतलागाइसु ठियं मधुरं लवणेण मीसिअति लवणं वा मधुरेण ।
कालतो जं इंधणे छूढे पहरमेत्तेण फासुगं भवति । जं वन्नगंधरसफरिसविप्परिणयं भावतो जं
(तं) फासुयं वुत्तं ॥ “जो अगीयत्थो भिक्खू ठाति तस्स एयं पच्छित्तं” । एत्थ चोदगो चोएति-

[भा. ५२३१] नत्थि अगीयत्थो वा, सुत्ते गीओ व कोइ निदिट्ठो ।

जा पुण एगाणुण्णा, सा सेच्छा कारणं किं वा ॥

चू- “गीतो अगीतो वा सुत्ते न भणितो । जं पुण एगस्स गीयत्थपक्खस्स अनुन्नं करेह,
अगीयपक्खस्स पडिसेहं करेह, एस (एत्थ) तुज्झं चेव स्वेच्छा, न तित्थगरभणियं । अधवा - किं

वा कारणं, जं गीयस्स अनुन्ना, अगीयस्स पडिसेहो ॥ आयरिओ भणति-

[भा. ५२३२] एतारिसम्मि वासो, न कप्पती जति वि सुत्तनिदिट्ठो ।
अव्वोकडो उ भणितो, आयरिओ उवेहती अत्थं ॥

सू- पुव्वद्धं कंठं । जम्हा य अगीतो कारणं अकारणं वा जयणं अजयणं वा न याणति तेन अगीते पच्छित्तं । अन्नं च सुत्ते अत्थो अव्वोगडो भणि ति, अविसेसितो, तं अविसेसिद्धं अत्थं आयरिओ 'उवेहति' उत्प्रेक्षते विशेषयतीत्यर्थः । जहा एगातो पिंडाओ कुलालो अनेगे घडादिस्सुवे घडेति एवं आयरिओ एगाओ सुत्ताओ अनेगे अत्थविगप्पे दंसेति । अधवा - जहा अंधगारे अप्पगासिते संता वि घडादिया न दिसंति एवं सुत्ते अत्थविसेसा, ते य आयरियपदीवेण जदि पगासिता भवंति तदा उवलब्भंति ॥ किं च-

[भा. ५२३३] जं जह सुत्ते भणियं, तहेव तं जति वियारणा नत्थि ।
किं कालियाणुओगो, दिट्ठो दिट्ठिप्पहाणेहिं ॥

सू- जति सुत्ताभिहिते विचारणा न कज्जति तो कालियसुत्तस्स अनुओगपोरिसीकरणं किं दिट्ठं दिट्ठिप्पहाणेहिं ? दिट्ठिप्पहाणा जिना गणहरा वा । अतो अनुओगकरणं नज्जति-जहा सुत्ते बहू अत्तपदा, ते य आयरिएण निगदिता ति ॥ किं च-

[भा. ५२३४] उस्सग्गसुयं किंची, किंची अववाइयं मुणेयव्वं ।
तदुभयुत्तं किंची, सुत्तस्स गमा मुणेयव्वा ॥

सू- किं चिउस्सग्गसुत्तं । किं चि अववादसुत्तं । किं चि तदुभयसुत्तं । तं दुविहं, तं जहा उस्सग्गववादियं, अववादुस्सग्गियं । एते सुत्तगमा - सूत्रप्रकारा इत्यर्थः । अधवा - सुत्तगमा द्विरभिहितो गमः, तं जहा - उस्सग्गुस्सग्गियं अववादाववादियं चेति । एते वि ष सुत्तप्पगारा आयरिएण बोधिता नज्जंति ॥ इमो वा सुत्ते अत्थपडिबंधो भवति-

[भा. ५२३५] नेगेसु एगाहणं, सलोम निट्ठोम अकसिणे अजिणे ।
विहिभिन्नस्स य गहणे, अववादुस्सग्गियं सुत्तं ॥

सू- इमो अनानुपुव्वीए एतेसिं सुत्ताणं अत्थो दंसिज्जति- 'विधिभिन्नस्स य' पच्छद्धं । 'कप्पति निग्गंथीणं पक्के तालपलंबे भिन्ने पडिग्गाहितए से वि य विधिभिन्ने, नो चेव णं अविधिभिन्ने,' अववादेण गहणे पत्ते जं अविधिभिन्नस्स पडिसेहं करेइ, एस अववादे उस्सग्गो ॥ अववादाणुन्नायं कहं पुणो पडिसिज्जति ? , अतो भण्णति-

[भा. ५२३६] उस्सग्गठिई सुद्धं, जम्हा दव्वं विवज्जयं लहइ ।
ण य तं होइ विरुद्धं, एमेव इमं पि पासामो ॥

सू- ठाणं ठिती, उस्सग्गस्स ठिई उस्सग्गठिई - उस्सग्गस्थानमित्यर्थः । उस्सग्गठाणेसु जं चेव दव्वं कप्पति तं धेव दव्वं असंथरणे जम्हा विवज्जयं लभति । 'विवज्जतो' विवरीयता - असुद्धमित्यर्थः । तं असुद्धं गुणकरेति धेप्पत्तं न विरुद्धं भवति । 'एमेव इमं पि पासामो' ति अववातअनुन्नाए अविधिभिन्ने दोसदंसणं जतो भवति, तेन पुणो पडिसेहो कज्जइ - न दोष इत्यर्थः ॥

[भा. ५२३७] उस्सग्गे गोयरम्मी, निसिज्जकप्पाऽववायओ तिण्हं ।
मंसं दल मा अट्ठिं, अववाउस्सग्गियं सुत्तं ॥

सू- इमं उस्सग्गसूत्रं - “नो कप्पति निग्गंथाण वा निग्गंथीणं वा अंतरगिहंसि आसइत्तए वा जाव काउस्सग्गं वा ठाणं ठातित्तए वा” । अहवा -

गोयरग्गपविट्ठो उ, न निसीएज्झ कत्थति ।

कहं च न पबंथिआ, चिद्धित्ता न व संजए” ॥

इमं अववादिकं - “अथ पुण एवं जाणेज्जा - जुण्णे वाहिए तथस्सि दुब्बले किलंते मुच्छेज्ज वा पण्डेज्ज वा एव ण्हं कप्पति अंतरगिहंसि आसइत्तए वा जाव उस्सग्गठाणं ठातित्तए” ।

(अहवा) - “तिण्हमन्नतरागस्स, निसेज्जा जस्स कप्पति ।

जराए अभिभूयस्स, वाहिगस्स तवस्सिणो ॥

इमं अववादुस्सग्गियं - “बहुअड्डियं पोग्गलं अनिमिसं वा बहुकंटयं ।” एवं अववादतो गिहंतो भणाति - “मंसं दल मा अड्डियं” ति ॥ अथवा -

[भा. ५२३८] नो कप्पति वाऽभिन्नं, अववाएणं तु कप्पती भिन्नं ।

कप्पइ पक्कं भिन्नं, विहीय अववायउस्सग्गं ॥

सू- “नो कप्पति निग्गंथाण वा निग्गंथीणं वा आमे तालपलंबे भिन्ने पडिग्गाहित्तए” एयं उस्सग्गियं । “कप्पति निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा आमे तालपलंबे भिन्ने पडिग्गाहित्तए”, एयं अववादियं । पच्छद्धं कंठं । पूर्वोक्तं इमं उस्सग्गाववाइयं - “नो कप्पति निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा रातो वा वियाले वा सेज्जासंधारए पडिग्गाहित्तए, ॥ नऽन्नत्येगेणं पुब्बपडिलेहिणं सेज्जासंधारएणं” । इमं उस्सग्गुस्सग्गियं । “जे भिक्खू असनं वा पानं वा, खाइणं वा, साइमं वा (इ) एण्णमाए पोरिसीए पडिग्गाहेत्ता पच्छिमं पोरिसि उवातिणावेति, उवातिणावेत वा सातिज्जति; से वं आहज्ज उवातिणाविते सिया जो तं भुंजति भुंजतं वा सातिज्जति ।”

इमं अववादाववादियं । जेसु अववादो सुत्तेसु निबद्धो तेसु चेव सुत्तेसु अत्थतो पुणो अनुन्ना पवत्तति, ते अववायाववातिय । सुत्ता, जतो सा वितियाणुन्ना सुत्तत्थानुगता इति । इदानि वितियागाहाए पुब्बद्धस्स इमं वक्खणं- अणंगेसु सुत्तत्थेसु घेतत्थेसु एगस्स अत्थस्स गहणं करति, जहा जत्थ सुत्ते पाणातिवातविरतिगहणं तत्थ सेसा महव्ववया अत्थतो दट्ठव्वा । एवं कसायइंदियआसवेसु वि भाणियव्वं । इमे पत्तेयसुत्ता- नो कप्पति निग्गंथाणं अलोमाइं चम्माइं धारित्तए वा परिहरित्तए वा । कप्पति निग्गंथाणं सलोमाइं चम्माइं धारित्तए वा परिहरित्तए वा । णोप्पति, निग्गंथीणं सलोमाइं चम्माइं धारित्तए वा परिहरित्तए वा । कप्पति निग्गंथीणं अलोमाइं चम्माइं धारित्तए वा परिहरित्तए वा । इमं सामण्णसुत्तं । नो कप्पति निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा कसिणाइं चम्माइं धारित्तए वा परिहरित्तए वा । कप्पति निग्गंथाण वा निग्गंथीण वा अकसिणाइं चम्माइं धारित्तए वा परिहरित्तए वा ॥ किं चान्यत्-

[भा. ५२३९] कत्थइ देसग्गहणं, कत्थइ भण्णंति निरवसेसाइं ।

उक्कम-कमजुत्ताइं, कारणवसतो निउत्ताइं ॥

[भा. ५२४०] देसग्गहणे बीएहि सूइया, मूलमाइणो होति ।

कोहाति अनिग्गहिया, सिंघंति भवं निरवसेसं ॥

सू- क्वचित् सूत्रे देशग्रहणं करेति, जहा कप्पस्स पढमसुत्ते पलंबग्गहणातो सेसवणस्सइभेदा

मूल-कंद-खंध-तया-साह-प्पसाह-पत्त-पुप्फ-बीया य गहिया । बीयग्गहणातो वा सेसा दड्ढ्वा ।
इमं निरवसेसग्गहणं-

“कोहो य माणो य अनिग्गहीया, माया य लोभो य विवहमाणा ।

चत्तारि एते कसिणा कसाया, सिंचति मूलाइं पुणब्बवस्स ।”

क्वचित् सूत्राणि उक्कमेण कृतानि क्वचित् क्रमेण जहा-

[भा. ५२४१] सत्यपरिन्ना उक्कमो, गोयरपिंडेसणा कमेणं तु ।

जं पि य उक्कमकरणं, तं पड्हिनवधम्ममायद्धा ॥

पू- सत्यपरिन्नाऽज्झयणे - तेउक्कायस्स उवरि वाउक्कायो भवति, सो य न तत्थ भणितो, तसाणुवरिं भणितो, दुःश्रद्धेयत्वात् । जं तं उक्कमकरणं तं अहिणवस्स सेहस्स धम्मप्रतिपत्तिकारणा वाउकातिगजीवत्वप्रतिपत्तिकारणा वा इत्यर्थः । “गोयरपिंडेसणा कमेणं” ति तत्थ गोयरातिमे अभिग्गहविसेसतो जाणियव्वा भवंति, तंजहा-पेला, अद्धपेला, गोमुत्तिवा, पयंगवीहिवा, अंतोसंवुक्का वड्ढा, बाहिं संवुक्का वड्ढा, गंतुपद्दागया, उक्खित्तचरगा, उक्खित्तनिक्खित्तचरगा । इमाओ सत्त पिंडेसणाओ - असंसद्धा, संसद्धा, उद्धडा, अप्पलेवा, उवग्गहिया, पग्गहिया, उज्झियधम्मिया य ।

दायगो असंसद्धेहिं हत्थमत्तेहिं देति ति असंसद्धदायगो । संसद्धेहिं हत्थमत्तेहिं देति ति संसद्धा । जत्थ उवक्खडियं मायणे तातो उद्धरियं छप्पगादिसु, एस उद्धडा । जस्स दिज्झमाणस्स दव्वस्स निष्काव-चणगादिगस्स लेवो न भवति, सा अप्पलेवा । जं परिवेसणेण परिवेसणाए परस्स कडुच्छुतादिणा उवग्गहियं - अनिर्यतिवुत्तं भवति, तेन ज तं पडिसिद्धं तं तहुक्खित्तं चेव साधुस्स देइ । एसा उवग्गहिया । जं असमादिगं भोतुकामेण कंसादिभायणे गहियं भुंजामि ति असंसद्धिं चेव साधू आगतो तं चेव देति, एस पग्गहिया । जं असणादिगं गिही उज्झिउकामो साहू य उवड्ढितो तं तस्स देति, न य तं कोइ अन्नो दुपदादी अभिलसति, एसा उज्झियधम्मिया ॥

[भा. ५२४२] बीएहि कंदमादी, वि सूइया तेहि सव्ववणकायो ।

भोमातिका वणेण तु, सभेदमारोवणा भणिता ॥

पू- कन्हिवि सुत्ते बीग्गहणं कतं, तेन बीयग्गहणेण मूलकंदादिया सूइता, तेहिं सव्वोपरित्तानंतो सभेदो वणस्सइकाओ सूतितो, तेन वणस्सतिणा भोमादिया पंच काया सूतिता, एवं सप्रभेदा आरोवणा केसुइ सुत्तेसु माणियव्वा ॥ किं च-

[भा. ५२४३] जत्थ तु देसग्गहणं, तत्थ उ सेसाणि सूइयवसेणं ।

भोत्तूण अहीकारं, अनुओगधरा पभासंति ॥

पू- पुव्वद्धं गतार्थं । कन्हिवि सुत्ते अनुओगधरा अधिगतं अत्थं भोत्तूणं सुत्तानुपायिप्प-संगागयमत्थं ताव भणंति । एवं विचित्ता सुत्ता, विचित्तो य सुत्तत्थो, न नज्जति जाव सूरिणा न पागडिओ ॥

[भा. ५२४४] उस्सग्गेणं भणिताणि जाणि अववायओ य जाणि भवे ।

कारणजाएण मुनी ! सव्वाणि वि जाणियव्वाणि ॥

पू- उस्सग्गेम भणिताणि जाणि सुत्ताणि अववादेण य जाणि सुत्ताणि भणिताणि,

“कारणजातेन मुनि” ति पडिसिद्धस्स आयरणहेऊ कारणं, “जायं” ति उप्पन्नं, “मुनि” ति आमंतणे, सव्वाणि वि जाणियव्वाणीति । कइं ? , उच्यते-अववायसुत्तेसुस्सग्गो अत्थतो भणितो अववादकारणे सुत्तनिबंधो, उस्सग्गसुत्तस्स उस्सग्गसुत्ते निबंधो, अत्थतो कारणजाते अनुण्णा अतो सव्वसुत्तेसु उस्सग्गो अववादो य दिट्ठो । अतो भण्णति - “कारणजातेन मुनी ! सव्वाणि वि जाणियव्वाणि “सूत्राणीत्यर्थः । ते य उस्सग्गऽववादा गुरुणा बोधिता नञ्जंति । ते य जाणिऊण अप्पण्णो ठाणे समायरंति । अजाणिए पुण ते कइं समायरंति ? , ॥ अववादट्ठाणे पत्ते-

[भा. ५२४५] उस्सग्गेण निसिद्धाणि जानि दव्वाणि संथरे मुणिणो ।

कारणजाए जाते, सव्वानि वि तानि कप्पंति ॥

सू-जानि संथरमाणस्स उस्सग्गेण दव्वाणि निसिद्धाणि तानि चेव दव्वाणि अववायकारणजाते, “जाय” सट्ठो प्रकारवाची वितिओ “जाय” सट्ठो उप्पन्नवाची, अन्यतमे कारणप्रकारे उत्पन्ने इत्यर्थः । जानि उस्सग्गे पडिसिद्धाणि उप्पन्ने कारणे सव्वानि वि तानि कप्पंति न दोसो ॥

चोदगाह-

[भा. ५२४६] जं पुव्वं पडिसिद्धं, जति तं तस्सेव कप्पती भुज्जो ।

एवं होयऽनवत्था, न य तित्थं नेव त्थां तु ॥

सू-सुत्तत्थस्स अणवत्था भवति, चरणकरमस्स वा अणवत्थओ य तित्थं न भवति, पडिसिद्धमणुजाणंतस्स सव्वं न भवति ॥

[भा. ५२४७] उम्मतवायसरिसं, खु दंसणं न वि य कप्पऽकप्पं तु ।

अह ते एवं सिद्धी, न होज्ज सिद्धी उ कस्सेवं ॥

सू-“पुव्वावरविरुद्धं सुत्तं पावइ उम्मतवचनवत्”, “इमं कप्पं, इमं अकप्पं” एयं अन्नहा पावति जतो अकप्पं पि कप्पं भवति । जइ एवं तुज्झं अभिप्पेयत्थसिद्धी भवति तो चरगादियाण वि अप्पण्णो अभिप्पेयत्थसिद्धी भवेज्ज ॥ आचार्य आह - सुजेहि एत्थ निच्छियऽत्थं-

[भा. ५२४८] न वि किं चि अनुन्नायं, पडिसिद्धं वा वि जिनवरिदिहिं ।

एसा तेसि आणा, कज्जे सट्ठेण होयव्वं ॥

सू-निष्कारणे अकप्पणिज्जं न किं चि अनुन्नायं, अववायकारणे उप्पन्ने अकप्पणिज्जं न किं वि पडिसिद्धं, निच्छयववहारतो एस तित्थकराणा, “कज्जे सट्ठेण भवियव्वं” कज्जंति अववादकारणं, तेन जति अकप्पं पडिसेवति तहावि सट्ठो भवति, सट्ठो ति संजमो ॥ अहवा-

[भा. ५२४९] कज्जं नाणादीयं, उस्सग्गववायओ भवे सट्ठं ।

तं तह समायरंतो, तं सफलं होइ सव्वं पि ॥

सू-कज्जं ति नाण-दंसण-चरणा । ते जहा जहा उस्सप्पंति तहा तहा समायरंतस्स संजमो भवति स्यात् । कथं संजमो भवति-

[भा. ५२५०] दोसा जेन निरुंभंति, जेन खिज्जंति पुव्वकम्माइं ।

सो सो मोक्खोवाओ, रोगावत्थासु समणं व ॥

सू-उस्सग्गे उस्सग्गं, अववादे अववादं करंतस्स रागादिया दोसा निरुंभंति, पुव्वोवचियकम्मा य खिज्जंति, एवं जो जो साधुस्स दोसनिरोधकम्पखवणो किरियाजोगो सो सो सव्वो मोक्खोवातो ।

इमो दिङ्गतो - “रोगावत्थासु समणं व”, रोगावत्था रोगप्रकारा, तेसिं रोगाणं प्रशमनं अपत्थं पडिसिज्जति, जेन य प्रशमंति तं तस्स दिङ्गति । अथवा - कस्स ति रोगिस्स निसेहो कज्जति, कस्स विपुणो तमेव अनुणवति । एवं कम्मरोगखवणे वि समत्थस्स अकप्पपडिसेहो कज्जति । असंथरस्स पुण तमेव अनुन्नवति । हे चोदक ! जं तं तुब्भे भणियं - सुत्ते अगीतो गीतो वा नत्थि कोइ भणितो तं, एयं सुत्ते गीयादीया पवयणातो विन्नेया ॥

[भा. ५२५१] अग्गीतस्स न कप्पति, तिविहं जयणं तु सो न जाणाति ।

अनुन्नवणाइ जयणं, सपक्ख-परपक्खजयणं च ॥

सू- चोदको भणति- “अगीयस्स किं कारणं न कप्पति ? आयरिओ भणइ - “तिविधं जयणं” ति जेन सो न याणइ । पुणो चोदमो भणति- “कयरा सा तिविधा जयणा” ? आयरिओ भणइ- अनुन्नावणजयणा सपक्खजयणा परपक्खजयणा य । चोदको भणति- “सुत्ते पडिएअगीतो कहं जयणं न जाणति ?”

आयरिओ भणति - हे चोदक ! आयरिसहाया सब्बागमा भवंति जेन पडिज्जति ॥

[भा. ५२५२] निउणो खलु सुत्तथो, न हु सको अपडिबोहितो नाउं ।

ते सुणह तत्थ दोसा, जे तेसिं तहिं वसंताणं ॥

सू- मिउणो ति सुहुमो सुत्तथो, सो य आयरिएण पडिबोहितो णज्जति, अन्नह न नज्जति, जे अगीयत्थाणं तहिं वसंताणं दोसा ते भण्णमाणं सुणसु ॥

[भा. ५२५३] अग्गीया खलु साहु, नवरं दोसा गुणे अजाणंता ।

रमणिज्जभिक्ख गामे, ठायंती उदगसालाए ॥

सू- अगीयसाधू साधुकिरियाए जुत्ता नवरं - सदोसणिदोस-वसहिअनुन्नवणे दोसगुणे न याणंति, अजयणाए अनुन्नवणे दोसा, जयनामुण्णवणाए य गुणा । सदोसाए य कारणे ठिया जयणं काउं न जाणंति जे य तत्थ दोसा उप्पज्जंति ॥ “रमणिज्ज” पच्छद्धं अस्य व्याख्या-

[भा. ५२५४] रमणिज्जभिक्ख गामो, ठायामो इहेव वसहि झोसेह ।

उदगधराणुणवणा, जति रक्खह देमि तो भंते ॥

सू- अगीयत्थगच्छे दूइजंतो एगत्य गामे बाहिं ठितो, भिक्खा हिंडिया पभूता इद्धा य लद्धा, ताहे भणंति - “एस रमणिज्जो गामो, भिक्खा य अत्थि, अत्थेव मासकप्पविहारेण उच्छिहामो, वसहिं झोसेह धम्मकहि” ति । तेहिं उदगसाला दिद्धा, तं अनुन्नवेत्ता उदगधरसामिणा भणिता - “जति उदगं धरं वा रक्खिस्सह तो भे देमि” ति ॥ किं च ते गिहत्था भणंति-

[भा. ५२५५] वसहीरक्खणवणा, कम्मं न करेमो नेव पवसामो ।

निश्चिता होह तुमं, अम्हे रत्तिं पि जग्गामो ॥

सू- “उदयधरादिरक्खवावडा अम्हे किसिमादी कम्मं पि न करेमो, न य आमंतणादिसु गामंतरं पि पवसामो” । ताहे अगीयत्था भणंति - “निश्चितो होहि तुमं, अम्हे रत्तिं पि जग्गिस्सामो” ॥ इमा वि अनुन्नवणे अविधी चेव-

[भा. ५२५६] जोत्तिस निमित्तमादी, छंदं गणियं च अम्ह साहित्था ।

अक्खरमादि व डिंभे, गाहेस्सह अजतणा सुणणे ॥

शू- जति अनुन्नविज्जते वसहिसामी भणति - “जति जोइसं निमित्तं छंदं गणियं वा अहं
कहेस्सह, “डिभं” ति डिभरुवं तं अक्खरे गाहिस्सह, आदिसद्दातो अन्नं वा किं चि पावसुत्तं
वागण्णादि ।” एत्थ साधू जति पडिसुनेति - “कहेस्सामो सिक्खावेस्सामो वा” तो अणुन्नवणे
अजयणा कया भवति ॥ अजयणाऽणुन्नवणाए ठियाणं इमे दोसा-

[भा. ५२५७] अनुन्नवण अजयणाए, पउत्थसागारिए धरे चेव ।

तेसिं पि य चीयत्तं सागारियवज्जियं जातं ॥

[भा. ५२५८] तेसु ठितेसु पउत्थो, अच्छंतो वा वि न बहती तांते ।

जइ वि य पविसितुकामो, तह वि य न चएति अतिगंतु ॥

शू- “तेसु” ति - अगीयत्थेसु जयणाणुन्नवणाए ठियाणं “उदगादिधरं संजता रक्खंति”
ति सागारिगो निद्धितो पवसइ, धरे वा अच्छंतो उदगादिभायणाणं वावारं न बहति, “तेसिं पि”
- संजयाणं “चियत्तं” - जं अहं तेन सागारिणो नागच्छंति । अहवा - जे संजता उदगरसकोउआ
तेसिं चियत्तं, अहवा - सो पविसितुकामो तह वि न सक्केइ तत्थ पविसितं ॥

केन कारणेण ? अतो भण्णति -

[भा. ५२५९] संधारएहि य तहिं, समंततो आतिकिण्ण वितिकिण्णं ।

सागारिओ न इंती, दोसे य तहिं न जाणाति ॥

शू- अतिकिण्णं आकीर्णं परिवाडीए, वितिकिण्णं विप्रकीर्णं अनानुपुब्बीए, अइवियइ ति
वुत्तं भवति, एतेन कारणेण सो सेज्जातरो न पविसति । तेसु उदगभायणेसु जे सेवणादिदोसा ते न
याणंति ॥ अनुन्नवण ति गता । इदानीं सपक्खे जयणा-

[भा. ५२६०] ते तत्थ सन्निविट्ठा, गहिता संधारगा जहिच्छए ।

नानादेसी साहू, कस्सति चिंता समुप्पन्ना ॥

शू- “सन्निविट्ठ” ति ठिता ‘जहिच्छ’ ति जहा इच्छंति, नो गणावच्छेइएण दिन्ना
अहारातिणिवाए ॥ तत्थ कस्स ति साधुस्स इमा चिंता उप्पन्ना-

[भा. ५२६१] अनुभूता उदगरसा, नवरं मोत्तूनिमेसि उदगाणं ।

काहामि कोउहल्लं, पासुत्तेसुं समारद्धो ॥

शू- “केरिसो उदगरसो” ति कोतुअं, तं कोउआनुकूलं काहामो ति सो सुत्तेसु साधुसु समारद्धो
पाउं ॥ इमे उदगे-

[भा. ५२६२] धारोदए महासलिलजले संभारिते च दव्वेहिं ।

तण्हाइयस्स व सती, दिया व राओ व उप्पज्जे ॥

शू- धारोदगं जहा सत्तधारादिसु, महासलिलोदगं गंगासिंधुमादीहि दव्वेहिं वा संभारियं,
कप्पूरादिपाणिधवासेण वासियं, एवमादिउदगेसु तण्हाइयस्स अभिलासो भवति, पुब्बानुभूतेन
वा सती संभरणा भवति, अननुभूतेन वा कोउएणं सती भवति ॥ ताहे सतीए उप्पन्नाए अप्पणो
हिययपच्चक्खं भण्णति-

[भा. ५२६३] इहरा कहासु सुणिमो, इमं खु तं विमलसीतलं तोयं ।

विगतस्स वि नत्थि रसो, इति सेवति धारतोयादी ॥

सू- “इहरे” ति - अपचक्रं सुतिमेत्तोवलद्धं, “इमं” ति पचक्रं, जं पि अम्हे उण्होदगाद विगतजीवं पिवामो तस्स वि सत्थोवहयस्स अन्नहाभूतस्स रसो नत्थि, इति एवं चित्ते उं धारोदगादि सेवइ ॥ तम्मि पडिसेविते इमे दोसा-

[भा. ५२६४] विगयम्मि कोउहल्ले, छट्ठवयविराधनं ति पडिगमणं ।

वेधाणस ओधाणे, गिलाण-सेहेण वा दिट्ठो ॥

सू- तम्मि उदगे आसेयिए विगते उदगरसकोउए छट्ठं रातीभोयणविरति वयं भगं, तम्मि भग्गे सेसवयाण वि भंगो, ताहे “भग्गव्वतो मि” ति स गिहे पडिगमणं करेअ, वेहानसं वा करेअ, विहाराओ वा ओहाण करेअ, गिलाणेण सेहेण वा अभिणवधममेण दिट्ठो तं पडिसेवतो ॥ ताहे गिलाणो इमं कुआ-

[भा. ५२६५] तण्हातिओ गिलाणो, तं दिस्स पिएअ जा विराधनया ।

एमेव सेहमादी, पियंति अप्पच्चओ वा सिं ॥

सू- तं दट्ठं पिवंतं गिलाणो वि तिसितो पिवेअ, अतिसितो वा कोउएण पिवेअ । तेन पीएण अपत्थेण जा अनागाढादिविराधना तन्निष्फन्नं पच्छित्तं तस्स साधुस्स भवति । अह उद्वाति तो चरिमं । एवं सेहेण वि दिट्ठे सेहो वि पिवेअ, सेहस्स वा अपच्चओ भवेअ, जहेयं भोसं तहऽन्नं पि ॥ अहवा-

[भा. ५२६६] उद्वाहं च करेअ, विपरिणामो न होअ सेहस्स ।

गेण्हतेन व तेनं, खंडित भिन्ने व थिद्धे वा ॥

सू- सो वा सेहो अन्नमन्नस्स अवखंतो उद्वाहं करेअ । अहवा - सेहो अयाणंतो भणेअ - “एसं तेनो आहरेइ” ति उद्वाहं करेअ, तं वा दट्ठं सेहो विपरिणमेअ, विपरिणतो सम्मत्तं चरणं लिंगं वा छेअ । अगिलाणसाधुणा गिलाणेण वा सेहेण वा एतेसिं अन्नतरेण उदगं गेण्हतेन तं उदगभायणं खंडियं भिन्नं वा वेहो से वा कतो ॥ अधवा-

[भा. ५२६७] फेडितमुद्वा तेनं, कअे सागारियस्स अतिगमनं ।

केण इमं तेनेहिं, तणाणं आगमो कतो ॥

सू- मुदियस्स वा मुद्वा फेडिया, अप्पणो य कअेण सागारितो “अइगतो” ति पयिद्धो तेन दिट्ठं । दिट्ठे भणाति - केण इमं खंडियं ? भिन्नं वा ? साहू भणंति - तेनेहिं । ताहे सागारितो भणइ - “तेनाणं आगमो कहं जातो ? जो अम्हेहिं न नातो” ॥ ताहे सागारिणेण चित्तेण अवधारितं - “एतेहिं चेव उदगं पीतं भायणं वा खंडियं भिन्नं वा ।” तत्थ सो भेदो हवेअ पंतो वा । भदो इमं भणेअ-

[भा. ५२६८] इहरह वि ताव अम्हं, भिक्खं च बलिं च गेण्हह न किंचि ।

एण्हि खु तारिओ मि, गेम्हह छंदेण जेनऽट्ठो ॥

सू- एयं उदगगहणं भोत्तुं “इहरह वि” ति चरगादिसामण्णं भिक्खगहणकाले जं कुटुंबपगतं ततो भिक्खं अम्हं धरे न हिंडह, जं वा देवताणं वलीकयं ततो उव्वरियं पि न गेण्हह, इण्हि पुण उदगगहणेन अनुगहो कतो, संसारातो य तारिता । एत्थ जेन भे अन्नेन वि अट्ठो तं पि तुब्बे छंदेण अप्पणो इच्छाए पञ्जत्तियं गेण्हह ॥ इमं भद्वपंतोसु पच्छित्तं-

[भा. ५२६९] लहुगा अनुग्गहम्मी, अप्पत्तिय धम्मकंचुगे गुरुगा ।

कडुग फरुसं भणंते, छम्मासो करभरे छेओ ॥

चू-जति भद्दगो "अनुग्गहं" ति भणेज्ज तो चउलहुं । पंतो अप्पत्तियं करेज्जा । अपत्तिओ वा इमं भणेज्ज - "एते धम्मकंचुगपविट्ठा एगंलेस्सा लोगं मुसंति", एत्थ से चउगुरुं । कुगवयणं करुसंवयणं वा भणंति छग्गुरुगा । रायकरभरेहि भग्गाणं समणकरो वोढव्वो ति भणंते छेदो भवति ॥

[भा. ५२७०] मूलं सएज्झएसुं, अणवट्ठप्पो ति ए चउक्केसु ।

रच्छ महापहेसु य, पावति पारंचियं ठाणं ॥

चू-सइज्झा समोसियगा, तेहिं उदगं तेणियं ति एत्थ मूलं, तिगे चउक्के वा पसरिते तेनगा वा एते अणवट्ठो, महापहेसु सेसरत्थासु य तेनियं ति य सुए पारंचियं ॥ "कडुगफरुसं" पच्छद्धस्स इमे वक्खाणं-

[भा. ५२७१] चोरो ति कडुं दुव्वोडंओ ति फरुसं हतो सि पव्वावो ।

समणकरो वोढव्वो, जाते मे करभरहताणं ॥

चू-कंठा । सपक्खझयणा एसा गता । परपक्खजयणा इमा-

[भा. ५२७२] परपक्खम्मि यजयणा, दारे पिहितम्मि चउलहुं होंति ।

पिहिणे वि होंति लहुगा, जं ते तसपाणघातो य ॥

चू-मनुयगोणादी असंजतो सव्वो परपक्खो भाणियव्वो, आवत्तणपेढियाए जीवववरोवणभया भति दारं न पिहंति तो चउलहुं । अह पिहंति तहावि आवत्तणपेढियाजंते संचारयलूया उद्देहिगमादीण य तसाणं घातो भवति, एत्थ वि चउलहुं तसनिष्फण्णं च ॥ अपिहिते इमे दोसा-

[भा. ५२७३] गोणे य साणमादी, वारणे लहुगा य जं च अहिकरणं ।

खरए य तेनए या, गुरुगा य पदोसतो जं च ॥

चू-दुवारे अपिहिते गोणादी पविसेज्जा, ते जति वारेति तो चउलहुं । सो य वारितो वच्चंतो अधिकरणं जेन हरितादि मलेहिति, तन्निष्फण्णं अंतरायं च से कयं । अहवा - "खरए" ति तस्सेव संतिओ दासो दासी वा तेनगा वा पविसेज्जा, ते जति वारेति तो चउगुरुगा, ते वारिया समाणा पदुट्ठा जं छोभग-परितावणादि काहिति तन्निष्फण्णं पावति ॥

[भा. ५२७४] तेसि अवारणे लहुगा, गोसे सागारियस्स सिट्ठम्मि ।

लहुगा य जं च जत्तो, असिट्ठे संकापदं जं च ॥

चू-गोण साण-खर-खरिय-तेनगा य जति न वारेति तो पत्तेयं इ । ते य अवारिता उदगं पिएज्जा, हरेज्जावा, भायणादि वा विणासेज्जा । गोसे ति पच्चूसे जइ सागारियस्स साहेति "अमुगेण अमुगीए वा अमुगेण वा तेनेण राओ उदगं पीतं" ति चउलहुगा । कहिते सो रुट्ठो दुवक्खरियादीण जं परितावणादि काहीति, "जतो" ति बंधणघायण विसेसा, तो तन्निष्फण्णं सव्वं पावइ । अह पकहिति तो वि चउलहुगा । साधू य नट्टे संकेज्जा, संकाए चउलहुं । निस्संकिते चउगुरुं । अनुग्गहादि वा भद्दपंतदोसा हवेज्ज, "जं च" पदुट्ठो निच्छुभणादि करेज्ज ॥

गोणादियाण सव्वेसिं वारणे इमे दोसा-

[भा.५२७५] तिरियनिवारण अभिहणण मारणं जीवघातो नासंते ।

खरिया छोम विसाऽगणि, खरए पंतावणादीया ॥

शू- सव्वे वि गोणादी तिरिया निवारिअंता सिंगादिणा आहणेअ, तत्थ परितावणादि जाव मरणं भवे, सो वा निवारितो जीवघातं करेत्तो वझेआ । खरिया य निवारिता छोमगं देअ - “एह मे समणो पत्थेति”, विसगरादि वा देअ, वसहिं वा अग्निणा झामेअ । खरगो वि पदुहो पंतावणादि करेअ, भायणाणि वा विनासेअ, सेआतरं वा पंतावेअ ॥ तेनगा इमेहिं कारणेहिं उदगं हरेआ-

[भा.५२७६] आसन्नो य छनूसवो, कअं पि य तारिसेण उदएण ।

तेनाण य आगमणं, अच्छह तुण्हिअगा तेन ॥

शू- आसन्न छणे ऊसवे वा, छणो जत्थ विसिअं भत्तपानं उवसाहिअति, ऊसवो जत्थ तं उवसाधिअति, जनो य अलंकिय विभूसितो उआणादिसु मित्तादिजणपरिबुडो खआदिणा उवललति तम्मि छणे ऊसवे वा तारिसेण उदगेण अवस्सं कअं ।

तम्मि य अप्पणो गिहे अविअमाणे उदगतेनणट्ठाए आगता तेना । ताहे अगीता भणंति - “तेना आगता, अच्छह मंते ! तुण्हिअ, न कप्पति कहेतुं अयं तेनो, अयं उवघरए” ति । अधवा - तेना आगता संजतेहिं दिट्ठा । ते तेनगा भणंति - “तुण्हिअ अच्छह, मा भे उद्विस्सामो” ॥

[भा.५२७७] उच्छवछणेसु संभारितं दगं ति सितरोगितट्ठा वा ।

दोहल-कुतूहलेण व, हरंति पडिसेवियादीया ॥

शू- तेसु छनूसवेसु तिसिया पीयणट्ठाए उदगं वासवासियं कप्पूरपाडलावासियं वा चउपंचमूलसंभारकयं वा रोगियस्सट्ठाए अवहरंति, गुब्बिणीए वा डोहलट्ठाए, कोउगेण वा केरिसो एयस्स साओ ? ति, पडिसेविता अन्ने वा अवहरंति ॥

[भा.५२७८] गहितं च तेहि उदगं, घेतूण गता जतो सि गंतव्वं ।

सागारितो उ भणती, सउणो वि य रक्खती नेहं ॥

शू- तेनगा घेतुं उदगं गता जत्थ गंतव्वं । अप्पणो य कअेण सागारिओ पभाए आगतो । मुदाभेदं दहं भणाति - “अओ ! सउणो वि, “नेहं” ति गिहं, सो वि ताव अप्पणो गिहं रक्खति, तुझेहिं इमं न रक्खियं” ॥

[भा.५२७९] दगभाणूणे दहं, सजलं च हितं दगच परिसडितं ।

केण हियं ? तेनेहिं, असिअ भदेतर इमे तू ॥

शू- अहवा - जलेण भरियं भायणं दगं च परिसडियं । तत्थ दहं सागारिगो पुच्छति - केन हियं । साहू भणंति - तेनेहिंति । तत्थ जति तेनगं वन्नरुवेण कहेति तो बंधणादिया दोसा, “असिअ” ति अकहिते भद्दोसा “इतरे” ति पंतदोसा य इमे ॥

[भा.५२८०] लहुगा अनुग्गहम्पी, अप्पत्तियधम्मकंधुगे गुरुगा ।

कडुग-फरुसं भणंते, छम्मासो करभरे छेओ ॥

[भा.५२८१] मूलं सएज्झएसुं, अणवट्ठप्पो ति ए चउक्केसु ।

रच्छ-महापहेसु य, पावति पारंचियं ठाणं ॥

[भा.५२८२] एगमनेगे छेदो, दिय रातो विनास-गरहमादीया ।

अं पाविहिंति विहनिग्गतादि वसहिं अलभमाणा ॥

धू-सागारिणेण अब्भुवगयं-“निरुवगारी होउं अच्छह ति, अहापवत्तं वावारं वहिस्सामो”
ति, ताहे तत्तु चिया, इत्थं उच्यते । तत्तु चियायं इमा विही - जाहे सब्बे भिगा भखादिनिग्गता
भवन्ति ताहे गुरु उदगजाणणद्धा अन्नावदेसेण सागारियस्स पुरतो ॥ इमं भणति-

[भा.५२८९] चउमूल पंचमूला, तालोदानं च तावतोयाणं ।
दिड्ढमए सन्निचिया, अन्नादेसे कुडुंबीणं ॥

धू-चउहिं पंचहिं वा अन्नतमेहिं सुरहिमूलेहिं पाणद्धा संभारकडं तालोदं तोसलीए, तावोदं
रायणिहे ॥

[भा.५२९०] एवं च भणितमेत्तन्मि कारणे सो भणाति आयरिए ।
अत्थि ममं सन्निचिया, पेच्छह नानाविहे उदए ॥

धू- जाहे एवं भणितो गुरुणा ताहे कमपत्ते कहणकारणे सेआतरो पच्छत्तेण भणति -
“पत्थभोयणे तावोदगं, एत्थ तालोदगं”, एवं तेन सब्बे कहिता ॥ ते य गुरुणा-

[भा.५२९१] उवलक्खिया य उदगा, संथाराणं जहाविही गहणं ।
जो जस्स उ पाओग्गो, सो तस्स तहं तु दायव्वो ॥

धू-ताहे संथारगाणं अहाराइणियाए विहिगहणे पत्ते वि तं सामायारिं भेतुं गुरवो अप्पत्तिवं
तत्थ करेति, जो जस्स जम्मि ठाणे जोगो संथारगो तस्स तहिं ठाणं देति ॥ तत्थिभो विही-

[भा.५२९२] निक्खम-पवेसवज्जण, दूरे य अभाविता उ उदगस्स ।
उदयंतेन परिणता, चिलिमिणि राइंदिय असुण्णं ॥

धू-सागारियस्स उदगादिगहणद्धा पविसमाणस्स निक्खमण-पवेसो वज्जेयव्वो । उदगभायणाण
य अभाविया अगीया अतिपरिनामगा गंदधम्मा य दूरतो ठविज्जंति । जे पुण धम्मसद्धिया धिरधित्ता
ते उदगभायणाण ठाणे य अंतरे कडगो चिलिमिली वा दिज्जति । गीयत्थपरिनामगेहिं यदियारातो
य असुण्णं कज्जति ॥

[भा.५२९३] ते तत्थ सन्निविद्धा, गहिता संथारगा विधीपुव्वं ।
जागरमाण वसंती, सपक्खजयणाए गीयत्था ॥

धू-जहा तत्थ दोसो न भवति तहा संथारगा धेत्तव्वा, एसेव तत्त विधी । सपक्खं रक्खंता
तत्थ गीयत्था सदा सजागरा सुवन्ति ॥ अधवा-

[भा.५२९४] ठाणं वा ठायंती, णिसेअ अहवा सजागरे सुवति ।
बहुसो अभिद्वन्ते, वयणमिणं वायणं देमि ॥

धू-जो वा दढसंघयणो अत्यचित्तगो सो ठाणं ठाति, निसन्नो वा झायमाणो चिड्डइ । अथवा
-गीयत्थ कृतकेन सब्बेसिं पुरतो भणति-“संदिसह भंते ! सब्बराइयं उस्सगं करेस्सामि ।” पच्छा
सुत्तेसु सुवति, अन्नदिनं अन्नो संदिसावेति । एवं रक्खंति । वसभा वा सजागरा सुवन्ति, जति
तत्थ दगाभिलासी दगभायणंतेन आगच्छति तत्थ तहा गुरवो वसभा वा संजीहारं करेति, जहा सो
पडिनीयत्तत्ति । अथ सो पुणो पुणो अभिद्ववति ताहे गुरु सामण्णतो वयणं भणाति-“उट्ठेह भंते!
वायणं देमि ।” तं वा भणाइ “अज्जो ! वायणं वा ते देमि” ॥

[भा.५२९५] फिडितं च दगद्धिं वा, जतण्ण वारंति न तु फुडं वेति ।
मा तं सोच्छिति अन्नो, नित्थकोऽकज्ज गमणं वा ॥

सू- फुडं रुक्खं न भणति, मा तं अन्नो साउं अन्नेसिं कहेस्सति । पच्छा सव्वेहिं नाते गुरुणा वा फुडं भणिते नित्थक्को निल्लज्जी भवति । पच्छा निल्लज्जीभूतो अक्खं पि करेति, नातो मि ति सज्जितो वा पडिगमणादीणि करेत्ता ॥ “जयणाए वारेंति” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ५२९६] दारं न होति एत्तो, निदामत्ताणि पुच्छ अच्छीणि ।

भण जं च संकितं ते, गेण्हह वेरत्तियं भंते ! ॥

सू- कठा सपक्खजयणा गत्ता । इमा परपक्खजयणा-

[भा. ५२९७] परपक्खम्भि वि दारं, ठयंति जयणाए दो वि वारेंति ।

तहवि य अठायमाणे, उवेह पुट्ठा व साहंति ॥

सू- परपक्खेसु दारं ठयति इमाए जयणाए-

[भा. ५२९८] पेहपमज्जणसमियं, उवओगं काउं दारे घट्टेंति ।

तिरिय नर दोन्नि एते, खर-खरि त्थि-पुं निसिद्धितरे ॥

सू- चक्खुणा पेहिउं रयोहरणेण मज्जंति, अचक्खुविसए वा उवओगं काउं । अधवा - सचक्खुविसए वि उवओगकरणं न विरुज्जति । एवं च राणियं जहा जीवविराधना न भवति त जयणाए दारं ठयंति । अहवा - “जयणाए दो वि वारेंति” तिरिया नरा यएते दोन्नि । अहवा - दोन्नि - दासो दासी य, अहवा - दोन्नि - इत्थी पुरिसो य । अहवा - दोन्नि “निसिद्धितर” ति जेसिं पवेसोऽणुन्नात्तो ते निसिद्धा, नाणुन्नात्तो पवेसो जेसिते इतर ति ।

अहवा - अकंति यतेना निसद्धा इतरे अनिसद्धा, उवरि वक्खाणिज्जमाणा, जयणाए । तहा य अठायमाणेसु “उवेह” ति तुण्हिक्को अच्छति । सागारिणा वा पुट्ठो - “केनुदगं नीयं ?” ति ताहे साहंति “अमुगेण अमुगीए वा” ॥

[भा. ५२९९] गेण्हंतेसु य दोसु वि, वयणमिणं तत्थ वेति गीयत्था ।

बहुगं च नेसि उदगं, किं पगयं होहिती कल्लं ॥

सू- इत्थिपुरिसादिसु दोसु वि गेण्हंतेसु गुरुमादी गीयत्था इमं वयणं (भणंति) पच्छद्धं कंठं ॥ तेनेसु इमा विही-

[भा. ५३००] नीसट्ठेसु उवेहं, सत्थेणं तासिता तु तुसिनीया ।

बहुसो य भणति महिलं, जह तं वयणं सुणति अग्नो ॥

सू- तेना दुविधा-निसट्ठतेना अनिसट्ठतेना य । निसट्ठा अकंति या बला अवहरंति जहा पभवो । तेसु आगतेसु उवेहं करेइ, तुण्हिक्को अच्छइ । अहवा - कग्गादिणा सत्थेण तासिता - तुण्हिक्का अच्छह मा भे मारेसं । अह महिला उदगं नेति तत्थ इमं वयणं - “बहुसो य पच्छद्धं” ॥

व्याख्या-

[भा. ५३०१] साहुणं वसहीए, रत्तिं महिला न कप्पती एंती ।

बहुगं च नेसि उदगं, किं पाहुणगा वियाले य ॥

[भा. ५३०२] तेनेसु निसट्ठेसु पुक्खा-ऽवररत्तिमल्लियंतेसु ।

तेनुदयरक्खणट्ठा, वयणमिमं वेति गीयत्था ॥

“उवेह” ति उदगं जे तेनेति, तेसिं रक्खणट्ठा गीयत्था उच्चसट्ठेण इमं भणंति ॥

[भा.५३०३] जागरह नरा ! निश्चं, जागरमाणस्स वद्धती बुद्धी ।
जो सुवति न सो सुहितो, जो जग्गति सो सया सुहितो ॥

[भा.५३०४] सुवति सुवंतस्स सुयं संकियखलियं भवे पमत्तस्स ।
जागरमाणस्स सुयं, थिरपरिचियप्पमत्तस्स ॥

सू- “सुवति”ति नश्यतीत्यर्थः । अहवा - निद्राप्रमत्तस्य सुत्तया संकिता भवन्ति खलन्ति वा, नो दरदरस्स आगच्छन्ति, संभरणेण आगच्छन्ति, नागच्छन्ति देत्यर्थः । विगहादीहिंवा पमत्तस्स सुयं अथिरं भवति ॥

[भा.५३०५] सुवइ य अजगरभूतो, सुयं पि से नासती अमयभूयं ।
होहिति गोणब्भूयो, सुयं पि नड्ढे अमयभूये ॥

सू-अयगरस्स किल महंती निद्वा भवति, जेन जहा निश्चितो सुवइ । किं चान्यत्-

[भा.५३०६] जागरिता धम्ममं, आधम्ममं च सुत्तगा सेया ।
वच्छाहिवभगिणीए, अकहिंसु जिनो जयंतीए ॥

सू-वच्छजणवए कोसंबी नगरी, तस्स अहिवो संताणितो राया, तस्स भगिनी जयंती । तीए भगवं बद्धमाणो पुच्छिओ । धम्मियाणं किं सुत्तया, सेया ? जागरिया सेया ? भगवयावागरियं- “धम्मियाणं जागरिया सेया, नो सुत्तया । अधम्मियाणं सुत्तया सेया, नो जागरिया ।” “अकहिंसु” ति अतीते एवं कहियवान् ॥ किं चान्यत्-

[भा.५३०७] नालस्सेण समं सोक्खं, न विज्जा सह निदया ।
न वेरगं ममत्तेणं, नारंभेण दयालुया ॥

[भा.५३०८] तासेतूण अवहिते, अवेइएहि व गोसे साहेति ।
जाणंते वि य तेनं, साहंति न वण्ण-रूवेहिं ॥

सू- अकंतियतेनेहिं सत्येण तासेउं, अनकंतिएहिं वा अवेइएहिं य, एवं अन्नयरप्पगारेण हरिते, “गोसि” ति पद्दुसे सेज्जातरस्स कहंति, जति वि ते नामगोएणं जाणंति तहावि तं न कहंति, अकहिजंते वा जति पद्दंगिरा भवति तो कहंति ॥ “स उदग” ति सेज्जा गता ।

इदानीं उदगसमीवे सा भण्णइ-

[भा.५३०९] इति सउदगा तु एसा, उदगसमीवम्पि तिन्निमे भेदा ।
एक्केक्क चिड्डणादी, आहारुच्चार-झाणादी ॥

सू-जा सा उदगसमीवे तस्स तिन्नि भेदा, तेसु तिसु भेदेसु एक्केक्के चिड्डणादिया किरियविसेसा करेज्ज ॥ ते य इमे तिन्नि भेदा-

[भा.५३१०] दगतीरचिड्डणादी, जूवग आतावणा य बोधव्वा ।
लहुगो लहुगा लहुगा, तत्थ वि आणादिणो दोसा ॥

सू-चिड्डणादिया दस वि पदा एक्कं पदं । जूवगं ति भित्तियं । आयावणं ति तत्तियं । चिड्डणादि दस च्छिउदगसमीवं करेत्तस्स पत्तेयं मासलहुं । जूवगे वसहिं गेण्हति ॥ आतवेति ॥ जूवगं वा संकमेण गच्छति ॥ तिसु वि ठाणेसु पत्तेयं आणादिया दोसा भवन्ति ॥

दगतीरं दगासन्नं दगब्भासं ति वा एगद्धं । तस्स पमाणे इमे आपसा-

[भा. ५३११] नयणे पूरे दिडे, तडि सिंचण वीडमेव पुढे य ।

आगच्छंते आरन्न, गाम पसु मनुय इत्थीओ ॥

शू-चोदगो भणइ- “अहं दगतीरं भणामि, उदगागरातो जत्थ निज्जति उदगं तं उदगतीरं” ?
आयरिओ भणति - दूरं पि नज्जति उदगं, तम्हा न होइ तं उदगतीरं । तो जत्थियं नदीपूरेण अकमइ
तं उदगतीरं । अधवा - जहिं ठिएहिं जलं दीसइ, अधवा - नदीए तडी उदगतीरं । अधवा - जहिं
ठितो जलड्डिएण सिंचिअइ सिंगगादिणा तं जलतीरं । अधवा - जावतियं वीति (चि) ओ फुसंति,
अधवा - जावतियं जलेण पुढं तं दगतीरं” । आयरिओ भणइ - “न होइ एयं दकतीरं ।”
दगतीरलक्खणं इमं भणति - आरन्ना गामेयगा वा दगड्डिणो आगच्छमाणा पसु मणुस्सा इत्थिगाओ
वा साधु दगतीरड्डियं दड्डु थक्कंति - नियत्तंति वा जत्तो तं उदगतीरं ॥ पुनरवि आयरिओ भणति-

[भा. ५३१२] सिंचण-वीयी-पुढा, दगतीरं होइ न पुण तम्मत्तं ।

ओयरिउत्तरितुममा, जहि दिस्स तसंति तं तीरं ॥

शू- नयणादियाणं सत्तण्ह आदेसाणं चरिमा तिन्नि सिंचण, वीति, पुढो य, एते नियमा
दगतीरं । सेसा भयणिआ । इमं अव्वभिचारि दगतीरं - आरन्ना गामेयगा वा तिरिया वा मणुस्सा
वा दगड्डिणो ओयरिउमणा पाउं वा उत्तरिउमणा जलचरा वा जहिं ठियं साधुं दड्डुणं चिडंति,
श्रसंति वा तं दगतीरं भवति ॥ दगतीरे चिडुण्णदिनु इमे दोरह-

[भा. ५३१३] अहिकरणमंतराए, छेदण उस्सास अनहियासे य ।

आणा सिंचण जल-यल-खहचरपाणाण वित्तासो ॥

शू-दगतीरे चिडंतस्स अधिकरणं भवति, बहूण य अंतरायं करेति । “छेदनं” ति - साधुस्स
चलणा जो उड्डिये-रओ सो जले निवडति । “उस्सासे” ति - उस्सासविमुक्कपेगला जले निवडंति ।
जलं वा खोभेति । दगतीरे ठितो वा तिसितो धिदुब्बलो अनधियासो जलं पिवेआ । तित्थकराणाभंगो
य । दगतीरे ठियं वा अमुकंप-पडिनीययाए कोति सिंचेआ । दगतीरड्डिओ य जल-जल-खहचराणं
वित्तासं करेति ॥ “अधिकरणं” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ५३१४] दड्डुण वा नियत्तण, अभिहननं वा वि अन्नतूहेनं ।

गामा-SSरन्नपसूणं, जा जहि आरोवणा भणिया ॥

शू-दड्डुणं वा नियत्तण ति अस्य व्याख्या-

[भा. ५३१५] पडिपहणियत्तमाणम्मि अंतरायं (यं) च तिमरणे चरिमं ।

सिग्घगति तन्निमित्तं, अभिघातो काय-आताए ॥

शू-गामेयगा अरन्नवासिणो वा, गामेयगा ताव ठप्पा । आरन्ना तिसिया तित्थाहिमुहा एता
दगतीरे तं साधुं दड्डुण पडिपहेण गच्छंतेसु अधिकरणं, छक्काए य वहेति, उदगं च अपाउं जति ते
पडिपहेणं गच्छंति तो अंतरायं भवति, चसहातो परितावणादी दोसा, एगम्मि परिताविते छेदो,
दोसु मूलं, तिसु अणवड्डो । अह एकं तिसाए मरइ तो मूलं, दोसु अणवड्डो, तिसु पारंचियं ।
“अभिहननं वा वि” अस्य व्याख्या - “सिग्घगति” पच्छद्धं, “तन्निमित्तं” ति - तं साधुं दड्डुं
गीता सिग्घगती अन्नं अन्नोन्नं वा अभिघायंति, छक्काए वा घाएंति, साधुस्स वा दित्ता वाघातं,
करेआ, तिसिया वा अणधियासत्तणतो साहुं नोखेउं अभिहनेउ गच्छेआ ॥

“अन्नतुहेणं” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ५३१६] अतड-पवातो सो चैव य यग्गो अपरिभुत्ता हरितादी ।

ओवड कूडे मगरा, जदि घोडे तसा य दुहतो वि ॥

सू- तत्थ ठितं साधु दड्ढं “अतड” ति अतित्थं अनोत्तारं तेन ओयरंजा । तत्थ छिन्नट्ठं प्रपाते आयविराधना से हवेज्ज ॥ अहवा - सो चैव अहिनवो मग्गो पयइज्ज, तत्थ अपरिभुत्ते अनानुपुब्बीए छक्काया विराहिजेज्ज । “ओवड” ति - खड्गतीते पडेज्ज, अतित्थेवा कूडेण घेप्पेज्ज, अतित्थेणवा जलमोइण्णो मगरातिणा सावयेण खजेज्ज । साधुनिमित्तं तित्थेण अतित्थेण वा ओयरिता अतसे आउक्काए जति सो घोडे करेइ ततिया चउलहुगा, अचित्ते आउक्काए जइ बेंदिये ग्रसति तो छल्लहुगं, तेइंदिए छग्गुरुगं, चउरिंदिए छेदो, पंचेंदिए एक्कम्मि मूलं, दोसु अणवद्दो, तिसु पारंचियं । “दुहतो वि” ति - जत्थ आउक्काओ सचित्तो सतसो य तत्थ दो वि पच्छित्ता भवंति, चउरिंदिएसु चउसु पारंचियं, तेइंदिएसु पंचसु पारंचियं, बेंदिएसु छसु पारंचियं ॥

एते ताव आरन्नगाणं दोसा भणिता । इदानि गामेयगाणं दोसा भणंति-

[भा. ५३१७] गामेय कुच्छियमकुच्छिते य एक्केक दुड्डऽदुड्डा य ।

दुड्डा जह आरन्ना, दुगुंछितऽदुगुंछिता नेया ॥

सू- ते गामेयगा तिरिया दुविधा - दुगुंछिता अदुगुंछिता य । दुगुंछिता गद्दभाती, अदुगुंछिता गवादी । दुगुंछिता दुड्डा अदुड्डा य । अदुगुंछिया वि एवं । जे दुगुंछिता अदुगुंछितावा दुड्डा ते दोवि जहा आरन्ना भणिता तहा भाणियव्वा ॥ जे अदुगुंछिता अदुड्डा तेसु नत्थि दोसा जहासंभवं भाणियव्वा, जे ते दुगुंछिया अदुड्डा तेसु इमे दोसा-

[भा. ५३१८] भुत्तेयरदोस कुच्छिते, पडिनीए छोम गेण्हणादीया ।

आरन्नमनुय-थीसु वि, ते चैव नियत्तणादीया ॥

सू- तिरियंची महासद्धिता दुगुंछिताले, जेन गिहिका भुत्ता तस्स तं दड्ढं सतिकरणं, “इतरे” ति जण न भुत्ता तस्स तं दड्ढं कोउअं अवति, कुच्छियासु वा आसन्नठियासु पडिनीतो कोइ छोमं देज्ज- “मए एस समणग्गो महासद्धियं पडिसेवंतो दिट्ठो”, तत्थ वि गेण्हणादिया दोसा । एवं गामारन्नतिरिएसु दोसा भणिता । जा य जत्थ काए आरोवणा भणिता सा सव्वा उवउंजितण भाणियव्वा । एते तिरियाणं दोसा भणिता । इदानि मनुस्साणं “आरन्नमणुय” पच्छद्धं । मनुया दुविधा - आरन्नगा गामेयगा य । तत्थ आरन्नयाणं पुरिसाण य इत्थियाण य ते चैव नियत्तणादिया दोसा जे तिरियाणं भणिया ॥ इमे य अन्ने दोसा-

[भा. ५३१९] पावं अवाउडातो, सबरादीतो तहेव नित्यक्का ।

आरियपुरिस कुतूहल, आतुभयपुलिंद आसुवधो ॥

सू- पुव्वद्धं कंठं । नित्यक्का निज्जजा । तातो साधुं दड्ढं आरियपुरिसो ति काउं पुलिंदियादिअणारिया कोउएणं साधुसमीवं एज्जंताओ दड्ढं आयपरउभयसमुत्था दोसा भवेज्ज ॥ मेहुणपुलिंदो वा तं इत्थियं साधुसगासमागतं दड्ढं ईसायंतो रुद्धो “आसु” सिग्घं मारेज्ज ॥

[भा. ५३२०] थी-पुरिसअनायारे, खोभो सागारयं ति वा पहणे ।

गामित्थी-पुरिसेसु वि, ते वियदोसा इमे चऽण्णे ॥

५- अथवा - सो पुलिंदपुरिसो पुलिंदयाए सह अनायारं आयरेअ, तत्थ भुत्ताभुत्ताण
सुत्तिकरणकोउएहिं चित्तखोहो हवेअ । खुभिए य चित्ते पडिगमणादिया दोसा । अहवा - सो
पुलिंदतो अनायारमायरिउकामो सागारियं ति काउं साधुं पहणेअ मारेअ वा । एते आरन्नयाण
दोसा । गामेयकपुरिसइत्थीण वि एते चेव दोसा, इमे य अन्ने दोसा ॥

[भा. ५३२१] चंकमणं निल्लेवण, चिद्धित्ता चेव तम्मि तूहम्मि ।

अच्छंते संकापद, मज्झण दड्डं सत्तीकरण ॥

५- “चंकमणे” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ५३२२] अन्नत्थ व चंकमती, मज्झण अन्नत्थ वा वि वोसिरती ।

कोनाली चंकमणे, परकूलातो वि तत्थेति ॥

५- कोइ अन्नत्थ चंकमंतो साधुं दगतीरे दड्डं तत्थेति एत्थ साधुसमीवे चेव चंकमणं करेस्सामि,
किं चि पुच्छिस्सामि वा बोल्लालाव-संकहाए अच्छिस्सामि, साधुं वा दगतीरे चंकमंतं दड्डं गिही
अन्नयाणाओ तत्थेइ अहं पि एत्थेव चंकमिस्सं, सो य अयगोलसमो विभासा । अहवा - तत्थ
दगतीरे चंकमणं करेस्सामीति आगतो तत्थ साधुं दड्डं चित्तेति - “जामि इतो ठाणातो अन्नत्थ
चंकमणं करेस्सामी” ति गच्छति, गच्छंते अधिकरणं । “निल्लेवणं” ति अस्य व्याख्या - “मज्झण
अन्नत्थ वा वि वोसिरति” । सन्नं वोसिरितुं अन्नत्थ निल्लेवेउकामो साधुं दड्डं साधुसमीवे एउं
निल्लेवेइ । एवं मज्झणं पि, मज्झणं ति ण्हाणं । अहवा - तत्थ निल्लेविउं कामो साधुं दड्डं अन्नत्थ गंतुं
निल्लेवेति एवं मज्झण सन्नवोसिरणं पि ।

“चिद्धित्ता चेव तम्मि तूहम्मि” अस्य व्याख्या- “कोनाली” पच्छद्धं । गंतुकामो सागारिगो
साधुं दगतीरे दड्डं तम्मि चेव “तूहम्मि” ति तित्थे चिद्धति । अहवा - परकूलातो विसाधुसमीवं
एति । “कोनालि” ति गोद्धी । गोद्धीए साधुणा सह बोल्लालावसंकहेण चंकमणं करेत्तो अच्छिस्सं,
तत्थ साधुसंलावनिमित्तं अच्छंतो छक्काए वधति ॥ “अच्छंते संकापद” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ५३२३] दग-मेहुणसंकाए, लहुगा गुरुगा य मूल नीसंके ।

दगतूर कुंचवीरग, पघंस केसादलंकारे ॥

५- दगतीरे साधुं अच्छंतं दड्डं कोइ संकेअ - किं उदगद्धा अच्छति । अहं किं संगारदिन्नतो ?
तत्थ दगसंकाए चउलहुं, निस्संके चउगुरु । मेहुणसंकाए चउगुरुं, निस्संकिते मूलं । “मज्झण दड्डं
सत्तीकरणं” ति अस्य व्याख्या - “दगतूरं” पच्छद्धं । कोति सविगारं मज्झति, दगतूरं करेत्तो
एरिसंजलं अप्फालेति जेन मुरवसहो भवति । एवं पडह-पणव-भेरिमादिया सद्दा करेत्ति । अथवा
- कुंचवीरगेण जलं आहिंडति । कुंचवीरगो सगडपक्खसारिच्छं जलजाणं कज्जति । सुगंधदव्वेहि
य आघंसमाणं केसवत्थमल्लआभरणांलंकारेण य आभरेत्ते दड्डं भुत्तभोगिसत्तिकरणं, इयराण कोउयं
भवइ । पडिगमणादी दोसा ॥ एते पुरिसेसु दोसा । इमे इत्थीसु-

भा. [५३२४] मज्झण-ण्हाणद्वारेण सु अच्छती इत्थिणं ति गहमादी ।

एमेव कुच्छितेतार-इत्थीसविसेस मिहुणेसु ॥

५- इत्थीओ दुविहा - अदुगुंछिता दुगुंछिता य । तत्थ अदुगुंछिता बंभणी खत्तिया वेसि सुदी
य । दुगुंछिता संभोइयदुअक्खरियाओ, अहवा नडवरुडादियाओ असंभोइयइत्थिआओ । एताओ

विदुविधाओ-सपरिग्गहा अपरिग्गहाओ य । एत्थ सपरिग्गहित्थियाणं वसंताइसु अन्नत्थ ऊसवे विभवेण जा जलक्रीडा संमज्जणं, मलडाहोवसमकरणमेत्तं ण्हाणं, जलवहणपहेसु वा अन्नेसु वा निस्सेवणद्वाणेषु इत्थीणं अच्छंतस्स आयपरोभयसमुत्था दोसा । अधवा - तसिं नाययो पासिता जत्थऽह इत्थीओ मज्जणादी करेति तत्थ सो समणो परिभवं - कामेमाणो अच्छति, दुट्ठो त्ति काउ गेण्णणादयो दोसा । जाओ पुण अपरिग्गहाओ कुच्छिया इयर त्ति अकुच्छिया वा इत्थीओ तासु वि एवं चेव आयपरोभयसमुत्था दोसा । “मिहुनं” त्ति जे सइत्थिया पुरिसा तेसु मिहुनक्रीडासु क्रीडंतेसु सविसेसतरा दोसा भवंति ॥ जन्हा दगसमीवे एवमादिया दोसा तन्हा चिड्डणादिया पदा इमे तत्थ णो कुञ्जा-

[भा. ५३२५] चिड्डण निसिय तुयट्ठे, निदा पला तहेव सज्झाए ।
झाणाऽऽहारवियारे, काउस्सग्गे य मासलहुं ॥

सू- उद्धट्ठितो चिड्डइ, निसीयणं उवचिड्डो चिड्डइ, तुयट्ठो निव्वण्णो अच्छति ॥ पयलनिद्वाणं इमं वक्ख्वाणं-

[भा. ५३२६] सुहपांडिबोहो निदा, दुहपडिबोहा य निद-निदा य ।
पयला होति ठियस्सा, पयलापयला उ चंक्रमतो ॥

सू- वायणादि पंचविहो सज्झाओ । “झाणि” त्ति धम्मसुक्के ज्ञायति, आहारं वा आहारेति, “वियारे” त्ति उच्चारपासवणं करेति, अभिमवस्स काउस्सगं वा करेति । एतेसु ताव दससु पदेसु अविसिद्धं असामायारिनिष्फण्णं मासलहुं ॥ इदानिं विभागओ पच्छित्तं वण्णे उकामो अनानु-पुब्बीचारणियपदसंगहचारनियविकप्पसु च जंपच्छित्तं तं भणामि-

[भा. ५३२७] संपाइमे असंपाइमे य अदिट्ठे तहेव दिट्ठे य ।
पनगं लहु गुर लहुगा गुरुग अहालंद पोरिसी अधिका ॥

सू- तं दगतीरं दुविहं संपातिमसंपातिमं वा । एतेसिं इमा विभासा-

[भा. ५३२८] जलजाओ असंपातिम, संपाइम सेसगा उ पंचेदी ।
अहवा विहंगवज्जा, होति असंपाइमा सेसा ॥

सू- अन्नठाणातो आगंतुं जे जले जलचरा वा थलचरा वा पंचेदिया संपतंति ते संपाइमा, जे पुण जलचरा वा तत्रस्था एव ते असंपातिमा । अहवा - खहचरा आगत्य जले संपतंति संपाइमा । सेसा विहंगवज्जा थलचरा सव्वे असंपाइमा । एतेहिं संपाइमऽसंपातिमेहिं जुत्तं दुविधं दगतीरं । एयम्पि दुविधे दगतीरे तेहिं संपातिमेहिं दिट्ठो अच्छति अदिट्ठो वा । जं तं अच्छति कालं तस्सिमे विभागा-अधालंदं पोरिसिं । अधिगं च पोरिसिं लंदमिति कालस्तस्य व्याख्या - तरुणित्थीए उदउल्लो करो जावतिएण कालेण सुक्कति जहन्नो लंदकालो । उल्लोसेण पुव्वकोडी । सेसो मज्झो । अहवा - जहन्नो सो चेव, उल्लोसो “अहालंद” त्ति जहालंदं, जहा जस्स जुत्तं, जहा - पडिमापडिवन्नाणं अहालंदियाण य पंचराइदिया, परिहारविसुद्धियाणं जिनकप्पियाणं निक्कारणओ य गच्छवासीण वा उडुबल्ले मासं, वासासु चउमासं, अज्जाणं उडुबल्ले दुमासं, मज्झिमाणं पुव्वकोडी । एत्थ जहन्नेण अहालंदकालेण अधिकारो ॥ इदानिं संपाति-असंपाति-अधालंदियादिसु अदिट्ठ-दिट्ठेसु य पच्छित्तं भणति-

[भा. ५३२९] असंपाति अहालंदे, अदिद्वे पंच दिद्व मासो उ ।

पोरिसि अदिद्व दिद्वे, लहु गुरु अहि गुरुग लहुगा य ॥

सू-असंपातिमे अहालंदं अदिद्वे अच्छति पंच राइंदिया । दिद्वे अच्छइ मासलहुं । असंपाइमेसु पोरिसि अदिद्वे अच्छइ मासलहु । दिद्वे मासगुरु । अधियं पोरिसि अदिद्वे अच्छति मासगुरुं । दिद्वे चउलहुगं । संपाइमेसु अहालंदं अदिद्वे मासलहुं । दिद्वे मासगुरुं । पोरिसि अदिद्वे मासगुरुं । दिद्वे चउलहुगं । अधियं पोरिसि अदिद्वे चउलहुं । दिद्वे चउगुरुं ॥

[भा. ५३३०] संपातिमे वि एइ, मासदी गवरि अहि चउगुरुए ।

भिकखु वसहाभिसेगे, आयरिए विसेसिता अहवा ॥

सू-पुव्वद्धं गतार्थं । एवं ओहियं गयं । अथवा - एवं चेव भिकखुस्स वसभस्स अभिसेगस्स आयरियस्स य विसेसियं दिअति । भिकखुस्स उभयलहुं, वसभस्स कालगुरुं, अभिसेगस्स तवगुरुं आयरियस्स, उभयगुरुं । एस बितिओ आदेसो ॥

[भा. ५३३१] अहवा भिकखुस्सेवं, वसभे लहुगाति ठाति छल्लहुगे ।

अभिसेगे गुरुगादी, छागुरु लहुगादि छेदंतं ॥

सू-भिकखुस्स एयं जं वुत्तं । वसभस्स असंपाइम-संपाइमं-अहालंदपोरिसि-अधिय-अदिद्व ष्टिसु पुव्व चारणियविहीते मासलहुगाओ आढत्तं छल्लहुए ठायति । उवज्झायस्स असंपाइमेसु मासगुरुगाओ आढत्तं छल्लहुए ठायति, संपातिमेसु चउलहुगातो आढत्तं छागुरुए ठायति । आयरियस्स चउलहुगाओ आढत्तं छेदे ठायति । एस ततिओ पगारो ॥

[भा. ५३३२] अहवा पंचण्हं संजतीण समणाण चेव पंचण्हं ।

पनगादी आरद्धा, नेयव्वा जाव चरिमं तु ॥

सू-पंच संजतीओ इमा - खुड्डी, येरी, भिकखुणी, अभिसेगि, पवत्तिणी चेवं । समणाण वि एते चेव पंच भेदा । “पनगादि जाव चरिमं” ति ॥ इमे पच्छित्ताणा-

[भा. ५३३३] पण दस पन्नर वीसा, पनवीसा मास चउर छद्धेव ।

लहुगुरुगा सव्वेते, लंदादि असंप-संपदिसुं ॥

सू-पनगादि जाव छम्मासो, सव्वे एते लहुगुरुभेदभिण्णा सोलस भवंति । छेदो मूलं अणवट्ठो पारंघियं च एते चउरो, सव्वे वीसं ठाणा । अहालंदादिया तिन्नि पदा, असंपाइमा दो पदा, अदिद्वदिद्व य दो पदा, चिद्वणादिया य दसपदा ॥ इदानीं चारणिया कज्जति-

[भा. ५३३४] पनगादि असंपादिमं, संपातिमदिद्वमेव दिद्वे य ।

चउगुरुगे ठाति खुड्डी, सेसाणं वुट्ठिएक्केकं ॥

सू-खुड्डी चिद्वति असंपाइमे अहालंदं कालं अदिद्वे पंचराइंदिया लहुया । दिद्वेपंच राइंदिया गुरुया । खुड्डी चिद्वति असंपातिमे पोरिसि अदिद्वे पंच राइंदिया गुरुया । दिद्वे दस राइंदिया लहुया । खुड्डी चिद्वइ असंपाइमे अधियं पोरिसि अदिद्वे दसराइंदिया लहुया । दिद्वे दस राइंदिया गुरुया । एयं असंपातिमे भणियं । संपाइमे पुण पंचराइंदिएहिं गुरुएहिं आढत्तं पन्नरसराइंदिएहिं लहुए ठाति । एयं चिद्वंतीए भणियं निसीयंतीए पंचराइंदिएहिं गुरुएहिं आढत्तं पन्नरसहिं गुरुहिं ठाति । तुअद्वंतीए असंपातिम-संपातिमेहिं दससु राइंदिएसु लहुएसु आढत्तं वीसाए राइंदिएहिं लहुएहिं

ठाति । निदायंतीए वीसाए गुरुहिं ठाति । पयलायंतीए पणुवीसाए लहुएहिं ठाति । सज्जायं करंतीए पणुवीसाए राईदिएहिं गुरुएहिं ठाति । झाणं झायंतीए मासलहुए ठाति । आहारं आहारंतीए मासगुरुए ठाति । विहारं करंतीए चउलहुए ठाति । काउस्सगं करंतीए चउगुरुए ठाति । एवं खुडीए भणियं । थेरमादियाण हेडा एक्कं पदं हुसेआ उवरिं एक्कं वहेआ ॥

[भा. ५३३५] छल्लहुगे ठाति थेरी, भिक्खुणि छग्गुरुग छेदो गणिणीए ।

मूलं पवित्तिणी पुण, जहभिक्खुणि खुड्डए एवं ॥

सू- थेरीए गुरुपणगातो आढत्तं छल्लहुगे ठाति । भिक्खुणीए दसण्हं राईदियाण लहुयाण आढत्तं छग्गुरुए ठाति । अमिसेयाए दसण्हं ईदियाण गुरुआण आढत्तं छेदे ठाति । पवित्तिणीए पन्नरस लहुगा आढत्तं मूले ठायति । एवं संजतीण भणिय । इदानिं संजयाणं भण्णति - तत्थ अतिदेसो कीरति । जहा भिक्खुणी भणिता तहा खुड्डो भाणियव्वो । जहा गणिणी भणिया तहा भिक्खू भाणियव्वो । उवज्झायस्स गुरुएहिं पन्नरसहिं आढत्तं अणवहे ठाति । आयरिओ वीसाए लहुएहिं राईदिएहिं आढत्तं पारंघिए ठाति ॥

[भा. ५३३६] गणिणिसरिसो उ थेरो, पवत्तिनीसरिसओ भवे भिक्खू ।

अहोक्कंती एवं, सपदं सपदं गणि-गुरुणं ॥

सू- गणार्था । गणिस्स सपदं अणवहे, गुरुस्स सपदं पारंघियं ॥

[भा. ५३३७] एमेव चिट्ठणादिसु, सव्वेसु पदेसु जव उस्सग्गो ।

पच्छित्ते आएसा, एक्केक्कपदम्मि चत्तारि ॥

सू- चिट्ठणादिपदे असंपातिमसंपातिमे य अदिट्ठ-दिट्ठेसु चउरो पच्छित्ता भवंति । एवं निसीयणादिसु वि एक्केक्के चउरो पच्छित्ता भवंति । अहंवा - चिट्ठणादिसु एक्केक्के चउरो आदेसा इमे-एक्कं ओहियं, बितियं तं येव कालविसेसितं, ततियं छेदं पच्छित्तं, चउत्थं महल्लं पच्छित्तं ॥

सम्मत्तं दगतीरं ति दारं । अधुना जूवकस्यावसरः प्राप्तः । तत्थ गाहा-

[भा. ५३३८] संकम जूवे अचले, चले य लहुगो य होति लहुगा य ।

तम्मि वि सो चेव गमो, नवरि गिलाणे इमं होति ॥

सू- जूवयं नाम धिहं (वीडं) पानियपरिक्खित्तं । तत्थ पुण देउलिया धरंवा होअ, तत्थ वसतिं गेहति चउलहुगा, एयं वसहिगहणनिष्फण्णं । तं जूवगं संकमेण जलेण वा गम्मइ । संकमो दुविहो - चलो अचलो य । अचलेण जाति मासलहू । चलो दुविहो - सपच्चवाओ अपच्चवाओ य । निष्पच्चवाएणं जइ जाति तो चउलहुं सपच्चवाएण जाति चउगुरु । जलेण वि सपच्चवाएण गच्छति चउगुरुं । निष्पच्चवाए चउलहुं । “तम्मि वि सच्चेव” पच्छद्धं - तम्मि वि जूवते सच्चेव वत्तव्वयाजा उदगतीरए भणिता । “अधिकरणं अंतराए” ति एत्तओ आढत्तं जाव “एक्केक्कपदम्मि चत्तारि” ति, नवरि - इमे दोसा अब्भहिता गिलाणं पडुअ ॥

[भा. ५३३९] दड्डुण व सतिकरणं, ओभासण विरहिते व आतियणं ।

परितावण चउगुरुगा अकप्प पडिसेव मूलदुगं ॥

सू- गिलाणस्स उदगं दड्डुं “सतिकरणं” ति एरिसी मती उप्पज्झतिपियामि ति । ताहे ओभासइ जइ दिअति तो संजमविराधना । अह न दिअति तो गिलाणो परिअत्तो, विरहियं साहूहिं अन्नेहि

य ताहे आदिएज्ज । जति सल्लिगेणं आदियति तो चउलहुं । अहाऽकम्पं पडिसेवति "दुग" पि गिहिल्लिगेणं अन्नतिस्थियल्लिगेण वा तो मूलं । अहवा - आदिए आउक्कायनिष्फण्णं चउलहुअं । तसेसु य तसनिष्फण्णं अनियव्वं । पंचिंदिएसु तिसु चरिमं, तेन वा अमत्थेणं परितावणादिनिष्फण्णं । अह ओभासेतस्स न देति असंजमो त्ति काउं, तत्थ अनागाढादिनिष्फण्णं । अह उद्दातितो चरिमं जनो य भणइ - "अहो ! निरनुकंपा मग्गंतस्स वि न देति" । अहवा - अकम्पं पडिसेवतो ओहावेज्ज - एगो मूलं, दोसु अणवहुं, तिसु चरिमं ॥

[भा. ५३४०] आउक्काए लहुगा, पूतरगादीतसेसु जा चरिमं ।

जे गेलण्णे दोसा, धित्तिदुब्बल-सेहे ते चेव ॥

सू- एत्थ कायनिष्फण्णं पच्छित्तं भाणियव्वं ।

[भा. ५३४१] छक्काय चउसु लहुगा, परित्त लहुगा य गुरुगसाहरणे ।

संघट्टण परितावण, लहुगुरुगऽतिवायतो मूलं ॥

सू- कंठा । जे गिलाणदोसा भणिता ते धित्तिदुब्बले वि दोसा, सेहे वि तस्सेव दोसा ॥

जुवगेत्ति गयं । इदानीं आयावणा-

[भा. ५३४२] आतावण तह चेव उ, नवरि इमं तत्थ होति नाणत्तं ।

मज्जन-सिंचण-परिणाम-वित्ति तह देवता पंता ॥

सू- जदि दगसमीवे आयावेत्ति तत्थ तह चेव अधिकरमादि दोसा । जे उदगतीरे भणिया जे जुवगे भणिया संभवन्ति ते सव्वे अविसेसेण भाणियव्वा । दगसमीवे आयावेतस्स चउलहुं । आयावणाए इमे अब्बहिंया 'मज्जन-सिंचण-परिणाम-वित्तिदेवतापंत' ति ॥ मज्जन-सिंचणपरिणामा एते तिन्नि पदा जुगवं एक्कगाहाए वक्खानेति ।

[भा. ५३४३] मज्जंति व सिंचंति व, पडिनीयऽनुकंपया व णं कोई ।

तण्हण्हपरिणतस्स व, परिणामो ण्हाण-पियणेषु ॥

सू- तं दगतीरातावगं मज्जंति ण्हवंति पडिनीयत्तणतो, घम्मितो पयावणेणं सिंचंति तं सिगच्छाहिं अंजलीहिं वा, तं पि अनुकंपया पडिनीयतया वा कश्चित् अहमद्रः प्रत्यनीको वा एवं करोति । अहवा - तस्स दगतीरातावगस्स "तण्हपरिणतोमि" ति तिसिओ उण्हपरिणतो घम्मितो, एयावत्थमूयस्स घम्मियस्स ण्हाणपरिणामो उपपज्जति, तिसियस्स पियणपरिणामो ति ॥

दारा तिसि गता . "वित्ति" अस्या व्याख्या-

[भा. ५३४४] आउड्डजणे मरुगाण अदाने खरि-तिरिक्खिओभादी ।

पच्चक्ख देवपूयण, खरियाचरणं च खित्तादी ॥

सू- पुव्वखस्स इमा विभासा-

[भा. ५३४५] आतावण साहुस्सा, अनुकंपतस्स कुणति गामो तु ।

मरुगाणं च पदोसा, पडिनीयाणं च संका उ ॥

सू- तस्स साहुस्स दगतीरे आयावेतस्स आउड्डो सो गामजणो अनुकंपतो य पारणगदिणे भसादियं सविसेसं देति, - "इमो पच्चक्खदेवो त्ति किं अहं अन्नेसिं मरुगादीणं दित्रेणं होहिति, एयस्स दिन्नं महफलं" ति । ताहे मरुगादि अदिज्जंते पदोसं गता । "खरि" ति दुवक्खरिता,

“तिरिक्खी” महासद्वियादि, एयासु “छोभगो” ति अयसंवेति- “एस संजतो दुवक्खरियं परिभुंजति, तिरिक्खियं वा” । अहवा - दुवक्खरियं दानसंगहियं काउ महाजणमज्झे बोद्धावेति, महासद्वियं वा तत्थ संजतसमीवे नेउं संजयवेसेण गिण्हंति, संजयं च अप्पसागारियं ठवेति, अप्पे य बोलं करेति- “एस संजतो एरिसो” ति । तत्थ जे पडिनीया तेसिं संका भवति ॥ निस्संकिए मूलं । अधवा जे पडिनीया ते संकंति कीस एसो तित्थठाणे आयवेति, किं तेनट्टेण, किं मेहुणट्टेण । “वित्ति” गतं । इदानीं “तह देवता पंता” अस्य व्याख्या- “पद्मक्खदेव” पच्छच्छं । जत्थ आयावेति तस्स सगीवे देवता जत्थ जणो पुब्बं पूयापरो आसीत्, साहुं आयावेतं दद्दं इभो पद्मक्खदेवो ति साहुस्स पूयं काउमारद्धो न देवताए, सा देवया जहा मरुगा पदुड्ढा तहा दुवक्खरिग-तिरिक्खिसु करेज्ज, अहवा - सा देवता साहुरूवं आवरेत्ता अग्रं च तस्स पडिख्वं करेत्ता दुवक्खरिगं तिरिक्खीं वा परिभुंजंतं लोगस्स दंसेति । अहवा - खित्तधित्तादिगं करेज्ज । अन्नाओ वा अकप्पपडिसेवणा अकिरियाओ दरिसेज्ज । जम्हा तत्थ एत्तिया दोसा तम्हा तत्थ दगतीरे न ठाएज्जा ॥

बीयपए ठाएज्ज वि दगतीरे-

[भा. ५३४६] पढमे गिलाणकारण, वित्तिए वसही य असति ठाएज्जा ।

वित्तिविक्खज्जकारण, तत्तिए वित्तिय इयज्जणाए ॥

धू- “पढमं” ति दगतीरे, तत्थ गिलाणकारणेण ठाएज्जा । “वित्तिय” ति जुवगं तत्थ ठायज्जा वसधिनिमित्तं । “तत्तिय” ति - आयावणा, “राइणिउ” ति कुलगणसंधकज्जं तेन राइणो कज्जं हवेज्ज, एतेतित्रिवि वित्तिपदा ॥ कहं पुण गिलाणद्वा दगतीराए ठाएज्जा ? -

[भा. ५३४७] विज्ज-दवियट्ठाए, निजंतो गिलाणो असति वसतीए ।

जोगाए वा असती, चिट्ठे दगतीरणोत्तारे ॥

धू- वेज्जस्स सगासं निजंतो, ओसहट्ठा वा “असति” अन्नत्थ निजंतो, अन्नत्थ नत्थि वसथी दगतीरे य अत्थि ताहे तत्थ ठाएज्ज, गिलाणजोगा वा वसही अन्नत्थ नत्थि । अहवा - वीसमणद्वा दगतीराए मुहुत्तमेत्तं ओयारिज्जइ तत्थवि मणुयतिरियाण ओयरणमग्गे नोत्तारिज्जति ॥

तत्थ ठियाणं इमा जयणा-

[भा. ५३४८] उदगंतेन चिलिमिणी, पडिचरए मोत्तुं सेस अन्नत्थ ।

पडिचर पडिसंलीणा, करेज्ज सव्वाणि वि पदाणि ॥

धू- उदगंतेन चिलिमिणी कडगो वा दिज्जइ, जे गिलाणपडियरगा ते परं तत्थ अच्छंति सेसा अन्नत्थ अच्छंति । पडियरगा वि पडिसंलीणा अच्छंति जहा असंपातिसंपातिनाणं सत्ताणं संत्रासो न भवति । एवं ठिया सव्वाणि वि चिट्ठणादिपदाणि करेज्ज ॥ पढमे ति गतं । इदानीं वित्तिय ति-

[भा. ५३४९] अद्धाणनिग्गयादी, संकम अप्पाबहुं असुण्णं तु ।

गेलण्ण-सेहभावे संसद्धिसिणं व (सु) निव्ववियं ॥

धू- अद्धाणनिग्गयादी दोसा साहुणो अन्नाए वसहिए सति जुवगे ठायंति । तत्थ जत्ति संकमेण गमनं, तेसु संकमेषु अप्पाबहुअं, जो एगंगिओ अचलो, अपरिसाडी निप्पच्चवातो य तेन गंतव्वं, अन्नेसु वि जो बहुगुणो तेन गंतव्वं । दियाराओ य वसही असुण्णा कायव्वा । तत्थ य ठियाण जत्ति गिलाणस्स सेहस्स वा पाणियं पियामो ति असुभो भावो उप्पज्जति ताहे त पन्नविज्जंति, तहावि

अद्विष्टे भावे ताहे संसङ्गपाणं उसिणोदवं वा “सुणिव्ववितं” ति सुसीयलं काउं दिअति, अन्नं वा फासुगं ॥ जूवगजयमा गता । इदानीं रातिमियकज्जंति-

[भा. ५३५०] उल्लोयण निग्गमणे, ससहातो दगसमीव आतावे ।

उभयदढो जोगजढे, कज्जे आउट्ट पुच्छणया ॥

सू-चेतियाण वा तद्वव्वविमासे वा संजतिकारणे वा अन्नमि वा कम्हि य कज्जे रायाहीणे, सो य राया तं कज्जं न करेति, सयं वुग्गाहितो वा, तस्साउट्टणानिमित्तं दगतीरे आतावेज्ज । तं च दगतीरे रन्नो ओलोयणठियं निग्गमणपहे वा । तत्थ य आतावेतो ससहाओ आतावेति उभयदढो धितिसंघयणेहिं । तिरियाणं जो अवतरणपहो मणुयाण य ण्हाणादिभोगट्ठाणं तं च वज्जेउं आतावेइ । कज्जे तं महातवजुत्तं दट्ठं अल्लिएज्ज, राया आउट्टो य पुच्छेज्जा - “किं कज्जं आयावेसि ? अहं ते कज्जं करेमि, भोगे वा पयच्छामि, वरेहि वा वरं जेन ते अट्टो” । ताहे भण्णाति साहू - “न मे कज्जं वरेहिं, इयं संघकज्जं करेहि” ॥ इमेरिसो सो य सहाओ-

[भा. ५३५१] भावित करण सहायो, उत्तर-सिंचणपहे य भोत्तूणं ।

मज्जणगाइनिवारण, न हिंडति पुप्फ वारेति ॥

सू-धम्मं प्रति भावितो, ईसत्थे धनुवेदादिए कयकरणे संजमकरणे वा कयकरणे, ससमयपरसमयगहियडत्थत्तणओ उत्तरसमत्थो, अप्पणो वि एरिसो चेव । सो य सहाओ जति कोइ अनुकूलपडिनीयत्तणं सिंचति वा मज्जति वा पुप्फापि वा आत्थति सो तं वारेति । तम्मि गामे नगरे वा सो आयावगो भिक्खं न हिंडइ, मा मरुगादि पटुट्ठा विसगरादि देज्ज ॥

सू. (१०६१) जे भिक्खू सागनियसेज्जं अनुप्पविसइ, अनुप्पविसंतं वा सातिज्जति ॥

सू-सह अगणिणा सागणिया ।

[भा. ५३५२] सागनिया तू सेज्जा, होति सजोती य सप्पदीवा य ।

एतेसि दोण्हं पी, पत्तेय-परुवणं वोच्छं ॥

सू-सागनिसेज्जा दुविधा - जौती दीवो वा । पुणो एक्केज्जा दुविधा - असव्वराती सव्वराती य । असव्वरातीए दीवे मासलहुं । सेसेसु तिसु विकप्पेसु चउलहुगा पत्तेयं ॥

[भा. ५३५३] दुविहा य होति जोई, असव्वराई य सव्वरादी य ।

ठायंतगाण लहुगा, कीस अगीयत्थ सुत्तं तु ॥

सू-“जोइ” ति उद्दियंतं । सेसं कंठं । चोदगाह-

[भा. ५३५४] नत्थि अगीयत्थो वा सुत्ते गीओ य कोति निदिट्ठो ।

जा पुण एगाणुण्णा, सा सेच्छा कारणं किं वा ॥

आयरियाह-

[भा. ५३५५] एयारिसम्मि वासो, न कप्पती जति वि सुत्तनिदिट्ठो ।

अव्वोकडो उ भणितो, आयरिओ उवेहती अत्थं ॥

[भा. ५३५६] जं जह सुत्ते भणियं, तहेव तं जति वियारणा नत्थि ।

किं कालियाणुओगो, दिट्ठो दिट्ठिप्पहाणेहिं ॥

- [भा.५३५७] उत्सग्गसुत्तं किंची, किंची अववाइयं मुणेयव्वं ।
तदुभयसुत्तं किंची, सुत्तस्स गमा मुणेयव्वं ॥
- [भा.५३५८] नेगेसु एगगहणं, सलोम-निस्सोम अकसिणे अजिने ।
विहिभिण्णस्स य गहणे, अववाउत्सग्गियं सुत्तं ॥
- [भा.५३५९] उत्सग्गिइ सुद्धं, जंहाइव्वं विवेअयं लहइ ।
न य तं होइ विरुद्धं, एमेव इमं पि पासामो ॥
- [भा.५३६०] उत्सग्गे गोयरम्भी, निसिअऽकप्पाववायओ तिण्हं ।
भंसं दल भा अहिं, अववाउत्सग्गियं सुत्तं ॥
- [भा.५३६१] नो कप्पति वाऽभिन्नं, अववाएणं त कप्पती भिन्नं ।
कप्पइ पक्कं भिन्नं, विहीय अववायउत्सग्गं ॥
- [भा.५३६२] कत्थति देसग्गहणं, कत्थइ भण्णंति निरवसेसाइं ।
उक्कमकमजुत्ताइं, कारणवसतो निउत्ताइं ॥
- [भा.५३६३] देसग्गहणे बीए, हि सुइया मूलमाइणो होति ।
कोहाति अनिग्गहिया, सिंचंति भवं निरवसेसं ॥
- [भा.५३६४] सत्थपरिन्ना उक्कमे, गोयरपिंडेसणा कमेणं तु ।
जं पि य उक्कमकरणं, तं पिऽभिनवधम्ममातहा ॥
- [भा.५३६५] बीएहि कंदमादी, विसुइया तेहि सव्ववणकायो ।
भोमातिका वणेण तु, सभेदमारोवणा भणिता ॥
- [भा.५३६६] जत्थ उ देसग्गहणं, तत्थ उ सेसाणि सुइयवसेणं ।
भोत्तूण अहीकारं, अनुओगधरा पभासेंति ॥
- [भा.५३६७] उत्सग्गेणं भणिताणि जाणि अववादओ य जाणि भवे ।
कारणजाएण मुनी !, सव्वाणि वि जाणियव्वाणि ॥
- [भा.५३६८] उत्सग्गेण निसिद्धाणि जाणि दव्वाणि संथरे भुणिणो ।
कारणजाए जाते, सव्वाणि वि तानि कर्णंति ॥

चोदगाह-

- [भा.५३६९] जं पुव्वं पडिसिद्धं, जति तं तस्सेव कप्पती भुज्जो ।
एवं होयऽनवत्था, न य तित्थं णेव सच्चं तु ॥
- [भा.५३७०] उम्मत्तवायसरिसं, खु दंसणं न वि य कप्पऽकप्पं तु ।
अह ते एवं सिद्धी, न होअ सिद्धी उ कस्सेवं ॥

आयरिओ-

- [भा.५३७१] न वि किं चि अनुन्नायं, पडिसिद्धं वा वि जिणवरिदेहिं ।
एसा तेसि आणा, कज्जे सच्चेण होयव्वं ॥
- [भा.५३७२] कज्जं नाणादीयं, उत्सग्गववायओ भवे सच्चं ।
तं तह समायरंतो, तं सफलं होइ सव्वं पि ॥

- [भा. ५३७३] दोसा जेन निरुंभति, जेन खिज्जति पुव्वकम्माइं ।
सो सो मोक्खोवाओ, रोगावत्यासु समणं व ॥
- [भा. ५३७४] अग्गीतस्स न कप्पति, तिविहं जयणं तु सो न जाणाति ।
अनुन्नवणाइजयणं, सपक्ख-परपक्खअयणं व ॥
- [भा. ५३७५] निउणो खलु सुत्तत्थो, न हु सक्को अपडिबोहितो नाउं ।
ते सुणह तत्थ दोसा, जे तेसिं तहिं वसंताणं ॥
- [भा. ५३७६] अग्गीया खलु साहु, नवरं दोसा गुणे अजाणंता ।
रमणिअ भिक्ख गामे, ठायंती जोइसालाए ॥

सू- एततो आदत्तं जाव 'अग्गीया' गाह एयाओ सव्वाओ गाहाओ जहा उदगसालाए भणिता तहा भाणियव्वा । सजोइवसधीए ठियाणं इमे दोसा-

- [भा. ५३७७] पडिमाए झमियाए, उट्ठहो तणाणि वा तहिं होज्जा ।
साणादि वालणा लाली, मूसए खंभतणाइं पलिप्पेज्जा ॥

सू- तेन जोतिणा पडिमा झामिजेज्जा, तत्थ उट्ठहो एतेहिं पडिनीताए नारायणादिपडिमा झामिता, तत्थ गेणहणादी दोसा । संधारगादिकया वा तणा पलिवेज्ज । साणेण वा उम्मुए चालिए पलीवणं होज्ज । जत्थ पदीवो तत्थ मूसगो "ताल" तिवट्ठी तं कट्ठति, तत्थ खंभो पलिप्पइ निवेसणाणि वा पलिप्पंति ॥ [५३७८] बितीय० गाहा ॥ [५१५८ वत्] ॥ [५३७९] अट्ठाणनिग्गया० गाहा [५३९४ वत्] ॥

सू- सजोतिवसहीए दव्वतो ठायंतस्स इमे दोसा पच्छित्तं च-

- [भा. ५३८०] उवकरणेऽपडिलेहा, पमज्जणावास पोरिसिं मणे य ।
निक्खमणे य पवेसो, आवडणे चेव पडणे य ॥

चउण्हं दाराणं इमं वक्खाणं-

- [भा. ५३८१] पेह पमज्जण वासए, अग्गी तानि अकुव्वतो जा परिहाणी ।
पोरिसिभंगे अभंगे, सजोती होति मणे तु रति अरति वा ॥

सू- जति उवगरणं न पडिलेहेइ, "मा छेदणेहिं अगणिसंघट्ठो भवस्सइ" ति तो मासलहुं उवधिनिष्फण्णं वा । ते य अपडिलेहंतस्स संजमपरिहाणी भवति । अह पडिलेहेति तो छेदणेहिं अग्निकायसंगट्ठो भवति, तत्थ चउलहुं । सुत्तपोरिसिं न करेति मासलहुं, अत्थपोरिसिं न करेति मासगुरुं, सुत्तं नासेइ चउलहुं, अत्थं णासेति चउगुरुं । मणेण य जइ जोइसालाए रती भवति "सजोतीए सुहं अच्छिअइ" तो चउगुरुं, अह अरती उप्पज्जइ, जोतीए दोसं भण्णइ तो चउलहुं ॥ आवसए ति अस्य व्याख्या-

- [भा. ५३८२] जति उस्सग्गे न कुणति, ततिमासा सव्वअकरणे लहुगा ।
वंदण-थुती अकरणे, मासो संडासगादिसु य ॥

सू- "जोति" ति काउं जत्तिया काउस्सग्गा न करेति तत्तिया मासलहुं । सव्वं आवस्सयं न करेति चउलहुगा । अह सजोइयाए आवस्सयं करेति तहावि जत्तिया उस्सग्गा करेति अग्निविराधन ति काउं तत्तिया चउलहुया । सव्वम्मि चउलहुगं चेव । अग्नि ति काउं वंदनयं न देति, थुतीतो न

देति, संडासयं न पमञ्जति उवसंता, तिसु वि पत्तेयं मासलहुं । अह करेति तह वि मासलहुं ।
छेदणहेहिं य अगनिविताधने चउलहुं ॥ मिथअमणे य पच्छुं अस्य व्याख्या-

[भा. ५३८३] आवस्सिया निसीहिय, पमञ्ज आसञ्ज अकरणे इमं तु ।

पनगं पनगं लहु लहु, आवडणे लहुगं जं चऽन्नं ॥

सू- मिक्खमंता आवासियं न करेति तो पनगं, पविसंता निसीहियं न करेति तो पनगं चेव ।
अधवा पविसंता निंता वा न पमञ्जति, वसहिं वा न पमञ्जति तो मासलहुं, अ पमञ्जति तो मासलहुं,
पमञ्जतस्स य छेदणेहिं अगनिविताधने चउलहुं । आसञ्जं न करेति मासलहुं । आवडणत्ति उम्मुआदिसु
पखलणा तत्थ चउलहुं । “जं चऽन्नं” ति अनागाढपरितावणानिष्फण्णं ॥

अधवा - “जं चऽऽन्नं” ति-

[भा. ५३८४] सेहस्स विसीयणता, ओऽहिसक्खे अन्नहिं नयणं ।

विज्जविकुण तुट्ठण, अहवा वि भवे पलीवणता ॥

सू- सेहो कोइ सीयतो विसीएअ तेन वा उज्जालिते जइ अन्नो तप्पइ तो चउलहुं । जत्तिया
वारा हत्था परावत्तेइ तावेइ वा अन्नं वा गायं तत्तिया चउलहुगा । “ओसक्खेइ” ति उस्सारेइ
उम्मुयं “अहिसक्खेइ” ति अगनिं तेन उत्तुअति, सुयंतो जग्गंतो वा तं अगणिं अन्नत्थ नेति,
सुयंतो वा जति विज्जावति-एएसु सव्वेसु पत्तेयं चउलहुआ, पयावमाणस्स पभादेण पलिप्पेआ ॥

तत्थिमं पच्छित्तं-

[भा. ५३८५] गाउय दुगुणादुगुणं, बत्तीसं जोयणाइ चरिमपदं ।

यत्तारि छद्द लहु गुरु, छेदो मूलं तह दुगं च ॥

सू- जइ गाउयं डज्झति तो । अद्धजोयणं डज्झति । जोयणं । दोहिं जोयणेहिं । चउहिं
जोयणेहिं छेदो । अद्धहिं मूलं । सोलसहिं अणवड्ढो । बत्तीसाए चरिमं ॥

[भा. ५३८६] गोणे य साणमादी, वारणे लहुगा य जं च अहिकरणं ।

लहुगा अवारणम्मि, खंभतणाइ पलीवेआ ॥

सू- अह गोणसाणे वारेति मा पलीवणं करेहि ति तो चउलहुगा । वारिया य हरितादी विराहेत्ता
वद्धंति, अधिकरणं तत्थ वि चउलहुं, कायनिष्फण्णं वा । अह न वारेति तत्थ खंभं तणादि वा
पलीवेआ ॥ तत्थ वि-

[भा. ५३८७] गाउय दुगुणादुगुणं, बत्तीसं जोयणाइ चरिमपदं ।

यत्तारि छद्द लहु गुरु, छेदो मूलं तह दुगं च ॥

जम्हा एते दोसा तम्हा नो जोतिसालाए ठाएआ, कारणे ठायंति-

[भा. ५३८८] अद्धाणनिग्गतादी, तिव्वुत्तो मग्गिकुण असतीए ।

गीयत्था जयणाए, वसंति तो जोतिसालाए ॥

सू- पुव्वभणितो अववातो गाममज्झे जा जोतिसाला देवकुलं वा । इमो कुंभकारसालाए
अववातो, जेन कुंभकारस्स पंचसालाओ भणिया, इमाओ-

[भा. ५३८९] पणिया य भंडसाला, कम्मे पयणे य वग्घरणसाला ।

इंधनसाला गुरुगा, सेसासु वि होति चउलहुगा ॥

एतेसि इमा विभासा-

[भा. ५३९०] कोलालियावणा खलु, पनिसाला भंडसाल जहिं भंड ।

कुंमारसाल कम्मे, पयणे वासासु आवातो ॥

[भा. ५३९१] तोसलिए वग्घरमा, अग्गीकुंडं तहिं जलति निम्बं ।

तत्थ सयंवरहेउं, चेडा चेडी य धुम्भंति ॥

शू-पनियसाला जत्थ भायणाणि विक्केति, वाणिय कुंभकारो वा एसा पनियसाला । भंडसाला जहिं भायणाणि संगोवियाणि अच्छंति । कम्मसाला जत्थ कम्मं करेति कुंभकारो । पयणसाला जहिं पच्चंति भायणाणि । इंधनसाला जत्थ तण-करिसभारा अच्छंति । वग्घरणसाला तोसलिविसए गममज्झे साला कीरइ । तत्थ अग्निकुंडं निम्बमेव अच्छति सयंवरनिमित्तं । तत्थ य बहव चेडा एक्का य सयंवरा चेडी पविसिअति, जो से चेडीए भावति तं वरेति । एयासु सव्वासु इमं पच्छित्तं ॥ नवरं-

[भा. ५३९२] इंधनसाला गुरुगा, आलित्ते तत्थ नासिउं दुक्खं ।

दुविहविराधना झुसिरे, सेसा अगनी उ सागारियं ॥

शू-पुव्वद्धं कंठं । अन्नं च इंधनसालाए झुसिरं, तत्थ दुविधा विराधना - आयविराधनाए चउगुरुगा, संजमविराधणाए तत्थ संघट्टादिकं जं आवअति तं पावति । सेसासु पमियसालादिसु सागारियं पयणसालाए पुण अगनिदोसो ॥ एयासु अववादेण ठायंतस्स इमो कमो-

[भा. ५३९३] पढमं तु भंडसाला, तहिं सागारि नत्थि उभयकाले वि ।

कम्माऽऽपणि निसि नत्थी, सेसकमेनिंधणं जाव ॥

शू-अन्नाए वसहीए असति पढमं भंडसालाए ठाति, तत्थ उभयकाले वि सागारियं नत्थि । उभयकालो-दिया रातो य । ततो पंच्छ कम्मसालाए । ततो पंच्छ पनियसालाए । अहवा - कम्मपमियसालाण कमो नत्थि, तुल्लदोसत्तणतो । सेसेसु पयण-वग्घरण-इंधणाइसु असति कमेण ठाएज्जा ॥

[भा. ५३९४] ते तत्थ सञ्जिविद्धा, गहिता संधारणा विही पुव्वं ।

जागरमाणवसंती, सपक्खजयणाए गीयत्था ॥

तत्थ वसंताण इमा जयणा-

[भा. ५३९५] पासे तणाण सोहण, ओसक्कऽहिसक्क अन्नहिं नयणं ।

संवरणा लिंपण्या, छुक्कार निवारणोक्कही ॥

शू-पुरातना गाथा । अग्निकायस्स पासेतणाणि विसोहिअति, अक्कंतियतेनेसु वा ओसक्किअति, अलीवणभएण वा अक्कंतियतेनेसु वा उस्सक्किअति गिलाणट्ठा सावयभएण वा अट्ठाणे वा विवित्तासीयं व तेन अइसक्कावेज्जा वि, अन्नहिं वा सोउमणो नेज्जा, बाहिं वा ठवेज्जा, कते वा कज्जे छारेण संवरिअति, पक्कमइ त्ति वुत्तं भवति मल्लगेण वा, अहाउअं पालेत्ता पालेत्ता विज्झाहिति । खंभो छगणादिणा वा लिप्पति । पीलवणभया साणो गोणो तेनो वा तत्थ धुत्ति हडि त्ति वा भन्नइ, तइ वि अटंता वारिअति, सहसा वा लित्ते तत्थतो उक्कहिअति नेव्वं । तणापि वा, कडगो वा उदग-धूलीहिं वा विज्झविअति, पालं वा कज्जति ॥

सजोतिवसहीए उवकरण-पडिलेहणादिदारेसु इमं जयणं करेति-

[भा. ५३९६] कडओ व चिलिमिली वा, असती समए व बाहि जं अंतं ।

ठागसति सभयम्मि व, विज्झायऽगनिम्मि पेहंति ॥

सू- जोतीए अंतरे कडओ कज्जति, चिलिमिली वा । असति कडगचिलिमिलीए वा जति य उवहितेनगभयं अत्थि ताहे अंतोवही बाहिं पडिलेहिज्जति, अहवा - बाहिं पि तेनगभयं ठागो वा नत्थि ताहे विज्झाएअगनिम्मि पेहंति ॥

[भा. ५३९७] निंता न पमज्जंति, मूगा वा संतु वंदणगहीणं ।

पोरिसि बाहि मणेण व, सेहाण व देंति अनुसद्धिं ॥

सू- निंता पविसंता वा न पमज्जंति, आवासगं वाइयजोग-विरहियं मूअं करेति, वारसावत्तवंदनं न देंति, पोरिसिं सुत्तत्याणं बाहिं करिति । अह बाहिं ठागो नत्थि ताहे “मणे” ति मणसा अनुपेहंति । जत्थ सेहो अन्नो वा उदित्ते रागं गच्छति तत्थ अनुसद्धिं देंति गीयत्या ॥

[भा. ५३९८] आवास बाहि असती, ठित वंदन विगड जतण थुतिहीण ।

सुत्तत्य बाहियंतो, चिलिमिणि काऊण व सरंति ॥

सू- गतार्था । बाहिं असति ठागस्स जो जहिं ठिओ सो तहिं चेव ठिओ पडिक्कमति वंदनहीनं । विगडंगा आलोयणा, तं जयणाते धरेति । थूईतो मथात्ता कडंति । सुत्तत्य बाहियत्थं ओतिअंतरेवि चिलिमिलिं काउं अंतो चेव सुत्तत्ये सरंति ॥ इमा अनुसद्धी सेहादीणं-

[भा. ५३९९] नाणुओया साहू, दव्वुओयम्मि मा हु सज्जित्या ।

जस्स वि न एते निद्दा, स पाउया निमीलियं गिम्हे ॥

सू- सज्जति ति रज्जते । जस्स वि सजोतिए णिद्दा न एइ सोवि पाउओ सुवति । अह गिम्हे धम्मो सो अच्छीणि निमिद्धेति जाव सुवति ॥

[भा. ५४००] मूगा विसंति निंति व, उम्मुगमादी कत्ताइ अछिवंता ।

सेहा य जोइ दूरे, जग्गंती जा धरति जोती ॥

सू- मूगा विशंति प्रविशंति । मूअत्ति निसीहियं न करेति, निंतो आवस्सियं न करेति, आवड्डणादिभया अग्निसंघट्टणभया उम्मुआदि न च्छिवेति, सेहे अगीता अपरिमता निद्धम्मा य जोतीए दूरे ठविज्जंति, जे य गीता वसभा जे जग्गंति जाव सो जोतिं धरति ॥ अहवा-

[भा. ५४०१] विहिनिग्गतादि अतिनिद्दपेखितो गीओ सक्किउं सुवति ।

सावयमय उस्सक्कण, तेनभए होति मयणा उ ॥

[भा. ५४०२] अद्धाणविवित्ता वा, परकड असती सयं तु जालंति ।

सूलादी व तवेउं, कयकज्जे छारअक्कमणं ॥

सू- विहिनिग्गतोश्रान्तः अतीवनिद्दातितो वा ताहे ओसक्किउं सुवति, गीयत्यो सीहसावयादिभए वा ओसक्कति, तेनभए य मयणा, अक्कंति एसु विज्झावेति, इयरेसु न विज्झावेति । अद्धाणे विवित्ता मुसिता सीतेन वा अभिभूता ताहे जो परकडो अगनी तत्थ विसीतंति, परकडस्स असति सयं जालंति, सूलादिसु कज्जं काउं छारेण अक्कमंति निव्ववेति वा ॥

[भा. ५४०३] सावयमए आनिंति व, सोउमणा वा वि बाहि नीणंति ।

बाहिं पत्तीवणमया, छारे तस्सासति निव्वावे ॥

सू- अन्नतो वि आनेति, वसहीतो बाहिं नेति । सेसं कठं ॥

जोति त्ति गतं । इदानीं दीवो-

[भा. ५४०४] दुविहो य होति दीवो, असव्वराती य सव्वराती य ।

ठायंते लहु लहुगा, करीस अगीतत्थसुत्तं तु ॥

सू- एततो आढत्तं सव्व भाणियव्वं । “नत्थि अगीतत्थो वा” गाहा “एवारिसम्मि” गाहा “जं जह गाहा” “उस्सग्गसुयं” गाहा जाव ते “तत्थ सन्निविद्धा” गाहा ।

[भा. ५४०५] पडिमाझामण ओरुमणं, लिपणा दीवगस्स ओरुमणं ।

उव्वत्तण परियत्तण, छुक्कारण वारणोकट्ठी ॥

सू- जत्थ पडिमाझामणभयं होझा तत्थ तओ ओगासाओ पडिमा फेडिज्जति, जति सक्कति फेडेत्तुं । अह न सक्केति तो दीवतो फेडिज्जति, खंभकडणकुट्टाणि य लिप्पंति । अहवा - संकलदीवगो न सक्कति उत्तारेउं ताहे वती उव्वत्तिज्जति, निपीलिज्जति वा, साणगोणादि वा छुक्कारिज्जति, पविसंता वा साणगोणादो वारिज्जंते, बहो वा ओऊंहुंज्जंते, तंनंगसु वा उस्सक्किज्जति, सप्पादिभए वा ॥

[भा. ५४०६] संकलदीवे वती, उव्वत्ते पीलएय मा डज्जे ।

रुतेन व तं तेल्लं, घेत्तूण दिया विगिंचंति ॥

[भा. ५४०७] पासे तणाण सोहण, अहिसक्कोसक्क अन्नहिं नयणं ।

आगाढकारणम्मि, ओसक्कऽहिसक्कणं कुञ्जा ॥

सू- दीवगस्सजे पासे तणा, दीवगं वा अहिसक्केति । “ओसक्कति” त्ति उस्सक्केति वा अन्नहिं वा नेति । जं तं उस्सक्कण ओसक्कणं करेति त आगाढे करेति, नो अनागाढे ॥

[भा. ५४०८] मज्जे व देउलादी, बाहिं व ठियाण होति अतिगमणं ।

जे तत्थ सेहदोसा, ते इह आगाढजतणाए ॥

सू- अधवा - ते साधूवियाले आगतादेउल ठातेज्ज, मज्जे वा गामदेउलं तद्विवसतो सागारियाउलं पएवि आगता तत्थ दिवसतो न ठायंति, बाहिं अच्छंति, विसरिएसु सागारिएसु संझाए पविसंति, बाहिं वासे तेनसावयादिभय जाणिऊण तत्थ सजोतियाए सालाए सदीवए वा जे सेहादिदोसा पुव्वुत्ता ते इह कारणे आगाढे जयणाए कायव्वा ॥ तत्थ जति कहिं वि पलिवेज्जा तो इमा जयणा-

[भा. ५४०९] अन्नाते तुसिनीया, नाते दद्धण करण सविउलं ।

बाहिं च देउलादी, संसद्दा आगय खरंटो ॥

सू- जति केणइ न नाता ‘एत्थ संजया ठिय’ त्ति तो तुसिणीया नासंति । अध नाया लोणेण तो पलित्तं दद्धं महता सद्देण सविउलं बोलंकरेति ताव जाव जत्थ बहुजनो मिलिओ, ताहे बहुजनस्स पुरओ भणंति “केणति पावेण पलीवणं कतं, तुब्भेहिं चेव पलीवितं ‘समणा दुज्झंतु’ त्ति, ‘अन्हं च सव्वं उवकरणं एत्थ दद्धं’, एवं ते खरंटिया न किंचि उल्लवेति “अ (तु) म्हेहिं पलीवितं” त्ति । जत्थ वि बाहिं गामस्स देउलं तत्थ वि एवं चेव, अधवा - देउलातो बाहिं निगंतु ससद्दं कज्जति ॥

सू. (१०६२) जे भिक्खू सचित्तं उच्छुं भुंजइ, भुंजंतं वा सातिज्जइ ॥

सू. (१०६३) जे भिक्खू सचित्तं उच्छुं विडसइ, विडसंतं वा सातिज्जइ ॥

सू. (१०६४) जे भिक्खू सचित्तं अंतरुच्छुयं वा उच्छुखंडियं वा उच्छुचोयगं वा उच्छुमेरगं वा

उच्छुसालगं वा उच्छुडालगं वा भुंजइ, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०६५) जे भिक्खू सचित्तं अंतरुच्छुयं वा उच्छुखंडियं वा उच्छुचोयगं वा उच्छुमेरगं वा उच्छुसालगं वा उच्छुडालगं वा विडसइ, विडसंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०६६) जे भिक्खू सचित्तपइड्डियं उच्छुं भुंजइ, भुंजंतं वा सातिज्जइ ॥

मू. (१०६७) जे भिक्खू सचित्तपइड्डियं उच्छुं विडसइ, विडसंतं वा सातिज्जइ ॥

मू. (१०६८) जे भिक्खू सचित्तपइड्डियं अंतरुच्छुयं वा उच्छुखंडियं वा उच्छुचोयगं वा उच्छुमेरगं वा उच्छुसालगं वा उच्छुडालगं वा भुंजइ, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०६९) जे भिक्खू सचित्तपइड्डियं अंतरुच्छुयं वा उच्छुखंडियं वा उच्छुचोयगं वा उच्छुमेरगं वा उच्छुसालगं वा उच्छुडालगं वा विडसइ, विडसंतं वा सातिज्जइ ॥

सू- “भुंजति जं भुक्खत्तो, लीला पुण विडसण ति नायव्वा । जीवजुतं सच्चित्तं, अच्चित्तं सचेयण-पतिट्ठं ।” एतेसिं चेव सुत्ताणं इमो अतिदेसो-

[भा. ५४११] पव्वसहितं तु खंडं, तव्वज्जिय अंतरुच्छुयं होइ ।

उपलं चक्कसिछेदो, मोदं पुण छत्तिपरिहीणं ॥

सू- पेरु उमयो पव्वदेससहितखंडं पव्वं, उमयो पेरुरहियं अंतरुच्छुयं, चक्कलिछेदछिन्नं डगलं भण्णति, मोयं अव्वंतरो गीरो ॥

[भा. ५४१२] चोयं तु होति हीरो, सगलं पुण तस्स बाहिरा छल्ली ।

काणं घुण मुक्कं वा, इतरजुतं तप्पइट्ठं तु ॥

सू- वंसहीरसहितो चोयं भण्णति, सगलं बाहिरी छल्ली भण्णति, धुणकाणियं अंगारइयं वा वुत्तयं, सियालादीहिं वा खइयं, उवरि मुक्कं, इयरं ति सचित्तं तम्मि सचित्तविमाणे पतिट्ठियं सचित्तपतिट्ठितं भण्णति ॥

मू. (१०७०) जे भिक्खू आरन्नगाणं वण्णंधाणं अडविजत्तासंपइ द्विताणं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

[जे भिक्खू आरन्नगाणं वण्णंधाणं अडविजत्ताओ पडिनियत्ताणं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा साइज्जति ॥]

सू- अरन्नं गच्छंतीति आरन्नगा, वणं धावंतीति वण्णंधा, आरण्यं वणार्थाय धावंतीत्यर्थः । तेसिं जत्तापडिधाणं जो असनादी गेण्हति जत्तापडिनियत्ताणं असनादिसेसं खउरादि वा जो गेण्हति तस्स आणादी दोसा, चउलहुं च पच्छित्तं ।

[भा. ५४१३] तणकड्डहारगादी, आरन्न वणंधगा उ विन्नेया ।

अडविं पविसंताणं, नियत्तमाणाण तत्तो य ॥

सू- आदिसद्धातो पुष्पफलमूलकंदादीणं, तेसिं वण्णंधाणं अडविं पविसंताणं जं संबलं पकतं, तत्तो नियत्ताणं जं किंचि युण्णादि । सेसं कंठं ॥

[भा. ५४१४] तण-कड्ड-पुष्प-फल-मूल-कंद-पत्तादिहारगा चेव ।

पत्थयणं वच्चंता, करेति पविसंति तस्सेसं ॥

सू- तणादिहारगा अडविं पविसंता अप्पणो पत्थयणं करेति, सेसं उव्वरियं सिद्धं ।

[भा. ५४१५] अडवी पविसंताणं, अहवा ततो य पडिनियत्ताणं ।

जे भिक्खू असनादी, पडिच्छते आणमादीणि ॥

[भा. ५४१६] पच्छाकम्ममतिते, नियट्ठमाणे वि बंधवा तेसिं ।

अच्छिज्जा नु तदा सा, तद्व्वे अन्नदव्वे य ॥

सू-अडविपविसंतेनं जं संबलं कयं तं साधूण दातुं पच्छा अप्पणो अन्नं करेति । सन्नियट्ठाण वि न घेतव्वं, तेसिं बंधवा तद्व्वे अन्नदव्वे वा कतासा अच्छेज्जा । तद्व्वं चेव जं घरातो नीतं, अन्नदव्वं जं अडविए कंदचुण्णादि उण्णति ॥ पत्थयणं दाउं इमं करेति-

[भा. ५४१७] कम्मं कीतं पामिच्चियं च अच्छेज्ज अगहण दिगेज्ज ।

कंदादीण व घातं, करेति पंचदियाणं च ॥

सू-अप्पणो “कम्म” ति अन्नं करेति, अप्पो वा किणाति, “पामिच्चं” ति उच्छिण्णं गेण्हति, अन्नेसिं वा अच्छिदति, अह न गेण्हति पत्थयणं तो दिगिंचति, छुहाए जं अनागाढादि परिताविज्जति, अहवा - भुक्खित्तो कंदादि गेण्हति, अत्थ परित्ताणंतनिष्फण्णं । अधवा - भुक्खित्तो जं लावगतित्तिरादि घातिस्सति, परितावणादिनिष्फण्णं तिसु चरिमं ॥

अरन्नातो निग्गच्छमाणो जो गेण्हति तस्स इमे दोसा-

[भा. ५४१८] चुण्णखउरादि दाउं, कप्पट्ठग देह कोव जह गोवो ।

चट्ठण अन्ने व वए, खउरादि वऽसंखडे भोयी ॥

सू-चुण्णो बदरादियाण, खोरखदिरमादियाण खउरो, भत्तसेसं वा साधूण दाउं कप्पट्ठिएहिं पुत्तनत्तुभत्तिजगादिएहिं अन्नेहिं य तदासाए अच्छमाणेहिं जातिज्जमाणा- “देह णे कंदे मूले चुण्णखउरभत्तसेसं वा”, ते भणंति- “दिन्ना अन्हेहिं साधूणं”, एवं भणंते ते परुण्णा रुण्णं करेताणि ताणि दट्ठणं पदोसं गच्छेज्ज, जहा गोवो पिंडनिज्जुत्तीए । एतेसु वा चट्ठेसु अडवीसु अन्नं वा आनेति खउरादि “भोइ” ति भारिया तीए सह असंखडं भवति, अंतरायदोसा य । जम्हा एवमादि दोसा तम्हा वणं पविसंताणं निंताण वा न घेतव्वं ॥ भवे कारणं-

[भा. ५४१९] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भए व गेलण्णे ।

अट्ठाण रोहए वा, जयणागहणं तु गीयत्थे ॥

सू-जयण ति पनगपरिहाणीए जाहे चउलहुं पत्तो ताहे सावसेसं गेण्हति ॥

सू. (१०७१) जे भिक्खू वसुराइयं अवसुराइयं वयइ, वयंतं वा साहिज्जति ॥

वसूणि रयणाणि, तेसु रातो वसुराती, अधवा - राती दीसिमाभ्राजते वा शोभत इत्यर्थः, तं विवरीयं जो भणति तस्स चउलहुं । इमा निज्जुत्ती-

[भा. ५४२०] वसुमं ति व वसिमं ति व, वसति व वुसिमं व पज्जया चरणे ।

तेसु रतो वुसिराती, अवुसिमि रतो अवुसिराती ॥

सू-वसु ति रयणा, ते दुविधा-दव्वे भावे य । दव्वे मणिरयणादिया, भावे नाणादिया । इह भाववसूहिं अधिकारो । तानि जस्स अत्थि सो वसुमं ति भण्णति । अधवा - इंदियाणि जस्स वसे वट्ठंति सो वसिमं भण्णति । अधवा - नाणदंसणचरित्तेसु जो वसति निच्चकालं सो वस (वुसिमं) ति रातिनिओ भण्णति । अहवा - व्युत्सूजति पाप अन्यपदार्थाख्यानं, चारित्रं वा वुसिमं ति वुच्चति ।

वसति वा चारिते वसुराती भण्णति । अहवा - “पञ्जया चरणे”ति एते चारित्तिटियस्स पञ्जत्ता एगद्धिता इत्यर्थः । एस वुसिरादी भण्णति, पडिपक्खे अवुसिराती ॥ अहवा-

[भा. ५४२१] वुसि संविग्गो भणितो, अवुसि असंविग्ग ते तु वोच्चत्थं ।

जे भिक्खू वएज्जा ही, सो पावति आणमादीणि ॥

बू- कंठा । वोच्चत्थं ति वुसिरातियं अवुसिरातितं भणति ज्ञा ॥

एत्थ पदमं वुसिरातियं अवुसिरातियं भण्णन्ति इमेहिं कारणेहिं-

[भा. ५४२२] रोसेण पडिणिवेसेण वा वि अकयंतु मिच्छभावेण ।

संतगुणे छाएत्ता, भासंति अगुण असंते उ ॥

बू- कोई कस्सति कारणे अकारणे वा रुद्धो, पडिनिवेसणं एसो पूतिज्जइ अहं न पूइज्जामि, एवमादिविभासा । अकयण्णुयाए एतेन तस्स उवयारो कओ ताहे मा एयस्स पडिउवयारो कायव्वो होहिइ ति, मिच्छाभावेणं मिच्छत्तेणं उद्दिण्णेणं । सेसं कंठं ॥

असंविग्गा संविग्गजनं इमेण आलंबणेण हीलंति-

[भा. ५४२३] धीरपुरिसपरिहाणी, नाऊणं मंदधम्मिया केई ।

हीलंति विहरमाणं, संविग्गजनं अवुद्धीतो ॥

बू- के पुन धीरपुरिसा ?, इमे-

[भा. ५४२४] केवल-मनोहि-चोद्दस-दस-नवपुव्वीहि विरहिए एण्हि ।

सुद्धमसुद्धं चरणं, को जाणति कस्स भावं च ॥

बू- एते संपइं नत्थि, जति संपइ एते होंतो तो जाणंता असीदंताणं चरणं सुद्धं इयरेसिं असुद्धं, केवलिमादिणो नाउं पडिद्योयंता पच्छित्तं च जहारुहं देता चिंतंति अब्भंतरगो वि एरिसो घेव भावो, न य एगंतेन बाहिरकरणजुत्तो अभ्यंतरकरणयुक्तो भवति । कहं ? उच्चते-जेन विवज्जतो दीसति, जहा उदायिमारयस्स पसन्नवंदस्स य । बाहिर अविमुद्धो वि भरहो विमुद्धो चेव ॥

[भा. ५४२५] बाहिरकरणेण समं, अब्भित्तरयं करेति अमुणेंता ।

नेगंता तं च भवे, विवज्जओ दिस्सते जेनं ॥

[भा. ५४२६] जति वा निरतीचारा, हवेज्ज तव्वज्जिया य सुज्जेज्जा ।

ण य होंति निरतिचारा, संघयणधितीण दोव्वज्जा ॥

बू- संपयकालं जति निरतिचारा हवेज्ज, अहवा - तव्वज्जिया नाम ओहिनाणादीहिं वज्जिते जइ चरित्तसुद्धी हवेज्ज तो जुत्तं वत्तुं - इमे विमुद्धचरणा, इमे अविमुद्धचरणा । संघयणधितीण दुव्वलत्तणतो य- पच्छित्तं करेति ॥ संघयण-धितिदुव्वलत्तणतो चेव इमं य ओसन्ना भणंति-

[भा. ५४२७] को वा तहा समत्थो, जह तेहि कयं तु धीरपुरिसेहिं ।

जहसत्ती पुण कीरति, जह पइण्णा हवइ एवं ॥

बू- धीरपुरिसा तित्थकरादी जहासत्तिए कीरति एवं भन्नमाणे दढा पइण्णा भवति, अनलियं च भवति जो एवं भणति जो एवं भणति । जो पुण अन्नहा वदति अन्नहा य करेति, तस्स सच्चपइण्णा न भवति ॥ आयरिओ भणति-

[भा. ५४२८] सव्वेसि एगचरणं, सरणं मीयावगं दुहसयाणं ।

मा रोगदोसवसगा, अप्पणो सरणं पत्तीवेह ॥

सू- सव्वेसि भवसिद्धियाणं चरणं च सरीरमाणसाणं दुक्खाण विमोक्खणकरं, तं तुभ्मे सयं सीयमाणा अप्पणो चरित्तेण रागाणुगता उज्जयचरणाणं चरणदोसभावणा मा भणह - “चरणं नत्थि, मा जत्थेव वसह तं चेव सरणं पत्तीवेह नासहेत्यर्थः” ॥ किं च-

[भा. ५४२९] संतगुणणासणा खलु, परपरिवाओ य होति अलियं च ।

धम्मे य अबहुमाणो, साधुपदोसे य संसारो ॥

सू- चरणं नत्थि ति एवं भणंतेहिं साधूहिं संतगुणणासो कतो भवति, पवयणस्स परिभवो कतो भवति, अलियवयणं च भवति, चरणधम्मे पलोविज्जंते चरणधम्मे य अबहुमाणो कतो भवति, साधूण य पदोसो कतो भवति, साधुपदोसे य नियमा संसारो बुद्धितो भवति ॥ किं च-

[भा. ५४३०] खयउवसम मीसं पि य, जिनकाले वि तिविहं भवे चरणं ।

मिस्सतो द्विवं गवति, खयउवसमं य नज्जन्तो ॥

सू- तित्यकरकालेवितिविहं चरित्तं-खतियं वसमियं खओवसमियं च । तम्मि वि तित्यकरकाले मिस्सतो चेव चरित्तातो खतियं उवसमियं वा चरित्तं पावति, नान्यस्मात् । बहुतरा य चरित्तविसेसा खओवसमभावे भवंति ॥ किं च तीर्थकाले वि-

[भा. ५४३१] अइयारो वि हु चरणे, ठितस्स मिस्से न दोसु इतरेसु ।

वत्थातुरदिङ्गता, पच्छित्तेणं स तु विसुज्झो ॥

सू- “इयरेसु” ति खतिए उवसमिए य । जहा वत्थं खारादीहिं सुज्झति, आतुरस्स वा रोगो विरेयणओसहपओगेहिं सोहिज्झति, तथा साधुस्स मिस्सचरणादिअइयारो पच्छित्तेण सुज्झति ॥ जं च भणियं - “अतिसयरहिणहिं सुद्धासुद्धचरणं न नज्जति भावो” । तत्थ भण्णति-

[भा. ५४३२] दुविहं चेव पमाणं, पच्चक्खं चेव तह परोक्खं च ।

ओधाति तिहा पढमं, अनुमानोवम्मसुत्तितरं ॥

सू- ओहि मनपज्जव केवलं च एयं तिविधं पच्चक्खं । घूमादग्निज्ञानमनुमानं । यथा गीस्तथा गवय औपम्यं । सुत्तमिति आगमः । इयरंति एयं तिविधं परोक्खं ॥

[भा. ५४३३] सुद्धमसुद्धं चरणं, जहा उ जाणंति ओहिनाणादी ।

आगारेहि मनं पि व, जाणंति तहेतरा भावं ॥

सू- पुव्वद्धं कंठं । जहा परस्स भमुहणेत्ति (भमुहाणण) बाहिरागारेहिं अंतरगतो मनो नज्जति तथा “इयर” तिपरोक्खणाणी आलोचनाविहाणं सोउं पुव्वावरबाहियाहिं गिराहिं आचरणेहिं य जाणंति चरित्तं सुद्धासुद्धं भावं च सुद्धेतरं ॥ चोदगाह - “जइ आगारेण भावो नज्जति तो उदातिमारदिणं किं न नातो ?” आचार्याह-

[भा. ५४३४] कामं जिनपच्चक्खो, गूढधाराण दुम्मणो भावो ।

तहऽवि य परोक्खसुद्धी, जुत्तस्स व पन्नवीसाए ॥

सू- काममिति अनुमितार्थे । जइ वि जे उदायिमारगादि गूढधारा तेसिं छउमत्थेणं दुक्खं उवलब्धति भावो, सो जिणाणं पुण पच्चक्खो, तहावरोक्खणाणी आगमानुसारेण चरित्तसुद्धिं

करेति चेव । कहं ? उच्यते- “जुत्तस्स व” सि जहा सुत्तोवउत्तो “मीसजायज्जोयरो एगो” सि पन्नरस उग्गमदोसा, दस एसणादोसा, एते पन्नुवीसं जहासुयानुसारेण सोहंतो चरणं सोहेति, तहा सुत्तानुसारेण पच्छित्तं देंतो करेत्तो य चरित्तं सोधेति ॥ अनुज्जतचरणो इमेहिं कज्जेहिं होज्ज-

[भा. ५४३५] होज्ज हु वसणप्पत्तो, सरीरदोब्बलताए असमत्थो ।

चरण-करणे असुद्धे, सुद्धं मगं परूवेज्जा ॥

सू- वसनं आवती मज्झगीतादितं वा, तम्मि न उज्जमति, अहवा-सरीरदुब्बलत्तणतो असमत्थो सज्झायपडिलेहणादिकिरियं काउं अकप्पियादिपडिसेहणं च । अधवा-सरीरदोब्बला असमत्था अदढधम्मा एवमादिकारणेहिं चरणकरणं से अविमुद्धं, तहावि अप्पानं अरिहंतो सुद्धं साहुमगं परूवेत्तो आराधगो भवति ॥ इमो चेव अत्थो भण्णति-

[भा. ५४३६] ओसन्नो वि विहारे, कम्मं सिढिलेति सुलभबोही य ।

चरणकरणं विमुद्धं, उववूहेत्तो परूवेत्तो ॥

सू- कंठया । जो पुण ओसन्नो होउं ओसन्नमगं उववूहइ, सुद्धं चरणकरणमगं गूहति इमेहिं कारणेहिं । इमं च से दुल्लभबोहिअत्तं फलं-

[भा. ५४३७] परियायपूयहेतुं, ओसन्नानं च आनुवत्तीए ।

चरणकरणं निगूहति, तं दुल्लभबोहियं जाणे ॥

[भा. ५४३८] अहवा - गुणसयसहस्सकलियं, गुणुत्तरतरं च अभिलसंताणं ।

चरणकरणाभिलासी, गुणुत्तरतरं तु सो लहति ॥

सू- गुणाणं सतं गुणसतं, गुणसयाणं सहस्सा गुणसयसहस्सा, छंदोभंगमया सकारस्स दुस्सता कता, ते य अट्टारससीलंगसहस्सा, तेहिं कलियं जुत्तं संखियं वा । किं तं ? , चारित्तं जो तं पसंसति । किं च गुणश्चासो उत्तरं च गुणोत्तरं, अधवा - अन्येऽपि गुणाः सन्ति क्षमादयस्तेषां उत्तरं तं च गुणोत्तरं लभति अहवखायचारित्रमित्यर्थः । अहवा - गुणुत्तरं भवत्येकवलितुहं, गुणुत्तरतरं पुण मोक्खसुहं भण्णति, तं लभति ॥ जो पुणोसन्नो-

[भा. ५४३९] जिणवयणभासितेनं, गुणुत्तरतरं तु सो वियाणित्ता ।

चरणकरणाभिधाती, गुणुत्तरतरं तु सो हणति ॥

सू- गुणुत्तरतरं चारित्रं साधू वा अप्पणा य चरणकरणोवधाते वद्धति । अहवा-चरणकरणस्स जत्ताण व निंदापरोवघायं करेइ, स एवंवादी गुणुत्तरं वा चारित्रं मोक्खसुहं वा हनति न लब्धमि ति, जेन सो दीहसंसारित्तणं निव्वत्तेति ॥ जो ओसन्नं ओसन्नमगं वा उववूहति-

[भा. ५४४०] सो होती पंडिनीतो, पंचण्हं अप्पणो अहितिओ य ।

सुहसीलवियत्ताणं, नाणे चरणे य मोक्खे य ॥

सू- पंच पासत्थादि सुहसीला विहारलिंगा ओधाविउकामा अवियत्ता अगीयत्था नाणचरणमोक्खस्स य एतेसिं सव्वेसिं पंडिनीतो भवति ॥

इमेहिं पुण कारणेहिं ओसन्नं ओसन्नमगं वा उववूहेज्जा-

[भा. ५४४१] बित्थियपदमणप्पज्जे, वएज्ज अविकोविए वि अप्पज्जे ।

जाणंते वा वि पुणो, भयसा तव्वाति गच्छइ ॥

शू- राया सिय ओसन्नानुवतियो भया भणेज्जा । तव्वादिति कश्चिद्वादी ब्रूयात्- “तपश्चिवेनं
अतपश्चिवेनं ब्रुवतः पापं भवतीति नः प्रतिज्ञा”, तत्रतिघातकरणे वुसिरातियं अवुसिरातियं भणेज्ज,
दुब्बिक्खादिसु वा ओसन्नभाविएसु खेत्तेसु अच्छंतो ओसन्नानुवतियो गच्छपरिपालणद्वा भणेज्ज ॥

मू. (१०७२) जे भिक्खू अवुसिराइयं वुसिराइयं वयइ, वयंतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ५४४२] एमेव वितियसुत्ते, अवुसीरातिं वएज्ज वुसिरातिं ।

कह पुण वएज्ज सोऊण अवुसिरातिं तु वुसिरातिं ॥

[भा. ५४४३] एगचरिं मंत्रंता, सयं च तेसु य पदेसु वइंता ।

सगदोसधायणद्वा, केइ पसंसंति निद्धम्मे ॥

शू- कोइ पासत्थादीणं एगचारियं भण्णति- “एस सुंदरो, एयस्स एगगिणो न केणइ सह
संनयेत्ता उप्पज्जंति”, सो पि अप्पणाद्वउपंजरणाणो तन्निरेवेव ठाणे वइति, सो य अप्पनिज्जदोसे
छाएउकामो तं पासत्थादिं एगचारिं निद्धम्मं पससति ॥ इमं च भणति-

[भा. ५४४४] दुक्करयं खु जहुत्तं, जहुत्तवा दुड्ढियावि सीदंति ।

एस नितिओ हु भग्गो, जहसत्तीए चरणसुद्धी ॥

एवं भणंते इमे दोसा-

[भा. ५४४५] अब्भक्खाणं निस्संक्रया य अससंजमंमि य धिरत्तं ।

अप्पा सो अवि घत्तो, अवण्णवातो य तित्थस्स ॥

शू- असंतभावुद्भावणं अब्भक्खाणं, अवुसिरातियं वुसिरातियं भणति, सो य सीतंतो
पसंसिज्जमाणे निस्संको भवति, मंदधम्माण वि असंजमे धिरीकरणं करेति, अन्नं च उम्मग्गपसंसणाते
अप्पणो य उम्मग्गपड्डितो चत्तो, तित्थस्स य अन्यपदार्थेन अवर्णवादः कृतो भवति ॥ किं च-

[भा. ५४४६] जो जत्थ होइ भग्गो, ओवासं सो परस्स अविदंतो ।

गंतुं तत्थ उचएंतो, इमं पहाणं ति घोसेति ॥

शू- अद्धाणमदिद्धंतेन ओसन्नो उवसंघारेयव्वो, सेसं कंठं ॥ किं च-

[भा. ५४४७] पुव्वगयकालियसुए, संतासंतेहिं केइ खोभेति ।

ओसन्नचरणकरणा, इमं पहाणं ति घोसेति ॥

शू- पुव्वगयकालियसुयनिबंधपद्यतो सीदंति, तत्थ कालियसुते इमेरिसो आलावगो -
“बहुमोहो वि य णं पुव्वं विहरेत्ता पच्छा संवुडे कालं करेज्जा, किं आराहए विराहए ? गोयमा !
आराहए, नो विराहए” ।

एवं पुव्वगएविजे केवि आलावगा ते उच्चरिता । परं खोभंति, अप्पणा खोभंति-सीदंतीत्यर्थः ।
ते य ओसन्नचरणकरणा “इमं” ति अप्पणो चरियं पहाणं घोसेति ॥ इमेसिं पुरतो-

[भा. ५४४८] अबहुस्सुए अगीयत्थे, तरुणे मंदधम्मिए ।

परियारपूयहेऊ, सम्मोहेउं निरुंभंति ॥

शू- जेन आयारपगम्पो न ज्ञातित्तो एस अबहुस्सुतो, जेन आवस्सगादियाणं अत्थो न सुतो
सो अगीयत्थो, सोलसवरिसाण आढवेत्तु जाव न चत्तालीसवरिसो एस तरुणो, असंविग्गो मंदधम्मो,
एते पुरिसे विपरिनामेति, अप्पणो गरियारहेउ, एतेहि य परिवारितो लोयस्स पूयणिज्जो होहं,

कालियदिड्ढिवाए भणितेहि, अहवा-अभणिएहिं वा सम्भोहेउं अप्पणो पासे निरुंमति-धरतीत्यर्थः ।
अथवा-जो एवं पन्नवेति सो चेव अबहुस्सुओ अगीयत्थो वा तरुणो मंदधम्मो वा । सेसं कंठं ॥

[भा. ५४४९] जत्तो चुतो विहारं, तं देव पसंसए चुत भवोही ।

ओसन्नविहारं पुण, पसंसए दीहसंसारो ॥

चू- जत्तो चुतो विहारा, संविग्गविहारातो चुओ तं पसंसति जो सो सुलभवोधी । जो पुण ओसन्नविहारं पसंसति सो दीहसंसारो भवति ॥

[भा. ५४५०] वित्तिपदमणप्पज्जे, वएज्ज अविकोविए व अप्पज्जे ।

जाणंते वा वि पुणो, भयसा तव्वादिगच्छहा ॥

मू. (१०७३) जेमिक्खू वुसिरातियगणातो अवुसिराइयं गणं संकमइ, संकमंतं वा साइअइ ।

[भा. ५४५१] वुसिरातियागणातो, जेमिक्खू संकमे अवुसिरातिं ।

वुसिरातिया वुसिं वा, सो पावति आणमादीणि ॥

चू- वुसिरातियातो वुसिराइयं चउभंगो कायव्वो । चउत्थभंगो अवत्थु । तत्तिथभंगे अनुन्ना पढम-वित्तिएसु संकमो पडिसिद्धो । पढमे संकमंतस्स मासलहुं । वित्तिए चउलहुं । चोदगाह - “जुलं वित्तिए पडिसेहो, पढमभंगे किं पडिसेहो” ? आचार्याह - तत्थ निक्कारणे पडिसेहो, कारणे पुणो पढमभंगे उवसंपदं करेति ॥ सा य उवसंपया कालं पडुच्च तिविहा इमा-

[भा. ५४५२] छम्मासे उवसंपद, जहन्न बारससमा उ मज्झिमिया ।

आवकहा उक्कोसे, पडिच्छसीसे तु जाजीवं ॥

चू- उवसंपदा तिविहा - जहन्ना मज्झिमा उक्कोसा । जहन्ना छम्मासे, मज्झिमा बारसवरिसे, उक्कोसा जावजीवं । एवं पडिच्छगस्स सीसस्स एगविहो चेव जावजीवं आयरिओ न मोत्तव्वो ॥

[भा. ५४५३] छम्मासे अपूरंतो, गुरुगा बारससमा चउलहुगा ।

तेन परं मासियं तु, भणितं पुण आरतो कजे ॥

चू- जेन पडिच्छगेणं छम्मासिया कया सो जति छम्मासे अपूरित्ता जाति तस्स चउगुरुगा । जेन बारसवरिसाकया ते अपूरित्ता जाइ चउलहुं । जेन जावजीवं उवसंपदा कता सो जाइ तस्स मासलहुं । छण्हं मासाणं परेण निक्कारणे गच्छंतस्स मासलहुं । जेन बारससमा उवसंपदा कया तस्स वि छम्मासे अपूरंतस्स चउगुरुगा चेव । बारसमातो परेण निक्कारणे मासलहुं । जेन जावजीवोवसंपया कया तस्स छम्मासे अपूरंतस्स चउगुरुगा चेव, तस्सेव बारससमाओ चउलहुगा ॥

एससोही गच्छतो नितस्स भणितो । गच्छे पुण वसंतस्स इमे गुणा-

[भा. ५४५४] भीतावासो रतीधम्मे, अनायतणवज्जणं ।

निग्गहो य कसायाणं, एवं धीराण सासणं ॥

“भीतावासो” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ५४५५] आयरियादीण भया, पच्छित्तभया न सेवति अकज्जं ।

वेयावच्चऽज्झयणे सु सज्जते तदुवयोगेणं ॥

चू- पुव्वद्धं कंठं । रतीधम्मे अस्य व्याख्या- “वेयावच्च” पच्छद्धं । आयरियादीणं वेयावच्चं करेति । अज्झयणं ति सज्जायं करेति । तदुवओगो सुत्तत्थोवओगो, तेन सुत्तत्थोवओगेण

वेयावञ्जयणेसु रज्जति-रतिं करेइ ति वुत्तं पणइ । अहदा-उभुवओमो अप्परे आयरियादीहिं
य भन्नमाणो वेयावञ्जयणादिसु रज्जति ॥ “अनायतणवज्जण” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ५४५६] एगो इत्थीगम्भो, तेनादिभया य अल्लियपगारे ।
कोहादी व उदिण्णे, परिनिव्वावेति से अन्ने ॥

सू- “कसायनिग्गहो” अस्य व्याख्या - कोहादी पच्छन्धं । गच्छवासे वसंतस्स अन्ने य
आयरियादी परिनिव्वावेति सकसाए । गच्छवासे वसंतेन एयं वीरसासणे धीर-सासणे वा जं
मणियं तं आराहिय भवति ॥ इमे य अन्ने गच्छवासे वसंतस्स गुणा-

[भा. ५४५७] नाणस्स होइ भागी, धिरयरतो दंसणे चरित्ते य ।
धन्ना आवकहाए, गुरुकुलवासं न मुंचति ॥

सू- जम्हा गच्छवासे वसंतस्स एवमादी गुणा तम्हा निक्कारणे संविग्गेण संविग्गेसु वि संकमो
न कायव्वो ॥ कारणे पुण करेइ ते य इमे कारणा-

[भा. ५४५८] नाणइ दंसणइ, चरितइ एवमाइसंकमणं ।
संभोगइ व पुणो, आयरियइ व णातव्वं ॥

नाणइ ति अस्य व्याख्या-

[भा. ५४५९] सुत्तस्स व अत्थस्स व, उभयस्स व कारणा तु संकमणं ।
वीसज्जियस्स गमणं, भीओ य नियत्तई कोई ॥

सू- पुव्वद्धं कंठं । तेन अप्पणो आयरियाणं जं सुत्तं अत्थि तं गहियं, अत्थि य से सत्ती अन्नं
पि घेतुं, ताहे जत्थ अत्थि अधिगसुत्तं संविग्गेसु तत्थ संकमइ विसज्जितो आयरिएणं, अविसज्जिएण
न गंतव्वं । अह गच्छति तो चउलहुगा । विसज्जितो य इमे पदे आयरेइ जइ तेसिं आयरियाणं
कक्खडचरियं सोउं कोति भीओ नियत्तेइ तो पनगं ॥

[भा. ५४६०] चित्तेतो वइगादी, गामे वा संखडी अपडिसेहो ।
सीसपडिच्छग परिसा, पिसुगादायरियपेसविओ ॥

[भा. ५४६१] पनगं च भिन्नमासो, मासो लहुगो य सेसए इमं तु ।
संखडि सेह गुरुगा, पेसविओमि ति मासगुरुं ॥

[भा. ५४६२] पडिसेहगस्स लहुगा, परिसिद्धे छ तु चरिमओ सुद्धो ।
तेसिं पि होति लहुगा, जं वाऽऽभव्वं तु न लभंति ॥

सू- एतेसिं तिण्ह वि गाहाणं अतो सह पच्छित्तेण भण्णति- चित्तेति-किं वच्चापि न वच्चापि
तत्थ अन्नत्थ वा चित्तेति मिण्णमासो (पनगं) वच्चंतो वा वइयादिसु पडिवज्जति, दधिखीरइ
उव्वत्तति वा मासलहुं । आदिसहातो सन्नीसु वा दानसहेसु भद्देसु वा दीहं वा गोयरं करेइ,
अप्पत्तं वा देसकालं पडिच्छेइ, खद्धादानियगामे वा पडिवज्जति सव्वेसेतेसु पत्तेयं मासलहुं ।
संखडीए वा पडिवज्जति चगुरुगा, पडिसेवगस्स वा पासे अंतरा चिद्धेइ तत्थ य तेसिं पविसंताणं
चउलहुगा, सेहेण सह चउगुरुगा, गहिओवकरणउवधिनिष्फण्णं । पडिसेहगस्स पडिसेहत्तणं
करेंतस्स चउलहुं, सेहइ करेंतस्स चउगुरुगा । “सीसपडिच्छए” ति सो पडिसेहगो सीसपडिच्छए
वावारेति तम्मि आगते णिउमं सुत्तं पुच्छेइ, परिसिद्धस्स वा पासे अंतरा पविसेइ तेसिं तत्थ

चउलहुगा, सह सेहेण चउगुरुगा, उवकरणे उवहिनिष्फण्णं । परिसिखत्तणं करेतस्स अप्पणो छलहुगा । पियुया मंकुणाण वा भया नियत्तति, अन्नतो वा गच्छति मासलहुं ।

अहवा - तत्थ संपत्तो भणाइ “आयरिएणाहं तुज्झ समीवं अमुगसुत्तत्थनिमित्तं पेसविओ”, एवं भणंतस्स चउगुरुं । “चरिमो” ति जो भणति - “अहं आयरियविसज्झितो तुज्झ समीवमागतो” सो सुद्धो । “तेसिं पि होति लहुगो” ति अन्नं अभिधारेउं अन्नं वदंतस्स चउलहुं, पडिच्छंतस्सवि चउलहुं, जं च सचित्ताचित्तं किं चित्तं तेन लभंति, जत्थ पडुवितो जो पुव्वधारितं तस्स तं आभव्वं ॥
एयं चेव अत्थं सिद्धसेणखमासमणो वक्खानेति ।

“भीओ नियत्तइ” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ५४६३] संसाहगस्स सोतुं, पडिपंधियमाइयस्स वा भीओ ।

आचरणा तत्थ गात्त, इत्थं च नाटं पडिनिस्सतो ॥

सू- संसाहय अनुवच्चगो । सेसं कंठयं । “चित्तेतो” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ५४६४] पुव्वं चित्तेयव्वं, निग्गतो चित्तेति किं नु हु करेमि ।

वच्चामि नियत्तामि व, तहिं व अन्नत्थ वा गच्छे ॥

सू- जाव न निग्गच्छंति आयरियं वा न पुच्छंति ताव सुचित्तियं कायव्वं, सेसं कंठं ॥

“वइयगामसंखडिमादिसु” इमा व्याख्या-

[भा. ५४६५] उव्वत्तणमप्पत्ते, लहुगो खल्ले मुत्तम्मि होति चउलहुगा ।

निसइ सुवण्ण लहुगो, संखडि गुरुगा य जं चऽन्नं ॥

सू- पंधातो वइयमादिओ उव्वत्तति । अप्पत्तं वा वेलं पडिक्खति । “जं चऽन्नं” ति संखडीए हत्थेण हत्थे संघट्टियपुव्वे, पाएणं वा पाए अक्खंतपुव्वे, सीसेण वा सीसे आउडियपुव्वे संजमविराधना वा भायणभंगो वा भवति । सेसं गतार्थं कंद्यं ॥

इदानीं “पडिसेह सीसपडिच्छग” अस्य व्याख्या-

[भा. ५४६६] अमुगत्यऽमुओ वच्चति, मेहावी तस्स कट्ठणट्ठाए ।

अन्नगामे पंधे, उवस्सए वा वि वावारे ॥

[भा. ५४६७] अभिलावसुद्धपुच्छा, रोलेणं मा हु ते विनासेज्जा ।

इति कट्ठंते लहुगा, जति सेहट्ठाए तो गुरुगा ॥

[भा. ५४६८] अक्खर-वंजणसुद्धं, मं पुच्छह तम्मि आगए संते ।

घोसेहि य परिसुद्धं, पुच्छह निउणे य सुत्तत्थे ॥

सू- को ति आयरिओ विसुद्धसुत्तत्थो फुडवियइवंजणाभिलावी अपडिसेधितो वि पडिसेहगो चेव भादतो लब्धमति, तेन य सुयं जहा अमुगत्य अमुगो साहू मेघावी, अमुगसुत्तनिमित्तं गच्छति, तेनवि चित्तियं मामं अतिक्रमेउं, तस्स कट्ठणट्ठाए उट्ठावणकं करेति, उवरिएण अन्नगामेण गच्छंतस्स पंधे वा अप्पणो वा उवस्सए सीसे पडिच्छए य वावारेति, जन्निमित्तं सो वच्चति तम्मि आगते- “तं तुल्ले परियट्ठेह, अहिलावसुद्धं अत्थं च गुणेज्जह, अत्थं च से पुच्छिज्जह, ते एवं निक्काएति, पुणो पुणो ण ते रोलेणं विनासेज्जह ति, अन्नं पि सुयं अक्खरवंजणघोससुद्धं पढेज्जह, तम्मि आगते अन्नं पि निउणे सुत्तत्थे पुच्छेज्जह” एवं कट्ठिए चउलहुं, सेहट्ठा कट्ठिए चउगुरुं ॥ पविसंतस्स वि

एवं चेव । इदामिं परिसिद्धस्स व्याख्या-

[भा. ५४६९] पाउतमपाउता घट्ट मट्ट लोखुर विविहवेसधरा ।
परिसिद्धस्स तु परिसा, थलिए व न किंवि वारेति ॥

[भा. ५४७०] तत्थ पवेसे लहुगा, सच्चित्ते चउगुरुं च नायव्वं ।
उवहिनिष्फण्णं पि य, अचित्तं देते य गिण्हंते ॥

सू-परिसिद्धो सव्वस्ससंविग्गासंविग्गस्स परिसनिमित्तं संगहं करेति । घट्टा फेणादिणा जंघाओ, तेलेण केसे सरीरं वा महेति, थलि त्ति देवद्रोणी । सेसं कंठं ॥

इदामिं 'पिसुत गुरुहिं पिसेतो मि' त्ति एतेसिं व्याख्या-

[भा. ५४७१] ढिंकुण-पिसुगादि तहिं, सोउं नातुं व सन्नियत्तंते ।
अमुग सुतत्थनिमित्ते, तुज्झंति गुरुहि पेसवितो ॥

सू-चोदगाह- 'गुरुहिं पेसिओ मि त्ति भणंतस्स को दोसो' ? आचार्याह-

[भा. ५४७२] आणाए जिनवराणं, न हु बलियतरा उ आयरियआणा ।
जिनआणाए परिभवो, एवं गव्वो अविणओ य ॥

सू-जिणिदेहिं चेव भणियं णिदोसो विधिमागतो पडिच्छियव्वो त्ति, नो आयरियानुवत्तीए पडिच्छियव्वो, जिनाणा य पराभविता भवति, पेसंतस्स उवसंपजंतस्स पडिच्छितस्स वि तिणिह वि गव्वो भवति, तित्थकारणं तुयसस य अदित्तओ काओ मत्ती ॥

जो जं अभिधारेउं पडितो तत्थ जो अच्चासंगेण गतो सो सुद्धो-

[भा. ५४७३] अन्नं अभिधारेतुं, पडिसेह परिसिद्ध अन्नं वा ।
पविसेते कुलातिगुरु, सच्चित्तादिं च से हातुं ॥

सू-जो पुण अन्नं अभिधारेउं अपडिसेहगस्स पडिसेहगस्स परिसिद्धस्स अन्नस्स वा पासे पविसति पच्छा कुलगणसंघथेरेहिं नातो तो जं तेन सचित्ताचित्तादि उवणीयं तं से हरंति ॥

[भा. ५४७४] ते दोवुवालभित्ता, अभिधारिज्झंति देति तं थेरा ।
घट्टण वियारणं ति य, पुच्छा विष्फालनेगट्टा ॥

सू-कीस तुमं अन्न अभिधारेत्ता एत्थ ठितो जेन य पडिच्छितो ? सो वि भण्णति - 'किं ते एस पडिच्छितो ?' तं सचित्तादिगं थेरा जो पुव्वअभिधारितो तस्स विसज्झंति । सेसं संठं ॥

[भा. ५४७५] घट्टेउं सच्चित्तं, एसा आरोवणा य अविहीए ।
बितियपदमसंविग्गे, जयणा ए कयम्मि तो सुद्धो ॥

सू-'घट्टण' त्ति पुच्छा, जइ निक्कारणे तत्थ ठितो तो सचित्तादी हरेज्ज, पच्छित्तं च से अविधिपदे दिज्झति, निक्कारणे त्ति वुत्तं भवति । पडिसेहगस्स अववाओ भण्णति - 'बितियपद' पच्छद्धं । जं सो अभिधारेति सो असंविग्गे ताहे जयणाए पडिसेहं करेति । का जयणा ? , पदमं सव्वेहिं भणावेति, मा तत्थ वच्चाहि, पच्छा अप्पणो वि भणावेज्ज, पुव्वुत्तेण वा सीसपडिच्छगवावारणपयोगेण धरेज्जा, न दोसो । एवं करेत्तो कारणे सुज्झति, नवरं- जं तत्थ सचित्ताचित्तं सव्वं पुव्वअभिधारियस्स पयहेयव्वं ॥ इदमेवत्थं भण्णति-

[भा. ५४७६] अभिधारेते पासत्थमादिणो तं य जइ सुतं अत्थि ।
जे अ पडिसेहदोसा, ते कुव्वंता हि निदोसो ॥

धू- जं सो सुतं अभिलसति, जइ सुतं अस्थि तो पडिसेहत्तणं करेत्तस्स विजे दोसा भणिया ते न भवन्ति ॥

[भा. ५४७०] अं पुन सञ्चितादी, तं तेसिं ऐत्ति न वि सव गेण्हे ।
वितियं चित्तूण पेसे, जावतियं वा असंथरणे ॥

धू- पुव्वद्धं कंठं । जं वत्थादिगं अचित्तं तं कारणे अप्पणा विसुरेत्तो असिवादिकारणेहिं अन्नं अलभन्तो न पेसेति जावतियं उवउज्जति, जेन असंथरणं वा तावतियं गेण्हति, सेसं विसज्जेति, अहवा - सव्वं पि न विसज्जेति ॥ कारणे इमो सचित्तस्स अववातो-

[भा. ५४७८] नाऊण य वोच्चेयं, पुव्वगए कालियानुओगे य ।
सयमेव दिसाबंघं, करेज्ज तेसिं न पेसेज्जा ॥

धू- जो तेन सेहो आनितो सो परममेहावी, अप्पणो गच्छे नत्थि को वि आयरियपदजोग्गो, जं च से पुव्वगतं कालियसुयं च तस्स गाहगो नत्थि, ताहे तेसिं वोच्चेदं जानिऊणं तं सेहं अप्पणो सीसं निबंध्यइ, न पुव्वाभिधारियस्स पड्डवेइ ॥ इदानीं परिसिद्धे अववादो भण्णति-

[भा. ५४७९] असहाओ परिसिद्धत्तणं पि कुज्जा उ मंदधम्मेषु ।
पप्प व काल-उद्धाणे, सञ्चितादी वि गिण्हेज्जा ॥

धू- असहायो आयरियो पलसिद्धत्तणं पि करेइ तं संविगं असंविगं वा सहायं गेण्हति । सिस्सा वा मंदधम्मा गुरुस्स वावारं न वहन्ति, ताहे अन्नं सहायं गेण्हति । सहा वा मंदधम्मा गुरुणो जोग्गं न देति ताहे लद्धिसंपन्नं परिगेण्हति ।

दुब्बिक्खादिकाले वा उद्धाणं वा पविसन्तो - एवमादिकारणेहिं परिसिद्धत्तणं करेत्तो सुद्धो । सचित्ताचित्तं पुण पेसेति न पेसेति वा, पुव्वभणियकारणेहिं ॥ जो सो अभिधारेत्तो वच्चति तस्स अववादो भण्णति-

[भा. ५४७०] असिवादिकारणेहिं, कालगतं वा वि सो व्व इतरो तु ।
पडिसेहे परिसिद्धे, अन्नं व विसिज्ज वितियपदे ॥

धू- जत्थ गंतुकामो तत्थ असिवं अंतरा वा, अहवा - जो अभिधारितो आयरिओ सो कालगतो, 'इयरो' ति जो सो पहावितो साधू पडिसेहगपरिसिद्धे अन्नस्स वा आयरियस्स पासं पविसेज्ज, वितियपदेणं न दोसो ॥ एवं अविसेसित्तं भणियं । इमं आभव्वानाभव्वं विसेसियं भण्णति-

[भा. ५४८१] वच्चन्तो वि य दुविहो, वत्तमवत्तस्स मग्गणा होति ।
वत्तम्मि खेत्तवज्जं, अव्यत्तेणं पि तं जाव ॥

पुव्वद्धस्स इमा विमासा-

[भा. ५४८२] सुअ अव्वत्तो अगीओ, वएण जो सोलसण्ह आरेणं ।
तव्विवरीतो वत्तो, वत्तमवत्ते च चउभंगो ॥

धू- सुएण वि अव्वत्तो वएण वि अव्वत्तो चउभंगो कायव्वो । सुएण अगीयो अव्वत्तो । वएण जो सोलसण्हं वासाणं आरत्तो । तव्विवरीतो वत्तो जाणियव्वो । सो पुण वच्चन्तो ससहाओ वच्चति असहाओ वा ॥

[भा. ५४८३] वत्तस्स वि दायव्वो, पहुप्पमाणे सहाओ किमु इतरे ।
खेत्तविज्जं अव्वत्तिएसु जं लब्धति पुरिद्धे ॥

बू-आयरिएणपहुप्पमाणेसु साहुसुवत्तस्सवि सहाओ दायव्वो अवस्सं, किमंग पुण अवत्ते।
“वत्तम्मि खेत्तवज्जम्मि” अस्य व्याख्या- “खेत्तविवज्जं” पच्छद्धं । वत्तो अव्वत्तो वा अव्वंतिया
सेसहायातेनेव सह गंतुकामो परखेत्तं मोत्तुं जं सो य लब्धति तं सव्वं पुरिमस्स अभिधारेंतस्स
आभवति, परखेत्ते जं पुण लद्धं तं खेत्तियस्स आभवति ॥

[भा. ५४८४] जति नेतु एतुमाणा, जं ते मग्गिस्स वत्तपुरिमस्स ।

नियमऽव्वत्तसहाओ, णेउ णियत्तति जं सो य ॥

बू-अह ते सहाया तं नेउं पराणेत्ता पडियागंतुकामा जं ते सहाया लब्धंति तं मग्गिस्स
अप्पणिज्ज आयरियस्स आभवति । सो पुण वच्चंतो अप्पणा जति वत्तो तो जं सो लब्धति तं
पुरिमस्स अभिधारिज्जंतस्स देति । “अव्वत्तेणं पि जाव” ति अस्य व्याख्या-अव्वत्तो पुण नियमा
ससहायो भवति, तस्स सहाया जे ते य नेतु नियत्तिउकामो जं सो ते य लभति तं सव्वं पुब्बिस्सायरियस्स
आभवति ॥

[भा. ५४८५] बितियं अपहुप्पंते, न देअ वत्तस्स सो सहाओ तु ।

वइयाइ अपडिवज्जंतगस्स उवही विसुद्धो उ ॥

बू- बितिय ति अववादतो, आयरिओ अपहुप्पंतेसु सहायं न देआ, सो य अप्पणा सुय-
वएसु वत्तो, तस्स वइगादिसु अप्पडिवज्जंतस्स उवहीए वाधातो न भवति, अह वइयादिसु पडिवज्जइ
तो तन्निष्फण्णं, उवकरणोवघायद्वाणेषु व वट्ठंतस्स उवही उवहम्भति ॥

[भा. ५४८६] एगे तू वच्चंते, उग्गहवज्जं तु लभति सच्चित्तं ।

वच्चंतो उ गिलाणो, अंतरा उवहिमग्गणा होति ॥

बू-जो वत्तो एगागी गच्छति सो जति अन्नस्स आयरियस्स जो उग्गहो तं वज्जेउं अनोग्गहखेत्ते
किंचि लभति तं सव्वं अभिधारिज्जंते देति । अहवा - एगागी वच्चंतो दो तिन्नि वा आयरिए
अभिधारेअ, तस्स य अंतरा गेलण्णं होअ, जे अभिधारिता तेहिं आयरिएहिं सुयं जहा अहे
धारेतो साधू यंतो गिलाणो जाओ ॥

[भा. ५४८७] आयरिय दोन्नि आगत, एक्के एक्के व णागए गुरुणा ।

न य लभती सच्चित्तं, कालगए विप्परिणए य ॥

बू- जे ते अभिधारिता ते जति सव्वे आगता तो तेनं जं अंतराले लद्धं तं तेसिं सव्वेसिं
साधारणं । अह तत्थ एगे आगतो अवसेसा नागता । जे नागया तेसिं चउगुरुं, तं सचित्ताचित्तं न
लब्धंति । जो गतो गवेसगो तस्स तं सव्वं आभवति । कालगते वि एवं चेव । अह गिलाणो वि
विप्परिणओ जस्स सो न लभति, जं पुण अभिधारिज्जंते लद्धं पच्छा विपरिणतो जं अविपरिणते
भावे लद्धं तं लभति, विप्परिणए भावे जं लद्धं तं न लभति ॥ एसा सुअभिधारणे आभवंतमग्गणा
भणिया । इमा अन्ना-वाताहडमग्गणा भण्णति-

[भा. ५४८८] पंथसहायमसद्धो, धम्मं सोऊण पव्वयामि ति ।

खेत्ते य बाहि परिणत, सहियं पुण मग्गणा इणमो ॥

बू- एको कारणितो विहरति, तस्स पंथे असद्धो वाताहडो सहाओ मिलितो, सो य तस्स
साहुस्स पासे धम्मं सुणेत्ता असुणेत्ता वा पव्वयामि ति परिनामो जातो- “दिक्खेह मं” ति । सो

परिनामो जति साधुपरिग्राह्यखेत्तस्स अंतो जातो तो सो सेहो खेत्तियस्स आभवति, अह बाहिं खेत्तस्स अपरिग्राहे खेत्ते परिनामो होज तो तस्सेव साहुस्स आभव्यो ॥

[भा. ५४८९] खित्तिम्पि खेत्तियस्सा, खेत्तवहिं परिणते पुरिल्लस्स ।

अंतरपरिणयविपरिणए य कायव्व मग्गता ॥

धू- पुव्वद्धं गतार्थं । नवरं - “पुरिल्लस्स” ति साधोः पूर्वाचार्यस्येत्यर्थः । एवं अंतरा पव्वआपरिनामो पुण विपरिनामो, एवं जत्थ अवद्धितो परिनामो जाओ सो पमाणं - खेत्ते खेत्तियस्स, अखेत्ते तस्सेव । जो पुण सम्मदिट्ठी तस्स जइ दंसणपज्जातो नत्थि तो इच्छा, दंसणपज्जायअच्छिन्ने जेन सम्मतं गाहितो तस्स भवति ॥

[भा. ५४९०] एस विहो तु विसज्जिते, अविसज्जि लहुगमासऽणापुच्छा ।

तेसिं पि होति लहुगा, जं वाऽऽभव्वं च न लभंति ॥

धू- अविसज्जिते जइ सीसो गच्छइ इ, पडिच्छगो जइ जाइ तो चउलहुगा । अह विसज्जितो दोच्चं वारं अनापुच्छणए गच्छइ, सीसो पडिच्छओ वा तो मासलहुं, तेसिं पि पडिच्छंताणं चउलहुगा, जं च सचित्तादिगं तं ते पडिच्छंतगा न लभंति ॥

आयरिओ पुण इमेहिं कारणेहिं न विसज्जेति-

[भा. ५४९१] परिवार-पूयहेउं, अविसज्जंते ममत्तदोसा वा ।

अनुलोमेण गमेज्जा, दुक्खं खु विसज्जितं गुरुणो ॥

धू- अप्पणो परिवारनिमित्तं, बहुहिं वा परिवारितो पूयणिज्जो भविसं, मम सीसो अन्नस्स पासं गच्छति त्ति नेहममत्तेण वा न विसज्जेति । पच्छद्धं कंठं । जम्हा अविसज्जिते सोही न भवति, नयसो गुरुपडिच्छइ तम्हा पुच्छियव्वं ॥ सा य आपुच्छा दुविहा - अविधी विधी य । अविधिआपुच्छणे तं चेव पच्छित्तं जं अपुच्छिण । विधिपुच्छाए पुण सुद्धो । सा इमा विधी-

[भा. ५४९२] नाणम्मि तिन्नि पक्खा, आयरिय-उवज्झाय-सेसगाणं तु ।

एक्केके पंच दिक्सो, अहवा पक्खेण एक्केकं ॥

धू- नाणनिमित्तेण जंतो तिन्नि पक्खे आपुच्छं करे, तत्थ आयरियं आपुच्छति पंच दिना, जति न विसज्जेति तो उवज्झायं पंचदिणे, जति सो वि न विसज्जेति तो गच्छं पंचदिणे, पुणो आयरियउवज्झायगच्छं च पंचपंचदिणे, पुणो एते चेव पंचपंचदिणे, एवं एक्केके पक्खो भवति, एवं तिन्नि पक्खा । अहवा - अनुबद्धं आयरियपक्खं, पच्छा उवज्झायं, पच्छा गच्छपक्ख, एवं वा तिन्नि पक्खा । एवं जति न विसज्जितो तो अविसज्जितो चेव गच्छति ॥

[भा. ५४९३] एतविहिमागतं तु, पडिच्छ अपडिच्छणंमि भवे लहुगा ।

अहवा इमेहिं आगत, एगादि पडिच्छए गुरुणा ॥

धू- अह एगादिकारमेहिं आगतं पडिच्छति तो चउगुरुणा ॥

[भा. ५४९४] एगे अपरिणए या, अप्पाहारे य थेरेए ।

गिलाणे बहुरोगे य, मंदधम्मो य पाहुडे ॥

धू- एगार्णि आयरियं छड्ढेत्ता आगतो । अपरिणता वा सेहा, आहारवत्थपादादियाण अकप्पिया तेसिं सहियं आयरियं छड्ढेत्ता आगतो । अप्पाहारो आयरितो तं चेव पुच्छित्ता सुत्तत्थे वायणं देति,

तं मोत्तुमागतो । धेरं गिलाणं आयरियं छड्ढेत्ता आगतो । बहुरोगी नाम जो धिरकालं बहूहिं वा रोगेहिं अभिभूतो तं छड्ढेत्ता आगतो । अहवा - सीसो गुरु वा मंदधम्मा, तस्स गुणे न सामायारी पडिपूरेति तं “छड्ढेत्ता” आगतो । “पाहुडे” ति आयरिएण सह कलहेत्ता आगतो ॥

[भा. ५४९५]

एतारिसं विउसज्ज, विप्पवासो न कप्पती ।

सीस-पडिच्छा-ऽऽयरिए, पायच्छित्तं विहिज्जति ॥

सू- तिसस्स पडिच्छगस्स आयरियस्स य तिण्हवि पच्छित्तं भण्णति-

[भा. ५४९६]

एगे गिलाणपहुड, तिण्हवि गुरुगा तु सीसमादीणं ।

सेसे सीसे गुरुगा, लहुगपडिच्छे य गुरुसरिसं ॥

सू- एगे गिलाणे पाहुडे य तिसु वि दारेसु तिण्ह वि सीसपडिच्छगायरियाणं पत्तेयं गुरुगा भवंति, सेसा जे अपरिनयादी दारा तेसु सीसस्स चउगुरुगा, तेसु चेव पडिच्छयस्स चउलहुगा, गुरुसरिसं ति जइ सीसं पडिच्छइ तो चउगुरुगा, अह पडिच्छगं तो चउलहुगा ॥

नाणद्धा तिन्नि पक्खे आपुच्छियव्वं तस्स इमो अववातो-

[भा. ५४९७]

वितियपदमसंविग्गे, संविग्गे वा वि कारणाऽऽगाढे ।

नाऊण तस्स भावं, कप्पति गमणं चऽनापुच्छा ॥

सू- आयरियादीसु असंविग्गीभूतेसु नापुच्छिज्जा वि । अहवा - संविग्गेसु आयरियादिसु अप्पणो से किंचि इत्थिमादियं चरित्तविणासकारणं आगाढं उपन्नं ताहे अनापुच्छिए वि गच्छति । “मा एस गच्छति (ति) गुरुमादियाण वा भावे णाते अणाते अणापुच्छाए वि गच्छति ॥

अविसज्जिएण न गंतव्वं ति एयस्स अववादो-

[भा. ५४९८]

अज्झयणं वोच्छिज्जति, तस्सय गहणम्मि अत्थि सामत्थं ।

ण य वितरंति धिरेण वि, नातुं अविसज्जितो गच्छे ॥

सू- एवं अविसज्जिओ गच्छति, न दोसो । अविधिमागतो आयरिएण न पडिच्छियव्वो ति । एयस्स अववादो-

[भा. ५४९९]

नाऊण य वोच्छेयं, पुव्वगए कालियानुओगे य ।

सुत्तत्थजाणतो खलु, अविहीय वि आगतं वाए ॥

सू- अनापुच्छविसज्जियं वइयादिपडिबज्झंतगं वा अविधिमागयं वोच्छेदादिकारणे अवलंबिऊण पडिच्छति चोदेति वा न दोसो ॥ “जो तेन आगंतुगेण सेहो आनितो तस्स अभियारियस्स अनाभव्वो, सो तेन न गेण्हियव्वो” ति एयस्स अववादो इमो-

[भा. ५५००]

पाऊण य वोच्छेयं, पुव्वगए कालियानुओगे य ।

सुत्तत्थजाणगस्स तु, कारणजाते दिसाबंधो ॥

सू- चोदक आह - “अनिबद्धो किं न वाइज्जति” ? आचार्य आह - अनिबद्धो गच्छइ स गुरुहिं वातिज्जइ कालसभावदोसेण वा ममत्तीकतं वाएति, अतो दिसाबंधो अनुन्नातो । जो य सो निबज्झइ सो इमो-

[भा. ५५०१]

ससहायअवत्तेण, खेत्ते वि उवड्डियं तु सञ्चित्तं ।

दलयंतु नानुबंधति, उभयममत्तइया तं वा ॥

५- अव्वत्तेण ससहायेण वत्तेण वा असहाएण परखेत्ते उवड्डितो सच्चित्तो सो खेत्तियाण आभव्वो तहावि तं दलयंति परममेहाविणं गुरुपदजोग्गं च, अप्पणो य सो गच्छे आयरियजोग्गो नत्थि ति ताहे तस्स अप्पणो दिसाबंधं करेति । “उभयं” ति, ति संजता संजतीओ य । अहवा - तस्स सगच्छिछगाण य परोप्परं ममीकारकरणं भवति, अहं सज्झंतिउ ति, “तं व” ति जो पडिच्छगो आगतो तं वा निबंधइ । जो सो सेहो पडिच्छगो आगतो तं वा णिबंधइ ॥ जो सो सेहो पडिच्छगो वा निबद्धो सो तत्थ णिम्मातो-

[भा.५५०२] आयरिए कालगते, परियट्ठति सो गणं सयं चेव ।
चोदेति व अपढंते, डमा तु तहि मग्गणा होति ॥

५-आयरिए कालगए सो तं गच्छं न मुयइ, एत्थ गच्छस्स निबद्धायरियस्स ववहारो भन्नति, सो तं सयमेव गणं परियट्ठेइ, सो य गच्छो न पढति, अपढतो य तेन चोदेयव्वो, जति चोदिया वि न पढति तो इमो आभवंतमग्गणा ॥

[भा.५५०३] साहारणं तु पढमे, बितिए खेत्तम्मि ततिए सुहदुक्खं ।
अण्हिज्झंते सेसे, हवंति एक्कारस विभागा ॥

५- कालगयस्स जाव पढमवरिसं ताव गच्छस्स जो सो ठितो आयरिओ एतेसिं दोण्ह वि साधारणं सचित्तादि सामान्यमित्यर्थः । बितिए वरिसे - जं खेत्तोवसंपन्नतो लभति तं ते अपढंता लभंति । ततिए वरिसे - जं सुहदुक्खोवसंपन्नतो लभति तं ते लभंणि । घउत्थे वरिसे - कालगतायरियसीसा अनहिज्झंता न किं वि लभंति, सव्वं पडिच्छगायरियस्स भवति ॥

सीसो पुच्छइ - “किं खेत्तोवसंपन्नओ सुहदुक्खिओ वा लभइ ? ” ति । उच्चते-

[भा.५५०४] नातीवग्गं दुविहं, मित्ता य वयंसगा य खेत्तम्मि ।
पुरपच्छसंथुता वा, सुहदुक्ख चउत्थए सव्वं ॥

५-दुविधं नातीवग्गं-पुव्वसंथुता पच्छासंथुता य । सहजायगादिमित्ता, पुव्वुप्पणा वयंसगा, एते सव्वे खेत्तोवसंपन्नतो लभति, सुहदुक्खीतो पुण पुरपच्छसंथुता एव केवला भवंति । जे पुण अहिज्झंति तेसिं एक्कारस विभागा । तस्स य कालगयायरियस्स चउत्थिधो गणो - पडिच्छया सिस्सा सिस्सिनीओ पडिच्छिणीओ य । एतेसिं जं तेन आयरिएण जीवतेन उद्दिट्ठं तं पुव्वुद्दिट्ठं भण्णति, जं पुण तेन पडिच्छगायरिएण उद्दिट्ठं तं पच्छुद्दिट्ठं भण्णति ॥

[भा.५५०५] खेत्तोवसंपयाए, बावीसं संथुया य मित्ता य ।
सुहदुक्खमित्तवज्जा, चउत्थए नालबद्धा य ॥

[भा.५५०६] पुव्वुद्दिट्ठं तस्स उ, पच्छुद्दिट्ठं पवातंतस्स ।
संवच्छरम्मि पढमे, पडिच्छए जं तु सच्चित्तं ॥

५- जं जीवतेन आयरिएण पडिच्छगस्स उद्दिट्ठं तं चेव पढंतस्स पढमवरिसे जं सचित्ताचित्तं लब्धति तं सव्वं “तस्स” ति जेन उद्दिट्ठं तस्स आभव्वं । एस एक्को विभागो । अह इमेण उद्दिट्ठं पडिच्छगस्स पढमवरिसे तो जं सचित्ताचित्तं लब्धति तं सव्वं वा दंतस्स । एस बितिओ विभागो ॥

बितियवरिसे-

[भा.५५०७] पुव्वं पच्छुद्दिट्ठे, पडिच्छए जं तु होइ सच्चित्तं ।
संवच्छरम्मि बितिए, तं सव्वं पवाययंतस्स ॥

बू- पडिच्छगो बितियवरिसे पुव्वुद्धिं वा पच्छुद्धिं वा पढउ जं तस्स सचित्ताचितं सव्वं वाएंतस्स । एस ततिओ विभागो ॥ इदानीं सीसस्स भण्णति-

[भा. ५५०८] पुव्वं पच्छुद्धिं, सीसम्भी जं तु होइ सच्चित्तं ।
संवच्छरम्मि पढमे, तं सव्वं गुरुस्स आभवति ॥

बू- सीसस्स पढमवरिसे कालगतायरिएण च उद्धिं इमेण वा पडिच्छगारिएण उद्धिं पढंतस्स जं सचित्ताचितं तं सव्वं कालगतस्स गुरुस्स आभवति । एस चउत्थो विभागो ॥

सीसस्स बितिए वरिसे-

[भा. ५५०९] पुव्वुद्धिंतस्स उ, पच्छुद्धिं पवाययंतस्स ।
संवच्छरम्मि बितिए, सीसम्भी जं तु सच्चित्तं ॥

बू- जहा पडिच्छगस्स पढमवरिसे दो आदेसा तथा सीसस्स बितियवरिसे दो आदेसा भाणियव्वा । एत्थ पंच-छट्ठ विभागा सीसस्स बितियवरिसे ॥

[भा. ५५१०] पुव्वं पच्छुद्धिं, सीसम्भी जं तु होति सच्चित्तं ।
संवच्छरम्मि तइए, तं सव्वं पवाययंतस्स ॥

बू- जहा पडिच्छतस्स बितियवरिसे तथा सीसस्स ततियवरिसे । एस सत्तमो विभागो ॥ इदानीं सिस्सिणी पढम-बितियसंवच्छरेसु भाणियव्वा पडिच्छगतुल्ला-

[भा. ५५११] पुव्वुद्धिंतस्सा, पच्छुद्धिं पवाययंतस्स ।
संवच्छरम्मि पढमे, सिस्सिणिए जं तु सच्चित्तं ॥

[भा. ५५१२] पुव्वं पच्छुद्धिं, सीसिणिए जं तु होति सच्चित्तं ।
संवच्छरम्मि बितिए, तं सव्वं पवाययंतस्स ॥

बू- तत्थ तिन्नि विभागा पुव्विस्सेसु जुत्ता दस विभागा । इदानीं पडिच्छगा-

[भा. ५५१३] पुव्वं पच्छुद्धिं, पडिच्छए जं तु होति सच्चित्तं ।
संवच्छरम्मि पढमे, तं सव्वं पवाययंतस्स ॥

बू- पडिच्छगाए पढमे चेव संवच्छरे आयरिएण वा उद्धिं इमेण वा उद्धिं पढउ जं से सचित्तादि तं सव्वं वाएंतो गेण्हति, एते एक्कारस विभागा ॥ एसो विभागे ओहो, इमो विभागेण पुण अन्नो आदेसो भण्णइ, अहवा - एसो विधि जो सो सेहो अप्पणो निबद्धो तस्स भणितो । जो पुण सो पडिच्छगो निबद्धो तस्सिमो विधी- सो तिविहो होअ - कुलिच्चो, गनिच्चो, संधिच्चो वा होअ ।

[भा. ५५१४] संवच्छराणि तिन्नि उ, सीसम्मि पडिच्छए उ तद्विवसं ।
एवं कुले गणे या, संवच्छर संघे छम्मासा ॥

बू- जइ सो एगकुलिच्चो तो तिन्नि वरिसे सचित्तादि सिस्साण न गेण्हति, पडिच्छगाण पुण जद्विवसं चेव आयरिओ कालगओ तद्विवसं चेव गेण्हति, एवं कुलिच्चए भणियं । अह सो एगगनिच्चो तो संवत्सरं सिस्साण सचित्तादि न गेण्हति । जो य कुलगनिच्चो ण भवति सो नियमा संधिच्चो । सो संधिच्चो छम्मासे सिस्साण सचित्तादि न गेण्हति, ते पडिच्छगायरिएण तत्थ गच्छे तिन्नि वरिसा अवस्सं अच्छियव्वं, परेण इच्छा ॥

[भा.५५१५] तत्थेव य निम्माए, अनिग्गते निग्गते इमा मेरा ।

सकुले तिन्नि तिगाइं, गणे दुगं वच्छरं संघे ॥

धू- तत्थेव पडिच्छगायरियस्स समीवे तम्मि अनिग्गए जति कोति तम्मि गच्छे निम्मातो तो सुंदरं । अह न निम्माओ सो य तिण्ह विरसाण परतो निग्गतो, अहवा - एस अन्ह सच्चित्तादि हरति त्ति तेवा निग्गता तेसिं इमा मेरा- सकुले सम्बायं काउं कुले धेरेसु वा उवद्वायंति ताहे तेसिं कुलं वायणायरियं देति, बारएण वा वाएति कुलं, तिन्नि तिथा नववरिसे वाएति न य सच्चित्तादि गेण्हति, जइ णिम्मातो विहरइ ततो सुंदरं । अह एक्को वि न निम्मातो ततो परं सच्चित्तादि गण्हति, ताहे सगणे उवद्वाति गणो वायणायरियं देति, सो वि दोन्नि वरिसे वातेति, न य सच्चित्तादि गेण्हति; जति निम्मातो एक्को वि तो विहरंतु, अनिम्माते संघे उवद्वायंति, संघो वायणायरियं देति, सो य वरिसं वाएति, न य सच्चित्तादि गेण्हति, निम्माए विहरंतु । एते बारस वरिसा ॥ अह एतेसिं एक्को वि निम्मातो, कंह पुण एवतिएण कालेण निम्माति ? उच्यते-

[भा.५५१६] ओमादिकारणेहि व, दुम्मेहत्तेण वा न निम्माओ ।

काऊण कुलसमायं, कुल धेरे वा उवद्वाति ॥

धू- ओमसिवदुब्बिक्खमाइएहिं अडंतो न निम्मातो दुम्मेहत्तेण वा, ताहे पुणो कुलादिसु कुलादिधेरेसु वा उवद्वायंति तेनेव कमेण, एते वि बारस वरिसे । दो बारस व उव्वीसं । जति एक्को वि निम्मातो विहरंतु, अह न निम्मातो तो पुणो कुलादिसु तेनेव कमेण उवद्वायंति, एते वि बारस वरिसे, सब्बे छत्तीसं जाता । एवं जति छत्तीसाए वरिसेहिं निम्मातो तो सुंदरं, अह न निम्मातो ताहे अन्नं परममेहाविनं पत्तं उवादाय पव्वावेत्ता उवसंपज्जति ॥

सा य उवसंपदा एतारिसे ठाणे-

[भा.५५१७] पव्वज्जाएगपक्खिय, उवसंपद पंचहा मए ठाणे ।

छत्तीसाऽतिष्ठते, उवसंपद पत्तुवादाय ॥

धू- पुव्वज्जस्स इमा विभासा, “पव्वज्जा एगपक्खी” इमे-

[भा.५५१८] गुरुगज्जिलए सज्झंतिए य गुरुगुरु गुरुस्स वा नत्तु ।

अहवा कुलिस्सओ ऊ पव्वज्जा एगपक्खी उ ॥

धू- पितृव्यः, भ्राता, पितामहः, पीत्रकः- भ्रातृव्य इत्यर्थः । अहवा - एगकुलिस्सए तेसिं एक्का सब्बा सामाचारी, गुत्तेन एगपक्खितो जस्स एगवायंणियं सुत्तं ॥

[भा.५५१९] पव्वज्जाए सुएण य, चउभंगुवसंपया कमेणं तु ।

पुव्वाहियविरिस्सरिए, पढमासति तइयभंगो उ ॥

धू- पुव्वज्जभणियकमेण उवसंपदा पढमततियभंगेसु त्ति, जम्हा तेसु पुव्वाहितं विस्सरियं पुणो उज्जुयारे ओसक्कइ । चोदकाह - “साहम्मियवच्छल्लयाए सब्बस्सेव कायव्वं, किं कुलातिविभागेण उवद्भवणं कतं” ? उच्यते-

[भा.५५२०] सब्बस्स वि कातव्वं, निच्छयओ किं कुलं व अकुलं वा ।

कालसभावम्मत्ते, गारवलज्जाए काहिंति ॥

धू- “उवसंपदं पंचविधं” त्ति अस्य व्याख्या-

[भा. ५५२१] सुतसुहदुक्खे खेत्ते, एते विनयं परोति बोधये ।

उवसंपया उ एसा, पंचविहा देसिता सुत्ते ॥

सू- उवसंपदासु इमो आभवंतववहारो-

[भा. ५५२२] सुत्तम्मि नालबद्धा, नातीबद्धा व दुविहमितादी ।

खेत्ते सुहदुक्खे पुण, पुव्वसंधुय मग्गदिद्धादी ॥

सू- सुतोवसंपदा दुविधा - पढंते अभिधारेते य । दुविधाए वि सुतोवसंपदाए छ नालबद्धा

इमे- माता पिता भ्राता भगिनी पुत्तो धूता ।

एतेसिं परावि सोलस इमे- माउम्माता पिता भ्राता भगिनी, एवं पिउणो वि चउरो, भाउपुत्तो धूया य, एवं भगिनी पुत्तधूयाण वि दो दो, एते सोलस, छ सोलस य बावीसं, एते नालबद्धा, सुतोवसंपन्नो लभति । खेतोवसंपन्नो बावीसं पुव्वपच्छसंधुया य पिता य लभति । सुहदुक्खी पुण बावीसं पुव्वपच्छसंधुया य लभंति । मग्गोवसंपन्नतो एते सव्वे लभंति दिद्धा भद्धा य लभति । विनओवसंपदाते सव्वं लभति, नवरं - विनयाणरिहस्स न वंदनाविनयं पउंजति । “सगे ठाण” ति - पढ ज्ञाए सुत्तेन य जो एगपक्खी पढमं तत्थ य उवसंपज्जति, पच्छा कुलेण सुएण य जो एगपक्खी, पच्छा सुएण य जो एगपक्खी, पच्छा सुएण गणेण य जो एगपक्खी, तस्स वि पच्छा बितियभंगेसु, पच्छा चउत्थभंगे, एवं उवसंपदाते ठायंति । अहवा - “सङ्घाणे” ति - सुतत्थिस्स जस्स सुयं अत्थि तं सङ्घाणं एवं सुहदुक्खियस्स जत्थ वेयावच्चकरा अत्थि, खेतोवसंपदत्थिस्स जस्स वत्थभत्तादियं अत्थि, मग्गोवसंपदत्थिस्स जत्थ मग्गं अत्थि, विणयोवसंपदत्थिस्स जत्थ विनयकरणं जुज्जति । एते सङ्घाणा एतेसु उवसंपदा ॥ नाण्होवसंपदा गता । इदानिं दंसण्ह्वा भण्णति । कहं वा दंसण्ह्वा गम्मति ? , उच्यते-

[भा. ५५२३] कालियपुव्वगते वा, निम्माओ जदि य अत्थि से सत्ती ।

दंसनदीवगहेउं, गच्छइ अहवा इमेहिं तू ॥

सू- कालियसुते पुव्वगयसुते वा जं वा जम्मि काले पतरति सुत्तं तम्मि सुत्तत्थतदुभएसु निम्मातो ताहे जइ से दंसनदीवगेसु गहणधारणसत्ती अत्थि ताहे अप्पणो परस्स य दरिसणं दीवगति दीप्तं करोति हेतुः कारणं तानि दर्शनविशोदनानीत्यर्थः । अहवा - इमेहिं कारणेहिं गच्छति ॥

[भा. ५५२४] भिक्खूगा जहि देसे, बोडिय-थलि निण्हएहि संसग्गी ।

तेसिं पन्नवण असहमाणे वीसज्जिते गमणं ॥

सू- जत्थ गामे नगरे देसे वा भिक्खुग-बोडिय-निण्हगाण वा थली तत्थ ते आयरिया ठिता, तेहिं सद्धिं आयरियसंसग्गी - प्रीतिरित्यर्थः । ते य भिक्खुमादी अप्पणो सिद्धंतं पन्नवेति, सो य आयरिओ तेसिं दक्खिण्णेण तुण्हिक्को अच्छति ॥

[भा. ५५२५] लोमे वि य पिरवाओ, भिक्खुयमादी य गाढ चमढेंति ।

विप्परिणमंति सेहा, ओभामिज्जंति सहा य ॥

सू- एते भिक्खुमादी जाणगा, इमे पुण ओदणमुंडा, ते य भिक्खुमादी अन्हं पक्खं गाढं चमढेंति, सेह सहा य विपरिणमंति, भणंति य-एते सेयभिक्खू धम्मवादिणो, जइ सामत्थं अत्थि णं तो अन्हं उत्तरं देंतु, एवं सपक्खु सहा ओहाविज्जंति ॥

अह तेहिं भिक्खुगमाइहिं थलीए वड्ढो निबद्धो-

[भा. ५५२६] रसगिद्धो य थलीए, परतिस्थियतज्जणं असहमाणो ।

गमनं बहुस्सुयत्तं, आगमनं वादिपरिसाओ ॥

बू- सो य आयरियो रसगिद्धो गोउलपिंडहतो, सति वि साम्मत्थे भन्नमाणो वि न किं चि उत्तरं देति, एवमादि तेसिं परतिस्थियाणं पन्नवणतज्जणं असहमाणो सिस्सो आयरिए विधीए पुच्छति, जाहे विसञ्जितो ताहे विहिणा गओ, सो य सुणेत्ता बहुस्सुओ जाओ, आगमणं, आगतेन य पुब्बं आयरिया दड्ढ्वा, अन्नवसहीए सो ठाइ, जे तत्थ पंडिया वादिपरिसं च गेण्हति, ते परिजियायत्ते करेति, ते रन्नो महाजणस्स वा पुरतो निरुत्तरे करेति ॥

[भा. ५५२७] वादपरायणकुविया, जति पडिसेहेति साहु लड्डं च ।

अह चिरनुगतो अम्हं, मा से पवत्तं परिहवेह ॥

बू- वादकरणे जिता कुविया जइ ते तं आयरियस्स निबन्धं पडिसेहेति तो सुंदरं, अहवा - तत्थ कोइ तुड्डो भणिज्ज - “एयस्स को दोसो ? एस अम्हं चिरनुगतो, पुब्बवत्तं वड्ढयं मा परिहवेह” ॥

[भा. ५५२८] ओहे वत्त अवत्ते, आभव्वे जो गमो तु नाणट्ठा

सो चेव दंसणट्ठा, पद्यागते हो इमो वड्ढणो ॥

बू- ओहविभागे नाणट्ठा संजयस्स वत्तस्स अवत्तस्स य जो सच्चित्तादियण्ण आभव्वोऽना- भव्वगमो भणिओ सो चेव असेसो दंसणट्ठा गच्छंतस्स भवति, पद्यागते कत्ते वादे जितेसु भिक्खुगादिसु आयरिए भणति-नीह एतत्तो तुब्भे ॥ जइ एवं भण्णमाणो नीति तो इमा विधी-

[भा. ५५२९] कातूण य पनामं, छेदसुत्तस्स ददाहि पडिपुच्छं ।

अन्नत्थ वसहि जग्गण, तेसिं च निवेयणं काउं ॥

बू- आयरियस्स पादे पणमित्ता भणति - “छेदसुयस्स ददाहि पडिपुच्छं” ति, अस्य व्याख्या-

[भा. ५५३०] सद्दं च हेउसत्थं, थडिहिज्जिओ छेदसुत्तं नड्डं मे ।

एत्थ य मा असुयत्था, सुणेज्ज तो अन्नहिं वसिमो ॥

बू- सद्दे ति व्याकरणं, हेतुसत्थं अक्खपादादि, एवमादि अहिज्जतो छेदसुत्तं निसीहादि नड्डं सुत्तओ अत्थओ तदुभओ वा, तस्स मे पडिपुच्छं देह । “अन्नत्थ वसहि” ति अस्य व्याख्या - “एत्थ य” पच्छच्छं । “एत्थ बहुवसहीए असुयत्था सेहा अगीता अपरिनामगा य, मा ते सुणेज्जा तो अन्नवसहीए ठामो, एवं ववएसेण नीनेति ॥ अहवा - वसहीओ खेत्तओ वा नो इच्छइ निगंतुं । “जग्गण तेसिं निवेदण” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ५५३१] खेत्तारक्खिनिवेयण, इतरे पुब्बं तु गाहिता समणा ।

जग्गविओ सो य चिरं, जह निज्जंतो न चेतेंति ॥

बू- आरक्खिगो ति दंडवासिगो, तस्स णिवेदिज्जति - “अम्हं मंदो पभू अत्थि, तं अम्हे रथणीए वेज्जमूलं नेहामो ति तुब्भे मा किं चि भणेज्जह”, इतरे य अगीता समणा ते गमिया - “अम्हे आयरियं एवं नेहामो तुम्हे मा बोलं करेज्जह ।” “जग्गण” ति सो य आयरिओ राओ किंचि अक्खाइगादि कहाविज्जति सुचिरं जेन निसड्डसुत्तो निज्जंतो न किंचि वेदति, ताहे संथारगे छोट्ठणं नेति, अह चेतति विलवति वा ताहे “खित्तचित्तो” ति लोगस्स कहेयव्वं ॥

[भा. ५५३२] निण्हयसंसग्गीए, बहुसो भण्णंतुवेह सो भणति ।

तुह किं ति वत्ति वच्चसु, गता-५५ गते नीणितो विहिणा ॥

सू- अह बोडियाण निण्हयाणं वा संसग्गी तेन न गच्छति, बहुसो वि भणंतो उवेहति - तुण्हिक्को अच्छिति । अहवा भणेज्ज - “जति हं निण्हवगसंसग्गीए अच्छामि तो तुब्भं किं दुक्खति?”, वच्चह तुब्भे जतो भे गतव्वं, अहं न गच्छामि”, एत्थ वि सिस्सेण सिक्खणगतागतेन निण्हगादि जेउं आयरिओ विहिणा नीणियव्वो ॥

[भा. ५५३३] एसा विही विसज्जिते, अविसज्जिए लहुग गुरुगमासो य ।

लहुगुरुग पडिच्छंते, आगतमविही इमो तु विही ॥

सू- पडिच्छगस्स चउलहुअ, सीसस्स चउगुरुगा, दोच्चं आपुच्छणे मासो, अनापुच्छे आगयं जइ पडिच्छगं पडिच्छइ तो चउलहुं, अह सीसं तो चउगुरुगा, एवं अविहिमागयस्स पच्छित्तं । इमा विही भण्णति ॥

[भा. ५५३४] दंसणपक्खे आचरिओवज्झाए चेव सेंसगाणं च ।

एक्केक्के पंचदिणे, अहवा पक्खेण सव्वे वि ॥

सू- दंसणपभावगाण सत्थाण सिक्खगस्स गच्छंतस्स पक्खं आपुच्छणकालो, तत्थ आयरियं पंचदिमे, सेसा पंचदिणा । “अहवा - “पक्खेण सव्वे” ति वितियादेसो, दिने दिने सव्वे पुच्छति जाव पक्खो पुण्णो ॥

[भा. ५५३५] एतावोहमागतं तू, पडिच्छ अपडिच्छणं भवे लहुगा ।

अहवा इमेहि आगत, एगादिपडिच्छए गुरुगा ॥

[भा. ५५३६] एगे अपरिणए या, अप्पाहारे य धेरए ।

गिलाणे बहुरोगे य, मंदधम्मो य पाहुडे ॥

[भा. ५५३७] एतारिसे विओसेज्ज, विप्पवासो न कप्पती ।

सीसे आरिए या, पायच्छित्तं विहिज्जती ॥

[भा. ५५३८] वितियपदमसंविग्गे, संविग्गे चेव कारणागाडे ।

नाऊण तस्स भावं, होति तु गमनं अनापुच्छा ।

सू- दंसणहा गयं । इदानिं चरित्तद्वा-

[भा. ५५३९] चरित्तद्द्वेस दुविहा, एसणदोसा य इत्थिदोसा य ।

गच्छम्मि विसीयंते, आतसमुत्थेहि दोसेहिं ॥

सू- चरित्तद्द्वगमणं दुविहं - देसदोसेहिं आयसमुत्थदोसेहिं य । देस-दोसा दुविधा - एसणदोसा, इत्थिदोसा य । आयसमुत्था दुविधा - गुरुदोसा, गच्छदोसा य । तत्थ गच्छे जति आयसमुत्थेहिं चक्कवालसमारिवित्तहकरणेहिं सीएज्ज तत्थ पक्खं आपुच्छंतो अच्छति, परतो गच्छइ ॥ इमे संजमोवधायदोसा, एतेसु उवदेसो - न गंतव्वं -

[भा. ५५४०] जहियं एसणदोसा, पुरकम्मादी न तत्थ गंतव्वं ।

उदयपउरो व देसो, जहि तं चरियादिसंकिण्णो ॥

सू- उदयप्रचुरः सिंधुविषयवत्, परिव्राजिका कापालिका तच्चण्णगी भगवी च एकमादिचरणादी

हिंजो आइण्णो विसओ तं पि न गंतव्वं ।। अहं संजम विसए असिवादी कारणा होअ ताहे असंजमखेत्तं पविट्ठा-

[भा.५५४१] असिवादीहि गया पुण, तक्कअसमाणिया ततो निति ।

आयरिए अनिते पुण, आपुच्छित्तु अप्पणा नेति ।।

सू- आदिसद्दातो दुब्बिक्खपरचक्कादिया । “तक्कअसमाणिय” त्ति तम्मि संजमखेत्ते जया ते असिवादिया फिट्ठा ताहे तो असंजमखित्तण्णो निगंतव्वं । जइ आयरिओ केणइ पडिलंधेण सीयंतो वा ननिगच्छति तो जो एगो दो बहू वा असीदंता ते आयरियं विधीए पुच्छित्ता अप्पणा निगच्छंति ।। निगच्छणे इमा विधी-

[भा.५५४२] दो मासे एसणाए, इत्थि वज्जेअ अट्ठ दिवसाणि ।

आतसमुत्थे दोसे, आगाढे एगदिवसं तु ।।

सू- जत्थ एसणादोसा तत्थ जयणाए अनेसणिअं गिण्हंतो वि दो मासे, आयरियं आपुच्छंते वि उदिव्खति सहसा न परिच्चयति, अह इत्थिसयज्झिगादि उवसंगेति, अप्पणो य ददं चित्तं, तो अट्ठदिवसे आपुच्छति । तप्परतो अनितेसु अप्पणा निगच्छति । अह- इत्थीए अप्पणा अज्झोववण्णो तो एरिसे आयसमुत्थे आगाढे दोसे एगदिवसं पुच्छित्ता अनितेसु वितियदिवसे अप्पणा नीनेति ।।

[भा.५५४३] सेज्जायरमादि सएज्झिया व अउत्थदोस उभए वा ।

आपुच्छति सन्निहितं, सन्नातिगतो व ततो उ ।।

सू- अह अप्पणा सेज्जातरीए सएज्झिगाए वा अतीव अज्झोववण्णो । “उभयए” वत्ति परोप्परओ तो जति सो आयरितो सन्निहितो आपुच्छति, असन्निहिते पडिस्सयगओ सन्नादिभूमिगओ वा अहा सन्निहितं साधुं पुच्छित्ता ततो धेव गच्छति ।।

[भा.५५४४] एयविहिभागयं तू, पडिच्छ अपडिच्छणे भवे लहुगा ।

अहवा इमेहि आगत, एगादिपडिच्छणे गुरुगा ।।

[भा.५५४५] एगे अपरिणते या, अप्पाहारे य धेरए ।

गिलाणे बहुरोगे य, मंदधम्मं य पाहुडे ।।

[भा.५५४६] एयारिसं विओसअ, विप्पवासो न कप्पति ।

सीसे आयरिए या, पायच्छित्तं विहिअती ।।

सू- भवे कारणं न पुच्छिअ वि-

[भा.५५४७] वितियपदमसंविग्गे, संविग्गे, धेव कारणागाढे ।

नाऊण तस्स भावं, अप्पणो भावं च ऽनापुच्छ ।।

सू- आयरियादी असंविग्गा होअ, संविग्गा वा कारणं आगाढं अहिडक्कादि अवलंबित्ता न पुच्छेअ, तस्स वा भावं जानेति, सुचिरेण वि न विसज्जेति, अप्पणो वा भावं जाणति - “अहं अच्छंतो अवस्सं सि (सी) दामि”, एवमादिकारणेहि अनापुच्छित्ता वञ्छेअ चरित्तइ ।।

अह गुरु इत्थिदोसेहिं सीएआ-

[भा.५५४८] सेज्जायरकप्पट्ठी, चरित्तठवणाए अभिगया खरिया ।

सारुविओ गिहत्थो, सो वि उवाएण हरियव्वे ।।

सू- सेजायरस्स भूणिगा जोव्वणकप्पे ठिया, कप्पड्डियं पडुअ आयरिएण चरितं ठवियं - तं पडिसेवतीत्यर्थः । अहवा - दुवक्खरिगा अभिगता सम्महिट्ठी तं वा पडिसेवेति, अहवा - अभिगते ति आसक्ता, सो पुण आयरिओ चरित्तवज्जितो वेसधारी वा बाहिरकरणजुत्तो होअ । लिंगी वा सारुविगो वा सिद्धपुत्तो वा गिहत्थो वा होअ । लिंगधारी लिंगी । बाहिरब्भंतकरणवज्जितो सारुवी । मुंडो सुक्किलवासधारीकच्छं बंधति अबंभचारी अभज्जगो भिक्खं हिंडइ । जो पुण मुंडी ससिहो सुक्कंवरधरो सभज्जगो सो सिद्धपुत्तो, एथण्णयरविकप्पे ठितो । “उवाएण हरियव्वो” पुव्वं गुरुं अनुकूलं भण्णति - इमाओ खेत्ताओ वज्झामो, जदा नेच्छति ताहे जत्थ सो पडिबद्धो सा पन्नविज्जति “एसो बहूणं आहारो, एयं विसज्जेहि, तुमं किंय मा महामोहकम्मं पगरेहि” । जति सा ठिया तो सुंदरं, अह न टाति तो सा विज्जमंतनिमित्तेहिं माउट्टिज्जति वसीकज्जति वा, असति विज्जादियाण अत्थं दाउं मोएति, गुरुय एगंते व भण्णमाणो सब्बहा अणिच्छंतो पुव्वकमेणं राओ हरियव्वो ॥

सब्बहा आयरिए अनिते अप्पणा ततो नेति अनेगा एगो वा । जा एगस्स विधी सा अनेगाण वि दडुव्वा-

[भा. ५५४९] एगो तु वज्जंते, उग्गहवज्जं तु लभति सच्चित्तं ।

चरित्तं जो तु नेति सच्चित्तं नऽप्पिणे जाव ॥

सू- जो साहू वत्तो एगानितो वज्जति सो परोवग्गहवज्जं सच्चित्तादि जं लभति तं अप्पणो समग्गिल्लस्स वा गुरुस्स, चरित्तस्स वा स्वपौरुषलक्षणचरित्तद्वा पुण जो सहाओ नेति तत्थ सच्चित्तादि नेतस्स जं सच्चित्तादि तं जाव न समप्पेति ताव पूर्वाचार्यस्य अव्वत्तसहाए वि न लभति पुरिल्लो, जदा पुण उवसंपन्नो समप्पितो वा तदा लभति, तक्कालाओ वा चरित्तपरिचालणा ॥

[भा. ५५५०] एमेव गणावच्छे, तिविहो उ गमो उ होति नाणादी ।

आयरिय-उवज्झाए, एसेव य रि ते वत्ता ॥

सू- जहा साधुस्स भणियं तहा गणावच्छेइयस्स तिविधो गमो नाणदंसणचरित्तद्वा । गच्छंतस्स, एवं आयरिउवज्झायाण वि । नवरं - ते नियमा वत्ता भवंति ॥

[भा. ५५५१] एसेव गमो नियमा, निगंथीणं पि होइ नायव्वो ।

नाणदं जो तु नेती, सच्चित्तं नऽप्पणिज्जा वा ॥

सू- नवरं - ताओ नियमा ससहायाओ जो पुण तातो नेति सच्चित्तादी तस्स, समप्पियासु वाएंतस्स ॥ को पुण तातो नेति ?

[भा. ५५५२] पंचण्हं एगतरे, उग्गहवज्जं तु लभति सच्चित्तं ।

आपुच्छ अट्ठ पक्खे, इत्थीवग्गेण संविग्गे ॥

सू- संजतीतो नाणद्वा णेति आयरिय उवज्झायो वा पविती गणी वा थेरो वा, एएसिं पंचण्हं अन्नतरो नितो उग्गहवज्जं सच्चित्तादि लभति । इत्थी पुण नाणद्वा वज्जंती अट्ठपक्खे आपुच्छति आयरियं उवज्झायं वसभं गच्छं वा । एवं संजतिवग्गे वि चउरो इत्थीओ सत्थेण णेयव्वाओ, संविग्गे गीयत्थो परिणयवयो नेति । चरित्तद्वा गयं ॥

[भा. ५५५३] तिण्हद्वा संकमणं, एयं संभोइएसु जं भणितं ।

तेसऽरुति अन्नसंभोइए वि वज्जेअ तिण्हद्वा ॥

धू- नाणातितिगस्सद्वा एयं संकमणं संभोइएसु भणियं, संभोइयाण असती अन्नसंभोइएसु वि नाणातितिगस्सद्वा संकमति ॥ अहवा - संभोगद्वा संकमति-

[भा.५५५४] संभोगा अवि हु तिहिं, कारणेहिं तत्थ चरणे इमो भेदो ।

संकमयउक्कभंगो, पढमे गच्छमि सीदंते ॥

धू- संभोगो वि तिम्हद्वा इच्छिज्जह, तं तहा नाणस्स दंस्सणस्स चरिन्हा ! नाणदंस्सणद्वा जस्स उवसंपन्नो तम्मि सीयते ततो निग्गमो भाणियव्वो, जहा अप्पणो गच्छओ । चरित्तद्वा पुण जस्स उवसंपन्नो तस्स चरणं प्रति सीदंतेसु इमो चउव्विहो विगप्पो । कहं पुण संकमति ? चउभंमे । इमो चउभंगो- गच्छो सीदति, नो आयरिओ । नो गच्छो, आयरिओ । गच्छो वि, आयरिओ वि । णो गच्छो, नो आयरिओ । पढमे गच्छो सीदति ॥ सो पुण इमेहिं सीदति-

[भा.५५५५] पडिलेह दियतुयट्ठण, निक्खवणाऽऽयाण विनय सज्झाते ।

आलोय-ठवण-भत्तङ्ग-भास-पडलग-सेज्जातरादीसु ॥

धू- पडिलेहणा काले न पडिलेहेति, [न] पडिलेहेति वा विवच्चासेण, [वा] ऊनात्तिरित्त-मादिदोसेहिं वा पडिलेहेति । गुरुपरिन्निगिलाणसेहाण वा न पडिलेहेति । निक्खारणे वा दिया तुयट्ठति । निक्खवणे आदाने वा न पडिलेहेति, न पमज्जंति, सत्तभंगा । विनयं अहारिहं न पयुंजति । सज्झाए सुत्तत्थपोरिसीओ अ न करेति, अकाले असज्झाए वा करेति । पक्खियादिसु आलोयणं न पडंजति, भत्तादि वा न आलोएति, दोसेहिं वा आलोएति, संखडिए वा भत्तं आलोएति-निरक्खंतीत्यर्थः । ठवण कुलाणि वा न ठवंति, ठविएसु अनापुच्छाए विसंति भत्तङ्गं । मंडलीए न भुंजंति, वीसुं भुंजित, दोसेहि वा भुंजंति, गुरुणो वा अनालोगेण भुंजंति । अगारभासपदिहिं भासंति, सावज्जं भासंति । पडलेहिं आनियं अभिहंडं भुंजंति । सेज्जायरपिंडं वा भुंजंति । आदिग्गहणेणं उग्गम-उप्पादणेसमादोसेहिं य गेण्हंति ॥ एवमादिएहिं गच्छं सीदंत-

[भा.५५५६] चोदादेति गुरुण व, सीदंतं गणं सयं व चोदेति ।

आयरियं सीदंतं, सयं गणेणं व चोदावे ॥

धू- गच्छो सीयंतो गुरुणा चोइज्जति, अप्पणा वा चोएति, जे वा तहिं न सीदति ते वा चोएति । वीयभंगो आयरियं सीदंतं सतं वा चोएति, गणो वा तं आयरियं चोएति ततियभंगे ॥

[भा.५५५७] दोन्नि वि विसीयमाणे, सयं च जे वा तहिं न सीदंति ।

ठाणं ठाणासज्जंतु, अनुलोमादीहि चोदावे ॥

धू- दोन्नि वि जत्थ गच्छो आयरिओ य सीदंति तत्थ य सयं चोएति । जे वा तहिं न सीयंति तेहिं चोदावेति । “ठाणं ठाणासज्जं” ति आयरिय-उवज्झाय-पवति-धेर-गणावच्छ-भिक्खु-खुट्ठा य अहवा खर-मज्झमउय-कूराऽकूरा वाजस्स जारिसी अरुहा चोदना जो वा जहा चोदनं गेण्हति सो तहा चोदेयव्वो ॥

[भा.५५५८] भणमाण भाणवेंतो, अयाणमाणस्स पक्ख उक्कोसो ।

लज्जाए पंच तिन्नि व, तुह किं ति व परिणते विवेगो ॥

धू- गच्छं सीदंतं, आयरियं वा उभयं वा सीदंतं सयं चोदेतो अन्नेहिं वा चोदावेंतो अच्छति । जत्थ न जाणति जहा एते भण्णमाणा वि नो उज्जमिउकामा तत्थ उक्कोसेण पक्खं अच्छति गुरुं पुण

सीदंतं लज्जाए गारवेण वा जाणंतो वि पंच तिन्नि वा दिवसे अभणंतोवि सुद्धो । अह घोदिजंतो गच्छो गुरु वा उभयं वा भणेज्जा - “तुम्हं किं दुक्खति ? जइ अम्हे सीदामो, अम्हे चेव दोग्गतिं जाईहामो”, एवंभावपरिणए विवेगो गच्छस्स गुरुस्स उभयस्स व कज्जति । अन्नं गणं गच्छइ । सो पुण एगो अनेगा वा असंविग्गगणातो संविग्गगणं संकमेति । एवं चउभंगो ॥

[भा. ५५५९] गोदत्थजिह्वारातो, सविग्गा दोन्नि एज्ज अन्नतरे ।

आलोइयम्मि सुद्धा, तिविहुवधीमग्गणा नवरिं ॥

सू- गीयत्यगहणातो उज्जयविहारी गहितो, ततो उज्जयविहारातो सविग्गा, दोन्नि एज्ज ॥

“अन्नतरे” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ५५६०] गीयमगीतागीते, अप्पडिबन्धे न होति उवघातो ।

अगीयस्स वि एवं, जेन सुया ओहनिज्जुत्ती ॥

सू- जइ एगो सो गीओ अगीओ वा, अह दुगादी होज्ज ते गीता अगीता वा मिस्सा वा, जति एगो गीतो वइयादिसु अप्पडिबज्जंतो वच्चति तो उवधिउवघातो न भवति, जो वि अगीतो जहन्नेण जेन सुता ओहनिज्जुत्ती तस्स वि अप्पडिउज्जंतस्स उयही न उवहम्मति ॥

[भा. ५५६१] गीयाण व मीसाण व, दोण्ह वयंताण वइगमादीसु ।

पडिबज्जंतानं पि हु, उवहि न हम्मे न वा-ऽऽरुवणा ॥

सू- दोण्हं गीताणं विमिस्साणं वा दोण्हं जइ वि वतियादिसु पडिबज्जंतं सेससामायारिं करेति तेसिं उवही न उवहम्मति, न वा पच्छित्तं भवति । भणियविवज्जते उवधिउवघातो चित्तणिज्जो । एवं संविग्गविहारातो एगो अमेगा वा विहीए आगता, जप्पमितिं गणातो फिडिया ततो आदवेत्तु आलोयणा दायव्वा, ततो सुद्धा ॥ “तिविधउवहीमग्गणा नवरि” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ५५६२] आगंतु अहाकडयं, वत्थव्व अहाकडस्स असती य ।

मेलेंति मज्झिमेहिं, मा गारवकारणमगीए ॥

सू- “तिविहो” ति अहाकडो अप्पपरिकम्भो बहुपरिकम्भो य । एवं वत्थव्वाण वि तिविधो, अहाकडं अहाकडेहिं मेलिज्जति, इतरे वि दो एवं । वत्थव्वाण अहाकडा नत्थि ताहे आगंतुगा अधाकडा वत्थव्वगमज्झिमेहिं मेलिज्जति, मा सो आगंतु अगीयत्यो गारवं करेस्सति “ममेव उवधी उक्कोसतरो” ति ॥

[भा. ५५६३] गीयत्यो न मेलिज्जति, जो पुण गीओ वि गारवं कुणइ ।

तस्सुवही मेलिज्जइ, अहिगरण अपच्चओ इहरा ॥

सू- गीयत्यो जइ अगारवी वत्थव्वअहाकडअसतीते तहावि अहाकडपरिभोगेनेव भुंजति, अह संधाणं अन्नाण वा पुरओ भणति । “ममोवही उक्कोसो, तुय्य उवही असुद्धो” एवं भणंतो वारिज्जति । जइ ठितो तो सुंदरं, अह न ठाति, ताहे अन्नोवहिसमो कज्जति । “इहरे” ति अमेलिज्जंतो अगीयसेहाण अप्पच्चयो किं अम्हेहितो एस उज्जमंततरो जेन उवधि उक्कोसपरिभोगेण भुंजति । “ममोवही उक्कोसो” ति इतरे असहमाणा अधिकरणं करेज्जा, तन्हा मेलिज्जति ॥

[भा. ५५६४] एवं खलु संविग्गे, संविग्गे संकमं करेमाणे ।

संविग्गमसंविग्गे, ऽसंविग्गे या वि संविग्गे ॥

सू- पुण्णहे पत्तभंगो पत्तो, पच्छन्ने विविधं तत्तिपभंगं । तच्च विविधभंगसंकमे इमे दोसा-
[भा. ५५६५] सीहगुहं वग्घगुहं, उदहिं व पलित्तगं व जो पविसे ।

असिवं ओमोयरियं, धुवं से अप्पा परिच्छत्तो ॥

सू- जो संविग्गो असंविग्गोसु संकमति तस्स ङ्क, आणादिया य दोसा, सेसं कंठं ॥

[भा. ५५६६] चरण-करणपरिहीणे, पासत्थे जो उ पविसए समणो ।

जयमाणए य जहितुं, जो ठाणे परिच्छए तिन्नि ॥

सू- ओसन्नादी सीहगुहादिसंठाणा, सीहगुहादिपवेसेगमवि य मरणं पावति । जो पुण पासत्थादी
अतीति सो अनेगाई आइव्व-मरियव्वाइ पावति ॥

[भा. ५५६७] एमेव अहाछंदे, कुसील ओसन्नमेव संसत्ते ।

जं तिन्नि परिच्छयती, नाणं तह दंसण चरित्तं ॥

[भा. ५५६८] पंचण्हं एघतरे, संविग्गे संकमं करेमाणे ।

आलोइए विवेगो, दोसु असंविग्गे सच्छंदो ॥

सू- पंचविहो असंविग्गी - पासत्थो ओसन्नो कुसीलो संसत्तो अहाछंदो । एतेसि अन्नयरो
संविग्गोसु संकमेआ, सो संविग्गमज्झगतो संतो आलोयणं देति, अविमुद्धोवधिस्स विवेगं करेति,
अन्नो मे विमुद्धोवधी दिज्जति । “दोसु” ति असंविग्गो असंविग्गोसु संकमं करेति, एस चउत्थभंगो।
एस “सच्छंदो” इच्छा से “अविधि” ति काउं अवत्थू चेव ॥

[भा. ५५६९] पंचेगतरे गीए, आरुभिय वदे जतंत एमाणे ।

जं उवहिं उप्पाए, संभोइय सेसमुज्झंति ॥

सू- पंचण्हं पासत्थादियाण एगतरो एंतो जइ गीयत्थो आयरियं अभिधारेउं तहिं चेव
महव्वयउच्चारणं काउं आगंतव्वं । विधीए अपडिबज्झंतो आगच्छमाणो पंधे जं उवकरणं उप्पाएंतो
एति त सव्वं संभोतितं ।

“सेसो” ति जो पासत्थोवधी अविमुद्धो तं परिड्वेत्ति, जो पुण अगीयत्थो तस्स वते आयरितो
देति, उवधी से पुराणो अहिनवुप्पातितो वा से सव्वो परिठविज्जति, आलोइए जं आवन्नो तं से
पच्छित्तं देज्जति ॥ पासत्थादिसु इमं आलोयणाविधानं-

[भा. ५५७०] पासत्थादीमुंडिते, आलोयणं होति दिक्खपभित्तिं तु ।

संविग्ग पुराणे पुण, जप्पिभित्तिं चेव ओसन्नो ॥

सू- अद्यंतपासत्थो जो तस्स पव्वआदी आलोयणा । जो पुण पच्छा पासत्थो जातो सो जतो
पासत्थो जातो ततो कालतो आढवेत्तु आलोयणं देति । एसं अहाछंदवज्जाण । अहाछंदो जाहे
पडिक्कमति ताहे तस्स ङ्क । अवसेसं तहेव ॥ एवं संभोगइ गयं । इमो आयरियइ नियमो भण्णति-

[भा. ५५७१] आयरिओ वि हु तिहि कारणेहि नाणइ दंसणचरित्ते ।

नाणे महकप्पसुतं, दंसणजुत्ता इमं चरणे ॥

सू- आयरियादि नाणनिमित्तं उवसंपज्जति । अहवा - “नाणे महाकप्पसुयं” ति-

[भा. ५५७२] नाणे महकप्पसुयं, सीसत्ता केइ उवगते देइ ।

तस्सऽइ उद्दिसिआ, सेच्छा खलु सा न जिनआणा ॥

चू-कैसें चि आयरियाणं कुले गणे वा महाकप्पसुयं अत्थि । तांहे गणसंठितो कया - “जो अह आवकहियसीसत्ताए उवट्ठाइ तस्स महाकप्पसुयं दायव्वं, नो अन्नस्स” । अन्नतो गणे विज्झमाणे अविज्झमाणे वा महाकप्पसुतं उद्दिट्ठे आयरिए तम्मि गहिए सो पुरिल्लानं चेव, न वाएतस्स, जेन तेसिं सा सेच्छ । न जिन गणहरेहिं भणियं - “आवकहियसीसत्ताए उवगयस्सेव सुयं देयमिति” ॥
दंसणट्ठा-

[भा. ५५७३] विज्झा-मंत-निमित्ते, हेतूसत्थट्ठ दंसणट्ठाए ।

चरितट्ठा पुव्वगमो, अहव इमे हीति आएसा ॥

चू-हेतुसत्थ-गोविंदनिज्जुत्तादियट्ठा उवसंपज्जति । चरितट्ठा इमो आदेसो-

[भा. ५५७४] आयरिय-उवज्झाए, ओसन्नोहाविते व कालगते ।

ओसन्न छव्विहे खलु, वत्तमवत्तस्स मग्गणता ॥

चू-आयरिओ ओसन्नो जातो, ओघातितो वा गिहत्यो जातो, कालयतो वा । जति ओसन्नो तो छण्हं अन्नतरो - पासत्थो, ओन्नो, कुसीलो, संसत्तो, नीतितो, अहाच्छंदो य । जो य तस्स सीसो आयरियपदे जोग्गो सो तो अवत्तो वा ॥

[भा. ५५७५] वत्ते खलु गीयत्थे, अव्वत्तवएण अहवऽगीयत्थे ।

वत्तिच्छ सार पेसण, अहवा सन्ने सयं गमणं ॥

चू-वत्तो वएण, सुएण वत्तो गीयत्थो । एस पढमभंगो । वत्तो वएण, सुएण अवत्तो । एस अत्थतो वितियभंगो । अव्वत्तो वएण, सुएण वत्तो । एस अत्थतो ततियभंगो । अव्वत्तो वएण अहवा अगीयत्थ ति । एस वउत्थो भंगो । पढमभंगिल्लो जो वत्तो तस्स इच्छा गणं सारेति वा न वा । अहवा - तस्स इच्छा अन्नं आयरियं उद्दिसइ वा न वा, जाव न उद्दिसति ताव गणं सारवेति । अहवा - तं आयरियं दूरत्थं “सारेति” ति - चोदेति साधुसंघाडगपेसणेण । अह आसन्ने सो व आयरितो तो सयमेव गतुं चोदेति ॥ चोदने इमं कालपरिमाणं-

[भा. ५५७६] एगाह पनग पक्खे, चउमासे वरिस जत्थ वा मिलती ।

चोयति चोयावेति य, अनिच्छे वट्ठावए सयं तू ॥

चू-अप्पणा चोदेति, सगच्छ-परगच्छिच्चेहिं वा चोतावेति, सव्वहा अणिच्छे समत्थो सयमेव गणं वट्ठावेति ॥ अहवा-

[भा. ५५७७] अन्नं च उद्दिसावे, पंतावणट्ठा न संगहट्ठाए ।

जति नाम गारवेण वि, मुएज्जऽनिच्छे सयं ठाति ॥

चू-न गच्छस्स संगहोवग्गहनिमित्तं आयरियं उद्दिसति, आतावणट्ठा उद्दिसति । तत्थ गतो भणति - “अहं अन्नं वा आयरियं उद्दिसावेमि, जइ तुब्भे एत्ततो ठाणातो न उवरमह” । सो चित्तेति “मए जीवन्ते अन्नं आयरियं पडिवज्जति, मुयामि पासत्थत्तणं”, जइ उवरतो तो सुंदरं । सव्वहा तम्मि अनिच्छे जइ समत्थो तो अप्पणा गच्छाधिवो ठाति ॥ गतो पढमभंगो । इमो वितियभंगो-

[भा. ५५७८] सुतवत्तो वयवत्तो, भणति गणं ते न सारिउं सत्तो ।

सगणं सारेहे तं, अन्नं व वयामो आयरियं ॥

चू-असमत्थो अप्पणो गच्छं वट्ठावेउं सो तं आयरियं ताव भणति - “अहं असमत्थो गच्छं

वद्वावेउं तुम्हे घेव इमे सीसा, अहं च अन्नेसिं सिस्सो होहामि", अहवा - "एते य अहं च अन्नं आयरियं वयामो उद्दिसामो" इत्यर्थः ॥

[भा. ५५७९] आयरिय उवज्झाए, अनिछंते अप्पणा य असमत्थो ।

तियसंवच्छरमच्छं, कुलगणसंधे विसाबंधो ॥

शू- एवं पि भणिओ आयरिओ उवज्झाओ वा जाहे न इच्छति संजमे ठाउं, गणाहिवत्ते वा अप्पणो य असमत्थो य, ताहे कुलिच्चं आयरियं उद्दिसति तिन्नि वासे । ताहे तहिं ठितो तं परिसारेति चोदेति य । तिण्हं वरिसाणं परओ जं सच्चित्ताचित्तं सो कुलिच्चायरिओ हरति ताहे गणिच्चं उद्दिसावेति वरिसं, ततो संधिच्चं छम्मासे उद्दिसावेति ॥

कुलातो गणं, गणातो वा संघं संकमंतो आयरियं इमं भणाति-

[भा. ५५८०] सच्चित्तादि हरति ने, कुलं पि णेच्छामो जं कुलं तुज्झं ।

वद्दामो अन्नगणं, संघं च तुभं जति न ठासि ॥

शू- एवं भणंतं आते अब्भुद्धितो तां सुदरं ॥

[भा. ५५८१] एवं पि अठायंते, तावेतुं अद्धपंचमे वरिसे ।

सयमेव धरेति गणं, अनुलोमेणं व णं सारे ॥

शू- अद्धपंचमवरिसोवरि वएण वत्तीभूतो समत्थो सयमेव गणं धारेति, ठिओ वि तं आयरियं अनुलोमेहिं सारेति ॥ अहवा - बित्तिभंगिल्लो कुलगणसंधेसु नो उवसंपज्जति । कहं ? उच्यते-

[भा. ५५८२] अहव जदि अत्थि थेरा, सत्ता परिउद्दिऊण तं गच्छं ।

दुहओ वत्तसरिसओ, तस्स उ गमओ भुणेयव्वो ॥

शू- सुयवत्तो अप्पणा सुत्तत्थपरिसीतो देति, गीयत्था थेरा गच्छंति परियट्ठंति, एस पढमभंगतुल्लो घेव भवति । "गमो" ति पढमभंगप्रकार एव, एसो वि आयरियं सारेति तावेति य ॥

गतो बित्तिभंगो । इमो तत्तिभंगो-

[भा. ५५८३] वत्तवओ उ अगीओ, जति थेरा तत्थ केति गीयत्था ।

तेसंतिए पढंतो, चोदे तेसऽसति अन्नत्थ ॥

शू- वत्तवयत्तणेण गणं रक्खेति चोदयति, असति थेराणं गीयत्थाणं अन्नमायरियं पव्वज्जसुएण एगपक्खियं सह गणेण उवसंपज्जति । अहवा - तत्तिभंगिल्लो जइ अगीयत्थत्तणओ गणं परियट्ठिउं असमत्थो थेरा य से गीयत्था तेसंतिए पढंति, अन्ने य थेरा गच्छपरियट्ठणे कुसला ते गणं परियट्ठंति, एरिसो वि नो अन्नस्स उवसंपज्जति, असति थेराण उवसंपज्जति ॥

गतो तत्तिभंगो । इमो चउत्थभंगो-

[भा. ५५८४] जो पुण उमयावत्तो, वद्वावग असति तो उ उद्दिसति ।

सव्वे वि उद्दिसंता, मोत्तूणमिमे तु उद्दिसती ॥

शू- जति थेरा पाढंतया अत्थि गणं च वद्वावेतया तो एसो वि न उद्दिसति, अन्नं च वद्वावगथेराणं पुण असति उद्दिसति ॥ सव्वे वि आयरियं उद्दिसंता इमेरिसे आयरियं मोत्त उद्दिसंति-

[भा. ५५८५] संविग्गमगीयत्थं, असंविग्गं खलु तहेव गीयत्थं ।

असंविग्गमगीयत्थं, उद्दिसमाणस्स चउगुरुया ॥

सू-तिविधं पि उद्दिशंतस्स चउगुरुगा, अहवा - काल-तव-उभएहिं गुरुगा कायव्वा ॥ एतेसु उद्दिष्टेसु य अनाउद्धं तरस इमं कालगतं पच्छित्तं-

[भा. ५५८६] सत्तरत्तं तवो होति, ततो छेतो पहावती ।

छेदेण छिन्नपरिभाए, ततो मूलं तओ दुगं ॥

सू-सत्तदिवसे चउगुरुगं । अन्ने सत्तदिवसे छल्लहुं । अन्ने सत्तदिने छगुरुं । अन्ने सत्तदिने छेदो । मूलं एकं दिनं, अणवद्धं एकदिणं । एकतीसइमे दिणे पारंचियं । अहवा - बितितो इमो आदेसो-एकवीसं दिवसे तवो पूर्ववत् । तवोवरि सत्तदिवसे चउगुरु छेदो । अन्ने सत्तदिवसे छल्लहुछेदो । अन्ने सत्तदिवसे छगुरुछेदो, ततो मूलउणवद्धपारंचिया पणयालीसइमे दिवसे । अहवा - छेदे ततितो आदेसो - पनगादि सत्त सत्त दिणेहि नेयव्वो, एत्थ छतीसुत्तरसत्तदिवसे पारंचियं च पावति । जम्हा एते दोसा तम्हा संविग्गो गीयत्थो उद्दिसियव्वो ॥

[भा. ५५८७] छट्ठाणविरहियं वा, संविग्गं वा वि वयति गीयत्थं ।

चउरो वि अनुग्घाया, तत्थ वि आणादिणो दोसा ॥

सू-एयं पि संविग्गगीयत्थं छट्ठाणविरहयं । जति मामकं काहियं पासणियं संपसारियं उद्दिसावेति तो चउगुरुगा आणादिया दोसा ॥

[भा. ५५८८] छट्ठाणा जा नितिओ तव्विरहियकाहिगादिया चउरो ।

ते वि य उद्दिसमाणो, छट्ठाणगताण जे दोसा ॥

सू-गतार्था । एत्थ वि सत्तरत्तादितवच्छेदविसेसा य सव्वे भाणियव्वा । एतस्स इमो अववातो - गीयत्थस्स संविग्गस्स असति गीयत्थं असंविग्गं पव्वज्जसुतेण एगपक्खियं उद्दिसति, एवं कुलगणसंधिच्चयं पि, एवंपि ता ओसन्नो गतो ॥

[भा. ५५८९] ओहावित-कालगते, जाविच्छा ता तह उद्दिसावेति ।

अव्वत्ते तिविहे वी, नियमा पुण संगहडाए ॥

सू-जो ओहावितो सो सारुवितो लिङ्गत्थो गियत्थो वा, सो विउन्नेणं गवेसियव्वो, अप्पसागारियं च विन्नवियव्वो, जाहे नेच्छति अप्पणा य अन्नं आयरियं इच्छति ताहे उद्दिसावेति । “अव्वत्तो तिविहो” पढमभंगवज्जा ततो भंगा, अहवा - तिविहो अव्वत्तो तिविहे वि कुले गण संघे य उद्दिसावेति । एतेसिं दोण्ह वि पगाराणं उद्दिसावेतो नियमा संगहनिमित्तं उद्दिसावेति । कालगए वि एस चेव विही, नवरं - चोदन-तावणा नत्थि ॥

[भा. ५५९०] वत्तमि जो गमो खलु, गणवच्छे सो गमो उ आयरिए ।

निक्खिवणे तम्मि चत्ता, जमुद्दिसे तम्मि ते पच्छा ॥

सू-जो वत्तस्स भिक्खुस्स गमो सो गमो गणावच्छेदए आयरियाणं । इमं पाणत्तं - जइ नाण-दंसणनिमित्तं गच्छति अप्पणो य से आयरिओ संविग्गो तस्स पासे निक्खिविउं गच्छं अप्पबितितो ततितो वा गच्छति । अह से अप्पणो आयरिओ असंविग्गो तो ते साधू जति तस्स पासि निक्खिविउं गच्छति तो तेन ते चत्ता भवन्ति, तम्हा न निक्खियव्वा नेयव्वा । तेन ते जेन तेन पगारेण ते य घेतुं जत्थ गतो तत्थ पढमं अप्पानं निक्खिवति, पच्छा भणति - “जहा मे अहं, तहा मे इमे वि” । “तम्मि ते पच्छा” तस्स सिस्सा भवन्ति ॥

[भा. ५५९१] निक्खिवणा अप्पाणो परे य संतेसु तस्स ते देति ।

संघाडगं असंते, सो वि न वावारेऽनापुच्छा ॥

शू- जदा अप्पा परो य निक्खित्तो तदा तस्स वि आयरियस्स किं वा जाया ?, जति से संति ति अप्पाणो य सहाया पहुप्पंति ताहे तेन तस्स येव दायव्वा, असंतेसु संघाडगं एगं देति, अवसेसा अप्पाणा गेण्हति । अह सव्वहा असहातो सव्वे वि गेण्हति, तेन वि से कायव्वं, तस्स गुरुस्स अनापुच्छाए सो ते न वावारेति ॥

आयरियं गिहिभूयं ओसन्नं वा जत्थ पेच्छति तत्थिमं भणति-

[भा. ५५९२] ओहावित-ओस्सन्ने, भण्णांते अनाहओ विना वयं तुब्भं ।

कमसीसमसागरिए, दुप्पडियरयं जतो तिण्हं ॥

शू- पुव्वद्धं कंठं । ओसन्नस्स पुव्वगुरुस्सकमा पादा सिरेण तेसु निवडति असागरिए । सीसो भणति - “तस्स असंजयस्स कहं चलणेसु निवडिअइ” । आयरिओ भणति - “दुप्पडियरयं जतो तिण्हं” दुक्खं उवकारिस्स पच्चुवकारो किअति, तं जहा-माता पिउणो, सामिस्स, धम्मायरियस्स । अतो तस्स पादेसु वि पडिअति, न दोसो ॥ किं च-

[भा. ५५९३] जो जेण जम्मि ठाणम्मि, ठाविओ दंसणे व चरणे वा ।

सो तं तओ चुयं तम्मि येव कातं भवे निरिणो ॥

शू- सो सीसो तेन आयरिएण णाणादिसु ठाविओ, इदानिं सो आयरिओ ततो नाणादिभावाओ चुतो, तं चउं सी सीसो तेसु येव नाणादिसु ठावेतो निरन्नो भवति ॥

मू. (१०७४) जे भिक्खू वुग्गहवक्कंताणं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा देइ, देंतं वा साइअइ ॥

मू. (१०७५) जे भिक्खू वुग्गहवक्कंताणं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिअइ ॥

मू. (१०७६) जे भिक्खू वुग्गहवक्कंताणं वत्थं वा पडिग्गहं वा कंबलं वा पायपुंछणं वा देइ, देंतं वा साइअइ ॥

मू. (१०७७) जे भिक्खू वुग्गहवक्कंताणं वत्थं वा पडिग्गहं वा कंबलं वा पायपुंछणं वा पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा साइअइ ॥

मू. (१०७८) जे भिक्खू वुग्गहवक्कंताणं वसहिं देइ, देंतं वा साइअइ ॥

मू. (१०७९) जे भिक्खू वुग्गहवक्कंताणं वसहिं पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिअति ॥

मू. (१०८०) जे भिक्खू वुग्गहवक्कंताणं वसहिं अनुपविसइ, अनुपविसंतं वा साइअइ ॥

मू. (१०८१) जे भिक्खू वुग्गहवक्कंताणं सज्झायं देइ, देंतं वा साइअइ ॥

मू. (१०८२) जे भिक्खू वुग्गहवक्कंताणं सज्झायं पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा साइअइ ॥

- सव्वे सुत्ता भाणियव्वा-

[भा. ५५९४] वुग्गहवक्कंताणं, जे भिक्खू असनमादि देआहि ।

चउलहुग अट्ठहा पुण, नियमा हि इमं अवक्कमणं ॥

शू- वुग्गहो कलहो, तं काउं अवक्कमति । एकग्गहणा तज्जातीयग्गहणमिति वचनात् अट्ठहिं

ठाणेहिं गणाओ अवकमणे पन्नत्ते-

[भा. ५५९५] अब्भुज्जत ओहाणे, एक्केक्क-दुभेद होअऽवकमणं ।
नाणादिकारणं वा, वुग्गहो वा इहं पगतं ॥

सू-अब्भुज्जयं दुविधं - अब्भुज्जतमरणेण अब्भुज्जयविहारेण वा । ओहाणं दुविधं - विहारो-
धावणेण लिंगोधावणेण वा, नाण्डा आदिग्गहणातो दंसणचरित्तद्वा य, वुग्गहेण वा । एते
उच्चारितसरिस ति काउं इह वुग्गहेण पगतं, वुग्गहेण वुक्कंता । वुग्गहो ति कलहो ति वा मंडणं ति
धा विवायो हिं वा एगद्धं ॥

के पुण ते वुग्गहवक्कंता ? इमे सत्त-

[भा. ५५९६] बहुरथपदेस अब्बत्त समुच्छ दुग तिग अब्बद्धिया चेव ।
सत्तेते निण्हगा खलु, वुग्गहो होतं वक्कंता ॥

[भा. ५५९७] जेद्धा सुदंसण जमालिऽनोअ सावत्थि-तिंदुगुआणे ।
पंचसया य सहस्सं, ढंकेण जमालि मोत्तूणं ॥

[भा. ५५९८] रायगिहे गुणसिलए, वसु चोदसपुव्वि तीसगुत्ताओ ।
आमलकप्पा नगरी, मित्तिसिरी कूर पिउडाई ॥

[भा. ५५९९] सेयविपोलासाढे, जोगे तद्विवसहिययसूले य ।
सोधम्म-नलिनिगुम्मे, रायगिहे मुरियबलभदे ॥

[भा. ५६००] मिहिलाए लच्छेधरे, महगिरि कोडिन्न आसमित्ते य ।
नेउणियनुप्पवाए, रायगिहे खंडरक्खा य ॥

[भा. ५६०१] नदिखेडजनवउल्लुग, महगिरि धनगुत्त अज्जगंगे य ।
किरिया दो रायगिहे, महात्तवो तीरमणिणाए ॥

[भा. ५६०२] पुरिमंतरंजि भूयगिह, बलसिरि सिरिगुत्त रोहगुत्ते य ।
परिवायपोट्टसाले घोसणपडिसेहणा वादे ॥

[भा. ५६०३] विच्छु य सप्पे मूसग, मिमी वराही य काग पोयाई ।
एयाहिं विआहिं, सो य परिव्वायगो कुसलो ॥

[भा. ५६०४] मोरी नउली बिराली, वग्घी सिही य उलुगि ओवाइ ।
एयाओ विआओ, गिण्ह परिव्वाय महणीओ ॥

[भा. ५६०५] सिरिगुत्तेण छलुगो छम्मास विकट्ठिऊण वाए जिओ ।
आहरण कुत्तिआवण, घोयालसएण पुच्छाणं ॥

[भा. ५६०६] वाए पराजिओ सो, निव्विसओ कारिओ नरिंदेण ।
घोसाविधं च नयरे, जयइ जिनो वद्धमाणो ति

[भा. ५६०७] दसउर-नगरुच्छुधरे, अज्जरक्खिय पूसमित्तितियगं च ।
गोद्धा माहिल नवमट्टमेसु, पुच्छाय विंझस्स ॥

- [भा. ५६०८] पुडो जहा अबद्धो, कंचुइणं कंचुओ समझेइ ।
एवं पुहुमबद्धं, जीवं कम्मं समझेइ ॥
- [भा. ५६०९] रहवीरपरं नगरं, दीवगमुआणमज्जकण्हे य ।
सिवभूइस्सुवहिम्मि, पुच्छा थेराण कहणा य ॥
- [भा. ५६१०] उहाए पन्नत्तं, बोडिय-सिवभूइ उत्तराहि इमं ।
मिच्छादंसणमिणमो, रहवीरपुरे समुप्पन्नं ॥
- [भा. ५६११] चोइस वासाणि तया, जिनेन उप्पाडियस्स नाणस्स ।
तो बहुरयाण दिट्ठी, सावत्थीए समुप्पन्ना ॥
- [भा. ५६१२] सोलस वासाणि तया, जिनेन उप्पाडियस्स नाणस्स ।
जिवपएसियदिट्ठी, तो उसमपूरे समुप्पन्ना ॥
- [भा. ५६१३] चोहा दो वाससया, तइया सिद्धिं गयस्स वीरस्स ।
तो अन्नत्तय दिट्ठी, सेयविआए समुप्पन्ना ॥
- [भा. ५६१४] बीसा दो वाससया, तइया सिद्धिं गयस्स वीरस्स ।
सामुच्छेइयदिट्ठी, मिहिलपुरीए समुप्पन्ना ॥
- [भा. ५६१५] अट्ठावीसा दो वाससया, तइया सिद्धिं गयस्स वीरस्स ।
दो किरियाणं दिट्ठी, उल्लुगातीरे समुप्पन्ना ॥
- [भा. ५६१६] पंचसया चोयाला, तइया सिद्धिं गयस्स वीरस्स ।
पुरिमंतरजियाए, तेरासियदिट्ठि उप्पन्ना ॥
- [भा. ५६१७] छब्बाससयाइं नवुत्तराइं, तइआ सिद्धिं गयस्स वीरस्स ।
तो बोडियाण दिट्ठी, रहवीरपुरे समुप्पन्ना ॥
- [भा. ५६१८] चोइस सोलस वासा, चोहावीसुत्तरा य दोन्नि सया ।
अट्ठावीसा य दुवे, पंचेव सया य चोआला ॥
- [भा. ५६१९] पंचसया चुलसीया, तइया सिद्धिं गयस्स वीरस्स ।
तो अबद्धियादिट्ठी, दसउरनयरे समुप्पन्ना ॥
- [भा. ५६२०] बोडियसिवभूइओ, बोडियलिंरास्स होइ उप्पत्ती ।
कोडिअ कोइ वीरा, परंपरा फासमुप्पन्ना ॥
- [भा. ५६२१] पंचसया चुलसीओ, छप्पेव सया नवुत्तरा हुंति ।
नाणुप्पत्तीए दुवे, उप्पन्ना निव्वुए सेसा ॥
- [भा. ५६२२] सावत्थी उसमपुर, सेअम्बिआ मिहिल उल्लुगातीरं ।
पुरिमंतरंजि दसपुर रहवीरपुरं च नयराइं ॥
- [भा. ५६२३] सत्तेया दिट्ठीओ, जाइ-जरा-मरण-गळ्म-वसहीणं ।
मूलं संसारस्स उ, हवंति निग्गंथरुवेणं ॥
- [भा. ५६२४] मोत्तूण एत्थ एकं, सेसाणं जावजीविया दिट्ठी ।
एक्केकस्स य एत्तो, दो दो दोसा मुणेयव्वा ॥

सू-बहुरयादी जाव बोडिया-

[भा. ५६२५] एएसिं तु परुवण, पुव्विं जा वन्निया उ विहिसुत्ते ।
सच्चेव निरवसेसा, इहमुद्देसम्मि नायव्वा ॥

सू-एतेसिं परुवणा कायव्वा “विधिसुत्ते”ति जहा आवस्सगे सामाइय-निज्जुत्तीए ॥
[भा. ५६२६] एतेसिं असनादी, वत्थादी वसहि-वायणादीणि ।

जे देज्ज पडिच्छेज्ज व, सो पावति आणमादीणि ॥

सू-तेसिं असनादि देते पच्छित्तं सब्बपदेसु चउलहुं, अत्थे चउगुरु, आणादिया य दोसा,
अणवत्थपसंगा अन्नो वि दाहिति, सहाण वि मिच्छत्तं जनेति ॥

[भा. ५६२७] दानग्गहणे संवासओ य वायण पडिच्छणादी य ।
सरिसं पभासमाणा, जुत्तिसुवण्णेण ववहरंति ॥

“दाने”ति अस्य व्याख्या-

[भा. ५६२८] गव्वेण ते उद्विण्णा, अन्ने वा देते दद्दु भासंति ।
नूनं एते पहाणा, विसादि संसग्गिए गच्छे ॥

सू-अहं एते असणादि देति गव्वं करेज्ज. तेन गव्वेण उदिन्नेण पलावा भवेज्ज । अन्नो वा
दिज्जंतं दद्दुं भणेज्ज - “नूनं एते चेव पहाणा” । तेसिं वा किं चि अहाभावेण गेलण्णं हांज्ज, ते भणेज्ज
- “एतेहिं किं पि विसादिदिन्नं”, एत्थ गेण्हण-कहणादिया दोसा । एवं दानसंसग्गीए अगीयसेहादिया
चोदिता तेसु चेव वएज्जा ॥ “गहणे”ति अस्य व्याख्या-

[भा. ५६२९] तेसिं पडिच्छणे आणा, उग्गममविसुद्ध आभिओगं वा ।
पडिनीयया व देज्जा, बहुआगमियस्स विसमादी ॥

सू-तेसिं हत्थातो भत्तादि पडिच्छंतस्स तित्थकराणातिक्रमो, उग्गमादि असुद्धं परिभुंजति,
वसीकरणं वा देज्ज “अहं एते पडिवक्खो”ति पडिनीयत्तणे । अहवा - एस बहु आगमिउ त्ति
विसादि देज्ज । एगवसहिसंवासेण सेहा निद्धम्मा सीदंति, तेसिं वा चरियं गेण्हंति । सुय-वायण-
पडिच्छणादिसु वि संसग्गिमादिदोसा । जुत्तिसुवण्णदिहंतेण वा सरिसं चरणकरणं कहंतो सेहादी
हरंति । जम्हा एवमादि दोसा तम्हा नो किं चि तेसिं देज्जा, पडिच्छेज्ज वा, न वा संवसेज्जा । एवं
संकरंतेण पुव्वभणिया दोसा परिहरिया भवंति ॥ भवे कारणं-

[भा. ५६३०] असिवे ओमोयरिए रायदुड्ढे भए व गेलण्णे ।
अद्धाण रोहए वा, अथाणमाणे वि वितियपदं ॥

सू-असिवादिकारणेहिं तेसिं दिज्जति पडिच्छति वा ॥ इमं गेलण्णे-

[भा. ५६३१] गेलण्णं मे कीरति, न कीरती एव तुब्ब भणियम्मि ।
एस गिलाणो एत्थं, गवेसणा निण्हओ सो य ॥

सू-एगत्थ गामे साधू गच्छंता भणिता - “तुब्बं गिलाणस्स किं वेयावच्चं कीरइ, न कीरइ
वा” । साधू भणति - “किं वा ते” । गिही भणइ - “एस गिलाणो तुब्बसंतिओ ।” एत्थ गामे
साहुणा पविसिउं गविड्ढो जाव निण्हतो सो ॥

[भा. ५६३२] जनपुरतो फासुएण, अप्फासुयमग्गणे असमणो उ ।
पन्नवणपडिक्कमण, अविसेसित निण्हए वा वि ॥

सू- जनसमकथं उग्गमुप्पादमेसणासुद्धंछेण करेति, जाहे सुद्धं न लमति सो य असुद्धं मग्गति ताहे लोगस्स पुरओ उस्सग्गं पन्नवेति भणति य - “एस अंसमणो” । तं पि भणति - “जति तुमं निण्हगदिट्ठीओ पडिक्कमसि पासत्थादित्तणओ वातो ते सव्वहा करेमो।” तहा य पन्नवेति जहा सो तट्ठाणाओ पडिक्कमति । अहवा-जत्थ साधूणं निण्हगाण य विसेसो न नञ्जइ किंचि।।

[भा. ५६३३] दुक्खं खु निरनुकंपा, लोए अदेते य होति उट्ठाहो ।

सारूवन्मि य दिस्सति, दिज्जति तेनेवमादीसु ॥

सू- जइ वि सो ओसन्नो निण्हओ वा तहावि अकज्जंते निरनुकंपया भवति, सा य दुक्खं कज्जइ, लोगोय तत्थ उट्ठाहं करेति - “जइवि पव्वजाए एरिसं अनाहत्तणं न परोप्परं कतोवकारियाओ अलं पव्वज्जाए,” सारूप्यं सरिसं लिंगं दीसति, एवमादि कारणेहिं करेतो सुद्धो ॥

सू- (१०८३) जे भिक्खू विहं अणेगाहगमणिज्जं सति लाढे विहाराए संथरमाणेसु जनवएसु विहारपडियाए अभिसंधारेइ, अभिसंधारेतं वा साइज्जइ ॥

सू- “जे”ति- निद्देसे, भिक्खू पुव्ववण्णितो । विहं नाम अट्ठाणं, अनेगेहिं अहेहिं जं गम्मति तं अनेगाहगमणिज्जं, अहो नाम दिवसो । अहवा - अनेगेहिं अहेहिं गमणिज्ज अनेगाहगमणिज्जं । अकारणेण गमणं पडिसिद्धं । किं कारणं गमणं पडिसेहेति ?, जम्हा एत्थ गम्ममाणे अणेगा संजमाताए दोसा पसज्जंति । जन्मि विसए गुणा तव नियमसंजमसज्झायमादिया तं विसय, “लाढे” ति- साहू, जम्हा उग्गमुप्पादणेसणासुद्धेण आहारोवधिना संजममारवहणद्वयाए अण्णो सरीरं लाढेतीति लाढो, विहारायेति । दप्पेण देसदंसणाए विहरति । “संथरमाणसु जनवएसु” ति आहारोवहिवसहिमादिएहिं सुलभेहिं जनवए, तं जनवयं विहाय पव्वज्जए तस्स पव्वज्जतो सुद्ध सुद्धेण वि गच्छमाणस्स चउलहुं । एस सुत्तत्थो । इमो निज्झुत्ति-वित्थरो-

[भा. ५६३४] विहमट्ठाणं भणितं, नेगा य अहा अनेगदिवसा तु ।

सति पुण विज्जंतम्मी, लाढे पुण साहुणो अक्खा ॥

सू- गयत्था । विहं नाम अट्ठा ।

[भा. ५६३५] अट्ठाणं पि य दुविहं, पंथो मग्गो य होइ नायव्वो ।

पंथम्मि नत्थि किंची, मग्ग सगामो तु गुरु आणा ॥

सू- तं दुविधं - पंथो मग्गो य । पुणो पंथो दुविहो - छिन्नो अछिन्नो य । छिन्ने नत्थि किंचि, सुण्णं सव्वं । अछिन्ने पल्लिवइता वा अत्थि । गामानुगामि मग्गो । पंथे चउगुरुगा, मग्गे चउलहुं आणादिया य दोसा ॥

[भा. ५६३६] तं पुण गमेज्ज दिवा, रत्ति वा पंथ गमणमग्गे वा ।

रत्ति आदेसदुगं, दोसु वि गुरुगा य आणादी ॥

सू- तं पंथं मग्गं वा दिवसओ वा राओ गच्छति । राइसहे आदेसदुगं-संझाराती, संझावगमो वा राती । कहं ?, उच्चते-संझा जेण रायति सोमति दिप्पति तेन संझराती । संझावगमो वियालो । अहवा-संझावगमो राती । कहं ? उच्चते-जम्हा संझावगमे थोर-पारद्धारिया रमंति तेन संझावगमो राती । संझाए जम्हा एते विरमंति तेन संझा विकालो । पंथं मग्गं वा जइ रातीए विगाले वा गच्छइ तो चउगुरुगा ॥ तत्थ मग्गे ताव इमे दोसा-

[भा. ५६३७] मिच्छते उड्डाहो, विराधनं होति संजमाताए ।
इरियाति संजमन्मी, छक्काय अचक्खुविसयम्मी ॥

सू- “मिच्छते उड्डाहो” दोण्हं विभासा-

[भा. ५६३८] किं मन्ने निसिगमणं, जाती न सोहेति वा कहं इरियं ।
जतिवेसेण व तेणा, अडंति गहणादि उड्डाहो ॥

सू- इहलोयचत्तकज्जाणं परलोयकज्जुज्जताणं किं रातो गमणं ? किं मन्ने दुड्ढचित्ता एते होआ ? कहं वा इरियं सोहेति, इरिउवउत्ता वा जति ? , जहा एयं असस्स तहा अन्नं पि मिच्छत्तं जणेज्जा, जइवेसेण वा तेन त्ति काउं रातो अडंता गहिया कहणववहारादिसु पदेसु उड्डाहो ॥

“विराधन संजमाताए” एसा विभासा-

[भा. ५६३९] संजमविराधनाए, महव्वया तत्थ पढमे छक्काया ।
वितिए अतेण तेने, तइए अदिन्नं तु कंदादी ॥

सू- संजमविराधना दुविधा - मूलगुणे उत्तरगुणे च । मूलगुणे पंचमहव्वया, पढमे य महव्वए छक्कायविराहणं करेति, वितिए महव्वए अंतेण तेनमिति भासेज्जा, ततिए महव्वए कंदादि अदिन्ना गेणहेज्जा ॥ अहवा -

[भा. ५६४०] दियदिन्ने वि सचित्ते, जिनतेण्णं किमुत सब्बरीविसए ।
जेसिं च ते सरीरा, अवदिन्ना तेहि जीवेहिं ॥

सू- सचित्तं जिनेहिं नाणुण्णायं तेन दिवसतो वि तेन्नं, रात्री रातो वा अदिन्नं, अहवा - जेसिं ते कंदादिया सरीरा जीवाणं तेहिं वा अदिन्नं ति तेण्णं ॥

[भा. ५६४१] पंचमे अनेसणादी, छट्ठे कप्पों व पढम वितिया वा ।
भग्गवओ त्ति मि जाओ, अपरिणओ मेहुणं पि वए ॥

सू- पंचमे त्ति वते अनेसणिज्जं गेण्हंतस्स परिग्गहं भवति, छट्ठे त्ति रातीभोयणे अद्धाणं कप्पं भुजंतस्स रातीभोयणभंगो भवति । पढमो त्ति- खुहापरीसहो वितिओ पिवासापरीसहो तेहिं आतुरो रातिं भुंजेज्जा वा पिएज्जा वा, एवव्रतभंगे सब्बवयभंगो त्ति काउं मेघुणं पि सेवेज्जा । अहवा - अपरिणतो अबुद्धधम्मत्तणओ दिया रातो सत्थे वच्चमाणे काइयानिमित्तं उसक्को, अगार ति काइ उसक्का, अप्पसागारिए तं पडिसेवेज्जा ॥ इरिया इति अस्य व्याख्या-

[भा. ५६४२] रीयादसोधिं रत्तिं, भासाए उच्चसइवाहरणं ।
न य आदानुस्सग्गे, सोहए काया य ठाणादि ॥

सू- राओ इरियासमिइं न सीहेइ । भासासमिइए वि असमिओ पंचाइविप्पणहे उच्चसइएण वाहरेज्जा । एसणासमिति न संभवति, रातो दिवसतो वा अद्धाणं पढमवितियपरीसहाउरो एसनं पेलेज्जा । आदाननिक्खेवसमितीए ठाणनिसीदणाणि वा करंतो रातो न सोहेति । काइयादिपरिद्वणं पि करंतो थंडिळ्ळं पि न सोहेति ॥

एसा सव्वा संजमविराधना । इमा आयविराधना-

[भा. ५६४३] वाले तेणे तह सावए य विसमे य खाणु कंटे य ।
अक्कहा भय आतसमुत्थं रत्तिं मग्गे भवे दोसा ॥

चू- सप्पादी वाला तेसु डसिज्जति, उवकरणसरीरतेना ते उवकरणं संजतं वा हरेज्जा, सीहादिसान्णं खावति, निस्समे णिस्सिस्स ज्जणत्तरा य विराधन् इमेज्जा, खाणुकंटए वा वि सप्पो हवेज्जा, अकस्माद् भयं अहेतुकं भवति, राओ मग्गे वि एते दोसा, किमुत पंथे ॥

इमं वितियपदं-

[भा.५६४४] कप्पति तु गिलाणद्धा, रत्ति मग्गे तहेव संझाए ।

पंथो य पुव्वदिट्ठो, आरक्खिओ पुव्वभणितो य ।

चू- आरक्खिगोत्ति दंडवासिगो, पुव्वामेवं भण्णति अम्हे गिलाणादकारणेण रातो गमिस्सामो, म । किंचि छल काहिसि । अनुन्नाते गच्छंति, सेसं कंठं ॥ मग्ग ति गतं । इदानिं पंथो भण्णति-

[भा.५६४५] दुविहो य होइ पंथो, छिन्नद्वानंतरं अछिन्नं च ।

छिन्ने न होइ किंची, अछिन्ने पल्लीहि वड्ढाहिं ॥

[भा.५६४६] छिन्नेण अछिन्नेण व, रत्तिं गुरुगा तु दिवसतो लहुगा ।

उद्दहरे पवज्जण, सुखपदे सेवती जं च ॥

चू- उद्दहरे जइ अद्धाणं पव्वजति तत्थ सुद्धंसुद्धेण वि गच्छमाणस्स एयं पच्छित्तं, जं च अकप्पादि किं चि सेवति तं सव्वं पावति ॥ इमा आयविराधना-

[भा.५६४७] वात खलु वात कंटग, आवडणं विसम-खाणु-कंटेसु ।

वाले सावय तेने, एमाइ होति आयाए ॥

चू- खलुगा जाणुगादिसंघाणा वातेण घेप्पति, चम्मकंटगो वातकंटगो अहवा गृद्धिसी हड्डागृद्धिसी वा कायकंटगो वा । सेसं कंटय ॥ एसा आयविराहणा । इमा संजमविराधना-

[भा.५६४८] छक्कायाण विराधन, उवगरणं बालवुड्ढसेहा य ।

पढमेण व वितिएण व, सावय तेने य मेच्छे य ॥

चू- अयंडिलेसु पुढविमादिछण्हं कायाणं संघट्टणादिविराहणं करेति, बालवुड्ढसेहा पढमवितियपरीसहेहिं परिताविज्जति, साधू उज्झिउं सावओ सावएण वा खजेज्जा । तेनगेहिं मेच्छेहिं वा उवकरणं खुड्डगादि वा हीरेज्जा ॥ उवकरणं ति एयस्स इमं वक्ख्वाणं-

[भा.५६४९] उवगरण-गेण्हणे भार-वेदने तेनगम्भ अधिकरणं ।

रीयादि अनुवओगो, गोम्मिय भरवाह उड्डाहो ॥

चू- नंदिपडिग्गह-अद्धाणकप्प दुल्लिगमादिपंथोवकणं च जइ गिण्हंति तो भारेण वेयणा भवति, विहडप्फडा य तेनगगम्भा भवति, तेणेहिं वा उवकरणे गहिए अधिकरणं, भारकंता य इरियोवउत्ता न भवंति, बहूवकरणा वा गोमिएहिं घेप्पति, गोमिया य चित्तेति उल्लावेति य- “अहो ! बहुलोभा भारवहा य” एवं उड्डाहो भवे । अहवा - एतद्दोसभया उवकरणं उज्झंति तो जं तेन उवकरणेण विना विराधनं पावेति तमावज्जंति ॥ इमं पंथोवकरणं-

[भा.५६५०] चम्मकरग सत्थादी, दुल्लिगकप्पे य चिलिमिलिऽग्गहणे ।

तस विपरिणमुड्डाहो, कंदादिवहो य कुच्छ य ॥

चू- जइ चम्मकरगो न घेप्पति सत्थकोसगं वा, “दुल्लिगं” वा गिहत्थल्लिगोवकरणं अन्नपासंडियल्लिगोवकरणं वा, “कप्प” ति अद्धाणकप्पं, चिलिमिणि ति, एतेसिं अग्गहणे इमे

दोसा जहासंखं पच्छद्धं भणिया चम्मकरग अग्गहणे तसविराहणा, पिप्पलगुलिया गोरस-पोत्तगादी अग्गहणे सेहमादियाण विप्परिनामो भवति, पिप्पलगादिसेत्थेण पुण पलंबे विकरणे काउं आनिज्जंति, दुल्लिगेण विना रातो गेण्हंताण पिसियादि वा उड्डाहो भवति । अद्धाणकप्पेण विना कंदादियाण छण्ह वा कायाण विराधना भवति, चिलिमिलियं विणा मंडलीए भुंजंताणं जनो दुग्गंछति ॥

पंथजोग्गोवकरण अग्गहणे अजयकरमे य इमे दोसा-

[भा. ५६५१] अपरिनामगमरणं, अतिपरिनामा य होति नित्यक्का ।

निग्गत गहणे चोदित, भणंति इया कहं कप्पे ॥

सू- “अकप्पियं” ति नाउं अपरिनामगो न गेण्हति, अगेण्हणे मरति । अद्धाणे अकप्पियगहणं दहुं अतिपरिनामा “नित्यक्का” निल्लज्जा भवंति, अद्धाणातो निग्गया अकप्पं गेण्हता चोदिता- “मा गेण्हहंति, न वट्टति” ते पडिभणंति - “ततिया अद्धाणे कहं कप्पे” ॥ कउडीए विना इमे दोसा-

[भा. ५६५२] तेनभयोदककज्जे, रत्तिं सिग्घगति दूरगमणे य ।

वहणावहणे दोसा, बालादी सल्लविद्धे य ॥

सू- तेनभया रातो सिग्घं गंतव्वं, उदगनिमित्तं जहा मरुविसए रातो सिग्घं दूरं च गंतव्वं । तत्थ कावोडीए बालवुड्डा असहू सल्लविद्धा उवकरणं च वोढव्वं, अह न वहंति तो एते परिचत्ता भवंति । उवकरणं पि छहे यव्वं । अहवा - “तेन” ति तेणभए डंडचिलिमिली घेप्पति । अकप्प-णिज्जकज्जे परतित्थियउवकरणं । उदगकज्जे चम्मकरगो, उदगकज्जे चंवे गुलिंगगहणं, उदगगहज्जया दतिगहणं । रातो सिग्घगतिगमणे तलियगहणं । दूरं गंतुं सत्थो ठाइस्सति तत्थ बालादि-सल्लविद्धवहणज्जा कावोडी । सल्लुद्धरणादिनिमित्तं सत्थकोसो घेप्पइ । एवमादिउवकरणं वहतो भारमादियादोसा, अवहंतस्स आयसंजमविराधणादिया दोसा, तम्हा निक्कारणे अद्धाण नो पवज्जेज्ज ॥ कारणे पवज्जति तत्थ इमो कम्मो-

[भा. ५६५३] वित्थियपदं गम्ममाणे, मग्गे असतीए पंथजयणाए ।

पडिपुच्छिऊण गमणं, अछिन्नपल्लीहि वतियाहिं ॥

सू- पद्धमं मग्गेण गंतव्वं । असति मग्गस्स जनवयं पुच्छिऊण अछिन्नपंधेण पल्लिवतिगादीहिं गंतव्वं, ततो छिन्नेण ॥ इमेहिं कारणेहिं पंधेण गम्मति-

[भा. ५६५४] असिवे ओमोयरिए, रायदुड्डे भए व आगाडे ।

गेलण्ण उत्तिमद्धे, नाणे तह दंसण चरित्ते ॥

सू- अन्नतरे वा आगाडे, जहा - सुधम्मसाभिगणहरस्स मासकप्पे असंपुत्ते रायगिहे नगरे तणकड्डहारगो दमगो पव्वइतो । तं भिक्खं हिंडंतं लोगो भणति- “तणकड्डहारगो” ति । तस्स असहणं, सुधम्मस्स अभयाऽऽपुच्छणं । अभयस्स पुच्छा, कहणं “सेहस्स सागारियं” ति, तिकोडिपरिझागो विभासा-

[भा. ५६५५] एएहि कारणेहिं, आगाडेहिं तु गम्ममाणेहिं ।

उवगरण पुव्वपडिलेहिण सत्थेण गंतव्वं ॥

सू- पंथजोग्गोवकरणपडिलेहा गहणं, अह पुव्वं सत्थं पडिलेहेउं सुद्धे न तेन सह गमणं ॥

[भा. ५६५६] असिवे अगम्ममाणे, गुरुगा दुविहा विराधना नियमा ।

तम्हा खलु गंतव्वं, विहिणा जो वण्णिओ हेड्डा ॥

सू-दुविहा विराधना -आय-संजमेसु । अहवा - अप्पणो परस्स य । हेड्डा ओहनिञ्जुत्तीए जो गमो भणितो, सेसा वि ओमोदरियादओ जहेव ओहनिञ्जुत्तीए तहा भाणियव्वा ॥

[भा. ५६५७] उवगरण पुव्वभणितं, अप्पडिलेहेंते चउगुरु आणा ।

ओमाण पंथ सत्थिय, अतियत्ति अप्पपत्थयणे ॥

सू- उवकरणं चम्मकरगदी, जं वा वक्खमाणं त अगेणहमाणस्स सत्थं वाऽपडिलेहंतस्स चउगुरुगा । अपडिलेहीए दोसा भवंति-ओमाण पेळ्ळिओ व होझा, सत्थवाहो अतियत्ती पासत्तो वा पंतो होझ, सत्थो वा अप्पपत्थयणो अप्पसबलो होझ, अन्ने वा पंथिया तत्थ पता होझ । तम्हा एयदोसपरिहणत्थं पडिलेहियव्वो सत्थो ॥ सो केरिसो सत्थपडिलेहगो-

[भा. ५६५८] रागदोसविमुक्को, सत्थं पडिलेहे सो उ पंचविहो ।

भंडी बहिलग भरवह, ओदरिय कप्पडिय सत्थो ॥

सू- सो सत्थो पंचविहो - भंडि त्ति गंडी, बहिलगा उट्टबलिदादी, भारवहा पोड्डलिया वाहगा, उदरिया नाम जहिं गता तहिं चेव रुवगादी छोहुं समुद्दिंसंति गच्छन् गम्मति, अहवा - गहियसंबला उदरिया, कप्पडिया भिक्खायरा ॥ रागदोसिए इमे दोसा-

[भा. ५६५९] गंतव्वेदसरागी, असत्थ सत्थं करेति जे दोसा ।

इयरो सत्थमसत्थं, करेति अच्छंति जे दोसा ॥

सू- जस्स गंतव्वे रागो जो जति सत्थपडिलेहगो सो असत्थं पि सत्थं करेझा, तेन कुसत्थेण गच्छंताण जे दोसा तमावज्जति । “इयरे” त्ति जो गंतव्वो दोसी सो सुज्झमाणमत्थं पि असत्थं करेति, तत्थ असिवाविसु अच्छंताण जे दोसा ते पावति ॥

[भा. ५६६०] उपरिवाडी गुरुगा, तिसु कंजिमादि संभवो होझा ।

परिवहणं दोसु भवे, बालादी सल्ल-गेलन्ने ॥

सू- भंडीसु विज्झमाणासु जइ बहिलगेसु गच्छति तो चउगुरुगा, एवं सेसेसु वि । आदिल्लेसु तिसु कंजियमादिपाणगसंभवो होझ, दोसु भंडिवहिलगेसु परिवहणं होझ । केसिं परिवहणं ?, उच्यते - बालादीणं, आदिसद्गहणेणं बुद्धाणं दुब्बलाणं खयंकियाण य सल्लविद्धाण गिलाणाण य ॥ सत्थं पडिलेहंति तम्हा सत्तो पडिलेहियव्वो । सत्थे इमं पडिलेहियव्वं-

[भा. ५६६१] सत्थं च सत्थवाहं, सत्थविहाणं च आदियत्तं च ।

दव्वं खेतं कालं, भावोमानं च पडिलेहे ॥

पुव्वद्वस्स इमा वक्खा-

[भा. ५६६२] सत्थे त्ति पंचभेदा, सत्थाहा अइ आतियत्तीया ।

सत्थस्स विहाणं पुण, गणिमाति चउव्विहेक्केळं ॥

सू- सत्थस्स पंच भेदा-भंडीमादि । सत्थवाहो अइविहो । आइयत्तिया वि अइविहा उवरि भण्णिहिति । सत्थविहाणं पुण गणिमादि चउव्विधं, गणिमं पूगफलादि, धरिमं जं तुलाए दिज्जति खंडसक्करादि, मेज्जं धृततंदुलादि, पारिच्छं रयणमोत्तियादि । “एक्केक्के” त्ति बहिलगेसु वि एयं चउव्विहं । भारवहेसु वि एवं चउव्विहं । उदरियकप्पडिएसु तं भंडं चउव्विहं भाणियव्वं ॥

दव्वादि चउक्कं च पडिलेहेझ, तत्थ दव्वे-

[भा. ५६६३]

अनुरंगादी जाणे, गुंठादी वाहणे अनुन्नवणे ।

धम्मो ति व भत्ती य व, बालादि अनिच्छे पडिक्कुं ॥

सू-अनुरंगा नाम घंसिओ । जाणा सगडिगातो वा वाहणा । गुंठादी-गुंठो घोडगो, आदिसद्दातो अस्सो उड्डो हत्थी वा । ते अनुन्नाविञ्जंति - जइ अम्हं होइ बालो आदिसद्दाओ दुड्डो दुब्बलो गिलाणो वा गंतुं न सक्केजा सो तुब्भेहिं चडावेयव्वो, जइ अनुजाणंति धम्मेण तो तेहिं समं सुद्धं गमणं । अह मुल्लेण विना नेच्छंति तो तं पि अब्भुवगच्छिञ्जति । अह मुल्लेण वि नेच्छंति तो तेहिं समं पडिक्कुं गमणं, न तेहिं समं गम्मति ॥ किं च इमेरिसभंडभरितो इच्छिञ्जति सत्थो-

[भा. ५६६४]

दंतिक-गोर-तेल्ले, गुल-सप्पिएमातिभंडभरितासु ।

अंतरवाघातम्मि उ, देतेतिधरा उ किं देउ ॥

सू-मोदग-साग-वडिमादी दंतखज्जयं बहुविहं दंतिकं । अहवा - तंदुला दंतिक, सब्बं वा दंतखज्जयं दंतिकं । गोर ति गोधूमा । तहा तेल्लगुलसप्पिएणाणाविधान य धन्नाण भंडीओ जइ परियातो तो सो दव्वतो सुद्धो । किं कारणं ?, अंतरा वाघाए उप्पन्ने तं अप्पणा खंति अम्हाणं वि देति । “इहरह” ति जइ कुंकुम-कत्थूरिय-तगर पत्तचोय-हिंगु-संखलोयमादी अखज्जदव्वभरिए अंतरा वाघाते संबले निट्टिए किं दितु, तम्हा एरिसभरिएण न गंतव्वं ॥

अंतरा वाघातो इमो-

[भा. ५६६५]

वासेण नदीपूरेण वा वि तेनभय हत्थि रोहे वा ।

खोभो जत्थ व गम्मति, असिवं एमादि वाघातो ॥

सू-अंतरा गाढं वासमारद्धं, चउमासवाहिणी वा महानदी पूरेण आगता, अगगतो वा चोत्तभयं, दुड्डहत्थिणा वा पंथो रुद्धो, जत्थवा सत्थो गंतुकामो तत्थ रोहगो, रज्जखोभो वा तत्थ, असिवं वा तत्थ, एवमादिकज्जेसु अंतरा सन्निवेसं काउं सत्थो अच्छति ॥

एवं दव्वतो पडिलेहा । इमा खेत्त-काल-भावेसु-

[भा. ५६६६]

खेत्तं जं बालादी, अपरिस्संता वतंति अद्धाणं ।

काले जो पुव्वण्हे, भावे सपक्ख-परपक्खणादिन्तो ॥

सू-जत्तियं खेत्तं बालवुड्ढादिगच्छो अपरिश्रान्तो गच्छति तत्तियं जति सत्थो जाति तो खेत्तओ सुद्धो । कालो जो उदयवेलाए पत्थित्ते पुव्वण्हे ठाति सो कालतो सुद्धो । भावे जो सपक्ख-परपक्खभिकखायरेहिं आणाइण्णो सो भावओ सुद्धो ॥

[भा. ५६६७]

एक्केको सो दुविहो, सुद्धो ओमाणपेल्लितो चेव ।

मिच्छत्तपरिगहितो, गमणाऽऽदियणे य ठाणे य ॥

सू-“एक्केको” ति भंडिबहिलगादिसत्थो दुविहो-सुद्धो असुद्धो य । सुद्धो अनोमाणो, ओमाणपेल्लिओ असुद्धो । सत्थवाहो आतियत्तीवा जे वा तत्थ अधप्पहाणा एते मिच्छदिट्ठी । एतेहिं सो सत्थो परिगहितो होइ ॥ ओमाणपेल्लिओ इमेहिं होइ-

[भा. ५६६८]

समणा समणि सपक्खो, परपक्खो लिंगिणो गिहत्था य ।

आता संजमदोसा, असती य सपक्खवज्जेण ॥

सू-पुव्वद्धं कंठं । बहूसु सपक्ख-परपक्खभिकखायरेसु अप्फव्वंताणं आयविराधना,

कंदादिग्गहणे वा संजमविराधना । अनोमाणस्स असतीते सपक्खोभाणं वञ्जित्ता परपक्खोमाणेणं
गंतव्वं, तत्थ जनो भिक्खग्गहणे विसेसं जाणति ॥ “गमणे”ति अस्य व्याख्या-

[भा. ५६६९] गमणे जो जुत्तगती, वड्ढिपल्लीहि वा अछिन्नेणं ।

थंडिल्लं तत्थ भवे, भिक्खग्गहणे य वसही य ॥

सू- जुत्तगती नाम मिदुगती - न शीघ्रं गच्छतीत्यर्थः । अछिन्नपहेण वड्ढिपल्लीमादीहिं वा
गच्छति, तत्थ थंडिल्लं भवति, वड्ढिपल्लीहिं य भिक्ख लभइ, वसही य लब्धति ॥

“आदियणे”ति अस्य व्याख्या-

[भा. ५६७०] आतियणे मोत्तूणं, न चलति अवरणहे तेन गंतव्वं ।

तेन परं भयणा उ, ठाणे थंडिल्लठायीसु ॥

सू- आतियणे ति जो भुंजणवेलाए ठाति, मोत्तूण य अवरणहे जो न चलति तेन गंतव्वं । तेणं
परं भयणे ति भयणा नाम जइ अवरणहे भोत्तुं चलए तत्थ जइ सव्वे समत्था गंतुं तो सुद्धो, अह न
सच्छेति तो असुद्धो, न तेन गंतव्वं । ठाणे ति जो सत्थो सन्निवेसथंडिल्लेसु ठाति सो सुद्धो,
अथंडिल्ले ठाति असुद्धो ॥ जं वुत्तं सत्थह अइ आथियत्ती य अस्य व्याख्या-

[भा. ५६७१] पुराणसव्व सम्मदिहि अहाभइ दाणसहे य ।

अनभिग्गहिते मिच्छे, अभिग्गहिते अन्नतित्थी य ॥

सू- पुराणो, गहितानुव्वतो सावगो, अविरयसम्मदिही, अहाभइगो, दाणसहो,
अनभिग्गहियमिच्छो अभिग्गहियमिच्छदिही, अन्नतित्थीओ य, एते सत्थहिवा अइ । आतियत्तिया
वि एते येय अइ ॥ अद्धाणं पडुच्च भंगदंसणात्थं भण्णति-

[भा. ५६७२] सत्थपणए य सुद्धे, य पेत्थिते कालऽकालगम-भोजी ।

कालमकालद्धाई, सत्थाहऽद्धाऽऽदियत्ती वा ॥

सू- सत्थपणं ति पंच सत्था, एयं गुणकारपयं, ते य सत्था सुद्धा । कहं ? उच्यते - सपक्ख
परपक्खतोमाणअपेत्थिय ति, कालअकाले गमणं, कालअकाले भोजणं, कालअकालनिवेसो,
ठाइ ति थंडिलअथंडिलठाई । एते चउरो सपडिपक्खा सोलसभंगकरमपया । अइ सत्थवाहा
अतियत्ति ते दो वि गुणकारपया - एत्थ कालेगच्छइ, काले भुंजइ, काले निवेसइ, थंडिल्ले ठाइ-
एए सुद्धपया, पडिपक्खे असुद्धा । सत्थवाहादिया पढमा छउरो नियमा भइ, पछिमा चउरो
भयणिआ भवति, अइयत्ती वि ॥ एसा भइबाहुकया गाहा, एईए अत्थओ सोलस भंगा उत्तरभंगा,
उत्तरभंगविगम्भा य सव्वे सुत्तिया । जतो भण्णति-

[भा. ५६७३] एतेसिं च पयाणं, भयणाए सयाइ एगपन्नं तु ।

वीसं च गमा नेया, एत्तो य सयगसो जतणा ॥

सू- सत्थपणपदं, चउरो य सोलसभंगपदा, अइ सत्थवाहा, आदियत्ति अइ पदा य, एतेसिं
पदाणं संजोगे भयण ति भंगा, एतेसिं एक्कावणसया भवति वीसं च भंगा । एत्थ सत्थेसु सुद्धासुद्धेसु
सत्थवाहाइयत्तेसु य भइपत्तेसु अप्पबहुचिंताए सयगेहिं जयणा भवति ॥ एसेवत्थो फुडो कञ्जति-

[भा. ५६७४] कालुद्धाई कालमनिवेसी, ठाणद्धाई कालभोई य ।

उगयऽनत्थमियथंडिल मज्झण्ह धरंत सुरे वा ॥

सू- कालुड्वाती उग्गए आइच्चे दिवसतो जो गच्छति, कालनिवेसी जे अणत्थमिए आदिच्चे यच्छति, ठाण्ड्वाती थंडिछे थक्कइ, कालभोती जो मज्झण्हे भुंजइ, अणत्थमिए वा ॥

[भा. ५६७५] एतेसिं तु पयाणं, भयणा सोलसविहा तु कायव्वा ।
सत्थपणएण गुणिता, असीति भंगा उ नायव्वा ॥

सू- एतेसिं चउण्ह पयाणं इमेण विहिमा सोलस भंगा कायव्वा - कालुड्वाती कालनिवेसी ठाण्ड्वाती कालभोती (१), एवं सपडिपक्खेसु सोलस भंगा कायव्वा । एते सोलस भंगा सत्थपणएण गुणिता असीति भंगा भवन्ति ॥

[भा. ५६७६] सत्थाहऽड्ढगुणिता, असीति चत्ताल छस्सया होति ।
ते आइयत्तिगुणिता, सत एक्कावन्न वीसऽहिया ॥

सू- असीति अट्ठेहिं सत्थाहिवेहिं गुणिता छस्सता चत्ताला भवन्ति । ते अट्ठेहिं अतिअत्तिएहिं गुणिता एक्कावण्णं सता वीसा भवन्ति । एत्थ अन्नयरे सत्थे भंगविगप्पेण वा सुद्धे आगंतुं आयरियाण आलोएति सत्थपडिलेहगा ॥ इदानीं अनुन्नवणा भण्णति-

[भा. ५६७७] दोण्ह वि चियत्ते गमणं, एगस्सऽचियत्ते होति भयणा उ ।
अप्पत्ताण निमित्तं, पत्ते सत्थांमि पारसाओ ॥

सू- जत्थ एगो सत्थवाहो तत्थ तं अनुन्नवेति, जे य अहप्पधाणा पुरिसा ते वि अनुन्नवेति, जत्थ दो सत्थाधिवा तत्थ दोऽवि अनुन्नवेति, दोण्ह वि चियत्ते गमणं । अह एगस्स अचियत्तं तो भयणा, जति पेळ्ळगस्स चियत्तं तो गम्मति, अह पेळ्ळगस्स अचियत्तं तो न गम्मति । पंथिता वा आव न मिलन्ति सत्थे ताव सउणादिनिमित्तं गेण्हति, सत्थे पुण पत्ता सत्थस्स चेव सउणेण गच्छति । अन्नं च सत्थपत्ता तिन्नि परिसा करेति- पुरतो भिगपरिसा, मज्झे सीहपरिसा, पिड्डतो वसभपरिसा ॥ दोण्ह वि ति अस्य व्याख्या-

[भा. ५६७८] दोण्ह वि समागता सत्थिओ व जस्स व वसे गम्मति ऊ ।
अणणुन्नवणे गुरुगा, एमेव य एगतरपंते ॥

सू- “दोण्ह” वि सत्थो सत्थवाहो य, एते दो वि समागए समगं अनुन्नवेति । अहवा - सत्थवाहं जस्स य वसेण गम्मइ एते दो वि समागते समगं अनुन्नवेति । अहवा - सत्थाहिवं चेव एक्कं अनुन्नवे । एवं जइ नो अनुन्नवेति तो चउगुरुगा, जति दोन्नि अहिवा ते दो वि पेळ्ळगा तत्थ एक्कं अनुन्नवेति, एत्थ वि चउगुरुगा । एगतरे वा पंते पेळ्ळगे जइ गच्छति तत्थ एमेव चउगुरुगं ॥

[भा. ५६७९] जो वा वि पेळ्ळिओ तं, भणंति तुह बाहुछायसंगहिया ।
वच्चामऽनुग्गहो ति य, गमनं इहरा गुरु आणा ॥

सू- सत्थाहिवं सत्थं वा जोवा तम्मि सत्थ पेळ्ळगे तं भण्णति - जति अनुजाणह अहं तो तुम्मेहिं समं तुह बाहुछायड्डिता समं वच्चामो । जइ सो भणेज्ज - “अनुग्गहो” ततो गम्मति । अह तुण्हिक्को अच्छति भणइ वा - “मा गच्छह” जइ गच्छति तो चउगुरुगं, आणादिया य दोसा ॥ जति सत्थस्स अचियत्ते सत्थाहिवस्स वा अन्नस्स वा पेळ्ळगस्स अचियत्ते गम्मति तो इमे दोसा-

[भा. ५६८०] पडिसेहण निच्छुभणं, उवकरणं बालमाति वा हारे ।
अतियत्ति गोम्मएहि व, उट्ठुजंते न वारंति ॥

धू-अडविमज्जे गयाणं भत्तपानं पडिसेहेअ, सत्यातो वा निच्छुमेअ, उवकरणं वा बालं वा अन्नेन हरावेअ, अतियत्तिएहिं “गोमिय”सि गो (था) णइल्लया तेहिं उहुअंते न वारेंति ॥

ते पंता भद्गा वा-

[भा.५६८१] भद्गवयमे गमनं, भिक्खे भत्तवृणाए वसहीए ।
थंडिल्लासति मत्तग, वसभा य पदेस वोसिरणं ॥

धू-अनुन्नविए भद्गवयणे गम्मति, इमं भद्गवयणं-जंतुभेहिं संदिसह तं मे सव्वं पडिपावेस्सं सिद्धत्थण्णकज्जि सिरद्धिता मे पीडं न कोरु । एवं भणंते गंतन्नं ॥

[भा.५६८२] पुव्वभणितो व जयणा, भिक्खे भत्तवृ वसहि थंडिल्ले ।
सच्चेव य होति इहं, नाणत्तं नवरि कप्पमि ॥

धू-पुव्वं भणिता संवद्वसुत्ते थंडिल्लस्स असति भत्तगेषु वोसिरित्तु वहंति जाव थंडिलं, एवं वसभा जयंति । थंडिलमत्तगासति धम्माधम्मागासप्पदेसेसु वोसिरंति । इह कप्पे नाणत्तं ॥

तस्सिमो विही-

[भा.५६८३] अगहणे कप्पस्स उ, गुरुगा दुविहा विराधना नियमा ।
पुरिसऽद्धाणं सत्थं, नाऊण न वा वि गिण्हेअ ॥

धू-जति छिन्ने अच्छिन्ने वा पंधे अद्धाणकप्पं न गेण्हंति तो चउगुरुगा, भत्तादिअलंभे खुहियस्स आयविराधना, खुहत्तो वा कंदादी गेण्हेअ संजमविराहणा । अहवा - सव्वे जइ संघयण-धिति-बलिया पुरिसा अद्धाणं वा जति एगदेवसियं दो देवसियंवा, सत्थं ति - जति सत्थे अत्थि भिक्खं पभूयं धुवलंभो भद्गो सत्थगो कालभोईय कालद्धाती य एवमादिणा नातुं छिन्नद्धाणे वि न गेण्हेअ ॥ सो पुण अद्धाणकप्पो केरिसो घेत्तव्वो-

[भा.५६८४] सक्कर-घय-गुलमीसा, खज्जूर अगंधिमा यम्भीसा ।
सत्तुअ पिण्णाओ वा, घय-गुलमिस्से खरेणं वा ॥

धू-सक्कराए घएण य, सक्कराभावे गुलेण वा घएण वा, एतेहिं भिस्सिया अगंधिमा घेप्पंति । अगंधिमा नाम कयलया । अन्ने भणंति - मरहद्विसए फलाण कयलकप्पमाणाओ पेंडीओ एकम्मि झले बहुक्किओ भवंति, ताणि फलाणि खंडाखडीण कयाणि घेप्पंति, तेसिं असति खज्जूरा घयगुलमिस्सा घिप्पंति, एतेसिं असतीए सत्तुआ घयगुलमिस्सा घेप्पंति, असति घयस्स खरसण्हगुलमिस्सो पिण्णाओ घेत्तव्वो ॥ एतेसिं इमो गुणो-

[भा.५६८५] थोवा वि हणंति खुहं, न य तण्ह करेंति एते खज्जंता ।
सुक्खोदणोवऽलंभे, समितिम दंतिक्क चुण्णं वा ॥

धू-पुव्वद्धं कंठं । एरिसद्धाणकप्पस्स अलंभे “सुक्खोदणो” - सुक्खकूरो, “समितिमं” सुक्खमंडगा, “दंतिक्क” - अनेगागारं खज्जग । अहवा - दंतिक्कं चुण्णो तंदुललोडो दंतिक्कगहणेण तंदुलचुण्णो, चुण्णागहणातो खज्जगचूरी, एस दंतिक्कचुण्णो खज्जगचूरी वा घयगुलेण भिस्सिअति, मा संसअहिति । जति सुद्धं लभंति तो अद्धाणकप्पं न भुजति, जत्तिएण वा ऊणं सुद्धं तत्तियं अद्धाणकप्पं भुजति, अनुवद्धावियाण वा दिअंति अद्धाणकप्पो ॥ इमं च गिण्हंति-

[भा.५६८६] तिविहाऽऽमयभेसअ, वणभेसअ य सप्पि-महु-पट्टे ।
सुद्धाऽसति तिपरिए, जा कम्मं नाउमद्धाणं ॥

चू-वात-पित्त-सिंभवसद्दातो सन्निवातियाण वा रोगातंकाणं भेसज्जा ओसहा व्रण-ओसहाणि य गेण्हंति, वणभंगद्धा य घतमहु, वणबंधद्धा य खीरपट्टं गेण्हंति । सव्वं पेयं सुद्धं मग्गियव्वं, असति सुद्धस्स तिपरिरयजयणाए पनगपरिहाणीए जाव अहाकम्मं वि गेण्हंति, पमाणतो अद्धाणकप्पं थोवं बहु वा अद्धाणं नाउं गेण्हंति, गच्छप्पमाणं वा नाउं ॥

[भा. ५६८७] सभए सरभेदादी, लिंगविवेगं च कातु गीतत्था ।
खरकम्मिया व होउं, करेति गुत्ति उभयवग्गे ॥

चू-जत्थ समयं तत्थ वसभा सरभेयवण्णभेयकारिगुलियाहिं अप्पणो अन्नारिसं सरवण्णभेदं काउं, अहवारयोहरणादि दव्वलिंगं मोत्तुं गिहिलिंगं काउं जहा न नज्जंति एते संजय ति खरकम्मियाव सन्नद्धपरियरा जहासंभवगहियाउधा होउं साहुसाहुणीउभयवग्गे गुत्तिरक्खं करेति ॥ किं च-

[भा. ५६८८] जे पुव्वं उवगरणा, गहिता अद्धाण पविसमाणेहिं ।
जं जं जोग्गं जत्थ उ, अद्धाणे तस्स परिभोगो ॥

चू-पुव्वद्धं कठं । जं जोग्गं - जत्थ उदगगलणकाले चम्मकरगो, वहणकाले कावोडी उड्ढा, भिक्खायरियकाले सिक्का, विकरणकाले पिप्पलगो, एवमादि ॥

[भा. ५६८९] सुक्खोदणो सभितिमा, कजुसिगोदंहि उण्हविध भुंजे ।
मूलुत्तरे विभासा, जतितूणं निग्गते विवेगो ॥

चू-जो सुक्खोदणो गहितो, जे य सभितिमादी खरा, एते उण्होदणेणं कंजिएण वा उण्हे गाहेत्ता सुईकरेत्ता भोत्तव्वा । “मूलुत्तरे विभास” ति अद्धाणकप्पो मूलगुणोवधातो, अहाकम्मं उत्तरगुणोवधाओ । किं अद्धाणकप्पं भुंजउ ? अह अहाकम्मं लब्धमाणं भुंजउ ? , अत्रोच्यते- ‘एत्थ दो आदेसा, जम्हा कप्पो मूलगुणधाती, अहाकम्मं उत्तरगुणधाती, तम्हा कम्मं लहुतरं भोत्तव्वं । जम्हा आहाकम्मे छण्डुवधातो, कप्पो पुण फासुओ । एत्थ वरं कप्पो, न कम्मं” ॥

चोदगाह - “जो कप्पो आहाकम्मिओ तत्थ कहं दुदोसदुड्ढो” ? , आचार्य आह-
[भा. ५६९०] कामं कम्मं पि सो कप्पो, निसिं च परिवासितो ।
तहावि खलु सो सेयो, न य कम्मं दिने दिने ॥

चू-सर्वथा वरं अद्धाणकप्प एवं, न चाहाकम्मं, दिने दिने बहुसत्त्वोपधातित्वात् ॥
[भा. ५६९१] आहाकम्मं सइं घातो, सयं पुव्वहते सिया ।
जे ते तु कम्ममिच्छंति, निग्घीणा ते न मे मत्ता ॥

चू-अद्धाणकप्पे जं आहाकम्मं तत्र पूर्वहते सकृदेव जीवोवधातः (जे पुण) अद्धाणकप्पं मूलगुणा न भजंति । “उत्तरगुणो ति” जे पुण आहाकम्मं भुंजंति दिने दिने ते अत्यंतनिर्घृणा सत्त्वेषु, न ते मम सम्मता संयमायतनं प्रति । “जतिऊणं निग्गए विवेगो” ति एवं अद्धाणे जतित्ता जाहे अद्धाणातो निग्गता ताहे अभुत्तं भुत्तुद्धरियं वा अद्धाणकप्पं विवेगो ति परिट्ठवेंति ॥ भद्दगवयणे ति गयं । इदानीं “भिक्षित्ति” दारस्स कोति विसेसो भण्णति-

[भा. ५६९२] कालुड्ढादीमादिसु, भंगेसु जतंति बित्थियभंगादी ।
लिंगविवेगोऽकंते, चुडलीओ मग्गओ अभए ॥

चू-कालुड्ढाती कालनिवेसी, ठाणठाती कालभोती । एत्थ पढमभंगो सुद्धो । एत्थ भंगजयणा

नस्थि । बित्तियभंगादिसु जयंति-तत्थ बित्तियभंगे अकालभोती, तत्थ सलिंगविवेगं काउं राओ परलिंगेण गिण्हंति । तत्तिय-चउत्थभंगेसु अ ठाण्डाती तत्थ जयंति, जं गोणादीहे अकंतडाणं आसि तहिं ठायंति । चउत्थभंगे लिंगविवेगेण भत्तादि गेण्हंति, गोणादिअकंते य ठायंति । पंचमादिभंगेसु चउसु “चुडली” संथारभूमादिसु बिलादी जोइउं ठायंति । नवमादिसोलसंतेसु अट्टभंगेसु अकालडातीसु रातो गमणमग्गतो “अभए” ति जति वट्ठंताणं “मग्गतो” ति पच्छतो अभयं तो पच्छतो ठिता जयंति । एसा भंगजयमा ॥

[भा. ५६९३] पुव्वं भणिता जतणा, भिक्खे भत्तइ सहि थंडिल्ले ।

सच्चेव य होति इहं, जयणा तत्तियम्मि भंगम्मि ॥

धू- संवट्टसुत्तमादिसु बहुसो भणिथा जयणा । अहवा - नवगनिदेसे जहा भिक्खग्गहणं तहा कायव्वं भत्तडाणं, अकालठातिस्स निब्बए पुरतो गंतुं समुद्दिंसंति, जेण समुद्दिट्ठे सत्तो अब्भेति, वसहिमज्झे सत्थस्स गिण्हंति, अथंडिल्ले मत्तएसु जयंति, मत्तगासति पदेसेसु वि । अहवा - तत्तियभंगे अथंडिलाइम्मि सच्चेव जयणा जा संवट्टसुत्तते सवित्थरा भणिथा ॥

[भा. ५६९४] सावय अन्नइकडे, अट्टा सयमेव जोति जतणाए ।

गोउलविउव्वणाए, आसासपरंपरा सुद्धो ॥

धू- सावय ति अट्टाणे जति सावयभयं होइ तो अन्नेहिं सत्थिल्लएहिं जा अप्पणडा कया अगनी तमल्लियंति, तस्स य असति अन्नत्थकडं अगणि घेतूण फासुयदारुएहिं जालंति, अट्टे ति जा सत्थिल्लगेहिं संजयट्टाए कडा तं सेवंति, परकडअसति ति सयमेव अगनि अहरुत्तरेण जणंति जोइजइणाए ति - कते कजे जोइसालभणियजयणाए विज्झवेत्तीत्यर्थः ॥

“गोउल” पश्चार्थः, अस्य व्याख्या-

[भा. ५६९५] सावय-तेन-परद्धे, सत्थे फिडिता ततो जति हवेज्जा ।

अंतिमवइया वेंटिय, नियट्टणय गोउलं कहणा ॥

धू- अंतरा महाडवीए सिंघादिसावयतेनेहिं वा सत्थो परद्धो, सब्बो दिसोदिसिं नट्टो, साधू वि एक्कतो नट्टा, सत्थाओ फिडिया न किं चि सत्थिल्लयं पस्संति, पंथ च अजाणमाणा भीमाडविं पवज्जेज्जा । तत्थ वसभा गणिपुरोगा सेसा सब्बत्थामेण गच्छक्खणं करंति जयणाए ताहे दिसाभाग-मणुनेता सबालवुट्ठगच्छस्स रक्खणडा वणदेवताए उस्सग्गं करंति, सा आगंपिया दिसिभागं पंथ वा कहेज्ज, सम्मद्दिट्ठिदेवता वा अन्नोवदेसतो वइयाओ विउव्वति, ते साधू तं वइयं पासित्ता आस-सिया, ते साधू ताए देवताए गोउलपरंपरण ताव नीया जाव जनवयं पत्ता ताहे सा देवता अति-मवइयाए जाव उवगरणवेंटियं विस्सरावेइ, तीए अट्टा साहुणो नियत्ता गोउलं न पेच्छंति, वेंटियं घेतुं पडिगया । गुरुणो कहंति - नत्थि सा वइयत्ति, नायं जहा देवयाए कय ति, एत्थ सुद्धा चेव । नत्थि पच्छित्तं ॥

[भा. ५६९६] भंडी-बहिलग-भरवाहिएसु एसा व वण्णिथा जतणा ।

ओदरिय विवित्तेसुं, जयणा इमा तत्थ नायव्वा ॥

धू- विचित्ता कप्पडिया, अहवा-विवित्ता-मुसिता, सेसं कंठं ।

[भा. ५६९७] ओदरिए पत्थयणा, ऽसति पत्थयणं तेसि कंदमूलफला ।

अग्गहणम्मि य रज्जू, वलेत्ति गहणं तु जयणाए ॥

शू- भंडिबहिलगभरवहाणं असति आगाढे रायदुड्ढादिकञ्जे उदरिगादिसु वि सह गम्मेअ । तत्थ ओदरिगेहिं सह गम्ममाणे अद्धाणकप्पादि ओदरिगादीण वि पत्थयणासति जाहे ते ओदरिया पत्थयण-खीणा, ताहे तेसिं पत्थयणं कंदमूलफलादि, साहूणं ते भवेव हीअ ॥ “अग्गहणम्मि” पच्छद्धं, अस्य व्याख्या-

[भा. ५६९८] कंदादि अभुंजंते, अपरिणते सत्थियाण कहयंति ।

पुच्छा वेहानसे पुण, दुंवेवहरा खाइतुं पुरतो ॥

शू- तत्थ जे अपरिणया ते नेच्छंति कंदादि भुंजितं, ताहे वसभा तेसिं सत्थिइछाणं कहंति । ते वसभा सत्थिइए भणंति - एते तहा बीहावेह, जहा खायंति । ताहे ते सत्थिइछा रज्जूओ वलंति, अपरिणता पुच्छंति । अपरिणयाण वा पुरतो साहूपुच्छंति-किं एयाहिं रज्जूहिं?, ताहे ते सत्थिइछा भणंति - अम्हे एक्कणावारुढा । अम्ह कंदादि न खाइतं, अम्हे एताहिं वेहानसे उल्लंवेहामो, इहरा तेसिं पुरओ दुक्खं खायामो ॥

[भा. ५६९९] इहरा वि मरति एसो, अम्हे खायामो सो वि तु भएणं ।

कंदादि कञ्जगहणे, इमा उ जतणा तहिं होति ॥

शू- सो कंदादि अखायंतो इह अडवीए अवस्स चेव मरइ तम्हा तं मारेत्ता अम्हे सुहं चेव खायामो । सो य अपरिणओ एयं सोच्चा भया खायति, एवमादिकञ्जे कंदादिग्गहणे इमा जयणा ॥

[भा. ५७००] फासुण जोणि परित्ते, एगद्धिं अबद्ध भिन्नऽभिन्ने य ।

[भा. ५७०१] बद्धइए वि एवं, एमेव य होति बहुबीए ॥

[भा. ५७०२] एमेव होति उवरिं, बद्धइये तह होति बहुबीए ।

[भा. ५७०३] साहारणस्स भावा, आदीए बहुगुणं जं च ॥

[भा. ५७०४] तुवरे फले य पत्ते, रुक्ख-सिला-तुप्प-मद्दणादीसु ।

[भा. ५७०५] पासंदणे पवाते, आयवतत्ते वहे अवहे ॥

- एवं छ गाहाओ भाणियब्बो ।

शू- एयाओ जहा पलंबसूत्रे, पूर्ववत् । असिवे त्ति गतं । इदानिं ओमे त्ति-

[भा. ५७०६] ओमे एसण सोही, पजहति परितावितो दिग्गिछाए ।

अलभंते वि य मरणं, असमाही तित्थवोच्छेदो ॥

शू- ओमे अद्धाणं पवज्जियव्वं ओमे अच्छंतो दिग्गिछाए परिताविओ एसणं पजहति । अहवा - अलभंतो भत्तपानं मरति, असमाही वा भवति, असमाहिमरणेण वा नाराधइ, अन्नोन्नमरंतेसु य तित्थवोच्छेओ भवति, एते अगमने दोसा ॥ गमने इमा पंथजयणा-

[भा. ५७०७] ओमोयरियागमणे, मग्गे असती य पंथजयणाए ।

परिपुच्छिऊण गमणं चतुव्विहं रायदुड्ढं तु ॥

शू- जया ओमे गम्मति तदा पुव्वं मग्गेण गंतव्वं, असति मग्गस्स पंथेण, तत्थ वि पुव्वं अच्छिन्ने, पच्छा छिन्नेन । गमणे विही सच्चेव जो असिवे । ओमे त्ति गतं । इदानिं “रायदुड्ढे”, तं चतुव्विहं वक्खमाणं ॥ सो पुण राया कहं पदुड्ढो?, अत उच्यते-

[भा. ५७०८] ओरोहधरिसणाए, अब्भरहियसेहदिकखणाए य ।

अहिमर अनिद्धदरिसण, वुग्गाहण वा अनायारे ॥

चू-ओरोहओ अंतेपुरं, तंलिगत्यमादिणा केणइ आधरिसियं । अहवा - तस्स रन्नो अब्भरहिओ
त्ति आसन्नो कोइ सेहो दिक्खितो । अहवा - साधुवेसेण अहिमरा पविट्ठा । अहवा - स्वभावेण
कोइ साधू अनिट्ठो, अनिट्ठं वा साधुदंसणं मन्नति, मंतिमादीण वा बुग्गाहितो, वाए वा जितो,
संजओ वा अगारीए समं अनाथारं पडिसेवंतो दिट्ठो ॥ एवमादिकारणेहिं पटुट्ठो इमं कुआ-

[भा.५७०९] विट्ठिसओत्ति थानउयं, वित्तिओ मा देइ मत्त-गानं ते ।

ततिओ उवकरणहरो, जीविय-चरित्तस्स वा भेदो ॥

चू-जेण रन्ना निव्विसया आणत्ता तत्थ जति न गच्छति तो चउगुरुगं, अन्नं च आणाइक्कमे
कज्जमाणे राया गाढयरं रुस्सति । एते पढमभेदे दोसा ॥

[भा.५७१०] गुरुगा आणालोवे, बलियतरं कुप्पे पढमए दोसा ।

गेण्हंत-देंतदोसा, वित्तिए चरिमे दुविधमेतो ॥

चू-जेण रन्ना रुट्ठेणं गाम-नगरादिसु भत्तपानं वारितं तत्थ देंताण गेण्हंताण वि दोसा, एते
वित्तिते दोसा । तत्तिए उवकरणहरो तत्थ वि एते चेव । चरिमो त्ति चउत्थो तत्थ दुविधभेददोसो
जीवियभेदं वा करेज्ज, चरणभेयं वा । जम्हा अच्छंताण एवमादी दोसा तम्हा गंतव्वं ॥

निव्विसयाण तान तिविहं गमणं इमं-

[भा.५७११] सच्छंदेण य गमणं, भिक्खे भत्तवृणा य वसहीए ।

दारे ठिओ रुंभति, एगत्थ ठिओ व आणावे ॥

“सच्छंदेण य गमनं भिक्खे” अस्य व्याख्या-

[भा.५७१२] सच्छंदेण सयं वा, गमनं सत्थेण वा वि पुव्वुत्तं ।

तत्थुग्गमातिसुद्धं, असंथरे वा पनगहाणी ॥

चू-सच्छंदगमणं अप्पणो इच्छाए, सयं ति विणा सत्थेण वा गच्छति, तं च गमणं पुव्वुत्तं
इहेव असिवद्वारे ओहनिज्जुत्तीए वा । तत्थ सच्छंदगमणे उग्गमादिसुद्धं भत्तपानं गेण्हंतो अक्खुत्तु,
सुद्धासति वा असंथरे पनगपरिहाणीए जयंता गेण्हंति । “दारे व ठिउ” त्ति एयस्स विभासा-
निव्विसयमाणत्तेसु मा एत्थेव जनवदे निलुक्का अच्छिहंति, ताहे पुरिसे साहजे देति ।

ते पुरिसा भिक्खग्गहणकाले भणंति - “तुम्हे पविसह गामं नगरं वा भिक्खं हिंडित्ता ततो
चेव भोत्तुं आगच्छह, इह चेव दारडित्ता उद्दिक्खामो ।” ते तत्थ टिया जो जो साधू एते तं तं च
निरुंभति जावं सव्वे मिलिया । अहवा - ते रायपुरिसा एगत्थ सभाए देउले वा ठिता भणंति - तुम्हे
भिक्खं हिंडित्ता इहं आणेह, अहं समीवे भुंजह ति ॥

[भा.५७१३] तिण्हेगतरे गमणं, एसणमादीसु होइ जइतव्वं ।

भत्तव्व न थंडिल्ले, असति सोही व जा जत्थ ॥

चू-“तिण्हेगयर” त्ति - सच्छंदगमणं एक्को, दारे रुंभति वित्तिओ, इह आनेह त्ति ततिओ,
एयन्नयरप्पगारेण गच्छमाणा एसणा । आदिसद्दातो उग्गमुप्पायणा य । तेसु विसुद्धं भत्तपानं
गेण्हंति, भत्तव्वं दोसु विहिना करेति । रायपुरिससमीवडित्तेसु भयणा । थंडिल्लसामायारीं न हावेंति,
रायपुरिससमीवडित्तेहिं वा कुरुकुयं करेति । सच्छंदं वसमाणा वसहिसामायारिं न परिहावेंति ।
अह रायपुरिसा भणेज्ज - “अहं समीवे वसियव्वं ।” तत्थ विजहा विरोहतो न हावेंति । भत्तादिसुद्धस

असति पनगपरिहाणीए विसोधि अविसोदीए जयंतस्स जा जत्थ अप्पतरदोसकोडी तं गेण्हंति ।।
जे भणिया भद्दबाहुक्याए गाहए सच्छंदगमणाइया तिन्नि पगारा, ते चेव सिद्धसेनखमासमणेहिं
फुडतरा करेतेहिं इमे भणिता-

[भा. ५७१४] सच्छंदेण उ एक्कं, बित्तियं अन्नत्थ भोत्तिहं मिलह ।

तत्तिओ घेतुं भिक्खं, इह भुंजह तीसु वी जतणा ।।

सू- तिसु वि पगारेसु गच्छता तिसु वि उग्गमुप्पायणेसणासु जतंति, ससत्तिं न हावेति । शेषं
गतार्थम् ॥ अहवा - क्केइ कम्मघनकक्कवडो स्वत्तित्तनिकृतिवंचनानुमानपरमविजृम्भादिदं कुर्यात्-

[भा. ५७१५] सबित्तिजए व भुंजति, आणावेतुं च चोळए देते ।

अम्हुगमाइसुद्धं, अनुसद्धिं अनिच्छ जं अंतं ।।

सू- साधूण भिक्खं हिंडंताण रायपुरिसवित्तिजते जइ उत्तसंता अनेसणिज्जं पि गिण्हावेति
तत्थ ते पन्नवेयव्वा - अम्हं उग्गमातिमुद्धं घेप्पति । अहवा - एगत्थ निरुंभिउं चोळए आणावेऊण
देति “एयं भुंजह” ति । ताहे सो रायपुरिसो भण्णति - “अम्हे उग्गमाइ सुद्धं भुंजेमो, न कप्पइ
एयं ।” एवं भणिओ जइ उत्संकलइ ताहे भिक्खं हिंडंति, अनिच्छे अनुसद्धी, धम्मकहालद्धी तो
धम्मं कहेति, निमित्तेण वा आउट्ठिज्जति, मंतजोएण वा वसीकज्जति, असति अनिच्छे य जं
चोळगेसु आनीयं तत्थ जं अंतपंतं तं भुंजति ।। अहवा-

[भा. ५७१६] पुव्वं व उवक्खडियं, खीरादी वा अनिच्छे जं देति ।

कमदग्ग भुत्ते सन्ना, कुरुकुयदुविहेण वि दवेणं ।।

सू- सो रायपुरिसो भण्णति- “जं पुव्वरद्धं तं अम्ह चोळगेसु आनिज्जउ, दधिखीरादि वा
आणाविज्जउ ।” अहवा - चोळगेसु जं पुव्वरद्धं दहिखीरादि व भंजति, जइ पुव्वरद्धं दहिखीरादि
वा नेच्छति आणावेतुं ताहे सुद्धमसुद्धं वा जं सो देति तं भुंजति । इमा भत्तइजयणा-कमदगेसुं
संतरं भुंजति, गिहिमायणेसु वा । सन्नं च बोसिरित्ता फासुयमद्वियाए बहुदवेण य कुरुकुयं
करेति, दुविधेन वि दवेणं अचित्तेन य सचित्तेन वि, पुव्वं मीसेण पच्छा ववहारसचित्तेन । “असति
सोधी य जा जत्थ” ति एयं पदं अन्नहा भण्णति - जति जयणा संभवे अजयणं न करति,
विसुद्धाहारे वा लब्धंते असुद्धं भत्तइ, थंडिल्लविहिं वा न करेति, तो जा जत्थ सोही तमावज्जति ।
निव्विसय ति गयं । इदानीं बित्तिओ “मा देह भत्तपान” ति अत्रोच्यते-

[भा. ५७१७] बित्तिए वि होति जयणा, भत्ते पाने अलब्धमाणे वि ।

दोसीण तक्क पिंडी, एसममादीसु जइयव्वं ।।

सू- पुव्वरद्धं कंठं । जाव जनो न संचरति तव सानुवेलाए दोसीणं तक्कं वा गेण्हंति, भिक्खवेलाए
वा वायसपिंडीओ गेण्हंति, ततो एसणाए जे अप्पतरा दोसा ततो उप्पायणाए ततो उग्गमेण
अप्पतरदोसेसु जयंति ।। अहवा - इमा जयणा-

[भा. ५७१८] पुराणादि पन्नवेउं, णिसिं पि गीयत्थे होइ गहणं तु ।

अग्गीते दिवा गहणं, सुन्नघरे ओमरादीसु ।।

सू- पुराणो सावगो वा गहियाणुव्वतो खेयण्णो पन्नविज्जति । सो पन्नविओ देवकुले बलिलक्खेण

ठवेइ, तं दिवा घेप्पइ, तारिसस्स असइ गीयत्थेसु रातो वि घेप्पति । अगीएसु दिवा गहणं, देवकुले सुन्नधरे वसंतघरे वा अस्सणलक्खेण ओभराईसु ठवियं ॥

[भा. ५७१९] उम्भर कोट्टिंबेसु य, देवकुले वा निवेदणं रन्नो ।
कयकरणे करणं वा, असती नंदी दुविधदब्बे ॥

धू- “कोट्टिंबे” ति - जत्थ गोभत्तं दिज्जति तत्थ गोभनलक्खेण ठवियं गेण्हति, जाव उवसामिज्जति राया ताव एवं जयणजुत्ता अच्छंति । जति सब्बहा उवसामिज्जति नोवसमति ताहे जो संजतो कयकरणो ईसत्थे सो तं बंधेउं सासेति, विज्जाबलेण वा सासेति, विउब्बिणिहिसंपन्नो वा सासेति । जाहे कयकरणादियाण असति ताहे “नंदि” ति नंदी हरिसो, एसो तुट्ठी, जेन दुविधदब्बेण भवति तं गेण्हति । दुविधदब्बं फासुगमफासुगं वा, परित्तमनंतं वा, असन्निहिं सन्निहिं वा, एसणिज्जं अनेसणिज्जं वा । एवमादिभत्तपानं पडिसेव ति ॥

मा देह भत्तपानंति गयं । इदानीं उवकरणहरे ति-

[भा. ५७२०] ततिए वि होति जयणा, वत्थे पादे अलब्भमाणम्मि ।
उच्छुध विप्पइन्ने, एसणमादीसु जतियव्वं ॥

धू- रन्ना पडिसिद्धं मा एतं कोइ देअ । एवं वत्थपादेसु अलब्भमाणेसु इमा जयणा - जं देवकुलादिसु कप्पडिएसु उच्छुद्धं तं गिण्हति, विप्पइण्णं जं उक्कुरुडियादिसु ठितं एसणादिसु वा जतंति पूर्ववत् ॥

[भा. ५७२१] हितसेसगाण असती, तण अगनी सिक्कगा य वागा य ।
पेहुण-चम्मग्गहमे, भत्तं च पलास पाणिसु वा ॥

धू- रन्ना रुट्ठेण साधूण उवकरणं हरितं, सेसं ति अन्नं नत्थि, ताहे सीतांभिभूता तणाणि गेण्हेज्जा, अगनिं गेण्हेज्ज, अगनिं वा सेवेज्ज । पत्तगबंधाभावे सिक्कगहियादे काउं हि (डि) ज्ज, सज्जादि प (व) क्तया पाउरणा गेण्हेज्ज, पेहुणं ति मोरंगमया पिच्छया रयहरणट्ठाणे करेज्ज, पत्थरण पाउरणं वा जह बोडियाण, चम्मयं वा पत्थरणपाउरणं गेण्हेज्ज, पलासपत्तिमादिसु भत्तं गेण्हेज्ज, अहवा - भत्तं कुंडगादिसु गेण्हेज्जा पलासपत्तेसु वा भुंजेज्ज । पाणीसु वा गहणं भुंजणं वा ॥

[भा. ५७२२] असती य लिंगकरणं, पन्नवणट्ठा सयं व गहणट्ठा ।
आगाढकारणम्मि, जहेव हंसादिणं गहणं ॥

धू- असति रन्नोवसमस्स, उवकरणस्स वा असति, ताहे परलिंगं करेति । जं रन्नो अनुमतं तेन लिंगेण ठिता ससमय-परसमयविदू वसभा रायाणं पन्नवेति - उवसाम्प्रेतीत्यर्थः । तेन वा परलिंगेन ठिता उवकरणं स्वयमेव गृण्हति, एयं चेव आगाढं । अन्नम्मि वा आगाढे जहेव हंसमादितेज्जाण गहणं दिट्ठं तथा इहं पि आगाढे कारणे वत्थ-पत्तादियाण गहणं कायव्वं । ओसोवण-तालुग्घाडमादिएहिं अन्येन वाहिं संप्रयोगेनेत्यर्थः ॥

उवकरणहडे ति गयं । इदानीं भेदे ति-

[भा. ५७२३] दुविहम्मि भेरवम्मि, विज्जनिमित्ते य चुण्ण देवीए ।
सेट्ठिम्मि अमच्चम्मि य, एसणमादीसु जइयव्वं ॥

धू- भेरवं भयानकं, तंदुविहं जीवियाओ चारित्ताओ वा ववसेवेति तं रायाणं पदुहं विज्जादीहिं

वसीकरेजा, निमित्तेण वा आउद्धिज्जति, चुण्णेहि वा आघंसमादीहि वसीकज्जति । “देवीय” ति जा य तस्स महादेवी इह मा वा विज्जादीहि आउद्धिज्जति, अहवा - खंतगो खंतिगा वा से जो वा रन्नो अवुक्कमणिज्जो, जइ तेहिं भण्णंतो ठितो सुंदरं । अह न ठाति ताहे सेद्धिं भण्णति, अमच्चं वा, जइ ते उवसमेजा । अहवा - जाव उवसमइ ताव सेद्धि-अमच्चाणं उवग्गहे अच्छति, जो वा रन्नो अवुक्कमणिज्जो तस्स वा घरे अच्छति, एसणादिसु जयंति पूर्ववत् । पासंजणं (पासंडगणं) वा उवद्धावेजा, जइ नाम ते उवसामेज्ज अप्पनिज्जाहिं अनुसासणादीहिं ॥

[भा. ५७२४] आगाढे अन्नलिंगं, कालक्खेवो बहिं निगमणं वा ।

कतकरणे करणं वा, पच्छायण थावरादीसु ॥

पू- अनुवसमंते एरिसे आगाढकारणे अन्नलिंगं करेति, तेन परलिंगेण तत्थेव कालक्खेवं करेति, अणञ्जमाणा विसयंतरं वा गच्छंति, जाहे सव्वहा उवसामेउं न तीरइ ताहे “कयकरणे करणं व” ति सहस्सजोही तं सासेज्ज, अह तं पि नत्थि ताहे “पच्छादणथावरादीसु” ति जाव पसादिज्जंति ताव रुक्खग्गहणेसु अप्पानं पच्छादंति, पउमसरादिसु वा लिक्खिया अच्छति, अहवा - दिया एतेसु निलुक्खया अच्छति, राओ वच्चंति । एवं रायदुद्धे जयंति ॥ इदानीं भयादिदारा-

[भा. ५७२५] बोहिग-मेच्छादिभए, एमेव य गम्ममाण जयणाए ।

दोण्हऽद्वा य गिलारणे; नाणादद्वा व गम्मंते ॥

पू- “भयं” ति बोहियभयं, बोहिगा भालवादिमेच्छा, ते पव्वयमालेसु ठिया मानुसाणि हरंति । तेसिं मया गम्ममाणे एवं चेव गमणं, जयणा य जहा असिवादिसु । भयमेवागाढं । अहवा - किंचि उप्पत्तियमागाढं, जहा मातापितिसन्नायगेणं संदिद्धं-“इमं कुलं पव्वज्जमब्भुवगच्छति जति तुमं आगच्छसि” अहवा-“नागच्छसि तो विप्परिणमंति अन्नम्मि वा सासणे पव्वयंति” एरिसे वा गंतव्वं । गेलण्णवेज्जस्स वा ओसहाण य । उत्तिमद्धे य पडियरगो विसोहिकामो वा । नाणादंसणेसु सुत्तनिमित्तं । अहवा - अत्थस्स । अहवा - उभयस्स । चरित्तद्वा पुव्वभणिय । एवमादिकारणेसु पुव्वं मग्गेण, पच्छा अच्छिन्नपंथेण, ततो छिन्नपंथेण ॥

एत्थ एक्केके असिवादिकारणे-

[भा. ५७२६] एगापन्नं व सतावीसं च ठाण निग्गमा नेया ।

एतो एक्केक्कम्मि, सयग्गसो होइ जयणा उ ॥

पू. (१०८४) जे भिक्खू विरुक्खवाइं दसुयायणाइं अनारियाइं मिलक्खूइं पच्चंतियाइं सति लाढे विहाराए संथरमाणेमु जनवएसु विहारपडियाए अभिसंधारेइ, अभिसंधारंतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ५७२७] सग-जवणादिविरुवा, छव्वीसद्धंतवासि पच्चंता ।

कम्माणज्जमणारिय, दसणेहि दसंति तेन दसु ॥

पू- सग जवणादिअन्नन्नेसभासादिद्धिता विविधरुवा विरुवा मग्गहादियाणं अद्धछव्वीसाए आरियजनवथारणं, तेसिं अन्नतरं ठिया जे अनारिया ते पच्चंतिया, आरुद्धा दंतंतेहिं दसंति तेन दसु, तेसिं आयतणा विसओ पल्लिमादी वा । हिंसादिअकज्जकम्मकारिणो अनायरिया ॥

[भा. ५७२८] मिक्खक्खूऽव्वत्तभासी, संथरणिज्जा उ जनवया सगुणा ।

आहारोवहिसेजा, संथारुच्चारसज्जाए ॥

घू- मिलक्खू जे अव्वत्तं अफुडं भासंति ते मिलक्खू । जदा रुद्धा तदा दुक्खं सन्नविज्झंति दुस्सन्नप्पा । दुक्खं चरणकरणजातमाताउत्ति ए थम्मे पन्नविज्झंति दुप्पण्णवणिज्जा, रातो सव्वादरेण भुज्झंति अकालपरिभोगिणो, रातो चेव पडिबुज्झंति अकालपडिबोही, सद्धम्मे दुक्खं बुज्झंति त्ति दुप्पडिबोहीणि । सत्ति विज्झमाणे “लादे” त्ति साधुणो अक्खा, सगुणा जनवया संधरणिज्जा भवन्ति । ते पुण गुणा आहारो उवही सेज्जा संधारगो, अन्नो य बहुविहो । उवधी सततं अविरुद्धो लब्धमति, उच्चारपासवणभूमीओ य संति, सज्झायो सुज्झति । “विहारए” त्ति दप्पेणं नो असिवादिकारणे, तस्स चउलहुं आणादिया य दोसा ॥ इमो निज्झुत्तिवित्थारो-

[भा. ५७२९] आरियमनारिएसुं, चउक्कभयणा तु संकमे होति ।

पढमतिए अनुन्ना, वित्थियचउत्थाऽणणुन्नाया ॥

घू- आरितातो जनवयाओ आरियं जनवयं संकमइ, एवं चउभंगो कायव्वो, सेसं कंठं ॥

[भा. ५७३०] आरिय-आरियसंकम अद्धछवीसं हवन्ति सेसा तु ।

आरियमनारियसंकम, बोधिगमादी मुनेतव्वा ॥

घू- अद्धछवीसाए जनवयाणं अन्नतराओ अन्नतरं चेव आरियं संकमति तस्स पढमभंगो, आरियातो अन्नयरबोहिगविसयं संकमंतस्स वित्थिओ ॥

[भा. ५७३१] अनारियारियसंकम, अंधादमिला य होति नायव्वा ।

अनारियअनारियसंकम, सग-जवणादी मुनेतव्वा ॥

घू- अंधादमिलादिविसयाओ आरियविसयं संकमंतस्स तइओ, अनारियातो सगविसयाओ अनारियं चेव जवणविसयं संकमंतस्स चउत्थो । एस खित्तं पडुच्च चउभंगो भणितो ॥

इमं लिंगं पडुच्च भणति-

[भा. ५७३२] भिक्खुसरक्खे तावस, चरगे कावाल गारलिंगं च ।

एते अनारिया खलु, अज्झं आयारभंडेण ॥

घू- भिक्खूमादी अनारियालिगा, “अज्झं” त्ति आरियं, तं पुण आयारभंडं रयोहरण-मुहपोत्तिया चोलपट्टकप्पा य पडिग्गहो समत्तो य । आयारभंडग एत्थ वि चउभंगो कायव्वो । आरियलिंगाओ आरियलिंगं एस पढमभंगो । एत्थ थेरकप्पातो जिनकप्पात्तिसु संकमं करेति । वित्थिओ कारणिओ, तत्ति ए भिक्खुमादि उवसंतो, चउत्थे भिक्खुमादी सरक्खादीसु । अहवा चउभंगो - आयरिओ आरियलिंगं संकमति भावणा कायव्वा । अहवा चउभंगो - आरिएणं लिंगेणं आरियविसयं संकमति, भावणा कायव्वा । जो आरिएण वि लिंगेणं अनारियविसयं संकमति, एत्थ सुत्तनिवातो । सेसं विकोदण्डा भणियं ॥ को पुण आरिओ, को वा अनारिओ ? अतो भणति-

[भा. ५७३३] मगहा कोसंबीया, धूणाविसओ कुणालविसओ य ।

एसा विहारभूमी, पत्ता वा आरियं खेतं ॥

घू- पुव्वेण मगहविसओ, दक्खिणेण कोसंबी, क्खएण धूणाविसओ, उत्तरेण कुणालविसओ । एतेसि मज्झं आरियं, परतो अनारियं ॥ आरियविसयं विहरंताणं के गुणा, अतो भणति-

[भा. ५७३४] समणगुणविदुऽत्थ जनो, सुलभो उवही सतंत अविरुद्धो ।

आयरियविसयम्मि गुणा, नाण-चरण-गच्छवुद्धी य ॥

सू- समणाणं गुणा समणगुणा । के गुणा ? , मूलगुण-उत्तरगुणा । पंचमहव्यया मूलगुणा, उगमुष्पादेसणा अद्वारससीलंगसहस्ताणि य उत्तरगुणा । “विद्-ज्ञाने” श्रमणगुणविदुः । कक्षासी ? , उच्यते - जनसुलभो उवधी ओहिओ उवग्गहिओ य । अस्मिन् तत्रे - अविरुद्धो एसणिओ लब्धति, एवमादि गुणा आरिएसु । किं च नाणदंसणचरित्ताण विद्धी, नास्ति व्याघातः, गच्छवुद्धी य तत्थ पव्वज्जति सिकखापदाणि य गिण्हंति ॥ इमं च आरिए जने भवति-

[भा. ५७३५] जम्मण-निकखमणेसु य, तित्थकराणं करेति महिमाओ ।

भवणवति-वाणमंतर- जोतिस-वेमाणिया देवा ॥

सू- तं दड्ढं भव्वा विवुज्जंति धुव्वयंति य, चिरपव्वइया वि थिरतरा भवति ॥

तित्थकरा इमं धर्मोपदेशादिकं आरिए जणे करेति-

[भा. ५७३६] उप्पन्ने नाणवरे, तम्मि अनंते पहीणकम्माणो ।

तो उवदिसंति धम्मं, जगजीवहियाय तित्थगरा ॥

- इमो समोसरणातिसओ-

[भा. ५७३७] लोगच्छेरयभूयं, उप्पयणं निवयणं च देवाणं ।

संसयवागरणाणि य, पुच्छंति तहिं जिनवरिदि ॥

सू- सन्नी बहु जुगवं संसए पुच्छंति, तेसिं धेव जिनी जुगवं धेव आमायं करेति, तेहि आरियजनवए जिणवरिदि पुच्छंति ॥

[भा. ५७३८] एत्थ किर सन्नि सावग, जाणंति अभिग्गहे सुविहिताणं ।

एएहिं कारणेहिं, बहि गमणे होतऽनुग्धाता ॥

सू- एत्थ किर आरियजनवए, “किर” ति परोक्खवयणं, अविरयसम्मदिद्धी सन्नी गहियानुव्वतो सावगो एते जाणंति “अभिग्गहे” ति आहारोवधिसेज्जागहणविहाणं, तं जाणंता तथा देति । अहवा अभिग्गहो दव्वखेत्तकालभावेहि तं जाणंता तहेव पडिपूरंति । जम्हा एते गुणा आरियजनवए तम्हा “बहि” ति अनारियविसयं गच्छंताण चउगुरुगा ॥ चोदगाह-

[भा. ५७३९] सुत्तस्स विसंवादो, सुत्तनिवातो इहं तु संक्रप्पे ।

चत्तारि छव्व लहुगुरु, सट्ठाणं चेव आवण्णे ॥

सू- इह सोलसमुद्दे सगे चउलहुगाऽधिकारो - तुमं च अनारियविसयसंकमे चउगुरुं देसि, अतो सुत्तविसंवातो । आयरिओ भणइ - तुमं सुत्ततिवातं न याणसि । इह सुत्तनिवातो मनसंकप्पे चउलहुं, पदभेदे चउगुरुं, पंचमोइण्णेसु छल्लहुं, अनारियविसयपत्तेसु छगुरुं, संजमायविराधनाए सट्ठाणं । तत्थ संजमविराधनाए “छक्काय चउसुलहु” गाहा भावणिज्जा । आयविराधनाए चउगुरुं परितावणाई वा ॥

[भा. ५७४०] आणादिणो य दोसा, विराधना खंदएण दिट्ठंतो ।

एवं तत्तियविरोहो, पडुच्चकालं तु पन्नवणा ॥

- आयविसधनाए खंदगो दिट्ठंतो-

[भा. ५७४१] दोझेण आगतो खंदएण वाए पराजिओ कुवितो ।

खंदगदिक्खा पुच्छा निवारणाऽऽराध तव्वज्जा ॥

चू- चंपा नाम नगरी, तत्थ खंदगो राया । तस्स भगिनी पुरंदरजसा उत्तरापथे कुंभाकारकडे नगरे डंडगिस्स रन्नो दिन्ना । तस्स पुरोहिओ मरुगो पालगो, सो य अकिरियदिट्ठी । अन्नया सो दूओ आगतो चं । खंदगस्स पुरतो जिनसाहुअवण्णं करेति । खंदगेण वादे जिओ, कुविओ, गओ स-नगरं । खंदगस्स वहं धितेतो अच्छइ । खंदगो वि पुत्तं रज्जे ठवित्ता मुनिसुव्वयसामिअंतिए पंचसयपरिवारो पव्वतितो अधीयसुयस्स गच्छे अनुन्नाओ । अन्नया भगिनीं दिच्छामि त्ति जिनं पुच्छति । सोवस्सग्गं से कहियं । पुणो पुच्छति - “आराहगो न व ?” ति । कहियं जिनेनं - तुमं मोत्तुं आराहगा सेसा । गतो निवारिअंतोऽवि ॥ सुतो पालगेण आघच्छमाणो-

[भा. ५७४२] उज्जाणाऽऽउह नूमेण, निवकहणं कोव जंतयं पुव्वं ।

बंध चिरिक्क निदाने, कंबलदाने रजोहरणं ॥

चू- पालगेण अगुज्जाणे पंचसया आयुहाण ठविया । साहवो आगया तत्थ ठिता । पुरंदरजसा दिट्ठा, खंदगो कंबलरयणेन पडिलाभितो । तत्थ निसिज्जाओ कयाओ । पालगेण राया वुग्गाहितो । एस परिसहपराजिओ आगओ तुमं मारेउं रज्जं अहिट्ठेहेति । कहं नज्जति ? , आयुधा दंसिया । कुविओ राया, पालगो भणितो - मारेहि त्ति । तेन इक्खुजंतं कयं । खंदगेण भणियं - ‘मं पुव्वं मारेहि ।’ जंतसमोयं छमे बंधिउं ठवेओ, साहु पंतलेउं रुहिरचिरेक्काहे खंदगो भरितो । खुड्डगो आयरियं विलवंतो, सो वि आराहगो । खंदगेण नियाणं कतं ॥

[भा. ५७४३] अग्निकुमारुववातो, चिंता देवीए चिण्ह रयहरणं ।

खिज्जण सपरिसदिक्खा, जिन साहर वात डाहो य ॥

चू- अग्निकुमारेसु उववन्नो । पुरंदरजसाए देवीए चिंता उव्वण्णा वट्ठति “साधुणो पानगपढमालियानिमित्तं नागच्छंति किं होज्ज ?” एत्थंतरे खंदगेण “सन्न” ति - सकुलिकारुव काउं रयहरणं रुहिरालित्तं पुरंदरजसापुरतो पाडियं, दिट्ठं, सहसा अकंदं करेती उट्ठिया, भणिओ राया - पाव ! विनट्ठी सि विनट्ठी सि । सा तेन खंदगेण सपरिवारा मुनिसुव्वयस्स समीवं नीया दिक्खिया । खंदगेण संव्वट्ठगवायं विउव्वित्ता रायाणं सबलवाहणं पुरं च स कोहाविट्ठी बारसजोयणं खेतं निड्डहति । अज्ज वि डंडगारण्णं ति भण्णति ॥ जम्हा एवमादी दोसा तम्हा आरियातो अनारियं न गंतव्वं । चोदगाह - “एवं ततियविरोहो ति - एवं वक्खाणिजंतं जं गाहासुत्ते ततियभंगो अनुन्नाओ, तं विरुज्जति । जइ अनारिएसु गमो नत्थि धम्मोवा, तो भिक्खुस्स अनारियाओ आरिएसु आगमो कहं ? , आयरिओ भणइ - सुत्ते पनीयणकालं पडुच्च पढमभंगो । ततियभंगो पुण अनागओ मासियसुत्तत्थेण संपइरायकुलं पडुच्च पन्नविज्जति । एत्थ संपइस्स उप्पत्ती-

[भा. ५७४४] कोसंबाऽऽहारकए, अज्जसुहत्थीण दमगपव्वज्जा ।

अव्वत्तेण सामाइएण रन्नो घरे जातो ॥

चू- कोसंबीए नगरीए अज्जमहागिरी अज्जसुहत्थी य दोवि समोसद्धा । तया य अबीयकाले साधूजनो य हिंडमाणो फव्वंति । तत्थ एगेण दमएण ते दिट्ठा । ताहे सो भत्तं जायति । तेहिं भणियं - अन्हं आयरिया जाणंति । ताहे सो आगओ आयरियसगासं । आयरिया उवउत्ता, तेहिं नातं - “एस पवयणउवग्गहे वट्ठिहिति” ति । ताहे भणिओ - जति पव्वयसि तो दिज्ज भत्तं । सो भणइ - पव्वयामि त्ति । ताहे आहारकते सो दमगो पव्व्यावित्तो । सामाइयं से कयं, ते अतिसमुद्धिड्डो । सो

य तेन कालगओ । सो य तस्स अव्वत्तसामाइयस्स भावेण कुणालकुमरस्स अंधस्स रन्नो पुत्तो जातो । को कुणालो ? कहं वा अंधो ? ति- पाडलपुत्ते असोगसिरी राया, तस्स पुत्तो कुणालो । तस्स कुमारस्स भुत्ती उज्जेणी दिन्ना । सो य अट्टधरित्ते, रन्ना लोळे विसड्ढित्ते - गीजागयीयत्तां कुमारः । असंवत्तियत्तेहे रन्नो उट्ठितस्स माइसवत्तीए कत्तं "अंधीयत्तां कुमारः" । समयमेव तत्तसलागाए अच्छी अंजिया । सुत्तं रन्ना । गामो से दिन्नो । गंधव्वकलासिकखणं । पुत्तस्स रज्जत्थी आगओ पाडलिपुत्तं । असोगसिरिणो जवनियंतरित्तो गंधव्वं करेति, आउट्ठो राया, मगसु जं ते अभिच्छित्तं ॥ तेन भणियं-

[भा. ५७४५] चंदगुत्तपुत्तो य, बिंदुसारस्स नत्तुओ ।

असोगसिरिणो पुत्तो, अंधोजायति कागिनिं ॥

धू- उवउत्तो राया, नातो किं ते अंधस्स कागिनीए ? कागिनी-रज्जं । तेन भणियं - पुत्तस्स मे कज्जं । संपति पुत्तो वि ति । आनेहि तं पेच्छामो, आनिओ, संवड्ढिओ, दिन्नं रज्जं । सव्वे पद्दंता विसवा तेन उयविवा विक्कंतो रज्जं भुंजइ ॥ अन्नया-

[भा. ५७४६] अज्जसुहत्थाऽऽगमणं, दद्धं सरणं च पुच्छणा कहणं ।

पावयणम्मि य भत्ती, तो जाया संपत्तीरन्नो ॥

धू- उज्जेणीए समोसरणे अनुजाणे रहपुरतो रायंगणे बहुसिस्सपरिवारो आलोयणठितेण रन्ना अज्जसुहत्थी आलोइओ, तं दद्धण जाती संभरिया, आगतो गुरुसमीवं । धम्मं सोउं पुच्छति - अहं मे कहिं चि दिट्ठपुव्वो ? , पुच्छति य - इमस्स धम्मस्स किं फलं ? , गुरुणाऽभिहितं सगो मोक्खो वा । पुणो पुच्छइ - इमस्स सामाइयस्स किं फलं ? , गुरु भणइ-अव्वत्तस्स सामाइयस्स रज्जं फलं । सो संभंतो भणाति सद्दं । ताह सुहत्थी उवउज्जिकण भणाति - "दिट्ठिओ ति ।" सव्वं से परिकहियं । ताहे सो पवयणभत्तो परमसावगो जातो ॥

[भा. ५७४७] जवमज्ज मुरियवंसो, दारे वणि-विवणि दानसंभोगो ।

तसपाणपडिक्कमओ, पभावओ समणसंघस्स ॥

धू- चंदगुत्तातो बिंदुसारो महंततरो, ततो असोगसिरी महंततरो, ततो संपत्ती सव्वमहंतो, ततो हानी, एवं मुरियवंसो जवागारो, मज्जे संपइ - आसी । "दारे" ति अस्य व्याख्या-

[भा. ५७४८] उदरियमओ चउसुवि, दारेसु महानसे स कारेति ।

निंताऽऽनिंते भौयण, पुच्छा सेसे अभुत्ते य ॥

धू- पुव्वभवे ओदरिओ ति पिंडोलगो आसि, तं संभरित्ता नगरस्स चउसु वि दारेसु सत्ताकारमहानसे कारवेति, निंतो पविसंतो वा जो इच्छइ सो सव्वो भुंजति, जं सेसं उव्वरति तं महानसियाण आभवति । ताहे राया ते महानसिए पुच्छति - जं सेसं तेन तुब्बे किं करेह ? , ते भणति - घरे उवउज्जति ॥ ताहे राया भणाति - जं सेसं - अभुत्तं तं तुब्बे-

[भा. ५७४९] साहूण देह एयं, अह भे दाहेमि तत्तियं मोल्लं ।

नेच्छंति घरे घेतुं, समणा मम रायपिंडो ति ॥

धू- एवं महानसिता भणिता देति साधूणं । "वणि-विवणि-दानि" ति अस्य व्याख्या-

[भा. ५७५०] एमेव तेल्ल-गोलिय, पूवीय-मोरंड दूसिए चेव ।

जं देह तस्स मोल्लं, दत्तामि पुच्छा य महगिरिणो ॥

वणिक्ति - जे निष्ठाङ्किता ववहरन्ति, “विवणी”ति जे विना आवणेण उब्भङ्किता वाणिज्जं करेति । अहवा-विवणि ति अवाणियगा । रन्ना भणिया - तेल्लविकिण्णा साधूणं तेल्लं देअह, अहं भे मोल्लं दाहामि । एवं “गो (कु) लिय ति” महियविक्या, पूवलिकादि पूविगा, तिलमोदगा मोरंडविक्या, वत्थाणि य दोसिया । पच्छद्धं कंठं । “संभोगो”ति एवं पभूते किमिच्छए लब्धमाणे महागिरी अज्जसुहत्थी पुच्छति - अज्जो ! जाणसु, मा अनेसणा होअा ॥ ताहे-

[भा. ५७५१] अज्जसुहत्थि ममत्ते, अनुरायाधम्मतो जनो देति ।

संभोग वीसुकरणं, तक्खण आउटण-नियत्ती ॥

सू-अज्जसुहत्थी जाणंतो वि अनेसणं अप्पणो सीसममत्तेण भणइ - अनुराया धम्माओ जनो देति ति - रायाणमनुवत्तए जनो, जहा राया भइओ तहा जनो वि, राजानुवर्तितो धर्मश्च पविष्यतीत्यतो जनो ददाति” । एवं भणंतो महागिरिणा अज्जसुहत्थीण सह संभोगो वीसुं कओ, विसंभोगकरणमित्यर्थः । ताहे अज्जसुहत्थी जितेइ - “मा अनेसणा भुत्तं” ति, तक्खणमेव आउटो संभुत्तो, अकप्पसेवणाओ य नियत्ती ॥

[भा. ५७५२] सो रायाऽवंतिवती, समणाणं सावओ सुविहियाणं ।

पच्चंतियरायाणो, सव्वे सदाविता तेणं ॥

सू-अवंतीजनवए उज्जेनीनगरी-

[भा. ५७५३] कहितो तेसिं धम्मो, वित्थरतो गाहिता च सम्मत्तं ।

अप्पाहियाय बहुसो, समणाणं सावगा होइ ॥

[भा. ५७५४] अनुयाणे अनुयाती, पुप्फारुहणाइ उक्खिरणगाइ ।

पूयं च चेतियाणं, ते वि सरज्जेसु करेति ॥

सू-अनुजाणं रहजत्ता, तेसु सो राया अनुजाणति, भडचडगसहितो रहेण सह हिंइति, रहेसु पुप्फारुहणं करेति, रहग्गतो य विविधफले खज्जगे य कक्कगवत्थमादी य उक्खिरणे करेति, अत्रेसिं च चेइयघरड्डियाणं चेइया पूयं करेति, ते वि रायाणो एवं चैव सरज्जेसु कारावेति ॥ इमं च ते पच्चंतियरायाणो भणन्ति-

[भा. ५७५५] जत्ति मं जाणह साभिं, समणाणं पणमधा सुविहियाणं ।

दव्वेण मे न कज्जं, एयं खु पियं कुणह मज्झं ॥

सू-गच्छह सरज्जेसु, एवं करेह ति ॥

[भा. ५७५६] वीसज्जिता य तेणं, गमनं घोसावणं सरज्जेसु ।

साहूण सुहविहारा, जाया पच्चंतिया देसा ॥

सू-तेन संपइणा रन्ना विसज्जिता, सरज्जाणि गंतुं अमाघातं घोसंति, चेइयघरे य करंति, रहजाणे य । अंधदमिलकुडक्कमरहइता एते पच्चंतिया, संपतिकालातो आरब्ध सुहविहारा जाता । संपतिणा साधू भणिया - गच्छह एते पच्चंतियविसए, विबोहेत्ता हिंइह । ततो साधूहिं भणियं - एते न किंचि साधूण कप्पाकप्पं एसणं वा जाणंति, कहं विहरामो ॥ ताहे तेन संपतिणा-

[भा. ५७५७] समणभडभावितेसुं, तेसुं रज्जेसु एसणादीहिं ।

साहू सुह पविहरिता, तेनं चिय भइगा ते उ ॥

सू-समणवेसधारी भडा विसज्जिया बहू, ते जहा साधूण कप्पाकप्पं तथा तं दारिसंतेहिं एसण सुखं च भिक्खुगहणं करेत्तहिं जाहे सो जनो भावितो ताहे साधू पविट्ठा, तेसिं सुहविहारं जातं, ते य भदया तप्पभिई जाया ॥

[भा. ५७५८] उदिन्नजोहाउलसिद्धसेणो, स पत्थिवो निज्जितसत्तुसेणो ।

समंततो साहुसुहप्पयारे, अकासि अंधे दमिले य घोरे ॥

सू-उदिन्ना संजायबला, के ते ? , जोहा, तेहिं आउलो-बहवस्ते इत्यर्थः । तेन उदिन्नाउलत्तेणं सिद्धासेना स्स सो उदिन्नजोहाउलसिद्धसेणो । उदिन्नजोहाउलसिद्धसेनत्तणतो चेव विपक्खभूता सत्तुसेणा ते निज्जिया जेम स पत्थिवो निज्जियसत्तुसेनो सो अंधडविडाईसु अकासि कृतवान् सुहविहारमित्यर्थः ॥

मू. (१०८५) जे भिक्खू दुगुंछियकुलेसु असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०८६) जे भिक्खू दुगुंछियकुलेसु वत्थं वा पडिग्गहं वा कंबलं वा पायपुंछणं वा पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०८७) जे भिक्खू दुगुंछियकुलेसु वसहिं पडिग्गाहेइ पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०८८) जे भिक्खू दुगुंछियकुलेसु सज्जायं उदिसइ, उदिसंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०८९) जे भिक्खू दुगुंछियकुलेसु सज्जायं वाएइ, वाएंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०९०) जे भिक्खू दुगुंछियकुलेसु सज्जायं पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिज्जति ॥

सू-चउलहुं, तेसिं इमो भेदो सख्वं च-

[भा. ५७५९] दुविहा दुगुंछिया खलु, इत्तरिया होति आवकहिया य ।

एएसिं नाणत्तं, वोच्छामि अहानुपुव्वीए ॥

“इत्तरिय” ति-

[भा. ५७६०] सूयगमतगकुलाइं, इत्तरिया जे य होति निज्जूढा ।

जे जत्थ जुंगिता खलु, ते होति य आवकहिया तु ॥

सू-इत्तरियत्ति सुत्तनिज्जूढा - जे ठप्पा कया । सलागपडिय ति आवकहिगा, जे जत्थविसए जात्यादिजुंगिता जहा दक्खिणावहे लोहकारकल्ला, लाडेसु नडवहं डचम्मकारादि । एते आवकहिया ॥ इमे य दोसा-

[भा. ५७६१] तेसु असनवत्थादी, वसही वा अहव वायणादीणि ।

जे भिक्खू गेण्हेज्जा, विसेज्ज कुज्जा व आणादी ॥

सू-असनवत्थादियाणं गहणं, वसहीए वा विसेज्ज पविसति, वायणादिसज्जायं कुज्जा, तस्स आणादिया दोसा ॥

[भा. ५७६२] अयसो पवयणहाणी, विप्परिनामो तहेव कुच्छ य ।

तेसिं वि होति संका, सव्वे एयारिसा मन्ने ॥

सू-सर्वसाधवो नीचेत्यादि अयसः, अबोज्जसंपक्खं न कश्चित् प्रव्रजतीति एवं परिहानी, अभोजेसु भक्तादिगहणं दृष्ट्वा धर्मभिमुखा पूर्वप्रतिपन्नगा वा विपरिणमन्ते, श्वपाकादिसमाना

इति जुगुप्सा, जेसु वि गेण्हइ तेसि वि संका - सव्वे एयलिंगधारिणो एते "एतारिस" ति अन्हे सरिसा ॥ इमो अववादी-

[भा. ५७६३] असिवे ओमोयरिए, रायदुद्धे भए व गेलण्णे ।
अद्धाण रोहए वा, अयाणमाणे वि वितियपदं ॥

सू- एतेहिं असिवादिएहिं कारणेहिं जया धेप्पति तदा पणगपरिहाणीए ॥ जाहे चउलहुं पत्तो ताहे इमाए जयणाए गेण्हति-

[भा. ५७६४] अन्नत्थ ठवावेउं, लिंगविवेगं च काउ पविसेज्जा ।
काऊण व उवयोगं, अदिद्धे मत्ताति संवरितो ॥

सू- सो दुगुंछितो असणवत्थादी अप्पसागारियं अन्नत्थ सुन्धरादिसु ठवाविज्जति, तम्मि गते पच्छा गेण्हति । अहवा - रओहरणादिउवकरणं अन्नत्थ ठवेतुं सरक्खादिपरिलिंगं काउं जहा अयसादिदोसा न भवन्ति तहा पविसिउं गेण्हति । अहवा - मज्झण्हादी विअणकाले दिगावलोयणं काउं अन्नेन अदिस्सतो मत्तयं पत्तं वा वासकप्पमादिणा सुद्ध आवरेत्ता पविसति गेण्हइ य, वत्थादियं पि जहा अविमुद्धं तहा गेण्हति, वसहिं अन्नत्थ अलभंतो बाहिं सावयतेन भएसु वसहिं गेण्हेज्ज, जहा न नज्जति तहा वसति । सज्झायं न करेति । रायदुद्धादिसु अभिगमो अप्पसागारिए सज्झायझाणधम्मकहादी वि करेज्ज ॥

सू. (१०९१) जे भिक्खू असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पुढवीए निक्खिवइ, निक्खिवंतं वा सातिज्जति ॥

सू. (१०९२) जे भिक्खू असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा संधारए निक्खिवइ, निक्खिवंतं वा सातिज्जति ॥

सू. (१०९३) जे भिक्खू असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा वेहासे निक्खिवइ निक्खिवंतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ५७६५] पुढवि-तम-वत्थमातिसु, संधारे तह य होइ वेहासे ।
जे भिक्खू निक्खिवती, सो पावति आणमादीणि ॥

सू- पुढविग्गहंणातो उव्वइगादिभेदा दट्ठव्वा, दब्बादितणसंधारए वा, वत्थे, वत्थसंधारए वा, कंबलादिफलहसंधारए वा, वेहासे वा दोरगेण उल्लंखेइ, एवमादिपगाराण अन्नयरेण जो निक्खिवइ तस्स चउलहुं, तस्स आणादिया य दोसा, संजमायविराधना य ॥ तत्थ संजमे-

[भा. ५७६६] तक्कंतपरोप्परओ, पलोइछिन्ने य भेद कायवहो ।
अहि-मूसलाल-विच्छुय, संचयदोसा पसंगो वा ॥

सू- सुन्ने भत्तपाणे चउरंदियाओ घरकोइलातो तक्केति, तं पि मज्जारा, एवं तक्कंतपरप्परो डेप्पंतं वातादिवसेण वा पलोइति छक्कायविराहणा, आयपरिहाणी य वेहासद्धितं मूसगादिछिन्ने भायणभेदो छक्कायवहो वा आयपरिहाणी य । एसा संजमविराधना ।

इमा आयविराधना- अहिस्स मूसगस्स वा उस्सिघमाणस्स लाला पडेज्ज, नीससंतो वा विसं मुंचेज्ज, विच्छुगाइ वा पडेज्ज, विसं वा मुंचेज्ज, जे वा सन्निहिसंघए दोसा तत्थ वि निक्खित्ते ते चेव दोसा, पसंगतो सन्निहिं पि इवेज्जा ॥ किं च जो भत्तपानं निक्खिवइ-

[भा. ५७६७] सो समणुसुविहियाणं, कप्पाओ अवचितो ति नायव्वो ।

दसरातम्मि य पुण्णे, सो उवही उवहतो होति ॥

सू- समणकप्पो तम्मि अवगओ अपगतः समणकप्पातो वा अवचिओ, एवं निक्खेवंतस्स दसराते गते जम्मि पादं ज भत्तादि निक्खेवइ तं उवहतं होइ, जो य उवही निक्खित्ता अच्छइ दसराइं अपडिलेहिउं सोविउवहतो भवति ॥

[भा. ५७६८] ओबद्धपीढफलं, तु संजयं ठविय भत्तपानं तु ।

सुविहियकप्पावचित्तं, सेयत्थि विवज्जए साहू ॥

सू- संथरगादियाणं बंधे जो पक्खस्स न मुंचति सो बद्धो निक्खित्तभत्तपाना य जो सो सुविहियकप्पातो अवगतो, जो सेयत्थी साधू तेन वज्जेयव्वो, न ते सह संभोगो कायव्वो ॥

इमो अववाओ-

[भा. ५७६९] बितियपयं गेलन्ने, रोहग अद्धाण उत्तिमद्धे वा ।

एतेहि कारणेहिं, जयणाए निक्खिवे भिक्खू ॥

सू- गिलाणकज्जवावडो निक्खिवति, रोहगे वा संकुडवसहीए वेहासे करेति, अद्धाणे वा सागारिए भुंजमाणो उत्तिमद्धपवण्णस्स वा करणिज्जं करेत्तो निक्खिवति ॥

एवमादिकारणेहिं निक्खिवंतो इमाए जयणाए निक्खिवति-

[भा. ५७७०] दूरगमणे निसिं वा, वेहासे इहरहा तु संधारे ।

भूमीए ठवेज्ज व णं, घनबंध अभिक्ख उवओगो ॥

सू- दूरं गंतुकामो निसिं वा जं परिवासिज्जति तं वेहासे दोरगेण निक्खिवति, “इहरहा” ति आसन्ने गंतुकामो आसन्ने वा किंचि लोयमादिका उकामो तत्थ संधारे भूमीए वा ठवेति, वंकारो विगप्पे, नकारो पादपूरण । तं पि ठवेत्तो घनं चीरेण बंधइ, पिपीलिगभया छगणादीहिं वा लिपइ, अभिक्खणं च उवयोगं करेति ॥

मू. (१०९४) जे भिक्खू अन्नतित्थीहिं वा गारत्थीहिं वा सद्धिं भुंजइ, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०९५) जे भिक्खू अन्नतित्थीहिं वा गारत्थीहिं वा सद्धिं आवेदिय परिवेदिय भुंजइ, भुंजंतं वा सातिज्जति ॥

सू- अन्नउत्थिया तच्चन्नियादि बंधणा, छत्तिया गारत्था, तेहिं सद्धिं एगभायणे भोयणं एगदु- तिविसिद्धित्तैसु आवेदित्तं, सव्वदिसिद्धित्तैसु परिवेदित्तं, अहवा - आइ मर्यादया वेदित्तः । दिसिविदिसासु विच्छिन्नद्वित्तैसु परिवेदित्तः । अहवा - एगपंतीए समंता ठिएसु आवेदित्तः, दुगातिसु पंतीसु समंता परिविदियासु परिवेदित्तः ।

[भा. ५७७१] मिहि-अन्नतित्थिएहि व, सद्धिं परिवेदीए व तम्मज्झे ।

जे भिक्खू असनादी, भुंजेज्जा आणमादीणि ॥

सू- अन्नउत्थिएहं समं भुंजति अन्नउत्थियाण वा मज्झे ठितो परिवेदित्तो भुंजति, आणादिया दोसा, ओहओ चउलहुं पच्छित्तं ॥ विभागतो इमं-

[भा. ५७७२] पुव्वं पच्छा संयुय, असोयवाई य सोयवादी य ।

लहुगा चउ जमलपदे, चरिमपदे दोहि वी गुरुगा ॥

सू- पुव्वसंधुया असोय-सोयवाति य, पच्छासंधुया असोय-सोय ति । एतेसु चउसु पदेसु लहुगा चउरो ति, जमलपदं वि कालतवेहिं विसेसिञ्जं ति जाव चरिमपदं । पच्छासंधुतो सोयवादी तत्थ चउलहुगं तं कालतवेहिं दोहिं वि गुरुगं भवति ॥

[भा. ५७७३] यीसुं ते छिय गुरुगा, छल्लहुगा होति अन्नतिथीसु ।

परउत्थिणि छग्गुरुगा, पुव्वावरसमणि सत्तऽद्व ॥

सू- एयासु चेव इत्थीसु पुरपच्छअसोयसोयासु चउगुरुगा कालतवेहिं विसेसिता । एतेसु चेव अन्नतिथियपुरिसेसु चउसु छल्लहुगा कालतवविसिद्धा । एयासु चेव परतिथिणीसु छग्गुरुगा । पुव्वसंधुयासु समणीसु छेदो, अवर ति पच्छसंधुयासु समणीसु अड्डमं ति मूल ॥

अयमपरा कल्पः-

[भा. ५७७४] अहवा वि नालबद्धे, अनुव्वओवासए व चउलहुगा ।

एयासुं चिय थीसुं, नालसम्मे य चउगुरुगा ॥

सू- नालबद्धेण पुरिसेण अनालबद्धेण य गहिताणुव्वतो वा सावगेण, एतेसु दोसु वि चउलहुगा । एयासुं चिय दोसुं इत्थीसुं नालबद्धे य अविरयसम्पद्धिद्धिम्मे एतेसु वि चउगुरुगा ॥

[भा. ५७७५] अन्नालदंसनित्थिसु, छल्लहु पुरिसे य दिट्ठआभट्ठे ।

दिट्ठिथि पुण अदिट्ठे, मेहुणि भोती य छग्गुरुगा ॥

सू- इत्थीसु अनालबद्धासु अविरयसम्पद्धिद्धीसु दिट्ठाभट्ठेसु एतेसु दोसु वि छल्लहुगा, इत्थीसु दिट्ठाभट्ठासु पुरिसेसु अ अदिट्ठाभट्ठेसु मेहुणि ति माउलपिउत्तिसियघाता, भोइय ति पुव्वभज्जा, एतेसु चउसु वि छग्गुरुगा ॥

[भा. ५७७६] अद्धिट्ठाभट्ठासु थीसुं संभोगसंजती छेदो ।

अमणुन्नसंजती मूलं थीफाससंबंधो ॥

सू- इत्थीसु अदिट्ठाभट्ठासु संभोइय-संजतीसु य एयासु दोसु वि छेओ, अमणुन्नति असंभोइय-संजतीसु मूलं, इत्थीहिं सह भुंजंतस्स फासे संबंधो, आयपरोभयदोसा, दिट्ठे संकातिया य दोसा, जति संजतिसंतितो समुद्देशो तो चउलहुं अधिकरणं वा ॥

[भा. ५७७७] पुव्वं पच्छाकम्मे, एगतदुगुंछ उट्ठमुट्ठाहो ।

आन्नोन्नामयगहणं खल्लग्गहणे य अचियत्तं ॥

सू- पुरेकम्म-संजतेण सह भोयव्वं हत्थपादादिसुइं करेइ, संजतो भुंजिस्सइ ति अधिकतरं रंघावेति । पच्छाकम्मं “कोवि एसो” ति सचेलणहणं करेइ, पच्छित्तं वा पडिवज्जेइ, संजतेण वा भुत्तेअपहुप्पंते अन्नं पि रंघिज्जा, संजतो गिही वा एगतरो जुगुंछं करेइ, विलिगभावेण वा उट्ठं करेइ, अन्नेन दिट्ठे उट्ठाहो भवति, कासाविरोगो वा संकमेइ, अधिकतरखल्लेण वा अचियत्तं भवेइ ॥

[भा. ५७७८] एवं तु भुंजमाणं, तेहिं सद्धिं तु वन्निता दोसा ।

परिवारितमज्झगते, भुजंत लहुग दोस इमे ॥

सू- परिवारितो जति भुंजइ तो चउलहुं ॥ इमे य दोसा-

[भा. ५७७९] परिवारियमज्झगते, भुजंतं सव्व होति चउलहुगा ।

गिहिमत्तचङ्कादिसु, कुरुकुयदोसा य उट्ठाहो ॥

चू- मज्झे ठितो जनस्स परिवारिओ जइ भुंजइ, अहवा - समंता परिवारिओ दोण्हं तिण्हं वा जइ मज्झगओ भुंजइ, सव्वप्पगारेहिं चउलहुं, गिहिभायणे य न भुंजियव्वं तत्थ भुंजंतो आयाराओ भस्सइ । 'कंसेसु कंसपाएसु' - सिलोगो । मत्तगचङ्गादिसु य भुंजंतस्स उट्ठाहो भवति, कंजियदवेण य उट्ठाहो, इयरेण आउक्का पविराहणं, वहुदवेण य वुरुल्लुप्पदरणेण उप्पिलावणादि दोसा, जम्हा एवमादिदोसा तम्हा एतेहिं सद्धिं परिवेदिण वा न भुंजियव्वं ॥

[भा. ५७८०] वितियपद सेहसाहारणे य गेलण्ण रायदुट्ठे य ।

आहार तेन अद्धाण रोहए भयलंभे तत्थेव ॥

चू- पुव्वसंधुतो पच्छसंधुतो वा पुव्वं एगभायणो आसी, से तस्स नेहेण आगतो जति न भुंजति तो विपरिणमति, अतो सेहेण समं भुंजति, परिवेदितोवि तेसागएसु मा एतेसिं संका भविस्सति - 'किं एस अप्पसागारियं समुद्दिस्सति ति अहे बाहिं करेति' बाहिभावं गच्छे अतो परिवेदितो भुंजति । साहारणं वा लद्धं तं न चेव भुंजियव्वं, अह अक्खडं ओमं ताहे घेतुं वीसुं भुंजति, अह दाया न देइ, ते वा न देंति, ताहे तेहिं चेव सद्धिं परिवुडो वा भुंजति । गिलाणो वा वेजस्स पुरतो समुद्दिसेआ, जयणाए कुरुकुयं करेआ । रायदुट्ठे रायपुरिसेहिं निजंतो तेहिं परिवेदितो भुंजेआ । आहारतेनगेषु तेसिं पुरओ भुंजेअ । अद्धाणतेणसावयभया सत्थस्स मज्झे चेव भुंजति । रोहगे सव्वेसिं एक्का वसही होआ, बोहिगादिभाए जनेन सह कंदराइसु अच्छति, तत्थ तेसिं पुरतो समुद्दिसेअ । ओमे कहिंचि सत्तागारे तत्थेव भुंजंताण लब्धति, भायणेषु न लब्धति तत्थेव भुंजेआ । सागारिए एक्को परिवेसणं करे चङ्गाइसु संतरं संभुंजति, नाउं दुविहदवेण कुरुकुयं करेइ सव्वेसु जहासंभवं । एसा जयणा ॥

सू. (१०९६) जे भिक्खू आयरिय-उवज्झायाणं सेआसंधारणं पाएणं संघट्टेता हत्थेणं अणणुन्नवेत्ता धारयमाणो गच्छति, गच्छंतं वा सातिज्जइ ॥

चू- आचार्य एव उपाध्याय आयरिय-उवज्झाओ भण्णति, केसिंचि आयरिओ केसिंचि आयरिअउवज्झातो । अहवा - जहा आयरयस्स तहा उवज्झायस्स वि न संघट्टेअति । पातो सव्वाऽफरिसि ति अविनतो । हत्थेण अणणुन्नवति - न हस्तेन स्पृष्टा नमस्कारयति मिथ्यादुष्कृतं च न भाषते, तस्स चउलहुं । सेआसंधारगगहणातो इमे वि गहिया-

[भा. ५७८१] आहार उवहि देहं, गुरुणो संघट्टियाण पादेहि ।

जे भिक्खु न खामेति, सो पावति आणमादीणि ॥

चू- आहारे ति - जत्थ मत्तगे भत्तं धारितं, उवहि तति - कप्पादी, सेसं कंठं ॥

कहं पुन संघट्टेति ? भण्णति-

[भा. ५७८२] पविसंते निक्खमंते, य चंकमंते व वावरंते वा ।

चेद्धनिवण्णाऽऽउंटण, पसारयंते व संघट्टे ॥

चू- पंथे वा चंकमंतो विस्सामणादिवावारं करंतो, सेसं कंठं ॥ चोदगाह - 'जुत्तं आहारउवधिदेहस्स य अघट्टणं । संधारगभूमी किं न संघट्टिअति ? को वा उवकरणातिसंघट्टिएसु दोसो ? , आचार्य आह-

[भा. ५७८३] कमरेणु अबहुमानो, अविनय परितावणा य हत्थादी ।

संधारगगहणमआ, उच्छुवणस्सेव वति रक्खा ॥

चू-कमेसु ति-पदेसु जा रेणू सा संधारभूमीए परिसडति, उवकरणे वा लग्गति, अबहुमानो अविनओ य संधट्टिए कओ, अन्नं च उच्छूवणे रक्खियव्वे वत्ति रक्खति - न भंजणं देति, तस्स रक्खणे उच्छुवणं रक्खितं चेव, एवं संधारगस्स असंघट्टणे गुरुस्स देहातिवां दूरातो चेव परिहरिता। संजमायविराहणा य, आयरियं च अन्नान्तेन संघट्टे विरहिओ : इहं ? जेद तस्मि देद णाणदंसणचरित्ताणि अधीणाणि- 'जे यावि मंदेति गुरुं०' वृत्तं। आयविराहणा-जाए देवयाए आयरिया परिगहिता सा विराहेज्ज, अन्नो वा कोइ आयरिय पक्खितो साधू उट्टेज्जा, तस्य असंखडादी दोसा ॥

[भा. ५७८४] वितियपदमणप्पज्जे, न खमे अविकोविते व अप्पज्जे ।

खित्तादोसणं वा, खामे आउट्टिया वा वि ॥

चू-अणप्पज्जो सो वा अजाणंतो न खामेति, आयरियं वा खितादिचित्तं सारवेतो दित्तचित्तं वा उवेह संघट्टेज्जा, ओसन्नं वा "भं एए ओसणमिति परिभवन्ति" ति उज्जमेज्जा, एवं आउट्टियाए वि संघट्टेज्जा पच्छा खमावेइ ॥

मू. (१०९७) जे भिक्खू पमाणाइरित्तं वा गणणाइरित्तं वा उवहिं धरेइ, धरेतं वा सांतिज्जति।

[भा. ५७८५] गणणाए पमाणेण य, हीनतिरित्तं व जो धरेज्जाहि ।

ओहोवग्गह उवही, सो पावति आणमादीणि ॥

चू-उवधी दुविहो - ओहोवही उवग्गहितो य । एक्केओ तिविहो - जहन्नी मज्झिमो उक्कोसो य । तस्य एक्केके गणणापमाणं पमाणपमाणं च, तं हीनं अधिकं वा जो धरेति । तस्य ओहओ - सुत्तभणियं चउलहुं । विभगतो -अन्नअत्येण उवधिनिष्फणं भारभयपरितावणादी दोसा, जम्हा एते दोसा तम्हा न हीनातिरित्तं धरेयव्वं ॥ जिन-धेराणं गणणातिपमाणेण जाणणत्थं मण्णति-

[भा. ५७८६] पत्तं पत्ताबंधो पायइवणं च पायकेसरिया ।

पडलाइ रयत्ताणं, च गुच्छओ पायनिज्जोगो ॥

— इमं जिनकप्पियाणं सरीरोवहिप्पमाणं-

[भा. ५७८८] तिन्नेव य पच्छागा, रयहरणं चेव होइ मुहपोत्ती ।

एसो दुवाल्स विहो, उवही जिनकप्पियाणं तु ॥

इमं जहन्नमज्झिमुक्कोसाण कप्पाण य पमाणं-

[भा. ५७८९] चत्तारि उ उक्कोसा, मज्झिमगा जहन्नगा वि चत्तारि ।

कप्पानं तु पमाणं, संडासो दो य रयणीओ ॥

चू-संडासो ति कुडंडो, रयणि ति दोहत्था, एयं दीहत्तणेण, वित्थरेण दिवह्हरयणि । अहवा - जिनकप्पियाणं कप्पपरिमाणं दीहत्तणेण संडासो वित्थारेण दोन्नि रयणीओ, एस आदेसो वक्खमाणो ॥ इमं पत्तगबंधस्स पमाणपमाणं-

[भा. ५७९०] पत्ताबंधपमाणं, भाणपमाणेण होइ कायव्वं ।

जह गंठिन्मि कयम्मी, कोणा चउरंगुला होति ॥

चू-जं च समचउरंसं तस्स जा बाहिरतो परिही तेन भायणप्पमाणेण पत्तगबंधो कायव्वो, जं पुण विसमं तस्स जा परिही महंततरी तेनप्पमाणेण पत्तगबंधो कायव्वो, अहवा - गंठीए कयाए

जहा पत्तगबंधकण्णा चउरंगुला भवन्ति - गंठीए अतिरित्ता भवन्तीत्यर्थः ॥

इमं रयताणस्स पमाणप्पमाणं-

[भा. ५७९१] रयताणपमाणं, भाणपमाणेण होइ निष्कण्णं ।

पायाहिणं करंतं, मज्झे चउरंगुलं कमइ ॥

मज्झिं ति - मुहंताओ मुहाओ जहा दो वि अंता चउरंगुलं कमन्ति एयं रयताणप्पमाणं ॥

अहवा - जिनकप्पियस्स कप्पप्पमाणं इमं-

[भा. ५७९२] अवत्ती वि य आएसो, संडासो सोत्थिए निवण्णे य ।

जं खंडियं दढं तं, छम्मासे दुब्बलं इयरं ॥

सू- आदेसो ति - प्रकारः । संडासो ति कप्पाण दीहप्पमाणं, एयं जानुसंडासगातो आढत्तं ते पडिच्छादेतो जाव बंधं एयं दीहत्तणं । सोत्थिए ति - दो वि बोधव्वकण्णे दोहिं वि हत्थेहिं धेतुं दो वि बाहुसीसे पावति । कहं ? उच्यते - दाहिणेणं वामं बाहुसीसं, एवं दोण्ह वि कलादीण हृदयपदेसे सोत्थियागारो भवति । एयं कप्पाण बोधव्वं ॥ एत्थ आएसेण इमं कारणं-

[भा. ५७९३] संडासछिद्देण हिमाइ एति, गुत्ता अगुत्ता वि य तस्स सेज्जा ।

हत्थेहि तो गेण्हिय दो वि कन्ने, काऊण खंधे सुवई व झाई ॥

सू- जिनकप्पियाण गुत्ता अगुत्ता वा सेज्जा होज्जा, ताए सेज्जाए उक्कुडुअनिविट्ठस्स संडासछिद्देसु अही हिमवातो वा आगच्छेज्ज, तस्स रक्खणद्धाते, तेन कारणेण एस पाउरणविही, कप्पाण एयं पमाणं भणियं- “दोवि कन्ने” ति दो वि वत्थस्स कन्ने धेतुं निवण्णो निसण्णो वा सुवति ज्ञायति क्वा । सो पुण उक्कुडुतो चेव अच्छइ प्रायो जग्गति य । केई भणंति - उक्कुडुओ चेव निदाइओ सुवइ ईसिमेत्तं ततियजामे । सो पुण केरिसं वत्थं गेण्हति ? जं “खंडियं” ति छिन्नं जं एक्कातो पासाउ, तं च जं छम्मासं धरति जहन्नेणं तं दढं गेण्हति, “इयरं” ति जं छम्मासं न धरति तं दुब्बलं न गेण्हति ॥ एयं गच्छनिग्गयाणं पमाणं गतं । इदानीं गच्छवासीणं प्रमाणं प्रमाण-प्रमाणं च भण्णत्ति-

[भा. ५७९४] कप्पा आतपमाणा, अह्माइज्जा उ वित्थडा हत्थे ।

एवं मज्झिम माणं, उक्कोसं होति चत्तारि ॥

सू- उक्कोसेण चत्तारि हत्थ दीहत्तणेणं एयं पमाणं अनुग्गहत्थं धेराण भवति, पुहुत्ते वि छ अंगुला समाधिया कज्जंति ॥ मज्झिमुक्कोसएसु दोसु वि पमाणेसु इमे कारणं-

[भा. ५७९५] संकुचित तरुण आतप्पमाण सुवणे न सीतसंफासो ।

दुहतो पेळ्ळण धेरे, अनुचिय पाणादिरक्खा य ॥

सू- तरुणभिकखू बलवंतो, सो संकुचियपाओ सुवति, जेन कारणेण तस्स न सीतस्पर्शो भवति तेन तस्स कप्पा आयप्पमाणा । जो पुण धेरो सो खीणबलो न सक्केति संकुचियपादो सुविउं तेन तस्स अहियप्पमाणा कप्पा कप्पंति । “पेळ्ळणं” ति अक्कमणं “दुहओ” ति - सिरपादांतेसु दोसु अ पासेसु एवं तस्स सीतं न भवति । सेहस्स वि अनुच्चिए सुवणविहिम् एवं चेव कप्पाण पमाणं कज्जति । अवि य पाणदया कया भवति, न मंडूकप्लुत्या कीडाती पविसंतीति ॥

इमं पडलाण गणणप्पमाणं-

[भा. ५७९६] तिविधम्मि कालछेदे, तिविधा पडलाओ होति पादस्स ।

गिम्ह-सिसिर-वासासुं, उक्कोरा मज्झिम जहन्ता ॥

सू- जे दढा ते उक्रोसा, दढदुब्बला मज्झिमा, दुब्बला जहन्ना, सेसं कंठं ।

[भा. ५७९७] गिम्हासु तिन्नि पडला, चउरो हेमंति पंच वासासु ।
उक्रोसगा उ एए, एत्तो पुण मज्झिमे वोच्छं ।

[भा. ५७९८] गिम्हासु घउ पडला, पंच य हेमंति छद्य वासासु ।
एए खलु मज्झिमा य, एत्तो उ जहन्नओ वुच्छं ॥

[भा. ५७९९] गिम्हासु पंच पडला, छप्पुण हेमंति सत्त वासासु ।
तिविहंमि कालछेए, पायावरणा भवे पडला ॥

सू- तिन्नि वि गाहाओ कंठाओ कायव्वाओ । इमं रयोहरणं-

[भा. ५८००] धनं मूले धिरं मज्झे, अगगे मद्दवजुत्तयं ।
एगंगियं अज्झुसिरं, पोरायामं तिपासियं ॥

सू- हत्थगगहपदेसे मूल भण्णति, तत्थ धनं वेढिअति, मज्झंति रयहरणपट्टगो सो य दढो, गळ्मगो वा मज्झंसो दढो, अगगा दसाओ ताओ मद्दवाओ कायव्वाओ, एगंगियं दुगादिखंडं न भवति, अज्झुसिरं ति रोमबहुलं न भवति, वेढियं अंगुष्ठपव्वमेत्तं तिमागे तज्जायदोरेण बद्धं तिपासियं ॥ भण्णति-

[भा. ५८०१] अप्पोल्लं मिउपम्हं, पडिपुन्नं हत्थपूरिमं ।
तिपरियल्लमणिस्सिद्धं, रयहरणं धारए एगं ॥

सू- अप्पोल्लं-अज्झुसिरमित्यर्थः, मृदुदशं, पडिपुन्नं प्रमाणतः बत्तीसंगुलं सह निसेआए, हत्थपूरिमणिसेआए तिपरियलं वेढिअति, “अनिसहं” ति उग्गहा अफिट्ठं धरिअति ॥

[भा. ५८०२] उन्नियं उट्ठियं वावि, कंबलं पायपुच्छणं ।
रयणिप्पमाणमित्तं, कुआ पोएपरिग्गहं ॥

सू- उन्निय-कंबलं उट्ठियकंबलं वा पायपुच्छणं भवति । रयणि ति हत्थो, तप्पमाणो पट्टगो ॥

[भा. ५८०३] संथारुत्तरपट्टो, अट्ठाइआ य आयया हत्था ।

दोण्हंपि य वित्थारो, हत्थो चउरंगुलं घेव ॥

सू- उन्निओ संथारपट्टगो, खोमिओ तप्पमाणो उत्तरपट्टगो, सेसं कंद्यं ॥ इमो चोलपट्टगो-

[भा. ५८०४] दुगुणो चउगुणो वा, हत्थो चउरंस चोलपट्टो य ।
थेरजुवाणाणहा, सण्हे धूलंमि य विभासा ॥

सू- दढो जो सो दीहत्तणेण दो हत्था वित्थारेण हत्थो सो दुगुणो कतो समचउरंसो भवति, जो दढदुब्बलो सो दीहत्तणेण चउरो हत्था, सो वि चउगुणो कओ हत्थमेत्तो चउरंसो भवति, एगगुणं ति गणणप्पमाणे, उन्निया एगा निसिआ पमाणप्पमाणेन हस्तप्रमाणा तप्पमाणा घेव तस्स अंतो पच्छादणा खोमिया निसेआ ॥

[भा. ५८०५] चउरंगुलं वितत्थी, एयं मुहन्नंतगस्स उ पमाणं ।
बीओवि य आएसो, मुहप्पमाणेण निष्फन्नं ॥

सू- वित्तियप्पमाणं विकण्णकोणगहियं नासिगमुहं पच्छादेति जहा किकाडियाए गठी भवति ॥

[भा. ५८०६] गोच्छयपादद्वयणं, पडिलेहणिया य होइ नायव्वा ।
तिण्हं पि उ प्पमाणं, वितत्थि चउरंगुलं घेव ॥

[भा. ५८०७] जो वि दुवत्थ तिवत्थो, एगेण अचेलतो व संथरती ।

न हु ते खिसंति परं, सब्बेण वि तिन्नि घेतव्वा ॥

सू- जिनकप्पियाण गहणं, धेरकप्पियाण परिभोगं प्रति, जो एगेण संथरति सो एगं गेण्हति परिभुंजति वा । जो दोहिं संथरति सो दो गेण्हति परिभुंजति वा, एवं ततिओ वि । जिनकप्पिओ वा अचेलो जो संथरति सो अचेलो चेव अच्छति, एस अभिग्गहविसेसो भणिओ । एतेण अभिग्गहविसेसेट्ठिएण अधिकतरवत्थो न हीलियव्वो । किं कारणं ? जम्हा जिणाण एसा आणा, सब्बेण वि तिन्नि कप्पा घेतव्वा । धेरकप्पियाणं जइ उपाउएण संथरति तहावि तिन्नि कप्पा नियमा घेतव्वा ॥ कप्पाण इमो गुणो-

[भा. ५८०८] अप्पा असंथरंतो, निवारिओहोति तिहि उ वत्थेहिं ।

गिण्हति गुरु विदिन्ने पगासपडिलेहणे सत्त ॥

सू- सीतादिणा असंथरंतस्स तं असंथरणं वत्थपरिभोगेणं निवारितं भवति । ते यं वत्थे गुरुणा आयरिएण दिन्ने गेण्हति, पगासपडिलेहणं तिं अचोरहरणिञ्जं, उक्कोसेण सत्त गेण्हति ॥

इमं उस्सग्गतो, अववादियं च प्रमाणं-

[भा. ५८०९] तिन्नि कसिणे जहन्ने, पंच य दढदुब्बला य गेण्हेजा ।

सत्त य परिजुण्णाइं, एयं उक्कोसयं गहणं ॥

सू- कसिणं ति वण्णातो जुत्तप्पमाणा घणमसिणा, जेहिं सविद्या अंतरितो न दीसइ तारिसा, जहन्नेन तिन्नि गेण्हति । पंच दढदुब्बले, परिजुण्णे सत्ता गेण्हइ ॥

[भा. ५८१०] भिन्नं गणणजुत्तं, पमाण-इंगाल-धूमपरिसुद्धं ।

उवहिं धारए भिक्खू, जो गणचितं न चितेइ ॥

सू- भिन्नं ति अदसं सगलं न भवति, गणणप्पमाणेण पमाणप्पमाणेण य जुत्तं गेण्हइ । इंगालो ति रागो, धूमो ति दोसो, तेहिं परिसुद्धं - न तेहिं परिभुंजतीत्यर्थः ॥ जो सामण्णभिक्खू तस्सेयं वत्थप्पमाणं भणियं । जो पुण गणचित्तगो गणावच्छेदगादि तस्सिमं पमाणं-

[भा. ५८११] गणचित्तगस्स एत्तो, उक्कोसो मज्झिमो जहन्नो य ।

सब्बो वि होइ उवही, उवग्गहकरो महा (ज) नस्स ॥

सू- गणचित्तगो गणावच्छेदगो तस्स जहन्नमज्झिमुक्कोसो सब्बो वि ओहितो उवग्गहितो वा, महाजनो गच्छो ॥

[भा. ५८१२] आलंबणे विसुद्धे, दुगुणो तिगुणो चउगुणो वा वि ।

सब्बो वि होइ उवही, उवग्गहकरो महानस्स ॥

सू- आलंबति जं तं आलंबणं, 'त' दुविधं - दब्बे रज्जुमादी, भावे नाणादी । इह पुण भावे दुल्लभवत्थादिदेसे तत्थ जो गणचित्तगो सो दुगुणं पडोयारं तिगुणं वा चउगुणं वा, अहवा - जो अतिरितो ओहितो उव्वहितो सब्बो गणचित्तगस्स परिग्गहो भवति, महाजनो ति गच्छो तस्स आवतिकाले उग्गहकरो भविस्सइ ॥ गणणप्पमाणेति गयं । इदानिं अइरेगहीने ति-

[भा. ५८१३] पेहा-उपेहकता दोसा, भारो अहिकरणमेव अतिरिते ।

एते हवंति दोसा, कज्जविवत्ती य हीणम्मि ॥

धू- अतिरेगं पडिलेहंतस्स सुत्तादिपलिमंथो, अपेहंतस्स उवहिनिष्फण्णं, अपरिभोगे अनुपभोगत्वात् अधिकरणं भवति, हीने पुण कल्लविवत्तिविनासो भवति ॥ हीनाइरिते त्ति गयं। इदानीं परिकम्पणे तति-

[भा.५८१४] परिकम्पणे चउभंगो, कारण विही वितिओ कारणे अविही ।

निक्कारणम्मि य विही, चउत्थो निक्कारणे अविही ॥

[भा.५८१५] कारण अनुन्न विहिणा, सुद्धो सेसेसु मासिया तिन्नि ।

तव-कालेहि विसिद्धा, अंते गुरुगा य दोहिं पि ॥

धू- सुद्धो कारणे विहीए एस पढमभंगो, एत्थ अनुन्ने त्ति परिकम्मे त्ति सुद्धो त्ति न पच्छित्तं। सेसेसु तिसु भंगेसु पत्तेयं मासलहुं । वितियभंगे कालगुरुं । ततियभंगे तवगुरुं । अंतिल्लो चउत्थभंगो तत्थ तवकालेहिं दोहिं वि गुरुं । परिकम्पणंति वा सिव्वणंति वा एगद्धं । एगसरा डंडी उव्वट्टणि घग्गरसिव्वणि य एसा अविही, झसकंटगदुसरिगा य विही ॥ इदानीं “विभूस” त्ति-

[भा.५८१६] उदाहडा जे हरियाहडीए, परेहि धोदादिपदा उ वत्थे ।

भूसानिमित्तं खलु ते करंते, उग्घातिता वत्थ सवित्थरा उ ॥

धू- “उदाहड” त्ति भणिया “हरियाहडिया” सुत्ते । परेहिं त्ति तेनगेहिं जे धोताती पदा कत्ता ते जत्ति अप्पणा विभूसावडियाए करेति तं जहा धोवति वा, रयति वा, घट्टेति वा, मट्ठं वा करेति, विवरित्तरंगेहिं वा रयति तस्स चउलहुं । सवित्थर गहणातो धोतादिपदे करंतस्स जा आयविराधना तासु जं पच्छित्तं तं च भवति ॥ विभूसं करंतस्स इमो अभिप्पाओ-

[भा.५८१७] मलेण घत्थं बहुना उ वत्थं, उज्झाइओ हं चिमिणा भवामि ।

हं तस्स धवम्मि करेमि तत्ति, वरं न जोगो मलिणाण जोगो ॥

धू- मलिनं वस्त्रं तेन वाऽहं विरूपो ऽश्ये, यस्माद्विरूपोऽहं ऽश्ये तस्मात्तस्य वस्त्रस्य धौतव्ये “तत्ति” त्ति - जेन तं धोव्वति, गोमुत्तातिणा तं उदाहरामि, “वरं न जोगो” त्ति - वरं मे अवत्थगस्स कप्पति अच्छिट्ठं, न य मलिनेहिं वत्थेहिं सह संजोगो ॥ कारणे पुणो धोवंतो सुद्धो । चोदगो भणाति - ननु धोवंतस्स । “विभूसा इत्थीसंसग्गी” सिलोगो । आयरिओ भणइ-

[भा.५८१८] कामं विभू खलु लोभदोसो, तहावि तं पाहुणतो न दोसो ।

मा हीलणिज्जो इमिणा भविस्सं, पुव्विहिमादी इय संजती वि ॥

धू- कामं चोदगाभिप्पायस्स अनुमद्यत्थे, खलु अवधारणे, जा एषा विभूसा - एस लोभ एवेत्यर्थः, तहावि तं वत्थं “सुविभूसितं कारणे काऊण पाउरणे न दोसो भवति । रायाइइहिंमं जो इहिं विहाय पव्वइओ सो र्चितेति - “मा इमस्स अबुहजनस्स इहलोकपडिबद्धस्स इमेहिं मलिणवत्थेहिं हीलणिज्जो भविस्सामि त्ति । एस सावसत्तो जेन तं तारिसं विभूतिं परिचज्ज इमं अवत्थं पत्तो किमण्णं तवेण पाविहित्ति” त्ति, एवं संजती वि हिंडइ अच्छति वा निच्चं पंडरपडपाउआ ॥

[भा.५८१९] न तस्स वत्थादिसु कोइ संगो, रज्जं तणं चेव जहाय तेनं ।

जो सो उवज्झाइय वत्थसंगो, तं गारवा सो न चएइ मोत्तुं ॥

धू- जो सो इहिंमं पव्वतितो न तस्स वत्थादिसु कोइ संगो त्ति वा बंधणं त्ति वा एगद्धं । कहं नज्जति जहा संगो नत्थि ?, उच्यते-जतो तेन रज्जं बहुगुणं तृणमिव जडं । सेसं कंठं ॥ विभूसत्ति

गयं । इदानीं मुच्छति-

[भा. ५८२०] महद्धने अप्यधने व वत्ये, मुच्छिञ्जती जो अविविक्तभावो ।

सई पि नो भुंजइ मा हु झिञ्जे, वारेति वन्नं कसिणा दुगा दो ॥

चू-बहुमुल्लं अप्यमोल्लं वा अविविक्तभावो ति अविसुद्धभावो, अविविक्तो - लोहितमित्यर्थः । तं पहाणवत्यं न सयं भुंजति, जो अन्नं वारेइ परिभुंजतं तस्स पच्छित्तं, “कसिणा दुगा दो” ति, कसिण ति संपुण्णा, दुगा दो चउरो - चउगुरुमित्यर्थः ॥ वत्ये इमाणि मुच्छाकारणाणि-

[भा. ५८२१] देसिल्लगं पम्हजयं मणुन्नं, चिरायणं दाइ सिएहतो वा ।

लब्धं न अन्नं पि इमप्यभावा, मुच्छिञ्जति एउ भिसं कुसलो ॥

चू-देसिल्लगं जहा पोंइवर्धनकं, पम्हजुगं जहा पूरवुद्धपावरगो, सण्हं थूलं सदेस-परदेसं वा, मनस्स जं रुद्धइ तं मणुन्नं, चिरायणं आयरियपरंपरागयं, दाइति विकारार्थं जेन वा तं दिन्नं तस्स सिनेहतो न परिभुंजति, इमेण वा अच्छंतेण एयप्यभावाओ अन्नं पि लब्धामो एवं मुच्छाए न परिभुंजति, एवं ति एवं “भिसं” अत्यर्थं कुत्सितं सत्त्वं यस्य भवति स कुसत्वो अल्पसत्त्व इत्यर्थः, एवं भिसं कुसत्वो लोभं करोतीत्यर्थः ॥ वत्ये ति गतं । इदानीं पायं भणामि; तस्स इमाणि दासणि-

[भा. ५८२२] दव्वप्यमाणअतिरेग हीनदोसा तहेव अववादे ।

लक्खणमलक्खणं तिविह उवहि वोच्चत्थ आणादी ॥

[भा. ५८२३] को पोरिसीए काले, आकर चाउल जहन्न जयणाए ।

चोदग असती असिव, प्यमाणउवओग छेदण मुहे य ॥

[भा. ५८२४] पमाणाइरेगधरणे, चउरो भासा हवन्ति उग्घाया ।

आणादिणो य दोसां, विराधना संजमा-SSयाए ॥

चू-द्रव्यपात्रं, तस्य दुविधं प्रमाणं - गणणप्यमाणं पमाणप्यमाणं च । दुविहस्स वि पमाणस्स अतिरेगधरणे चउलहुगा । सेसं कंठयं ।

[भा. ५८२५] गणणाते पमाणेण व, गणणाते समत्तओ पडिग्गहओ ।

पलिमंथ भरुडुडुग, अतिप्यमाणे इमे दोसा ॥

चू-दुविहं पमाणं, तत्थ गणणप्यमाणेण दो पादा - पडिग्गहो मत्तगो य । अह एत्तो तिगादिअतिरित्तं धरेति तो परिकम्पण-रंगण-पडिलेहणादिसु सुत्तत्यपलिमंथो अद्धाणे वहतो भार उट्ठंडकश्च जनहास्यो भवति- “अहो ! भारवाहिता इमे” ॥ दुप्यमाणाइरित्ते वि इमे दोसा-

[भा. ५८२६] भारेण वेयणाते, अभिहणमादी न पेहए दोसा ।

रीयादि संजमम्मि य, छक्काया भाणभेदम्मि ॥

चू-मारो भवति, भारकंतस्स य वेयणा भवति, वेयणाए य अदितो गीणहत्थिमाइ न पस्सति, ते अभिहणेज्जा, वडसालक्खणाणुमाइ वा न पेहइ, इरिउवउत्तो वा न भवइ, अनुवउत्तो वा छक्काए विराहेज्ज, अनुवउत्तो वा भायणभेयं करेज्जा ॥

इमे अइरेगदोसा । “अइरेगं” ति पमाणप्यमाणातो-

[भा. ५८२७] भाणऽप्यमाणगहणे, भुंजण गेलण्णऽभुंज उज्झिमिता ।

एसणपेळ्ळण भेदो, हाणि अडंते दुविध दोसा ॥

चू- भाजनं अप्रमाणं - भाणऽप्यमाणंति तं, अतिबुद्धं गेणहति । तस्मि भरिए जइ सव्वं भुंजति तो हा (तो) देअ वा मारेअ वा गेलअ वा कुआ, अह न भुंजति तो उज्झिमिता अहिकारणादी दोसा । भायणं भरेमि ति अलब्धमाणं एसणं पेलित्ता भरेति, भरिए अतिभारेण पच्चुप्पिडित्ता मज्जति, भायनेन विना अप्पणो कज्जपरिहाणी, भायणद्धा अइतस्स भायणभूमीजंतस्स दुविह ति - आयसंजमविराधना दोसा भवन्ति ॥ हीनदोसस्ति अस्य व्याख्या-

[भा. ५८२८] हीनप्यमाणधरणे, चउरो मासा हवन्ति उग्घाता ।

आणादिया य दोसा, विराधना संजमा-ऽऽयाए ॥

चू- जं पडिग्गहगमत्तगप्यमाणं मणियं ततो जति हीनं धरेति ततो पडिग्गहगे चउलहुं, मत्तगे मासलहुं ॥ किं चान्दः-

[भा. ५८२९] ऊणेण न पूरिस्सं, आकंठा तेन गेणहती उभयं ।

मा लेवकडं ति ततो, तत्थुवओगं न भूमीए ॥

चू- ऊणेणं ति प्रमाणतो एतेण भरिएण वि न पूरेस्सन्ति न संधरिस्सन्ति ताहे कण्णाकण्णि भरेति, उभयंति कूरं कुसणं च, अहवा - भत्तं पानं वा । तस्मि अतिभरिए मा पत्तबंदो लेवाडिस्सति ति - तदुवओगेण भूमीए उवओगं न करेति ॥ अनुवत्तस्स य इमे दोसा-

[भा. ५८३०] खाणू कंटग विसमे, अभिहणमादी न पेहती दोसा ।

रीया पगलित तेनग, भायणभेदे य छक्काया ॥

चू- अनुवत्तो खाणुणा दुक्खाविज्जति, कंटगेण वा विज्जति, विसमे वा पडति, गवादिणा वा अभिहण्णति । एसा आयविराधना । रीयादी संजमविराधना कंटया ॥ अहवा इमे दोसा-

[भा. ५८३१] हीनप्यमाणधरणे, चउरो मासा हवन्ति उग्घाया ।

आणादिया य दोसा, विराधना संजमायाए ॥

-गुरुमाइयाण अदाने इमं पच्छित्तं-

[भा. ५८३२] गुरु पाहुणए दुब्बल, बाले बुद्धे गिलाण सेहे य ।

लाभा-ऽऽलाभऽद्धाणे, अनुकंपा लाभवोच्छेदो ॥

[भा. ५८३३] गुरुगं य गुरु-गिलाणे, पाहुण-खमए य चउलहुं होति ।

सेहम्मि य मासगुरु, दुब्बल जुव (य) ले य मासलहुं ॥

-गुरुमादियाण इमा विभासा-

[भा. ५८३४] अप्प-परपरिच्छाओ, गुरुमादीण तु अदेत-देतस्स ।

अपरिच्छित्ते य दोसा, वोच्छेदो निज्जराऽलाभो ॥

चू- इहरभायणभरियं गुरुमादियाण जति देति तो अप्पा चत्तो, अह न देति तो गुरुमातिया परिचत्ता । दुब्बलो सभावतो रोगतो वा न तरति हिंडिउं तस्स दायव्वं । “लाभाऽऽलोभ” ति अस्य व्याख्या- “अपरिच्छित्ते य दोसा”, जस्स हीनप्यमाणं भायणं सो खेत्तपडिलेहगो पयडडितो, स तेन खुइलगेण भाणेण किह लाभं परिक्रउ, ताहे जे अपरिक्खित्ते खेत्ते दोसा, ते मंदपरिक्खिए वि गच्छस्स य आगयस्स अलभन्ते जं असंवरणं जा य परिहाणी सा सव्वा खुइलभाणग्गाहिणो भवति, अद्धाणे वा पण्णणाण संखडी होआ तत्थ पज्जत्तियलाभे लब्धमाणे कहिं गेणहउ ? तं

भायणं धेवेणं चेव भरियं । अहवा - अनुकंपलाभवोच्छेतो" ति - छिन्नद्व्याणे वा कोइ अनुकंपाए वा जं जं अडिज्जति तं भायणं भरेति, तत्थ गच्छसाधारणकरं भायणं उड्डेयव्वं, हीनभायणे पुण अडिज्जंते लाभस्स वोच्छेदो निज्जराएय अलाभो भवति । अहवा - सट्ठाणेऽवि घयादिदव्वे लब्धमाणे खुहुलभायणेण लाभवोच्छेदं करेज्ज निज्जराए वा अलाभं पावेज्ज ॥

इमे य डहरभायणे दोसा-

[भा. ५८३५] लेवकडे वोसड्डे, सुक्के लगेज्ज कोडिए सिहरे ।

एते हवन्ति दोसा, डहरे भाणे य उड्डाहो ॥

सू- तेन अतीव पाहुडियं ताहे तेन वोसड्डे, तेन अतिपल्लोपमाणेण लेवाडिज्जति । अहवा - मा धेवं भत्तं देहीति, ताहे सुक्कस्स चप्पाचप्पं भरेइ, तं च सुक्कं भत्तं लगेज्ज अजिन्नं हवेज्ज । कोडियं ति चप्पियं चंपिज्जंतं वा भजेज्ज, सुक्कभत्तस्स वा सिहरं करंतो भरेज्ज, तं जनो दड्डं भणति - अहो ! असंतुड्डा । पच्छद्धं कंठं ॥

[भा. ५८३६] धुवणाऽधुवणे दोसा, वोसड्डंते य काय आतुसिणे ।

सुक्खे लग्गाऽजीरग कोडित सिंह भेद उड्डाहो ॥

सू- वोसड्डंतेण जं लेवाडितं तं जति धोवति तो उब्भावणादी दोसा, अह न धोवति तो रातीभोयणभंगो । अहवा - वोसड्डे पगलंतं पुढवादी छक्कायविराधना । अहवा - वोसड्डंते उसिणेण दड्डे आयविराधना, पच्छद्धं गतार्थं । चप्पिज्जंतं उस्सिहरभरिगे य बहि फोड ति उड्डाहो, जम्हा एवमादी दोसा तम्हा जुत्तप्पमाणं पादं धेतव्वं ॥ केरिसं पुण तं जुत्तपमाणं ?, अत उच्यते-

[भा. ५८३७] तिन्नि विहत्थी चउरंगुलं च माण मज्झिमप्पमाणं ।

एतो हीन जहन्नं, अतिरेगतं तु उक्कोसं ॥

[भा. ५८३८] उक्कोसतिसामासे, दुगाउअब्बाणमागओ साहू ।

चउरंगुलऊणं भायणं तु पज्जत्तियं हेड्डा ॥

[भा. ५८३९] एयं चेव पमाणं, सविसेसतरं अनुग्गहपवत्तं ।

कंतारे दुब्बिक्खे, रोहगमादीसु भतियव्वं ॥

सू- एयाओ जहा पढमुद्देसगे तहेव ॥ "अववाय" ति अस्य व्याख्या-

[भा. ५८४०] अन्नाणे गरवे लुद्धे, असंपत्ती य जाणए ।

लहुओ लहुया गुरुगा, चउत्थ सुद्धे उ जाणओ ॥

सू- पच्छा अववायं भणीहामि, जइ इमेहिं धरेति तो इमं पच्छित्तं पच्छद्धगहियं जहसंखं- अनाणेण मासलहुं, गारवेण चउलहुं, लुद्धस्स चउगुरुगा । असंपत्ती जाणगे दो वि सुद्धा ॥

तत्थ अन्नाणस्स वक्खाणं-

[भा. ५८४१] हीना-ऽतिरेगदोसे, अयाणमाणो उ धरति हीन-ऽहियं ।

पगतीए धोवभोई, सति लाभे वा करेतोमं ॥

सू- पुव्वद्धं कंठं । इमं गारवस्स वक्खाणं - पगतीए पच्छद्धं, पगती स्वभावो य, स्वभावतो चेव धोवभोई । अहवा - लब्धंते वि ओमं करेति, वरं मे धोवासि ति जनवातो भविस्सइ ॥

[भा. ५८४२] इस्सरनिक्खंतो वा, आवरिओ वा वि एस डहरेणं ।

अतिगारवेण ओमं, अतिप्पमाणं इमेहिं तु ॥

सू-ईसरो कोवि एस जेन डहरेण भायणेण भिक्खं हिंइइ, आयरियत्ते न गारवेण वा डहरभायणं गेण्हति ॥ अतिप्पमाणं इमेण गारवेण धरेइ-

[भा. ५८४३] अनिगूहियबलविरिओ, वेयावस्सं करेइ अह समणो ।

बाहुबलं च सामी से, प्रसंसकासी महल्लेणं ॥

सू-महल्लभायणेण वेयावस्सं करेइ- एवं मे साधू पसंसिस्संति, अहवा- साहुजनो वा भणिस्सइ - “एयस्स विसिद्धं बाहुबलं जेण महल्लेण भायणेण भिक्खं हिंइइ” ॥ लुद्धस्स व्याख्या-

[भा. ५८४४] अंतं न होइ देयं, थोवासी एस देह से सुद्धं ।

उक्कोसस्स व संभे, कहि घेच्छ महल्ल लोभेणं ॥

सू- खुडलगभायणे गहिए धरंगणे वि ठितं दड्ढं घरसामी भणति- “एयस्स अंतपंतभत्तं न देयं” । अहवा भणेज्ज - “एस थोवासी, जेन एस खुडलएणं गेण्हति” । अहवा भणेज्ज - “एयस्स सुद्धं देह” । “सुद्धं” ति उक्कोसं, शाल्योदनपढमदोच्चंगादी सुद्धो चेव । महल्लं इमेण कारणेण गेण्हति - “उक्कोसं लब्धमाणं पभूतं सामणं वा समुदाणियं लब्धमाणं कथं गेण्हिस्सामि” ति एवं लुद्धत्तणेण महल्लं गेण्हति ॥ “असंपत्ति” दारं चउत्थं, तस्स इमं वक्खणं-

[भा. ५८४५] जुत्तपमाणस्सऽसत्ती, हिनऽतिरित्तं चउत्थो धरेति ।

लक्खणजुतहीनऽहियं, नंदी गच्छडुता चरिमो ॥

सू- पुव्वद्धं कंठं । “जाणगे” ति अस्य व्याख्या - लक्खणपच्छद्धं, जं लक्खणजुत्तं तं जाणगे हीनं वा अहियं वा धरेति, नाणादिगच्छवृद्धिनिमित्तं । अहवा - गच्छस्स उवग्गहकरं नंदीभायणं, “चरिमो” ति जाणगे सो धरेति न दोसो ॥

अववाए ति गयं । इदानि “लक्खणमलक्खणे” ति दारं-

[भा. ५८४६] वड्ढं समचउरंसं, होति थिरं थावरं च वल्लं च ।

हुंडं वायाइद्धं, भिन्नं च आधारणिज्जाइं ॥

सू- वृत्ताकृति उच्छित्तकुक्षिपरिधितुल्यं चतुरंसं धटं स्थिरं स्थावरं अप्रतिहारिकं एतेहिं गुणेहिं जुत्तं धनं । अहवा - अन्नेहिं वि वण्णादिगुणेहिं जं जुत्तं तं धनं, एयं लक्खणजुत्तं । इमं अलक्खणं - विसमसंठियं हुंडं अन्ध्रिण्णं तुप्पडयं वाताइद्धं जं च भिन्नं, एते अलक्खणा ॥

[भा. ५८४७] संठियन्मि भवे लाभो, पतिट्ठा सुपतिष्ठिते ।

निव्वणे कित्तिमारोगं, वण्णहे नाणसंपया ॥

[भा. ५८४८] हुंडे चरित्तभेदो, सबलंमि य चित्तविक्कमं जाणे ।

दुप्पुते खीलसंठाणे, गणे य चरणे य नो ठाणं ॥

[भा. ५८४९] पउमुप्पले अकुसले, सव्वणे वणमाइसे ।

अंतो बहिं व दहे, मरणं तत्थ निदिसे ॥

सू- सुसंठाणसंठिए भत्तादि लाभो भवति, जं फुल्लगबंधेण सुपइद्धियं तेन चरणे गणे आयरियादिपदे वा सुपतिष्ठितो भवति । जस्स पातस्स वणो नत्थि तेन पातेण निव्वणो भवति, कित्ती जसो य भवति, आरोगं च से भवति । पवालसन्निभेण वण्णेण जं अहं ति जुत्तं तेन नाणं भवति । जं हुंडं तेन चरित्तविराधना भवति, मूलुत्तरचरित्ताइयारा भवंति । सबलं चित्तविचित्तं

तेनचित्तविभ्रमो खित्तादिचित्तो भवति । पुष्पगं मूले न सुपइद्वियं दुप्पुतं कोप्परागारं खीलसंठियं, एरिसे गणे चरणे वा न थिरो भवति । अहवा - हिंडंतो चेव अच्छति ।

[भा. ५८५०] अंतो वहिं व दहे, पुष्पगं भिन्ने य चउगुरु होंति ।

इयरब्भिन्ने लहुगा, हुंडादिसु सत्तसू लहुओ ॥

[भा. ५८५१] हुंड सबले सव्वण, दुप्पुत वातिद्धवण्ण हीने य ।

कीलगसंठाणे वि य, हुंडाई होंति सत्तेते ॥

सू- जं अंतो वहिं वा दहं तत्थ मरणं गेलण्णं वा तं गेण्हंते चउगुरुं । पुष्पगमज्जे नाभिभिन्ने एवं चेव । इयरंति - जं अन्नकुक्षिमादिसु भिन्नं तत्थ चउलहुं । हुंडे वाताइखे दुप्पुते खीलसंठाणे अवण्णहे सबले सव्वणे एतेसु मासलहुं ॥

लक्खणमलक्खणं सि गतं । इदानिं "तिविहं उवहि" ति-

[भा. ५८५२] तिविहं च होति पादं, अहाकडं अप्प-सपरिकम्मं च ।

पुव्वमहाकडगहणे, तस्सऽसति कमेण दोनितरे ॥

सू- तिविहं पादं - लाउयं दारुयं मइयापायं च । पुणो एकेकं तिविहं - अहाकडं अप्पपरिकम्मं बहुपरिकम्मं च । गहणकाले पुव्वं अहाकडं गेण्हियव्वं, तस्स असति अप्पपरिकम्मं, तस्स असति बहुपरिकम्मं ॥ इदानिं "वोच्चत्थ" ति-

[भा. ५८५३] तिविहे पहावेतम्मि, वोच्चत्थे गहणं लहुग आणादी ।

छेदन-भेदन करणे, जा जहि आरोवणा भणिया ॥

सू- जो एस अहाकडाइगो गहणकमो भणिओ, एयाओ जं वोच्चत्थं विवरीयं गेण्हति । अहाकडस्स जोगं अकाउं जो अप्पपरिकम्मं बहुपरिकम्मं वा गेण्हति तस्स चउलहुं, अत्रं च जं सपरिकम्मे पादेवि छेदन-भेदनं तं करंतस्स जा य छेदन-भेदनादिगा आयविराधना संजमविराधना वा पढमुद्देसगे भणिया, सखेव इहं अपरिसेसा सहारोवणाए भणियव्वा ॥

बित्थियद्वारगाह आदिद्वारे कोत्ति अस्य व्याख्या-

[भा. ५८५४] को गेण्हति गीयत्थो, असतीए पादकप्पिओ जो उ ।

उस्सग्ग-ऽववातेहिं, कहिज्जती पादगहणं से ॥

सू- को पादं गेण्हति ? जो गीयत्थो सो गेण्हति । गीयत्थस्स असति जेन पादेसणा सुत्तत्थो गहिओ सो पायकप्पितो गेण्हति । तस्स वि असति जो मेहावी तस्स पादेसणा उस्सग्गववाएहिं कहिज्जति, सो वा गेण्हति ॥ इदानिं "पोरिसि" ति-

[भा. ५८५५] हुंडादि एगबंधे, सुत्तत्थे करंतो मग्गणं कुज्जा ।

दुग-तिगबंधे सुत्तं, तिण्हुवरिं दो वि वज्जेज्जा ॥

सू- जं हुंडं आदिसद्दातो दुप्पुतं खीलसंठियं सबलं एगबंधं च, एतानि परिभुजंतो सुत्तत्थं करंतो अहाकडादि मग्गेज्ज । जइ पुण दुगबंधनं तिगबंधनं वा पादं से, तो सुत्तपोरिसिं काउं अत्थपोरिसिं वज्जेत्ता मग्गति । अह पादं से तिगबंधणाओ उवरिं चउसु ठाणेसु बद्धं, एरिसे पादे दो वि सुत्तत्थपोरिसीओ वज्जेत्ता आदिच्छुदयाओ चेव आढवेत्ता मग्गति ॥ पोरिसि ति गयं । इदानिं "काले" ति दारं । अहाकडादियाणं कं केत्तियं मग्गियव्वं ?

[भा.५८५६] चत्तारि अहाकडए, दो मासा हुंति अप्पपरिकम्मे ।
तेन परिमग्गिऊणं, असती गहणं सपरिकम्मे ॥

सू- चत्तारि मासा अहाकडं मग्गियव्वं, चउहिं मासेहिं पुन्नेहिं तस्स अत्तामे अन्ने दो मासा अप्पपरिकम्मं मग्गति, तेन परिमग्गिउण ति अहाकडकालाओ परतः अप्पपरिकम्मं एत्तियं कालं मग्गति, एत्ते इत्थमासे ति निगयसस नि अत्तामे जग्गे सपरिकम्मं मग्गियव्वं ॥

केच्चिरं कालं ? अत उच्यते-

[भा.५८५७] पणयालीसं दिवसे, मग्गित्ता जा न लब्भते ततियं ।
तेन परेण न गेण्हति, मा पक्खेण रउजेआ ॥

सू- पणयालीसं दिवसे बहुपरिम्मं गेण्हति, ततो परं न गेण्हति, जेन पन्नरसेहिं दिवसेहिं वरिसाकालो भाविस्सति । मा तेन पक्खकालेण परिकम्मणं रंगणं रोहवणं च न परिवारिअति ॥

काले ति गतं । इदानीं “आकरे” ति । अहाकडं कहिं मग्गियव्वं ? , अत उच्यते-

[भा.५८५८] कुत्तीय-सिद्ध-निण्हग, पवञ्जुवासादिसू अहाकडयं ।
कुत्तियवज्जं बितियं, आगरमादीसु वा दो वि ॥

सू- कुत्तियावणे मग्गति, सिद्ध ति सिद्धपुत्तोजो पव्वतिउकामो कते उवकरणे वाघाओ उप्पन्नो ताहे तं पडिग्गहगादि साधूणं देआ, निण्हयस्स वा, एवं च समणस्सवा पासे लब्भति । समणोवासओ वा पडिमं करेउं घरं पच्चागओ पडिग्गहगं साधूणं देअ, अहाकडं एतेषु स्थानेषु प्राप्यते । अप्पपरिकम्मं करतेषु प्राप्यते ? , अत्रोच्यते “कुत्तियवज्जं बितियं” - कुत्तियावणं वज्जेउं सिद्धपुत्तादिसु अप्पपरिकम्मं लब्भति । अहवा - “आगरमादीसु वा दो वि” ति अप्परिकम्मं ॥

कानि च तानि आगरमादीनि स्थानानि ? अतस्तेषां प्रदर्शनार्थं उच्यते-

[भा.५८५९] आगर नदी कुडंगे, वाहे तेने य भिक्ख जंत विही ।
कत कारितं व कीतं, जति कप्पति तु धिप्पति अज्जो ॥

आगराइताण इमं वक्खाणं-

[भा.५८६०] आगर प्नीमादी, निम्बुदग-नदी कुडंग ओसरणं ।
वाहे तेणे भिक्खे, जंते परिभोगऽसंसत्तं ॥

सू- आगरो भिल्लपल्ली भिल्लकोइ वा, “नदि” ति जेसु गामनगरंतरेसु नदीओ लाउएहिं संतरिअंति निम्बोदगातो, तासिं चेव नदीणं कूलेसु जे वच्छकुडंगा तेसु वा विअंति तुंबीओ, वाहतेणपल्लीसु वा, अहवा वाहतेणा अडविं गच्छंता लाउए उदगं धेत्तुं गच्छंति, भिक्खद्वा भिक्खयरो लाउयं गेण्हेअ, गुलजंतसालादिसु वा उस्सिसचणद्वा भत्ततेल्लादिठावणद्वा वा लाउयं गेण्हेआ । एतेसु आगरादिसु जं लब्भंति तं विधीए गेण्हति, अन्नं च जं एतेसु चेव परिभुज्जमाणं तं गेण्हति, जेन तं असंसत्तं भवति ॥ आगरादिसु ओभड्डं पुच्छियं च “कस्सेयं, कस्सद्वा वा कयं” ति । स पुच्छितो भणाति - “कय कारिच्छद्धं” अस्य व्याख्या-

[भा.५८६१] तुब्भद्वाए कतमिणं, अन्नस्सद्वाए अहव सद्वाए ।
जो धेच्छति व तदद्वा, एमेव य कीय-पामिद्धे ॥

सू- तुब्भद्वाए कयं वा, तुब्भद्वाए वा कारितं, अन्नस्स वा साहुस्स भिक्खतरस्स वा अद्वाए

कयं । अहवा - सद्वाए ति अप्पणो अद्वाए, अहवा - जो चेव गेण्हति तस्सद्वाए कयं जावतिगमित्यर्थः । अहाकस्मे मणियं एवं कीयगडपामिच्चादिसु वि भाणियव्वं । अन्ने वि उग्गमदोसा जहासंभवं सोहेयव्वा, एसणदोसा य । जं सुद्धं तं घेप्पइ, असुद्धं तं वज्जेयव्वं ॥

अप्पण ति मणं । इति “चाउले” ति-

[भा. ५८६२] चाउल उण्होदग तुवर कूर फुसणे तहेव तक्के य ।

जं होति भावितं कप्पती तु भइयव्व तं सेसं ॥

सू- चाउलसोधणं तुवरो कुसुंभगोदगादी भइयव्व ॥ सेसंत अस्य व्याख्या-

[भा. ५८६३] सीतोदगभावितं अविगते तु सीतोदण गेण्हति ।

मज्ज-वस-तेल्ल-सप्पी-मुहुमातीभावियं भइतं ॥

सू-परिनए पुण सीतोदगे गेण्हति, मज्जादिएसु जति निक्खारेउं सक्रति तो घेप्पइ, इथरहा न घेप्पइ । एस भयणा । अहवा - वियडभावितं जत्थ दुगुंछियं तत्थ न घेप्पइ, अदुगुंछिए घेप्पति ॥

[भा. ५८६४] ओभासणा य पुच्छा, दिट्ठे रिक्के मुहे वहंतं य ।

संसट्ठे निज्जित्ते, सुक्खे य पगास दङ्गुणं ॥

सू-ओभासण ति जहा वत्थस्स “कस्सेयं, किं वासी, किं वा भवस्सति, कत्थ वा आसी?”- एवं पुच्छा । सुद्धे गहणं । पुणो सीसो पुच्छइ - “दिट्ठादिपदे” । आथरिओ आह - अदिट्ठातो दिट्ठं खेमतरं । कहं ?, उच्यते - अदिट्ठे देये किं काए संघट्ठंतो गेण्हति न वा ? अहवा - कायाणं उवरिं ठवियल्लयं होज्जा, अहवा - बीजात्ती छूदा होज्ज, दिट्ठे पुण सव्वं दीसइ, एएण कारणेण दिट्ठं वरं, नो अदिट्ठं । “किं रिक्कं, अनरिक्कं तं घेप्पतु ?” कय मुहं घेप्पइ । “वहंतयं, अवहंतयं ?” जं तक्कमादि फासुएणं वहंतयं त घेप्पति, नावे जं आउक्कायादीहिं । “किं संसट्ठं, असंसट्ठं गेण्हउ” ? एत्थ उक्खित्तं कप्पति । सुक्कं, उल्लं ? फासुएण उल्लं पसत्थं । “पगासमुहं, अपगासमुहं ? पगासमुहं कप्पति । अहवा - “पगासड्डियं अप्पगासड्डियं” ? पगासड्डियं कप्पति । “दङ्गुणं” ति जदा सुद्धं तदा चक्खुणा पडिलेहेति, जदि न पडिलेहेइ ताहे तसबीयादी होज्ज ॥ जइ तसीयादी होज्ज, ताहे इमं पुणो जयणं करेइ-

[भा. ५८६५] ओमंथ पाणमादी, पच्छा मूलगुण-उत्तरगुणेसुं ।

तिट्ठाणेतिक्खुत्तो, सुद्धो ससण्णिल्लमादीसु ॥

“ओमंथ” ति पयस्स विभासा-

[भा. ५८६६] दाहिणकरेण कण्णे, घेतुताणे य वाममनिबंधे ।

घट्ठेति तिन्नि वारा, तिन्नि तले तिन्नि भूमीए ॥

सू- कण्णं तस्स मुहं । कण्णे घेतुं हतथं उत्ताणय काउं, तं पायं कण्णगहियं वामबाहुमणि- बंधप्पदेसं संघट्ठेति ति तिन्नि वारा आहंति । जत्थ जइ बीयं तसा वा विट्ठा तो न कप्पति, अहं विट्ठा ताहे हत्थतले ततो वारा आहंति । तत्थ वि तस-बीए दिट्ठे न कप्पति, अदिट्ठेसु पुणो ओमंथयं भूमीए तिन्नि वारा पप्फोडेति ॥ पाणमादी, एयस्स विभासा तिट्ठाणे तिक्खुत्तो खोडिए समाणे-

[भा. ५८६७] तस बीयम्मि वि दिट्ठे, न गेण्हती गेण्हती उ अदिट्ठे ।

गहणम्मि उ परिसुद्धे, कप्पति दिट्ठेहि वि बहूहिं ॥

सू- गहणकाले परिसुद्धे जइ पच्छा तसबीयं वा पासति, ससणिद्धाणि वा पासति, तहावि तं सुद्धं चेव, न परिद्धवेति । अत्रे पुण भणति - जइ तज्जाए बीए जीव सत्त कुणगा ताव न परिद्धवेइ । अह बहुतरे पासइ तज्जाए तो गहणकाले सुद्धंपि सपडिग्गहमाताते परिद्धवेति । अतज्जाएसु बहुसु वि ठियेसु न परिद्धवेइ, ते अतज्जाए सडियं जयणाए फडेंति ॥ “पुच्छा मूलगुणउत्तरगुणेसु”ति सीसो पुच्छति - तस्स के मूलगुणा, के वा उत्तरगुणा ? मुहकरणं मूलगुणा, मोयकरणं उत्तरगुणा । एत्थ मूलगुण उत्तरगुणेहिं चउभंगो कायव्वो । पढमभंगे चउगुरुं तवकालगुरुं, बितियभंगे चउगुरुं चेव तवगुरु । ततियभंगे छलहुं चउगुरुं । चउत्थो सुद्धो । “चाउल” सि गयं ।

इदानीं “जहन्नजयण”ति दारं-

[भा. ५८६८] पच्छित्तं पण जहन्ने ते नेउ तव्वुद्धिए उ जयणाए ।

जहन्ना उ सरिसवादी, तेहिं तु जयणेंतर फलादी ॥

सू- पच्छित्तं पणं जहन्नं असंतासति तववुद्धिजयणाए गिण्हति, अहवा - सरिसवाती बीया जहन्ना, तहिं छब्भागकरवुद्धिजयणाए गेण्हति । इयरे ति बावरा कलादी, कल ति चणगा ॥

इदानीं एसेवत्थो विवरिञ्जति हत्थपमाणं काहुं-

[भा. ५८६९] छब्भागकए हत्थे, सुहुमेसु पढमपव्व पंचदिना ।

दस बितिते रातिदिना, अंगुलिमूलेसु पन्नरस ॥

सू- हत्तो छब्भाए कीरइ, पढमपव्वा एको भागो, बितियपव्वा बितियभागो, अंगुलिमूले ततिओ, आउरेहा चउत्थो, पंचमो अंगुडुबंधे, सेसो छड्डो । एस पढमपव्वमेत्तेसु सुहुमबीएसु पंचराइंदिया, बितियपव्वमेत्ते दसराइंदिया, अंगुलिमूलमेत्तेसु पन्नरस ॥

[भा. ५८७०] वीसं तु आउलेहा, अंगुडुयमूले होति पणुवीस ।

पसतिम्मि होति मासो, चाउम्मासो भवे चउसु ॥

सू- आयुरेहमेत्तेसु वीसं राइंदिया, अंगुडुबंधमेत्तेसु पणुवीसं, पसतीए पासलहुं, चउसु पसतीसु चउलहुं ॥

[भा. ५८७१] एसेव गमो नियमा, धूलेसु वि बितियपव्वमारद्धो ।

अंजलि चउक्क लहुगा, ते चिय गुरुगा अनंतेसु ॥

सू- मासमादिसु धूलेसु बितियपव्वमेत्तेसु पणगं, अंगुलिमूले दस, आयुरेहाए पन्नरस, अंगुडुमूले वीसा, पसतीए भिन्नमासो, अंजलीए मासलहुं, चउसु अंजलीसु चउलहुं । एते चेव पच्छित्ता सुहुमधूरेसु अनंतेसु गुरुगा कायव्वा ॥

[भा. ५८७२] निक्कारणम्मि एते, पच्छित्ता वणिण्या उ बितिएसु ।

णायव्वऽनुपुव्वीए, एसेव य कारणे जयणा ॥

सू- जा एसा पच्छित्तवुद्धी भमिया निक्कारणे, कारणे पुण गेण्हंतस्स सेव जयणा पणगाविगा भवति । जइ पुण अहाकडे पढमपव्वप्पमाणा बीया अप्पपरिकम्म च सुद्धं लब्धति । एत्थ अप्पबहुचिंताए कतरं धेत्तव्वं ? भण्णति-अहाकडं धेत्तव्वं, नो अप्पपरिकम्मं । एवं बितियपव्वादिसु वि वत्तव्वं ॥ जाय-

[भा. ५८७३] वोसडं पि हु कण्णति, बीयादीनं अहाकडं पायं ।

ण य अप्प सपरिकम्मा, तहेव अप्पं सपरिकम्मा ॥

सू- वीसद्वंति भरियं, अहाकडं आगंतुगाण भरियं पि कप्पति, न य अप्परिकम्पं बहुपरिकम्पं वा । एवं अप्परिकम्पं पि आगंतुगाण भरियं कप्पति न य बहुपरिकम्पं सुद्धं ॥

इमं जयणाए निच्छतो छडेति-

[भा. ५८७४] थूले वा सुहुमे वा, अवहंते वा असंथरंतम्मि ।

आगंतुग संकामिय, अप्पबहु असंथरंतम्मि ॥

सू- थूलाण वा चणगादियाण बीयाण सुहुमाण वा सरिसवादियाण भरियं होञ्जा तस्स य जति पुव्वभायणं, नवरं-तं न वहति । “असंथरं” ति अपञ्जलियं वा भायणं, भायणस्स वा अभावो, ताहे तम्मि असंथरे अप्पबहुअं तुलेत्ता बहुगुणकरे ति काउं अहाकडं, आगंतुगाण बीयाण भरियं ति आगंतुगे संकामेत्ता जयणाए अन्नत्थ, अहाकडं चेव गेण्हति न दोसो ॥

जयण ति गता । इदानीं चोदगो” ति ॥

[भा. ५८७५] थूल-सुहुमेसु वोतुं, पच्छित्तं तेसु चेव भरितेसु ।

जं कप्पति ति भणियं, न जुज्जते पुव्वमवरेणं ॥

आचार्य आह - “असति असिव” ति-

[भा. ५८७६] चोदग ! दुविधा असती, संताऽसंता य संत असिवादी ।

इयरो उ झामियादी, कप्पति दोसुं पि जा भरिते ॥

सू- संतासंती जत्थ गामे नगरे विसए वा भायणे अत्थि तत्थंतरा वा असिवं, सगामे वा जेसु कुलेसु अत्थि तेसु वा असिवं, ओमोयरियादीणि वा तत्थंतरा वा एसा संतासती । अहवा - संतासंती अत्थि भायणं, नवरं - तं न वहति । अहवा - संतासती असंथरम्मि ति अत्थि भायणं, डंहरं न संथरति । तेन इयर ति असंतासती सा इमा - “झामियं” ति, पलीवए दहं पातं, तेनेहिं वा हडं, रायदुट्टेण वा हडं, भग्गं वा, सव्वहा अभावो पातस्स, एवमादिकारणेहि कप्पति दोसु वि असतीसु अहाकडं पादं आगंतुगबीयाण भरियं घेतुं, न य सुद्धं अप्परिकम्पं । जं पुण मए भणियं पच्छित्तं तं दुविहाए असतीए अभावे जो गेण्हति तस्स तं भवति । अहाकडे जइ विधीए दोसा तहावि तं बहुगुणकरं, अप्परिकम्पंमि पुण सुद्धं पि बहुदोसकरं ॥ कहं ? उच्यते-

[भा. ५८७७] जो तु गुणो दोसकरो, न सो गुणो दोस एव सो होती ।

अगुणो वि य होति गुणो, जो सुंदर निच्छओ होति ॥

सू- एवं इहं पि अप्परिकम्पे सुद्धेवि दोसा, अहाकडे वीयस्स सहिए दुट्टे वि गुणो चेव । कहं ? , उच्यते - अहाकडे जति वि ताणि आगंतुगबीयाणि जयणाए अन्नत्थ संकामेत्तस्स अप्पो संघट्टणादोसो, तहावि न य सुत्तत्थपलिमंथो, न य छेदणादिआतोवघायदोसा । अन्नो य इमो नवरं-गुणो, तक्खणादेव घेतुं हिंडियव्व । एवं तं सदोसं पि बहुगुणं । अप्परिकम्पे पुण एवं चेव विवरीयं भाणियव्व, अतो तं सगुणं पि सदोसं ॥ असति असिव ति गयं । इदानीं “पमाण-उवओग-छेदणं” ति तिन्नि विपदे जुगवं भण्णति- पादं सामण्णेण वा उवकरणं जइ अहाकडं पमाणजुत्तं वा न लब्धमि, तो तं पमाणजुत्तं कायव्वं, उवउत्तेण छेतुं इणमेव । जतो भण्णति-

[भा. ५८७८] असति तिगे पुण जुत्तजोग ओहोवधी उवग्गहिते ।

छेदन-भेदनकरणे, सुद्धो तं निज्जरा विउला ॥

शू- असति ति अहाकडस्स “तिगे” ति तिप्पिवारा “जुत्तो जोगो” अहाकडं तयो वारा मार्गितमित्यर्थः, पुण्णत्ति अवधारणे । किं अवधारेति ?, उच्यते- तिप्पहं वाराण परओ अप्पपरिकम्मेव गेण्हति । एस ओहिण्ण उवग्गहिण्ण वा पादे, वत्थे अन्नम्मि वा उवहिम्मि विही गेण्हियव्वो । एवं क्रमागते अप्पपरिकम्मे उवउत्तो छेदनभेदनं करेत्तो विसुद्धो, न तत्थ पच्छित्तं । तं विहिं अवेक्खंतस्स, प्रत्युत निर्जरा विपुला भवति ॥ चोदगाह- “ननु अप्पपरिकम्ममादिसु धेप्पमाणेसु छेदनादिकरणे आयसंजमविराहणा भवति ।” आचार्याह-

[भा. ५८७९] चोदग ! एताए श्रिय, असती य अहाकडस्स दो इतरे ।

कप्पते छेदने पुण्ण उवओगं मा दुवे दोसा ॥

शू- हे चोदग ! जा एसा दुविहा संताऽसंतासती भणिया ताए अहाकडस्स असतीते दो इतर ति अप्पपरिकम्मं बहुपरिकम्मं च कप्पते घेतुं, तेसु पुण्ण छेदनादि करेत्तो सुद्धुवुत्तो करेति, मा दुवे दोसा भविस्संति, आयसंजमविराधनादोसा इत्यर्थः ॥ अस्यैवार्थस्य अपरः कल्पः-

[भा. ५८८०] अहवा वि कओ नेनं, उवओगो न वि य लब्भती पढमं ।

हीनऽधियं वा लब्भइ, पमाणओ तेन दो इयरे ॥

शू- उवओगो ति मग्गणजोगे पढमं ति अहाकडयं, अहवा - लब्भइ अहाकडं तं पमाणतो हीनं अहियं वा लब्भइ, तेन कारणेन “दो इतरे” ति, “इतरं” ति- अप्पपरिकम्मं सुद्धं पमाणजुत्तं गेण्हति, तस्सासति हीनप्पमाणाइरेगलंभे वा बहुपरिकम्मं सुद्धं जुत्तप्पमाणं धेप्पति ॥

इमं च अप्पपरिकम्मं पडुद्ध भण्णइ-

[भा. ५८८१] जह सपरिकम्मलंभे, मग्गंते अहाकडं भवे विपुला ।

निज्जरमेवमलंभे, बित्थियस्सितरे भवे विपुला ॥

शू- जहा सपरिकम्मे ति अप्पपरिकम्मे सुद्धे जुत्तप्पमाणे लब्भमाणे वि अहाकडं मग्गंतस्स निज्जरा विपुला भवति, तहा पढमस्स ति अहाकडस्स अलंभे इयरं ति - अप्पपरिकम्मं मग्गंतस्स विपुला निज्जरा भवति । अहवा - एताए गाहाए चउत्थं पादं पढंति “बीयस्सितरे भवे विउल” ति । बित्थियं अप्पपरिकम्मं, तस्स अलाभे इयरं ति बहुपरिकम्मं, तं मग्गंतस्स निज्जरा विउला भवति, पढमवित्थियाण अलंभे संतासंतासतीए वा ॥ अहवा - जत्थ ते लब्भंति तत्थिमे कारणा-

[भा. ५८८२] असिवे ओमोयरिए, रायदुद्धे भए व गेलण्णे ।

सेहे चरित्तं सावय-भए व तत्थियं पि गेण्हेआ ॥

शू- जत्थ अहाकडं पादं अप्पपरिकम्मं वा लब्भति तत्थ असिवं, अंतरे वा परिरयगमणं च नत्थि, एवं ओमरायदुद्धं बोहिगादीण वा भयं गिलाणपडिबंधेण वा तत्थ न गम्मइ, सेहस्स वा तत्थ सागारियं चारित्तभेदो ति, तत्थंतरा वा चरित्ताओ उवसग्गंति, सीहादिसावयभयं तत्थ अंतरा वा, एवमादिकारणेहिं अगच्छंतो तत्थियं । तत्थियं ति - बहुपरिकम्मं सत्थाणे चेव गेण्हति ॥

गयमत्थं सीहावलोचणेण भणति-

[भा. ५८८३] आगंतुगाणि ताणि य, सपरिकम्मे य सुत्तपरिहाणी ।

एएण कारणेणं, अहाकडे हेति गहणं तु ॥

शू- चरिमं परिकम्मेतस्स सुत्तत्थपरिहाणी । शेषं गतार्थम् ॥

पमाण उवओगछेयणं ति गतं । इदानीं “मुहं” ति दारं-

[भा. ५८८४] बितिय-ततिएसु नियमा मुहकरणं होअ तस्सिमं मानं ।

तं पि य तिविहं पादं, करंडयं दीह वट्टं च ॥

सू- वितियं अप्परिकम्पं, (ततियं बहुपरिकम्पं) एतेसु नियमा मुहकरणं, तं च मुहं तिविहं - करंडाकृति, दीहं ति ओलंबगं, वट्टं ति समवउरंसं ॥ तेसिं मुहस्स इमं माणं-

[भा. ५८८५] अकरंडगम्पि भाणे, हत्थो उट्टंजहा न घट्टेति ।

एयं जहन्नयमुहं, वत्थुं पप्पा ततो विसालं ॥

सू- अकरंड ओलंबओ समवउरस्सं वा, एतेसु मुहप्पमाणं हत्थो पविसंतो निष्फिडंतो वा जहा उट्टं अह य न घट्टेति - न स्पृशतीत्यर्थः । एयं सब्बजहन्नमुहप्पमाणं । अतो परं वत्थुं ति महंतं महंततरं विसाले विसालतरं मुहं कज्जति, जं पुण करंडगाकृति तस्स विसालमेव मुहं कज्जति । अन्नहा तं दुक्कप्पयं भवति ॥ एस पडिग्गहो भणितो । इदानीं मत्तगो भण्णति - अत्राह चोदकः - न तित्थकरेहिं मत्तगो अनुन्नातो । कहं ? यस्मादुक्तं-

[भा. ५८८६] दब्बे एगं पादं, वुत्तंतरुणो य एगपादो उ ।

अप्पोवही पसत्थो, चोदेति न मत्तओ तम्हा ॥

सू- उवकरणदब्बोभोयरियाए भणियं- “एगे दब्बे एगे पार दिवसंत्वरणस्सउणय” । तथा चोक्तं- “जे भिक्खू तरुणे बलवं जुवाणे से एगं पादं धरेअ” तथा चोक्तं - “अप्पोवही कलहविवज्जणा य, विहारचरिया इसिणं पसत्था” । चोदगो भणति - जम्हा एवं बहुसुयं, अन्नेसु वि सुत्तपदेसु भणियं, तम्हा न मत्तगो घेत्तव्वो ॥ आयरियाह-

[भा. ५८८७] जिनकप्पे सुत्तेतं, सपाडिग्गहकस्स तस्स तं एगं ।

नियमा थेराणं पुण, बितिअओ मत्तओ भणिओ ॥

सू- एगवत्थपादादिया जे सुत्तपदा चोदेसि, एते सपाडिग्गहस्स सपाउरणस्स य जिनकप्पियस्स सुत्ता । थेराणं पुणं नियमा पडिग्गहस्स बितितो मत्तगो भवति, स तित्थयरेहिं चेव अनुन्नातो, अप्पोवहिगहणातो दुपत्तो अप्पोवही चेव, जतो तिप्पभिति बहुत्तं, तम्हा दिट्ठं मत्तगगहणं ॥

तं अगेण्हते पच्छित्तं । इमे य दोसा-

[भा. ५८८८] अग्गहणे चारत्तग, पमाण हीनाऽहियसोही अववाए ।

परिभोग गहण बितियपद लक्खणादी मुहं जाव ॥

-अग्गहणे ति अस्य व्याख्या-

[भा. ५८८९] मत्तगऽगेण्हणे गुरुगा, मिच्छत्तं अप्प-परपरिद्याओ ।

संसत्तग्गहणम्मि य, संजमदोसा मुणेयव्वा ॥

सू- मत्तगं अगेण्हते चउगुरुगा पच्छित्तं, णवसङ्गादि मिच्छत्तं गच्छे । कहं ? उच्यते - तेन चेव पडिग्गहेण निष्ठेवंतं दट्ठं दुट्ठिधम्मं ति, जति पडिग्गहे आयरियातीणं गेण्हति अप्पा चत्तो, अह अप्पणो गेण्हति तो आयरियादी पदा चत्ता । मत्तगअभावे संसत्तभत्तपानं कहिं गेण्हउ ? अहापडिलेहियं पडिग्गहे चेव गेण्हति, तो संजमविराहणा सवित्थरा भाणियव्वा । छक्काय च० गाहा ॥ “वारत्त” ति अस्य व्याख्या-

[भा.५८९०] वारत्तग पव्वञ्जा, पुत्तो तप्पडिम देवथलि साहू ।
पडिचरणेगपडिग्गह, आयमणुच्चालणा छेदो ॥

सू- वारत्तपुरं नगरं तत्थ य अभग्गसेनो राया, तस्स अमच्चो वारत्तगो नाम । सो घरसारं पुत्तस्स निसिउं पव्वइतो । तस्स पुत्तेण पिउभत्तीए देवकुलं करित्तु रयहरणमुहपोत्तियपडिग्गहधारी पिउपडिमा तत्थ ठाविया । तत्थ थलीए सत्तागारो पवत्तितो । तत्थ एगो साधू एगपडिग्गहधारी तत्थ थलीए पडिग्गहए भिक्खं घेत्तुं, तं भोत्तुं, तत्थेव पडिग्गहे पुणो पाणगं घेत्तुं सन्नं वोसिरिउं, तेनेव पडिग्गहेण निछेवेति । तेसिं सत्ताकारनिउत्ताणं चिंता - कहं निछेवेइ ति, पडियरतो दिट्ठो, तेहिं निच्छूढो । तेहिं य ताणि भायणाणि अगनिकाइयाणि अन्नाणि छड्डियाणि, तस्स अन्नेसिं य साधूणं वोच्छंओ तत्थ जातो, उड्डाहो य ॥ इमं मत्तगस्स पमाणं-

[भा.५८९१] जो मागहओ पत्थो, सविसेसतरं तु मत्तगपमाणं ।
दोसु वि दव्वग्गहणं, वासावासेसु अहिगारो ॥

सू- मगहाविसए पत्थो ति कुलवो । दोसु वि ति उडुबद्धे वासासु य । कारणे असनं पाणगदव्वं वा गेण्हति । अन्ने पुण भणंति - दोसु वि ति - पडिग्गहे भत्तं, मत्तगे पाणगं । इहं पुण मत्तगेण वासावासासु अधिकारो । वासासु पदमं चेव जत्थ धम्मलाभोत्ति तत्थ पानगस्स जोगो कायव्वो । किं कारणं ?, कयाति वग्घारियवासं पडेज्ज, जेण राओ घरं न सक्कति संचरिउं, ताहे विना दव्वेण लेवाडो भवति, तम्हा पदमभिक्खातो चेव पानगं मग्गियव्वं । अहवा - वासासु संसज्जति तितेण सोहिज्जइ ति अतो तेन अधिकारो ॥ अधवा इमं पमाणं-

[भा.५८९२] सुवखोल्ल ओदनस्सा, दुगाउतद्धाणमागओ साहू ।
भुजति एगट्ठाणे, एतं खलु मत्तगपमाणं ॥

सू- अप्पेण उल्लिओ सुक्कोयणो, अहवा - सुक्खो चेव ओयणो अन्नभावणगहितेण तिममणेण जो पज्जतिओ भवइ, एयं मत्तगस्स पमाणं ॥ अधवा इमं पमाणं-

[भा.५८९३] मत्तस्स व पानस्स व, एगतरागस्स जो भवे भरिओ ।
पज्जत्तो साहुस्सा, एतं किर मत्तगपमाणं ॥

सू- मत्तगो जुत्तप्पमाणो घेत्तव्वो, हीनप्पमाणे अतिरित्ते वा बहू दोसा ॥
एत्थ हीने ति दारं- तस्सिमे दोसा-

[भा.५८९४] डहरस्स एते दोसा, ओभावण खिसणा गलंते य ।
छण्हं विराधना भाणभेयो जं वा गिलाणस्स ॥

सू- ओभावणा, चप्पाचप्पिं भरेमाणं दद्धं भणाति - इमे दरिद्रा दुक्खभग्गा पव्वइत ति । अहवा-चप्पाचप्पिं भरेमाणं दद्धं भणाति - इमे असंतुडुत्ति, खीसंति अतिलोभगिस्से ति वा भणाति, अतिमारियगलंते य पुढवादिछक्कायविराधना लेवाडिज्जति, तत्थ धुवणाधुवणे दोसा । अहवा - लेवाडणभया तत्थुवओगेण खाणुमादी न पेहति, अतो भायणविराधना । चप्पचप्पिं वा करेत्तस्स भायणविराहणा । गिलाणमादियाण वा अप्पज्जत्तं भवति तेन तेसिं विराधना ॥

अहवा इमे डहरे दोसा-

[भा.५८९५] पडणं अवंगुतम्मि, पुढवी-त्तसपाण-तरुग्गणादीणं ।
आनिज्जंते म्ममंतरातो गलणे य छक्काया ॥

चू- कण्णाकर्णिण भरिते लेवाङ्गणभरणं अवंगुणं ति तत्थ पुढविकाया तसा तरुपुष्पाइया पडेज्ज, अहवा - गामंतरातो अतिभरिए आनिअंते परिगलमाणे छक्काया विराहिअंति ॥

हीने ति गतं इदानीं अधिगे ति दार-

[भा. ५८९६] अहियस्स इमे दोसा, एगतरस्सोग्गहम्मि भरियम्मि ।

सहसा मत्तगभरणे, भारो वि विगिंचनियमादी ॥

चू- प्रमाणाधिके इमे दोसा - एगतरस्स ति भत्तस्स पानस्स वा पडिग्गहे भरिते पच्छा मत्तगे गहणं करेज्ज, सहसा तम्मि मत्तगे भरिए अतिभारेण खाणुमादिए दोसे न पेहेइ, अन्नं च दोसु वि भरितेसु विगिंचणिया दोसा, अह न विगिंचति तो अतिखद्धेण गेलण्णादिया दोसा ॥

अधिगे ति गयं । जम्हा एते दोसा तम्हा हीनऽइरित्ते वज्जेउं पमाणपत्तो धेप्पव्वो । तं च अप्पणद्धा न परिभुंजति । आयरियादीणद्धा परिभुंजति । अह निक्कारणे अप्पणद्धा परिभुंजति, तो इमं पच्छित्तं-

[भा. ५८९७] जति भोयणमावहती, दिवसेणं तत्तिया चउम्मासा ।

दिवसे दिवसे तस्स उ, वितिएणाऽऽरोवणा भणिता ॥

चू- एगदिवसेण जत्तिए वारे मत्तगेण भत्तपानं आनेति तत्तिया चउलहुगा भवन्ति, दिवसे दिवसे ति वीप्सायां, वितियादिदिवसेसु पच्छित्तवुद्धी दरिसेति - जत्तियवारा आनेति ततो से वितिएण आरोवणा कज्जति, चउलहुस्स अबितियं चउगुरुगं तं वितियवारे दिज्जति, एवं उवरिं पि नेयव्वं, अट्टमे दिवसे पारंचियं पावति ॥ सोही गया । इदानीं अववादे ति-

[भा. ५८९८] अन्नाणे गारवे लुद्धे, असंपत्ती य जाणए ।

लहुओ लहुओ गुरुगा, चउत्थो सुद्धो य जाणओ ॥

चू- एरिसा जहा पडिग्गहे भणिया तहेव मत्तगे वि भाणियव्वा ॥ इदानीं परिभोगो ति दारं । मत्तगो नो अप्पणद्धा परिभुंजइ, आयरियादीणद्धा परिभुंजइ-

[भा. ५८९९] आयरिय बाल बुद्धा, खमग गिलाणा य सेह आएसा ।

दुल्लभ संसत्त असंथरम्मि अद्धाणकप्पम्मि ॥

चू- आयरियस्स य गिलाणस्स य मत्तगे पाउग्गं धेप्पइ, सेहबालादियाण अनहिंडंताण मत्तगे भत्तं धेप्पइ पाउग्गं वा । अहवा - बालादिया पडिग्गहय न सक्कंति वट्ठावेउं, ताहे मत्तगेण हिंडंति । गच्छद्धा वा दुल्लभदव्वं घतादियं पडुप्पन्नं मत्तगे गेण्हेज्जा । तत्थ वा संसज्जति भत्तपानं तत्थ मत्तगे गेण्हेज्जति भत्तपानं, तत्थ मत्तए घेतुं सोहेति, पच्छा पडिग्गहे धुब्भइ । ओमादि असंथरणे वा, असंथरणे पडिग्गहे भरिए अन्नम्मि य लब्धंते मत्तगे गेण्हेज्जा । अद्धाणे कप्पो अद्धाणकप्पो अद्धाणे विधिरित्यर्थः । कप्पगहणं कारणे विधीए अद्धाणं पडिवन्नेति दंसेति, तत्थ असंथरणे पडिग्गहे धरिए मत्तगे गेण्हति ॥ परिभोगि ति गतं । “गहणपदवितियपदलक्खणादि मुहं जाव” ति- एतेसिं पदानां अत्थो जहा पडिग्गहे । तहावि अक्खरत्थो भण्णति-गहणे । मत्तगं को गेण्हति? वितियपदं असिवादिकारणेहिं सत्थाणे चेव अप्पबहुपरिकम्मा गेण्हति ॥ लक्खणादि दारा जहा पडिग्गहे तहा मत्तगे वि वत्तव्वा, मुहकरणं च, अप्पपरिकम्मं सपरिकम्मं च लेवेयव्वं । तत्थ लेवग्गहणे इमा विही-

[भा.५९००]

हरिए बीए चले जुते, वत्ये साणे जलडिते ।

पुढवीऽसंपातिमा सामा, महावाते महिताऽमिते ॥

बू-ओहनिश्रुतिमादीसु अनेगसो गतत्या । एस उवही अव्वोकडो भणिओ । विभागतो पुण उवही दुविहो - ओहिओ उवग्गहितो य । जिणाणं परिहारविसुद्धियाणं अहालंदियाणं पडिमापडिवण्णगाणं, एतेसिं ओहितो चेव उवही । जिनकप्पिया दुविहा - पाणिपडिग्गही, पडिग्गहधारी य । पाणिपडिग्गही दुविहा - पाउरणवज्जिया, सहिया य । पाउरणवज्जियाणं दुविहो - रयहरणं मुहपोत्तिया य । पाउरणसहियाणं तिविहं, चउच्चिहं, पंचविहं । पडिग्गहधारी वि पाउरणवज्जिओ पाउरणसहितो वा । पाउरणवज्जियस्स नवविहो । पाउरणसहियस्स दसविहो एककारसविहो बारसविहो य । परिहारविसुद्धिगादी नियमा पडिग्गहधारी पाउरणं । धितिसंघयणअभिग्गहविसेसओ भयणिज्जं । अहालंदियाण विसेसो गच्छे पडिबद्धा अप्पडिबद्धा वा होज्ज । इमं धेरकप्पियाणं-

[भा.५९०१] चोहसगं पणुवीसा, ओहोवधुवग्गहो यऽनेगाविहो ।

संधारपट्टमादी, उभयो पक्खे वि नायव्वी ॥

बू- धेरकप्पियाणं ओहोवही चोहसविहो । संजतीण ओहोवही पनवीसविहो । उभयपक्खे ति साधुसाधुणीणं उवग्गहिओ उवही संधारगपट्टादि अनेगविहो भवति ॥

मू. (१०९८) जे भिक्खू अनंतरहियाए पुढवीए जीवपइड्डिए सअंडे सपाणे सबीए सहरिए सओस्से सउदए सउत्तिंग-पणग-दग-मट्टिय-मक्कडासंताणगंसि, दुब्बद्धे, दुन्निखित्ते, अनिकंपे, चलाचले उच्चारपासवणं परिट्ठवेइ, परिट्ठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१०९९) जे भिक्खू ससणिद्धाए पुढवीए जीवपइड्डिए सअंडे सपाणे सबीए सहरिए सओस्से सउदए सउत्तिंग-पणग-दग-मट्टिय-मक्कडासंताणगंसि दुब्बद्धे, दुन्निखित्ते, अनिकंपे, चलाचले उच्चारपासवणं परिट्ठवेइ, परिट्ठवेतं वा साइज्जइ ॥

मू. (११००) जे भिक्खू ससरक्खाए पुढवीए जीवपइड्डिए सअंडे सपाणे सबीए सहरिए सओस्से सउदए सउत्तिंग-पणग-दग-मट्टिय-मक्कडासंताणगंसि दुब्बद्धे, दुन्निखित्ते, अनिकंपे, चलाचले उच्चारपासवणं परिट्ठवेइ, परिट्ठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (११०१) जे भिक्खू मट्टियाकडाए पुढवीए जीवपइड्डिए सअंडे सपाणे सबीए सहरिए सओस्से सउदए सउत्तिंग-पणग-दग-मट्टिय-मक्कडासंताणगंसि दुब्बद्धे, दुन्निखित्ते, अनिकंपे, चलाचले उच्चारपासवणं परिट्ठवेइ, परिट्ठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (११०२) जे भिक्खू चित्तमंताए पुढवीए जीवपइड्डिए सअंडे सपाणे सबीए सहरिए सओस्से सउदए सउत्तिंग-पणग-दग-मट्टिय-मक्कडासंताणगंसि दुब्बद्धे, दुन्निखित्ते, अनिकंपे, चलाचले उच्चारपासवणं परिट्ठवेइ, परिट्ठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (११०३) जे भिक्खू सिलाए जीवपइड्डिए सअंडे सपाणे सबीए सहरिए सओस्से सउदए सउत्तिंग-पणग-दग-मट्टिय-मक्कडासंताणगंसि दुब्बद्धे, दुन्निखित्ते, अनिकंपे, चलाचले उच्चारपासवणं परिट्ठवेइ, परिट्ठवेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (११०४) जे भिक्खू लेलूए जीवपइड्डिए सअंडे सपाणे सबीए सहरिए सओस्से सउदए

सउत्तिंग-पनग-दग-मद्विय-मकडासंताणगंसि दुब्बद्धे, दुन्निखित्ते, अनिकपे, चलाचले उच्चारपासवणं परिद्ववेइ, परिद्ववेतं वा सातिअति ।

मू. (११०५) जे भिक्खू कोलावासंसि वा दारुए जीवपइड्डिए सअंडे सपाने सबीए सहरीए सओरसे सउदए सउत्तिंग-पनग-दग-मद्विय-मकडासंताणगंसि दुब्बद्धे, दुन्निखित्ते, अनिकपे, चलाचले उच्चारपासवणं परिद्ववेइ, परिद्ववेतं वा साइअइ ॥

मू. (११०६) जे भिक्खू धूणंसि वा गिहेलुणंसि वा उसुगालंसि वा बामबलंसि वा दुब्बद्धे, दुन्निखित्ते, अनिकपे, चलाचले उच्चारपासवणं परिद्ववेइ, परिद्ववेतं वा सातिअति ॥

मू. (११०७) जे भिक्खू कुलियंसि वा भित्तिसि वा सिलंसि वा लेलुंसि वा अंतलिक्खजायंसि वा दुब्बद्धे, दुन्निखित्ते, अनिकपे, चलाचले उच्चारपासवणं परिद्ववेइ, परिद्ववेतं वा साइअइ ॥

मू. (११०८) जे भिक्खू खंधंसि वा फलहंसि वा मंवंसि वा मंडवंसि वा मालंसि वा पासायंसि वा दुब्बद्धे, दुन्निखित्ते, अनिकपे, चलाचले उच्चारपासवणं परिद्ववेइ, परिद्ववेतं वा सातिअति । तं सेवमाणे आवअइ चाउम्मासियं परिहारद्वाणं उग्धातियं ॥

[भा. ५९०२] पुहवीमादी कुलिमादिएसु थूणादिखंधमादीसु ।

तेसुच्चारदीणि, परिद्ववे आणमादीणि ॥

बू- आदिसद्दातो ससणिद्धसरक्खादी जे सुत्तपदा भणिता तेसु उच्चारपासवणं परिद्ववेतस्स आयसंजमविराधना भवति, आणादिया य दोसा । चउलहुं पच्छित्तं । एतेसु पुढवादी पदा जहा तेरसमे उद्देशगे वक्खाया तहा भाणियव्वा । नवरं - तत्थ ठाणाति भणिया, इहं उच्चारपासवणं भाणियव्वं ॥ इमो अववातो-

[भा. ५९०३] वितियपदमणप्पज्जे, ओसन्नाइण्णरोहगद्धाणे ।

दुब्बलगहणि गिलाणे, वोसिरणं होति जयणाए ॥

बू- अणप्पज्जो खित्तचित्तादि, ओसन्नं ति चिरायतणं अपरिमोग "आइन्नं", जनो वि तत्थ वोसिरति, रोहगे वा तं अनुन्नायं, दुब्बलो वा साधू, गहणिदुब्बलो वा, थंडिलं गंतुमसमत्थो वा, गिल्लणो वा असमत्थो, एते वोसिरंति । जयणाए वोसिरंति, जहा आयसंजमविराहणा न भवतीत्यर्थः ॥

“देहडो सीह थोरा य, ततो जेड्ढा सहोयरा ।

कनिड्ढा देउलो नन्नो, सत्तमो य तिइअगो ।

एतेसिं मज्झिमो जो उ, मंदे वी तेन वित्तिता ।

उद्देशकः-१६ समाप्तः

मुनि दीपरत्नसागरेण संशोधिता सम्पादिता निशीथसूत्रे षोडशक उद्देशकस्य

[भद्रबाहुस्वामि रचिता निर्युक्ति युक्तं] संघदास गणि विरचितं भाष्यं

एवं जिनदास महसा विरचिता चूर्णिः परिसमाप्ता ।

उद्देशकः-१७

उक्तः षोडशमः । इदानीं सप्तदशमोद्देशकः । तस्मिन् संबन्धो-

[भा.५९०४] आतपरे वावत्ती, खंधादीएसु वीसिरैतस्स ।

मा सच्चिय कोतुहला, बंधंताऽऽरंभो सत्तरसे ॥

सू- खंधादिएसु उच्चारपासवणं करैतस्स आयविराधना पडंतस्स हवेअ, उभएण पडंतेण कुंथुमादि विराहिअंति, मा सच्चेव आयपरविराधना कोउअमादीहिं तण्णगादिबंधंतस्स भविस्सति । अतो सत्तरसमस्स आरंभो ॥

मू. (११०९) जे भिक्खू कोउहल्लपडियाए अन्नयरं तसपाणजायंतणपासएण वा मुंजपासएण वा कट्टपासएण वा चम्मपासएण वा वेत्तपासएण वा रज्जुपासएण वा सुत्तपासएण वा बंधइ, बंधंतं वा सातिअति ॥

मू. (१११०) जे भिक्खू कोउहल्लपडियाए अन्नयरं तसपाणजायंतणपासएण वा मुंजपासएण वा कट्टपासएण वा चम्मपासएण वा वेत्तपासएण वा रज्जुपासएण वा सुत्तपासएण वा बंधेल्लगं मुयइ मुयंतं वा सातिअति ॥

[भा.५९०५] तसपाणतण्णगादी, कोतूहलपडियाए जो उ बंधेआ ।

तणपासगमादीहिं, सो पावति आनमादीणि ॥

सू- तसपाणगो वब्भमादि मेदुरं, आणादी चउलहुं च ।

[भा.५९०६] तण्णग-वानर-बरहिण, चगोर-हंस-सुगमाइणो पक्खी ।

गामारण्ण चउण्णद, दिहमदिह्वा य परिणण्ण ॥

सू- तण्णगगहणातो इमे वि पक्खिणो गहिता-बरिहणो ति-मोरो, रक्तपादो दीर्घग्रीवो जलचरो पक्खी चकोरो, अन्नं वा किं चि किसोरादि गामेयग, मृगादि वा आरन्नं दिह्पुव्वं वा अदिह्पुव्वं वा, नउलादि वा, मुथपरिसप्पं, सप्पादिं वा उरपरिसप्पं, एवमाति बंधति मुयति वा ॥

बंधमुयणे वा इमं कारणं-

[भा.५९०७] दिस्सिहिति चिरं बन्धो, नयणादि चउण्णडंत दुष्पस्स ।

गमनपुत्तादिकुतूहल, मुयति व जे बारसे दोसा ॥

[भा.५९०८] बितियपदमणपज्जे, बंधे अविकोविते य अप्पज्जे ।

जाणंते वा वि पुणो, कज्जेसु बहुप्पगारेसु ॥

[भा.५९०९] बितियपदमणपज्जे, मुंचे अविकोविते व अप्पज्जे ।

जाणंते वा वि पुणो, कज्जेसु बहुप्पगारेसु ॥

सू- उस्सग्गो अववातो य जहा बारसमे उहेसगे तहा भाणियव्वो ॥

मू. (११११) जे भिक्खू कोउहल्लपडियाए तणमालियं वा मुंजमालियं वा भेंडमालियं वा मयणमालियं वा पिंछमालियं वा दंतमालियं वा सिंगमालियं वा संखमालियं वा हड्डमालियं वा कट्टमालियं वा पत्तमालियं वा पुष्फमालियं वा फलमालियं वा बीयमालियं वा हरियमालियं वा करेइ, करैतं वा सातिअति ॥

मू. (१११२) जे भिक्खू कोउहल्लपडियाए तणमालियं वा मुंजमालियं वा भेंडमालियं वा, मयणमालियं वा पिंछमालियं वा दंतमालियं वा सिंगमालियं वा, संखमालियं वा हड्डमालियं वा कट्टमालियं वा पत्तमालियं वा, पुष्फमालियं वा फलमालियं वा बीयमालियं वा हरियमालियं वा,

धरेइ, धरेंतं वा सातिअति ॥

मू. (१११३) जे भिक्खू कोउहल्लपडियाए तणमालियं वा मुंजमालियं वा मेंडमालियं वा, मयणमालियं वा पिंछमालियं वा दंतमालियं वा सिंगमालियं वा संखमालियं वा हड्डमालियं वा कट्टमालियं वा पत्तमालियं वा, पुप्फमालियं वा फलमालियं वा बीयमालियं वा हरियमालियं वा पिनद्धइ, पिनद्धंतं वा सातिअति ॥

[भा. ५९१०] तणमादिमालियाओ जत्तियमेत्ता उ आहियासुत्ते ।

ताओ कुतूहलेणं, धारेंतं आणमादीणि ॥

[भा. ५९११] वितियपदमणप्पज्जे, करेअ अविकोविते व अप्पज्जे ।

जाणंते वा वि पुणो, कज्जेसु बहुप्पगारेसु ॥

मू. (१११४) जे भिक्खू कोउहल्लपडियाए अयलोहाणि वा तंबलोहाणि वा तउयलोहाणि वा, सीसलोहाणि वा रुप्पलोहाणि वा सुवण्णलोहाणि वा, करेति, करेंतं वा सातिअति ॥

[भा. ५९१२] अयमादी आगरा खलु, जत्तियमेत्ता उ आहियासुत्ते ।

ताइं कुतूहलेणं, मालेंतं आणमादीणि ॥

[भा. ५९१३] वितियपदमणप्पज्जे, करेअ ओविकोविते व अप्पज्जे ।

जाणंते वा वि पुणो, कज्जेसु बहुप्पगारेसु ॥

मू. (१११५) जे भिक्खू कोउहल्लपडियाए अयलोहाणि वा तंबलोहाणि वा तउयलोहाणि वा सीसलोहाणि वा रुप्पलोहाणि वा सुवण्णलोहाणि वा धरेइ, धरेंतं वा सातिअति ॥

मू. (१११६) जे भिक्खू कोउहल्लपडियाए अयलोहाणि वा तंबलोहाणि वा तउयलोहाणि वा सीसलोहाणि वा रुप्पलोहाणि वा सुवण्णलोहाणि वा पिनद्धइ, पिनद्धंतं वा सातिअति ॥

मू. (१११७) जे भिक्खू कोउहल्लपडियाए हाराणि वा अद्धहाराणि वा एगावलिं वा मुत्तावलिं वा कनगावलिं वा रयणावलिं वा कडगाणि वा तुडियाणि वा केऊराणि वा कुंडलाणि वा पट्टाणि वा मउडाणि वा पलंबसुत्ताणि वा सुवण्णसुत्ताणि वा करेति, करेंतं वा सातिअति ॥

मू. (१११८) जे भिक्खू कोउहल्लपडियाए हाराणि वा अद्धहाराणि वा एगावलिं वा मुत्तावलिं वा कनगावलिं वा रयणावलिं वा कडगाणि वा तुडियाणि वा केऊराणि वा कुंडलाणि वा पट्टाणि वा मउडाणि वा पलंबसुत्ताणि वा सुवण्णसुत्ताणि वा धरेइ, धरेंतं वा सातिअति ॥

मू. (१११९) जे भिक्खू कोउहल्लपडियाए हाराणि वा अद्धहाराणि वा एगावलिं वा मुत्तावलिं वा कणगावलिं वा रयणावलिं वा कडगाणि वा तुडियाणि वा केऊराणि वा कुंडलाणि वा पट्टाणि वा मउडाणि वा पलंबसुत्ताणि वा सुवण्णसुत्ताणि वा पिनद्धइ पिनद्धंतं वा सातिअति ॥

[भा. ५९१४] कडगादी आभरणा, जत्तियमेत्ता उ आहियासुत्ते ।

ताइं कुतूहलेणं, मालेंतं आणमादीणि ॥

[भा. ५९१५] वितियपदमणप्पज्जे, माले अविकोविते व अप्पज्जे ।

जाणंते वा वि पुणो, कज्जेसु बहुप्पगारेसु ॥

मू. (११२०) जे भिक्खू कोउहल्लपडियाए आईणाणि वा आईणपावराणि वा कंबलाणि वा कंबलपावराणि वा कोयराणि वा कोयरपावराणि वा कालमियाणि वा नीलमियाणि वा

सामाणि वा मिहासामाणि वा उट्टाणि वा उट्टलेस्साणि वा वग्घाणि वा विवग्घाणि वा परवंग्गाणि वा सहिणाणि वा सहिणकल्लाणि वा खोमाणि वा दुगूलाणि वा पणलाणि वा आवरंताणि वा चीणाणि वा अंसुयाणि वा कनगकंताणि वा कनगखंसियाणि वा कनगचित्ताणि वा कनगविचित्ताणि वा आभरणविचित्ताणि वा करेइ, करेतं वा सातिअइ ॥

मू. (११२१) जे भिक्खू कोउहल्लपडियाए आईणाणि वा आईणपावराणि वा कंबलाणि वा कंबलपावराणि वा कोयराणि वा कोयरपावराणि वा कालमियाणि वा नीलमियाणि वा सामाणि वा मिहासामाणि वा उट्टाणि वा उट्टलेस्साणि वा वग्घाणि वा विवग्घाणि वा परवंग्गाणि वा सहिणाणि वा सहिणकल्लाणि वा खोमाणि वा दुगूलाणि वा पणलाणि वा आवरंताणि वा चीणाणि वा अंसुयाणि वा कनगकंताणि वा कनगखंसियाणि वा कनगचित्ताणि वा कनगविचित्ताणि वा आभरणविचित्ताणि वा धरेइ, धरेतं वा सातिअति ॥

मू. (११२२) जे भिक्खू कोउहल्लपडियाए आईणाणि वा आईणपावराणि वा कंबलाणि वा कंबलपावराणि वा कोयराणि वा कोयरपावराणि वा कालमियाणि वा नीलमियाणि वा सामाणि वा मिहासामाणि वा उट्टाणि वा उट्टलेस्साणि वा वग्घाणि वा विवग्घाणि वा परवंग्गाणि वा सहिणाणि वा सहिणकल्लाणि वा खोमाणि वा दुगूलाणि वा पणलाणि वा आवरंताणि वा चीणाणि वा अंसुयाणि वा कनगकंताणि वा कनगखंसियाणि वा कनगचित्ताणि वा कनगविचित्ताणि वा आभरणविचित्ताणि वा परिभुंजइ, परिभुंजंतं वा सातिअति ॥

[भा. ५९१६] अजिगादी वत्था खलु, जत्तियमेत्ता उ आहियासुत्ते ।

ताइं कुतूहलेणं, परिहंते आणमादीणि ॥

[भा. ५९१७] वित्तियपदमणप्पज्जे, परिहे अविकोविते व अप्यज्जे ।

जाणते वा वि पुणो, कज्जेसु बहुप्पगारेसु ॥

सू- जे भिक्खू इत्यादि । करेति धरेति पिनद्धेति, एयं लोहं सुत्ते आभरणं सुत्तं, अइणादि जाव वत्थसुत्तं । एतेसिं सुत्ताणि भासगाहाण य अत्थो जहा सुत्तमुद्देशेगे तहा भाणियव्वो, नवरं- तत्थ माउग्गामस्स मेहुणपडियाए करेति, इह पुण कोउयपडियाए करेति । इहं चउलहुं पच्छिंतं । सेसं उस्सग्गववादेहिं सवित्थरं तुल्लं, नवरं - अववादे कज्जेसु बहुप्पगारेसु ति जहा ओमे तण्णमालियाओ दानसह्यादियाण अब्भत्थिओ करेति विक्कयइहा वा काउं धरेति, कारणे परलिंगादित्ते वा पिणिद्धति । एवं सेसा वि उवउअिउं भावेयव्वा ॥

मू. (११२३) जा निग्गंधी निग्गंधस्स - पादे अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा आमआवेअ वा पमआवेअ वा आमआवेतं वा पमआवेतं वा सातिअति ॥

मू. (११२४) जा निग्गंधी निग्गंधस्स - पादे अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा संबाहावेअ वा पलिमद्दावेअ वा संबाहावेतं वा पलिमद्दावेतं वा सातिअति ॥

मू. (११२५) जा निग्गंधी निग्गंधस्स - पादे अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा तेल्लेण वा धएण वा वसाए वा णवणीएण वा मक्खआवेअ वा भिलिंगावेअ वा, मक्खआवेतं वा भिलिंगावेतं वा सातिअति ॥

मू. (११२६) जा निग्गंधी निग्गंधस्स - पादे अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा लोद्धेण वा

कक्केण वा उल्लोलावेज्ज वा उवट्ठावेज्ज वा उल्लोलावेतं वा उवट्ठावेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (११२७) जा निग्गंधी निग्गंधस्स- पादे अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा सीओदगवियडेण वा उत्तिणोदगवियडेण वा उच्छोलावेज्ज वा पथोयावेज्ज वा उच्छोलावेतं वा पथोयावेतं वा सात्तिज्जति॥

मृ. (११२८) जा निग्गंयी निग्गंयस्स - पादे अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा फूमावेअ वा रयावेअ वा फूमावेतं वा रयावेतं वा सात्तेअति ॥

मू. (११२९) जा निगंधी निगंधस्स- कायं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा आमजावेज्ज वा पमजावेज्ज वा आणजावेत्तं वा पमजावेत्तं वा सातिअति ॥

मू. (११३०) जा सिग्गंथी निग्गंथस्स - कायं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा संबाहावेअ वा पलिमद्दावेअ वा संबाहावेतं वा पलिमद्दावेतं वा सात्तिअति ॥

मू. (११३१) जा निगंथी निगंथस्स - कायं अन्नउत्थिण्ण वा गारत्थिण्ण वा तेत्थेण वा
घण्ण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खावेज्ज वा मिलिंगावेज्जवा मक्खावेतं वा मिलिंगावेतं वा
सात्तिज्जति ॥

मू. (११३२) जा निगंधी निगंधस्स - कायं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलावेअ वा उव्वहावेअ वा उल्लोलावेतं वा उव्वहावेतं वा सातिअति ॥

मू. (११३३) जा निग्गंधी सिग्गंधस्स - कायं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलावेज्ज वा पधोयावेज्ज वा उच्छोलावेतं वा पधोयावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (११३४) जा निग्गंधी निग्गंधस्स - कायं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा फूमावेज्ज वा रयावेज्ज वा फूमावेतं वा रयावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (११३५) जा निग्गंधी निग्गंधस्स - कायंसि वणं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा आमज्जावेज्ज वा पमज्जावेज्ज वा आमज्जावेतं वा पमज्जावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (११३६) जा निग्गंथी निग्गंथस्स- कायंसि वणं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा संवाहावेअ वा पलिमद्वावेअ वा संवाहावेतं वा पलिमद्वावेतं वा सातिअति ॥

मू. (११३७) जा निग्गंधी निग्गंधस्स- कायंसि वणं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा तेत्थेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खवावेज्ज वा भिलिंगावेज्ज वा मक्खवावेतं वा भिलिंगावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (११३८) जा निग्गंधी निग्गंधस्स- कायंसि वणं अन्न उत्थिएण वा गारत्थिएण वा लोद्धेण वा कब्बेण वा उल्लोलावेज्जा उव्वट्ठावेज्ज वा उल्लोलावेतं वा उव्वट्ठावेतं वा सातिअति ॥

मू. (११३९) जा निगंथी निगंथस्स- कार्यसि वणं अन्नउत्थिएण वा गारुत्थिएण वा सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलावेज्ज वा पथोयावेज्ज वा, उच्छोलावेत्तं वा पथोयावेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (११४०) जानिगंधी निगंधस्स-कायंसि वणं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा फूमावेज्ज वा रयावेज्ज वा, पूमावेतं वा रयावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (११४१) जा निगंधी निगंधस्स- कायंसि गंडं वा पिल्लगं वा अरइयं वा असियं वा

भगंदलं वा अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अभ्रयरणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अत्थिंदावेअ वा
पिच्छिंदावेअ वा अत्थिंदावेअ वा पिच्छिंदावेअ वा तात्तिअत्ति ॥

मू. (११४२) जा निगंथी निगंथस्स- कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अन्नयरेणं तिकखेणं सत्थजाएणं अचिंदावित्ता विचिंदावित्ता पूयं वा सोणियं वा नीहरावेअ वा विसोहावेअ वा नीहरावेतं वा विसोहावेतं वा सातिअत्ति ॥

मू. (११४३) जा निगंथी निगंथस्स- कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा, अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अचिंछदावेत्ता विचिंछदावेत्ता पूयं वा सोणियं वा नीहरावेत्ता विसोहावेत्ता विसोहावेत्ता सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलावेज्ज वा पयोयावेज्ज वा उच्छोलावेतं वा पथोयावेतं वा सातिअति॥

मू. (११४४) जा निग्गंयी निग्गंथस्स- कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अन्नयरेणं तिवखेणं सत्थजाएणं अचिंदावेत्ता विचिंदावेत्ता पूयं वा सोणियं वा नीहरावेत्ता विसोहावेत्ता सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलावेत्ता पथोयावेत्ता अन्नयरेणं आलेवणजाएणं आलिंपावेत्ता वा विलिंपावेत्ता वा आलिंपावेत्तं वा विलिंपावेत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (११४५) जा निग्गंथी निग्गंथस्स- कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा, अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अचिंछदावेत्ता विचिंछदावेत्ता पूयं वा सोणियं वा नीहरावेत्ता विसोहावेत्ता सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलावेत्ता पथोयावेत्ता अन्नयरेणं आलेवणजाएणं आलिंपावेत्ता विलिंपावेत्ता तेल्लेण वा धएण वा वसाए वा नवनीएण वा अब्भंगावेज्ज वा मक्खावेज्ज वा अब्भंगावेतं वा मक्खावेतं वा सातिज्जति ॥

सू. (११४६) जा निग्गंधी निग्गंधस्स- कायंसि गंडं वा पिलगं वा अरइयं वा असियं वा मगंदलं वा, अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अचिंछिदावेत्ता विचिंछिदावेत्ता पूयं वा सोणियं वा नीहरावेत्ता विसोहावेत्ता सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलावेत्ता पथोयावेत्ता अन्नयरेणं आलेवणजाएणं आलिंपावेत्ता विलिंपावेत्ता तेलेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा अब्भंगावेत्ता मक्खावेत्ता अन्नयरेणं धूवणजाएणं धूवावेज्ज वा पधूवावेज्ज वा धूवावेतं वा पधूवावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (११४७) जा निगंथी निगंथस्स- पालुकिमियं वा कुच्छिकिमियं वा अन्नउत्थिएण वा
गारत्थिएण वा अंगुलीए निवेसाविय निवेसाविय नीहरावेइ नीहरार्येतं वा सातिज्जति ॥

मू. (११४८) जा निग्गंधी निग्गंधस्स- दीहाओ नहसिहाओ अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण
वा कप्पावेज्ज वा संठवावेज्ज वा कप्पावेत्तं वा संठवावेत्तं वा सात्तिअति ॥

मू. (११४९) जा निग्गंथी निग्गंथस्स-दीहाइं जंघरोमाइं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा कप्पवेज्ज वा संठवावेज्ज वा कप्पावेत्तं वा संठवावेत्तं वा सातिअति ॥

यू. (१९५०) जा निग्गंथी निग्गंथस्स-दीहाइं कक्खरोमाइं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण

वा कष्पावेञ्ज वा संठवावेञ्ज वा कष्पावेतं वा संठवावेतं वा सातिञ्जति ॥

सू. (११५१) जा निग्गंधी निग्गंधस्स-दीहाइं मंसुरोमाइं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा कप्पावेज्ज वा संठवावेज्ज वा कप्पावेतं वा संठवावेतं वा सातिअति ॥

मू. (११५२) जा निग्गंथो निग्गंथस्स- दीहाइं वत्थिरोमाइं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा कप्पावेज्ज वा संठवावेज्जवा कप्पावेतं वा संठवावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (११५३) जा निग्गंधी निग्गंधस्स- दीहाइं चक्खुरोमाइं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा कप्पावेअ वा संठवावेअ वा कप्पावेतं वा संठवावेतं वा सातिअति ॥

मू. (११५४) जा निगंधी निगंधस- दंते अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा आघंसावेअ वा पयंसावेअ वा आघंसावेतं वा पयंसावेतं वा मयत्थिएण ॥

मू. (११५५) जा निग्गंधी निग्गंधस्स- दंतं अन्नउत्थिएण वा मारत्थिएण वा उच्छोलावेज्ज वा पथोयावेज्ज वा. उच्छोलावेतं वा पथोयावेतं वा सात्तिअति ॥

मू. (११५६) जा निग्गंधी निग्गंधस्स- दंतं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा फूमावेज्ज वा रयावेज्ज वा. फूमावेतं वा रयावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (११५७) जानिगंधी निगंधस्स-उट्टे अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा आमजावेज्जवा पमजावेज्ज वा आमजावेतं वा पमजावेतं वा सातिअति ॥

मू. (११६८) जा निग्गंथी निग्गंथस्स- उट्ठे अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा संवाहावेज्ज वा पल्लिमहावेज्ज वा संवाहावेतं वा पल्लिमहावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (११५९) जा निगंथी निगंथस्स- उद्धे अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा तेत्थेण वा
घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खावेज्ज वा भिलिंगावेज्ज वा मक्खावेतं वा भिलिंगावेतं वा
सातिज्जति ॥

मू. (११६०) जा निग्गंधी निग्गंधस्स- उट्ठे अन्तउत्थिएण वा गारत्थिएण वा लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलावेअ वा उव्वझावेअ वा उल्लोलावेतंवा उव्वझावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (११६१) जा निगंधी निगंधस्स- उद्धे अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्यणो
सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्चोलावेअ वा पधोयावेअ वा उच्चोलावेतं वा
पधोयावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (११६२) जा निग्गंधी निग्गंधस्स- उट्ठे अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा फूमावेज्ज वा रयावेज्ज वा, फमावेतं वा रयावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (११६३) जा निग्गंधी निग्गंधस्स- दीहाइं उत्तरोद्वाइं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा कप्पावेज्ज वा संठवावेज्ज वा कप्पावेतं वा संठवावेतं वा सातिज्जाति ॥

मू. (११६४) जा निग्गंधी निग्गंधस्स-दीहाइं अछिपत्ताइं अन्नउत्थिएण या मारत्थिएण वा कप्पावेज्ज वा संठवावेज्ज वा कप्पावेतं वा संठवावेतं वा सात्तिअति ॥

मू. (११६५). जा निग्गंथी निग्गंथस्स-अब्बीणि अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा आमज्जावेज्ज वा पमज्जावेज्ज वा आमज्जावेतं वा पमज्जावेतं वा सातिज्जति ॥

मृ. (११६६) जानिग्योर्था निग्योस्स-अच्छीणि अन्नउत्थिएण वा गरत्थिएण वा संबाहावेअ

वा पलिमद्वावेञ्ज वा संबाहावेतं वा पलिमद्वावेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (११६७) जा निग्गंथी निग्गंथस्स- अच्छीणि अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा तेत्थेण वा धएण वा वसाए वा णवणीएण वा मक्खावेञ्ज, वा भिलिंगावेञ्ज वा, मक्खावेतं वा भिलिंगावेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (११६८) जा निग्गंथी निग्गंथस्स- अच्छीणि अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा लोद्धेण वा कक्खेण वा उल्लोलावेञ्ज वा उव्वट्ठावेञ्ज वा उल्लोलावेतं वा उव्वट्ठावेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (११६९) जा निग्गंथी निग्गंथस्स- अच्छीणि अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलावेञ्ज वा पथोयावेञ्ज वा उच्छोलावेतं वा पथोयावेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (११७०) जा निग्गंथी निग्गंथस्स- अच्छीणि अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा कूमावेञ्ज वा रयावेञ्ज वा कूमावेतं वा रयावेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (११७१) जा निग्गंथी निग्गंथस्स- दीहाइं भुमगरोमाइं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा कप्पावेञ्ज वा संठवावेञ्ज वा कप्पावेतं वा संठवावेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (११७२) जा निग्गंथी निग्गंथस्स- दीहाइं पासरोमाइं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा कप्पावेञ्ज वा संठवावेञ्ज वा कप्पावेतं वा संठवावेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (११७३) जा निग्गंथी निग्गंथस्स- कायाओ सेयं वा जल्लं वा पंकं वा मलं वा अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा नीहरावेञ्ज वा विसोहावेञ्ज वा नीहरावेतं वा विसोहावेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (११७४) जा निग्गंथी निग्गंथस्स- अच्छिमलं वा कण्णमलं वा दंतमलं वा नहमलं वा अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा नीहरावेञ्ज वा विसोहावेञ्ज वा नीहरावेतं वा विसोहावेतं वा सातिञ्जति ॥

मू. (११७५) जा निग्गंथी निग्गंथस्स- गामाणुगामं दूइऊमाणे अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा सीसदुवारियं कारावेइ, कारावेतं वा सातिञ्जति ॥

चू-आमञ्जणं सकृत् पुनः पुनः प्रमार्जनं ।

[भा. ५९१८] जा समणि संजयाणं, गिहिणो अहवा वि अन्नतित्थीणं ।

पादप्पमञ्जणमादी, कारेञ्जा आणमादीणि ॥

चू-आदिसद्दातो संवाधणादिसुत्ता पंच, कायसुत्ता छ, वणसुत्ता छ, गंडसुत्ता छ, पातुकिमिसुत्तं, नहसिहा रोमाती-मंसुसुत्तं च एते तिन्नि, दंतसुत्ता तिन्नि, उत्तरोट्ट (नासिगा) सुत्तं च, अच्छिप्तामञ्जणसुत्तं तिन्नि (छ) भमुहसुत्तं, अच्छिमलातिसुत्तं, सेयसुत्तं, सीसदुवारियसुत्तं च । एते (एग) चत्तालीसं सुत्ता ततिओद्देसगगमेण भाणियव्वा । तत्थ सयं करण, इह पुण निग्गंथीणं समणस्स न्नतित्थिएण गारत्थिएण कारवेति त्ति विसेसो ॥ इमं अधिकयसुत्ते भण्णति-

[भा. ५९१९] समण्णं संजतीहिं, अस्संजतएहि तह गिहत्थेहिं ।

गुरुग्ग गुरुग्ग लहुग्ग, तत्थ वि आणादिणो दोसा ॥

चू-संजतीओ जति समणस्स पायप्पमञ्जणादी करेति तो चउगुरुग्ग, अस्संजतीओ त्ति गिहत्थीओ जति करेति तत्थ वि चउगुरुग्ग, गिहत्थपुरिसा जति करेति तो चउलहुग्ग, आणादिणो च दोसा

भवन्ति ॥

[भा. ५९२०] मिच्छते उद्वाहो, विराधना फासभावसंबंधो ।
पडिगमणादी दोसा, भुत्ताभुत्ते य नायव्या ॥

धू- इत्थियाहिं कीरंतं पासित्ता कोइ मिच्छतं गच्छेज्जा, एते कावडिय ति काउं । संजमविराहणा य । इत्थिफासे मोहोदयो परोपरओ वा फासेण भावसंबंधो हवेज्जा, ताहे पडिगमणं अन्नतिथियादि दोसा । अहवा - फासतो जो भुत्तभोगी सो पुव्वरयादि संभरिज्जा । अहवा - चित्तिज्ज एरिसो मम भोइयाए फासो, एरिसी वा मम भोइया आसे । अभुत्तभोइस्स इत्थिफासेण कोउयादि विभासा ॥

[भा. ५९२१] दीहं च नीससेज्जा, पुच्छा किं एरिसेण कहिएणं ।
मम भोइयाए सरिसी, सा वा चलणे वदे एवं ॥

धू- सोवा संजओ संजतीए पमज्जमाणीए दीहं नीससिज्जा । ताहे सा पूच्छति - किमेयं दीहं ते नीससियं ? सो भणाति - किं एरिसेण कहिएणं ति ? निब्वंधे कहेइ, “मम भोइयाए सरिसी तुभं ति ।” सा वा चलणे पमज्जंती दीहं नीससेज्जा । पुच्छा कहणं च एवं चेव । एते संजतीहिं दोसा ॥

[भा. ५९२२] एते चेव य दोसा, अस्संजतियाहि पच्छकम्मं च ।
आतपरमोहुदीरण, बाउस तह सुत्तपरिहाणी ॥

धू- गिहत्थीसु अतिरित्तदोसा - पच्छाकम्मं हत्थे सीतोदकेण पक्खालेज्जा, पादामज्जणादीहिं य उज्जलवेसस्स अप्पणो मोहो उदीजेज्जा, सोभामि, [वा] अहं को मे एरिसं न कामेति ति गव्वो हवेज्ज, तं वा उज्जलवेसं दड्ढं अन्नेसिं इत्थियाणं मोहो उदिजेज्ज, सरीरबाउसत्तं च कत्तं भवति, जाव तं करेति ताव सुत्तत्थपलिमंथो भवेज्जा ॥

[भा. ५९२३] संपातिमादिधातो, विवज्जओं चेव लोगपरिवाओ ।
गिहिएहि पच्छकम्मं, तन्हा समणेहि कायव्वं ॥

धू- पमज्जमाणी संपातिमे अभिधाएज्जा अजयत्तणेण । “विवज्जतो” ति साधुना विभूसापरिवज्जिएण होयव्वं, भणियं च “विभूसा इत्थिसंगो” सिलोगो, एयस्स विवरीयकरणं विवज्जतो भवति । लोगपरिवादोत्ति, जारिसं सेवेसंगहणं एरिसेण अनिवृत्तेन भवितव्वं । एवमादि इत्थीसु दोसा । गिहत्थपुरिसेसु वि इत्थिफासादिया मोत्तुं एते चेव दोसा पच्छकम्मं च ॥

इमे य दोसा-

[भा. ५९२४] अयत्ते पप्फोडेंते, पाणा उप्पीलणं च संपादी ।
अतिपेळ्ळणम्मि आता, फोडण खय अड्ढिभंगादी ॥

धू- संजओ अजयणाए पप्फोडंतो पाने अभिहणेज्ज, बहुना वा दवेण धोवंतो पाने उप्पिलावेज्ज, खिळ्ळरबंधे वा संपातिमा पडेज्ज । एस संजमविराधना । आयविराधना इमा - तेन गिहिणा अतीव पेळ्ळिओ पादो ताहे संधी विकरेज्ज, फोडणं ति नित्थरभल्लेण नहादिणा वा खयं करेज्ज, अड्ढि वा भंजेज्ज ॥

[भा. ५९२५] एते चेव य दोसा, अस्संजतियाहि पच्छकम्मं च ।
गिहिएहि पच्छकम्मं, कुच्छा तन्हा तु समणेहि ॥

धू- गतार्था । किं चि विसेसो - पुव्वद्धेण गिहत्थी भणिता, पच्छद्धेण गिहत्था । दो वि पाए

पप्फोर्डंतो कुच्छं करेज्ज, कुच्छंतो य पच्छाकम्मसंभवो । जम्हा एते दोसा तम्हा समणाण समणेहिं कायव्वं, समणीण समणीहिं कायव्वं, नी गिहत्था अन्नतित्थिया वा छंदेयव्वा ॥

[भा. ५९२६] बित्थियपदमणप्पज्झे, अद्धाणुद्धाते अप्पणा उ करे ।

मज्झिमादी तु पदे, जयणाए समाचरे भिक्खू ॥

सू- अणप्पज्झो कारवेज्जा, अणप्पज्झस्स वा कारविज्जति, अद्धाणे पडिवन्नो वा अतीव उच्चाओ पमज्जणादिपदे अप्पणो चेव जयणाए करेज्ज, अप्पणो असत्तो संजतेहिं कारवेज्जा ॥

[भा. ५९२७] असती य संजयाणं, पच्छाकडमादिएहिं कारेज्जा ।

गिहि-अन्नतित्थिएहिं, गित्थि-परतित्थितिविहाहिं ॥

सू- असति संजयाणं पच्छाकडेहिं कारवेति । तओ साभिग्गहेहिं, ततो निरभिग्गहेहिं । ततो अहाभद्दएहिं । ततो नियल्लएहिं मिच्छदिट्ठीहिं । ततो अभिग्गहियमिच्छादिट्ठीहिं । ततो अन्नतित्थिएहिं मिच्छदिट्ठिमादिएहिं । पुव्वं असोयवादीहिं, पच्छा सोयवादीहिं । ततो पच्छा ‘‘गिहत्थिपरतित्थितिविहाहिं’’ ति । ततो गिहत्थीहिं नालबद्धाहिं अणालबद्धाहिं, तिविधाहिं धेरमज्झिमतरुणीहिं, एवं परतित्थिणीहिं वि संजतीहिं वि एवं चेव ॥ एसो चेव अत्थो वित्थरतो भण्णति, ततो पच्छा ‘‘गिहत्थिपरतित्थितिविहाहिं’’ ति, गिहत्थी दुयिहा-नालबद्धा अणालबद्धा य । ततो इमाहिं गिहत्थीहिं नालबद्धाहिं-

[भा. ५९२८] माता भगिनी धूया, अज्झियणीयल्लयाण असतीए ।

अणियल्लियथेरीहिं, मज्झ-तरुण-अन्नतित्थीहिं ॥

सू- माता भगिनी धूता अज्झिया णत्तुगी य । एतेसिं असतीते एयाहिं चेव अन्नतित्थिणीहिं, एतेसिं असतीए अणालबद्धाहिं गिहत्थीहिं तिविधाहिं क्रमेण धेर-मज्झिम-तरुणीहिं, तओ एयाहिं चेव अन्नतित्थियाहिं तिविधाहिं ॥

[भा. ५९२९] तिविहाण वि एयासिं, असतीए संजमतिमातिभगिनीहिं ।

अज्झियभगिनीणऽसती, तप्पच्छाऽसेसतिविहाहिं ॥

सू- अणालबद्धाणं धेर-मज्झिम-तरुणीणं असति संजतीतो माता भगिनी धूया य अज्झियणत्तुअमादितातो करेति, ततो पच्छा अवसेसातो अणालबद्धातो तिविहाओ धेर-मज्झिम-तरुणीओ करावेति करेति वा ॥ एयम्पि चेव अत्थे अन्नायरियकया इमा गाहा-

[भा. ५९३०] माता भगिनी धूया, अज्झिय नत्तीय सेसतिविहा उ ।

एतासिं असतीए, तिविहा वि करेति जयणाए ॥

सू- एयासिं असतीए ति मायभगिनिमादियाणं असति सेसतिविहाउ ति अणालबद्धातो संजतीतो तिविधातो धेरमज्झिमतरुणीओ, जयणा जहा फाससंबद्धणाणि नं भवंति तहां कारवेति करेति वा ॥

मू. (११७६) जे निग्गंथे निग्गंथीए- पादे अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा आमज्जावेज्ज वा पमज्जावेज्ज वा आमज्जावेतं वा पमज्जावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (११७७) जे निग्गंथे निग्गंथीए- पादे अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा संबाहावेज्ज वा पलिमहावेज्ज वा संबाहावेतं वा पलिमहावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (११७८) जे निगंधं निगंधीए- पादे अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा तेल्लेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खावेअ वा भिलिंगावेअ वा, मक्खावेतं वा भिलिंगावेतं वा सातिअति ॥

सू. (११७९) जे निगंथे निगंथीए- पादे अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलावेज्ज वा उवहावेज्ज वा उल्लोलावेतं वा उवहावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (११८०) जे निग्गंथे निग्गंधीए- पादे अन्न उत्थिएण वा गारत्थिएण वा सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलावेज्ज वा पधोयावेज्ज वा उच्छोलावेतं वा पधोयावेतं वा सातिअति॥

मू. (११८१) जे निगंधे निगंधीए- पादे अन्तउत्थिएण वा गारत्थिएण वा फूमावेज वा
त्यावेज वा फूमावेतं वा रथावेतं वा सतिज्जति ॥

मू. (११८२) जे निगंधे निगंधीए- कायं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा आमजावेज्ज वा पमजावेज्ज वा आमजावेतं वा पमजावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (११८३) जे निगंथे निगंथीए- कायं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा संबाहावेअ वा पलिमदावेअ वा संबाहावेतं वा पलिमददावेतं वा सातिअति ॥

मू. (११८४) जै निगंथे निगंथीए- कायं अन्नउत्थिएण वा गारस्थिएण वा तेह्णेण वा
पण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खावेज्ज वा भिलिंगावेज्ज वा मक्खावेतं वा भिलिंगावेतं वा
सातिअति ॥

मू. (११८५) जे निगंधे निगंधीए- कायं अन्नउत्थिण वा गारत्थिण वा लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलावेज्ज वा उव्वद्दवेज्ज वा उल्लोलावेतं वा उव्वद्दवेतं वा सातिअति ॥

मू. (११८६) जेनिंगंधेनिगंधीए-कायं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलावेअ वा पधोयावेअ वा उच्छोलावेतं वा पधोयावेतं वा सातिव्रति॥

मू. (११८७) जे निग्गंधे निग्गंधीए- कायं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा फूमावेअ वा रयावेअ वा फूमावेतं वा रयावेतं वा सातिअति ॥

मू. (११८८) जेनिगंधेनिगंधीए-कायंसि वणं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा आमजावेअ
वा पमजावेअ वा आमजावेतं वा पमजावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (११८९) जे निगंगंधे निगंगंधीए- कार्यसि वणं अन्न उत्थिएण वा गारत्थिएण वा संवाहावेजं वा पलिमद्वावेजं वा संवाहावेतं वा पलिमद्वावेतं वा सातिअति ॥

मू. (११९०) जे निगंथे निगंथीए- कायंसि वणं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा तेत्थेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खावेज्ज वा भिलिंगावेज्ज वा मक्खावेतं वा भिलिंगावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (११९१) जे निगंथे निगंथीए- कायंसि वणं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलावेअ वा उव्वडावेअ वा उल्लोलावेतं वा उव्वडावेतं वा मातिअति ॥

मू. (११९२) जे निगंथे निगंथीए- कायंसि वर्ण अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलावेज्ज वा पथोयावेज्ज वा, उच्छोलावेतं वा पथोयावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (११९३) जे निग्गंथे निग्गंधीए- कायंसि वणं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा फूमावेअ वा रयावेअ वा, फूमावेतं वा रयावेतं वा सातिअति ॥

मू. (११९४) जे निग्गंथे निग्गंधीए- कायंसि गंडं वा पिल्लं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिदावेअ वा विच्छिदावेअ वा अच्छिदावेतं वा विच्छिदावेतं वा सातिअति ॥

मू. (११९५) जे निग्गंथे निग्गंधीए- कायंसि गंडं वा पिल्लं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिदावेत्ता विच्छिदावेत्ता पूयं वा सोणियं वा नीहरावेअ वा विसोहावेअ वा नीहरावेतं वा विसोहावेतं वा सातिअति ॥

मू. (११९६) जे निग्गंथे निग्गंधीए- कायंसि गंडं वा पिल्लं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा, अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिदावेत्ता विच्छिदावेत्ता पूयं वा सोणियं वा नीहरावेत्ता विसोहावेत्ता सीओदगवियडेण उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलावेअ वा पधोयावेअ वा उच्छोलावेतं वा पधोयावेतं वा सातिअति ॥

मू. (११९७) जे निग्गंथे निग्गंधीए- कायंसि गंडं वा पिल्लं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिदावेत्ता विच्छिदावेत्ता पूयं वा सोणियं वा नीहरावेत्ता विसोहावेत्ता सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलावेत्ता पधोयावेत्ता अन्नयरेणं आलेवणजाएणं आलिपावेअ वा विलिपावेअ वा आलिपावेतं वा विलिपावेतं वा सातिअति ॥

मू. (११९८) जे निग्गंथे निग्गंधीए- कायंसि गंडं वा पिल्लं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा, अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिदावेत्ता विच्छिदावेत्ता पूयं वा सोणियं वा नीहरावेत्ता विसोहावेत्ता सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलावेत्ता पधोयावेत्ता अन्नयरेणं आलेवणजाएणं आलिपावेत्ता विलिपावेत्ता तेस्सेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा अब्भंगावेअ वा मक्खावेअ वा अब्भंगावेतं वा मक्खावेतं वा सातिअति ॥

मू. (११९९) जे निग्गंथे निग्गंधीए- कायंसि गंडं वा पिल्लं वा अरइयं वा असियं वा भगंदलं वा, अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अन्नयरेणं तिक्खेणं सत्थजाएणं अच्छिदावेत्ता विच्छिदावेत्ता पूयं वा सोणियं वा नीहरावेत्ता विसोहावेत्ता सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलावेत्ता पधोयावेत्ता अन्नयरेणं आलेवणजाएणं आलिपावेत्ता विलिपावेत्ता तेस्सेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा अब्भंगावेत्ता मक्खावेत्ता अन्नयरेणं धूवणजाएणं धूवावेअ वा पधूवावेअ वा धूवावेतं वा पधूयावेतं वा सातिअति ॥

मू. (१२००) जे निग्गंथे निग्गंधीए- पालुकिमियं वा कुच्छिकिमियं वा अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अंगुलीए निवेसाविय निवेसाविय नीहरावेइ नीहरावेतं वा सातिअति ॥

मू. (१२०१) जे निग्गंथे निग्गंधीए- दीहाओ नहसिहाओ अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा कप्पावेअ वा संठवावेअ वा कप्पावेतं वा संठवावेतं वा सातिअति ॥

मू. (१२०२) जे निगंधे निगंधीए- दीहाई जंघरोमाई अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा कप्पावेअ वा संठवावेअ वा कप्पावेतं वा संठवावेतं वा सातिअति ॥

मू. (१२०३) जे निगंधे निगंधीए- दीहाई वत्थिरोमाई अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा कप्पावेअ वा संठवावेअ वा कप्पावेतं वा संठवावेतं वा सातिअति ॥

मू. (१२०४) जे निगंधे निगंधीए- दीहाई चक्खुरोमाई अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा कप्पावेअ वा संठवावेअ वा कप्पावेतं वा संठवावेतं वा सातिअति ॥

मू. (१२०५) जे निगंधे निगंधीए- दीहाई कक्खुरोमाई अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा कप्पावेअ वा संठवावेअ वा कप्पावेतं वा संठवावेतं वा सातिअति ॥

मू. (१२०६) जे निगंधे निगंधीए- दीहाई मंसुरोमाई अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा कप्पावेअ वा संठवावेअ वा कप्पावेतं वा संठवावेतं वा सातिअति ॥

मू. (१२०७) जे निगंधे निगंधीए- दंते अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा आघंसावेअ वा पघंसावेअ वा, आघंसावेतं वा पघंसावेतं वा सातिअति ॥

मू. (१२०८) जे निगंधे निगंधीए- दंते अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा उच्छोलावेअ वा पधोयावेअ वा, उच्छोलावेतं वा पधोयावेतं वा सातिअति ॥

मू. (१२०९) जे निगंधे निगंधीए- दंते अणउत्थिएण वा गारत्थिएण वा फूमावेअ वा रयावेअ वा, फूमावेतं वा रयावेतं वा सातिअति ॥

मू. (१२१०) जे निगंधे निगंधीए- उट्टे अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा आमआवेअ वा पमआवेअ वा आमआवेतं वा पमआवेतं वा सातिअति ॥

मू. (१२११) जे निगंधे निगंधीए- उट्टे अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा संबाहावेअ वा पलिमहावेअ वा संबाहावेतं वा पलिमहावेतं वा सातिअति ॥

मू. (१२१२) जे निगंधे निगंधीए- उट्टे अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा तेछेण वा घएण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खावेअ वा भिलिंगावेअ वा मक्खावेतं वा भिलिंगावेतं वा सातिअति ॥

मू. (१२१३) जे निगंधे निगंधीए- उट्टे अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलावेअ वा उव्वट्टावेअ वा उल्लोलावेतं वा उव्वट्टावेतं वा सातिअति ॥

मू. (१२१४) जे निगंधे निगंधीए- उट्टे अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा अप्पणो सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलावेअ वा पधोयावेअ वा उच्छोलावेतं वा पधोयावेतं वा सातिअति ॥

मू. (१२१५) जे निगंधे निगंधीए- उट्टे अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा फूमावेअ वा रयावेअ वा, फूमावेतं वा रयावेतं वा सातिअति ॥

मू. (१२१६) जे निगंधे निगंधीस्स- दीहाई उत्तरोट्टाई अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा कप्पावेअ वा संठवावेअ वा कप्पावेतं वा संठवावेतं वा सातिअति ॥

मू. (१२१७) जे निगंधे निगंधीए वा दीहाई नासारोमाई अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा कप्पावेअ वा संठवावेअ वा कप्पावेतं वा संठवावेतं वा सातिअति ॥

मू. (१२१८) जे निगंधे निगंधीए- दीहाई अच्छिपत्ताई अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा

कप्पावेञ्ज वा संठवावेञ्ज वा कप्पावेतं वा संठवावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२१९) जे निग्गंथे निग्गंथीए- अच्छीणि अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा आमज्जावेञ्ज वा पमज्जावेञ्ज वा आमज्जावेतं वा पमज्जावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२२०) जे निग्गंथे निग्गंथीए- अच्छीणि अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा संबाहावेञ्ज वा पलिमद्दावेञ्ज वा संबाहावेतं वा पलिमद्दावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२२१) जे निग्गंथे निग्गंथीए- अच्छीणि अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा तेल्लेण वा घण्ण वा वसाए वा नवनीएण वा मक्खावेञ्ज वा भिलिंगावेञ्ज वा, मक्खावेतं वा भिलिंगावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२२२) जे निग्गंथे निग्गंथीए- अच्छीणि अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा लोद्धेण वा कक्केण वा उल्लोलावेञ्ज वा उव्वड्ढावेञ्ज वा उल्लोलावेतं वा उव्वड्ढावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२२३) जे निग्गंथे निग्गंथीए- अच्छीणि अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलावेञ्ज वा पथोयावेञ्ज वा उच्छोलावेतं वा पथोयावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२२४) जे निग्गंथे निग्गंथीए- अच्छीणि अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा फूमावेञ्ज वा रयावेञ्ज वा फूमावेतं वा रयावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२२५) जे निग्गंथे निग्गंथीए- दीहाणि भुमगरोमाइं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा कप्पावेञ्ज वा संठवावेञ्ज वा कप्पावेतं वा संठवावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२२६) जे निग्गंथे निग्गंथीए- दीहाइं पासरोमाइं अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा कप्पावेञ्ज वा संठवावेञ्ज वा कप्पावेतं वा संठवावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२२७) जे निग्गंथे निग्गंथीए- कायाओ सेयं वा जल्लं वा पंकं वा मलं वा अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा नीहरावेञ्ज वा विसोहावेञ्ज वा नीहरावेतं वा विसोहावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२२८) जे निग्गंथे निग्गंथीए- अच्छिमलं वा कण्णमलं वा दंतमलं वा नहमलं वा अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा नीहरावेञ्ज वा विसोहावेञ्ज वा नीहरावेतं वा विसोहावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२२९) जे निग्गंथे निग्गंथीए- गामाणुगामं दूइअमाणे अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा सीसदुवारियं कारावेइ, कारावेतं वा सातिज्जति ॥

सू- सुत्ता एकचत्तालीसं तत्तिओद्देसगगमेण जाव सीसदुवारेति सुत्तं । अत्थो पूर्ववत् ।

[भा. ५९३१] एसेव गमो नियमा, निग्गंथीणं पि होइ नायव्वो ।

कारावण संजतेहिं, पुव्वे अवरम्मि य पदम्मि ॥

सू- संजतो गारत्थिमादिएहिं संजतीणं पादपमज्जणाती कारयेति, उत्तरोइसुत्तं न संभवति, अलक्खणाए वा संभवति ॥

मू. (१२३०) जे निग्गंथे निग्गंथस्स सरिसगस्स अंतो ओवासे संते ओवासे न वेइ, न वेतं वा सातिज्जति ॥

सू- निग्गयगंथो अंतो वसहीए व्रतसंजभणुणादीहिं तुल्लो सरिसो संतमिति विज्जमाणं ओवासो

ति अवगासो - स्थानमित्यर्थः । अदेतास चउलह् । इमो सरिसो-

[भा. ५९३२] ठितकप्पम्मि दसविहे, ठवणाकप्पे य दुविहमन्नतरे ।

उत्तरगुणकप्पम्मि य, जो सरिसकप्पो स सरिसो उ ॥

यू- दसविहो ठियकप्पो इमो-

[भा. ५९३३] आचेलक्कुदेसिय, सेज्जायर रायपिंड किइकप्पे ।

वय जेइ पडिक्कमणे, मासं पज्जोसवणकप्पे ॥

यू- इमस्स वि अचेलको धम्मो, इमस्स वि उदेसियं न कप्पइ । एवं सेज्जायपिंडो रायपिंडो य । कितिकम्मं दुविधं - अब्बुट्ठाणं वंदनं च । तं दुविहं पि इमो वि जह्जरुहं करेति, इमो वि जह्जरुहं । अधवा - कितिकम्मं सच्चाहिं संजतीहिं अज्जदिविखयस्स वि संजतस्स कायव्वं दो वि तुल्लमिच्छंति । इमस्स वि पंच महव्वयाणि । जो पढमं पंचमहव्वयारुद्धो सो जिड्ढो सामाइए वा ठविओ । इमस्स वि इमस्स वि अइयारो हउ मा वा, उभयसंझं इमस्स वि इमस्स वि पडिक्कमति । उदुबद्धे मासं मासं एगत्थं अच्छंति इमस्स वि इमस्स वि इमस्स वि । चत्तारि मासा वासासु पज्जोसवणकप्पे न विहरंति इमस्स वि इमस्स वि । एसो दसविहो ठियकप्पो ॥

ठवणाकप्पो दुविहो - अकप्पठवणाकप्पो सेहठवणाकप्पो य-

[भा. ५९३४] आहार उवहि सेज्जा, अकप्पिएणं तु जो न गिण्हावे ।

ण य दिक्खेति अणट्ठा, अड्यालीसं पि पडिक्कुट्ठे ॥

यू- आहार-उवहि-सेज्जां अकप्पियं न गिण्हति । एस अकप्पठवणा । सेहठवणाकप्पो-अट्ठारस पुरिसेसुं, वीसं इत्थीसुं, दस नपुंसेसु, एते अड्यालीसं न दिक्खेइ निक्कारणे ॥

सो वि इमो उत्तरगुणकप्पो-

[भा. ५९३५] उग्गमविसुद्धिमादिसु, सीलंगेसुं तु सपणधम्मेषु ।

उत्तरगुणसरिसकप्पो, विसरिसधम्मो विसरिसो उ ॥

यू- पिंडस्स जा विसोही ॥ गाहा ॥ तत्थ उग्गमसुद्धं गेण्हति, आदिसद्दाओ उप्पायणएसणातो, समितीओ पंच, भावना बारस, तवो दुविहो, पडिमा बारस, अभिग्गहा दब्बादिया, एते सीलंग-गहणेण महिया । अहवा - सीलंगगहणाओ अट्ठारससीलंगसहस्सा । एयम्मि ठितकप्पे उत्तरगुणकप्पे वा जो सरिसकप्पो सो सरिसो भवति, जो पुण एतेसिं ठाणाणं अन्नयरे वि ठाणे सीदति सो विसरिसधम्मो भवति । अहवा - ठियकप्पे दसविहे, ठवणाकप्पे य दुविहे, नियमा सरिसो । उत्तरगुणे पुण केसु विसरिसो चेव, जहा तवपडिमाभिग्गहेसु ॥ अहवा सरिसो इमो-

[भा. ५९३६] अन्नो वि य आएसो, संविग्गो अहव एस संभोगी ।

दोसु वि य अधीगारो, कारणे इतरे वि सरिसाओ ॥

यू- जो संविग्गो सो सच्चो चेव सरिसो, अहवा - जो संभोइओ सो सरिसो । अहवा - कारणं पप्प इयरे ति - पासत्थअसंभोतिता ते वि सरिसा भवंति ॥

[भा. ५९३७] जो तस्स सरिसगस्स तु, संतो वा से न देति ओवासं ।

निक्कारणम्मि लहुया, कारणे गुरुगा य आणादी ॥

यू- संतमोवासं निक्कारनियमागयस्स जइ न देति तो चउलहुं । संतमोवासं कारणियभागयस्स

जइ न देइ तो चउगुरुं, आणादिया य दोसा ॥ इमे कारणा जेहिं आगओ-

[भा. ५९३८] उदगागणितेणीमे, अद्धाण गिलाण सावयपउहे ।
एरोहिं कारणिओ, निक्कारणिओ य विवरीओ ॥

चू-अन्नगामे सगामे वा अन्नवसधीए साधूठिता, तेसिं सा वसती उदकेन प्लाविता अगणिणा वा दह्हा ते आगता, तेन-सावयपउहेहिं वा उवइविज्जमाणा सरणमागया, अद्धाणपडिबन्ना वा, वेज्जोसहकज्जेसु वा गिलाणट्टमागयस्स एवमादिएहिं पयोयणेहिं जो आगतो सो कारणिओ । अतो विवरीओ दप्पतो आगतो निक्कारणिओ ॥

वसहि अभावे बहिं वसंतस्स इमे दोसा-

[भा. ५९३९] कूयरदंसमसोससीता, सावय-वाल-सतक्करगा वा ।
दोस बहू वसतो बहितो जे, ते सविसेस उर्वेति अदेते ॥

चू-कुच्छियचरा कुचरा पारदारिकादि तेहिं उवइविज्जति, दंसमसगादीहिं वा खज्जति, उस्सादि वा जलं सीतं वा पडति, सीहादिसावण सप्पादिबालेण वा खज्जइ, तक्करे ति घोरा तेहिं वा मुस्संति हरिज्जंति । एवमादि बहिं वसंते बहुदोसा । जे तस्स साधुस्स बहिं वसतो दोसा ते सव्वे उर्वेति ति- भवंति अदेतस्स । जं तेसु पच्छित्तं तं सव्वं एदंतस्स भवतीत्यर्थः ॥ किं चान्यत्-

[भा. ५९४०] एगद्धा संभोगो, जा कारुवकारिता परोप्परओ ।
अविवित्ताऽवच्छल्ला, हवंति एवं तु छेदो य ॥

चू-अविवित्तभावा अदेतस्स अवच्छलता य भवति, संभोगवोच्छित्ती, साहम्मियवच्छल्ल-वोच्छित्ती वा, अहवा-पवयणवुच्छित्ती वा, तम्हा साहुणा साहुस्स ददसोहिण होयव्वं ॥

[भा. ५९४१] जति एक्कमाणजिमित्ता, निहिणो वि हु दीहसोहिया होति ।
जिनवयणबाहिभूया, धम्मं पुण्णं अयाणंता ॥

[भा. ५९४२] किं पुण जगजीवसुहावहेण संभुजिऊण समणेणं ।
सक्का हु एक्कमेक्के, नियगं पि य रक्खित्तो देहो ॥

चू-आवतीए जा अप्पं रक्खंति तहा अन्नो वि आवतीए रक्खियव्वो ॥ एवं खेत्ते अखेत्ते वा वसधीए वासो दातव्व । असंधरणे खेत्ते वि अभगच्छस्स अवगासो दातव्वो । जतो भण्णति-

[भा. ५९४३] अत्थि हु वसभग्गामा, कुदेस-णगरोवमा सुहविहारा ।
बहुगच्छुवग्गहकरा, सीमाछेदेण वसियव्वा ॥

चू-अत्थि ति-विज्जए वसभग्गामो नाम जत्थ उडुबद्धे आयरिओ अप्पबित्तिओ गणावच्छेओ अप्पतत्तिओ एस पंच, एतेण पमाणेणं जत्थ तिन्नि गच्छा परिवसति एयं वसभखेत्तं । वासासु आयरिओ अप्पतत्तितो, गणावच्छेत्तितो अप्पचउत्थो एते सत्त, एतेणं पमाणेणं जत्थ तिन्नि गच्छा परिवसंति एयं वसभखेत्तं । एते एक्कवीसं, एयं वसभखेत्तं । कुच्छिओ वेसो कुदेसो उवमिज्जति जो गामो कुदेस-णगरोवमो, सो य सुहविहारो सुलभभत्तपानं वसधी वत्थं निरुवइवं च नृप्रभृतिबहूत्वं पुव्वभणियं सत्थप्पमाणेण उवग्गहे वड्डति, ते य बहुगच्छा जति समं ठिया तो साधारणं खेत्तं । तत्थ सीमच्छेदेण वसियव्वं, इमो सीमच्छेदो- तुम्ह सत्थित्तं, अम्ह अधिकत्तं । अहवा - तुम्ह बाहिं, अम्ह अंतो । तुम्ह इत्थी, अम्ह पुरिसा । अहवा- तुम्ह सगामो अम्ह वाताहडा कलेहिं वा वाडगसाहाहिं

वा उद्धामगेहिं । अहवा - जं लब्धति तं सत्त्वं सामण्यं । अहवा - जो जं लाही तस्स तं । एवं सीमच्छेदेण वसियव्वं, नो अधिकरणं कायव्वं । परखेत्ते वि खेतियवसेण सीमच्छेदो कायव्वो । खित्तएण वि अभायाविण भवियव्वं ॥ भवे कारणं न देखा वि-

[भा. ५९४४] वितियपदं पारंचिय, असिव गिलाणे य उत्तमहे य ।
अव्वोच्छित्तोवासे, असति निक्कारणे जतणा ॥

सू- पारंचिय असिवस्स इमा विभासा-

[भा. ५९४५] पारंचिओ न दिज्ज व, दिज्जति व न तस्सुवस्सए ठाओ ।
दुविहे असिवे बाहिं, ठितपडियरणं य ते वा वी ॥

सू- पारंचिओ अन्नेसिं अप्पणो ठाणं न देखा, पारंचियस्स वा ठाओ न दिज्जति, असिवगहियस्स न दिज्जति, असिवगहिओ वा वसहीए ठाणं न देखा, असिवगहियस्स अन्नवसहिठियस्स वेयावच्चं कायव्वं, अन्नवसहिठितो वा असिवगहियाण वेयावच्चं करेइ । दुविहं पुण असिवं । चउभंगे पच्छिमा जा दो भंगा साहु अभद्दा ॥ इदानीं गिलाणउत्तिमहाण विभासा-

[भा. ५९४६] अतरंतमिगावण्णहि, मिगपरिसा वा तरंतो अन्नत्थ ।
एमेव उत्तिमहे, समाहि पाणादि उभयम्मि ॥

सू- जेसिं अतरंतो अत्थि सो य आगंतुगो मिगो अगीयत्थो होज्ज अपरिनामो वा तेहा सो अन्नवसहीए ठविज्जत अहवा - गिलाणो आगओ वत्थव्वाण य मिगपरिसा ताहे सो गिलाणो अन्नत्थ ठविज्जति, एवं उत्तिमहुपडिव्वेति समाहित्तिगितं एवमसि दायव्वं । तत्थ “उभयम्मि” ति जति आगंतुगो मिगो तो अन्नवसहीए ठविज्जति । अह वत्थव्वगपरिसा मिगा तो उत्तिमहुपडिव्वे अन्नवसहीए ठविज्जति ॥ अव्वोच्छित्तिविभासा इमा-

[भा. ५९४७] छेदसुतणिसीहादी, अत्थो य गतो य छेदसुत्तादी ।
मंतनिमित्तोसहिपाहुडे, य गाहेतिअन्नत्थ ॥

सू- णिसीहमादियस्स छेदसुत्तस्स जो अत्थो आगतो सुत्तं वा मोक्खलाणि वा पच्छित्तविहाणाणि मंताणि वा जोणिपाहुडं वा गाहतो अन्नत्थवा गाहेति अन्नत्थ वा ते मिगा ठविज्जति, जत्थ वसहीए वा दिज्जति तत्थ मिगाण ओवासो न दिज्जति । एव ता निक्कारणे पारंचियादियाण ओवासो न दिज्जते ॥ इमो अववादे अववादो - पुणो इमं कारणमविक्खिऊण असिवादिके पारंचियादीण वि ओवासो दिज्जति-

सू. (१२३१) जा निग्गंधी निग्गंधीए सरिसियाए अंतं ओवासे संते ओवासे- न देइ न देतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ५९४८] एसेव गमो नियमा, निग्गंधीणं पि होइ नायव्वो ।
पुव्वे अवरे य पदे, एणं पारंचियं मोत्तुं ॥

सू- नवरं-अववादपदे संजतीण पारंचियं नत्थि ।

सू. (१२३२) जे भिक्खू मालोहडं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा देज्जमाणं पडिग्गाहेइ पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ५९४९] मालोहडं पि तिविहं, उह्महो उभयओ य नायव्वं ।

एक्केकं पि य दुविहं जहन्नमुक्कोसयं चेव ॥

सू- उह्ममालोहडं बिभूमादिसु, अहोमालोहडं भूमिधरादिसु, उभयमालोहडं मंचादिसु, समश्रेणिस्थितः, अहवा - कुडिमादिसु भूमिद्वितो अधोसिरो जं कहति । अगगतलेहिं ठाउं जं उत्तारेइ तं जहन्नं । पीढगादिसु जं आरोहुं उत्तारेइ तं सव्वं उक्कोसं ॥

[भा. ५९५०] भिक्खू जहन्नयम्मी, गेरुत उक्कोसयम्मि नायव्वो ।

अहिदसण मालपडणे, एवमादी तहिं दोसा ॥

सू- सिक्कताओ उआरिउकामा साहुणा पडिसिद्धा तच्चत्रियद्वा गिण्हइ अहिणा डक्का मया । मालाओ उआरिउकामा साहुणा पडिसिद्धा परिव्यायगद्वा उत्तारेंती पडिया, जंतखीलेण पोडं फाडियं मया ॥ इमे उक्कोसे उदाहरणा-

[भा. ५९५१] आसंद पीढ मंचग, जंतोदुक्खलपडंत उभयवहो ।

पोच्छेय-यशोहावी, उह्महभणा नेधातो थ ॥

सू- सेसं पिडनिजुत्ति-अनुसारेण भाणियव्वं । इमा सोही-

[भा. ५९५२] सुत्तनिवातो उक्कोसयम्मि तं खंधमादिसु हवेज्जा ।

एतेसामन्नतरं, तं सेवंतम्मि आणादी ॥

सू- उक्कोसे चउलहुं, जहन्ने मासलहुं, सेसं कंठं । इमं बित्तिपयं-

[भा. ५९५३] असिवे ओमोयरिए, रायदुड्ढे भए व गेलण्णे ।

अद्धाणरोहए वा, जयणागहणं तु गीयत्थे ॥

सू- अनेगसो गतत्था । नवरं-गीयत्थो पनगपरिहाणीएजयणाए गेण्हइ ॥

सू. (१२३३) जे भिक्खू कोट्टियाउत्तं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा उक्कुजिय निक्कुजिय देजमाणं पडिग्गाहेइ पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

सू- पुरिसप्पमाणा हीनाधिया वा चिक्खल्लमती कोट्टिआ भवति, कलिजो नाम वंसमयो कडवलो सट्ठतो वि भन्नति । अन्ने भन्नंति- उट्टियाउवरि हुत्तिकरणं उक्कुजियं, उट्टाएतिरियहुत्तकरणं अवकुजियं, अहरियत्ति - पेढियमादिसु आरुभिउं ओआरेति । अधवा - कायं उद्धं करेज्जा उक्कुजियडंडायतं तद्धद् गृण्हाति, कायं उद्धं कृत्वा गृण्हाति - उन्नमिय इत्यर्थः ।

[भा. ५९५४] कोट्टियमादीएसु, उभओ मालोहडं तु नायव्वं ।

ते चेव तत्थ दोसा, तं चेव य होति बित्तिपयं ॥

सू- एवं उभयमालोहडं दंसियं ॥ ते चेव दोसा बित्तिपयं च ।

सू. (१२३४) जे भिक्खू मट्ठिओलित्तं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा उब्भिय निब्भिय देजमाणं पडिग्गाहेइ पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

सू- धयफाणियादिभायणे छूढंतं पिहितं सरावणादिणा मट्ठियाए उल्लित्तं तं उब्भिय दंतस्सजो गेण्हइ तस्स चउलहुं ।

[भा. ५९५५] पिहितुब्भिन्नकवाडे, फासुग अप्फासुगे य बोधव्वे ।

अप्फासु पुडविमादी, फासुगछगणादिददरे ॥

सू- उब्भिन्नं दुविधं- पिहुभिन्नं वा कवाडुभिन्नं च । पिहुभिन्नं दुविधं-पासुयं अफासुयं च ।
जं तं फासुयं तं अचित्तं वा मीसं वा । अफासुयं पुढविमादि छसु काएसु जहासंभवं भाणियव्वं ।
जं फासुअंछगणेण अहवा- वत्थेण चम्मेण वा दहरियं । दहरपिहिउब्भिन्ने मासलहुं, सेसपिहुभिन्नेसु
चउलहुं, अनंतसु चउगुरुं, परित्तमीसेसु मासलहुं, अनंतमीसेसु मासगुरुं, साहुनिमित्तं उब्भिन्ने
कयविक्रतेसु अधिकरणं कवाडपिहितुब्भिण्णे कुंचियवेधे तालए वा आवत्तणपेढियाए वा
तसमादिविराधना । सेसं जहा पिंडनिञ्जुत्तीए ॥

[भा. ५९५६] एतेसामण्णतरं, पिहितुब्भिन्नं तु गेण्हती जो तु ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

[भा. ५९५७] असिवे ओमोयरिए, रायदुड्डे भए व गेलण्णे ।

अद्धाण रोहए वा, जयणा गहणं तु गीयत्थो ॥

सू. (१२३५) जे भिक्खू असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पुढविपत्तिद्वियं पडुग्गाहेति
पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

सू. (१२३६) जे भिक्खू असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा आउपत्तिद्वियं पडिग्गाहेति
पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

सू. (१२३७) जे भिक्खू असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा तेउपत्तिद्वियं पडिग्गाहेति
पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

सू. (१२३८) जे भिक्खू असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा वणत्सतिकायपत्तिद्वियं
पडिग्गाहेति पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ५९५८] सच्चित्तमीसएसुं, काएसु य होति दुविहनिक्खित्तं ।

अनंतर-परंपरे वि य, विभासियव्वं जहा सुत्त ॥

सू- पुढवादी काया ते दुविधा- सच्चित्ता मीसा वा । सचित्तेसु अनंतरनिक्खित्तं परंपरनिक्खित्तं
वा । मीसेसु वि अनंतरनिक्खित्तं परंपरनिक्खित्तं वा । पिंडनिञ्जुत्तिगाहासुत्ते जहा तहा सवित्थरं
भाणियव्वं । आयारवित्तियसुयक्खंधे वा जहा सत्तमे पिंडेसणासुत्ते तहा भाणियव्वं ॥

[भा. ५९५९] सुत्तनिवातो सच्चित्तऽनंतरे तं तु गेण्हती जो उ ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त-विराधनं पावे ॥

सू- परित्तसचित्तेसु अनंतरनिक्खित्ते चउलहुं, एत्थ सुत्तं निवयति । सचित्तपरंपरे मासलहुं,
मीसअनंतरे मासलहुं, परंपरे पनगं, अनंतरे एते चेव गुरुगा पच्छित्ता ॥ चोदगाह-

[भा. ५९६०] तत्थ भवे णणु एवं, उक्खिण्णंतम्मि तेसि आसासो ।

संजतिनिमित्ते घट्टण, थेरुवमाए न तं जुत्तं ॥

सू- पुढवादिकायाण उवरिठियं जं तम्मि उक्खिण्णंतं ननु तेसि आसासो भवति ? आचार्याह
- तम्मि उक्खिण्णंतं जा संघट्टणा सा संजयनिमित्तं, तान य अप्पसंघयणाण संघट्टणाए महंती
वेदना भवति ॥ एत्थ थेरुवमा-

[भा. ५९६१] जरजज्जरो उ थेरो, तरुणेणं जमलपाणिमुद्धहती ।

जारिसवेदण देहे, एगिंदिवघट्टिते तह उ ॥

सू- जहा जराजुण्णदेहो धेरो बलवता तरुणेण जमलपाणिणा मुद्धे आहते जारिसं वेयणं वेयति, ततो अधिकतरं ते संघट्टिता वेयणं अनुहवन्ति, तम्हा न जुत्तं जं तुमं भणसि ॥

इमं वित्तिपदं-

[भा. ५९६२]

असिवे ओमोयरिए, रायदुद्धे भए व गेलण्णे ।

अद्धाण रोहए वा, जयणा गहणं तु गीयत्ये ॥

सू- पूर्ववत् । गीयत्यो इमाए जयणाए गहणं करेति - पुव्वं मीसे परंपरद्धितो गेण्हति, ततो गीसे अनंतरो, ततो सच्चित्ते परंपरे, ततो सच्चित्ते अनंतरे, एवं अनंतकाए धि, एस परित्तानंतसु कमो वरिसिओ ॥ गहणे पुण इमा जयणा-

[भा. ५९६३]

पुव्वं मीसपरंपर, मीसे ततो अनंतरे गहणं ।

सच्चित्त परंपरऽनंतरे य एमेव य अनन्ते ॥

सू- पुव्वं परित्ते मीसे परंपरद्धितो गेण्हति, ततो मीसअनंतपरंपरं, ततो सच्चित्तपरित्तपरंपरं, ततो अनंतमीसअनंतरं, ततो अनंतसच्चित्तपरंपरं, ततो परित्तसच्चित्तअनंतरं, ततो अनंत-सच्चित्तअनंतरं आहारे भणियं ॥

[भा. ५९६४]

आहारे जो उ गमो, नियमा सो येव होइ उवहिम्मि ।

नायव्यो तु मतिमत्ता, पुव्वे अवरम्मि य पदम्मि ॥

सू. (१२३९) जे भिक्खू अच्चुसिणं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा सुप्पेण वा विहुणेण वा तालियंटेण वा पत्तेण वा पत्तभंगेण वा साहाए वा साहाभंगेण वा पेहुणेण वा हेपुण्हत्येण वा घेलेण वा घेलकण्णेण वा हत्येण वा मुहेण वा फुमिस्ता वीइत्ता आहट्ट देज्जमाणं पडिग्गाहेइ पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥ [जे भिक्खू असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा उसिणुसिणं पडिग्गाहेइ पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥]

[भा. ५९६५]

जे भिक्खू असनादी, उसिणं निव्ववियसंजयइए ।

विहुवणमाईएहिं, पडिच्छए आणमादीणि ॥

सू- “निव्वाविय” ति उल्लवेऊण, सेसं कंठयं । उसिणे घेप्पंते इमे दोसा-

[भा. ५९६६]

दायग-गाहगडाहो, परिसडणे काय-लेव-नासो य ।

डज्झति करोति पादस्स छट्ठणे हाणि उट्ठाहो ॥

सू- परिसडंते वा भूमीते छक्कायवहो, अच्चुसिणेण वा भाणस्स लेवो डज्झति, उसिणे दिज्जमाणे वा करे डज्जमाणो पायं तं छट्ठेज्ज, तम्मि भग्गे असति भायणस्स अप्पणो हानी, बहु असनादि परिट्ठवियं दट्ठं “बहि फोड” ति उट्ठाहो । जनो वा पुच्छत- “कहं डट्ठो” ? ति संजयस्स भिक्खं देज्जमाणो जणे फुसंते उट्ठाहो ति ॥ इमो अववादो-

[भा. ५९६७]

असिवे ओमोयरिए, रायदुद्धे भए व गेलण्णे ।

अद्धाण रोहए वा, काले वा अतिच्छमाणम्मि ॥

सू- काले अतिच्छमाणे ति जाव तं परिक्कमेण सीतीभवति ताव आइच्चो उवत्यमं गच्छति । अतो सूपादीहिं तुरियं सीयलिज्जति, न, दोसो ॥ उसिणे पुण कारणे घेप्पंते इमा जयणा-

[भा. ५९६८]

गिण्हति मिसीतितुं वा, सज्झाए महीय वा ठवेऊणं ।

पत्ताबंधगते वा, धोलणगहिते व जतणाए ॥

सू- उववसिता पदसंधियं जहा न डज्झति तहा गेण्हति । अहवा - मंचगे मंचिकाए वा मज्झे भूमीए वा पादं ठवेत्ता गेण्हति । पत्तगबंधगतो वा गेण्हति । अद्युसिणं च पादद्वितं घोलेइ, मा लेवो डज्झिहिति । एवाए जयणाए कारणे गेण्हंतो अदोसो ॥

मू. (१२४०) जे भिक्खू उस्सेइमं वा संसेइमं वा चाउलोदगं वा वालोदगं वा तिलोदगं वा तुसोदगं वा जयोदगं वा आयामं वा सोवीरं वा अंबकंजियं वा सुद्धवियउं वा आहुणा धोयं अनंवलं अपरिणयं अवकंतजीवं अविद्धत्थं पडिग्गाहेइ पडिग्गाहेतं वा सातिज्झति ॥

[भा. ५९६९] उस्सेतिममादीया, पाणा वुत्ता उ जत्तिया सुत्ते ।

तेसिं अन्नतरायं, गेण्हंति आणमादीणि ॥

सू- उसिणं सीतोदगे छुब्भति तं उस्सेइमपाणयं । जं पुण उसिणं चेव उवरि सीतोदगेण चेव सिंधियं तं संसेइमं । अउणा- संसेतिवं, तिला, उण्हपाणिण्णं मिण्णा जत्ति सीतोदगा धोवंति तो संसेतिमं भण्णति । चाउलाण धोवणं चाउलोदगं । अधुना घोतं अचिरकालघोतं । रसतो अणंभीभूयं । जं जीवेणं विष्यमुक्कं तं वक्कतं, न वक्कतं अवक्कतं, सचेतनं मिश्रं वा इत्यर्थः । जमवण्णसंजातं तं परिणयं, न परिणयं अपरिणयं स्वभाववर्णस्थमित्यर्थः । जं वण्णगंधरसफासेहिं सव्वेहिं ध्वस्तं तं विध्वस्तं, अनेगथा वा ध्वस्तं विध्वस्तं, न विद्धत्थं अविद्धत्थं, सर्वथा स्वभावस्थमित्यर्थः । अहवा - एए एगद्धिया । अपरिणयं गेण्हंतस्स चउलहु, आणाइया य दोसा ॥

उस्सेइमस्स इमं वक्खाणं-

[भा. ५९७०] सीतोदगाम्मि छुब्भति, दीवगमादी उस्सेइमं पिड्डं ।

संसेइमं पुण तिला, सिण्णा छुब्भंति जत्थुदए ॥

सू- मरहड्विसए उस्सेइया दीवगा सीओदगे । छुब्भंति । उस्सेइमे उदाहरणं, जहा-पिड्डं । अहवा - पिड्डस्स उस्सेज्झमाणस्स हेइजं पाणियं तं उस्सेइमं । पच्छब्धं गतार्थम् ॥

[भा. ५९७१] पढमुस्सेतिममुदयं, अकप्पकप्पं च होति केसिंचि ।

तं तु न जुज्झति जम्हा, उसिणं मीसं ति जा दंडो ॥

सू- ते दीवगादी उस्सेतिमा, एकम्मि पाणिए दोसु तिसु वा मिद्धलिज्झंति तत्थ बितियततिज्जा य सव्वेसिं चेव अकप्पा, पढमं पाणियं तं पि अकप्पं चेव । केसिं चि आयरियाणं कप्पं, तं न घडति । कम्हा ? जम्हा उसिणोदगमवि अनुव्वत्ते डंडे मीसं भवति, तं पुण कहिं उस्सेतिमेसु छूढेसु अचित्तं भविष्यतीत्यर्थः ? ॥ इमो चाउलोदे विही

[भा. ५९७२] पढमं बितियं ततियं, चाउलउदगं तु होति सम्मिस्सं ।

तेन परं तु चउत्थे, सुत्तनिवातो इहं भणितो ॥

सू- पढम-बितिय-ततिय-चाउलोदगा एते नियमा मिस्सा भवंति, तेन परं चउत्थादि सचित्ता । एत्त सुत्तणिवातो चउलहुगमित्यर्थः । आदिच्छेसु तिसु वि मासलहुं । अन्ने पुण - ततिए वा चाउलसोधणे सुत्तणिवायमिच्छति, जेण तत्थ बहं अपरिणयं, धोवं परिणयमिति ॥

जं उस्सेतिमादि मिस्सं तस्सिमो गहणविही-

[भा. ५९७३] कालेणं पुण कप्पति, अंबरसं वण्णगंधपरिणामं ।

वण्णातिविगतलिंगं, नज्झति वुक्कंतजीवं ति ॥

ધૂ-તં ઉસ્સેતિમં ચિરકાલં અચ્છંતં જયા રસતો અંબરસં, વણ્ણતો વિવણ્ણં, ગંધઓ અન્નગંધં, ફાસતો ચિક્ષિહ્ણં, એવં તં ઉદગં વણ્ણાદિવિગતલિંગં દહું નજ્જતિ જહા વિગયજીવં તિ તહા ધેપ્પતિ।
 ચોદગાહ - “જેસિં ફુહં ગમણાદિકં જીવલિંગં તે નજ્જંતિ, જહા વિગયજીવા તિ । પુઢવાદી પુણ અવ્વત્તજીવલિંગે કહં નાતા, જહા વિગતજીવં ?” તિ ॥ આચાર્યાહ-

[મા.૫૧૭૪] કામં ધલુ ચેતણ્ણં, સવ્વેસેગિંદિયાણ અવ્વત્તં ।
 પરિનામો પુણ તેસિં, વણ્ણાદિ ઇંધણાસજ્જ ॥

ધૂ- પુવ્વહં કંઠં । પચ્છહં દમો અત્થો-બહુમજ્જાત્થો ધિંધણેણ જહાસંહં અપ્પમજ્જા ચિરકાલોવલક્ષિતા જહા વણ્ણાદી તહા તેસિં અવ્વમિચારી અજીવત્તે પરિનામો લક્ષિહ્ણતિ ॥

[મા.૫૧૭૫] એમેવ ચાહલોદે, પઢમે બિતિ-તતિય તિન્નિ આણસા ।
 તેન પરં ચિરધોતં, જહિં સુત્તં મીસયં સેસં ॥

ધૂ- ચાહલોદગે વિ જે પઢમબિતિતા ચાહલોદગા તે અહુણા ધોતા મીસા । “તેન પરં ચિર ધોયં જહિં સુત્તં” તિ તેન પરં ચહત્યાદિ ચાહલોદગં તં ચિરધોયંપિ સચિત્તં, જહિં સુત્તં નિવવતિ તસ્યાગ્રહણ-મેવ । જં પુણ “મીસયં સેસં” તિ તમ્મિં ઇમે તિન્નિ અનાગમિયા આદેસા-તત્થેગો મળતિ - ચાહલા ધોવિત્તા જત્થ તં ચાહલોદગં ધુબ્ભતિ તત્થ જાતો કળ્ણે ફુસિતાઓ લગ્ગાઓ તાઓ ન જાવ સુક્કંતિ તાવ તં મીસં, “તેન પરં” તિ - તાસુ સુક્કાસુ તં અચિત્તં ભવતીત્યર્થઃ ॥ અવરો મળતિ - ચાહલા જાવ સિજ્જંતિ તાવ ત મીસં, તેન પરં અચિત્તં પૂર્વવત્ ॥ અવરો મળતિ - તમ્મિં ચાહલોદગે જે બુબ્બુઆ તે જાવ અચ્છંતિ તાવ મીસં, તેન પરં અચિત્તં પૂર્વવત્ ॥

આચાર્યાહ-“તેન પરં ચિરધોયં” તિ એતે અક્કરારા પુણો ચારિજ્જંતિ, જેણ ફુસિતાઓ સિ(સી)યાકાલે ચિરં પિ અચ્છંતિ । ગિન્હકાલે લહું સુસંતિ, ચાહલા વિ લહું ચિરેણ વા સિજ્જંતિ, બુબ્બુઆ વિ ચિરં નીવાએ અચ્છંતિ, પવાએ લહું વિણસંતિ, “તેણં” તિ તેન કારણેણ એતે અના-દેસા । “પરં” તિ એતેસિં આણસાણં ઇમં વરં પ્રધાનં આગમિત્તં આદેસંતરં- “જં જાપેજ્જ ચિરાધોતં” સિલોગો । બહુપ્પસન્નં ચ મતીએ દંસણેણ ય અચિત્તં જાણેત્તા ગેણ્હતિ । જત્થ “વાલધોવણં” તિ આલાવગો-ચમરિવાલા ધોવ્વંતિ તક્કાદીર્હિં, પચ્છા તે ચમરા સુદ્ધોદગેણ ધોવંતિ । તત્થઽવિ પઢમબિતિયતતિયા મીસા, જં ચ પચ્છિમં તં સચિત્તં, તત્થ સુત્તનિવાતો । અહવા વાલધોવણં સુરા ગાલિજ્જતિ જાએ કંબલીએ સા પચ્છા ઉદણેણ ધોવહ્, તત્થ વિ પઢમાતિ ધોવણા મીસા, પચ્છિમા સચિત્તા, તમ્મિં સુત્તનિવાતો । અહવા-વાલધોવણં રલયોરેકત્વાત્ વારાગાગદુગો, સો તક્કવિયહાદિ-માવિતો ધોવ્વહ્, તત્થ વિ પઢમાદી મીસા, પચ્છિત્તા સચિત્તા, તમ્મિં સુત્તનિવાતો । સવ્વેસુ મીસં કાલેણ પરિણયં ગેજ્જં ॥ ઇમં બિતિયપદં-

[મા.૫૧૭૬] અસિવે ઓમોયરિણ રાયદુદ્ધે ભવેવ ગેલણ્ણે ।

અદ્ધઆણ રોહણ વા, જયણા ગહણં તુ ગીયત્થે ॥

ધૂ. (૧૨૪૧) જે મિલ્લુ અપ્પળો આયરિયત્તાએ લલ્લણાં વાગરેહ વાગરેતં વા સાત્તિજ્જતિ ॥

ધૂ- જહા મે કરપાદેસુ લેહા નિવ્વત્તિતા, ચંદચક્કંકુસાદી ધીસંતિ સુસંઠાણે, સુપમાણતા ય દેહસ્સ, તહા મે અવસ્સં આયરિણ ભવિયવ્વં, જો એવં વાગરેહ તસ્સ ચહલહું આણાદિયા ય । તે લલ્લણા ઇમે-

[भा. ५९७७] मानुष्मानपमाणं लेहसत्तवपुअंगमंगाइं ।
जे भिक्खू वागरेति, आयरियत्तादि आणादी ॥

सू- मानस्स उम्मानस्स य इमा विभासा-

[भा. ५९७८] छडेति तो य दोणं, छूढो दोणीए जो तु पुण्णाए ।
सो माणजुतो पुरिसो, ओमाणे अद्धभारगुरु ॥

सू- मानं नाम पुरिसपमाणातो ईसिअतिरित्ता उट्टिया कीरइ सा पाणियस्स समनिबद्धा भरिज्जति, पच्छा तत्थ पुरिसो पक्खिप्पति, जति द्रोणो पाणियस्स छडेति तो मानजुतो पुरिसो, अहवा - पुरिसं छोदूण पच्छा पाणियस्स भरिज्जति तम्मि पुरिसे ओसित्ते जइ सा कुंडी द्रोणं पाणियस्स पडिच्छइ तो मानजुतो । उम्माणे ति जति तुलाए आरोविओ अद्धभारं तुलति तो उम्मानजुतो भवति ॥

[भा. ५९७९] अट्टसतमंगुलुद्धो, समुहाइं वा समुस्सितो नवओ ।
सो होति पमाणजुतो, संपुण्णंगो व जो होति ॥

लेह ति अस्य व्याख्या-

भा. (५९८०) मणिबंधाओ पवत्ता, अंगुठे जस्स परिगता लेहा ।
सा कुणति धनसमिद्धं, लोगपहाणं च आयरियं ॥

सत्तवपुअंगमगाणं इमा विभासा-

[भा. ५९८१] सत्तं अदीनता खलु, वपुतेओ जस्स ऊ भवइ देहे ।
अंगा वा सुपइड्डा, लक्खण सिरिवच्छमा इतरे ॥

सू- सत्तं प्रधानं महंतीए वि आवदीए जो अदीणो भवति सो सत्त्वमंतो । वपू नाम तेयो, सो जस्स अत्थि देहो सो वपुमंतो । अट्टअंगा ताणि जस्स सुपतिट्ठसुसंठाणाणि, अगातिं ति उवंगाणि तानि वि जस्स सुपइड्डसुसंठियाणि, अन्नाणि य सिरिवच्छमादीणि लक्खणाणि, 'इयरे' ति वंजणा ते य मसतिलगादी । अहवा - सह जायं लक्खणं, पच्छा जायं वंजणं ॥ अहवा भणेज्ज-

[भा. ५९८२] अमुगायरियसरिच्छाई लक्खणाई न पासह महं ति ।
एरिसलक्खणजुतो, य होति अचिरेण आयरिओ ॥

सू- अमुगस्स आयरियस्स जारिसा हत्थपादादिसु लक्खणा, जारिसं पि वा देहं, ममं पि तारिसं चेव ॥ पच्छद्धं कंठं ॥ इमे दोसा-

[भा. ५९८३] गारवकारणखेत्ताइणो य सच्चमलियं च होज्जा हि ।
विवरीयं एंति जदो, केति निमित्ता न सव्वे उ ॥

सू- अहं आयरिओ भविस्सामि ति गारवकारणे खित्तादिचित्तो भवेज्जा, सायवाहणो इव । अहवा - छउमत्थोल्लुखिया लक्खणा सच्चा वा हवेज्जा अलिता व होज्ज । पच्छद्धं कंठं । अहवा - इमो आयरिओ होहिइ ति कोइ पडिनीओ जीविताओ ववरोविज्ज ॥

एयस्स इमो अववातो-

[भा. ५९८४] वितियपदमणप्पज्जे, वागरे अविकोविते य अप्पज्जे ।
कज्जे अन्नपभावण, वियाणणट्ठा य जाणमवि ॥

[भा.५९८५] पडिनीयपुच्छणे को, गुरु मे किं सो हं ति पेच्छ मे अंगं ।

गिहि-अन्नतिथिपुष्टे, व जुंगिते जो अनोतप्ये ॥

शू- खित्तादिगो अणप्यज्झो सेहो अजाणंतो अप्पणो लक्खणो पगासेज्ज । अप्पज्झो वा “कल्ले” ति कोइ पडिनीतो पुच्छेज्जा - कतमो मे गुरु ? ताहे जो आरोहपरिणाहजुत्तो सो भणति - किं तेन ? अहं सो । पडिनीओ भणति - कहं नायं ? साहू भणति - पिच्छ मे अंगं लक्खणजुत्तं । “अन्नपभावनं” ति अस्य व्याख्या - गिहिअन्नतिथिएण वा पुच्छियं - को मे गुरु ? ति । आयरिओ जति सरीरजुंगितो ताहे जो अन्नो साहू अनुत्तरदेहो अलज्जणिज्झो, आगमेसुय कयागमो, एवं सो अन्नो पभाविज्जति अप्पणा वा पभावेति ॥ वियाणणट्ठाए ति अस्य व्याख्या-

[भा.५९८६] अट्ठवितगणहरे वा, कालगते गुरुम्मि भणतऽहं जोग्गो ।

देहस्स संपदं मे, आरोहादी पलोएह ॥

शू- अट्ठविते गणधरे आयरिया कालगया । तत्थ जे वसभा अन्नं अलक्खणजुत्तं ठवेउकामा, ताहे सो लक्खणजुत्तो अन्नेहिं भणावेति- अप्पणो वा भणति - आयरियपदजोगो देहसंपदं मे पेच्छह । अहं आयरियो वि अलक्खणजुत्तं ठवेउकामो, तत्थ वि एयं चेव अप्पानं पगासेति- खमासमणो जारिसो जुत्ते भणिओ तारिस ठवेह सरीरसंपदाते आरोहादिजुत्तो ठवेयव्वो । एवं जाणंति वि भणेज्जा ॥

मू. (१२४२) जे भिक्खू गाएज्ज वा हसेज्ज वा वाएज्ज वा नद्धेज्ज वा अभिनवेज्ज वा हयहेसियं हत्थिगुलगुलाइयं उक्कुट्ठसीहनायं वा करेइ करेत्तं वा सातिज्जति ॥

शू- सरकरणं सरसंचारो वा गेयं, मुहं विष्फालिय सविकारकहक्कहं हसणं, संखमादि आओजं वा वाएज्ज, पाद-जंघा-ऊरु-कडि-उदर-बाहु-अंगुलि-वदन-नयण-भमुहादिविकारकरणं नृत्यं, पुकारकरणं, उक्किट्ठसंधयणसत्तिसंपन्नो रुद्धो तुद्धो वा भूमी अप्फालेत्ता सीहस्सेव नायं करेति, हयस्स सरिसं नायं करेइ हयहेसियं । वानत्तस्स सरिसं किलिकिलत्तं करेति, अन्नं वा गयगज्जिआदिजीवरुत्तं करेत्तस्स चउलहुं आणादिया य दोसा ।

[भा.५९८७] जे भिक्खू गाएज्जा, नद्धे वाएज्ज अभिनवेज्जा वा ।

उक्किट्ठहेसियं वा, कुज्जा वग्गेज्ज वीणादी ॥

शू- अहिनओ परस्स सिक्खावणा, नृत्यविकार एव वल्लितं डिंडिकवत्, जावत्तिथा मुहं विष्फालेत्ता गीयउक्कुट्ठिमादिया करेति ॥ तेसु इमे दोसा-

[भा.५९८८] पुव्वामयप्पकोवो, अभिनवसूलं व अन्नगहणं वा ।

अस्संपुडणं च भवे, गायणउक्किट्ठिमादीसु ॥

शू- आमयो ति रोगो सो उवसंतो पकुप्पति, अहिनवं वा सूलं उप्पज्जइ, “अन्नगहणं” ति गलगस्स उभओ कण्णबंधेसु सरणीतो मत्तातो तासु वातसंभगहितासु य अणायत्तं मुहजंतं हवेज्ज, अहवा - अन्नगहणं गंधव्विउ ति काउं रायादिणा घेप्पेज्जा, मुहं वा अस्संपुडं वातसिंभदोसेण अच्छेज्जा ॥

[भा.५९८९] ते चेव य दोसा, अस्संपुडणं मुइत्तु सेसेसु ।

अन्नतरइंदियस्स व, विराधना कायमुद्धाहो ॥

सू-सेसा जे नद्यणादिता पदा तेसु वि एते चेव दोसा । मुहस्सवि असंपुडणं एक्कं मोत्तुं अन्नतरं वा हत्थपादादि सोतादि वा उप्फिडंते लुसेज्जा, एवमादिया आयविराधना । गायणादिसु वा पानजातिमुहप्पवेसे मविराधना । नद्यणादिसु उप्फिडंतो पानविराहणं करेज्ज अभिहणेज्ज वा । एवं कायविराधना । एयासु आयसंजमविराधनासु सट्ठाणपच्छित्तं, गेयणद्यणादिसु सविगारो अनिहुतो वा संजतो ति जनो भणेज्जा, उड्डाहं वा करेज्जा ॥

[मा. ५९९०] बित्तिपदमणप्पज्झे, पसत्थजोगे य अतिसयप्पमत्ते ।

अट्ठाण वसन अभियोग बोहिए तेनमादिसु वा ॥

सू-खित्तादिअणप्पज्झो सेहो वा अजाणंतो गीतादि करेज्ज ॥

“पसत्थजोए”ति अस्य व्याख्या-

[मा. ५९९१] एस पसत्थो जोगो, सदप्पडिबद्धे वाए गाए वा ।

अन्नो वि य आएसो, धम्मकहं पवत्तयंतो उ ॥

सू-कारणद्विया सदपडिबद्धाए वसहीए तत्थ गेयं करेति, आओजं वा वाएति, मा अप्पणो अन्नेसिं मोहुद्धमवेण विसोति हवेज्ज ॥ अहवा - समोसरणादिसु पुच्छगवायणं करेत्तो गंधब्बेण कज्जंति ॥ “अतिसव पत्ते”ति अस्य व्याख्या-

[मा. ५९९२] केवलवज्जेसु तु अतिसएसु हरिसेण सीहनायादी ।

उक्किट्ट मेलण विहे, पुव्वव्वसणं व गीतादि ॥

सू-वीतरागत्वात् न करोति, तेन केवलातिसउप्पत्तिं वज्जेत्ता सेसेसु अवधिलंभादिएसु अतिसएसु उप्पन्नेसु हरिसिउं सीहनायं करेज्ज । अन्नत्थ वा पडिणियत्तेण स वेइयासु आरुढो सीहनाय करिज्जा । अट्ठाणपडिवण्णा महल्लसत्थेण परोप्परं फिडित्ता मिलणट्ठा उक्किट्टसदं संकरिज्जा । “वसण”ति कस्स ति पुव्वं गिहिकाले गीतादिगं आसि, तं स पव्वतितोवि वसणाओ करेज्जा, रायादिअभिओगेण वा ॥ अहवा-

[मा. ५९९३] अभिओगे कविलज्जो, उज्जेनीए उ रोहसीसो तु ।

बोहियत्तेणे महुरा, खमएणं सीहनायादी ॥

सू-सगारअभिओगओ जहा कविलेण कयं तहा करिज्ज । अहवा - जहा रोहसीसेण उज्जेनीए रायपुरोहियसुयाभिओगतो कयं । बोहियत्तेनेसु जहा महुराए खमएण सीहनायो कओ तहा करेज्ज ॥

मू. (१२४३) जे भिक्खू भेरि-सदाणि वा पडह-सदाणि वा मुरच-सदाणि वा मुइंग-सदाणि वा नंदि-सदाणि वा झल्लरि-सदाणि वा वल्लरि-सदाणि वा डमरुग-सदाणि वा मड्डय-सदाणि वा सदुय-सदाणि वा पएस-सदाणि वा गोलुइ-सदाणि वा अन्नयराणि वा तहप्पगाराणि वितयाणि सदाणि कण्णसोयपडियाए अभिसंधारेइ अभिसंधारेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२४४) जे भिक्खू वीणा-सदाणि वा विवंचि-सदाणि वा तुण-सदाणि वा बव्वीसग-सदाणि वा वीणाइय-सदाणि वा तुंबवीणा-सदाणि वा झोडय-सदाणि वा ढंकुण-सदाणि वा अन्नयराणि वा तहप्पगाराणि वा तयाणि सदाणि कण्णसोयपडियाए अभिसंधारेइ अभिसंधारेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२४५) जे भिक्खू ताल-सदाणि वा फंसताल-सदाणि वा लित्ति-सदाणि वा गोहिय-

सद्दाणि वा मकरिय-सद्दाणि वा कच्छभि-सद्दाणि वा महइ-सद्दाणि वा सणालिया-सद्दाणि वा वलिया-सद्दाणि वा अन्नयराणि वा तहप्पगाराणि वा झुसिराणि कण्णसोयपडियाए अभिसंधारेइ, अभिसंधारेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२४६) जे भिक्खू संख-सद्दाणि वा दस-सद्दाणि वा वेणु-सद्दाणि वा खरमुहि-सद्दाणि वा परिलिस-सद्दाणि वा वेवा-सद्दाणि वा अन्नयराणि वा तहप्पगाराणि वा झुसिराणि कण्णसोयपडियाए अभिसंधारेइ, अभिसंधारेतं वा सातिज्जति ॥

सू-शंखं शृंगं, वृत्तः शंखः, दीर्घाकृति स्वल्पा च संखिगा । खरमुखी काहला, तस्स मुहत्थाणे खरमुहाकारं कड्ढमयं मुहं कज्जति । पिरिपिरित्ता तततोणसलागातो सु (झु) सिराओ जमलाओ संपा (वा) तिज्जति । मुहमूले एगमुहा सा संखागारेण वाइअमाणी जुगवं तिन्नि सद्दे पिरिपिरिती करेति । अन्ने भणंति - गुंजापणवो मंठाण भवति । भंभा मायंगाण भवति । भेरिआगारसंकुडमुही दुदुंभी । महत्थमाणो मुरजो । सेसा पसिद्धा ।

[भा.५९९४] ततवितते घनझुसिरे, तव्विवरीते य बहुविहे सद्दे ।

सद्दपडियाइ पदमवि, अभिधारे आणमादीणि ॥

सू-आलविनीयमादि ततं, वीणातिसरिसं बहुतंतीहिं विततं । अहवा -संतीहिं ततं, मुहमउवादि विततं । घन उज्जललकुडा, झुसिरं वंसादिया । तव्विवरीया कंसिग-कंसालग-मल-तालजल-वादित्रा, जीवरुतादयश्च बहवो तव्विवरीय ॥

[भा.५९९५] वितियपदमणप्पज्जे, अभिधारऽविकोविते व अप्पज्जे ।

जाणंते वा वि पुणो, कज्जेसु बहुप्पगारेसु ॥

सू-कज्जेसु बहुप्पगारेसु सि जहा जे असिवोवसमणपयुत्ता संखसद्दातिया तेसिं सवणद्धाते अभिसंधारेआ गमणाए वारवतीए, जहा भेरिसद्दस्स ॥

मू. (१२४७) जे भिक्खू वप्पाणि वा फलिहाणि वा उप्फलाणि वा पल्ललाणि वा उज्जराणि वा निज्जराणि वा वावीणि वा पोक्खराणि वा दीहियाणि वा सराणि वा सरपंतियाणि सरसरपंतियाणि वा कण्णसोयपडियाए अभिसंधारेइ, अभिसंधारेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२४८) जे भिक्खू कच्छाणि वा गहणाणि वा नूमाणि वा वणाणि वा वणविदुग्गाणि वा पव्वयाणि वा पव्वयविदुग्गाणि वा कण्णसोयपडियाए अभिसंधारेइ, अभिसंधारेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२४९) जे भिक्खू गामाणि वा नगराणि वा खेडाणि वा कव्वडाणि वा मडंबाणि वा दोणुहाणि वा पट्टणाणि वा आगराणि वा संबाहाणि वा सन्निवेसाणि वा कण्णसोयपडियाए अभिसंधारेइ, अभिसंधारेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२५०) जे भिक्खू गाम-महाणि वा नगर-महाणि वा खेड-महाणि वा कव्वड-महाणि वा मडंब-महाणि वा दोणमुह-महाणि वा पट्टण-महाणि वा आगार-महाणि वा संबाह-महाणि वा सन्निवेस-महाणि वा कण्णसोयपडियाए अभिसंधारेइ, अभिसंधारेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२५१) जे भिक्खू गाम-वहाणि वा नगर-वहाणि वा खेड-वहाणि वा कव्वड-वहाणि वा मडंब-वहाणि वा दोणमुह-वहाणि वा पट्टण-वहाणि वा आगार-वहाणि वा संबाह-वहाणि वा सन्निवेस-वहाणि वा कण्णसोयपडियाए अभिसंधारेइ, अभिसंधारेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२५२) जे भिक्खू गाम-पहाणि वा नगर-पहाणि वा खेड-पहाणि वा कव्वड-पहाणि वा मडंब-पहाणि वा दोणमुह-पहाणि वा पट्टण-पहाणि वा आगार-पहाणि वा संबाह-पहाणि वा सन्निवेस-पहाणि वा कण्णसोयपडियाए अभिसंधारेइ, अभिसंधारेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२५३) जे भिक्खू आस-करणाणि वा हत्थि-करणाणि वा उट्ट-करणाणि वा गोण-करणाणि वा महिस-करणाणि वा सूयर-करणाणि वा कण्णसोयपडियाए अभिसंधारेइ, अभिसंधारेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२५४) जे भिक्खू आस-जुद्धाणि वा हत्थि-जुद्धाणि वा उट्ट-जुद्धाणि वा गोण-जुद्धाणि वा महिस-जुद्धाणि वा कण्णसोयपडियाए अभिसंधारेइ, अभिसंधारेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२५५) जे भिक्खू उज्झहियद्वाणाणि वा हय-जूहियद्वाणाणि वा गय-जूहियद्वाणाणि वा कण्णसोयपडियाए अभिसंधारेइ, अभिसंधारेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२५६) जे भिक्खू अभिसेय-द्वाणाणि वा अक्खाइय-द्वाणाणि वा मानुम्मान-द्वाणाणि वा महया हय-नट्ट-गीय-वाइय-तंती-तल-ताल-तुडिय-पट्टप्पवाइय-द्वाणाणि वा कण्णसोयपडियाए अभिसंधारेइ, अभिसंधारेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२५७) जे भिक्खू जित्तराणि वा इग्गराणि वा उररत्तिणि वा येराणि वा खान्तुद्धाणि वा महासंगामाणि वा लहाणि वा बोलाणि वा कण्णसोयपडियाए अभिसंधारेइ, अभिसंधारेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२५८) जे भिक्खू विरुवरुवेसु महस्सवेसु इत्थीणि वा पुरिसाणि वा थेराणि वा मज्झिमाणि वा डहराणि वा अलंकियाणि वा सुअलंकियाणि वा कायंताणि वा वायंताणि वा नद्यंताणि वा हसंताणि वा रमंताणि वा मोहंताणि वा विउलं असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा परिभायंताणि वा परिभुजंताणि वा कण्णसोयपडियाए अभिसंधारेइ, अभिसंधारेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२५९) जे भिक्खू इहलोइएसु वा रुवेसु, परलोइएसु वा रुवेसु, दिट्ठेसु वा रूपेसु, अदिट्ठेसु वा रुवेसु, सुएसु वा रुवेसु, असुएसु वा रुवेसु, विन्नाएसु वा रुवेसु, अविन्नाएसु वा रुवेसु सज्जइ रज्जइ गिज्जइ अज्झोववज्जइ सज्जंतं रज्जंतं गिज्जंतं अज्झोववज्जंतं वा सातिज्जति ॥

॥ तं सेवमाणे आवज्जइ चाउम्मासियं परिहारद्वाणं उग्घाइयं ॥

सू- एते चोइसुत्ता जहा बारसमे उद्देसगे भणिता तहा इहं पि सत्तरसमे उद्देसगे भाणियव्वा ।

[भा. ५९९६] वप्पादी जा विह लोइयादि सद्दादि जो तु अभिधारे ।

तं चेव तत्थ दोसा, तं चेव य होति बितियपदं ॥

सू- विसेसो तत्थ चक्खुदंसणप्रतिज्ञया, इहं पुण कण्णसवणपडियाए गच्छति, वप्पादिएसु ठाणेसु जे सद्दा ते अभिधारेउं गच्छति ॥

उद्देशक:- १७ समाप्तः

मुनि दीपरत्नसागरेण संशोधिता सम्पादिता निशीथ सूत्रे सप्तदशउद्देशकस्य

[भद्रबाहुस्वामि रचिता निर्युक्ति युक्तं] संघदासगणि विरचितं भाष्यं

एवं जिनवत्स महत्तर विरचिता पूर्णिः परिसमाप्ता-

उद्देशकः-१८

सू- भणिओ सत्तरसमो । इदानिं अट्टारसमो इमो भण्णति । तस्सिमो संबंधो-

[भा. ५९९७] सद्दे पुण धारेउं, गच्छति तं पुण जलेण य थलेण ।

जलपगतं अट्टारे तं च अणट्ठा निवारति ॥

सू- संखादिसद्दे अभधारेंतो गच्छंतो जलेण वा गच्छति थलेन वा गच्छति । इह जलगमणेण अधिगारो, अधवा - जलेण गमणं अणट्ठाए न गंतव्वं । एयं अट्टारसमे निवारति । एस संबंधो ॥ अनेन संबंधेनागयस्स इमं पढमसुत्तं-

सू. (१२६०) जे भिक्खू अणट्ठाए नावं दुरुहइ दुरुहंतं वा सातिज्जति ॥

सू- नो अट्ठाए, अणट्ठाए । दुरुहइ ति विलग्गइ ति आरुभति ति एगट्ठं । आणादिया दोसा चउलहुं ।

[भा. ५९९८] बारसमे उद्देसे, नावासंतारिमम्मि जे दोसा ।

ते चेव अणट्ठाए, अट्टारसमे निरवसेसा ॥

अनट्ठे दंसेति-

[भा. ५९९९] अंतो मणे किरिसिया, नावारुढेहिं वञ्चइ कहं वा ।

अहवा नाणातिजटं, दुरुहण होतऽनट्ठाए ॥

सू- केरिसि अब्भंतर ति चक्खुदंसणपडियाए आरुभति, गमणकुतूहलेण वा दुरुहति, अहवा - नाणादिजटं दुरुहंतस्स सेसं सव्वं अणट्ठा ॥ अववादेण आगाढे कारणे दुरुहेआ । थलपहेण संघट्ठादिजलेण वा जइ इमे दोसा हवेज्ज-

[भा. ६०००] बितियपद तेन सावय, भिक्खे वा कारणे वा आगाढे ।

कञ्जुवहिमगरवुज्झण, नाबोदग तं पि जवणाए ॥

सू- एस बारसमुद्देसगे जहा, तहा भाणियव्वा । सुत्तं दिट्ठं, कारणेण विलगियव्वं । केरिसं पुण नावं विलगति ? केरिसं वा न विलगति ? अतो सुत्तं भण्णति-

सू. (१२६१) जे भिक्खू नावं किणइ किणावेइ, कीयं आहट्ठु देज्जमाणं दुरुहइ दुरुहंतं वा सातिज्जति ॥

सू. (१२६२) जे भिक्खू नावं पामिच्चेइ पामिच्चावेइ, पामिच्चं आहट्ठु देज्जमाणं दुरुहइ दुरुहंतं वा सातिज्जति ॥

सू. (१२६३) जे भिक्खू नावं परियट्ठेइ परियट्ठावेइ, परियट्ठं आहट्ठु देज्जमाणं दुरुहइ दुरुहंतं वा सातिज्जति ॥

सू. (१२६४) जे भिक्खू नावं अच्छेज्जं अनिसिट्ठं अभिहं आहट्ठु देज्जमाणं दुरुहइ दुरुहंतं वा सातिज्जति ॥

सू- जे अण्णणा कीणइ, अन्नेन वा कीणावेइ, किणंतं अनुमोदति वा ॥ पामिच्चेति पामिच्चावेति पामिच्चंतं अनुमोदेति ॥ पामिच्चं नाम उच्छिन्नं । जे नावं परियट्ठेति ॥ डहरिणवाए महल्लं नावं परिणावेति - परिवर्तयतीत्यर्थः । महल्लाए वा डहरं परावर्तयति । अन्नस्स वा बला अच्छेतुं

साधूण नेति ॥ अनिसद्धा पडिहारिया गहिता अप्पणो कए कजे तं साधूण समप्पेति साधूण वा नेति ॥ एतेहिं सुत्तपदेहिं सव्वे उग्गम-उप्पादन-एसणादोसा य सूचिता । तेन नावनिज्झुत्तिं भण्णइ-

[भा. ६००१] नावा उग्गमउप्पायणेसणा संजोयणा पमाणे य ।

इंगालधूमकारण, अट्ठविहा नावनिज्झुत्ती ॥

सू- उग्गमदोसेसु जे चउलहू ते जहा संभव, नावं पडुच्च वा ।

[भा. ६००२] उच्चतभत्तिए वा, दुविहा किणणा उ होति नावाए ।

हीनाहियणावाए, भंडगुरुए य पामिच्चे ॥

सू- साधुअट्ठाए उच्चताए नावं किणाति सर्वथा आत्मीकरोतीत्यर्थः । भत्तीए ति- भाडएणं गेण्हति । अप्पणा से नावा हीणप्पमाणा अहियप्पमाणा वा । अहवा - भंडगुरु ति - जं तत्थ भंडभारो विंजति तं गुरुं साहूय नो खमिहितित्ति, ता एवमादिकजेहिं नावं पामिच्चेति । अहवा - सा नावा स्वयमेव गुरुत्वान्न शीघ्रगामिनीत्यर्थः ॥

[भा. ६००३] दोण्ह वि उवड्डियाए, जत्ताए हीन अहिय सिग्घट्ठा ।

नावापरिनामं पुण, परियट्ठियमाहु आयरिया ॥

सू- दो वणिया जत्ताए जावाहिं उवड्डिता, तत्थ य एगस्स हीना, एगस्स अहिया, तो परोप्परं नावापरिनामं करेति - नावा नावं परावर्तयतीत्यर्थः । अहवा - मंदगामिनी शीघ्रगामिन्या परावर्तयति । एवं साध्वर्थमपि ॥

[भा. ६००४] एमेव सेसएसु वि, उप्पायण-एसणाए दोसेसुं ।

जं जं जुज्झति सुतते, विभासियव्वं दुचत्ताए ॥

सू- कीयगडादीणावासुत्तेसु जं जं जुज्झति तं तं पिंडनिज्झुत्तिए भाणियव्वं-दुच्चत्ता बायालीसा, सोलस उग्गमदोसा, सोलस उप्पायणदोसा, दस एसणदोसा, एते मिलिया बाताला उग्गम-उप्पायणेसमा तिन्नि दारा गता । संजोगादियाण चउण्हं इमा विभासा ।

[भा. ६००५] संजोए रणमादी, जले य नावाए होति मानं तु ।

सुहगमनित्तिंगालं, छट्ठीखोभादिसुं धूमो ॥

सू- साधुअट्ठाए रणमादि किं चि कट्ठं संजोएति, आसन्नमज्झदूरगमणा जलप्पमाणं साधुप्पमाणाओ य हीनं जुत्तमधियप्पमामेण वा होज्ज । सुहगमणि ति रागेणं इंगालसरिसं चरणं करेति, नावागमणे छट्ठी हवइ, दुट्ठा वाहया वा नावाभाएणं सरीरसंखोहो भवति । कंपो, मुच्छा, सिरत्ती य । एवमादी दोसा चरणं धूमिधणेण समं करेति ॥

[भा. ६००६] कारणे विलगियव्वं, अकारणे चउलहू मुनेयव्वं ।

किं पुण कारण होज्जा, असिवादि थलासती दुरुहे ॥

सू- आणाइकारणेण य दुरुहियव्वं, निक्कारमे चउलहुं, असिवाइकारणे वा गच्छंतस्स ॥

तं नावातारिमं चउव्विहं-

[भा. ६००७] नावासंतारपहो, चउव्विहो वण्णितो उ जो पुव्वि ।

निज्झुत्तीए सुविहिय, सो चेव इहं पि नायव्वो ॥

सू- निजुतीपेढं इमस्सेव जहा पेढया आउक्कायाधिगारेण भाणिया तहा भाणियव्वा ॥

[भा. ६००८] तिरिओ याणुज्जाणे, समुद्गामी य चेव नावाए ।

चउलहुगा अंतगुरु, जोया मद्धद्ध जा सपदं ॥

तत्र इव ॥

[भा. ६००९] वीयपय तेन सावय, भिक्खे वा कारणे व आगाढे ।

कज्जुवहिमगर बुज्झण, नावोदग तं पि जयणाए ॥

मू. (१२६५) जे भिक्खू थलाओ नावं जले ओकसावेइ ओकसावेतं वा सातिज्जति ॥

सू- थलाय जलं करेति ।

मू. (१२६६) जे भिक्खू जलाओ नावं थले उक्कसावेइ उक्कसावेतं वा सातिज्जति ॥

सू- जलस्थं थले करेति ।

मू. (१२६७) जे भिक्खू पुण्णं नावं उस्सिचइ उस्सिचंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२६८) जे भिक्खू सन्नं नावं उप्पिलावेइ उप्पिलावेतं वा सातिज्जति ॥

सू- "सन्न" ति - कदमे खुत्ता, उप्पिलावेइ ति - ततो उक्खणति ।

[भा. ६०१०] गाहेइ जलाओ थलवं, जो व थलाओ जलं समोगाढे ।

सन्नं व उप्पिलावे, दोसा ते तं च बितियपदं ॥

सू- दोसा जे बारसमे भणिता ते भवन्ति, बितियपदं य जं तस्येव भणियं तं चेव भाणियव्वं ॥

मू. [जे भिक्खू उवद्धियं नावं उत्तिगं वा उदगं वा आसिचमाणिं वा उवरुवरि वा कज्जलावेमाणिं पेहाए हत्थेण वा पाएण वा असिपत्तेण वा कुसपत्तेण वा मट्ठियाए वा चेलेण वा पडिपिहेइ पडिपिहंतं वा साइज्जति ॥]

मू. (१२६९) जे भिक्खू पडिनावियं कट्ठु नावाए दुरुहइ दुरुहंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२७०) जे भिक्खू उद्दगामिणिं वा नावं अहो गामिणिं वा नावं दुरुहइ दुरुहंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२७१) जे भिक्खू जोयणवेलागामिणिं वा अद्धजोयणवेलागामिणिं वा नावं दुरुहइ दुरुहंतं वा सातिज्जति ॥

सू- जलनावा वलाए हीरति, दीहरज्जुए तडंसि रुक्खे वा कीलगे वा बद्धं वा मुत्तित्ता वाहेज्ज, पुब्बमाणिं वा बंधेज्ज, उत्तिगेण वा मरितं भरज्जमाणिं वा जो उवसिचति, सबलपाणियस्स वा भरेति रिक्तं वा, धिमिती गच्छउ ति पाणियस्स भरेति । तस्स चउलहुं ।

[भा. ६०११] उब्बद्धपवाहेती, बंधइ बुज्झइ य भरिय उस्सिचे ।

रिक्तं वा पूरेति, ते दोसा तं च बितियपदं ॥

मू. (१२७२) जे भिक्खू नावं आकसइ आकसावेइ आकसावेतं वा सातिज्जति ॥ खेवेइ खेवावेइ खेवावेतं वा सातिज्जति ॥ रज्जुणा वा कट्ठेण वा कट्ठइ, कट्ठंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२७३) जे भिक्खू नावं अलित्तएण वा पप्फिडएण वा वंसेण वा पलेण वा वाहेइ, वाहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१२७४) जे भिक्खू नावाओ उदगं भायणेण वा पडिग्गहणेण वा मत्तेण वा

नावाउस्सिचणेण वा उस्सिचइ उस्सिचंतं वा सातिज्जति ॥

सू- गावाएं उत्तिगं जाव पिहितं सातिज्जति । एतेसिं सुत्ताणं पदा सुत्तसिद्धा चेव तहावि केइ पदे सुत्तफासिया फुसंति-

[भा. ६०१२] नावाए खिवण वाहण, उस्सिचण पिहण साहणं वा वि ।

जे भिक्खू कुआ ही, सो पावति आणमादीणि ॥

सू- अन्ननावड्डितो जलड्डितो तड्डितो वा नावं पराहुत्तं खिवति, नावण्णतरण-
यणप्पगारेण, नयणं वाहणं भण्णति । उत्तिगादिणावाए विट्ठपुण्णं अन्नद्वारेण वच्चदिणा
उस्सिचणएण उस्सिचइ । उत्तिगादिणा उदगं पविसमाणं हत्थादिणा पिहेति । एवमप्पणा करेति,
अन्नस्स वा कहेति, आणादि चउलहुं च ॥ एतेसु अन्नेसु य सुत्तपदेसु इमं वितियपदं-

[भा. ६०१३] वितियपद तेन सावय, भिक्खे वा कारणे च आगाडे ।

कओवहिमगरवुज्झण, नावोदग तं पि जयणाए ॥

[भा. ६०१४] आकट्ठणमाकसणं, उक्कसमं पेळ्ळणं जओ उदगं ।

उट्ठमहतिरियकट्ठण, रज्जु कट्ठमि वा घेतुं ॥

सू- अप्पणो तेन आकट्ठणमागमणं उदगं तेन प्रेरणं उक्कसणं, “उट्ठं” ति नदीए समुद्धे वा
वेला पाणियस्स प्रतिकूलं उट्ठं, “अहं” ति तस्सेव उदगस्स श्रोतोऽनुकूलं अहो भण्णति, नो
प्रतिकूलं नो अनुकूलं वितिरिच्छं तिरियं भण्णति, एयं उट्ठं अहं तिरियं वा रज्जुए कट्ठमि वा घेतुं
कट्ठंति ॥

[भा. ६०१५] तणुयमलितं आसत्थपत्तसरिसो पिहो हवति रुंदो ।

वंसेण थाहि गम्मति, चलएण वलिज्जती नावा ॥

सू- तनुतरं दीहं अलितागिती अलितं, आसत्थो पिप्पलो पत्तस्स सरिसो रुंदो पिहो भवति,
वंसो वेणू तस्स अवट्ठंभेण पादेहिं पेरता णाया गच्छति, जेन वामं दक्खिणं वा लिज्जति सो चलगो
रुनं पि भण्णति ॥

[भा. ६०१६] मूले रुंद अकण्णा, अंते तनुगा हवंति नायव्वा ।

दव्वी तनुगी लहुगी, दोनी वाहिज्जती तीए ॥

सू- पुव्वद्धं कंठं । लहुगी जा दोनी सा तीए दव्वीए वाहिज्जति, नावाउस्सिचणगं च दुगं (उसं
चलगं) दव्वगादि वा भवति, उत्तिगं नाम छिद्रं तं हत्थमादीहिं पिहेति ॥

[भा. ६०१७] सरतिसिगा वा विप्पिय, होति उ उसुमत्तिद्या य तम्मिस्सा ।

मोयतिमाइ दुमामं, वातो छल्ली कुविंदो उ ॥

सू- अहवा - सरस्स छल्ली ईसिगि ति तस्सेव उवरिं तस्स छल्ली सो य मुंजो दब्भो वा, एते वि
विप्पितत्ति कुट्टिया पुणो मट्टियाए सह कुट्टिज्जंति एस उसुमट्टिया, कुसुमट्टिया वा, मोदती गुलवंजणी,
आदिसद्दाओ वड-पिप्पल-आसत्थयमादियाण वक्को मट्टियाए सह कुट्टिज्जंति सो कुट्टिविंदो भण्णति,
अहवा - चेलेण सह मट्टिया कुट्टिया चेलमट्टिया भण्णति । एवमाईएहिं तं उत्तिगं पिहेति जौ, तस्स
चउलहुं आणादिया य दोसा ॥

सू. (१२७५) जे भिक्खू नावं उत्तिगेण उदगं आसवमाणं उवरुवरिं कज्जलमाणं पलोय

हत्थेण वा पाएण वा आसत्थपत्तेण वा कुसपत्तेण वा मट्टियाए वा चेलकण्णेण वापडिपेहेइ पडिपेहेतं वा सातिअति ॥

चू- उत्तिगेण नावाए उदगं आसवति पेहे त्ति प्रेक्ष्य उवरुवरिं कज्जलमाणि ति भरिज्जमाणं पेक्खित्ता परस्स दाएति आणादिया चउलहुं च ।

[भा. ६०१८] उत्तिगो पुण छिडुं, तेनासव उवरिएण कज्जलणं ।
बितियपदेण दुरूढो, नावाए भंडभूतो वा ॥

चू- पुव्वद्धं गतार्थं । असिवादिनाणादिकारणेहिं दुरूढो नावं जहा भंडं निव्वावारं तथा निव्वावारभूतेण भवियव्वं । सव्वसुत्तेसु जाणि वा पडिसिद्धाणि तानि कारणारूढो सव्वाणि सयं करेज्ज वा कारवेज्ज वा, ते तत्थ साधुणो निव्वावारं दट्ठुं कोइ पडिनीओ जले पक्खिवेज्ज ॥

अहवा-

[भा. ६०१९] नावादोसे सव्वे, तारेयव्वा गुणेहि वा अधिओ ।
पवयणपभावओ वा, एगे पुण बेति निग्गंधी ॥

चू- एवं वच्चंतस्स णावाए संभवो हवेज्ज जहा तेसिं माकंदियदाणं नावाए दोसो त्ति, भिन्ना सा नावा ।

इयदुद्धराति गाढे, आवइवत्तो रावालवुद्धो उ ।
सहसा निव्वुडमाणो, उद्धरियव्वो समत्थेण ॥
एस जिणाणं आणा, एसुवदेसो उ गणधराणं च ।
एस पइण्णा तस्स वि, जं उइरते दुविहगच्छं ॥

जो अतिसेसविसेससंपण्णो तेन सव्वो नित्यारेयव्वो, अतिसेसअभावे सारीरंबलसमत्थेण वा ते सव्वे नित्यारेयव्वा । अह सव्वे न सक्केति ताहे एक्केहं हावन्तेण, जो पवयणपभावगो सो पुव्वं तारेयव्वो । अन्ने पुण भणंति जहा - निग्गंधी पुव्वं तारेयव्वा ॥

इमा पुरिसेसु केवलेसु जयणा-

[भा. ६०२०] आयरिए अभिसेगे, भिक्खू खुडे तहेव थेरे य ।
गहणं तेसिं इणमो, संजोगकमं तु वोच्छामि ॥

चू- जइ समत्थो एते चेव सव्वे वि तारेउं तो सव्वे तारेति । अह न सक्केति ताहे थेरेवज्जा चउरो । अह न तरति ताहे थेरेखुड्ढगवज्जा तिन्नि । अह न तरति ताहे आयरिय अभिसेगा दोन्नि । अह न तरति ताहे आयरियं ॥ दो आयरिया होज्ज, दो वि नित्यारेतु । अहनतरेइ ताहे इमं भण्णति-

[भा. ६०२१] तरुणे निष्फण्ण परिवारे, सलद्धिए जे य होति अब्भासे ।
अभिसेगम्भि चउरो, सेसाणं पंच चेव गमा ॥

चू- आयरिओ एगो तरुणो, एगो थेरो । जो तरुणो सो नित्यारेयव्वो । दोवि तरुण थेरा वा एक्को सुत्तत्थे निष्फण्णो, एक्को अनिष्फण्णो । जो निष्फण्णो सो नित्यारिज्जति । दोवि निष्फण्णा अनिष्फण्णा वा । एक्को सपरिवारो, एक्को अपरिवारो । जो सपरिवारो सो नित्यारिज्जति । दोवि सपरिवारा तो उक्कोसलद्धीतो जो भत्तवत्थसिस्सादिएहिं सहितो सो णित्यारिज्जति । दोवि सलद्धिया वा तत्थ जो अब्भासतरो सो नित्यारिज्जति, मा दूरत्थं । समीचं जं तं जाव जाहिति ताव सो हडो ।

इयरो वि जाव पव्वेहिंति ताव हडो । दोण्ह वि चुक्को तम्हा जो आसन्नो सो तारेयव्वो ।

अभिसेगे पुण चटरो गमा भंति - तरुणो सपरिवारो सलद्धी आसन्नो य, जम्हा सो नियमा निष्फण्णो तम्हा तस्स निष्फण्णानिष्फण्णं इति न कर्तव्यं । सेसाणि भिक्खूथेरवुड्ढाणं जहा आयरियस्स तरुणदिया पंच गमा तहा कायव्वा । अन्ने पंच गमा एवं करेति - तरुणे निष्फण्ण परिवारे सलद्धिए अब्भासे । अहवा पंच गमा- तरुणे निष्फण्णि परिवारे सलद्धीए अब्भासे थलवासी । जो थलविसयवासी तुं नित्यारेति; सो अतारगो । जलिसयवासी पुण तारगो भवति, न सहसा जलस्स बीहेति ॥ इदानीं निग्गंधीण पत्तेयं भण्णति-

[भा. ६०२२] सव्वत्थवि आयरिओ, आयरियाओ पवत्तिनी होति ।

तो अभिसेगप्पत्तो, सेसेसु इत्थिया पढमं ॥

सू- दोसु वि वग्गेसु जुगवं आवइपत्तेसु इमा जयमा - जति समत्थो सव्वाणि वि तारेउं तो सव्वे तारेति । अह असमत्थो ताहे एगदुगातिपरिहाणीए, जाहे दोण्ह वि असमत्तो ताहे सव्वे अच्छंतु आयरियं पढमं नित्यारेइ, ततो पवित्तिणीं, ततो अभिसेगं, सेसेसु इत्थिया पढमं, ति भिक्खुणिं पढमं ततो भिक्खुं, खुड्ढिं ततो खुड्ढं, थेरिं ततो थेरं । एत्थउप्पबहूचिंता कायव्वा- सुनिपुणो होऊणं लंघेऊणुत्तविहिं बहुगुणवेड्ढं (वड्ढं) करेज्जा । भणियं च-

“बहुवित्थरमुस्सग्गं, बहुतरमववायवित्थरं नाउं ।

जह जह संजमवुड्ढी, तह जयसू निज्जरा जह य” ॥

आयरियवज्जाणं को परिवारो ? भण्णति - माया पिया पुत्तो भाया भागेनी सुण्हा धूया, अन्नो य संबंधिणो मित्ता तदुवसमनिक्खंता य ।

सू. (१२७६) जे भिक्खू नावाओ नावागयस्स असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेति, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

सू. (१२७७) जे भिक्खू नावाओ जलगयस्स असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

सू. (१२७८) जे भिक्खू नावाओ पंकगयस्स असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

सू. (१२७९) जे भिक्खू नावाओ थलगयस्स असनं वा पानं वा खाइमं वा साइमं वा पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

सू. (१२८०) जे भिक्खू जलगओ नावागयस्स असनं० ।

सू. (१२८१) जे भिक्खू जलगमो जलगयस्स असनं० ।

सू. (१२८२) जे भिक्खू जलगओ पंकगयस्स असनं० ।

सू. (१२८३) जे भिक्खू जलगओ थलगयस्स असनं० ।

सू. (१२८४) जे भिक्खू पंकगओ नावागयस्स असनं० ।

सू. (१२८५) जे भिक्खू पंकगओ जलगयस्स असनं० ।

सू. (१२८६) जे भिक्खू पंकगओ पंकगयस्स असनं० ।

मू. (१२८७) जे भिक्खू पंकगओ थलगयस्स असनं० ।

मू. (१२८८-१२९१) एवं “थलगओ” वि चत्तारि आलावगा—

सू-नावागयस्सेव दायगस्स हत्थातो पडिग्गाहेति तस्स चउलहुं । अन्नेसु तिसु भंगेसु भिक्खू नावागतो येव, दायगो जल-पंक-थलगतो । एतेसु चउरो भंगा । अन्नेसु चउभंगेसु भिक्खू जलगतो, दायगो नावा-जल-पंक-थलगतो । अन्नेसु चउसु भिक्खू पंकगओ, दायगो नावा-जल-पंक-थलगओ । अन्नेसु चउसु भिक्खू थलगतो, दायगो नावा-जल-पंक-थलगतो । एते सव्वे सोलससु वि पत्तेयं चउलहुं । नावागते दायगे पडिसेहो, जेणं सो सचित्तआउकायपरंपरपतिट्ठो जलपंकथला सचित्ता मीसा वा, तो पडिसेहो । तत्थ कमं दरिसेइ-

[भा. ६०२४] नावजले पंकथले, संजोगा एत्थं होति नाथव्वा ।

तत्थ गएणं एक्को गमणागमणेण वितिओ उ ॥

सू-एतेसु णाव-जल-पंक-थलपदेसु ठितो भिक्खू दायगस्स सट्ठाण-परट्ठाणसंजोगेण ठियस्स हत्थाओ गेण्हंतस्स दुगसंजोगाभिलावं अमुंचंतेण सोलस भंगा कायव्वा पूर्ववत् । “तत्थ गएणं एक्को”ति नावारूढो नावागयस्स हत्थातो गेण्हति एस पढमभंगो, नावागतो जलगयस्स हत्थदागस्स अच्छमाणस्स जलद्वियस्स हत्थातो गेण्हति, एवं पंकथलेसु वि गमणागमनेन ततियचउत्थ भंगा, एवं सेसभंगा वि बारस उवउअ भाणियव्वा ॥

[भा. ६०२५] एत्तो एगतरेणं, संजोगेणं तु जो उ पडिगाहे ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छन्ति विराधनं पावे ॥

सू-कंठया । सोलसमो भंगो थलगओ, थलगतस्स समुद्दस्स अंतरदीवे संभवति, सा पुढवी सचित्ता मीसा वा ससणिद्धा वा तेन पडिसिज्झति ॥

[भा. ६०२६] असिवे ओमोयरिए, रायदुट्ठे भए व गेलण्णे ।

अद्धाण रोहए वा, जयणा गहणं तु गीयत्ये ॥

सू-जयणा पनगपरिहाणी, मीसपरंपरठितादि वा जयणा भाणिव्वा ।

मू. (१२९२) जे भिक्खू वत्थं किणइ किणावेइ कीयं आहडु देअमाणं पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिज्झति ॥

मू. (१२९३) जे भिक्खू वत्थं पामिस्सेति, पामिस्सावेति पामिस्समाहडु दिअमाणं पडिग्गाहेति, पडिग्गाहेतं वा सातिज्झति ॥

मू. (१२९४) जे भिक्खू वत्थं परियट्ठेइ, परियट्ठावेइ, परियट्ठियमाहडु दिअमाणं पडिग्गाहेति, पडिग्गाहेतं वा सातिज्झति ॥

मू. (१२९५) जे भिक्खू वत्थं अच्छेअं अनिसिट्ठं अमिहडमाहडु देअमाणं पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिज्झति ॥

मू. (१२९६) जे भिक्खू अतिरेग-वत्थं गणिं उद्विसिय गणिं समुद्विसिय तं गणिं अनापुच्छिय अनामंतिय अन्नमन्नस्स वियरइ, वियरंतं वा सातिज्झति ॥

मू. (१२९७) जे भिक्खू अइरेणं वत्थं खुड्डगस्स वा खुड्डियाए वा थेरगस्स वा थेरियाए वा अहत्यच्छिन्नस्स अपायच्छिन्नस्स अनासच्छिन्नस्स अकण्णच्छिन्नस्स अनोद्वच्छिन्नस्ससतस्स

देइ, देंतं वा सातिजति ॥

मू. (१२९८) जे भिक्खू अइरेगं वत्थं, खुइगस्स वा खुइयाए वा थेरगस्स वा थेरियाए वा हत्थच्छिन्नस्स पायच्छिन्नस्स नासच्छिन्नस्स कण्णच्छिन्नस्स ओइच्छिन्नस्स असक्कस्स न देइ, न देंतं वा सातिजति ॥

मू. (१२९९) जे भिक्खू वत्थं अनलं अथिरं अधुवं आधारणिज्जं धरेइ, धरेंतं वा सातिजति ॥

मू. (१३००) जे भिक्खू वत्थं अलं धिरं धुवं धारणिज्जं न धरेइ, न धरेंतं वा सातिजति ॥

मू. (१३०१) जे भिक्खू वण्णमंतं वत्थं विवण्णं करेइ, करेंतं वा सातिजति ॥

मू. (१३०२) जे भिक्खू विवण्णं वत्थं वण्णमंतं करेइ, करेंतं वा सातिजति ॥

मू. (१३०३) जे भिक्खू "नो नवए मे वत्थे लद्धे" ति कट्ठ सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पथोएज्ज वा, उच्छोलेतं वा पथोएतं वा सातिजति ॥

मू. (१३०४) जे भिक्खू "नो नवए मे वत्थे लद्धे" ति कट्ठ बहुदेवसिएण सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पथोएज्ज वा उच्छोलेतं वा पथोएतं वा सातिजति ॥

मू. (१३०५) जे भिक्खू "नो नवए मे वत्थे लद्धे" ति कट्ठ कक्केण वा लोद्धेण वा चुण्णेण वा वण्णेण वा उच्छोलेज्ज वा उव्वलेज्ज वा उच्छोलेतं वा उव्वलेतं वा सातिजति ॥

मू. (१३०६) जे भिक्खू "नो नवए मे वत्थे लद्धे" ति कट्ठ बहुदेवसिएण कक्केण वा लोद्धेण वा चुण्णेण वा वण्णेण वा उच्छोलेज्ज वा उव्वलेज्ज वा उच्छोलेतं वा उव्वलेतं वा सातिजति ॥

मू. (१३०७) जे भिक्खू "दुब्धिगंधे मे वत्थे लद्धे" ति कट्ठ सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पथोएज्ज वा उच्छोलेतं वा पथोएतं वा सातिजति ॥

मू. (१३०८) जे भिक्खू "दुब्धिगंधे मे वत्थं लद्धे" ति कट्ठ बहुदेवसिएण सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलेज्ज वा पथोएज्ज वा उच्छोलेतं वा पथोएतं वा सातिजति ॥

मू. (१३०९) जे भिक्खू "दुब्धिगंधे मे वत्थे लद्धे" ति कट्ठ कक्केण वा लोद्धेण वा चुण्णेण वा वण्णेण वा उच्छोलेज्ज वा उव्वलेज्ज वा उच्छोलेतं वा उव्वलेतं वा सातिजति ॥

मू. (१३१०) जे भिक्खू "दुब्धिगंधे मे वत्थं लद्धे" ति कट्ठ बहुदेवसिएण कक्केण वा लोद्धेण वा चुण्णेण वा वण्णेण वा उच्छोलेज्ज वा उव्वलेज्ज वा उच्छोलेतं वा उव्वलेतं वा सातिजति ॥

मू. (१३११) जे भिक्खू अनंतरहियाए पुढवीए दुब्बद्धे दुन्निखित्ते अनिकंपे चलाचले वत्थं आयावेज्ज वा पयावेज्ज वा, आयावेतं वा पयावेतं वा सातिजति ॥

मू. (१३१२) जे भिक्खू ससणिद्धाए पुढवीए दुब्बद्धे दुन्निखित्ते अनिकंपे चलाचले वत्थं आयावेज्ज वा पयावेज्ज वा, आयावेतं वा पयावेतं वा सातिजति ॥

मू. (१३१३) जे भिक्खू ससरक्खाए पुढवीए दुब्बद्धे दुन्निखित्ते अनिकंपे चलाचले वत्थं आयावेज्ज वा पयावेज्ज वा, आयावेतं वा पयावेतं वा सातिजति ॥

मू. (१३१४) जे भिक्खू मट्ठियाकडाए पुढवीए दुब्बद्धे दुन्निखित्ते अनिकंपे चलाचले वत्थं आयावेज्ज वा पयावेज्ज वा, आयावेतं वा पयावेतं वा सातिजति ॥

मू. (१३१५) जे भिक्खू चित्तमंताए पुढवीए दुब्बद्धे दुन्निखित्ते अनिकंपे चलाचले वत्थं आयावेज्ज वा पयावेज्ज वा, आयावेतं वा पयावेतं वा सातिजति ॥

मू. (१३१६) जे भिक्खू चित्तमंताए सिलाए दुब्बंघे दुन्निखित्ते अनिकंपे चलाचले वत्थं आयावेज्ज वा पयावेज्ज वा, आयावेतं वा पयावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१३१७) जे भिक्खू चित्तमंताए लेलूए दुब्बंघे दुन्निखित्ते अनिकंपे चलाचले वत् आयावेज्ज वा पयावेज्ज वा, आयावेतं वा पयावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१३१८) जे भिक्खू कोलावासंसि वा दारुए जीवपइड्डिए सअंडे सपाणे सबीए सहरिए सओस्से सउदए सउत्तिंग-पणग-दग-मट्टिय-मवकडासंताणगंसि दुब्बंघे दुन्निखित्ते अनिकंपे चलाचले वत्थं आयावेज्ज वा पयावेज्ज वा आयावेतं वा पयावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१३१९) जे भिक्खू धूणंसि वा गिहेलुयंसि वा उमुयालंसि वा झामवलंसि वा दुब्बंघे दुन्निखित्ते अनिकंपे चलाचले वत्थं आयावेज्ज वा पयावेज्ज वा आयावेतं वा पयावेतं वा साति० ॥

मू. (१३२०) जे भिक्खू कुलियंसि वा भित्तिसि वा सिलंसि वा लेलुंसि वा अंतलिक्खजायंसि वा दुब्बंघे दुन्निखित्ते अनिकंपे चलाचले वत्थं आयावेज्ज वा पयावेज्ज वा आयावेतं वा पयावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१३२१) जे भिक्खू छथंसि वा फलहंसि वा मंवंसि वा मंडवंसि वा मालंसि वा पासायंसि वा दुब्बंघे दुन्निखित्ते अनिकंपे चलाचले वत्थं आयावेज्ज वा पयावेज्ज वा आयावेतं वा पयावेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१३२२) जे भिक्खू वत्थातो पुढविकायं नीहरइ, नीहरावेइ, नीहरियं आहट्टु देज्जमाणं पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१३२३) जे भिक्खू वत्थाओ आउक्कायं नीहरइ, नीहरावेइ, नीहरियं आहट्टु देज्जमाणं पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१३२४) जे भिक्खू वत्थातो तेउकायं नीहरइ, नीहरावेइ, नीहरियं आहट्टु देज्जमाणं पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१३२५) जे भिक्खू वत्थातो कंदाणि वा मूलाणि वा पत्ताणि वा पुष्पाणि वा फलाणि वा नीहरइ, नीहरावेइ, नीहरियं आहट्टु देज्जमाणं पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१३२६) जे भिक्खू वत्थातो ओसहि-बीयाणि नीहरइ, नीहरावेइ, नीहरियं आहट्टु देज्जमाणं पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१३२७) जे भिक्खू वत्थातो तसपाणजाइं नीहरइ, नीहरावेइ, नीहरियं आहट्टु देज्जमाणं पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१३२८) जे भिक्खू वत्थं कोरेइ, कोरावेइ, कोरियं आहट्टु देज्जमाणं पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१३२९) जे भिक्खू नायगं वा अनायगं वा उवासगं वा अनुवासगं वा गामंतरंसि वा गामपहंतरंसि वा वत्थं ओभासिय ओभासिय जायइ जायंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१३३०) जे भिक्खू नायगं वा अनायगं वा उवासगं वा अनुवासगं वा परिसामज्झाओ उट्ठवेत्ता वत्थं ओभासिय ओभासिय जायइ जायंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१३३१) जे भिक्खू वत्थनीसाए उडुबद्धं वसइ, वसंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१३३२) जे भिक्खू वत्थनीसाए वासावासं वसइ, वसंतं वा सातिज्जति ॥

- तं सेवमाणे आवज्जइ चाउम्मासियं परिहारद्वाणं उग्घाइयं ॥

[भा. ६०२७] चोदसमे उद्देसे, पातम्मि उ जो गमो समक्खाओ ।

सो चेव निरवसेसो, वत्थम्मि वि होति अट्टारे ॥

सू- एतानि सुत्ताणि उच्चारयेयव्वाणि जाव समत्तो उद्देसगो । एतेसिं अत्थो चोदसमे, जहा चोदसमे पादं भणितं तहा अट्टारसमे वत्थं भाणियव्वं ।

उद्देशकः-१८ समाप्तः

मुनि दीपरत्नसागरेण संशोधिता सम्पादिता निशीथ सूत्रे अष्टादश उद्देशकस्य

[भद्रबाहुस्वामि रचिता निर्युक्ति पुक्तं] संघदासगणि विरचितं भाष्यं

एवं जिनदास महत्तर विरचिता दूर्णिः परिसमाप्त ।

उद्देशकः-१९

सू- भणिओ अट्टारसमो । इदानीं एक्कोनवीसइमो भण्णति । तस्सिमो संबंधो-

[भा. ६०२८] वत्थत्था वसमाणो, जयणाजुत्तो वि होति तु पमत्तो ।

अओ वि जो पमाओ, पडिसिद्धो एस एकूणे ॥

सू- जो उदुबद्धे वासावासे वा वत्थट्ठा वसति, सो जति जयणाजुत्तो तहावि सो पमत्तो लब्धति । एवं अट्टारसमस्स अंतसुत्ते पमातो दिट्ठो । इहावि एगूनवीसइमस्स आदिसुत्ते पमाओ चेव पडिसिज्जति । एस अट्टारसमाओ एगूनवीसइमस्ससंबंधो ॥

[भा. ६०२९] अहवा चिरं वसंतो, संयवणेहेहि किणति तं वत्थं ।

अक्कीतं पि न कप्पति, वियडं किमु कीयसंबंधो ॥

सू- चिरं ति वारिसितो चउरो मासे, सेसं कंठं । इमं पढमसुत्तं-

मू. (१३३३) जे भिक्खू वियडं किइ, किणावेइ, कीयं आहुहु देज्जमाणं पडिग्गाहेइ पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

[भा. ६०३०] कीय किणाविय अनुमोदितं च वियडं जमाहियं सुत्ते ।

एक्केकं तं दुविहं, दव्वे भावे य नायव्वं ॥

सू- अप्पणा किणति, अन्नेन वा किणावेइ, साहुअट्ठावा कीयं परिभोगओ अनुजाणति, अन्नं वा अनुमोएइ, आणादिया दोसा चउलहुं च । सो कीओ दुविधो - अप्पणा परेण च । एक्केको पुणो दुविहो - दव्वे भावे य । शेषं पूर्ववत् । परभावकीए मासलहुं । जं अप्पणा किणति, एस उप्पायणा । जं परेण किणावेइ, एस उग्गमो ॥

[भा. ६०३१] एएसामन्नतरं, वियड कीतं तु जो पडिग्गाहे ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छस्तविराधनं पावे ॥

सू- कंठा । वियडग्गहणे परिभोगो वा अकप्पग्गहणं अकप्पपडिसेवा य संजमविराधना य । जतो भण्णति-

[भा. ६०३२] इहरह वि ता न कप्पइ, किमु वियडं कीतमादि अविमुद्धं ।

असमितिऽगुत्ति गेही, उट्ठाह महव्वया आता ॥

शू- इहरहा अकीतं । किं पुन कीयं ? , उगमदोसजुतं सुद्धतरं न कप्पइ । वियडत्ते पंचसु वि समितीसु असमितो भवति, गुत्तीपु पि अगुत्तो, तन्नि सड्ढायास्स कप्पिप्पायो गेही, ज. नेव ताते उड्ढाहो, पराधीनो वा महव्वए भंजेअ ॥ कहं ? उच्यते-

[भा. ६०३३] वियडत्तो छक्काए, विराहए भासती तु सावअं ।

अगडागणिउदएसु अ, पडणं वा तेसु वा घेप्पे ॥

शू- पराहीनत्तणओ छक्काए विराहेअ, मोसं वा भासेअ, अदत्तं वा गेण्हेअ, मेहुणं वा सेवेअ, हिरन्नादिपरिगहं वा करेअ । आयविराधना इमा - अगडे ति कूवे पडेअ, पलित्ते वा डज्झिअ, उदगेण वा पेरेअ, तेणे वा कसाएण वा निक्कासति तो वा तेहिं घेप्पइ ॥

अहवा - कारणे पत्ते गेण्हेआ-

[भा. ६०३४] ब्रितियपदं गेलण्णे, विज्जुवदेसे तहेव सिक्खाए ।

एतेहिं कारणेहिं, जयणाए कप्पती घेतुं ॥

शू- वेज्जोवएसेण गिलाणद्धा घेप्पेअ, कस्सति कोत्ति वाही तेनेव उवसमति ति न दोसो । गिलाणद्धा वा वेज्जो आनितो, तस्सड्ढा वा घिप्पेअ, पकप्पं वा सिक्खंतो गहणं करेअ ॥

कहं ? उच्यते-

[भा. ६०३५] संभोइयमण्णसंभोइयाण असतीते लिंगमादीणं ।

पकप्पं अहिअमाणो, सुद्धासति कीयमादीणि ॥

शू- पकप्पो सिक्खियच्चो सुत्ततो अत्यतो वि सगुरुस्स पासे, असति सगुरुस्स ताहे सगणं, सगणस्स वि असति ताहे संभोत्तिताण सगासे सिक्खति । असति संभोत्तिताण ताहे अन्नसंभोत्तियाण सगासे, तेसिं पि असतीए लिंगत्थादियाण पासे पकप्पं अविअति । तस्स य लिंगस्स तं वियडवसणं हवेआ, सो अप्पणा चेव उप्पाएउ । अह सो उप्पाएउ सुत्तत्थे न तरति दाउं ताहे स साधू उप्पाएइ सुद्धं, जति सद्धं न लब्भइ ताहे कीयमादि गेण्हेआ ॥

मू. (१३३४) जे भिक्खू वियडं पामिच्छेइ पामिच्चावेइ पामिच्चं आहट्ठु देअमाणं पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिअति ॥

मू. (१३३५) जे भिक्खू वियडं परियट्ठेति परियट्ठावेइ परियट्ठियं आहट्ठु देअमाणं पडिग्गाहेति, पडिग्गाहेतं वा सातिअति ॥

मू. (१३३६) जे भिक्खू वियडं अच्छेअं अनिसिद्धं अभिहडं आहट्ठु देअमाणं पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं वा सातिअति ॥

शू- एतेसिं सरुवं पूर्ववत् जहा पिंडनिजुत्तीए, एतेसु पच्छित्तं चउलहू, जं च दुगुंठियपडिग्गाहणे पच्छित्तं भवति, इ ।

[भा. ६०३६] एमेव तिविहकरणं, पामिच्छे तह य परियट्ठे ।

अच्छेअं अनिसिद्धे, तिविहं करणं नवरि नत्थि ॥

शू- तिविहं करणं कृतं कारितं अनुमोदितं च, अच्छेअऽनिसिद्धेसु तिविहं करणं भवति, सेसं यत्वं ब्रितियपदं च पूर्ववत् ॥

मू. (१३३७) जे भिक्खू गिलाणस्सऽट्ठाए परं तिण्हं वियडदत्तीणं पडिग्गाहेइ, पडिग्गाहेतं

वा सातिञ्जति ॥

सू- दत्तीए पमाणं पसती, तिण्हं पसतीणं परेण चउत्था पसती गिलाणकजे वि न घेतव्वो, जो गेण्हति तस्स चउलहुं ।

[भा. ६०३७] जे भिक्खू गिलाणस्सा, परेणतिण्हं तु वियडदत्तीणं ।

गिण्हेअ आदिएअ व, सो पावति आणमादीणि ॥

सू- तिण्हं दत्तीणं परतो गहणे वि चउलहुं । “आदिएअ” ति पिबंतस्स वि चउलहुं ॥

तिण्हं दत्तीणं परतो गहणे आदियणे वा इमे दोसा-

[भा. ६०३८] अप्पच्चओ य गरहा, मददोसा गेहिवहणं खिंसा ।

तिण्ह परं गेण्हंते, परेण तिण्हाइयंते य ॥

सू- अप्पच्चओ ति जहा एस पच्चइओ होउं वियडं गिण्हति आदियति वा तहा एस अन्नं पि करेति मेहुणादियं । “गरह” ति एस नूनं नियकुलजातितो ति । मददोसा-पीते पलवति वग्गइ वा । पुणो पुणो गहणे वा वियडे गेही वहति । खिंसा - धिरत्थु ते एरिसपव्वञ्जाए ति ॥

[भा. ६०३९] दिड्ढं कारणगहणं, तस्स पमाणं तु तिन्नि दत्तीओ ।

पातुं व असागरिए, सेहादि असंलवंतो य ॥

सू- तिन्नि दत्तीओ तिन्नि वसतीओ सकारणिओ ताओ पाउं असागरिगे अच्छति, निहुतो ति नग्गायते पलवति नच्चइ वा । अभावियसेह अपरिण पगेहिं सद्धि उल्लावणं न करेति गिहीहिं वा ॥

[भा. ६०४०] वियडत्तस्स उ बाहिं, निग्गंतु न देंति अह बला नीति ।

जयणाए पत्तवासे, गायणे व लवंते आसमवि ॥

सू- जइ जुत्तमेत्तपीएण अतिरित्तेण वा मत्तो वियडत्तगो जति मत्तो पराधीनओ बाहिं निग्गच्छेअ तो न देंति से निग्गंतुं, बला नितो “जयण” ति जहा न पीडिअति तहा “पत्तवासे” ति-बज्झइ । अह पत्तवासितो मोक्कलो वा गाएअ पलवेअ वा तो “आसमवि” ति आसं मुहं तं पि सिविअति ॥

अववादतो तिण्हं दत्तीणं अतिरित्तमवि गिण्हेअ-

[भा. ६०४१] बितियपदं गेलण्णे, वेज्जुवदेसे तहेव सिक्खाते ।

गहणं अतिरित्तस्सा, वेज्जुवदेसे य आइयणं ॥

सू- गेलण्णद्वा वेज्जुवदेसेण सिक्खाए वा एतेहिं कारणेहिं गहणं अतिरित्तस्स आतियणं पि, अतिरित्तस्स गेलण्णसिक्खाहिं विसेसतो वेज्जुवदेसेण । तं पुण इमेसु ठाणेषु कमेण गेण्हेअ-

“गहणं पुराणसावग, सम्म अहाभइ दानसहे य ।

भावियकुलेसु ततो, जयणाए तत्तु परल्लिगे” ॥

सू. (१३३८) जे भिक्खू वियडं गहाय गामाणुगामं दूइअइ, दूइअंतं वा सातिञ्जति ॥

सू- वियडेण हत्थगतेण जो गामाणुगामं दूइअइ गच्छइ, तस्स आणादी चउलहुं च ।

[भा. ६०४२] कारणओ सग्गामे, सइलाभे गंतु जो परग्गामे ।

आनिअ ही वियडं, निअ वा आणमादीणि ॥

सू- कारणओ वियडं घेतव्वं, तं पि सग्गामे “सति” ति लब्धमाणे जो परग्गामतो आनति,

सग्गामाओ वा परगामं नेज्जा, तस्स आणादिया दोसा ॥ इमे य-

[भा.६०४३] परिगलण पवडणे वा, अनुपंधियगंधमादि उद्धाहो ।

आहारेतरतेणा, किं लद्ध कुतूहले चेव ॥

धू- परिगलंते पुढवातिष्ठकाया विराहिज्जंति, पडियस्स वा भायणभग्गे य छक्कायविराधना, अहवा - परिगलंते पडियस्स वा छड्डिते अनुपंधिओ वा पडिपंधिओ वा गंधमाघाएज्ज, सो य उद्धाहं करेज्ज, अंतरा वा आहारतेणा भायणं उग्घाडेज्जति, दड्ढं आदिएज्ज उद्धाहं वा करेज्ज । इयरे त्ति उवकरणतेणा ते वा कुतूलहेण भायणं उग्घाडेज्जा, किं लद्धं ति ? ते वा उद्धाहं करेज्ज ॥

जम्हा एवमादिया दोसा-

[भा.६०४४] तम्हा खलु सग्गाम, घेत्तूणं बंधनं धनं कुज्जा ।

एत्तो चिय उवउत्तो, गिहीण दूरेण संवरितो ॥

धू- खलुसहो सग्गामावधारणे, स्वग्राम एव गृहीतव्यं, सग्गामासति परगामातो आनियव्वं, कारणे वा परगामं नेयव्वं इमेण विहिणा-संकुडमुहभायणे ओमंधियं सरावं धनधीरबंधणं कुज्जा, पंधं उवउत्तो गच्छति, जहा नो परिगलति पक्खलति वा । गिहीण य एयंतजंताण हेड्डो वाएण दूरतो गच्छति, तं पि भायणं वास कप्पादिणा सुसंवृतं करेति ॥

अववादकारणेण परगामे नेति, आणवेति वा-

[भा.६०४५] नित्तिगपहं गेलण्णे, नेज्जवाण्णे तदेव सिक्खाए ।

एतेहि कारणेहिं, जयण इमा तत्थ कायव्वा ॥

धू- एवमादिकारणेहिं गेण्हंतस्स इमा जयणा-

[भा.६०४६] पुराणेषु सावतेसु, व सन्नि-अहाभद्द-दानसहेसु ।

मज्झत्यकुलीणेषु, किरियावादीसु गहणं तु ॥

धू- पुर्वं पुराणस्स हत्तातो घेप्पइ, तस्स असति गहितानुव्वतसावगस्स, ततो अविरयसम्भदिहिसि, ततो अहमद्दगस्स, ततो दानसहस्स । मज्झत्या जंनो अम्हं सासणं पडिवण्णा नो अन्नेसिं, ते य जातिकुलीणा । एत्थ कुलीणो सभावड्डितो दिड्ढे य सड्ढेत्यर्थः । क्रियां वदति क्रियावादीति वेजेत्यर्थः ॥ खेत्ततो पुण इमेषु गहणं-

[भा.६०४७] गिहि-कुल-पानागारे, गहणं पुण तस्स दोहि ठाणेहिं ।

सागारियमादीहि उ, आगाढे अन्नलिंगेणं ॥

धू- दोहिं ठाणेहिं गहणं, गिहेति पुराणादियाण गिहेसु, “पानागार”ति कल्लालावणे, गिहासइ पच्छा कल्लालावणे । “गिहे”ति पुर्वं सेज्जातरगिहातो आनिज्जति जे दूरानयणे दोसा ते परिहरिया भवंति सेज्जातरगिहासति पच्छा निवेसणतो वाडग-साहि-सग्गाम-परगामातो य । जत्थ सल्लिंगेण उद्धाहो तत्थ परल्लिंगेण गहणं करेति ॥

[भा.६०४८] अदिड्ढमस्सुतेसु, परल्लिंगेनेतरे सल्लिंगेणं ।

आसज्ज वा विदेसं, अदिड्ढपुव्वे वि ल्लिंगेणं ॥

धू- जत्थ नगरे गामे वा सो साधू न केणइ दिड्ढो वण्णागारेहिं वा सुतो तत्थ परल्लिंगेण ठितो गेण्हइ । “इतरे” ति - जत्त पुण सो परल्लिंगाड्डितो वि पच्छभिन्नज्जति तत्थ सल्लिंगेण वा गेण्हति ।

अहवा “आसज्ज वा वि देसं” - ति जत्थ देसे न नज्जति किं एतेसिं वियडं कप्पं अकप्पं ति, न वा लोगो गरहति, तत्थ सल्लिगेण गेण्हति । “अदिट्ठपुल्ले” नि-जत्थं सत्थं न्नागगदिसु न दिट्ठपुल्लो तत्थ वा सल्लिगेण गेण्हति ॥

मू. (१३३९) जे भिक्खू वियडं गालेइ, गालावेइ, गालियं आहट्ठ देअमाणं पडिग्गाहेति पडिग्गाहेतं वा सातिज्जति ॥

सू- परिपूणगादीहिं गालेति तस्स चउलहुं आणादीया य दोसा ।

[भा. ६०४९] जे भिक्खू वियडं तू, गालिआ तिविहकरणजोगेणं ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त विराधनं पावे ॥

सू- अप्पणो गालेइ, अन्नेन वा गालावेइ, गालेतमणुमोदेति एव तिविहकरणं, सेसं कंठं । इमे दोसा-

[भा. ६०५०] इहरह वि ताव गंधो, किमु गालेतम्मि जं उज्झिमिया ।

खोलेसु पक्कसम्मिय-पानादिविराधना चेव ॥

सू- “इहरह” ति अगालिजंतस्स वि गंधो, गालिजंतं पुण सुद्धतरं गंधो खोलपक्कसेसु उज्झिज्जमाणेसु उज्झिमिता भवति, मज्जस्स हेट्ठा धोयगिमादिकिड्डिसंखेलो सुराए किण्णि-मादिकिड्डिसंपक्कसं अन्नं च खोलपक्केसु छड्डिज्जमाणेसु मक्खिगपिपीलिगा विराधना, मधु-विंदोवक्खामओ य प्राणिविराधना ॥

[भा. ६०५१] वित्थियपदं गेलण्णे, वेज्जुवएसे तहेव सिक्खाए ।

एतेहिं कारणेहिं, जयण इमा तत्थ कातव्वा ॥

कारणे इमाए जयणाए गेण्हेज्जा-

[भा. ६०५२] पुव्वपरिगालियस्स उ, गवेसणा पढमताए कायव्वा ।

पुव्वपरिगालियस्स व, असतीते अप्पणा गाले ॥

सू- रिजु पुव्वपरित्ति कंठ्या ॥ सव्वे वियडसत्ता जहा निदोस-सदोसा भवंति तहा आह-

[भा. ६०५३] कारणगहणे जयणा, दत्ती दूतिज्जगालणं चेव ।

कीतादी पुण दप्पे, कज्जे वा जोगमकरेत्ता ॥

सू- दत्तीसुत्तं दूइज्जणासुत्तंगालणासुत्तं च एते सुत्ता कारणिया, एतेसु कारणेसु वियडं धेप्पइ, गहणे निदोसो जयणं करेतोऽजयणं करेतस्स दोसा भवंति । कीयगड-पामिच्च-परियड्डि-अच्छेज्जादिया पुण सुत्ता दप्पतो पडिसिद्ध, दप्पतो गेण्हतो सदोसो, कज्जे अववादतो गेण्हतो जति तिन्नि वारा सुखस्स जोगं न पउंजति पनगपरिहाणी वा न पउंजति तो सदोसो ॥

मू. (१३४०) जे भिक्खू चउहिं संज्झाहिं संज्झायं करेइ करेतं वा साइज्जइ, तं जहा पुव्वाए संज्झाए, पच्छिमाए संज्झाए, अवरण्हे, अट्ठरत्ते ॥

सू- तासु जो संज्झायं करेइ तस्स चउलहुं आणादिया य दोसा ।

[भा. ६०५४] पुव्वावरसंज्झाए, मज्झण्हे तह य अट्ठरत्तम्मि ।

चतुसंज्झासंज्झायं, जो कुणती आणमादीणि ॥

सू- संज्झासु अपाढे इमं कारणं-

[भा. ६०५५] लोए वि होति गरहा, संज्ञासु तु गुञ्जगा पवियरंति ।

आवासग उवओगो, आसासो चेव खिन्नाणं ॥

धू- लोइयवेइसा मां देवाणा पसंज्ञासु पाळो गरहियो, अत्र संज्ञासु गुञ्जग ति देवा ते विचरंति ते पमत्तं छलेअ, संज्ञाए सज्झायविनियडुचित्तो आवासगो उवउत्तो भवति, सज्झायखिन्नस्स य तं वेलं आसासो भवति, आनायारोय विराहितो, नाणविराधनं करेतेण संजमो विराहितो, जम्हा एत्तिया दोसा तम्हा नो करेआ ॥ कारणे वा करेअ-

[भा. ६०५६] वितियाऽऽगाढे सागारियादि कालगत असति वोच्छेदे ।

एतेहि कारणेहिं, जयणाए कप्पती कातुं ॥

धू- आगाढजोगो महाकप्पसुयाइउडिद्धं पडिसुणावणानिमित्तं संज्ञासु कट्ठिअेआ, अहवा- आगाढकारणा सागारिगादि ॥ तेसिं इमा विभासा-

[भा. ६०५७] जं जस्स जियं सागारियम्मि निसिमरणे जेण जग्गंति ।

अहिनवगहितम्मि मते, पडिपुच्छं नत्थि उभयस्स ॥

धू- “सागारिग” ति-सइपडिबद्धाए वसधीए ठिता तत्थ जस्स जं सुयं कालिगं उक्कालिगं वाएइ ति सो तं संज्ञाए परियट्ठेति । “कालगतो” ति - कोइ साधू निसीए मओ तदट्ठा राओ जग्गियव्वं, तत्थ जेण सुत्तेण रसिएण नायमादिणा कट्ठिअतेण जग्गंति तं संज्ञासु वि कट्ठिअति, गिलाणो वा ओसही पीओ जेण जग्गति तं कट्ठिअति । “असति” ति किंचि अज्झयणं कस्सइ गुरुणो समीवाओ गहितं सो गुरु कालगतो, तस्स व अहिनवगहियस्स सुत्तत्थस्स अन्नतो पडिपुच्छं पि नत्थि अतो तं संज्ञासु वि परियट्ठेति ॥ “वोच्छेदि” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ६०५८] वोच्छेदे तस्सेव उ, तदत्थि सेसेसु तं समुच्छिन्ने ।

अनुपेहाए अबलिओ, घोससु यं वा वि सहेणं ॥

धू- कस्सइ आयरियस्स किंचि अज्झयणं अत्थि, अन्नेसु तं वोच्छिण्णं, सो संज्ञासु असंज्ञाकाले वा परियट्ठेति, मा ममं पि वोच्छिअिहिति । अहवा - तस्स समीवातो पढंतो लहुं पढामिसि संज्ञासु वि पढति, मा वोच्छिअिहिति ति । संज्ञासु कारणे अनुपेहियव्वं । जो पुण अनुपेहाए न सक्केति सो सहेण वि पढेआ । अहवा - तं घोससहेण घोसेयव्वं, तं पि जयणाए, जहा अन्नो अपरिनामगो न जाणति ॥

धू. (१३४१) जे भिक्खू कालियसुयस्स परं तिण्हं पुच्छाणं पुच्छइ पुच्छंतं वा सातिअति ॥

धू. (१३४२) जे भिक्खू दिट्ठिवायस्स परं सत्तण्हं पुच्छाणं पुच्छइ पुच्छंतं वा सातिअति ॥

धू- कालियसुयस्स उक्काले संज्ञासु वा असज्झाए वा तिण्हं पुच्छाणं परेण पुच्छइ तस्स चउलहुं । दिट्ठिवायस्स संज्ञासु असज्झाए वा सत्तण्हं परेण पुच्छंतस्स ॥

[भा. ६०५९] तिण्हुवरि कालियस्सा, सत्तण्ह परेण दिट्ठिवायस्स ।

जे भिक्खू पुच्छाणं, छउसंअं पुच्छ आणादी ॥

धू- चउसु संज्ञासु अन्नयरीए वा तस्स आणादी ॥

पुच्छते पुण किं पमाणं ?, अतो भण्णाति-

[भा. ६०६०] पुच्छाणं परिमाणं, जावतियं पुच्छति अपुनरुत्तं ।

पुच्छेआ ही भिक्खू, पुच्छ निसज्झाए चउभंगो ॥

सू-अपुनरुत्तं जावतियं कङ्खिउ पुच्छंति सा एगा पुच्छा । एत्थ चउभंगो - एक्का निसेञ्जा एक्क पुच्छा, एत्थ सुद्धो । एक्का निसेञ्जा अनेगाओ पुच्छाओ, एत्थ तिण्हं वा सत्तण्हं वा परेण चउलहुगा । अनेगा निसिञ्जा एक्का पुच्छ एत्थ वि सुद्धो । अनेगा निसिञ्जा अनेगा पुच्छा, एत्थ वि तिण्हं सत्तण्हं वा परेण पुच्छंतस्स चउलहुगा ॥

[भा. ६०६१] अहवा तिन्नि सिलोगा, ते तिसु नव कालिएतरे तिगा सत्त ।

जत्थ य पगयसमत्ती, जावतियं वाचिओ गिण्हे ॥

सू- तिहिं सिलोगेहिं एगापुच्छा, तिहिं पुच्छाहिं नव सिलोगा भवन्ति, एवं कालियसुयस्स एगतरं । दिङ्खिवाए सत्तसु पुच्छासु एगवीसं सिलोगा भवन्ति । अहवा - जत्थ पगतं समप्पति थोवं बहुं वा सा एगा पुच्छा । अहवा - जत्तियं आयरिएण तरइ उच्चारितं घेतुं सा एगा पुच्छा ॥

[भा. ६०६२] वितियागाढे सागारियादि कालगत असति वोच्छेदे ।

एतेहिं कारणेहिं, तिण्हं सत्तण्ह व परेणं ॥

सू- कम्हा दिङ्खिवाए सत्त पुच्छातो ? , अतो भण्णति-

भा. (६०६३) नयवातसुहुमयाए, गणिते भंगसुहुमे निमित्ते य ।

गंथस्स य बाहुल्ला, सत्त कया दिङ्खिवातम्पि ॥

सू- नेगमादि सत्तनया, एक्केको य सयविहो, तेहिं सभेदा जाव दव्वपरुवणा दिङ्खिवाए कज्जंति सा नयवादसुहुमया भण्णति । तह परिकम्मसुत्तेसु गणियसुहुमया, तहा परमाणुमादीसु वन्न-गंधरसफासेसु एगगुणकालगादिपञ्चवभंगसुहुमता । तहा अङ्गमादिनिमित्तं, बहुवित्थरत्तणतो दिङ्खिवायगंथस्स य बहुअत्तणतो सत्त पुच्छाओ कताओ ॥

सू. (१३४३) जे भिक्खू चउसु महामहेसु सज्झायं करेइ करंतं वा साइअइ, तं जहा इंदमहे खंदमहे जक्खमहे भूयमहे ॥

सू- रंधण-पयण-खाण-पाण-नृत्य-गेय-प्रमोदे च महता महामहा तेसु जो सज्झायं करेइ तस्स चउलहुं ।

सू. (१३४४) जे भिक्खू चउसु महापडिवएसु सज्झायं करेइ करंतं वा साइअइ, तं जहा - सुगिम्हयपाडिवए आसाढीपाडिवए आसोयपाडिवए कत्तियपाडिवए वा ॥

सू- एतेसिं चेव महामहाणं जे चउरो पडिवयदिवसा, एतेसु वि करंतस्स चउलहुं ।

[भा. ६०६४] चतुसुं महामहेसुं, चतुपाडिवदे तहेव तेसिं च ।

जो कुञ्जा सज्झायं, सो पावति आणमादीणि ॥

- के पुण ते महामहा ? , उच्यंते-

[भा. ६०६५] आसाढी इंदमहो, कत्तिय-सुगिम्हओ य वोधव्वो ।

एते महामहा खलु, एतेसिं चेव पाडिवया ॥

सू- आसाढी - आसाढपोणिमाए, इह लाडेसु सावणपोणिमाए भवति इंदमहो, आसोयपुणिमाए कत्तियपुणिमाए चेव, सुगिम्हातो चेत्तपुणिमाए । एते अंतदिवसा गहिया । आदितो पुण जत्थ विसए जतो दिवसातो महामहो पवत्तति ततो दिवसातो आरब्ध जाव अंतदिवसो ताव सज्झातो न कायव्वो । एएसिं चेव पुणिमाणं अनंतरं जे बहुलपडिवगा चउरो तेवि वज्जेयव्वा ॥

पडिसिद्धकाले करंतस्स इमे दोसा-

[भा. ६०६६] अन्नतरपमादजुत्तं, छलेञ्ज अपिह्मिओ न पुण जुत्तं ।

अद्धोदहिद्धिती पुण, छलेञ्ज जयणीवउत्तं पि ॥

सू- सरागसंजतो सरागतणतो इंदियविसयादि अन्नतरे पमादजुत्तो हवेञ्ज, विसेसतो महामहेसु तंपमायजुत्तं पडिनीयदेवता अपिह्मिया खित्तादि छलणं करेञ्ज । जयमाजुत्तं पुण साहुंजो अपिह्मिती देवो अद्धोदधीओ ऊणद्धिइत्ति सो न सञ्जेति छलेउं - अद्धसागरोवमठितितो पुण जयणाजुत्तं पि छलेति, अत्थि से सामत्थं, तं पि पुव्ववेरसंबंधसरणतो कोत्ति छलेञ्ज ॥

चौदगाह- “बारसविहम्मिवितवे, सद्धिंतर बाहिरे कुसलदिट्ठे । न वि अत्थि न वि य होही, सज्झायसमो तवोकम्मं ॥” किं महेसु संज्ञासु वा पडिसिज्झति ?, आचार्याह-

[भा. ६०६७] कामं सुओवओगो, तवोवहाणं अनुत्तरं भणितं ।

पडिसेहितम्मि काले, तहावि खलु कम्मबंधाय ॥

सू- दिट्ठं महेसु सज्झायस्स पडिसेहकारणं । पडिवएसु किं पडिसिज्झइ ?, उच्चते-

[भा. ६०६८] छवियउवसेशएणं, पडिवएसु पि उप्पाउणुसज्झति ।

महवाउलत्तणेणं, असारितामं च सम्माणो ॥

सू- छनस्स उवसाहियं जं मज्झपाणादिगं तं सव्वं णोवभुत्तं, तं पडिवयासु उवमुंजति, अतो पडिवतासु वि छनो अनुसज्झति । अन्नं च महदिनेसु वाउलत्तणतो जे य मित्तादि न सारिता ते पडिवयासु संभारिज्झति ति छणो वड्ढति, तेसु वि ते चेव दोसा, तम्हा तेसु वि नो करेञ्जा ॥

[भा. ६०६९] वित्तियागाढे सागारियादि कालगत असति वोच्छेदे ।

एतेहि कारणेहिं, जयणाए कप्पती कातुं ॥

सू- जे भिक्खू चउकालं सज्झायं न करेइ न करेत्तं वा सातिज्झति ॥

सू- कालियसुत्तस्स चउरो सज्झायकाला, ते य चउपोरिसिनिष्फण्णा, ते उवातिणावेति ति - जो तेसु सज्झायं न करेइ तस्स चउलहुं आणादिणो य दोसा ।

[भा. ६०७०] अंतो अहोरत्तस्स उ, चउरो सज्झायपोरिसीओ उ ।

जे भिक्खू उवायणति, सो पावति आणमादीणि ॥

सू- अहोरत्तस्स अंतो अब्भंतरे, सेसं कंद्यं ॥ चाउकालं सज्झायं अकरेत्तस्स इमे दोसा ।

[भा. ६०७१] पुव्वगहितं च नासति, अपुव्वगहणं कओ सि विकहाहिं ।

दिवस-निसि-आदि-चरिमासु चतुसु सेसासु भइयत्थं ॥

सू- सुत्तत्थे मोत्तुं देस-भत्त-राय-इत्थिकहादिसु पमत्तो गच्छति अगुणेत्तस्स पुव्वगहितं नासति, विकहापमत्तस्स य अपुव्वं गहणं नत्थि, तम्हा नो विकहासु रमेञ्जा । दिवसस्स पढमचरिमासु निसीए य पढमचरिमासु य-एयासु चउसु वि कालियसुयस्स गहणं गुणणं च करेञ्ज । सेसासु ति दिवसस्स वित्तियाए उक्कालियसुयस्स गहणं करेति अत्थं वा सुणेति, एसा चेव भयणा । तत्तियाए वा भिक्खं हिंडइ, अह न हिंडति तो उक्कालियं पढति, पुव्वगहियमुक्कालियं वा गुणेति, अत्थं वा सुणेइ । निसिस्स बिइयाए एसा चेव भयणा सुवइ वा । निसिस्स तत्तियाए निदाविभोक्खं करेइ, उक्कालियं गेण्हति गुणेति वा, कालियंवा सुत्तमत्थवा करेति । एवं सेसासु भयणा भावेयव्वा ॥ चाउक्कालियसज्झायस्स वा अकरणे इमे कारणा-

[भा. ६०७२] असिवे ओमोयरिए, रायदुडे भए व गेलण्णे ।

अद्धाण रोहए वा, कालं च पडुच्च नो कुञ्जा ॥

[भा. ६०७३] सज्झायवज्जमसिवे, रायदुडे भय रोहग असुद्धे ।

इतरमवि रोहमसिवे, भइतं इतरे अलं भयसु ॥

चू- “सज्झायवज्जमसिवे” ति - लोगे असिवं वा साधू अप्पणा वा गहितो तत्थ सज्झायं न पदुवेति आवस्सगादि उक्कालियं करेति । रायदुडे बोहिगभए य तुण्हिक्का अच्छंति, मा नञ्जिहामो, तत्थ कालिगमुक्कालियं वा न करेति । अहवा - “रायदुडे भय” ति - निच्चिसया भत्तपाने पडिसेहे य न करेति सज्झायं । उवकरण (सरीर) हरे दुविधभेरेवे य न करेति, मा नञ्जिहामो ति । रोधगे असुद्धे काले वा न करेति । इयरमवि आवस्सगादि उक्कालियं, जत्थ रोधगे अचियत्तं असिवेण य गहिया तत्थ तं पि न करेति । इयरे ति - ओमोदरिया तत्थ भयणा - जइ बितियजामादिसु वेलासु न करेति सज्झायं, अह न फव्वंति पच्चूसियवेलातो आदिच्चोदयाओ आरद्धा ताव हिंडंति जाव अवरण्हो ति । गेलम्पट्ठाणेसु “अलं भयसु” ति जइ गिलाणो सत्तो अद्धाणिगेण वा न खिन्नो तो करेति, अह असत्ता तो न करेति । अहवा - गिलाणपडियराग ज न करेति, कालं वा पडुच्च नो कुञ्जति । असुद्धे वा काले न करेति । अनुपेहा सब्बत्थ अवरुद्धा ॥

मू. (१३४६) जे भिक्खू असज्झाइए सज्झायं करेइ, करेत्तं वा सातिज्जति ॥

चू- जम्मि जम्मि कारणे सज्झाओ न कीरति तं सब्बं असज्झाइयं, तं च बहुविहं वक्खमाणं, तत्थ जो करेइ तस्स चउलहुं आणाभंगो अणवत्था भिच्छत्तं आयसंजमविराधना य । तस्सिमेमेदा-

[भा. ६०७४] असज्झायं च दुविहं, आतसमुत्थं च परसमुत्थं च ।

जं तत्थ परसमुत्थं, तं पंचविहं तु नायव्वं ॥

चू- आयसमुत्थं चिद्धउ ताव उवरिं भणिहिते अनंतरसुत्ते, जं परसमुत्थं तं इमं पंचविहं ॥

[भा. ६०७५] संजमाउप्पाते, सा दिव्वे दुग्गहे य सारीरे ।

घोसणयमेच्छरन्नो, कोइ छलिओ पमाएणं ॥

चू- एयम्मि पंचविहे असज्झाइए जो सज्झायं करेति तस्सिमा आयसंजमविराहमा । दिहुंतो- घोसणय मेच्छरन्नो ति ॥

[भा. ६०७६] मेच्छभयघोसणणिवे, हियसेसा ते तु डंडिया रन्ना ।

एवं दुहओ डंडो, सुर पच्छित्ते इह परे य ॥

चू- खिइपतिट्ठितं नगरं, जियसत्तू सया । तेन सविसए घोसावितं जहा - मेच्छो राया आगच्छति, तं गामणगराणि मोत्तुं समासण्णे दुग्गेषु ठायह, मा विनस्सिहिह । जे ठिया रन्नो वयणेण दुग्गादिसु ते न विणट्ठा । जे पुण न ठिता ते मेच्छेसु विलुत्ता, ते पुण रन्ना आणाभंगो मम कओ ति जं किंचि हियसेसं पि तं पि डंडिता एवं असज्झाइए सज्झायं करेत्तस्स दुहतो डंडो इह भवे “सुर” ति देवताए छलिज्जति, परभवं पडुच्च नाणादिविराधना पच्छित्तं च ॥

इमो दिहुंतोवणओ-

[भा. ६०७७] राया इव तित्थकरो, जाणवता साधु घोसणं सुत्तं ।

मेच्छो य असज्झाओ, रतणधणाइ च नाणादी ॥

सू- जह राय तहा तित्थकरो, जहा जनपदजणा तहा साधू, जहा आघोसणं तहा सुत्तपोरि-
सिकरणं, जारिसा मेच्छा तारिसा असज्झाया, जहा रयणधणावहारो तहा नाणदंसणचरणविनासो।
तं पि सव्वं उवसंघारेयव्वं ॥ “कोति छलिओ, पमादेण” ति अस्य विभासा-

[भा. ६०७८] थोवाऽवसेसपेरिसिं, अज्झयणं धा वि जं कुणतिं सोच्चा ।

नाणादिसारहीनस्स तस्स छलणा तु संसारे ॥

सू- सज्झातं करेत्तस्स थोवावसेसगो उद्देसगो अज्झयणं वा, तो पोरिसी आगय त्ति सुता,
अहवा- असज्झाइयं कालवेला वा सोच्चा वि जो आउट्टियाए सज्झायं करोति सो नाणादिसारहीणो
भवति । अनायारत्थो य देवयाए छलिज्जति, संसारे य दीहकालं परियट्ठेति, पमादेण वि कारेत्तो
छलिज्जति चेव, दुक्खं संसारे अनुभवति ॥ जं तं समजमोवधाति तं इमं तिविहं-

[भा. ६०७९] महिया य भिन्नवासे, सच्चित्तरजो य संजमे तिविहे ।

दव्वे खेत्ते काले, जहियं वा जञ्चिरं भव्वं ॥

सू- पंचविहसज्झायस्स किं कहं परिहरियव्वमिति तप्पसाहगो इमो दिट्ठंतो-

[भा. ६०८०] दुग्गादि तोसियणिवो, पंचण्हं देति इच्छियपयारं ।

गहिए य देति मोल्लं, जनस्स आकारवत्थादी ॥

सू- एगस्स रन्नो पंच पुरिसा, ते बहुसमरलद्धविजया । अन्नया तेहिं अञ्चंतविसमं दुग्गं
गहितं । तेसिं तुट्ठो राया । इच्छियं नगरे पयारं देति, जं ते किं चि असनादिगं वत्थादिगं वा जनस्स
गेण्हंति तस्स वेणइयं (वेयणियं) सव्वं राया पयच्छति ॥

[भा. ६०८१] एगेण तोसिततरो, गिहमगिहे तस्स सव्वहिं पयारो ।

रत्थादीसु चउण्हं, एवं पढमं तु सव्वत्थ ॥

सू- तेसिं पंचण्हं पुरिसाणं एक्केणं राया तोसिततरो, तस्स गिहाण रत्थासु सव्वत्थ इच्छियपयारं
पयच्छति । चउण्हं रच्छासु चेव इच्छियपयारं पयच्छइ । जो एत दिन्नप्पयारे आसाएज्ज तस्स
राया डंडं करेति । एस दिट्ठंतो । इमो उवसंघारो - जहा पंच पुरिसा तहा पंचविहमसज्झायं, जहा
सो एगो अब्भरहिततरो पुरिसो एवं पढमं समजमोवधातित सव्वहा नासतिज्जति, तम्मि वट्ठमाणे
न सज्झाओ न पडिलेहणादिका काइ चिट्ठा कीरइ, इतरेसु चउसु असज्झाइएसु जहा ते चउरो
पुरिसा रच्छासु चेव अनासायणिज्जा तहा तेसु सज्झाओ चेव न कीरइ, सेसा सव्वा चिट्ठा कीरइ,
आवस्सगादिउक्कालियं पडिज्जति ॥ महियादितिविहस्स संजमोवधातिस्स इमं वक्खाणं-

[भा. ६०८२] महिया तु गब्भमासे, सच्चित्तरयो तु ईसिआयंबो ।

वासे तिन्नि पगारा, बुब्बुय तव्वज्ज फुसिता य ॥

सू- महियत्ति धूमिया, सा य कत्तियमग्गसिरादिसु गब्भमासेसु भवति, सा य पडणसमकालं
चेव सुहुमत्तणओ सव्वं आउच्चायभावितं करेति, तत्थ तत्कालसमयं चेव सव्वचेट्ठा निरुज्झति ।
ववहारसच्चित्तो पुढविकाओ आरन्नो वा उद्धओ आगतो सच्चित्तरओ भन्नति, तस्स लक्खणं-
वण्णतो ईसिं आयंबो दिसंतरेसु दीसति, सोवि निरंतरपाएण तिण्हं दिनानं परतो सव्वं पुढ-
विकायभावितं करेति, तत्पाताशंकासं भवश्च । भिन्नवासं तिविहं-बुब्बुयाइ, जत्थ वासे पडमाणे
उदगबुब्बुया भवति तं बुब्बुयवरिसं, तेहिं वज्जितं तव्वज्जियं । सुहुमफुसारेहिं पडमाणेहिं फुसियं

वरिसं, एतेषु जहासंखं तिन्नि-पंच-सत्तदिनपरओ सव्वं आउक्कायभावियं भवइ ॥ संजमघायस्स सव्वभेदाणं इमो चउव्विहो परिहारो - “दव्वे खेत्ते” पच्छइं अस्य व्याख्या-

[भा. ६०८३] दव्वे तं घिय दव्वं, खेत्ते जहि पडति जच्चिरं कालं ।

ठाणभासादिभावे, मोत्तुं उस्सास उम्मेसं ॥

धू- दव्वतो तं घेव दव्वं ति महिया सचित्तरयो भिन्नवासं च परिहरिज्जति । “जहियं व” ति जहिं खेत्ते महियादी पडति तेहिं घेव परिहरिज्जति । “जच्चिरं” ति - पडणकालातो आरब्ध जच्चिरं कालं पडति तच्चिरं परिहारो । “भव्वं” ति - भावतो “ठाणभासादि” ति-काउस्सगं न करेति, न य भासंति । आदिसद्दाओ गमनागमनं पडिलेहणसज्झायादि न करेति । “मोत्तुं उस्सासउम्मेस” मोत्तुं ति नो पडिसिज्झंति उस्सासादिया अशक्यत्वात् जीवितव्याधातकत्वाच्च, दोषा क्रिया सर्वा निषिद्धयते । एस उस्सगपरिहारो । आतिन्नं पुण सचित्तरए तिन्नि भिन्नवासे तन्ने पंच सत्त, अतो परं सज्झायादि न करेति । अन्ने भणंति - बुब्बुयावरिसे अहोरत्तं, तव्वज्जे दो अहोरत्ता, फुसियवरिसे सत्त, अतो परं आउक्कायभाविने सव्वचेद्दा निरुज्झति ॥

[भा. ६०८४] वासत्ताणाऽऽवरिया, निक्कारणे ठंति कज्जे जतणाए ।

हत्थऽर्च्छिगुलिसण्णा, पोत्तोवरिया व भासंति ॥

धू- निक्कारणे वा सकम्पकंबलीए पाउया निहुया सव्वब्बंतरे चिड्ढंति, अवस्सकायव्वे वा कज्जे वत्तव्वे वा इमा जतणा हत्थेण भूमादिअच्छिदिकारणे वा अंगुलीए वा सण्णेति- “इमं करेहि, मा वा करेहि” ति । अहवा-एवं नावगच्छति मुहपोत्तिय अंतरिया जयणा भासंति गिलाणादिकज्जेसु वा सकम्पपाउआ गच्छंति ॥ संजमघाति ति गत्तं । इदानीं- “उप्पाए” ति दारं - अब्भादिविकारवत् विश्रसा परिनामतो उत्पातो पांसुमादी भवति ।

[भा. ६०८५] पंसू य मंस रुहिरे, केस-सिल-घुट्ठितह रयुग्घाए ।

मंसरुहिरऽहोरत्तं, अवसेसे जच्चिरं सुत्तं ॥

धू- पंसुवरिसं मंसवरिसं रुधिरवरिसं, केसत्ति-वालवरिसं, करगादि वा सिलावरिसं, रयुग्घायपयडणं च । तेसिं इमो परिहारो-मंसरुहिर अहोरत्तं सज्झाओ न कीरइ, अवसेसा पंसुमादिया जच्चिरं-कालं पडति तत्तियं कालं सुत्तं नदिमादियं न पडति ॥ पंसुरउग्घातणे इमं वक्खाणं-

[भा. ६०८६] पंसू अचित्तरयो रयुग्घातो धूलिपडणसव्वत्तो ।

तत्थ सवाए निव्वायए य सुत्तं परिहरंति ॥

धू- घूमागारो आपंडुरो रयो अचित्तो य पंसू भण्णइ, महास्कंधावारगमनसमुद्धता इव विश्रसापरिनामतो समंता रेणुपतनं रयुग्घातो भण्णइ, अहवा - एस रओ, उग्घातो पुण पंसुरत्ता भण्णति, एतेसु बातसहितेसु असहितेसु वा सुत्तपोरिसिं न करेति ॥ किं चान्यत्-

[भा. ६०८७] साभाचिते तिन्नि दिना, सुगिम्हते निक्खिवंते जति जोगं ।

तो तम्मि पडंते वी, कुणंति संवच्छरज्झायं ॥

धू- एते पंसुरयुग्घाता साभाविगा हवेज्ज, असाभाविका वा । तत्थ असाभाविगां जे निग्घायभूमिकंपं चंदोपरागादिदिव्वसहिता, एरिसेसु असाभाविगेसु कते वि उस्सगं न करेति सज्झायं । “सुगिम्हए” ति- जइ पुण चेत्तसुद्धपक्खदसमीए अवरण्हे जोगं निक्खिवंति दसमीओ

परेण जाव पुण्णिमाए एत्थंतरे तिन्नि दिना उवरुवरिं अचित्तरउग्घाडावणं काउस्सग्ग करेति, तेरसिमादिसु वा तिसु दिनेसु तो साभाविके पडंते वि सज्झायं संवत्सरं करेति, अहं तं उस्सग्गं न करेति तो साभाविके वि पडंते सज्झायं न करेति ॥ उप्पायसि मय । इदानीं 'सादेव्वे' ति - स दिव्वेण सादेव्वं दिव्वकृतमित्यर्थः ।

[भा. ६०८८] गंधव्व दिसा विज्जुग, गज्जिते जूव जक्ख आलित्ते ।

एक्केकपोरिसी गज्जियं तु दो पोरिसी हनति ॥

चू- गंधव्वनगरविउव्वणं दिसाडाहकरणं विज्जुग्गभवमं उक्कापडणं गज्जियकरणं जूवगो वक्खमाणो जक्खालित्तं जक्खदित्तं आगासे भवति, तत्थ गंधव्वनगरं जक्खदित्तं च एते नियमा दिव्वकया, सेसा भयमिज्जा, जतो फुडं न नज्जति । तेन तेसिं परिहारो । एते गंवव्वादिया सव्वे एक्कं पोरिसिं उवहणंति, गज्जियं तु पोरिसिं दुगं हणइ ॥

[भा. ६०८९] दिसिदाहो छिन्नमूलो, उक्कं सरेहा पगासजुत्ता वा ।

संझा छेदावरणो, तु जूवओ सुक्के दिन तिन्नि ॥

चू- अन्यतमदिगंतरविभागे महानगरप्रदीपमिवोद्योतः किन्तु उवरि प्रकाशमधस्तादंधकार ईदृग् छिन्नमूला दिग्दाहाः । उक्कालक्खणं सदेहवण्णं रेहं करेती जा पडइ सा उक्का, रेहविरहिता वा उज्जोयं करेती पडति सा वि उक्का । "जूवगो" ति संझप्पभा य चंदप्पभा जेण जुगवं भवति तेन जूवगो, सा य संझप्पभा चंदप्पभावरिया फिट्ठंती न नज्जति सुक्कपक्खपडिवयादिसु दिनेसु, संझोच्छेदे य अनज्जमाणे कालवेलं न मुणंति, अतो तिन्नि दिने पातोसियं कालं न गेणंति, तेसु सुवि दिनेसु पातोसियसुत्तपोरिसिं खरेति ॥

[भा. ६०९०] केसिं चि होतऽमोहा, उ जूयओ ताव होति आइण्णा ॥

जेसिं तु अनाइण्णा, तेसिं दो पोरिसी हणति ॥

चू- जगस्स सुभासुभमत्थनिमित्तुप्पादो अवितथो आदिच्चकिरणविकारजणिओ आइच्च-मुदयत्थमे आर्यवो किण्ह सामो वा सगडुद्धिसंठितो डंडा अ मोह ति एस जूवगो, सेसं कंठयं ॥

किं चान्यत्-

[भा. ६०९१] चंदिमसूरुवरागे, निग्घाए गुंजिते अहोरत्तं ।

संझाचतुपाडिवए, जं जहि सुगिम्हए नियमा ॥

चू- चंदसूरुवरागो गहणं भण्णति, एवं वक्खमाणंसाध्रे निरध्रे वा व्यंतरकृतो महागजितसमो ध्वनिनिर्धातः, तस्सेव विकारो गुंजमानो महाध्वनि, गुंजितं सामण्णतो, एतेसु चउसु वि अहोरत्तं सज्झाओ नकीरइ । निग्घातगुंजितेसु विसेसो-वितियदिणे जाव सा वेला विज्जति, नो अहोरत्तछेदेण छिज्जति, जहा अन्नेसु असज्झाईएसु ॥

सब्भावओ ति अनुदिते सूरिए, मज्झण्हे, अंत्यमाणे, अहुरत्ते य - एयासु चउसु सज्झायं न करेति । दोसा पव्वुत्ता । चउण्हं महामहेसु चउसु पाडिवएसु सज्झायं न करेति पुव्वुत्तं, एवं अन्नं पि जत्तियं जाणंति "जं" ति महं जाणेज्जा । "जहिं" ति गामनगरादिसु तं पि तत्थ वज्जेज्ज । सुगिम्हगो पुण सव्वत्थ नियमा भवइ । एत्थ अनागाढजोगं नियमा निक्खिखवंति । आगाढं न निक्खिखवंति नपढंति पुन ॥ चंदिम-सूरिमग ति अस्य व्याख्या-

[भा. ६०९२] उक्कोसेण दुवालस, अड्ड जहन्नेण पोरिसी चंदे ।

सूरो जहन्न बारस, पोरिस उक्कोस दो अड्डा ॥

सू- चंदोदयकाले चेव गहिओ, संदूसियरातीए चउरो, अन्नं च अहोरत्तं एवं दुवालस ।
अहवा - उप्पायग्गहणे सव्वरातीयं गहणं सग्गहो चेव निव्वुडो, संदूसियरातीए चउरो, अन्नं च
अहोरत्तं एवं बारस । अहवा - अजाणया अब्भच्छण्णे संकाते न नञ्जति किं वेलं गहणं ?,
परिहरिता राती पभाए दिट्ठं सग्गहो निव्वुडो, अन्नं च अहोरत्तं, एवं दुवालस । एवं चंदस्स सूरस्स
अत्यमग्गहणे सग्गहनिव्वुडो उवहयरातीए चउरो, अन्नं च अहोरत्तं परिहरति, एवं बारस । अह
उदेतो गहितो तो संदूसियमहोरत्तस्स अड्ड, अन्नं च अहोरत्तं परिहरति एवं सोलस । अहवा -
उदयवेलागहिओ उप्पादियग्गहणे सुव्वदिने गहणं होत्तं सग्गहो चेव निव्वुडो संदूसियअहोरत्तस्स
अड्ड, अन्नं च अहोरत्तं एवं सोलस । अहवा - अब्भच्छन्ने न नञ्जति किं वेलं होहिंति गहणं,
दिवसतो संकाए न पढियं, अत्यमणवेलाए दिट्ठं गहणं सग्गहो निव्वुडो संदूसियस्स अड्ड, अन्नं च
अहोरत्तं, एवं सोलस ॥

[भा. ६०९३] सग्गहनिव्वुड एवं, सूरादी जेण होत्तं अहोरत्ता ।

आइण्णं दिनमुक्के, सोचिय दिवसो य रादी य ॥

सू- सग्गहनिव्वुडेत्तं अहोरत्तं उवहत्तं । कहं ? उच्यते “सूरादी जेण अहोरत्ता,” सूरुदयकालाओ
जेण अहोरत्तस्स आदी भवति तं परिहरितुं संदूसितं अन्नं पि अहोरत्तं परिहरियव्वं । इमं पुण
आदिन्नं चंदो गहितो रातीए जेव मुक्को, तीसे चेव राईए सेसं चे वज्जणिज्जं, जम्हा आगामिसूरुवए
अहोरत्तसमत्ती । सूरस्स विदिया गहितोदिया चेव मुक्को, तस्सेव दिवसस्स सेसं राती य वज्जणिज्जा ।
हवा-सग्गहनिव्वुडे विधी भणितो । ततो सीसो पुच्छति- “कहं चंदे दुवालस, सूरो सोलस जामा ?”
आचार्याह- “सूराती जेण होत्ति अहोरत्ता”, चंदस्स नियमा अहोरत्तद्धे गते गहणसंभवो अन्नं च
अहोरत्तं एवं दुवालस, सूरस्स पुणो अहोरत्तातीए संदूसियअहोरत्तं परिहरियं, अन्नं पि अहोरत्तं
परिहरियव्वं एवं सोलस ॥ सादेव्वेत्ति गत्तं । इदानीं वुग्गहे ति दारं-

[भा. ६०९४] वुग्गहडंडियमादी, संखोभे डंडिए व कालगते ।

अनरायए व सभए, जच्चिर निदोद्ध अहोरत्तं ॥

“वुग्गहडंडियमादि” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ६०९५] सेणाहिव भोइ महयर, पुंसित्थीणं च मल्लजुद्धे वा ।

लोड्ढादि-भंडणे वा, गुज्जमुड्ढाहमचियत्तं ॥

सू- डंडियस्स डंडियस्स य वुग्गहो, आदिसद्दातो सेणाहिवस्स सेणाहिवस्स य । एवं दोण्हं
भोइयाणं, दोण्हं महत्तराणं, दोण्हं पुरिसाणं, दोण्हं इत्थीणं, मल्लण वा जुद्धं पिड्ढयग्गलोड्डभंडणेण
वा । आदिसद्दातो विसयपसिद्धासु संसुरुलासु । विग्गहा प्रायो व्यंतरबहुला, तत्थ पमत्तं देवया
छलेज्ज । “उड्ढाहो” हा निदुक्ख ति, जनो भणेज्ज- अम्हे आवइपत्ताणं इमे सज्झायं करेत्ति ति
अचियत्तं हवेज्ज । विसयसंखोभो परचकरागमे । डंडिए वा कालगए भवति । “अनराय” ति
रन्नो कालगते निव्वएवि जाव अन्नो राया न ठविज्जति । “सभए” ति जीवंतस्स वि रन्नो बोहिगेहिं

समंततो अभिददुयं जश्चिरं सभयं तत्तियं कालं सज्झायं न करेति । जद्विवसं सुअं निद्वोअ तस्स पुरतो अहोरत्तं परिहरति ॥ एस डंडेए कालगतं विधी । सेसेसु इमा विधी-

[भा. ६०९६] तद्विवसमोयगादी, अंतो सत्तण्ह जाव सज्झाओ ।
अनाहस्स य हत्थसयं, दिट्ठिविवित्तम्पि सुद्धं तु ॥

चू- गामभोइए कालगते तद्विवसं ति अहोरत्तं परिहरति । आदिसद्दातो-
[भा. ६०९७] महतरपगते बहुपक्खिते, य सतधर अंतरमते वा ।
निदुक्ख त्ति य गरहा, न करेति सनीयगं वा वि ॥

चू- गामरद्धमहत्तरे अधिकारनिजुत्तो बहुसम्मतो य पगतो “बहुपक्खिते” ति बहुसयमो वाडगसाधिअधिवो सेज्जातरो य अन्नम्पि वा अनंभरघरातो आरब्ध जाव सत्तमधरं, एतेसु मएसु अहोरत्तं सज्झाओ न कीरति । अह करेति तो निदुक्खत्ति काडं जनो गरहति, अक्कोसेज्ज वा निच्छुभेज्ज वा । अप्पसद्देण वा सणियं सणियं करेति अनुपेहति वा । जो पुण अणाहो मतो तं जति उब्भिण्णं हत्थसयं वज्जेयव्वं, अनुब्भिण्णं असज्झायं न भवति, सतह वि कुच्छियं ति काडं आयरणओ य दिट्ठं हत्थसयं वज्जिज्जति ॥ जइ तस्स नत्थि कोइ परिट्ठवेतो ताहे-

[भा. ६०९८] सागारियादिकहणं, अनिच्छे रत्तिं वसभा विगिंचंति ।
विक्खिण्णे व समंता, जं दिट्ठं सढेतरे सुद्धा ॥

चू- सागारियस्स आदिसद्दातो पुराणस्स सद्दस्स अहामद्दस्स वा कहिज्जति- “इमं छड्ढेह, अम्हं सज्झाओ न सुज्झइ ।” जति तेहिं छड्ढियं तो सुद्धं । अह ते नेच्छंति ताहे अन्नं वसहिं गम्पति । अह अन्ना वसही न लब्धति ताहे वसमा अप्पसागारियं परिट्ठवेति । एस अभिन्ने विधी । अह भिन्नं काकसाणादिएहि समंताविक्खिण्णं तंम्पि दिट्ठिविवित्तम्पि सुद्धासुद्धं असदभावं गवेसंतेहिं ज दिट्ठं तं सद्दं विवित्तं छड्ढियं । “इयरं” ति अदिट्ठं तंम्पि तत्थत्थे विसुद्धा सज्झायं करेताण वि न पच्छित्तं । एत्थ एयं पसंगतोऽभिहितं ॥ इदानीं सारीरं-

[भा. ६०९९] सारीरं पि य दुविहं, मानुस-तेरिच्छगं समासेणं ।
तेरिच्छं पि य तिविहं, जल-थल-खयरं चउद्धा तु ॥

चू- एत्थ मानुसं ताव चिड्डउ, तेरिच्छं ताव भणामि- तं तिविधं मच्छादियाण जलजं, गवादियाण थलजं, मयूरादियाण खहचरं । एतेसिं एक्केक्कं दव्वादि चउव्विहं ॥

एक्केक्कस्स वा दव्वादिओ इमो चउहा परिहारो-

[भा. ६१००] पंचेदियाण दव्वे, खेत्ते सड्ढिहत्थ पोग्गलाइण्णं ।
तिकुरत्थ महंतेगा, नगरे बाहिं तु गामस्स ॥

चू- दव्वतो पंचेदियाण रुहिरादि दव्वं असज्झाइयं । खेत्तओ सड्ढिहत्थऽब्भंतरे असज्झाइयं, परतो न भवति । अहवा - खेत्ततो पोग्गलाइण्णं पोग्गलं मंसं तेन सव्वं आकिण्णं व्याप्तं तस्सिमो परिहारो, तिहिं कुरत्थाहिं अंतरियं सुज्झति, आरतो न सुज्झति । महंतरत्थाए एक्काए वि अंतरियं सुज्झति, अनंतरयं दूरड्ढितं न सुज्झति । महंतरत्था रायमग्गो जेन राया बलसमग्गो गच्छति देवजाणरहो वा विविधा संवहणा गच्छंति, सेसा कुरत्था । एसा नगरविधी । गामस्स नियमा बाहिं, एत्थ गामो अविमुद्धनेगमनयदरिसणेण सीमापज्जंतो, रग्गामसीमाए सुज्झतीत्यर्थः ॥

[भा. ६१०१] काले तिपोरिसऽङ्गुव, भावे सुत्तं तु नंदिमादीयं ।
सोणिय मंसं चम्मं, अङ्गीणि य होति चत्तारि ॥

चू- तिरियं च असज्झाइयं संभवकालातो जाव ततिय पोरिसी ताव असज्झाइयं, परतो सुज्झइ । अहवा अङ्गुजामा असज्झाइयं, ते जत्थ घायणं तत्थ भवति । भावतो पुण परिहरति सुत्तं, तं च नंदिमणुओगदारं तंदुलवेयालियं चंदगवेज्झगं पोरिसीमंडलमादी । अहवा-“चउज्झा उ” ति-असज्झाइतं चउज्झिहं, मंसं सोणियं चम्मं अङ्गि च ॥ मंसं-सोणिउक्खित्तमंसं इमा विधी-

[भा. ६१०२] अंतो बहिं च धोतं, सङ्गी हत्थाण पोरिसी तिन्नि ।
महाकाये अहोरत्तं, रद्धे वूढे य सुद्धं तु ॥

चू- साधुवसही सङ्गीहत्थाणं अंतो बहिं च धोवति । मंगदर्शनमेतत्-अंतो धोतं अंतो पक्कं, अंतो धोतं बहिं पक्कं, बहिं धोतं वा अंतो पक्कं । अंतग्गहणाओ एतग्गहितिवा मंग्ग, बहिग्गहणातो ततियमंगो, एतेसु तिसु वि असज्झायं । जम्मे पदेसे धोतं आनेउं वा रद्धं सो पदेसो सङ्गीए हत्थेहिं परिहरियव्वो । कालतो तिन्नि पोरिसीओ ॥

[भा. ६१०३] बहिधोतरद्ध सुद्धो, अंतो धोयम्मे अवयवा होति ।
महाकाए विरालादी, अविभिन्नं के इ नेच्छंति ॥

चू- एस चउत्थोभंगो । एरिसं जति सङ्गीए हत्थाणं अब्भंतरे आपियं तहावि तं असज्झायं न भवति, पढम-वितियभंगेसु अंतो धोवित्तु नीए रद्धे वा तम्मे धोतङ्गाणे अवयवा पडंति तेन असज्झायं । ततियभंगे बहिं धोवित्तु अंतो व नीए मंसमेव असज्झाइयं ति । तं च उक्खित्तमंसं आङ्गणपोग्गलं न भवइ । जं काकसाणादीहिं अनिवारियविप्पकिण्णं निज्जति तं आतिन्नपोग्गलं भाणियव्वं । महाकातो पंचिंदिओ जत्थ हतो तं आधायणं वज्जेयव्वं । खेत्तओ सङ्गि हत्था, कालतो अहोरत्तं, एत्थ अहोरत्तच्छेदो । सूरुदए रद्धं पक्कंमंसं असज्झाइयं न भवति, जत्थ असज्झाइयं पडितं तेन पदेसेण उदगवाहो वूढो, तम्मे पोरिसिकाले अपुण्णे विसुद्धं आधायणं न सुज्झति । “महाकाए” ति अस्य व्याख्या - महाकाए पच्छद्धं, मूसगादी महाकायो स बिरालादिणा हतो, जति तं अभिन्नं छेव गिलिउं घेत्तुं वा सङ्गीए हत्थाणं बहिं गच्छति तो के इ आयरियाऽसज्झायं नेच्छति, धितपक्खो पुण असज्झाइयं चेव ॥ ठियपक्खो पलाए सुज्झति, अस्य व्याख्या-

[भा. ६१०४] मूसादि महाकायं, मङ्गारादी हताऽऽघयण केती ।
अविभिन्ने गेण्हेतुं, पडंति एगे जति पलाति ॥

तिरियं च असज्झायाधिकार एवं इमं भण्णति-

[भा. ६१०५] अंतो बहिं च भिन्नं, अंडयं बिंदू तथा विआता य ।
रायपह वूढ सुद्धे, परवयणं साणमादीणि ॥

अंतो बहिं च भिन्नं अंडयं ति अस्य व्याख्या-

[भा. ६१०६] अंडयमुज्झिय कप्पे, न य भूमि खणंति इहरहा तिन्नि ।
असज्झाइयप्पमाणं, मच्छियपादो जहिं वुद्धे ॥

चू- साधुवसधीतो सङ्गीहत्थाणं अंतो भिन्ने अंडए असज्झायं, बहिभिन्ने न भवति । अहवा - साधुवसहीए अंतो बहिं वा अंडयं भिन्नंति वा उज्झियं ति वा एगद्धं, तं च कप्पे वा उज्झितं

भूमीए वा, जति कप्पे तो तं कप्पं सङ्गीए हत्थाणं बाहिं नेउं थोवति ततो सुद्धं । अह भूमीए भिन्नं तो भूमीए खणितु न छङ्गिअति, न सुज्झतीत्यर्थः । इहरहति तत्थत्थे सङ्गिं हत्था तिन्नि य पोरिसीओ परिहरिअंति । इदानीं ‘बिंदु’ ति असज्झाइयस्स किं बिंदुप्पमाणमेत्तेण हीनेन अधिकतरेण वा असज्झाओ भवति ? ति पुच्छा । उच्यते - मच्छिताए पादो जहिं वुड्ढति तं असज्झाइयप्पमाणं ॥ इदानीं ‘वियाय’ ति-

[भा. ६१०७] अजरायु तिन्नि पोरिसि, जराउगाणं जरे चुते तिन्नि ।

रायपह बिंदु गलिते, कप्पति अन्नत्थ पुण वूढे ॥

शू- जरा जेसिं न भवति ताणं पसूताणं दग्गुलिमादियाणं तासिं पसूइकालाओ आरब्ध तिन्नि पोरिसीओ असज्झातो मोत्तुं अहोरात्तछेदं आसन्नपसूयाएवि अहोरात्तछेदेण सुज्झति । गोमादिजरायुजाणं पुण जाव जरं लंबति ताव असज्झाइयं, जरे चुते तिन्नि । जाहे जरं पडितं ततो पडणकालातो आरब्ध तिन्नि पहरा परिहरिअंति । ‘रायपह वूढसुद्ध’ ति अस्य व्याख्या - ‘रायपह बिंदु’ पच्छं, साधूवसहीए आसन्नेण गच्छमाणस्स तिरियंघस्स जइ रुहिरबिंदू गलिता ते जइ रायपहंतरिता तो सुद्धो, अह रायपहे चैव बिंदू गलिता तह्हावि कप्पति सज्झाओ काउं । अह अन्नम्मि पहे अन्नत्थ वा पडितं तं जइ उदगवुड्ढिवाहेण बाहरियं तो सुद्धं, पुण ति विशेषार्थप्रदर्श, पलीवणगेण वा दहे सुज्झति ॥

‘परवयणं’ साणमादीमिति परोत्ति चोदगो, तस्स इमं वयणं, ‘जइ साणो पोग्गलं समुद्दिस्सिता जाव वसहिसमीवे थिड्ढइ ताव असज्झाइयं । आविसद्दातो मज्जाराती’ । आचार्याह-

[भा. ६१०८] जति फुसति तहिं तुंडं, जति वा लेच्छारिएण संचिक्खे ।

इहरा न होति चोदग !, वंतं वा परिणतं जम्हा ॥

शू- साणो मोत्तुं मंसं लेच्छारिएण तुंडेण वसहियासण्मेण गच्छंतो, तस्स गच्छंतस्स जइ तुंडं रुहिरमादीलितं खोडादिसु फुसति, तो असज्झायं । अहवा-लेच्छारियतुंडो वसहि-आसन्ने थिड्ढइ तह्हावि असज्झाइयं । ‘इहरह’ ति - आहारिएण हे चोदग ! असज्झातियं न भवति, जम्हा तं आहारियं वंतं अवंतं वा आहारपरिनामेन परिणयं, आहारपरिणयं च असज्झाइयं न भवति, अन्नं परिनामतो मुत्तपुरिसादिवा ॥ तेरिच्छ गतं । इदानीं माणुस्सयं-

[भा. ६१०९] माणुस्सयं चतुद्धा, अङ्गिं मोत्तूण सत्तमहोरात्तं ।

परियावण्णविवण्णे, सेसे तिग सत्त अट्ठेव ॥

शू- तं माणुस्सयं असज्झायं चउज्विहं - चम्मं मंसं रुहिरं अङ्गिं च । अङ्गिं मोत्तुं सेसस्स तिविधस्स इमो परिहारो-खेत्ततो हत्थसत्तं, कालतो अहोरात्तं, जं पुण सरीरातो चैव वणादिसु आगच्छति परियावण्णं विवण्णं वा तं असज्झाइयं न भवइ । ‘परियावण्णं’ जहा रुहिरं चैव पूयपरिनामेन ठियं, विवण्णं खदिरकल्लसभाणं रसगादिगं च, सेसं असज्झाइयं भवति । अहवा - सेसं अगारी रिउसंभवं तिन्नि दिणा, बीयायाणे वा-जो सावो सो सत्त वा अट्ठेवा दिने असज्झाइयं भवति ॥ बीयायाणे कहं सत्त अट्ठ वा ? उच्यते-

[भा. ६११०] रत्तुक्कडाओ इत्थी, अट्ठदिने तेन सुक्कड्हिते ।

तिण्ह दिनान परेणं, अनोउत्तं तं महारत्तं ॥

सू- निसेगकाले रत्तुकडयाए इत्थियं पसवेइ तेन तस्स अइ दिना परिहरियव्वा, सुक्काधिगतणतो पुरिसं पसवति तेन तस्स सत्त दिना । जं पुण इत्थीए तिण्हंरिउदिनानं परेण भवति तं ससेगजोणित्थीए महारत्तं भवति । तस्सुस्सगं काउं सज्झायं करेति । एस रुहिरे विही ॥ जं वुत्तं अइं मोत्तुमं ति, तस्स इदानीं विधी इमो भण्णति-

[भा. ६१११] दंते दिट्ठे विगिंचण, सेसट्ठी बारसेव वरिसाणि ।

झामितसुद्धे सीयाण पाणमादी य रुद्धरे ॥

सू- जि दंतो पडितो सोय पयत्ततो गवेसियव्वो, जइ दिट्ठो तो हत्थसतातो परं विगिंचयव्वो । अह न दिट्ठो तो उग्घाडकाउस्सगं काउं सज्झायं करेति । सेसट्ठित्तैसु जीवमुक्कदिनारंभातो हत्थसतऽब्भंतरट्ठित्तैसु बारस वरिसे असज्झातियं ॥

“झामितसुद्धे सीयाण” ति अस्यव्याख्या-

[भा. ६११२] सीताणे जं दहं, न तं तु मोत्तुं अनाह निहताइं ।

आडंबरे य रुद्धे, मादिसु हेट्ठट्ठिया दारा ॥

सू- पुव्वद्धं, “सियाणि” ति सुसाणे जानि चियगारोविय दह्माणि न तं तु अट्ठितं असज्झायं करेति, जानि पुण तत्थ अत्थ न अणाहकलेवरणि परिह्विराणि, सणाहणि वा इंधणादिअ वे “निहय” ति निक्खिया ते असज्झातियं करेति, “पान” ति - मातंगा तेसिं आडंबरे जक्खो हिरिमिक्खो वि भण्णति तस्स हेट्ठा सज्जोमतअट्ठीणि ठविजंति, एवं रुद्धरे, मातिघरे । कालतो बारस वरिसा । खेत्ततो हत्थसतं परिहरनिजा ॥

[भा. ६११३] आवासितं व वूढं, सेसे दिट्ठम्मि मग्गण विवेगो ।

सारीरगामपाडग, साहीउ न नीणियं जाव ॥

एतीए पुव्वद्धस्स इमा विभासा-

[भा. ६११४] असिदोमाघयणेसुं, बारस अविसोहितम्मि न करेति ।

झामियवूढे कीरति, आवासितमग्गिते चेव ॥

सू- जं सीयाणट्ठाणं जत्थ वा असिदओममताणि बहूणि छट्ठियाणि । आघयणं ति - जत्थ वा महासंगाममता बहू, एतेसु ठाणेसु अविसोधीए कालतो बारस वरिसा, खेत्तओ हत्थसतं परिहरंति सज्झायं न करेतीत्यर्थः अह एते ठाणा दवग्गिमादिणा द्ढा । उदगवाहो वा तेन वूढो, गामनयरे वा आवासंतेण अप्पणो घरट्ठाणा सोधिता । “सेसं” ति जं गिहीहिं न सोधितं पच्छ तत्थ साधू ठिता अप्पणो वसही समंतेण मग्गिता जं दिट्ठं तं विगिंचित्ता अदिट्ठे वा तिन्नि दिने उग्घाड-उस्सगं करेता असदभावा सज्झायं करेइ ॥ “सारीरगाम” पच्छद्धं इमा विभासा-

[भा. ६११५] डहरगामम्मि मते, न करेती जा न नीणियं होइ ।

पुरगामे व महंते, वाडगसाही परिहरंति ॥

सू- “सारीरं” ति मयसरीरं तं जाव डहरमाणे न निष्फेडियं ताव सज्झायं न करेति । अह नगरे महंते वा गामे तत्थ वाडगसाधीतो वा जाव न निष्फेडितं ताव सज्झायं परिहरंति । मा लोगो निहुक्खेत्ति उट्ठाहं करेइ ॥ चोदगाह- “साहुवसहिसमीवेण मतसरीरस्स जइ पुफवत्थादि किंचि पडति तं असज्झायं ?” आचार्य आह-

[भा. ६११६] निज्जंतं मोत्तूणं, परवयणे पुप्फमादिपडिसेहो ।

जम्हा चउप्पगारं, सारीरमओ न वज्जेति ॥

सू- मतसरीरं उभओ वसधीए हत्थसयब्भंतरत्थं जाव निज्जइ ताव तं असज्झाइयं, सेसा पदवयणभणिया पुप्फाइं पडिसेहेयव्वा ते असज्झाइयं न भवति । जम्हा सारीरमसज्झाइयं चउब्बिहं - सोणियं मंसं अड्डियं चम्मं च । अओ तेसु सज्झाओ न वज्जनिज्जो ॥

[भा. ६११७] एसो उ असज्झाओ, तव्वज्जियज्झातो तत्थिमा मेरा ।

कालपडिलेहणाए, गडमरुएण दिट्ठंतो ॥

सू- एसो संजमघातादितो पंचविहो असज्झाओ भणितो, तेहिं चेव पंचहिं वज्जितो सज्झाओ भवति । तत्थ ति तम्मि सज्झायकाले इमा वक्खमाणा मेर ति समाचारी - पडिक्कमित्तु जाव वेला न भवति ताव कालपडिलेहणाए कयाए गहणकाले पत्ते गंडगदिट्ठंतो भविस्सति । गहिते सुद्धे काले पट्टवणवेलाए मरुगदिट्ठंतो भविस्सति ॥ स्याद्बुद्धि किमर्थं कालग्रहणं ?, अत्रोच्यते-

[भा. ६११८] पंचविहमसज्झायस्स जाणणट्ठाए पेहए कालं ।

चरिमा चउभागवसे, सियाइ भूमिं ततो पेहे ॥

सू- पंचवहं संजमघायाइयं जइ कालं अघेतु सज्झावं करेति तो चउलहुगा, तम्हा कालपडिलेहणाए इमा सामाचारी-दिवसचरिमपोरिसीए चउभागावसेसाते कालगहणभूमीओ ततो पडिलेहेयव्वा । अहवा-ततो उच्चारपासवणकालभूमी य ॥

[भा. ६११९] अहियासिया तु अंतो, आसन्ने मज्झ दूर तिन्नि भवे ।

तिन्नेव अनहियासिय, अंतो छच्छन्न बाहिरतो ॥

सू- अंतो निवेसणस्स तिन्नि उच्चारअधियासियथंडिले आसन्न-मज्झ-दूरे पडिलेहेति, अनधियासियथंडिल्ले वि अंतो एवं चेव तिन्नि पडिलेहेति, एवं अतो थंडिल्लो । बाहिं पि निवेपणस्स एवं चेव छ भवति एत्थ अधियासियदूरत्तरे अनधियासिया आसन्नतरे कायव्वा ॥

[भा. ६१२०] एमेव य पासवणे, बारस चउवीसतिं तु पेहिता ।

कालस्स य तिन्नि भवे, अह सूरु अत्थमुवयाति ॥

सू- पासवणे वि एतेणेव कमेणं बारस, एते सव्वे चउब्बीसं । अतुरियमसंभंत उवउत्तो पडिलेहिता पच्छा तिन्नि कालगहणथंडिले पडिलेहेति । जहन्नेणं हत्थंतरिते । “अह” ति अनंतरं थंडिलपडिलेहजोगाणंतरमेव सूरु अत्थमेति, ततो आवस्सगं करेति ॥ तस्सिमो विधी-

[भा. ६१२१] अह पुण निव्वाघायं, आवासंतो करेति सव्वे वि ।

सट्ठादिकहणवाधाततो य पच्छा गुरु ठंति ॥

सू- अहमित्यनंतरे सूरत्थमणानंतरमेव आवस्सगं करेति, पुनर्विशेषणे दुविधमावस्सगकरणं विसेसेति निव्वाधातिमं वाधातिमं च । जइ निव्वाधातं तो सव्वे गुरुसहिता आवस्सयं करेति । अह गुरु सट्ठेसु धम्मं कहेति तो आवस्सगस्स साहूहिं सह करनिज्जस्स वाधातो भवति, जम्मि वा काले तं करनिज्जं आसितस्स वाधातो भवति, ततो गुरु निसज्जधरो य पच्छा चरिताइयारजाणट्ठा उस्सगं ठायंति ॥

[भा. ६१२२] सेसा उ जहासत्ती, आपुच्छित्ताण ठंति सट्ठाणे ।

सुत्तत्थसरणहेतुं, आयरिए ठितम्मि देवसियं ॥

सू- सेसा साधू गुरुं आपुच्छिता गुरुद्वाराणस्स मग्गतो नासन्नदूरे अहारातिनिए जं जस्स ठाणं तत्थ पडिक्कमंताण इमा ठवणा । गुरु पच्छा ठायंतो मज्जेण गंतुं सट्ठाणे ठायति । जेवामतो ते अनंतरं सब्बेण गंतुं सट्ठाणे ठायंति । जे दाहिणतो अनंतरं सब्बेण तं च अनागयं ठायंति । सुत्तत्थसरणहेउं तत्थ य पुव्वामेव ठायंता करेमि भंते सामातियमिति सुत्तं करेति । जाहे गुरु पच्छा सामाइयं करेता वोसिरामि ति भणेता ठिता उस्सगं ताहे पुव्वद्विया देवसियाइयारे चित्तेति । अन्ने भणंति - जाहे गुरु सामाइयं करेति, ताहे पुव्वद्विता पि तं सामाइतं करेति । सेसं कण्ठ्यं ॥

[भा. ६१२३] जो होऊ उ असमत्थो, बालो बूढो गिलाण परितंतो ।

सो विकहाए विरहिओ, ठाएआ जा गुरु ठंति ॥

सू- परिसंतो पाहुणगादि सो वि सज्झायज्झाणपरो अच्छइ, जाहे गुरु ठंति ताहे ते वि बालादिया ति ॥ एतेन विहिणा-

[भा. ६१२४] आवासग कातूणं, जिनोवदिहुं गुरुवएसेणं ।

तिन्नि थुई पडिलेहा, कालस्स इमो विही तत्थ ॥

सू- जिनेहिं गणधराणं उवदिहुं, ततो परंपरण जाव अहं गुरुवएसेण आगतं, तं काउं आवस्सगं अंते तिन्नि थुतीतो करेति । अहवा - एगा एगसिलोइया, बितिया बिसिलोइया, ततिया तिसिलोइया, तेसिं समत्तीए कालपडिलेहणविधी इमा कायव्वा ॥

अच्छउ ताव विधी, इमो कालभेदो ताव वुञ्जति-

[भा. ६१२५] दुविहो य होति कालो, वाधातिम एतरो य नायव्वो ।

वाधाओ घंघसालाए घट्टणं सट्ठकहणं वा ॥

सू- पुव्वद्धं कंठं । जो अतिरित्तवसही बहुकण्णपडिसेविता य सा घंघसाला, एत्तो नितअतितंताणं घट्टणे पडणादिवाधातदोसा सट्ठकहणेण वेलातिक्रमदोसा ॥ एवमादि-

[भा. ६१२६] वाधाते ततिओ सिं, दिअति तस्सेव ते निवेदेति ।

निव्वाधाते दोन्नि उ, पुच्छंति उ काल घेच्छामो ॥

सू- तम्मि वाधाति दोन्नि जे कालपडिलेहगा निग्गच्छंति तेसिं ततिओ उवज्झायादि दिअति । ते कालगाहिणो आपुच्छण संदिसावण कालपवेयणं च सत्वं तस्सेव करेति, एत्थ गंडगदिहुंतो न भवति । इयरे उवउत्ता चिहुंति । सुद्धे काले तत्थेव उवज्झायस्स पवेयंति, ताहे डंडधरे बाहिं कालपडियरगो चिहुइ, इयरे - दुयगावि अंतो पविसंति, ताहे उवज्झायस्स समीवे जुगवं पडुवेंति, पच्छा एगो डंडधरो अतीति, तेन पडुविते सज्झायं करेति ॥

निव्वाधातो पच्छद्धं अस्यार्थः-

[भा. ६१२७] आपुच्छण कितिकम्मे, आवासित खलिय पडिय वाधाते ।

इंदिय दिसाए तारा, वासमसज्झाइयं चेव ॥

सू- निव्वाधाए दोन्नि जना गुरुं पुच्छंति - कालं घेच्छामो, गुरुणा अब्भणुन्ना, कितिकम्भंति वंदनं दाउं डंडगं घेतुं उवउत्ता आवस्सियमासज्जं करेत्ता पमज्जंता य निग्गच्छंति । अंतरे य जइ पक्खलंति पडंति वा वत्थादि वा विलगति कितिकम्मादि किंचि वितहं करेति, गुरु वा किंचि पडिच्छंतो वितहं करेति तो कालवाधातो । इमा कालभूमीए पडियरणविधी - इंदिएहिं उवउत्ता

पडियरंता । “दिसं” ति जत्थ चउरोवि दिसाओ दिस्संति, उड्डम्मि तिन्नि तारा जति दीसंति । जइ पुण अनुवउत्ता अनिद्धो वा इंदियविसयो । दिस ति दिसामोहो दिसाओ तारगाओ वा न दीसंति, वासं वा पडति असज्झाइयं च जातं, तो कालवधो ॥ किंच-

[भा. ६१२८] जति पुण गच्छंताणं, छीतं जोतिं च तो नियत्तेति ।

निव्वाघाते दोन्नि उ, अच्छंति दिसा निरिक्खंता ॥

सू- तेसिं चेव गुरुसमिवातो कालभूमी गच्छंताणं जं अंतरे जति छीयं जोती वा फुसइ तो नियत्तंति, एवमादिकारणेहिं अक्काहता ते निव्वाघातेण दो वि कालभूमीए गता संडासगादि विधीए पमज्जित्ता निसण्णा उवड्डिया वा एक्केको दो दिसाओ निरिक्खंता अच्छंति ॥

किं च तत्थ कालभूमीए ठिता-

[भा. ६१२९] सज्झायमचित्तेता, कणगं दड्डुण तो नियट्ठति ।

पत्तेयं डंडधारी, मा बोलं गंडए उवमा ॥

सू- तत्थ सज्झायं अकरंता अच्छंति, कारवेलं च पडियरंता । जइ गिम्हे तिन्नि, सिसिरे पंन्, वासासु सत्त कणगा पिक्खेज्जा तहा वि नियत्तंति । अह निव्वाघाएण पत्ता कालग्गहणवेलाए ताहे जो डंडधारी सो अंतो पविसित्ता साहुसमीवे भणाति-बहुपडिपुण्णा कालवेला, मा बोलं करेह । तत्थ गंडगोवमा पुव्वभणिया कज्जति ॥

[भा. ६१३०] गंडघोसिते बहुएहि सुतम्मी सेसगाण दंडो उ ।

अह तं बहूहिं न सुयं, तो डंडो गंडए होति ॥

सू- जहा लोगे गोमादिगंडगेणाघोसिए बहूहिं सुए थेवेसु असुए गोमादि किच्चं अकरंते सुदंडो भवति, बहूहिं असुए गंडगस्स डंडो भवति । तहा इहं पि उपसंहारेयव्वं ॥ ततो डंडघरे निग्गते कालग्गाही उट्ठेइ, सो कालग्गाही इमेरिसो-

[भा. ६१३१] पियधम्मो ददधम्मो, संविग्गो चेव वज्जभीरू य ।

खेयन्नो य अभीरू, कालं पडिलेहए साहू ॥

सू- पियधम्मो ददधम्मो य । एत्थ चउभंगो, तत्थ इमो पढमो भंगो-निच्चं संसारभउव्विगचित्तो संविग्गो, वज्जं-पावं तस्स भीरू वज्जभीरू, जहा तं न भवति तहा जयति, एत्थ कालविहिजाणगो खेयन्नो, सत्तमंतो अभीरू एरिसो साधू कालं पडिलेहेइ, पडिजग्गति - गृण्हातीत्यर्थः ॥

ते य तं वेलं पडियरंता इमेरिसं कालं ति-

[भा. ६१३२] कालो संज्ञा य तहा, दो वि समप्पेंति जह समं चेव ।

तह तं तुलेति कालं, चरिमदिसिं वा असज्झायं ॥

सू- संज्ञाए धरेंतीए कालग्गहणमादत्तं, तं कालग्गहणं संज्ञाए जं सेसं एते दो वि जहा समं समप्पेंति तहा तं कालवेलं तुलेंति, अहवा - तिसु उत्तरादियासु संज्ञं गेण्हंति । “चरिम” ति अवरा तीए ववगथसंज्ञाते वि गिण्हंति न दोसो ॥ सोकालग्गाही वेलं तुलेत्ता कालभूमीओ संदिसावणनिमित्तं गुरुपादमूलं गच्छति । तत्थ इमा विधी-

[भा. ६१३३] आउत्तपुव्वभणिते, अनपुच्छा खलिय पडिय वाघाते ।

भासंतमूढसंकिय, इंदियविसए य अमणुन्ने ॥

चू-जहा निगच्छमाणो आउत्तो निगगतो तथा पविसंतो वि आउत्तो पविसंति, पुव्वनिगगतो चेव जइ अनापुच्छाए कालं गेण्हति पविसंतो वि जति खलति पडति वा एत्थ वि कालुवघातो । अहवा “वाधाए” ति किरियासु वा मूढो अभिघातो लेड्डइट्टालादिणा । भासंतमूढपच्छद्धं-सान्वासिकं उवरि वक्ष्यमाणं, अहवा - एत्थ वि इमो अत्थो भाणियव्वो - वंदनं देंतो अन्नं भासंतो देति वंदनं दुओ न ददाति, किरियासु वा मूढो, आवत्तादिसु वा संका - “कया न कय” ति, वंदनं देंतस्स इंदियविसओ वा अमणुन्नमागओ ॥

[भा. ६१३४] निसीहिया नमोक्कारे. काउस्सग्गे य पंचमगलए ।

कितिकम्मं च करेत्ता, बितिओ कालं च पडियरेती ॥

चू- पविसंतो तिन्नि निसीहियाओ करेति, नमो छमासमणाणं ति नमोक्कारं करेति, इरियावहियाए पंच उस्सासकालियं उस्सगं करेति, उस्सारिए णमो अरहंताणं ति पंचमंगलं चेव कहति, ताहे कितिकम्मं बारसावत्तं वंदनं देति, भणति य-संदिसह पादोसियं कालं गेण्हामो, गुरुवयणं गेण्हह ति । एवं जाव कालग्गाही संदिसावेत्ता आगच्छति । ताव बितिउ ति डंडधरो सो कालं पडियरेति ॥ पुणो पुव्वुत्तेण विधिणा निगगतो कालग्गाही-

[भा. ६१३५] थोवावसेसियाए, संझाए टाति उत्तराहुत्तो ।

चउवीसग दुमपुफिय, पुव्वि य एक्केक्क य दिसाए ॥

चू-उत्तराहुत्तो उत्तराभिमुखो डंडधारीवि वामपासे रिजुतिरियं डंडधारी पुव्वाभिमुखो ठायति कालग्गाहणनिमित्तं च अड्डस्सास काउस्सगं करेति, अन्ने पंचूसासियं करेति, उस्सारिए चउवीसत्थ दुमपुफियं सामण्णपुव्वयं च, एए तिन्नि अब्बल्लिए अनुपेहेत्ता पच्छा पुव्वा एए चेव तिन्नि अनुपेहेइ, एवं दक्खिणाए ॥ अवरए य गेण्हंतस्स इमे उवघाया जाणियव्वा-

[भा. ६१३६] बिंदू य छीय परिनय, सगणे वा संकिए भवे तिण्हं ।

भासंत मूढ संकिय, इंदियविसए य अमणुन्ने ॥

चू-गेण्हंतस्स जइ अंगे उदग बिंदू पडेअ, अप्पणा परेण वा जति छीतं, अज्झयणं कहुं तस्स जति अन्नओ भावो परिणतो अनुपयुक्तेत्यर्थः । सगणे सगच्छे तिण्हं साधूणं गअिए संका एवं विज्जतादिसु ॥ भासंत पच्छद्धस्स पूर्वन्वस्तस्य इमस्य च विभासा-

[भा. ६१३७] मूढो य दिसज्झयणे, भासंतो वा वि गेण्हति न सुज्झे ।

अन्नं च दिसज्झयणं, संकंतोऽनिड्डविसए य ॥

चू-दिसामोहो संजातो । अहवा - मूढो दिसं पडुअ अज्झयणं दा । कहं ? उच्यते-पढमे उत्तराहुत्तेण ठायव्वं सो पुण पुव्वहुत्तो पढमं ठायति । अज्झयणेसु वि पढमं चउवीसत्थओ सो पुण मूढत्तणओ दुमपुफियं सामन्नपुव्विय वा कहति, फुडमेव जनाभिलावेण भासंतो कहइ, बुडुबुडेतो वा गेण्हइ, एवं म सुज्झइ । “संकंतो” ति पुव्वं उत्तराहुत्तेण ठाउं ततो पुव्वाहुत्तेण ठायव्वं, सो पुण उत्तराओ अवरहुत्तो ठायति, अज्झयणेसु वि चउवीसत्थयाओ अन्नं चेव खुड्डियायारकहादि अज्झयणं संकमति, अहवा - संकति किं अमुगीए दिसाए ठितो “ण व” ति ? , अज्झयणे वि किं कड्डियं न व ति ? “इंदियविसए य अमणुन्ने” ति अनिड्डो पत्तो, जहा सोइंदिएण रुदितं वंतरेण वा अड्डइहासंकृतं, रूवे विभीसगादिविकृते रूवंदिट्ठं, गंधे कलेवरादिगंधो,

रसस्तत्रैव, स्पर्शे अग्निज्वालादि, अहवा - इद्वेसु रागं गच्छइ, अनिद्वेसु इंदियविसएसु दोसं, एवमादि उवघायवज्जियं कालं घेतुं कालनिवेदणाए गुरुसमीवं गच्छंति ॥

तस्स इमं भण्णति-

[भा. ६१३८] जो वच्चंतम्मि विधी, आगच्छंतम्मि होति सो चेव ।

जं एत्थं नाणत्तं, तमहं वोच्छं समासेणं ॥

एसा गाहा महवाहुकया । एईए अतिदेसे कए वि सिद्धसेनखमासमणो पुब्बखस्स भणियं अतिदेसं वक्खाणेति-

[भा. ६१३९] आवस्सिया गिसीहिय, अकरण आवडण पडणजोतिकखे ।

अप्पमज्जिते य भीते, छीए छिन्ने व कालवहो ॥

सू- जति नितो आवस्सियं न करेति पविसंतो वा निसीहियं, अहवा-अकरणमिति आसज्जं न करेति कालभूमीतो गुरुसमीवं पड्डियेस्स जांते अतरेअ साणमज्जारादीं छिंदत, सेसा पदा पुब्ब-भणिता । एतेसु सव्वेसु कालवधो भवति ॥

[भा. ६१४०] गोणादिकालभूमी, व होज्ज संसप्पगा व उद्वेज्जा ।

कविहसिय विज्जु गज्जिय, जक्खालित्ते य कालवहो ॥

सू- पदमयाए गुरुं आपुच्छित्ता कालभूमिं गतो, जति कालभूमीए गोणं सिण्णं संसप्पगा वा उद्विता पेक्खेज्ज तो निधत्ताए, जइ कालं पडिलेहेतस्स गेण्हंतस्स वा निवेदणाए वा गच्छंतस्स कविहसियादी, एएहिं कालवधो भवति, कविहसितं नाम आगासे विकृतरूपं मुखं वानरंसरिसं हासं करेज्ज, सेसा पदा गयत्था ॥ कालग्गाही निव्वाधाएण गुरुसमीवमागओ-

[भा. ६१४१] इरियावहिया हत्थंतरे वि मंगलनिवेदनं दारे ।

सव्वेहि वि पड्डविए, पच्छा करणं अकरणं वा ॥

सू- जइ वि गुरुस्स हत्थंतरमित्ते कालो गहितो तहावि कालपवेदणाए इरियावहिया पडिक्कमियव्वा, पंचुस्सासमेत्तं कालं उस्सगं करेइ, उस्सारिए वि पंचमंगलं ठियाण कहुइ, ताहे वदनं दाउं कालं निवेदेति । सुद्धो पाउसिगकाले ति ताहे डंडधरं मोत्तुं सेसा सव्वे जुगवं पड्डवेति ॥

किं कारणं ?, उच्यते पुब्बं जम्मरुगदिट्ठतो ति-

[भा. ६१४२] सत्तिहिताण वडारो, पड्डवित पमादि नो दए कालं ।

बाहिट्ठित्ते पड्डियए, पविसति ताहे य दंडधरो ॥

सू- वडो वंटगो विभागो एगड्डं । आरिओ आगारितो सारितो वा एगड्डं । वडेण आरितो वडारो, जहा सो वडारो सन्निहिताण मरुताण लब्धमिति न परोक्खस्स तहा देसकहादिपमादिस्स पच्छा कालं न देति ॥ “बाहिट्ठित्ते” पच्छद्धं कंठं । “सव्वेहि वि” पच्छद्धं, अस्य व्याख्या-

[भा. ६१४३] पड्डवित वंदिते ताहे पुच्छति केन किं सुतं भंते ! ।

ते वि य कहंति सव्वं, जं जेण सुतं य दिट्ठं वा ॥

सू- डंडधरेण पड्डविते वंदिए एवं सव्वेहिं वि पड्डविते पुच्छा भवति- “अज्जो केण किं सुयं दिट्ठं वा ? दंडधरो पुच्छति-अन्नो वा । ते वि सव्वं कहंति, जति सव्वेहिं भणियं-“न किंचि दिट्ठं सुयं वा” तो सुद्धं, करंति सज्झायं । अह एगेण वि फुडं ति विज्जमादि दिट्ठं, गज्जितादि वा सुतं, ततो असुद्धे न करेति ॥ अह संकितो-

[भा. ६१४४] एकस्स दोण्ह वा संकितम्मि कीरइ न कीरइ तिण्हं ।

सगणम्मि संकिते पर-गणम्मि गंतुं न पुच्छति ॥

सू- जति एगेण संदिद्धं सुतं वा तो कीरति सज्झाओ, दोण्ह वि संदिद्धे कीरइ, तिण्हं विजुमादिसंदेहे न कीरइ सज्झातो तिण्हं अन्नोन्नसंदेहे कीरइ, सगणसंकिते परगणवयणतो सज्झाओ न कायव्यो । खेतविभागेण तेसि चेव असज्झाइयसंभवो ॥ “जं एत्थ नाणत्तं तमहं वोच्छं समासेणं” ति अस्यार्थः-

[भा. ६१४५] कालचउक्के नाणत्तगं तु पादोसियाए सव्वे वि ।

समयं पडुवयंती, सेसेसु समं व विसमं वा ॥

सू- एयं सव्वं पादोसिकाले भणियं । इदानीं चउसु कालेसु किंचि सामण्णं, किं चि विसेसियं भणामिपादोसिए इंडधरं एक्कं मोत्तुं सेसा सव्वे जुगवं पडुवैति । सेसेसु तिसु अहरत्त वेरत्तिय पभातिए थ समं वा विसमं वा पडुवैति ॥ किं चान्यत्-

[भा. ६१४६] इंदियमाउत्ताणं, हणंति कणगा उ तिन्नि उक्कोसं ।

वासासु य तिन्नि दिसा, उदुबद्धे तारगा तिन्नि ॥

सू- सुद्ध इंदियउवत्तेहि सव्वकाले पडिजागियव्वा घेतव्वा । कणगेसु कालसंखाकओ विसे-सओ ? भण्णति - तिन्नि सिग्घमुवहणंति त्ति तेन उक्कोसं भण्णति, चिरेण उवघातो त्ति तेन सत्त जहन्ने, सेसं मज्झिमं ॥ अस्य व्याख्या-

[भा. ६१४७] कणगा हणंति कालं, ति पंच सत्तेय धिसिसिरवासे ।

उक्का उ सरेहगा, पगासजुत्ताव नायव्वा ॥

सू- गणगा गिद्धे सिसिरे पंच वासासु सत्त उवहणंति, उक्का एक्का चेव उवहनति कालं कणगो सण्हरेहो पगासविरहितो य, उक्का महंतरेहा पगासकारिणी य, अहवा - रेहविरहितो वि फुलिंगो पहासकारो उक्का चेव ॥ “वासासु य तिन्नि दिसा” अस्य व्याख्या-

[भा. ६१४८] वासासु व तिन्नि दिसा, हवति पाभातियम्मि कालम्मि ।

सेसेसु तिसु वि चउरो, उडुम्मि चतुरो चतुदिसिं पि ।

सू- जत्थ ठितो वासकाले तिन्नि विदिसा पेक्खइ, तत्थ ठितो पभातियं कालं गेण्हति, सेसेसु तिसु वि कालेसु वासासु चेव । जत्थ ठितो चउरो दिसाविभागे पेच्छति तत्थ ठितो गेण्हइ ॥ “उदुबद्धे तारगा तिन्नि” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ६१४९] तिसु तिन्नि तारगाओ, उडुम्मि पाभाइए अदिट्ठे वि ।

वासासु अतारागा, चउरो छन्ने निविट्ठो वि ॥

सू- तिसु कालेसु पाउसिते अहरत्तिए य जहन्नेण जति तिन्नि तारगा पेक्खंति तो गेण्हति, उदुबद्धे चेव अब्भादिसंथडे जति वि एक्कं पि तारं न पेक्खंति तहा वि पभातियं कालं गेण्हति, वासाकाले पुण चउरो वि काला अब्भसंथडे तारासु अदीसंतीसु गिण्हति ॥

“छन्ने निविट्ठो वि” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ६१५०] ठागासति बिंदूसु व, गेण्हति विट्ठो वि पच्छिमं कालं ।

पडियरति बहिं एक्को, गेण्हति अंतठिओ एक्को ॥

चू- जति वसहिस्स बाहिं कालगहिस्स ठागो नऽत्थि ताहे अंतो छन्ने उद्धट्ठितो गेण्हति, अह उद्धट्ठियस्स वि अंतो ठाओ नत्थि, ताहे अंतो छन्ने चेव निविट्ठो गेण्हति । बाहिं ठितो य एक्को पडियरत्ति, वासबिंदूसु पडंतीसु नियमा अंतो ठिओ गिण्हइ, तत्थ वि उद्धट्ठिओ निसण्णो वा, नवरं - पडियरगो वि चेव टिओ पडियरइ । एस पाभाइए गच्छुवग्गहत्था अववायविही, सेसा काला ठागासत्ति न घेत्तव्वा आइण्णओ वा आगियव्वं ॥

कस्स कालस्स कं दिसं अभिमुहेहिं पुव्वं ठायव्वमिति भण्णति-

[भा. ६१५१] पादोसिय अहरत्ते, उत्तरदिसि पुव्वपेहए कालं ।

वेरत्तियम्मि भयणा, पुव्वदिसा पच्छिमे काले ॥

चू- पादोसिए अहरत्तिए नियमा उत्तरमुहो ठाति, वेरत्तिए भयणि ति इच्छा, उत्तरमुहो पुव्वमुहो वा, पाभातिए पुव्वं - नियमा पुव्वमुहो ॥ इदानिं कालगहणं पमाणं भण्णति-

[भा. ६१५२] कालचउक्कं उक्कोसएण जहन्नेण तिगं तु बोधव्वं ।

वितियपदम्मि दुगं तु, मातिट्ठाणा विमुक्काणं ॥

चू- उस्सग्गे उक्कोसेण चउरो काला घेप्पंति, उस्सग्गेचेव - जहन्नेण तिगं भण्णति । 'वितियपदं' ति - अववादो, तेन कालदुगं भवति, अमायाविनः कारणे अगृह्णानस्येत्यर्थः । अहवा - उक्कोसेण चउक्कं भण्णति । अहवा - जहन्ने हाणिपदे तिगं भवति, एकम्मि अगहिते इत्यर्थः । वितिए हाणिपदे दुगं भवति, द्वयोरग्रहणादित्यर्थः । एवं अमायाविणो तिन्नि वा अगेण्हंतस्स एक्को भवति । अहवा - मायाविमुक्तस्य कारणे एकमपि कालं अ गृह्णतः न दोषः, प्रायश्चित्तं वा न भवति ॥ कहं पुण कालचउक्कं ?, उच्यते-

[भा. ६१५३] फिडितम्मि अहरत्ते, कालं घेत्तुं सुवंति जागरिता ।

ताहे गुरु गुणंती, चउत्थो सव्वे गुरु सुवति ॥

चू- पादोसियं कालं घेत्तुं पोरिसिं काउं पुण्णपोरिसीए सुत्तपाढी सुवंति, अत्यर्चितगा उक्कालियपाढिणो य जागरंति जाव अहरत्तो । ततो फिडिए अहरत्ते कालं घेत्तुं ते जागरिता सुवंति, ताहे गुरु उड्ठिता गुणंति जाव चरिमो जामो पत्तो । चरिमे जामे सव्वे उड्ठिता वेरत्तियं घेत्तुं सज्झायं करंति ताहे गुरु सुवंति । पत्ते पाभातिते काले जो पभातियकालं घेच्छिहिति सो कालस्स पडिक्कमिउ पाभाइयकालं गेण्हइ, सेसा कालवेलाए कालस्स पडिक्कमंति, तओ आवस्सयं करंति । एवं चउरो काला भवंति ॥ तिन्नि कहं ?, उच्यते - पाभातिते अगहिते सेसा तिन्नि भवे । अहवा-

[भा. ६१५४] गहितम्मि अहरत्ते, वेरत्तिय अगहिते भवे तिन्नि ।

वेरत्तिय अहरत्ते, अतिउवओगा भवे दुन्नि ॥

चू- वेरत्तिए अगहिए सेसेसु गहितेसु तिन्नि, अहरत्तिए वा अगहिते तिन्नि, पादोसिए वा अगहिते तिन्नि । दोन्नि कहं ?, उच्यते । पादोसियअहरत्तिएसु गहिएसु सेसेसु अगहिएसु दोन्नि भवे । अहवा - पादोसिए वेरत्तिए य गहिते दोन्नि । अहवा - पादोसितपभातितेसु गहिएसु सेसेसु अगहिएसु दोन्नि, एस कप्पो विकप्पे । पादोसिएण चेव अनुवहतेण उवओगतो सुपडिजग्गिएण सव्वकाले पढंति न दोसो । अहवा - अहरत्तियवेरत्तियगहिते दोन्नि । अहवा - अहरत्तियपभातिएसु गहितेसु दोन्नि । अहवा - वेरत्तियपभातिएसु दोन्नि । जया एक्को ततो

अन्नतरोगेण्हति । कालचउक्ककारणा इमे - कालचउक्कगहणं उस्सगतो विही चेव ।

अहवा - पाओसिए गहिए उवहते अहरत्ते घेतुं सज्झायं करेत्ति, तम्मि वि उवहते वेरत्तियं घेतुं सज्झायं करेत्ति, पाभातितो दिवसद्धा घेतव्वो चेव एवं कालचउक्कं दिट्ठं । अनुवहते पुण पाउसिते सुपडिजग्गिते सच्चरात्ति पढंति, अहरत्तिण वि वेरत्तियं पढंति, वेरत्तिण अनुवहते सुडिजग्गितेण पाभातियमसुद्धे दिट्ठं दिवसतो वि पढंति । कालचउक्के अगगहणकारणा इमे - यत्तेप्पियं न गेण्हति, अग्गिवादिक्कणत्तो न सुज्झति वा, पादोसिएण वा सुप्पडिजग्गितेण पढंति ति न गेण्हइ, वेरत्तिय कारणतो न सुज्झति वा पादोसिय अहरत्तिण वा पढति ति न गेण्हति, पाभातितं न गेण्हति, कारणतो न सुज्झति वा ॥

इदानीं पाभातिकालगहणे विधिपत्तेयं भणामि-

[भा. ६१५५] पाभाइतम्मि काले, संचिक्खे तिन्नि छीयरुण्णाइं ।

परवयणे खरमदी, पावासिय एवमादीणि ॥

धू- पाभातियम्मि काले गहणविधी य । तत्थ गहणविधी इम-

[भा. ६१५६] नवकालवेलसेसे, उवगहिय अट्ठया पडिक्कमते ।

न पडिक्कमते वेगो, नववारहते धुवमसज्झाओ ॥

धू- दिवसतो सज्झाय विरहियाण देसादिकहासंभवे वज्जणद्धा, मेहावीतराण य पलिभंगवज्जणद्धा, एवं सव्वसिमणुगहद्धा णवंकालगहणकाला पआभाति ए अक्खणुन्नाया, अतो नवकालगहवेलाहि पाभातियकालगाही कालस्स पडिक्कमति, सेसा वि तं वेलं उवउत्ता चिट्ठंति कालस्स तं वेलं पडिक्कमंति वा न वा । एगो नियमा न पडिक्कमइ, जइ छीयरुयादीहिं न सुज्झिहिति तो सो चेव वेरत्तिओ पडिग्गहिओ होहिति ति, सो वि पडिक्कतेसु गुस्स कालं वेदित्ता अनुदिए सूरिए कालस्स पडिक्कमते, जति य घेप्पमाणो नववारा उवहओ कालो तो नअति जहा धुवमसज्झाइयमत्थि, न करेत्ति सज्झायं ॥ नववारगहणविधी इमो । “संचिक्ख तिन्नि छीयरुण्णाणि” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ६१५७] एक्केको तिन्नि वारा, छीतादिहत्तम्मि गेण्हती कालं ।

चोदेति खरो बारस, अनिट्ठविसए व कालवहो ॥

धू- एक्कस्स गेण्हतो छीयरुयादिहते संचिक्खति ति गहणा विरमतीत्यर्थः, पुणो गेण्हइ, एवं तिन्नि वारा । ततो परं अन्नो अन्नम्मि थंडिले तिन्नि वारा । तस्स वि उवहते अन्नो अन्नम्मि थंडिले तिन्नि वारा । तिण्हं असतीते दोन्नि जना नववाराओ पूरेत्ति । दोण्ह वि असतीए एक्को चेव नववाराओ पूरेत्ति । थंडिलेसु वि अयवातो तिसु दोसु वा एक्कम्मि वा गेण्हति । “परवयणे खरमादि” ति अस्य व्याख्या - “चोदेति खरो पच्छद्धं । चोदगाह - “जइ रुदितमणिट्ठे कालवहो ततो खरेण रडिते बारस वरिसे उवहम्मउ । अन्नेसु वि अमिट्ठइदियविसएसु एवं चेव कालवहो भवति ॥

आचार्याह-

[भा. ६१५८] चोदग मानुसनिट्ठे, कालवहो सेसगाण तु पहारे ।

पावासियाए पुव्वं, पन्नवममनिच्छे उग्धाडे ॥

धू- माणुससरे अनिट्ठे कालवहो, सेसगतिरिया तेसिं जति अनिट्ठो पहारसदो सुनिजति तो कालवहो । “पावासिय” अस्य व्याख्या - पावासिया पच्छद्धं, जति पाभातियकालगहणवेलाए

पवासियभञ्जापतिणो गुणे संभरंती दिने दिने रुवेञ्जा तो तीए रुवणवेलाए पुव्वतरो कालो धेतव्वो।
अह सा पि पद्दुसे रुवेञ्ज ताहे दिवा गंतुं पन्नविञ्जति, पन्नवणमनिच्छाए उग्घाडणकाउत्सग्गो
कीरंति ॥ एवमादीणि त्ति अस्य व्याख्या-

[भा. ६१५९] वीसरसइरुवन्ते, अव्वत्तग-डिंभगम्मि मा गिण्हे ।

गोसे दरपडुवित्ते, तिगुण ध्खेवऽग्गण्हे पेहं ॥

चू-अद्यायासेण रुवणं तं वीसरस्सरं भण्णति, तं उवहणते । जं पुण महुरसइं घोलमाणं च
नोवहणइ । जाव अजंपिरं ताव अव्वत्तं, तं अन्नेणवि विस्सरसरेण उवहणति, महंतउत्संगरोवणेण
वि उवहणति । पाभातिगकालगहणविधी गया, इदानीं पाभातियडुवण विधी- “गोसे दर”
पच्छद्धं, गोसि त्ति उदिते आदिस्से दिसावलोयं करेत्ता पडुवेंति । दरपडुवित्ति त्ति अद्ध पडुवित्ते
जति छीयादिणा भग्गं पडुवणं अन्नो दिसावलोगं करेत्ता तत्थेव पडुवेंति, एवं तित्तियवाराए दि।।
दिसावलोयकरणे इमं कारणं-

[भा. ६१६०] आइन्नपिसित महिगा, पेहंता तिन्नि तिन्नि ठाणाइं ।

नववार खुते कालो, हतो त्ति पढमाए न करेंति ॥

चू-आइन्नपिसियं आतिन्नपोग्गलं तं काकमादीहिं आनियं होज्ज, महिया वा पडिउमारद्धा,
एवमादि एगद्धाणे तयो वारा उवहते हत्थसयञ्जाहिं अन्नं ठाणं गंतुं पेहंति पडिलेहंति पडुवेंति त्ति
वुत्तं भवति, तत्थ वि पुव्वुत्तविहाणेण तिन्नि वारा पडुवेंति । एवं बित्तियद्धाणे वि असुद्धे ततो वि
हत्थसयं अन्नं ठाणं गंतुं तिन्नि वारा पुव्वुत्तविहाणेण पडुवेंति, जइ सुद्धं तो करेंति सज्झायं
नववारा । खुत्तादिणा हते नियमा हतो कालो, पढमाए पोरिसीए न करेति सज्झायं ॥

[भा. ६१६१] पडुवित्वम्पि सिलोगे, छीते पडिलेह तिन्नि अन्नत्थ ।

सोणित मुत्त पुरीसे, धाणालोगं परिहरिञ्जा ॥

चू-जाय पडुवणातो तिन्नि दु अज्झयणा सम्मत्ता तदा उवरिं एगो सिलोगो कट्ठियव्वो,
तम्मि समत्ते पडुवणे समप्पति ॥

“तव्वञ्जो ज्ञातो” बित्तियपादो गतत्थो । सोणिय त्ति अस्य व्याख्या

[भा. ६१६२] आलोगम्मि चिलिमिली, गंधे अन्नत्थ गंतुं पकरेंति ।

वाघातिम कालम्मी, गंडगमरुगा नवरि नत्थि ॥

चू-जत्थ सज्झातियं करेंतेहिं सोणियधिरिक्का दिस्संति तत्थ न करेंति सज्झायं, कडगंचिलिमिली
वा अंतरे दाउं करेंति । जत्थ पुण सज्झायं चेव करेंताण मुत्तपुरीसकलेवरादियाण थ गंधो,
अन्नम्मि वा असुभगंधे आगच्छंते तत्थ सज्झायं न करेंति, अन्नत्थ गंतुं करेंति । अन्नं पि
बंधणसेहणादि आलोगं परिहरिञ्जा । एयं सव्वं निव्वाघातकाले भणितं । वाघातिमकाले वि एवं
चेव । नवरं - गडगमरअदिहुंता न भवंति ॥

[भा. ६१६३] एतेसामन्नतरे, असज्झाते जो करेइ सज्झायं ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त विराधनं पावे ॥

[भा. ६१६४] बित्तियागाडे सागारियादि कालगत अहव वोच्छेदे ।

एतेहि कारणेहिं, जयणाए कप्पती काउं ॥

सू. (१३४७) जं भिक्खू अप्पणो असज्झाए सज्झायं करेइ, करेतं वा सातिञ्जति ॥

सू- अप्पणो सरीरसमुत्थे असज्झातिते सज्झाओ अप्पणा न कायव्वो, परस्स पुण कायव्वो, परस्स पुण वायणा दायव्वा । महंतेसु गच्छेसु अव्वाउलत्तणओ समणीण य निच्चोउयसंभवो मा सज्झाओ न भविस्सति, तेन वायणसुत्ते विही भण्णति । आयसमुत्थमसज्झाइयस्स इमे भेदा-

[भा. ६१६५] अव्वाउलाण निच्चोउयाण मा होज्ज निच्चऽसज्झाओ ।

अदिसा भगंदलादिसु, इति वायणसुत्तसंबंधो ॥

[भा. ६१६६] आतसमुत्थमसज्झाइयं तु एगविहं होति दुविहं वा ।

एगविह समणाणं, दुविहं पुण होति समणीणं ॥

सू- एगविहं समणाणं तं च व्रणे भवति, समणीणं दुविहं व्रणे उदुसंभवे च ॥

इमं व्रणे विहाणं-

[भा. ६१६७] धोतम्मि य निप्पगले, बंधा तिन्नेव होति उक्कोसा ।

परिगलमाणे जयणा, दुविहम्मि य होति कायव्वा ॥

सू- पढमं विंय व्रणां हत्थसयस्स बाहेरतं धोविउं निप्पगलो कत्तो ततो परिगलंते तिन्नि बंधा उक्कोसेण करेतो वाएति । दुविहं व्रणसंभवं उउयं च, दुविहे वि एवं पट्टगजयणा कायव्वा ॥

[भा. ६१६८] समणो उ वणे व भगंदले व बंधेक्का उ वाएति ।

तह वि गलंते छारं, दाउं दो तिन्नि वा बंधे ॥

सू- “व्रणे धोयणणिप्पगले हत्थसयबाहिरतो पट्टग दाउं वाएइ, परिगलमाणेण भिन्ने तम्मि पट्टगे तस्सेव उवरिं छारं दाउं पुणो पट्टगं देति वातेति य, एवं ततियं पि पट्टगं बंधेज्जा वायणं च देज्ज, ततो परं परिगलमाणे हत्थसयबाहिरं गंतुं व्रणं पट्टगे य धोविउं पुणो एतेणेव क्रमेण वाएति । अहवा - अन्नत्थ गंतुं पढंति ॥

[भा. ६१६९] एमेव य समणीणं, वणम्मि इतरम्मि सत्तबंधा उ ।

तह वि य अठायममाणे, धोऊणं अहव अन्नत्थ ॥

सू- इयरंति उडुअं एवं चेव, नवरं - सत्तबंधा उक्कोसेण कायव्वा, तह वि अहुंते हत्थसयबाहिरतो धोविउं पुणो वाएति, अहवा - अन्नत्थ पढंति ॥

[भा. ६१७०] एतेसामण्णतरे, असज्झाए अप्पणो व सज्झायं ।

जो कुणति अजयणाए, सो पावति आणमादीणि ॥

आणादिया य दोसा भवंति । इमे य-

[भा. ६१७१] सुयणाणम्मि य भत्ती, लोगविरुद्धं पमत्तछलणा य ।

विज्जासाहण वइगुण्ण धम्मयाए य मा कुणसु ॥

सू- सुयणाणे अनुवचारतो अभत्ती भवति । अहवा - सुयणाणभत्तिरागेण असज्झातिते सज्झायं मा कुणसु, उवदेसो एस-जं लोगधम्मविरुद्धं च तं न कायव्वं । अविहीए पमत्तो लब्धति तं देवया छलेज्ज । जहा विज्जासाहणवइगुण्णयाए विद्या न सिज्झति तहा इहं पि कम्मखओ न भवइ । वैगुण्यं वैधर्मता - विपरीतभावेत्यर्थः । “धम्मयाए य” सुयवम्भस्सएस धम्मो जं असज्झाइए सज्झायवज्जनं न करेतो सुयणाणाचारं विराहेइ, तम्हा मा कुणसु ॥ चोदकाह - “जति दंतअङ्घि-

मंससोगियादी असज्झाया, ननु देहो एयमतो चेव, कहं तेन सज्झायं करेह ?" आचार्याह-

[भा. ६१७२] कामं देहावयवा, दंतादी अवजुता तह विवज्जा ।

अनवजुता उ न वज्जा, इति लोके उत्तरे चेवं ॥

सू-कामं चोदगाभिप्पाय अनुमयत्ये सज्झं, तम्मयो देहोवि । सरीराओ अवजुत ति पृथगभावा ते वज्जनिज्जा, जे पुण अनवजुया तत्थत्था ते न वज्जनिज्जा, इति उपप्रदर्शने । एवं लोके दृष्टं, लोकोत्तरेऽप्येवमित्यर्थः ॥ किं चान्यत्-

[भा. ६१७३] अब्भंतमललित्तो, वि कुणति देवाण अद्यणं लोए ।

बाहिरमललित्तो पुण, न कुणइ अवनेइ य ततो णं ॥

सू-अब्भंतरा मूत्रपुरीषादी, तेहिं चेव बाहिरे उवलित्तो कुणइ तो अवण्णं करेइ ॥ किं चान्यत्-

[भा. ६१७४] आउट्टियावराहं, सन्निहिता न खमए जहा पडिमा ।

इय परलोए दंडो, पमत्ताछलणा य इति आणा ॥

सू-जाय पडिमा सन्निहिय ति-देवया अधिद्धिता, सा जति कोइ अनादिण्ण आउट्टित ति जाणंतो बाहिरमललित्तो तं पडिम छिवति, अद्यणं वा से कुणइ तो न खमइ, खेत्तादि करेइ, रोगं च जणेइ, मारेइ वा । इय ति - एवं जो असज्झाइए सज्झायं करेति तस्स नाणायारविराहणाए कम्मबंधो, एस से परलोइओ दंडो, इह लोए पगत्तं देवता छलेज्ज स्यात् । आणादिविराधना वा धुवा चेव ॥ कोइ इमेहिं अप्ससत्थकारणेहिं असज्झाइए सज्झायं करेज्ज-

[भा. ६१७५] रागा दोसा मोहा, असज्झाए जो करेज्ज सज्झायं ।

आसायणा तु का से, को वा भणितो अनायारो ॥

सू-रागेण दोसेण वा करेज्ज । अहवा - दरिसणमोहमोहितो भणेज्ज - का अमुत्तस्स णाणस्स आसायणा ? को वा तस्स अनायारो ? - नास्तीत्यर्थः ॥ एतेहिं इमा विभासा-

[भा. ६१७६] गणिसहमाइमहिती, रागे दोसेण न सहती सद्धं ।

सब्बमसज्झायमयं, एमादी होति मोहाओ ॥

सू-महिओति हृष्टतुष्टनंदितो, परेण गणिवायगो वाहरिज्जंतो भवति, तदमिलासी असज्झातिए एवं सज्झायं करेइ, एवं रागे । दोसेण - किं वा गणी वाहरिज्जति वायगो ? अहं पि अधिज्जामि जेण एयस्स पडिसवत्तिभूतो भवामि, जम्हा जीवसरीरावयवो - असज्झायमयं न श्रद्धधातीत्यर्थः ॥

इमे दोसा-

[भा. ६१७७] उम्मायं च लभेज्जा, रोगायकं च पाउणे दीहं ।

तित्थकरभासियाओ, खिप्पं धम्माओ भंसेज्जा ॥

सू-किंतादिगो उम्मातो, चिरकालिगो रोगो, आसुधाती आयंको - एस वा पावेज्ज, धम्माओ भंसो, मिच्छादिद्वी वा भवति, चरित्ताओ वा परिवडति ॥

[भा. ६१७८] इह लोए फलमेयं, परलोए फलं न देति विज्जाओ ।

आसायमा सुयस्स य, कुब्बति दीहं तु संसारं ॥

सू-सुयनाणायारविवरीयकारी जो सो नाणावरनिज्जं कम्म बंधति, तदुदयाओ य विज्जाओ कयोवचाराओ वि फलं न देति-ण सिद्धयंतीत्यर्थः, विधीए अकरणं परिभवो एवं सुतासादणा,

अविधीए वटुंतो नियमा अइ कम्मपगतीओ बंधइ, हस्सट्टितियाओ दीहठिईओ करइ, मंदानुभावा य तिव्वानुभावाओ करइ, अरुणदेसाओ थयुवदेसाओ करइ, एवंपाणी य नियमा दीह संसारं निव्वत्तेति । अहवा - नाणायारविराहणाए दंसणविराहणा, नाणदंसणविराहणाहिं नियमा चरणविराधना । एवं तिण्हं विराधनाए अमोक्खो, अमोक्खे नियमा संसारो ॥

[भा. ६१७९] वितियागादे सागारियादि कालगत असति वोच्छेदे ।

एएहिं कारणेहि, कप्पति जयणाए काउं जे ॥

चू- सव्वत्थ अनुपेहा, अप्रतिसिद्धादित्यर्थः ।

मू. (१३४८) जे भिक्खू हेड्डिछाईं समोसरणाईं अवाएत्ता उवरिल्लाईं समोसरणाईं वाएइ, वाएतं वासातिअति ॥

[भा. ६१८०] आवासगमादीयं, सुयणाणं जाव बिंदुसाराओ ।

उक्कमओ वादेंतो, पावति आणाइणो दोसा ॥

चू- जं जस्स आदीए तं तस्स हिड्डिछं, जं जस्स उवरिल्लं तं तस्स उवरिल्लं, जहा दसवेयालिस्सावस्सगं हेड्डिछं, उत्तरज्झयणाण दसवेयालियं हेड्डिछं, एवं नेयं जाव बिंदुसारेति ॥

[भा. ६१८१] सुत्तत्थ तदुभयाणं, ओसरणं अहव भावमादीणं ।

तं पुण नियमा अंगं, सुयखंधो अहव अज्झयणं ॥

चू- समोसरणं नाम मेलओ, सो य सुत्तत्याणं, अहवा - जीवादि नवपदत्थमावाणं । अहवा - दव्वखेत्तकालभावा, एए जत्थ समोसदा सव्वे अत्थित्तिदुत्तं भवति, तं समासरणं भण्णाति । तं पुण किं होअ ? उच्यते-अंगं, सुयकखंधो, अज्झयणं, उद्देसगो । अंगं जहा आयारो तं अवाएत्ता सुयगङ्गं वाएति । सुयकखंधो-जहा आवस्सयं तं अवाएत्ता दसवेयालियसुयखंधं वाएति । अज्झयणं जहा सामातितं अवाएत्ता चउवीसत्थयं वाएति, अहवा - सत्थपरिणं अवाएत्ता लोगविजयं वाएति । उद्देसगो जहा सत्थपरिण्णाए पढमं सामन्नउद्देसिय अवाएत्ता पुढविक्काउद्देसियं वितियं वाएथइ । एं सुत्तेसु वि दड्डव्वं । अहवा - दोसु सुअकखंधेसु जहा बंधवेरे अवाएत्ता आयारगे वाएति । सव्वत्थ उक्कमतो । एवं तस्स आणादिया दोसा घउलहुगा य, अत्थे चउगुरु भण्णाति, पमत्तं देवथा छलेअ ॥ इमो य दोसो-

[भा. ६१८२] उवरिसुयमसदहणं, हेड्डिछेहि य अभावितमतिस्स ।

नय तं भुज्जो गेण्हति, हानी अन्नेसु वि अवण्णो ॥

चू- हेड्डिछा उस्सगसुता तेहिं अभावितस्स उवरिल्ला अववादसुया ते न सदहति अतिपरिणामगो भवति, पच्छा वा उस्सगं न रोचेइ अतिक्रामेय ति काउं तं न गेण्हति । अन्नं उवरिं गेण्हति एवं आदिसुत्तस्स हानी नासमित्यर्थः । आदिसुत्तवज्जितो उवरिसु अट्टाणेण य पयत्तेण बहुस्सुतो भण्णाति, पुच्छेअमाणो य पुच्छं न निव्वहति, जारिसो एस अनायगो तारिसा अन्नो वि एवं अन्नेसिं पि अवण्णो भवति, जम्हा एवमादी दोसा तम्हा परिवाडाए दायव्वं ॥ इमो अववातो-

[भा. ६१८३] नाऊण य वोच्छेदं, पुव्वगते कालियानुजोगे य ।

सुत्तत्थ तदुभए वा, उक्कमओ वा वि वाएअ ॥

सू- पियधम्म-ददधम्मस्स, निस्सग्गतो परिणामगस्स, संविग्गसभावस्स, विनीयस्स परममेहविनोएरिसस्स कालियसुत्ते पुव्वगए च मा वोच्छिज्जउत्ति उक्कमेण वि देज्ज ॥

मू. (१३४९) जे भिक्खू नवबंभचेराइं अवाएत्ता उवरियसुयं वाएइ वाएतं वा सातिज्जति ॥

सू- नवबंभचेरग्गहणेणं सव्वो आयारो गहितो, अहवा - सव्वो चरणानुओगो तं अवाएत्ता उत्तमसुतं वाएति, तस्स आणादिया दोसा चउलहुं च ॥ किं पुण तं उत्तमसुतं ? उच्यते-

[भा. ६१८४] छेयसुयमुत्तमसुयं, अहवा वी दिट्ठिवाओ भण्णइ उ ।

जं तहि सुत्ते सुत्ते, वण्णिज्जइ चउह अनुओगो ॥

सू- पुव्वज्जं कंठं । अहवा - बंभचेरादी आथारं अवाएत्ता धम्माणुओगं इसिभासियादि वाएति, अहवा - सूरपन्नत्तियाइगणियाणुओगं वाएति, अहवा - दिट्ठिवातं दवियानुओगं वाएति, अहवा - जदा चरणानुओगो वातितो तदा धम्मानुयोगं अवाएत्ता गणियानुयोगं वाएति, एवं उक्कमो चारणियाए सव्वो वि भासियव्वो, एवं सुत्ते । अत्थे वि चरणानुओगस्स अत्थं अवहेत्ता धम्मादियाण अत्थं कहेति । आदेसओ वा चउगुरु । छेदसुयं कम्हा उत्तमसुतं ?, भण्णति - जम्हा एत्थ सपायच्छित्तो विधी भण्णति, जम्हा य तेन चरणविमुद्धी करेति, तम्हा तं उत्तमसुतं । दिट्ठिवाओ कम्हा ?, उच्यते - जम्हा तत्थ सुत्ते चउरो अनुओगा वण्णिज्जति, सव्वाहिं नयविहीहिं दव्वा दंसिज्जति, विविधा य इहीओ अतिसता य उप्पज्जति, तम्हा तं उत्तमसुतं । एवं सुत्तस्स उक्कमवायणा वज्जिया ॥

अत्थस्स कहां भाणियव्वं ?, उच्यते-

[भा. ६१८५] अपुहुत्ते अनुओगो, चत्तारि दुवार भासई एगो ।

पुहुत्ताणुओगकरणे, ते अत्थ तओ उ दुच्छिज्जा ॥

सू- अहवा - सुत्तवायणं पडुम्भ कमो भण्णति, नो अहं पडुवणं । कम्हा ? जम्हा सुत्ते सुत्ते चउरो अनुओगा दंसिज्जति । उक्तं च-

[भा. ६१८६] अपुहुत्ते व कहेत्ते, पुहुत्ते वुक्कमेण वाययंतम्मि ।

पुव्वभणिता उ दोसा, वोच्छेदादी मुण्येयव्वा ॥

सू- नवरं - वोच्छिज्जति एगसुत्ते चउण्हमनुओगाणं जा कहणविधी सा पुहुत्तकरणेण वोच्छिण्णा, न संपयं पवत्तइ नज्जइ वा, अहवा - तेसिं अत्थाण कहणसरूवेण एगसुत्ते ववत्थाणं वोच्छिण्णं पृथक् स्थापितमित्थर्यः ॥ केन पुहत्तीकयं ?, उच्यते - बलवुद्धिमेहाधारणाहाणीं नाउं विज्जं दुव्वलियपूसमित्तं च पडुम्भ-

[भा. ६१८७] देविंदवदिएहिं, महानुभागेहिं रक्खि अज्जेहिं ।

जुगमासज्ज विभत्तो, अनुओगो तो कओ चउहा ॥

के पुण ते चउरो अनुओगा ?, उच्यते-

[भा. ६१८८] कालियसुयं च इसिभासियाणि तइयाए सूरपन्नत्ती ।

जुगमासज्ज विभत्तो, अनुओगो तो कओ चउहा ॥

सू- अहवा - किं कारणं नयवज्जितो चरणानुओगो पढमं दारठवियं ?, उच्यते-

[भा. ६१८९] नयवज्जिओ वि हु अलं, दुक्खक्खयकारओ सुविहियाणं ।

चरणकरणानुओगो, तेन कयमिणं पढमदारं ॥

सू- शिष्याह - "कालियसुयं आयारादि एकारस अंगा, तत्थ पक्खो आयारगतो । जे पुन अंगबाहिरा छेयसुयञ्जयणमा ते कत्थ अनुओगे वत्तव्वा ? उच्चते-

[भा. ६१९०] जं च महाकप्पसुयं, जानि य सेसाइं छेदसुत्ताइं ।

चरणकरणानुयोगो, ति कालियछेआवगयाणि य ॥

सू- आवस्सयं देसवेयालियं चरणधम्मगणियदवियाण पुहत्ताणुओगे । कमठवे कारण इमं-

[भा. ६१९१] अपुहत्ते वि हु चरणं, पढमं वण्णिञ्जते ततो धम्मो ।

गणित दवियाणि वि ततो, सो चेव गमो पुहत्ते वी ॥

तेसु पण जुगवं वण्णिञ्जमाणेसु इमा विधी-

[भा. ६१९२] एक्केक्कम्मिउ सुत्ते, चउण्ह दाराण आसि तु विभासा ।

दारे दारे य नया, गाहगगेण्हंतए पप्प ॥

सू- सुत्ते सुत्ते चउरो दार ति अनुओगा, पुणो एक्केक्को अनुओगो नएहिं चित्तिञ्जति, ते य नया गाहगं पडुच्च गिण्हंतगं वा संखेववित्थरेहिं दडुव्वा- जइ गाहगो नातुं समत्थो गिण्हंतगो वि समत्थो तो सव्वणएहिं वित्थरेणवि भासियव्वं, वित्थियमंगे गेण्हंतगवेसेण वत्तव्वं, तत्थियमंगे जत्थियं सुत्तं तस्स धारणसमत्थो तत्थियं भासति, चरिमे दोन्नि वि जं सुत्तानुरूवं अपुहत्ते पुहत्ते वा ॥ ते चउरो अनुओगा कहं विभासिञ्जति ? उच्चते-

[भा. ६१९३] समत तिहोति चरणं, समभावम्मि य ठितस्स धम्मो उ ।

काले तिकालविसयं, दविए वि गुणो णु दव्वन्नू ॥

सू- तुलाधरणं व समभावकरणं । चरणसमभावद्धियस्स नियमा विसुद्धिसरूवो धम्मो भवति । काले नियमा तिकालविसयं चरणं, जम्हा समयखेत्ते कालविरहितं न किंचिमत्थि । अहवा - तिकालविसयं ति पंचत्थिकाया जहा धुवे नितिवया सासती तहा चरणं भुवि च भवित भविस्सति य । दव्वानुओगे चरणचिंता । किं दव्वो गुणो ति ? दव्वद्विताभिप्पाएण चरणं दव्वं, पञ्चवद्विताभिप्पाएण चरणं गुणे, अहवा - पढमतो सामाइयगुणे पडिवत्तीतो पुव्वमेव चरणं लब्धमि, चरणद्वितस्स धम्मनुओगो लभति, चरणधम्मद्धियस्स गणियानुओगो दिञ्जति, ततो तिअनुओगभावित्थिरमतस्स दव्वानुओगो य नयविधीहिं दंसिञ्जति ॥ इदं च वर्ण्यते-

[भा. ६१९४] एत्थं पुण एक्केक्के, दारम्मि गुणा य होतं उवाया य ।

गुणदोसदिट्ठसारो, नियत्तत्ति सुहं पवत्तत्ति य ॥

सू- एत्थ ति एतेसिं अनुओगाण अत्थकहणे, पुण विसेसणे ।

किं विसेसेति ? , एक्केक्के अनुओगे गुणणा दरिसिञ्जति । आवाय ति - दोसा य कहं ? , उच्चत - पडिसिद्धं आयरंतस्स विहिं अकरेतस्स य इहपरलोइयदोसा, पिसिद्धवज्जेतस्स विहिं करेतस्स इहपरलोइया गुणा । चरणानुवचयभवणं गुणसारो, चरणविघातो कम्मुवचयभवणं च दोससारो, एवं गुणदोसदिट्ठसारो दोसद्व्याणेषु सुहं निवत्तति, गुणद्व्याणेषु य सुहं पवत्तते । अहवा - नयवादेसु एतंगगाहे दिट्ठदोसो सुहं निवत्तेति, अनेगंतगाहे य दिट्ठगुणो सुहं पवत्तति ॥

अतो भण्णइ-

[भा. ६१९५] अपुहत्ते य कहेंते, पुहत्ते बुक्कमेण वाययंतम्मि ।

पुव्वभणिता उ दोसा, वोच्छेदादी मुनेयव्वा ॥

सू- अनुओगाणं अपुहत्तकाले पुहत्तं विणा कारणे न कायव्वं, पुहत्ते नाकारणेण उक्कमकरणं कायव्वं । अहवा - करेति पडिसिद्ध तो इमातो आदिसुत्ते जे वोच्छेदादिया दोसा वुत्ता ते भवन्ति ।।

[भा. ६१९६] आगारे अनहीए, चउण्ह दाराण अन्नतरंगं तु ।
जे भिक्खू वाएत्ती, सो पावति आणमादीणि ॥

सू- सुयकडादी चरणानुओगे दड्व्वो, सेसं कंठं ।

[भा. ६१९७] नाऊण य वोच्छेयं, पुव्वगए कालियानुओगे य ।
सुत्तत्यजाणएणं, अप्पा बहुयं तु णायव्वं ॥

मू. (१३५०) जे भिक्खू अपत्तं वाएइ वाएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१३५१) जे भिक्खू पत्तं वाएइ वाएतं न वा सातिज्जति ॥

सू- अपात्रं आयोग्यं अभाजनमित्यर्थः, तप्पडिपक्खो पत्तं ।

मू. (१३५२) जे भिक्खू अपत्तं वाएइ वाएतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१३५३) जे भिक्खू पत्तं न वाएति न वाएतं वा सातिज्जति ॥

सू- अप्राप्तकं क्रमानधीतश्रुतमित्यर्थः, पडिपक्खो पत्तं, आणादी चउलहुं वा । एते चउरो वि सुत्ता एगद्धा वक्खानिज्जंति । केरिसं अपात्रं ? उच्यते-

[भा. ६१८८] तित्तिणिए चलचित्ते, गाणंगणिए य दुव्वलचरित्ते ।
आयरिय पारिभासी, वामावट्टे य पिसुणे य ॥

सू- तित्तिनीइ ति अस्य व्याख्या - दुविधो तित्तिणो दव्वे भावे य ।

[भा. ६१८९] तेंदुरुयदारुयं पिव, अग्गिहितं तिडित्तिडेति दिवसं पि ।

अह दव्वत्तित्तिणो भावतो य आहारुवहिसेज्जासु ॥

सू- जं अग्गीए छउदं तिड्डीतिडेति तं दव्वत्तित्तिणं । भावत्तित्तिणो दुविहो वयणे रसे य, वयणे तित्तिणो कयाकएसु किंचि भणितो चोदितो वा दिवसं पि तिडित्तिडंतो अच्छति । रसत्तित्तिणो तिविहो - आहार उवहि सेज्जासु ॥ तत्थ आहारे इमो-

[भा. ६२००] अंतोवहिसंजोयण, आहारे बाहि खीरदहिमादी ।
अंतो तु होति तिविहा, भायण हत्थे मुहे चेव ॥

सू- आहारो दुविधो - बाहिं अंतो य । तत्थ बाहिं खीरं दधि वा लंभित्ता हिंडंतो चेव तं खीरं कलमसालिओदनं उप्पाएंतो खंडमादि वा संजोएंतो बाहिं संजोयणं करेति । अंतो ति वसहीए, सा तिविधा - भायणे हत्थे मुहे ति वा । तत्थ भायणे-जत्थ कलमसालिओदणो तत्थ खीरं दधि वा पक्खिवति, हत्थे तलाहणादिणा पिंडविगतिमादियं हत्थड्ढियं वेढेत्ता मुहे पक्खिवति, पुव्वं मुहे तलाहणादि पक्खिवित्ता पच्छा पिंडविगति पक्खिवति ॥

[भा. ६२०१] एमेव उवहिसेज्जा, गुणोवगारी य जस्स जो होति ।
सो तेन जो अतंतो, तदभावे तित्तिणो नाम ॥

सू- उक्कोसं अंतरकप्पं लद्धुं उक्कोसं चेव चोलपट्टकं उप्पाएत्ता तेन सह परिभोगेण संजोएति । एवं सेसोवहिं पि, एवं सेज्जं अकवाडं लद्धुं कवाडेण सह संजोएति । जं जस्स आहारादि तस्स गुणोवकारी अलभंतो तित्तिणो भवति ॥ इदानिं चलचित्ते ति अस्य व्याख्या-

[भा. ६२०२] गति ठाण भास भावे, लहुओ मासो य होति एकेके ।

आणाइणो य दोसा विराहणा संजमायाए ॥

सू- चपलो गतिमादितो चउव्विहो, चउसु वि पत्तेयं मासलहुं पच्छित्तं ॥

तत्थ गतिट्ठाणचवलाण इमा विभासा-

[भा. ६२०३] दावद्विओ गतिचवलो उ थाअधवलो इमो भिअिहो ।

कुट्ठादसइ फुसती, भमति व पादे व निच्छुभति ॥

सू- गतिचवलो दुयं गच्छति - तुरितगामीत्यर्थः । निसण्णो पडिबिहुऊरुकरचरणादिएहिं कुट्ठयंभादिएहिं नेगसो फुसइ, निसण्णो य हत्थो आसनं अमुंचतो समंता भ्रमति । हत्थपादाण पुणो पुणो य संकोयणं विक्खेवं व करेति, गायस्स वा कंपं ॥ भासचवलो इमो-

[भा. ६२०४] भासचवलो चउव्वा, असत्ति अलियं असोहणं वा वि ।

असभाजोग्गमसब्भं, अनूहितं तु असमिक्खं ॥

सू- असब्भप्पलावी असमिक्खिअप्पलावी अदेसकालप्पलावी । असत्ति, अलियं जहा गो अश्वं ब्रवीति, अधवा - असत्ति असोमणं च असब्भावत्थं, जहा श्यामाकतंदुलमात्रोऽयमात्मा । अपंडिता जे ते असब्भा तेसिं जं जं जोग्गं तं तं असब्भं । अहवा - जा विदुसमा न भवति सा असब्भा, तीए जं जोग्गं तं असब्भं, तं च ग्राम्यवचनं कर्कशं कटुकं निष्ठुरं जकारादिकं वा । बुद्धीए अनूहियं पुव्वावरं इहपरलोयगुणदोसं वा जो सहसा भणइ, सो असमिक्खिअप्पलावी ॥

अदेसकालप्पलावी इमो-

[भा. ६२०५] कज्जविवत्तिं दड्ढण भणति पुव्वं मते तु विन्नातं ।

एवमिणं ति भविस्सति, अदेसकालप्पलावी तु ॥

सू- अदेसकालप्पलावी-जहा भायणं पडिक्कमियं अड्डकरणं पि से कयं लेवितं रुढं, ततो पमाएण तं भयं ताहे सो अदेसकालप्पलावी - “भए पुव्वं चेव नायं, जहा एयं भअिहिति” ॥

इमो भावचवलो-

[भा. ६२०६] जं जं सुयमत्थो वा, उद्दिट्ठं तस्स पारमप्पत्तो ।

अनोन्नसुतदुमाणं, पल्लवगाही उ भावचलो ॥

- इदानीं गाणंगणितो-

[भा. ६२०७] छम्मासे अपूरेत्ता, गुरुगा बारससमा तु चतुलहुगा ।

तेन परं मासो उ, गाणंगणि कारणे भइतो ॥

सू- निष्कारणे गणातो अन्नं गणं संकमतो गाणंगणिओ, सो य उवसंपन्नो छम्मासे अपूरित्ता गच्छति तो चउगुरुं, बारसवरिसे अपूरित्ता गच्छइ तो चउलहुगा, बारसण्हं वरिसाणं परतो गच्छंतस्स मासलहुं । एवं निष्कारणे गाणंगणितो । कारणे भतितो, अत्र भयणा सेवाए गाणंगणियत्तं कारणिज्जं । दारं ॥ इदानीं दुब्बलचरणो-

[भा. ६२०८] मूलगुण उत्तरगुणे, पडिसेवति पणगमादि जा चरिमं ।

धितिबलपरिहीणो खलु, दुब्बलचरणो अणट्ठाए ॥

सू- सव्वजहन्नो चरणावराहो जहन्न पणं भवति, तदादी जाव चरिमं ति पारंछितावराहं

पडिसेवितो अणद्धा चरणदुब्बले ॥ किं च-

[भा. ६२०९] पंचमहब्बदमेवो, छद्दायव्हो तु तेनऽपुनरुत्तेः
सुहसीलवियत्ताणं, कहेति जो पवयणरहस्सं ॥

सू- सुहे सीलं व्यक्तं येषां ते सुहसीलवियत्ता, ते पासत्थादी मंदधम्मा । अहवा - मोक्खसुहे सीलं जं तम्मि विगतो आथा जेसिं ते सुहसीलवियत्ता ॥ आयरिय परिमासी इमो-

[भा. ६२१०] डहरो अकुलीणो त्ति य, दुम्मेहो दमग मंदबुद्धी य ।
अवि यऽपलाभलद्धी, सीसो परिभवति आयरियं ॥

सू- इमे डहरादिपदभावेसु जुत्तं आयरियं कोइ आयव्हो सूयाए असूयाए वा भणति । तत्थ सूया परभावं अत्तववदेसेण भणति-जहा अज्ज व डहरा अम्हे, के आयरियत्तस्स जोग्गा ? असूया परं हीनभावजुत्तं फुडमेव भणति । जहा को वि वयपरिणतो ति पक्कबुद्धी डहरं गुरुं भणति - अज्ज वितुं मथणदुद्धगंधियमुहो रुवंतो भत्तं मग्गसि, केरिसमायरियत्तं ते ? एवं उत्तमकुलो हीनाहियकुलं, मेहावी मंदमेहं, ईसरो पव्वतिओ दरिदपव्वतियं, बुद्धिसंपन्नो मंदबुद्धि, लद्धिपन्नो मंदलद्धि । दारं ॥ इदानिं वामावट्ठो-

[भा. ६२११] एहि भणितो त्ति वच्चति, वच्चसु भणिओ त्ति तो समुच्चियति ।
जं जह भणितो तं तह, अकरेंतो वामवट्ठो उ ॥

सू- वामं विवट्ठति त्ति वामवट्ठो, विवरीयकारीत्यर्थः । दारं ॥ इदानिं पिसुणो-
[भा. ६२१२] पीतिसुण्णो पिसुणो, गुरुगादि चउण्ह जाव लहुओ य ।
अहवा संतासंते, लहुओ लहुगा गिहं गुरुगा ॥

सू- अलिएतराणि अक्खंते पीतिसुण्णं करेति त्ति पिसुणो, प्रीतिविच्छेदं करेतीत्यर्थः । तत्थ जइ आयरिओ पिसुणत्तं करेइ तो चउगुरुं, उवज्झायस्स चउलहुं, भिक्खुस्स मासगुरुं, खुडुस्स मासलहुं । अहवा - सामण्णतो जति संजतो संजएसु पिसुणत्तं करेइ तत्थ संतेण करेंतस्स मासलहुं, असंतेण चउलहुगा । अह संजतो गिहत्थेसु पिसुणत्तं करेइ एते चेव पच्छित्ता गुरुगा भाणियव्वा, मासगुरुं संते, असंते ॥ अहवा - इमे अपात्रा अप्राप्ताश्च इहं भणंति, किंचि अव्वत्तस्स वि एत्थेव भणति-

[भा. ६२१३] आदीअदिट्ठभावे, अकडसमायारिए तरुणधम्मे ।
गव्वित पइण्ण निण्हयि, छेदसुते वञ्जिते अत्थं ॥

“आदीअदिट्ठभाव” त्ति अस्य व्याख्या-

[भा. ६२१४] आवासगमादीया, सूयकडा जाव आदिमा भावा ।
ते जेण होतऽदिट्ठा, अदिट्ठभावो भवति एसो ॥

“अकडसामायारि” त्ति अस्य व्याख्या-

[भा. ६२१५] दुविहा सामायारी, उवसंपद मंडली य बोधव्वा ।
अनलोइतम्मि गुरुगा, मंडलिसामायारिं अओ वोच्छं ॥

सू- उपसंपदाए तिविधा - नाणोधसंपदा दंसणे य घरणे य । तं अन्नगणातो आगयं अनालोयावेत्ता अनुवसंपन्नं वा जं परिभुंजति वाएइ वा तस्स चउगुरुं । मंडलिसामायारी दुविधा

- सुत्तमंडली अत्यमंडली य ॥ तेसु इमा विधी-

[भा. ६२१६] सुत्तमि होति भयणा, पमाणतो या वि होइ भयणाओ ।
अत्यमि तु जावतिया, सुणेंति थोवेसु अत्रे वि ॥

[भा. ६२१७] दो चेव निसिञ्जाओ, अक्खाणेक्का बित्तिञ्जिया गुरुणो ।
दो चेव मत्तया खलु, गुरुणो खेले य पासवणे ॥

[भा. ६२१८] निसेज्ज अक्खा, कितिकम्मुस्सग्गवंदणं जेड्ढे ।
परियागजातिसु य सुणणं समत्ते भासती जो तु ॥

सू- सुत्तमंडलीए निसेज्जा कज्जति वा न वा, वसभाणुगो एगकप्पे चिद्धितो वाएयति । अहवा - भयणा सद्दे कंबलाओ देंति वा न वा । अधवा - पमाणतो भयणा, जाहे गुरुणिसण्णो ताहे तस्स विहिणा कितिकम्पं बारसावत्तं देंति, पच्छा अनुओगस्स पाठवण उस्सग्गं करेंति, तं उस्सग्गं पारेत्ता ततो गुरुं दिट्ठविहिं अरक्खेसु करेत्ता पच्छा जेड्ढस्स वंदनयं देंति, जहा जेड्ढो परियागजाईसु न घेत्तव्वो । सुणेत्ताण जो गहणधारणाजुत्तो समत्ते वक्खाणे जो भासती - पडिभणतीत्यर्थः सो जेड्ढो, ततो सुणेत्ता कालवेलाए अनुओगं विसज्जेत्ता गुरुस्स वंदनं देंति, पुणो वंदित्ता कालस्स पडिक्कमंति ॥

[भा. ६२१९] अवितहकरणे सुद्धा, वितहकरेंताण मासियं लहुगं ।
अक्खनिसिञ्जा लहुगा, सेसेसु वि मासियं लहुगं ॥

सू- जं सदोसं तं वितहकरणं, तत्थ मासलहुं, अक्खणिसिञ्जाए विना अत्थं कहेत्तस्स सुणेंताण चउलहुं, सेसेसु वि पमज्जणादि अकरणे मासलहुं चेव, एवं सव्वं अवितहं सामायारिं जो न करइ सो अक्खसामायारी । इदानीं “तरुणधम्मो” ति-

[भा. ६२२०] तिण्हारेण समाणं, होति पक्कप्पमि तरुणधम्मो तु ।
पंचण्ह दसाकप्पे, जस्स व जो जत्तिओ कालो ॥

सू- “सम” ति वरिसा, पक्कप्पो निसीहज्जयणं । तरुणो अविपक्वः, जस्स वा सुत्तस्स जो कालो भणितो तं अपूरेंतो तरुणधम्मो भवति । दारं ॥ इदानीं “गव्विय” ति, अविनीतो नियमा गव्वितो ति । अतो भण्णति-

[भा. ६२२१] पुरिसम्मि दुव्विणीए, विनयविहाणं न किंचि आइक्खे ।
न वि दिज्जति आभरणं, पलियत्तियकण्हहत्यस्स ॥

सू- विनयविहाणं सुअं, पलियत्ति तं छिन्नं । सेसं कंठ्यं ।

[भा. ६२२२] महवकरणं नाणं, तेणेव य जे मदं समुचियंति ।
ऊणगभायणसरिसा, अगदो वि विसायते तेसिं ।

सू- इदानीं “पइण्णो ति, सो दुविहो-पइण्णपण्हो पइण्णविज्जो य-

[भा. ६२२३] सोतुं अनभिगयाणं, कहेति अमुगं कहिज्जए अत्थं ।
एस तु पइण्णपण्हो, पइण्णविज्जो उ सव्वं पि ॥

सू- गुरुसमीवे सुणेत्ता अनभिगताणं कहेति । अनधीयसुओ अगीतो अपरिणामगो य - एतेसिं उद्देसुद्देसं कथितो पइण्णपन्नो भणइ । जो पुण आदिरंतेण सव्वं कहेति सो पइण्णविज्जो ॥

तेसिं कहंतस्स इमे दोसा-

[भा. ६२२४] अप्यच्चओ अकित्ती, जिणाण ओवातमइलणा चेव ।

दुल्लभबोहीयत्तं, पावति पइण्णवागरणा ॥

सू- सो अपात्रः अप्राप्तः, अव्यक्तानां च काले अविधीए छेदसुतादि अनरुहस्स तं कहिज्जंतं अप्यच्चयं करेति । कहं ? उच्यते - एतेस्मिंश्च पुब्बं उस्सग्गे पडिसेहे कथिता इह अववादे अनुन्नं कहेति, एवं अप्यच्चओ अविस्सासो भवति, एतेवि धम्मकारिणो न भवंतीत्यर्थः । पडिसिद्धसमायरेण व्रतभंगो व्रतभंगकारिणो ति अकित्ती । जिणाण आणा ओवातो भण्णाति, तस्स मत्तिलणा पडिसिद्धस्स अन्नं कहंतेण पुब्बावरविरुद्धं उम्भत्तवयणं च दंसियं । सुयधम्मं च विराहेतो दुल्लभबोधिं निव्वत्तेइ पइण्णपण्णे पइण्णविज्जो वा ॥ दारं ॥ इदानीं निण्हयि ति-

[भा. ६२२५] सुत्तत्थतदुभयाइं, जो धेतुं निण्हवे तमायरियं ।

लहु गुरुग सुत्त अत्थे, गेरुयनायं अबोही य ॥

सू- सुत्तस्स वायणायरियं निण्हवति । अत्थस्स वायणायरियं निण्हवति । “गेरुय” ति परिब्राजको, जहा तेन सो ण्हाविओ निण्हविओ पडिओ य असण्णातो । एवं इह निण्हवेतस्स छलणा, परलोणे अबोधिलाभो । एते सव्वे तित्तिणिगादिगा अदिट्ठभावादिगा य अप्पत्तभूता काउं अवायनिज्जा ॥ किं अकज्जं ? उच्यते-

[भा. ६२२६] उवहम्मति विन्नाणे, न कहेयव्वं सुत्तं च अत्थं वा ।

न मणी सतसाहस्सो, आवज्जति कोच्छुमासस्स ॥

सू- उवहयं ति - सदोसं स्वसमुत्था मति, गुरुवदेसेण जा मती तं विन्नाणं । अहवा - मतो चेव विन्नाणं । भासो ति - संकुतो । कोच्छुभो मणी सतसाहस्सो कोच्छुमासस्स अयोग्यत्वात् नो विज्जइ ॥ एवं जम्हा तित्तिणिगादि अज्जोग्गा-

[भा. ६२२७] तम्हा न कहेयव्वं, आयरिएणं तु पवयणरहस्सं ।

खेत्तं कालं पुरिसं, नाऊण पगासए गुज्जं ॥

सू- पवयणरहस्सं अववादपदं सव्वं वा छेदसुत्तं । अववायतो खेत्तकालपुरिसभावं च नाउं अपात्रं पि वाएज्ज । खेत्तओ अद्धाणे लद्धिसंपन्नो समत्थो गच्छुवग्गहकरोत्ति काउं अपात्रं तं पि वाएज्जति । एवं काले वि ओमादिसु परिणामपुरिसो वा वाइज्जति । मावेगिलाणादियाण उवग्गहकरो गुरुस्स वाऽसहायस्स सहाओ । वोच्छेते वा असइ पत्ते अपत्ते वि वाएज्जा । एवमादिकारणेषु अरत्तदुट्ठो पवयणरहस्सं पवाएज्ज ॥

[भा. ६२२८] एते होति अपत्ता, तव्विवरीता हवंति पत्ता उ ।

वाएंते य अपत्तं, पत्तमवाएंते आणादी ॥

सू- जे एते तित्तिणिगादी अपत्ता, एतेसि पडिपक्खभूता सव्वे पात्राणि भवंति । जम्हा अपात्रे बहू दोसा तम्हा न वाएयव्वं, पात्र वाएयव्वं, अन्नहा करणे आणाइया दोसा ॥

तेसु विसतेसु इमं पच्छित्तं-

[भा. ६२२९] अब्वत्ते य अपत्ते, लहुगा लहुगा य होति अपत्ते ।

लहुगा य दव्वत्तित्तिणे, रसत्तित्तिणे होतऽनुग्घाया ॥

शू- वयसा अव्यत्तं अपात्तं अप्राप्तं उवकरणं तित्तिणि च एते वाएंतस्स चउलहुगा । रसत्ति आहारतित्तिणे वउगुरुगा भवति, मा उस्सग्गनिच्छिउं ॥

[भा. ६२३०] मरेअ सह विआए, कालेणं आगते विदू ।

अप्पत्तं च न वातेआ, पत्तं च न विमाणए ॥

शू- कालेण आगएत्ति आधानकालादारभ्य प्रतिसमयं कालेनागतः यावन्मरणसमयः, अत्रान्तरे अपात्रं न वाचयेत्, पात्रं च न विमानयेदिति ॥ अपात्रस्य इमो अववातो-

[भा. ६२३१] वित्तिपदं गेलण्णे, अद्धाणसहाय असत्ति वोच्छेदे ।

एतेहि कारणेहिं, वाएअ विदू अपत्तं पि ॥

जहा पूर्वं तहा वक्तव्यं । अहवा - अपात्रे अन्नं इमं अववादकरण-

[भा. ६२३२] वाएंतस्स परिजितं, अन्नं पडिपुच्छगं च मे नत्थि ।

मा वोच्छिअतु सव्वं, वोच्छेदे पदीवदिट्ठंतो ॥

शू- जस्स समीवातो गहियं सो मतो, अन्नओ तस्स पडिपुच्छगं पि त्थि, अतो परिजयद्वा अपात्रं पि वाएआ । सयं वा मरंतो वत्तस्स अभावे मा सव्वं सव्वहा वोच्छिअउत्ति, वोच्छिन्ने पदीवदिट्ठंतो न भवति, तम्हा अपत्तं वाएअ । अपत्ताओ पत्तेसु संचरिस्संति पदीवदिट्ठंतेण - जह दीवा दीवसयं० कट्ठया ॥ जो पात्रं न वाएत्ति तस्सिमे दोसा-

[भा. ६२३३] अयसो पवयणहाणी, सुत्तत्थाणं तहेव वोच्छेदो ।

पत्तं तु अवाएंते, मच्छरिवात्ते सपक्खे वा ॥

शू- अवाएंतस्स अयसो ति - एस दुद्धादी ईहति वा किंचि, मुहावा सव्वं कितिकम्पं कारवेत्ति, भावसंगहेणं वा अकंअं तेणं गच्छो से सयहा फुट्ठो, एवमादि अयसो । पवयणं वा उव्वण्णो, तस्स हाणी । कहं ?, आगमसुन्ने तित्थे न पव्वयति कोत्ति । कारणेन पात्रमपि न वाचयेत्-

[भा. ६२३४] दव्वं खेत्तं कालं, भावं पुरिसं तहा समासअ ।

एतेहिं कारणेहिं, पत्तमवि विदू न वाएआ ॥

“दव्वे खेत्ते य” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ६२३५] आहारादीनऽसती, अहवा आयंबिलस्स तिविहस्स ।

खेत्ते अद्धाणादी, जत्त सज्झाओ न सुज्झेआ ॥

शू- आयंबिलवारए आयंबिलस्स असत्ति न वाएत्ति, तिविहं - ओदनकुम्माससत्तुगा वा । खेत्तओ अद्धाणपडिचन्नो न वाएत्ति, जत्थ वा खेत्ते सज्झाओ न सुज्झति, जहा वइदोसभगवती न सुज्झति ॥ कालभावपुरिसे य इमा विभासा-

[भा. ६२३६] असिवोमाईकाले, असुद्धकाले व भावगेलण्णे ।

आतगत परगतं वा पुरिसो पुण जोगमसमत्थो ॥

शू- असिवकाले ओमकाले य सुद्धे वा काले असज्झाइए न वाएआ । भावे अप्पणा गिलाणो “परगयं व” ति वाइअमाणे वा गेलण्णं नाउं, अहवा - परगिलाणवेयाच्चवावडे पुरिसो वा जोगस्स असमत्तो न वाइअइ, एवमादिकारणेहिं पत्तो वि न वाइअइ ॥

शू. (१३५४) जे भिक्खू अव्यत्तं वाएइ, वाएंतं वा सात्तिअइ ॥

यू (१३५५) जे भिक्खू वत्तं न वाएइ, न वाएतं वा सातिज्झइ ।

[भा. ६२३७] अव्वंजणजातो खलु, अव्वत्तो सोलसण्ह वरिसेणं ।
तव्विवरीतो वत्तो, वातेतियरेण आणादी ॥

यू- जाव कक्खादिसु रोमसंभवी न भवति ताव अव्वत्तो, तस्संभवे वत्तो । अहवा - जाव सोलसवरिसो ताव अव्वत्तो, परतो वत्तो । जइ अव्वत्तं वाएति, इयरं ति वत्तं न वाएति । तो आणादिया दोसा चउलहुं च ॥ अव्वत्ते इमो अवथादो-

[भा. ६२३८] नाऊण य वोच्छेदं, पुव्वगते कालियानुयोगे य ।
सुत्तत्थ जाणएणं, अप्पाबहुयं मुणेयव्वं ॥

यू- अववादे वत्तो इमेहिं कारणेहिं न वाएआ-

[भा. ६२३९] दव्वं खेतं कालं, भावं पुरिसं तहा समासअ ।
एतेहिं कारणेहिं, वत्तमवि विदू न वाएआ ॥
[जे भिक्खू अपत्तं वाएइ, वाएतं वा सातिज्झति ॥
जे भिक्खू पत्तं न वाएइ न वाएतं वा सातिज्झइ ॥]

यू- अप्राप्तं एयस्स अत्थो अपात्रसूत्रे गत एव, “दिट्ठ भावे”ति । तहा वि इह असुण्णत्थं भण्णाति अव्वत्तसुत्तस । अप्राप्तसूत्रे चउभंगो भाणियव्वो-

[भा. ६२४०] परियाएण सुतेण य, वत्तमवत्ते चउक्क भयणा उ ।
अव्वत्तं वाएते, वत्तमवाएति आणादी ॥

यू- परियाओ दुविहो - जम्मणओ पवआए य । जम्मणओ सोलसण्हं वरिसाणं आरतो अव्वत्तो, पववआए तिण्हं वरिसाणं पक्कप्पस्स अव्वत्तो । जो वा जस्सं सुत्तस्स कालो वुत्तो तं अपावेत्तो अव्वत्तो, सुएण आवस्सग्गे अनधीए दसवेयालीए अव्वत्तो, दसवेयालीए अनधीए उत्तरज्झयणाणं अव्वत्तो, एवं सर्वत्र । एत्थ परियायसुत्ते चउभंगो कायव्वो । पढमभंगो दोसु वि वत्तो, वितिओ सुएण अव्वत्तो, ततिओ वएण अव्वत्तो, घरिमो दोहिं वि । अव्वत्ते वाएतस्स पढमभंगिहं अवाएतस्स आणादिया य दोसा चउलहुं च ॥

अप्राप्तो पि वाएयव्वो इमेहिं कारणेहिं-

[भा. ६२४१] नाऊण य वोच्छेदं, पुव्वगए कालियानुयोगे य ।
एएहिं कारणेहिं, अव्वत्तमवि पवाएआ ॥

यू- प्राप्तं पि न वाएइ, इमेहिं कारणेहिं-

[भा. ६२४२] दव्वं खेतं कालं, भावं पुरिसं तहा समासअ ।
एएहिं कारणेहिं, पत्तमवि विदू न वाएआ ॥

यू- अव्वत्ते अप्राप्तछेदसुत्तं वाएज्झमाणे इदं दोसदंसगं उदाहरणं-

[भा. ६२४३] आमे घडे निहितं, जहा जलं तं घडं विनासेति ।
इय सिद्धं तरहस्सं, अप्पाहारं विनासेइ ॥

यू- निहितं पक्खित्तं, सिद्धं कहियं । अप्पा आहारता जत्थ तं अप्पाहारं अप्पधारण-
सामर्थ्यमित्यर्थः ।

मू. (१३५६) जे भिक्खू दोण्हं सरिसगाणं एक्कं संचिक्खावेइ, एक्कं न संचिक्खावेइ, एक्कं वाएइ, एक्कं न वाएइ, तं करंतं वा सातिज्जति ॥

धू- सरिसति तुष्ठा, तेसिं उ तुल्लत्तणं वक्खमाणं । तं सरिसं एक्कं वाएइ, एक्कं न संचिक्खावेति, तस्स आणादिया दोसा चउलहुं च ।

[भा. ६२४४] एगं संचिक्खाए, एगं तु तहिं पवायए जो उ ।
दाण्हं तु सरिसयाणं, सो पावति आणमादीणि ॥

— सादृश्यं इमेहिं-

[भा. ६२४५] संविग्गा समणुण्णा, परिणामग दुविह भूमिपत्ता य ।
सरिस अदाने रागो, बाहिरयं निज्जरा लाभो ॥

धू- दो वि संविग्गा सति संविग्गते समणुण्णत्ति, दो वि संभोइता सति संविग्गसमणुण्णाते, दोवि परिणामगा सति संविग्गसमणुण्णापरिणामगत्ते । दो वि दुविधभूमीपत्ता । दुविधभूमी-
वएण सुएण य । वएण वंजणजातका, सुएण जस्स सुत्तस्स जावइए परियाए वायणा वुत्ता तं दो
वि पत्ता, अहा आयरस्स तिन्नि हंक्खराणि, सुयउयसाण पंक्षयत्तराणि, एवमादिसरिसाणं
एक्कं संचिक्खावेइ, एक्कं वाएइ सुत्ते । अत्थे । सरिसाण चेव एक्कस्स अदाने दोसो लब्धति,
बित्तियस्स दाने रागो लब्धति । जस्स न दिज्जति सो बाहिरभावं गच्छइ, तप्पच्छयं च निज्जरं न
लब्धति, अन्नं च सो पदोसं गच्छति, पदुडो वा जं काहिति तन्निष्फण्णं ॥

भावे कारणं जेण एक्कं संचिक्खावेअ-

[भा. ६२४६] दब्बं खेत्तं कालं, भावं पुरिसं तहा समासज्ज ।
एएहि कारणेहिं, संचिक्खाए पवाए वा ॥

— दब्बखेत्तकालभावाण इमा विभासा-

[भा. ६२४७] आयंबिलनिव्वितियं, एगस्स सिया न होअ बित्तियस्स ।
एमेव खेत्तकाले, भावेण न तिन्न हट्ठेक्को ॥

धू- दब्बं आयंबिलं निव्वितियं वा असणादि दोण्ह वि न पहुप्पति, एवं कक्खडखेत्ते वि
असनादिगं न पहुप्पति, ओमकाले वि दोण्हं न लब्धति भावे एक्को न तिन्नो स्ति गिलाणो, हट्ठे स्ति
अगिलाणो, तं वादेति गिलाणं संचिक्खावेइ ॥

[भा. ६२४८] अहवा सयं गिलाणो, असमत्थो दोण्ह वायणं दाउं ।
संविग्गादिगुणजुओ, असहु पुरिसो य रायादी ॥

धू- पुव्वद्धं कंठं । अहवा - भावतो संविग्गादिगुणजुत्ताण वि तत्थेक्को असहू । असहु त्ति
सभावतो चेव जोगास्स असमत्थो राया च रायमंती, एवमादी पुरिसो कुस्युयभावितो जाव
भाविज्जति ताव संचिक्खाविज्जति ॥ जो धरिज्जति, सो इमं वुत्तं धारिज्जति-

[भा. ६२४९] अन्नत्थ वा वि निज्जति, भण्णति समत्ते वि तुज्झवि दलिसं ।
अन्ने न वि वाइज्जति, परिकम्म सहं तु कारेंति ॥

धू- जइ वा असहू तो तं परिकम्मणेण सहू करेंति जाव, ताव धरेंति । इयरं पुण वाएइ ।

मू. (१३५७) जे भिक्खू आयरिय-उवज्जाएहिं अविदिमं गिरं आइयइ, आइयंतं वा साति ॥

सू- गिरि त्ति वाणी वयणं, तं पुण सुत्ते चरणे वा । जो तं आयरिय-उवज्झाएहिं अदत्तं गेण्हति तत्थ सुत्ते ॥ अत्थे ॥ चरणे मूलुत्तरगुणेसु अणेगविहं पच्छित्तं ॥

[भा. ६२५०] दुविहमदत्ता उ गिरा, सुत्त पडुञ्जा तहेव य चरित्तम्मि ।

सुत्तत्थेसु सुत्तम्मि, भासादोसे चरित्तम्मि ॥

सू- जा सुत्ते गिरा सा दुविधा - सुत्ते अत्थे वा । चरणे सावज्झदोसजुत्ता भासा ॥

कहं पुण सो अदिण्णं आइयत्ति ? , उच्यते-

[भा. ६२५१] रातिनियगारवेणं, बहुस्सुत्तमतेण अव्रतो वा वि ।

गंतुं अपुच्छमाणो, उभयं पऽन्नावदेसेणं ॥

सू- तस्स किंचि सुयत्थसंदिद्धं, सो सव्वरातिनिओ हं ति गारवेण ओमे न पुच्छति, सीसत्तं वा न करेइ, सव्वबहुसुओवा हं भणामि, कहमण्णं पुच्छिस्सं एवमादिगारवड्ढितो अन्नतो वि न गच्छति, गतो वा न पुच्छति, ताह जत्थ सुत्तत्थाणि वाइअंति तत्थ चिलिमिलिकुडकडंतरिओ वा ठिओ अन्नावदेसेण वा गतागतं करेत्तो सुणेति, उभयं पि अन्नावदेसेणं ॥

[भा. ६२५२] एसा सुत्त अदत्ता, होति चरित्ते तु जा ससावज्जा ।

गारत्थियभासा वा, ढहर पलिकुंचिता वा वि ॥

सू- चरित्ते ढहरसरं करेति, आलोयणकाले पलिउंचेति, कताकते वा अत्थे पलिकुंचति । सेसं कंठं ॥

[भा. ६२५३] विट्ठिओ वि य आइसे, तवतेणादीणि वेणु पयप्पि ।

जे भिक्खू आतियती, सो पावति आणमादीणि ॥

तवतेणे वतितेणे, रुवतेणे य जे नरे । आयारभावतेणे य, कुव्वई देवकिव्विसं ॥

एतेसिं इमा विभासा-

[भा. ६२५४] खमओ सि ? आम मोनं, करेति को वा वि पुच्छति जतीणं ।

धम्मकहि-वादि-वयणे, रुवे नीयल्लपडिमा वा ॥

सू- सभावदुब्बलो भिक्खागओ अन्नत्थवा पुच्छिओ “तुमं सो खमओ त्ति भते ?” ताहे सो भणतिआमं, मोनेन वा अच्छति । अहवा भणति - को जतीसु खमणं पुच्छ । वइतेणे ति “तुमं सो धम्मकही वादी नेमितिओ गणी वायगो वा ?” एत्थ वि भणति-आमं, तुण्हिक्को वा अच्छति त्ति । भणाति रुवे- “तुमं अहं सयणो सि ?” अहवा - “तुमं सो पडिमं पडिवन्नमासी ?” एत्थेव तहेव तुण्हिक्कादी अच्छति ॥

[भा. ६२५५] बाहिरठवणावलिओ, परपच्चयकारणाओ आयारे ।

महुराहरणं तु तर्हि, भावे गोविंदपव्वज्जा ॥

सू-आयारतेने णथुरा कोडयइल्ल उदाहरणं ते भावसुण्णा । परपइतिनिमित्तं बाहिरकिरियासु सुद्ध उज्जता जे ते आयारतेणा । भावतेणो जहा गोविंदवायगो वादे निज्जिओ सिद्धं तहरणद्वयाए पव्वज्जमब्भुवगतो, पच्छा सम्भत्तं पडिवण्णो । एवमादि गिराणं अदित्ताणं नो गहणं कायव्वं । एक्कं ताव नियब्भंसो कतो भवति । मुसावादादिया च चरणव्वसदोसा ॥

[भा. ६२५६] एतेसामण्णतरं, गिरं अदत्तं तु आतिए जो तु ।

सो आणा अणवत्थं, मिच्छत्त विराधनं पावे ॥

चू-आवणसङ्गण पच्छित्तं च ॥ भवे कारणं ते अदत्तं पि आदिएज्जा-

[भा. ६२५७] वितियपदमणप्पज्जे, आतिए अविकोविते व अप्पज्जे ।

दुद्दाइ संजमद्दा, दुल्लभदब्बे य जाणमवी ॥

चू-खितादिचितो वा आइएज्ज, सेहो वा सजाणंतो, “दुद्दाइ” ति उवसंपन्नाण न देइ तस्स, उवसंपन्नो अनुवसंपन्नो वा जत्थ गुणेइ वक्खाणेइ वा कस्सति तत्थ कुइंतरिओ सुणति गयागयं व करंतो । “संजमहेउं व” ति अच्छितो कइ मिया दिइ ति पुच्छिओ, दिइ वि न दिइ ति भणेज्ज । जत्थ वा संजयभासाते भासिज्जमाणा सागारिका संजयभासाओ गेणहेज्जा तत्थ अविदिन्नाते गारत्थिगभासाए भासेज्जा । आयरियस्स गिलाणस्स वा सयपागेण वा सहस्सपागेण वा दुल्लभदब्बेणं कअं तदद्दा निमित्तं पउंजेज्ज, अन्नं वा किंदि सयववयणं भणेज्ज, तदद्दा धंथ हेणादि वा पंचवपे भणेज्ज ॥

मू. (१३५८) जे भिक्खू अन्नउत्थियं वा गारत्थियं वा वाएइ, वाएंत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (१३५९) जे भिक्खू अन्नउत्थियं वा गारत्थियं वा पडिच्छइ पडिच्छंतं वा सातिज्जइ ॥

मू. (१३६०) जे भिक्खू पासत्थं वाएइ, वाएंत्तं वा सातिज्जइ ॥

मू. (१३६१) जे भिक्खू पासत्थं पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१३६२) जे भिक्खू ओसन्नं वाएइ, वाएंत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (१३६३) जे भिक्खू ओसन्नं पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिज्जइ ॥

मू. (१३६४) जे भिक्खू कुसीलं वाएइ, वाएंत्तं वा सातिज्जइ ॥

मू. (१३६५) जे भिक्खू कुसीलं पडिच्छइ पडिच्छंतं वा सातिज्जति ॥

मू. (१३६६) जे भिक्खू नितियं वाएइ, वाएंत्तं वा सातिज्जति ॥

मू. (१३६७) जे भिक्खू नितियं पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिज्जइ ॥

मू. (१३६८) जे भिक्खू संसत्तं वाएइ, वाएंत्तं वा सातिज्जइ ॥

मू. (१३६९) जे भिक्खू संसत्तं पडिच्छइ, पडिच्छंतं वा सातिज्जइ ॥

तं सेवमाणे आवज्जति चाउम्मासियं परिहारद्वाणं उग्धातियं ।

चू-एतेसिं वायणं देति पडिच्छति । भावतेणो वा सव्वेसु अहाच्छंदवज्जिएसु चउलहुं, अहवा - अत्थे इ । अहाच्छंदे चउगुरुं सुत्ते अत्थे फ़ु ।

[भा. ६२५८] अन्नपासंडी य गिही, सुहसीलं वा वि जो पवाएज्जा ।

अहव पडिच्छति तेसिं, चाउम्मासाओ पोरिसिं ॥

चू-पोरिसिं ति सुत्तपोरिसिं अत्थपोरिसिं वादेतस्स, तेसिं वा समीवातो पोरिसिं करंतस्स, अहवा- एको पोरिसिं वाएंत्तस्स । अनोगासु इमं-

[भा. ६२५९] सत्तरत्तं तवो होति, ततो छेदो पहावती ।

छेदेण छिन्नपरियाए, ततो मूलं ततो दुगं ॥

चू- सत्तदिवसे चउलहुं तवो, ततो एकं दिवसं चउलहुच्छेदो, ततो एकेकदिवसं मूलणवडुवारंचिया । अहवा - तवो तहेव चउलहुं छेदो सत्तदिवसे । सेसा एकेकदिवसं । अहवा - तवो तहेव छगुरुछेदो सत्तदिवसे, सेसा एकेकं । अहवा - चउलहु तवो सत्तदिवसे, ततो चउगुरु

तवो सत्तदिवसे ?, छल्लहू तवो सत्तदिवसे, ततो छग्गुरू तवो सत्तदिवसे, ततो एते घेय छेदो सत्त सत्तदिवसे, ततो मूलऽणवट्टुपारिचिया एक्केकदिवसं । अहवा - ते घेय चउलहुगादि वा सत्तदिवसिगा, ततो छेदा लहुपणगादिगा सत्त सत्तदिवसिगा सत्तदिवसे नेयव्वा जाव छग्गुरू, ततो मूलऽणवट्टुपारिचिया एक्केकदिवसं ॥ गिहिअन्नतित्थिएसुं इमे दोसा-

[भा. ६२६०] मिच्छत्तथिरीकरणं, तित्थस्सोभावणा य गेण्हंते ।

देते पवंचकरणं, तेनेवऽक्खेवकरणं च ॥

सू- कहं मिच्छत्तं थिरतरं ? उच्यते-ते तं दट्ठं तेसिं समीवे गच्छंतं मिच्छद्विट्ठी चितेति-इमे घेय पहाणतरा जाता, एते वि एतेसिं समीवे सिक्खंति । लोगो दट्ठं भणाति - एतेसिं अप्पणो आगमो नत्थि, परसंतिताणि सिक्खंति । निस्सारं पवयणंति ओभावणा । अह तेसिं देति तो ते सदसत्थादि-भाविता महाजनमध्ये वट्ठं चोरं खुआविलियासणए करीसए पिलुअए ति एवमादिपवंचणं करेति उट्ठाहं च । अहवा - तेमेव सिक्खिएण अक्खेवे ति घोयणं करेअ दूसेअ वा ॥

[भा. ६२६१] गिहिअन्नतित्थियाणं, एए दोसा उ देत गेण्हंते ।

गहण-पडिच्छणदोसा, पासत्थादीण पुव्वुत्ता ॥

सू- कंदूया । नवरं - पासत्थादिसु गहणपडिच्छणदोसा जे ते पन्नरसमे उद्देसगे वुत्ता ते दट्ठव्वा । वंदन-पसंसणादिया तेरसमे । जम्हा एते दोसा तम्हा गिहिअन्नतित्थिया वा न वाएयव्वा ॥

परपासंडिलक्खणं - जो अन्नाणं मिच्छत्तं कुव्वंतो कुतित्थिए वाएति, जिनवयणं च नाभिगच्छति सो परपासंडी । जो पुण गिहि-अन्नतित्थिओ वा इमेरिसो-

[भा. ६२६२] णाणे चरणे परूवणं, कुणति गिही अहव अन्नपासंडी ।

एएहि संपउत्तो, जिनवयणं सो सपासंडी ॥

सू- णाणदंसणचरित्ताणि परूवेति, जिनवयणं च रोएति सो सपासंडी चेव, सो वाइअइ जं तस्स जोग्गं ।

[भा. ६२६३] एएहि संपउत्तो, जिनवयणमएण सोग्गतिं जाति ।

एएहि विप्पमुक्को, गच्छति गति अन्नतित्थीणं ॥

सू- जो अन्नतित्थियाणुसुयागिती तं गच्छति । सेसं कंदूयं । भवे कारणं वाएअ वि-

[भा. ६२६४] पव्वज्जाए अभिमुहं, वाएति गिही अहव अन्नपासंडी ।

अववायविहारं वा ओसन्नुयगंतुकामं वा ॥

सू- गिहिं अन्नपासंडिं वा पव्वज्जाभिमुहं सावगं वा छल्लीवणिय ति जाव सुत्ततो, अत्थतो जाव पिंडेसणा, एस गिहत्थादिसु अववादो । इमो पासत्थादिसु अववादो ति उवसपदा उज्जयविहारीणं उवसंपन्नो जो पासत्थादी सो अववादविहारठितो तं वा वाएअ । अहवा - पासत्थादिगाम जो संविग्गविहारं उवगंतुकमो - अब्भुट्ठिउकाम इत्यर्थः । तं वा पासत्थादिभावरहितं चेव वाएअ, जाव अब्भुट्ठेति ॥ एवं वायणा दिट्ठा, तेसिं समीवातो गहणं कहं होअ ?, उच्यते-

[भा. ६२६५] वित्थियपद समुच्छेदे, देसाहीते तहा पकप्पम्भि ।

अन्नस्स व असतीए, पडिक्कमंते व जयणाए ॥

सू- जस्स भिक्खुस्स निरुद्धपरियाओ वट्ठति, निरुद्धपरियागो नाम जस्स तिन्नि वरिसाणि

परियायस्स संपुण्णाणि, तस्स य आचारपक्कप्पो अधिज्जियव्वो। आयरिया य कालगता, एसेव समु-
च्छेदो, अहवा - कस्सइ साहुस्स आचारपक्कप्पस्स देसेण समुच्छेदो य जातो, एतेसिं सव्वो आचारपक्को
पढमस्स वित्तियस्स देसो अवस्सं अहिज्जियव्वो ॥ सो कस्स पासे अहिज्जियव्वो ? उच्यते-

[भा. ६२६६] संविग्गमसंविग्गे, पच्छाकड सिद्धपुत्त मारुत्ती !

पडिक्कंते अब्भुठिते, असती अन्नत्थ तत्थेव ॥

धू- सगच्छे चेव जे गीयत्था, तेसिं असति परगच्छे संविग्गमणुत्तसगासे, तस्स असति ताहे
अन्नस्स, “अन्नस्स वि असतीए” ति अन्नसंभोइयस्स वि असति निआदिउक्कमेणं असंविग्गेसु।
तेसु वि नितियादिद्वाणाओ आवकहाए पडिक्कमाविंत्तो, अनिच्छि जाव अहिज्जइ ताव पडिक्कमाविता
तहावि अनिच्छे तस्स व सगासे अहिज्जइ । सव्वत्थ वंदनादीनि न हावेइ । एसेव जयणा । तेसिं
असतीए पच्छाकडो ति जेण चारित्तं पच्छाकडं उन्निक्खंतो भिक्खं हिंडइ वा न वा । सारुविगो
पुण सुक्खिअवत्थपरिहिओ मुंडमसिहं धरेइ अभज्जगो अ पत्तादिसु भिक्खं हिंडइ । अन्ने भण्णंति-
पच्छाकडा सिद्धपुत्ता चेव, जे असिहं ते सारुविगा । एएसिं सगासे सारुविगाइ पच्छानुलोमेण
अधिज्जति, तेसु सारुविगादिसु पडिक्कंते अब्भुठिए ति सामात्तियकडो व्रतारोपिता अब्भुठिओ,
अहवा - पच्छाकडादिएसु पडिक्कंतेसु । एते सव्वे पासत्थादिया पपच्छाकडादिया य अन्नं खेतं
नेउं पडिक्कमाविज्जति, अनिच्छेसु तत्थेव ति ॥ “देसाहीते” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ६२६७] देसो सुत्तमहीयं, न तु अत्थतो व असमत्ती ।

असति मणुन्नमणुन्ने, इतरेतरपक्खियमपक्खी ॥

धू- पुव्वद्धं कंठं । “असति मणुन्नमणुन्ने” ति पयं गयत्थं ति । “इतरेतर” ति असति
नितियाण इतरे संसत्ता, तेसिं असति इतरे कुसीला एयं नेयव्वं, एसो वि अत्थो गतो चेव । तेसु वि
जे पुव्वं संविग्गपक्खिता पच्छा संविग्गपक्खिएसु इमेरिसा जे पच्छाकडादिया मुंडगा ते । पच्छा
कडादिया जावज्जीवाए पडिक्कमाविज्जति, जावज्जीवमनिच्छेसु जाव अहिज्जति ॥

तहावि अनिच्छेसु-

[भा. ६२६८] मुंडं च धरेमाणे, सिहं च फेडंत निच्छ ससिहे वी ।

लिंणेण असागरिए, न वंदनादीणि हावेति ॥

धू- जति मुंडं धरेति तो रयोहरणादी दव्वलिंणं दिज्जति जाव उद्देसाती करेइ, ससिहस्स वि
सिहं फेडेत्तुं एमेव दव्वलिंणं दिज्जति, सिहं वा नो इच्छति फेडेउं तो ससिहस्सेव पासे अधिज्जति,
सलिंणे ठिओ चेव असागरिए पदेसे सुयपूय ति काउं वंदनाइ सव्वं न हावेइ, तेन विचारेयव्वं ॥
पच्छाकडयस्स पासत्थादियस्स वा जस्स पासे अधिज्जति । तत्थ वेयावच्चकरणे इमो विही-

[भा. ६२६९] आहार उवहि सेज्जा, एसणमादीसु होति जतियव्वं ।

अनुमोयण करवण, सिक्खति पदम्मि सो सुद्धो ॥

धू- जति तस्स आहारादिया अत्थि तो पहाणं । अह नत्थि ताहे सव्वं अप्पणा एसनिज्जं
आहाराति उप्पाएव्वं ॥ अप्पणा असमत्तो-

[भा. ६२७०] चोदेति से परिवारं, अकरेमाणे भणाति वा सहे ।

अव्वोच्छित्तिकरस्स उ. सुयभत्तीए कुणह पूयं ॥

[भा. ६२७१] दुविहासती य तेसिं, आहारादी करेति सव्वं तो ।

पणहाणी य जयंतो, अत्तहाए वि एमेव ॥

सू- जो तस्स परिवारो, पासत्थादियाण वा सीसपरिवारो, सहा वि संता न करेति, असंता वा नत्थि सहा, एवं असतीए सो सिक्खणो आहारादी सव्वं पणगपरिहाणीते जयणाते तस्स विसोहिकोडीहिं सयं करेत्तो सुज्झति । अप्पणो वि एमेव पुव्वं सुद्धं गेण्हति, असति सुद्धसस पच्छा विसोहिकोडीहिं गेण्हंती सिक्खइ । अववादपदेण विसुज्झइ ॥

उद्देशकः-१९ समातः

मुनि दीपरत्नसागरेण संशोधिना सम्पादिता निशीथसूत्रे एकोन विंशतितमोद्देशकस्य

[भद्रबाहुस्वामि रचिता निर्युक्ति युक्तं] संज्ञास्य गणि विरचितं भाष्यं

एवं जिनवासमहत्तर विरचिता चूर्णिः परि समाप्ता ।

उद्देशकः-२०

सू- भणिओ एगूणवीसइमो उद्देसओ । इदानिं वीसइमो भण्णइ । तस्सिमो संबंधो-

[भा. ६२७२] हत्थादि-वायणंति, पडिसेहे वितहमायरंतस्स ।

वीसे दानाऽऽरोवण, मासादी जाव छम्मासा ॥

सू- पणप्पस्स हत्थकम्मसुत्तंजाव वायणंतं सुत्तं, एत्थ वितहमायरंतस्स दिट्ठमेयं एगूणविसाए वि उद्देसेसु आवज्जणपच्छित्तं, तेसिं आवण्णाणं वीसतिमउद्देसे दानपच्छित्तेणं ववहारो भण्णति - दाणत्तेण पच्छित्तस्स आरोवणा दानारोवणा । आरोवणत्ति - चडावणा, अहवा - जं दब्बादि-पुरिसविभागेण दानं सा आरोवणा । तं च कस्स ? कहं ? आयरियमुवज्झायाणं कताकतकरण्णं, भिक्खूण वि गीतमगीताण, थिरकयकरणसंघयणसंपन्नानेयराण य गच्छगताणं च सव्वेसिं तेसिं इह दाणपच्छित्तं भण्णइ, तं च इह सुत्ततो मासादी जाव छम्मासा, नो पणगादिभिन्नमासंता, ते वि अत्थतो भाणियव्वा ॥ एतेण संबधेनागयस्स इमं पदमसुत्तं-

सू. (१३७०) जे भिक्खू मासियं परिहारद्वाणं पडिसेवित्ता आलोएज्जाअपलिउंचिय आलोएमाणस्स मासियं, पलिउंचिय आलोएमाणस्स दोमासियं ॥

सू- जे निद्देसे, भिदिर् विदारे, क्षुध इति कर्मणः आख्या, तं भिनत्तीति भिक्षु, भिक्षणशीलो वा भिक्षुः, भिक्षाभोगी वा भिक्खू । मासत्रिप्फत्रं मासिक यथा-कौशिकं, द्रौणिकं । अहवा-मानेसणातो वा मासो, जम्हा समयादिकालमाणाई असति तम्हा मासे समयावलियमुहुत्ता माणा तत्रान्त-गतादित्यर्थः । अहवा दव्वखेत्तकालभावमाणा असतीति मासो । दव्वतो जत्तिया दब्बा मासेण असति, खेत्तओ जावत्तियं खेत्तं मासेण असति । कालतो तीसं दिवसा, भावतो जावत्तिया सुत्तत्थादिया भावा मासेणं गेण्हति । परिहरणं - परिहारो वज्जणं ति वुत्तं भवति । अहवा - परिहारो वहणं ति वुत्तं भवति, तं प्रायश्चित्तं । छा गतिनिवृत्ती, तिष्ठन्त्यस्मिन्निति स्थानं, इह प्रायश्चित्तमेव ठाणं, तं प्रायश्चित्तठाणं अनेगण्णगारं मूलुत्तरदप्पकप्पजयाजय भेदप्रभेदभिन्नं भवति । आङ्-मर्यादा वचने, लोकृ-दर्शने, आलोयणा नाम जहा अप्पणो जाणति तहा परस्स पागडं करेइ । परि सव्वतो भावे कुच-कौटिल्ये, तस्स पलिकुंचणे ति रुवं भवति, रलयोरैक्यम् इति

कृत्या, न पलिकुंघणा अपलिकुंघणा, तस्सेवं अपलिकुंघियं आलोएमाणस्स मासियं लहुगं गुरुगं वा पडिसेवणानिष्फण्णं दिज्जति । जो पुण पलिकुंघियं आलोएइ तस्स जं दिज्जति पलिउंचणमासो य मायानिष्फण्णो गुरुगो दिज्जति ॥ एस सुत्तथो ।

इवानि एसेवथो सुत्तफासियनिज्जुत्तीए वित्थरेणं भण्णति-

[भा. ६२७३] जेत्ति व सेत्ति व केत्ति व, निद्देसा होति एवमादीया ।

भिक्षुस्स पस्सवणया, जेत्ति कओ होति निद्देसो ॥

चू-जेत्ति वा, सेत्ति वा, केत्ति वा एवमादी । निद्देसवायगा भवन्ति । जे-कारस्स निद्देसदरिसणं- “जे असंतएणं अभक्खाणेणं अभक्खाइ” इत्यादि । से-गारो जहा- “से गामंसि वा” इत्यादि । के-कारो जहा- “कयरे आगच्छति दित्ते रुवे” इत्यादि । चोदगाह- किं कारणं सेसनिद्देसे भोत्तुं जेकारेणं निद्देसं करेइ ? आचार्याह-एत्थ कारणं भण्णइ-सेगारस्स निद्देसो पुव्वपगतापेक्खी जहा- “भिक्षू वा” इत्यादि । ककारोसंसयपुच्छाए वा भवति, जहा- “किं कस्स केन व कहं केवचिर कइविहे” इत्यादि । जेगारो पुण अनिदिद्धवण्णुत्तेसे जहा- “जेणेन जं पइअ” इत्यादि, अहवा - जहा इमो चेव जेगारो उस्सगववायट्ठिएण पडिसेवियं व त्ति न निदिद्धं गुरुं लहुं वा जयणाजयणाहिं वा तेन जेगारेण निद्देसो कृतेत्यर्थः अहवा-जेकारेण अनिदिद्धभिक्षुस्सट्ठा निद्देसो ॥

सो भिक्षू चउव्विहो इमो-

[भा. ६२७४] नामं ठवणा भिक्षू, दव्वभिक्षू य भावभिक्षू य ।

दव्वे सरीरमविओ, भावेण उ संजतो भिक्षू ॥

चू-नास भिक्षू, जस्स भिक्षूत्ति नामं कयं । ठवणा भिक्षू चित्रकर्मलिहितो । दव्व भिक्षू दुविधो, आगमतो नो आगमतो य । आगमतो जाणए अनुवओगो दव्वमिति वचनात् । नो आगमओ जाणगादितिविधो, दोन्नि वि भासित्ता तव्वतिरित्तो एगभवियादितिविधो, एगभविओ नाम जो नेरइयतिरिए य - मनुयदेवेसु वा अनंतरं उव्वट्ठित्ता जत्थ भिक्षू भविस्सति तत्थ उव्वज्जिहिति, बद्धाउओ नाम जत्थ भिक्षू भविस्सइ तत्थ आउयं बद्धं, अभिमुहनामग्गेत्तो नाम जत्थ भिक्षू भविस्सति जत्थ उव्वज्जिउकामो समोहतो पदेसा निच्छूढा । अहवा-सयणधणादिपरिच्चिइयं पव्वज्जाभिमुहो गच्छमाणो । गओ दव्वभिक्षू । इदानि भावभिक्षू । सो दुविधो-आगमतो नो आगमतो य । आगमतो जाणए भिक्षुसद्वोपयुत्ते, नो आगमतो इहलोगणिप्पिवासो संवेगभावितमती संजमकरणुज्जतो भावभिक्षू ॥ चोदगाह-त्वयोक्तम्-

[भा. ६२७५] भिक्षणसीलो भिक्षू, अन्ने वि न ते अणऽन्नवित्तिता ।

निप्पिसिएणं पातं, पिसितालंभेण सेसाउ ॥

चू-“भिक्षाहारो वा भिक्षू”, एवमन्ये रक्तपटदयोऽपि-भिक्षवो भवन्ति” । आचार्याह- न ते भिक्षवः । कुतः ? , येन तेषां भिक्षावृत्तिर्निरुपधा न भवति । आहूतमपि आधाकर्मदोषयुक्ता च तेषां वृत्ति प्रलंभादि, अन्यान्यवृत्यश्च तेन ते भिक्षवो न भवन्ति । तस्मात् साधव एव भिक्षवो भवन्ति, येन साधूनामाधाकर्मादिदोषवर्जिता निरुपधा वृत्ति । “अणन्नविवित्ता”-अणन्नवृत्तश्च, भिक्षां मुक्त्वा नास्त्यन्या साधूनां वृत्ति । एत्थ आचरिओ निप्पिसिएण दिट्ठंतं करोति, सपिसियं जो

भुञ्जति सो सपिसिओ, जो न भुञ्जति सो णिप्पिसिओ । “पिसियालंभेण सेया य” ति - जे पुण भणंति- “निब्बि (प्पि) सा कथं जाव पिसियस्स अलाभो” ति, एं भणंता सेसा न निप्पिसिया भवतीत्यर्थः ॥ इमे वि एयस्सेव अत्थस्स पसाहगा दिड्ढता-

[भा. ६२७६] अविहिंस बंभचारी, पोसहिय अमज्जमंसियाऽचोरा ।

सति लंभ परिह्वाती, होंति तदक्खा न पुण सेसा ॥

चू-अहवा कोइ भणेआ-अहिंसगोऽहं जाव मि ए न पस्सामि । अन्नो कोति भणेअ-बंभचारी अहं जाव मे इत्थी न पडुप्पज्जति । अहवा एवं भणेअ-आहारपोसही हं जाव मे आहारो न पडुप्पज्जइ । अहवा कोति भणेअ-अमज्जमसवृत्ती हं जाव मज्जमंसे न लहामि । अहवा कोति भणेअ-अमज्जमसवृत्ती हं जाव मज्जमंसे न लहामि । अहवा कोति भणेअ-अचोरकवृत्ती हं जाव परच्छिद्रं न लभामि । एते असतिलंभपरिह्वागिणो वि नो तदक्खा भवन्ति, तेन अत्थेण अक्खा जेसिं भवति ते तदक्खा अहिंसगा इत्यर्थः, सेसा अनिवृत्तधित्तास्तदाख्या न भवन्ति, ते उरक्तपटादयो न भवन्ति भिक्षवः, सावद्यभिक्षामतिलंभपरित्यागिनः साधव एव भिक्षवो भवन्ति । “सेसे” ति भिक्षवग्राहणे वा साधूण चरगादियाण इमो विरोसी ॥ भण्णति-

[भा. ६२७७] अहवा एसणासुद्धं, जहा गेण्हंति भिक्खुणो ।

भिक्खं णेवं कुलिंगत्था, भिक्खजीवी वि ते जती ॥

चू-“एसणासुद्धं” ति-उग्गमादिसुद्धं, पच्छाणुपुव्विग्गहणं वा एयं, सेसं कंठं । अहवा-ते चरगादिकुलिंगी न केवलं भिक्षुवृत्त्युपजीवी ॥ जाव इमाणि य भुञ्जति-

[भा. ६२७८] एगमुद्देसियं चेव, कंदमूलफलाणि य ।

सयं गाहा परत्तो य, गेण्हंता कह भिक्खुणो ॥

चू-“दगं ति-उदगं, “उद्देसियं” ति तमुद्दिश्य कृतं, “कंद” इति मूल कंदादी, पधिन्यादि मूला, आम्रादि फला, एयाणि स्वयं गेण्हंता कहं भिक्खुणो भवन्ति ? इत्युक्तं भवति ॥

जो पुण सन्निच्छयभिक्खू इमेरिसी वृत्ती भवन्ति-

[भा. ६२७९] अच्चित्ता एसनिज्जा य, मिता काले परिकिञ्चिता ।

जहालद्धविसुद्धा य, एसा वित्ती उ भिक्खुणो ॥

चू-अगरहिता अगरहियकुलेसु वा भत्तिबहुमाणपुव्वं वदिज्जमाणी अचित्ता बातालीस-दोसविसुद्धा एसनिज्जा भत्तइप्पमाणजुत्ता मिता । “काले” ति दिवा । अहवा-गामनगरदेसकाले । अहवा ततियापोरिसीए दायगादिदोसविसुद्धा । परिकिञ्चिता “जहालद्धा” नाम संजोयणादिदोस-वज्जिता, एरिसवृत्तिणो भिक्खू भवन्ति ॥ “भिक्खणसीले” ति गतं । इदानीं “मिनत्ति” ति भिक्षु-“भिदिर” विदारणे, “क्षुध” इति कर्मणा आख्यानं, तं मिनत्तीति भिक्षु, एष भेदको गृहीतः सो दुविहस्स भवति-दव्वस्स य भावस्स य । भेदकग्रहणाच्च तज्जातीयद्वयं सूचितं-भेदणं भेत्तव्वं च । जतो भण्णति-“दव्वे य भाव” गाहा । तत्थ-

[भा. ६२८०] दव्वे य भव भेयग, भेदण भेत्तव्वगं च तिविहं तु ।

नाणाति भाव-भेयण, कम्म खुहेगइत्तं भेज्जं ॥

चू-दव्वेतिविहो-दव्वभेदको दव्वभेयणाणि दव्वभेयव्वं । दव्वभेदको रहकारादि, दव्वभेदनानि

परसुमादीनि, दब्बतो भेत्तव्वं कहुमादियं । भावे भावभेदको भिक्षु, भावभेदनानि नाणादीणि, भावभेत्तव्वं कम्मं ति वा, खुहं ति वा, कोण्णं ति वा, कलुसं ति वा, वज्रं ति वा, वेरं ति वा, पंको ति वा, मलो ति वा, एते एगड्ढिता । एवं जाव भेज्जं भवति ॥

इमानि भिक्षोरेकार्थिकानि शक्रेन्द्रपुरन्दरवत् भिक्षुत्ति वा जति त्ति वा खमगत्ति वा तवस्सि त्ति वा भवंते त्ति वा । एतेसिं इमा व्याख्या-

[भा. ६२८१] भिंदंतो वा वि खुधं, भिक्षू जयमाणओ जई होइ ।

तवसंजमे तवस्सी, भवं खवंतो भवंतो त्ति ॥

सू- भिन्नति भिक्षुः । यती प्रयत्ने । तपः सन्तापे, तपः अस्यास्तीति तपस्वी । अहवा-अधिकरणा-भिधानादिदं सूचति-तपसि भवः तापसः । अहवा-तपः संयमासना तवस्सी नारकादिभवानमंतं करंतो भवंतो । नारकादिभवे वा क्षपयतीति क्षपकः, एत्थ भावभिक्षुणा अधिकारो ॥ भिक्षुत्ति गयं । इदानीं मासो तस्स नामादिच्छओ निक्खेवो-

[भा. ६२८२] नामं ठवणा दविए, खेत्ते काले तहेव भावे य ।

मासस्स परुवणया, पगतं पुण कालमासेणं ॥

सू- नाम ठवणाओ गताओ, दब्बमासो दुविहो-आगमओ नोआगमओ । आगमओ जाणओ अनुवउत्तो । नो आगमतो जाणगसरीयं भविगसरीरं, जाणगभवियअइरित्तो इमो-

[भा. ६२८३] दब्बे भविओ निव्वित्तिओ य खेत्तम्मि जम्मि वण्णणया ।

काले जहि वण्णिअइ, नक्खत्तादी व पंचविहो ॥

सू- भविओ त्ति एगभविओ बद्धाउ अभिमुहनामगोत्तो य । अहवा-ज्ञशरीर भव्यशरीर व्यतिरिक्तः । “निव्वित्तिओ” त्ति-मूलगुणनिव्वित्तितो उत्तरगुणनिव्वित्तिओ य । तत्थ मूल-गुणनिव्वित्ति जेहिं जीवेहिं तप्पढमताए नामगोत्तस्स कम्मस्स उदएण मासदब्बस्स उदएणं मासदब्बपाउग्गाई दब्बाई गहियाई । उत्तरगुणनिव्वत्तणानिव्वत्तितो चित्रकर्मणि मासत्थं वा लिहितो । जम्मि खेत्ते मासकप्पो कीरइ, जम्म वा खेत्ते ठविअइ जम्मि वा खेत्ते वण्णिअइ, सो खेत्तमासो । कालमासो जम्मि वा कालमासो ठविअइ । अहवा - कालमासो सावणभइवयादी । अहवा - सलक्खणनिष्फण्णो नक्खत्तादी पंचविहो इमो-नक्खत्तो चंदो उडु आइओ अभिवट्ठिओ य ॥ तत्थ नक्खत्तचंदा इमे-

[भा. ६२८४] अहोरत्ते सत्तवीसं, तिसत्तसत्तड्ढिभाग नक्खत्तो ।

चंदो अउनत्तीसं विसट्ठि भागा य बत्तीसं ॥

सू- नक्खत्तमासो सत्तावीसं अहोरत्तो, “तिसत्त” त्ति एकवीसं च सत्तसट्ठिभागा-एसलक्खणओ य परिमाणओ य नक्खत्तमासो । चंदमासो अउनत्तीसं अहोरत्ते बत्तीसं य विसट्ठिभागे ॥

[भा. ६२८५] उडुमासो तीसदिनोष आइओ तीस होइ अद्धं च ।

अभिवट्ठितो य मासो, पगतं पुण कम्ममासेणं ॥

सू- उडुमासो तीसं चेव पुण्णा दिना । आदिच्चमासो तीसं दिणा दिनद्धं च । अभिवट्ठितो अहिमासगो भण्णति । एतेसिं पंचण्हं पदाणं इह पगतं ति अधिकारो कम्ममासेणं, कम्ममासो त्ति उडुमासो ॥ अभिवट्ठियस्स इमं पमाणं-

[भा. ६२८६] एकत्तीसं च दिना, दिनभागसयं तहेकवीसं च ।
अभिवद्धिओ उ मासो, चउवीससतेण छेदेण ॥

घू- एगत्तीसं दिवसा, दिवसस्स चउवीससयखंडियस्स इगवीसुत्तरं च भागसतं एयं अधिमासगण्यमाणं ति । एतेसिं च नक्खत्तादीयाण मासाणं उप्पत्ती इमा भण्णति- अभीइमादी चंदो चारं चरमाणो जाव उत्तरासाढाण अंतं गओ ताव अट्टारससता तीसुत्तरा सत्तसट्ठी भागाणं भवंति, एतावता सव्वनक्खत्तमंडलं भति ॥ एतेसिं सत्तसट्ठीए चेव भागो, भागलद्धं सत्तावीसं अहोरत्ता अहो रत्तस्स य इगवीसं सत्तसट्ठीभागा एस नक्खत्तमासो परिमाणलक्खणओ । अहवा- एयं चेव फुडतरं भण्णति-अभियस्स चंदयोगो इगवीस सत्तसट्ठीभागा । अवरे छन्नक्खत्ता पन्नरस मुहुत्ता भोगाओ एतेसिं छण्हं सत्तभिसा भरणा अद्वा अस्सेसा सार्ती जेड्डा य । एतेसिं छण्हं तिन्नि अहोरत्ता । अन्ने छन्नक्खत्ता पणयालमुहुत्तभोगी तं जहा-तिन्नि उत्तरा, पुनव्वसु, रोहिणी, विसाहा य । एते नव अहोरत्ता । तिण्हं मज्जे मेलित्ता बारस जाता । अन्ने पन्नरस नक्खत्ता तीसमुहुत्तभोगी, तं जहा-अस्सिणी, कित्तिथा, मिगसिर, पुस्स, मघा तिथि पुव्वा, हत्थ, वित्ता, अनुराहा, मूल, सवण, धनिद्धा, रेवती य, एते पन्नरस अहोरत्ता । बारस मिलित्ता जाया सत्तावीस सव्वे । रुक्खमंडलपरिभोगकालो नक्खत्तमासो भण्णति ।

इदानीं चंदमासो तस्स निदरसणं, तंजहा-सावण बहुलपडिवयात्तातो आरब्ध जाव सावणपोणिमा सम्पत्तो-एस परिमाणतो चंदमासो । एवं मद्दवतावितो वि सेसा दड्डव्वा । लक्खणओ पुण आसाढपोणिमाए वतिक्कंताए सावणबहुलपडिवयाए रुद्धमुहुत्तसमयपढमाओ अभितिस्स भोगो पवत्तति चंदेण सह । इमो नव मुहुत्ते चउवीसं विसट्ठीभागे छावट्ठिं सत्तसट्ठिं चोण्णियाओ य । एते इमेण विहिणा भवंति-जे अभीयस्स इगवीसं सत्तसट्ठी भागा ते सह च्छेदेण बासट्ठीए गुणि जाता तेरससया विउत्तरा, अंसाणं छेदो इगतालीसं सत्ता चउप्पन्ना तेन भागे न देइ ति असा तीसगुणा कायव्वा । $१३०२ \times ३० = ३९०६०$

तेहिं भागेहिते लद्धं नव मुहुत्ता, ९ सेसं बासट्ठीए गुणयव्वं, एत्थ उ वट्ठो (छेदो) कज्जतिबा- सट्ठीभागेण, एकतालीसताणं चउप्पन्नाण बासट्ठीभागेण सत्तसट्ठी भवंति, एक्केण गुणितं एत्तिर्यं ९ चेव सत्त सट्ठीए ६७ भागे हिते लद्धं चउवीसं बासट्ठीभागा छावट्ठं च सेसचुण्णीया भागा । एत्थ अभीति - भोगे सवणादिया सव्वे नक्खत्तभोगा छोढव्वा जाव उत्तरासाढाणं असंपत्तो, तत्थ इमा रासी जाता अट्ठसया एगूणविसुत्तरा मुहुत्ताणं, चउव्वीसं च बासट्ठीभागे छावट्ठि चुण्णीया भागा ॥ ६६ एत्थ पुणो अभितीभोगो य छओढव्वो, सवणभोगो य सम्पत्तो ३०, धणिद्धाण य छव्वीसं २६ मुहुत्ता बायालीसं बावट्ठीभागा दोय चुण्णिया ४२, ६२, २ भागा, ताहे इमो रासी, एयम्मि ८८४, ९०, ६२, १३२, ६७ मुत्तै । सावणपोणिमा सम्पत्ता ।

एत्थ चउतीसुत्तरसयस्स सत्तसट्ठीए भागो हायव्वो, दो लद्धा, ते उवरिं पक्खित्ता, जाता वानउतीए बावट्ठीभाग ति काउं बावट्ठीए भातिता एक्को लद्धो सो उवरि पक्खित्तो, सेसा तीसं बावट्ठीभागा ठिता ८८५ जे पंचासीया अट्ठसया मुहुत्ताणं तेसिं ३० तीसाए भागा लद्धा एगूनतीसं अहोरत्ता, जे सेसा पन्नरसा मुहुत्ता ते ६२ बासट्ठीए गुणित जाता नवसया तीसुत्तरा, एत्थ जे ते सेसा तीसं बावट्ठीभागा ते पक्खित्ता जाया नवसया सट्ठी ९६० । एयस्स भागो तीसाए, लद्धा

बत्तीसं, विसङ्खिभागा एते अउनत्तीसाए अहोरत्ताण हेद्वा ठविया विसङ्खिता छेदसहिता । एवं एसो चंदमासो अउणत्तीसं दिवसा विसङ्खिभागा य बत्तीसं भवति । इदानीं उडुमासो भण्णति - एक्कं अहोरत्तं चुट्ठीए बावड्ढि भागे छेत्ता तस्स एक्कसट्ठी भागा चंदगतीए तेहिं समती भवति । कहं पुण?, उच्यते-जति अट्टारसहिं अहोरत्तसएहिं सट्ठेहिं अट्टारसतीसुत्तरासया लब्धंति तो एक्केण अहोरत्तेण किं लब्धामो । एवं तेरासियकम्मे कते आगयं एगसट्ठिहं बावड्ढिभागा अहो रत्सु, एसा एक्कसट्ठी तीसाए तिहीहिं मग्गो भवति नि तीसाए गुणेगव्वा. ताहे इमो रासी जातो १८३० । एयस्स एगसट्ठीए भागो हायव्वो लब्धा तीसंतिही, एसो एवं उडुमासो निष्फण्णो, एस चेव कम्ममासो, सहाणमासो य भण्णति । एस चेव रासी बावड्ढिहितो चंदमासो वि लब्धति ।

इदानीं आइच्चमासो भण्णइ । सो इमेण विहिणा आनेयव्वो - आदिच्चो पुत्तभागे चउसु अहोरत्तेसु अट्टारससु य मुहुत्तेसु दक्षिणायणं पवत्तति, सो य अप्पणो चारेण सव्वणकखत्तमंडलचारं चरित्ता जाव पुणो पुत्तस्स अट्ठ अहोरत्ता चउव्वीसं मुहुत्ता भुत्ता । एस सव्वो आइच्चस्स णकखत्तभोगकालो पिंडेयव्वो, इमेण विहिणा-

सयभिसयभरणीओ, अट्ठा अस्सेस साति जेद्वा य ।

वच्चति मुहुत्ते एक्कवीसतिं छच्च अहोरत्ते ॥

तिन्नुत्तरा विसाहा, पुनव्वसू रोहिणी य बोधव्वा ।

गच्छति मुहुत्ते तिन्नि चेव वीसं च अहोरत्ते ॥

अवसेसा नक्खत्ता, पन्नरस वि सूरसहगया जंति ।

बारस चेव मुहुत्ते, तेरसय समे अहोरत्ते ॥

अभिति छच्च मुहुत्ते, चत्तारि य केवले अहोरत्ते ।

सूरेण समं गच्छइ, एत्तो करणं च बोच्छामि ॥

एयं सव्वं मेलियं इमो अहोरत्तरासी भवति ॥ ३६६ ॥ एयं आदिच्चं वरिसं । एयस्स बारसहिं भागो भागलद्धं आदिच्चमासो । अहवा - पंचगुणस्स सट्ठीए भागो भागलद्धं तीसं अहोरत्ता, अहोरत्तस्स य अद्धं, एस आदिच्चमासो पमाणओ लक्खणतो य । एत्थ वि सव्वमासा अप्पणो भागहारेहिं उपपज्जति । इदानीं अभिवड्ढिओ-

छच्चेव अतीरित्ता, हवंति चंदम्मि वासम्मि ।

चारसमासेणेते, अट्ठाइजेहिं पूरितो मासो ॥

एवमभिवड्ढितो खलु, तेरसमासो उ बोधव्वो ॥

- वर्षमिति वाक्यशेषः ।

सट्ठीए अतीताए, होति तु अधिमासगो जुगद्धम्मि ।

बावीसे पक्खसते, होई वितिओ जुगंतम्मि ॥

अहवा-नक्खत्तादीमासाण दिनान य णं इमातो पंचविहातो पमाणवरिसदिवसरासीतो अट्टारससत्ततीसुत्तराओ आनिज्जति । तेसु पंचप्पमाणा वरिसा इमे-चंदं चंदं अभिवड्ढियं पुणो चंदं अभिवड्ढियं । तेसिमं करणं-चंदमासो एगूणत्तीसं २९ दिवसे, दिवसस्स य वासङ्खिभागा बत्तीसं, एस चंद मासो । बारमासवरिसं ति-एस बारसगुणो कज्जति, ताहे इमं भवति अडयाला तिन्निसया

दिवसाणं, विसङ्खिभागाण य तिन्निसया चुलसीया, ते बावडी भइया लद्धा छदिवसा, ते उवरिं पक्खिता जाता तिन्नि सता चउप्पन्ना, ३५४ सेसा बारस, ते छेयंसा अद्धेण उवड्डिता जाया एगतीसं भागा, एयं चंदवरिसपमाणं । “तिन्नि चंदवरिस ति तो तिगुणं कज्जति, तिगुणकयं इमं भवति वासड्डहियं दिनसहस्सं, एगतीसविभागा य अट्टारस । एयं तिण्ह चंदवरिसाणं पमाणं । एत्तो अभिवड्डियकरणं भण्णति सो एकतीसं दिणाति एकवीससयं चउवीससयं भागाणं, एरिस “बारस मासा वरिस” ति काउं बारसहिं गुणेयव्वा, गुणिए इमो रासी, तिन्नि सया बोहत्तरा दिनानं चउवीससया भागा चोदससया बावन्ना, छेदेण भातिते लद्धा एकारस, ते उवरिं छूढा जाता तिन्निसया दिवसाणं तेसीया हिद्धा अट्टासीति सेसगा, ते सच्छेया चउहिं उवड्डिता जाया एकतीसभागा बावीसं, एयं अभिविड्डियवरिसपमाणं ।

“दो अभिवड्डियवरिस” ति एस रासी दोहिं गुणेयव्वो, दोहिं गुणिए इमो रासी सत्तसया छावड्डा दिवसाण इगतीस भागा य च्चोयाला ए एकतीसभातियालद्धो तत्थेक्को, सो उवरिं छूढो, जाया सत्तसया सत्तट्टा एकतीसतिभागा य तेरसा । एस अभिवड्डियवरिसरासी पुव्वभणियचंदवरिसरासिस्स मेलितो । कहं ?, उच्यते - दिवसा दिवसेसु, भागा भागसु । ताहे पंचवरिसरासी “सरत्तविसुद्धो भवइउ” अट्टारससया तीसुत्तरा ॥ एस धुवरासी ठाविज्जति । एयाओ धुवरासीओ सव्वमासा नक्खत्तादिया उप्पाइज्जति अप्पण्णो भागहारेहिं । जओ भणितं-

[भा. ६२८७] भा-ससि-रिउ-सूमासो, उवड्डिति एगड्डि सट्ठी य ।

अभिवड्डियस्स तेरस, भागाणं सत्त चोयाला ॥

[भा. ६२८८] सत्तट्ठि नक्खत्ते, छेदे बावड्डिमेव चंदम्मि ।

एगड्डिअ उड्डुम्मि सट्ठीं पुण होइ आइच्चे ॥

[भा. ६२८९] सत्तसया चोयाला, तेरसभागाण होति नावव्वा ।

अभिवड्डियस्स एसो, नियमा छेदो मुणेयव्वो ॥

[भा. ६२९०] अट्टारसया तीसुत्तरा उ ते तेरसेसु संगुणिता ।

चोयाल सत्तभइया, छावट्टतिगिवट्टिया य फलं ॥

भा इति नक्खत्तमासो, ससि ति चंदमासो, रिउ ति वा कम्ममासो वा एगड्डं, सूमासो य, एतेसिं मासाणं जहासंखं भागहारा इमेरिसा-सत्तसट्ठी विसड्डिएगसट्ठी सट्ठी य अभिवड्डिय मासस्स भागहारो सत्तसया चोयाला तेरसभागेणं । एतेसिं इमा उप्पत्ती जइ तेसेहिं चंदमासेहिं बारस अभिवड्डियमासा लब्धति तो बावडीए चंदमासेहिं कति अभिवड्डियमासा लभिस्सामो एवं तेरासिए कते आगतं सत्तावण्णमासो मासस्स य तिन्नि तेरसभागा, एते पुणो सवण्णिथा जाता सत्तसया चोयाला तेरसभागाणं ति, एतेहिं अट्टारसण्हं सयाणं तीसुत्तराणं तेरसगुणिताण २३७९० भागो हायव्वो, लद्धं एकतीसं दिना, सेसं सत्तसया छव्विसा ते छहिं उवड्डिया जाया सयं एकवीसुत्तरं अंसाणं, छेदे वि सयं चउवीसुत्तरं, एस अभिवड्डियवरिसबारसभागो अधिमासगो । जो पुण ससिसूरगतिविसेसनिष्फण्णो अधिमासगो सो अउनत्तीसं दिना विसड्डिभागा य बत्तीसं भवति । कहं ?, “ससिणो य जो विसेसो आइच्चस्स य हवेज्ज मासस्स तीसाए संगुणितो अधिमासओ चंदो । आइच्चमासो तीसं दिना तीसा य सड्डिभागा, चंदमासो अउनत्तीसं दिना वि सड्डिभागा य

वत्तीसं । एतेसिं विसेसे कते सेसमुद्धरितं एकतीसं वासड्विभागा अन्ने तीसं चेव वासड्विभागा, एते उवड्विया परोप्परं छेदगुणकाउं एगस्स सरिसच्छेदो नेहे अंसेसु पक्खित्ता तेसु विच्छेयं सबड्विएसु एगसड्विवासड्विभागा जाया अहोरत्तस्स, एस एको तिही सोमगतीए सो तीसगुणितो विसड्विभातिओ चंदमासपरिमाणनिष्फण्णो अहिमासगो भवति ।

अहवा-इमेण विहिणा कायव्वं-जइ एक्केण आइच्चमासेण एका सोमतिही लब्धति तो तीसाए आदिच्चमासेहिं कतितिही लब्धामो, आगतं तीसं सोमतिहीओ, एस आदिच्चचंदवरिसअभिवड्विय-छन्मासे य प्रतिदिनं प्रतिमासं च कला वड्डमाणी तीसाए मासेसु मासो पूरति ति, एसो अधिमासगो चंदमासप्पमाणो चंदो अधिमासगो भण्णति, एयं चेव अभिवड्विं पडुच्च अभिवड्विवरिसं भण्णति ।

भणियं च सूरपन्नत्तीण- 'तेरसं य चंदमासो, एमो अभिवड्विओ ति नायव्वो' वर्षमिति वाक्यशेषः । तस्स बारसभागो अधिमासगो अभिवड्वियर्षमासेत्यर्थः । अथवा-अधिमासगप्पमाणं इमं एगतीसं दिणा अउनतीस मुहुत्ता विसड्वि भागा एस सतरसा, एते कहं भवंति ? उच्यते-जं एगवीस उत्तरसयं अंसाणं तीसगुणं कायव्वं तस्स भागो सयेण चउवीसउत्तरेण भागलद्धं अउनतीसं मुहुत्ता, सेसस्स अद्धे ताव दो, तत्थ विसड्वि भागा सत्तरस भवंति, एवं वा एखतीसदिणसहियं अधिकमासपमाणं । एसो पंचविहो कालमासो भण्णति ॥

इदानीं भावमासो सो दुविहो आगमतो नो आगमतो य-

[भा. ६२९१] मूलादिवेदओ खलु, भावे जो वा वियाणतो तस्स ।

न हि अग्निनाणओऽग्गी-नाणं भावो ततोऽणन्नो ॥

सू-जो जीवो घण्ण-मास-मूल-कंद-पत्त-पुष्फ-फलादि देदेति सो भावमासो, जो वा आगमतो उवउत्तो मास इति पदत्यजाणओ । चोदगाह- 'न हि अग्निनाणओ अग्नि' ति नत्वग्निज्ञानोपयोगतः आत्मा अगन्याख्यो भवति । एवमुक्ते चोदकेनाचार्याह- 'नाणं भावो ततो णऽन्नो' ति नाणं ति ज्ञानं, भावः अधिगमः उपयोग इत्यनर्यान्तरमिति कृत्वा अग्निद्रव्येपयुक्त आत्मा तस्मादग्नि-भावादव्यो न भवति ॥ एत्थ छव्विहो मासनिक्खेवो, कालमासेण अधिकारो तत्थ वि उड्डुमासेण, सेसा सीसस्स विकोवण्णहा भणिया, मासे ति गयं । इदानीं 'परिहारो' ति, तस्स इमो निक्खेवो-

[भा. ६२९२] नामं ठवणा दविए, परिगम परिहरण वज्जणोग्गहे चेव ।

भावावण्णे सुद्धे, नव परिहारस्स नामाइं ॥

सू- भावपरिहारो दुविधो कज्जति (आवण्णपरिहारो सुद्धो य) आवण्णपरिहारितो एस चरित्ताइयारो । अहवा- भावपरिहारितो दुविधो पसत्थो अपसत्थो य । पसत्थे जो अन्नाणमिच्छादि परिहरति, अपसत्थो जो नाणदंसणचरित्ताणि परिहरति । एवं भावे तिविहे कज्जमाणे दसविहो परिहारनिक्खेवो भवति ॥ एतेसिं इमा व्याख्या-नामठवणातो गतातो, वतिरित्तो दव्वपरिहारो ।

[भा. ६२९३] कंटगमादी वच्चे, गिरिनदिमादीसु परिओ होति ।

परिहरण धरण भोगे, लोउत्तर वज्ज इत्तरिए ॥

[भा. ६२९४] लोणे जह माता ऊ, पुत्तं परिहरति एवमादी उ ।

लोउत्तरपरिहारो, दुविहो परिभोग धरणे य ॥

जो कटगादीणि परिहरति आदिग्गहणेणं खाणू विससप्पादी । परिगमपरिहारो नाम जो

गिरिं नदिं वा परिहरंतो जाति, आदिग्गहणातो समुद्रमडविं वा । परिगमो ति वा पञ्जहारो ति वा परिओ ति वा एगड् । परिहरणं परिहारो दुविहो लोइओ लोउत्तरो य । तत्थ लोगे इमो- “लोगे जह” पुब्बद्धं कंठं । लोउत्तरपरिहारो दुविहो-परिभोगे धरणे य । परिभोगे परिभुंजति पाउनिज्जती-त्यर्थः । धारणपरिहारो नाम जं संगोविज्जति पडिलेहिज्जति य, न य परिभुंजति ।

दुविहो-लोइओ लोउत्तरिओ य । लोइओ इत्तरितो आवकहिओ य । इत्तरिओ सुयगमत-गादिदसदिवसवज्जणं, आवकहितो जहा नड-वरुड-छिनग्गए जुहति लोउत्तरिओ दुविहो-इत्तरिओ आवकहितो य । तत्थ इत्तरिओ सेज्जायरदानअभिगमसट्ठादि, आवकहितो रायपिंडो । अहवा-“अट्ठारस पुरिसेसुं ।” अनुग्गहपरिहारो-

[भा. ६२९५] खोडादिभंगऽनुग्गह, भावे आवण्णसुद्धपरिहारे ।
भासादी आवण्णो, तेन तु पगतं न अत्रेहिं ॥

सू- “खोडभंगो” ति वा, “उक्कोडभंगो” ति वा, “अक्खोडभंगो” ति वा एगड्, आङ्मर्यादायां खोडं नाम जं रायकुलस्स हिरण्णादि दब्बं दायव्वं वेड्डिकरणं परं परिणयणं चोरमडादियाण य चोल्हगादिप्पदाणं तस्स भंगो खोडभंगो, तं रायणुग्गहेणं मज्जायाए भंजंतो एक्कं दो तिन्नि वा सेवति जावतिय अनुग्गहो से कज्जति तत्तियं कालं सो दब्बादिसु परिहरिज्जति तावत् कालं न दाप्पतेत्यर्थः । एस अनुग्गह परिहारो । भावपरिहारो दुविहो-आवण्णपरिहारो सुद्धपरिहारो य । तत्थ सुद्धपरिहारो जो वि सुद्धा पंचयामं अनुत्तरं धम्मं परिहरइ-करोतीत्यर्थः । विसुद्धपरिहारकप्पो वा धेप्पइ । आवण्णपरिहारो पुण जो भासियं वा जाव छम्मासियं वा पायच्छित्तं आवण्णो तेन सो सपच्छिंती असुद्धो अ विसुद्धचरणेहिं साहूहिं परिहरिज्जति । इह तेन अहिकारो न सेसेहिं (अधिकारो) विकोवण्णट्ठा पुण परूविया ॥ इदानीं ठाणं, तस्सिमो चोइसविहो निक्खेवो-

[भा. ६२९६] नामं ठवणा दविए, खेत्तद्धा उह्मओ विरति वसही ।
संजम पग्गह जोहो, अचल गणन संघणा भावे ॥

सू- नामठवणातो गयाओ, जाणगसरीर भविथवइरित्तं दब्बट्ठाणं इमं-

[भा. ६२९७] सच्चित्तादी दब्बे, खेत्ते गामादि अद्धदुविहा उ ।
तिरियनरे कायठिती, भवठिति चेवावसेसाण ॥

सू- सच्चित्तदब्बट्ठाणं अचित्तं मीसं । सच्चित्तदब्बट्ठाणं तिविधं-दुपयं चउप्पयं अपयं । दुपयट्ठाणं दिणे जत्थ मनूसा उवविसंति तत्थ ठाणं जायति, चउप्पदाणं पि एवं चेव, अपदाणं पि जत्थ गरुयं फलं निक्खिप्पइ तत्थ ठाणं संजायति । अचित्तं जत्थ फलगणि साहजंतादि नो निक्खिप्पति तत्थ ठाणं । एतेसिं चेव दुपदादियाण समलंकिताण पूर्ववत् घडस्स वा जलभरियस्स ठाणं (मीसं) खेत्तं गामणरादियं तेसिं ठाणं खेत्तट्ठाणं, अहवा-खेत्तो गामनगरादियाण ठाणं । अद्धा काल इत्यर्थः, सो दुविधो उवलक्खितो जीवेषु अजीवेषु य । अजीवेषु जा जस्स ठिई । संसारिजीवेषु दुविधा ठिई-कायठिई भवठिती य, तत्थ तिरियणरेसु अनेगभवग्गहणसंभवातो कायठिई, सेसाणं ति-देवनारगाणं एगमवसंयिट्ठणा भवठिई, अहवा-कालट्ठाणं समयावलियादि नेयं ॥

[भा. ६२९८] ठाण निसीय तुअट्ठण, उह्मती विरति सव्व देसे य ।
संजमठाणमसंखा, पग्गह लोगीतर दो पणगा ॥

चू- “अ” ति तज्जातीयगणकतोः निसीयणहुयहुणा नि गविता, तैसिं उखड्डाणं आदि तं पुण काउस्सगं निसीयणं उवविसणं तुअट्ठणं संपिहणं उ । “विरति” ठाणं दुविधं-देसे सव्वे य, तत्थ देसे सावघाणं अनुव्वया पंच, सव्वे साधूण महव्वया पंच । वसहिट्ठाणं उवस्सओ जस्स वा जं आवस्सहट्ठाणं । “संजमठाणं” ति वा अज्झवसायठाणं ति वा परिणामठाणं ति वा एगट्ठं । एत्थ पढमसंजमट्ठाणे पञ्चयपरिमाणं सव्वागासपदेसगं, सव्वागासपदेसेहिं अनंतभागाहिगा नेया, एवं लक्खणा सामण्णतो संजमठाणा असंखेअ । विभागतो सामातियछेदसंजमठाणा दो वि सरिसा असंखेअ ठाणे गच्छंति, ततो परिहारसहिता ते चेव असंखेअठाणे गच्छंति, ताहे परिहारितो वोच्छिअंति । तदुपरि सामातियछेदोवट्ठावणिया अन्ने असंखेअठाणे गच्छंति, ताहे ते वोच्छिअंति । तदुवरि सुहुमसंपरायसंजमठाणा केवलकालतो अंतोमुहुत्तिया असंखेअ भवंति, ततो अनंतगुणं एगं अहक्खायं संजमट्ठाणं भवति । इमा ठवणा । “पग्गहठाणं” दुविहं - लोइयं इतरं लोउत्तरं “दो पनग” ति लोइयं पंचविहं ॥ तं जहा-

[भा. ६२९९] रायाऽमच्च पुरिहोय, सेट्ठी सेनावती य लोगम्मि ।

आयरियादी उत्तरे, पग्गहणं होइ उ निरोहो ॥

चू- राया जुवराया अमच्चो सेट्ठी पुरोहितो । उत्तरे पग्गहे ठाणं पंचविहं - आयरिए उवज्झाए पवत्ति थेरो गणावच्छेइ । प्रकर्षेण ग्रहः, प्रकृष्टो वा ग्रहः, प्रधानस्य वा ग्रहणं प्रग्रह इत्यर्थः ॥ इदानीं जोहट्ठाणं पंचविहं इमं-

[भा. ६३००] आलीढ पच्चलीढे, वेसाहे मंडले समपदे य ।

अचले य निरेयकाले, गणणे एगादि जा कोडी ॥

चू- वामुरुअं अग्गओ काउं दाहिणं पिट्ठतो वामहत्येण धणुं घेत्तूण दाहीणेण अपगच्छइ ति आलीढं । तं चियं विवरीयं पच्चालीढं । आलीढं अंतो पण्हितातो काउं अग्गतलेवाहि जं रहड्डिओ वा जुज्झइ तं वइसाहं । जानूरुजंधे य मंडले काउं जं जुज्झइ तं मंडलं । जं पुण तेसु चेव जाणूरुसु आयतेसु समपादड्डितो जुज्झति तं समपादं । अन्ने भणंति-जं एतेसिं चेव ठाणाणं जहासंभवं चलियठितो पासतो पिट्ठतो वा जुज्झति तं छट्ठं चलियणाम ठाणं । “अचलट्ठाणं” नाम जहा-परमाणुपोग्गलेणं भंते ! निरेए कालतो केवचिरं होति ?, जहन्नेण एक्कं समयं, उक्कोसेण असंखेअ कालं, असंखेअ उस्सप्पिणि ओसप्पिणीओ । निरेया निश्चल इत्यर्थः । एवं दुपदेसादियाण वि वत्तव्वं । “गणण” ति गणियं, तस्स ठाणा अनेगविहा, जहा एकं दहं सतं सहस्सं दससहस्साइं सयसहस्सं दहशतसहस्साइं कोडी । उवरिं पि जहासंभवं भाणियव्वं ॥

इदानीं “संघणा” सा दुविहा-दव्वे भावेय । पुणो एक्केका दुविहा-छिन्नसंघणा अछिन्नसंघणा य । तत्थ दव्वे “छिन्नमछिन्नसंघणा” इमा-

[भा. ६३०१] रज्जुमादि अछिन्नं, कंचुगमादीण छिन्नसंघणया ।

सेट्ठिदुगं अच्छिन्नं, अपुव्वगहणं तु भावम्मि ॥

[भा. ६३०२] मीसाओ ओदइयं, गयस्स मीसगमणे पुणो छिन्नं ।

अपसत्थं पसत्थं वा भावे पगतं तु छिन्नेणं ॥

चू- जं सूत्रं वा मुंजं वा रज्जुं अछिन्नं संघेति सा अछिन्नसंघणा । अन्नोन्नखंडाणं इमा

छिन्नसंधणा जहा कंधुगादीयं । भावसंधणा दुविहा । छिन्ना अछिन्नत्वात्, तत्त्वा अछिन्नसंधणाए सेडिदुगं उवसामगसेढी खवगसेढी य । उवसामगसेढीए पविट्ठो अनंतानुबंधिपमिइ आढत्तो उवसामेउं न थक्कइ ताव जाव सव्वं मोहनिअं उवसामितं । खवगसेढीए वि एवं चैव अपुव्वभावग्गहणं करेत्तो न थक्कइ ताव जाव सव्वं मोहं खवियं । एसा अछिन्नसंधणा । एवं अपसत्थाओ वि पसत्थ-सम्पत्तभावं संकंतस्स जं पुणो अपसत्थमिच्छतादिभावं संकमति । एसा अपसत्थछिन्नभावसंधणा । अहवा-भावट्ठाणं ओदइय-उवसमिय-खइय-खओवसमिय-परिणामिय-सन्निवाइयाणं अप्पण्णो भावसत्त्वठाणं भण्णइ । एत्थ अधिकारो भावट्ठाणेण, तत्थवि छिन्नभावसंधणाए । कहं ? उच्चते-जेण सो पसत्थभावाओ अपसत्थं भावं गओ, तत्थ य मासियाति आवण्णो, पुणो आलोयणा-परिणओपसत्थं चैव भावं संघेति ॥

इदानीं पडिसेवणा, सा इमा दुविहा-

[भा. ६३०३] मूलुत्तर पडिसेवण, मूले पंचविह उत्तरे दसहा ।

एक्केक्का वि य दुविहा, दप्पे कप्पे य नायव्वा ॥

चू-मूलगुणातियारपडिसेवणा उत्तरगुणाइयारपडिसेवणा य । मूलगुणातियारे पाणातिवायादि पंचविहा । उत्तरगुणेषु दसविहा इमा-पिंडस्स जा विसोही, समितीतो ६, भावणाओ य ७, तवो दुविहो ८, पडिमा ९, अभिग्गहा १० । अहवा-अनागयमतिक्कंतं कोडिसहियं नियट्ठियं व सागा-रमनागारं परिमाणकडं निरक्खेसं संकेयं अट्ठापच्चक्खाणं चेति । अहवा-उत्तरगुणेषु अणेगविहा पडिसेवणा कोहातिया । मूलुत्तरेसु दुविहा पडिसेवणा । सा पुणो एक्केक्का दुविहा - दप्पेण कप्पेण वा ॥ दप्पकप्पा पुव्वभणिता । सीसो पुच्छति-

[भा. ६३०४] किह भिक्खू जयमाणो, आवज्जति मासियं तु परिहारं ।

कंटगपहे व छलणा, भिक्खू वि तहा विहरमाणो ॥

चू-पुव्वद्धं कंठं आयरियो भणति - कंटगपहे व पच्छद्धं कंठं ॥ किं चान्यत्-

[भा. ६३०५] तिक्खम्मि उदगवेगे, विसमम्मि वि विज्जलम्मि वस्संतो ।

कुणमाणो वि पयत्तं, अवसो जह पावती पडणं ॥

[भा. ६३०६] तह समणसुविहियाणं, सव्वपयत्तेण वी जयंताणं ।

कम्मोदयपच्चतिया, विराहणा कस्सइ हवेज्जा ॥

[भा. ६३०७] अन्ना वि हु पडिसेवा, सा उण कम्मोदएण जा जतणा ।

सा कम्मक्खयकरणी, दप्पाऽजय कम्मजणणी उ ॥

चू-पुनरप्याह चोदक-किमेकान्तेनैव कर्मोदयप्रत्यया प्रतिसेवना उत्तान्योऽपि कश्चित्प्रतिसेवनाया अस्ति भेदः ? उच्यते, अस्तीति ब्रूमः । यतमानस्य या कल्पिका प्रतिसेवना सा कर्मोदयप्रत्यया न भवति, न य तत्थ कम्मबंधो, जतो तं पडिसेवंतस्स वि कम्मखओ भवति । जो पुण दप्पेण कप्पेण वा पत्ते अजयणाए पडिसेवणा कम्मं जणेति-कर्मबंधं करोतीत्यर्थः । यतश्चैवं ततः इदं सिद्धं भवति-

[भा. ६३०८] पडिसेवणा वि कम्मोदएण कम्ममवि तं निमित्ताणं ।

अन्नोन्नहेउसिद्धी, तेसिं बीयंकुराणं व ॥

चू-कंठ्या । पडिसेवणाए हेऊ (कम्मोदयो कम्मोदयहेऊ) पडिसेवणा, एषमेवामन्योन्यहेतुत्वं, तस्यापि प्रसाधको दधान्तः-यथा बीजांकुरयोः ॥ दिद्धा पडिसेवणा कम्महेतू पमादमूला या, सा य खेत्तओ कहं हुज्जा ? , उवस्सये बहि वा वियारादिनिग्गयस्स कालतो दिया वा रातो वा । भावओ दप्पेण वा कप्पेण वा अजयणाए पडिसेवति । मासातिअतिचारपत्तेण संवेगमुवगएण आलोयणा पउंजियव्वा । इमं च चिंततेण नञ्जति केवलं जीवितघातो भविस्सति ससल्लमरणेण दीहसंसारि भवति ति काउं भण्णाति-

[भा. ६३०९] तं न खमं खु पमादो, मुहुत्तमवि अछित्तुं ससल्लेणं ।

आयरियपादमूले, गंतूणं उद्धरे सल्लं ॥

चू-आलोयणाविहाणेण पच्छित्तकरणेण य अतियारसल्लं उद्धरति विसोधयतीत्यर्थः ॥ जम्हा ससल्लो न सिज्झति, उद्धरयसल्लो य सिज्झइ । तम्हा तेन इमं चिंतियव्वं-

[भा. ६३१०] अहयं च सावराही, आसो इव पत्थिओ गुरुसगासं ।

वइतग्गामे संखडिपत्ते आलोयणा तिविहा ॥

चू-अप्पाणं अतियारसल्लसल्लियं नाउं तस्स विसोहणइं गुरुसमीवे प्रस्थितो । कहं च ? , उच्चते अश्ववत् । तं च गुरुसमीवं गच्छंतो वइयाए खड्धादानियग्गामे वा संखडीए वा अपडिबज्झंतो गच्छइ, गुरुसमीवं पत्तो आलोयणं देति, सा य आलोयणा तिविहा इमा - विहारालोयणा, उवसंपयालोयणा, अवराहालोयणा य ॥

आसे इव औपम्ये अस्य व्याख्या-

[भा. ६३११] सिग्घुज्जुगती आसो, अनुवत्तति सारहिं न अत्ताणं ।

इय संजममणुवत्तति, वइयाइ अवंकिओ साहू ॥

चू-सिग्घं मंदं वा उज्जुक्कं वा वक्रं वा सारहिस्स छंदमणुवत्तमाणो गच्छति, नो य अप्पछंदेणं चारिं पाणियं वा अनुयत्तइ । एवं साधू वि जहा जहा संजमो भवति तहा तहा संजममणुवत्तमाणो गच्छइ, नो वइयादिसु सायासोक्खइया पडिबज्झंतो वइयादिसु वा न वक्रेण पहेण गच्छति । आलोयणपरिणओ जति वि अनालोतिए कालं करेति तहावि आराहगो विसुद्धत्वात् ॥

तत्थ विहारालोयणा इमा-

[भा. ६३१२] आलोयणापरिणओ, सम्मं संपड्ढिओ गुरुसगासे ।

जइ अंतरा उ कालं, करेज्ज आराहओ तहऽवि ॥

[भा. ६३१३] पक्खिय चउ संवच्छर, उक्कोसं बारसण्ह वरिसाणं ।

समणुण्णा आयरिया, फड्ढगपतिया वि विगड्ढेति ॥

चू-संभोतिया आयरिया पक्खिए आलोएति, रायनियस्स । राइनितो वि ओमरातिनियस्स आलोएति । जति पुण राइणिओ ओमो वाऽगीयत्थो चाउम्मासिए आलोएति । तत्थ वि असतीते संवच्छरिए आलोएति । तत्थ वि असतीते जत्थ मिलति गीयत्थस्स उक्कोसेणं वारसहिं वरिसेहिं दूरातो वि गीयत्थसमीवं गंतुं आलोएयव्वं । फड्ढगवतिया वि आगंतुं पक्खियादिसु मूलायरियस्स आलोएति ॥

[भा. ६३१४] तं पुन ओहविभागे, दरभुत्ते ओह जाव भिन्नो उ ।

तेन परेण विभाओ, संभमसत्थादिसुं भइतं ॥

सू-तंविहारालोयणं ओहेण विभागेण वा देति । तत्थ ओहेण जे साधू समणुण्णा ‘‘वरमुत्ते’’ ति भोत्तुं आढत्ताणं पाहुणता आगता ते आगंतुगा ओहेण आलोएति, जइ य अतियारी पणगं दस पन्नरस वीस भिन्नमासो य तो ओहालोयणं दाउं भुंजति । अह भिन्नमासातो परेण अइयारो मासादितो भवति तो वीसुं समुद्दिसित्ता विभागेण आलोएति । ‘‘संभमसत्थादिसु भतियं’’ ति संभमो अगिसंभमादि सत्थेण वा समं गताणं अंतरा सत्थसन्निवेसे पाहुणया आगया होऊ, सत्थो य चलिउकामो, ते य मासादिआपन्ना, भायणाणि य नत्थि जेसु वीसुं समुद्दिसिस्संति, ताहे ओहेण आलोएत्ता एक्कड्डं समुद्दिसित्ता पच्छा विभागेण आलोयव्वं विस्तारेणेत्यर्थः ॥

इदानीं आलोयणाए कालनियमो भण्णति-

[भा. ६३१५] ओहे एगदिवसिया, विभागतो एगऽनेगदिवसा तु ।
रत्तिं पि दिवसओ वा, विभागओ ओहओ दिवसे ॥

सू-ओहालोयणा नियमा एक्कदिवसता, अप्पावराहत्तणओ आसन्नभोयणकालत्तणओ य विभागालोयणा एगदिवसिया वा होऊ, अणेगदिवसिया वा होऊ ।

कहं पुण अनेगदिवसिया वा होऊ ? बहुअवराहत्तणओ । बहुआलोएयव्वं आयरिया वावडा होऊ, न बहु वेलं पडिच्छंति । आलावगो वा वावडो होऊ । एवं अनेगदिवसिता भवति । विभागालोयणा नियमा दिवसतो रत्तिं वा भवति । ओहालोयणा नियमा दिवसतो, जेन रातो न भुंजति ॥ ओहालोयणाए इमं विहाणं-

[भा. ६३१६] अप्पा मूलगुणेषु, विराहणा अप्पउत्तरगुणेषु ।
अप्पा पासत्थाइसु, दानग्गह संपओगोहा ॥

सू-कंठया, एवं आलोएत्ता मंडलीए एक्कड्डं समुद्दिसंति ॥

विहारविभागालोयणाए इमं कालविहाणं-

[भा. ६३१७] भिक्खाति-निग्गएसुं, रहिते विगडेति फड्ढगवती उ ।
सव्वसमक्खं केती, ते वीसरियं तु कहयंति ॥

सू-आदिग्गहणेणं विहारभूमिं विहारभूमिं वाजाहे सीसपडिच्छया निग्गया ताहे फड्ढगपती एगानियस्स आयरियस्स आलोएति । केइ आयरिया भणंति - जह फड्ढगपती सेहादियाणं सव्वसमिक्खं आलोएति । किं कारणं ? उच्यते - जं किंचि विस्सरियं पदं होऊ तं ते सारेहिंति - कहयंतीत्यर्थः । तं पुण केरिस आलोएति ? काए वा परिवाडीए ? अत उच्यते-

[भा. ६३१८] मूलगुण पढमकाया, तेसु वि फड्ढं तु पंथमादीसु ।
पादप्पमज्झणादी, बितियं उल्लादि पंथे वा ॥

सू-दुविहो अवराहो-मूलगुणावराहो उत्तरगुणावराहो य । एत्थ पढमं मूलगुणा आलोएयव्वा, तेसु वि मूलगुणेषु पढमं पाणातिवातो, तत्थ वि पढमं पुढविक्रयविराधणे जा पंथे वञ्चतेण विराधना कया, थंडिल्लाओ अथंडिल्लं अथंडिल्लाओ वा थंडिल्लं संकमंतेण पदा न पमज्झिता, ससरक्खे मड्डियाविहत्थमत्तेहिं वा भिक्खग्गहणं कतं, एवमादि पुढविक्रयविराहणं आलोएति । ततो आउक्काए उदउल्लेहिं हत्थेहिं मत्तेहिं भिक्खग्गहणं कयं, पंथे वा अजयणाए उदगमुत्तिन्नो, एवमादि आउक्काए ॥

[भा. ६३१९] ततिए पतिट्ठियादी, अभिधारणवीयणादि वायुम्भि ।
बीतादिघट्ट पंचमे, इंदिय अनुवातिओ छट्ठे ॥

सू-ततिए सि तेउकाए परंपरादिपतिद्वियगहियं सजोतिवसहीए वा ठितो एवमादि तेउकाए। वाउकाए जं घम्मत्तेण बाहिं निग्गंतुं वातो अभिधारेउं भत्तादि सरीरं वा वीयणादिणा वीवियं, एवमादि वाउकाए। पंचमे वणस्सतिकाए बीयादिसंघट्टणा कया, भिक्खादि वा महिता, एवमादि वणस्सतिकाए। “छट्ठे”ति तसकाए, तत्थ ईदियानुवाएण आलोए, पुव्वं बेइदियाइयारं ततो तेइदि-वउरिदि-पंचेदियाइयारं। एवमादि पाणातिवाओ ॥

[भा. ६३२०] दुब्भासियहसितादी, वितिए ततिए अजाइतो गहणे।

यद्धम-पुव्वरताई, ईदिय आलोए मेहुणे ॥

सू-वितिए मुसावाए, तत्थ किंचि दुब्भासितं भणितं, हासेण मुसावाओ भासिओ, एवमादि मुसावाए। ततिएति अदत्तादाने, तत्थ अयाचियं तण्डगलादि गहियं होअ, उग्गहं वा अणणुन्नवेत्ता कातियादि बोसिरितं होअ, एवमादि अदिन्नादाने। मेहुणे, चेतिते महिमादिसु जनसम्मदे इत्थिसंघट्टणाफासो सातिज्जिओ होअ, पुव्वयकीलियादि वा अनुसरियं होअ, इत्थीण वा वयणाणि मनोहराणि ईदियाणि दद्धु ईसि ति रागं गतो होअ, एवमादि मेहुणे ॥

[भा. ६३२१] मुच्छातिरित्त पंचमे, छट्ठे लेवाड अगय सुंठादि।

उत्तरभिक्खऽविसोही, असमित्तं च समितीसु ॥

सू-परिग्गहे उवकरणादिसु मुच्छा कया होअ, अतरित्तोवही वा गहितो होअ। “पंचमे”ति परिग्गहे एवमादि। “छट्ठे”ति राईभोयणे, तत्थ लेवाडगपरिवासो कओ होअ, अगतं किंचि सुंठमादि वा सन्निहियं किंचि परिभुत्तं होअ, एवमादि रातीभोयणे। एवमादि मूलगुणेषु आलोयणा। उत्तरगुणेषु अविसुद्धभिक्खग्गहणं कयं होअ, समितीसु वा असमित्तो होअ, गुत्तीसु वा अगुत्तो ॥

[भा. ६३२२] संतम्मि य बलविरिए, तवोवहाणम्मि जं न उज्जमियं।

एस विहारवियडणा, वाच्छं उवसंपनाणत्तं ॥

सू-कंठया। गता विहारालोयणा। इदामि उवसंपदालोयणा भण्णति-

[भा. ६३२३] एगमनेगा दिवसेसु होति ओहेण पदविभागो य।

उवसंपयावराहे, नायमनायं परिच्छंति ॥

सू-सा उवसंपदालोयणा समणुन्नाण वा, तत्थ समणुन्नाण सगासे समणुण्णो उवसंपज्जंतो दुगनिमित्तं उवसंपज्जति ॥ जतो भण्णति-

[भा. ६३२४] समणुन्नुदुगनिमित्तं, उवसंपज्जंते होइ एमेव।

अमणुन्नेणं णवरिं, विभागतो कारणे भइत्तं ॥

सू-सुत्तट्ठा दंसणचरित्तट्ठा जेण ते चरणं प्रति सरिसा चेव। “एमेव”ति जहा विहारालोयणा तहा उवसंपदालोयणं देतो एगदिवसेण वा अनेगदिवसेसु वा ओहेण वा पदिविभागेण वा एवं समणुन्ने उवसंपदालोयणं देति। “अन्न” इति अन्नसंभोइओ अमणुन्नो वा असंविग्गो तेसु अन्नत्थ उवसंपज्जंतेसु तिगनिमित्तं उवसंपदालोयणदंसणचरित्तट्ठा, विभागालोयणा य, न ओहतो। संभमसत्थादिसु वा कारणेषु ओहेण विदेति एस भयणा। अवराहे वि एवं जो विसेसो भण्णिहिति सो उवसंपज्जमाणो दुविहो-नाओ अनाओ वा, जत्थ जोणज्जति सो न परिक्खिज्जति, जो न नज्जति सो आवस्सगाईहिं पएहिं परिक्खिज्जति। एयं उवरि वक्खमाणं ॥

[भा. ६३२५] दियरातो उवसंपय, अवरारो दिवसओ पसत्थम्पि ।

उव्वाते तद्विवसं, तिण्हं तु वइक्कमे गुरुगा ॥

चू- उवसंपदालोयणा सा (ओहेण) विभागेण वा (ओहेण) सा दिवसतो, न राओ । जा पुण अवरारोऽऽलोयणा सा विभागेण दिवसतो, न रातो । दिवसतो वि विट्ठिवति वातादिदोसवञ्जिते “पसत्थे” दव्वातेसु य पसत्थेसु, एयं पि वक्खमाणं, अवरारो वि ओंहालोयणा अववादकारणे भतियव्वा ॥ “उव्वातो” ति पच्छद्धं अस्य व्याख्या-

[भा. ६३२५] पढमदिने म विफाले, लहुओ बितिय गुरु ततियए लहुगा ।

तस्स विकहणे ते धिय, सुद्धमसुद्धो इमेहिं तु ॥

चू- अमणुनो जो उवसंपज्जणइयाए आगओ आयरिओ तं जति पढमदिवसे न विफालेति न पृच्छतीत्यर्थः । कुतो आगतो ? कर्हि वा गच्छति ? किं निमित्तं वा आगतो ? ” एवं अपुच्छमाणस्स तद्विवसं मासलहुं, बितियदिवसे जति न पुच्छति चउलहुं, “तिण्हं तु वइक्कमे गुरुगा” इति चउत्थदिवसे जति न पुच्छति ॥ सो वि पुच्छिओ भणति - “कहेहामि” मासलहुं, बितियदिवसे मासलहुं, ततियदिवसे ४ (ल), चउत्थदिवसे अकहेतस्स चउगुरुगा । अहवा - “तद्विवसे” ति पढमदिवसे “उव्वाते” श्रान्ता इति कृत्वा न पुच्छिओ आयरिओ सुद्धो । अह बितियदिवसे न पुच्छति तो मासगुरुं । ततिए न पुच्छति चउलहुं, चउत्थे दिवसे चउगुरुं । एवतेण पुच्छिएण वा अक्खायं जेण कज्जेण आगओ । तस्स पुण आगंतुगस्स आगमो सुद्धो असुद्धो वा हवेज्ज, एत्थ चत्तारि भंगा । इमेण विहणा भंगा कायव्वा - निग्गमणं पि आगमणं पि असुद्धं । एवं चउरो भंगा कायव्वा । तत्थ निग्गमो इमेहिं कारणेहिं असुद्धो भवति ॥

[भा. ६३२७] अहिकरण विगति जोए, पडिणीए थद्ध लुद्ध निद्धम्मे ।

अलसानुबद्धवेरो, सच्छंदमती परिहियव्वे ॥

“अहिकरणे” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ६३२८] गिहिसंजयअहिकरणे, लहुगा गुरुगा तस्स अप्पणो छेदो ।

विगती न देति घेतुं, भोत्तुद्धरितं च गहिते वि ॥

जति गिहत्येण समं अहिकरणं काउं आगओ तं आयरिओ संगिण्हइ तो चउलहुगा । अह संजएण समं अहिकरणं काउं आगतं संगिण्हइ तो चउगुरुगा, तस्स पुण आगंतुगस्स पंचराईदिओ छेदो । अहवा पुडो अपुडो वा इमं भणेज्ज - “विगति” ति “विगती ण” पच्छद्धं ॥ किं च-

[भा. ६३२९] न य वज्झिया य देहो, पगतीए दुब्बलो अहं भंते ! ।

तब्भावितस्स एणिह, न य गहणं धारणं कत्तो ॥

चू- सो य आयरिओ विगतिगिण्हणाए न देति जोगवाहीणं । “गहियं” ति अन्नेहिं भुत्तुद्धरियं तं पि नाणुजाणइ, किं वा भगवं अन्हे न पव्वजितवसभस्स तुल्ला, अन्नं च अन्ह सभावेणेव दुब्बला विगतीए बलामो अन्नं च अन्हे विगतिभावियदेहा इदानिं तस्स अभावे न बलामो, न य सुत्तत्थे घेतुं समत्था, पुव्वगहिए वि धरितुं समत्था न भवामो ॥

“जोगे पडिणीए” ति दो दारे जुगवं वक्खणोति-

[भा. ६३३०] एगंतरनिव्विगती, जोगो पच्चत्थिको व तहि साहू ।

चुक्खलितेसु गेण्हति, छिद्धानि कहेति तं गुरुणं ॥

यू-पुच्छिओ भणाति-तस्स आयरियस्स एगंतरउवासेण जोगो वुज्झइ एगंतर आयंबिलेण वा, जोगवाहिस्स वा ते आयरिया विगतिं न विसज्जंति, एवमादि कक्खडो जोगो सि तेन आगओ। पुच्छिओ वा भणेज्ज-तम्मिगच्छेएणो साधूमम “पच्छिओ” ति-पडिनीओ। कहं वि सामाचारिजोगे युक्केति, वीसरिए खलिए वि दुप्पडिलेहादिके गेण्हति, अज्झत्यं खरंतेति, चुक्खलिताणि वा अवराहपदच्छिदाणि गेण्हति, सेय गुरुणं कहेति, पच्छा ते गुरुवो मे खरिंतेति। अहवा-अनाभोगा चुक्खलिताणि भण्णंति, जं पुण आमोगओ असामायारिं करेइ तं छिदं भण्णति ॥ इदानीं “थद्ध-लुद्ध” दो वि भण्णति-

[पा. ६३३१] चंकमणादी उट्ठण, कडिगहणे झाओं नत्थि थद्धेवं ।

उट्ठोस सयं भुजति, देतंऽन्नेसिं तु लुद्धेवं ॥

यू-आयरिया जइ वि चकमणं करेति तहावि अब्भुट्ठेयव्वा आदिगहणातो जइ वि काइयभूमिं गच्छंति आगच्छंति वा, एवमादि तत्थ अब्भुट्ठताणं अहं कडीओ वाएण गहिताओ, अब्भुट्ठाण-पलिमंथेण य अहं सज्झाओ तत्थ न सरति । अहं न अब्भुट्ठेमो तो पच्छित्तं देति खरंतेति वा, एवं थद्धो भणाति । जो लुद्धो सो भणाति - जं उट्ठसयं किंचि वि सिहरिणिलडुगादि लब्धमति तं अप्पणा भुजंति, अन्नेसि वा बाल-बुद्ध-दुब्बल-पाहुण्णगाण वा देति, अह्मेण लब्धामो, लुद्धो एवं भणाति ॥ “निद्धम्म अलसे” दो वि जुगवं भणाति-

[पा. ६३३२] आवासियमज्जणया, अकरण अति उग्गडंड निद्धम्मे ।

बालादट्ठा दीहा, भिक्खाऽलसिओ य उट्ठामं ॥

यू-जो निद्धमो सो पुच्छिओ भणाति - जइ कहिं वि आवसिता निसीहिया वा न कज्जति न पमज्जति वा, नित्तो पविसंतो वा । डंडगादि वा निक्खिवंतो न पमज्जति, तो आयरिया “उग्गो” - दुट्ठत्ति वुत्तं भवति, पच्छित्तं देति, अहवा - उग्गं पच्छित्तडंडं देति, निरनुकंपा इत्यर्थः । जो आलस्सिओ सो भणाति - अप्पणो पज्जे वि बालबुट्ठाणं अट्ठाए दीहा भिक्खायरिया तम्मि गच्छे हिंडिअइ, खुट्ठलकं कक्खडं वा तं खेत्तं दिणे दिणे “उट्ठामं” ति भिक्खायरियं गम्मइ प्रतिदिनं ग्रामान्तरं गम्यत इत्यर्थः । अपज्जते आगया गुरु भणंति- “किमिह वसहीए महाणसो जं अपज्जते आगता ? वज्झह पुणो, हिंडह खेत्तं, कालो भायणं च पहुप्पह,” एवमादि दीहभिक्खायरियाए पत्थितो आगतोमिति ॥ अनुबद्धवेरो य सच्छंदो य दो वि जुगवं भणाति-

[पा. ६३३३] पानसुणगा य भुजंति, एक्कउ असंखडेवमणुबद्धो ।

एक्कल्लस्स न लब्धा, चलितुं पेवं तु सच्छंदो ॥

यू-अनुबद्धवेरो भणाति - धेवं वा बहं वा असंखडं काउं जहा सुणगा पाणा वा परोप्परं तक्खणादेव एक्कभायणे भुजंति एवं तत्थ संजया वि, नवरं - मिच्छादुक्खडं दाविज्जंति । अहं उ न सक्केमो हियत्थेणं सल्लेणं तेहिं समं समुद्दिसिउं । एवं आगओ अनुबद्धवेरो भणाति । जो सच्छंदो सो भणाति - सण्णाभूमिं पि एगाणियस्स गंतुं न देति, नियमा संघाडसहिंएहिं गंतव्वं । तं असहमाणो आगओ हं । एते अधिकरणादिए पदे आयरितो सोउं परिच्चयइ, न संगृहणीत्यर्थः ॥ अधि-करणादिएहिं पदेहिं आगयस्स इमं पच्छित्तं-

[पा. ६४३४] समणऽधिकरणे पडिनीय लुद्ध अनुबद्धवेरे छउगुरुगा ।

सेसाण होति लहुगा, एमेव पडिच्छमाणस्स ॥

सू- जो सम्मणेहिं सममधिकरणं काउं आगतो, जो य भणाति-तत्थ मे पडिणीतो साहू, जो य लुद्धो, जो अनुबद्धवेरो, एतेसु चउसु चउगुरुगा, सेसेसु छसु गिहिअहिकरणे य चउलहुगा । जो य आयरिओ एते पडिच्छति तस्स वि एवं चेव पच्छित्ता ॥ अहवा - जे एते दोसा वुत्ता एतेसिं एकेण वि नागओ होज्ज । इमेहिं दोसेहिं आगओ होज्ज-

[भा. ६३३५] अहवा एगेऽपरिणते, अप्पाहारे य धेरए ।
गिलाणे बहुरोगे य, मंदधम्मे य पाहुडे ॥

एस सोलसमे व्याख्यातो, तथापि इहोच्यते-

[भा. ६३३६] एकल्लं मोत्तूणं वत्थादिअकप्पिएहि सहितं वा ।
सो उ परिसा व धेर, अहऽण्णसेहादि वट्ठावे ॥

सू- आयरियं एगाणि मोत्तुं न गंतव्वं, असनवत्थादिअकप्पिया सेहसहियं च मोत्तुं न गंतव्वं । “अप्पाहारो” नाम जो आयरिओ संकियसुत्तथा, तं चेव पुच्छिउं वायणं देति, तारिसं वि मोत्तुं न गंतव्वं । “धेरं” ति अजंगमं गुरुं, परिसा वा से धेरा, तेसिं सेहाण धेराण य अहं चेव वट्ठावगो आसि ॥

[भा. ६३३७] तत्थ गिलाणो एगो, जप्पसरीरो तु होति बहुरोगी ।
गिट्ठण्ण गुरु-आणं, न करेति ममं पमोत्तूणं ॥

सू- तत्थ वा गच्छे एगो जरादिणा गिलाणो, तस्स अहं चेव वट्ठावगो आसी । बहूहिं साहारणरोगेहिं जप्पसरीरो भणति तस्सवि अहं चेव वट्ठावगो आसी । मंदधम्मा गुरु आणं न करेति मम पुण एगस्स करेति । संजय गिहीहिं वा सह अधिकरणं काउं आगतो, गुरुस्स वा केणइ सह अहिकरणं वट्ठति ॥

[भा. ६३३८] एतारिसं विउसज्ज, विप्पवासो न कप्पती ।
सीसपडिच्छायरिए, पायच्छित्तं विहिज्जती ॥

सू- पुव्वद्धं कंठं । एरिसं मोत्तुं जइ सीसो आगओ पडिच्छओ वा, जो य पडिच्छइ आयरिओ तेसिं इमं पच्छित्तं ॥

[भा. ६३३९] एगो गिलाणपाहुड, तिण्ह वि गुरुगा उ सीसगादीणं ।
सेसे मीसे गुरुगा, लहुय पडिच्छे गुरु सरिसं ॥

सू- जो एगाणि गुरुं मोत्तुं आगओ, गिलाणं वा मोत्तुं, अधिकरणं वा काउं आगओ, एतेसु सीसस्स पडिच्छगस्स पडिच्छमाणस्स य आयरियस्स तिण्हवि चउगुरुगा । जेण अन्ने सेसा अपरिणय अप्पाहार धेर बहुरोग मंदधम्मा य एतेसु जइ सीसो आगओ चउगुरुगा, अहपिच्छतो तो चउलहुगा, गुरुस्स भयणा । “सरिसं व” ति जइ सीसं गेण्हति तो चउगुरुगा, पडिच्छगे चउलहुगा ॥ अहवा पाहुडे इमं-

[भा. ६३४०] सीसपडिच्छे पाहुड, छेदो राइंदियाणि पंचेव ।
आयरियस्स उ गुरुगा, दो धेव पडिच्छमाणस्स ॥

सू- सीसस्स पडिच्छगस्स वा अहिकरणं काउं अन्नगच्छे संवसंतस्स पंचराइंदिअ छेदो भवति, पुरुस्स पडिच्छमाणस्स चउगुरुगा । एते पदमभंगे निग्गम-दोसा भणिता, आगमो वि से असुद्धो

भवति, वइयादिसु पडिबज्जंतो आगतो तत्थ विपच्छित्तं वत्तव्वं ।। एस पढमभंगो गतो, बित्तिभंगो वि एरिसो चेव, नवरं आगमो सुद्धो । इमे उक्कमेण तत्तिय-चउत्थभंगा-

[भा. ६३४१] एतद्दोविमुक्कं, वत्तियादी अपडिबद्धमायायं ।

दाऊण व पच्छित्तं, पडिबद्धं वी पडिच्छेज्जा ।।

सू- इमो चउत्थो भंगो । एतेसु जे अधिकरणादी निग्गमदोसा तेसु वज्जितो आगमनदोसेसु व वइयादिसु अपडिबज्जंतमागओ जो, एस चउत्थभंगिल्लो सुद्धो । तत्तियभंगे निग्गमदोसेसु सुद्धो आगमणदोसेसु वइयादिसु जो पडिबज्जंतो आगओ तं न पडिच्छति । अववादतो वा तस्स पच्छित्तं दाउं पडिच्छंति, न दोषेत्यर्थः ।।

[भा. ६३४२] सुद्धं पडिच्छिऊणं, अपरिच्छिन्ने लहुग तिन्नि दिवसाई ।

सीसे आयरिए वा, पारिच्छा तत्थिमा होति ।।

सू- यथोक्तदोषरहितं सुद्धं पडिच्छित्ता तिन्नि दिवसाणि परिक्षियव्वो-किं धम्मसहितो न व ति, जइ न परिक्षंति तो चउलहुगा, अन्नायरियाभिप्रायेण वा मासलहुं । सा पुण परिक्षा उभयो पि भवति ।। एत्थ पढमं ताव तस्स परिक्षा भण्णति-

[भा. ६३४३] आवासग सज्झाए, पडिलेहण भुंजणे य भासाए ।

वीयारे गेलन्ने, भिक्खगगहणे परिच्छंति ।।

[भा. ६३४४] केई पुव्वनिसिद्धा, केई सारेंति तं न सारेंति ।

संविग्गो सिक्ख मग्गति, पुत्ताबलिमो अनाहोऽहं ।।

सू- केई ति साहू अवराहपदा वा संबज्जंति, तस्स उवसंपदकालाओ पुव्वणिसिद्धा “अज्जो! इमं इमं च न कायव्वं”, जत्थ जइ पमादेति ते सारिज्जंति ति वुत्तं भवंति, नो उवसंपज्जमाणं तेसु निसिद्धपदेसु वट्टमाणं सारेंति ।।

तत्थ आवस्सए ताव इमेण विहिणा परिक्षिज्जइ-

[भा. ६३४५] हीनाहियविवरीए, सति च बले पुव्वगते चोदेति ।

अप्पणाए चोदेती, न ममं ति इहुं सुहं वसितुं ।।

सू- हीनं नाम काउस्सग्गसुत्ताणि दारकट्ठिताणि करेत्ता अन्नेहिं साधूहिं चिरवोसट्ठेहिं वोसिरइ, अधिकं नाम काउस्सग्गसुत्ताणि अतितुरितंकट्ठेत्ता अनुपेहणट्ठाए पुव्वमेव वोसिरइ, उस्सारिए वि रायणिणं पच्छा उस्सारेति, विवरीए ति पाओसियकाउस्सग्गा पभातिए जहा करेति, पभाइए वि पादोसिए जं करेति ।

अहवा- सुरे अत्थमिते चेव निव्वाघाते सह आयरिएण सव्वसाहूहिं पडिक्कमियव्वं, अह आयरियाणं सट्ठातिधम्मकहा वाघातो होअ तो बालबुद्धगिलाणअसहु निसेअघरं च मोत्तुं सेसा सुत्तत्थज्झरणइता काउस्सग्गेण ठायंति, जे पुण सति बले पुव्वं काउस्सग्गे नोइंति थेरा तेसु अप्पणाए चोदेति, जो पुण परिक्षिज्जइ सो न चोइज्जइ पमादेतो । ताहे जइ सो एवं च सति “सुद्धं जं मेन पडिचोदेति, सुहं अच्छमि” सो पंजरभग्गो नायव्वो, न पडिच्छियव्वो ।।

अह पुण मं ते न चोदेति ति काउं “संविग्गो सिक्खं मग्गति” पच्छद्धं अस्य व्याख्या-

[भा. ६३४६] जो पुण चोइअंतो, दइण ततो नियत्तती ठाणा ।

भणति अहं भे चत्तो, चोदेह ममं पि सीदंतं ॥

सू- जति पुण सो भण्णति जेसु ठाणेसु अहं पमादेमि तेसु चेव ठाणेसु अप्पणो सीसा पमादेमाणा पडिचोइअंति, अहं तु न पडिचोइअमि “अनाहोऽहं” - परिचत्तो, ताहे संविग्गविहारं इच्छंतो आसेवणभिक्षं मग्गतो अप्पणो चेव ततो ठाणाओ नियत्तति, अहवा - छिन्नमुत्तावलिपगासाणि अंसूणि विनिमुयमाणे आयरियाणं पादेसु पडिओ भणाति - मा मं सरणमुवगयं पडिच्चयह, ममं पि सीदंतं चोएह ॥ एसा तेवा आवससयं पडुच्च, परिक्खा गता । इदानीं सज्झाय-पडिलेहण-भुंजण-भासदारा पडुच्च परिक्खा भण्णति-

[भा. ६३४७] पडिहणसज्झाए, एमेव य हीन अहिय विवरीए ।

दोसेहि वा वि भुंजति, गारत्थियदइरा भासा ॥

सू- पडिलेहणकालतो हीणं अहिय वा करेति अहवा - खोडगादीहं हीणं अहियं वा करेति, विवरीयं नाम मुहपोत्तियादी पडिलेहेति. अहवा - एए रयहरणं नि पत्थियं पडिलेहेति, अवरुहे पढमं अप्पणो- पडिलेहेत्ता सेहगिलाणपरिण्ण पच्छा आयरियस्स एवं वा विवरीयं । सज्झाए विहीणं-अनागताए कालवेलाए कालस्स पडिक्कमति, अहियं अतिच्छिताए कालवेलाए कालस्स पडिक्कमति, वंदनातिकिरियं हीनातिरित्तं करेइ, विवरीयं पोरिसिपाढं उग्घाडकालियपोरिसीए परियहेति, वा विवरीयं करेइ, सत्तविह आलोचगविहीते न भुंजति, कायसिगालक्खतियादिदोसेहिं वा भुंजति, सुरसरादिदोसेहिं वा भुंजति, सावज्जादि भासा वा भासति, एतेसु चोदना तहेव भाणियव्वा जहा आवस्सए भणिता ॥ सेसामि तिन्नि दाराणि एगगाहाए वक्खणैति-

[भा. ६३४८] थंडिल्लसमायारी, हावेति अतरंतगं न पडिजग्गे ।

अभणिओ भिक्ख न हिंडइ, अनेसणादी व पेखेति ॥

सू- थंडिल्लेपादपमज्जणा डगलंगहणा दिसालोगादिसामायारिं परिहावेति, गिलाणं न पडिजग्गइ, गिलाणस्स वा खेलमल्लादि वेयावच्चं न करेति, भिक्खं न हिंडइ, दरहिंडतो वा सन्निइइ, कोटलेण वा उप्पाएति, अनेसणाए वा गेण्हति ॥ तस्स पुण इमाओ ठाणो आगमो होअ-

[भा. ६३४९] जयमाणपरिहवेते, आगमनं तस्स दोहि ठाणेहिं ।

पंजरभग्गअभिमुहे, आवासयमादि आयरिए ॥

सू- सो जयमाणसाधूण मूलाओ आगमो होअ, परिहवेताण वा मूलाओ आगओ होअ, परिहवेत्ता नाम पासत्थादी, तत्थ जो जयमाणगाणं मूलातो आगतो सो नाणदंसणद्धाए वा आगतो, पंजरभग्गो वा आगतो । जो पुण परिहवेताण मूलातो आगतो सो चरित्तद्धाए उअमिउकामो । अहवा - अनुअमिउकामो वि नाणदंसणद्धाए । अहवा - जो जयमाणेहितो आगओ सो पंजरभग्गो, जो पुण परिहवेतेहितो आगतो सो पंजराभिमुहो । एतेसु दोसु वि आगएसु आयरिएण आवस्सयादिपरिच्छा कायव्वा ॥ आह पंजर इति कोऽर्थः ? अतः उच्यते-

[भा. ६३५०] पनगादि संगहो होति पंजरो जाय सारणऽण्णोण्णे ।

पच्छित्तचमढणादी, निवारणा सउणिदिहंतो ॥

सू- आयरिओ उवज्झातो पवत्ती थेरो गणावच्छेतितो एतेहिं पंचहिं परिण्हितो गच्छो पंजरो

भण्णति, आदिग्गहणाओ भिक्खु-वसह-वृद्ध-खुड्ढा य चेप्पंति । अहवा - जं आयरियादी परोप्परं चोदेति मितं मधुरं सोवालंभं वा खरफरुसादीहिं वा चमढेत्ता पच्छित्तदाणेण य असामायारीओ नियसि त्ति एसो वा पंजरो । पंजरभग्गो पुण एयं चेव असहंतो गच्छओ णीति । “गच्छम्मि केई पुरिसा कारग गाहा कंठा । “जह सउण पंजरे दुक्खं अच्छति तहा” -

एत्थ सउणदिद्धंतो कज्जति - जहा पंजरत्थस्स सउणस्स सलागादीहं सच्छंदगमण निवारिज्जति एवं आयरियादि पुरिसगच्छपंजरे सारणसलागादियं सामायारिं उम्भग्गगमणं निवारिज्जति । एत्थ जे संविग्गणं मूलाओ नाणदंसणद्वाए आगता, जे य परिहवेंतेण मूलाओ आगया चरित्तद्वा एते संगेण्हियव्वा । जे पुण पंजरभग्गा नाणदंसणद्वाए आगता, जे परिहवेंताण मूलाओ नाणदंसणद्वाए आगया, एते न संगेण्हियव्वा ॥

एत्थ जे संगेण्हियव्वा ते एगो वा होज्ज, अणेगा वा । जतो भणति-

[भा. ६३५१] ते पुण एगमणे गाणे गाणं सारणं जहा कप्पे ।

उवसंपद आउट्ठे, अविउट्ठे अन्नहिं गच्छे ॥

सू- तत्थ जे अनेगा तेसिं सीदंताणं सारणा जहा कप्पे भणिता “उवदेसो सारणा चेव तत्तिता पडिसारणा” इत्यादि, “घट्टिज्जंतं वत्थं अतिरुव्वणकुंकुमसिली जता” इत्यादि । जो पुण एगो सो असामायारिं करंतो चोदित जइ आउट्ठितो तस्स उवसंपदा भवति, “अविउट्ठे” त्ति - जति न आ उट्ठितो, भण्णति “अन्नहिं गच्छे” ति ॥ एसा आगयाणं परिच्छा गता ।

अहवा - एयं पच्छद्धं - अन्नहा भण्णति - तेन वि आगंतुणा गच्छो परिच्छियव्वो आवस्सग-मादीहिं पुव्वभणियदारेहिं । गच्छिल्लाणं जति किंचि आवस्सगदारेहिं सीदंतं पस्सइ तो आयरियातीणं कहेति, जति सो कहिए सम्मं आउट्ठति त्ति तं साधुं चोदेति पच्छित्तं य से देति तो तत्थ उवसंपदा । अह कहिते सो आयरिओ तुसिणीओ अच्छति भणित वा - किं तुज्झं, नो सम्मं आउट्ठति? तो अविउट्ठे आयरिए अन्नहिं गच्छति अन्यत्रोपसंन्रतेत्यर्थः ॥

ततियभंगिल्ले इमा पडिच्छणविही-

[भा. ६३५२] निग्गमणे परिसुद्धो, आगमने असुद्धे देति पच्छित्तं ।

निग्गमण अपरिसुद्धे, इमा उ जयणा तहिं होति ॥

सू- ततियभंगिल्लस्स वइयादिसु पडिबद्धस्स सुद्धस्स जं आवण्णो तं पच्छित्तं दाउं पडिच्छंति । जति पुण पदमबितिल्लेण वा भंगेण अहिकरणादीहिं एगे अपरिणयादीहिं वा आगता, जे य पंजरभग्गा, जे परिहवेंतेसु नाणदंसणद्वाते आगता ते न संगेण्हियव्वा, न य फुडं पडिसेहिज्जंति ॥

तेसिं इमा पडिसेहणजयणा-

[भा. ६३५३] नत्थि संकियसंघाडमंडली भिक्ख बाहिरानयणे ।

पच्छित्त विओसग्गे, निग्गयसुत्तस्स छण्णेणं ॥

“नत्थि संकिय” अस्य व्याख्या-

[भा. ६३५४] णत्थेयं मे जमिच्छह, सुत्तं मए आम संकियं तं तु ।

न य संकियं तु दिज्जइ, निस्संकसुते गवेसाहि ॥

सू- जं एतं सुत्तत्थं तुब्भे इच्छह एयं सम नत्थि । अह सो भणाति - अन्नसमीवे सुत्तं मए जहा

तुभ्यं एयं अस्थि, अहवा भणाति - मए चेव तुमं वायणं देता सुत्ता । आयरिओ भणाति - आमं ति सच्चं, इदानीं तं मे संकितं जातं, न य दानजोग्गं, न य संकियसुत्तत्थं दिअति, आगमे पडिसिद्धं, गच्छ अन्नतो जत्थ निस्सकं सुतं ॥ तं संघाडए त्कति जो संघाडयस्स उच्चयाति सो भण्णति-

[भा. ६३५५] एकल्लेण न लब्भा, वीयारादी वि जयण सच्छंदे ।

भोयणसुत्ते मंडलि, अपढंते वी निओअंति ॥

सू- अहं एरिसा सामायारी नो संघाडएणं विना लब्धति सण्णभूमिमादि निग्गंतुं, एसा सच्छंदेण यणा । “मंडलि” ति जो सो अनुबद्धवेरत्तणेण आगतो सो इमाए जयणाए पडिसेहिअति । जोय सुत्तमंडलीए उच्चियाति, “भोयण” पच्छद्धं, अहं सामायारी अवस्सं मंडलीते समुद्दिसियच्चं, सुत्तत्थमंडलीसु जति न पढति न सुणेति वा तहावि मंडलीए उवविद्धो अच्छति, न सच्छंदेण अच्छिउं लब्धति ॥

[भा. ६३५६] अलसं भणंति बाहि, जित हिंडसि अह एत्थ बालाती ।

पच्छित्तं हाडहडं, अवि उस्सगं तहा विगती ॥

सू- “बाहिरायणयणे” ति जो आलस्सियत्तमेणं आगतो सो इमाए पडिसेहिअति, अलसितो भणाति-अहं एत्थ सण्डेत्ते बाल-गित्ताण-बुद्धिं किंजि, जति विने विने भित्थायरियं करेसि तो अत्थ पच्छित्तंति । जो निधम्मो “अइउगदंडो आयरिओत्ति” एतेहिं कारणहिं आगतो सो इमाए जयणाए पडिसेहिअति सो अहं सामायारी जइ दुप्पमअियादीणि करेति तो वि अहं हाडहडं पच्छित्तं दिअति, हाडहडं नाम तक्कालं चेव दिअति न कालहरणं कअति । अविउस्सगं” ति जो सो अविगती नानुजाणति ति आगओ, सो भण्णति-अहं सामायारी जोगवाहिणा विगतिकाउस्सगं अकरेत्तेण पढियच्चं । “तह” ति- किं चान्यत्-अहं सामायारी जोगव हिनाऽजोगवाहिना वा विगती न गृहीतव्या इत्यर्थः । अहवा - “तह” ति जं सो कारणं दीवेति तस्स तहेव प्रतिलोमं उवन्नसिअति ॥ एत्थ चोदग आह-

[भा. ६३५७] तत्थ भवे मायमोसो, एवं तु भवे अनज्जवजुतस्स ।

वुत्तं च उज्जुभूते, सोही तेलोक्कदंसीहिं ॥

सू- तत्रेति या एषा निग्गमे असुद्धे उवाएणं पडिसेहणा भणिता । अत्र कस्यचिन्मति स्यात्- एवं पडिसेहंतस्स माया भवति मुसावायं च भासति, जेण विअमाण सुतं नत्थि ति भणति संकियं वा, एवं संघाडगादिसु अनज्जवं अरिजुत्तं करेमाणो मायामुसावाएण य जुत्तो भवति अवज्जवयणजुत्तो वा, उवत्तं च “सोही उज्जुअभूतस्सय” कारण-सिलोकोऽयं, तं च अज्जवं अकरेभणस्स संजमसोही न भवति । आचार्याह - न मायामुसावाओ य, जतो कारणे मायामुसावातो य अनुन्नायो । इमं च कारणं निग्गमणं से असुद्धं, तेन उवायपडिसेहो कओ ॥ किं च-

[भा. ६३५८] एसा उ अगीयत्थे, जयणा गीते वि जुअती जं तु ।

विदेसकरं इहरा, मच्छरिवादो य फुडरुक्खे ॥

सू- एवं अगीयत्था पडिसेधिअंति, गीयत्था पुण फुडं चेव भण्णंति, ते सामायारीं जाणंता किह अप्पतियं दोसं वा कहंति, तेसु वि य जं मातामुसावादकारणं जुअति तं च कायच्चं । अगीयत्थाणं पुण “इहरा” ति फुडं भणंताणं विदेसकरं भवति, चिंतंति य, एते मच्छरभावेण न

देति सुत्तस्थे । सपक्खजणे य न एवं प्रदानेन मच्छरभावो भवति । सञ्जयदोसुच्चरणं फुडं, नेहवज्जियं रुक्खं, अहवा - फुडमेव रुक्खं तं च अधिकरणादि रागादिणा वा दोसेण आगतो ति न पडिच्छामो, एत्थ मच्छरभाव अयसो सपज्जति ॥ एतेसिं पडिच्छाण इमो अववातो-

[भा. ६३५९] निग्गमसुद्धमुवाए न वारितं गेण्हती समाउट्ठं ।

अहिकरण पडिनिअऽनुबद्धे, एगागि जडं न संगिण्हे ॥

सू- अत्र अकारलोपो दृश्यः, एवं निग्गमो असुद्धो जस्स सो उवाएण जयणाए वारिओ न पडिच्छंत इत्यर्थः । अहवा-दोसा जहा वारणाओ न उप्पज्जति तहा उवाएण वारितो प्रतिधिच्छ इत्यर्थः । पडिसिद्धो जइ सो भणइ “मिच्छामि दुक्कडं, न पुणो एव काहं, जं वा भणइ तं करेमि, मुक्को मे पावभावो दुग्गइवट्ठणो इहलोए वि गरहितो” एवं आउट्ठो गेण्हियव्वो । तत्थ वि इमो न गेण्हियव्वो-जो अधिकरणं काउमागतो, जो य पडिनीओ ति भणंतो, जो य अनुबद्धरोसो जेण आयरिओ एगादि भावेण जडो ॥ पडिनीए इमो अववादो-

[भा. ६३६०] पडिनीयम्मि वि भयणा, गिहम्मि आयरियमादिदुट्ठम्मि ।

संजयपडिनीए पुण, न होति तं खाम भयणा वा ॥

सू- इमा भयणा, कोति गीयत्थो आयरियस्स पदुट्ठो, आदिग्गहणेणं उवज्झाय-पवत्ति-थेर-गणावच्छेदग-भिक्षूण, सो उवसामिज्जंते वि णोवसमति, तस्स भएण आगतो सं गिण्हियव्वो । जइ पुण संजतो मे पदुट्ठा पडिनीय ति भणेज्जा तो न होइ उवसंपदा, ण पडिच्छिज्जति ति वुत्तं भवति । अहवा सो भणति गच्छ, तं खामेउं आगच्छ । जइ वुत्तो गतुं तं न खामेति तो न पडिच्छिज्जति, गयस्स वा सो न खमति तो पच्छागतो पडिच्छिज्जति । अहवा सो भणेज्ज - मए आगच्छमाणेण खामितो न खमति तो पडिच्छियव्वो चेव, एसा भयणा ॥ इदानीं जे अविमुद्धनिग्गमा - उवाएण वारिता वि न गच्छंति, जे य विमुद्धनिग्गमा पडिच्छिता वि सीदंति, तेसिं वोसिरणाविही इमो ।

“निग्गयसुत्तस्स छण्णेण” ति वयणा, जया भिक्षादिगतो होति तदा छट्ठेत्ता गच्छति । सुत्तस्स वि आयरिया दिवसतो सोऊणं पव्वइए वि रातो पढमपोरिसीए सोवेत्ता तस्स पुण अक्खेवणा कहा कहिज्जति तावजाव निद्धावसंगतो जहे पासुतो ताहे संजता उट्ठावेत्ता तं सुत्तं छट्ठेत्ता वट्ठंति । छन्नेणं ति अप्पसागारियं मंतं मंतेति, नो अपरिणयाणं तप्पक्खियाणं । वट्ठतो न य कहेंति जहा नस्सियव्वं, मा रहस्स भेदं काहेंति । जति सो चेव पच्छा समाउट्ठो आगतो जो य सुद्ध-निग्गमो य एते दंसणाइयाणं ति एगट्ठा आगता पडिच्छियव्वा । तत्थ दंसण-नाणेसु पुव्वद्धगहितो इमो विधी-

[भा. ६३६१] वत्तणा संघणा चेव, गहणं सुत्तत्थ तदुभए ।

वेयावद्धे खमणे, काले आवकहादि य ॥

सू- एते वत्तणादिपदा सगच्छे असतीए वक्खेवेण वा नत्थि परगच्छे पुण जत्थ वत्तणादिया नियमा अत्थि तत्थ उवसंपदा, पुव्वगहियस्स पुणो पुणो अब्बस्सणा वत्तणा, पुव्वगहियविसरियस्स मुक्कसारणा संघणा, अपुव्वस्स गहणं, एते तिन्नि विगप्पा सुत्ते, अत्थे वि तिन्नि उभए वि तिन्नि एएनव विगप्पा । उत्तरचरणोवसंपदट्ठा उवसंपज्जतो वेयावद्धकरणखमगकरणइया वा उपसंपज्जति, ते पुण वेयावद्धखमणे कालतो आवकहाते ति जावजीवं करेइ, आदिग्गहणाओ इत्तरियं वा

कालं करेज्ज ॥ तत्थ दंसणनाणा इमे, इमा य तेसु विही-

[भा. ६३६२] दंसणनाणे सुत्तत्थ तदुभए वत्तणादि एक्केके ।
उवसंपदा चरित्ते, वेयावच्चे य खमणे य ॥

सू- दंसणविसोहया जे सुत्ता सत्थाणि वा तेसु सुत्तेसु वत्तणा संघणा गहणं, एवं अत्थे तिगं, तदुभए तिगं “एक्केके” त्ति-एवं दंसणनेर्त्तयेया, आत्थादि, य भागे एवं देव विगप्पा ॥ चरित्तो-वसंपदा इमा दुविहा - वेयावच्चइता खमणावा वा ॥ सुद्धं पुण अपडिच्छंतस्स इमं पच्छित्तं-

[भा. ६३६३] सुद्धपडिच्छणे लहुगा, अकरेंते सारणा अनापुच्छ ॥
तीसु वि मासो लहुओ, वत्तणादीसु ठाणेषु ॥

सू- जं गुरुसगासे सुत्तत्थं तं मे गहित गुरुहिं अनुन्नाओ, विहीए आपुच्छित्ता वइदादिसु अपडिज्जंतो आगतो, परिच्छित्तो सुद्धो य, जो तं न पडिच्छति आयरिओ तस्स चउलहुं । जो विदू पन्नो वत्तणानिमित्तं सो जति वत्तणं न करेति तो से मासलहुं, एव संघणगहेसु वि । आयरिओ वि जइ तं उपसंपन्नं दूरादिसु अच्छंतं न सारेति, न चोदेति तस्स वि वत्तणादिसु ठाणेषु मासलहुं । अत्थे पुण अकरेंत-असारेंताणं तिसु वि वत्तणादिसु ठाणेषु पत्तेयं मासगुरुं । उभए वि पच्छित्तं । जम्हा एते दोसा तम्हा गुरुणा सारेयव्वा - “अज्जो ! जदहुं आगतो तं वत्तणादिकं न करेसि” ॥

“अणापुच्छ” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ६३६४] अणणुन्नाऽणुन्नाते, दंतं पडिच्छंतं भंगचउरो तु ।
भंगतिए मासलहु, दुहतोऽणुन्नाते सुद्धो उ ॥

सू- अनुन्नाओ अणणुन्नातेण सह वत्तणं करेति, एवं चउभंगो कायव्वो, एवं संगणागहणेसु वि चउभंगो, एत्थ आदिहेसु तिसु भंगेसु दंतं गेण्हंताणं सुत्ते मासलहुं । तवकाल विसेसितं अत्थे मासगुरुं । चउत्थभंगो पुण दुहतोऽणुन्नातत्तणओ सुद्धो ॥ नाणे त्ति गयं । इदानिं दंसणं-

[भा. ६३६५] एमेव दंसणे वी, ववमादी पदा उ जह नाणे ।
सगणामंतण-खमण, अनिच्छमाणं न उ निओए ॥

सू- इदानिं चरित्तोवसंपदा सा दुविधा-वेयावच्चे खमणे य । तत्थ वेयावच्चोवसंपदाए इमा कारावणविही-

[भा. ६३६६] तुल्लेसु जो सलद्धी, अन्नस्स व वारएण इच्छंते ।
तुल्लेसु य आवकही, तस्साणुमते व इत्तरिए ॥

सू- आयरियाणं एक्को गच्छे वेयावच्चकरो, अवरो अन्नगणातो पच्छा आगतो भणति - अहं भेवेयावच्चं करेमि, तत्थ कतरो कारविज्जति?, “तुल्लेसु” तत्थ जति दो जो सलद्धी सो कारविज्जति । अह दो वि इत्तरिया दो वि सलद्धिया, एत्थ आगंतुगो उवज्झायदीण अन्नस्स वेयावच्चं कारविज्जति, भणियं च- “उवज्झायवेयावच्चं करेमाणे समणे निगंथे महानिज्जरे महापज्जवसाणे भवति ।” अहवा - जति वत्थव्वो वेयावच्चकरो इच्छति तो वारोवारेणं कारविज्जंति, आगंतुगो वा कालं पडिक्खाविज्जति जाव पुव्विल्लस्स इत्तरकालो समण्ड, आवकहीसु वि दोसु सलद्धिएसु एवंवारयं मोत्तुं । अहवा-एक्को इत्तरिओ एक्को आवकही “तुल्लेसु” ति लद्धीए एत्थ आवकही कारविज्जति, इत्तरिओ अन्नस्स सन्निउज्जति, अहवा-सो वत्थव्वो आवकही भणति तुमं ताव वीसमाहि एवं

वुत्तो जति इच्छति तो तस्स अनुमते आगंतु इत्तरिओ कारविज्झइ, तस्मि अनिच्छे नो कारविज्झति, सो समते गच्छिहिति, पच्छा इयरो न काहिति, तओ आयरिओ उभयभट्ठो भविस्सइ । अह इत्तरिओ आवकहितो य य दो वि अलद्धिसंपन्ना तत्थ आवकहिणा कारेयव्वं, इयरो अन्नस्स सन्निउज्झति विसज्झिअइ वा । अह इत्तरिओ सलद्धी, आवकही भण्णति- “वीसमाहि ता तुमं एस इत्तरिओ सलद्धी करेतु, पच्छा तुमं चेव काहिसि ।” अनिच्छे एसो चेव काहिति, इत्तरिओ अन्नस्स वा कारविज्झति, दो वि वा संवृता करेति । अह इत्तरिओ अलद्धी आवकही सलद्धी एत्थ आवकहिणा कारेयव्वं, इत्तरिओ अन्नस्स कारविज्झइ, अनिच्छे पडिसेहिअइ ॥

अह वत्थव्ववेयावच्चकरणे अनुण्णाओ कारवेइ, तस्स अणापुच्छाए अन्नं वेयावच्चकरं ठवेति तो इमे दोसा-

[भा. ६३६७] अणणुन्नाते लहुगा, अचियत्तमसाह जोगादाणादी ।

निज्जर महती हु भवे, तवस्सिमादीण उ करेति ॥

धू- वत्थव्व-आवकहि-वेयावच्चकरस्स अणापुच्छा आगंतु इत्तरिया वेयावच्चकरं ठवेति, अणणुन्नातो वा वेयावच्चकरं ठवेइ तो चउलहुगा । अन्ने भणंति - अणापुच्छाए वेयावच्चकरे ठविए मासलहुं, अणणुन्नातो वेयावच्चकारवणे चरलहुं । वत्थव्ववेयावच्चकरस्स वा अचियत्तं, अचियत्तेण वा असंखडं करेज्जा । “मसाह” ति-ण कहेति सो पुव्ववेयावच्चकरो उट्ठकट्ठो जेसु कुलेसु आयरियादीण पाउगं लब्धति ते न कहेति, सहकुलाणि वा न कहेअ, तम्हा सो इत्तरिओ भण्णति-खमगादितवस्सीणं तुमं करेहि, तेसिं पि कज्जमाणे महंती निज्जरा भवति ॥

वेयावच्चे ति गथं । इदानीं “खमण” ति - तत्थिमं गाहापच्छद्धं “सगणामंतण” इत्यादि, जो अन्नगणाओ खमणइयाओ उवसंपज्झति सो दुविहो-अविगिट्ठो विगिट्ठो । अट्ठमादि विगिट्ठो, दोसु वि उवसंपज्झतेसु सगणो आयरिएण आमंतेयव्वो आपुच्छियव्वो ति वुत्तं भवति - अज्जो ! एस खमणकरणइया आगतो कि पडिच्छिज्झति उअ पडिसिज्झउ ति, तेसि अनुमए पडिच्छिअइ अनिच्छेसु पडिसिज्झइ । न वा ते अणिच्छमाणे तस्स वेयावच्चे बला निओएति ॥ जो पडिच्छिओ सो पुच्छियव्वो - तुम किं अविगिट्ठं करेसि विगिट्ठं वा ? तेन एगतरे कहिते पुणो पुच्छिअइ - तुमं अविगिट्ठं करेत्ता पारणदिने केरिसो भवसि ? सो भणइ - गिलाणोवमो, न य सज्झाय पडिलेहणादियाण जोगाण समत्थो भवामिं । तस्सिमो उवदेसो-

[भा. ६३६८] अविकिड्डकिलामंतं, भणंति मा खम करेहि सज्झायं ।

सक्का किलामिउं जे, विकिड्डेणं तहिं वितरे ॥

धू- अविगिट्ठतवकरणकिलामंतं भणति - (मा) तुमं खमणं करेहि, न वड्ढति तव खमणं काउं, सज्झायकरणे वेयावच्चे वा उज्जुत्तो भवाहि, सज्झायमनिज्जंते विसज्जेयव्वो । अह गिलाणोवमो न भवति ततो पडिच्छियव्वो । जो पुण विकिड्डखमओ सो जइ न किलिस्सति-सज्झायपडिलेहणादि जोगे य सव्वे सयमेव अहीणमतिरिस्से करेति-सो पडिच्छियव्वो । जो पुण विगिट्ठेणं किलिस्सति तत्थिमं गाहापच्छद्धं-“सक्का किलाम्मिउं” सक्का इति युक्तं, जइ विविगिट्ठतवकरणे गिलाणोवमो भवति तहावि तत्थ वितरंति ति तवकरणे अनुजाणंतीत्यर्थः ॥

विगिट्ठतवकरणे जो गिलाणोवमो भवति तत्थिमा सामायारी-

[भा. ६३६९] अन्नपडिच्छणे लहुगा, गुरुग गिलाणोवमे अडंते य ।
पडिलेहण संधारग, पानग तह मत्तगतिगम्मि ॥

[भा. ६३७०] दोन्नेकतरे खमणे, अन्नपडिच्छंतऽसंधरे आणा ।
अप्पसिय परितावण, सुत्ते हाणऽण्हिं वत्तिमो ॥

धू- “दोण्हं” ति- तस्मि अविगिद्धविगिद्धाणं अन्नतरो खमओ होज्ज, अहवा-विगिद्धो अगिलानीवमो होज्ज । एतेसिं खमगाणं अन्नयरे खमगे गच्छे विज्जमाणे जति आयरिओ अन्नं खमगं गच्छे अनापुच्छाए पडिच्छति तो चउलहुं । दोण्हवि खमगाण जुगवं पारणदिणे पज्जत्तपारणगस्स असंधरणं हवेज्ज । दुगादिखमगवेयावच्चकरणे वावडाण वेलातिक्कमे वेयावच्चकरणे असंधरणं हवेज्ज । असंधरंता य जं एसणादि पेलेज्ज तन्निष्फण्ण पावति, आणादिणो य दोसा । असंधरे य अकज्जमाणे व परितावणादि दुक्खं हवेज्जा, सिस्सपडिच्छगा वि चित्तेज्जा - इह अन्नोन्नखमग-वेयावच्चकरणेण अहं सुत्तत्थपरिहाणी, अतो अन्नं गणं “वड्मो” ति - गच्छेज्ज ॥ गणअनापुच्छाए खमगे पडिच्छित्ते गणे य अकरणेमाणे आयरियस्स य इमं पच्छित्तं दोसा य । “गुरुग गिलाणोवमे अडंते य” अस्य व्याख्या-

[भा. ६३७१] गेलण्णतुल्ल गुरुगा, अडंते परितावणादि सयं करणे ।
नेसण-गहणागहणे, दुगड्ड हिंडंत मुच्छ य ॥

धू- तेसु गच्छिज्जगेसु वेयावच्चं अकरंतेसु जइ खमगो गिलाणोवगो जाओ तो आयरियस्स चउगुरुगा, “अडंते” “सयं” “दुगड्ड” ति भत्तपाणद्वा वा सयमेव हिंडंतो खुहापिपासादि सीउण्हेण वा पडिलेहणा दिकिरियं वा सयमेव करंतो परिस्समेण जं अनागाढादि परियाविज्जति, मुच्छादि वा पावति, तत्थ घउलहुगादि जाव चरिमं पावंति । परियाविज्जंतो अनेसनिज्जं गेण्हति, एत्थ वि गुरुस्स तन्निष्फन्नं, अह न गेण्हति तो बहुं अडंतस्स परियावणादि निष्फन्नं ॥

सीसो पुच्छति-किं तस्स चउव्विहाहारविसयस्स कायव्वं । आचार्याह “पडिलेहण” पच्छद्धं, उवगरणं से पडिलेहियव्वं, संधारगो सो कायव्वो, पानगं से आणेउं दिज्जति, पारणदिणे भत्तं पि से आनेउ दिज्जति । उच्चारपासवणखेलमत्तगो य एते तिन्नि ढोइज्जंति परिद्धविज्जंति य, जम्हा एवमादि दोसा गणिणो तम्हा गच्छं आपुच्छित्ता समणुन्नाते खमगं पडिच्छंति ।

अह नत्थि गच्छे खमगो तो पडिच्छियव्वो चेव, पडिच्छियस्स य सव्वं सव्वपयत्तेण कायव्वं निज्जरुद्धा । तं परिक्रुद्धासुद्धं जा तिन्नि दिवसे किमागतो ति अनापुच्छित्ता अनालोवेत्ता वा संवसावेति तो इमं पच्छित्तं साववादं भण्णइ-

[भा. ६३७२] पढमदिनानापुच्छे, लहुगो गुरुगा य हुंति वितियम्मि ।
ततियम्मि होंति लहुगा, तिण्हं तु वतिक्रमे गुरुगा ॥

धू- पढमदिने मासलहुं ति, वितिए मासगुरुं, ततिए चउलहुं ति, परओ चउत्थादिदिन्नेसु चउगुरुगा ॥ अववातो-अतो कज्जे तिन्नि दिना बहुतरं थ कालं तं संवसावेत्ता वि अपच्छिस्सी । जतो भण्णति-

[भा. ६३७३] कज्जे भत्तपरिण्णा, गिलाण राया य धम्मकह वादी ।
छम्मासा उक्कोसा, तेसिं तु वतिक्रमे गुरुगा ॥

सू-कुल गण संघकज्जेहिं वावडो आयरितो भत्तपद्मकखातो वा साधू तस्स लोगो एति, तत्थ आयरिओ धम्मकहकहणेण वावडो गिलाणकज्जेण वावडो, राया वा धम्मट्ठी एइ, तस्स धम्मो कहेयव्वो, वादी वा निगिण्हियव्वो, एवमादिकारणेहिं वावडो आयरिओ होइ, एवं जाव छम्मासा न पुच्छेइ, आलोयणं वा न पडिच्छेइ ॥ एवमादिकज्जवावडो वा इमं जयणं करेइ-

[भा. ६३७४] अन्नेण पडिच्छावे, तस्सऽसति सयं पडिच्छए रत्ति ।

उत्तरवीमंसाए, खिन्नो वा निसिं पि न पविसे ॥

सू-जइ अत्थि अन्नो गीयत्थो आलोयणारिहो सो संदिस्सिज्जति-तुमं पुच्छिज्जसि आलोयणं पडिच्छहि । अहं नत्थि गीयत्थो ताहे सयमेव रत्तिं आलोयणा पडिच्छियव्व्वा । अहं परम्पवा-दिणिगिण्हट्ठा जहा सिरिगुत्तस्स छलुगस्स पराजयट्ठा उत्तरवीमंसं करेत्तस्स राओ वि परिच्छणा नत्थि, दिवा परिस्समकिण्णोस वा रातो सुवति एवं रातो वि न पडिच्छति जाव उक्कोसं छम्मासा । जति य छम्मासे पुण्णे न पुच्छति आलोयणं वा न पडिच्छति तो चउगुरुगा भवति । अन्ने भणति - छण्हं परतो पदमे दिणे मासलहुं, बितिए मासगुरुं, ततिए चउलहुं, परतो चउगुरु ति ॥ अथवा एत्थ वि अववाताववातो भण्णति-

[भा. ६३७५] दोही तिहिं वा दिनेहिं, जति छिज्जति तो न होति पच्छित्तं ।

तेन परमणुणवणा, कुलादि रन्नो व दीवन्ति ॥

सू-जति छण्हं मासाणं परतो निरुत्तं दोहिं तीहिं वा दिनेहिं कज्जसमत्ती भवति तो तेसु वि पच्छित्तं न भवति, अहं तेसु वि कज्जसमत्ती न भवति ताहे छम्मासासमत्तीए चेव कुलादिया अनुन्नविज्जेति रन्नो वा दीविज्जति ति “अं कल्ले इमेण कज्जेण अक्खणितो नो आगमिस्सं ति, विदितं भवतु तुज्झं, परम्पवाइणो धा” । जइ एवं न कहेति तो चउगुरुगा ॥

सोवि सुद्धो आलोयगो विज्झन्तो कहं आलोयणं करेति ? उच्चये-

[भा. ६३७६] आलोयण तह चेव तु, मूलुत्तर नवरि विगडिते इमं तु ।

इत्थं सारण चोयण, निवेयणं ते वि एमेव ॥

सू-“तह चेव” ति जहा संभोइयाणं विहारालोयणाए भणियं तहा भाणियव्वं । “मूलुत्तरे” ति पुव्वं मूलगुणातिवारं, नवरं-इमो विसोसो, “विगडिए” ति आलोए एगतो ठिता विभिन्ने वा साहुणो वंदित्ता भणाति - आलोयणा भेदिन्ना, इच्छामि सारणं वारणं चोयणं च मे काउं । तेहिं वि पडिभाणियव्वं-तुमं पि अज्जो ! अहं सारेज्जासि योएज्जासि य ॥

उवसंपदालोयणा गया । इदानीं अवराहालोयणा यत्र प्रकृतं-

[भा. ६३७७] एमेव य अवराहे, किं ते न कया हिं चिय विसोही ।

अहिगरणादि कहयती, गीतत्थो वा तहिं नत्थि ॥

सू-“एमेव” ति जहा विहारउवसंपदालोयणासु विही भणितो तहेव इमं पि जाव पुट्ठो वा भणति - अहं अवराहालोयगो आगतो । ताहे आयरिएहिं भाणियव्वं - किं ते न कया तेहिं चिय विसोधी ? , ततो कहेति-अधिकरणं मे कयं तत्थ आदिगहणेणं विगति संघाडगादी कधेति । अहवा भणति - तत्थ गीयत्थो नत्थि ॥ एत्थ अहिकरणादिअविसुद्धकरणेसु आयरिएण भाणियव्वो-

[भा. ६३७८] न वि य इहं परियरगा, खुल खेत्तं उग्गमवि य पच्छित्तं ।

संकितमादी व पदे, जहक्कमं ते तह विभासे ॥

धू- पडियरगा नाम अवराहावणस्स पच्छित्ते दिन्ने गिलायमाणस्स नत्थि वेयावच्चगरा ।
 खुलत्तेणं नाम मंदभिक्षं जत्थ वा घघादि उवग्गहदब्बं न लब्धति, एत्थ वा न धम्मसङ्की लोणो ।
 अहवा भणाइ - अन्हे उग्गं पच्छित्तं देसो । “नत्थि मंझिय” - “संकिज्झणी य पय” ति । डेह्वा
 व्याख्याता एवं व्याख्येया इत्यर्थः । इह संकियस्स अत्थं न याणामि, किह पच्छित्तं दिज्जति ?
 विस्सरियं वा पच्छित्तं, एवं संकियादिपदा जहक्कमेण पच्छित्ताभिलावेण भाणियव्वा । अहवा-ते
 संकितादिपदे “जहक्कमं” ति-जहासंभवं ते विभासिज्जंति ॥ एवं असुद्धं पडिसेहेत्ता सुद्धं पडिच्छति ।
 तस्स विही जंतं हेह्वा भणियं-“अवराहे दिवसतो पसत्थम्मि” तं इदानीं भण्णति- अवराहालोयणा
 नियमा विभागेण दिवसतो दब्बादिसु देति, जतो भण्णति-

[भा. ६३७९] दब्बादि चतुरभिग्गह, पसत्थमपसत्थ ते दुहेक्केक्का ।

अपसत्थे वज्जेउं, आलोयणमो पसत्थेसुं ॥

धू- दब्बखेत्तकालमावं च अभिगिज्झ देति, एते य दब्बादिया पसत्था वा अपसत्था वा
 होज्जा, अप्सत्थादीणि वज्जेत्ता पसत्थेहिं आलोएयव्वं ॥ एत्थ पढमे अपसत्था-

[भा. ६३८०] भग्गवरे कुट्टेसु य, रासीसु य जे दुमा य अमणुन्ना ।

तत्थ न आलोएज्जा, तप्पडिपक्खे दिसा तिन्नि ॥

धू- जत्थ खंभतुलाकुट्टादि किंचि पडितं तं भग्गधरं, कुट्टगहणातो वा भिन्नकुट्टसेसं, पाठांतरेण
 वा रुद्धधरं ॥ एवं अप्सत्थखेत्तग्गहणं, रासिदुमग्गहणे अप्सत्थदब्बग्गहणं । अस्य व्याख्या-

[भा. ६३८१] अमणुन्नधन्ना रासी, अमणुन्नदुमा य होति दब्बम्मि ।

भग्गध रुद्ध ऊसर-पवात दब्बादि खेत्तम्मि ॥

अमणुन्नधन्ना तिलमासकोद्वादी । अमणुन्नदुमा एते-

[भा. ६३८२] निप्पत्त कंटइल्ले, विज्जुहते खार कडुय दहे य ।

अय तंव तउय कयवर, दब्बे धन्ना य अपसत्था ॥

धू- सभावतो करीरपलासादिया वा अन्ने पत्तसाडकालो निप्पत्ता, अग्धाडगवत्थुलमोक्खा-
 दिया खाररुक्खा, रोहिणिकुडगणिबादिया कडुरुक्खा, अयादि लोहदब्बा, अप्सत्थ रासी
 सव्वेवज्जनिज्जा, अंगारतुसभुसचीवरादी अनेग्गदब्बणिगरोकयवरो, मासतिलकोद्वादिया अपसत्था
 धन्ना, एते दब्बओ भणिता । खेत्तओ भग्गधरादि रुद्धधरं महादेवधरं दुग्गमावि घरा य, जत्तं वा
 भुसकुट्टं हिरण्णाकुट्टो वा, ऊसरं ति ऊसरभूमी, छिन्नटंका तदी प्रपातं, दवादिदब्बा वा भूमी,
 जत्थ एयं खेत्तओ अप्सत्थो ॥ इमं कालतो-

[भा. ६३८३] पडिकुट्टेल्लगदिवसे, वज्जेज्जा अट्ठमिं च नवमिं च ।

छट्ठिं चउत्थि बारसिं च दीण्हं पि पक्खाणं ॥

— भावतो इमं अप्सत्थं-

[भा. ६३८४] संझागतं रविगतं, विट्ठेरं सग्गहं विलंबिं च ।

राहुहतं गहभिण्णं, च वज्जाए सत्त नक्खत्ते ॥

धू- जम्मि उदिते सूरु उदेति तं संझागतं, जत्थ सूरु ठितो तं रविगतं, जं सूरस्स पिड्डतो
 अनंतरं तं विलंबी । अन्ने भणंति - जं सूरस्स पिड्डतो अगगतो वा अनंतरं तं संझागतं । जं पुण

पिष्टतो सूरगतातो तं ति तं (?) विलंबी । जं जत्थ गमणकम्मसमारंभादिसु अनभिहितं तं विहेरं
विगतद्वारमित्यर्थः । जं क्रूरग्रहेणाक्रान्तं तं सगगहं, जत्थ रविससीण गहणं आसी तं राहुहतं,
मज्झेण जस्स गह गतो तं गहभिण्णं, एते सत्तवि नक्खत्ता चंदजोगजुत्ता आलोयणादिसु सव्वपयत्तेण
धञ्जनिञ्जा ॥ एतेसु इमं फलं-

[भा. ६३८५] संझागतम्मि कलहो, होति कुभत्तं विलंबिनक्खत्ते ।

विहेरे परविजयो, आइच्चगते अनेव्वाणी ॥

[भा. ६३८६] जं सगगहम्मि कीरइ, नक्खत्ते तत्थ वुग्गहो होति ।

राहुहतम्मि य मरणं, गहभिण्णे सोणिउग्गालो ॥

धू-एयातो दोवि कंठातो । एते अप्पसत्थदव्वादिया । एतेसु नो आलोएज्जा ॥

[भा. ६३८७] तप्पडिपक्खे दव्वे, खेत्ते उच्छुवण चेइयघरे वा ।

गंभीर साणुणादी, पयाहिणावत्तउदए उ ॥

धू-तप्पडिपक्खंति - अप्पसत्थाण दव्वादियाण प्रतिपक्षाः पसत्था दव्वादिया, तेसु आलोएज्जा
तत्थ दव्वे सालिमादिपसत्थाधन्नरासीसु, हिरण्ण-सुवण्ण-मणि-रयण-वित्तियर-विदुमरासिसमीवे
वा, खेत्तओ उच्छुकरणसमीवे सालिकरणे चेतियघरे पत्तपुप्फलोववेते वा आरामे गंभीरे, जत्थ
वा खेत्ते पडिसदो भवति तं साणुनाती जत्थ वा णदीए पदाहिणावत्तं उदगं वहति पउमसरे वा ॥

कालतो-

[भा. ६३८८] उत्तदिणसेसकाले, उद्धट्ठाणा गह य भावम्मि ।

पुव्वदिस उत्तरा वा, चरंतिया जाव नवपुव्वी ॥

धू-उक्तदिणा अट्ठमीमादीते वज्जेत्ता सेसा वित्तियादी दिवसा पसत्था, तेसु वि व्यतिवातादि
दोसवज्जितेसु पसत्थकरणमुहत्ततेसु, भावतो उद्धट्ठाणगतेसु गहेसु - रविस्स मेसो उट्ठो, सोमस्स
वसभो, अंगारस्स मंगरो, बुहस्स कण्णा, विहस्सतिस्स कक्कडओ, मीनो सुक्कस्स, तुलो सनिच्छरस्स।
सव्वेसिं गहाण अप्पणो उद्धट्ठाणातो जं सत्तमं तं नीयं । अहवा - भावतो पसत्थं बुहो सुक्को
वहस्सती ससीय । एतेसिं रासि-होरा-द्रेक्काणअंसतेसु वा उदिएसु सोम्मग्गहवलाइएसु य आलोएज्जा।
सो पुण आलोएंतो आलोयणारिहो वा तिण्हं दिसाणं अन्नयरीए अभिमुहो ठाति उत्तरा पुव्ववरंतियाय,
सा इमा जाए दिसाए तित्थकरो केवली मनपज्जवणाणी ओहिनाणी चोइसपुव्वी जाव नवपुव्वी
जो जम्मि वा जुगे पहाणो आयरिओ जत्तो विहरति तत्तो हुत्तो पडिच्छति आलोएति वा ॥

- आलोएंतस्स इमा सामायारी-

[भा. ६३८९] निसेज्जाऽसति पडिहारिय कितिकम्मं काउ पंजलुक्कुडओ ।

बहुपडिसेवऽरिसेसु य, अनुन्नवेउं निसज्जगतो ॥

धू-अप्पनिसेज्जकप्पेहिं अपरिभुत्तेहिं परिभुत्तेहिं णिसेज्जं करेति असति अप्पनिसेज्जाणं अन्नस्स
संतिया पडिहारकप्पा धेत्तुं करेति । तत्थ जति आयरिओ पुव्वहुत्तो निसीयति तो आलोयगो
दाहिणओ, उत्तराहुत्तो निसीयति तो इयरो वामतो पुव्वहुत्तो ठाति चरंति य । दिसाभिमुहो
ठावितो विहीए चारसावत्तं वंदनं दाउं कयंजली उस्सग्गउक्कुडुयठिओ आलोएइ । जइ पुण तस्स
बहुपडिसेवणात्ताओ चिरेण आलोयणा समप्पिहिइ, न सक्केइ तच्चिरं उक्कुडुओ ठां, अरिसालुयस्स

अरिसाओ खुभेजा, तो गुरुं अनुन्नवेत्ता निसिआए उवग्गहिय पादपुंछणे वा जहारुहे ठाविओ आलोएति ॥ किं पुण तं आलोइअति ? , उच्यते-चउव्विहं इदं दव्वादी-

[भा. ६३९०] येयणमचित्तदव्वे, जनवयमग्गे य होति खेत्तमि ।

निसिदिण-सुभिक्ष-दुभिक्षकाल-भावमि हिडितरे ॥

सू-दव्वतो अचित्तं सचित्तं मीसं वा अकाप्पियं । कांथे पडिसेविंयं खेजा । खेसओ जणयते वा अद्धाणे वा । कालतो दिया वा राओ वा सुभिक्षे वा दुभिक्षे वा । भावतो हट्ठेण वा गिलाणेण वा, जयणाए अजयणाए वा, दप्पओ कप्पओ वा ॥ आलोयणाए इमे गुणा-

[भा. ६३९१] लहुताल्हादीजणयं, अप्पपरणियत्ति अज्जवं सोही ।

दुक्करकरणं विनओ, निस्सल्लत्तं च सोहिगुणा ॥

सू-जहा भारवाहो ओहरियभरोव्व आलोइए उद्धरियसल्लो लहू भवति, अतियारथम्मतवियस्स चित्तस्स आलोयणाए निस्सल्लो चित्तस्स प्रल्हादणं जनयति पल्हादित्ति वुत्तं भवति, आलोयणकरणओ सयं दोसेहि नियत्तति तं पासित्ता अन्ने वि आलोयणाभिमुहा भवंति, अतियारपसंगतो वि नियत्तिया भवंति, जं रहे परिसेवितं परस्स आलोएत्तेण अज्जव त्ति अमायावित्तं कयं भवति, अतियार-पंकमलिणस्स अप्पणो चरणस्स वा सोही कत्ता भवति, दुक्करकरणं च । कहं ? उच्यते - न दुक्करं जं पडिसेवितं, तं दुक्करं जं आलोइयंति, अहवा - जं पडिसेवितं तं जीवस्स संसारसुहानुकूलं न दुक्करं, तओ जं चित्तनिवित्तिकरणं तं दुक्करकरणं ति अप्पतेण गुरुस्स विनओ कतो भवति, चरित्तविनओ वा एस कओ भवति, ससल्लो य अप्पा निस्सल्लो कओ । आलोयण त्ति वा सेहित्तिवा एगट्ठ ॥ तेणं पुण आलोयंतेण मायामयविप्पमुक्केण-

[भा. ६३९२] जह बालो जंपंतो, कज्जमकज्जं च उज्जुयं भणइ ।

तं तह आलोएज्जा, मायामयविप्पमुक्को उ ॥

जो आलोयणारिहो सो इमो दुविहो-

[भा. ६३९३] आगमसुयववहारी, आगमतो छव्विहो उ ववहारी ।

केवलि मनोहि चोइस, तस नव पुव्वी य नायव्वा ॥

आगमववहारी सुयववहारी य, तत्थ जो सो आगमववहारी सो छव्विहो इमो - केवलनाणी ओहिनाणी मणपज्जवनाणी चोइसपुव्वी अभिन्नदसपुव्वी नवपुव्वी य । एते आगमववहारी पच्चक्खणाणिणो जेण जहा अइयारो कतो तं तहा अतियारं जाणंति ॥

तं च आगमववहारिस्स आलोएज्जमाणे जति आलोयगो पडिकुंचति-

[भा. ६३९४] पम्हुट्ठे पडिसारण, अप्पडिवज्जंतगं न खलु सारे ।

जति पडिवज्जति सारे, दुविहऽतियारं वि पच्चक्खी ॥

सू- “पम्हुट्ठे” त्ति - विस्सरिए तं पच्चक्खणाणी नाउं “पडिसारिज्जइ” त्ति- ताहे भणाति - अमुगं ते विस्सरितं तं आलोएहि । अह जाणइ-न पडिवज्जति तो न पडिसारेइ । दुविहो अइयारो मूलगुणाइयारो उत्तरगुणाइयारो य । एवं पच्चक्खणाणी सम्मं आउट्ठस्स देति पच्छित्तं, अनाउट्ठत्तस्स न देति ॥ एते पच्चक्खववहारी बुत्ता- सेसा जे ते इमे सुयववहारी-

[भा. ६३९५] कप्प-पकप्पा तु सुते, आलोयावेत्ति ते उ तिक्खुत्तो ।

सरिसत्थेऽपलिउंची, विसरिस पडिकुंचितं जाणे ॥

यू- “कप्पो” ति दसाकप्पववहार, “पकप्पो” ति निसीहं, तुशब्दान्महाकप्पसुत्तं महानिसीहनिसुत्तीपेदियधरा य, एवमादि सव्वे सुयववहारिणो । ते य सुयववहारी एगवारालोइए पलिउंचिते आपलिउंचिए वा विसेसं न याणंति, तेन कारणेण “तिक्खुत्तो” ति नियमा तिन्नि वारे आलोयावेति । एकवारा भणति - “ण सुद्धमए अवधारिय”, “निद्दावसंगओ” । ततिथवाराए भणति “अनुवउत्तेण किंचि नो अवधारियं, पुणो आण्णेएहि” । जति तिहं वाराहिं सरिसं चेव आलोतियं तो णायव्वं अपलिउंची । अह विसरिसं बुलुवंतो य आलोएति तो पलिउंचियं जाणियव्वं ॥

तत्थ जो पलिउंची सो इमेण अस्स दिट्ठं तेण चोएयव्वो-

[भा. ६३९६] आसेण य दिट्ठं तो, चउव्विहा तिन्नि दंडिएण जहा ।

सुद्धस्स होति मासो, पलिउंचिते तं चिमं चऽग्रं ॥

यू- दव्वादिचउव्विहपडिसेवणापलिउंची आगमसुयववहारादीहिं भाणियव्वो । सुणेहि अज्जो ! उदाहरणं, जहा - एकस्स रन्नो आसो सव्वलकखणजुत्तो धावण-पवणमत्थो, तस्स आसस्स गुणेण अजेयो सो राया । सामंतराइणो य सव्वे अज्जो आणावेति । ताहे सामंतरायाणो अप्पण्णो सभासु मणेति-अत्थि कोइ एरिसो पुरिसो, जो तं हरित्ता आमेति ? सव्वेहिं भणियं-सो पुरिसपंजरत्थो चिइति, गच्छति वा, न सक्कति हाउं । एगस्स रन्नो एगेण पुरिसेण भणियं - जइ सो मारेयव्वो तो मारेमि ति । ताहे रन्ना भणियं - “मा अहं तस्स वा भवतु, वावादेहि” ति । तओ तत्थ गतो सो ।

तेन य छन्नपदेसङ्घितेण पडिक्कस्व धनुहकंडस्स अंते क्षुद्रकीकंटकं लाएत्ता विद्धो आसो, तं इसिया कंडग आहनित्ता पडियं, क्षुद्रकीकंटकोवि आससरीरमनुपविद्धो, सो पभूअजवजोगासणं चरंतो वि तेन अव्वत्तसल्लेण वाहिज्जमाणो परिहाइउमाढत्तो । ताहे वेज्जस्स अक्खातो, वेज्जेण दिट्ठो, भणियं च - नत्थि से कोति धाउविसंवांदरोगो, अत्थि से कोइ अववत्तसल्लो । ताहे वेज्जेण जमगसमगं पुरिसेहिं कहमेण आलिंपाविओ सो आसो, सो सल्लपएसो अतिउण्हत्तणतो पढमं सुक्को, तं फाडेत्ता अवनीओ क्षुद्रकीकंटकसल्लो, सो य पन्नत्तो । वितिओ एवं अनुद्धरियसल्लो मतो ।

इदानीं उवसंहारो - जहा सो आसो अनुद्धरियसल्लो बलं न गेण्हइ, असमत्थो य जुद्धे मत्तो य, एवं तुमं पि ससल्लो करंतो किरियकलावं संजमवुट्ठिं नो करेसि, न य कम्मणो जयं करेसि, अजए य कम्मणो अनेगाणि जम्मणभरणाणि पाविहिसि, नो य मोक्खत्थं साहेहिसि, तम्हा सव्वं सम्मं आलोएहिति । अहवा चउव्विहा आलोवगा-अपलिउंचिए पलिउंचियं - एतेसिं चउण्हं भगाणं पढमततिये सुद्धभावस्स मासमावन्नस्स मासो चेव पच्छित्तं, वितियचउत्थेसु माइणो तं च आवन्नमासियं इमं च अन्नं मासगुरुं मायानिष्फण्णं मासियं ॥

स्यान्मति-“किं तिन्नं आलोयणाणं आरतो माई नोवलब्धमति तो (जओ) तिन्निवारा आलोयाविज्जति ? आचार्य आह-एग-दुवारा सुद्धिं स्पष्टं न उवलब्धमति मायीति, तहावि फुडतर उवलब्धिनिमित्तं तिन्नि वारा आलोयाविज्जति पुव्वं च मायानिष्फण्णं मासगुरुं दिज्जति ति । एत्थ इमो दिट्ठं तो “तिन्नि दंडिएण जहा” अस्य व्याख्या-

[भा. ६३९७] अट्ठप्पत्ती विसरिस निदेयणे दंड पच्छ ववहारो ।

इति लोउत्तरियम्मि वि, कुंचितभावं तु दंडेति ॥

यू- अर्थस्य उत्पत्तिरर्थो व्यवहारदुत्पद्यत इति अट्ठप्पत्ती ववहारो भणति-जहा कोइ पुरिसो

अन्नातितो रायकरणं उवड्डितो निवेदेति-अहं देवदत्तेण अन्नातितो, ताहे करण (पई) पुच्छति-
कहं तुज्झं कलहो समुड्डितो ? ताहे सो कहेति । कहिए करणपती भणति-पुणो कहेहि, कहिए पुण
ततियवारा कहाविज्झइ, जति तिसु वि सरिसं तो जाणति-सब्बावो कहिओ, अह विसरिसं तो
जाणति करणपती एस पलिउंचियं कहेइ त्ति । कीस राजकुले मुसावायं भणति ? प्रतारेति त्ति
पुव्वं डंडिज्झति, पच्छा जइ ववहारो जियति तो पुणो डंडिज्झइ । एवं सो मायावी वि डंडोवहतो
कीरति । इय एवं सोउत्तरे वि अम्ह तिन्नि वारा आलोयावेत्ता जइ पलिउंची कीस मायं करेहि त्ति
तो मायापच्चओ मासगुरु से दिज्झति पुव्वं, पुणो वि से पच्छा जं आवण्णो तं दिज्झति, एवं चेव सो
सुज्झति, नत्थि से अन्नो सोधणप्पगारो इति ॥ अह आगमववहारी पच्चक्खणाणपच्चयतो पलिउंचियं
अपलिउंचियं वा जाणति । जे पुण सुतववहारी, ते कहं दुवलक्खं असुभं पलिउंचियभावं अंतोगत
जाणंति ? अत उच्यते-

[भा. ६३९८] आगारेहि सरेहि य, पुव्वावरवाहयाहि य गिराहिं ।

नाउं कुंचितमावं, परोक्खणाणी ववहरंति ॥

सू-आलोयगस्स आगारो न संविग्गभावोवदसगो, सरोवि से अब्बत्तमविड्डो खूमियगंगरो,
पुव्वावरवाहता य गिरा । आलोयंतो भणति-अकप्पियं मे जयणाए पडिसेवियं, न य तियपरियइं
काउं तं गहियं ति, एवमादिकारणेहिं कुंचियभावं नाउं पच्छा आलोयगेण य आलोतिते फुडीकए।
एवं परोक्खणाणी ववहारं ववहरंति ॥

सू. (१३७१) जे भिक्खू दोमासियं परिहारङ्गाणं पडिसेवित्ता आलोएज्जा अपलिउंचिय
आलोएमाणस्स दोमासियं पलिउंचिय आलोएमाणस्स तेमासियं ॥

अस्यं व्याख्या-द्वाभ्यां मासाभ्यां निष्पन्नं दोमासियं, सेसं जहा मासियसुत्ते । नवरं-इमो विसेसो,
पलिउंचिते ततिओ गुरुमासो दिज्झति । दोमासादिपलिउंचितेसु जहक्कमं इमे दिट्ठंता-

[भा. ६३९९] कुंचित सल्ले मालागारे मेहे पलिकुंचिते तिगट्ठाणा ।

पंचगमा नेयव्वा, वहुहि उक्खड्डमट्ठाहिं ॥

सू-दोमासिगपलिकुंचयस्स कुंचितो दिट्ठंतो दिज्झति-कुंचितो तावसो, फलाणं अट्ठाए अडविं
गओ । तेन नदीए सयं मओ मच्छो दिट्ठो । तेन सो अप्पसागारियं एइत्ता खाइतो । तस्स तेन
अनुचियाहारेण अजीरंतेणागाढं गेलण्णं जातं । तेन वेज्जो तं पुच्छति - किं ते खाइयं ? जओ रोगो
उप्पन्नो । तावसो भणति - फलाइं मोत्तुं अन्नं न किंचि खाइयं । वेज्जो भणइ - “कंदादीहिं
निकसातियं ते सरीरं, घयं पिवाहि त्ति । तेन पीयं सुदुतरं गिलाणीभूतो । पुणो पुच्छिओ, वज्जेण
भणियं-“सम्मं कहेहिं” । कहितं तेन - मच्छो मे खाइतो । वेज्जेण संसोहण-वमण-विरेयणकिरियाहिं
निकसाएत्ता लद्धीओ कओ । इमो उवणओ-जो पलिउंचति तस्स पच्छित्तकिरिया नो सक्केति
सुद्धं काउं, सम्मं पुण अतियाररोगं आलोए तो तस्स पच्छित्ते सुहकिरिया काउं सक्केति ॥

सू. (१३७२) जे भिक्खू तेमासियं पडिहारङ्गाणं पडिसेवित्ता आलोएज्जा अपलिउंचिय
आलोएमाणस्स तेमासियं पलिउंचिय आलोएमाणस्स चउमासियं ॥

सू-अत्रापि मासिकव्याख्या एव, नवरं-त्रिभिर्मासि निष्पन्नं त्रैमासिकं, पलिउंचिए चउत्थो
मासो गुरुओ दिज्झति । पलिउंचगे य इमो सल्लदिट्ठंतो कज्झति । दो रायाणो संगामं संगामेति । तस्स

एकस्स रन्नो एक्को मणूसो सूरत्तणेण अतीववल्लभो । सो य बहूहिं सल्लेहिं सल्लिओ । ते तस्स सल्लाइं वेज्जो अकपेहिं, अवनिज्जमाणेहिं । काहीर दुक्खविज्जो, एहन्नि से अंगे सल्लो विज्जमाणो तेन विगूहितो वेज्जस्स दुक्खाविज्जिहामिति । सो य तेन सल्लेण विवड्डमाणेण बलं नो गिण्हति, दुब्बलो भवित, पुणो तेन पुच्छिज्जमाणेण निबन्धे कहितं नीणिओ सल्लो, पच्छा बलवं जातो । एत्थ वि उवणओ पूर्ववत् ।

मू. (१३७३) जे भिक्खू चाउम्मासियं परिहारद्वाणं पडिसेवेत्ता आलोएज्जा अपलिउंचिय आलोएमाणस्स चाउमासियं पलिउंचिय आलोएमाणस्स पंचमासियं ॥

सू-अत्रापि तदेव व्याख्यानं, नवरं-पलिउंचणानिष्फण्णो पंचमो गुरुअमासो दिज्जति । इमो य मालाकारदिट्ठो-दो मालाकारा कोमुदिवारे पुष्पाणि बहूणि उवणिता गहेत्ता विहीए उवड्डिता । तत्थेगेण कयगेसु उवड्डितेसु पागडा कया, तेहिं नाउं तेसिं मोल्लं दिन्नं, बहू य लाभो लद्धो । जेण पुण न कयाणि पागडाणि, तस्स न कोइ कयगो अल्लीणो, ते तत्थेव विणट्ठा, न य लाभो लद्धो । एवं जो मूलगुणउत्तरगुणावराहा न पागडेति सो पच्छित्तं, नेव्याणलाभं च न लभति ।

मू. (१३७४) जे भिक्खू पंचमासियं परिहारद्वाणं पडिसेवेत्ता आलोएज्जा अपलिउंचिय आलोएमाणस्स पंचमासियं पलिउंचिय आलोएमाणस्स छम्मासियं ॥ तेन परं पलिउंचिए वा अपलिउंचिए वा ते चेव छम्मासा ॥

सू-तथैव व्याख्यानं, नाणत्तं इमं - पलिउंचितिए छट्ठो मासो गुरुओ दिज्जति । इमो य से मेहदिट्ठो दिज्जति- चत्तारि मेह गाहा- गज्जित्ता नामेगे जो वासित्ता, चउभंगा कायव्वा, एवं तुमं पि आलोएमित्ति गज्जित्ता निसज्जकरणं बंदनदानेन उज्जमित्ता आलोवेउमाढत्तो नो अवराहपाणियं मंचसि, जम्हा पलिउंचणं करेसि, तम्हा मा विफलं गज्जित्तं करेहि, सम्मं आलोएहि ति । “तिगद्वाणे” ति अस्य व्याख्या - पलिउंचिए आउट्टे समाणे सुतववहारी पुणो तिन्नि वारा आलोवाविति, जइ पुणो तिहिं वाराहिं सरिसं आलोतियं तो जाणति - “एस सम्मं आउट्टो, जं से दायव्वं तं देति ।” अह विसरिसं तो भणंति-अन्नत्थ सोहिं करेहि, नाहं तव सक्केमि एरिसियाए अनिच्छिय आलोयणाए सव्भावं अयाणंतो सोहिं काउं । अहवा सीसो पुच्छति- “एते मासादि छम्मासंता पायच्छित्तठाणा कुओ पत्ता ?” आचार्याह- “तिगद्वाणे” ति, उग्गमुप्पादणेसणासु जं अकप्पपडिसेवणाए अनायार-करणं तेन एते मासादिछम्मासता पायच्छित्तठाणा पत्ता इति । अहवा- नाणाइतिगाणायारेहिं तो । अहवा - आहारउवहिसेज्जा अकप्पिएहिं तो । इदं नि छम्मासियसुत्तस्स अतिदेसकरणं इमं-जम्हा पंचमासिए पलिउंचिए छम्मासा दिट्ठा, तेसु आरोवणं विहाणं जं, तं चेव छम्मासपडिसेवणाए वि, तम्हा छम्मासियसुत्तं न पढंति, अतिदेसं करेति ।

“तेन” ति तस्स पंचमासियस्स पुरओ छम्मासियं भवति, तम्मि पडिसेविए आलोयणाकाले जति अपलिउंचियं आलोएति तो छम्मासितं, पलिउंचियं आलोइए वि ते चेव छम्मासा, जहा मासादिसु पलिउंचिए य मायानिष्फण्णो गुरुओ मासो आवत्तीओ अहिगो दिज्जइ तहा छम्मासावत्तीए भवतीत्यर्थः । कम्हा ? उच्यते-जम्हा जियकप्पो इमो । जस्स तित्थकरस्स जं उक्कोस्सं तदकरणं तस्स तित्थे तमेव उक्कोसं पच्छित्तदानं सेससाधूणं भवति । सत्तिजुत्तेण वि परतो तवो न कायव्वो, आसायणभया, चरिमतिथकरस्स य अहं सव्वुक्कोसा छम्मासिया तवभूमी सूत्रखंड गतं ।

मू. (१३७५) जे भिक्खू बहुसो वि मासियं परिहारद्वाणं पडिसेवित्ता आलोएज्जा अपलिउंचियं आलोएमाणस्स मासियं पलिउंचिय आलोएमाणस्स दोमासियं ॥

मू. (१३७६) जे भिक्खू बहुसो वि दोमासियं परिहारद्वाणं पडिसेवित्ता आलोएज्जा अपलिउंचियं आलोएमाणस्स दोमासियं पलिउंचिय आलोएमाणस्स तेमासियं ॥

मू. (१३७७) जे भिक्खू बहुसो वि तिमासियं परिहारद्वाणं पडिसेवित्ता आलोएज्जा अपलिउंचियं आलोएमाणस्स तिमासियं पलिउंचिय आलोएमाणस्स चउमासियं ॥

मू. (१३७८) जे भिक्खू बहुसो वि चउमासियं परिहारद्वाणं पडिसेवित्ता आलोएज्जा अपलिउंचियं आलोएमाणस्स चउमासियं पलिउंचिय आलोएमाणस्स पंचमासियं ॥

मू. (१३७९) जे भिक्खू बहुसो वि पंचमासियं परिहारद्वाणं पडिसेवित्ता आलोएज्जा अपलिउंचियं आलोएमाणस्स पंचमासियं पलिउंचिय आलोएमाणस्स छम्मासियं ॥ तेन परं पलिउंचिए वा अपलिउंचिए वा ते चेव छम्मासा ॥

सू- अत्र पंचानामपि सूत्राणां सूत्रकं गथापश्चार्धमपि दिश्यते “पंच” इति संस्था, “गमा” इति सूत्रप्रकारो, ते य मासदुमासादि, “नेयव्वे” तिवयनुच्चारणमग्गेण, “बहुहि” ति - बहुस सुत्ता । “उखड्डमड्डाहि” ति बहुस वक्खाणं, उखड्डमड्ड ति वा बहुसो ति वा भूयो भूयो ति वा पुणो पुणो ति वा एगड्डं । एषां पंचानामपि बहुसूत्राणमयमर्थः- त्रिप्रभृतिबहुत्वं तिनि वारा मासियं पडिसेवेत्ता अपलिउंचियं आलोएइ एक्कं चेव मासियं दिज्जइ, अह पलिउंचियं आलोएति तो वित्तितो मासो मायानिष्फण्णो गुरुओ दिज्जति, एवं दोमासियं पि ।

नवरं-तत्तिओ मासो मायानिष्फण्णो गुरुओ मासो दिज्जति । तेमासिए तिनि मासा, चउत्थो मायानिष्फण्णो गुरुओ दिज्जति । चाउम्मासिए चत्तारि मासा, पंचभो मायानिष्फण्णो गुरुओ दिज्जति । पंचमासिए पंच, छड्डो मायानिष्फण्णो । तेन परं पलिउंचिते वा ते चेव छम्मासा, एतत्सूत्रमुक्तार्थमेव । एवं मासादिसु एगपडिसेवणसुत्ते पंचसु मासादिसु बहुसु पडिसेवणसुत्तेसु पंचसु वक्खाणिएसु । अत्र चोदकाह- “तुम्हे रागदोसी” । किं चान्यत् सूत्रं-

[मा. ६४००] चोदग मा गइभत्ति कोट्ठारतिगं दुवे य खल्लाडा ।

अद्धाणसेवितम्मि, सव्वेसु वि धेतुणं दिन्नं ॥

[मा. ६४०१] बहुएसु एक्कदाणे, रागो दोसो य एगदाणे उ ।

चोदग एवमगीए, गीयम्मि व अजतसेवम्मि ॥

आचार्याह- कम्हा अम्हे रागदोसी ? पुणो चोदगाह-पुव्वञ्ज- “बहुएसु” ति, बहुससुत्ते मासियद्वाणेषु वि बहुसो सेविएसु एक्कदाने रागो, एक्कसि जं सेवितं तं चेव पडिपुण्णं एक्क देताण तम्मि भे द्वेषो भवति । आयरिओ भणति - “चोदग एवमगीते” पच्छञ्जं, जं आदिसुत्तेसु पंचसु पडिसेवितं तं चेव दिज्जति एयं अगीयत्थस्स एव दिज्जति । जं पुण बहुससुत्तेसु दानं भणियं, एयं जो गीयत्तो कारणे अजयणाए सेवति, तस्सेदं दिज्जति ॥ सगलबहुससुत्ताणं विसमपडिसेवणासु समदाणपसारुणाइ इमो दिट्ठतो दिज्जति-

[मा. ६४०२] जो जत्तिएण रोगो, पसमति तं देति भेसगं वेज्जा ।

एवागमसुतनाणी, तं देति विसुज्जते जेणं ॥

आचार्य एवाह, “सुत्तं”ति अस्य व्याख्या-

[भा. ६४०३] अवि य हु सुत्ते भणियं, सुत्तं विसमं ति मा भणसु एवं ।

संभवति न सो हेतु, अत्ता जेनालियं बूया ॥

शू-आयरिओ भणइ - न वयं रागदोसिल्ला, जेण सुत्तं येव फुडं समदानं भणति । चोदगो ति चोदगो भणति, “जं तुमे भणति सुत्ते वुत्तंति, तं चेव सुत्तं विसमं ति, जेण आदिपंचसगलसुत्ताणि पंच य बहुससुत्ताणि पुव्वावरविरुद्धाणि, जतो एतेसिं दोणह वि पंचगसुत्ताणं विसमा पडिसेवणा समं दानं” ति । आयरिओ भणइ- “चोदग ! जे तुमं भणसि सुत्तं विसमंति तं” “मा” अस्य व्याख्या, मा भणसु एवं ति । सेसं कंठ । “वीतरागो हि सर्वज्ञः श्लोकः ॥ पुणो सीसो भणइ- भगवं ! ननु विसमा पडिसेवणा वत्थू कहं वा विसमवत्थूसु सुद्धी समा भवति ? उच्यते-

[भा. ६४०४] कामं विसमा वत्थू, तुल्ला सोहि तधावि खलु तेसिं ।

पंच वणि णिगंन खरा अतुल्लमुल्ला उ आहरणं ॥

शू-“कामं” अनुमयत्थे, “खलु” सद्दो इमं अवधारेति, विसमवत्थुपडिसेवणासु वि भवति चेव तुल्ला सुद्धी, सा य समा चेव, समसुद्धिपसाहणत्थं दिड्ढंतो इमो, “गद्दमे” ति अस्य व्याख्या- “पंचवणि” पच्छुद्धं, जहा-पंच वणिथा समभागसमाइत्ता ववहरंति, तेसिं अन्नया कयाइ समुपपन्नं जहा विरिंचामो । सव्वम्मि विभत्ते खरा विभयामो ति, ते य “तिपंचक्ख” - पन्नरस ति वुत्तं भवति, ते य विसमभरवहा विसममोल्ला ॥

ते सम्मं विभजंता तिन्नि आवडंति, मुल्लतो पुण अतुल्लमुल्ला भवंति । ताहे ते-

[भा. ६४०५] विनिउत्तभंड भंडण, मा भंडह एत्थ एगो सट्ठीए ।

दो तीस तिन्नि वीसग, चउ पन्नर पंच बारसगा ॥

शू-“विनिउत्तभंडि”ति सभंडोवकरणे विभत्ते विक्रीतं रासभणिमित्तं भंडिउमारद्धा । असमत्था य समं अप्पणा विभातियं अन्नं कुसलमुवट्ठिता, तेन य भणिता- “मा भंडह, अहं भे समं विभयामि, कहेहि किं को वहति ? कस्स किं मुल्लं ? ति । तं कहियं - एत्थ एक्को रासभो सट्ठिमोल्लो, सट्ठिं च पलसते वहति, दो पत्तेयं तीसमुल्ला तीसपलसतो वाहिणो, एवं तिन्नि वीसा, चत्तारि पन्नरसा पंच बारसा एवं कहिए । तेन मुल्लसमा विभत्ता, एगस्स एगो सट्ठिमुल्लो दिन्नो, बित्थियवणियस्स तीसा दो, तत्थियस्स वीसा तिन्नि, चउत्थस्स पन्नरसमुल्ला चउरो, पंचमस्स पंच बारसमुल्ल । विसमवत्थूसु वि तेन सममुल्ला कथा, न य सो विभयंतो रागदोसिल्लो, न य वणिथाणं अत्थि हानी ॥ एयस्स इमो उवसंधारो-

[भा. ६४०६] कुसलविभागसरिसओ, गुरु य साहू य होति वणिथा वा ।

रासभसमा य मासा, मोल्लं पुण रागदोसा तु ॥

शू-नवरं - “मुल्लं पुण रागदोसा उ” ति - जहा रासभदव्वगुणवुट्ठिहानीओ मुल्लस्स बुट्ठिहानी तथा भावे रागदोसवुट्ठिहानीजनितपडिसेवणाहितो पच्छित्तस्स बुट्ठिहानी भवतीत्यर्थः । जतो तिव्वरागदोसज्झवसाण सेवते मासट्ठाणे मासो चेव दिज्जति, मदभावस्स दोसु मासियट्ठाणेषु पन्नरस पन्नरस घेतुं मासो दिज्जइ, एवं तिसु दस दस घेतुं मासो दिज्जइ, चउसु पत्तेयं अद्धद्धमा

राइदिया घेतुं दिज्जति, पंचसु छ छ घेतुं मासो दिज्जति, एवं सगलदुभासा चेत्ति सुत्ते वि बहुससुत्ते य कारणा अजयणपडिसेविणो रागादिवुद्धिहाणीतो य उवउज्झ बहुवित्थरभणियव्वं । “अद्धाणसेवितम्भि”ति-गीयत्थेण अद्धाणातिकारणेजं सेवितं अजयणाएतत्थ बहुमासा आवण्णो, एतेण एकसरा चेव आलोइता तत्थ गुरुणा अजयणसुद्धीनिमित्तं तस्सऽचन्नेसिं च अणवत्थनिवारणत्थं सव्वेसिं मासाणं समविसमेण वा दिवसग्गहणेण दिवसो घेतुं एक्को मासो दिन्नो । अगीयत्थो वि जो मंदनुभावो बहुमासे सेविता तिव्वज्झवसाणो वा हा दुड्ढकयादीहिं आलोइते, तेन नायं एस एक्केण येव मासेण सुज्झति, तहावि अगीयत्था परिणामओ वा चिंतेज्ज - दोमासियादि आवण्णो हं कहं एक्केण मासेण सुज्झिस्सामि ति ताहे पच्चयकरणइताए सुतववहारी सव्वसफलमासकरणत्थं सव्वेसु दिवसे घेतुं एक्कमासं दलाति । आगमववहारी पुण न दो वि मासा सफला करेइ एक्कं येव दलति, चित्तिं सगलं झोरेति, जो पुण तिव्वज्झवसाणे निक्कारणपडिसेवी तस्स मासादिआवण्णस्स मासादि चेव पडिपुनं दिज्जति । एवं अगीयगीयत्थाण निक्कारणे वा पुढो ॥ पायच्छित्ते दिन्ने सिस्सायरियाणं पुच्छुत्तरगाहा इमा-

[भा. ६४०७]

वीसुं दिन्ने पुच्छा, दिहुंतो तत्थ डंडलइतेणं ।

डंडो रक्खा तेसिं भयजणगो चेव सेसाणं ॥

सू- वीसुं पृथक्-अगीतगीताणं निक्कारणकारणे वा किं वि सरिसं पच्छित्तं तिन्नि ति ॥ एत्थ “कोट्टागारे”ति वयणं, अस्य व्याख्या- “दिहुंतो तत्थ डंडलइएणं”ति अस्य व्याख्या-

[भा. ६४०८]

डंडतिगं तु पुरतिगे, ठवितं पच्चंतपरनिवारोहे ।

भत्तड्डं तीसतीसं, कुंभग्गहमागमो जेतुं ॥

सू- सुणेहि चोदग- “एगस्स अहिवरण्णो पच्चंतियराया वियड्डो । अहिवरण्णा तस्स आसन्नपुरेसु तिन्नि दंड विसज्जिता, गच्छह नगराणि रक्खह । एतेसु पत्तेयं नगरेसु तेसु पच्चंतिराइणो ते आगंतुं रोहिता । तेहि य रोहिएहिं खीणमत्तेहिं, जे तेसु पुरेसु अहिवरण्णो कोट्टागारा तेहितो पत्तेयं धन्नस्स तीसं तीसं कुंभा गहिया । तेहिं य सो पच्चंतियराओ जितो । आगता रन्नो समीवं, कहितं, तुड्डो राया । पुणो तेहिं कहियं - तुज्झं करंतेहिं धन्नं खइय । रन्ना चित्तिं-जइ एतेसिं डंडो न कज्जति, तो मे पुणो पुणो उप्पन्नपयोणेहिं कोट्टागारा विलुं पिहिंति, न य एतेसिं अन्नेसिं च भयं भवति । तम्हा “दंडो” पच्छड्डं, अस्य व्याख्या-

[भा. ६४०९]

कामं ममेतं कज्जं, कतवित्तीएहि कीस भे गहितं ।

एस पमादो तुब्भं, दस दस कुंभे वहह दंडं ॥

सू- सव्वं मम कज्जं तहावि कयवित्तीहिं कीस भे धन्नं गहियं ?, एस तुब्भं पमादो । तेसिं अणवत्थपसंगनिवारणत्थं दंडं वत्तेति, देह मे धन्नं ति । एवं भणित्ता पुणो राया अनुग्गहं करेति, वीस वीस कुंभा तुब्भे मुक्खा, दस दस कुंभे मुब्भह कोट्टागारे ॥ “रक्खा”ति तेहिं ते छूढा, चित्तिं य- “अम्हेहिं रन्नो कज्जं कयं, तहावि डंडिया, न पुणो एवं करिस्सामो” । अन्नेसिं पि भयं जायं, एस दिहुंतो ! इमो उवसंहारो-

[भा. ६४१०]

तित्थंकर रायणो, जइणो दंडा य काय कोट्टारा ।

असिवादि वुग्गहा पुण, अजयपमादारुवण दंडो ॥

शू- तित्थकरा रायत्थाणीया, साधू डंडत्थाणीया, छक्कायत्थाणीया कोट्टागारा, विग्गहत्थाणीयाणि असिवादीणि । गीयत्थस्स अजयणाए प्रसंगवारणानिमित्तं मासादीहिं बहुसो सेवितेहिं तेहिं एक्को मासो दिज्जति, अगीयत्थस्स पुण प्रमादवारणानिमित्तं दोहिं मासेहिं दुमासो दिन्नो । अहवा - दो वि सफला काउं मासो चेव दंडो दिन्नो ॥ चोदगो भणइ-

[भा. ६४११] बहुएहि वि मासेहिं, एगो जति दिज्जती तु पच्छित्तं ।

एवं बहु सेवित्ता, एक्कसि विगडेमि चोदेति ॥

शू- जति गीयत्थस्स कारणा अजयणाए बहुहिं मासिएहिं सेविएहिं एक्कसराए आलोइयं ति काउं एक्को मासो दिज्जति, तथा अहेवि बहुमासे पडिसेवितता एक्कसराए आलोयामो, तो एक्कमासो लब्भामो ॥ एत्थ आयरिओ भणइ-

[भा. ६४१२] मा वद एवं एक्कसि, विगडेमो सुबहुए वि सेवित्ता ।

लब्भिसि एवं चोदग, देंतो खल्लाड खड्डुगं वा ॥

[भा. ६४१३] खल्लाडगम्मि खड्डुगा, दिन्ना तंबोलियस्स एक्केणं ।

सक्कारेत्ता जुयलं, दिन्नं वित्तिएण वोरवितो ॥

शू- “दुवे य खल्लाड” ति दिट्ठंतं करेइ, एक्को खल्लाडो तंबोलियवाणियओ पन्नं विक्केति । सो एक्केण चारभडचोहेण पन्ने मग्गितो । तेन न दिन्ना । थेवेसु वा दिण्णेसु रुसिएण चारभडचोहेण खल्लाडसिरे खलुक्का दिन्ना, “टक्कर” ति वुत्तं भवति । वणिएण चित्तिंयं - “जइ कलहेमि ता मे रूसितो मारेज्ज, तो उवायेण सो वेरनिज्जायणं करेमि” । वणिएण उट्टेत्ता हट्ठो समाइच्छ वत्थजुयलं च से दिन्नं, पाएसु पडितो, महंतं से तंबोलं । चारभडचोहो पुच्छति - “किं कज्जं तुमं न रुट्ठो, पेच्छगं मम पूएसि, पाएसु य पडसि” ति । वणिएण भणियं - “सव्वखल्लाडाण एस ठिई, परमं सुहं च उप्पज्जइ” । चारभडचोहेण चित्तिंयं - “लद्धो मे जीवणोवाओ । ताहे तेन चित्तिंयं - “तस्स एसिस्स खड्डुक्कं देमि, जो मे अदरिहं करेज्ज” । ताहे तेन ठक्कुरस्स दिन्ना, तेन मारितो ॥

[भा. ६४१४] एवं तुमं पि चोदग, एक्कसि पडिसेविज्जण मासेण ।

मुच्चिहिसी वित्तिंयं पुण, लब्भिहिसी छेदमूलं तु पच्छित्तं ॥

शू- चोदग ! तुमं पि एक्कसि पडिसेविए मासिएण मुक्को, आउट्टियाए बहुं सेवंतो छेदं मूलं वा लब्भिहिसि । अन्नं च सो चोहो एक्कं भरणं पत्तो, तुमं पुण संसारे अनेगमरणाइं पाविहिसि ॥ किं चान्यत् ? इमं च तुमं न याणसि-

[भा. ६४१५] दिन्नमदिन्नो दंडो, हित्तदुहजणणो उ दोण्ह वग्गाणं ।

साहुणं दिन्नसुहो, अदिन्नसुक्खो गिहत्थाणं ॥

शू- दो वग्गा इमे - साहुवग्गो गिहत्थवग्गो य । साहुवग्गे पच्छित्तदंडो दिज्जंतो सुहं जणेति, अदिज्जंतो दुक्खं करेति । गिहिवग्गे एयं चेव विवरीयं भवति ॥ कहं ? , उच्चते-

भा.स (६४१६) उद्धियदंडो साहु, अचिरेण उवेति सासयं ठाणं ।

सो छियऽनुद्धियदंडो, संसारपकट्टओ होति ॥

शू- पच्छित्तेण जया उद्धितं पावंभवति तदा विसुद्धचरणो मुक्खं पावति । अविमुद्धचरणो पुण अप्पाणं संसारं, तेन कट्ठति-नयतीत्यर्थः । संसारभावं वा अप्पाणं, तेन “कट्ठति” - आकर्ष-

तीत्यर्थः ॥ गिहत्था पुण-

[भा. ६४१७] उद्धियदंडो गिहत्थो, असन-वसन-रहिओ दुही होति ।

सो छियउद्धियदंडो, असन-वसन-भोगव होति ॥

सू- “असनं” भत्तं, “वत्थं” वसनं, तेसिं णासाति । डंडिओ पुण तेसिं अभागी, अडंडिओ पुण भोगी य भवति । जम्हा एवं साधूण पच्छित्तदंडो दिन्नो सुहो, तम्हा जो जेण सुज्झइ तस्स तं एगमणेगमासियं वा अनुरूवं दायव्वमिति ॥

मू. (१३८०) जे भिक्खू मासियं वा दोमासियं वा तेमासियं वा चाउम्मासियं वा पंचमासियं वा एएसिं परिहारद्वाणाणं अन्नयरं परिहारद्वाणं पडिसेविता आलोएआ- अपलिउंचिय आलोएमाणस्स मासियं वा दो मासियं वा तेमासियं वा चाउम्मासियं वा पंचमासियं पलिउंचिय आलोएमाणस्स दोमासियं वा तेमासियं वा चाउम्मासियं वा पंचमासियं वा छम्मासियं वा तेन परं पलिउंचिए वा अपलिउंचिए वा ते चेव छम्मासा ॥ (सूत्रे उच्चारिते शिष्याह-)

[भा. ६४१८] कसिणारुवणा पढमे, बितिए बहुसो वि सेविता सरिसा ।

संजोगो पुण ततिए, तत्थंतिमसुत्त वल्लीव ॥

सू- सिस्सो भणति - मासिगादिसु पंचसु सगलसुत्तगमेसु कसिणारुवणे त्ति जं सेवितं तं चेव सव्वं दिन्नं, न किंचि विज्झोसितं । आदिमा पंच वि सगलसुत्तगमा सगलसुत्तसामण्णओ एहं सुत्तं भवति । “वितिय” ति - बहुसाभिधानसामण्णतो पंच वि बहुससुत्ता वितियसुत्तं भवति, तत्थ य सरिसावराहा मासादी बहुपडिसेविता ते य झोसियसेसा पढमसुत्तसमा चेव दिन्ना । एवं एगदोसु सुत्तेसु इमो ततियसुत्तारंभो किमत्थं भण्णति ? आचार्याह- बहुवित्थरततियसुत्तप्पदरिसणत्थं, जतो भण्णति- “संजोगो पुण” पच्छद्धं । अहवा-सुत्ते उच्चारिते सिस्साह “ननु मासदुभासादिया पुव्वाभिहिता किं पुणो भण्णति” ? , आचार्याह- न तुमं सुत्ताभिप्पायं जाणसि-

[भा. ६४१९] कसिणारुवणा पढमे, बितिए बहुसो वि सेविता सरिसा ।

संजोगो पुण ततिए, तत्थंतिमसुत्त वल्लीव ॥

सू- जे अत्थतो संजोगसुत्ता भंगविकप्पा वा तेसि भाणियव्वे इमो विही-

॥ १ ॥ आदिमसुत्ते भणिते, पढमे सेसा कमेण संजोगा ।

अंतिल्ले पुण भणिए, आतिल्ला अत्थओ पुव्वं ॥

॥ २ ॥ मज्झे गहिए जे सेसगा तु ते उभयतो भवे नेया ।

तेसिं पुव्वापुव्वं, सेसा य ततो कमेणं तु ॥

विभासा-जत्थ सुत्तादिसंजोगेसु भंगेसु वा आदिस्स सुत्ते भणिता तत्थ सेसा कमेण अत्थतो पच्छा भाणियव्वा । अह सुत्ते अंतिल्ला पुव्वं भणिया तत्थ अत्थतो आदिस्स पुव्वं भाणियव्वा । अह सुत्ते मज्झगहणं कयं तो अत्तओ संजोगा उभयो वि भाणियव्वा । इमं ततियं सुत्तं छव्वीसतिभेदभिन्नं, तत्थ अंतिमं पंचमसंजोगे सुत्तं इमं सुत्तेण गहियं, जे आदिमविगप्पा ते वल्लिदिट्ठंतसामत्थओ गेज्झा, जहा वल्ली अगो घेतुं आघट्ठिता सब्बा समूलमज्झा आगट्ठिज्जइ एवं एतेणं अंतिम-पंचगसंजोगसुत्तेणं सव्वे आदिमा दुगादी संयोगा गहिया भवंति, अतोऽर्थभिदं सूत्रमारब्धं ।

तत्थ इमे दसदुगसंजोगा, तं जहा- जे भिक्खू मासियं च दोमासियं च परिहारद्वाणं पडिसेविता

आलोएञ्ज अपलिउंचियं आलोएमाणस्स मासियं च दोमासियं च । पलिउंचियं आलोएमाणस्स दोमासियं तेमासियं च उच्चारेयव्वं । जे भिक्खू मासियं च तेमासियं च । जे भिक्खू मासियं चउम्मासियं च । जे भिक्खू मासियं पंचमासियं च । एवं दो मासियं तेमासियं, चाउम्मासियं पंचमासियं च नेयव्वं, तेमासिए चाउम्मासिय पंचमासिया नेयव्वा, चाउम्मासिए पंचमासियं नेयव्वं, एते दस दुअसंजोगा, एवं तियसंजोगे दस, चउक्कसंजोगेण पंच, एदो पंचगसंजोगो ॥

सो य इमो सुत्तेणेव गहितो-

मू. (१३८१) जे भिक्खू बहुसो वि मासियं वा, बहुसो वि दोमासियं वा बहुसो वि तेमासियं वा बहुसो वि चाउम्मासियं वा बहुसो वि पंचमासियं वा एएसिं परिहारद्वाणाणं अज्जरं परिहारद्वाणं पडिसेवित्ता आलोएञ्जा अपलिउंचिय (बहुसो वि) आलोएमाणस्स मासियं वा दोमासियं वा तेमासियं वा चाउम्मासियं वा पंचमासियं वा देआ । पलिउंचिय (बहुसो वि) आलोएमाणस्स दोमासियं वा तेमासियं वा चाउम्मासियं वा पंचमासियं वा उम्मासियं वा ॥

एवं चउत्थसुत्तं । इमा से निजुत्ती-

[भा. ६४२०] जे भिक्खू बहुसो मासियाइ सुत्तं विमासियव्वं तु ।

दोमासिय तेमासिय, कयाइ एक्कुत्तरा बुद्धी ॥

बू- बहुसो त्ति-त्रिप्रमृति बहुत्वं । किं पुण तं ? , बहुसो पडिसेवितं मासियद्वाणं ति वुत्तं भवति । “विभास” त्ति - व्याख्या, सा य कायव्वा, जहा बहु सगलसुत्ते तहा बहु संजोगसुत्ते वीत्यर्थः । जहा मासियद्वाणा बहुपडिसेवाते कया तहा दोमासियतेमासियद्वाणा वि, एवं चउपंचमासिया वि दइव्वा, एगुत्तरबुद्धीए तेसिं दुगादिसंजोगा गहिता, सुत्ते पुण पंचसंजोगो गहिओ । जहा ततियसुत्ते अंतिमसंजोगेण दुगाइसंजोगा गहिया तहा बहुसंजोगसुत्ते वि अंतिमसंजोगेण दुगादि वा संजोगा सूइया । इहं पि ते चेव छव्वीसं संजोगसुत्ता, नवरं-बहुसाभिहाणेण कायव्वा, एवं एतेसु चउसु सुत्तेसु सभेदभिन्नेसु बावडिं सुत्ता भणिया । एते य उग्घायानुग्घाएहिं अविसेसिता भणिता ॥ इदानीं पुण एतेसिं चेव विशेषज्ञापनार्थमिदमुच्यते-

[भा. ६४२१] उग्घातानुग्घाते, मूलुत्तरदप्पकप्पतो या वि ।

संजोगा कायव्वा, पत्तेगं मीसगा चेव ॥

बू- सगलसुत्ता पंच, बहुससुत्ता पंच, सगलसुत्तेय संजोगसुत्ता छव्वीसं, बहुससुत्तेय संजोगसुत्ता छव्वीसं । एते बावडिं सुत्ता उग्घायाभिहाणेण जेयव्वा । एते चेव बावडिं सुत्ता अनुग्घायाभिहाणेण जेयव्वा । एता तिनि बावडिओ छासीयं सुत्तसयं । एत्थ तीसं असंजोगसुत्ता, सेसछपन्नसयं पत्तेगं संजोगसुत्ताण भवति । इदानीं उग्घातानुग्घातमीसगाभिहाणेणं संजोगसुत्ता भणियव्वा । तेसिं इमो उच्चारणविही- जे भिक्खू उग्घायमासियं च पलिउंचियं च आलोए उग्घातमासियं च अनुग्घायदोमासियं च । एवं उग्घायमासियं अमुयंतेहिं अनुग्घायदोमासियादि वि भणियव्वा । एवं चेव अनुग्घातमासिते उग्घायतो य दुगादिसंजोगा भणियव्वा ॥ एत्थ इमं एगदुगादि-पडिसेवणपगारदरिसणत्थं एगदुगादिसंजोगफलआगतक्करणदरिसणत्थं च मण्णति-

[भा. ६४२२] एत्थ पडिसेवणाओ, एक्कगदुगतिगचउक्कपणएहिं ।

दस दस पंचग एक्कग, अदुव अनेगाओ नेयाओ ॥

यू- “एत्थं” ति-अतिक्कंते संजोगसुत्तसमूहे, अहवा-उग्घातानुग्घातसंजोगे वा वक्खमाणे भासदुमासिएसु एगादिपडिसेवणप्रकारा भवंतीत्यर्थः । तत्थ उग्घातिएसु एकपडिसेवणाते पंचप्पगारा ते य सुत्तसिद्धा चेव, तेन पच्छद्धेण न गहिया, दुगसंजोगे दस, तिगसंजोगे दस, चउक्कसंजोगे पंच, पंचगसंजोगे एक्को, एवं अनुग्घातेसु वि एते पत्तेगसंजोगा । इदानीं एतेसिं मीसगसंजोगो भण्णति-एत्थ एक्कादि उग्घातिगसंजोगाङ्गाणा पंच वि अनुग्घातियसंजोगेण पंचगेण गुणिता जहासंखं इमे जाता । पणुवीसं पन्नासा पन्नासा पणुवीसं पंच य, एवं उग्घातियाण एग-दु-ति-चउ-पंचसंजोगेसु अनुग्घातियाण य एक्कगजोगे जातं पणपन्नसयं ।

पुणो उग्घातियाण एग-दु-ति-चउ-पंचसंजोगा अनुग्घातियदुगसंजोगेहिं दसहिं गुणिता जहासंखं इमे जाता पन्नासा । सतं, पुणो सतं, पुणो पन्नासा, दस य, एवं उग्घातियाण सव्वसंजोगा अनुग्घातियाण दुगसंजोगेहिं मिलिया तिन्नि सया दसुत्तरा भवंति । पुणो उग्घातियाण सव्वसंजोगा अनुग्घातियतिगसंजोगेहिं दसहिं गुणिता तहिं जहासंखं जाता पन्नासा, सतं, सतं, पन्नासा, दस य, एते वि सव्वे मिलिया दसुत्तरा तिन्नि सया भवंति ।

पुणो उग्घातियसव्वसंजोगो अनुग्घातियचउक्कसंजोगेहिं पंचहिं गुणिता जाता जहासंखं पणुवीसं पन्नासा पणुवीसं पंच य, एवं पि मिलियं पणपन्नसयं भवति । पुणो उग्घातियसव्वसंजोगा अनुग्घातियसव्वसंजोगेण एक्केण गुणिता जहासंखं पंच दस दस पंच एक्को य, एते सव्वे एक्कतीसं, एवं उग्घातानुग्घातसगलसव्वसुत्ताण संखेवो णव सया एक्कसद्धा । इदानीं बहुससुत्तेसु वि मीसा सुत्त संजोगा एतेण चेव विहिणा नव सया एगसद्धा भवंति, सव्वे मीसगसुत्ता संपिडिता अउनवीसं सया बावीससुत्तरा भवंति, एते चेवं आदिमछासीसतसहिया एक्कवीसं सय अद्धुत्तरा भवंति । जम्हा दुविहो अवराहो-मूलगुणे उत्तरगुणं वा, तम्हा एते सव्वे सगलसुत्ता संजोगजुत्ता य मूलगुणावराहाभिहाणेण लद्धा, उत्तरगुणावराहाभिहाणेण वि एतिया चेव, जम्हा एवं तम्ह एस रासी दोहिं गुणितो जातो चत्तारि साहस्सा दो य सया सोलसुत्तरा ।

जम्हा एतेसु मूलुत्तरगुणेसु दप्पतो कप्पतो य अजयणाए अवराहो लब्धति तम्हा एस रासी पुणो दुगुण कज्जति, कते य इमं भवति - अट्ठ सहस्सा चत्तारि सता य बत्तीसाहिया भवंति । एत्थ जा मीसगसुत्तसंखा सा ततियचउत्थसुत्तेहिं तो उप्पन्ना संखेवओ भणिता । तं चेव बहुवित्थरं दरिसंतो आयरिओ भणति “अदुव अनेगाओ नेयाओ” ति अधवा - न केवलं पडिसेवणाए एते संजोगसुत्तप्पगारा भवंति । अन्ने वि अन्नेण पगारेण पडिसेवणाए अनेगसुत्तप्पगारा भवंति ता य पडिसेवणाओ “नेयाओ” ति नायव्वा इत्यर्थः । तेसु निदरिसणं इमं- जे भिक्खू पंचराइंदियं पडिसेविता आलोएआ । अपलिउचियं आलोएमाणस्स पंच राइंदियं । पलिउचियं आलोएमाणस्स सपंचराइं मासितं दसगं । एवं दस पन्नरस वीस पणुवीसराइदिएसु वि सव्वं भाणियव्वं । एवं बहुसाभिलावेण भाणियव्वा, एतेसु वि संजोगे सुत्ता भाणियव्वा । एवं सामण्णतो भणितेसु पच्छा उग्घातानुग्घायमूलुत्तरदप्पकप्पेसु अट्ठ सहस्सा चत्तारि सया य बत्तीससहिता पुव्वभिहाणेण अनूनमइरित्ता कायव्वा, एत्थ पणगादिराइंदिया मादुमासादिएहिं सह न चारेयव्वा, जम्हा उवरिं पंचमासातिरेगसुत्तं भण्णिहिति, तं च सातिरेगं पणगादि संजोगा भवंति, स संयोगसूत्रैव भविष्यतीत्यर्थः । एत्थ चोदगो सगलबहुससंजोगसुत्तेसु विगोवित्तमती भण्णति - “ननु

बहुससुतावतिसु दुमासादिसुता भणिया, अहवा-जत्थ परद्धाणवुद्धी दिट्ठा तत्थ दुमासादिया आवत्ती भवतीत्यत्र निदरिसणं जहा एत्थेव दसमुद्दे सगे लतियसुत्ते तिविहे तवगे लणच्छाणे असंयडे भणियं।

एग दुग तिन्नि मासा, चउमासा पंचमासा छम्मासा ।

सव्वे वि होति लहुगा, एगुत्तरवुद्धिता जेणं ॥

एवं दुआसादिया एते आवतिसंभवातो भवन्तीत्यर्थः । अहवा जम्हा बहुसु मासिएसु अपलिउंचियं आलोएमाणस्स मासियं चेव दिट्ठं, दुमासियादिएसु वि अपलिउंचियं आलोएमाणस्स दुमासातिया चेव, तम्हा वा दुमासादिसुता पुढो कया, ता य आवत्तीओ एगादिदोमासदुद्धदव्वा-भावसंकिलेसाओ वा भवन्ति । तत्थ दव्वे सागारियपिंडे मासियं, सागारियपिंडे इहे दोमासियं, सागारियपिंडाहडउदउल्ले तेमासियं सागारिए पिंडुद्देसियउदउल्लाहडे चाउम्मासियं, सागारिय-पिंडुद्देसिय उदउल्लाहडे पुढविसचित्तपरंपरनिविद्धत्ते य पंचमासियं, तम्मि चेव वयणसंथवसंजुत्ते छम्मासियं । भावतो मदतिध्यत्तरज्जवसाण पडिसेवणातो मासदुमासादी आवत्तीतो भवन्ति, अहवा-भावओ इमा चउभंगासेवणा । जे भिक्खू मासिए मासियं, मासिए अनेगमासियं । अनेगमासिए मासियं, अनेगमासिए अनेगमासियं । एवं मासस्स दुमासादिट्ठाणेहिं वि सह चउभंगा कायव्वा । पच्छा दुमासादियाण वि सट्ठाण-परट्ठाणेहिं चउभंगा कायव्वा । एत्थ पन्नरस चउभंगा भवन्ति । पढमचउभंगे बितियचउभंगादिसु सीसो इमं पुच्छति-

[भा. ६४२३] जहमन्ने बहुसो मासियाइ सेवित्तु वुद्धी उवरिं ।

तह हेट्ठा परिहायति, दुविहं तिविहं च आमं ती ॥

[भा. ६४२४] दुविहं च दोसु मासेसु मासो जाव सुद्धो तिविहं च ।

तिसु मासो जाव सुद्धो चसद्दा चुत्तुसु पंचसु छसुत्ति एमेव ॥

सू- “जह”ति जेण पगारेण अहं मण्णामि - चित्तेमि ति (अहं) मासियं पडिसेवेत्ता बहुसो मासियाइ सट्ठाणे पावति ति वुत्त भवति, एवं मासियं सेवित्ता उवरि एगुत्तरवुद्धी एग दुग ति चउ जाव पारंचियं पावति ति मण्णामि । किं वा हं मन्ने “तह” ति एतेण पगारेण मासियं पडिसेवेत्ता भिण्णमासादी “हेट्ठाहु”ति परिहानी भवति जाव “पनगं” ति, अहवा-पारंचिओ “हेट्ठाउ”ति परिहानी जाव पनगं ति, “दुविह” ति एवं दोमासियाठाणे वि पडिसेविते उवरि वुद्धी जाव पारंचियं पावति, हेट्ठाओ वि मासादिपरिहानी जाव पनगं ति, पारंचियाओ जाव पनगं ति, तिविहं चेति तिमासिए एव उवरिहत्ती वुद्धी हेट्ठाहुत्ति य परिहाणी भाणियव्वा, चसद्दाओ एवं सव्वपच्छित्तठाणेसु कायव्वं । आयरिओ भणति-“आमं”ति, आमशब्द अनुमतार्थो द्रष्टव्यः ॥ पुनरप्याह चोदकः-

[भा. ६४२५] केण पुण कारणेणं, जिनपन्नत्ताणि कानि पुण तानि ।

जिण जाणंते ताइं, चोदग पुच्छा बहु नाउं ॥

सू- चोदगो पुच्छति-केण कारणेण मासादीठाणे पडिसेविते पच्छित्तस्स वुद्धी हानी वा भवति ति । आयरिओ भणति - जिनपन्नत्ताणि वुद्धिहाणि भावकरणाणि । सीसो पुच्छति - कानि पुण तानि भावकरणाणि । आयरिओ भणति-रागदोसानुवसुवरिवुद्धए मासियठाणपडिसेवणाते वि पच्छित्तवुद्धी भवति, पच्छा वा हरिसायंतस्स पच्छित्तवुद्धी भवति, सिंहव्यापादकस्येव । तेसिंघेव

रागदोसादिहाणीए पच्छित्ते विहाणी दह्व्वा, पच्छा वा हा दुद्धतादीहिं भवति, शृगालव्यापादकस्येव। पुणो नोदको पुच्छति-जे मासिगादिठाणा पच्छित्ता ते आलोयकमुहातो चेव जे पुण रागादिभाववह्निनिष्फण्णा ते कहं उवलब्धंति ? आयरिओ भणइ - जिना जाणंति ताई, ते य जिना केवलि-ओहि-मनपञ्चव-चोदस-दस-नवपुव्वी य, एते नियमा जाणंति-रागादिएहिं जहा चुट्ठी हानी वा भवति, जं वा पच्छित्तभावणो, जेन वा विसुज्झति पनगावत्तिट्ठाणपडिसेवणाए वि जाव पारंघियं देति, पारंघियावत्तिठाणपडिसेविए वि परिहानीए जाव पनगं देति । पुणो चोदगाह-जे छउमत्था कप्पकप्पववहारधारी ते किं न जाणंति ? , दुद्धिहानिनिष्फण्णं वा पच्छित्तं कहं वा जाणंति ? आचार्याह-ते वि जाणंति, तदुइसुयणाणप्पमाणतो तिक्खुत्तो आलोयावेउं मासियमावणो बहुसु वा मासिएसु मासियं चेव देंति । एत्थ पुणो चोदग पुच्छा - "बहुमासिय"ति जं भणह, एयमहं नाउमिच्छामि ॥ आचार्याह-

[भा. ६४२६] तिविहं य होइ बहुगं, जहन्नगं मज्झिमं च उक्कोसं ।

जहन्नेण तिन्नी बहुगा, पंचसयुक्कोस चुलसीता ॥

सू- जे सुत्तनिबद्धा मासिया ते पडुच्च बहुं तिविहं जहन्नमज्झिमुक्कोसं, तत्थ जहन्नं तिन्नि मासा, उक्कोसेणं पंचमाससया चुलसीया, जे पुण चउरादी ठाणा पंचसया तेसीया, एवं मज्झिम बहुं ॥ इदानीं जहा पच्छित्तं दिज्झति तहा भण्णति, तहा मासिकादि जाव छम्मासातावविणा ठवणारोवणाए सुत्तेण व दिज्झति, सत्तमासिगादिगा पुणो मज्झिमा पच्छित्ता । उक्कोसं च जहा दिज्झति तहा इमेहिं दारेहिं भण्णति-

[भा. ६४२७] ठवणासंचयरासी, माणाइ पभूय केत्तिया सिद्धा ।

दिद्धा निसीहनामे, सव्वे वि तहा अनाचारा ॥

सू- "ठवणासंचय"ति दारं, ठविज्झतीति ठवणा, ठवणगहणाओ य आरोवणा एत्थ गहिता, आमआयाए रोवणा मासादि जाव छम्मासियादाण मित्यर्थः । "संचय"ति ठवणारोवणापगारेहिं अन्नोन्नमासेहितो दिन्ने संचिणितो जम्हा छम्मासा दिज्झति तम्हा छण्हं मासाणं संचय ति सण्णा । अधवा - "संचय"ति ठवणारोवणाहिं जे संचयमासा लद्धा ते ठवणारोवणप्पगारेण छम्मासा काउं दायव्वा ॥ इमेसिं पुरिसाणं-

[भा. ६४२८] बहुपडिसेविय सो या-वि अगीओ अवि य अपरिणामो वि ।

अहवा अतिपरिणामो, तप्पच्चयकारणा ठवणं ॥

सू- जेण अगीयत्थपुरिसेम बहुमासिठाणं पडिसेवितं अन्नं च अपरिणामगो अधवा - सो चेव अगीयत्थो अतिपरिणामगो, एतेसिं दोण्ह वि पुरिसाण पच्चयकरणत्थं ठवणारोवणप्पगारेण छम्मासियपच्छित्तं दिज्झति ॥

जे पुण एतेसिं पडिवक्खभूता पुरिसा तेसिं नो ठवणप्पगारेण दिज्झति । जओ भण्णति-

[भा. ६४२९] एगम्मिऽनेगदाणे, नेगेसु य एगनेगनेगा वा ।

जं दिज्झति तं गेण्हति, गीयमगीओ तु परिणामी ॥

सू- चउभंगविगप्पेण पच्छित्तदानपद्धमभंगे इमे गीथो अगीथो परिणामगो अपरिणामगो अतिपरिणामगो य सव्वे सम्भं पडिवज्झंति, वितियादिभंगेसु गीतो अगीतो वा परिणामगो एते दो

विजंजाह दिज्जति तं तद्धासं पडिदरंति । योत्थाह- “उज्जिमो ननु पढमसरिसो जतो अनेगेसु अनेगा चेव दिन्ना सव्वे इत्यर्थः” । आचार्याह-न एवं, सुणेहि-जह महंतधन्नरासीतो कस्स ति धन्नकुडवे दायव्वे, जं तत्थ कुडवे ठाति तं दिज्जति, जं तत्थ न मायति तं परिसड्ढ, एवं सत्तादिमासपडिसेवणाए न सत्तादिमासो चेव दिज्जति छम्मासाहियं पडिसाडित्ता “अनेग”ति छम्मासा दिज्जंति, अववादओ चउवुट्ठीए पंचमासा दिज्जंति, एवं नो पढमभंग इत्यर्थः ॥

अगीतो जो अपरिणामगो सो ततियभंगे इमं आसंकेअ-

भा. (६४३०) बहुएसु एगदाने, सो द्विय सुद्धो न सेसगा मासा ।

अपरिणते तु संका, सफला मासा कता तेणं ॥

सू- जइ बहुसु मासिएसु पडिसेविएसु थेवं एक्को मासो दिज्जति तो सो अगीतो अपरिणामगो चित्तेणासंकिज्जं भासेअ वा जो मे दिन्ना मासो सु सुद्धो, सेसा जे मासा ते मे न सुद्धा, तेन तस्स आसंकपरिहरणत्थं सव्वमासाण ठवणारोवणप्पकारेण सम-विसम-दिवसग्गहनेन सफलीकरणं कयं इत्यर्थः ॥ बितियभंगेसु ठवणारोवणमंतरेण पच्छित्तदानेन इमे दोसा-

[भा. ६४३१] ठवणाभेतं आरोवण ति इति नाउमतिपरीणामो ।

कुआ तु अतिपसंगं, बहुगं सेवित्तु मा वियडे ॥

सू- “ठवण”ति असब्भावठवणा, “मात्रा” शब्दः तुल्यवाची, असब्भावठवणाए तुल्यं अपरमार्थभूतं जंतं भण्णति ठवणामेतं, तं च “आरोवण”ति इति उपप्रदर्शने, एवं अतिपरिणामगो चित्तेआ भासेअ वा । अधवा - अकप्पसेवणाए वा पसंगं करेअ, आउट्टियाए वा बहुमासादिठाणे सेवित्ता आलोएअ, जम्हा बितियभंगे बहु पच्छित्तं ततियभंगे थेवं इत्यर्थः । जम्हा एते दोसा तम्हा ठवणारोवणप्पगारेण सव्वे मासा सफलं करेत्ता छम्मासे दिज्जा से ॥

इदानीं ठवणारोवणप्पगारो भण्णति । तस्सिमे चउरो भेदा-

[भा. ६४३२] ठवणा वीसिग पक्खिग, पंचिग एगाहिता य नायव्वा ।

आरोवणा वि पक्खिग, पंचिग तह पंचिगेगाहा ॥

सू- ठवणाठाणा चउरो, तेसिं आइभेदा इमे-वीसिया ठवणा, पक्खिया ठवणा, पंचिया ठवणा, एगाहिया ठवणा । आरोवणा वि पक्खियारोवणा, पंचियारोवणा, एगाहिया य आरोवणा ॥

न नज्जए का आरोवणा, काय ठवणत्ति, कस्स जाणणत्थं इमं मण्णत्ति-

[भा. ६४३३] वीसाए अद्धमासं, पक्खे पंचाहमारुहेआहि ।

पंचाहे पचाहं, एगाहे चेव एगाहं ॥

सू- वीसाए ठवणा पक्खिआदी आरोवणा, पक्खियाए ठवणाए पंचियादी आरोवणा, पंचियादी ठवणाए पंचियादी आरोवणा, पक्खियाए ठवणाए एगादियादि आरोवणा ॥

जहन्नुक्कोसदरिसणत्थं इमं भण्णइ-

[भा. ६४३४] ठवणा होति जहन्ना, वीसं राइंदियाइ पुण्णाइ ।

पन्नइं चेव सयं, ठवणा उक्कोसिया होति ॥

सू- सव्वजहन्ना ठवणा वीस राइंदिया, ततो अन्ना पणवीसइं राइंदिया, ततो अन्ना तीसं राइंदिया, एवं पंच पंच वुट्ठीए नेयव्वं जाव तीसइमा उक्कोसिया ठवणा पन्नइं राइंदियसतं ॥

एवं आरोवणाए वि इमाओ-

[भा. ६४३५] आरोवणा जहन्ना, पनरसराईदियाइ पुण्णाइ ।

उक्कोसं सड्डसयं, दोहि वि पक्खेवओ पंच ॥

सू- “दोहि वि” ति ठवणासु पंच पंच उत्तरं करेतेण जहन्नाओ उक्कोसा पावेयव्वा इत्यर्थः ॥

आदियाण तिण्हं ठवणारोवणाण इमं उत्तरलक्खणं-

[भा. ६४३५] पंचण्हं परिवुट्ठी, ओवट्ठी चेव होति पंचण्हं ।

एतेण प्रमाणेणं, नेयव्वं जाव चरिमं ति ॥

सू- जो पुण एकिया ठवणारोवणाओ तेसिं उत्तरं एक्को धेव परिठवति, उवरुवरिं दुट्ठि उत्तरं ओवट्ठिति तीसतिमाओ ठाणाओ हेट्ठा पच्छानुपुव्वीए हानी जाव पढमठणं ति । एतेणं पंचगेण वा प्रमाणेन ताव नेयव्वं जाव चरिमं ति, पच्छिमा ठवणारोवणातो उक्कोसा इत्यर्थः । एक्केके ठवणाठाणे उक्कोसारोवणा जाणियव्वा ॥ लक्खणं इमं-

[भा. ६४३७] जाव ठवण उट्ठिट्ठा, छम्मासा ऊणगा भवे ताए ।

आरोवण उक्कोसा, तीसे ठवणाए नायव्वा ॥

सू- छण्हं मासाणं असीयं दिवससतं भवति, तं ठवेत्ता पच्छा जाए ठवणाए पत्थइ अंतिल्लं आरोवणं जाणियत्तए तं इच्छियठवणं असीताओ दिवससयाओ सोहेज्जा, जं तत्थ सेसं सा तीसे ठवणाए उक्कोसा आरोवणा भवतीत्यर्थः । जहा वीसियठवणा असीयसतातो मुट्ठा सेसं सड्डं सतं, तं वीसितठवणाए उक्कोसिया आरोवणा, पक्खिया से जहन्ना । सेसाओ से अट्ठावीसं अजहन्नुक्कोसा भवन्ति । एवं असीतातो सताओ पणुवीसिया उवणा सोहिया सेसं पणपन्नं सयं पणुवीसियाए ठवणाए उक्कोसिया आरोवणा भवति, वीसिया से जहन्ना । सेसाओ से सत्तावमजहन्नुक्कोसिया । एवं तीसादिसू वि उक्कोसारोवणलक्खणं नेयव्वं ॥

इदानिं उक्कोसठवणाललक्खणं-

[भा. ६४३८] आरोवण उट्ठिट्ठा, छम्मासा ऊणगा भवे ताए ।

आरोवणाए तीसे, ठवणा उक्कोसिया होति ॥

सू- जहा पक्खिता आरोवणा असीतातो सताओ सुट्ठा, सेस पणसड्डं सतं तं पक्खिय आरोवणाए उक्कोसा ठवणा भवति, वीसिया स जहन्ना, सेसं अट्ठावीसं अजहन्नुक्कोसा भवन्ति । एवं वित्तिए आरोवणाठाणे आढत्ते अंतिल्लं तीसइमं ठाणं फिट्ठति । तत्तिए आरोवणाठाणे आढत्ते एगूण तीसतिमं ठवणाठाणं फिट्ठति, एवं एक्केके उवरि उवरि आरोवणाठाणे ठवणाणं ओवट्ठीए एक्केकं ठाणं हुसेज्जा, जाव सड्डिसयारोवणाए वीसिया धेव एक्का ठवणा भवतीत्यर्थः ॥

पढमे ठवणारोवणाठाणे ठाणसंखा इमा-

[भा. ६४३९] तीसं ठवणाठाणा, तीसं आरोवणाए ठाणाइ ।

ठवणाणं संवेहो, चत्तारि सया य पन्नडा ॥

सू- तीसं ठवणादिं काउं पंचुत्तरवुट्ठीए जाव पणसड्डसतं ताव तीसं ठवणाठाणा भवन्ति, आरोवणासु वि पन्नरसाइ काउं पंचुत्तरवुट्ठीए चेव जाव सड्डिसयं ताव तीसं चेव आरोवणाठाणा भवन्ति, एतेसिं ठवणारोवणाण परोप्परं “संवेहो” ति संजोगा, तेसिं संजोगाण संखा इमा-चत्तारि

सता पंचसद्वा भवन्ति । कहं ? उच्यते-वीसियठवणाए पन्नरसादियारोवणठाणा जाव सद्दु पयं ताव छम्मासाणयणकरणं कज्जति । एवं वीसियठवणाए तीसं आरोवणसंवेहा भवन्ति । एवं पणुवीसियठवणाए पन्नरसादिया आरोवणठाणा नेयव्वा, जाव पणपन्नसयारोवण ति, एत्थ एकं आरोवणठाणं हुसितं । एवं वीसियठवणाए तीसं आरोवणसंवेहा भवन्ति । एवं पणुवीसियठवणाए पन्नरसादिया आरोवणठाणा नेयव्वा, जाव पणपन्नसयारोवण ति, एत्थ एकं आरोवणठाणं हुसितं । एवं तीसियठवणाए पन्नरसादि नेया जाव पन्नासं सतं, एत्थ दो आरोवणठाणा हुसिता । एवं उवरिठवणाए आरोवणा ओवहीए एक्केकं ठाणं हुसेज्जा, जाव पणसद्दुसयठवणाए एक्का चेव पन्नरसिया आरोवणा भवतीत्यर्थः ॥ एयस्स ठवणारोवणसंवेहस्स संवग्गफलाण य निमित्तं आयरिएहिं इमो सुहुमो सेट्ठिगउवाओ उट्ठिड्ढो-

[भा. ६४४०] गच्छुत्तरसंवग्गे, उत्तरहीणम्मि पक्खिवे आदी ।

अंतिमधनमादिजुयं, गच्छद्धगुणं तु सव्वधनं ॥

सू- एतीए गाहाए इमा परिभासा गणियकरणं च, जम्हा पदमं आरोवणठाणं संवेहओ एकं लभति तम्हा तं चेव एकं आदी, जम्हा एक्कुतरवहीए बितियादिआरोवणठाणा सव्वे लभन्ति तम्हा पदमठवणाए उत्तरं पि एक्को चेव, जम्हा य पदमठवणाठाणवुहीए तीसं ठाणा भवन्ति तम्हा पदमठवणाए तीसं गच्छो । बितियाए ठवणारोवणठाणे तेत्तीसं गच्छो । ततियाए ठवणारोवणठाणे पणतीसं गच्छो । चउत्थे ठवणारोवणठाणे पणतीसं गच्छो । चउत्थे ठवणारोवणठाणे अउणासीतं सयं गच्छो ।

एतेसिं गच्छणं इमो आणयणोवाओ-ठवणारोवणविजुत्ता छम्मासा पंचभागभत्तीया जेरूपजुत्ता ठवणापदा तेसु चरिमादेसभागिक्को । छम्मासदिवसाणं असीतसयं तं पदमेहिं ठवणारोवणदिवसेहिं विजुअं कज्जति, सेसस्स पंचहिं भागो हीरइ जे तत्थ लद्धा ते रूवजुत्ता कया, जावतिथाते एवतिया पत्तेयं ठवणारोवणपदा भवन्ति । एतं करणं आदिस्सेसु ठवणारोवणठाणेसु । चरिमे पुण ठवणारोवणठाणे एसेव आदेसो, नवरं एक्केण भागो हायव्वो ति । इदानिं गणियकरणं एक्को आदी, एक्को उत्तरं, तीसं गच्छो । गच्छो उत्तरेणं संविग्गउ ति-गुणितो तीसा चेव जाता “उत्तरहीने” ति-तीसाओ एक्को उत्तरं पाडितं जाया अउनत्तीसा । तम्मि आदि पक्खित्ता एक्को जाता तीसा चेव, एवं वीसियाए ठवणाए, अंतं धणं सह आदिस्सेहिं लद्धंति वुत्तं भवति । आदी एक्को सो तीसाए पक्खित्तो जाता एक्कतीसा । “गच्छद्धं” पन्नरस तेहिं गुणिया एक्कतीसा जाता चत्तारि य सया पन्नद्वा, पदमे ठवणारोवणठाणे तं सव्वधणं ति ॥ अधवाऽयमन्यो विकल्प :-

[भा. ६४४१] दो रासी ठावेज्जा, रूवं पुण पक्खिवेहि एगत्तो ।

जुत्तो य देइ अद्धं, तेन गुणं जाण संकलियं ॥

सू- दो रासि ति उवरि हेड्डा य, तीसे ठवियाए एक्कत्थ रूवं पक्खित्तं जो रासी तत्थ “अद्धं देति”- तस्स अद्धं धेतव्वं, तेनऽद्धेण इतरो रासी गुणेयव्वो, एवं वा सव्वसंवेधफलं देति ॥ इदानिं सव्वद्धवणारोवणाण दिवसमासाण य लक्खणं सव्वानुवाती भण्णति-

[भा. ६४४२] दिवसा पंचहि भतिता, दुरुवहीणा हवन्ति मासाओ ।

मासा दुरुवसहिता, पंचगुणा ते भवे दिवसा ॥

चू- अस्यार्थः- “दिवस” ति वीसियठवणा दिवसा पन्नरसारावणादि दसा यः इति निदरिसणं - वीसियाए ठवणा पंचहि भाए हिते भागलद्धा चत्तारि, तातो दोन्नि रुवा केडिया जाया दोन्नि मासा, पन्नरसियाए आरोवणाए पंचहि भागेहिते भागलद्धा तिन्नि मासा ते दुरूवहीणा कया जाओ एक्कमासो ति- । इमं दिवसलक्खणं-एते वि य मासा लद्धा ते दुरूवसहिया काउं पंचगुणा कायव्वा, ताहे वासेहितो दिवसगं पुब्बिल्लपमाणसमं आगच्छइ, एवं सेसासु वि सव्वासु ठवणारोवणासु कायव्वं ॥

इदानीं जहा ठवणाहिं छम्मासा काउं पच्छित्तं दिज्जति तहा भण्णति ।

[भा. ६४४३] पढमा ठवणा वीसा, पढमा आरोवणा भवे पक्खो ।

तेसरि मासेहिं, पंच तु राइंदिया झोसो ॥

चू- वीसियठवणा पन्नरसियारोवणाहिं एयाओ कतिहिं मासेसिं सेविएहिं निष्फण्णातो होइ ? दिहुं तेरसहिं, कहं ? उच्यते- ठवणारोवणदिवसमाणाउ विसोहितुं जं सेसं । इच्छियारोवणाए भाए असुज्झमाणे खिवे झोसो । छण्हमासाणं असीतं दिवसतं भवति, तओ वीसिया ठवणा पन्नरसिया य आरोवणा सोहेयव्वा, सेसं पणयालसयं, एयस्स पन्नरसियाए आरोवणाए भागे वायव्वो, जओ अद्धं भागं न देति तित्तो झोसो पक्खियव्वो, इमं झोसपक्खेवलक्खणं- “जत्तियमेत्तेण सो सुद्धं भागं पयच्छए रासी, तत्तियमेत्तं पक्खिव अकसिणरोवणाए झोसगं” । झोस ति वा समकरणं ति वा एगद्धं, एत्थ पंचज्झोसा पक्खिता, पच्छ भागे हिते भागलद्धं दसमासा, एत्थ इमं करणलक्खणगाहापुव्वद्धेण भणइ- आरोवणा जतिभी ततिहिं गुणाते करेज्ज भागलद्धा । जं एत्थ “पढम” ति - आरोवणा ततो एक्केण गुणिता दस दस चेव भवति, एत्थ- ठवणारोवणासहिता संचयमासा हवति, “एवतिय” ति- पुव्वभणितमासाण य करणेण ठवणाए दो मासा आरोवणाए एक्को मासो, एते दससु पक्खिता जाया तेरस संचयमासा ।

इदानीं इच्छामो नाउं “कतो किं गहियं ? ति, ठवणामासे ततो फेडेइ” । सीसो पुच्छइ- तेरसण्हं संचयमासाणं किं कतो भासाओ गहितं जेण छम्मासा जाया ? कहं वा करणं कतं ? भण्णति - तेरसण्हं मासाणं दोन्नि ठवणामासा फेडिता, तत्थ सुद्धा सेसा एक्कारस मासा जाता, एत्थ करणं इमं- “जत्तिसु ठवणाए मासतत्तियभागं करेइ ति पंचगुणं”, एत्थ आरोवणाए एक्को मासो एक्कभागकतं एक्कारस चेव, ते तिपंचगुण ति कायव्वा, तिन्नि य पंच पन्नरस, तेहिं एक्कारसगुणिता जाता पंचसट्ठ सयं, एत्थ दोन्नि ठवणामासा पुव्वकरणेण दिवसे काउं पक्खिता वीसं, जातं पंचासीतं सयं, एत्थ पंचराइंदिया झोसो कओ, सेसं असीयं सयं ।

अहवा - किंचि विसेसेण एयं चेव अहउन्नहा भण्णति - तेरसण्हं संचयमासाणं इच्छामो नाउं एक्केकाओ मासाओ किं गहियं जेण छम्मासा ? जतो भण्णति - तेरसण्हं मासाणं तिन्नि ठवणारोवणामासा फेडिता जाता तत्थ सुद्धा सेसा दस मासा, एएहितो एक्केकाओ मासाओ अद्धमासो अद्धमासो गहितो, एते पंच मासा, दोहिं ठवणामासेहितो दस दस राइंदिया गहिता, आरोवणमासो एक्को, ताओ पक्खो गहितो, पंच झोसो कओ । कः प्रत्ययः ? एत्थ गाहा- “जइभि भवे आरोवणा” गाहा, एसा पढमठवणा, पढममणेण करणलक्खणं भणियं, आरोवणभागलद्धमासाणं पन्नरसहिं गुणेयव्वा, ते दस मासा पन्नरसहिं गुणिता जाता पन्नासुत्तरसतं, एतत्तो

पंचज्योसो सोहितो सेसं पणयालं सतं । एत्थ ठवणारोवणादिवसा पक्खित्ता जायं असीयं सयं ॥

[भा. ६४४४] पढमा ठवणा वीसा, बितिया आरोवणा भवे वीसा ।

अट्टारस मासेहिं, एसा पढमा भवे कसिणा ॥

चू- एया ठवणारोवणाओ असीयसयाओ सोहिया सेसं चत्तालीससयं, एयस्स वीसियाए आरोवणाए भागे भागलद्धं सत्त मासा आरोवणा, पुव्व करणेणं “दोहिं मासेहिं निष्फन्नं” ति काउं सत्तमासा दोहिं गुणेयव्वा जाता चोदसमासा, “दिवसा पंचहिं भइया” गाहा ॥

एतेणं करणेणं दो ठवणामासा दो य आरोवणमासा निष्फण्णा, एए चत्तारि वि चोदसण्हं मेलिता जाता अट्टारस मासा, कसिणा नाम जत्थ झोसो णत्थइ । “कातो मासातो किं गहियं” ति एत्थ लक्खणं जति एक्कातो मासातो निष्फन्ना आरोवणा तो सेवियमासेहितो ठवणारोवणमासा सोहेयव्वा, अह दुगादिमासेहितो निष्फन्ना आरोवणा तो सेवियमासेहितो ठवणमासा धेव सोहेयव्वा नो आरोवणमासत्ति । इमा य बितियारोवणा दोहिं मासेहिं निष्फन्नं ति काउं अट्टारसण्हं मासाणं भज्जातो दोन्नि ठवणामासा सोहिता, सेसा सोलस मासा । “दोहिं मासेहि आरोवणा निष्फन्नं” ति काउं सोलस दुहा कायव्वा, एक्को अट्टओ उवरि बितिओ अट्टओ हेट्ठा । किं कारणं एवं कज्जति ?, उच्यते जओ इमं भण्णति-

“जतिभि भवे आरुवणा, तति भागं तस्स पन्नरसहिं गुणिए ।

सेसं पंचहिं गुणिए, ठवणदिणजुत्ता उ छम्मासा” ॥

पढमातो अट्टगातो पक्खो पक्खो गहितो, बितियातो अट्टगातो पंच पंच राइंदिया गहिता, पवणामासेहितो दस दस राइंदिया गहिता । कः प्रत्ययः ? उच्यते- “जइभि भवे आरुवणा” गाहा, जे संचयमासातो ठवणामाससुद्धा जइत्थी आरोवणा आरोवणातो वा जति मासा निष्फण्णा ततिभागा कज्जति, बितियारोवणा दो वा आरोवणामास ति तेन सोलसमासा दुहा कता अट्ट एत्थ एक्कम्मि अट्टगे पन्नरसपञ्चित्तराइंदियागहिय ति पन्नरसगुणो कतो उ जातं वीसुत्तरं सयं । बितियट्टगाओ पंचपंच गहिय ति पंच गुणितो जातो चत्तालीसा, चत्तालीसा वीसुत्तरे सते पक्खित्ता जातं सट्ठसयं, एत्थ अवनीयं ठवणमासाणं दोण्हं दस दस राइंदिय गहिय ति ते वीसं पक्खित्ता जायं असीयसयं ॥

[भा. ६४४५] पढमा ठवणा वीसा, ततिया आरोवणा उ पणुवीसा ।

तेवीसा मासेहिं, पक्खो तु तहिं भवे झोसो ॥

चू- एयाओ ठवणारोवणाओ असीयसताओ सुद्धा, सेसं पणतीसं सयं । एयस्स पणुवीसारोवणाए भागो हायव्वो, जम्हा सुद्धं भागं न देति तम्हा पक्खं पक्खिवित्ता भागलद्धा छम्मासा, तिहिं मासेहिं आरोवणा निष्फण्णा तम्हा छम्मासातिगुणा कता जाया अट्टारस मासा, ठवणारोवणमासपुव्वकरणेणं उप्पाएत्ता तत्थेव पक्खित्ता जाता तेवीसं संचयमासा । एत्थ इच्छामो नाउं “कतो मासाओ किं पच्छित्तं गहियं” ? उच्यते-सेवितमासेहितो दो ठवणामासा सोहिया, सेसा एक्कवीसं मासा, एते तिहा ठविज्जति तिथिसत्तगा पुंजा कया तत्थ पढमपुंजातो पक्खो पक्खो गहितो, अत्रेहिं दोहिं सत्तगपुंजेहिं पंच पंच राइंदिया गहिया । दोहिं ठवणामासेहितो दस दस राइंदिया गहिया । कः प्रत्ययः ?, पढमसत्तगं पन्नरसगुणं काउं पक्खो सोहेयव्वो, सेसं नउती,

सेसा दो सत्तगपुंजा मेलिया चउदस भवति, एते चोदस पंचगुणिया सत्तरी हवति, सत्तरी नउतीए मेलिया सट्ठं सतं भवति, एत्थं वीसं ठवणादिवसा पक्खित्ता जातं असीतं सतं ॥

[भा. ६४४६] एवं एया गमिया, गाहाओ होंति आनुपुब्बीए ।

एएण कमेण भवे, चत्तारि सया उ पन्नडा ॥

सू- एवं वीसियठवणं अमुयंतेण उवरुवरिं आरोवणाए पंच पंच पक्खिवंतेणं नेयव्वं जाव अंतिमा आरोवणा, एयासु इमं करणविहाणं कायव्वं-असीयातो दिवससयाओ ठवणारोवणदिवसा सोहेयव्वा, पच्छा सेसस्स इच्छिआरोवणाए भागो हायव्वो, जइ सुद्धं भागं न देइ तो जावति न सुज्झइ तावतिओ झोसो पक्खियव्वो, पच्छा भागेहिंते भागलद्धा मासा जइहिं मासेहिं आरोवणा निष्फन्ना ततिहिं य भागलद्धा मासा गुणेयव्वा, ठवणारोवणमासा तत्थेव पक्खियव्वा । एवं पडिसेवणामासगं जाणियव्वं । एत्थं जं इच्छति नाउं कतो मासाओ किं गहियं त हे संचयभासेहिं तो ठवणा सोहिता सेसा जे मासा ते जइहिं मासेहिं आरोवणा निष्फण्णा तइए पुंजे करेति, तेसु एक्कातो पुंजातो अद्धमासो अद्धमासो गहिओ, तं पुण पन्नरसहिं गुणं, सेसा जे पुंजा ते एक्केहिं मिलित्ता तेसु एक्केकातो मासातो पंच पंच राइंदिया गहिया, एवं सव्वत्थ वेयालेउं कायव्वं एते दिना भासीकता परोप्परमासाण मेलियव्वा, जइ झोसो पक्खित्तो तो सोहेयव्वो, ठवणामासा एत्थेव पक्खियव्वा एवं छम्मासा भवति ।

कः प्रत्ययः ? , पडिसेवणानिमित्तं जातो पुंजातो अद्धमासो गहिओ तं पुंजं पन्नरसहिं गुणिते सेसा पुंजा एकं वा जावतियं गहियं तावतिएण गुणेत्ता तत्थेव पक्खिवियव्वा, जति झोसो पक्खित्तो तो सोहेयव्वो, सेसठवणामासो दुरुवसहिओ काउं पंचहिं गुणेत्ता ते दिवसा पक्खियव्वा । एवं असीतं दिवससतं भवति । एवं पणुवीसियाए ठवणाए पक्खियादिआरोवणातो कायव्वातो जाव पणपन्नं सतं । एवं तीसियाए वि ठवणाए पक्खियादियारोवणाओ जाव पन्नासं सतं भवति । एवं ठवणाओ पणगवह्णीए नेयव्वाओ जाव चरिमह्वणा आरोवणाओ पुण पनगहाणीए हावियव्वाओ जाव पक्खिया आरोवणति । एयाओ सव्वाओ एतेण पुव्वभणियलक्खणेण पुहत्तिया काउं चत्तारि सया पन्नडा गाहाण कायव्वा ॥ इति पढमं ठवणारोवणट्ठाणं सम्मत्तं ।

इदानीं वित्तिं ठवणारोवणट्ठाणं भण्णति-

[भा. ६४४७] दो रासी ठावेजा, रूवं पुण पक्खिवेहि एगत्तो ।

जुत्तो य देइ अद्धं, तेन गुणं जाण संकलियं ॥

[भा. ६४४८] तेत्तीसं ठवणपदा, तेत्तीसारोवणाए ठाणाइ ।

ठवणार्ण संवेहो, पंचेव सया तु एगद्धा ॥

सू- कहं तेत्तीसं ठवणारोवणट्ठाणा भवति ? , उच्यते असीयातो दिवससत्तातो पढमा पक्खियाठवणा, पढमा य पंचिया आरोवणा, एया सोहेत्ता सेसस्स पंचहिं भागो, भागलद्धं वत्तीसा, तत्थ रूवं पक्खित्तं गुणियं भवति, एस गच्छे एक्को आदी एक्को उत्तरं "गच्छुत्तर" गाहा ॥ पूर्ववत् ॥ तेत्तीसं काउं पंचसया एक्कसट्ठा भवति ॥

[भा. ६४४९] पढमा ठवणा पक्खो, पढमा आरोवणा भवे पंच ।

द्योत्तीसा मासेहिं, एसा पढमा भवे कसिणा ॥

सू- असीयाओ सयाओ एया ठवणारोवणाओ सोहेत्ता सेसस्स पंचहिं भागो, भागलद्धा बत्तीसं मासा, आरोवणा एक्काओ मासाओ निष्फण्णंति काउं एक्केण गुणिया, तत्तिया चेव, पन्नरसियाए ठवणाए पंचहिं भागे भागलद्धं तिन्नि मासा, ते दुरवहीणा कया जायं एक्को मासो। पंचियाए वि आरोवणाए पंचहिं भागो भागलद्धं एक्को मासो, एत्थ नत्थि दुरूवहीणं तहा वि एत्थ मासो चेव घेप्पति, एए दो वि ठवणारोवणामासा बत्तीसाए मेलिया जाया चोत्तीसं मासा। इच्छामो नाउं कत्तो किं गहियं?, बत्तीसाए मासेहं पंच पंच राइंदिया गहिया, ठवणारोवणमासेहितो ठवणारोवणदिवसा गहिया। कः प्रत्ययः?, बत्तीसमासा पंचहिं गुणिया काउं ठवणारोवणादिवसा पक्खित्ता असीयं सतं भवति। एक्कं वा ठवणामासं फेडित्ता तेत्तीसं पंचगुणा कायव्वा, ठवणादिवसजुत्ता य छम्मासा भवति ॥

[भा. ६४५०] पढमा ठवणा पक्खो, बितिया आरोवणा भवे दस ऊ।

अट्टारसहिं मासेहिं, पंच य राइंदिया झोसो ॥

सू- असीयातो सयाओ एयाओ ठवणारोवणाओ सोहेत्ता सेसे पंच झोसे पक्खिवित्ता दसियाए आरोवणाए भागो भागलद्धं सोलस मासा, आरोवणा एक्काओ मासाओ निष्फण्णंति काउं एक्केण गुणियं जाता सोलस चेव, पन्नरसियाए ठवणाए पंचहिं भागो भागलद्धं तिन्नि दुरूवहीणा कया जातो एक्को मासो, दसियाए आरोवणाए पंचहिं भागो भागलद्धं दोन्नि, जत्थ दुरूवहीणं न होइ आगासं वा भवति तत्थ वि एक्को मासो नायव्वो, तेन एत्थ वि एक्को मासो, एते दो वि ठवणारोवणामासा सोलसण्हं मेलिता जाता अट्टारस संथयमासा।

कत्तो मासाओ किं गहियं?, अट्टारसण्हं मासाणं सोलसहिं मासेहितो दस दस राइंदिया गहिया, ठवणारणमासेहितो ठवणा दिवसा गहिता। कः प्रत्ययः?, सोलस मासा दस गुणा काउं, पंच उ झोसो सोहियव्वो, सेसा ठवणारोवणदिवसा पक्खित्ता जायं असीयं सयं। अहवा-अट्टारसण्हं एक्कं वा ठवणामासं फेडेत्ता दसगुणा कायव्वा, जोसो पंच सोहियव्वो, ठवणादिन-सहिता छम्मासा हवति ॥

[भा. ६४५१] पढमा ठवणा पक्खो, तत्तिया आरोवणा भवे पक्खो।

बारसहिं मासेहिं, एस बितिया भवे कसिणा ॥

सू- असीतातो सतातो एयाओ ठवणा सोहेत्ता सेसं पञ्चासं सयं, एयस्स पन्नरसियाए आरोवणाए भागो भागलद्धं दस मासा, आरोवणा एक्काओ मासाओ निष्फण्णंति एक्केण गुणियं एत्तियं चेव, एत्थ दोन्नि ठवणारोवणमासा पक्खित्ता जाता बारस मासा। कत्तो किं गहियं?, एक्केकाओ मासाओ पक्खो गहिओ। कः प्रत्ययः?, बारस मासा पन्नरसहिं गुणियं जातं असीयं सतं, एत्थ सव्वत्थ समं गहणं ॥

[भा. ६४५२] एवं एता गमिया, गाहाओ होंति आनुपुव्वीए।

एएण कमेण भवे, पंचेव सया उ एगट्ठा ॥

सू- एवं पक्खियं ठवणं अमुयंतेण आरोवणाए ठवरुवरिं पंच पंच पक्खिवित्तेण आरोवणासु एक्केकं ठाणं परिहरितेण ताव नेयव्वं जाव तित्तीसतिमा आरोवणंति। ताहे वीसियं ठवणं अमुयंतेण एवं चेव नेयव्वं जाव बत्तीसइमा आरोवणा। एवं ठवणासु पंच पंच पक्खिवित्तेण

आरोवणासु एकेकां ठाणं परिहरंतेण नेयव्वं जाव पडोउयपुहत्तियकरणेणं गाहाणं पंचसया एगसद्धा जाता । सव्वत्थ जत्तीहिं मासेहिं आरोवणानिष्फण्ण तत्तीहिं भागलद्धं गुणैयव्वं सेसं उवउज्झिता भणियव्वं ॥ बित्तिथठवणारोवणं सम्मत्तं । इदानीं तत्तियं भण्णति-

[भा. ६४५३] पणतीसं ठवणपदा, पणतीसारोवणाए ठाणाइं ।

ठवणाणं संवेहो, छ छेव सया भवे तीसा ॥

सू-असीतातो सयाओ पंचिया ठवणा पंचिया आरोवणा य, एयाओ सोहेयव्वाओ, सेसं सत्तरि सयं, एयस्स पंचहिं भागो भागलद्धं चोत्तीसं रुवं पक्खित्तं जायं पणतीसं, एक्को आदिए एक्कोत्तरं पणतीसतो गच्छो । गच्छुत्तर गाहा पूर्ववत् गणिण आणेयव्वा छ सता तीसुत्तरा ॥

[भा. ६४५४] पढमा ठवणा पंच य, पढमा आरोवणा भवे पंच ।

छत्तीसा मासेहि, एसा पढमा भवे कसिणा ॥

सू-असीतातो सयाओ पंचिय ठवणा पंचिया उ आरोवणा सोहिया सेसं सत्तरि सतं, एयस्स पंचियाए आरोवणातो भागो, भागलद्धं चोत्तीसं मासा आरोवणा एक्काओ मासाओ निष्फण्णं ति काउं एक्केण गुणिय एत्तियं चेव, पंचयाए ठवणाए पंचहिं भागलद्धं एक्को मासो, जत्थ दुरुवहीणा न होति तत्थ उ उव्वंति साभाविय ति य यथण्णत्तो द्दुक्क एय सत्तो गव्वति । एवं आरोवणाए वि, दोन्नि मासा चोत्तीसाए मेलिता जाया छत्तीसं मासा । काओ किं गहियं ?, एक्केक्काओ मासाओ पंच पंच दिवसा गहिया एत्थ वि सव्वत्थ समंगहणं । कः प्रत्ययः ?, छत्तीसेहिं मासेहिं पंच गुणियव्वा जात असीयं सतं । अहवा-छत्तीसण्हं मासाणं क्को ठवणामासो फेडितो, सेसा पणतीसं, ते पंचगुणा ठवणदिवसजुता छम्मासा भवंति ॥

[भा. ६४५५] पढमा ठवणा पंचा, बित्तिया आरोवणा भवे दस तू ।

एगूणवीस मासेहि पंच राइंदिया झोसो ॥

सू-असीयातो सतातो पंचिया ठवणा दत्तिया आरोवणा एतातो ठवणारोवणाओ सो सद्धेत्ता सेसं पणसद्धि सयं, एत्थ पंचज्झोसो पक्खित्तो, जातं सत्तरि सयं, एयस्स दत्तियाए आरोवणाए भागो, भागलद्धं सत्तरस मासा आरोवणा, एक्केक्कातो मासाओ निष्फण्ण ति काउं एक्केण गुणियं एत्तियं चेव, ठवणादिवसा पंचहिं भइया साभावितो मासो, आरोवणातो वि एक्को मासो, एते दो मासा सत्तरसण्हं मेलिता जाता एक्कोणवीसं मासा । कतो किं गहियं ? ठवणामासातो पंच राइंदिया गहया सेसेहिं अट्टारसहिं मासेहिं एक्केक्कातो मासाओ दस दस राइंदिया गहिता । कः प्रत्ययः ?, अट्टारस दसगुणिता जातं असीतं दिवससतं, एतातो पंचतो झोसो सुद्धो, सेसं पंचसत्तरिसतं, पंच ठवणादिवसा मेलिता जातं असीतं दिवससतं ॥

[भा. ६४५६] पढमा ठवणा पंचा, तत्तिया आरोवणा भवे पक्खो ।

तेरसहिं मासेहिं, पंच उ राइंदिया ज्झोसो ॥

सू-असीतातो दिवससतातो पंचियं ठवणं पन्नरसियं आरोवणं एयाओ ठवणारोवणाओ सोहेत्ता सेसं सद्धि सयं पंच झोसं पक्खिवित्ता पक्खित्तातो आरोवणातो भागी भागलद्धं एक्कास्स आरोवणा, एक्काओ मासाओ निष्फण्ण ति काउं एक्केण गुणियं एत्तियं चेव पुव्वकरणेण ठवणारोवणमासे करेत्ता भागलद्धा दो मासा एते एक्कारसण्हं मेलिता जाता तेरस संचयमासा ।

कतो किं गहियं ?, बारसमासेहिं अद्धमासो गहिओ तेरसमासातो ठवणामासाओ पंच राईदिया गहिता । कः प्रत्ययः ?, बारस पन्नरसेहिं गुणिता पंच झीसेहिं सोहेत्ता सेसं पंचहत्तरं सतं पंच ठवणा दिवसा मेलिता जायं असीयं सयं ॥

[भा. ६४५७] एवं एत्ता गमिया, गाहाओ होति आनुपुब्बीए ।

एएण कमेण भवे, छ चैव सयाइ तीसाई ॥

सू- एवं पंचियं ठवणं अमुयंतेण आरोवणाए पंच पंच उवरुवरिं पक्खिवंतेणं नेयव्वं जाव पणतीसइमा आरोवणा, ताहे पुणो दसियं ठवणं काउं एवं चैव नेयव्वं जाव चउतीसइमा आरोवणा । एवं ठवणारोवणासु पंच पंच पक्खिवतेण एक्केक्कं ठाणं परिहावेंतेण नेयव्वं जतीहिं मासेहिं आरोवणा निष्फण्णा ततीहिं भागलद्धं गुणेयव्वं, सेसं उवउज्जिता नेयव्वं ॥

ततियठवणारोवणठाणं गयं । इदानिं चउत्थं भण्णति-

[भा. ६४५८] अउनासीतं ठवणाण सतं आरोवणाम तह चैव ।

सोलस देव सहस्सा, दहुरारसं य संवेहो ॥

सू- कहं ?, उच्यते-असीतातो दिवससताओ पढमा ठवणारोवणाओ एक्कियाओ सोहेयव्वाओ, सेसं अद्धहत्तरिसतं, एयस्स एक्कियाए आरोवणाए भागो भागलद्धं एतियं चैव रुवेण पक्खित्ते अउनासीतं सयं भवति । इदानिं संवेहकरणे इमे भण्णति- “गच्छुत्तर” गाहा, एक्को आती, एक्को उत्तरं, अउनासीयं सतं गच्छो, पूर्ववत् गणिते कते आगतं सोलसहस्साणि सतं च दहुरार ॥

[भा. ६४५९] पढमा ठवणा एक्को, पढमा आरोवणा भवे एक्को ।

आसीतं माससतं, एसा पढमा भवे कसिणा ॥

सू- असीतातो सतातो एक्किया ठवणा, एक्किया य आरोवणा सोहितासेसं अद्धहत्तरिसतं एक्कियाए आरोवणाए भागो भागलद्धं एतियं चैव । एत्थ एक्को ठवणामासो एगो आरोवणामासो पक्खित्तो जातं असीयं माससतं । काओ किं गहियं ?, एक्केक्काओ मासाओ एक्को दिवसो गहितो, एत्थ वि सव्वत्थ समग्गहणं ॥

[भा. ६४६०] पढमा ठवणा एक्को, वितिया आरोवणा भवे दोन्नि ।

एक्कानउतीमासेहि, एक्को उ तहिं भवे झोसो ॥

सू- एयाओ ठवणारोवणाओ असीतातो सयातो सोहेत्ता सेसं सत्तहत्तरिसयं एयस्स अद्धाए दुतियाए आरोवणाए भागो एक्कंज्झोसं पक्खिवित्ता भागलद्धं एगूननउतिमासा एत्थ ठवणामासो-आरोवणामासो य पक्खित्ता जाता एक्कानउतिं मासा । कातो किं गहियं ?, ठवणा मासा एत्थवि सव्वथाहंतो एक्को दिवसो गहितो, नउतिसासेहिं दो दो वि दिवसा गहिता । कः प्रत्ययः ?, संचयमासेहितो ठवणामासो फेडितो सेसा नउईतो दोहिं गुणिया जायं असीयं सय, एयातो एक्को सुद्धो सेसं अउनासीतं सतं, एक्को ठवणादिवसो पक्खित्तो, एत्थ जायं असीतं सतं ॥

[भा. ६४६१] पढमा ठवणा एक्को, ततिया आरोवणा भवे तिन्नि ।

इगसद्धीमासेहि, एक्को उ तहिं भवेझोसो ॥

सू- तहेव काउं जाव एक्कसद्धिं संचयमासा । काओ किं गहियं ? उवणामासातो एक्केक्को

दिवसो गहिओ, सेसेहिं सङ्कीए मासेहिं तिन्नि तिन्नि राईदिया गहिया । कः प्रत्ययः ? एक्कसङ्कीमासेहिं एक्को ठवणामासो फेडितो सेसा सङ्किं, ते तिहिं गुणिता जातं असीयं दिवससत्तं, एक्को झोसो सुद्धो, सेसं एगूनासीतं सत्तं, एक्को ठवणा दिवसो पक्खित्तो जायं असीयं सत्तं ॥

[भा. ६४६२] एवं खलु गमिताणं, गाहाणं होति सोलससहस्सा ।

सतमेकं च दसहियं, नेयव्वं आनुपुब्बीए ॥

चू- एवं एक्कियं ठवणं अमुयंतेण आरोवणाए उवरुवरिं ठाणे एक्कमारोवयंतेण ताव नेयव्वं जाव चरिमा अउनासीयसयारोवणा । एवं दुतिगादिठवणासु वि एगादि आरोवणा नेयव्वा ता जाव जस्स चरिमं ति । एयाओ सव्वाओ पुव्वकयविहिणा कायव्वा जाव एक्केक्काहा (ही) डगनिवद्धरासिगगाहाण सलस सहस्सा सत्तं च दसुत्तरं पुण्णंति । एयासु ठवणारोवणासु मासकरणं करेतेण एगादियासु जाव छउरो पंचसु भागं अदेते मासो चेव घेतव्वो । एवं पन्नरसगादिसु दुरूवे असुज्जंते दसादिसु यदुरूवे असुद्धे आगासे जाते एक्को चेव मासो घेतव्वो, जाव चउदस, पन्नरसोवरि विकला जाव उनवीसाए वि एक्कातो मासातो निष्फण्णा ति दहुव्वा । एवं एक्कवीसादिसु केवलपणभागविसुद्धदुरूवहीणकयमासपमाणेहिं तो निष्फण्णा दहुव्वा । एवं सव्वेत्य सकलकरणं करेतेण कायव्वं । अह भिन्नियं ठवणारोवणकरणं इच्छति तो इमं कायव्वं-एक्कियठवणाए एगादिआसेवणातो जाव पन्नरस ताव सगलकरणं चेव कायव्वं, जत्थ एक्किया ठवणा सोलसिया आरोवणा एता दो वि असीतसतातो सुद्धा, सेसं तेसङ्किसत्तं, एयस्स सोलसहिं भागो भागं सुद्धं न देति ति तेरसपक्खित्ता भागलद्धं एक्कारस, ते ठविता, सगलच्छेदसहिया इमे ।

सोलसियारोवणाए पंचहि भागो भागलद्धं तिन्नि, ते दुरूवहीणा कत्ता सेसो एक्को मासो मासस्स य एक्को पंचभागो । एस वन्निओ मासो पंचगुणो अंसो पक्खित्तो जाया छ पंच भागा, एक्कियठवणाए वि हेद्दा पंचभागो छेदो दिन्नो । इदानीं आरोवणा भागलद्धं तं आरोवणामासगुणं कायव्वं, ति काउं अंसो अंसगुणो छेदो छेदगुणो छहिं एक्कारसगुणिता पंचहिं एक्को गुणितो जाया छावद्धि पंच भागा ठवणारोवणमाससहिय ति कायव्वा, एत्थ एक्को ठवणा पंच वागो, छच्च आरोवणपंचभागा पक्खित्ता, जाया संचयमासाण तेहुत्तरि पंच भागा । कत्तो किं गहियं ति ? , एक्को ठवणभागो फेडितो सेसं आरोवणभागपरावत्तीए अंसा अंसगुणा, छेदो छेदगुणो भागे हिए जं लद्धं तं दोसु ठाणेषु ठवियं तत्थेगो रासी पन्नरसगुणो, बितितो आरोवणाए जति विगला दिवसा असीतेहिं गुणितो पक्खित्तो य ठवणादिवसजुत्तो झोसपरिसुद्धो असीयं सत्तं भवति, एवं सत्तरस अड्डारस अउनवीसियासु वि कायव्व, नवरं-बितियरासी दोहिं तीहिं चउहिं गुणेयव्वो, वीसियाए सगलकरणं कायव्वं, इगवीसियाए वि सव्वं एयं चेव कायव्वं, नवरं-ठवणभागफेडिएसु जं सेसं तं आरोवणभागं परावत्तिय गुणियं भागहियलद्धे तिसु ठाणेषु ठायव्वं, तत्थेक्को रासी पन्नरसगुणो, बितिओ विगलदिवसगुणो, ततिओ पंचगुणो, सव्वे एक्कडा मेलिता ठवणदिनजुत्ता झोसविसुद्धा असीतं सत्तं भवति ।

एवं बावीसियासु वि कायव्वं, एगतीसादिसु वि एवं, नवरं-जइ वि विकलमासो लब्धति तति ठाणत्थं ठवयव्वं, आरोवणभागहियलद्धं जत्थ दो रासी ठाविता तत्थ एगो पन्नरसगुणो, बितितो नियमाविगलदिवसगुणो, किं च संचयमासभागेहिं तो संचयठवणभागफेडियव्वा

पक्खिवन्तेण पुण जइ ठवणादिणा तति सगला पक्खिवियव्वा मासं वा दुस्सवसहियं पंचगुणं असंगहियं काउं पक्खिवेज्जा । एवं वित्तियादिठवणासु वि सोलसियादिआरोवणातो उवउज्ज कायव्वाओ इति ॥ ठवणासंचए त्ति दारं गतं । इदानीं रासि त्ति दारं । एस पच्छित्तरासी कओ उप्पन्नो ? अत उच्यते-

[भा. ६४६३] असमाहीठाणा खलु, सबला य परिस्सहा य मोहम्मि ।

पलिओवम सागरोवम, परमाणु तओ असंखेज्जा ॥

सू- वीसाए असमाहिठाणेहिं, खलुसदो संभावणत्थे, किं संभावयति “असंखिजेहिं वा असमाहिठाणेहिं” त्ति, एवं एक्कवीसाए सबलेहिं, बावीसाए परिसहेहिं, अट्ठावीसतिविधाओ वा मोहनिज्जातो, अहवातीसाए मोहनिज्जाठाणेहिंतो, एतेहिं असंजमठाणेहिं एस पच्छित्तरासी उप्पन्नो ॥ सीसो पुच्छति - कत्तिया ते असंजमठाणाइं ? , जत्तिया पलिओवमे वालग्गा ? , नो तिण्ढे समढ्ढे । तो जत्तिया सागरोवमेवालग्गा ? , नो तिण्ढे समढ्ढे । तो सागरवमवालग्गाण एक्केकं वालग्गं असंखेज्जखंडं कयं । तेय खंडा संववहारियपरमाणुमेत्ता, एवतिया असंजमठाणा ? , नो तिण्ढे समढ्ढे, “ततो” त्ति एतेहिंतो असंखेज्जगुणा दट्ठव्वा । अन्ने भणंति-“सुहुमपरमाणुमेत्ता खंडा कत्ता” । ते न अन्नेना भवंति, तं न भवति, जतो असंजमठाणा असंखेज्जलोपागासमेत्ता भवंति, संजमठाणा वि एत्तिया चेव ॥

[भा. ६४६४] जे जत्तिया उ----- गाहा ॥ -- कंद्या

[भा. ६४६५] रासित्ति - ---- गाहा ॥

सू- इदानीं “मान” त्ति, मीयते अनेनेति मानं परिच्छेदो । तं दुविहं - दव्वे भावे य । दव्वे प्रस्थकादि । भावे इमं-

[भा. ६४६६] बारस अट्ठग छक्कग, मानं मणितं जिनेहि सोहिकरं ।

तेन परं जे मासा, संभहण्णंता परिसडंति ॥

सू- तित्थकरेहिं विविहं पायच्छित्तमाणं दिट्ठं, पढमतित्थकरस्स बारसमासा, मज्झिमत्तित्थकराणं अट्ठमासा, वट्ठमाणसामिणो छम्मासा, एतो अब्भहियं न दिज्जति, बहुएहिं पडिसेवितं पि एत्तियं चेव दिज्जति, धम्मयाए सुज्जति । जहा पत्थए मविज्जंते ताव मविज्जति जाव तस्स सिहा आरुहति, सेसं आरुभिज्जंतं पि अधिकं परिसडति । एवं छण्हं मासाणं जं अधियं पडिसेवितं तं ठवणारोवणप्पगारेण संहण्णमाणं परिसडति, तित्थकराणा य एसा अनुपालियव्व त्ति, जहा रन्नो अप्पणो रज्जे जं माणं प्रतिष्ठापितं जो ततो माणातो अतिरेगमूलं वा करेति सो अवराही डंडिज्जति, एवं जो तित्थकराणं आणं कोवेति सो दीहसंसारी ॥ मान त्ति गयं । इदानीं “पभुत्ति” पच्छित्ते दायव्वे पभुत्ति वा जोग्गो त्ति वा एगड्ढं । को पुण सो ? , इमो-

[भा. ६४६८] केवल-मनपज्जवनाणिणो य तत्तो य ओहिनाणजिना ।

चोद्दस-दस-नवपुव्वी, कप्पधर-पकप्पधारी य ॥

सू- केवलनाणी, मणपज्जवनाणी, ओहीनाणी, जिनसदो शुद्धावधिप्रदर्शकः, चोद्दसपुव्वी, अभिन्नदसपुव्वी, भिन्नेसु ओवट्ठीए जाव नवमपुव्वस्स तत्तियं आचारवत्थुं, कप्पववहारधरा, पकप्पो त्ति निसीहउज्झयणं ॥ किं च-

[भा. ६४६९] धेप्पंति वसद्धेणं, निञ्जुत्तीसुत्तपेद्वियधरा य ।

आणाधारणजीते, य होति पभुणो य पच्छित्ते ॥

सू- भद्वबाहुकयनिञ्जुत्तीगाहासुतधरा निसीहकम्पववहारपेढगाहासुतधरा य, अहवा-सुत्तं धरंति सुतधरा जे महानिसीहं महाकम्पसुतादि अज्झयणे य धरंति । “आण”ति आणाववहारी धारणाववहारी जीयववहारी एते पच्छित्तदाणे पहुणो भवंति ॥ पभुत्ति गतं । इदानीं “केवत्तिया सिद्ध” ति दारं । सीसो पुच्छति-“केवत्तिया पच्छित्ता ?” आयरियाह-दुविहं पच्छित्तदरिसणं-अत्थतो सुत्ततो अ । अत्थतो अपरिमाणा, सुत्ततो इहऽज्झयणे इमे-

[भा. ६४६९] अनुग्घाइयमासाणं, दो चेव सया हवंति बावत्रा ।

तिन्नि सया बत्तीसा, होति उग्घाइयाणं पि ॥

सू- पढममुद्देसते अनुग्घातियमासातो संखित्ता दोन्नि सया बावन्ना भवंति, बित्तिथ-तत्तिय-चउत्थ-पंच-मुद्देसतेसु मासलहुआ पच्छित्ता ते संखित्ता तिन्नि सया बत्तीसा भवंति ॥

[भा. ६४७०] पंच सता नुत्तसीता, सव्वेसिं मासिणाण बोद्धव्वा ।

तेन परं वोच्छामि, चाउम्मासाण संखेवो ॥

सू- उग्घातियमासाणं अनुग्घातियमासाणं एकतो संखित्ताण पंच सया चुलसीता भवंति । अतो परं चाउम्मासिते भणामि ॥

[भा. ६४७१] छच्च सया चोयाला, चाउम्मासा य होतऽनुग्घाया ।

सत्त सया चउवीसा, चाउम्मासाण उग्घाया ॥

सू- छट्ठ-सत्तम-अट्ठम-नवम-दसम-एक्कारसमुद्देसए य चाउम्मासिया अनुग्घातिया छ सया चोयाला बुत्ता । (एतेसिं सव्वसंखेवो) बारस-तेरस-चोदसं-पन्नरस-सोलस-सत्तरस-अट्ठारस-एगुणवीसुद्देसएसु उग्घाया चउमासिया सत्तसता चउवीस बुत्ता (एतेसिं सव्वसंखेवो) ॥

[भा. ६४७२] तेरस सय अट्ठट्ठा, चाउम्मासाण होति सव्वेसिं ।

तेन परं वोच्छामि, सव्वसमासेण संखेवं ॥

सू- चउलहुगाणं वा चउगुरुगाणं च सव्वसंखेवो तेरस सता अट्ठसट्ठा, अतो परं मासचउमासाण सव्वसंखेवेणं भणामि ॥

[भा. ६४७३] नव य सया य सहस्सं, ठाणाणं पडिवत्तिओ ।

बावन्नट्ठाणाइं, सत्तरि आरोवणा कसिणा ॥

सू- सहस्सं नव सता बावन्नहिया मासादीनां प्रायश्चित्तस्थानानामित्यर्थः । “सत्तरि आरोवणा कसिणाउ”ति, को अस्थाभिसंबंधः ? उच्यते ननु एसेव संबंधो “केत्ति या सिद्ध”ति केवत्तिया आरोवणाओ जहन्नाओ सिद्धा, उक्कोसा य सिद्धा, एवं अजहन्नमनुक्कोसा य कसिणा अकसिणाओ य । तत्थ पढमे ठवमारोवणाठाणे एक्का जहन्ना, वी (ती) सं उक्कोसा, चत्तरिसया चउत्तीसा अजहन्नमणुक्कोसाणं । बित्तिया ठवणारोवणाठाणे एक्का जहन्ना, तेत्तीसं उक्कोसा, सत्तवीसधिया पंचसया मज्झाणं । तत्तियठाणे एक्का जहन्ना, पणत्तीसं उक्कोसा, पंचसया चउनउवा मज्झाणं । चउत्थे ठाणे एक्का जहन्ना, अउनासीतं सयं उक्कोसाणं, पन्नरस सहस्सा व य सया तीसुत्तर मज्झाणं । पढमे ठवणारोवणाठाणे सत्तरियारोवणा कसिणा ओसविरहिय ति बुत्तं भवति ॥ ता य इमा-

[भा. ६४७४] सव्वासि ठवणाणं, उक्कोसारोवणा भवे कसिणा ।

सेसा चत्ता कसिणा, ता खलु नियमा अनुक्कोसा ॥

सू- पदमे ठवणारोवणठणे तीसं ठाणाणि, तत्थ एक्केकाए ठवणाए अंतिज्झ आरोवणा उक्कोसिता भवति, सा य नियमा झोसविरहिया, एयाओ तीसं, एतासिं मज्झा जातो आरोवणाओ झोसविरहिताओ ताओ चत्तालीसं भवंति, एया उक्कोसियाण मेलिताओ सत्तरि भवंति ॥

कत्तराओ पुण ताओ चत्तालीसं झोसविरहिताओ ? उच्यते-

[भा. ६४७५] वीसाए तू वीसं, चत्तमसीती य तिन्नि कसिणाओ ।

तीसाए पक्खपणुवीस तीस पन्नास पणसत्तरी ॥

सू- वीसियाए ठवणाए वीसिया आरोवणा चत्तालीसिया असीता, एयाओ तिन्नि कसिणातो । तीसियाते ठवणाए इमातो पंच आरोवणातो अज्झोसियातो पक्खिता पणवीसिता तीसिता पन्नासिया पंचसत्तरीया ॥

[भा. ६४७६] चत्ताए वीस पणतीस सत्तरी चेव तिन्नि कसिणाओ ।

पणतालाए पक्खो, पणताला घेव दो कसिणा ॥

[भा. ६४७७] पन्नाए पन्नद्धी, पणपन्नाए तु पन्नवीसा तु ।

सद्धिठवणाए पक्खो, वीसा तीसा य चत्ता य ॥

सू- चत्तालीसियाए ठवणाए इमाते तिन्नि आरोवणाओ कसिणातो - वीसिता पणतीसिया सत्तरिया । पणयालीसद्धवणाए इमाओ दोन्नि आरोवणा कसिणातो पक्खिता पणयाला य आरोवणा कसिणा (पणपन्नाए ठवणाए इमाते तिन्नि आरोवणाओ कसिणाओ - पन्नवीसा, पणपन्ना पणद्धी ।) सद्धिकिताते ठवणाते इमा चत्तारि आरोवणा कसिणा - पक्खिया वीसिया तीसिया चत्तालीसिया य ॥

[भा. ६४७८] सयरीए पणपन्ना, तत्तो पनसत्तरी य पन्नरसा ।

पनतीस असितीए, वीसा पनुवीस पन्ना य ॥

सू- सत्तरीए ठवणाए एक्का पणपन्निया आरोवणा कसिणा । पणपन्नसत्तरियाए ठवणाए दो आरोवणा कसिणातो - पक्खिता पणतीसिया य । असीतिक्रियाए ठवणाए इमाओ तिन्नि आरोवणाओ कसिणाओ - वीसिया पणुवीसिया पन्नासिया य ॥

[भा. ६४७९] नउतीए पक्ख तीसा, पणताला घेव तिन्नि कसिणाओ ।

सतियाए वीस चत्ता, पंचुत्तर पक्ख पणुवीसा ॥

[भा. ६४८०] दस उत्तर सतियाए पणतीसा वीस उत्तरे पक्खो ।

वीसा तीसा य तहा, कसिणाओ तिन्नि वीसऽहिए ॥

सू- नउतियाए ठवणाए तिन्नि आरोवणा कसिणा - पक्खिया तीसिया पणयालीसिया य । सतियाए ठवणाए दोन्नि आरोवणा कसिणा - वीसिया चत्तालीसिया य । पंचुत्तरसतियाए ठवणाए दोन्नि आरोवणा कसिणा - पक्खिया पणुवीसिया य ॥ दसुत्तरगाहा दसुत्तरसतियाए ठवणाए एक्का पणतीसिया आरोवणा कसिणा । वीसुत्तरसतिया ठवणाए तिन्नि आरोवणा (कसिणा) पक्खिया वीसिया तीसिया ॥

[भा. ६४८१] तीसुत्तरे पणुवीसा, पणतीसे पक्खिया भवे कसिणा ।
चत्ताले एगवीसा, पन्नासे पक्खिया कसिणा ॥

[भा. ६४८२] बीसियठवणाए तू, एयाओ हवन्ति सत्तरी कसिणा ।
सेसाणऽवि जा जत्तिय, नाऊणं ता भनिज्जाहि ॥

सू- तीसुत्तरसत्तियाए ठवणाए एक्का पणुवीसिया आरोवणा कसिणा । पणतीसुत्तरसत्तियाए ठवणाए एक्केका पक्खिया आरोवणा कसिणा । चत्तालुत्तरसत्तियाए ठवणाए एगवीसा आरोवणा कसिणा । पणपन्नासुत्तरसत्तियाए एक्का पक्खिया आरोवणा कसिणा । एवं एयाओ सत्तरी कसिणाओ । सेसा पंचाणउया तिन्नि सया ते अकसिणाओ भवन्ति । सेसासुवि तिसु ठवणारोवणठाणेसु उवउज्झिऊण कसिणाऽकसिणप्पमाणं भाणियव्वं ॥

अतो परं जेण एयाण सव्वासिं सरूवं वणिज्झति तं भणामि-

[भा. ६४८३] सव्वासिं ठवणाणं, एत्तो सामण्णलक्खणं वोच्छं ।
मासग्गे झोसग्गे, हीनाहीने य गहणे य ॥

सू- “सव्वासिं” ति - चउसु ठवणारोवणठाणेसु जातो ठवणारोवणाओ अन्नोन्ननुवेहओ भवन्ति ताओ य जहा नज्झन्ति तहा तेसिं “सामण्णं” ति - पिंडिय अविंसिद्धं सखेवओ य लक्खणं भणामि-लक्खिज्झति ताण सरूवो जेण तं लक्खणं । “मासग्गे” ति - पडिसेवित्तं, संचयमासाणामग्गं परिमाणमित्यर्थः । “झोसग्गे” ति - सेवित्तमासाण उप्यत्तिनिमित्तमेव आरोवणादिवसेहिं भागे हीरमाणे कित्तियं पक्खेवं काउं सुद्धं भागं दाहिंति ति एयस्स लक्खणं भाणियव्वं । “हीन” ति विसमग्गहणं, तं संचयमासेहिं कहं भवतीत्यर्थः । अहीनग्गहणं नाम समग्गहणमित्यर्थः ॥

[भा. ६४८४] आरुवणा जति मासा, ततिभागं तं करे ति पंचगुणं ।
सेसं पंचहि गुणिए, ठवणदिणजुत्ता उ छम्मासा ॥

सू- आरोवणाए जतिमासलद्धा संचयमासा ठवणामाससुद्धसेसा तइभागे कायव्वा, तत्थेगो भागो “तिपंचगुणो” ति-पन्नरसगुणो कायव्वो, सेसा भागा सपिंडिया पंचगुणा काय वा, ठवणा दिण जुता जति अहिया तो झोसविसुद्धा छम्मासा भवन्ति, एयं कम्मं पन्नरसादिसु आरोवणासु कायव्वं, एगादिआरोवणासु पुण जाव चोदस ताव आरोवणदिणेहिं चेव गुणेयव्वं ॥

[भा. ६४८५] जतिभि भवे आरुवणा, ततिभागं तस्स पन्नरसहि गुणे ।
ठवणारोवणसहिता, छम्मासा होति नायव्वा ॥

सू- “जतिभि” ति - जत्तिथी आरोवणा पढम-बित्ति-तत्तियादि वा, तत्थ जे संचया मासा लद्धा ते ठवणारोवणमासविसुद्धा जत्तिथिया आरोवणा तत्तियभागत्था ते करेयव्वा, जति एगभागत्था तो पन्नरसगुणा ठवणारोवणसहिता झोसविसुद्धा छम्मासा भवन्ति । अध नेगभागत्था तो एगभागो पन्नरसगुणो सेसा पंचगुणा ठवणारोवणदिणसहिया छम्मासा, क्वचिदेवं कर्तव्यं ॥ गुणकारेण कसिणाकसिणजाणणत्थं इमं भणन्ति-

[भा. ६४८६] जेण तु पदेण गुणिता, होऊणं सो न होति गुणकारो ।
तस्सुवरिं जेण गुणे, होति समो सो तु गुणकारो ॥

सू- “पदेण” ति - एगदुगतिगादितेहिं, जेण आरोवणा “गुणिया होउ” ति - गुणिता संतीत्यर्थः ।

अहवा - ठवणादिणसंजुत्ता "होउ"ति ऊणा अहिया वा भवति ति, सो तस्स गुणकारो न भवति, जहा पक्खिया आरोवणा दसहिं गुणिता वीसियठवणासंजुत्ता ऊणा छम्मासा, एक्कारसगुणा अहिया भवति तो नायव्वं एतेसिं कसिणकरणं न होइ नास्सवेत्यर्थः । अकसिणत्वात्, "तस्सुवरिं"ति एक्कारसण्हं उवरिं ओमत्थग परिहाणीए पक्खिया आरोवणा "जेण गुणे" ति दसगुणिता तीसिय ठवणा होइ । "समो"ति छम्मासितो रासी, एत्थ सो दसको समकरणं पडुच्च गुणकारो भवतीत्यर्थः ।

एवं नवहिं अड्ढहिं सत्तहिं छहिं पंचहिं चउहिं तीहिं बीहिं एक्केण य पक्खितं आरोवणं गुणेउं जीए ठवणाए संजुत्ता छम्मासा भवति तत्थ सो गुणकारो नायव्वो, तावतिया य पक्खियाए कसिणा लब्धति । एवं वीसियआरोवणादि, नवरं-अड्ढाणाओ ओमत्थियपुव्वकाते कायव्वो, एवं सेसाओ वि सव्वाओ गुणकारेहिं वेयालियववाओ । अधवा- "जेण पदेण" एत्तीए गाहाए इमं वक्ख्वाणं-जति दोहिं गुणा आरोवणादिवसेहिं पक्खित्तेहिं असीतं सतं न पूरेति तो सो समकरणे गुणकारो न भवति, ताहे समकरणत्थं तदुवरि तिमासादीण गुणकारणेहिं वेयालेयव्वं ताव जाव जेण गुणिते ठवणाए पक्खित्ताए असीयं सयं भवइ, सो गुणकारो कसिणारोवणनिमित्तं समो भवति । अहं सव्वगुणकारा वेयालिए, ऊणं अहियं वा असीयं सत भवति ताहे नायव्वं न एस गुणकारो, अकसिणा य एस नायव्वं ति ॥ अहवा सव्वकसिणजाणणत्थं इमं भण्णइ-

[भा. ६४८७] जतिहि गुणा आरोवणा, ठवणाए जुता हवन्ति छम्मासा ।

तावतियारुवणाओ, हवन्ति सरिसाभिलावाओ ॥

चू- जति गुणा आरोवणठवणाए पक्खित्ताए असीयं सतं भवति सा आरोवणा कसिणा नायव्वा, तव्विवरीया सव्वा अकसिणा, तेसु इमं करणं-जेण गुणा आरोवणा ठवणादिणसंजुत्ता जतिएण ऊणा अहिया वा भवति त चेव तत्थ झोसग्गं, अकसिणा एसा नायव्वा ॥

किं च आलोयगमुहातो पडिसेवियमासग्गं सोउं तं मासग्गं जाए ठवणाए संचयमाससमं भवति तं ठवणारोवणं ठवेति । तत्थिमं करणं-उदाहरणं, जहा-अड्ढावण्णं मासा आलोयगमुहातो उवलद्धा, तत्थ आयरिण वीसिया ठवमा पन्नाससतिमा आरोवणा ठविता, एथासिं ठवणारोवणाण सत्तरं दिवससतं छम्मासिय असीयदिवससतमाणातो सुद्धं, सेसा दस एतेसिं पन्नास सतिथी आरोवणाए भागे न सुज्झति ति चत्तालं सतं पक्खित्तं, भागे हिते एक्को लद्धो, एसो एक्को अड्ढावीसतिमआरोवणत्ति अड्ढावीसारोवणमास ति वा अड्ढावीसगुणो कतो जाता अड्ढावीसं चेव । एत्थ चेव इमं भण्णति-

[भा. ६४८८] ठवणारोवणदिवसे, नाऊणं तो भणाहि मासग्गं ।

जं च समं तं कसिणं, जेणहियं तं च झोसग्गं ॥

चू- ठवणारोवणण मासे नाउं ताहे संचयमासग्गं भणेआह, "एवतित"ति-दो ठवणामासा अड्ढावीसं आरोवणमासा एते तीसं, एते अड्ढावीसाए मेलियाए जाया अड्ढावण्णं संचयमासा, एवं सव्वत्थ संचयमासग्गं भाणियव्वं । जत्थ पुण आरोवणाए भागे हीरमाणे झोसविरहियं समं सुज्झति तं कसिणेति समेत्यर्थः, जत्थ पुण न सुज्झति तत्थ जावतिएण चेव सुज्झति तावतियं चेव सझोसग्गं जाणियव्वं ॥ ठवणारोवणदिवसेहिं मासुप्पादनकरणं इमं-

[भा. ६४८९] जत्थ उ दुरूवहीणा, न होति तत्थ उ भवन्ति साभावी ।

एगादी जा चोइस, एगाओ सेस दुगहीणा ॥

सू- सव्वासि ठवणारोवणाणं दिवसेहिं तो मासुप्पादणे तो नियमा पंचहिं भागे हायव्वो, भागे हिते जं लद्धं तं नियमा दुरुवहीणं कायव्वं, जत्थ दुरुवहीणं न होज्जा जहा एगादियासु ठवणासु जत्थ वा दुरुवहीणं कते आगासं भवति जहा दसराइदियासु तासु “साभाविय” ति - न तेसिं काति विकृती कज्जति, तत्तिया चेव ते तेहिं संचयमासा ठवणामासा परिसुद्धा गुणेयव्व ति, अहवा- “साभाविय” ति - ते एगादिसभावभेदभिन्ना व सव्वे एक्कातो मासातो निष्फण्णा इति, एवं जाव चोइसिता आरोवणा, ततो परं सेसासु पन्नरसियासु दुगहीणकरणं लब्धंति ॥

विकलेसु सकलकरणत्थं भण्णति-

[भा. ६४९०] उवरिं तु पंच भइते, जे सेसा के इ तत्थ दिवसा उ ।

ते सव्वे एगाओ, मासाओ होति नायव्वा ॥

सू- पन्नरसियाए उवरि सोलसमादियासु ठवणासु पंचहि भागे हिते उवरिं भागलद्धे सेसा एक्कमादी दीसंति, ते लद्धाण पूरणमेव नायव्वा, न तेसिं किंचि सकलकरणे पुद्धो करणं कज्जति, सो चेव एक्को मासो इत्यर्थः ॥ कहं पुण ठवणारोवणमासेहिं सव्वं संचयमासेहिं वा दिवसग्गहणं कज्जति ? एत्थ इमं भण्णति-

[भा. ६४९१] होति समे समग्गहणं, तह वि य पडिसेवणा व नाऊणं ।

हीनं वा अहियं वा, सव्वत्थ समं च गेण्हेज्जा ॥

सू- होति सामण्णे ठवणारोवणाण दिवसमाणे समे तेसुं समं दिवसग्गहणं भवति, सेसेसु मासेसु समं विसमं वा । कहं ? उच्यते - जहा सत्तिया ठवणा सत्तिया चेव आरोवणा, एत्थ पुव्वकरणेण छव्वीसं संचयमासा लब्धंति, एत्त ठवणारोवणमासेसु सत्तसत्तदिणा गहिया, जे पुण आरोवणाहिं लद्धा मासा चउवीसं तेसु एक्कातो मासाओ पंच दिना गहिता तम्हा दो तत्थ झोसा पडिता, सेसा जे तेवीसं तेसु सत्त चेव दिना गहिता । एवं समासु ठवणारोवणासु समग्गहणं दिट्ठं, अन्नासु कत्थति जइ विसमं ठवणारोवणदिवसमाण “तह वि य” ति - न पुव्वकरणं कर्तव्यं । “पडिसेवणा” - पडिसेवणमासा भण्णति, य जे ठवणारोवणाए भागे हिते लब्धंति ते पडिसेवणमासा ते नाउं जहा छम्मासा पूरति तहा ठवणारोवणासु हीणमतिरितं वा दिवसग्गहणं कायव्वं । कत्थ ति ठवणादिहीणं आरोवणाए अहियं । अन्नतथ आरोवणाए हीनं ठवणाए अहियं । जहा वीसियासु ठवणारोवणासु वीसियाठवणाए दस दस दिवसा गहिता, दोसु आरोवणामासेसु दुहाविभत्तेसु एक्कातो आरोवणामासातो पन्नरस गहिता वितियातो पंच । एवं अन्नासु वि भावेयव्वं । “सव्वत्थ समं च गेण्हेज्जा” ति - जे आरोवणाहिं हियभागलद्धा मासा जे य ठवणारोवणामासा सव्वेहिं तो गहणं जहा पक्खियठवणाए पक्खियाए आरोवणाए, एवं पवितासु ठवणारोवणासु, तहा एक्कियासु ठवणारोवणासु, दुगादिसु य ॥

[भा. ६४९२] विसमा आरोवणाए, गहणं विसमं तु होइ नायव्वं ।

सरिसे वि सेवितम्मि, जह झोसो तह खलु विसुज्जे ॥

सू- जाओ ठवणातो दिवसमानेन परोप्परतो विसमातो तासु जे संचयमासा लद्धा तेसु पडिसेवन्तेण जति विसरिसावराहसेवणं कतं तहवि दिवसग्गहणं करेतेहि विसमं चेव दिवसग्गहणं

कायव्वं, तासु इमा सविसमत्तणतो चव विसमग्गहणं भवति, एवं विसमकसिणासु गहणं दिट्ठं, जा पुण विसमाऽकसिणासु गहणं तत्थ य दिवसग्गहणं करेतेण जहा झोसो विसुज्झति तहा कायव्वं, "खलु" अवधारणे, झोसविसमार्थे, विशेषप्रदर्शनार्थे वा ॥

[भा. ६४९३] एवं खलु ठवणाओ, आरुवणाओ समासओ होति ।

ताहि गुणा तावइया, नायव्व तहेव झोसो य ॥

सू- आरोवणाओ समासओति संखेवओ भणिया, अहवा - पाढंतरं "आरोवणाओ विसेसओ होति" ति - एतेसिं विसेसो हीनाहियदिवसग्गहणेण नायव्वो । अहवा - पाढंतरं "आरुवणाओ विसेसिता होति" ति । कहं पुण ठवणाओ आरोवणाहितो विसेसिअंति ? उच्यते - जहा ठवण-माससुद्धे सेसमासा आरोवणमाससरिसभागकया ते पन्नरसपणगुणा य कया आरोवणादिणेहिं गुणिया जाया एदं अ रोवणादिवसपरिणलद्धं तहा ठवणदिनपक्खेवेणं छम्मासा पूरति ति सह पूरणवत्, एवं ठवणादिनेहिं विसेसिअंतीत्यर्थः । "ताहि गुणा तावइय" ति-एग-दु-तिमादिएहिं संखाहिं आरोवणा गुणिया ठवणादिणसंजुआ जावतियासु छम्मासा भवन्ति तावतिया उ कसिणा भवन्तीत्यर्थः । अधवा - "ताहि गुणा तावइय" ति - इच्छियठवणारोवणदिनेहिं असीयसयपरिसुद्धेहिं सेसस्स इच्छियासवणाए भागे हिते जे लद्धा ते एगादि आरोवणमाससंखाहिं गुणिया ठवणा-रोवणमाससंजुआ "तावतिय" ति - संचयमारा भवन्ति । अहवा - जत्थ संखिततरं ठवणारोवणाहिं विना आरोवणकम्मं काउं इच्छंति तत्थ असीयसयस्स आलोगगमुहाओ जे उवलद्धा पडिसेवियमासा तेहिं भागो हायव्वो, ते चेव संचया मासा, जइ सव्वं सुद्धं तो कसिणं नायव्वं, जं च भागलद्धं तं एक्केकमासातो दिवसग्गहणं दट्ठव्वं ।

कः प्रत्ययः ? उच्यते - जतो ताहिं चेव भागहारगरासीहिं भागलद्धं गुणितं तावतियं ति असीयं सतं भवति, अह पडिसेवणमासेहिं भागे हीरमाणे किंचि तत्थ विकल भवति ततो तं भागलद्धं भागहारगसंखमित्तेहिं ठाणेहिं नायव्वं, तत्थ एक्कभागविकलं पक्खिवे सेसा भागतोहिं गुणंति, जावतिता भागा तावतिमेत्तो रासी भागहारगुणो कअति जो य विगलसम्मिस्सो भागो सो य तत्थ पक्खित्तोताहे तावतिया चेव भविस्संति - असीतसतमित्यर्थः । "नायव्वं तहेव झोसो य" ति - आरोवणाए भागे हीरमाणे असुज्झमाणे जो छेदं स विसेसो झोसो नायव्वो ॥

[भा. ६४९४] कसिणाए रुवणाए, समग्गहणं तेसु होइ मासेसु ।

आरुवण अकसिणाए, विसमं झोसो जह विसुज्झे ॥

सू- जा कसिणा आरोवणा सा झोसविरहिय ति वुत्तं भवति, तत्थ आरोवणभागहार-हियलद्धमासा जे तेसु एगभागत्थेसु समंदिवसग्गहणं अह दुगादिभागत्थतो पत्तेयं भागेसु समग्गहणं दट्ठव्वं, अकसिणारोवणातो नियमा तेसु मासेसु विसमग्गहणं, तं पु विसमग्गहं झोसवसेण भवति जहा झोसो विसुज्झतीत्यर्थः ॥ इदं दिवसग्गहणलक्खणं-

॥ १ ॥ जइ इच्छसि नाऊणं ठवणारुवणा य तह य मासेहि ।

किं गहियं तद्विवसा, मासेहिं तो हरे भागं ॥

॥ २ ॥ ठवणारुवणादिवसाण संतमासेहिं सो य (भागो) हायव्वो ।

लद्धं दिवसा जाणे, सेसं जामेज्ज तडमागा ॥

॥ ३ ॥ जति नत्थि ठवणआरोवणा य नञ्जंति सेविता मासा ।

सेवियमासेहिं भए (वि) आसीयं लद्धिमोग्गहियं ॥

[भा. ६४९५] एवं तु समासेणं, भणियं सामण्णलक्खणं कीयं ।

एएण लक्खणेणं, झोसेयव्वाओ सव्वाओ ॥

[भा. ६४९६] कसिणाकसिणा एता, सिद्धा उ भवे पकप्पनामम्मि ।

चउरो य अतिकमादी, सुद्धा तत्थेव अज्झयणे ॥

सू- पकप्पो त्ति निसीहं, सेसं पुव्वद्धस्स कंठं । निसीहनाम त्ति गयं । इदानीं “सव्वे य तहा अतियारे” त्ति, अइयारगहणातो चउरो अतिकमादि दडुव्वा, तेवि तत्थेव निसीहज्झयणे सपायच्छि-
तरुवा सिद्धा ॥ सव्वो एस पच्छित्तगणो अतिकमादिसु भवति । ते य अतिकमादी इमे-

[भा. ६४९७] अतिकमे वतिकमे चेव अतियारे तह अनाचारे ।

गुरुओ य अतीयारो, गुरुगतरो उ अनायारो ॥

सू- अतिकमादियाण इमं निदरिसणं - आहाकम्मेण निमंतिओ पडिसुणणे अतिकमे वड्ढति, तग्गहणनिमित्तं पयभेदं करेइ यइक्कमे वड्ढति, तं गेण्हंतो अतियारे वड्ढति, तं भुंजंतो अनायारे वड्ढति । एतेसु जहक्कमं पच्छित्तं । एतेसु वक्कालदिभेमित्ता । अतिरज्जुताणा अतिकमो गुरुं, अतिकमतो वतिकमो गुरुत्तरं टाणं, तओ वि गुरुओ अइयारो, ततो वि गुरुयतरो अनायारो । एवं दोस-
झाणपच्छित्तकम्मबंधेहि गुरुतरो क्रमशः । चोदकाह-

[भा. ६४९८] तत्थ भवे न तु सुत्ते, अतिकमादी उ वणिण्या के ति ।

चोदग सुत्ते सुत्ते, अतिकमादी उ जोएझा ॥

सू- चोदको भणति - तत्थ त्ति हत्थादिवायणंतसुत्तगणेषु न कत्थ त्ति अतिकमादी सुत्ते वणिण्णा दिट्ठा । आयरियो भणति - हे चोदग ! नायव्वं सव्वसुत्तेसु अतिकमादी न तुमे दिट्ठा ? , “जोएझ” त्ति आयरिएण भाणियव्वा ॥ जतो भण्णति-

[भा. ६४९९] सव्वे विय पच्छित्ता, जे सुत्ते ते पडुअऽनायारं ।

धेराण भवे कप्पे, जिनकप्पे चतुसु वि पदेसु ॥

सू- सव्वेसु वि अतिकमादिसु चउसु वि पदेसु धेरकप्पियाणं पच्छित्ता नत्थि त्ति काउं ते जे पच्छित्ता सुत्ते भणिता ते सव्वे धेरकप्पियाण अणायारं पडुअ भणिया । कहं ? उच्यते - जति पडिसुत्ते पदभेदातो नियत्त त्ति गहियं वा परिडुवेति तहावि सुज्झति, अह भुंजति तो अनायारे वड्ढतस्स पच्छित्तं भवति । जिनकप्पियाणं पुण अतिकमादिसु चउसु वि पदेसु पच्छित्तं भवति, न पुण एवं काहिति ॥ अत्राह “जति एवं निसीहे सिद्धं तो निसीहं कतो सिद्धं ? ” उच्यते-

[भा. ६५००] निसीहं नवमा पुव्वा, पच्चक्खाणस्स ततियवत्थूओ ।

आयारनामधेआ, वीसतिमा पाहुडछेदा ॥

सू- पुव्वगतेहिंतो पच्चक्खाणपुव्वं नाम नवमपुव्वं, तस्स वीसं वत्थुं, वत्थु त्ति वत्थुभूतं वीसं अत्थाधिकारा, तेसु ततियं आयारनामधिज्जं जं वत्थुं तस्स वीसं पाहुडछेदा परिमाणपरिच्छिन्ना, प्राभूतवत् अर्थछेदा पाहुडछेदा भण्णंति, तेसु वि जं वीसतिमं पाहुडछेदं ततो निसीहं सिद्धं ॥

चोदकाह - सव्वं साधूवतं, किंतु-

[भा. ६५०१]

पत्तेयं पत्तेयं, पदे पदे भासिऊण अवराहे ।

तो केण कारणेणं, दोसा एगत्तमावण्णा ॥

सू- एगूणवीसाए उद्देसएसु पदेसु पदेसु पत्तेयं पत्तेयं केसु वि मासलहू पच्छित्ता, केसु वि मासगुरुं, केसु वि चउलहुं, केसु वि चउगुरुं, एवं सुत्तओ, अत्थओ पुण अवराहपदेसु पत्तेयं पनगादि जाव पारंचियं दातुं तह सगलबहुसमुत्तपदविधिं पत्तेयं पत्तेयं च दसेउं दारुदंड-पायुंछसलोमणिस्त्रोममादि सुत्तपदा पत्तेयं वण्णेउं तो किं दोसा एगत्तमावण्णा ?, एगत्तं नाम बहुसमासपदावण्णेषु एकं चेव देह, अहवा - बहूहिं तहारिहेसु एकं चेव छम्मासं देह, गुरुसु वा लहुं देह, लहुसु वा गुरुयं, मासिए वा दुमासादि जाव पारंचियं देह, पारंचिए वा हेद्वाहुत्तं जाव पनगं देह, तं मा एवं एगत्तं करेह, जहा पत्तेयं परूवणा आवत्ती य तहा पत्तेयं दानं पि करेह, कारणं वा वच्चं ॥ आचार्याह - सुणेहि एगत्तकारणं-

[भा. ६५०२]

जिन चोदस जातीए, आलोयण दुव्वले य आरयिए ।

एतेण कारणेणं, दोसा एगत्तमावण्णा ॥

सू- जिनं पडुच्च, चोदसपुव्विमादि पडुच्च, एगा जाईए पडुच्च, पलिउंचणं आलोयणं पडुच्च, दुव्वले पडुच्च, आरयियं पडुच्च, एते जिनादिए पडुच्च दोसाणं एगत्तं भवति ॥

एत्थ जिनादिएसु छसु जहक्कमेण इमे दिट्ठंता-

[भा. ६५०३]

घयकुडवो य जिनस्सा, चोदसपुव्विस्स नालिया होति ।

दव्वे एगमणेगे, निसज्ज एगा अनेगा य ॥

सू- जिणेसुं घयकुडदिट्ठंतो, चोदसपुव्वीसुं य नालियदिट्ठंतो, जाईए एगं अनेगदव्वदिट्ठंतो, आलोयणाए एगानेगणिसज्जदिट्ठंतो ॥ तत्थ जिनं पडुच्च जहा दोसा एगत्तमावण्णा तहा वेअपउत्तेणं घयकुडदिट्ठंतेणं भण्णति-

[भा. ६५०४]

उप्पत्ती रोगाणं, तस्समणे ओसहे य विभंगी ।

नाउं तिविहामइणं, देति तहा ओसहगणं तु ॥

सू- “उप्पत्ति” ति रोगाण निदानकरणं, तदित्यनेन रोगो संबज्जति, “समणे” ति रोगप्रशमनं रोगापहारीत्यर्थः । तस्स किं (तोसहतं) रोगपसमणं ओसहं, तं जहावणातुं विभंगी, “विभंगि” ति भंगेण ठितं भंगी तच्च नाणं, ततो विगतं तं विभंगी, सो य मिच्छद्दिट्ठी उप्पन्नओही भण्णति । “तिविहो” ति वातापित्तासिंभओ वा तैसिं वा समवायातो सन्निवातितो भवति । “आमइणं” ति आमतो रोगो, सो आमतो जस्स अत्थि सो आमती मनुस्सो भण्णति, तस्स सो विभंगी सव्वदव्वादिकिरियं जाणंतो एगो नेगो ओसहसामत्थं जाणंतो रोगिणो उवसंपन्नस्स तहा तं घयाइतोसहगणं देति जहा सेसो वातातिरोगो असेसो फिट्ठति ॥ ओसहपयाणे य इमो चउभंगो-

[भा. ६५०५]

एगेनेगो छिज्जति, एगेण अनेग नेगहिं एक्को ।

नेगेहिं पि अनेगा, पडिसेवा एव मासेहिं ॥

[भा. ६५०६]

एक्कोसहेण छिज्जति केति कुविता वि तिन्नि वाताती ।

बहुएहिं वि छिज्जंती, बहूहि एक्केकओ वा वि ॥

सू- जहा एगेण घयकुडेण एगो वायातिरोगो छिज्जति, तहा एक्केण घयकुडेण “अनेगे” ति

तिन्नि वायाइखुभिया मंदनुभावा छिजंति त्ति । “बहुएहिं वि छिजंति” त्ति बहुएहिं वि घयकुडेहिं बहु चेव वायातीखुभियाइ छिजंति । एस घरिमभंगो । “बहुहिं एक्केओ वा वि” त्ति बहुहिं घयकुडेहिं अद्यत्थमवगाढो एक्केओ वायाइ वाही छिजति । एस ततियभंगो । एवं जेण मासारुहेहिं रागाइएहिं मासो सेवितो सो मासेण सुज्झइ त्ति, जिना तस्स मासं चेव देंति । बितियभंगे बहुमासा पडिसेविता मंदानुभावेण हा दुड्ढकयादीहिं य पयणुकया जहा मासेनेव सुज्झति त्ति जिना तस्स चेव मासं देंति, जेन वा पणगादिणा सुज्झति तं देंति । ततियभंगे तिब्बज्झवसाणसेविते मासे रागादीहिं वा हरिसायंतस्स मासेण न सुज्झति त्ति जिना नाउं दुमासादी देंति, रागुवरुवरि वड्ढिते जाव पारंचियं देंति । चरिमभंगो पुण पढमसरिच्छो । अहवा - बहुसु संचयमासेसु जिना छम्मासं चेव देंति ठवणारोवणवज्जं, एव अन्नेसु वि ओसहेसु थउभंगो भाणियव्वो ॥

इमो दिड्ढंतोवणतो-

[भा. ६५०७] धन्नंतरितुल्लो जिनो, नायव्वो आतुरोवमो साहू ।

रागा इव अवराहा, ओसहसरिसा य पच्छित्ता ॥

जहा धन्नंतरी तहा जिनो, जहा रोगी तहा साहू सावराधी, जहा ते रोगा तहा ते मुलुत्तर गुणावराहा, जहा ताणि ओसहाणि तहा मासादी पच्छित्ता । एवं जिना नाउंजत्तिएणेव सुज्झति तत्तिय चेव देंति । एवं जिनं च पडुच्च दोसा एगत्तमावण्णा ॥

इदानीं चोदसपुव्वि पडुच्च जहा दोसाण एगत्तं तहा भण्णति-

[भा. ६५०८] एसेव य दिड्ढंतो, विब्भंगिकतेहि वेज्जसत्थेहिं ।

भिसजा करेंति किरियं, सोहंति तहेव पुव्वधरा ॥

सू- जहां विभंगी रोगोसह चउभंगा विकप्पेण अवितहं किरियं करेंति । “भिसज” त्ति - वेज्जा ते वि तहा विभंगीकयवेज्जितसत्थाणुसारेण चउविकप्पेण अवितहं रोगावणयणकिरियं करेंति । “एसेव दिड्ढंतो” त्ति एसेव चोदसपुव्वीण दिड्ढंतो कज्जति, जहा ते वेज्जा तहा चोदसपुव्वधरा, परिहाणीए जाव पुव्वधरा, परिहाणि नाम नवपुव्वततियवत्थुंति, एए वि जिनाभिहितागमाणुसार जिना इव अवितहं जेण विसुज्झति त चेव पच्छित्तं देंति ॥

चोदकाह - “जिना केवलनाणसामत्थतो पच्चक्खं रागादियाण वड्ढोवड्ढिपस्संता तहा पच्छित्तं देंति, चोदसपुव्वी अपेच्छंतो कहिं दिज्ज” ? अत्रोच्यते-

[भा. ६५०९] नालीत परूवणता, जह तीइ गतो उ नज्जती कालो ।

तह पुव्वधरा भावं, जाणंती सुज्झते जेण ॥

सू- “नालीत” त्ति - घडितो उदगगलणोवलक्खितो कालो, तीए य घडियाए परूवणा कायव्वा, जहा पलित्तयकए कालनाणे, जहा तीए दिवपरातिकालस्स य किं गतं सेसं वा नज्जति तहा पुव्वधरा दुरुवलक्खं भावं आगमप्पमाणतो जाणंति, भावे य नाए जेन पच्छित्तेण सुज्झति तम्मत्तं हीनमहियं वा चउभंग विगप्पेण जिना इव पुव्वधरा वि देंति, एवं चोदसपुव्वीए पडुच्च दोसा एगत्तमावन्ता ॥ चोदसपुव्वीण नालिय त्ति गयं । इदानीं जाति पडुच्च दोसा जहा एगत्तमावन्ता तहा भण्णति । अत्र वाक्यं “दव्वे एगमनेग” त्ति, जाती दुविहा - पच्छित्तजाती दव्वजाती य ।

एत्थ इमे भण्णति-

[भा. ६५१०] भासचउमासिएहिं, बहूहि एगं तु दिज्जए सरिसं ।
असनादी दव्वाओ, विसरिसवत्थूओ जं गुरुगं ॥

सू- तत्थ पच्छित्तेकजातिय बहुसु लहुमासिएसु सरिसत्तणओ - धम्मयए एक्कं चेव मासं दिज्जति, एक्कं गुरुअं दिज्जति, लहुगुरुसंजोगे गुरुअं एक्कं ओहाडणं दिज्जति, एवं दु-ति-चउ-पंच-छम्मासिएसु वि सव्वेसु वा आवन्नस्स छम्मासियं एक्कं दिज्जति । दव्वेगजातीए “असनादी” पच्छद्धं, एक्कम्मि वा दव्वे अनेगेसु वा दव्वेसु अनेगा पच्छित्ता, “तत्थिवकदव्व” ति - असणं तं अनेगदोसपुत्तनिपरिणं, जहा तं असनं गयपिडो आइहो उदउल्लो आहाकम्मिओ य, एत्थ एक्कं चेव ओहाडणं गुरुतरं आहाकम्मियनिष्फणं चउगुरुं दिज्जति, “अनेगदव्वेसु वि” ति - असनं आहाकम्मियं, पानं बीयादिवणस्सतिसंघट्टं, छातिमं पूतिमं, सातिमं उद्देसियं, अहवा-अनेगदव्वा एक्कं असनं आहाकम्मियं अन्नं असनं कीयगड, अन्नं ठवियं एवं पाणादिया वि भाणियव्वा, एत्थ विसरिसवत्थुसु जं आहाकम्मादि गुरुतरं तं दिज्जति, सेसा तदंतभावपविट्ठा दट्ठव्वा । एत्थ केति अगारिदिट्ठंतं कहेंति, “दोसु वि अविरोहो” ति- अन्हे आलोयणाए भणिहामो, एवं जातीए एगत्तमावण्णा दोसा एत्थ धम्मताए सुज्झंति । अहवा-जहा अतिपंकावणयणपयुत्तो खारजोगो सेसमलंपि सोहेति तहा ओहाडणपच्छित्तं पि सेसपच्छित्ते सोहेति ॥ “जातीए” “दव्वे एगमनेगे” ति पर्यं गयं ।

इदानि आलोयणादिया तिन्नि दारा भण्णंति, तेसिं इमे दिट्ठता-

[भा. ६५११] आगारिय दिट्ठतो, एगमनेगे य तेन अवराहा ।

मंडी चउक्कभंगो, सामियपत्ते य तेनम्मि ॥

सू- आलोयणाए आगारिदिट्ठतो, तेन दिट्ठतो य । दुब्बले भंडिदिट्ठतो । आयरिए सामित्तपत्त, तेन दिट्ठतो ॥ तत्थ आलोयणविगप्पा इमे-

[भा. ६५१२] निसेज्जा य वियडणे, एगमनेगा य होति चउभंगो ।

वीसरिओसन्नपदे, बिति तति चरिमे सिया दो वि ॥

सू- “वियडण” ति-आलोयणाए-एक्का निसिज्जा, एक्का आलोयणा, एवं चउभंगो । तत्थ पढमो विधीए अविग्घेण असेसाइयारे आलोयगस्स । बितिओ पम्हट्ठाइयारस्स मायाविणो वा, आलोचियवंदिएसु पुणो पच्छा सम्मालोयणपरिणयस्स गुरुम्मि तह निविट्ठे चेव वंदनं दाउ आलोवेति तस्स भवति । ततियभंगो बहुणा कालेण उस्सन्नवराहपदस्स बहुपडिसेविस्स वा एगदिने आलोयणं अवधारेंतस्स, अहवागुरुम्मि वा काइगभूमिगतपच्छागते तत्थ निसीदणं निसेज्जा एक्का एव आलोयणा भवति । चरिमभंगे दो वि संभवति अवराहा विस्सरणं उस्सन्नपदत्तणं च ॥ एत्थ चउसु वि भंगेसु अमायाविणो अनेगावराहस्सऽवि गुरुतरं एक्कं पच्छित्तं इमेण अगारिदिट्ठतेण-

[भा. ६५१३] एगावराहडंडे, अन्ने वि कहेत्तऽगारि हं मंती ।

एवं नेगपदेसु वि, डंडो लोउत्तरे एगो ॥

सू- जहा एगो रहगारो । तस्स भज्जाए बहू अवराहा कया, न य भत्तुणा नायव्वा । अन्नया घरं अवाउडदारं पोत्तुं पमायओ सेज्जिलिवधरे ठिता । तत्थ य घरे साणो पविट्ठो । तस्समयं च भत्ता आगओ । तेन दिट्ठो । पच्छा सा अगारी आगया । तं अवराहि ति काउं पिट्ठिउमारद्धो । सा वि

चित्तेइ अन्ने वि मे बहू अवराहा अत्थि, ते वि मे नाउं एसमं पुणो पिट्ठेहिति ति इमेणं से ते सव्वे कहेमि । भणति-

[भा. ६५१४] गावी पीता वासी, त हारिता भायणं पि ते भिन्नं ।
अज्जेव ममं सुहत्तं, करेहि पडवो वि ते हरिओ ॥

सू- गावी वच्छेण पीया, कंसभायणमण्णं वा भग्गं, एवमादिअवराहे स एक्कसरा कहिएसु तेन सा तं एक्कवारं पिट्ठिता । एवं लोउत्तरे वि अनेगावराहपदावण्णेसु एगो पच्छित्तदंडो अविरुद्धो ॥
अधवा-एत्थेव आलोयणत्थे इमो दिट्ठंतो-

[भा. ६५१५] नेगासु चोरियासु, मारणडंडो न सेसगा डंडा ।
एवं नेगपदेसु वि, एगो डंडो न उ विरुद्धो ॥

सू- एगो चोरो । तेन य बहुगागीता चोरिया कयाओ । कस्स ति भायणं हरियं, कस्स ति पडओ, कस्स ति हिरण्णं, कस्स ति सुवण्णं । अन्नया तेन राउले खत्तं खयं, रयणा गहिया, गहिओ य सो आरक्खेण रन्नो उवट्ठविओ ।

तस्समयं अन्नेउवट्ठिता भणति-अहं वि एतेण हंडंति । रन्ना रयणहारि तिकाउं सेसचोरियाओ य नाउं तस्स मारणदंडो एक्को आपत्ता, सेसचोरियदंडा तत्थेव पविट्ठा । एवं लोउत्तरे वि अनेगपदेसु एगडंडो अविकुट्ठी । बित्तिभंगे मायाविणो पुणो आलोएतस्स अन्नं पि पच्छित्तं दिज्जति । एवं जत्तिया वारा माई आलोएति तत्तिया पच्छित्ता । तत्तियभंगे असदस्स जद्विसं आलोयणा समायाति तद्विसं एगभक्षित्तं दिज्जाते । चरिमभंगे तेन निसिआ कथा आलोइयं च भणति य सम्मत्ता मम आलोयणा, दिन्नं पच्छित्तं, उट्ठिता गुरु, पुणो संभरियं तक्खणं चेव निसज्जं काउं पुणो य आलोइयं, ताहे गुरु असदस्स भणति तं चेव ते पच्छित्तं, असदभावां अन्नं न देइ । अहवा - साधूणं देवसियालोयणकाले गुरुणं अनेग निसिआ साधूणं अनेगा आलोयणाओष एवं आलोयणं पडुच्च एगत्तमावन्ना ॥

इदानीं दुब्बलं पडुच्च भणति । तत्थ भंडी चउक्कभंगदिट्ठंतो । भंडी बलिया बइल्ला बलिया, एवं चउक्कभंगो । पढमभंगे बहु आरिभिज्जति, सेसेसु तिसु भंगेसु इमा विभासा - बित्तिभंगे जं बइल्ला सक्कंति कट्ठिउं तत्तियं आरुभिज्जति । तत्तियभंगे जेन भंडी न भज्जति । चरिमभंगे उभयं पि जत्तियं तरति तत्तियं आरुभिज्जति । एयस्सिमो उवणओ-

[भा. ६५१६] संघयणं जह सगडं, धिती उ धुज्जेहि होति उवनीतो ।
बिय तिय चरिमे भंगे, तं विज्जति जं तरति वोढुं ॥

सू- सगडसरिच्छं संघयणं, धितियबलं बइल्लतुल्लं, एत्थ वि चउभंगो । पढमे सव्वं दिज्जति, बित्ति ए धितिअनुरूवं, तत्ति ए संघयणानुरूवं, चरिमे उभायनुरूवं, जं तरति तत्तियं दिज्जति ॥ एवं दुब्बलं पडुच्च दोसाणं एगत्तं । इदानीं आयरियं पडुच्च भणति, “सामिपत्तेयतेणम्मि” ति-

[भा. ६५१७] निवमरण मूलदेवो, आसऽहिवासे य पट्ठि न तु डंडो ।
संकप्पियगुरुदंडो, मुंचति जं वा तरति वोढुं ॥

सू- एगत्थ नगरे राया अपुत्तो मओ, तत्थ य रायचित्तगेहिं देवयाराधननिमित्तं अस्सो य हत्थी य अहियासिओ । इओ य - मूलदेवो चोरियं करंतो गहिओ, तेहिं रज्जचित्तगेहिं वज्झो

आनत्तो, नगरं हिंदाविजति । इतो य अस्स हत्थी मुक्का, अट्टारसपयतिपरिवारो दिट्ठो मूलदेवो । अस्सेण हेसियं पट्ठी च उट्ठिया, हत्थिणा गुलुगुलावियं गंधोदगं च करेण घेतुं अभिसित्तो खंधे य उट्ठिओ, सामुद्दपादएहिं य आइट्ठो एस राय ति । तस्स चोरियअवराहा सव्वे मुक्का रत्ते ठविओ । एस दिट्ठतो । इमो उवनओ - एगस्स बहुसुयस्स अहवा - पच्छित्तदंडो गुरुसंकपितो गच्छे आयरिओ कालगतो, सो य साधू आयरियजोग्गो ति आयरिओ ठविओ, विगडच्छेयसुत्तत्थतदुभयादीहि संगहो कायव्वो, ताहे जं सक्केति वोढुं तं दिज्जति, अह न सक्केति तो से सव्वं मुंचति, एवं दोसा एगत्तमावन्ना ॥

चोदगाह-साधूक्तं दोसेगत्तकारणं, किं इमाए एदहमेत्तीए ठवणारोवणआकट्ठिविकट्ठीए इतो पंच इतो दस ति पच्छित्ता घेतुं दिज्जति, जुत्तं गुरुणा आगममणुसरित्ता जं पच्छित्तं आरुहं तं ठवणारोवणमंतरेण एक्कसरा हंदि इमं पच्छित्तं एवं दिज्जउ । आचार्याह-

[भा. ६५१८] धोयवपुरिसा दुविहा, वणिए मरुए निहीण दिट्ठतो ।

दोण्ह वि पच्चयकरणं, सव्वे सफला कया मासा ॥

[भा. ६५१९] मरुगसमाणो उ गुरु, पूइज्जति मुच्चते य से सव्वं ।

साहू वणिओ व जहा, वाहिज्जति सव्वपच्छित्तं ॥

[भा. ६५२०] सुबडूहि वि मासेहिं, छण्हं मासाण परं न दायव्वं ।

अविकोवित्तस्स एवं, विकोविए अन्नहा होति ॥

[भा. ६५२१] वीसं वीसं भंडी, वणमरुसव्वाओ तुल्ल भंडीओ ।

वीसतिभाओ सुक्कं, वणमरुसव्वाओ तुल्ल भंडीओ ॥

चू- हे चोदग ! पुरिसा दुविहा गोया अगीयत्था य । तत्थ गीयत्थाणं अगीयपरिणामगाण य आवण्णाणं जतिर्यं दायव्वं तं विना आकट्ठिविकट्ठीए दिज्जति । तत्थ दिट्ठतो वणिएणं । तस्स वीसं भंडीओ एगजातियभंडभरियाओ य सव्वाओ समभराओ, तस्स य गच्छतो सुंक्कठाणे सुंकिओ उवट्ठितो- 'सुंक्कं देहि' ति । वणिओ भणति किं दायव्वं ? सुंकिओ भण्णति - वीसतिभाओ । ताहे तेन वणिएण सुंकिएण य परिच्छित्ता, मा ओरुहणपच्चारुहणंतेसु वक्खेवो भविस्सति ति काउं एक्का भंडी सुंकेदिन्ना । एवं सव्वेसिं गीयत्थाणं अगीयपरिणामगाण य विना आकट्ठिविकट्ठीए दिज्जति । जे पुण अगीयत्था अपरिणामगा य अतिपरिणामगा य ते जति छण्ह मासाणं परेण आवन्ना, तेसिं दोण्ह वि पच्चयकरणद्वा सव्वे मासा ठवणारोवणविहाणेण सफला काउं दिज्जति । एत्थ दिट्ठतो - मुखमरुओ, तस्स वीसं भंडीओ एक्कभंडतुल्लभराओ । सुंकितेण भणिओ - एक्कभंडीभंडं दाउं वच्चसु, किमहीतारणवक्खेवेण । मुखमरुओ भणति - ओहरेत्ता एक्केक्काओ वीसतिभागो गेण्हसु, सुंकिएण तस्स पच्चयद्वा ओहरेत्ता एक्केक्किओ वीसतिभागो गहितो । मरुगसरिच्छा अगीता, सुंकियसरिसो गुरु ॥ अहवा - निहिदिट्ठतो इमेसु कज्जेसु अकज्जेसु य जताजएसु उवसंघरिज्जति, जओ इमं भण्णति-

[भा. ६५२२] अहवा वणिमरुएण य, निहिलंभनिवेदणे वणियदंडो ।

मरुए पूयविसज्जण, इय कज्जमकज्ज जतमजते ॥

चू- एक्केणं वणिएणं निही उक्खणिओ, तं अन्नेहिं नाउं रन्नो निवेइयं, वणिओ दंडिओ निही

य से हडो । एवं मरुएण वि निही लद्धो । रन्तो निवेइओ । रन्ता पुच्छिओ । तेन सव्वं कहियं । मरुओ पुज्जो त्ति काउं सो से निही दक्खिणा दिन्ना । “इय” त्ति - एवं जो कज्जे जयणाकारी तस्स सव्वं मरुगस्सेव मुच्चति । जो य कज्जे अजयणकारी, जे य अकज्जे (जयणाकारी य अजयणाकारी) वा एतेसु वारपत्तेसु वणिगस्सेव पच्छित्तं दिज्जति । नवरं - कज्जे अजयणाकारिस्स लहुतरं दिज्जति ॥ अहवा - जं हिद्धा भणियं जहा आयरियस्स सव्वं मोत्तव्वं तं कीस आयरिओ मुच्चति ? कीस वा सेसा वाहिज्जंति ? एत्थ वा निहिदिद्धंतो । जतो इमं भण्णइ-

[भा. ६५२३] मरुगसमाणो उ गुरु, पूइज्जति मुच्चते य से सव्वं ।

साहु वणिओ व जहा, वाहिज्जति सव्वपच्छित्तं ॥

सू-उवसंधारो आयारेण कायव्वो पूर्ववत् । आयरियस्स गच्छेव गहं करेतस्स सव्वं पच्छित्तं फिद्धइ, सेसं कंठं ॥ पुनरप्याह चोदकः-जं तुब्भे सुत्तखण्डं पन्नवेह इमं- “तेन परं पलिउंचिएवा अपलिउंचिए वा ते चेव छम्मासा”, तं किं एस सव्वस्सेव नियमो अह पुरिसविभागेण तं भण्णइ । आचार्याह-

[भा. ६५२४] सुबहूहि वि मासेहिं, छण्हं मासाण परं न दायव्वं ।

अविकोवितस्स एवं, विकोविए अन्नहा होति ॥

सू-तवारिहेहिं बहूहि मासेहिं छम्मासाण परं न दिज्जति, सव्वस्सेव एस नियमो, एत्थ कारणं जम्हा अन्हं वल्लभाणसामिणो एवं चेव परं पमाणं ठवितं, छम्मासपरतो बहुसु वि मासेसु आवन्नेसु सव्वे मासा ठवणारोवणप्पगारेण सफला काउं अविकोवियस्स एवं दिज्जति । जो पुण विक्कोवितो तस्स “अन्नह” त्ति विना ठवणारोवणाए छम्मासा चेव दिज्जंति, सेसं अतिरित्तं सव्वं छडिज्जति । चोदकाह- “जति भगवथा तवारिहे उक्कोसं छम्मासा दिद्धा तो छम्मासातिरित्तमाससेवीण छेदादि किं न दिज्जति” ? आचार्याह- “सुबहूहि” गाहा-जो अगीयत्थो अपरिणामती अतिपरिणामतो वा छेदस्स वा अणरिहो छेदादि दा जो न सद्दहति एतेसिं छम्मासो वरिसबहूहिं वि मासेहिं आवण्णाण छम्मासा चेव ठवणारोवणप्पगारेण दिज्जंति । “अवि” पदत्थसंभावणे, एते अविकोविता जति वि छेदमूलातिपत्ता तहा वि छेदो मूलं वा न दिज्जति, तयो चेव दिज्जति ।

अहवा - अवि पदत्थसंभावणे, जति पुण अविकोवितो वि आउट्टियाए पंचिदियं घातेति दप्पेण वा मेहुणं सेवति, तो से छेदो वा मूलं वा दिज्जति । जे पुण एगंदियादिविराहणे अजयणसेवाए वा निक्कारणसेवाए वा अभिक्खसेवाए वा छेदमूला पत्ता ते अविकोवियस्स न दिज्जंति, तेसु छम्मासा चेव दिज्जंति । जो पुन विकोवितो तस्स “अन्नह” त्ति छम्मासोदरि बहुसु मासेसु वा आवन्नस्स उग्घातियं । बितियवाराए अनुग्घातियं दिज्जति, छेदो न दिज्जति । ततियवाराए छेदो वि दिज्जति मूलं न दिज्जति ॥ को पुरिसो पुण विकोवितो अविकवितो वा ? भण्णति-

[भा. ६५२५] गीओ विकोवितो खलु, कयपच्छित्तो सिया अगीओ वि ।

छम्मासियपट्टवणा, एतस्स सेसाण पक्खेवो ॥

सू-पुव्वद्धं कंठं । जो वा भणिओ- “अज्जो ! जइ भुज्जो भुज्जो सेविहिसि तो ते च्छेदं मूलं वा दाहामो”, एसो वि विकोविदो भण्णति, एसो वि विकोविदववहारेण ववहारियव्वो । एतेसिं चेव विवरीता जो य पढमताए पच्छित्तं पडिवज्जते - एते अविकोविआ भण्णंति । एत्थ जो विकोवितो

सो जति छसु मासेसु पडवितेसु अंतरा जति वि मासियादि पडिसेवति तं तस्स पुव्वठवियछम्मासस्स जे सेसा मासा दिना वा अच्छंति ताण मज्जे पक्खेवो अनुग्हरुसिणेण निरनुग्हकसिणेण वा कज्जति ॥ एवं वक्खमाणं "निहीण दिट्ठंती" ति एयस्स इमं वा वक्खमाणं-

[भा. ६५२६] अहवा महानिहिम्मि, जो उवचारो स चेव थोवे वि ।

विनयादुपचारो पुण, छम्मासे तहेव मासे वि ॥

सू- अहवेत्ययं विकल्पे, महानिहिं उक्खममाणे जारिसो उवचारो कीरइ तारिसो थेवे वि निहिम्मि, एवं अवराहालोयणाए जारिसो छम्मासावराहालोयणाए निसिज्जादि विणओवतारो कीरइ तारिसो मासिए वि आदग्गहणाओ दब्बादिसु तारिसो य पसत्येसु चेव प्रयलो ॥

सीसो पुच्छति- "एवं तवच्छेदमूलारुहं पच्छित्तं कओ उप्पज्जइ ?" गुरु भणइ-

[भा. ६५२७] मूलतिचारेहिंती, पच्छित्तं होति उत्तरेहिं वा ।

तम्हा खलु मूलगुणे, नऽइक्कमे उत्तरगुणे वा ॥

सू- सन्त्वाहरीहिं ज उत्तरगुणेहिं विराहिणहिं एयं पच्छित्तं भवइ तम्ह मूलगुणा न विराहेयव्वा उत्तरगुणा वा ॥ चोदगो भणइ- "वा" संदोवादाणतो इमा अत्यावत्ती उवलक्खिज्जति-

[भा. ६५२८] मूलव्वयातिचारा, जयसुद्धा चरणभंसगा होति ।

उत्तरगुणातिचारा, जिनसासने किं पडिक्खुडा ॥

सू- जति मूलगुणातिचारा चेव चरणभंसका भवंति तो साहूणं उत्तरगुणातिचारा चरणअवराहणा होता साहूणं जिनसासने किं पडिसिद्धा ? तेसिं पडिसेधो निरत्यगो पावति ॥ अह इमं होज्ज-

[भा. ६५२९] उत्तरगुणातिचारा, जयसुद्धा चरणभंसगा होति ।

मूलव्वयातिचारा, जिनसासने किं पडिक्खुडा ॥

अह तुब्बो भणह- उत्तरगुणाइयारा चरणभंसका होति तो मूलगुणाइयारा साधूणं मा पडिसिज्जंतु अविराहणत्वाच्च, पडिसेविज्जंतु, न दोसो ॥ आयरियो भणइ-

[भा. ६५३०] मूलगुण उत्तरगुणा, जम्हा भंसंति चरणसेढीओ ।

तम्हा जिनेहि दोन्नि वि, पडिसिद्धा सव्वसाहूणं ॥

सू- मूलुत्तरगुणा जम्हा दो वि पडिसेविज्जमाणा चरणसेढीओ भ्रंशंति, तेन कारणेण दोण्ह वि अतिचरणं जिनेहिं पडिसिद्धं । जं पुण "वाकारो" अत्यावत्तिं घोसेह, तत्थ वाकारो इमं दरिसेइ - मूलगुणा वि पडिसेविज्जमाणा चरणाओ भंसंति, उत्तरगुणा वि पडिसेविज्जमाणा चरणाओ भंसंति, दो वि वा जुगवं सेवमाणा चरणाओ भंसंति । अहवा - वागारो इमं अत्थं दरिसेइ - मूलगुणेहिं पडिसेविज्जमाणेहि मूलगुणा ताव हता चेव उत्तरगुणा वि हम्मंति, उत्तरगुणेहिं पडिसेविज्जंतेहिं उत्तरगुणा ताव पडिसेविते चेव हता, मूलगुणा वि हता लब्धंति ॥

कहं ?, उच्चये इमेण दिट्ठंतसामत्थेण-

[भा. ६५३१] अग्गघातो हणे मूलं, मूलघातो य अग्गं ।

छक्कायसंजमो जाव, ताव ऽनुसज्जणा दोण्हं ॥

सू- जहा तालदुमस्स अग्गसूतीए हताए मूलो हतो चेव, मूले वि हते अग्गसूती हता, एवं

मूलुत्तरगुणेषु वि उवसंहारो । एत्थ चोदगाह- “जति मूलुत्तरगुणातो अन्नोन्नविनासो तो नत्थि को य पवयणे मूलुत्तरगुणधारी । कम्हा ? जम्हा नत्थि कोति सो संजतो जो मूलुत्तरगुणाण अन्नयरं न पडिसेवति, अन्नयरपडिसेवणाए य दोण्ह वि मूलुत्तराण अभावो, दुण्ह वि अभावे सामादियादिसंजमस्स अभावो, संजमस्स अभावे पंचण्हं नियंठाण अभावो, एवं ते सव्वं चारित्तातो भंसो लब्धति, अचरित्तं वा तित्थं भवति सुण्णं वा पवयणमिति ॥

आचार्याह-“छक्काय” पच्छद्धं एयस्स इमा वक्खा-

[भा. ६५३२] जा संजमता जीवेषु ताव मूलगुणउत्तरगुणा य ।

इत्तरिय छेद संजम, नियंठ बकुसा य पडिसेवी ॥

पू-“भूतेसु” ति-जाव छसु जीवनिकायेषु संजमता लब्धति ताव “दोण्ह” ति मूलुत्तरगुणाण अनुसञ्जणा लब्धति, ताव इत्तरसामाइयसंजमस्स छेदोवद्वावणियस्स य अनुसञ्जणा लब्धति । जाव य दो संजमा लब्धति ताव बउसनियंठो पडिसेवणानियंठो य अनुसञ्जति । तम्हा नो सुन्नं पवयणं, न वा अचरिती, न वा मूलुत्तरपडिसेवाए सञ्जं चारित्ताओ भंसो भवति ॥ मूलुत्तरपडिसेवाए चरित्तम्भंसे इमे विसंसे-

[भा. ६५३३] मूलगुण दइयसगडे, उत्तरगुण मंडवे सरिसवायी ।

छक्कायरक्खण्णहा, दोसु वि सुद्धे चरणसुद्धी ॥

पू-मूलगुणे दो दिट्ठंता-दतितो सगडं चं, उत्तरगुणा वि एतेसु दसेयव्वा । उत्तरगुणेषु मंडवदिट्ठंतो, एत्थ वि मूलगुणा दंसेयव्वा । तत्थ दतितो उक्खंतिरितो जइ पंचमहद्वारा जुगवं मुंचति तो तक्खणा रिक्को दतितो भवति । अह पंचमहद्वाराण अन्नयरदारं एक्कं मुंचति तो कमेण रिक्को भवति । तस्सेव दतितस्स जे अन्ने सुहुमछिद्दा तेसु गलमाणेसु चिरकालेण रिक्को भवति । एवं महव्वएसु वि उवसंहारेयव्वं । भणंति य गुरवो एगवयभगे सर्वव्रतभंगो भवति, एस निच्छयतो, वयहारतो पुण तमेवेक्कं भग्गं, एगभंगेण कमेण चरित्तंगलइ । अन्ने भणंति-दप्पतो चउत्थासेवणे सव्वचरित्तभंगो, सेसेसु पुण अभिक्खासेवाए महल्लउतियारे वा भंगो भवति ।

सगडस्स पंच मूलंगा-दो चक्का, दो उद्धी, अक्खो य । तेहिं अविनट्ठेहिं उत्तरंगेहिं या वज्जकीलकलोहपट्टादीहिं य समगं सगडं भारवहणखमं भवति पलोइए य । अह तेसिं मूलगाणं एक्कं पि भज्जति तो न भारखमं भवति न पलोइए य । सेसेहिं उत्तरंगेहिं केहिं चि विना सगडं भारक्खमं पलोइति य । बहूहिं पुण उत्तरंगेहिं चि विसंघातितं न तहा भारक्खमं पलोइति य । एवं चरणे वि मूलुत्तरगुणजुत्तो साधू चरणभरं उव्वहति, सव्वो उवणओ कायव्वो । उत्तरगुणविराधनाए पुन चिरकालेण चारित्तं भज्जति

कथं ? , उच्यते-मंडवदिट्ठतेणं जहा एरंडमंडवो, तत्थ एगदुगादिसरिसवपक्खेवेण बहूहिं पक्खित्तेहिं मंडवभंगो न भवति, अह तत्थ महल्लसिलापक्खेवो कज्जति तो तक्खणा भज्जति, एवं चारित्तमंडवो बहूहिं उत्तरगुणेहिं कालओ य चिरेण भज्जति, मूलगुणातियारसिलाहिं पुण सञ्जं चेव भज्जति, आतिग्गहणाओ सिगय-सालि-तंदुलाइ । जम्हा एवं मूलगुणपडिसेवाए खिप्पं, उत्तरगुणपडिसेवाए य चिरेण चारित्तभंगो भवति, तम्हा मूलुत्तरगुणा सुद्धा भवंति, तेसु य सुद्धेसु नियमा चरित्तसुद्धी, चरित्तसुद्धीओ य अभिलसिताराधना भवति ॥ शिष्याह-“पाणवहादिया

पंच मूलगुणा ते णञ्जंते, उत्तरगुणा न याणामो । ते के केवतिया वा ? अतो भण्णति-

[भा. ६५३४] पिंडस्स जा विसुद्धी, समितीओ भावणा तवो दुविहो ।

पडिमा अभिग्गहा वि य, उत्तरगुण मो वियाणाहि ॥

एतसि कमेण इमा संखा-

[भा. ६५३५] तिग बाताला उड्ढ य, पणुधोसा बार धारस छेव ।

छन्नउदी दव्वादी, अभिग्गहा उत्तरगुणा उ ॥

सू- पिंडविसोही तिविहा- उग्गमो उप्पादना एसणा य । तत्थुग्गमो सोलविहो, उप्पादना सोलसविहा, एसणा दसविहा, एते बायालीसं । इरियादियाओ पंच, मणातियाओ तिन्नि, एयातो अट्ठसमितीओ । महव्वयभावनाओ पणवीसं । तवो दुविहो-अर्म्मितरो बाहिरो य, एक्केक्को छव्विहो य एस दुवालसविहो । भिक्खुपडिमाओ दुवालस, एते सव्वे नवनउत्तिं भेदा । अह इरियादियाओ पंच समितीओ कञ्जंति तो छन्नउड्ढं भेदा भवंति । अभिग्गहा संखेवओ चउव्विहा-दव्वखेत्तकालभावभिन्ना अहवा-एक्कं चेव अभिग्गहं दव्वखेत्तकालभावविसिड्ढं गेण्हइ, अभिग्गहा य परिमाणओ अणियतत्ति तेन न एतेसु पक्खित्ता, न वा परिमाणमभिहितं ॥

एवं संखेवतो मणिता उत्तरगुणा तेऽतिपसंगतो भणियं । इदानिं पगतं भण्णति-जंति हेड्ढा एगूणवीसाए उद्देसएसु पच्छित्तं वण्णियं तस्सिगे पुरिसेसु आवत्तिविसेसा-

[भा. ६५३६] निग्गयवड्ढंता या, संचइया खलु तहा असंचइता ।

एक्केक्का ते दुविहा, उग्घात तहा अनुग्घाता ॥

सू- जे ते पायच्छित्तं वड्ढंतगा ते दुविहा- “निग्गता वड्ढमाणा य ।” निग्गया नाम जे तवं बोलीणा छेदादिपत्ता, वड्ढंता नाम जे तवे चेव वड्ढंति । तत्थ जे वड्ढंता ते पुणो दुविहा- “संचतिता असंचइया य ।” संचतिता नाम जे छण्हं मासाणं परेण पच्छित्तं पत्ता सत्तंमासादि जाव आसीतं सत्तं मासाणंति तेसिं ठवणारोवणविग्गगेण दिवसा घेत्तुं छम्मासो निप्पाएत्ता दिज्जंति । असंचइता नाम जे मास-दुमास-तिमास-चउ-पंच-छम्मासिए वा वड्ढंति । एते संचइया असंचइया पुणो एक्केक्का दुविधा- उग्घाया अनुग्घाइया य । उग्घाय ति लहुगा अनुग्घाय ति गुरुगा ॥ संचयासचएसु उग्घातानुग्घाएसु इमो पड्ढवणविही-

[भा. ६५३७] मासाइ असंचइए; संचइए छहि उ होइ पड्ढवणा ।

तेरस पदऽसंचहिए, संचति एक्कारस पदाइ ॥

सू- तत्थ असंचतिते जो मासं आवन्नो तस्स मासेणं चेव पड्ढवणा, एवं दुमासावण्णस्स दोमासिया पड्ढवणा, एवं जाव छम्मासावण्णस्स छम्मासिता पड्ढवणा । जो पुण संचइयातन्नो तस्स नियमा छहिं चेव मासएहिं पड्ढवणा । पड्ढवणा नाम दानं । तं दानमसंचयसंचएसु जहासंखं तेरसपद एक्कारसपदं च ॥ कहं तेरसपदा एक्कारस वा ?, उच्यते-

[भा. ६५३८] तवतिगं छेदतिगं, मूलतिगं अणवट्ठाणतिगं च ।

चरिमं च एगसरयं, पढमं तववज्जियं बितियं ॥

सू- असंचए तेरसं पदा इमे- असंचए उग्घायमासमावण्णस्सं पढमं मासो दिज्जति, बितियवारे उग्घायचउमासो दिज्जति, तइयवारे उग्घाय छमासतवं दिज्जइ । ते वि उग्घाततवे उग्घाता चेव

दिञ्जति ततो, परं तिभि वारा छेदं, ततो परं तिन्नि वारा मूलं, ततो परं तिन्नि वारा अणवद्भुं, ततो परं “चरिमं” ति-पारंघियं तं । “एगसरंगं” ति एकं वारं दिञ्जति । असंचए अनुग्धातिए वि एवं चेव तेरसपदा भाणियब्बा । “पढमं” ति - असंचतितं एयं गयं । “तववज्जितं बितियं” ति-पढमतवदुगं जं तेन वज्जियं । “बितियं” ति संचतियं एक्कारसपदियं भवति । अहवा-“पढमतववज्जितं बितियं” ति-पढमतवदुगं जं तेन वज्जियं “बितियं” ति संचतियं एक्कारसपदियं भवति ॥

ते एक्कारस पदा संतिए, उग्धातिए इमे-

[भा. ६५३९] छेदतिगं मूलतिगं, अणवद्भुतिगं च चरिममेगं च ।

संवट्ठितावराहे, एक्कारस पदा उ संचइए ॥

सू- “संवट्ठितावराहे” ति-जं ठवणारोवणप्पगारेण बहुमासेहिंतो दिणा घेतुं ते संवट्ठिता एकं छम्मासियं निष्फातियं तं संवट्ठितावराहो भण्णति, तं एकं दाउं ततो परं छेदादिगा पूर्ववत् । एवं संचइए उग्धातिए एक्कारसपदा, अनुग्धातिते वि एवं चेव एक्कारस पदा भवन्ति ॥ एयं पच्छित्तं जे वहन्ति पुरिसा ते तिविहा इमे-

[भा. ६५४०] आततरे परतरे वा, आततरे अभिमुहे य निक्खित्ते ।

एक्केकमसंचतिए, संचति उग्धातऽनुग्धाते ॥

सू- पढमो आयतरो परतरोवि । बितिओ आततरो नो परतरो । ततितो परतरो नो आततरो । अन्नो पुण अन्नतरतरं चउत्थं भणति, सो य भव्वाहुकयनिञ्जुतिअभिप्पाततो न सम्मओ ।

कम्हा ? उच्यते-जम्हा सो जइ इच्छियं करेति तो आयतरसमो दइव्वो, अह वेयावच्चं करेति तो परतरसमो दइव्वोति, तम्हा नत्थि चउत्थो पुरिसभेदो । जे पुण चउत्थ पुरिसभेदं भणति ते पुरिसभेदविकम्पोवलंभाओ अत्यतो उण अनंतगमपञ्चवत्तणतो अविरहियत्तणओय संभवन्तीत्यर्थः । एतेसिं इमं सरूवंपढमो सो तवबलिओ जाव छम्मासखमणं पि काउं समत्थो, तं च तवं करेत्तो आयरियाइवेयावच्चं पि करेति, सलद्धित्तणतो, तेन एस उभयतरो । आयतरो पुण तवबलिओ वेयावच्चलद्धी ते नत्थि । परतरस्स पच्छित्तकरणे सामत्थं नत्थि वेयावच्चकरणलद्धी से अत्थि । चउत्थस्स पुण अन्नतरस्स तववेयावच्चसु दोसु वि सामत्थं अत्थि, नवरं-जुगवं न सक्केति काउं, तवं करेत्तो वेयावच्चं न सक्केति, वेयावच्चं वा करेत्तो तवं न सक्केति, एवं अन्नतरतरो क्रमात् करोतीत्यर्थः । एत्थ जो उभयतरो आयतरो य एते दो वि नियमा पच्छित्तवहणाभिमुहा भवन्ति, ततिए पुण जाव वेयावच्चं करेति ताव सपच्छित्ते निक्खित्ते कज्जति । एत्थ एक्केके पुरिसे पच्छित्तं जं वहन्ति तं वा निक्खित्तं । तं संचइयं वा पुणो एक्केकं दुविहं - उग्धातं अनुग्धातं ति ॥

एवं संखेवओ परुवितं । इदानिं एसेवत्थो सयित्थरो भण्णति । तत्थ जो पढमो उभयतरो ति तस्स आयरिया इमं दिहुंतं कण्ठंति-

[भा. ६५४१] मास जुयल हरिसुप्पत्ती, सोइंदियमाइ इंदिया पंच ।

मासो दुगतिगमासो, चउमासो पंचमासो य ॥

सू- एक्को सेवगपुरिसो रायं उल्लगति, सो य राया तस्स वित्तिं न देति । अन्नया तेन राया कम्हि य कारणे परितोसिओ, ततो परं तेन रन्ना तस्स तुट्ठणं पतिदिवसं सुवण्णमासतो वित्ती कता, पहाणं च सेवत्थजुयलंदिनं । एवं तस्स उभयतरस्स दुहा हरिसो जातो, एक्कं मे पायच्छित्तदानेन

अतियारमलिणो अप्पा सोहिओ, वितियं गुरुहं वेयावञ्च निजुत्तो निजरा मे भविस्सति ति । एवं सो पायच्छित्तं वहंतो वेयावञ्च करंतो अन्नं पि पायच्छित्तं आवञ्जेज्ज ।

कहं ? उच्यते- सोइंदियमादीणं इंदियाणं पंचण्हं अन्नतरेण आतिग्गहणातो कोहीदीहिं वाऽऽपञ्जेज्ज, तं पुण तोवं पणगादी जाव वीसतिरतिंदियं, बहु पारंघियादिं, ओमत्थगपरिहामीए जाव मासियं, एत्थ थोवे बहुए वा आवण्णस्स भिन्नमासो दिज्जइ ॥ कम्हा ? उच्यते-

[भा. ६५४२] तवबलिओ सो जम्हा, तेन व अप्पे वदिज्जए बहुणं ।

परतरओ पुण जम्हा, दिज्जति बहुए वि तो अप्पं ॥

सू- जम्हा सो पायच्छित्ततवोकरणे धितिसंघयणबलितो “तेन व” ति-तेन किल कारणेण पनगादी अप्पं पि आवन्नस्स बहुभिन्नमासो दिज्जति । जम्हा पुण सो आयरियादि परं वेयावञ्चकरणेण अरो हरेए तेन से पारंघियादि बहु पल्लितं आवन्नस्स थोवं भिन्नमासो दिज्जति । थोवे बहुए वि आवण्णस्स भिन्नमासदाणे कारणं भणियं - इंदियादीहिं पुणो पुणो आवज्जतस्स आवत्तीकमो भण्णति- “मासो दुगति” पच्छद्धं, मासग्गहणेण भिन्नमासो सगलमासो य गहिओ ॥

एतेसिं च भिन्नमासादियाण आवत्तीदाणे इमं परिमाणं-

[भा. ६५४३] वीसऽद्वारस लहु गुरु, भिन्नाणं मासियाण आवण्णो ।

सत्तरस पन्नरस, लहुगुरुगा मासिया होति ॥

सू- सो उभयतरगो पट्ठाविधपच्छित्तं वहंतो वेयावञ्च करंतो जति थोवं बहुं वा उग्घायमनुग्घायं वा आयन्नो तो तस्स जति उग्घातितं पट्ठवितं तो से उग्घातिते चेव भिन्नमासो दिज्जति, जति पुणो वि आवज्जितो से पुणो वि भिन्नमासो दिज्जति, एवं वीसं वारा भिन्नमासो वाचव्वो । जइ वीसातो परेण आवञ्जेज्ज ततो से थोवे बहुए वा लहुमासो सत्तरवारा दिज्जति, एत्थ थोवं पनगादिभिण्णमासंतं, बहु पुण मासादिपारंघियं तं, एवं दुमासातिसु वि, हिड्डल्लाणा थोवं उवरिमठाणा बहू भाणियव्वा ॥ सत्तरसण्हं मासियाण उवरि जतो पुणो वि आवज्जति तो ‘दुगतिगमासो’ ति अस्य व्याख्या-

[भा. ६५४४] उग्घातियमासाणं, सत्तरसेव य अनमुयंतेणं ।

नेयव्वं दोन्नि तिन्नि य, गुरुगा पुण होति पन्नरस ॥

सू- दोमासियं पि उग्घातियं सत्तरसवारा दिज्जति, जइ पुणो वि आवज्जइ तो तेमासियं पि सत्तरवारा दिज्जति ॥

[भा. ६५४५] सत्तचउक्का उग्घाइयाण पंचेव होतऽनुग्घाया ।

पंच लहुगा उ पंच उ, गुरुगा पुण पंचगा तिन्नि ॥

सू- सत्तरससु तेमासिएसु अइक्कंतेसु जति पुणो आवज्जति तो चउलहुअं सत्तवारा दिज्जति, तओ वि परं जइ पुणो वि आवज्जति तो पंचमासियं लहुअं वं वारा दिज्जति, जइ पुणो आवज्जइ तो छल्लहुयं एक वारं दिज्जइ, एत्थ अन्ने पंचमासियठाणाओ उवरिं छम्मासियं न परुविति, पंचमासितोवरि छेयातियं भणंति, तं न भवति, जम्हा एस पच्छिल्लवट्ठी अनंतरानंतरठाणवट्ठीए दिट्ठा तम्हा छम्मासियं वत्तव्वं । छम्मासोवरि जइ पुणो आवज्जति तो तिन्नि वारा लहु चेव छेदो वाचव्वो । एस अचिसिट्ठो वा तिन्नि वारा छल्लहु छेदो ।

अहवा-जं चेव तवतियं तं चेव छेदतियं पि मासब्भंतं चउमासब्भंतं छम्मासब्भंतं च, जम्हा एवं तम्हा भिन्नमासादिछम्मासं तेसु छिन्नेसु छेदतियं अतिकंतं भवति, ततो वि जति परं आवज्जति तो तिन्नि वारा मूलं दिज्जति । जइ पुणो वि आवज्जइ तो तिन्नि वारा अणवड्ढं दिज्जति । जइ पुणो आवज्जइ तो एक्कं वारं पारंघियं पावति । एत्थं असंचतियं उग्घातियं पतं । जइ पुण असंचतियं अनुग्घातिय पट्ठवियं तो एयाओ चेव अइक्कंतगाहाओ सिंघावलोयणेणं अनुसरियव्वा । इमेण अत्थेण सो चेव उभयतरगो पच्छित्तं वहतो वेयावच्चं करेत्तो आवज्जइ अप्यं बहुअं वा तो से गुरुओ भिन्नमासो दिज्जति । पुणो आवज्जंतस्स सो अट्ठारसवारा दिज्जति । ततो परं पन्नरसवारा दिज्जति । ततो परं पन्नरसवारा मासियं गुरुअं दिज्जति । ततो परं पन्नरस्स चेव वारा दोमासियं गुरुअं दिज्जति । ततो परं पन्नरसवारा तेगासियं गुरुअं दिज्जति । ततो वि जइ परं आवज्जइ तो चउमासियं गुरुं पंचावारा दिज्जति । जइ पुणो वि आवज्जति पंचमासियं तिन्निवारा दिज्जति । जइ पुणो वि आवज्जइ तो एक्कं वारं छग्गुरुअं दिज्जति । जइ पुणो वि आवज्जइ तो छेदतियं, तोत मूलतियं, ततो अणवड्ढतियं, ततो परं एक्कंपारंघियं, एवं असंचतितं अनुग्घातितं ॥

एत्थ असंचतिते उग्घायानुग्घायावत्तिठाणलक्खणं इमं-

[भा. ६५४६] उक्कोसाउ पयाओ, ठाणे ठाणे दुवे परिहवेज्जा ।

एवं दुगपरिहाणी, नेयव्वा जाव तिन्नेद ॥

सू- उक्कोसा उग्घातिया वीसं भिन्नमासपदा भवन्ति, तेहिंतो दो पडिया, जाया अट्ठारस ते उक्कोसा अनुग्घातियभिन्नमासा भवन्ति, एवं मास-दुमास-तिमास-चउम्मास-पंचमासठाणेसु ॥ एते आवत्तिठाणा भणिया- दोण्हं पुण एतेसिं इमेण विहिणा-

[भा. ६५४७] बारस दस नव चेव तु, सत्तेव जहन्नगाइ ठाणाइं ।

वीसऽट्ठारस सत्तर, पन्नरहाणी मुनेयव्वा ॥

सू- ये सेसा वीसा भिन्नमासाणं अट्ठ झोसिय पच्छद्धेण जुतेहिंतो झोसियन्ति ते गहिया, पुव्वद्धेण झोसियसेसा गहिया ॥ के पुण झोसिज्जन्ति इमे-

[भा. ६५४८] अट्ठइ उ अवनेत्ता, सेसा दिज्जन्ति जाव तु तिमासो ।

जत्थऽट्ठकावहारो, न होति तं झोसए सव्वं ॥

सू- वीसा भिन्नमासाणं अट्ठ झोसिया सेसा बारस भवन्ति, एते वि बारस तहेव छम्मासा काउं दायव्वा । अट्ठारसण्हं अट्ठ झोसित्ता सेसा दस भवन्ति, एते दस तहेव छम्मासा काउं दायव्वा । सत्तरसण्हं अट्ठ झोसित्ता सेसा नव भवन्ति, ते वि तहेव छम्मासा काउं दायव्वा । पन्नरसण्हं अट्ठ झोसित्ता सेसा सत्त भवन्ति, ते वि तहेव छम्मासा काउं दायव्वा । वीसियादि अट्ठ झोसित्ता सेसा बारसादिया जहन्नठाणा भाणियव्वा । जत्थ पुण अट्ठ न पूरेज्ज जहा चउमासपंचमासेसु तत्थ सव्वं चेव झोसिज्जति । अट्ठ ति - अट्ठमासिया मज्झिमा तवभूमी, एतीए अनुग्गहकरणं ति अतो अट्ठभागहारेण झोसणा कता, जे वारसादिया जहन्नठाणा ते वि ठवणारोवणप्पगारेण छम्मासे काउं सानुग्गहं निरनुग्गहं वा आरोविज्जति ॥ जतो भण्णति-

[भा. ६५४९] छहि दिवसेहि गतेहिं, छण्हं मासाण हींति पक्खेवो ।

छहि चेव य सेसेहिं, छण्हं मासाण पक्खेवो ॥

एतीए पच्छद्धस्स इमो अत्थो-

[भा. ६५५०] जे ते झोसियसेसा, छम्मासा तत्थ पड्वित्ताणं ।

छद्विसूणे छोदुं, छम्मासे सेसपक्खेवो ॥

चू-अडु ववहारे (भागहारे) कते जे तज्झोसियसेसा बारसादिया तेसु वि ठवणारोवणंप्पगारेण अधितं पडिसाडेता जे निष्फातिणा छम्मासा ते तत्थ पड्वित्ताणंति “तत्थ” ति - जे ते पुव्वपड्विता छम्मासा ते छहिं दिवसेहिं ऊणा वूढा सेसा छद्दिना अच्छंति, तेसु घेव छसु दिवसेसु जे ते पच्छिमा छम्मासा तेसिं पक्खेवो कज्जति । किं वुत्तं भवति ? तेहिं चेव छहिं दिवसेहिं पच्छित्तेहिं पच्छित्तं छम्मासितं खमण ति, एवं दुल्लंघि ति संघयण ति-वसिऊणं पड्वित्ताणं सगलअनुग्गहकसिणं कतं भवति छहिं दिवसेहिं गहिंएहिं ति ॥ एवं तस्स पुव्वद्धस्स इमं वक्खणं-

[भा. ६५५१] अहया छहि दिवसेहिं, कतेहिं जति सेवती तु छम्मासे ।

तत्थेव तेसिखेवो, छद्दिनसेसेसु वि तहेव ॥

चू- जं छम्मासियं पड्वितं तस्स छदिवसा वूढा, तेहिं अन्ने छम्मासा आवण्णो ताहे पुव्वपड्विवियछम्मासस्स पंचमासा चउवीसं चदिवसा झोसिज्जंति, तत्थ पच्छिमछम्मासा पक्खिणंति, त पि छद्विसूणं वहति, एवं पि सगलानुग्गहकसिणं भवति । अह छसु दिवसेसु वूढेसु अन्नं छम्मासियं वहति तो निरमुग्गहं पच्छित्तं, एवं छद्दिना छच्च मासा भवंति । छद्दिनसेसेसु तहेव ति-धितिसंघयणबलियस्स निरनुग्गहकसिणं भावेयव्वं । कहं ? उच्चते-जाहे छद्विसूणा छम्मासा वूढा ताहे अन्नं छम्मासियं आवन्ना ते छद्दिना झोसिता पच्छिमं छम्मासितं पड्वितं तं सव्वं वहति ॥

[भा. ६५५२] एवं बारस मासा, छद्विसूणा उ जेडुपड्वणा ।

छद्विसगतऽनुग्गह, निरनुग्गह छागते खेवो ॥

चू-एवं कालतो बारसमासा छहिं दिवसेहिं ऊणा “जेडु” ति उक्कोसा पड्वणा भवति, अतो परं तवारिहे उक्कोसतरा नत्थि, एत्थ सानुग्गहनिरनुग्गहेसु वा इमो पच्छद्धनियमो-जं आदीए छहिं दिवसेहिं गएहिं अन्नं छम्मासितं आरोविज्जति तं नियमा सव्वं साणुग्गहं । जं पुण अवसाणे छहिं दिवसेहिं सेसेहिं ते छद्विसा झोसेता अन्नं छम्मासियं आरोविज्जति तं पि नियमा निरनुग्गहकसिणं । एवं अनुग्घातिए वि एवं ताव असंघयिए वि, उग्घातानुग्घाते (वि) एवं । नवरं-तस्स आदिमा तवा नत्थि, नियमा छम्मासियं आरोविज्जति, तं पि सानुग्गहनिरनुग्गहं पूर्ववत् ॥ एत्थ सानुग्गहनिरनुग्गहदाणे चोदगाह-

[भा. ६५५३] चोदेति गदीसे, दुब्बलबलिए य जाणए चक्खू ।

भिन्ने खंधग्गिम्मि य, मासचउम्मासिए धेडे ॥

चू-चोदगो भणति- “भगवं ! तुब्भे रागद्दोसिया । कहं ? , उच्चते - जस्स छद्विसूना छम्मासा झोसेह तम्मि भे रागो जाणइ ति, जहा एस बलवं वेयावच्चं करेउ वेयावच्चुवगारगहिया य सानुग्गहं पच्छित्तं देह । जस्स पुण पंचसु मासेसु चउवीसाए य दिनेसु वूढेसु छद्दिणे झोसेता तबोखीणस्स वि अन्ने छम्मासे आरोवेह, तत्थे वि “जाणए” ति जाणह, जहा एस अतीवतवज्झोसितदेहो न सक्केति वेयावच्चं काउं तेन से निरनुग्गहं पच्छित्तं देह, एवं च करेता तुब्भे चक्खुमेंटं करेह, चक्खुमेंटा नाम एक्कं अच्छि उम्मिल्लेति, वितियं निम्मिल्लेति । एवं एक्कं सानुग्गहकरणेण जीवावेह,

वितियं निरनुग्गह करणेणं मारेह । किं च एकस्स किलाम पेक्खह, वितियस्स न पेक्खह" ति ।
आचार्याह - "भिन्न"ति पच्छद्दं, न वय रागदोसिया, सुणेहि अग्गिदिहुंत - दोदारयदिहुंतं च ।

"भिन्ने"ति जहा अग्गी अहरुत्तरेहि पाडित्तमेत्तो जति तम्मि महल्लकट्टपक्खेवो कज्जति तो सो ते ड्हिउं अपच्चलो सिग्घं विद्वाति - उज्झाति ति वुत्तं भवति । अह सो सहिणकट्टछगणमादीहिं चुन्नेहिं धोव धोवेहिं संधुक्किज्जति तो सो न विद्वाति, पच्छा जाहे खंधग्गी विपुलो जातो ताहे विउलं पि इंदनं ड्हिउं समत्थो भवति । एवं तस्स छसु मासेसु पड्विवियमेत्तेसु छसु दिवसेसु गएसु य जइ अन्नं छप्पासियं विज्जति सो वि अहुणुब्भिन्नअग्गिब्ब विद्वाइ - विसादं वा गच्छति, जस्स पुण छद्दिणसेसे पड्विविज्जति सो तवलल्लिबलाभिहाणो कतकरणत्तणतो न विद्वाति, पुणो वि विउलतववहणसमत्थो भवति, खंधग्गीवत् । अहवा-

इमो दुयेड्दिहुंतो । मासजातचेडो चउमासिओ य । तस्स जति मासजातचेडस्स जावतिओ चउमासजातचेडस्स पीहगादी आहारोत्तत्तिओदिज्जति तो सो अतिमेत्ताहारेण अजीरंतेण विनस्सति । चउमासजातचेडस्स सिव जति मासजातचेडस्स जो आहारो तावत्तियमेत्तो दिज्जति तो सो वि अप्पाहारतणतो अप्पाणं न संधारेति, खिज्जति वा ।

एवं जस्स आदीए सानुग्गहं कतं सो मासितचेडतुल्लो असमत्थो बहुपच्छित्तं करेउं । जस्स अवसाने निरनुग्गाहं सो वि चउमासियचेडतुल्लो पच्छित्तकरणसहो अप्पेण न सुज्जति । एवं अन्ह देताण रागोदोसो वा न भवति ॥ गतो आयपरत्तरे । एकानि अन्नसत्तारे, सो एक्कस्सेव अनुसरिस्सो ति काउं उक्कमेण भण्णाति - तस्स इमं सरूवं ।

जाह दो कावोडीओ एकखंधेण वोढुं न सक्केति - तहा सो वि पच्छित्तं वेयावच्चं च काउं न तरति, सो य संचतियं असंचतियं वा आवण्णो गुरुण य वेयावच्चकरो नत्थि ताहे से तं आवन्नं निक्खित्तं कज्जति, गुरुण ताव वेयावच्चं करंतो जं आवज्जति तं सेसं सव्वं झोसिज्जति, वेयावच्चे समत्ते तं निक्खित्तं बाहिज्जति, तं वहंतस्स जमावज्जति तं इमेण विहिणा दिज्जति-

[मा. ६५५४] सत्त चउक्का उग्घाइयाण पंचेव होतऽनुग्घाता ।

पंच लहुगा उ पंच उ, गुरुगा पुण पंचगा तिन्नि ॥

[मा. ६५५५] सत्तारस पन्नारस, निक्खेवो होति मासियाणं पि ।

वीसद्धारस भिन्ने, तेन परं निक्खिवणया उ ॥

धू- एतेसिं अत्तो विचित्तवक्खाणसंभवातो वितियगाहापच्छाणुपुव्वीओ पुव्वं भणियव्वो, जति से असंचए उग्घातियं पड्विवियं तो पुव्वविहिणा लहु वीसं भिन्नमासा, ततो सत्तारस मासा लहु, एवं दुमासतिमासलहु वि, ताहे वितियगाहत्यो सत्त चउलहु, ततो पंच मासलहु, तिन्नि ततो छेदमूलणवड्ढतिगो पारंचियं चेक्कं । अह से अनुग्घातं पड्वितं ताहे अद्धारस गुरुभिन्नमासा पन्नारस मासगुरुं एवं दुगतिगमासा-वि, ततो पंच चउगुरुं, ततो पंच मासगा तिन्नि गुरुगा, ततो तिन्नि छेदादी । एवं संचइए वि उग्घायाणुग्घाए, नवरं-आदिमतवा न दिज्जति । एत्थ वि अद्दगापहारादि पूर्ववत् ॥

एक्के आयरिया एवं वक्खाणैति । अन्ने पुण भणंति - अन्नतरतरे जो आयतरो तस्सिमं-सत्त चउक्का ० गाहा । व्याख्येया पूर्ववत्, परतो से छेदादी । अन्नतरतरे जो परतरो तस्सिमं-सत्तारस

पन्नारस० गाहा । थोवे बहुए वा आवन्नस्स सत्तरस तेमासिया “निक्खेवो” ति पुब्बं दायव्वा, ततो दुमासिया सत्तरस, ततो मासिया सत्तरस, ततो भिन्नमासा लहु वीसं, निक्खिवियव्वा इत्यर्थः । अतो “परं”ति छेदादिअनुग्धातिए वि तिमासिया य पन्नरस भाणियव्वा अट्टारस भिन्नमासा । अतो परं छेदादी ॥ एवं अन्नतरतरगतो-इदानीं आयतरस्स वि पट्टवियं असंचतियं संचतियं वा, तं पि एक्केकं उग्घातमनुग्धातं वा, तं वहंतो जति थोवं बहुं वा इंदियादीहिं आवज्जति तो इमं दानं-

[भा. ६५५६] आततरमादियाणं, मासा लहु गुरुग सत्त पंचेव ।
चउ तिग चाउम्मासा, ततो य चउव्विहो भेदो ॥

सू-आततरो जस्स वेयावच्चकरणलद्धी नत्थि, आदिसद्दातो परतरे य विही भणीहामि, तत्थ आततरे आवन्ने सत्तवारा मासिय लहुयं दिज्जति, जइ पुणो आवज्जति तो चत्तारि वारा चउलहुयं दिज्जति, जइ पुणो वि आवज्जइ तो छेदतियं, एवं मूलतियं, अणवट्ठतितं, एक्कं पारंचियं । एवं अनुग्धातिए वि, नवरं-पंचवारा मासितं गुरुअं दिज्जति, तिन्नि वारा चउगुरुअं दिज्जति, “ततोय चउव्विहो भेदो” ति छेदमूलअणवट्ठ पारंचियं, एत्थ छेदमूलअणवट्ठ तिगतिगा दट्ठव्वा, गतो आयतरो ॥

इदानीं परतरो, सो य जस्स वेयावच्चकरणलद्धी अत्थि सो य सब्बहा पच्छित्तस्स अतरो न भवति, जम्हा निव्वितितादिता तरति काउं तम्हा एत्थ वि एगखंधकावोडीदिहुंतो भाणियव्वो, जं च आवन्नो स निक्खित्तं कज्जति, जाव वेयावच्च करेति, वेयावच्च करंतो जं आवज्जति तं से सब्बं झोसिज्जति, वेयावच्चे समत्ते तं से पुब्ब निक्खित्तं पट्टविज्जति । तं च वहंतस्स जइ इंदियादीहिं आवज्जति । तत्थ दाने इमातो दो गाहाओ परीप्परभाववक्खाणे भावट्ठियाओ एगत्थाओ-

[भा. ६५६७] सत्त य मासा उग्घाइयाण छ च्चेव होंतऽनुग्धाया ।
पंचेव य चतुलहुगा, चतुगुरुगा हीति चत्तारि ॥

[भा. ६५५८] आवन्नो इंदिएहि, परतरए झोसणा ततो परेणं ।
मासा सत्त य छच्च य, पग चउकं चउ चउकं ॥

सू-तस्स परतरस्स संचइयासंचइयाए वा उग्घातानुग्धातीए वा पट्टविते पुणो थोवबहुए वा आवन्नस्स सत्त वारा मासियं लहुअं दिज्जति, पुब्बगमेणं पंचवारा चउलहुअं दिज्जति, ततो छेदतियं मूलतियं अणवट्ठतियं एक्कंपारंचियं । अह अनुग्धातियं पट्टविय तो उग्घातियं अनुग्धातियं वा थोवं बहुअं वा आवन्नस्स छव्वारा मासियं गुरुअं दिज्जति, चत्तारि वारा चउगुरुं दिज्जति, ततो छेदतियं मूलतियं एक्कं पारंचियं ॥ “झोसणा ततो परेणं”ति अस्य व्याख्या-

[भा. ६५५९] तं चेव पुब्बभाणियं, परतरए नत्थि एगखंधादी ।
दो जोए अचएत्ते, वेयावच्चट्ठिया झोसो ॥

सू-मासादि जाव छम्मासा तवं जो वीलिणो - तवेण नो सुज्जति ति वुत्तं भवइ, अणवट्ठपारंचियतवाणि वा अतिच्छित्तो समासेत्यर्थः । देसच्छेदं पि अतिच्छित्तो - तेन वि न सुज्जति ति तस्स वि मूलं, तवेण पावं सुज्जति ति । तवं जो न सदहति, अहवा - असदहमाणे ति मिच्छादिट्ठी व्रतेषु ठवितो पच्छा सम्मत्तं पडिवन्नस्स सम्मं आउट्ठस्स मूलं, जहा गोविंदवायगस्स ।

तवबलितो जी तवेण न किलिस्सइ, तवं काहामि ति पडिसेवति तस्सम मूलं । छम्मासिएण वा तवे दिन्ने भणति - समत्थो हं अन्नं पि मे देहि तस्स वि मूलं । छेदे वा दिअमाणे जस्स य परियागो म पूरेति इत्यर्थः । अहवा - छेद परियागा समंनुटंति । अहवा भणति - रातिनिओ हं बहुना विच्छित्तेण परियागो मे अत्थि दीहो तस्स वि परियागगब्बियस्स मूलं । दुब्बलो धितिसययणेहिं तवं घ काउमसमत्थो बहुं च आवन्नो तस्स वि मूलं । अपरिणामतो भणति - जो सो तुब्भेहिं तवो दिन्नो एतेण नाह सुज्झो, तस्स वि मूलं । अत्थिरो जे दित्ति तुब्बत्तगवो पुणे पुणे पडिसेवति, अबहुसुओ अगीयत्थो सो य अणवट्टपारंघियं वा आवन्नो सव्वेसु एसु मूलं दिज्जति ॥

पुणरवि आयरिओ विसेसं दरिसिउकामो जं हेट्ठा भणियं तं पुणो चोदेति । इमं-

[भा. ६५६१] जह मन्ने एगमासियं, सेविऊण एगेण सो उ निग्गच्छे ।

तह मन्ने एगमासियं, सेविऊण निग्गच्छत्ते दोहिं ॥

सू- आयरिओ भणति - आमं, एस मासियं पडुअ आदिल्लगमो गहितो, एतेण सेसा वि गमा सूचिता । जहा मासं सेवित्ता मासे "निग्गच्छइ" - सुज्झति भणियं भवति, तहा मासं सेवित्ता दोहिं मासेहिं निग्गच्छति ति । एवं मासं सेवित्ता तिहिं निग्गच्छइ, मासं सेवित्ता चउहिं मासं सेवित्ता पंचहिं निग्गच्छइ, मासं सेवित्ता छेदेन निग्गच्छइ, मासं सेवित्ता मूलेण निग्गच्छइ, मासं सेवित्ता अणवट्टेण निग्गच्छइ मासं सेवित्ता पारंघिएण निग्गच्छइ ।

दो-मासियं सेवित्ता दोमासिएण निग्गच्छे, दोयासियं सेवित्ता जाव चरिमेण निग्गच्छे । तेमासितं सेवित्ता जाव चरमेण निग्गच्छे । एवं चउमासियाए वि सट्ठाणपरट्ठाणेहिं भाणियव्वं जाव चरिमेण निग्गच्छे । एवं पंचमासिए वि जाव चरिमेण निग्गच्छे । एवं छम्मासियाएवि जाव चरिमेण वि निग्गच्छे । छेदे वि जाव चरमेण निग्गच्छे । मूले वि जाव चरिमेण निग्गच्छे । अणवट्टं सेवित्ता अणवट्टेण निग्गच्छे, अणवट्टं सेवित्ता चरिमेण निग्गच्छे ॥ एवं विसमारोवणं दड्ढु सीसो भणति - मासे सेविए जं मासं चेव देह तं आवत्ति समं दानं । जं पुण मासे सेविए दुमासो वि छेदादि देह तं कहं को वार हेतुः ? आचार्याह-

[भा. ६५६२] जिन निल्लेवण कुडए, मासे अपलिक्कुंचमाणे सट्ठाणं ।

मासेहिं विसुज्झिहिती, तो दैति गुरुवएसेण ॥

सू- जिना केवलिणो, जिनग्गहणा ओही मनपज्जव घोदस दस नव पुव्वी य गहिता, एते संकिलेसविसोहीओ जाणिऊण अवराहनिष्फण्णं मासियं जाव निष्फण्णं वा दुमासादि जेण जेण विसुज्झति तं दैति, तत्थ मासारुहअज्झवसाणठिएण मासे पडिसेवि अपलिउंचियं आलोएमाणस्स सट्ठाणं ति मासं चेव दैति, अहवा - आलोएति पलिउंचियं दुमासादियाण वा जे अरिहा अज्झवसाण-ठाणा तत्थ य ठिएण मासो पडिसेवितो तो एस दुमासादिमासेहिं विसुज्झिहिउ ति ताहे जिना सुतववहारिणो वा गुरुवदेसेण अधियं दैति पच्छित्तं ।

तत्थिमो दिट्ठतो - "निल्लेवण कुडए" ति, निल्लेवणो ति रयगो, स जहा - जलकुडेहिं वत्थं धोवति तहा दिट्ठतो कज्जति । अहवा - "लेवो" ति वत्थमलो, "कुडो" ति घडो जलभरितो, एत्थ चउभंगो इमेण विहिणा कायव्वो - एकं वत्थं एकेण जलकुडेण निल्लेवं कज्जति, एवं चउभंगो ॥

तत्थ पढमवितियभंगेसु वक्खणं इमं-

[भा. ६५६३] एगुत्तरिया घडछकएण छेदाति होति निग्गमणं ।

एतेहिं दोसवुद्धी, उप्पज्जति रागदोसेहिं ॥

“एगुत्तरिया घडछकएण” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ६५६४] अप्पमलो होति सुची, कोति पडो जलकुडेण एगेणं ।

मलपरिवह्नी य भवे, कुडपरिवह्नी य जाव छ तू ॥

सू- कोइ अप्पमलो पडो पविट्ठो एगेण जलकुडेण धरे चेव धोवति, गतो पढमभंगो । इमो वितियभंगो “मलपरिवह्नीय” ति, जो ततो वि मलिनतरो कठिनमलो वा दो वि दोहिं जलकुडेहिं धोवति, एवं जहा जहा मलपरिवह्नी भवति तथा तथा एगुत्तरजनकुडपरिवह्नी कज्जति, “जाव” अभिप्रेतार्थ, समेहिं जलकुडेहिं छहिं घडेहिं चेव धोवति ॥

“छेदादि होति निग्गमणं” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ६५६५] तेन परं सरितादी, गंतुं सोधेति बहुतरमलं तु ।

मलनाणत्तेण भवे, आयंचण-जत्त-नाणत्तं ॥

सू- जे ततो वि मलिनतरा, सरित्ति नदी, ताए गंतुं धोवति, आदिसद्दाओ हद-कूव-तडागादिसु । वितिगादिपदेसु जहा जहा मलनाणत्तं तथा तथा “अयंचणजत्तनाणत्तं” ति - आयंचणं नाम गोमुत्तं पसुलेंड ऊसादि उसमादी तम्मि नाणत्तं बहुतरं पधानत्तरं च करेति, जतो पयत्तो प्रयत्तो, तत्थ वि अच्छोडपिड्डणादिसु प्रयत्नततरं करोतीत्यर्थः ॥

चरिमत्तितियभंगेसु इमं वक्खमाणं-

[भा. ६५६६] बहुएहिं जलकुडेहिं, बहूनि वत्थानि कानि वि विसुज्जे ।

अप्पमलाणि बहूनि वि, कानिति सुज्जंति एगेणं ॥

सू- पुब्बद्धेण चरिमभंगो, पच्छद्धेण च ततियभंगो, सेसं कंठं । इदानीं चउभंगे वत्थजलकुडदिट्ठतो जा भणितो तस्स उवसंहारो भणति - “जस्स मासियं येन तं पडिसेवेत्ता” जो मासेण विसुज्जतीति तस्स मासं चेव देति । अन्नस्स पुण मासियं पडिसेवतो एतेहिं रागदोसेहिं ति व्वतरेहिं बहुतरा उप्पज्जति, “दोसवह्नि” ति-कम्मवह्नी, तव्विसुद्धं बहुतरं पच्छिस्तं दुति-चउ-छम्मासियं वा देति । अन्नस्स मासिए ति - रागदोसज्झवसाणासेविए सरितादिसरिच्छेव बहुतरं छेदादि ॥ भगवं ! से जहा से रागदोसवुद्धीतो पच्छिस्ते वुद्धी दिट्ठा । किमेवं रागदोसहानीतो पायच्छिस्ते हानी ? इत्याह-

[भा. ६५६७] जह मन्ने दसमं सेविऊण निग्गच्छे तु दसमेणं ।

तह मन्ने दसमं सेविऊण एगेण निग्गच्छे ॥

सू- “दसमं” ति-पारधियं तं सेवित्ता तेनेव “निग्गच्छइ” ति-विसुज्जतीत्यर्थः । तथा दसमं सेवित्ता नवमेण निग्गच्छइ, नवमं - अणवट्ठं ? “आमं ति अनुमयत्थे भवति । अन्ने मणंति - “एगेण निग्गच्छे”, “एगेणं” ति मासेणं । एत्थ ओवुद्धीए अणवत्थातिता सव्वे दट्ठ्वा जाव पणयंणि व्वितियं वा ॥ अपरितुष्टमनाः शिष्यः पुनरप्याह- “बहुसुत्तं दिट्ठं बहुसु मासेसु पडिसेवितेसु अपलिउंचिय आलोएमाणस्स मासो चेव दिट्ठो, नो बहूणि मासियाणि सेवित्ता सुत्तेणेव बहू मासा दिन्न ति । अतो पुच्छा इमा-

[भा. ६५६८] अहं मन्ने बहुसो मासियाणि सेवितुं द्रोणे निगच्छे ।

तह मन्ने बहुसो मासियाइ सेवितुं बहुहि निगच्छे ॥

शू- अत्राप्याचार्येण आम इत्यनुमतार्थे वक्तव्यं, किं बहुना रागदोषावस्त्रितो एकेकावलिद्वारेण सव्यपच्छित्तारोवणद्वारा दद्वत्वा ॥ इहापि केचित् बहुससूत्रे प्रत्येकार्ये इमं गाथाद्वयं पठन्ति-

[भा. ६५६९] एगुत्तरिया घडछक्कएणं छेदादि होति निगमणं ।

एएहि दोसवद्दी, उण्यज्झति रागदोसेहिं ॥

[भा. ६५७०] जिननिच्छेवणकुडए, मासे अपलिकुं चमाणे सट्ठाणं ।

मासेहि विमुज्झिहिती, तो देति जिनोवएसेणं ॥

शू- इह एयासु पच्छित्तबुद्धी भाणिकुण पूर्ववत् पुणो एतासु चेव हानी भाणियव्वा इति । पुनरप्याह चौदक-

[भा. ६५७१] पत्तेयं पत्तेयं, पदे पदे भाणिकुण अवराहे ।

तो केन कारणेणं, हीनब्भहिया व पडव्वण्णा ।

शू- सुत्तपदेसु पत्तेयं अवराहे भाणिकुणं पच्छित्तं च ततो किं पुणो अत्थेणं द्रोणं बहुयं, बहुए वा योवपच्छित्तं तेह, सव्वहा वा झोस करेह, एतीए हीणब्भतियपडव्वणाए को हेतु ॥ आचार्याह-

[भा. ६५७२] मन परमोहि जिनं वा, चौदस दसपुव्विं च नवपुव्विं ।

थेरेव समासज्जा, उणऽब्भहिया व पडव्वणा ॥

शू- ते परमोहिजिणादिया पच्चक्खणाणिणो, पच्चक्खं रागदोसहाणी बुद्धी वा पेक्खन्ति, कम्मबंधो यन दव्वपडिसेवमाणुरुवो रागदोसाणुरुवो भवन्ति अतो पच्चक्खणाणिणो रागदोसानुरुवं हीनमहियं वा पडव्वयन्ति-ददतीत्यर्थः । शिष्याह - “प्रत्यक्षज्ञानिनां युक्तमेतत्, ये पुनः स्यविरास्ते कथं रागद्वेषवृद्धिं पश्येयुः” । आचार्याह - हानिं ताव इमेण आगारभासितेणं थेरा जाणन्ति ॥

[भा. ६५७३] हा दुड्ढ कयं हा दुड्ढ कारियं दुड्ढ अनुमयं मे ति ।

अंतो अंतो डज्झति, पच्छात्तावेण वेदंतो ॥

शू- प्राणातिपातादि कृत्वा उत्तरं कालं अंतः पश्चात्तापकरणेन च दह्यते, तत् पश्चात्तापकरणेन वेपते कपतेत्यर्थः । अत्रोदाहरणं गोव्यापादकवत् ॥ दुष्टिं पुण इमेहिं जाणन्ति-

[भा. ६५७४] जिनपन्नत्ते भावे, असद्वहंतस्स पत्तियं तस्स ।

हरिसं वि व वेदंतो, तहा तहा वहते उवरिं ॥

शू- जिनेहिं जीवादिका भावनाः प्रकर्षेण प्रतिभेदेन वा श्रोतृजने ज्ञापिता ये ते प्रतिज्ञापिता तेषुः अश्रद्धधानं जहा जमालीवत् । न पत्तियं अपत्तियं तेषु जिनपन्नत्तेसु वि अप्रीतिं कुर्वाणस्येत्यर्थः । सर्वथा वा अप्रतिपत्ति अपत्तियं वा तं महानिधिलामहर्षमिव वेदतो, अहवा-हर्षागतमिव पापं कुरुतो तत्कारणहर्षतो वेपते च यथा । यथा स्वथित्तेन जनाभिस्तुतो वा हर्ष गच्छति तथा परकृति-स्थितिप्रदेशानुभावा उपरुपरि करोति वर्धयतीत्यर्थः । अत्रोदाहरणं सिंहव्यापादकवत् ॥

इदानीं पंचमच्छट्ठ सुत्ताणं इमो संबंधो भणति - निसीहस्स पच्छिमे उद्देसगे तिविहभेदा सुत्ता तंजहा - आवत्तिसुत्ता, आलोयणविधिसुत्ता, आरोवणा सुत्ता य । एएसिं एक्केके भेदे दस दस सुत्ता, सव्वे तीसं सुत्ता, तत्थ आवत्तिसुत्ता जे दस तेसिं चउरो सुत्तेणेव भणिता । इमे अत्थतो छ

भाणियच्चा तं जहा - सातिरेगसुत्तं १ बहुसो सातिरेगसुत्तं २ सातिरेगसंजोगसुत्तं ३ बहुसो सातिरेगसंजोगसुत्तं ४ नवमं सगलस्स सातिरेगस्स य संजोगे सुत्तं ५ दसमं बहुसस्स बहुससाइरेगस्स य संजोग सुत्तं ६ एवं एतेसु दससु आवत्तिसुत्तेसु भणिएसु तेनेव विहिणा दस आलोयणासुत्ता भाणियच्चा, तेसु वि आदिमेसु अड्डसुत्तेसु अत्थतो भणिएसु इमं नवमसुत्तं । तत्थ वि अत्थतो एग-दुग-तिगसंजोगेसु भणिएसु इमं चउक्कसंजोगे अंतिल्लचउक्कसंजोगसुत्तं-

सू. (१३८२) जे भिक्खू चाउम्मासियं वा साइरेगचाउम्मासियं वा पंचमासियं वा साइरेगपंचमासियं वा एएसिं परिहारद्वाणाणं अन्नयरं परिहारद्वाणं पडिसेविता आलोएआ-अपलिउंचिय आलोएमाणस्स चउम्मासियं वा, साइरेगं वा पंचमासियं वा, साइरेगं वा । पलिउंचिय आलोएमाणस्स पंचमासियं वा साइरेगं वा, छम्मासियं वा, तेन परं पलिउंचिए वा अपलिउंचिए वा ते चेव छम्मासा ॥

सू- इदानीं छट्ठं बहुससुत्तं च उच्चारियच्चं, तं च दसमेसु चउक्कसंजोगे अंतिल्लचउक्कसंजोगे सुत्तं इमेण विहिणा उच्चारियच्चं-

सू. (१३८३) जे भिक्खू बहुसो वि चाउम्मासियं वा बहुसो वि साइरेग चाउम्मासियं वा बहुसो वि पंचमासियं वा, बहुसो वि साइरेगपंचमासियं वा एएसिं परिहारद्वाणाणं अन्नयरं परिहारद्वाणं पडिसेविता आलोएआ, अपलिउंचिय आलोएमाणस्स बहुसो वि चाउम्मासियं वा बहुसो वि साइरेगं वा, बहुसो वि पंचमासियं वा, बहुसो वि साइरेगं वा पलिउंचिय आलोएमाणस्स बहुसो वि पंचमासियं वा बहुसो वि साइरेगं वा, बहुसो वि छम्मासियं वा तेन परं पलिउंचिए वा अपलिउंचिए वा ते चेव छम्मासा ॥ (एतेसि आलोयणसुत्ताणं अत्तो पूर्ववत् । इमो विसेसो-)

[भा. ६५७५] एत्तो निक्कायणा मासियाण जह गोसणं पुहविपालो ।

दंतपुरे कासीया, आहरणं तत्थ कायच्चं ॥

सू- “एत्तो” ति अतः परं आलोयणाविहाणं भण्णइ । “निक्कायणा” नाम मासादि पडिसेवितं जाव आलोयणारिहस्स न कज्जति ताव अनिक्कातियं भण्णति । अथवा - तं मासादि पडिसेवितं आलोयणविहीए गुरवो नाउं जं मासातिआरोवणाए वि हीनधियाए वा जहारुहाए आरोवणाए आरोवयंति तं निक्कातितं भण्णइ । अथवा-केरिसस्स आलोइज्जइति एवं इमेण दिट्ठेण निक्काइज्जइ ।

“दंतपुरं दंतवक्के, सच्चवती दोहले य वणयरए ।

धनमित्त-धनसिरीए, पुमसिरी चेव दढमित्ते ॥

जारिसस्स आलोइज्जति तत्थोदाहरणं इमं- दंतपुरं नगरं, दंतवक्को राया, तस्स सच्चवती देवी । तस्स दोहलओ- “जति हंसच्चदंतमए पासाए कीलिआ ।” रन्नो कहियं । रण्णा अमच्चो आणत्तो- “सिग्घं मे दंते उवड्डवेसि ।” तेन वि नयरे घोसावितं - जो रन्नो दंते कीणति न देति वा घरे संते तस्स सारीरो दंडो । तत्थ नगरे धनमित्तो सत्थवाहो, तस्स य दो भज्जाओ-धनसिरी पउमसिरी य । अन्नया तासिं दोण्ह वि मंडणं जातं । तत्थ धणसिरीए पउमसिर भणिया-किं तुमं गव्वमुव्वहसि ? किं तए सच्चवतीए अहिगो दंतमओ पासादो कतो ?

ताहे पउमसिरीए असग्गाहो गहितो- “जति मे दंतमओ पासादो न कज्जति, तो मे अलं जीविणं ।” न देति धनमित्तस्स आलाचं । तस्स वयंसो दढमित्तो नाम । तस्स कहियं । तेन

भणिया - “अहं ते कालहीणं इच्छं पुरेमि” छड्ढाविया असगहं । ताहे सो दढमित्तो वनचरादीए सम्माणसंगहिए करेति । तेहिं भणियं - “किं आनेमो, किं वा पयच्छामो” । तेन भणियं - “दंते मे देह” । तेहिं य ते दंता खड्गपूलगेहिं गोविता । सगडं भरियं, नयरदारे य पवेसिज्जंताणं गोणाऽऽकट्ठितो दंतो पडिओ, “चोरो” ति सहोडो वनयरो गहितो ।

रायपुरिसेहिं पुच्छिज्जति कस्सेते दंता, सो न साहति । एत्थंतरे दढमित्तेण भणियं - “मम एए दंता, एस मे कम्मकरो ।” वनचरो मुक्को, दढमित्तो गहितो । सो रन्नातो पुच्छितो - “कस्सेते दंता ?” सो भणति “मम” ति । एत्थंतरे दढमित्तं गहियं नाउं धनमित्तो आगत्तो । रन्नो पुरतो भणाति - “मम एते दंता, मम दंडं सारीरं वा निग्गहं करेहि” ति । दढमित्तो वि भणाति - “अहमेयं न जाणामि, मम संतिता दंता, मम निग्गहं करेहि” ति, एवं ते अनुण्णावराहरक्खणड्डिया निरवराही रन्ना भणिया - “अभओ । भूयत्थं कहेह ।” तेहिं सब्बं जहाभूयं कहियं । रन्ना तुड्डेण मुक्का, उस्सुंका । जहा सो दढमित्तो निरवलावी अति य मरणात्तुनभत्तो य य मरणात्तो सिद्धो, तहा ऽऽलोयणारिहेण अपरिसाटिणा भवियब्बं । जहा सो धनमित्तो भूयत्थं कहेति ममेसोवराहो ति एवं आलोयणेणं मूलुत्तरावराहा अपलिउंचमाणे जहड्डिया कहेयव्वा ॥

पंचमे य सुत्ते इमो य विसेसो दंसिज्जति-

[भा. ६५७६] पनगातिरेग जा पणवीससुत्तम्मि पंचमे विसेसो ।

आलोयणारिऽऽहालोयओ य आलोयणा चेव ॥

- एतीए पुव्वद्धस्स इमं वक्खणं-

[भा. ६५७७] अहवा पणएणऽहिओ, मासो दसपक्खवीसभिन्नेणं ।

संजोगा कायव्वा, लहुगुरुमासेहि य अणेगा ॥

पू- “अहवे” त्ययं विकल्पवाची । कः पुनः विकल्प ? , उच्यते-पणगातिता ठाणा अतियारतो वनिष्फण्णा-भावओ वा निष्पन्ना भवन्तीत्यर्थः । पंचमे सुत्ते इमो विसेसो-मासो लहुपनगदसगातिरित्तो य कायव्वो, एवं दस पन्नरस वीसं भिन्नमासातिरित्तो य । एवं दोमासादिया वि पनगादियातिरित्ता कायव्वा । पुणो पनगादिएहिं लहुमीसगसंजोगसुत्ता कायव्वा, इमेण विहिणा-जे भिक्खू गुरुगलहु-गपणगातिरेगमासियं परिहारट्ठाणं इत्यादि । जे भिक्खू लहुगपनगदसगातिरेगमासितं परिहारट्ठाणं इत्यादि । जे भिक्खू लहुगपनगगुरुदसगसातिरेगमासियं परिहारट्ठाणं इत्यादि । एवं मासियं लहुपनगं च अमुयंतेण भाणियब्बं जाव गुरुभिन्नमासो ति । ततो मासियं गुरुपनगं च अमुयंतेण भाणियब्बं जाव गुरुभिन्नमासो ति । एवं मासियं अमुयंतेण पनगादियाण सब्बे दुगसंजोगा भाणि-यव्वा । ततो मासिगस्सेव पनगादियाण सब्बे तिगसंजोगा यउक्कादिसंजोगा य जाव दसगसंजोगो ताव सब्बे भाणियव्वा ।

ततो मासगुरुं अमुंचंतेण पण दसग पन्नरस वीसभिण्णमासंताण लहुगुरुभेदभिन्नाण दुगादिसंजोगा जाव दसगसंजोगा ताव सब्बे कायव्वा । एवं दोमासियादिठाणेसु वि लहुगपन-गादीयाण सब्बे संजोगा कायव्वा । एवं अनेगा संजोगा भवन्तीत्यर्थः । एवं पंचमे विसेसो उवउज्जिय सवित्थरतो भाणियव्वो । इमे य एत्थ पंचमे सुत्ते आलोयणारिहा भाणियव्वा-

आयारवं आहारवं, ववहारोव्वीलए पकुव्वी य ।

निज्जवगवायंसी, अपरिस्तावी य अट्टमए ॥

पंचविहं आचारं जो मुणइ आयरइ वा सम्मं सो आचारवं । आलोइअमाणं जो सभेदं सव्वं अवधारेति सो आहारवं । पंचविहं आगमादि ववहारं जो मुणइ सम्मं सो ववहारवं । आलोययं गूहंतं जो मुहुरादिवयणपयोगेहिं तहा भणइ जहा सम्मं आलोएति सो उव्वीलगो । आलोइए जो पच्छित्तं कारवेति सो पकुव्वी । जहा निव्वहइ तहा पायच्छित्तं कारवेति सो निअवगो । अनालोएतस्स पलिउंचंतस्स वा पच्छित्तं च अकरेंतस्स संसारे जम्मणमरणादीदुल्लभबोहीयतं परलोगावाएदरिसेति, इहलोगे च ओमासिवादी, सो अवायदंसी । आलोइयं जो न परिस्सवति अन्नस्स न कहेति त्ति वुत्तं भवति सो अपरिस्सावी । एरिसो आलोयणारिहो ।

इमेरिसो आलोयगो - “जाती कुल” गाहा । जातीए कुलेण य संपन्नो अकिञ्चं न करेति ॥ १ ॥ काऊण वा सम्मं कहेति ॥ २ ॥ विनीयो निसेज्जादिविणयं सव्वं करेति, सम्मं च आलोएति ॥ ३ ॥ नाणी नाणानुसारेण आलोएइ ॥ अमुगसुतेण वा मे पच्छित्तं दिन्नं सुद्धो अहमिति दंसजेण सहर्हति ॥ ५ ॥ एवं चरित्तं भवति, सपन्नो पुणो अतियारं न करेति, अनालोएति वा चरित्तं नो सुज्झति त्ति सम्मं आलोएइ ॥ ६ ॥ खमादिजुत्तो खमी, गुरुमादीहिं वा चोतितो कहेति फरुसं न भणति, सम्मं पडिवज्झति, जं पच्छित्तं आरोविज्झति त सम्मं वहतीति ॥ ७ ॥ दंतो इंदिय नोइंदिएहिं वा दंतो ॥ ८ ॥ अपलिउंचमाणो आलोएति वहति वा अमायी ॥ ९ ॥ आलोएत्ता नो पच्छा परितणइ, दुद्ध मे आलोइयं ति अपच्छायावी ॥

एरिसगुणजुत्तो आलोयगो । इमे आलोयगस्स आलोयणादोसा-

“आगंपइत्ता अनुमाणइत्ता, जं दिट्ठं बायरं च सुहुमं वा ।

छन्नं सद्वाउलगं बहुजन अव्वत्त तस्सेवी” ॥

वेयावच्चकरणेहिं आयरियं आराहेत्ता आलोयणं देति ॥ १ ॥ “चरमं थोवं एस पच्छित्तं दाहिति न वा दाहिति” पुव्वामेव आयरियं अनुणेति - “दुव्वलो हं थोवं मे पच्छित्तं देअह” ॥ २ ॥ जो अतियारो अन्नेणं कज्जमाणो दिट्ठो तं आलोएति, इयरं नो आलोएति ॥ ३ ॥ “बायरं” - महंता अवराहा ते आलोएत्ति, सुहुमा नो ॥ ४ ॥ अहवा - सुहिमे आलोएति, नो बायरे । जो सुहुमे आलोएति सो कहं बायरे न आलोएति, जो वा बायरे स कहं सुहुमे नालोएत्ति ॥ ५ ॥ “छन्नं” ति - तहा अवराहेअप्पसद्देण उअरइ जहा अप्पणा चेव सुणेति, नोगुरु ॥ ६ ॥ “सद्वाकुलं” ति - महंतेण सद्देण वा आलोएति जहा अगीयातिणो वि सुणंति ॥ ७ ॥ बहुजनमज्झे वा आलोएति, अहवा एकस्स आलोएति पुणो अन्नेसिं आलोएति ॥ ८ ॥ “अव्वत्तो” अगीयत्थो तस्स आलोएति ॥ ९ ॥ “तस्सेव” ति - जो आयरिओ तेहिं चेव अवराहपदेहिं वट्ठति तस्सालोएति, “एस मे अतियारतुल्ले न दाहिति, न वा मे खरंटेहिति” ॥ १० ॥ ति ॥ इदानीं आलोयणविधी मण्णति-

[भा. ६५७८]

आलोयणाविहाणं, तं चेव दव्वखेत्तकाले य ।

भावे सुद्धमसुद्धे, ससणिद्धे साइरेगाइ ॥

चू- आलोयणाविहाणं जं पढमसुत्ते वुत्तं तं चेव सव्वं सवित्थरं इह दव्वखेत्तकालभावेहिं पडिसेवितं भाणियव्वं, पसत्थेहिं वा दव्वखेत्तकालभावेहिं आलोएयव्वं पडिसेवितं पुण भावतो सुद्धेण वा असुद्धेण अप्पच्छित्ती सप्पच्छित्ती वा । असुद्धेण सपायच्छित्तं, तं च पायच्छित्तं इह सुत्ते सातिरेगमासो केण भवति ?, उच्यते- “ससणिद्धे सातरेगा” इति ॥ अस्य व्याख्या-

[भा. ६५७९] ससणिद्ध बीयघडे, काएसुं मीसएसु परिठविते ।

इतर सुहुमे सरक्खे, पनगा एमादिया होंति ॥

सू- ससणिद्धेहिं हत्थमत्तेहिं भिक्खं गेण्हंते पनगं, एवं जति बीयसंघट्टपरित्ताएसु वा मीसेसु परंपरुवियं इत्तरुवियं वा सुहुमपाहुडियं वा ससरक्खेहिं वा हत्थमत्तेहिं गेण्हति । एवमादिअवराहेसु पनगं भवइ । एत्थइमं निदरिसणं-सागारियपिंडं ससणिद्धहत्थेहिं गेण्हंतो सातिरेगमासियं भवति, एवं परित्ताकायं अनंतरनिक्खित्तं बीयसंघट्टं च गेण्हंतो, एवमादिमासियं अवराहो पनगातिरित्तो मासो भवति ॥ तं च आलोयणारहो इमेण विहिणा जाणइ देति वा-

[भा. ६५८०] ससणिद्धमादि अहियं, तु परोक्खी सो उ देति अहियं तु ।

हीनाहिय तुल्लं च, नाउं भावं च पच्चक्खी ॥

सू- जो परोक्खनाणी आलोयणारिहो सो आलोयगमुहाओ पनगातिरित्तं मासं सोच्चा पनगातिरित्तं चेव मासं देति, जो पुण पच्चक्खाणाणी सो पनगातिरित्ते वि मासे आलोइए रागदोसभावाणुरूवं कम्मबंधं जाणिऊणं हीनं अहियं वा पडिसेवणतुल्लं वा पायच्छित्तं देइ । इदानीं आलोयणसुत्ते वि जाहे सगलसुत्ता, बहुससुत्ता वा, सगलसहितसुत्ता, बहुससंजोगसुत्ता य, एते चउरो सभेदा भणिया भवन्ति - ताहे जे पुव्वनिदिट्ठा पंचम-छट्ठ-सत्तम-अट्ठमसुत्ता, ते अत्यतो भणामि । तत्थ पंचमं इमं - “जे भिक्खू सातिरेगमासियं परिहारट्ठाणं । सातिरेगविमासियं परिहारट्ठाणं । सातिरेगतिमासियं परिहारट्ठाणं । सातिरेग चउमासियं परिहारट्ठाणं । सातिरेग पंचमासिय परिहारट्ठाणं पडिसेवित्ता आलोएज्जा । अपलिउंचियं आलोएमाणस्स-

साइरेगमासियं साइरेगदोमासियं साइरेगतिमासियं साइरेगचउमासियं । साइरेगपंचमासियं पलिउंचिय आलोएमाणस्स साइरेगदीमासितं, सातिरेगतिमासितं । सातिरेगचउमासितं सातिरेगपंचमासियं च” । एते पंच सामण्णसुत्ता । एवं पंच सातिरेगउग्घातियाण वि भाणियव्वा, सातिरेग अनुग्घातियाण वि पंच, एते पन्नरस वि पंचमं सातिरेगसुत्तं । एवं चेव छट्ठं सुत्तं बहुसामिलावेण नेयव्वं । इदानीं एतेसिं चेव दोण्ह वि सुत्ताणं पत्तेयं पत्तेयं संजोगा कायव्वा, जहा पढमबित्तियसुत्तेसु तहा कायव्वा, ताहे सत्तमट्ठमा सुत्ता भवन्ति । सत्तमे सुत्ते नव सुत्ता एगट्ठा न भवन्ति । सातिरेगसगलसुत्ताणं संजोगसुत्ताणं सव्वसुत्तपिंडियं च उप्पन्नं सुत्तसहस्सं । बहुससातिरेगसुत्तेसु वि एवं चेव एतिया भवन्ति । एते सव्वे एकतो पिंडिया एकवीसं सकाय अट्ठतरा, मूलुत्तरेहिं गुणिया बायालीसं सता सोलसुत्तरा । दप्पकप्पेहिं गुणिता अट्ठसहस्सा चउरो य सता बत्तीसा भवन्ति । एवं आइमेसु चउसु सुत्तेसु अट्ठसहस्स चउरो य सता बत्तीसा भवन्ति । अट्ठसुवि सुत्तेसु सव्वग्गं सोलससहस्सा अट्ठसता चउसट्ठा भवन्ति । एति त्ति आवत्ति सुत्ता आलोयणासुत्तेसु वि एतिया चेव, आरोवणसुत्तेसु वि एतिया चेव, तन्हा एस रासी तीहिं गुणितो पन्नासं सहस्सा पंच सता बानउआ भवन्ति ॥ इदानीं नवमं सुत्तं तं च सगलाणं साहियाण य संजोगे भवति, तत्थ आदिमा चउरो सगलसुत्ता पंचमादिया अट्ठता चउरो साहियसुत्ता । एतेसिं सगलसाहियाणं संजोगविधिप्रदर्शनार्थमिदमाह-

[भा. ६५८१] एत्थ पडिसेवणाओ, एकग-दुग-तिग-चउक-पणएहिं ।

छक्कग-सत्तग-अट्ठग-नवग-दसहिं च नेगाओ ॥

५- “एत्थं” ति सगलसाहियसंजोगसुत्ता णवमे पडिसेवणप्पगारा इमे एगादिया दस य, तेहिं कायव्वा, तं जहा- मासितं, सातिरेगमासितं । दोमासितं सातिरेगदोमासितं । तेमासितं, सातिरेगतेमासितं । चउमासितं, सातिरेगचउमासितं । पंचमासितं, सातिरेगपंचमासितं । एतेसिं उच्चारणविधी इमा- जे भिक्खू मासियं परिहारद्धाणं सेसं पूर्ववत् । जे भिक्खू सातिरेगमासियं जाव अपलिउंचियं आलोए, सातिरेगमासियं । जे सातिरेगदोमासियं जाव अपलिउंचियं आलोए सातिरेगदोमासियं । एवं तेमासियादिया वि वत्तव्वा एगादिसंजोगा भाणियव्वा ॥

जहासंखं च तेसिं एगादियाणं इमे आगयफला-

[भा. ६५८२] दस चेव य पणयाला वीसा य सयं च दो दसहिगाइं ।

दोन्नि सया बावन्ना, दसुत्तरा दोन्नि य सताओ ॥

[भा. ६५८३] वीसा य सयं पणयालीसा दस चेव होत एक्को य ।

तेवीसं च सहस्सं, अदुव अनेगाउ नेआओ ॥

५- एत्थ करणोवाओ इमो-एगादेगुत्तरिया पदसंखपमाणओ ठवेज्जाहि, गुणगारा जस्स जेत्तिवाणि पदाणि ते एगुत्तरवह्तिता ठवेऊणं तेसिं हेट्ठा तानि चेव विवरीयाणि ठवेयव्वाणि ।

एत्थ उवरिमा गुणगारा हिड्ढिमो रासी भागहारो, तेसिं हेट्ठाओ विवरीओ । एत्थ एक्कगसंजोगं इच्छंतेणं अन्नं सगलरूढं ठवेऊणं अंतिल्लेण दसगुणकारएण गुणेयव्वं, ताहे अंतिल्लेण एक्कभागहारेण भागो ह्ययव्वो, भागहारभागलद्धं दस, एतेसिं एक्कसंजोगा दस लद्धा, एते एगंते ठविया । दुगसंजोगं इच्छंतेण एते दस नवहिं गुणिता दोहिं भागेहितो लद्धा, दुगसंजोगा पणयालं, एवं ठाण्ठाणे पडिरासियगणियहिद्यभागलद्धफला जाणियव्वा । तिगसंजोगे वीसुत्तरं सयं, चउक्कसंजोगे दो सता दसुत्तरा, पंचसंजोगेण दो सता बावन्ना, छक्कगसंजोगे दो सया दसुत्तरा, सत्तगसंजोगे सयं वीसुत्तरं, अट्ठगसंजोगेण पणयालीसं नवसंजोगेण दस, दससंजोगेण एक्को, सव्वेसिं संखेवो तेवीसं सहस्सं । “अदुव” ति अहवा - “अनेगाउ” ति अनेगे पडिसेवणादिसुत्तभेदा नेयव्वा झेया वा । कहं ? एते सामण्णतो भणिया, एते चेव उग्घायानुग्घाते मूलुत्तरदप्पकप्पेहिं गुणे-यव्वा । अधवा - तीसपदाण इमा रयणा कायव्वा, तंजहा - मासियं पंचदिणा तिरेगमासियं, दसदिनाइरेगमासियं, पनरसदिनाइरेगमासियं, बीसदिनातिरेगमासियं, भिण्णदिनातिरेगमासियं, एवं दुमासे तिमासे चउमासे पंचमासे य एक्केके छट्ठाणा कायव्वा । एते पंच छक्कातीसं ठाणा । एतेसु वि करणं पूर्ववत् कायव्वं । सव्वागयफलाण संपिडियाण इमा सुत्तसंखा भवति-

कोडिसयं सत्तऽहियं, सत्तत्तीसं व होति लक्खाई ।

ईयालीस सहस्सा, अट्ठसया अहिय तेवीसा ॥

एत्थ वि सामण्णुग्घातानुग्घातमीसमूलुत्तरदप्पकप्पभेदभिन्ना कायव्वा । नवरं - जत्थ मीसो तत्थ उग्घातिया संजोगा एगादिया ठवेउं अनुग्घातिया वि एगादिसंजोगा पुढो ठवेउं, ताहे उग्घायएक्कगसंजोगेण सव्वे एगादिअनुग्घाता जोगा गुणिता । एवं मीसगसंजोगे एक्कगसंजोगफला भवति, एवं दुग-तिग-चउक्क पंचकसंजोगेहिं गुणिता दुगादी सफला भवति, एएण लक्खणेण सव्वत्थ मासफला आणेयव्वा, इमं निदिरसणं-उग्घातियस्स दसहिं एक्कगजोगेहिं दस अनुग्घाता

गुणिया इवन्ति । सतं तु एकसंजोगे अनुग्धातातिगएहिं पणयालीसं दु अनुग्धाता गुणिता
अद्धपंचमसता जाता दुगणं अनुग्धाए बारससय इगवीससय पणुवीसवीसा इक्कीससय बारसय
अद्धपंचसता य एगं सतं दस य । एते अनुग्धाताणं संजोगा एकगादिया सब्बे ते सम्मिलिता
तीससहिया दोनिसया दससहस्सा य । अहुणा-

“उग्धातितदुगएहिं, पणयालीसाए सब्बसंजोगा ।
अनुग्धातियाण गुणिया, एक्कादितिमेत्तिया रासी ॥
एक्के चउसतपन्ना, पणुवीसा दो सहस्स दुग जोगे ।
चउप्पन्नसया नव सहस चउसयपआस चउजोगे ॥
सेसा उवरिमुहुत्ता, देयव्वा दस य पणचसता ।
एते सब्बे मिलिय छायालसहस्स होंति पणतीसा ॥
उग्धातियदुअएहिं, सब्बग्गेयं अनुग्धाते ।
अहनुग्धात दुएहिं, पणयालिसएण सब्बसंजोगा ॥
अनुग्धातियाण गुणिया, एक्कादितिमेत्तिया रासी ।
बारस चउप्पन्नसया, चउसया चोदसय सहस्स तियजोए ॥
पणुवीससहस्साइं, दो य सया हुंति चउजोगे ।
चत्तऽहिता दोन्नि सता, तीससहस्सा य पंचसंजोगे ॥
सेसा उवरिमुहुत्ता, जा वीसऽधियं सयं दसए ।
उग्धातितसंजोगा नुग्धाति य एक्कादितिसंजोगा ॥
सत्त सया सद्धऽहिया, बावीस सहस्स लक्खो य ।
इगवास सया एगे, चउनउत्ति सता दुगम्मि पन्नऽहिया ॥
तिगजोगेऽनुग्धाता, पणुवीस सहस दो य सया ।
चउचत्तसहस्स सतं, चउजोगपणम्मि दुसय बावन्ता ॥
सेसा उवरिमुहुत्ता, दसगम्मि दसुत्तरा दोन्नि ।
एवं उग्घाय चउक्कएणं अधिग सत दसगेणं ॥
एगादि अनुग्धाता, गुणियफला सब्बिमो रासी ।
अद्धसया तीसहिया चोदससयसहस्स दोइ लक्खाइं ॥
कायव्वसेसगेसु वि, एवं सब्बफला पिंडरासी य ।

— उग्धातानुग्धातमीसेगसुत्तसव्वसंखेवो इमो-

मीसगसुत्तसमासे, छायाल सहस्स दस य लक्खाइं ।

पंचसय अउनतीसा, दस पद संखित्तसंखेवो ॥

एवं कएसु जे सगलसाहिया संजोगा लब्धन्ति ते नवमसुत्तभेदा भवन्ति, जे पुण सेसा ते
सगलसुत्तभेदा वा साधितसुत्तभेदा वा इत्यर्थः । एवं बहुससुत्ते वि दसमे वक्खाणं संखा य अपरिसेसा
भाणियव्वा । नवरं - बहुसाभिलाषो भाणियव्वो, एते य दस सुत्ता बहुभंगाकुला भो इह सब्बमग्गेहिं
भणिया, ते य न भणिया अतिवित्थरोत्ति काउं जे न भणिया ते उवउत्तिउं गुरुवदेसतो वा

भणेत्राहि त्ति । गया आलीयणसुत्ता । इदानीं आरोवणसुत्ता तत्थवि आदिमा अइसुत्ता सवित्थरा पूर्ववत् । इदानीं नवम-दसमा, तेषु वि एगादिसंजोगा पूर्ववत् । अंतिअचउकसजोगे इमे सुत्ता-

मू. (१३८४) जे भिक्खू चाउम्मासियं वा साइरेगचाउम्मासियं वा पंचमासियं वा सातिरेगपंचमासियं वा एएसिं परिहारद्वाणाणं अन्नयरं परिहारद्वाणं पडिसेवित्ता आलोएज्जा । अपलिउंचिय आलोएमाणे ठवनिअं ठवइत्ता करनिअं वेयावडियं ठविए वि पडिसेवित्ता से वि कसिणे तत्थेव आरुहेयव्वे सिया पुंवि पडिसेवियं पुंवि आलोइयं, पुंवि पडिसेवियं पच्छा आलोइयं, पच्छा पडिसेवियं पुंवि आलोइयं, पच्छा पडिसेवियं पच्छा आलोइयं । अपलिउंचिए अपलिउंचियं, अपलिउंचिए पलिउंचियं, पलिउंचिए अपलिउंचियं, पलिउंचिए पलिउंचियं, अपलिउंचिए अपलिउंचियं आलोएमाणस्स सव्वमेयं सकयं साहणिय जे एयाए पड्डवणाए पड्डविए निव्विसमाणे पडिसेवेइ से वि कसिणे तत्थेव आरुहेयव्वे सिया ॥

मू. (१३८५) जे भिक्खू बहुसो वि चाउम्मासियं वा बहुसो वि साइरेगचाउम्मासियं वा पंचमासियं वा सातिरेगपंचमासियं वा एएसिं परिहारद्वाणाणं अन्नयरं परिहारद्वाणं पडिसेवित्ता आलोएज्जा । अपलिउंचिय आलोएमाणे ठवनिअं ठवइत्ता करनिअं वेयावडियं ठविए वि पडिसेवित्ता से वि कसिणे तत्थेव आरुहेयव्वे सिया अपलिउंचिए आपलिउंचियं, अपलिउंचिए पलिउंचियं, पलिउंचिए अपलिउंचियं, पलिउंचिए पलिउंचियं, अपलिउंचिए अपलिउंचियं आलोएमाणस्स सव्वमेयं सकयं साहणिय जे एयाए पड्डवणाए पड्डविए निव्विसमाणे पडिसेवेइ से वि कसिणे तत्थेव आरुहेयव्वे सिया । एयं पलिउंचिए ॥

मू. (१३८६) जे भिक्खू चाउम्मासियं वा साइरेगचाउम्मासियं वा पंचमासियं वा साइरेगपंचमासियं वा एएसिं परिहारद्वाणाणं अन्नयरं परिहारद्वाणं पडिसेवित्ता आलोएज्जा । पलिउंचिय आलोएमाणे ठवनिअं ठवइत्ता करनिअं वेयावडियं ठविए वि पडिसेवित्ता से वि कसिणे तत्थेव आरुहेयव्वे सिया अपलिउंचिए अपलिउंचियं, अपलिउंचिए पलिउंचियं, पलिउंचिए अपलिउंचियं, पलिउंचिए पलिउंचियं, पलिउंचिए पलिउंचियं आलोएमाणस्स सव्वमेयं सकयं साहणिय जे एयाए पड्डवणाए पड्डविए निव्विसमाणे पडिसेवेइ से वि कसिणे तत्थेव आरुहेयव्वे सिया ॥

मू. (१३८७) जे भिक्खू बहुसो वि चाउम्मासियं वा बहुसो वि साइरेगचाउम्मासियं वा, पंचमासियं वा साइरेगपंचमासियं वा एएसिं परिहारद्वाणाणं अन्नयरं परिहारद्वाणं पडिसेवित्ता आलोएज्जा । पलिउंचिय आलोएमाणे ठवनिअं ठवइत्ता कानिअं वेयावडियं ठविए वि पडिसेवित्ता से वि कसिणे तत्थेव आरुहेयव्वे सिया अपलिउंचिए अपलिउंचियं, अपलिउंचिए पलिउंचियं, पलिउंचिए अपलिउंचियं, पलिउंचिए पलिउंचियं । पलिउंचिए पलिउंचियं आलोएमाणस्स सव्वमेयं सकयं साहणिय जे एयाए पड्डवणाए पड्डविए निव्विसमाणे पडिसेवेइ से वि कसिणे तत्थेव आरुहेयव्वे सिया ॥

चू- (इत्यादि सर्व उच्चार्य्यं, एवं बहुसो वि सुत्तं उच्चार्य्यं) एते वि तहेव वक्खाणेयव्वा । यदि सा एव व्याख्या को विशेषः ? अत उच्यते - हेड्डिमसुत्तेसु परिहारतवो न भणिओ । इहं परिहारतवो वि भानिअइ-

[भा. ६५८४] को भंते ! परियाओ, सुत्तत्थाभिग्गहो तवो कम्म ।
कक्खडमकक्खडेसु, सुद्धतवे मंडवा दोन्नि ॥

“को भंते” अस्य व्याख्या-

[भा. ६५८५] गीयमगीओ गीओ, अहंति किं वत्थुं कासवसि (कस्स तवस्स) जोगो ।
अगीतो त्ति य भणिते, धिरमधिर तवे य कयजोगो ॥

शू- सो अतियारपत्तो आलोए पुच्छिअइ-किं तुमं गीतो अगीतो वा ? जत्ति भणइ-अहं गीतो, तो पुणो पुच्छिअइ त्ति-तुमं किं वत्थु त्ति, आयरिओ उवज्झाओ वसभाति वा ? अन्नतरे कहिए पुणो पुच्छिअत्ति- “कस्स तवस्स जोगो” त्ति - किं तवं काउं अच्छिहसि ? कस्स वा तवस्स समर्थेत्यर्थः । अहं सो भणति - अहं अगीतो, तो पुच्छिअत्ति - किं तुमं धिरो अधिरो त्ति ? धिरो नाम धितिसंघयणेहिं बलवं, अहवा - दरिसणे पव्वज्जाए वा धिरो अचलेत्यर्थः । इतरो पुण अधिरो । जइ भणाति - धिरो हं, तो पुच्छिअइ “तवे कयजोगो” त्ति कक्खडतवेहिं संभावितो अभावितो वा कृताभ्यासेत्यर्थः । जत्ति भावितो तो से परिहारतवो दिअत्ति, इयरस्स सुद्धतवो ॥

जो सो एवं पुच्छिअइ साधू सो सगणिअतो अन्नगणातो वा आगतो-

[भा. ६५८६] सगणम्मि नत्थि पुच्छा, अन्नगणा आगतं व जं जाणे ।
परियाओ जम्मदिक्खा, अउनत्तीस वीस कोडी य ॥

शू- जो सगणिअो, जो य परगणाओ गीतादिभावेहिं नअत्ति, एते न पुच्छिअइ । जो परगणाऽऽगओ नणअत्ति । परियाओ दुविहो - जम्मपरियाओ दिक्खपरियाओ य । जम्मपरियाओ जहन्नेणं अउनत्तीसं वासा, उक्कोसेणं जा देसूणा पुव्वकोडी । दिक्खपरियाओ जहन्नेणं वीसं वासा, उक्कोसेण देसूणा पुव्वकोडी ॥ इदानीं सुत्तत्थाणे-

[भा. ६५८७] नवमस्स ततियवत्थुं, जहन्न उक्कोसऊणगा दसओ ।
सुत्तत्थाभिग्गहा पुण, दव्वादि तवो रयणमादी ॥

शू- सुत्तत्थेणं जहन्नेणं जेन अधीयं नवमस्स ततियं आयारवत्थुं, उक्कोसेणं जाव ऊणगा दसपुव्वा, समत्तदसपुव्वादियाण परिहारतवो न दिअत्ति । कम्हा ? जम्हा वायणादिपंचविहसज्झाय-विहाणं चैव तेसिं महंततरं कम्मनिअरठामं । किं च सगलसुयनाणी महंत ठाणं नो परिहारतवविहाणेण विमानिअत्ति । किं च अनालावादिपदेसु य सुयस्स अमत्ती भवति । अभिग्गहा दव्वादिया । दव्वतो जहा - मए अज्जकुम्मासा धेत्तव्वा तक्कादि वा एकदव्वं । खेत्ततो - एलुयं विक्खंभित्ता । कालतो - ततियाए पोरुसीए । भावतो - हसंती रुवंती वा । तवो य रयणावलिमादि, सीह निक्कीलियादि । एवमादिगुणजुत्तस्स परिहारतवो दिअत्ति । एवमादिगुणविप्पहीणे पुण सुद्धतवो दिअत्ति । परिहारतवो कक्खडो दुश्चरेत्यर्थः । अकक्खडो सुद्धतवो सुकरेत्यर्थः ॥ सीसो पुच्छति - कम्हा गीतादिगुणजुत्तस्स परिहारो, इतरस्स य सुद्धतवो ? आयरिओ भणइ - एत्थ दोहिं मंडवेहिं दिहंतं करेइ । सेलमंडवेण एरंडमंडवेण य जुत्तो ।

[भा. ६५८८] जं मायति तं छुब्भति, सेलमए मंडवे न एरंडे ।
उमयवलिणं वि एवं, परिहारो दुब्बले सुद्धो ॥

शू- जावतियं मायति तावतितं सेलमंडवे छुब्भति तहा वि न भअत्ति । एरंडमंडवो पुन

जावतियं खमति तावतितं दुब्बमिति । एवं "उभय"ति जो धितीए सरीरेण य संघयणसंपन्नो गीतादिगुणजुततो य तस्स परिहारतवो दिज्जति । "दुब्बलो"ति धितीए संघयणेण वा उभयेणवा दुब्बलो, तस्स सुद्धतवो दिज्जति ॥ परिहारसुद्धतवाणं प्रायश्चित्तं विसेसओ दिज्जति, ततो भवति-

[भा. ६५८९] अविसिद्धा आवत्ती, सुद्धतवे तह य होति परिहारे ।

वत्थुं पुण आसज्जा, दिज्जति इतरो व इतरो वा ॥

चू-परिहारतवे सुद्धतवे य अविसिद्धा "आवत्ति"ति दोन्नि जना तुल्लं आवत्तिठाणं आवण्णा । तत्थ "वत्थुं आसज्ज"ति - धितिसंघयणसंपन्नं पुरिसवत्थुं नाउं । "इयरो"ति परिहारो तवो दिज्जति । जं पुणो धितिसंघयणेहिं हीनं पुरिसवत्थुं तस्स ताए चेव आवत्तीए "इयरो"ति सुद्धतवो दिज्जति । एत्थ अन्नोन्नाविक्खत्तो इयरसद्दा ठिता ॥

एत्थ एगावत्तीए विसमदानपसाहणत्थं इमो दिट्ठतो-

[भा. ६५९०] वमण-विरेयणमादी, कक्खडकिरिया जहाऽऽउरे बलिए ।

कीरति व दुब्बलम्मि वि, अह दिट्ठतो तवे दुविहो ॥

च-जहा दो जना सरिसरोगाभिभूया, तस्स जो आउरो बलवं सरीरेण तस्स वमनविरेयणादिका कक्खडादिकिरिया कज्जति । दुब्बलो वि जहा सहति तहा अकक्खडा किरिया कज्जति । "अह"ति - अयं दिट्ठतो तवे दुविहो उवसंहारनिज्जो-कक्खडकिरियसमाणो परिहारतवो, सुद्धतवो अकक्खडकिरियसमाणो ॥ जेसिं नियमा सुद्धतवो परिहारतवो वा दिज्जति तन्नियमार्थमिदमुच्यते-

[भा. ६५९१] सुद्धतवो अज्जाणं, अगीयत्थे दुब्बले असंघयणे ।

धितिबलिए य समण्णा-गयसब्बेसिं पि परिहारो ॥

चू-दुब्बलो धितीए अनुवाचितदंहां रोगादेणा, असंघयणं ति-आदिछेहिं तिहिं संघयणेहिं वज्जितो, एतेसिं सुद्धतवो दिज्जति । जो धितीए बलवं वज्जकुट्टसमाणो, जो य संघयणेहिं समण्णागओ आइछेहिं संघयणभावेहिं जुत्तो ति वुत्तं भवति, गीतातिगुणहिं वा समन्नागओ युक्त इत्यर्थः, सब्बेसिं तेसिं परिहारतवो दिज्जति ॥ तस्सिमो विधी- "ठवनिज्जं ठवइत्ता" सुत्तपदं, जं तेन सह नायरिज्जति तं ठवनिज्जं, तं सब्बं गच्छसमक्खं ठविज्जति - परविज्जति अधवा - सब्बा चेव तस्स सामायारी ठवनिज्जापरुवनिज्जा इत्यर्थः । कहं पुण तं ठविज्जति ?, उच्यते-

[भा. ६५९२] विउसग्गो जाणणद्दा, ठवणा मी (ती) ए य दोसु ठवितेसु ।

अगडे नदी य राया, दिट्ठतो भीय आसत्थो ॥

चू-तस्स परिहारतवं आवज्जतो आदावेव उस्सग्गो कीरइ । कह ?, उच्यते - गुरु पुव्वदिसाभिमुहो वा उत्तरदिसाभिमुहो वा चरंतदिसाभिमुहो वा चेइयाण वा अभिमुहो । एवं परिहारतवो वि । नयरं-गुरुस्स वामपासे ईसिं पिट्ठतो ते दुवग्गा वि भणंति- "परिहारतववज्जणद्दा करेमि काउस्सग्गं निरुवसग्गवत्तियाए" इत्यादि ताव भणंति जाव वोसिरामी ति । पणवीसुस्सासकालं सुभज्जवसिता ठिच्चा चउवीसत्थयं वा चित्तेउं नमोक्कारेण पारेत्ता अक्खलियं चउवीसत्थं उच्चरंति ॥ एत्थ सीसो पुच्छति - एस उस्सग्गो किं निमित्तं कीरइ ?, उच्यते-साधूण जाणणद्दा कीरइ । अहवा-

[भा. ६५९३] निरुवस्सग्गनिमित्तं, भयजणणद्दा य सेसगाणं च ।

तस्सऽप्पणो य गुरुणो, य साहए होति पडिवत्ती ॥

सू-पुष्पद्धं कंठं । सुभेसु तिहिकरणमुहुत्सेसु ताराचंद्रबलेसु य अप्पणो गुरुस्स य जहा साहगं भवति तहा परिहारतवं पडिवज्जइ ॥ काउस्सगकरणानंतरं ठवणा ठविज्जइ, तत्थ आदावेव तं परिहारितं गुरु भणति-

[भा. ६५९४] कप्पड्डिओ अहं ते, अनुपरिहारो य एस ते गीतां ।

पुष्पं कयपरिहारो, तस्सऽसतियरो वि दढदेहो ॥

सू-कप्पड्डाती अहं ते, जाव ते परिहारकप्पो ताव अहं ते वंदनवायणादिसु सहजो ते सेससाहगो । एत्थ कप्पसहो कालवाची । अहवा - कप्पभावड्डितो, अहं ते वंदनावायणादिसु कप्पो अपरिहार्य इत्यर्थः । शेषाः साधवः परिहार्या । अन्नं च से एस गीयत्थो साधू पुष्पं कतपरिहारलणओ जाणगो “अनुपरिहारि” ति भिक्खादि जतो जतो परिहारी गच्छति, ततो ततो अनुपिड्डतो गच्छइ ति अनुपरिहारी भण्णइ । अहवा - परिहारस्स अनु थोवं पडिलेहणादिसु साहेजं करेती ति अनुपरिहारी भण्णति । “तस्सऽसति” ति - जेण पुष्पं परिहारतवो कतो तस्सासति इयरो ति अकयपरिहारो वि गीयत्थो दढसंघयणो अनुपरिहारी ठविज्जति ॥

ठवणं ठवेतो आयरितो सेससाधू इमं भणाति-

[भा. ६५९५] एस तवं पडिवज्जति, न किं चि आलवति मा य आलवह ।

अत्तड्डचित्तगस्सा, वाघातो (मे) न कायव्वो ॥

सू-सबालवुहं गच्छं गुरु आमंतेउं भणाति - एस साधू परिहारतवं पडिवज्जति, न एस किंचि आलवति, तुब्भे वि एयं मा आलेवेज्जह । अप्पणो अट्ठो अत्तड्डो, सो य भत्तादिओ, तं अप्पणो परं चित्तेति न बालादिताणं ति । अहवा - निच्छयतो अत्तड्डो अतिथारमलिनं अप्पाणं जहुत्तेण पच्छित्तेण विधिना अनतियरंतो विसोहेतीति अत्तड्डचित्तगो । एयस्स मे वाघातो इमेहिं पदेहिं न कायव्वो ॥

[भा. ६५९६] आलावण पडिपुच्छण, परियड्डाण वंदनग मत्ते ।

पडिलेहण संघाडग, भत्तदान संभुंजणा चेव ॥

सू-हे देवदत्त ! इत्यादि आलावो गतार्थ । एस तुब्भे सुत्तमत्थं वा किंचि न पुच्छति, एयं मा पुच्छेज्जह १, एवं एस तुब्भेहिं सह सुत्तं अत्थं वा न परियड्डेति २, कालवेलादिसु वा न उट्ठवेति ३, एस तुब्भं वंदनयं न करेति ४, उच्चारपासवणखेलमत्तए वा न वा देति ओहियमत्तगं वा ५, न य उवकरणादि किं चि पडिलेहेति ६, न वा एस तुब्भं संघाडगभाव करेति ७, न वा भत्तपानं देति ८, न वा एस तुब्भेहिं सह भुंजेति ९, तुब्भे वि एयस्स एते अत्थे मा करेज्जह १०, एवं दसहिं पदेहिं गच्छेण सो वज्जितो सो वि गच्छं वज्जेति ॥

जति गच्छवासी एते पदे अतिथरंति तो इमं पच्छित्तं-

[भा. ६५९७] संघाडगा उ जाव तु, लहुओ मासो दसण्ह उ पदाणं ।

लहुगा य भत्तपाने, संभुंजणे होतऽनुग्धाया ॥

सू-दसण्हं पदाण आलावणपदातो आदत्तं जाव अट्ठमं संघाडगपदे ताव मासलहु पच्छित्तं, जति भत्तपानं देति तो चउलहुगा, अध भुंजेति तो चउगुरुगा ॥ एतेसु धेव परिहारियस्स इमं-

[भा. ६५९८] संघाडगा उ जाव तु, गुरुओ मासो दसण्ह उ पदाणं ।

भत्ते पाने संभुंजणे य परिहारिए गुरुगा ॥

५- आलवणपदातो जाव संघाडपदं एते अतिचरतस्स परिहारियस्स मासगुरुं, अह भत्तं देति संभुंजति वा तो दोसु वि चउगुरुगा भवंति ॥ कप्पड्डितो सो इमं करेति-

[भा. ६५९९] कितिकम्पं तु पडिच्छति, परिण्णपडिपुच्छं पि से देति ।

सो वि य गुरुमुवचिड्डति, उदंतमवि पुच्छितो कहए ॥

५- कितिकम्पंति वंदनं, तं जति परिहारितो देति तो गुरु पडिच्छति, आलोयणं पि पडिच्छति, परिण्ण ति-पच्चसे अवरण्हे वा पक्खखाणं से करेति, सुत्ताथे पडिपुच्छं देति । “सो वि य” ति- परिहारितो “गुरु” आयरिया ते अब्भुद्धानिदिविनएण “उवचिड्डति” - विनयं करोतीत्यर्थः । “उदंतं” - सरीर वट्टमाणी वत्ता तं गुरुणा पुच्छितो कहंति ॥ एवं ठांवथाए “दोसु ठविएसु” ति - कप्पड्डिते अनुपरिहारिए य । सो परिहारिओ कया इ भीतो होअ “कहमहं आलावणादीहिं गच्छवज्जितो एगागी इमं उग्गतवं काहामि ? एत्तियं वा कालं गमिस्सामि ?” ति एवं भीओ अगडादिदिट्ठंतेहिं आसासेयव्वो ।

जहा-कोति अगडे पडितो कहमुत्तरिस्सामि ति भीओ ताहे सो तडत्थेहिं आसासिज्जतिमा तुमं बीहेहि, वयं तुमं उत्तारेमो, एस रज्जु आनिज्जइ, एवमासासिउं निब्भओ ताहं बंधति । अह सो भण्णति- “मओ एस वराओ, न एयं कोइ उत्तारेइ”, ताहे सो निरासो अंगे मुयति, मरति य । एवं परिहारितो वि आसासेयव्वो । जहा कोइ नदीए अनुसोयं वत्तंतो भीओ ताहे सो तडत्थेहिं आसासितो थाह बंधइ । अनासासितो निरासो भया मरति ।

जहा वा कस्सइ राया रुद्धो ताहे भीओ मारिज्जिहामि ति ताहे सो अन्नेहिं आसासिज्जति- “मा बीहेहि, राया वि अन्नायं न करेति”, एवं सो न विद्दाति । अह सो भण्णति - “विनद्धो सि” ताहे विपज्जति । एवं परिहारितो वि भाणियव्वो - मा भीओ मारिज्जिहामि ति ताहे सो अन्नेहिं आसासिज्जति - “मा बीहेहि, राया वि अन्नायं न करेति”, एवं सो न विद्दाति । अह सो भण्णति - “विनद्धो सि” ताहे विपज्जति । एवं परिहारितो वि भाणियव्वो - मा भीहि, अहं ते वंदनदायणादिसु कप्पड्डितो, एस ते तवोकिलंतस्स असमत्थस्स अनुपरिहारिओ । एवं आसासितो तवं बहंतो किलाभिओ विरियायारं अहावेंतो परिहारितो अन्नतरं किरियं काउमसमत्थो अनुहरियारियस्स पुरओ इम मणाति -

[भा. ६६००] उट्ठेअ निसीएअ, भिक्खं हिंडेअ भंडगं पेहे ।

कुविय पियबंधवस्स व, करेइ इतरो वि तुसिणीओ ॥

५- जइ उट्ठेअं न सक्कति ताहे भण्णइ उट्ठेअमि, ताहे अनुपरिहारितो उट्ठवेइ । एवं निसीएअमि । भिक्खायरियाए जं न सक्कति भिक्खग्गहणादि सव्वं करेति । अह सव्वहा भिक्खं हिंडिउं न सक्कति ताहे भणाति - भिक्खं हिंडिअमि । एवं उत्तरे अनुपरिहारितो से हिंडिउं देति, भंडगापेहणे वि साहजं करेति, सवं वा पडिलेहेति । जहा कोवि प्रियबधुस्स कुवितो जं से करनिज्जं तं सव्वं तुण्हिक्को करेति तहा “इयरो” ति-अनुपरिहारी परिहारियस्स सव्वं करनिज्जं तुसिणीओ करेति ॥ चौदगाह-जइ भयं से उप्पज्जइ, एरिसी वा अवत्था भवति, ता किं पच्छित्तं कज्जति ? किं चाह-

[भा. ६६०१] अवसो व रायदंडो, न य एवं च होइ पच्छित्तं ।

संकर सरिसव सकडे, मंडव वत्थेण दिट्ठंता ॥

चू- जहा अवसेहिं रायदंडो छुब्मति, किमेवं पच्छित्तं पि ? आचार्याह - न एवं रायदंडो विव अवसेहिं वि वोढव्वो, पच्छित्तं सवसेहिं इच्छातो वोढव्वं चरणविसुद्धिनिमित्तं । अहवा-एवं जहा अवस्स रायदंडो छुब्मति, जति न छुब्मति तो दोसो भवति । पच्छित्तं पि अवस्सं वोढव्वं, जति न वहति तो चरणविसुद्धी न भवति । पुनरप्याह चोदकः- “बहुं आवण्णं छुब्मउ, थेवं पच्छित्तं किं छुब्मइ ? किं तत्तिलएण होहिति” ति । आयरिओ भणइ- “संकर” पच्छंछं । संकर ति-

जहा सारणीए खेत्ते पञ्जिज्जंते एक्कं वि तिन्नं लग्गंते नो अवनीयं, तन्निस्साए अन्ने लग्गा, तेसिं निस्साए पलकडुम्मादीवि, एवं तम्मि सोत्ते रुब्बे विसीय गयं जलं कुसारढंढणादी पञ्जेत्ति न छेत्तं सुक्खसस्सं । एवं चरणसोत्ते पच्छित्तसंकरेसु असोहिज्जते सव्वहा चरणनासो भवति । एवं नाउं जं जहा आवज्जति तं तहा सोहेयव्वं ।

जहा वा मंडवे एक्को सरिसवो पक्खित्तो सो नावणीओ, अन्नो वि, एवं पक्खिप्पमाणेहिं पक्खिप्पमाणेहिं होहिहिं सो सरिसवो जेण पक्खित्तेण मंडवो मञ्जिहिति । जहा भंडीए एक्को पासाणो वलियिओ, जहा सरिसवस्स विभासा तहा भंडीए वि । अहवा - भंडीए एक्कं दारुअं भग्गं, तं न संठवितं, एवं अन्नं पि, एवं सव्वा भंडी भग्गा । एवं चरित्तभंडीए वि उवसंहारो ।

जहा वा सुद्धे वतथे कज्जलबिंदू पडिओ, सो न धोओ, अन्नो वि पडितो सो न धोतो, एवं पडंतेहिं अधोयंतेहिं सव्वं तं वत्थं कज्जलवण्णं जायं । एवं सुद्धं चरित्तं थेवथेवावत्तीहिं असोहिज्जंतीहिं सव्वहा अचरित्ती भवति ॥ एवं दिहुंतेहिं पच्छित्तदानकरणे पसाहिते चोदकः-

[भा. ६६०२] अनुकंपिता व चत्ता, अहवा सोही न विज्जते तेसिं ।

कप्पड्डगभंडीए, दिहुंतो धम्मया सुद्धो ॥

चू- चोदगो भणति - एगावत्तीए जस्स सुद्धतवं देह, सं भे अनुकंपितो रागो य । तत्थ जस्स परिहारं सो भे वत्तो दोसो य तत्थ । अहवा - परलोगं पडुद्ध परिहारतवी अनुकंपिओ चरणसुद्धीओ सुद्धतवी चत्तो चरित्तस्स असुद्धतणतो । अहवा-जइ परिहारतवेण सुद्धी तो सुद्धतवइत्ताण सोही न विज्जति । अह सुद्धतवेण विसुद्धी भवति ता परिहारतवकक्खड्डकरणं सव्वं निरत्थयं । एत्थ आयरिया कप्पड्डगभंडीए महल्लभंडीए य दिहुंतं करेति । जहा कप्पड्डा अप्पणो सगड्डियाए ववहरंति, सकज्जनिप्फत्तिं य करेति, नो तरंति महल्लभंडीए, कज्जं ति काउं न वा महल्लभंडीए आरोविज्जति । अह आरोविज्जति तो सा मज्जति, कज्जं च न सिज्जति । एवं महल्लगावि कप्पड्डगभंडीए कज्जं न करेति, अह करेति तो पल्लिमंथो, सकज्जसिद्धी य न भवति । एवं सुद्धतवेणैव सुद्धी भवति, परिहारतवेण नेव भवइ । कहं ? उच्यते - धम्मया सुद्धो” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ६३०३] जो जं काउ समत्थो, सो तेन विसुज्जते असदभावो ।

गूहितबलो न सुज्जति, धम्मसभावो ति एगड्डा ॥

चू- जो साधू “जं” ति सुद्धतवं परिहारतवं वा काउं समत्थो भवति स साधू तेनेव तवेण सुज्जति । असदभावत्तणओ ति स्ववीर्यं प्रतिमायां अकुब्बमाणो स्वधर्मवयवस्थितत्वाच्च, जो पुण स्ववीर्यं गूहति सो न सुज्जति, जती तस्स धम्मो ति वा, सभावो ति वा, दो वि एगड्डा ॥

एतेसु शुद्धपरिहारतवविशेषज्ञापनार्थमिदमुच्यते-

[भा. ६६०४] सुद्धतवे परिहारिय, आलवणादीसु कक्खडे इतरे ।

कप्पड्डिये अनुपरियट्ठण वेयावच्चकरणे य ॥

सू- सीसो पुच्छति - सुद्धतवपरिहारतवाणं कतरो कक्खडो वा, अकक्खडो वा ? आयरियो भणति - सुद्धतवो आलवणादिहि अकक्खडो, इयरो त्ति परिहारतवो सो अणालवणादीहि कक्खडो । जो पुण तवकालो, तवकरणं वा तं दोसु वि तुल्लं । आवन्नपरिहारं पवणस्स जे कप्पडित्तानुपरिहारिया ठविया तेहिं करणिअं “वेयावडियं” ति सुत्तपदं ॥

किं पुन तं वेयावडियं, जं कायव्वं ? , अत उच्चते-

[भा. ६६०५] वेयावड्ये तिविहे, अप्पाणम्मि य परे तदुभए य ।

अनुसङ्गि उवालंभे, उवग्गहो चेव तिविहम्मि ॥

सू- दव्वेण भावेण वा जं अप्पणो परस्स वा उवकारकरणं तं सव्वं वेयावड्यं । तं च तिविहं- अनुसङ्गी, उवालंभो, उवग्गहो य । उवदेसपदाणमणुसङ्गी, धुतिकरणं वा अनुसङ्गी । सा तिविहा- आय-पर-उभयानुसङ्गी, अत्तानुसङ्गी जो अत्ताणं अनुसासति, परानुसङ्गी जो परं अनुसासति, परेण वा अनुसङ्गी ॥

[भा. ६६०६] अनुसङ्गीय सुभद्दा, उवलंभम्मि य मिगावती देवी ।

आयरिओ दोसु वि उवग्गहेसु सव्वत्थ आयरिओ ॥

सू- परानुसङ्गीए जहा चंपानयरीए सुभद्दा नागरजने अनुसङ्गा “धन्ता सपुन्ना सि” ति । उभयानुसङ्गी जो अत्ताणं परं च अनुसासति ॥

एवं तिविहं पि अनुसङ्गि इमेण गाथाजुयलत्थेण अनुसरेआ-

[भा. ६३०७] दंडसुलभंमि लोए, भा अ भांतं कुणसु दंडोओ नि ति ।

एस दुलहो उ दंडो, भवदंडनिवारणी जीव ॥

कंठ्या । न केवलं एस दंडो भवनिवारणो, अपि चात्माऽनाचारमलिनो विशोधितः ॥

[भा. ६६०८] अवि य हु विसोहितो ते, अप्पाऽनायारमत्तिलिओ जीव ।

इति अप्प परे उभए, अनुसङ्गि थुइ ति एगड्ढा ॥

सू- साधु कयं ते जं अप्पाऽनायारमलिणो विसोधितो त्ति एवं बुद्धति । सेसं कंठं ॥ इदानीं “उवलंभो” ति - अनायारकरणोवलंभातो, साधुना ताव एस पदाणं उवालंभो भण्णति । सो वि तिविहो - अप्पाणऽपरे तदुगए य । जं अप्पणा चेव अप्पाणं उवालभति, जहा-

[भा. ६६०९] तुमए चेव कतमिणं, न सुद्धकारिस्स दिअते दंडो ।

इह मुक्को वि न मुद्धसि, परत्थं अह हो उवालंभो ॥

सू- आयरियादिणा जो परेण उवालभति जहा मियावती देवी अज्जचंदनाए उवालद्धा “अकालचारिणि” ति काउं । उभयउवालंभो जो अप्पणा अप्पाणं उवालभति आयरियादिना य उवालभति, अहवा-गुरणा उवलभमाणो तं गुरुवयणं सम्मं पडिवज्जंतो पञ्चुरति, एस उभयउवालंभो ॥ इदानीं उवग्गहो, “उवग्गहो चेव तिविहम्मि” ति दव्वतो नामेगे उवग्गहो नो भावओ, नो दव्वओ भावओ, एगे दव्वतो वि भावतो वि, चउत्तो सुण्णो । तइयभंगविभासा इमा - “आयरिओ दोसु” पच्छद्धं । अस्य व्याख्या-

[भा. ६६१०] दव्वेण य भावेण य, उवग्गहो दव्वे अन्नपानादी ।

भावे पडिपुच्छादी, करेति जं वा गिलाणस्स ॥

सू- कप्पड्डितो अनुपरिहारिओ वा असमत्थस्स असनाती आनेउं देति । भावे आयरिओ सुते अत्थे वा पडिपुच्छं देइ । अहवा-एं गिलाणस्स कज्जति सं भावस्सुवग्गहो ॥

अहवा दोसु वि उवग्गहेसु ति अस्य व्याख्या-

[भा. ६६११] परिहार ऽनुपरिहारी, दुविहेण उवग्गहेण आयरिओ ।

उवगिण्हति सव्वं वा, सबालवुह्माउलं गच्छं ॥

सू- परिहारियं अनुपरिहारियं च एते दो वि दुविहेण वि दव्वभावोवग्गहेण उवगेण्हति । “सव्वत्थायरिओ” ति परिहारियस्स अपरिहारियस्स अनुपरिहारियस्स सबालवुह्मस्स य गच्छस्स दव्वभावेहिं सव्वहा उवग्गहं करोति ॥ एवं परिहारियस्स परिहारतवेण गिलायाणस्स पुव्वं अनुसङ्गी कज्जति, ततो उवालंभो दिज्जति, पच्छा से उवग्गहं कज्जति । भणियं च-

“दान दवावण कारावणे य करणे य कयमणुन्ना य ।

उवहियमनुवहियविधिं जाणाहि उवग्गहं एयं” ॥

अनुसङ्गि-उवालंभ-उवग्गहे तिसु वि पदेसु अट्ठमंगा कायव्वा, जतो भण्णति-

[भा. ६६१२] अहवा ऽनुसङ्गुवालंभुवग्गहे कुणति तिन्नि वि गुरु से ।

सव्वस्स वा गणस्सा, अनुसङ्गादीणि सो कुणति ॥

सू- एस अट्ठमो भंगो, आदिखेसुवि सत्तसु जत्तियं चेव भणति करोति वा । अहवा - न केवलं परिहारियस्स करोति “सो” ति - आयरिओ सव्वस्स गणस्स अट्ठमंगीए अनुसङ्गिमादीणि करोति, अहवा - “सो” ति - परिहारिओ, गणस्स करोतीत्यर्थः ॥ अत्र चोदकः-

[भा. ६६१३] आयरिओ केरिसओ, इहलोए केरिसो व परलोए ।

इहलोए अ सारणिओ, परलोए फुडं भणंतो उ ॥

सू- उम्मासियं अनुग्गहकसिणं जो एस उवग्गहकरो आयरिओ तं चेव नाउमिच्छे केरिसो इहलोगे परलोए वा हितकरो ? आचार्याह - आयरिओ चउव्विहो इमो - इहलोगहिते नामेगो परलोगे । एवं चउभंगो । पढमवितियभंगवक्खाणं पच्छद्धं । इहलोगं पडुह्म जो य सारेति, आहारवत्थपत्तादियं च जोग्गं देति । परलोगहितो जो पमादेतस्स चोयणं करोइ, न वत्थपत्तादियं देति । उभयहितो जो चोदेति, वत्थादियं च देति । चउत्थो उभयरहिओ ॥

चोदगाह- “ननु जो भइसभावत्तणओ न चोएति, सो इहलोए इच्छिज्जति । जो पुन करपरुसं भणंतो चंडरुद्राचार्यवत् चोदेति, न सो इच्छिज्जति” । आचार्याह-

[भा. ६६१४] जीहाए विलिहंतो, न भइतो जत्त सारणा नत्थि ।

दंडेण वि ताडंतो, स भइतो सारणा जत्थ ॥

- एत्थ कारणमिणं-

[भा. ६६१५] जह सरणमुवगयाणं, जीवियववरोवणं नरो कुणति ।

एवं सारणियाणं, आयरिओ असारओ गच्छे ॥

सू- साधू कहं सरणमुवगया ? उच्यते - जेन पक्खे पक्खे भणंति - “इच्छामि खमासमणो !, कत्ताइं च मे कितिकम्माइं” इत्यादि जाव “तुब्भं तवतेयसिरीओ (ए) चाउरंताओ संसारकंताराओ साहत्थं (इ) नित्थरिस्सामि” ति कट्ठु, एवं सरणमुवगता अचोदेतो परिच्चयइ ॥ तम्हा ततियभंगिल्लो

आवरिण्परिहारियस्स अनुसङ्गा तिविहं वेयावच्चं करेति, कारवेइ, अनुमन्नति थ । एवं वेयावच्चं कीरमाणे जं पडिसेवति आवज्जतीत्यर्थः । “से वि कसिणे तत्थेव आरुभियच्चं”, एवं सुत्तपदं कसिणं नाम कृत्स्नं निरवशेषं । तं इमं छव्विहं-

[भा. ६६१६] पडिसेवणा य संचय, आरुवण अनुग्गहे य बोधच्चं ।

अनुघात निरवसेसे, कमिणं पुण छव्विहं होति ॥

[भा. ६६१७] पारंचि सतमसीतं छम्मासारुवणा छद्दिनगतेहिं ।

कालकनिरंतरं वा अनूनमहियं भवे छट्ठं ॥

शू- एषां यथासंख्येन इमा विभासा- पडिसेवणाकसिणं पारंचियं, संचयकसिणं असीयं माससयं, आरुवणकसिणं छम्मासियं, अनुग्गहकसिणं नाम छण्हं मासाणं आरोवियाणं छद्दिवसा गता ताहे अन्नो छम्मासो आवण्णो ताहे जं तेन अद्धवूढं तं झोसितं जं पच्छा आवन्नं छम्मासितं तं वहति, एत्थ पंच मासा चउव्वीसं च दिवसा जेण झोसिया । एवं अनुग्गहकसिणं । एत्थेव निरनुग्गहकसिणं भाणियच्चं, जहा छम्मासियं पट्टविण् पंचम मासा चउवीसं च दिवसा वूढा ताहे अन्नं छम्मासियं आवण्णो ताहे तं वहति पुव्विल्लस्स छद्दिणा झोसो । अण्णघायकसिणं जं कालगं जहा मासगुरुगादि । अहवा - जं निरंतरं दानं एत्थ मासलहुगादी वि निरंतरं दिज्जमाणं अनुग्घातं भवति, अहवा - अनुग्घातियं तिविहं-कालगुरुं तवगुरुं उभयगुरुं - कालगुरुं जं गिम्हादिकक्खडे काले दिज्जति, तवगुरुं जं अट्टमादि दिज्जति निरंतरं वा ॥ उभयगुरुं जं गिम्हे निरंतरं च । निरवसेसकसिणं नाम जं आवन्नो त सच्चं अनूनमतिरित्तं दिज्जति ॥ एत्थ कयरेणं कसिणेणं तं आरुभियच्चं ? उच्यते-

[भा. ६६१८] एत्तो सभारुभेज्जा, अनुग्गहकसिणेण विन्नसेसम्भि ।

आलोयणं सुणेज्जा, पुरिसज्जातं च वित्राय ॥

शू- एत्तोत्ति छव्विह (कसिणाणं अनुग्गह) कसिणेण आरुभेयच्चं पुव्विल्लस्स वि न सेसदिवसेसु, तं च आलोयणं सुणेत्ता हा दुट्ठकतादि पुरिसजायं च धितिसंघयणेहिं दुव्वलं एवं विन्नाय जति छम्मासियं आवन्नो तो छसु दिवसेसु गतेसु आरोविज्जति । अह तिव्वज्जवसिएण पडिसेवितं रागायत्तेण आलोचित्तं धितिसंघयणेहिं सय बलवंतो से निरनुग्गहं आरोविज्जति “छद्दिनसेस” ति ॥ इदानीं पडिसेवणाआलोयणासु चउभंगे इमं सुत्तखंडं उच्चारयेच्चं - “पुव्वं पडिसेवियं पुव्वं आलोतियं” इत्यादि, अस्यार्थः -

[भा. ६६१९] पुव्वानुपुव्वी दुविहा, पडिसेवणता तहेव आलोए ।

पडिसेवण आलोयण, पुव्वि पच्छा उ चउभंगो ॥

शू- “पुव्वानुपुव्वी” ति अस्यार्थः - पूर्वस्य यः अनुपूर्वश्च स पूर्वानुपूर्व, एत्थ निवरिसणं - एकस्स दो अनु, ते य तिगस्स पुव्वा, दुगस्स तिन्नि अनु, ते य चउक्कगस्स पुव्वा, एवं सर्वत्र । अहवा - पूर्ववा अनुपूर्वस एव पूर्वानुपूर्वी, अनेन अधिकारः, जेण जं पुव्वं पडिसेवितं आलोयणकाले तमेव पुव्वं आलोयित ति । अथवा - सामयिगी सण्णा, जाव अनुपरिवाडी सा पुव्वानुपुव्वी भण्णति, सा य दुविहा - पडिसेवणाएआलोयणाए य । एयासु पडिसेवणा आलोयणासु पुव्वापच्चरणविकप्पेण चउभंगो कायव्वो ॥ जहा सुत्ते भंगभावणा इमा-

[भा. ६६२०] पुब्बानुपुब्बि पढमो, विवरीए बितियततियए गुरुओ ।

आयरियकारणा पुण, पच्छा पुच्छा य सुण्णो उ ॥

— पुब्बानुपुब्बी पढम ति एस पढमो भंगो, अस्य व्याख्या-

[भा. ६६२१] पच्छित्तऽनुपुब्बीए जयणा पडिसेवणा य अनुपुब्बी ।

एमेव विथडणादी, बितिय-ततियमादिणो गुरुओ ॥

[भा. ६६२२] पुब्बं गुरुणि पडिसेविणं पच्छा अहूणि सेवित्तं ।

लहुए पुब्बि कहयति, मा मे दो देअ पच्छित्ते ॥

चू-पुब्बद्धं जं गीयत्यकारणे लहुगुरुपनगादिजयणाए पच्छित्तणुपुब्बि अवलंबतो पडिसेवति। एस पडिसेवणानुपुब्बी । विथडण ति आलोयणानुपुब्बी, सा वि एवं चेव जं जहा पडिसेवितं तहा चेव आलोएति ति एस पढमभंगो । विवरीतो बितिओ- “पुब्बं पडिसेवितं पच्छा आलोइयं” ति एस बितियभंगो । ततिओ वि पच्छा पडिसेवितं पुब्बं आलोइयं ति, एएसु विइयततियभंगेसु जं आवन्नो तं दिअति, मायाविनो य काउं मायानिष्फणं चउगुरुओ मासो दिअति । एतेसु वि ततियभंगेसु भावना इमा, एत्थ गुरु ति बृहद् द्रष्टव्यम्, लघु अल्पमिति, सो अ मासलहु आदि देति, पुब्बं सेविऊण पनगादिया पच्छा पडिसेविए पुब्बं कहयति, मासादिया पुण पच्छा कहयति। स्यात् किमेवं हयति ?, उच्यते-आसंकया “मा मे दो देअ पच्छित्ते” ति अजयणनिष्फणं अतियारनिष्फणं च देति ॥

[भा. ६६२३] अहवाऽजतपडिसेवि, ति नेव दाहिंति मज्झ पच्छित्तं ।

इति दो मज्झिमभंगा, चरिमो पुण पढमसरिसो उ ॥

चू- बितियभंगोवा करेति इमं चित्ते- “पनगादिआलोयणं सोउं” “अजयणपडिसेवि” ति गुरुगे न दाहिति, पच्छित्तं अप्पं वादाहिति” एवं मायिस्स मज्झिमदोभंगसंभवो भवति ॥ अहवा- विसेसतो ततियभंगऽत्योइमो- “आयरियकारणा” (गा०. ६६२०) पच्छद्धं, आयरियादिकारणेण अन्नं गंतुकामो आयरिए वा गंतुकामो आयरियं भणति - इच्छामि मंतं तुब्भेहिं अब्भणुन्नाओ इमेण कारणेण अमुगं विगतिं एवतियं कालं आहारेत्तए । एवं तत्थ गीयत्था संभवाओ पुब्बं आलोएत्ता पच्छा पडिसेवंति । अहवा - तृतीयभंगो शून्यो मंतव्यः । चरिमभंगो पढमसभंगसरिच्छो चेव नायव्वो ॥ एत्थ जम्हा पढमचरिमा दो वि भंगा अपलिकुंचियाभावे बितिय ततिय पलिकुंचिताभावे तम्हा इमे अपलिउंचियभावे चउभंगसुत्तखंडं आगतं । अपलिउंचिते अपलिउंचितं इत्यादि चउभंगसुत्तं उच्चारयेव्वं ।

[भा. ६६२४] पलिउंचण चउभंगो, वाहो गोनी य पढमओ सुद्धो ।

तं चेव य मच्छरिए, सहसा पलिउंचमाणे उ ॥

चू-पलिउंचण इत्यर्थः प्रतिषेधदर्शनार्थः । जहा सूत्रे तहा चउभंगो, क्वचित् सूत्रे आदिचरिमा भंगा मज्झिमा अत्थतो वत्तव्वा । अस्मिन् सूत्रे चउभंगे रहिते वा भिक्खुणिदिट्ठंतेहिं वक्खणं किअइ । जहा कोइ वाहो कस्सइ इस्सरस्स कयवित्तीओ मंसं उवाणेति । अन्नया सो वाहो सुंदरं मंसं घेतुं इस्सरंते संपत्थितो, चित्तेइ य सव्वेतं मंसं इस्सरस्स दायव्वमिति । पत्तो इस्सरसमीवं, तेन ईसरेण सुहुमेण आभट्ठो-स्वागतं सुस्वागतं उवविसाहि ति, मअं च पातितो, वाहेण य तुट्ठेण

सव्व तं मंसं जहा चित्तिं दिन्नं । एव को ति सावराही आलइउकामो आयरियसगासं पड्डितो चित्तेति य सुहुमबादरा सव्वे अतियारा आलोइयव्वं ति पत्तो आयरियसमीवं । आयरिएण वि सुद्धाआढातितो - “धन्नो सपुन्नो आसि । तं न दुक्करं जं पडिसेवितं, तं दुक्करं जं सम्मं आलोइज्जति ।” एवं अप्फालिएण सव्वं जहा चित्तिय आलोइयं, सुद्धो य, एस पढमभंगो । इदानीं बित्तियभंगो, “तं चेव य मच्छरिय” ति पच्छद्ध-

[भा. ६६२५] खरंटणभीओ रुद्धो, सक्कारं देति तत्तियए सेसं ।

भिकखुणि वाह चउत्थो, सहसा पलिउंचमाणो उ ॥

धू- पढमपातो त बित्तियभंगे “तं चेव” ति - तहेव वाहो आगओ, जहा पढमभंगे अपलिउंचमाणो ति, तेन वि इस्सरेण कारणे वा मच्छरो से उप्पातितो, “सहस” ति - पुव्वावरं अनालोवेउ “कीस उस्सुरे आगतो” ? ति । तेन खरंटिएण भीओ पुव्वेण रुद्धेण य पलिउंचियं न सव्वं मंसं दिन्नं, पलिउंचमाणे बित्तियभंगो भवति । आलोयगो वि आगओ । पुच्छिओ - केन कारणेण आगओ ति ? भणियं - अवराहं आलोइउं । आयरिएण खरंटितो । कीस तहा विहरियं जहा अवराहं पावह ? , आलोएंतो वा खरंटितो, तेन वि न सम्मं आलोतितं । एस गतो बित्तियभंगो । इदानीं तत्तियभंगो - “सक्कारं देति तत्तियए सेसं” ति - तहेव वाहो संपड्डितो मंसं वेत्तुं, पुव्वमंसमाणियं पलिउंचियचित्तो चित्तेइ न सव्वं मंसं मए दायव्वमिति । पत्तो इस्सरसमीवं, इस्सरेण सुद्धाआढातितो, तेन से सव्वं मंसं दिन्नं । एवं आलोयगो वि संपड्डिओ पडिपहियं साहुं पुच्छति - “अनुगं आयरियं मज्झेण आगतो सि ?” भणति - “आमं” । “केरिसो सो सुहाभिगमो न व” ति ? तेन भणियं - “दुरभिगमो” । तहेव तेन चित्तियं - न सम्मं मए आलोइयव्वं ति । आगतो गुरु-समीवं, तेन सम्ममाढातितो पुच्छितो य किमागमनं ? , तेन भणियं आलोएउं । ताहे आयरिएण सुद्ध उववूहिओ धन्नो सि विभासा, तेन तुद्धेण सम्मं आलोचितं । एस तत्तियभंगो गतो । इदानीं चउत्थभंगो - “भिकखुणिवाह” पच्छद्धं, चउत्थभंगो तहेव आगतो जहा तत्तियभंगे पलिउंचमाणो, नवरं - आगओ इस्सरेण खरंटितो, तेन खरंटिएण पुव्वपलिउंचियभावेण य सम्मं न दिन्नं, एवं आलोयगो वि उवणओ कायव्वो ।

इमो गोणीए चउभंगदिहंतो । जहा गोणी दोहिउकामा पणहुया आगया, सामिणा उववूहिता गोभत्तेणं, कुंडतिता, धूमादीहि य उवग्गहिया, पलिमत्ताए निउत्ता सव्वं पणहुता । एवं आलोयगविभासा वि । बित्तिया आगया, न आदिया, पारद्धा य पहारेहिं, तीए न दिन्नं सव्वं खीरं । आलोयगेहिं तहे उवणओ । तत्तिया गूहंती दोहेउकामा आगया उवज्झिता पलिमेत्ताए निउत्ता सव्वं पणहुया, एवं आलोयगविभासा वि । चउत्था गूहंती आगता, सामिणा य पहारेहिं पारद्धा, न सव्वं णहुया, आलोयगो वि तहेव त उवणओ । इदानीं भिकखुणिदिहंतो - काइ भिकखुणी कस्सइ पुव्वपरिचियस्स घरं गता, तीए तिरिक्खे खोरगं दिहं, गहिय च तीए, पच्छा से परिनयभावे अप्पमि ति घरं गता, तेहिं आढाइता, सा तुद्धा तीए दिन्नं ॥ १ ॥

अन्नाए गहियं चित्तिय च ताए दाहामि ति, घरं गता, सा य न आढाइया, तेहिं खरंटिया य, तीए न दिन्नं ॥ २ ॥ तत्तियाए वि गहियं चित्तियं च नाएण दायव्वं ति, घरं गता, सुस्वागता, असनादीहिं आढातिया तीए दिन्नं ॥ ३ ॥ चउत्थाए गहियं चित्तियं च नाएण दायव्वं ति, घरं गता,

नाढ्या खरंटिता, न दिन्नं ॥ ३ ॥ “भिक्षुणि वाह चउत्थो ति” भिक्षुनिवाहगोणिसु य एक्केके चउभंगो, तेसु चउत्थे भंगे पलिउंचमाणेसु वि स्वामिना स्वार्थभ्रंशिना सहसा अनादरो कता खरंटणा वा पयुत्ताए ततो तेहिंतया चित्तिं भे तहेव पलिउंचितमित्यर्थः ॥ पडिस्वगोवसंहारो इमो-

[मा. ६६२६] इस्सरसरिंसी उ थुरु, साहूवाहो पडिसेवणा मंसं ।

नूमणता पलिउंचण, सक्कारो वीलणा होति ॥

— सुत्तखंडं इमं - “अपलिउंचि” इत्यादि, अस्यार्थः-

[मा. ६६२७] आलोयण ति य पुणो, जा एस अकुंचिया उभयओ वि ।

स छेव होति सोही, तत्थे य मेरा इमा होति ॥

सू- आलोयमाणो अपलिउंचियं जो आलोएति “उभउ” ति - अपलिउंचियसंकम्पणं अपलिउंचियं चेव आलोतितं, अहवा - पडिसेवणानुलोमेणं पच्छित्तानुलोमेणं य “सच्चेव होइ सोधि” ति-जो एस अपलिउंचिय अपलिउंचिय आलोएइ सोऽमाइनिष्फन्नो तो सुद्धेत्यर्थः । पुनर्विशेषणे । किंविशिनटि ? , उच्यते-आलोएतस्स आलोयणारिहं प्रति तत्थ या मेर ति सामाचारी इत्यर्थः । तं आसन्नाभिग्गहेण अतियरंतस्स पच्छित्तं मणति, एवं विसेसेति ॥ अथवा - एसा आलोयणा आयरियसिस्सभावे भवति । तेसिं सामाचारी इमा-

[मा. ६६२८] आयरिए कह सोही, सीहाणुग-वसभ-कोल्लुगाणू ।

अहवा वि सभावेणं, निम्मंसुगे मासिगा तिन्नि ॥

सू- जया आलोयणारिहायरिए आलोयणा आलोयणं पउंजंति तदा कस्स कहं सुद्धी असुद्धी वा भवति ? उच्यते - आयरियो तिविहो - सीहाणुगो वसहाणुगो कोल्लुगाणुगो । तत्थ जो महंत-निसिञ्जाए ठितो सुत्तमत्थं वाएति चिद्धइ वा सो सीहाणुगो । जो एकंमि कप्पे ठितो वाएति चिद्धइ वा सो वसहाणुगो । जो रयहरणनिसिञ्जाए उवग्गहियपादपुंछणे वा ठितो वाएति चिद्धति वा सो कोल्लुगाणुगो । एवं वसहभिक्षुणो वि विकप्पेयव्वा, एवं आलोयणा वि आयरियवसहभिक्षुणो विकप्पेयव्वा । नवरं-कोल्लुगाणुगे विसेसो-सदा निसिञ्जाए पादपुंछणे वा उक्कुडुओ वा आलोएति, जइ उक्कुडुओ आलोएति तो सुद्धो । निसिञ्जापादपुंछणेसु मयणा । “अहवा-वि सभावेणं निम्मंसुग” ति - अहवेत्ययं नियतप्रदर्शनार्थः । स्वको भावः स्वभावः, कोति आयरिओ वसभो वा सभावेण कोल्लुगाणुगो हवेअ । अहवा धम्मसद्धाए कोइ नेच्छति सिञ्जाए उवविद्धिउं, तस्स निसिञ्जा कायव्वा न कायव्वा ? , उच्यते-जो होउ सो होउ तस्स निसिञ्जं काउं आलोयणेण आलोएयव्वं, जइ न करेइ तो पच्छित्तं पावइ ।

एत्थ दिद्धंतो निम्मंसुगेणं रन्ना । जहा एक्कोरायानिमंसु, नत्थि से किंचि सरीरे रोमं ति । तस्स कासवगो कयचित्ती, नत्थि से रोमं ति काउं परिभवेण न कताइ कमिञ्जाणाए उवट्ठाति । अन्नया रन्ना भणियं-आनेहि छुरभंडं, कमिञ्जाहिति । तेन आनियं उग्घाडियं, दिद्धं एमादतो अपडिजग्गणाए सव्वं कडियं, एस मं परिभवति । रुद्धेणं रन्ना सव्वस्सहरणो कतो, वित्ती य छिन्ना, अन्नो य ठविओ, सो य सत्तमे दिवसे छुरभंडं सज्जेत्ता उवट्ठाति, सुद्धेणं रन्ना वित्ती संवट्ठिता भोगाभागी य जातो । एवं जा निसिञ्जं करेति सो इहलोगे जसं पावति, परलोगे वि कम्मनिञ्जरणातो सिद्धिं

पावति, जो पुन निसिज्जं न करेति सो पायच्छित्तदंडं पावति । इमं - "मासिया तिन्नि" जत्थ आयरियाती सरिसो सरिसाणुअस्स आलोएइ । तत्थ तिन्नि मासिया । सीहानुस्स आयरियस्स सीहानुगो चेव आयरिओ आलोएति । एयं एकमासियं । वसभस्स वसभानुगस्स वसभो चेव वसभानुगो आलोएइ । एवं वितियं मासियं । भिक्खुस्स कोल्लुगानुगो आलोएइ । एव ततिय मासियं । एयं सद्धाने पच्छित्तं ॥

इदानीं सद्धानपरद्धानजाणणत्थं तेसु चेव पच्छित्तं वत्तुकामो इदमाह-

[भा. ६६२९] सद्धानानुग केइ, परद्धानानुग य केइ गुरुगादी ।

सनिसिआए कप्पो, पुच्छ निसिआ व उक्कुडए ॥

सू- "सद्धानानुग केइ"ति - आयरियस्स सच्छोभगा निषद्या सन्निषद्या, तद्वियस्स सीहा सद्धानगा सीहानुगत्तं सद्धानं, तस्स परद्धानानुगत्तणं कप्पपुंछणादीसु वसभकोल्लुगाणुयत्तणा । वसभस्स सद्धानानुगत्तं कप्पे वसभानुगत्तं तस्स परद्धानानुगत्तणं सनिसेज्जपुंछणादिसु सीहानुगकोल्लुगाणुयत्तणा । भिक्खुस्स सद्धानानुगत्तणं पादपुंछण-निसेज्ज-उक्कुडअत्तणेण कोल्लुगानुगत्तणं, तस्य परद्धानानुगत्तणं सनिसेज्जं, कप्पे य सीहानुगवसहाणुगत्तणा । सीहानुगस्स आयरियस्स सीहानुगो आयरिओ आलोएइ, एसो पढमो गमओ ।

सीहानुगस्स आयरियस्स वसभानुगो आयरिओ आलोएति, एस वितितोभमओ । सीहानुगस्स आयरियस्स कोल्लुगानुगो आयरिओ आलोयणं देति, एस ततिओ । इदानीं वसभानुगं आयरियं काउं त चेव आयरिया सीह-वसभ-कोल्लुगानुगा तिन्नि आलोयगा एते वि तिन्नि गमा पुणो कोल्ल-गाणुगा तिन्नि आलोयगा, एते वि तिन्नि गमा पुणो कोल्लुगानुगं आयरियं काउं ते चेव सीहं वसभा कोल्लुगा तिन्नि आलोयगा । एते तिन्नि सव्वे एते नवगमा जाया ॥ एतेसिं जहासंखेण इमं पच्छित्तं-

[भा. ६६३०] मासो दोन्नि य सुद्धा, चउलहु लहुओ य अंतिमो सुद्धो ।

गुरुगा लहुआ लहुओ, मेदा गणिणो नव गणिमि ॥

सू- कोल्लुगस्स कोल्लुगो आलोयगो पादपुंछणनिसेआसु सरिसासणे मासलहुं । अह उवकुडओ तो सुद्धो चेव । एते नवभेदा । आयरिए आलोयणारिहो आयरिएसु चेव आलोयगेषु आयरियस्स आलोयगस्स एते पच्छिता तवकालेहिं गुरुआ । एयं तिण्हं आयरियाणं सीहवसहकोल्लुगा वसभा वि नव आलोएंतगा । एतेसिं पि ते चेव पच्छिता, नवरं-तवगुरु काललहु, एवं तिण्हं आयरियाणं सीह-वसभकोल्लुगाणं भिक्खुणो वि नव आलोएंतगा । एएसिं पि ते चेव पच्छिता नवरं-तवलहुगा कालगुरु ॥

[भा. ६६३१] दोहि वि गुरुगा एते, गुरुमि नियमा तवेण कालेणं ।

वसभमि य तवगुरुगा, कालगुरु होति भिक्खुमि ॥

सू- गतार्थं एवं आलोयणारिहं आयरियं पडुच्च आयरिय-वसभ-भिक्खुआलोयगेहि सत्तावीसं पच्छित्तठाणा वुत्ता । इदानीं वसभस्स आलोयणारिहस्स सीह-वसभ-कोल्लुगाणुगस्स पुब्बकमेण नव आयरिया-आलोयगा । तेसिं इमं पच्छित्तं जहासंखेण-

[भा. ६६३२] एमेव य वसभस्स वि, आयरियादीसु नवसु ठाणेषु ।

नवरं चउलहुगा पुणं, तस्सादी छल्लहु अंते ॥

चू- चउलहुगा ॥ सु ॥ ण्का ॥ सु ॥ फु ॥ ॥ गुरुगस्स एते पच्छित्ता “दोहि वि” गाहा वसभाणं वि नवण्हं आलोएंतगाणं एते चेव पच्छित्ता, नवरं - तवगुरुगा काललहु, भिक्खूण वि नवण्हं आलोएंतगाणं एते चेव पच्छित्ता । नवरं - तवलहुगा कालगुरु ॥ क्वचित् पाठांतरं-

[भा. ६६३३] लहुया लहुओ सुद्धो, गुरुगा लहुगो य अंतिमो सुद्धो ।

छल्लहु चउलहु लहुओ, वसभस्स तु नवसु ठाणेषु ॥

[भा. ६६३४] दोहि वि गुरुगा एते, गुरुम्मि नियमा तवेण कालेणं ।

वसहम्मि वि तवगुरुगा, कालगुरु होंति भिक्खुम्मि ॥

[भा. ६६३५] एमेव य भिक्खुस्स वि, आलोएंतस्स नवसु ठाणेषु ॥

चउगुरुगा पुण आही, छगुरुगा तस्स अंतम्मि ॥

चू- एवं वसभस्स वि आलोयणारिहस्स आवेणयप्रतिपत्ती इमं पच्छित्तं । आयरियस्स नवविहस्स आलोयगस्स आदिसद्दाओ वसहभिक्खूण वि नवविहाणं । आदिसीहानुगे चउलहुं, मज्झिमे चउगुरुं, अंतिल्ले छल्लहुं, वसभानुगेषु दोसु मासलहुं, अंतिल्ले चउलहुं दो कोल्लुगा सुद्धा, अंतिल्ले मासलहुं । सेसं पूर्ववत् । भिक्खुस्स आलोयणारिहस्स सीहाणुगादिभेदस्स णव आयरिया सीहानुगादिभेदभिन्ना आलोयणा । एवं च वसभा नव आलोएंतगा, भिक्खुणो वि नव आलोएंतगाणं, तथ जे आयरिया नव आलोयगा । एतेसिं पच्छित्तं । जहासंखेण इमं-

[भा. ६६३६] चउगुरु चउलहु सुद्धो, छल्लहु चउगुरुग अंतिमो सुद्धो ।

छगुरु चउगुरु लहुओ, भिक्खुस्स तु नवसु ठाणेषु ॥

चू- ३, ३, सु, फु ३, सु, प्र, ३, ० ।

[भा. ६६३७] दोहि वि गुरुगा एते, गुरुम्मि नियमा तवेण कालेणं ।

वसभम्मि वि तवगुरुगा, कालगुरु होंति भिक्खुम्मि ॥

चू- आयरियस्स एते पच्छित्ता तवेण कालेण वि गुरुगा, वसभाण वि नवण्हं आलोएंतगाणं एते चेव पच्छित्ता, नवरं - तवगुरुगा काललहुगा, भिक्खूण वि नवण्हं आलोएंतगाणं एते चेव पच्छित्ता, नवरं - तवलहुगा कालगुरुगा । क्वचित् पाठान्तरं - “एमेव य भिक्खू” गाहा - भिक्खुस्स तिविधभेदभिन्नस्स आलोयणारिहस्स आयरियवसभभिक्खुणो आलोएंतगा । नव भेदा पूर्ववत् । आइहाणे सीहानुगे चउगुरुं, मज्झिहाणसीहानुगे छल्लहुं, अंतहाणसीहानुगे छगुरुं । सेसं पूर्ववत् ॥ पच्छित्तदानलक्खणं अविनयप्रतिपत्ती इमं-

[भा. ६६३८] सव्वत्थ वि सद्धानं, अनुमुयंतस्स चउगुरु होंति ।

विसमासण नीयतरे, अकारणे अविहिंए मासो ॥

चू- “सव्वत्थ” ति सर्वालोयनारिहस्याविनयप्रतिपत्ती इमं आलोणारिहो जारिसे आसणे निविद्धो आलोयगो वि जति तारिसं आसनं अमुंचंतो आलोएति तत्तुल्य एव स्थितेत्यर्थः । तो चउगुरु पच्छित्तं । अह विसमे अधिकतीतो छल्लहुं छगुरुं वा स्थानापेक्षयेत्यर्थः । अह विसमे नीयतरे ठितो मासलहुं अयं अकारणे निसीएइ तस्स पच्छित्तं । आलोयणकाले सेसप्रविहीसु वि अप्पमज्झणादीसु मासलहुं चेव ॥ इमं अववादतो भण्णाति-

[भा. ६६३९] सव्वत्थ वि सद्धानं, अनुमुयंतस्स मासियं लहुयं ।

परठाणम्मि य सुद्धो, जति उच्चतरे भवे इतरो ॥

धू- आलोएतो वि कारणे जति सद्धानं न मुंचति, सद्धानं नाम सरिसरिसाणं आयरिय वसह भिक्खुणो य सरिसाणुगो होउं आलोएति ति तो मासलहुं, अह नीयतरद्धान्हितो आलोएति तो सब्बत्थमुज्झति । सीहानुगस्स वसभकोल्लुगा परद्धानं । कोल्लुगस्स कोल्लुगो चेव उल्लुहुओ परद्धानं । “इयरो” ति आलोयणारिहो जति उच्चतरे टितो आलोयगो कारणे नीयतरे आसने निसीयंतो मुज्झतीत्यर्थः । एवं विभागतो एक्कासीतिविभागेण पच्छित्तं वुत्तं ॥

इमं ओहेण नवविहं पच्छित्तं भण्णति-

[भा. ६६४०] चउगुरुं मासो या, मासो छल्लहुग चउगुरु मासो ।

छग्गुरु छल्लहु चउगुरु, बितियादेसे भवे सोही ॥

धू- सीहानुगो होउं सीहानुगस्स आलोएति चउगुरु, सीहानुगस्स वसभानुगो आलोएति मासलहु, सीहानुगस्स कोल्लुगानुओ होउं मासलहु, वसभानुगस्स सीहानुगो आलोएति छल्लहु, वसभानुगस्स वसभानुगो आलोएति चउगुरुं, वसभानुगस्स कोल्लुगानुगो मासलहुं, कोल्लुगानुगस्स सीहानुगो आलोएति छग्गुरु, कोल्लुगानुगस्स वसभानुगो छल्लहु, कोल्लुगानुगस्स कोल्लुगानुगो चउगुरुं, एस बितियादेसे सोधी भणिया ॥

तेणं आलोयगेणं अपलिउंचिय अपलिउंचिय आलोइयं, वीप्सा कृता, निरवशेषं सर्वमालोचितं, “सर्वमेतं” ति । अथवा- “सब्बमेयं” ति जं अवराहवण्णं जं च पलिउंचणानिष्फण्णं अन्नं च किं वि आलोयणकाले असमायारनिष्फण्णं सब्बमेतं स्वकृतं । “सगडं” “साहणिय” ति एकतो काउं से मासादि पडुविज्झति जाव छम्मासा । अहवा - “साहणिय” ति जं छम्मासातिरित्तं तं परिसाडेऊणं ओसेत्ता छम्मासादित्यर्थः । “जे” ति यसाधू, “एयाए” ति या उक्ताविधि प्राककृतस्य अपराधस्य स्थापना “पडुवणा”, अहवा प्रकर्षेण कृतस्य स्थापना । अहवा - अविशुद्धचारित्रात् आत्मा अमायावित्वेन आलोचनाविधानेन उद्धृत्य विसुद्धे चारित्रे प्रकर्षेण स्थापितः । अहवा - “पडुवणाए” ति प्रारंभः, य एष आलोचनाविधि प्रायश्चित्तदानविधिश्च अनेन प्रस्थापित प्रवर्तित इत्यर्थः । “पडुविय” ति तदेव यथारुह प्रायश्चित्तकरणत्वेनारोपितं, य एवं प्रायश्चित्तकरणत्वेन स्थापितः । “निव्विसमाणो” तं पच्छित्तं बहंतो कुव्वमाणेत्यर्थः । तं बहंतो प्रमादतो विसयकसाएहिं जइ अन्नं “पडिसेवति” ति ततो पडिसेवाओ “से वि” ति जं से पच्छित्तं त “कसिण” ति सव्वं । अहवा - अनुगकसिणेण वा “तत्थेव” ति पुव्वपडुविए पच्छित्त आरोवेयव्वं चडावेयव्वं त वुत्तं भवति । “सिय” ति अवधारणे दट्ठव्वो । एस सुत्तथो । इमा निज्जुत्ती-

[भा. ६६४१] मासादी पडुवित्ते, जं अन्नं सेवती तगं सव्वं ।

साहणिऊणं मासा, छदिजंततरे ओसो ॥

धू- जं छम्मासातिरित्तं तं एगतर तस्स ओससेसं इमाए गाहाए सुत्ते गतत्थं । “पडुविए” ति जं पदं तस्सिमे भेदा-

[भा. ६६४२] दुविहा पडुवणा खलु, एगमनेगा य होतऽनेगा य ।

तवतिग परियत्ततिगं, तेरस उ जानि त पताई ॥

धू- सा पायच्छित्तपडुवणा दुविधा - एगा अनेगा वा, तत्थ जा संचइया सा नियमा छम्मासिया

एकनिष्ठा । सा य पुनित्वा - उग्घातानुग्घाता वा । अहवा - हेसिं चि मएण एगविधा मासियादीणं
अन्तरठाणपट्टवणा । तत्थ जा अणेगविहा सा इमा - “तवतिगं” पच्छच्छं । तत्थ पनगादि-
भिण्णमासंतेसु परिहारतवो न भवति, मासादिसु भवतीत्यर्थः । मासियं एक्कं तवठाणं, दुमासादि
जाव चाउम्मासियं बितियं तवट्ठाणं, वणमासउम्मासियं तइयं तवट्ठाणं ति, एते वि उग्घाताणुग्घाता
वा, “परियत्ततिगं” नाम पच्चञ्जा परियागस्स जत्थ परावत्ती भवति तं परियत्ततिगं तं च छेदतिगं,
छेदो वि उग्घातानुग्घाता वा, मूलतिगं, अणवट्ठतिगं, एक्कं च पारंचियं, एयाणि तवतिगसहिताणि
जानि तेरस पदाणि । एसा पारंचियवञ्जिया अणेगविहा पट्टवणा भवतीत्यर्थः । अहवा - “जानि
य पदाणि” ति एते एक्कारस पदा गहिता, एतेसु तव पारंचिया एगविधा, छेदादितिगं अनेगविधा
पट्टवणा भवतीत्यर्थः ।

एते हिक्का सिद्धा किं निमित्तं इह पुणो उच्चरिञ्जंति ? उच्यते - स्मरणार्थ । अहवा - जं एवं
पट्टवियं पडिसेवति तं कसिणं अनुग्गहेण वा निरनुग्गहेण वा आरोविज्जति, उग्घाते उग्घायं,
अनुग्घाए अनुग्घायं, अस्य ज्ञापनार्थमुच्चरितमित्यर्थः, अहवा - कसिणमप्यारोप्यमानं त्रयोदशका-
दशभिर्वा पदैरारोप्यते, अस्य ज्ञापनार्थमुच्चरितमित्यर्थः । “अपलिउंचितं” ति एयं पढमभंगसुत्तं
गतं । बितियभंगसुत्तं पि एवं चेव, नवरं-उच्चारणा से इमा - “अपलिउंचिते पलिउंचितं आलोएमाणस्स
जाव सिया” । ततियभंगसुत्तं पि एवं चेव । नवरं-उच्चारणा से इमा - “पलिउंचिते अपलिउंचितं
आलोएमाणस्स जाव सिया” ।

चउत्थभंगसुत्तं पि एवं चेव, तस्स उच्चारणा सुत्तेणेव भणिया - “जे भिक्खू चाम्मासियं वा
सातिरेगचाउम्मासियं वा जाव सिया ।” जहा एते सुत्ता चउभंगविगप्पेण भणिया एवं
मासिगदोमासिगा वि सुत्ता उवउज्जिऊण वित्थरओ चउभंगविभागेण भाणियव्वा । एवं बहुससुत्ता
वि चउभंगवाहादिदिट्ठंतेसु भाणियव्वा । पढमा दस आवत्ति सुत्ता भणिया । पुणो दस ते चेव किं
विसेसं विसिद्धा आलोयणसुत्ता भणिया ? , एवं एए वीसं सुत्ता सप्पभेदा सम्मत्ता । सम्मत्तं च एत्थ
ठवणारोवणपगयं ॥ एयाणं पच्छित्ताणि सो वहंतो अन्नं आवज्जेअ, सो वि तत्थेव “आरुहेयव्व”
ति जं वुत्तं तस्स आरोवणे कति भेदा ? , उच्यते-पंचभेदा । इमे-

[भा. ६६४३] पट्टविता ठविता या, कसिणा कसिणा तहेव हाडहडा ।

आरोवण पंचविहा, पायच्छित्तं पुरिसजाते ॥

[भा. ६६४४] पट्टविया य वहंतो, वेयावच्चहिता ठवितगा उ ।

कसिणा झोसविरहिता जहि झोसो सा अकसिणा तू ॥

सू- एषां व्याख्या - जं च वहति पच्छित्तं सा पट्टवित्तिका भण्णाति, ठविया नाम जं आवन्तो
तं से ठवियं कज्जति । किं निमित्तं ? , उच्यते - सो वेयावच्चकरणलद्धिसंपन्नो जाव आयरियादीण
वेयावच्चं करेति ताव से तं ठवितं कज्जति, दो जोगे काउं असमत्थो सो वेयावच्चे सम्मत्ते तं काहिति
ति, एव ठविया । कसिणा नाम जत्थ झोसो न कीरइ, अकसिणा नाम जत्थ किंचि झोसिज्जति ॥

हाडहडा तिविधा-सज्जा ठविया पट्टविता य । तत्थ सज्जा इमा-

[भा. ६६४५] उग्घायमनुग्घायो, मासाइ तवो उ दिज्जते सज्जं ।

उग्घायमनुग्घायो, मासाइ तवो उ दिज्जते सज्जं ।

चू-मासदुमासादियं उग्धातमणुग्धातियं वा जं आवण्णो तं जत्थ सिज्जं दिज्जति न कालमपेक्खंति सा सज्जा । इमा ठविया- जं पुण मासादि आवण्णं निक्खित्तं ति वेयावच्चट्ठया ठवियं कज्जति सा ठविया, तम्मि य ठवियसेसं ति जं अन्नं उग्धातमणुग्धातं वा आवज्जति तं सच्चं अनुग्धातं कज्जति । कम्हा ? , जम्हा सो अतिप्पमादी ॥ इमा पट्ठविया-

[भा. ६६४६] छम्मासादि वहंते, अंतरे आवन्ने जा तु आरुवणा ।

सो होति अनुग्धाता, तिन्नि विकप्पा तु चरिमाए ॥

चू- छम्मासियं वहंतो आदिग्गहणाओ पंचमासियं चउमासियं तेमासियं दोमासियं मासियं वा वहंतो अन्नं जं अंतरा आवज्जति उग्धातं अनुग्धातं वा तं से साणुग्गहेण निरनुग्गहेण वा आरोविज्जमाणं अनुग्धातं आरोविज्जति । कारणं पूर्ववत् । हाडहडाए एते तिन्नि विगप्पा ॥

[भा. ६६४७] सा पुण जहन्न उक्कोस मज्झिमा होति तिन्नि उ विकप्पा ।

मासो छम्मासा वा, अजहन्नुक्कोस जे मज्झे ॥

चू- सा हाडहडा मुक्कमाणी तिविधा-जहन्नादिगा, तत्थ मासगुरू जहन्ना, उक्कोसा छग्गुरू, एतेसि दोण्ह विमज्झे जा सा अजहन्नमनुक्कोसा इमा दोमासियं गुरूगं, तिमासियं गुरूगं, चउमासियं गुरूयं, पंचमासियं गुरूयं ति । एसा आरोवणा पंचविहा समासओ भणिघा ॥ इदानीं मासादी पट्ठविए जं अन्नं अंतरा पडिसेवति मासादी तत्थ जं जम्मि दिवसग्गहणप्पमाणं भण्णति पट्ठविगाठविगा सल्लवं जतो भण्णति सुत्तमागयं-

मू. (१३८८) छम्मासियं परिहारद्वाणं पट्ठविए अनगारे अंतरा दोमासियं परिहारद्वाणं पडिसेवित्ता आलोएज्जा, अहावरा वीसइराइया आरोवणा आइमज्झावसाणे सअट्ठं सहेउं सकारणं अहीनमतिरित्तं तेन परं सवीसइराइया दो मासा ॥

मू. (१३८९) पंचमासियं परिहारद्वाणं पट्ठविए अनगारे अंतरा दो मासियं परिहारद्वाणं पडिसेवित्ता आलोएज्जा, अहावरा वीसइराइया आरोवणा आइमज्झावसाणे सअट्ठं सहेउं सकारणं अहीनमतिरित्तं तेन परं सवीसइराइया दो मासा ॥

मू. (१३९०) चाउम्मासियं परिहारद्वाणं पट्ठविए अनगारे अंतरा दो मासियं परिहारद्वाणं पडिसेवित्ता आलोएज्जा, अहावरा वीसइराइया आरोवणा आइमज्झावसाणे सअट्ठं सहेउं सकारणं अहीणमतिरित्तं तेन परं सवीसइराइया दो मासा ॥

मू. (१३९१) तेमासियं परिहारद्वाणं पट्ठविए अनगारे अंतरा दो मासियं परिहारद्वाणं पडिसेवित्ता आलोएज्जा, अहावरा वीसइराइया आरोवणा आइमज्झावसाणे सअट्ठं सहेउं सकारणं अहीनमतिरित्तं तेन परं सवीसइराइया दो मासा ॥

मू. (१३९२) दोमासियं परिहारद्वाणं पट्ठविए अनगारे अंतरा दो मासियं परिहारद्वाणं पडिसेवित्ता आलोएज्जा, अहावरा वीसइराइया आरोवणा आइमज्झावसाणे सअट्ठं सहेउं सकारणं अहीनमतिरित्तं तेन परं सवीसइराइया दो मासा ॥

मू. (१३९३) मासियं परिहारद्वाणं पट्ठविए अनगारे अंतरा दो मासियं परिहारद्वाणं पडिसेवित्ता आलोएज्जा, अहावरा वीसइराइया आरोवणा आइमज्झावसाणे सअट्ठं सहेउं सकारणं अहीनमतिरित्तं तेन परं सवीसइराइया दो मासा ॥

च- सर्वं संहितासूत्रं उच्चार्य पदच्छेद काठ इमो पदस्थोपगगहो "षडिति" संख्या । मानासनान्मासः, अन्यानि मानानि समयावलिकादीनि असतीति मासः, मानानि वा द्रव्यक्षेत्रादीन्यसतीति मासः । मासोऽस्य परिमाणं मासमईति वा, मासनिष्पन्नं वा मासिकं । परिहायते इति परिहारः, परिहरणं वर्जनमित्यर्थः । अहवा - परिहरणं परिहारः, अहवा - परिहियते वर्ज्यते च अस्मात् परिहारः । 'छा गतिनिवृत्ती' तिष्ठन्त्यस्मिन्निति स्थानं । परिहारस्य स्थानं परिहार स्थानं । 'पट्टविते' ति आदिकम्पणोदीरणभृतैश्वर्येष्विति कृत्वा प्रारब्धं यत् स्थापितं अद्धवूढं ति मणियं होइ । न गच्छन्तीत्यगा वृक्षा इत्यर्थः । अगैः कृतं अगारं गृहमित्यर्थः । नास्य अगारं विद्यते इत्यनगारः । अंतस्य च अंतरं मज्झं अंतरं ति भण्णाति । द्विमासो अस्य परिमाणं दोमासियं । परिहारस्य स्थानं स्थानं प्रतिषेवित्वा, 'प्रति' प्रतिदानयोः प्रतिसन्निधानयोर्वस्तु वस्तु प्रति मूलउत्तरगुणदम्पकम्प जयणसेवाकरणं, क्त्वा प्रत्ययः, पूर्वस्य परेण सह संबंधमिच्छति, कृत्वा अन्यत् किमपि कर्तव्यं तदपेक्षते । आरुमर्यादायां, "लोकं दर्शने", मर्यादयालोचनं दातव्यं, आलोचनं दर्शयेदित्यर्थः । अर्थ इत्यर्थं निपातः, अपरा नाम जा सा पुर्व्वि भणिता सती जा अन्ना सा अपरा । विंसतिरितिसंख्या । रज्जत ति रात्रि, सा च रागस्वभावा, उभयोरपि विद्यते, रात्री उभयग्रहणार्थं, अहवा - अहोरात्रपरिसमाप्तिरत्र भवतीति कृत्वा रात्रिग्रहणं, अन्योन्यप्रतिबद्धत्वात् इतरेतरग्रहणात् सिद्धिरिति । आरोविज्जतीति कृत्वा आरोवणा । पुव्वपायच्छित्ते छुम्भति, अहवा - उवरिं चडाविज्जतित्ति भणियं होइ । कस्स ? तस्स साहुस्स जं भणियं पायच्छित्तं दिज्जति, "आदिमज्झावसानेसु" - तस्स छम्भासियस्स परिहारद्वाणस्स तिसु विभागेसु जत्थ जत्थ पडिसेवति दो मासियं तत्थ तत्थ वीसतिरातिता आरोवणा आरुभेयव्वा । सह अत्येण सत्थं, सह हेउणा सहेउं, सह कारणेण सकारणं । किं भणियं होति - तस्स जतो निष्फत्ति प्रभवः, प्रसूति, तं तस्स अत्तोत्ति वा हेउ त्ति वा कारणं ति वा एगड्ढं । जहा सुत्तस्स अत्थाओ प्रसूति उत्पत्तिरित्यर्थः । जहा प तंतुभ्यः पटः, मृत्तिडात् घटः, एवं एसा वीसतिरातिया आरोवणा जतो निष्फन्ना तीए तं से अत्यो त्ति वा, हेतु कारणं, एगड्ढा दिड्ढा । दोमासियाए पडिसेवणाए वीसिया आरोवणा, सा पुण सअट्ठा अहीणमतिरित्ता कित्तिया होइ ?

आवरितो सयमेव पुच्छितो भणति - 'तेन परं सवीसतिराया दो मासा' । 'तेन' ति - तेन मूलवस्तुणा सह आरोवणापरिमाणं भवति, आवृत्तिमाणं न आरोवणामाण, परं अन्नं चैव जं भणियं होति तेन सअट्ठं सहेउं सकारणं तं मानमधिकृत्य, तं पुन सवीसतिराया दोमासा सह वीसाएहिं सवीसतिराया दोमासा ।

किं पुण दोमासियाए पडिसेवणाए वीसतिरपि आरोवणा ? उच्यते-लक्षणोक्तत्वात्, तत्थ लक्षणं दिवसा पक्खित्तणमासा आनिज्जंति, मासा वि पेक्खिऊण दिवसा आनिज्जंति ।

"दिवसा पंचहिं भतिता दुख्खहीणा हवंति मासाओ ।

मासा दुख्खसहिया, पंचगुणा ते भवे दिवसा ॥" (एसा लक्षणगाहा)

एएण कारणेण दोहिं मासेहिं आवग्नेहिं वीसतिरातिया आरोवणा । अहवा - इमो अन्नो वि आएसो सअट्ठं सहेउं, सकारणं अहीणमतिरित्तमिति, तस्स अनगारस्स उभयतरगादीकारणं नाऊण पद्धमपडिसेवणाए सानुग्गहं वीसतिरातिया आरोवणा दिज्जति, जति तह वि न टाएज्जा

तो से तेन परेण सूत्रादेसो चेव सवीसतिरायदोमासा । कहं ? जा सा वीसतिरातिया आरोवणा सा संकसण्णिया न ताव दिज्जति, तेन वि पुणो दोमासियं तं पडिसेवितं तस्स पढमं सानुग्गहं कीरइ, वीए सहोदोत्ति काऊणं ते चेव दो मासा निरणुग्गहा दिन्ना, तेन पर सवीसतिराता दो मासा । एवं पंचमासिए वि पड्विते तं चेव सव्वं भाणियव्वं । एवं चाउम्मासिए तेमासिए एयाणि सब्बाणि दोमासिएण समं भाणियव्वाणि, नवरं - छम्मासिया संचतिया वा असंचतिया होअं, पंचमासिया असंचतिय पड्वितसुत्ता गता । इदानीं ठवियसुत्ता - जे ते सवीसतिरातिता दो मासा ते कारणं पडुअ ठविया आसी ते कारणे निड्डिते पड्विज्जति ।

मू. (१३९४) सवीसतिराइयं दोमासियं परिहारद्वाणं पड्विए अनगारे अंतरा दो मासियं परिहारद्वाणं पडिसेवित्ता आलोएअ, अहावरा वीसइराइया आरोवणा आइमज्झावसाणे सअड्डं सहेउं सकारणं अहीनमतिरित्तं तेन परं सदसराया तिन्निमासा ॥

मू. (१३९५) सदसरायतेमासियं परिहारद्वाणं पड्विए अनगारे अंतरा दो मासियं परिहारद्वाणं पडिसेवित्ता आलोएअ, अहावरा वीसइराइया आरोवणा आइमज्झावसाणे सअड्डं सहेउं सकारणं अहीनमतिरित्तं तेन परं चत्तारि मासा ॥

मू. (१३९६) चाउम्मासियं परिहारद्वाणं पड्विए अनगारे अंतरा दो मासियं परिहारद्वाणं पडिसेवित्ता आलोएअ अहावरा वीसइराइया आरोवणा आइमज्झावसाणे सअड्डं सहेउं सकारणं अहीनमतिरित्तं तेन परं सवीसइराया चत्तारि मासा ॥

मू. (१३९७) सवीसइरायचाउम्मासियं परिहारद्वाणं पड्विए अनगारे अंतरा दो मासियं परिहारद्वाणं पडिसेवित्ता आलोएअ, अहावरा वीसइराइया आरोवणा आइमज्झावसाणे सअड्डं सहेउं सकारणं अहीणमतिरित्तं तेन परं सदसराया पंच मासा ॥

मू. (१३९८) सदसरायपंचमासियं परिहारद्वाणं पड्विए अनगारे अंतरा दो मासियं परिहारद्वाणं पडिसेवित्ता आलोएअ, अहावरा वीसइराइया आरोवणा आइमज्झावसाणे, सअड्डं सहेउं सकारणं अहीनमतिरित्तं तेन परं छम्मासा ॥

बू- तेसु पड्वितेसु जति पुणो पडिसेवेअ अन्ने अ दो मासा तत्थ वीसतिरातिया आरोवणा आदी मज्झे पज्जवसाणे, सह अट्ठेण सअड्डं सहेउं सकारणं । इह अत्त जो आदिपड्वणा सवीसतिरातिया दो मासा । तेन परं दसरातो दो मासा, दसरातो तिन्नि मासा पड्विए । जइ पुणो वि दो मासा पडिसेवेअ ताहे सानुग्गहं वीसतिराया दिज्जंति जाव तेन परं चत्तारि मासा, एवं ताव नेयं जाव तेन परं छम्मासा । अहवा- केवल मन ओहि घोइस नवपुव्वणो य तस्स साधुनो भावं जाणिऊण, इमो सवीसतिराएहिं दोहि मासेहिं सुज्झिहिति त्ति ताहे सवीसतिराया दो मासा से पड्विज्जंति । जति पुणो वि दो मासा पडिसेवेअ तत्थ वि तहेव, तेन परं दस राया तिन्नि मासा । एवं पुणो वीसतिरातिया छुब्मंतेहिं जाव ते परं छम्मासा अनुग्गहइवणा चेव योवे वा बहुए वा आवन्ने दीसं वीसं दिना आरुभेयव्वा, पडिसेवणा पडिसेवणा, जाव छम्मासा । एवं ताव छम्मासादिपड्विए दुमास-पडिसेविए कारणं भाणियं । एवं ते सूत्रा पड्वियाठवियाणं गया । इदानीं अत्थदसओ सुत्ता-

मू. (१३९९) छम्मासियं परिहारद्वाणं पड्विए अनगारे अंतरा मासियं परिहारद्वाणं पडिसेवित्ता आलोएअ, अहावरा पक्खिया आरोवणा आइमज्झावसाणे सअड्डं सहेउं सकारणं अहीनमइरित्तं

तेन परं दिवहो मासो ॥

मू. (१४००) पंचमासियं परिहारद्वयं पट्टविए अनगारे अंतरा मासियं परिहारद्वयं पडिसेवित्ता आलोएज्जा, अहावरा पक्खिया आरोवणा आइमज्झावसाणे सअट्ठं सहेउं सकारणं अहीनमइरित्तं तेन परं दिवहो मासो ॥

मू. (१४०१) चाउम्मासियं परिहारद्वयं पट्टविए अनगारे अंतरा मासियं परिहारद्वयं पडिसेवित्ता आलोएज्जा, अहावरा पक्खिया आरोवणा आइमज्झावसाणे सअट्ठं सहेउं सकारणं अहीनमइरित्तं तेन परं दिवहो मासो ॥

मू. (१४०२) तेमासियं परिहारद्वयं पट्टविए अनगारे अंतरा मासियं परिहारद्वयं पडिसेवित्ता आलोएज्जा, अहावरा पक्खिया आरोवणा आइमज्झावसाणे सअट्ठं सहेउं सकारणं अहीनमइरित्तं तेन परं दिवहो मासो ॥

मू. (१४०३) दोमासियं परिहारद्वयं पट्टविए अनगारे अंतरा मासियं परिहारद्वयं पडिसेवित्ता आलोएज्जा, अहावरा पक्खिया आरोवणा आइमज्झावसाणे सअट्ठं सहेउं सकारणं अहीनमइरित्तं तेन परं दिवहो मासो ॥

मू. (१४०४) मासियं परिहारद्वयं पट्टविए अनगारे अंतरा मासियं परिहारद्वयं पडिसेवित्ता आलोएज्जा, अहावरा पक्खिया आरोवणा आइमज्झावसाणे सअट्ठं सहेउं सकारणं अहीनमइरित्तं तेन परं दिवहो मासो ॥

बू- छम्मासियं पंचमासियं चाउम्मासियं तेमासियं दोमासियं मासियं सब्बा लक्खणाओ पत्ताओ लक्खणं पुण मज्झे गहिए आदिमा अंतिमा य संजोगा ते भाणियव्वा, जहा छम्मासिया-दिपट्टवणा पट्टविते दोमासियस्स संजोगो भाणितो तथा एतेसिं पि सब्बासिं संजोगो भाणियव्वो ।

तेनइमं अत्यसुत्तं- “छम्मासियं परिहारद्वयं पट्टविए अनगारे अंतरा छम्मासियं चेव परिहारद्वयं पडिसेवित्ता आलोएज्जा अहावरा चत्तालीसइराइया आरोवणा आदी जाव तेन परं सचत्तालीसतिराया छम्मासा”, अत्थो पूर्ववत् ।

एवं पंचमासितं परिहारद्वयं पट्टविते छम्मासियं पडिसेवति । एवं चाउम्मासियं पट्टविए पडिसेवति, तेमासियं पट्टविए पडिसेवति, दोमासियं पट्टविए पडिसेवति, मासियं पट्टविए पडिसेवति । एए छ पडिसेवति । छ वि सुत्ता इहं नत्थि । किं कारणं जेण छम्मासाणं परेणं न दिज्जति ? ठविया य सचत्ताला छम्मासा, तेन ठविता सुत्ता नत्थि । इदानीं छम्मासिए पट्टविए अंतरा पंचमासितं पडिसेवति । अहावरा वीसतिरातिया आरोवणा आदि मज्झावसाणे जाव तेन परं सपंचराया छम्मासा एवं पंचमासे पट्टविते पंचमासं पडिसेवइ । चाउम्मासिए वि पंचमासा, तेमासिए वि पंचमासा, दोमासिए वि पंचमासा, मासिते वि पंचमासा, एत्थ वि ठविया सुत्ता नत्थि, जेण सपंचराया छम्मासे ति । छम्मासिए पट्टविए अंतरा चाउम्मासितं पडिसेवेज्जा, अहावरा तीसति जाव तेन परं पंचमासा, एवं पंचमासितं चउमासितं तेमासियं दोमासियं मासिए वि पट्टविए चउमासियं पडिसेवित्ता आलोएज्जा, अहावरा ती (वी) सतिरातित्ता आरोवणा जाव तेन परं पंचमासा ठविता ।

सुत्तं एत्थ अत्थि - पंचमासियं परिहारद्वयं पट्टविते चाउमासितं परिहारद्वयं पडिसेवित्ता

आलोएजा अहावरा ती (वी) सतिरातिता आरोवणा जाव तेन परं छम्मासो । अत्तो पूर्ववत् । सुत्ता छम्मासियं परिहारद्वाणं पडिसेविते अनगारे अंतरा तेमासितं परिहारद्वाणं आलोएजा, अहावरा पनुवीसतिराइंदिया आरोवणा आदी जाव तेन परं पंचूणा चत्तारि मासा पंचमासिते पडुविए, चउमासिते पडुविए, तेमासिते पडुविए, दोमासिए, मासिए परिहारद्वाणं पडुविते, तेमासितं परिहारद्वाणं पडिसेवेअ जाव तेन परं पंचूणा चत्तारि मासा ठविता ।

सुत्ता-पंचूनचउम्मासियं परिहारद्वाणं पडुविते अंतरा तेमासितं परिहारद्वाणं, अहावरा पनुवीसा आरोवणा जाव तेन परं छम्मासा सवीसतिराया चत्तारिमासा, सवीसतिरायं चाउम्मासियं परिहारं अंतरा तेमासियं, अहावरा पनुवीसा आरोवणा जाव ते अद्धछम्मासा अद्धछम्मासियं पडुवइ । पडुविए अनगारे अंतरा तेमासियं आलोए०, अहावरा पनुवीसराइंदियारोवणा तेन परं छम्मासा । किं कारणं सदसराया छम्मासा न भणिया ? उच्यते - सातिरेगा छम्मासा नारोविअति त्ति तेन सदसराया छम्मासा न भणंति । इदानीं मासियसंजोगसुत्ता लक्खणपत्ता सुत्तेण चेव भणंति, छम्मासिय परिहारद्वाणं पडुविए अनगारे अंतरा मासियं परिहारद्वाणं पडिसेविए आलोए, अहावरा पक्खिया आरोवणा आदी मज्झावसाणे सअहुं सहेउं सकारणं अहीनमइरित्तं तेन परं दिवहो मासो, एवं पंचमासियं पडुविते तेमासियं पडुविते मासियं पडुविते अंतरा मासिय जा तेन परं दिवहो मासो । ठविया सुत्ता-

मू. (१४०५) दिवहुमासियं परिहारद्वाणं पडुविए अनगारे अंतरा मासियं परिहारद्वाणं पडिसेविता आलोएजा, अहावरा पक्खिया आरोवणा आइमज्झावसाणे सअहुं सहेउं सकारणं अहीनमइरित्तं तेन परं दो मासा ॥

मू. (१४०६) दोमासियं परिहारद्वाणं पडुविए अनगारे अंतरा मासियं परिहारद्वाणं पडिसेविता आलोएजा, अहावरा पक्खिया आरोवणा आइमज्झावसाणे सअहुं सहेउं सकारणं अहीनमइरित्तं तेन परं अट्ठाइजा मासा ॥

मू. (१४०७) अट्ठाइजमासियं परिहारद्वाणं पडुविए अनगारे अंतरा मासियं परिहारद्वाणं पडिसेविता आलोएजा, अहावरा पक्खिया आरोवणा आइमज्झावसाणे सअहुं सहेउं सकारणं अहीनमइरित्तं तेन परं तिन्नि मासा ॥

मू. (१४०८) तेमासियं परिहारद्वाणं पडुविए अनगारे अंतरा मासियं परिहारद्वाणं पडिसेविता आलोएजा, अहावरा पक्खिया आरोवणा आइमज्झावसाणे सअहुं सहेउं सकारणं अहीनमइरित्तं तेन परं अद्धुडा मासा ॥

मू. (१४०९) अद्धुडमासियं परिहारद्वाणं पडुविए अनगारे अंतरा मासियं परिहारद्वाणं पडिसेविता आलोएजा, अहावरा पक्खिया आरोवणा आइमज्झावसाणे सअहुं सहेउं सकारणं अहीनमइरित्तं तेन परं चत्तारि मासा ॥

मू. (१४१०) चाउम्मासियं परिहारद्वाणं पडुविए अनगारे अंतरा मासियं परिहारद्वाणं पडिसेविता आलोएजा, अहावरा पक्खिया आरोवणा, आइमज्झावसाणे सअहुं सहेउं सकारणं अहीनमइरित्तं तेन परं अहुपंचमा मासा ॥

मू. (१४११) अहुपंचमासियं परिहारद्वाणं पडुविए अनगारे अंतरा मासियं परिहारद्वाणं

पडिसेवित्ता आलोएजा, अहावरा पक्खिया आरोवणा, आइमज्झावसाणे सअहुं सहेउं सकारणं
अहीनमइरित्तं तेन परं पंचमासा ॥

मू. (१४१२) पंचमासियं परिहारद्वाणं पडुविए अनगारे अंतरा मासियं परिहारद्वाणं पडिसेवित्ता
आलोएजा, अहावरा पक्खिया आरोवणा, आइमज्झावसाणे सअहुं सहेउं सकारणं अहीनमइरित्तं
तेन परं अद्धछद्वा मासा ॥

मू. (१४१३) अद्धछद्वा मासियं परिहारद्वाणं पडुविए अनगारे अंतरा मासियं परिहारद्वाणं
पडिसेवित्ता आलोएजा, अहावरा पक्खिया आरोवणा, आइमज्झावसाणे सअहुं सहेउं सकारणं
अहीनमइरित्तं तेन परं छम्मासा ॥

पू- एवं छम्मासादिपडुवित्ते जं जं पडिसेवित्ता आरोवणा ठविया य विकला सद्धानवट्ठीए
भाणिया जाव छम्मासा । इदानीं सगलठवियाए मासादिया १ । २ । ३ । ४ । ५ । ६ । सद्धानवट्ठिया
नेयव्वा जाव छम्मासा । ताहे परद्धाने वट्ठी भवति । तत्थ सद्धानवट्ठी इमा-जहा-मासियठवियपडुविए
मासियं सेवित्ता पक्खिया जाव दिवह्मासा एवं आरोवणं पक्खियं वट्ठतेण ताव नेयव्वं जाव
छम्मासा । एयं सद्धानवट्ठियं ।

इमं परद्धानवट्ठियं-जहा-ठविए दोमासियं पडिसेवित्ता वीसतिरातिया आरोवणा,
जाववीसतिरातं मासो, एवं वीसतियाखेवेण नायव्वं जाव छम्मासा, एवं मासित्ते ठवियपडुवित्ते
तेमासियं पडिसेवित्ता पन्नवीसरोवणा जाव छम्मासा । मासियठवियपडुविए चउम्मास पडिसेवित्ता
तीसिय आरोवणाए जाव छम्मासा । मासियठवियपडुविए पंचमासिय पडिसेवित्ता पणतीसं
आरोवणाए जाव छम्मासा । मासियठवियपडुविए छम्मासिय पडिसेवित्ता चत्तालीसराइंदियारोवणाए
जाव छम्मासा । एवं मासियपडुवणाए परद्धानवट्ठी भाणिया । एवं दोमासियादिसु वि पडुविएसु
सद्धानवट्ठिं भाणिकुण पच्छा परद्धानवट्ठी भाणियव्वा, सब्बत्थ जाव छम्मासा । एसा एक्कसंजोगवट्ठी
सद्धानपडुवणेषु भाणिया ।

इदानीं दुगसंजोगे सद्धानपरद्धानवट्ठिं दुविहं भणामि- मासियठवियपडुविए मासियं पडिसेवेअ
पक्खियआरोवणा तेन परं दिवहो मासो । दिवहठवित्ते पडुवित्ते दो मासो पडिसेवेअ वीसिया
आरोवणा तेन परं पंचरातो तिन्नि (दोन्नि) मासा । सपंचरातो दो मासा ठविए पडुवित्ते तिमासियं
पडिसेवित्ता पक्खिया आरोवणा, तेन परं सवीसराया दो मासा ठवियपडुविए दोमासियं पडिसेवित्ता
वीसिया आरोवणा, तेन परं सदसराइ तिन्नि मासा । एवं पुणो मासियं, पुणो दोमासियं, एगंतरा
सब्बत्थ दुगसंजोगवट्ठी दुविहा भाणियव्वा जाव छम्मासा । एवं मासिय-तेमासिए य दुगसंजोगो,
पुणो मासे चउमासे य । पुणो मासे पंचमासे य (पुणो मासे) छम्मासे य ।

दुगसंजोगे जत्थ जाए आरोवमाते पक्खित्ताए छम्मासा अतिरित्ता भवंति तत्थ छ द्वेव मासा
वत्तव्वा परओ न वत्तव्वा । कारणं तं चेव पूर्ववत् । एवं जत्थिया मासियाए ठवियाए दुगसंजोगा
ते भाणिकुण ताहे मासियाए चेव ठवियपडुवियाए तियसंजोगो घउक्कसंजोगा पंचसंजोगा य
भाणियव्वा, परेण छक्कसंजोगो नत्थि, कारणं तं चेव । ताहे दोमासठवियाए दुगसंजोगवट्ठी
दुविहा भाणियव्वा- सा य लक्खणेण पत्ता, सुत्तेण चेव भण्णति । एत्थियं गंतूण सुत्तं नियडित्तं । तं
च इमं-

मू. (१४१४) दोमासियं परिहारद्वानं पट्टविए अनगारे अंतरा मासियं परिहारद्वानं पडिसेवित्ता आलोएजा, अहावरा पक्खिया आरोवणा, आइमज्झावसाणे सअट्ठं सहेउं सकारणं अहीनमइरित्तं तेन परं अहाइजा मासा ॥

मू. (१४१५) अहाइज्जमासियं परिहारद्वानं पट्टविए अनगारे अंतरा दोमासियं परिहारद्वानं पडिसेवित्ता आलोएजा अहावरा वीसिया आरोवणा, आइमज्झावसाणे सअट्ठं सहेउं सकारणं अहीनमइरित्तं तेन परं सपंचराइया तिन्नि मासा ॥

मू. (१४१६) सपंचरायतेमासियं परिहारद्वानं पट्टविए अनगारे अंतरा मासियं परिहारद्वानं पडिसेवित्ता आलोएजा, अहावरा पक्खिया आरोवणा, आइमज्झावसाणे, सअट्ठं सहेउं सकारणं अहीनमइरित्तं तेन परं सवीसतिराया तिन्नि मासा ॥

मू. (१४१७) सवीसतिरायतेमासियं परिहारद्वानं पट्टविए अनगारे अंतरा दोमासियं परिहारद्वानं पडिसेवित्ता आलोएजा, अहावरा वीसइराइया आरोवणा, आइमज्झावसाणे, सअट्ठं सहेउं सकारणं अहीनमइरित्तं तेन परं सदसराया चत्तारि मासा ॥

मू. (१४१८) सदसरायचाउम्मासियं परिहारद्वानं पट्टविए अनगारे अंतरा मासियं परिहारद्वानं पडिसेवित्ता आलोएजा, अहावरा पक्खिया आरोवणा आइमज्झावसाणे सअट्ठं सहेउं सकारणं अहीनमइरित्तं तेन परं पंचूना पंचमासा ॥

मू. (१४१९) पंचूनपंचमासियं परिहारद्वानं पट्टविए अनगारे अंतरा दोमासियं परिहारद्वानं पडिसेवित्ता आलोएजा, अहावरा वीसइराइया आरोवणा आइमज्झावसाणे, सअट्ठं सहेउं सकारणं अहीनमइरित्तं तेन परं अट्ठछट्ठा मासा ॥

मू. (१४२०) अट्ठछट्ठमासियं परिहारद्वानं पट्टविए अनगारे अंतरा मासियं परिहारद्वानं पडिसेवित्ता आलोएजा, अहावरा पक्खिया आरोवणा आइमज्झावसाणे सअट्ठं सहेउं सकारणं अहीनमइरित्तं तेन परं छम्मासा ॥

॥ १ ॥ दंसणचरित्तजुत्तो, जुत्तो गुत्तीसु सज्जणहिएसु ।

नामेण विसाहगणी, महत्तरओ गुणाण मंजूसा ॥

॥ २ ॥ कित्तीकंतिपिणद्धो, जसपत्तो (दो) पडहो तिसागरनिरुद्धो ।

पुणरुत्तं भमइ महिं, ससिब्व गगणं गुणं तस्स ॥

॥ ३ ॥ तस्स लिहियं निसीहं, धम्मधुराधरणपवरपुअस्स ।

आरोगं धारनिअं, सिस्सपसिस्सोवधोज्ञं च ॥

बू- (एवं एकेक अंतरेत्ता ताव नेयव्वं जाव छम्मासा, एवं एयस्स वि सव्वदुगसंजोगादि भाणियव्वा) एवं तेमासियठवियपट्टविए दुविधा समतिग चउ पंच छ, परे नत्थि, एवं चाउ० । १ । २ । ३ । ४ । ना । फुं । परे नत्थि । एवं पंचमासियंजोगा १ । २ । ३ । ४ । ना । फुं । परतो नत्थि, कारणं त चेव । सव्वे वि जहा लक्खणेण भाणियव्वा, एते दुगसंजोगादीणं संजोगा सट्ठाणवट्ठिता भाणियव्वा परट्ठाणवट्ठिता य । “सट्ठाणवट्ठिय” ति किं भाणियं होति ? जे मासियठविय-पट्टवियमासियं चेव आदि काऊण संजोगा होति ते सट्ठाणवट्ठिता एवं दो ति चउ पंचमासिए । इमे परट्ठाणवट्ठिता - जे मासियं ठवियपट्टविए दोमासियं वा तिमासियं वा चउमासियं वा

પંચમાસિયં વા આદી કાઠુણ સંજોગા કીરંતિ । એસા પરદ્વાળવહી । એયાસિં અત્યા ચોદ્ધનાં કાર-
ણાણિ ય જહા પદમઠવિયાણં એવં પદમસુત્તસ્સ પઢ્ઢવણાં પઢિસેવણાં ય ધણિયા । ઇદાનિં ચિત્તિય-
સુત્તસ્સ બહુસસ્સ ઇમા વિધી - છમ્માસિયં પરિહારદ્વાણં પઢ્ઢવિએ અનગારે અતરા બહુસો વિ માસિયં
પરિહારદ્વાણં પઢિસેવિત્તા આલોએજ્ઞા, અહાવરા પક્કિય્યા આરોવણા આદિમજ્ઞાવસાણે સઅઢ્ઢં
સહેઉં સકારણં, અહીનમહરિતં તેન પરં દિવહો માસો, એવં પંચમાસિએ પઢ્ઢવિતે માસિયા પઢિસેવમા
ચઠમ્માસિએ પંચમાસિયા, તેમાસિએ પઢ્ઢવિએ, માસિએ પઢ્ઢવિએ, દોમાસિતે પઢ્ઢવિએ, માસિયા પઢિ-
સેવણા, પક્કિય્યા આરોવણા, એવં ઠવિતગા સુત્તા વિ દિવહમાસાદિ ધાણિયવ્વા । તં ચેવ નિરવસેસં
બહુસાઽધિલાવેણં સવ્વં ધાણેયવ્વં । એવં દસ સુત્તા સુત્તકમેણ ચેવ ધાણિયવ્વા । નવરં - પઢ્ઢવણે છ
વા પંચ વા ચત્તારિ વા તિન્નિ વા દો વા એકો વા પઢિસેવણદ્વાણેસુ તં યેવ સવ્વત્થ । સેસં જહા
કસિણસુત્તે તહા ઠવિતે ય પઢ્ઢવિએ ય, સુત્તા વિ તહ ચેવ તેસિં સંજોગા વિ તહ ચેવ કાયવ્વા ।

જો વિ કો વિ વિસેસો વિ પુટ્ટીએ ડવાલક્કિલ્લ ધાણિયવ્વો ઇત્તાતો જંતગાતો- પું ના ૩ ૨
૧ । પું પું પું પું પું પું । ના ના ના ના ના ના । ણ્ક ણ્ક ણ્ક ણ્ક ણ્ક ણ્ક । ૩ ૩ ૩ ૩ ૩ ૩ । ૨ ૨ ૨
૨ ૨ ૨ । ૧ ૧ ૧ ૧ ૧ ૧ । એવં પઢ્ઢવિતિગા સુત્તા સમત્તા । ઇદાનિં ઇહ અજ્ઞયણે
સુત્તાવત્તિપરિમાણદુબારેણ પચ્છિત્તવહંતગા ધણંતિ । જતો ધણંતિ-

[મા. ૬૬૪૮] એગૂળવીસતિવિધાસિયમ્મિ હત્થાદિવાયણં તસ્સ ।

આરોવણરાસિસ્સ તું, વહંતયા હોંતિમે પુરિસા ॥

સૂ-જે ધિક્ખુ હત્થકમ્મં કરેહ - ઇત્યાદિસુત્તાતો જાવ એગૂળવીસતિમુદ્દેસગઅંતસુત્તે વાયણસુત્તં,
એતેસુ એગૂળવીસુદ્દેસેસુ જો પચ્છિત્તરાસી વિમાસિઓ તસ્સ પચ્છિત્તસ્સ વહંતયા ઇમે પુરિસા ॥

[મા. ૬૬૪૯] કયકરણા ઇતરે યા, સાવેક્કયા યલુ તહેવ નિરવેક્કયા ।

નિરવેક્કયા જિનમાદી, સાવેક્કયા આયરિયમાદી ॥

સૂ-કયકરણા જેહિં ઘઉત્થછદ્ધમાદી તવો કતો । “ઇતરે” તિ - અકયકરણા । જે કયકરણા
તે દુવિહા - સાવેક્કયા નિરવેક્કયા ય । તત્થ નિરવેક્કયા જિન દિયા, તે સરીરગચ્છાદિગિરવેક્કલ્લણતો
નિરવેક્કયા । આદિસદ્દાતો સુદ્ધપરિહારિયા અહાલંદિયા પઢિમાપઢિવન્ના એતે નિયમા કયકરણા
ઇત્યર્થ । જે પુણ સરીરગચ્છે ય સવિક્કયા તે તિવિહા - “આયરિયાદી”, આદિસદ્દાતો ડવજ્ઞાયા
ધિક્ખુ ય ॥

[મા. ૬૬૫૦] અકયકરણા વિ દુવિહા, અનધિગતા અધિગતા ય વોધવ્વા ।

જં સેવતી અધિગતો, અનધિગતે અત્થિરે ઇચ્છા ॥

સૂ-જે અકયકરણા તે દુવિધા-અનધિગતા ઇયરે ય । તત્થ અનધિગતા નામ અગહિયસુત્તત્થા ।
ઇયર તિ- “અધિગતા”, તે ય ગહિયસુત્તત્થા । એત્થ જો કયકરણો ધિતિસંઘયણજુત્તો અધિગતો
ય સો જં સેવતિ તં ચેવ સે પચ્છિત્તં દિઝ્ઝતિ । જો પુણ અનધિગતો અધિરો અકયકરણો
ધિતિસંઘયણાદિહીનો તસ્સ જં આવન્નો તં વા દિઝ્ઝતિ હુસિયં વા અન્નં હુસિયતરં વા “ઇચ્છ” તિ
- જાવ સે ઝોસો વા ઇત્યર્થઃ ॥ એવં સંઘેવઓ ધણિયં । ઇમં વિત્થરતો-

[મા. ૬૬૫૧] અહવા સાવેક્કિતરે, નિરવેક્કો નિયમસા ડ કયકરણા ।

ઇતરે કતાઽકતા વા, ધિરાઽધિરા નવરિ ગીયત્થા ॥

सू- “इयरि” ति-निरवेक्खा, ते एगविहा नियमा कयकरणादिगुणोवउत्ता, पुणो “इयरं” ति - सावेक्खा, ते तिविहा आयरिवाती । तत्थ आयरियउवज्झाया कयकरण - अकयकरणा भाणियव्वा, ते चेव नियमा अभिगता थिरा य । भिक्खू अभिगता अनभिगता वा । पुणो एक्केका थिरा अथिरा भाणियव्वा । पुणो कयकरणअकयकरणभेदेण य भिदियव्वा । एत्थ थिराथिरत्ति जं वुत्तं जाव चरगादिएहिं दंसणातो परीसहोवसग्गेहिं वा चरणातो अतिकक्खइपच्छित्तदानेन वा भावतो न धर्तल्लंत्ति सो थिरं, इतरं अथिरं, एवं थिकप्पिएणु पण्डित्तभावणा आयरियादी सव्वे कयकरणअकयकरणा भाणियव्वा । नवरं - भिक्खुपक्खे थिराथिरगीतमगीयत्था य भाणि- यव्वा ॥ इमं कयकरणेतराण वक्खमाणं-

[भा. ६६५२] छट्ठमादिएहिं, कयकरणा ते उ उभयपरियारा ।

अभिगत कयकरणत्तं, जोगा य तवारिहा केई ॥

सू- छट्ठमादितवो जेहिं कतो कयकरणा, ते उ “उभयपरियाए” ति- गहित्यपरियाए सामन्नपरियाए वा, ते कयकरणा, इयरे अकयकरणा । जे ते अभिगता तेसं केइ आयरिया कतकरणं इच्छंति । कम्हा ? जम्हा तेहिं आयरियजोगा वूढा महाकप्पसुतादीणं । सीसो चोदेति - जे ते निरवेक्खा - तेसिं एक्को चेव भेदो । जे पुण सावेक्खा तेसिं किं निमित्तं तिविधो भेदो - “इमो आयरिओ” “इमो उवज्झाओ” “इमो भिक्खू” ? आयरियाह- जे ते आयरियउवज्झाया ते नियमा गीयत्था, जे भिक्खू ते गीयत्था अगीयत्था वा, एवमादिभेददरिसणत्थं भेदो कतो ॥

अथवा - तत्थ तिविधभेदे जो गीयभेदो सो इमं जाणइ-

[भा. ६६५३] कारणमकारणं वा, जयणाऽजयणा य तत्थ गीयत्थे ।

एएण कारणेणं, आयरियादी भवे तिविहा ॥

- अधवा सावेक्खपुरिसभेदकरणे इमं कारणं-

[भा. ६६५४] कल्लमकल्ल जताऽजत, अविजाणंतो अगीओ जं सेवे ।

सो होति तस्स दप्पो, गीते दप्पाजते दोसा ॥

सू- अगीओ न जाणति - इमं कल्लं इमं अकल्लं, इमा जयणा, इमा अजयणा । एवं अजाणंतस्स जा सेवा सा सव्वा दप्पो चेव उवल्लभति, तम्हा तस्स दप्पनिष्फण्णं पच्छित्तं विज्जति । गीयो पुण एत्थं सव्वं जाणइ तम्हा तस्स दप्पनिष्फण्णं अजयणनिष्फण्णं वा दायव्वं । अहवा - जहा लोगे जुवरायादिवत्थुविसेसे दंडविसेसो भवति, तथा इह लोउत्तरे आयरियादीणं आसेवणदंडो अन्नन्तो भवति, तेन तिविधभेदो कओ ॥ सा य वत्थुविसेसओ इमा आवत्ती - सव्वजिह्वा आवत्ती पारंचियं, तत्थ निरवेक्खपारंचियकरणेऽसंभवतो सुत्तं, आयरिए कयकरणे पारंचियं, अकयकरणे अणवट्ठं । उवज्झाए कयकरणे अकयकरणे मूलं ।

भिक्खुम्पि गीते थिरे कयकरणे अणवट्ठं, अकयकरणे छेदो । अथिरे कयकरणे छेदो, अथिरे अकयकरणे छग्गुरु । भिक्खुम्पि अगीते थिरे कयकरणे छग्गुरु, अकयकरणे छल्लहु, थिरे कतरणे छल्लहु, अकयकरणे चउगुरु । एस एक्को आदेसो । इमो वित्तियो - पारंचियआवत्तीए चेव करणे आयरिए अणवट्ठं, अकयकरणे मूलं, उवज्झाए कयकरणे मूलं, अकयकरणे छेदो । एवं अट्ठोवकंतीए नेयव्वं जाव भिक्खुम्पि अगीते अथिरे अकयकरणे चउलहुअ । एवं अणवट्ठे वि दो आदेसा

માણિયવ્યા । નવરં - તેસિં અંતા ચડલહું માસગુરુ ય । એથ વિ નિરવેક્ષે અણવદ્ધાસંભવતો સુણ્ણં ।

-ઇદાનિ મૂલં-

[મા. ૬૬૫૫]

સવ્વેસિં અવિસિદ્ધા, આવત્તી તેન પઢમતા મૂલં ।

સાવેક્ષે ગુરુમૂલં, કતમકતે છેદમાદી તુ ॥

શૂ- સવ્વેસિં નિરવેક્ષાદીણં મૂલં આવન્ના, તત્થ જે નિરવેક્ષા તે જં ચેવ આવન્ના તં ધેવ દિહ્મહ, જેણ કારણેણં તે નિરમુગ્ધા । સાવેક્ષાણં પુણ દાણે હમો વિહી નાયવ્વો- સાવેક્ષસ્સ આયરિયસ્સ કયકરણસ્સ મૂલં, અકયકરણસ્સ છેદો । ઉવજ્ઞાયસ્સ કયકરણસ્સ છેદો, અકયકરણે છગ્ગુરુ । ભિક્ખુસ્સ અભિગયસ્સ થિરસ્સ કયકરણસ્સ છગ્ગુરુતા, અકયકરણસ્સ છલ્લહુયા । અથિરસ્સ કયકરણસ્સ છલ્લહુઆ, તસ્સેવાકયકરણસ્સ ચડગુરુગા । અનભિગયસ્સ થિરસ્સ કયકરણસ્સ ચડગુરુગા, અકયકરણસ્સ ચડલહુઆ । અથિરસ્સ કયકરણસ્સ ચડલહુઆ, તસ્સેવ અકયકરણસ્સ માસગુરુ । મૂલમાવન્નો એવં મસગુરુ ઠાતિ । છેદાવન્ને છેદાઓ આદત્તં એતેસુ ચેવ પુરિ-સઠાણેસુ અહોવકંતીએ માસલહુએ ઠાતિ । છગ્ગુરુગાતો ગુરુએ ભિન્નમાસે ઠાતિ । ચડલહુઆતો છલ્લ-હુએ માસે ઠાતિ । ચડગુરુઆઓ ગુરુએ વીસરાઈદિએ ઠાતિ । ચડલહુઆતો વીસરાઈદિએ લહુએ ઠાતિ । માસગુરુઆઓ પન્નરસરાઈદિએ ગુરુએ ઠાતિ । માસલહુઆઓ પન્નરસરાઈદિએ લહુએ ઠાતિ । ભિન્નમાસગુરુઆતો દસરાઈદિએ ગુરુએ ઠાતિ । ભિન્નમાસલહુઆતો દસરાઈદિએ લહુએ ઠાતિ । વીસરાયગુરુઆતો પંચરાઈદિએ ગુરુએ ઠાતિ । વીસરાયલહુઆતો પંચરાયલહુએ ઠાતિ । પન્નર-સરાયગુરુઆતો દસમે ઠાતિ । પન્નરસરાયલહુઆતો અઢમે ઠાતિ । દસરાઈદિગુરુઆતો છઠ્ઠે ઠાતિ । દસરાઈદિયલહુઆતો ચડત્થે ઠાતિ પંચરાઈદિયાતો આયંબિલે ઠાતિ । એવં પંચરાઈદિયલહુઆતો એકાસણતે ઠાતિ । દસમાતો પુરિમઢ્ઠે ઠાતિ । અઢમાતો નિવ્વિતિતે ઠાતિ । એવં અહોવકંતીએ સવ્વં નેયવ્વં । એથ એકે આયરિયા - ચરિમાદત્તં અહોવકંતીએ લહુપણએ ઠાતિ દસમાદિપદે ન ઠાયંતિ । અન્ને ચરિમાદત્તં અહોવકંતીએ પનગોવરિ દસમ છઠ્ઠ-ચડત્થા જાવ એગમત્તપુરિમઢ્ઠ જાવ નિવ્વિતિએ ઠાયંતિ ॥ આદેશાન્તરપ્રદર્શનાર્થીમિદમાહ-

[મા. ૬૬૫૬] પઢમસ્સ હોતિ મૂલં, ચિતિએ મૂલં ચ છેદ છગ્ગુરુગા ।

જયણાએ હોતિ સુદ્ધા, અજયણ ગુરુગા તિવિરુભેદો ॥

શૂ- પઢમો તિ - જિનકણિઓ, તસ્સ અવવાદામાવા મૂલં એવં । ‘ચિતિતો’ તિ - સાવેક્ષો કયકરણો આયરિઓ, તસ્સ મૂલાવત્તીએ મૂલં ચેવ । ‘વા’ ચિકલ્પે । છેદો વા ભુવતિ ।

[મા. ૬૬૫૭] સાવેક્ષો તિ વ કાઠં, ગુરુસ્સ કઢજોગિણો ભવે છેદો ।

અકયકરણમ્મિ છગ્ગુરુ, અહોવકંતીએ નેયવ્વં ॥

શૂ- એસ આયરિયડવજ્ઞાએસુ અવવાદો । જો ય ભિક્ખુ ગીતો થિરો કયકરણો ય, અગીયપક્ષે થિરો કયકરણો ય, એતેસિં પિ એસો ધેય અવવાદો । જે સેસા ભિક્ખુપક્ષે તેસિં હમો અવવાતો-

[મા. ૬૬૫૮] અકયકરણા ય ગીયા, જે ય અગીયાઽકતા ય અથિરા ય ।

તેસાવત્તિ અન્નંતર, બહુઅંતરિયા વ ઇસો વા ॥

શૂ- જે ભિક્ખુ ગીયપક્ષે દોન્નિ અકયકરણા, ચસદ્ધાતો ગીતો અથિરો કયકરણો ય । જે અગીયપક્ષે અકયકરણા દોન્નિ, જો ય અગીયો થિરો કયકરણો ય એતેસિં આવત્તીતો જં અન્નંતરં

दुगादिबहुअंतरं वा सव्वतिमं वा दिअति, सव्वहा वा झोसो कअति । “जयणाए” पच्छद्धं सव्वावतिठानेसु गीयत्थो कारणे जयणाए अरत्तो अदुद्धो य पडिसेवंतो सुद्धो । जो पुण अजयणकारी तस्स अजयणनिष्फण्णं पुरिसभेदतो इमं तिविहं, आयरियस्स चउगुरुं, उवज्झायस्स चउलहुं, भिक्खुस्स मासगुरुं । एतेण कारणेण तिविधो पुरिसभेदो कृत इत्यर्थः ॥ सीसो पुच्छति- “किं निमित्तं एस आयरियादिभेदेण विसमा सोही भणिता” ? उच्यते-

[भा. ६६५९] दोसावेभधानुखवो, लोए डंडो उ किमुत उत्तरिए ।

तित्थुच्छेदो इहरा, निरानुकंपा न वि य सोही ॥

सू- जहा लोगे न सव्वदोसेसु सरिसो डंडो, अप्पमहंतदोसानुखवो डंडो दिअति, किं च लोगे पुरिसानुखवो विभवानुखवो य डंडो दिअति, जो जतियं खमति, एवं जति लोगे अनकंपिणो होउं घरसारानुखवं डंडं देति, तो किमुत लोगुत्तरे वि अनुकंपपरत्तणेहिं सुद्धतरं अनुकंपा कायव्वा । अन्नं च जइ जो जं खमति तस्स तं जति न दिअति तो तित्थुच्छेदादिया दोसा पच्छित्तकरणअसत्ता उन्निक्खमंति, किं च अबलं पडुअ निग्घिणता खवखडपच्छित्तकरणपराभगस्स चरणसुद्धी न भवति, जम्हा एवमादिदोसा तम्हा जुत्तं पुरिसभेदओ सोही ॥ “जयणाए होति सुद्धा अजयणगुरुगा तिविहभेदो” ति एयस्स पच्छद्धस्स इमं वक्खाणं- तिविधभेदो ति आयरिय उवज्झाय भिक्खूण य । उस्सग्गतो ताव सव्वेसि गेलण्णे सुद्धेण कायव्वं । अह सुद्धं न लब्धमति तो कारणाऽवलंबिणा पनगादिजयणातो असुद्धेण करंता कारवंता य सुद्धा । “अजयणगुरुग” ति अस्य व्याख्या-

[भा. ६६६०] सुद्धालंभे अगीते, अजयणकरणे भवे गुरुगा ।

कुआ व अतिपसंगे, असेवमाणे व असमाही ॥

सू- अपरिणामगा अतिपरिणामगा य जे तेसिं सुद्धस्स अलंभे जति अजयणाए करंति, अहवा - एत्थ अजयणा - तहा असमंजसतो करेति जहा ते जाणंति कहंति वा तेसिं असुद्धं ति, तो चउगुरुअ पच्छित्तं । इमे य दोसा भवंति, अतिपरिणामगो अतिपसंगं करेअ, अपरिणामगो वा अकप्पियं ति असेवंतो अनगाढाइपरितावणा असमाहिमरणं वा ॥ किं चान्यत्-

[भा. ६६६१] तिविधे तेइच्छमि, उज्जुगवाउलण साहणा चेव ।

पन्नवण्ण मइच्छंते, दिट्ठतो भंडिपोतेहिं ॥

सू- आयरियादितिविधे पुरिसभेदे, अहवा - तिविधा तेइच्छा वातिया पित्तिता सिंभिता, तासु सुद्धालंभे अकप्पिएण कीरमाणे आयरिय-उवज्झाय-गीयभिक्खूण य “उज्जुयं” ति- फुडमेव सीसति-एयं “अकप्पियं” ति जं वा जहा गहियं । कम्हा ? जम्हा ते उस्सग्गववादतो जोग्गाजोग्गं जाणंति, जं च जोग्गं तं आयरंति । जे पुण अगीता अपरिणामगा अतिपरिणामगा य तेसिं अकप्पयं ति न कहिअति । अह ते भणेअ - कतो एयं ति ? ताहे कहिअति-अमुगगिहाओ ति वाकुलिअति, जहा से अकप्पिए वि कप्पियबुद्धी उप्पज्जतीत्यर्थः । अह तेहिं नायं - ताहे तेसिं “असुद्धं” ति फुडं साहिअति । अहवा - तेहिं सयमेव नायं तेसिं इमं साहिअति- “जं गिलाणेहिं अकप्पियं विधीए सेविअति तं निहोसं, अन्नं च अप्पेण बहुमेसिआ एयं पंडियलक्खणं । गिलाणंगिलाणपडिकम्मे य अकिअमाणे जति मरति तो असंजतो बहुतरं कम्मं बंधति, तेगिच्छे पुण कए धिरं जीवंतो सामण्णं करंतो लहुं कम्मं खवेति, अन्नं च कताइ तेनेव भवेण सिज्जेअ ॥”

उक्तं च- “अथि णं भंते उवसत्तमा देवा” इत्यादि आलावकाः । एवं जो तरुणो बहुण य साहुसाहुणीणं उवग्गहं काहिति, सो एवं पन्नविज्जति । अह पन्नवितो वि अकप्पियं न इच्छति, ताहे से भंडीपोतेहिं दिट्ठंतो कज्जति । जो भंडीपोतो वा थोवसंठवणाए संठवितो वहति सो संठ-विज्जति । अह अतीवविसण्णदारुं तो न संठविज्जति । एवं तुमं पि गिलाणे अकप्पियसंठवणाए संठवितो बहुं संजमं कहिति, जो पुण बुद्धो तरुणो वा अतीवरोगधच्छो अतिगिच्चो सो जति अप्पणा भणाति- “अनासगं करेमि” तितस्स अनुमती कज्जति, अप्पणाऽमनंतस्स “साहिज्जति” ति धम्मो कहिज्जति, पन्नविज्जइ य “अनासगं करेहि” ति ।

इदानीं तेनेवं करणिज्जं अह नेच्छति अनासगं, ताहे से भंडीपोतगं दिट्ठंता कज्जति, सो भण्णति - तुमं अतो विसन्नदारुतुल्लो आरोहणं करेहिं ति । “जा एदंसे अदढा तु भंडी” वृत्तं कंठं ॥

एवं कारणे जयणासेवणा वन्निता, अजयणं करंतस्स आरोवणा य । अहवा - सावेक्खा दस आयरियादिपुरिसा कज्जति । कहं ? उच्यते - जे भिक्खू गीयत्थो सो दुविहो कज्जति । कहं ? उच्यते - कयकरणो अकयकरणो य । थिराथिरो न कज्जति ।

एवं दस काउं इमा अन्ना आरोवणा भणंति -

[भा. ६६६२] निव्विगितिय पुरिमहे, एक्कासण अंबिले अभत्तहे ।

पण दस पन्नर वीसा, तत्तो य भवे पणुव्वीसा ॥

[भा. ६६६३] मासो लहुओ गुरुओ, चउरो लहुगा य होति गुरुगा य ।

छम्मासा लहुगुरुगा, छेदो मूलं तह दुगं च ॥

यू- आयरियादी सव्वे पंचरातिंदियं आवन्ना, तेसिं इमं दानं- आयरियस्स कयकरणस्स तं येव दानं, अकयकरणस्स अभत्तहो । उवज्झायस्स कयकरणस्स अभत्तहो, अकयकरणस्स आयंबिलं । भिक्खुस्स अभिगतस्स कयकरणस्स आयंबिलं, अकयकरणस्स एक्कासनयं । भिक्खुस्स अनभिगतस्स अथिरकयकरणस्स अकयकरणस्स निव्वितियं अहवा - अनभिगतअथिरस्स इच्छा । एवं दसराइंदिएसु आढत्तं हेट्ठाहुत्तं पुरिमहे ठाइ, पन्नरससु आढत्तं एक्कासणगे ठाति, वीसाए आढत्तं आयंबिले ठाति, भिन्नमासे आढत्तं अभत्तहे ठाति, मासगे आरद्धं पंचसु रातिंदिएसु ठाति, एवं दोमासिक तेमासिक चउमासिक पंचमासिक छम्मासिक छेद मूल अणवद्ध पारंचिए आरद्धं सव्वेसु हेट्ठाहुत्तं ओसारेयव्वं तेहिं चेव पदेहिं । सव्वेते तवारिहलहुगा भणिया ॥

[भा. ६६६४] एसेव गमो नियमा, मासदुमासादिए उ संजोए ।

उग्घायमनुग्घाए मीसं मीसाइरेगे य ॥

यू- एवं मासादिसगलसुत्तारोवणाओ भाणियव्वा, एवं उग्घाइएसु सव्वा भाणिएसु अनुग्घातिएसु वि एवं भाणियव्वा, तहा उग्घायानुग्घायमीससंजोगेसु वि भाणियव्वा । एवं मासादिगा जाव छम्मासा पनगसातिरेगेहिं भाणियव्वा । पुणो ते चेव गुरुगा पनगमासातिरेगेहिं ताहे उग्घायानुग्घायपणगमासातिरेगेहिं तो दसरायउग्घातामुग्घायसातिरेगमीसा य भाणियव्वा । एवं जाव भिन्नमासातिरेगेहिं ति । एवं सव्वावत्तिसु उवउज्ज दाणं दातव्वमिति ॥

[भा. ६६६५] एसेव गमो नियमा, समणीणं दुगविज्जिओ होइ ।

आयरियादीण जहा, पवत्तिणिमादीण वि तहेव ॥

सू- एवं संजतीणं पि सव्वं भाणियव्वं । नवरं - तासि दुग्गाअयं ति अणवहुपरिचयदानं नत्थि । आवत्तीओ पुण तासि अत्थि, से सव्धावत्तीओ दाणाणि य अत्थि । नवरं - परिहारो न किंचि, जहा पुरिसाणं आयरियादिट्ठाणेसु भणियं तथा तासि पवत्तिणिमादिट्ठाणेसु भाणियव्वं ॥

इदानीं आयरिओ सिस्साणं सिस्सिणीणं च इमं निसीहज्झयणं हिययम्मि थिरं भवउ त्ति निकायणत्थं इमं भणइ-

[भा. ६६६६] चउहा निसीहकप्पो, सदहणा आयरण गहण सोही ।

सदहण बहुविहा पुण, ओहनिसीहे विभागो य ॥

सू- अहवा - जं एयं पंचमचूलाए वुत्तं सव्वं एयं समासतो चउव्विहं ।

जतो भण्णति - “चउ०” गाहा ॥ चउव्विहो निसीहकप्पो तं जहा - सदहणकप्पो, आयरण-कप्पो, गहणकप्पो, सोहिकप्पो य । तत्थ जा सदहणा सा दुविहा - ओहे विभागो य ॥ एक्केका अनेगविहा इमा-

[भा. ६६६७] ओहनिसीहं पुण, हो ति पेढिया सुत्तमो विभाओ उ ।

उस्सग्गो वा ओहो, अववाओ होति उ विभागो ॥

सू- ओघः समासः सामान्यमित्यनर्थान्तरं, तं च णिसीहपेया नमनिष्कण्णो निक्खेवो उ (ओह) गहणादित्यर्थः । विभजनं विभागः विस्तर इत्यर्थः । सवीसाए उद्देसतेहिं जो सुत्तसंगहो सुत्तत्थो य । अहवा उस्सग्गो ओहो, तस्यापवादः विभागः ॥ अहवा-

[भा. ६६६८] उस्सग्गो वा उ ओहो, आणादिपसंगमो विभागो उ ।

वत्थुं पप्प विभागो, अविसिद्धावज्झणा ओहो ॥

सू- सुते सुत्ते जं उस्सग्गदरिसणं तं ओहो, जं पुण सुत्ते सुत्ते आणाऽणवत्थमिच्छत्तविराधना य विभागदरिसणं सो विभागो, अहवा - आयरियादिपुरिसवत्थुभेदेण जं भणियं सो विभागो, जो पुण अविसिद्धा आवत्ती सो ओहो ॥ अहवा-

[भा. ६६६९] पडिसेहो वा ओहो, तक्कणाऽऽनाति होइ वित्थारो ।

आया संजम भइता, तस्स य भेदा बहुविकप्पा ॥

सू- “ना कप्पइ” ति काउ जं जं पडिसिद्धं सो सव्वो ओहो, तस्स पडिसिद्धस्स करणाणुन्ना जा आणादिणो य भेदा । एस सव्वो वित्थारो त्ति विभागो सवित्थारो पुण भाणियव्वो । निक्कारण अविधिपडिसेवणे नियमा आणाभंगो अनवत्था य, मिच्छत्तं च- “न जहावादी तहाकारि” ति विराधनाओ आयसंजमविराधनाओ भयनिज्जा-कयावि भवंति न वा । जहा करकम्मकरणे आयविसहणा भवति न वा, सजमे नियमा भवति, पमत्तस्स य पडमाणस्स आयविराहणा, तस्सेव पाणाइवायअसंपत्तीए नो संजमविराधना । एवं “तस्स” ति विराहणाए सप्रमेदा । एवं बहुविकप्पा अनेगप्रकारा उवउज्झ भाणियव्वा । एवं विभागो ॥

[भा. ६६७०] अहवा सुत्तनिबंघो, ओहो अत्थो उ होति वित्थारो ।

अविसेसो त्ति य ओहो, जो तु विसेसो स वित्थारो ॥

सू- सुत्तमेतप्रतिबद्धं, जहा पढमसुत्ते करकम्मकरणे मासगुरुं । एस ओहो । सेसो अत्तो जहा पढमपोरिसीए करकम्मकरणे मूलं, खितिए छेदो, ततिए छग्गुस्स, चउत्थीए चउगुरुं, पंचमीए

मासगुरुं । एस विभागो । एवं पढमसुत्ते । एवं चेव सच्चसुत्तेसु जो अनुवादी अत्यो सच्चो विभागो । अहवा - जं दब्बादिपुरिसविसेसेण अविसेसिज्जति सो ओहो । दब्बादिपुरिसविसिद्धं पुण सच्च वित्थरो । एवं सच्चं जं वुत्तं सङ्गाणसद्दहंतस्स सद्दहणकप्पो ॥ इदानीं इमो आचारण कप्पो-

[भा. ६६७१] जे भणिता उ पकप्पे, पुब्बावरवाहता भवे सुत्ता ।

सो तह समायरंतो, सच्चो सो आयरणकप्पो ॥

सू- जे पकप्पे एगूणवीसाते उद्देसगेहिं पुब्बावरवाहया सुत्ता अत्था वा भणिता ते तहेव समायरंतस्स आयरणकप्पो भवति । एत्थ पुच्चो उस्सग्गो, अवरो अववादो । एत्ते परोप्परवाहता - एत्तेसिं सङ्गाणे सेवणा कर्तव्येत्यर्थः ॥

[भा. ६६७२] उस्सग्गे अववायं, आयरमाणो विराहओ होति ।

अववाए पुण पत्ते, उस्सग्गनिसेवओ भइओ ॥

सू- कंठया । भयणा कहं ? उच्यते - जो धितिसंघयणसंपन्नो सो अववायठाणे पत्ते वि उस्सग्गं करंतो सुद्धो, जो पुण धितिसंघयणहीणो अववायठाणे उस्सग्गं करेइ सो विराधनं पावति । एस भयणागतो आय (क) रणकप्पो ॥ इदानीं गहणकप्पो-

[भा. ६६७३] सुत्तत्थतदुभयाणं, गहं बहुमानविनयमच्छेरं ।

उच्छुद्धु-निसेज्ज-अंजलि-गहितागहियम्मि य पणामो ॥

सू- सुत्तं अत्थं उभयंवा गेण्हंतेण भत्तिबहुमानाब्भुङ्गाणातिविणओ पयुंजियच्चो । “अच्छेरं” ति आश्चर्यं मन्यते - “अहो ! इमेसु सुत्तत्थपदेसु एरिसा अविकला भावा नज्जति”, अहवा - आश्चर्यभूतं विनयं करोति तिव्वभावसंपन्नो अन्नेसिं पि संवेगं जणंतो, अत्थे नियमा सन्निसिज्जं करोति, सुत्ते वि करोति, वायणायरियइच्छाए वा सुणेति, उच्छुद्धुओ ठितो रयहरणनिसेज्जाए वा निच्छकयंजली । एवं पुच्छमाणे वि सुत्तं पुण कयकच्छमो पवति, जया पुण आलावयं नग्गति तथा कयंजली कयप्पणामो य, किं च अंगं सुयक्खंधं अज्झयणं उद्देसगा अत्थाहिगारा सुत्तवक्के य गुरुणा दिन्ने समत्ते वा । गहिए ति अवधारिण अनवधारिते वा सिस्सेण पणामो कायच्चो ॥

इदानीं “सोधिकप्पो” ति सोधि प्रायश्चित्तं तं द्रव्यादिपुरुषभेदेन कल्पते यः स सोधिकल्पः, जो आवन्ताणं पच्छित्तेण सोधिं करोतीत्यर्थः । केरिसो सो ? उच्यते- केवल मन ओहि चोइस नवपुच्ची य । सीसो भणति - तित्थकरादिणो चोइसपुब्बादिया य जुत्तं सोहिकरा, जम्हा ते जाणंति जेन विसुज्झइ ति, तेसु वोच्छिण्णेसु सोही वि वोच्छिन्ना ? । आचार्याह-

[भा. ६६७४] का पं जिनपुव्वधरा, करिसुं सोधिं तहा वि खलु एणिंह ।

चोइसपुव्वनिबद्धो, गणपरियट्ठी पकप्पधरो ॥

सू- पुव्वद्धं कंठं । इमं पकप्पज्झयणं चोइसपुव्वीहिं निबद्धं, तं जो गणपरिवट्ठी सुत्तत्थे धरेति सो वि सोधिकरो भवति । अहवा - चोइसपुव्वेहिं तो निज्झूहिओ एस पकप्पो निबद्धो, तद्धारी सोऽधिकारीत्यर्थः ॥ किं चान्यत्-

[भा. ६६७५] उग्घायमनुग्घाया, मासचउम्मासिया उ पच्छित्ता ।

पुव्वगते छिय एत्ते, निज्झूद्धा जे पकप्पम्मि ॥

सू- जे उग्घायादिया पच्छित्ता जेसु अवराहेसु पुव्वगए सुत्ते अत्थे वा भनता ते चेव पुव्वगतसिद्धा

इहं पि पकप्पज्झयणे निज्झुढा तेसु चेव अवराहेसु त्ति, जम्हा एवं तम्हा पकप्पधारी सोहिकरो त्ति सिद्धं ॥ सो पकप्पधारी कतिभेदो केरिसो वा गणपरिवट्टी इच्छिज्जति ? उच्चते-

[भा. ६६७६] तिविहो य पकप्पधरो, सुत्ते अत्थे य तदुभए चेव ।

सुत्तधरवज्जियाणं, तिगदुगपरियट्ठणा गच्छे ॥

सू- सुत्त नामेगे धरेति नो अत्थं, अत्थं नामेगे धरेति नो सुत्तं । एगे सुत्तं पि धरेति अत्थं पि, एगे नो सुत्तं धरेति नो अत्थं । एत्थ चउत्थो पकप्पधरणे सुण्णेति अवत्थु चेव, सेसतिगमंगे पढममंगिल्लो वि । जम्हा एते गणपरिवट्टी पच्छित्तदाने असमत्थो त्ति । तं सुत्तधरं वज्जेता तइयभंगधरो गणपरिवट्टी अनुव्रातो । तस्सासति वितियभंगिल्लो वि जम्हा एकभेदेन पच्छित्तदाने समत्था तम्हा न वोच्छिन्नं पच्छित्तं देंटगा य ॥ आह - “किं कारणं पच्छित्तं दिज्जति ?” आचार्याह-

[भा. ६६७७] पच्छित्तेण विसोही, पमायबहुयस्स होइ जीवस्स ।

तेन तदेकुसभूतं, चरित्तिणो चरणरक्खण्डा ॥

सू- जहा मत्तगओ अवसो उम्मग्गागामी वा अंकुसेण धरिअ - एव चरित्तिणो चरणं मलिनं पच्छित्तेण सुज्जति, इंदियादिपमादेसु अ पयट्ठमाणो पच्छित्तेण अंकुशभूतेन निवारिअति चरणरक्खण्डा ॥ जं च भणसि “पच्छित्तं वोच्छिन्नं” ति तत्थ पच्छित्ताभावे इमे दोसा-

[भा. ६६७८] पायच्छित्ते असंतम्मि, चरित्तं पि न चिट्ठती ।

चरित्तिणि असंतम्मि, तित्थे नो संत्तरित्थवा ॥

[भा. ६६७९] चरित्तम्मि असंतम्मि, निव्वाणं पि न गच्छती ।

निव्वाणम्मि असंतम्मि, सव्वा दिक्खा निरत्थया ॥

सू- तम्हा पकप्पधारिणो देंटगा अत्थि, पच्छित्तं च देयमप्यत्थि, दातृदेयसबधात् । तं च पच्छित्तं दसविहं आलोयणादि सिद्धं । तेषिं सेस जम्मि वोच्छिन्नं, जं वा अनुसज्जति तं भणामि-

[भा. ६६८०] दस ता अनुसज्जती, चोदसपुब्बी य जाव संघयणं ।

दोसु वि वोच्छिन्नेसु, अट्ठविहं जाव तित्थं तु ॥

सू- तं दसविधं ताव अनुसज्जति जाव चोदसपुब्बिणो, चोदसपुब्बिणो वि ताव अनुसज्जति जाव पढमसंघयणं, चोदसपुब्बा य धूलभदे वोच्छिन्ना । अणवट्ठपारंघियतवपच्छित्ता वि दो तत्थेव वोच्छिन्ना । तेसु य दोसु वोच्छिन्नेसु सेसं आलोयणादि जाव मूल, एयं अट्ठविह पि जाव तित्थं ताव अनुसज्जिहिति । लिंगेखेत्तकालअणदट्ठपारंघिया य । लिंगे-दब्बे भावे, दब्बेऽनला, भावे-अनुवरता, खेत्ते-जो जत्थ दूसि, कालतो जाव अनुचरतो त्ति ॥

अहवा दुविहं पच्छित्तं - ओहनिष्फण्णं वित्थारनिष्फण्णं च-

[भा. ६६८१] ओहेण उ सट्ठाणं, सट्ठाणविभागतो य वित्थारो ।

चरणविसुद्धिनिमित्तं, पच्छित्तं तू पुरिसजाते ॥

सू- तत्थ ओहनिष्फण्णं सट्ठाणं, “सट्ठाणं” ति जं सुत्ते निबद्धं, तं च उदंसगस्स अतसुत्ते निद्विसति ॥ सुत्ते सुत्ते पुण निबंधो इमो, जहा-

[भा. ६६८२] कम्मादीणं करणं, सयं तु सातिअणा भवे दुविहा ।

कारावण अनुमोयण, ठाणा ओहेण तिन्नेते ॥

सू- जे भिक्खू सयमेव हत्थकम्मं करेइ तस्स मासगुरु । साइज्जणा य दुविहा - कारावणा अनुमती य । एरण्णु मासगुरुणा ! एते तिन्नि वि ओहनिवद्धाओ पच्छित्तं । एयाओ परं जं विभागेण दंसिज्जति सुत्तसूचितं तं सब्बं वित्थारो । एवं बहुविहं वण्णेत्ता जत्थ जत्थ सुत्तनिवातो सो ओहो, सेसं वित्थारो । तं ओहविभागे पच्छित्तं पडिसेवणपगारं जाणित्ता आयरियादिपुरिसविसेसं जाणित्ता मलिणविसोधिनिमित्तं च देति ॥ किं चान्यत् - इह निसीहज्झयणे सुत्ते उस्सग्गववाया द्ढव्वा । तेसु इमा अनायरणाविधी-

[भा. ६६८३] हत्थादिवायणंतं, उस्सग्गोऽववातियं करेमाणो ।

अववातो उस्सग्गं, आसायण दीहसंसारी ॥

सू- हत्थकम्मकरणं आदिसुत्तातो आरब्ध जाव एगूणवीसइमस्स चरिमस्स चरिमं वायणासुत्तं, एत्थ जो उस्सग्गठाणे अववादं करेति अववादे वा जो उस्सग्गं करेति सो तित्थकरणाणाए वट्ठति, दीहसंसारियत्तं च निव्वत्तेइ । जम्हा एते दोसा तम्हा उस्सग्गे उस्सग्गं करेज्जा, अत्थोवेक्खो विधीए अववादं ॥ अहवा - छेदसुत्तेसु सुत्ते सुत्ते इमो चउव्विहो अत्थोवेक्खो विधीए दंसिज्जति-

[भा. ६६८४] पडिसेहो अववाओ, अनुन्नजतणा य होइ नायव्वा ।

सुत्ते सुत्ते चउहा, अनुओगविही समक्खाया ॥

[भा. ६६८५] पडिसेहो जा आणा, मिच्छऽनवत्थो विराधनाऽवातो ।

वितियपदं च अनुन्ना, जयणा अप्पावहूणं च ॥

सू- पुव्वद्धस्स जहासंखं इमा वक्खा - पडिसेहो नाम जा आणा उस्सग्गववायत्थाणीयं च सूत्रमित्थर्थः । अववादो नाम दोसो, तं दोसठाणं पडिसेवतस्से मिच्छत्तं भवति, अन्नस्स जनेति, अणवत्थं च पयडेति, आयसंजमविराधनं च पावति । अणन्ना नाम वितियपदं, अपवाददमित्थर्थः । जयणा नाम अववादे पत्ते संचितेउ जं जं अप्पत्तरदोसठाणं तं तं नम्हा सेवति । जत्थ पुण बहुतरो दोसो तं नम्हा वज्जेति । एवं सब्बेसु सुत्तेसु अत्थो दंसिज्जति ॥

आयावाए इमो विसेसो भण्णति-

[भा. ६६८६] देवतपमत्तवज्जा, आतावातो य होति भतियव्वा ।

चित्तवतिपुढविठाणादिएसु चोदेत कलहो उ ॥

सू- सब्बपमायठाणेषु पमत्तभावं देवता छलेज्ज अतो तं देवयपच्चयं “वज्जेत्ता” मोत्तुं इत्थर्थः, सेसा जा आयावाया पमत्तभावस्स चित्तिज्जति । ते “भइयव्वं” ति - भवंति वा न वा ति । केसुइ पमायठाणेषु भवंति, केसु वि न भवंति । अधवा - सब्बपमायठाणेषु आयावातो इमेण पगारेण वितियव्वो, जम्हा - चित्तमंताए पुढवीए ठाणनिसीदनादि करेत्तो चोदितो तत्थ कलहं करेज्जा, परोप्परं असहंताण जुत्थे अफ्फिडियाण आयविराधना होज्ज, एवं सर्वत्र ॥ एवं आयावाएण भणिए समप्पिउकामे अज्झयणे आयरितो संखेवतो उवदेसमाह-

[भा. ६६८७] अवराहपदा सब्बे, वज्जेयव्वा य निच्छओ एस ।

पुरिसादिपंचगं पुण, पडुच्चऽणुन्ना उ केसिं चि ॥

सू- सुत्तमिया अत्थभणिता वा जे अवराहपदा ते सब्बे वज्जनिज्जा । एस निच्छयत्थो । तेसिं वेव अवराहपदाण पुरिसपंचगं पडुच्च केसिं चि अनुन्ना भणिता । ते इमे पंच-आयरिओ उवज्ज्जाओ

भिक्षू धेरो खुडो य । आदिसद्दातो संजतीसु वि पंचगं । केति “पंचग” ति गणावच्छेति ए छोदुं पंच भणंति, तं न भवति अव्यापृतत्वात् ॥ किं चाच्यत्-

[भा. ६६८८] अवराहपदा सव्वे, वज्जेयव्वा य निच्छओ एस ।

पुरिसादिपंचगं पुण, पडुअऽणुन्ना उ केसिं चि ॥

सू-सुत्तभणिया अत्थभणिता वा जे अवराहपदा ते सव्वे वज्जनित्ता । एस निच्छयत्थो । तेसिं चेव अवराहपदाण पुरिसपंचगं पडुअ केसिं चि अनुन्ना भणिता । तेइमे पंच - आयरिओ उवज्जाओ भिक्षू धेरो खुडो य । आदिसद्दातो संजतीसु वि पंचगं । केति “पंचग” ति गणावच्छेति ए छोदुं पंच भणंति, तं न भवति अव्यापृतत्वात् ॥ किं चान्यत्-

[भा. ६६८८] जति वि न होअ अवाओ, गेण्हणदिट्ठादिया उ अवराहा ।

परितावणमादीया, आणादि न निष्फला तह वि ॥

सू-जइ वि अवराहपदेसु ठियस्स आतावातो न भवेज्जा, गेण्हण-कट्ठणादिया वा न होअ, दिट्ठे संका धाडियभोतियादिया वा न होअ, परितावमहादुक्खे एवमादिया न होअ । एवमादि-अववादअभवे वि आणाभंगऽणवत्थादियाण निष्फल ति अवस्सं तेसु दोसो भवति ति ॥

[भा. ६६८९] अहवा को तस्स गुणो, अवायवत्थूणि जानि सेवंतो ।

मुच्चेअ अवायाओ, जतिरिच्छा सा न तं सुकयं ॥

सू-पमादिणो अववादठाणेसु पवत्तमाणस्स जं आयावायो न भवति स तस्य गुणो न भवति, “जतिरिच्छासा” - धुणक्खरसिद्धि व्व दट्ठव्वा, सुकतं तं न भवति, पुव्वावरगुणदोसालयणमित्यर्थः । तत्र भावप्राणातिपातं न फलवत्, जं अपायच्छित्तं दट्ठव्वं ॥ सीसो पुच्छति - भगवं ! पमायमूलो बंधो भवति, पमत्तो य असंजतो लब्धमिति । आचार्याह - आमं । पुणो सीसो पुच्छति - “जइ एवं तो किं दोण्ह पमादअजयत्तणतो आवण्ण अणावण्णाणं तुल्लपच्छित्तं न भवति” ? आचार्याह-

[भा. ६६९०] कामं पमादमूलो, बंधो दोण्ह वि तहा वि अजयाणं ।

वहगस्स होति दंडो, कायणुवाया न इतरस्स ॥

सू-“कामं” अनुमयत्थे, पमादमूलबंधो, जति वि ते दो वि “अजयाणं” ति - पमादभावे वट्ठंति तहावि जो तत्थ “वहगो” ति - पाणातिवायं आवण्णो तस्स पुढवादिपरित्तानंतकायानुयातेण दंडो भवति, इंदियअनुवादेण वा । “इयरस्स” ति - अणावण्णस्स तं कायाणवायपच्छित्तं न भवति, पमायपच्चयं वा भवति ॥ पुनरप्याह चोदक- “ततियवउत्थुद्देसगेसु सीसदुवारादिसुत्ता तुल्लाभिहाणा चरिमुद्देसगे य आवत्तिमाइया एवमादिसुत्ताण तुल्लत्तणतो ननु पुनरुत्तदोसो भवति ?” आचार्याह-

[भा. ६६९१] जति वि य तुल्लऽभिधाना, अवराहपदा पकप्पमज्झयणे ।

तहवि पुणरुत्तदोसो, न पावती अत्थनाणत्ता ॥

सू-“अवराहपयं” ति - अवराहनिबद्धसुत्तपदा अत्थनाणत्तं उद्देसगाधिकारातो वत्तव्वं अत्थाधिकारवसातो वा, सेसं कंठं ॥ सूत्रनिबद्धप्रदर्शनार्थमाह-

[भा. ६६९२] पडिसेविताणि पुव्वं, जो तानि करेति एत्थ सुत्तं तु ।

हत्थादिवायणंतं, दानं पुन तस्स चरिमम्मि ॥

सू- पुर्व्वं जानि आचार-सूयकडादिसु पडिसिद्धाणि ताणि जो पडिसिद्धाणि करेति आयरीत्यर्थः। एत्थ एगुणवीसाए उद्देसगेसु हत्थादिवायणंतसुत्तेसु आवत्ति पच्छित्तनिबंधो कतो, तेसिं च आवत्तीणं विसतिमुद्देसेन दानं भणियं ॥

किं च उस्सग्गववादविराहणं करेत्तस्स दोषप्रदर्शनार्थमाह-

[भा. ६६१३] आणाम्हे दणं, न होति अणवत्तमिः इदिट्ठी उ ।

विरतीविराधनाए, तिन्नि वि जुत्तस्स तु भवन्ति ॥

सू- तित्थकरुवदिट्ठविधिमकरेत्तस्स तित्थकराणाभंगो, आणाभंगे य नाणी न भवति त्ति अन्नाणी भवति, “अणवत्तमिच्छत्तो” त्ति - भूयो पयडे अणवत्था, अणवद्वियत्तं तं इच्छत्तो अभिलसंतस्स दिट्ठी त्ति सम्मदिट्ठी न भवति उस्सुत्तमायरंतो य वड्ढति । “विरती विराधनाए”, विरती चरित्तं तं विराहेत्तस्स अचरित्रित्वं भवतीत्यर्थः । जम्हा एवं तम्हा सम्मं चरणजुत्तस्स तित्थकराणाए वा सम्मं जुत्तस्स, तिन्नि वि नाणदंसणचरणाणि भवन्ति ॥

सदृशार्थस्य विशेषप्रदर्शनार्थं विसदृशार्थस्य च अविशेषप्रदर्शनार्थमिदमाह-

[भा. ६६१४] अविसेसे वि विसेसो, विसेसपक्खे वि होति अविसेसो।

आवज्जणदानाणं, पडुच्च पुरिसे य गुरुमादी ॥

सू- अविसेसे विसेसो इमो, जहा - जो जना पुढविकायविराहगा, तेसिं तुल्लं पच्छित्तं न भवति । कहं ?, उच्यते - एक्कस्स आवत्तिं पडुच्च चउलहुं, बित्थियस्स दानं पडुच्च आयामं । अहवा - पुढविकायविराधनं त्ति अविसेसो, इत्थं विसेसो कज्जति - सचित्ते चउलहु, एवं दाने विसेसो कायव्वो । विसेसपक्खे कहं अविसेसो ?, उच्यते - दप्पओ एक्केण एक्को पंचिदिओ घातित्तो, बित्थिण दो तिन्नि वा, दोण्हं वि भूलं । अहवा - एक्केण तिव्वज्जवसाणेण मूलमासेवित्तं, बित्थिएण मंदज्जवसाणेण चरिमं, दोण्हवि अणवड्डं, पुरिसेसु वा गुरुआदिठाणेसु धित्तिसघयणादि वा अविक्खित्तं दव्वादि वा पडुच्च बहुधा गमणठाणपलंबादिसुत्तेसु विसेसविसेसा दडुव्वा ॥

सीसो पुच्छति - “भगवं ! तुम्हे सुत्ते अवायं दरिसेह, तत्थ जो अवायभीतो पावोवरत्तिं करेति तस्स किं साहुत्तं निज्जरा वा अत्थि ?, जो वा सभाववेरग्गजुत्तो पावोवरत्तिं करेति तस्स किं ततो विपुलतरा वा निज्जरा भवति ?” आचार्याह-

[भा. ६६१५] जो वि य अवायसंकी, पावातो नियत्तए तहवि साहू ।

किं पुन पावोवरत्ती, निसग्गवेरग्गजुत्तस्स ॥

सू- किमित्यतिशये, पुनर्विशेषणे, किं विशेषयति ? उच्यते-अपायाशंकिनः समीपान्निसर्गः स्वभावः अकृत्रिमो भावः, य एवं वैराग्ययुक्तः पाप्मादुपरतिं करोति तस्स अतिशयेन महंतरेण विपुलतरा निज्जरा भवति । सेसं कंठं ॥ सीसो पुच्छति- “सव्वसुत्तेसु अववादो, अववादमंतरेण वा जयणाऽजयणा उ भणित्ता तासिं किं सरुवं लक्खणं वा ?” उच्यते-

[भा. ६६१६] रागदोसविउत्तो, जोगो असदस्स होति जयणा उ ।

रागदोसाणुगतो, जो जोगो सा अजयणा उ ॥

सू- असदभावस्स अववादपत्तस्स जो अकप्पपडिसेवणे जोगो तत्थिमं रागदोसवियुत्तत्तणं सा जयणा जयणालक्खणं च एयं चेव । एयविवरीया अजयणा, अजयणालक्खणं च एयं चेव ॥

पुनरप्याह - किं कारणं सुते सुते अवाया भण्णंति ? उच्यते-

[भा. ६६९७] पावं अवायभीतो, पावायतणाइ परिहरति लोओ ।

तेन अवातो बहुहा, पदे पदे देसितो सुते ॥

सू- जहा लोगो अवायभीओ पावायरणे वझेति तहा लोगुत्तरे वि इहपरलोगावायभीतो पावं न काहिति, तेन सुते सुते बहुविधा अवाया देसिया ॥ शिष्याह - “भगवं ! तुम्हेहिं धेरकप्पे उस्सग्गऽववाया देसिया दप्पकप्पपडिसेवणातो वि देसिता, किमेवं जिनकप्पे वि भवंति ?” न, इत्युच्यते - जम्हा ते एगतेण उस्सग्गठिया तम्हा तेसिं अववादो नत्थि, कप्पिया वि पडिसेवणा नत्थि, किमंग पुण दप्पिया ?, जतो भण्णति-

[भा. ६६९८] दुग्गविसमे वि न खलति, जो पंथे सो समे कहन्नु खले ।

कज्जे विऽवज्जवज्जी, स कहं सेवेज्ज दप्पेणं ॥

सू- पूर्वार्ध दिङ्गंतो कंठो, पच्छिमे दिङ्गंतियो अत्थो । “कज्ज” ति - अववादठाणपत्ते वि अववादो “अवज्ज” मिति पावं, तं जो वज्जेति, स दप्पेण कहं पावं सेवेज्जा ? इदानीं अनुओगधरो अप्पणो गारवनिरिहरणत्थं सोताराण य लज्जानिरिहरणत्थं आह-

[भा. ६६९९] अम्हे वि एतधम्मा, आसी वट्ठंति जत्थ सोतारा ।

इतिगारवलहुकरणं, कहए न य सावए लज्जा ॥

सू- अनुओगकही चिंतेति भणाति वा - अम्हे वि एस एवं येव गुरुसमीवातो सोयव्वधम्मा आसि, जत्थ इण्णं सोतारा वट्ठंति । “इति” उवप्पदरिसणे, एवं “अनुओगधरो अह” मिति अप्पणो जं गारवं तं णिरिहरति । “ण य सावए” ति, जे सोयारा तेहिं वि सुणंतेहिं चिंतियव्वं “एस गणधरारब्धो सोतव्वकप्पो पारंपरेण आगते” ति नाउं न लज्जा कायव्वा ॥

एत्थ पुणऽज्जयणे इमेहिं पगारेहिं अत्थऽधिकारा गया-

[भा. ६७००] पच्छित्तऽनुवाएणं कातऽनुवातेण के ति अहिगारा ।

उवहिसरीरऽनुवाया, भावनुवादे न य कहिं पि ॥

सू- पच्छित्तानुवातेण जहा सव्वे मासगुरुसुत्ता पढममुद्देसे अनुवत्तिया, वितियादिसु मासलहु, छट्ठादिसु चउगुरु, बारसमादिसु चउलहु । अहवा-पच्छित्तनुवातो पणगादिगो जाव चरिमं, जहा दगतीरे असंघसंघातिमेसु, एवमादि कायनुवाएण, जहा-पेढियाए पुढवादिकाएसु भणियं । अहवा - छक्काय चउसु लहुगा ॥ गाहा ॥ एवमादिसु उवहिननुवातो जहन्नमज्झिमुक्कोसो, तेसु जहा संखं - पणगमासचउमासो । अहवा - अहाकडस्स परिकम्मा बहुकम्मं ति । सरीरानुवातो जहा - वज्जरिसभनाराचसंघयणातिगो । अहवा - विदिव्वमनुयतिरियसरीरा सञ्चितेतरा पडिमाजुत्ताणि वा पिसियचित्ताए वा बेइदियसरीरादिणा । भावानुवायतो, जहा-सप्रभेदा नाणदंसणचरित्तायारा । अहवा-परितावमहादुक्खादिगा एवमादि ॥ क्वचिदीदृशाः-

[भा. ६७०१] नेगविहकुसुमपुष्फोवयारसरिसा उ केइ अहिगारा ।

सस्सवतिभूमिभावित-गुणसत्तिवप्पे एकप्पम्मि ॥

सू- अनेगजातिएहिं अनेगवण्णेहिं पुष्फेहिं पुष्फोवयारो कओ विचित्तो दीसति, एवं सुत्तत्थविकप्पिया अनेगविहा अत्थाधिकारा दइव्वा । कहं ?, उच्यते-पक्कणो, सो केरिसो ?

गुणसङ्गमुल्लो । वप्परूपकं इमं - सस्यं यस्यां भूमी विद्यते सा भूमी सस्यवती सस्ययुक्ता, क्वचिच्छाली क्वचिदिक्षू क्वचिज्जवा क्वचिदब्रीहयः, भावितो गुणोहिं जो सो भावितगुणः, गुणगत इत्यर्थः, ते च गुणा सतिमादी, सती नाम विशिष्टा सस्यवृद्धि निरूपहतत्वं ईतिवर्जितत्वं बहुफलं च, एभिर्गुणैरुपपेतो वप्रः । इदानीं उवणओ - वप्पो इव पक्कप्पो, सालिमादीण वा उद्देसत्थाधिकारा सस्यवृद्धिरिव अनेकार्थ, निरूपहतमिव दोषवर्जिता, ईतिवर्जितत्वामिव पासत्थचरगादिश्लेषवर्जिता. बहुफलत्वमिव ऐहि कपारत्रिकलब्धिसंभवात्, ईदृशे प्रकल्पे अनेकार्थाधिकारा इत्यर्थः ॥
 एवं पुण पक्कप्पोऽज्झयणं कस्स न दायव्वं, केरिसगुणजुत्तस्स वा दायव्वं ? अतो भण्णाति-

[भा. ६७०२] णिन्नाहस्से न नरो निस्साकरओ न मुक्कजोगी वा ।

छविहगतिगुविलम्पी, सो संसारे भमइ दीहे ॥

सू- भिन्नरहस्सो नाम जो अववादपदे अन्नेसिं सकप्पियाणं साहति । निस्साकरओ नाम जो किंचि अववादपदं लभित्ता तं निस्सं करेत्ता भण्णाति - एवं चेव करनिज्जं, जहा य एयं तथा अत्रपि करनिज्जं, तत्थ दिट्ठतो - जहा कोइ सुईमुहमेत्तमच्छिदं लभित्ता मुसलं पक्खिवइ । मुक्कजोगी नाम जेण मुक्को जोगो नाणदंसणचरित्तवनियमसंजमादिसु सो एस मुक्कजोगी । एरिसस्स जो देति सो संसारे चउप्पगारे वा पंचप्पगारे वा छप्पगारे वा एवमादिगतिगुविले “गुविलो” ति गहणो धुण्णावयतीति घोरो, एरिसे संसारे भमिहिति दीहं कालं, एरिसेसु न दायव्वा ॥

एएसिं पडिवक्खा जे तेसु दायव्वा ॥ ते य इमे-

[भा. ६७०३] अइरहस्सधारए पारए य असढकरणे तुलोवमे समिते ।

कप्पाणुपालणा दीवणा य आराहण छिन्नसंसारे ॥

सू- अतीवरहस्सं अइरहस्सं, तं जो धरेति सो अइरहस्सधारगो । जो तं अइरहस्सं एकं दो तिन्नि वा दिन्ना धरेति न तेन अहिकारो, जो तं रहस्सधरणं जीवियकालं पारं नेति तेन अहिकारो । असढकरणो नाम सब्बच्छादने जो अप्पाणं भायाए न ठाति, असढो होऊणं करणं करेति । तुलमो नाम समद्धिता तुला जहा न मग्गतो पुरवो वा नमति, एवं जो रागदोसविमुक्को सो तुलासमो भण्णाति । समितो नाम पंचहिं समितीह समतो । एयगुणसंपउत्ते य देयो, एयगुणसंपउत्ते पदेतेण पक्कप्पाणुपालना कया भवति । अहवापक्कप्पे जं जहा भणितं तस्स अनुपालणा जो करेति तस्स देयो, पक्कप्पाणुपालणाए य दीवणा कया अन्नेसिं दीवियं दरिसियं गमियं, जहा एतं एवं कायव्वमिति । अहवा - दीवणा जो अरिहाणं अनालस्से वक्खाणं करेति तस्सेयं देयं ति । दीवणाए य मोक्खमग्गस्स आराधना कता भवति, आराधनाए य चउगतिगुविलो दीहमणक्कयणो छिन्नी संसारो भवति, छिन्नम्पि य संसारे जं तं सिवमयलमरुयमक्कयमव्वावाहमपुनरावत्तयं ठाणं तं पावति, तं च पत्तो मक्कम्पविमुक्को सिद्धो भवति ॥ अनुगमो ति दारं सम्पत्तं ।

इदानीं “नय” ति दारं - “णीइप्रापणे” अनेकविधमर्थप्रापयतीति नया, अधवा - निच्छियमत्थं नयंतीति, तथा जो सो अत्तो उवक्कमादीहिं दारेहिं वण्णिओ सो सव्वो नएहिं समोयारेयव्वो, ते य सत्तनयसत्ता दो चेव नया जाता, तं जहा - नाणणयो धरणनओ य । तत्थ नाणनओ इमो - “नायम्मि” गाहा इदानीं चरणणओ - “सव्वेसिं पि” गाहा ।

॥ १ ॥

जो गाहासुत्तत्थो, सो चेव विधिपागडो फुडपदत्थो ।

- रयितो परिभासाए, साहूण य अनुग्गहडाए ॥
 ॥ २ ॥ ति चउ पण अट्टमवग्गी, ति पनग ति ति गअक्खरा व ते तेसिं ।
 पढमततिएहि त्तिदुसरजुएहि णामं कयं जस्स ॥
 ॥ ३ ॥ गुरुदिअं च गणितं, महत्तरत्तं च तस्स तुट्ठेहिं ।
 तेन कएसा चुण्णी, विसेसनामा निसीहस्स ॥
 (नमो सुयदेवयाए भगवतीए)

उद्देशक:-२० समाप्तः

मुनि दीपरत्नसागरेण संशोधिता सम्पादिता निशीथसूत्रे विंशतितमुद्देशके
 [भद्रबाहुस्वामि रचिता निर्युक्ति युक्तं] संघदासगणि विरचितं भाष्यं
 एवं जिनदास महत्तर विरचिता चूर्णिः समाप्त ।

३४/३ प्रथमं छेदसूत्रं निशीथं समाप्तम्